

ပြည်ထောင်စု မြန်မာနိုင်ငံတော်
သာသနာရေးဝန်ကြီးဌာန
သာသနာရေးဦးစီးဌာန

တိပိဋက ဝါဠု-မြန်မာအဘိဓာန်

အတွဲ - ၅

(က - ကိလေဒေတာ)

(အဘိဓာန်ပုဒ်ပေါင်း ၇၇၅၃ - ပါဝင်သည်)

မန္တလေးမြို့

အဘိဓမ္မဟာရဋ္ဌဂုရု မစိုးရိမ်ဆရာတော်ဘုရားကြီးကို အမှူးထား၍
မစိုးရိမ် နာယက စာချအဖွဲ့က ရေးသားပြုစုသည်

ပြည်ထောင်စု မြန်မာနိုင်ငံတော်
သာသနာရေးဝန်ကြီးဌာန
သာသနာရေးဦးစီးဌာန ပုံနှိပ်တိုက်၌ ရိုက်နှိပ်သည်။

ထိပ်မှ က ဟိန္ဒူ-မြန်မာအသိစာ

ပြည်ထောင်စု မြန်မာနိုင်ငံတော်
သာသနာရေးဝန်ကြီးဌာန
သာသနာရေးဦးစီးဌာန

တိပိဋက ပါဠိ-မြန်မာအဘိဓာန်

အတွဲ - ၅
(က - ကိလေဒေတွာ)
(အဘိဓာန်ပုဒ်ပေါင်း ၇၇၅၃ - ပါဝင်သည်)
မန္တလေးမြို့
အဘိဓမ္မဟာရဌာနမှ မစိုးရိမ်ဆရာတော်ဘုရားကြီးကို အမှူးထား၍
မစိုးရိမ် နာယက စာချအဖွဲ့က ရေးသားပြုစုသည်

ပြည်ထောင်စု မြန်မာနိုင်ငံတော်
သာသနာရေးဝန်ကြီးဌာန
သာသနာရေးဦးစီးဌာန ပုံနှိပ်တိုက်၌ ရိုက်နှိပ်သည်။

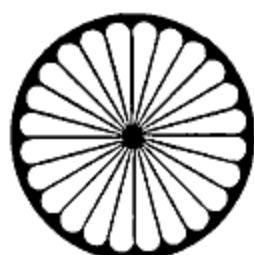
တိပိဋက ပါဠိ-မြန်မာ အဘိဓာန်

အတွဲ (၅)

အကြိမ်	အုပ်ရေ	ခုနှစ်
ပထမအကြိမ်	၂၀၀၀	၁၉၆၉
ဒုတိယအကြိမ်	၁၀၀၀	၂၀၀၅

၂၆၂၇၅

ရန်ကုန်မြို့၊ ကမ္ဘာအေး၊ သာသနာရေးဝန်ကြီးဌာန
သာသနာရေးဦးစီးဌာန၊ ပုံနှိပ်တိုက်တွင်
ညွှန်ကြားရေးမှူး ဦးညွန့်မောင်
(မှတ်ပုံတင်အမှတ်- ၀၃၈၄၃/၀၂၄၀၅)
ပုံနှိပ်ထုတ်ဝေသည်။

ကျမ်းစာအုပ်မွေခါနုအလှူရှင်

နှစ်ဘက်မိဘများကို အမှူးထား၍

နိုင်ငံတော်အေးချမ်းသာယာရေးနှင့် ဖွံ့ဖြိုးရေးကောင်စီ ခုတိယဥက္ကဋ္ဌ၊
ခုတိယတပ်မတော်ကာကွယ်ရေးဦးစီးချုပ်၊ ကာကွယ်ရေးဦးစီးချုပ် (ကြည်း)
ခုတိယဗိုလ်ချုပ်မှူးကြီး မောင်အေး + ဒေါ်မြမြခန်း
သား ဗိုလ်မှူး ပြည်အောင်၊ သမီး မနုဇ္ဈာအေး

ကောင်းမှု

ဤတိပိဋက ပါဠိ - မြန်မာ အဘိဓာန် ပဉ္စမတွဲကို
နောက်နောင်တွင် ပြန်လည်ရိုက်နှိပ်စေနိုင်ရန် အလို့ငှါ
ငွေပဒေသာပင်စိုက်၍ ပညာသံဝတ္ထနိက ကုသိုလ်ပြုကြပါသည်။

နတ်လူသာစုခေါ်စေသော် . . . . .

တိပိဋက ပါဠိ-မြန်မာ အဘိဓာန်ကျမ်းကြီး

စဉ်	အဘိဓာန်ကျမ်းစာအုပ်တွဲ	ပါဝင်သည့်အတွဲရာပုဒ်	ပြုစုသည့်အဖွဲ့	မှတ်ချက်
၁။	အတွဲ (၁)	အ-မှ အနိဋက ထိ	ဇမ္ဗူဒီပအဖွဲ့	ပုံနှိပ်ပြီး
၂။	အတွဲ (၂)	အနု မှ အဘောက္ကဏ-ထိ	ဇမ္ဗူဒီပအဖွဲ့	ပုံနှိပ်ပြီး
၃။	အတွဲ (၃)	အဗျဂ္ဂ- မှ အဋ္ဌာရပ-ထိ	ဇမ္ဗူဒီပအဖွဲ့	ပုံနှိပ်ပြီး
၄။	အတွဲ (၄) (၁)	အာ-မှ ဥတ္တရာသေယျ-ထိ	ဇမ္ဗူဒီပအဖွဲ့	ပုံနှိပ်ပြီး
၅။	အတွဲ (၄) (၂)(ပထမပိုင်း)	ဥဒ(၁) မှ ဥဠရာသ-ထိ	မစိုးရိမ်အဖွဲ့	ပုံနှိပ်ပြီး
၆။	အတွဲ (၄) (၂)(ဒုတိယပိုင်း)		မစိုးရိမ်အဖွဲ့	ပြုစုဆဲ
၇။	အတွဲ (၅)	က-မှ ကိလေဒေတွာ-ထိ	မစိုးရိမ်အဖွဲ့	ပုံနှိပ်ပြီး
၈။	အတွဲ (၆)	ကိလေသ-မှ ဝကာရ-ထိ	မစိုးရိမ်အဖွဲ့	ပုံနှိပ်ပြီး
၉။	အတွဲ (၇)	စ-မှ ဆိဇေယျ-ထိ	ဝိသုဒ္ဓါရုံအဖွဲ့	ပုံနှိပ်ပြီး
၁၀။	အတွဲ (၈)	ဆိန္ဒ-မှ ဣပစ္စယတ္ထ-ထိ	ဝိသုဒ္ဓါရုံအဖွဲ့	ပုံနှိပ်ပြီး
၁၁။	အတွဲ (၉)	တ-မှ ထောမေဿာမိ-ထိ	ပခုက္ကူအဖွဲ့	ပုံနှိပ်ပြီး
၁၂။	အတွဲ (၁၀)	ဒ-မှ ဒွေဠကပုဏ္ဏ-ထိ	ပခုက္ကူအဖွဲ့	ပုံနှိပ်ပြီး
၁၃။	အတွဲ (၁၁)	ဓ-မှ နိက္ခာမေသု-ထိ	ပခုက္ကူအဖွဲ့	ပုံနှိပ်ပြီး
၁၄။	အတွဲ (၁၂)	နိက္ခတ္တ-မှ နှာရုသုတ္တနိဗန္ဓန-ထိ	ပခုက္ကူအဖွဲ့	ပုံနှိပ်ပြီး
၁၅။	အတွဲ (၁၃)	ပ-မှ ပဋိပြုဟန-ထိ	ဝိသုဒ္ဓါရုံအဖွဲ့	ပုံနှိပ်ပြီး
၁၆။	အတွဲ (၁၄)	ပဋိဘံသ မှ ထိ	ဝိသုဒ္ဓါရုံအဖွဲ့	ပြုစုဆဲ
၁၇။	အတွဲ (၁၅)	ဖ-မှ ဘောဝါဒီ - ထိ	မစိုးရိမ်အဖွဲ့	ပုံနှိပ်ပြီး
၁၈။	အတွဲ (၁၆)	မ-မှ မှီတပုဗ္ဗ-ထိ	မစိုးရိမ်အဖွဲ့	ပုံနှိပ်ပြီး
၁၉။	အတွဲ (၁၇)	ယ-မှ ရောဟိသ-ထိ	ဘုရားကြီးအဖွဲ့	ပုံနှိပ်ပြီး
၂၀။	အတွဲ (၁၈)	လ-မှ ဝဠဂါရထ-ထိ	ဘုရားကြီးအဖွဲ့	ပုံနှိပ်ပြီး
၂၁။	အတွဲ (၁၉)	-	ဘုရားကြီးအဖွဲ့	ပြုစုဆဲ
၂၂။	အတွဲ (၂၀)	-	ဘုရားကြီးအဖွဲ့	ပြုစုဆဲ

အဘိဓမ္မဟာရဋ္ဌဂုရု ပဓိးရိမ်ဆရာတော်ဘုရားကြီး ဦးသူရိယာဘိဝံသ
(မဟာနာယက ဆရာတော်ကြီး)

တိပိဋက

ပါဠိ-မြန်မာအဘိဓာန်

(က-ဝဂ်)

မဇ္ဈိမနိကာယနိကာယ နိကာယ

နမော တဿ ဘဂဝတော အရဟတော သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ

သာသနာ ၃-ရပ်တွင် ပရိယတ္တိသာသနာသည် အရင်းမူလ ပဓာနဖြစ်ရာ ယင်းပရိယတ္တိသာသနာကို အခြေအမြစ်မှစ၍ လေ့လာနိုင်ရေးအတွက် အဘိဓာန်သည် မရှိမဖြစ်သော ကျမ်းဖြစ်ရကား ကမ္ဘာ့ပါဠိစာပေပညာရှင်များသည် လွန်ခဲ့သည့် နှစ်ပေါင်း ၁၀၀-ကျော်ကစ၍ ပါဠိအဘိဓာန်ဖြစ်မြောက်ရေးအတွက် ကြိုးပမ်းခဲ့ကြသည်။

အက္ခရာဝလီ ပါဠိအဘိဓာန်ဖြစ်မြောက်ရေးအတွက် စတင်ကြိုးပမ်းသူတို့မှာ ရုရှားပြည် စိန်ပီတာစဘတ်မြို့မှ ပါမောက္ခကြီးများဖြစ်ကြပေသည်။ ယင်းတို့သည် မြန်မာသက္ကရာဇ် ၁၂၁၂ (ခရစ်-၁၇၅၀) ခုနှစ်တွင် ပါဠိ-ရုရှားဘာသာတုံဖက်၍ ပါဠိအဘိဓာန်ကို စတင်ရေးသားပြုစုခဲ့ကြသည်။ ကျမ်းပြုစုသူ ပါမောက္ခကြီးများသည် မိမိတို့၏အချိန်ကို ပါဠိအဘိဓာန်ပြုစုရေး၌သာလျှင် လုံးဝ အသုံးပြုခဲ့ကြသည်။ ထို့ပြင် အဘိဓာန်ပြုစုရာ၌ ကုန်ကျမည့်ငွေကြေးကလည်း လုံလုံလောက်လောက်ဖြစ်၍ မကြောင့်ကြရပေ။ ကူညီနိုင်သည့်စွမ်းအင်ရှိသူများကလည်း ဝိုင်းဝန်းကူညီ၍ လုပ်အားပေးခဲ့ကြသည်။ ယင်းပါမောက္ခကြီးများသည် ပါဠိ-ရုရှားအဘိဓာန်ကို နေမအား ညမအား ကြိုးစားရေးသားကြရာ နှစ်ပေါင်း ၂၅-နှစ်အကြာ မြန်မာသက္ကရာဇ် ၁၂၃၇ (ခရစ် ၁၈၇၅)ခုနှစ်ရောက်မှ စတင်ပုံနှိပ်နိုင်ခဲ့ပေသည်။

ထို့ပြင် ခရစ် ၁၈၇၅-ခုနှစ်၌ ဆရာကြီးချစ်လ်ဒါးက ပါဠိ-အင်္ဂလိပ် အဘိဓာန်ကို၎င်း၊
၁၉၂၁-၁၉၂၅-ခုနှစ်၌ ဆရာကြီးရီးဗ်ဒေးဗစ်တိုဦးစီး၍ P.T.S. အဘိဓာန်ကို၎င်း၊
ဒိန်းမတ်ပြည် သိပ္ပံပညာနှင့်စာပေဆိုင်ရာ တော်ဝင်ဌာနမှ A Critical Pāli Dictionary ကို၎င်း၊

၁။ လယ်တီမဟာထေရုပ္ပတ္တိ၌ ပါဝင်သော မဟာပါဠိအဘိဓာန်ကျမ်းပြုအဖွဲ့ အကျိုးဆောင်ဆရာတော် ဦးဉာဏအစီရင်ခံစာ။

စစ်ပြီးခေတ် လန်ဒန်ပါဠိစာတော်မူအသင်းကြီးမှ Pāli Tipiṭakam Concordance အဘိဓာန် ကို၎င်း၊

၁၉၄၉-ခုနှစ်၌ သီဟိုဠ်ကျွန်း ရှင်ဗုဒ္ဓဒတ္တမထေရ်က ပါဠိ-အင်္ဂလိပ် အဘိဓာန်ကို၎င်း၊

၁၉၅၀-ခုနှစ်၌ ပါဠိ-သီဟိုဠ် အဘိဓာန်ကို၎င်း၊

၁၉၅၅-ခုနှစ်၌ အင်္ဂလိပ်-ပါဠိ အဘိဓာန်ကို၎င်း၊

၁၉၄၉-ခုနှစ်၌ သီဟိုဠ်ကျွန်း အရှင်ဝိဒုရပေါလပိယတိဿမထေရ်က အင်္ဂလိပ်-ပါဠိ အဘိဓာန်ကို၎င်း၊

၁၉၆၀ ခုနှစ်၌ သီဟိုဠ်ကျွန်း ကောသဂေါဒရွာ ဇာတိ သီရိသုမေဓ မထေရ်က အဋ္ဌကထာသုစိ ခေါ် ပါဠိအဘိဓာန်ကို၎င်း ထုတ်ဝေခဲ့ကြသည်။

ပြည့်စုံသော ပါဠိအဘိဓာန်။ ။ သို့ရာတွင် ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ, ဋီကာနှင့်တကွ ပါဠိနှင့်ဆက်နွယ်ရာ ဂန္ထန္တရ တို့မှ စုံလင်စွာ ပုဒ်ထုတ်၍ ပြည့်ပြည့်စုံစုံ ရေးသားပြုစုထားသည့် ပါဠိ အဘိဓာန်ကိုကား ယနေ့အထိ ကမ္ဘာပေါ်တွင် မည်သည့်နိုင်ငံကမှ မထုတ်ဝေနိုင်ခဲ့သေးပေ။ ကမ္ဘာတွင် မည်သည့်ခေတ်ကမှ မပေါ်ပေါက်ခဲ့ဘူးသေးသော ပြည့်စုံသည့် ပါဠိအဘိဓာန်ကြီးကို ရေးသားပြုစု၍ ထုတ်ဝေရန်မှာလည်း နိုင်ငံတော်အစိုးရ၏ အကူအညီမပါပဲ ဖြစ်နိုင်မည်မဟုတ်ပေ။ ဤပါဠိအဘိဓာန် လုပ်ငန်းသည် ကမ္ဘာ့ထိပ်ဆုံးတနေရာသို့ ချီဘက်လိုသော တိုင်းပြည်နှင့် အမျိုးသားတိုင်း ဘာသာရေး အနေဖြင့်သာမဟုတ်ပဲ တိုင်းပြုပြည်ပြုစာပေတရပ် အနေဖြင့်လည်း လုပ်ဆောင်သင့်သော လုပ်ငန်းတရပ် ဖြစ်ပေသည်။ တော်လှန်ရေးအစိုးရသည် ထိုအချက်ကို ကောင်းစွာသဘောပေါက်၏။ ထို့ကြောင့် ဤ အဘိဓာန်လုပ်ငန်းနှင့်တကွ ဆဋ္ဌသံဂါယနာ၏လက်စဖြစ်သော ဘာသာပြန်လုပ်ငန်းစသည်ကို ကျယ်ပြန့်စွာ လုပ်ဆောင်နိုင်ရေး၊ လျင်မြန်စွာ ပြီးမြောက်ရေးအတွက် အောက်ပါပုဂ္ဂိုလ်များပါဝင်သော ဗုဒ္ဓသာသနာ စုံစမ်းစစ်ဆေးရေးအဖွဲ့ကို ၁၇-၅-၆၂ (၁၉၆၂-ခု မေလ ၁၇-ရက်နေ့)၌ ဖွဲ့စည်းပေးခဲ့သည်။

- ၁။ ဦးလွန်းဘော် ဥက္ကဋ္ဌ, သတိုးသီရိသုဓမ္မ, သတိုးမဟာသရေစည်သူ, (ကွယ်လွန်)။
- ၂။ ဦးဘခင်, သရေစည်သူ, ငွေစာရင်းမင်းကြီးဟောင်း။
- ၃။ ဦးလှမောင်, M.A., M.S., B.L. အတွင်းရေးမှူး၊ ကမ္ဘာ့ဗုဒ္ဓတက္ကသိုလ်, ဒု-ညွှန်ကြားရေးဝန်။
- ၄။ ဦးပါလွင်, ဒေသန္တရစာရင်းစစ်ဝန်။

၁၇-၅-၆၂-ရက်နေ့မှစ၍ တော်လှန်ရေးအစိုးရ၏ တာဝန်ပေးချက်အရ ဗုဒ္ဓသာသနာအဖွဲ့၏ လုပ်ငန်း ရပ်ဟူသမျှကို ဗုဒ္ဓသာသနာ စုံစမ်းစစ်ဆေးရေးအဖွဲ့မှ စီမံအုပ်ချုပ်၍ လုပ်ဆောင်ခဲ့ကြပေသည်။

မစိုးရိမ်ဆရာတော်များအား လျှောက်ထားခြင်း

တော်လှန်ရေးအစိုးရ၏ တာဝန်ပေးချက်အရ ဗုဒ္ဓသာသနာအဖွဲ့၏ လုပ်ငန်းရပ်အားလုံးကို တာဝန်ယူ ဆောင်ရွက်နေကြရသော ဗုဒ္ဓသာသနာအဖွဲ့ စုံစမ်းစစ်ဆေးရေးကော်မတီလူကြီးများသည် ကမ္ဘာတွင် လိုအပ်လျက်ရှိသောပြည့်စုံသည့် ပါဠိအဘိဓာန်ကြီးကို လျင်မြန်စွာ ပေါ်ထွက်လာစေလိုသည့်ပြင် တစ် တခုသောအကြောင်းကြောင့် လမ်းခုလပ်တွင် ရပ်ဆိုင်းလိုက်ရမည်ကိုလည်း မလိုလားကြပေ။

နှစ်ရှည်စီမံကိန်းဖြင့် ပြုစုခဲ့ကြသောကြောင့် ကမ္ဘာပေါ်တွင် ခေတ်အဆက်ဆက်က ရေးသားခဲ့သည့် ပါဠိအဘိဓာန်များအပြီးအဆုံးသို့ မရောက်ခဲ့ရသည်ကိုလည်း သင်ခန်းစာယူကြသည်။ ထို့ကြောင့် မြန်မာ

- (၅) သုတ္တန္တ နယူပဒေသကျောင်း ဆရာတော် ဦးပညာသီဟ။
- (၆) နိကာယ နယူပဒေသကျောင်း ဆရာတော် ဦးအာသဘ။
- (၇) ပရိယတ္တိ နယူပဒေသကျောင်း ဆရာတော် ဦးဇောတိပါလ။
- (၈) ဝိနယ နယူပဒေသကျောင်း ဆရာတော် ဦးအာသဘ။
- (၉) ဓမ္မ နယူပဒေသကျောင်း ဆရာတော် ဦးမုနိန္ဒ။
- (၁၀) နိရုတ္တိ နယူပဒေသကျောင်း ဆရာတော် ဦးကောသလ္လ
(ယခု အဂ္ဂမဟာပဏ္ဍိတ မဟာနာယက ဆရာတော် ဦးကောသလ္လ)။

ထိုဆရာတော် ၁၂-ပါးအနက် ယခုအခါ အဘိဓဇမဟာရဋ္ဌဂုရု ဆရာတော်ကြီး (ဦးသူရိယာဘိဝံသ) နှင့် အဂ္ဂမဟာပဏ္ဍိတ ဆရာတော် ဦးကောသလ္လတို့မှာ သက်တော်ထင်ရှားရှိနေကြသေးသည်။

ထို့ကြောင့် ဗုဒ္ဓသာသနာအဖွဲ့မှ ပြုစုလျက်ရှိသည့် တိပိဋက ပါဠိ-မြန်မာအဘိဓာန်ကျမ်းကြီးကို သတ်မှတ်ထားသည့်အချိန်အတွင်း ပြီးစီးနိုင်ရေးအတွက် မစိုးရိမ်တိုက်မှ ကူညီရေးသားချီးမြှင့်တော် မူကြပါရန် အဘိဓဇမဟာရဋ္ဌဂုရု မစိုးရိမ်ဆရာတော်ဘုရားကြီးအား ဗုဒ္ဓသာသနာအဖွဲ့စုံစမ်းစစ်ဆေးရေး ကော်မတီ အတွင်းရေးမှူး ဆရာဦးလှမောင်ကိုယ်တိုင် ၁၉၆၅-ခုနှစ် အောက်တိုဘာလ ၉-ရက်(၁၃၂၇-ခု သီတင်းကျွတ်လဆန်း ၁၄-ရက်နေ့)၌ လာရောက်လျှောက်ထားခဲ့ပေသည်။ ဆရာတော်ဘုရားကြီးသည် သာသနာရေးကိုအားပေးလိုသည့် သမ္မာဆန္ဒ ပြင်းပြတော်မူသည့်အားလျော်စွာ ထိုနေ့၌ပင် အဂ္ဂမဟာ-ပဏ္ဍိတ မဟာနာယက ဆရာတော် ဦးကောသလ္လနှင့် ပရိယတ္တိဆရာတော် ဦးစန္ဒောဘာသတို့ကိုခေါ်၍ ဆရာဦးလှမောင်၏ လျှောက်ထားချက်ကို ပြန်လည် အမိန့်ရှိတော်မူသည်။ မစိုးရိမ်နာယက စာချအဖွဲ့နှင့် တိုင်ပင်၍ ကူညီရေးသားကြရန်လည်း အထူးတိုက်တွန်းတော်မူခဲ့သည်။ မစိုးရိမ်နာယက စာချအဖွဲ့ဝင် ဆရာတော်များသည် စာသင်သားများကို စာပေပို့ချပေးရမှု ပာဝန်များဖြင့် အားလပ်ကြသည် မဟုတ်ပေ။ မန္တလေးမြို့၌ မနေဘူးစေကာမူ သာသနာရေးဘက်တွင် စိတ်ဝင်စား၍ တတော်အတန် ဗဟုသုတရှိသူတိုင်း မစိုးရိမ်နာယက စာချဆရာတော်တို့၏ နေ့စဉ်ထမ်းဆောင်နေရသည့် တာဝန်ကို သိရှိကြပေလိမ့်မည်။ အကျယ်ရေးသားပြရန်ပင် မလိုပါပေ။ ယင်းသို့ ပရိယတ္တိချုပ်မှူး လုပ်ငန်းရပ်များဖြင့် မအားလပ်ကြပါသော်လည်း ဆရာတော်ဘုရားကြီး၏ ဆန္ဒကို အတတ်နိုင်ဆုံး ဖြည့်စွမ်းလိုကြခြင်း၊ ဗုဒ္ဓသာသနာအဖွဲ့၏ သာသနာပြုလုပ်ငန်းများကို တတ်နိုင်သည့်ဘက်မှ ကူညီချီးမြှင့်လိုကြခြင်းကြောင့် ၁၃၂၇-ခုနှစ် သီတင်းကျွတ်လပြည့်နေ့ (၁၀-၁၀-၆၅ ရက်နေ့)တွင် မစိုးရိမ်နာယကစာချအဖွဲ့ဝင်များ စည်းဝေးတိုင်ပင်၍ တိပိဋက ပါဠိ-မြန်မာအဘိဓာန်ကျမ်းကို စေတနာ့ဝန်ထမ်းဖြင့် ကူညီရေးသားကြရန် ဆုံးဖြတ်ချက်ချပြီးလျှင် အတွင်းရေးမှူး ဆရာဦးလှမောင်ထံ စာပြန်ခဲ့ကြပေသည်။

ပဏာမ စည်းဝေးဆွေးနွေးခြင်း

ထိုပြန်စာအရ အဘိဓာန်ကိစ္စရပ်များနှင့် ပတ်သက်၍ ကြိုတင်ဆွေးနွေးရန် ကမ္ဘာအေး ဇမ္ဗူဒီပ ကျောင်းဆောင်မှ တာဝန်ရှိ ကိုယ်စားလှယ်အဖွဲ့သည် မစိုးရိမ်တိုက်သစ်သို့ ရောက်ရှိလာခဲ့ပေသည်။ ထို ကိုယ်စားလှယ်အဖွဲ့၌ အောက်ပါပုဂ္ဂိုလ်များ ပါဝင်သည်။

- ၁။ ဆရာတော် ဦးဉာနုတ္တရ (အဂ္ဂမဟာပဏ္ဍိတ)။
- ၂။ ဆရာတော် ဦးဝိသုဒ္ဓ (အဂ္ဂမဟာပဏ္ဍိတ)။

၃။ ဆရာတော် ဦးသီလာနန္ဒ (သကျသီဟနှင့် အစိုးရဓမ္မာစရိယ)။

၄။ ဦးဗိုလ်မောင်၊ သကျသီဟနှင့် အစိုးရဓမ္မာစရိယ၊ (အဘိဓာန်ဌာနမှူး)။

ဇမ္ဗူဒီပကိယ်စားလှယ်အဖွဲ့နှင့် မစိုးရိမ်နာယက စာချအဖွဲ့ဝင် ဆရာတော်များသည် မစိုးရိမ်တိုက်သစ် အဘိဓမ္မဟာရဋ္ဌဂုရု မစိုးရိမ်ဆရာတော်ဘုရားကြီး၏ ရွှေမှောက်၌ ၁၃၂၇-ခုနှစ် နတ်တော်လဆန်း ၁-ရက် (၂၄-၁၁-၆၅) နေ့တွင် အညီအညွတ် စည်းဝေး၍ အောက်ပါဆုံးဖြတ်ချက်များကို သဘောတူ ချမှတ်ခဲ့ကြသည်။

- ၁။ တိပိဋက ပါဠိ-မြန်မာအဘိဓာန် အမြန်ပြီးမြောက်ရေးအတွက် ညှိနှိုင်းဆောင်ရွက်ရန် သဘောတူကြသည်။
- ၂။ ကဗျည်းမှစ၍ ဖောင်-၅၀-ဝင် စာအုပ်တအုပ်ပြီးသည်အထိ မစိုးရိမ်နာယက စာချအဖွဲ့က တာဝန်ယူ၍ ဆောင်ရွက်ရန် သဘောတူကြသည်။
- ၃။ မည်သည့်အချိန်ကာလဖြင့် မည်မျှပြီးမည်ဟု မသတ်မှတ်နိုင်ကြောင်း တာဝန်ယူမည့် ဆရာတော်များက မိန့်ဆိုကြသည်။
- ၄။ စာအုပ်ထုတ်ဝေသောအခါ စာအုပ်၏မျက်နှာဖုံး၌ “မစိုးရိမ်နာယက စာချအဖွဲ့က ဦးစီးရေးသားသည်” ဟု ရိုက်နှိပ်ပေးရန် ဆုံးဖြတ်ကြသည်။
- ၅။ ဆဋ္ဌသင်္ဂါယနာမူ ပါဠိတော်၊ အဋ္ဌကထာ၊ ဋီကာများ အခြားသင့်လျော်သော မှီငြမ်းပြုဖွယ် ကျမ်းဂန်စာအုပ်များနှင့် စာရေးကိရိယာများကို အဖွဲ့က ပြည့်စုံအောင် ဆောင်ရွက်ပေးရန် ဆုံးဖြတ်ကြသည်။

ကျမ်းပြုပုဂ္ဂိုလ်များသည် ပုထုဇဉ်များသာ ဖြစ်ကြပေသည်။ ပုထုဇဉ်ဖြစ်သည်အားလျော်စွာ ကျမ်းစာ ပြုစုရာ၌ သတိလွတ်ကင်းသဖြင့် ချွတ်ယွင်းမှု ကင်းနိုင်လိမ့်မည်မဟုတ်ပေ။ တခါတရံတွင် ကျမ်းပြုသူများ၏ ဉာဏ်အမြင် မနံ့စပ်မှုကြောင့် အမှားကို အမှန်ထင်ကာ ရေးသားမိသော ပုဒ်များလည်း ပါနိုင်ပေသည်။ ယင်းသို့ ချွတ်ချော်မှားယွင်းသော ပုဒ်များပါဝင်ခဲ့သော် အခြားသော အဘိဓာန်ကျမ်းပြုအဖွဲ့များ၏ တာဝန်မဖြစ်စေလိုပေ။ မစိုးရိမ်နာယက စာချအဖွဲ့၏ တာဝန်သာဖြစ်စေလိုပေသည်။ ထို့ကြောင့် ဆုံးဖြတ်ချက်အမှတ် ၄-ကို ထည့်ခဲ့ရပေသည်။ အစည်းအဝေးပွဲအပြီး၌ ရန်ကုန်သို့ ကြွရောက်၍ အဘိဓာန်ကိစ္စ ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် ဆွေးနွေးရန် ဇမ္ဗူဒီပကိယ်စားလှယ်အဖွဲ့က လျှောက်ထားခဲ့ပေသည်။

အဘိဓာန်မူချရန် ကြံရောက်ကြခြင်း

အတွင်းရေးမှူး ဆရာဦးလှမောင်ထံမှလည်း ၁၁-၁၁-၆၅-ရက်နေ့က အဘိဓာန်ကိစ္စကို ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် ဆွေးနွေးရေးအတွက် မစိုးရိမ်တိုက်မှ အဘိဓာန်ကျမ်းပြုစုမည့် နာယကစာချအဖွဲ့ဝင် ဆရာတော်များ ရန်ကုန်သို့ကြွရောက်ပါရန် လျှောက်ထားစာ ရရှိခဲ့ပေသည်။ ထိုပင့်လျှောက်ချက်များအရ တိုက်တာစောင့်ရှောက်ရန် နာယကဆရာတော် ၃-ပါးကို ချန်လှပ်၍ —

- အဂ္ဂမဟာပဏ္ဍိတ မဟာနာယက ဆရာတော် ဦးကောသလ္လ၊
- အဂ္ဂမဟာပဏ္ဍိတ ပဌာန်းဆရာတော် ဦးဝိသုဒ္ဓ၊

၁။ ၁၃၂၇-ခု၊ နတ်တော်လဆန်း ၁-ရက်(၂၄-၁၁-၆၅) နေ့ အစည်းအဝေးမှတ်တမ်း။

ပရိယတ္တိဆရာတော် ဦးစန္ဒောဘာသတို့ ခေါင်းဆောင်သော မစိုးရိမ်နာယက စာချအဖွဲ့ဝင် ဆရာတော်များသည် ၁၃၂၇-ခု၊ နတ္ထော်လဆန်း ၈-ရက် (၁-၁၂-၆၅) နေ့က ရန်ကုန်မြို့ ကမ္ဘာအေး ဇမ္ဗူဒီပကျောင်းဆောင် အဘိဓာန်ဌာနသို့ ကြွရောက်၍ သီတင်း ၂-ပတ်တိုင်တိုင် အဘိဓာန်ကိစ္စရပ်များကို ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် ဆွေးနွေးခဲ့ကြပေသည်။

ထိုဆွေးနွေးပွဲ၌ မစိုးရိမ်နာယကစာချအဖွဲ့မှ အောက်ပါ ဆရာတော်များ တက်ရောက်ခဲ့ကြသည်။

- ၁။ အဂ္ဂမဟာပဏ္ဍိတ ဆရာတော် ဦးကောသလ္လ (ဂန္ထဓုရကျောင်း)။
- ၂။ အဂ္ဂမဟာပဏ္ဍိတ ဆရာတော် ဦးဝိသုဒ္ဓိ (ပဌာန်းဆရာတော်၊ ပါဠိကျောင်း)။
- ၃။ ဆရာတော် ဦးစန္ဒောဘာသ (ပရိယတ္တိကျောင်း)။
- ၄။ ဆရာတော် ဦးကုသလ (သဒ္ဓမ္မကျောင်း)။
- ၅။ ဆရာတော် ဦးသုမန (မာဂဓကျောင်း)။
- ၆။ ဆရာတော် ဦးတေဇောသာရ (သုတ္တန္တကျောင်း)။
- ၇။ ဆရာတော် ဦးသာဂရ (ပရိယတ္တိကျောင်း)။
- ၈။ ဆရာတော် ဦးဇယဒိသ (သာသနကျောင်း)။
- ၉။ ဆရာတော် ဦးရာဇဓမ္မ (ဓမ္မကျောင်း)။
- ၁၀။ ဆရာတော် ဦးသီရိန္ဒ (ဓမ္မဝိနယရံသီကျောင်း)။
- ၁၁။ ဆရာတော် ဦးနာယက (ဓမ္မဒီပကျောင်း)။

ဇမ္ဗူဒီပကျောင်းဆောင်မှ အောက်ပါဆရာတော်များ တက်ရောက်ကြသည်။

- ၁။ အဂ္ဂမဟာပဏ္ဍိတ ဆရာတော် ဦးဉာနုတ္တရ။
- ၂။ အဂ္ဂမဟာပဏ္ဍိတ ဆရာတော် ဦးဝိသုဒ္ဓိ။
- ၃။ ဆရာတော် ဦးသီလာနန္ဒ။
- ၄။ ဆရာတော် ဦးဣန္ဒဝံသ။
- ၅။ ဆရာတော် ဦးဝေပုလ္လ။
- ၆။ ဆရာတော် ဦးဉာဏပုဏ္ဏိက။
- ၇။ ဆရာတော် ဦးပဏ္ဍိတ။
- ၈။ ဆရာတော် ဦးစံန္တိတ။
- ၉။ ဆရာတော် ဦးဂေါတမဝံသ။
- ၁၀။ ဆရာတော် ဦးသာဓိန။

ဗုဒ္ဓသာသနာအဖွဲ့နှင့် အဘိဓာန်ဌာန၊ ဘာသာပြန်ဌာနတို့မှ အောက်ပါပုဂ္ဂိုလ်များ တက်ရောက်ကြသည်။

- ၁။ ဆရာဦးလှမောင် (အတွင်းရေးမှူး၊ ဗုဒ္ဓသာသနာအဖွဲ့)။
- ၂။ ဝဏ္ဏကျော်ထင် ဦးချစ်တင် (ငွေစာရင်းကိုင်ချုပ်၊ ဗုဒ္ဓသာသနာအဖွဲ့)။

- ၃။ ဦးစိုးမြင့် (အုပ်ချုပ်ရေးအရာရှိ-၁)။
- ၄။ ဦးသာတင် (မာဃ၊ စာပြင်မှူးချုပ်)။
- ၅။ ဦးကျော်ထွတ် (ဒု-အယ်ဒီတာချုပ်၊ ဘာသာပြန်ဌာန)။
- ၆။ ဦးဗိုလ်မောင် (အဘိဓာန်ဌာနမှူး)။
- ၇။ ဦးတင်ရွှေ (စာပြုအယ်ဒီတာ)။
- ၈။ ဦးစိန်မောင် (စာစုအယ်ဒီတာ)။

ဆွေးနွေးပွဲ ပဌမနေ့၌ ဗုဒ္ဓသာသနာအဖွဲ့ စုံစမ်းစစ်ဆေးရေးကော်မီတီ အတွင်းရေးမှူး ဆရာ ဦးလှမောင်က သာသနာရေးကိစ္စ၊ အဘိဓာန်ကိစ္စနှင့်ပတ်သက်၍ အောက်ပါအတိုင်း လျှောက်ထားခဲ့ ပေသည်။

“ဗုဒ္ဓသာသနာ သန့်ရှင်းတည်တံ့ ပြန့်ပွားရေးအတွက် သာသနာ့ဝန်ထမ်း ရဟန်းတော်များ၊ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင် သူတော်စင်များအပေါ်၌ တည်ရှိပါသည်။ ဘုရားရှင်ကိုယ်တော်တိုင်က သာသနာ တော် စည်ပင်ပြန့်ပွားထွန်းကားရေးအတွက် သာသနာ့ဝန်ထမ်း ရဟန်းတော်များအား လွှဲအပ် တော်မူခဲ့သဖြင့် သာသနာစည်ပင် ပြန့်ပွားရေးအတွက် ရဟန်းတော်များမှာ ပို၍ တာဝန် ရှိကြောင်း လျှောက်ထားလိုပါသည်။ ထို့ကြောင့် ပိဋကတ်တတ်ကျွမ်းလိမ္မာသည့် ဆရာတော် များကို ပင့်ဖိတ်၍ ဤဗမ္မုဒ္ဓိပကျောင်းဆောင်၌ သာသနာရေး ပရိယတ္တိစာပေလုပ်ငန်းများကို လုပ်ဆောင်နေကြခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ယခု မစိုးရိမ်နာယက စာချအဖွဲ့ကိုလည်း သာသနာရေး ကိစ္စဖြစ်သော အဘိဓာန်လုပ်ငန်းကြီးကို ကူညီရေးသား ချီးမြှင့်ဖို့အတွက် ဘုရားတပည့် တော်များ ဗုဒ္ဓသာသနာအဖွဲ့က ပင့်ဆောင်ခဲ့ခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ဤဗမ္မုဒ္ဓိပကျောင်းဆောင်မှာ အကြမ်းအားဖြင့် လုပ်ငန်းငါးမျိုးကို ဆောင်ရွက်လျက် ရှိပါသည်။ ယင်းလုပ်ငန်းများမှာ—

- (၁) အဘိဓာန်လုပ်ငန်း။
- (၂) တိပိဋက လမ်းညွှန်လုပ်ငန်း။
- (၃) မြန်မာပြန်လုပ်ငန်း။
- (၄) နိဿယလုပ်ငန်း။
- (၅) အထွေထွေ သာသနာဝင်ကျမ်းများနှင့် သဒ္ဒါစသော ဂန္ထနရလုပ်ငန်းများ ဖြစ်ပါသည်။

ဤလုပ်ငန်းရပ် ငါးခုစလုံး အရေးကြီးသည်ချည်း ဖြစ်ပါသည်။ သို့ရာတွင် အဘိဓာန်လုပ်ငန်း မှာ ပါဠိဘာသာနှင့် ပိဋကသုံးပုံကို တတ်ကျွမ်းနားလည်သည့် ပုဂ္ဂိုလ်အများအပြား စုပေါင်း ဆောင်ရွက်မှသာ သတ်မှတ်ထားသော အချိန်အတွင်း ပြီးမြောက်နိုင်မည်ဖြစ်သဖြင့် ပို၍ အရေး ကြီးပါသည်။

ယခုအခြေအနေအရဆိုလျှင် အောက်ပါအတိုင်းရေးမှ အချိန်မီ ပြီးစီးနိုင်ပါလိမ့်မည်။

- (၁) သရများအတွက် ၄-တွဲ (ထိုထက်မပိုစေရ)။
- (၂) ဗျည်းအက္ခရာများအတွက် ၁၆-တွဲခန့်မျှ ရေးရမည် ဖြစ်ပါသည်။

ဗျည်းအက္ခရာအတွက်မှာမူ ရေးသားပြုစုသည့် ပညာရှိပုဂ္ဂိုလ် အများအပြား ဝိုင်းဝန်း၍ ဆောင်ရွက်ရသဖြင့် ၁၇-တွဲခန့်ဖြစ်စေကာမူ သတ်မှတ်ထားသောအချိန်ထက် မကျော်လွန်ပါက အလွန်သင့်လျော်မည် ဖြစ်ပါသည်။ သို့သော် တတ်နိုင်သမျှ ဖန်တီး၍ လိုရင်းပုဒ်များပါအောင် ၁၆-တွဲနှင့်ပြီးနိုင်လျှင် အကောင်းဆုံး ဖြစ်ပါမည်ဘုရား။

အဘိဓာန်ရေးသားသည့် လုပ်ငန်းနှင့်စပ်လျဉ်း၍ တပည့်တော် အောက်ပါအချက်အလက် များကို လျှောက်ထားလိုပါသည်။ အဘိဓာန်၏ ရည်ရွယ်ချက်မှာ သိအပ်သော စာလုံးများနှင့် သိသင့်သိထိုက်သောပုဒ်တို့၏ အဓိပ္ပါယ်အစုံအလင် ပါရမည်ဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် အောက်ပါ အချက်များကို သတိထားရန် လျှောက်ထားလိုပါသည်ဘုရား။

အင်္ဂလိပ်စာပေနယ်၌—

- (၁) အဘိဓာန် (Dictionary)
- (၂) စွယ်စုံကျမ်း (Encyclopaedia)
- (၃) စကားပုံဆန်ဆန် သိမှတ်ဖွယ် ကောက်နုတ်ချက် အဘိဓာန် (Dictionary of Quotations)
- (၄) ကောက်နုတ်ချက် ဆောင်ပုဒ်တို့၏ မဏ္ဍိုင်စကားလုံး အညွှန်းများ အက္ခရာစဉ် ကျမ်း (Concordance)ဟူ၍ ရှိပါသည်။

ဘုရားတပည့်တော်များ အဘိဓာန်မှာ အထက်ပါ လေးမျိုးစလုံးပါသည့် အဘိဓာန်မျိုး မလိုချင်ပါ။ အဘိဓာန်ပီသသော ကျမ်းသာဖြစ်စေလိုပါသည်။ မည်သည့်ပါဠိစကားလုံးကိုဖြစ်စေ အဘိဓာန်ကိုလွန်၍ ကြည့်လိုက်သောအခါ တွေ့ချင်ပါသည်။ ထိုစကားလုံးတို့၏ အနက်အဓိပ္ပါယ် ကို ပြသည့်ငါးကျနှင့် လိုရင်းကျမ်းညွှန်းကိုသာ အလိုရှိပါသည်။ အကယ်၍ အခြားကျမ်းများကို ထည့်သွင်းလိုပါမူ အရေးကြီးသော ကျမ်းညွှန်းကို ဂဏန်းနှင့်ညွှန်းလျှင် လုံလောက်ပြီဟု ထင်ပါသည်။ အထက်ပါ ကျမ်းလေးမျိုးစလုံး၏တာဝန်ကို အဘိဓာန်ကျမ်းတမျိုးတည်း၌ ရေးသားထည့်သွင်းထားလျှင် အလွန်ကျမ်းလေးသွားမည်ဖြစ်ပါသည်။ ထိုကဲ့သို့ ရေးနေပါက သတ်မှတ်ထားသော အချိန်အတွင်းပြီးနိုင်မည် မဟုတ်သည့်ပြင် ကမ်းမမြင် လမ်းမမြင် ဖြစ်နေပါ လိမ့်မည်။ ယခုလို မစိုးရိမ်နာယကစာချအဖွဲ့က ဝိုင်းပြီးကူညီမည်ဆိုလျှင် သတ်မှတ်ထားသည့် အတိုင်း ၅-နှစ်အတွင်းမှာ အဘိဓာန်ကိစ္စတွေ ပြီးမြောက်လိမ့်မည်ဟု မြော်လင့်ပါသည်။ မစိုးရိမ် တိုက်ကဲ့သို့ အခြားကျောင်းတိုက်များကလည်း စေတနာကောင်းကောင်းနှင့် သာသနာအတွက် ဝိုင်းပြီး ကူညီဆောင်ရွက်ကြမည်ဆိုလျှင် သတ်မှတ်ထားသည့် ၅-နှစ်အတွင်းမှာ သရကို ၄-တွဲ၊ ဗျည်းကို ၁၆-တွဲ၊ အားလုံး ၂၀-တွဲလောက်နှင့် အပြီးရေးနိုင်လိမ့်မည် ထင်ပါသည်။ ၅-နှစ်အတွင်း ပြီးသရွေ့ အမြန်ထွက်စေချင်ပါသည်။ သတ်မှတ်ထားသည့်နှစ် ကုန်ဆုံးသဖြင့် လမ်းခုလပ်တွင် ၆-အုပ်၊ ၇-အုပ်နှင့် ရပ်လိုက်ရမည်ကို မလိုလားပါ။ သတ်မှတ်ထားသည့်နှစ်အတွင်း၌ အသင့် အတင့်ပြည့်စုံသည့် ၂၀-အုပ်စလုံးပြီးစီးသည်ကိုသာလျှင် လိုချင်ပါသည်။ ပြည့်ပြည့်စုံစုံနှင့် ၆-အုပ်၊ ၇-အုပ် ပြီးစီးခြင်းထက် အသင့်အတင့်ပြည့်စုံသည့် ၂၀-အုပ်စလုံး ပြီးစီးခြင်းက ပို၍ အကျိုး များပါလိမ့်မည်” စသည်ဖြင့် လျှောက်ထားခဲ့သည်။

ဆရာဦးလှမောင်သည် ၅-နှစ်အတွင်း အသင့်အတင့် ပြည့်ပြည့်စုံစုံနှင့် အဘိဓာန်လုပ်ငန်းရပ်အားလုံး ပြီးဆုံးရန် အလိုရှိပေသည်။ အဘိဓာန်လုပ်ငန်းရပ် မပြီးဆုံးပဲ သတ်မှတ်ထားသည့် နှစ်စေ့သဖြင့် လမ်းခုလပ်တွင် ရပ်ပစ်လိုက်ရမည်ကို မလိုလားပေ။ အဘိဓာန်ဟူသည် ချဲ့လျှင် လိုသလိုချဲ့၍ ရသော ကျမ်းဖြစ်သည်။ ရတိုင်းတိုးခဲ့နေလျှင် လုပ်ငန်းပြီးဆုံးရေးအတွက် ကမ်းမမြင် လမ်းမမြင် ဖြစ်နေပေ လိမ့်မည်။ ထို့ကြောင့် “နဲ့နဲ့နှင့် ကျဲကျဲဝိုင်း” ဆိုသကဲ့သို့ မကျဉ်းမကျယ်နှင့် အတွဲစုံစုံ ထွက်နိုင်ရေးကို ဦးစားပေးလျှောက်ထားခဲ့ခြင်း ဖြစ်ပေသည်။ ဆရာဦးလှမောင်၏ လျှောက်ထားချက်သည် တော်လှန်ရေး အစိုးရနှင့် ဗုဒ္ဓသာသနာအဖွဲ့၏ လိုလားချက်သဘောထားပင် ဖြစ်ပေသည်။

မစိုးရိမ်နာယကစာချအဖွဲ့၏ အဘိဓာန်နှင့် ပတ်သက်သည့် သဘောထားကိုလည်း အဂ္ဂမဟာပဏ္ဍိတ မဟာနာယက ဆရာတော် ဦးကောသလ္လက အောက်ပါအတိုင်း ရှင်းပြ မိန့်ဆိုတော်မူခဲ့ပေသည်။

“တကား ဦးလှမောင်က အဘိဓာန်ကြီးကို ၅-နှစ်အတွင်း ပြီးအောင်ရေးရပါမည်။ မပြီးလျှင် ရပ်စဲလိုက်မည့်အခြေအနေကို လျှောက်ထား သွားပါသည်။ ၅-နှစ်နှင့် ပြီးအောင်ရေးရမည် ဆိုလျှင် ချုံးသင့်သည်ကို ချုံးရေးမှ ပြီးနိုင်ပါလိမ့်မည်။ ဘုန်းကြီးတို့ မစိုးရိမ်နာယက စာချ အဖွဲ့၏ သဘောထားကို ပြောရလျှင် ပါဠိတော်၊ အဋ္ဌကထာ၊ ဋီကာမှာ ပါဝင်သည့် ပုဒ်အားလုံး၏ အဓိပ္ပါယ်ပါရှိလျှင် အဘိဓာန်၏ ရည်ရွယ်ချက် ပြီးမြောက်သည်ဟု ယူဆပါသည်။ ကျမ်းကိုးကို ထိုက်သင့်သလောက် ထည့်ပြရန် ဖြစ်ပါသည်။ ရှိသမျှကျမ်းကိုးအားလုံးကို ပြုနေလျှင် ကျမ်းလေး မည်သာဖြစ်ပါသည်” စသည်ဖြင့် မိန့်ဆိုရှင်းပြခဲ့ပေသည်။

စည်းမျဉ်းဥပဒေမူသစ်များ သတ်မှတ်ခြင်း

အဘိဓာန်ကျမ်း ပြုစုရေးအတွက် မူသေ (နိယာမ) စည်းမျဉ်း ဥပဒေများကို ပဌမအုပ် ရေးသား စဉ်ကပင် ချမှတ်ခဲ့ပြီးဖြစ်သည်။ ဤ ဆွေးနွေးပွဲများ၌ အဘိဓာန်ဌာနမှူး ဦးဗိုလ်မောင်က ပဌမအုပ်၌ ချမှတ်ခဲ့ပြီး စည်းမျဉ်းဥပဒေများကို အသေးစိတ် ရှင်းလင်းလျှောက်ထားသည်။ မစိုးရိမ်နာယက စာချ အဖွဲ့မှ အချို့စည်းမျဉ်း ဥပဒေများကို ရှိရင်းအတိုင်း လက်ခံ၍၊ အချို့စည်းမျဉ်း ဥပဒေများကို ပြင်ဆင် ဖြည့်စွက်ချက်ဖြင့် လက်ခံခဲ့သည်။ သဘောတူ ဆုံးဖြတ်၍ အသစ်ထပ်မံပေါ်ပေါက်လာသော စည်းမျဉ်း ဥပဒေများလည်း ရှိသည်။ ဆွေးနွေးပွဲမှ ပေါ်ပေါက်လာသည့် ပြင်ဆင်ချက် စည်းမျဉ်း ဥပဒေ၊ အသစ် ထပ်မံပေါ်ပေါက်လာသည့် စည်းမျဉ်းဥပဒေများမှာ အောက်ပါအတိုင်းဖြစ်သည်။

(၁) ကိံကဲ့သို့ မူရင်းပုဒ်များနှင့် တွဲနေသော ရှေ့မှ ပုဒ်များရှိလျှင် အနက်ထူးသော ပုဒ်များကိုဖော် ပြခဲ့ရမည်။ ဤနေရာ၌ အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ရန်မလို၊ ပြယုဂ်မလို၊ ကျမ်းညွှန်းမလို၊ သို့ရာတွင် ထိုအနက်ထူးပုဒ်များ ကို အကွာစဉ်ရောက်သောအခါ တည်ပုဒ်အဖြစ် ထည့်သွင်းပြီးလျှင် အနက်ပေးရမည်။ ပြယုဂ်ကျမ်းညွှန်း ပြရမည်။

(၂) အဘိဓာန်ဝင် တည်ပုဒ်မန်သမျှ အနက်ပေးရမည်။ (ချင်းချက်) အဘိဓာန်ဝင် တည်ပုဒ်သည် မှားယွင်းနေသော ပါဠိဖြစ်ကြောင်း ခိုင်လုံစွာ သိရှိလျှင် အနက်မပေးပဲ အမှာကိုသာ ရေးသားထည့်ရန်။

(၃) ပဌမအုပ် နိဒါန်း နှာ-၇၄-အမှတ် ၄-စည်းမျဉ်းကို အောက်ပါအတိုင်း ပြင်ဆင်သည်။

အာချာတ် ကြိယာပုဒ်၌ ဝတ္တမာန် ပဌမပုရိသ် ဧကဝုဏ်ဝိဘတ် တလုံးကိုသာ အဘိဓာန်ဝင် တည်ပုဒ် အဖြစ်ထား၍ ကျန်ဝိဘတ်နှင့် ပြီးသမျှ တွေ့ရှိသမျှ ပုဒ်အားလုံးကို မျက်နှာမဲဖြင့် ထိုတည်ပုဒ်အတွင်း၌ သွင်း၍ ပြထားရမည်။ သို့ရာတွင် ဓာတ်တူသော်လည်း အသွင်ထူးခြားလျှင်ကား သီးသန့်တည်ပုဒ် အဖြစ်ရွေးချယ်၍ ၎င်းနှင့် မျိုးတူပုဒ်သို့ ညွှန်းပြရမည်။ အနက်လည်း ပေးရမည်။ ကျမ်းညွှန်းလည်း ပြရမည်။

ပုံစံ— အကြောစွဲ

အဂဏ္ဍ

အဂ္ဂိ

အဇ္ဈဂါ

၁။ ပဌမအုပ် နိဒါန်း-နှာ ၇၄-၅-ကြည့်။

၂။ ၁၃၂၇-ခု၊ နတ်တော်လဆန်း ၁၁-ရက်(၄-၁၂-၆၅)နေ့ ဆွေးနွေးပွဲ။

(၄) သဒ္ဓါနက်၊ အဓိပ္ပါယ်နက်၊ ဝေါဟာရအနက်ဟူ၍ ၃-မျိုးစလုံး ရေးရမည့်နေရာမျိုးဖြစ်လျှင် မူရင်း သဒ္ဓါအနက်ကို ဦးစားပေးပြန်ဆိုရန်၊ သို့မဟုတ်ပါက ပေါ်လွင်ထင်ရှားသော ဝေါဟာရအနက်ကို ဦးစား ပေး၍ ရေးရန်။

(၅) အကိုးသာဓကများကို ထည့်သွင်း၍ အလွယ်တကူရှာဖွေ၍ တွေ့နိုင်ရန် တည်ပုဒ်၏ရှေးစကား နောက်စကားများကို သင့်လျော်ရုံမျှ အကျဉ်းချုံး၍ ထည့်ပေးရန်။^၁

ပုံစံ—အခေတ္တညူ—ဗာလော အဗျတ္တော အခေတ္တညူ အကုသလော။

(၆) တိလိင်ပုဒ်မျိုး၌ ရုပ်ထူးရှိသော ဣတ္ထိလိင်ပုဒ်တွေ့နေလျှင် မူရင်းပုဒ်မရှိစေကာမူ မူရင်းပုဒ်ကို ရှာ၍ ထည့်ရမည်၊ တွေ့သည့်ပုဒ်ကိုလည်း တည်ပုဒ်ပြုရမည်၊ အနက်ပေး၍ ပုဒ်ရင်းကို ညွှန်းရမည်၊ ကျမ်းညွှန်းရမည်။

(၇) ချုံးလွန်းသဖြင့် အနက်အဓိပ္ပါယ်ယိုယွင်းမသွားစေလို၊ ပြည့်စုံစေချင်လှသဖြင့် အကျယ်ချဲ့လွန်း လျှင် ကျမ်းလေးမည်ကိုလည်း မလိုလား၊ မဇ္ဈိမပဒိပဒါလမ်းကိုသာ သတိထားရန် ဖြစ်သည်။

(၈) ကျမ်းပြုသူများသည် ကပ်ပြားများ၌ ထုတ်ထားသောပုဒ်များကိုသာ အားမကိုးပဲ ဆက်သွယ် နိုင်သည့်ပုဒ်များကို မိမိတို့ဉာဏ်၌ သက်ဝင်လာသမျှ ရှာဖွေထည့်သွင်းရေးသားရန်၊ ကပ်ပြား၌ ထုတ် ထားသည့်ပုဒ်များကိုသာ အဓိကထား၍ အားကိုးခြင်း မပြုရန်။

(၉) အဘိဓာန်ရေးသားရာ၌ (က) စာပြု၊ (ခ) စာတည်း၊ (ဂ) ဩဿာနသောကေ အပြီးသတ် စာတည်းဟူ၍ ၃-ဆင့်ရှိကြသော်လည်း ယခုမစိုးရိမ်နာယက စာချ အဖွဲ့သံသာတော်များကမူ စာပြု ကပင် ၃-ဆင့်စလုံးကို တတ်နိုင်သလောက် ပြီးစီးအောင် ရေးသားရမည် ဖြစ်ပါသည်။

ဥပမာ—ပုဒ်တခု၌ အနက် ၁၀-ခု ရှိသည်ဆိုကြပါစို့၊ စာပြုဆရာတော်က (၁၀) အနက် ၁၀-ခုစလုံး ရေးလိုက်လျှင် အဘိဓာန်ကိစ္စပြီးပြီ ဖြစ်ပါသည်။ အနက် ၈-ခုသာ ရေးနိုင်လျှင် အပြီးသတ် စာတည်း ဆရာတော်များက အနက် ၂-ခုကို ဖြည့်ရေးရန် ဖြစ်ပါသည်။

(၁၀) ပုဒ်တခု၏အနက် အဓိပ္ပါယ်ကို ရေးသားရာ၌ ရနိုင်သမျှ နိဿယများကို ကြည့်ရှုပါရန်။

(၁၁) ကျမ်းညွှန်းအကိုးပြရာ၌ အဓိပ္ပါယ်တခုအတွက် ပြယုဂ်တခုကိုသာ ဖော်ပြပြီးလျှင် ကျန် ကျမ်းကိုးများကိုမူ အရေးကြီး၍ အဓိပ္ပါယ်ပေါ်လွင်သည့် ကျမ်းကိုးကိုသာ ရွေးချယ် စိစစ်ပြီးလျှင် ဂဏန်း ထိုးရန်။^၂

(၁၂) ပါဠိ၊ အဋ္ဌကထာ၊ ဋီကာတို့၌ မတွေ့ရသော်လည်း ကစ္စည်းသဒ္ဓါကြီး၊ သဒ္ဓါနိတိ၊ မောဂ္ဂုလ္လာန် စသော လေးစားအပ်သည့် ကျမ်းများ၌ အသုံးများ၍ အသိများ၊ အတွေ့များသော ပုဒ်တို့ကိုလည်း အဘိဓာန်တည်ပုဒ်အဖြစ် ထည့်သွင်းရန်။

ပုံစံ— အနုဗန္ဓ - နိဂ္ဂဟိတ စသည်။

(၁၃) အဘိဓာနပုဒ်ပိကာကျမ်း၌ပါသော ပုဒ်အားလုံးကို ထည့်သွင်းဖော်ပြရန်^၃။

၁။ ၁၃၂၇-ခု၊ နတ်တော်လဆန်း ၁၂-ရက် (၅-၁၂-၆၅) နေ့ ဆွေးနွေးပွဲ။
၂။ ၁၃၂၇-ခု၊ နတ်တော်လဆန်း ၁၃-ရက် (၆-၁၂-၆၅)
၃။ ၁၃၂၇-ခု၊ နတ်တော်လဆုတ် ၂-ရက် (၁၀-၁၂-၆၅)။

(၁၄) မြန်မာပြန် စကားအဓိပ္ပါယ်ပေါ်လွင်နေလျှင် သင့်လျော်ရုံမျှ စကားပရိယာယ်ထည့်ရန် (စကားပရိယာယ်ထည့်ခြင်း၏ ရည်ရွယ်ချက်မှာ အနက်အဓိပ္ပါယ် ပို၍ ပေါ်လွင်ရန်သာ ဖြစ်သည်။)။

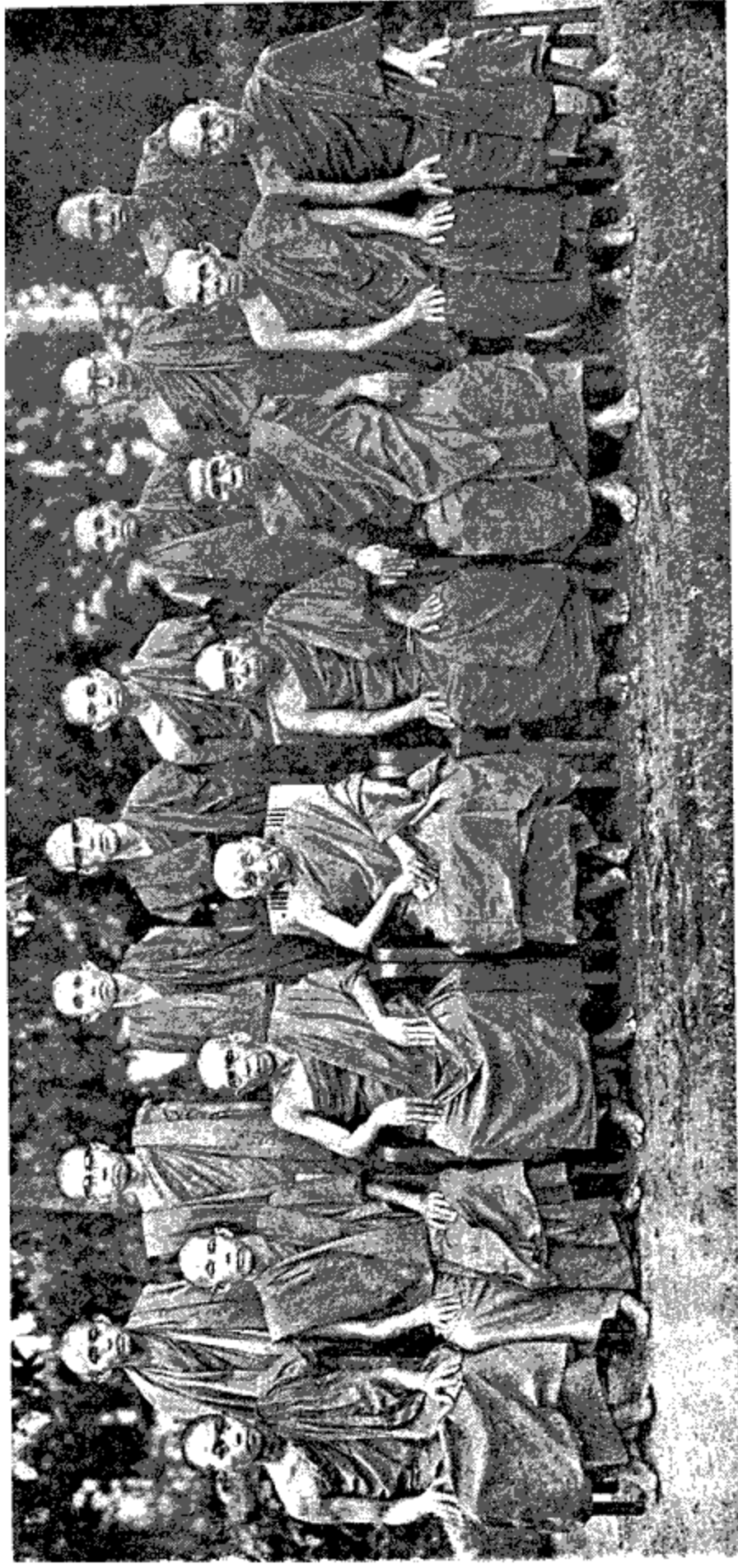
(၁၅) အာချာတ်ကမ္မရုပ်များ၌ အနက်ပေးပြီးလျှင် ဝတ္တမာန် တေဝိဘတ်ဖြင့်ပြီးသော မူလကမ္မရုပ် သို့ညွှန်းရန်၊ ယင်းမူလကမ္မရုပ်၌သာ ပြယုဂ်ကျမ်းညွှန်း အပြည့်အစုံထည့်ရန်။

(၁၆) အနက်ကဲ့၍ အကိုးပြယုဂ်တူလျှင် အနက်ကို (၁)(၂) (က)(ခ) စသည် ခွဲပြ၍ အကိုး သာဓကကိုပေါင်း၍ ကုံးရန်။

အဘိဓာန်ရေးသားရန် စည်းမျဉ်းဥပဒေများကို သဘောတူဆွေးနွေးဆုံးဖြတ်၍ ကြိုတင်ချမှတ်ထား သော်လည်း လက်တွေ့ရေးသားရာ၌ ချမှတ်ထားသည့် စည်းမျဉ်းအတိုင်း တိတိကျကျ လိုက်နာနိုင်သော ပုဒ်များရှိသလို စည်းမျဉ်းအတိုင်း မလိုက်နာနိုင်သောပုဒ်များလည်း တွေ့နိုင်ပေသည်။ ယင်းသို့တွေ့ရာ၌ ကျမ်းပြုပုဂ္ဂိုလ်များ၏ သဘောအတိုင်း သင့်လျော်သလို စီစဉ်၍ ရေးသားကြရန်ကိုလည်း အတွင်းရေးမှူး ဆရာဦးလှမောင်က အထူးလျှောက်ထားခဲ့ပေသည်။ သီတင်း ၂-ပတ် ဆွေးနွေးပွဲပြုလုပ်ပြီးနောက် မစိုးရိမ်နာယကစာချအဖွဲ့ဝင် ဆရာတော်များသည် ရန်ကုန်မှ ပြန်ကြွကြပါသည်။

၁။ ၁၃၂၇-ခု နတ်တော်လဆုတ် ၃-ရက် (၁၁-၁၂-၆၅)။

၂။ ၁၃၂၇-ခု နတ်တော်လဆုတ် ၆-ရက် (၁၄-၁၂-၆၅)။

ရွှေတန်းဝဲမှ ယာ = ဦးသိရိန္ဒ။ ဦးကုသလ။ ဦးကောသလ္လ။ ဆရာတော်ကြီးဦးသုရိယ။ ဦးညဏဝံသ။ ဦးစန္ဒောဘာသ။ ဦးဝိစိတ္တ။ ဦးနာရဓ။
 နောက်တန်းဝဲမှ ယာသို့ = ဦးကောဝိဓ။ ဦးယောဝိသ။ ဦးရာဇဓမ္မ။ ဦးသုမန။ ဦးနာယက။ ဦးတေဇောသာရ။ ဦးသာဂရ။ ဦးပညာဝံသ။

အဘိဓာန်လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်ပုံ

အဘိဓာန်လုပ်ငန်း လုပ်ဆောင်ရာ၌ အကြမ်းအားဖြင့် လုပ်ငန်းရပ် ၆-မျိုးခွဲခြားနိုင်သည်။
၎င်းတို့ကား—

၁။ စာစုခြင်း	= သံဟရဏ
၂။ အက္ခရာစဉ်ခြင်း	= အက္ခရာဝလိကရဏ
၃။ ပုဒ်တို့အတွက် ကျမ်းညွှန်းစီစဉ်ရေးသားခြင်း	= ပိဋကံပဒေသ
၄။ ကျမ်းပြုခြင်း	= ဂန္ထကရဏ
၅။ တဖန်စစ်ဆေးခြင်း	= ပဋိဝိသောဓန
၆။ အဆုံးသတ်သုတ်သင်ခြင်း	= သြဿာန သောဓန

ထိုလုပ်ငန်းရပ် ၆-မျိုးအနက် ၁-၂-၃-လုပ်ငန်းရပ်များမှာ ကမ္ဘာအေးဇမ္ဗူဒီပကျောင်းဆောင် အဘိဓာန်ဌာနမှတာဝန်ယူလုပ်ဆောင်ပြီးဖြစ်သဖြင့် မစိုးရိမ်နာယက စာချအဖွဲ့မှ လုပ်ဆောင်ရန် မလိုတော့ပေ။ ၄-၅-၆-လုပ်ငန်းရပ်များကို လုပ်ဆောင်ရန်အတွက် အောက်ပါဆရာတော်များ ပါဝင်သော 'အဘိဓာန်-သဟကာရီနိကာယ'ခေါ် အဘိဓာန်စုပေါင်းပြုစုရေးအဖွဲ့ကို ဖွဲ့စည်းကြသည်။

မစိုးရိမ် အဘိဓာန်ကျမ်းပြုအဖွဲ့ဝင် ဆရာတော်များ

အဘိဓဇမဟာရဋ္ဌဂုရု မစိုးရိမ်ဆရာတော်ဘုရားကြီးကို အကြီးအမှူး ဦးစီးနာယကပြု၍—

- ၁။ ဦးကောသလ္လ၊ မဟာနာယကဆရာတော်၊ အဂ္ဂမဟာပဏ္ဍိတ၊ ဂန္ထဓုရ နယူပဒေသကျောင်း။
- ၂။ ဦးဉာဏဝံသ၊ သကျသီဟ မူလဓမ္မာစရိယ၊ ဝိနယ နယူပဒေသကျောင်း။
- ၃။ ဦးစန္ဒောဘာသ၊ ပရိယတ္တိသာသနဟိတ သကျသီဟ နှင့် အစိုးရဓမ္မာစရိယ၊ ပရိယတ္တိ-နယူပဒေသကျောင်း။
- ၄။ ဦးဝိစိတ္တ၊ ပရိယတ္တိသာသနဟိတ သကျသီဟ နှင့် အစိုးရဓမ္မာစရိယ၊ အာဂမ နယူပဒေသကျောင်း။
- ၅။ ဦးနာရဒ၊ ပရိယတ္တိသာသနဟိတ သကျသီဟ နှင့် အစိုးရဓမ္မာစရိယ အဂ္ဂမဟာအကျော်၊ မာဂဓ နယူပဒေသကျောင်း။
- ၆။ ဦးကုသလ၊ ပရိယတ္တိသာသနဟိတ သကျသီဟ နှင့် အစိုးရဓမ္မာစရိယ၊ သဒ္ဓမ္မ နယူပဒေသကျောင်း။
- ၇။ ဦးတေဇောသာရ၊ ပရိယတ္တိသာသနဟိတ သကျသီဟ ဓမ္မာစရိယ၊ သုတ္တန္တ နယူပဒေသကျောင်း။
- ၈။ ဦးသုမန၊ ပရိယတ္တိသာသနဟိတ သကျသီဟ နှင့် အစိုးရဓမ္မာစရိယ၊ မာဂဓ နယူပဒေသကျောင်း။
- ၉။ ဦးကောဝိဒ၊ ပရိယတ္တိသာသနဟိတ သကျသီဟ၊ အစိုးရဓမ္မာစရိယ၊ စေတိယင်္ဂဏဓမ္မာစရိယ၊ ပိဋက နယူပဒေသကျောင်း။

- ၁၀။ ဦးသာဂရ၊ ပရိယတ္တိသာသနဟိတ သကျသီဟ၊ မူလဓမ္မာစရိယ၊ အစိုးရဓမ္မာစရိယ၊ အဘိဓမ္မ နယူပဒေသကျောင်း။
- ၁၁။ ဦးပညာဝံသ၊ ပရိယတ္တိသာသနဟိတ သကျသီဟ၊ အစိုးရဓမ္မာစရိယ၊ စေတိယင်္ဂဏ ဓမ္မာစရိယ၊ ပိဋက နယူပဒေသကျောင်း။
- ၁၂။ ဦးဇယဒိသ၊ ပရိယတ္တိသာသနဟိတ သကျသီဟ၊ အစိုးရဓမ္မာစရိယ၊ စေတိယင်္ဂဏ ဓမ္မာ- စရိယ၊ အင်္ဂုတ္တရနိကာယပါဠိပါရဂူ၊ သာသန နယူပဒေသကျောင်း။
- ၁၃။ ဦးသီရိန္ဒ၊ ပရိယတ္တိသာသနဟိတ သကျသီဟ၊ အစိုးရဓမ္မာစရိယ၊ စေတိယင်္ဂဏဓမ္မာစရိယ၊ ဓမ္မဝိနယရံသီကျောင်း မစိုးရိမ်တိုက်သစ်။
- ၁၄။ ဦးနာယက၊ ပရိယတ္တိသာသနဟိတ သကျသီဟ နှင့် အစိုးရဓမ္မာစရိယ၊ ဓမ္မဒီပကျောင်း။
- ၁၅။ ဦးရာဇဓမ္မ၊ ပရိယတ္တိသာသနဟိတ သကျသီဟ နှင့် အစိုးရဓမ္မာစရိယ၊ ဓမ္မဒါယာဒကျောင်း။

လုပ်ငန်းအစီအစဉ်

၁။ အဘိဓမ္မမဟာရဋ္ဌဂုရု ဆရာတော်ဘုရားကြီးနှင့် အဂ္ဂမဟာပဏ္ဍိတ မဟာနာယကဆရာတော် ဘုရားတို့က အဘိဓာန်ရေးသားရာ၌ ခက်ခဲနက်နဲသည့် ပြဿနာများကို ဖြေရှင်းပေးတော်မူကြသည်။

၂။ ကျန်ဆရာတော် ၁၃-ပါးက အဖွဲ့ငယ် အသီးသီးဖွဲ့စည်း၍ စာပြု၊ စာတည်း၊ ဩသာနတာဝန် ၃-ရပ်စလုံး အပြီးအစီး ဆောင်ရွက်တော်မူကြသည်။

၃။ အဖွဲ့အသီးသီးမှ ပြုစုပြီးစာမူများကို တဖွဲ့လျှင် တပါးကျပါဝင်သော ကိုယ်စားလှယ်ဆရာတော် များက အထပ်ထပ်ဆွေးနွေး၍ အတည်ပြုကြသည်။ ယင်းအတည်ပြုအဖွဲ့ကို 'သန္နိဋ္ဌာပကအဖွဲ့'ဟု ခေါ်သည်။

၄။ အတည်ပြုပြီး စာမူများကို ဗုဒ္ဓသာသနာအဖွဲ့ ပုံနှိပ်တိုက်သို့ ပို့အပ်သည်။

၅။ ပုံနှိပ်တိုက်မှ အကြမ်းရိုက်နှိပ်၍ မစိုးရိမ်နာယကစာချအဖွဲ့သို့ အပြီးသတ် ပြင်ဆင်ရန် ပြန်လည် ပို့ အပ်သည်။

၆။ ယင်းပေးအပ်သော စာမူကို တဖွဲ့လျှင် ကိုယ်စားလှယ် တပါးကျပါဝင်သော ဆရာတော်များ ကပင် လက်ခံစာမူများ၊ အကိုးသာဓကပြထားသည့် ကျမ်းစာများနှင့် တိုက်ဆိုင်၍ အပြီးသတ်ပြင်ဆင် ကြသည်။

၇။ အပြီးသတ်ပြင်ဆင်ပြီး အကြမ်းစာမူ(ဂလီပရပ်)ကို အပြီးသတ်အချောရိုက်နှိပ်ရန် ဗုဒ္ဓသာသနာ အဖွဲ့ပုံနှိပ်တိုက်သို့ ပြန်လည်ပို့ အပ်သည်။

၈။ မစိုးရိမ်နာယကစာချအဖွဲ့နှင့်—

(၁) ဦးကျော်ထွတ် (ဒု-အယ်ဒီတာချုပ်၊ မြန်မာပြန်ဌာန)။

(၂) ဦးဗိုလ်မောင် (အဘိဓာန်ဌာနမှူး)။

(၃) ဦးဌေးလှိုင် (တာဝန်ခံစာပြင်)တို့ ပါဝင်သော ကိုယ်စားလှယ်အဖွဲ့သည် အခါအား လျော်စွာ ဆွေးနွေး၍ ပြင်ဆင်သင့်သည်ကို ပြင်ဆင်ခဲ့ကြသည်။

ယင်းသို့လျှင် မစိုးရိမ်နာယကစာချအဖွဲ့၏ ကြိုးပမ်းချက်ဖြင့် ဤတိပိဋကပါဠိ-မြန်မာ အဘိဓာန်ကျမ်း (က-ဝဂ်၊ ပဌမပိုင်း) ကြီးသည် ပါဠိစာပေ ပညာရှင်များ၏ အကျိုးအတွက် ပေါ်ထွက်လာခဲ့ရပေသည်။

ပါဠိအဘိဓာန်ကြီး၏ အဓိကအချက် ၃-ခု

ဤအဘိဓာန်ကျမ်းသည် အဓိကအားဖြင့် (၁) လိင်၊ (၂) ဓာတ်၊ ပစ္စည်း၊ (၃) အနက် ဤသုံးချက်ကို သိနိုင်ရန် ရေးသားခြင်းဖြစ်သည်။

၁။ လိင်၏နက်နဲခက်ခဲပုံ

ထိုသုံးမျိုးတို့တွင် 'လိင်သည် မသိလျှင်လည်းမဖြစ်၊ သိနိုင်ရန်လည်း မလွယ်ကူသောအရာဖြစ်သဖြင့် 'သဒ္ဓါမှာလိင်၊ ဝိနည်းမှာလိင်'ဟု ရှေးပညာရှိအစဉ်အဆက်တို့က မော်ကွန်းတင်ခဲ့ပေသည်။ ယင်းစကားအရ လိင်သည် မသိလျှင်မဖြစ်သောအရာဖြစ်ပုံကို ရှင်းဦးစွာ ရှင်းပြပါအံ့။

လိင်သည် ပါဠိစာပေလောကလိုက်စားသူတို့အဖို့ မသိမဖြစ်သော အချက်ဖြစ်သည်ကို အငြင်းထွက်စရာအကြောင်းမရှိပါ။ မှန်၏ - ပုဒ်၏လိင်ကိုမသိပဲ အနက်ကို မှန်ကန်စွာ မသိနိုင်သောအရာ များစွာရှိလေသည်။ ယင်းသို့ ပုဒ်၏လိင်ကိုမသိပဲ အနက်ကိုမှန်ကန်စွာ မသိနိုင်ကြောင်းကို လိင်ပြောင်းလဲသည်နှင့်အမျှ အနက်ပြောင်းလဲနိုင်သော အောက်ပါအချက်များက သက်သေခံလျက်ရှိပေသည်။

ရှင်းဦးအံ့—

- ပုဒ်သည် (က) လိင်ပြောင်းလဲသောကြောင့် အနက်ပြောင်းလဲသောပုဒ်၊
- (ခ) လိင်သာပြောင်းလဲ၍ အနက်မပြောင်းလဲသောပုဒ်၊
- (ဂ) လိင်မပြောင်းလဲပဲ အနက်ပြောင်းလဲသောပုဒ်၊
- (ဃ) လိင်လည်းမပြောင်းလဲ အနက်လည်းမပြောင်းလဲသောပုဒ်၊
- (င) လိင်မထင်ရှားပဲ အနက်ပြောင်းလဲသောပုဒ်ဟူ၍ ငါးမျိုးရှိလေသည်။

ထို ၅-မျိုးတို့တွင်—

(က) လိင်ပြောင်းလဲသောကြောင့် အနက်ပြောင်းလဲသောပုဒ်၊ ဝါ၊ လိင်ပြောင်းလဲသည်နှင့်အမျှ အနက်ပြောင်းလဲသောပုဒ်ဟူသည်—

နီလ ပီတ စသော ဂုဏဝါစကပုဒ်၊ ဗဟုဗ္ဗိဟိသမာသ်ပုဒ်၊ သာမညတဒ္ဓိတ်ပုဒ်၊ မြဲသောလိင်မှကင်းသော ကိတ်ပစ္စည်းအဆုံးရှိသောပုဒ်၊ ယ-တ-စသော သဗ္ဗနာမ်ပုဒ် စသည်တို့ဖြစ်လေသည်။

ထပ်မံရှင်းဦးအံ့—

နီလ ဟူသောပုဒ်သည် နီလောဟု ပုလ္လိင်ဖြစ်ခိုက် မိမိအနက်ကို အခြေခံပြုကာ ညိုသော ပုဆိုးစသော အရာဝတ္ထုများကို ဟောသည်။ နီလာဟု ဣတ္ထိလိင်ဖြစ်ခိုက် ညိုသော ရေသနပ်စသော အရာဝတ္ထုများကို ဟောသည်။ နီလံဟု နုပုလ္လိင်ဖြစ်ခိုက် ညိုသော အဝတ်အထည်စသော အရာဝတ္ထုများကို ဟောသည်။

ကြွင်းသော ဗဟုဗ္ဗိဟိသမာသ်ပုဒ်စသည်တို့၌လည်း နီလပုဒ်ကို နည်းမှီး၍ သိနိုင်သည်။ ယခုပြဆိုခဲ့သောပုဒ်တို့ကား ကေန် လိင်သုံးပါးပြောင်းလဲသောကြောင့် အနက်ပြောင်းလဲသောပုဒ်များဖြစ်သည်။

ထိုပုဒ်မျိုးကဲ့သို့ လိင်သုံးပါး ကေန် မပြောင်းလဲနိုင်စေကာမူ ဣတ္ထိလိင်၊ ပုလ္လိင်၊ ဣတ္ထိလိင်၊ နုပုလ္လိင် စသည်ဖြင့် ဆက်ဆံပြောင်းလဲသောကြောင့် အနက်ပြောင်းလဲနိုင်သော ပုဒ်များလည်း များစွာရှိပေ

အဘိဓာန် (က-ဝဂ်) ၁-ပ-၄-၅-သ-၈

သေးသည်။ ယင်းပုဒ်များကို ဤအဘိဓာန်ကျမ်းကို လေ့လာကြည့်ရှုခြင်းဖြင့် သိနိုင်သောကြောင့် အကျယ် ဝေဖန်မပြတော့ပြီ။

ဤနေရာဝယ် သဒ္ဒါကျမ်းတို့က (ဝစ္စလိဂီက) အနက်ပြောင်းလဲသောကြောင့် လိင်ပြောင်းလဲသည်ဟု ဆိုစေကာမူ လိင်ပြောင်းလဲသောကြောင့် အနက်ပြောင်းလဲသည်ဟုဆိုခြင်းသည် သရက်စေ့ကြောင့် သရက်ပင်ဖြစ်သည်။ သရက်ပင်ကြောင့် သရက်ရေဖြစ်သည်ဟု ဆိုနိုင်သကဲ့သို့ ပြောဆိုရေးသားသော ‘ဝဒန္တ’ပုဂ္ဂိုလ်အဖို့ အနက်သည်အကြောင်း၊ လိင်သည်အကျိုးဖြစ်သော်လည်း ကြားနာကြည့်ရှုသော ‘သုဏန္တ’ပုဂ္ဂိုလ်အဖို့ လိင်သည် အကြောင်း၊ အနက်သည် အကျိုးဖြစ်လေသည်။ ယင်းသို့ လိင်နှင့် အနက် အကြောင်း အကျိုး အပြန်အလှန်ဖြစ်နိုင်သဖြင့် လိင်ပြောင်းလဲသောကြောင့် အနက်ပြောင်းလဲသည်။ အနက်ပြောင်းလဲသောကြောင့် လိင်ပြောင်းလဲသည်ဆိုသောအချက်၌ စောဒကတက်ဖွယ်မရှိ၊ အမှန် ချည်းသာ ဖြစ်တော့သည်။

(ခ) လိင်သာပြောင်းလဲ၍ အနက်မပြောင်းလဲသောပုဒ် ဟူသည်ကား—ပုဒ်သည် နှစ်လိင်သော်၎င်း၊ သုံးလိင်သော်၎င်း ဆက်ဆံပြောင်းလဲပါလျက် အနက်တမျိုးတည်းကိုသာ ဟောသော ပုဒ်မျိုးဖြစ်လေ သည်။

ရှင်းဦးအံ့—

ကက္ခဠဝိသ-ပုဒ်သည် ကက္ခဠဝိသောဟု ပုလ္လိင်ဖြင့်၎င်း၊ ကက္ခဠဝိသံဟု နပုလ္လိင်ဖြင့်၎င်း ပြောင်းလဲနိုင် စေကာမူ ပြင်းထန်-ထက်မြက်သော အဆိပ်ဟူသော အနက်တခုတည်းကိုသာ ဟောသည် (ဤကျမ်း စာမျက်နှာ-၂၂)။

ပဉ္စ ပုဒ်သည် ပဉ္စောဟု ပုလ္လိင်ဖြင့်၎င်း၊ ပဉ္စာဟု ဣတ္ထိလိင်ဖြင့်၎င်း၊ ပဉ္စံဟု နပုလ္လိင်ဖြင့်၎င်း ပြောင်းလဲ နိုင်စေကာမူ အမေးပြဿနာဟူသော အနက်တခုတည်းကိုသာ ဟောသည် (ဓာနံ၊ ဂါထာ-၁၁၅)။

ယင်းသို့ လိင်နှစ်မျိုး သုံးမျိုး ဆက်ဆံပြောင်းလဲလျက် အနက်မပြောင်းလဲသော ပုဒ်မျိုးသည် မပေါ် များသော်လည်း မရှားပါးလှသော ပုဒ်မျိုးဖြစ်သည်။

(ဂ) လိင်မပြောင်းလဲပဲ အနက်ပြောင်းလဲသောပုဒ်ဟူသည်—လိင်တပါးတည်းသာ ရှိနိုင်လျက် နှစ်နက် သုံးနက်စသည်ကို ဟောသောပုဒ်မျိုးဖြစ်သည်။

ရှင်းဦးအံ့—

ကံသ ပုဒ်သည် ကံသောဟု ပုလ္လိင်တမျိုးတည်းသာရှိလျက် ခွက်၊ လောဟာ၊ ကြေးတူရိယာစသော များစွာသောအနက်တို့ကို ဟောသည် (ဤကျမ်း စာမျက်နှာ-၅)။ ယင်းသို့ လိင်မပြောင်းလဲပဲ အနက် ပြောင်းလဲသော ပုဒ်မျိုးလည်း ပေါများလှပေသည်။

(ဃ) လိင်လည်းမပြောင်းလဲ အနက်လည်းမပြောင်းလဲသောပုဒ်ဟူသည်—လိင်သုံးပါးတွင် တပါး ပါးဖြင့် အမြဲတည်လျက် အနက်တမျိုးတည်းကိုသာ ဟောနိုင်သော ပုဒ်မျိုးဖြစ်သည်။

ရှင်းဦးအံ့—

ကညာ ပုဒ်သည် ဣတ္ထိလိင်ဖြင့် အမြဲတည်လျက် သတို့သမီးဟူသော အနက်တခုတည်းကိုသာ ဟောသည် (ဤကျမ်း စာမျက်နှာ-၅၃)။

ကဋိကဋိပုဒ်သည် နပုလ္လိင်ဖြင့် အမြဲတည်လျက် ခါးရိုးဟူသော အနက်တခုတည်းကိုသာ ဟောသည် (ဤကျမ်း စာမျက်နှာ-၆၁)။

ယင်းသို့လိင်လည်း မပြောင်းလဲ အနက်လည်း မပြောင်းလဲသော ပုဒ်များလည်း မရှားပါးလှသော ပုဒ်များပင် ဖြစ်သည်။

မှတ်ချက်။ ။လိင်လည်းမပြောင်းလဲ အနက်လည်းမပြောင်းလဲဟုဆိုခြင်းသည် ပကတိမူရင်းအနက် ကို ရည်ရွယ်၍ဆိုခြင်းဖြစ်သည်။ ဥပစာကြံသော်၎င်း၊ အဿတ္ထိတဒ္ဓိတ်စသည် ပြုလုပ်သော်၎င်း၊ လိင် လည်းမပြောင်းလဲ အနက်လည်း မပြောင်းလဲသော ပုဒ်များသည်ပင် လိင်၊အနက် ၂-မျိုးလုံး ပြောင်းလဲ နိုင်ပေသေးသည်။

ဥပမာ—ယခုပြခဲ့သော ဣတ္ထိလိင်မြဲသော ကညာ ပုဒ်ကို ကညာ အဿ အတ္ထိတိ ကညောဟု အဿတ္ထိ- တဒ္ဓိတ်ပြုလုပ်လျှင် ပုလ္လိင်အဖြစ်ပြောင်းလဲကာ သတို့သွီး၏ လင်ယောက်ျားဟူသောအနက်သို့ ပြောင်းလဲ လာနိုင်တော့သည်။

(င) လိင်မထင်မရှားပဲ အနက်ပြောင်းလဲသောပုဒ် ဟူသည် - အနက်မည်မျှ ပြောင်းလဲစေကာမူ လိင်ရုပ်အသွင် မထင်ရှားပဲ ပုဒ်နေပုံမပျက်မူ၍ တမျိုးတည်းသာ တည်ရှိသောပုဒ်မျိုးဖြစ်သည်။

ထိုပုဒ်မျိုးကား—

သဗ္ဗနာမ်ဖြစ်သော တုမ္မ အမ္မ စသောပုဒ်၊

ပဉ္စ-အစ အဋ္ဌာရသ-အဆုံးရှိသော သင်္ချာဝါစကပုဒ်၊

ထာ-စသောပစ္စည်းအဆုံးရှိသော အဗျယတဒ္ဓိတ်ပုဒ်၊

တဝေ,တုံ,တုန,တုန,တုန-စသော ကိတ်ပစ္စည်းအဆုံးရှိသော အဗျယကိတ်ပုဒ်၊

ဥပသာရပုဒ်၊ နိပါတ်ပုဒ်တို့ဖြစ်သည်။

ထိုပုဒ်တို့သည် အနက်ခြံ ဣတ္ထိလိင်ဖြစ်သော အရာဝတ္ထုကိုဟောသည်ဖြစ်စေ၊ ပုလ္လိင်ဖြစ်သော အရာ ဝတ္ထုကို ဟောသည်ဖြစ်စေ၊ နပုလ္လိင်ဖြစ်သော အရာဝတ္ထုကိုဟောသည်ဖြစ်စေ မည်သည့်အရာဝတ္ထုကိုပင် ဟောစေကာမူ အသွင်သဏ္ဌာန် မထူးခြားသောကြောင့် လိင်မထင်ရှားပဲ အနက်ပြောင်းလဲနိုင်သောပုဒ်ဟု ဆိုရလေသည်။

ဤပြဆိုခဲ့ပြီးသော စကားရပ်များဖြင့်—

လိင်ကိုမသိက အနက်ကို မှန်ကန်စွာ မသိနိုင်ကြောင်း သဘောပေါက် နားလည်နိုင်လောက်ပေပြီ။

လိင်ကိုမသိက အနက်ကို မှန်ကန်စွာ မသိနိုင်ရုံသာမက ပါဠိစာပေနှင့်စပ်လျဉ်းသော ဟောပြောမှု၊ ရေးသားမှုစသော ကိစ္စအရပ်ရပ်တို့၌ ပုဒ်ကို မည်သို့မျှ အသုံးမချနိုင်ပေ၊ လိင်ကိုမသိပဲ တစုံတခုသောပုဒ် ကို အသုံးချပါက အလွဲလွဲအချော်ချော်ဖြစ်ကာ—

(က) ကဲ့ရဲ့ဖွယ်အဖြစ်သို့ ရောက်ခြင်း၊

(ခ) ရဟန်းတော်တို့ ဝိနည်းကံအမျိုးမျိုးပျက်စီးခြင်း၊

(ဂ) အနက်အဓိပ္ပါယ် ပျက်စီးခြင်း၊

(ဃ) မှန်ကန်သော အကျင့်လမ်းစဉ်ကို မသိနိုင်ခြင်းစသော များပြားလှသော ဆုံးရှုံးမှုများကို

ခံစားရတတ်သည်။

လိင်ကိုသိရန်မလွယ်ကူခြင်း။ ။လိင်သည် မသိလျှင် မဖြစ်သောအရာ ဖြစ်သည်ကို ပြဆိုပြီးနောက် လိင်ကို သိနိုင်ရန်လည်း မလွယ်ကူသော အရာဖြစ်သည်ကို ပြဆိုရန် အခွင့်အခါ ရောက်ရှိလာပေပြီ။ လိင်ကိုသိနိုင်ရန် မလွယ်ကူသည်ကို ပါဠိစာပေ လေ့လာဆည်းပူးသူ အားလုံး သိရှိပြီးဖြစ်၍၎င်း၊ ပြဆိုခဲ့ပြီးသော ပုဒ် (၅) မျိုးတို့ကို ကြည့်ရှုလေ့လာခြင်းဖြင့် သိနိုင်သော ကြောင့်၎င်း ဝေဘန်ရေးသားရန် မလိုတော့ပေ။ သို့ရာတွင် “အဘယ်ကြောင့် လိင်ကိုသိနိုင်ရန် မလွယ်ကူသည်” ဆိုသောအချက်ကိုကား ဆင်ခြင်သုံးသပ်ကြည့်ရန် လိုအပ်ပေသည်။ လိင်သည်မသိလျှင် မဖြစ်သောအရာဖြစ်သောကြောင့် လိင်ကိုသိနိုင်ရန် ညွှန်ပြသော သဒ္ဒါကျမ်း အဘိဓာန်ကျမ်းများရှိကြပေသည်။ ရှိစေကာမူ ထိုကျမ်းတို့သည် ပါဠိ၊ အဋ္ဌကထာ၊ ဋီကာလာ ပုဒ်အားလုံးတို့၏ လိင်ကိုပြည့်စုံအောင် အကြွင်းမဲ့ ညွှန်ပြသောကျမ်းများ မဟုတ်ကြပေ။

သဒ္ဒါကျမ်း၏တာဝန်။ ။သဒ္ဒါကျမ်းသည် ပုဒ်တခုခုကို ကြည့်လိုက်သည်နှင့်တပြိုင်နက်—

- (က) ယင်းပုဒ်သည် မည်သည့်လိင်ဖြင့် တည်ရှိနေသည်ဟု သိနိုင်ရန် အသိဉာဏ်ကို ကော်ပေးစွမ်းနိုင်သည်။ သို့သော်—
- (ခ) ယင်းပုဒ်သည် လိင်မည်မျှနှင့် ဆက်ဆံပြောင်းလဲနိုင်သည်ကို၎င်း၊
- (ဂ) မည်သည့်လိင်ဖြင့်သာ ရှိထိုက်သည်ဟု သိနိုင်ရန် အသိဉာဏ်ကို၎င်း ပေးစွမ်းနိုင်သောအရာရှိသကဲ့သို့ မပေးစွမ်းနိုင်သောအရာလည်း ရှိပေသည်။

အဘိဓာန်၏တာဝန်။ ။အဆိုပါပုဒ်တခုခုကို လိင်မည်မျှဆက်ဆံပြောင်းလဲနိုင်သည်၊ မည်သည့်လိင်ဖြင့်သာ ရှိထိုက်သည်ဟု သိနိုင်ရန်မှာ အဘိဓာန်ကျမ်း၏တာဝန်သာ ဖြစ်လေသည်။ တနည်းဆိုရသော် ပုဒ်အားလုံးတို့၏ လိင်ကိုသိနိုင်ရန်မှာ သဒ္ဒါကျမ်း၏ တာဝန်မဟုတ်၊ အဘိဓာန်ကျမ်း၏တာဝန်သာ ဖြစ်ပေသည်။

သို့သော် ပါဠိ၊ အဋ္ဌကထာ၊ ဋီကာလာ ပုဒ်အားလုံးတို့၏လိင်ကို ပြည့်စုံအောင် အကြွင်းမဲ့ ညွှန်ပြသော အဘိဓာန်ကျမ်းကား ဤသာသနာတွင် မရှိခဲ့သေးပေ။

ယင်းသို့ ပုဒ်အားလုံးတို့၏ လိင်ကို ပြည့်စုံအောင် အကြွင်းမဲ့ ညွှန်ပြနိုင်သော အဘိဓာန်ကျမ်း မရှိခြင်းသည်ပင် လိင်ကိုသိနိုင်ရန် မလွယ်ကူမှု၏ မငြင်းသာသောအကြောင်းဖြစ်သည်။ အဆိုပါ မသိလျှင်လည်းမဖြစ်၊ သိနိုင်ရန်လည်း မလွယ်ကူသော လိင်ကို အလွယ်တကူ သိနိုင်ရန်အတွက် ဤအဘိဓာန်ကျမ်း၌ တခဏ်း တကဏ္ဍအနေဖြင့် ပြထားလျက်ရှိပေသည်။

၂။ ဓာတ်ပစ္စည်း

ဤအဘိဓာန်ကျမ်း၌ လိင်ကို တကဏ္ဍ ပြဆိုထိုက်ကြောင်း ရှင်းပြပြီးနောက် ဓာတ်ပစ္စည်းစသည် ဝေဘန်မှုကိုလည်း တကဏ္ဍပြဆိုထိုက်ကြောင်း ရှင်းပြပါဦးအံ့။

အဘိဓာန်ဝင် တည်ပုဒ်သည်—

- (၁) ဓာတ်ပစ္စည်း ဝေဘန်ရသော ကိတ်သုဒ္ဓနာမ်ပုဒ်။
- (၂) ဓာတ်ပစ္စည်းစသည် မဝေဘန်ရသော ရုဠီသုဒ္ဓနာမ်ပုဒ်။

- (၃) ပုဒ်အချင်းချင်း ခွဲဝေရသော သမာသ်ပုဒ်။
- (၄) ပုဒ်၊ ပစ္စည်း ခွဲဝေရသော တဒ္ဒိတ်ပုဒ်။
- (၅) ဓာတ်၊ ပစ္စည်း၊ ဝိဘတ် ခွဲဝေရသော အာချာတ်ပုဒ်-ဟူ၍ ခွဲခြားဝေခွဲမှုအတွက် အကျဉ်း အားဖြင့် ၅-မျိုးရှိသည်။

ယင်းသို့ ၅-မျိုးခွဲခြားပြခြင်းမှာ ကိတ်ပုဒ်ဟူသည် ဓာတ်၊ ပစ္စည်း ၂-ပါး ပေါင်းစပ်ထားသော ပုဒ်ဖြစ်သည်။ သမာသ်ပုဒ်ဟူသည် ဥပသာရ နိပါတ် အပါအဝင် နာမ်ပုဒ်များ ပေါင်းစပ်ထားသော ပုဒ်ဖြစ်သည်။ အာချာတ်ပုဒ်ဟူသည် ဓာတ်၊ ပစ္စည်း၊ ဝိဘတ်များ ပေါင်းစပ်ထားသော ပုဒ်ဖြစ်သည် ဟူသော အဓိပ္ပါယ်မျှကိုသာ သိနိုင်ရန်ရည်ညွှန်း၍ ခွဲခြားဝေခွဲခြင်း မဟုတ်ပေ။

သိသာစေအံ့—

ယခုပြဆိုသည့်အတိုင်း တထွာပြ တထွာမြင် ကျဉ်းမြောင်းသောဉာဏ်အမြင်မျိုးဖြင့်သာ သိမြင်ခဲ့ပါမူ နက်နဲသောအဓိပ္ပါယ်၊ ဆန်းကျယ်သောနည်း၊ သိပ်သည်းသောဝေါဟာရ၊ ကြွယ်ဝသော ဥပမာတို့ဖြင့် စုံလင်စွာ ဟောကြားအပ်သော ပိဋကတ်တော်လာ ပုဒ်အဖြာဖြာတို့၏ အနက်ကို အချက်ကျကျ သိဘို့ အရေး၌ အလွမ်းဝေးလှပေဦးမည်။ ပိဋကတ်တော်လာ ပုဒ်အဖြာဖြာတို့၏ အနက်ကို အချက်ကျကျ သိနိုင်ရန်မှာ ပုဒ်တခုကို ဓာတ်၊ ပစ္စည်း၊ ဝိဘတ် အားဖြင့် အစိတ် အစိတ်ခွဲခြားဝေခွဲနိုင်သော ဉာဏ်နှင့် ယင်း ဓာတ်၊ ပစ္စည်း၊ ဝိဘတ်အားဖြင့် အစိတ် အစိတ်ခွဲခြားဝေခွဲထားသောပုဒ်တို့၏ မုချတ္ထ၊ ဥပစာရတ္ထ တို့ကို သိစွမ်းနိုင်သောဉာဏ်သည်သာ အချုပ်အခြာ ပစာနအကျဆုံး ဖြစ်ပေသည်။

ယင်းသို့ ဓာတ်၊ ပစ္စည်း၊ ဝိဘတ်အားဖြင့် ပုဒ်တို့ကို အစိတ်အစိတ်ခွဲခြားဝေခွဲနိုင်သော ဉာဏ်နှင့် တကွ ယင်းတို့၏အနက်ကို သိစွမ်းနိုင်သော ဉာဏ်သည်သာ ပုဒ်တို့၏အနက်ကိုသိရခြင်း၌ အကြောင်းရင်း ဖြစ်ပုံကို အောက်ပါဓာတ်၊ ပစ္စည်း-စသည် ဝေခွဲမှုအကျိုးများကို အကဲခပ် လေ့လာကြည့်က သိနိုင်ပေ မည်။

(၁) ကိတ်၌ ဓာတ် ပစ္စည်း ဝေခွဲရခြင်းအကျိုး

ကိတ်၌ ဓာတ်နှင့်ပစ္စည်း ဝေခွဲပြခြင်းသည်—

- (က) ဓာတ်၊ ပစ္စည်း ပေါင်းစပ်မှုကြောင့် ကိတ်ပုဒ်ဖြစ်ပေါ်လာသည်ကို၎င်း၊
- (ခ) ဓာတ်နက်၊ ပစ္စည်းနက် နှစ်ပါး ပေါင်းစပ်မှုကြောင့် ပုဒ်အနက်ဖြစ်ပေါ်လာသည်ကို၎င်း၊
- (ဂ) ပုဒ်၏ ဝါကျတ္ထကို၎င်း၊
- (ဃ) အရင်းခံ ပရမတ်တဗျားကို အစွဲပြု၍ အမည်ပညတ်များ ဖြစ်ပေါ်လာသည်ကို၎င်း၊
- (င) ဝစနတ္ထကို၎င်း၊
- (စ) ပိဏ္ဏတ္ထအဓိပ္ပါယ်ကို၎င်း၊
- (ဆ) အကြောင်းသကတ်ကို၎င်း—သိနိုင်စေရန် ဝေခွဲပြရသည်။

အများအသိလွယ်ဆုံးဖြစ်သော ဗုဒ္ဓပုဒ်ကိုထုတ်၍ ရှင်းပြဦးအံ့—

ဗုဒ္ဓေါပုဒ်ကို ဗုဓ-ဓာတ်၊ တ-ပစ္စည်း ဝေခွဲပြခြင်းဖြင့်—

- (က) ဗုဓ-ဓာတ်၊ တ-ပစ္စည်း ပေါင်းစပ်မှုကြောင့် ဗုဒ္ဓဟူသော ကိတ်ပုဒ် ဖြစ်ပေါ်လာသည်ကို၎င်း၊

- (ခ) ဗုဒ္ဓ-ဓာတ်၏ ‘သိ’ ဟူသော အနက်၊ တ ပစ္စည်း၏ ‘တတ်’ဟူသောအနက်၊ ယင်းအနက် ၂-ပါး ပေါင်းစပ်မှုကြောင့် ဗုဒ္ဓပုဒ်၏ ‘သိတတ်၏’၊ ‘သိတတ်သော’ - ဟူသော အနက် ဖြစ်ပေါ်လာရသည်ကို၎င်း၊
- (ဂ) ဗုဒ္ဓပုဒ်၏ ‘သိတတ်၏၊သိတတ်သောဘုရား’ ဟူသော ဝါကျထွက်ကို၎င်း၊
- (ဃ) အသိဉာဏ်ဟူသော အရင်းခံ ပရမတ်တရားကို အစွဲပြု၍ ဗုဒ္ဓဟူသောအမည် နာမပညတ် ဖြစ်ပေါ်လာရသည်ကို၎င်း၊
- (င) ဗုဒ္ဓတိတိ ဗုဒ္ဓေါ-ဟူသော ဝစနတ္ထကို၎င်း၊
- (စ) သိတတ်သည်၏အဖြစ်ကြောင့် ဗုဒ္ဓမည်၏ဟူသော ပိဏ္ဏတ္ထအဓိပ္ပါယ်ကို၎င်း၊
- (ဆ) ဗုဒ္ဓအမည်ရခြင်း၏ အကြောင်းကား- သိမှု (သိတတ်သည်၏အဖြစ်)ပင်တည်း ဟူသော အကြောင်းသကတ်ကို၎င်း သိနိုင်လေတော့သည်။

ယခုဝေဘန်၍ ပြထားခြင်းကား ဓာတ်, ပစ္စည်း ဝေဘန်၍ ရစကောင်းသော ကိတ်သုဒ္ဓနာမ်ပုဒ် အတွက် ဝေဘန်ပြရခြင်းသာဖြစ်သည်။

(၂) ရုဠိသုဒ္ဓနာမ်ပုဒ်

(၂) ဓာတ်, ပစ္စည်း ဝေဘန်၍မရကောင်းသောပုဒ်ကမျိုးရှိသေးသည်။ ယင်းပုဒ်ကား အကြောင်းကို မဇ္ဇိမံ ခေါ်လွယ်ရုံ သက်သက်မျှ မည့်ခေါ်ထားသော ‘တိဿ’ စသော အမည်ဟော ရုဠိသုဒ္ဓနာမ်ပုဒ် ဖြစ်သည်။ ယင်းပုဒ်မျိုးကို အခါခပ်သိမ်း ဓာတ်နှင့် ပစ္စည်းအားဖြင့် မဝေဘန်ကောင်းသောကြောင့် ဤအဘိဓာန်ကျမ်းတွင် ဓာတ်, ပစ္စည်း မဝေဘန်ပဲ ထားသည်ကို များစွာ တွေ့ရပေလိမ့်မည်။

ထို့ပြင် ဓာတ်, ပစ္စည်းအားဖြင့် ဝေဘန်ကောင်းသည်ဆိုသော ကိတ်သုဒ္ဓနာမ်များသည်ပင် ဟောအပ် သော အနက်သို့လိုက်၍ ဓာတ်, ပစ္စည်း မဝေဘန်ကောင်းသည့် ပုဒ်ဖြစ်ရသော အခါမျိုးလည်း ရှိပေ သေးသည်။

ရှင်းဦးအံ့— ဗုဒ္ဓေါပုဒ်ကို သိတတ်သောဘုရားဟု ဝါကျထွက်ကိုင်၍ (ကြိယာသဒ္ဓါကြံ၍) ဓာတ်နက် ပစ္စည်းနက်နှင့် ဟပ်မိအောင်(ဝါ-ဓာတုတ္ထ-ပစ္စယတ္ထကိုဖော်၍) အနက်ပေးသောအခါမျိုး၌သာ ဓာတ်, ပစ္စည်းဝေဘန်ရသည်။ “ဗုဒ္ဓေါ=ဗုဒ္ဓသဒ္ဓါ”ဟူ၍ သဒ္ဓါပဒတ္ထက ကြံ၍၎င်း, “ဗုဒ္ဓေါ=ဘုရား”ဟူ၍ ကေဝလ-ဒဗ္ဗာပေက္ခကြံ၍၎င်း အနက်ပေးသောအခါ ‘ဗုဒ္ဓေါ=ဘုရားနှင့်တူသောသူ’ စသည်ဖြင့် ဥပစာရတ္ထအနက် ပေးသောအခါတို့၌ ဓာတ် ပစ္စည်း မဝေဘန်ရတော့ပေ။

ထပ်မံရှင်းဦးအံ့—သဒ္ဓါဟူသည် ပြောဆိုသူ ‘ဝဒန္တ’ ပုဂ္ဂိုလ်ဆိုလိုသည့်အတိုင်း ဖြစ်ရကား—

(က) ဝဒန္တပုဂ္ဂိုလ်သည် အမှန်တရားကို တကယ်သိသော ဂေါတမဗုဒ္ဓကိုရည်ရွယ်၍ ဗုဒ္ဓေါပုဒ်ကို ရွတ်ဆိုသောအခါ ‘ဗုဒ္ဓေါ=သိတတ်သောဘုရား’ဟု အနက်ပေး၍ ဓာတ်, ပစ္စည်း ဝေဘန်မှု ပြုရသည်။

(ခ) ဝဒန္တပုဂ္ဂိုလ်သည် ဗုဒ္ဓသဒ္ဓါကို ရည်စူး၍ ‘ဗုဒ္ဓေါ’ဟု ဆိုပါမူ “ဗုဒ္ဓေါ=ဗုဒ္ဓသဒ္ဓါ”ဟု သဒ္ဓါ-ပဒတ္ထက အနက်ပေးရမည်။

(ဂ) ဝဒန္တပုဂ္ဂိုလ်သည် အမှန်တရားကို မသိသော မာက္ခလိဂေါသာလ တိတ္ထိစသော ဘုရား အမည်ခံတို့ကို ရည်ရွယ်၍ ဗုဒ္ဓ-ဆိုပါက ‘ဗုဒ္ဓေါ=ဘုရား’ဟု ကေဝလဒဗ္ဗာပေက္ခအနက်ပေးရမည်။

(ဃ) ဝဒန္တပုဂ္ဂိုလ်သည် ဘုရားနှင့်တူသော တစုံတယောက်သောသူကို ရည်ရွယ်၍ ‘ဗုဒ္ဓေါ’ ဟု ဆိုပါမူ ‘ဗုဒ္ဓေါ=ဘုရားနှင့်တူသောသူ’ စသည်ဖြင့် ဥပစာရတ္ထအနက်ပေးရပေမည်။

ယင်း (ခ)(ဂ)(ဃ)အနက်တို့ကား ဓာတ်, ပစ္စည်း မဝေဘန်စကောင်းသောအနက်များဖြစ်ပေသည်။

ဥပလက္ခဏနည်းဖြင့် ထုတ်ပြအပ်သော ဗုဒ္ဓဟူသော ကိတ်သုဒ္ဓနာမ်ပုဒ်ကို ထောက်ရှု၍ ကြွင်းသော ကိတ်သုဒ္ဓနာမ်ပုဒ်များကိုလည်း ဤနည်းအတိုင်း ဟောအပ်သောအနက်သို့လိုက်၍ ရံခါသာဓာတ်, ပစ္စည်း ဝေဘန်ထိုက်သည်ကို သိနိုင်သည်။ ယင်းစကားရပ်များကို ဉာဏ်သက်ဝင်မိပါက ဓာတ်, ပစ္စည်း ခွဲဝေမှု အံ့တွက် ဆင်ခြင်စဉ်းစားရာ၌ -

(က) အမြဲတမ်း ဓာတ်, ပစ္စည်း မခွဲဝေကောင်းသော ရူဠိသုဒ္ဓနာမ်ပုဒ်၊

(ခ) ရံခါသာ ဓာတ်, ပစ္စည်း ခွဲဝေကောင်းသော ကိတ်သုဒ္ဓနာမ်ပုဒ်ဟု နှစ်မျိုးသာရှိရာတွင် ဤအဘိဓာန်ကျမ်း၌ (က) ကိုဓာတ်, ပစ္စည်းဝေဘန်မပြပဲ (ခ) ကိုသာ ဓာတ်, ပစ္စည်းဝေဘန်ပြထားသည်။

(၃) သမာသ်ပုဒ် ပုဒ်ခွဲခြားခြင်းအကျိုး

သမာသ်ပုဒ်၌ ပုဒ်ခွဲခြားခြင်းသည်—

(က) အစိတ်အစိတ်ဖြစ်သောပုဒ်တို့ကို ပေါင်းစပ်ထားသောကြောင့် သမာသ်ပုဒ် ဖြစ် ပေါ်လာရသည်ကို၎င်း၊

(ခ) အစိတ်အစိတ်ဖြစ်သော ပုဒ်တို့၏အနက်ကို ပေါင်းစပ်ထားသောကြောင့် သမာသ် ပုဒ်၏အနက် ဖြစ်ပေါ်လာရသည်ကို၎င်း၊

(ဂ) သမာသ်ပုဒ်၏ ဝါကျတ္ထကို၎င်း၊

(ဃ) ဝစနတ္ထကို၎င်း၊

(င) ပိဏ္ဏတ္ထအဓိပ္ပါယ်ကို၎င်း၊

(စ) အကြောင်းသကတ်ကို၎င်း သိနိုင်ရန် ခွဲခြားပြရသည်။

ရှင်းဦးအံ့—ဤကျမ်း စာမျက်နှာ ၄၈-၌ ‘ကဉ္စနမိဂ’ပုဒ်ကို ကဉ္စနပုဒ်၊ မိဂပုဒ် ခွဲခြားပြခြင်းဖြင့်—

(က) ကဉ္စနပုဒ်, မိဂပုဒ်တို့ကို ပေါင်းစပ်ထားသောကြောင့် ကဉ္စနမိဂ-ဟူသော သမာသ်ပုဒ် ဖြစ် ပေါ်လာရသည်ကို၎င်း၊

(ခ) ကဉ္စနပုဒ်၏ ‘ရွှေအဆင်းနှင့်တူသော အဆင်းရှိသော၊ ရွှေအဆင်းရှိသော’ဟူသောအနက် မိဂပုဒ်၏ ‘သမင်’ဟူသောအနက်နှစ်ပါး စပ်ထားသောကြောင့် ကဉ္စနမိဂပုဒ်၏ “ရွှေအဆင်းနှင့် တူသော အဆင်းရှိသောသမင်၊ ရွှေအဆင်းရှိသော သမင်”ဟူသောအနက် ဖြစ်ပေါ်လာရသည်ကို၎င်း၊

(ဂ) ကဉ္စနမိဂပုဒ်၏ ရွှေအဆင်းရှိသော သမင်ဟူသော ဝါကျတ္ထကို၎င်း၊

(ဃ) ကဉ္စနော+စ+သော+မိဂေါ စာတိ=ကဉ္စနမိဂေါ-ဟူသော ဝစနတ္ထကို၎င်း၊

(င) ရွှေအဆင်းရှိသော သမင်ဖြစ်သောကြောင့် ကဉ္စနမိဂ မည်၏-ဟူသော ပိဏ္ဏတ္ထအဓိပ္ပါယ်ကို၎င်း၊

(စ) ကဉ္စနမိဂ အမည်ရခြင်း၏ အကြောင်းကား ရွှေအဆင်းရှိသောဂုဏ်နှင့် သမင်ဇာတ်တို့၏ ဂုဏ် ဂုဏေး၊ ဝိသေသန ဝိသေသျှအဖြစ်ဖြင့် စပ်ခြင်းသမ္ပန်ပင်တည်းဟူသော အကြောင်းသကတ်ကို၎င်း သိရ လေသည်။

ယင်းသို့ ကဉ္စနမိဂကို 'ကဉ္စနပုဒ် မိဂပုဒ်' ဟု ပုဒ်ခွဲခြားခြင်းကား ကဉ္စနမိဂပုဒ်ကို ရွှေအဆင်းနှင့်တူသော အဆင်းရှိသော၊ ရွှေအဆင်းရှိသော သမင်ဟု အစိတ်အစိတ်ဖြစ်သော ပုဒ်အနက်နှင့် သမာသ်ပုဒ်လုံးအနက် ဟပ်မိအောင် ဝါကျထွေဖော်၍ 'သဂုဏဒဗ္ဗာပေက္ခ' အနက်ပေးသောအခါမျိုး၌သာ ခွဲခြားရခြင်းဖြစ်သည်။ ဝါကျထွေကိုမပဲ ကဉ္စနမိဂေါ-ရွှေသမင် ဟု 'ကေဝလဒဗ္ဗာပေက္ခ' အနက်ပေးသောအခါ၊ ကဉ္စနမိဂေါ= ကဉ္စနမိဂသဒ္ဓါဟု 'သဒ္ဓပဒတ္ထက' အနက်ပေးသောအခါ၊ ကဉ္စနမိဂေါ-ရွှေသမင်နှင့်တူသောအရာ စသည် ဖြင့် 'ဥပစာရတ္ထ' အနက်ပေးသောအခါ တို့၌ကား ကဉ္စနမိဂပုဒ်ကို အသီးသီးပုဒ်ခွဲခြားမှု မပြုရတော့ပေ။

သမာသ်ပုဒ်နှစ်မျိုး။ ။ဇာကျဉ်းချုပ်အားဖြင့် သမာသ်များသည်—

- (က) ဝါကျထွေပေါ်လွင်ထင်ရှားကာ ဝါကျထွေ ပဒတ္တ မကွဲပြား မခြားနားသောသမာသ်၊
- (ခ) ဝါကျထွေပေါ်၍ ဝါကျထွေ၊ ပဒတ္တကွဲပြားခြားနားသော သမာသ်ဟုနှစ်မျိုးရှိသည်။

ထို့တွင် (က) ဝါကျထွေပေါ်လွင်ထင်ရှားကာ ဝါကျထွေ၊ ပဒတ္တမကွဲပြားမခြားနားမှု၍ ကဉ္စနမိဂပုဒ် မျိုးနှင့်တူသော ကံသတာလ၊ ကံသပတ္တစသောပုဒ်တို့ကို 'ကံသတာလ=ကြေးဖြင့် ပြုလုပ်အပ်သော တူရိယာ'၊ 'ကံသပတ္တ=ကြေးဖြင့် ပြုလုပ်သောခွက်'ဟု ဝါကျထွေဖော်၍ 'သဂုဏဒဗ္ဗာပေက္ခ' အနက် ပေးသောအခါမျိုး၌သာ ပုဒ်ခွဲခြားရသည်။ 'ကံသတာလ=ကြေးတူရိယာ'၊ 'ကံသပတ္တ=ကြေးခွက်'ဟု ဝါကျထွေမဖော်ပဲ 'ကေဝလဒဗ္ဗာပေက္ခ' အနက်ပေးသောအခါ၊ ဥပစာရတ္ထ-စသည် အနက်ပေးသောအခါ တို့၌ကား ပုဒ်ခွဲခြားရန် မလိုတော့ပေ။

ကိတန္တသမာသ်ပုဒ်။ ။ထို့ပြင် ပုဒ်၊ ဓာတ်၊ ပစ္စည်း သုံးမျိုးခွဲခြားရသော ကိတန္တသမာသ်ခေါ် ဥပပဒ- သမာသ်ပုဒ်တမျိုး ရှိသေးသည်။ ယင်းသမာသ်ပုဒ်မျိုးကို ကစ္ဆပ=(ကစ္ဆ+ပါ +ဏ)၊ ကဏ္ဍဇ=(ကဏ္ဍ+ဇန+ကံ) စသည်ဖြင့် ခွဲခြားပြသထားသည်ကို များစွာတွေ့ရှိနိုင်ပေသည်။ သို့ရာတွင် အဆိုပါ ဥပပဒသမာသ်များကိုလည်း ဝါကျထွေဖော်၍ အနက်ပေးသောအခါမျိုး၌သာ ပုဒ်၊ ဓာတ်၊ ပစ္စည်း ခွဲဝေသင့်၍ ကြွင်းသောအခါမျိုး၌ကား မခွဲဝေသင့်ကြောင်းကို ဆိုခဲ့ပြီးစကားရပ်များ ဖြင့် သိသာနိုင်လောက်ပေပြီ။

သို့ရာတွင် ဤအဘိဓာန်ကျမ်း၌ကား သမာသ်ပုဒ်အားလုံးကို ခွဲခြားပြထားပေသည်။

(၄) တဒ္ဓိတ်၌ ပုဒ်၊ ပစ္စည်း ခွဲခြားအကျိုး

တဒ္ဓိတ်၌ ပုဒ်၊ ပစ္စည်းခွဲခြားပြရခြင်းသည်—

- (က) ပုဒ်၊ ပစ္စည်း ပေါင်းစပ်မှုကြောင့် တဒ္ဓိတ်ပုဒ်ဖြစ်ပေါ်လာရသည်ကို၎င်း၊
- (ခ) ပုဒ်အနက်၊ ပစ္စည်းအနက် ပေါင်းစပ်မှုကြောင့် တဒ္ဓိတ်ပုဒ်အနက် ဖြစ်ပေါ်လာရ သည်ကို၎င်း၊
- (ဂ) တဒ္ဓိတ်ပုဒ်၏ ဝါကျထွေကို၎င်း၊
- (ဃ) ဝစနတ္ထကို၎င်း၊
- (င) ပိဏ္ဏတ္ထကို၎င်း၊
- (စ) အကြောင်းသကတ်ကို၎င်း သိနိုင်ရန် ခွဲခြားပြသရသည်။

ရှင်းဦးအံ့—ဤကျမ်း စာမျက်နှာ-၃၄ ‘ကစွာန’ပုဒ်ကို ကစွပုဒ်၊ ကာနပစ္စည်းဟူ၍ ခွဲခြားပြခြင်းဖြင့်—

(က) ကစွ-ပုဒ်၊ ကာန-ပစ္စည်း ပေါင်းစပ်ထားသောကြောင့် ကစွာနတဒ္ဒိတ်ပုဒ် ဖြစ်ပေါ်လာရသည်ကို၎င်း၊

(ခ) ကစွပုဒ်၏ ကစွမည်သောသူဟူသောအနက်၊ ကာနပစ္စည်း၏ (သမ္ပန်အနက်နှင့်တကွ) ‘၏’ဟူသောအနက်နှင့်တကွ သား၊ သမီး၊ အမျိုး၊ အနွယ်ဟူသော အနက် ၂-ခုပေါင်းစပ်မှုကြောင့် ‘ကစွာန’ပုဒ်၏ အနက် ဖြစ်ပေါ်လာရသည်ကို၎င်း၊

(ဂ) ကစွာနပုဒ်၏ ကစွမည်သောသူ၏သား၊ သမီး၊ အမျိုး၊ အနွယ်ဟူသော ဝါကျထွက်ကို၎င်း၊

(ဃ) ကစွဿ+အပစ္စံ=ကစွာနော ဟူသော ဝစနတ္ထကို၎င်း၊

(င) ကစွမည်သောသူ၏သား၊ သမီး၊ အမျိုး အနွယ်ဖြစ်သောကြောင့် ကစွာနမည်၏ ဟူသော ပိဏ္ဏတ္ထအဓိပ္ပါယ်ကို၎င်း၊

(စ) ကစွာနမည်ခြင်း၏ အကြောင်းကား ကစွ မည်သောသူ၏ သားတော်စပ်မှုပင်တည်း ဟူသော အကြောင်းသကတ်ကို၎င်း သိရသည်။

ယင်းကစွာနပုဒ်ကိုလည်း ‘ကစွာန=ကစွမည်သောသူ၏သား၊ သမီး၊ အမျိုး၊ အနွယ်’ဟု ဝါကျထွက်ဖော်၍ ‘သဂုဏဒဗ္ဗာပေက္ခ’ အနက်ပေးသောအခါမျိုး၌သာ ပုဒ်၊ ပစ္စည်းခွဲဝေရသည်။ (က) ကစွာနမျိုး၊ ကစွာနအနွယ်၌ဖြစ်သောသူ (ခ) ကစွာနထေရ်၊ (ဂ) ကစွာနပရိဗိုဇ် စသည်ဖြင့် ဝါကျထွက်မဖော်ပဲ ‘ကေဝလဒဗ္ဗာပေက္ခ’ အနက်ပေးသောအခါ၊ ကစွာနနှင့်တူသောသူ စသည်ဖြင့် ဥပစာရတ္ထကြံ၍ အနက်ပေးသောအခါ၊ သဒ္ဓပဒတ္ထကြံ၍ အနက်ပေးသောအခါတို့၌ကား ပုဒ်၊ ပစ္စည်းခွဲခြားမှု မပြုရတော့ပေ။

တဒ္ဒိတ်ပုဒ်သုံးမျိုး။ ။ အကျဉ်းချုပ်အားဖြင့် တဒ္ဒိတ်ပုဒ်သည်—

(က) ဝါကျထွက်ပေါ်လွင်ထင်ရှားကာ ဝါကျထွက်၊ ပဒတ္ထမကွဲပြား မခြားနားသော တဒ္ဒိတ်၊

(ခ) ဝါကျထွက်ပေါ်၍ ဝါကျထွက်၊ ပဒတ္ထမကွဲပြားခြားနားသောတဒ္ဒိတ်၊

(ဂ) ဝါကျထွက် လုံးဝငယ်သောတဒ္ဒိတ် ဟူ၍ သုံးမျိုးရှိပေသည်။

ယင်းသုံးမျိုးတွင်—

(က) ဝါကျထွက်၊ ပဒတ္ထ မကွဲပြား မခြားနားသော ‘ကဉ္စနမယ’စသောပုဒ်မျိုးကို အမြဲတမ်း ပုဒ်၊ ပစ္စည်း ဝေဘန်ခွဲခြားရသည်။

(ခ) ဝါကျထွက်၊ ပဒတ္ထမကွဲပြားခြားနားသော ပြဆိုခဲ့ပြီး ကစွာနစသောပုဒ်မျိုးနှင့်တူသော တဒ္ဒိတ်ပုဒ်တို့ကိုကား ဝါကျထွက်ဖော်၍ အနက်ပေးသောအခါ၌သာ ပုဒ်၊ ပစ္စည်းခွဲ၍ ကြွင်းသော အနက်အမျိုးမျိုး ပေးသောအခါမျိုးတို့၌ ပုဒ်ပစ္စည်းမခွဲခြားရပေ။

(ဂ) ဝါကျထွက် လုံးဝမပေါ်လွင်ပဲ ငယ်သော တဒ္ဒိတ်ပုဒ်ဆိုသည်မှာ ပစ္စည်းမသက်ပဲ ပုဒ်အချင်းချင်း ပေါင်းစပ်၍ သင်္ချာအရာ၌ စီရင်ရသော ‘ဝိသ’စသော သင်္ချာတဒ္ဒိတ်ပုဒ်မျိုးဖြစ်ပေသည်။ ယင်းပုဒ်မျိုးကိုကား ပုဒ်တို့ကိုသာ ခွဲခြားရသည်။

သို့ရာတွင် ဤအဘိဓာန်ကျမ်း၌ (က) (ခ) (ဂ) ပုဒ်သုံးမျိုးလုံးကိုပင် ထိုက်သလို ခွဲခြားပြသထားပေသည်။

(၅) အာချာတ်၌ ဓာတ်, ပစ္စည်း, ဝိဘတ် ဝေဘန်ရခြင်းအကျိုး

အာချာတ်၌ဓာတ်, ပစ္စည်း, ဝိဘတ် ဝေဘန်ရခြင်းသည်—

(က) ဓာတ်, ပစ္စည်း, ဝိဘတ်ပေါင်းစပ်မှုကြောင့် အာချာတ်ပုဒ် ဖြစ်ပေါ်လာရသည်ကို၎င်း၊

(ခ) ဓာတ်နက်, ဝိဘတ်နက် ဤနှစ်ပါး ပေါင်းစပ်မှုကြောင့် အာချာတ်ပုဒ်အနက် ဖြစ်ပေါ်လာရသည်ကို၎င်း၊

(ဂ) အရင်းခံ ပရမတ်တရားကို အစွဲပြု၍ အမည်ပညတ်ဖြစ်ပေါ်လာရသည်ကို၎င်း၊

(ဃ) အာချာတ်ပုဒ်ဖြစ်ပေါ်ခြင်း၏ အကြောင်းရင်း သကတ်ကို၎င်း သိနိုင်ရန် ဝေဘန်ပြခြင်း ဖြစ်သည်။

ရှင်းဦးအံ့— ‘ဘဝတိ’၌ ဘူဓာတ်, အပစ္စည်း, တိဝိဘတ်ဝေဘန်ပြခြင်းဖြင့်—

(က) ဘူဓာတ်, အပစ္စည်း, တိဝိဘတ်ပေါင်းစပ်မှုကြောင့် ဘဝတိပုဒ်ဖြစ်ပေါ်လာရသည်ကို၎င်း၊

(ခ) ဘူဓာတ်၏ ‘ဖြစ်’ ဟူသောအနက်, တိဝိဘတ်၏ ‘တတ်၏’ ဟူသောအနက် ၂-ခု ပေါင်းစပ်မှုကြောင့် ‘ဖြစ်တတ်၏’ ဟူသောအနက် ဖြစ်ပေါ်လာရသည်ကို၎င်း၊

(ဂ) ဘူဓာတ်၏ ဥပါဒ်၊ ဌီ၊ ဘင် ဟူသော ခဏတ္တယအားဖြင့် ဖြစ်မှုအရင်းခံ ပရမတ်တရားကို အစွဲပြု၍ ‘ဘဝတိ’ ဟု ခေါ်ဝေါ်သုံးစွဲမှု အမည်ပညတ်တရားများ ဖြစ်ပေါ်လာရသည်ကို၎င်း၊

(ဃ) ဘဝတိပုဒ်ဖြစ်ပေါ်ရခြင်း၏ အကြောင်းရင်းကား ဖြစ်ခြင်းကြိယာပင်တည်း ဟူသော ပုဒ်ဖြစ်ခြင်း၏ အကြောင်း သကတ်ကို၎င်း သိနိုင်လေတော့သည်။

ဤအရာ၌ ဘူဓာတ်သည် ဥပါဒ်အားဖြင့် ဖြစ်ခြင်းတမျိုးကိုသာ ဟောသည်မဟုတ်၊ ‘ဘူကရာ သဗ္ဗဓာတုတ္ထဒီပကာ’အရ အလုံးစုံသော ဓာတ်တို့၏ အနက်ကို ဟောနိုင်သောကြောင့် ဌီခဏအားဖြင့် တည်မှုကို၎င်း, ဘင်ခဏအားဖြင့် ပျက်မှုကို၎င်း ဟောနိုင်သည်။ အဘယ်ကြောင့်ဆိုသော် အလုံးစုံသော ဓာတ်တို့၏အရသည် တရားကိုယ်အားဖြင့် ဥပါဒ်၊ ဌီ၊ ဘင်မှတစ်ပါး အခြားမရှိနိုင်သောကြောင့် ဖြစ်လေသည်။

ဥပသာရပုဒ်၊ နိပါတ်ပုဒ်၊ သဗ္ဗနာမ်ပုဒ်တို့ကို သာသနာဝင် သဒ္ဒါကျမ်းများအလို ပုဒ်ခွဲရန်မလို၍၎င်း၊ တဒ္ဒိတ်အဗျယ၊ ကိတ်အဗျယပုဒ်တို့ကို ခွဲရန်လွယ်ကူ၍၎င်း, ထို့အတူ ပဗ္ဗတာယတိ-စသော ဓာတုရူပကပုဒ်များကို ပုဒ်, ဝိဘတ် ခွဲဝေရန် လွယ်ကူ၍၎င်း ဝေဘန်မပြတော့ပေ။

ယခု ထုတ်ပြလိုက်သော အကျိုးများကား အားလုံးတိုက်ရိုက်သိအပ်သော အကျိုးချည်းမဟုတ်စေကာမူ အနက်ကို သိမှု၌ အများဆုံး အထောက်အကူပြုကာ မကျဉ်းမကျယ် သိလွယ်နိုင်သော အကျိုးများသာ ဖြစ်ပေသည်။ ထို့ထက်များပြားသော အကျိုးများရှိသေးသော်လည်း အနက်ကို သိရမှု၌ ကျေးဇူးမပြုနိုင်သဖြင့် ထုတ်မပြတော့ပြီ။ ဤသို့သောဓာတ်, ပစ္စည်း စသည် ဝေဘန်မှုအတွက် လက်ငင်း သိနိုင်သောအကျိုးအနှစ်သာရ, ရလဒ်အမျိုးမျိုးကို ထုတ်ပြလိုက်ခြင်းဖြင့်—

“ဘုကြောင့် ဓာတ်, ပစ္စည်းစသည် ဝေဘန်ရသည်။

အဘယ်အကျိုးငှါ ဓာတ်, ပစ္စည်း စသည် ဝေဘန်ရသည်။

ဓာတ်, ပစ္စည်း စသည် ဝေဘန်မှုသည် အနက်ကို သိရမှု၌ မည်သို့ အထောက်အကူပြုသည် ဟူသော အမေးပုစ္ဆာများအတွက် တချက်တည်း ဖြေဆိုပြီး ဖြစ်ရုံမက ယင်း ဓာတ်, ပစ္စည်းစသည် ဝေဘန်မှုကို ဤအဘိဓာန်ကျမ်းတွင် သီးသန့် အခဏ်းကဏ္ဍတခုဖြင့် ပြထိုက်ကြောင်းကိုလည်း သိနိုင်လေတော့သည်။

အဘိဓာန်ကျမ်းပြုရာ၌ အခက်အခဲများ

အဘိဓာန်ရေးသားပြုစုမှု ကန္တာရခရီးကြမ်းကြီးကို ဖြတ်သန်းကျော်နင်းလာရာ၌ တွေ့ကြုံရသော အခက်အခဲများနှင့် ကျမ်းပြုခြင်းနှင့်ပတ်သက်သော သိသင့်သိထိုက်သည့် အကြောင်းခြင်းရာများကို ဖော်ပြပါဦးအံ့။

အဘိဓာန်ဟူသည် ပါဠိ၊ အဋ္ဌကထာ၊ ဋီကာလာ ပုဒ်တို့ကို ရှေးဆရာများ ပြန်ဆိုချက် အကူအညီဖြင့် စီစဉ်ရေးသားရုံသာ ဖြစ်သည်ဟု ဆိုလာကြားအံ့။ မှန်ကန်ကြောင်း ဝန်ခံရမည်ဖြစ်သော်လည်း ‘လွယ်ကူ ပါသည်၊ ရှေးဆရာများ ရေးသားထားသည်ကို ကူးချရုံပါ’ဟု ဆက်လက်ပြောဆိုလျှင်မူ ငြင်းဆိုရပေ လိမ့်မည်။

အဘိဓာန်ပုဒ်တစ်ခုကို ကြည့်သူအဖို့ စက္ကန့်ပိုင်း မိနစ်ပိုင်းအတွင်းမှာပင် ပြီးဆုံးသွား၍ ထင်မြင်ချက် ကိုလည်း မိမိသဘောကျ၊မကျအပေါ်၌ မူတည်၍ ချက်ခြင်းဆိုသလိုပင် ပြောကြားနိုင်ဘွယ်ရာရှိပေသည်။ သို့သော် အဆိုပါ စာကြည့်သူသည် အဘိဓာန်ပုဒ်တစ်ခုရေးသားရာ၌ မည်သို့ မည်ပုံဆောင်ရွက်ရသည် ကို အသေးစိတ်သိခဲ့ပါလျှင် မိမိထင်မြင်ချက်ကို လွယ်လွယ်ကူကူ ပေးအံ့မထင်ပေ။

ပဌမအုပ်၌ ပါဝင်သော စည်းကမ်း၊ နောက်ထပ် ပြင်ဆင်ချက် စည်းကမ်း၊ ဆွေးနွေးပွဲအသစ်တို့မှ ပေါ်ပေါက်လာသော စည်းကမ်းများနှင့် ညီညွတ်စေ၍ ပုဂ္ဂိုလ်ပိုင်းဆိုင်ရာ အယူအဆမတူမှုများ၊ တပုဒ် တည်း တဝါကျတည်းဖြစ်လျက် အဆိုမတူ အဖွင့်မတူမှုများ၊ နိဿရချင်း ခြားနားမှုတို့အပြင် မြန်မာ ဝေါဟာရ ရွေးချယ်မှုပါမကျန် အကြိမ်ကြိမ်စိစစ် ဆွေးနွေး၍ အားလုံး(ရေးသားပြုစုသူများ) သဘော ကျဖြစ်ပါမှ စက်တင်ပုံနှိပ်ရသည့်ဘဝသို့ ရောက်ရခြင်းဖြစ်ရာ အဘိဓာန်ကြည့်သူတယောက်၏ ဝေဘန် ချက်သည် ကျမ်းပြုသူတို့ ဆွေးနွေးစားပွဲ၌ အပြန်အလှန် ဝေဘန်ချက်များထက် ကျော်လွန်မည် မထင်ပေ။

ပုဒ်ရွေးချယ်မှု၊ အနက်ပြန်ဆိုမှု၊ အမှာအထားတို့နှင့် ပတ်သက်၍ ရေးနည်း ရေးဟန်များကို ခွဲခြား ဖော်ပြပါဦးအံ့။

အဘိဓာန်ဝင် တည်ပုဒ် ရွေးချယ်ပုံ

မူကွဲပုဒ်များ။ ။အချို့ပုဒ်တို့၌ မူကွဲများရှိနေရာ ပုဒ်အားလုံးကိုပင် အဘိဓာန်ဝင်ပုဒ်အဖြစ် ရေးရပါ သည်။

ဥပမာ—ကစ္ဆကန္တရ၊ ကစ္ဆကရက၊ ကစ္ဆကရဏ ၃-ပုဒ်ကို ကြည့်ပါက ကျမ်းဆရာတဦးတည်း ရေး၍ နေရာတူ ဝါကျတူဖြစ်ပါလျက် အဋ္ဌကထာချင်း စကားကွဲ မူကွဲဖြစ်နေကြောင်း တွေ့ရပေမည်။ တပုဒ်သာ ဖြစ်သင့်သော်လည်း ၃-ပုဒ်လုံးပင် ဤအဘိဓာန်၌ ရေးသားထားသည်မှာ စာကြည့်သူတို့ နှစ်သက်ရာ ချင့်ချိန်ယူဆနိုင်ရန် ရည်ရွယ်၍ ထည့်သွင်းထားခြင်းပင် ဖြစ်သည်။

အတ္တနောမတိ မပါစေရခြင်း။ ။တနည်းဆိုရလျှင် အဘိဓာန်ရေးသူ၏တာဝန်မှာ အတ္တနောမတိဖြင့် မှားမှန်ဆုံးဖြတ်ရန်မဟုတ်၊ ကျမ်းစာ၌ ရှိသည့်အတိုင်းသာ ရေးရ မည်ဟူသော စည်းကမ်းထားရှိခြင်းကြောင့် ပုဒ်ရှိသမျှ ရေးသည်ဟုလည်း ဆိုနိုင်ပါ၏။

ပါဌ်ပျက်ပုဒ်များ။ ။သို့သော် ‘ကတာလိက’ပုဒ်ကဲ့သို့ ပါဌ်ပျက်ထင်ရှားလျှင် အနက်မပြန်ပဲ အမှာ ရေးလိုက်သည်လည်းရှိ၏။ အချို့ပုဒ်တို့၌ မူကွဲပါဌ်များကို သီးသန့်အဘိဓာန်ဝင်

ပုဒ်မရေးပဲ သက်ဆိုင်ရာ အဘိဓာန်ပုဒ်၌ (စာရှုသူတို့သိနိုင်ရန်) အမှာစကားအဖြစ် ရေးသားသည်လည်း ရှိ၏။

ခေတ်အဆက်ဆက်အဆင့်ဆင့် ရေးကူးခဲ့ရသော ပါဠိတို့တွင် အမှားများရှိတန်သလောက် ရှိမည်မှာ သေချာ၏။ ထိုအမှားများကို အဘိဓာန်ပုဒ်အဖြစ်ရေးသားပါက နောင်လူတို့အဖို့ အကျိုးထက်အပြစ် ပိုမည်ကိုလည်း တဘက်မှကြည့်ရပေသည်။ သို့ဖြစ်၍ အဘိဓာန်ပုဒ် မှန်၊ မမှန်ဒီဟဖြစ်ခဲ့လျှင် သာဓကကျမ်း ညွှန်းအတိုင်း မူရင်းစာအုပ်တို့ကို ကြည့်၍ စိစစ်ရပါသည်။ ရေးသူအဖို့မှာမူ ကျမ်းရှိစကားအတိုင်း တင်ပြရသည်ဖြစ်၍ အတ္တနောမတိ အဘိဓာန်ပုဒ်တပုဒ်မျှပင် မပါရချေ။

ရှည်သောပုဒ်များ။ ။အဘိဓာန်ပုဒ်ရေးရာ၌ ပုဒ်ရှည်လွန်းလျှင် သင့်ရာမှ ဖြတ်တောက်၍ ဝသ၊ သင်္ခါတ၊ (အဝဓာရဏတ္ထ) မတ္တ၊ အာဒိ၊ ဘူတ၊ သဒိသ အဆုံးရှိသော ပုဒ်များ၌ ‘ဝသ’ စသည်ကို ဖြုတ်၍ အဘိဓာန်တည်ပုဒ်အဖြစ် ထားသည်။

အဖွင့်ကောင်း၊ သို့မဟုတ် အသုံးများသော ဒွန်ပုဒ်များမှတစ်ပါး ဒွန်သမာသ်ပုဒ်တို့ကို ချန်လှပ်ထားသည် (ကဋိကပိဋခလိအလ္လိက၊ ကမ္မာကမ္မ-စသော ပုဒ်တို့ကိုကြည့်)။

တာ၊တ္တ ပစ္စည်းဆုံးသော တဒ္ဒိတ်ပုဒ်တို့၌ ပစ္စည်းကို ဖြုတ်၍ အများအားဖြင့် ရေးသားသော်လည်း ဝေါဟာရတစ်ခုဖြစ်နေ၍ ပစ္စည်းပါသင့်သည်ဟု ယူဆသော ပုဒ်တို့ကိုမူ ရှိမြဲအတိုင်း အဘိဓာန်တည်ပုဒ် ထားသည်(ကတပုညတာ၊ ကမ္မညတာ-စသော ပုဒ်တို့ကိုကြည့်)။

သံဝဏ္ဏေတဗ္ဗ သံဝဏ္ဏနာ သံဝဏ္ဏေတဗ္ဗ၊ သံဝဏ္ဏနာ သဘော သက်ရောက်သည့် ပုဒ်များ ပါဝင်သော ပုဒ်များ သမာသ်ပုဒ်ဖြစ်ခဲ့လျှင် သံဝဏ္ဏေတဗ္ဗပုဒ်ကို ရေးသည်။ ‘ကဋမဂ္ဂ’ ‘ဝိဟိတ-ဘာဝနာမဂ္ဂ’ ပုဒ်တို့၌ ‘ဝိဟိတဘာဝနာမဂ္ဂ’ သည် ‘ကဋမဂ္ဂ’ကို ဖွင့်သည် ဖြစ်၍ ‘ကဋမဂ္ဂ’ကိုသာ အဘိဓာန်ပုဒ်ထားသည်။ ယင်း တည်ပုဒ်ထားမှုနှင့် စပ်လျဉ်း၍ တပုဒ်လုံးထားသင့်သည်။ ကဋမဂ္ဂသာ ထားသင့်သည် စသည်ဖြင့် အကြီးအကျယ် အကြိမ်ကြိမ် ဆွေးနွေးရသည်ကို ထောက်လျှင် အဘိဓာန်ပုဒ်ရွေးချယ်ရာ၌လည်း မလွယ်ကူကြောင်း သိနိုင်ပေသည်။

မြန်မာပြန်ဆိုပုံ

အဘိဓာန်လုပ်ငန်း၏ အဓိကလည်းဖြစ် ပဓာနလည်းကျသော မြန်မာပြန်ဆိုရေးမှာ တာဝန်အရှိဆုံးနှင့် အခက်အခဲဆုံး အပိုင်းဖြစ်သည်။ ထိုပြန်ဆိုချက်များသည် သာသနာဝင်တလျှောက်လုံး ကျမ်းပြုသူတို့၏ အရည်အသွေးကို ဖော်ပြနေပေလိမ့်မည်။ ကျမ်းပြုသူများအနေနှင့်မူ အကောင်းဆုံးဖြစ်လာအောင် သတ်မှတ်ထားသောအချိန်အတွင်း၌ အတတ်နိုင်ဆုံး ကြိုးစားထားပါသည်ဟူ၍သာ ပဋိညာဉ်ပေးနိုင်ပါသည်။ ပဋိသမ္ဘိဒါပတ္တ မဟုတ်ကြ၍ အမှန်ချည်းသာဟု ဝန်မခံနိုင်ပေ။ သို့သော်မည်သို့ မည်ပုံ ပြန်ဆို ထားသည်ဟူသောအချက်ကိုကား သိသင့်သည်အလျောက် ဖော်ပြလိုပေသည်။

ပုဒ်တပုဒ် ရေးသည်ဆိုကြပါစို့— ရှေးဦးစွာ ကျမ်းညွှန်းလာသမျှ ကုန်အောင်ကြည့်ရသည်။ အဋ္ဌကထာ၊ ဋီကာဖွင့်တွေ့ရှိပါက တကျမ်းမကျန်မှတ်သား၍ အနက်ခွဲသင့်လျှင် ခွဲရန်၊ ပေါင်းသင့်လျှင် ပေါင်းရန် အချင်းချင်းညှိနှိုင်းရပေသည်။ နိဿရိသောပုဒ်ဖြစ်ပါက နိဿရိသမျှ (ဇာတ်ဝတ္ထု၊ မြန်မာပြန် စသည် အပါအဝင်) ကြည့်ကာ ရှေးဆရာတော်များ ကျမ်းပြုပုဂ္ဂိုလ်များ၏ သဘောထား အယူအဆကို မှတ်သားရပြန်သည်။

မူလအဘိဓာန်၌ ပါရှိသောပုဒ်ဖြစ်လျှင် အဘိဓာန်ဋီကာနှင့် အဘိဓာန်နိဿယမျိုးစုံတို့ကို ကြည့်ရုံမျှ မက မိမိရေးသားသည့်ပုဒ်အတွက် အကူအညီအထောက်အပံ့ဖြစ်နိုင်သော အခြားကျမ်းများ (အဂ္ဂိရတ် ကျမ်းစသည်မကျန်) ရှိသေးပါလျှင်လည်း မလွတ်တမ်း ကြည့်ရသေးသည်။ ထို့နောက် အနက်ကောင်း သော်လည်း သဒ္ဒါနှင့်မကိုက်သည်ကို၎င်း၊ သဒ္ဒါနှင့်ကိုက်ညီသော်လည်း အဓိပ္ပါယ်မရသော အနက်ကို၎င်း ပယ်ရှား၍ အဖွင့်နှင့်ညီသော သဒ္ဒတ္ထ၊ အဓိပ္ပါယ်တ္ထ၊ ဝေါဟာရတ္ထတို့ကို ရွေးချယ်ပြန်ဆိုရသည်။ အဖွင့် မရှိလျှင် သာဓကပါရှိ၏ ရှေ့စကား နောက်စကား ဓာတ်ရ၊ ပစ္စည်းရ၊ ကံဟော၊ ကတ္တားဟော စသည် တို့ကို ထောက်ထားနှိုင်းချိန်၍ အနက်ပြန်ဆိုရသည်။

ဝေါဟာရနက်သာ ထင်ရှား၍ သဒ္ဒတ္ထဥပသောပုဒ်တို့အတွက်မှာမူ သဒ္ဒါကျမ်း၊ ဓာတ်ကျမ်း၊ ထော- မနိဓိစသော သက္ကတကျမ်းများကိုပါ အထူးဂရုပြု၍ ကြည့်ရှုရပေသည်။ ထိုသို့ကြည့်ပါလျက် သဒ္ဒတ္ထ ဖော်မရသော ‘ကစ္ဆပုဋ္ဌ’စသော ပုဒ်မျိုးတို့လည်း ဤအဘိဓာန်၌ ပါရှိရာ ထိုပုဒ်တို့အတွက် ဝေါဟာရ အနက်မျှသာ ပြန်ဆိုထားသည်ကို တွေ့ရပေလိမ့်မည်။ ဝေါဟာရနက်တခုသာ ပြန်ဆိုသော ပုဒ်ဟူသမျှ၌ သဒ္ဒတ္ထမရှိဟု ဆိုလိုသည်မဟုတ်ပါ။ ဥပမာ- ‘ကဏ္ဍဝတ္ထနီ=မီး’-ဟု ဝေါဟာရနက်တခုသာ ပြန်ဆိုထားရာ သဒ္ဒတ္ထ ရပါလျက် သညာသဒ္ဒါအနေဖြင့် ကျေးဇူးမများသောကြောင့် မပြန်ဆိုရခြင်းဖြစ်သည်။

မြို့၊ ရွာ၊ သစ်ပင်၊ လူအမည်စသည်တို့ကိုဟောသော အဘိဓာန်ပုဒ်တို့၌ အများအားဖြင့် ဝေါဟာရတ္ထ သာပြန်ဆိုသည်။ သဒ္ဒတ္ထမပြန်သော်လည်း ဝိဂြိုဟ်ဝစနတ်ရှိခဲ့ပါလျှင် ဒေါင့်ကွင်း၌ဖော်ပြထား၍ စာကြည့် သူတို့အဖို့ သဒ္ဒတ္ထ သိနိုင်ရန် ခဲယဉ်းမည် မဟုတ်ပေ။ (ကတ္တိကာ-ကြည့်။)

မြန်မာပြန်ဆိုရာ၌ နိဿယပေးနည်းမသုံးရပဲ အဘိဓာန်စည်းကမ်းနှင့်ညီအောင် ပြန်ဆိုရခြင်းဖြစ်ရာ ပုဒ်လွတ် ပါဠိလွတ်စကားများကို တတ်နိုင်သလောက် ရှောင်ရှားရသည်။ မြန်မာသုံးနှင့် ဆီလျော်အောင် ပြန်ဆိုရသဖြင့် အဓိပ္ပါယ်ပြည့်စုံအောင် စကားပိုထည့်ရလျှင်လည်း ဆောင်နက်ဖြစ်ကြောင်း သိစေရန် လက်သည်းကွင်းဖြင့် ပြထားသည်။ (ကတပဋိသမ္မောဒန-ကြည့်။)

ပါဠိ၊ အဋ္ဌကထာ၊ ဋီကာများမှာ နှစ်ပေါင်း ရာထောင်ချီ၍ ကြာမြင့်ပြီးဖြစ်ရာ ထိုခေတ် ထိုအခါက သစ်ပင်၊ တိရစ္ဆာန်၊ ဓလေ့ထုံးဝံ၊ ဝေါဟာရစသည်ကို ဖော်ပြသော ထိုကျမ်းလာပါဠိတို့ကို မြန်မာပြန်ဆို ရေးသားရာ၌ မည်မျှအထိ တိကျမှန်ကန်မည်ကို ပြောနိုင်ရန် ခဲယဉ်းလှသည်။

ဘုရားရှင်ဟောစဉ်ကာလနှင့် မဝေးကွာလှသောအချိန်တွင် ပြုစုရေးသားကြသော အဋ္ဌကထာတို့၌ပင် သော်လည်း အချို့သော ပါဠိတော်ပုဒ်တို့ကို ဖွင့်ဆိုရာ၌ ကွဲပြားခြားနားချက် များစွာရှိလေရာ နောင် လူတို့အဖို့ မည်သည်က မှန်သည်ဟု မပြောနိုင်ပဲ ဤကား မဟာအဋ္ဌကထာအလို၊ ဤကား မဟာပစ္စရိန် အဋ္ဌကထာအလို စသည်ဖြင့် အမျိုးမျိုးပင် မှတ်သားထားရပေသည်။ အရှင်ဗုဒ္ဓဆောသဆရာ စီရင်သည့် ယခုခေတ်သုံးအဋ္ဌကထာများ၌ပင် ပါဠိ တပုဒ်ကို ဖွင့်ဆိုရာ၌ တကျမ်းနှင့်တကျမ်း မတူသောအချက်များ တွေ့ဘူးကြပေလိမ့်မည်(ဥပမာ-ကဏာဇက-ကြည့်)။ သို့ဖြစ်၍ အခြားအဘိဓာန်ပြန်ဆိုချက်၊ နိဿယပြန်ဆို ချက်၊ ဇာတ်ဝတ္ထုပြန်ဆိုချက် စသည်တို့နှင့် ယခုအဘိဓာန်ပြန်ဆိုရေးသားချက်တို့ ကွဲပြားခြားနားနေ သည်ကို တွေ့ပါလျှင် အထက်ပါသဘောထားကို နှလုံးသွင်း၍ မှား၊ မှန်၊ ကောင်း၊ ဆိုး၊ ကျိုး၊ ဖြစ်တို့ကို သုံးသပ်ဝေဖန်ရာသည်။

ထူးခြားသောရေးနည်းများ။ ။ ဤအဘိဓာန်၌ ထူးခြားသော ရေးနည်းရေးဟန်အချို့တို့ကို ဆက်လက် ဖော်ပြပါဦးအံ့--

အချို့ပုဒ်၌ အသင့်တော်ဆုံးဟု ယူဆသော ကိုယ်ပိုင်အနက်ကို ရွေးချယ်ရေးသား၍ နိဿရန်မူကဲ့
တို့ကိုလည်း နှိုင်းယှဉ်ကြည့်နိုင်ရန် အမှာရေးထားသည် (ကကစ-ကြည့်)။

ပါဠိတော်ပုဒ်ရေးရာ၌ အဋ္ဌကထာတွင်ရှိသော်လည်း အတ္ထယုတ္တိမရှိလျှင် ထိုအပွင့်သို့ မလိုက်ပဲ
ခိုင်လုံသောယုတ္တိဖြင့် အနက်မှန်ကို ဆုံးဖြတ်ဖော်ပြသည်။ ဥပမာ-ကကုဓ^၇ (၃) အနက်၌ အပဒါန်
အဋ္ဌကထာဖွင့်အလို ကကုသန်ဘုရားဖြစ်သော်လည်း ဗုဒ္ဓဝံသအဋ္ဌကထာ၊ ဇာတတ္ထကီတို့ကို ကိုးကား၍
ကကုဓပစ္စေကဗုဒ္ဓသာ ဖြစ်သင့်ကြောင်း ဆုံးဖြတ်ရေးသားထားသည်။

ပါဠိသုံးတခုတည်းကိုပင် မြန်မာဝေါဟာရအများနှင့် သက်ဆိုင်နေပါက သာဓကအားလျော်စွာ
အနက်ခွဲ၍ ပြန်ဆိုထားသည်။ ဥပမာ-မြန်မာဝေါဟာရ၌ ယောက်မ၊ ယောက်ချို၊ ဇွန်း၊ ရေမှုတ်
စသည်တို့မှာ အသုံးနေရာလိုက်၍ ကွဲပြားသော်လည်း ပါဠိသုံး၌မူ ကော်ခပ်စရာဝတ္ထုချင်းတူ၍ ‘ကဋ္ဌဇ္ဈ’
သဒ္ဒါတခုတည်းဖြင့်သာ ကိစ္စပြီးတော့သည်။ သို့သော် ဤအဘိဓာန်၌ တပေါင်းတည်း မပြန်ဆိုပဲ
အနက် ၃-မျိုးခွဲကာ သာဓကဝါကျနှင့်တကွ ဖော်ပြထားသည်။

အရကောက် မပေါ်လွင်သောပုဒ်၊ အယူအဆလွဲမှားစရာရှိသောပုဒ်တို့၌ ရှင်းလင်းချက်နှင့် အရ
ကောက်များကိုပါ ထည့်သွင်းဖော်ပြသည် (ကတန္တ၊ ကရဏ္ဏတလ-စသည်တို့ကို ကြည့်)။

ပါဠိသက် ပါဠိစကားလုံးပင် မြန်မာဝေါဟာရဖြစ်၍ အဓိပ္ပါယ်နားလည်မှု ရှိနေပြီးဖြစ်သော
မြန်မာဝေါဟာရများ ပုဒ်တို့အတွက် မြန်မာစကားစစ်စစ် ရှာရသည်မှာလည်း အခက်အခဲတခုပင် ဖြစ်
သည်။ ဥပမာ-ကတိကာ-ကြည့်ပါ။ ထိုပုဒ်မှာ ကတိထားခြင်း၊ ကတိပြုခြင်း၊
ကတိကဝတ်စသော ပါဠိပုဒ်အတိုင်းပင် အနက်များကို လူတိုင်း နားလည်နေကြပေသည်။ ထိုသို့
နားလည်ပြီးဖြစ်နေသော ပါဠိကို မြန်မာစကားသက်သက်ဖြင့် ပြန်ဆိုပါဆိုလျှင် မလွယ်ကူသောကိစ္စပင်
ဖြစ်သည်။ ထိုပုဒ်၌ အသုံးများစွာရှိသော်လည်း အပွင့်မှာ ပါစိတ်ယောဇနာကျမ်း၌သာရှိ၍ ထိုအပွင့်
အတိုင်း သဒ္ဒတ္ထပြန်ဆိုလျှင် “ပြုခြင်းဖြင့်ဖြစ်သောအမှု” ဝေါဟာရတ္ထ ပြန်ဆိုလျှင် “ဝန်ခံခြင်း” ဟု ပြန်ဆို
ရမည်ဖြစ်သည်။ ထိုပြန်ဆိုချက်များသည် ကတိကပုဒ်၏ အဓိပ္ပါယ်ကို ငုံ့မိပါ၏လောဟု စိစစ်စောကြော
ဘွယ်ရာပင် ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် အချင်းချင်း သဘောတူညီမှုပြုခြင်း၊ ချိန်းချက်ခြင်း ဟု မြန်မာပြန်
သက်သက် ပြန်ဆိုပြီးနောက် အများနားလည်ပြီးဖြစ်သော ‘ကတိကဝတ်’ဟူသော ပါဠိစကားလုံး
အတိုင်း အနက်ကိုပါ ဝေါဟာရတခုအနေဖြင့် ထည့်သွင်းပြန်ဆိုထားသည်။ ထိုအတူ ကထိနပုဒ်၌
ကထိန်ဟု ပြန်ဆိုချက်ထက် ပိုမိုနားလည်စေနိုင်သော မြန်မာဝေါဟာရမရှိပေ။ ထို့ကြောင့်ပင် ယင်းပုဒ်၌
အမှာအထားနှင့်တကွ ကထိန်အဓိပ္ပါယ်များကို ရှင်းပြထားသည်။ အနက်နှင့် လျော်သော မြန်မာစကား
စစ်စစ် ပြန်ဆိုချက်များကို ထည့်သွင်းရေးသားထားသော်လည်း ထိုမျှဖြင့်မလုံလောက်ဟု ယူဆ၍
ရှင်းပြခြင်းဖြစ်၏။

ခေတ်သုံးဝေါဟာရများ။ ။နားလည်လွယ်သော ခေတ်သုံးဝေါဟာရများကိုလည်း တတ်နိုင်သလောက်
သာဓကနှင့်ဆီလျော်သည်ဟု ယူဆပါက ထည့်သွင်းဖော်ပြသည်။

ဥပမာ—ကဋ္ဌသုဿန=ပြည်နှင့်ဒဏ်အမှု။
ကဋ္ဌကမ္မ=လက်သမားအလုပ်။

ကတနိယာမ=ပြုမြဲအစဉ်အလာ။

ကတနိယာမ=သင်တန်းဆင်းပြီးသောသူ စသော ပြန်ဆိုချက်များဖြစ်သည်။

သာဓကမရှိလျှင် အချို့ပုဒ်တို့၌ ရသင့်တိုင်း အနက်ပြန်ဆိုခြင်းမပြုပဲ သာဓကပါ၌နှင့်သက်ဆိုင်သော အနက်မပြန် အနက်ကို သာပြန်ဆိုထားသည်။ ဥပမာ -- ကဏ္ဍမဂ္ဂ=မည်းညစ်သောလမ်းခရီး၊ မာရ်နတ်၏ လမ်းခရီး၊ အကုသိုလ်၏လမ်းခရီး၊ မည်းညစ်သော အကြောင်း၊ မာရ်နတ်၏အကြောင်း၊ အကုသိုလ်၏အကြောင်း စသည်ဖြင့် များစွာ ပြန်ဆိုနိုင်သော်လည်း ‘သာဓက မရှိလျှင် မပြန်ဆိုရ’ဟူသော စည်းကမ်းကြောင့် မချနက်မပါတော့ပဲ မည်းညစ်သောခရီးသဖွယ်ဖြစ် သောဟု ဥပစာအနက်တနက်သာလျှင် ရေးသားထားသည်ကို တွေ့ရပေမည်။ အထက်ဖော်ပြပါ အနက်များ မရနိုင်၍ ချန်လှပ်ထားခြင်းမဟုတ်ပေ။

ဥပစာသဒ္ဒါတို့အပြင် ဗဟုဗ္ဗိဟိသမာသ်ပုဒ် (အထူးသဖြင့် ဥပမာအတွင်းငုပ်သောပုဒ်)တိုင်း မှာလည်း အခြားသမာသ်နက်နှင့် ဗဟုဗ္ဗိဟိသမာသ်နက် ၂-နက် သက်ဆိုင်နေရာ “သာဓကရှိမှ ရေးရမည် လော”ဟူသော ပြဿနာပေါ်ပေါက်လာသည်။ ပုံစံထုတ်ရှင်းလင်းရသော်—သုဝဏ္ဏဝဏ္ဏ-ပုဒ်၌ ရွှေ အဆင်း၊ ရွှေအဆင်းနှင့်တူသော အဆင်းရှိသူ-ဟု သမာသ်အားလျော်စွာ အနက် ၂-မျိုးရသည်ကို သဒ္ဒါနားလည်သူတိုင်း သိ၏။ သာဓကပါ၌မှာ ဒုတိယအနက်အတွက်သာရှိလျှင် ပဌမနက် ချန်လှပ် ထားရမည်လော? ရေးရမည်လော? ပဌမနက်ရပြီးမှသာ ဒုတိယနက်ရသည် မဟုတ်ပါလော? ဟု စောဒ- ကတက်စရာတွေ ပေါ်ပေါက်လာသည်။ ဗဟုဗ္ဗိဟိသမာသ် အဘိဓာန်ဝင်ပုဒ်တိုင်း သာဓကမရှိပဲ ၂-နက် ရေးရလျှင် သဒ္ဒါနည်းအရ မှန်စေကာမူ ယင်းပုဒ်မျိုးများစွာရှိ၍ အလွန်ကျယ်ဝန်းရှုပ်ထွေးသွားမည်ကို စိုးရိမ်ရသည်။

ထို့ပြင် ဥပစာသဒ္ဒါများ၊ အသ္မတ္တိတဒ္ဒိတ်ပုဒ်များမှာလည်း အလားတူပြဿနာရှိ၍ သာဓက ရှိသည်ဖြစ်စေ၊ မရှိသည်ဖြစ်စေ ၂-နက်ပင် ရေးရပေတော့မည်။ သို့ဖြစ်၍ သာဓကရှိသည့်အတိုင်းသာ အနက်ပြန်ဆိုရန် ဆုံးဖြတ်ခြင်းဖြစ်ရာ သဒ္ဒါမျက်လုံးနှင့်ကြည့်၍ အနက်မစုံလင်ဟု မဆိုသင့်ပေ။

ရှင်းချက်ထုတ်ရခြင်း။ “ကတ’ပုဒ်နှင့် ဗဟုဗ္ဗိဟိသမာသ်တို့သော အဘိဓာန်ဝင် ပုဒ်များအတွက်မူ အရကောက်ပြဿနာထပ်မံတိုးတက်လာပြန်သည်။ ထိုပုဒ်များအတွက် သီးသန့် ရှင်းလင်းချက် လိုအပ်ပေသည်။ ကတ’ပုဒ်နှင့် ဗဟုဗ္ဗိဟိသမာသ်တို့ထားသော အဘိဓာန်ပုဒ်တို့မှာ သဒ္ဒါနက် သက်သက်မျှသာ ပြန်ဆိုခဲ့လျှင် အရကောက်အဓိပ္ပါယ် ၂-မျိုး ပါဝင်သက်ဆိုင်နေပြန်သည်။

အဘိဓာန်ဝင်ပုဒ်တို့၌ ပုဒ်အချို့ဖြင့် သာဓကဆောင်၍ ရှင်းပြပါအံ့။

ကတနိယာရဏ= ‘ပြုအပ်ပြီးသော နှင်ထုတ်ခြင်းရှိသောသူ’-ဟု ဆိုရာ၌ မြန်မာစကား အဓိပ္ပါယ်အရ ‘နှင်ထုတ်သူဌေး၊ နှင်ထုတ်ခံရသူပါ သက်ဆိုင်နေ၍ မည်သူ့ကို ဆိုလိုပါသနည်းဟု သံသယဝင်ဘွယ်ရှိနေ သဖြင့် ‘နှင်ထုတ်ခံရသောသူ’-ဟု နောက်ထပ် အနက်တခု ထပ်မံရေးရပြန်သည်။

ကတောကာသ=ပြုအပ်ပြီးသော အခွင့်ရှိသောသူ-ဟု ပြန်ဆိုရာ၌လည်း ‘ခွင့်ပြုသူ-ခွင့်ပေးသူလော၊ ခွင့်ရသူလော’-ဟု မထင်ရှား၍ ‘ခွင့်ရပြီးသောသူ’-ဟု အနက်တခု ထပ်မံဖော်ပြရသည်။ (ကတပဋိ- သမ္မောဒန၊ ကတဒဏ္ဍကမ္မ၊ ကတပရိဂ္ဂဟ၊ ကတာနုဂ္ဂဟ-စသည်ကိုလည်း ရှု)။

အထက်ပါပုဒ်တို့နှင့် မတူကွဲပြား အရခြားနားသော ပုဒ်တို့ကိုလည်း နှိုင်းယှဉ်ဖော်ပြလိုပေသည်။ ကတပဝါရဏ=ပြုအပ်ပြီးသော ဘိတ်ကြားခြင်းရှိသောသူ-ဟု ပြန်ဆိုရာ၌ ‘ဘိတ်ကြားခံရသူ’ကို မယူရ၊

‘ဘိတ်ကြားသူ’ကိုသာ ယူဟု သိသာအောင်-ပဝါရဏာ ပြုပြီးသောသူ-ဟု အနက်တခု ထပ်မံရေးရပြန်သည် (ကတကဏ္ဍပူရ၊ ကတကမ္မ၊ ကတပဋိက္ခေပ၊ ကတဘတ္တာနုမောဒန-စသည်ကိုလည်း ရှု)။

ဤသို့လျှင် ပုဒ်အချို့၌ အပြုခံရသူဖြစ်သည်၊ ပြုသူဖြစ်သည်ဟု ကွဲပြားထင်ရှားအောင် သဒ္ဒတ္ထ အဓိပ္ပါယ်တ္ထ ၂-မျိုးလုံး ရေးသား၍ အရကောက် မှန်ကန်စွာ သိရှိနိုင်သော ပုဒ်တို့၌မူ သဒ္ဒါနက်တမျိုးသာ ရေးသားထားသည် (ကတကရဏီယ၊ ကတဒေါသ၊ ကတလုဒ္ဒကမ္မ-စသည်ကို ရှု)။

သဒ္ဒတ္ထမပြန်ဆိုပဲ အချို့သောပုဒ်တို့၌မူ သဒ္ဒါနက်ကို မဖော်ပြတော့ပဲ အရကောက်ပေါ်လွင်သော အဓိပ္ပါယ်တ္ထပြန်ဆိုခြင်း အဓိပ္ပါယ်နက်တခုကိုသာ ဖော်ပြထားသည် (ကတခမ္မ၊ ကတပစ္စုဂ္ဂမန၊ ကတ-ပါတထာ၊ ကတပုညပစ္စယ၊ ကတပုဗ္ဗကိစ္စ စသည်ကို ရှု)။

ဤရှင်းလင်းချက်သည် သဒ္ဒါနားလည်ပြီးသူတို့အတွက် လိုမည်မဟုတ်သော်လည်း မြန်မာသက်သက်သာ နားလည်သူတို့အတွက် မုချလိုအပ်ကြောင်း သိနိုင်ပေသည်။

ထပ်ဆင့်အနက်ပြန်ဆိုခြင်း။ ။မြန်မာဝေါဟာရ ဖြစ်သော်လည်း ခေတ်လူတို့နားလည်ရန် ခက်ခဲသော အရာဌာနတို့၌ နားလည်အောင် ထပ်မံရှင်းလင်းချက် ထည့်သွင်းရေးသားရသည်လည်း ရှိပေသေးသည်။

ဥပမာ - ကထိန^၁-၌ ‘ကား’၊ ‘ကန်ရင်း ပေါင်’၊ ‘ထန်းရင်း ပေါင်’-ဟု ပြန်ဆိုရာ ယင်း ၃-နက်လုံးပင် ဘာကိုဆိုလိုသည်ဟု ရှင်းလင်းဖော်ပြခြင်းမရှိလျှင် သိမည်မဟုတ်ပေ။ (ကဏ္ဍသက-ပုဒ်လည်းကြည့်ပါ။)

အထက်ပါဖော်ပြချက်များမှာ အဘိဓာန်ကျမ်းပြုရာ၌ ကျမ်းပြုပုဂ္ဂိုလ်တို့ ရင်ဆိုင်ရသည့် အခက်အခဲအချို့မျှကိုသာ ဖော်ပြထားခြင်းဖြစ်ပေသည်။ အခက်အခဲများမှာ နက်လည်း နက်နဲပေသည်၊ အလွန်လည်း သိမ်မွေ့လှပေသည်၊ ဤကျမ်းပြုပုဂ္ဂိုလ်တို့သည် မိမိတို့ဉာဏ်စွမ်းရှိသမျှ သာသနာအတွက် အားသွန်ခွန်စိုက် ဆောင်ရွက်ကြောင်း တင်ပြလိုက်ရပါသည်။

အနက်မသန် အဘိဓာန်

ဗုဒ္ဓဂဠိတ ၄-မျိုး

တရားတော်နက်နဲပုံ။ ။မြတ်စွာဘုရားသည် ဝေနေယျသတ္တဝါ ပါရမီအနုအရင်အလိုက် ထိုက်သင့်သလို ဟောကြားတော်မူခဲ့သဖြင့် အချို့သော ပါဠိတော်တို့ကို အလွန်မခက်ခဲလှဟု

ယူဆမှတ်ထင်ဖွယ်ရှိ၏။ သို့သော်—

- (၁) ဝိနယပညတ္တိ=ဝိနည်းသိက္ခာပုဒ်ပညတ်မှု၊
- (၂) ဘူမန္တရ=သတိပဋ္ဌာန်စသော ဓမ္မတို့ကို ခဲ့ခြားပြမှု၊
- (၃) ပစ္စယာကာရ=ပစ္စိစ္စသမုပ္ပါဒ် ဟောကြားမှု၊
- (၄) သမယန္တရ=သဿတဝါဒစသော အယူဝါဒတို့ကို ခဲ့ခြားဟောပြမှု။

“ဤတရား ၄-ပါးတို့ကား ငါဘုရားရှင်၏ ဉာဏ်စေတနာမှ ဌာနသာ ဖြစ်သည်။ သင်တပည့်သာဝက များ၏ အရာမဟုတ်” ဟု ဘုရားရှင်ကိုယ်တော်တိုင် ကြုံးဝါးကြိုမ်းပတော်မူခဲ့သည့် ဗုဒ္ဓဂဠိတ-လေးမျိုး ဖြစ်သည်။

ဤတရား ၄-ပါးတို့ကို ဉာဏ်သက်ဝင်၍ လေ့လာကြည့်သည့်အခါမှသာလျှင် ပါဠိတော်၏ နက်နဲပုံကို မြော်မှန်းနိုင်မည်ဖြစ်သည်။ မှန်၏။ သာမန်ပုဂ္ဂိုလ်ကို မဆိုထားဘိ အဋ္ဌကထာကျမ်းပြုဆရာ ရှင်မဟာ-ဗုဒ္ဓဘောသသည်ပင် ပစ္စိစ္စသမုပ္ပါဒ်အဖွင့်ကို ရေးသားဖွင့်ဆိုမည် ကြံစည်စဉ်က ထောက်တည်ရာမရပဲ “အလွန်ခက်ခဲလှပေစွာ” ဟု ငြီးတွားရဘူးလေပြီ။

ဘုရားရှင်ကိုယ်တော်တိုင် ဤသို့ ပါဠိတော်၏ အနက်အဓိပ္ပါယ်ကို တိကျမှန်ကန်စွာ သိဖို့ရန်အလွန်ပင် ဖွင့်ရခြင်း ခက်ခဲ နက်နဲသိမ်မွေ့လှသဖြင့် ယင်း ပါဠိတော်ဟူသော ဓမ္မရတနာ ဘဏ္ဍာ တိုက်ကို ဖွင့်လှစ်သုံးဆောင်နိုင်ရေး၊ အနက်အဓိပ္ပါယ်နက်နဲမှု (အတ္ထဂမ္ဘီရ) ပယ်လယ်ကိုလွယ်ကူစွာကူးခတ်နိုင်ရေးအတွက် သော့ချက်၊ ရေယာဉ်သဖွယ်ဖြစ်သော ပကိဏ္ဍကဒေသနာ အဋ္ဌကထာကို ဘုရားရှင်ကိုယ်တော်တိုင် တဖန်ထပ်ဆင့် ဖွင့်ဆို မြှောက်တော်မူခဲ့ရသည်။

တပည့်သာဝကတို့ သည်မျှသာမကသေး၊ ရှင်သာရိပုတ္တရာ၊ ရှင်ကစ္စည်းစသော ဘုရားရှင်၏ မျက် ဖွင့်ပြရခြင်း မှောက်ခေတ် အဂ္ဂသာဝက၊ မဟာသာဝက တို့သည်၎င်း၊ ရှင်မဟာမောဂ္ဂလိပုတ္တ-တိဿ၊ ရှင်နာဂသေန စသော မျက်ကွယ်ခေတ် သာဝကသည်၎င်း ဉာဏ်ခြေနုသူတို့ လွယ်ကူစွာ သိနိုင်စေရန် ပါဠိတော်များ၏ ဆိုလိုရင်း အနက်အဓိပ္ပါယ်ကို အမျိုးမျိုးဖွင့်ဆို ရှင်းလင်း တော်မူခဲ့ကြလေသည်။

အဖွင့်အမျိုးမျိုး။ ။ဗုဒ္ဓမတည အဋ္ဌကထာဆရာ၊ ဋီကာဆရာတို့ကလည်း—

- (၁) အနုပုဗ္ဗပဒဝဏ္ဏနာ=ပုဒ်စဉ်ပါဌ်စဉ် အတိုင်း ဖွင့်ပြခြင်း၊
- (၂) အပုဗ္ဗပဒဝဏ္ဏနာ=ပုဒ်တိုင်းမဖွင့်ပဲ ပုဒ်သစ်ကိုသာ ဖွင့်ပြခြင်း၊
- (၃) အနုတ္တာနပဒဝဏ္ဏနာ=ပုဒ်တိုင်းမဖွင့်ပဲ မပေါ်လွင်သည့် ပုဒ်ကိုသာ ဖွင့်ပြခြင်း

ဟူသော အဖွင့်ကျယ် (မဟာသံဝဏ္ဏနာ) ၃-မျိုး ၃-နည်းကို ပင်ရင်းမူလထား၍—

ပဒဝဏ္ဏနာ၊ အတ္တဝဏ္ဏနာ၊ ပဒတ္တဝဏ္ဏနာ၊
သင်္ခေပဝဏ္ဏနာ၊ ဝိတ္တာရဝဏ္ဏနာ

စသော ဝဏ္ဏနာသဒ္ဒါ အဆုံးသတ်သည့် အဖွင့်ငယ် (ခုဒ္ဒကသံဝဏ္ဏနာ) မျိုးဖြင့်၎င်း၊
သာဓာရဏဗျဉ္ဇန ဝိဘာဝနာ၊
ဗျဉ္ဇန ဝိဘာဝနာ၊
အတ္တ ဝိဘာဝနာ

စသော ဝိဘာဝနာ အဆုံးသတ်သည့် အဖွင့်ငယ် (ခုဒ္ဒကသံဝဏ္ဏနာ) မျိုးဖြင့်၎င်း၊
ပါဠိယောဇနာ၊ ပဒယောဇနာ၊
အတ္တယောဇနာ၊ ပဒသမ္ပန္နယောဇနာ

စသော ယောဇနာသဒ္ဒါအဆုံးသတ်သည့် အဖွင့်ငယ် (ခုဒ္ဒကသံဝဏ္ဏနာ) မျိုးဖြင့်၎င်း၊

ဒီပနာ၊ ပကာသနာ၊ ဝိဿဇနာ သဒ္ဒါအဆုံးသတ်သည့် အဖွင့်ငယ် (ခုဒ္ဒကသံဝဏ္ဏနာ) မျိုးဖြင့်၎င်း
ပါဠိတော်၏ အနက်အဓိပ္ပါယ်ကို အမျိုးမျိုးရေးသားဖွင့်ဆိုတော်မူခဲ့ကြလေသည်။

စကားတော် ၆-မျိုး။ ။ ဤသို့ ရေးသားဖွင့်ဆိုကြရာ၌လည်း မိမိစိတ်ကြိုက် (အတ္တနောမတိ) သို့
လိုက်ကာ ပရမ်းပတာ ယံ ဝါ တံ ဝါ ထင်မိထင်ရာ တော်စွာလျော်စွာ
ရေးသားဖွင့်ဆိုခဲ့ကြသည်မဟုတ်ပေ။ မြတ်စွာဘုရားဟောကြားတော်မူခဲ့သည့် ပါဠိတော်တို့ကို အမျိုး
အစားအားဖြင့် ၆-မျိုး ၆-စား ခွဲခြားနားလည်ကာ ရေးသားဖွင့်ဆိုခဲ့ကြသည်။

ရှင်းဦးအံ့— သတ္တဝါတို့သန္တာန်၌ အစဉ်ကိန်းအောင်းတည်ရှိနေသော အလိုဆန္ဒ အဇ္ဈာသယ
ဓာတ်ကိုဘုရားရှင်မှတစ်ပါး အခြားသူတို့ မသိရှိနိုင်ကြချေ။ ဘုရားရှင်သည်သာလျှင် သူတစ်ပါးတို့နှင့်
မဆက်ဆံသည့် အသာဓာရဏဉာဏ်တော်ဖြင့် ဝေဘန်သိရှိနိုင်ပေသည်။ ယင်းဉာဏ်တော်ဖြင့် ဝေဘန်ပိုင်း
ခြားကာ သတ္တဝါအများနားလည်အောင် ဟောကြားတော်မူသော ပါဠိတော်မှာလည်း သတ္တဝါစရိုက်
အကြိုက်သို့လိုက်ရသဖြင့် ၆-မျိုး ၆-စား ကွဲပြားခြားနားလာရသည်။ ယင်း ၆-မျိုးကား—

- (၁) သန္ဓာယဘာသိတ စကား၊
- (၂) ဗျဉ္ဇနဘာသိတ စကား၊
- (၃) သာဝသေသ စကား၊
- (၄) အနဝသေသ စကား၊
- (၅) နိတတ္ထ စကား၊
- (၆) နေယျတ္ထ စကား ဝိတို့ ဖြစ်ပေသည်။

(၁) သန္ဓာယဘာသိတ စကား

ထိုတွင် သဒ္ဓါ (စကားလုံး)က ဟောဆိုနိုင်သည့်အတိုင်း အနက်အဓိပ္ပါယ်ကို တိုက်ရိုက်မယူဆ မပြန်ဆိုရပဲ ရည်ရွယ်ရင်း ရည်ညွှန်းရင်း ဆိုလိုရင်း အနက်အဓိပ္ပါယ်သို့ သက်ရောက်အောင် ယူဆပြန်ဆိုမှသာလျှင် နားလည်ရမည့် စကားမျိုးသည် “သန္ဓာယဘာသိတ စကား”မည်၏။ “အနက်အဓိပ္ပါယ်ထူးကို ရည်ရွယ် ရည်ညွှန်း၍ ဟောသောစကား”ဟု ဆိုလိုပေသည်။

အောက်ပါပုံစံနှင့် ရှင်းလင်းဖော်ပြချက်ကိုကြည့်ပါက ပိုမိုပေါ်လွင်ပါလိမ့်မည်။

ပုံစံ—မာတရံ၊ ပိတရံ၊ ဟန္တာ၊ ရာဇာနော ဒွေ စ ခတ္တိယေ။

ရဋ္ဌံ၊ သာနုစရံ၊ ဟန္တာ၊ အနိဗော ယာတိ ဗြာဟ္မဏော။

ဤပုံစံကို သဒ္ဓါ (စကားလုံး)က ဟောဆိုနိုင်သည့်အတိုင်း မုချအနက်ပြန်ဆိုရပါမူ—

(က) မာတရံ၊ မိခင်ကို၎င်း။ ပိတရံ၊ ဖခင်ကို၎င်း။ ခတ္တိယေ ဒွေ ရာဇာနော စ၊ ခတ္တိယ အနှယ်မင်း ၂-ယောက်တို့ကို၎င်း။ ဟန္တာ၊ သတ်၍၊ သတ်သောကြောင့်။ သာနုစရံ၊ သူလျှိုရှိသော။ ရဋ္ဌံ၊ တိုင်းနိုင်ငံကို။ ဟန္တာ၊ သတ်၍၊ သတ်သောကြောင့်။ ဗြာဟ္မဏော၊ ဗြာဟ္မဏပုဂ္ဂိုလ်သည်။ အနိဗော၊ ဆင်းရဲဒုက္ခမရှိပဲ။ ယာတိ၊ သွားလာလှည့်လည်နိုင်၏-ဟု ပြန်ဆိုရပေမည်။

ဤပုံစံကိုပင် ဟောတော်မူလိုရင်း အနက်အဓိပ္ပါယ်သို့ သက်ရောက်အောင် ဥပစာအနက်ပြန်ဆိုရပါမူ—

(ခ) မာတရံ၊ မိခင်ဟူသော တဏှာကို၎င်း။ ပိတရံ၊ ဖခင်ဟူသော မာနကို၎င်း။ ခတ္တိယေ ဒွေ ရာဇာနော စ၊ ခတ္တိယအနှယ်မင်း ၂-ယောက်ဟူသော သဿတဒိဋ္ဌိ၊ ဥစ္ဆေဒဒိဋ္ဌိတို့ကို၎င်း။ ဟန္တာ၊ ပယ်သတ်၍၊ ပယ်သတ်သောကြောင့်။ သာနုစရံ၊ သူလျှိုဟူသော ပြင်းထန်သောရာဂရှိသော။ ရဋ္ဌံ၊ တိုင်းနိုင်ငံဟူသော အာယတန ၁၂-ပါးကို၎င်း။ ဟန္တာ၊ ပယ်သတ်၍၊ ပယ်သတ်သောကြောင့်။ ဗြာဟ္မဏော၊ ရဟန္တာပုဂ္ဂိုလ်သည်။ အနိဗော၊ ဆင်းရဲဒုက္ခမရှိတော့ပဲ။ ယာတိ၊ သွားလာလှည့်လည်နိုင်၏-ဟု ပြန်ဆိုရပေမည်။

ဤပုံစံ၌ ရှင်တော်ဘုရား၏ရည်ရွယ်ရင်း ဟောတော်မူလိုရင်းမှာ—“တဏှာ ဇနေတိ ပုရိသံ”ဟူသော စကားအရ မိခင်သည် သားသမီးကိုဖြစ်ထွန်းစေနိုင်သကဲ့သို့ တဏှာတရားကလည်း ဘဝသုံးပါး၌ သတ္တဝါအများကို ဖြစ်ထွန်းပေါ်ပေါက်စေနိုင်သည်။ ထို့ကြောင့် တဏှာတရားကို “မာတရံ=မိခင်”ဟု ရည်ညွှန်း၍ ဟောတော်မူပေသည်။

ထို့အတူပင် လောက၌ ဖခင်၏ရာထူးဌာနန္တရဂုဏ်ထူး ဝိသေသကိုမှီ၍ “ငါ့ဖခင်ကား ဝန်ကြီးတည်း၊ ငါကား ဝန်ကြီးသားတည်း”ဟု သားသမီးများ မာန်တံခွန်ထူတတ်သဖြင့် မာနတရားကို “ပိတရံ=ဖခင်”ဟူ၍၎င်း၊ တိုင်းပြည်၌ ရှင်ဘုရင်သာ အဓိကဖြစ်သကဲ့သို့ ဒိဋ္ဌိ ၆၂-ပါးတွင်လည်း သဿတဒိဋ္ဌိ၊ ဥစ္ဆေဒဒိဋ္ဌိ ၂-ပါးသာ ပဓာနဖြစ်သဖြင့် ယင်းဒိဋ္ဌိ ၂-ပါးကို “ရာဇာနော ဒွေ စ ခတ္တိယေ=ခတ္တိယအနှယ် မင်း ၂-ပါး”ဟူ၍၎င်း၊ ရုပ်နာမ်တရား ၂-ပါးကို အကျယ်ဝေဘန်ရာ၌ အာယတန ၁၂-ပါးသည် ခန္ဓာ ၅-ပါးထက်ကျယ်ပြန့်ပေရာ ရွာနိဂုံးနှင့်နှိုင်းစာလျှင် တိုင်းနိုင်ငံက ကျယ်ဝန်းသကဲ့သို့ ခန္ဓာ ၅-ပါးနှင့် နှိုင်းစာလျှင် အာယတန ၁၂-ပါးက ပိုမိုကျယ်ပြန့်သဖြင့် အာယတန ၁၂-ပါးကို “ရဋ္ဌံ=တိုင်းနိုင်ငံ”ဟူ၍၎င်း၊ တိုင်းနိုင်ငံကိုမှီ၍ သူလျှိုစုံထောက်များရှိကြသကဲ့သို့ အာယတန ၁၂-ပါးကိုမှီ၍ ပြင်းထန်သောရာဂစိတ်များ ပေါ်ပေါက်နိုင်သဖြင့် ပြင်းထန်သော ရာဂစိတ်ကို “သာနုစရံ=သူလျှိုစုံထောက်”ဟူ၍၎င်း ဟောကြားတော်မူလိုရင်းဖြစ်ပေသည်။

ဤသို့ အနက်အဓိပ္ပါယ်ထူးကိုရည်ညွှန်း၍ ဟောကြားသောစကားမျိုးကို သန္ဓာယဘာသိတစကားဟု ခေါ်ဆိုပေသည်။

(၂) ဗျဉ္ဇနဘာသိတ စကား

ပါဌ်တချက် အနက်တမျိုးကိုသာ ရည်ညွှန်း၍ ဟောသောစကားမျိုးသည် “ဗျဉ္ဇနဘာသိတစကား” မည်၏။ “မနောပုဗ္ဗင်္ဂမာ ဓမ္မာ” ၌ မနောဟူသောပါဌ် (စကားလုံး)တမျိုးက ဝိညာဏက္ခန္ဓာ(=စိတ်) အနက်ကိုသာ ဟောသည်။ အခြားအနက်တမျိုး အနက်ထူးကြံဆဖွယ်မလိုတော့ချေ။

ဤသို့သောစကားမျိုးကို “ဗျဉ္ဇနဘာသိတ စကား”ဟု ခေါ်ဆိုပေသည်။

(၃) သာဝသေသ စကား

အကြွင်းအကျန်ထား၍ ဟောသောစကားမျိုးသည် “သာဝသေသ စကား” မည်၏။ “သဗ္ဗံ ဘိက္ခဝေ အာဒိတ္တံ=ရဟန်းတို့ အလုံးစုံသည် ရဲရဲညီးညီး ထုဂ-စသော မီးဖြင့် တောက်လောင်လျက်ရှိ၏” ဟူသော စကားတော်ကို ကိုးကား၍ “နိဗ္ဗာန်သည်လည်း ထိုမီးဖြင့် တောက်လောင်လျက်ရှိ၏”ဟု ယူဆလျှင် လမ်းမှန်ကျမည် မဟုတ်ပေ။ “သဗ္ဗံ” သဒ္ဒါသည် အလုံးစုံဟူသောအနက်ကို ဟောနိုင်စေကာမူ အကြွင်းအကျန်ထား၍ ဟောကြားသော “သာဝသေသစကား” ဖြစ်သဖြင့် “သဗ္ဗံ” အရ ဒုက္ခလက္ခဏာယာဉ် သို့တင်၍ သုံးသပ်ထိုက်သည့် တရားစုကိုသာ ယူရပေမည်။

ဤသို့အနက်အဓိပ္ပါယ် ချွင်းချွန်ထား၍ ဟောသောစကားကို “သာဝသေသ စကား”ဟု ခေါ်ဆို ပေသည်။

(၄) အနဝသေသ စကား

အကြွင်းအကျန်မထားပဲ ဟောသောစကားမျိုးသည် “အနဝသေသ စကား” မည်၏။ “သဗ္ဗေ ဓမ္မာ သဗ္ဗာကာရေန ဗုဒ္ဓဿ ဘဂဝတော ဉာဏမုခေ အာပါယမာဂစ္ဆန္တိ=ကြွင်းမဲ့ဥဿုံ အလုံးစုံသောတရားတို့ သည် ဘုရားရှင်၏ ဉာဏ်တော်၌ ထင်လာကြကုန်၏” ဟူရာ၌ ‘သဗ္ဗံ’သဒ္ဒါ အကြွင်းအကျန်မရှိ အလုံးစုံ ဟူသော အနက်ကိုဟောသော အနဝသေသစကားဖြစ်၏။ အကြွင်းအကျန်ရှိသော “သာဝသေသစကား” ဟု လွဲမှားယူဆပါမူ “ဘုရားမသိသည်လည်း ရှိသေး၏”ဟု အနက်အဓိပ္ပါယ်လည်း လွဲမှားပေတော့မည်။

ဤသို့ အနက်အဓိပ္ပါယ်ချွင်းချွန်မထားပဲ ဟောသောစကားကို “အနဝသေသ စကား”ဟု ခေါ်ဆို ပေသည်။

(၅) နိတတ္ထ စကား

တိုက်ရိုက် မုချဟောသောစကားသည် “နိတတ္ထ စကား”မည်၏။ အနိစ္စံ၊ ဒုက္ခံ၊ အနတ္တာဟူသော စကားမျိုးသည် အနက်အဓိပ္ပါယ် ပြောင်းလွှဲယူဆဖွယ်မလို၊ ဟောဆိုသည့်အတိုင်းပင် မှတ်သားရသဖြင့် နိတတ္ထစကားမည်၏။

(၆) နေယျတ္ထ စကား

ယုတ္တိရှိမရှိကို ချင့်ထောက်၍ မှတ်သားကောက်ယူရမည့်စကားမျိုးသည် “နေယျတ္ထ စကား”မည်၏။ “ဧကပုဂ္ဂလော ဘိက္ခဝေ လောကေ ဥပ္ပဇ္ဇမာနော ဥပ္ပဇ္ဇတိ ဗဟုဇနဟိတာယ ဗဟုဇနသုခါယ=သတ္တဝါ

အများအကျိုးကို သည်ပိုးရွက်ဆောင်မည့် ပုဂ္ဂိုလ်တစ်ဦး ပေါ်ပေါက်လာ၏”ဟူသော အများအကျိုးကို သည်ပိုးရွက်ဆောင်မည့်သူ (=ဗဟုဇနဟိတာယ ဗဟုဇနသုခါယ) ဟူသောစကားကို ထောက်ထား၍ ကေပုဂ္ဂလ=ပုဂ္ဂိုလ်တယောက်ဆိုသည်မှာ အခြားသူမဟုတ်၊ ရှင်တော်ဘုရားသာဖြစ်၏ဟု သဘောယူတ္တိ ရှိရာကို ကောက်ယူရပေသည်။

ဤသို့သောစကားမျိုးကို “နေယျတ္ထ စကား”ဟု ခေါ်ဆိုပေသည်။

ဤသို့ပင် ဘုရားရှင်ပါဠိတော်၌ သတ္တဝါစရိတ်အကြိုက်သို့ လိုက်ရသဖြင့် ၆-မျိုး ၆-စား ကွဲပြားခြားနားရပေသည်။ ဘုရားရှင်၏မျက်မှောက်ခေတ်၊ မျက်ကွယ်ခေတ် တပည့်သာဝက အဆက်ဆက်တို့သည် လည်း စကား ၆-မျိုး၏ အနက်အဓိပ္ပါယ်ကို ပျက်ပြယ်လစ်ဟင်း ချွတ်ယွင်းတိမ်းပါးမှုမရှိရအောင် ဟောကြား ရေးသားဖွင့်ဆိုခဲ့ကြသည်။

အဘိဓာန်မရှိက အနက်မှားမည်
အနက်မှားက အပါယ်လားမည်

ဖော်ပြပါစကား ၆-မျိုးကို လွဲလွဲမှားမှား ပြန်ဆိုရေးသားဟောကြားကျင့်ကြံသမှု မပြုမိကြရန် သတိဉာဏ်ဖြင့် ကေနစောင့်ရှောက်သင့်ပေသည်။ မှန်၏။ သန္တာယဘာသိတစကား၏ အဓိပ္ပါယ်ကို အကျယ်ရှင်းပြရာ၌ (က)မှတ်ပြအနက်ပြန်ဆိုပုံနှင့် (ခ)မှတ်ပြ အနက်ပြန်ဆိုပုံတို့ကို နှိုင်းယှဉ်ကြည့်ပါက မည်မျှအဓိပ္ပါယ်ချင်း ကွာခြားနေသည်ကို တွေ့ရှိနိုင်ပေသည်။ (က) အမှတ်ပြအနက်ပြန်ဆိုသည့်အတိုင်း အမှားကို အမှန်ထင်မှတ်လျက် အမိအဖကို သတ်မိကြမည်ဆိုလျှင် အလွန်ပင်လွဲမှား၍ အပါယ်ငရဲသို့ လားရမည် ဖြစ်သည်။

အနက်မှန်မှ နိဗ္ဗာန်ရသည်

ယင်းသို့ အစူအစဉ်မှတ်တမ်းတင်ခဲ့ကြသည့် ပါဠိ၊ အဋ္ဌကထာ၊ ဋီကာခေါ် ရိုးကျမ်းသုံးမျိုးသည် အလွန် ခိုင်မြဲခိုင်ခံ့သောကျမ်း၊ ယုံယုံကြည်ကြည် ခုံတည်ရသောကျမ်း၊ ဆန့်ကျင်ဘက်အယူရှိသူ ဝိတဏ္ဏဝါဒီတို့ မချောက်ချားနိုင် ကျောက်တိုင် ကျောက်ထီး ကျောက်တောင်ကြီးအတူ အလေးမူရသော ကျမ်းများ ဖြစ်ပေရာ ထိုကျောက်ထီးတန္တူ အလေးပြုရသည့်ကျမ်းများကို မှီခိုကိုးစား၍ ပြုစုထားသည့် ဤတိပိဋက ပါဠိမြန်မာအဘိဓာန်ကျမ်းကြီးကို လေ့လာသောအားဖြင့် ရှင်တော်ဘုရား၏ ခက်ခဲနက်နဲသိမ်မွေ့လှသော ပါဠိတော်များ၏ အနက်မှန်သို့ ကေနချဉ်းကပ်နိုင်ပေမည်။ မှန်ကန်သောအနက်သို့ ဉာဏ်သက်ဝင်နိုင်မှ ဟောတော်မူလိုရင်း အဓိပ္ပါယ်ကို လွယ်ကူစွာ သိရှိနိုင်ပေမည်။ အဓိပ္ပါယ်ကို လွယ်ကူရှင်းလင်းစွာ သိမှသာ မိစ္ဆာအယူဟူသော အဆိပ်အတောက်တို့ လွင့်စင်ကင်းပျောက်၍ လမ်းစဉ်မှန်သို့ ရောက်ကာ နိဗ္ဗာန်ကို မျက်မှောက်ပြုနိုင်ပေမည်။ ထို့ကြောင့် ပညာရှိများက အောက်ပါစကားကို မိန့်ကြားခဲ့ပေပြီ။

သံဝဏ္ဏနံ အနိဿာယ၊ ဣဓ ယေ ပါဠိယုဂ္ဂဟာ။
န တေ အတ္ထံ ဝိဇာနေယျ၊ ဝါယမန္တာပိ သဇ္ဇနာ။
ဗျဉ္ဇနတ္ထမဇာနန္တာ၊ ဘာဝတ္ထံ နာဝဗုဇ္ဈဓေ။
တံ သမ္မာ နာဝဗုဇ္ဈန္တာ၊ မယုဓေ ပဋိပတ္တိယာ။

၁။ ပါဠိအဋ္ဌကထာ စေဝ၊ တိသော ဣဟ ဋီကာ စာပိ၊ ဒဠိဘူတာ သုသဒ္ဓေယျ၊ အစလာဝ ဂြုကာတဗ္ဗာ၊ ဓမ္မပဒ-မဟာဋီကာ၊ ဂန္ဓာရမ္ဘကထာ။

၂။ သဒ္ဓတ္ထရတနာဝလိ မဟာပါဠိအဘိဓာန်။

၃။ ဥပါသကာလင်္ကာရကျမ်း။

ဤပညာရည်ချွန် ပုဂ္ဂိုလ်မွန်တို့စကားမျှဖြင့် မရောင့်ရဲ မတင်းတိမ်သူတို့အတွက် ရှင်တော်ဘုရား၏ မျက်မှောက်တော်၌ ရှင်သာရိပုတြာက ရဟန်းတော်များအား ဘုရားရှင်တော်မြတ်ကိုယ်စား ဟောကြား ခဲ့သောသုတ်ကို ထုတ်ပြပါဦးအံ့။

သင်္ဂီတိသုတ်၌ ဟောပြချက် ရှင်တော်မြတ်ဘုရား ကိုယ်တော်တိုင်ဖြစ်စေ၊ (သို့မဟုတ်)လေးစား လောက်သော သီတင်းသုံးဖော် ရဟန်းတပါးပါးဖြစ်စေ တရား ဟောတော်မူသောအခါ ဟောကြားသည့် ပါဠိ၏အနက်ကိုလည်း မှန်မှန်ကန်ကန်သိရမည်။ ပါဠိဓမ္မကို လည်း မှန်မှန်ကန်ကန်သိရမည်။ ထိုပါဠိ၏အနက်နှင့် ပါဠိကို ဟုတ်မှန်တိုင်းသိလျှင် အသင့်အတင့် အတော်အတန် ဝမ်းမြောက်မှု “ပါမောဇ္ဇ”တရား ထင်ရှားဖြစ်ပေါ်လာမည်။ ပါမောဇ္ဇဖြစ်ပေါ်လာပါက အလွန်နှစ်သက်ဝမ်းမြောက်မှု “ပီတိ” ဖြစ်ပေါ်လာမည်။ ထို့နောက် ပီတိကိုအရင်းခံ၍ စိတ်ရောကိုယ်ပါ ငြိမ်သက် ငြိမ်းအေးလာလိမ့်မည်။ ကိုယ်စိတ်နှစ်ပါးလုံး ငြိမ်သက် ငြိမ်းအေးလာသဖြင့် အရဟတ္တဖိုလ် ရောက် အထောက်အကူပြုနိုင်သည့် ချမ်းသာမှုကို ခံစားရပေမည်။ ထိုချမ်းသာကိုအခြေခံ၍ အရဟတ္တဖိုလ် ဉာဏ်နှင့်ယှဉ်သည့် သမာဓိကို ရရှိနိုင်ပေသည်ဟု ဟောကြားတော်မူခဲ့လေသည်။

ဤသင်္ဂီတိသုတ်^၁ လာ စကားဖြင့် အနက်ဉာဏ်ရင့်သန်မှုအတွက် ဤတိပိဋကပါဠိမြန်မာအဘိဓာန်ကြီး သည် မည်မျှအရေးကြီးကြောင်း၊ အနက်အဓိပ္ပါယ်သိရှိမှုသည် မည်မျှအရေးကြီးကြောင်း၊ အနက်ဉာဏ် ဖြင့် နိဗ္ဗာန်ရနိုင်ကြောင်းကို ထပ်လောင်း ဖော်ပြလိုက်ရပေသည်။

အမှာအထား ရေးသားခြင်း

စာရှုသူ သုတေသီတို့သည် ဤအဘိဓာန်ကျမ်းကို လေ့လာကြည့်ရှုသောအခါ အချို့သောအဘိဓာန် ပုဒ်တို့၌ ပုဒ်၏လိင်၊ ဓာတ်၊ ပစ္စည်း၊ အနက်တို့ကို ရေးရုံသာမကမူ၍ ပုဒ်နှင့်ဆိုင်ရာ မှတ်သားဖွယ် အဓိပ္ပါယ်အဆုံးအဖြတ်အမှာအထား စကားချပ်များကိုလည်း ရေးသားထားသည်တို့ကို တွေ့ရပေမည်။

ထိုသို့ရေးခြင်းမှာ ကျမ်းပြုအဖွဲ့ပုဂ္ဂိုလ်များက ချမှတ်ထားသည့် အဘိဓာန်စည်းမျဉ်းများကို ကျော် လွန်ပြီးလျှင် လက်စွမ်းပြခြင်းမဟုတ်ပါ။ သိအပ်သိသင့်သည့် အရေးကြီးသည့်အချက်များကို ရှင်းလင်း ဖော်ပြရခြင်းသာ ဖြစ်ပါသည်။

ထိုသို့အမှာအထားများကို တိုတိုတမျိုး၊ ရှည်ရှည်တဖုံ ရေးသားရာ၌ ကျမ်းပြုအဖွဲ့၏ သဘောထားကို သာဓကထုတ်၍ ရှင်းပြပါအံ့။

ဗုဒ္ဓရှင်တော်မြတ်၏ တရားဒေသနာတော်အရ သတ္တဝါများကို သံသရာဝဋ်မှ လွတ်မြောက်ကြစေရန် ကံလမ်း၊ ဈာန်လမ်း၊ ဉာဏ်လမ်းဟူ၍ လမ်း ၃-သွယ်ရှိပေသည်။

သုဂတိ၊ ဒုဂ္ဂတိ ကာမဘုံသို့ ကျင်လည်သွားလာကြရာ၌ ဒုစရိတ်၊ သုစရိတ် ဒါနသီလစသော ကံလမ်း သည် အဓိကအရေးကြီးသော လမ်းဖြစ်ပေသည်။

ရူပ၊ အရူပ၊ ဗြဟ္မာဘုံတို့သို့ ကျင်လည်သွားလာကြရာ၌ ပဌမဈာန်စသော ဈာန်လမ်းသည် အဓိက အရေးကြီးသော လမ်းဖြစ်ပေသည်။

၁။ ဒီ၊ ၃။ ၂၃၅။

ကာမဂ္ဂပ အဂ္ဂပဘုံသုံးပါးမှ လွတ်မြောက်ရန်အတွက် ဝိပဿနာဟူသော ဉာဏ်လမ်းသည် အရေးကြီးသော လမ်းဖြစ်ပေသည်။

ထိုလမ်းကြီးသုံးသွယ်ကို သေချာကျန သိရှိကြရန်မှာ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင် သူတော်စင်တို့အတွက် ဖြစ်စေ၊ ဗုဒ္ဓဝါဒကို သုတေသနပြုလိုသော အခြားဘာသာဝင်တို့အတွက်ဖြစ်စေ အထူးလိုအပ်လှပေသည်။

ယင်းသို့ လိုအပ်သည့်အရာကို ယခုကဲ့သို့သော အဘိဓာန်ကျမ်းပြု အဖွဲ့အစည်းဖြင့် စုပေါင်းကာ ပါဠိတော်၊ အဋ္ဌကထာ၊ ဋီကာ၊ အနု၊ မဇ္ဈ၊ နိဿယ၊ ဂဏ္ဍိ၊ ဂန္ထိန္တရကျမ်းပေါင်းများစွာကို စူးစူးစိုက်စိုက် ရှာဖွေလေ့လာကြည့်ရှုသောအခါ၌ စုံလည်းစုံ၍ ခြုံလည်းခြုံမိသော စာသွားစာလာဖြင့် ရေးသားရသော် ကောင်းလိမ့်မည်ဟု ယူဆပေရာ—

ကံလမ်းအကြောင်းကို ကမ္မပုဒ်၌၎င်း၊ ဈာန်လမ်းအကြောင်းနှင့် ဉာဏ်လမ်းအကြောင်းကို ကမ္မဋ္ဌာနပုဒ်၌၎င်း အမှာအထား စကားချပ်အနေဖြင့် အပြည့်အစုံ ရေးသားထားသည်ကို တွေ့ရပေလိမ့်မည် (ကမ္မ၊ ကမ္မဋ္ဌာန ရှု)။

ထို့ပြင် စာရှုသူတို့သည် ဗုဒ္ဓရှင်တော်လက်ထက်မှ ယခုမျက်မှောက်ခေတ်အထိ သီတင်းကျွတ်၊ တန်ဆောင်မုန်း ကထိန်ကာလ၌ ခြိမ်းခြိမ်းသဲသဲ ကထိန်ပွဲများ ဆင်ယင်ကျင်းပပြုလုပ်ကြသည်ကို တွေ့ရပေလိမ့်မည်။

ကထိန်ပွဲများနှင့်စပ်လျဉ်း၍ ကထိန်စတင် ပေါ်ပေါက်လာပုံ ကထိန်ခင်းပုံ၊ နှုတ်ပုံ၊ ကထိန်၏အကျိုးအာနိသင်စသည်ဖြင့် ကထိန်နှင့်စပ်၍ သိမှတ်ဖွယ် အပြည့်အစုံကိုလည်း ကထိန်-ပုဒ်၌ ရေးသားထားပါသည် (ကထိန်-ရှု)။

ဤသည်မှာ ကမ္မ၊ ကမ္မဋ္ဌာန၊ ကထိန် ပုဒ်တို့ကို သာဓကထုတ်၍ အမှာ အထား ရေးရခြင်းအကြောင်းကိုရှင်းပြခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ အခြားမှတ်သားဖွယ် အဓိပ္ပါယ်ရှိသော ပုဒ်တို့၌လည်း အတိုအရှည် အနည်းအများဆိုသလို အမှာအထား စကားချပ်များကို တွေ့ရမည်ဖြစ်ပါသည်။

ဤသို့တွေ့သောအခါ အဘိဓာန်ကျမ်းသဘောကိုသာမက စွယ်စုံကျမ်းသဘောကိုလည်း သိရပေသည် ဟု အကျိုးမြင်ကွင်းမှရှုကာ ဝမ်းမြောက်ဝမ်းသာဖြင့် ကြည့်ရှုလေ့လာ နိုင်ကြပါစေဟု တိုက်တွန်းလိုက်ရပေသတည်း။

ကျမ်းစာ ကြည့်ရှုနည်း

ဤတိပိဋကပါဠိ-မြန်မာ အဘိဓာန်ကျမ်းစာကို ကြည့်ရှုရာ၌ အဓိပ္ပါယ် အပြည့်အဝသိရှိရန်မှာ သင်္ကေတ အသုံးပြုပုံနှင့် ကျမ်းစာရေးသားပုံကို ကြိုတင်နားလည်ထားမှသာ ဖြစ်နိုင်သည်။ ထို့ကြောင့် ဤကျမ်း၌ အသုံးပြုသော သင်္ကေတနှင့် ကျမ်းစာရေးသားပုံကို အကျဉ်းချုပ်၍ ဖော်ပြပါအံ့။

အဘိဓာန်ဝင် တည်ပုဒ်

(၁) အဘိဓာန်ဝင် တည်ပုဒ်ကို စာလုံးမျက်နှာမဲဖြင့် ပြထားသည်။ ပုဒ်အသွင်သဏ္ဌာန်တူ၍ ဓာတ်ပစ္စည်းစသည် မတူသောပုဒ်များကို သီးခြားတပုဒ်အဖြစ် ထပ်တည်၍ တည်ပုဒ်၏ အထက်၌ ^၁၊ ^၂ စသည် ဂဏန်းအမှတ် ပြထားသည်။

ပုံစံ—ကကစ^၁၊ ကကစ^၂·စသည်။

(၂) (က) အဘိဓာန်ဝင် တည်ပုဒ်တခုသည် ဒီသ၊ ရဿ စသော အသွင်အားဖြင့် အနည်းငယ်ကွဲပြား၍ အနက်အဓိပ္ပါယ်အားဖြင့် တူညီလျှင်=ဤညီမျှခြင်းလက္ခဏာဖြင့် ပြထားသည်။ ပုံစံ—ကကစူပမဩဝါဒ=ကကစူပမောဝါဒ။

(ခ) မတူညီသောစာလုံးကို တည်ပုဒ်နှင့်တွဲ၍ ( ) လက်သည်းကွင်းဖြင့် ပြထားသည်။ ပုံစံ—ကခါဌာနိ(နီ)ယ၊ ကစ္ဆ(စ္ဆ)ကခါဌာနိယ=ကခါဌာနိယ၊ ကစ္ဆ=ကစ္ဆဟု ၂-မျိုးမှတ်ရန်။ ဤလက္ခဏာတို့ကိုတွေ့လျှင် ပုဒ် ၂-မျိုးစလုံး အသင့်ချည်းဖြစ်၍ ပါဠိ၊ အဋ္ဌကထာ၊ ဋီကာတို့၌ အသုံးပြုလျက် ရှိသည်ဟု မှတ်ယူရမည်။

(ဂ) သို့ရာတွင် အနက်အဓိပ္ပါယ်တူညီလျက် ပုဒ် အသွင်သဏ္ဌာန်အားဖြင့် အနည်းငယ်မျှသာ ကွဲလွဲစေကာမူ မူကွဲပါဠိ အရှိအတိုင်း ၂-ဌာနခွဲ၍ ပုဒ်တည်သည်လည်း ရှိသည်။ ထိုအခါ မူကွဲများကို (သီ၊ သျာ၊မူကွဲ)စသည်ဖြင့်၎င်း၊ 'ကထိနရဇ္ဇု-ကြည့်' စသည်ဖြင့်၎င်း ပြဆိုထားသည်။ ထိုပုဒ်မျိုးကို ကြည့်သောအခါ ၂-နေရာစလုံး တွဲစပ်၍ ညှိနှိုင်းကြည့်ရှုရန် ဖြစ်သည်။ ပါဠိ ၂-မျိုးလုံးပင် အသုံးရှိ၍ အသင့်ချည်းဖြစ်သည်။

ပုံစံ—ကဌိနရဇ္ဇု၊ ကထိနရဇ္ဇု။ ကဏုက၊ ကဏ္ဍက·စသည်။

ဣတ္ထိလိင် နာမ်ပုဒ်

သုံးလိင်ဆက်သံသော အဘိဓာန်ဝင် နာမ်ပုဒ်များ၌ ဣတ္ထိလိင်ဇောတက ပစ္စည်းဖြင့် ပုဒ်ပြီးသော ဣတ္ထိလိင်နာမ်ပုဒ်များကို သီးခြားတည်ပုဒ်အဖြစ်မထားပဲ ပစ္စည်းများကိုဖြုတ်၍ တည်ထားသည်။ ထိုပုဒ်မျိုး၌ ဣတ္ထိလိင်ဇောတကပစ္စည်းဖြင့် ပုဒ်ပြီးသော ဣတ္ထိလိင်ပုဒ်ကို တွေ့လိုပါမူ ထိုအဘိဓာန်ဝင်ပုဒ်၏ ထောင့်ကွင်းအတွင်း၌သာ ကြည့်ရှုရန်ဖြစ်သည်။

ပုံစံ—ကစွာယနံ^၁ [ကစွ+ဏာယန။ ထိ-၌ ကစွာယနံ]

ကဗျေန္တံ [ထိ-၌ ကဗျေန္တံ]

ကစွာယနံ-ပုဒ်ကို ရှာလိုလျှင် သီးသန့်တည်ပုဒ်တခုအဖြစ် မတွေ့ရပဲ ကစွာယနပုဒ်၏ ထောင့်ကွင်း အတွင်း၌သာ ကြည့်ရှုရန်ဖြစ်သည်။ ကစွာယန-ပုဒ်ကို ဣတ္ထိလိင်အဖြစ် ရုပ်ပြီး သိလိုလျှင် ထောင့်ကွင်း အတွင်း၌သာ ကြည့်ရှုရန်ဖြစ်သည်။

ဝိဘကျန္တ နာမ်ပုဒ်

နာမ်ပုဒ်တခုသည် ဝိဘတ် ၇-သွယ်နှင့် တွဲစပ်သောအခါ မူလရုပ်နှင့် အသွင်သဏ္ဌာန် လွန်စွာကွဲပြား လွန်းလျှင်လည်း ဝိဘတ်မဲ့ မူလရုပ်ကိုသာမက ဝိဘတ်တင်းလင်းနှင့်လည်း တည်ပုဒ်ပြုလုပ်ထားသည်။

ပုံစံ—ကတ္တာ၊ ကတ္တာရံ၊ ကတ္တာဓေ-စသည်။ (မူလရုပ် ကတ္တ။)

ကြိယာပုဒ်များ

အာချာတ်ကြိယာပုဒ်များကို တည်ပုဒ်ထားရာ၌ ပါဠိ၊ အဋ္ဌကထာ၊ ဋီကာတို့၌ တွေ့ရှိသမျှ အာချာတ်ပုဒ် များကိုသာ တည်ပုဒ်အဖြစ် ထားရှိသည်။ ကတ္တားဟောပုဒ်(ကတ္တရုပ်)များကို ဝတ္ထုမာန်ဝိဘတ်၊ ပရဿ-ပုဒ်၊ ပဌမပုရိသ်၊ ဧကဝုဇ် “တိ” ဝိဘတ်ဖြင့်ပြီးသော ပုဒ်အတွင်း၌ အကိုးသာဓကနှင့်တကွ ရုပ်ပြီးတို့ကို မျက်နှာမဲဖြင့် အပြည့်အစုံဖော်ပြထားသည်။ ကျန်ဝိဘတ်ဖြင့်ပြီးသော ပုဒ်များကိုမူ အက္ခရာစဉ်ကျရောက် ရာ၌ တည်ပုဒ်ပြုလုပ်ပြီးနောက် ပုဒ်ခွဲ၍ အနက်ပေးပြီးလျှင် “တိ”ဝိဘတ်ဖြင့်ပြီးသော ပုဒ်သို့သာ ပြန်၍ ညွှန်းထားသည်။

ထို့ အတူ ကံဟောပုဒ်(ကမ္မရုပ်)များကိုလည်း “တေ”ဝိဘတ်ဖြင့် ပြီးသောပုဒ်တွင်း၌ အပြည့်အစုံ ဖော်ပြ၍ ယင်းပုဒ်ပြီးတို့၏ အကိုးသာဓက-စသည် အပြည့်အစုံကို တွေ့လိုပါမူ “တေ” ဝိဘတ်ဖြင့် ပြီးသောပုဒ်၌သာ ကြည့်ရှုရမည် ဖြစ်ပါသည်။

ပုံစံ—ကာမေတိ၊ ကာမိယတေ စသည်။

ကာမေန္တိ (ကြိ) [ကမု+ဏေ+အန္တိ] အလိုရှိကုန်၏။ ကာမေတိ-ကြည့်။

ကာမိယန္တိ (ကမ္မ၊ကြိ) [ကမု+ယ+အန္တေ] အလိုရှိအပ်ကုန်၏။ ကာမိယတေ-ကြည့်။

ပါဠိ၊ အဋ္ဌကထာ၊ ဋီကာတို့၌ အချို့ကြိယာပုဒ်တို့ကို “တိ”ဝိဘတ် “တေ”ဝိဘတ်တို့ဖြင့် မတွေ့ရ သော်လည်း “တိ”ဝိဘတ် “တေ”ဝိဘတ်ဖြင့်သာ ပဓာန ကြိယာပုဒ်ပြုလုပ်၍ တည်ထားသည်။ သို့ရာတွင် အကိုးသာဓကကိုမူ ကျမ်းစာအရှိအတိုင်းသာ ကိုးကားဖော်ပြထားသည်။

ပုံစံ—ကဋကဋာယတိ စသည်။

ကဋကဋာယတိ (ကြိ) [ကဋကဋ+အာယ+တိ] တဖျစ်ဖျစ်မြည်၏။ ပသာရေန္တဿ အဋ္ဌိကာနိ ကဋ-ကဋာယန္တိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၃၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂၅၆။ ခုဒ္ဒက၊ ၁။ ၅၄။ (ဤကျမ်းတို့၌ ကဋကဋာယန္တိ-ဟု ဗဟုဝုဇ်ဖြင့်သာ အသုံးရှိသည်။)

မာန၊ အန္တ၊ တုံ၊ တုန၊ တွာန၊ တွာ-စသည် အဆုံးရှိသော ကိတ်ကြိယာပုဒ်တို့ကိုမူ သီးခြားအဘိဓာန် ဝင်ပုဒ်အဖြစ် အားလုံးတည်ထားသည်။

( ) လက်သည်းကွင်း

အဘိဓာန်ဝင် တည်ပုဒ်၏နောက်၌ ( ) ဤလက်သည်းကွင်းဖြင့် ပြထားသည်မှာ အဘိဓာန်ဝင် တည်ပုဒ်သည် နာမ်ပုဒ် ပုလ္လိင်ဖြစ်လျှင် (ပု) ဟု၎င်း၊ ဣတ္ထိလိင်ဖြစ်လျှင် (ထီ) ဟု၎င်း၊ နပုလ္လိင်ဖြစ်လျှင် (န) ဟု၎င်း၊ လိင် ၂-မျိုးဧရာရှက်လျှင် (ထိ၊ပု) (ပု၊န) (ထိ၊န) ဟု၎င်း၊ လိင် ၃-မျိုးလုံးဖြစ်လျှင် သို့မဟုတ် ဝိသေသနပုဒ်ဖြစ်လျှင် (တိ) ဟု၎င်း ညွှန်ပြထားသည်။

ကြိယာပုဒ်ဖြစ်လျှင် (ကြိ) ဟု၎င်း၊ ကာရိက်ကြိယာဖြစ်လျှင် (ကာ၊ကြိ) ဟု၎င်း၊ ကတ္တားဟောဖြစ်လျှင် (ကြိ) ဟု၎င်း၊ ကံဟောဖြစ်လျှင် (ကမ္မ၊ကြိ) ဟု၎င်း၊ ကြိယာဝိသေသနပုဒ်ဖြစ်လျှင် (ကြိ၊ဝိ) ဟု၎င်း၊ ဥပသာရ နိပါတ် စသော အဗျယနာမ်ပုဒ်ဖြစ်လျှင် (ဗျ) ဟု၎င်း ညွှန်ပြထားသည်။

ထိုမှ တပါး ( ) ဤလက်သည်းကွင်းဖြင့်ပင်—

- (က) ရံခါ အဓိပ္ပါယ်တူ စကားရပ်ကို ပြသည်။
- (ခ) ရံခါ အနက်ပြည့်စုံအောင် အပိုထည့်သွင်းထားသောစကားရပ်ကို ပြသည်။
- (ဂ) ရံခါ အမှာအထားကို ပြသည်။
- (ဃ) ရံခါ အရကောက်ကို ပြသည်။
- (င) ရံခါ ပုဒ်တခုကို ညွှန်းပြရာ၌ ပါရှိရာကျမ်းကို ပြသည်။
- (စ) ရံခါ ကိုးကားရာကျမ်းအမည်ကို ပြသည်။
- (ဆ) ရံခါ ဝါဒကဲ့ကို ပြသည်။

ပုံစံ—(က) ကံသတာလ-လောဟာ(သတ္တု)။ ကင်္ခါဝိတရဏဝိသုဒ္ဓိ-သမ္မာဒဿနဉာဏ်(မှန်ကန်စွာ မြင်သောဉာဏ်)။

- (ခ) ကဏ္ဍသုက္ကသပ္ပဋိဘာဂ-မည်းညစ်၊ ဖြူစင်သော (အကျိုးပေးသည်၏ အစွမ်းဖြင့်) တူသောအဖို့ရှိသော။
- (ဂ) ကဏ္ဍုပ္ပဋိစ္ဆာဒိ-အမာလွမ်းသင်္ကန်း။ (ချက်၏အောက် ပုဆစ်ဦးဝန်း၏အထက်၌ ပေါက်သော ယားနာ၊ ဝဲနာ၊ အိုင်းအမာနာ၊ အရိအရွဲယိုသောအနာ၊ ဝဲကြီးနာတို့ကို ဖုံးလွှမ်းခြင်းငှါ ဘုရားခွင့်ပြုတော်မူအပ်သော သင်္ကန်း။)
- (ဃ) ကက္ခဠလက္ခဏ-ခက်မာသော သဘောလက္ခဏာရှိသော (ပထဝီဓာတ်)။
- (င) ကင်္ခါပဋိက္ခေပဝစန-နိက္ကင်္ခါဝစန (မဟာနိ၊ဌ။၁၅) ကြည့်။
- (စ) ကာမေသုမိစ္ဆာစာရ - ဥပ္ပလဝဏ် ရဟန္တာထေရီမကို ပြစ်မှား လွန်ကျူးမိသဖြင့် အရှင်လတ်လတ် မြေမျိုခံရကာ အဝီစိငရဲသို့ ကျရသော နန္ဒလင်ဝတ္ထုကို ထောက်၍ ဂုဏ်ရှိသူကို ပြစ်မှားမိရာ၌ အပြစ်ကြီးပုံကို သိလေ (ဝိ၊ဌ။၁။၂၃၇)။
- (ဆ) ကက္ကာရိ-ရေသွန်းသွန်း (ဓာန်၊သျှ၊သစ်)၊ သွန်းငပြုတ် (ဓာန်၊သျှ၊တောင်ပေါက်)၊ သွန်းနီ(ဓာန်၊သျှ)၊ သွန်းငဆစ်(သွစ်)။

ထိုမှ တပါး ကျမ်းကိုးသာဓကပါဠိများကို ပြဆိုရာ၌ အဘိဓာန်ဝင် တည်ပုဒ်မျှလောက်သာ ပါရှိသော ကျမ်းများ၊ ထုတ်ပြ ကိုးကားထားသော ပါဠိဝါကျနှင့် တစိတ်တဒေသသာ တူညီသော ကျမ်းများကို ညွှန်ပြရာ၌ (-) ဤလက်သည်းကွင်း၏ ရှေ့ပိုင်း၌ ဒဏ်ကိုခံ၍ ပြထားသည်။ ထိုလက်သည်းကွင်း အတွင်းရှိ ကျမ်းများကို ထိုအဘိဓာန်ဝင် ပုဒ်သက်သက်သာ ပါရှိသောကျမ်း သို့မဟုတ် ဖွင့်ဆိုသော် လည်း ထုတ်ပြ ကိုးကားထားသည့် ပါဠိဝါကျနှင့် တစိတ်တဒေသ အဖွင့်တူသော ကျမ်းများဟု မှတ်ယူ ရပါသည်။

ပုံစံ—ကံသ^၁ (၄)(က) ကံသမည်သောမင်း။ ကံသော ဗာရာဏသီဂူဟော။ ဇာ၊ ၂။ ၁။ (- ဇာ၊ ၄၊ ၄။ ၈၀။)

[ ] ထောင့်ကွင်း

ဤထောင့်ကွင်းအတွင်း၌ အဘိဓာန်ဝင်ပုဒ်၏ မူလဓာတ်ပစ္စည်းပုဒ် ဝိဘတ်များကိုခွဲ၍ ပြထားသည်။

ရံခါ သဒ္ဒါကျမ်းတို့၌ တိုက်ရိုက်မလာရုံပဲ အတ္ထုနောမတိမျှဖြင့် ဓာတ်ပစ္စည်းခွဲဝေလျှင်၎င်း၊ လုံးဝ မခွဲဝေလျှင်၎င်း ထောင့်ကွင်းအတွင်း၌ [?] ဤအမေးလက္ခဏာဖြင့် ပြထားသည်။ အမည်ဟောပုဒ်တို့ ၌ကား အများအားဖြင့် ပုဒ်ခွဲ၍ မပြတော့ပေ။

ပုံစံ—ကဏ္ဍလ [လက္ခ+ဥလ ?], ကင်္ကလ [?]

ထိုမှတပါး တည်ပုဒ်နှင့်စပ်၍ သဒ္ဒါအစီအရင် စသော မှတ်သားဖွယ်များကို ကျမ်းညွှန်းသာဓကနှင့် တကွ အကျဉ်းချုပ်၍ ဖော်ပြထားသည်လည်းရှိသည်။

ပုံစံ—ကဏ္ဍာရိ [ကုက+အရ+ဤ၊ ကု-၌ ဥ အ-ပြု၊ က-ဒွေဘော်ပြု၊ ဒီသပြု။....]

အချို့ပုဒ်တို့၌ သက္ကတ၊ ပြာကြို့နှင့် ယှဉ်တွဲ၍လည်း ပြထားသည်။ ထိုသို့ ပြထားလျှင် ထောင့်ကွင်း ၌ [( )] ဤလက်သည်းကွင်းဖြင့် ထည့်သွင်းပြထားသည်။

ပုံစံ—ကစ္ဆာ [(ကက္ခာ-သံ)]

မြန်မာနက်

အဘိဓာန်ဝင်ပုဒ်ကို အနက်မြန်မာ ပြန်ရာ၌ သဒ္ဒါအရှိအတိုင်း ထွက်သောအနက်(သဒ္ဒတ္ထ)၊ အဓိပ္ပါယ် အရ ထွက်သောအနက် (အဓိပ္ပါယတ္ထ)၊ လောကဝေါဟာရအရ ထွက်သော အနက် (ဝေါဟာရတ္ထ) ဟူ၍ ၃-မျိုးရှိရာတွင် သဒ္ဒတ္ထကို ဦးစားပေး၍ ရေးထားသည်။ သဒ္ဒတ္ထမျှဖြင့် အနက်မပေါ်လွင်လျှင် အဓိပ္ပါ-ယတ္ထ သို့မဟုတ် ဝေါဟာရတ္ထများကို ထပ်ဆင့်၍ ပြန်ဆိုထားသည်။

ပုံစံ—ကတ္တရယဋ္ဌိ=လူအို၏တုတ် (သဒ္ဒတ္ထ)။

“ လူအိုသည်ကိုင်စွဲအပ်သောတုတ်(အဓိပ္ပါယတ္ထ)။

“ တောင်ဝှေး (ဝေါဟာရတ္ထ)။

သို့ရာတွင် ယေဘုယျအားဖြင့် လူအမည်၊ မြို့၊ ရွာ၊ သစ်ပင်အမည် စသော အမည်ဟောပုဒ်များ၌ ဝေါဟာရတ္ထမျှကိုသာ ဖော်ပြထားသည်။

အဘိဓာန်ဝင် တည်ပုဒ်တစ်ခု၏ အောက်၌ ရနိုင်သမျှအနက် မြန်မာပြန်များကို တစုတရုံးတည်းပြထားသည်။ ပြီးမှ အကိုးသာဓကများကို အနက်အားလျော်စွာ ဂဏန်း သို့မဟုတ် ဗျည်း အက္ခရာ ထိုး၍ပြထားသည်။ အနက်မြန်မာနှင့် အကိုးသာဓကကို အထက်အောက် နံပါတ်အလိုက် စပ်၍ယူရန် ဖြစ်သည်။

အနက်များကို (၁) (၂) စသည်ဖြင့်၎င်း၊ (က) (ခ) စသည်ဖြင့်၎င်း ခွဲခြားထားရာ (၁) (၂) စသော ဂဏန်းများသည် အဘိဓာန်ဝင်ပုဒ်၏ မူရင်းသီးခြားအနက်များဖြစ်၍ (က) (ခ) စသောအနက်များသည် (၁) (၂) စသော အနက်တို့မှ ဆင့်ပွားလာသောအနက်များ ဖြစ်သည်ဟု မှတ်ရမည်။

အနက်များသည် တနက်နှင့်တနက် ကွဲပြားခြားနားမှသာ (၁) (၂) စသော ဂဏန်းများဖြင့် ခွဲခြား၍ များစွာမကွဲပြား မခြားနားလျှင် (က) (ခ) စသော ဗျည်းများဖြင့် ခွဲခြားထားသည်။

ပုံစံ-ကခံတိ-(၁) သို့လော သို့လော တွေးတောခြင်းကို ဖြစ်စေ၏။ ယုံမှား၏။ (၂)(က) လိုချင်-တောင့်တ-၏။ (ခ) ငုံလင့်-စောင့်-မြော်-၏။

ရံခါ ပါဠိအသုံး၌ တမျိုးတည်းသာ ဖြစ်သော်လည်း မြန်မာမူအားဖြင့် ကွဲပြားနေလျှင်လည်း (၁) (၂) (က) (ခ) စသည်ခွဲ၍ ပြထားသည်။ အနက်အားလျော်စွာ အကိုးသာဓကကိုလည်း ခွဲခြား၍ ညွှန်ပြထားသည်။

ပုံစံ-ကံသတာလ - (က) မောင်း၊ ကြေးနင်း။ (ခ) ကြေးစည်။ (ဂ) ခေါင်းလောင်း။ (ဃ) ခွက်ခွင်း၊ လင်းကွင်း။ (င) စည်း။ (စ) ချူ။ (ဆ) ဆည်းလည်း။ (ဤ၌ မြန်မာမူအရ ခွဲခြားထားသော်လည်း ပါဠိဂတိ (ပါဠိသုံး) မှာ ကံသတာလ-ဝေါဟာရတစ်ခုတည်း ဖြစ်သည်။ ထို့အတူ-ကဋ္ဌစ္ဆ၊ စသည်လည်း ကြည့်။)

ထိုပုဒ်မျိုး၌ (၁)(၂)(က)(ခ) စသည်ဖြင့် ခွဲခြားထားသော်လည်း ပါဠိ အသုံးမှာ (၁)(၂) (က) (ခ) စသည် မကွဲပြား၊ တခုတည်းသာ ဖြစ်သည်ဟု မှတ်ယူရမည်။

မြန်မာပြန်အနက်များကို ပြဆိုရာ၌ စာသားဝါကျ ကျဉ်းကျဉ်း စေရန် ဒက်တိုခေါ် - ဤသင်္ကေတကို အသုံးပြုထားသည်။ ထိုသင်္ကေတကိုတွေ့လျှင် ၎င်း၏ ရှေ့နောက်စကားများကို စပ်ဟပ်၍ အနက်မြန်မာ ပြန်ဆိုရသည်။

ပုံစံ-ကက္ခဋတာ - (ခ) ကြမ်းတမ်း-ပြင်းထန်-ဆိုးဝါး-သည်၏အဖြစ်။

ဤ၌ “ကြမ်းတမ်းသည်၏အဖြစ်၊ ပြင်းထန်သည်၏အဖြစ်၊ ဆိုးဝါးသည်၏အဖြစ်”ဟု ဖတ်ရမည်။

ရံခါ အနက်မြန်မာပြန်ဆိုရာ၌ ကော်မာခေါ် (,) ဤသင်္ကေတကို အသုံးပြုထားသည်။ ထိုပုဒ်မျိုး၌ ကော်မာရှိသမျှ အနက်အဓိပ္ပါယ် ၂-မျိုး ၃-မျိုးစသည် ခွဲယူရမည်။

ပုံစံ-ကက္ခဋဗုဒ္ဓသနာဒိလက္ခဏ - ခက်မာခြင်း၊ တွေ့ထိခြင်း အစရှိသော လက္ခဏာ။

ဤ၌ “ခက်မာခြင်းအစရှိသောလက္ခဏာ၊ တွေ့ထိခြင်းအစရှိသော လက္ခဏာ”ဟု ၂-နက်ခွဲ၍ ယူရမည်။ (ကက္ခဋဗုဒ္ဓသနာဟသိကဘာဝ-စသည်လည်းရှိ။)

အနက်မြန်မာပြန်ရာ၌-ဤကဲ့သို့ ဒက်များခံ၍ “သော၊ သူ။”ဟု တွေ့လျှင် ဒက်များကိုကြည့်၍ ရှေ့နောက်စကားများနှင့် စပ်ဟပ်ပြီးလျှင် အောက်ပါအတိုင်း အနက်များကို ခွဲယူရမည်။

ပုံစံ - ကတဟတ္ထ - (လေးအတတ်စသည်၌ ကောင်းစွာ) သင်ယူ - လေ့ကျက် - အပ်ပြီးသော လက်ရှိသော၊ လက်မြောက်သောသူ။ စသည်။

ဤ၌ -

- (၁) (လေးအတတ်စသည်၌ ကောင်းစွာ) သင်ယူအပ်ပြီးသော လက်ရှိသော၊ သင်ယူအပ်ပြီးသော လက်ရှိသောသူ။
- (၂) လေ့ကျက်အပ်ပြီးသော လက်ရှိသော၊ လေ့ကျက်အပ်ပြီးသော လက်ရှိသောသူ။
- (၃) လက်မြောက်သော၊ လက်မြောက်သောသူဟု ခွဲခြားယူရမည်။

အကိုးသာဓက

အနက်မြန်မာကို ရနိုင်သမျှ ဂဏန်းထိုး၍ ပြဆိုပြီးနောက် အောက်၌ အကိုးပါဠိသာဓကများကို ကျမ်းအမည်နံပါတ်နှင့်တကွ ဂဏန်းစဉ်၌ပြဆိုထားသည်။ (ကျမ်းစာရှေ့နောက်စဉ်ပုံနှင့် အညွှန်းသင်္ကေတများပြုပုံကို ဤကျမ်းအဆုံး၌ရှု။)

အဘိဓာန်ပုဒ်တခုသည် မြန်မာမူသို့လိုက်၍ ၂-နက် ၃-နက်စသည် ပြထားသော်လည်း ပါဠိ အကိုးသာဓကမှာ တခုတည်းဖြစ်လျှင် အကိုးသာဓကပြရာ၌ (၁) (၂) (က) (ခ) ပေါင်း၍၎င်း၊ (၁) (၂) (က) (ခ) စသည်မဖော်ပြပဲ အကိုးသာဓကမျှကိုသာ ဖော်ပြ၍၎င်း ရေးထားသည်။

ပုံစံ - ကဏ္ဍသုတ္တ၊ ကဏေရ၊ ကဏ္ဍိကာလက္ခဏ-စသည်။

အဘိဓာန်ပုဒ်တခု၌ အဖွင့်သံဝဏ္ဏနာရှိလျှင် ရှိသမျှ တူရာစုပေါင်း ကိုးကားထားသည်။ မြို့ရွာ အမည်လူအမည်စသော နာမဝါစကပုဒ်တို့၌ ပါဠိသာဓကများကို မဖော်ပြပဲ သိမှတ်ဖွယ်ရာတို့ကိုသာ အပြည့်အစုံ မြန်မာလိုချုံး၍ပြသည်။ ပါရှိသော ကျမ်းအမည်ကို နောက်မှဆက်၍ ( ) လက်သည်းကွင်း၌ ပြထားသည်။ သို့ရာတွင် သိမှတ်ဖွယ် အတ္ထုပ္ပတ္တိအထူးမရှိသော ပုဒ်များအတွက် ပါဠိသာဓကမျှကိုသာ ကိုးကားထားသည်။

ပေယျာလ

အကိုးသာဓက ပါဠိဝါကျ၌ ပေယျာလကို ၂-မျိုးပြထားသည်။

။ပ။ဟု သင်္ကေတပြု၍ ပေယျာလထားခြင်းမှာ ကိုးကားသည့်မူရင်းကျမ်း၌ ပါရှိသည့်အတိုင်း ဖြစ်သည်။

....ဤသို့ သင်္ကေတပြု၍ ပေယျာလထားခြင်းမှာ ကျမ်းပြုသူတို့က လိုရာကို ချုံးယူလိုသဖြင့် ပြသော ပေယျာလဖြစ်သည်။

ပုံစံ - ကံသ၂ - (၁) ဂရုပါဝရဏံ ပန ဘိက္ခုနိယာ စေတာပေန္တိယာ စတုက္ကံသပရမံ စေတာပေတဗ္ဗံ။ ပ။ စတုက္ကံသပရမံ။

ကဏ္ဍာဂေါတမ - ကတမာနိ စတ္တာရိ အဟိရာဇကုလာနိ....ကဏ္ဍာဂေါတမံ အဟိရာဇကုလံ။

အညွှန်း

အဘိဓာန်ဝင်ပုဒ် တခုနှင့်တခု အပြန်အလှန်ညွှန်းရာ၌ ကော်ကြည့်ရှုရန် လိုအပ်သောအခါ “ကြည့်” ဟု၎င်း၊ နှိုးနှော၍ကြည့်လိုက ကြည့်ရှုရန် လိုအပ်မည်ဟု ယူဆသောအခါ “လည်းကြည့်”ဟု၎င်း ညွှန်းသည်။

ယင်းသို့ ညွှန်းရာ၌ အဘိဓာန်ဝင်ပုဒ်တခုနှင့်တခုသည် အဘိဓာန်တအုပ်တည်းမဟုတ်လျှင်သော်၎င်း၊ တအုပ်တည်း၌ ဖြစ်သော်လည်း အလွမ်းဝေးကွာလျှင်သော်၎င်း သို့မဟုတ် ထိုပုဒ်အတွက် ပဓာနညွှန်းပြ လိုရာ ကျမ်းရှိလျှင်သော်၎င်း ညွှန်းပြသောပုဒ်နှင့်တွဲ၍ ( ) ဤလက်သည်းကွင်းဖြင့် ကျမ်းအမည်ကိုပါ ဖော်ပြထားသည်။ (ညွှန်းပြရာ ပုဒ်ပါရှိသော အတွဲကို မကြည့်ရှုနိုင်စေကာမူ လက်သည်းကွင်းပါ မူရင်း ကျမ်းကိုကြည့်လျှင်လည်း အဘိဓာန်ဝင်ပုဒ်၏ ဆိုလိုချက်အကိုးသာစက အပြည့်အစုံကို ရရှိနိုင်သည်ဟု ယူဆ၍ ဤသို့ ပြဆိုခြင်းဖြစ်သည်။)

ပုံစံ—ကက္ခဏသဒ္ဒ-ခရဿရ (အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၉၄)ကြည့်။

ဤသို့ ညွှန်းပြသော ပုဒ်သည်သာလျှင် မူရင်းပဓာနဖြစ်၍ ယင်းပုဒ်၌ အပြည့်အစုံ ရေးသားထား သည်ဟု မှတ်ယူရမည်။

ဤကား ဤတိပိဋက ပါဠိ မြန်မာအဘိဓာန်ကျမ်းကြီးကို ဆိုလိုချက်သို့ ဆိုက်ရောက်အောင် ကြည့်ရှု နည်းအညွှန်း ဖြစ်ပါသည်။

ပဌမ, ဒုတိယအုပ်တို့၌ မပါဝင်သေးသော ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ, ဋီကာ နိဿယနှင့်

ဂန္ထနရကျမ်းများစာရင်း

နိဿယအမည်	ပုံနှိပ်တိုက်နှင့် ခုနှစ်	ကျမ်းပြုပုဂ္ဂိုလ်
၁ မဇ္ဈိမပဏ္ဏာသအဋ္ဌကထာနိဿယ	မန္တလေးတောင် ပိဋကတ်ပုံနှိပ်တိုက်	မိုးထိ အရှင်ဇာဂရ
၂ ဥပရိပဏ္ဏာသအဋ္ဌကထာနိဿယ (ပ)	။	။
၃ ။ (ဒ)	။	။
၄ သဂါထာဝဂ္ဂသံယုတ်အဋ္ဌကထာနိဿယ (ပ)	။	။
၅ ။ (ဒ)	။	။
၆ နိဒါနဝဂ္ဂသံယုတ်အဋ္ဌကထာနိဿယ (ပ)	။	။
၇ ။ (ဒ)	။	။
၈ ခန္ဓဝဂ္ဂသံယုတ်အဋ္ဌကထာနိဿယ		
၉ သဠာယတနဝဂ္ဂသံယုတ်အဋ္ဌကထာနိဿယ		
၁၀ မဟာဝဂ္ဂသံယုတ်အဋ္ဌကထာနိဿယ		
၁၁ ဥဒါနအဋ္ဌကထာနိဿယ		
၁၂ ဣတိဝုတ်အဋ္ဌကထာနိဿယ (ပ)		
၁၃ ။ (ဒ)		
၁၄ သုတ္တနိပါတ်အဋ္ဌကထာနိဿယ (ပ)		
၁၅ ။ (ဒ)		
၁၆ ။ (တ)		
၁၇ ဝိမာနအဋ္ဌကထာနိဿယ (ပ)		
၁၈ ။ (ဒ)		
၁၉ ပေတအဋ္ဌကထာနိဿယ		
၂၀ ထေရအဋ္ဌကထာနိဿယ (ပ)		
၂၁ ။ (ဒ)		
၂၂ ။ (တ)		
၂၃ ။ (စ)		
၂၄ မဟောသဓဇာတ်အဋ္ဌကထာနိဿယ		ဦးဂုဏာလင်္ကာရ
၂၅ ဘူရိဒတ္တဇာတ်အဋ္ဌကထာနိဿယ		
၂၆ နာရဒဇာတ်အဋ္ဌကထာနိဿယ		
၂၇ ဝေဿန္တဗုဒ္ဓဇာတ်အဋ္ဌကထာနိဿယ		
၂၈ ကင်္ခါဋီကာသစ်နိဿယ		

	နိဿယအမည်	ပုဒ်ပိုဒ်နှင့်ခုနှစ်	ကျမ်းပြုပုဂ္ဂိုလ်
၂၉	မူလဋီကာနိဿယ	(ပ)	ဦးမုနိန္ဒသာရ
၃၀	။	(ဒ)	ဦးပညာသီဟ (တောင်မြို့ ဂူကြီးကျောင်းတိုက်)
၃၁	။	(တ)	။

ပေမူ-ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ, ဋီကာ နိဿယများ

၁	စရိယာပိဋကပါဠိတော်နိဿယ		ပေမူ	ဦးဂုဏာလင်္ကာရ
၂	နေတ္ထိပါဠိတော်နိဿယ		။	ဦးဇာဂရ
၃	အင်္ဂုတ္တိုရ်အဋ္ဌကထာနိဿယ	(ပ)	။	ရှင်ပညာဇောတ(သာသနာ ပိုင် ဒုတိယ ဗားကရာ ဆရာ တော်)။
၄	။	(ဒ)		။
၅	။	(တ)		။
၆	ပဋိသမ္ဘိဒါမဂ်အဋ္ဌကထာနိဿယ			သာသနာပိုင် ဦးဥယျ
၇	စရိယာပိဋကအဋ္ဌကထာနိဿယ			ဦးဂုဏာလင်္ကာရ
၈	ဝဇီရဗုဒ္ဓိဋီကာနိဿယ			ဉာဏာဘိသဒ္ဓမ္မဇေမဟာ- ဓမ္မရာဇဂူရု ပဌမ ဆင်တဲ ဆရာတော်
၉	သာရတ္ထဒီပနီဋီကာနိဿယ	(ပ)		ရှင်ဝရာလင်္ကာရ
၁၀	။	(ဒ)		ရှင်ဝရာလင်္ကာရ
၁၁	ဝိမတိဋီကာနိဿယ			ဦးဂုဏသိရိဝံသ
၁၂	ကင်္ခါဝိတရဏီဋီကာသစ်နိဿယ			ရှင်ဝရာလင်္ကာရ
၁၃	ဝိဘင်းအနုဋီကာနိဿယ			ဦးပညာသီဟ

ကိုးကားမှီငြမ်းပြုသည့် ဘာသန္တရကျမ်းစာများ

- ၁။ မဟေဇ္ဇရဋီကာခေါ် အမရဝိဝေကဋီကာ။
- ၂။ ကဝိရာဇဋီကာ။
- ၃။ အဓမ္မတသာဂရဟိန္ဒဆေးကျမ်း။
- ၄။ ဘာဝပုကာသဆေးကျမ်း။

1. The Practical Sanskrit-English Dictionary (P. S. E. D.)
2. Sanskrit-English Dictionary. (S. E. D.)
3. Dictionary of Pāli Proper Names. (D. P. P. N.)
4. The Pali Text Society's Pāli-English Dictionary. (P.T.S.)

တိပိဋက ပါဠိ-မြန်မာအဘိဓာန်

နမော တဿ ဘဂဝတော အရဟတော သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ

က^၁ - ဗျည်း ၃၃-လုံးတို့တွင် အစ က အက္ခရာ၊
ကဏ္ဍလ လဟု က-ဗျည်း။

[က သည်ပုဒ်၏ အစ၊ အလယ်၊ အဆုံး၌
တည်သော က ဟူ၍ ၃-မျိုးရှိ၏။

အစ၌တည်သော ကသည် ပုလ္လိင်၊ နပုလ္လိင်၊
တိလိင်ဟု ၃-မျိုး ရှိ၏။ က ပုဒ် သီးသန့်လည်း
ရှိ၏။]

က^၂ (ပ) (ခ) ဗြဟ္မာ။ (၂) ကိုယ်။ (၃) လေ။
(၄) နေ။ (၅) မီး။ (၆) ဥဒေါင်း။ (၇)
ယောက်ျား။ (၈) မြေ။

(ခ) ဗြဟ္မာ။ ဇိနနယေန အာနိတံ၊
လောကဿ အမိတံ ဟိတံ။ တဿ ပါဒဗျုတ်
ဝနေ၊ ကမောဠိ အလိသေဝိတန္တိအာဒိသု
က-သဒ္ဓေါ ဗြဟ္မေ ဟောတိ။ တတ္ထဟိကမော-
ဠိ အလိသေဝိတန္တိပဒဿ ဝန္တန္တာနံ အနေ-
ကသတာနံ ကာနံ ဝန္တန္တာနံ ဗြဟ္မာနံ မောဠိဟိ
မကုဋသင်္ခါတေဟိ အလိဟိ ဘမရေဟိ
သေဝိတန္တိ အတ္ထော။ ဧကေ ဋီ။ ၁၅-၆။

(၂) ကိုယ်။ ကရဇကယောတအာဒိသု
အတ္တနိ သရီရေ။ တတ္ထဟိ ကော ဝုစ္စတိ သရီရံ၊

အဘိဓာန်(က-ဝဂ်) ၁-၁- ပ-မ-ဗ-သ-၈

တတ္ထ ပဝတ္ထော ရဇောတိ ကရဇော။ ဧကေဋီ။
၁၆။ ကရဇကယောတိ ဧတ္ထ ကော ဝုစ္စတိ
သရီရံ၊ တတ္ထ ပဝတ္ထော ရဇောတိ ကရဇော။
သီဋီ၊ သင်္ခါ၊ ၁။ ၄၂၃။

(၃) လေ။ ကေန ဝါတေန သုဒ္ဓသာလိ-
တော ဣဂံတိ အပဂစ္ဆတိတိ ကလိဂံဇော၊ ဝိဟိ-
ပလာသောတိ အတ္ထော။ ဧကေဋီ။ ၁၆။ ဓာနံ၊
ဋီ။ ၄၅၃။

(၄) နေ။ ကရံ ကုကောက ကုရရံ၊
ကလဟံ ကရိရံ စိတော။ သရောဇ ကောမ-
လောကာရံ၊ နိရသံ သဟ မာရုတောတိ-
အာဒိသု အက္ခေ သူရိယေ။ တတ္ထ ကော
အံသုမာလိတိ ပုစ္ဆာယံ သရောဇ ကောမ-
လောကာရန္တိ ဧတ္ထ ကောတိဒံ ဝိဿဇနပဒံ
ဟောတိ တေန စ ကော သူရိယောဝ အံသု-
မာလိ ရံသိပန္တိဝန္တော ဟောတိတိ ဝိဿဇနံ
ကတံ ဟောတိ။ ဧကေဋီ။ ၁၆။

(၅) မီး။ ကေန အဂ္ဂိနာ လပတိတိ
ကောလဗ္ဗော၊ အဿောတ္တံ၊ နိဂ္ဂဟိတာဂမော၊
ဗတ္တဉ္စ။ ဓာနံ၊ ဋီ။ ၄၅၆။ ကေန အဂ္ဂိနာ

ဩလုမ္မတိတိ ကောလုမ္မော၊ ဘတ္တပစနကော မဟာကုမ္မော။ ကောဋီ။၁၆။

(၆) ဥဒေါင်း။ ကာယတိ ကာယနံ ဝါ ကာ။ ကေ မယူရေ ပဝတ္တာ ကာ၊ ကေကာ။ အလုတ္တသမာသော။ ဓာနံဋီ။၁၁၉။ (-ကော ဋီ။၁၆။)

(၇) ယောကျ်ား။ ကံ ပုရိသံ ဥေတိ တောသေတိတိ ဝါ ကညာ။ ပုရိသေဟိ အပရိဘောဂပဗ္ဗတရုဏိတ္ထိတိ အတ္တော။ ကောဋီ။၁၆။

(ဂ) မြေ။ ကေ ပထဝိယံ ဒါလနကဿနဝသေန ဒါလနံ ဧတ္တာတိ ကေဒါရံ။ ကောဋီ။၁၆။

က^၇ (န) [ကရ+ကံ။ ဓာနံဋီ။၆၆၁။] (၁) ချမ်းသာ။ (၂) ရေ။ (၃) ဦးခေါင်း။ (၄) ကြာ။ (၁) ချမ်းသာ။ ကမိတိ သုခံ၊ တံ ရုန္ဒတိတိ ကရုဏာ။ ဝိမတိ။၁။၃။

(၂) ရေ။ ကန္ဒရန္တိ ကံ ဝုစ္စတိ ဥဒကံ၊ တေန ဒရိတံ ဥဒကေန ဘိန္တံ ပဗ္ဗတပဒေသံ။ အဘိဋ္ဌ။၂။၃၅၀။ ကာနန၊ ကမလ-တို့လည်း ကြည့်။

(၃) ဦးခေါင်း။ ကံ သိသံတိဋ္ဌတိ ဧတ္တာတိ ကဏ္ဍော။ ကောဋီ။၁၇။ သူစိ။၂၆၃။ ကဗန္ဓု၊ ကန္ဓရာ၊ ကပ္ပရ၊ ကပါလ-တို့လည်း ကြည့်။

(၄) ကြာ။ ကေသရ (သီဋီ၊သစ်။၁။ ၁၉၅) ကြည့်။

က^၇ (တိ) (၁) ထင်ရှားသော၊ သူ။ (၂) သေးငယ်သော (အရာဝတ္ထု)။

(၁) ထင်ရှားသော၊ သူ။ ပုမော သဗ္ဗတ္ထကော နာရိ၊ ဒေတိ သဗ္ဗတ္ထ ကာ ကုလံ။ ဒါနံ သဗ္ဗတ္ထ ကံ သာဓု၊ ဇနာနံ သဗ္ဗဒါ ဝရန္တိအာဒိ-သု ပကာသေ ပါကဇေ။ တတ္ထ ဟိ သဗ္ဗတ္ထ သဗ္ဗဒေသေသု ကော ပါကဇော ပုမော ပုရိသော။ သဗ္ဗတ္ထ သဗ္ဗဒေသေသု ကာ ပါက-

ဇာ နာရိ ဣတ္ထိ စ။ သဗ္ဗတ္ထ သဗ္ဗဒေသေသု ကံ ပါကဇံ ကုလဉ္စ။ သာဓု ဇနာနံ ဒါန-ပရိဂ္ဂါဟကာနံ ဝရံ ဒါနံ သဗ္ဗဒါ သဗ္ဗကာလံ ဒေတိတိ အတ္တော။ ကောဋီ။၁၇။

(၂) သေးငယ်သော (အရာဝတ္ထု)။ ကံ ဤသံ ခုဒ္ဒကံ ဒလမေတဿ ကဒရော လဿ ဧဝေ။ ဓာနံဋီ။၅၆၇။

က^၇ (ဤ ကသည် ပုဒ်၏ အလယ်၌ တည်သော က ဖြစ်သည်။ အနက်မရှိ၊ ပုဒ်စပ်ရန်လာထားခြင်းမျှသာ။) အရကူပမစိတ္တော ပုဂ္ဂလော။ အံ၊၁။၁၂၁။ အရကူပမစိတ္တောတိ ပုရာဏ-ဝဏသဒိသစိတ္တော။ အံ၊ဋ္ဌ။၂။၉၁။ အရုဏတိ ပုရာဏံ ဒုဋ္ဌဝဏံ ဝုစ္စတိ၊ က-ကာရော ပဒသန္တိ-ကရေတိ အရကူပမံ စိတ္တံ တေသာတိ အရ-ကူပမစိတ္တော အပ္ပမတ္တကဿပိ ဒုက္ခဿ အသ-ဟနတော။ အံ၊ဋီ။၂။၉၂။

က^၆ (တိ) (ဤ ကသည် ပုဒ်၏ အဆုံး၌ဖြစ်သော က ဖြစ်သည်။ ဝုဒ္ဓိရောက်သောပုဒ်၌ဏ အနုဗန် ပါရှိ၏။) (၁) ကဲ့ရဲ့ခြင်း။ (၂) သနားခြင်း။ (၃) အငယ်။ (၄) စက်ဆုပ်ဖွယ်။ (၅) မိမိမှီရာပုဒ်၏ အနက် (က ၏ သီးခြား ကိုယ်ပိုင်အနက်မရှိ)။ (၆) အပေါင်း။ (၇) ထင်ရှားပြခြင်း။ (ဂ) အသံပြခြင်း။ (၈) ပိုင်ဆိုင်သောဥစ္စာ။ (၁၀) မွေးဖွားခြင်း၊ ဖြစ်ခြင်း။ (၁၁) မှီတင်းနေထိုင်ခြင်း။ (၁၂) ယှဉ်ခြင်း၊ ရှိခြင်း။ (၁၃) အတိုင်း အရှည်။ (၁၄) အမှု၊ အပြုအမူ။ (၁၅) အဖြစ်၊ ဖြစ်ကြောင်းဖြစ်ရာ။ (၁၆) ပြုအပ်သော။ (၁၇) အမည်သည်။ (၁၈) တူညီခြင်း။ (၁၉) သရဇ္ဈာယ်-ရွတ်ဖတ်-ခြင်း။ (၂၀) သင်ကြား - ပို့ချ - ခြင်း။ (၂၁) တတ်သိနားလည်ခြင်း။ (၂၂) လိမ်မာ-ကျွမ်းကျင် - ခြင်း။ (၂၃) ပြည့်စုံခြင်း၊ ရှိခြင်း။ (၂၄) ခန္ဓာကိုယ်။ (၂၅) မထင်ရှား - မသိသာ - ခြင်း။ (၂၆) အနည်းငယ်။

(၂၇) ပု-တို-နိမ့်-ခြင်း။ (၂၈) အနက်ကို ပျံ့နှံ့အောင် နှစ်ကြိမ်ဆိုခြင်း။ (၂၉) ရွက်ဆောင်ခြင်း၊ ဖြစ်စေခြင်း။ (၃၀) ယူအပ်-ယူထိုက်-ကိုင်ယူ၍ရ-ခြင်း။ (၃၁) သုံးဆောင်ခြင်း။

(၁) ကဲ့ရဲ့ခြင်း။ တတ္ထ မုဏ္ဍေ “မုဏ္ဍာ”တိ သမဏေ စ “သမဏာ”တိ ဝတ္ထု ဝနေယျ။ အယံ ပန ဟိဋ္ဌေန္တော “မုဏ္ဍကာ သမဏကာ”တိ အာဟ။ ဒိ၊ ဌ၊ ၁။ ၂၂၇။ ဟိဋ္ဌေန္တော ပန ဂရဟတ္ထေန က-သဒ္ဓေန ပဒံ ဝဇေတွာ “မုဏ္ဍကာ သမဏကာ”တိ ဝဒတိတိ ဒဿေတုံ မုဏ္ဍေ မုဏ္ဍာတိအာဒိ ဝတ္ထံ။ သီ၊ ဌီ၊ သစ်၊ ၂။ ၂၄၉။

(၂) သနားခြင်း။ တုံ ခေါသိ တာတ သုဒိန္န အမှာကံ ကေပုတ္တကော။ ဝိ၊ ၁။ ၁၄။ ကေပုတ္တောတိ ဝတ္ထဗ္ဗေ အနုကမ္မာဝသေန “ကေပုတ္တကော”တိ ဝတ္ထံ။ ဝိ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၇၀။

(၃) အငယ်။ ခုဒ္ဒကော ရထော ရထကော၊ က-သဒ္ဓဿ ခုဒ္ဒကတ္ထဝစနတော။ သီ၊ ဌီ၊ သစ်၊ ၁။ ၃၆၂။

(၄) စက်ဆုပ်ဖွယ်။ ပဋိကူလတ္တာ ဝါ ကုစ္ဆိတံ ဝိနီလန္တိ ဝိနီလကံ။ မ၊ ဌ၊ ၁။ ၂၇၇။ မဇ္ဈိကူလကတ္တာတိ ဇိဏ္ဌနိယတ္တာ။ ကုစ္ဆိတံ ဝိနီလံ ဝိနီလကန္တိ ကုစ္ဆနတ္ထော ဝါ အယံ က-ကာရေတိ ဒဿေတုံ ဝတ္ထံ။ မ၊ ဌီ၊ ၁။ ၃၆၆။

(၅) မိမိမှီရာပုဒ်၏အနက် (က၏သီးခြား ကိုယ်ပိုင် အနက်မရှိ)။ သာဓုကံ သာဓုတိ ကေတ္တမေတံ သာဓု-သဒ္ဓဿေဝ က-ကာရေန ဝဇေတွာ ဝတ္ထတ္တာ။ သီ၊ ဌီ၊ သစ်၊ ၂။ ၅၇။

(၆) အပေါင်း။ (၇) ထင်ရှားပြခြင်း။ သင်္ဂါယိ သု မဟာထေရာ၊ ခန္ဓကံ ခန္ဓကောဝိဒါ။ ဝိ၊ ဌ၊ ၁။ ၂၃၃။ ခန္ဓာနံ သမ္မဟော ခန္ဓာနံ ဝါ ပကာသနတော ခန္ဓကော။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၈၃။

(၈) အသံပြုခြင်း။ မယုကောတိ “မယု မယု”န္တိ ဝိရဝနဝသေန ဝေ လဒ္ဓနာမော။ ဇာ၊ ဌ၊ ၁။ ၂၈၄။

(၉) ပိုင်ဆိုင်သောဥစ္စာ။ မာနုဿကာ စ ဒိဗ္ဗာ စ၊ တူရိယာ ဝဇ္ဇန္တိ တာဝဒေ။ ဗုဒ္ဓဝံ။ ၃၁၃။ မာနုဿကာတိ မနုဿာနံ သန္တကာ မာနုဿကာ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ဌ၊ ၁။ ၂၅။

(၁၀) မွေးဖွားခြင်း၊ ဖြစ်ခြင်း။ (၁၁) မှီတင်းနေထိုင်ခြင်း။ ကောသလေသု ဇာတာ၊ ဘဝါ၊ တေ ဝါ နိဝါသော တေသန္တိ ကောသလကာ။ သီ၊ ဌီ၊ သစ်၊ ၂။ ၃၃၀။

(၁၂) ယှဉ်ခြင်း၊ ရှိခြင်း။ မဟိဒ္ဓိကာ (ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၁၀၁)တိ မဟတိယာ ဣဒ္ဓိယာ ယုတ္တာ၊ မဟာနုဘာဝါတိ အတ္ထော။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ဌ။ ၅၇။

(၁၃) အတိုင်းအရှည်။ တေရသကဿာ- (ဝိ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၀၅)တိ တေရသ သိက္ခာပဒါနိ ပရိမာဏာနိ အဿ ကဏ္ဍဿာတိ တေရသကံ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃၀၀။

(၁၄) အမှု၊ အပြုအမူ။ သမဏာနံ ကမ္မံ သာမဏကံ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၂။

(၁၅) အဖြစ်၊ ဖြစ်ကြောင်း ဖြစ်ရာ (ဘာဝတ္ထ)။ အာရာမရာမဏေယျကံ ပဿတိ။ မဟာနိ၊ ၉၇။ အာရာမရာမဏေယျကန္တိ ပုပ္ပါရာမာဒိနံ ရမဏိယဘာဝံ။ မဟာနိ၊ ဌ။ ၂၁၉။

(၁၆) ပြုအပ်သော။ မာနုသကေ ပယောဂေ (ဇာ၊ ၁။ ၁၃၈)တိ မနုဿေဟိ ကတ္တဗ္ဗပယောဂေ ဌိတာ။ ဇာ၊ ဌ၊ ၁။ ၂၂၁။

(၁၇) အမည်သည်။ သညာယံ မောရေ ဝိယ မောရကော။ မောဂ်၊ ၄။ ၄၀။ (မောရက - ဥဒေါင်းနှင့် တူသောကြောင့် မောရကမည်သောငှာ) အဗ္ဘက (ဓာန်၊ ဌီ။ ၄၉၂)လည်း ကြည့်။

(၁၈) တူညီခြင်း။ မာတိကာ (ဝိဠာသ ၄)တိ ဥဒ္ဓေသော၊ သော ဟိ နိဒ္ဓေသပဒါနံ ဇနနိဌာနေ ဌိတတ္တာ မာတာဝိယာတိ မာတိကာတိ ဝုစ္စတိ။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ၂၅။

(၁၉) သရဏ္ဍာယ် - ရွတ်ဖတ် - ခြင်း။ (၂၀) သင်ကြား - ပို့ချ - ခြင်း။ (၂၁) တတ်သိနားလည်ခြင်း။ ပဒံ၊ တဒဝသေသဉ္စ ဗျာကရဏံ အဓိယတိ ဝေဒေတိ စာတိ ပဒကော၊ ဝေယျာကရဏော။ (ဒီ၊ ၁။ ၈၂။) ဒီ၊ ၁။ ၂၂၀။ အဓိယတိတိ အဇ္ဈာယတိ၊ ဝေဒေတိတိ ပရေသံ ဝါစေတိ။ သီ၊ ဇ္ဈိ၊ သစ်၊ ၂။ ၂၂၄။ ဗျာကရဏမဓိတေ ဇာနာတိ ဝါ ဝေယျာကရဏော၊ ဆာန္တသော၊ ကမကော၊ ပဒကော။ မောဂါ၊ ၄။ ၁၄။

(၂၂) လိမ်မာ - ကျွမ်းကျင် - ခြင်း။ ပဒကဿာ (မ၊ ၂။ ၄၉)တိ အက္ခရာဒီနိ သမောဓာနေတွာ ဂါထာပဒကရဏကုသလဿ။ မ၊ ၁။ ၁၆၉။

(၂၃) ပြည့်စုံခြင်း၊ ရှိခြင်း။ ပဋိမန္တကဿာ (မ၊ ၂။ ၄၉)တိ ပဋိမန္တနုပညာယ သမန္တာဂတဿ။ မ၊ ၁။ ၁၆၉။

(၂၄) ခန္ဓာကိုယ်။ ကိမေဝ ဒိသ္မာ ဥရုဝေလဝါသီ၊ ပဟာသိ အဂ္ဂိ ကိသကောဝဒါနော။ ဝိ၊ ၃။ ၄၆။ ကိသကောဝဒါနောတိ တာပသစရိယာယ ကိသသရိရတ္တာ “ကိသကော”တိ လဒ္ဓနာမာနံ တာပသာနံ ဩဝါဒကော အနုသာသကော သမာနောတိ အတ္ထော။ ဝိ၊ ၃။ ၂။ ၂၇။

(၂၅) မထင်ရှားခြင်း၊ မသိသာခြင်း။ ကဿာယံ အသောတိ အဿကော။ မောဂါ၊ ၄။ ၄၀။

(၂၆) အနည်းငယ်။ အပ္ပကံ တေလံ တေလကံ။ မောဂါ၊ ၄။ ၄၀။

(၂၇) ပု - တို - နိမ့် - ခြင်း။ ရသော မနုဿော မာနုဿကော။ မောဂါ၊ ၄။ ၄၀။

(၂၈) အနက်ကို ပျံ့နှံ့အောင် နှစ်ကြိမ် ဆိုခြင်း။ ပိဏ္ဍုက္ခေပက (ဝိ၊ ၂။ ၂၅၆)န္တိ ပိဏ္ဍုဥက္ခိပိတွာ ဥက္ခိပိတွာ။ ဝိ၊ ၃။ ၁။ ၁၆၆။ ပိဏ္ဍုက္ခေပကန္တိ အာဒိသု ဝိစ္စတ္ထေ က-ပစ္စယော ဟောတိတိ အာဟ ပိဏ္ဍုဥက္ခိပိတွာ ဥက္ခိပိတွာတိ။ ပါစိတိ၊ ယော၊ ၁။ ၁၀၉။

(၂၉) ရွက်ဆောင်ခြင်း၊ ဖြစ်စေခြင်း။ ပဏ္ဍိတဝေဒနိယတော သရိက္ခကဇနပ္ပသာဒကန္တိ သာတ္ထံ။ (ဝိ၊ ၁။ ၁။) ဝိ၊ ၁။ ၁။ ၉၉။ သရိက္ခကဇနပ္ပသာဒကန္တိ ဧတ္ထ .... ယသ္မာ သရိက္ခကဇနာနံ ကိ ကုသလဂဝေသိနံ ပသာဒါဝဟံ၊ တသ္မာ သာတ္ထံ။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ၃၃၂။

(၃၀) ယူအပ် - ယူထိုက် - ခြင်း၊ ကိုင်ယူ၍ ရခြင်း။ ကရေန ဟတ္ထေန ဂယျူပဂတ္တာ ကရကာ။ ဓာနံ၊ ဇ္ဈိ၊ ၅၀။

(၃၁) သုံးဆောင်ခြင်း။ ဝေတနိကော တု ဘတကော။ ဓာနံ၊ ၅။ ၁၄။ ဘတိ ဝေတနံ ဘုဉ္ဇတိတိ ဘတကော၊ ကော၊ ဣဿတ္ထံ။ သူစိ၊ ၃၉။

က^၂ (တိ) အဘယ်နည်း? အဘယ်သူနည်း? = မေးမြန်းခြင်းအနက်။ (၄င်း က သည် ကိ သဒ္ဓါမှ လာသော က ဖြစ်၍ အကျယ်ကို ကိ ဌံ ကြည့်။)

ကံ (ဗျ) (၁) ရေ။ (၂) ဦးခေါင်း။ (၃) ချမ်းသာခြင်း။ ကံ တု ဝါရိမိ မုဒ္ဓနိ။ ဓာနံ၊ ၁။ ၁၉၈။ ကံသဒ္ဓေါ ပန သိရောဇလသုခတ္ထဝါစကော။ နိတိ၊ ပဒ၊ ၃၇၃။

ကံသိ (ပ) [ကန + သ] (၁) ခွက် (စားခွက်၊ သောက်ခွက် စသည်)။ (က) ကြေးခွက်။ (ခ) ရွှေခွက်၊ ရွှေလင်ပန်း။ (၂) လောဟ၊ သတ္တု။ (က) ကြေး။ (ခ) ကြေးဖြူ။ (ဂ) ရွှေ။ (သ) ငွေ။ (၃) မောင်း၊ ကြေးနင်းစသော ကြေးတူရိယာ။ (၄) (က) ကံသမည်သောမင်း။ (ခ) ကံသမည်သော အသုရာ။

(၁) ခွက် (စားခွက်၊ သောက်ခွက် စသည်)။ ကံသပတ္တေ ဘာဇနသမညေ၊ ဘုဉ္ဇနပတ္တေ စ။ သူစိ။၁၀၂။ ကနတိ ဒိဗ္ဗတိတိ ကံသော၊ သုဝဏ္ဏရဇတာဒိမယာ ဘောဇနပါနပတ္တာ။ သိ၊ဋ္ဌိ၊သစ်၊၁။၃၅၂။ (က) ကြေးခွက်။ ကံသေ အာကောဠိတေ ပဌမံ ဩဠာရိကာ သဒ္ဓါ ပဝတ္တန္တိ။ ပဋိသံ။၁၈၄။ ကံသေတိ ကံသမယဘာဇနေ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၄။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၉။) (ခ) ရွှေခွက်၊ ရွှေလင်ပန်း။ ဟိတ္တာ သတပလံ ကံသံ၊ သောဝဏ္ဏံ သတရာဇိကံ။ ဇာ၊၂။၁၆၉။ (-၁၆၆၊၃၂၈။) ကံသကုဋ-ကြည့်။

(၂) လောဟာ၊ သတ္တု။ ကံသထာလ-ကြည့်။ (သံ၊ရွှေ၊ငွေ၊ကြေးနီ၊ သလွဲဖြူ၊ (ခဲဖြူ၊ ဘင်) သလွဲမည်း၊ (ခဲပုပ်) သံမဏိ ၎င်း ၇-ပါးသည် အခြေခံ လောဟာများဖြစ်၏။ အခြား လောဟာ တို့လည်း များစွာရှိသေး၏။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၀။ သာရတ္ထ၊၂။၃၂။ ဝိမတိ၊၁။၂၆၂။ မ၊ဋ္ဌိ၊၁။၇၀-တို့၌ ကြည့်။)

(က) ကြေး။ (ဤအနက်သည် ကြေးသက်သက်၊ ရောစပ်ထားသော ကြေးအားလုံးနှင့် သက်ဆိုင်၍ ကြေးဟု သာမညပေးသောအနက်တို့၌ ကြေး အမျိုးမျိုးတို့တွင် တမျိုးမျိုးသော်၎င်း၊ ထိုထက်အများသော်၎င်း ဖြစ်သည်ဟု မှတ်ယူရ၏။) ဆဗ္ဗဂ္ဂိယာ ဘိက္ခု။ ဗဟံ လောဟာဘဏ္ဍံ ကံသဘဏ္ဍံ သန္တိစယံ ကရေန္တိ။ ဝိ၊၄။၂၇၂။ လောဟာဘဏ္ဍံ နာမ ကံသတော သေသလောဟာဘဏ္ဍံ။ ဝဇီရ။၅၂၄။

(ခ) ကြေးဖြူ၊ စပ်ထားသောကြေးတမျိုး၊ကြေးစပ်သတ္တု ၃-မျိုးတွင်တမျိုးအပါအဝင်ဖြစ်သောသတ္တု။ သေယျထာပိ အာဝုသော ကံသပါတိ အာဘတာ အာပဏာ ဝါ ကမ္မာရကုလာ ဝါ ပရိသုဒ္ဓါ ပရိယောဒါတာ။ မ၊၁။၃၁။ ကိတ္တိမလောဟ၊ ကံသလောဟတို့လည်း ကြည့်။

(ဂ) ရွှေ။ ကံသပါတိ (၁) ကြည့်။

(ဃ) ငွေ။ ကံသပဓာရဏ-ကြည့်။

(၃) မောင်း၊ ကြေးနင်းစသော ကြေးတူရိယာ။ လောဟမယော တူရိယဇာတိ-ဝိသေသော ကံသော။ သိ၊ဋ္ဌိ၊သစ်၊၁။၃၅၉။

(၄) (က) ကံသမည်သော မင်း။ ကံသော ဗာရာဏသိဂ္ဂဟော။ ဇာ၊၂။၁။ (-ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၈၀။)

(ခ) ကံသမည်သောအသုရာ။ ကံသာ-ရာတိ-ကြည့်။

ကံသ^၂ (ပ) [ကမ+သ၊ကမိယတိတိ ကံသော။ မောဂ၊၇။၂၁၃။] (၁) တစ်ကံသ၊ ၄-ကျပ်။ (၂) တစ်အသပြာ။ (၁) ဂရုပါဝရဏံ ပန ဘိက္ခုနိယာ စေတာပေန္တိယာ စတုက္ကံသပရမံ စေတာပေတဗ္ဗံ ။ပ။ စတုက္ကံသပရမံ စေတာပေတဗ္ဗန္တိ သောဠသကဟာပဏ္ဍနကံ စေတာပေတဗ္ဗံ။ ဝိ၊၂။၃၃၅-၆။ (-၇-ဂ။) ကံသော နာမ စတုက္ကဟာပဏိကော ဟောတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၉၃။ ကခါ။၃၁၁။ (၂) ကံသသတ-ကြည့်။

ကံသကုဋ (န) [ကံသ+ကုဋ] ရွှေခွက်ဖြင့်-လှည့်စားခြင်း-လှည့်ပတ်ခြင်း။ တုလာကုဋ-ကံသကုဋမာနကုဋာ ပဋိဝိရတော သမဏော ဂေါတမော။ ဒီ၊၁။၅။ မ၊၁။၃၃၅။ မ၊၃။၁၃။ အံ၊၁။၅၃၀။ (-ဒီ၊၃။၁၄၃။ သံ၊၃။၄၁၁။) ကံသော ဝုစ္စတိ သုဝဏ္ဏပါတိ၊ တာယ ဝဉ္ဇနံ ကံသကုဋံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၇။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၃၇။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၇၈။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၉၀။ ကခါ၊ဋ္ဌိ၊သစ်။၂၀၃။

ကံသဂေါတ္တ (န) [ကံသ+ဂေါတ္တ] ကံသမင်းအမျိုးအနွယ်။ တေိဿာ ကုစ္ဆိယံ နိဗ္ဗတ္တပုတ္တာ ကံသဂေါတ္တံ ကံသဝံသံ နာသေသန္တိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၈၀။

ကံသစာဠိ (ထိ) [ကံသ+စာဠိ] ကြေးအိုးကြီး။ ဝေသာလိကာ ဝဇီပုတ္တကာ ဘိက္ခု၊ တဒဟု-

ပေါသထေ ကံသစာဉ် ဥဒကေန ပူရေတွာ။
ဝိ၊၄။၄၉၁။ (သျှာ-မူကံ!!)

ကံသဘာဝသဉ္ဇန (တိ) [ကံသ + ဇာလ +
သဉ္ဇန] ရွှေကွန်ရက်ဖြင့် ကောင်းစွာ ဖုံးလွှမ်း
အပ်သော။ ဥပရိ ကံသဘာဝသဉ္ဇန မဉ္ဇူ-
သသဒိသံ တိယောဇနံ ဥဗ္ဗေဓေန။ သံ၊၄။၁။
၂၃၃။ သုတ္တနိ၊၄။၁။၂၁၆။ အံ၊၄။၁။၂၀၃။

ကံသတာလ (ဋ) (န) [ကံသ + တာလ (ဋ)]
(၁) ကြေးဖြင့် ပြုလုပ်ထားသောတူရိယာ။
(က) မောင်း၊ ကြေးနင်း။ (ခ) ကြေးစည်။
(ဂ) ခေါင်းလောင်း။ (ဃ) ခွက်ခွင်း၊ လင်း
ကွင်း။ (င) စည်း။ (စ) ချူ။ (ဆ) ဆည်း
လည်း (ဆွဲလဲ့)။ (၂) (က) ကြေးတူရိယာ
တီးခတ်သံ။ (ခ) ကြေးခွက်ကို တီးခတ်သံ။

(၁) ကြေးဖြင့်ပြုလုပ်ထားသောတူရိယာ။
ကံသတာလံ လောဟမယံ။ မ၊၄။၂။၂၂၀။

(က)မောင်း၊ ကြေးနင်း။ (ခ) ကြေး
စည်။ (ဂ) ခေါင်းလောင်း။ (ဃ) ခွက်ခွင်း၊
လင်းကွင်း။ သမ္မသဒ္ဓေါတိ ကံသတာလကဋ္ဌ-
တာလသဒ္ဓေါ။ အဘိ၊၄။၁။၃၅၆။ (-သံ၊၄။
၁။၂၂၅။)

(င) စည်း။ သော မာတင်္ဂေါ ကာ-
လသေဝ ဝုဠာယ ပဋိပလောတိကံ နိဝါသေ-
တွာ ကံသတာလံ ဟတ္ထေ ဗန္ဓိတွာ ဘာဇန-
ဟတ္ထော နဂရံ ပဝိသတိ။ သုတ္တနိ၊၄။၁။၁၆၈။

(စ) ချူ။ (ဆ) ဆည်းလည်း (ဆွဲလဲ့)။
သကုဏာနံ ဂိဝါသု ကံသတာလေ ဗန္ဓိတွာ
ဩတရန္တိ။ ဇာ၊၄။၆။၂၅၆။

(၂) (က) ကြေးတူရိယာ တီးခတ်သံ။
(ခ) ကြေးခွက်ကို တီးခတ်သံ။ ပါဏိသရန္တိ
ကံသတာလံ။ ဒီ၊၄။၁။၈၁။ လောဟမယော
တူရိယဇာတိဝိသေသော ကံသော လောဟ-
မယပတ္တော ဝါ၊ တဿ တာလနသဒ္ဓန္တိ
အတ္ထော။ သီ၊၄။သစ်၊၁။၃၅၉။

ကံသတာလ (ဋ) ကဋ္ဌတာလ(ဋ)သဒ္ဓ (ပ) [ကံ-
သတာလ (ဋ) + ကဋ္ဌတာလ (ဋ) + သဒ္ဓ]
မောင်းကြေးနင်း ခွက်ခွင်းသံ၊ သစ်သားဖြင့်
ပြီးသော လက်ခုပ်သံ၊ ဝါးလက်ခုပ်သံ။ ကံသ-
တာလ (၁) (က) (ခ) ကြည့်။

ကံသတာလ (ဋ) သဒ္ဓ (ပ) [ကံသတာလ(ဋ)
+ သဒ္ဓ] (က) မောင်း၊ ကြေးနင်း၊ ခွက်
ခွင်း၊ လင်းကွင်းတို့ကို တီးခတ်သံ။ (ခ)
ချူသံ။ (ဂ) ဆည်းလည်းသံ။

(က) သမ္မသဒ္ဓေါတိ ကံသတာလ(ဋ)-
သဒ္ဓေါ။ ဒီ၊၄။၂။၁၇၈။ (ခ) (ဂ) အာ-
ကာသေ ကံသတာလ (ဋ) သဒ္ဓံ သုတွာ။
ဇာ၊၄။၆။၂၅၆။ ကံသတာလ (ဋ)-လည်း
ကြည့်။

ကံသတာလ(ဋ)သရ (ပ) [ကံသတာလ(ဋ)
+ သရ] ဆည်းလည်း (ဆွဲလဲ့) သံ။ မရဏေ
ဟိ တဿာ သဒ္ဓေါ ကံသတာလ (ဋ) သရေ
ဝိယ နိစ္ဆရတိ။ ဓမ္မ၊၄။၁။၂၄၆။

ကံသထာလ (န) [ကံသ + ထာလ] ရွှေ ငွေ
စသော လောဟာ (သတ္တု) ဖြင့် ပြုလုပ်
ထားသောခွက်။ ကံသထာလေ နှာနိယ-
စုဏ္ဏာနိ အာကိရိတွာ။ ဒီ၊၁။၇၀။ (-ဇာ၊၁။
၁၃၅။ဇာ၊၄။၁။၂၀၉။ဓမ္မ၊၄။၂။၃၄၇။) ကံသ-
ထာလေတိ ယေန ကေနစိ လောဟေန
ကတဘာဇနေ။ ဒီ၊၄။၁။၁၉၅။ သုဝဏ္ဏထာလ-
ရဇတထာလာဒိပ္ပဘေဒံ ကံသထာလမ္ပိသော
ဟရတေဝ။ ဇာ၊၄။၁။၂၁၀။

ကံသထာလက (တိ) [ကံသထာလ+က] ရွှေငွေ
စသော လောဟာ (သတ္တု)ဖြင့် ပြုလုပ်ထား
သောခွက်။ အထ ကသ္မာ ကံသထာလကဿ
သဝိသေသဿ ဂဟဏံ ကတံ။ သီ၊၄။သစ်၊
၂။၁၃၇။

ကံသနီလ (န) [ကံသ+နီလ] သားရေဆိုးလှေ
ရှိသော အညိုရောင်၊ ၎င်းအဆင်းရှိသော

ကြေးညှိရောင်။ မဟာပစ္စရိက်အလို သံချေး
ရောင် (နီညိုရောင်)။ ကြေးညှိရောင် (စိမ်းညို
ရောင်)။ နီလံ နာမ ဒွေ နီလာနိ ကံသနီလံ
ပလာသနီလံ။ ဝိ၊ ၂။ ၁၅၉။ ကံသနီလန္တိ
စမ္မကာရနီလံ၊ မဟာပစ္စရိယံ ပန အယောမလံ
လောဟမလံ တေ ကံသနီလံ နာမာတိ ဝုတ္တံ။
ဝိ၊ ၄။ ၃။ ၁၃။ (ပကတိ အညှိရောင်ကို ကံသ-
နီလ-ဟု ကေစိဝါဒ ဆို၏။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၄၄။)

ကံသပဇ္ဇောတန (တိ) [ကံသ + ပဇ္ဇောတန]
ရွှေခွက်ရောင်ဖြင့် ထွန်းလင်းတောက်ပသော
(ကြွယ်ဝချမ်းသာသော ဆွေမျိုး)။ အပိ
ဉာတိကုလေ ဖိတေ၊ ကံသပဇ္ဇောတနေ
ဝသံ။ နေဝါဘိဝါကျံ န လဘေ၊ ဘာတူဟိ
သခိနီဟိပိ။ ဇာ၊ ၂။ ၃၂၇။ ဇာ၊ ၄။ ၂၇၇။
ကံသပဇ္ဇောတနေတိ သုဝဏ္ဏဘာဇနာဘာယ
ပဇ္ဇောတန္တေ။ ဇာ၊ ၄။ ၂၇၈။

ကံသပတ္တ (ပု) [ကံသ + ပတ္တ] ကြေးခွက်။
ကံသပတ္တာဒိနိပိ ယေသု မုခနိမိတ္တံ ပညာ-
ယတိ၊ သဗ္ဗာနိ အာဒါသသင်္ခမေဝ ဂစ္ဆန္တိ။
ဝိ၊ ၄။ ၄၅။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၄၃၇။ (-အဘိ၊ ၄။
၁။ ၄၁၄။)

ကံသပတ္တရိက (တိ) [ကံသ + ပတ္တရိက] ကြေး
ကုန်သည်။ ကထံ ဟိ နာမ သမဏာ သကျ-
ပုတ္တိယာ ဗဟံ လောဟဘဏ္ဍံ ကံသဘဏ္ဍံ
သန္နိစယံ ကရိသန္တိ သေယျထာပိ ကံသပတ္တ-
ရိကာတိ။ ဝိ၊ ၄။ ၂၇၅-၆။ ကံသပတ္တရိကာတိ
ကံသဘဏ္ဍဝါဏိဇာ။ ဝိ၊ ၄။ ၄၅၃။

ကံသပါတိ (တိ) [ကံသ + ပါတိ] (၁) ရွှေခွက်။
(၂) ကြေးဖြူခွက်။ (၁) မဟတိယာ ကံသ-
ပါတိယာပါယာသံဝဇေတောဘဂဝတောဥပ-
နာမေသိ။ သုတ္တနိ။ ၂၉၂။ (-အပ၊ ၁။ ၁၇၂။)
ကံသပါတိယာတိ သုဝဏ္ဏပါတိယံ။ သုတ္တနိ၊ ၄။
၁။ ၁၃၆။ (-အပ၊ ၄။ ၂။ ၁၃၉။) ကံသပါတိ
ဥဒကေန ပူရေတွာ။ ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၂၆။ ကံသပါတိန္တိ

သုဝဏ္ဏပါတိ။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ၁၁၃။ ဝိမတိ၊ ၁။
၂၅။ (၂) သေယျထာပိ အာဝုသော ကံသ-
ပါတိ အာဘတာ အာပဏာ ဝါ ကမ္မာရကုလာ
ဝါ ပရိသုဒ္ဓါ ပရိယောဒါတာ။ မ၊ ၁။ ၃။
ကံသပါတိတိ ကံသလောဟဘာဇနံ။ မ၊ ၄။ ၁။
၁၄၅။ ကံသလောဟ-လည်း ကြည့်။

ကံသပူရ (တိ) [ကံသ + ပူရ] ရွှေဖြင့်ပြည့်သော
(ခွက်)။ ဒဒါမိ တေ ရူပိယံ ကံသပူရံ။ ဇာ၊
၁။ ၂၃။ ဇာ၊ ၄။ ၄။ ၁၀၈။ ဣမံ တေ အယံ
ရူပိယပါတိ သုဝဏ္ဏပူရံ ဒဒါမိ။ ဇာ၊ ၄။ ၁၀၉။

ကံသဘဏ္ဍ (န) [ကံသ + ဘဏ္ဍ] ကြေးဘဏ္ဍာ၊
ကြေးဖြင့် ပြုလုပ်ထားသော ခွက်စသော
အသုံးအဆောင်။ န ဘိက္ခဝေ ဗဟံ လောဟ-
ဘဏ္ဍံ ကံသဘဏ္ဍံ သန္နိစယော ကာတဗ္ဗော။
ဝိ၊ ၄။ ၂၇၆။ (-ဝိမတိ၊ ၂။ ၂၃၅။)

ကံသဘဏ္ဍဝါဏိဇ (ပု) [ကံသဘဏ္ဍ + ဝါဏိဇ]
ကြေးကုန်သည်။ ကံသပတ္တရိက-ကြည့်။

ကံသဘာဇန (န) [ကံသ + ဘာဇန] ကြေးခွက်။
မလဂ္ဂဟိတံ ကံသဘာဇနံ ကေန ဟတ္ထေန
ဒဠံ ဂဟေတွာ။ ပဋိသံ၊ ၄။ ၁။ ၁၆၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊
၁။ ၁၃၈။

ကံသဘာဇနာဒိဂတ (တိ) [ကံသဘာဇန +
အာဒိ + ဂတ] ကြေးခွက်စသည်၌ဖြစ်သော။
ကံသဘာဇနာဒိဂတဿ ဝါ ဇလမာနဿ
အဂိဿ...ဂတိ ပညာယတိ။ ဥဒါန၊ ၄။ ၃၉၁။
ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၅၆။

ကံသဘောဂ (န) [ကံသ + ဘောဂ] ကံသမင်း
တို့-သုံးဆောင် - နေထိုင် - နန်းစိုက် -
ရာဖြစ်သော (အသိတဉ္စန မြို့)။ ကံသဘော-
ဂေ အသိတဉ္စနနဂရေ မဟာကံသော နာမ
ရာဇာရဠံ ကာရေသိ။ ဇာ၊ ၄။ ၄။ ၈၀။ (-ပေ-
တ၊ ၄။ ၁၀၄။)

ကံသမယ (တိ) [ကံသ + မယ] ကြေးဖြင့်ပြီး
သော (သပိတ်၊ ခြေနင်းစသည်)။ န ကံသ-

မယာ ပါဒကော ဓာရေတဗ္ဗာ။ ဝိ၊ ၃။ ၂၇။
(-ဝိ၊ ၄။ ၂၄။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၄၅။ အဘိ၊ ၄။ ၁။
၃၅။)

ကံသမယတာလ (ဋ္ဌ) (ပု) [ကံသမယ+တာလ
(ဋ္ဌ)] ကြေးဖြင့်ပြုလုပ်ထားသော တူရိယာ။
ကံသမယတာလံ(ဋ္ဌ)ကံသတာလံ(ဋ္ဌ)။ သံ၊ ၃။
၁။ ၂၅။ ကံသတာလ (ဋ္ဌ)-လည်း ကြည့်။

ကံသမယဘာဇန (န) [ကံသမယ + ဘာဇန]
ကြေးခွက်။ ကံသ (၁) (က) ကြည့်။

ကံသမလ္လက (ပု) [ကံသ+မလ္လက] ရွှေခွက်။
ကိမ္ဘောကာ ဣမေ ဒေဝ၊ နိက္ခိတ္တာ ကံသ-
မလ္လကေ။ ဇာ၊ ၁။ ၉။ ကံသမလ္လကေတိ
သုဝဏ္ဏတနုကေ။ ဇာ၊ ၄။ ၂။ ၂၀။

ကံသလောဟ (ပု၊ န) [ကံသ+လောဟ] ကြေး
ဖြူသလွဲ (ခဲ) ဖြူ ကြေးနီတို့ကို စပ်ထားသော
သတ္တု။ တိပုတဗ္ဗေ မိသေတော ကတံ ကံသ-
လောဟံ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၂။ မ၊ ၃။ ၁။ ၇၀။
(-မိလိန္ဒ။ ၂၅။ ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၇။ အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၆၀။
ဝိမတိ၊ ၁။ ၂။ ၅။)

ကံသလောဟဘာဇန (န) [ကံသလောဟ+
ဘာဇန] ကြေးဖြူခွက်။ ကံသပါတိ(၂) ကြည့်။

ကံသလောဟမယ (တိ) [ကံသလောဟ+မယ]
ကြေးဖြူဖြင့် ပြုလုပ်သော။ ကံသလောဟ-
မယံ အာဒါသတလံ ဣဝ သုဠ သမံ ကတော
သန္တတာ။ အပါ၊ ၄။ ၂။ ၁၆။ ကံသလောဟ-
လည်း ကြည့်။

ကံသလောဟဝဋ္ဋလောဟဘာဇနဝိကတိ (ထိ)
[ကံသလောဟ + ဝဋ္ဋလောဟ+ဘာဇန-
ဝိကတိ] ကြေးဖြူ ကြေးဝါဖြင့် ပြုလုပ်သော
ခွက်အထူး။ ကံသလောဟဝဋ္ဋလောဟဘာ-
ဇနဝိကတိ သံသိကပရိဘောဂေန ဝါ ဂိဟိ-
ဝိကဋ္ဌာ ဝါ ဝဋ္ဋတိ။ ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၇။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။

၃၀၅။ ကင်္ခါ။ ၂။ ၁။ ကံသလောဟ၊ ဝဋ္ဋ-
လောဟ-တို့လည်း ကြည့်။

ကံသဝံသ (ပု) [ကံသ+ဝံသ] ကံသမင်းအမျိုး
အနွယ်။ ကံသဂေါတ္ထ-ကြည့်။

ကံသဝိဇ္ဇုပဘဿရ (တိ) [ကံသ + ဝိဇ္ဇု+
ပဘဿရ] ရွှေရောင်နှင့်တူသော လျှပ်ရောင်
ကဲ့သို့တောက်ပသော။ အာဒိစ္စဝဏ္ဏသန္နိဘိ၊
ကံသဝိဇ္ဇုပဘဿရံ။ ဇာ၊ ၁။ ၃၄။ ဇာ၊ ၄။ ၄။
၄၆၇။ ကံသဝိဇ္ဇုပဘဿရန္တိ မေသမုခေ သဉ္ဇ-
ရဏသုဝဏ္ဏဝိဇ္ဇု ဝိယ ဩဘာသမာနံ။ ဇာ၊ ၄။
၄။ ၄၆၈။

ကံသသတ (န) [ကံသ + သတ] အသပြာ
တရာ။ သိပ္ပိကာနံ သတံ နတ္ထိ၊ ကုတော ကံသ-
သတာ ဒုဝေ။ ဇာ၊ ၁။ ၂၇။ မ၊ ၄။ ၁။ ၂၂။
ကံသသတာတိ ကဟာပဏသတာ။ မ၊ ၃။ ၂။
၁၃။ (-ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၄၅။)

ကံသသဒ္ဓ (ပု) [ကံသ + သဒ္ဓ] ကံသ-သဒ္ဓါ။
ကံသ-သဒ္ဓေါ မဟတိယာ ကံသပါတိယာတိ-
အာဒိသု သုဝဏ္ဏေ အာဂတော။ အံ၊ ၃။ ၁။ ၂။

ကံသာရာတိ (ပု) [ကံသ + အရာတိ] ကံသ-
အသုရာ၏ ရန်သူဖြစ်သောနတ်၊ ဗိသကုဗိ။
ကံသာရာတိ။ ဓာနံ၊ ၃။ ၁၆။ ကံသနာမကဿ
အသုရဿ အရာတိ ခိပု ကံသာရာတိ၊ အရာတိ-
သဒ္ဓေါ ဟေတ္တ ခိပုဝါစကောတိ အမရကော-
သဝဏ္ဏနာယံ။ ဓာနံ၊ ၃။ ၁၆။

ကံသနာမ (ဗျ) [ကံသု + နာမ] အဘယ်မည်
သော။ ကံသနာမ အဟံ ယောနိ၊ ဂမိဿာမိ
ဣတော စုတော။ အပါ၊ ၁။ ၂။ ၇။

ကံသု(သု)ပဓာရဏ (န) [ကံသ+ဥပဓာရဏ]
(၁) နိ၊ ညှစ်ရာ၌သုံးသော နိ၊ ရည်ခံငွေခွက်။
(တိ) (၂) နိ၊ ညှစ်ငွေခွက်နှင့်တကွဖြစ်သော
(နွားမ)။ (၁) ကံသုပဓာရဏာနိ (သံ၊ ၂။

၁၁၈)တိ ရတမယဒေါဟဘာဇနာနိ။ သံ၊
ဌ၊ ၂။ ၂၉၇။ အံ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၈၈။ (တိ) (၂)
စတုရာသီတိ ဓေနသဟဿာနိ အဒါသိ
ဒုကူလသန္ဓနာနိ ထံသုပဓာရဏာနိ။ အံ၊ ဌ၊
၁၉၆။ (-ဇာ၊ ၂။ ၂၄၄။) ကံသုပဓာရဏာနိတိ
ရတမယခိရပဋိစ္စကာနိ။ အံ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၇၀။
(-ဇာ၊ ၂။ ၂၇၂။) ရတမယာနိ ခိရ-
ပဋိစ္စကာနိ ခိရပဋိဂ္ဂဟဘာဇနာနိ တေသန္တိ
ရတမယခိရပဋိစ္စကာနိ။ အံ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၈၈။

ကကစ^၁ (ပု၊ န) [က + ကစ + အ။ က လူတိ
ကစတိ ပါဠိယတိတိ ကကစော။ ဓာန်၊ ဌ၊
၅၂၈။] လူ၊ လူငယ်။ ဥဘတော ဒဏ္ဍကေန
စေပိ ဘိက္ခဝေ ကကစေန စောရာ ဩစရကာ
အင်္ဂမင်္ဂါနိ ဩကန္တေယျ။ မ၊ ၁။ ၁၈၁။
ဣတိဝုတ်၊ ဌ၊ ၄၃။ (-မ၊ ၂။ ၁၈။ ပဋိသံ၊ ဌ၊
၂။ ၇၈။ ဇာ၊ ၂။ ၂၁၁။ ဇာ၊ ၂။ ၅၂၇။)
ကကစေနာ (ဝိ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၆)တိ ခုဒ္ဒကေန ခရ-
ပတ္တေန။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၁၄။

ကကစ^၂ (ပု) [ကစ + အ။ ကစ ဗန္ဓနေ၊ ဒွိတ္တံ
ကကစော။ ဓာန်၊ ဌ၊ ၅၈၀။] ဆူးပင်တမျိုး။
ကရိယော ကကစော ဘဝေ။ ဓာန်၊ ၅၈၀။
(၎င်းအပင်သည် သဲကန္တာရ၌ ပေါက်လေ့ရှိ၍
ကုလားအုပ်များကြိုက်နှစ်သက်၏။ ဓာန်၊ ဌ၊
၅၈၀။ ဆင်နွာမောင်းပင်။ ဓာန်၊ သျှ၊ အရိုးပင်၊
အရွက်မရှိသော သစ်ပင်ဟု ဓာန်၊ သျှ၊ သစ်၌
ဆို၏။ ရှားစောင်းကြီးပင်ဟု တောင်ပေါက်
ဓာန်၊ သျှ၌ ဆို၏။)

ကကစကောဋိ (ထိ) [ကကစ + ကောဋိ] လူ
အစွန်း။ တေန ဟိ သမ္ပ မမ သောဏှံ ဥက္ခိ-
ပိတော ကကစကောဋိ ဂဏှာပေဟိ။ ဇာ၊ ဌ၊
၅။ ၅၃။

ကကစဒန္တ (ပု) [ကကစ + ဒန္တ] လူသွား၊ လူစွယ်။
န အာဂတေ ဝါ ဂတေ ဝါ ကကစဒန္တေ မနသိ
ကဏေတိ။ ပဋိသံ၊ ၁၇၀။ (-ပဋိသံ၊ ဌ၊ ၂။
၇၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂၇၃။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၁၄။)

ကကစဒန္တဂတိ (ထိ) [ကကစဒန္တ + ဂတိ] လူ
သွား - လူစွယ် - ၎င်းသွားခြင်း၊ သွားပုံ အခြင်း
အရာ။ ကကစဒန္တဂတိ ဒုဝိညေယျာ။ သာ-
ရတ္ထ၊ ၂။ ၂၁၄။

ကကစဒန္တပန္နိ (ထိ) [ကကစဒန္တ + ပန္နိ] လူ
သွား - လူစွယ် - ၎င်း အစဉ်အတန်း။ ကကစ-
ဒန္တပန္နိယံ ကိဋ္ဌမာနော ဝိယ။ ဒိ၊ ဌ၊ ၁။ ၃၈။
ဥဒါန၊ ဌ၊ ၂၃၄။ သီ၊ ဌ၊ သစ်၊ ၁။ ၁၈၇။

ကကစဒန္တသဒိသ (တိ) [ကကစဒန္တ + သဒိ-
သ] လူသွား - လူစွယ် - နှင့်တူသော။ တေသံ
အန္တရန္တရာ ကကစဒန္တသဒိသာ ဒေ တယော
ကဏှကာ ဟောန္တိ။ အဘိ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၂၇။ (-အံ၊
ဌ၊ ၂။ ၁၁၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂၄၆။ ခုဒ္ဒက၊ ဌ၊ ၃၈။)

ကကစုပမ (တိ) [ကကစ + ဥပမာ] လူသွား
အစဉ် ဥပမာရှိသော (တရား - သုတ် - ဩဝါဒ
စသည်)။ ကကစုပမံ ဩဝါဒံ အဘိက္ခဏံ
မနသိ ကဏေတ။ မ၊ ၁။ ၁၈၁။ (-ထေရ။
၂၈၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂၇၃။ ဝဇီရ။ ၁၅၂။ သာရတ္ထ၊
၂။ ၂၁၆။ ဒိ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၇၉။) ကကစုပမာ (ဒိ၊ ဌ၊
၁။ ၁၁၃)တိ ခရပန္နိ ဥပမာ။ သီ၊ ဌ၊ သစ်၊ ၁။
၄၅၇။ ကကစုပမသုတ္တ-လည်း ကြည့်။

ကကစုပမဩဝါဒ = ကကစုပမောဝါဒ (ပု) [က-
ကစုပမ + ဩဝါဒ] လူဥပမာရှိသော အဆုံး
အမ။ ကကစုပမဩဝါဒ-အာဒိနံ အနုသာရ-
တော။ ပဋိသသ ပဟာနာယ၊ သဋ္ဌိတဗ္ဗံ
ပုနပုနံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂၉၀။ (-ဥဒါန၊ ဌ၊ ၂၃၈။
မ၊ ဌ၊ ၂။ ၇၄၊ ၁၇၂။)

ကကစုပမဝိမိ (ထိ) [ကကစုပမ + ဝိမိ] လူဥပမာ
ရှိသော တရားဒေသနာ အစီအရင်။ ကကစု-
ပမဝိမိ* အာစိက္ခိ။ ဥဒါန၊ ဌ၊ ၁၆၁။

ကကစုပမသုတ္တ (န) [ကကစုပမ + သုတ္တ]
(ဘုရားရှင်၏အဆုံးအမကိုလိုက်နာသူမှန်လျှင်
လွန်၍ တိုက်ဖြတ်ခံရစေကာမူ မေတ္တာစိတ်

မပျက်ကွက်သင့်ကြောင်း) လူဥပမာ ထား၍
ဟောကြားသောသုတ်၊ ကကစူပမသုတ်။ မ၊
၁။၁၇၃။ မဇ္ဈိမနိကာယ်၊ မူလပဏ္ဏာသပါဠိ၊
၃-ဝဂ်၊ ၁-သုတ်။

ကကစူ(စော)ပမာ (ထိ) [ကကစ+ဥပမာ] လူ
ဥပမာ။ ကကစူပမာ ပန အာဒိတော ပဋ္ဌာ-
ယ ဝေ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။၂၇၃။ ငါဠ၊
၂။၂၅။

ကကစောကန္တက (တိ) [ကကစ + ဩကန္တက]
လူဖြင့် တိုက်ဖြတ်သောသူ။ ယံ ပန ကက-
စောကန္တကေသုပိ မနုဿေသု အပ္ပဒုဿနံ
နိဗ္ဗိကာရံ.... အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ မ၊ဠ၊
၂။၁၇၂။

ကကစောကန္တန (န) [ကကစ + ဩကန္တန] လူ
ဖြင့်တိုက်ဖြတ်ခြင်း။ ကကစောကန္တန အဓိဝါ-
သယမာနဿ ဘိက္ခုနော ဂုဏံ အနုဿရမာ-
နောပိ အနုဿရတိယေဝ။ မ၊ဠ၊၂။၁၃၀။

ကကဏ (ပု) [ကု + ကဏက (ကကဏက ဆို
လိုလျက် ဆန်းငဲ့၍ ဂ၊ထာ၌ ကကဏဟု ရှိ
နေခြင်းသာ ဖြစ်၏။)] ပုတ်သင်။ ဂေါဓာ-
ကုလံ ကကဏာဝ၊ ကလိ ပါပေတိ အတ္တနံ။
ဇာ၊၁။၃၃။ ယထာ ကကဏကတော ဂေါဓာ-
ကုလံ သုခံ န လဘတိ။ ဇာ၊ဠ၊၁။၅၁၄။

ကကဏက (ပု) [ကု + ကဏက။ ကုစ္ဆိတော
ကဏကော အဿ၊ ဥဿတ္တံ။ ဓာနံ၊ဠ၊ ၆၂၃။]
ပုတ်သင်။ နာယံ ပုရေ ဥဏ္ဏမတိ၊ တောရ-
ဏဂ္ဂေ ကကဏကော။ မဟောသမ ဝိဇာ-
နာဟိ၊ ကေန ထဒ္ဓေါ ကကဏကော။ ဇာ၊
၁။၄၂။ (-မ၊ဠ၊၁။၇၄။ အဘိဠ၊၂။၄၅၀။
ပဋိသံ၊ဠ၊၂။၂၆။ မဟာနိ၊ဠ၊၁။၁၆၃။ ဇာ၊ဠ၊
၁။၅၁၃-၄။ ဇာ၊ဠ၊၆။၁၈၅-၆။)

ကကဏကဇာကက (န) [ကကဏက + ဇာတ-
က] အသပြာ ပဲဝက်ကြောင့် မာနတက်
သော ဝေဒေဟ ပုတ်သင်ကို အကြောင်းပြု

၍ ဟောသောဇာတ်၊ ကကဏကဇာတ်။
ဇာတကပါဠိ၊ ၂-နိပါတ်၊ ၂-ဝဂ်၊ ၁၀-ဇာတ်။
ဇာ၊၁။၄၂။ ဇာ၊ဠ၊၁။၅၁၃-၄။ ကကဏက-
ပဉ္စ-လည်း ကြည့်။

ကကဏကနိမိတ္တ (န) [ကကဏက + နိမိတ္တ]
ပုတ်သင်နိမိတ်၊ (ကျီးသာလျှင် ဧည့်လာမည်၊
ဇီးကုက်မြည်လျှင် လာဘ်ရမည်စသော တိတ်
နိမိတ်မျိုးကဲ့သို့ ထိုခေတ်အခါက ပုတ်သင်
မြင်လျှင် မည်သို့ မည်ပုံ ဖြစ်မည် ဟူသော
တိတ်နိမိတ်မျိုးဖြစ်သည်။) သုဓမ္မာဒေဝယာနံ
(သုဓမ္မာဒေဝကာယာနံ) ပုဋ္ဌော ဒေဝပုတ္တော
ကကဏကနိမိတ္တံ ဝဒန္တော ဝိယ ဒိဋ္ဌမတ္တမေဝ
ဂဟေတွာ။ ဝိမာန၊ဠ၊၂၄၀။

ကကဏကပဉ္စ (တိ) [ကကဏက+ပဉ္စ] ပုတ်သင်
ကို အကြောင်းပြု၍ မေးသော ပြဿနာ။
ဝေဒေဟမင်းကြီး ဥယျာဉ်သို့ ဝင်တော်မူ
သောအခါ အလေးပြုစားသောအားဖြင့်
ဥယျာဉ်တံခါးမခံ တုရိုက်တိုင်ထက်မှ ဆင်း
သက်၍ မြေပြင်၌ အိပ်လေ့ရှိသော ပုတ်သင်
သည် အသပြာ ပဲဝက်မျှကို လည်၌ ဆွဲပေး
ခြင်းခံရသောအခါ မဆင်းသက်ပဲ မာန်တက်
နေသည်ကို အကြောင်းပြု၍ မဟောသမ
သုခမိန့်အား မင်းကြီးက မေးသောပြဿနာ
ဖြစ်သည်။ ဇာ၊ဠ၊၆။၁၈၆။

ကကဏကရူပ (န) [ကကဏက+ရူပ] ပုတ်သင်
၏-အဆင်း-အရောင်။ရတ္တဒဋ္ဌာဒိကာလေသု
ကကဏကရူပံ ဝိယ ဥဒ္ဓရူပံ ဝိယ စ ဝဏ္ဏဝိ-
ကာရံ အာပဇ္ဇမာနံ ရူပံ ဟဒယဂံတဘာဝံ
ရူပယတိ ရူပမိဝ ပကာသံ ကရေတိ။ မူလ၊
ဠ၊၂။၃၄။

ကကဏကဝဂ္ဂ (ပု) [ကကဏက+ဝဂ္ဂ] ဂေါဓာ
ဇာတ်အစ သဉ္စိဝဇာတ်အဆုံး ၁၀-ဇာတ်ပါ
ဝင်သော ဇာတ်အစု၊ ကကဏကဝဂ်။ ဇာတ-
ကပါဠိ၊ ၁-နိပါတ်၊ ၁၅-ဝဂ်။ ဇာ၊၁။၃၃-၅။
ဇာ၊ဠ၊၁။၅၁၃-၅၃၈။

ကကဏ္ဍကဝေသ (ပု) [ကကဏ္ဍက + ဝေသ] ပုတ်သင်အသွင်။ ကကဏ္ဍကဝေသံ ဂဟေတွာ ဝစုကိနံ ပုရတော ဂန္ဓာ။ ဇာ၊ဌ၊၁။၄၆။

ကကတိ (ကြိ) [ကက+အ+တိ၊ ကက လော-
လိယေ၊ လောလဘာဝေါ လောလိယံ။ နိတိ၊
ဓာ။၁၆။ ကကော လောလိစ္ဆာ ဂဗ္ဗေသု။
ဓာတုတ္ထသဂ္ဂိုဟ်ဂါထာ ၃၈။] (၁) လျှပ်
ပေါ်လော်လည်၏။ (၂) လိုချင်၏။ (၃)
ထောင်လွှားမာန်မူ၏။

ကကာရ (ပု) [က+ကာရ၊အက္ခရေဟိ အက္ခရ-
ဝါစကေဟိ ဝဏ္ဏေဟိ ကာရပုစ္ဆယော ဟော-
တိ.... ကကာရော။ ရှု။၆၇။] ကအက္ခရာ။
ကကာရော ယကာရမာပဇ္ဇတိ။ ဝိ၊ဌ၊၄။
၂၄၈။ (-ဝိမာန၊ဌ၊၁၄၀။ ထေရ၊ဌ၊၁။
၂၇၂။ ထေရီ၊ဌ၊၃၀။ အပါ၊ဌ၊၁။၃၁၈။ သာ-
ရတ္ထ၊၂။၈၅။ သိ၊ဌ၊၁။၁၇၆။)

ကကာရတ္ထ (န) [ကကာရ+တ္ထ] က အက္ခရာ၏
အဖြစ်။ နိ-ကာရဿ ရဿတ္ထံ ယ-ကာရဿ စ
က-ကာရတ္ထံ ကတွာ “နိယျာနိကာ”တိ ဝုတ္တံ။
မူလ၊ဌ၊၁။၅၅။

ကကာရာဂမ (ပု) [ကကာရ+အာဂမ] က
အက္ခရာလာခြင်း။ တဿ စ ကကာရာဂမံ
ကတွာ ရဿတ္ထံ ကတံ။ ဥဒါန၊ဌ၊၆၁။

ကကု (ပု) [ကုက+ဥ။ ရှေးကုဉ် ဥ-ကို အ-ပြု။]
(၁) နွားလပျို။ (၂) အထွတ်။ (၃) ဂုဏ်
အစု။ (၄) ကကုဒေါ ~~အကု~~ ဝုစ္ဆတေ။
ဓာနံ၊၄၉၇။ စလက္ကကူ (ဇာ၊၁။၂၉၁)တိ
စလမာနကကုဓော။ ဇာ၊ဌ၊၄။၃၃၁။ (၂)
ယထာ ဟိ မေသော ထနယံ၊ ဝိဇ္ဇ၊မာလိ
သတက္ကကု။ သံ၊၁။၁၀၀။ သတက္ကကူတိ
သတသိခရော၊ အနေကကုဋေတိ အတ္ထော။
သံ၊ဌ၊၁။၁၅၂။ (၃) ကကုသန္ဓ-ကြည့်။

ကကုဋ (ပု) [ကုက+အဋ။ ကုက အာဒါနေ၊
အဋေ၊ ဥဿတ္တမဿုတ္တဉ္စ၊ ဓာနံ၊ဋီ။၆၃၆။]

ဋီ။ ပါရာဝတော ကပေါတော စ၊ ကကုဋေ၊
စ ပါရေဝတော။ ဓာနံ၊၆၃၆။

ကကုဋပါဒ (တိ) [ကကုဋ+ပါဒ။ ထိဉ် ကကုဋ-
ပါဒိနိ] ခိုခြေအဆင်းနှင့်တူသော အဆင်း
ရှိသော၊သု (နတ်သီး)။ ပဉ္စမတ္တာနိ အစ္ဆရာ-
သတာနိ သက္ကဿ ဒေဝါနမိန္ဒဿ ဥပဋ္ဌာနံ
အာဂတာနိ ဟောန္တိ ကကုဋပါဒါနိ။ ဥဒါန။
၁၀၂။ ကကုဋပါဒါနိတိ ရတ္တဝဏ္ဏတာယ
ပါရာဝတသဒိသပါဒါနိ။ ဥဒါန၊ဌ၊၁၅၄။ တာ
သဗ္ဗာပိ ကဿပဿ ဘဂဝတော သာဝကာနံ
ပါဒမက္ခန္ဓတေလံ ဒတွာ ကကုဋပါဒိနိယော
အဟေသံ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။၂၆၀။ (-ဓမ္မ၊ဌ၊၁။
၇၆-၇၇ ပါရေဝတပါဒသဒိသပါဒါနိ-ဟုရှိ၏။)
(-ဥဒါန၊ဌ၊၁၅၆၊၁၇၇။ အပါ၊ဌ၊၂။၆။)

ကကုဓ (ပု) [ကုက + ဥဒ။ ကု ဉ် ဥ-ကို အ-
ပြု ဒ-ကို ဓ-ပြု၍ ကကုဓ၊ မပြုပဲလည်း ကကုဒ
၂-မျိုးရှိ၏။ ဓာနံ၊ဋီ။၄၉၇။] နွားလပျို။ ဂုဏ်
အန္တရေ ဇေဋ္ဌကဿ ပိဋ္ဌိယံ ကကုဓံ ဟော-
တိ။ ဇာ၊ဌ၊၂။၂၀၅။ (-၂၀၇။)

ကကုဓ (ပု) [ကက+ဥဓ။ ကက လောလေျ
ဥဓော။ ဓာနံ၊ဋီ။၅၆၂။ က + ကုဓ + အ။
နိတိ၊ပဒ။၃၁၅။] ဖောက်ကြံပင်၊ ထောက်ကြံ
ပင် (ဓာနံ၊သျှ)။ ရေဝတက်ပင် (ဝိ၊ဉ္စ၊သျှ)။
အဇ္ဈေနော ကကုဓော ဘဝေ။ ဓာနံ၊၅၆၂။
အထ ခေါ ကကုဓေ အဓိဝတ္ထာ ဒေဝတာ
ဘဂဝတော စေတသ၊ စေတောပရိဝိတက္က-
မညာယ သာဓံ ဩနာမေသိ။ ဝိ၊ဉ္စ၊၃၇-ဂ၊
၁၃၇။ (-အပါ၊၁။၂၇၁။ အပါ၊ဌ၊၂။ ၁၉၄၊
၂၈၁။ ဇာ၊ဌ၊၅။၄၄၉။ ဇာ၊ဌ၊၇။၃၀၄။)

ကကုဓ (ပု) [ကုက + ဓ။ ကုက-ကကု ရှေ့
နောက်ပြန်။ ကုက အာဒါနေ၊ ဓော၊ ဝဏ္ဏ-
ဝိပရိယာယော။ ဓာနံ၊ဋီ။၃၇၈။] (၁) ကကုဓ
မည်သောမထေရ်။ (၂) ကကုဓ-နတ်သား-
ဗြဟ္မာ။ (၃) ကကုဓ ပစ္စေကဗုဒ္ဓါ၊ (န) (၄)
မင်းတို့အမြဲဆောင်ယူအပ်သောတန်ဆာ၊မင်း

မြောက်တန်ဆာ ၅ ပါး။ (ပ) (၁) (၂)
 (အရှင်မဟာမောဂ္ဂလ္လာန်၏ အလုပ်အကျွေး
 တပည့် ကောဠိယ၏သား ကကုဓမထေရ်
 သည်ပင် ကွယ်လွန်သော အခါ ကကုဓ
 နတ်သားဖြစ်၏။ ဒေဝဒတ်သည် သံဃာသင်းခွဲ
 လိုစိတ် ဖြစ်သည်နှင့် တပြိုင်နက် တန်ခိုးမှ
 ယုတ်လျော့ကြောင်း အရှင်မဟာမောဂ္ဂလ္လာန်
 အား လာရောက်လျှောက်ထားသော နတ်
 သားဖြစ်၏။ အကျယ်ကို ဝိ၊၄။၃၄၂-၃။ အံ၊
 ၂။၁၀၇။ သံ၊၄။၁။၁၀၄-တို့၌ ကြည့်။) (၃)
 (အပ၊၄။၂။၁၈၉-၌ ကကုဓဿ ဘဂဝတော-
 ပါဠိအရ ကကုဓဘုရားဟု ဖွင့်ပြသော်လည်း
 ၃၁-ကမ္ဘာထက်၌ သီခီ၊ဝေဿဘုရား ၂-
 ဆူသာ ပွင့်ကြောင်း ဗုဒ္ဓဝံ၊၄။၂၈၅။ဇာတတ္ထက။
 ၅၀-၌ ဆို၍ ဤနေရာ၌ ပစ္စေကဗုဒ္ဓါသာ
 ဖြစ်သင့်၏။) ကကုဓော နာမ နာမေန၊ သယမ္မူ
 အပရာဇိတော။ အပ၊၁။၂၅၄။(န) (၄) နိက္ခိပ
 ပဉ္စ ကကုဓာနိ၊ ကာသိနံ ရဋ္ဌဝဗ္ဗေနာ။
 ဝါဠုဗိဇနိမုဏ္ဍိသံ၊ ခဝ္ဗံ ဆတ္တဉ္စပါဟနံ။ ဇာ၊ ၂။
 ၅၉။ ကကုဓဘဏ္ဍာ-လည်းကြည့်။

ကကုဓလမုတ္တာ (ထိ) [ကကုဓ + ဖလ +
 မုတ္တာ] ရေခတ်ကံ သီး နှင့် သဏ္ဌာန်တူသော
 ပုလဲ။ ကကုဓလမုတ္တာ ပါကတိကမုတ္တာတိ။
 ဝိ၊၄။၁။၅၆။ ကကုဓ-လည်း ကြည့်။ (ဝိ၊၄။၁။
 သျှိ ခတ်ကံသာမာန်သာ ဆို၏။)

ကကုဓဘဏ္ဍ (န) [ကကုဓ + ဘဏ္ဍ။ ရညော ဂမန-
 ကာလေ သဒါ အာဒါတဗ္ဗတော ကကုဓာနိ
 စ တာနိ ဂုဇဓနတ္တာ ဘဏ္ဍာနိ စေတိ ကကုဓ-
 ဘဏ္ဍာနိ။ ဓာနိ၊၄။၂၅၈။] မင်းမြောက်တန်
 ဆာ ၅-ပါး၊ မင်းအဘိသိက်သွန်းသောအခါ၊
 ကြွမြန်းသောအခါ မပြတ်ဆောင်အပ်သော
 မင်းဥစ္စာဘဏ္ဍာ အဆင်တန်ဆာ။ မင်းမြောက်
 တန်ဆာ ၅-ပါးကား—၁၊ သားမြီးယပ်။
 ၂၊ နဖူးသင်းကျစ်(နဖူးစည်း)။ ၃၊ သန်လျက်။
 ၄၊ ထီးဖြူ။ ၅၊ ခြေနင်း။ ဇာ၊ ၂။၅၉။ ဇာ၊၄။

၅။၂၈၂။ တနည်း— ၁၊ သားမြီးယပ်။ ၂၊ နဖူး
 သင်းကျစ်။ ၃၊ သန်လျက်။ ၄၊ ခြေနင်း။ ၅၊
 သီဟာသနပလ္လင်။ အံ၊၄။၁။၁၅၂။ (ဒီ၊၄။
 ၁။၁၀၂။ သီ၊၄။သစ်၊၁။၃၀၄။ မ၊၄။၁။၁၀၀။
 အံ၊၄။၁။၁၅၇-တို့၌ တမျိုးဆိုသေး၏။)

ကကုဓရက္ခ (ပ) [ကကုဓ + ရက္ခ] ဖောက်ကြံပင်၊
 ထောက်ကြံပင်၊ ရေခတ်ကံပင်။ သော ကိရ
 ဝေသာလိနဂရဒ္ဒါရေ ကံ ကကုဓရက္ခ
 အာရုယု.... ဝဒတိ။ ဓမ္မ၊၄။၂။၄၀၂။ (၄င်း
 သျှိ ရေခတ်ကံပင်ဟု ပြန်ဆို၏။) (-အံ၊၄။
 ၂။၃၅၃။ အပ၊၄။၂။၁၉၄။ ဗုဒ္ဓဝံ၊၄။၂၅၃။
 ဇာ၊၄။၁။၄၇။ ဇာ၊၄။၇။၂၉၀။)

ကကုဓဝဂ္ဂ (ပ) [ကကုဓ + ဝဂ္ဂ] ပဌမသမ္ပဒါသုတ်
 အစ ကကုဓထေရ်သုတ်အဆုံး ၁၁-သုတ်ပါဝင်
 သော သုတ်အစ၊ ကကုဓဝဂ်။ အင်္ဂုတ္တရ-
 ပါဠိ၊ ၅-နိပါတ်၊ ၂-ပဏ္ဏာသက၊ ၅-ဝဂ်။ အံ၊
 ၂။၁၀၄-၁၁၁။

ကကုဓသောဗ္ဗ (ပု၊န) [ကကုဓ + သောဗ္ဗ] ရေ
 ခတ်ကံပင် ရောက်သော ထုံးအိုင်။ ကကုဓ-
 သောဗ္ဗာဒယော ဟောန္တိ ရုက္ခတော ပတိ-
 တေဟံ ပုပ္ဖေဟိ သဉ္ဇန္ဓောဒကာ။ ဝိ၊၄။၃။
 ၁၁၉။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၁၂၂။ ကကုဓ-လည်း ကြည့်။

ကကုဓာ (ထိ) [?၊ ဥဒါန။၁၈၁-၌ ကကုဓာ
 ဟု ရှိ၏။] ကကုဓာမြစ်။ အယံ ဘန္တေ ကကုဓာ
 နဒီ အဝိဒူရေ အစ္ဆောဒကာ။ ဒီ၊ ၂။၁၀၇။

မြတ်စွာဘုရား ပရိနိဗ္ဗာန်ပြုရန် ပါဝါပြည်
 မှ ကုသိနာရုံသို့ကြွတော်မူရာ ရေသောက်တော်
 မူလိုသဖြင့် အရှင်အာနန္ဒာ ရေကြည်ခပ်ရာ မြစ်
 ဖြစ်၏။ (ဒီ၊ ၂။၁၀၇။) ရေကြည်တော်သောက်
 ပြီးလျှင် ထိုမြစ်၌ ရဟန်းငါးရာနှင့် ရေချိုး
 တော်မူ၏။ ဥဒါန။၁၈၁။ ထိုစဉ် ရေ၊ငါးမှ
 စ၍ အားလုံး ရွှေရောင်ဖြင့် ပြီးကုန်၏။
 ဥဒါန၊၄။၃၆၅။ ယခုအခါ ပဒရိနာမြို့နှင့်
 ကာဆိယမြို့ကြားရှိ ဗာမိ သို့မဟုတ် ဗန္ဓနာ-

လာခေါ်သော မြစ်ဖြစ်၏။ (ဗုဒ္ဓသာသနိက-
ပဌဝိဝင်။ ၂၇၃။)

ကကုဘ (ပု) [က+ကုဘ+အ။ကံ ဝါတံ ကုဘ-
တိ ဗန္ဓတိတိ ကကုဘော။ ဓာန်၊ဋီ။၁၃၇။]
စောင်းခွက်။ ကကုဘော၊ ပသေဝကောတိပိ
ပေါက္ခရဿ နာမာနိ။ ဓာန်၊ဋီ။၁၃၇။

ကကုသန္ဓ (ပု) [ကကု + သံ + ဓာ + အ။
ဤကု ဝုစ္စတိ ဂုဏဏသိ၊ ကကု သန္ဓေတိတိ
ကကုသန္ဓော။ နိရုတ္တိ၊နာ။၃၇၃။] ကကု-
သန္ဓမည်သော ဘုရား။ ဤ ဘုရားရှင်သည်
ဘဒ္ဒကမ္ဘာ၌ ဦးစွာပွင့်သော ဘုရားဖြစ်၏။
(ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၅။) ကောဏ္ဍည စသော ၂၄-ဆူ
တွင် ၂၁-ဆူမြောက်၊(ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၃။) ဝိပဿီ
စသော ၇-ဆူတို့တွင် ၄-ဆူမြောက် ဖြစ်၏။
(ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅၃။) ခေမဝတီမြို့ ခေမကံသမင်း
၏ ပုရောဟိတ် အဂ္ဂိဒတ္တပုဏ္ဏားနှင့် ဝိသာခါ
ပုဏ္ဏေးမတို့မှ ခေမဝတီဥယျာဉ်၌ ဖွားမြင်
တော်မူ၏။ အနှစ် ၄၀၀၀-ပတ်လုံး ကာမ၊
ကာမဝဏ္ဏ၊ ကာမသုဒ္ဓိ နန်းမသုံးဆောင်၌
ရောစီနီ အမှူးရှိသော ရံရွှေ ၃၀၀၀၀-တို့ဖြင့်
စံတော်မူ၏။ သားတော် ဥတ္တရကို ဖွားမြင်
ပြီးလျှင် နိမိတ် ၄-ပါးမြင်တော်မူ၍ အာဇာ
နည် မြင်းကသော ရထားယာဉ်ဖြင့် တော
ထွက်တော်မူပြီးလျှင် ပဓာနအကျင့်ကို ဂ-လ
ပတ်လုံး ကျင့်တော်မူ၏။ ကဆုန်လပြည့်နေ့
၌ သုစိရိန္ဒနိဂုံး ဝဇီရိန္ဒပုဏ္ဏားသမီး လှူအပ်
သော နို့သနာကို ဘုဉ်းပေးတော်မူပြီးလျှင်
ထိုအနီး ရှားတော၌ နေသန့် (နေခို)တော်
မူ၏။ ညနေချမ်း ဗောဓိမဏ္ဍိုင်သို့ ကြာရာ
မုယောခင်းစောင့် သုဘဒ္ဒလှူသော မြက်
ဂ-ဆုပ်ကို မဟာဗောဓိ ကုက္ကိုပင်ရင်း၌ ဖြန့်
ခင်းသည်နှင့် တပြိုင်နက် ၃၄-တောင်ရှိသော
ပလ္လင်ပေါက်၍ ထိုပလ္လင်၌ သဗ္ဗညုဘုရား
ဖြစ်တော်မူ၏။ မကိလမြို့အနီး မိဂဒါဝန်၌
ရဟန်း ၄၀၀၀၀-အား တရားဓမ္မစက် ဟော
မြှောက်တော်မူ၏။ ထိုအခါ ကုဋေ ၄၀၀၀၀-အ

ရေအတွက်ရှိသော နတ်လူတို့အဘို့ ပဌမ
အကြိမ် သစ္စာ ၄-ပါး သိမြင်သော ကျွတ်
တမ်းဝင်ပွဲကြီးဖြစ်၏။ ထို့နောင် တဖန်
ကဏ္ဍကုဋေမြို့ တံခါးအနီး အင်ကြင်းပင်ကြီး
အပါးဝယ် ရေမီးအစုံအစုံဖြစ်သော တန်ခိုး
ပြာဋိဟာ ပြတော်မူပြီးလျှင် တရားဒေသနာ
ဟောတော်မူသောအခါ ကုဋေ ၃၀၀၀၀-
အရေ အတွက်ရှိသော နတ်လူတို့အဘို့ ဒုတိယ
အကြိမ် သစ္စာ ၄-ပါးသိမြင်သော ကျွတ်
တမ်းဝင်ပွဲကြီးဖြစ်၏။ ထို့နောင် အခါတပါး၌
ခေမဝတီမြို့အနီး နရဒေဝ နတ်ဘီလူး၏
ဗိမာန်၌ စံနေတော်မူလျက် ယင်းဘီလူး
အမှူးရှိသော ဝေနေယျ သတ္တဝါအပေါင်းတို့
အား တရားဒေသနာဟောတော်မူသောအခါ
အတိုင်းမသိ များပြားကုန်သော နတ်လူတို့
အဘို့ တတိယအကြိမ် သစ္စာလေးပါး သိမြင်
သော ကျွတ်တမ်းဝင်ပွဲကြီးဖြစ်၏။ (ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။
၂၉၆-၇-ဂ။) ဩဝါဒပါတိမောက်ကို ကိုယ်
တော်တိုင် နှစ်စဉ်ပြတော်မူ၏။ (ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။
၁၅၃။) ပါတိမောက်ပြသော အချိန်ကာလ
ကား တပို့တွဲ လပြည့်နေ့ဖြစ်၏။ (ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။
၂၉၈။) အဂ္ဂသာဝကတို့ကား ဝိဓုရနှင့် သဠိဝ
မထေရ်၊ အဂ္ဂသာဝိကာတို့ကား သာမာထေရီ
နှင့် စမ္မာထေရီ၊ အလုပ်အကျွေး ရဟန်းကား
ဗုဒ္ဓိဇရဟန်း၊ အလုပ်အကျွေးမတို့ကား နန္ဒာ
နှင့် သုနန္ဒာ ဥပါသိကာမတို့ ဖြစ်ကုန်၏။
(ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၂။ အပါ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၃။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၁။)
ကကုသန် ဘုရားနှင့် တပည့်သားတို့အား
နှောက်ရှက်လေ့ရှိသူမှာ ဒူသိမာရ်နတ်ဖြစ်၏။
(မ၊၁။၄၀၇-၄၁၅။) ကျောင်းတကာကား
အစူတသေဌေး။ (ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၀။) အလုပ်
အကျွေးတကာတို့ကား ယင်းအစူတနှင့်သုမန
သေဌေးတို့ဖြစ်ကုန်၏။ (ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၂။) ဘုရား
ရှင်၏ အရပ်တော်ကား အတောင် ၄၀၊ကိုယ်မှ
ထွက်သော ရောင်ခြည်တော်ကား ဝန်းကျင်
ဆယ်ယူဇနာရှိ၏။ (ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၂။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။

၂၉၉၊ ၃၄၉၊ ၃၅၀။) ဤဘုရားရှင်လက်ထက်
 တော်၌ ရဟန္တာ ၄၀၀၀၀-တို့၏ သာဝကသန္နိ-
 ပါတတကြိမ်ဖြစ်၏။ (ဒိ၊ ၂။ ၅။) သက်တော်
 ကား အနှစ် ၄၀၀၀၀-ရှည်တော်မူ၏။ (ဒိ၊ ၂။ ၃။
 ဗုဒ္ဓဝံ။ ၃၇၃။) ခေမဝတီမြို့ခေမမည်သောအရံ
 ၌ ပရိနိဗ္ဗာန် စံတော်မူရာ တည်ထားသော ဓာ-
 တုစေတီတော်သည် တဂါဝုတ်မြင့်၏။ (ဗုဒ္ဓဝံ။
 ၃၇၃။) ကကုသန်ဘုရားရှင် ဩဇဒိပမည်သော
 သီဟိုဠ်ကျွန်းသို့ရဟန္တာ ၄၀၀၀၀-နှင့်ကြွတော်
 မူ၍ ဘေးရောဂါကျရောက်နေသော သူတို့
 အား ဘေးရောဂါမှ ကင်းဝေးစေတော်မူခဲ့၏။
 ကကုသန်ဘုရားရှင်၏ ရေစစ်တော်ကို အဘယ
 မြို့စေတီတဆူ၌ ဌာပနာတည်ထားခဲ့၏။ (အ
 ကျယ်ကို ဒီပဝံ။ ၁၅-၁၇-ကဏ္ဍတို့၌ ကြည့်။)

ကက (ပ) [ကရ+က] (၁) အဖြူရောင်၊ဖြူသော
 အဆင်း။ (၂) အမှုန့်။ (က) သျှစ်သျှားသီး
 မှုန့်၊ခေါင်းလျှော်မှုန့်။ (ခ) ရေချိုးကသယ်မှုန့်၊
 ဆပ်ပြာမှုန့်။ (ဂ) မျက်နှာချေ၊ အလှပြင်ရာ၌
 သုံးသောအမှုန့်။ (၁) ကရောတိ ဝဏ္ဏကန္တိ
 ကဏ္ဍော၊ ဝဏ္ဏဝိသေသော၊ ပိသိတဒဗ္ဗဉ္စ။
 မောဂါ၊ ၇။ ၁၄။ (၂) (က) ကကဉ္စ ပဋိစ္စ
 မတ္တိကဉ္စ ပဋိစ္စ.... ဟောတိ။ အံ၊ ၁။ ၂၀၇။
 ကကန္တိ အာမလကကန္တံ။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၁၉၅။
 (ခ) ကကန္တိ နှာနပိဏ္ဍိ အဓိပေတံ၊ နှာယိ-
 တော အဓိကံ ကကန္တိ ဝဏ္ဏကန္တိ အဓိကန္တံ။
 မ၊ ၃။ ၁။ ၂၀၁။ (ဂ) (ရှေးခေတ် မျက်နှာ
 ချေမှုန့်များသည် မုံ့ညင်းမှုန့်၊ ဆားမှုန့်၊ မြေ
 ညက်မှုန့်၊ နှမ်းမှုန့်၊ နှင်းမှုန့်အားဖြင့် ၅-မျိုး
 ရှိ၏။) ကကူပနိသဝိတ-ကြည့်။

ကကဋ (ပ) [က+ကဋ+အ] (၁) ပုဇွန်လုံး၊
 ဂဏန်း။ (၂) ကကဋမည်သောသားကောင်၊
 သမင်ဆီးဆောက်။ (၃) ကကဋရာသီ၊ ကြကဋ
 ရာသီ၊ ပုဇွန်လုံးရုပ်ဖြင့် မှတ်အပ်သောရာ
 သီ။ (၄) ကကဋမည်သော ဥပါသကော။
 (၁) မမ ဣမိဿာ ဒိဋ္ဌကာလတော ပဌာယ

ကကဋဿ ဝိယ အက္ခိနိ နိက္ခမိ* သု။ ဓမ္မ၊ ၄။ ၂။
 ၁၉၄။ (၂) ကကဋာ ကဋမာယာ စ၊ ဣကာ
 ဂေါဏသိရာ ဗဟူ။ ဇာ၊ ၂။ ၃၄၆။ ကကဋာ
 ကဋမာယာစာတိ ဒွေ မဟာမိဂါ။ ဇာ၊ ၄။ ၇။
 ၃၁၆။ (၃) မေသာဒိကော ဒွါဒသ ကောဋ္ဌာ-
 သောရာသိ နာမ။ အာဒိနာ ဥဿာမေထန-
 ကကဋသီဟကညာတုလာဝိစ္ဆိက ဓနုမကရ-
 ကုမ္ဘမိနေ သင်္ဂဏာတိ။ ဓာနိ၊ ၃။ ၆၁။ (၄)
 ကကဋော အာနန္ဒ ဥပါသကော ကာလက-
 တော။ သံ၊ ၃။ ၃၁၂။

ကကဋက (ပ) [ကက+အဋ+က။ကုက+အဋ+
 က။က+ကဋ+က။ကကတိတိကကဋကော။
 သကဏ္ဍေ ကော၊ ကုက အာဒါနေ ဝါ၊ အဋ္ဌော၊
 ဥဿတ္တံ။ ဓာနိ၊ ၃။ ၆၇၂။ ကေ ကဋတိတိ
 ကကဋကော။ ကဋ ဝဿာဝရဏေသု။ သူစိ။]
 (၁) ပုဇွန်လုံး၊ ဂဏန်း။ (၂) ပုဇွန်လုံး
 ရုပ်။ (၃) ကကဋရာသီ၊ ကြကဋရာသီ၊
 ပုဇွန်လုံးရုပ်ဖြင့် မှတ်အပ်သောရာသီ။ (၁)
 တံ ကကဋကံ ဥဒကာ ဥဒ္ဓရိတွာ ထလေ
 ပတိဋ္ဌပေယျံ။ မ၊ ၁။ ၂၉၆။ သံ၊ ၁။ ၁၂၄။
 (-ဇာ၊ ၁။ ၉။ ဝိ၊ ၄။ ၃။ ၃၁၀။ ဒီ၊ ၄။ ၃။ ၅။
 သုတ္တနိ၊ ၄။ ၁။ ၂၄။ ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၂၄၀။ သာရတ္ထ၊
 ၂။ ၁။ ၉။ ဒီ၊ ၃။ ၂။ ၂၅၄။) (၂) သတိသမ္ပုဒ-
 ကရော၊ ဒွါရေ ကကဋကော ဌိတော။ ဝိမာန။
 ဂဝ။ (၃) ကကဋ (၃) ကြည့်။

ကကဋကဇာတက (န) [ကကဋက+ဇာတက]
 သာဝတ္ထိပြည် သူကြွယ်၏ မယားတဦးကို
 အကြောင်းပြု၍ ဟောသောဇာတ်၊ ကကဋက
 ဇာတ်။ ဇာတကပါဠိ၊ ၃-နိပါတ်၊ ၂-ဝဂ်၊
 ၇-ဇာတ်။ ဇာ၊ ၁။ ၇။ ဇာ၊ ၄။ ၂။ ၃၀၈-၃၁၁။

ကကဋကနဋ (ပ) [ကကဋက+နဋ] ပုဇွန်လုံး-
 ဂဏန်း-လက်မ။ ဝိစ္ဆိကနဋောပိ ကကဋက-
 နဋောပိ သော ရတ္တဝဏ္ဏော ဟောတိ။ ဇာ၊
 ၄။ ၄။ ၁၄၄။

ကက္ကဒကပိဋ (န) [ကက္ကဒက + ပိဋ] ပုဇ္ဇန်လုံး
ကျောက်ကုန်း။ ဒဏ္ဍကော ကက္ကဒကပိဋေ
ဩတိဏ္ဏော ဘဝိဿတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၃၈။

ကက္ကဒကမဂ္ဂ (ပု) [ကက္ကဒက + မဂ္ဂ] ပုဇ္ဇန်လုံး၏
သွားရလမ်း၊ ပုဇ္ဇန်လုံးတွင်းပေါက်။ ကေဒါ-
ရေ ပူရေတွာ အတိရေကံ ကက္ကဒကမဂ္ဂါဒိဟိ
ပလာယိတွာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၃၁၀။ (-မူလ၊ဋ္ဌ၊
၁။ ၁၂၉။)

ကက္ကဒကရသ (ပု) [ကက္ကဒက + ရသ] ပုဇ္ဇန်လုံး
ဟင်း။ သော စ ခေတ္တပါလော ကက္ကဒက-
ရသံ သမ္ပာဒေတွာ။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ၊ ၂၂၅။

ကက္ကဒကရသဒါန (န) [ကက္ကဒကရသ + ဒါန]
ပုဇ္ဇန်လုံးဟင်း ပေးလှူခြင်း။ ကက္ကဒက-
ရသဒါနေန အယံ တယာ သမ္ပတ္တိ လဒ္ဓါ။
ဝိမာန၊ဋ္ဌ၊ ၂၂၇။

ကက္ကဒကရသဒါယကဝိမာန (ပု၊န) [ကက္ကဒက-
ရသ + ဒါယက + ဝိမာန] ပုဇ္ဇန်လုံးဟင်းလှူခဲ့
ဘူးသောနတ်သား၏ဝိမာန။ ဥစ္စမိဒံ မဏိထူဏံ
ဝိမာနန္တိ ကက္ကဒကရသဒါယကဝိမာနံ။ ဝိမာ-
န၊ဋ္ဌ၊ ၂၂၅။

ကက္ကဒကရသဘတ္တ (န) [ကက္ကဒကရသ + ဘတ္တ]
ပုဇ္ဇန်လုံးဟင်းပါသော ဆွမ်း။ ကက္ကဒက-
ရသဘတ္တံ အဒါသိ။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ၊ ၂၂၅။

ကက္ကဒကရသဘောဇန (န) [ကက္ကဒကရသ +
ဘောဇန] ပုဇ္ဇန်လုံးဟင်းဟူသော - စားဘွယ်
-ဘောဇနံ။ အထဿ ဘဂဝါ “ကက္ကဒက-
ရသဘောဇနံ သပ္ပာယ”န္တိ ဥ တွာ။ ဝိမာန၊
ဋ္ဌ၊ ၂၂၅။

ကက္ကဒကဝိဇ္ဇနသုလ (န) [ကက္ကဒက + ဝိဇ္ဇန +
သုလ] ပုဇ္ဇန်လုံးထိုးသော - သံချောင်း -
သံတံကျင်၊ ပုဇ္ဇန်လုံးဘမ်းရန် ပုဇ္ဇန်တွင်း
အဆုံးအထိ ထိုးနိုင်သော - သံချောင်း -
သံတံကျင်။ ကက္ကဒကဝိဇ္ဇနသုလသဒိသ(ဒါ၊ဋ္ဌ၊
၂။ ၃၀၈)န္တိ ကက္ကဒကေ ဂဏိတုံ တဿ ဗိလ-
ပရိယန္တဿ ဝိဇ္ဇနသုလံသဒိသံ။ ဒါ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၅၄။

ကက္ကဒက္ခိ (န) [ကက္ကဒ + အက္ခိ] (၁) ပုဇ္ဇန်လုံး
မျက်စိ။ (တိ) (၂) ပုဇ္ဇန်လုံးမျက်စိ - သဏ္ဌာန်
ရှိသော - နှင့် တူသော - အဖု။ ကက္ကဒက္ခိနိ
ဥက္ကိရန္တိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၅၂။ ဝိ၊သင်္ဂဟ၊ ၆။ ကက္က-
ဒက္ခိနိ ဥက္ကိရန္တိတိ ဂဏ္ဍိကပဋ္ဌပါသကပဋ္ဌာနံ
အန္တေ ပါဠိဗဒ္ဓံ ကတွာ ကက္ကဒကနံ အက္ခိ-
သဏ္ဌာနံ ဥဋ္ဌပေန္တိ။ ကရေန္တိတိ အတ္ထော။
သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁၁၉။

ကက္ကဒစ္ဆိ (န) [ကက္ကဒ + အစ္ဆိ] (၁) ပုဇ္ဇန်လုံး
မျက်စိ။ (တိ) (၂) ပုဇ္ဇန်လုံး မျက်စိ -
သဏ္ဌာန်ရှိသော - နှင့်တူသော - အဖု။ ကက္က-
ဒစ္ဆိနိ ဥဋ္ဌပေန္တိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၅၃။

ကက္ကန္တု (ပု) [ကရ + ဦ။ ကန္တ လာ၊ နန္တ-ဦ-သို့
ကပ်၊ ဓာတွန် ရ-က ပြု က-ကပ်။] ဇီးပင်။
ရုဓိရုပ္ပါဒံ ကရေတိတိ ကက္ကန္တု။ ဗဒရိ။
မောဂ်၊ ၇။ ၄။

ကက္ကရ (တိ) [ကက္က + အရ၊ (ကင်္ဂရ-သံ)]
ကြမ်းတမ်းသော။ ကက္ကရတာ-ကြည့်။

ကက္ကရတာ (တိ) [ကက္ကရ + တာ] ကြမ်းတမ်း
သောသူ၏အဖြစ်၊ ကြမ်းတမ်းခက်မာသော
သဘော။ ကက္ကရတာ ကက္ကရိယံ ပရိက္ခတ္တတာ
ပါရိက္ခတ္တိယံ၊ ဣဒံ ဝုစ္စတိ သာဠေယျံ။ အဘိ၊
ပု၊ ၁၂၂။ မဟာနိ၊ ၃၀၉။ ကက္ကရတာတိ ပဒုမ-
နာဠိဿ ဝိယ အပရာမသနက္ခမော ခရေရသ-
ဘာဝေါ။ ကက္ကရိယန္တိပိ တဿေဝ ဝေဝစနံ။
အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၄၇၅။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ၊ ၃၇၁။

ကက္ကရပတ္တ (န) [?] ကက္ကရပတ္တမည်သော
နိဂုံး။ ကက္ကရပတ္တံ နာမ ကောလိယာနံ နိဂ-
မော။ အံ၊ ၃။ ၁၀၇။

ကက္ကရိယ (န) [ကက္ကရ + ဣ] ကြမ်းတမ်း
သောသူ၏အဖြစ်၊ ကြမ်းတမ်းခက်မာသော
သဘော။ ကက္ကရတာ-ကြည့်။

ကက္ကသ (န) [ကရ + အသ။ ကဋ္ဌ + အသ။
နိတိ၊ဓာ။ ၂၀၀။ မောဂ်၊ ၇။ ၂၁၈။ သူစိ။] (၁)

ကြမ်းတမ်းခြင်း၊ ကြမ်းတမ်းသောစကားကို ပြောဆိုခြင်း။ (၂) အပြစ် အနာအဆာ၊ ချွတ်ယွင်းချက်။ (တိ) (၃) ကြမ်းတမ်း - မနူးညံ့ - မချောမော - မပြေပြစ် - သော။ (၄) ခက်မာ - မာကျော - သော။ (၅) အနိုင်အထက် ပြုသော၊ နိုင်ထက်ကလူပြုသော။ (၆) မနှစ်သက်အပ်သော၊ မုန်းဘွယ် ကောင်းသော၊ မမြတ်နိုးအပ်သော။

(၁) ကြမ်းတမ်းခြင်း၊ ကြမ်းတမ်းသော စကားကို ပြောဆိုခြင်း။ သာရမ္မံ ကက္ကသံ ကသာဝဉ္စ မုတ္တံ၊ ဟိတွာ စရေ ဝိတမဒေါ ဌိတတ္တော။ သုတ္တနိ။ ၃၂၇။ ဖရုသဝစနလက္ခဏံ ကက္ကသံ။ သုတ္တနိ။ ၄၂။ ၆၈။

(၂) အပြစ်အနာအဆာ၊ ချွတ်ယွင်းချက်။ ကာမဒဿာပိ မဟာရာဇ မဏိရတနဿ ဧကေသံ ကက္ကသံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ န စ တတ္ထ ကက္ကသုပ္ပန္နတ္တာ မဏိရတနံ ဟိဋ္ဌိတံ နာမ ဟောတိ။ မိလိန္ဒ။ ၂၄၅။

(တိ) (၃) ကြမ်းတမ်း - မနူးညံ့ - မချောမော - မပြေပြစ် - သော။ ယာ သာ ဝါစာ အဏ္ဏကာ ကက္ကသာ .... တထာရူပိ ဝါစံ ဘာသိတာ ဟောတိ။ မ၊ ၁။ ၃၅၆။ မ၊ ၂။ ၉၆။ အံ၊ ၃။ ၄၇၄။ အဘိ၊ ၈။ ၂၆၀။ ကက္ကသာတိ ပူတိကာ၊ ယထာ နာမ ပူတိကရက္ခော ကက္ကသော ဟောတိ ပဋ္ဌရိတစုဏ္ဏော၊ ဧဝံ ကက္ကသာ ဟောတိ၊ သောတံ ဃံသယမာနာ ဝိယ ပဝိသတိ၊ တေန ဝုတ္တံ ကက္ကသာတိ။ မ၊ ၄။ ၂။ ၂၃။ အဘိ၊ ၄။ ၁။ ၄၂၅။ (- ဒီ၊ ၄။ ၃။ ၁၆၃။ အံ၊ ၄။ ၃။ ၂၃၂။ ဓမ္မ၊ ၄။ ၂။ ၄၂၀။ ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၁၁၉။ သီ၊ ၄။ ၁။ ၁။ ၂၃၈။) ကက္ကသာတိ ဖရုသာ ဝေ။ မ၊ ၄။ ၂။ ၂၄၉။ (- ဒီ၊ ၄။ ၃။ ၁၈၀။ မူလ၊ ၄။ ၁။ ၁၈၅။)

(၄) ခက်မာ - မာကျော - သော။ (၅) အနိုင်အထက်ပြုသော၊ နိုင်ထက်ကလူပြုသော။ (၆) မနှစ်သက်အပ်သော၊ မုန်းဘွယ် ကောင်းသော၊ မမြတ်နိုးအပ်သော။ တိသု

ခရေ စ ကဋ္ဌိနေ၊ ကက္ကသော သာဟသာပိယေ။ ကဋ္ဌိနေ ကက္ကဋ္ဌေ သာဟသော ဗလက္ကာဗော၊ အပ္ပိယေ အမနာပေ။ ဓာနံ။ ဓာနံ၊ ၄။ ၉၈၆။ (ဓာနံ၊ သျ၊ သစ်-၌ သာဟသာပိယေကို တပုဒ်တည်းပြု၍ အနိုင်အထက်ပြုလိုသူဟု အနက်ပြန်၏။)

ကက္ကသလောမ (တိ) [ကက္ကသ + လောမ] ထူထဲကြမ်းတမ်းသော အမွေးရှိသော အရာ (ကမ္မလာ-စသည်)။ အညတရာ ဣတ္ထိ ခရ-ကမ္မလံ ပါရုတာ ဟောတိ၊ အညတရာ ဘိက္ခု သာရတ္တော တံ ဣတ္ထိ တေဒဝေါစ “ကက္ကသလောမံ ခေါ တေ ဘဂိနီ” တိ။ ဝိ၊ ၁။ ၁၉၀။ ကက္ကသလောမန္တိ ရဿလောမေဟိ ဗဟုလောမံ။ ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၁၃၆။

ကက္ကသုပ္ပန္န (တိ) [ကက္ကသ + ဥပ္ပန္န] အပြစ်နှင့် တက္ကသော၊ အနာအဆာပါသော၊ ဂေါ ပါသော (ပတ္တမြားရတနာ)။ ကက္ကသ (၂) ကြည့်။

ကက္ကဋ္ဌိ (ထိ) [က + ကရ + ဤ] သခွါး ငဆစ်။ ကက္ကာရီ-ကြည့်။

ကက္ကာရီကာ (ထိ) [ကက္ကာရီ + က + အာ] သခွါး ငကြောင်သီးငယ်၊ သခွါးငဆစ်၊ ကဆစ်သီး (အရပ်သုံး)၊ သခွါးငဆစ်သီးကြီး။ ကက္ကာရီကံ အဟမဒါသိ၊ ဘိက္ခုနော ပိဏ္ဏာယ စရန္တဿ။ ဝိမာန၊ ၄၅။ (- မ၊ ၄။ ၁။ ၃၂၃။) ကက္ကာရီကန္တိ ခုဒ္ဒကဋ္ဌောလုကံ၊ တိပုသန္တိ စ ဝဒန္တိ။ ဝိမာန၊ ၄။ ၁၃၄။ (- မ၊ ၄။ ၂။ ၁၄၇။) ကက္ကာရီ-လည်း ကြည့်။

ကက္ကာ(က)ရီ (ထိ) [ကုက + အရ + ဤ၊ ကု ၌ ဥ-အ-ပြု၊ က ဒွေဘော်ပြု-ဒီသပြု။ က၊ ကဖ + ကရ + ဤ။ ကံ ဝါတံ၊ ကဖူ ကရေတိတိ ကက္ကာရီ၊ အပရတြ ဖ-လောပေါ၊ ကက္ကဋ္ဌိပိ။ ဓာနံ၊ ၄။ ၅၉၇။] ရေသွန်းသခွါး (ဓာနံ၊ သျ၊ သစ်)၊ သခွါးငပြုတ် (ဓာနံ၊ သျ၊ တောင်ပေါက်)၊ သခွါးနီ (ဓာနံ၊ သျ)၊ သခွါးငဆစ်

(သုစိ)။ ငွေလကဉ္စ ကက္ကရီ။ ဓာန်။ ၅၉၇။
ကက္ကာရီ...တိပုသေ။ သုစိ။ ၁၀၃။

ကက္ကာရ (န) [က+ကရ+ဣ] (၁) ကက္ကာရ
မည်သော နတ်ပန်း။ (၂) ဖရုံ။ (၁) သ ဝေ
ကက္ကာရမရဟတိ။ ဇာ၊ ၁။ ၁၀၆။ တာဝ-
တိ သဘဝနတောပိ စတ္တာရော ဒေဝပုတ္တာ
ကက္ကာရနိ နာမ ဒိဗ္ဗပုပ္ဖိနိ တေဟိ ကတစုမ္မ-
ဋ္ဌကံ ပိဋ္ဌန္တိတော ဥဿဝဒဿနံ အာဂမိ သူ။
ဇာ၊ ၄။ ၂။ ၈၀။ (၂) မဟာဖလတာယ သဗ္ဗာသံ
ဝလ္လိဇာတိနံ ဘာတိ ဒိဗ္ဗတိတိ ဝါ ဝလ္လိဘော။
ကက္ကာရပိ။ ဓာန်၊ ၄။ ၅၉၇။

ကက္ကာရဇာတ (န) [ကက္ကာရ + ဇာတ] နွယ်
သီး၊ ဖရုံနွယ်သီး (မင်းပူးဦးဩဘာသ)။
တိဏိ ကက္ကာရဇာတာနိ၊ တသ္မိ သရသိ
ဗြာဟ္မဏ။ ဇာ၊ ၂။ ၃၄၅။ ကက္ကာရဇာတာနိတိ
ဝလ္လိဖလာနိ။ ဇာ၊ ၄။ ၇။ ၃၃။

ကက္ကာရဇာတက (န) [ကက္ကာရ + ဇာတက]
ကက္ကာရ နတ်ပန်းဆင်မြန်းနိုင်မည့်သူကို ပြရာ
ဖြစ်သောဇာတ်၊ ကက္ကာရဇာတ်။ ဇာတက-
ပါဠိ၊ ၄-နိပါတ်၊ ၃-ဝဂ်၊ ၆-ဇာတ်။ ဇာ၊ ၁။
၁၀၆။ ဇာ၊ ၄။ ၂။ ၇၉-၈၃။

ကက္ကာရပုပ္ဖ (န) [ကက္ကာရ + ပုပ္ဖ] ကက္ကာရ
နတ်ပန်း။ ကက္ကာရပုပ္ဖ ပဂ္ဂယ၊ ဗုဒ္ဓဿ အဘိ-
ဓမ္မပယ်။ အပါ၊ ၁။ ၁၉၆။ ထေရ၊ ၄။ ၁။ ၂၇၉။
(-အပါ၊ ၄။ ၂။ ၁၆၄။)

ကက္ကာရပုပ္ဖပူဇက (တိ) [ကက္ကာရပုပ္ဖ + ပူဇက]
ကက္ကာရနတ်ပန်းဖြင့်ပူဇော်သောသူ။ ကက္ကာ-
ရပုပ္ဖပူဇကော ထေရော။ အပါ၊ ၁။ ၁၉၆။

ကက္ကာရပုပ္ဖပူဇကတ္ထေရ (ပု) [ကက္ကာရပုပ္ဖပူ-
ဇက + ထေရ] ကက္ကာရနတ်ပန်းဖြင့် ပူဇော်ခဲ့
ဘူးသော မထေရ်။ ကက္ကာရပုပ္ဖပူဇကတ္ထေ-
ရဿာပဒါနံ စတုတ္ထံ။ အပါ၊ ၁။ ၁၉၆။

ကက္ကာရပုပ္ဖိယ (တိ) [ကက္ကာရပုပ္ဖ + ဣယ]
ကက္ကာရနတ်ပန်းဖြင့် ပူဇော်သောသူ။ အာ-
အဘိဓာန် (က-ဝဂ်) ၁-၂-ပ-မ-မ-သ-ဝ

ယသွာ ကက္ကာရပုပ္ဖိယော ထေရော ဣမာ
ဂါထာယော အဘာသိတ္ထံ။ အပါ၊ ၁။ ၃၃၀။

ကက္ကာရပုပ္ဖိယတ္ထေရ (ပု) [ကက္ကာရပုပ္ဖိယ +
ထေရ] ကက္ကာရနတ်ပန်း ပူဇော်ခဲ့ဘူးသော
မထေရ်၊ ကက္ကာရပုပ္ဖိယထေရ်။ ကက္ကာရပုပ္ဖိ-
ယတ္ထေရဿာပဒါနံ ဒုတိယံ။ အပါ၊ ၁။ ၃၃၀။

ကက္ကာရမာလာ (ထိ) [ကက္ကာရ + မာလာ]
ကက္ကာရနတ်ပန်း။ ကက္ကာရမာလံ ပဂ္ဂယ၊
ဗုဒ္ဓဿ အဘိဓမ္မပယ်။ အပါ၊ ၁။ ၃၃၀။

ကက္ကာရေတွာ (တြိ၊ ဝိ) [က + ကရ + ဧက +
တွာ?] ဟက်၍၊ ကက်ဟူသော အသံ
ပြု၍။ အဗ္ဗဗလံ ခါဒန္တော...အဇ္ဈောဟရိတုံ
အသက္ကောန္တော ကက္ကာရေတွာ နိဋ္ဌာဘိ။
ဇာ၊ ၄။ ၂။ ၉၆။

ကက္ကလ (န) [ကက္က + ဥလ?] ဝှေးပင်၊ ဂွေးပင်
(ဝဇီရ။ သျှ)။ ချယားပင်၊ ခရေပင် (သဒ္ဓတ္ထ-
ကောတ္ထုဘ)။ အဗ္ဗာဇကံ အမူလကံ ပိဗလ-
ကက္ကလ။ ဝဇီရ။ ၃၁၉။

ကက္ကပနိသေဝိတ (တိ) [ကက္က + ဥပနိသေဝိတ]
မျက်နှာချေမှုန်တို့ဖြင့် လိမ်းကျံခြယ်သအပ်
သော။ တံ နူန ကက္ကပနိသေဝိတံ မုခံ၊
အာဒါသဒန္တာထရပစ္စဝေက္ခိတံ။ ဇာ၊ ၂။ ၆၉။
ကက္ကပနိသေဝိတန္တိ သာသပကက္က လောဏ-
ကက္က မတ္တိကကက္က တိလကက္က ဟလိဒ္ဓိကက္က-
မုခစ္ဆန္တကေဟိ ဣမေဟိ ပဉ္စဟိ ကက္ကေဟိ
ဥပနိသေဝိတံ။ ဇာ၊ ၄။ ၅။ ၃၂။

ကက္ကေတန (ပု) [ကက္က + တေ + န။ (ကင်္ဂေဋ္ဌ-
သံ)] ကက္ကေတန မည်သော ကျောက်မျက်
ရတနာ။ (၎င်းကျောက်သည် ကျောက်
ရတနာမျိုး ၂၄-ပါးတို့တွင် တပါးအပါအဝင်
ဖြစ်၏။) ကက္ကေတနော၊ ပုလ္လာကော၊
ဝိမ္မလော။ ဥဒါန၊ ၄။ ၉၁။ (ဓာန်၊ ၄။ ၁၂၅-၁၂၆။
ဂတ္ထဝါနော ပါဠိရှိ၍ ဂတ္ထဝါနံ-ဟု ပြန်ဆို၏။)
မဏိ (ဥဒါန၊ ၄။ ၉၁-၂) လည်း ကြည့်။

ကကွတိ (ကြိ) [ကကွ+အ+တိ] ရယ်မော၏။
ရယ်ရွှင်၏။ ကကွ ဟသနေ။ ကကွတိ။ နိတိ။
ဓာ။ ၂၁။

ကကွဋ္ဌ (တိ) [ကရ+ဋ္ဌ။ ကိဗ္ဗိသံ ကရေတိတိ
ကကွဋ္ဌော။ မောဂ်။ ၂၂။ ကကွ+အလ။
လ-ဋ္ဌ ပြု။ ဓာန်၊ ၇။ ၇၄။] (၁) မာသော။
(က) ခက်မာသော (ရုပ်တရား)။ (ခ) မာ
ကျောသော (ကျောက်စသော အရာဝတ္ထု)။
(ဂ) မာသော (အသံ)။ (၂) ကြမ်းကြုတ်
ရက်စက်သော။ (၃) ကြမ်းတမ်းသော။
(က) ကြမ်းတမ်း - ခက်ထန် - သော
(စကား)။ (ခ) ကြမ်းတမ်း - ဆိုးဝါး - သော
(အိပ်မက်)။ (ဂ) ကြမ်းတမ်း - သောင်း
ကျန်း - သော (ကိလေသာစသည်)။ (ဃ)
ကြမ်းတမ်း - ဆိုးဝါး - ရုန့်ရင်းသော (အဓိ-
ကရုဏ်း)။ (င) နှုတ်ကြမ်းသော၊ ဆန့်ကျင်
ဘက်ဖြစ်သောစကားကိုပြောကြားခြင်းအား
ဖြင့် ကြမ်းတမ်းသော။ သူ။ (စ) ကြမ်းတမ်း
သော စိတ်နှလုံးရှိသော၊ ခက်ထန်တင်းမာ
သော၊ စိတ်ဓာတ်အားဖြင့် ကြမ်းတမ်းသော။
သူ။ (ဆ) ပြင်းထန်သော။

(၁) မာသော။ (က) ခက်မာသော
(ရုပ်တရား)။ ယံ ကိဉ္စိ ရာဟုလ အဇ္ဈတ္တံ
ပစ္စတ္တံ ကကွဋ္ဌံ ခရိဂတံ ဥပါဒိန္နံ။ မ၊ ၂။ ၈၄။
(-မ၊ ၃။ ၂၈၃။ အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၅၂။ သုတ္တနိ၊ ၄။
၁။ ၄၉။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၄။ ၄၄။) ကကွဋ္ဌန္တိ ကထိနံ။
ယသ္မာ တံ ထဒ္ဓဘာဝေန သဟဇာတနံ
ပတိဋ္ဌာ ဟောတိ၊ တသ္မာ “ထဒ္ဓ”န္တိ ဝုတ္တံ။
မ၊ ၃။ ၂။ ၁၆၆။

(ခ) မာကျောသော (ကျောက်စသော
အရာဝတ္ထု)။ မောရိနိယောပိ ကပေါတိ-
နိယောပိ ကိန္နု တာ ကကွဋ္ဌာနိ ပါသာဏာနိ
သက္ကရာယော စ ခါဒန္တိ။ မိလိန္ဒ၊ ၆၉။ (-စရိ-
ယာ၊ ၄။ ၂၉။)

(ဂ) မာသော (အသံ)။ ယာနိ တာနိ
ရုက္ခာနိ ဒဋ္ဌာနိ သာရဝန္တာနိ၊ တာနိ ကုဋ္ဌာရိ-
ပါသေန အာကောဋိတာနိ ကကွဋ္ဌံ ပဋိ-
နဒန္တိ။ အံ၊ ၃။ ၁၇။

(၂) ကြမ်းကြုတ်ရက်စက်သော။ ဂရ-
ဟိတော ဥပဝဒိတော ဖရူသေန ကကွဋ္ဌေန
နပ္ပဋိဝဇ္ဇာ၊ နပ္ပဋိဘဏေယျ။ မဟာနိ၊ ၃။ ၁။
၃၉၉။ (-ဝိ၊ ၂။ ၁၆၈၊ ၂၈။ ဝိ၊ ၅။ ၂၉၄။ မ၊ ၄။
၄။ ၂၃၄။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၂၉၂။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၃၁၂။ သံ၊
၄။ ၃။ ၂၀။ ဥဒါန၊ ၄။ ၅၈။) ကကွဋ္ဌေနာတိ
ဒါရုဏေန။ မဟာနိ၊ ၄။ ၃၇၂၊ ၄၁၃။ (-မ၊ ၄။
၂။ ၂၂၉။ မ၊ ၃။ ၂။ ၂၄၈။)

(၃) ကြမ်းတမ်းသော။ (က) ကြမ်း
တမ်း - ခက်ထန် - သော (စကား)။ ဂါဠေန
ကကွဋ္ဌေန။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၂၄၁။ (-ဓမ္မ၊ ၄။ ၂။
၉၃။) ကကွဋ္ဌေနာတိ အတိကကွဋ္ဌေန
မဗ္ဗစ္ဆေဒကေန ထဒ္ဓဝစနေန။ အံ၊ ၃။ ၂။ ၂၁၅။
ကေစိ စ ဇနာ ကကွဋ္ဌာယ ဝါစာယ ဝုတ္တာ
အဂ္ဂိနာ ဝိယ လောဟာဒယော မုဒုဘာဝံ
ဂစ္ဆန္တိ။ သီ၊ ၃။ ၁။ ၂။ ၂၅၅။

(ခ) ကြမ်းတမ်း - ဆိုးဝါး - သော
(အိပ်မက်)။ ကကွဋ္ဌာ မဟာရာဇ သုပိနာ။
ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၃၅၄။ (-ဇာ၊ ၄။ ၂။ ၃၁။)

(ဂ) ကြမ်းတမ်း - သောင်းကျန်း -
သော (ကိလေသာစသည်)။ တေ ဥပ္ပဇ္ဇ-
မာနာ မဟာအနတ္တံ ကရိယန္တိ ကကွဋ္ဌာ ဝါဠာ
ဝိသဒ္ဓဋ္ဌသလ္လသဒိသာ။ မ၊ ၄။ ၁။ ၁၄၄။ (-အံ၊
၄။ ၁။ ၃၆၆။ အဘိ၊ ၄။ ၁။ ၂၄၈။) ကကွဋ္ဌာတိ
ဖရူသာ။ မ၊ ၃။ ၁။ ၂၄၅။

(ဃ) ကြမ်းတမ်း - ဆိုးဝါး - ရုန့်ရင်း -
သော (အဓိကရုဏ်း)။ ဣဒံ ခေါ အဓိကရုဏံ
ကကွဋ္ဌဉ္စ ဝါဠဉ္စ။ ဝိ၊ ၄။ ၄၉၇၊ ၅၀၀။ (-ဝိ၊ ၄။
၁။ ၄၀။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၄၀၉။)

(င) နှုတ်ကြမ်းသော၊ ဆန့်ကျင်ဘက်ဖြစ်
သောစကားကို ပြောကြားခြင်း အားဖြင့်

ကြမ်းတမ်းသောသူ။ ဒါရုဏော ကကွဋ္ဌော။
မ၊ဋ္ဌ၊၃။၈။ ဝိရုဒ္ဓဝါဒတာယ ကကွဋ္ဌော။
မ၊ဋ္ဌ၊၃။၆။

(စ) ကြမ်းတမ်းသော စိတ်နှလုံးရှိ
သော၊ ခက်ထန်တင်းမာသော၊ စိတ်ဓာတ်
အားဖြင့် ကြမ်းတမ်းသောသူ။ ဖရုသာတိ
ကကွဋ္ဌာ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၀။ ဒါရုဏော
ကကွဋ္ဌော။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၇။ ကကွဋ္ဌာတိ
ဒါရုဏာ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၉၇။ ထဒ္ဒဟဒယော
ကကွဋ္ဌော။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၇၀။

(ဆ) ပြင်းထန်သော။ သောရဝိသ (သံ၊
ဋ္ဌ၊၂။၃၂၅) ကြည့်။

ကကွဋ္ဌကထာ (ထိ) [ကကွဋ္ဌ+ကထာ] ကြမ်း
တမ်း-ရက်စက်-သော စကား။ ကကွဋ္ဌ-
ကထာယ နံ ပုတ္တသောကံ ဟောပေဿာမိ။
စရိယာ၊ဋ္ဌ၊၉၄။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၃၄၅။

ကကွဋ္ဌကမ္မ (န) [ကကွဋ္ဌ+ကမ္မ] (၁) ကြမ်း
ကြုတ် - ရက်စက်-သော အမှု။ (တိ) (၂)
ကြမ်းကြုတ်-ရက်စက်-သော အမှုရှိသော၊
သူ။ (၁) မာ ဝေရူပံ ကကွဋ္ဌကမ္မံ ကရောဟိတိ
အာဟ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၆၄။ (-အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၇၉။
ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၀၇။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၅၇။) (တိ) (၂)
မာဂဝိကာဒယော ဝါ ကကွဋ္ဌကမ္မာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။
၃၆၉။ ကကွဋ္ဌကမ္မာတိ ဖရုသကမ္မာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။
၄၈။

ကကွဋ္ဌကမ္မန္တ (တိ) [ကကွဋ္ဌ+ကမ္မန္တ] ကြမ်း
ကြုတ် - ရက်စက်-သော အမှုရှိသောသူ။
အခိဏကမ္မန္တောတိပိ ပါဌော၊ ကကွဋ္ဌကမ္မ-
န္တောတိ အတ္ထော။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇၂။ ကကွဋ္ဌ-
ကမ္မန္တော ဒါရုဏကမ္မန္တော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၉၀။
(-သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀၅။)

ကကွဋ္ဌခရတာ (ထိ) [ကကွဋ္ဌ+ခရ+တာ] ခက်မာ
ကြမ်းတမ်းသည်၏အဖြစ်၊ ခက်မာကြမ်းတမ်း
သော သဘော။ သော ပန ယသ္မာ ပထဝီ-

ဓာတုယာ ကကွဋ္ဌခရတာ ဟောတိ။ အနုဋ္ဌိ၊
၂။၅၂။

ကကွဋ္ဌဂစ္ဆလတာ (ထိ) [ကကွဋ္ဌ+ဂစ္ဆ+လ-
တာ] ကြမ်းတမ်းသော ချဲ့နွယ်။ န တတ္ထ
ကဏှကိကာ ကကွဋ္ဌဂစ္ဆလတာ ဟောန္တိ။
အကဏှကာ ပုပ္ဖဖလသမ္ပန္နာ ဝေ ဟောန္တိ။
အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၉၁။

ကကွဋ္ဌစာရ (ပု) [ကကွဋ္ဌ+စာရ] ကြမ်းတမ်း
သောအကျင့်။ ကကွဋ္ဌစာရော စဿာ န
လူသေဘာဝေါ၊ အထ ခေါ တဏှာဝသေန
ထိရဂ္ဂဟဏံ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁၉။

ကကွဋ္ဌဋ္ဌ (ပု) [ကကွဋ္ဌ+အတ္ထ။ ထွ-ကို ဋ္ဌ-ပြု။]
ကြမ်းတမ်းခက်မာသော - အနက် - သ
ဘော။ ဒွေပိ ပထဝီဓာတုယော ကကွဋ္ဌဋ္ဌေန
လက္ခဏတော ကော ပထဝီဓာတု ဝေါတိ
ဒဿေတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၁။ (-အံ၊ဋ္ဌ၊၂။
၃၅၁။)

ကကွဋ္ဌတရ (တိ) [ကကွဋ္ဌ+တရ] အထူးသဖြင့်
-အလွန်-ကြမ်းတမ်းသော။ “ဒုဗ္ဗစော ရာ-
ဟုလော၊ ဥပဇ္ဈာယဿပိ ဝစနံ န ကရော-
တိ”တိ စ ဂရဟုပုတ္တိတော ကကွဋ္ဌတရာ
ပိဋ္ဌာ နာမ နတ္ထိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၉၇။

ကကွဋ္ဌတာ (ထိ) [ကကွဋ္ဌ+တာ] (၁) (က)
ကြမ်းတမ်း - ခက်ထန် - မနူးညံ့-သည်၏
အဖြစ်။ (ခ) ကြမ်းတမ်း - ပြင်းထန် -
ဆိုးဝါး - သည်၏အဖြစ်။ (၂) ခက်မာ
သည်၏အဖြစ်၊ ခက်မာသော သဘော
လက္ခဏာ။ (၁) (က) တတ္ထ ကတမော
အမဒ္ဒဝေါ၊ ယာ အမဒ္ဒတာ အမဒ္ဒဝတာ
ကကွဋ္ဌိယံ ဖာရုသိယံ ကကွဋ္ဌတာ ကဋ္ဌိနတာ
ဥဇ္ဈိတ္တတာ အမဒ္ဒတာ၊ အယံ ဝုစ္စတိ အမဒ္ဒ-
ဝေါ။ အဘိ၊ဝိ။၃၇၄။ (-ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၂၇၂။
ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၆။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ၊၂၂၁။ သာရတ္ထ၊၂။
၂၃၇။) (ခ) မနုဿလောကေ ဥတုနော
ကကွဋ္ဌတာယ ဝါတာတပေန ဖုဠဂတ္တော

ကာလမကာသိ။ ဒီ၊ဇီ၊၂။၇၉။ (၂) ကေသေ
ကကွဠတာ ပထဝီဓာတု။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၄၉။
(-အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၇။)

ကကွဠတာဒိဘေဒ (တိ) [ကကွဠတာ + အာဒိ
+ဘေဒ] ကြမ်းတမ်းသည်၏အဖြစ် အစရှိ
သည်အထူးရှိသော။ အတ္တနောကကွဠတာဒိ-
ဘေဒံ သရသလက္ခဏံ ပဋိစ္စာဒေတွာ။ အဘိ၊
ဋ္ဌ၊၁။၃၃၇။

ကကွဠတာမိကတာ (ထိ) [ကကွဠတာမိက +
တာ] ခက်မာသော သဘောလက္ခဏာ၏
လွန်ကဲသည်၏အဖြစ်။ ကေသာ ကကွဠတ္တ-
လက္ခဏာတိ ကကွဠတာမိကတာယ ဝုတ္တာ။
မူလဇီ၊၂။၄၂။

ကကွဠတ္တ (န) [ကကွဠ+တ္တ] (က) ခက်မာ
သည်၏အဖြစ်။ ခက်မာသောသဘော။ (ခ)
ကြမ်းတမ်း - ဆိုးဝါး - ရုန့်ရင်း - သည်၏
အဖြစ်။ ကြမ်းတမ်း - ဆိုးဝါး - ရုန့်ရင်း -
သော သဘော။ (က) ယံ အဇ္ဈတ္တံ ပစ္စုတ္တံ
ကကွဠံ ခရိဂတံ ကကွဠတ္တံ ကကွဠဘာဝေါ
အဇ္ဈတ္တံ ဥပါဒိန္နံ။ အဘိ၊ဝိ၊၈၄။ (-မ၊ဋ္ဌ၊၁။
၂၇။) ကကွဠတ္တန္တိ ကကွဠဘာဝေါ။ ကကွဠ-
ဘာဝေါတိ ကကွဠသဘာဝေါ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။
၅၂။ (-မ၊ဇီ၊၁။၆၉။) ကကွဠတ္တံ ကဋိန-
ဘာဝေါ။ ဒီ၊ဇီ၊၁။၁၀၅။ အံ၊ဇီ၊၁။၁၃၁။
(ခ) သိယာပိ တံ အဓိကရဏံ ကကွဠတ္တာယ
ဝါဠတ္တာယ ဘေဒါယ သံဝတ္ထေယျ။ ဝိ၊၄။
၂၀၇-၉။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၅၉။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၄၀၉။
(ကခါ၊ဋ္ဌ။၂၉။ မ၊ဇီ၊၂။၂၄၄-တို့၌ ကကွ-
ဠတ္တာယ-ဟု ရှိသည်။) ကကွဠတ္တာယ ဝါ-
ဠတ္တာယာတိ ကကွဠဘာဝါယ စေဝ ဝါဠ-
ဘာဝါယ စ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၃၇။ ကခါ၊ဇီ၊သစ်။
၄၄၉။ (-မ၊ဋ္ဌ၊၄။၃၀။)

ကကွဠတ္တလက္ခဏ (တိ) [ကကွဠတ္တ + လက္ခဏ]
(က) ခက်မာသည်၏အဖြစ် တည်းဟူသော -
မှတ်ကြောင်း - လက္ခဏာ - ရှိသော (ပထဝီ

ဓာတ်)။ (ခ) ခက်မာသည်၏အဖြစ်ဖြင့် မှတ်
အပ်သော (ပထဝီဓာတ်)။ (က) ကကွဠတ္တ-
လက္ခဏာ ပထဝီဓာတ်။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၆၇။
၃၇၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၃၆၂။ (-အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၂။)
လက္ခယတိ တေနာတိ လက္ခဏံ။ ကကွဠတ္တံ
လက္ခဏမေတိဿာတိ ကကွဠတ္တလက္ခဏာ။
ဝိသုဒ္ဓိ၊ဇီ၊၁။၄၄၇။ (ခ) အထ ဝါ လက္ခယ-
တိတိ လက္ခဏံ။ ကကွဠတ္တံ ဟုတွာ လက္ခယ-
မာနာ ဓာတု ကကွဠတ္တလက္ခဏာတိ ဝေမေတ္ထ
အတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဇီ၊၁။၄၄၇-၉။

ကကွဠဒုက္ခုပ္ပါဒ (ပ) [ကကွဠ + ဒုက္ခ + ဥပ္ပါဒ]
ကြမ်းတမ်း - ပြင်းထန် - ဆိုးဝါး - သော
ဆင်းရဲ၏ဖြစ်ခြင်း။ တဿ ပုရိသဿ ကကွဠ-
ဒုက္ခုပ္ပါဒေါ ဝိယ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၁၇။

ကကွဠပထဝီ (ထိ) [ကကွဠ + ပထဝီ] ခက်မာ
သော သဘောရှိသော - ကကွဠ - ပထဝီ
ဓာတ်။ တာသု “ကတမာ စာဝုသော အဇ္ဈ-
တ္တိကာ ပထဝီဓာတု၊ ယံ အဇ္ဈတ္တံ ပစ္စုတ္တံ ကကွဠံ
ခရိဂတံ”န္တိအာဒိသု ဝုတ္တာ အယံ ကကွဠ-
ပထဝီ နာမ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၄၄။

ကကွဠဗရသကမ္မ (တိ) [ကကွဠ + ဗရသ + ကမ္မ]
ကြမ်းတမ်း၊ ရုန့်ရင်းသော အမှုရှိသော။ လုဒ္ဓ-
ကမ္မ (ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၇၄) ကြည့်။

ကကွဠဗရသဘာဝ (ပ) [ကကွဠဗရသ + ဘာဝ]
ကြမ်းတမ်း၊ ရုန့်ရင်းသည်၏အဖြစ်။ တဒါ
ခဏ္ဍဟာလဿ ကကွဠဗရသဘာဝံ ဇာနန္တောပိ
အဇ္ဈုပေက္ခိတွာ ဓမ္မေန သမေန အနုဿ
ဝိနိစ္ဆယော။စရိယာ၊ဋ္ဌ။၆၃။ (-ဒီ၊ဇီ၊၂။၃၁။)

ကကွဠဗရသသာဟသိကဘာဝ (ပ) [ကကွဠ +
ဗရသ + သာဟသိက + ဘာဝ] ကြမ်းတမ်း၊
ရုန့်ရင်း၊ နိုင်ထက်ကလူ ပြုတတ်သူ၏အဖြစ်။
အာစရိယော အင်္ဂဝိဇ္ဇာနုဘာဝေန တဿ
ကကွဠဗရသသာဟသိကဘာဝံ ဥ တွာ တာတ
တွံ ကကွဠော ဗရသော သာဟသိကော။
ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၇၃။

ကကွဠုယနာဒိလက္ခဏ (န) [ကကွဠု+ယန+အာဒိ+လက္ခဏ] ခက်မာခြင်း၊ တွေ့ထိခြင်း အစရှိသောလက္ခဏာ။ သဘာဝဓမ္မာနံ ကကွဠုယနာဒိလက္ခဏဿ အညထာဘာဝေါ လက္ခဏညထတ္တံ။ သံ၊ ဇိ၊ ၂။ ၅၃၃။

ကကွဠုယနာဒိသဘာဝ (ပ) [ကကွဠုယနာဒိ+သဘာဝ] ခက်မာခြင်း၊ တွေ့ထိခြင်းအစရှိသောသဘော။ လက္ခဏတောတိ ကကွဠုယနာဒိသဘာဝတော။ - နေတ္ထိ၊ ၄။ ၉၈။ (-သာရတ္ထ၊ ၁။ ၉။ ဒီ၊ ဇိ၊ ၁။ ၃၇၃။ သီ၊ ဇိ၊ သစ်၊ ၂။ ၄၀၀။ အံ၊ ဇိ၊ ၁။ ၁၂၀။)

ကကွဠုယနာဒိသရူပ (တိ) [ကကွဠုယနာဒိ+သရူပ] ခက်မာခြင်း၊ တွေ့ထိခြင်း အစရှိသောသဘော။ န ဟိ သဘာဝဓမ္မာနံ ကကွဠုယနာဒိသရူပတော သဒ္ဓေန ဝစနိယဘာဝံဘဇတိ။ အနု၊ ဇိ၊ ၁။ ၁၉၅။

ကကွဠုဘာဝ (ပ) [ကကွဠု+ဘာဝ] (၁) ခက်မာသည်၏အဖြစ်၊ ခက်မာသော သဘော။ (၂) ကြမ်းတမ်း - မသိမ်မွေ့ - မနူးညံ့ - သော သူ၏အဖြစ်၊ ကြမ်းတမ်း - မသိမ်မွေ့ - မနူးညံ့ - သောသဘော။ (၃) ကြမ်းကြုတ် - ရက်စက် - သူ၏အဖြစ်၊ ကြမ်းကြုတ် - ရက်စက် - သော သဘော။ (၄) ကကွဠုတ္တံ ကြည့်။ (၂) ကကွဠုဘာဝေါ ကကွဠုယံ။ အဘိ၊ ဇိ၊ ၂။ ၄၇၅။ (-အံ၊ ဇိ၊ ၁။ ၇၆။) (၃) တံ သုတုာ ဒီပိကော “အယံ ဓုတ္တိကာ မံ မာတုလဝါဒေန ဝဉ္ဇေတုကာမာ၊ န မေ ကကွဠုဘာဝံ ဇာနာတိ” တိ စိန္တေတော ဒုတိယံ ဂါထမာဟ။ ဇာ၊ ဇိ၊ ၂။ ၄၅၆။

ကကွဠုဘာဝတ္ထ (ပ) [ကကွဠုဘာဝ+အတ္ထ] ကြမ်းတမ်းသည်၏အဖြစ် ဟူသော အကျိုး၊ ရုန်းရင်းဆန်ခတ်ဖြစ်ခြင်း ဟူသော အကျိုး၊ လက်၊ ခဲ၊ တုတ် စသည်တို့ဖြင့် ရိုက်နှက်သတ်ပုတ်၍ သွေးထွက်သလို အကြမ်းဖက်မှု

ဖြစ်ပေါ်ခြင်းအကျိုး။ ဝါဠုတ္တ (အံ၊ ဇိ၊ ၂။ ၁၁) ကြည့်။

ကကွဠုဘာဝသာမည (န) [ကကွဠုဘာဝ+သာမည] ခက်မာသော သဘောလက္ခဏာ၏တူသည်၏အဖြစ်၊ ခက်မာသော သဘောလက္ခဏာအားဖြင့် တူခြင်း။ နာနာသဘာဝ(မ၊ ဇိ၊ ၂။ ၁၆၇) ကြည့်။

ကကွဠုဘာဝသိဒ္ဓ (တိ) [ကကွဠုဘာဝ+သိဒ္ဓ] ခက်မာသည်၏ အဖြစ် - ခက်မာသော သဘော - ၏ပြီးခြင်း။ ကကွဠုဘာဝသိဒ္ဓေါ သဟဇာတဓမ္မာနံ အာဓာရဘာဝေါ ပတိဋ္ဌာဘာဝေါ။ အံ၊ ဇိ၊ ၂။ ၁၄၅။

ကကွဠုဘာဝါပါဒန (န) [ကကွဠုဘာဝ+အာပါဒန] ခက်မာသောသဘောသို့ ရောက်စေခြင်း။ ပထဝီအာဒိနံ ကကွဠုဘာဝါဒိ၊ တံသမဂ္ဂိနော ပုဂ္ဂလဿ ကကွဠုဘာဝါပါဒနာဒိနာ....ဝေဒိတဗ္ဗာ။ သံ၊ ဇိ၊ ၂။ ၃၂၇။

ကကွဠုရာဇ (ပ) [ကကွဠု+ရာဇ] ကြမ်းကြုတ် - ရက်စက် - သောမင်း။ ပစ္ဆာ ကကွဠုရာဇနံ ယေဝ ကာလေ တေ ဥပ္ပန္နံ။ ဇာ၊ ဇိ၊ ၄။ ၁၉၃။

ကကွဠုလက္ခဏ (န) [ကကွဠု+လက္ခဏ] (၁) ခက်မာသောသဘောလက္ခဏာ။ (တိ) (၂) ခက်မာသော သဘောလက္ခဏာ ရှိသော (ပထဝီဓာတ်)။ (၁) ပထဝီဓာတ်ယာ ကကွဠုလက္ခဏံ။ ဥဒါန၊ ဇိ၊ ၁။ ၁၃၃။ (တိ) (၂) ပထဝီဓာတ် ကကွဠုလက္ခဏာ။ အဘိ၊ ဇိ၊ ၁။ ၃၇၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၃၄၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၂၆။ ဣတိဝုတ်၊ ဇိ၊ ၂။ ၃၄၆။ (-နေတ္ထိ၊ ဇိ၊ ၁။ ၇၂။)

ကကွဠုလက္ခဏာဓိကတာ (ထိ) [ကကွဠုလက္ခဏာဓိက+တာ] ခက်မာသော - သဘော - လက္ခဏာ - လွန်ကဲသည်၏အဖြစ်။ ကကွဠုလက္ခဏာဓိကတာယ ကေသာဒိ ကကွဠုလက္ခဏာ ဝုတ္တာ။ နေတ္ထိ၊ ဇိ၊ ၁။ ၇၂။

ကကွဋ္ဌဝိသ (ပု၊ န) [ကကွဋ္ဌ+ဝိသ] ပြင်းထန်-
ထက်မြက် - သော အဆိပ်၊ ဆေးကု မရ
သော - ဆေးကုရန် ခဲယဉ်းသော - အဆိပ်။
သောရဝိသ (သံ၊ ဇိ၊ ၂။ ၃၂၅) ကြည့်။

ကကွဋ္ဌသဒ္ဓ (ပု) [ကကွဋ္ဌ+သဒ္ဓ] ကြမ်းတမ်း -
စူးရှ - သောအသံ။ ခရဿရ (အံ၊ ဌ၊ ၂။ ၃၉၄)
ကြည့်။

ကကွဋ္ဌသဘာဝ (ပု) [ကကွဋ္ဌ+သဘာဝ] ခက်
မာသော သဘော။ ကကွဋ္ဌတ္တ-ကြည့်။

ကကွဋ္ဌသူစိ (ထိ) [ကကွဋ္ဌ+သူစိ] မာကျော
သောအပ်။ ကထိနသူစိ ဝိယာတိ ဆနသု-
ခမဘာဝါပါဒနေန ကကွဋ္ဌသူစိမိဝ ကတွာ။
သီ၊ ဇိ၊ သစ်၊ ၂။ ၂၇၇။

ကကွဋ္ဌဟဒယ (တိ) [ကကွဋ္ဌ+ဟဒယ] ကြမ်း
တမ်း - ဆိုးယုတ် - သော စိတ်ရှိသော။ ထဒ္ဓ
(ထေရ၊ ဌ၊ ၂။ ၃၆၄) ကြည့်။

ကကွဋ္ဌာဒိဘာဝ (ပု) [ကကွဋ္ဌ+အာဒိ+ဘာဝ]
ကြမ်းတမ်းခြင်း အစရှိသော သဘော။
တဿ ဗလံ ကကွဋ္ဌာဒိဘာဝဉ္စ နိဿာယ....
နိက္ခိပန္နိ။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၁၈၃။

ကကွဋ္ဌိယ (န) [ကကွဋ္ဌ+ဣယ] (၁) ကြမ်း
တမ်း - ခက်ထန် - ခိုင်မာ - သော ပုဂ္ဂိုလ်၏
အဖြစ်။ (၂) ကြမ်းတမ်း - ခက်ထန် - မန္တု-
ညံ့ - သည်၏အဖြစ်၊ ကြမ်းတမ်းခြင်း။ (၁)
တတ္ထ ကတမော ထမ္ဘော၊ ယော ထမ္ဘော
ထမ္ဘနာ ထမ္ဘိတတ္ထံ ကကွဋ္ဌိယံ။ အဘိ၊ ဝိ၊ ၃၆၃။
ကကွဋ္ဌဿ ပုဂ္ဂလဿ ဘာဝေါ ကကွဋ္ဌိယံ။
အဘိ၊ ဌ၊ ၂။ ၄၅၁။ (၂) ကကွဋ္ဌဘာဝ (၂)
ကြည့်။

ကကွာရေတွာ (ကြိ၊ ဝိ) [က+ကရ+ဇာ+
တွာ?] ဟက်၍၊ သွန်၍၊ ထွေး၍။ ဥပကဋ္ဌေ
ကာလေ နိရုဒ္ဓကဋ္ဌာနေ ဘတ္တံ ဘုဉ္ဇိတွာ
ကကွာရေတွာ ဒွေ တယော ခေဋ္ဌပိဇ္ဈေ ပါ-
တေတွာ ဥဒကဋ္ဌာနံ ဂန္ဓာမုခံ ဝိက္ခာလေတဗ္ဗံ။

ဝိ၊ ဌ၊ ၃။ ၁၁၉။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ၊ ၁၂၂။ ကကွာရေ-
တွာတိ သိဉ္ဇိတွာ။ ပါစိတ်၊ ယော၊ ၁။ ၇၇။
ကကွာရေတွာ-လည်း ကြည့်။

ကကံ (ပု) [ကကံ + အ] သင်တိုင်းဝတ်ငှက်
(ဓာန်၊ သျ)။ ငှက်ကြီးတုံးစပ် (ဓာန်၊ သျ၊
သစ်)။ ဘုမ္မတီးငှက်၊ ဥဗျိုင်းငှက် (ဧကေ-
ဝါဒ)။ ပုန စပရံ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု သေယျ-
ထာပိ ပဿေယျ သရိရံ သိဝထိကာယ ဆန္ဒိ-
တံ ကာကေဟိ ဝါ ခဇ္ဇမာနံ ကုလလေဟိ ဝါ
ခဇ္ဇမာနံ ဂိဇ္ဈေဟိ ဝါ ခဇ္ဇမာနံ ကကေဟိ ဝါ
ခဇ္ဇမာနံ။ ဒီ၊ ၂။ ၂၃၅။ မ၊ ၁။ ၇၄၊ (- ၁၂၃။ မ၊
၂။ ၂၇။ စရိယာ။ ၄၁၅။)

ကကံဋ္ဌ (ပု) [ကကံ+အဋ္ဌ] ချပ်မိန့်ညို၊ စစ်ဝတ်
တန်ဆာ။ သန္နာဟော ကကံဋ္ဌော ဝဗ္ဗံ ကဝ-
စော ဥရစ္ဆဒေါ ဇာလိကာတိ ဟိ အတ္ထ-
တော ကေ။ သီ၊ ဇိ၊ သစ်၊ ၂။ ၃၃။

ကကံဏ (န) [က + ကဏ။ ကဏ + အ။
ကဏိ + ယု။ ကကံ + ယု။ ကာ သဒ္ဓေ၊ ကဏ-
ပစ္စယော။ ကဏသဒ္ဓေ ဝါ၊ ဒွိတ္တံ၊ ကကံဏံ။
ကကံ ဂတျတ္ထေ ဝါ၊ ယု။ ကကံ လောလေ့
ဝါ။ ကကံတိ ယေနာတိ ကကံဏံ၊ ကရဏေ
ယု။ ဓာန်၊ ဇိ၊ ၂၈၆။] (ပုလဲ စိန် စသည်တို့
ဖြင့် ခြယ်စီအပ်သော) လက်ကောက်။ (ဓာန်၊
သျ-၌ ပုတီး။ တောင်ပေါက်၊ ဓာန်၊ သျ-၌
လက်ကြပ်။ သီဟိုဠ်၊ သျ-ဟောင်း၌ လက်
ကောက် သာမန်ဟု ပြန်ဆို၏။) ကကံဏံ
သုကတံ သုနိဋ္ဌိတံ၊ သောဘရေ သု မမ ကဏ္ဏ-
ပါဠိယော။ ထေရီ၊ ၄၀၉။ ထေရီ၊ ဌ၊ ၂၁၅။
ဒွယံ မုတ္တာဒိ သဋ္ဌိတ ဝလယ ဝိကတျာဘရ-
ဏော။ ဓာန်၊ ဇိ၊ ၂၈၆။

ကကံတိ (ကြိ) [ကကံ+အ+တိ] (၁) သွား
၏။ (၂) လျှပ်ပေါ်လော်လည်၏၊ ထိုမှ ဤမှ
လျှပ်ရှား၏။ (၁) ကကံ.... ဂတျတ္တာ။ ကကံ-
တိ။ နိတိ၊ ဓာ၊ ၁၇။ (၂) ကကံဏ-ကြည့်။

ကန်ပတ္တ (န) [ကန်+ပတ္တ] သင်တိုင်း ဝတ်
ငှက်တောင်။ (ဇာတ်၊ သျှ-၌ သိန်းတောင်ဟု
ရှိ၏။) ဣဒံ တေ သမဏာယုတ္တံ၊ အသိဉ္စ
မေ မညသိ ကန်ပတ္တံ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၅၁၃။
ကန်-လည်း ကြည့်။

ကန်လ (ပု၊န) [ကန်+အလ ?] (၁) အသား
မကပ်သောအရိုး (ရင်ဘတ်ရိုး၊ ကျောက်
ကုန်းရိုး၊ ဦးခေါင်းရိုး)။ (၂) အစု၊ အပုံ၊
အပေါင်း။ (၁) အဋ္ဌကန်လူပမာတိ တွေ
အဋ္ဌိ ဝေ နိမ္မိသတာယ ကန်လန္တိ စ ဝုစ္စတိ။
ဝိမတိ၊ ၂။၄၈။ နိမ္မိသတ္တာ ကန်လန္တိ ဝုစ္စတိတိ
ဣမိနာ ဝိဂတမံသာယ အဋ္ဌကန်လိကာယ
ဥရုဋ္ဌိမိ ဝါ ပိဋိကဏုကေ ဝါ သိသဋ္ဌိမိ ဝါ
ကန်လသဒ္ဓေါ နိရုဋ္ဌောတိ ဒဿေတိ။ မ၊ဋ္ဌိ၊
၃။၂၃။ အဋ္ဌကန်လ (၁) လည်း ကြည့်။
(၂) အဋ္ဌကန်လ (၂) ကြည့်။

ကန်ဆိဒ (တိ) [ကန်+ဆိဒ+အ] ယုံမှားခြင်း
ကို (-ပယ်ဖျောက် - သုတ်သင် - ရှင်းလင်း
-) ဖြတ်တောက် - တတ်သောသူ။ ကန်-
စွဲကြည့်။

ကန်စွဲဒ (တိ) [ကန်+ဆိဒ+အ] ယုံမှားခြင်းကို
ဖြတ်တောက်တတ်သောသူ။ တံ၊ ကန်ဆိဒံ
မုနိ* အနေဇ(သုတ္တနိ။ ၂၉၄) နိ တံ ဝေရူပံ
စတုသစ္စပဋိဝေဓေန အတ္တနော၊ ဒေသနာယ
စ ပဒေသံ ကန်စွဲဒနေန ကန်စွဲဒံ။ သုတ္တနိ၊
ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၄၆။

ကန်စွေဒ (တိ) [ကန်+ဆိဒ+အ] ယုံမှားခြင်း
ကိုဖြတ်တောက်တတ်သောသူ။ ကန်စွေဒေါ
မဟာဝိရော၊ ကထေသိ အတ္တနောဂုဏံ။ ဗုဒ္ဓဝံ။
၃၀၄။ (- ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၉၉။) ကန်စွေဒေါတိ သဗ္ဗ-
သတ္တာနံ သံသယစွေဒကော။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ဋ္ဌ။ ၇။ ၁။

ကန်စွေဒက (တိ) [ကန်+ဆိဒ+အ] ယုံမှား
ခြင်းကို ဖြတ်တောက်တတ်သောသူ။ ဣဒံ
ကာရဏံ အညဿ အကထေတွာ ကန်စွေဒကံ

ပုရိသဟေရညိကံ မမ ပိတရံ မဟာဂေါတမ-
ဒသဗလံယေဝ ပုစ္ဆိဿာမိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၁၆။

ကန်စွေဒန (န) [ကန်+ဆိဒ+ယု] ယုံမှားခြင်း
ကိုဖြတ်တောက်ခြင်း။ မဇ္ဈိမံ ယာမံ ဒေဝါနံ
ဗြဟ္မနဉ္စ ကန်စွေဒနဝသေန ဘဂဝါ ဗဟု-
ဒေဝ ရတ္ထိ* အဗ္ဘောကာသေ အတိနာမယိ
ဝိတိနာမေသိ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၇၂။ ကန်စွဲဒ-
လည်း ကြည့်။

ကန်စွေဒနတ္တ (ပု) [ကန် + ဆေဒန + အတ္တ]
(၁) ယုံမှားခြင်းကို ဖြတ်တောက်ခြင်း
အကျိုး။ (တိ) (၂) ယုံမှားခြင်းကို ဖြတ်
တောက်ခြင်း အကျိုးရှိသော။ (၁) မဟာ-
ဇနဿ ကန်စွေဒနတ္တံ။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၀၉။ ဇာ၊
ဋ္ဌ၊ ၄။ ၆၉။ (တိ) (၂) သဒေဝကဿ လော-
ကဿ ကန်စွေဒနတ္တာယ စတုသစ္စကထာယ။
ဒိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၀၁။ (- မဇ္ဈ၊ ၂။ ၃၅၁။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၁။
၁၁၄။)

ကန်ဋ္ဌာန (န) [ကန်+ဋ္ဌာန] ယုံမှားခြင်း၏ -
တည်ရာ - ဖြစ်ပေါ်ရာ - အကြောင်း။
တတော “အဟောသိ* န ခေါ အဟံ အတိတ-
မဒ္ဓါန” နိအာဒိသု ကန်ဋ္ဌာနေသု ဝိနေယျ
ကန်*။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၉၉။

ကန်ဋ္ဌာနိယ (တိ) [ကန်ဋ္ဌာန + ဣယ] (၁)
ယုံမှားခြင်း၏ - တည်ရာ - ဖြစ်ပေါ်ရာ -
အကြောင်း။ (၂) ယုံမှားခြင်းသည်သာလျှင်
အကြောင်း၊ ယုံမှားခြင်း။ အနေကဝိဟိ-
တေသု စ ကန်ဋ္ဌာနိယေသု ဓမ္မေသု ကန်*
ပဋိဝိနောဒေန္တိ။ (- မ၊ဋ္ဌိ၊ ၁။ ၂၅၀။) ကန်-
ဋ္ဌာနိယ-လည်း ကြည့်။

ကန်တိ (ကြိ) [ကန်(ကန်)+အ+တိ] (၁) သို့
လော သို့လော-တွေးတောခြင်း-ကို ဖြစ်
စေ၏။ ယုံမှား၏။ (၂) (က) လိုချင်-
တောင့်တ-၏။ (ခ) ငုံ့လင့် - စောင့် -
မြှော် - ၏။ (၁) ကန်တိ ဝိစိကိစ္ဆတိ။ ဒိ၊ဋ္ဌ။

၁၈၂။ အဘိဓာ ၂၀၈၊ ၂၂၅။ (-သံ၊ ၄၊ ၂။ ၅၆။ ဓမ္မ၊ ၄၊ ၂။ ၁၄၈။ ဇာ၊ ၄၊ ၂။ ၆၇။) ကန်-တိတိ ကန် ဥပ္ပါဒေတိ။ ဒိ၊ ၄၊ ၂။ ၁၇၄။ ကန်-တိတိ “အဟောသိ” န ခေါ် အဟံ အတိတ-မဒ္ဒါနံ” နိအာဒိနာ ကန် ဥပ္ပါဒေတိ သံသယံ အာပဇ္ဇတိ။ ဒိ၊ ၄၊ ၂။ ၁၉၆။ (၂) (က) ဒွိသု မဟာပုရိသလက္ခဏေသု ကန်တိ။ ဒိ၊ ၁။ ၉၉။ မ၊ ၂။ ၃၃၆။ သုတ္တနိ၊ ၃၆၇။ ကန်တိတိ “အ-ဟောဝတ ပဿေယျ” နိ ပတ္တနံ ဥပ္ပါဒေတိ။ ဒိ၊ ၄၊ ၁။ ၂၄၆။ မ၊ ၄၊ ၂။ ၂၅၃။ (-သုတ္တနိ၊ ၄၊ ၂။ ၁၇၂။) ကန်တိတိ ပဒဿ အာကန်တိ-တိ အယမတ္ထောတိ အာဟ...ဥပ္ပါဒေတိတိ။ ဒိ၊ ၄၊ ၁။ ၃၀၉။ မ၊ ၄၊ ၂။ ၁၇၀။ (-သိ၊ ၄၊ သစ်၊ ၂။ ၂၇၅။) အဘိကန်တိ (ဇာ၊ ၄၊ ၂။ ၅၈) လည်း ကြည့်။ (ခ) ပရိနိဗ္ဗာတော ကန်တိ ကာလ(သံ၊ ၁။ ၁၈၈) နိ...ပရိနိဗ္ဗာနကာလံ အာဂမေတိ။ သံ၊ ၄၊ ၁။ ၂၄၈။ ကာလံ ကန်တိ ဘာဝိတတ္ထော (ဣတိဝုတ်၊ ၂၄၂) တိ...အတ္တနော ခန္ဓပရိ-နိဗ္ဗာနကာလံ ကန်တိ ဥဒိက္ခတိ။ ဣတိဝုတ်၊ ၄။ ၂၃၂။ ကာလံ ကန်တိ၊ (သုတ္တနိ၊ ၃၇၈) ဇိဝိတက္ခယကာလံ အာဂမေတိ ပတိမာ-နေတိ။ သုတ္တနိ၊ ၄၊ ၂။ ၁၅၁။ ကန်နိ = ယုံမှား ကုန်၏။ ဇာ၊ ၁။ ၆၉။ ကန်သိ = အဝကန်သိ = တွယ်တာ - ငဲ့ကွက် - ၏။ ဇာ၊ ၁။ ၃၀၇။ ဇာ၊ ၄၊ ၂။ ၃၇၃။ ကန်မိ = ယုံမှား၏။ သံ၊ ၁။ ၂၈၃။ ကန်ေယျ = ယုံမှားရာ၏။ အဘိ၊ က။ ၁၄၄-၅။ ကန်ေယ = ငဲ့လင့် - စောင့်ဆိုင်း - ရာ၏။ ထေရ၊ ၂၂၂။ ထေရ၊ ၄၊ ၁။ ၇၁။ ကန်ိ = ယုံမှား သံသယဖြစ်ပြီ။ ဇာ၊ ၄၊ ၂။ ၆၇။ အကန်ိ = ကန်ိ = အလိုရှိပြီ၊ တောင့်တပြီ။ ဇာ၊ ၁။ ၃၂၃-၄။ ကန်ိ သု = ယုံမှားကုန်ပြီ။ ဇာ၊ ၄၊ ၂။ ၂၄၃။

ကန်န (န) [ကန် + ယု] ယုံမှားခြင်း။ ကိ န ခေါ် ဣဒန္တိ အာရမ္မဏံ ကန်နတော ကန်ါ။ မ၊ ၄၊ ၁။ ၁၂၀။ အံ၊ ၄၊ ၂။ ၃၅၇-၈။ (-အဘိ၊ ၄၊ ၁။

၃၀၁။ သုတ္တနိ၊ ၄၊ ၂။ ၁၄၉။ မဟာနိ၊ ၄၊ ၂။ ၉။) ကန်နတောတိ သံသယနတော။ မ၊ ၄၊ ၁။ ၂၁၅။

ကန်နိ (တိ) [ကန် + အနိ] ယုံမှားသော၊ သူ။ အာဂတိဂတိဌာနံ ကန်နော ဝေ ကန်တိ။ သံ၊ ၄၊ ၂။ ၄၀။ (-အဘိ၊ ၄၊ ၂။ ၄၇၈။)

ကန်နိ(နိ)ယ (တိ) [ကန် + အနိယ] ယုံမှား - အပ် - သင့် - ထိုက် - ဖွယ်ဖြစ် - သော။ ကန်နိယေ စ ပန တေ ဌာနေ ဝိစိကိစ္ဆာ ဥပ္ပန္နာတိ။ သံ၊ ၂။ ၅၂၇၊ ၅၆၄။ (-အံ၊ ၁။ ၁၈၉။) ကန်နိယေ ဌာနေတိ ကန်ိတဗ္ဗေ ကာရဏေ။ သံ၊ ၄၊ ၂။ ၁၄၆။

ကန်မာန (တိ) [ကန် + မာန] ယုံမှားသော သူ။ သရီရေ ကန်မာနော “ဒွတ္တိ သဝရ-ပုရိသလက္ခဏာပဋိမဏ္ဍိတံ နာမ သရီရံ အတ္တိ န ခေါ် နတ္ထိ” တိ ကန်တိ။ အံ၊ ၄၊ ၂။ ၇၇။ (-ဒိ၊ ၄၊ ၂။ ၂၄၈။ အံ၊ ၄၊ ၁။ ၁၄၄။ အံ၊ ၄၊ ၂။ ၇၆။)

ကန်ါ (ထိ) [ကန် + အ + အာ။ ကန် ဝိစိကိစ္ဆာ-ယံ၊ အ၊ ဣတ္ထိယံ။ ဓာနံ၊ ၄၊ ၁။ ၇၀။ ကန် + အ + အာ။ ကန်ိ ကန်ါယံ၊ ကန်ါ ကန်ါယနာ။ နိတိ၊ ဓာ။ ၂၂။] (၁) (က) ယုံမှားခြင်း၊ ဒွိဟဖြစ်ခြင်း၊ နှလုံးနှစ်ခုဖြစ်ခြင်း၊ သံသယ ဖြစ်ခြင်း၊ မဝေခွဲနိုင်ခြင်း၊ သို့လော သို့လော ဖြစ်ခြင်း (ကုသိုလ်ကြံယာဟိုတွင် တခုခုသော ယုံမှားသောစိတ္တပြုဒ်)။ (ခ) ဘုရားတရား စသည်တို့၌ ယုံမှားခြင်း (ဝိစိကိစ္ဆာ)။ (ဂ) ဝိနည်း၌ အပ် မအပ် သံသယဖြစ်ခြင်း၊ ဝိနယ-ကုက္ကုစဖြစ်ခြင်း။ (ဃ) စူးစမ်းခြင်း၊ ကြံစည် တွေးတောခြင်း။ (၂)(က) တောင့်တလိုချင် သောတရား၊ တဏှာ၊ လောဘ။ (ခ) တောင့်တ ခြင်း၊ အလိုဆန္ဒ။ (၃) ပညတ်ကို မသိခြင်း။

(၁) (က) ယုံမှားခြင်း၊ ဒွိဟဖြစ်ခြင်း၊ နှလုံးနှစ်ခုဖြစ်ခြင်း၊ သံသယဖြစ်ခြင်း၊ မဝေ ခွဲနိုင်ခြင်း၊ သို့လော သို့လော ဖြစ်ခြင်း။

(ကုသိုလ်ကြိယာတို့တွင် တခုခုသော ယုံမှားသော စိတ္တုပ္ပါဒ်။) အတ္ထိ အရဟတော ကခါတိ၊ အာမန္တာ။ အဘိ၊က။၁၄၁-၂။ ယဒါ မေ ကခါဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တသ္မိံယေဝ ခဏေ ဘဂဝန္တံ ဥပသကံမိတုံ လစ္ဆာမိ။ ဒီ၊ဠ၊၂။၁၃။ (-ဇော၊ဠ၊၁။၁၈၁။ ဇော၊ဠ၊၆။၁၂။)

(ခ) ဘုရား တရား စသည် တို့၌ ယုံမှားခြင်း (ဝိစိကိစ္ဆာ)။ ကတမာ တသ္မိံ သမယေ ဝိစိကိစ္ဆာ ဟောတိ။ ယာ တသ္မိံ သမယေ ကခါ။ အဘိ၊ဓ။၁၀၂။ (-၂၀၈။ ဝိ၊၃။၂။ ဒီ၊၂။၁၂၇။ မ၊၁။၂၈၃။ သံ၊၃။၁၃၉။ အံ၊၁။၁၁၅။ ဥဒါနံ၊၇၈။) ကခံနဝသေန ကခါ။ အဘိ၊ဠ၊၁။၃၀၁။ ကခါ ဝါ ဝိမတိ ဝါ (ဒီ၊ဠ၊၁။၃၂)တိ ဧတ္ထ ဒဠတရံ နိဝိဋ္ဌာ ဝိစိကိစ္ဆာ ကခါ။ နာတိသံသပ္ပနံ မတိဘေဒမတ္တံ ဝိမတိ။ သိ၊ဠ၊သစ်၊၁။၁၆၄။

(ဤ ဝိစိကိစ္ဆာ ယုံမှားခြင်းသည် အကြောင်း အာရုံကို လိုက်၍ ၁၆-ပါး၊ ၈-ပါး ပြားကြောင်းကို၎င်း၊ ယင်းအကြောင်းအာရုံများမှ တပါးသော အာရုံများ၌ ယုံမှားခြင်းကို ဝိစိကိစ္ဆာမကောက်ယူရပဲ ကုသိုလ်ကြိယာ ထိုက်သင့်သလို ဖြစ်ကြောင်းကို၎င်း ကျမ်းများ၌ ပြဆိုထား၏။ ယုံမှားခြင်း ၁၆-ပါးကို မ၊၁။၁၀။ သံ၊၁။၂၆၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၂၃၄။ တို့၌၎င်း၊ ယုံမှားခြင်း ၈-ပါးကို အဘိ၊ဓ။၂၂၅။ မဟာနိမ္မိ၊၃၂၅-တို့၌၎င်း ကြည့်။)

(ဂ) ဝိနည်း၌ အပ်မအပ် သံသယဖြစ်ခြင်း၊ ဝိနယကုက္ကုစ္စ ဖြစ်ခြင်း။ “အကပ္ပိယာ မဂ္ဂါ၊ န ကပ္ပန္တိ မဂ္ဂါ ပရိဘုဉ်တုံ၊ အကပ္ပိယော ဂုဠော”တိ စ အာဒိနာ ဝိနယကုက္ကုစ္စသင်္ခါတကခါဗဟုလော ပန ဟောတိ။ တေန ကခါရေဝတောတိ ပညာယိတ္တ။ ဥဒါနံ၊ဠ။၂၈၆။ ဝိနယကုက္ကုစ္စသင်္ခါတာ ပန ကခါ တဗ္ဗိနယေနဝ ဝိနိတာ ဟောန္တိ။ ထေရ၊ဠ၊၁။၄၃။ (-၄၄။)

(ဃ) စူးစမ်းခြင်း၊ ကြံစည်တွေးတောခြင်း။ “ကထံ ပျာကရမာနော န ခေါ သတ္တု၊ အဇ္ဈာသယံ န ဝိရောဓေမိ”တိ စိန္တေန္တော အဇ္ဈာသယံ ကခံတိ နာမ။ သုဇာနနိယတ္ထပရိစ္ဆေဒံ ကတွာ စိန္တနာ ဟေတ္တု “ကခါ”တိ အဓိပ္ပေတာ၊ န ဝိစိကိစ္ဆာတိ။ ပဟိနဝိစိကိစ္ဆော ဟိ မဟာထေရော အာယသ္မတော အဿင်္ဓိမဟာထေရဿ သန္တိကေယေဝ၊ ဝိစိနနဘူတံ ကုက္ကုစ္စသဒိသံ ပနေတံ ဝိပဿနမတ္တန္တိ ဒဠဗ္ဗံ။ သံ၊ဠ၊၂။၇၂-၃။

(၂) (က) တောင့်တလိုချင်သောတရား၊ တဏှာ၊ လောဘ။ ယာ ကာစိ ကခါ အဘိနန္ဒနာ ဝါ။ သံ၊၁။၁၈၃။ ကခါတိ တဏှာ။ သံ၊ဠ၊၁။၂၄၄။ (ခ) တောင့်တခြင်း၊ အလိုဆန္ဒ။ ကခံတိ (၂) (က) ကြည့်။

(၃) ပညတ်ကိုမသိခြင်း။ ကခံ ဝိနောဒယိဿာပ၊ ပဿိတွာ လောကနာယကံ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊၃၀၃။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဠ။၆၅။ ကခံ ဝိနောဒယိဿာမာတိ ဧတ္တာဟ...ခိဏာသဝါနံ ပန ကခါ နာမ ကာစိပိ နတ္ထိ၊...န ပနေသာ ဝိစိကိစ္ဆာသင်္ခါတာ ကခါတိ၊ ကိန္တု ပညတ္တိအဇာနနံ နာမ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဠ။၆၅။

ကခါဆေဒန (န) [ကခါ+ဆေဒန] ယုံမှားခြင်းကို (-ပယ်ဖျောက်-သုတ်သင်-ရှင်းလင်း-) ဖြတ်တောက်-ခြင်း။ ပါဠိတော စ ပရိပုဉ္ဇတော စ အဠကထာတော စ သုဝိနိစ္ဆိတံ ဟောတိ ကခါဆေဒနံ ကတွာ ဥဂ္ဂဟိတံ။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၃၂၃။

ကခါစွေဒနတ္ထ (ပု) [ကခါဆေဒန + အတ္ထ] (၁) ယုံမှားခြင်းကို ဖြတ်တောက်ခြင်း အကျိုး။ (တိ) (၂) ယုံမှားခြင်းကိုဖြတ်တောက်ခြင်း အကျိုး ရှိသော။ “အယံ သတ္တော အသုကယောနိယံ နိဗ္ဗတ္တော”တိ ဝတွာ မဟာဇနဿ ကခါစွေဒနတ္တံ တေ တေ ဇနေ အာဝါဟေတွာ အတ္တနော အတ္တနော ဂတိ

ကထာပေတိ။ အပါဠာ ၂။ ၂၅၄။ (-ဝိဠာ ၂။ ၂၅၃။)

ကန်ငြာန (န) [ကန်+ငြာန] ယုံမှားခြင်း၏ - တည်ရာ - ဖြစ်ပေါ်ရာ - အကြောင်း။ တတော “အဟောသိ” နှစ်ခေါ်အဟံအတိတမဒ္ဒါန” နှစ်အာဒိသု ကန်ငြာနေသု ဝိနေယျကန်။ စူဠနိဌာ ၁၂။ (-ဝိမတိ ၂။ ၆၅။)

ကန်ငြာနဝိဒါလန (တိ) [ကန်ငြာန+ဝိဒါလန] ယုံမှားခြင်း၏ အကြောင်းကို ဖောက်ခွဲတတ်သော။ သုဏ္ဍာယ နိပုဏေ ပဉ္စေ၊ ကန်ငြာနဝိဒါလနေ။ မိလိန္ဒ ၁။

ကန်ငြာနိ(နိ)ယ (တိ) [ကန်ငြာန+ဣယ] (၁) ယုံမှားခြင်း၏ - တည်ရာ - ဖြစ်ပေါ်ရာ - အကြောင်း။ (၂) ယုံမှားခြင်းသည်သာလျှင် အကြောင်း၊ ယုံမှားခြင်း။ (၁) အနေကဝိဟိတေသု စ ကန်ငြာနိယေသု ဓမ္မေသု ကန်ပဋိဝိနောဒေန္တိ။ ဒီ ၂။ ၂၄၄။ အံ ၂။ ၃၁၇၊ ၃၁၈။ အံ ၃။ ၁၂၁။ ၂၂၁။ (-သံ ၃။ ၂။ ၄၁၇။) ကန်ငြာနိယေသုတိ ကန်ဣယ ကာရဏဘူတေသု။ တတ္ထ ယသ္မိ ဓမ္မေ ကန်ဥပဇ္ဇတိ။ သေဝ ကန်ငြာနိယော နာမာတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ အံ ၃။ ၁၂၁။ ၁၁၉။ (- အံ ၃။ ၁။ ၁၆၇။) (၂) အနေကဝိဟိတေသု စ ကန်ငြာနိယေသု ဓမ္မေသု ကန် န ပဋိဝိနောဒေန္တိ။ မာ ၁။ ၂၇၃။ အံ ၁။ ၇၃။ အံ ၃။ ၂၄၇။ အနေကဝိဟိတေသု စ ကန်ငြာနိယေသု ဓမ္မေသုတိ အနေကဝိဓာသု ကန်ဣယ ကေကန်မိ န ပဋိဝိနောဒေန္တိ။ ကန်ဣယေဝ ဟိ ကန်ငြာနိယာ ဓမ္မာ နာမ။ တတ္ထ ကေ ကန်မိ န နိဟရန္တိတိ အတ္ထော။ အံ ၃။ ၁၂၁။ ၃၅၄။

ကန်ဓမ္မ (ပု) [ကန် + ဓမ္မ] ယုံမှားခြင်း သဘော၊ ဒွိဟဖြစ်ခြင်း - နှလုံးနှစ်ခု ဖြစ်ခြင်း - သံသယ ဖြစ်ခြင်း - မဝေခွဲနိုင်ခြင်း - သို့လောသို့လောဖြစ်ခြင်း - သဘော။ အတ္ထိ စ

မေ အယံ ကန်ဓမ္မော ဥပ္ပန္နော။ ဒီ ၂။ ၁၂၃။ ကန်ဓမ္မောတိ ဝိမတိဓမ္မော။ ဒီ ၃။ ၂။ ၁၇၉။ ကန် ဝေ ကန်ဓမ္မော။ ဒီ ၃။ ၂။ ၁၈၂။

ကန်ပကတစိတ္တတာ (ထိ) [ကန်ပကတစိတ္တ+တာ] ယုံမှားခြင်းသည် နှိပ်စက်အပ်သော စိတ်ရှိသူ၏အဖြစ်။ အတ္တနော ကန်ပကတစိတ္တတံ ဣဒါနိ သဗ္ဗသော ဝိဂတကန်တဉ္စ ပစ္စဝေက္ခိတော။ ထေရဂူ ၁။ ၄၂။

ကန်ပကတတ္တ (န) [ကန်ပကတ+တ္တ] ယုံမှားခြင်းသည် နှိပ်စက်အပ်သူ၏ အဖြစ်။ တံ ဟိ အယမာယသ္မာ ဒီသရတ္တံ ကန်ပကတတ္တာ “ဣမံ မဂ္ဂဓမ္မံ အဓိဓမ္မ ဣမာ မေ ကန်အနဝသေသာ ပဟိနာ” တိ ဂရံ ကတ္တာ ပစ္စဝေက္ခမာနော နိသိဒိ။ ဥဒါနိဌာ ၂၈၆။

ကန်ပဋိက္ခေပဝစန (န) [ကန် + ပဋိက္ခေပ + ဝစန] ယုံမှား - သံသယ - ကို ပယ်ဖျောက်တတ်သော စကား၊ ယုံမှားသံသယ ပယ်ဖျောက်ခြင်းကို ပြဆိုတတ်သော သဒ္ဒါ။ နိက္ကခါဝစန (မဟာနိဌာ ၁၅) ကြည့်။

ကန်ပဋိဝိနောဒက (တိ) [ကန် + ပဋိဝိနောဒ + က] ယုံမှားခြင်းကို ပယ်ဖျောက်တတ်သော။ ကလျာဏမိတ္တေ ဥပသင်္ကမိတော သက္ကာဟောတိ အတ္တနော ကန်ပဋိဝိနောဒကံ မွေသောတံ။ သုတ္တနိဌာ ၂။ ၂၉။

ကန်ပဝတ္တိ (ထိ) [ကန် + ပဝတ္တိ] ယုံမှား - သံသယ - ဖြစ်ခြင်း။ ဧတ္ထ စ နဝလောကုတ္တရေသု ပညတ္တိယံယေဝ ကန်ပဝတ္တိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ မာ ၃။ ၂။ ၅၃။ (-အံ ၃။ ၁။ ၇၆။)

ကန်ပဝတ္တိကာလ (ပု) [ကန်ပဝတ္တိ + ကာလ] ယုံမှား - သံသယ - ဖြစ်သောအခါ။ ကောဒသမံ ဆသု အာရမ္မဏေသု ဝေဒနာဝသေန မဇ္ဈတ္တဿ ကန်ပဝတ္တိကာလေ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ အဘိဌာ ၁။ ၃၀၀။ (ဤအရာ၌ ဝိစိကိစ္ဆာ-

သဟဂုတ်စိတ် ဖြစ်ခြင်းကို ပြသောကြောင့် ဘုရားအစရှိသော ၁၆-ဌာန၊ ၈-ဌာနတို့၌ ဖြစ်သော ယုံမှားခြင်းကိုယူ။)

ကန်ါဟနတ္ထ (ပု) [ကန်ါ+ဟန+အတ္ထ] (၁) ယုံမှားခြင်းကို ပယ်ဖျောက်ခြင်းအကျိုး။ (တိ)(၂) ယုံမှားခြင်းကို ပယ်ဖျောက်ခြင်းအကျိုးရှိသော။ ဣဒါနိ “ဒိဋ္ဌာဒိဟိ သုဒ္ဓိ”-တိ ဝဒန္တာနံ ဝါဒေ ကန်ါဟနတ္ထ “ယေ ကေစိမေ”တိ ပုစ္ဆတိ။ သုတ္တနိ၊ ဌ၊ ၂။ ၃၁၀။ စူဠနိ၊ ဌ၊ ၃၀။

ကန်ါဗဟုလ (တိ) [ကန်ါ+ဗဟုလ] ယုံမှား-သံသယ-များသော။ သူ။ မာဒိသာနမ္ပိ ကန်ါဗဟုလာနံ ကမ် ဝိနယန္တိ အရိယမဂ္ဂသမုပ္ပါဒနေန ဝိဓမ္မန္တိ။ ထေရ၊ ဌ၊ ၁။ ၄၃-၄။

ကန်ါမလ (န) [ကန်ါ+မလ] ယုံမှားခြင်းဟူသော အညစ်အကြေး။ ပစ္စယပရိဂ္ဂဟေန အဟေတုဝိသမဟေတုဒိဋ္ဌိယာ စေဝ ကန်ါမလဿ စ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၃၃၅။ (-သုတ္တနိ၊ ဌ၊ ၁။ ၃၀၇။) သောဠသဝတ္ထုကာ၊ အဠဝတ္ထုကာ စ ကန်ါဝ မလံ ကန်ါမလံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋီ၊ ၂။ ၅၀၉။

ကန်ါယနာ (ထိ) [ကန်ါ+အာယနာ] (၁) ယုံမှားခြင်းကို ဆောင်ခြင်း။ (နောက်နောက်သော ယုံမှားခြင်းကို ဆောင်တတ်၊ ဖြစ်စေတတ်သော ရှေးရှေးသော ယုံမှားခြင်း။) (၂) ယုံမှားပုံအခြင်းအရာ။ (၁) ယာ တသ္မိ သမယေ ကန်ါ ကန်ါယနာ။ အဘိ၊ ၈။ ၁၀၂။ (-စူဠနိ၊ ၈၆။ မဟာနိ၊ ၃၂၅။ ဣတိဝုတ်၊ ဌ၊ ၃၃၇။) ကန်ါယ အာယနာတိ ကန်ါယနာ။ ပုရိမကန်ါ ဟိ ဥတ္တရကမ် အာနေတိ နာမ။ အဘိ၊ ဌ၊ ၁။ ၃၀၁။ (-မဟာနိ၊ ဌ၊ ၃၇၉။ အံ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၁၈၀။) (၂) အာကာရဝသေန ဝါ ဧတံ ဝုတ္တံ။ အဘိ၊ ဌ၊ ၁။ ၃၀၁။ မဟာနိ၊ ဌ၊ ၃၇၉။

ကန်ါယိတ (တိ) [ကန်ါ+အာယိတ] ယုံမှားသော အခြင်းအရာအားဖြင့် ဖြစ်တတ်သော။

ယုံမှားသော (စိတ်)။ မာ နော ကန်ါယိတံ အဟု။ သုတ္တနိ၊ ၄၃၃။ စူဠနိ၊ ၅။ ကန်ါယိတတ္ထ-လည်း ကြည့်။

ကန်ါယိတတ္ထ (န) [ကန်ါယိတ+တ္ထ] ယုံမှားသော အခြင်းအရာအားဖြင့် ဖြစ်တတ်သော-ယုံမှားသော-စိတ်၏အဖြစ် (ဝိစိကိစ္ဆာ)။ ကန်ါသမဂ္ဂိစိတ္တံ ကန်ါယ အာယိတတ္တာ ကန်ါယိတံ နာမ၊ တဿ ဘာဝေါ ကန်ါယိတတ္တံ။ အဘိ၊ ဌ၊ ၁။ ၃၀၁။ မဟာနိ၊ ဌ၊ ၃၇၉။

ကန်ါရေဝတ (ပု) [ကန်ါ+ရေဝတ] ကန်ါရေဝတ မထေရ်။ အဒ္ဓသာ ခေါ အာယသ္မာ ကန်ါရေဝတော...န ပရိဘုဉ္ဇတိ။ ဝိ၊ ၃။ ၃၀၃။ (-ဥဒါန၊ ၁၄၈။) ထိုမထေရ်ကား ပဒုမ္ပတ္တရ ဘုရားရှင်သည် ရဟန်းတပါးအား ဈာန်ဝင်စားမှုနှင့်စပ်၍ ပရိသတ်၌ ချီးကျူးရာ ရေဝတမထေရ်၏ အလောင်းလျာ ဖြစ်သော ပုဏ္ဏားလုလင်သည် အလှူအတန်းပြုလုပ်ကာ ဈာန်အရာ၌ ထူးချွန်ရန် ဆုတောင်းခဲ့သည့်အတိုင်း (အပ၊ ၂။ ၁၄၇။) ဂေါတမဘုရားရှင် လက်ထက်တော်အခါ ဈာန်ဝင်စားခြင်းအရာ၌ တေဒဂ်ထားခြင်း ခံရ၏။ (အံ၊ ၁။ ၂၄။) ၎င်း၏အမည်ရင်းမှာ ရေဝတဖြစ်၏။ ရဟန်းအဖြစ်သို့ ရောက်သောအခါ ဝိနည်းသိက္ခာပုဒ်များနှင့်စပ်၍ အပ်သောအရာဝတ္ထု၌ပင် သို့လော သို့လော တွေးတော ယုံမှားခြင်း (ကန်ါ) များလှသဖြင့် ကန်ါဟူသော အမည်တလုံးတိုးကာ ကန်ါရေဝတအမည်ဖြင့် ထင်ရှား၏။ ရဟန္တာဖြစ်ပြီးသည့်နောက်၌လည်း ဝိနယကုက္ကုစ္စတည်းဟူသော ယုံမှားမှု(ကန်ါ) မရှိစေကာမူ ရှေးကဖြစ်ဘူးသည်ကို စွဲ၍ ကန်ါရေဝတဟုပင် ခေါ်ဝေါ်ကြကုန်၏။ (အကျယ်ကို အံ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၈၀။ ဥဒါန၊ ဌ၊ ၂၈၆။ ထေရ၊ ဌ၊ ၁။ ၄၄-တို့၌ ကြည့်။)

ကန်ါရေဝတတ္ထေရ (ပု) [ကန်ါရေဝတ+ထေရ] ကန်ါရေဝတမထေရ်။ သာ ပဉ္စပုဏ္ဏာသဝဿာနိ

ခုပ္ပိပါသာဘိဘူတာ ဝိစရိတွာ ကေဒိဝသံ
ကန်ဒီရေဝတထွေရံ ဂင်္ဂါယ တီရေ...ပါနိယံ
ယာစိ။ ပေတ၊ဌ။၁၃၂။ ကန်ဒီရေဝတ-လည်း
ကြည့်။

ကန်ဒီရေဝတသမ္ပတ (တိ) [ကန်ဒီရေဝတ+သမ္ပ-
တ] ကန်ဒီရေဝတဟု - သမုတိအပ် - ခေါ်
ဝေါ်အပ်-သော(မထေရ်)။ သုဘူတိကော-
ဌိကော ထေရော၊ ကန်ဒီရေဝတသမ္ပတော။
ထေရ။၂၂၂။ ကန်ဒီရေဝတ-လည်း ကြည့်။

ကန်ဒီဝန္တ (တိ) [ကန်ဒီ + ဝန္တ] ယုံမှားခြင်းရှိ
သော၊ သူ။ သဒ္ဓေဋ္ဌက(မဟာနိဌ။၃၁၂)
ကြည့်။

ကန်ဒီဝါဒ (ပု) [ကန်ဒီ+ဝါဒ] (ရဟန္တာတို့အား)
ယုံမှားခြင်း - ဝိစိကိစ္ဆာ - ရှိ၏ဟူသော အယူ
ဝါဒ။ အညာဏဝါဒ၊ ကန်ဒီဝါဒ၊ ပရဝိတာ-
ရဏဝါဒ၊ စ တေသံ၊ မဟာသံဃိကာဒိနဉ္စ
ဝိဘာဂေါ ကထာဝတ္ထုပ္ပကရဏေ ဝုတ္တော။
ဝိမတိ၊၂။၅၀။ (မဟာသံဃိက အမည်ရှိသော
ဂိုဏ်း၏အနွယ်ဖြစ်သော ပုဗ္ဗသေလိယ အပရ-
သေလိယ ဟူသော ဂိုဏ်းနှစ်ပါး တို့သည်
“ရဟန္တာတို့သည် ယောက်ျား မိန်းမ အစရှိ
သော သူတို့၏ အမျိုးအမည်ကို မသိသည်
လည်း ရှိကုန်၏၊ ထိုယောက်ျား မိန်းမ စသည်
တို့၏ အမျိုးအမည် စသည်၌ သန္နိဋ္ဌာန်လည်း
မရှိရကား ရဟန္တာတို့အား မောဟလည်း
ရှိ၏၊ ဝိစိကိစ္ဆာလည်း ရှိ၏”ဟု ဆိုကုန်၏၊
ထိုသူတို့၏ အယူဝါဒတည်း။ ဝိ၊ဌ။၃။၁၄၃။
၎င်း၏ သျှ အမှာကိုလည်း ကြည့်။)

ကန်ဒီဝိစိကိစ္ဆာ (ထိ) [ကန်ဒီ+ဝိစိကိစ္ဆာ] ယုံ
မှားခြင်းဟု ဆိုအပ်သော မဆုံးဖြတ်နိုင်သော
တရား။ (ဤအရာသည် အဘယ်နည်းဟု အာရုံ
၌ ယုံမှားသည်ဖြစ်၍ မှန်ကန်စွာ မဆုံးဖြတ်
နိုင်သော နိဝရဏတရား၊ ဝိစိကိစ္ဆာနိဝရဏ
တရား။) ကန်ဒီဝိစိကိစ္ဆာတိ ဘွေ ကေမေဝိဒံ
ပဉ္စမံ နိဝရဏံ၊ ကိံ န ခေါ ဣဒန္တိ အာရမ္မဏံ

ကန်ဒီတော ကန်ဒီ၊ ဣဒမေဝ ဝရန္တိ နိစ္ဆေတုံ
အသမတ္တဘာဝတော ဝိစိကိစ္ဆာတိ ဝုစ္စတိ
ဓမ္မသဘာဝံ ဝိစိနန္တော ကိစ္ဆတိ ဝိဂတာ
စိကိစ္ဆာတိ ဝါ ကတွာ။ အံ၊ဋီ၊၂။၃၅၇-ဂ။
(ဤပုဒ်ပါဠိ၊ အဋ္ဌကထာ၌ မရှိ။)

ကန်ဒီဝိတရဏ (ထိ၊န) [ကန်ဒီ + ဝိတရဏ]
(၁) ယုံမှားခြင်းကို - လွန်မြောက်ခြင်း -
ပယ်ဖျောက်ခြင်း၊ ၁၆-ပါး၊ ဂ-ပါးသော ယုံ
မှားခြင်းတို့ကို လွန်မြောက်သောဉာဏ်။ (တိ)
(၂) ယုံမှားခြင်းကို လွန်မြောက်သော၊ သူ။
(၁) ဣသံ မေ တံ ကာရဏံ ဗြူဟိ ကန်ဒီ-
ဝိတရဏာယ။ မိလိန္ဒ။၂၂၇။ (- ၃၃၃။)
ယဉ္စ ယထာဘူတံ ဉာဏံ ယဉ္စ သမ္မာဒဿနံ
ယာ စ ကန်ဒီဝိတရဏာ၊ ဣမေ ဓမ္မာ ကေတ္တာ၊
ဗျဉ္ဇနမေဝ နာနံ။ ပဋိသံ၊၂၅၈။ (- မ၊ဌ။၁။
၂၄။ သံ၊ဌ။၂။၂၃၃။ အဘိ၊ဌ။၁။၃၈၆။ ပဋိသံ၊
ဌ။၂။၅၃။ သာရတ္ထ၊၂။၃၀။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၃၀၁။
အံ၊ဋီ၊၂။၂၅၉။) ကန်ဒီဝိတရဏေနာ(မ၊ဌ။၁။
၂၄)တိ ယထာ ဧတရဟိ နာမဇ္ဈယာ ကမ္မာ-
ဒိပစ္စယတော ဥပ္ပတ္တိ၊ ဧဝံ အတိတာနာဂ-
တေသုပိတိ တိသုပိ ကာလေသု ဝိစိကိစ္ဆာပ-
နယနဉာဏေန။ မ၊ဋီ၊၁။၆၄။ (- သံ၊ဋီ၊၂။
၂၀၅။)ကန်ဒီ-လည်း ကြည့်။ (တိ) (၂) ယဿ
ဘဂဝတော သဗ္ဗဓမ္မေသုဉာဏံ သဒါပဝတ္တတိ၊
ကန်ဒီဝိတရဏော မုနိ သော ဘဂဝါ ကံခိ*
ဝေမတိကံ အာနန္တံ ထေရံ တေ အဗြဝိ။
နေတ္တိဝိ။၂၉၂။ ကန်ဒီဝိတရဏဝိသုဒ္ဓိ-လည်း
ကြည့်။

ကန်ဒီဝိတရဏဉာဏ (န) [ကန်ဒီဝိတရဏ+ဉာဏ]
ကန်ဒီဝိတရဏဉာဏံ၊ ၁၆-ပါး၊ ဂ-ပါးသော
ယုံမှားခြင်းတို့ကို လွန်မြောက်သောဉာဏ်။
ဝိပဿနာယ ပန သင်္ခါရပရိစ္ဆေဒဉာဏံ ကန်ဒီ-
ဝိတရဏဉာဏံ သမ္မသနဉာဏံ မဂ္ဂါမဂ္ဂဉာ-
ဏန္တိ စတုန္နံ ဉာဏာနံ ဝသေန ဝေဒိတဗျော။
သံ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၂၀၅။ ကန်ဒီဝိတရဏ လည်း
ကြည့်။

ကန်ဝိတရဏတ္ထ (ပု) [ကန်ဝိတရဏ + အတ္ထ]
 ယုံမှားခြင်းကို လွန်မြောက်ခြင်း အကျိုး။
 ကန်ဝိတရဏတ္ထာယ၊ ပရိပုဏ္ဏဝိနိစ္ဆယံ။ကန်။
 ၇၃။ ကန်ဝိတရဏတ္ထာယာတိ ယထာဝုတ္တ-
 သံသယဿ အတိက္ကမနတ္ထာယ။ ကန်။ဋီ၊သစ်။
 ၁၂၄။ ကန်ဝိတရဏ (၁) လည်း ကြည့်။

ကန်ဝိတရဏတ္ထိက (တိ) [ကန်ဝိတရဏ +
 အတ္ထိက] (၁) ကန်ဝိတရဏဉာဏ်ကို အလို
 ရှိသော၊ သူ။ (၂) ယုံမှားခြင်းမှ လွန်မြောက်
 ခြင်းကို အလိုရှိသော၊ ယုံမှားသံသယကို
 ဖျောက်လိုသော၊ သူ။ (၁) ပစ္စယေ ပရိဂ္ဂ-
 ဧဟေယျ၊ ကန်ဝိတရဏတ္ထိကော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။
 ၂၄၀။ ကန်ဝိတရဏ-လည်းကြည့်။ (၂)
 ဝိနယေ ဇာတကန်နံ၊ ကန်ဝိတရဏတ္ထိ-
 ကော။ ကန်။ဉ္စ၊၆။

ကန်ဝိတရဏပ္ပကာသန (န) [ကန်ဝိတရဏ +
 ပကာသန] ယုံမှားခြင်းမှ လွန်မြောက်ခြင်းကို
 ဖော်ပြခြင်း။ ဝေမယံ ထေရဿ အတ္တနော
 ကန်ဝိတရဏပ္ပကာသနေန အညာ ဗျာက-
 ရဏဂါထာပိ ဟောတိ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၄။

ကန်ဝိတရဏဝိသုဒ္ဓိ (ထိ) [ကန်ဝိတရဏ +
 ဝိသုဒ္ဓိ] (၁) ယုံမှားခြင်းကို လွန်မြောက်၍
 (အဟေတုကဒိဋ္ဌိ ဝိသမဟေတုကဒိဋ္ဌိတို့မှ) -
 စင်ကြယ်ခြင်း - စင်ကြယ်သော (ပစ္စယ-
 ပရိဂ္ဂဟ)ဉာဏ်။ (၂) ယုံမှားခြင်းကို လွန်
 မြောက်၍ (ကိလေသာတို့မှ) - စင်ကြယ်
 ခြင်း - စင်ကြယ်သော (မဂ်)ဉာဏ်။ (၁)
 ကန်ဝိတရဏဝိသုဒ္ဓိ ပါရိသုဒ္ဓိပဓာနိယကံ။
 ဒီ၊၃။၂၅၂။ ပဋိသံဋ္ဌ၊၁။၁၁၉။ ကန်ဝိတရဏ-
 ဝိသုဒ္ဓိတိ ပစ္စယာကာရဉာဏံ၊ အဒ္ဓတ္တယေပိ
 တိ ပစ္စယဝသေနော ဓမ္မာ ပဝတ္တန္တိတိ
 ပဿတော ကန် ဝိတရတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၄၇။
 (-ပဋိသံဋ္ဌ၊၁။၁၁၉။) ဝေ နာနာနယေဟိ
 နာမရူပပစ္စယပရိဂ္ဂဟဏေန တိသု အဒ္ဓါသု
 ကန် ဝိတရိတော ဌိတံ ဉာဏံ ကန်ဝိတရဏ-

ဝိသုဒ္ဓိတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၂၃၉။ (-စူဠ-
 နိ၊ဋ္ဌ၊၉၅။) ပစ္စယပရိဂ္ဂဟော အဒ္ဓတ္တယကန်-
 မလဝိဓမနတော ကန်ဝိတရဏဝိသုဒ္ဓိ။ ဒီ၊ဋီ၊
 ၃။၂၇၇။ (-မ၊ဋီ၊၂။၁၂၀။ နာမရူပ။၁၄၂။)
 တေသမေဝ စ နာမရူပါနံ ပစ္စယပရိဂ္ဂဟော
 ကန်ဝိတရဏဝိသုဒ္ဓိ နာမ။ သင်္ဂဟ။၆၄။
 ကန်ဝိယ ဝိတရဏတော အတိက္ကမနတော
 ကန်ဝိတရဏာ စ အဟေတုကဝိသမဟေတု-
 ဒိဋ္ဌိမလဿ စ ဝိသောဓနတော ဝိသုဒ္ဓိ စာတိ
 ကန်ဝိတရဏဝိသုဒ္ဓိ နာမာတိဝုစ္စတိ။ သင်္ဂဟ။
 ဋီ၊၄၀၈။ (ပိဘာပိနိ။၂၆၉၊၂၇၀။) ကန်ဝိတ-
 ရဏဝိသုဒ္ဓိသည်လောကီ(ပစ္စယပရိဂ္ဂဟဉာဏ်)
 လောကုတ္တရာ (မဂ်ဉာဏ်) အားဖြင့် ၂-ပါး
 ရှိ၏။ နာမ်ရုပ်တို့၏ အကြောင်းတရားကိုသိမ်း
 ဆည်းတတ်၊ သိမြင်တတ်သောပစ္စယပရိဂ္ဂဟ-
 ဉာဏ်ဖြစ်ပေါ်လာသောအခါ ကာလ ၃-ပါး
 ၌အတ္တနှင့် စပ်သော ယုံမှားခြင်း ၁၆-ပါး၊
 ဘုရား၌ယုံမှားခြင်းစသောယုံမှားခြင်း ၈-ပါး
 တို့သည် ကွာရှင်း ကင်းပျောက်ကုန်၏။
 အဟေတုကဝိဒိပုဂ္ဂိုလ်တို့၏ အဟေတုကဒိဋ္ဌိ၊
 ဣဿရနိဗ္ဗာနဝိဒိပုဂ္ဂိုလ်တို့၏ဝိသမဟေတုက-
 ဒိဋ္ဌိ၊ ကာရကဒိဋ္ဌိ၊ ဝေဒကဒိဋ္ဌိတို့သည်လည်း
 ကွာရှင်းကင်းပျောက်ကြကုန်၏။ အကြောင်း
 ကား—ပစ္စယပရိဂ္ဂဟဉာဏ်ဖြစ်ပေါ်သည်နှင့်
 တပြိုင်နက် အစမထင် သံသရာဝယ် ကာလ
 ၃-ပါး၌ အကြောင်းအကျိုး အဆက်ဆက်၏
 အစွမ်းအားဖြင့် သက်သက်သော နာမ်ရုပ်
 မျှသာ ဖြစ်နေခြင်းကို သိမြင်ခြင်းကြောင့်
 ပုဂ္ဂိုလ်သတ္တဝါ သူငါအတ္တရှာမရ၍ “အတိတ်
 ဘဝက ငါဖြစ်ဘူးလေပြီလော”စသောယုံမှား
 ခြင်း ၁၆-ပါးတို့သည် ကင်းပျောက်ကုန်၏။
 ထိုယုံမှားခြင်း ၁၆-ပါး ကင်းပျောက်က
 ဘုရား၌ ယုံမှားခြင်းစသော ယုံမှားခြင်း
 ၈-ပါးတို့သည်လည်း ထောက်တည်ရာ မရ
 ကင်းပျောက်ကြကုန်၏။ (ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၃၇၃။
 ဝတာရ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၃၂၃။) နာမ်ရုပ် တို့၏

အချင်းခပ်သိမ်း အကြောင်းနှင့်စပ်၍ဖြစ်ခြင်း ရှိသည်ကို သိမြင်ခြင်းကြောင့် “နာမ်ရုပ် တို့သည် ဖြစ်ပေါ်တည်နေရန် အကြောင်းမရှိ၊ အကြောင်းကင်း၍ မိမိတို့ အလိုအလျောက် ဖြစ်ပေါ်တည်နေကုန်၏” ဟုယူသော (အဟေတုကဒိဋ္ဌိ) အယူမှားကြီးသည် ကင်းပျောက် ၏။ (အဟေတုကဒိဋ္ဌိသည် နိယတမိစ္ဆာဒိဋ္ဌိမျိုး ဖြစ်၍ အဟေတုကအယူစွဲကပ်နေသူကို ဘုရား အရာ အထောင်တို့သည် သစ္စာ ၄-ပါးကို သိစေခြင်းငှါ (ချွတ်ခြင်းငှါ) မတတ်ကောင်း။ (အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၉၂။) ကြောက်စရာကောင်း သောအယူမှားကြီးပေတည်း။ (ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅၀-လည်းကြည့်)။ “မိမိတို့နှင့် သင့်လျော်သော အကြောင်းတရားတို့၏ ပေါင်းဆုံ ညီညွတ် မှုကြောင့် နာမ်ရုပ်တို့သည် ဖြစ်ပေါ်တည်နေ ကုန်၏။ တပါးသော အကြောင်းတို့ကြောင့် ဖြစ်ပေါ်တည်နေကြသည် မဟုတ်” ဟု ဟုတ် တိုင်းမှန်စွာ သိမြင်ခြင်းကြောင့် “ထာဝရ တန်ခိုးရှင် ဖန်ဆင်းခြင်းကြောင့် ရုပ်နာမ် ခန္ဓာ သတ္တဝါ သင်္ခါရတို့ ဖြစ်ပေါ်လာကြ ကုန်၏” ဤသို့စသည်ဖြင့် နာမ်ရုပ်တို့၏ အကြောင်း မဟုတ်သည်ကို အကြောင်း ပြုလုပ်၍ယူသော (ဝိသမဟေတုကဒိဋ္ဌိ) အယူ မှားကြီးသည် ကင်းပျောက်၏။ (ပစ္စယ-ပရိဂ္ဂဟဉာဏ်ဖြင့် အဟေတုက ဝိသမဟေတု-ကဒိဋ္ဌိတို့ကိုပယ်၏။ ထိုဉာဏ်၏နောက်အဘို့ဖြစ် သော ကခါဝိတရဏဉာဏ်ဖြင့် ယုံမှားခြင်းကို ပယ်၏။ ဒိဋ္ဌိကိုအလျင်ပယ်၊ ယုံမှားခြင်းကို နောက်ပယ်သဘောမျိုး ပြဆို၏။ (အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၃၈၆။) ကြောင်းကျိုး ဖြစ်စဉ်မှတစ်ပါး ပြု လုပ်တတ်ခံစားတတ်သော ပုဂ္ဂိုလ်သတ္တဝါသူ ငါအတ္တကို မတွေ့မမြင်ရခြင်းကြောင့် “ပြု လုပ်တတ်သူရှိ၏။ ခံစားတတ်သူရှိ၏” ဟု ယူ သော ကာရကဒိဋ္ဌိ ဝေဒကဒိဋ္ဌိတို့သည် ကင်း ပျောက်ကုန်၏။ ဒိဋ္ဌိ ၆၂-ပါးလုံးပင် ကင်း ပျောက်ကုန်၏။ (ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၂၃၉။) ဆိုအပ်ခဲ့

ပြီးသည့်အတိုင်း ယုံမှားခြင်းကို လွန်မြောက် ၍ ဒိဋ္ဌိတို့မှ စင်ကြယ်ခြင်းကြောင့် ပစ္စယပရိဂ္ဂ-ဟဉာဏ်သည် ကခါဝိတရဏဝိသုဒ္ဓိ မည်၏။ အကြောင်းနှင့် တကွ နာမ်ရုပ်ကို သိမြင်ခြင်း သည် ကခါဝိတရဏဝိသုဒ္ဓိ-ဟုဆို၏။ (မ၊ဋ္ဌိ၊ ၂။၁၂၀။) ဓမ္မဋ္ဌိတိဉာဏ် (နာမ်ရုပ်တို့၏ တည် ကြောင်းတရားကို သိသောဉာဏ်)၊ ယထာဘူ-တဉာဏ် (ဟုတ်မှန်စွာသိသောဉာဏ်)၊ သမ္မာ-ဒဿနဉာဏ် (မှန်ကန်စွာ မြင်သောဉာဏ်) ဟူ သော အမည်တို့သည်လည်း ကခါဝိတရဏ-ဝိသုဒ္ဓိ၏ အမည်ချည်းသာတည်း။ (ပဋိသံ။ ၄၉၊၂၅၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၂၃၉။ စူဠနိ၊ဋ္ဌ၊၉၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌိ၊ ၂။၃၈၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌိ၊ ၂။၃၂၄။) ဤဝိသုဒ္ဓိနှင့် ပြည့်စုံသောသူသည် သာသနာ တော်၌ သက်သာရာ (=အရိယာဖိုလ်) တည် ရာ (=အရိယာမဂ်) ကိုရ၏။ သောတာပန် သည် အပါယ် မလားသကဲ့သို့ အပါယ်မကျ သုဂတိဘဝသို့ လားမြဲဖြစ်၍ စူဠသောတာပန် (သောတာပန်အငယ်) မည်၏။ (ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၄၀။) မဂ်ဖိုလ်မရသေးသော်လည်း မဂ်ဖိုလ် ရကြောင်း အကျင့်ကောင်း၌ ကောင်းစွာ တည်နေအားထုတ်ခြင်းကြောင့် သက်သာရာ တည်ရာကို ရ၏-ဟု ဆိုလို၏။ (ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌိ၊ ၂။ ၃၈၅။) ဤကား အကျဉ်းဖြစ်၏။ အကျယ်ကို ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၂၃၃-၂၄၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌိ၊ ၂။၃၆၈-၃၈၅-တို့၌ကြည့်။ (၂) အာယသ္မာ ကခါရေ-ဝတော .... အတ္တနော ကခါဝိတရဏဝိသုဒ္ဓိ ပစ္စဝေက္ခမာနော။ ဥဒါန။၁၄၈။ မဂ္ဂပညာ.... အနဝသေသတော သဗ္ဗကခါနံ ဝိတရဏတော သမတိက္ကမနတော၊ အညေဟိ စ အတ္တနာ ပဟာတဗ္ဗကိလေသေဟိ အစ္စန္ဒဝိသုဇ္ဈနတော “ကခါဝိတရဏဝိသုဒ္ဓိ” တိ ဣဓာဓိပ္ပေတော။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၂၈၆။ (အကြွင်းမဲ့အားဖြင့် အလုံး စုံသော ယုံမှားခြင်းတို့ကို လွန်မြောက်ခြင်း ကြောင့်၎င်း၊ ယုံမှားခြင်းမှတစ်ပါး မိမိပယ်ပြီး သော ကိလေသာတို့မှ စင်စစ် စင်ကြယ်သော

ကြောင့်၎င်း မဂ်ပညာကို ကမ်ဝိတရဏဝိသုဒ္ဓိ ဟု ဤ၌ အလိုရှိအပ်၏။)

ကမ်ဝိတရဏာနန္တရ (တိ) [ကမ်ဝိတရဏ + အနန္တရ] ကမ်ဝိတရဏဉာဏ်၏ အခြားမဲ့ဖြစ်သော။ တဿာ ဧတံ ကမ်ဝိတရဏာနန္တရံ ဥဒ္ဓိဋ္ဌံ။ ဝိသုဒ္ဓိ။ ၂။ ၂၄။

ကမ်ဝိတရဏီ (ထိ) [ကမ် + ဝိ + တရ + ယု + ဤ။ ကမ် ဝိတရန္တိ တောယာတိ ကမ်ဝိတရဏီ။ ကမ်၊ ဇ္ဇိ၊ သစ်။ ၁၂၄။] ယုံမှားခြင်းကို လွန်မြောက်ပယ်ရှားကြောင်းဖြစ်သော အဋ္ဌကထာကျမ်း၊ ကမ်ဝိတရဏီမည်သော အဖွင့်သံဝဏ္ဏနာကျမ်း။ (ရှင်မဟာ ဗုဒ္ဓဘောသရေးဘိက္ခု၊ ဘိက္ခုနီ ပါတိမောက်တို့ကို ဖွင့်ဆိုထားသောကျမ်းဖြစ်၏။) ဝတ္ထုယံသာမိ နာမေန၊ ကမ်ဝိတရဏီ သုဘံ။ ကမ်၊ ဂဉ္ဇ။ (- ဝဇိရ။ ၂၀၄၊ ၂၁၀၊ ၂၃၃၊ ၂၄၀၊ ၅၀၂။)

ကမ်ဝိဓမ္မနတ္ထ (ပု) [ကမ် + ဝိဓမ္မ + အတ္ထ] (၁) ယုံမှား - သံသယ - ကို ပယ်ဖျောက်ခြင်း အကျိုး။ (တိ) (၂) ယုံမှားသံသယကို ပယ်ဖျောက်ခြင်းအကျိုးရှိသော။ အဋ္ဌမေ ဒိဝသေ သမာပတ္တိတော ဝုဠာယ ဒေဝတာနံ ကမ် ဥတှာ ကမ်ဝိဓမ္မနတ္ထံ အာကာသေ ဥပ္ပတိတှာ ယမကပါဠိဟာရိယံ ဒေသေတှာ။ ဝိ၊ ငွါ၊ ၃။ ၂၃၈။ ဥဒါန၊ ငွါ၊ ၄၇။ (- ဗုဒ္ဓဝိ၊ ငွါ၊ ၁၀။)

ကမ်ဝိနယန (န) [ကမ် + ဝိနယန] ယုံမှားခြင်းကို ပယ်ဖျောက်ခြင်း။ ကမ်ဝိနယနာယ တံ တံ ပဉ္စာနံ ဝိနိစ္ဆယေ ကုသလာနံ ဆေကာနံ။ မ၊ ငွါ၊ ၁။ ၂၅၀။

ကမ်ဝိနယပဒဋ္ဌာန (တိ) [ကမ် + ဝိနယ + ပဒဋ္ဌာန] ယုံမှားခြင်းကို ပယ်ဖျောက်ခြင်းလျှင် နိုးစွာသော အကြောင်းရှိသော။ တဒုဘယမ္ပိ ကမ်ဝိနယပဒဋ္ဌာနမေဝ ကတွာ ဒေသေန္တော “ယေ အာဂတာနံ ဝိနယန္တိ ကမ်”န္တိ အာဟ။ ထေရ၊ ငွါ၊ ၁။ ၄၃။

ကမ်ဝိနောဒက (တိ) [ကမ် + ဝိ + နဒ + ကျ] ယုံမှားခြင်းကို ပယ်ဖျောက် တတ်သော (ပုဂ္ဂိုလ်၊ တရား)။ ယေသံ နော ဧဝံ ဒေဝတာနံ ကမ်ဝိနောဒကော သတ္တာ အဝိဒ္ဓရေ ဝိဟာရေ ဝသတိ။ ဒိ၊ ငွါ၊ ၂။ ၂၉၃။ (- အံ၊ ငွါ၊ ၃။ ၁၅၉။ ခုဒ္ဒက၊ ငွါ၊ ၁၂၄။)

ကမ်ဝိနောဒန (န) [ကမ် + ဝိနောဒန] ယုံမှားခြင်းကို ပယ်ဖျောက်ခြင်း။ ဥတ္တာနိကရဏံ ကမ်ဝိနောဒနံ ဓမ္မပတိဋ္ဌာပနံ။ ထေရ၊ ငွါ၊ ၁။ ၄၅၁။ (- ဒိ၊ ငွါ၊ ၂။ ၄၁။ မ၊ ငွါ၊ ၃။ ၂၆၂။ မ၊ ငွါ၊ ၂။ ၇၄။)

ကမ်သမဂ္ဂိစိတ္တ (န) [ကမ် + သမဂ္ဂိ + စိတ္တ] ယုံမှားခြင်းနှင့် ပြည့်စုံသောစိတ်၊ ယုံမှားသံသယစိတ်။ ကမ်သိတတ္ထ-ကြည့်။

ကမ်သမ္ဘဝ (ပု) [ကမ် + သမ္ဘဝ] ယုံမှားသံသယဖြစ်ခြင်း။ ရတနတ္ထယေ သံသယာပန္နဿ သိက္ခာဒိသု ကမ်သမ္ဘဝတော။ အနု၊ ငွါ၊ ၂။ ၁၆၀။

ကမ်သောတ (န) [ကမ် + သောတ] ယုံမှားသံသယ ဟူသောရေအယဉ်။ တဝ ဒဿနမာဂမ္မ၊ ကမ်သောတံ တရန္တိ တေ။ အပါ၊ ၁။ ၂၂။ ထေရ၊ ငွါ၊ ၂။ ၃၈၂။ (- ထေရ၊ ငွါ၊ ၁။ ၇၃၊ ၃၅၃။) ကမ်သောတံ ဝိစိကိစ္ဆာ မဟောသံ တရန္တိ အတိက္ကမန္တိတိ သမ္မန္တော။ အပါ၊ ငွါ၊ ၁။ ၂၄၉။

ကမ်ဝိတ (တိ) [ကမ် + တ။ ကမ် + ဣတ။] (၁) ယုံမှားအပ်သော။ (၂) ယုံမှားခြင်းသို့ ရောက်သော၊ ယုံမှားသော။ (၁) ကမ်ဝိတ- (သုတ္တနိ၊ ၃၆၂) နှ့် ဝိသတိ ပဉ္စနိသိတံ အတ္ထံ သန္တာယာဟ။ သော ဟိ တေန ကမ်ဝိတော အဟောသိ။ သုတ္တနိ၊ ငွါ၊ ၂။ ၁၅၉။ (၂) ယာ ခေါ ပန သာ ဘိက္ခဝေ ကမ်ဝိတာ ဝိစိကိစ္ဆိတာ အနိဋ္ဌင်္ဂတတာ သဒ္ဓမ္မေ။ သံ၊ ၂။ ၈၁။

ကခိတဗ္ဗ (တိ) [ကခိ+တဗ္ဗ] ယုံမှား-အပ်-
သင့်-ထိုက်-ဖွယ်ကောင်း-သော။ ကခိ-
နိယ-ကြည့်။

ကခိတုံ (ကြိ၊ဝိ) [ကခိ+တုံ] ယုံမှားခြင်းငှါ။
အလံ ဟိ တေ ဂါမဏိ ကခိတုံ အလံ ဝိစိ-
ကိစ္ဆိတုံ။ သံ၊၂။၅၂၇၊၅၆၄။

ကခိ (တိ) [ကခိ+တိ] ယုံမှားခြင်းရှိသော။
သု။ န ခေါ ပနာဟံ ကခိ ဝိစိကိစ္ဆိ အရည-
ဝနပတ္တာနိ ပန္နာနိ သေနာသနာနိ ပဋိသေ-
ဝါမိ။ မ၊၁။၂၂။ (-သံ၊၂။၈၁။ သုတ္တနိ၊၃၇၇။
စူဠနိ၊၂၃။ နေတ္ထိ၊၁၁၇။ စူဠနိ၊၄။၈၆။ ဒီ၊ဇိ၊
၂။၂၂၇။) ကခိ ဟောတိ (အံ၊၁။၄၉၄)တိ...
အဋ္ဌသု ဌာနေသု ကခိယ သမန္နာဂတော
ဟောတိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၇၉။ (-မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၀။
သုတ္တနိ၊၄။၂။၁၄၉။) ကခိ-လည်း ကြည့်။

ကနိပ္ပတ္တိသမယ (ပု) [ကခိ+ဥပ္ပတ္တိ+သမယ]
ယုံမှားသံသယ ဖြစ်သောအခါ။ ကနိပ္ပတ္တိ-
သမယေ ဥပသကံမနဝရဿ ဂဟိတတ္တာ...
တေ “တိဏိမာနိ ဘန္တေ”တိအာဒိဝစနံ
အဝေါစ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀၅။

ကဂတိ (ကြိ) [ကဂ + အ + တိ] သွား၏။
ကဂေါ ကြိယာယံ။ ဓာတုတ္ထ။၄။

ကင်္ဂ (ထိ) [က+ဂမု+ဥ။ သောဘနသိသတ္တာ
ကမနိယဘာဝံ ဂစ္ဆတိတိ ကင်္ဂ၊ဥ။ ဓာန၊ဇိ။
၄၅၀။ ကမ+ဂု။ ကာမိယတိတိ ကင်္ဂ၊
ဧညဝိသေသော။ မောဂ်၊၇။၃၆။ စူဠနိ၊၄။
၁၂၀-၌ကား ကင်္ဂရှိ၏။] (၁)ဆပ်၊ဆပ်စပါး။
(၂) ဥပါသကာပင်။ (၁) အာမကဓညံ
နာမ သာလိ ဝိဟိ ယဝေါ ဂေါဓမော ကင်္ဂ
ဝရကော ကုဒြုသကော။ ဝိ၊၂။၃၄၆။
(-စူဠနိ၊၂၈။ မိလိန္ဒ၊၂၅၉။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၈၉။
ကခိ၊၂။၂၂၀။ဝိ၊သင်္ဂဟ။၁၂၄။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၃၆။
သီ၊ဇိ၊သစ်၊၁။၃၇၀။) (၂) သုဒ္ဓံ ကင်္ဂ ပဝါယ-

တိ။ ဇာ၊၁။၂၆။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၁၇၀။ (မင်းဘူး
ဦးညှာဘသ၏ ပဟောသဓဇာတ်၌ သျှစ်သျှား
ဟု ပြန်ဆို၏။) ကင်္ဂ ဧညပိယင်္ဂသု။ ဓာနံ။
၁၀၅၅။

ကင်္ဂဇာတိ (ထိ) [ကင်္ဂ+ဇာတိ] ဆပ်စပါးမျိုး။
(ဆပ်စပါးမျိုးတို့သည် အဖြူ၊ အနီ၊ အနက်
အားဖြင့် ၃-မျိုးရှိ၏။) ကင်္ဂတိ သေတရတ္ထ-
ကာဠဘေဒါ သဗ္ဗာပိ ကင်္ဂဇာတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၈၉။
ဝိ၊သင်္ဂဟ။၁၂၄။ ကခိ၊ဇိ၊သစ်။၃၈၄။

ကင်္ဂပိဋ္ဌမယ (တိ) [ကင်္ဂ+ပိဋ္ဌ+မယ] ဆပ်မှုန့်
ဖြင့်-ပြုလုပ်ထားသော-ဖောက်ထားသော။
ကင်္ဂဗိဇ-ကြည့်။

ကင်္ဂပုပ္ဖ (န) [ကင်္ဂ + ပုပ္ဖ] ဥပါသကာပန်း။
သာလာ စ ကင်္ဂပုပ္ဖ၊ စ၊ သောဘယန္တိ
မမဿမံ။ အပ၊၁။၄၃၂။

ကင်္ဂဗိဇ (တိ) [ကင်္ဂ+ဗိဇ] ဆပ်မှုန့်ဖြင့်ပြုလုပ်
ထားသော သေမျိုးစေ့ (အလင်) ရှိသော။
သပ္ပိတေလံ ဒဓိ ခိရံ၊ ကင်္ဂဗိဇာ ဗဟု သုရာ။
ဇာ၊၂။၃၇၀။ ကင်္ဂဗိဇာတိ ကင်္ဂပိဋ္ဌမယာ။
ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၃၇၀။

ကင်္ဂဘတ္တ (န) [ကင်္ဂ+ဘတ္တ] ဆပ်ထမင်း။
ယထာ နာမ ကင်္ဂဘတ္တေ ပစ္စမာနေ ကေပ္ပ-
ဟာရေနေဝ ပုပ္ဖုဋ္ဌကာနိ ဥဋ္ဌဟန္တိ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊
၁။၃၃၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၄၈။

ကင်္ဂဝရကကုဒြုသကသိသ (န) [ကင်္ဂ+ဝရက+
ကုဒြုသက + သိသ] ဆပ်၊ ပြောင်း၊ လူး
တို့၏ အနံ့။ ကင်္ဂဝရကကုဒြုသကသိသာနိပိ
ဘဇိတ္တာ...စုဏ္ဏံ ကရေန္တိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၉၀။
ဝိ၊သင်္ဂဟ။၁၂၅။

ကင်္ဂသိတ္တ (န) [ကင်္ဂ+သိတ္တ] ဆပ်ထမင်းလုံး။
ယေန ကင်္ဂသိတ္တံ နိက္ခမတိ စေဝ ပဝိသတိ စ။
ဣဒံ ဟိ သတ္တန္တံ ဧညာနံ လာမကဓညသိတ္တံ။
ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၈၅။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၃၉။ (-ကခိ၊ဇိ၊
သစ်။၃၂၆။)

ကုသိတ္တနိက္ခမနမတ္တ (တိ) [ကုသိတ္တ + နိက္ခမန + မတ္တ] ဆပ်ထမင်းလုံး ထွက်လောက်ရုံမျှ ရှိသော။ ယတ္ထ ကတ္တစိ ကုသိတ္တနိက္ခမနမတ္တေန ဆိဒ္ဓေန ဆိဒ္ဓေါ ဟောတိ။ ကင်္ခါ။ ၁၇၉။ (-ကင်္ခါ၊ ဋီ၊ သစ်။ ၃၂၆။)

ကစ (ထိ၊ ပု) [ကစ + အ] (ထိ) (၁) ဆင်မ။ (၂) လှပခြင်း။ (ပု) (၃) ဆံပင်။ (၄) မိုးတိမ်။ ဝါစပုတိ။ ထောမ။ (၅) စည်းနှောင်ထားသောအရာ။ ကစဝရ-ကြည့်။

ကစကလာပ (ပု) [ကစ + ကလာပ] ဆံစု၊ ဆံစည်း။ ဝါစပုတိ။ ထောမ။

ကစတိ (ကြိ) [ကစ + အ + တိ] (၁) ဖွဲ့ချည်၏။ (၂) အသံပြု၏။ (၃) ကစတိ ဘာရံ ဗန္ဓတိ ဣတိ ဝါ ကာစော။ သိ၊ ဋီ၊ သစ်။ ၂။ ၂၆၇။ ကစ ဗန္ဓနေ ကစတိ။ နီတိ၊ ဓာ။ ၃၃။ (၂) ကစ ရဝေ ဘွာဒိ.....ကစတိ။ ထောမ။ ၆၀။

ကစပါသ (ပု) [ကစ + ပါသ] ဆံစု၊ ဆံစည်း။ ဝါစပုတိ။

ကစမာလ (ပု) [ကစ + မာလ] မီးခိုး။ ဝါစပုတိ။

ကစဝရ (ပု) [ကစ + ဝရ။ နာနာဝိဓေ သင်္ကာရေ ဗုဒ္ဓိကရဏဝသေန ကစတိ ဗန္ဓတိ ဧတေနာတိ ကစော၊ သော ဣတ္ထေ ဣတ္ထိတဗ္ဗောတိ ကစဝရေ။ ဝရ ဣတ္ထယံ။ ဓာနံ၊ ဋီ။ ၂၂၄။] အမှိုက်။ သင်္ကာရံ နာမ ကစဝရံ ဝုစ္စတိ။ ဝိ၊ ၂။ ၃၄၇။ (-ဝိ၊ ၂။ ၂၇၇။ မိလိန္ဒ။ ၃။ ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၂၃။ ဒိ၊ ၄။ ၁။ ၇။ မ၊ ၄။ ၃။ ၂၀၄။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၄၆။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၃၇၄။ အဘိ၊ ၄။ ၃။ ၂၆၆။ မ၊ ၄။ ၁။ ၇။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၁၉၀။) မိလာတာ မာလာ၊ သာယေဝ ကစဝရံ။ သိ၊ ဋီ၊ သစ်။ ၁။ ၆၇။

ကစဝရခါဏုကာဘဝ (ပု) [ကစဝရ + ခါဏုကာ + ဘဝ] အမှိုက်သစ်ငုတ်နှင့် တူသည်၏ အဖြစ်။ စိတ္တဿ ကစဝရခါဏုကာဘဝေါ ဟိ စေတောဝိလော။ သိ၊ ဋီ၊ သစ်။ ၂။ ၇၇။ ဧဝံ သဗြဟ္မစာရီသု အာသာတစက္ကိကာဒိဝသေန

အဘိဓာန် (က-ဝဂ်) ၁-၃-ပ-မ-ဗ-သ-စ

စိတ္တဿ ထဒ္ဓဘာဝေါ စ ဥပဟနနဝိရုဇ္ဈနာဒိ-ဝသေန ကစဝရခါဏုကာဘဝေါ စ ဝေဒိ-တဗ္ဗော။ မ၊ ၄။ ၂။ ၅၃-၄။

ကစဝရဂ္ဂိ (ပု) [ကစဝရ + အဂ္ဂိ] အမှိုက်မီး။ သင်္ကာရဂ္ဂိ(အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၆၆)ကြည့်။

ကစဝရဆန္ဒ(န)က (တိ) [ကစဝရ + ဆန္ဒ(န) + က။ ထိ-၌ ကစဝရဆန္ဒ(နိ)ကာ။] အမှိုက်စွန့်သော၊ သူ။ ကစဝရဆန္ဒကာ ဒါသိ ရညော ဟတ္ထံ အဒါသိ။ ဓမ္မ၊ ၄။ ၂။ ၄၃၇။ ကစဝရဆန္ဒ-ကာယ ဒါသိယာ ဒေထ။ ဓမ္မ၊ ၄။ ၂။ ၄၄၃။

ကစဝရဆန္ဒန (န) [ကစဝရ + ဆန္ဒန] အမှိုက်စွန့်ခြင်း။ ဝိဟာရင်္ဂဏသမ္ပဇ္ဇနံ ကစဝရ-ဆန္ဒနံ ဝါလိကာ သမင်္ဂိရဏန္တိ ဝေမာဒိနာ နယသတေန နယသဟဿေန ပဋိဝိဇ္ဈတိ။ မ၊ ၄။ ၃။ ၆၂။

ကစဝရဆန္ဒနက (တိ) [ကစဝရ + ဆန္ဒနက] အမှိုက် စွန့်ကြောင်းဖြစ်သော (အရာဝတ္ထု)။ ပါတောဝ ကနကမယံ သမ္ပဇ္ဇနိဇ္ဈေဝ ကစဝရ-ဆန္ဒနကဉ္စ ပစ္စိ အာဒါယ ဂန္ဓာ။ ဓမ္မ၊ ၄။ ၂။ ၅-၆။ (-ဝိ၊ ၄။ ၃။ ၁။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၇။ ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၁၇၇။)

ကစဝရဆန္ဒနကာလ(ပု) [ကစဝရဆန္ဒန + ကာလ] အမှိုက်စွန့်ရာအခါ၊ အမှိုက်စွန့်ချိန်။ ကစဝရ-ဆန္ဒနကာလေ ပန ကစဝရနိယာမေနေဝ ဟရိတွာ ကေမန္တံ နိက္ခိပိတုံ ဝုစ္စတိ။ ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၁၃၁။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၃၁။

ကစဝရဆန္ဒနဌာန (န) [ကစဝရဆန္ဒန + ဌာန] အမှိုက်စွန့်ရာအရပ်။ မနုဿာနံ ကစဝရဆန္ဒန-ဌာနေပိ ဝုစ္စတိ။ ဝိ၊ ၄။ ၃။ ၂၀၀။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၄၃၄။ (-မဟာနိ၊ ၄။ ၂၇၃။ ကင်္ခါ၊ ဋီ၊ သစ်။ ၄၇၀။)

ကစဝရဆန္ဒနပစ္စိ (ထိ) [ကစဝရဆန္ဒန + ပစ္စိ] အမှိုက်စွန့်စရာတောင်း။ ကစဝရဆန္ဒနပစ္စိမှ

သောဓေတောယေဝ ပဝေသေန္တိ။ ဇာ၊ဌ၊
၁။၃၀၉။

ကစဝရဇာတ (တိ) [ကစဝရ + ဇာတ] (၁)
(အတွင်း၌)ဖြစ်သော အမှိုက်ရှိသော၊ သူ။
(၂) အမှိုက်သဖွယ် ဖြစ်သော၊ သူ။ (၁)
ကသမ္မဇာတ (သံ၊ဌ၊၃။၇) ကြည့်။ (၁)
(၂) ကစဝရဇာတော(သံ၊ဌ၊၃။၇)တိ အတ္တ-
န္တရံ သဉ္စာတကစဝရော ကစဝရဘူတော
ဝါ။ သံ၊ဌိ၊၂။၃၃၄။

ကစဝရဌ (တိ) [ကစဝရ + အတ္တ] အမှိုက်ဟူ
သော အနက်သဘောရှိသော။ အပိ စ
သံကိလေသဌော ပပဉ္စဌော၊ ကစဝရဌော
ပပဉ္စဌော။ ဥဒါန၊ဌ၊၃၃၇။

ကစဝရဌာန (န) [ကစဝရ + ဌာန] အမှိုက်
တို့၏တည်ရာ၊ အမှိုက်ပုံ။ သံကာရပုဉ္ဇ(ထေရ၊
ဌ၊၂။၂၀၄)ကြည့်။

ကစဝရနိယာမ (ပ) [ကစဝရ + နိယာမ] အမှိုက်
ဟူသောအမှတ်သည်။ ကစဝရဆန္ဒနကာလ-
ကြည့်။

ကစဝရပရိယာယ (ပ) [ကစဝရ + ပရိယာယ]
ကစဝရသဒ္ဓါ၏ ပရိယာယ်။ ခီလသဌေါ ထဒ္ဓ-
ဘာဝဝစနော ကစဝရပရိယာယော စ
ဟောတိ။ သာရတ္ထ၊၂။၃၄၇။ ဝိမတိ၊၁။၂၇၃။

ကစဝရပရိသာ (ထိ) [ကစဝရ + ပရိသာ] အမှိုက်
နှင့်တူသော ပရိသာတိ။ ပရိသာကသဋ္ဌ (အံ၊ဌ၊
၂။၄၇)ကြည့်။

ကစဝရဘူတ (တိ) [ကစဝရ + ဘူတ] အမှိုက်
သဖွယ် (ဖြစ်၍) ဖြစ်သော၊သူ။ ကစဝရဘူတံ
ပုဂ္ဂလံ ကစဝရမိဝ အနပေက္ခာ နိဒ္ဒမထ။
သုတ္တနိ၊ဌ၊၂။၄၇။ မ၊ဌိ၊၂။၁၀၀။ (-သံ၊ဌိ၊
၂။၆၁။ အံ၊ဌိ၊၃။၂၀၇။) ကစဝရဇာတ-
လည်း ကြည့်။

ကစဝရရာသိ (ပ) [ကစဝရ + ရာသိ] အမှိုက်ပုံ။
သင်္ကာရကုဋ္ဌ (သံ၊ဌိ၊သစ်၊၂။၁၁၂)၊ သင်္ကာရ-
ဓာန (ဓမ္မ၊ဌ၊၁။၂၇၀)တို့ ကြည့်။

ကစဝရာကိဏ္ဍဝိထိ (ထိ) [ကစဝရ + အာကိဏ္ဍ +
ဝိထိ] အမှိုက်ဘုံဖြင့် ပြွမ်းသော - အမှိုက်ရှုပ်
သော - လမ်းခရီး။ ဝေရူပါ သဒ္ဓါ ဟောန္တိ
ကစဝရာကိဏ္ဍဝိထိတာယ။ ဒိ၊ဌိ၊၂။၁၇၁။

ကစိနိ (?) [?] တည်သိး (ဝဇီရ၊ပေ၊သျှ)။
တိန္တိဏိက ကစိနိ ဝိခလယိ။ ဝဇီရ၊၃၂၀။

ကစ္စ^၁ (ကြိ၊ဝိ) [ကရ + တွာ] ပြုပြီး၍။ ပဒက္ခိဏံ
ကစ္စ နိပစ္စ ပါဒေ။ အပ၊၂။၂၁၀။ ထေရီ၊ဌ၊
၁၅၁။

ကစ္စ^၂ (ပ) [ကစ + အ။ ကစ ဒိတ္တိယံ။ ကစ္စေတိ
ကစ္စယတိ ကစ္စော။...ကစ္စာနာတိပိ ကစ္စာ-
ယနာတိပိ ကာတိယာနာတိပိ ဝုစ္စန္တိ။ နိတိ၊
ဓာ၊၂၉၃။] ကစ္စမည်သော - ရှေးဦးလူ - ရှေး
၌ဖြစ်သောရသေ့။ ကစ္စောတိ ကိရ တသ္မိံ
ဂေါတ္တေ အာဒိပုရိသော။ ရူ၊ဌိ၊၃၆၆။ မဟာ-
ကစ္စာနေနာတိ ကစ္စောတိ ပုရာတနော ဣသိ။
နေတ္တိ၊ဌ၊၁၁။ (ကတပုဒ်နောင် ဣပစ္စည်း
သက်၍လည်း ကစ္စပြီးနိုင်သည်။ ကစ္စမျိုးဟု
အနက်ပြန်။ မောဂ၊သျှ၊၄၊၂။)

ကစ္စာန (တိ) [ကစ္စ + ဏာန။ ထိန္တိ ကစ္စာနိ။
သကဋ္ဌဿ အပစ္စံ သာကဋ္ဌာယနော သာက-
ဋ္ဌာနော... ကစ္စာယနံ ကစ္စာနံ... ကစ္စာယနိ
ကစ္စာနိ။ ကစ္စည်း။၃၄၅။ ကစ္စဿ ပုတ္တော
ကစ္စာယနော ကစ္စာနော။ ရူ၊၃၆၆။ ကစ္စ^၂
လည်း ကြည့်။] ကစ္စ မည်သောသူ၏ -
သား - သွီး - အမျိုး - အနွယ်။ (က)
ကစ္စာနမျိုး - ကစ္စာနအနွယ် - ၌ ဖြစ်သော၊
သူ။ (၁) ကစ္စာနထေရ်၊ အရှင်မဟာကစ္စည်း
ထေရ်။ (ဂ) ကစ္စာနပရိပိုင် ဝေခနသပရိပိုင်
(ဘုရားရှင်က ဝေခနသပရိပိုင်ကို ကစ္စာနဟု
ခေါ်သည်။) (ဃ) ကစ္စာနထေရ်၊ ကစ္စာန-
ဂေါတ္ထထေရ်။ (င) ကစ္စည်းလုလင် (ပုဏ္ဏက
ဘိလူး၏ ဘဝဟောင်း အမည်)။ (ထိ) (စ)
ကစ္စာန အနွယ်၌ဖြစ်သော ကစ္စာနိမည်သော
မိန်းမ။

(က) ကစွာနမျိုး - ကစွာနအနွယ် - ခွဲဖြစ်သော။ သူ။ ဝေဂေါတ္တောတိ ကစွာနော ဝါ ကဿပေါ ဝါ ဣဒမဿ အတိတဘဝေ အတ္တနော နာမဂေါတ္တာနုဿရဏဝသေန ဝုတ္တံ။ ပဋိသံဠာဓာ။ ၂၃၃။ စူဠနိဌ။ ၄၆-၇။

(ခ) ကစွာနထေရ်၊ အရှင်မဟာကစည်းထေရ်။ တေသံ နော အာဝုသော ကစွာန အမှာကံ အစိရပက္ကန္တဿ ဘဂဝတော တေဒဟောသိ။ မ၊ ၁။ ၁၅၇။ (-သံ၊ ၁။ ၂၆၇။) (ဤမထေရ်သည် အနွယ်၏ အစွမ်းအားဖြင့် ကစွာနဟု အမည်ရသည်။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၁၆၁။ အကျယ်ကို မဟာကစွာနထွေရ-ကြည့်။)

(ဂ) ကစွာနပရိပိုင်၊ ဝေခနသပရိပိုင်။ (ဘုရားရှင်က ဝေခနသပရိပိုင်ကို ကစွာနဟု ခေါ်သည်။) အထ ခေါ ဝေခနသော ပရိဗ္ဗာဇကော ယေန ဘဂဝါ တေနုပသင်္ကမိ။... ကံ ပန တံ ကစွာန ဧဝံ ဝဒေသိ။ မ၊ ၂။ ၂၃၁။

(ဃ) ကစွာနထေရ်၊ ကစွာနဂေါတ္တထေရ်။ အထ ခေါ အာယသ္မာ ကစွာနဂေါတ္တော ယေန ဘဂဝါ တေနုပသင်္ကမိ။... ဒွယနိဿိတော ခွါယံ ကစွာန လောကော ယေဘုယျေန အတ္တိတဉ္စေ နတ္တိတဉ္စေ။ သံ၊ ၁။ ၂၇၇။ (-သံ၊ ၄။ ၁။ ၁၆၁။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၄၅။)

(င) ကစည်းလုလင် (ပုဏ္ဏကဘီလူး၏ ဘဝဟောင်းအမည်)။ ဂဏှာဟိ ကစွာန ဝရံ နောနံ။ ဇာ၊ ၂။ ၂၈၆။ ဇာ၊ ၄။ ၇။ ၁၈၄။

(စ) (စ) ကစွာနအနွယ်၌ ဖြစ်သော ကစွာနိုမည်သောမိန်းမ။ ကစွာနိ ကိ ကုမ္ဘိမိဿယိတော။ ဇာ၊ ၁။ ၁၇၅။ ကစွာနိတိ တံ ဂေါတ္တေန အာလပတိ။ ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၄၀၄။

ကစွာနဂေါတ္တ (န) [ကစွာန + ဂေါတ္တ] ကစွာနအနွယ်။ (ဤအနွယ်သည် ဥက္ကဋ္ဌအမျိုးအနွယ်တို့တွင် တပါးအပါအဝင် ဖြစ်သည်။) ဥက္ကဋ္ဌနာမ ဂေါတ္တံ ဂေါတမဂေါတ္တံ မောက္ခလ္လာန-ဂေါတ္တံ ကစွာနဂေါတ္တံ ဝါ သိဋ္ဌဂေါတ္တံ။ ဝိ၊ ၂။ ၈။

ကစွာနဂေါတ္တ (တိ) [ကစွာနဂေါတ္တ + ဧ] (၁) ကစွာနအနွယ်၌ ဖြစ်သော။ သူ။ (ပ) (၂) ကစွာနဂေါတ္တမည်သောမထေရ်။ (ဤ မထေရ်သည် ဘုရားရှင် သာဝတ္ထိပြည်၌ သီတင်းသုံးနေတော်မူစဉ် သမ္မာဒိဋ္ဌိ အကြောင်းကို မေးလျှောက်သဖြင့် ဘုရားရှင်က ဒွယနိဿိတော ခွါဟံ ကစွာန-စသည်ဖြင့် ဟောကြားတော်မူသည်။ သံ၊ ၁။ ၂၇၆။ အရှင်အာနန္ဒာက အရှင်ဆန္ဒကို တရားဟောရာ၌လည်း ဤမထေရ်ကို ဘုရားရှင်က ဟောကြားသည့် အတိုင်း ပြန်လည်ကိုးကား၍ ဟောကြားသည်။ သံ၊ ၂။ ၁၁၀။) ကစွာန (ဂ) လည်းကြည့်။ (ထိ) (၃) ကစွာနအနွယ်၌ ဖြစ်သော ကာတိယာနိ မည်သော မိန်းမ။ သာ ကာတိယာနိတိ ဘိက္ခဝေ သာ ကစွာနဂေါတ္တာ။ ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၄၀၆။

ကစွာနထွေရ (ပ) [ကစွာန + ထေရ] မဟာ-ကစွာန ထေရ်၊ အရှင်မဟာကစည်း ထေရ်။ အာယသ္မတော ကစွာနထွေရဿ အပဒါနံ။ အပ၊ ၄။ ၂။ ၅၃။ (အကျယ်ကို မဟာကစွာန-ထွေရ-ကြည့်။)

ကစွာနပေယျာလ (န) [ကစွာန + ပေယျာလ] ကစွာနပေယျာလသုတ်ခေါ် မဟာကစွာန ဘဒ္ဒေကရတ္တသုတ်။ (ထိုသုတ်ကို ကစည်းထေရ် အကျယ်ဟောသည့်အတိုင်း ငါဘုရားလည်း ဤကဲ့သို့ ဟောမည်ပင်ဟု အလုံးစုံသော ဒေသနာကိုမြှုပ်၍ ဟောရာသုတ် ဖြစ်သောကြောင့် ကစွာနပေယျာလသုတ်ဟု ခေါ်သည်။) အထ သတ္တာ အပရဘာဂေ ဇေတဝနေ ဝိဟရန္တော မဓုပိဏ္ဍိကသုတ္တံ ကစွာန-ပေယျာလံ။... ဌပေသိ။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၁၆၄။

ကစွာနသုတ္တ (န) [ကစွာန + သုတ္တ] ကစွာနသုတ်ခေါ် ကစွာနဂေါတ္တသုတ်။ သံယုတ္တ-နိကာယ၊ နိဒါနဝဂ္ဂသံယုတ္တပါဠိ၊ ၁။ သံယုတ်၊ ၂။ ၀၈၂-သုတ်။ သံ၊ ၁။ ၂၇၇။ တေပိဋကံ ဗုဒ္ဓဝစနံ

ဝိစိနိတော ကစွာနသုတ္တံ အဒ္ဓသ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။
၂၉၂။

ကစွာနသုတ္တဝိရောဓ (ပု) [ကစွာနသုတ္တံ +
ဝိရောဓ] ကစွာနသုတ်ခေါ် ကစွာနဂေါတ္တ
သုတ်နှင့် ဆန့်ကျင်ခြင်း။ ဧဝံ ဥပ္ပါဒမတ္တံ
“ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒေါ”တိ ဝဒန္တဿ ကစွာနသုတ္တ-
ဝိရောဓောပိ အာပဇ္ဇတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၁၅၀။

ကစွာနာ (ထိ) [ကစွ + ဇာန + အာ] ဘဒ္ဒ-
ကဉ္စနာ ဟု အမည်ရသော ကစွာနာ
ခေါ် ယသောဓရာ (ရာဟုလမယ်တော်)။
(၎င်းကား ရဟန်းဖြစ်ပြီးသော အခါ
အဂ္ဂသာဝက ၂-ပါး၊ ရှင်ဗာကုလထေရ်များ
ကဲ့သို့ ဖြစ်ခဲ့ဘူးသောဘဝတို့ကို အောက်မေ့
ခြင်းငှါ စွမ်းနိုင်သောကြောင့် မဟာဘိ-
ညာပုတ္တအရာ၌ ဘေဒဂ် ရသည်။) အမှာ-
ကမ္ပိ သတ္တု သာသနေး .... တသ္မာ ဘဒ္ဒ-
ကဉ္စနာတိ နာမံ လဘိ၊ သာ ပစ္ဆိမ
ကစွာနာတွေဝ သင်္ခံ ဂတာ၊ ရာဟုလမာတာ-
ယေတံ အဓိဝစနံ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇၉-၂၉၀။

ကစွာနိဇာတက (န) [ကစွာနိ + ဇာတက]
ကစွာနိမည်သော အမျိုးသိုး၏ အကြောင်းကို
ဟောပြသောဇာတ်၊ ကစွာနိဇာတ်။ဇာတက-
ပါဠိ၊ ၈-နိပါတ်၊ ၁-ဇာတ်။ ဇာ၊၁။၁၇၆။
ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၀၁၊၄၀၇။

ကစွာယန (တိ) [ကစွ+ဇာယန။ ထိ၌ ကစွာ-
ယနိ။] ကစွမည်သောသူ၏ -သား-သမီး-
အမျိုး - အနွယ်။ ကစွာန-ကြည့်။ (က)
ကစွာယနမျိုး၌ဖြစ်သောသူ။ (ခ) ကစွာယန
ထေရ်၊ တေဒဂ်ရ အရှင်မဟာကစွည်းထေရ်။
(ဂ) ကစွာယနဆရာ၊ ဆသတ္တာရတွင် ပါဝင်
သော ပကုဓကစွာယနဆရာ။ (ဃ) ကစွာ-
ယနထေရ်၊ သဘိယကစွာယနထေရ်။ (င)
ကစွာယနလုလင်၊ ကစွည်းလုလင် (ပုဏ္ဏက
ဘိလူး၏ ဘဝဟောင်းအမည်)။

(က) ကစွာယနမျိုး၌ ဖြစ်သောသူ။
ယထာ ဂေါတ္တာတိ....ကစွာယနော ဝါ
ဝါသိဋ္ဌော ဝါ ကောသိယော ဝါတိ အတ္ထော။
ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၄။ ကင်္ခါ၊ဋ္ဌိ၊သင်္ခါ၊၁၆၅။

(ခ) ကစွာယနထေရ်၊ တေဒဂ်ရ အရှင်
မဟာကစွည်းထေရ်။ သော ဂေါတ္တဝသေန
ကစွာယနောတိ ပညာယိတ္ထံ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။
၁၄၄။ အပါ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁၃။ (-သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၀။)
ကစွာနတ္ထေရ-လည်း ကြည့်။

(ဂ) ကစွာယနဆရာ၊ ဆသတ္တာရတွင်
ပါဝင်သော ပကုဓကစွာယနဆရာ။ ပကုဓော
ကစွာယနော တေနပသင်္ကမိ*။ ဒီ၊၁။၅၂။
(-ဒီ၊၂။၁၂၄။ မ၊၁။၂၅၈။ မ၊၂။၁၉၅။)
ပကုဓကော ကာတိယာနောတိ ပကုဓော
ကစွာယနော။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၇။

(ဃ) ကစွာယနထေရ်၊ သဘိယကစွာယန
ထေရ်။ ဧဝံ ဝုတ္တေ အာယသ္မာ သဘိယော
ကစွာယနော (သိ၊မူကွဲ) အာယသ္မန္တံ အနုရုဋ္ဌံ
တေဒဂေါစ။ မ၊၃။၁၈၇။

(င) ကစွာယနလုလင်၊ ကစွည်းလုလင်
(ပုဏ္ဏကဘိလူး၏ ဘဝဟောင်း အမည်)။
ကစွာယနော မာဏဝကောသ္မိ ရာဇေ။ ဇာ၊
၂။၂၇၁။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၁၇၂။

ကစွာယန (န) [ကစွာယန + ဇာ] ကစွည်း
(သဒ္ဓါ)ကျမ်း။ ကစွာယနဿ ဣဒံ ကစွာယနံ
ဗျာကရဏံ။ ရှူ၊၃၇၆။ ကစွာယနေန ဝဏ္ဏိ-
တတ္တာ ကစွာယနံ။ ရှူ၊ဋ္ဌိ၊၃၇၆။ ကစွာ-
ယနပုကရဏ-လည်း ကြည့်။

ကစွာယနဂေါတ္တနိဒ္ဓိဋ္ဌ (တိ) [ကစွာယန+ဂေါတ္တ
+နိဒ္ဓိဋ္ဌ] ကစွာယန ဂေါတ္တထေရ်သည် ညွှန်ပြ
အပ်သော (သောဋ္ဌသာဟာရစသည်)။
ကစွာယနဂေါတ္တနိဒ္ဓိဋ္ဌာတိပိ ပါဠော။ နေတ္ထိ၊
ဋ္ဌ၊၁၁။

ကစွာယနပုကရဏ (န) [ကစွာယန+ပကရဏ]
အရှင်မဟာကစွည်းထေရ် ရေးသားဖွင့်ဆိုအပ်

သော မာဂဓသဒ္ဓါ ဗျာကရိုဏ်းကျမ်း၊
 ကစွည်းကျမ်း၊ သဒ္ဓါကြီး။ ကစွာယန၊ သဒ္ဓါနိ-
 တိ၊ မောဂ္ဂလ္လာန်၊ သဒ္ဓါသင်္ဂဟ ဟူသော မာဂဓ
 သဒ္ဓါကျမ်းကြီး ၄-ကျမ်းတွင် ကျစ်လစ် သိပ်
 သည်း၍ အသုံးအများဆုံး ကျမ်းလည်း ဖြစ်
 သည်။ ထို၏ အခြံအရံဖြစ်သော နျာသ၊ ရူပ-
 သိဒ္ဓိ စသော အဖွင့်ကျမ်းတို့လည်း များကုန်
 သည်။ အပါဠာ ၂။ ၂၁၃-၌ အရှင်မဟာကစွည်း
 ထေရ်သည် မိမိ၏ ရှေးပတ္တနာစွမ်းဖြင့်
 ဤကျမ်း (နှင့် တကွ ၃-ကျမ်း)ကို သံဃာ
 အလယ်၌ ဖွင့်ဆိုလျှောက်ကြား၍ တေဒဂ်
 ရကြောင်း ပြဆိုထားသည်။ နျာသ၊ ရူပီ
 (ဂန္ဓာရဗ္ဗ)နှင့် သုတ္တနိဒ္ဒေသ၊ ကစွာယန-
 ဝဏ္ဏနာကျမ်း (ပဌမသုတ်အဖွင့်) တို့၌လည်း
 ဤကျမ်းကို အရှင်မဟာကစွည်းထေရ်ပင်ရေး
 သား၊ ဖွင့်ဆိုကြောင်း ပြဆိုကုန်၏။ မဟာ-
 ကစွာယနထွေရလည်း ကြည့်။

ကစွာယနမတ (တိ) [ကစွာယန+မတ] ကစွည်း
 ၏ - အယူ - အလို။ အတိပုဂေါ ခေါ်တိ ထွေ
 ပဂေါတိ ဣဒံ ကစွာယနမတေန ပ-ဣစ္စုပ-
 သဂ္ဂတော ဩ-ကာရဂ-ကာရာဂမေန သိဒ္ဓိ။
 သီ၊ဇီ၊သစ်၊ ၂။ ၃၇၀။

ကစွာယနသံယုတ္တ (တိ) [ကစွာယန+သံယုတ္တ]
 (သဘိယကစွာယနသုတ်ဟု ဆိုအပ်သော)
 ကစွာယနသံယုတ်။ သံ၊ ၂။ ၅၆၆။ (ထိုသုတ်
 သည် အဗျာကတသံယုတ်၌ ပါဝင်သည်။
 အပေါင်းအမည်ကို အစိတ်၌ တင်စား၍
 တသုတ်တည်းကိုပင် ကစွာယနသံယုတ်ဟု
 ခေါ်သည်။) သာဝကဘာသိတာနမ္ပိဟိ သုတ-
 သုတ္တ အနဂ်ဏသုတ္တ ကစွာယနသံယုတ္တာဒိနံ
 ဘာသိတန္တိ။ နေတ္ထိ၊ ၄။ ၃။

ကစွံ (ဗျ) အသို့နည်း။ ကစွံနော ဝတ္ထုပသုတော၊
 ကစွံ နော ဘုသနာရတော။ ထေရ၊ ၂၂၆။
 တတ္ထ ကစွံတိ ပုစ္ဆာယံ နိပါတော။ ထေရ၊
 ၄၁။ ၁၀၀။ (-ဝိ၊ ၁။ ၂၂။ ဝိ၊ ၄၁။ ၁၀၂။

သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၉၉။) ကစွံ န နန ဣစ္စေတေ
 ပုစ္ဆနတ္ထေ။ နိတိ၊ သုတ္တ၊ ၃၇၂။

ကစွံ(စွံ)ကာရာ (ထိ) ကစွံ(စွံ) ကာရာမည်
 သောသစ်ပင်။ (အသိတိနိပါတ် မဟာကု-
 ဏာလ ဇာတ်ဝတ္ထု၌ စွန်လက်သည်းပင်ဟု
 ရေး၍ ဝေဿန္တရာဇာတ် မြန်မာဝတ္ထု၌ကား
 ကန်စွန်းပင်ဟု မြန်မာ ပြန်သည်။) ကုရဝက
 မုစလိန္ဒ.... အင်္ဂေါလ ကစွံကာရ။ ဇာ၊ ၂။
 ၁၁၅။ (-၃၄၄) ကစွံကာရာတိ ကော ရုက္ခ-
 ဇာတိ။ ဇာ၊ ၄၅။ ၄၅၂။ ကစွံကာရာ စာတိ
 ဝေန်နာမကာ ရုက္ခာ။ ဇာ၊ ၄၅။ ၃၁၂။

ကစွံ(ပုန) [ကစ+ဆ။ ကစ ဗန္ဓနောဆော။ ဓာန်ဋီ၊
 ၂၄၆။ ကစိယတိ ဗန္ဓိယတိတိ ကစွော၊ တနုပ-
 ဒေသော အနုပေါ စ။ မောဂ်၊ ၇။ ၄၃။
 (ကကွ-သံ)] (ပ) (၁) လက်ကတီးကြား၊
 ချိုင်းကြား၊ ချိုင်းနံပါး။ (၂) (လက်ကတီး
 ကြားကဲ့သို့ကျဉ်းမြောင်းသော)တောင်ကျေ၊
 မြစ်ကျေ။ (၃) လေကြေ၊ လေအောက်။
 (၄) နွယ်။ (၅) မြက်။ (၆) ကမ်းပါးပြတ်။
 (န) (၇) တောင်ကမ်းပါး။ (ပု၊န) (ဂ)
 ရေများသောအရပ်၊ စိမ့်မြေအရပ်။

(ပ) (၁) လက်ကတီးကြား၊ ချိုင်းကြား၊
 ချိုင်းနံပါး။ အညိဿာ ကစွေ ဝိဏံ အညိ-
 ဿာ ကစွေ မုဒိဂံ။ ဝိ၊ ၃။ ၂၁။ (-အပါဠာ၊
 ၁။ ၂၄၆။ ဇာ၊ ၄၅။ ၄၆၇၊ ၄၇၁။ သီ၊ဇီ၊သစ်၊
 ၂။ ၄၂၀။) ကစွေတိ ကစွပဿေ။ ဝဇီရ၊
 ၄၀၀။

(၂) (လက်ကတီးကြားကဲ့သို့ ကျဉ်း
 မြောင်းသော) တောင်ကျေ၊ မြစ်ကျေ။
 ကစွေဝါမကသေ မဂါ။ သံ၊ ၁။ ၅၀။ (-
 သုတ္တနိ၊ ၂၇၂။) ကစွေဝါတိ ကစွေ ဝိယ။
 ကစွေတိ ပဗ္ဗတကစွေပံ နဒိကစွေပံ။ သံ၊ ၄။
 ၁။ ၁၀၁။ (-သုတ္တနိ၊ ၄၁။ ၃၀။) ပဗ္ဗတတဠာ
 သန္ဓမာနော တထာရူပေါ နဒိနိဝတ္တနပဒေ-

သောပိ သမ္မာဓဋ္ဌာနတာယ ကမ္ဘော ဝိယာတိ
အာဟ “ပဗ္ဗတကမ္ဘောပိ” တိ။ သံ၊ဋီ၊သစ်၊၁၅၀။

(၃) လေကြေ၊ လေအောက်။ န ကမ္ဘ
နောပိ ပဋိဝါတေ။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ၊၉၉။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊
၂။ဂ။ သံ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၂၆။(၄) နွယ်။ ကမ္ဘော
ဝုတ္တော လတာယ စ။ ဓာန်၊ဂာဃ။(၅)မြက်။
အနုပမ္ပိ တိဏေပိ စ။ဓာန်၊စာငှ။(၆) ကမ္ပပါး
ပြတ်။ ဇာတ်ဝတ္ထု၌ “ကုရုကမ္ဘ”သင်္ဘောဆိပ်။
ကုရုကမ္ဘ ပယာတာနံ။ ဇာ၊၁။၁၂၆။ ဝါစပုတိ။

(န)(၇)တောင်ကမ်းပါး။စာမိ ကမ္ဘာနိ
ဝနာနိ စာဟံ။ ဇာ၊၁။၃၆၅။ ကမ္ဘာနိတိ
ပဗ္ဗတပဿာနိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၂၄။

(ပု၊န) (ဂ) ရေများသောအရပ်၊ စိမ့်မြေ
အရပ်။ အနုပေါ သလိလပ္ပါယော၊ ကမ္ဘ
ပုမနပုံသကေ။ ဓာန်၊၁ဂ၇။ (ဝါစပုတိ၊ထော-
မ-တို့၌ တိလိင်ဟု ဆိုသည်။)

ကမ္ဘာ (တိ) [ကထ+ဏျ] ပြောဆို - အပ် -
သင့် - ထိုက် - သော၊သု။ ယဒိ ဝါ ကမ္ဘော
ယဒိ ဝါ အကမ္ဘော။ အံ၊၁။၁၉၇။ ကမ္ဘောတိ
ကထေတုံ ယုတ္တော။ အကမ္ဘောတိ ကထေတုံ
န ယုတ္တော။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၈၄၊(၁ဂ၇။)

ကမ္ဘာ (ပု) [ကမ္ဘ+ကန်။ ကမ္ဘာက ပု သဏ္ဌာယံ၊
ကန်၊ ဝါစပုတိ။] ခအောင်း၊ ထအောင်း၊
ဖအောင်းပင်၊ ညောင်ကြပ်။ (ဝဒန္တိဝါဒ။)
(ဝါစပုတိ-၌ သစ်ကတိုးဟု ပြု၍ သံ၊ဋ္ဌ၊ဋီ-တို့၌
အသီး၌ အစေ့များစွာရှိသော အပင်ဟု
ဆို၏။) ခန္ဓဗီဇ နာမ အဿတ္တော နိဂြောဓော
ပိလက္ခော ဥဒုမ္မရော ကမ္ဘကော ကပိတ္တနော။
ဝိ၊၂။၅၂။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၇၈။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊
၁။၁၇၈။ ကမ္ဘကောတိ ကာဠကမ္ဘကော၊
ပိလက္ခောတိပိ ဝဒန္တိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၂၈၄။ သံ၊
ဋီ၊သစ်၊၁။၃၅၅။ အဋ္ဌိကမ္ဘကာ-လည်းကြည့်။

ကမ္ဘာတိတ္ထ (ပု၊န) [ကမ္ဘာ+တိတ္ထ] ကမ္ဘာက
မည်သော ရေဆိပ်။ ထိုရေဆိပ်သည် သီဟိုဠ်
ကျွန်းရှိ ဂင်္ဂါမြစ်၏ ဆိပ်တခုဖြစ်၏။ မဟာ-

ဝါစကာလ ဥပါသကာသည် အနှစ် ၃၀-
ပတ်လုံး ၃၂-ကောဋ္ဌာသကို ရွတ်ဖတ်နေသော်
လည်း သောတာပတ္တိမဂ်ရရန် ဩဘာသ
နိမိတ်မျှပင် မဖြစ်ပေါ်သဖြင့် ဗုဒ္ဓသာသနာ
သည် နိယျာနိကမဟုတ်ဟု အယူဖောက်ပြန်
၍ သေလွန်သော် မဟာဂင်္ဂါ၌ ၉-ဥသဘရိ
သော မိကျောင်း ပြိတ္တာကြီးဖြစ်ရ၏။ တရံ
သောအခါ ထိုပြိတ္တာကြီးသည် ကမ္ဘာဆိပ်မှ
ဖြတ်သန်းမျောပါလာသော နွားစသည်တို့ကို
စားသောက်၏။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၈။ ပဏ္ဍက-
ဘယမင်းသားသည် မြည်းမသဏ္ဌာန် ဖန်ဆင်း
သော စေတိယာနတ်ဘိလူးမကို လိုက်၍ ဖမ်း
ဆု ကမ္ဘာဆိပ်၌ ဖမ်းမိ၏။ (အကျယ်ကို
ဟောဝင်ဝတ္ထု ပဏ္ဍကဘယမင်း နန်းတက်
ခန်း၌ ကြည့်။)

ကမ္ဘာနန္ဒရ (န) [ကမ္ဘာ+အန္တရ]လက်ကတီး
ကြား၊ ချိုင်းကြား၊ လက်ကတီး-ချိုင်း-
ကြား နံဘေး၌ လွယ်အပ်သော ရေကရား။
အာသကနိယပဒေသေ ငှတော စိဝရံပါရူပိတော
ကမ္ဘာနန္ဒရတော ဥဒကေန ပတ္တံ ဓောဝိတော။
ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၈။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၆၃။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။
၃၃၇။ (- သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၁။အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၂။)
ကမ္ဘာနန္ဒရတောတိ ဥပကမ္ဘာနန္ဒရတော၊ ဥပ-
ကမ္ဘေ လဂ္ဂိတကမဏ္ဍလုတောတိ ဝုတ္တံ ဟော-
တိ။ သံ၊ဋီ၊သစ်၊၂။ဂ။

ကမ္ဘာပဏ္ဍရသဝဏ္ဏ (တိ) [ကမ္ဘာ + ပဏ္ဍ +
ရသ + ဝဏ္ဏ] ထအောင်း - ဖအောင်း - ခ
အောင်း - ရွက်အရည်အဆင်းရှိသော။ သေမုံ
ဝဏ္ဏတော သေတံ ကမ္ဘာပဏ္ဍရသဝဏ္ဏန္တိ
ဝဝတ္ထပေတိ။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ၊၄၈။ ကမ္ဘာက-လည်း
ကြည့်။ (ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၅၂-၌ တံ ဝဏ္ဏတော
သေတံ နာဂဗလာပဏ္ဍရသဝဏ္ဏဟု ရှိ၏။ ရွှေ
စဉ်တိုင်ရွက် (ဝါ) ဝက်ချေးပန်ရွက်ရည် အ
ဆင်းရှိ၏ဟု အနက်ပြန်သည်။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌ၊သု၊
၂။၉၂။)

ကမ္ဘာကရက (ပု၊န) [ကမ္ဘ+ကရက] လက်က
တီး-ချိုင်း-ကြားနံဘေး၌ လွယ်သော ခေ
ကရား။ အာသက်နိယပဒေသေ ဌတော စီဝရံ
ပါရမိတော ကမ္ဘာကရကတော ဥဒကေန ပတ္တံ
ဓောဝိတော။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂။ ကရက (ဓာန်။
၁၀၁၃) လည်း ကြည့်။

ကမ္ဘာကရဏ္ဍ (ပု) [ကမ္ဘ+ကရဏ္ဍ] လက်ကတီး
-ချိုင်း-ကြား နံဘေး၌ လွယ်အပ်သော-
ရေကြုတ်-ရေဗူး။ ကမ္ဘာကရဏ္ဍတော ဥဒ-
ကေန ပတ္တံ ဓောဝိတော။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၃၇။
(သိ၊သျှ၊၁။က၊မူကွဲ။)

ကမ္ဘာကရက္ခ (ပု) [ကမ္ဘ+ကရက္ခ] ထအောင်း-
ဖအောင်း-ခအောင်း-ပင်။ ပဏ္ဏသာလာယ
စ ပစ္ဆတော ပပါတဋ္ဌာနေ ဧကော ကမ္ဘာက-
ရက္ခော အတ္ထိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၅၈။

ကမ္ဘန္တရ (န) [ကမ္ဘ+အန္တရ] (၁) သီးသန့်
အခန်း။ (၂) လက်ကတီးကြား။ (၁) နိဝေ-
သာတိ နိဝေသနာနိ၊ ကမ္ဘန္တရနိတိ အတ္ထော။
ဝိမာန၊ဋ္ဌ၊၄၄။ အသဗ္ဗဝိသယဋ္ဌာနံ ရည
ကမ္ဘန္တရ မတံ။ ဓာန်။၂။၁၅။ ကမ္ဘဿပကော-
ဋ္ဌဿ အန္တရမဗ္ဗန္တရံ ကမ္ဘန္တရံ၊ ပကောဋ္ဌံ နာမ
အဗ္ဗန္တရဒ္ဓါရံ။ ဓာန်၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅။ (ဓာန်၊သျှ၊
သစ်-၌ကား အိမ်တွင်းတိုက်ခန်းဟု မြန်မာ
ပြန်၍ ပကောဋ္ဌေ အန္တောဂေဟေ ဟု
အမရဋီကာကို ကိုးကား အတည်ပြုသည်။)
(၂) ကေတကိပဏ္ဍိ ကမ္ဘန္တရေ ဩလမ္ပေန္တိ။
စရိယာ၊ဋ္ဌ၊၂၅၉။

ကမ္ဘပ (ပု) [ကမ္ဘ+ပါ+ဏ။ ကမ္ဘေန ပိဝတိတိ
ကမ္ဘပေါ၊ ဧကော။ ဓာန်၊ဋ္ဌ၊၆၇၄။ ထိ၌
ကမ္ဘပိနီ၊ ကမ္ဘပိ၊ သက္ကတ၌ ပု-ထိ၊ ထိလိင်
ကမ္ဘပ သဒ္ဓါသည် လက်ဝှေ့ထိုးခြင်း၊ ဖွဲ့ချည်
ခြင်း အနက်တို့ကို ဟော၏ဟု ဆိုသည်။]
လိပ်။ ကမ္ဘပံ အာမသန္တိ။ မဟာနိ၊၆၈။
ကမ္ဘပန္တိ အဋ္ဌိကမ္ဘပါဒိအနကဝိဓံ။ မဟာနိ၊
ဋ္ဌ၊၁၈၉။ (-ဝိ၊၁။၅၉။ သံ၊၃။၃၉၇။ မ၊၃။

၂၀၆။ အပါ၊၂။၆၇။ ဇာ၊၂။၂၃၀။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊
၁။၂၈၇။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၈၂။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၄။ သံ၊ဋ္ဌ၊
၁။၃၅။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၉၃။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃၇။
ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ၊၁၀၀။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၃၉။) ကမ္ဘပိ-
နိယောပိ မောရိနိယောပိ...သက္ကရာယော စ
ခါဒန္တိ။ မိလိန္ဒ၊၆၉။ မစ္ဆော အတ္တနော
မစ္ဆိယာ ကမ္ဘပေါ ကမ္ဘပိယာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။
၁၈၂-၃။

ကမ္ဘပအဏ္ဍ (န) [ကမ္ဘပ+အဏ္ဍ] လိပ်ဥ။ သော
သာဝတ္ထိ ဂစ္ဆန္တော အစိရဝတိယံ ကမ္ဘပ-
အဏ္ဍာနိ ဒိသာ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၈၀။

ကမ္ဘပဇာတက (န) [ကမ္ဘပ + ဇာတက]
လိပ်၏ ဖြစ်ပျက်သော အကြောင်းအရာ
ကိုပြသောဇာတ်၊ ကမ္ဘပဇာတ်။ ဇာတကပါဠိ၊
၂-နိပါတ်၊ ၇-ဝဂ်၊ ၅-ဇာတ်။ ဇာ၊၁။၅၈။
ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆၀-၁၆၂။

ကမ္ဘပဏ္ဍ (န) [ကမ္ဘပ+အဏ္ဍ] လိပ်ဥ။ ဂိဇ္ဈ-
ပေါတကာ ဝိယ အာဟာရသဉ္စေတနာယ
တာနိ ကမ္ဘပဏ္ဍာနိ မနောသဉ္စေတနာ-
ဟာရေန ယာပေန္တိတိ အယံ တဿ ထေရဿ
လဒ္ဓိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၃။

ကမ္ဘပမစ္ဆ (ပု) [ကမ္ဘပ+မစ္ဆ] လိပ်ငါး။ (ရေ
သတ္တဝါမျိုးဖြစ်၍ လိပ်ကိုငါးမျိုးတည်းထည့်၍
ကမ္ဘပမစ္ဆ-ဟု ခေါ်သည်။) သုသုမာရာ စက္က-
မစ္ဆာ စ ကမ္ဘပမစ္ဆာ စ ဧတေ ဧတိဿ နဒိယံ
ကိဋ္ဌန္တာ အဟေသန္တိ သမ္ပန္နော။ အပါ၊ဋ္ဌ၊၁။
၂၃၆။

ကမ္ဘပယောနိ (ထိ) [ကမ္ဘပ+ယောနိ] လိပ်မျိုး။
သော ကိရ အတ္တဒဿိနော ဘဂဝတော
ကာလေ ကမ္ဘပယောနိယံ နိဗ္ဗုတော။ ထေရ၊
ဋ္ဌ၊၁။၇၁။

ကမ္ဘပရာဇ (ပု) [ကမ္ဘပ + ရာဇ] လိပ်မင်း။
တေဿ ထောက် ဝိဿမနတ္ထာယ ဂန္ဓာ
ကမ္ဘပရာဇဿ ကထေဟိတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၉၁။

ကမ္ဘပလက္ခဏ (န) [ကမ္ဘပ+လက္ခဏ] လိပ်၏-
သဘော-မှတ်ကြောင်း-နိမိတ်-လက္ခဏာ။
ဂေါဓာလက္ခဏံ ကဏ္ဍိကလက္ခဏံ ကမ္ဘပ-
လက္ခဏံ မိဂလက္ခဏံ။ ဒီ၁။၉၆၄။ ကမ္ဘပ-
လက္ခဏမ္ပိ ဂေါဓလက္ခဏသဒိသမေဝ။ မဟာနိ၊
ဋ္ဌ။၃၆၆။ (-သိဋ္ဌိသစ်၁။၃၇၂။)

ကမ္ဘပလောဘ (ပု) [ကမ္ဘပ+လောဘ] လိပ်ကို
ရလိုခြင်း။ တေပိ ကမ္ဘပလောဘေန သဒ္ဓိ-
ယေဝ ပတိဘာ ဥဒကပုဏ္ဏာယ ကုမ္ဘိယာ
ကိလန္တာ နိက္ခမိတော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၉၃။

ကမ္ဘပလောမ (ပု၊န) [ကမ္ဘပ+လောမ] လိပ်
မွေး။ (လိပ်၌ အမွေးမရှိသော်လည်း အမွေး
ရှိသကဲ့သို့ ဆိုထားသော တဒ္ဓမ္ပပစာ သဒ္ဓါ
ဖြစ်သည်။) ယဒါ ကမ္ဘပလောမာနံ၊ ပါဝါရော
တိဝိဓော သိယာ။ ဇာ၊၁။၁၈၄။ တိဝိဓောတိ
ဧကော ကမ္ဘပလောမမယေန ပုပ္ဖေန၊ ဧကော
တူလေန၊ ဧကော ဥဘယေနာတိ ဧဝံ
တိပွကာရော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၅၄။

ကမ္ဘပလောမမယ (တိ) [ကမ္ဘပလောမ+မယ]
လိပ်မွေးဖြင့်ပြီးသော။ ကမ္ဘပလောမ-ကြည့်။

ကမ္ဘပိနီ (ထိ) [ကမ္ဘ+ပါ+ဏ+ဏီ] လိပ်မ။
ကမ္ဘပ-ကြည့်။

ကမ္ဘပိ (ထိ) [ကမ္ဘ+ပါ+ဏ+ဏိ] (၁) လိပ်မ။
ကမ္ဘပ-ကြည့်။ (၂) သရသွတ်နတ်သွီး၏
စောင်း။ အမရ။

ကမ္ဘပုဋ္ဌ (ပု) [ကမ္ဘ+ပုဋ္ဌ] လည်ရွဲ (ဆွဲ)
တန်ဆာ။ အယျေ မယံ ကမ္ဘပုဋ္ဌံ ပိဋ္ဌနိနံ
ဒေထ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃၆။

ကမ္ဘပုဋ္ဌဝါဏီဇ (ပု) [ကမ္ဘပုဋ္ဌ+ဝါဏီဇ] လည်ရွဲ
(ဆွဲ) ကုန်သည်။ (ခါးပိုက်ဖြင့် ဥစ္စာထုပ်ကို
ပိုက်၍ ရောင်းဝယ်သောကုန်သည်။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊
သျှ။၂။ရွဲကုန်သည်။ ဇာတ်ဝတ္ထု။) မဟိန္ဒော
ဟိ ပုဂ္ဂလော ယထာ နာမ ကမ္ဘပုဋ္ဌဝါဏီဇော
ပိဋ္ဌနဘဏ္ဍကံ ဟတ္ထေန ဂဟေတွာ ဥစ္စဂေပိ

ပက္ခိပိတဗ္ဗယုတ္တကံ ပက္ခိပိတော။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။
၄၅၄။ ဗောဓိသတ္တော သေရိဝရဋ္ဌေ ကမ္ဘပုဋ္ဌ-
ဝါဏီဇော အဟောသိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၇။

ကမ္ဘဗန္ဓဒဿကဏ္ဍ (ပု) [ကမ္ဘ+ဗန္ဓ+ဒဿ+
ကဏ္ဍ] ခါးတောင်းကျိုက်ထားသော ပုဆိုး၏
-အမြိတ်-အစွန်း၊ ခါးတောင်းမြီး။ ကမ္ဘာ
(၃) ကြည့်။

ကမ္ဘမာန (တိ) [ကထ+ယ+မာန] ပြောဆို
အပ်သော။ အဿဒ္ဓေါ ဘိက္ခဝေ သဒ္ဓါ-
ကထာယ ကမ္ဘမာနာယ အဘိသဇ္ဇတိ။ အံ၊
၂။၁၅၉။ (-မ၊၃။၄၁၊၄၂။) ကမ္ဘမာနာ-
ယာတိ ကထိယမာနာယ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၅၅။
မ၊ဋ္ဌိ၊၃။၃၇၃။

ကမ္ဘဝိတတ (ပု) [ကမ္ဘ+ဝိတတ။ ဝိသေသန-
ပရနိပါတ။] (မုလေးပန်းစသည်တို့ဖြင့်) -
ပြွမ်းသော-မြစ်ကွေ့-တောင်ကွေ့။ ကမ္ဘ-
ဝိတတေ (ဇာ၊၂။၁၁၅)တိ ဧတေဟိ ဇာတိ-
သုမနာဒိဟိ ဝိတတေ နဒိကမ္ဘပဗ္ဗတကဏ္ဍေ။
ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၄၅၃။

ကမ္ဘသီသ (န) [ကမ္ဘာ+သီသ] ဆင်၏ရင်ဖွဲ့ကြိုး
ကို - အဦးပြုခြင်း - ပဓာနထားခြင်း။ သု-
ဝဏ္ဏကမ္ဘာတိ ဟေမမယဂိဝေယျကပဋိမုက္ကာ။
ကမ္ဘသီသေန ဟိ သဗ္ဗံ ဟတ္ထိယောဂံ ဝဒတိ။
ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၉၃။

ကမ္ဘာ (ထိ) [ကစ+ဆ+အာ။ ကစနံ ကမ္ဘာ။
ကမ္ဘည်း။၆၃၈။ ကစ ဒိတ္တိမ္ပိ၊ ကမ္ဘာ။ရူ။နာ၊
၄၀၉။ (ကက္ခာ-သံ)] (၁) ဆင်၏ရင်၌
ဖွဲ့ချည်သောကြိုး၊ ဆင်၏ရင်ဖွဲ့ကြိုး။ (၂)
အောက်ပိုး ကျိုက်ခြင်း၊ ခါးတောင်းကျိုက်
ခြင်း။ (၃) ဝတ်ထားသော အဝတ်၏ -
အမြိတ်-အစွန်း၊ ခါးတောင်းမြီး။ (၄) ခါး
စည်းကြိုး။ (၅) သန်လျက်အိမ်။ (၆) တ
တောင်ဆစ်အောက်၊ လက်ကောက်ဝတ်။ (၇)
အတွင်းတံခါး။ (၈) လည်ဆွဲတန်ဆာ။

(၁)ဆင်၏ရင်၌ပွဲချည်သောကြိုး၊ ဆင်၏ရင်ဖွဲ့ကြိုး။ သေယျထာပိ ဘဂိနိ ပုရိသော ဟတ္ထိ ဒတွာ ကမ္ဘေ သဇ္ဇေယျ။ ဝိ၊ ၁။ ၃၀၉။ ကမ္ဘာယ ဗဒ္ဒမာနာယ။ ကောဉ္ဇ နဒတိ ဝါနရော။ ဇာ၊ ၂။ ၃၇၁။ ကမ္ဘာယာတိ သုဝဏ္ဏကမ္ဘာယ။ ဇာ၊ ၄။ ၇၂၁။ (ကမ္ဘေကို လိဂ်ဝိပလ္လာသ ကြံလျှင် ဓာန်။ ကာ၊ ၄။ ထိလိင် ဟူသော အဆိုနှင့်ညီမည်။) ကမ္ဘာသီသ-လည်း ကြည့်။

(၂)အောက်ပိုးကျိုက်ခြင်း၊ ခါးတောင်းကျိုက်ခြင်း။ ဂါဠိ ကမ္ဘံ ဗန္ဓိတော။ မိလိန္ဒ။ ၃၅။ (-ကခါ။ ၂၇၇။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၄၄၆။ မ၊ ၄။ ၁။ ၄၄၊ ၁၇၂။ ဓမ္မ၊ ၄။ ၂။ ၄၁၇။ မ၊ ၄။ ၁။ ၁၁၇။)

(၃)ဝတ်ထားသောအဝတ်၏ - အမြိတ် - အစွန်း၊ ခါးတောင်းမြီး။ ပုရိမဿ ဟတ္ထေန ပစ္စိမဿ ကမ္ဘံ ဂဏှာပေတွာ။ ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၃၃၃။ မ၊ ၄။ ၁။ ၂၉၀။ မ၊ ၄။ ၁။ ၁၉၃။ ကမ္ဘန္တိ ကမ္ဘဗန္ဓုဿကဏ္ဍံ။ ကမ္ဘံ ဗန္ဓန္တိတိအာဒိသု ဝိယ ဟိ ကမ္ဘသဒ္ဓေါ နိဗ္ဗသနဝိသေသပရိယာယော။ သီ၊ ၄။ ၁။ ၂။ ၄၂၈။

(၄) ခါးစည်းကြိုး။ မေခလောယံ မတာ ကမ္ဘာ။ ဓာန်။ ကာ၊ ၃။ (၅) သန်လျက်အိမ်။ သုဝဏ္ဏထရသမ္ပန္နာ၊ လောဟိတကမ္ဘုပဓာရိတာ (ဇာ၊ ၂။ ၂၁၅)တိ လောဟိတဝဏ္ဏာယ ကောသိယာ သမန္နာဂတာ။ ဇာ၊ ၄။ ၆။ ၃၀၀။

(၆) တတောင်ဆစ်အောက်၊ လက်ကောက်ဝတ်။ ပကောဠ (ဓာန်၊ ၄။ ကာ၊ ၃) ကြည့်။ (၇) အတွင်းတံခါး။ ကမ္ဘန္တရ (၁) ကြည့်။ (၈) လည်ဆွဲတန်ဆာ။ သုဝဏ္ဏကမ္ဘာ (ဝိမာန၊ ၄။ ၉၃) ကြည့်။

ကမ္ဘာ(ခါး) (ထိ) [ကစ+ဥ။ ကစ ဗန္ဓနေ ဥ၊ စဿ ဆတ္တံ၊ ဒိတ္တာဒိ။ ဓာန်၊ ၄။ ၂၇၇။ ကစံ ဒိတ္တိံ ဆုတိ ဆော ကူ - သံ။] ယားနာ၊ ဝဲနာ၊ ယားနာကြီး။ (ပွေးနာဟု အချို့ပြန်ဆို၏။) ကေန ခဠသိ ကမ္ဘုယာ။ ပေတ။ ၁၄၂။

(-ဝိ၊ ၄။ ၂၇၅။ ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၁၅၆။ ၂၄၉။ အပ၊ ၁။ ၃၁၀။ မဟာနိ။ ၁၀။) ခဠသိ ကမ္ဘုယာတိ ကမ္ဘုရောဂေန ခါဒိယသိ ဗာဓိယသိတိ အတ္တော။ ပေတ၊ ၄။ ၈၁။ ကမ္ဘုတိ မဟာကမ္ဘု။ မဟာနိ၊ ၄။ ၅၁။ ကမ္ဘု (အံ၊ ၄။ ၂။ ၈၈)တိ ထုလ္လကမ္ဘုအာဗာဓော။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၉၀။

ကမ္ဘုဂတ္တ (တိ) [ကမ္ဘု + ဂတ္တ] ကိုယ်၌ - ယားနာ - ဝဲနာ - ရှိသောသူ။ (မဟာဝါ၊ ၄။ သျှဉ် ကမ္ဘုဂတ္တကို ဝဲရှိသောသူ၊ ဒဒ္ဓဂတ္တကို ပွေးရှိသောသူဟု ခွဲခြားပြန်ဆိုသည်။) ကမ္ဘုဂတ္တော ဝါ ကဏ္ဍဂတ္တော ဝါ ဒဒ္ဓဂတ္တော ဝါ ဂေါဓဂတ္တော ဝါ။ ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၃၁၂။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၁၄၃။ (-သာရတ္ထ၊ ၃။ ၂၆၄။)

ကမ္ဘုစုဏ္ဏ (န) [ကမ္ဘု + စုဏ္ဏ] ယားစေတတ်သောအမှုန့်၊ ခွေးငယ်သီးမှုန့်၊ (ဓမ္မ၊ ၄။ သျှ။ ၃၉၅။ ခွေးလေးယားသီးမှုန့်။) ဝေမဿာ သယနေ စေဝ ပါဝါရကောဇဝါဒိနဉ္စ အန္တရေသု ကမ္ဘုစုဏ္ဏာနိ ဌပါပေသိ။ ဓမ္မ၊ ၄။ ၂။ ၁၉၃။

ကမ္ဘုပရိကိဏ္ဍ (တိ) [ကမ္ဘု + ပရိကိဏ္ဍ] ယားနာဖြင့် - ပြွမ်း - ပြည့် - သော၊ သူ။ အာလဿိယာဘိဘူတော ကမ္ဘုပရိကိဏ္ဍော အဟောသိ။ ဓမ္မ၊ ၄။ ၁။ ၁၉၁။

ကမ္ဘုပိဋက (တိ) [ကမ္ဘု + ပိဋက] ယားနာ၊ သွေးစုနာ။ (ပဏ္ဏာသနိပါတ် ဇာတ်ဝတ္ထုအလို ပွေး၊ မှဲ့။) အကက္ကသင်္ဂ - ကြည့်။

ကမ္ဘုရောဂ (ပု) [ကမ္ဘု + ရောဂ] ယားယံသော ရောဂါ၊ ယားနာ။ ကမ္ဘု - ကြည့်။

ကမ္ဘုရောဂါဗာဓ (ပု) [ကမ္ဘုရောဂ + အာဗာဓ] ယားနာဟူသော နာကျင်တတ်သော အနာ၊ ဝဲကြီးနာ။ တေန ခေါ ပန သမယေန အညတရဿ ဘိက္ခုနော ကမ္ဘုရောဂါဗာဓော ဟောတိ။ ဝိ၊ ၄။ ၂၄၁။

ကမ္ဘာသခါ (ထိ) [ကမ္ဘာ+သခါ] ယားစေ
တတ်သော သစ်ခက်။ ကမ္ဘာသခါ ဝိယ
ကမ္ဘာသခါ ဝိယ စ သရီရံ ခါဒိတုံ အာရဒ္ဒါနိ။
သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၆၄။

ကဇင်္ဂလ (ထိ၊ န) [က+ဇလ+ဂလ+အ] (၁)
ကဇင်္ဂလမြို့ (မဇ္ဈိမဒေသကို ပိုင်းခြားရာ
အရှေ့ဖက်နယ်ခြားမြို့၏အမည်)။ ကဇင်္ဂလနိ-
ဂုမ်း၊ ကျည်းပင်တောအုပ်၊ မအူပင်တောအုပ်။
(ဝဒန္တဝါဒ။) (၂) ကဇင်္ဂလ-ဗာရာဏသီ-မြို့။
(၃) ကဇင်္ဂလမည်သော ပုဏ္ဏားရွာ။

(၁) ဧကံ သမယံ ဘဂဝါ ကဇင်္ဂလာယံ
ဝိဟရတိ ဝေဠုဝနေ။ အံ၊ဥ၊၂။၃၀၀။ (-ဇာ၊၁။
၂၇၆။) ကဇင်္ဂလာယန္တိ ဝေဠုမကေ နဂရေ။
အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၀၄။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၃၁၁။ ဝေဠုမကေတိ
ကဇင်္ဂလာတိ ဝေ ဣတ္ထိလိဂံဝသေန လဒ္ဒနာမ-
ကေမဇ္ဈိမပဒေသဿ မရိယာဒဘူတေ နဂရေ၊
နိဂမေတိပိ ဝဒန္တိ။ “နိစုလဝနေ” တိပိ ဝဒန္တိ။
နိစုလံ နာမ ကော ရုက္ခဇာတိ၊ “နိပရုက္ခော”-
တိပိ ဝဒန္တိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၂၆။ (၂) ကဏ္ဍေ စ
တေ ခေဠုရိယော၊ အဂမာ နု ကဇင်္ဂလံ။ ဇာ၊
၁။၁၃၆။ ကဇင်္ဂလန္တိ ဣဓ ဗာရာဏသီယေဝ
“ကဇင်္ဂလာ”တိ အဓိပ္ပေတာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁၂။
(၃) အတ္ထာဝုသော ရောဟဏဟိမဝန္တပဗ္ဗတ-
ပဿေ ကဇင်္ဂလံ နာမ ဗြာဟ္မဏဂါမော။
မိလိန္ဒ။ဂ။

ကဇင်္ဂလက (တိ) [ကဇင်္ဂလ+က။ ထိ၌ ကဇင်္ဂ-
လိကာ။] ကဇင်္ဂလ၌နေသောသူ။ အထ ခေါ
သမ္ပဟုလာ ကဇင်္ဂလကာ ဥပါသကာ ယေန
ကဇင်္ဂလိကာ ဘိက္ခုနီ တေနုပသကံမိ သူ။
အံ၊ဥ၊၂။၃၀၀။ ကဇင်္ဂလကာတိ ကဇင်္ဂလဝါသိ-
နော။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၀၄။

ကဇင်္ဂလဝါသိ (တိ) [ကဇင်္ဂလ + ဝသ + ဣ] ကဇင်္ဂလ၌ နေသောသူ။ ကဇင်္ဂလက-ကြည့်။

ကဇ္ဇလ (န) [ကဇ္ဇ+အလ၊ ကဇ္ဇ ဗျသနေ၊ ကဇ္ဇ-
တိ ရောဂန္တိ ကဇ္ဇလံ၊ အလော။ ဓာန်၊ဋီ။
၃၀၆။] (၁) မျက်စဉ်း။ (၂) မီးသွေး၊
ကျပ်ခိုး။ (၃) မင်။ (၄) မိုး။ (၅) ငါး
အထူး။ (၁) အဉ္စနံ တု ကဇ္ဇလံ။ ဓာန်၊၃၀၆။
(၂) မသိ (ဥဒါန၊ဋ္ဌ၊၃၇၉) ကြည့်။ (၃)
(၄) (၅) ထောမ။

ကဉ္စန (န) [ကဉ္စ+ယု၊ ကဉ္စ ဒိတ္တိယံ၊ ယု။ ဓာန်၊ဋီ။
၄၇၇။] (၁) ရွှေ။ (က) တောင်မှဖြစ်သောရွှေ၊
တောင်ထွက်ရွှေ။ (၂) ကဉ္စနမည်သော
ပြာသာဒ်။ (၁) ကဉ္စနဂ္ဂိယသံကာသ (က)
(ဂ) ကြည့်။ (က) သုဝဏ္ဏံ အထ ဝါပိ ကဉ္စနံ။
အံ၊၁။၂၁၅။ အံ၊ဥ၊၂။၃၀၄။ ကဉ္စနန္တိ ပဗ္ဗ-
တေယျံ ပဗ္ဗတေ ဇာတသုဝဏ္ဏံ။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၂၀၀။
(၂) သုစန္ဒကဉ္စနသိရိဝစု၊ တယော ပါသာဒ-
မုတ္တမာ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊၃၄၇။

ကဉ္စနက (ပု) [ကစ+ယု+က] ရေခွက်၊ အင်တုံ
(ရေစကြို၊ ကင်္ခါ၊သျှ)၊ အင်တုံ (ရွှေဥမင်၊
မဟာဝါ၊ဋ္ဌ၊သျှ)။ (ယင်းသည်မြေဘဏ္ဍာမျိုး၊
ကြေးဘဏ္ဍာမျိုးဟု ၂-မျိုးရှိ၏။) ကုဏ္ဍိကာ
ကဉ္စနကော ဥဒကတုဓမ္မောဘိ ဘေသယေဝ
အနုလောမာနိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၇၅။ (-ကင်္ခါ။
၂၆၅။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၃၀၉။)

ကဉ္စနကဒလိက္ခန္ဓ (ပု) [ကဉ္စန+ကဒလိ+ခန္ဓ] ရွှေငှက်ပျောတုံး။ သမ္ပ သာရထိဣမေ ကဉ္စန-
ကဒလိက္ခန္ဓသဒိသေ ဦရူ၊ ကနကစ္ဆဝိ ဗာဟုဉ္စ
မေ ပဿ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၁၅။

ကဉ္စနခမိတကောသေယျဝတ္ထဝသန (တိ) [ကဉ္စ-
န + ခမိတ + ကောသေယျ + ဝတ္ထ + ဝသန] ရွှေချည်တို့ဖြင့် ချုပ်စီအပ်သော ပိုးချည်
အဝတ်ကိုဝတ်သော၊ ရွှေပြားတို့ဖြင့် စိထား
ချက်အပ်သောပိုးချည်အဝတ်ကိုဝတ်သော၊
သူ။ ကောသေယျဝသန (ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၃၀၇)
ကြည့်။

ကဉ္စနက္ခန္ဓ (ပု) [ကဉ္စန+ခန္ဓ] ရွှေတုံး။ ကဉ္စနက္ခန္ဓ လဘိတွာ ဥက္ခိပိတုံ အသက္ခောန္တော။ ဇာ၊ဌ၊၁။၂၉၄။(၂၉၅။)

ကဉ္စနက္ခန္ဓဇာတက (န) [ကဉ္စနက္ခန္ဓ + ဇာတက] ဘုရားလောင်း၏ ရွှေတုံးကိုရဘူးသော အကြောင်းအရာကို ဟောပြောကြောင်း ဖြစ်သောဇာတ်။ ကဉ္စနက္ခန္ဓဇာတ်။ ဇာတကပါဠိ၊ ၁-နိပါတ်၊ ၆-ဝဂ်၊ ၆-ဇာတ်။ ဇာ၊ဌ၊၁။၂၉၃-၅။

ကဉ္စနက္ခန္ဓလဒ္ဓပုရိသ (ပု) [ကဉ္စနက္ခန္ဓ+လဒ္ဓ+ပုရိသ] ရွှေတုံးကိုရဘူးသော ယောက်ျား။ တဒါ ကဉ္စနက္ခန္ဓလဒ္ဓပုရိသော အဟမေဝ အဟောသိ။ ဇာ၊ဌ၊၁။၂၉၅။

ကဉ္စနဂိရိမတ္ထက (ပု) [ကဉ္စန+ဂိရိ+မတ္ထက] ရွှေတောင်၏-အထက် - ထိပ် - အထွတ်။ ကဉ္စနဂိရိမတ္ထကေ သုပက္ကလာခါရသံ ပရိသိဉ္စန္တော ဝိယ။ ဥဒါန၊ဌ၊၁။၂၇၀။ သာရတ္ထ၊၃။၃၀၈။

ကဉ္စနဂုဟာ (ထိ) [ကဉ္စန + ဂုဟာ] ရွှေ-လိက်-ဂူ-တောင်ခေါင်း။ ကဉ္စနဂုဟတော သိဟော ဝိယ။ သံ၊ဌ၊၃။၈၉။ (-အံ၊ဌ၊၂။၂၉၃။ ဓမ္မ၊ဌ၊၂။၃၆၃။ ဥဒါန၊ဌ၊၆၄၊၉၃။ ဇာ၊ဌ၊၁။၅၁၇။ ဇာ၊ဌ၊၂။၆၈။ ဇာ၊ဌ၊၄။၄၈၉။ ဇာ၊ဌ၊၅။၃၈၊၂၇၇။ ဇာ၊ဌ၊၇။၃၆၁။)

ကဉ္စနဂုဟာဒွါရ (န) [ကဉ္စနဂုဟာ+ဒွါရ] ရွှေ-လိက်-ဂူ-၏တံခါး။ ဟိမဝန္တေ ကဉ္စနဂုဟာဒွါရေ သတ္တာဟံ ဝသိ။ ဇာ၊ဌ၊၅။၃၃၅။

ကဉ္စနဂ္ဂိယ (န) [ကဉ္စန + အဂ္ဂိယ] (၁) ရွှေစေတီ။ (၂) စေတီသဏ္ဌာန် ပြုလုပ်ထားသော ရွှေပန်းတိုင်။ (၃) ရွှေဖြင့် - တန်ဆာဆင် ထားအပ်သော - ပြုလုပ်အပ်သော - ပြီးသော - တုရိဏ်တိုင်၊ ရွှေတုရိဏ်တိုင်။ (၁) အဂ္ဂိယ(၂)ကြည့်။ (၂) မဇ္ဈ

အဋ္ဌဋ္ဌကုမ္ပိနံ၊ ဥဿိတာ ကဉ္စနဂ္ဂိယော။ အပါ၊၂။၂၆၀။ အဂ္ဂိယ(၄)ကြည့်။ (၃) ကဉ္စနဂ္ဂိယသံကာသ-ကြည့်။

ကဉ္စနဂ္ဂိယသံကာသ (တိ) [ကဉ္စနဂ္ဂိယ + သံကာသ] (က) ရွှေတုရိဏ်တိုင်နှင့်တူသော။ (ခ) ရွှေစေတီ - ရွှေတုရိဏ်တိုင် - နှင့်တူသော အဆင်းဖြင့် တင့်တယ်ခြင်းရှိသော။ (ဂ) ရွှေစေတီ-ရွှေတုရိဏ်တိုင်-နှင့်တူသော-အဆင်း-မြင်ကွင်း-ရှိသော၊ သူ။ (က) ကဉ္စနဂ္ဂိယသံကာသ(အပါ၊၁။၈၆)။ သုဝဏ္ဏတောရဏသဒိသံ။ အပါ၊ဌ၊၂။၄၂။ (ခ) ကဉ္စနဂ္ဂိယသံကာသော (ဗုဒ္ဓဝံ၊၃၃၁)တိ ဝိဝိဓရတန ဝိစိတ္တ ကဉ္စနမယဂ္ဂိယသဒိသ ဂ္ဃုသောတော။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ၊၁၉၁။ (ဂ) ကဉ္စနဂ္ဂိယသံကာသော(ဗုဒ္ဓဝံ၊၃၅၉)တိ နာနာရတန-ဝိစိတ္တ ကနကမယ အဂ္ဂိယသဒိသဒဿနောတိ အတ္တော။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ၊၂၆၇။

ကဉ္စနစိတ္တသန္နိဘ (တိ) [ကဉ္စန+စိတ္တ+သန္နိဘ] ရွှေဖြင့်ပြီးသော ရတနာခုနစ်ပါးတို့ဖြင့်ဆန်းကြယ်သော ရှစ်ပါးသော မင်္ဂလာနှင့်ပြည့်စုံသော။ အလင်္ကတံ ကဉ္စနစိတ္တသန္နိဘံ။ ဇာ၊၂။၁၁၁။ ကဉ္စနမယေန သတ္တရတနဝိစိတ္တေန အဋ္ဌမင်္ဂလေန သမန္နာဂတံ။ ဇာ၊ဌ၊၅။၄၃၇။

ကဉ္စနဆဝိ (တိ) [ကဉ္စန+ဆဝိ] ရွှေနှင့်တူသော အရေရှိသော၊ ရွှေအဆင်းရှိသော၊ သူ။ ကဉ္စနဆဝိတာယ ပနဿ “ဟရိတစကုမာဏေ” တိ နာမံ ကရိ သု။ ဇာ၊ဌ၊၃။၄၇၃။

ကဉ္စနဇာလ (န) [ကဉ္စန+ဇာလ] ရွှေဖြင့်ပြီးသောကွန်ရက်၊ ရွှေကွန်ရက်၊ ရွှေပိုက်ကွန်။ တံ ကဉ္စနဇာလေန သမ္ပုဋ္ဌိစ္ဆိ သု တေနဿ “ဇာလိကုမာဏေ” တွေဝ နာမံ ကရိ သု။ စရိယ၊ဌ၊၈၁၊၈၃။ ဇာ၊ဌ၊၇။၂၅၀။ (-ဝိမာန၊ဌ။၂၁၉။)

ကဉ္စနဇာလဆန္ဒ (တိ) [ကဉ္စနဇာလ + ဆန္ဒ] ရွှေကွန်ရက်ဖြင့် ဖုံးလွှမ်းအပ်သော။ အာဒိစ္စ-

ဝဏ္ဏံ ရုစိရံ ပဘဿရံ၊ ဗျမံ သုဘံ ကညနဇာလ-
ဆန္နံ။ ဝိမာနံ။ ၇၄။ ပေတ။ ၂၀၇။ ဝိမာနာဠ။
၂၀၈။ (-ဇာ၊ ဠ၊ ၇။ ၁၃၃။)

ကညနဇာလမယ (တိ) [ကညနဇာလ + မယ]
ရွှေကွန်ရက်ဖြင့် ပြီးသော။ ကညနဇာလ-
ရစ္ဆဒ-ကြည့်။

ကညနဇာလဝိစိတ္တ (တိ) [ကညနဇာလ + ဝိစိတ္တ]
ရွှေကွန်ရက်ဖြင့် ဆန်းကြယ်သော။ ဇာလီ
(ဇာ၊ ဠ၊ ၇။ ၃၄၄) ကြည့်။

ကညနဇာလရစ္ဆဒ (တိ) [ကညနဇာလ +
ဥရစ္ဆဒ] ရွှေကွန်ရက်ဖြင့်ပြီးသော ရင်လွမ်း
တန်ဆာရှိသော။ အလင်္ကာတေ ကညန-
ဇာလရစ္ဆဒေ။ ဇာ၊ ၂။ ၁၁၁။ ကညနဇာလ-
ရစ္ဆဒေတိ ဥရစ္ဆဒါလင်္ကာရေန သမန္တာ-
ဂတေ။ ဇာ၊ ဠ၊ ၇။ ၄၃၇။

ကညနတနုက (ပု၊ န) [ကညန + တနုက] ရွှေခွက်
ငယ်။ ဒေဝသိကံ ကညနတနုကေ မဓလာဇေ
ဥန္တုရဿ ဂန္ဓသာလိတဏ္ဍုလေ ဒါပေသိ။
ဇာ၊ ဠ၊ ၁။ ၃၄၅။ (-ဇာ၊ ဠ၊ ၄။ ၂၁၅၊ ၂၈၀)။

ကညနတနုသန္တိဘတ္တစ (တိ) [ကညန + တနု +
သန္တိဘ + တစ] ရွှေနှင့်တူသော နူးညံ့သော
အရေရှိသော၊ ရွှေမျက်ပါးနှင့်တူသော အရေ
ရှိသော။ ကညနတနုသန္တိဘတ္တစာဟိ (ဝိ-
မာနံ။ ၇၇) တိ ကနကသဒိသသုမစ္ဆဝိဟိ။
ဝိမာနာဠ။ ၂၁၉။

ကညနတောရဏ (ပု၊ န) [ကညန + တောရဏ]
ရွှေတုရိဏ်တိုင်။ သုဘာ ကညနတောရဏာ။
အပါ၊ ၁။ ၃။ ကညနတောရဏာ သုဝဏ္ဏမယာ။
အပါ၊ ၁။ ၁၁၉။ တောရဏ-လည်းကြည့်။

ကညနထရုခဂ္ဂ (ပု) [ကညန + ထရု + ခဂ္ဂ] ရွှေအရိုး
တပ်သောသန်လျက်။ ဣမံ မဏိ ယာစန္ဒော
တံ ကညနထရုခဂ္ဂံ အဗ္ဗာဟိတော။ ဇာ၊ ဠ၊ ၂။
၂၆၀။

ကညနထူပ (ပု) [ကညန + ထူပ] ရွှေပုထိုး၊ ရွှေ
စေတီ။ မဟာစေတီယပ္ပမာဏေဟိပိ ကညန-
ထူပေဟိ ပူရေတွာပိ။ မ၊ ဠ၊ ၄။ ၇၆။ အံ၊ ဠ၊
၁။ ၃၅၅။ (-ဓမ္မ၊ ဠ၊ ၂။ ၃၀၁၊ ၃၈၂၊ ၄၂၄။
သာရတ္ထ၊ ၃။ ၂၆၀။) ထူပ-လည်း ကြည့်။

ကညနထူပိကာ (ထိ) [ကညန + ထူပိကာ] ရွှေထူ
ပိကာ၊ ရွှေအထွတ်။ သော ဟိ ဓုဇနိဝေ-
သနဿ ကညနထူ(ထူ)ပိကာယ နိသိဒ္ဓိတွာ။
ဇာ၊ ဠ၊ ၆။ ၂၆၅။

ကညနတ္ထမ္ဘ (ပု) [ကညန + ထမ္ဘ] ရွှေသည်တိုင်၊
ရွှေတိုင်။ သုဝဏ္ဏတာလဝဏ္ဏံ ကညနတ္ထမ္ဘော
ဝိယ စ ဥပဋ္ဌာတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၁၆၆။

ကညနဒဏ္ဍ (ပု) [ကညန + ဒဏ္ဍ] ရွှေတောင်ဝှေး၊
ရွှေတုတ်၊ ရွှေတိုင်။ ဟတ္ထေန ကညနဒဏ္ဍံ
ဂဟေတွာ။ ဇာ၊ ဠ၊ ၄။ ၃၇၉။

ကညနဒဏ္ဍဒိပိကာ (ထိ) [ကညန + ဒဏ္ဍ + ဒိပိကာ]
ရွှေဖြင့်ပြီးသော တိုင်ရှိသော ဆီမီးထွန်း
စရာ၊ ရွှေဆီမီးတိုင်။ ကညနဒဏ္ဍဒိပိကာဟိ
နိစ္ဆရိတွာ။ မ၊ ဠ၊ ၃။ ၁၅။ သံ၊ ဠ၊ ၃။ ၉၀။
ဥဒါန၊ ၄။ ၃၇၁။ ရဇတသုဝဏ္ဏာဒိမယဒဏ္ဍာသု
ဒိပိကာသု ယောနကဗ္ဗပကိဓုတဗ္ဗပကာဒိနံ
ဟတ္ထေ ဌပိတသုဝဏ္ဏရဇတဒိမယကပလ္လု-
ကာဒိသု စ တေလပ္ပဒိပံ ဇလယိတွာ။ မ၊ ဠ၊
၃။ ၁၃။ ဒိပိကာ-လည်း ကြည့်။

ကညနဒေ(ဒွေ)ပိဉ္စ (တိ) [ကညန + ဒွေ + ပိဉ္စ]
ရွှေအဆင်းနှင့်တူသော အတောင်နှစ်ဖက်
ရှိသော (ဟသံ၊ ၄၇၇)။ ယံ န ကညနဒေပိဉ္စ၊
အန္ဓေန တမသာ ဂတံ။ ဇာ၊ ၂။ ၈၃။ (ကညန-
ဒွေပိဉ္စ၊ သျှ၊ ၁။) ကညနဒေပိဉ္စာတိ ကညနဒွေ-
ပိဉ္စာ၊ အယမေဝ ဝါ ပါဌော၊ ကညနသဒိသ-
ဉာယပက္ခာတိ အတ္ထော။ ဇာ၊ ဠ၊ ၅။ ၃၆၃။

ကညနဒေဝီ (ထိ) [ကညန + ဒေဝီ] ကညနဒေဝီ
မည်သော သတို့သမီး။ သဗ္ဗကနိဋ္ဌာ ပန
ကော ဓိတာ၊ တဿာ ကညနဒေဝီတိ နာမံ
ကရိံသု။ စရိယာ၊ ၄။ ၁၉၄။ ဇာ၊ ဠ၊ ၄။ ၃၀၄။

ကဉ္စနာဝါ (ထိ) [ကဉ္စန+နာဝါ] ရွှေလှေ။
သော ကဉ္စနာဝါယ ပစ္စာဗဒ္ဒေါ ဝိယ သတ္တု
ပဒါနုပဒိကံ အနုဂဉ္စိ။ အပါဠာ။ ၂၉၆။

ကဉ္စနာဠိ (ထိ) [ကဉ္စန+နာဠိ] (၁) ရွှေ
ကွမ်းစား။ (စလယ်၊ ခွက်၊ ပြည်ဟု ကွမ်းစား
၃-မျိုးရှိ၏။) (၂) ရွှေကျည်တောက်။ (၁)
ကဉ္စနာဠိယာ သိဟဝသံ သမ္ပုဋ္ဌိန္ဒြေ ဝိယ။
ဇာ၊ ဌာ၊ ၁၅၈။ (၂) ထောမ။

ကဉ္စနနိက္ခ (ပု၊ န) [ကဉ္စန+နိက္ခ] ရွှေစင်တစ်
နိက္ခ၊ ရွှေတစ်ထောင် အချိန်ရှိသောရွှေ။
သုဝဏ္ဏနိက္ခ (သံ၊ ဌာ၊ ၂။ ၁၉၃) ကြည့်။

ကဉ္စနပဉ္စရ (ပု၊ န) [ကဉ္စန+ပဉ္စရ] ရွှေ-ချိုင့်-
လှောင်အိမ် (ငှက်လှောင်အိမ် စသည်။)
သုသရ (ဇာ၊ ဌာ၊ ၆။ ၂၆၅) ကြည့်။

ကဉ္စနပဋိမာ (ထိ) [ကဉ္စန+ပဋိမာ] ရွှေရုပ်တု၊
ရွှေဆင်းတု။ ကဉ္စနပဋိမာ ဝိယ နိသိဒ္ဓိ။
စရိယာ၊ ဌာ၊ ၉၄။ ဇာ၊ ဌာ၊ ၂။ ၁၄၂။ ဇာ၊ ဌာ၊ ၇။
၃၃၃။ (-ဇာ၊ ဌာ၊ ၅။ ၂၆၅။ ဒီ၊ ဌိ၊ ၃။ ၁၅၆-၇။
အံ၊ ဌိ၊ ၃။ ၂၉၀။)

ကဉ္စနပဋ္ဌ (ပု၊ န) [ကဉ္စန+ပဋ္ဌ] (က) ရွှေပြား။
(ခ) ရွှေသင်းကျပ်ပြား။ (က) ကဉ္စနပဋ္ဌေသု
ပတိဋ္ဌတပါဒါနံ ဥတ္တရာဘိမုခါနံ သတ္တပဒ-
ဝိတိဟာရာနံ ဂန္ဓာ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ဌာ၊ ၃၅၁-၂။ (ခ)
ကဿ ကဉ္စနပဋ္ဌေနာ (ဇာ၊ ၂။ ၂၄၀) တိ ကဿ
နလာဋ္ဌန္တေ ဗဒ္ဓေန ဥဏှိယပဋ္ဌေန ဝိဇ္ဇယာ
မေဃမုခံ ဝိယ မုခံ ပဇ္ဇောတတိတိ ပုစ္ဆတိ။
ဇာ၊ ဌာ၊ ၇။ ၆၈။

ကဉ္စနပဋ္ဌဝိသုဒ္ဓနလာဋ္ဌ (တိ) [ကဉ္စနပဋ္ဌ+ဝိသုဒ္ဓ
+နလာဋ္ဌ] ရွှေသင်းကျပ်ပြားနှင့် တူသောစင်
ကြယ်သော နဖူးရှိသော၊ သူ။ ကဉ္စနသမဝဏ္ဏ-
သုနီလကေသော၊ ကဉ္စနပဋ္ဌဝိသုဒ္ဓနလာဋ္ဌော။
ဇာ၊ ဌာ၊ ၁။ ၁၀၅။ ဝဇီရ၊ ၄၂၆။ သာရတ္ထ၊ ၃။

၂၄၇။ ဥဏှိယ (သာရတ္ထ၊ ၃။ ၂၄၅) လည်း
ကြည့်။

ကဉ္စနပတ္တ (ပု) [ကဉ္စန+ပတ္တ] ရွှေခွက်။ တေသံ
ကဉ္စနပတ္တေဟိ၊ ပုထုအာဒါယ ကောသိယော။
ဇာ၊ ၂။ ၉၆။ ကဉ္စနပတ္တေဟိတိ သုဝဏ္ဏဘာ-
ဇနေဟိ။ ဇာ၊ ဌာ၊ ၅။ ၄၀၁။

ကဉ္စနပတ္တိ (ထိ) [ကဉ္စန+ပတ္တိ] ကဉ္စနပတ္တိမည်
သော (သစ်ရွက်မိုးကျောင်း)။ (ယင်း
ကျောင်း၌ ဝေဿဝဏ်နတ်မင်း၏ဆရာ ဇော-
တိရသ ရသေ့ နေထိုင်သည်။) ကဉ္စနပတ္တိယာ
(ကဉ္စနပဋ္ဌိယာ၊ သျှာ။ ကဉ္စနပဗ္ဗတဂုဟာယ၊
က။) နာမ ပဏ္ဏသာလာယံ ဝသတိ။ ဇာ၊ ဌာ၊
၂။ ၃၅၈။

ကဉ္စနပဒုမ (ပု၊ န) [ကဉ္စန+ပဒုမ] ရွှေပဒုမ္မာ
ကြာ၊ ပဒုမ္မာရွှေကြာ။ ဒွိဟိ ကဉ္စနပဒုမေဟိ
အလင်္ကတံ... မဏိရတနံ အာဂစ္ဆတိ၊ ဒီ၊ ဌာ၊ ၂။
၂၁၈။ မ၊ ဌာ၊ ၄။ ၁၆၀။ (-ဒီ၊ ဌိ၊ ၂။ ၁၉၇။ မ၊ ဌိ၊
၃။ ၃၅၇။)

ကဉ္စနပဋ္ဌိ (ထိ) [ကဉ္စန + ပဋ္ဌိ] ကဉ္စနပဋ္ဌိမည်
သော (သစ်ရွက်မိုးကျောင်း)။ ကဉ္စနပတ္တိ-
ကြည့်။

ကဉ္စနပဗ္ဗတ (ပု) [ကဉ္စန + ပဗ္ဗတ] ရွှေတောင်။
(ဤတောင်သည် ဟိမဝန္တာရှိ တောင်တို့တွင်
တလုံးအပါအဝင်ဖြစ်သည် (ဇာ၊ ဌာ၊ ၅။ ၄၄၄)။
ဝေဿဝဏ် နတ်မင်း၏ အဗ္ဗန္တရ သရက်ပင်
ပေါက်ရာ ကဉ္စနလိဏ်ဂူအနီး၌ ရှိသည်
(ဇာ၊ ဌာ၊ ၂။ ၃၅၆)။ ဤတောင်ကြားရှိ ကဉ္စန-
ပတ္တိ မည်သော သစ်ရွက်မိုး ကျောင်း၌
ဝေဿဝဏ် နတ်မင်း၏ဆရာ ဇောတိရသ
ရသေ့သည် မီးကို ပူဇော်လျက် နေထိုင်သည်
(ဇာ၊ ဌာ၊ ၂။ ၃၅၈)။ ဟိမဝန္တာ၏ မြောက်
ဖက်အရပ်၌ရှိ၍ ဤတောင်ကြား (ရွှေတောင်
၂-လုံးတို့၏ကြား)မှ သီဒါမြစ်စ၍ စီးဆင်း

သည် (ဇာ၊ဌ၊၆။၁၂၆)။တခါတရံ ဤဘောင်
ကို ကညနဂိရိ-ခေါ်၍ (ဥဒါန၊ဌ။၃၇၀) တခါ
တရံ သုဝဏ္ဏပဗ္ဗတ-ဟု ခေါ်သည် (ဇာ၊ဌ၊၆။
၁၂၅)။ ရဟန်း အရေအတွက် ကုဋေ ၉-
သောင်းရှိသည့် သုမနမြတ်စွာဘုရား၏ ဒုတိ-
ယ အစည်းအဝေးပွဲကြီး (ဒုတိယသာဝက-
သနိပါတ) ကို ဤဘောင်၌ ကျင်းပသည်။
(ဇာ၊ဌ၊၁။၄၂။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃၃၀။ယင်း၊ဌ။၁၈၉။)

ကညနပဗ္ဗတဂုဟာ (ထိ) [ကညနပဗ္ဗတ + ဂုဟာ]
ရွှေတောင်အနီးရှိ - လိုက်-ဂူ။ ကညနပတ္တိ-
ကြည့်။

ကညနပဗ္ဗတန္တရ (န) [ကညနပဗ္ဗတ+အန္တရ]
ရွှေတောင်ကြား။ သော စ အမွှော ဟိမ-
ဝန္တေ ကညနပဗ္ဗတန္တရေ အတ္တိ။ ဇာ၊ဌ၊၂။
၃၅၆။ (-ဇာ၊ဌ၊၆။၁၂၆။)

ကညနပဗ္ဗတမတ္တက (တိ) [ကညနပဗ္ဗတ+မတ္တက]
ရွှေတောင်ထိပ်။ ကညနပဗ္ဗတမတ္တကေ သု-
ပက္ကလာခါရသံ ပရိသိဉ္ဇန္တော ဝိယ။ မ၊ဌ၊၃။
၁၄။ သံ၊ဌ၊၃။၈၉။

ကညနပဗ္ဗတမုဒ္ဒ (ပု) [ကညနပဗ္ဗတ + မုဒ္ဒ] ရွှေ
တောင်ထိပ်။ ကညနပဗ္ဗတမုဒ္ဒနိ ဝိမာနံ ဥပ္ပဇ္ဇိ။
ဝိမာန၊ဌ။၂၇၃။

ကညနပလ္လင်္က (ပု) [ကညန+ပလ္လင်္က] ရွှေဖြင့်ပြီး
သော - ပလ္လင် - ညောင်စောင်း - ခုတင်။
သရဘပါဒကေ ကညနပလ္လင်္ကေ နိသိန္ဓော။
ဇာ၊ဌ၊၁။၂၇၄။

ကညနပါကာရပရိက္ခိတ္တ (တိ) [ကညန+ပါကာရ+
ပရိက္ခိတ္တ] ရွှေတံတိုင်းဖြင့် ခြံရံအပ်သော။
သုပါကာရ (ဇာ၊ဌ၊၇။၁၇၅) ကြည့်။

ကညနပါတိ (ထိ) [ကညန + ပါတိ] ရွှေခွက်။
သတသဟဿဋ္ဌနိကာယ ကညနပါတိယာ ပရိ-
ဟိနော။ ဇာ၊ဌ၊၁။၁၂၆။ (-ဇာ၊ဌ၊၇။
၂၈၀။)

ကညနပါတိမကုလ (န) [ကညနပါတိ + မကုလ]
ရွှေဖြင့် ပြီးသော ခွက် - ရွှေခွက် - ၌ - (ရှိ
သော) အင်္ဂုလ်တူသော - ထမင်းဦး - ထမင်း
ထိပ်။ ရွှေခွက်၌ ထည့်ထားသော ထမင်း
ဦးပေါင်း။ (ထမင်းခွက်၌စုန်စုန်တက်နေသဖြင့်
အင်္ဂုလ် တူသောကြောင့် မကုလဆိုသည်။
ဒုကနိပါတ်ဇာတ်ဝတ္ထု-၌ ရွှေခွက်ဖုံး။) အနာ-
လကေ ဌတော သတ္တန္တံ ဖုဇ္ဇနံ ဘုဉ္ဇန္တာနံ
ကညနပါတိမကုလေယေဝ ကဏ္ဍံ ပါတေသိ။
ဇာ၊ဌ၊၂။၈၂။

ကညနပိဏ္ဏ (ပု) [ကညန + ပိဏ္ဏ] ရွှေတုံး ရွှေခဲ။
ကညနပိဏ္ဏော ဝိယ သဿိရိကာ ကညနပိဏ္ဏ-
သဿိရိကာ။ မ၊ဋီ၊၁။၈၅။ မူလ၊ဋီ၊၂။၂၃၂။
သုဘကိဏှ (မ၊ဌ၊၁။၃၇) လည်း ကြည့်။

ကညနပိဏ္ဏသဿိရိက (တိ) [ကညနပိဏ္ဏ+သဿိ-
ရိက] ရွှေတုံး - ရွှေခဲ - နှင့်တူသော အသရေ
ရှိသော။ ကညနပိဏ္ဏ-ကြည့်။

ကညနပိဋ္ဌ (န) [ကညန+ပိဋ္ဌ] ရွှေဖြင့်ပြီးသော -
အင်းပျဉ် - ထိုင်စရာ၊ ရွှေအင်းပျဉ်။ မဟာ-
သတ္တော ကညနပိဋ္ဌေ နိသိဒ္ဓိ။ ဇာ၊ဌ၊၄။၂၁၅။
(-ဇာ၊ဌ၊၅။၄၃၅။)

ကညနဖလက (ပု၊န) [ကညန+ဖလက] ရွှေပျဉ်
ချပ်။ ဝိသာလကညနဖလကံ ဝိယ။ ဇာ၊ဌ၊၆။
၃၀၇။

ကညနဗိမ္ဗက (တိ) [ကညန+ဗိမ္ဗက] ရွှေစင်ရုပ်။
ကညနဗိမ္ဗဝဏ္ဏ-ကြည့်။

ကညနဗိမ္ဗဝဏ္ဏ (တိ) [ကညနဗိမ္ဗ+ဝဏ္ဏ] ရွှေစင်ရုပ်
နှင့်တူသော အရောင် အဆင်း ရှိသော။ တသ္မိံ
ရထေ ကညနဗိမ္ဗဝဏ္ဏေ။ ဝိမာန၊၇။၂။ ကညန-
ဗိမ္ဗဝဏ္ဏေတိ သာတိသယံ ပီတောဘာသတာ-
ယ ကညနဗိမ္ဗကသဒိသေ တသ္မိံ ရထေ။
ကညနဗိမ္ဗဝဏ္ဏေတိ ဝါ တဿာ ဒေဝတာယ
အာလပနံ။ ဝိမာန၊ဌ။၁၅၂-၃။

ကဉ္စနာဒ္ဒပိဋ (န) [ကဉ္စန + ဘဒ္ဒ + ပိဋ] ရွှေဖြင့်
 ပြီးသော ကောင်းသော - အင်းပျဉ် - နေရာ၊
 ရွှေဖြင့်ပြီးသော အထက်၌ ကြိမ်နွယ်စသည်
 ဖြင့် ရက်သောနေရာ။ အမစွော ဇေယျကပဏ္ဍိတ
 ကဉ္စနာဒ္ဒပိဋ နိဿိဒါပေတွာ ပိဋ သိသေ-
 နာဒါယ အာဂစ္ဆိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၁၂၆။ (-ဇာ၊
 ဋ္ဌ၊၁။၅၁။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၇၉။)

ကဉ္စနဘာဇန (န) [ကဉ္စန + ဘာဇန] ရွှေ -
 အိုး - ခွက်။ လူဓပုမာဏဿ ကာသိကာနိ
 ဝတ္တာနိ မဟာရဟာနိ ကဉ္စနဘာဇနာနိ။
 အဘိဋ္ဌ၊၂။၇၁။ အံ၊ဋီ၊၂။၃၁။

ကဉ္စနဘူမိ (ထိ) [ကဉ္စန + ဘူမိ] ရွှေမြေ။
 ကဉ္စနဘူမိယာ သုဝဏ္ဏဘူမိယာဝ သောဘ-
 တိတိ အတ္ထော။ အပါဋ္ဌ၊၁။၁၁၇။

ကဉ္စနမဏိဒဏ္ဍာ (တိ) [ကဉ္စန + မဏိ + ဒဏ္ဍာ] ရွှေ၊
 ပတ္တမြားတို့ဖြင့် စီခြယ်အပ်သော အရိုးရှိ
 သော။ ကဉ္စနမဏိဒဏ္ဍာနိ။ (တပညမဏိဒဏ္ဍာ-
 နိ။ သိက္ခ၊ သုဝဏ္ဏမဏိဒဏ္ဍာနိ။ သျှ၊က။) ဇာ၊ ၂။
 ၂၄။ ကဉ္စနမဏိဒဏ္ဍာနိတိ တပနိယာသုဝဏ္ဏ-
 န စ မဏိဟိစ ခစိတဒဏ္ဍာနိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၆၉။

ကဉ္စနမဏိမုတ္တက (တိ) [ကဉ္စန + မဏိ + မုတ္တ +
 က] ရွှေ၊ ပတ္တမြား၊ ပုလဲ ရှိသော၊ ရွှေဖြင့်ပြီး
 သော ပတ္တမြားပုလဲတို့ဖြင့် စီခြယ်အပ်သော။
 ကဉ္စနမဏိမုတ္တက (ထေရီ၊ ၄၂) နှိ ကဉ္စနန
 မဏိမုတ္တာဟိ စ ယုတ္တံ၊ သုဝဏ္ဏမယ-
 မဏိမုတ္တာဟိ ခစိတန္တိ အတ္ထော။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။
 ၂၆။

ကဉ္စနမဏိဝိမာန (ပု၊န) [ကဉ္စနမဏိ + ဝိမာန] ရွှေ၊
 ပတ္တမြားရှိသောဗိမာန်၊ ရွှေဖြင့်ပြီးသော
 ပတ္တမြားဖြင့် စီခြယ်အပ်သောဗိမာန်။ ဝိမာန
 (ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၁၇၇) ကြည့်။

ကဉ္စနမယ (တိ) [ကဉ္စန + မယ] ရွှေဖြင့်ပြီး
 သော။ နဂရေ နိမ္မိတေ ကဉ္စနမယေ။ ဇာ၊
 ၂။၂၇။ (-အပါ၊၁။၇။ အပါ၊၂။၁၇၉။)
 ကဉ္စနမယေတိ သုဝဏ္ဏမယံ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၁၆၈။

ကဉ္စနမယာဝေဠပိဋနန္ဒနဘူသိတ (တိ) [ကဉ္စန-
 မယ + အာဝေဠ + ပိဋနန္ဒန + ဘူသိတ] ရွှေဖြင့်
 ပြီးသော နားသွယ်ပန်း (ဟု ဆိုအပ်သော)
 တန်ဆာဖြင့် တန်ဆာဆင်အပ်သော။ ကဉ္စ-
 နာဝေဠဘူသိတ (ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၁၅၂) ကြည့်။

ကဉ္စနမဟာနာဝါ (ထိ) [ကဉ္စန + မဟာနာဝါ] ရွှေ
 လှေကြီး။ သော ကဉ္စနမဟာနာဝါယ
 ပစ္စာဗန္ဓော ဝိယ သတ္တုပဒါနုပဒိကံ အနုဂဉ္စိ။
 အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄၂။

ကဉ္စနမာဏဝ (ပု) [ကဉ္စန + မာဏဝ] ကဉ္စ
 လုလင်။ (ဤအမည်ကား အရှင်မဟာ
 ကစ္စည်းထေရ်၏ ငယ်နာမည်ဖြစ်သည်။ ရွှေ
 ရောင် အဆင်းရှိသော ကိုယ်ခန္ဓာ ရှိသော
 ကြောင့် သူ၏ မိဘဘွေမျိုးတို့က “ကဉ္စနမာ-
 ဏဝ” ဟု အမည်မှည့်ကြသည်။ “ကစ္စာန”
 ဟူသောအမည်ကား အနွယ်အားဖြင့်ရသော
 အမည်ဖြစ်သည်။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၁။ ထေရီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။
 ၁၄၄။ အပါ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၃။)

ကဉ္စနမာလသေတစ္ဆတ္တ (န) [ကဉ္စနမာလာ +
 သေတ + ဆတ္တ] ရွှေပန်းရှိသော ထီးဖြူ၊
 (ဇာတ်ဝတ္ထု-၌ ရွှေအချက် - ရွှေပန်း -
 ရှိသော - ထီးဖြူ။) ပဉ္စယောဇနာဝဋ် ကဉ္စန-
 မာလသေတစ္ဆတ္တ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၄၁၀။

ကဉ္စနမာလာ (ထိ) [ကဉ္စန + မာလာ] (၁)
 ရွှေပန်း။ (တိ) (၂) ရွှေပန်းရှိသော။ (၁)
 သဟဿဂ္ဂနက် ကဉ္စနမာလံ ပေသေသိ။
 ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၃၆။ (တိ) (၂) ကဉ္စနမာလံ
 သေတစ္ဆတ္တ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၇၆။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။
 ၁၃၅၊၄၉၇။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၂၂။

ကဉ္စနမာလာလင်္ကတ (တိ) [ကဉ္စနမာလာ +
 အလင်္ကတ] ရွှေပန်းဖြင့် တန်ဆာဆင်အပ်
 သော၊သူ။ ကဉ္စနမာလာလင်္ကတဿ သေ-
 တစ္ဆတ္တဿ။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၁၉၀။

ကဉ္စနမာလာသေတစ္ဆတ္တပဋိမဏ္ဍိတ (တိ) [ကဉ္စ-
နမာလာသေတစ္ဆတ္တ + ပဋိမဏ္ဍိတ] ရွှေပန်း
ရှိသော ထီးဖြူဖြင့် တန်ဆာဆင်အပ်သော။
ကဉ္စနမာလာသေတစ္ဆတ္တပဋိမဏ္ဍိတေ ဝတ္ထု-
ကာမေ။ ဇာ၊ဌ၊၅။၉။

ကဉ္စနမိဂ (ပု) [ကဉ္စန+မိဂ] ရွှေအဆင်းရှိသော
သမင်၊ ရွှေသမင်။ အသုကဋ္ဌာနေ နာမ ကဉ္စန-
မိဂေါ ဝသတိ။ စရိယာ၊ဌ။၁၄၃။ ဇာ၊ဌ၊၄။
၂၅၇။

ကဉ္စနမေခလာ (ထိ) [ကဉ္စန+မေခလာ] ရွှေဖြင့်
ပြီးသော ခါးကြိုး၊ ရွှေခါးပတ်။ တံ နှုန
သောဏိ ပုထုလံ သုကောဋ္ဌိတံ၊ နိသေဝိတံ
ကဉ္စနမေခလာဟိ။ ဇာ၊၂။၆၉။ ဇာ၊ဌ၊၅။
၃၂၀။ (-ဇာ၊ဌ၊၆။၃၂၅။)

ကဉ္စနရတေမဏိမယ (တိ) [ကဉ္စနရတေမဏိ+
မယ] ရွှေ၊ ငွေ၊ ပတ္တမြားတို့ဖြင့်ပြီးသော။
ကဉ္စနရတေမဏိမယာ သတ္တရတနဝါလုကာ-
ကိဏ္ဍာ။ ဇာ၊ဌ၊၅။၁၇၉။

ကဉ္စနရာသိသဿိရိကသရီရ (တိ) [ကဉ္စန+ရာသိ
+သဿိရိက+သရီရ] ရွှေအရံကဲ့သို့အသရေ
နှင့် တကွဖြစ်သော ကိုယ်ရှိသောသူ။ ကဉ္စန-
ဝေလ္လိဝိဂ္ဂဟ (ခ) ကြည့်။

ကဉ္စနရူပ (န) [ကဉ္စန+ရူပ] ရွှေဖြင့်ပြီးသော
အရုပ်၊ ရွှေရုပ်။ ကဉ္စနရူပတောပိ ကိရ အဘိ-
ရူပတရာ ဒါရိကာ အတ္ထိ။ ဓမ္မ၊ဌ၊၂။၁၈၄။

ကဉ္စနရူပက (န) [ကဉ္စနရူပ+က] ရွှေရုပ်။
မင်္ဂလသိလာပဋ္ဌေ ကဉ္စနရူပကံ ဝိယ နိသိဒ္ဓိ။
ဇာ၊ဌ၊၃။၄၃။ (-ဂဏ္၊ထေရီ၊ဌ။၂၆၂။)

ကဉ္စနရူပပဋိဘာဂ (တိ) [ကဉ္စနရူပ+ပဋိဘာဂ]
ရွှေရုပ်နှင့်တူသော၊ သူ။ ကဉ္စနရူပပဋိဘာဂါနံ
ဥတ္တမယောဗ္ဗနဝိလာသသမ္ပတ္တာနံ ခတ္တိယ-
ကညာဒိနံ။ ဇာ၊ဌ၊၃။၃၇၃။

ကဉ္စနရူပသဒိသသရီရ (တိ) [ကဉ္စနရူပသဒိသ+
သရီရ] ရွှေအဆင်းနှင့်တူသော ကိုယ်ရှိသော
သူ။ ကဉ္စနဝေလ္လိဝိဂ္ဂဟ (က) ကြည့်။

ကဉ္စနရူပသမာနရူပ (တိ) [ကဉ္စနရူပ+သမာ-
န+ရူပ] ရွှေရုပ်နှင့်တူသော အဆင်းရှိသော၊
သူ။ ကဉ္စနရူပသမာနရူပါ တတ္ထ ဂန္ဓာ ပဋိပါဋိ-
ယာ အဋ္ဌံသု။ ဇာ၊ဌ၊၅။၄၅၇။

ကဉ္စနလတာ (ထိ) [ကဉ္စန+လတာ] ရွှေနှယ်။
အလင်္ကာရတ္ထံ ကဉ္စနလတာဒိ ဒေသေတွာ
ကတော ရတနခစိတော ဓောတဝိဒ္ဓေါ
အနာမာသော။ သာရတ္ထ၊၂။၃၂၀။ (-ဓ၊ဌ၊
၁။၁၆။ ဝိမတိ၊၁။၃၃။)

ကဉ္စနလတာဝိနဒ္ဒ (တိ) [ကဉ္စနလတာ + ဝိနဒ္ဒ]
ရွှေနှယ်ဖြင့် ဖွဲ့ယှက်အပ်သော။ ကဉ္စနလတာ-
ဝိနဒ္ဒံ အာနန္တံ ဘေရိ စရာပေတွာ။ ဇာ၊ဌ၊၇။
၃၈၁။

ကဉ္စနဝဏ္ဏ (တိ) [ကဉ္စနဝဏ္ဏ+ဝဏ္ဏ။] ရွှေ
အဆင်းကဲ့သို့သော အဆင်း ရှိသော။ တံ
အလင်္ကာရိတွာ ဥပ္ပန္နလတာ ကဉ္စနဝဏ္ဏာ
ခါယတိ။ ဝိ၊ဌ၊၁။၅၅။ (-ဇာ၊ဌ၊၁။၃၆၂။
ဇာ၊ဌ၊၆။၆၅။)

ကဉ္စနဝဏ္ဏဝဏ္ဏတာ (ထိ) [ကဉ္စနဝဏ္ဏဝဏ္ဏ+တာ]
ရွှေအဆင်းကဲ့သို့သော အဆင်းရှိသော သူ၏
အဖြစ်။ ကဉ္စနဝဏ္ဏဝဏ္ဏတာယ “သုဝဏ္ဏာ”တိ
လဒ္ဓနာမေ သုဝဏ္ဏရာဇဟံသေ ပရိဝါရေန္တေ
အဒ္ဓသ။ သာရတ္ထ၊၂။၃၀၆။ (-အံ၊ဋီ၊၃။၆၄။)

ကဉ္စနဝတိ (ထိ) [ကဉ္စန + ဝတိ] ရွှေ -
စည်းရိုး - စောင်ရန်း - တံတိုင်း။ ဝါသာ
ဟိရညဝတိ (ဇာ၊ဌ၊၇။၁၆၈) ကြည့်။

ကဉ္စနဝနယျာန (န) [ကဉ္စန+ဝန+ဥယျာန]
ကဉ္စနဝနမည်သော ဥယျာဉ်၊ ကဉ္စနဝန
ဥယျာဉ်။ ဝေဟာသံ ဥဗ္ဘဂန္ဓာ ကဉ္စနဝန-
ယျာနေ ဩတရိ သု။ အံ၊ဌ၊၁။၁၆၃ - ၄။

ကဉ္စနဝိဝိတ္တ (တိ) [ကဉ္စန + ဝိဝိတ္တ] ရွှေဖြင့် ဆန်းကြယ်(စွာ ပြုလုပ်ထား)သော။ ကဉ္စန-ဝိဝိတ္တ ရထေ ဒဿန္တော ဝေမာဟ။ ဇာ၊ ဌ၊ ၅။ ၂။

ကဉ္စနဝေဒိ (ထိ) [ကဉ္စန + ဝေဒိ] ရွှေပွတ်တိုင်။ ဝေဒိ (ဇာ၊ ဌ၊ ၆။ ၃၀၈) ကြည့်။

ကဉ္စနဝေဒိမိဿ (တိ) [ကဉ္စနဝေဒိ + မိဿ] ရွှေပွတ်တိုင်နှင့် - ရောနှောသော - တကွဖြစ်သော။ ရွှေပွတ်တိုင်ဖြင့် ခြံရံအပ်သော (ဗိမာန်)။ ရတနန္တရံ ကဉ္စနဝေဒိမိဿ။ ဝိမာန။ ၁၁၈။ ကဉ္စနဝေဒိမိဿန္တိ သုဝဏ္ဏမယာယ ဝေဒိကာယ သဟိတံ ပရိက္ခိတ္တံ။ ဝိမာန၊ ဌ၊ ၃၁၉။

ကဉ္စနဝေလ္လိဝိဂ္ဂဟ (တိ) [ကဉ္စန + ဝေလ္လိ + ဝိဂ္ဂဟ] (က) ရွှေအဆင်းနှင့်တူသော ကိုယ်ရှိသော။ သူ။ (ခ) ရွှေအစုကဲ့သို့ အသရေနှင့်တကွဖြစ်သော ကိုယ်ရှိသော။ သူ။ (က) ပုစ္ဆာမိတံ ကဉ္စနဝေလ္လိဝိဂ္ဂဟေ။ ဇာ၊ ၂။ ၁၀၅။ ၁၀၈။ ကဉ္စနဝေလ္လိဝိဂ္ဂဟေတိ ကဉ္စနရူပသဒိသသရီရေ။ ဇာ၊ ဌ၊ ၅။ ၄၂၅။ (ခ) ကဉ္စနဝေလ္လိဝိဂ္ဂဟေတိ ကဉ္စနရာသိသသိရိကသရီရေ။ ဇာ၊ ဌ၊ ၅။ ၄၃၂။ (-ဇာ၊ ဌ၊ ၇။ ၁၆၉။)

ကဉ္စနဝေဠုနဂရ (ထိ၊ န) [ကဉ္စနဝေဠု + နဂရ] ကဉ္စနဝေဠုမြို့။ သိဒ္ဓတ္ထော ကိရ သတ္တာ ကဉ္စန-ဝေဠုနဂရေ အနောမုယျာနေ ပရိနိဗ္ဗာယိ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ဌ၊ ၂၆၇။

ကဉ္စနသဒိသဉာယပက္ခ (တိ) [ကဉ္စန + သဒိသ + ဉာယ + ပက္ခ] ရွှေအဆင်းနှင့်တူသော အတောင်နှစ်ဖက်ရှိသော။ ကဉ္စနဒေဝိဉ္ဇ-ကြည့်။

ကဉ္စနသန္နိဘ (တိ) [ကဉ္စန + သန္နိဘ] ရွှေနှင့် တူသော။ သူ။ ယုဝါ ကဉ္စနသန္နိဘော။ ဇာ၊ ၁။ ၂၃၆။ ဇာ၊ ဌ၊ ၄။ ၁၂၅။ (-ဝိ၊ ဌ၊ ၁။ ၅၆။) အဘိဓာန် (က-ဝဂ်) ၁-၄ - ပ-မ-ဇ-သ-ဝ

ကဉ္စနသန္နိဘတ္တစ (တိ) [ကဉ္စနသန္နိဘ + တစ] ရွှေနှင့်တူသော အရေအဆင်းရှိသော။ သူ။ အယဉ္စိဒေဝ ကုမာရော သုဝဏ္ဏဝဏ္ဏော ကဉ္စန-သန္နိဘတ္တစော။ ဒီ၊ ၂။ ၁၅။ (-ဒီ၊ ၃။ ၁၁၈။ မ၊ ၂။ ၃၃၇။ သုတ္တနိ။ ၃၈၆။ ဝိမာန။ ၃၄။ ထေရ။ ၃၃၀။ မိလိန္ဒ။ ၇၉။ ခုဒ္ဒက၊ ဌ။ ၁၉၂။ ဝိမာန၊ ဌ။ ၁၆၇။ ထေရ၊ ဌ။ ၂။ ၃၀၆။ ထေရီ၊ ဌ။ ၂၄၃။ စရိယာ၊ ဌ။ ၁၃၁။) ဧတေနဿ ဃနသိနိဒ္ဓ-သဏ္ဌာသရိရတံ ဒဿေတွာ ဆဝိဝဏ္ဏဒဿနတ္ထံ ကဉ္စနသန္နိဘတ္တစောတိဝုတ္တံ။ ဒီ၊ ဌ၊ ၂။ ၃၈။ မ၊ ဌ၊ ၃။ ၂၅၉။ (-မ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၀၂။ သံ၊ ဌ၊ ၂။ ၄၂။ အံ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၁၃။)

ကဉ္စနသန္နိဘသရီရ (တိ) [ကဉ္စနသန္နိဘ + သရီရ] ရွှေနှင့်တူသော ကိုယ်ရှိသော။ သူ။ အနုစူဂီ-ကြည့်။

ကဉ္စနသုစ္ဆဝိဉ္ဇတ္တမဝဏ္ဏ (တိ) [ကဉ္စန + သုစ္ဆဝိ + ဉ္ဇတ္တမ + ဝဏ္ဏ] ရွှေနှင့် တူသော ကောင်းသော အရေ၊ မြတ်သောအဆင်းရှိသော။ သူ။ ကဉ္စနသုစ္ဆဝိဉ္ဇတ္တမဝဏ္ဏော။ သေ ဟိ တယံ ပိတာ နရသိဟော။ ဇာ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၀၅။ ဝဇီရ။ ၄၂၆။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၂၄၇။

ကဉ္စနသုစိ (ထိ) [ကဉ္စန + သုစိ] ရွှေအပ်၊ ရွှေဆံထိုး။ ဇေဋ္ဌရေ ကဉ္စနသုစိံ ဩဒဟိတွာ။ ဇာ၊ ဌ၊ ၇။ ၁၃၄။

ကဉ္စနာဒါသ (ပု) [ကဉ္စန + အာဒါသ] ရွှေ-ကြေးမုံ-မှန်။ မဟာသတ္တဿ မုခံ ဩလော-ကေန္တော ကဉ္စနာဒါသမိဝ ဝိပုသန္တံ ဒိသ္မာ။ ဇာ၊ ဌ၊ ၇။ ၂၀၈။

ကဉ္စနာဒါသပုဏ္ဏစန္ဒသဒိသမုခ (တိ) [ကဉ္စနာ-ဒါသ + ပုဏ္ဏစန္ဒ + သဒိသ + မုခ] ရွှေကြေးမုံပြည့်သောလနှင့် တူသောမျက်နှာ ရှိသော။ ရွှေကြေးမုံလပြည့်ဝန်းနှင့်တူသော မျက်နှာရှိသော။ သူ။ သုမုခ (ဇာ၊ ဌ၊ ၄။ ၄၈၇) ကြည့်

ကဉ္စနာဒါသဝဏ္ဏ (တိ) [ကဉ္စနာဒါသ+ဝဏ္ဏ] ရွှေ
ကြေးမုံနှင့်တူသော အဆင်းရှိသော။ သာဝ
(ဇာ၊ဌ၊၇။၃၂)ကြည့်။

ကဉ္စနာဘရဏ (န) [ကဉ္စန+အာဘရဏ] ရွှေ
အဆင်တန်ဆာ။ ယေဘုယျေန ကဉ္စနာဘရ-
ဏေဟိ အတ္ထာဒိတသရီရတာယ သုဝဏ္ဏဆန္နာ။
ဝိမာန၊ဌ။၂၁၉။

ကဉ္စနာဝေဠ (ထိ၊ပု) [ကဉ္စန+အာဝေဠ] (ထိ)
(ဝ) ရွှေနားသွယ်ပန်း။ (ပု) (၂)
ရွှေဦးဆောက်ပန်း။ (၃) ရွှေကွန်ရက်။ (တိ)
(၄) ကဉ္စနာဝေဠမည်သော၊ သူ။ (ထိ) (၁)
ကဉ္စနာဝေဠဘူသိတ (က) ကြည့်။ အာဝေ-
ဠာ (ဝိ၊ဌ၊၁။၂၀၁) လည်းကြည့်။ (ပု) (၂)
ကဉ္စနာဝေဠဘူသိတ (ခ) ကြည့်။ (၃) ကဉ္စ-
နာဝေဠပန္နိက-ကြည့်။ (တိ) (၄) ကဉ္စနာဝေ-
ဠာ နာမ အကြဇော။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃၅၂။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။
၂၅၃။

ကဉ္စနာဝေဠဓာရီ (တိ) [ကဉ္စနာဝေဠ+ဓာရ+ဇီ] ရွှေ
ဦးဆောက်ပန်းကို - ဆောင် - ပန်ဆင် -
သော၊သူ။ စိတြဓမ္မဓရေ သူရေ၊ ကဉ္စနာဝေဠ-
ဓာရီနေ။ ဇာ၊၂။၁၆၅။ ဇာ၊ဌ၊၆။၆၀။ (ကဉ္စ-
နာဝေဠဓာရီနေ၌ ယောကြောင့် အစိတ် ဤ
ကိုကုန်၊ ယောကို ပြေ။ နိတိ၊သုတ္တ။၄၅၃။)

ကဉ္စနာဝေဠပန္နိက (တိ) [ကဉ္စနာဝေဠ+ပန္နိက] ရွှေ
ကွန်ရက်တို့ဖြင့် တွဲရရှိသောအပ်သော၊ ရွှေ
ကွန်ရက်အစဉ်ရှိသော (အပါ၊သျှ)။ ဆတ္တာ
တိဋ္ဌန္တ၊ ရတနာ၊ ကဉ္စနာဝေဠပန္နိက။ အပါ၊
၁။၄။ ကဉ္စနာဝေဠပန္နိက သုဝဏ္ဏဇာလေဟိ
ဩလမ္ပိတာ တိဋ္ဌန္တ။ အပါ၊ဌ၊၁။၁၂၁။

ကဉ္စနာဝေဠဘူသိတ (တိ) [ကဉ္စနာဝေဠ+ဘူသိ-
တ] (က) ရွှေနားသွယ်ပန်းဖြင့် တန်ဆာဆင်
အပ်သော၊သူ။ (ခ) ရွှေဦးဆောက်ပန်းဖြင့်
တန်ဆာဆင်အပ်သော၊သူ။ (က) ကဉ္စနာ-
ဝေဠဘူသိတ (ဝိမာန၊၅၃) တိ ကဉ္စနမယာ-

ဝေဠပိဋ္ဌန္တနဘူသိတေ။ ဝိမာန၊ဌ။၁၅၂။ (ခ)
ကဉ္စနာဝေဠဘူသိတာ (ပေတ။၁၆၃) တိ
သုဝဏ္ဏဝဋ်သက သမလက်တ ကေသဟတ္တာ။
ပေတ၊ဌ။၁၄၅။

ကဉ္စနာသန (န) [ကဉ္စန+အာသန] ရွှေ -
နေရာ - အင်းပျဉ် - ကုလားထိုင်။ နဂရေ
အလက်တေ မဟာတလေ အမစ္စဂဏပရိဝု-
တဿ ကဉ္စနာသနေ နိသိန္ဓဿ။ ဇာ၊ဌ၊၁။
၅၃၅။ (-ဇာ၊ဌ၊၅။၄၃၉။)

ကဉ္စိ (ဗျ) [ထိ၊ပု ၂-မျိုးလုံး၌ ကိ*သဒ္ဒါကို က-ပြု
လျက် ဒုတိယာကေဝုစ သက်၍ ကံဖြစ်လာ
သည်၊ ယင်း၏နောက်၌ စိနိပါတ်ကပ်ထား၍
ကဉ္စိပုဒ် ဖြစ်လာသည်။ မောက်၊၂။၁၉၈။ န-၌
ပထမဒုတိယာ ၂-မျိုးလုံး ကိဉ္စိဟု ရုပ်ပြီး
သည်။ မောက်၊၂။၂၀၀။] (၁) အနည်းငယ်။
(၂) တစုံတခု၊ အမှတ်မရှိ တခုခု။ (၁) အတ္တ-
နော ဝါဒေ ကဉ္စိ ဒေါသံ သလ္လကေန္တော။ ဝိ၊
ဌ၊၃။၁။ (၂) ယော ဝါ ဘောန္တော သက်တိ
ကဉ္စိဒေဝ။ ဇာ၊၁။၂၇၂။ (-ပဋိသံ၊၄၀၉။
ဓမ္မ၊၇၂။ သုတ္တနိ၊၃၀၁။ ထေရ၊၃၀၅။ ဗုဒ္ဓဝံ။
၃၂၁။ ဝိ၊ဌ၊၁။၂၇။ ဝိ၊ဌ၊၂။၄၈။ ဝိ၊ဌ၊၃။
၁၂၆။ ဝိ၊ဌ၊၄။၁၇။ ဒီ၊ဌ၊၂။၂၉၁။ ဒီ၊ဌ၊၃။
၁၆၂။ မ၊ဌ၊၃။၁၃၈။ မွေ၊ဌ၊၂။၈။ ပေတ၊ဌ။
၂၃၁။ ထေရ၊ဌ၊၂။၃၃၁။ သာရတ္ထ၊၂။၈၇။)
ကဉ္စိတိ အညတရံ၊ စရိယာ၊ဌ။၂၀၀။ ကဉ္စိ
ဓမ္မန္တိ ရူပဓမ္မံ ဝါ အရူပဓမ္မံ ဝါ။ မ၊ဌ၊၃။၉၃။

ကဉ္စိကာ(ထိ) [ကစိ + ကျ + အာ] ဝါးခက်။
ထောမ။

ကဉ္စိဒေဝ (ဗျ) [ကဉ္စိ+ဝေ] (က) တစုံတခုကို
သာလျှင် (ဝေ အနက်ရှိ)။ (ခ) တစုံတခု
ကို (ဝေ အနက်မဲ့)။ (က) ပုစ္ဆေယျာမ မယံ
အာယသ္မန္တံ ဆန္တံ ကဉ္စိဒေဝ ဒေသံ။ မ၊ဉ္စ၊
၃၀၉။ (ခ) ယော ဝါ ဘောန္တော သက်တိ
ကဉ္စိဒေဝ။ ဇာ၊၁။၂၇၂။ ယော ဝါ တုမေသု
ကဉ္စိ အာသက်တိ။ ဇာ၊ဌ၊၄။၃၁၁။

ကဉ်းနံ (ဗျ) တစုံတခု။ တတော သကဿ စိတ္တဿ။
နာဝဗောဓာမိ ကဉ်းနံ။ ဇာ၊ ၂။ ၄၀။ ကဉ်းနန္တိ
ကဉ်း “အယံ အသုကော နာမာ”တိ န
ဇာနာမိ။ ဇာ၊ ၄။ ၅။ ၂၂၇။

ကဉ်းနဂရ (ထိ၊န) [ကဉ်း+နဂရ] ကဉ်းမည်သော
မြို့။ ကဉ်းမြို့။ ကိဋ္ဌနဥပဝနံ နာမ ကဉ်းနဂ-
ရဿ နဂရပဝနံ ဝိယ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ ဝဇီရ။ ၃၇၀။

ကဉ်း(ဉ်း)ပုရ (ထိ၊န) [ကဉ်း+ပုရ] (၁) ကဉ်း(ဉ်း)-
ပုရမြို့။ (၂) ကဉ်း(ဉ်း)ပုရတိုင်း။ (၁)
အာယာစိတော သုမတိနာ သေရေန ဘဒန္တ-
ဇောတိပါလေန၊ ကဉ်းပုရဗ္ဗိသု မယာ ပုဗ္ဗေ
သဒ္ဓိံ ဝသန္တေန။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၂၅၆။ (၂)
သေဋ္ဌေ ကဉ်းပုရေ ရဋ္ဌေ၊ ကာဝေရိ နဂရေ
ဝရေ။ ပရမတ္ထဝိနိစ္ဆယ(နိဂုံး)။ (ထိ၊မြို့သည်
ဣန္ဒြိယတောင်ပိုင်း ဒေသတိုင်း၌ ရှိသည်။
သက္ကတဘာသာအားဖြင့် ကဉ်းနဂရဟူ၍၎င်း၊
ကဉ်း(ဉ်း)ပုရဟူ၍၎င်း ခေါ်ဆိုသည်။ ဟိန္ဒူနှင့်
ဗင်္ဂါလီမြေပုံများ၌ ကဉ်းဝါရမ်ဟု ခေါ်သည်။
အရှင်အနုရုဒ္ဓါက-မူ ကဉ်း(ဉ်း)ပုရ တိုင်းဟုဆို
သည်။ ဗုဒ္ဓသာသနိက ပဌဝိဝင်။ ၂၅၆။)

ကဉ်းက (ပု) [ကဉ်း + ဥက။ ဓာန်၊ ၄။ ၂၉၄။]
(၁) ချပ်မိန့်ညို၊ စစ်ဝတ်တန်ဆာ။ (၂) ကာ၊
မြားကာ၊ (၃) မြွေရေလဲ။ (၄) သင်တိုင်း။
(က) သင်တိုင်းနှင့်တူသောစေတီ (မူလစေ
တီကို ငုံ့၍တည်သော စေတီ)။ (ခ) အဝတ်
အထည်။

(၁) ချပ်မိန့်ညို၊ စစ်ဝတ်တန်ဆာ။ စမ္မ-
ကဉ်းက-ကြည့်။ (၂) ကာ၊ မြားကာ။ ကဝစေ
ဝါရဝါဏေ စ၊ နိမ္မောကေပိ စ ကဉ်းကော။
ဓာန်၊ ၉။ ၃။ (၃) မြွေရေလဲ။ ကရုဏ-ကြည့်။

(၄) သင်တိုင်း။ ဖလဒသာနိ စိဝရာနိ
ဓာရေန္တိ၊ ကဉ်းကဉ်းဓာရေန္တိ။ ဝိ၊ ၃။ ၄၂၂။ ဝိ၊ ၄။
၄၅၉။ (-ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၄၁၆။ သုတ္တနိ၊ ၄။ ၆၀။)
(က) သင်တိုင်းနှင့် တူသော စေတီ

(မူလစေတီကို ငုံ့၍ တည်သော စေတီ)။
ဣမံ ဗုဒ္ဓထူပမံ၊ ကဿာမ ကဉ်းက မယံ။
အပ၊ ၂။ ၁၇၉။ ကဉ်းကထူပံ ကရိဿာမာတိ
အတ္ထော။ အပ၊ ၄။ ၂။ ၂၉၉။ (ခ) အဝတ်၊
အထည်။ ကဉ်းက စောဋ္ဌံ။ ဓာန်၊ ၄။ ၃၄၂။

ကဉ်းကထူပ (ပု) [ကဉ်းက+ထူပ] သင်တိုင်းနှင့်
တူသော စေတီ (မူလစေတီကို ငုံ့၍တည်
သောစေတီ)။ ကဉ်းက (၄) (က) ကြည့်။

ကဉ်းကသဏ္ဌာန (တိ) [ကဉ်းက + သဏ္ဌာန]
သင်တိုင်းကဲ့သို့ - အသွင် - သဏ္ဌာန် - ရှိ
သော။ သဏ္ဌာနတော သခေပေန ကဉ်းက-
သဏ္ဌာနော။ ခုဒ္ဒက၊ ၄။ ၃၄။

ကဉ်းကသဒိသ (တိ) [ကဉ်းက+သဒိသ] သင်
တိုင်းနှင့် တူသော။ (သင်တိုင်းသည် အဝတ်
ခက်သကဲ့သို့ သိဟိန္ဒုဘာသာ စကားသည်
အခေါ်အဝေါ် ခက်သောကြောင့် သင်တိုင်း
နှင့် တူသည်ဟု ဆိုသည်။) သိဟိန္ဒုဘာသာ
နာမ အနောက်ကွေ့ရေဟိ ကေတ္တဿာပိ ဝေါဟ-
ရဏတော ပရေသံ ဝေါဟရိတုံ အတိဒက္ကရာ
ကဉ်းကသဒိသာ သိဟိန္ဒုနံ သမုဒါစိန္တာ
ဘာသာ။ သီ၊ ၄။ ၁။ ၁၆။ ၂၉။ (-သာရတ္ထ၊
၁။ ၂၃။ ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၁၆။ မ၊ ၄။ ၁။ ၁၇။ သံ၊ ၄။ ၁။
၁၇။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၁၉။)

ကဉ်းကိ (ပု) [ကဉ်းက+ကိ။ ကဉ်းက စောဋ္ဌံ၊
တံယောဂါ ကဉ်းကိ။ ဓာန်၊ ၄။ ၃၄၂။ (ကဉ်း-
ကိန် - သံ)] မိန်းမစိုး၊ မောင်းမစောင့်၊
အပျိုတော်စောင့်။ (ဓာန်၊ သျှ-၌ လူအို။)
ကဉ်းကိ သောဝိဒလော စ။ ဓာန်၊ ၃၄၂။ (ပု-၌
နန်းတွင်း၌ အစိုးရသောတံခါးစောင့်၊ မြွေ၊
သယောက်လင်၊ မုယော၊ ကုလားပဲ။ တိလိင်၌
ပွဲအပ်သောချပ်ဝတ်တို့ကို ဟော၏ဟု ထောမ-
၌ ဆို၏။)

ကဉ်းက (ပု) [?] ကဉ်းကမည်သောသစ်ပင်၊
ကွန်းလင်ပင်(ဇာတ်ဝတ္ထု)။ ဒါသိမကဉ်းကော

စေတ္တာ (ဇာ၊ ၂။ ၃၄၅) တိ ဣမာနိ ဒွေ ရုက္ခ-
ဇာတိယော စ ဧတ္ထ။ ဇာ၊ ၄။ ၂။ ၃၁၃။

ကဉ် (ထိ) [က + ဇန + ဣ] (၁) (က) ပအုံး
ရည်။ (ခ) ပအုံးရည်နှင့်တူသော ပျစ်ချသော
အရည်၊ ကဉ်ရည်။ (၂) ဆန်ဆေးရည်။ (၃)
(က) အာရနာလေ ကံဇိ။ ထောမ။ (ခ)
ကဉ်ပိဋ္ဌခလိအလ္လိကာဒိသု။ ဝိနိစ္ဆယ။ ၂။ ၉၁။
ကဉ်တိ ဝါယနတန္တမက္ခနကဉ်သဒိသာ ထူလာ
ကဉ်။ ဝိနိစ္ဆယ၊ ၂။ ၃၅၄။ (၂) ကဉ်တော
နိဗ္ဗတ္တံ ကဉ်ယံ၊ အာရနာလံ။ မ၊ ၂။ ၄၃။ အံ၊
၂။ ၁။ အစ္စကဉ်လည်း ကြည့်။

ကဉ်က (န) [က + အဉ္ဈ + ဣ] (၁) (က) ပအုံး
ရည်။ (ခ) စပါးစိမ်ရည်။ (ဂ) ပအုံးရည်နှင့်
တူသော ပျစ်ချသောအရည်၊ ကဉ်ရည်။ (၂)
ယာဂု။ (က) ကဉ်ကံ ပဝါဟေတော သေသံ
ဘုဉ်တဗ္ဗံ၊ ဝိ၊ ၄။ ၃။ ၁၁၁။ (-ဝိနိစ္ဆယ။ ၁၃၃။)
ကဉ်ကန္တိ အာရနာလံ။ ဝိနိစ္ဆယ၊ ၂။ ၄၉၅။
(ခ) ဘာဇနဂတံ ဥဒကံ ဝါ ကဉ်ကံ ဝါ ခိရံ
ဝါ။ ဝိ၊ ၂။ ၁၄၉။ (-ဝိနိစ္ဆယ။ ၁၄၇။) ကဉ်ကံ
ဝါတိ ခညရသံ ဝါ။ ဝိနိစ္ဆယ၊ ၂။ ၅၂၇။
(ဂ) ကဉ်ကပိဋ္ဌခလိအလ္လိကာကြည့်။ (၂)
ကဉ်ကံ တေလဓူပိတံ။ ဝိမာန။ ၅။ ၉။ ဝိမာန၊
၄။ ၁၆၉။

ကဉ်ကတက္ကာဒိရသ (ပု) [ကဉ်က + တက္က +
အာဒိ + ရသ] ပအုံးရည် ရက်တက်ရည်
စသော အရည်။ (ရက်တက်ရည် ဟူသည်
ရေ၏ လေးဖို့တစ်ဖို့ နှားနီ့ ရောသော နီ့
ရည်၊ ရေ၏ လေးပုံတပုံရောသော နီ့ ကျဲ။
ရတနမာလာအဆို။ ဓာနိ၊ ၂။ ၅၀၀။) ယော
ကောစိ သုဒ္ဓေါ ကဉ်ကတက္ကာဒိရသောတိ
ကေစိ။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၁၀၅။ (-ဝိမတိ၊ ၂။ ၆၂။)

ကဉ်ကတေလ (န) [ကဉ်က + တေလ] ပျစ်ချ
သော ထမင်းရည်ဆီ။ တေဇနံ ဥဇံ ကရေန္တ-
ယ ကဉ်ကတေလံ ဝိယ သဒ္ဓါ။ မ၊ ၄။ ၄။ ၉။

ကဉ်ကဒါန (န) [ကဉ်က + ဒါန] ယာဂုကို
ပေးလှူကြောင်းဖြစ်သော စေတနာ၊ ယာဂု
အလှူ။ ကေယ ကဉ်ကဒါနယ၊ ကလံ
နာဏ္ဍတိ သောဠသိ။ ဝိမာန။ ၆။ ၀။ ဝိမာန၊ ၄။
၁၆၉။

ကဉ်ကဒါယိကာဝိမာန (ပု၊ န) [ကဉ်က + ဒါယိ-
ကာ + ဝိမာန] ယာဂုလှူသော ဒါယိကာမ၏
ဗိမာန်။ အဘိက္ကန္တေန ဝဏ္ဏေနာတိ ကဉ်က-
ဒါယိကာဝိမာနံ။ ဝိမာန၊ ၄။ ၁၆၉။

ကဉ်ကပိဋ္ဌခလိအလ္လိက (တိ) [ကဉ်က + ပိဋ္ဌခလိ
+ အလ္လိက] ပအုံးရည် ဆန်မုံညက်ရည် (ကော်
ရည်)၊ အစေး။ (ကဉ်ကဟူသည် ယက်ကန်း
ချည်ကိုလိမ်းကျံသော ပအုံးရည်နှင့်တူသော
ပျစ်ချသော ကဉ်ရည် ဖြစ်သည်။ ပိဋ္ဌခလိ
ဟူသည် ဆန်မုံညက်တို့ဖြင့် ကျိုချက်သော
ကော်ရည် ဖြစ်သည်။ အလ္လိကဟူသည် သစ်ပင်
ထွက်အစေးဖြစ်သည်။) ကဉ်ကပိဋ္ဌခလိအလ္လိ-
ကာဒိသု စိဝရံ ပက္ခိပိတံ န ဝဇ္ဇတိ။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။
၅။ ကဉ်ကန္တိ ဝါယနတန္တမက္ခနကဉ်ကသ-
ဒိသာ သုလာကဉ်ကံ။ ပိဋ္ဌန္တိ တဏှုလပိဋ္ဌံ၊
တဏှုလပိဋ္ဌေဟိ ပက္ကာခလိ။ အလ္လိကာတိ
နိယျာသော။ ဝိနယာလင်္ကာရ၊ ၁။ ၃၉။

ကဉ်ကပုဏ္ဏလာဗု (ထိ) [ကဉ်က + ပုဏ္ဏ + လာဗု]
ပအုံးရည်ဖြင့် ပြည့်သောဗူး။ ဣမေ သတ္တာ
ကဉ်ကပုဏ္ဏလာဗု ဝိယ တက္ကဘရိတစာဉ် ဝိယ။
ဒိ၊ ၄။ ၂။ ၅၇။ မ၊ ၄။ ၂။ ၈၂။ (-ဒိ၊ ၂။ ၆၁။)

ကဉ်ကပူရိတလာဗု (ထိ) [ကဉ်က + ပူရိတ +
လာဗု] ပအုံးရည်ဖြင့် ပြည့်သောဗူး။ တံ
ပရိမဇ္ဇန္တော ကဉ်ကပူရိတလာဗု ဝိယ။ ဇာ၊ ၄။
၁။ ၅၀၇။

ကဉ်ကဗိလင်ဒုတိယ (တိ) [ကဉ်က + ဗိလင် +
ဒုတိယ] ဗိလင် ပအုံးရည်လျှင် နှစ်ခုမြောက်
ရှိသော။ ကဉ်ကဗိလင်ဒုတိယံ သက္ကဏ္ဍကဘတ္တံ
ဘုဉ်တိ။ ဇာ၊ ၄။ ၅။ ၄၀၈။

ကဉ်းကပဏ (ပု) [ကဉ်းက + အာပဏ] ပအုံး
ရည်ကို ရောင်းဝယ်ရာ ဈေး၊ ပအုံးရည်ဈေး။
သာမိ အန္တောဂါမိ ပဝိသိတွာ ကေ သတ္တု-
အာပဏံ ပဿိဿသိ၊ တတော ကဉ်းကပဏံ။
ဇော၊ ဌ၊ ၆။ ၂၀၆။

ကဉ်းယ (န) [ကဉ်း + ဣယ။ ကဉ်းတော နိဗ္ဗုတ္တံ
ကဉ်းယံ အာရနာလံ၊ ယံ ဗိလင်္ဂန္တိပိ ဝုစ္စတိ။
မ၊ ဌ၊ ၂။ ၄၃။ အံ၊ ဌ၊ ၂။ ၁။ က + အဉ်းယ။ ကေန
ဇလေန အဉ်းယမဘိဗ္ဗုတ္တံ အဿ ကဉ်းယံ။
ဓာန်၊ ဌ၊ ၄၆။ ၀။] (၁) ပအုံးရည်၊ ပုန်းရည်။
(၂) ဆန်ဆေးရည်။ (၃) သောဝိရံ ကဉ်းယံ
ဝုတ္တံ။ ဓာန်၊ ဌ၊ ၄၆။ ၀။ (၂) တဒေဝ ကဉ်းယတော
ဇာတန္တိ ကဉ်းယံ။ ဒိ၊ ဌ၊ ၂။ ၃၅၇။ အစ္စကဉ်း-
လည်း ကြည့်။

ကဉ်းယဉ္ဇကုလိကမ္မကာရဏ (ထိ၊ န) [ကဉ်းယ +
ဉ္ဇကုလိ + ကမ္မ + ကာရဏ] ပအုံးရည်အိုးနှင့်
တူစွာ ညှဉ်းဆဲခြင်း။ (ကျိုက်ကျိုက်ဆူသော
ပအုံးရည်အိုးမှ ပအုံးရည် လျှံကျသကဲ့သို့
ဦးခေါင်းခွံကို ခွါ၍ ရဲရဲပူသော သံလုံးကို
ထည့်သောအခါ ဦးနှောက် လျှံကျအောင်
ညှဉ်းဆဲသည်ကို ဆိုသည်။ အံ၊ ဌ၊ ၂။ ၁။)
ဗိလင်္ဂထာလိကနှင့် ကဉ်းယဉ္ဇကုလိကာတို့
ကြည့်။

ကဉ်းယဉ္ဇကုလိကာ (ထိ) [ကဉ်းယ + ဉ္ဇကုလိကာ]
ပအုံးရည်အိုး။ ယံ ဗိလင်္ဂန္တိပိ ဝုစ္စတိ၊ တံ
ယတ္ထ သိဉ္ဇတိ၊ သာ ကဉ်းယဉ္ဇကုလိကာ။
မ၊ ဌ၊ ၂။ ၄၃။ (- အံ၊ ဌ၊ ၂။ ၁။)

ကဉ်းယ(က)ဒုတိယ (တိ) [ကဉ်းယ (က) +
ဒုတိယ] ပအုံးရည်လျှင် နှစ်ခုမြောက်ရှိ
သော။ ဗိလင်္ဂဒုတိယ(ဒိ၊ ဌ၊ ၂။ ၄၀၂။ အံ၊ ဌ၊
၃။ ၂၇၇) ကြည့်။

ကညကာ (ထိ) [ကညာ + က + အာ] သတို့သွီး။
ဒသဝဿာ တု ကညကာ။ ဓာန်၊ ဌ၊ ၂။ ၃၁။

ကညာ (ထိ) [ကန + အ + အာ။ ယ - လာ၊ နျ - ကို
ဥပြု၊ ကနိယတေတိ ကညာ။ ဓာန်၊ ဌ၊ ၂။ ၃၁။

ယောဗ္ဗနဘာဝေ ဌိတတ္တာ ရူပဝိလာသေန
ကနတ် ဒိပ္ပတိ ဝိရောဓတိတိ ကညာ။ အထ ဝါ
ကနိယတိ ကာမိယတိ အဘိပတ္တိယတိ ပုရိသေ-
ဟိတိ ကညာ၊ ယောဗ္ဗနိတ္ထိ။ နိတိ၊ ဓာ။ ၁၁၂။
ကမ + ဉ။ မ - ကို နိဂ္ဂဟိတိ၊ နိဂ္ဂဟိတိကို ဝဂ္ဂန္တ-
ပြု၊ ကမ ယဇာ ဉော၊ ကာမိယတိတိ ကညာ။
မောဂ်၊ ၇။ ၄၉။ က + ဉာ + အ + အာ။ ကံ ပုရိသံ
ဉေတိ တောသေတိတိ ကညာ၊ ပုရိသေဟိ
အပရိဘောဂပုဗ္ဗတရုဏိတ္ထိတိ အတ္ထော။ ကေ၊
ဌိ။ ၁၆။] သတို့သမီး။ (က) အပျိုစင်။ (ခ)
သုဇယ်မ။ (ဂ) မယား။ (ဃ) ချွေးမ။ (င)
မင်းသွီးဖြစ်သော သတို့သွီးပျို၊ မင်းသွီးပျို။
(စ) ကချေသည်။

(က) အပျိုစင်။ ဆုဇကညာ ရုစာ နာမ။
ဇော၊ ၂။ ၂၆၂။ (ခ) သုဇယ်မ။ ကညာရူပ-
ကြည့်။ (ဂ) မယား။ တတော မဒ္ဒိမ္ပိ နှာပေသံ၊
သိဝိကညာ သမာဂတာ။ ဇော၊ ၂။ ၃၇၂။ သိဝိ-
ကညာတိ သိဝိရညော ပဇာပတိယော။ ဇော၊
ဌ၊ ၇။ ၃၀၀။ (ဃ) ချွေးမ။ ပုတ္တော စ
အာဇေသရထံ၊ ကညာ စ မဏိကုဏ္ဍလံ။
ဇော၊ ၁။ ၈၇။ ကညာတိ သုဏိသာ။ ဇော၊ ဌ၊ ၂။
၃၇၅ - ၆။ (င) မင်းသွီးဖြစ်သော သတို့သွီး
ပျို၊ မင်းသွီးပျို။ နန္ဒိယာဝဋ် သိဝိကံ ကညံ။
ဝိ၊ ဌ၊ ၁။ ၅၆။ ကညန္တိ ခတ္တိယကုမာရိ။ ဝိမတိ၊
၁။ ၃၃။ (ယောကျ်ားနှင့် ဆက်ဆံဘူးသည်
ဖြစ်စေ၊ မဆက်ဆံဘူးသည်ဖြစ်စေ မအိုသေး
မီ ကညာဟု နိတိ၊ ဓာ။ ၇၀ - ၅ ဆို၏။ ဂ - နှစ်
အရွယ် ဂေါရိ၊ ၁၀ - နှစ်အရွယ် ကညာ။
၁၂ - နှစ်အရွယ် ကုမာရိဟု စိန္တာမဏိ၊ ဌိ - ၅
ဆိုသော်လည်း ဤ၌ ကညာ၊ ကုမာရိ တူ၏။
ဓာန်၊ ဌ၊ ၂။ ၃၁။) (စ) ကချေသည်။ တံ ဒိသွာ
အဝဇ္ဇံ ကညာ (ဇော၊ ၂။ ၈၅) တိ...တာ နာဋ-
ကိတ္တိယော ဂန္ဓာ အဝေါဇ္ဇံ။ ဇော၊ ဌ၊ ၅။ ၂၇၇။

ကညာဂဟဏ (န) [ကညာ + ဂဟဏ] သတို့
သွီးကိုယူခြင်း။ အာဝါဟ - ကြည့်။

ကညာဒါန (န) [ကညာ+ဒါန] (က) သတ္တိသွီးကိုပေးခြင်း။ (ခ) သတ္တိသွီးကိုလှူခြင်း။ (က) ဝိဝါဟောတိ ကညာဒါနံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၇၄။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၁၆၉။ (-အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၀၅။) (ကညာဂဟဏနှင့် ကညာဒါန နှစ်ခုအပေါင်းကို အာဝါဟ၊ ဝိဝါဟဟု ပိဋက၌ သုံးနှုံး၍ မြန်မာမှု၌ မင်္ဂလာဆောင်ခြင်း - လက်ထပ်ထိမ်းမြားခြင်း-ဟု ခေါ်တွင်သည်။) (ခ) အတ္တနော အတ္တနော ဗရဒ္ဒါရေသု မဏ္ဍပံ ကာရာပေတွာ သာဏိပါကာရံ သဇ္ဇေတွာ ဝယပ္ပတ္တာ ဒါရိကာယော အလင်္ကရိတွာ “မဟာဗြဟ္မနိ အာဂတေ ကညာဒါနံ ဒဿာမာ”တိ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၇၀။

ကညာဘိက္ခာ (ထိ) [ကညာ+ဘိက္ခာ] သတ္တိသွီးကိုတောင်းခြင်း။ အဋ္ဌစတ္တာလိသဝဿာနိ ဗြဟ္မစရိယံ စရိတွာ ဗြာဟ္မဏာ ကညာဘိက္ခံ အာဟိဏ္ဏန္တိ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၅၁။

ကညာရူပ (န) [ကညာ+ရူပ] သူငယ်မ၏-အသွင်အပြင် - ရုပ်ပုံ - သဏ္ဌာန်။ (ဥတုပန်းမပွင့်၊ ဥတုမလာသေးသော သူငယ်မသည် ကညာ။ ဥတုပန်းပွင့်ပြီး၊ ဥတုလာပြီးသော သူငယ်မသည် ကုမာရီ။) တာ ကိရ ပဌမံ ကညာရူပေန အတ္တာနံ ဒဿေသုံ။ အနုပဂတပုပ္ဖါနံ ဟိ သမညာ ကညာတိ။ ပုန ယထာ-ဝုတ္တကုမာရီရူပေန ဥပဂတပုပ္ဖါ ဟိ ကုမာရီ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၂၀။

ကညာလိင်္ဂန (န) [ကညာ+အာလိင်္ဂန] သတ္တိသမီးကို - လည်ဖက်ခြင်း - ပွေ့ပိုက်ခြင်း။ ယဒေတ္ထ သတ္တာ အဂ္ဂိက္ခန္ဓာလိင်္ဂနံ ကညာလိင်္ဂနဉ္စ အာနေသိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၁၂၉။

ကညာသတ (န) [ကညာ+သတ] တရာသော - အရာသော - သတ္တိသမီး (သင်္ချေယျပ္ပဓာန)။ သတ္တိသမီးတို့၏ - တရာ - အရာ (သင်္ချာပဓာန)။ (အရာဆိုသည်မှာရာပေါင်း

များစွာကို ဆိုသည်။ သင်္ချာ ၅-မျိုးတွင် အနေကသင်္ချာ ဖြစ်သည်။) တိဟိ ကညာသတေဟိ သဒ္ဓိံ မဟန္တမဿ ယသံ ဒတွာ ဒိဗ္ဗေဟိ ကာမေဟိ သန္တပေသိ။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။ ၁၇၃။

ကညာသတသဟဿ (န) [ကညာ + သတ-သဟဿ] တသိန်း-အသိန်း-သော သတ္တိသမီး (သင်္ချေယျပ္ပဓာန)။ သတ္တိသမီးတို့၏ - တသိန်း-အသိန်း (သင်္ချာပဓာန)။ ကညာသတသဟဿာနိ၊ ပရိဝါရေန္တိ မံ သဒါ။ အပါ၊ ၁။ ၁၁၇။

ကညာသတသဟဿပမုခ (တိ) [ကညာ+သတ-သဟဿ+ပမုခ] တသိန်း-အသိန်း-သော သတ္တိသမီးတို့၏ အကြီးအမှူး ပဓာနဖြစ်သော၊ သူ (သင်္ချေယျပ္ပဓာန)။ သတ္တိသမီးတသိန်းတို့၏ အကြီးအမှူး ပဓာနဖြစ်သော၊ သူ (သင်္ချာပဓာန)။ ကညာသတသဟဿ-ပမုခါ၊ သက္ခပုတ္တနိဝေသနေ။ အပါ၊ ၂။ ၂၆၆။

ကညာသဟဿ (န) [ကညာ+သဟဿ] တထောင်သော-အထောင်သော- သတ္တိသမီး (သင်္ချေယျပ္ပဓာန)။ သတ္တိသမီးတို့၏ - တထောင် - အထောင် (သင်္ချာပဓာန)။ ယထေဝ ဟိ သတံ ကညာသဟဿာနိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၇၇။

ကဋ္ဌ^၁ (ပု၊န) [ကဋ္ဌ+အ] (ပု) (၁) ဖျာ။ (က) မြက်ဖျာ။ (ခ) ကြိမ် စသည်ဖြင့် ရက်သော ဖျာ။ (ဂ) နှိုးဖျာ။ (၂) အောင်မြင် - အောင်နိုင် - ခြင်း၊ အနိုင်ယူခြင်း။ (၃) မိန်းမအင်္ဂါဇာတ်။ (၄) ဆင်ပါးစောင်။ (၅) ခါး။ (၆) ပြုခြင်း။ (၇) အခြင်းအရာ။ (ဂ) လွန်ကဲခြင်း။ (၉) သိဝနတ်။ (၁၀) အပေါင်း။ (န) (၁၁) ထန်းရွက်ခြေကျင်း။

(၁) ဖျာ။ တေန ဟိ ဥပရိကဋ္ဌေန ပဋိစ္စာဒေတွာ မဒ္ဒါပေထာတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။

၃၀၄။ (က) မြက်ဖျား။ ဗိရဏေသု ကဋ္ဌော။
မူလဋ္ဌိ၊ ၂။ ၅၇။ (ခ) ကြိမ် စသည်ဖြင့်
ရက်သောဖျား။ ကသာဒိရစိတော ကဋ္ဌော။
ဓာန်၊ ၉။ ၄၅၅။ (ဂ) နှိုးဖျား။ ကိလဉ္ဇေ ဝိလိဝ-
မယေ။ ဓာန်၊ ၉။ ၉၉၇။ ကဋ္ဌ (၃) လည်း
ကြည့်။ (၂) အောင်မြင်-အောင်နိုင်-ခြင်း၊
အနိုင်ယူခြင်း။ ကဋ္ဌ သမာဒါယ ဌိတော။
မဟာနိ၊ ၁၇။ (-ဇာ၊ ၂။ ၂၆၁၊ ၂၇၅။) ကဋ္ဌ
သမာဒါယာတိ ဇယဂ္ဂါဟံ ဂါဟေတွာ။
မဟာနိ၊ ၄။ ၇၇။ (၃) မိန်းမအင်္ဂါဇာတ်။
ကဋ္ဌော ဇယေ'တ္ထိနိမိတ္တေ၊ ကိလဉ္ဇေ သော
ကတေ တိသု။ ဓာန်၊ ၉။ ၉၉၇။ (၄) ဆင်ပါး
စောင်။ သင်္ခလံ တိသ္မံထော ဂဏ္ဍော၊
ကဋ္ဌော ဒါနံ တု သော မဒေါ။ ဓာန်၊ ၃။ ၆၄။
(၅) ခါး။ (၆) ပြုခြင်း။ (၇) အခြင်းအရာ။
(ဂ) လွန်ကဲခြင်း။ (၉) သိဝနတ်။ (၁၀)
အပေါင်း။ ကဋ္ဌော သောဏိကြိယာကာရေ၊
ကိလဉ္ဇေ'တိသယေ သိဝေ။ သမယေ ဂဇ-
ဂဏ္ဍေ စ။ ဓာန်၊ ၉။ ၉၉၇။ (န) (၁၁) ထန်း
ရွက်ခြေကျင်း။ တေန တာလပဏ္ဍမယံ ကဋ္ဌံ၊
ကဋ္ဌိသုတ္တကံ၊ ကဏ္ဍပိဋနန္ဒနာဒိ သဗ္ဗံ န ဝနုတိတိ
သိဒ္ဓိ။ ဝဇီရ၊ ၁၀၆။

ကဋ္ဌ (တိ) [ကရ + တ] ပြုအပ်ပြီးသော။
ကယျိတ္တာတိ ကဋ္ဌံ။ မဇ္ဈ၊ ၂။ ၂၆။ ကဋ္ဌ (၃)
လည်း ကြည့်။

ကဋ္ဌက (န) [ကဋ္ဌ + အက] မြို့။ ကဋ္ဌတိ မဒ္ဒ-
တိ ခိပဝေါတိ ကဋ္ဌကံ၊ နဂရံ။ မောဂ်၊ ၇။ ၁၈။

ကဋ္ဌက (ပု၊ န) [ကဋ္ဌ + ကျ] (၁) တောင်ခါး
ပန်း။ (န) (၂) လက်ကောက်။ (၁) နိတမ္မော
ကဋ္ဌကော နိတ္ထိ။ ဓာန်၊ ၆။ ၁၀၈။ (န) (၂) ကဋ္ဌ-
ကမ္ပိ ငါ (ဝိနိစ္ဆယ၊ ၁၉)တိ အနောကဝကေ
ယောဇေတွာ ဗုဒ္ဓုဋ္ဌာဒိနိ ဒဿေတွာ ဝါ
အဒဿေတွာ ဝါ ကတံ ဟတ္ထုပဂံ။ ဝိနိစ္ဆယ၊
၉။ ၁။ ၁၁၄။

ကဋ္ဌကဋ္ဌသဒ္ဓ (ပ) [ကဋ္ဌကဋ္ဌ + သဒ္ဓ] ဖျစ်ဖျစ်
မြည်သောအသံ။ အဂ္ဂိ ဒတွာ ကဋ္ဌကဋ္ဌသဒ္ဓံ
ဥဋ္ဌာပေန္တိ။ သံ၊ ၄။ ၃။ ၆၃။

ကဋ္ဌကဋ္ဌာယတိ (ကြိ) [ကဋ္ဌကဋ္ဌ + အာယ + တိ]
တဖျစ်ဖျစ်မြည်၏။ ပဿာရေန္တဿ အဋ္ဌိကာနိ
ကဋ္ဌကဋ္ဌာယန္တိ။ အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၂၃၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊
၁။ ၂၅၆။ ခုဒ္ဒက၊ ၄။ ၅၄။

ကဋ္ဌကဋ္ဌိ (န) [ကဋ္ဌက + အဋ္ဌိ] ခပေါင်းရေ
ကြည်စေ။ တဿ ဟိ ဥစ္စာရပဿာဝတ္ထာယ
နိသိန္နဿ ပဿာဝေါ နေဝ နိက္ခမတိ၊ ဝစ္စံ ပန
ကေ ဒွေ ကဋ္ဌကဋ္ဌိမတ္တံ နိက္ခမတိ။ မ၊ ၄။ ၁။
၃၅၅။ ကတကဋ္ဌိ-ကြည့်။

ကဋ္ဌကဋ္ဌိသံပရိကိဏ္ဍ (တိ) [ကဋ္ဌကဋ္ဌိ + သံပရိ-
ကိဏ္ဍ] ခပေါင်းရေကြည်စေပြင့် ထက်
ဝန်းကျင် ပြွမ်းသော။ ဥဘော ပါဒါ ကဋ္ဌကဋ္ဌိ-
သံပရိကိဏ္ဍာ ဝိယ ဟုတွာ ဥဒ္ဓါမာတာ ဇာ-
တာ။ အံ၊ ၄။ ၃။ ၂၃၆။ (- သာရတ္ထ၊ ၃။ ၄၃၇။)

ကဋ္ဌကန္ဓကာရဝါသိ = ကဋ္ဌအန္ဓကာရဝါသိ (တိ)
[ကဋ္ဌကန္ဓကာရ = ကဋ္ဌအန္ဓကာရ + ဝသ +
ဏိ] ကဋ္ဌကန္ဓကာရ = ကဋ္ဌအန္ဓကာရ-ရွာ
ကျောင်း၌ သီတင်းသုံး နေထိုင်လေ့ရှိသော၊
သု။ (ကဋ္ဌကန္ဓကာရရွာ၌ ဆောက်လုပ် တည်
ထားအပ်သောကြောင့် ကဋ္ဌကန္ဓကာရ မည်
သောကျောင်း၌ သီတင်းသုံး နေထိုင်လေ့
ရှိသော ဖုဿဒေဝထေရ်။) ဣမသ္မိံ တမ္ပပဏ္ဍိ-
ဒိပေ ပထဝီစာလကဓမ္မဂုတ္တတ္ထေရော ကဋ္ဌ-
ကန္ဓကာရဝါသိ ဖုဿဒေဝတ္ထေရော။ ဇာ၊ ၄။
၄၉၄။ ကဋ္ဌအန္ဓကာရဝါသိ ဖုဿဒေဝတ္ထေ-
ရော ကိရ စေတိယင်္ဂဏံ သမ္ပဋိတွာ။ ဝိ၊ ၄။ ၄။
၁၇၄။ (- ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂၂၁။)

ကဋ္ဌကပရိယာယနိရောဓ (ပ) [ကဋ္ဌက +
ပရိယာယ + နိရောဓ] လက်ကောက်ဟူသော
ခေါ်ဝေါ်ခြင်း အလှည့်အကြိမ်၏ ပျက်စီး
ခြင်း။ ယထာ ဟိ ကဋ္ဌကပရိယာယနိရောဓေန

ရုစကပရိယာယုပ္ပါဒေပိ ပရိယာယံ တထေဝ
တိဋ္ဌတိ။ အနုဋီ၊ ၃။ ၁၀၃။

ကဋကဗလ (န) [ကဋက + ဗလ] ခပေါင်း
ရေကြည်သီး။ ဝိသုဒ္ဓိဥဒကံ အပ္ပမတ္တကံ၊
ကရိသံ ကဋကဗလမတ္တံ။ အံ၊ ဋီ၊ ၂။ ၁၂။
ကတကဗလ-လည်း ကြည့်။

ကဋကဘာဝ (ပု) [ကဋက + ဘာဝ] လက်
ကောက်၏ အဖြစ်။ ကိ* ကဋကဘာဝေါ
ကဋကဿ၊ ဥဒါဟု သုဝဏ္ဏဿာတိ။ အနုဋီ၊ ၃။
၁၀၂။

ကဋကဝိနာသ (ပု) [ကဋက + ဝိနာသ] လက်
ကောက်၏ ပျက်စီးခြင်း။ ကဋကဝိနာသေပိ
သုဝဏ္ဏာဝိနာသတော။ အနုဋီ၊ ၃။ ၁၀၂။

ကဋကဒိဘာဝဟာနိ (ထိ) [ကဋက + အာဒိ +
ဘာဝ + ဟာနိ] လက်ကောက် အစရှိသည်၏
အဖြစ်ကို စွန့်ခြင်း။ တဉ္စိ သုဝဏ္ဏဘာဝါဝိဇ-
ဟနတော နိစ္စံ ကဋကဒိဘာဝဟာနိတော
အနိစ္စံ၊ ဧဝံ သဗ္ဗဓမ္မာတိ။ အနုဋီ၊ ၃။ ၁၀၂။

ကဋကဒိရူပ (န) [ကဋကဒိ + ရူပ] လက်
ကောက် စသည်တို့၏ အသွင်သဏ္ဌာန်။
သုဝဏ္ဏံ ကဋကဒိရူပေန ဌိတံ။ အနုဋီ၊ ၃။
၁၀၃။

ကဋဂ္ဂဟ (ပု) [ကဋ + ဂဟ] အောင်ခြင်းကို
ယူခြင်း။ (က) အခြင်းခပ်သိမ်း ပြီးစီးသည်
ကိုသာလျှင် ပြု၍ ယူခြင်း၊ အောင်ဆုကိုရ
ခြင်း။ (ခ) အကျိုးပြီးသည်၏အစွမ်းဖြင့် ယူ
ခြင်း။ အယဉ္စ တေ ရာဇပုတ္တိ၊ ဥဘယတ္ထ
ကဋဂ္ဂဟော။ ဇာ၊ ၁။ ၂၉၀။ ဥဘယတ္ထ ကဋဂ္ဂ-
ဟောတိ အယံ တဝ ဣမသ္မိဉ္စ အတ္တဘာဝေ
အနာဂတေ စ ဇယဂ္ဂဟော။ ဇာ၊ ၄။ ၂၃၂။
(-ထေရ၊ ၄။ ၂။ ၁၂၅။) (က) ဧဝံ ဣမဿ
ဘောတောပုရိသပုဂ္ဂလဿ ဥဘယတ္ထ ကဋဂ္ဂ-
ဟော။ မ၊ ၂။ ၆၆။ ကဋဂ္ဂဟောတိ ဇယဂ္ဂ-
ဟော။ မ၊ ၄။ ၂။ ၆၇။ ကဋဂ္ဂဟောတိ ကတံ

သဗ္ဗသော သိဒ္ဓိမေဝကတွာ ဂဟဏံ။ သောပန
ဇယလာဘော ဟောတိတိ ဝုတ္တံ ဇယဂ္ဂဟော-
တိ။ မ၊ ၄။ ၂။ ၅၂။ (ခ) ယံ သော အက္ခရက္ခေ
ပဌမေနေဝ ကဋဂ္ဂဟေန မဟန္တံ ဘောဂက္ခန္တံ
အဓိဂစ္ဆေယျ။ မ၊ ၃။ ၂။ ၁၆။ ကဋဂ္ဂဟောနာတိ
ဇယဂ္ဂဟေန။ မ၊ ၄။ ၄။ ၁၆၃။ ကဋဂ္ဂဟော
ဝုတ္တံ ဇယဂ္ဂဟော သကာနံ ပဏာနံ ကဋ-
ဘာဝေန အတ္ထသိဒ္ဓိဝသေန သင်္ကဏနန္တိ
ကတွာ။ တေနာဟ “ဇယဂ္ဂဟေနာ”တိ။
မ၊ ၄။ ၃။ ၂၅၉။

ကဋဂ္ဂါဟ (ပု) [ကဋ + ဂါဟ] အောင်ခြင်းကိုယူ
ခြင်း၊ အရုံးမရှိခြင်း၊ အပြစ်မဲ့အောင်ပန်းကိုယူ
ခြင်း၊ အောင်ပန်းဆွတ်ခူးခြင်း။ ဥဘယမေတ္ထ
ကဋဂ္ဂါဟော။ သံ၊ ၂။ ၅၂၇။ ကဋဂ္ဂါဟောတိ
ဇယဂ္ဂါဟော။ သံ၊ ၄။ ၃။ ၁၄၆။ ဇယဂ္ဂါဟောတိ
ဥဘယထာပိမယံ ကာစိ ဇာနိ နတ္ထိ။ သံ၊ ၄။
၂။ ၃၇၆။ ဥဘယတ္ထ ကဋဂ္ဂါဟော၊ သဒ္ဓဿ
သရမေသိနော။ အံ၊ ၂။ ၃၁။ ကဋဂ္ဂါဟောတိ
ဇယဂ္ဂါဟော အနပထဝဂ္ဂါဟော ဟောတိ။
အံ၊ ၄။ ၃။ ၁၁၆။ ကဋဂ္ဂဟ-လည်း ကြည့်။

ကဋစ္ဆ (ပု) [ကဋ + ဆု၊ ဓာနံ၊ ၄။ ၄၅၇။] (၁)
ယောက်မ။ (၂) ယောက်ချို၊ ဟင်းခပ်ချို၊
ဇွန်း။ (၃) ရေခွက်၊ ရေမှတ်။ (၄) ကဋစ္ဆ-
ဘိက္ခာ-ကြည့်။ (၅) ကောစိ ကဋစ္ဆနာ ဝါ
ဒဗ္ဗိယာ ဝါ အန္တော ပဝေသေန္တော နာမ
နတ္ထိ။ အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၃၄၆။ ဝိမာန၊ ၄။ ၆၀။ (၆)
ဥဒကဿ ကဋစ္ဆ စ စုဏ္ဏကံ ရဇနမ္ပဏံ။ အပ၊
၁။ ၃၅၃။

ကဋစ္ဆအဘိဟာရ (ပု) [ကဋစ္ဆ + အဘိဟာရ]
ယောက်မကို ရွှေရှု ဆောင်ခြင်း။ ကဋစ္ဆ-
အဘိဟာရေယေဝ ဟိ တဿ အဘိဟာရေ။
ကင်္ခါ၊ ၄။ ၁၆။ ၃၇၅။

ကဋစ္ဆက (ပု) [ကဋစ္ဆ + က] ယောက်မ။
အာသနကံ ကဋစ္ဆက။ ဝိ၊ ၄။ ၄၁၃။ (-ဝိမာ-
န၊ ၄။ ၆၁။) ကဋစ္ဆ-လည်း ကြည့်။

ကဋ္ဌိဂ္ဂဟဏဇောတန (န) [ကဋ္ဌိ+ဂ္ဂဟဏ+ဇောတန] ယောက်မကို ကိုင်ပြခြင်း။ တေန စ ပုရောဟိတဿ သယမေဝ ကဋ္ဌိဂ္ဂဟဏဇောတနေန ဧဝံ သဟတ္တာ သက္ကစ္စ ဒါနေ ယုတ္တပယုတ္တတာ ဣစ္ဆိတဗ္ဗာတိ ဒေသေ-တိ။ သီ၊ဋ္ဌိ၊သစ်၊ ၂။၃၀၉။

ကဋ္ဌိဂ္ဂါဟ (ပု) [ကဋ္ဌိ+ဂါဟ] (၁)(ထမင်းကို) ယောက်မဖြင့် ယူခြင်း။ (၂) ယူကြောင်း-ယူစရာ-ယောက်မ။ (တိ) (၃) (ထမင်းကို) ယောက်မဖြင့် ယူခြင်းနှင့် တူသော (တရား)။ (၄) ယူကြောင်း-ယူစရာ-ယောက်မနှင့် တူသော (တရား)။ (၁) ကဋ္ဌိနာ ဂါဟော ဘတ္တဿ ကဋ္ဌိဂ္ဂါဟော။ မူလဋ္ဌိ၊၁။၁၇၂။ (၂) ဂယတိ ဧတေနာတိ ဝါ ဂါဟော၊ ကဋ္ဌိ ဧဝ ဂါဟော ကဋ္ဌိဂ္ဂါဟော။ မူလဋ္ဌိ၊၁။၁၇၂။ (တိ) (၃) ကဋ္ဌိဂ္ဂါဟော ဝိယ ကဋ္ဌိဂ္ဂါဟော။ ယထာဟိ...ဧဝံ မစ္ဆရိယမ္ပိ။ မူလဋ္ဌိ၊၁။၁၇၂။ (၄) ကဋ္ဌိကဉ္စကတာ ဝုစ္စတိ ကဋ္ဌိဂ္ဂါဟော။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၀၇။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ၊၉၇။ ကဋ္ဌိဂ္ဂါဟော၊ သော ယထာ သက္ကဋ္ဌိတဂေါ န သံပသာရယတိ၊ ဧဝံ မစ္ဆရိယမ္ပိတိ။ မူလဋ္ဌိ၊ ၁။၁၇၂။

ကဋ္ဌိဂ္ဂါဟက (တိ) [ကဋ္ဌိ+ဂ္ဂဟ+ဣ။ ထိဉ္စ-ဂါဟိကာ။]ယောက်မကို ကိုင်သောသူ။ ဒဗ္ဗိဂါဟ(ပေတ၊ဋ္ဌ၊၁၂၆) ကြည့်။

ကဋ္ဌိပရိသာဝန (န) [ကဋ္ဌိ+ပရိသာဝန] လုံ့တံသုံးခုတို့၌ ဖွဲ့၍ပြုအပ်သော ရေစစ်၊ ယောက်မရေစစ်။ အနုဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ ကဋ္ဌိပရိသာဝနံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂၅၅။ ကဋ္ဌိပရိသာဝနံ နာမ တိသု ဒဏှကေသု ဝိနန္တိတောကတံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၅၀။

ကဋ္ဌိဘတ္တ (န) [ကဋ္ဌိ+ဘတ္တ] ယောက်မဖြင့် ယူအပ်သောဆွမ်း၊ တယောက်မသောဆွမ်း။ ကဋ္ဌိဘတ္တမတ္တံဝါ ပုဗ္ဗေ ဒိန္နပစ္စယာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။

၁၀၁။ (-ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ၊၆၄။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၇၄။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆၇။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၆၆။)ကဋ္ဌိဘိက္ခာလည်းကြည့်။

ကဋ္ဌိဘိက္ခဟေတု (ပု) [ကဋ္ဌိ + ဘိက္ခာ + ဟေတု] တယောက်မမျှသော ဆွမ်းဟူသော အကြောင်း။ ကဋ္ဌိဘိက္ခဟေတုပီ (ထေရ။ ၃၃၉)တိ ကဋ္ဌိမတ္တဘိက္ခာနိမိတ္တမ္ပိ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၅၄။

ကဋ္ဌိဘိက္ခာ (ထိ) [ကဋ္ဌိ+ဘိက္ခာ] ယောက်မဖြင့် ယူအပ်သောဆွမ်း၊ တယောက်မသောဆွမ်း။ ပိဏ္ဏာယ စရန္တဿ ကဋ္ဌိဘိက္ခံ ဒါပေသိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၇၀။ (-ပေတ။ ၁၅၉။ အပ၊ ၁။၁၅၄။) ကဋ္ဌိနာ ဂဟေတဗ္ဗာ ဘိက္ခာ ကဋ္ဌိဘိက္ခာ၊ ဒဗ္ဗိယာ ဘတ္တံ ဒတာတိ အတ္ထော။ အပ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂၁။

ကဋ္ဌိဘိက္ခာဒါန (န) [ကဋ္ဌိဘိက္ခာ + ဒါန] တယောက်မမျှသောဆွမ်းကို လှူခြင်း။ ဣန္ဒကဿ ပန ကဋ္ဌိဘိက္ခာဒါနမ္ပိ...ဥဋ္ဌာရဖလံ ဇာတံ။ ပေတ၊ဋ္ဌ၊၁၂၈။

ကဋ္ဌိဘိက္ခာဒါယက (တိ) [ကဋ္ဌိဘိက္ခာ + ဒါယက။ ထိဉ္စ-ဒါယိကာ။] တယောက်မမျှသော ဆွမ်းကို ပေးလှူသောသူ။ ဣတ္ထံ သုဒ္ဓံ ကဋ္ဌိဘိက္ခာဒါယိကာ ဘိက္ခုနီ ဣမာ ဂါထာယော အဘာသိတ္ထ။ အပ၊၂။၁၉၃။

ကဋ္ဌိဘိက္ခာမတ္တဒါန (န) [ကဋ္ဌိဘိက္ခာ + မတ္တ+ဒါန] တယောက်မသော ဆွမ်းမျှကို ပေးလှူခြင်း။ ကဋ္ဌိဘိက္ခာမတ္တဒါနံ ဝါ မဟပူလတရန္တိ ဝတော အနုသန္တိ ဃဇေတော ဓမ္မံ ဒေသေန္တော ဣမံ ဂါထမာဟ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၄၂၀။

ကဋ္ဌတ္တ (န) [ကဋ္ဌ + တ္တ] (ကံကို) ပြုအပ်ပြီး သည်၏အဖြစ်။ ဣမဿ ကမ္မဿ ကဋ္ဌတ္တာ ဣဒံ လက္ခဏံ ပဋိလဘတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၉။

ကဋ္ဌတ္တာကမ္ပ (န) [ကဋ္ဌတ္တ+မတ္တ+ကမ္ပ။ မတ္တ-ကျေ။] (က) ပြုအပ်ပြီးသည်၏အဖြစ်ကြောင့်

သာလျှင် ဖြစ်သောကံ၊ ကဋ္ဌတ္တာကံ။ (ခ)
(ဂရုကံစသည်၏အဖြစ်သို့ မရောက်သော) ပြု
အပ်ကာမျှဖြင့်သာလျှင် ဖြစ်သောကံ၊ ပြု
ခြင်းမျှဖြင့်သာလျှင် ဖြစ်သောကံ။ (ဂ)
(ဂရုကံစသည်၏ အဖြစ်သို့ မရောက်သော)
ပြုအပ်ကာမျှ သာလျှင်ဖြစ်သော - အတိတ်
ဘဝ၌ ပြုအပ်ပြီးသည်လည်း ဖြစ်သော -
ကုသိုလ်၊ အကုသိုလ်ကံ။

ကဋ္ဌတ္တာကမ္မဉ္စေတိ ပါကဒါနပရိယာယေ-
န။ သင်္ဂဟ။ ၃၃။ (က) ကယျိတ္တာတိ ကဋ္ဌံ၊
ကမ္မံ။ တတ္တာဝေါ ကဋ္ဌတ္တံ။ တမေဝ ကဋ္ဌတ္တ-
မတ္တံ။ တသ္မာ ကမ္မံ ကဋ္ဌတ္တာကမ္မန္တိ အလုတ္တ-
သမာသံ မတ္တသဒ္ဓလောပဉ္စ ဒဿေတိ။ မဏိ-
မဉ္ဇူ။ ၂။ ၂၆။ (ခ) ကဋ္ဌတ္တာကမ္မန္တိ ဂရု-
ကာဒိဘာဝံ အသမ္ပတ္တံ ကတမတ္တတောယေဝ
ကမ္မန္တိ ဝတ္တဗ္ဗကမ္မံ။ အဘိဝတာရ၊ ဇီ၊ သစ်၊
၂။ ၃၁၈။ ဝိဘာဝိနီ။ ၁၇၀။ (- သင်္ဂဟ၊ ဇီ။
၃၃၇။) (ဂ) ဂရုကာဒိဘာဝံ အသမ္ပတ္တံ ကတ-
မတ္တမေဝ ဝါ၊ အတိတဘဝေ ကတံ ဝါ ကုသ-
လာကုသလကမ္မံ ကဋ္ဌတ္တာကမ္မံ နာမ။ သင်္ခေပ၊
ဇီ။ ၂၀၂။

ဂရုကံစသော ကံသုံးပါးတို့မှ လွတ်သော
မသိသည်၏ အစွမ်းဖြင့် ပြုအပ်ပြီးသောကံ
သည် ကဋ္ဌတ္တာကံမည်၏။ (အံ၊ ဇ္ဇ၊ ၂။ ၁၀၉။
ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၃၆။) အရကား ရှေးဘဝ၌ ပြုခဲ့
ဘူးသော အပရာပရိယဝေဒနိယကံတည်း။
(အံ၊ ဇ္ဇ၊ ၂။ ၁၀၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဇီ၊ ၂။ ၃၇၇။ အဘိ၊
ဝတာရ၊ ဇီ၊ သစ်၊ ၂။ ၃၁၈။ မဏိမဉ္ဇူ။ ၂။ ၂၇။)
သင်္ခေပ၊ ဇီ။ ၂၀၂။ ပရမတ္ထဒီပနီ။ ၁၈၅-၆-တို့
၌ကား ရှေးဘဝ၌ ပြုခဲ့ဘူးသော အပရာ-
ပရိယဝေဒနိယကံသည်၎င်း၊ ဤဘဝ၌ ပြုအပ်
ပြီးသော ဂရုကံ၊ အာသန္နကံ၊ အာစိဏ္ဏကံ
အဖြစ်မှလွတ်သော ကမ္မပထသို့ရောက်သော
အမှတ် မရှိသော ဥပပဇ္ဇဝေဒနိယကံသည်၎င်း
ကဋ္ဌတ္တာကံမည်၏ဟု ဆို၏။

ကဋ္ဌတ္တာရူပ (န) [ကဋ္ဌတ္တ + ရူပ] ကံကိုပြုအပ်
ပြီးသည်၏အဖြစ်ကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာသော
ရုပ်၊ ကဋ္ဌတ္တာရုပ်၊ ကမ္မဇရုပ်။ နာနာကမ္မဏိကာ
ကုသလာ စေတနာ.... ကဋ္ဌတ္တာ ၈ ရူပါနံ
ကမ္မပစ္စယေန ပစ္စယော။ ပဋ္ဌာန၊ ၁။ ၁၅၄။
(- အဘိ၊ ဇ္ဇ၊ ၂။ ၁၃၄။ အဘိ၊ ဇ္ဇ၊ ၃။ ၃၇၀။
ပဋိသံ၊ ဇ္ဇ၊ ၂။ ၂၄၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၁၇၀။ သံ၊ ဇီ၊ ၂။
၁၅။ မူလ၊ ဇီ၊ ၁။ ၁၄၈။ မူလ၊ ဇီ၊ ၃။ ၁၇၈။ အနု၊ ဇီ၊
၁။ ၁၄၀။) ကမ္မဿ ကဋ္ဌတ္တာ နိဗ္ဗတ္တမာနာနံ
ရူပါနံ ကဋ္ဌတ္တာရူပါနံ။ ဝိဘာဝိနီ။ ၂၅၂။

ကဋ္ဌတ္တာရူပဂ္ဂဟဏ (န) [ကဋ္ဌတ္တာရူပ + ဂဟဏ]
ကဋ္ဌတ္တာရူပသဒ္ဓါ။ ခန္ဓေ ပဋိစ္စ ဝတ္ထု၊ ဝတ္ထု၊
ပဋိစ္စ ခန္ဓာတိ ဣဒံ ကဋ္ဌတ္တာရူပဂ္ဂဟဏေန
ဝတ္ထုမှ ဂဟိတေပိ ဝတ္ထု၊ ပဋိစ္စ ခန္ဓာနံ ဥပ္ပတ္တိ-
ဒဿနတ္ထံ ဝတ္ထု။ အဘိ၊ ဇ္ဇ၊ ၃။ ၄၁၂။ ကဋ္ဌတ္တာ-
ရူပ-လည်း ကြည့်။

ကဋ္ဌတ္တာရူပဘာဝ (ပု) [ကဋ္ဌတ္တာရူပ + ဘာဝ]
ကဋ္ဌတ္တာရုပ်၏ အဖြစ်။ အဓိပတိပစ္စယာဒိသု
ဝိသု စိတ္တသမုဋ္ဌာနရူပဘာဝကဋ္ဌတ္တာရူပဘာ-
ဝေဟိ ဝိသေသေတွာဝ ဝုတ္တာနိတိ။ မူလ၊ ဇီ၊
၃။ ၂၀၇။

ကဋ္ဌတ္တာရူပဝိပါကုပ္ပါဒန (န) [ကဋ္ဌတ္တာရူပ +
ဝိပါက + ဥပ္ပါဒန] ကဋ္ဌတ္တာရုပ်၊ ဝိပါကတို့ကို
ဖြစ်စေခြင်း။ ကမ္မဿ ကဋ္ဌတ္တာ ရူပဝိပါကုပ္ပါ-
ဒနံ အာဟာရာဒိနံ တဒုပတ္တမ္ဘနံ။ မူလ၊ ဇီ၊ ၂။ ၇။

ကဋ္ဌတ္တ (ပု) ကဋ္ဌတ္တမည်သော ဘီလူး။ ဆဋ္ဌေ
ကဋ္ဌတ္တော နာမ ဆဟိ သဟဿေဟိ သဒ္ဓိ။
ဓမ္မ၊ ဇ္ဇ၊ ၂။ ၄၃၇။

ကဋ္ဌမဂ္ဂ (တိ) [ကဋ္ဌ + မဂ္ဂ] ပြုအပ်ပြီးသော
မဂ်အကျင့် - စိရင်အပ်၊ ပျားများအပ်ပြီး
သော မဂ်အကျင့် - (ပဋိပဒါလမ်းစဉ်) ရှိသော
(သာသနာ)၊ စိရင်အပ်သော ဘာဝနာ
တည်းဟူသော လမ်းခရီးရှိသော (သျှ)။
ကတပဒံ ဈာနာနိ ဩစေတံ၊ လောကီယ-

လောကုတ္တရာဇ္ဈာနာနိ ဥပစေတုံ ဘာဝေတုံ
ကတပဒံ ကဋ္ဌမဂ္ဂဝိဟိတဘာဝနာမဂ္ဂံ၊ ဣဒံ
မမ သာသနံ။ ထေရဌာ၊ ၁။ ၄၁။ (ငါဘုရား
၏ သိက္ခာသုံးပါးဖြင့် ရေတွက်အပ်သော
ဤအဆုံးအမ သာသနာတော်သည် လောကီ
လောကုတ္တရာ ဈာန်တို့ကို ပွားစေခြင်းငှါ ပြု
အပ်ပြီးသော မဂ်အကျင့်၊ စိရင်အပ် ပွားများ
အပ်ပြီးသော မဂ်အကျင့် မဂ္ဂင် ဂ-ပါးဟု
ဆိုအပ်သော မဇ္ဈိမပဋိပဒါလမ်းစဉ်ရှိ၏ ဟု
ဆိုလိုသည်။)

ကဋ္ဌမာယ (ပု) ကဋ္ဌမာယမည်သော သား
ကောင်၊ သမင်ဘီလူး (ဇာ၊ သျှ)၊ ဒရယ်
(ပညတ် နက်)။ ကက္ကဋ္ဌာ ကဋ္ဌမာယာ စ။
ဇာ၊ ၂။ ၃၄၆။ ကက္ကဋ္ဌာ ကဋ္ဌမာယာ စာတိ
ဒွေ မဟာမိဂါ။ ဇာ၊ ၄။ ၇။ ၃၁၆။

ကဋ္ဌမောဒကတိဿက (တိဿ) (ပု) [ကဋ္ဌ-
မောဒက+တိဿက] ကဋ္ဌမောဒကတိဿ
မည်သော ထေရ်။ (ယင်း မထေရ်ကား
ဒေဝဒတ်၏တပည့် ခဏ္ဍမိဖုရား၏ သားဖြစ်
သည်။) အထ ခေါ် ဒေဝဒတ္တော ယေန
ကောကာလိကော ကဋ္ဌမောဒကတိဿကော
.... တေနုပသင်္ကမိ။ ဝိ၊ ၁။ ၂၆၃။ (-ဝိ၊ ၂။ ၉၁၊
၄၄၈။ ဝိ၊ ၄။ ၃၇၈။ ခုဒ္ဒကဌာ၊ ၁၀၆။ သုတ္တနိ၊
၄။ ၂။ ၁၁။)

ကဋ္ဌသက္ခရာ (ထိ) [ကဋ္ဌ+သက္ခရာ]နူးညံ့သိမ်မွေ့
သောကျောက်၊ ကျောက်ပြုတ်။ မရုမ္မာတိ
ကဋ္ဌသက္ခရာ။ ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၂၁။ ကင်္ခါ၊ ၄။ ၁၆။
၃၇၅။ ကဋ္ဌသက္ခရာ သေတမတ္တိကာ ဝိယ မုဒု-
ကာ သက္ခရာဇာတိ။ ဝဇီရ၊ ၂။ ၉၆။

ကဋ္ဌသန္တရက (ပု) [ကဋ္ဌသန္တရ + က] ဖျာ
အခင်း။ ပဿံ မဇ္ဈေ ဝါ ပိဋေ ဝါ ဘူမိယံ ဝါ
ကဋ္ဌသန္တရကေ ဝါ ပါတနံ ဌပနံ န ကရိ-
ဿာမိ။ မဟာနိဌာ၊ ၁၇၁။

ကဋ္ဌသာရ (ပု) [ကဋ္ဌ+သာရ] ဖျာ သင်ဖြူး။ ဗဟူ
ပတ္တာ မဇ္ဈေ ဝါ ပိဋေ ဝါ ကဋ္ဌသာရေ ဝါ

ဒေါဏိယံ ဝါ ဖလကေ ဝါ ဌပိတာ ဟောန္တိ။
ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၁၁၄။ ကဋ္ဌသာရေ (ဝိ၊ နိစ္ဆယ။
၂၁၄)တိ ကဋ္ဌောယေဝ။ ဝိ၊ နိစ္ဆယ၊ ၄။ ၂။ ၈၅။

ကဋ္ဌသာရက (ပု) [ကဋ္ဌသာရ + က] (က)
ဖျာသင်ဖြူး၊ ကဲလားသင်ဖြူး (ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၁၂၅)၊
သင်ဖြူးသပေါ (ဝိ၊ ၄။ ၄။ ၁၂၅)။ (ခ) မြတ်
သောဖျာ။ (ဂ) ထန်းရွက်စသည်တို့ဖြင့် ရက်
အပ်သော အခင်း။ (က) ကဋ္ဌသာရကေ ဝါ၊
ဒေါဏိယံ ဝါ။ ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၁၁၀။ (-ဝိ၊ ၄။ ၄။
၄၇၊ ၄၉၊ ၈၇။ ဒိ၊ ၄။ ၁။ ၁၂၆။ ဓမ္မာ၊ ၄။ ၂။ ၁၃၇။
စရိယာ၊ ၄။ ၄။ ၁၂၁။ မဟာနိဌာ၊ ၂။ ၁။ အံ၊ ၄။ ၂။
၅၁။) (ခ) ပညတ္တကဋ္ဌသာရကန္တိ ပညပေ-
တဗ္ဗဥတ္တမကိလဉ္စံ။ တထာဝိဓော ကိလဉ္စော
ဟိ ကဋ္ဌသာရကောတိ ဝုစ္စတိ။ သိ၊ ၄။ ၁။ ၂။
၈။ (ဂ) ကဋ္ဌသာရကေ (ဝိ၊ နိစ္ဆယ။ ၇၂)တိ
တာလပဏ္ဏာဒိဟိ ဝိတေ အတ္ထရဏေ။ ဝိ၊
နိစ္ဆယ၊ ၄။ ၁။ ၃၃၈။

ကဋ္ဌသာရကခဏ္ဍ (ပု) [ကဋ္ဌသာရက + ခဏ္ဍ]
ဖျာသင်ဖြူးပိုင်း။ သော ကေဒိဝသံ ဇူတပရာ-
ဇိတော နိဝတ္ထဝတ္ထာနိ ဒေတာ ကဋ္ဌသာရကခဏ္ဍံ
နိဝါသေတာ တဿာ ဂေဟံ အာဂမိ။ ဇာ၊ ၄။
၄။ ၂၄၉။

ကဋ္ဌသာရကဒိဝကတိ (ထိ) [ကဋ္ဌသာရက +
အာဒိ + ဝိကတိ] ဖျာသင်ဖြူးအစရှိသော
အခင်းအထူး။ ဘူမတ္ထရဏံ နာမ ဘူမိယံ
အတ္ထရိတဗ္ဗာ ကဋ္ဌသာရကဒိဝကတိ။ ဝိ၊ ၄။
၂။ ၄၁။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၈၇။ (-ကင်္ခါ၊ ၂။ ၁၃။)

ကဋ္ဌသိဝဇ္ဇက (တိ) [ကဋ္ဌသိ+ဝဇ္ဇက] သုသာန်
- သင်းချိုင်း - မြေကို ပွားစေတတ်သော။
ဧဝံ ကိလေသုပဓိဟိ သံသာရေ ပုနပျုနံ
ဥပ္ပတ္တိယာ ကဋ္ဌသိဝဇ္ဇကော ဟုတွာ ဘိန္နု-
သိရော အဟံ မာ သယံသန္တိ။ ထေရဌာ၊
၁။ ၃၄၅။ ကဋ္ဌသိ-လည်း ကြည့်။

ကဋ္ဌသိဝဓန (တိ) [ကဋ္ဌသိ + ဝဓန] (၁) ကဋ္ဌသိဟု ဆိုအပ်ကုန်သော တဏှာ၊ အဝိဇ္ဇာ တို့ကို ပွားစေတတ်သော။ (၂) သုသာန်မြေ ကို ပွားစေတတ်သော။ (၃) အတ္တဘောကို ပွား စေတတ်သော။ (၁) ဣစ္စေတေ ဥဘော အန္တ ဟု ကဋ္ဌသိဝဓနာ၊ ကဋ္ဌသိယော ဒိဋ္ဌိ ဝဓေန္တိ။ ဥဒါန။ ၁၆၇။ နေတ္ထိ။ ၁၅၀။ ကဋ္ဌသိဝဓနာတိ အနုပုထုဇ္ဇနေဟိ အဘိကမ္ဘိတဗ္ဗဋ္ဌေန ကဋ္ဌသိ သခါတာနံ တဏှာဝိဇ္ဇာနံ အဘိဝဓနာ။ ဥဒါန၊ ၄။ ၂၂၀။ (-နေတ္ထိဝိ။ ၃၂၉။) (၂) တတော ဝေ စ တေ ကဋ္ဌသိဝဓနာ အပရာပရံ ဇရာမရ ဏေဟိ သိဝထိကာယ ဝဓနသိလာ ဧကန္တေန ဝေ ကဋ္ဌသိ ဝဓေန္တိ။ နေတ္ထိ၊ ၄။ ၂၅၇။ (-ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၁၆၃။) (၃) တော ဒိဋ္ဌိယော ပစ္စေကမ္ပိ သံသာရပရိဗြူဟနာ ကဋ္ဌသိဝဓနာ နိဗ္ဗာနဝိဓန္နနာ။ မ၊ ၄။ ၁။ ၆၆။ ကဋ္ဌသိ (၃) လည်း ကြည့်။

ကဋ္ဌသိ (ထိ) [ကဋ္ဌ + သိ + အ + ဤ?] (၁) တဏှာ၊ အဝိဇ္ဇာ။ (၂) (က) သုသာန်မြေ။ (ခ) မြေ။ (၃) အတ္တဘော။ (၄) သံသရာ။ (၅) ခန္ဓာ ၅-ပါး။ ဝဓေန္တိ ကဋ္ဌသိ သောရံ၊ အာဒိယန္တိ (အာစိနန္တိ.....။ ထေရ။ ၂၈၉။) ပုနဗ္ဗဝံ။ ဝိ၊ ၄။ ၄၉၃။ အံ၊ ၁။ ၃၆၄။ ထေရ။ ၃၀၅။ (-ထေရီ။ ၄၃၃။) (၁) ကဋ္ဌသိဝဓန (၁) ကြည့်။ (၂) (က) (ခ) ကဋ္ဌသိသု ခိတ္တာနိ စ ကောဏပါနိ။ ဒိ၊ ၃။ ၂၁။ ဝဓေန္တိ ကဋ္ဌသိန္တိ ပုနပျုနံ ကဋ္ဌေဝရံ နိက္ခိပမာနာ ဘူမိ ဝဓေန္တိ။ ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၃၄။ (-ဒိ၊ ၄။ ၁။ ၁၃။ ထေရီ၊ ၄။ ၂၉၅။) ကဋ္ဌသိဝဓိတလည်းကြည့်။ (၃) ကဋ္ဌသိန္တိ အတ္တဘာဝံ။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၃၀၈။ ကဋ္ဌသိဝဓန (၃) လည်း ကြည့်။ (၄) ကဋ္ဌ သိသခါတံ သံသာရံ ပုနပျုနံ ဥပ္ပတ္တိမရဏာဒိ နာ ဝဓေန္တိ။ ထေရီ၊ ၄။ ၂။ ၁၂၂။ (၅) ကေဝိ ပန “ကဋ္ဌသိတိ ပဉ္စန္ဒ ခန္ဓာနံ အဝိဝဓန”န္တိ ဝဒန္တိ။ ဥဒါန၊ ၄။ ၂၂၀။

ကဋ္ဌသိဝဓိတ (တိ) [ကဋ္ဌသိ + ဝဓိတ] သုသာန် မြေကို ပွားစေတတ်သော၊ သုသာန်မြေ၏ အစီးအပွား များစွာ ဖြစ်ဘူးသော (စူဠနိ။ သျှ)။ ဝေ ဒိသရတ္တံ ဝေါဘိက္ခဝေ ဒုက္ခံ ပစ္စန ဘူတံ တိဗ္ဗံ ပစ္စနဘူတံ ဗျသနံ ပစ္စနဘူတံ ကဋ္ဌသိဝဓိတာ။ သံ၊ ၁။ ၃၈၇။ စူဠနိ။ ၁၃၆။ ကဋ္ဌသိတိ သုသာနံ၊ ပထဝီယေဝ ဝါ။ သာ ဟိ ပုနပျုနံ မဟန္တေဟိ သရီရနိက္ခေပေန ဝဓိတာ။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၁၄၅။ ကဋ္ဌသိဝဓိတာတိ သုသာန ဝဓိတံ။ စူဠနိ၊ ၄။ ၃၃။

ကဋ္ဌာ (ထိ) [ကဋ္ဌ + အ + အာ] ပိတ်ချင်း။ ကဋ္ဌာ ပိပ္ပလိယံ မတာ။ ဓာနံ၊ ၄။ ၉၇။

ကဋ္ဌာကဋ္ဌ (န) [?] ချက်ချစ်စပ်အပ်ပြီးသော ပဲ နောက်ရည်။ ကဋ္ဌာကဋ္ဌေန အတ္ထော ဟောတိ ....အနုဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ ကဋ္ဌာကဋ္ဌန္တိ။ ဝိ၊ ၃။ ၂၉၉။ ကဋ္ဌာကဋ္ဌန္တိ သောဝ ဓောတသိနိဒ္ဓေါ။ ဝိ၊ ၄။ ၃။ ၃၇၄။ ကဋ္ဌာကဋ္ဌေနာတိ မုဂ္ဂေ ပစိ တွာ အစာလေတွာ ပရိသာဝိတေန မုဂ္ဂယူ သေနာတိ ဝဒန္တိ။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၁၈၆။ (သာရတ္ထ၊ ၃။ ၃၀၄-၅ မုဂ္ဂသုပေနဟု ရှိသည်။)

ကဋ္ဌာဒုတိယ (တိ) [ကဋ္ဌ + ဒုတိယ] (အိပ်ရာ) ဖျာလျှင် နှစ်ခုမြောက်ရှိသော၊ (အိပ်ရာ) ဖျာလျှင် အဖော်ရှိသော၊ သူ။ ကဋ္ဌာဒုတိယာ ပတိနော စ သာ ပိယာ။ ဇာ၊ ၁။ ၃၉၆။ ကဋ္ဌာ ဒုတိယာတိ နိပ္ပဇ္ဇနကဋ္ဌသာရကဒုတိယာ။ ဇာ၊ ၄။ ၅။ ၁၀၁။

ကဋ္ဌာဟ (ပု၊ န) [ကဋ္ဌ + ဟ။ ကဋ္ဌန္တိ တွေ့ ဩသခာဒိ မဒ္ဒန္တိတိ ကဋ္ဌာဟော၊ ဘာ ဇနဝိသေသော။ မောဂ်၊ ၇။ ၂၂၃။] (၁) (က) အိုးကင်း။ (ခ) ဒယ်အိုး။ (ဂ) ဖျဉ်းအိုး။ (ဃ) အိုးအုံ။ (၂) (က) အခွံ။ (ခ) သစ် သီးခွံ။ (၁) (က) အိုးကင်း။ အညတရာ ဘိက္ခုနီ ကဋ္ဌာဟေ ဝစ္ဆံ ကတွာ တိရော ကုဋေ ဆဇ္ဇန္တိ တဿ ပြာဟူဏဿ မတ္တကေ

အာသုတ္တံ။ဝိ၊၂။၃၄၇။ (ခ)ဒယ်အိုး။သေယျ-
 ထာပိ ဗြာဟ္မဏ ဒီဝသံ သန္တတေ အယော-
 ကဋ္ဌာဟေ မံသပေသံ ပက္ခိတ္တာ ခိပ္ပံယေဝ
 ပဋိဝိဂစ္ဆတိ၊ န စိရဋ္ဌိတိကာ ဟောတိ။ အံ၊
 ၂။၅၀၂။ (ဂ) ဖျဉ်းအိုး။ လောဟကဋ္ဌာဟံ။
 ဝိ၊၄။၃၂၂၊၃၂၃။ ကဋ္ဌာဟံ ကဋ္ဌာဟမေဝ၊
 ဝိ၊၄။၄။၇၇။ ကခါ၊ဋ္ဌိသစ်။၄၂၂။ (-ဝိ၊
 ၄။၄။၈၄။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၈၇။ သာရတ္ထ၊၃။
 ၃၈၇။ ဝဇီရ။၅၂၃။) (ကဋ္ဌာဟံ၊အဝကျယ်
 သောအိုးကား။ ကဋ္ဌာဟမေဝ၊ ကြေးဖျဉ်း
 ပင်တည်း။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။သျ။၁၆၆။ ရွှေအင်
 ငွေဖျဉ်း၊ စေချဉ်းကျစ်လစ်။ အဝမကျဉ်း
 ကျယ်သည့်ဖျဉ်း။ဝေါဟာရတ္ထ။၆၀၆။) (သ)
 အိုးအုံ။ ကုလာလဘာဇနံ ပတ္တကဋ္ဌာဟံ
 အင်္ဂါရကဋ္ဌာဟံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၈၄။ (၂) (က)
 အခုံ။ အညေန သီသကဋ္ဌာဟံ။ မ၊၁။၁၂၄။
 (ခ) သစ်သီးခုံ။ ကပိတ္ထဗလာဒီနံ အန္တောမိဉ္ဇ
 ကဋ္ဌာဟံ မုဉ္ဇိတာ သဉ္ဇရတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၃။
 ကခါ။၁၉၉။ (-သာရတ္ထ၊၃။၂၂။ ဝိမတိ၊
 ၂။၁၂။ ကခါ၊ဋ္ဌိသစ်။၃၆၀။) ကဋ္ဌာဟေ
 (ဝိနိစ္ဆယ။၉၇)တိ ဗဒ္ဒမိဉ္ဇေ ကပါလေ။ ဝိ၊
 နိစ္ဆယ၊ဋ္ဌိ၊၁။၄၁၁။

ကဋ္ဌာဟက (ပ) ကဋ္ဌာဟကမည်သောသူ။ ဗဟုမ္ပိ
 သော ဝိကတ္တေယျ....ဘူဉ္ဇေ ဘောဂေ ကဋ္ဌာဟ-
 ကာတိ။ ဇ၊၁။၂၉။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၈။ သော
 အနုက္ကမေန ဝစနကုသလော....အဟောသိ၊
 နာမေန ကဋ္ဌာဟကောနာမ။ ဇ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၇၇။

ကဋ္ဌာဟကဇာတက (န) [ကဋ္ဌာဟက+ဇာတက]
 ကြားဝါသော ရဟန်းတပါးကို အကြောင်း
 ပြု၍ ဟောသောဇာတ်၊ ကဋ္ဌာဟကဇာတ်။
 ဇာတကပါဠိ၊ ၁-နိပါတ်၊ ၁၃-ဝဂ်၊ ၅-ဇာတ်။
 ဇ၊၁။၂၉။ ဇ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၇၇။

ကဋ္ဌိ (ထိ) [ကဋ္ဌ+ဣ။ ကဋ္ဌ ဝဿာဝရဏေ-
 သု။ ကဋ္ဌုတေ အာဝရိယတေ ဝတ္တာဒိဟိ
 ကဋ္ဌိ၊ ဣ။ ဓာန၊ဋ္ဌိ၊၂၂၂။] ခါး၊ တင်ပါး။

ပုရတော ကဋ္ဌိ*ပိ စာလေသိ။ ဝိ၊၁။၂၅။ (-
 ဝိ၊၁။၁၅၃။ ဝိ၊၃။၄၀၁၊၄၀၅။ ဝိ၊၄။၂၇၅။ ဝိ၊
 ၄။၂။၁၀၇။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၆၄။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၆၀။ ဓမ္မ၊
 ၄။၁။၄၇။ ဇ၊ဋ္ဌ၊၄။၃၂။ ဇ၊ဋ္ဌ၊၅။၄၆၇။ ဇ၊
 ၄။၇။၃၂၉။ သာရတ္ထ၊၂။၁၁၀။ ဝိမတိ၊၂။၆၂။
 သံ၊ဋ္ဌိ၊၁။၈၃။ အံ၊ဋ္ဌိ၊၂။၁။)

ကဋ္ဌိကဋ္ဌိ (န) [ကဋ္ဌိ+အဋ္ဌိ] ခါးရိုး။ ကဋ္ဌိကဋ္ဌိနိ
 ဒွေပိ ကောဗဒ္ဓါနိ ဟုတော ကုမ္ဘကာရကဋ္ဌန-
 သဏ္ဌာနာနိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၆။

ကဋ္ဌိကပဋ (ပု၊န) [ကဋ္ဌိက+ပဋ] ခါး၌ဝတ်အပ်
 သော - အဝတ် - ပုဆိုး - ထမီ၊ ခါးဝတ် -
 ပုဆိုး - ထမီ။ တမ္ပပဏ္ဍိတိသိနော ဣတ္ထိဓူပံ
 လိခိတံ၊ ကဋ္ဌိကပဋဉ္စ န ဆုပန္နိ ကိရ။ ဝဇီရ။
 ၁၈၆။

ကဋ္ဌိကမ္ပန (န) [ကဋ္ဌိ+ကမ္ပန] ခါးကိုလှုပ်ခြင်း။
 စေတေတွာ အန္တမသော အာကာသေ ကဋ္ဌိ-
 ကမ္ပနေနာပိ နိမိတ္တေ ဥပက္ကမန္တဿ သစေ န
 မုစ္စတိ၊ ထုလ္လစယံ။ ကခါ။၁၂၇။

ကဋ္ဌိကမ္ပနပယောဂ (ပ) [ကဋ္ဌိကမ္ပန+ပယော-
 ဂ] ခါးကိုလှုပ်ခြင်း လုံ့လပယောဂ။ အာကာ-
 သေယေဝ ကဋ္ဌိကမ္ပနပယောဂေန အင်္ဂဇာတံ
 စာလေန္တဿ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၀။

ကဋ္ဌိဋ္ဌိ (န) [ကဋ္ဌိ+အဋ္ဌိ] ခါးရိုး။ ဥရုဋ္ဌိ ကဋ္ဌိဋ္ဌိ*
 ဥက္ခိပိတာဋ္ဌိတံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၅။ (-အဘိ၊ဋ္ဌ၊
 ၂။၂၂၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၄၅၊၂၄၆၊၂၅၀။ ခုဒ္ဒက၊
 ၄။၃၈။ ဝိမတိ၊၁။၁၆၂။)

ကဋ္ဌိဋ္ဌိက(ကဋ္ဌိဋ္ဌိက) (န) [ကဋ္ဌိဋ္ဌိ + က] ခါးရိုး၊
 စက်ဆုပ်အပ်သောခါးရိုး။ အညေန ကဋ္ဌိဋ္ဌိကံ။
 ဒီ၊၂။၂၃၅။ မ၊၁။၇၄၊၁၂၄။ မ၊၃။၁၃၄။
 အံ၊၂။၂၇၅။ (-ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ၊၃၈။)

ကဋ္ဌိပ္ပဒေသ (ပ) [ကဋ္ဌိ + ပဒေသ] ခါးအရပ်။
 ဇေနန္တိ ကဋ္ဌိပ္ပဒေသော ဝုစ္စတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။
 ၁၂၉။ (-ဇ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၅။ မ၊ဋ္ဌိ၊၃။၁၇၈။ သံ၊ဋ္ဌိ၊
 ၁။၈၃။ အံ၊ဋ္ဌိ၊၃။၃၅၉။)

ကဋိပ္ပဒေသောပဂ (တိ) [ကဋိပ္ပဒေသ+ဥပ+ဂမု+ကိ] ခါးအရပ်၌ ကပ်ရောက်သော တန်ဆာ။ ကဋ္ဌုပိယ-ကြည့်။

ကဋိပ္ပမာဏ (န) [ကဋိ+ပမာဏ] (၁) ခါးအတိုင်းအရှည်၊ ခါးပမာဏ။ (တိ) (၂) ခါးအတိုင်းအရှည် - ခါးပမာဏ - ရှိသော (ရေ စသည်)။ (၁) ကဋိပ္ပမာဏေနာပိ ပေါရိသပ္ပမာဏေနာပိ ဥသိတော။ မဟာနိဌ။ ၇၉။ ဓမ္မဌ။ ၂။ ၁၅၅။ (တိ) (၂) တတော ပရံ ပန ကဋိပ္ပမာဏေ ဥဒကေ အစုယောဇနဝိတ္ထတံ။ သံဌ။ ၁။ ၂၅၇။ (-အံဌ။ ၂။ ၁၉၉။ ဓမ္မဌ။ ၁။ ၄၃၉။ ဣတိဝုတ်။ ၄။ ၈၀။ စရိယာဌ။ ၁၀၂။ ဇာဌ။ ၄။ ၁၆၇။ ဇာဌ။ ၅။ ၃၈။ ဇာဌ။ ၇။ ၃၈၆။ သံဋီ။ ၁။ ၂၉၃။)

ကဋိပရိစ္ဆေဒ (ပု) [ကဋိ + ပရိစ္ဆေဒ] ခါး၏ အပိုင်းအခြား။ ကဋိဘာရ-ကြည့်။

ကဋိပရိယောသာန (န) [ကဋိ+ပရိယောသာန] ခါး၏အဆုံး။ ဝေရူပံ ကဋိပရိယောသာနံ၊ ဝေရူပံ ဥရုလက္ခဏံ။ ဇာဌ။ ၂။ ၂၅၁။

ကဋိပဿ (ပု၊ န) [ကဋိ + ပဿ] ခါး၏ - နံဘေး - နံပါး။ ဒွိသု ကဋိပဿေသု ဒေတိ။ ဓမ္မဌ။ ၁။ ၂၄၉။

ကဋိပိဋ္ဌန္နန (န) [ကဋိ+ပိဋ္ဌန္နန] ခါး၌ဆင်အပ်သော တန်ဆာ၊ ခါးတန်ဆာ။ ကဋိသုတ္တက-ကြည့်။

ကဋိဖလက (ပု၊ န) [ကဋိ+ဖလက] တင်ပါး၊ တင်ပါးဆုံ၊ ဂေါဟနုနာ ကဋိဖလကံ ကောဇ္ဇာပေတွာ ဝေဠုနေန စ ပဿာနိ ဩနာမေတွာ ကုမာရိကာ ပတိ လဘတိ။ ဇာဌ။ ၇။ ၂၇၈။

ကဋိဗလဝ (န) ဝက်မြေစာပင်။ ကသေရုကော၊ ကဋိဗလဝန္တိ တဿ နာမံ။ ဝဇီရ။ ၃၁၉။ ကသေရု-လည်း ကြည့်။

ကဋိဘာဂ (ပု) [ကဋိ+ဘာဂ] ခါးအဖို့။ ဆမ္ပိတိစတူသု ပါဒေသု ဂိဝါယ ကဋိဘာဂေ စာတိ ဆသု ဌာနေသု။ စရိယာဌ။ ၂၀၀။ (-ဇာဌ။ ၃။ ၃၅၂။ ဇာဌ။ ၄။ ၃၁၁။)

ကဋိဘာရ (ပု) [ကဋိ+ဘာရ] ခါး၌တည်သော ဝန်း၊ ခါးဝန်း။ (ကျောက်ကုန်းအလယ်မှ၎င်း၊ ရင်ချိုင့်မှ၎င်း စ၍ခြေသည်းဖျားတိုင်အောင်သော ထက်ဝန်းကျင်ကိုယ်အရပ်၌တည်သော ဝန်း။) ဘာရေ နာမ သီသဘာရေ၊ ခန္ဓဘာရေ၊ ကဋိဘာရေ ဩလမ္ပကော။ ဝိ။ ၁။ ၆၀။ (-ဝိ။ ၄။ ၂၇၈။ ဝိသင်္ဂဟ။ ၄၄၆။) ပိဋ္ဌိဝေမဏ္ဍာဝတ္တတော ပန ဟဒယအာဝါဠတော စ ပဋ္ဌာယ ဟေဋ္ဌာ ယာဝ ပါဒနခသိခါ၊ အယံ ကဋိပရိစ္ဆေဒေါ။ ဧတ္ထန္တရေ သမန္တတော သရီရေ ဌိတဘာရေ ကဋိဘာရေ နာမ။ ဝိဌ။ ၁။ ၂၉၃။

ကဋိမတ္တ (တိ) [ကဋိ+မတ္တ] ခါးလျှင်နှိုင်းယှဉ်ကြောင်း - ခါးအတိုင်းအရှည် - ခါးပမာဏ - ရှိသော (ရေအယဉ်စသည်)။ ကဋိမတ္တေသုပိ ဩဗေသု ပဝတ္တမာနေသု။ ဝိ။ ၃။ ၄၀၅။ ဇာဌ။ ၄။ ၃၁၅။ (-ခုဒ္ဒကဌ။ ၁၃၇။ သုတ္တနိဌ။ ၁။ ၂၆၇။ ဇာဌ။ ၆။ ၁၄၃။)

ကဋိဝါတာဗာဓိက (တိ) [ကဋိဝါတာဗာဓိ+ဣက] ခါး၌လေဝင်သော အနာရိသော၊ ခါးနာရောဂါစွဲသော၊ သူ။ ကဋိဝါတာဗာဓိကော ဝိယ န အာသနံ ဟတ္ထေဟိ ဂဟေတွာ နိသိဒတိ။ မဌ။ ၃။ ၂၆၆။

ကဋိဝါမန (တိ) [ကဋိ+ဝါမန] ပု-ကွ-နိမ့်-တို - သော ခါးရှိသော၊ သူ။ ကဋိဝါမနဿ ကဋိတော ပဋ္ဌာယ ဥပရိမကာယော ရသော ဟောတိ။ ဝိဌ။ ၃။ ၃၀၉။ ဝိသင်္ဂဟ။ ၁၄၁။

ကဋိသဏ္ဌာန (န) [ကဋိ + သဏ္ဌာန] ခါးသဏ္ဌာန်။ ဣဒံ ကဋိသဏ္ဌာနံ။ ဝိသုဒ္ဓိ။ ၁။ ၁၇၉။

ကဋိသန္ဓိ (ပု) [ကဋိ+သန္ဓိ] ခါး၏ - အစပ် - အဆက်။ ခါးဆက်။ သရကလာပံ ကဋိသန္ဓိမှ ငှပေတိ။ မိလိန္ဒ။ ၄၀၅။ (-ဝိသုဒ္ဓိ။ ၁။ ၁၈၀။)

ကဋိသမောဟိတ (တိ) [ကဋိ+သမောဟိတ] ခါး၌ ဖွဲ့အပ်သော (တန်ဆာ)။ အခါလာနိ စ အဝဏ္ဏကာနိ၊ ဟေဋ္ဌာ နဘျာကဋိသမောဟိ- တာနိ။ ဇာ၊ ၂။ ၃၅။ ကဋိသမောဟိတာနိတိ ကဋိယံ ဗဒ္ဓါနိ။ ဇာ၊ ၄။ ၅။ ၂၁၆။

ကဋိသုတ္တ (န) [ကဋိ+သုတ္တ] ခါး၌ - ဆင် - ဖွဲ့ - စည်း - အပ်သောကြိုး၊ ခါးစည်းကြိုး၊ ခါးကြိုး၊ ခါးပတ်။ အာဗာဓပစ္စယာ ကဋိ- သုတ္တံ ဓာရေန္တိယာ၊ ဥမ္မတ္တကာဒိနဉ္စ အနာ- ပတ္တိ။ ကခါ၊ ၂။ ၅၀။ ကဋိသုတ္တံ နာမ ကဋိယံ ပိဋန္တနုရဋ္ဌသုတ္တကံ။ ဝိနိစ္ဆယ၊ ၂။ ၁၁၈။

ကဋိသုတ္တက (န) [ကဋိသုတ္တ+က] (က) ခါးတန် ဆာ။ (ခ) ခါးကြိုး။ (က) တေန ခေါ ပန သမယေန ဆဗ္ဗဂ္ဂိယာ ဘိက္ခု...ကဋိသုတ္တကံ ဓာရေန္တိ။ ဝိ၊ ၄။ ၂၄၁။ (-၄၆၃။ ဝိ၊ ၁။ ၅၈။ ဝိ၊ ၂။ ၄၅၄။) ကဋိသုတ္တကန္တိ ယံ ကိဉ္စိ ကဋိပိ- ဋန္တနံ။ ဝိ၊ ၄။ ၄၄။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၄၃၆။ (-ဝဇီ- ရ။ ၁၈၆၊ ၂၀၈၊ ၅၃၇။) (ခ) ကဋိသုတ္တက- သညာ ကြည့်။

ကဋိသုတ္တကသညာ (ထိ) [ကဋိသုတ္တက + သညာ] ခါးကြိုးဟူသောအမှတ်၊ ခါးကြိုး အမှတ်သညာ။ အပ္ပကာသေ ဌာနေ ကဋိ- သုတ္တကသညာယ သဃံာဏိ...ဓာရေန္တိယာပိ အာပတ္တိ။ ဝဇီရ။ ၅၅၅။ ကဋိသုတ္တ-လည်း ကြည့်။

ကဋိဿလ (န) ပိန်းပင်။ အာလုဝ ကဋိ တခို- အဋ္ဌိ အလသ ကဋိဿလ နမေဒတိ မေရ။ ဝဇီရ။ ၃၁၉။

ကဋိဿဟ (တိ) ကဋိဿဟမည်သောသူ။ ကဋိ- ဿဟော နာမ ဘန္တေ ဥပါသကော။ ဒီ၊ ၂။ ၇၈။ (-သံ၊ ၃။ ၃၁၂။ ဗုဒ္ဓဝံ။ ၃၅၆။)

ကဋု (ထိ၊ ပု) [ကဋု+ဥ။ ကဋု ဝဿာဝရဏ- ဂတီသု၊ ၂။ ဓာနံ၊ ၅။ ၅၈၂။] (ထိ) (၁) ကုလားဆောင်းမေးခါး။ (ပု) (၂) စပ်သော အရသာ။ (တိ) (၃) ကြမ်းတမ်းသော။ (၄) မပြု - အပ် - သင့် - ထိုက် - ကောင်း - သော အမှု။ (၁) ကဋု ကဋုကရောဟိဏိ။ ဓာနံ။ ၅၈၂။ (ကဋုကာဟု ဓာနံ၊ သျှ-၌ ဆို၏။) (၂) (၃) (၄) ခရေ စာ'ကာရိယေ တိသု၊ ရသမှိ ပုရိသေ ကဋု။ ဓာနံ။ ၉၇၇။

ကဋုက (တိ) [ကဋု + က္ဋု။ အ-ကို ဥ-ပြု။] (၁) (အလွန်လျှင်အလုံမရှိအပ် - မနှစ်သက် အပ် - သည်၏ အဖြစ်ဖြင့်) ခက်ထန် - ကြမ်း ကြုတ် - သော။ (၂) အလွန်ဆင်းရဲသော၊ ဆင်းရဲသော။ (၃) ခါးသော။ (၄) ကြမ်း သော။ (၅) ရုန့်ရင်းသော။ (၆) စပ်ခါး သောအရသာနှင့်တူသော။ (၇) ထက်သော။ (၈) အလုံမရှိအပ်သော။ (၉) မသာယာအပ် သော။ (၁၀) ပူ - စပ် - သော (ချင်း၊ ငရုတ် စသည်)။

(၁) (အလွန်လျှင် အလုံမရှိအပ် - မနှစ် သက်အပ် - သည်၏အဖြစ်ဖြင့်) ခက်ထန် - ကြမ်းကြုတ် - သော။ သာ ဒုက္ခာဟိ တိဗ္ဗာဟိ ခရာဟိ ကဋုကာဟိ ဝေဒနာဟိ ဖုဋ္ဌာ တိဟိ ဝိဘက္ခေဟိ အဓိဝါသေတိ။ ဥဒါန။ ၉၃။ ကဋုကာဟိတိ အတိဝိယ အနိဋ္ဌဘာဝေန၊ ဒါရုဏာဟိ။ ဥဒါန၊ ၄။ ၁၀၄။

(၂) အလွန်ဆင်းရဲသော၊ ဆင်းရဲသော။ ဘောဒိသံ ခေါ ကဋုကံ။ ပေတ။ ၂၁၂။ ကဋုကန္တိ အတိဒုက္ခံ။ ပေတ၊ ၄။ ၂၄၈။ ကဋု- က(နေတ္တိ။ ၁၀၈)န္တိ ဒုက္ခံ။ နေတ္တိ၊ ၄။ ၂၂၄။

(၃) ခါးသော။ အသာတသန္တိဝါသေန၊ တေနမ္မော ကဋုကပ္ပလောတိ အာဂတဋ္ဌာနေ ဝိယ ဟိ ဣဓာပိ ကဋုကန္တိ တိတ္တကံ ဝေဒိ- တဗ္ဗံ။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၃၇၀။ (၄) ကြမ်းသော။ ကေန္တဒုက္ခာ တိဗ္ဗာ ကဋုကာ ဝေဒနာ

ဝေဒယမာနံ။ မ၊၁။၁၀၆။ ကဋကတိ ခရာ။
မ၊၁။၁၄၂။

(၅) ရုန့်ရင်းသော။ (၆) စပ်ခါးသော
အရသာနှင့်တူသော။ တိဗ္ဗာနံ ခရာနံ ကဋ-
ကတံ။ ဝိ၊၂။၁၇၀။ ကဋကနန္တိ ဖရသနံ။
အမနာပတယ ဝါ ကဋကရသသဒိသာနံ။
ဝိ၊၁။၁၃၂။ (၇) ထက်သော။ တိဗ္ဗာနံ
ခရာနံ ကဋကနံ အသာတာနံ။ အံ၊၂။၁၄၄။
ကဋကနန္တိ တိဗ္ဗာနံ။ အံ၊၁။၁၅၀။
တိဗ္ဗာနန္တေ ကဋက။ အံ၊၁။၁၂၈။

(ဂ) အလိုမရှိအပ်သော။ မဟာဘိတာပံ
ကဋကံ ဘယာနကံ။ ပေတ။၁၈၂။ ကဋကန္တိ
အနိဋ္ဌံ။ ပေတ။၁။၂၀၅။ သံ၊၁။၁၁၄။
(-အံ၊၁။၂၂၇။)(၈) မသာယာအပ်သော။
ဝေဓဗျ ကဋကံ လောကေ။ ဇာ၊၂။၁၂၇။
ကဋကန္တိ အသာတံ။ ဇာ၊၁။၂၇၈။ (၁၀)
ပူ- စပ်-သော (ချင်း၊ငရုတ်စသည်)။
ကဋကံ လဘိတော အကဋကံ ပရိယေသန္တိ။
မဟာနိ၊၁၈၅။ ကဋကန္တိ သိဂီဝေရမရိစာဒိ။
မဟာနိ၊၁။၂၀၀။

ကဋကဗျ (ပ) [ကဋက+ကဗျ] အလိုမရှိ
အပ် - မသာယာအပ်-သော ထမင်းလုပ်။
(ချစ်ကျမ်းဝင်နေသောမိတ်ဆွေခွေးကိုတပါး
သူ ဆောင်ယူသွားသဖြင့် မည်သည့် အစား
အစာမျှ မစားသောက်လိုသော ဗြဟ္မဒတ်
မင်း၏ မင်္ဂလာဆင်တော်အတွက် စားနေကျ
အစားအစာများသည် အလိုမရှိအပ်သော
အစားအစာများဖြစ်သည်။ အကျယ်ကို ဇာ၊
၁။၂၀၅၊ ၂၀၆-ကြည့်။) ကဗျန္တိ ဘောဇန-
ကာလေ ပဌမမေဝ ဒိန္နံ ကဋကဗျန္တံ။ ဇာ၊
၁။၂၀၆။ ကဋက (ဂ) (၈)လည်း ကြည့်။

ကဋကဂ္ဂ (တိ) [ကဋက + အဂ္ဂ] ပူ-စပ်-
သော အဖို့ရှိသော။ အဗ္ဗိလဂ္ဂေဟိပိ တိတ္တ-
ကဂ္ဂေဟိပိ ကဋကဂ္ဂေဟိပိ မဇ္ဈဂ္ဂေဟိပိ။ သံ၊
၃။၁၃၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၄၆။ (-အံ၊၁။၉၃။)

ကဋကဗျက (တိ) [ကဋက+အဗျ+ဗျ] (က)
ခါးစပ်သော - မသာယာမနှစ်သက်သော -
ဆင်းရဲသော - အားဖြင့် ဖြစ်သော။ သူ။ (ခ)
(တောင်းရမ်းကုန်သော - သူတောင်းစား -
သူဖုန်းစား - တို့ကို မြင်လျှင် အမှိုက်ဝင်သကဲ့
သို့) မျက်စိစပ်သည်၏ အဖြစ်ဖြင့် စိတ်ကို
တုန်စေတတ်သော။ မစ္ဆရိယရှိသော။ ဝန်တို
သော။ သူ။ (က) ကဋကဗျကတ (ဂ)
ကြည့်။ (ခ) ကဋကဗျကတ (က) ကြည့်။

ကဋကဗျကတ (ထိ) [ကဋကဗျက + တာ]
(က) (တောင်းရမ်းကုန်သော - သူတောင်း
စား - သူဖုန်းစား - တို့ကို မြင်လျှင် အမှိုက်ဝင်
သကဲ့သို့) မျက်စိစပ်သည်၏ အဖြစ်ဖြင့် စိတ်ကို
တုန်စေတတ်သောသူ၏ အဖြစ်၊ မစ္ဆရိယရှိသူ
၏ အဖြစ်၊ ဝန်တိုသောသူ၏ အဖြစ်၊ ဝန်တို
ခြင်း(မစ္ဆရိယ)။ (ခ) (ထမင်းကို)ယောက်မ
ဖြင့် ယူခြင်းနှင့်တူသော မစ္ဆရိယတရား၊
(ထမင်းကို) ယူကြောင်း - ယူစရာ - ယောက်
မနှင့်တူသော မစ္ဆရိယတရား။ (ဂ) ခါး၊ စပ်
သော အခြင်းအရာအားဖြင့် ဖြစ်ခြင်း၊ မသာ
ယာမနှစ်သက်သော - ဆင်းရဲသော - အခြင်း
အရာအားဖြင့်ဖြစ်ခြင်း (မစ္ဆရိယ၏သတ္တိ)။

(က) ယံ ဝေရူပံ မစ္ဆေရံ...ကဋကဗျ-
ကတ အဂ္ဂဟိတတ္ထံ စိတ္တဿ။ အဘိ၊
ဓ၊၂၂၆။ အဘိ၊ဝိ၊၃၇၂။ အဘိ၊ပု၊၁၂၂။
မဟာနိ၊၂၈။ ယာစကေ ဒိသော ကဋ-
ကတောဝေန စိတ္တံ အဉ္စတိ သင်္ကောစေတိတိ
ကဋကဗျကော၊ တဿ ဘာဝေါ ကဋကဗျ-
ကတ။ အဘိ၊၁။၄၀၇။ မဟာနိ၊၁။၉၇။
(ခ) ကဋကဗျကတ ဝုစ္စတိ ကဋကဗျကတော၊
သမတိတ္တိကပုဏ္ဏာယ ဟိ ဥက္ခလိယာ...
မစ္ဆေရံ “ကဋကဗျကတ”တိ ဝုတ္တံ။ အဘိ၊
၁။၄၀၇။ ကဋကဗျကတ (၃)(၄)နှင့် ယှဉ်
ကြည့်။ (ဂ) ကဋကကာရဂတိ ကဋကဗျ-
ကတ။ မူလဒီ၊၁။၁၂၁။ ကဋကကာရဂတိ
အသာတာကာရဂတိ ဒုက္ခကာရဂတိ ဝါ

အတ္ထော။ ကဋကသဒ္ဓေါ ဟေတ္ထ အသာ-
တတ္ထော ဒုက္ခတ္ထော ဝါ။ အဉ္စကသဒ္ဓေါ စ
ဂတျတ္ထော။ မဇဋ္ဌါ ၂။ ၂၀၉။

ကဋကဉ္စကတပစ္စုပဋ္ဌာန (တိ) [ကဋကဉ္စ-
ကတ+ပစ္စုပဋ္ဌာန] (က) ခါးစပ်သော
အခြင်းအရာအားဖြင့် ဖြစ်ခြင်းလျှင် ဉာဏ်
အား ရှေးရှုထင်သော အခြင်းအရာရှိသော
(မစ္ဆရိယ)။ (ခ) မသာယာ မနှစ်သက်
သော - ဆင်းရဲသော - အခြင်းအရာအားဖြင့်
ဖြစ်ခြင်းဟူသော အကျိုးကို ဖြစ်စေတတ်
သော။ ယောက်မဖျားဖြင့်ယူ၍ ဆိတ်ဆွန်း
ဆိတ်ဆွန်းသာ ပူဇော် ပေးကမ်းတတ်သည်
၏အဖြစ်ဟူသော စစ်စည် - စေးနွဲ့ - သော
အခြင်းအရာအားဖြင့် ဉာဏ်အား ရှေးရှု
ထင်တတ်သော (သျှ)။ သင်္ကောစနပစ္စု-
ပဋ္ဌာနံ။ ကဋကဉ္စကတပစ္စုပဋ္ဌာနံ ဝါ။
အဘိဋ္ဌာ ၁။ ၂၉၉။ ကဋကဉ္စကတ-လည်း
ကြည့်။

ကဋကတရ (တိ) [ကဋက + တရ] အထူး
သဖြင့် ခါးစပ်သော။ သဗ္ဗာ ဟိ ကာမရတိ-
ယောကဋကတရာ ပဉ္စကဋကေန။ ထေရီ။
၄၃၃။ အတိဝိယ ကဋကတရာတိ အတ္ထော။
ထေရီဋ္ဌာ ၂။ ၂၉၆။

ကဋကတရဝိပါက (တိ) [ကဋကတရ+ဝိပါက]
အထူးသဖြင့် ခါးစပ်သော အကျိုးရှိသော။
သမကောဝ ဝိပါကောတိ ပသံသိယနိန္ဒာ-
ဝိဇ္ဇမာနဂုဏပရိမံသနဝသေန ပဝတ္တာ ယာဝ
မဟာသာဝဇ္ဇတယ ကဋကတရဝိပါက။
သံ၊ ဋီ၊ ၁။ ၂၄၆။ (-အံ၊ ဋီ၊ ၂။ ၂၂၂။)

ကဋကတ္တ (န) [ကဋက+တ္တ] (က) ခါးသည်
၏အဖြစ်၊ ခါးခြင်း။ (ခ) စပ်သည်၏အဖြစ်၊
စပ်ခြင်း။ (က) သဗ္ဗံ တံတိတ္ထကတ္တယ ကဋ-
ကတ္တယ အသာတတ္တယ သံဝတ္တတိ။ အံ၊
၁။ ၃၄။ ပဋိသံ၊ ၁၃၅။ ကဋကတ္တယာတိ
ဣဒံ ပရိမသေဝ ဝေဝစနံ။ အံ၊ ဋီ၊ ၁။ ၃၇၀။

အဘိဓာန် (က-ဝဂ်) ၁-၅ - ပ-မ-ဗ-သ-စ

ပဋိသံ၊ ဋီ၊ ၂။ ၄၉။ (ခ) တိတ္ထကတ္တံ ဝါ ကဋ-
ကတ္တံ ဝါ ကသာယတ္တံ ဝါ မဇရတ္တံ ဝါတိ။
မိလိန္ဒ ၂။ ၅၇။

ကဋကပ္ပလ (န) [ကဋက+ပ္ပလ] (၁) ဆောင်း
မေးခါးသီး။ (တိ) (၂) (က) ထက်သော -
ဆင်းရဲသော - အကျိုးရှိသော (အကုသိုလ်
ကံ)။ (ခ) အလိုမရှိ - မနှစ်သက် - အပ်
သော - အကျိုးရှိသော (အကုသိုလ်ကံ)။ (ဂ)
မသာယာအပ်သော - ခါးသော - အသီးရှိ
သော။ (၁) ဖလာနိ ဇာတိဖလံ ကဋကဖလံ
ဧဋ္ဌာ တက္ကောလန္တိ ဧဝံ နာမဝသေန န သက္ကာ
ပရိယန္တံ ဒသေတံ။ ဝိ၊ ဋီ၊ ၂။ ၁၀၂။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။
၉၈။ ကဋကဖလံ တိရိရက။ ဝဇီရ။ ၃၂၀။
(-မ၊ ဋီ၊ ၂။ ၂၉။) (တိ) (၂) (က) ကရောန္တာ
ပါပကံ ကမ္မံ၊ ယံ ဟောတိ ကဋကပ္ပလံ။ သံ၊
၁။ ၅၆။ ဓမ္မ။ ၂၂။ နေတ္ထိ။ ၁၁၀။ ကဋက-
ပ္ပလန္တိ တိခိဏဖလံ ဒုက္ခဖလန္တိ။ ဓမ္မ၊ ဋီ၊ ၁။
၃၀၄။ နေတ္ထိ၊ ဋီ၊ ၂၂၅။ (-နေတ္ထိဝိ၊ ၂၈၈။)
(ခ) ကမ္မာနိ ကတာန ဒုရုဒ္ဓါနိ၊ အနုဘောန္တိ
ဒုက္ခံ ကဋကပ္ပလာနိ။ ပေတ။ ၁၃၆။ အနု-
ဘောန္တိ ဒုက္ခံ ကဋကပ္ပလာနိတိ အနိဋ္ဌ-
ဖလာနိ ပါပကမ္မာနိ ကတာ စိရကာလံ ဒုက္ခံ
အာပါယိကဒုက္ခံ အနုဘဝန္တိ။ ပေတ၊ ဋီ၊ ၅၅။
(ဂ) တေနမ္မော ကဋကပ္ပလော။ ဇာ၊ ၁။ ၄၈။
တေနာတိ တေန ကာရဏေန အယံ အမ္မော
ကဋကပ္ပလော အသာတဖလော တိတ္ထက-
ဖလော ဇာတောတိ။ ဇာ၊ ဋီ၊ ၂။ ၉၆။ (-အံ၊
ဋီ၊ ၁။ ၃၇၀-၁။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁၃၄။)

ကဋကဘဏ္ဍ (န) [ကဋက+ဘဏ္ဍ] စပ်သော
ဘဏ္ဍာ (ရှိန်းဂို၊ ဇီဆုစေ့၊ ချင်း၊ ကြက်သွန်၊
ငရုတ်၊ ပိတ်ချင်းစသောဘဏ္ဍာ)။ ဒဓိဘာ-
ဇနဉ္စ ကဋကဘဏ္ဍဉ္စ သုဒ္ဓတဏှုလနာဋ္ဌိဉ္စ
ဒါပေသိ။ ဓမ္မ၊ ဋီ၊ ၁။ ၃၆၂။ ဟိဂ္ဂဇီရကသိဂ္ဂဇီ-
ရလသုဏမရိစပိပ္ပလိပ္ပဘေဒံ ကဋကဘဏ္ဍမ္ပိ
မယံ ဗဟု အတ္ထိ။ ဇာ၊ ဋီ၊ ၂။ ၇၉။ (-ဝိမာန၊
ဋီ၊ ၁၇၀။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁၇၉။ သံ၊ ဋီ၊ ၁။ ၂၅၇။)

ကဋကဏ္ဍသမ္ဘာရ (တိ) [ကဋကဏ္ဍ + သမ္ဘာရ] (ချင်း၊ ငရုတ်စသော) စပ်သော ဘဏ္ဍာအဆောက်အဦရှိသော။ အညာတုဉ္ဇ-
ကြည့်။

ကဋကဘာဝ (ပု) [ကဋက + ဘာဝ] စပ်
သည်၏အဖြစ်။ ကဋကဉ္စကတာ(က) ကြည့်။

ကဋကဘေဒန (တိ) [ကဋက + ဘေဒန]
ထက်သောမုန့်ရှိသော၊ မုန့်ယိုသော။ ဓန-
ပါလော နာမ ကုဉ္ဇရော၊ ကဋကဘေဒနော
ဒုန္နဝါရယော။ ဓမ္မ၊ ၅၉။ ကဋကဘေဒနောတိ
တိဝိဇ္ဇာမဒေါ။ ဓမ္မ၊ ၅၉။ ၂။ ၃၁၄။

ကဋကရသ (ပု) [ကဋက + ရသ] (၁) စပ်-
ခါး - သောအရသာ။ (တိ) (၂) စပ် - ခါး -
သော အရသာရှိသော။ (၁) ကဋက
(၆) ကြည့်။ (တိ) (၂) ကဋကရောဟိဏီ-
ကြည့်။

ကဋကရောဟိဏီ (ထိ) [ကဋက + ရဟ + ယု၊
နဒါဒိ၊ ကဋကရသာ ဟုတွာ ရဟတိတိ
ကဋကရောဟိဏီ။ ဓာနု၊ ၁၅၇။] ကုလား
ဆောင်းမေးခါး။ မူလဗိဇ္ဇာ နာမ.... ကဋက-
ရောဟိဏီ။ ဝိ၊ ၂။ ၅၂။ ဝိသင်္ဂဟ။ ၇၈။ (- ဝိ၊
ဋ္ဌ၊ ၃။ ၉၉။ ဝိသင်္ဂဟ။ ၉၄။)

ကဋကဝိပါက (တိ) [ကဋက + ဝိပါက] ခါး၊ စပ်
သောအကျိုးရှိသော။ ပသံသီယနိန္ဒာ တာဝ
သမ္ပန္နဂုဏပရိမသနဝသေန ပဝတ္တိယာ သာ-
ဝဇ္ဇတာယ ကဋကဝိပါကာ။ အံ၊ ၁၉။ ၃။ ၃၄၈။

ကဋကဝိပါကဓမ္မ (န) [ကဋကဝိပါက + ဓမ္မ]
ထက်သောအကျိုးရှိသောကံ။ ဘိက္ခဝေ ဣမေ
သတ္တာ အတ္တနာဝ အတ္တနော ကဋကဝိပါက-
ဓမ္မံ ကရေန္တာ ဝိစရန္တိ။ ဓမ္မ၊ ၁၁။ ၃၀၄။

ကဋကဝိပါကတရ (တိ) [ကဋကဝိပါက +
တရ] ခါး၊ စပ်သော အကျိုးရှိသော တရား
တို့ထက် အထူးသဖြင့် ခါး၊ စပ်သောအကျိုး
ရှိသော၊ အလွန် ခါး၊ စပ်သော အကျိုး

ရှိသော။ အယံ တေဟိ ဗြဟ္မစာရဗုဒ္ဓဝေ၊
ဒုက္ခဝိပါကတရော စေဝ ကဋကဝိပါကတရော
စ။ မ၊ ၃။ ၁၅၈။ (- သံ၊ ၁။ ၃၄၇။ မ၊ ၁၄။
၁၁၈။ မ၊ ၁၉။ ၃။ ၃၂၉။)

ကဋကဝိပါကတာ (ထိ) [ကဋကဝိပါက + တာ]
ခါး၊ စပ်သော အကျိုးရှိသည်၏အဖြစ်။ ဂုဂါဒိ-
ပရိဋ္ဌာဟေန ကဋကဝိပါကတာယ စ ဒုက္ခံ။
အနုဋ္ဌိ၊ ၂။ ၁၀၇။ ကဋက (၆) လည်း ကြည့်။

ကဋကဝိပါကသဘာဝ (တိ) [ကဋကဝိပါက
+ သဘာဝ] ခါး၊ စပ်သောအကျိုးကို ဖြစ်စေ
ခြင်း သဘောရှိသော(နိဗ္ဗာန်)။ ဒဓိ အဓိလ-
ရသံ ပိတ္တုပ္ပဟနံ ကဋကဝိပါကသဘာဝန္တိ
အတော သဘာဝဝိရောဓာ။ အနုဋ္ဌိ၊ ၂။ ၁၁၀။

ကဋကသန္နိသိတ (တိ) [ကဋက + သန္နိသိတ]
(တြိကဋကစသော) စပ်သောအရည်နှင့်
ယှဉ်သော(ခဲဘွယ်၊ ဘောဇဉ်)။ ခဇ္ဇဘောဇဉ်
သိနိဒ္ဓံ ကဋကသန္နိသိတံ နိရုဒ္ဓကသန္နိသိတဉ္စ။
ဒိ၊ ၁၂။ ၄၆။ (- မ၊ ၁၉။ ၃။ ၁၄၉။) ကဋက-
သန္နိသိတန္တိ တိကဋကာဒိကဋကဒြဗျူပ-
သဉ္စိတံ။ ဒိ၊ ၁၉။ ၂။ ၄၄။

ကဋကသာသန (န) [ကဋက + သာသန]
အလိမ္မရှိအပ်သော - ပြင်းထန်သော - အမိန့်
အာဏာ၊ ပြည်သူတို့ အလိမ္မရှိသဖြင့် တိုင်း
ပြည်မှ နှင်ထုတ်သော အမိန့်၊ ပြည်နှင့်ဒဏ်
အမိန့်။ ဖုဿတိပိ ခေါ ဒေဝိ ပုတ္တဿ မေ
ကဋကသာသနံ ဂတံ။ ဇာ၊ ၁၉။ ၂။ ၂၆၄။

ကဋကကာရဂတိ (ထိ) [ကဋက + အာကာရ
+ ဂတိ] ခါး၊ စပ်သောအခြင်းအရာအားဖြင့်
ဖြစ်ခြင်း။ ကဋကဉ္စကတာ (ဂ) ကြည့်။

ကဋကသယုဖလတာ (ထိ) [ကဋကသယု-
ဖလ + တာ] (ကာမဂုဏ်တို့၏) ထက်မြက်
ပြင်းထန် သည်းမခံနိုင်သော အကျိုးရှိသည်၏
အဖြစ်။ မဟာဝိသ(ထေရီ၊ ၁၄။ ၂၅၁) ကြည့်။

ကဋကဏ္ဍ (ပု) [ကဋက+အာဟာရ]စပ်
သောအစာ အာဟာရ။ ဧဝံ ဗောဓိသတ္တမာ-
တာပိ .... ဥဏှသိတလောကိကတိတ္တကဋက-
ကဏ္ဍာရအဇ္ဈောဟရဏကာလေသု စ ဂစ္ဆဿ
ဒုက္ခံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ဒိ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၀။

ကဋကိဋက (ပု) [ကဋ+ကိဋ+က။ထောမ]
ခြင်ကောင်။ ကဋကိဋကာဒယော ဒုတ္တိ သ-
ကုလပ္ပဘေဒါ ကိမိယော နံ ဥပနိဿာယ
ဇီဝန္တိ။ အံ၊ ဌ၊ ၂။ ၃၄။

ကဋကုဒြယ (တိ) [ကဋက+ဥဒြယ]ပြင်းထန်
-ပူပန်-သော မကောင်းကျိုးကို ပွားစေ
တတ်သော။ အသပ္ပရိသသံသဂ္ဂေါ၊ ဒုက္ခန္တော
ကဋကုဒြယော။ ဇာ၊ ၂။ ၅၀။ ဇာ၊ ဌ၊ ၅။ ၂၅။

ကဋမိကာ (ထိ) [?]လုံ့ဆော် - ကူညီ-
ခြင်း။ ခုဇာ အာဟာရ ဘန္တေ နာဂသေန သဗ္ဗာ
သတိ အဘိဇာနန္တိ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ ဥဒါဟု ကဋမိ-
ကာဝ သတိ။ တိ။ မိလိန္ဒ။ ၈၃။ ကဋမိကာ-
ယပိ သတိ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ မိလိန္ဒ။ ၈၄။

ကဋဝိယ (?) [?] (၁) စားကြွင်း။ (၂) စား
ကြွင်းနှင့် တူသောအဘိဇ္ဈာ။ (၁) မာ ခေါ
တံ ဘိက္ခု အတ္တာနံ ကဋဝိယမကာသိ။ အံ၊
၁။ ၂၃။ ကဋဝိယန္တိ ဥစ္ဆိဋ္ဌံ။ အံ၊ ဌ၊ ၂။
၂၄။ (၂) ကိ န ခေါ ဘန္တေ ကဋဝိယံ....။
အဘိဇ္ဈာ ခေါ ဘိက္ခု ကဋဝိယံ။ အံ၊
၁။ ၂၄။

ကဋဝိယကဘ (တိ) [ကဋဝိယ+ကဘ] စား
ကြွင်းနှင့်တူသော အဘိဇ္ဈာကို ပြုတတ်သော။
ကဋဝိယကတော ဘိက္ခု၊ အာမဂန္ဓေ အဝဿု-
တော။ အံ၊ ၁။ ၂၃၊ ၂၄။ ကဋဝိယက-
တောတိ ဥစ္ဆိဋ္ဌကတော။ အံ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၄။

ကဋဝိယသုတ္တ (န) [ကဋဝိယ+သုတ္တ] ကဋ-
ဝိယသုတ်။ (မြတ်စွာဘုရားသည် ဗာရာဏသီ
ပြည်သို့ ဆမ်းခံဝင်တော်မူစဉ် နွားရောင်း
ဝယ်ရာ ဖြစ်သော ညောင်ကြတ်ပင်အနီး၌

ဈာန်မှကင်း၍ ကာမဂုဏ်ချမ်းသာကို သာ
ယာလျက်နေသော ရဟန်းတပါးကို မြင်တော်
မူ၍ အဘိဇ္ဈာကို စားကြွင်းနှင့်-ဗျာပါဒကို
စိမ်းသောအနံ့နှင့်-မိစ္ဆာဝိတက်ကို ယင်တို့
နှင့်-တူကြောင်း ဥပမာပြု၍ ဟောသော
သုတ်။) အင်္ဂုတ္တရနိကာယ်၊ တိကနိပါတ်၊ ၃-
ပဏ္ဏာသက။ ၃-ဝဂ်။ ၆-သုတ်။ အံ၊ ၁။ ၂၃-၄။

ကဋသေဟ (ပု) [ကဋ + သေဟ] မုန်ညှင်း။
“သာသပေါ တု သရိသပေါ၊ ကဋသေဟော
စ တန္တုဘော”တိ တိကဏ္ဍသေသော။ ဓာန်၊
ဋီ၊ ၄၅၀-၁။

ကဋုပဂ (တိ) [ကဋ+ဥပ+ဂမု+ကံ] ခါးသို့
ကပ်ရောက်သော တန်ဆာ၊ ခါးတန်ဆာ။
ကတံ နာမ သီသုပဂံ ဂီဝုပဂံ ဟတ္ထုပဂံ ပါဒု-
ပဂံ ကဋုပဂံ။ ဝိ၊ ၁။ ၃၄။ (-ဝိ၊ ၂။ ၄၅။
ကင်္ခါ၊ ၂၅။ ကင်္ခါ၊ ဌ၊ ၁၈။ ၄၈။)

ကဋုပိယ (တိ) [ကဋ+ဥပ+ဗု+ဏှ] ခါး
အရပ်၌ ကပ်ရောက်သော တန်ဆာ၊ ခါးတန်
ဆာ။ ကဋုပိယ (ဝိနိစ္ဆယ။ ၂၃)န္တိ ကဋုပု-
ဒေသောပဂံ။ ဝိနိစ္ဆယ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၁။

ကဋေရုဟ (ပု) ဂမုန်းပင်။ ကဋေရုဟာ စ ဝါသန္တိ၊
ယူထိကာ မဓုဂန္ဓယာ။ ဇာ၊ ၂။ ၃၄။ ကဋေ-
ရုဟာ စ ဝါသန္တိတိ ဣမေ စ ဒေ ပုပ္ဖဂစ္ဆာ။
ဇာ၊ ဌ၊ ၇။ ၃၄။

ကနိဿ (န) ရွှေဖြင့်ပြီးသောချည်၊ ရွှေချည်၊
ကနိဿမည်သော လျှော်ချည်။ သုဝဏ္ဏသုတ္တံ
ကိရ “ကနိဿ၊ ကသဋ္ဌ”န္တိ စ ဝုစ္စတိ။ ဝိမတိ၊
၂။ ၁၈။ ကနိဿ နာမ ဝါကဝိသေသောတိပိ
ဝဒန္တိ။ သီ၊ ဌ၊ ၁၈။ ၃၆။

ကနိဿ (န) [ကောသေယျ+ကနိဿ။ သီ၊ ဌ၊
၁၈။ ၃၆။] ပိုးချည် ရွှေချည်၊ ကနိဿ
မည်သော လျှော်ချည်။ ကနိဿ-ကြည့်။

ကနိဿိ (န) [ကနိဿိ + က] ရတနာတို့ဖြင့်
 ချုပ်အပ်သော ပိုးချည်တို့၏အကြား၌ ရွှေ
 ချည်တို့ကို သွင်း၍ ရက်လုပ် အပ်သော
 အခင်း၊ ရတနာတို့ဖြင့် ချုပ်အပ်သောပိုးချည်၊
 ကနိဿိ မည်သော လျှော်ချည်တို့ဖြင့် ရက်
 လုပ်အပ်သော အခင်း။ အာသန္နိ ပလ္လက္ခံ ....
 ကနိဿိ ကောသေယျံ။ ဝိ၊ ၄။ ၃၁၃။ ဒိ၊ ၁။ ၇။
 အံ၊ ၁။ ၁၈၂။ ကနိဿိန္တိ ရတနပရိသိဗ္ဗိတံ
 ကောသေယျကနိဿိမယံ ပစ္စတ္ထရဏံ။ ဝိ၊ ၄။
 ၃။ ၃၆၉။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၄၅၂။ ဒိ၊ ၄။ ၁။ ၈၃။
 အံ၊ ၄။ ၂။ ၁၇၁။ ကောသေယျကနိဿိမယန္တိ
 ကောသိယသုတ္တာနံ အန္တရာ သုဝဏ္ဏမယ-
 သုတ္တာနိ ပဝေသေတွာ ဝိတံ။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၁၈၄။
 ကောသေယျဉ္စ ကနိဿဉ္စ ကနိဿာနိ ဝိရူပေ-
 ကသေသဝသေန။ တေဟိ ပကတမတ္ထရဏံ
 ကနိဿိ။ တေဒေဝက္ကံဒေသေတုံ “ကောသေ-
 ယျကနိဿမယပစ္စတ္ထရဏ”န္တိ ဝုတ္တံ။ သီ၊ ၄။
 သစ်၊ ၁။ ၃၆၃။ ကောသိယသုတ္တကနိဿဝိ-
 ကေဟိ ပကတမတ္ထရဏံ ကနိဿိ နာမ.... ရတန-
 ပရိသိဗ္ဗိတန္တိ ဣဒံ ဒိန္နမိ ဝိသေသနံ။ ဓာနံ၊
 ၄။ ၃၁၅။

ကဋ္ဌ (န) [ကသ+တ။ ကသ+တ။ ကသ
 ဒိတ္တိယံ၊ ကသတေ အဂ္ဂိနာ ဒိပ္ပတေတိ ကဋ္ဌ၊
 တော၊ တဿ ဌော၊ ရသော စ၊ ကသ ဂမနေ
 ဝါ၊ တော၊ ကဋ္ဌ။ ဓာနံ၊ ၄။ ၅၄၈။ ကသတိ
 ယာတိ ဝိနာသန္တိ ကဋ္ဌ။ မောဂ်၊ ၇။ ၅၅။] (၁)
 သစ်။ (က) ထင်း။ (ခ) သစ်ကိုင်းခြောက်။
 (ဂ) သစ်ကိုင်းစို။ (ဃ) တုတ်ချောင်း၊
 တုတ်တံ။ (င) တုတ်စွန်း၊ တုတ်ဖျား။ (စ)
 ကနုတ်၊ ကျင်ကြီးသုတ်သောတုတ်။ (ဆ)
 ထင်းကုလားတုံး။ (ဇ) ပွတ်ခုံ၊ ပွတ်ကျည်။
 (ဈ) ထွန်ယက်ခြင်း။ (တိ) (၃) ဆင်းရဲသော။
 (၄) ရှုပ်ထွေးခက်ခဲသော။ (၅) ထွန်ယက်
 အပ်သော။ (၆) ထင်းနှင့်တူသည်၏ အဖြစ်
 သို့ရောက်စေတတ်သော အဆိပ်။

(၁) သစ်။ သေယျထာပိ အာဝုသော
 ကဋ္ဌဉ္စပဋိစ္စ ဝလိဉ္စပဋိစ္စ မတ္တိကဉ္စပဋိစ္စ တိဏဉ္စ
 ပဋိစ္စ အာကာသော ပရိဝါရိတော အဂါ-
 ရန္တေဝ သင်္ခဂစ္ဆတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၂၈။ (က)
 ထင်း။ အနာပုစ္ဆမ္ပိ ကဋ္ဌံ ပက္ခိပတိ(မဟာနိ။
 ၁၇၆)တိ အနာပုစ္ဆိတွာ အနပလောကေတွာ
 အဂ္ဂိမိ ဒါရုံ ခိပတိ။ မဟာနိ၊ ၄။ ၂၉၄။

(ခ) သစ်ကိုင်းခြောက်။ မောရော ဝါ
 ကဋ္ဌံ ပါတေတိ။ မ၊ ၁။ ၂၅။ (-ဇာ၊ ၁။ ၁၇။)
 မောရော ဝါ ကဋ္ဌံ ပါတေတိတိ မောရော ဝါ
 သုက္ခကဋ္ဌံ ရုက္ခတော စာလေတွာ ပါတေတိ။
 မ၊ ၄။ ၁။ ၁၂၄။ (-ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၃၄၄။) (ဂ)
 သစ်ကိုင်းစို။ ဝရုဏကဋ္ဌဘဉ္စော၊ သ ပစ္ဆာ
 မနုတပုတိ။ ဇာ၊ ၁။ ၁၇။

(ဃ) တုတ်ချောင်း၊ တုတ်တံ။ ကဋ္ဌေန
 ပထဝိ ဝိလိခတိ။ ဇာ၊ ၂။ ၁၂၁။ (င) တုတ်
 စွန်း၊ တုတ်ဖျား။ သေယျထာပိ ဘိက္ခဝေ
 ဒုဋ္ဌာရုက္ခော ကဋ္ဌေန ဝါ ကဋ္ဌလာယ ဝါ သနိ-
 တော ဘိယျောသော မတ္တာယ အာသဝံ
 ဒေတိ။ အံ၊ ၁။ ၁၂၂။ (-ဇာ၊ ၂။ ၁၁၃။)
 ကဋ္ဌေနာတိ ဒဏ္ဍကကောဋိယာ။ အံ၊ ၄။ ၂။
 ၉၂။

(စ) ကနုတ်၊ ကျင်ကြီးသုတ်သောတုတ်။
 န ဖရသေန ကဋ္ဌေန အဝလေခိတဗ္ဗံ။ န အဝ-
 လေနေကဋ္ဌံ ဝစ္စကူပမ္ပိ ပါတေတဗ္ဗံ။ ဝိ၊ ၄။
 ၃၉၂။ ကူပေ ကဋ္ဌံ န ပါတေယျ။ ခုဒ္ဒသိက္ခာ။
 ၁၅၉။ ကဋ္ဌန္တိ အဝလေနေကဋ္ဌံ။ ခုဒ္ဒသိက္ခာ၊
 ၄။ သစ်။ ၃၃၃။

(ဆ) ထင်းကုလားတုံး။ ဆဝါလာတံ
 ယထာ ကဋ္ဌံ၊ န ကုစိ ကိစ္စကာရကံ။ နေဝ
 ဂါမေ အရညေ ဝါ၊ န ဟိ တံ ကဋ္ဌသမ္ပတံ။
 အပ၊ ၁။ ၇၄။

(ဇ) ပွတ်ခုံ၊ ပွတ်ကျည်။ ဒိန္နံ ကဋ္ဌာန-
 (သံ၊ ၃။ ၁၈၇)န္တိ ဒိန္နံ အရဏိနံ။ သံ၊ ၄။ ၃။

၂၇၃။ ဒိန္ဒ အရဏိနန္တိ အရေတ္တရာရဏိနံ။
သံ၊ဋီ၊၂။၄၉၇။

(၂) ထွန်ယက်ခြင်း။ နဂ်လကဋကရဏန္တိ
နဂ်လေန ကသိကရဏံ၊ အရဏာ ကဋ
ခေတ္တဋ္ဌာနန္တိ အတ္ထော။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၃၄။
နဂ်လေန ကဋ ကသိတံ နဂ်လကဋ၊ တံ ကရိ-
ယတိတ္ထောတိ နဂ်လကဋကရဏန္တိ အာဟ
“အရဏာ ကဋ ခေတ္တဋ္ဌာန”န္တိ။ သံ၊ဋီ၊၂။
၄၆၉-၇၀။ (တိ) (၃) ဆင်းရဲသော။ (၄)
ရှုပ်ထွေးခက်ခဲသော။ (၅) ထွန်ယက်အပ်
သော။ ကဋ ခါရုမ္ပိ၊ တံ ကိစ္ဆေ၊ ဂဟနေ
ကသိတေ တိသု။ ဓာန်။၁၀၄၀။ (၆) ထင်း
နှင့်တူသည်အဖြစ်သို့ ရောက်စေတတ်သော
အဆိပ်။ ကဋမုခံ (က) (ခ) ကြည့်။

ကဋက (ပ) ကဋကမည်သောနတ်။ ခေမိယာ
တုသိတာယာမာ၊ကဋကာ စ ယသသိနော။
ဒီ၊၂။၂၀၉။ ခေမိယာ၊ ကဋကာဒယော စ
ပဉ္စာပိ သဒေဝကာယာ တာဝတိံသကာယိ-
ကာတိ ဝဒန္တိ။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၂၄၃။

ကဋက (ပ) [ကဋ+က] (ခ) ဝါးပင်။ (၂)
(ပျဉ်ချပ်မှတစ်ပါး ထိုင်လောက်သော) သစ်
တုံး။ (ခ) ဖလာနိ ကဋကဿေဝ၊ အတ္တဃာ-
တာယ ဖလ္လတိ။ ဓမ္မ၊၃။ တဿ တံ
ပဋိက္ခောသနံ သာ စ ပါပိကာ ဒိဋ္ဌိ ဝေဠု-
သခါတဿ ကဋကဿ ဖလာနိ ဝိယ ဟောတိ။
ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၀။ (၂) ကဋကန္တိ နိသီဒန-
ယောဂျ ဖလကတော အညံ ခါရုက္ခန္တိ။ သီ၊ဋီ၊
သစ်၊၁။၂၁၂။ (အဋ္ဌကထာ၌ ကဋဟု ရှိ၏။)

ကဋကတင်္ဂါရ (ပ) [ကဋ + ကတ + အင်္ဂါရ]
ထင်းဖြင့် ပြုအပ်သော မီးကျီး၊ ထင်းမီးကျီး။
တမေနံ ဘိက္ခဝေ လုဒ္ဒေါ ဝိဇ္ဇိတော တဿိ-
ယေဝ ကဋကတင်္ဂါရေ အဝဿဇေတွာ ယေန
ကာမံ ပက္ကမတိ။ သံ၊၃။၁၂၉။

ကဋကပဝန (န) [ကဋက+ပဝန] ထင်းတော၊
သစ်တော။ ဝေဠုဟိ ပရိက္ခိတ္တံ အဟောသိ။

န ပန ကေဝလ ကဋကပဝနမေဝ။ မ၊ဋီ၊၂။
၁၀၈။

ကဋကမ္ပ (န) [ကဋ+ကမ္ပ] သစ်ဖြင့်ပြုအပ်သော
အမှု၊ လက်သမားအလုပ်။ အစီရကာရိတံ
ဟောတိတိ ကဋကမ္ပသိလာကမ္ပစိတ္တကမ္ပာဒိ-
ဝသေန သုသဇ္ဇိတံ ဒေဝဝိမာနံ ဝိယ အရဏာ
နိဋ္ဌာပိတံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၂။ (- အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။
၃၂၅။) ထမ္ဘာဒိကဋကမ္ပန္တိ ဝေဒိတပွဲ။ ဝဇီရ။
၁၂၀။ (- သာရတ္ထ၊၂။၁၁၇။ ဝိမတိ၊၁။
၁၆၅။)

ကဋကလာပ (ပ) [ကဋ+ကလာပ] ထင်းတို့၏
အပေါင်းအစု၊ ထင်းစီး။ ကဋကလာပေ
ဗန္ဓိတွာ ခိပမာနာ ဝါလိကံ အာလုဇေတွာ။
သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၂။

ကဋကလိ (ဋ္ဌိ) ဂ်ရူပမ (တိ) [ကဋကလိ(ဋ္ဌိ)ဂ်ရ+
ဥပမာ] ထင်းတုံး၊ ထင်းဖွဲ့လျှင် နှိုင်းယှဉ်
ကြောင်း ဥပမာရှိသော။ အစေတနော
ကဋကလိ(ဋ္ဌိ)ဂ်ရူပမော။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ၊၄၀။
(- ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ၊၂၁၈။ သာရတ္ထ၊၂။၂၇၃။
ဒီ၊ဋီ၊၁။၂၂၁။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၃၇။မ၊ဋီ၊၃။၅၃။
သံ၊ဋီ၊၂။၂၆၇။)

ကဋခဏ္ဍ (ပု၊န) [ကဋ+ခဏ္ဍ] ထင်းတုံး၊ ထင်း
ပိုင်၊ ထင်းပြတ်။ တတော “မာ စိရံ နိဒ္ဒါယိ-
မှာ”တိ သရီရဒရထဝိနောဒနတ္ထံ နိပဇ္ဇန္တာ
ကဋခဏ္ဍ ဥပဟိတော နိပဇ္ဇန္တိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁၂။
(- အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၁။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၄။ သာရတ္ထ၊၃။
၉၁။)

ကဋဂ္ဂိ (ပ) [ကဋ + အဂ္ဂိ] ထင်းမှဖြစ်သော -
ထင်းကို စွဲ၍ တောက်လောင်သော - ထင်း
ဟူသော မီးစာရှိသော - မီး၊ ထင်းမီး။
ရာဂဂ္ဂိ....ကဋဂ္ဂိ။ ဣမေ ခေါ ဘိက္ခဝေ သတ္တ
အဂ္ဂိတိ။ အံ၊၂။၄၂၈။ (- အဘိ၊ဝိ၊ဂဗ္ဗ။ မ၊
ဋ္ဌ၊၁။၃၂။ နေတ္ထိဝိ၊၁၂၃။) ကဋတော
နိဗ္ဗတ္တော ပါကတိကောဝ အဂ္ဂိ ကဋဂ္ဂိ နာမ။
အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၆၆။ ဗာဟိရတေဇောဓာတုနိဒ္ဒေ-

သေ ကဋ္ဌံ ပဋိစ္စံ ပဇ္ဇလိတော ကဋ္ဌပါဒါနော
အဂ္ဂိ ကဋ္ဌဂ္ဂိ နာမ။ အဘိဋ္ဌာ ၂။ ၆၆။

ကဋ္ဌင်္ဂရက္ခ (ပု) [ကဋ္ဌ + အင်္ဂ + ရက္ခ] ထင်းအစု
သာ ဖြစ်သော သစ်ပင်။ အစာရိ ဝတာယံ
ဝိတုဒံ ဝနာနိ၊ ကဋ္ဌင်္ဂရက္ခေသု အသာရကေ-
သု။ ဇာ၊ ၁။ ၅၆။ ဓမ္မာဋ္ဌာ၊ ၁။ ၉၃။ ကဋ္ဌင်္ဂရက္ခေ-
သုတိ ဝနကဋ္ဌကောဋ္ဌာသေသု ရက္ခေသု။ ဇာ၊
၅။ ၂။ ၁၄၉။

ကဋ္ဌဇန္တိ (ထိ) အညွန့်မှထွက်သော အစေး။
တကံ ကဋ္ဌဇန္တိ အဂ္ဂိကေဋ္ဌိနိ။ ဝဇီရ။ ၃၂၀။

ကဋ္ဌတာလ(ဋ္ဌ) (န) [ကဋ္ဌ + တာလ] (၁)
သစ်သားဖြင့်ပြီးသော (တီးခတ်စရာ) တူရိ-
ယာ (ဝါးလက်ခုပ် စသည်)။ (၂) သစ်သား
ဖြင့် - ပြုအပ် - ပြုထား - သော သံကောက်၊
သစ်သားသော။ (၁) ကံသတာလ (၁)
(က) ကြည့်။ (၂) တိဏိ တာဋ္ဌာနိ လောဟ-
တာဋ္ဌံ ကဋ္ဌတာဋ္ဌံ ဝိသာဏတာဋ္ဌန္တိ။ ဝိ၊ ၄။
၂၉၂။ တိဏိ တာဋ္ဌာနိတိ တိဿော ကုဉ္ဇိ-
ကာယော။ ဝိ၊ ၄။ ၇၉။

ကဋ္ဌတုမ္မ (ပု၊ န) [ကဋ္ဌ + တုမ္မ] သစ်သားဖြင့် -
ပြီးသော - ပြုလုပ်ထားသော - ခွက်၊ သစ်
သားခွက်၊ သစ်သားဗူး၊ သစ်ကျည်။ အနု-
ဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ တိဏိ တုမ္မာနိ လောဟတုမ္မံ
ကဋ္ဌတုမ္မံ ဖလတုမ္မန္တိ။ ဝိ၊ ၃။ ၂၉၇။ (- ဝိ၊
၄။ ၃။ ၃၀၅။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၄၆၃။ တုမ္မ-လည်း
ကြည့်။

ကဋ္ဌတ္ထ (န) [ကဋ္ဌ + အတ္ထ] သစ် - ထင်း - ဖြင့် -
ပြုအပ်သောကိစ္စ၊ သစ် - ထင်း - ကိစ္စ။ သေ-
ယျထာပိ ဘိက္ခဝေ ဆဝါလာတံ ဥဘတော
ပဒိတ္တံ မဇ္ဈေ ဂူထဂတံ နေဝ ဂါမေ ကဋ္ဌတ္ထံ
ဖရတိ။ နာရဗေည ကဋ္ဌတ္ထံ ဖရတိ။ သံ၊ ၂။ ၇၇။
အံ၊ ၁။ ၄၀၈။ ဣတိဝုတ်။ ၂၅၅။ (- သံ၊ ၂။
၇၇၈။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၃၂၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂၉၁။ ဣတိ-
ဝုတ်၊ ၄။ ၂၇၉။) ကဋ္ဌတ္ထန္တိ ကဋ္ဌေန ကတ္တဗ္ဗ-

ကိစ္စံ။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၂၄၀။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၃၂၀။ ကဋ္ဌ-
တ္ထန္တိ ဒါရုကိစ္စံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၄။ ၁။ ၃၅၆။

ကဋ္ဌတ္ထရ (ပု၊ န) [ကဋ္ဌ + အတ္ထရ] သစ်သား
အခင်း။ လောကဇေဋ္ဌဿ ဗုဒ္ဓဿ သန္တရံ
တိဏပဏ္ဏာဒိသန္တရံ ကဋ္ဌတ္ထရံ ပညာပေတွာ
နိဋ္ဌာပေတွာ ပုပ္ပါသနံ ပုပ္ဖမယံ အာသနံ အဟံ
အဒါသိ။ အပါဠာ၊ ၂။ ၂၇။ (- စရိယာ၊ ၄။
၂၁၉။)

ကဋ္ဌတ္ထရက (ပု) [ကဋ္ဌ + အတ္ထရက] သစ်သား
ဖြင့် - ပြီးသော - ပြုလုပ်အပ်သော - အခင်း၊
သစ်သားအခင်း၊ ပျဉ်အခင်း။ ဩဟာရိတ-
ကေသမဿနာ ကာသာယနိဝတ္ထေန ကဋ္ဌတ္ထ-
ရကေ ဝါ ဗိဒလမဉ္ဇကေ ဝါ နိပဋိတွာ ပိဏ္ဏာယ
စရန္တေန ဝိဟရိတဗ္ဗံ။ ဓမ္မာဋ္ဌာ၊ ၁။ ၈၇။

ကဋ္ဌတ္ထရဏ (န) [ကဋ္ဌ + အတ္ထရဏ] သစ်သား
ဖြင့် - ပြီးသော - ပြုလုပ်အပ်သော - အခင်း၊
သစ်သားအခင်း၊ ပျဉ်အခင်း။ ဒွါရိယောဇေ-
တွာ ကဋ္ဌတ္ထရဏံ ကတွာ ကရိဿတိ န ခေါ
ပရိဘောဂံ၊ ဒိ၊ ၄။ ၂။ ၂၂၄။ (- စရိယာ၊
၄။ ၄၁။ ဇာ၊ ၄။ ၄။ ၄၉၃။ ဇာ၊ ၄။ ၅။ ၂၀၇။
ဇာ၊ ၄။ ၆။ ၂၅။ ဇာ၊ ၄။ ၇။ ၂။) ကဋ္ဌတ္ထရဏန္တိ
ကဋ္ဌမယံ အတ္ထရဏံ၊ ဒါရုဖလကန္တိ အတ္ထော။
ဒိ၊ ၄။ ၂။ ၂၀၁။

ကဋ္ဌတ္ထရမဉ္ဇက (ပု) [ကဋ္ဌ + အတ္ထရ + မဉ္ဇက] ပျဉ်
ဖြင့်ခင်းအပ်သောညောင်စောင်း၊ ပျဉ်အခင်း
ရှိသော ညောင်စောင်း။ သစေ ခေတ္တကုဋိယံ
ကဋ္ဌတ္ထရမဉ္ဇကာဒိနံ အတ္တာယ ဥပနေတုံ
သက္ကာ။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၂၇၈။ ဣတိဝုတ်၊ ၄။ ၂၇၉။

ကဋ္ဌတ္ထရိကာ (ထိ) [ကဋ္ဌ + အတ္ထရိကာ] ပျဉ်
အခင်း။ ပဏ္ဏသာလံ ပဝိသိတွာ ဗိဒလမဉ္ဇက-
ပဿေ ကဋ္ဌတ္ထရိကာယ နိပန္နော သရိရံ ဥတုံ
ဂါဟာပေတွာ။ အဘိ၊ ၄။ ၁။ ၄၀။ အပါဠာ၊ ၁။ ၂။
ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၁၂။ (- ဇာ၊ ၄။ ၄။ ၃၂၉။ ဇာ၊ ၄။ ၅။
၂၉၉။)

ကဋ္ဌဒ္ဒယ (န) [ကဋ္ဌ+ဒ္ဒယ] သစ်သားနှစ်ခုတို့၏ အပေါင်း၊ သစ်သားနှစ်ခု။ ကဋ္ဌဒ္ဒယာဒိ ဝိယ ကေဒေသေန ကေပသေန အနုလ္လိယမာ- နောယိ ရူပေန သဟ ဖဿသာမညံ အနုလ္လိယ- မာနံ သသိဋ္ဌနမေဝ။ မူလဒ္ဓါ၁။၈၆။

ကဋ္ဌနဂရ (ထိန) [ကဋ္ဌ+နဂရ] ကဋ္ဌနဂရ (ရွာ အမည်)။ အန္တရာမဂ္ဂေ အဋ္ဌဝိယံ ကဋ္ဌနဂရံ နာမ ထေရေန ဥပနိဿာယ ဝုဋ္ဌပုဗ္ဗံ ဂါမံ သမ္ပာပုဏိ။ ဓမ္မာဋ္ဌါ၁။၁၀။

ကဋ္ဌန္တရ (န) [ကဋ္ဌ + အန္တရ] သစ်သားတို့၏ အကြား၊ သစ်သားကြား၊ ထင်းတုံးကြား။ အယဉ္စိ အဟိ နာမ သဇာတိယံ ဌိတော ကဋ္ဌန္တရံ ဝါ ရုက္ခန္တရံ ဝါ နိဿာယ။ ဒီ၊ဋ္ဌါ၁။ ၁၉၈။ မ၊ဋ္ဌါ၁။၁၀၁။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌါ၂။၂၇၈။ (-ပေတ၊ဋ္ဌါ၂။၅၈။)

ကဋ္ဌပါတ (ပု) [ကဋ္ဌ + ပါတ] သစ်သား၏ကျ ခြင်း။ သမာပတ္တိတော ဝုဋ္ဌိတမတ္တဿ ကဋ္ဌ- ပါတေန ဝါ ကဋ္ဌလပါတေန ဝါ ဆိန္နသေ- ဝါလော ဝိယ ဥဒကံ ပုန သရီရံ ဝေဒနာ အဇ္ဈောတ္ထရတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌါ၂။၁၃၇။ သံ၊ဋ္ဌါ၁။ ၂၃၆။

ကဋ္ဌပါဒကသင်္ဂဟ (ပု) [ကဋ္ဌ+ပါဒက+သင်္ဂဟ] သစ်သား ခြေနှင့် ဟူသော ရေတွက်ခြင်း။ တိဏပါဒက မုဉ္ဇပါဒက ပဗ္ဗဇပါဒကဒယော ပန ကဋ္ဌပါဒကသင်္ဂဟမေဝ ဂစ္ဆန္တိ။ ဝိ၊ဋ္ဌါ၁။ ၁၈၃။

ကဋ္ဌပါဒကာ (ထိ) [ကဋ္ဌ+ပါဒကာ] သစ်သား ခြေနှင့်။ တေန ခေါ ပန သမယေန ဆဗ္ဗဂ္ဂိ- ယာ ဘိက္ခု ဘဂဝတာ ကဋ္ဌပါဒကာ ပဋိက္ခိတ္တာတိ တာလတရုဏေ ဆေဒါပေတွာ တာလတပ္ပပါဒကာယော ဓာရေန္တိ။ ဝိ၊ဋ္ဌါ၂။ ၂၇၇။ (-ဝိ၊ဋ္ဌါ၁။၁၈၃။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၄၅၅။ ဓမ္မာဋ္ဌါ၂။၂၁၁။)

ကဋ္ဌပါသာဏာဒိမိဿ (တိ) [ကဋ္ဌ+ပါသာဏ+ အာဒိ+မိဿ] သစ်သား၊ကျောက် စသည်တို့

နှင့် ရောနှောသော။ သဗ္ဗမတ္တိကာမယ- ဘာဝံ ပန မောစေတွာ ကဋ္ဌပါသာဏာဒိ- မိဿံ ကတွာ ပရိဘုဉ္ဇတိ အနာပတ္တိ။ ဝဇီရ။ ၁၂၁။

ကဋ္ဌပုဉ္ဇ (ပု) [ကဋ္ဌ+ပုဉ္ဇ] ထင်းပုံ။ သေယျထာပိ အာနန္တ အင်္ဂါရာနိ သိတာနိ နိဗ္ဗုတာနိ သုက္ကေ တိဏပုဉ္ဇေ ဝါ ကဋ္ဌပုဉ္ဇေ ဝါ နိက္ခိတ္တာနိ။ အံ၊၂။၃၅၇။ (-အဘိ၊ဋ္ဌါ၁။၅၂။)

ကဋ္ဌဖာလက (တိ) [ကဋ္ဌ+ဖာလ+ဏ္ဍ] ထင်းခွဲ သော၊သူ။ ကဋ္ဌဖာလကကေသောဟာရကာ- ဒီဟိပိ အယမတ္ထော ဒီပေတဗ္ဗော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။ ၄၃။

ကဋ္ဌဖာလန (န) [ကဋ္ဌ+ဖာလန] ထင်းခွဲ ခြင်း။ အဿမံ ပဝိသိတွာ ဇဋ္ဌိလေ ကဋ္ဌဖာလ- နုဒ္ဓနသမ္ပာဒနာဒိနာ ဒါနူပကရဏံ သဇ္ဇေန္တေ ဒိသ္မာ။ ထေရ၊ဋ္ဌါ၂။၃၀၅။

ကဋ္ဌမဉ္ဇ (ပု) [ကဋ္ဌ+မဉ္ဇ] သစ်သား ညောင် စောင်း။ ကဋ္ဌမဉ္ဇံ ပညာပေတွာ အဇီနဉ္ဇ အပတ္တရိ။ အပ၊၂။၄။

ကဋ္ဌမယ (တိ) [ကဋ္ဌ+မယ] (က) သစ်သား ဖြင့်-ပြီး-ပြုလုပ်ထား-သော (သစ်သား ချောင်း)။ (ခ) ဝါး၊ သစ်သား စသည်ဖြင့် ပြုလုပ်ထားသော (မြား)။ (က) ဇတုမဋ္ဌကံ နာမ ဇတုမယံ ကဋ္ဌမယံ ပိဋ္ဌမယံ မတ္တိကာ- မယံ။ ဝိ၊၂။၃၄၃။ (-ဝိ၊၄။၂၅၂။ ဣတိဝုတ်၊ ဋ္ဌ။၂၃၄။ ဇာ၊ဋ္ဌါ၁။၃၀၈။ ဇာ၊ဋ္ဌါ၅။၄၆၉။ ဇာ၊ဋ္ဌါ၇။၁၈၂။ ဒီ၊ဋ္ဌါ၂။၂၀၁။ သံ၊ဋ္ဌါ၂။ ၃၄၇။) (ခ) သလ္လဝိဒ္ဓေါဝ ရူပတိတိ ယထာ အယောမယေန ဝါ သလ္လေန ဝိဒ္ဓေါ၊ အဋ္ဌိ- မယေန ဝါ သလ္လေန၊ ဒန္တမယေန ဝါ သလ္လေန၊ ဝိသာဏမယေန ဝါ သလ္လေန၊ ကဋ္ဌမယေန ဝါ သလ္လေန။ မဟာနိ၊၄။ ကဋ္ဌမယေနာတိ ဝေဠုကဋ္ဌာဒိနာ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၂၄။

ကဋ္ဌမုခ (တိ) [ကဋ္ဌ+မုခ] (က) ထင်းခြောက် နှင့် တူသည်၏အဖြစ်သို့ ရောက်စေတတ်သော အဆိပ်ရှိသော၊ ကိုက်ခြင်းစသည်ဖြင့် ထင်း နှင့်တူသည်၏အဖြစ်ကို ပြုတတ်သော၊ ကဋ္ဌမုခ မြေ။ (ခ) ထင်းနှင့်တူသည်၏ အဖြစ်သို့ ရောက်စေတတ်သော အဆိပ် ခံတွင်း၌ ရှိ သော၊ ကဋ္ဌမုခမြေ။ (က) (ခ) တတ္ထ စက္ကာရော အာသိဝိသာတိ ကဋ္ဌမုခေါ ပုတိ- မုခေါ အဂ္ဂိမုခေါ သတ္တမုခေါတိ ဣမေ စက္ကာရော။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၅၂။ (- ၅၃၊၅၉။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၃၆၄။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၇၈။ မူလ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄၁။) (က) မဉ္ဇုဋ္ဌေသု မဉ္ဇုသမညာ ဝိယ မုခဋ္ဌံ ဝိသံ “မုခ”န္တိ အဓိပ္ပေတံ။ သုက္ခကဋ္ဌသဒိသဘာဝါပါဒန- တော ကဋ္ဌန္တိ ဝုစ္စတိတိ ကဋ္ဌံ မုခံ တေဿာတိ ကဋ္ဌမုခေါ၊ ဒံသနာဒိနာ ကဋ္ဌသဒိသဘာဝ- ကရော သပ္ပေ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၂၄။ (-အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၁၁) (ခ) အထ ဝါ ကဋ္ဌသဒိသဘာဝါ- ပါဒနတော ကဋ္ဌံ ဝိသံ ဝါ မုခေ တေဿာတိ ကဋ္ဌမုခေါ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၂၄။

ကဋ္ဌမုခ (တိ) [ကဋ္ဌမုခ+မုခ+ဂတ။ မုခဂတ- ကျေ။] ကဋ္ဌမုခမြေ၏ ခံတွင်းသို့ ကျရောက် သော၊ ကဋ္ဌမုခမြေ အကိုက်ခံရသော၊သူ။ ပထဝီဓာတုပုကောပေန ဟောတိ ကဋ္ဌမုခေ သော။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၅၂။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၃၆၄။ ယထာ ကဋ္ဌမုခေန သပ္ပေန ဒဋ္ဌော ပတ္တဒ္ဓေါ ဟောတိ၊ ဧဝံ ပထဝီဓာတုပု- ကောပေန သော ကာယော ကဋ္ဌမုခေ ဟောတိ၊ ကဋ္ဌမုခဂတော ဝိယ ပတ္တဒ္ဓေါ ဟောတိတိ အတ္ထော။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၂၆-၇။ ယထာ ကဋ္ဌမုခသပ္ပေန ဒဋ္ဌော ပတ္တဒ္ဓေါ ဟောတိ၊ ဧဝံ.... ကဋ္ဌမုခမုခဂတော ဝိယ ပတ္တဒ္ဓေါ ဟောတိတိ အတ္ထော။ မူလ- ဋ္ဌ၊၁။၁၄၁။ (ယင်း ကဋ္ဌမုခမြေ အကိုက်ခံရ သူ၏ကိုယ်သည် တောင့်တင်း ကြမ်းတမ်း

ခက်မာသကဲ့သို့ ပထဝီဓာတ်ပျက်သူ၏ ကိုယ် လည်း တောင့်တင်းကြမ်းတမ်းခက်မာ၏။)

ကဋ္ဌမုခဂတ (တိ) [ကဋ္ဌမုခ+မုခ+ဂတ။ မုခ-တ ပုဒ်ကျေ။] ကဋ္ဌမုခမြေ၏ ခံတွင်းသို့ ကျရောက် သော၊ ကဋ္ဌမုခမြေ အကိုက်ခံရသော၊သူ။ ကဋ္ဌမုခ-ကြည့်။

ကဋ္ဌမုခမုခဂတ (တိ) [ကဋ္ဌမုခ+မုခ+ဂတ] ကဋ္ဌမုခမြေ၏ ခံတွင်းသို့ ကျရောက်သော၊ ကဋ္ဌမုခမြေအကိုက်ခံရသော၊သူ။ ကဋ္ဌမုခ- ကြည့်။

ကဋ္ဌမုခသပ္ပ (ပု) [ကဋ္ဌမုခ+သပ္ပ] ကဋ္ဌမုခမြေ။ ကဋ္ဌမုခ-ကြည့်။

ကဋ္ဌရာသိ (ပု) [ကဋ္ဌ+ရာသိ] ထင်းစု၊ ထင်းပုံ။ ကဋ္ဌသန္တိစယသန္တာပ-ကြည့်။

ကဋ္ဌရာသိဌာန (န) [ကဋ္ဌရာသိ+ဌာန] ထင်း တို့၏ စုပုံရာအရပ်။ ကဋ္ဌသန္တိစယသန္တာပ- ကြည့်။

ကဋ္ဌရူပ (န) [ကဋ္ဌ+ရူပ] သစ်သားရုပ်။ ဒါရုဓိ- တလိကဝတ္ထုမှ ဒါရုဓိတလိကာ နာမ ကဋ္ဌရူပ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄၁။ ဣတ္ထိသဏ္ဌာနေန ကတံ ကဋ္ဌ- ရူပမ္ပိ ဒန္တရူပမ္ပိ၊ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂၉။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။ ၂။(-မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၀၇-၈။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၂၁။)

ကဋ္ဌရူပက (န) [ကဋ္ဌရူပ+က] သစ်သားရုပ်။ ကဋ္ဌရူပကာနိ တသ္မိံ ဓာတုဂဗ္ဘေ ဖလိက- ဝဏ္ဏခရေ ဂါဟေတွာ ဝါတသဒိသေန ဝေဂေန အနုပရိယာယန္တိ ယန္တိ ယောဇေတွာ။ ဒိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၂၀၅။ (-ဇ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀၅။ ဒိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၉၂။)

ကဋ္ဌဝါဟ (ပု) [ကဋ္ဌ+ဝါဟ] ထင်းလှည်း၊ ထင်း လှည်းတစ်စီးတိုက်။ သေယျထာပိ ဘိက္ခဝေ ဒသန္တံ ဝါ ကဋ္ဌဝါဟာနံ ဝိသာယ ဝါ ကဋ္ဌဝါ- ဟာနံ တိ သာယဝါ ကဋ္ဌဝါဟာနံ....မဟာ- အဂ္ဂိက္ခန္ဓောဇာလေယျ။ သံ၊၁။၃၁၂။ (-သံ၊ ဋ္ဌ၊၂။၇၆။)

ကဋ္ဌဝါဟန (ပု၊န) [ကဋ္ဌ+ဝါဟန] (ပု) (၁)
 ကဋ္ဌဝါဟန မည်သောမင်း။ (န) (၂) သစ်
 သားဖြင့်-ပြီးသော-ထွင်းထုပြုလုပ်သော-
 (အတွင်း၌ စက်ယန္တရား တပ်ဆင်ထား
 သော) ယာဉ်။ (၃) ကဋ္ဌဝါဟနဇာတ်။
 (ပု) (၁) ကဿပဘဂဝတော ကာလေ
 ကဋ္ဌဝါဟနဿ နာမ ရညော အမစ္စော
 ဟုတော နိဗ္ဗုတော။ အပါဠာ ၂။ ၆၀။ (-ထေရ၊
 ဌာ ၁။ ၄၂၀။) (န) (၂) ဤဒိသာနိ ကဋ္ဌ-
 ဝါဟနာနိ ကတာ သက္ကာ သကလဗေဗ္ဗဒိပေ
 ရဇ္ဇံ ဂဟေတံ။ သုတ္တနိဌာ ၂။ ၂၉၁။ (-အံ၊
 ဌာ ၁။ ၁၉၁။) ကဋ္ဌသကုဏ-လည်း ကြည့်။
 (၃) တဏှုလံ ဒေဝဓမ္မဉ္စ၊ ကဋ္ဌဝါဟနဂါမဏိ။
 ဇာဠာ ၁။ ၁၅၉။

ကဋ္ဌဝါဟနဇာတက (န) [ကဋ္ဌဝါဟန+ဇာတက]
 ဘုရားရှင် ဇေတဝန်ကျောင်း၌နေတော်မူစဉ်
 ဝါသဘဓတ္တိယာ မင်းသို့ကိုအကြောင်းပြု၍
 ဟောသောဇာတ်၊ ကဋ္ဌဝါဟနဇာတ်။ (ကဋ္ဌ-
 ဟာရိဇာတ်ဟူ၍လည်း ခေါ်သည်။) ဇာတ-
 ကပါဠာ ၁-နိပါတ်၊ ၁-ဝဂ်။ ၇-ဇာတ် (က-မူ
 ကဲ့)။ ကဋ္ဌဝါဟနဇာတကံ ကထေသိ။ ဇာဠာ
 ၄။ ၁၅၀-၁။

ကဋ္ဌဝါဟနနဂရ (ထိ၊န) [ကဋ္ဌဝါဟန + နဂရ]
 ကဋ္ဌဝါဟန မင်းသည် သိမ်းပိုက်အပ်သောမြို့၊
 ကဋ္ဌဝါဟနမြို့။ တမ္ပိ နဂရံ တေန ဂဟိတတ္တာ
 ကဋ္ဌဝါဟနနဂရန္တေ နာမံ လဘိ။ သုတ္တနိ၊
 ဌာ ၂။ ၂၉၁။ ကဋ္ဌဝါဟနနဂရေ (အံ၊ဌာ ၁။
 ၂၅၆)တိ ကဋ္ဌဝါဟနေန ဂဟိတတ္တာ ဧဝံ
 လဒ္ဓနာမကေ နဂရေ။ အံ၊ဌာ ၁။ ၁၉၀။

ကဋ္ဌဝါဟနရဋ္ဌ (န) [ကဋ္ဌဝါဟန+ရဋ္ဌ] ကဋ္ဌဝါ-
 ဟနတိုင်းပြည်။ ဘာဂိနေယျော ပရိဘောဂ-
 ဓာတု ဂဟေတာ ကဋ္ဌဝါဟနရဋ္ဌဘိမုခေါ
 ပက္ကာမိ။ သုတ္တနိဌာ ၂။ ၂၉၄။

ကဋ္ဌဝါဟနရာဇ (ပု) [ကဋ္ဌဝါဟန + ရာဇ]
 ကဋ္ဌဝါဟနမင်း။ အပရဘာဂေ ဝယပ္ပတ္တော
 ကဋ္ဌဝါဟနရာဇာနံ ဥပဋ္ဌဟန္တော အမစ္စဌာနံ
 လဘိ။ အံ၊ဌာ ၁။ ၂၅၆။ (-ဓမ္မာဌာ ၁။ ၂၂၂။
 ဓမ္မာဌာ ၂။ ၆၆။ ဇာဠာ ၁။ ၁၅၂။ ဇာဠာ ၄။
 ၁၅၀။)

ကဋ္ဌသကုဏ (ပု) [ကဋ္ဌ + သကုဏ] သစ်သား
 ဖြင့် - ပြီးသော - ထွင်းထု ပြု လုပ်အပ်
 သော - ငှက်၊ (ဂဠုန်ငှက်မင်းကဲ့သို့ကောင်း
 ကင်သို့ ပျံနိုင်သော စက်ယန္တရားတပ်) သစ်
 သားငှက်။ ကဋ္ဌသကုဏော သုပဏ္ဏရာဇာ ဝိယ
 အာကာသံ လဿိတော ဝနဿ ဥပရိ စရိတော
 အန္တေဝါသိနံ ပုရတော ဩရဟိ။ သုတ္တနိဌာ
 ၂။ ၂၉၁။ (-အံ၊ဌာ ၁။ ၁၉၁။)

ကဋ္ဌသညာ (ထိ) [ကဋ္ဌ+သညာ] ထင်းဟူသော
 အမှတ်သညာ။ ယထာ ပန ကဋ္ဌသညာယ
 သပ္ပံ သာတေန္တဿ ပါဏာတိပါတော န
 ဟောတိ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၄၀။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၁၁၂။

ကဋ္ဌသတ (န) [ကဋ္ဌ+သတ] ထင်းတုံးအရာ။
 ဘဂဝတော အဓိဋ္ဌာနေန ပဉ္စ ကဋ္ဌသတာနိ
 န ဖာလိယိံ သူ။ အပါဠာ ၂။ ၂၆၆။

ကဋ္ဌသဒိသဘာဝကရ (တိ) [ကဋ္ဌ+သဒိသ+
 ဘာဝ+ကရ] ထင်းနှင့်တူသည်၏ အဖြစ်ကို
 ပြုတတ်သော(မြွေ)။ ကဋ္ဌမုခံ (က) ကြည့်။

ကဋ္ဌသဒိသဘာဝါပါဒန (န) [ကဋ္ဌသဒိသဘာဝ
 + အာပါဒန] ထင်းနှင့် တူသည်၏ အဖြစ်
 သို့ရောက်စေခြင်း။ ကဋ္ဌမုခံ (ခ) ကြည့်။

ကဋ္ဌသန္နိဓယသန္တာပ (ပု) [ကဋ္ဌ + သန္နိဓယ +
 သန္တာပ] ထင်းပုံ၌ဖြစ်သော အပူ၊ ထင်းပုံကို
 စွဲ၍ ဖြစ်သော အပူ။ ကဋ္ဌသန္နိဓယသန္တာ-
 ပေါ (အဘိ၊ဝိ၊၈၅)တိ ကဋ္ဌရာသိဌာနေ
 သန္တာပေါ။ အဘိ၊ဌာ ၂။ ၆၆။ ကဋ္ဌသန္နိဓယ-
 သန္တာပေါ (မ၊ဌာ ၁။ ၃၂)တိ ကဋ္ဌရာသိ ပဋိစ္စ
 ဥပ္ပန္နသန္တာပေါ။ မ၊ဌာ ၁။ ၇၈။

ကဋ္ဌသမ္ပတ (တိ) [ကဋ္ဌ+သမ္ပတ] ထင်းဟူ၍ သမုတ်အပ်သော။ ကဋ္ဌ(၁) (ဆ) ကြည့်။

ကဋ္ဌသလ္လ (ပု၊ န) [ကဋ္ဌ+သလ္လ] သစ်သားဖြင့်-
ပြီးသော-ပြုလုပ်အပ်သော-မြား။ အယ-
သလ္လ အဋ္ဌိသလ္လ ဒန္တသလ္လ ဝိသာဏသလ္လ ကဋ္ဌ-
သလ္လာနံ အညတရေန သလ္လေန။ သုတ္တနိဋ္ဌ၊
၂။၇၁။

ကဋ္ဌဟတ္ထိ (ပု) [ကဋ္ဌ + ဟတ္ထိ] သစ်သားဖြင့်
ပြီးသော-ထွင်းထု ပြုလုပ်အပ်သော-ဆင်၊
သစ်သားဆင်။ ဧဏ္ဍပဇ္ဇောတော တဿ
သန္တိကေ သိပ္ပံ ဂဏှိယာမိတိ ကဋ္ဌဟတ္ထိ
ပယောဇေတွာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၂။ (-ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။
၁၂၄။)

ကဋ္ဌဟရ (တိ) [ကဋ္ဌ+ဟရ+ဏ] ထင်းကို
ဆောင်တတ်သော၊ သူ၊ ထင်းခွေသမား။
ဥဒဟာရာ ကဋ္ဌဟာရာ၊ ကဿကာ တိဏ-
ဟာရကာ။ အပါ၊၁။၃၇၁။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၁၃။
(-သာရတ္ထ၊၂။၁၅၉။)

ကဋ္ဌဟာရက (တိ) [ကဋ္ဌ+ဟရ+ဏ] ထင်းကို
ဆောင်တတ်သော၊ သူ၊ ထင်းခွေသမား။
အဟံ သာရိပုတ္တ ယဒါ ပဿာမိ ဂေါပါ-
လကံ ဝါ ပသုပါလကံ ဝါ တိဏဟာရကံ ဝါ
ကဋ္ဌဟာရကံ ဝါ ဝနကမ္ပိကံ ဝါ။ မ၊၁။၁၁၂။
(-သံ၊၁။၁၇၂။ သံ၊၂။၃၃၄။ ဇာ၊၂။၁၁၄။
ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၄၄၆။)

ကဋ္ဌဟာရိကာ (ထိ) [ကဋ္ဌ+ဟရ+ဏ+အာ]
ထင်းကိုဆောင်တတ်သော မိန်းမ၊ ထင်းခွေ
သည်။ အညတရာ ကဋ္ဌဟာရိကာ ပဿိတွာ။
ဝိ၊၁။၄၇။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၂။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၂။
ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၁၇။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၂၂။ သုတ္တနိဋ္ဌ၊
၂။၂၁။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ၊၁၅၇။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅၁။
ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၅၀။ သာရတ္ထ၊၂။၂၀၈။)

ကဋ္ဌဟာရိဇာတက (န) [ကဋ္ဌဟာရိ+ဇာတက]
ကဋ္ဌဟာရိဇာတ်(ကဋ္ဌဝါဟနဇာတ်ကိုပင်ခေါ်
သည်။) ကဋ္ဌဝါဟနဇာတက-ကြည့်။

ကဋ္ဌဟာရိ (ထိ) [ကဋ္ဌ+ဟရ+ဏ+ဤ] ထင်း
ကိုဆောင်တတ်သောမိန်းမ၊ ထင်းခွေသည်။
တိဏဟာရိယော ကဋ္ဌဟာရိယော တိဏကု-
ဋ္ဌိကံ ဘိန္နိတွာ တိဏဉ္စ ကဋ္ဌဉ္စ အာဒါယ အဂ-
မံသု။ ဝိ၊၁။၅၁။ (-ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄၉။)

ကဋ္ဌာဒိဥပါဒါန (န) [ကဋ္ဌ + အာဒိ+ဥပါဒါန]
ထင်းစသော - မီးစာ - လောင်စာ။ တဉ္စ
ကတ္ထစိ ကဋ္ဌာဒိဥပါဒါနဘေဒေ ဝိသံဝါဒကံ
ဝိပရိတံ အဘူတံ ဝါ ကဒါစိပိ န ဟောတိ။
သာရတ္ထ၊၃။၁၇၈။

ကဋ္ဌပါဒါန (တိ) [ကဋ္ဌ + ဥပါဒါန] ထင်း
ဟူသော မီးစာရှိသော၊ ထင်းမီးစာရှိသော။
ကဋ္ဌဂိ-ကြည့်။

ကဋ္ဌလ (ထိ၊န) [ကဋ္ဌ+အလ၊ ကဋ္ဌန္တိ ဧတ္ထ
ဒုက္ခေန ယန္တိတိ ကဋ္ဌလံ၊ ကပါလဇဏ္ဍံ။
မောဂ်၊၇။၁၈၂။] အိုးခြမ်းကဲ့။ ကဋ္ဌေန ဝါ
ကဋ္ဌလာယ ဝါ ဥဒကံ ပဟရတိ။ ဝိ၊၂။၁၄၉။
(-မ၊၂။၅၇။ သံ၊၂။၄၉၉။ သံ၊၃။၃၂၂။ အံ၊
၁။၁၂၂။ အံ၊၂။၅။ နေတ္ထိ၊၄၀။ မိလိန္ဒ၊၁၈၅။)
ကဋ္ဌလေနာတိ ကပါလေန။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၉၂။
ကဋ္ဌလာယာ(အဘိ၊ပု။၁၃၃)တိကပါလေန။
အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၆၁။ (-အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၀။) ကဋ္ဌလ-
(မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇)န္တိ ကပါလဇဏ္ဍံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၁။

ကဋ္ဌလပါတ (ပု) [ကဋ္ဌလ+ပါတ] အိုးခြမ်း
ကဲ့ကျခြင်း။ ကဋ္ဌပါတ-ကြည့်။

ကဋ္ဌလိက (ထိ၊န) [ကဋ္ဌလ+ဏိက] အိုးခြမ်း
ကဲ့။ ဝဇ္ဇန (ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၁၂) ကြည့်။

ကဋ္ဌိတ (တိ) [ကဋ္ဌ+တ] ခက်မာပြင်းထန်သော။
ယထာ မဟာရာဇ ပုရိသော ဒိဝသသန္တတ္ထေ
အယောဂုဋ္ဌေ ဇလိတေ တတ္ထေ ကဋ္ဌိတေ
အာဒိတောပိ မဇ္ဈတောပိ ပရိယောသာန-

တောပိ န ကိဉ္စိ ဂယျူပဂံ ပဒေသံ ပဿတိ။
မိလိန္ဒ။၃၁၀။

ကဋိန (တိ) [ကဋ+ဣန] ခက်မာ - ခိုင်မာ -
ကြမ်းတမ်း - ပြင်းထန် - သော။ တံ မေ
အဟောသိ ကဋိနံ၊ တတ္ထမာလသမံ ဝိယ။
စရိယာ။၄၁။ အယံ သူရိယော သဗ္ဗကာလံ
ကဋိနံ တပတိ။ မိလိန္ဒ။၂၆၅။ တံ မေ အဟော-
သိ ကဋိနန္တိ တံ တေသံ မယံ.... မေ ကဋိနံ
ဖရသံ ဒိဝသံ သန္တတ္ထမာလသဒိသံ။ စရိယာ၊
ဌ။၁၉၅။ အယော ဝိယ ကဋိနော မုဋ္ဌိပ္ပမာ-
ဏော။ သိ၊ဋီ၊သစ်။၂။၂၆၉။

ကဋိနတပနပဉ္စ (တိ) [ကဋိန+တပန+ပဉ္စ]
နေ၏ပြင်းစွာထွန်းလင်းတောက်ပမှုပြဿနာ။
မိလိန္ဒ။၂၆၅။

ကဋိနဒမိ (န) [ကဋိန+ဒမိ] မာသောနို့ ဓမ်း။
ဂုဠဒမိ(အံ၊ဋီ၊၁။၁၆၇)ကြည့်။

ကဋိနပဒေသ (ပု) [ကဋိန + ပဒေသ] ကြမ်း
တမ်းသောအရပ်။ ဥဇ္ဇင်္ဂလ (မ၊ဋီ၊၂။၁၈၇)
ကြည့်။

ကဋိနဘူမိ (ထိ) [ကဋိန+ဘူမိ] ကြမ်းတမ်း -
ခက်မာ - သောမြေ။ ကန္တာရဒွါနံ ပဋိပန္နံ၊
တတ္ထာယ ကဋိနဘူမိယာ။ စရိယာ။၃၈၆။
တတ္ထာယ ကဋိနဘူမိယာတိ သမ္မသန္တာပေန
သန္တတ္ထာယ သက္ကရာဇိလုကာနိ စိတတ္တာ
ခရာယ ကက္ခဋာယ ဘူမိယာ။ စရိယာ၊ဌ။
၂၉။

ကဋိနရဇ္ဇ (ထိ) [ကဋိန+ရဇ္ဇ] ကားဖွဲ့ချည်
စရာကြိုး၊ ကန်ရင်းပေါင် ဖွဲ့ချည်စရာကြိုး၊
ကား၌ သင်္ကန်းကို ဖွဲ့ချည်စရာကြိုး။ အနုဇာ-
နာမိ ဘိက္ခဝေ ကဋိနံ ကဋိနရဇ္ဇံ၊ တတ္ထ တတ္ထ
ဩဗန္ဓိတော စိဝရံ သိဗေတုန္တိ။ ဝိ၊၄။၂၅၂။
(သိ၊သျှာ-မူကွဲ။)ကထိနရဇ္ဇ-ကြည့်။

ကဋိနာတပတာပိတ (တိ) [ကဋိန + အာတပ
+ တာပိတ] ကြမ်းတမ်း - ပြင်းထန် - သော

နေပူသည် - ပူစေအပ် - နှိပ်စက်အပ် - သော။
အတ္ထောကာသဂတံ သန္တံ၊ ကဋိနာတပတာပိ-
တံ။ အပါ၊၁။၄၀၄။

ကဋ္ဌောရ (တိ) [ကဋ္ဌ+ဩရ။ ကဋ္ဌ ကိစ္ဆဇီဝနေ၊
ဩရော။ ကဋ္ဌတိ ကိစ္ဆေန ဇီဝတိတိ ကဋ္ဌော-
ရောထဋ္ဌေါ။ မောဂ်၊၇။၁၇၃။] ကြမ်းတမ်း -
ခက်ထန် - သော။ ကဋ္ဌောရံ၊ ဇရဋ္ဌံ၊
မုတ္တိမံ၊ မုတ္တမ္ပိ။ ဓာနံ၊ဋီ၊၇၁၄-၅။

ကဏ္ဍတိ (ကြိ) [ကဏ္ဍ+အ+တိ။ ကဏ္ဍ အာကဏ္ဍ-
နေ။ ကဏ္ဍတိ၊ အာကဏ္ဍတိ။ နိတိ၊ဓာ။၅၉။]
(က) ငင်၏။ ဆဲ - ငင် - ယူ - ၏။ (ခ)
ရွှေရားစေ၏။ (ဂ) ဆောင်၏။ (က)
ကေနန္တေန စောရော ကဏ္ဍတိ။ ဝိ၊ဌ၊၁။
၃၀၄။ ဝိ၊ဌ၊၃။၁၁၆၊၁၅၅။ (ခ) တတ္ထ ဘူမိ-
ခဏိတော ကဏ္ဍတိ။ ဝိ၊ဌ၊၁။၂၈၆။ ကဏ္ဍတိတိ
ဟေဋ္ဌတော ဩသာရေတိ။ သာရတ္ထ၊၂။
၁၄၀။ ဝိမတိ၊၁။၁၇၉။ (ဂ) ကတကမ္မာ-
နုရူပေန ပုရိသံ တတ္ထ တတ္ထ အဘိနိဗ္ဗတ္တတ္ထာ-
ယ ကဏ္ဍတိ။ ဒီ၊ဌ၊၂။၃၃၀။ ကဏ္ဍတိ အတ္ထ-
နော စ ရုစိယာ ဥပနေတိ။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၂၇၅။
ကဏ္ဍန္တိ=ဆွဲငင်ကုန်၏။ ဇာ၊၁။၃၂၀။ မ၊ဌ၊၃။
၃၆၃။ ကဏ္ဍာမိ=ဆွဲငင်၏။ ဝိ၊ဌ၊၂။၁၂၉။
ကဏ္ဍေယျံ=ဆွဲငင်ကုန်ရာ၏။ မ၊ဌ၊၃။၂၉၃။
ကဏ္ဍိ=ဆွဲငင်ပြီ။ ဇာ၊ဌ၊၁။၉၀။ ဇာ၊ဌ၊၅။
၅၃။ ကဏ္ဍိသု=ဆွဲငင်ကုန်ပြီ။ ဇာ၊ဌ၊၆။
၁၇၁။

ကဏ္ဍန(ထိ၊န) [ကဏ္ဍ + ယု] ဆွဲငင်ခြင်း။ တံ
အာဝေဋ္ဌန ဝိနိဝေဋ္ဌနကဏ္ဍန နိဂ္ဂဟပုဋိကမ္မေန
နိဗ္ဗတ္တိ။ မိလိန္ဒ။၂၅၅။ (-သာရတ္ထ၊၂။၁၃၆။
ကဏ္ဍိ၊ဋီ၊သစ်။၄၂၀။)

ကဏ္ဍနဘယ (န) [ကဏ္ဍန+ဘယ] ဆွဲငင်ရသည်မှ
ကြောက်ခြင်း၊ ဆွဲငင်ခြင်းမှ ကြောက်ခြင်း။
မယံ ဂဟပတိကာ နာမ ကုမာရိကာနံ

ပေါ်ထေ့ကမ္ဘာကောရ နှင့် ဒေသဒေဝါတို့။
ဓမ္မဋ္ဌာဝါ ၁၂၂။

ကမ္ဘာကောရ (ပု) [ကမ္ဘာ + အာကာရ] ဆွဲငင်
သော အခြင်းအရာ။ တေသံ ပန ဥဿာဟ-
ဇနနတ္ထံ အနာကမ္ဘန္တေန ကမ္ဘာကောရံ
ဒဿန္တေန ဝိယ အဂ္ဂေ ဂဟေတုံ ဝဋ္ဋတိ။
ဝိဇ္ဇာပု ၂၁။ ဝိသင်္ဂဟ။ ၈။

ကမ္ဘန္တ (တိ) [ကမ္ဘ + အန္တ] ဆွဲငင်သော၊ သူ။
ပစ္ဆတော ဝါ ဝါမဒက္ခိဏပဿတော ဝါ ကမ္ဘ-
န္တဿ။ ဝိဇ္ဇာဝါ ၂၈။ (- ဝိဇ္ဇာပု ၂၂။ ဒီဌာ
၂။ ၃၅။ မဋ္ဌာပု ၅၀။ ၇၉။ အံဌာပု ၁၂။
ဓမ္မဋ္ဌာဝါ ၂၂။ ဗုဒ္ဓဝံဌာပု ၂၅။ ဇာဌာဝါ
၃၆။ ဇာဌာပု ၃၈။ ဇာဌာပု ၁၇၄။ ဇာ
ဌာပု ၁၇၇။ ကခါဋ္ဌိသစ်။ ၃၇။)

ကမ္ဘမာန (တိ) [ကမ္ဘ + အ + မာန] ဆွဲငင်သော၊
သူ။ ယဿ တေ ကမ္ဘမာနဿ၊ ဟတ္တာ ဒဏ္ဍော
န မုစ္ဆတိတိ။ ဇာဝါ ၃၃။ (- ဒီဌာပု ၆။)

ကမ္ဘယတိ (ကာကြိ) [ကမ္ဘ + ဣယ + တိ] ဆွဲငင်
စေ၏။ အဝကဿတိတိ ကမ္ဘယတိ။ ဇာဌာ
ပု ၄၁၆။ ကမ္ဘာပေဿာမိ = ငင်စေအံ့၊ ဆုံး
ဖြတ်စေအံ့။ ဇာဌာပု ၁၆၆။

ကမ္ဘယိတွာ (ကာကြိဝိ) [ကမ္ဘ + ဣယ + တွာ]
ဆွဲငင်စေ၍။ ဘူမိယံ လေခံ ကမ္ဘယိတွာ။
ဇာဌာပု ၁၇၁။ ကမ္ဘာပေတွာ = ဆွဲငင်စေ၍။
ဇာဌာပု ၁၆၅။ ဇာဌာပု ၁၅၂။

ကမ္ဘိတ (တိ) [ကမ္ဘ + တ] ဆွဲငင်အပ်သော၊ သူ။
ဂလပုဝေဓက (မဋ္ဌာပု ၃၆) ကြည့်။

ကမ္ဘိတပါရုတ (န) [ကမ္ဘိတ + ပါရုတ] ဆွဲငင်အပ်
သောကိုယ်ရုံ။ အဗ္ဗုက္ကဋ္ဌကြည့်။

ကမ္ဘိတွာ (ကြိဝိ) [ကမ္ဘ + တွာ] ဆွဲငင်၍။
ဒဋ္ဌာယ ရဇ္ဇုယာဗန္ဓိတွာ ကမ္ဘိတွာ နိဟရိသု။
အံဌာပု ၂၅။ (- ဗုဒ္ဓဝံဌာပု ၃၅။ ဇာဌာပု
၃၄၅။ ဇာဌာပု ၁၂၄။ ဇာဌာပု ၁၄၄။ ဇာ

ဌာပု ၃၈။ ဇာဌာပု ၁၇၁။ ဒီဌာပု ၁၂၄။
မဋ္ဌာပု ၂၃။ အံဌာပု ၁၆၁။)

ကမ္ဘိယမာန (တိ) [ကမ္ဘ + ယ + မာန] ဆွဲငင်အပ်
သော၊ သူ။ ဒါရကော ကမ္ဘိယမာနော ဒုက္ခ-
ပုတ္တော ဟုတွာ ဝိရဝိ။ ဇာဌာပု ၁၇၁။

ကမ္ဘိယတိ (ကြိ) [ကမ္ဘ + ယ + တေ] (က)
ငင်အပ်၏။ (ခ) ပျိုးစေအပ်၏။ (က)
သောကေန ဝါ ကမ္ဘိယတိ။ ဇာဌာပု ၄၁၆။
(ခ) ဝဿံ ဥက္ကမ္ဘိယတိတိ သံဝစ္ဆရံ ဥဒ္ဓံ
ကမ္ဘိယတိ ဝမ္ဘိယတိ၊ အာရုယတိတိ အတ္ထော။
ကခါဋ္ဌိသစ်။ ၃၃၄။

ကမ္ဘေတွာ (ကြိဝိ) [ကမ္ဘ + တွာ] ဆွဲငင်၍။ မံ
ပေါ်ထေ့ကော ပါဒေ ဂဟေတွာ ကမ္ဘေတွာ
အရညေ ခိပိဿတိ။ ဇာဌာပု ၂၂။ (- သာ-
ရတ္ထ၊ ၂။ ၂၆၂။)

ကမ္ဘန္တ (တိ) [ကမ္ဘ + အန္တ] ဆွဲငင်သော၊ သူ။
အထ နံ သူကရံ ပါဒေသု ဂဟေတွာ ကမ္ဘန္တာ
ဟေဋ္ဌာမဉ္ဇတော နိဟရိတွာ။ ဇာဌာပု ၂၃။
(- ဇာဌာပု ၂၂၅။)

ကဏ (ပု) [ကဏ + အ။ ကဏ နိမိလနေ၊ ကဏာ
နိမိလန သဒ္ဓဂတိသု ဝါ။ အ၊ ကဏော။ ဓာန်၊
ဋ္ဌိ၊ ၄၅၄။] (၁) ဆန်ကျိုး။ (၂) ဖွဲ့နွဲ့
(သျှ-၌ ဆန်ကွဲ)။ (၃) အနည်းငယ်။

(၁) ထုသဟောမံ ကဏဟောမံ။ ဒီဌာပု ၉။
(- မာဿ၊ ၁၁။ ၂၁။ အံဌာပု ၃၀၀။ အဘိ၊ ပု။
၁၆၄။) ကဏောတိ ကုဏ္ဍကော။ ဒီဌာပု ၈၈။
မဋ္ဌာပု ၃၅၀။ ကုဏ္ဍကောတိ တဏှုလခဏ္ဍံ။
သီဋ္ဌိသစ်။ ၁၁။ ၃၇။

(၂) အထ ကဏောပိ တဏှုလံ ပရိယော-
နန္တိ။ ဒီဌာပု ၇၅။ ခညဇေ သုခမေ ကဏော။
ခညဇေ ဘိန္နတဏှုလေ။ ဓာန်၊ ဓာန်၊ ၄။
၁၀၄၇။ (၃) လဝါဏှု ဟိ ကဏော ပုမေ။
ဓာန်၊ ၇၀၅။ (ကဏသဒ္ဓါကို ဓာန်၊ သျှ-၌

ဆန်ကျိုး၊ ဆန်ကဲ့၊ ဆန်နပ်ဟု၎င်း၊ ဓာန်-သျှ၊
သစ်-၌ ဆန်ကဲ့ဟု ၎င်း၊ တောင်ပေါက်၊ ဓာန်၊
သျှ-၌ပွဲနု (၄၅၄)၊ ဆန်ကျိုး၊ ဆန်ကဲ့ (၁၀၄၇)
ဟု၎င်း ပြန်ဆိုသည်။)

ကဏကာ (ထိ) [ကဏ+ဏှ+အာ] ဆန်ကဲ့။
ကဏကာဟိ ပူဝံ ပစိတွာ...ယာဂုံ အဒါသိ။
ဇာ၊ဌ၊၆။ ၂၀၇။

ကဏတဏှလ (ပ) [ကဏ+တဏှလ] ဆန်ကဲ့ဟု
သောဆန်၊ ဆန်ကဲ့ဆန်။ သာကပဏှံ ယက္ခိ-
ပိတွာ ကဏတဏှလေဟိ အဗ္ဗိလယာဂုံ ပစိ-
တွာ ဌပေဟိ အဗ္ဗာတိ။ ဒီ၊ဌ၊၂။ ၃၇၉။ မ၊ဌ၊
၁။ ၂၉၈။ သံ၊ဌ၊၁။ ၁၉၆။ အံ၊ဌ၊၁။ ၃၉၄။

ကဏတိ (ကြိ) [ကဏ+အ+တိ] (၁) အသံ
ကိုပြုတတ်၏။ (၂) မျက်စိမှိတ်တတ်၏။ (၁)
ကဏတိ သဒ္ဓံ ကဏေတိတိ ဟိ ကရေတု။
သီ၊ဌိ၊သစ်၊၂။ ၂၂။ (၂) ကဏတိ နိမိလတိတိ
ကာဏော။ သံ၊ဌိ၊၁။ ၁၉၇။ အံ၊ဌိ၊၂။ ၇၉။

ကဏဘက္ခ (တိ) [ကဏ+ဘက္ခ] ဆန်ကဲ့-
ဆန်ကျိုး - ကိုစားသောသူ။ ဟဋ္ဌဘက္ခော
ဝါ ဟောတိ၊ ကဏဘက္ခော ဝါ ဟောတိ။ ဒီ၊
၁။ ၁၅၇။ ဒီ၊၁။ ၃၃။ မ၊၁။ ၃၀၂။ မ၊၂။ ၃၆၈။
အဘိ၊ပု၊၁၆၄။ (-အံ၊၁။ ၂၄၃။)

ကဏမတ္တ (တိ) [ကဏ + မတ္တ] ဆန်ကဲ့-
ဆန်ကျိုး-အတိုင်းအရှည် ပမာဏ ရှိသော။
တတော တိလမတ္တာ ကဏမတ္တာ တဏှလ-
မတ္တာ...ဥဒကဓာရာဟုတွာ။ ဒီ၊ဌ၊၂။ ၅။

ကဏယ (ပ) [ကဏ+အယ] (၁) ခက်ရင်း။
(၂) သံတံကျင်။ (၁) တတော ဩရတော
ဘဝိဿန္တိ ကဏယေန ပဟရိဿာမိ။ မိလိန္တ။
၃၂၂။ (-ဇာ၊ဌ၊၁။ ၂၉၁။ ဇာ၊ဌ၊၄။ ၄၀၃။
စရိယာ၊ဌ။ ၇၅။) ကဏယေနာတိ ဘိဏ္ဏိဝါ-
လေန။ ဘိဏ္ဏိဝါလံ(လော) ဟိ ကဏတိ
သဒ္ဓါယတိတိ ကဏယောတိ ဝုစ္စတိ။ ကဏ

သဒ္ဓေတိ မုဒ္ဓဇပဉ္စမက္ခရန္တဓာတု။ (သိဝိ-
ဇာတိ၊ ဌိ၊သစ်၊နဲချပ်၊ကျော)။ (၂) ကဏ-
ယေနာတိ အယသုလေန။ ပဉ္စာဝုဓဇာတိ၊
ဌိ။ (ဇာ၊ဌ၊၄။ ၀တ္ထု၌-ကတ်ကျေး။ ဓာန်၊
သျှ၊သစ်တို့၌- သံစူး၊ သံတူရှင်းဟု ပြန်ဆို
သည်။)

ကဏယဂ္ဂ (ပ) [ကဏယ+အဂ္ဂ] ခက်ရင်းဖျား။
မစ္ဆေ ကာကာ ဝါ ဣဗာရေ ဝါ ဒိဝါ စေဝ
ရတ္တိဉ္စ ကဏယဂ္ဂသဒ္ဓိသေဟိ တုဏ္ဏေဟိ
ကောဇေတွာ။ စရိယာ၊ဌ။ ၂၂၉။ (-ဇာ၊ဌ၊
၁။ ၃၄၇၊ ၅၆။ ဇာ၊ဌ၊၂။ ၃၉၁။)

ကဏဝိရ (ပ) [ကဏ+ဝိရ (ကရဝိရ-သံ)]
ကုလားလေပ်၊ နွယ်သက်။ အသောက ဗကု-
လ ကုယျက ပုန္နာဂ စမ္ပက ဇာတိ ကဏဝိရ-
ကဏိကာရ ကုန္တ နဝမာလိက မလ္လိကာဒိနံ ပန
ပုပ္ဖံ ယာဝဇီဝိကံ။ ဝိ၊ဌ၊၁။ ၁၀၂။ (-ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။
၁၇၈။) ကဏဝေရ-လည်း ကြည့်။

ကဏဝိရဂစ္ဆန္တရ (န) [ကဏဝိရ+ဂစ္ဆ+အန္တရ]
ကုလားလေပ်ချကြား။ ကေ ကဏဝိရ-
ဂစ္ဆန္တရံ ပဝိသိတွာ တံ အာလိင်္ဂန္တော ဝိယ
နိပ္ပိဋေတွာ။ ဇာ၊ဌ၊၁။ ၅၆။

ကဏဝိရပုပ္ဖ (န) [ကဏဝိရ + ပုပ္ဖ] ကုလား
လေပ်ပန်းပွင့်။ မဉ္ဇိဌကတ္တာယ ဥပသံဟရန္တော
ကဏဝိရပုပ္ဖသဒ္ဓိသေ မန္တရတ္တရဂေ။ မ၊ဌ၊၁။
၁၇၁။

ကဏဝိရပုပ္ဖဝဏ္ဏ (တိ) [ကဏဝိရပုပ္ဖ + ဝဏ္ဏ]
ကုလားလေပ်ပန်းပွင့်အဆင်းရှိသော။ မိလာ-
တနီလ ကုရဏ္ဏကဏိကာရ ဗန္ဓုဇီဝကကဏဝိရ-
ပုပ္ဖဝဏ္ဏမေဝ ဟောတိ။ မ၊ဌ၊၁။ ၁၇၁။

ကဏဝိရပုပ္ဖသဏ္ဌာနသီသ (တိ) [ကဏဝိရပုပ္ဖ
+ သဏ္ဌာန + သီသ] ကုလားလေပ်ပွင့်
သဏ္ဌာန် အနှံ့ရှိသော (မြက်စပါးမျိုး)။

တထာ စိရ်လကာ ကဏဝိရပုပ္ဖသဏ္ဌာနသိသာ
ဟောန္တိ။ သုတ္တနိ၊ ၄၁။ ၂၀၁။

ကဏဝိရမာလာ (ထိ) [ကဏဝိရ + မာလာ]
ကုလားဇလပ်ပန်း။ ဣဋ္ဌကစုဏ္ဏေန ဩကိရာ-
ပေတွာ ကဏဝိရမာလံ ကဏ္ဏေ ကတွာ။
ဇာ၊ ၄၁။ ၂၅၂။

ကဏဝေရ (ပု) [ကဏ + ဝိရ။ ဝိဉ္စ ဤကို ပြေ။]
ကုလားဇလပ်။ ကဏဝေရံ ဂဟေတွာန၊
ဘိက္ခုသံသေ သမောကိရိ။ အပါ၊ ၁။ ၂၀၁။
(-ဇာ၊ ၁။ ၁၀၂။) တတ္ထ ကဏဝေရေသုတိ
ကရဝိရေသု (ကဏဝိရေသု၊ သိ၊ သျှာ)။ ဇာ၊ ၄၁။
၃။ ၅၇။

ကဏဝေရဇာတက (န) [ကဏဝေရ + ဇာတက]
မယားဟောင်း၏ ဖြားယောင်းခြင်းခံရသော
ရဟန်းကိုအကြောင်းပြု၍ ဟောသောဇာတ်။
ကဏဝေရဇာတ်။ ဇာတကပါဠိ၊ ၄-နိပါတ်။
၂-ဝဂ်၊ ၈-ဇာတ်။ ဇာ၊ ၁။ ၁၀၂။ ဇာ၊ ၄၁။ ၃။ ၅၄။

ကဏဝေရပုပ္ဖ (န) [ကဏဝေရ + ပုပ္ဖ] ကုလား
ဇလပ်ပန်း။ ပသန္နစိတ္တော ကဏဝေရပုပ္ဖါနိ
ဂဟေတွာ သသံသံ လောကနာယကံ ပူဇေသိ။
ထေရ၊ ၄၁။ ၂၆၃။ (-အပါ၊ ၄၁။ ၂။ ၁၇၀။)

ကဏဝေရပုပ္ဖိယတ္ထေရ (ပု) [ကဏဝေရ + ပုပ္ဖိယ
+ ထေရ] ကဏဝေရပုပ္ဖိယထေရ။ ထိုမထေရ်
သည် ၉၄-ကမ္ဘာထက်၌ နန်းတွင်းအစောင့်
ဖြစ်စဉ် သိဒ္ဓတ္ထ ဘုရားရှင်အား ကုလား
ဇလပ်ပန်းလှူခဲ့ဘူးသည်ကို စွဲ၍ ဤအမည်
တွင်သည်။ ထိုကောင်းမှုကြောင့်ပင် သုဂတိ
ဘုံတို့၌ စကြာဝတေးမင်းစသည် ဖြစ်ခဲ့၏။
(-အပါ၊ ၁။ ၂၀၁-၂။ အပါ၊ ၄၁။ ၂။ ၁၇၀။) ဤ
ဘုရားရှင်လက်ထက် သီလဝတီမြို့၌ ဗန္ဓုရမည်
သောသေဌေးသားဖြစ်၍ နောက် ရဟန်းပြု
ရာ ဗန္ဓုရထေရ်ဟု တွင်သည်။ သီလဝတီမင်းက
ကျောင်းဆောက် ကိုးကွယ်ရာ ထိုကျောင်းကို
သံဃာအား အပ်နှင်း၍ “ဓမ္မရသကို သုံး

ဆောင်ရပြီဖြစ်၍ အဆိပ်ရှိသော အာမိသရသ
ကို အလိုမရှိ”ဟု ဥဒါန်းကျူးသည်။ (ထေရ။
၂၄၂။ ထေရ၊ ၄၁။ ၂၆၃-၄။)

ကဏဟောမ (န) [ကဏ + ဟောမ] ဆန်ကျိုး
ဖြင့် ယဇ်ပူဇော်ခြင်း။ ကဏ (၁) ကြည့်။

ကဏာ (ထိ) [ကဏ + အ + အာ] (၁) ပိတ်
ချင်း။ (၂) ဆိတ်မ။ “ကဏာ ပိပ္ပလိ” ဇာဇီ
စေ”တိ။ ဓာန၊ ၄။ ၅၇၃။

ကဏာဇက (ပု) [ကဏ + အဇ + အ။ က-လာ။]
ဆန်ကွဲထမင်း။ [(က) ဆန်ကျိုးနှင့်တကွဖြစ်
သောထမင်း။ (ခ) ဆန်ကျိုးနှင့်တကွ ဖြစ်
သော စိမ်းဆတ်သောဆန်ထမင်း။ (ဂ) ဆန်
ကျိုးနှင့် သော်လည်းကောင်း၊ ဆန်ဖွဲ့နှင့်
သော်လည်းကောင်း ချက်အပ်သောထမင်း။
(ဃ) ဆန်ကျိုးနှင့် တကွဖြစ်သော ဆန်ကွဲ
ဆန်တို့ဖြင့် ချက်အပ်သော စိမ်းဆတ်သော
ထမင်းကိုဆိုလိုသည်။]

(က) မေတ္တိယဘူမဇကနံ ပန ဘိက္ခုနံ
ပါကတိကံ ဒေန္တိ ယထာရန္တံ ကဏာဇကံ ဗိလင်္ဂ-
ဒုတိယံ။ ဝိ၊ ၁။ ၂၄၆။ (-၂၄၇။ ဝိ၊ ၄။ ၁၉၄။)
ကဏာဇကန္တိ သကုဏ္ဍကဘတ္တံ။ ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၁၆၅။

(ခ) ကဏာဇက(ဒိ၊ ၂။ ၂၈၀)န္တိ သကုဏ္ဍ-
ကံ ဥတ္တဏ္ဍုလဘတ္တံ။ ဒိ၊ ၄။ ၂။ ၄၀၂။ အထ ခေါ
တေဟိ သကုဏ္ဍကေဟိ တဏ္ဍုလေဟိ သိဒ္ဓံ
ဘတ္တံ ဥတ္တဏ္ဍုလမေဝ ဟောတီတိ အာဟ
ဥတ္တဏ္ဍုလဘတ္တန္တိ။ ဒိ၊ ၄။ ၂။ ၃၇၇။

(ဂ) ကဏာဇက (သံ၊ ၁။ ၉၀)န္တိ သကုဏ္ဍ-
ကဘတ္တံ။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၁၄၆။ သကုဏ္ဍကဘတ္တန္တိ
သကုဏ္ဍကေဟိ ဝါ သထုသေဟိ ဝါ ပက္ကဘတ္တံ။
သံ၊ ၄။ ၁။ ၁၉၂။

(ဃ) ကဏာဇက (အံ၊ ၃။ ၁၉၅)န္တိ
သကုဏ္ဍကဘတ္တံ။ သကုဏ္ဍကေဟိပိ ကဏိက-
တဏ္ဍုလေဟေဝ ပက္ကံ။ အံ၊ ၄။ ၃။ ၂၆၇။ သ-
ကုဏ္ဍကဘတ္တန္တိ သကုဏ္ဍကံ ဥတ္တဏ္ဍုလဘတ္တံ။
ပရိတ္တေဟိ သကုဏ္ဍကေဟိ တဏ္ဍုလေဟိပိ

သဒ္ဓိံ ဝိပက္ခဘတ္တံ ဥတ္တဏှလမေဝ ဟောတိ။
အံ၊ဋီ၊၃။၂၇၇။ (ဝိ၊၁။သျှ-၌ ဆန်ကျိုး
ထမင်း။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ သျှ-၌ ဆန်ကွဲထမင်း။ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။
သျှ-၌ စိမ်းဆတ်သော ဆန်ထမင်းဟု ပြန်ဆို
ကြ၏။)

ကဏာဇကဘတ္တ (န) [ကဏာဇက + ဘတ္တ]
ဆန်ကွဲထမင်း။ ဓုဇကဟံ ဂစ္ဆန္တော အန္တရာ-
မဂ္ဂေ ကဏာဇကဘတ္တဉ္စေဝ ဘုဉ္စိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။
၂၄၄။ (-ဇော၊ဋ္ဌ၊၅။၂၄၃။)

ကဏာဇကဘတ္တသိတ္တ (န) [ကဏာဇကဘတ္တ +
သိတ္တ] ဆန်ကွဲထမင်းလုံး။ တေသံဟိ ကဏာ-
ဇကဘတ္တသိတ္တာနိပိ ပူတိမံသဿ ရသောပိ
အတိမဓုရော အမတသဒိသော ဟောတိ။ သံ၊
ဋ္ဌ၊၁။၁၃၁။ (-အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀။)

ကဏာဇကမိဿက (တိ) [ကဏာဇက + မိဿက]
ဆန်ကွဲထမင်းနှင့် ရောပြွမ်းသော။ ကဗရ-
မိဿက-ကြည့်။

ကဏာဒ (ပု) ကဏာဒမည်သော ရသေ့၊ ဝိသေ-
သိကဒဿန ခေါ် ဟိန္ဒူဒဿန အဏုဝါဒကို
တည်ထောင်သူ။ စက္ခာဒိနိ ကတာနိတိ
ဝဒန္တဿ ကဏာဒဿ ဝါဒံ တတိယံ ဥဒ္ဓရိတွာ
တံ နိဂ္ဂဟေတု အထာပိ ဝဒေယျန္တိ။
အ၊ပ၊၁။၂၀၃။ မူလဋီ၊၁။၁၄၇။ (-အနုဋီ၊
၁။၁၆၀) ကဏာဒဝါဒ-လည်း ကြည့်။

ကဏာဒဘက္ခဝါဒ (ပု) [ကဏာဒ + ဘက္ခ +
ဝါဒ] ကဏာဒဘက္ခမည်သောအယူ။ (က-
ဏာဒဘဿဝါဒ ဖြစ်သင့်၏။ ကဏာဒ၏ဝါဒ
ကိုပြဆိုသော ကဏာဒဘဿကျမ်းဟုလည်း
ရှိ၏။)ဂုဏဝိယတ္တ(မူလဋီ၊၂။၅၆)ကြည့်။

ကဏာဒဝါဒ (ပု) [ကဏာဒ + ဝါဒ] ကဏာဒ
ရသေ့၏ - အယူ - ဝါဒ၊ ကဏာဒဝါဒ။ ထိုဝါဒ
ကို လောက၏ ဖြစ်မှု၊ ပျက်မှု၌ အဏုမြူကို
ပဓာနပြု၍ ဆိုသောကြောင့် အဏုဝါဒဟု
လည်း ခေါ်၏။ ကဏာဒဝါဒေါ ပန ဣဿ-

ရိစ္ဆာဝသေန အဏုနံ သံယောဂဝိယောဂတော
လောကဿ ပဝတ္တိနိဝတ္တိံ ဝဒတိ။ အနုဋီ၊၂။
၆၅။ အဏုဝါဒိ-လည်း ကြည့်။ ဖြစ်စသည်ကို
ပဓာနပြု၍ ဆိုသောကြောင့် ဗြဟ္မာဒိကဝါဒ
ဟုလည်း ခေါ်သင့်၏။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၃၅၈။
ပရမာဏမြူသည် အမြဲတည်၏။ ဒွိအဏုက
(ထို၏ ၂-ခုအပေါင်း) စသည်တို့ကား အမြဲ
မတည်ဟု ဆိုသောကြောင့် သာသနာ
ဝေါဟာရအားဖြင့် ဧကစ္စသဿတဝါဒပင်
ဖြစ်၏။ သာရတ္ထ၊၁။၁၄၃။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၁၇၉။
မ၊ဋီ၊၃။၂၃၂။

ထိုဝါဒအရ လောကဖြစ်ပုံ၊ ပျက်ပုံကား -
ဘုတ် ၄-ပါးတို့၏ အသေးဆုံးမြူများကို ပရ-
မာဏမြူခေါ်၏။ ယင်းတို့၏ ၂-ခုအပေါင်းကို
ဒွိ အဏုကခေါ်၏။ ဒွိ အဏုက၏ ၃-ခုအပေါင်း
ကို တိအဏုကဟုလည်း၊ ကြာသရေဏုဟုလည်း
ခေါ်၏။ တိ အဏုကဟူသည် အိမ်နံရံပေါက်မှ
ဝင်၍နေရောင်၌လွင့်တက်နေသော မြူများကို
ခေါ်၏။ မျက်စိဖြင့်မြင်နိုင်၏။ ရှေးမြူ ၂-ခုကို
ကား မမြင်ရ။ မဟေသုရ (ဖန်ဆင်းသူ) က
ကမ္ဘာလောကကြီးကို ဖန်ဆင်းလိုသောအခါ
သတ္တဝါတို့၏ကံအားလျော်စွာ ဝါယောပရ-
မာဏမြူမှစ၍ လှုပ်ရှားလာ၏။ ထိုမှအဆင့်
ဆင့် ဒွိ၊ တိအဏုမြူများဖြစ်လာပြီးလျှင် ကြမ်း
သော ဝါယောမဟာဘုတ်ကြီးများ ဖြစ်လာ
ကြ၏။ ထို့နောက် အာ-ပ-တေ-ပရမာဏမြူ
များအစဉ်အတိုင်း အသီးအသီး အဆင့်ဆင့်
ဘုတ်ကြမ်းများဖြစ်လာကြ၏။ ကမ္ဘာလောက
ကြီးဖြစ်ရန်ပ-တေ-ပရမာဏမြူတို့မှ ဗြာဟ္မဏ
ခေါ်သော အရာဝတ္ထု တခု ဖြစ်ပေါ်လာ၍
ယင်းကို မဟေသုရက ဗြဟ္မာအား လောက
အဖြစ် ဖန်ဆင်းစေသည်။ ကမ္ဘာပျက်သော
အခါ ပ-အာ-တေ-ဝါဘုတ်တို့သည် အစဉ်အ
တိုင်းအသီးအသီးကြီးရာမှ အဆင့်ဆင့် ဒွိအဏု
ကတိုင်အောင် ပျက်စီး၍ တဖန် ပရမာဏမြူ
များဖြစ်လာကြ၏။ ယင်းပရမာဏမြူတို့ကား

မည်သည့်အခါ၌မျှ မပျက်စီး၊ နိစ္စတရားတို့ ဖြစ်ကုန်၏။ (ထိုဝါဒ၏ သဘောအမြက်ကို ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဇွဲ၊ ၂။ ၃၅၉-၃၆၀ (ဗြဟ္မာဒိကာမှ နာမ- ရူပန္တောဂဓတာ ဒဋ္ဌဗ္ဗာ အထိ)။ ဝိသုဒ္ဓိမဂ် မဟာဋီကာ သမယန္တရပိုင်း ဂဏ္ဍိနိယ။ ၁၅-၂၄။ ဓာန်၊ သျှ၊ သစ်။ ၄၀-၄၁-တို့၌ကြည့်။)

ကဏာဒသာသန (န) [ကဏာဒ + သာသန] ကဏာဒမည်သော ရသေ့၏ - အဆုံးအမ - သာသနာ။ ကဏာဒသာသနာယ အဓိပ္ပာယ်တော် သာသနော အနုဝဂါဠာနံ ကေသဉ္စိ အယံ ဝါဒေါတိ စ ဝဒန္တိ။ အနုဇ္ဈိ၊ ၁။ ၁၆၀။

ကဏိက (ပု) [ကဏ+ဏု] အပြစ်ဒေါသ။ (မဲ့မည်း၊ ဝက်ခြံ၊ ဖျက်ဆီးတတ်သော ထွတ်မြင်းနာအစရှိသည်တို့တွင် တပါးပါး သော အပြစ်။) ကဏိကသဒ္ဓေါ ဒေါသပရိ- ယာယော၊ ဒေါသော စ နာမ ကာဠတိလ- ကာဒိတိ ဒဿေတိ ကာဠတိလကာဒိအာ- ဒိနာ။ သီ၊ ဇွဲ၊ သစ်၊ ၂။ ၁၅၁။

ကဏိကတဏှုလ (ပု) [ကဏိက+တဏှုလ] ဆန်ကွဲဟူသောဆန်။ ကဏာဇက(သ)ကြည့်။

ကဏိကာ (တိ) [ကဏ+ဏု+အာ] (၁) ဆန် ကွဲ။ (၂) တပဆေးပင်။ (၁) သော မာ စိန္တ- ယိတ္တာတိ ဝတော န တဏှုလေဟိတိ ကဏိကံ ဂါဟာပေတွာ။ ဇာ၊ ဇွဲ၊ ၆။ ၁၇၀။ (၂) ဣန္ဒ- ယဝေါ ဖလေ တဿာ-ဂ္ဂိမန္တော ကဏိကာ ဘဝေ။ ဓာန်၊ ၅၇၄။

ကဏိကာရ (ပု) [ကဏိဋ္ဌ+ကရ+ဏ။ ကဏိဋ္ဌ ကရေတိတိ ကဏိကာရေ ဋ္ဌ-လောပေါ။ ဓာန်၊ ဇွဲ၊ ၅၇၀။ ကဏ္ဍိကာကာရ+ဏ။] မဟာ လောခါးပင်။ (က) နွယ်မဟာလောခါး။ (ခ) ပင်စောက်မဟာလောခါး။ ကဏိကာရံ ဇောတန္တံ။ အပါ၊ ၁။ ၁၁၇၄။ (-ဝိ၊ ဇွဲ၊ ၁။ ၁၀၂။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃၆၈။) တတ္ထ ကဏိကာရန္တိ သကလပတ္တပလာသာနိ ပရိဘဇ္ဇ ပါတေတွာ

ပုပ္ဖဂဟဏသမယေ ကဏ္ဍိကာဗဒ္ဓေါ ဟုတွာ ပုပ္ဖမကုဋ္ဌာနံ ဂဟဏတော ကဏ္ဍိကာကာရေန ပကတောတိ ကဏိကာရော၊ “ကဏ္ဍိကာရေ”- တိ ဝတ္ထုဗေ နိရုတ္တိနယေန ကေသ ပုဗ္ဗဏ- ကာရဿ လောပံ ကတွာ “ကဏိကာရ”န္တိ ဝတ္ထန္တိ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ အပါ၊ ဇွဲ၊ ၂။ ၁၅၀။ (က) (ခ) ကဏိကာရာ စ ပုပ္ဖိတာ။ ဇာ၊ ၂။ ၃၄၆။ ကဏိ- ကာရာတိ ဝလ္လိကဏိကာရာ ရုက္ခကဏိကာရာ။ ဇာ၊ ဇွဲ၊ ၇။ ၃၁၄။

ကဏိကာရကဋ္ဌ (န) [ကဏိကာရ + ကဋ္ဌ] မဟာလောခါးသား။ တတ္ထ ကဏိကာရဿ ဒါရုနာတိ ကဏိကာရကဋ္ဌေန။ ဇာ၊ ဇွဲ၊ ၅။ ၃၁၃။

ကဏိကာရဆတ္တိယတ္ထေရ (ပု) [ကဏိကာရ+ ဆတ္တိယ+ထေရ] ကဏိကာရဆတ္တိယထေရ်။ ထိုမထေရ်သည် ၃၁-ကမ္မာထက် မဟာဝန် တောအတွင်း၌ နေသန့်စင်သော ဝေဿဘူ ဘုရားရှင်အား မဟာလောခါးပန်းကို ထီးအမိုး ပြုလုပ် လှူဒါန်းခဲ့ဘူးသည်ကိုစွဲ၍ ဤအမည် တွင်သည်။ အပါ၊ ၁။ ၂၁၃။ အပါ၊ ဇွဲ၊ ၂။ ၁၇၂-၃။

ကဏိကာရနိယျာသ (ပု) [ကဏိကာရ + နိယျာသ] မဟာလောခါးအစေး။ တတ္ထ ယေဝါပနကဝသေန သင်္ဂဟိတာနံ အဗ္ဗ- နိယျာသော ကဏိကာရနိယျာသောတိ ဝေ နာမဝသေန န သက္ကာ ပရိယန္တံ ဒဿေတုံ။ ဝိ၊ ဇွဲ၊ ၃။ ၁၀၃။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၉၈။

ကဏိကာရနိယျာသဝဏ္ဏ (တိ) [ကဏိကာရ- နိယျာသ+ဝဏ္ဏ] မဟာလောခါး စေး အဆင်း ရှိသော။ သာ ဝဏ္ဏတော ကဏိကာရနိယျာ- သဝဏ္ဏာ။ အဘိ၊ ဇွဲ၊ ၂။ ၂၃၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂၅၆။ ခုဒ္ဒက၊ ဇွဲ၊ ၅၄။

ကဏိကာရပဓာနိယသရ (န) [ကဏိကာရ + ပဓာနိယ+သရ] မဟာလောခါးပင်ဖြင့် မှတ် အပ်သော ကမ္မဋ္ဌာန်းကျောင်း၊ မဟာလောခါး ကမ္မဋ္ဌာန်းကျောင်း။ ထေရ် ကိရ ခဏ္ဍ-

စေလဝိဟာရေ ကဏိကာရပဓာနိယသရေ
အရိယဝံသံ သုဏန္တံ သောရဝိသော သပ္ပေ
ဒံသိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၂။ (-အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၉။)

ကဏိကာရပါဒပရက္ခ (ပု) [ကဏိကာရ+ပါဒပ+
ရက္ခ] မဟာလေခါးပင်။ (ဝိပဿီမြတ်စွာ
ဘုရားပွင့်တော်မူရာ ဗောဓိပင်။) ကဏိကာရ-
ပါဒပရက္ခောပိ ဗောဓိစေတ ဝုစ္စတိ။ အပါ၊ဋ္ဌ၊
၂။၁၁၃။

ကဏိကာရပုပ္ဖ (န) [ကဏိကာရ+ပုပ္ဖ] မဟာ
လေခါးပန်း။ သေယျထာပိ နာမ ကဏိကာရ-
ပုပ္ဖံ ပိတံ ပိတဝဏ္ဏံ ပိတနိဒဿနံ ပိတ-
နိဘာသံ။ ဒိ၊၂။၉၃။ မ၊၂။၂၀၆။ (-မ၊ဋ္ဌ၊၁။
၂၆၃။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ၊၅၇။)

ကဏိကာရပုပ္ဖဒါမ (န) [ကဏိကာရပုပ္ဖ+ဒါမ]
မဟာလေခါးပန်းဆိုင်။ သြဒါတာယ စ
ကဏိကာရပုပ္ဖဒါမသဒိသော ဟောတိ။ ဣဒံ
ဆဝိကလျာဏံ နာမ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄၅။

ကဏိကာရပုပ္ဖဝဏ္ဏ (တိ) [ကဏိကာရပုပ္ဖ+ဝဏ္ဏ]
မဟာလေခါးပွင့် အဆင်းရှိသော။ ကဏ္ဍကု-
ရဏ္ဏကဝဏ္ဏ-ကြည့်။

ကဏိကာရဗောဓိ (ထိ၊ပု) [ကဏိကာရ+ဗောဓိ]
(သိဒ္ဓတ္ထဘုရားရှင်၏) မဟာလေခါး ဗောဓိ
ပင်။ တိဏမုဋ္ဌိယော ဂဟေတွာ ကဏိကာရ-
ဗောဓိံ ဥပဂန္တာ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ၊၂၆၄။

ကဏိကာရမကုလ (ပု၊န) [ကဏိကာရ+မကုလ]
မဟာလေခါးပန်း၏ - အငုံ - အဖူး၊ မဟာ
လေခါး-ပန်းငုံ-ပန်းဖူး။ တဿာ တံ အဏ္ဏံ
ကဏိကာရမကုလံ ဝိယ သုဝဏ္ဏဝဏ္ဏံ ဟုတွာ
ပရိဏတကာလေ အတ္တနော ဓမ္မတာယ ဘိဇ္ဇိ။
ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃၃။

ကဏိကာရမကုဋ္ဌဝဏ္ဏအဏ္ဏကောသ (တိ) [ကဏိ-
ကာရ + မကုဋ္ဌ + ဝဏ္ဏ + အဏ္ဏ + ကောသ]
မဟာလေခါးပန်းငုံ အဆင်းနှင့်တူသော ဥဉံ
ရှိသော။ ဗောဓိသတ္တော မောရယောနိယံ
ပဋိသန္ဓိံ ဂဟေတွာ အဏ္ဏကာလေပိ ကဏိ-

ကာရ မကုဋ္ဌ ဝဏ္ဏ အဏ္ဏ ကောသော ဟုတွာ
အဏ္ဏံ ဘိန္နိတွာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၉။

ကဏိကာရရက္ခ (ပု) [ကဏိကာရ+ရက္ခ] မဟာ
လေခါးပင်။ အပရေ ကဏိကာရရက္ခာတိ။
ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၄။ (-အပါ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၀။)

ကဏိကာရဝန (န) [ကဏိကာရ+ဝန] မဟာ
လေခါးတော။ ဣဒမဿ ကဏိကာရဝနံ။
သုပုပ္ဖိတံ သဗ္ဗကာလိကံ ရမ္မံ။ ဇာ၊၂။၂၉၊
၂၅၀။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၂၀၀။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၉၁။

ကဏိကာရဝါလိကသမုဒ္ဒဝိဟာရ (ပု) [ကဏိ-
ကာရ+ဝါလိက+သမုဒ္ဒ + ဝိဟာရ] မဟာ
လေခါးပန်းနှင့်တူသော သဲရှိသော သမုဒ္ဒရာ
၏ အနီး၌တည်သောကျောင်း။ မရဏက္ခယံ
ဘန္တေ လဘိဿထာတိ စောဒိတော ဂဏံ
ဝိဿဇ္ဇေတွာ ကဏိကာရဝါလိကသမုဒ္ဒဝိဟာရံ
ဂတော။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၆။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၉။

ကဏိကာရသဒိသပုပ္ဖ (တိ) [ကဏိကာရ +
သဒိသ+ပုပ္ဖ] မဟာလေခါးနှင့်တူသောပန်း
ရှိသော။ တေ ကိရ သေတက္ခန္ဓာ မဟာပဏ္ဏာ
ကဏိကာရသဒိသပုပ္ဖါ ဟောန္တိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။
၃၁၂။

ကဏိကာရာဒိရက္ခနိယျာသ (ပု) [ကဏိကာရ+
အာဒိ+ရက္ခ+နိယျာသ] မဟာလေခါး အစ
ရှိသော သစ်ပင်တို့၏အစေး။ ဟဋ္ဌ (မ၊ဋ္ဌ၊၁။
၃၅၀)ကြည့်။

ကဏိကာရိ (တိ) [ကဏိကာရ + ဤ] မဟာ
လေခါးပန်းပင်ရှိသော(ဗိမာန်)။ တတ္ထ မေ
သုကတံ ဗျုပ္ပံ၊ ကဏိကာရိတိ ဉာယတိ။ အပါ၊
၂။၁၇၄။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀၆။

ကဏိဋ္ဌ (တိ) [အပ္ပ + ဣဋ္ဌ။ ခုဒ္ဒက + ဣဋ္ဌ။
ဝိသေသေန အပ္ပေတိကဏိယော၊ကဏိဋ္ဌော။
ဇူ၊၃၉၅။ ခုဒ္ဒကဿ ကဏော။ နိတိ၊သုတ္တ။
၅၁၆။] ငယ်သော၊ အလွန်ငယ်သော။
အဝသေသာ ဟိ အတ္တနော အတ္တနော ကဏိ-
ဋ္ဌာတိ။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၂။၂၅၇။ ခုဒ္ဒကတော

ပဌာယာတိ ကဏိဋ္ဌတော ပဌာယ။ မ၊ဋ္ဌိ၊၂။
၁၈၇။

ကဏိယ (တိ) [အပ္ပ+ဣယ။ ခုဒ္ဒက+ဣယ]
ငယ်သော၊ အလွန်ငယ်သော။ ကဏိဋ္ဌ-ကြည့်။

ကဏေရ (ထိ၊ပု) [ကဏ+ဣရ။ ကဏ သဒ္ဓေါ၊
ဣရ။ သူစိ။] (၁) ဆင်မယာဉ်သာ။ (ပု)
(၂) ဆင်ပေါက်။ ကဏေရသဒ္ဓေါ ဂဇေ....
ဟတ္ထိနိယန္တ၊ ဣတ္ထိယံ။ သူစိ။ (ဓာန်၊ဋ္ဌိ၊သျှ။
၂၉၃-၌ တရုဏ်စကားဟု ပြန်ဆို၏။) ကရေဏု-
လည်း ကြည့်။

ကဏေရကာ (ထိ) [ကဏေရ+က+အာ။ ကဏ
သဒ္ဓေါ၊ ဣရ။ သတ္တေ ကော၊ ဣတ္ထိယံ အာ။
သူစိ။] ဆင်မ။ ဥစ္စာ ကဏေရကာ
နာမာ(မ၊၁။၂၃၆)တိ ဥစ္စာ စ ယဋ္ဌိသဒ္ဓိသ-
ဒိသပါဒါ ဟုတွာ၊ ကဏေရကာ စ ဒန္တာနံ
ကဏေရတာယ၊ တာ ကိရ မက္ခဋဒါဌာ
ဟောန္တိ၊ တသ္မာ ကဏေရကာတိ ဝုစ္စန္တိ။
မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၃။ ကဏေရတာယာတိ ကုဋ္ဌမလ-
သဏ္ဌာနတာယ။ မ၊ဋ္ဌိ၊၂။၁၄၆။ ကရေဏုကာ-
လည်း ကြည့်။

ကဏေရတာ (ထိ) [ကဏေရ+တာ] စဉ်းငယ်
ပွင့်သော ပန်းငုံသဏ္ဌာန်ရှိသည်၏အဖြစ်၊ စဉ်း
ငယ်ပွင့်သော ပန်းငုံသဏ္ဌာန်ရှိခြင်း။ ကဏေ-
ရကာ-ကြည့်။

ကဏောဒကာသေစန (န) [ကဏ+ဥဒက+
အဝသေစန]ဆန်ကွဲရေဖြင့်သွန်းလောင်းခြင်း။
ဂေါမယသိဉ္ဇန(အံ၊ဋ္ဌိ၊၂။၁၇၁)ကြည့်။

ကဏု(ပု)[ကဋ္ဌိ+အ] ဆူး။ ယဒိ ဂဏ္ဍိကုဋ္ဌိလ-
သုသိရကဏုလတာသာခါ အာလမ္ဗိတွာ ရက္ခ-
မဘိရူဟနံ ဘဝတိ။ မိလိန္ဒ။၃၃၂။

ကဏ္ဍက (ပု)[ကဋ္ဌိ+ဏု] (၁) ဆူး၊ဆူးပြောင်း။
(၂) ရန်သူ။ (၃) ကြက်သီးမွေးညှင်းထခြင်း။
(၄) ကဏ္ဍကမြင်း။ (၁) ယထာဟမဇ္ဇ
ဝေဒေမိ၊ ကဏ္ဍကေန သမပ္ပိတော။ ဇာ၊၁။

၃၉၇။ (-ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၁၀၆၊၁၀၇။) (၂) ဓိရတ္ထ၊
သုဗဟူ ကာမေ ဒုဂ္ဂန္ဓေ ဗဟုကဏ္ဍကေ။ ဇာ၊၁။
၂၃၅။ ဗဟုကဏ္ဍကေတိ ဗဟုပစ္စာမတ္တေ။ ဇာ၊
ဋ္ဌ၊၄။၁၂၀။ (၃) ကဏ္ဍကော တု သပတ္တသ္မိံ၊
ရက္ခဏေ လောမဟံသနေ။ ဓာန်၊ဋ္ဌ၊၂။ (၄)
ဆန္ဒော ကဏ္ဍကော နိဓိကုမ္ဘော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။
၁၈။ ကဏ္ဍက (၃) လည်း ကြည့်။

ကဏ္ဍက (တိ) [ကဏ္ဍက+အ] (၁) ကြမ်းသော
အရိုး။ (၂) ခိုးသူ။ (၃) စိုင်း။ (၄) ကဏ္ဍက
မည်သောသူ။ (၅) ထိုးဖောက်-စူးဝင်-
တတ်သော ဆူးပြောင်းနှင့်တူသော (တရား)။
(က) ဆူးပြောင်းနှင့်တူသော ရာဂအစရှိသော
တရား။ (ခ) ဆူးပြောင်းနှင့်တူသော ဆန္ဒ-
ရာဂ။

(၁) ကြမ်းသောအရိုး။ လေမျှင် ကဏ္ဍက-
ဝါရိုင်း ယထာ။ မဟာနိ။၁၅၅။ (သိ၊မူကွဲ)။
ကဏ္ဍကဝါရိုင်းလည်း ကြည့်။

(၂) ခိုးသူ။ နာဿ မဂ္ဂေယျ ကဏ္ဍကော-
(ဇာ၊၂။၆၀)တိ တဿ ဩဝါဒကရဿ ပုရိ-
သဿ မုခံ စောရကဏ္ဍကော န ပဿေယျ။
ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၂၈၂။ သတ္တာနံ ဟိတသုခဿ ဝိဒူ-
သနတော အဟိတဒုက္ခဿ စအာဝဟနတော
ကဏ္ဍကသဒ္ဓိသတာယ စောရာ ဝေ ဣဓ
ကဏ္ဍကာတိ ဝုတ္တံ။ သိ၊ဋ္ဌိ၊သစ်၊၂။၃၀၄။

(၃) စိုင်း။ သသကဏ္ဍကာ (ဇာ၊၂။၂၈၃)-
တိ သဿ စ ကဏ္ဍကာ စ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၁၇၇။
ကဏ္ဍကသဒ္ဓိသသိင်္ဂတာယ ကဏ္ဍကော။ ဓာန်၊
ဋ္ဌိ၊၆၁၂။

(၄) ကဏ္ဍကမည်သောသူ။ တေန ခေါ
ပန သမယေန အာယသ္မတော ဥပနန္တဿ
သက္ခုပုတ္တဿ ကဏ္ဍကော နာမ သာမဏေရော
ကဏ္ဍကံ နာမ ဘိက္ခုနိ ဒူသေတိ။ ဝိ၊၃။
၁၁၉။ (-ဝိ၊သင်္ဂဟ။၄၀၀။ ကခါ။၂၅၁။)
ကဏ္ဍကသာမဏေရ-လည်း ကြည့်။

(၅) ထိုးဖောက် - စူးဝင် - တတ်သော - ဆူးငြောင့်နှင့်တူသော (တရား)။ ဒသယိမေ ဘိက္ခဝေ ကဏ္ဍကော။ ကတမေ ဒသ၊ ပဝိဝေ- ကာရာမဿ သင်္ဂဏိကာရာမတာ ကဏ္ဍကော။ အံ၊ ၃။ ၃၆၃။ ကဏ္ဍကောတိ ဝိဇ္ဇနဋ္ဌေန ကဏ္ဍကော။ အံ၊ ၄။ ၃။ ၃၂၂။ (ထိုတရားတို့ သည် ဂိုဏ်း - ကိလေသာ - အပေါင်းအဖော် ၌ မွေ့လျော်ခြင်း၊ သုဘနိမိတ် - နှင့်ယှဉ် ခြင်း - ကို အားထုတ်ခြင်း၊ ငြောင့် - တံကျင် - သဖွယ်ဖြစ်သော ကခြင်း၊ သိခြင်း၊ တီးမှုတ် ခြင်းတို့ကို ရှုကြည့်နားထောင်ခြင်း၊ မာတု- ဂါမဏိအနီး၌ လှည့်လည်ခြင်း၊ အသံ၊ ဝိတက်၊ ဝိစာရ၊ ပီတိ၊ ထွက်သက်၊ ဝင်သက်၊ သညာ၊ ဝေဒနာ၊ ဓာ၊ ဒေါသ၊ မောဟတို့ဖြစ်သည်။ အံ၊ ၃။ ၃၆၃။)

(က) ဆူးငြောင့်နှင့်တူသော ရာဂစသော တရား။ ဆန္ဒော ဝါ ရာဂေါ ဝါ ဒေါသော ဝါ မောဟော ဝါ ပဋိသံ ဝါပိ စေတသော၊ တတော စိတ္တံ နိဝါရေယျ...သကဏ္ဍကော စ။ သံ၊ ၂။ ၃၉၉။ သကဏ္ဍက (သံ၊ ၄။ ၃။ ၁၀၆) ကြည့်။

(ခ) ဆူးငြောင့်နှင့်တူသော ဆန္ဒရာဂ။ တေ ကိရ စတူသု ပစ္စယေသု ကဏ္ဍကေ ပက္ခိပိတွာ ခါဒန္တိ။ ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၁၄၇။ ကဏ္ဍကေ- တိ ဆန္ဒရာဂေ။ သညောဂဝသေန တေသံ ပက္ခိပနံ။ ကဏ္ဍကသဒိသဆန္ဒရာဂေန သညတ္တာ ဘုဉ္ဇန္တိတိ ဟိ အဓိပ္ပါယေန “ကဏ္ဍကေ ပက္ခိ- ပိတွာ” တိ ဝုတ္တံ။ သီ၊ ၄။ ၁။ ၂။ ၄၂။

ကဏ္ဍက (တိ) [ကဏ္ဍက + ဌာနိယ] ထိုး ဖောက် - စူးဝင် - တတ်သော ကိလေသာ ကာမတို့၏ တည်ရာဖြစ်သော။ ကဏ္ဍက- ဌာနိယ-ကြည့်။

ကဏ္ဍကကသာ (ထိ) [ကဏ္ဍကာ + ကသာ] ဆူးရှိသောကြိမ်။ သော အတ္တနော စာရိတ္တေန ဖရသုဉ္ဇ ကဏ္ဍကကသဉ္ဇ အာဒါယ။ ဇာ၊ ၄။ ၃။ ၃၈။

ကဏ္ဍကဂဗ္ဘ (ပု) [ကဏ္ဍက + ဂဗ္ဘ] တိုက်ခန်းနှင့် တူသောဆူးတော။ ဝေ သော ကဏ္ဍကဂဗ္ဘ မဝိဋ္ဌော ဝိယ ဘဝေယျ။ သံ၊ ၄။ ၃။ ၉၆။ ကဏ္ဍကဂဗ္ဘန္တိ ဩဝရကသဒိသံ ဝနံ။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၃၄၁။

ကဏ္ဍကဂဟန (န) [ကဏ္ဍက + ဂဟန] ဆူးတော။ သေယျထာပိ ဘိက္ခဝေ ဒိသလောမိကာ ဋ္ဌေကာ ကဏ္ဍကဂဟနံ ပဝိသေယျ။ သံ၊ ၁။ ၄၂၆။

ကဏ္ဍကဂုဗ္ဗ (ပု) [ကဏ္ဍက + ဂုဗ္ဗ] ဆူးချုံ။ မယာ ခိတ္တမတ္တေ ဇာလံ အာဒါယ ကဏ္ဍကဂုဗ္ဗေ ခိပိတွာ ဂစ္ဆန္တိ။ ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၂၂၅။ (- ၂၇၇။)

ကဏ္ဍကဌာန (န) [ကဏ္ဍက + ဌာန] ဆူးတို့၏ တည်ရာအရပ်၊ ဆူးရှိသောအရပ်။ အဟိ ခါဏိ ကဏ္ဍကဌာနံ။ မ၊ ၁။ ၁၃။ အံ၊ ၂။ ၃၄၂။ (- ထေရ။ ၃၄၀။ ထေရ၊ ၄။ ၂။ ၃၅၀။) ကဏ္ဍ- ကဌာနန္တိ ကဏ္ဍကာနံ ဌာနံ၊ ယတ္ထ ကဏ္ဍကာ ဝိဇ္ဇန္တိ၊ တံ ဩကာသန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ မ၊ ၄။ ၁။ ၈၃။ (- အံ၊ ၄။ ၃။ ၁၂၉။ မ၊ ၄။ ၁။ ၁၇၁။)

ကဏ္ဍကဌာနိယ (တိ) [ကဏ္ဍက + ဌာနိယ] ထိုး ဖောက် - စူးဝင် - တတ်သော ကိလေသာ ကာမတို့၏ တည်ရာဖြစ်သော။ ဂါမကဏ္ဍ- ကောတိပိ ပါဌော။ တဿတ္ထော ဂါမေ ကဏ္ဍကော ကဏ္ဍကဌာနိယော သကလော ဝတ္ထုကာမော ယဿ ဇိတောတိ။ ဥဒါန၊ ၄။ ၁၆၈။

ကဏ္ဍကဒုဂ္ဂ (န) [ကဏ္ဍက + ဒုဂ္ဂ] ဆူးတပ်။ အနေကသတယောဇနာယာမဝိတ္တာရံ သုနိ- စိတံ သနသန္တိဝေသံ ကဏ္ဍကဒုဂ္ဂမ္ပိ အဓိသေန္တိ။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၆၁။ မ၊ ၄။ ၂။ ၁၃၃။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၂၃၂။

ကဏ္ဍကဒါရ (န) [ကဏ္ဍက + ဒါရ] ဆူးတို့ဖြင့်ပိတ် အပ်သော - ဆူးခက်တို့ဖြင့်ပြုအပ်သော - ဆူး ခက်လွှာနှင့် ယှဉ်သော - တံခါး၊ ဆူးတံခါး။ ဧကေန ဝါ ဗဟူဟိ ဝါ ကဏ္ဍကေဟိ ထက်တဗ္ဗံ ကဏ္ဍကဒါရံ။ ဝဇီရ။ ၁။ ၁၇။ ယံ ပဝေသနနိက္ခ-

မနကာလေ အပနေတွာ ထကနကယောဂ္ဂံ၊
ကောယ ဗဟူဟိ ဝါ ကဏ္ဍကသာခါဟိ ကတံ
တံ ကဏ္ဍကဒ္ဓါရံ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁၀၈။ ပဝေသန-
နိက္ခမနကာလေ ပန အပနေတွာ ထကနက-
ယောဂ္ဂေန ကဏ္ဍကသာခါပဋ္ဌလေန ယုတ္တံ
ဒ္ဓါရံ ကဏ္ဍကဒ္ဓါရံ နာမ။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၁၆၀။

ကဏ္ဍကနာသနာ (ထိ) [ကဏ္ဍကနာသနာ +
နာသနာ] ကဏ္ဍက-သာမဏေကို ဖျက်ဆီး
သည်နှင့် တူသော (အသွင်ကို) ဖျက်ဆီး
ခြင်း။ သစေ ယာဝတတိယံ ဝုစ္စမာနော န
ဩရမတိ၊ ကဏ္ဍကနာသနာယ နာသေ-
တဗ္ဗော။ ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၂၉၆။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၁၆၂။

ကဏ္ဍကနာဋ (တိ) [ကဏ္ဍက + နာဋ] အရိုး၌
ဆူးရှိသော၊ ဆူးရိုးရှိသော (ကြာ)။ ကဏ္ဍက-
နာဋ ဝါရိဇံ။ သုတ္တနိ၊ ၄။ ၂။ ၂၆၁။

ကဏ္ဍကနိစိတ (တိ) [ကဏ္ဍက + နိစိတ] (အလျှံ
ပြောင်ပြောင် တောက်လောင်သော) ဆူးတို့
ဖြင့် စီအပ်သော။ အဗ္ဘက္ခသမာ ဥစ္စာ၊
ကဏ္ဍကနိစိတာ ဒုမာ။ ဇာ၊ ၂။ ၂၇၂။ တတ္ထ
ကဏ္ဍကနိစိတာတိ ဇလိတကဏ္ဍကေဟိ စိတာ။
ဇာ၊ ၄။ ၇။ ၁၄၂။ (-ထေရ၊ ၄။ ၂။ ၃၇၇။)

ကဏ္ဍကနိဝုတ (တိ) [ကဏ္ဍက + နိဝုတ] ဆူးတို့
ဖြင့် ပိတ်အပ်သော၊ ပိတ်အပ်သော ဆူးရှိ
သော။ အပထေန ကဏ္ဍကနိဝုတေန သဘ-
ယေန ကုမ္မဂ္ဂေန။ ထေရီ၊ ၄။ ၂။ ၆၃။

ကဏ္ဍကပရိဝတ္တန (န) [ကဏ္ဍက + ပရိဝတ္တန]
ကဏ္ဍကမြင်း၏ - လည်ခြင်း - ပြန်လှည့်ခြင်း။
ဝေသာလိန်ဂရာဘိမုခံ အကာသိတိ၊ ကဏ္ဍက-
ပရိဝတ္တနေ ဝိယ ကပိလနဂရာဘိမုခံ။ ဒီ၊ ၄။
၂။ ၁၆၄။ ကဏ္ဍကနိဝတ္တန-လည်း ကြည့်။

ကဏ္ဍကပုဋိဘာဂ (တိ) [ကဏ္ဍက + ပုဋိဘာဂ] ဆူး
နှင့်တူသော။ ဣဓ ပန ဗျာပဇ္ဇနကက္ကသာဒိ-
သဘာဝတော ကဏ္ဍကပုဋိဘာဂေန ဝါစာ
အဏ္ဍကာတိ ဝုတ္တာ။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၆၁။

ကဏ္ဍကဖလ (န) [ကဏ္ဍက + ဖလ] ဆူးရှိသော
အသီး။ အနုဂ္ဂတေဟိ သူရိယေလဒ္ဓေါကာသာ
ခဇ္ဇူပနကာ ဝိပရိဝတ္တမာနာပိ ကဏ္ဍကဖလ-
သဒိသာတမသိ ဝိဇ္ဇောတန္တိ။ ဥဒါန၊ ၄။ ၃၂၅။

ကဏ္ဍကလတာဒိဘရိတာဝိရုဋ္ဌ (တိ) [ကဏ္ဍက +
လတာ + အာဒိ + ဘရိတာ + ဝိရုဋ္ဌ] ဆူးနွယ်
စသည်တို့ ပြည့်သဖြင့် စည်ပင်ကြီးပွားသော။
ကုမ္မ (မ၊ ၄။ ၁။ ၂၁၁) ကြည့်။

ကဏ္ဍကလတာဝန (န) [ကဏ္ဍက + လတာ +
ဝန] ဆူးနွယ်တော။ သာခါဒိဟိတိ ကဏ္ဍက-
သာခါကဏ္ဍကလတာဝနေဟိ။ မ၊ ၄။ ၂။ ၇၁။

ကဏ္ဍကလတာဝနဂဟန (န) [ကဏ္ဍကလတာ-
ဝန + ဂဟန] ဆူးနွယ်ရှိသော - တောကြီး -
တောဂနိုင်။ တထာ ယော သကလစက္ကဝါဠ
နိရန္တရံ သနဝေဠုဂုဗ္ဗသဉ္စန္တံ ကဏ္ဍကလတာ-
ဝနဂဟနံ ဝိနိဝိဇ္ဇိတွာ။ စရိယာ၊ ၄။ ၂၇၆။

ကဏ္ဍကလေခါ (ထိ) [ကဏ္ဍက + လေခါ] ဆူး
ဖြင့်ရေးခြစ်ခြင်း။ ဧကော သစေ ကဏ္ဍက-
လေခါ ဟောတိ မသိ မက္ခေတိ။ ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၅၁။

ကဏ္ဍကဝတိ (ထိ) [ကဏ္ဍက + ဝတိ] ဆူးတို့ဖြင့်
ပြုအပ်သော - စည်း - စောင်ရန်း၊ ဆူး
စောင်ရန်း။ အန္တော ပါသာဏေဟိ စိနိတွာ
ဗဟိ ကဏ္ဍကဝတိ ပရိက္ခိပိတွာ အန္တော-
ဝတိပရိယန္တေ တာလပန္နိယော ဝေပေတိ။
ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၂၄။ (-သံ၊ ၄။ ၁။ ၂၃၂။ သုတ္တနိ၊ ၄။
၁။ ၁၃၃။)

ကဏ္ဍကဝါဠ (ပု) [ကဏ္ဍက + ဝါဠ] ဆူးတို့ဖြင့်
ပြုအပ်သော - အရံ - အတား၊ အလုံးစုံ
သော သစ်ခက်တို့ဖြင့် ပြုအပ်သော - အရံ -
အတား၊ ဆူးခက်အရံအတား။ ကဏ္ဍကဝါဠ-
(ဝိ၊ ၄။ ၃၀၀) နှိ သဗ္ဗသာခါပရိက္ခေပံ။ ဝိမတိ၊
၂။ ၂၃၉။

ကဏ္ဍကဝိသမ (တိ) [ကဏ္ဍက + ဝိသမ] ဆူးကဲ့သို့
မညီညွတ်သော။ ဝိသမ (မဟာနိ၊ ၄။ ၂၃၈)
ကြည့်။

ကဏ္ဍကဝုတ္တိ (တိ) [ကဏ္ဍက+ဝုတ္တိ] ပစ္စည်းလေး
 ပါးတို့၌ ဆူးငြောင့်နှင့်တူသော ဆန္ဒဏှာကို
 ထည့်၍ - စားလေ့ - အသက်မွေးလေ့ - ရှိ
 သော၊ ဆူးတို့ကို စားလေ့ရှိသော (ရဟန်း)။
 (ဤကဏ္ဍက ဝုတ္တိသဒ္ဒါသည် တိတ္ထိတို့ သုံးနှုန်း
 ခေါ်ဝေါ်သော ဘိက္ခု၏ ပရိယာယ် သဒ္ဒါ
 တည်း။) တေ ကိရ စတုသု ပစ္စယေသု
 ကဏ္ဍကေ ပက္ခိပိတော ခါဒန္တိ။ “ဘိက္ခု စ
 ကဏ္ဍကဝုတ္တိနော”တိ အယံ ဟိ နေသံ
 ပါဠိယေဝ။ မ၊ဠ၊၃။၈၄။

ကဏ္ဍကဝုတ္တိက (တိ) [ကဏ္ဍကဝုတ္တိ+က]ပစ္စည်း
 လေးပါးတို့၌ ဆူးငြောင့်နှင့်တူသော ဆန္ဒဏှာ
 တို့ကို ထည့်၍ - စားလေ့ - အသက်မွေးလေ့
 - ရှိသော၊ ဆူးတို့ကို စားလေ့ရှိသော
 (ရဟန်း)။ ဘိက္ခု။ ကဏ္ဍကဝုတ္တိကာတိ
 အယဉ္ဇိယ ပါဠိယေဝ။ အထ ဝါ ကဏ္ဍက-
 ဝုတ္တိကာ ဝေ နာမ ဧကေ ပဗ္ဗဇိတာတိ ဝဒတိ။
 ဒီ၊ဠ၊၁။၁၄၇။ သံ၊ဠ၊၂။၃၁၄။ (-အံ၊ဠ၊၃။
 ၁၂၆။ ဒီ၊ဠ၊၁။၂၂၄။ သံ၊ဠ၊၂။၂၇၀။)

ကဏ္ဍကဝေဒနာ (ထိ) [ကဏ္ဍက + ဝေဒနာ]
 ဆူးဖြင့်ထိုးအပ်သော ဝေဒနာ။ တန္တိ ကဏ္ဍက-
 ဝေဒနာဒိ။ သံ၊ဠ၊၂။၄၉၇။

ကဏ္ဍကဝေဓ (ပု) [ကဏ္ဍက+ဝေဓ]ဆူးစူးခြင်း။
 မာ မံ ကဏ္ဍကောတိ မာ မံ ကဏ္ဍကော
 ဝိဇ္ဇိတိ ကဏ္ဍကဝေဓံ ရက္ခမာနော။ သံ၊ဠ၊
 ၃။၉၆။

ကဏ္ဍကဝေဓာပေက္ခ (တိ) [ကဏ္ဍကဝေဓ +
 အပေက္ခ] ဆူး-စူး - ထိုးဖောက် - ခြင်းကို
 ဝံ့ခြင်းရှိသော။ ဘာဝိတဘာဝနော ကဏ္ဍက-
 ဝေဓာပေက္ခော ဝိယ ပရိပက္ကဂဏ္ဏော သူရိ-
 ယဂ္ဂမနာပေက္ခံ ဝိယ စ ပရိဇာတပဒုမံ။ ဝိ၊ဠ၊
 ၃။၂၄၉။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၁၅၈။

ကဏ္ဍကသဏ္ဌ (ပု၊န) [ကဏ္ဍက+သဏ္ဌ] ဆူးပင်
 တို့၏ - အပေါင်း - အစု၊ ဆူးတော။ ဂစ္ဆံ

ဂဟနဘူတံ မဟန္တံ ကဏ္ဍကသဏ္ဌံ။ မ၊ဠ၊၁။
 ၂၁၁။

ကဏ္ဍကသမဏ္ဌေသဥပလာပနဝတ္ထု (န) [ကဏ္ဍ-
 က+သမဏ္ဌေသ + ဥပလာပန + ဝတ္ထု]
 ကဏ္ဍက-သာမဏေကို ဖြားယောင်းသော -
 အကြောင်း - ဝတ္ထု။ သာဝတ္ထိယံ ဆဗ္ဗဂိုယေ
 ဘိက္ခု။ အာရဗ္ဗ ကဏ္ဍကသမဏ္ဌေသဥပ-
 လာပနဝတ္ထုသ္မိံ ပညတ္တံ။ ကခါ။၂၅၁။

ကဏ္ဍကသမာကိဏ္ဏသာဓ (တိ) [ကဏ္ဍက +
 သမာကိဏ္ဏာ+သာခါ] ဆူးတို့ဖြင့်ပြုမီးသော
 သစ်ခက်ရှိသော။ တဒေတံ ဝိနဋ္ဌေသု စေတိ-
 ယေသု ဒေဝတာနုဘာဝေန ကဏ္ဍကသမာ-
 ကိဏ္ဏသာဓေဟိ နာနာဂစ္ဆေဟိ ပရိဝုတံ
 တိဋ္ဌတိ။ ဝိ၊ဠ၊၁။၆၅။

ကဏ္ဍကသဟိတ (တိ) [ကဏ္ဍက + သဟိတ]
 (ဝိတက် ဝိစာရဟု ဆိုအပ်သော) ဆူးနှင့်
 တကွ ဖြစ်သော။ သြဗ္ဗာရိကဘာဝေါ ဟိ
 ဝိတက္ကဝိစာရသခါတေန ကဏ္ဍကေန သဟ
 ပဝတ္တကထာ။ ကဏ္ဍကသဟိတဘာဝေါ စ
 သဥပ္ပိလနတာ ဝေ။ သီ၊ဠ၊သစ်၊၁။၄၅၁။

ကဏ္ဍကသာခါ (ထိ) [ကဏ္ဍက + သာခါ] (၁)
 ဆူးခက်။ (၂) လိပ်သရွှေ (လိပ်ဆူးရွှေ)
 တောကြက်မောက်ဆူးစေးတို့ဖြင့် ပြုမီးသော
 အခက်။ (၁) ပရိက္ခိတ္တော နာမ ဣဋ္ဌက-
 ပါကာရံ အာဒိ ကတွာ အန္တမသော
 ကဏ္ဍကသာခါဟိပိ ပရိက္ခိတ္တော။ ဝိ၊ဠ၊၁။
 ၂၅၉။ (-ဝိ၊ဠ၊၂။၂၀၃။ ဝိ၊ဠ၊၄။၆၂။ ဇာ၊ဠ၊
 ၅။၁၀၃၊၁၀၆။ သာရတ္ထ၊၂။၁၀၈။ ဝိမတိ၊၁။
 ၁၆၀။) (၂) တဿာ ကာသာဝါနိ ကဏ္ဍက-
 သာခါ ဝိယ ကဏ္ဍသာခါ ဝိယ စ သရိရံ
 ခါဒိတံ အာရဒ္ဓါနိ။ သံ၊ဠ၊၂။၁၆၄။ ကဏ္ဍက-
 သာခါ ဝိယာတိ ကုရုဏ္ဍကအပါမဂ္ဂကဏ္ဍက-
 လသိကာဟိ သာခါ ဝိယ။ သံ၊ဠ၊၂။၁၆၃။

ကဏ္ဍကသာခါဒိဝတိ (ထိ) [ကဏ္ဍက+သာခါ+
 အာဒိ+ဝတိ] ဆူးခက် အစရှိသည်တို့ဖြင့် ပြု

အပ်သော - စည်း - စောင်ရန်း။ ဝတိ(သိ၊ ခို၊ သစ်၊ ၂။၄၂၀)ကြည့်။

ကဏ္ဍကသဝါပဋ္ဌလ (န) [ကဏ္ဍကသဝါ + ပဋ္ဌလ] ဆူးခက်လွှာ။ ကဏ္ဍကဒွါရ-ကြည့်။

ကဏ္ဍကသမဏေရ (ပ) [ကဏ္ဍက + သမဏေရ] ကဏ္ဍကသမဏေ။ တတ္ထ ယာ ကဏ္ဍကသမဏေရဿ ဒဏ္ဍကမ္ပနာသနာ၊ သာ “နိဿာရဏာ” တိ ဝေဒိတဗျာ။ ဝိ၊ ဌ၊ ၄။ ၂၅၀။ (- သံ၊ ဌ၊ ၃။ ၇၉။ ကခါ။ ၂၅၆။ ကခါ၊ ဌ၊ သစ်။ ၄၁၈။)

ကဏ္ဍကသိက္ခာပဒ (န) [ကဏ္ဍက + သိက္ခာပဒ] ကဏ္ဍကသမဏေကို အကြောင်းပြု၍ ပညတ်သော သိက္ခာပုဒ်၊ ကဏ္ဍကသိက္ခာပုဒ်။ ပါစိတ္တိယပါဠိ၊ ၅-ကဏ္ဍ၊ ၇-ဝဂ်၊ ၁၀-သိက္ခာပုဒ်။ ဝိ၊ ၂။ ၁၈၁-၅။ ဝိ၊ ဌ၊ ၃။ ၁၄၀။ ဝဇိရ။ ၃၃၄။

ကဏ္ဍကသိမ္မလိနိရယ (ပ) [ကဏ္ဍက + သိမ္မလိ + နိရယ] (တဆဲ့ခြောက်သစ်ပမာဏ) သံဆူးရှိသော လက်ပံပင်ငရဲ။ မဟာသတ္တော ယတ္ထ ပရဒါရိကာ စ အတိစာရိနိယော စ ပတန္တာ ပစ္စန္တိ၊ တံ ကဏ္ဍကသိမ္မလိနိရယံ ဒေသေန္တော “အယောမယာ” တိ အာဒိမာဟ။ ဇာ၊ ဌ၊ ၅။ ၂၉၃။

ကဏ္ဍကသေယျ (န) [ကဏ္ဍက + သေယျ] ဆူး (ပေါ်)၌ အိပ်ခြင်း။ သေနာသနပဝိဝေကံ ပါလေဿာမာတိ ကဏ္ဍကသေယျာဒိနိ ကပ္ပေန္တိ။ သံ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၁၇။ (- ဇာ၊ ဌ၊ ၃။ ၂၂။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၉၀။)

ကဏ္ဍကသောဓန (န) [ကဏ္ဍက + သောဓန] ခိုးသူကို သုတ်သင်ခြင်း။ စောရာနံ မူလံ ဆိန္ဒန္တော ကဏ္ဍကသောဓနံ ကရိဿာမိတိ။ မ၊ ဌ၊ ၃။ ၈၁။

ကဏ္ဍကစိတ (တိ) [ကဏ္ဍက + အာစိတ] ဆူးတို့ဖြင့် စီအပ်သော။ အတ္တနော ကက္ခဋတယ

တာ ကဏ္ဍကစိတာ အာဝုတာ။ စရိယာ၊ ၄။ ၁၇၃။

ကဏ္ဍကာဓာန (န) [ကဏ္ဍက + အာဓာန] ဆူးတည်ရှိရာ အရပ်။ ကဏ္ဍကာဓာနမ္ပိ အဘိရုဟတိ။ မိလိန္ဒ။ ၂၁၅။

ကဏ္ဍကာပဿယ (ပ) [ကဏ္ဍက + အပဿယ] ဆူးဟူသောမှီရာ၊ ဆူး - အပေါ် - အထက်၊ ဆူးတို့၌ သားရေကို ဖြန့်ခင်းထားသောနေရာ။ ကဏ္ဍကာပဿယိက-ကြည့်။

ကဏ္ဍကာပဿယသေယျာ (ထိ) [ကဏ္ဍကာပဿယ + သေယျာ] ဆူးဟူသောမှီရာ - ဆူး - အပေါ် - အထက် - ၌ အိပ်ခြင်း၊ ဆူးပေါ်သားရေ ဖြန့်ခင်းသော နေရာ၌ အိပ်ခြင်း။ ဒုက္ခောတိ ကဏ္ဍကာပဿယသေယျာဒိဟိ အတ္တဗာဓနေဟိ ဒုက္ခာဝဟော။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၁၆၉။

ကဏ္ဍကာပဿယိက (တိ) [ကဏ္ဍကာပဿယ + ကိက] ဆူးဟူသောမှီရာ - ဆူး - အပေါ် - အထက် - ၌ နေသော၊ (သံဆူးတို့ကို၎င်း၊ ပြကတေသော ဝါးခြမ်းစိတ် ဆူးတို့ကို၎င်း မြေ၌ ရိုက်နှက်၍ ယင်း) ဆူးတို့၌ သားရေကို ဖြန့်ခင်း၍ နေသော၊ သူ။ ကဏ္ဍကာပဿယိကောပိ ဟောတိ ကဏ္ဍကာပဿယေ သေယျံ ကပ္ပေတိ။ ဒီ၊ ၁။ ၁၅၈။ မ၊ ၁။ ၁၁၁၊ ၃၈၂။ အံ၊ ၁။ ၃၀၁၊ ၅၂၇။ အဘိ၊ ပု၊ ၁၆၄။ မဟာနိ၊ ၃၂၈။ ကဏ္ဍကာပဿယိကောတိ အယကဏ္ဍကေ ဝါ ပကတိကဏ္ဍကေ ဝါ ဘူမိယံ ကောဇ္ဇေတွာ တတ္ထ စမ္ပံ အတ္ထရိတွာ ဌာနစက်မာဒိနိ ကဏ္ဍေတိ။ ဒီ၊ ၁။ ၂၉၄။ မ၊ ၁။ ၃၅၁။ အံ၊ ၁။ ၂။ ၂၄၆။ အဘိ၊ ဌ၊ ၃။ ၈၃။ မဟာနိ၊ ၄။ ၃၈၁။ အယကဏ္ဍကေတိ အယောမယကဏ္ဍကေ။ ပကတိကဏ္ဍကေတိ သလာကကဏ္ဍကေ။ သိ၊ ဌ၊ သစ်၊ ၂။ ၃၇၇။

ကဏ္ဍကရိကာ (ထိ) [ကဏ္ဍ+ကရ+ဏ္ဍ+အာ] မြေပုံခရမ်း။ (ဓာန်၊ သျှင်) ဆင်ခရမ်း။ ဒွယ် ကဏ္ဍကရိကာယံ။ ဓာန်၊ ငို။ ၅၇၅။

ကဏ္ဍကဝါဠ (ပ) [ကဏ္ဍက+အာဝါဠ] ဆူး တွင်း၊ (သျှင်) ဆူးဝိုင်း။ ကဏ္ဍကဝါဠပိ အာရောဟန္တံ။ မ၊ ၂။ ၁၁၂။

ကဏ္ဍကိက (တိ) [ကဏ္ဍက+ဣက] ဆူးရှိသော (ချုံနွယ်)။ န တတ္ထ ကဏ္ဍကိကာ ကက္ခဋဂစ္ဆ- လတာ ဟောန္တိ။ အံ၊ ငို၊ ၃။ ၂၉၁။

ကဏ္ဍကိဖလ (ပ) [ကဏ္ဍကိ + ဖလ] ပိန်းနဲပင်။ ပနသော ကဏ္ဍကိဖလော။ ကဏ္ဍကယုတ္တံ ဖလမဿ ကဏ္ဍကိဖလော။ ဓာန်။ ဓာန်၊ ငို။ ၅၆၉။

ကဏ္ဍကိ (ထိ) [ကဏ္ဍက+ဤ] (၁) ကဏ္ဍကိ မည်သော (ဘိက္ခုနီ)။ (တိ) (၂) ဆူးရှိသော (သစ်ပင်)။ (၁) ကဏ္ဍက^၂ (၄) ကြည့်။ (တိ) (၂) န တဿ ကဏ္ဍကာ ဟောန္တိတိ တဿ ဝံသဿ ကဏ္ဍကိနောပိ ရုက္ခဿ ကဏ္ဍကာ နာဟေသံ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၄။ ၂၄၅။

ကဏ္ဍကိလတာ (ထိ) [ကဏ္ဍကိ+လတာ] ဆူးရှိ သောနွယ်။ (သခွါး ငပြုတ်။ မစိုးရိမ်၊ ဓာန်။) န တတ္ထ (ကဏ္ဍကိလတာ။) ကဏ္ဍကိနာ ကက္ခဋဂစ္ဆလတာ ဟောန္တိ။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ၂၇၅။ (သျှင်၊ က-မူကံ။)

ကဏ္ဍကုဋ္ဌာပနဉာယ (ပ) [ကဏ္ဍက+ဥဋ္ဌာပန+ ဉာယ] ဆူး - နုတ် - ထွင်း - သော နည်း။ ဣမမေဝါတိ ဣမံ ဝေ အနုပဋ္ဌဟန္တဿ ကာယ- သင်္ခါရဿ ကဏ္ဍကုဋ္ဌာပနဉာယေန ဥပဋ္ဌာပန- ဝိမိမေဝ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၁၈။

ကဏ္ဍကုဒ္ဓရဏ (န) [ကဏ္ဍက+ဥဒ္ဓရဏ] ဆူး နုတ်ခြင်း၊ ဆူးထွင်းခြင်း။ ကဏ္ဍကေန ကဏ္ဍ- ကုဒ္ဓရဏံ ဝိယ ရူပေနောဿာ ရူပမဒနိမ္မဒနံ သပ္ပါယန္တိ သဒ္ဓိဋ္ဌာနံ ကတွာ။ ဓမ္မ၊ ၄။ ၂။ ၇၃။

ကဏ္ဍကုရဏ္ဏကဝဏ္ဏ (တိ) [ကဏ္ဍ+ကုရဏ္ဏက+ ဝဏ္ဏ] ဆူးရှိသော လိပ်သရွှေ (လိပ်ဆူးရွှေ) ပန်းအဆင်းရှိသော။ သော ကဏ္ဍကုရဏ္ဏက- ဝဏ္ဏံ ကာသာဝံ နိဝါသေတွာ ကဏ္ဍကရပုပ္ဖ- ဝဏ္ဏံ စိဝရံ ပါရပိတွာ။ ဇာ၊ ၄။ ၂။ ၆၀။

ကဏ္ဍ (ပ) [ကမု+ဌ] သြဒနာဒိနိ ကာမေတိတိ ကဏ္ဍော။ မောဂံ၊ ၇။ ၅၅။ ကဏ္ဍ+ဌ။ ကဏ- သဒ္ဓတ္ထော ဒဏ္ဍကော ဓာတု၊ ၄။ ၁။ ကဏ္ဍော။ ဓာန်၊ ငို။ ၂၆၃။ ကဏ နိမိလနေ၊ ကဏ္ဍော။ ရူ၊ ၆။ ၂။ (၁) လည်ချောင်း၊ ရေမျို။ (၂) (က) လည်ပင်း၊ လည်တိုင်။ (ခ) လည်- လည်ပင်း - အောက်။ (ခေါင်းဒုံးနေရာကို လည်အောက်ဆိုသည်။) (၃) အသံ။ (၄) နီးသောအရပ်။ (၅) ဆေးများပင်။

(၁) လည်ချောင်း၊ ရေမျို။ တေန ခေါ ပန သမယေန အညတရဿ ဘိက္ခုနော ဘုဉ္ဇန္တဿ မံသံ ကဏ္ဍေ ဝိလဂ္ဂံ ဟောတိ။ ဝိ၊ ၁။ ၁၀၁။ (-မ၊ ၂။ ၅၇။ အံ၊ ၂။ ၄၉၈။ မိလိန္ဒ။ ၁၅၃။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၂၆၀။) ဂလော စ ကဏ္ဍော ဂိဝါ စ။ ဒွယ် ဂိဝါယ ပုရောဘာဂေ။ ဓာန်။ ဓာန်၊ ငို။ ၂၆၃။

(၂) (က) လည်ပင်း၊ လည်တိုင်။ မနုဿ- ကုဏပေန ဝါ ကဏ္ဍေ အာသတ္တေန အနိယေ- ယျ။ ဝိ၊ ၁။ ၈၆။ (-၂၂၀။ ဝိမာန။ ၉၃။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၃၀၈။ ဇာ၊ ၁။ ၁၃၆။ ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၁၅၁။ ဒိ၊ ၄။ ၂။ ၃၂၂။) ပဋိမုဉ္ဇကဏ္ဍေ (မ၊ ၄။ ၃။ ၅၆)- တိ ယာဝ ဂလဝါဠကာ ပါရပိတွာ။ မ၊ ငို၊ ၃။ ၃၃။ (ခ) လည် - လည်ပင်း - အောက်။ အဒ္ဓသ သကံ ပရိဇေနံ သုပန္တံ အညိဿာ ကဏ္ဍေ ဝိဏံ အညိဿာ ကဏ္ဍေ မုဒိဂံ။ ဝိ၊ ၃။ ၂။ ကဏ္ဍေတိ ကဏ္ဍဿ ဟေဋ္ဌာ။ မုဒိဂံဿ ဟိ ဥပရိကဏ္ဏံ ဌပေတွာ သယန္တိယာ ကဏ္ဍေ မုဒိဂံ အဒ္ဓသတိ အတ္ထော။ ဝဇီရ။ ၄၀၈။ (၃) အသံ။ (၄) နီးသောအရပ်။ (၅) ဆေး များပင်။ “ကဏ္ဍော ဂလေ သဒ္ဓိဋ္ဌာနေ၊

သဒ္ဓေမဒနပါဒပေ”တိ ဟိ နာနတ္ထသင်္ဂဟော။
ဓာန်၊ ဣ။ ၇၀၆။

ကဏ္ဍ (တိ) [ကဏ္ဍ+ဇန+ကံ၊ ကဏ္ဍ+ဇာတ]
လည်ချောင်း၌ ဖြစ်သော (အသံ=အ-ဝဏ္ဏ၊
က-ဝဂ်၊ ဟအက္ခရာ)။ အဝဏ္ဏကဝဂ္ဂ ဟကာရာ
ကဏ္ဍဇာ။ ရှ။ ၂။ နိတိ၊ သုတ္တ။ ၂၃။

ကဏ္ဍတာလုဩဋ္ဌာဒိပဉ္စဋ္ဌာန (န) [ကဏ္ဍ+
တာလု+ဩဋ္ဌ+အာဒိ+ပဉ္စ+ဋ္ဌာန] ကဏ္ဍ-
ဋ္ဌာနံ၊ တာလုဋ္ဌာနံ၊ ဩဋ္ဌဋ္ဌာနံ အစရှိသော
ငါးပါးသောဋ္ဌာနံ။ သိထိလဓနိတာဒိ ဒသ-
ဝိဓဗျဉ္စနဗုဒ္ဓိသမ္ပန္နံ ကဏ္ဍတာလုဩဋ္ဌာဒိပဉ္စ-
ဋ္ဌာနေ ဘဏ္ဍေတွာ။ အပါဠာ၊ ၁။ ၃၁။

ကဏ္ဍနာဠ (န) [ကဏ္ဍ+နာဠ] လည်ရိုး၊ လည်
တိုင်။ သတ္တံ အာဟရိတွာ မရိယာမိတိ တိခိ-
ဏေန သတ္တေန ကဏ္ဍနာဠံ ဆိန္နိ။ သံ၊ ၄။ ၂။
၂၀၈။ (-သံ၊ ၄။ ၂။ ၁၉။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၂၉။)

ကဏ္ဍနာဠိ (ထိ) [ကဏ္ဍ+နာဠိ] လည်ရိုး၊ လည်
တိုင်။ သတ္တံ အာဟရေသိတိ ဇီဝိတဟာရကံ
သတ္တံ အာဟရိ၊ ကဏ္ဍနာဠိံ ဆိန္နိ။ မ၊ ၄။ ၄။
၂၃၃။ (-ဝဇီရ။ ၂၃၃။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃၄။)
ကဏ္ဍနာဠိံ ဆိန္နိတုံ နာဠိံ ဆိန္နိတုံ အာရဘိ။
မ၊ ၄။ ၂။ ၄၂။

ကဏ္ဍနာဠိစ္ဆေဒပစ္စယ (ပု) [ကဏ္ဍနာဠိ +
ဆေဒ+ပစ္စယ] လည်ရိုး-လည်တိုင်-ကို
ဖြတ်ခြင်းဟူသောအကြောင်း။ အရဟတ္တဖလ-
ပစ္စဝေက္ခဏာနန္တရံ ကဏ္ဍနာဠိစ္ဆေဒပစ္စယာ
ဇီဝိတနိရောဓေန သမသိသိ ဟုတွာ ပရိ-
နိဗ္ဗာယိ။ မ၊ ၄။ ၂။ ၄၂။

ကဏ္ဍပဉ္စမ (တိ) [ကဏ္ဍ + ပဉ္စမ။ သံ၊ ၄။ ၁-၌
ကဏ္ဍပဉ္စမ ရှိ၏။] လည်ကို ဖွဲ့ခြင်းလျှင်-
ငါးခုတို့၏ ပြည့်ကြောင်း - ငါးခုမြောက်-
ရှိသော (ဖွဲ့ခြင်း)။ ယေန နံ သက္ကံ ဒေဝါန-
မိန္ဒံ ကဏ္ဍပဉ္စမေဟိ ဗန္ဓနေဟိ ဗန္ဓိတွာ မမ-
သန္တိကေ အာနေယျာယ အသုရပုရန္တိ။ သံ၊

၁။ ၂၂။ (-၂၂။ မ၊ ၂။ ၂၃၄။) ကဏ္ဍပဉ္စမ-
ဟိတိ ဒွိသု ဟတ္ထေသု ပါဒေသု ကဏ္ဍေ စာတိ
ဝေ ပဉ္စဟိ ဗန္ဓနေဟိ။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၃၁။
(-၃၁။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၁၁၃။) ကဏ္ဍေ ပဉ္စမ-
ဟိတိ ကဏ္ဍဗန္ဓနပဉ္စမေဟိ ဝိဘတ္တိအလော-
ပေန နိဒ္ဒေသော။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၃၂။

ကဏ္ဍပိဒဟန (န) [ကဏ္ဍ+ပိဒဟန] လည်ချောင်း
ကို ပိတ်ခြင်း။ အဇ္ဈောဟရဏမေဝ ဟေတ္တ
ပရိစ္ဆိန္နနံ၊ န ကဏ္ဍပိဒဟနံ။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၁၇။

ကဏ္ဍပုမာဏ (တိ) [ကဏ္ဍ + ပမာဏ] လည်
ချောင်းအတိုင်းအရှည်ရှိသော။ န ယာဝဒတ္တံ
ကဏ္ဍပုမာဏံ ကတွာ ခါဒိံ သု။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၉၇။
(-အံ၊ ၄။ ၂။ ၁၂။)

ကဏ္ဍဗန္ဓနပဉ္စမ (တိ) [ကဏ္ဍ+ဗန္ဓန+ပဉ္စမ] လည်
ကို ဖွဲ့ခြင်းလျှင်-ငါးခုတို့၏ပြည့်ကြောင်း -
ငါးခုမြောက်-ရှိသော။ ကဏ္ဍပဉ္စမ-ကြည့်။

ကဏ္ဍမာဓရိယ (န) [ကဏ္ဍ+မာဓရိယ] လည်
ချောင်း၏ ကောင်းသည်၏အဖြစ်၊ လည်
ချောင်းကောင်းခြင်း။ ပန (ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၂၄၅)
ကြည့်။

ကဏ္ဍသုတ္တ (န) [ကဏ္ဍ + သုတ္တ] လည်ဆွဲကြိုး၊
လည်ရွှဲ(ဆွဲ)တန်ဆာ။ ဝလ္လိကာပိ စ ပါမဂေါ၊
ကဏ္ဍသုတ္တံ န ဓာရယေ။ ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၅။ ကဏ္ဍ-
သုတ္တက-လည်း ကြည့်။

ကဏ္ဍသုတ္တက (န) [ကဏ္ဍသုတ္တ + က] လည်ဆွဲ
ကြိုး၊ လည်ဆွဲတန်ဆာ။ ကဏ္ဍသုတ္တကံ ဓာ-
ရန္တိ။ ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၄။ (-ဝိ၊ ၁။ ၅။) ကဏ္ဍ-
သုတ္တကန္တိ ယံ ကိဉ္စ ဂီဝပဂအာဘရဏံ။
ဝိ၊ ၄။ ၄။ ၄၄။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၄၃။

ကဏ္ဍာဒိဝဏ္ဏပုဝတ္ထိဋ္ဌာန (န) [ကဏ္ဍာဒိ+ဝဏ္ဏ-
ပုဝတ္ထိဋ္ဌာန] အက္ခရာတို့၏ဖြစ်ရာ လည်ချောင်း
အစရှိသော - အရပ် - ဌာနံ။ အာဟစူပဒ
(သာရတ္ထ၊ ၂။ ၄၅) ကြည့်။

ကဏ္ဍာဒိဝဏ္ဏပုတ္တိဋ္ဌာနကရဏ (န) [ကဏ္ဍာဒိ + ဝဏ္ဏ + ဥပ္ပတ္တိ + ဋ္ဌာန + ကရဏ] အက္ခရာတို့၏ ဖြစ်ရာ လည်ချောင်း အစရှိသော ဌာနံ၊ ဖြစ်ကြောင်း ကရိုဏ်း။ ကဏ္ဍာဒိဝဏ္ဏပုတ္တိဋ္ဌာနကရဏာဒိဟိ အာဟရိတော အတ္တနော ဝစိဝိညတ္တိယာဝ ဘာသိတဝစနံ အာဟစူပဒံ။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၁၂။

ကဏ္ဍာဝသတ္တ (တိ) [ကဏ္ဍ + အဝသတ္တ] လည်ဋ္ဌိ - စပ်အပ် - ဆင်အပ် - သော (ပတ္တမြား)။ မဏိ အနုတ္တံ ရုစိရံ ပဘဿရံ၊ ကဏ္ဍာဝသတ္တမဏိဘူသိတံ မေ။ ဇာ၊ ၁။ ၂၀။ ဇာ၊ ၄။ ၇။ ၁၅။

ကဏ္ဍောကာဋ (တိ) [ကဏ္ဍ + ကာဋ။ အလုတ္တသမာသံ။] လည်ပင်းဋ္ဌိ - မဲ့မည်း - အမည်းမှတ် - ရှိသော။ သူ။ ကဏ္ဍောကာဋောတိအာဒိနံ ဝိယဿ သမာသသိဒ္ဓိဝေဒိတဗ္ဗာ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၅။ (- ဒိ၊ ၄။ ၂။ ၂၃။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၂၃။ အနု၊ ၂။ ၁၇။)

ကဏ္ဍောက္ကန္တ (တိ) [ကဏ္ဍ + ဩက္ကန္တ] လည်ချောင်းသို့ သက်ရောက်သော။ ဥဒါဟဋ္ဌေန ကဏ္ဍောက္ကန္တေန ပဒသမူဟေနာတိ အဓိပ္ပါယော။ ဝဇီရ၊ ၈။

ကဏ္ဍောဋ္ဌတာလုအာဒိသောသဇ (တိ) [ကဏ္ဍောဋ္ဌတာလုအာဒိသောသ + ဇန + ကိ။ ကဏ္ဍောဋ္ဌတာလုအာဒိသောသ + ဇာတ] လည်ချောင်း၊ နှုတ်ခမ်း၊ အာစောက် အစရှိသည်တို့၏ခြောက်ခြင်းကြောင့် ဖြစ်သော။ ကဏ္ဍောဋ္ဌတာလုအာဒိသောသဇတောပိဝါ ဘိယျောတိ အညဉ္စ ကာယိကံ စေတသိကံ တံနိဒါနဒုက္ခံ သက်ဏှာတိ။ မူလ၊ ၄။ ၂။ ၆။

ကဏ္ဍောဋ္ဌတာလုတလသောသဇ (တိ) [ကဏ္ဍောဋ္ဌတာလုတလသောသ + ဇန + ကိ။ ကဏ္ဍောဋ္ဌတာလုတလသောသ + ဇာတ] လည်ချောင်း၊ နှုတ်ခမ်း၊ အာစောက်အပြင်တို့၏ ခြောက်ခြင်းကြောင့် ဖြစ်သော။ ယံ သောကသလ္လ-

ဝိဟတော ပရိဒေဝမာနော၊ ကဏ္ဍောဋ္ဌတာလုတလသောသဇမပ္ပသယံ။ အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၉။ ပဋိသံ၊ ၄။ ၁။ ၁၃။ မဟာနိ၊ ၄။ ၆။

ကဏ္ဍ (ပု၊ န) [ကမ + ၃။ ကမ ပဒဝိက္ခေပေ၊ ကမတိယာတိတိ ကဏ္ဍော = သရော၊ ပရိစ္ဆေဒေါ စ။ မောက်၊ ၇။ ၅။ ကဏ + ၃။ ကဏ္ဍတေနနေတိ ကဏ္ဍံ။ ကဏ သဒ္ဓေါ၊ ညော၊ ကဏ္ဍ ဘေဒေ ဝါ။ ဓာန်၊ ၄။ ၂။ ၈။] (၁) မြား။ (၂) အပိုင်းအခြား၊ အခန်း၊ ဝက်။ (၃) ဘုံအဆင့်။ (၄) တုတ်လုံတံ။ (၅) အခွင့်။ (ပု) (၆) ကောက်ရိုး။ (၇) ကဏ္ဍမည်သောသူ (ဥယျာဉ်စောင့်)။

(၁) မြား။ အညတရောပိ ဆဗ္ဗဂ္ဂိယော ဘိက္ခု ဥယျောဓိကံ ဂန္ဓာ ကဏ္ဍေန ပဋိဝိဒ္ဓေါ ဟောတိ။ ဝိ၊ ၂။ ၁၄။ (- သံ၊ ၁။ ၄၅။ ဒိ၊ ၄။ ၂။ ၃၀။) (၂) အပိုင်းအခြား၊ အခန်း၊ ဝက်။ “ဣတိ သန္ဓိကပေ ပဌမော ကဏ္ဍော” တျာဒိသု ဝဂ္ဂေ။ ဓာန်၊ ၄။ ၈။ ကံ (၁၃) လည်းကြည့်။

(၃) ဘုံအဆင့်။ သဟဿကဏ္ဍော သတဂေဏ္ဍ၊ ဇောလု ဟရိတာမယော။ ထေရု၊ ၂။ ၃။ သဟဿကဏ္ဍောတိ သဟဿဘူမိကော။ ထေရု၊ ၄။ ၁။ ၃။ ၇။

(၄) တုတ်လုံတံ။ (၅) အခွင့်။ ကဏ္ဍောနိတ္ထိ သရေ ဒဏ္ဍေ၊ ဝဂ္ဂေ စာ'ဝသရေ'ပျထ။ ဓာန်၊ ၈။ (ပု) (၆) ကောက်ရိုး။ ကဏ္ဍောတု နာလ'မထော သော။ ဓာန်၊ ၄။ ၃။ (၇) ကဏ္ဍမည်သောသူ (ဥယျာဉ်စောင့်)။ ကဏ္ဍမ္မရက္ခ၊ ကဏ္ဍမ္မရက္ခမူလ-တို့ ကြည့်။

ကဏ္ဍက (ပု) [ကဒိ + က္က] (၁) ဆူး။ (၂) ခံပင်။ (၃) ကဏ္ဍကမည်သော မြင်း။ (ဗူးဘက်တော် ၇-မျိုးတွင် အပါအဝင်ဖြစ်သော မြင်း၊ ယင်း မြင်းသည် လည်တိုင်မှစ၍ အလျား ၁၈-တောင်ရှိ၏၊ ယင်းအလျားနှင့် လျော်သောအမြင့် ရှိ၏၊ လျင်မြန်သောအား

အစွမ်းနှင့် ပြည့်စုံ၍ ပွတ်သစ်သော ခရုသင်း
 ကဲ့သို့ အလွန်ရှုချင်စဖွယ်ကောင်းသောကိုယ်
 လုံး ဖြစ်သော အဆင်းရှိ၏။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ဌ။ ၃၃၀။
 (၄) ကဏ္ဍကမည်သော နတ်သား။ (ကဏ္ဍက
 မြင်းစုတေ၍ တာဝတိံသာနတ်ပြည်၌ ကဏ္ဍက
 အမည်ဖြင့်ပင် နတ်သားဖြစ်သည်။) (တိ)
 (၅) ထိုးဖောက်တတ်သော - ဆူး - မြား -
 နှင့်တူသော (ကိလေသာ)။

(၁) စာမရီဝိယ ဝါလမိန္ဒိ ဝါလံ ရက္ခမာနာ
 ကဏ္ဍကေသု ဝါလေ လဂ္ဂန္တေ ဘိန္ဒနဘယေန။
 အပါ၊ ဌ။ ၂။ ၁၇။ (၂) ကရမန္ဓကံ ကရမ္မဒဏ္ဍော
 ကိရ ဥဒကဇောတိ ကဏ္ဍကော။ ဝဇိရ။ ၃၂၀။
 (၃) ကဏ္ဍကော သဟဇော အဟ (ဝိမာန။
 ၁၁၀) နှိ ဧတ္ထ.... ကဏ္ဍကော နာမ အဿ-
 ရာဇာ။ ဝိမာန၊ ဌ။ ၂၉၇။ (၄) တသ္မိံ ခဏေ
 ကဏ္ဍကော ဒေဝပုတ္တော သကဘဝနတော
 နိက္ခမိတော။ ဝိမာန၊ ဌ။ ၂၉၃။ (တိ) (၅)
 ကဏ္ဍကော (မဟာနိ။ ၁၁၀) တိ ဝိနိဝိဇ္ဇန-
 ဌေန ကိလေသာ ဝေ။ မဟာနိ၊ ဌ။ ၂၃၁။

ကဏ္ဍကနိဝတ္တန (န) [ကဏ္ဍက + နိဝတ္တန]
 ကဏ္ဍကနိဝတ္တန အရပ်။ (ဘုရားလောင်း
 သိဒ္ဓတ္ထမင်းသား တောထွက်စဉ် ကပိလဝတ်
 ပြည်ကို ကြည့်ရှုလိုသော အကြံဖြစ်ပေါ်သော
 အခါ အိုးထိန်းစက်ကဲ့သို့ မြေလည်၍ ယင်း
 မြေလည်ရာအရပ်ကို ကဏ္ဍကမြင်းပြန်လှည့်ရာ
 အရပ် ဖြစ်သောကြောင့် ကဏ္ဍကနိဝတ္တန-ဟု
 ဆိုသည်။) တသ္မိံ ဘူမိပ္ပဒေသေ ကဏ္ဍကနိ-
 ဝတ္တနံ နာမ စေတိယဌာနံ ဒဿေတွာ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊
 ဌ။ ၃၃၂။

ကဏ္ဍကနိဝတ္တနစေတိယဌာန (န) [ကဏ္ဍက-
 နိဝတ္တန + စေတိယ + ဌာန] ကဏ္ဍကနိဝတ္တန-
 မည်သော စေတိတည်ရာ အရပ်။ တသ္မိံ
 ပထဝိပ္ပဒေသေ ကဏ္ဍကနိဝတ္တနစေတိယဌာနံ
 ဒဿေတွာ။ ဇာ၊ ဌ။ ၁။ ၇၄။

ကဏ္ဍကဘူတ (တိ) [ကဏ္ဍက + ဘူတ] (ကုသိုလ်
 အဖို့ကို ထိုးကျင့်တတ်သော အနက်သဘော
 ကြောင့်) ဆူးမြားကဲ့သို့ ဖြစ်သော (ကိလေ-
 သာကာမ)။ ကာမကဏ္ဍက (ဥဒါန၊ ဌ။ ၁၆၈)
 ကြည့်။

ကဏ္ဍကဝါစ (တိ) [ကဏ္ဍက + ဝါစာ] ဆူးနှင့်တူ
 သော - အပြစ်တင်ဖွယ် - စကားရှိသော၊
 သူ။ ကဏ္ဍကဝါစော ဖရူသော။ ဇာ၊ ၁။ ၁၄၂။
 ကဏ္ဍကဝါစောတိ သဒေါသဝါစော။ ဇာ၊ ဌ။
 ၃။ ၂၄၄။

ကဏ္ဍကဝါရိဇ (န) [ကဏ္ဍက + ဝါရိဇ] (အရိုး၌)
 ဆူးရှိသော - အရိုးကြမ်းသော - ကြာ၊ ပဒုမာ
 ကြာ။ လေမျှင် ကဏ္ဍကဝါရိဇံ ယထာ၊ ဇလေန
 ပဏေန စန္ဒပလိတ္တံ။ မဟာနိ။ ၁၅၅။ ကဏ္ဍ-
 ကော ဝုစ္စတိ ခရဒဏ္ဍော။ မဟာနိ။ ၁၅၆။

ကဏ္ဍကဝိမာန (ပု၊ န) [ကဏ္ဍက + ဝိမာန] ကဏ္ဍ-
 ကနတ်သား၏ ဝိမာန်ကို အကြောင်းပြု၍
 ဟောသောဝတ္ထု။ ဝိမာနဝတ္ထု၊ ပါဠိ၊ ၂-ဝိမာန၊
 ၇-ဝဂ်၊ ၇-ဝတ္ထု။ ဝိမာန။ ၁၀၉-၁၁၁။ ဝိမာန၊
 ဌ။ ၂၉၃-၂၉၉။

ကဏ္ဍကိ (ထိ) [ကဏ္ဍက + က + ဤ] ဆူးရှိသော
 (ဆေးပင်၊ ခံပင်)။ ကဏ္ဍကိဝန-ကြည့်။

ကဏ္ဍကိဝန (န) [ကဏ္ဍကိ + ဝန] ခံပင်တော။
 သာကေတေ ဝိဟရန္တိ ကဏ္ဍကိဝနေ။ သံ၊ ၃။
 ၂၆၀။ စတုတ္ထေ ကဏ္ဍကိဝနေတိ မဟာကရ-
 မန္တဝနေ။ သံ၊ ဌ။ ၃။ ၂၉၃။ ကဏ္ဍကာ တေဿာ
 အတ္ထိတိ ကဏ္ဍကိ၊ ကရမန္ဓဂစ္ဆော။ ဩသဓိ-
 ဘာဝါပေက္ခာယ ဣတ္ထိလိင်္ဂနိဒ္ဒေသော၊ တဗ္ဗ-
 ဟုလတာယ တံ ဝနံ ကဏ္ဍကိဝနန္တေ ပညာ-
 ယိတ္တံ။ သံ၊ ဋီ၊ ၂။ ၅၁၆။

ကဏ္ဍခိပနသိပ္ပ (န) [ကဏ္ဍ + ခိပန + သိပ္ပ] မြား
 ပစ်အတတ်။ ဥပါသနံ ကရောန္တေတိ ကဏ္ဍ-
 ခိပနသိပ္ပံ ကရောန္တေ။ သံ၊ ဌ။ ၃။ ၃၃၂။

ကဏ္ဍခဏ (တိ) [ကဏ္ဍ + ခဏ] မြားကုန်ခြင်း ရှိသော၊ မြားကုန်သောသူ။ သော တေသံ ကဏ္ဍခဏဘာဝံ ဥတု။ ဇာ၊ ဌ၊ ၅။ ၁၃၇။

ကဏ္ဍဂမန (န) [ကဏ္ဍ + ဂမန] မြား၏သွား ခြင်း = လားခြင်း။ ဥဒ္ဓမာဟု သဟဿဓာတိ ဥဗ္ဗေဓေန သဟဿကဏ္ဍဂမနမတ္တံ ဥစ္စော အဟု။ ဇာ၊ ဌ၊ ၂။ ၃၀၂။

ကဏ္ဍဂမနဂဏန (ထိ၊ န) [ကဏ္ဍဂမန + ဂဏန] မြား၏ သွားခြင်း = လားခြင်းကို ရေတွက် ခြင်း။ သဟဿကဏ္ဍဂမနဂဏနာယ ပဉ္စဝိ သတိယောဇနပ္ပမာဏံ ဟောတိ။ ဇာ၊ ဌ၊ ၂။ ၃၀၂။

ကဏ္ဍဂဟဏ (န) [ကဏ္ဍ + ဂဟဏ] မြားကို ယူ ခြင်း။ မမ ကဏ္ဍဂဟဏတ္ထာယ ဂတဘာဝံ သဏ္ဍသဒ္ဓသညာယ ဇာနေယျာသိ။ ဇာ၊ ဌ၊ ၄။ ၂၁၅။

ကဏ္ဍစိတြက (န) [ကဏ္ဍ + ကတ္တဗ္ဗ + စိတြက] မြားတို့ဖြင့် ပြုအပ်သော ဆန်းကြယ်သော အတတ်၊ ဆန်းကြယ်သော မြားအတတ်။ ကဏ္ဍစိတြကနိ (အံ၊ ၁။ ၅၂၂) တိ သရလဋ္ဌိ သရရဇ္ဈသရပါသာဒသရသာဏိသရပေါက္ခရဏိသရပဒုမာဒီနိ အုနေကာနိ ကဏ္ဍေဟိ ကတ္တဗ္ဗစိတြာနိ။ အံ၊ ဌ၊ ၂။ ၃၇၁။

ကဏ္ဍတ္တယ (န) [ကဏ္ဍ + တယ] မြားသုံးခုတို့၏ အပေါင်း၊ မြားသုံးခု။ သုတ္တေ ဆိန္ဒေ ကဏ္ဍတ္တယဿ တိသု ဌာနေသု ပတနံ ဝိယ။ အံ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၃၃။

ကဏ္ဍဒါယက (တိ) [ကဏ္ဍ + ဒါ + ကျ] မြားပေး သောသူ။ ဧကေကံ ကဏ္ဍဒါယကံ ဌပေတွာ သယံ ဝဇိရဂ္ဂံ နာရာဓံ ဂဟေတွာ မဏ္ဍလမဇ္ဈေ ဌတွာ။ ဇာ၊ ဌ၊ ၅။ ၁၃၇။

ကဏ္ဍဒ္ဓယ (န) [ကဏ္ဍ + ဒ္ဓယ] မြားနှစ်ခုတို့၏ အပေါင်း၊ မြားနှစ်ခု။ သုတ္တေ ဆိန္ဒေ ဥဘော

ကဏ္ဍာနိ ဥဘတော ပတန္တိ။ ဝေမေတ္ထ ကဏ္ဍဒ္ဓယံ ဝိယ။ အံ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၃၃။ (-အနုဋီ၊ ၁။ ၂၀၆။)

ကဏ္ဍနာဋိ (ထိ) [ကဏ္ဍ + နာဋိ] မြားကျည် တောက်။ တဿ ကိရ ကဏ္ဍနာဋိယံ သမ ပဏ္ဏာသယေဝ ကဏ္ဍာနိ။ ဇာ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၀၆။

ကဏ္ဍပါတပ္ပမာဏ (တိ) [ကဏ္ဍ + ပါတ + ပမာဏ] မြားတကျအတိုင်းအရှည်ရှိသော။ သောဌဿုဗ္ဗေဓ (ထေရ၊ ဌ၊ ၁။ ၃၆၆) ကြည့်။

ကဏ္ဍပါတဝိတ္ထာရ (တိ) [ကဏ္ဍ + ပါတ + ဝိတ္ထာရ] (အပြန့် - အနံ - အားဖြင့် တဆယ့်ခြောက် စင်းသော) မြားကျရာ အကျယ် အပြန့်ရှိ သော။ (၁၆-စင်းသော မြားကျရာ အကျယ် အပြန့်ဟူသည် အနံ ဂ-ယူဇနာ အကျယ်ကို ဆိုသည်။ ဇာ၊ ဌ၊ ၂။ ၃၀၂။ ဇာ၊ ဌ၊ ၄။ ၃၂၄။) တိရိယံ သောဌသုဗ္ဗေဓောတိ ဝိတ္ထာရတော သောဌသကဏ္ဍပါတဝိတ္ထာရော အဟောသိ။ ဇာ၊ ဌ၊ ၂။ ၃၀၂။

ကဏ္ဍပေသန (န) [ကဏ္ဍ + ပေသန] မြား စေလွှတ်ခြင်း။ အဝိဟေဌယန္တောယေဝ ပန တေဟိ သဒ္ဓိ ကဏ္ဍပေသနေနေဝ ရဏံ ကတွာ။ ဇာ၊ ဌ၊ ၂။ ၈၃။

ကဏ္ဍပ္ပမာဏ (န) [ကဏ္ဍ + ပမာဏ] မြား အတိုင်းအရှည် ပမာဏ။ ဒဏ္ဍေ ဂဟေတွာ ယာဝ ကဏ္ဍပ္ပမာဏာ ဥက္ခိတ္တဿ ပထဝိတော မုစ္စတိ။ မ၊ ဌ၊ ၁။ ၃၅၇။ သံ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၀၇။ အံ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၈၁။ ဝိမာန၊ ဌ၊ ၂။ ၄၄။ အနုဋီ၊ ၁။ ၆၉။ (-ထေရ၊ ဌ၊ ၂။ ၅၂၂။) ယာဝ ကဏ္ဍပ္ပမာဏာတိ ဒိသတော ယတ္ထကံ ကဏ္ဍဿ ပမာဏံ၊ တတ္ထကေ ဓနုဒဏ္ဍေ ဥက္ခိတ္တမတ္တေ...မုစ္စတိ။ မ၊ ဌ၊ ၂။ ၃၈။ အံ၊ ဌ၊ ၂။ ၃၀၀။

ကဏ္ဍဗဒ္ဒ (တိ) [ကဏ္ဍ + ဗဒ္ဒ] မြား၌ ဖွဲ့ချည်အပ် သော။ ကဏ္ဍဗဒ္ဒါယ ကောဋိယာ တံ ဝါတိဂ္ဂဏဗဒ္ဒကောဋိ ပဋိဝိဇ္ဈေယျာတိ အတ္ထော။

သံ၊ဌ၊၃။၃၃၂။ (-သံ၊ဋီ၊၂။၅၄၅။သာရဏ၊
၂။၂၉၇။)

ကဏ္ဍမ (ပု) [ကဏ္ဍ + အမ] ကဏ္ဍမည်သော
(ဥယျာဉ်စောင့် စိုက်ပျိုးအပ်သော) သရက်
ပင်၊ ကဏ္ဍမသရက်ပင်။ ကဏ္ဍမရုက္ခ-ကြည့်။

ကဏ္ဍမနာမက (တိ) [ကဏ္ဍမ + နာမ + က]
ကဏ္ဍမအမည်ရှိသော။ ကဏ္ဍမရုက္ခမူလ-ကြည့်။

ကဏ္ဍမပါတုဘာဝ (ပု) [ကဏ္ဍမ + ပါတုဘာဝ]
ကဏ္ဍမသရက်ပင်၏ ထင်ရှားစွာ ဖြစ်ပေါ်
ခြင်း။ သာဝတ္ထိယံ ပသေနဒိနော ဗုဒ္ဓုပဂမနံ
ကဏ္ဍမပါတုဘာဝေါ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၂။၂၇၅။

ကဏ္ဍမမူလ (န) [ကဏ္ဍမ + မူလ] ကဏ္ဍမ
သရက်ပင်၏ - အရင်း - အနီး။ သာဝတ္ထိယံ
ကဏ္ဍမမူလေ ဘဂဝတာ ဒဿိတပါဠိဟာရိ-
ယသဒိသမေဝ ပါဠိဟာရိယံ အဟောသိ။
ဝိ၊ဌ၊၁။၆၆။ (-ဝိ၊ဌ၊၃။၂၇၈။ မ၊ဌ၊၄။၁၇၄။
ထေရ၊ဌ၊၁။၃၆၁။ အပါ၊ဌ၊၂။၂၉၄။ အံ၊ဋီ၊၁။
၁၄၂။ မူလဋီ၊၁။၇။)

ကဏ္ဍမမူလိကပါဠိဟာရိယ (န) [ကဏ္ဍမ +
မူလိက + ပါဠိဟာရိယ] ကဏ္ဍမ သရက်
ပင်ရင်းအနီး၌ ပြတော်မူအပ်သော တန်ခိုး
ပြာဠိဟာ။ ကဏ္ဍမမူလိကပါဠိဟာရိယကထ-
နဉ္စေတ္တ ယသကထဦးပိ သီလဿ သမာဓိ-
မပါပုဏတာသိဒ္ဓိယေဝိဓာဓိပေတော။ သီ၊ဋီ၊
သစ်၊၁။၂၃၅။

ကဏ္ဍမရုက္ခ (ပု) [ကဏ္ဍမ + ရုက္ခ] ကဏ္ဍမသရက်
ပင်။ သော ပန ကဏ္ဍေန ရောပိတတ္တာ
ကဏ္ဍမရုက္ခောတွေဝ ပညာယိ။ ဓမ္မ၊ဌ၊၂။
၁၃၅။

ကဏ္ဍမရုက္ခမူလ (န) [ကဏ္ဍမ + ရုက္ခမူလ] (ပသေ-
နဒိမင်း၏ ဥယျာဉ်စောင့် ကဏ္ဍမည်သော
သူသည် စိုက်ပျိုးအပ်သောကြောင့်) ကဏ္ဍမ
သရက်ပင်အနီး။ ဘဂဝါ ဟိ အဘိသမ္ပော-

ဓိတော သတ္တမေ သံဝစ္ဆရေ သာဝတ္ထိနရ-
ဒ္ဒါရေ ကဏ္ဍမရုက္ခမူလေ ဒ္ဒါဒသယောဇနေ
ရတနမဏ္ဍပေ။ ဒီ၊ဌ၊၁။၅၇။ ကဏ္ဍမရုက္ခ-
မူလေတိ ကဏ္ဍေန နာမ ပသေနဒိရညော
ဥယျာနပါလေန ရောပိတတ္တာ ကဏ္ဍမနာမ-
ကဿ ရုက္ခဿ မူလေ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၂၃၅။

ကဏ္ဍရဂ္ဂိသာမ (ပု) [?] ကဏ္ဍရဂ္ဂိသာမ မည်
သော ဆေးဆရာ။ သေယျထိဒံ၊ နာရဒေါ
ဓမ္မန္တရိ အဂ္ဂိရသော ကပိလော ကဏ္ဍရဂ္ဂိ-
သာမော။ မိလိန္ဒ၊၂၆၃။

ကဏ္ဍရစ္ဆန္တ (တိ) [ကဏ္ဍရာ + ဆိန္ဒ] ပြတ်သော
- အကြောမ - အကြောကြီး - ရှိသော။
အကြောမ - အကြောကြီး - ပြတ်သော။ သူ။
ကဏ္ဍရစ္ဆန္တံ ပဗ္ဗာဇေန္တိ။ ဝိ၊ဌ၊၁။၂၆။ (-၄၄၄။
အဘိ၊က။၃၂၊၃၃။) ကဏ္ဍရစ္ဆန္တောတိ ယဿ
ကဏ္ဍရနာမက မဟာနာရ ပုရတော ဝါ
ပစ္ဆတော ဝါ ဆိန္ဒာ ဟောန္တိ။ ဝိ၊ဌ၊၃။၃၀၈။
(-အဘိ၊ဌ၊၃။၁၂၈။)

ကဏ္ဍရနာမက (တိ) [ကဏ္ဍရာ + နာမ + က]
ကဏ္ဍရာအမည်ရှိသော။ ကဏ္ဍရစ္ဆန္တ-ကြည့်။

ကဏ္ဍရာ (ထိ) [ကဉ် + အရ + အာ။ ကဉ် ဆေဒေါ
အရော။ ဓာန်၊ဋီ။၂၇၉။] အကြောမ၊ အကြော
ကြီး။ သဌိ မဟာနာရ ကာယံ ဝိနဒ္ဓမာနာ
ဩတိဏ္ဏာ၊ ယေ ကဏ္ဍရာတိပိ ဝုစ္ဆန္တိ။ အဘိ၊ဌ၊
၂။၂၂၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၄၅။ (- ထေရ၊ဌ၊၂။
၂၀၀။)

ကဏ္ဍရိကိန္ဒရာ (ထိ) [ကဏ္ဍရိ + ကိန္ဒရာ] ကဏ္ဍရိ
မင်း၊ ကိန္ဒရာ မိဖုရား။ ယံ ဝေ ဒိသ္မာ
ကဏ္ဍရိကိန္ဒရာနံ၊ သဗ္ဗိတ္ထိယော န ရမန္တိ
အဂါရေ။ ဇာ၊၂။၁၂၃။ တဿတ္ထော—ယံ
ဝေ ကဏ္ဍရိဿ ရညော ကိန္ဒရာယ ဒေဝိယာ
စာတိ ဣမေသံ ကဏ္ဍရိကိန္ဒရာနံ ဝိရာဂ-
ကာရဏံ အဟောသိ။ ဇာ၊ဌ၊၅။၄၇၅။

ကဏ္ဍဝိဇာတက (န) [ကဏ္ဍဝိ + ဇာတက] ကဏ္ဍဝိ - ဗက - မြဟ္မဒတ် - မင်းတို့အား မိန်းမတို့၏ ရေချိုးဆိပ်နှင့်တူပုံ၊ လင်သားမှ တပါးသော ယောက်ျားနှင့် မှားယွင်းဖောက် ပြန်ပုံကို ပြဆိုရာဖြစ်သော ဇာတ်၊ ကဏ္ဍဝိ ဇာတ်။ ဇာတကပါဠိ၊ ၄-နိပါတ်၊ ၅-ဝဂ်၊ ၁-ဇာတ်။ ဇာ၊ ၁။ ၁၁၄။ ဇာ၊ ၂။ ၁၂၃-၄။ ဇာ၊ ၄။ ၁၂၁။ ဇာ၊ ၄။ ၅။ ၄၇၂။

ကဏ္ဍဝန (န) [ကဏ္ဍ + ဝန] မြားတော။ သရဝန(သံ၊ ၄။ ၁။ ၁၁၈) ကြည့်။

ကဏ္ဍဝါရဏ (တိ) [ကဏ္ဍ + ဝါရဏ] မြားကို တားမြစ်တတ်သော (ကာ)။ အသိစမ္ပ (ဇာ၊ ၄။ ၃၆၇) ကြည့်။

ကဏ္ဍဝါရဏစမ္ပဓရ (တိ) [ကဏ္ဍဝါရဏစမ္ပ + ဓရ + ဏ] မြားကို တားမြစ်တတ်သော ကာကို ဆောင်သောသူ။ စမ္ပဓရ (ဇာ၊ ၄။ ၃၇၅) ကြည့်။

ကဏ္ဍဝိဒ္ဓသိက္ခာပဒ (န) [ကဏ္ဍ + ဝိဒ္ဓ + သိက္ခာ + ပဒ] (ဆဗ္ဗဂ္ဂိ ရဟန်းတပါး စစ်မြေပြင်သို့သွား၍) မြားပစ်သည်ကို အကြောင်းပြု၍ ပညတ်အပ်သော သိက္ခာပုဒ်၊ ကဏ္ဍဝိဒ္ဓသိက္ခာပုဒ်၊ ဥယျောဓိကသိက္ခာပုဒ်။ စတ္တာဓရေ ပုရိသာ သရဟတ္တာ ပတ္တိ ပစ္ဆိမံ ပတ္တာနိကန္တိ ကဏ္ဍဝိဒ္ဓသိက္ခာပဒဿ ပဒဘာဇနံ သန္ဓာယ။ သီ၊ ၄။ သစ်၊ ၁။ ၃၆၀။

ကဏ္ဍသဟဿ (န) [ကဏ္ဍ + သဟဿ] မြားတို့၏အထောင်၊ မြားတထောင်။ စတ္တာဓရေ ဓနုဂ္ဂဟေ ဌပေတွာ ဧကေကဿ တိ သတိ သ ကဏ္ဍသဟဿာနိ ဒါပေတွာ။ ဇာ၊ ၄။ ၅။ ၁၃၇။

ကဏ္ဍိဇာတက (န) [ကဏ္ဍိ + ဇာတက] သေကျေပျက်စီးစေနိုင်သည့် အဆိပ်လူး မြားရှိသော မုဆိုးယောက်ျား၏ စက်ဆုပ်ရွံ့ရှာဖွယ်ရှိသည်ကို ပြဆိုရာ ဖြစ်သော ဇာတ်၊ ကဏ္ဍိဇာတ်။

ဇာတကပါဠိ၊ ၁-နိပါတ်၊ ၂-ဝဂ်၊ ၁၃-ဇာတ်။ ဇာ၊ ၁။ ၄။ ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၁၇၀-၂။

ကဏ္ဍိဝဇ္ဇော (တိ) [ကဏ္ဍိဝ + ဓနု + အာ။ ကဏ္ဍိဝဇ္ဇော။ ရှေးမှ။ ဂါဏ္ဍိဝဇ္ဇော။ ရှေးမှ။ ၃၅၅။ ဂါဏ္ဍိဝဇ္ဇော။ မောက်၊ ၃။ ၅၀။ ဂန္ဓိဝဇ္ဇော။ ဂဠုပျံ။ ၃၄၀။] မြားရှိသော လေးရှိသော၊ စဉ်းသွားမြားတပ်ပြီးသော လေးရှိသော၊ သူ။ သဒ္ဓဝိဒ္ဓပန “အာဇ္ဇောဒိတောတိ လက္ခဏေန သမာသန္တဂတေဟိ ဓနုသဒ္ဓါဒိဟိ ကုမ္ဘံ အာပစ္စယော” တိ ဝတော “ကဏ္ဍိဝဇ္ဇော၊ ပစ္စက္ခဓမ္မာ၊ ဝိဝဇ္ဇန္တဒါ” တိ ပယောဂမုဒါဟရန္တိ။ သီ၊ ၄။ သစ်၊ ၂။ ၂၄၃။ (- နျာသ။ ၃၄၀။ နိတိ၊ သုတ္တ။ ၇၃၂။)

ကဏ္ဍိ (တိ) [ကဏ္ဍ + ဤ] မြားရှိသောသူ။ ဓိရတ္ထ၊ ကဏ္ဍိနံ သလ္လံ၊ ပုရိသံ ဂါဠုဝေဓိနံ။ ဇာ၊ ၁။ ၄။ ကဏ္ဍမဿ အတ္ထိတိ ကဏ္ဍိ၊ တံ ကဏ္ဍိနံ။ ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၁၇၁။

ကဏ္ဍ(ကဏ္ဍ) (ထိ) [ကဏ္ဍ + ဥ။ ကဏ္ဍ ဘေဒနော၊ ဥဒိဗေ ကဏ္ဍ။ ဓာနံ၊ ၄။ ၃၂၆။] (၁) ယားနာ။ ဝဲနာ (ဝိ၊ ၂။ သျ)။ ဝဲငယ် (ဝိ၊ ၄။ ၃။ သျ)။ (၂) ငယ်သော - ထွတ်အိုင်းနာ - သွေးစုနာ။ (၁) ပဟော အဝံ ကဏ္ဍမိမံ ဝိနေတုံ။ ဇာ၊ ၂။ ၃၂။ ဇာ၊ ၄။ ၅။ ၂၀၈။ (- ၂၀၉) ကဏ္ဍ (ဒိ၊ ၄။ ၁။ ၈၀) တိ ခဠု။ သီ၊ ၄။ သစ်၊ ၁။ ၃၇၈။ ကဏ္ဍပဋိစ္ဆာဒိ နာမ... ကဏ္ဍဝါ ပိဋက ဝါ အဿာဝေါ ဝါ ထုလ္လကဏ္ဍ ဝါ အာဗာဓော။ ဝိ၊ ၂။ ၂၂၃။ ဝိ၊ ၃။ ၂၉၄၊ ၄၁၀။ (- ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၁၁၁။ ဝိ၊ ၄။ ၄။ ၁၄၅။) ကဏ္ဍတိ ကဏ္ဍ။ ဝိ၊ ၄။ ၃။ ၁၅၆။ ကဏ္ဍိ၊ သစ်၊ ၄။ ၄၃၁။ (၂) ဒဒ္ဓါ၊ ကဏ္ဍ၊ ကဏ္ဍ၊ ရန္တသ၊ ဝိတစ္ဆိကာ။ မဟာနိ၊ ၁၀။ စူဠနိ၊ ၂၈။ (- အံ၊ ၃။ ၃၄၃။ အပ၊ ၂။ ၁။) ကဏ္ဍတိ ခုဒ္ဒကပိဋက။ မဟာနိ၊ ၄။ ၅၁။

ကဏ္ဍကဏ္ဍအာဒိအာဗာဓပစ္စယ (ပ) [ကဏ္ဍကဏ္ဍ + အာဒိ + အာဗာဓ + ပစ္စယ] ယားနာ၊

ပေးနာ - အစရှိသော အနာဟူသော အကြောင်း။ အာဗာဓပစ္စယ (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၉၆) ကြည့်။

ကဏ္ဍကဏ္ဍဆဝိဒေါသဒိအာဗာဓ (ပု) [ကဏ္ဍ-ကဏ္ဍ + ဆဝိ + ဒေါသ + အာဒိ + အာဗာဓ] ယားနာ၊ ပေးနာ၊ ညှင်း စသော အရေပြားနာ အစရှိသော အနာ။ ဂန္ဓသန္နိမိတ္တံ ဘိက္ခုနော ကဏ္ဍကဏ္ဍဆဝိဒေါသဒိအာဗာဓေ သတိ ဂန္ဓာ ဝဋ္ဋန္တိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၀။ အံ၊ဋီ၊၃။၃၃။ (-မဟာနိ၊ဋ္ဌ၊၃၅၆။) ကဏ္ဍတိ ခဠု။ ကဏ္ဍတိ ဝိတစ္ဆိကာ။ ဆဝိဒေါသောတိ ကိလာသဒိ။ သိ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၃၅၈။

ကဏ္ဍဂတ္တ (တိ) [ကဏ္ဍ + ဂတ္တ] ကိုယ်၌ ထွတ်အိုင်းနာရှိသောသူ။ ကဏ္ဍဂတ္တကြည့်။

ကဏ္ဍဇ္ဈာဒိ (တိ) [ကဏ္ဍ + ဆဒ + ဣ။ ကဏ္ဍဆာဒေတိတိ ကဏ္ဍဇ္ဈာဒိ။ ခုဒ္ဒသိက္ခာ၊ဋီ၊သစ်။ ၂၇၁။] အမာလွမ်းသက်န်း။ နိသိဒန-ကဏ္ဍဇ္ဈာဒိ၊ ဝသိကာ သုဂတေန စာတိ။ ဝိ၊ ၅။၄၂။ ကဏ္ဍပုဋိစ္စာဒိ-လည်း ကြည့်။

ကဏ္ဍပဏ္ဏ (ပု) [ကဏ္ဍ + ပဏ္ဏ] ကဏ္ဍပဏ္ဏမည်သောသစ်ပင်။ ဥဒ္ဓမ္မရကာ ဗဟဝေါ၊ ကဏ္ဍပဏ္ဏာ စ ဟရိယော။ အပါ၊၁။၄၀၆။

ကဏ္ဍပုဋိစ္စာဒိ (ဒိ) (တိ) [ကဏ္ဍ + ပတိ + ဆဒ + ဣ။ ကဏ္ဍပုဋိစ္စာဒိ + ဤ။ ကဏ္ဍ ယထာဝုတ္တံ ပိဋကဒိ ပဋိစ္စာဒေတိတိ ကဏ္ဍပုဋိစ္စာဒိ။ ပဋိစ္စဒနံ ဝါ ပဋိစ္စာဒေါ၊ ယထာဝုတ္တကဏ္ဍယာ ပဋိစ္စာဒေါ ကဏ္ဍပုဋိစ္စာဒေါ၊ သော အဿ အတ္တိတိ ကဏ္ဍပုဋိစ္စာဒိ။ ခုဒ္ဒသိက္ခာ၊ဋီ၊သစ်။ ၂၇၂။] အမာလွမ်းသက်န်း။ (ချက်၏အောက် ပုဆစ်ဒူးဝန်း၏အထက်၌ ပေါက်သော ယားနာ၊ ဝဲနာ၊ အိုင်းအမာနာ၊ အရိုးရရွဲယိုသော အနာ၊ ဝဲကြီးနာကို ဖုံးလွှမ်းခြင်းငှါ ဘုရားခွင့်ပြုတော်မူအပ်သော သက်န်း။) ကေန ခေါ ပန သမယေန ဘဂဝတာ ဘိက္ခုနံ ကဏ္ဍပုဋိစ္စာဒိ အနုညာတာ ဟောတိ....

ကဏ္ဍပုဋိစ္စာဒိ နာမ ယဿ အစောနာဘိ ဥဗ္ဘဇာဏမဏ္ဍလံ ကဏ္ဍ ဝါ ပိဋက ဝါ အဿာဝေါ ဝါ ထုလ္လကဏ္ဍ ဝါ အာဗာဓောတဿ ပဋိစ္စာဒနတ္ထာယ။ ဝိ၊ ၂။၂၂၂။၂၂၃။ (-ဝိ၊၃။၄၁၀။ ဝိ၊ ၅။၄၀။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၅။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၅၆။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၈၃။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၃၁။ ကခါ။၁၅၃။ ဝဇိရ။၂၂၈။ သာရတ္ထ၊၂။၃၈၈။ ဝိမတိ၊၁။၃၁၃။ ကခါ၊ဋီ၊သစ်။၂၇၂။) အဋ္ဌမေ ကဏ္ဍပုဋိစ္စာဒိန္တိ အစောနာဘိ ဥဗ္ဘဇာဏမဏ္ဍလံ ကဏ္ဍပိဋကအဿာဝထုလ္လကဏ္ဍဗာဓာနံ ပဋိစ္စာဒနတ္ထံ အနုညာတံ စိဝရံ။ ကခါ။၂၇၁။ (-ဝဇိရ။၃၄၂။)

ကဏ္ဍပုဋိစ္စာဒိကာ (ထိ) [ကဏ္ဍပုဋိစ္စာဒိ + က + အာ] အမာလွမ်းသက်န်း။ သာဝတ္ထိယံ ဆဗ္ဗဂိုယေ အာရဗ္ဗ အပ္ပမာဏိကာယော ကဏ္ဍပုဋိစ္စာဒိကာယော ဓာရဏဝတ္ထုသ္မိ ပညတ္တံ။ ကခါ။၂၇၁။ (-ကခါ၊ဋီ၊၁၄။) ကဏ္ဍပုဋိစ္စာဒိ-လည်း ကြည့်။

ကဏ္ဍပုဋိစ္စာဒိသိက္ခာပဒ (န) [ကဏ္ဍပုဋိစ္စာဒိ + သိက္ခာပဒ] အမာလွမ်းသက်န်း ချုပ်ရမည့် ပမာဏကိုပြသော သိက္ခာပုဒ်၊ ကဏ္ဍပုဋိစ္စာဒိသိက္ခာပုဒ်။ ဝိ၊ ၂။၂၂၃။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၅၆။ ကခါ။၂၇၁။

ကဏ္ဍ(ဏ္ဍ)ယတိ (ကြိ) [ကဏ္ဍ(နာမဓာတ်) + ဣယ + တိ] ယားယံခြင်းကိုပြုတတ်၏၊ ယားယံတတ်၏။ ဂတ္တံ ကမ္မတိ ကဏ္ဍယတိ။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။၂၃၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၅၂။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ၊၄၈။

ကဏ္ဍယိတဝိနောဒန (န) [ကဏ္ဍယိတ + ဝိနောဒန] ယားယံသည်ကို ပယ်ဖျောက်ခြင်း၊ အယားဖျောက်ခြင်း။ နိသေဝနဉ္စေတ္ထ ကဏ္ဍယိတဝိနောဒနတ္ထံ ခံသနံ။ မ၊ဋီ၊၂။၁၄၆။

ကဏ္ဍ(ဏ္ဍ)ယိတွာ (ကာ၊ကြိ၊ဝိ) [ကဏ္ဍ(နာမဓာတ်) + ဣယ + ဣ + တွာ။] ယားစေ၍၊ ထောက် ကဏ္ဍယိတွာ အဟော ဣမံဿာ သိသေ ဗဟူ ဦကာတိ သကသိသတော ဦကာ

ဂဟေတွာ။ ဇာဠာ၅။၃၁၆။ (-မဒ္ဒါ၃။ ၁၀၆။)

ကဏ္ဍလ (န) [ကဏ္ဍ + ဥလ။ ကဏ္ဍ ဆေဒနေ၊ ကုလော။ မောဂ်၇။၁၉၂။] ကြာပိုင်ခေါက်၊ မမေခေါက်။ လောဒ္ဒဉ္စ ကဏ္ဍလဉ္စ ဌပေတွာ သဗ္ဗံ တစရဇနံ ဝဇ္ဇတိ။ ဝိဠာ၃။၄၀၇။ ဝိ သဂ်ဟ။၅။

ကဏ္ဍဝ (ပု၊န) [ကဏ္ဍဝ+အ။] ယားယံခြင်း။ သွာယန္တိ သော အယံ တတော ပဌာယ မယံ ဝဏော ခဠတိ စေဝ ကဏ္ဍဝဉ္စ ကရေတိ။ ဇာဠာ၅။၂၀၈။

ကဏ္ဍဝတိ (ကြိ) [ကဏ္ဍဝ+အ+တိ။ မောဂ်၊ ပဉ္စိကာ၅။၁၀။] ယား၏။ ဝဏော ကဏ္ဍဝတိ၊ ဘဂဝတော တေမတ္ထံ အာရောစေသုံ။ ဝိ၃။၂၉၈။ ကဏ္ဍဝန္တိ=ယားကုန်၏။ ဝိ၄။၂၅၈။ ကဏ္ဍဝိ=ယားပြီ။ ဇာဠာ၆။၂၅၉။

ကဏ္ဍ(ကဏ္ဍ)ဝန (န) [ကဏ္ဍဝ+ယု၊မောဂ်၊ ပဉ္စိကာ၅။၁၀။ ကဏ္ဍ + ယု၊ ယု-ကို အန၊ အ-ကို ဦ-ပြု၊ ဦ-ကို ဥဝ-ပြု၊ ဥ-ကို ဒိသပြု။ ဓာန်၊၆။၃၂၆။] (၁) ယားယံခြင်း။ (၂) အယားဖျောက်ခြင်း။ ဧဝံ အဏ္ဏမေဝ ကဏ္ဍဝနေန ဖုသန္တဿ မုတ္တေပိ အနာပတ္တိ။ ဝိမတိ၊ ၁။၂၅၇။

ကဏ္ဍဝနဿာဒ (ပု) [ကဏ္ဍဝန + အဿာဒ] အယားဖျောက်ခြင်း၌ သာယာခြင်း။ ကဏ္ဍဝနေ အဿာဒေါ ကဏ္ဍဝနဿာဒေါ။ ဝိဠာ၂။၁၁၄။ (-၁၁၅။ ကခါ၊၆။သစ်။၂၂၆။)

ကဏ္ဍဝနာဒိအဓိပ္ပါယ်စေတနာ (ထိ) [ကဏ္ဍဝန+အာဒိ+အဓိပ္ပါယ်+စေတနာ] အယားဖျောက်ခြင်း အစရှိသော အလို့စေတနာ။ ကထံ ကဏ္ဍဝနာဒိအဓိပ္ပါယ်စေတနာဝသေန။ စေတေန္တဿ ကဏ္ဍဝနာဒိဥပက္ကမေန ဥပက္ကမန္တဿ။ ဝဇ္ဇိ၊၁၇၅။ ကခါ၊၆။၄၉။

ကဏ္ဍဝနာဒိဥပက္ကမ (ပု) [ကဏ္ဍဝနာဒိ + ဥပက္ကမ] အယားဖျောက်ခြင်း အစရှိသော လုံ့လ။ကဏ္ဍဝနာဒိအဓိပ္ပါယ်စေတနာ-ကြည့်။

ကဏ္ဍဝန္တိ (တိ) [ကဏ္ဍဝ+အန္တိ။ထိ၌ ကဏ္ဍဝန္တိ။] (၁) ယားယံသော။ (၂) အယားဖျောက်သော။ (၁) သာ ကဏ္ဍဝန္တိ ဂန္ဓာသယနေ နိပဠိ။ ဓမ္မာဠာ၂။၁၉၃။ (၂) တေန ခေါ ပန သမယေန အညတရဿ ဘိက္ခုနေ အဏ္ဏံ ကဏ္ဍဝန္တဿ အသုစိ မုစ္စိ။ ဝိ၁။၁၆၇။ (-မဒ္ဒါ၃။၁၅၂။)

ကဏ္ဍဝမာန (တိ) [ကဏ္ဍဝ+မာန] အယားဖျောက်သောသူ။ သပ္ပိတေလေန ကာယံ အပ္ပဉ္စိတွာ မဂဝိသာဏေန ပိဋ္ဌိံ ကဏ္ဍဝမာနော နဝံ သန္တာဂါရံ ပဝိသတိ။ မ၊၂။၆၊၃၆၉။ အံ၁။၅၂၈။ (-ဝိဠာ၂။၁၁၅။) ကဏ္ဍဝမာနောတိ နခါနံ ဆိန္ဒုတ္တာ ကဏ္ဍဝိတဗ္ဗကာလေ တေန ကဏ္ဍဝမာနော။ မ၊ဠာ၃။၈။ အံ၁။၅၂။၃၇၃။ အဘိဠာ၃။၈၄။

ကဏ္ဍဝိယတိ (ကြိ) [ကဏ္ဍဝ(နာမဓာတ်)+အာယ+တိ] ယားယံခြင်းကို ပြု၏။ ယားယံ၏။ သွာယံ ဝဏော ခဠတိ ကဏ္ဍဝိယတိ။ ဇာ၊၂။၃၂။ ဇာဠာ၅။၂၀၈။

ကဏ္ဍဝိတဗ္ဗကာလ (ပု) [ကဏ္ဍဝိတဗ္ဗ+ကာလ] အယားဖျောက်သင့်သောအခါ၊ ယားသောအခါ။ ကဏ္ဍဝမာန-ကြည့်။

ကဏ္ဍသ (န) [ကဏ္ဍ+ဥသ+အ] တလုပ်လွှာ၊ (ဝဇ္ဇိ၊၁၅၅၌) တလုပ်အဖွဲ့။ ကဏ္ဍသကရဏ-ကြည့်။

ကဏ္ဍသ (န) [ကဏ္ဍသ+ကရဏ] တလုပ်လွှာကို-ပြုခြင်း-ဖွဲ့ခြင်း-ချုပ်ခြင်း။ ဗန္ဓုနော ဝဇ္ဇိကဏ္ဍသ၊ ဒဠိကမ္မာနုဝါတိကာ။ ဝိ၃။၃၇၄။

ကဏ္ဍသက (န) [ကဏ္ဍ+ဥသ+ဏ္ဍ။ ကဏ္ဍေန ဥသာပနံ ဒါဟာပနံ ကပ္ပါပနံ ကဏ္ဍသကံ။ မဟာဝါဂဏ္ဏိသစ်။၃၇၂။] တလုပ်လွှာ၊ တလုပ်အဖွဲ့၊ ဆောက်ပြား။ ဝိ၃။၁၂။ ဆောက်ပြားထိုးခြင်း။ ဝိဠာ၃။၁၂။ (သက်န်းချုပ်ရာ၌ အခန်းကြီး ၅-ခန်း သို့မဟုတ် ၇-ခန်း ရှိသည့်အနက် အခန်းအချင်းချင်းဆက်သွယ်

ထားသော အနံ ၂-လက်မခန့်ရှိ အဝတ်စကို မြန်မာမှု၌ ရှည်စွာသောမြောင်းလွှာ(မြောင်း ရှည်)ဟု ခေါ်၍ ပါဠိ၌ ဩဝနိယဟု ခေါ် သည်။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၉။ ယင်း မြောင်းရှည် ကိုဖြတ်၍ချုပ်ရမည်။ ယင်းအခန်းကြီး ၅/၇ ခန်းတိဝယ် အခန်းတိုင်း အခန်းတိုင်း၌ အိမ်ကြီး၊အိမ်ငယ်ပြုရန် အထက်အောက်ပိုင်း ခြားထားသော အနံ ၂-လက်မခန့်ရှိ ကန့်လန့် ဖြတ် အဝတ်စကို မြန်မာမှု၌ တလုပ်လွှာဟု ခေါ်၍ ပါဠိ၌ ကဏ္ဍသကဟု ခေါ်သည်။ ဝိ၊ ဋ္ဌ၊၂။၃၉။ ယင်းတလုပ်လွှာကိုလည်း ဖြတ်၍ ချုပ်ရမည်။ အကျယ်ကို မဟာဝါ ဂဏ္ဍိသစ်၊ ကထိနက္ခန္ဓက။ ၃၀၂-၉၊ စိဝရက္ခန္ဓက။ ၃၅၈၊ ၃၆၀၊ ၃၇၂၊ ၃၇၂-၆-တို့၌ ကြည့်။) အနုဇာ- နာမိ ဘိက္ခုဝေ အဂ္ဂဋ္ဌံ တုနံ ဩဝနိကံ ကဏ္ဍ- သကံ ဒဠိကမ္မန္တိ။ ဝိ၊၂။၄၀၄။ ကဏ္ဍသကံ ဝုစ္စတိ မုဒ္ဒိကာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၁၀။

ကဏ္ဍသကရဏ (န) [ကဏ္ဍသ+ကရဏ] တလုပ် လွှာကို-ပြုခြင်း-ဖွဲ့ခြင်း-ချုပ်ခြင်း၊ တလုပ် အုပ်ချုပ်ခြင်း။ ဝိ၊၂။သျှ။ န ကဏ္ဍသကရဏ- မတ္တေန အတ္တတံ ဟောတိ ကထိနံ။ ဝိ၊၂။ ၃၅၂။ ဝိ၊၅။၃၀၂။ ကဏ္ဍသကရဏမတ္တေနာတိ မုဒ္ဒိယပတ္တ (မုဒ္ဒိယပဋ္ဌ။သိ၊မူကွဲ)။ ဗန္ဓနမတ္တေန။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၉။ ကဏ္ဍသံ နာမ ပုဗ္ဗ(မုဒ္ဒ?) ဗန္ဓနံ။ ဝဇီရ။၄၉၀။

ကဏ္ဍတိ (ထိ) [ကဏ္ဍဝ + တိ။ အ-ကို ဦး- ပြု။ ဓာန်၊ဋီ။၃၂၆။ မောက်၊ ပဉ္စိကာ၊၅။၁၀-၌ ကဏ္ဍဝ + တိ၊ ဝ-ချေ၍ ကဏ္ဍတိ ရှိ၏။] ယားနာ၊ ဝဲနာ (ဓာန်၊သျှ)။ ယားယံခြင်း၊ အယားဖျောက်ခြင်း (ဓာန်၊သျှ၊သစ်)။ ကဏ္ဍ။ ကဏ္ဍတိ ကဏ္ဍယာ။ ဓာန်၊၃၂၆။ ကဏ္ဍတိပတိပိဋိတ (တိ) [ကဏ္ဍတိ + ပတိ- ပိဋိတ] ယားယံခြင်းသည် နှိပ်စက်အပ်သော၊ သူ။သမန္တတော ဝိသန္ဓမာနာသဝေါ ကဏ္ဍ- တိပတိပိဋိတော အသုစိ ဒုဂ္ဂန္ဓော။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။ ၂၆၂။

ကဏ္ဍယတိ (ကြိ) [ကဏ္ဍ (နာမဓာတ်)+ ဣယ+တိ] ယားယံခြင်းကို ပြုတတ်၏။ ယားယံတတ်၏။ ကဏ္ဍယတိ-ကြည့်။

ကဏ္ဍယနကိလာသကဋ္ဌ (န) [ကဏ္ဍယန + ကိလာသ+ကဋ္ဌ] ယားယံကွက်ကျားသော နူနာ။ ပရိဘိန္နေန ကဏ္ဍယနကိလာသကု- ဋ္ဌေန ကိလာသိနံ ဝေဒနာပုတ္တံ ကဒလိပဏ္ဏေ နိပန္နံ အဒ္ဓသ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၇။

ကဏ္ဍယမာနပါဒ (တိ) [ကဏ္ဍယမာန+ပါဒ] ယားယံသော ခြေရုံသောသူ။ ပါဒလောလ (အပါ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၁)ကြည့်။

ကဏ္ဍယာ (ထိ) [ကဏ္ဍ+ဣယ+အ+အာ။ အ- ကို ဦး-ပြု။ ပဉ္စကံ ကဏ္ဍယံ။ ကဏ္ဍ ဘေဒနေ၊ ဥဒိဗေကဏ္ဍ၊ဝဋ္ဌသဒ္ဓေါ။ တိမ္ပိ ကဏ္ဍတိ၊ အသ္မာ၊စုရာဒိတ္တာ ယမ္ပိ ကဏ္ဍယာ၊ ယ-လော- ပါဘာဝေါ။ ဓာန်၊ဋီ။၃၂၆။] ယားနာ၊ဝဲနာ (ဓာန်၊သျှ)။ ယားယံခြင်း၊ အယားဖျောက် ခြင်း (ဓာန်၊သျှ၊သစ်)။ ကဏ္ဍတိ-ကြည့်။

ကဏ္ဍယိတွာ (ကြိ၊ဝိ) [ကဏ္ဍ+ဣယ+တွာ] အယားဖျောက်၍။ ကဏ္ဍယိတွာ-ကြည့်။

ကဏ္ဍ (ပု၊န) [ကရ+ဣ။ သဝနံ ကရေတိတိ ကဏ္ဍော။ မောက်၊၇။၆၅။ ကဏ္ဍ+အ။ ကဏ္ဍ သဝနေ။ ကဏ္ဍယန္တိ သဒ္ဓိ သုဏန္တိ ဧတေနာ- တိ ကဏ္ဍော။ နိတိ၊ဓာ။၃၀၄။ ဓာန်၊ဋီ။ ၁၅၀။] (ပ) (၁) နား။ (၂) ကဏ္ဍငှက်။ (၃) အစွန်း၊ အနား။ (၄) အထောင့်။ (န) (၅) သက်ဝင်ခြင်း။ (၆) အညစ်အကြေး (မို့အညို၊ သံချေးစသော အညစ်အကြေး)။ (တိ) (၇) အစုံ။ (ဂ) နားတည်းဟူသော (ဉာဏ်ပညာ)။(၉)လှေ၏(နားနှင့်တူသော) တက်မ။

(၁) နား။ ကဏ္ဍဂူထကေဟိ ကဏ္ဍာ ထက်တာ ဟောန္တိ။ ဝိ၊၄။၂၇၅။ (-ဝိ၊၃။ ၁၃၈။ မ၊၁။၁၂။ မ၊၂။၇၈။ မ၊၃။၁၇၃။

+ဣတ] (က) ချေးကွက်၍ မှီတက်သော။
 (ခ) အညှိတက်သော။ (ဂ) သံချေးတက်
 သော။ (က) တာနိ စိဝရာနိ စိရံ နိက္ခိတ္တာနိ
 ကဏ္ဍကိတာနိ ဟောန္တိ။ ဝိ၊ ၁။ ၂၉၇။ (-ဝိ၊ ၂။
 ၃၆၉။) ကဏ္ဍကိတာနိတိ သေဒေန ဖုဋ္ဌော-
 ကာသေသု သဉ္ဇာတကာဋ္ဌသေတမဏ္ဍလာနိ။
 ဝိ၊ ၁။ ၂။ ၂၃၂။ (-ဝိ၊ ၁။ ၄၀၃။) (ခ) သစေ
 ဂေရုကပရိကမ္ပကတာ ဘိတ္တိ ကဏ္ဍကိတာ
 ဟောတိ။ ဝိ၊ ၁။ ၆၀။ (ဂ) သူစိယော ကဏ္ဍ-
 ကိတာယော ဟောန္တိ။ ဝိ၊ ၄။ ၂၅၂။ ကဏ္ဍ-
 ကိတာ ဟောန္တိတိ မလဂ္ဂဟိတာ ဟောန္တိ။
 ဝိ၊ ၄။ ၄၉။

ကဏ္ဍကုဋေ (တိ) ကဏ္ဍကုဋေမည်သော။ အထ ခေါ
 ဘဂဝါ ဝေရဉ္ဇာယံ ယထာဘိရန္တံ ဝိဟ-
 ရိတော အနုပဂမ္ပ သောရေယျံ သက်သံ ကဏ္ဍ-
 ကုဋေ။ ဝိ၊ ၁။ ၁၂။ (-ဝိ၊ ၄။ ၄၉၇၊ ၅၀၈။)

ကဏ္ဍကုဋေနဂရ (ထိ၊ န) [ကဏ္ဍကုဋေ + နဂရ]
 ကဏ္ဍကုဋေမြို့။ တတော အပရေန သမယေန
 ကဏ္ဍကုဋေနဂရေ သုရက္ခိတော ရုဗပုတ္တော
 စ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၁။ ၂၇၄။

ကဏ္ဍကုဋေနဂရဒ္ဒါရ (န) [ကဏ္ဍကုဋေနဂရ + ဒ္ဒါရ]
 ကဏ္ဍကုဋေ မြို့၏ တံခါး။ ပုန ကဏ္ဍကုဋေနဂရ-
 ဒ္ဒါရေ မဟာသာလရက္ခမူလေ ယမကပါဠိ-
 ဟာရိယံ ကတော။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၁။ ၂၉၇။

ကဏ္ဍကူပဆိဒ္ဓ (န) [ကဏ္ဍ + ကူပ + ဆိဒ္ဓ] နား
 တွင်းပေါက်။ ကဏ္ဍကူပဆိဒ္ဓေယေဝ ပဝတ္တန-
 တော အာရမ္မဏဂ္ဂဟဏဟေတုတော စ တ-
 ဧတ္ထေဝ အဇ္ဈာသယံ ကရေတိတိ ဝုတ္တံ။ မူလဋီ၊
 ၁။ ၁၄၉။ (-အနုဋီ၊ ၁။ ၁၆၂။)

ကဏ္ဍဂန္ဓ (ပု) [ကဏ္ဍ + ဂန္ဓ] နားရွက်။ ကဏ္ဍ-
 ပါဠိ၊ ကဏ္ဍဗဒ္ဓတိ၊ ကြည့်။

ကဏ္ဍဂူထက (ပု၊ န) [ကဏ္ဍ + ဂူထက] နားဖာ
 ချေး။ ကဏ္ဍမှာ ကဏ္ဍဂူထကော။ သုတ္တနိ။

၃၀၈။ ဇာ၊ ၁။ ၁၆၃။ (-ဝိ၊ ၁။ ၁၂၀။ ဝိ၊
 သင်္ဂဟ။ ၁၂၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၁၈၉။ သုတ္တနိ၊ ၁။
 ၁။ ၂၃၉။)

ကဏ္ဍစလန (န) [ကဏ္ဍ + စလန] နားလှုပ်
 ခြင်း။ ရုဗပုတ္တော သုရတော ဌတော ကဏ္ဍ-
 စလနာဒိနိ ကရေန္တော ကုမာရေ ဘာယာ-
 ပေသိ။ ဇာ၊ ၁။ ၁၆၃။

ကဏ္ဍစူဠာလင်္ကာရ (ပု) [ကဏ္ဍ + စူဠာ +
 အလင်္ကာရ] နားစွန်း၌ ဆင်အပ်သော တန်
 ဆာ။ တယော ဝဋ်သကာ တီဏိ သတသ-
 ဟဿာနိ၊ ကဏ္ဍစူဠာလင်္ကာရေ သတသ-
 ဟဿံ။ စရိယာ၊ ၁။ ၈၃။ (-ဇာ၊ ၁။ ၂၅၂။)

ကဏ္ဍစူဠိကဋ္ဌိ (န) [ကဏ္ဍ + စူဠိကာ + အဋ္ဌိ]
 နားရင်းရိုး၊ နားပန်းဆံစရိုး (သျှ)။ ကဏ္ဍ-
 စူဠိကဋ္ဌိနိ နှာပိတဓရကောသကသဏ္ဌာနာနိ။
 အဘိ၊ ၁။ ၂၂၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂၄၇။ ခုဒ္ဒက၊
 ၄။ ၃၉။

ကဏ္ဍစူဠိကာ (ထိ) [ကဏ္ဍ + စူဠိကာ] (၁)
 နားရင်း။ (၂) နားရင်းဆံ၊ နားပန်းဆံ။
 (၃) နားရွက်။ (၄) သင်္ခမုဏ္ဍိက (မ၊ ၁။
 ၃၆၃။ အံ၊ ၁။ ၂။ မဟာနိ၊ ၁။ ၂၄၁။) ကြည့်။
 (၅) ဂလဿေဝ ဥဘောသု ပဿေသု ကေသဉ္စိ
 ကေသာ ဩရယု ဇာယန္တိ။ ယေ ကဏ္ဍစူဠိ-
 ကာတိ ဝုဇန္တိ။ ဝိ၊ ၁။ ၂၉၃။ (-ဝိ၊ ၁။
 ၁၀၇။ သံ၊ ၁။ ၁၅၅။ ပဋိ၊ သံ၊ ၁။ ၇၆။ ကခါ၊ ၁။
 သစ်၊ ၁။ ၉၈။) (၃) ကဏ္ဍသက္ခလိကာ-ကြည့်။

ကဏ္ဍစိဒ္ဓ (န) [ကဏ္ဍ + ဆိဒ္ဓ] နားပေါက်။
 (အသားအသွေးတို့သည် မစွေထိအပ်သော
 အရပ်။) သေယျထိဒံ၊ ကဏ္ဍစိဒ္ဓံ မုခဒ္ဒါရံ။ မ၊
 ၂။ ၈၆။ မ၊ ၂။ ၂၇၅။ အဘိ၊ ၁။ ၈၆။ (-ဝိ၊
 ၁။ ၄၉။ မ၊ ၁။ ၆၀။ သံ၊ ၁။ ၁၅၁။ အံ၊ ၁။
 ၂။ ၂။ သုတ္တနိ၊ ၁။ ၂၃၉။ မဟာနိ၊ ၁။ ၂၄၂။
 ဇာ၊ ၁။ ၂၂၄။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၆၃။ ကခါ၊
 ၁။ ၁။ ၉၈။) ကဏ္ဍစိဒ္ဓန္တိ ကဏ္ဍသို့ ဆိဒ္ဓံ

ဝိဝရံ မံသလောဟိတေဟိ အသမ္ပုဋ္ဌောကာ-
သော။ အဘိဋ္ဌ၊ ၂။ ၆၈။

ကဏ္ဍိဒကုပက (ပု) [ကဏ္ဍိဒ + ကုပက]
နားပေါက်တုင်း။ ကဏ္ဍိဒကုပကေယေဝ
အဇ္ဈာသယံ ကရေတိ။ သံ၊ ၄။ ၃။ ၁။ ၁။ အဘိ၊
၄။ ၁။ ၃။ ၁။ ကဏ္ဍိဒကုပကေတိ ကဏ္ဍိဒ-
သညိတေ အာဝါဠေ။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၃။ ၇။

ကဏ္ဍိဒသညိတ (တိ) [ကဏ္ဍိဒ + သညိတ]
နားပေါက်ဟု မှတ်အပ်သော။ ကဏ္ဍိဒကု-
ပက-ကြည့်။

ကဏ္ဍိဒါကာသ (ပု၊ န) [ကဏ္ဍိဒ + အာကာ-
သ] နားပေါက်ဟူသော အာကာသ(ဓာတ်)။
ကဏ္ဍိဒါကာသောယေဝ တဿ သဒ္ဓသ-
ဝနေ ပစ္စယော ဟေတိ။ သံ၊ ၄။ ၃။ ၁။ ၁။
အဘိ၊ ၄။ ၁။ ၃။ ၁။

ကဏ္ဍိန္ဒ (တိ) [ကဏ္ဍ + ဆိန္ဒ] ပြတ်သော နား
ရှိသော၊ နားပြတ်သော၊ သူ။ န ဘိက္ခဝေ
ကဏ္ဍိန္ဒော ပဗ္ဗာဇေတဗ္ဗော။ ဝိ၊ ၃။ ၁။ ၂။ ၆။
(-ဝိ၊ ၁။ ၉။ ၂။ မိလိန္ဒ၊ ၅။ ၄၄၄။) ကဏ္ဍိန္ဒောတိ
ယဿ ကဏ္ဍမူလေ ဝါ ကဏ္ဍသက္ကလိကာယ ဝါ
ကော ဝါ ဒွေ ဝါ ကဏ္ဍာ ဆိန္ဒာ ဟောန္တိ။
ဝိ၊ ၄။ ၃။ ၂။ ၇။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ၊ ၁။ ၄၀။

ကဏ္ဍစ္ဆေဒန (န) [ကဏ္ဍ + ဆေဒန] နားပြတ်
ခြင်း၊ နားပြတ်ခံရခြင်း။ ကဏ္ဍစ္ဆေဒနမ္ပိ ဒုက္ခံ၊
နာသစ္ဆေဒနမ္ပိ ဒုက္ခံ။ မိလိန္ဒ၊ ၁။ ၉၄။

ကဏ္ဍဗ္ဗန (န) [ကဏ္ဍ + ဗ္ဗန] (က) နားပင်း
အောင်ပြုခြင်း။ (နားတို့ဖြင့် အသံကို မကြား
စေခြင်းငှါ အတတ်ဖြင့် ရွတ်ခြင်း၊ စိပ်ခြင်း၊
စုပ်ခြင်း။) (ခ) နား၌ မန္တန်စုပ်ခြင်း။ (အလိုရှိ
အပ်သော အကျိုးကို နတ်၏ နား၌ ပြောခြင်း
၏ အစွမ်းဖြင့် ရွတ်ခြင်း၊ စိပ်ခြင်း၊ စုပ်ခြင်း။)
ဟတ္တာဘိဗ္ဗနံ ဟနုဗ္ဗနံ ကဏ္ဍဗ္ဗနံ။ ဒီ၊ ၁။
၁။ ၆၅။ (က) ကဏ္ဍဗ္ဗနန္တိ ကဏ္ဍေဟိ သဒ္ဓိ

အသဝနတ္ထာယ ဝိဇ္ဇာယ ဗ္ဗနံ။ ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၉။
(ခ) လူ့စိတ်တ္ထဿ ဒေဝတာယ ကဏ္ဍေ ကထ-
နဝသေန ဗ္ဗနံ ကဏ္ဍဗ္ဗနန္တိ။ ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၁။ ၃။
သံ၊ ၄။ ၁။ ၁။ ၃။ ၆။

ကဏ္ဍလူကာ (ထိ) [ကဏ္ဍ + လူကာ။ ကဏ္ဍဿ
လူကာ ရတ္တပါ ကဏ္ဍလူကာ။ ဓာန်၊ ၄။
၆။ ၂။ ၂။] ကင်းခြေများ (ဓာန်၊ ၁။ ၂။)။ မြေ၌
(ဓာန်၊ ၄။ ၁။ ၂။)။ ပိုးနသန်ကောင် (မစိုးရိမ်၊
ဓာန်)။ ကဏ္ဍလူကာ သတပဿ။ ဓာန်။
၆။ ၂။

ကဏ္ဍိ (န) [ကဏ္ဍ + အိ] နားရိုး။ ဒွေ ကဏ္ဍ-
ဦးနှိုး။ အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၂။ ၆။ ဝိ၊ သဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂။ ၄။ ၆။ ခုဒ္ဒက၊
၄။ ၃။

ကဏ္ဍတေလ (န) [ကဏ္ဍ + တေလ] နားဆီ
ချက်ခြင်း။ (ပြတ်ပြီးသော နားတို့ကို တဖန်ဖွဲ့
စပ်ခြင်းငှါ ၎င်း အမာရွတ်ကို ဖယ်ရှားခြင်း
ငှါ ၎င်း ဆေးဖြစ်သောဆီကို ချက်ခြင်း။)
သီသဝိရေစနံ ကဏ္ဍတေလံ နေတ္တတပုနံ။
ဒီ၊ ၁။ ၁။ ၁။ ကဏ္ဍတေလန္တိ ကဏ္ဍာနံ ဗန္ဓနတ္ထံ
ဝါ ဝဏဟရဏတ္ထံ ဝါ ဘေသဇ္ဇတေလပစနံ။
ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၉။

ကဏ္ဍဓာရ (ပု) [ကဏ္ဍ + ဓာရ + က။ နာဝါယ
ကဏ္ဍော ဝိယ ကဏ္ဍော၊ မဟန္တော ကေနိပါ-
တော၊ တေန ပဝဟဏပတိသဝနတော၊ တံ
ဓရတိတိ၊ ကမ္ပနိ ကော။ ဓာန်၊ ၄။ ၆။ ၆။ ၆။]
ပဲ့သွား၊ လှေသွားကြီး။ ကဏ္ဍဓာရေတု နာဝိ-
ကော။ ဒွယံ “ပဲ့သွား” လူတိ ချာတေ။ ဓာန်၊
၄။ ၆။ ၆။ ၆။

ကဏ္ဍနာသစ္ဆိန္ဒ (န) [ကဏ္ဍနာသ + ဆိန္ဒ] နား၊
နှာခေါင်းတို့၏ အပေါက်။ ကဏ္ဍနာသစ္ဆိန္ဒေဟိ
ဓူမော ပဝိသတိ။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ၊ ၁။ ၂။

ကဏ္ဍနာသစ္ဆိန္ဒ (တိ) [ကဏ္ဍနာသ + ဆိန္ဒ] ပြတ်
သော နား၊ နှာခေါင်းရှိသော၊ နား၊ နှာ
ခေါင်းပြတ်သော၊ သူ။ န ဘိက္ခဝေ ကဏ္ဍနာ-

သတ္တိနော ပဗ္ဗာဇေတဗ္ဗော။ ဝိ၊ ၃။ ၁၂၆။
(-အဘိ၊ က။ ၃။ ၂၃၅။ ၁၀၂။ ဝိ၊ ၄။ ၃။
၃၀၈။)

ကဏ္ဍနာသတ္တိနက (တိ) [ကဏ္ဍနာသ+သိန္န+က]
ပြတ်သောနား၊ နှာခေါင်းရှိသော၊ နား၊
နှာခေါင်းပြတ်သော၊ သူ။ ဘန္တေ ဇနပဒ-
ကလျာဏိ ဣမာ အစ္စဓာ ဥပနိဓာယ ကဏ္ဍ-
နာသတ္တိနက မဏ္ဍိ ဝိယ ခါယတိတိ။ အံ၊ ၄။
၁။ ၂၄၅။

ကဏ္ဍနာသစ္ဆေဒန (န) [ကဏ္ဍနာသ+ဆေဒန]
နား၊ နှာခေါင်းပြတ်ခြင်း၊ နား၊ နှာခေါင်း
အပြတ်ခံခြင်း။ ကဏ္ဍနာသစ္ဆေဒနမ္ပိ ဒုက္ခံ။
မိလိန္ဒ။ ၁၂၄၄။

ကဏ္ဍနာသမုခဆိဒ္ဓ (န) [ကဏ္ဍနာသ+မုခ+
ဆိဒ္ဓ] နား၊ နှာခေါင်း ခံတွင်းတို့၏အပေါက်။
ပတ္တံ ဝါ ရဇနံ ဝါ ပစ္ဆိမသ ကဏ္ဍနာသမုခ-
ဆိဒ္ဓေဟိ ဓူမော ပဝိသတိ။ ဝိ၊ ၄။ ၃။ ၁၁၉။

ကဏ္ဍနာသာဒိဒါန (န) [ကဏ္ဍနာသ+အာဒိ+
ဒါန] နား၊ နှာခေါင်း အစရှိသည်တို့ကိုလှူ
ခြင်း။ သဒ္ဓိန္ဒြိယာဒိပဋိလာဘာယ ကဏ္ဍနာ-
သာဒိဒါနံ။ စရိယာ၊ ၄။ ၂၉၈။ ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၈၆။
သီ၊ ၄။ ၁။ ၁၇၆။

ကဏ္ဍန္တရ (န) [ကဏ္ဍ+အန္တရ] နားပေါက်။
ဝိဝရ(ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၁၈၀) ကြည့်။

ကဏ္ဍပဋုလ (န) [ကဏ္ဍ+ပဋုလ] နားရွက်။
ဥဒကေ မစ္ဆာပိ ကဏ္ဍပဋုလံ ပပေါဇေတွာ
တံ သဒ္ဓံ သုဏမာနာဝ တိဋ္ဌန္တိ။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၄၄။
မ၊ ၄။ ၃။ ၂၆၃။ (-ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၄။ ၈၃။)

ကဏ္ဍပနိကာ (ထိ) [ကဏ္ဍ+ပနိကာ] နားရွက်။
ကဏ္ဍသက္ကလံ-ကြည့်။

ကဏ္ဍပတ္တ (န) [ကဏ္ဍ+ပတ္တ] နားရွက်။ ပရိဂ္ဂ-
ဏိယာမိ နန္တိ မစ္ဆေသု ဥပဋ္ဌာနံ ဂတေသု
အာနန္ဓဿ ကဏ္ဍပတ္တေ ပဋိစ္ဆန္တော အဋ္ဌာသိ။
ဇာ၊ ၄။ ၅။ ၅၀။

ကဏ္ဍပါဠိ (ထိ) [ကဏ္ဍ+ပါဠိ] နားရွက်။ ကက-
ဏံ သုကတံ သုနိဋ္ဌတံ၊ သောဘရေ သု မမ
ကဏ္ဍပါဠိယော။ ထေရီ၊ ၄၀၉။ ကဏ္ဍပါဠိ-
ယောတိ ကဏ္ဍဂန္ဓာ (-ပတ္တာ၊ သိ-မူကွဲ)။
ထေရီ၊ ၄။ ၂၁၉။ (-အနုဋီ၊ ၂။ ၇၄။)

ကဏ္ဍပိဋ (န) [ကဏ္ဍ+ပိဋ] (၁) နားအပြင်။
(တိ) (၂) နားအပြင်ရှိသော၊ သူ။ (၁)
တဿာ ကိရ ဒွိသု ကဏ္ဍပိဋေသု ကုဏ္ဍလ-
သဏ္ဌာနာ ဒေ လေခါ အဟေသု။ ဇာ၊ ၄။ ၅။
၁၂၁။ (တိ) (၂) တိပုကဏ္ဍပိဋ (စရိယာ၊
၄။ ၂၀၀) ကြည့်။

ကဏ္ဍပိဋိ (ထိ) [ကဏ္ဍ+ပိဋိ] နားအပြင်။ မတ္တက-
မဇ္ဈေ ကော မုဒ္ဓိကာ၊ ဒွိသု ကဏ္ဍပိဋိသု ဒေ။
ဓမ္မ၊ ၄။ ၁။ ၂၄၉။

ကဏ္ဍပိဋာစာဒိပိဋာစ (ပ) [ကဏ္ဍ+ပိဋာစ+
အာဒိ+ပိဋာစ] ကဏ္ဍမြေဘုတ်ဘီလူး အစ
ရှိသော မြေဘုတ်ဘီလူး။ ယက္ခပိဋာစာဒိပိဋန္တိ
ဟိကာရယက္ခာနုဉ္ဇေဝ ကဏ္ဍပိဋာစာဒိပိဋာ-
စာနံ ကုမ္ဘဏ္ဍနာဂါဒိနုဉ္ဇေ။ ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၆၇။

ကဏ္ဍပိဋနုန (န) [ကဏ္ဍ+ပိဋနုန] (၁) နား
၌ ဆင်အပ်သောတန်ဆာ၊ နားတန်ဆာ။
(၂) ဦးဆောက်ပန်း။ (၁) ကောဋိအဂ္ဂနကံ
ပန ကဏ္ဍပိဋနုနံ ဓာရေသိ။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၁၈၆။
အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၃၂၁။ (-ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၄၇၊ ၄၃၆။
ထေရ၊ ၄။ ၂။ ၇၀။ ဝဇီရ၊ ၁၈၆။ သာရတ္ထ၊ ၃။
၂၉၆။) (၂) ဝဋ်သက(ဝိမတိ၊ ၁။ ၃၃) ကြည့်။

ကဏ္ဍပိဋနုနက (န) [ကဏ္ဍပိဋနုန+က] နား၌
ဆင်အပ်သော တန်ဆာ၊ နားတန်ဆာ။
ကောဋိအဂ္ဂနကံ ပန ကဏ္ဍပိဋနုနကံ ဓာရေ-
တိ။ ဝိ၊ ၄။ ၃။ ၃၇၀။

ကဏ္ဍပိဋနုနတာလပဏ္ဏ (န) [ကဏ္ဍပိဋနုန +
တာလ+ပဏ္ဏ] နားတန်ဆာဖြစ်သော ထန်း
ရွက်။ အန္တမသော မာတု ကဏ္ဍပိဋနုနတာလ-
ပဏ္ဏမ္ပိ ဂိဟိသန္တကံ ဘဏ္ဍာဂါရိကသိသေန

ပဋိသာမေန္တဿ ပါစိတ္တိယမေဝ။ ဝိဠု၊ ၃။
၁၅၂။

ကဏ္ဍပိဋနုတလပတ္တ (န) [ကဏ္ဍပိဋနုတလ
+ပတ္တ] နားတန်ဆာဖြစ်သော ထန်းရွက်။
သေ တာဝ ကံ သုကပတ္တကဏ္ဍပိဋနုတလ-
ပတ္တာဒိသု ဝိနိစ္ဆယော။ မဟာနိဋ္ဌ၊ ၃၅၁။

ကဏ္ဍပုဋ (တိ) [ကဏ္ဍ+ပုဋ] နားရွက်။ ကရေ-
ဏုဿ ကဏ္ဍပုဋေန အတ္တာနံ ပဋိစ္ဆာဒေတွာ။
စရိယာ၊ ၁၅။ ၁၁၂။

ကဏ္ဍပူရ (ပု) [ကဏ္ဍ+ပူရ+အ] နားဘန်ဆာ၊
နားသွယ်ပန်း။ ကဏ္ဍိကာ ကဏ္ဍပူရေ စ၊
သိယာ ကဏ္ဍဝိဘူသနံ။ ဓာန်၊ ၂၇၄။

ကဏ္ဍပူကဏ္ဍ (ကနုပူကနု) (န) [ကဏ္ဍ+ပူကဏ္ဍ]
သက်ခြင်း၊ တက်ခြင်း။ (သက်တိုင်း သက်
တိုင်းသော၊ သူ။ ဇာတ်ဝတ္ထု။) ထိနုဉ္စိ စိတ္တံ
ယထာ ဝါနရဿ၊ ကနုပူကနု (ကဏ္ဍပူ-
ကဏ္ဍ) ယထာ ရုက္ခဆာယာ။ ဇာ၊ ၁။ ၂၄၁။
ကနုပူကနုန္တိ (ကဏ္ဍပူကဏ္ဍန္တိ) ဩတိဏ္ဏော-
တိဏ္ဏံ။ ယထာ ဟိ ဝိသမေ ပဒေသေ ရုက္ခ-
ဆာယာ နိန္ဒမ္ပိ ဩရေဟတိ၊ ထလမ္ပိ အဘိ-
ရုဟတိ၊ တထာ တောသမ္ပိ စိတ္တံ န ကဉ္စ ဥတ္တ-
မာဓမံ ဝဇ္ဇေတိ။ ဇာ၊ ၁၅၅။ ၄၇၂။ (ကဏ္ဍပူ-
ကဏ္ဍက-မူကနု။)

ကဏ္ဍဗဒ္ဒ (န) [ကဏ္ဍ+ဗဒ္ဒ] နားရွက်။ ကဏ္ဍဗဒ္ဒ
(မူလ၊ ၂။ ၆၉) နှိ ကဏ္ဍပါဠိ။ အနုဋီ၊ ၂။ ၇၄။
သံ၊ ၂။ ၁၂၀။

ကဏ္ဍဗန္ဓန (န) [ကဏ္ဍ+ဗန္ဓန] နားတို့ကို ဖွဲ့စပ်
ခြင်း။ ကဏ္ဍဗန္ဓနတ္ထန္တိ ဆိန္ဒကဏ္ဍာနံ သဃိဋ္ဌ-
နတ္ထံ။ သိ၊ ၂။ ၁၁၂။ ၃၇၇။

ကဏ္ဍဗိလ (န) [ကဏ္ဍ+ဗိလ] (၁) နားထွင်း
ပေါက်။ (၂) နားပေါက်။ (၃) အသုရဘဝနံ
ဒသယောဇနသဟဿံ ကဏ္ဍေ ပက္ခိတ္တ-
သုစိယာ ကဏ္ဍဗိလံ ဝိယ ဟောတိ။ မ၊ ၁၅။

၄။ ၁၁၁။ (၂) ကဏ္ဍဗိလေဟိ ကဏ္ဍဂုထကော။
ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၁၇၉။

ကဏ္ဍဘဂန္ဓရိက (တိ) [ကဏ္ဍဘဂန္ဓရ+ဣက]
နား၌ ကဏ္ဍမူနာ ရှိသော၊ နားပြည်ယိုနာ
ရှိသော၊ သူ။ ကဏ္ဍဘဂန္ဓရိကော ဝါ နိစ္စ-
ပူတိနာ ကဏ္ဍေန သမန္နာဂတော။ ဝိဠု၊ ၃။
၃၁၁။ ဝိသင်္ဂဟ၊ ၁၄၂။

ကဏ္ဍဘဂ (ပု) [ကဏ္ဍ+ဘဂ] တောင်အဖို့။
အာလောကသန္တိကဏ္ဍဘဂါ (ဝိ၊ ၄။ ၃၇၇) တိ
အာလောကသန္တိဘဂါ စ ကဏ္ဍဘဂါ စ၊
အန္တရဗဟိရဝါတပါနကဝါဋကနိ စ ဂဗ္ဘဿ
စ စတ္တာရေ ကောဏာ ပမဠိတဗ္ဗာတိ
အတ္ထော။ ဝိဠု၊ ၃။ ၂၆၁။

ကဏ္ဍဘေရိ (ထိ) [ကဏ္ဍ+ဘေရိ] စုံတွဲတီးသော
စည်တော်၊ အလှူစည်တော်။ သာဝယိတွာ
ကဏ္ဍဘေရိ၊ မဟာဒါနံ ဒဒါမဟံ။ စရိယာ။
၃၉၃။ ကဏ္ဍဘေရိန္တိ ယုဂလမဟာဘေရိ။
စရိယာ၊ ၁၅။ ၈၆။

ကဏ္ဍမလဟရဏိ (ထိ) [ကဏ္ဍမလ+ဟရ+ယု+
ဤ] နားဖာချူ၊ နားဖာကလော်။ အနု-
ဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ ကဏ္ဍမလဟရဏိန္တိ။ ဝိ၊ ၄။
၂၇၅။ ဝိဠု၊ ၄။ ၈၀။ (-ဝိသင်္ဂဟ၊ ၃၀၅။
ကခါ။ ၂၆၁။)

ကဏ္ဍမုဏ္ဍ (ပု) [ကဏ္ဍ+မုဏ္ဍ] (၁) ကဏ္ဍမုဏ္ဍ
တောင်၏အနီး၌ တည်ရှိသောအိုင်၊ ကဏ္ဍ-
မုဏ္ဍအိုင်။ (တိ) (၂) ပြတ်သောနားရွက်
ရှိသော။ (၃) ကဏ္ဍမုဏ္ဍ ရထကာရ အနော-
တတ္ထ သိဟပပါတ ကဋ္ဌိရမုစလိန္တ ကုဏာလဒ-
ဟေ ဂဟေတွာ ဝဒတိ။ မ၊ ၁၅။ ၁၆၁။ ကဏ္ဍ-
မုဏ္ဍပဗ္ဗတသမိပတ္တာ ကဏ္ဍမုဏ္ဍော။ ဓာန်၊ ၂။
၆၇၉။ (တိ) (၂) တတော တေ ကဏ္ဍမုဏ္ဍော
သုနခေါ၊ အင်္ဂမင်္ဂါနိ ခါဒတိ။ ပေတ၊ ၁၆၄။
ကဏ္ဍမုဏ္ဍောတိ ခဏ္ဍိတကဏ္ဍော ဆိန္ဒကဏ္ဍော။
ပေတ၊ ၁၅။ ၁၄၆။ ၁၄၇။

ကဏ္ဍမဏ္ဍက (ပု) [ကဏ္ဍမဏ္ဍက + က] ကဏ္ဍမဏ္ဍ
အိုင်။ ကဏ္ဍမဏ္ဍကော ရထကာရဒဟော
အနောတတ္တဒဟော။ ပဋိသံဠာ။ ၃၂။ ဝိ-
သုဒ္ဓိ။ ၂။ ၄၆။

ကဏ္ဍမဏ္ဍကဒဟ (ပု) [ကဏ္ဍမဏ္ဍက + ဒဟ] ကဏ္ဍမဏ္ဍ
ကဏ္ဍမဏ္ဍအိုင်။ ကာလံ ကတော ကဏ္ဍမဏ္ဍက-
ဒဟ ဝေမာနိကပေတိ ဟုတော နိဗ္ဗတ္တာ။ ဒီ၊
ဠာ။ ၁၇။ အံဠာ။ ၁၇။ ၂။ ကဏ္ဍမဏ္ဍ
(၁)လည်း ကြည့်။

ကဏ္ဍမဏ္ဍဒဟ (ပု) [ကဏ္ဍမဏ္ဍ + ဒဟ] ကဏ္ဍ-
မဏ္ဍအိုင်။ အနောတတ္တဒဟော ကဏ္ဍမဏ္ဍ-
ဒဟော ရထကာရဒဟော။ မဠာ။ ၃။ ၂။
(-အံဠာ။ ၂။ ၁၀။ ဥဒါနဠာ။ ၂။ သုတ္တနိ၊
ဠာ။ ၁၃။ ပေတဠာ။ ၁၄။ ဇာဠာ။ ၂။ ၉။)

ကဏ္ဍမဏ္ဍဒဟာဘိမုခ (တိ) [ကဏ္ဍမဏ္ဍဒဟ +
အဘိမုခ] ကဏ္ဍမဏ္ဍအိုင်သို့ ရှေးရှုသော၊ သူ။
ကဏ္ဍမဏ္ဍဒဟာဘိမုခေါ ဂန္ဓာ မနုဿပထံ
အတိက္ကမိတော။ ပေတဠာ။ ၁၄။

ကဏ္ဍမဏ္ဍပေတိ (ထိ) [ကဏ္ဍမဏ္ဍ + ပေတိ] ကဏ္ဍမဏ္ဍ
ပြတိတ္တာမ၊ ကဏ္ဍမဏ္ဍအိုင်၏ကမ်းနား
၌ ဗိမာန်ရှိသောပြတိတ္တာမ။ သတ္တရိသာဝတ္ထိယံ
ဝိဟရန္တေ ကဏ္ဍမဏ္ဍပေတိ* အာရဗ္ဗ ဝုတ္တံ။
ပေတဠာ။ ၁၄။ (-ပေတဠာ။ ၁၇။) ကဏ္ဍ-
မဏ္ဍဒဟဿ တိရေ ဝိမာနပေတိ ဟုတော
နိဗ္ဗတ္တံ။ ပေတဠာ။ ၁၄။

ကဏ္ဍမူလ (န) [ကဏ္ဍ + မူလ] (၁)နား၏အနီး။
(၂)နားရင်း။ (၁)တံ ဒိသော ရုက္ခဒေဝတာ
ရညော ဇိဝိတံ ဒဿာမိတိ ကာဠကဝေသေန
အာဂန္ဓာ ကဏ္ဍမူလေ သဒ္ဓမကာသိ။ ဝိဠာ။ ၂။
၁၆။ ဒီဠာ။ ၁၂။ (-ဝိဠာ။ ၂။ ၁၀။ ဝိဠာ
၄။ ၂၀။ ဒီဠာ။ ၁၂။ မဠာ။ ၁၂။ ၉။ မဠာ
၂။ ၄၀။ မဠာ။ ၄။ ၇။ အံဠာ။ ၁၂။ ၄။ အံဠာ
၃။ ၂။ အဘိဠာ။ ၂။ ၄၀။ ဥဒါနဠာ။ ၅။
ဇာဠာ။ ၁၂။ ၄။ ဇာဠာ။ ၁၂။ ၁၄။ ဇာဠာ။ ၅။

၃၀၅။ နေတ္တိဠာ။ ၁၇။ သာရတ္ထ။ ၂။ ၃၆။
ဝိမတိ။ ၂။ ၉။ သီဠာ။ ၂။ ၃၄။ အံဠာ။
၂။ ၂။ ကခါဠာ။ ၄၇။) ကဏ္ဍမူလပတိ-
တန္တိ သသကဿ ကဏ္ဍသမိပေ ကဏ္ဍသက္ခလိ*
ပဟရန္တံ ဝိယ ဥပပတိတံ။ မဠာ။ ၂။ ၇။ (၂)
ကဏ္ဍစန္ဒ-ကြည့်။

ကဏ္ဍရောဂ (ပု) [ကဏ္ဍ + ရောဂ] နား၏(ပြင်ပ၌
ဖြစ်သော) -အနာ -ရောဂါ။ နားရောဂါ။
ကာယရောဂေါ သိသရောဂေါ ကဏ္ဍရောဂေါ
မုခရောဂေါဒန္တရောဂေါ။ အံဠာ။ ၃၄။ မဟာ-
နိ။ ၁၀။ စူဠနိ။ ၂။ (-အဘိဠာ။ ၃၇။
မဟာနိဠာ။ ၅။) ကဏ္ဍရောဂေါတိ ဗဟိ-
ကဏ္ဍေ ရောဂေါ။ အံဠာ။ ၃။ ၃။

ကဏ္ဍဝန္တ (တိ) [ကဏ္ဍ + ဝန္တ] ဉာဏ်ပညာရှိ
သော၊ သူ။ ဂီဝိသု ပဋိမုက္ကာနိ၊ ကောစိဒေ-
ဝေ'တ္ထ ကဏ္ဍဝါ။ ဇာဠာ။ ၆။ ကဏ္ဍဝါတိ
ပညဝါ။ ဇာဠာ။ ၂။ ၃။ မဠာ။ ၁၆။ ကဏ္ဍံ
ဝိယာတိ ကဏ္ဍံ ပညာ၊ တာယ သုတော
ကာတဗ္ဗကိစ္စသာနေတော ဝုတ္တံ "ကဏ္ဍဝါတိ
ပညဝါ"တိ။ မဠာ။ ၁၁။ ၇။

ကဏ္ဍဝလိ (ထိ) [ကဏ္ဍ + ဝလိ] နား၏အတွန့်၊
နားတွန့်။ သာဂရကဏ္ဍလ (ဇာဠာ။ ၃။ ၄၉။)
ကြည့်။

ကဏ္ဍဝါတ (ပု) [ကဏ္ဍ + ဝါတ] နားလေ။
(မန္တန်စုပ်၍ နားထည်းသို့ လေမှုတ်ပေး
သည်ကို ဆိုသည်။) မန္တံ ပန ပရိဝေတေတော
ကဏ္ဍဝါတံ ဒတော ဒဏ္ဍကေန ပဟဋ္ဌမေတ္ထေ
ဩတရိတော ဒဠာဠာနေယေဝ တိဠာတိ။ သံဠာ
၃။ ၇။ အံဠာ။ ၂။ ၃။

ကဏ္ဍဝိဇ္ဇနမင်္ဂလ (န) [ကဏ္ဍ + ဝိဇ္ဇန + မင်္ဂလ]
နားထွင်း - နားသ - မင်္ဂလာ။ ပုန တဿ
အာဟာရပရိဘောဂမင်္ဂလေပိ ပုန တဿ
ကဏ္ဍဝိဇ္ဇနမင်္ဂလေပိ ဒုဿဂဟဏမင်္ဂလေပိ။
ဓမ္မဠာ။ ၃။ ၃။ (-ဓမ္မဠာ။ ၂။ ၆။)

ကဏ္ဍဝိဒ္ဓ (တိ) [ကဏ္ဍ+ဝိဒ္ဓ] ဖောက်ထားသော
နား။ ယဿ ဒွါဒသဝဿစူယေနပိ ကဏ္ဍဝိဒ္ဓ-
ခန္ဓပိဋ္ဌိကာဒိသု ပညာယတိ။ အံ၊ ဣ၊ ၂။ ၃၂၅။

ကဏ္ဍဝိဘူသန (န) [ကဏ္ဍ+ဝိဘူသန] နား၌
ဆင်အပ်သော တန်ဆာ၊ နားသွယ်ပန်း။
ကဏ္ဍပူရ-ကြည့်။

ကဏ္ဍဝေဌန (န) [ကဏ္ဍ+ဝေဌန] နားချောင်း။
ကဏ္ဍလံ ကဏ္ဍဝေဌနံ။ ဓာန်။ ၂၈၄။

ကဏ္ဍဝေဏ္ဍတိရ (န) [ကဏ္ဍဝေဏ္ဍ+တိရ] ကဏ္ဍ-
ဝေဏ္ဍ မြစ်ကမ်း။ ဒိဗ္ဗေန မေတိ နာဂ-
ဘဝနေ ပမာဒံ အနာပဋိတော မယိ ကဏ္ဍ-
ဝေဏ္ဍတိရံ အနုတိက္ကန္တေယေဝ။ ဇာ၊ ဣ၊ ၅။
၁၇၉။

ကဏ္ဍဝေဏ္ဍဒဟ (ပု) [ကဏ္ဍဝေဏ္ဍ+ဒဟ] ကဏ္ဍ-
ဝေဏ္ဍအိုင် (ကဏ္ဍဝေဏ္ဍမြစ်။ ဇာတ်ဝတ္ထု)။
ရဟဒ (ဇာ၊ ဣ၊ ၅။ ၁၇၈) ကြည့်။

ကဏ္ဍဝေဏ္ဍနဒီ (ထိ) [ကဏ္ဍဝေဏ္ဍ+နဒီ] ကဏ္ဍ-
ဝေဏ္ဍမြစ်။ တမေန သင်္ခပါလော နာမ နာဂ-
ဗုဇာ မဟန္တေန ပရိဝါရေန ကဏ္ဍဝေဏ္ဍ-
နဒီတော နိက္ခမိတော။ ဇာ၊ ဣ၊ ၅။ ၁၇၃။

ကဏ္ဍဝေဓ (ပု) [ကဏ္ဍ+ဝေဓ] ထွင်းအပ်သော
နားပေါက်။ ဒါရကာနံ ကဏ္ဍဝေဓတော ပဋိ-
ဟရဏနိယာမေန အဒုက္ခာပေန္တော သဏိကံ
နိဟရိ။ စရိယာ၊ ဣ၊ ၁၇၃။ (-ဇာ၊ ဣ၊ ၅။
၁၇၈။)

ကဏ္ဍသံဓောဝိကာ (ထိ) [ကဏ္ဍသံဓောဝ +
ဏိက + အာ] နားဆေး ကစားခြင်း၊ ရေ
ကို နှာမောင်းဖြင့် ယူ၍ နှစ်ဘက်ကုန်သော
နားတို့၌ သွန်းလောင်းခြင်း။ ယံ နူနာဟံ
ဣမံ ဥဒကရဟဒံ ဩဂါဟေတော ကဏ္ဍသံဓော-
ဝိကမ္ပိ ခိဉ္စံ ကိဋ္ဌေယျံ။ အံ၊ ၃။ ၄၂၀။ ကဏ္ဍသံ-
ဓောဝိကန္တိ ကဏ္ဍ ဓောဝန္တေန ကိဋ္ဌိတဗ္ဗံ....
တတ္ထ ဥဒကံ သောဏ္ဍာယ ဂဟေတော ဒွိသု

ကဏ္ဍေသု အာသိဉ္စနံ ကဏ္ဍသံဓောဝိကာ
နာမ။ အံ၊ ဣ၊ ၃။ ၃၃၃။

ကဏ္ဍသက္ကလိ (ထိ) [ကဏ္ဍ+သက္ကလိ] နားရွက်။
အယဉ္ဇ အတိတေ ဧကံ သီလဝန္တံ ဘိက္ခု၊
ကဏ္ဍသက္ကလိယံ ပဟရိတော ဗဓိရမကာသိ။
ဒီ၊ ဣ၊ ၁။ ၂၇၈။ (-ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၁၄၂။ အဘိ၊ ဣ၊
၁။ ၃၇၀။ ဓမ္မ၊ ဣ၊ ၁။ ၃၉၀။ မ၊ ဣ၊ ၂။ ၇၆။) ကဏ္ဍ-
သက္ကလိယန္တိ ကဏ္ဍပဋိကာယံ။ သီ၊ ဣ၊ သင်္ဂဟ။ ၂။
၃၃၃။

ကဏ္ဍသက္ကလိကာ (ထိ) [ကဏ္ဍသက္ကလိ+က+
အာ] နားရွက်။ ကဏ္ဍသက္ကလိကာယာ (ဝိ၊
ဣ၊ ၃။ ၃၀၈) တိ ကဏ္ဍစူဠိကာယ။ ဝိမတိ၊ ၂။
၁၂၇။ ကဏ္ဍစူဠိလည်း ကြည့်။

ကဏ္ဍသင်္က (ပု) [ကဏ္ဍ+သင်္က] နားတံကျင်း၊
နားမခံသာခြင်း။ ကဏ္ဍသုလ (၁) ကြည့်။

ကဏ္ဍသင်္ခလိကာ (ထိ) [ကဏ္ဍ + သင်္ခလိကာ]
နားဆွဲ - နားသန်ကွင်း - နားချောင်း - ဖြင့်
တန်ဆာဆင်အပ်သောနား။ ပိဋသပ္ပိ ဒေဝိ-
ယာ....ဟတ္ထေန ကဏ္ဍသင်္ခလိကံ ပဟရိ။
ဇာ၊ ဣ၊ ၅။ ၄၇၃။

ကဏ္ဍသမိပ (တိ) [ကဏ္ဍ+သမိပ] နားအနီး။
တတာ နိဒ္ဒါယန္တဿ ကဏ္ဍသမိပေ တူရိယေသု
ပဂ္ဂဟိတေသု။ အဘိ၊ ဣ၊ ၂။ ၃၈၉။ သာရတ္ထ၊
၂။ ၃၁၃။ (-ထေရ၊ ဣ၊ ၁။ ၄၁၁။ မ၊ ဣ၊ ၂။
၇၆။ အံ၊ ဣ၊ ၃။ ၇၁။)

ကဏ္ဍသုခ (တိ) [ကဏ္ဍ+သုခ] နားတို့ကို ချမ်း
သာစေ တတ်သော၊ နားချမ်းသာသော
(စကား)။ ယာ သာ ဝါစာ နေလာ ကဏ္ဍ-
သုခါ ပေမနိယာ ဟဒယင်္ဂမာ။ ဒီ၊ ၁။ ၄။
မ၊ ၁။ ၂၃၇၊ ၃၇၈။ အံ၊ ၁။ ၁၂၆။ အံ၊ ၃။ ၄၂၂။
အဘိ၊ ဓ။ ၂၆၀။ အဘိ၊ ပု။ ၁၃၃။ ဒီ၊ ဣ၊ ၃။
၁၆၃။ မ၊ ဣ၊ ၁။ ၂၁၇။ (-ဇာ၊ ၁။ ၃၂၄။ ဇာ၊
၂။ ၁၈၈။ ဝိ၊ ဣ၊ ၁။ ၁၄၀။ ဒီ၊ ဣ၊ ၁။ ၇၂။ မ၊ ဣ၊ ၁။
၁၈၅။ သံ၊ ဣ၊ ၁။ ၂၄၉။ အံ၊ ဣ၊ ၂။ ၁၅။ အဘိ၊ ဣ၊

၁။၄၂။ ခုဒ္ဒက၊ဌ။၁၉၃။ ဥဒါန၊ဌ။၂၆၀။
ဝဇီရ၊၂။ ဒီ၊ဌ။၁၂၀။ သီ၊ဌ။သစ်၊၂။
၂၇၇။ သံ၊ဌ။၂။၂၇၄။ အံ၊ဌ။၁။၁၀။ ကခါ၊
ဌ။သစ်။၃၄၇။) ကဏ္ဍသုခါတံ ဗျဉ္ဇနမရ-
တာယ ကဏ္ဍာနံ သုခါ။ ဒီ၊ဌ။၁။၇၄။ အံ၊ဌ။
၂။၉၅၊၃၇၆။ သာရတ္ထ၊၂။၃၇၄။ (-ဒီ၊ဌ။၁။
၁၂၂။ ဒီ၊ဌ။၁။၂၇၄။ သီ၊ဌ။သစ်၊၁။၃၃၀။
သီ၊ဌ။သစ်၊၂။၁၆၀။ ဒီ၊ဌ။၂။၂၀၇။ ဒီ၊ဌ။၁။
၁၂၃။ မ၊ဌ။၁။၂၃၀။ သံ၊ဌ။၂။၁၆၁။ အံ၊ဌ။
၂။၁၆။)

ကဏ္ဍသုတ္တ (န) [ကဏ္ဍ+သုတ္တ] (၁) သင်္ကန်း
အနားပတ်မှ ထွက်သောချည်။ ချည်မြိတ်
စွန်း။ (သင်္ကန်းချုပ်ပြီး အပြင်သို့ ထွက်သော
ချည်စများကို ဆိုသည်။ ယင်းချည်စများကို
ဆိုးပြီးလျှင် ဖြတ်ပစ်ရမည်။) (၂) သင်္ကန်း
အနားပတ်၌ ဖွဲ့ချည်ထားသောကြိုး၊ နားသန်
ကွင်း။ (သင်္ကန်းဆိုးပြီး လှမ်းရန် အနားပတ်
၌ တပ်ထားသောကြိုး၊ ယင်းကိုကိစ္စပြီးလျှင်
ဖြတ်ထားရမည်။ ဝိ၊နိစ္ဆယ၊ဌ။၁။၃၂၃။ ဖြေ
ထားရမည်။ သာရတ္ထ၊၂။၁၂၀။) (၁) (၂)
ထွေ စ စိဝရေ အာယာမတော စ ဝိတ္တာရ-
တော စ သိပ္ပိတာ အနုဝါတတော ဗဟိ
နိက္ခမိတသုတ္တံ၊ စိဝရံ ရဇိတာ သုက္ခာပနကာ-
လေ ရဇ္ဈယာ ဝါ စိဝရဝံသေ ဝါ ဗဒ္ဒိတာ
ဩလမ္ပိတံ အနုဝါတေ ဗန္ဓသုတ္တာနိ စ ကိဏ္ဍိ-
သုတ္တာနိ နာမ။ ဝိ၊နိစ္ဆယ၊ဌ။၁။၃၅၃။ ဝိနယ၊
လင်္ကာရ၊၁။၃၈။ (၂) ဘဂဝတာ အနုညာတံ ဧကံ
ကဏ္ဍသုတ္တမ္ပိ အတ္ထိ။ ဝိမတိ၊၁။၁၆၇။

ကဏ္ဍသုတ္တက (န) [ကဏ္ဍသုတ္တ + က] (၁)
သင်္ကန်းအနားပတ်မှ ထွက်သောချည်၊ ချည်
မြိတ်စွန်း။ (၂) သင်္ကန်းအနားပတ်၌ ဖွဲ့ချည်
ထားသောကြိုး၊ နားသန်ကွင်း။ (၁) စိဝရ-
သု ကဏ္ဍသုတ္တကံ န ဝဇ္ဇတိ၊ ရဇိတကာလေ
ဆိန္ဒိတဗ္ဗံ။ ဝိ၊ဌ။၁။၂၅၂။ ဝိ၊သင်္ဂဟ၊၆။ ကဏ္ဍ-
သုတ္တကန္တိ စိဝရသု ဝိသတော တိရိယဉ္ဇ သိပ္ပိ-
တာနံ စတုသု ကဏ္ဍေသု ကောဏ္ဍေသု စ နိက္ခ-

န္တာနံ သုတ္တသိသာနမေတံ နာမံ။ ဝိမတိ၊၁။
၁၆၇။ (၂) အနုဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ ကဏ္ဍ-
သုတ္တကန္တိ။ ဝိ၊ဌ။၄၀၀။ ယံ ပန အနုဇာ-
နာမိ ဘိက္ခဝေ---တိ ဧဝံ အနုညာတံ တံ အနု
ဝါတေ ပါသကံ ကတ္တာ ဗန္ဓိတဗ္ဗံ ရေနကာလေ၊
လဂ္ဂနတ္တာယ။ ဝိ၊ဌ။၁။၂၅၂။ ဝိ၊သင်္ဂဟ၊၆။
ကဏ္ဍသုတ္တ-လည်း ကြည့်။

ကဏ္ဍသုလ (ပု၊န) [ကဏ္ဍ+သုလ] (၁) နား
တံကျင်၊ နားမခံသာခြင်း။ (၂) နားကိုက်
နာ။ (၁) သူစိဝိဇ္ဈနံ ဝိယ ကဏ္ဍသုလံ န
ဇေနတိ။ ဒီ၊ဌ။၁။၇၄။ မ၊ဌ။၂။၁၁၂။ အံ၊ဌ။
၂။၉၅။ အဘိ၊ဌ။၁။၄၂၅။ အဘိ၊ဌ။၁။၆၁။
မဟာနိ၊ဌ။၂၇၄။ သာရတ္ထ၊၂။၃၇၄။ (-
အဘိ၊ဌ။၁။၂၂၅။ အဘိ၊ဌ။၂။၁၀။) ကဏ္ဍ-
သုလန္တိ ကဏ္ဍသင်္ကန်း။ သီ၊ဌ။သစ်၊၁။၃၄၂။
(၂) ကဏ္ဍသုလေန ပိဋိတော အကလ္လသရိရ-
တာယ။ ဝိမာန၊ဌ။၂၅၅။

ကဏ္ဍသုလဒိဒုက္ခ (တိ) [ကဏ္ဍသုလ+အာဒိ+
ဒုက္ခ] နားကိုက်နာ အစရှိသော ဆင်းရဲ။
ပုစ္ဆိတွာဝ ကဏ္ဍသုလဒိဒုက္ခံ ဇာနိတဗ္ဗံ
ဟောတိ။ မူလဌ၊၂။၆၀။

ကဏ္ဍသောတ (န) [ကဏ္ဍ+သောတ] (က)
နား၊ နားရွက်။ (ခ) နားတွင်း၊ နားပေါက်။
(က) တတော တံ မောဂ္ဂလ္လာန ဥဘော
ကဏ္ဍသောတာနိ အာဝိဇ္ဇေယျာသိ။ အံ၊၂။
၄၆၂။ (ခ) အထ ခေါ ဘဂဝါ ဇိဝံ နိန္ဒာ-
မေတွာ ဥဘောပိ ကဏ္ဍသောတာနိ အနုမသိ
ပဋိမသိ။ ဒီ၊၁။၉၉။ သုတ္တနိ။၃၆၇။ (-မ၊၁။
၁၁၃။ မ၊၂။၂၇၅။ အပ၊၁။၃၇၅။ ဇာ၊၂။
၁၂၁။ မိလိန္ဒ။၂၂၇။ ဒီ၊ဌ။၂။၄၁။ မ၊ဌ။၁။
၂၅၄။ ဓမ္မ၊ဌ။၂။၁၃၉။ ထေရ၊ဌ။၂။၃၁၀။
စရိယ၊ဌ။၂၂။ မဟာနိ၊ဌ။၉၀။ ဇာ၊ဌ။၂။
၃၂၄။ ဇာ၊ဌ။၅။၄၆၀။ ဇာ၊ဌ။၆။၆။ မ၊ဌ။၁။
၁၇၁။)

ကဏ္ဍသောတပိဏန (န) [ကဏ္ဍသောတ + ပိဏန] နား၏ပြည့်ပြီးခြင်း။ (သောတပသာဒ-အားကောင်းသည်ကို ဆိုသည်။) သဝနီယံ ဟုတော့ ကဏ္ဍသောတပိဏန အာရမ္မဏဝသေန ပရိကမ္မတိတိ ဝုယတိ။ မဟာနိဋ္ဌ။ ၂၃။

ကဏ္ဍသောတာနုမသန (န) [ကဏ္ဍသောတ + အနုမသန] နားတွင်း - နားပေါက် - ကို သုံးသပ်ခြင်း။ ကဏ္ဍသောတာနုမသနေန ဒီဃဘာဝေါ။ ဒီဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၄၆။ မ၊ ၁၉။ ၂၅၄။ (- သုတ္တနိဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၇၃။ သိ၊ ၆။ ၁၈၆။ ၂။ ၂၇၇။)

ကဏ္ဍာဘရဏ (န) [ကဏ္ဍ + အာဘရဏ] နား၌ ဆင်အပ်သော တန်ဆာ၊ နားတန်ဆာ။ ကဏ္ဍိကာ^၁ (၁) ကြည့်။

ကဏ္ဍာယတမုတ္တ (တိ) [ကဏ္ဍ + အာယတ + မုတ္တ] (လေးကို လက်၌) နားစွန်းတိုင်အောင် ဆွဲငင်၍ လွှတ်အပ်သော။ န ကဏ္ဍာယတမုတ္တေန၊ နာပိ မောရူပသေဝိနာ။ ဇာ၊ ၁။ ၇၁။ န ကဏ္ဍာယတမုတ္တေနာတိ ယာဝ ဒက္ခိဏကဏ္ဍစူဠကံ အာကမ္မိတော အမုတ္တကေန။ ဇာ၊ ၆။ ၂။ ၂၅၂။

ကဏ္ဍာလင်္ကာရ (ပု) [ကဏ္ဍ + အလင်္ကာရ] နားတန်ဆာ။ ကဏ္ဍိကာ^၁ (၁) ကြည့်။

ကဏ္ဍာလင်္ကာရပိဋ္ဌနန္ဒ (န) [ကဏ္ဍာလင်္ကာရ + ပိဋ္ဌနန္ဒ] နားတန်ဆာကို ပန်ဆင်ခြင်း။ အဝိဒ္ဓကဏ္ဍ (သိ၊ ၆။ ၁၈၆။ ၂။ ၁၄၉) ကြည့်။

ကဏ္ဍာဝဋ္ဋ (တိ) [ကဏ္ဍ + အာဝဋ္ဋ] ဖောက်ထားသောနား။ ယဿ ပန ကဏ္ဍာဝဋ္ဋေ ဆိဇ္ဇန္တိ၊ သက္ကာ စ ဟောတိ သဃံ၊ ၆။ ၁၄၀။ ယဿ ပန ကဏ္ဍာဝဋ္ဋေတိ ဟေဋ္ဌာ ကုဏ္ဍလာဒိဌပနဆိဒ္ဓံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ တဉ္စိ သဃံနန္ဒကမ္မံ။ ဝိနယာလင်္ကာရ၊ ၁။ ၂၃၅။

ကဏ္ဍာဝိဒ္ဓ (တိ) [ကဏ္ဍ + အာဝိဒ္ဓ] ဖောက်ထားသောနား။ ယဿ ပန ကဏ္ဍာဝိဒ္ဓေ ဆိဇ္ဇန္တိ၊ သက္ကာ စ ဟောတိ သဃံ၊ ၆။ ၁၄၀။ ယဿ ပန ကဏ္ဍာဝိဒ္ဓေတိ ဟေဋ္ဌာ

ကုဏ္ဍလာဒိဌပနဆိဒ္ဓံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၁၂၇။

ကဏ္ဍိက (ပု) [ကဏ္ဍ + ကိက] (၁) ဒရယ်။ (တိ) (၂) အကွက်အဝန်း၊ ချွေးကွက်။ (၃) နဖာချေး။ (၄) မှို။ (ပကတိမ္မမဟုတ် ထိုထိုဝတ္ထု၌တက်သောမှို။) (၅) နား။ (၁) ကဒလိမိဂါ ဗဟုကေတ္တု၊ ဗိဋ္ဌာရာ သသကဏ္ဍိကာ။ ဇာ၊ ၂။ ၁၀၉။ ကဏ္ဍိကာတိ ကဏ္ဍိကမိဂါ။ ဇာ၊ ၆။ ၂။ ၄၃၄။ (တိ) (၂) သောဒကေန ဂတ္တေန စိဝရံ ပါရုပန္တဿ ဟိ စိဝရေ ကဏ္ဍိကာ ဥဋ္ဌဟန္တိ။ မ၊ ၁၉။ ၂။ ၇၃။ ကဏ္ဍိကာတိ သရိရဂတဗိနုကတာနိ မဏ္ဍလာနိ။ မ၊ ၆။ ၂။ ၁၂၅။ (- အံ၊ ၆။ ၁၁၁။) (၃) (၄) ပဋိဂ္ဂဟိတကေ တေလာဒိမ္ပိ ကဏ္ဍိကံ ဥဋ္ဌေတိ။ ဝိ၊ ၆။ ၁၁၁။ (က-မူကဲ့။) (- ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၁၁၉။) ကဏ္ဍဥဋ္ဌိတံ ကဏ္ဍိကံ၊ ကဏ္ဍိကံ ဝိယ ကဏ္ဍိကံ၊ ယထာ ဟိ ကဏ္ဍမလံ ကဏ္ဍတော ဥဋ္ဌဟိတော သယံ ပဝတ္တတိ၊ ဧဝံ တေလာဒိတော ဥဋ္ဌဟိတော သယံ ပဝတ္တတိတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ပါစိတိ၊ ယော၊ ၁။ ၇၆။ (၅) နိကဏ္ဍိကံ ဝါ ဇပေယျ။ ဝိ၊ ၂။ ၃၅၆။

ကဏ္ဍိကကုဋ္ဌာဂါရဝရ (တိ) [ကဏ္ဍိကာ + ကုဋ္ဌ + အာဂါရ + ဝရ] အထွတ် - စုလစ်မှုန်းချွန် - တပ်သော အဆောင်တော်။ ကုဋ္ဌာဂါရဝရူပေတ-ကြည့်။

ကဏ္ဍိကကေသ (တိ) [ကဏ္ဍိကာ + ကေသ] ဆံအပြုတ်အပြုတ်ရှိသော။ (ပိုးစားသော လယ်၌ ကောက်ပင်နှင့်တူသော ထိုထိုအရပ်၌ ပေါက်ရောက်သော ဆံပင်ရှိသော။) ကဏ္ဍိကကေသော ဝါ ပါဏကေဟိ ခါယိတကေဒါရေ သဿသဒိသေဟိ တဟိ* တဟိ* ဥဋ္ဌိတေဟိ ကေသေဟိ သမန္နာဂတော။ ဝိ၊ ၆။ ၁၂။ ၃၁၀။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၁၄၂။ (- ဝိမတိ၊ ၂။ ၁၂၇။)

ကဏ္ဍိကဋ္ဌာန (န) [ကဏ္ဍိကာ + ဋ္ဌာန] ခြေစွပ်ရာနား။ (ဘိနပ်ခြေညှပ်ရာ အရပ်ကိုဆိုသည်။) မေဏ္ဍဝိသာဏဝဒ္ဓိကာ(ဝိ၊ ၆။ ၁၂။ ၃၆၇) ကြည့်။

ကဏ္ဍကပရိယန္တ (ပု) [ကဏ္ဍက + ပရိယန္တ] (နှစ်ခုကုန်သော ရွှေပဒုမ္မာတို့၏) အချက်၏ အဆုံး။ ရညော စက္ကဝတ္တိနော စတုဟတ္ထာယာမံ သကဋ္ဌနာဘိသမပရိဏာဟံ ဥဘောသု အန္တေသု ကဏ္ဍကပရိယန္တတော ဝိနိဂ္ဂတေဟိ။ ဒီ၊ဌ၊၂။၂၁၈။ (-မ၊ဌ၊၄။၁၆၀) ကဏ္ဍကပရိယန္တတောတိ ဒွိန္ဒံ ကဋ္ဌနပဒုမာနံ ကဏ္ဍကာယ ပရိယန္တတော။ ဒီ၊ဌ၊၂။၁၉၇။ မ၊ဌ၊၃။၃၅၇။

ကဏ္ဍကဗဒ္ဓ (တိ) [ကဏ္ဍက + ဗဒ္ဓ] ဖွဲ့အပ်သော အထွတ် အချက်ရှိသော၊ အထွတ် အချက် တို့ဖြင့် ဖွဲ့အပ်သော။ သော ခေတ္တံ ဂန္တံ ဩလောကေန္တော သကလခေတ္တံ ကဏ္ဍကဗဒ္ဓေဟိ ဝိယ သာလိသိသေဟိ သဉ္စန္ဒံ ဒိသွာ။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။၆၂၊၁၉၃။ ထေရ၊ဌ၊၁။၁၄၇။

ကဏ္ဍကမဉ္စ (ပု) [ကဏ္ဍက + မဉ္စ] အထွတ်တင်သောအခါ တက်ရန်ငြိမ်း။ ကဏ္ဍကမဉ္စဗန္ဓန-ကြည့်။

ကဏ္ဍကမဉ္စဗန္ဓန (န) [ကဏ္ဍကမဉ္စ + ဗန္ဓန] အထွတ်တင်သောအခါ၌ တက်ရန် ငြိမ်းဖွဲ့ခြင်း။ စယဗန္ဓန ကမ္မုဿာပန သဃံာဋ္ဌ ယောဇန-ကဏ္ဍကမဉ္စဗန္ဓနေသု ကတေသု သော ဝစုကီ ကဏ္ဍကမဉ္စ နိသိဒိတွာ။ ဒီ၊ဌ၊၂။၃၀၆။ ကဏ္ဍကမဉ္စဗန္ဓနံ ကဏ္ဍကာရောဟနကာလေ အာရဟိတွာ အဝဋ္ဌာနအဋ္ဌကရဏံ။ ဒီ၊ဌ၊၂။၂၅၄။

ကဏ္ဍက(ကာ)မဏ္ဍလ (န) [ကဏ္ဍက + မဏ္ဍလ] (က) (အိမ်-ကျောင်း-၏) အချက်အဝန်း။ (ခ) (အဝိဇ္ဇာဟုဆိုအပ်သော) အထွတ်အဝန်း။ (က) တံ ဂေဟံ ပဝိသိတွာ ဥလ္လောကေန္တော ကဏ္ဍကမဏ္ဍလံ ဒိသွာ အတ္တနော ဥပရိပတနဘယေန နိက္ခမိတွာ။ ဇာ၊ဌ၊၃။၂၉၈။ (-သာရတ္ထ၊၃။၃၈၈။ ဝိမတိ၊၂။၂၃၃။) ထေရော ဥတွာ ကဏ္ဍကာမဏ္ဍလံ ဘိန္နိတွာ။ ဓမ္မ၊ဌ၊၂။၄၂။ အပ၊ဌ၊၁။၂၆၉။ (ခ) ဂဟကူဋံ ဝိသင်္ခတန္တိ ဣမဿ တယာ

ကတဿ အတ္တဘာဝဂေဟဿ အဝိဇ္ဇာသင်္ခိတံ ကဏ္ဍကမဏ္ဍလမ္ပိ မယာ ဝိဒ္ဓံသိတံ။ ဓမ္မ၊ဌ၊၂။၈၁။ (-သာရတ္ထ၊၁။၆၅။ ဝိမတိ၊၁။၁၈။ ဒီ၊ဌ၊၁။၂၅။ သီ၊ဌ၊သစ်၊၁။၈၆။)

ကဏ္ဍကမိဂ (ပု) [ကဏ္ဍက + မိဂ] ဒရယ်။ ကဏ္ဍက(ခ) ကြည့်။

ကဏ္ဍကယောဂျ (န) [ကဏ္ဍက + ယောဂျ] အထွတ် ပြုလုပ်ခြင်းငှါ - သင့်လျော် - လျောက်ပတ် - သော။ ကဏ္ဍကူဟ-ကြည့်။

ကဏ္ဍကဝဏ္ဏ (ပု) [ကဏ္ဍက + ဝဏ္ဏ] မှီအဆင်း။ တဋ္ဌိက ပိလောတိက ကဏ္ဍကဝဏ္ဏာဒိဘေဒံ ရူပံ ဂဟိတံ။ အဘိ၊ဌ၊၁။၃၅၅။

ကဏ္ဍကဝေဝစန (န) [ကဏ္ဍက + ဝေဝစန] ကဏ္ဍက သဒ္ဓါ၏ - ဝေဝစ - စကားလှယ် - ပရိယာယ်။ သဋ္ဌဂေါစ္စကာ ကဏ္ဍကဝေဝစနာ-နေဝ။ မူလဋီ၊၁။၁၈၉။

ကဏ္ဍကသလ္လသဏ္ဌာန (တိ) [ကဏ္ဍက + သလ္လ + သဏ္ဌာန] ထုပ်ကာ ငြောင့်သဏ္ဌာန်ရှိသော (သျှ)၊ နားတည်းဟူသော စဉ်းသွားတပ်သော မြားသဏ္ဌာန်ရှိသော။ ကဏ္ဍကသလ္လသဏ္ဌာနော (သံ၊ဌ၊၂။၁၉၀)တိ အတ္တနိကာပနသလ္လသဏ္ဌာနော။ သံ၊ဌ၊၂။၁၇၄။

ကဏ္ဍကသေဝါလ (ပု) [ကဏ္ဍက + သေဝါလ] အညစ် အကြေး ဟူသော မှော်။ သေဝါလ (အံ၊ဌ၊၁။၉၈) ကြည့်။

ကဏ္ဍကာ (ထိ) [ကဏ္ဍ + ကာ + အာ] (ခ) နားတန်ဆာ၊ နားသွယ်ပန်း။ (၂) ကြာအချက်၊ ကြာခွက်၊ ကြာနားရွောင်း။ (၃) ပန်းကုံး၊ ပန်းခိုင်။ ကေသရပရိဝါရိတာ ဝိယ ကဏ္ဍကာ။ ဒီ၊ဌ၊၁။၄၁။ ဥဒါန၊ဌ၊၃၇၁။ (-ဒီ၊ဌ၊၂။၇၉။ ဒီ၊ဌ၊၃။၁၅၅။ မ၊ဌ၊၃။၁၅။ သံ၊ဌ၊၂။၈၃။ အံ၊ဌ၊၁။၁၀၆။ အဘိ၊ဌ၊၁။၄၃၇။ အပ၊ဌ၊၂။၁၆၈။) ကဏ္ဏေ ကရိယတိတိ ကဏ္ဍကာ၊ ကဏ္ဍာလင်္ကာရော၊ တံသဒိသသဏ္ဌာနတယ

ကဏ္ဍကော၊ ဗိဇကောသော။ သိဒ္ဓိသစ်၊ ၁။
၁၉၅။ (-ဝိနိစ္ဆယ၊ ၁။ ၄၈၀) အာဝေဋ္ဌာတိ
ကဏ္ဍကော။ ဝိ၊ ၁။ ၂။ ၂၀၁။ ကဏ္ဍကောတိ ဗဟုနံ
ပုပ္ဖိနံ ဝါ မာလာနံ ဝါ ကေတော ဗန္ဓိတဿ
နာမံ၊ ကဏ္ဍာဘရဏန္တိပိ ဝဒန္တိ။ ဝိမတိ၊ ၁။
၃၀၀။

ကဏ္ဍကော (ထိ) [က+နိ+ဏ္ဍ+အာ။ ကေ
သိသေ နယတိတိ ကဏ္ဍကော၊ ဏ္ဍ၊ ဣတ္ထံ၊
ဏတ္တဉ္စ။ ဓာနံ၊ ၁။ ၂။ ၁၉။] (၁) အထွတ်၊
အချက်။ (၂) အပေါင်း၊ အစ၊ အခိုင်၊ အပြတ်၊
အဖီး။ (၃) ဦးဆောက်ပန်း။ (၄) (အပွင့်
ငယ်သော) မဟာလေ့ခါးပန်း (ထေရ၊ ၁။
၁၂)။ တပဆေးပင်(ထောမ)။

(၁) ဥပရိ ကဏ္ဍိကံ အာဟစ။ ဒီ၊ ၁။ ၂။
၂၄၃။ (-ဒီ၊ ၁။ ၁။ ၂။ သံ၊ ၁။ ၂။ ၁၀၆။ အံ၊
၁။ ၂။ ၂၀၂။ အဘိ၊ ၁။ ၂။ ၃၄၉။ ဓမ္မ၊ ၁။ ၁။ ၁၇၁။
ဇာ၊ ၁။ ၁။ ၂။ ၁၇၂။ ဇာ၊ ၁။ ၁။ ၁၇၃။ အံ၊ ၁။ ၁။
၁၉၃။) ကဏ္ဍိက နာမ ကုဋ်။ သိဒ္ဓိသစ်၊ ၁။
၃၆၆။ ကဏ္ဍိကံ အာဟစတိ သုဓမ္မာယ ကုဋ်
အာဟန္တာ။ ဒီ၊ ၁။ ၂။ ၁၉။

(၂) ကဏ္ဍိက ဝိယ ဘဋ္ဌာ ဝိယ ဟုတွာ
ဌိတတ္တာ ဟေတုဂေါစ္စကောတိ ဝုစ္စတိ။
အဘိ၊ ၁။ ၁။ ၂။ ၂၉။ မဟန္တံ ကဒလိဖလကဏ္ဍိကံ
ဥပနေသိ။ အပ၊ ၁။ ၁။ ၂။ ၄၇။ ကဏ္ဍိက ဝိယာတိ
ပုပ္ဖမယကဏ္ဍိက ဝိယ။ မူလ၊ ၁။ ၁။ ၂။
ကဏ္ဍိကံ ကဏ္ဍိက (အဘိ၊ ၁။ ၁။ ၄၃၇) နိဋ္ဌိ ...
ဓာသိဓာသိဝသေန သဟ ဂန္ဓေတွာတိ
အတ္ထော။ မူလ၊ ၁။ ၁။ ၁၈၉။

(၃) ရတ္တသုဝဏ္ဏကဏ္ဍိက (ဒီ၊ ၁။ ၁။ ၂။ ၂၄၀)-
နိဋ္ဌိ ရတ္တသုဝဏ္ဏမယံ ဝဋ်သကံ။ ဒီ၊ ၁။ ၁။ ၂။ ၂၁၈။
(၄) ကဏ္ဍိကရာ ကဏ္ဍိက စ။ ထေရ၊ ၁။
၂။ ၃၇၆။

ကဏ္ဍိကကရ (ပု) [ကဏ္ဍိက + အကရ] အထွတ်အချက်သဏ္ဌာန်။ ကဏ္ဍိကရ-ကြည့်။

ကဏ္ဍိကနုစရိတ (တိ) [ကဏ္ဍိက + အနုစရိတ] ဒရယ်တို့၏ ကျင်လည်ကျက်စားရာဖြစ်သော။ သသကဏ္ဍိကနုစရိတေ။ ဇာ၊ ၁။ ၁။ ၁၃။

ကဏ္ဍိကဗဒ္ဓ (တိ) [ကဏ္ဍိက + အာဗဒ္ဓ] အထွတ်အချက်တို့ဖြင့် ဖွဲ့အပ်သော။ တာနိ စ ခေါ ကေသိ ယေဝ နာဋေ ကဏ္ဍိကဗဒ္ဓါနိ ဟုတွာ။ ဒီ၊ ၁။ ၁။ ၂။ ၂။ (-ဇာ၊ ၁။ ၁။ ၂။ ၁၅၀။) ကဏ္ဍိကဗဒ္ဓါနိ ဟုတွာတိ အာဗဒ္ဓကဏ္ဍိက ဝိယ ဟုတွာ။ ဒီ၊ ၁။ ၁။ ၂။ ၂။

ကဏ္ဍိကမတ္တ (တိ) [ကဏ္ဍိက + မတ္တ] ကြာနားရောင်း - အချက် - အတိုင်းအရှည် ပမာဏရှိသော။ ပုပ္ဖိနံ ကဏ္ဍိကမတ္တံ အဂ္ဂိပုပ္ဖံ။ ဝိ၊ ၁။ ၁။ ၁။ ၂။ ၁၀၂။ ဝိသင်္ဂဟ။ ၉၇။

ကဏ္ဍိကရ (ပု) [ကဏ္ဍိကရ + က။ အပ၊ ၁။ ၁။ ၁။ ၂။ ၁၅၀။ ကဏ္ဍိက + အရ + အ (ကဏ္ဍိကရသံ)] မဟာလေ့ကားပင်။ အထာဂမာ သလိလံ သိသသောတံ၊ နုဒံ သာလေ သလဋ္ဌေ ကဏ္ဍိကရေ။ ဇာ၊ ၁။ ၁။ ၁။ ၂။ ၁၇၂။ ဇာ၊ ၁။ ၁။ ၁။ ၄၄၃။ (-ဇာ၊ ၁။ ၁။ ၁။ ၂။ ၁၅၁။ ဇာ၊ ၁။ ၁။ ၁။ ၄၄၉။) ကဏ္ဍိကရ-လည်း ကြည့်။

ကဏ္ဍိကရုက္ခ (ပု) [ကဏ္ဍိက + ရုက္ခ] အထွတ်ထုပ်ကာပြုစရာသစ်ပင်။ ပဌမမေဝ ကဏ္ဍိကရုက္ခံ သုက္ခာပေတွာ တစ္ဆေတွာ ကဏ္ဍိကံ နိဋ္ဌာပေတွာ။ ဇာ၊ ၁။ ၁။ ၁။ ၂။ ၂။

ကဏ္ဍိကရောပနကလ (ပု) [ကဏ္ဍိက + အာရောပန + ကလ] အထွတ်ထုပ်ကာတင်သော အခါကလ။ အထ သာလံ နိဋ္ဌာပေတွာ ကဏ္ဍိကရောပနကလေ အဟော အယျာ ကေ န သရိမ္မာတိ အာဟ။ ဇာ၊ ၁။ ၁။ ၁။ ၂။ ၂။

ကဏ္ဍိကရောပနဒိဝသ (ပု) [ကဏ္ဍိကရောပန + ဒိဝသ] အထွတ်ထုပ်ကာတင်သောနေ။ အထ နေ ဝဇ္ဇကံ သာလံ နိဋ္ဌာပေတွာ ကဏ္ဍိကရောပနဒိဝသေ အဟော အယျာ

ကေံကရဏီယံ န သရိမ္မာတိ အာဟ။ ဓမ္မဠာ
၁။၁၇၁။

ကဏ္ဍကောရောဟနကာလ (ပု) [ကဏ္ဍကောရော-
ဟန + ကာလ] အထွတ်ထွပ်ကာ တင်သော
အခါ။ ကဏ္ဍကမဉ္စဗန္ဓန-ကြည့်။

ကဏ္ဍကာလက္ခဏ (န) [ကဏ္ဍကာ + လက္ခဏ]
(၁) နားသွယ်ပန်း၏ လက္ခဏာ။ (၂) အိမ်
အထွတ် လက္ခဏာ။ ဝဋ္ဋကလက္ခဏံ ဂေါဓာ-
လက္ခဏံ ကဏ္ဍကာလက္ခဏံ။ ဒီ၊၁။၉။ မဟာနိ။
၂၉၇။ ကဏ္ဍကာလက္ခဏံ ပိဋန္ဓနကဏ္ဍကာယပိ
ဂေဟကဏ္ဍကာယပိ ဝသေန ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဒီ၊၁။
၁။၈၉။ မဟာနိ၊၁။၃၆၆။ ပိဋန္ဓနကဏ္ဍကာ-
ယာတိ ကဏ္ဍာလကာရဿ။ ဂေဟကဏ္ဍကာ-
ယာတိ ဂေဟကုဋဿ။ သီ၊၁။သစ်၊၁။၃၇၂။

ကဏ္ဍကာဝဏ္ဏ (န) [ကဏ္ဍကာ + ဝဏ္ဏ] အ
ချက်၏အညွှာ။ ပုပ္ဖံ တံ ဂဟေတွာ ကဏ္ဍကာ-
ဝဏ္ဏံ ဂဟေတွာ။ အပါ၊၁။၂။၁၀၆။

ကဏ္ဍကူပဂ (တိ) [ကဏ္ဍကာ + ဥပဂ] အထွတ်
ထွပ်ကာပြုခြင်းငှါ - သင့်လျော် - လျောက်
ပတ် - သော။ တေ ပုရတော ကတွာ အညံ
မဂ္ဂံ အာရုယျ ကဏ္ဍကူပဂံ သိန္နိတွာ တစ္ဆေ-
တွာ မဋ္ဌံ ကတွာ။ ဒီ၊၁။၂။၃၀၆။ ကဏ္ဍကူပဂန္တိ
ကဏ္ဍကယောဂျံ။ ဒီ၊၁။၂။၂၇၃။

ကဏ္ဍီ (ထိ) [ကဏ္ဍ + ဤ] အောက်မဲပင်။ (မြို့၊
ညို ၂-မျိုးရှိသည်။) ကဏ္ဍသဏ္ဌာနပုပ္ဖတယ
ကဏ္ဍီ။ ဓာန်၊၁။၅၈၄။

ကဏ္ဍေပေ (တိ) [ကဏ္ဍ + ဇပ + အ။ အလတ္တ-
သမာသံ။] (၁) နား၌ (တိုးတိုး) ပြော
တတ်သော၊ ချောပစ်ကုန်းတိုက်တတ်သော၊
သူ။ (၂) မနှစ်သက် - အပ် - သင့် - ထိုက် -
သည်ကို နှစ်သက်တတ်သော၊ သူ။ သူစကော
ပိသုဏော ကဏ္ဍေပေ။ ဓာန်၊၁။၇၃၇။ ကဏ္ဍေ
ဇပတိတိ အလတ္တသမာသော၊ အရုစိတဗ္ဗ-
ရောစကေပိ ကဏ္ဍေပေ။ ဓာန်၊၁။၇၃၇။

ကဏ္ဍ (န) [က + ဟန + ကိ။ ကံ သုခံ ဟနတိတိ
ကဏ္ဍံ။ ဓာန်၊၁။၈၄။ ကု + က္ဗ။ အပဘဿရ-
ဘာဝကရဏတ္တာ ပဏ္ဍိတေဟိ ကုမ္ဘိတဗ္ဗံ ဂရဟိ-
တဗ္ဗန္တိ ကဏ္ဍံ။ သုဝဏ္ဏာဒိကံ ဥပနိဓာယ ကုမ္ဘိ-
တဗ္ဗော နိန္ဒိတဗ္ဗောတိ ဝါ ကဏ္ဍော။ ကု
ကုမ္ဘာယံ။ သူစိ။ ကသ + က္ဗ။ ကသတေတိ
ကဏ္ဍော၊ ကသ ဝိလေခနေ၊ ကဏ္ဍော။ ဓာန်၊၁။
၉၆။ ကသ + ဟ။ ကသတိတိ ကဏ္ဍော၊
ကာဋော။ မောဂ်၊၇။၂၂၃။ (ကုမ္ဘ - သံ)]
(၁) မကောင်းမှု၊ အကုသိုလ်။ (တိ) (၂)
မည်းနက် - မည်းညို - သော။ (၃) မည်း
ညစ် - မဖြူစင် - မပြီးပြန် - သော။ (၁)
အပညာ ကုသလံ ကဏ္ဍံ။ ဓာန်၊၁။၈၄။ ကဏ္ဍ-
ပက္ခိက-လည်း ကြည့်။ (တိ) (၂) ကဏ္ဍော
စ ဝဏ္ဏော။ မဟာနိ။၂၇၆။ စူဠနိ။၁၇၁။
ကဏ္ဍောစ ဝဏ္ဏောတိ အဉ္စနာဏ္ဏော။ မဟာနိ၊
၄။၃၃၁။ (၃) ဒွေမေ ဘိက္ခဝေ ကဏ္ဍော။ အံ၊
၁။၅၇၃။ (-ဒီ၊၁။၁၅၄။ မ၊၂။၅၂။ သံ၊၁။
၁၈၇။ အံ၊၂။၁၄၆။ ပဋိသံ၊၇၈။ ဓမ္မ၊၂၆။
သုတ္တနိ။၃၅၉။ ဒီ၊၁။၂။၂၃၇။ မ၊၄။၃။၃၇။
သံ၊၄။၃။၁၆၈။ အံ၊၄။၁။၃၈၇။ ဓမ္မ၊၄။၁။
၃၈၀။ နေတ္ထိ၊၄။၁၆၅။ ဒီ၊၁။၁။၂၂၂။ သီ၊၁။
သစ်၊၂။၃၉။ ဒီ၊၁။၂။၂၃၃။ မ၊၁။၃။၄၅။ သံ၊
၁။၂။၄၁၈။ အံ၊၁။၁။၂၄၉။ အံ၊၁။၂။၃၈၇။
အံ၊၁။၃။၂၅၄။ နေတ္ထိဝိ၊၁၁၃။) ကဏ္ဍာတိ
န ကာဠဝဏ္ဏတယ ကဏ္ဍာ၊... ပဘဿရံ
ဟောတိ။ အံ၊၄။၂။၇။ ကဏ္ဍာတိ ကဏ္ဍာ၊
ကာဠကာတိ အတ္ထော။ ဒီ၊၁။၁။၂၂၇။ ကဏ္ဍန္တိ
ကာဠကံ၊ ဒသအကုသလကမ္မပထံ။ မ၊၄။၃။
၇၂။ (-အဘိ၊၄။၁။၉၄။ ဒီ၊၁။၃။၆၃။)

ကဏ္ဍ (ပု) [ကဏ္ဍ + က္ဗ] (၁) ဗိသဏ္ဍိ။ (၂)
မာရ်နတ်။ (တိ) (၃) ယုတ်နိမ့် - ယုတ်ညံ့ -
သော။ (၄) ကဏ္ဍ မည်သော၊ သူ။ (၅)
မည်းနက်သော အဆင်းရှိသော၊ သူ။ (၆)
မည်းညစ် - မဖြူစင် - သော ဇာတ်ရှိသော၊
သူ။ (၇) မဲ့မည်း။

(၁) ဗိသုဏ္ဏိ။ ဝါသုဒ္ဓေဝေါ ဟရိ က-
 ကော။ ဓာနံ။ဓာနံ။ဇီ။၁၆။ (၂) မာရ်နတ်။
 တာဒိသံ ဘိက္ခုမာသဇ္ဇ၊ ကဏ္ဍ ဒုက္ခံ နိဂစ္ဆသိ။
 ထေရ။၂၂။ ကဏ္ဍဿ ပက္ခောတိ ဝိနောဒယေ
 ယျာ(မဟာနိ။၃၈၉) တိကဏ္ဍောတိ ယောသော
 မာဓေ ကဏ္ဍော။ မဟာနိ။၃၉၁။ (-ဒိ။၂။
 ၂၀၉။ မာ။၁။၄၁၃။ သုတ္တနိ။၃၃၂။ မဟာနိ။
 ၇၄။ စူဠနိ။၂၁၁။ ဒီ။၄။၂။၁၄၅။ ဒီ။၄။၃။
 ၄၈။ သံ။၄။၁။၁၅၅။ သုတ္တနိ။၄။၂။၈၃။ ထေရ။
 ၄။၁။၁၀၂။ မဟာနိ။၄။၂။၀၃။ စူဠနိ။၄။၃၄။
 သံ။၄။၂။၅၀၅။)ကဏ္ဍာတိ မာရ် အာလပတိ၊
 သော ဟိ ကဏ္ဍကမ္မတ္တာ ကဏ္ဍာဘိဇာတိယာ
 စ ကဏ္ဍောတိ ဝုစ္ဆတိ။ ထေရ။၄။၁။၁၀၂။ (-
 မဟာနိ။၄။၄၀၆။)

(တိ) (၃) ယုတ်နိမ့်-ယုတ်ညံ့-သော။
 ကဏ္ဍာ အညေ ဝဏ္ဏာ။ ဒီ။၃။၆၇။ (-မ။၂။
 ၂၇၁။ ထေရ။၂၄၉။ သံ။၄။၃။၄၂။ အံ။၄။၃။
 ၁၂၃။)ကေသေန သော ကဏ္ဍော နိဟိနပုဂ္ဂ-
 လော။ ထေရ။၄။၁။၃၃၁။ ကဏ္ဍာဘိဇာတိက
 (၁) လည်း ကြည့်။

(၄) ကဏ္ဍမည်သောသူ။ တတ္ထ ဧဝံ
 ကဏ္ဍ ဇာနာသိ(ပေတ။၁၄၉)တိ ဘာတိက
 ကဏ္ဍနာမက မဟာဓာဇ.....ယဒိ ဧဝံ ဇာနာ-
 သိ။ ပေတ။၄။၉၀။ ကဏ္ဍ(ဇာ။၁။၂၂၃)တိ
 ဂေါတ္တေနာလပတိ၊ ကဏ္ဍာယနဂေါတ္တော
 ကိရေသ။ ဇာ။၄။၄။၈၅။

(၅) မည်းနက်သော အဆင်းရှိသောသူ။
 ကဏ္ဍာဟိဒဋ္ဌဿ ကဓေန္တိ ဟေကေ။ ဇာ။၁။
 ၆၂။ ကဏ္ဍော ဝတာယံ ပုရိသော။ ဇာ။၁။
 ၂၀၂။(အံ။၂။၁။၁၈၈။ ဝိမာန။၁၀၈။ သံ။၄။
 ၁။၂၄၂။ အံ။၄။၂။၁၇၇။ အဘိ။၄။၁။၃၄၅။
 ဣတိဝုတ်။၄။၉၅။ ဝိမတိ။၂။၁၃၈။ သီ။၄။
 သစ်။၂။၆၀။ ဒီ။၄။၂။၁၁၅။ မ။၄။၃။၂၇၂။)
 ကာဠသပေဉ္စ ဒဋ္ဌဿ။ ဇာ။၄။၂။၁၉၇။ တတ္ထ
 ကဏ္ဍောတိ ကာဠဝဏ္ဏော။ ဇာ။၄။၄။၉။

(၆) မည်းညစ်-မဖြူစင်-သော ဇာတ်ရှိ
 သောသူ။ ကဏ္ဍာတိ ကဏ္ဍဇာတိကာ။ ဒီ။၄။
 ၁။၂၉၈။ သီ။၄။သစ်။၂။၂၅၀။ (-ဒီ။၄။၃။
 ၃၇။) (၇) မဲ့မည်း။ သုပိစ္ဆိတံ ကဏ္ဍရိဝ
 ပကာသတိ(ဇာ။၂။၃၂)တိ ဥဘောသုပဿေ-
 သု ကာဠကံ ဝိယ ခါယတိ။ ဇာ။၄။၅။၂၀၇။

ကဏ္ဍ? (ပ) [ကဏ္ဍ + ပက္ခ] မာရ်နတ်၏-
 ဖက်-အသင်းအပင်း။ ဝိတက္ကာ ဥပဓာဝန္တိ၊
 ပဂဗ္ဘာ ကဏ္ဍတော ဣမေ။ သံ။၁။၁၈၇။ သံ။
 ၄။၁။၂၉၆။ ကဏ္ဍတောတိ ကဏ္ဍပက္ခတော
 မာရပက္ခတော အာဓာဝန္တိ။ သံ။၄။၁။၂၄၆။

ကဏ္ဍဣသိ (ပ) [ကဏ္ဍ + ဣသိ] ကဏ္ဍရသေ့။
 တံ ပန ကဏ္ဍဣသိတော ပဋ္ဌာယ တသ္မိံ
 ကုလပရမ္မရာဝသေန အာဂတံ။ ဒီ။၄။၁။၃၁၀။

ကဏ္ဍဥသဘဇာတက (န) [ကဏ္ဍ + ဥသဘ +
 ဇာတက] ယမက-ပြာဠိဟာပြုခြင်းကို အ
 ကြောင်းပြု၍ ဟောသော ဇာတ်၊ ကဏ္ဍဇာတ်၊
 ကဏ္ဍဥသဘဇာတ်။ ဇာတကပါဠိ၊ ၁-နိပါတ်၊
 ၃-ဝဂ်၊ ၉-ဇာတ်။ ဇာ။၁။၇။ ဇာ။၄။၁။၂၀၉။

ကဏ္ဍကုန္ဒာဝန (န) [ကဏ္ဍက + ကုန္ဒာဝန]
 လက်ပံညိုတော၊ (စစ်ကြီးပင်တော။ ဝဒန္တိ-
 ဝါဒ။) ကုန္ဒာဝန (မ။၄။၃။၂၂။မ။၄။၃။၁၅၁)
 ကြည့်။

ကဏ္ဍကမ္မ (န) [ကဏ္ဍ + ကမ္မ] (၁) မည်းညစ်
 သော မကောင်းမှု အကုသိုလ်ကံ။ (တိ) (၂)
 မည်းညစ်သော မကောင်းမှု အကုသိုလ်ကံရှိ
 သောသူ။ (၁) ဣမဿ ကဏ္ဍကမ္မဿ အယံ
 ဝိပါကော။ နေတ္ထိဝိ။၂၃၉။ (တိ) (၂) လဒ္ဓ-
 ပက္ခော အဟိရိကော၊ ကဏ္ဍကမ္မော အနာ-
 ဒဓေ။ ဝိ။၅။၂၈၉။ ကာဠကေဟိ ကမ္မေဟိ
 သမန္နာဂတတ္တာ ကဏ္ဍကမ္မော။ ဝိ။၄။၄။၂၀၉။

ကဏ္ဍကမ္မပသုတ (တိ) [ကဏ္ဍကမ္မ + ပသုတ]
 အကုသိုလ်ကံကို ပျိုးစေတတ်သော။ ကဏ္ဍာ-
 ဘိဇာတိ(၁)ကြည့်။

ကဏ္ဍကမ္မဝိပါကဟေတု (ပု) [ကဏ္ဍကမ္မ+ဝိပါ-
က+ဟေတု] အကုသိုလ်ကံ၏ အကျိုး၏
အကြောင်း။ သန္တာနဿ အဗျေဓမ္မလိန-
ဘာဝကရဏတော ကဏ္ဍကမ္မဝိပါကဟေတု-
တော စ အပရိသုဒ္ဓတ္တာ “အသုစိဘာဝေန
သန္တန္တိ”တိ ဝုတ္တံ။ အနုဋီ၊ ၁။ ၅၀။

ကဏ္ဍကာကဏ (ပု) [ကဏ္ဍ+ကာက+ကဏ]
မည်းသောကျီးအပေါင်း၊ ကျီးမည်းအပေါင်း။
ကာကောလဂဏ-ကြည့်။

ကဏ္ဍကုမာရ (ပု) [ကဏ္ဍ+ကုမာရ] ကဏ္ဍကု-
မာရ မည်သောသူ။ ကာဠဝဏ္ဏတ္တာ ပနဿ
နာမဂ္ဂဟဏဒိဝသေ ကဏ္ဍကုမာရေတိ နာမံ
အကံသု။ ဇာ၊ ၄။ ၄။ ၇။

ကဏ္ဍကေသပုဉ္ဇက (တိ) [ကဏ္ဍ+ကေသပုဉ္ဇ
+က] မည်းနက်သော - ဆံစု-ဆံထုံး-
ရှိသောသူ။ ကဏ္ဍခန္ဓကသုဝဏ္ဏမဏ္ဍိတ-ကြည့်။

ကဏ္ဍခန္ဓကသုဝဏ္ဏမဏ္ဍိတ (တိ) [ကဏ္ဍ+ခန္ဓက
+သုဝဏ္ဏ+မဏ္ဍိတ] ရွှေတို့ဖြင့် တန်ဆာဆင်
အပ်သော မည်းနက်သော-ဆံစု-ဆံထုံး-
ရှိသောသူ။ ကဏ္ဍခန္ဓကသုဝဏ္ဏမဏ္ဍိတံ သော-
ဘတေ သုဝေဏီဟိ လက်တံ။ ယေရိ၊ ၄။ ၀။
ကဏ္ဍခန္ဓကသုဝဏ္ဏမဏ္ဍိတန္တိ သုဝဏ္ဏဝေဏီဟိ
ဝိဘူသိတံ ကဏ္ဍကေသပုဉ္ဇကံ။ ယေရိ၊ ၄။
၂၀။

ကဏ္ဍဂင်္ဂါ (ထိ) [ကဏ္ဍ+ဂင်္ဂါ] ကဏ္ဍဂင်္ဂါ
မြစ်။ (အနောတတ္ထအိုင်မှ အရှေ့၊ အနောက်၊
တောင်၊ မြောက်သို့ မြစ်လေးသွယ်ဖြာထွက်
လာရာတွင် တောင်ဖက်သို့ စီးဆင်းလာသော
မြစ်ကို ဆင်းရာဒေသအားလျော်စွာ အာဝဇ္ဇ-
ဂင်္ဂါ၊ ကဏ္ဍဂင်္ဂါ၊ အာကာသဂင်္ဂါ၊ ဗဟလဂင်္ဂါ
ဟု ခေါ်သည်။ ယူဇနာ ခြောက်ဆယ်တိုင်တိုင်
ကျောက်ပြင်ဖြင့် ဖြောင့်ဖြောင့် စီးဆင်း
ရာ၌ ယင်းမြစ်ကို ကဏ္ဍဂင်္ဂါဟု ခေါ်သည်။
အကျယ်ကို ဖော်ပြပါ ကျမ်းညွှန်းအတိုင်း

ကြည့်လေ။) ဥဇုကံ ပါသာဏပိဋေ န သဠိ-
ယောဇနာနိ ဂတဋ္ဌာနေ ကဏ္ဍဂင်္ဂါတိ။ မ၊ ၄။
၃။ ၂၆။ ဥဒါန၊ ၄။ ၂၇။ (-အံ၊ ၄။ ၃။ ၂၂၀။
သုတ္တနိ၊ ၄။ ၂။ ၁၆၂။)

ကဏ္ဍဂုန္ဓာဝန (န) [ကဏ္ဍ+ဂုန္ဓာဝန] ညောင်
ကြတ်ညိုတော၊ ပိတ်ချင်းနက်တော။ ဂုန္ဓာ-
ဝနေတိ ကဏ္ဍဂုန္ဓာဝနေ၊ ကာဠပိပ္ပလိဝနေတိ
အတ္ထော။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၃၀။

ကဏ္ဍစွဒန (န) [ကဏ္ဍ+ဆဒန] အနက်ရောင်
ဆံပင်၊ ပိတ်နုန်းရောင်ကဲ့သို့ ပြောင်ပြောင်လက်
လက် ဖိတ်ဖိတ်နက်သော ဆံပင်။ သုကဏ္ဍ-
ကဏ္ဍစွဒနေဟိ ဘောတော (ဇာ၊ ၂။ ၃၄)တိ
တာတ တဿ ဘောတော သုကဏ္ဍေဟိ
ကဏ္ဍစွဒနေဟိ ဘမရဝဏ္ဏေဟိ ကေသေဟိ
သုကဏ္ဍသိသံ သုဗ္ဗေတမဏိမယံ ဝိယ ခါယ-
တိ။ ဇာ၊ ၄။ ၅။ ၂၁၆။

ကဏ္ဍဇဋ္ဌိ (တိ) [ကဏ္ဍဇဋ္ဌာ+ဤ] မည်းနက် ရှုပ်
ထွေးသော အမွေးရှိသော (ဝံသတ္ထဝါ)။
အညေပိ ကဏ္ဍဇဋ္ဌိနေ၊ အစ္စာ နာမ အသမ္ပိ-
ဂါ။ ဇာ၊ ၂။ ၃၂၆။

ကဏ္ဍဇာတက (န) [ကဏ္ဍ+ဇာတက] ကဏ္ဍ-
ရသေ့ဖြစ်ဘူးသော နေရာကို မြင်၍ ဘုရားပိုး
တော်မူရာ အာနန္ဒာမေးလျှောက်ခြင်းကို အ
ကြောင်းပြု၍ ဟောသောဇာတ်၊ ကဏ္ဍဇာတ်။
ဇာတကပါဠိ၊ ၁၀-နိပါတ်၊ ၂-ဇာတ်၊ ဇာ၊ ၁။
၂၀၃။ ဇာ၊ ၄။ ၄။ ၁၅။

ကဏ္ဍဇာတိက (တိ) [ကဏ္ဍဇာတိ+ဣက] မည်း
ညစ်-မဖြူစင်-သော ဇာတ်ရှိသော။ ကဏ္ဍ-
(၆) ကြည့်။

ကဏ္ဍဉ္စ (န) [ကဏ္ဍ+အဉ္စ] ညိုသောမျက်
စဉ်း၊ မျက်စဉ်းညို။ ပူရာ ကဏ္ဍဉ္စသေဝ
ဒူရတော ပဋိဒိဿတိ။ ဇာ၊ ၂။ ၁၄။ ကဏ္ဍဉ္စ-
သေဝဂါတိ သုခမကဏ္ဍလောမစိတ္တတ္တာ ဝေ-
မာဟ။ ဇာ၊ ၄။ ၅။ ၁၆၆။

ကဏ္ဍတာ (ထိ) [ကဏ္ဍ+တာ] မည်းညစ်-
အပါယ်လေးပါး၌ဖြစ် - ဘုန်းနည်း - သည်၏
အဖြစ်။ ကဏ္ဍတာယာ (အံ၊ ဌ၊ ၂။ ၇) တိ
ကဏ္ဍာဘိဇာတိတာယ။ ကဏ္ဍာဘိဇာတိတိ စ
အပါယာ ဝုစ္စန္တိ မနုဿေသု စ ဒေါဘဂ္ဂိယံ။
အံ၊ ဌ၊ ၂။ ၅။

ကဏ္ဍတာပဿ (ပု) [ကဏ္ဍ + တာပဿ] ကဏ္ဍ-
ရသေ့။ ဇောတိပါလမာဏဝ မဏ္ဍဒေဝရာဇ-
ကဏ္ဍတာပဿာဒိကာလသ္မိဉ္စိ ကတံ ကာရဏံ
အာဝဇ္ဇေတွာ။ အဘိ၊ ဌ၊ ၁။ ၃၃၃။ (- ၄၄၉။)

ကဏ္ဍတိဝုတာ (ထိ) [ကဏ္ဍ+အတိဝုတာ] ကြံ
ဟင်းညို။ ကာဠာ ကဏ္ဍတိဝုတာယံ၊ နီလီ
ယောဇနဝလ္လိသု။ ဓာန်၊ ဌ၊ ၅။ ၅။

ကဏ္ဍတုဏ္ဏ (ပု) [ကဏ္ဍ+တုဏ္ဏ] (၁) မျောက်ညို။
(တိ) (၂) မည်း-ညို-သော မျက်နှာရှိ
သော၊ သူ။ ပလဝဂေါ ကဏ္ဍတုဏ္ဏော၊ ဂေါ-
နဂ်လောတိ သော မတော။ သော မက္ကဋ္ဌော
စေ ကဏ္ဍတုဏ္ဏော ကာဠမုခေါ သိယာ၊ တဒါ
ဂေါနဂ်လောတိ မတော။ ဓာန်၊ ဌ၊ ၆။ ၁၄။

ကဏ္ဍဒါသ (ပု) [ကဏ္ဍ+ဒါသ] ကဏ္ဍဒါသမည်
သော၊ သူ။ ကာရိတေ ကဏ္ဍဒါသေန၊ သဏ္ဍ-
ဝါစေန သာဓုနာ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ဌ၊ ၃၅၃။

ကဏ္ဍဒိန္နတ္ထေရ (ပု) [ကဏ္ဍဒိန္န + ထေရ] ကဏ္ဍ-
ဒိန္နမည်သော ထေရ်။ ဥပါသိကာ သပ္ပရိသာတိ
အာယသုတော ကဏ္ဍဒိန္နတ္ထေရဿ ဂါထာ။
ထေရ၊ ဌ၊ ၁။ ၃၇၈။ (- ထေရ၊ ၂၅၅။)

ကဏ္ဍဒိပါယန (ပု) [ကဏ္ဍ+ဒိပါယန] ကဏ္ဍဒိပါ
ယနမည်သောသူ။ (ဒိပါယန အမည်ရင်းတွင်
အဆွေဖြစ်သော မဏ္ဍုဗျရသေ့၏ကိုယ်မှ ယိုကျ
သော သွေးပေါက်တို့ဖြင့် ပေကျံရာ ခြောက်
သောအခါ မည်းသော အဆင်းရှိသော
ကြောင့် ကဏ္ဍတိုး၍ ကဏ္ဍဒိပါယန-ဟု ထင်
ရှားသည်။ စရိယာ၊ ဌ၊ ၂၃၃။) ပုနာပရံ

ယဒါ ဟောမိ၊ ကဏ္ဍဒိပါယနော ဣသိ။
စရိယာ၊ ဌ၊ ၄၁၆။ (- စရိယာ၊ ဌ၊ ၂၃၃။ ဇာ၊ ဌ၊
၅။ ၁၁၉။) ကဏ္ဍော ဒိပါယနော ဣသိတိ
ဝေန်နာမကော တာပသော။ စရိယာ၊ ဌ၊
၂၃၃။

ကဏ္ဍဒိပါယနဇာတက (န) [ကဏ္ဍဒိပါယန +
ဇာတက] သာသနာဘောင်မှ ငြီးငွေ့သော
ရဟန်းကို အကြောင်းပြု၍ ဟောသောဇာတ်၊
ကဏ္ဍဒိပါယနဇာတ်။ ဇာတကပါဠိ၊ ၁၀-နိပါတ်၊
၆-ဇာတ်၊ ဇာ၊ ၁။ ၂၁၁။ ဇာ၊ ဌ၊ ၄။ ၂၈-၃၇။

ကဏ္ဍဒုက (ပု) [ကဏ္ဍ+ဒုက] ကဏ္ဍဒုက။ (ဒုက
ဟူသည် ပရမတ္ထတရားလေးပါးကို ၂-ဖွဲ့၊ ၂-စု၊
၂-ပုံ၊ ၂-ပိုင်း ခွဲဝေ၍ဟောသောဒေသနာဖြစ်
သည်။ သုတ္တန္တဒုကမာတိကာ၌ ကဏ္ဍာ ဓမ္မာ၊
သုက္ကာ ဓမ္မာဟု ဟောသော ဒုကဒေသနာကို
ကဏ္ဍဒုကခေါ်သည်။) သုက္ကပက္ခေပိ အယ-
မေဝ နယော၊ တထာ ကဏ္ဍဒုကေ။ အဘိ၊ ဌ၊
၁။ ၄၁၉။

ကဏ္ဍဒေဝိလ (ပု) [ကဏ္ဍ+ဒေဝိလ] ကဏ္ဍ-
ဒေဝိလ မည်သောသူ။ အသိတဝုယဿာတိ
အသိတနာမဿ ဒုတိယေန နာမေန ကဏ္ဍ-
ဒေဝိလဿ ဣသိနော။ သုတ္တနိ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၀၆။

ကဏ္ဍဓမ္မ (ပု) [ကဏ္ဍ+ဓမ္မ] (၁) မည်းညစ်
သော (အကုသိုလ်) တရား။ (တိ) (၂) မည်း
ညစ်သော (အကုသိုလ်) တရားရှိသော၊ သူ။
(၁) ဝေဒလ္လကထံ ကထေန္တာ ကဏ္ဍဓမ္မံ
ဩက္ကမမာနာ န ဗုဠိဿန္တိ။ အံ၊ ဌ၊ ၄၄။ (- အံ၊
ဌ၊ ၂။ ၉၆။ အဘိ၊ ဌ၊ ၃။ ၆၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂၁၇။
ဣတိဝုတ်၊ ဌ၊ ၈၄။ ဒီ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၅၀။ ဒီ၊ ဌ၊ ၃။ ၆၃။
အံ၊ ဌ၊ ၃။ ၂၅၄။ မူလဋီ၊ ၁။ ၁၂၅။ နေတ္ထိ၊ ဌ၊
၁၃၈။) ကဏ္ဍဓမ္မံ ဩက္ကမမာနာတိ ရန္တဂဝေသိ-
တာယ ဥပါရမ္ဘပရိယေသနဝသေန ကာဠက-
ဓမ္မံ ဩက္ကမမာနာ။ အံ၊ ဌ၊ ၃။ ၃၇။ (တိ) (၂)
နိဂ္ဂဟေတဗ္ဗယုတ္တေ ကဏ္ဍဓမ္မေ ပုဂ္ဂလေ သိနေ-
ရူပါဒေ ပက္ခိပန္နော ဝိယ။ အံ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၀၅။

ကဏ္ဍဓမ္မဗဟုလ (တိ) [ကဏ္ဍဓမ္မ + ဗဟုလ] မည်းညစ်သော (အကုသိုလ်) တရားများစွာ ရှိသောသူ။ ကာဠကဏ္ဍိ-ကြည့်။

ကဏ္ဍဓမ္မဝေါကိဏ္ဏ (တိ) [ကဏ္ဍဓမ္မ + ဝေါကိဏ္ဏ] မည်းညစ်သော (အကုသိုလ်) တရားတို့နှင့် ရောပြွမ်းသော။ ပရဟိတကရဏာဘိနိန္ဒာသယပယောဂဿ ကဏ္ဍဓမ္မဝေါကိဏ္ဏာ သုက္ကဓမ္မာ ပါရမိယော ဝေ။ စရိယာ၊ ဌ။ ၃၂။ (- ဒိ၊ ဋီ၊ ၁။ ၉၃။ သိ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၁။ ၂၇။)

ကဏ္ဍဓမ္မသမန္နာဂတ (တိ) [ကဏ္ဍဓမ္မ + သမန္နာဂတ] မည်းညစ်သော (အကုသိုလ်) တရားနှင့်ပြည့်စုံသောသူ။ ကဏ္ဍဓမ္မသမန္နာဂတော ကဏ္ဍော။ သံ၊ ဋီ၊ ၂။ ၅၀၅။ (- သုတ္တနိ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၁၈။ မဟာနိ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၀၃။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၁၄၂။ နေတ္ထိ၊ ဋီ၊ ၁၄၈။ နေတ္ထိဝိ၊ ၃၁၅။)

ကဏ္ဍနာမက (တိ) [ကဏ္ဍ + နာမ + က] ကဏ္ဍ မည်သောသူ။ ကဏ္ဍ (၄) ကြည့်။

ကဏ္ဍပက္ခ (ပု) [ကဏ္ဍ + ပက္ခ] (၁) မည်းညစ်သောအဖို့။ (၂) မာရ်နတ်၏ - ဖက် - အသင်းအပင်း။ (၃) လဆုတ် - အခါ - ပက္ခ။ (၄) တေ ကဏ္ဍပက္ခ သုက္ကပက္ခ ဒီပေတွာ။ ဒီ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၄၃။ (- မ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၇၂။ မ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၇။ မ၊ ဌ၊ ၃။ ၁၂၇။ သံ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၃၃။ အဘိ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၇။ အဘိ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၅၀။ နေတ္ထိ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၆။ မ၊ ဋီ၊ ၁။ ၁၈၄။ မ၊ ဋီ၊ ၂။ ၁၉၃။ မ၊ ဋီ၊ ၃။ ၅၃။ သံ၊ ဋီ၊ ၂။ ၁၅၈။ အံ၊ ဋီ၊ ၃။ ၃၆၃။ နေတ္ထိဝိ၊ ၃၃၆။) ကဏ္ဍပက္ခန္တိ ယထာပုစ္ဆိတေ အတ္ထေ လဗ္ဗမာနံ ဒိဋ္ဌိဂတူပသဉ္စိတံ သံကိလေသပက္ခံ။ ဒီ၊ ဌ၊ ၁။ ၂၂။ သိ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၂။ ၃၅။ (- နေတ္ထိ၊ ဋီ၊ ၁၂၆။) (၂) ကဏ္ဍ - ကြည့်။ (၃) ဟေဋ္ဌိမေ ကဏ္ဍပက္ခမိ၊ သမဝိသတိ ဝိမိ ယထာ။ ဝိ၊ ၅။ ၃၅၄။ ဝဇိရ၊ ၄၈၉။ (- ၄၉၀၊ ၅၀၇။)

ကဏ္ဍပက္ခဥပမာ (ထိ) [ကဏ္ဍပက္ခ + ဥပမာ] မည်းညစ်သောအဖို့(ကဏ္ဍပက္ခ)၌ ဟောအပ်သော ဥပမာ။ တာသု ကဏ္ဍပက္ခဥပမာ

အတ္တဿ အသာဓိကာ။ ဣတရာ သာဓိကာ။ သံ၊ ဌ၊ ၂။ ၃၀၀။

ကဏ္ဍပက္ခပါဠိပဒဒိဝသ (ပု) [ကဏ္ဍပက္ခ + ပါဠိပဒ + ဒိဝသ] လဆုတ်ပက္ခအထွက် တစ်ရက် နေ့။ ပဌမပါဠိပဒဒိဝသ(ဝိမတိ၊ ၁။ ၃၆) ကြည့်။

ကဏ္ဍပက္ခိက (တိ) [ကဏ္ဍပက္ခ + ဣက] အကုသိုလ် အဖို့၌ ဖြစ်သော။ ကဏ္ဍပက္ခိကာန(မဟာနိ၊ ၁၄၆)န္တိ အကုသလပက္ခေ ဘဝါနံ။ မဟာနိ၊ ဌ။ ၂၆၆။ (- သိ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၁။ ၃၂၆။)

ကဏ္ဍပက္ခိယ (တိ) [ကဏ္ဍပက္ခ + ဣက။ က-ကိုယ-ပြု။] အကုသိုလ်အဖို့၌ ဖြစ်သော။ ယတော ကဏ္ဍပက္ခိယာ မော သမုဋ္ဌါဠပဘာနေန ပဟိနာ ဟောန္တိ။ မဟာနိ၊ ၁၄၆။ (- သုတ္တနိ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၆၀။)

ကဏ္ဍပက္ခုပမာ (ထိ) [ကဏ္ဍပက္ခ + ဥပမာ] မည်းညစ်သောအဖို့(ကဏ္ဍပက္ခ)၌ ဟောအပ်သော ဥပမာ။ တာသု ကဏ္ဍပက္ခုပမာ အတ္တဿ အသာဓိကာ၊ ဣတရာ သာဓိကာ။ အံ၊ ဌ၊ ၃။ ၁၈၆။

ကဏ္ဍပဋိပဒါ (ထိ) [ကဏ္ဍ + ပဋိပဒါ] မည်းညစ်သောအကျင့်။ တေ ကဏ္ဍပဋိပဒံ ပဋိပန္နာ။ ဇာ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၂၀။ အံ၊ ဋီ၊ ၂။ ၈၅။

ကဏ္ဍပဏ္ဍိတ (ပု) [ကဏ္ဍ + ပဏ္ဍိတ] ကဏ္ဍ ပညာရှိ။ ကဏ္ဍပဏ္ဍိတော ဝရံ ဂဏ္ဍန္တော အတိဝိယ အနဝဇ္ဇေ ဝရေ ဂဏ္ဍိ။ ဇာ၊ ဌ၊ ၄။ ၁၁။

ကဏ္ဍပါကဖလ (န) [ကဏ္ဍ + ပါက + ဖလ] (၁) မည်းနက်သော မှည့်သောအသီး။ (တိ) (၂) မည်းနက်သော မှည့်သောအသီးရှိသော (ခံပင်)။ ဒွယံ ကဏ္ဍပါကဖလေ။ ဓာနံ၊ ဋီ၊ ၅၇၈။

ကဏ္ဍပါပိကသတ္တ (ပု) [ကဏ္ဍ + ပါပိက + သတ္တ] မည်းညစ်သော မကောင်းမှု အကုသိုလ်ရှိသောသတ္တဝါ။ အညေနပိ ကဏ္ဍပါပိကသတ္တာနံ ပါပကမ္မပစ္စယာ ဥပ္ပန္နဝိနာသမေ-

ဆေန ဝုဋ္ဌေန သော သော ဒေသော ဝိနဿ-
တေ။ သံ၊ဋီ၊၂။၂၇။

ကဏ္ဍပုရိသ (ပု) [ကဏ္ဍ + ပုရိသ] မည်းနက်
သော ယောက်ျား။ အထေကော ကဏ္ဍ-
ပုရိသော ဖရသော ရတ္တသာဠကနိဝတ္တော။
ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၂၃၅။

ကဏ္ဍဖလာ (ထိ) [ကဏ္ဍ + ဖလာ] ကန့်ကလာ။
ဒွယံ သောမရာဇိယံ.... ကဏ္ဍဖလာ ပူတိ-
ဖလာပိ။ ဓာန်၊ဋီ၊၅၇။

ကဏ္ဍဘာဝကရ (တိ) [ကဏ္ဍဘာဝ + ကရ + အ]
မည်းညစ်သည်၏အဖြစ်ကို ပြုတတ်သော။
သတ္တာနံ ကဏ္ဍဘာဝကရာနိ ပါပကမ္မာနိ။
ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၉။

ကဏ္ဍဘာဝပဋိပက္ခ (တိ) [ကဏ္ဍဘာဝ + ပဋိပက္ခ။
ဘာဝပဗ္ဗဓာန် ဘာဝလောပပုဒ်။] မည်းညစ်
သောအဖြစ်၏ ဆန့်ကျင်ဘက်ဖြစ်ခြင်း။ သရ-
သေနပိ သဗ္ဗေပိ ကုသလာ ဓမ္မာ သုက္ကာ ဝေ
ကဏ္ဍဘာဝပဋိပက္ခတော။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ၊၁၅၀။

ကဏ္ဍဘူမိ (ထိ) [ကဏ္ဍ + ဘူမိ] မည်းနက်သော
မြေ၊မြေနက်။ ယထာ တမ္မဘူမိ ကဏ္ဍဘူမိတိ
တမ္မကဏ္ဍဘူမိယောဝ ဝုစ္စန္တိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။
၃၈။

ကဏ္ဍမဂ္ဂ (တိ) [ကဏ္ဍ + မဂ္ဂ] မည်းညစ်သော
ခရီးသဖွယ်ဖြစ်သော (တရား)။ ကဏ္ဍမဂ္ဂဉ္စ
ဝေါ ဘိက္ခဝေ ဓမ္မံ ဒေသေဿာမိ သုက္ကမဂ္ဂဉ္စ။
အံ၊၃။၄၅၅၊၄၇၅။

ကဏ္ဍမဏ္ဍလ (န) [ကဏ္ဍ + မဏ္ဍလ] မည်းနက်
သောအဝန်း၊ မျက်နှာဝန်း။ ယံ ပနေတ္ထ
သေတမဏ္ဍလပရိစ္ဆိန္နေန ကဏ္ဍမဏ္ဍလေန ပရိ-
ဝါရိတေ ဒိဋ္ဌမဏ္ဍလေ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။
၅၀။ သာရတ္ထ၊၃။၂၁၀။ (- အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၄၅။
ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၇၅။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၁၃၅။ စူဠနိ၊ဋ္ဌ။
၆၅။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၃။ ဝိမတိ၊၂။၁၂၇။ မ၊ဋီ၊
၃။၃၄။ မူလဋီ၊၁။၁၄၅။)

အဘိဓာန် (က-ဝဂ်) ၁-ဂ—ပ-မ-ဗ-သ-ဝ

ကဏ္ဍမတ္တိကုတ္တရ (တိ) [ကဏ္ဍ + မတ္တိကာ +
ဥတ္တရာ] အထက်သို့စုန်ရုန်ပျိုး၍ တက်သော
မည်းနက်သော မြေရှိသော။ ကဏ္ဍုတ္တရ-
ကြည့်။

ကဏ္ဍမိတ္တ (ပု) [ကဏ္ဍ + မိတ္တ] ကဏ္ဍမိတ္တမည်
သောသူ။ ကဏ္ဍမိတ္တောတိ လဒ္ဓနာမော
ဝယပ္ပတ္တော။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၇၂။

ကဏ္ဍလာ (ထိ) [ကဏ္ဍ + လာ + အ + အာ] ချင်
ရွေး။ ကာကစိဉ္စိ တုလာဗီဇံ၊ ကဏ္ဍလာ စ
သိခဏ္ဍိနိ။ ဓာန်၊ဋီ၊၅၇၅။ ကာကစိဉ္စိ ဂုဠေတု၊
ကဏ္ဍလာ။ အမရကောသ။

ကဏ္ဍဝဏ္ဏာ (ထိ) [ကဏ္ဍ + ဝဏ္ဏ + အာ။ ကဏ္ဍ
ပုပ္ဖဝဏ္ဏံ ယဿာ သာ ကဏ္ဍဝဏ္ဏာ။ ဓာန်၊ဋီ။
၅၅၉။] မည်းနက်သော ပွင့်ညှာရှိသော
သံသတ်ပင် (ဓာန်၊သျှ)။ သခွတ်ဖို၊ ဆင်ဂွေး
(ဓာန်၊သျှ၊သစ်)။ မလ္လပင် (တောင်ပေါက်၊
သျှ)။ ပါဠလီ ကဏ္ဍဝဏ္ဏာ စ။ ဓာန်၊၅၅၉။

ကဏ္ဍဝဏ္ဏ (တိ) [ကဏ္ဍ + ဝဏ္ဏ] မည်းနက်သော
အဆင်းရှိသော။ တေန သော နာဂဘဝနာ
နိက္ခမိတွာ ကဏ္ဍဝဏ္ဏာယ နဒိယာ အဝိဒ္ဓရေ။
စရိယာ၊ဋ္ဌ။၁၇၀။ သံ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၁၉၄။

ကဏ္ဍဝတ္တနီ (ပု) [ကဏ္ဍ + ဝတ္တနီ။ ကဏ္ဍော ဝတ္တနီ
ဣမဿာတိ ကဏ္ဍဝတ္တနီ။ သံ၊ဋီ၊၁။၁၇၂။
မိး။ ဝနံ ယဒဂ္ဂိ ဒုဟတိ၊ ပါဝကော ကဏ္ဍ-
ဝတ္တနီ။ သံ၊၁။၆၉။ (- အပ၊၂။၄၁၄။ ဇာ၊၁။
၁၀၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၆၆။) ကဏ္ဍဝတ္တနီန္တိ ဝတ္တ-
နီတိ မဂ္ဂေါ၊ အဂ္ဂိနာ ဂဘမဂ္ဂေါ ကဏ္ဍော
ဟောတိ ကာဠကော၊ တဿာ ကဏ္ဍဝတ္တနီတိ
ဝုစ္စတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၃။ (- စရိယာ၊ဋ္ဌ။၂၂၅။
ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၂၉။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၆၅။)

ကဏ္ဍဝိဇ္ဇာ (တိ) [ကဏ္ဍဝိဇ္ဇာ + ဣက] မည်းနက်
သောအသည်း (သဲကြိုး) ရှိသော။ ကဏ္ဍ-
ဝိဇ္ဇိကာ ဥပါဟနာယော ဓာရေန္တိ။ ဝိ၊၃။
၂၇၃။ (- ဝိ၊သင်္ဂဟ။၄၅၄။)

ကဏ္ဍဝါစ (တိ) [ကဏ္ဍ+ဝါစာ] ညစ်ညူးသော စကားရှိသော။ ကဏ္ဍဝါစော (ဝိ၊ ဋ၊ ဌ၊ ဍ၊ ဎ၊ ဏ) တို့ ရာဂဒေါသဒိဟိ ကိလိဋ္ဌဝစနော။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၃၀၆။

ကဏ္ဍဝိပါက (ပု) [ကဏ္ဍ + ဝိပါက] (၁) မည်းညစ်သော အကျိုး။ (တိ) (၂) မည်းညစ်သော - အကျိုးရှိသော - အကျိုးကိုပေးတတ်သော။ (၁) နိဗ္ဗာန်၌ သစေ ကဏ္ဍအဝေယျ၊ ကဏ္ဍဝိပါကံ ဒဒေယျ။ ဒိ၊ ဋ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၀။ (-မ၊ ဋ၊ ၂။ ၇၃။) အပါယူပပတ္တိ မနုဿေသု စ ဒေဘဂ္ဂိယံ ကဏ္ဍဝိပါကော။ ဒိ၊ ဋ၊ ၂။ ၂၄၀။ မ၊ ဋ၊ ၂။ ၄၅။ အံ၊ ဋ၊ ၂။ ၃၇၇။ (တိ) (၂) ကဏ္ဍာ ကဏ္ဍဝိပါကာ ဝိညာရဟိတာ။ ဒိ၊ ၂။ ၆၇။ (-၁၉၂။ မ၊ ၂။ ၅၂။ အံ၊ ၁။ ၅၅၃။ မဟာနိ၊ ၂။ ၄၃။ နေတ္ထိ၊ ၈။ မ၊ ဋ၊ ၂။ ၃၇။ သိ၊ ဋ၊ ၂။ ၃၉။) ကဏ္ဍဝိပါကာတိ ဝိပါကောပိ နေသံ ကဏ္ဍော ဒုက္ခောတိ အတ္ထော။ ဒိ၊ ဋ၊ ၂။ ၄၆။ ကဏ္ဍဝိပါကန္တိ အပါယေ နိဗ္ဗတ္တနတော ကာဠကဝိပါကံ။ ဒိ၊ ဋ၊ ၂။ ၂၀၅။ မ၊ ဋ၊ ၂။ ၇၂။ အံ၊ ဋ၊ ၂။ ၃၉၀။ (-နေတ္ထိ၊ ၄။ ၁၆၅။) ကဏ္ဍံ န ကဏ္ဍဝိပါကန္တိ အကုသလကမ္မံ အကုသလဝိပါကဒါယကံ။ မဟာနိ၊ ၄။ ၃၂၂။

ကဏ္ဍဝိပါကဒါန (န) [ကဏ္ဍဝိပါက + ဒါန] မည်းညစ်သော အကျိုးကို ပေးခြင်း။ ကဏ္ဍာ ဟိ ကဏ္ဍဝိပါကဒါနတော။ သံ၊ ဋ၊ ၂။ ၁၇၁-၉။

ကဏ္ဍဝိပါကာနတ္ထနိဗ္ဗတ္တိနိမိတ္တ (တိ) [ကဏ္ဍဝိပါက + အနတ္တ + နိဗ္ဗတ္တိ + နိမိတ္တ] မည်းညစ်သော အကျိုးဟူသော အကျိုးမဲ့ကို ဖြစ်စေတတ်သော အကြောင်းရှိသော။ ပရေသဉ္စ ကဏ္ဍဝိပါကာနတ္ထနိဗ္ဗတ္တိနိမိတ္တတာယ “ကာဠကန္တိ” တိ လဒ္ဓနာမာ။ ဒိ၊ ဋ၊ ၂။ ၁၃၉။

ကဏ္ဍသပ္ပ (ပု) [ကဏ္ဍ + သပ္ပ] မည်းသောမြေ။ (မည်းသော အဆိပ်အဆင်းရှိသော မြေပွေးမြေငန်း။ ဝိ၊ ၁။ သျှ။ မြေဟောက်။ ဝိ၊ ဋ၊ ၁။ သျှ။)

ဝရံ တေ မောဃပုရိသ ကဏ္ဍသပ္ပဿ မုခေ အင်္ဂဇာတံ ပက္ခိတ္တံ။ ဝိ၊ ၁။ ၂၄။ (-အံ၊ ၂။ ၂၂၇။ ဇာ၊ ၁။ ၁၈။ ဇာ၊ ၂။ ၁၂၅။ မိလိန္ဒ။ ၁၅၁။ ဒိ၊ ဋ၊ ၂။ ၁၂၄။ မ၊ ဋ၊ ၁။ ၃၈၃။ အံ၊ ဋ၊ ၂။ ၁၆၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၃၀၂။ ဥဒါန၊ ၄။ ၅၄။ သတ္တနိ၊ ၄။ ၂။ ၁၄၅။ ဝဇီရ၊ ၃။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၂။ မ၊ ဋ၊ ၂။ ၁၁၃။ အံ၊ ဋ၊ ၂။ ၆၂။ နေတ္ထိ၊ ၈။ ၃၃၇။) ကဏ္ဍသပ္ပဿာတိ ကာဠသပ္ပဿ။ ဝိ၊ ဋ၊ ၁။ ၁၈၆။

ကဏ္ဍသပ္ပဋိဘာဂ (တိ) [ကဏ္ဍ + သပ္ပဋိဘာဂ] မည်းညစ်သော အကုသိုလ်တရားနှင့် တူသော အဖို့ရှိသော။ (ပဟာတဗျုပ္ပန်သော) မည်းညစ်သော အကုသိုလ်တရားနှင့် ဆန့်ကျင်ဘက် အဖို့ရှိသော (ကုသိုလ်တရား)။ သုက္ကဓမ္မေ “ကဏ္ဍသပ္ပဋိဘာဂ” တိ ယေန ပညာစက္ခုနာ ဇာနေယျ။ အံ၊ ဋ၊ ၂။ ၉၆။ အဘိ၊ ဋ၊ ၂။ ၆၃။ ကဏ္ဍသပ္ပဋိဘာဂါတိ ကဏ္ဍဓမ္မေဟိ ပဟာတဗျေဟိ သပ္ပဋိဘာဂါတိ ဇာနေယျ။ အံ၊ ဋ၊ ၂။ ၉၅။

ကဏ္ဍသပ္ပပေါတက (ပု) [ကဏ္ဍသပ္ပ + ပေါတက] မည်းသောမြေငယ်၊ မြေဟောက်ငယ်။ အထ ယံ မာဂဏ္ဍိယာ ဧကံ ကဏ္ဍသပ္ပပေါတကံ ဝေဠုပဗ္ဗေ ပက္ခိပါပေတွာ အတ္တနော ဝသနဋ္ဌာနေ ဌပေသိ။ အံ၊ ဋ၊ ၁။ ၃၃၉။ (-ပဋိသံ၊ ၄။ ၂။ ၂၀၉။)

ကဏ္ဍသပ္ပမုခ (န) [ကဏ္ဍသပ္ပ + မုခ] မြေဟောက်၏ခံတွင်း။ ကဏ္ဍသပ္ပမုခေနေဝ ကဏ္ဍသပ္ပမုခံ ပရိဝတ္တိတွာ။ မိလိန္ဒ။ ၂။ ၉၂။

ကဏ္ဍသပ္ပဝိသ (န) [ကဏ္ဍသပ္ပ + ဝိသ] မြေဟောက်၏အဆိပ်။ သပ္ပဝိသ (ဝိမတိ၊ ၂။ ၁၀) ကြည့်။

ကဏ္ဍသပ္ပသိရ (ပု၊ န) [ကဏ္ဍသပ္ပ + သိရ] မြေဟောက်၏ ဦးခေါင်း။ ကဏ္ဍသပ္ပသိရူပမကြည့်။

ကဏ္ဍသပ္ပသိရူပမ (တိ) [ကဏ္ဍသပ္ပသိရ + ဥပမာ] မြွေဟောက်၏ ဦးခေါင်း - လျှင် ဥပမာရှိသော - နှင့်တူသော။ သဘာသနသမာ တော၊ ကဏ္ဍသပ္ပသိရူပမာ။ ဇာ၊ ၁။ ၂၄၂။ ကဏ္ဍသပ္ပသိရူပမာတိ... ကဏ္ဍသပ္ပသိရသဒိသာ။ ဇာ၊ ၄။ ၅။ ၄၈၃။

ကဏ္ဍသပ္ပပမာ (ထိ) [ကဏ္ဍသပ္ပ + ဥပမာ] မြွေဟောက်ဥပမာ။ ကဏ္ဍသပ္ပပမာ ပဋိသင်္ခါဉာဏေ ဝုတ္တာဝ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၃၀၂။

ကဏ္ဍသဘာဝ (ပု) [ကဏ္ဍ + သဘာဝ] မည်းညစ်သောသဘော။ ကဏ္ဍသဘာဝေါ ဟုတွာ ဇာယတိ နိဗ္ဗတ္တတိ။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၁၂၆။

ကဏ္ဍသရီရဝဏ္ဏ (တိ) [ကဏ္ဍ + သရီရဝဏ္ဏ] မည်းနက်သော ကိုယ်အဆင်းရှိသောသူ။ အသိတော ဣသိတိ ကဏ္ဍသရီရဝဏ္ဏတ္တာ ဝေလဒ္ဓနာမော ဣသိ။ သုတ္တနိ၊ ၄။ ၂။ ၂၀၃။

ကဏ္ဍသိရိဝုယ (တိ) [ကဏ္ဍ + သိရိ + အဝုယ] ကဏ္ဍသိရိဟု ခေါ်ဝေါ်အပ်သောသူ။ ဒိသွာ ဇဋ္ဌိ ကဏ္ဍသိရိဝုယော ဣသိ။ သုတ္တနိ၊ ၃။ ၇။ ကဏ္ဍသိရိဝုယောတိ ကဏ္ဍသဒ္ဓေန စ သိရိသဒ္ဓေန စ အဝုယမာနော။ သုတ္တနိ၊ ၄။ ၂။ ၂၀၆။

ကဏ္ဍသိသ (တိ) [ကဏ္ဍ + သိသ] မည်းနက်သော ဦးခေါင်းရှိသော(ပိုး)။ သေတာ ကိမိ ကဏ္ဍသိသာ ပါဒေဟိ ဥဿက္ကိတွာ ယာဝ ဇာဏုမဏ္ဍလာ ပဋိစ္စာဒေသံ။ အံ၊ ၂။ ၂။ ၁၀။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃၁၃။ (-ဝိမတိ၊ ၁။ ၂၅၄။)

ကဏ္ဍသုက္က (တိ) [ကဏ္ဍ + သုက္က] (၁) အမည်းအဖြူ (အကုသိုလ်၊ ကုသိုလ်)ရောသော(ကံ)။ (၂) အကုသိုလ်၊ ကုသိုလ် (တရား)။ (၃) အမည်းအဖြူ (အဆင်း)။ (၄) ကဏ္ဍပက္ခ၊ သုက္ကပက္ခ၊ မည်းညစ်သောအဖို့၊ ဖြူစင်သောအဖို့။ (၅) ဆင်းရဲ၊ ချမ်းသာ။ (၁) အတ္တာဝုသော ကမ္မံ ကဏ္ဍသုက္ကံ ကဏ္ဍသုက္ကံ

ဝိပါကံ။ ဒီ၊ ၃။ ၁။ ၉၂။ (-မ၊ ၂။ ၅။ အံ၊ ၁။ ၅၅၃။ နေတ္တိ၊ ၈၂။) ကဏ္ဍသုက္ကန္တိ မိဿကကမ္မံ။ ဒီ၊ ၄။ ၃။ ၂၀၅။ (- အံ၊ ၄။ ၂။ ၁၉၁။ နေတ္တိ၊ ၄။ ၁၆၅။) (၂) ကဏ္ဍသုက္ကဓမ္မော ယုဂနဒ္ဓါ သမမေဝ ဝတ္တန္တိ။ ပဋိသံ၊ ၃။ ၉၄။ (- အပ၊ ၁။ ၂။ ၀၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၃၂၇။ သုတ္တနိ၊ ၄။ ၂။ ၁၅၄။ မ၊ ၄။ ၁။ ၃၇၃။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၂၄၈။ မူလဋီ၊ ၂။ ၁၅၈။) ကဏ္ဍသုက္ကာတိ အကုသလာ စ ကုသလာ စ ဓမ္မော။ ပဋိသံ၊ ၄။ ၂။ ၃၀၄။ (၃) သော ဝေဝ ဒေယျ နတ္ထိ ကဏ္ဍသုက္ကာနိ ရူပါနိ။ ဒီ၊ ၂။ ၂၆၂။ မ၊ ၂။ ၁။ ၇၆၊ ၄၁၇။ (၄) လဟုကာ ဂရုကာ ဇေတေ၊ ကဏ္ဍသုက္ကာ ဝိဇာနထ။ ဝိ၊ ၅။ ၂၄၈။ (၅) ကဏ္ဍသုက္ကဝိပါကကြည့်။

ကဏ္ဍသုက္ကဓမ္မ (ပု) [ကဏ္ဍသုက္က + ဓမ္မ] အကုသိုလ်၊ ကုသိုလ်တရား။ ကဏ္ဍသုက္က (၂) ကြည့်။

ကဏ္ဍသုက္ကဝိပါက (ပု) [ကဏ္ဍ + သုက္က + ဝိပါက] (၁) ဆင်းရဲ၊ ချမ်းသာဟူသောအကျိုး။ (တိ) (၂) ဆင်းရဲ၊ ချမ်းသာဟူသော အကျိုးရှိသော။ (၁) ဒွိန္နမ္ပိ ကဏ္ဍသုက္ကဝိပါကနံ။ ဒီ၊ ၄။ ၃။ ၂၅၆။ (တိ) (၂) ကဏ္ဍသုက္ကဝိပါက (ဒီ၊ ၃။ ၁။ ၉၂) နိ သုခဒုက္ခဝိပါကံ။ ဒီ၊ ၄။ ၃။ ၂၀၅။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၃၉၁။ နေတ္တိ၊ ၄။ ၁၆၅။

ကဏ္ဍသုက္ကဝိပါကနာနတ္တ (န) [ကဏ္ဍသုက္ကဝိပါက + နာနတ္တ] ဆင်းရဲချမ်းသာဟူသော အကျိုးတို့၏ အထူး။ ကဏ္ဍသုက္ကဝိပါကနာနတ္တဿ...ဝသေန အနုပဿိတဗ္ဗန္တိ ယောဇနာ။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၄၅၆။

ကဏ္ဍသုက္ကသပ္ပဋိဘာဂ (တိ) [ကဏ္ဍ + သုက္က + သပ္ပဋိဘာဂ] (၁) မည်းညစ်၊ ဖြူစင်သော (အကျိုးပေးသည်၏ အစွမ်းဖြင့်) တူသော အဖို့ရှိသော။ (၂) အကုသိုလ်၊ ကုသိုလ်ဟူသော(ပယ်အပ်၊ ပယ်တတ်၏အဖြစ်ဖြင့်) ဆန့်ကျင်ဘက်အဖို့ရှိသော။ (၃) အကုသိုလ်၊ ကုသိုလ်ဟု ဆိုအပ်သော (ဆန့်ကျင်ဘက်၏

အစွမ်းဖြင့်) အချင်းချင်းတားမြစ်တတ်သော အဖို့ရှိသော။ (၄) မည်းသောအဖို့၊ ဖြူသော အဖို့ရှိသော။ မည်းညစ်သော၊ ဖြူစင်သော ဆန့်ကျင်ဘက်ရှိသော။

(၁) ကဏ္ဍသုက္ကသပ္ပဋိဘာဂါ ဓမ္မာ။ သံ၊ ၃။ ၆၀။ (- အံ၊ ၄။ ၁။ ၃၈။ ဣတိဝုတ်၊ ၄။ ၁၀။) သပ္ပဋိဘာဂါတိ ကဏ္ဍသုက္ကယေဝ၊ ကဏ္ဍာဟိ ကဏ္ဍဝိပါကဒါနတော၊ သုက္ကာ စ သုက္ကဝိပါကဒါနတော၊ သပ္ပဋိဘာဂါ နာမ၊ သဒိသဝိပါကကောဋ္ဌာသတ္ထောတိ အတ္ထော။ သံ၊ ၄။ ၃။ ၁၇၇-၉။ ကဏ္ဍသုက္ကသပ္ပဋိဘာဂေ ဓမ္မေတိ ကဏ္ဍသုက္ကသင်္ခါတေ သပ္ပဋိဘာဂေ ဓမ္မေ။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၂၄၇။

(၂) ပဏိတပဏိတံ ကဏ္ဍသုက္ကသပ္ပဋိဘာဂံ။ ဒီ၊ ၃။ ၈၄။ မ၊ ၁။ ၃၉၄-၅။ ကဏ္ဍသုက္ကသပ္ပဋိဘာဂန္တိ ကဏ္ဍဉ္စေ သုက္ကဉ္စ၊ တဉ္စ ခေါ သပ္ပဋိဘာဂံ သဝိပက္ခံ ကတော။ ဒီ၊ ၄။ ၃။ ၆၆။ မ၊ ၄။ ၂။ ၂၇၆။ ပဋိပက္ခဘူတဿ ဝါ ဘာဂဿ အတ္ထိတဿ သပ္ပဋိဘာဂါ၊ ကဏ္ဍာနဉ္စ သုက္ကာ ပဋိပက္ခဘာဂါ၊ သုက္ကာနဉ္စ ကဏ္ဍာ ပဋိပက္ခဘာဂါတိ ဝေဓိ သပ္ပဋိဘာဂါ။ သံ၊ ၄။ ၃။ ၁၇၉။ သဝိပက္ခံ ကတောတိ ပဟာတဗ္ဗပဟာယကဘာဝဒဿနဝသေန ယထာက္ကမံ ဥဘယံ သဝိပက္ခံ ကတော။ ဒီ၊ ၄။ ၃။ ၆၃။ (- မ၊ ၄။ ၂။ ၃၀၃။)

(၃) ကဏ္ဍသုက္ကသပ္ပဋိဘာဂေ ဓမ္မေ။ အံ၊ ၁။ ၁၂၆။ အံ၊ ၂။ ၁၄၆။ အဘိ၊ ပ။ ၁၃၄။ အဘိ၊ က။ ၂၅၇။ ကဏ္ဍသုက္ကသပ္ပဋိဘာဂေတိ ကဏ္ဍသုက္ကယေဝ အညမညံ ပဋိဗာဟနတော ပဋိပက္ခဝသေန သပ္ပဋိဘာဂါတိ ဝုစ္စန္တိ။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၉၆။ (- အံ၊ ၄။ ၃။ ၅၁။ အဘိ၊ ၄။ ၃။ ၆၃။) သပ္ပဋိဗာဟိတဋ္ဌေန ဝါ သပ္ပဋိဘာဂါ၊ အကုသလဉ္စိ ကုသလံ ပဋိဗာဟိတွာ အတ္တနော ဝိပါကံ ဒေတိ၊ ကုသလဉ္စိ အကုသလံ ပဋိဗာဟိတွာတိ ဝေဓိ ကဏ္ဍသုက္ကသပ္ပဋိဘာဂါ။ သံ၊ ၄။ ၃။ ၁၇၉။ ပဋိဘာဂသဒ္ဓေါ ပဌမေ

ဝိကပ္ပေ သဒိသကောဋ္ဌာသတ္ထော၊ ဒုတိယေ ပဋိပက္ခကောဋ္ဌာသတ္ထော၊ တတိယေ နိဂ္ဂဟေတဗ္ဗပဋိပက္ခကောဋ္ဌာသတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၄၁၇။

(၄) ဣဒံ ကဏ္ဍသုက္ကသပ္ပဋိဘာဂန္တိ ယထာဘူတံ နပ္ပဇာနာတိ။ ဒီ၊ ၂။ ၁၇၄။ မိလိန္ဒ။ ၃၂။ (- ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၃၇၂။ မ၊ ၄။ ၁။ ၂၉၀၊ ၂၉၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၁၂၇။) သဗ္ဗဉ္စေဝ ပနေတံ ကဏ္ဍသုက္ကသပ္ပဋိဘာဂဉ္စိ ကဏ္ဍသုက္ကသပ္ပဋိဘာဂံ။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၂၃၇။ (- ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၄။ ၁။ ၁၅၅။) အထ ဝါ ကဏ္ဍသုက္ကာ စ သပ္ပဋိဘာဂါ စ ကဏ္ဍသုက္ကသပ္ပဋိဘာဂါ။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၃၁၉။ မ၊ ၄။ ၁။ ၃၇၆။

ကဏ္ဍသုက္ကသမညာ (ထိ) [ကဏ္ဍသုက္က + သမညာ] ကဏ္ဍသုက္ကဟူသော အမည်။ ကမ္မဿ ကဏ္ဍသုက္ကသမညာ ကဏ္ဍသုက္ကာဘိဇာတိဟေတုတာယ။ ဒီ၊ ၄။ ၃။ ၂၄၁။ (- မ၊ ၄။ ၃။ ၄၅။)

ကဏ္ဍသုက္ကာဘိဇာတိဟေတု (ပု) [ကဏ္ဍသုက္က + အဘိဇာတိ + ဟေတု] မည်းညစ်၊ ဖြူစင်သော အမျိုးဇာတ်၏ အကြောင်း။ ကဏ္ဍသုက္ကသမညာ-ကြည့်။

ကဏ္ဍာ (ထိ) [ကဏ္ဍာ + အဇိနာ] ကဏ္ဍာဇိန မင်းသမီး။ တံ မဒ္ဒိ ကဏ္ဍံ ဂဏ္ဍာဟိ၊ လဟူကာ ဧသာ ကနိဋ္ဌိကာ။ အပ၊ ၂။ ၃၉၃။ ဂဏ္ဍာဇိနာ-ကြည့်။

ကဏ္ဍာဂေါတမ (တိ) [ကဏ္ဍာဂေါတမ + ဧ] ကဏ္ဍာဂေါတမ မည်သော၊ (မြေ)။ ကတမာနိ စတ္တာရိ အဟိရာဇကုလနိ...ကဏ္ဍာဂေါတမံ အဟိရာဇကုလံ။ ဝိ၊ ၄။ ၂၄၅။

ကဏ္ဍာဂေါတမက (တိ) [ကဏ္ဍာဂေါတမ + က] ကဏ္ဍာဂေါတမအမည်ရှိသော၊ (မြေ)။ ဆဗျာပုတ္တေဟိ မေ မေတ္တံ၊ မေတ္တံ ကဏ္ဍာဂေါတမကေဟိ စ။ ဝိ၊ ၄။ ၂၄၅။

ကဏ္ဍာဂေါတမကနာဂရာဇကုလ (န) [ကဏ္ဍာဂေါတမက + နာဂ + ရာဇ + ကုလ] ကဏ္ဍာ-

ဂေါတမ အမည်ရှိသော နဂါးမင်းမျိုး။ တော-
နိပိ ဟိ...ကဏ္ဍာဂေါတမနာဂရာဇကုလန္တိ
နာဂရာဇကုလာနေဝ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၃။

ကဏ္ဍာဇိန (န) [ကဏ္ဍ+အဇိန] သစ်နက်ရေ၊
တောဆိတ်နက်ရေ။ ကဏ္ဍာဇိနာ-ကြည့်။

ကဏ္ဍာဇိနကုမာရီ(ထိ) [ကဏ္ဍာဇိနာ+ကုမာရီ]
ကဏ္ဍာဇိနသတ္တိသမီး။ ဇာလိကုမာရသဒိသာ
ပုတ္တာ ကဏ္ဍာဇိနကုမာရီသဒိသာ မိတရော။
အပါဋ္ဌ၊၁။၉၁။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၉။

ကဏ္ဍာဇိနာ (ထိ) [ကဏ္ဍာဇိန + ဏ + အာ]
ကဏ္ဍာဇိန မင်းသမီး။ (ယင်း မင်းသမီးကို
မွေးဖွားသောအခါ သစ်နက်ရေဖြင့်ခံယူသော
ကြောင့် ကဏ္ဍာဇိနဟု ခေါ်သည်။ ဘုရား
လောင်း ဝေဿန္တရာမင်းကြီး၏ သမီးတော်
တည်း။) အဟဉ္စ မဒ္ဒိဒေဝီ စ၊ ဇာလိကဏ္ဍာ-
ဇိနာ စုဘော။ စရိယာ။၂၉၅။ (-ဇာ၊၂။
၃၅၀၊၃၆၆၊၃၆၈။ မိလိန္ဒ။၁၂။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။
၁၀၃။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၃၃၄။)တဿ ပဒဿ ဂမန-
ကာလေ သာ မိတရံ ဝိဇယံ၊ တံ ကဏ္ဍာဇိ-
နေန သမ္ပုဋ္ဌိန္တိ။ သု၊ တေနဿာ ကဏ္ဍာဇိနာ-
တွေဝ နာမံ ကရိ သု။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၈၁။ ဇာ၊
ဋ္ဌ၊၇။၂၅၀။

ကဏ္ဍာဘိဇာတိ (ထိ) [ကဏ္ဍ+အဘိဇာတိ]
(၁) မည်းညစ်-ယုတ်နိမ့်-သော အမျိုး
ဇာတ်။ (၂) မည်းညစ်သော အပါယ်ဘဝ။
(၃) မည်းညစ်သော သူဆင်းရဲဘဝ။ (၁)
ပူရဏေန ကဿပေန ကဏ္ဍာဘိဇာတိ ပညတ္တာ
ဩရုတ္တိကာ။ အံ၊၂။၃၃၇။ (ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄၇။ မ၊
ဋ္ဌ၊၃။၈၄။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၁၄။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၁။ မ၊
ဋ္ဌ၊၁။၈၂။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၅၅။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၁။၄၄၁။)
အယံ သဗ္ဗေပိ ကဏ္ဍကမ္မပသုတတာယ
ကဏ္ဍာဘိဇာတိတိ ဝဒတိ ကဏ္ဍဿ ဓမ္မဿ
အဘိဇာတိ အဗ္ဗုပ္ပတ္တိ ယဿာတိ ကတွာ။
သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၂။၄၂။ (-အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၂၂။) (၂)
(၃) ကဏ္ဍတာ-ကြည့်။

ကဏ္ဍာဘိဇာတိက (တိ) [ကဏ္ဍာဘိဇာတိ+
ဣက] (၁) မည်းညစ်-ယုတ်နိမ့်-သောအမျိုး
ဇာတ်၌ ဖြစ်သော။ (၂) မည်းညစ်သော
သဘောရှိသော။ (၁) ကော ဒိသ္မာ နပု-
သိဒေယျ၊အပိ ကဏ္ဍာဘိဇာတိကော။ မ၊၂။
၃၅၂။ သုတ္တနိ။၃၆၉။ ထေရ။၃၃၁။ (နေတ္ထိ။
၁၃၆။) ကဋကဇာတိကောတိ စန္ဒာလာဒိ-
နီစကုလေ ဇာတော။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၇၇။ ကဏ္ဍာ-
ဘိဇာတိကောတိ ကာဠကနီစဇာတိကော။
အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၂၆။ (-ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၁၁။ နေတ္ထိ၊
ဋ္ဌ။၂၄၈။ နေတ္ထိ၊ဝိ။၃၁၅။) (၂) ကဏ္ဍာဘိဇာ-
တိကောသိ အနရိယရူပေါ၊ ပါပံ ဗဟံ ဒုစရိတံ
အစာရိ။ ဇာ၊၁။၃၉၂။ ကဏ္ဍာဘိဇာတိ-
ကောတိ ကာဠကသဘာဝေါ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၉၁။

ကဏ္ဍာဘိဇာတိနိဗ္ဗတ္တိဟေတု (ပု) [ကဏ္ဍာဘိဇာ-
တိ+နိဗ္ဗတ္တိ+ဟေတု] မည်းညစ်သော -
အမျိုးဇာတ် - အပါယ်ဘဝ - သူဆင်းရဲဘဝ
-၌ ဖြစ်ခြင်း၏ အကြောင်း။ အထ ခေါ
ကဏ္ဍာဘိဇာတိနိဗ္ဗတ္တိဟေတုတော အပ္ပဘဿ-
ရဘာဝကရဏတော ဝါ ကဏ္ဍာတိ ပုစ္ဆန္တိတိ
ဒဿေန္တော။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၅။ ကဏ္ဍာဘိဇာတိ-
လည်း ကြည့်။

ကဏ္ဍာဘိဇာတိယ (တိ) [ကဏ္ဍာဘိဇာတိ+ဣယ]
မည်းညစ်သော - ယုတ်နိမ့်သော - အမျိုး၌
ဖြစ်သော။ ကဏ္ဍာဘိဇာတိယော သမာနော-
(အံ၊၂။၃၃၈)တိ ကဏ္ဍေ နီစကုလေ ဇာ-
တော ဟုတွာ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၂၃။

ကဏ္ဍာဘိဇာတိဟေတု (ပု) [ကဏ္ဍာဘိဇာတိ
+ဟေတု] မည်းညစ်သော - အမျိုးဇာတ်
- အပါယ်ဘဝ - သူဆင်းရဲဘဝ - ၏ အ
ကြောင်း။ ကဏ္ဍာဘိဇာတိဟေတုတော ဝါ
ကဏ္ဍာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၉၄။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၁၉။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊
၃။၂၄၀။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၇၆။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၅။ (-သံ၊ဋ္ဌ၊
၂။၄၀၈။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၈၇။) ကဏ္ဍာဘိဇာတိ-
လည်း ကြည့်။

ကဏ္ဍာယန (တိ) [ကဏ္ဍ+ဏ္ဍာယန။ ထိဉ္ဇိ
 ကဏ္ဍာယနီ။] (က) ကဏ္ဍ မည်သော သူ၏-
 သား-သမီး-အမျိုးအနွယ်။ (ခ) ကဏ္ဍာ-
 ယနမည်သောသူ။ (က) ငဝ် ကဏ္ဍာ-
 ယနော၊ ကဏ္ဍာနော၊ ကဏ္ဍဿ အပစ္စံ ဝါ၊
 ကဏ္ဍာယနီ၊ ကဏ္ဍာနီ၊ ကဏ္ဍာယနံ၊ ကဏ္ဍာနံ။
 ကစ္စည်း။ ၃၄၅။ (ခ) ကဏ္ဍာယနောဟမသ္မိ
 ဘော ဂေါတမာတိ။ ဒီ၊ ၁။ ၈၇။ (-သံ၊ ၄။
 ၂။ ၂၄၃။) တတ္ထ ကဏ္ဍာယနောတိ နိရုဇ္ဈာ-
 ယာ နာမပဏ္ဏတ္တိ၊ တံ သန္ဓာယာဟ “ပဏ္ဏတ္တိ-
 ဝသေန နာမ”န္တိ။ တံ ပန ကဏ္ဍဏ္ဍိသိတော
 ပဋ္ဌာယ တသ္မိ ကုလပရမ္မရဝသေန အာဂတံ။
 ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၃၀၀။ သီ၊ ၄။ ၁။ ၂။ ၂၅၄။

ကဏ္ဍာယနဂေါတ္တ (န) [ကဏ္ဍာယန+ဂေါတ္တ]
 ကဏ္ဍာယနအမျိုးအနွယ်။ သာ ကဏ္ဍာယန-
 ဂေါတ္တဿ ဒသဘာတိကာနံ ဇေဋ္ဌကဿ ဝါ-
 သုဒေဝဿ ပိယာ မဟေသိ အဟောသိ။ ဇာ၊
 ၄။ ၄။ ၈၅။ ဇာ၊ ၄။ ၆။ ၂၆၈။ ကဏ္ဍ (၄) လည်း
 ကြည့်။

ကဏ္ဍတ္တရာ (တိ) [ကဏ္ဍ+မတ္တိကာ+ဥတ္တရာ]
 မည်းသော မြေဖြင့် တက်သော၊ မည်းသော
 မြေဖြင့် အထက်သို့ စုန်ရရုန်တက်သော၊
 အထက်သို့ စုန်ရရုန်ပျိုး၍တက်သော မြေနက်
 ရှိသော။ အဝန္တိဒက္ခိဏာပထေ ဘန္တေ
 ကဏ္ဍတ္တရာ ဘူမိ ခရာ ဂေါကဏ္ဍကဟတာ။
 ဝိ၊ ၃။ ၂၈၅။ ကဏ္ဍတ္တရာတိ ကဏ္ဍမတ္တိကုတ္တရာ၊
 ဥပရိ ဝဇ္ဇိတကဏ္ဍမတ္တိကာတိ အတ္ထော။ ဝိ၊ ၄။
 ၃။ ၃၇၀။

ကဏ္ဍောဘာသ (ပု) [ကဏ္ဍ+ဩဘာသ] မည်း
 နက်သော အရောင်အဆင်း။ ကာဠ (ဝိမာန၊
 ၄။ ၁၀၀) ကြည့်။

ကဏ (တိ) [ကရ+တ] (၁) ပြုတတ်သော။
 (၂) (က) ပြုအပ်ပြီးသော (အရံအတား
 ကိစ္စ စသည်)။ (ခ) ဆည်းပူးအပ်သော။ (ဂ)
 ပြီးဆုံးစေအပ်သော။ (ဃ) ပြုပြင်စီရင်အပ်

သော။ (င) တူးအပ်သော။ (စ) ဖြစ်စေ
 အပ်သော။ (ဆ) ဖြစ်သော။ (ဇ) ပြည့်စုံ
 စေအပ်သော။ (ဈ) သိအပ်သော။ (ည)
 လေ့ကျက်အပ်သော။ (ဋ) စီရင်အပ်သော။
 (ဌ) ထားအပ်သော။ (ဍ) သင်အပ်သော။
 (ဎ) ပျိုးပျားအပ်သော။ (ဏ) (ဦးခေါင်း၊
 လည်ပင်း၊ လက်၊ ခြေထောက်၊ ခါးတို့၌)
 ဆင်အပ်သော (အဆင်တန်ဆာ)။

(၁) ပြုတတ်သော။ ကိံ မေ ကတာ
 ဖုဇဂဟေ မနုဿာ။ သံ၊ ၁။ ၂၁၅။ ကိံ မေ
 ကတာတိ ကိံ ဣမေ ကတာ၊ ကိံ ကဏေန္တိတိ
 အတ္ထော။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၂၈၉။

(၂) (က) ပြုအပ်ပြီးသော (အရံအတား
 ကိစ္စ စသည်)။ ကတဿ ဝါ ပတိစယော။ ဝိ၊
 ၁။ ၂၄၃။ (-ဇာ၊ ၁။ ၅၄။ ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၁၆၂။ ဇာ၊
 ၄။ ၂။ ၁၃၅။) (ခ) ဆည်းပူးအပ်သော။
 ကတပါပ-ကြည့်။ (ဂ) ပြီးဆုံးစေအပ်သော။
 ခိဏာ ဇာတိ ဝုသိတံ ဗြဟ္မစရိယံ ကတံ
 ကရဏိယံ။ ဝိ၊ ၁။ ၆။ ကတံ ကရဏိယန္တိ စတူသု
 ပစ္စယေသု...ကိစ္စံ နိဋ္ဌာပိတန္တိ အတ္ထော။ ဝိ၊ ၄။
 ၁။ ၁၃၇။ (-မာ၊ ၄။ ၄၄။ ထေရ၊ ၄။ ၁။ ၁၈။
 သာရတ္ထ၊ ၁။ ၂၇။) (ဃ) ပြုပြင်စီရင်အပ်
 သော။ သီလသမ္ပဒါယ ကထာယ စ ကတံ
 ပဉ္စ ဗျာကတ္တာ ဟောတိ။ အံ၊ ၂။ ၇၁။ ကတံ
 ပဉ္စန္တိ အဘိသင်္ခတံ ပဉ္စ။ အံ၊ ၄။ ၃။ ၃၁။ (င)
 တူးအပ်သော။ ဝိပဿိနော ဘဂဝတော၊ ဥဒ-
 ပါနော ကတော မယာ။ အပါ၊ ၁။ ၂၀၈။ တတ္ထ
 ဥဒပါနော ကတော မယာတိ ကတော ခနိ-
 တောတိ အတ္ထော။ အပါ၊ ၄။ ၂။ ၁၈၀။

(စ) ဖြစ်စေအပ်သော။ ဒိဃာယုကီ
 ကေန ကတော ယသော တဝ။ ဝိမာန။
 ၃၈။ ကေန ကတောတိ ကေန ကိဒိသေန
 ပုညေန နိဗ္ဗတ္တိတော။ ဝိမာန၊ ၄။ ၁၂၃။ ပုနပျု-
 နံ ကတာယာ (အံ၊ ၄။ ၃။ ၁၉၃)တိ ဘာဝနာ-
 ယ ဗဟုလိကရဏေန အပရာပရံ ပဝတ္တိတာ-
 ယ။ အံ၊ ၄။ ၃။ ၂၀၃။ (ဆ) ဖြစ်သော။ သုက-

တ (အပ၊ဌ၊၁။၃၄၄) ကြည့်။ (ဇ) ပြည့်စုံစေအပ်သော။ ကတတ္ထံ-ကြည့်။ (ဈ) သိအပ်သော။ ကတပရပ္ပဝါဒ (၁) ကြည့်။ (ည) လေ့ကျက်အပ်သော။ ကတပရပ္ပဝါဒ (၁) ကြည့်။

(ဋ) စီရင်အပ်သော။ ကတပဒ-ကြည့်။ (ဌ) ထားအပ်သော။ ကတဉ္စလိ-ကြည့်။ (ဍ) သင်အပ်သော။ ကတဝိနယ (သံ၊ဋီ၊၂။၃၃၂) ကြည့်။ (ဎ) ပွားများအပ်ပြီးသော။ ကတဿ ပတိဗ္ဗယော (အဘိ၊က။၇၇) တိဘာဝိတဿ မဂ္ဂဿ ပုန ဘာဝနာ။ အဘိ၊ဌ၊၃။၁၄၄။ (ဏ) (ဦးခေါင်း၊ လည်ပင်း၊ လက်၊ ခြေထောက်၊ ခါး တို့၌) ဆင်အပ်သော (အဆင်တန်ဆာ)။ ကတံ နာမ သိသူပင် ဂိဝုပင် ဟတ္ထူပင် ပါဒူပင် ကဋူပင်။ ဝိ၊၁။၃၄၈။

ကတအင်္ဂလိမုဒ္ဒိကာ (ထိ) [ကတ + အင်္ဂလိမုဒ္ဒိကာ] ပြုအပ်သော (အက္ခရာ အမှတ်အသားပါသော) လက်စွပ်။ တာလပဏ္ဏမုဒ္ဒိကန္တိ တာလပဏ္ဏဟိ ကတအင်္ဂလိမုဒ္ဒိကံ။ သာရတ္ထ၊၂။၃၁၉။ အင်္ဂလိမုဒ္ဒိ-လည်း ကြည့်။

ကတအစွယ (ပု) [ကတ + အစွယ] ပြုလုပ်-ကျူးလွန် - အပ်ပြီးသော အပြစ်။ ဘိက္ခုသံဃဉ္စ ဥပသင်္ကမိတော ပုတ္တေန ကတအစွယံ ဒေသေန္တိ။ ပေတ၊ဌ၊၁၇၉။ အစွယ (၂) (က) လည်း ကြည့်။

ကတအဇ္ဈာစာရဝတ္ထု (န) [ကတ + အဇ္ဈာစာရ + ဝတ္ထု] ပြုအပ်ပြီးသော လွန်ကျူး၍ ကျင့်ခြင်း ဟူသော အကြောင်း၊ လွန်ကျူး၍ ကျင့်ပြီးသော အကြောင်းအရာ။ ဥပ္ပန္နေ ဝတ္ထုမ္ပိတိ ဣတ္ထိဟိ ကတအဇ္ဈာစာရဝတ္ထုသ္မိ။ ဝိမတိ၊၁။၁၆၀။

ကတအယောဝလယ (န) [ကတ + အယ + ဝလယ] ပြုလုပ်အပ်ပြီးသော (စွပ်ထားသော) သံကွင်း။ ကတ္တရယဉ္စိကောဋိယံ ကတ-

အယောဝလယာနိပိ ဝနန္တိ။ သာရတ္ထ၊၂။၁၂၁။

ကတအာဏတ္တိ (ထိ) [ကတ + အာဏတ္တိ] ပြုအပ်-ထုတ်အပ်-သော အမိန့် အာဏာ။ ဧဝံ ထေရေန ကတအာဏတ္တိယာ။ သာရတ္ထ၊၂။၁၅၀။

ကတအာနေဉ္စကာရဏ (တိ) [ကတ + အာနေဉ္စကာရဏ] ပြုအပ်ပြီးသော မတုန်လှုပ်ခြင်း အကြောင်းရှိသော၊ ငြိမ်သက်အောင် သင်ကြားပြီးသော (ဆင်တော် = ယတြာရဆင်)။ အထဿ မဒ္ဒရာဇာ ကတအာနေဉ္စကာရဏံ အလင်္ကတဝရဝါရဏံ ပေသေသိ။ ဇာ၊ဌ၊၅။၂၂၈။

ကတဥက္ကေပဝစ္ဆ (ပု) [ကတ + ဥက္ကေပ + ဝစ္ဆ] မှည့်အပ်သော ဥက္ကေပဝစ္ဆ အမည်ရှိသော။ ဥက္ကေပကတဝစ္ဆ-ကြည့်။

ကတဥပေါသထ (တိ) [ကတ + ဥပေါသထ] ပြုအပ်ပြီးသော ဥပုသ်ရှိသော၊ ဥပုသ်ပြုပြီးသော၊ သူ။ အန္တောဝိဟာရံ ဇန္တာ ကတဥပေါသထဿ ဝသေန။ သာရတ္ထ၊၃။၂၈၆။

ကတဥပေါသထိက (တိ) [ကတဥပေါသထ + ဣက] ပြုအပ်ပြီးသော ဥပုသ်ရှိသော (ရဟန်း)။ ဣမေ စ သတ္တဝါရာ ဗဟိဒ္ဓါ ကတဥပေါသထိကဿ ဝသေန အာဂတာ။ သာရတ္ထ၊၃။၂၈၅။

ကတဥယျောဂ (တိ) [ကတ + ဥယျောဂ] ပြုအပ်သော စစ်ထွက်ခြင်းရှိသော၊ ရွာမှထွက်သော။ ဥယျုတ္တ(ဝိ၊ဌ၊၃။၁၂၅) ကြည့်။

ကတဥဿာဟ (တိ) [ကတ + ဥဿာဟ] ပြုအပ်သော - အား ထုတ်ခြင်း - လုံ့လ - ရှိသော။ ကတယောဂေါ ကတဥဿာဟော သတတ-ကိစ္စေသု သဥဿုက္ကောတိ အတ္ထော။ ပဋိသံ၊ဌ၊၂။၁၅။

ကတက (ပု၊န) [ကရ + တ + က။ ကရ ကရဏေ သတ္တေ ကော စ။ သူစိ။၁၀၃၆။ က + တက +

သ။ ဝါစပုတိ။] (ပ) (၁) ခပေါင်းရေကြည်
ပင်။ (၂) ပြုအပ်သောခွက်။ (န) (၃) ကြာ
ချပ်သဏ္ဌာန် အဆူး ဖူးရရူးထစေ၍ ပြုအပ်
သော ခြေပုတ်အိုးခြမ်း။ (တိ) (၄) ပြီးစေ
အပ်သော (ပ) (၁) ကတကော ရုက္ခဘေ-
ဒသို့။ ရုက္ခဘေဒသို့ ဥဒကပ္ပသာဒနဖလေ။
ဓာန်။ ဓာန်၊ ခို။ ၁၀၃၆။ (၂) ကတကော
ကတမလ္လကံ။ ရှု၊ ခို။ ၁၆၉။ (န) (၃) န
ဘိက္ခဝေ ကတကံ ပရိဘုဉ္ဇိတဗ္ဗံ။ ဝိ၊ ၄။ ၂၆၈။
ဝိ၊ ၄။ ၅၇။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၄၄၄။ ဝဇီရ။ ၁၂၂။
ကတကံ နာမ ပဒမကဏ္ဍိကာကာရံ ပါဒသံ-
သနတ္ထံ ကဏ္ဍကေ ဥဋ္ဌာပေတွာ ကတံ။ ဝိ၊ ၄။
၄။ ၅၂။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၄၄၄။ (တိ) (၄) ကတ-
ကော ကိတ္တိမေ တိသု။ ကိတ္တိမေ ကရဏေန
နိပ္ပတ္တေ။ ဓာန်။ ဓာန်၊ ခို။ ၁၀၃၆။

ကတကဋ္ဌိ (န) [ကတက + အဋ္ဌိ] ခပေါင်းရေ
ကြည်စေ။ ပါရိဟာရိကေန ကတကဋ္ဌိနာ
ဥဒကံ ပသာဒေန္တိ။ ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၁၁၉။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။
၁၂၂။ ကတကဋ္ဌိ (ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၂၆) နှစ် ကတက-
ဗိဇံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၇၅။ ကတက (ပ) (၁)
လည်း ကြည့်။

ကတကဏ္ဍပူရ (တိ) [ကတ + ကဏ္ဍပူရ] ပြုအပ်
သော နားသွယ်ပန်းရှိသော၊ နားသွယ်ပန်း
ကို ပန်ဆင်သော၊ သူ။ မာလာဓာရိနော
ကတကဏ္ဍပူရ ဝဂ္ဂန္တာ ဂဇ္ဇန္တာ အပေါ့-
ငွေန္တာ ယုဒ္ဓမဏ္ဍလံ ပဝိသိသု။ ဇာ၊ ၄။
၈၂။

ကတကတိကဝတ္ထ (တိ) [ကတ + ကတိကဝတ္ထ]
ပြုအပ်သော ကတိကဝတ်ရှိသော၊ ကတိကဝတ်
ပြုထားသော (အာဠာက မင်း)။ တဿေဝ
သော ဘာဓေတိ ကတကတိကဝတ္ထော မိဂ-
ဝတ္ထာယ အရည် ဂန္ဓာ။ အံ၊ ၁။ ၂၀၃။

ကတကတ္တဗ္ဗကမ္မန္တ (တိ) [ကတ + ကတ္တဗ္ဗ +
ကမ္မန္တ] ပြုပြီးသော၊ ပြုသင့်-ပြုထိုက်-
သော အမှုကိုစွဲရှိသော (ရဟန်း)။ ကတ-

ကတ္တဗ္ဗကမ္မန္တာ ပရတ္ထံ ပဋိပဇ္ဇေ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၄။
၂၃။

ကတကပ္ပ (တိ) [ကတ + ကပ္ပ] ပြုအပ်ပြီးသော
ကပ္ပဗိန္န၊ ရှိသော၊ ကပ္ပဗိန္န၊ ထိုးပြီးသော
(သင်္ကန်း)။ ကေနစိ ဒိန္နမ္ပိ ကတကပ္ပမေဝ
နဝံ နာမ န ဟောတိတိ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၄၄။

ကတကဖလ (န) [ကတက + ဖလ] ခပေါင်းရေ
ကြည်သီး။ ကရိသံ ကတကဖလမတ္ထံ။ မ၊ ၄။
၁။ ၃၁၉။

ကတကဗိဇေဏ္ဌာန (တိ) [ကတက + ဗိဇ +
သဏ္ဌာန] ခပေါင်းရေကြည်စေ သဏ္ဌာန်
ရှိသော။ တတ္ထ ဟိ အဂ္ဂပါဒဂုံလိဒ္ဓိနိ ကတ-
ကဗိဇသဏ္ဌာနာနိ။ အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၂၂၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊
၁။ ၂၄၆။ (-ခုဒ္ဒက၊ ၄။ ၃၈။)

ကတကမ္မ (န) [ကတ + ကမ္မ] (၁) ပြုအပ်
ပြီးသော အမှု။ (၂) ပြုအပ်ပြီးသော ကံ
(ကုသိုလ်၊ အကုသိုလ်ကံ)။ (၃) ပြုအပ်ပြီး
သော (သိမာသမုတိ = သိမ်သမုတိခြင်း) ကံ။
(တိ) (၄) (က) ပြုအပ်ပြီးသော ခိုးမှုရှိ
သော၊ ခိုးမှုကို လွန်ကျူးပြီးသော၊ သူ။ (ခ)
ပြုအပ်ပြီးသော (တဇ္ဇနိယ စသော) ကံရှိ
သော၊ သူ။

(၁) ပလ္လကံ အာဘုဇိတွာ နိသိန္နော
အတ္တနာ ကတကမ္မ အာဝဇ္ဇိ။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၃၅။
(-အံ၊ ၄။ ၂။ ၂၃၃။ အံ၊ ၄။ ၃။ ၃၄။ အဘိ၊ ၄။ ၁။
၂၉၂။ အဘိ၊ ၄။ ၃။ ၅၇။ ဇာ၊ ၄။ ၂။ ၁၅၄။ ဇာ၊
၄။ ၃။ ၁၀။ ဇာ၊ ၄။ ၅။ ၂၄၄။ ဇာ၊ ၄။ ၆။ ၃၁၆။
နေတ္ထိ၊ ၄။ ၁၃၂။ ဝဇီရ။ ၂၃၇။ သာရတ္ထ၊ ၂။
၈၀။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၂၁၄။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၂၇၃။)

(၂) မယာ ကတကမ္မဿ စက္ကဝါဠံ အတိ-
သမ္မာမံ၊ ဘဝဂ္ဂံ အတိနိစံ ဝေ မေ ဥဿန္တံ
ကမ္မန္တိ ဒေသေတိ။ ဒီ၊ ၄။ ၃။ ၁၀၃။ (-မ၊ ၄။
၃။ ၂၆၂။ မ၊ ၄။ ၁။ ၁၂၉။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၂၀၆။
အဘိ၊ ၄။ ၃။ ၂၇၄။ ဓမ္မ၊ ၄။ ၁။ ၁၃။ ဓမ္မ၊ ၄။ ၂။
၅၁။ ဝိမာန၊ ၄။ ၅၈။ ပေတ၊ ၄။ ၁။ ၁၆။ ထေရ၊

ဌာဝါ၇၉။ ဗုဒ္ဓဝံဌာ၇၉။ စရိယာဌာ၇၉။
ဇာ၊ ဌာ၊ ၂။ ၃၄။ ဇာ၊ ဌာ၊ ၆။ ၁၄၇။ ဒီ၊ ဌီ၊ ၃။
၁၀၈။ မ၊ ဌီ၊ ၃။ ၁၆၃။

(၃) တာဒိသေ ဌာနေ ကတကမ္မံ ကိ*
နဒိယံ ကတသင်္ချံ ဂစ္ဆတိ၊ ဥဒါဟု ဂါမသိ*
မာယံ။ ဝဇီရ။ ၄၅၉။ (တိ) (၄) (က) တေန
ခေါ ပန သမယေန စောဓု ကတကမ္မာ
ဂါဝိ* ဝဓိတာ မံသံ ဂဟေတာ အန္ဓဝနံ
ပဝိသိ* သူ။ ဝိဝါ။ ၃၀၈။ (- ဝိ၊ ၂။ ၁၇၄။
မ၊ ၂။ ၁၁၂။ အံ၊ ၂။ ၉၀။ မဟာနိ။ ၁၀။ မိလိန္ဒ။
၂၇၃။ ထေရဌာ၊ ၂။ ၂၃၉။ ကင်္ခါ။ ၂၄၈။ ကင်္ခါ၊
ဋီသစ်။ ၄၁၀။) ကတကမ္မာတိ ကတစောရိက-
ကမ္မာ။ ဝိဌာ၊ ၂။ ၂၄၃။ (- မ၊ ၄။ ၁။ ၁၁၅။
မဟာနိဌာ၊ ၅။ ၁။ သိဋ္ဌိသစ်။ ၁။ ၁၀၄။ အံ၊ ဋီ၊
၃။ ၃၀။) (ခ) တေန ခေါ ပန သမယေန
ကတကမ္မာ ဘိက္ခုနိယော ရထိကာယပိ
ဗျူဟေပိ သိသံသကေပိ ဘိက္ခု ပဿိတာ။
ဝိဝါ။ ၄၅၁။ (- ဝဇီရ။ ၅၀၅။)

ကတကမ္မကာရဏ (န) [ကတ+ကမ္မကာရဏ]
(ရှေးဘဝ၌) ပြုအပ်ပြီးသော ကံဟူသော
အကြောင်း။ ပုဗ္ဗေကတဟေတု (ဇာ၊ ၄။ ၅။
၂၅) ကြည့်။

ကတကမ္မစောရ (ပု) [ကတကမ္မ + စောရ]
ပြုအပ်ပြီးသော ခိုးမှုရှိသော - ခိုးမှုလွန်ကျူး
ပြီးသော - သူဦး။ တမေနံ ကတကမ္မစောဓု
ကေသ္မိ* သုဓုပါနေ သုရံ ပိဝိတာ။ ဇာ၊ ၄။ ၂။
၃၈၄။ (- ဇာ၊ ၄။ ၃။ ၂။)

ကတကမ္မဒေါသ (ပု) [ကတ+ကမ္မ+ဒေါသ]
ပြုလုပ်ခဲ့ဘူးသော ကံဟူသော အပြစ်ဒေါသ။
မဟာဓု အဟံ ပုဗ္ဗေ ကတကမ္မဒေါသေန
ဝေရူပံ အယသံ ပတ္တော။ စရိယာဌာ၊ ၂၃၆။
(- ဇာ၊ ၄။ ၄။ ၃၀။)

ကတကမ္မပစ္စယ (ပု) [ကတ + ကမ္မ + ပစ္စယ]
ပြုအပ်ပြီးသော ကံဟူသော အကြောင်း။
ပုဗ္ဗေ ကတကမ္မပစ္စယေနော ပဋိသံဝေဒေတိတိ

အတ္တော။ အဘိဌာ၊ ၂။ ၄၇၈။ (- ဥဒါန၊ ၄။
၂၅၃။ ဒီ၊ ဋီ၊ ၃။ ၁၆၆။) ကတကမ္မပစ္စယာ (မ၊ ၄။
၄။ ၁) တိ ကတဿ ကမ္မဿ ပစ္စယဘာဝတော
ဇာတ် ကမ္မံ ပဋိစ္စ။ မ၊ ဋီ၊ ၃။ ၂၁။

ကတကမ္မမူလက (တိ) [ကတကမ္မ + မူလ +
က] ပြုအပ်ပြီးသော (အကုသိုလ်) ကံလျှင်
အကြောင်းရင်းရှိသောသူ။ သတ္တာဟံ မူလ-
ဂဗ္ဘဒုက္ခေ အတ္တနာ ကတကမ္မမူလကမေဝ။
ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၄၃၃။

ကတကရဏိယ (တိ) [ကတ+ကရဏိယ] (က)
ပြုအပ်ပြီးသော (၁၆-ပါးသောမဂ်) ကိစ္စ ရှိ
သောသူ။ (ခ) သင်အပ်ပြီးသော (ဆင်မြင်း
အတတ် စသော) အတတ်ရှိသောသူ။ (က)
ခီဏာသဝေါ ဘန္တေ ဘိက္ခု ဝုသိတဝါ ကတ-
ကရဏိယော။ ဝိ၊ ၃။ ၂၇၀။ (- မ၊ ၂။ ၁၄၂။ သံ၊
၂။ ၃၄၀။ အံ၊ ၁။ ၁၄၂။ ဣတိဝုတ်။ ၂၄၈။ စူဠနိ။
၁၇၂။ မိလိန္ဒ။ ၁၄၁။ ဝိဌာ၊ ၁။ ၁၃၇။ မ၊ ၄။ ၁။
၄၄။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၁၄၈။ အဘိဌာ၊ ၃။ ၉၄။ ဥဒါန၊
၄။ ၂၄၄။ ထေရဌာ၊ ၁။ ၃၂။ ဒီ၊ ဋီ၊ ၃။ ၃၉။ သံ၊
ဋီ၊ ၂။ ၄၆၉။) ကတကရဏိယောတိ စတုဟိ
မဂ္ဂေဟိ ကတ္တဗ္ဗကိစ္စံ ကတာ ဌိတော။ အံ၊ ၄။
၂။ ၁၂၄။ (- မ၊ ၄။ ၁။ ၄၄။ သာရတ္ထ၊ ၃။
၂၉၂။) (ခ) ကတာဝိ (မ၊ ၄။ ၃။ ၂၁) ကြည့်။

ကတကလျာဏ (န) [ကတ+ကလျာဏ] (၁) ပြု
အပ်ပြီးသော ကုသိုလ်ကောင်းမှု။ (တိ) (၂)
ပြုအပ်ပြီးသော (စင်ကြယ်သော) ကုသိုလ်
ကောင်းမှုရှိသောသူ။ (၃) ပြုခဲ့ဘူးသော
ကျေးဇူးရှိသော၊ ကျေးဇူးပြုပြီး၍ တည်သော၊
သူ။ (၁) ကတကလျာဏတော တဿ ပတ္တိ*
အဒါသိ။ စရိယာဌာ၊ ၃၄။ (တိ) (၂) တံ
ခေါသိ ဥပါသက ကတကလျာဏော ကတ-
ကုသလော။ ဝိ၊ ၁။ ၉၀။ (- ဣတိဝုတ်။ ၂၃၃။
ပေတ။ ၁၆၈။ နေတ္ထိ။ ၁၅၅။ ဝိဌာ၊ ၂။ ၄၁။ မ၊ ၄။
၂။ ၈၄။ ဓမ္မဌာ၊ ၂။ ၁၉၀။ ဣတိဝုတ်။ ၄။ ၁၄၅။
ပေတ၊ ၄။ ၁၆၀။ ဇာ၊ ၄။ ၄။ ၂။ ၁။ ၄၅၅။ ၅၂၇။

မဟာနိဋ္ဌ။ ၃၃၉။ ဒီဋ္ဌိ၊ ၂။ ၆၆။ သံ၊ ၃။ ၁။ ၂၃၄။) ကလျာဏံ သုစိကမ္ပံ ကတံ တယာတိ တံ ခေါ အသိ ကတကလျာဏော။ ဝိဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၆။ (-ပေတ၊ ၄။ ၁၆၃။) (၃) ယော ပုဗ္ဗေ ကတကလျာဏော၊ အကာ လောကေ သုဒုက္ခရံ။ ဇာ၊ ၁။ ၉၄။ (-၁၆၇။ ပေတ၊ ၄။ ၁၀၉။ ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၄၀၁။ ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၃၆၆။) ပုဗ္ဗေ ကတကလျာဏောတိ ပဌမတရံ ဥပကာရံ ကတွာ ဌိတော၊ ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၁။ (-၃၆၆။ ပေတ၊ ၄။ ၁၀၈။)

ကတကလျာဏကမ္မ (န) [ကတ+ကလျာဏ+ကမ္မ] ပြုခဲ့ဘူးသော - ကောင်းမှု - ကုသိုလ်ကံ။ ဒိန္နဒါနံ ရက္ခိတသီလံ ကတကလျာဏကမ္မံ ကေသ္မိ အတ္တဘာဝေ ဩသရိတွာ။ မ၊ ၄။ ၁။ ၁၆။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၉၀။ (-အံ၊ ၄။ ၁။ ၁၆၆။ ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၁။)

ကတကသိဏပရိကမ္မ (တိ) [ကတ+ကသိဏ+ပရိကမ္မ] ပြုအပ်ပြီးသော ကသိဏ်း ပရိကံ ရှိသော၊ ကသိဏ်းစီးဖြန်းပြီးသော၊ သူ။ ကတကသိဏပရိကမ္မဿ နိမိတ္တုပ္ပါဒနံ ဘာရော။ အဘိ၊ ၄။ ၁။ ၂၃၂။

ကတကာရ (ပု) [ကတ + ကာရ] ပြုအပ်ပြီးသော - ကောင်းမှု - ပူဇော်သကား။ ဣဒါနိ ယထာ တယိ ကတကာရာ မဟပ္ပလာ ဟောန္တိ။ ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၃၆။

ကတကာရိ (တိ) [ကတ+ကာရ+ကိ] ပြုပြီးသော (ကိလေသာပယ်ခြင်း) ကိစ္စကို ပြုလေ့ရှိသော။ န ဟိ လောကုတ္တရမဂ္ဂေါ လောကိယမဂ္ဂေါ ဝိယ ကတကာရိဘာဝေန ပဝတ္တတိ သမုစ္ဆေဒကတ္တာ။ မ၊ ၄။ ၁။ ၁၆၃။ အနု၊ ၄။ ၁။ ၈၈။

ကတကာလ (ပု) [ကတ+ကာလ] (၁) ပြုအပ် - ဆောက်လုပ်အပ် - သော အခါကာလ။ (တိ) (၂) (က) ပြုအပ်ပြီးသော - သေချိန်ကာလ - သေခြင်း - ရှိသော၊ သေပြီးသော၊

သူ။ (ခ) ပြီးဆုံးစေအပ်ပြီးသော အသက်ရှင်ရာကာလရှိသော၊ အသက်ရှင်ချိန် ကာလကို ပြီးဆုံးစေပြီးသော၊ သူ။ (၁) ဣမဿ ဝိဟာရဿ ကတကာလတော ပဌာယ ဝေဝတ္တံ ပူရေတွာ။ ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၁၇၂။ (တိ) (၂) (က) ကာလကံတော ကတကာလော ဟုတွာ၊ ကာလံ ကတွာ မရိတွာတိ အတ္ထော။ ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၃၆။ ကတကာလောတိ ကတမရဏကာလော။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၅၀။ အထ ဝါ ကာလောတိ မရဏဿေတံ အဓိဝစနံ၊ တသ္မာ ကတကာလောတိ ကတမရဏောတိ အတ္ထော။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၅၀။ (ခ) ကာလကံတန္တိ ကတကာလံ၊ ယတ္ထကံ တေန ကာလံ ဇီဝိတဗ္ဗံ၊ တံ သဗ္ဗံ ကတွာ နိဋ္ဌပေတွာ မတန္တိ အတ္ထော။ ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၄၇။ ကတကာလန္တိ ပရိယောသာပိတဇီဝိတကာလံ။ ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၄၆။

ကတကာလကိရိယ (တိ) [ကတကာလ + ကိရိယ] ပြုအပ်သော သေချိန်ကာလကို ပြုခြင်းရှိသော၊ ပြုအပ်သော သေခြင်းရှိသော၊ သေပြီးသော၊ သူ။ တေ ပန ယသ္မာ ဣဓ ကတကာလကိရိယာ ကာလေန ကတဇီဝိတုပစ္ဆေဒါ ဟောန္တိ။ မ၊ ၄။ ၁။ ၂၆၃။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၂။ ၃၉၄။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၃၄၄။

ကတကိစ္စ (န) [ကတ+ကိစ္စ] (၁) ပြုအပ်သော - ပြုရန် - ကိစ္စ။ (တိ) (၂) ပြုအပ်ပြီးသော (၁၆-ပါးသောမဂ်) ကိစ္စရှိသော၊ ၄-ပါးသောမဂ်တို့ဖြင့် ၁၆-ပါးသောကိစ္စကို ပြုပြီး၍ တည်သော၊ သူ။ (၁) ဝိပဿနာယ ကတကိစ္စဿ မဂ္ဂေန ဣဇ္ဈနတော မဂ္ဂေါ လက္ခဏုပနိဇ္ဈာနံ။ အဘိ၊ ၄။ ၁။ ၂၁၁။ မဟာနိဋ္ဌ။ ၁၁၂။ (-ပဋိသံ၊ ၄။ ၁။ ၃၂၄။ ပဋိသံ၊ ၄။ ၁။ ၂၀၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၄၂။ အပ၊ ၄။ ၁။ ၁၃၃။ ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၂၃၃။ ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၂၄၀။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၁။ ၁၅၂။) (တိ) (၂) ကတကိစ္စမနာသဝံ။ ဓမ္မ။ ၆၈။ (-သံ၊ ၁။ ၁၀၈။ အံ၊ ၁။ ၁၆၂။ သုတ္တနိ။ ၄၄၆။ ဝိမာန။ ၇၆။ ပေတ။ ၁၅၀။ ထေရ။

၃၀၁။ ထေရီ။၄၁၆။ ဝိဠာ၁။၂၇။ သံဠာ၁။
၅၀။ အံဠာ၂။၁၄၃။ ဥဒါနံဠာ၁။၁၀၃။ ဣတိ-
ဝုတ်ဠာ၁။၁၉။ သုတ္တနိဠာ၁။၂၉။ ဝိမာနဠာ။
၂၄၅။ ပေတဠာ။၉၁။ ဝဇီရ။၂၁။ သိဠာသစ်။
၁။၁၄၅။ မဠာ၁။၂၇။ မဠာ၂။၁၇၀။ မဠာ၁။
၁၀၂။ သံဠာ၁။၂၃။ အံဠာ၁။၂၆။ အံဠာ၂။
၁၃၉။ မူလဠာ၁။၇။ အနုဠာ၁။၁၁၈။ နေတ္တိဝိ။
၃၀၇။) စတုဟိ မဂ္ဂေဟိ သောဠသန္တံ ကိစ္စာနံ
ကတတ္တာ ကတကိစ္စံ။ မေဠာ၂။၂၉၅။ (- ဝိ-
မာနဠာ၂။၁၄။ သာရတ္ထာ၁။၁၁၄။) ကတ-
ကိစ္စောတိ စတုဟိ မဂ္ဂေဟိ ကိစ္စံ ကတော
ဌိတော။ အံဠာ၂။၁၄၃။

ကတကိစ္စဘာဝိဘာဝန (န) [ကတကိစ္စ +
ဘာဝ + ဝိဘာဝန] ပြုအပ်ပြီးသော (၁၆-ပါး
သော မဂ်) ကိစ္စရှိသောသူ၏အဖြစ်ကို ထင်စွာ
ပြခြင်း။ အတ္တနော ကတကိစ္စဘာဝိဘာ-
ဝနေန တဿ ဝိသယာတိက္ကမံ ပဝေဒေသိ။
ထေရီဠာ။၁၆၉။

ကတကိဗ္ဗိသ (တိ) [ကတ + ကိဗ္ဗိသ] ပြုအပ်ပြီး
သော - ကြမ်းကြုတ် - ခက်ထန် - သော
မကောင်းမှုရှိသောသူ။ ဝေရီ* ကတကိဗ္ဗိသံ
နရံ။ မဠာ၁။၄၇။ (- မဠာ၂။၂၀၃။ အံဠာ၁။၄၉၄။
ဣတိဝုတ်။၂၁၂။ ပေတ။၂၁၂။ နေတ္တိ။၁၅၅။
ပေတဠာ။၅၅။၂၄၆။ နေတ္တိဝိ။၃၃၆။) ကတ-
ကိဗ္ဗိသန္တိ ကတလုဒ္ဒကမ္ပံ။ မဠာ၁။၁၈၃။

ကတကုဏ္ဍလ (ပု၊န) [ကတ + ကုဏ္ဍလ] (၁)
ပြုအပ်သော နားညောင်း။ (တိ) (၂) ပြုအပ်
သော နားညောင်းရှိသောသူ။ (၁) မတ္တိ-
ကာကုဏ္ဍလ (မဟာနိဠာ။၃၈၈)ကြည့်။ (တိ)
(၂) မာလာလတာဒယော အဒဿေတွာ
မဠာကာရေနော ကတကုဏ္ဍလော။ ဝိမာန၊
ဠာ။၃၀၄။

ကတကုမ္မာသ (ပု) [ကတ + ကုမ္မာသ] ပြုအပ်
သောမို့ (မုယော၊ ပဲနောက် စသည်တို့ဖြင့်
ပြုအပ်သေ မို့)။ ကုမ္မာသော နာမ ယဝေဟိ

ကတကုမ္မာသော။ အညေဟိ ပန မုဂ္ဂါဒိဟိ
ကတကုမ္မာသော ပဝါရဏံ န ဇေနတိ။
ကခါ။၂၂၀။ ဝိသင်္ဂဟ။၁၂၅။

ကတကုသလ (န) [ကတ + ကုသလ] (၁) ပြု
အပ်ပြီးသော ကောင်းမှုကုသိုလ်။ (တိ) (၂)
ပြုအပ်ပြီးသော အပြစ်ကင်းသော အမှုရှိ
သော၊ ကောင်းမှုကုသိုလ်ကို ပြုပြီးသောသူ။
(၁) ပုဗ္ဗေ ကတကုသလဝသေန ပန ဝေရူပံ
သမ္ပတ္တိံ အလဘိမ္မံ။ အံဠာ၁။၃၃၀။ (- အပါ-
ဠာ၂။၁၅၈။၁၆၈။၁၇၆။) (တိ) (၂) တံ ခေါသိ
ဥပါသက ကတကလျာဏော ကတကုသ-
လော။ ဝိသ။၉၀။ (- အံဠာ၁။၄၉၅။ အံဠာ၂။၃၄။
ဣတိဝုတ်။၂၁၃။ ဝိမာန။၂၇။ နေတ္တိ။၁၅၅။
ဝိဠာ၂။၆၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၁။၃၀၈။ ဝိမာနဠာ။၉၀။
ပေတဠာ။၂၅၄။ အပါဠာ၂။၁၁၀။ ဇာဠာ၅။
၈၉။ နေတ္တိဠာ။၁၈၁။) ကုသလံ အနဝဇ္ဇကမ္ပံ
ကတံ တယာတိ ကတကုသလော။ ဝိဠာ၂။
၃၆။

ကတကုသလကမ္မောကာသ (ပု) [ကတကုသ-
လကမ္မ + ဩကာသ] ပြုခဲ့ဘူးသောကုသိုလ်
ကံ၏ အကျိုးပေးခွင့်။ ပုဗ္ဗေ ကတကုသလ-
ကမ္မောကာသံ သာရယမာနာ ဝိစရန္တိ။ အပါ-
ဠာ၁။၆၁။ ဗုဒ္ဓဝံဠာ။၃၁၉။ ဇာဠာ၁။၅၉။

ကတကုသလနိဿန္တ (ပု) [ကတကုသလ +
နိဿန္တ] ပြုခဲ့ဘူးသော ကုသိုလ်၏အကျိုး
ဆက်။ မယာ ကတကုသလနိဿန္တေန ဆသု
ကာမသဂ္ဂေသု ဣဿရိယံ။ ဇာဠာ၄။၄၅၈။

ကတကုသလဗီဇ (န) [ကတကုသလ + ဗီဇ]
ပြုခဲ့ဘူးသော ကုသိုလ်ဟူသောမျိုးစေ့။ သော
အပရဘာဂေ အတ္တနာ ကတကုသလဗီဇံ
ဒိသ္မာ။ အပါဠာ၂။၉၅။

ကတကုသလမူလ (န) [ကတကုသလ + မူလ]
ပြုခဲ့ဘူးသောကုသိုလ်ဟူသော - မူလ - အမြစ်
အရင်း။ အတ္တနော ပုဗ္ဗေ ကတကုသလမူလာနံ
ခဏနေန ခတော။ သိဠာသစ်။၂။၁၉၅။

ကတကုသလသမ္ဘာရ (တိ) [ကတ+ကုသလ+သမ္ဘာရ] ဆည်းပူး အပ်ပြီးသော ကုသိုလ်အဆောက်အဦ ရှိသောသူ။ အယဗ္ဗိ ပုရိမ-ဗုဒ္ဓေသု ကတကုသလသမ္ဘာရော ပဒုမ္မတ္တရ-မုနိနာဓမ္မပဇ္ဇောတေ ဇောတမာနေ ကေသိကုလဂေဟေ နိဗ္ဗတ္တော။ အပါဠာ ၂။ ၈၄။

ကတကုဋ္ဌစ္ဆန (တိ) [ကတ+ကုဋ္ဌ+ဆန] ပြုအပ်သော အထွတ်အမြီးရှိသော၊ အထွတ်တပ်၍ မိုးသော(ဇရုံးအိမ်၊ မီးတင်းကုပ်၊ မီးလုံစရာအိမ်)။ ဂေါပါနသိနံ ဥပရိမဏ္ဍလေ ပက္ခပါသကေ ဌပေတွာ ကတကုဋ္ဌစ္ဆနဿေတံ နာမံ။ ဝိဠာ ၄။ ၅၁။

ကတကေသကလာပ (ပ) [ကတ + ကေသကလာပ] ပြုအပ်သော - ဆံစည်း - ဆံထုံး။ ကေသဝဇ္ဇိဟိ ဝိနန္ဒိတွာ ကတကေသကလာပဿေတံ နာမံ။ ဝိဠာ ၂။ ၁၂၁။ (-ကခါ။ ၁၂၈။ ကခါ၊ ဇွိ၊ သစ်။ ၂၂၉။)

ကတဓမ္မ (တိ) [ကတ+ဓမ္မ] ခါးထောက်သော၊ သူ။ ဓမ္မကတ (ဝိဠာ ၂။ ၁၆၄) ကြည့်။

ကတဂန္ဓကုဋ္ဌိ (ထိ) [ကတ+ဂန္ဓကုဋ္ဌိ] ပြုအပ်သော နတ်နံ့သာတို့ဖြင့် ထုံအပ်သော (ဘုရားရှင်၏) ကျောင်းတော်။ တွေ့ကံ ဓနံ ဝိဿဇ္ဇေတွာ ကတဂန္ဓကုဋ္ဌိယာ စျာမကာလေ။ ဓမ္မ၊ ဌ၊ ၂။ ၄၀။ ဂန္ဓကုဋ္ဌိ (ဓာနိ၊ ဇွိ။ ၂၁၁) လည်းကြည့်။

ကတဂန္ဓပရိဘဏ္ဍ (တိ) [ကတ+ဂန္ဓ+ပရိဘဏ္ဍ] နံ့သာဖြင့် - အပြေအပြစ်ပြုအပ် - ထုံအပ် - သော (ဆင်တင်းကုပ်)။ ဟတ္ထာစရိယော ဗောဓိသတ္တံ ကတဂန္ဓပရိဘဏ္ဍံ အလင်္ကတပဋိယတ္တံ ဟတ္ထိသာလံ နေတွာ။ စရိယာ၊ ဌ၊ ၁၁၃။ ဇာ၊ ဌ၊ ၄။ ၉၃။

ကတဂုဏ် (ပ) [ကတ+ဂုဏ်] ပြုအပ်ပြီးသော ဂုဏ်ကျေးဇူး။ မာတာပိတူဟိ ပဌမတရံ ကတဂုဏံ အနုဿရန္တာ။ အံ၊ ဌ၊ ၃။ ၂၂။

(-ဇာ၊ ဌ၊ ၁။ ၃၄၀။ ဇာ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၄။ ဇာ၊ ဌ၊ ၄။ ၂၆၉။ ဇာ၊ ဌ၊ ၅။ ၁၀၂။ အံ၊ ဇွိ၊ ၁။ ၁၄၆။)

ကတဂုဏဇာနန (န) [ကတဂုဏ + ဇာနန] ပြုအပ်ပြီးသော ဂုဏ်ကျေးဇူးကို သိခြင်း။ အရိယ (ဇာ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၁) ကြည့်။

ကတဂုဏဇာနနက (တိ) [ကတဂုဏ + ဇာနန-က] ပြုအပ်သော ကျေးဇူးကို သိတတ်သော၊ သူ။ မက္ခဋ္ဌော ကတဂုဏဇာနနကော အာစာရသမ္ပန္နော သီလဝါ။ ဇာ၊ ဌ၊ ၂။ ၆၅။

ကတဂုဏမက္ခန္ဓနလက္ခဏ (တိ) [ကတဂုဏ + မက္ခန္ဓန+လက္ခဏ] ပြုအပ်ပြီးသော ဂုဏ်ကျေးဇူးကို ချေဖျက်ခြင်း ဟူသော မှတ်ကြောင်းရှိသော(မက္ခန္ဓအကုသိုလ်)။ ပရေဟိ အတ္တနော ကတဂုဏမက္ခန္ဓနလက္ခဏဿ အကတညူဘာဝသင်္ခါတဿ မက္ခဿ။ ဇာ၊ ဌ၊ ၅။ ၁၄၉။

ကတဂုဏဝိဒ္ဓံသက (တိ) [ကတဂုဏ + ဝိဒ္ဓံသက] ပြုအပ်သော ဂုဏ်ကျေးဇူးကို ဖျက်ဆီးတတ်သော၊ သူ။ ဝေရူပံ ကတဂုဏဝိဒ္ဓံသကံ ကောစိ ပရိတောသေတုံ ဝါ ပသာဒေတုံ ဝါ န သက္ကုဏေယျာတိ အတ္တော။ ဇာ၊ ဌ၊ ၁။ ၃၄၀။

ကတဂုဏာနုရူပ (တိ) [ကတဂုဏ + အနုရူပ] ပြုအပ်သော ဂုဏ်ကျေးဇူးအားလျော်သော။ အဟံ နေဝ ဧတေန ကတဂုဏာနုရူပံ ကာတံ သက္ကောမိ။ ဇာ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၈၇။

ကတဂုဏ်ဌာ (ထိ) [ကတ+ဂုဏ်+ကိဌာ] (တစ်တခုသောဝတ္ထုဖြင့်) ပြုအပ်သော အလုံးဖြင့် ကစားခြင်း၊ ခြင်း - ရွဲလုံး - ဘောလုံး - (စသည်) ကစားခြင်း။ ဂုဏ်ဌာ (သီ၊ ဇွိ၊ သစ်၊ ၁။ ၃၆၁) ကြည့်။

ကတဂုဏ်ကလာပက (ထိ၊ ပ) [ကတ+ဂုဏ်က + ကလာပက] ပြုအပ်သော လုံးသော အချောင်း၊ အလုံးပြုသော အချောင်း။ ကုရုဝိန္ဒကသုတ္တိ(ဝိဠာ ၄။ ၄၄) ကြည့်။

ကတဂေဟ (န) [ကတ + ဂေဟ] ပြုအပ်-
ဆောက်လုပ်အပ်-သော-ကျောင်း-အိမ်။
ယံ ဝါ ရုက္ခတ္ထမ္ဘေသု ကတဂေဟံ ဥပစိကာနံ
ဥဋ္ဌာနဋ္ဌာနံ ဟောတိ။ ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။ ၄၄။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။
ဂဂ။ ကင်္ခါ၊ ဋီ၊ သင်္ဂဟံ၊ ၃၆။ (- ကင်္ခါ၊ ၂၂။
ဝိမတိ၊ ၂။ ၁၉၀။ ဒီ၊ ဋီ၊ ၂။ ၁။) နာယံ တေတိ
ကတဂေဟေ ဝသိသတိ၊ မယာပေတ္တ ဂန္တံ
ဝနုတိ။ ဓမ္မ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၄၃၆။ (- သံ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၇။
ဝိမတိ၊ ၂။ ၁၇၈။)

ကတသရာဝါသ (တိ) [ကတ + သရ + အာဝါသ]
ပြုအပ်သော အိမ်ဟူသော နေရာရှိသော၊
အိမ်ထောင်ပြုပြီးသော၊ သူ။ ဝယံ အာဂမ္မ
ကတသရာဝါသော။ အံ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၇။

ကတဂီက (တိ) [ကတိ + အဂီက] အဘယ်မျှ
အင်္ဂါရှိသော၊ အင်္ဂါ အဘယ်မျှ ရှိသနည်း။
ကတဂီကော မုသာဝါဒေါ၊ ကတိ ဥပေါ-
သထင်္ဂါနိ။ ဝိ၊ ၅။ ၃၆၈။

ကတစက္ကလိက (န) [ကတ + စက္ကလိက] ပြုအပ်
သော ခြေသုတ်ကြိုးဝန်း။ စက္ကလိကံ ကြည့်။

ကတစိတ္တ (တိ) [ကတ + စိတ္တ] ပြုအပ်သော
ဆန်းကြယ်ခြင်းရှိသော။ စိတ္တကတ (ဓမ္မ၊ ဋ္ဌ၊
၂။ ၆၉) ကြည့်။

ကတစိတ္တကမ္မ (တိ) [ကတ + စိတ္တကမ္မ] ပြုအပ်
သော ပန်းချီအမှုရှိသော။ တေ ပန ကတ-
စိတ္တကမ္မာ ပဂ္ဂဟိတဒ္ဓဘေ ဟောန္တိ။ အံ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။
၁၈၁။

ကတစိတ္တကမ္မပဂ္ဂဟိတဒ္ဓဘေ (တိ) [ကတ + စိတ္တ-
ကမ္မ + ပဂ္ဂဟိတ + ဓဇ] ပြုအပ်သော ပန်းချီ
အမှု စိုက်ထူအပ်သော တံခွန်ရှိသော (တံ
တိုင်း)။ ပုဏ္ဏသဋ္ဌပန္နိ ဒဿေတွာ ကတ-
စိတ္တကမ္မပဂ္ဂဟိတဒ္ဓဘေ။ အံ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။ ၁၈၂။

ကတစိတ္တတ္ထရဏ (ပ) [ကတ + စိတ္တ + အတ္ထရဏ]
ပြုအပ်သော ဆန်းကြယ်သောအခင်း။ ဥဏ္ဏာ-
မယသုတ္တေဟိ ဘိတ္တိစ္ဆေဒါဒိဝသေန ဝါယံတွာ
ကတစိတ္တတ္ထရဏော။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၁၈၄။

ကတစိတ္တဝိက္ခေပ (တိ) [ကတ + စိတ္တ + ဝိက္ခေပ]
ပြုအပ် - ဖမ်းစားအပ် - သော စိတ်ပျံ့လွင့်
ခြင်းရှိသော၊ သူ။ ယက္ခေဟိ ကတစိတ္တဝိက္ခေ-
ပေါ ခိတ္တစိတ္တော။ ကင်္ခါ၊ ၁၁၄။ (- ကင်္ခါ၊ ဋီ၊
သင်္ဂဟံ၊ ၁၈၁။ ၁၉၃။)

ကတစိတ္တာဓိဋ္ဌာန (တိ) [ကတ + စိတ္တ + အဓိဋ္ဌာန]
ပြုအပ်ပြီးသော စိတ်ကို - အဓိဋ္ဌာန်ခြင်း -
ဆောက်တည်ခြင်း - ရှိသော၊ သူ။ သတိ ဟိ
ဂန္တုကာမတာယ ဧဝံ ကတစိတ္တာဓိဋ္ဌာနော
အဓိဋ္ဌာနဝေဂုက္ခိတ္တောဝ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၃၄။

ကတစိတ္တာဘိနိဟာရ (တိ) [ကတ + စိတ္တ + အဘိ-
နိဟာရ] ပြုအပ်ပြီးသောစိတ်ကိုရှေ့ရှုဆောင်
ခြင်းရှိသော၊ သူ။ သောတိ သော ဧဝံ ကတ-
စိတ္တာဘိနိဟာရော ဘိက္ခု။ ပဋိသံ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၃၀၇။
ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၁၂။ (- ၅၃။)

ကတစိတ္တာဝနုနာ (ထိ) [ကတ + စိတ္တ + အာဝနု-
နာ] ပြုအပ်သော စိတ်၏လည်ခြင်း၊ ဖြစ်သော
စိတ်၏တွေဝေခြင်း။ မာရာဝနုနာ (သာရတ္ထ၊
၁။ ၄၃၁) ကြည့်။

ကတစီရ (န) [ကတ + စီရ] ပြုအပ်သော
သင်္ကန်း။ ဖလကစီရ (ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၃၇) ကြည့်။

ကတစီရက (န) [ကတ + စီရက] ပြုအပ်သော
သင်္ကန်း။ ကုသစီရ (အဘိ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။ ၈၃) ကြည့်။

ကတစီဝရ (ပ၊ န) [ကတ + စီဝရ] (၁) ပြုအပ်-
ချုပ်အပ်-ပြီးသော သင်္ကန်း။ (တိ) (၂)
ပြုအပ် - ချုပ်အပ် - ပြီးသော သင်္ကန်းရှိ
သော၊ သင်္ကန်းချုပ်ပြီးသော၊ သူ။ (၁)
ကတစီဝရံ အာဒါယ ပက္ကမတိ။ ဝိ၊ ၅။ ၂၄၀။
(- ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၄။ ၁၇၉။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၃၇။) (တိ)
(၂) သော ကတစီဝရော ပစ္စေသံ ပစ္စေသန္တိ။
ဝိ၊ ၃။ ၃၅၄။

ကတစုလ္လိသဏ္ဌာန (တိ) [ကတ + စုလ္လိ + သဏ္ဌာန]
ပြုအပ်သောခုံလောက် (ဖိုခနောက်) သဏ္ဌာန်
ရှိသော (ခါးရိုး)။ ကဋ္ဌိဋ္ဌိနိ ဒွေပိ ကော-

ဗဒ္ဓါနိ ဟုတွာ ကုမ္ဘကာရေဟိ ကတစုလ္လိ-
သဏ္ဌာနာနိ။ ခုဒ္ဒက၊ ၁၄။ ၃၈။

ကတစောရိကမ္မ (တိ) [ကတ + စောရိက +
ကမ္မ] ပြုအပ်သော ခိုးမှုရှိသော၊ ခိုးမှုလွန်
ကျူးသော၊ သူ။ ကဘကမ္မ (တိ) (၄) (က)
ကြည့်။

ကတစ္ဆဒန (တိ) [ကတ + ဆဒန] ပြုအပ်သော
ဖုံးလွှမ်းခြင်းရှိသော၊ သူ။ သုစိတ္တပတ္တဆဒန
(ဇာ၊ ၄၊ ၃။ ၂၅၀) ကြည့်။

ကတဆဒနပမုခ (န) [ကတ + ဆဒန + ပမုခ]
ပြုအပ်သော အမိုးရှိသော - အဦးဆောင် -
ရှေ့အဆောင်။ ဩသာရက (ဝိ၊ ၄၊ ၇။ ၆၂)
ကြည့်။

ကတဆိဒ္ဒ (န) [ကတ + ဆိဒ္ဒ] (၁) ပြုအပ် -
ဖောက်အပ် - သော အပေါက်။ (တိ) (၂)
ပြုအပ် - ဖောက်အပ် - သော အပေါက်ရှိသော
(ထမင်းအိုး)။ (၁) မဇ္ဈေ ဌပေတွာ ကတ-
ဆိဒ္ဒေ (ဝိ၊ ၄၊ ၁။ ၂၇) တိ မဇ္ဈေ ထောက်
ကပါလံ ဌပေတွာ ပစ္စာ တံ ဆိန္ဒန္တေန ကတ-
ဆိဒ္ဒေ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁၃၇။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၁၇။
(တိ) (၂) မေဒကထာလိကာ (အံ၊ ၄၊ ၃။
၂၆၃) ကြည့်။

ကတဇာတိဟိဂုံလပဉ္စဂုံလိကပုရိသ (ပု) [ကတ +
ဇာတိဟိဂုံလ + ပဉ္စ + အဂုံလိက + ပုရိသ] ပြု
အပ်သော ဟယ်ပြဒါး လက် ၅-ချောင်းရာ ရှိ
သော ယောက်ျား။ ဂစ္ဆထ သဗ္ဗဒိသာသု
ဩလောကေတွာ ပိဋိယံ ကတဇာတိဟိဂုံလ-
ပဉ္စဂုံလိကပုရိသံ ဂဏှထာတိ။ ဇာ၊ ၄၊ ၃။ ၂၇၅။

ကတဇာနန (န) [ကတ + ဇာနန] ပြုခဲ့ဘူး
သော ကျေးဇူးကိုသိခြင်း။ ကတဇာနန (သံ၊
၄၊ ၂။ ၂၁၃) နှိ ကတူပကာရဇာနနံ။ သံ၊ ၄၊ ၂။
၁၉၃။

ကတဇိဝိတုပစ္စေဒ (တိ) [ကတ + ဇိဝိတ +
ဥပစ္စေဒ] ပြုအပ်သော အသက်ကို ဖြတ်ခြင်း

ရှိသော၊ အသက်ဖြတ်ခြင်းကို ပြုသော၊ သူ။
ကတကာလကိရိယ-ကြည့်။

ကတညူဏ (န) [ကတ + ညူဏ] ပြုပြီးသည်ကို
သိသောဉာဏ်။ ပရိညာတံ ပဟိနန္တိ ဝေ တဿ
တဿ ကိစ္စဿ ကတဘာဝဇာနနဉာဏံ ကတ-
ဉာဏံ နာမ။ သံ၊ ၄၊ ၃။ ၃၂၈။ (-ပဋိသံ၊ ၄၊
၂။ ၂၁၇။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၁၈၀။)

ကတဉ္စလိက (တိ) [ကတအဉ္စလိ + ဣက] ပြု
အပ် - ချီအပ် - သော လက်အုပ်ရှိသော၊ လက်
အုပ်ချီသော၊ သူ။ ကတဉ္စလိ-ကြည့်။

ကတဉ္စလိပုဋ္ဌ (တိ) [ကတ + အဉ္စလိပုဋ္ဌ] ချီအပ်
သော လက်အုပ်ရှိသော၊ လက်အုပ်ချီသော၊
သူ။ သုနန္တံ တာပသံ ကတဉ္စလိပုဋ္ဌာ သဗ္ဗေ
ဇနာ နမဿန္တိတိ သမ္ပန္နော။ အပါ၊ ၄၊ ၁။
၃၁၀။

ကတဉ္စလိ (တိ) [ကတ + အဉ္စလိ။ ကတော
အဉ္စလိ ကရပုဋ္ဌော တေေနာတိ ကတဉ္စလိ။
ကခါ၊ ၄၊ ၁။ ၁၂။] ချီအပ်သော လက်အုပ်
ရှိသော၊ လက်အုပ်ကို ဦးထိပ်၌ထားသော၊
သူ။ ဗြဟ္မာ စ လောကာဓိပတိ သဟမ္ပတိ၊
ကတဉ္စလိ အနဓိဝရံ အယာစထ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၂။ ၉၉။
(-သုတ္တနိ၊ ၄၄၃။ ထေရီ၊ ၄၃၁။ အပါ၊ ၁။ ၇၂။
အပါ၊ ၂။ ၅၂။ စူဠနိ၊ ၅။ ဇာ၊ ၁။ ၂။ ၉၉။ ဇာ၊ ၂။
၁၀၂။ ဝိမာန၊ ၄။ ၄၇။ ပေတ၊ ၄။ ၄၇။ ထေရ၊
၄။ ၁။ ၁၈၃။ ထေရ၊ ၄။ ၂။ ၁၈။ ထေရီ၊ ၄။ ၁၀။
ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၄။ ၆။ ဇာ၊ ၄၊ ၁။ ၂။ ဇာ၊ ၄၊ ၄။ ၃၅၂။
ဇာ၊ ၄၊ ၅။ ၄၃၇။) ကတဉ္စလိ သိရသိ ဌပိတ-
အဉ္စလိပုဋ္ဌော။ အပါ၊ ၄၊ ၂။ ၃၀။ ကတဉ္စလိတိ
ကတဉ္စလိကော၊ အဉ္စလိပုဋ္ဌံ သိရသိ ကတွာတိ
အတ္ထော။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၄။ ၁၄။ (-အပါ၊ ၄၊ ၁။ ၃၁၀။
ဇာ၊ ၄၊ ၅။ ၄၂၀။ ကခါ၊ ၄၊ ၂။)

ကတညူကတဝေဒိပုဂ္ဂလ (ပု) [ကတညူ + ကတ-
ဝေဒိ + ပုဂ္ဂလ] ပြုအပ်ပြီးသော ကျေးဇူးကို
သိတတ်၊ ပြုအပ်ပြီးသော ကျေးဇူးကို ထင်

စွာပြတတ်သော ပုဂ္ဂိုလ်။ စက္ကဝတ္တိရသော ဥပ္ပန္နံ စက္ကရတနာဒိကံ ကတညူကတဝေဒိ- ပုဂ္ဂလာဒိကံ သဗ္ဗုက္ကဋ္ဌပရိစ္ဆေဒဝသေန ဗုဒ္ဓါဒိ- သရဏတ္တယဉ္စ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ သံ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၂၃၆။

ကတညူကတဝေဒိဘာဝပ္ပကာသန (န) [ကတညူ- ကတဝေဒိ + ဘာဝ + ပကာသန] ပြုအပ် ပြီးသော ကျေးဇူးကို သိတတ်၊ ပြုအပ်ပြီး သောကျေးဇူးကို ထင်စွာပြတတ်သော သူ၏ အဖြစ်ကို ထင်စွာပြခြင်း။အတ္တနော ကတညူ- ကတဝေဒိဘာဝပ္ပကာသနတ္ထံ။ ဝဇိရ။၄၀၀။

ကတညူကတဝေဒိ (တိ) [ကတညူ + ကတဝေဒိ] ပြုအပ်ပြီးသော ကျေးဇူးကို သိတတ်၊ ပြုအပ် ပြီးသော ကျေးဇူးကို ထင်စွာ ပြတတ်၊ တဖန် ပြန်ဆပ်တတ်သော၊ သူ။ ပရေန ကတဿ ဥပကာရဿ အနုရူပပ္ပဝတ္တိံ အတ္တနိ ကတံ ဥပကာရံ ဥပကာရတော ဇာနန္တော ငေဒိ- ယန္တော ကတညူကတဝေဒိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၄။ (-အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၇။) ကတညူကတဝေဒိ လည်း ကြည့်။

ကတညူတာ (ထိ) [ကတညူ + တာ] (က) ပြုခဲ့ဘူးသော ကျေးဇူးကို သိတတ်သော သူ၏အဖြစ်။ (တစုံတယောက်သော သူသည် နည်းနည်း များများ ပြုခဲ့ဘူးသော ကျေးဇူး ကို အဖန်ဖန် အောက်မေ့သော အဖြစ်ဖြင့် သိခြင်းသည် ကတညူတာ မည်၏။) (ခ) ပြုအပ်ပြီးသော ကောင်းမှု ကုသိုလ်တို့၏ ကျေးဇူးကို အဖန်ဖန် အောက်မေ့ခြင်း။

(က) သိယာ ခေါ် ဘိက္ခဝေ တသ္မိံ ဇေ- သိင်္ဂါလေ ယာ ကာစိ ကတညူတာ ကတ- ဝေဒိတာ။ သံ၊၁။၄၆၁။ (-အံ၊၁။၆၃။အံ၊၃။ ၃၀၈။ ဣတိဝုတ်။၄။ သုတ္တနိ။၃၁၉။ ဝိမာန။ ၁၀၉။ ပေတ။၁၅၅။ ထေရ။၃၅၉။ ဇာ၊၁။ ၉၇။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ၊၂၄။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ၊၂၂၄။ထေရိ၊ ဋ္ဌ၊၁၄၅။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၅၆။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၉။ သံ၊ဋီ၊ သစ်၊၁။၁၆။ သံ၊ဋီ၊၁။၈။) ကတညူတာတိ

ကတဇာနနံ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁၃။ (- သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၂၆။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ၊၂၄၄။) ကတညူတာ နာမ အပ္ပဿ ဝါ ဗဟုဿ ဝါ ယေန ကေနစိ ကတဿ ဥပကာရဿ ပုနပျုနံ အနုဿရဏ- ဘာဝေန ဇာနနတာ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၉။(ခ) အပိ စ နေရယိကာဒိဒုက္ခပရိတ္တာဏတော ပညာနိ ဝေ ပါဏီနံ ဗဟုပကာရာနိ၊ တတော တေသမ္ပိ ဥပကာရာနုဿရဏတာ “ကတညူ- တာ”တိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၉။ (ဤ “ကတညူတာ”ကို သူတော်ကောင်းများ ချီးမွမ်းခြင်း စသော ဂုဏ်ထူးကို ရနိုင်သော ကြောင့် မင်္ဂလာတပါးအဖြစ်ဖြင့် ဘုရား ဟောတော်မူသည်။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၉။)

ကတညူပက္ခ (ပု) [ကတညူ + ပက္ခ] ပြုခဲ့ ဘူး သောကျေးဇူးကို သိတတ်သောသူ၏ အသင်း အပင်း။ ပုညဖလံ ဥပဇီဝန္တော ဟိ ကတညူ ပက္ခေ တိဋ္ဌတိ။ အံ၊ဋီ၊၂၅၆။ အနုဋီ၊၃။၅၀။

ကတညူသဘာဝ (တိ) [ကတညူ + သဘာဝ] ပြုခဲ့ ဘူးသောကျေးဇူးကို သိတတ်သော သဘော ရှိသော၊သူ။ သုကတညူရူပ (ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၀၁) ကြည့်။

ကတညူ (တိ) [ကတ + ဉာ + ရှု] ပြုခဲ့ဘူးသော ကျေးဇူးကို သိတတ်သော၊ သူ။ ကတညူ- ကတဝေဒိ စ။ အပ၊၂။၁၅၆။ (-သံ၊၁။ ၄၆၁။ အံ၊၁။၆၃။ ဇာ၊၁။၁၆၈။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၄၉။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၂။ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၅၅။ မူလဋီ၊ ၃။၃၉။) ကတညူတိ အညေဟိ ကတဂုဏံ ဇာနာတိတိ ကတညူ။ ကေဒိဝသမ္ပိ ဘတ္တ- ဒါနာဒိနာ ကတူပကာရဿ ရဇ္ဇမ္ပိ ဒါတုံ သမတ္တတ္တာ ကတညူ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၆၆။

ကတညူကတဝေဒိ (တိ) [ကတညူ + ကတဝေဒိ၊ ထိန္တိ ကတညူကတဝေဒိနိ။] ပြုအပ်ပြီးသော ကျေးဇူးကို သိ၍ ပြုအပ်ပြီးသော ကျေးဇူးကို ထင်စွာပြတတ်၊ တဖန် ပြန်ဆပ်တတ်သော၊သူ။ ယော စ ကတညူကတဝေဒိ။ အံ၊၁။၈၆။ (-

အံ၊ ၂။၁၄၉။ အဘိ၊ က။ ၂၆၁။ အဘိ၊ ပ။ ၁၂၈။
 ဇာ၊ ၂။၁၀။ မ၊ ဌာ၊ ၂။ အံ၊ ဌာ၊ ၂။၅၄။ အဘိ၊
 ဌာ၊ ၂။၃၈၄။ ဓမ္မ၊ ဌာ၊ ၂။၃၄၇။ ဣတိဝုတ်၊ ဌာ၊ ၉။
 သုတ္တနိ၊ ဌာ၊ ၂။၂၉။ ဝိမာန၊ ဌာ၊ ၉၇။ စူဠနိ၊ ဌာ၊
 ၇၀။ ဇာ၊ ဌာ၊ ၅။၁၅၅။ မ၊ ဌာ၊ ၁။၄၁။ သံ၊ ဌာ၊
 ၃၇။) ဣဒံ ဝတ္ထာန စန္ဒာလံ၊ ကတညူကတ-
 ဝေဒိနိ။ ဝိမာန။ ၂၆။ ကတညူကတဝေဒိတိ
 တေန ကတံ ဥ တွာ ပစ္စာ ကာရကော။ အံ၊
 ဌာ၊ ၂။၅၇။ ကတညူကတဝေဒိတိ “ဣမိနာ
 မယံ ကတ”န္တိ တေန ကတကမ္ပံ ဥ တွာ ဝိဒိတံ
 ပါကဋံ ကတွာ ပဋိကရဏကပုဂ္ဂလော။ အံ၊ ဌာ၊
 ၂။၂၃၃။ (- ဇာ၊ ဌာ၊ ၅။၁၅၆။ သံ၊ ဌာ၊ ၂။၂၀၃။
 အံ၊ ဌာ၊ ၂။၂၀၄။)

ကတဋ္ဌ (ပ) [ကတ + အတ္ထ] ပြုအပ်သော
 သဘော။ ဝတ္ထုကတဋ္ဌ (ပဋိသံ၊ ဌာ၊ ၉၃)
 ကြည့်။

ကတတာလဝတ္ထုက (တိ) [ကတ + တာလဝတ္ထု
 + က] ပြုအပ်သော ထန်းပင်ငုတ်ကဲ့သို့ အရာ
 ရှိသော၊ ထန်းပင်ငုတ် - ထန်းပင်ရာ - ကဲ့သို့ပြု
 အပ်သော။ တာလဝတ္ထု ဝိယ ယေသံ ဝတ္ထု
 ကတံ တေ တာလာဝတ္ထုကတတိ ဝိသေသ-
 နဿ ပရနိပါတော ဒဋ္ဌဗ္ဗော၊ ကတတာလ-
 ဝတ္ထုကာတိ အတ္ထော။ ဝိမတိ၊ ၁။၆၈။

ကတတုလာသသံဘာတဝလယ (ပု၊ န) [ကတ +
 တုလာ + သသံဘာ + ဝလယ] ပြုအပ်သော
 ထုပ်လျောက်၊ ခေါင်လျောက် အကွင်း။ ကန-
 ကမာယသသံဘာ (အပ၊ ဌာ၊ ၁။၁၁၆) ကြည့်။

ကတတ္ထ (တိ) [ကတ + အတ္ထ] ပြည့်စုံစေအပ်
 သော ကိရိယာတိရှိသော၊ သူ။ ကတတ္ထော (ဇာ၊
 ၂။၂၉၂) တိ သမ္ဘာဒိတတ္ထော။ ဇာ၊ ဌာ၊ ၇။
 ၂၀၀။

ကတတ္ထ (န) [ကတ + အတ္ထ] (က) ပြုအပ်ပြီး
 သည်၏အဖြစ်။ (ခ) ဆည်းပူးအပ်သည်၏
 အဖြစ်၊ ဆည်းပူးအပ်ပြီးသော အကြောင်း။

(ဂ) ပူးစေအပ်သည်၏အဖြစ်။ (ဃ) ပြီးစေ
 အပ်သည်၏အဖြစ်။

(က) ထေရေဟိ ပဌမံ သြတိတ္ထဋ္ဌာနေ က-
 တတ္ထာယေဝ “ပဌမကစေတီယ”န္တိ ဝုစ္စတိ။
 ဝိ၊ ဌာ၊ ၁။၅၉။ (- ဝိ၊ ဌာ၊ ၄။၂၄၄။ သံ၊ ဌာ၊ ၂။
 ၂၉၉။ အဘိ၊ ဌာ၊ ၁။၁၁၅။ ပဋိသံ၊ ဌာ၊ ၂။၉။
 ပဋိသံ၊ ဌာ၊ ၂။၁၉၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၁၈၉။ ခုဒ္ဒက၊ ဌာ၊
 ၈၄။ ဣတိဝုတ်၊ ဌာ၊ ၄၁။ သုတ္တနိ၊ ဌာ၊ ၂။၈၈။
 ပေတ၊ ဌာ၊ ၂။၀။ ဇာ၊ ဌာ၊ ၂။၃၂၂။ ဇာ၊ ဌာ၊ ၅။
 ၁၄၆။ ဝဇီရ၊ ၁။၂၈။ သာရတ္ထ၊ ၁။၂၀။ သာရတ္ထ၊
 ၂။၅၆။ ဝိမတိ၊ ၁။၆၈။ ဝိမတိ၊ ၂။၁၂၅။ ကင်္ခါ၊ ဌာ၊
 ၈၆။ ကင်္ခါ၊ ဌာ၊ သစ်။ ၂၂၂။ ဒီ၊ ဌာ၊ ၁။၃၂၇။ သံ၊
 ဌာ၊ သစ်၊ ၁။၆၄။ ဒီ၊ ဌာ၊ ၂။၁၅၁။ ဒီ၊ ဌာ၊ ၃။၆၅။ မ၊
 ဌာ၊ ၁။၃၂၂။ မ၊ ဌာ၊ ၃။၃၄၀။ သံ၊ ဌာ၊ ၂။၂၇၃။ အံ၊
 ဌာ၊ ၁။၂၁၅။ အံ၊ ဌာ၊ ၂။၃။ မူလဌာ၊ ၁။၂၃။)

(ခ) ကုသလဿ ကမ္မဿ ကတတ္ထာ ဥပစိ-
 တတ္ထာ ဝိပါကံ စက္ခုဝိညာဏံ ဥပ္ပန္နံ ဟောတိ။
 အဘိ၊ စ၊ ၁၀၄။ (- အဘိ၊ က။ ၃၃၈။ အပ၊ ၂။
 ၈။ မဟာနိ၊ ၄၁။ စူဠနိ၊ ၁၅၇။ ဝိ၊ ဌာ၊ ၂။၂၀၈။
 ဝိ၊ ဌာ၊ ၄။၁၁၃။ သံ၊ ဌာ၊ ၃။၁၄၃။ အဘိ၊ ဌာ၊ ၂။
 ၃၀။ အဘိ၊ ဌာ၊ ၃။၂၃၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၁၈၉။
 ဣတိဝုတ်၊ ဌာ၊ ၈၈။ ပေတ၊ ဌာ၊ ၁၈၇။ ထေရီ၊ ဌာ၊
 ၁၂၆။ ဒီ၊ ဌာ၊ ၂။၂၀။ ဒီ၊ ဌာ၊ ၃။၂၆၃။) ကတတ္ထာတိ
 ကတကာရဏာ။ အဘိ၊ ဌာ၊ ၁။
 ၃၀၃။ ကတတ္ထာ စာတိ ပါပကမ္မာနံ ကတ-
 ဘာဝေန စ။ မဟာနိ၊ ဌာ၊ ၁၄၇။ (- ၂၈၂။)

(ဂ) သတိကရဏိယာနံ ဓမ္မာနံ ကတတ္ထာ။
 မဟာနိ၊ ၇၊ ၂၆၉။ စူဠနိ၊ ၃၉။ စတုန္ဒံ မဂ္ဂါနံ
 ကတတ္ထာ၊ ဘာဝိတတ္ထာတိ အတ္ထော။ မဟာ-
 နိ၊ ဌာ၊ ၄၃။ (ဃ) ကတန္တ-ကြည့်။

ကတတ္ထ (ပ) [ကတ + အတ္ထ] (၁) ကတသဒ္ဓါ
 ၏အနက်။ (တိ) (၂) ပြီးစေအပ်သောကိစ္စ
 ရှိသော၊ သူ။ (၁) ပနသဒ္ဓေါ ကတတ္ထေ နိပါ-
 တော။ မဟာနိ၊ ဌာ၊ ၂၅၆။ (တိ) (၂) က-
 တတ္ထော နာဝဗုဇ္ဈတိ။ ဇာ၊ ၁။၂၁။ ကတတ္ထော
 နိပ္ပာဒိတကိစ္စော။ ဇာ၊ ဌာ၊ ၁။၄၀၁။

ကတထကနက (န) [ကတ+ထကနက] ပြုအပ်
သော ကဲလား။ ဝေဠုပေသိကာဟိ ကဏ္ဍက-
သာခါဒိဟိ စ ကတထကနကေသု။ ဝိမတိ၊
၁။၁၆၀။

ကတဒဏ္ဍကမဓု (န) [ကတ + ဒဏ္ဍက + မဓု]
တုတ်တံ၌ ပြုအပ်သော ပျားရည်။ ခုဒ္ဒကမဓု
(အံ၊ဋီ၊၃။၆၀) ကြည့်။

ကတဒဏ္ဍကမ္မ (တိ) [ကတ+ဒဏ္ဍ+ကမ္မ] ပြု
အပ်သောဒဏ္ဍအမှုရှိသော၊ ဒဏ္ဍပေးခံရသော၊
သူ။ အညတရော ပုရိသော ကသာဟတော
ကတဒဏ္ဍကမ္မော ဘိက္ခုသု ပဗ္ဗဇိတော
ဟောတိ။ ဝိ၊၃။၁၀၆။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၀။
ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၅။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၁၃၆၊၄၀၁။ ဝိမတိ၊
၂။၁၁၀။ ကခါ၊ဋီ၊သစ်။၄၁၈။)

ကတဒဿနကိရိယာသမာပန (တိ) [ကတ +
ဒဿန + ကိရိယာ + သမာပန] ပြုအပ်သော
မြင်ခြင်းကိစ္စသို့ ကောင်းစွာ ရောက်ခြင်း ရှိ
သော(ရူပါရုံ)။ ဒိဋ္ဌ (မ၊ဋီ၊၁။၈၆) ကြည့်။

ကတဒဋ္ဌိကမ္မပရိဘဏ္ဍ (တိ) [ကတ+ဒဋ္ဌိ+ကမ္မ+
ပရိဘဏ္ဍ] ပြုအပ်သော မြဲမြံမှု၊ အပြေအပြစ်
ရှိသော (ပံသုကူသင်္ကန်း)။ မတ္တိကာပတ္တ-
ဉ္စေ ကတဒဋ္ဌိကမ္မပရိဘဏ္ဍ ပံသုကူလစိဝရဉ္စေ။
ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၂၆၈။

ကတဒါနမာနနသက္ကာရ (တိ) [ကတ+ဒါန+
မာနန+သက္ကာရ] ပြုအပ်သော အလှူပေး
ခြင်း၊ မြတ်နိုးခြင်း၊ ပူဇော်ခြင်းရှိသော၊ သူ။
သော ပုရိမနယေနေဝ ကတဒါနမာနန-
သက္ကာရော သမာဒိန္နသိလဗ္ဗတော။ ဒိ၊ဋ္ဌ၊၂။
၂၁၇။

ကတဒါနပကရဏသံဝိဓာန (တိ) [ကတ+ဒါန+
ဥပကရဏ+သံဝိဓာန] အလှူ၏ အဆောက်
အဦ စီရင်ခြင်းကိုပြုပြီးသော၊ သူ။ အထေဝံ
ကတဒါနပကရဏသံဝိဓာနာ သိသံနာတာ
သုဒ္ဓဝတ္ထနိဝတ္ထာ။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ၊၂၉။

အဘိဓာန် (က-ဝဂ်) ၁-၉—ပ-မ-ဗ-သ-ဝ

ကတဒါရပရိဂ္ဂဟ (တိ) [ကတ+ဒါရ+ပရိဂ္ဂဟ]
ပြုအပ်သော မယားကို သိမ်းဆည်းခြင်းရှိ
သော၊ မယားရယူပြီးသော၊ သူ။ တက္ကသိ-
လာယံ ဥဂ္ဂဟိတသိပေါ ကတဒါရပရိဂ္ဂဟော။
ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၇၄။

ကတဒိဃမုခသတ္တက (န) [ကတ+ဒိဃ+မုခ+
သတ္တက] ပြုအပ်သော ဓားဦးရှည် ဓားငယ်။
အာရကဏ္ဍက (ဝိမတိ၊၁။၁၆၈) ကြည့်။

ကတဒိဃသာလာ (တိ) [ကတ + ဒိဃသာ-
လာ] ဆောက်အပ်သော ဇရပ် တန်းလျား။
မဂ္ဂေါ ပေါက္ခရဏိတိ ဧတ္ထ မဂ္ဂေါ နာမ မဂ္ဂေ
ကတဒိဃသာလာ။ ဝဇီရ၊၅၂၇။ (-သာရတ္ထ၊
၃။၄၀၂။)

ကတဒေါသ (ပု) [ကတ+ဒေါသ] (၁) ပြုအပ်
သောအပြစ်။ (တိ) (၂) ပြုအပ်သော အ
ပြစ်ရှိသော၊ သူ။ (၁) သော သဗ္ဗ အတ္တနာ
ကတဒေါသံ အာရောစေသိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၅၁။
(-ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၆၊၉၉။ သာရတ္ထ၊၂။၃၅၂။)
(တိ) (၂) ကာရကော ဝါတိ ကတဒေါသော
ဝါ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ၊၁၆၅။

ကတဒေါသပဋိစ္စာဒနတ္ထ (ပု၊န) [ကတ+ဒေါ-
သ+ပဋိစ္စာဒန+အတ္ထ။ကစည်း။ နိတိ၊သုတ္တ-
တံ၌ စတုတ္ထိ ကေဝုစိတဘတ်ကို အတ္ထ-ပြုဟု
ဆို၏။ မောဂ်၊၃။၁၀-နှင့် နျာသအဖွင့် နိရုတ္တိ-
သာရမဉ္ဇူသာဋီကာ။ ၁၂၆-တို့၌ အတ္ထသဒ္ဓါ
နှင့် သမာသ်ဖြစ်ကြောင်း ဆို၏။] (၁) ပြုခဲ့
ပြီးသော အပြစ်ကို ဖုံးလွှမ်းခြင်းအကျိုး။
(တိ) (၂) ပြုခဲ့ပြီးသော အပြစ်ကို ဖုံးလွှမ်း
ခြင်းအကျိုးရှိသော။ အတ္တနာ ကတဒေါသ-
ပဋိစ္စာဒနတ္ထ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၁။ သာရတ္ထ၊၂။
၃၅၂။

ကတဒါဒသသင်္ဂဟ (တိ) [ကတ + ဒါဒသ +
သင်္ဂဟ] ပြုအပ်သော ၁၂-နှစ် ရေတွက်ခြင်း
ရှိသော၊ ၁၂-နှစ် ပြည့်ပြီးသော၊ သူ။ ဝေ ဝေ

ကတဒ္ဓါဒသသင်္ဂဟဿ ဒါရကဿ။ ဝဇီရ။
၁၁၅။

ကတရုနိက္ခေပ (တိ) [ကတ + ရုနိက္ခေပ] ဝန်ချခြင်းကိုပြုပြီးသော၊ ဝန်ချပြီးသော၊ သူ။ သစေ သယမ္ပိ ကတရုနိက္ခေပေါ ဟောတိ။ ဝိ၊ဠ၊၁။ ၂၉၅။ ကတရုနိက္ခေပေါတိ “န ဒါနိ နံ ဣမဿ ဒဿာမိ” တိ တဿ ဒါနေ ကတရုနိက္ခေပေါ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁၄၃။ (- ကခါ၊ဠ၊ သစ်။ ၁၉၈။)

ကတနက္ခတ္တ (န) [ကတ + နက္ခတ္တ] ကျင်းပအပ်သော နက္ခတ်ပွဲသဘင်။ တဒါ ကိရပဒိပုဠလနသိသေန ကတနက္ခတ္တံ။ သိ၊ဠ၊သစ်၊ ၂။ ၁၃။

ကတနန္ဒိယောသ (တိ) [ကတ + နန္ဒိ + ယောသ] ပြုအပ်သော နှစ်သက်ဖွယ်အသံရှိသော၊ ဖြစ်စေအပ်သော ဝမ်းမြောက်ဖွယ် ကောင်းချီးပေးသံရှိသော၊ သူ။ သုနန္ဒိယောသောတိ ဝါ သုဠ၊ ကတနန္ဒိယောသော၊ နစ္စနာဒိနံ ဒဿနာဒိသု ပဝတ္တိတသာဓုကာရသဒ္ဓါဒိဝသေန ကတပမောဒနိန္ဒာဒေါတိ အတ္ထော။ ဝိမာန၊ ၄။ ၂၅၇။

ကတနဠဂ္ဂိက္ခန္ဓ (ပ) [ကတ + နဠ + အဂ္ဂိ + ခန္ဓ] ရှိအပ်သော ကျူရိုးမီးပုံ။ ပဗ္ဗတမတ္ထကေ ကတနဠဂ္ဂိက္ခန္ဓော ဝိယ ဇောတမာနာ ဇောတိဒေါ နာမ အတ္ထိ။ ဒိ၊ဠ၊၂။ ၂၈၄။

ကတနာမ (န) [ကတ + နာမ] (၁) မှည့်အပ်သော အမည်။ (တိ) (၂) မှည့်အပ်သော အမည် ရှိသော၊ အမည်မှည့်ပြီးသော၊ သူ။ (၁) မာတာပိတူဟိ ကတနာမဝသေန ပနာယံ ဥဒယောတိ ဝုစ္စတိ။ ဝိ၊ဠ၊၁။ ၈၃။ မ၊ဠ၊၁။ ၆၂။ ပဋိသံ၊ဠ၊၂။ ၁၂၈။ ခုဒ္ဒက၊ဠ၊ ၉၄။ အ၊ဠ၊၂။ ၁၇၁။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁၅၄။ အံ၊ဠ၊၁။ ၃၉။ (တိ) (၂) တိရိစ္ဆာန်ကုမာရေတိ ကတနာမော အနုပုဗ္ဗေန ဝယပ္ပတ္တော။ ဇ၊ဠ၊၂။ ၂၈၅။

ကတနာမဓေယျ (န) [ကတ + နာမဓေယျ] (၁) မှည့်အပ်သော အမည်။ (တိ) (၂) မှည့်အပ်သော အမည်ရှိသော၊ အမည်မှည့်ပြီးသော၊ သူ။ (၁) မာတာပိတူဟိ ကတနာမဓေယျေန ကောသိယော နာမ။ အ၊ဠ၊၂။ ၃၆။ (- ၁၇၄။) (တိ) (၂) မုဒ္ဓါဘိသိတ္တာ ကတနာမဓေယျာ။ ဇ၊ဠ၊၂။ ၁၄၃။ (- အ၊ဠ၊၁။ ၂၆၅။ အ၊ဠ၊၂။ ၉၈။) ကတနာမဓေယျာတိ မုဒ္ဓနိ အဘိသိတ္တတ္တာဝ မုဒ္ဓါဘိသိတ္တာတိ ကတနာမဓေယျာ။ ဇ၊ဠ၊၅။ ၅၃၈။

ကတနာသ (ပ) [ကတ + နာသ] ပြုအပ်ပြီးသော (ကုသိုလ် အကုသိုလ်) ကံ၏ - ပျောက်ပျက်ခြင်း - ပျောက်ပျက်၏ဟူသော အယူ။ တေန ကတနာသော အကတာဂမော စ နိဝတ္တိတော ဟောတိ။ အနုဠ၊ ၂။ ၁၂၆။ (အကတာဂမော-ကို မပြုအပ်သော ကုသိုလ် အကုသိုလ်ကံ၏ လာရောက်ခြင်း၊ လာရောက်၏ဟူသော အယူ ဟူ၍ အနက်ပေးပါ။)

ကတနိက္ကမန (တိ) [ကတ + နိက္ကမန] ပြုအပ်ပြီးသော ထွက်မြောက်ခြင်းရှိသော၊ ထွက်မြောက်ပြီးသော၊ သူ။ နိက္ကာမိ (ခုဒ္ဒက၊ဠ၊ ၁၅၄) ကြည့်။

ကတနိဒါနသောဓန (တိ) [ကတ + နိဒါန + သောဓန] ပြုအပ်ပြီးသော နိဒါန်းကို သုတ်သင်ခြင်းရှိသော၊ နိဒါန်း သုတ်သင်ပြီးသော (မေတ္တာသုတ်ပရိတ်)။ ဧဝံ ကတနိဒါနသောဓနဿ အဿ သုတ္တဿ အတ္ထဝဏ္ဏနာ အာရဗ္ဗတေ။ ခုဒ္ဒက၊ဠ၊ ၂၀၁။

ကတနိဗ္ဗုတဝသတေလ (န) [ကတ + နိဗ္ဗုတ + ဝသ + တေလ] ပြုအပ် - ချက်အပ် - သော (ယာဝကာလိကမှ) တုတ်အပ်သော ဆီကြည်၏ဆီ။ အနုပသမ္ပန္နေဟိ ကတနိဗ္ဗုတဝသတေလံ ပုရောတ္တံ ပဋိဂ္ဂဟိတံ။ ဝိ၊ဠ၊ ၂။ ၂၉၂။

ကတနိယတ (တိ) [ကတ+နိယတ] အမြဲပြုအပ်
သော (သမုဋ္ဌာန်)။ နိယတကတ (သာရတ္ထ၊
၃။ ၄၅၇)ကြည့်။

ကတနိယာမ (ပု) [ကတ+နိယာမ] ပြုအပ်သော
နည်း၊ ပြုမြဲအစဉ်အလာ။ မယာ ကတနိယာ-
မေနော ပညာနိ ကရေထ။ ဓမ္မ၊ ၄။ ၁။ ၈၄။

ကတနိယျာသ (ပု) [ကတ+နိယျာသ] ပြုအပ်
ပြီးသော အစေး။ ဟိဂုံဇတု နာမ ဟိဂုံရက္ခဿ
ဒဏ္ဍပတ္တာနိ ပစိတွာ ကတနိယျာသော။
ဝိမတိ၊ ၂။ ၃၂။

ကတနိဝါသ (တိ) [ကတ+နိဝါသ] ပြုအပ်သော
နေခြင်းရှိသော၊ သူ။ တတ္ထ ကတနိဝါသာနိ
သိဟဗျုပ္ပဟတ္ထိကုလဒိနိ စတုပ္ပဒါနိပိ ကေ-
ဒေသတော ဒေသေသိ။ ဇာ၊ ၄။ ၅။ ၄၄၄။

ကတနိဿမ (တိ) [ကတ+နိဿမ] သင်ပြီး၊
ကျင့်ပြီးသောအမှုရှိသော၊ သင်တန်းဆင်းပြီး
သော၊ သူ။ သင်္ဂါမေ ကတနိဿမေ (ဇာ၊ ၂။
၅၂) တိ ယုဒ္ဓေသု ကတကမ္မေ မဟာယောဓေ။
ဇာ၊ ၄။ ၅။ ၂၅၈။

ကတနိဿာရဏ (တိ) [ကတ+နိဿာရဏ] ပြု
အပ်ပြီးသော နှင်ထုတ်ခြင်းရှိသော၊ နှင်ထုတ်
ခံရသော၊ သူ။ တဿေဝါတိ ယောပတ္တနိက္ကဋ္ဌ-
နဝသေန ကတနိဿာရဏော။ ကခါ၊ ၆။ ၁။ ၄၂၀။

ကတနိဟာရ (ပု) [ကတ+နိဟာရ] ပြုအပ်
သော အကြောင်း၊ လှူအပ်သော အမှတ်။
ဂိဟိဝိကဋ္ဌနိဟာရ (ဝိမတိ၊ ၂။ ၂၄၅) ကြည့်။

ကတန္တ (ပု၊ န) [ကတ+အန္တ] ဖြစ်စေအပ်-
ပြီးစေအပ်-သော တရား၏အဆုံး (အရ-
ဟတ္ထဖိုလ်၊ နိဗ္ဗာန်)။ ကတန္တံ ပစ္စဝေက္ခန္တာ။
ထေရီ၊ ၂။ ၁၉။ ကတန္တန္တိ ကတဿ အန္တံ။ ယော
ဟိ တေဟိ အဓိဂတော အရိယမဂ္ဂေါ၊ သော
အတ္တနော ပစ္စယေဟိ ဥပ္ပါဒိတတ္တာ ကတော
နာမ၊ တဿ ပန ပရိယောသာနဘူတံ ဖလံ

ကတန္တောတိ အဓိပေတံ။ ပစ္စယေဟိ ကတတ္တာ
နိပ္ပါဒိတတ္တာ ကတာ နာမ သင်္ခတဓမ္မာ၊
တန္တိဿရဏဘာဝတော ကတန္တော နိဗ္ဗာန်။
ထေရီ၊ ၄။ ၁။ ၁၈။

ကတပဂ္ဂဟ (တိ) [ကတ+ပဂ္ဂဟ] အားထုတ်
အပ်သော လုံ့လရှိသော၊ သူ။ အဗုဒ္ဓသာသနံ
ဗုဒ္ဓသာသနန္တိ ဝတွာ ကတပဂ္ဂဟာ သာသန-
ပစ္စတ္တိကာ နာမ။ ဝိ၊ ၄။ ၃။ ၁၄၃။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။
၄၆၆။

ကတပစ္စုဂ္ဂမန (တိ) [ကတ+ပစ္စုဂ္ဂမန] ခရီး
ဦးကြိုဆိုခြင်းရခံသော၊ သူ။ သတ္တာ ပဌမဂမ-
နေန ကပိလပုရံ ဂန္ဒာ ဉာတိဟိ ကတပစ္စုဂ္ဂမ-
နော နိဂြောဓာရာမံ ပတွာ။ ဓမ္မ၊ ၄။ ၂။ ၁၀၅။

ကတပစ္စုဂ္ဂမနာဒိသက္ကာရ (တိ) [ကတ+ပစ္စုဂ္ဂ-
မန + အာဒိ + သက္ကာရ] ခရီးဦးကြိုဆိုခြင်း
စသော အရိုအသေပြခြင်း ခံရသော၊ သူ။
သုတာဂမနော ကတပစ္စုဂ္ဂမနာဒိသက္ကာရော
ပညတ္တာသနေ နိသိန္နော။ ဇာ၊ ၄။ ၃။ ၈၅။

ကတပဉ္စမဟာဝိလောကန (တိ) [ကတ+ပဉ္စ+
မဟာဝိလောကန] ကြည့်ခြင်းကြီး ၅-ပါးကို
ကြည့်ပြီးသော၊ သူ။ ပဋိညံ ဒတွာ ကတ-
ပဉ္စမဟာဝိလောကနော သကျရာဇကုလေ။
ထေရီ၊ ၄။ ၂။

ကတပဉ္စလိက (တိ) [ကတ+ပဉ္စလိ+က] ပြုအပ်
ချီအပ်သော လက်အုပ်ရှိသော၊ လက်အုပ်ကို
ဦးထိပ်၌တင်ထားသော၊ သူ။ ပဉ္စလိက (ဗုဒ္ဓဝံ၊
၄။ ၁၁၃) ကြည့်။

ကတပဋိကမ္မ (တိ) [ကတ+ပဋိကမ္မ] ပြုအပ်
သော ကုစားခြင်းရှိသော၊ ကုစားပြီးသော၊
သူ။ အာပဋိတွာ ဝါ ပုန ကတပဋိကမ္မံ တံ
ဝိသုဒ္ဓံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၁၄။

ကတပဋိက္ခေပ (တိ) [ကတ+ပဋိက္ခေပ] ပြုအပ်
ပြီးသော ပယ်ခြင်းရှိသော၊ ပယ်ပြီးသော၊
သူ။ ကတပဝါရဏ (၂) ကြည့်။

ကတပဋိစ္ဆာဒက (တိ) [ကတ+ပဋိစ္ဆာဒက]
ပြုခဲ့ပြီးသော အပြစ်ကို ဖုံးလွှမ်းတတ်သော၊
သူ။ မာယာဝီ (အံ၊ ဌ၊ ၃။ ၁၀၇) ကြည့်။

ကတပဋိစ္ဆာဒန (န) [ကတ + ပဋိစ္ဆာဒန]
ပြုခဲ့ပြီးသော အပြစ်ကို ဖုံးလွှမ်းခြင်း။ က-
တပဋိစ္ဆာဒနဝသေန ပုနပိ ပါပဿ ကရဏ-
တော ပါပကိရိယာ။ အဘိ၊ ဌ၊ ၂။ ၄၇၇။
မဟာနိ၊ ဌ၊ ၁၇၉။

ကတပဋိစ္ဆာဒနလက္ခဏ (တိ) [ကတပဋိစ္ဆာဒန +
လက္ခဏ] ပြုအပ်ပြီးသော အပြစ်ကို ဖုံးလွှမ်း
ခြင်းလျှင် မှတ်ကြောင်းရှိသော။ ကတပဋိစ္ဆာ-
ဒနလက္ခဏာ မာယာ။ အံ၊ ဌ၊ ၂။ ၆၄။ (-
အဘိ၊ ဌ၊ ၂။ ၄၇၇။ သုတ္တနိ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၄၇။ မဟာနိ၊
ဌ၊ ၁၇၉။)

ကတပဋိစ္ဆာဒနာဘာဝဂုဏ (ပု) [ကတပဋိစ္ဆာ-
ဒန + အဘာဝ + ဂုဏ] ပြုအပ်ပြီးသော
အပြစ်ကို ဖုံးလွှမ်းမှု မရှိခြင်း၏ ဂုဏ်ကျေး
ဇူး။ ဒဿနသမ္ပန္နဿ ကတပဋိစ္ဆာဒနာဘာဝ-
ဂုဏေန ဝတ္ထုမာရဒွေ။ သုတ္တနိ၊ ဌ၊ ၁။ ၂၀၈။

ကတပဋိညာ (တိ) [ကတ + ပဋိညာ] (၁)
ဝန်ခံခြင်းကို ပြုခြင်း။ (တိ) (၂) ဝန်ခံခြင်းကို
ပြုပြီးသော၊ တာဝန်ခံထားသော၊ သူ။ (၁)
တာယ ကတပဋိညာယ ဘူတတာ အာပဇ္ဇ-
တိ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃၄၆။ (-မ၊ ဋီ၊ ၂။ ၂၀၇။)
(တိ) (၂) မဟာဗြဟ္မာနာ ဓမ္မဒေသနာယ
ကတပဋိညော။ ထေရ်၊ ဌ၊ ၃။

ကတပဋိညာနုရူပပယောဂ (တိ) [ကတပဋိညာ
+ အနုရူပ + ပယောဂ] ပြုအပ်ပြီးသော ဝန်ခံ
ခြင်းအားလျော်သော လုံ့လရှိသော၊ ဝန်ခံ
ချက်နှင့်အညီ လုံ့လရှိသော၊ သူ။ ယထာ-
ပယောဂ (ဝိမာန၊ ဌ၊ ၃၂၅) ကြည့်။

ကတပဋိဝေဓ (တိ) [ကတ+ပဋိဝေဓ] ပြုအပ်ပြီး
သော ထိုးထွင်း၍ သိခြင်းရှိသော၊ ထိုးထွင်း
၍ သိပြီးသော၊ သူ။ ကေနစိ စိတ္တေနကတပဋိ-

ဝေဓာနံ အကုသလေန အပ္ပမတ္တေနပိ စိတ္တေန။
ပဋိသံ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၂၆။

ကတပဋိသန္တာ(န)ရ (တိ) [ကတ + ပဋိ-
သန္တာရ] ပြုအပ်ပြီးသော စကားအစေ့အစပ်
ရှိသော၊ သူ။ တာပသံ ဥပသက်မိတွာ ကတ-
ပဋိသန္တာရေ တမတ္တံ ပုစ္ဆိ။ မ၊ ဌ၊ ၃။ ၆၁။
(-ဓမ္မ၊ ဌ၊ ၁။ ၉။ ဥဒါန၊ ဌ၊ ၂။ ၁၉။ ဝိမာန၊ ဌ၊
၁၉၂။ ပေတ၊ ဌ၊ ၁။ ၃၁။ ထေရ်၊ ဌ၊ ၁။ ၃၀၃။
ထေရ်၊ ဌ၊ ၂။ ၃၇။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ဌ၊ ၃၂၃။ ဇာ၊ ဌ၊ ၁။
၃၃၇။ ဇာ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၈၁။ ဇာ၊ ဌ၊ ၃။ ၃၀။ ဇာ၊
ဌ၊ ၄။ ၇၇။ ဇာ၊ ဌ၊ ၅။ ၂၄၁။ ဇာ၊ ဌ၊ ၇။ ၃။)

ကတပဋိသမ္မောဒန (တိ) [ကတ+ပဋိသမ္မော-
ဒန] ပြုအပ်ပြီးသော ဝမ်းမြောက် ဝမ်းသာ
(စကားပြောဟောခြင်း) ရှိသော၊ ဝမ်း
မြောက် ဝမ်းသာ ပြောဟောခံရသော၊ သူ။
ရညာ တုဋ္ဌစိတ္တေန ကတပဋိသမ္မောဒနော။
ဓမ္မ၊ ဌ၊ ၂။ ၇၉။

ကတပဏိဓာန (န) [ကတ+ပဏိဓာန] (၁)
ဆုတောင်းမှုကို ပြုခြင်း။ (တိ) (၂) ဆု
တောင်းမှုပြုပြီးသော၊ သူ။ (၁) ဘဂဝတော
ပါဒမူလေ ကတပဏိဓာနတော ပဋ္ဌာယ။
ဝိမာန၊ ဌ၊ ၃။ (-ဒီ၊ ဋီ၊ ၁။ ၉၆။) (တိ) (၂)
ဒီပင်္ကရပါဒမူလေ ကတပဏိဓာနော ယာဝ
ဝေဿန္တရဇာတကံ။ သုတ္တနိ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၉၆။
(-ဝိမာန၊ ဌ၊ ၂။ ၁။ ထေရ်၊ ဌ၊ ၁။ ၁၁၁၂၂။
ထေရ်၊ ဌ၊ ၂။ ၅၄၂။ သီ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၁။ ၂၉၂။ မူလ-
ဋီ၊ ၁။ ၂၆။)

ကတပတိဋ္ဌ (တိ) [ကတ+ပတိဋ္ဌ] ပြုအပ်ပြီး
သောတည်ရာ (သတိ၊ စိတ်)ရှိသော။ ဧဝံ
ဘူတတ္တာယေဝ ကတပတိဋ္ဌာ ဟောန္တိတိ ဝုတ္တံ
ဟောတိ။ ပဋိသံ၊ ဌ၊ ၂။ ၈၁။

ကတပတ္တပုဒ (ပု) [ကတ+ပတ္တ+ပုဒ] ပြုအပ်
ပြီးသော သစ်ရွက်ထုပ်။ ကေ ပိင်္ဂလကိပိလ္လိ-
ကေဟိ ကတပတ္တပုဒဿ အန္တရေ မဟန္တံ
အမ္မပက္ကံ။ ဓမ္မ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၃၄။

ကတပဒ (တိ) [ကတ + ပဒ] စီရင်အပ်သော
(ဘာဝနာဟူသော) - အကြောင်းရှိသော -
လမ်းခရီးရှိသော။ ကတပဒံ ဈာနာနိ သြစေ-
တုံ။ ထေရ။ ၂၅၈။ ကတပဒံ ကဋမဂ္ဂဝိဟိတ-
ဘာဝနာမဂ္ဂံ ဣဒံ မမ သာသနံ။ ထေရ။ ၄၁၁။
၄၁၁။

ကတပဒလ (န) [ကတ + ပဒလ] ပြုအပ်သော
ကဲလား။ ကိဋ္ဌိက-ကြည့်။

ကတပမောဒနိန္ဒာဒ (တိ) [ကတ + ပမောဒ +
နိန္ဒာဒ] ဖြစ်စေအပ်သော နှစ်သက် ဝမ်း
မြောက်ဖွယ် ပဲ့တင်သံရှိသော။ ကတနန္ဒိ-
သောသ-ကြည့်။

ကတပရက္ကမ (တိ) [ကတ + ပရက္ကမ] ပြုအပ်
သော လုံ့လရှိသော။ သူ။ ဝိက္ကန္တ (အံ၊ ၃၊ ၁။
၁၄၇) ကြည့်။

ကတပရပ္ပဝါဒ (တိ) [ကတပရပ္ပဝါဒ + ကတပရပ္ပ-
ဝါဒ။ ဥဘိန္နမန္တရာ ပန သမုစ္စယဒ္ဓယေန
သာမညနိဒ္ဒေသံ၊ ကေသေသံ ဝါတိ ဒဠဗ္ဗံ။ သိ၊
ဋီ၊ သစ်၊ ၁။ ၄၃၂။] (၁) သိအပ်ပြီးသော သူ
တပါးတို့၏ အယူဝါဒ၊ သူတပါးတို့နှင့်တကွ
လေ့ကျက်ပြီးသော အယူဝါဒ ရှိသော။ သူ
တပါးတို့၏ အယူဝါဒကို သိပြီး၊ သူတပါးတို့
နှင့်တကွ အယူဝါဒကိုလေ့ကျက်ပြီးသော။ သူ။
(၂) ပြီးပြီးသော သူတပါးတို့၏ အယူဝါဒ၊
ပြီးပြီးသော သူတပါးတို့၏ အယူဝါဒကို နှိပ်
နင်းခြင်းရှိသော။ သူ။

ကတပရပ္ပဝါဒါ (ဒိ၊ ၁။ ၂၅) တိ ဝိညာတ-
ပရပ္ပဝါဒါ စေဝ ပရေဟိံ သဒ္ဓိံ ကတဝါဒ-
ပရိစယာစ။ ဒိ၊ ၄။ ၁။ ၁၀၈။ မဟာနိ၊ ၄။ ၂၆၁။
(-မ၊ ၄။ ၂။ ၁၀၁။ ပဋိသံ၊ ၄။ ၂။ ၂၅၈။) (၁)
ဝိညာတပရပ္ပဝါဒါတိ တေနေ ကတသဒ္ဓဿ
ကိရိယာသာမညဝါစကတ္တာ “ကတဝိဇ္ဇော”-
တိအာဒိသု ဝိယ ကတ-သဒ္ဓေါ ဉာဏာ-
နယုတ္တတံ ဝဒတိတိ ဒဿေတိ။ “ကတ-
ဝါဒပရိစယာ”တိ တေနေ ပန “ကတသိပ္ပေါ”-

တိအာဒိသု ဝိယ သမုဒါစိဏ္ဍဝါဒတံ။ သိ၊ ၃။
သစ်၊ ၁။ ၄၃၂။ (၂) ကတသဒ္ဓေါ ဣဓ နိပ္ပန္န-
ပရိယာယော၊ ပရေ ဟန္တိ ဧတ္ထ တေေနာတိ
ပရပ္ပဝါဒေါ၊ ပရသမယော။ ပရေဟိံ ပဝဒနံ
ပရပ္ပဝါဒေါ၊ ဝိဂ္ဂါဟိတကထာယ ပရဝါဒ-
မဒ္ဓနံ။ တဒ္ဓဘယမ္ပိ ကေတော ကတွာ
ပါဠိယံ ဝုတ္တန္တိ အာဟ ဝိညာတပရပ္ပဝါဒေ
စေဝ ပရေဟိံ သဒ္ဓိံ ကတဝါဒပရိစယေ စာတိ၊
ပရသမယေသု ပရဝါဒမဒ္ဓနေသု စ နိပ္ပန္နေတိ
အတ္ထော။ မ၊ ၄။ ၂။ ၁၄၇။

ကတပရိကမ္မ (န) [ကတ + ပရိကမ္မ] (၁) ပြုအပ်
ပြီးသောစီးဖြန်းခြင်းပရိကံ။ (တိ) (၂) (က)
ပြုအပ်ပြီးသော ပြုပြင်စီရင်ခြင်းရှိသော။ သူ။
(ခ) ပြုအပ် - ဖြစ်စေအပ် - သော ပရိကံစိတ်
ရှိသော။ သူ။ (ဂ) ပြုအပ်ပြီးသော အပြေအပြစ်
ရှိသော (ကသိုဏ်းမြေဝန်း၊ နံရံ၊ ဇမ္ဗူ၊ ရင်ရွှေ၊
ပတ္တမြား)။ (ဃ) ပြုအပ်ပြီးသော (နှူးညံ့
အောင်) လေ့ကျက်မှုရှိသော (ကျောက်
ကုန်း)။

(၁) ကုမာရကဝဏ္ဏံ အာဝဠိတွာ ကတ-
ပရိကမ္မာဝသနေ ပုန သမာပဠိတွာ။ ပဋိသံ၊
၄။ ၂။ ၂၇၇။ (တိ) (၂) (က) ကတပရိကမ္မေဟိ
အာသုဇ္ဈိကပဋိမိတော ပဌာယ ဝဿာဝါသိ-
ကံ ပုစ္ဆိတဗ္ဗံ။ ဝိ၊ ၄။ ၄။ ၆၈။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၂၈၅။
(ခ) ပါဒကဇ္ဈာနတော ဝုဠာယ ကတပရိ-
ကမ္မဿ ပရိကမ္မာနန္တရေန။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၁၃၁။
(-ပဋိသံ၊ ၄။ ၂။ ၁၃၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၃။ သာရတ္ထ၊
၂။ ၂၆၆။) ကတပရိကမ္မဿာတိ “ဧဝံ ဝါ ဧဝံ
ဝါ ဟောတူ”တိ ပဝတ္တိတပရိကမ္မစိတ္တဿ။
သံ၊ ၄။ ၂။ ၃၇၂။ (ဂ) ကတပရိကမ္မံ ပထဝီ-
မဏ္ဍလမ္ပိ။ နေတ္ထိ၊ ၄။ ၁၅၃။ မဟာမတ္တိကလေ-
ပါဒိဟိ ပန ဘိတ္တိပရိကမ္မံ တာဝ ကတွာ
ကတပရိကမ္မာယ ဘိတ္တိယာ ရူပံ သမုဠာပေ-
တိ။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၄၅။ ဒက္ခေန သုဝဏ္ဏကာရ-
ပုတ္တေန သုဠု ကတပရိကမ္မံ။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၁၇၁။
(-အံ၊ ၄။ ၂။ ၁၅၈။) သုပရိကမ္မကတောတိ

သုဋ္ဌ၊ ကတပရိကမ္မော အပနီတပါသာဏ-
သက္ကဏေ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၀။ (-မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂၅။)
(သ) ကတပရိကမ္မာယ မုဒုကာယ ပိဋိယာ
သမန္နာဂတော။ ကခါ၊ဋ္ဌ၊သစ်။၂၂၃။

ကတပရိကမ္မဓမ္မစန္ဒေဒနခုဒ္ဒကသတ္တ (န) [ကတ-
ပရိကမ္မဓမ္မစန္ဒေဒန + ခုဒ္ဒကသတ္တ] အပြေ
အပြစ် ပြုပြီးသော သားရေ ဖြတ်စရာ ဓား
ငယ်။ စမ္မကာရဥပကရဏေသု ကတပရိကမ္မ-
ဓမ္မစန္ဒေဒနခုဒ္ဒကသတ္တန္တိ ဣမာနိ ဘာဇနိ-
ယာနိ။ ကခါ၊ဋ္ဌ၊၂၆၂။ (-ဝိ၊သင်္ဂဟ။၃၆။)
(ကခါ၊ဋ္ဌ၊သစ်။၄၂၆-၌ - စမ္မန္တိန္ဒနက - ဟု
ရှိသည်။)

ကတပရိက္ခေပ (တိ) [ကတ + ပရိက္ခေပ] (က)
ပြုအပ်သော - အရံ - အတား - ရှိသော။
(ခ) ပြုအပ်သော - အဝန်းအရံ - အကုပ် -
ရှိသော(ပုံတောင်းဝ)။(က) ပဝေသနနိဝါရ-
ဏတ္ထံ ကတပရိက္ခေပေါ စ အယံ သဗ္ဗောပိ သ-
ရူပစာရော နာမ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၆၀။ကခါ၊၁၁၅။
ကတပရိက္ခေပေါ စာတိသရဿ သမန္တတော
တတ္ထကော ဥပစာရော နာမ။ ဝဇီရ။၁၂၅။
သာရတ္ထ၊၂။၁၂၄။ ဝိမတိ၊၁။၁၇၀။ ကခါ၊ဋ္ဌ၊
သစ်။၁၉၅။ (ခ) မဇ္ဈေ ဆိဒ္ဓေန ဝိယ စန္ဒမဏ္ဍ-
လေန ဥဘောသုပိ ဗာဟိရန္တေသု ရဇတပဋ္ဌေ-
န ကတပရိက္ခေပေါ ဟောတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀၉။
မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၅၂။ ကတပရိက္ခေပေါ ဟောတိ
ပနာဋ္ဌိတိ ယောဇနာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၉၄။

ကတပရိဂ္ဂဟ (တိ) [ကတ + ပရိဂ္ဂဟ] ပြုအပ်ပြီး
သော သိမ်းဆည်းခြင်းရှိသော၊ သိမ်းဆည်း
ခံရသော၊ သူ။ အယံ ဒါရိကာကိ ကေနစိ
ကတပရိဂ္ဂဟာ။ ပေတ၊ဋ္ဌ၊၁၄၉။ (-မ၊ဋ္ဌ၊
၂။၁၆၉။)

ကတပရိစယ (ပု) [ကတ + ပရိစယ] (၁) ပြုအပ်
သော လေ့ကျက် ဆည်းပူးခြင်း၊ လေ့ကျင့်ရန်
ကိစ္စ။ (တိ) (၂) ပြုအပ်ပြီးသော လေ့ကျက်
ဆည်းပူးခြင်း ရှိသော၊ လေ့ကျင့်ပြီးသော၊

သူ။ (၁) ဥတ္တရိကရဏိယသကတပရိစယသ
ဝါ အဘာဝတော။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၅။ (တိ)
(၂) လောကံ ပရိပါစေတုံ ပဋိပလေဟိ
ဇာတကာဒိသု ကတပရိစယေဟိ သရသမ္ပန္နေ-
ဟိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၇၆။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၃၆။ သံ၊ဋ္ဌ၊
၁။၂၅၇။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၇၀။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၃၃။
သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၆။ ပေတ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၂၁။ အပ၊ဋ္ဌ၊
၁။၁၉၅။ စရိယာ၊ဋ္ဌ၊၁၉၇။ သာရတ္ထ၊၂။၅၀။
သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်။၂။၉၅။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၈၃။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၉။
မ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၈။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၂။၂၉၃။)

ကတပရိစ္ဆေဒ (ပု) [ကတ + ပရိစ္ဆေဒ] (၁)
ပြုအပ်ပြီးသော အပိုင်းအခြား။ (တိ) (၂)
ပြုအပ်ပြီးသော အပိုင်းအခြား ရှိသော။
(၁) အညေဟိ ကတပရိစ္ဆေဒေ ပန ပုပ္ဖာနိ
ဌပေန္တေန။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀၄။ (တိ) (၂) တတ္ထ
အတ္ထေသု ကတပရိစ္ဆေဒေါ ဗျဉ္ဇနပ္ပဗန္ဓော
ဒေသနာ။ နေတ္ထိ၊ဋ္ဌ၊၁၂။

ကတပရိစ္ဆေဒရာဇိ (ထိ) [ကတ + ပရိစ္ဆေဒ +
ရာဇိ] ပြုပြီးသော အပိုင်း အခြားဟူသော
အရေးအကြောင်း။ ကတဝိဇ-ကြည့်။

ကတပရိတ္တ (တိ) [ကတ + ပရိတ္တ] ပြုအပ်ပြီး
သော အရံအတားရှိသော၊ သူ။ သော အဟံ
ဝေ ကတပရိတ္တော အတိတဿ ပရိနိဗ္ဗာတဿ
သဗ္ဗဿပိ ဗုဒ္ဓဿ ဘဂဝတော နမော ကရော-
မိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၅။

ကတပရိတ္တာဏ (တိ) [ကတ + ပရိတ္တာဏ] ပြု
အပ်ပြီးသော အရံအတားရှိသော၊ သူ။ သဗ္ဗေပိ
မေ ကတပရိတ္တာဏာ သတ္တာ အပဂစ္ဆန္တိ။
အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၁၆။ သာရတ္ထ၊၂။၃၈၂။

ကတပရိဗ္ဗာဇကပဗ္ဗဇာ (ထိ) [ကတ + ပရိဗ္ဗာ-
ဇကပဗ္ဗဇာ] ပြုအပ်သော ပရိမိုင် ရဟန်း။
ပုတ္တဘရိယေဟိ သဒ္ဓိ ကတပရိဗ္ဗာဇက-
ပဗ္ဗဇာဝသေန ဝေဒိတဗ္ဗာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁၂။

ကတပရိဘဏ္ဍ (န) [ကတ + ပရိဘဏ္ဍ] (၁)
စီရင်အပ်ပြီးသော သင်္ကန်းကိုတဖန်စီရင်ခြင်း။

(တိ) (၂) ပြုအပ်ပြီးသော အပြေအပြစ် ရှိသော။ (၁) ကတပရိဘောဂ (မ၊ဋ္ဌ၊၄။ ၁၁၂) နှိ ပုဗ္ဗေ ကတသံဝိဇာနဿ စိဝရဿ ဝုတ္တာကာရေန ပဋိသင်္ခရဏံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၂။ (တိ) (၂) ဟရိတုပလိတ္တာ (ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၅) ကြည့်။

ကတပရိဘောဂ (တိ) [ကတ + ပရိဘောဂ] ပြုအပ်ပြီးသော သုံးဆောင်ခြင်းရှိသော။ သူ။ တတော နံ ကတပရိဘောဂံ “သမ္ပ ကဟံ အဂမာသိ” တိ ပုစ္ဆိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၀၈။

ကတပရိယန္တ (တိ) [ကတ + ပရိယန္တ] ပြုအပ် ပြီးသော အဆုံးအပိုင်းအခြားရှိသော။ ပရိ-ယန္တကတ (ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၄၉) ကြည့်။

ကတပရိယေသိတ (တိ) [ကတ + ပရိယေသိတ] ပြုအပ်ပြီးသော ရွာမှီးခြင်းရှိသော။ ဧတ္ထ သစေ ကတပရိယေသိတာယ ဝဿိကသာဠိ-ကာယ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၉၉။ (-ကခါ။ ၁၈၃။)

ကတပရိယောသိတ (တိ) [ကတ + ပရိယောသိ-တ] ပြုအပ်ပြီးသော ပြီးဆုံးခြင်းရှိသော။ ကတပရိယောသိတံ ပန ကထိနံ ဂဟေတွာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၉၀။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။ ၈၄။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၅၀။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ၊၁၇၄၊ ၁၈၃၊ ၂၃၂။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၃၀၄။ ဝဇီရ။ ၂၂၁။ သာရတ္ထ၊၂။ ၂၇၀။)

ကတပရိဝါရ (တိ) [ကတ + ပရိဝါရ] ပြုအပ်ပြီး သော အခြံအရံရှိသော။ သူ။ ဘိက္ခုသဟဿေ-ဟိ ကတပရိဝါရေ ဖုဿမာသပုဏ္ဏမာယံ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ၊၄-၅။

ကတပရိဟာရ (ပု) [ကတ + ပရိဟာရ] ပြုအပ် သော စောင့်ရှောက်ခြင်း။ (ဤ၌ အဓိဋ္ဌာန် မတင်ပဲ နေနိုင်ခြင်းကို ဆိုလို၏။) တထာ တဒေဝ ဝစနံ ကတပရိဟာရံ န လဘတိတိ ဒီပေတိ။ ဝဇီရ။ ၂၇၅။

ကတပလ္လင်္ဂ (ပု) [ကတ + ပလ္လင်္ဂ] (၁) ပြုအပ် သောထက်ဝယ် ဖွဲ့ခွဲခြင်း။ (တိ) (၂) ပြုအပ်

သောထက်ဝယ် ဖွဲ့ခွဲခြင်းရှိသော။ တင်ပလ္လင် ခွေနေသော။ သူ။ (၁) အစုပလ္လင်-ကြည့်။ (တိ) (၂) ကတပလ္လင်္ဂော ဟုတွာ ပုပ္ဖရာသိမ္ပိ နိသိဒ္ဓိန္တိ အတ္ထော။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ၊၁၂၄။

ကတပဝါရဏ (တိ) [ကတ + ပဝါရဏ] (၁) ပြုအပ်ပြီးသော ဖိတ်ကြားခြင်းရှိသော။ ပဝါ-ရဏာပြုပြီးသော။ သူ။ (၂) ပြုအပ်ပြီးသော တားမြစ်ခြင်းရှိသော။ တားမြစ်ပြီးသော။ သူ။ (၁) ကေသ္မိ ဝဿေ ကတပဝါရဏာနံ ပုန ပဝါရဏာယ အဝိဟိတတ္တာ။ ဝိမတိ၊၂။ ၃၁၄။ (၂) ကတပဝါရဏော ကတပဋိက္ခေပေါ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၈၈။

ကတပါကာရပါဒ (တိ) [ကတ + ပါကာရ + ပါဒ] ပြုအပ်ပြီးသော တံတိုင်းခြေရှိသော။ ဧဝံ ကတပါကာရပါဒါ “ဥပကာရိယော” တိ ဝုစ္စန္တိ။ စူဠနိ၊ဋ္ဌ၊၁၂၂။

ကတပါဠိဟာရိယ (န) [ကတ + ပါဠိဟာရိယ] (၁) ပြုအပ်ပြီးသော တန်ခိုးပြာဠိဟာ။ (တိ) (၂) ပြုအပ်ပြီးသော တန်ခိုးပြာဠိဟာရှိသော။ သူ။ (၁) မဟာဗောဓိမဏ္ဍသ္မိ ဟိ ကတ-ပါဠိဟာရိယဉ္စ ဉာတိသမာဂမေ ကတပါဠိ-ဟာရိယဉ္စ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၉၀။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၉၁။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၆၃။ (တိ) (၂) ကတပါဠိဟာရိယဿ ဘဂဝတော တာဝတိံ သဘဝနဂမနံ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၇၅။

ကတပါတရာသ (တိ) [ကတ + ပါတရာသ] နံနက်စာ စားပြီးသော။ သူ။ သိသံ နဟာယိ-တွာ ကတပါတရာသော သုဒ္ဓံ ဥတ္တရာသင်္ဂံ ကေသံ ကရိတွာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၀၉။ (-မ၊ဋ္ဌ၊၄။ ၁၅၂။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၅၁။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၁၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။ ၂၀။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၇၅။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၇။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၁၃။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၀၇။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၆။ ၁၈၈။)

ကတပါပ (န) [ကတ + ပါပ] (၁) ပြုအပ်ပြီး-ဆည်းပူးအပ်ပြီး-သော မကောင်းမှု။ (တိ)

(၂) ပြုအပ်ပြီး - ဆည်းပူးအပ်ပြီး - သော
မကောင်းမှုရှိသောသူ။ (၁) သော သံဝစ္ဆရံ
ကတပါပံ သောဓေတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၈၃။ မ၊ဋ္ဌ၊
၃။၄၅။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၆။ ဇ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄၀။
(တိ) (၂) ကတပါပေါ (ဣတိဝုတ်။၂၁၂)-
တိ ကတံ ဥပစိတံ ပါပံ ဇေတနာတိ ကတ-
ပါပေါ။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ၊၉၇။ ကတပါပေါတိ-
အာဒိသု ပါပံ ဝုဇ္ဇတိ လာမကံ အကုသလ-
ကမ္မံ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၅၉။ (- ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၉။ အံ၊ဋ္ဌ၊
၁။၂၆။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃၀။ အပ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၉။
နေတ္ထိဝိ၊၃၃၆။)

ကတပါပကမ္ပ (န) [ကတ+ပါပ+ကမ္ပ] ပြုအပ်
ပြီးသော ယုတ်မာမှု။ အညေဟိ ကတပါပ-
ကမ္မေသုပိ “ဣမိနာ ကတံ ဘဝိဿတိ”တိ
သင်္ကတဗ္ဗော ဟောတိ။ ဒိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၂၉။ (-
ဇ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၀။ သာရတ္ထ၊၂။၂၃။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။
၄၁၃။) အညေဟိ ကတပါပကမ္မေသုတိ
ပရေဟိ ကတာသု ပါပကိရိယာသု။ ဒိ၊ဋ္ဌ၊၃။
၁၃၂။

ကတပါပကမ္မမူလက (တိ) [ကတ+ပါပကမ္မ+
မူလ+က] ပြုအပ်ပြီးသော မကောင်းမှုကံဟူ
သော အကြောင်းရင်းရှိသော။ ကတပါပ-
ကမ္မမူလက သမ္ပုဗ္ဗယေ နရကာဒိသု ပတ္တဗ္ဗာ
ဒုက္ခဝိသေသာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၀။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၀၉။

ကတပါပကမ္မမူလဝိပဋ္ဌိသာရ (ပု) [ကတပါပကမ္မ
+ မူလ + ဝိပဋ္ဌိသာရ] ပြုအပ်ပြီးသော
မကောင်းမှု ကံဟူသော အကြောင်းရင်းရှိ
သော နှလုံးမသာယာခြင်း။ ဣမဿ ထေ-
ရဿပိ ကတပါပကမ္မမူလဝိပဋ္ဌိသာရဝသေန
အဓိဂမန္တရာယော အဟောသီတိ ဝဒန္တိ။
သာရတ္ထ၊၂။၁။

ကတပါပပဋိစ္ဆာဒက (တိ) [ကတပါပ+ပဋိစ္ဆာ-
ဒက] ပြုအပ်ပြီးသော မကောင်းမှုကို ဖုံးလွှမ်း
တတ်သောသူ။ မာယာဝိ (ဒိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၁၈)
ကြည့်။

ကတပါပပဋိစ္ဆာဒန (န) [ကတပါပ+ပဋိစ္ဆာဒန]
(၁) ပြုအပ်ပြီးသော မကောင်းမှုကို ဖုံးလွှမ်း
ခြင်း။ (တိ) (၂) ပြုအပ်ပြီးသော မကောင်းမှု
ကို ဖုံးလွှမ်းခြင်းရှိသောသူ။ (၁) ကတပါပ-
ပဋိစ္ဆာဒနဝသေန ပုနပိ ပါပဿ ကရဏတော
ပါပကိရိယာ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ၊၃၆၁။ ကတဿ
ကာယဒုစ္စရိတာဒိပါပဿ ပဋိစ္ဆာဒနံ ကတ-
ပါပပဋိစ္ဆာဒနံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၀။ (တိ) (၂)
ဝိဘဏေ ဝိဘတ္တာ ကတပါပပဋိစ္ဆာဒနတာ။
သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀၄။

ကတပါပပဋိစ္ဆာဒနလက္ခဏ (တိ) [ကတပါပပဋိ-
စ္ဆာဒန+လက္ခဏ] ပြုခဲ့ပြီးသော မကောင်း
မှုကို ဖုံးလွှမ်းခြင်း လက္ခဏာရှိသော။ ကတ-
ပါပပဋိစ္ဆာဒနလက္ခဏာ မာယာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။
၁၁၁။

ကတပါပပဋိစ္ဆာဒနဝန္တ (တိ) [ကတပါပပဋိစ္ဆာ-
ဒန + ဝန္တ] ပြုခဲ့ပြီးသော မကောင်းမှုကို
ဖုံးလွှမ်းခြင်းရှိသောသူ။ မာယာဝိ (ပဋိသိ၊ဋ္ဌ၊
၂။၆၅) ကြည့်။

ကတပါပမူလက (တိ) [ကတပါပ+မူလ+က]
ပြုခဲ့ပြီးသော မကောင်းမှုဟူသောအကြောင်း
ရင်း ရှိသော။ ကတပါပမူလကေန ဝိပဋ္ဌိသာ-
ရေနေဝေတ္ထ စိတ္တဿ အသမာဓိယနံ။ ဝိမတိ၊
၁။၁၂၆။

ကတပါရာဇိကဝိတိက္ကမ (တိ) [ကတ+ပါရာ-
ဇိက+ဝိတိက္ကမ] ပြုအပ်ပြီးသော ပါရာဇိက
အာပတ်ကို လွန်ကျူးခြင်းရှိသော။ (သာ
သနာမ္ပ) ရှုံးခြင်းသို့ ရောက်စေတတ်သော
အပြစ်ကို လွန်ကျူးပြီးသော။ ပါရာဇိက
ကျပြီးသောသူ။ သစေ ကတပါရာဇိက-
ဝိတိက္ကမော ဘဝေယျ။ သာရတ္ထ၊၂။၅၀။

ကတပီတိပဗောဓန (တိ) [ကတ+ပီတိ+ပဗော-
ဓန] ပြုအပ်သော နှစ်သက်ခြင်း ပီတိဖြင့်
နှိုးခြင်းရှိသော။ နှစ်သက်စွာ နှိုးလာသော။

သု။ တူရိယဂဏပုဗောဓေ (ဝိမာန၊ ဌ၊ ၂၆၂) ကြည့်။

ကတပုညနပဋိပုညနနိမိတ္တ (တိ) [ကတ + ပုညန + ပဋိပုညန + နိမိတ္တ] ပြုအပ်ပြီးသော မေးခြင်းတစ်ခုမေးခြင်းလျှင် အကြောင်းရှိသော (ပြဿနာ)။ တေဟိ တေဟိ ကတပုညနပဋိပုညနနိမိတ္တ နာနာပဋိဘာနုပုတ္တိယာ။ ဒီ၊ ဌီ၊ ၃။ ၁၆။

ကတပုည (န) [ကတ + ပုည] (၁) ပြုခဲ့ - ဆည်းပူးခဲ့ - ပြီးသောကုသိုလ်ကောင်းမှု။ (တိ) (၂) ပြုခဲ့ - ဆည်းပူးခဲ့ - သော ကုသိုလ်ကောင်းမှုရှိသော၊ ကုသိုလ်ကောင်းမှုကို ပြုခဲ့ပြီးသော၊ ဆုတောင်းနှင့်ပြည့်စုံသော၊ သူ။ (၁) အတ္တနော ကတပုညံ ပစ္စဝေက္ခိတော သဉ္စာတသောမနသော။ အပါ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၇။ (- ၆၊ ၃၊ ၈၀။ ဘေ၊ ဌ၊ ၅။ ၁၇၇။ အံ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၆၃။) (တိ) (၂) ကတပုညဿာ (ပေတ၊ ၁၅၆) တိ ပုဗ္ဗေ ကတသုစရိတကမ္မဿ။ ပေတ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၃။ ဝိဝနု၊ ပနိဿယဘူတံ ကတံ ဥပစိတံ ပုညံ ဇေတနာ - (ဝိ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၀) တိ ကတပုညော။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ၅၈။ ဒီ၊ ဌီ၊ ၂။ ၁၈၀။ ကတပုညော (ဓမ္မ၊ ၁၅) တိ နာနာပကာရဿ ကုသလဿ ကာရကော ပုဂ္ဂလော။ ဓမ္မ၊ ဌ၊ ၁။ ၈၅။ ဘိ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၇၇။ အံ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၃၈။ ကတပုညော (ဒီ၊ ၂။ ၁၁၉) တိ ကပ္ပသတသဟဿံ အဘိနိဟာရသမ္ပန္နောသိတိ ဒဿေတိ။ ဒီ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၇၆။

ကတပုညကမ္မ (န) [ကတ + ပုညကမ္မ] (၁) ပြု - ဆည်းပူး - ခဲ့ဘူးသော ကောင်းမှုကံ။ (တိ) (၂) ပြု - ဆည်းပူး - ခဲ့ဘူးသော ကောင်းမှုကံရှိသော၊ သူ။ (၁) ပတ္ထရိတော ကတပုညကမ္မမေဝ သုခံ။ ဓမ္မ၊ ဌ၊ ၂။ ၃၂၅ - ၆။ (- ဝိမာန၊ ဌ၊ ၃၅၊ ၄၉၊ ၇၂။) (တိ) (၂) တေန ပန သဒ္ဓိံ ကတပုညကမ္မာ ဣတ္ထိ ဥတ္တရကုရုသု နိဗ္ဗတ္တိ။ ဓမ္မ၊ ဌ၊ ၂။ ၄၃၇။

ကတပုညတာ (တိ) [ကတပုည + တာ] ဆည်းပူးခဲ့ပြီးသော ကုသိုလ်ကောင်းမှု ရှိသောသူ၏ အဖြစ်။ ပုဗ္ဗေ စ ကတပုညတာ။ ဒီ၊ ၁။ ၁၈၇။ (- အံ၊ ၁။ ၃၄၁။ ခုဒ္ဒက၊ ၄။ သုတ္တနိ၊ ၃၁၉။ ဝိမာန၊ ၇၉။ ဒီ၊ ဌ၊ ၃။ ၂၂၄။ အံ၊ ဌ၊ ၁။ ၆။ ခုဒ္ဒက၊ ၄။ ၈၈။ သုတ္တနိ၊ ၄။ ၂။ ၃၆။ သီ၊ ဌီ၊ သစ်၊ ၁။ ၁၈၅။) ပုဗ္ဗေ စ ကတပုညတာတိ ပုဗ္ဗေ ဥပစိတကုသလတာ။ အံ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၉၀။ (- ခုဒ္ဒက၊ ၄။ ၁၁၁၊ ၁၁၂၊ ၁၉၇။ သုတ္တနိ၊ ၄။ ၂။ ၁၆၊ ၁၇။)

ကတပုညတာဗလ (န) [ကတပုညတာ + ဗလ] ပြုခဲ့ဘူးသော ကုသိုလ်ကောင်းမှုရှိသောသူ၏ အဖြစ်ဟူသော အစွမ်းသတ္တိ။ ယေဘုယျေန သုပ္ပဋိပန္နတာယ ပုဗ္ဗေ စ ကတပုညတာဗလေန တဒါ။ ဒီ၊ ဌီ၊ ၂။ ၂၇၈။ (- အံ၊ ဌီ၊ ၃။ ၃၁၀။)

ကတပုညသဉ္စယ (ပု) [ကတ + ပုညသဉ္စယ] (၁) ဆည်းပူးခဲ့ပြီးသော ကောင်းမှုအပေါင်း။ (တိ) (၂) ကောင်းမှုအပေါင်းကို ဆည်းပူးခဲ့ပြီးသော၊ သူ။ (၁) တတော အတ္တနော ကတပုညသဉ္စယံ ဒဿေန္တော။ အပါ၊ ဌ၊ ၁။ ၂၉၈။ (တိ) (၂) ဥပစိတပုညသဉ္စယ (သုတ္တနိ၊ ၄။ ၂။ ၂၀၉) ကြည့်။

ကတပုညသမ္ဘာရ (ပု) [ကတ + ပုညသမ္ဘာရ] (၁) ဆည်းပူးခဲ့ပြီးသော ကောင်းမှုအဆောက်အဦ။ (တိ) (၂) ဆည်းပူးခဲ့ပြီးသော ကောင်းမှုအဆောက်အဦရှိသော၊ သူ။ (၁) ဧဝံ သော ကတပုညသမ္ဘာရဝသေန အရဟတ္တံ ပတော။ အပါ၊ ဌ၊ ၂။ ၆၃။ (တိ) (၂) ယော ကတပုညသမ္ဘာရေန ပုညဗလေန ဥပ္ပန္နုပ္ပန္နဘဝေ သေဋ္ဌံ။ အပါ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၂၄။ (- ၁၄၃။)

ကတပုညာနုဿရဏ (န) [ကတ + ပုည + အနုဿရဏ] ဆည်းပူးခဲ့ပြီးသော ကုသိုလ်ကောင်းမှုကို အဖန်တလဲလဲ အောက်မေ့ခြင်း။ အတ္တနာ ကတပုညာနုဿရဏဝဏ္ဏာရဟဝဏ္ဏနာဒိနံ သင်္ဂဟော။ ဣတိဝုတံ၊ ဌ၊ ၁၉၅။

ကတပုညပစယ (တိ) [ကတ+ပုည+ပစယ]
ကုသိုလ်ကောင်းမှု ဆည်းပူးခြင်းကို ပြုပြီး
သောသူ။ တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ကတပုညပ-
စယော သိဿိ ဘဂဝတော။ အပါဠာ ၂။
၁၄၆။ (-၁၈၀။)

ကတပုပ္ဖဝိကတိ (တိ) [ကတ+ပုပ္ဖ+ဝိကတိ]
ပြုအပ်ပြီးသောပန်းအထူး။ ဝဋ်သက(ဝိမတိ၊
၁။၃၀၀)ကြည့်။

ကတပုပ္ဖါဓာရဏ (န) [ကတ + ပုပ္ဖ + အာဓာ-
ရဏ] ပြုအပ်သောပန်း၏တည်ရာ (ပန်းခံ၊
ပန်းကလပ်)။ ပုပ္ဖပုညိစ္ဆကံ ဒဏ္ဍာဒိဟိ ကတ-
ပုပ္ဖါဓာရဏံ။ သာရတ္ထ၊ ၂။၃၇၁။

ကတပုပ္ဖုပဟာရ (တိ) [ကတ+ပုပ္ဖ+ပဟာရ]
ပြုအပ်သောပန်းပူဇော်ခြင်းရှိသော(နေရာ)။
ဟရိတဂေါမယုပလိတ္တေ ကတပုပ္ဖုပဟာရေ
သုပညတ္တာသနေ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၁၄၇။

ကတပုဗ္ဗ (တိ) [ကတ + ပုဗ္ဗ] ရှေး၌ ပြုခဲ့ဘူး
သော (ပူဇော်သကာစသည်)။ တေသဉ္စ
ဒိန္နပုဗ္ဗံ ကတပုဗ္ဗံ ဓမ္မိကံ ဗလိံ နော ပရိဟာ-
ပေန္တိ။ ဒီ၊၂။၆၃။ (-အံ၊၁။၄၃၁။ အံ၊၂။
၁၄၃။ အံ၊၃။၆၉။ ဇာ၊၂။၂၂။ မိလိန္ဒ၊၂။၇။
မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၄၀။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၄၆။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။
၂၃၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၁၉။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၈၉။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊
၂။၈၅။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ၊၃၄၄။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၈။
ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၃၁။) ကတပုဗ္ဗန္တိ ပုဗ္ဗေ ကတံ။
ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၀။ (-အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၅၄။)

ကတပုဗ္ဗကရဏ (န) [ကတ + ပုဗ္ဗကရဏ]
ပြုခဲ့ပြီးသော ပုဗ္ဗကရဏ၊ ပြုခဲ့ပြီးသော ရှေးဦး
ပြုရသည့်အမှု။ သံသော အနုမောဒါပေ-
တဗ္ဗော ကတပုဗ္ဗကရဏဿ ပုန ကတ္တဗ္ဗာ-
ဘာဝတော။ ဝဇီရ၊၄၉၂။

ကတပုဗ္ဗကိစ္စ (တိ) [ကတ+ပုဗ္ဗကိစ္စ] ရှေး၌
ပြုဘွယ်ကိစ္စ ပြုပြီးသော၊ သူ။ သမထ-
ဝိပဿနာဝသေန ကတပုဗ္ဗကိစ္စဿ နေဝ-

သညာနာသညာယတနံ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇။
ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၃၄၇။ (-ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၉။ ထေရီ၊
ဋ္ဌ၊၃၈။ နေတ္ထိ၊ဋ္ဌ၊၄၄။)

ကတပုဗ္ဗဝိဓာန (တိ) [ကတ + ပုဗ္ဗဝိဓာန]
ရှေးဦးစွာ စီရင်ခြင်း ပြုပြီးသော၊ သူ။ ဝေ
ကတပုဗ္ဗဝိဓာနော အဟံ “ကာလော ဘန္တေ
နိဋ္ဌိတံ ဘတ္တ”န္တိ။ အပါဠာ၊၁။၂၆၇။

ကတပုရေဘတ္တကိစ္စ (တိ) [ကတ+ပုရေဘတ္တ+
ကိစ္စ] နံနက်အခါ၌ ပြုအပ်ပြီးသော ဆွမ်း
စားခြင်း ကိစ္စရှိသော၊ နံနက်ဆွမ်း စားပြီး
သော၊ သူ။ အထ ဘဂဝါ ဝေ ကတပုရေ-
ဘတ္တကိစ္စော ဂန္ဓကုဋိယာ ဥပဋ္ဌာနေ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊
၁။၄၇။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၅။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၉။ သုတ္တနိ၊
ဋ္ဌ၊၁။၁၂၀။

ကတပေဠဋ္ဌာန (န) [ကတပေဠာ+ဋ္ဌာန] ပြုအပ်
ပြီးသော ပခြုပ်၏ တည်ရာအရပ်။ ဝလ္လိဟိ
ကတပေဠဋ္ဌာနဉ္စ ဒိသော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၃၆။

ကတဗ္ဗကာရ (တိ) [ကတ + ဗ္ဗကာရ] ပြုအပ်
သော အပြားရှိသော။ ကေဝိဓ (အံ၊ဋ္ဌ၊၁။
၁၅၉) ကြည့်။

ကတပုဋိက္ခေပ (တိ) [ကတ+ပုဋိက္ခေပ] ပြုအပ်
ပြီးသော တားမြစ်ခြင်းရှိသော၊ တားမြစ်မှု
ကို ပြုပြီးသော၊ သူ။ ကတပုဋိက္ခေပေါတိ
အတ္ထော။ ကခါ၊၂။၁၉။ ကခါ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၈။

ကတပုဋိစ္ဆာဒနလက္ခဏ (တိ) [ကတ + ပုဋိစ္ဆာ-
ဒန + လက္ခဏ] ပြုအပ်ပြီးသော အပြစ်
ကို ဖုံးလွှမ်းခြင်းလျှင် မှတ်ကြောင်း ရှိသော။
ကတပုဋိစ္ဆာဒနလက္ခဏာယ မာယာယ စ
သမန္နာဂတော ဟောတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၂။ အံ၊
ဋ္ဌ၊၂။၆၆။

ကတပုဋိစ္ဆာဒနာဘာဝဂူဏ (ပု) [ကတ+ပုဋိစ္ဆာ-
ဒန + အဘာဝ + ဂူဏ] ပြုအပ်ပြီးသော
အပြစ်ကို ဖုံးလွှမ်းမှု မရှိခြင်း၏ ဂူဏကျေး
ဇူး။ ဒဿနသမုန္ဓဿ ကတပုဋိစ္ဆာဒနာဘာဝ-
ဂူဏေန ဝတ္ထုမာရဇ္ဈေ။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ၊၁၅၉။

ကတပယောဂ (ပု) [ကတ + ပယောဂ] (၁)
ပြုအပ်သော လုံ့လ ပယောဂ။ (တိ) (၂)
ပြုအပ်ပြီးသော လုံ့လ ပယောဂရှိသော။ သူ။
(၁) ပစ္စုပ္ပန္နသု သင်္ခါရေသု ကတပယောဂဝ-
သေန တဒန္တနိဂုံ ဥပ္ပဇ္ဇနာရဟဿ။ ဣတိဝုတ်။
ဌ။ ၂၁၉။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၅၄၊ ၂၅၁။ မ၊ ဇို၊ ၃။
၂၆၆။ (တိ) (၂) အတ္တနာဝ ကတပယော-
ဂတ္တာ နေဝတ္ထိ ဝိသင်္ကေတောတိ ဝဒန္တိ။
သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၆၁၊ ၂၇၀။

ကတဖဏ (တိ) [ကတ + ဖဏ] ထောင်အပ်
သော ပါးပျဉ်းရှိသော၊ ပါးပျဉ်းထောင်သော
(နဂါး)။ သောဏ္ဏိကတ (ဇာ၊ ဌ၊ ၇။ ၁၀)
ကြည့်။

ကတဖလဒါနကမ္မ (န) [ကတ + ဖလ + ဒါန +
ကမ္မ] ပြုအပ်ပြီးသော သစ်သီးလှူသောကံ။
အတ္တနော ကတဖလဒါနကမ္မံ သရိတွာ သော-
မနဿဇာတော။ အပါ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၅၃။

ကတဗလာဓာန (တိ) [ကတ + ဗလ + အာဓာန]
ပြုအပ်သော အားအစွမ်း ဟူသော တည်ရာ
အထောက်အပံ့ရှိသော (ဒိဗ္ဗစက္ခု)။ တထာ
ပစ္စယဘူတေန ကတဗလာဓာနန္တိ အတ္ထော။
မူလဇို၊ ၃။ ၇၆။

ကတဗဟလလေပ (ပု) [ကတ + ဗဟလ + လေပ]
ပြုအပ်သော ထူထူ လိမ်းကျံခြင်း။ စာနေ
ကလလေန ကတဗဟလလေပေါ မတ္တိကာ-
လေပနေ ဝေ ပဝိသတိ။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၂၇၆။

ကတဗဟုမာန (တိ) [ကတ + ဗဟု + မာန] ပြု
အပ်သော များစွာမြတ်နိုးခြင်းရှိသော၊ သူ။
ဧဝံ ဘဂဝါ သစ္စာနိ ပကာသေတွာ အတ္တနိ
ကတဗဟုမာနာနံ တေသံ အတ္တနော ပဋိဝေ-
ဏ္ဏမံ သုတွာ။ ပဋိသံ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၁၆။ (-ဝိ၊ ဌ၊
၃။ ၇၀။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၁၉၁။)

ကတဗုဒ္ဓကိစ္စ (တိ) [ကတ + ဗုဒ္ဓ + ကိစ္စ] ပြီးပြီး
သော ဘုရားကိစ္စရှိသော။ ကတဗုဒ္ဓကိစ္စေ

ကုသိနာရာယံ ဥပဝတ္တနေ။ ဝိ၊ ဌ၊ ၁။ ၄။ ဒီ၊ ဌ၊
၁။ ၃။ ခုဒ္ဒက၊ ဌ၊ ၇၆။ ဝိမာန၊ ဌ၊ ၁၅၀။ ကတ-
ဗုဒ္ဓကိစ္စေတိ ကတံ ပရိနိဋ္ဌာပိတံ ဗုဒ္ဓကိစ္စံ
ယေန။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ၂၇။ ကတဗုဒ္ဓကိစ္စေတိ
နိဋ္ဌိတဗုဒ္ဓကိစ္စေ။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၁၀။ (-သံ၊ ဇို၊
သစ်၊ ၁။ ၃၇။)

ကတဗျုဒ္ဓရဏ (တိ) [ကတ + အဗျုဒ္ဓရဏ] ပြု
အပ်သော ရှေးရှု အထက်သို့ ဆောင်ခြင်း
ရှိသော (မီး)။ အဂ္ဂိယာဓာနေ ဌိတော အဂ္ဂိ
ကတဗျုဒ္ဓရဏော သမိဓာပက္ခေပံ။ သုတ္တနိ၊ ဌ၊
၁။ ၁၅၇။

ကတဗြဟ္မာယာစန (တိ) [ကတ + ဗြဟ္မ +
အာယာစန] ပြုအပ်ပြီးသော ဗြဟ္မာမင်း၏
တောင်းပန်ခြင်းရှိသော၊ ဗြဟ္မာမင်း တောင်း
ပန်ခံရသော၊ သူ။ သတ္တသတ္တာဟံ ဝိတိနာ-
မေတွာ ကတဗြဟ္မာယာစနော အတ္တနာ
သဒ္ဓိ။ ဗုဒ္ဓဝိ၊ ဌ၊ ၂၆၀။

ကတဘဏ္ဍ (န) [ကတ + ဘဏ္ဍ] ပြုအပ်သော
ဥစ္စာဘဏ္ဍာ။ ကတဘဏ္ဍံ၊ ဥမ္မတ္တကဿ အာဒိ-
ကမ္ပိကဿာတိ။ ဝိ၊ ၁။ ၃၄၁။ (-ဝိ၊ ဌ၊ ၂။
၁၃၀။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ၊ ၃၀။ သံ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၁၅။ ဝဇီရ၊
၁၅၇-ဂ။ အံ၊ ဇို၊ ၂။ ၁၅၇။) ကတဘဏ္ဍန္တိ တွေ
ကမ္မလကောဇဝါဒိကတဘဏ္ဍမ္ပိ။ သာရတ္ထ၊ ၂။
၄၁၆။ (-ကခါ၊ ဇို၊ သစ်၊ ၃၂၀။ သံ၊ ဇို၊ ၁။
၁၆၆။)

ကတဘဏ္ဍဌာနိယ (တိ) [ကတဘဏ္ဍဌာန + ဣယ]
ပြုအပ်သော ဥစ္စာဘဏ္ဍာ၏အရာ၌ တည်
သော။ တသ္မာ တံ အနေကမ္ပိ ကတဘဏ္ဍ-
ဌာနိယမေဝ ဟောတိ။ ဝဇီရ၊ ၂၅၇။

ကတဘဏ္ဍဝဋ် (တိ) [ကတဘဏ္ဍ + ဝဋ်] ပြုအပ်
ပြီးသော တန်ဆာမိုး။ တတော သုမနဝဋ်-
မာသကဝဋ် ကဟာပဏဝဋ် ကတဘဏ္ဍဝဋ်တိ
တေသော ဝဋ်ယော ဇာတာ။ မ၊ ဌ၊ ၃။ ၄၇။
ကတဘဏ္ဍဝဋ်တိ အာဘရဏဝဿံ။ မ၊ ဇို၊
၃။ ၃၂။

ကတဘတ္တကိစ္စ (တိ) [ကတ+ဘတ္တ+ကိစ္စ] ပြု
 အပ်ပြီးသော-ဆွမ်းဘုဉ်းပေးခြင်း-ထမင်း
 စားခြင်း-ကိစ္စရှိသော၊ ထမင်းစားပြီးသော၊
 သူ။ ဘိက္ခု။ ဒုတိယဒိဝသေ ကတဘတ္တကိစ္စာ
 ပတ္တစိဝရံ ပဋိသာမေတွာ။ ဝိ၊ဠ၊၁။၁၀။
 (-ဝိ၊ဠ၊၂။၂၁၅။ ဝိ၊ဠ၊၃။၂၅၆။ ဒိ၊ဠ၊၂။
 ၁၂၆။ မ၊ဠ၊၁။၂၆၁။ သံ၊ဠ၊၁။၅၄။ အံ၊ဠ၊
 ၁။၄၉။ အဘိ၊ဠ၊၂။၃၃၄။ ပဋိသံ၊ဠ၊၁။၂၇။
 ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၇၀။ ဓမ္မ၊ဠ၊၁။၂၂။ ဥဒါန၊ဠ၊၂၂၀။
 သုတ္တနိ၊ဠ၊၁။၁၄၅။ ဝိမာန၊ဠ၊၆။ ပေတ၊
 ဠ၊၇၇။ ထေရ၊ဠ၊၁။၇၉။ ထေရီ၊ဠ၊၆၂။
 သာရတ္ထ၊၂။၁၁၃။ ကင်္ခါ၊ဠ၊၁။၃၇၃။)

ကတဘတ္တာနုမောဒန (တိ) [ကတ + ဘတ္တ +
 အနုမောဒန] ပြုအပ်ပြီးသော ဆွမ်းအနု-
 မောဒနရှိသော၊ ဆွမ်းတရားဟောပြီးသော၊
 သူ။ သုဏိတွာ ကတဘတ္တာနုမောဒနေ
 ထေရေ ဂစ္ဆန္တေ။ ပေတ၊ဠ၊၁။၁၃၂။

ကတဘဒ္ဒက (တိ) [ကတ+ဘဒ္ဒက] ပြုအပ်
 ပြီးသော ကောင်းခြင်းရှိသော၊သူ။ ယော
 ပုဂ္ဂလော ကေနစိ သာဓုနာ ကတဘဒ္ဒကော
 ကတူပကာရော။ ပေတ၊ဠ၊၁။၁၀၉။

ကတဘာဝဇာနနညဏ (န) [ကတဘာဝ+ဇာ-
 နနညဏ] ပြုအပ်ပြီးသည်၏အဖြစ်ကို သိ
 သောဉာဏ်။ ကတညဏ-ကြည့်။

ကတဘာဝဟေတုက (တိ) [ကတဘာဝ +
 ဟေတုက] ပြုအပ်ပြီးသည်၏ အဖြစ်လျှင်
 အကြောင်းရှိသော။ ကတဘာဝဟေတုကတ္တာ
 ကမ္မဿာတိ အဓိပ္ပါယော။ နေတ္ထိ၊ဠ၊၁။၁၂။

ကတဘိရုတ္တာဏ (တိ) [ကတ+ဘိရု+တာဏ]
 ကြောက်ခြင်းမှ စောင့်ရှောက်တတ်သော ကံ
 ကို ပြုပြီးသော၊ ပြုအပ်ပြီးသောကြောက်ခြင်း
 ကို တားမြစ်တတ်သော ကောင်းမှုရှိသော၊
 သူ။ ကတကုသလော ကတဘိရုတ္တာဏော။
 ဝိ၊၁။၉၀။ (-နေတ္ထိ၊၁။၁၅၅။) မရဏကာလေ

သမ္ပတ္တေ ယာ သတ္တာနံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ ဘယ-
 သင်္ခါတာ ဘိရုတာ၊ တတော တာယနံ
 ရက္ခဏကမ္ပံ ကတံ တယာတိ ကတဘိရုတ္တာ-
 ဏော။ ဝိ၊ဠ၊၂။၃၆။

ကတဘူမိကမ္မ (တိ) [ကတ+ဘူမိ+ကမ္မ] ပြု
 ဘူး-ဆောက်တည်ဘူး-သော တည်ရာမှီရာ
 အမှုရှိသော၊သူ။ တေရသသု ဓုတဂုဏေသု
 ကတူပါသနာ ကတဘူမိကမ္မာ။ မိလိန္ဒ၊၃၃၃။

ကတဘူမိပရိကမ္မ (တိ) [ကတ+ဘူမိ+ပရိကမ္မ]
 ပြုအပ်ပြီးသော မြေကို ပြုပြင်စီရင်မှု ရှိသော၊
 မြေကို အပြေအပြစ်ပြုပြီးသော။ ပဌမမေဝ
 ကတဘူမိပရိကမ္မေ ရာဇဝတ္ထုဒ္ဓါရကောဠက-
 ဠာနေ မဟာဗောဓိ* ပတိဠာပေသိ။ ဝိ၊ဠ၊၁။
 ၇၃။

ကတမ (တိ) [ကိ*+ရတမ။ မောဂါ၊ဠ၊၅၇။
 တတ္ထ ကတရကတမသဒ္ဓါ ပုစ္ဆနတ္တာ။ ရှု၊နာ။
 ၁၀၀။ နိတိ၊ပဒါနာ၊၃၅၂။] (က) အဘယ်
 နည်း။ (ခ) အဘယ်မည်သော။ (ဂ) အဘယ်
 နည်း၊ အဘယ်မည်သော။ (ဃ) ကတမာနိ
 ပန ဘန္တေ ခုဒ္ဓါနုဒ္ဓကာနိ သိက္ခာပဒါနိ။ ဝိ၊
 ၄။၄၈၄။ ကတမံ ပန တံ ဘော ဂေါတမ
 စရဏံ။ ဒိ၊၁။၉၃။ (-မ၊၁။၂၉။ မ၊၂။၆၇။
 မ၊၃။၅။ သံ၊၁။၁၉၀။ သံ၊၂။၂။ သံ၊၃။၂၀။
 အံ၊၁။၂၁။ အံ၊၂။၂။ ပဋိသံ၊၂၇။ ဝိ၊ဠ၊၁။
 ၂၂။ ဝိ၊ဠ၊၃။၂၃၆။ ဝိ၊ဠ၊၄။၂၃၃။ သံ၊ဠ၊၁။
 ၃၄။ သံ၊ဠ၊၃။၅။ အဘိ၊ဠ၊၁။၉၇။ ခုဒ္ဓကာဠ၊
 ၂၇။ ဝိမာန၊ဠ၊၂၀၂။ ဇာ၊ဠ၊၃။၂၇၂။ နေတ္ထိ၊
 ဠ၊၁။၁။ ဝဇီရ၊၁။၁၇၉။) (ခ) ကတမေသာနံ
 ဗုဒ္ဓါနံ ဘဂဝန္တာနံ။ ဝိ၊၁။၇၁၁၇။ (-ဝိ၊၃။
 ၃၉။ ဝိ၊၄။၃၆၅။ ဝိ၊၅။၁။ ဒိ၊၂။၅၂။ ဒိ၊၃။
 ၁၄၇။ မ၊၂။၂။ မ၊၃။၂၁၄။ သံ၊၁။၃၅၂။
 သံ၊၂။၃၁။ သံ၊၃။၂၇၃။ အံ၊၁။၂၂။ အံ၊၂။
 ၃။ အဘိ၊ပု၊၁၇၁။ ပဋိသံ၊၅၃။ သုတ္တနိ။
 ၄၃၀။ ဝိ၊ဠ၊၄။၅၇။ မ၊ဠ၊၁။၁၅။ ခုဒ္ဓကာဠ၊
 ၆၅။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဠ၊၁၇။) (ဂ) ကတမေ ဒသ ဓမ္မ-

ကတ သလာကဂ္ဂါဟာ။ ဝိ၊၄။၂၀၅။ ကတမေ
စ ဘိက္ခဝေ အာသဝါ ဒဿနာ ပဟာတဗ္ဗာ။
မ၊၁။၉။ (-မ၊၂။၃။ မ၊၃။၅။ သံ၊၁။၂၄၃။
သံ၊၃။၆။ အဘိ၊ပု။၁၇၃။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၇၀။)
ကတမေ စတ္တာရေတိ ကထေတုကမ္ပတာ-
ပုစ္ဆာ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၁၅။ (-အဘိ၊ဋ္ဌ၊၉၈။
ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃၂။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၂၁၄။ နေတ္ထိ-
ဝိ၊၁၁၈။)

ကတမဂ္ဂကရဏ (န) [ကတ+မဂ္ဂ+ကရဏ]
(ဘုရားရှင်) သိပြီးသော- မဂ်ကိုပြုခြင်း-
မဂ်ကိုရအောင်အားထုတ်ခြင်း။ တေန ဘဂဝ-
တာ ကတမဂ္ဂကရဏံ ဝုတ္တံ ဟေတိ။ ပဋိသံ၊
ဋ္ဌ၊၂။၂၅၅။

ကတမဂ္ဂဘာဝနာ (ထိ) [ကတမဂ္ဂ+ဘာဝနာ]
ပြုရမည့်မဂ်ကို ပူးစေခြင်း။ ကိလေသက္ခ-
ယာယ ဝါ ကတမဂ္ဂဘာဝနာ နတ္ထိတိ။ သံ၊
ဋ္ဌ၊၁။၁၈၈။

ကတမဂ်လ (န) [ကတ+မဂ်လ] (၁) ပြုအပ်
သော မဂ်လာ။ (တိ) (၂) ပြုအပ်သော
မဂ်လာရှိသော။ (၁) ဒဿမာသစ္စယေန
ပုတ္တံ ဝိဇာတာယ ကတမဂ်လေသုပိ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊
၁။၃၃၄။ (တိ) (၂) သွေဝ ဒိဝသော ကတ-
မဂ်လော နာမ ဟေတိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၄၄။

ကတမဂ်လကိစ္စ (တိ) [ကတ+မဂ်လ+ကိစ္စ]
ပြုအပ်ပြီးသောမဂ်လကိစ္စရှိသော။ သူ့ရာဇာ
ကတမဂ်လကိစ္စော ခဂ္ဂံ ဂဟေတွာ ပုဂ်ဝေန
သဟ အနေကသတသဟဿာ ဂါဝေါ မာ-
ရေသိ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၈။

ကတမဂ်လသက္ကာရ (တိ) [ကတ+မဂ်လ+
သက္ကာရ] မဂ်လာအလို့ငှါ ပြုအပ်သော
ပူဇော်သကားရှိသော။ ဟရိတူပလိတ္တာယ
လာဇာဒီဟိ ကတမဂ်လသက္ကာရာယ ဘူမိ-
ယာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၄။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၂၅။ (-အပ၊
ဋ္ဌ၊၁။၆၂။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၀။)

ကတမဏ္ဍပပ္ပကာရ (ပု) [ကတ+မဏ္ဍပ+
ပကာရ] ပြုအပ်သော မဏ္ဍပ်နှင့်တူသော။
အဇာတသတ္တုမဟာရာဇေန ကတမဏ္ဍပပ္ပ-
ကာရံ ရာဇာနုဘာဝေန မဏ္ဍပံ ကာရေတွာ။
ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၅။

ကတမနုည (တိ) [ကတ+မနုည] ပြုအပ်ပြီး
သော နှစ်သက်ခြင်းရှိသော။ သမနုည
(အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၀၀) ကြည့်။

ကတမန္တာနုဂ္ဂဟိတ (တိ) [ကတမ+အန္တ+
အနုဂ္ဂဟိတ] အဘယ်အဖို့ဖြင့် ယူအပ်-အ
ဘယ်ကာလနှင့်ဖွဲ့စပ်အပ်-သော(ဒိဋ္ဌိနည်း)။
ကတမန္တာနုဂ္ဂဟိတာ တာ ဒိဋ္ဌိယော။ ပဋိသံ၊၁။၁၆၀။
ကတမန္တာနုဂ္ဂဟိတာတိ ပုဗ္ဗန္တာပရန္တသင်္ခါတ-
ကာလဒ္ဓယေ ကတမေန ကာလေန အနုဂ္ဂ-
ဟိတာ၊ အနုဗဒ္ဓါတိ အတ္ထော။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊
၂။၆၆။

ကတမရဏ (တိ) [ကတ+မရဏ] ပြုအပ်သော
သေခြင်းရှိသော၊ သေပြီးသော၊ သူ။ ကတ-
ကာလာ ကတမရဏာ မရဏံ သမ္ပတ္တာ။
ပေတ၊ဋ္ဌ၊၂။(-ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ၊၁၇၉။) ကတကာ-
လ(၂)(က) လည်း ကြည့်။

ကတမရဏကာလ (တိ) [ကတ+မရဏ+ကာလ]
ပြုအပ်သော သေချိန်ကာလရှိသော၊ သူ။
ကတကာလ (၂)(က) ကြည့်။

ကတမလ္လပါသာဏပရိစယ (တိ) [ကတ+မလ္လ+
ပါသာဏ+ပရိစယ] လက်ပမ်းသည်ကြီးတို့
ချီအပ်သော ကျောက်တုံး၌ လေ့ကျက်ခြင်း
ပြုပြီးသော။ သမဇ္ဇသမယေ ကတမလ္လ-
ပါသာဏပရိစယဿ ယုဒ္ဓဘူမိ* ဂစ္ဆန္တဿ။
ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၇၇။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၈၁။ မလ္လပါသာဏန္တိ
မလ္လေဟိ မဟဗ္ဗလေဟေဝ ဥက္ခိပိတဗ္ဗပါသာ-
ဏံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၈၃။

ကတမဿကမ္မ (တိ) [ကတ+မဿ+ကမ္မ] ပြုပြင်
အပ်ပြီးသောမုတ်ဆိတ်အမှုရှိသော၊ မုတ်ဆိတ်

ရိတ်ပြီးသော၊ သူ။ နာဂရာနံ ပဋိဿုဏိတွာ
ကတမယုကမ္မာ သုန္နာတာ။ သံ၊ ဌ၊ ၃။ ၇-၈။
(-ဇာ၊ ဌ၊ ၅။ ၃၂၈။)

ကတမဟာပဏိဓာန (တိ) [ကတ + မဟာ-
ပဏိဓာန] ပြုအပ်ပြီးသော မြတ်သောဆု
တောင်းခြင်းရှိသော၊ ဘုရားဆုပန်ထားသော၊
သူ။ သမ္မာသမ္မောဓိသမဓိဂမာယ ဟိ ကတ-
မဟာပဏိဓာနဿ မဟာသတ္တဿ။ စရိယာ၊
ဌ၊ ၃။ ၉။ ဒိ၊ ဌ၊ ၁။ ၉၈။ သိ၊ ဌ၊ သစ်၊ ၁။ ၂၉၇။

ကတမဟာဘိနိက္ခမန (တိ) [ကတ + မဟာဘိ-
နိက္ခမန] ပြုအပ်ပြီးသော မြတ်သော တော
ထွက်ခြင်း ရှိသော၊ သူ။ အနုပုဗ္ဗေန ကတ-
မဟာဘိနိက္ခမနော သမ္မာသမ္မောဓိ အဘိ-
သမ္မုဇ္ဈိတွာ။ သုတ္တနိ၊ ဌ၊ ၂။ ၈၉။ (-စရိယာ၊
ဌ၊ ၄။)

ကတမဟာဘိနိဟာရ (တိ) [ကတ + မဟာ-
ဘိနိဟာရ] ပြုအပ်ပြီးသော မြတ်သောဆု
တောင်းခြင်းရှိသော၊ မြတ်သောဆုတောင်း
မှုကို ပြုပြီးသော၊ ဘုရားဆုပန်ထားသော၊ သူ။
ဘဂဝတော ပါဒမူလေ ကတမဟာဘိနိဟာ-
ရော သမတိ သပါရမိယော ပူရေန္တော။
ထေရီ၊ ဌ၊ ၁။ ဒိ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၁။ သိ၊ ဌ၊ သစ်၊ ၁။
၁၉။ (-မ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၁။ သံ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၀။ အံ၊ ဌ၊ ၂။
၂၈၂။)

ကတမဟာသဘာ (ထိ) [ကတ + မဟာသဘာ]
ပြုအပ်ပြီးသော ကြီးကျယ်သော စည်းဝေးရာ
ခန်းမ။ သန္ဓာဂါရ(ဝိမာ၊ ၂။ ၁၈၈) ကြည့်။

ကတမာလာ (ထိ၊ ပု) [ကတ + မာလာ] (ထိ)
(၁) သိက္ခာအပ်ပြီးသော ပန်း။ (ပု) (၂)
ငုဇ္ဈေပင်။ (တိ) (၃) သိက္ခာအပ်ပြီးသော
ပန်းရှိသော၊ သူ။ (ထိ) (၁) ပုပ္ဖာနံ ဝဏ္ဏေ
ကေတော ကတွာ ကတမာလံ။ ဝိ၊ ဌ၊ ၂။
၂၀၁။ (-မ၊ ဌ၊ ၃။ ၁၀။ သံ၊ ဌ၊ ၂။ ၃၃၅။)
(ပု) (၂) ရာဇရက္ခော ကတမာလံ-နိဝရော

ဗျာဓိသုတကော။ ကတာ မာလာ အဿ
ပုပ္ဖေဟိတိ ကတမာလော။ ဓာန်။ ဓာန်၊ ဌ၊
၅၅၂။ (တိ) (၃) မာလာကိတ (ဝိ၊ ဌ၊ ၂။
၂၈၈) ကြည့်။

ကတမာလာပူဇာ (ထိ) [ကတ + မာလာ +
ပူဇာ] ပြုအပ်သော ပန်းပူဇော်ခြင်း၊ ပန်း
ပူဇော်မှုကို ပြုခြင်း။ ထူပေ ကတမာလာ-
ပူဇာယ ဝိပါကံ ဖလံ။ ပေတ၊ ဌ၊ ၁။ ၉၉။

ကတမုခဓောဝန (တိ) [ကတ + မုခဓောဝန]
ပြုအပ်ပြီးသော မျက်နှာသစ်ခြင်း ရှိသော၊
မျက်နှာသစ်ပြီးသော၊ သူ။ ဂင်္ဂါယ တိရံ
ဂန္ဓာ ကတမုခဓောဝနော ဘိက္ခာစာရဝေလံ
အာဂမယမာနော နိသီဒိ။ ဒိ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၃၁။
(-ဥဒါန၊ ဌ၊ ၃၈၀။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၃၁၈။)

ကတမုခဓောဝနကိစ္စ (တိ) [ကတ + မုခဓောဝန-
ကိစ္စ] ပြုအပ်ပြီးသော မျက်နှာသစ်ခြင်း ကိစ္စ
ရှိသော၊ သူ။ အနောတတ္ထဒဟေ ကတမု-
ခဓောဝနကိစ္စာ အာကာသေန အာဂန္ဓာ။
ပဋိသံ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၁၄။

ကတမုခဗန္ဓ (တိ) [ကတ + မုခ + ဗန္ဓ] ပြုပြီး
သော ခံတွင်း - ဖွဲ့ခြင်း - ချုပ်ခြင်း -
ရှိသော၊ ခံတွင်း - ဖွဲ့ခြင်း - ချုပ်ခြင်း - ကို
ပြုပြီးသော။ ဥဒ္ဓုဒ္ဓါဌေ ကတမုခဗန္ဓေ သပေ
ဝိဿဇေသံ။ ဇာ၊ ဌ၊ ၆။ ၇။

ကတမူလက (န) [ကတ + မူလက] ပြုအပ်ပြီး
သော (ကံ-အမှု - အလုပ် - ဟု ဆိုအပ်
သော) အကြောင်း။ ပစ္စုပ္ပန္န အတ္တနာ ကတ-
မူလကေန ဝါ အာဏတ္တိမူလကေန ဝါ။ အဘိ၊
ဌ၊ ၂။ ၄၇၉။ အံ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၅၇။ အတ္တနာ ကတ-
မူလကေနာတိ သာဟတ္ထိကကမ္မဟေတု။ အံ၊
ဌ၊ ၂။ ၁၄၃။

ကတယက္ခ (ပု) [ကတ + ယက္ခ] ထွင်းထု-
ပြုလုပ် - အပ်သောဘိလူး။ ဒုဒ္ဓသိက(မ၊ ဌ၊ ၄။
၁၅၁) ကြည့်။

ကတယန္တရူပ (န) [ကတ + ယန္တရူပ] ပြုအပ်
သော စက်ယန္တရားရုပ်၊ စက်ယန္တရား တပ်
ထားသောအရုပ်။ ဒါရုယန္တ (သိ၊ ခြုံ၊ သစ်၊ ၂။
၉၇) ကြည့်။

ကတယောဂ (တိ) [ကတ + ယောဂ] (က)
ပြုအပ်ပြီးသော အလေ့အကျက်ရှိသောသူ။
(ခ) ပြုအပ်ပြီးသော လုံ့လဝီရိယရှိသောသူ။
(က) ကတယောဂဿာ (ဒိ၊ ဌ၊ ၂။ ၇၇) တိ နိ-
ဗန္ဓပယောဂေန ကတပရိစယဿ။ ဒိ၊ ဌ၊ ၂။
၈၃။ (-သံ၊ ဌ၊ ၂။ ၈၁။ သံ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၀၀။) (ခ)
နိစ္စဗျာပါရတာယ ကတယောဂေါ ကတ-
ဉ္ဇဿာဟော။ ပဋိသံ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၅။

ကတယောဂဝိဓာန (တိ) [ကတ + ယောဂ +
ဝိဓာန] ပြုအပ်ပြီးသော အားထုတ်ခြင်း၊ စီရင်
ခြင်း ရှိသောသူ။ သောတိ သော ကတ-
ယောဂဝိဓာနော ဘိက္ခု။ ပဋိသံ၊ ဌ၊ ၁။ ၃၁၇။

ကတယောဂ္ဂ (တိ) [ကတ + ယောဂ္ဂ] ပြုအပ်ပြီး
သော လေ့ကျက်ခြင်းရှိသောသူ။ ကတ-
ဟတ္ထော ကတယောဂ္ဂေါ ကတူပါသနော။ သံ၊
၁။ ၆၁၊ ၉၉။ အကတယောဂ္ဂ-လည်း ကြည့်။

ကတယောဂ္ဂပထ (ပု) [ကတ + ယောဂ္ဂ + ပထ]
ပြုအပ်ပြီးသော လုံ့လဟူသောအကြောင်း၊
အားထုတ်ခဲ့သောလုံ့လလမ်းကြောင်း။ မယာ
ကတယောဂ္ဂပထော မယံ မာ နဿတူ။ အံ၊
ဌ၊ ၃။ ၄၁။

ကတရ (တိ) [ကိ + ရတရ။ မောဂ်၊ ၄။ ၅၇။]
(က) အဘယ်နည်း။ (ခ) အဘယ်မည်သော။
(ဂ) အဘယ်နည်း၊ အဘယ်မည်သော။ (က)
ကတရံ တံ မနော၊ ယံ တံ သဗ္ဗသော န နိဝိ-
ရေတဗ္ဗန္တိ စေ။ သံ၊ ဌ၊ ၁။ ၄၉။ (-ပေတ၊ ဌ။
၁၁၄။ အပ၊ ဌ၊ ၁။ ၆၉။ အပ၊ ဌ၊ ၂။ ၉။ ဝဇိရ။
၁၃၅။) (ခ) ကတရသ္မိံ ဇနပဒေ ဝိဟရိဿ-
သိ။ မ၊ ၃။ ၃၁၂။ (-အဘိ၊ က။ ၄၃၉။ ဥဒါန။
၁၁၄။ ဝိမာန။ ၈၉။ မိလိန္ဒ။ ၉၀။ ဝိ၊ ဌ၊ ၃။ ၂၄၁။

ဝိ၊ ဌ၊ ၄။ ၁၂၅။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၄၃၁။ မ၊ ဌ၊ ၁။
၂၃၂။ မ၊ ဌ၊ ၃။ ၁၀၅။ သံ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၀။ သံ၊ ဌ၊ ၃။
၁၀။ အံ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၀၆။ ထေရီ၊ ဌ။ ၅၆။ အပ၊ ဌ၊
၁။ ၅။ ဇာ၊ ဌ၊ ၁။ ၅။ ဇာ၊ ဌ၊ ၅။ ၃၅၂။ ဝဇိရ။
၁၂၈။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၅၇။ သိ၊ ဌ၊ သစ်၊ ၂။ ၂၁၂။
မ၊ ဌ၊ ၃။ ၁၂၉။) (ဂ) ကတရံ အာနာပါနဿတိ-
ကမ္မဋ္ဌာနံ။ ဝိ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၁၇။

ကတရကတရဝိဟာရ (ပု) [ကတရ + ကတရ +
ဝိဟာရ] အဘယ် အဘယ်သို့သော နေခြင်း။
ထေရော “ကတရကတရဝိဟာရေန ဝိဟ-
ရထာ” တိ။ ထေရ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၃၈။

ကတရဂါမဝါသိက (တိ) [ကတရဂါမဝါသ +
ဣက] အဘယ်မည်သောရွာ၌ နေသော၊
သူ။ ထေရော အာဂန္တူ “ကတရဂါမ-
ဝါသိကတ္တာ” တိ အာဟ။ ဝိ၊ ဌ၊ ၄။ ၁၇၅။
(-အံ၊ ဌ၊ ၁။ ၂၉။ ဇာ၊ ဌ၊ ၃။ ၂၆၈။ ဇာ၊ ဌ၊ ၆။
၄၁။)

ကတရဂါမဝါသိ (တိ) [ကတရဂါမ + ဝသ + ဣ]
အဘယ်မည်သော ရွာ၌ နေလေ့ရှိသောသူ။
ကတရဂါမဝါသိနော ပန အမ္မ တုမေတိ။
အံ၊ ဌ၊ ၁။ ၃၃၁။

ကတရစ္ဆန္ဒ (ပု) [ကတရ + ဆန္ဒ] အဘယ်မည်
သောဆန်း။ ပုဗ္ဗပဋ္ဌာပနဂါထာ အာရ-
ဘန္တော ဟိ “ကတရစ္ဆန္ဒေန ဟောတူ” တိ
အာရဘတိ။ သံ၊ ဌ၊ ၁။ ၈၈။

ကတရဇ္ဈုဗန္ဓန (န) [ကတရဇ္ဈု + ဗန္ဓန]
ကျစ်အပ်ပြီးသော ကြိုးဟူသော အနှောင်
အဖွဲ့။ ဝါကာဒီဟိ ရဇ္ဈု ကတွာ ကတရဇ္ဈုဗန္ဓနံ။
ဇာ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၂၈။ (-နေတ္ထိ၊ ဌ။ ၂၄၃။)

ကတရဉ္စန (တိ) [ကတ + ရဉ္စန] ပြုအပ်ပြီး
သော ဆိုးခြင်းရှိသော။ အလတ္တကကတ
(ထေရ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၉၂) ကြည့်။

ကတရတနဝိလောပ (ပု) [ကတ + ရတန +
ဝိလောပ] ပြုလုပ်ထားသော ရတနာတို့ပျက်

စီးခြင်း။ ရတနသရဒ္ဒါရာနိ ဝိဝရိတော ကတ-
ရတနဝိလောပံ ဝိဝဋ္ဌဒ္ဒါရံ။ ဇာ၊ဌ၊၆။၃၀၆။

ကတရဒ္ဒိပဒ (တိ) [ကတရ+ဒ္ဒိပဒ] အဘယ်မည်
သော အခြေ ၂-ချောင်းရှိသော၊ သူ။ အယ်
ဒ္ဒိပဒေသုယေဝ ဥပ္ပဇ္ဇတိ “ကတရဒ္ဒိပဒေသု”-
တိ မနုဿေသု စေဝ ဒေဝေသု စ။ ဗုဒ္ဓဝါဌ။
၅၇။

ကတရမဂ္ဂ (ပု) [ကတရ+မဂ္ဂ] (၁) အဘယ်
မည်သော ခရီးလမ်း။ (၂) အဘယ်မည်သော
မင်္ဂ။ (၃) ကတရမဂ္ဂေန သံသော ဂစ္ဆတူတိ
ကတရမဂ္ဂေါ အာနန္တ ဥဇ္ဇကောတိ။ အံ၊ဌ၊၁။
၁၇၈။ (-မ၊ဌ၊၄။၂၆။ ဇာ၊ဌ၊၅။၄၅။) (၂)
ကတရမဂ္ဂေါ န ခေါ တေန သစ္စိကတော။
အံ၊ဌ၊၁။၂၂၀။ (-အ၊ဌ၊၂။၂၃၈။)

ကတရမဂ္ဂဝဋ္ဌ (တိ) [ကတရ+မဂ္ဂ+ဝဋ္ဌ] အ
ဘယ်မင်္ဂဖြင့် သတ်အပ်သော (ကိလေသာ)။
ကတရမဂ္ဂဝဋ္ဌာ တဝ ကိလေသာ ပဟိနာတိ
ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဝိ၊ဌ၊၂။၈၂။ မ၊ဌ၊၄။၆၅။

ကတရသ (ပု) [ကတ+ရသ] ပြုလုပ်ထားသော
အရည်။ သီတောဒကေန မဒ္ဒိတော ကတရ-
သော ဝါ အာဒိစ္စပါကော ဝ၊ ဝဇ္ဇတိ။ ဝိ၊
သင်္ဂဟ။၉၉။

ကတရသကုဏဏ္ဍက (န) [ကတရ+သကုဏ+
အဏ္ဍက] အဘယ်မည်သော ငှက်ဥ။ “ကတရ-
သကုဏဏ္ဍကာနိ နာမေတာနိ”တိ အမစ္စေ
ပုစ္ဆိ။ ဇာ၊ဌ၊၅။၁၁၅။

ကတရူပ (န) [ကတ+ရူပ] (၁) ပြုလုပ်ထား
သောအရုပ်။ (၂) ပြုအပ်ပြီးသောသဘော။
(တိ) (၃) ပြုအပ်ပြီးသောသဘောရှိသော။
(၁) မတ္တိကာယ ကတရူပသဒိသဿာတိ
အတ္ထော။ သာရတ္ထ၊၂။၈၁။ (-ဝိမတိ၊၁။
၁၃၆။) (၂) (တိ) (၃) ကတရူပမိဒံ ဘော-
တော ဝေယျာဝစ္စံ အနုပ္ပကံ။ ဇာ၊၂။၇၄။
ကတရူပမိဒန္တိ ကတသဘာဝံ။ ဇာ၊ဌ၊၅။၃၃၆။

ကတလက္ခပရိကမ္ပ (တိ) [ကတ+လက္ခ+ပရိ-
ကမ္ပ] ပြုလုပ်ထားသော - စက်တိုင် - မှတ်တိုင်
- ခွံလေ့ကျက်ခြင်း (ပရိကံ) ရှိသော။ လဟု-
ကေန အသနေနာတိ အန္တော သုသိရံ ကတွာ
တုလာဒိဟိ ပူရေတွာ ကတလက္ခပရိကမ္ပေန
သလ္လဟုကကဏ္ဍေန။ အံ၊ဌ၊၁။၂၈၁။ (မ၊ဌ၊
၁။၃၅၇-၅၇၈ ကတလာခါပရိကမ္ပ-ဟု ရှိသည်။)

ကတလာခါရသပရိကမ္ပ (တိ) [ကတ+လာခါ-
ရသ+ပရိကမ္ပ] ကျိချက်အပ်သော ချိတ်ရည်
ဖြင့်ပြုပြင်မှုရှိသော၊ ချိတ်ရည်ဖြင့် အပြေအပြစ်
ဆိုးပြီးသော။ စတ္တာရော ပါဒါ ကတလာခါ-
ရသပရိကမ္မာ ဝိယ။ ဇာ၊ဌ၊၁။၃၃၈။

ကတလုဒ္ဒ (တိ) [ကတ+လုဒ္ဒ] ပြုအပ်ပြီး
သော - ကြမ်းကြုတ်သော အမှု - ရှိသော၊
သူ။ ကတပါပေါ ကတလုဒ္ဒေါ ကတကိဗ္ဗိ-
သော။ အံ၊၁။၄၉၄။ ဣတိဝုတ်။၂၁၂။ (-မ၊
၃။၂၀၃။ နေတ္ထိ၊၁၅၅။) လုဒ္ဒန္တိ ကက္ခန္ဓကမ္ပံ။
အံ၊ဌ၊၂။၃၅၉။ (ဣတိဝုတ်၊ဌ၊၉၇။) အကတ-
လုဒ္ဒ-လည်း ကြည့်။

ကတလုဒ္ဒကမ္ပ (တိ) [ကတ+လုဒ္ဒကမ္ပ] ပြုအပ်
ပြီးသော ကြမ်းကြုတ်သော အမှုရှိသော၊ သူ။
ကတကိဗ္ဗိသ (မ၊ဌ၊၁။၁၈၃) ကြည့်။

ကတလေခါ (ထိ) [ကတ+လေခါ] ရေးခြစ်အပ်
သော အရေးအကြောင်း။ ဗောဓိသတ္တေန
ကတလေခံ သိဝလိဒေဝိ အန္တရံ ကာတံ အ-
ဝိသဟန္တိ။ မ၊ဌ၊၄။၂၀၂။ (-အဘိ၊ဌ၊၃။
၆၅။ ဝိမတိ၊၁။၁၆၇။ မ၊ဌ၊၃။၃၉၅။)

ကတဝဋ္ဌပရိယန္တ (တိ) [ကတ+ဝဋ္ဌ+ပရိယန္တ]
ပြုအပ်ပြီးသော ဝဋ္ဌဆင်းရဲ၏ အဆုံးအပိုင်း
အခြားရှိသော၊ ဝဋ္ဌဆင်းရဲ၏ အဆုံးအပိုင်း
အခြားကို ပြုပြီးသော၊ သူ။ သော သံသာရ-
သောတံ ဆိန္ဒိတွာ ကတဝဋ္ဌပရိယန္တော အန္တိ-
မဒေဟဓရော ဟုတွာ။ ဥဒါန၊ဌ၊၈၅။

ကတဝဋ္ဌိ (ထိ) [ကတ+ဝဋ္ဌိ] ကျစ်ထားသော
ခါးစည်း။ ဒုဿဝဋ္ဌိ(ဝိ၊ဌ၊၄။၁၂၉) ကြည့်။

ကတဝဏ (ပု) [ကတ + ဝဏ] ပြုအပ်သော -
အမာ - အနာ။ သတ္တကာဒီဟိ ကတဝဏေဝါ
မေထုနဏဂေန တိလဖလမတ္တမ္ပိ။ ဝိဇ္ဇာ။
၂၂၉။ (-ကခါ။ ၁၁၄။)

ကတဝတ္ထ (န) [ကတ + ဝတ္ထ] ရက်ပြီးသော
(နူးညံ့သိမ်မွေ့သော) အဝတ်။ ကတဝတ္ထ-
(အံ၊ ဌာ၊ ၂။ ၂၂၅) န္တိ တယော ကပ္ပါသဏံသု
ဂဟေတွာ ကန္တိတသုတ္တေန ဝါယိတံ သုခုမ-
ဝတ္ထံ။ အံ၊ ဌာ၊ ၂။ ၁၉၇။ (-ကခါ၊ ဌာ၊ သစ်၊
၂၇၉။)

ကတဝယကမ္မ (န) [ကတ + ဝယကမ္မ] ပြုအပ်
ပြီးသော (အခကြေးငွေ) ကုန်ကျမှု။ ဝယကမ္မ
(သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁၁၈) ကြည့်။

ကတဝဝတ္ထန (တိ) [ကတ + ဝဝတ္ထန] ပြုပြီးသော
ပိုင်းခြားမှတ်သားခြင်းရှိသော။ ဝဝတ္ထိတ (မ၊
ဋီ၊ ၃။ ၂၇၇) ကြည့်။

ကတဝါကစီရ (န) [ကတ + ဝါက + စီရ] ရက်ပြီး
သော လျှော်တေသင်္ကန်း။ မုဉ္ဇတိဏံ ဟိရံ
ဟိရံ ကတွာ ကတဝါကစီရံ နိဝါသနပါရူပ-
နတ္ထာယ အာဒိယိ။ ဇာ၊ ဌာ၊ ၁။ ၁၁။

ကတဝါတပရိတ္တာဏ (တိ) [ကတ + ဝါတ +
ပရိတ္တာဏ] ပြုအပ်ပြီးသော လေကာကွယ်
ခြင်းရှိသော။ သူ။ မယာ ကတဝါတပရိတ္တာ-
ဏတ္တာ နိဝါတဇာ မမ ဉာတကာ။ ဇာ၊ ဌာ၊
၄။ ၁၅၉။

ကတဝါဒပရိစယ (တိ) [ကတ + ဝါဒ + ပရိစယ]
ပြုအပ်ပြီးသော အယူဝါဒ၌ လေ့ကျက်ခြင်းရှိ
သော။ အယူဝါဒလေ့ကျက်ပြီးသော။ သူ။
ကတပရပုဝါဒ-ကြည့်။

ကတဝါဒါနိသံသ (ပု) [ကတ + ဝါဒ + အာနိသံ-
သ] လေ့ကျက်ပြီးသော အယူဝါဒ၏အကျိုး။
န တေန တေန ကာရဏေန ကတဝါဒါနိ-
သံသတ္ထံ န ဝါဒဿ ပမောက္ခာနိသံသတ္ထံ။
အံ၊ ဌာ၊ ၂။ ၂၇၅။

အဘိဓာန် (က-ဝဂ်) ၁-၁၀-ပ-မ-ဗ-သ-၈

ကတဝါဒိတ (န) [ကတ + ဝါဒိတ] ပြုအပ်ပြီး
သော တီးခတ်စရာတူရိယာ။ ရုက္ခသာရဒဏ္ဍာ-
ဒီသု ယေန ကေနစိ... စတုသု ပဿေသု စမ္ပေ-
န ဩနန္တိတွာ ကတဝါဒိတံ။ ဒီ၊ ဌာ၊ ၁။ ၁၂၇။

ကတဝါယာမ (ပု) [ကတ + ဝါယာမ] (၁) ပြု
အပ်ပြီးသော လုံ့လဝီရိယ။ (တိ) (၂) ပြုအပ်
ပြီးသော လုံ့လဝီရိယရှိသော။ သူ။ (၁) အတ္တ-
နော မဟာသမုဒ္ဒေ ကတဝါယာမံ အနုဿရိ။
ဇာ၊ ဌာ၊ ၆။ ၅၂။ (တိ) (၂) အတရမာနဿ မမ
သောဠသဝဿေဟိ ကတဝါယာမဿ သမိဒ္ဓံ
အဇ္ဈာသယဖလံ ဒဿေတုံ ဝေမာဟ။ ဇာ၊ ဌာ၊
၆။ ၁၉။

ကတဝါလဝေပေရိစယ (တိ) [ကတ + ဝါလဝေ
+ ပရိစယ] ပြုအပ်ပြီးသော သားမြီးဖျားကို
(မှန်အောင်) ပစ်ခြင်းငှါ လေ့ကျက်မှုရှိသော။
သားမြီးဖျားကို ပစ်ခြင်းငှါ လေ့ကျက်ပြီး
သော။ သူ။ ယထာ နာမ ကတဝါလဝေပေရိ-
စယဿ သရဘင်္ဂသဒိသဿ ဓနုဂဟဿ။
ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၄၁။ (-မ၊ ဌာ၊ ၃။ ၂၇၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဌာ၊
၂။ ၄၇။)

ကတဝိဇ္ဇ (တိ) [ကတ + ဝိဇ္ဇာ] သင်အပ်ပြီး
သော အတတ်ပညာရှိသော။ အတတ်ပညာ
သင်ယူပြီးသော။ သူ။ ကတပရပုဝါဒ (၁)،
ကတဝိနယ-တို့ကြည့်။

ကတဝိဇ္ဇာပရိယာပုဏန (တိ) [ကတ + ဝိဇ္ဇာပရိ-
ယာပုဏန] ပြုအပ်ပြီးသော အတတ်ပညာ
သင်ခြင်းရှိသော။ အတတ်ပညာ သင်ယူပြီး
သော။ သူ။ ဗာလကာလေ ကတဝိဇ္ဇာပရိယာ-
ပုဏနာဒိတော အညဿ။ အနုဋီ၊ ၂။ ၁၂၆။

ကတဝိညာဏနာသ (ပု) [ကတ + ဝိညာဏ +
နာသ] ပြုအပ်ပြီးသော ဝိညာဉ်၏ပျက်စီး
ခြင်း။ ဧဝံ ဟိ ကတဝိညာဏနာသော အ-
ကတာဂမော ဝါ နတ္ထိတိ။ မ၊ ဌာ၊ ၁။ ၂၄၃။
(-အံ၊ ဌာ၊ ၁။ ၁၂၂။)

ကတဝိဒိတမန (တိ) [ကတ+ဝိဒိတ+မန] ပြု
အပ်ပြီးသော သိအပ်သောစိတ်ရှိသော၊ စိတ်
ကို သိအောင် ပြုပြီးသော၊ သူ။ သဗ္ဗံ ပန
သုမနော ဘဂဝါ ကတဝိဒိတမနော ဓမ္မ-
ဘေရိ အာဟနိတော။ ဗုဒ္ဓဝံဠာ။ ၁၈၇။

ကတဝိဓ (ထိ၊ ပ) [ကတ+ဝိဓ] (၁) ပြုအပ်
ပြီးသော-ခါးပန်းဘိ-ခါးပန်းသီး။ (၂) ပြု
အပ်ပြီးသော အစီအရင်။ (၁) ဒန္တာဒိဟိ
ကတဝိဓဿ ဥဘောသု ကောဠိသု ကတ-
ပရိစ္ဆေဒရာဇိမတ္တံ။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၁၆၈။ (၂)
အကဋ္ဌဝိဓ-ကြည့်။

ကတဝိနယ (တိ) [ကတ+ဝိနယ] သင်အပ်ပြီး
သော ဝိနည်းရှိသော၊ သူ။ လေသကပ္ပေန
ကတဝိနယော နာမ ဟုတော။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၇၉။
ကတဝိနယော သိက္ခိတဝိနယော ယထာ
“ကတဝိဇ္ဇော”တိ။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၃၃၂။

ကတဝိနာသ (ပ) [ကတ+ဝိနာသ] ပြုအပ်ပြီး
သောကံ၏ ပျက်စီးခြင်း။ အညထာ ကတ-
ဝိနာသကတဗ္ဗာဂမာ အာပဇ္ဇေယျံ။ မ၊ ၄။
၁။ ၂၇၀။ (-မ၊ ၄။ ၁။ ၂၆၇။)

ကတဝိနာသက (တိ) [ကတ+ဝိ+နာသ+ကေ+
က] ပြုဘူးသော ကျေးဇူးကို-ပျက်စီးစေ
တတ်-ပျက်ဆီးတတ်-သော၊ သူ။ အကတ-
ည မိတ္တဒုဗ္ဗိ ကတဝိနာသကဘာဝေန မယာ
သဒ္ဓိ မိတ္တဘာဝံ ဘိန္နိ။ ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၄၉၂။

ကတဝိနာသန (န) [ကတ+ဝိနာသန] ပြုဘူး
သော ကျေးဇူးကို-ပျက်စီးစေခြင်း-ပျက်
ဆီးခြင်း။ ကတဝိနာသနေန မိတ္တဒုဗ္ဗိတာယ
ကတဿ အပ္ပဋိကာရိကာယောတိ။ ဇာ၊ ၄။
၅။ ၄၄၈။

ကတဝိပုကာရာဓိဝါသန (န) [ကတ+ဝိပုကာ-
ရ+အဓိဝါသန] ပြုအပ်သော ဖောက်ပြန်
ခြင်းတို့၌ သည်းခံခြင်း။ ပရေဟိ အတ္တနော
ဥပရိ ကတဝိပုကာရာဓိဝါသနံ၊ ဥက္ကံသဂတ-
သလ္လေခဝုတ္တိ။ စရိယာ၊ ၄။ ၂၆၂။

ကတဝိဘာဂ (ပ) [ကတ+ဝိဘာဂ] ပြုအပ်
သောဝေဘန်ခြင်း။ အကတဝိဘာဂန္တိ ဒေယျ-
ဓမ္မဝသေန န ကတဝိဘာဂံ။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၅၂၉။

ကတဝိဝရ (တိ) [ကတ+ဝိဝရ] ပြုအပ်ပြီး
သော ဟင်းလင်းရှိသော။ ဧဝံ ကတဝိဝရဿ
ဣတ္ထိနိမိတ္တဿ ဟေဋ္ဌိမတလံ ဝုစ္စတိ။ သာ-
ရတ္ထ၊ ၂။ ၈၂။ (-ဝိမတိ၊ ၁။ ၁၃၈။)

ကတဝိသပရိဘောဂ (ပ) [ကတ+ဝိသ+ပရိ-
ဘောဂ] ပြုအပ်ပြီးသော အဆိပ်ကို သုံး
ဆောင်ခြင်း၊ အဆိပ်ခပ်ထားသော အစာကို
သုံးဆောင်ခြင်း။ အပ္ပစ္စဝေက္ခိတပရိဘောဂ
(ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၄၀၃) ကြည့်။

ကတဝိသေသဇာနန (န) [ကတ+ဝိသေသ+
ဇာနန] ပြုဘူးသော ကျေးဇူးကို အထူး
သိခြင်း။ ကတဝေဒိတာ-ကြည့်။

ကတဝိဟာရ (ပ) [ကတ+ဝိဟာရ] ပြုအပ်ပြီး
-ဆောက်အပ်ပြီး-သော ကျောင်း။ သစေ
ဟိ ဗောဓိစေတီယဘတ္တသာလာဒီနိ သဗ္ဗ-
ဝတ္ထုနိ ပတိဋ္ဌာပေတွာ ကတဝိဟာရေ ဗန္ဓန္တိ။
ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၃၂၃။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၁၈၇။ ကင်္ခါ၊ ၄။ ၁။
၁၄၃။ (-ဒိ၊ ၄။ ၂။ ၁၄၄။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၂၇၂။ အံ၊
၄။ ၁။ ၂၄၇။ ဥဒါနံ၊ ၄။ ၂။ ၉၃။ ပေတ၊ ၄။ ၂။ ၅၀။
ထေရ၊ ၄။ ၂။ ၁၆၆။ ဝဇီရ၊ ၂။ ၁။ သာရတ္ထ၊ ၂။
၃၈၄။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၁၄၂။ သီ၊ ၄။ ၁။ ၂။ ၃၂၀။
ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၁၄၈။ ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၃၆။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၅၀၃။
အံ၊ ၄။ ၁။ ၂၇၁။)

ကတဝိတိက္ကမ (ပ) [ကတ+ဝိတိက္ကမ] (၁)
ပြုအပ်ပြီးသော လွန်ကျူးခြင်း၊ (တိ) (၂)
ပြုအပ်ပြီးသော လွန်ကျူးခြင်းရှိသော၊ သူ။
(၁) သယမေဝ ဝါ အာဂန္တာ အတ္တနော
ကတဝိတိက္ကမေ အာရောစိတေတိ ဝုတ္တံ
ဟောတိ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁၆၉။ (တိ) (၂)
ဧဝံ ကတဝိတိက္ကမေန ဘိက္ခုနာ သယမေဝ
အာဂန္တာ အာရောစိတေ ပဋိပဋိတဗ္ဗံ။ ဝိ၊
သင်္ဂဟ။ ၃၂၆။ (-ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၂။)

ကတဝီရိယ (န) [ကတ+ဝီရိယ] (၁) ပြုအပ်
- အားထုတ်အပ် - သော လုံ့လဝီရိယ။
(တိ) (၂) ပြုအပ်ပြီး - အားထုတ်အပ်ပြီး
- သော လုံ့လဝီရိယရှိသောသူ။ (၁)
အပ္ပဋ္ဌိဝါနပဓာန (အံ၊ ဋီ၊ ၂။ ၄) ကြည့်။ (တိ)
(၂) ကတဝီရိယဿ ဟိ ဖလံ နာမ ဧဝံ
သမိဇ္ဈတိတိ။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၊ ၄။ (-အပါ၊ ဋ္ဌ၊
၂။ ၉၁။)

ကတဝေဏိ (ထိ) [ကတ+ဝေဏိ] (၁) ထုံး
ထားသော ခါးစည်း။ (၂) ပြုပြင်ထုံးဖွဲ့အပ်
သော ဆံထုံး။ (တိ) (၃) ပြုပြင်ထုံးဖွဲ့အပ်
သော ဆံထုံးရှိသောသူ။ (၁) ဒုဿဝေဏိ
(ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၄။ ၁၂၉) ကြည့်။ (၂) (တိ) (၃)
ဝေဏိကတ (ဇာ၊ ဋ္ဌ၊ ၅။ ၄၆၄) ကြည့်။

ကတဝေဒိကာကာရ (တိ) [ကတ+ဝေဒိကာ+
အာကာရ] ပြုအပ်ပြီးသော ပွတ်တိုင်အခြင်း
အရာရှိသော (အကျည်မြောက်ထားသော =
တိုင်တိုက်ထားသော အခင်း)။ မဇ္ဇာကာ-
ရေန ကဋ္ဌမတ္တိကာဒီဟိ ကတဝေဒိကာကာရံ။
ဝိမတိ၊ ၂။ ၂၃၇။

ကတဝေဒိကာဝလယ (ပု၊ န) [ကတ+ဝေဒိကာ
+ဝလယ] ပြုအပ်ပြီးသော ပွတ်တိုင်၌ စွပ်
ထားသော ကွင်း။ အနေကေဟိ မဏိဟိ
ကတဝေဒိကာဝလယံ ပရိဝါရေတွာ ဥတ္တမံ
မဟာပူဇံ အကာသိ။ အပါ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၅၆။

ကတဝေဒိတာ (ထိ) [ကတဝေဒိ+တာ] ပြုဘူး
သော ကျေးဇူးကို သိတတ်သောသူ၏အဖြစ်။
ပြုဘူးသော ကျေးဇူးကို အထူးသိခြင်း။ ယာ
ကဓံ ကတညူတာ ကတဝေဒိတာ။ သံ၊ ၁။
၄၆၁။ (-အံ၊ ၁။ ၆၃။ အံ၊ ၃။ ၃၀၈။ ခုဒ္ဒက၊
ဋ္ဌ၊ ၂၄။ ဣတိဝုတ်၊ ဋ္ဌ၊ ၂၂၄။) ကတဝေဒိတာ-
တိ ကတဝိသေသဇာနနံ။ သံ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၁၃။
ကတဝေဒိတာတိ တဿေဝ ပရေသံ ပါကဋ္ဌ-
ကရဏဝေနေ ဇာနနမေဝ။ သံ၊ ဋီ၊ ၂။ ၁၉၃။

ကတဝေဒိ (တိ) [ကတ+ဝေဒိ+ဏိ] (က) ပြုခဲ့
ဘူးသောကျေးဇူးကို (ထင်စွာပြု၍) သိတတ်
သောသူ။ (ခ) ပြုခဲ့ဘူးသော ကျေးဇူးကို
နှစ်သက်တတ် - ခံစားတတ် - ဝန်ခံတတ် -
သောသူ။ (ဂ) ပြုခဲ့ဘူးသော ကျေးဇူးကို
တုန့်ပြန်၍ - ကျေးဇူးဆပ်တတ် - သိတတ် -
သောသူ။

(က) ကတညူနော ဟိ သာရိပုတ္တ သပ္ပု-
ရိသာ ကတဝေဒိနော။ ဝိ၊ ၃။ ၇၀။ ကတံ
ပါကဋ္ဌံ ကတွာ ဇာနန္တိတိ ကတဝေဒိနော။
သာရတ္ထ၊ ၃။ ၂၃၄။ ကတဝေဒိ (အဘိ၊ ပု။
၁၂၈) တိ ကတံ ဝေဒေတိ ဝိဒိတံ ပါကဋ္ဌံ
ကဗျေတိ။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။ ၅၄။ (-မ၊ ဋီ၊ ၁။ ၆၂။
သံ၊ ဋီ၊ ၂။ ၂၀၃။) (ခ) ကတဝေဒိ (အပါ၊ ၂။
၁၅၇) တိ ကတံ ဝိန္နုတိ အနုဘဝတိ သမ္ပုဋ္ဌိ-
တိတိ ကတဝေဒိ။ အပါ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၆၆။ (ဂ) ဧဝံ
ဥတွာ ပန ယေနဿ ဂုဏော ကတော၊
တဿ ဂုဏံ ပဋိကဗျေန္တော ကတဝေဒိ
နာမ။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊ ၅။ ၁၅၆။ ကတဝေဒိနော (ဝိ၊ ၃။
၇၀) တိ အတ္တနော ကတံ ဥပကာရံ ပဋိကရိ-
ယာယ ဉာပကာ။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၁၀၄။

ကတသံဝိဓာန (တိ) [ကတ+သံဝိဓာန] ပြုအပ်
ပြီးသော စီရင်ခြင်းရှိသော။ ကတပရိဘာဏ
(၁) ကြည့်။

ကတသံသဂ္ဂ (တိ) [ကတ+သံသဂ္ဂ] ပြုအပ်သော
- နှိုးနှော - ပေါင်းဖော် - ခြင်းရှိသောသူ။
ပုဂ္ဂလံ နိဿာယ တေန ကတသံသဂ္ဂေါ
သာဓုဇီဝိပံ ပရိသုဒ္ဓါဇီဝေါ။ ဣတိဝုတ်၊ ဋ္ဌ။
၂၃၄။

ကတသက္ကာရ (ပု) [ကတ+သက္ကာရ] (၁) ပြု
အပ်သော ရှိသေခြင်း။ (တိ) (၂) ပြု
အပ်သော ရှိသေခြင်း ရှိသောသူ။ (၁)
တုမေဟိ ပါတောဝ တေဿ ကတသက္ကာရော
ဝတ္ထု န သက္ကာ။ မ၊ ဋ္ဌ၊ ၄။ ၂၂၆။ (-အံ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။
၁၁၁။ ခုဒ္ဒက၊ ဋ္ဌ၊ ၁၆၅။ ဓမ္မ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၃၈။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊

၅။ ၃၇၆။ ၄၁၈။) (တိ)(၂) တေ တတ္ထ ဂန္ဓာ
ဂါမဝါသိကေဟိ အာသနသာလာယနိသိဒါ-
ပေတွာ ကတသက္ကာရာ ပုစ္ဆိသု။ ဓမ္မာဠာ ၂။
၂၂၈။ (- အပါဠာ ၂။ ၁၉၅။)

ကတသက္ကာရဗဟုမာန (တိ) [ကတ + သက္ကာရ +
ဗဟုမာန] ပြုအပ်သော အရိအသေပြုခြင်း၊
များစွာ မြတ်နိုးခြင်းရှိသော၊ အရိအသေ ပြု
ခြင်း၊ များစွာ မြတ်နိုးခြင်းခံရသော၊ သူ။
သေဋ္ဌိဟိ ကတသက္ကာရဗဟုမာနာ “တဒ-
ယေဝ မယံ ဂစ္ဆာမာ” တိ အာဟံသု။ အံဠာ
၁။ ၃၃၃။ (- သုတ္တနိဋ္ဌာ ၂။ ၁၁၉။)

ကတသက္ကာရသမ္မာန (တိ) [ကတ + သက္ကာရ +
သမ္မာန] ပြုအပ်သော အရိအသေ ပြုခြင်း၊
ကောင်းစွာ မြတ်နိုးခြင်းရှိသော၊ အရိအသေ
ပြုခြင်း၊ ကောင်းစွာ မြတ်နိုးခြင်းခံရသော၊ သူ။
သကနိဝေသနံ ပဝေသေတွာ ကတသက္ကာရ-
သမ္မာနော တတ္ထ ကာတဗ္ဗံ။ အံဠာ ၁။ ၁၄၉။
(- ဓမ္မာဠာ ၁။ ၃၇၆။ စရိယာဠာ ၁။ ၁၈၂။ ဇာ၊
ဠာ ၂။ ၃၆၈။ ဇာ၊ ဠာ ၄။ ၄၄၇။ ဇာ၊ ဠာ ၅။ ၂၂၂။
ဇာ၊ ဠာ ၆။ ၂၅၇။ သီ၊ ဠာ ၁။ ၄၃၁။)

ကတသင်္ကေတ (တိ) [ကတ + သင်္ကေတ] ပြု
အပ်သော အချိန်း အချက် ရှိသော၊ သူ။
နိကေတ (မဟာနိဋ္ဌာ ၂။ ၇၀) ကြည့်။

ကတသင်္ကေတဌာန (န) [ကတသင်္ကေတ +
ဌာန] ပြုအပ်သော ချိန်းချက်ဆူ အရပ်။
“အဇ္ဇ အသုကဌာနေ ကိဋ္ဌိယာမာ” တိ ကတ-
သင်္ကေတဌာနံ နိဝါသနဌာနံ ဥယျာနာဒိ။
သံဠာ ၂။ ၂၄၀။

ကတသင်္ခမယဘာဇန (န) [ကတ + သင်္ခမယ +
ဘာဇန] ပြုလုပ်ထားသော ခရုသင်းခွက်။
ဣမိနာဝ ထာလကာဒိအာကာရေန ကတ-
သင်္ခမယဘာဇနာနိ ဘိက္ခုနံ သမ္ပုဋ္ဌိစ္ဆိတုံ။
ဝိမတိ၊ ၁။ ၂၆၂။

ကတသင်္ဂဟ (တိ) [ကတ + သင်္ဂဟ] ပြုအပ်ပြီး
သော - သင်္ဂြိုဟ် - ချီးမြှောက် - ခံရသော၊

သူ။ ပုပ္ဖဒါနာဒိဟိ စ တေဟိ ကတသင်္ဂ-
ဟေဟိ... မနုဿာ ဣဿန္တိ။ ကင်္ခါ၊ ဠာ ၁။ ၁၈။

၂၅၅။

ကတသင်္ဂါမ (တိ) [ကတ + သင်္ဂါမ] ပြုအပ်
သော စစ်ထိုးခြင်းရှိသော မြေပြင်။ တေန
ကတသင်္ဂါမသင်္ခါတဿ အရိယမဂ္ဂဿ သီသ-
ဘူတံ။ ဣတိဝုတ်၊ ၄။ ၂၄၁။

ကတသညာဏ (တိ) [ကတ + သညာဏ] ပြုအပ်
ပြီးသော အမှတ်အသားရှိသော။ တာလ-
ပဏ္ဏမယံ ဝါ ကတသညာဏံ ယံ ကိဉ္စိ ကုသံ
ပါတေတွာ။ ကင်္ခါ၊ ၁။ ၁၁၉။ (- သာရတ္ထ၊ ၂။
၁၄၆။ ၁၆၂။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၂၀၀။)

ကတသညိ (တိ) [ကတသညာ + ဤ] ပြုအပ်
၏ဟု အမှတ်သညာရှိသော၊ သူ။ အကတေ
ကတသညိ။ အံ၊ ၃။ ၃၈၇။ (- အဘိဝိ။
၃၇၀။)

ကတသတ္တက (န) [ကတ + သတ္တ + က] ပြုလုပ်
ထားသော ဓားငယ်။ ပိပ္ပလကံ ဝါ အညမ္ပိ ဝါ
ယံ ကိဉ္စိ ဒဏ္ဍံ ယောဇေတွာ ကတသတ္တကံ။
ဝိဠာ၊ ၄။ ၄၉။

ကတသဒ္ဓ (ပု) [ကတ + သဒ္ဓ] (၁) ပြုအပ်
သော အသံ၊ အသံပြုခြင်း။ (၂) ကတသဒ္ဓါ။
(၁) “ဇာတပဉ္စမဒိဝေသေ ကတသဒ္ဓတော
ပဋ္ဌာယ အာဝုသော” တိ အာဟာ။ ဒီ၊ ဠာ ၂။
၁၂၀။ (၂) ဒုဝိဇ္ဇေပိ ဝေမေဝ ကတ-
သဒ္ဓဿ ပရနိပါတော ဝေဒိတဗျော။ အံ၊ ဠာ ၁။
၂၄၂။ မူလဠာ ၁။ ၆၇။ (- သီ၊ ဠာ ၁။ ၄၃၂။
မ၊ ဠာ ၂။ ၁၄၅။)

ကတသဒ္ဓကာရဏ (န) [ကတသဒ္ဓ + ကာရဏ]
အသံပြုခြင်း၏ အကြောင်း။ ဣတိ မဟာ-
သတ္တော ကိန္နရေန ကတသဒ္ဓကာရဏံ က-
ထေတွာ တံ ဝိဿဇာပေတွာ။ ဇာ၊ ဠာ ၃။
၄၁၂။

ကတသဒ္ဓါနုသာရ (ပု) [ကတသဒ္ဓ + အနုသာ-
ရ] ပြုအပ်သော အသံသို့ အစဉ် လျှောက်

ခြင်း။ ပုနပုနံ သဒ္ဓံ ကတွာ တာယ ကတ-
သဒ္ဓါနုသာရေန ကမေန သိဟပဉ္စရဉ္စမ္မာရေ
ဌတွာ။ ဇာ၊ ဌ၊ ၆။ ၂၆၅။

ကတသန္တဝ (တိ) [ကတ+သန္တဝ] ပြုခဲ့ဘူးသော
ပေါင်းဖော်ခြင်းရှိသော၊ သူ။ ကတသန္တဝဿ
ပရိဿ သည် အဒါသိ။ အံ၊ ဌ၊ ၁။ ၂၇၂။
(-ထေရီ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၁။)

ကတသန္တာဟ (တိ) [ကတ+သန္တာဟ] (၁) ပြု
အပ်ပြီးသော ဖွဲ့ယှက်ခြင်းရှိသော၊ သူ။ (၂)
ဆင်ယင်အပ်သော ချပ်မိန့်ညှိရှိသော၊ သူ။
(၁) သန္တဒ္ဓဒ္ဓဿ (ပေတ၊ ဌ၊ ၂၁၅) ကြည့်။
(၂) တေ ကတသန္တာဟာ နိက္ခမိတွာ ယဒ္ဓံ
အာရဘိ သူ။ ဓမ္မ၊ ဌ၊ ၁။ ၂၂၆။

ကတသန္တိဓယ (တိ) [ကတ+သန္တိဓယ] ပြုအပ်
ပြီးသော ဆည်းပူးခြင်းရှိသော၊ သူ။ ဓယ
(မ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၁၈) ကြည့်။

ကတသန္တိဌာန (န) [ကတ+သန္တိဌာန] (၁)
ပြုအပ်ပြီးသော ဆုံးဖြတ်ခြင်း။ (တိ) (၂)
ပြုအပ်ပြီးသော ဆုံးဖြတ်ခြင်းရှိသော၊ ဆုံး
ဖြတ်ခြင်းကို ပြုပြီးသော၊ သူ။ (၁) အဋ္ဌက-
ထာသု ကတသန္တိဌာနံ ဒဿေတွာ။ သာရတ္ထ၊
၂။ ၃၅၃။ (တိ) (၂) “ဣမေ ဓမ္မာ ယော
ပူရေတဗ္ဗာ” တိ ကတသန္တိဌာနော ဒါနပါရမိ
ပူရေန္တောပိ ဥပုဇ္ဈမာနော နာမ။ အံ၊ ဌ၊ ၁။
၇၆။ (-အံ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၇၀။ ပဋိသံ၊ ဌ၊ ၁။ ၃၃၁။
ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၄၉။ ထေရီ၊ ဌ၊ ၂။ အပါ၊ ဌ၊ ၁။ ၂၅။
အပါ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၅၃။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၈၉။ ဇာ၊ ဌ၊
၁။ ၂၄။)

ကတသဗ္ဗကိစ္စ (တိ) [ကတ+သဗ္ဗ+ကိစ္စ] ပြု
အပ်ပြီးသော အလုံးစုံကိစ္စရှိသော၊ ကိစ္စအား
လုံးပြုပြီးသော၊ သူ။ ကေဝလီ (သံ၊ ဌ၊ ၂။
၂၅၅) ကြည့်။

ကတသဘာဝ (တိ) [ကတ+သဘာဝ] ပြုအပ်
ပြီးသော သဘောရှိသော။ ကတရူပ-ကြည့်။

ကတသမဏ (တိ) [ကတ+သမဏ] ပြုအပ်ပြီး
သော ရဟန်းအဖြစ်ရှိသော၊ ရဟန်းတရား၏
အထွတ်အထိပ်သို့ရောက်ပြီးသော (ရဟန္တာ)။
ဝန္တလောကာမိဿ မုဒိတဿ။ ကတသ-
မဏဿ မနုဇဿ၊ အန္တိမသာရိရဿ နရဿ။
မ၊ ၂။ ၄၈။ (-သာရတ္ထ၊ ၂။ ၇၂။) ကတ-
သမဏဿာတိ ကတသာမညဿ သမဏ-
ဓမ္မဿ မတ္ထကံ ပတ္တဿာတိ အတ္ထော။ မ၊ ဌ၊
၃။ ၆၈။

ကတသမဏဓမ္မ (ပု) [ကတ+သမဏ+ဓမ္မ]
(၁) အားထုတ်အပ်ပြီးသော ရဟန်းတရား။
(တိ) (၂) အားထုတ်အပ်ပြီးသော ရဟန်း
တရားရှိသော၊ သူ။ (၁) အဇ္ဇ ထေရေန
ကတသမဏဓမ္မဿ မယံ ဘာဂိနော ဇာတာ-
တိ စိတ္တံ ကတပသာဒေသိ။ မ၊ ဌ၊ ၄။ ၄။ (တိ)
(၂) ဥဠါဋ္ဌိတသတ္တသညော ကတသမဏ-
ဓမ္မော ဝါသိတဝါသနော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၁၇၉။
(-ဓမ္မ၊ ဌ၊ ၁။ ၄၀၉။)

ကတသမ္ပဿ (တိ) [ကတ+သမ္ပဿ] ပြုအပ်ပြီး
သော ကောင်းစွာ တွေ့ထိခြင်း ရှိသော၊
ကောင်းစွာ တွေ့ထိခြင်း ခံရသော၊ သူ။
ဟတ္ထတလေန ပရာမဋ္ဌော ကတသမ္ပဿော
အဟောသိ။ အပါ၊ ဌ၊ ၂။ ၉၂။

ကတသမ္ဘာရ (ပု) [ကတ+သမ္ဘာရ] (၁) ပြု
အပ်ပြီးသော (ကုသိုလ်) အဆောက်အဦ။
(တိ) (၂) ပြုအပ်သော (ကုသိုလ်) အဆောက်
အဦရှိသော၊ သူ။ (၁) ပုဗ္ဗေ ကတသမ္ဘာရေန
ဗုဒ္ဓိသမ္ပန္နော။ အပါ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၆၈။ (တိ) (၂)
တေ တုယံ သိဿာ ကတသမ္ဘာရ ဘိက္ခု။
ဝိမုတ္တိယာ။ အပါ၊ ဌ၊ ၁။ ၂၆၀။

ကတသမ္ပသန (တိ) [ကတ+သမ္ပသန] ပြုအပ်
သော သုံးသပ်ခြင်းရှိသော၊ သုံးသပ်ခြင်းကို
ပြုသော၊ သူ။ န အနိစ္စာဒိဝေနေ ကတ-
သမ္ပသနဿ။ ဒီ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၉၈။ မ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၈၁။
(-သီ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၄၈။)

ကတသရက္ခေပ (တိ) [ကတ + သရ + ခေပ] မြှားပစ်ခြင်းကို ပြုတတ်သော၊ မြှားအတတ်ကို ပြုပြီးသော၊ သူ။ ကတူပါသနောတိ ကတသရက္ခေပေါ ဒဿိတသိပ္ပေါ။ သံ၊ ၄၊ ၁။ ၁၀။ အံ၊ ၄၊ ၂။ ၃၀၅။ ကတသရက္ခေပေါတိ ဝိဝဋ္ဌသရက္ခေပပဒေသဒဿနဝသေန သရက္ခေပကတာဝိ။ သံ၊ ၄၊ ၁။ ၁၅၉။ ကတသရက္ခေပေါတိ ထိရလက္ခေ စ စလလက္ခေ စ ပရေသံဒဿနဝသေန သရက္ခေပဿ ကတာဝိ။ အံ၊ ၄၊ ၂။ ၃၀၂-၃။

ကတသရိရပဋိဇ္ဇန (တိ) [ကတ + သရိရ + ပဋိဇ္ဇန] ပြုအပ်ပြီးသော ကိုယ်ကိုသုတ်သင်ခြင်းရှိသော၊ ကိုယ်သုတ်သင်မှုကို ပြုပြီးသော၊ သူ။ ပုနဒိဝသေ ကတသရိရပဋိဇ္ဇနော မဟာဘိက္ခုသံဃပရိဝတော။ ဓမ္မ၊ ၄၊ ၁။ ၁၈။ (-ဝိမာန၊ ၄။ ၁၈၄။ အပ၊ ၄၊ ၁။ ၈၂။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၄။ ၈။ ဇာ၊ ၄၊ ၁။ ၈၀။ ဇာ၊ ၄၊ ၂။ ၂၄၉။ ဇာ၊ ၄၊ ၃။ ၃၅၈။ ဇာ၊ ၄၊ ၄။ ၃၆၉။ ဇာ၊ ၄၊ ၅။ ၃၇၆။)

ကတသဿ (န) [ကတ + သဿ] စိုက်ပျိုးပြီးသော ကောက်ပင်။ သေသဇနေဟိ ကတသဿံ အတိဥဒကေန ဝါ အနောဒကေန ဝါ နဿတိ။ ဓမ္မ၊ ၄၊ ၁။ ၃၄။

ကတသာမည (တိ) [ကတ + သာမည] ပြုအပ်ပြီးသော ရဟန်းအဖြစ်ရှိသော၊ ရဟန်းတရား၏ အထွတ်အထိပ်သို့ရောက်ပြီးသော (ရဟန္တာ)။ ကတသမဏ-ကြည့်။

ကတသာမိဘတိက (တိ) [ကတ + သာမိဘတိက] ပြုအပ်သော အရှင်သခင်ကို ခစားခြင်းရှိသော၊ အရှင်သခင်ကို ခစားသော၊ သူ။ ဘတ္တိကတ (ထေရီ၊ ၄။ ၂၇၃) ကြည့်။

ကတသိက္ခ (တိ) [ကတ + သိက္ခ] သင်ယူပြီးသော အတတ်ရှိသော၊ သူ။ ဝေဓည (ဒီ၊ ၄၊ ၃။ ၈၉) ကြည့်။

ကတသိက္ခာပဒဝိတိက္ကမ (တိ) [ကတ + သိက္ခာပဒ + ဝိတိက္ကမ] ပြုအပ်ပြီးသော သိက္ခာပုဒ်

ကို လွန်ကျူးခြင်းရှိသော၊ သိက္ခာပုဒ် လွန်ကျူးပြီးသော၊ သူ။ ကောစိ ကတသိက္ခာပဒဝိတိက္ကမော ဘိက္ခု ဥပသင်္ကမိတော အတ္တနော ကုက္ကုစ္စံ ပုစ္ဆေယျ။ ဝိ၊ ၄၊ ၁။ ၂၀၂။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၃၂၅။

ကတသိပ္ပ (တိ) [ကတ + သိပ္ပ] လေ့ကျက်အပ်ပြီးသော အတတ်ရှိသော၊ သူ။ ကတပရပ္ပဝါဒ (၁) ကြည့်။

ကတသိရမုဏ္ဍ (တိ) [ကတ + သိရမုဏ္ဍ] ခေါင်းတုံး ရိတ်ပြီးသော၊ သူ။ သင်္ခါသိဓာရိ ခုရေန ကတသိရမုဏ္ဍော ဘိက္ခာဟာရဘောဇီ။ ထေရ၊ ၄၊ ၂။ ၁၀၂။ သင်္ခါသိဓာရမုဏ္ဍ (ထေရ၊ ၄၊ ၂။ ၁၀၂) လည်း ကြည့်။

ကတသုကံ (တိ) [ကတ + သုကံ] ပေးအပ်ပြီးသော အခွန်ရှိသော၊ အခွန်ပေးဆောင်ပြီးသော၊ သူ။ သဓနော နာဝိကော ပဋ္ဌနေ သုဋ္ဌ၊ ကတသုကော မဟာသမုဒ္ဒံ ပဝိသိတော။ မိလိန္ဒ၊ ၃၄၀။

ကတသုတ္တဂုဠ (ပု) [ကတ + သုတ္တ + ဂုဠ] ပြုအပ်ပြီးသော ချည်လုံး။ သုတ္တဂုဠေတိ ဝေဌေတွာ ကတသုတ္တဂုဠေ။ ဒီ၊ ၄၊ ၁။ ၁၄၉။ သံ၊ ၄၊ ၂။ ၃၁၆။ (-မ၊ ၄၊ ၃။ ၁၆၂။) ကတသုတ္တဂုဠေတိ ကတသုတ္တဝနိယံ။ သံ၊ ၄၊ ၁။ ၂။ ၄၅။ သုတ္တဂုဠ (ဒီ၊ ၄၊ ၁။ ၁၄၉) လည်း ကြည့်။

ကတသုတ္တဂ္ဂ (တိ) [ကတသုတ္တ + အဂ္ဂ] ပြုအပ်ပြီးသော ချည်ဖျား။ အထ ခေါ် တိဟိ ဇာတိ-ဥဏ္ဍိသုဟိ ကတသုတ္တဂ္ဂေ သဏ္ဌိတတေလ-ဗိန္နုပ္ပမာဏံ ကလလံ ဟောတိ။ သံ၊ ၄၊ ၁။ ၂၇၄။ (-သာရဏ္ဍ၊ ၂။ ၂၅၂။)

ကတသုစာပရိကမ္မ (တိ) [ကတ + သုစာ + ကမ္မ] ပြုအပ်ပြီးသော အင်္ဂတေအမှုရှိသော၊ အင်္ဂတေကို ပြုပြီးသော။ ဥပကာရိကာ (ဒီ၊ ၄၊ ၁။ ၂၄၅) ကြည့်။

ကတသုစာပရိကမ္မ (တိ) [ကတ + သုစာ + ပရိကမ္မ] ပြုအပ်ပြီးသော အင်္ဂတေ အပြေအပြစ်

အမှုရှိသော၊ အင်္ဂတေဖြင့် အပြေအပြစ် ပြုပြီး
သော။ ရတ္တိဋ္ဌာနဒိဝါဋ္ဌာနပရိစ္ဆိန္နော ကတ-
သုဓာပရိကမ္မော အာလမ္ပနဖလကော။ ဇာ၊
ဋ္ဌ၊ ၄။ ၄၉၃။

ကတသုဓာဝဏ္ဏ (တိ) [ကတ + သုဓာ + ဝဏ္ဏ] ပြုအပ်ပြီးသော အင်္ဂတေ အဆင်းရှိသော (အူမဓေ)။ သက္ခရာသုဓာဝဏ္ဏ (မူလဋီ၊ ၂။ ၁၅၃) ကြည့်။

ကတသေတုဗန္ဓ (ပု) [ကတ + သေတု + ဗန္ဓ] (မြေညက် စသည်တို့ဖြင့်) ပြုအပ်သော တံ တား တာတမံကို ဖွဲ့ခြင်း။ ကောနုကဗန္ဓန (ဝိမတိ၊ ၂။ ၁၆၇) ကြည့်။

ကတသေနာသန (န) [ကတ + သေနာသန] (၁) ဆောက်အပ်ပြီးသော ကျောင်း။ (၂) ပြုအပ်ပြီးသော အိပ်ရာ နေရာ (ဘုံလျှို မွေရာ)။ (၁) ဝိရုဒ္ဓသေနာသနံ နာမ အညေသံ သီမာယ ရာဇဝလ္လဘေဟိ ကတသေနာသနံ ဝုစ္စတိ။ ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၂၅၄။ (-ဝိ၊ ၄။ ၄။ ၁၂။ ကင်္ခါ၊ ၁၇၇။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၈။ မ၊ ၄။ ၁။ ၁၄၀။ အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၃၄၉။ ပဋိသံ၊ ၄။ ၂။ ၁၀၆။ သီ၊ ၄။ ၁။ ၂။ ၁၂၀။) (၂) ဘိသိ (ကင်္ခါ၊ ၄။ ၂၀၁) ကြည့်။

ကတသောတ္တိ (ထိ) [ကတ + သောတ္တိ] ပြုအပ်သော ချည်လုံး၊ ချေးပွတ်တုံး။ (ကုရု-ဝိန္နကကျောက်မျက်မှုံကို ချိပ်ဖြင့်ရောနှောပြုလုပ်ထားသည့် ချေးပွတ်ရန် ကြိုးစည်းဖြစ်သည်။ လက်နှစ်ဖက်ဖြင့် ကိုင်၍ ချေးတွန်းရသည်။) သောတ္တိသိနာနံ (မ၊ ၄။ ၃။ ၁၉၄) ကြည့်။

ကတဟတ္ထ (တိ) [ကတ + ဟတ္ထ] (၁) (လေးအတတ် စသည်၌ ကောင်းစွာ) သင်ယူ - လေ့ကျက် - အပ်ပြီးသော လက်ရှိသော၊ လက်မြောက်သော၊ သူ။ (၂) လိမ်မာသော၊ အကြောင်း အကျိုး ဆက်စပ်တတ်သော၊ သူ။ (၁) ဓနုဂ္ဂဟော သိက္ခိတော ကတဟတ္ထော ကတုပါသနော။ အဘိ၊ ၈။ ၁။ ၁၁၇။ မ၊ ၁။

၁၁၇။ အံ၊ ၃။ ၂၂၆။ (-သံ၊ ၁။ ၆။ ၁။ ဇာ၊ ၁။ ၃၅၄။ မိလိန္ဒ၊ ၃၃၄။ ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၁၀၁။ ဓမ္မ၊ ၄။ ၁။ ၂၂၆။ ထေရ၊ ၄။ ၂။ ၅၂၂။ ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၂၁၂။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၉၇။ မူလဋီ၊ ၁။ ၆၂။) ကတဟတ္ထောတိ ကောစိ သိပ္ပမေဝ ဥဂ္ဂဏှာတိ၊ ကတဟတ္ထော န ဟောတိ၊ အယံ ပန ကတဟတ္ထော စိန္တေဝသိဘာဝေါ။ မ၊ ၄။ ၁။ ၃၅၇။ (-သံ၊ ၄။ ၁။ ၁၀၈။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၂၀၇။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၃၀၅။ အံ၊ ၄။ ၃။ ၂၇၁။ ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၅၀၂။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၁၅၉။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၃၀၂။ အနုဋီ၊ ၁။ ၆၉။) ကတဟတ္ထာ (ဇာ၊ ၁။ ၃၇၁)တိ ဝိဇ္ဇနုဆေဒနေသု ကတဟတ္ထာ ကုသလာ သုသိက္ခိတာ။ ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၄၂။ ကတဟတ္ထာတိ ဓနုသိပ္ပေ သုဋ္ဌ၊ သိက္ခိတဟတ္ထာ။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၂၄၉။ (၂) ကတဟတ္ထော စ ကုသလော။ ကတော အဘျာသိတော ဟတ္ထော ပဒတ္ထော ယေန ကတဟတ္ထော။ ဓာန်။ ဓာန်၊ ၄။ ၇၂၀။

ကတဟတ္ထပုဋ္ဌ (တိ) [ကတ + ဟတ္ထ + ပုဋ္ဌ] ပြုအပ်သော လက်အုပ်ရှိသော၊ လက်အုပ်ချီသော၊ သူ။ ပဉ္စလိက (အပ၊ ၄။ ၁။ ၁၂၃) ကြည့်။

ကတာကတ (တိ) [ကတ + အကတ] (၁) (က) ပြုအပ်ပြီး၊ မပြုရသေးသော (အမှုကိစ္စ)။ (ခ) ပြုအပ်ပြီးသော (ဒုစရိုက်)，မပြုလိုက်မိသော (သုစရိုက်)။ (ဂ) (လက်ဝတ် တန်ဆာ စသည်) ပြုလုပ်ပြီး၊ မပြုလုပ်ရသေးသော (ရွှေ)။ (၂) ငယ်သောအမှု၊ ကြီးသောအမှု၊ အမှုငယ်၊ အမှုကြီး။ (၁) (က) ဘိက္ခုနုပဿယံ အဘိက္ခဏံ ဂစ္ဆတိ ကတာကတံ ဇနိတုံ၊ ဝိ၊ ၂။ ၂၇၃။ (ဓမ္မ၊ ၂။ ၁။ ၂။ ၃။ သင်္ဂဟ။ ၂။ ၉၄။ မ၊ ၄။ ၁။ ၄၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၉၈။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၀၀။) ကတာကတံ ဇာနိတုန္တိ ကတဉ္စ အကတဉ္စ ဇာနိတုံ။ ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၁၇၃။ ကတာကတာယာ (ဝိ၊ ၄။ ၄၂၇) တိ ကတဉ္စ အကတဉ္စ ဥဘယံ ဂဟေတွာ ဝုတ္တံ၊ ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၁၂၄။ (-ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၉၀။ ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၁၂၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၄။ ၁။ ၁၁၇။) (ခ) ဝိပုဋ္ဌိသာရ (အဘိ၊ ၄။ ၁။

၄၁၄။ အံ၊ဋီ၊၁။၇၀)၊ ကုကတ-တို့ကြည့်။
(ဂ) ကတကတံ နာမ တဒ္ဒာယံ။ ဝိ၊၁။
၃၄၇။ (၂) ကတကတေ (ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၉၀)-
တိ ဝါ အပ္ပကေ စ မဟန္တေ စ ကတေ
ယထာ“ဖလာဖလေ”တိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၁၁၇။

ကတကတကသလကသလဝိသယ (တိ) [က-
တကတ + ကသလ + အကသလ + ဝိသ-
ယ] ပြုပြီး၊ မပြုလိုက်မိသော ကုသိုလ် အကု-
သိုလ်လျှင် အာရုံရှိသော။ အတ္တနော ကတ-
ကတကသလကသလဝိသယော..... ကုက္ကုစုံ။
အနုဋီ၊၂။၇၁။

ကတကတကသလကသလပနိဿယ (တိ) [က-
တကတကသလကသလ + ပနိဿယ] ပြုပြီး၊ မပြုလိုက်မိသော ကုသိုလ် အကုသိုလ်
လျှင် အားကြီးသော မှီရာရှိသော။ ယော
ဟိ ကတကတကသလကသလပနိဿယော
ဝိပုဋ္ဌိသာရော။ ထေရ၊ဋီ၊၁။၂၀၉။

ကတကတစိန္တာပဋိသံယုတ္တ (တိ) ကတက-
တ+စိန္တာ+ပဋိသံယုတ္တ] ပြုခဲ့ပြီးသော ဒုစ-
ရိတ်၊ မပြုလိုက်မိသော သုစရိတ်ကို ကြံစည်
ခြင်းနှင့် စပ်ယှဉ်သော။ ကတကတစိန္တာ-
ပဋိသံယုတ္တဉ္စ မနောကမ္ပံ။ ပဋိသံ၊ဋီ၊၂။၄၇။

ကတကတပဒဋ္ဌာန (တိ) [ကတကတ +
ပဒဋ္ဌာန] ပြုခဲ့ပြီးသော ဒုစရိတ်၊ မပြုလိုက်မိ
သေးသော သုစရိတ်လျှင် နီးစွာသော
အကြောင်းရှိသော (ကုက္ကုစုံ)။ ကတကတ-
ပဒဋ္ဌာနံ။ အဘိ၊ဋီ၊၁။၂၉၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၁၀၀။
မဟာနိ၊ဋီ၊၂။၅၃။

ကတကတပုဘေဒ (တိ) [ကတကတ+ပုဘေ-
ဒ] ပြုလုပ်ပြီး၊ မပြုလုပ်ရသေးသော အပြား
ရှိသော (ရွှေအထူး)။ ကတကတပုဘေဒါ
သဗ္ဗသုဝဏ္ဏဝိကတိယော။ ထေရ၊ဋီ၊၂။၂၉၉။

ကတကတဝိဇာနနက (တိ) [ကတကတ +
ဝိ + ဉာ + ကျ] ပြုအပ်ပြီး၊ မပြုအပ်သေး

သော အမှုကို သိသော၊သူ။ တေန ဟိ ဘန္တေ
မယံ ကတကတဝိဇာနနကံ ကေ ဘိက္ခု၊
နိဝတ္တေတွာ ဂစ္ဆထာတိ အာဟ။ ဓမ္မ၊ဋီ၊၁။
၂၆၁။

ကတကတကရဝိသိဋ္ဌ (တိ) [ကတကတ+
အာကာရ+ဝိသိဋ္ဌ] ပြုခဲ့ပြီး၊ မပြုလိုက်မိသော
အခြင်းအရာအားဖြင့် ထူးသော။ ယထာ-
ပတ္တဿ ကတကတကရဝိသိဋ္ဌဿ ဒုစ-
ရိတ်သုစရိတ်ဿ အနုသောစနဝသေန။ အံ၊
ဋီ၊၁။၇၀။

ကတကတနုသောစန (န) [ကတကတ+
အနုသောစန] ပြုခဲ့ပြီးသော ဒုစရိတ်၊ မပြု
လိုက်မိသော သုစရိတ်ကို အဖန်ဖန် စိုးရိမ်
ခြင်း။ ကုက္ကုစုံ ကတကတနုသောစန-
ဝသေန ပဝတ္တမာနံ။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၃၁၇။ မ၊ဋီ၊၁။
၃၇၅။ သံ၊ဋီ၊၂။၄၄၂။ အံ၊ဋီ၊၁။၇၇။ မူလဋီ၊
၂။၁၅၉။

ကတကတနုသောစနရသ (တိ) [ကတက-
တနုသောစန + ရသ] ပြုခဲ့ပြီးသော
ဒုစရိတ်၊ မပြုလိုက်မိသော သုစရိတ်ကို အဖန်
ဖန် စိုးရိမ်ခြင်းကိစ္စရှိသော(ကုက္ကုစုံ)။ ကတက-
တနုသောစနရသံ။ အဘိ၊ဋီ၊၁။၂၉၉။ ဝိ-
သုဒ္ဓိ၊၂။၁၀၀။

ကတခိကာရ (တိ) [ကတ+အခိကာရ] ပြုအပ်
ပြီးသော လွန်ကဲသော ကုသိုလ်ကောင်းမှု
အဆောက်အဦရှိသော၊သူ။ ယေ ပုဗ္ဗဗုဒ္ဓေသု
ကတခိကာရာ။ အပါ၊ဋီ၊၁။၁။ (- မိလိန္ဒ၊၁၂၀။
ဒီ၊ဋီ၊၂။၅၇။ မ၊ဋီ၊၂။၇၃။ သံ၊ဋီ၊၁။၁၇၂။
အံ၊ဋီ၊၁။၁၁၂။ အဘိ၊ဋီ၊၁။၂၂၇။ ခုဒ္ဒက၊ဋီ၊
၅၉။ ဓမ္မ၊ဋီ၊၁။၁၇။ ဓမ္မ၊ဋီ၊၂။၂၉၃။ ဥဒါန၊
ဋီ၊၁၀၇။ သုတ္တနိ၊ဋီ၊၂။၁၇။ ထေရ၊ဋီ၊၁။၃၇။
ထေရ၊ဋီ၊၂။၆။ ထေရီ၊ဋီ၊၂။၆၁၂၄။ အပါ၊ဋီ၊
၂။၂၂၇။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၅၂။ မ၊ဋီ၊၂။၃၇၀။ သံ၊ဋီ၊
၂။၄၆၄။ အံ၊ဋီ၊၁။၁၇၆။) ကတခိကာရာ
ကတပုညသမ္ဘာရာ။ အပါ၊ဋီ၊၁။၁၄၃။ အခိ-
ကာရ (၂) လည်း ကြည့်။

ကတခိကာရပုဂ္ဂလဒဿန (န) [ကတခိ-
ကာရ + ပုဂ္ဂလ + ဒဿန] ပြုအပ်ပြီးသော
ကုသိုလ်ကောင်းမှု အဆောက်အဦ ရှိသော
ပုဂ္ဂိုလ်ကို ကြည့်ရှုခြင်း။ ဒါနသီလာဒိဝသေန
ကတခိကာရပုဂ္ဂလဒဿနတ္ထံ ဗုဒ္ဓစက္ခုနာ
လောကံ သြလောကေတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၂၆။
အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၀။

ကတခိဋ္ဌာန (န) [ကတ+အခိဋ္ဌာန] (၁) ပြု
အပ်ပြီးသော အခိဋ္ဌာနံ။ (တိ) (၂) ပြုအပ်
ပြီးသော အခိဋ္ဌာနံရှိသောသူ။ (၁) ပုဗ္ဗေ
ကတခိဋ္ဌာနမေဝ အခိဋ္ဌာနံ။ ကခါ၊ဋ္ဌ၊သစ်။
၂၇၁။ အခိဋ္ဌာန (၁) လည်း ကြည့်။ (တိ)
(၂) ဝေံ ကတခိဋ္ဌာနော အခိဋ္ဌာနဝေ-
ကန္တိတ္တော ဝေသော။ အနု၊ဋ္ဌ၊၁။၂၁၀။

ကတနန္တရိယကမ္မ (တိ) [ကတ + အနန္တရိယ-
ကမ္မ] ပြုအပ်ပြီးသော အနန္တရိယကံရှိသော၊
အနန္တရိယကံကို ပြုပြီးသောသူ။ ကတနန္တ-
ရိယကမ္မော စ တဿ ကမ္မဿ ဝိပါကံ ပဋိဗာ-
ဟိဿာမိတိ။ သာရတ္ထ၊၃။၂၆၀။ အနန္တရိယ-
ကမ္မလည်း ကြည့်။

ကတနိသံသ (ပု) [ကတိ+အနိသံသ] အဘယ်
မျှသော အကျိုးအာနိသင်။ ကတနိသံသေ
သမ္ပယံ ပရေသံ သဒ္ဓါယ ဒေသယေ။ ဝိ၊၅။
၃၆၈။ (-ဒိ၊၃။၁၀၉။)

ကတနုဂ္ဂဟ (ပု) [ကတ+အနုဂ္ဂဟ] (၁) ပြု
အပ်ပြီးသော ချီးမြှောက်ခြင်း။ (တိ) (၂)
ပြုအပ်ပြီးသော ချီးမြှောက်ခြင်းရှိသော၊ ချီး
မြှောက်ခံရသောသူ။ (၁) ထေရော သတ္တာ-
ရာ အတ္တနော ကတနုဂ္ဂဟမေဝ အနန္တရ-
သုတ္တေ ဝုတ္တနယေန ဥလ္လိဂေတိ၊န အညတ။
သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆၉။ (တိ) (၂) ရညာ ကတနုဂ္ဂ-
ဟော ကေဒိဝသံ ကိလဉ္စကာပဏဒ္ဓါရေန
ဂစ္ဆန္တော။ ဒိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၄၀။ (-ဝိမာန၊ဋ္ဌ၊၉၁။
ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၀၇။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၆။)

ကတနုည (တိ) [ကတ+အနုညာ] ပြုအပ်
ပြီးသော နှစ်သက်ခြင်းရှိသော၊ နှစ်သက်ဝမ်း
မြောက်ပြီးသောသူ။ သမနုည (သံ၊ဋ္ဌ၊၁။
၅၀) ကြည့်။

ကတနုမောဒန (တိ) [ကတ+အနုမောဒန]
ပြုအပ်ပြီးသော အနုမောဒနာ ရှိသော၊ သူ။
ကတနုမောဒနံ ဥယျာနေ ဝသနတ္တာယ
ယာစိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၂၂။ အနုမောဒနာ-လည်း
ကြည့်။

ကတပတ္တိဝါရ (ပု) [ကတပတ္တိပဒ+ဝါရ။ ပဒ
ကျေသည်။] ကတပတ္တိပုဒ်ဖြင့် မှတ်အပ်
သောဝါရ၊ ကတပတ္တိဝါရ။ ကတပတ္တိဝါရေ
“သံသိကံ မဉ္ဇံ ဝါ”တိအာဒိ အဇ္ဈောကာ-
သတ္တာ။ ဝဇီရ၊၅၄၄။ (-သာရတ္ထ၊၁။၆၈။)

ကတပရာဓ (ပု) [ကတ+အပရာဓ] (၁) လွန်
ကျူးပြီးသောအပြစ်။ (တိ) (၂) လွန်ကျူး
ပြီးသော အပြစ်ရှိသောသူ။ (၁) တုမ္မာကံ
ဘန္တေ ဒါသေန ကတပရာဓံ မယံ ခမထ။
မ၊ဋ္ဌ၊၃။၅၇။ (-ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၈။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၉၃။
အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄၆။) (တိ) (၂) ယေ ပန
ဌာနန္တရပုတ္တာ အမစ္စာ ဝါ ရာဇကုမာရာ
ဝါ ကတပရာဓာ ဟောန္တိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၆၈။
(-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၇၂။ ဝိသင်္ဂဟ၊၁၃၇။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။
၃၆၉။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၇။ စရိယာ၊ဋ္ဌ၊၁၃၇။
ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၉။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၂၉၀။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊
၂။၂၇။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၇၅။)

ကတပရာဓာနုဿရဏ (န) [ကတပရာဓ+
အနုဿရဏ] လွန်ကျူးပြီးသော အပြစ်ကို
အပန်တလဲလဲ အောက်မေ့ခြင်း။ တေန
ကတပရာဓာနုဿရဏေန ပဋိသမုပ္ပဇ္ဇတိ။
ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၉၀။

ကတဘိနိက္ခမန (တိ) [ကတ+အဘိနိက္ခမန]
ပြုအပ်ပြီးသော တောထွက်ခြင်း ရှိသော၊
တောထွက်ခြင်းကိုပြုပြီးသောသူ။ အနုပုဗ္ဗေန

ကတဘိနိကမ္မနော သမ္မာသမ္မောဓိ* ပတွာ။
ဒီ၊ ဌ၊ ၂။ ၈၂။ သံ၊ ဌ၊ ၂။ ၈၆။ အံ၊ ဌ၊ ၁။ ၂၂၇။
(-ပဋိသံ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၁၅။ ဓမ္မ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၅၇။ ထေရ၊
ဌ၊ ၂။ ၄၁၄။)

ကတဘိနိဟာရ (ပု) [ကတ + အဘိနိဟာရ]
(၁) ပြုအပ်ပြီးသော ဆုတောင်းခြင်း။ (တိ)
(၂) ပြုအပ်ပြီးသော ဆုတောင်းခြင်းရှိ
သောသူ။ (၁) ဒီပင်္ကရဒသဗလဿ ပါဒမူ-
လေ ကတဘိနိဟာရတော ပဋ္ဌာယ။ သံ၊ ဌ၊
၃။ ၃၂၇။ ပဋိသံ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၁၄။ သံ၊ ဌ၊ ၂။ ၅၄၀။
(-အပ၊ ဌ၊ ၁။ ၅၅။) အဘိနိဟာရတော ပဋ္ဌာ-
ယ ပဏိဓာနတော ပဘူတိ။ သံ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၆၅။
(တိ) (၂) ကုလပုတ္တော ဟိ ဒိန္နဒါနော
ကတဘိနိဟာရော။ မ၊ ဌ၊ ၄။ ၂၁၅။ (-သံ၊ ဌ၊
၂။ ၁၇၇။ အံ၊ ဌ၊ ၁။ ၂၁၄။ ဓမ္မ၊ ဌ၊ ၁။ ၈၇။ ဓမ္မ၊
ဌ၊ ၂။ ၄၃၆။ ဥဒါန၊ ဌ၊ ၁။ ၁၁၈။ ဣတိဝုတ်၊ ဌ၊ ၁။ ၂။
ထေရ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၀။ ထေရ၊ ဌ၊ ၂။ ၄၃၉။ အပ၊ ဌ၊
၁။ ၂။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ဌ၊ ၆။ စရိယာ၊ ဌ၊ ၃။ မဟာနိ၊
ဌ၊ ၂၅၅။ ဇာ၊ ဌ၊ ၁။ ၂။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ၆၅။
သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃၄၄။ ဒီ၊ ဌ၊ ၁။ ၇။ သံ၊ ဌ၊ ၁။ ၁။
၁၅။ သံ၊ ဌ၊ ၁။ ၂။ ၁၉၈။ ဒီ၊ ဌ၊ ၂။ ၈၈။ မ၊
ဌ၊ ၁။ ၁၄။ သံ၊ ဌ၊ ၁။ ၇။ သံ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၉၀၊ ၂၃၃။
အံ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၀။) အဘိနိဟာရ (ပဋိသံ၊ ဌ၊ ၁။
၂၄၅။ အပ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၅၆။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ဌ၊ ၇။ စရိယာ၊
ဌ၊ ၂၇၄။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၈၀။) လည်း ကြည့်။

ကတဘိယောဂ (တိ) [ကတ + အဘိယောဂ]
ပြုအပ်ပြီးသော အားထုတ်ခြင်း ရှိသော၊
သူ။ တေသံ ဘိက္ခုနံ ဒုက္ခလက္ခဏေ ကတ-
ဘိယောဂဘာဝံ ဥတွာ။ ဓမ္မ၊ ဌ၊ ၂။ ၅၅။

ကတဘိသင်္ခါရမုခ (န) [ကတ + အဘိသင်္ခါရ +
မုခ] ပြုပြင်၊ စီရင်ထားသော ပျက်နှာ။ တာ-
ပဒဟနာဒိဟိ ကတဘိသင်္ခါရမုခံ ဂေါရော-
စနာဒိဟိ ဩဘာသနကဓုဏ္ဏေဟိ မက္ခိတံ။
မ၊ ဌ၊ ၃။ ၁၄၃။

ကတဘိသေက (တိ) [ကတ + အဘိသေက]
ပြုအပ်ပြီးသော အဘိသိက်သွန်းခြင်းရှိသော၊

အဘိသိက် သွန်းပြီးသော၊ သူ။ မုဒ္ဓါဝသိတ္တ
(သံ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၅၃) ကြည့်။

ကတာရက္ခ (တိ) [ကတ + အာရက္ခ] ပြုအပ်ပြီး
သော စောင့်ရှောက်ခြင်းရှိသော၊ စောင့်
ရှောက် ခံရသော၊ သူ။ သာ ဒေဝတာဟိ
ကတာရက္ခာ ဒသန္တံ မာသာနံ အစ္စယေန
ဟံသဝတုယျာနေ ပဒမုတ္တရကုမာရံ ဝိဇာယိ။
ဗုဒ္ဓဝံ၊ ဌ၊ ၂၂၆။ (-ဝိမတိ၊ ၂။ ၄၄။)

ကတာရက္ခသံဝိဓာန (တိ) [ကတ + အာရက္ခသံဝိ-
ဓာန] ပြုအပ်ပြီးသော စောင့်ရှောက်မှု အစီ
အရင်ရှိသော၊ စောင့်ရှောက်မှု အစီအရင်ကို
ရရှိပြီးသော၊ သူ။ သော ဒေဝတာဟိ ကတာ-
ရက္ခသံဝိဓာနော ဒသန္တံ မာသာနံ အစ္စယေန။
ဗုဒ္ဓဝံ၊ ဌ၊ ၁၆၀။

ကတာလိက - ပေဋက။ ၂၉၅-၌ လာသော ယင်း
ပါဌ်ကား မေဒကထာလိကာ (အံ၊ ၃။ ၁၈၃) မှ
ပျက်လာသောပါဌ် ဖြစ်ဟန်တူသည်။

ကတာဝကာသ (တိ) [ကတ + အဝကာသ] ပြု
အပ်ပြီးသော အခွင့်ရှိသော၊ အခွင့်ရပြီးသော၊
သူ။ ကတာဝကာသော ခေါမိ ဘဂဝတာ
ဓမ္မဒေသနာယ။ ဝိ၊ ၃။ ၁၀။ မ၊ ၁။ ၂၂၆။ သံ၊
၁။ ၁၄၀။ (-ဒီ၊ ၂။ ၃၄။ မ၊ ၂။ ၃၄၄။ အံ၊ ၂။
၃၄။ သုတ္တနိ၊ ၄၃၃။ ဝိမာန၊ ၂။ စူဠနိ၊ ၅။
ဇာ၊ ၂။ ၇။ မိလိန္ဒ၊ ၁။ ၁၀၃။ ဒီ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၄၁။ သံ၊ ဌ၊
၃။ ၁၃၀။ သုတ္တနိ၊ ဌ၊ ၁။ ၂၂၃။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ဌ၊ ၂။
စရိယာ၊ ဌ၊ ၄၉။ ဇာ၊ ဌ၊ ၅။ ၁၄၈။) ယေန
ကမ္မေန တတ္ထ အဝကာသော ဟောတိ၊
တဿ ကတတ္ထာ ကတာဝကာသာ။ အံ၊ ဌ၊
၃။ ၂၀။ = ယသ္မာ တုမေ မယာ ကတော-
ကာသာ။ သံ၊ ဌ၊ ၁။ ၂။ ၃၀။

ကတာဝရဏ (တိ) [ကတ + အာဝရဏ] ပြုအပ်
ပြီးသော ပိတ်ပင်တားမြစ်ခြင်းရှိသော၊ ပိတ်
ပင်တားမြစ်ခြင်းခံရသော၊ သူ။ မာ ဂစ္ဆ မာ
ဘုဉ္ဇာတိအာဒိနာ ကတာဝရဏော၊ ပိဋိတော-
တိ အတ္တော။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၁၀၁။

ကတာဝါသ (ပု) [ကတ + အာဝါသ] (၁) ဆောက်ပြီးသောကျောင်း။ (တိ) (၂) ပြီးစေအပ်ပြီးသော (သုစရိတ်ဟူသော) နေရာရှိသော၊ ကုသိုလ်ကံပြုပြီးသော၊ သူ။ (၁) သစေပန ကတာဝါသေ ဝါ အာဝါသကရုဏဋ္ဌာနေ ဝါ ဆာယူပဂဗလူပဂရုက္ခာ ဟောန္တိ။ ဝိ၊ ဌ၊ ၄။ ၈၅။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၂၉၅။ (တိ) (၂) ကတာဝါသ ကတကုသလာ တတော စုတာ။ ဝိ၊ မာန။ ၂၇။ ကတာဝါသတံ နိပ္ပဒိတသုစရိတာဝါသ။ ဝိ၊ မာန၊ ၄။ ၁၀၂။

ကတာဝိ (တိ) [ကရ + တာဝိ] ပြုပြီးသော၊ သူ။ (၁) သင်အပ် - လေ့လာအပ် - ပြီးသော - အတတ်ရှိသော၊ အတတ်ကို သင်ပြီး လေ့လာပြီးသော၊ သူ။ (၂) (လေးပါးသော မင်္ဂတို့ဖြင့်) ပြုအပ်ပြီးသော ကိစ္စရှိသော၊ (မင်္ဂကိစ္စကို) ပြုပြီးသော (ရဟန္တာ)။ ဥပကာရာ မမံ တုမေ ခိသရတ္ထံ ကတာဝိနော။ အပ၊ ၂။ ၂၈၀။ (- ၂၈၂။ မိလိန္ဒ။ ၂၅၆။ ထေရီ၊ ၄။ ၁၅။) (၁) ဟတ္ထိသ္မိ ပိ ကတာဝိ အဿသ္မိ ပိ ကတာဝိ။ မ၊ ၂။ ၂၅၇။ (- အံ၊ ဌီ၊ ၂။ ၃၀၃။) ကတာဝိတိ ကတကရုဏိယော၊ သိက္ခိတသိက္ခော ပရုဏသိပေါတိ အတ္ထော။ မ၊ ဌ၊ ၃။ ၂၁၁။ (၂) ယော ဟောတိ ဘိက္ခု အရဟံ ကတာဝိ။ သံ၊ ၁။ ၁၃။ မ၊ ဌ၊ ၃။ ၁၄၅။ (- အပ၊ ၂။ ၁၁၀။) ကတာဝိတိ စတူဟိ မဂ္ဂေဟိ ကတကိစ္စော။ သံ၊ ဌ၊ ၁။ ၅၀။ ကတာဝိတိ ကတဝါ၊ ပရိညာဒိကိစ္စံ ကတာ ဌိတောတိ အတ္ထော။ သံ၊ ဌီ၊ ၁။ ၉၅။ (- မ၊ ဌီ၊ ၃။ ၁၀၂။) ကတာဝိနော - (အပ၊ ၂။ ၁၁၉) တိ ကတာဝိကာရဿ တေဒဂ္ဂေ ဌိတဿ ဘိက္ခုနော။ အပ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၂၇။

ကတာဝိဘူမိ (တိ) [ကတာဝိ + ဘူမိ] ရဟန္တာ - တို့၏ဖြစ်ရာ - ဘုံ - အဆင့်အတန်း။ ရာဂဒေါသမောဟက္ခယာ သနိဗ္ဗုတောတိ ကတာဝိဘူမိ ဒဿေတိ။ နေတ္တိ၊ ၄။ ၁၈၇။ ကတာဝိဘူမိန္တိ ခိဏာသဝဘူမိ။ နေတ္တိ၊ ၄။ ၁၀၅။

ကတာသနာဘိဟာရသက္ကာရ (တိ) [ကတ + အာသန + အဘိဟာရ + သက္ကာရ] ပြုအပ်သော နေရာခင်းခြင်း ရှိသေခြင်း ရှိသော၊ နေရာပေးခြင်း ရှိသေခြင်း ခံရသော၊ သူ။ သော တတ္ထ ဂန္ဓာ ဘဒြကာရမာဏဝေန ကတာသနာဘိဟာရသက္ကာရော နိသိဒ္ဓိတော။ ဇာ၊ ဌ၊ ၅။ ၆၁။

ကတိ (တိ) [ကိ + ရတိ။ ကိမှာ ရတိရိဝရိဝတကရိတ္တကာ၊ မောဂ်၊ ၄။ ၄၄။ ကတိသဒ္ဓဿ စာလိဂ်တ္တာ တိလိဂေပိ သမာနံ ရူပံ။ ရူ၊ နှာ။ ၁၁၂။] (က) အဘယ်မျှ - အတိမျှ - တို့နည်း။ (ခ) အဘယ်မျှ - အတိမျှ - ကုန်သော။ (က) ကတိ နု ခေါ ဥဒါယံ အနုဿတိဋ္ဌာနာနိ။ အံ၊ ၂။ ၂၈၄။ (- အံ၊ ၃။ ၃၉။ ပဋိသံ၊ ၁၂၉။ နေတ္တိ။ ၂၀။ မိလိန္ဒ။ ၂၂၃။ ဝိ၊ ဌ၊ ၂။ ၃။ ဝိ၊ ဌ၊ ၃။ ၃၄၉။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၃၂၇။ အံ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၉။ ပဋိသံ၊ ၄။ ၁၅၉။ မေ၊ ဌ၊ ၁။ ၅။ သုတ္တနိ၊ ၄။ ၁၁၉။) ကတိတိ ကတိ ကိတ္တကာ ကိဝတကာ ကိဝဗဟုကာ။ မဟာနိ၊ ၃၇၂။ (ခ) ကတိ တေ လက္ခာနိ လဒ္ဓါနိ။ ဝိ၊ ၂။ ၁၄၂။ (- ဝိ၊ ၃။ ၁၉၁။ ဝိ၊ ၄။ ၂၂၀။ ဝိ၊ ၅။ ၆၁။ မ၊ ၁။ ၃၇၀။ မ၊ ၂။ ၃၆။ သံ၊ ၁။ ၃။ သံ၊ ၂။ ၄၈၄။ သံ၊ ၃။ ၁၀။ အံ၊ ၂။ ၁၇၁။ အံ၊ ၃။ ၉၂။ ပဋိသံ၊ ၅။ ၂။ စူဠနိ၊ ၄။ ဇာ၊ ၁။ ၂၀၁။ မိလိန္ဒ။ ၈၄။ ဝိ၊ ဌ၊ ၃။ ၃၄၁။ ဝိ၊ ဌ၊ ၄။ ၁၅၁။ ခုဒ္ဒက၊ ၄။ ၆၁။ ဇာ၊ ဌ၊ ၅။ ၄၆၀။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၁၇၁။ အနုဋ္ဌိ၊ ၁။ ၄၂။) ကတိ ဆိန္နေယျာ (သံ၊ ဌ၊ ၁။ ၂၁) တိ ကိတ္တကေ ပါပဓမ္မေ သမုစ္ဆိန္နေယျ။ သံ၊ ဌီ၊ ၁။ ၆၇။

ကတိကရုဏ (န) [ကတိကာ + ကရုဏ] ကတိကဝတ်ပြုခြင်း။ ကတိကရုဏံ ဒဿေတာ “မယံ သန္တကံ တဝ စ မမ စ ဟောတူ” တိ။ ဝဇီရ၊ ၄၉၆။

ကတိကဝတ္ထ (န) [ကတိကာ + ဝတ္ထ] ကတိကဝတ်။ ကတိကဝတ္တာနိ စ ခန္ဓကဝတ္တာနိ စ

အဓိဋ္ဌာယ တီသု သိက္ခာသု သိက္ခမာနာ ဝဿ
ဥပဂစ္ဆိံသု။ ဝိဠာသ။ ၂၄၈။ (-ဝိဠာသ။ ၂၃၄။
ဝိဠာသ။ ၇၃။ ဒိဠာသ။ ၁၁၄။ မဠာသ။ ၂၆၂။
မဠာသ။ ၇၈။ သံဠာသ။ ၂၂၁။ အံဠာသ။ ၂၆၃။
အံဠာသ။ ၁၅၇။ အဘိဠာသ။ ၂၃၃။ ဓမ္မဠာသ။
၁၈၅။ ဥဒါနဠာသ။ ၂၄။ သုတ္တနိဠာသ။ ၅၀။ အပါ
ဠာသ။ ၁၆၁။ ဇာဠာသ။ ၈၉။ ဝဇီရဠာသ။ ၁၁၉။
သာရတ္ထဠာသ။ ၂၈၄။ ဝိမတိဠာသ။ ၂၁၇။ အံဠာသ။
၁၇၇။ အံဠာသ။ ၁၆၄။ ကတိကဝတ်အကျယ်
ကို သာရတ္ထဠာသ။ ၁၁၅-၆-ကြည့်။)

ကတိကဝတ္ထကရဏ (န) [ကတိကဝတ္ထ+ကရဏ]
ကတိကဝတ်ပြုခြင်း။ ယန္တိ ကတိကဝတ္ထ-
ကရဏံ။ သီလိသင်္ခါသ။ ၇၂။

ကတိကသဏ္ဌာန (န) [ကတိကာ+သဏ္ဌာန]
ကတိကဝတ်ထားခြင်း။ ဣဒံ သံသယ ကတိ-
ကသဏ္ဌာနံ။ ဝိသ။ ၂၄၆။ (-ဝိသ။ ၃၇၄။
ဝိသင်္ဂဟ။ ၂၃၂။ သာရတ္ထဠာသ။ ၃၄၄။ အံဠာသ။
၁၁၇၈။)

ကတိကာ (ထိန) [ကတ+ဏိက+] အချင်း
ချင်းသဘောတူညီမှုပြုခြင်း၊ ချိန်းချက်ခြင်း၊
ကတိကဝတ်။ နေဂမေန စ ကတိကာ ကတာ
ဟောတိ “ယော ပစ္စာ အာဂစ္ဆတိ ပညာသံ
ဗဒ္ဓေါ”တိ။ ဝိသ။ ၃၂၄။ (-ဃုဒ္ဓံ။ ဝိသ။ ၁၂။
ဝိသ။ ၄၁၁။ မဠာသ။ ၂၆၂။ မိလိန္ဒ။ ၃၄၁။ ဝိဠာသ။
၂၆၂။ ဝိဠာသ။ ၂၅၅၊ ၃၈၄။ ဝိဠာသ။ ၇၃။ မဠာသ။
၂၆၂။ မဠာသ။ ၇၈။ မဠာသ။ ၂၀၃။ မဠာသ။
၄၁၉။ အံဠာသ။ ၁၁၄။ ဓမ္မဠာသ။ ၅၇။ ဓမ္မဠာသ။
၂၆၂။ သုတ္တနိဠာသ။ ၁၉၅။ ဝိမာနဠာသ။ ၄၀။
ထေရဠာသ။ ၂၃၇။ အပါဠာသ။ ၁၆၁။ အပါဠာသ။
၂၃၃။ မဟာနိဠာသ။ ၃၅၂။ ဇာဠာသ။ ၉၄။ ဇာဠာသ။
၄၁၁။ ဇာဠာသ။ ၁၃၇။ ဝဇီရဠာသ။ ၁၁၉။ သာ-
ရတ္ထဠာသ။ ၁၄၁။ ဝိမတိဠာသ။ ၂၁၇။ အံဠာသ။ ၂၈၇။
မဠာသ။ ၁၄၂။ သံဠာသ။ ၂၂၁။ သံဠာသ။ ၂၆၃။
အံဠာသ။ ၂၆၃။) ကတိက (ဝိဠာသ။ ၃၈၄) နှိ
ပဋိညာတသင်္ခါတံ ကတိကံ။ ပါမိတ်ယော၊

၁။ ၂၈၇။ ကရဏံ ကတံ၊ ကတေန ပဝတ္တံ
ကတိကံ။ ၎င်း-၁၄၄။

ကတိကုတ္တု (ဗျ) [ကတိ + ကုတ္တု။ ကတိမှာ
ဝါရသမ္ပန္နိနိယာ ကတိသင်္ချာယ ကုတ္တု ဟော-
တိ။ မောဂါသ။ ၁၁၅။] အဘယ်မျှသော
အကြိမ်၊ အသိတိယာ ဝဿေဟိ ကတိကုတ္တု
မေထုနော ဓမ္မော ပဋိသေဝိတောတိ။ မဠာသ။
၁၆၆။

ကတိစိ (ဗျ) [အနိယမိတဒေသာဒိဝါစကတ္ထေ
နိပါတော။ ကုဟိန္တိ ကိမိစိ ကိသ္မိံစိ ကတ္တစိ-
တိပိ တဿေဝ ဝေဝစနံ။ မစိးရိမ်ဇာန်။
၇၈။] အမှတ်မရှိသော။ ယာ စ ဣတ္ထိယော
တေနေဝ ဘာဝေန ကတိစိ ဘဝေ ဒဿေ-
တွာ ပရိနိဗ္ဗာယိဿန္တိ။ ယမကဠာသ။ ၁၈၃။
(-ဇာဠာသ။ ၄၈၉။)

ကတိစိဘဝ (ပု) [ကတိစိ + ဘဝ] အမှတ်မရှိ
သောဘဝ၊ နှစ်ဘဝသုံးဘဝ၊ နှစ်ခုသုံးခုသော
ပဋိသန္ဓေ။ ကတိစိဘဝေ ဒဿေတွာ ပရိနိဗ္ဗာ-
ယိဿန္တိ (ယမကဠာသ။ ၂၇၇)တိ ကတိစိ ပဋိ-
သန္ဓိယော ဂဟေတွာ။ အဘိဠာသ။ ၃၃၈။

ကတိဆိန္ဒသုတ္တ (န) [ကတိ + ဆိန္ဒ + သုတ္တ]
ပယ်ရ၊ ဖြတ်ရ၊ စွန့်ရ၊ ပျိုးများရမည့်တရား
များကို ပြသောသုတ်၊ ကတိဆိန္ဒသုတ်။
သဂါထာဝဂ္ဂ သံယုတ်၊ ၁-ဝဂ်၊ ၅-သုတ်။ သံ၊
၁။ ၃။

ကတိဋ္ဌာန (န) [ကတိ+ဋ္ဌာန] အဘယ်မျှကုန်
သောအရာ ဌာန။ အနုညာတညဿာမိတိန္ဒြိ-
ယံ ကတိဋ္ဌာနာနိ ဂစ္ဆတိ။ ပဋိသံ၊ ၁၁၁၊ ၂၂၆။
ကတိဋ္ဌာနာနိ ဂစ္ဆတိ ကေကဿ ဥပ္ပတ္တိ-
ဋ္ဌာနနိယမနတ္ထံ ပုစ္ဆာ။ ပဋိသံ၊ ၁၁၁၊ ၃၄၀။

ကတိဒဏ္ဍ (ပု) [ကတိ+ဒဏ္ဍ] အဘယ်မျှကုန်
သောဒဏ္ဍ။ တံ ပနာဝုသော ဂေါတမ ကတိ-
ဒဏ္ဍာနိ ပညပေသိ။ မဠာသ။ ၁၃၆။ (လိင်္ဂဝိပ္ပလ္လာ-
သ။)

ကတိဓမ္မ (ပု) [ကတိ+ဓမ္မ] အဘယ်မျှလောက် ကုန်သောတရား။ ပရံ စောဒေတုကာမေန ကတိဓမ္မ အဇ္ဈတ္တံ ပစ္စဝေက္ခိတွာ ပရေ စောဒေတဗ္ဗောတိ။ ဝိ၊၄။၄၃၆။

ကတိဓမ္မသမောဓာန (တိ) [ကတိဓမ္မ + သ-မောဓာန] အဘယ်မျှကုန်သော တရားတို့၏ အပေါင်းရှိသော။ ကတိဓမ္မသမောဓာနံ သိ-လံ။ ပဋိသံ၊၄၃။ ကတိနံ ဓမ္မာနံ သမောဓာနံ သမဝါယော အသာတိ ကတိဓမ္မသမော-ဓာနံ။ ပဋိသံ၊၄၃။၂၀၁။

ကတိန္ဒြိယ (တိ) [ကတိ + ဣန္ဒြိယ] ပျားများအပ် ပြီးသော ဣန္ဒြိယရှိသော။ သူ။ ဥဒဂ္ဂစိတ္တာ သုမနာ ကတိန္ဒြိယာ။ ထေရ၊၃၂။ ကတိန္ဒြိ-ယာတိ ဘာဝိတိန္ဒြိယာ။ ထေရ၊၄၂။၂၇၁။

ကတိပယ (တိ) [ကတိ+အယစ်။ ပုဂ်-လာ။ ထောမ။ ယင်းပုဒ်ကို နီတိ၊ပဒ။၃၄၅-၌ ဗဟု-ဝုစံ။ ဒီ၊၄။၁။၃၃၀။ သီ၊၄။သစ်၊၂။၃၁၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၄။၂။၃၁၆။ နီတိ၊သုတ္တ။၁၃၉-တို့၌ကေ-ဝုစံ ဆိုကြသည်။ ဝုစံ ၂-ပါးပင် ရကောင်း သော်လည်း ဗဟုဝုစံ အသုံးများသော ပုဒ်ဟု မှတ်ယူသင့်သည်။] အနည်းငယ်သော။ (နှစ် ယောက် သုံးယောက် နှစ်ခု သုံးခု နှစ်ရက် သုံး ရက် စသည်။) အတ္တနော သဒိသေဟိ ကတိ-ပယေဟိ သဒ္ဓိံ ပစ္စန္ဓဇနပဒံ ဂစ္ဆတိ။ မ၊၄။၄။ ၃၅။ (-သံ၊၄။၁။၁၇၅။ သံ၊၄။၃။၇၆။ အံ၊ ၄။၂။၇၀။ အဘိ၊၄။၁။၄။ ဓမ္မ၊၄။၁။၃၃၉။ ဥဒါန၊၄။၁၀၂။ ပေတ၊၄။၄၃။ ထေရ၊၄။၁။ ၁၁။ ထေရ၊၄။၂။၄၃။ အပ၊၄။၂။၂၀၅။ စရိယ၊၄။၂။၀။ မဟာနိ၊၄။၂၄၂။ ဇာ၊၄။၁။ ၂၄၇။ ဇာ၊၄။၃။၂၆၄။ ဝဇီရ၊၄။၁၄၃။ သာရတ္ထ၊ ၂။၆။ ဒီ၊၄။၁။၂၇၇။ မ၊၄။၂။၁၉၉။ သံ၊၄။၁။ ၈၁။ အံ၊၄။၁။၇၁။ မူလ၊၄။၁။၁၄။ အနု၊၄။၁။ ၁၁၅။) ကတိပယာယာ (ဝိမာန၊၇၉)တိ အပ္ပိကာယ။ ဝိမာန၊၄။၂၂၃။

ကတိပယကပ္ပသဟဿာယုက (တိ) [ကတိပယ + ကပ္ပသဟဿ + အာယု + က] ကမ္ဘာနှစ် ထောင် သုံးထောင် အသက်ရှိသော။ သူ။ ကတိပယကပ္ပသဟဿာယုကာ တေ ဒေဝါ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒကာလေယေဝ ဟောန္တိ။ မ၊၄။၁။၃၇၊ ၈။ (-မ၊၄။၁။၈၅။)

ကတိပယကလာပဂတဝဏ္ဏ (ပု) [ကတိပယ+ ကလာပ+ဂတ+ဝဏ္ဏ] အနည်းငယ်သော ကလာပ်၌ ဖြစ်သောအဆင်း။ နာပိ ကတိ-ပယကလာပဂတဝဏ္ဏဝသေန။ မ၊၄။၂။၆၃။

ကတိပယကလာပဝဏ္ဏ (ပု) [ကတိပယကလာ-ပ+ဝဏ္ဏ] အနည်းငယ်သော ကလာပ်၌ ဖြစ် သောအဆင်း။ နာပိ ကတိပယကလာပဝဏ္ဏ-ဝသေန။ အနု၊၄။၂။၅၇။

ကတိပယကာလ (ပု) [ကတိပယ + ကာလ] အနည်းငယ်သောကာလ။ ဘဂဝန္တံ ဥပသင်္က-မန္တောပိ ကတိပယကာလံ သမ္မာသမ္ဗောဓိ' န သဒ္ဓဟိ။ ဥဒါန၊၄။၃၀၁။ (-ထေရ၊၄။၁။ ၂၃၉။ ထေရ၊၄။၂။၇၀။)

ကတိပယဂါမသာမိက (ပု) [ကတိပယ+ဂါမ+ သာမိက] နှစ်ရွာ သုံးရွာ၏ အရှင်ဖြစ်သော၊ နှစ်ရွာသုံးရွာကို - အစိုးရသော - အုပ်ချုပ် သော။ သူ။ ဒွိန္ဒံ ဖုဇ္ဇနံ အန္တရာ ကတိပယ-ဂါမသာမိကာ။ ဝိ၊၄။၁။၂၆၈။

ကတိပယင်္ဂ (န) [ကတိပယ+အင်္ဂ] အနည်း ငယ်သော အစိတ်အင်္ဂါ။ ဧဝံ ကတိပယင်္ဂဟိ သံသာရစက္ကံ။ ဝိမတိ၊၁။၄၅။

ကတိပယစိတ္တက္ခဏ (န) [ကတိပယ + စိတ္တ + ခဏ] အနည်းငယ်သောစိတ်၏ခဏ။ တသ္မာ သမာပဇ္ဇနဝုဋ္ဌာနာနိ ကတိပယစိတ္တက္ခဏေ-ဟေဝ ဣဇ္ဈန္တိ။ ဒီ၊၄။၂။၅၆။ သံ၊၄။၁။၂၅၂။

ကတိပယစိတ္တဝါရ (ပု) [ကတိပယစိတ္တ + ဝါရ] အနည်းငယ်သော စိတ်အကြိမ်၊ နှစ်ခု သုံးခုသော စိတ်အကြိမ်။ ဣမိနာ ကတိပယ-စိတ္တဝါရဝသေန တဒါ ဘဂဝတော ဗြဟ္မ-

လောကမနံ ဇာတံ။ မ၊ဇ္ဇိ၊၂။၃၁၁-၂။ (-
ဒိ၊ဇ္ဇိ၊၂။၂၄။ မ၊ဇ္ဇိ၊၃။၃၃၅။ သံ၊ဇ္ဇိ၊၂။၅၁၅။)
ကတိပယဇာတိ (ထိ) [ကတိပယာ + ဇာတိ]
နှစ်ခု သုံးခုသော ဘဝ၊ နှစ်ဘဝ သုံးဘဝ။
နာပိ ကတိပယဇာတိသု။ ဒိ၊ဇ္ဇိ၊၃။၁၀၈။

ကတိပယဒဿန (န) [ကတိပယ + ဒဿန]
အနည်းငယ်ပြခြင်း။ တဉ္စ အာဒိတော ပဋ္ဌာယ
ကတိပယဒဿနမေဝ။ အနုဇ္ဈိ၊၃။၂၇၂။

ကတိပယဒိဝသ (ပု) [ကတိပယ + ဒိဝသ] အနည်း
ငယ်သောရက်၊ နှစ်ရက် သုံးရက်။ တသ္မိံ
ဟိ ကတိပယဒိဝသာနိ အင်္ဂုလမာနေ ဝဗ္ဗိ-
ကာဝ သန္တိန္တိ။ ဝိ၊ဇ္ဇာ၊၃။၄၄။ (-ဥဒါန၊ဋ္ဌ။
၃၀၁။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၃။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၂၅၃။
သံ၊ဇ္ဇိ၊၂။၃၄၃။ အံ၊ဇ္ဈိ၊၃။၂၉၀။)

ကတိပယဒိဝသဗ္ဗန္တရ (န) [ကတိပယဒိဝသ +
အဗ္ဗန္တရ] နှစ်ရက်သုံးရက်အတွင်း။ ကတိ-
ပယဒိဝသဗ္ဗန္တရေ အရဟတ္တံ သစ္စာကာသိ။
သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄၄။

ကတိပယဒိဝသတိက္ကမ (ပု) [ကတိပယဒိဝ-
သ + အတိက္ကမ] နှစ်ရက်သုံးရက်ကို လွန်ခြင်း။
သာ ကတိပယဒိဝသတိက္ကမေနေဝ ကာလံ
ကတွာ။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၁၀၈။ (-ပေတ၊ဋ္ဌ။၂၀၁။
ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၉၊၂၄၄။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၉၉။)

ကတိပယဒေဝပုတ္တ (ပု) [ကတိပယ + ဒေဝပုတ္တ]
နှစ်ယောက် သုံးယောက်သော နတ်သား။
ကတိပယဒေဝပုတ္တေ သက္ခိံ ကတွာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊
၇။၁၆၉။

ကတိပယဓပ္ပက္ခန္ဓ (ပု) [ကတိပယ + ဓပ္ပက္ခန္ဓ]
နှစ်ခုသုံးခုသော ဓမ္မက္ခန္ဓာ။ စတုရာသီတိယာ
ဓမ္မက္ခန္ဓသဟဿေသု ကတိပယဓမ္မက္ခန္ဓသင်္ဂ-
ဟံ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၄။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၂။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။
၄။ ပေတ၊ဋ္ဌ။၃။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၃။ (-ထေရ၊ဋ္ဌ၊
၁။၁၂။)

ကတိပယဓမ္မက္ခန္ဓသင်္ဂဟိတ (တိ) [ကတိပယ-
ဓမ္မက္ခန္ဓ + သင်္ဂဟိတ] နှစ်ခု သုံးခုသော

ဓမ္မက္ခန္ဓာဖြင့် ရေတွက်အပ်သော။ ဧဝံ ဝုတ္တ-
စတုရာသီတိယဟဿဓမ္မက္ခန္ဓေသု ကတိပယ-
ဓမ္မက္ခန္ဓသင်္ဂဟိတံ ဟောတိတိ။ အပါ၊ဋ္ဌ၊၁။
၁၁၅။

ကတိပယပစ္စယဒဿန (န) [ကတိပယ + ပစ္စယ +
ဒဿန] အနည်းငယ်သော ပစ္စည်းကို
ပြခြင်း။ နာပိ သပ္ပမူလကေ ကတိပယပစ္စယ-
ဒဿနံ။ မူလဇ္ဈိ၊၃။၂၀၁။ အနုဇ္ဈိ၊၃။၂၇၂။

ကတိပယပဟာရ (ပု) [ကတိပယ + ပဟာရ]
နှစ်ချက် သုံးချက် ပုတ်ခတ်ခြင်း။ တေန ဟိ
ကတိပယပဟာရေ သဟိတုံ ဝဋ္ဋတိတိ။ ဇာ၊
ဋ္ဌ၊၆။၂၅၃။

ကတိပယဘဝင်္ဂစိတ္တ (န) [ကတိပယ + ဘဝင်္ဂ +
စိတ္တ] အနည်းငယ် - နှစ်ချက် သုံးချက် -
နှစ်ကြိမ် သုံးကြိမ် - သော ဘဝင်္ဂစိတ်။ တသ္မာ
ဥပစာရဇ္ဈာနာဓိဂမနတော ပရံ ကတိပယ-
ဘဝင်္ဂစိတ္တာဝသာနေ အပ္ပနံ ပါပုဏန္တော။
ဒိ၊ဇ္ဈိ၊၂။၁၆၀။ (-မ၊ဇ္ဈိ၊၃။၁၂၂။ အံ၊ဇ္ဈိ၊၁။
၂၆၇။ အံ၊ဇ္ဈိ၊၃။၂၄၆။)

ကတိပယဘိက္ခုက (တိ) [ကတိပယ + ဘိက္ခု +
က] နှစ်ပါး သုံးပါးသော - အနည်းငယ်
သော - ရဟန်းရှိသော၊ ရဟန်းအနည်းငယ်
၂-ပါး ၃-ပါးရှိသော။ အပ္ပဘိက္ခုက (ဥဒါန၊ဋ္ဌ။
၂၈၁) ကြည့်။

ကတိပယမနုဿပရိဝါရ (တိ) [ကတိပယ +
မနုဿ + ပရိဝါရ] အနည်းငယ်သော - နှစ်
ယောက် သုံးယောက်သော - လူအခြံအရံရှိ
သောသူ။ ခဂ္ဂံ ဗန္ဓိတွာ ကတိပယမနုဿပရိ-
ဝါရေ တေနေဝ ဝနစရကေန ဒဿိတမဂ္ဂေ-
န ဂန္ဓာ။ ပေတ၊ဋ္ဌ။၁၄၃။ (-ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။
၁၈၃။)

ကတိပယမာသ (ပု) [ကတိပယ + မာသ] လ
အနည်းငယ်၊ နှစ်လ သုံးလ။ ဒွါဒေဝသိက်
သိပ္ပံ ကတိပယမာသေန ဝေပရိယောသာ-
ပေသိ။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။၁၆၆။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၉၅။

ကတိပယမာသာဓိက (တိ) [ကတိပယမာသ+
အဓိက] လ အနည်းငယ်-နှစ်လ သုံးလ-ပို
လွန်သော။ ကတိပယမာသာဓိကေန သံဝစ္ဆ-
ရမတ္တေန ပရိနိဗ္ဗာနံ ဘဝိဿတိတိ ကတွာ
ဝတ္တံ။ ဒီ၊ ဇီ၊ ၂။ ၁၃၅။

ကတိပယမဟုတ္တိက (တိ) [ကတိပယမဟုတ္တ+
ဣက] အနည်းငယ်သော မဟုတ် (ကာလ)
ရှိသော။ တဿ တေ ပရိက္ခိကာ ကတိပယ-
မဟုတ္တိကာ ဥပဋ္ဌဟိံ သု။ ဥဒါန၊ ငွေ။ ၃၈၈။
မဟုတ္တ-လည်း ကြည့်။

ကတိပယယမကဝိဿဇ္ဇေန (န) [ကတိပယ+ယ-
မက+ဝိဿဇ္ဇေန] အနည်းငယ်သော ယမိုက်ကို
ဖြေခြင်း။ အနုလောမနယေ ကတိပယယမက-
ဝိဿဇ္ဇေနေနဝ ဆသဠိယမကာနိ။ အဘိ၊ ငွေ၊
၃။ ၃၀၈။

ကတိပယယောဇနန္တရ (န) [ကတိပယ+ယော-
ဇန+အန္တရ] ယူဇနာ အနည်းငယ်- ၁-ယူ
ဇနာ ၂-ယူဇနာ-အတွင်း။ ဒဿိတမဂ္ဂေန
ဂန္ဓာ ကတိပယယောဇနန္တရေ ဌာနေ မနု-
ဿေပိ ဌပေတွာ။ ပေတ၊ ငွေ။ ၁၄၃။

ကတိပယယောဇနမတ္တက (ပု) [ကတိပယယော-
ဇန+မတ္တက] ယူဇနာ အနည်းငယ်- ၁-ယူ
ဇနာ ၂-ယူဇနာ-၏အထက်။ ဣတော ကတိ-
ပယယောဇနမတ္တကေ ဝသန္တိယာ ဘိရုယာ။
ဇာ၊ ငွေ၊ ၃။ ၃၉၇။

ကတိပယယောဇနာတိက္ကမ (ပု) [ကတိပယ-
ယောဇန+အတိက္ကမ] ယူဇနာအနည်းငယ်
-၁-ယူဇနာ ၂-ယူဇနာ - ကျော်လွန်ခြင်း။
ကတိပယယောဇနာတိက္ကမေန တေ အဓမ္မ
ပဿိဿတိတိ။ ပေတ၊ ငွေ။ ၁၄၃။

ကတိပယရတနဌာန (န) [ကတိပယ+ရတန+
ဌာန] နှစ်တောင် သုံးတောင်သော အရပ်။
တတော ကတိပယရတနဌာနံ ဝဇ္ဇနဝသေ-
နေဝ ဂန္ဓာ။ ဒီ၊ ဇီ၊ ၂။ ၁၇၀။

ကတိပယရူပဓမ္မသင်္ခာတ (ပု) [ကတိပယ +
ရူပ+ဓမ္မ+သင်္ခာတ] အနည်းငယ်သောရုပ်
တရားတို့၏အပေါင်း။ ရူပက္ခန္ဓမတ္တမေဝါတိ
ကတိပယရူပဓမ္မသင်္ခာတမတ္တမေဝ။ ဒီ၊ ဇီ၊ ၂။
၃၅၃။

ကတိပယဝဂ္ဂ (ပု) [ကတိပယ+ဝဂ္ဂ] အနည်း-
ငယ်သောဝဂ္ဂ၊ နှစ်ဝဂ္ဂသုံးဝဂ္ဂ။ ဣမသ္မိံ သတိ-
ပဋ္ဌာနသံယုတ္တေ ကတိပယဝဂ္ဂါ သင်္ဂဟံ အာ-
ရဋ္ဌာ။ သံ၊ ဇီ၊ ၂။ ၄၈၆။

ကတိပယဝါရ (ပု) [ကတိပယ+ဝါရ] အကြိမ်
အနည်းငယ်၊ နှစ်ကြိမ် သုံးကြိမ်။ တဿ
ရတ္တိဘာဂေ ဥဋ္ဌာနာနိ ပဝတ္တိံ သု။ ကတိပယ-
ဝါရေ ဗဟိ နိက္ခမိ။ မ၊ ငွေ၊ ၃။ ၂၄၄။ (-မ၊ ငွေ၊
၂၀၂။ ပေတ၊ ငွေ။ ၁၂၆။ ထေရ၊ ငွေ၊ ၂။ ၃၆။ ဇာ၊
ငွေ၊ ၅။ ၁၃၉။)

ကတိပယသုတ္တသင်္ဂဟ (ပု) [ကတိပယ+သုတ္တ+
သင်္ဂဟ] အနည်းငယ်သော သုတ်ဖြင့် ရေတွက်
ခြင်း။ ကိဉ္စ ကတိပယသုတ္တသင်္ဂဟတော
အပ္ပရိမာဏတော စ။ ဒီ၊ ဇီ၊ ၁။ ၁၉။ (-သိ၊
ဇီ၊ သင်္ခ၊ ၁။ ၃၄။)

ကတိပယဟာရသင်္ဂဟိတ (တိ) [ကတိပယ +
ဟာရ+သင်္ဂဟိတ] အနည်းငယ်သောဟာရ
တို့ဖြင့် ရေတွက်အပ်သော (နည်း)။ ယသ္မာ
တေ ဣမ ကတိပယဟာရသင်္ဂဟိတာတိ။
နေတ္ထိ၊ ငွေ။ ၃၇။ နေတ္ထိ၊ ဇီ၊ ၃၉။

ကတိပယာလောပ (ပု) [ကတိပယ+အာလောပ]
အနည်းငယ်သော - နှစ်လုပ်သုံးလုပ်သော -
ထမင်းလုပ်။ ကတိပယာလောပေ အဇ္ဈော-
ဟရိတွာ ဝသိတွာ။ အနု၊ ဇီ၊ ၃။ ၃၁၇။

ကတိပရိဿယ (ပု၊ န) [ကတိ+ပရိဿယ] အတိ
မျှ-အဘယ်မျှ-သော ဘေးရန်။ ကတိပရိ-
ဿယာ လောကေ၊ ဂစ္ဆတော အဂတံ ဒိသံ။
မဟာနိ၊ ၃၇၂။ ကတိပရိဿယာတိ ကိတ္တကာ
ဥပဒ္ဒဝါ။ မဟာနိ၊ ငွေ။ ၃၉၂။

ကတိပါဟ (န) [ကတိ + အဟ။ ထောမဉ္ဇ
ကတိနှင့် ကတိပယ အနက်တူဆိုခြင်းကို မိုး၍
ခွဲသည်။ ကတိပယ + အဟ။ မစိုးရိမ်၊ ခာန်။
ကတိပိ + အဟ။ ဝိသုဒ္ဓါရုံ၊ ခာန်။] နှစ်ရက်
သုံးရက်။ သုဒ္ဓိန္ဒော ကလန္ဒပုတ္တော ကတိပါဟံ
ဗလံ ဂါဟေတွာ။ ဝိ၊ ၁။ ၁၆။ (- ဝိ၊ ၃။ ၃၉၀။
အပ၊ ၁။ ၂၂။ ဇာ၊ ၁။ ၃၁၈။ ဝိ၊ ၄။ ၂၀၆။
ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၁၁၂။ မ၊ ၄။ ၃။ ၄၃။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၂၃၉။
အံ၊ ၄။ ၁။ ၁၂။ အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၂၅။ သာရတ္ထ၊
၂။ ၂၀။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၂။ သိ၊ ၄။ ၁။ ၂။ ၂၀၆။
မ၊ ၄။ ၂။ ၁၂၉။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၃၉။) ကတိပါဟန္တိ
ကတိပယာနိ ဒိဝသာနိ။ ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၁၇၁။

ကတိပါဟက (န) [ကတိပါဟ + က] နှစ်ရက်
သုံးရက်။ ကုတောစိန္တန အာဂန္တော၊ ဝသိတွာ
ကတိပါဟကံ။ ထေရီ၊ ၃၉၄။ (- အပ၊ ၂။
၁၂၈။)

ကတိပါဟစွယ (ပု) [ကတိပါဟ + အစွယ] နှစ်
ရက် သုံးရက်ကိုလွန်ခြင်း။ အထ သော ကတိ-
ပါဟစွယေန စိတ္တံ ယတ္ထိသာရိပုတ္တံ ဂဟေတွာ။
ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၂၀၀။ (- ဒီ၊ ၄။ ၃။ ၁၂။ သံ၊ ၄။ ၁။
၂၃၉။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၁၇၁။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၁၈၉။ ပဋိသံ၊
၄။ ၂။ ၂၃၆။ ဓမ္မ၊ ၄။ ၁။ ၆၄။ ဓမ္မ၊ ၄။ ၂။ ၅၃။
ပေတ၊ ၄။ ၄၄။ အပ၊ ၄။ ၁။ ၁၆၆။ စရိယာ၊ ၄။
၁၄၁။ ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၁၃၈။ ဇာ၊ ၄။ ၃။ ၆။ ဇာ၊ ၄။ ၄။
၁၅၀။ ဇာ၊ ၄။ ၅။ ၁၁၅။ ဇာ၊ ၄။ ၆။ ၃၁၉။
ဝိမတိ၊ ၂။ ၁၀၁။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၁၉၇။) ကတိပါဟစု-
ယေနာတိ ဒွိဟတိဟစွယေန။ သိ၊ ၄။ ၁။ ၂။
၃၆၉။ ၄၃၄။

ကတိမံသ (န) [ကတိ + မံသ] အဘယ်မည်
သော အသား။ ကတိမံသေသု ဒုက္ကဋ်။ ဝိ၊
၅။ ၃၆၄။

ကတိမ (ပု) [ကတိ + မ] အဘယ်မျှသော -
အတိမျှသော - ရက်တို၏ပြည့်ကြောင်းနည်း၊
အဘယ်မျှရက်ရှိပြီနည်း၊ ဘယ်နှစ်ရက်နည်း။
မပဉ္စာဒိကတိဟိ။ .... ကတိမော၊ ကတိမိ။
မောဂါ၊ ၄။ ၅၂။

ကတိမိ (ထိ) [ကတိ + မ + ဤ။ ပုစ္ဆာ၏ အစွမ်း
ဖြင့်သာလာရှိ၍ နာမ်ဂိုဏ်းမစဉ်ရ။ နိတိ၊ ပဒ။
၃၄၅။] အတိမျှသော ရက်တို၏ပြည့်ကြောင်း
နည်း၊ အဘယ်မျှ ရက်ရှိပြီနည်း၊ ဘယ်နှစ်ရက်
နည်း။ ကတိမိ ဘန္တေ ပက္ခဿ။ ဝိ၊ ၃။ ၁၅၇။
(- ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၁၇၀။ မ၊ ၄။ ၁။ ၂၆၃။ သံ၊ ၄။ ၁။
၂၂၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၁၈၂။) ကတိနံ ပူရဏိတိ
ကတိမိ။ ဝိ၊ ၄။ ၃။ ၃၄၁။ ကတိမိတိ တိထိ-
သဒ္ဓါပေက္ခာဏတ္ထိလိဂံ ဒဠဗ္ဗံ။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၁၇၁။
ကတိနံ တိထိနံ ပူရဏိ ကတိမိ။ သိ၊ ၄။ ၁။ ၂။
၂၈၈။ ကတိမိတိ ပက္ခဿ ကတိမိ၊ ကိ*
ဒုတိယာ တတိယာဒိသု ဝါ အညတြာတိ
အတ္ထော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၄။ ၁။ ၂၀၉။

ကတိမူလ (တိ) [ကတိ + မူလ] အဘယ်မျှ အဘိုး
ရှိသော၊ အဘိုးမည်မျှနည်း။ “အဗ္ဗ ဣမံ
တက္ကံ ကတိမူလ”န္တိ ပုစ္ဆိ။ ဇာ၊ ၄။ ၆။ ၂၁၀။

ကတိဝဿ (တိ) [ကတိ + ဝဿ] (က) ဝါအဘယ်
မျှရပြီနည်း၊ ဘယ်နှစ်ဝါ ရှိပြီနည်း။ (ခ)
နှစ်အဘယ်မျှ - ဘယ်နှစ်နှစ် - ရှိပြီနည်း။
(က) အယံ ပန ဘိက္ခု ကတိဝဿောတိ။
ဝိ၊ ၃။ ၇၄။ (- ဥဒါန၊ ၁၄၈။ မိလိန္ဒ၊ ၂။
ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၂၀၆။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ၊ ၂၆၈။ သံ၊ ၄။ ၂။
၂၂၀။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၂၁၁။ ဓမ္မ၊ ၄။ ၁။ ၂၅။) ကတိ-
ဝဿောတိ သော ကိရ.... “ကတိဝဿော-
သိ”တိ တံ ပုစ္ဆတိ။ ဥဒါန၊ ၄။ ၂၈၄။ (ခ)
ကတိဝဿောသိ တာတာတိ ပုစ္ဆိတွာ ပရိပုဏ္ဏ-
ဝဿဘာဝံ ဥ တွာ တိစိဝရံ ပဋိယာဒေသိ။
ဓမ္မ၊ ၄။ ၂။ ၃၁၉။ (- ဇာ၊ ၄။ ၅။ ၃၅၂။)

ကတိဝဿာဘိသမ္ပုဒ္ဓ (ပု) [ကတိဝဿ + အဘိ-
သမ္ပုဒ္ဓ] သစ္စာ ၄-ပါးကို ထိုးထွင်း၍သိပြီး -
ဘုရားဖြစ်ပြီး - သည်မှ အဘယ်မျှဝါရသော။
စတ္တာရော ပါရာဇိကာ ကတိဝဿာဘိသမ္ပု-
ဒ္ဓေန ဘဂဝတာ ပညတ္တာ။ ဝဇီရ၊ ၇၀။

ကတိသတ (န) [ကတိ + သတ] ရာပေါင်းမည်
မျှ။ ကတိသတံ ရတ္တိသတံ အာပတ္တိယော
ဆာဒယိတူန။ ဝိ၊၅။၃၆၉။ ဝိ၊၄။၄။၂၃၄။

ကတု (ပု) [ကရ+တု] ယဇ်ပူဇော်ခြင်း။ ယာ-
ဂေါ တု ကတု ယညော'ထ။ သဂ္ဂတ္ထိကေဟိ
ကရိယတေတိ ကတု။ ဓာန်။ဓာန်၊၄။၄၁၂။

ကတုတ္တရာသင်္ဂ (တိ) [ကတ + ဥတ္တရာသင်္ဂ]
တင်အပ် - ရုံအပ် - ပြီးသော - အပေါ်ရုံ
- ကေသီ - ရှိသော၊သူ။ နိဝတ္ထနိဝါသနော
ကတုတ္တရာသင်္ဂေါ သေနာသနံ သံသာမေ-
တော။ သံ၊၄။၁။၂၅၉။

ကတုပက္ကမ (တိ) [ကတ+ဥပက္ကမ] အားထုတ်
အပ်ပြီးသော လုံ့လရှိသော၊သူ။ တဿ ပန
ဘိက္ခုနော ပါရာဇိကက္ခေတ္တေ ကတုပက္ကမတ္တာ
“ပါရာဇိကံ န ခေါ အဟံ အာပန္နော”တိ။
သာရတ္ထ၊၂။၁၀၀။

ကတုပစာရ (တိ) [ကတ+ဥပစာရ] ပြုအပ်ပြီး
သော လေ့ကျက်ခြင်း ရှိသော (မန္တန်
အတတ်)။ အတ္တနော ဝိဇ္ဇံ ကတုပစာရံ ပရိ-
ဇ္ဈိတော မန္တပဌနက္ခမေန ပဋိတော။ သာရတ္ထ၊
၂။၂၅၇။

ကတုပစိတ (တိ) [ကတ+ဥပစိတ] ပြုအပ်ပြီး
ဆည်းပူးအပ်ပြီးသော (ကံ)။ ဓမ္မေနာတိ
ကတုပစိတေန။ ဒီ၊၄။၁။၂၉၄။

ကတုပစိတဗလဝကုသလကမ္မ (န) [ကတုပစိ-
တ+ဗလဝ+ကုသလ+ကမ္မ] ပြုအပ် ဆည်း
ပူးအပ်သော အားကြီးသောကုသိုလ်ကံ။ ပရိ-
သတ္တပတ္တနာဝသေန ဝါ ကတုပစိတဗလဝကု-
သလကမ္မေန အာဟိတသာမတ္ထိယံ။ သာရတ္ထ၊
၂။၁၀၂။

ကတုပ္ပေယိတ (တိ) [ကတုပ္ပေယ+ဣတ] ပြုအပ်
သော ပေါင်းချုပ်၌ တည်သော (ဘဏ္ဍာ)။
ဂရုဠာကာရေန ကတုပ္ပေယိတံ ဝါ။ ဝဇီရ။
၁၃၀။

ကတူပကာရ (တိ) [ကတ+ဥပကာရ] ပြုအပ်ပြီး
သော ကျေးဇူးဥပကာရရှိသော၊သူ။ စတူဟိ
ဓာတူဟိ ကတူပကာရံ ဥတုစိတ္တာဟာရေဟိ
ဥပတ္တမ္ဘိယမာနံ။အဘိ၊၄။၁။၃၄၅။(-ဝိသုဒ္ဓိ။
၂။၇၅။ ဓမ္မ၊၄။၁။၃၄၆။ ဇာ၊၄။၁။၄၀၁။
ဇာ၊၄။၂။၄၅။ ဇာ၊၄။၂။၃၆၄။ ဇာ၊၄။၇။
၁၄၅။ မူလ၊၄။၁။၁၄၅။ အနု၊၄။၂။၂၁၉။)
ကတဘဒ္ဒက-လည်း ကြည့်။

ကတူပကာရဇာနန (န) [ကတူပကာရ+ဇာနန]
ပြုအပ်ပြီးသော ကျေးဇူးကိုသိခြင်း။ ကတ-
ဇာနန-ကြည့်။

ကတူပစိတ (တိ) [ကတ+ဥပစိတ] ပြုအပ်ပြီး
ဆည်းပူးအပ်ပြီးသော။ ဥပစ္ဆေဒကေန ပါပ-
ကမ္မေန ကတူပစိတေန စောဒိယမာနော။
ဥဒါန၊၄။၂၆၂။(-ဣတိဝုတ်၊၄။၇၂။သာရတ္ထ၊
၂။၂၉၄။ ဒီ၊၄။၁။၄၀၅။ သံ၊၄။၁။၂၅၄။
ဒီ၊၄။၂။၄၉။ မ၊၄။၂။၁၆၉။ သံ၊၄။၂။၁၆၅။
အံ၊၄။၁။၂၂၀။ အံ၊၄။၂။၁၁၆။ အံ၊၄။၂။
၁၀၂။ အနု၊၄။၂။၆၅။ နေတ္ထိ၊၄။၉၄။)

ကတူပစိတကမ္မ (န) [ကတူပစိတ + ကမ္မ] ပြု
အပ်ပြီး ဆည်းပူးအပ်ပြီးသောကံ။ ကတူပ-
စိတကမ္မဝသေန အဘိသမ္ပရေတိ ဧတ္တာတိ
အဘိသမ္ပရာယော။ မ၊၄။၂။၄၄။

ကတူပစိတကမ္မဗလဘာဂီ (တိ) [ကတူပစိတ-
ကမ္မဗလဘာဂ+ဤ] ပြုအပ်ပြီး ဆည်းပူး
အပ်ပြီးသော ကံ၏ အကျိုးဟူသော အဖို့
ရှိသော၊ သူ။ အတ္တနာ ကတူပစိတကမ္မဗလ-
ဘာဂီတိ အတ္တော။ မ၊၄။၂။၃၇၂။

ကတူပစိတကမ္မဘာဝုပဂမန (န) [ကတူပစိတ-
ကမ္မ+ဘာဝ+ဥပဂမန] ပြုအပ်ပြီး ဆည်းပူး
အပ်ပြီးသော ကံ၏ အဖြစ်သို့ ကပ်ရောက်
ခြင်း။ ဣဓလောကေ ပတိဋ္ဌိတံ နာမ ဣဓ
ကတူပစိတကမ္မဘာဝုပဂမနတော။ ဒီ၊၄။၂။
၇၀။

ကတူပစိတကုသလကမ္မ (တိ) [ကတူပစိတ + ကုသလကမ္မ] ပြုအပ်ပြီး၊ ဆည်းပူးအပ်ပြီးသောကုသိုလ်ကံ ရှိသောသူ။ တထာ ကတူပစိတကုသလကမ္မတ္တာ။ ဒီ၊ ဇိ၊ ၂။ ၂၀၅။

ကတူပစိတပုည (တိ) [ကတူပစိတ + ပုည] ပြုအပ်ပြီး၊ ဆည်းပူးအပ်ပြီးသော ကောင်းမှု ရှိသောသူ။ လာဘသက္ကာရော ဥပ္ပဇ္ဇိ သုစိရကာလံ ကတူပစိတပုညတာယ။ မ၊ ဇိ၊ ၂။ ၂၇၈။

ကတူပဒ္ဒဝနီဝါရဏ (တိ) [ကတ + ဥပဒ္ဒဝ + နီဝါရဏ] ပြုအပ်ပြီးသော ဘေးရန်ကို တားမြစ်ခြင်းရှိသော၊ ဘေးရန်ကို တားမြစ်ပြီးသောသူ။ ကတူပဒ္ဒဝနီဝါရဏောသ္မိတိ မန္ဒာ တုဋ္ဌော။ သုတ္တနိ၊ ၄။ ၁။ ၃၀။

ကတူပသမ္ပဒ (တိ) [ကတ + ဥပသမ္ပဒ] ပြုအပ်ပြီးသော ပဉ္စင်းခံခြင်းရှိသော၊ ရဟန်းဖြစ်ပြီးသောသူ။ ကတူပသမ္ပဒံ သုဒ္ဓံ ဝါ အသုဒ္ဓံ ဝါ ပုဂ္ဂလံ ယေန ပါရာဇိကေန စောဒေတိ။ ကင်္ခါ၊ ၁၃၈။ ကတူပသမ္ပဒန္တိ ယဿ ဥပသမ္ပဒါ ရဟတိ၊ တံ၊ ပဏ္ဍကဒယော။ ကင်္ခါ၊ ၇၅၄။

ကတူ(တု)ပါသန (တိ) [ကတ + ဥပါသန] (၁) ပြုအပ်ပြီးသော မြားပစ်ခြင်းရှိသော၊ မင်းပွဲဝင်၍ မြားအတတ်ပြပြီးသောသူ။ (၂) ပြုအပ်ပြီးသော ကျင့်သုံးခြင်းရှိသောသူ။ ကတဟတ္ထော ကတူပါသနော လဟူကေန အသနေန။ မ၊ ၁။ ၁၁၇။ အံ၊ ၁။ ၂၇၇။ အံ၊ ၂။ ၂၂၆။ (- သံ၊ ၁။ ၆၁။ အပ၊ ၁။ ၄၂၀။ ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၁၀၁။ မူလဇီ၊ ၁။ ၆၂။) ကတူပါသနောတိ ကတသရက္ခေပေါ ဒဿိတသိပ္ပေါ။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၁၀၈။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၃၀၅။ ကတူပါသနာတိ ရာဇကုလာဒိသုဒဿိတသိပ္ပေါ။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၂၀၇။ (- မ၊ ၄။ ၁။ ၂၇၇။) သိပ္ပဒဿနဝသေန ကတံ ရာဇကုလာနိ ဥပေစ္စ အသနံ သရက္ခေပေါ ဧတေဟိတိ ကတူပါသနာ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၉၆။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၂၄၉။ ကတံ ရာဇကုလာဒိသု ဥပဂန္နာ အသနံ သရက္ခေပေါ ဧတေဟိတိ

ကတူပါသနာတိ အာဟ ရာဇကုလာဒိသု ဒဿိတသိပ္ပေါတိ။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၁၀၉။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၃၀၁။ (၂) ကတဘူမိကမ္မ-ကြည့်။

ကတေ (ဗျ) စွဲ၍၊ အကြောင်းကြောင့်။ ကတေ- လူတို့ ပဋိစ္စတေ။ နိတိ၊ သုတ္တ၊ ၃၈၈။ န မနောဝါ သရိရံ ဝါ၊ မ-ကတေ သက္က ကဿစိ။ ဇာ၊ ၁။ ၂၀၃။ မ-ကတေတိ မမ ကာရဏာ။ ဇာ၊ ၄။ ၄။ ၁၄။ မနုဿမံသဿ ကတေ(ဇာ၊ ၂။ ၁၁၄)- တိ မနုဿမံသဿ ဟေတု။ ဇာ၊ ၄။ ၅။ ၅၄။

ကတေကသေသ (တိ) [ကတ + ကေသေသ] ပြုအပ်ပြီးသော တခုကြွင်းရှိသော၊ တခုကြွင်းပြုပြီးသော (နာမ်ရပ်)။ ကတေကသေသံ တံတဿ၊ တာဒိသဿေဝ ပစ္စယော။ အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၁၆၄။

ကတောကာသ (တိ) [ကတ + ဩကာသ] ပြုအပ်ပြီးသော အခွင့်ရှိသော၊ အခွင့်ရပြီးသောသူ။ သမ္ပုဋ္ဌေန ကတောကာသော၊ နိသိဒ္ဓိတွာန ပဉ္စလိ။ သုတ္တနိ၊ ၄၃၃။ (- ဇာ၊ ၂။ ၁၈၅။ ပဋိသံ၊ ၄။ ၁။ ၁၅၈။ ဥဒါန၊ ၄။ ၂၃၈။ ဝိမာန၊ ၄။ ၅၈။ ပေတ၊ ၄။ ၅၈။ ထေရ၊ ၄။ ၄၅၂။ စရိယာ၊ ၄။ ၇၇။ ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၉၈။ ဇာ၊ ၄။ ၆။ ၁၂၂။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၉၄။ ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၃၈၄။ မ၊ ၄။ ၂။ ၃၃၁။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၁၁၃။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၁၅၂။ မူလဇီ၊ ၂။ ၂၂၁။ အနုဇီ၊ ၂။ ၁၀၂။) ကတာကာသ-လည်း ကြည့်။

ကတောပသမ (ပု) [ကတ + ဥပသမ] (၁) ပြုအပ်ပြီးသော ငြိမ်သက်ခြင်း။ (တိ) (၂) ပြုပြီးသောငြိမ်သက်ခြင်းရှိသော။ ဗြာဟ္မဏေဟိ ကတောပသမေန အနုဋ္ဌာနတပေန။ မ၊ ၄။ ၂။ ၂၀၁။

ကတ္တ (တိ) [ကရ + တ။ ဂါထာဖြစ်၍ ဒွေဘော် ဖောက်သည်။] ပြုဘူးသော။ အတ္ထံ ဝါ မေ အဘိဇာနာသိ ကတ္တံ။ ဇာ၊ ၁။ ၂၂၇။ ကတ္တန္တိ ကတံ။ ဇာ၊ ၄။ ၄။ ၁၀၀။

ကတ္တဗ္ဗကမ္မာကရဏပစ္စယ (တိ) [ကတ္တဗ္ဗကမ္မ + အကရဏပစ္စယ] ပြုအပ်သောအမှုကို မပြုခြင်းလျှင် အကြောင်းရှိသော။ ဥပေါသထကမ္မတော ပုဗ္ဗေ ကတ္တဗ္ဗကမ္မာကရဏပစ္စယတ္တာ တဿာ အာပတ္တိယာ။ ကင်္ခါဋီ။ ၇။

ကတ္တဗ္ဗကမ္မပရိက္ခာ (ထိ) [ကတ္တဗ္ဗကမ္မ + ဥပပရိက္ခာ] ပြုအပ်သော အမှုကို ဆင်ခြင်ခြင်း။ ဝိမံသာ (ဝိ၊ ဌ၊ ၃။ ၁၇၃) ကြည့်။

ကတ္တဗ္ဗကရဏ (န) [ကတ္တဗ္ဗ + ကရဏ] ပြုအပ်သည်ကို ပြုခြင်း။ ဂဟေတဗ္ဗဂဟဏံ ကတ္တဗ္ဗကရဏံ အပဿန္တော။ ဥဒါန၊ ၄။ ၃၀၂။ (- သံ၊ ဋီ၊ ၁။ ၁၂၆။ အံ၊ ဋီ၊ ၂။ ၃၀၇။)

ကတ္တဗ္ဗကရဏစေတနာ (ထိ) [ကတ္တဗ္ဗကရဏ + စေတနာ] ပြုအပ်သည်ကို ပြုကြောင်းဖြစ်သော စေတနာ။ အကတ္တဗ္ဗဝိရတိ၊ ကတ္တဗ္ဗကရဏစေတနာဒယော စ သီလပါရမိတာ။ ဒီ၊ ဋီ၊ ၁။ ၇၀။

ကတ္တဗ္ဗကာရီ (တိ) [ကတ္တဗ္ဗ + ကရ + ကိ။ ထိ-၌ ကတ္တဗ္ဗကာရီနီ။] ပြုသင့်သည်ကို ပြုလေ့ရှိသော၊ အဝိရဇ္ဈိတွာ သိသံ ကတ္တဗ္ဗကာရီနီ။ ဝိ၊ ဌ၊ ၃။ ၁၇၃။

ကတ္တဗ္ဗကာလ (ပု) [ကတ္တဗ္ဗ + ကာလ] ပြုသင့်သော အချိန် အခါ ကာလ။ ကတ္တဗ္ဗကာလေသု အကတွာ ယဿာရုစိတက္ခဏေ ကရေန္တိ။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၁၉၈။

ကတ္တဗ္ဗကိစ္စ (န) [ကတ္တဗ္ဗ + ကိစ္စ] ပြုအပ်သော အမှုကိစ္စ။ ကတကရဏိယောတိ စတူဟိ မဂ္ဂေဟိ ကတ္တဗ္ဗကိစ္စံ ကတွာ ဌိတော။ အံ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၂၄။ (- ဝိ၊ ဌ၊ ၁။ ၉။ ဝိ၊ ဌ၊ ၂။ ၇၃။ ဝိ၊ ဌ၊ ၃။ ၃၆၄။ ဝိ၊ ဌ၊ ၄။ ၂၀၃။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၂၄၇။ ဒီ၊ ဌ၊ ၁။ ၈။ မ၊ ဌ၊ ၄။ ၄၀၀။ သံ၊ ဌ၊ ၁။ ၂၀၄။ သံ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၁၆။ သံ၊ ဌ၊ ၃။ ၇၇။ အံ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၅၄။ အံ၊ ဌ၊ ၂။ ၇၅။ အံ၊ ဌ၊ ၃။ ၁၁၈။ အံ၊ ဌ၊ ၄။ ၁။ ၁၃။ ပဋိသံ၊ ဌ၊ ၁။ ၂၅၉။ ဓမ္မ၊ ဌ၊ ၁။ ၃၈၂။ ဓမ္မ၊ ဌ၊ ၂။ ၆၄။ ဥဒါန၊

ဌ။ ၄၃။ အပါ၊ ဌ၊ ၁။ ၄၁။ စရိယာ၊ ဌ။ ၃၇။ ဇာ၊ ဌ၊ ၁။ ၈၉။ ဇာ၊ ဌ၊ ၂။ ၃၃၂။ ဇာ၊ ဌ၊ ၃။ ၂၇၆။ ဇာ၊ ဌ၊ ၅။ ၃၃။ ဇာ၊ ဌ၊ ၆။ ၁၉။ ဇာ၊ ဌ၊ ၇။ ၂၀၀။ ဝဇီရ။ ၃၉၃။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃၁။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၁၇၄။ ကင်္ခါဋီ၊ သင်္ခါ၊ ၃၇။ သီ၊ ဋီ၊ သင်္ခါ၊ ၁။ ၆၆။ မ၊ ဋီ၊ ၃။ ၁၆၈။ သံ၊ ဋီ၊ ၁။ ၄၉။ သံ၊ ဋီ၊ ၂။ ၂၄၀။ အံ၊ ဋီ၊ ၁။ ၂၁၅။ အံ၊ ဋီ၊ ၃။ ၁၅။ နေတ္ထိဝိ။ ၃၁၅။) ကတ္တဗ္ဗကိစ္စန္တိ ဒုက္ခာဒိသု ပရိညာတာဒိကိစ္စံ။ အံ၊ ဋီ၊ ၂။ ၁၁၈။

ကတ္တဗ္ဗကိစ္စကရ (တိ) [ကတ္တဗ္ဗကိစ္စ + ကရ + အ] ပြုသင့် - ပြုထိုက် - သော အမှုကိစ္စကို ပြုတတ်သော၊ သူ။ အတ္တနာ ကတ္တဗ္ဗကိစ္စကရေ စေဝ ကုသလကိစ္စကရေ စ။ သံ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၄၇။ = ကာတဗ္ဗကမ္မသင်္ခါတကိစ္စကရေ။ သံ၊ ဋီ၊ ၁။ ၁၉၃။

ကတ္တဗ္ဗကိစ္စကရဏ (န) [ကတ္တဗ္ဗကိစ္စ + ကရဏ] ပြုသင့် - ပြုထိုက် - သော အမှုကိစ္စကို ပြုခြင်း။ အတ္တနာ ကတ္တဗ္ဗကိစ္စကရဏတော “အနုလောမော” တိ ဝုစ္စတိ။ ဝိ၊ ဌ၊ ၃။ ၂၃၅။ (- ခုဒ္ဒက၊ ၄။ ၁၈၁။ ပေတ၊ ၄။ ၂၈။ အနု၊ ဋီ၊ ၁။ ၄၅။)

ကတ္တဗ္ဗကိစ္စကာရီ (တိ) [ကတ္တဗ္ဗကိစ္စ + ကရ + ကိ] ပြုသင့် - ပြုထိုက် - သော အမှုကိစ္စကို ပြုလေ့ရှိသော၊ သူ။ ပဋိကတကိစ္စကာရီ (ဇာ၊ ဌ၊ ၄။ ၁၆၈) ကြည့်။

ကတ္တဗ္ဗကိစ္စဇာနနဉာဏ (န) [ကတ္တဗ္ဗကိစ္စ + ဇာနန + ဉာဏ] ပြုသင့်သော ကိစ္စကို သိသော ဉာဏ်။ ဧဝံ ကတ္တဗ္ဗကိစ္စဇာနနဉာဏံ ကိစ္စဉာဏံ နာမ။ သံ၊ ဌ၊ ၃။ ၃၂၈။ ပဋိသံ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၁၇။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၉၁။

ကတ္တဗ္ဗကိစ္စဝိရဟိတ (တိ) [ကတ္တဗ္ဗကိစ္စ + ဝိရဟိတ] ပြုသင့် - ပြုထိုက် - သော အမှုကိစ္စမှ ကင်းသော၊ သူ။ မန္တပယောဂါဗလေန ကတ္တဗ္ဗကိစ္စဝိရဟိတာ။ မဟာနိ၊ ၄။ ၄၇။

ကတ္တဗ္ဗကိစ္စသံဝိဒဟန (န) [ကတ္တဗ္ဗကိစ္စ + သံဝိဒဟန] ပြုသင့် - ပြုထိုက် - သောအမှုကိစ္စကို စီမံခြင်း။ ပရိကာယကရတနေန ဝိဇိတမနုရက္ခတိ တတ္ထ တတ္ထ ကတ္တဗ္ဗကိစ္စသံဝိဒဟနတော။ သိ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၂၃၈။

ကတ္တဗ္ဗကိစ္စသမ္ပဒါ (ထိ) [ကတ္တဗ္ဗကိစ္စ + သမ္ပဒါ] ပြုအပ်သောကိစ္စ၏ ပြည့်စုံခြင်း။ ကတ္တဗ္ဗကိစ္စသမ္ပဒါယ သဗ္ဗပဌမံ နိဗ္ဗာနဒဿနတော “ဒဿန” နှိ ဝုစ္စတိ။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ၊၁၅၇။

ကတ္တဗ္ဗကိရိယ (ထိ၊န) [ကတ္တဗ္ဗ + ကိရိယ] ပြုအပ်သော - အမှုအရာ - ကိရိယာ။ ဣရိယာ (သံ၊ဋီ၊၁။၉၇) ကြည့်။

ကတ္တဗ္ဗခဏ (ပု) [ကတ္တဗ္ဗ + ခဏ] ပြုလတ္တံ့သော ခဏ။ ကတခဏဉ္စ ကတ္တဗ္ဗခဏဉ္စ ဥပါဒါယ ကရေန္တိယေဝ နာမ ဟောန္တိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၂၅။

ကတ္တဗ္ဗစိတြ (န) [ကတ္တဗ္ဗ + စိတြ] ပြုအပ်သော ဆန်းကြယ်ခြင်း။ ကေစစိတ္တ (မူလ၊ဋီ၊၁။၆၇) ကြည့်။

ကတ္တဗ္ဗဋ္ဌာန (န) [ကတ္တဗ္ဗ + ဋ္ဌာန] ပြုလုပ် - ဆောက်လုပ် - ရာ အရပ်။ မဟာမဏ္ဍပဿ ကတ္တဗ္ဗဋ္ဌာနံ။ သံ၊ဋီ၊၂။၃၃၀။

ကတ္တဗ္ဗဋ္ဌာနဒေါသ (ပု) [ကတ္တဗ္ဗဋ္ဌာန + ဒေါသ] ပြုရာအရပ်၏ အပြစ်။ ကတ္တဗ္ဗဋ္ဌာနဒေါသန္တိ ပေါရာဏာ။ ဝဇီရ၊၃၆၀။

ကတ္တဗ္ဗတာယုတ္တ (တိ) [ကတ္တဗ္ဗတာ + ယုတ္တ] ပြုအပ် - စီရင်အပ် - သောအဖြစ်နှင့် ယှဉ်သော (ဝိသေသဝန္တတရား)။ ပဘေဒ၊ပ။ ယုဇ္ဇတိ ဣတိကတ္တဗ္ဗတာယုတ္တဿ ဝိသေသနတ္တာ။ မူလ၊ဋီ၊၁။၅၉။

ကတ္တဗ္ဗတာလက္ခဏ (တိ) [ကတ္တဗ္ဗတာ + လက္ခဏ] ပြုအပ်သည့်အဖြစ်လျှင်မှတ်ကြောင်းရှိသော။ သန္တတ (ကချ်၊၁၇၂) ကြည့်။

ကတ္တဗ္ဗဓမ္မ (တိ) [ကတ္တဗ္ဗ + ဓမ္မ] ပြည့်စုံစေအပ်သော တရားရှိသော၊သူ။ ကတ္တဗ္ဗဓမ္မာ (မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁၃) တိ သဏေဓမ္မေ ဌိတေန သမ္မာဒေတဗ္ဗဓမ္မာ။ မ၊ဋီ၊၂။၂၃၁။

ကတ္တဗ္ဗန္တရဒဿနမုခ (န) [ကတ္တဗ္ဗ + အန္တရ + ဒဿန + မုခ] ပြုအပ်သောကိစ္စအထူးပြုခြင်းကို အဦးမူခြင်း။ အထ ခေါ ဝေရဇ္ဇောတိ-အာဒိနာ ကတ္တဗ္ဗန္တရဒဿနမုခေန ပါဠိယာ။ ဝိမတိ၊၁။၆၆။

ကတ္တဗ္ဗပဋိကမ္မ (တိ) [ကတ္တဗ္ဗ + ပဋိကမ္မ] ပြုအပ်သော ကုစားခြင်းရှိသော၊ ကုစားထိုက်သော (အပြစ်)။ သံယမကရဏီယ (အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၂၇) ကြည့်။

ကတ္တဗ္ဗပရ (တိ) [ကတ္တဗ္ဗ + ပရ] သူတပါးတို့ ပြုစုနိုင်သော (ကျောင်း)။ အယံ ဝိဟာရေ-တိ ဂိဇ္ဈကုဋ္ဌဝိဟာရေ၊ ဥဇ္ဇင်္ဂလော န ကတ္တဗ္ဗပရေ။ သံ၊ဋီ၊၁။၁၁၄။

ကတ္တဗ္ဗပရိဟာရ (ပု) [ကတ္တဗ္ဗ + ပရိဟာရ] ပြုအပ်သော ဆောင်ရွက်ခြင်း၊ ဆောင်ရွက်ဖွယ်ကိစ္စ။ တဿာ ကတ္တဗ္ဗပရိဟာရံ ကတာ အညံ အဂ္ဂမဟေသိဋ္ဌာနေ ဌပေသိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၂၇။

ကတ္တဗ္ဗပ္ပသင်္ဂ (ပု) [ကတ္တဗ္ဗ + ပသင်္ဂ] (၁) ပြုအပ်၏ဟု - ကပ်ငြိခြင်း - လျဉ်းပါးခြင်း။ (တိ) (၂) ပြုအပ်၏ဟု လျဉ်းပါးခြင်း ရှိသော။ သော ပုန ကာတုံ န လဘတိ ပဌမံ ကတဿ ပုန တေနေဝ ကတ္တဗ္ဗပ္ပသင်္ဂတော။ ဝဇီရ၊၃၁၈။

ကတ္တဗ္ဗဗုဒ္ဓကိစ္စ (န) [ကတ္တဗ္ဗ + ဗုဒ္ဓ + ကိစ္စ] ပြုအပ်သော ဘုရားရှင်၏ကိစ္စ။ တဒါ ဟိ သာဝတ္ထိယံ ကတ္တဗ္ဗဗုဒ္ဓကိစ္စံ နာဟောသိ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၁၆၅။

ကတ္တဗ္ဗဗျဉ္ဇနဝိကတိ (ထိ) [ကတ္တဗ္ဗ + ဗျဉ္ဇန + ဝိကတိ] ပြုအပ်သော ဟင်းအထူး။ ဗဒရ-သာဠေ (ဝိမတိ၊၂။၇၆) ကြည့်။

ကတ္တဗ္ဗယုတ္တ (တိ) [ကတ္တဗ္ဗ+ယုတ္တ] ပြုခြင်း
အား - သင့်လျော် - လျောက်ပတ် - သော။
ရာဇာ တုမ္မာကံ ကတ္တဗ္ဗယုတ္တံ အဟံ ဇာနိ-
ဿာမိ။ အဘိဋ္ဌာ၁။ ၂၀၈။ (-ဇာဋ္ဌာ၄။
၁၈၉။)

ကတ္တဗ္ဗယုတ္တက (တိ) [ကတ္တဗ္ဗယုတ္တ + က]
ပြုခြင်းအား - သင့်လျော် - လျောက်ပတ် -
သော။ တေသံ ကတ္တဗ္ဗယုတ္တကံ ဝတ္ထပဋိဝတ္တံ
ကတု။ အံဋ္ဌာ၁။ ၃၁၉။ (-အံဋ္ဌာ၂။ ၃၁၃။
ပဋိသံဋ္ဌာ၂။ ၂၉၈။ ဓမ္မာဋ္ဌာ၁။ ၈။ ဓမ္မာဋ္ဌာ၂။
၁၁၇။ ဝိမာနာဋ္ဌာ၃၁၀။ ထေရဋ္ဌာ၁။ ၇၅။
ဇာဋ္ဌာ၁။ ၄၅၆။ ဇာဋ္ဌာ၃။ ၆၇။ ဇာဋ္ဌာ၄။ ၅၇။
ဇာဋ္ဌာ၅။ ၂၀။ ဇာဋ္ဌာ၆။ ၅၂။ ဇာဋ္ဌာ၇။ ၇။)

ကတ္တဗ္ဗယုတ္တကကာရက (တိ) [ကတ္တဗ္ဗယုတ္တက +
ကာရက] ပြုခြင်းအား - သင့်လျော် -
လျောက်ပတ် - သည်ကို ပြုတတ်သောသူ။
ကတ္တ (၂) ကြည့်။

ကတ္တဗ္ဗယောဂဝိဓိ (ပု) [ကတ္တဗ္ဗ+ယောဂ+ဝိဓိ]
ပြုသင့်သည်နှင့်ယှဉ်သော အစီအရင်၊ ပြုလုပ်ရ
မည့်အစီအရင်။ ယောဂိနော ကတ္တဗ္ဗယောဂ-
ဝိဓိ ဒဿေန္တေန။ ပဋိသံဋ္ဌာ၂။ ၂၆၆။

ကတ္တဗ္ဗရူပ (တိ) [ကတ္တဗ္ဗ+ရူပ] ပြုအပ် - ပြု
သင့် - သော သဘောရှိသော (ကောင်းမှု
ကုသိုလ်)။ ပညာနိ နာမ ကတ္တဗ္ဗရူပါနိ။
ဓမ္မာဋ္ဌာ၂။ ၂၃၆။

ကတ္တဗ္ဗဝေယျာဝစ္စ (န) [ကတ္တဗ္ဗ+ဝေယျာဝစ္စ]
ပြုအပ်သော အမှုကြီးငယ်။ တေ ဟိ အတ္တ-
နော ကတ္တဗ္ဗဝေယျာဝစ္စနိမိတ္တံ ဥပဋ္ဌပေန္တိ။
ထေရဋ္ဌာ၂။ ၃၅၅။

ကတ္တဗ္ဗသဘာဝ (ပု) [ကတ္တဗ္ဗ+သဘာဝ] ပြု
အပ်သောသဘော။ ကတ္တဗ္ဗ(တိ) (၂) ကြည့်။

ကတ္တဗ္ဗာကတ္တဗ္ဗကိစ္စ (န) [ကတ္တဗ္ဗ+အကတ္တဗ္ဗ+
ကိစ္စ] ပြုသင့်၊ မပြုသင့်သောအမှုကိစ္စ။ မန္တသု
အကုတူဟလန္တိ ကတ္တဗ္ဗာကတ္တဗ္ဗကိစ္စံ သမုန္တန-
ကာလေ။ ဇာဋ္ဌာ၁။ ၄၁၀။

ကတ္တဗ္ဗာကရဏ (န) [ကတ္တဗ္ဗ + အကရဏ] ပြု
သင့်သည်ကိုမပြုခြင်း။ အဂတိတိ ဆန္ဒဒေါသ-
မောဟဘယေဟိ အကတ္တဗ္ဗကရဏဿ ကတ္တ-
ဗ္ဗာကရဏဿ စ အဓိဝစနံ။ ဝိသုဒ္ဓိ။ ၂။ ၃၂၄။
(-ကင်္ခါဋ္ဌိ။ ၉၀။ ကင်္ခါဋ္ဌိသစ်။ ၂၀၈။ မဇ္ဈိ
၃။ ၃၇၆။ အံဋ္ဌာ၃။ ၂၉။)

ကတ္တဗ္ဗာကာရပရိစ္ဆိန္နနပညာ (ထိ) [ကတ္တဗ္ဗာ-
ကာရ + ပရိစ္ဆိန္နန + ပညာ] ပြုအပ်သော
အခြင်းအရာကို ပိုင်းခြားကြောင်း ဖြစ်သော
ပညာ။ ဒုတိယေန တေသံ ကတ္တဗ္ဗာကာရ-
ပရိစ္ဆိန္နနပညံ။ ဝဇီရ။ ၄၀၅။

ကတ္တရ (ပု) [ကတ္တရ+အ] (၁) သူအို၊ လူအို။
(တိ) (၂) အိုသော၊ ဆွေးမြေ့သော။ (၁)
ကတ္တရဒဏ္ဍ-ကြည့်။ (တိ) (၂) ကတ္တရသုပ္ပ-
ကြည့်။

ကတ္တရဒဏ္ဍ (ပု) [ကတ္တရ+ဒဏ္ဍ] သူအို၏တုတ်၊
သူအိုသည်ကိုင်စွဲအပ်သောတုတ်၊ တောင်ဌေး။
အနုဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ အဇ္ဈာရာမေ ပပါဟနံ
ဓာရေတု ဥက္ကံ ပဒီပံ ကတ္တရဒဏ္ဍန္တိ။ ဝိဇု။ ၂၇၆။
ဝိသင်္ဂဟ။ ၄၅၆။ (-ဝိဇု။ ၁၉၄။ အပါ။ ၁။
၃၅၂။ ဝိဇု။ ၁။ ၂၃၉။ ဝိဇု။ ၂။ ၁၃၁။ ဝိဇု။ ၃။
၂၄။ ဒီဋ္ဌာ၁။ ၆၉။ ဒီဋ္ဌာ၂။ ၃၄၀။ မဇ္ဈာ၁။ ၂၃၈။
မဇ္ဈာ၄။ ၂၀၂။ သံဋ္ဌာ၁။ ၁၉၀။ သံဋ္ဌာ၃။ ၃၀၉။
အံဋ္ဌာ၂။ ၁၉၇။ အဘိဋ္ဌာ၂။ ၃၂၀။ အဘိဋ္ဌာ၃။
၈၆။ သုတ္တနိဋ္ဌာ၁။ ၈၆။ အပါဋ္ဌာ၁။ ၁၂။ ကင်္ခါ
ဋ္ဌိသစ်။ ၃၅၇။) ကတ္တရဿ ဇိက္ခဿ အာလမ္ပ-
နော ဒဏ္ဍော ကတ္တရဒဏ္ဍော။ သီဋ္ဌိသစ်။ ၁။
၁၉၄။ ကတ္တရော ဇိက္ခော၊ တဿ တေန ဝါ
အာလမ္ပိတော ဒဏ္ဍော ကတ္တရဒဏ္ဍော။ သီဋ္ဌိ
သစ်။ ၁။ ၃၂၈။

ကတ္တရဒဏ္ဍက (ပု) [ကတ္တရဒဏ္ဍ+က] တောင်
ဌေး။ စတုဟိ ပဉ္စဟိ ဘိက္ခုဟိ သဒ္ဓိ ဇောတိ-
ကဉ္စ ကတ္တရဒဏ္ဍကဉ္စ ဂဟေတွာ။ ဝိသင်္ဂဟ။
၃၈၁။

ကတ္တရဒဏ္ဍကောသို (ထိ) [ကတ္တရဒဏ္ဍ + ကောသို]
တောင်ဝှေးစွန်း။ တေန စ ကတ္တရဒဏ္ဍကော-
သိုယံ အညမညမ္ပိ ခန္ဓနေန။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၁၆၈။

ကတ္တရယဋ္ဌိ (ထိ) [ကတ္တရ + ယဋ္ဌိ။ ကတ္တရဿ
ဇိက္ခဿ အာလမ္ပနယဋ္ဌိ။ ဓာနိ၊ ၄။ ၄၄၃။ ~~ကတ္တရ~~
၏တုတ်၊ လူအိုသည် ကိုင်စွဲအပ်သောတုတ်၊
တောင်ဝှေး။ မဇ္ဈေ ကာသာဝံ ဝါ ကတ္တရယဋ္ဌိ
ဝါ အန္တမသော ကာယဗန္ဓနမ္ပိ ဌပေတွာ။ ဝိ
ဋ္ဌ၊ ၃။ ၂၀၉။ (-ဝိဋ္ဌ၊ ၄။ ၈၀။ ကခါ၊ ၂။ ၆။ ဝိ
သင်္ဂဟ၊ ၇။ ၆။ ဒိဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၂၄။ မ၊ ၄။ ၁။ ၁၂။ မ၊
ဋ္ဌ၊ ၃။ ၁၂။ အံဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၀။ အဘိဋ္ဌ၊ ၂။
၂၇၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၁၀၇။ ဓမ္မ၊ ၄။ ၂။ ၈၈။ ဥဒါန၊
ဋ္ဌ၊ ၁၆၃။ ထေရ၊ ၄။ ၁။ ၁၂။ ထေရီ၊ ၄။ ၃။
အပ၊ ၄။ ၂။ ၂၂။ ဇာ၊ ၄။ ၃။ ၃၁။)

ကတ္တရယဋ္ဌိကောသို (ထိ) [ကတ္တရယဋ္ဌိ + ကောသို]
တောင်ဝှေးစွန်း။ ကတ္တရယဋ္ဌိကောသိုယံ ကတ-
အယောဝလယာနိပိဝဇ္ဇန္တိ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁၂။

ကတ္တရယဋ္ဌိဒါန (န) [ကတ္တရယဋ္ဌိ + ဒါန] တောင်
ဝှေးကိုလှူခြင်း၊ တောင်ဝှေးအလှူ။ ဥပါဟ-
နဆတ္တကတ္တရယဋ္ဌိဒါနဿ နိဿန္နေန နိဗ္ဗတ္တာ-
နိ။ ဒိဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၂၇။

ကတ္တရယဋ္ဌိဝလယ (ပု၊ န) [ကတ္တရယဋ္ဌိ + ဝလယ]
တောင်ဝှေး၌ စွပ်အပ်သော - သံခွေ - သံ
ကွင်း။ ကတ္တရယဋ္ဌိဝေဓကေ-ကြည့်။

ကတ္တရယဋ္ဌိဝေဓက (ပု) [ကတ္တရယဋ္ဌိ + ဝေဓက]
တောင်ဝှေး၌ စွပ်အပ်သော - သံခွေ - သံ
ကွင်း။ ကတ္တရယဋ္ဌိဝေဓကော ကတ္တရယဋ္ဌိ-
ဝလယံ။ ကခါ၊ ၄။ ၁၆။ ၄၂။

ကတ္တရရထက (ပု) [ကတ္တရ + ရထက] အို
သော - ဟောင်းသော - ရထားငယ်။ ကတ္တရ-
ရထကေန ဂစ္ဆတိ။ ဇာ၊ ၄။ ၃။ ၂၈။ ကတ္တရ-
ရထကေနာတိ ဇဇ္ဇရကေန ခုဒ္ဒကရထေန။
ဇာ၊ ၄။ ၁၆။ ၁၆။ ၁၆။ (ပေ)။

ကတ္တရသုပ္ပ (န) [ကတ္တရ + သုပ္ပ] အိုသော -
ဆွေးမြေ့သော - မန်း (ဗန်း)။ စကော
ဟောင်း၊ ဗန်းဟောင်း။ ဣမံ ဒါရကံ ကတ္တ-
ရသုပ္ပေ ပက္ခိပိတော နိဟရိတော။ ဝိ၊ ၃။ ၃၇၈။
ကတ္တရသုပ္ပေတိ ဇိက္ခသုပ္ပေ။ ဝိ၊ ၄။ ၃။ ၃၉၆။

ကတ္တရသုပ္ပက (န) [ကတ္တရ + သုပ္ပက] အိုသော
- မန်းငယ် - စကောငယ်။ ဒါရကံ ကတ္တရ-
သုပ္ပကေန သင်္ကာရကုဋေ ဆဉ္စာပေသိ။ အံ၊
ဋ္ဌ၊ ၁။ ၃၀၆။

ကတ္တရိ (ထိ) [ကတ္တရ + ဣ] ကတ်ကျေး။
ကေမ္ပိ လောမန္တိ ကတ္တရိယာ ဝါ သဏ္ဌာသေန
ဝါ။ ဝိ၊ ၄။ ၃။ ၁၉၆။ (-ဝိ၊ ၄။ ၄။ ၅၃။ မ၊ ၄။ ၃။
၁၄။ ဒိ၊ ၄။ ၃။ ၁၄၉။ အံ၊ ၄။ ၃။ ၃၀။)

ကတ္တရိ (တိ) [ကတ္တရ + သိ] ကစွည်း။
၂၀၆။ (၁) ပြုတတ်သောသဉ္စ။ (၂) ကတ္တာ-
အနက်၌။ ကတ္တရ-ကြည့်။

ကတ္တရိကာ (ထိ) [ကတ္တရ + ကျ + အာ] ကတ်
ကျေး။ ဆဗ္ဗဂ္ဂိယာ ဘိက္ခု ကတ္တရိကာယ
ကေသေ ဆေဒါပေန္တိ။ ဝိ၊ ၄။ ၂၇၄။ (-ဝိ၊
သင်္ဂဟ၊ ၄။ ၃၇။ သံဋ္ဌ၊ ၃။ ၈၉။ ဥဒါန၊ ၄။ ၃၇၀။
ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၂၄၀။ သိ၊ ၄။ ၁၆။ ၂။ ၂၇၄။ မ၊ ၄။
၁။ ၇၉။ မ၊ ၄။ ၂။ ၁၀၃။ မ၊ ၄။ ၃။ ၁၀။ သံ၊ ၄။ ၁။
၄၃။) တံ ဟိ ကတ္တရတိ သေထိလ္လဝသေန
သဏိကံ သဏိကံ ဆိန္ဒတိ တောယာတိ
ကတ္တရိကာတိ ဝုစ္ဆတိ။ ကတ္တရ သေထိလ္လေတိ
ဓာတု။ ဇာ၊ ၄။ ၁၆။ ၁၆။ ၁၆။ (ပေ)။ (-ဝိ၊
ဋ္ဌ၊ ၄။ ၅၃။)

ကတ္တာ (တိ) [ကတ္တရ + သိ။ ယော ကရေတိ
သ ကတ္တာ။ ကစွည်း။ ၂၈။] (၁) ပြုတတ်
သောသူသည်။ (၂) အမတ်သည်။ (၃)
ကတ္တာအနက်သည်။ ကတ္တရကာရကသည်။
ကတ္တရ-ကြည့်။

ကတ္တာပေက္ခ (တိ) [ကတ္တရ + အပေက္ခ] ကတ္တာ-
ကိုးသော။ သင်္ဂဟောဝါတိ ကေဝလော

သင်္ဂဟော၊ န ကတ္တာပေက္ခောတိ အတ္ထော။
အနုဋီ၊ ၃။ ၂၀။

ကတ္တာရံ (တိ) [ကတ္တု + အံ။ ယော ကတ္တာရံ
ကာရေတိ။ ကစ္စည်း။ ၂၇၂။] (၁) ပြုတတ်
သောသူကို။ (၂) အမတ်ကို။ (၃) ကတ္တား
အနက်ကို၊ ကတ္တုကာရကကို။ ကတ္တု-ကြည်း။

ကတ္တာဓော (တိ) [ကတ္တု + ယော] ပြုတတ်
သောသူ - တို့သည် - တို့ကို။ ကတ္တု (၁)
ကြည်း။

ကတ္တိက (တိ) [ကတ္တိကာ + က။ ကတ္တိကာယ
နိယုတ္တော မာသော ကတ္တိကော။ ကစ္စည်း။
၃၅၂။ ကတ္တိကာယ ပရိပုဏ္ဏိန္ဒယုတ္တယ
ယုတ္တော ဥပလက္ခိတော မာသော ကတ္တိကော၊
ဏော။ သူစိ။] (၁) ကြတ္တိကာနက္ခတ် - နှင့်စန်း
ယှဉ်သော - ဖြင့် မှတ်အပ်သော - လ၊ တန်
ဆောင်မုန်းလ။ (မောဂ်၊ မောဂ်ပဉ္စိကာ၊ ၄။
၁၂၊ ၁၃-တို့၌ စန်းနှင့်ယှဉ်သော ကြတ္တိကာ
နက္ခတ်ဖြင့် မှတ်အပ်သော လပြည့်ညဉ့်ကို
ကတ္တိကိ၊ စန်းနှင့်ယှဉ်သော ကြတ္တိကာနက္ခတ်
ဖြင့် မှတ်အပ်သောနေ့ကို ကတ္တိကံဟု ဆို၍
ကတ္တိကကို ကြတ္တိကာနက္ခတ်နှင့် ယှဉ်သော
လပြည့်ညဉ့်ရှိသောလ၊ တန်ဆောင်မုန်းလဟု
ဆိုသည်။) (၂) သီတင်းကျွတ်လ။ (၁)
တတော စ ကတ္တိကော ပုဏ္ဏော၊ ပုဏ္ဏမာသိ
ဥပဋ္ဌိတာ။ နေတ္တိ။ ၁၂၂။ (-ကခါ၊ ဋီ၊ ၁။
၁၃၃။) (၂) ကတ္တိကတေမာသိကပုဏ္ဏမာ-
ကြည်း။ (သီတင်းကျွတ်လကို ပုဗ္ဗကတ္တိက-
မာသ၊ တန်ဆောင်မုန်းလကို ပစ္ဆိမကတ္တိက-
မာသ-ဟုခေါ်ကြသည်။ ဓာနံ၊ ဋီ၊ ၇၆။)

ကတ္တိက (ပု) [ကတ္တိက + ရတ္တိ + ဝါရ] တန်
ဆောင်မုန်း လပြည့်နေ့ညဉ့် (ပွဲသဘင်ခံ
သော) အလှည့်အကြိမ်။ ယံ သာမာ ပုပ္ဖ-
ရတ္တေန၊ ကတ္တိကံ နာနုဘောဿတိ (ဇာ၊ ၁။
၃၄) တိ ယံ သာ.... ကတ္တိကရတ္တိဝါရံ နာနု-
ဘဝိဿတိ။ ဇာ၊ ၄၁။ ၅၂၆။

ကတ္တိကစာတုမာသိနိ (ထိ) [ကတ္တိက + စတု-
မာသ + ဣနိ] မိုးလေးလတို့၏ ပြည့်ကြောင်း
ဖြစ်သော - မိုးလေးလမြောက် ဖြစ်သော -
တန်ဆောင်မုန်းလပြည့်နေ့။ ကတ္တိကပုဏ္ဏမာ
(၁) ကြည်း။

ကတ္တိကစာတုမာသိနိပဝါရဏာ (ထိ) [ကတ္တိက-
စာတုမာသိနိ + ပဝါရဏာ] တန်ဆောင်မုန်းလ
ပြည့်နေ့၌ ပြုသော ပဝါရဏာ၊ ပစ္စိမပဝါရ-
ဏာ။ ကတ္တိကစာတုမာသိနိပဝါရဏာယ ပန
သစေ ပဌမံ ဝဿပဂတေဟိ မဟာပဝါ-
ရဏာယ .... ပဝါရေတဗ္ဗံ။ ကခါ၊ ဋီ၊ သစ်။
၁၅၃။

ကတ္တိကစောရက (ပု) [ကတ္တိက + စောရက]
တန်ဆောင်မုန်းလ၌ ခိုးသော သူခိုး၊ တန်
ဆောင်တိုင်သူခိုး။ ကတ္တိကစောရက (ဝိ၊ ၁။
၃၇၆) တိ ကတ္တိကမာသေ စောရာ။ ဝိ၊ ၄၂။
၃၀၈။

ကတ္တိကဆဏ (ပု) [ကတ္တိက + ဆဏ] တန်
ဆောင်မုန်းလ နက္ခတ်ပွဲသဘင်၊ ကြတ္တိကာ
နက္ခတ်ပွဲသဘင်၊ တန်ဆောင်တိုင်ပွဲ။ သာဝတ္ထိ-
ယံ ကတ္တိကဆဏေ နက္ခတ္တေ ဃုဋ္ဌေ။ ဇာ၊ ၄၅။
၁။ ၄၅၈။ (-ဇာ၊ ၄၅၊ ၁။ ၂၂၃။)

ကတ္တိကဆဏပူဇာ (ထိ) [ကတ္တိကဆဏ + ပူဇာ]
ကြတ္တိကာနက္ခတ်ပွဲသဘင်ဖြင့် ပူဇော်ခြင်း။
မဟာဗောဓိဿ ကတ္တိကဆဏပူဇံ အဒ္ဓသ။
ဝိ၊ ၄၅၊ ၁။ ၇၁။

ကတ္တိကဇုဏ္ဍပက္ခ (ပု) [ကတ္တိက + ဇုဏ္ဍ + ပက္ခ]
တန်ဆောင်မုန်းလဆန်း - ပက္ခ - အခါ။
ပါဠိလိပုတ္တံ ပထိသိတွာ ကတ္တိကဇုဏ္ဍပက္ခဿ
ပါဠိပဒဒိဝသေ။ ဝိ၊ ၄၅၊ ၁။ ၇၁။ (-၁၆၈။)

ကတ္တိကတေမာသိကပုဏ္ဏမာ (ထိ) [ကတ္တိက +
တေမာသိက + ပုဏ္ဏမာ] ဝါတွင်းသုံးလတို့၏
ပြည့်ကြောင်း ဖြစ်သော - ဝါတွင်း သုံးလ
မြောက်ဖြစ်သော - သီတင်းကျွတ်လပြည့်နေ့။

ဒသာဟနာဂတံ ကတ္တိကတေမာသိကပုဏ္ဏမံ
ဘိက္ခုနော ပနေဝ။ ဝိ၊၁။၃၇၂။ ကတ္တိက-
တေမာသိကပုဏ္ဏမန္တိ ပဌမကတ္တိကတေမာ-
သိကပုဏ္ဏမံ။ ဝိ၊၄။၂။၃၀၆။ (-ကခါ။၁၈၆။
ဝဇီရ။၂၀။ သာရတ္ထ၊၂။၄၄၄။)

ကတ္တိကနက္ခတ္တ (န) [ကတ္တိကာ+နက္ခတ္တ] (၁)
ကြတ္တိကာနက္ခတ္တ။ (၂) ကြတ္တိကာနက္ခတ္တပဲ့
သဘင်။ (၁) ကတ္တိကပုဏ္ဏမာ ကတ္တိက-
နက္ခတ္တမေဝ လဘတိ။ အံ၊၄။၂။၃၁၇။ ကတ္တိ-
ကာ-လည်း ကြည့်။ (၂) သဗ္ဗရတ္တိစာရ (သံ၊
၄။၁။၂၆၉) ကြည့်။

ကတ္တိကနက္ခတ္တကီဠာ (ထိ) [ကတ္တိကနက္ခတ္တ+
ကီဠာ] ကြတ္တိကာနက္ခတ္တသဘင်ကစားခြင်း။
ကတ္တိကနက္ခတ္တကီဠာ စေတ္တ ဥဠာရာ ဟော-
တိ။ ဝိ၊၄။၁။၁၆၈။

ကတ္တိကပုဏ္ဏမဒိဝေ (ပု) [ကတ္တိက+ပုဏ္ဏမ+
ဒိဝေ] တန်ဆောင်မုန်းလပြည့်နေ့။ တဒါ
သုမနသာမဏေရော ကတ္တိကပုဏ္ဏမဒိဝေသေ
ဓာတုဂ္ဂဟဏတ္ထံ ဂတော။ ဝိ၊၄။၁။၇၁။ (-
ဝိ၊၄။၄။၁၆၄။ ဝဇီရ။၂၂၀။ ကခါ၊ဋီ၊သစ်။
၂၀၂။)

ကတ္တိကပုဏ္ဏမာ (ထိ) [ကတ္တိက+ပုဏ္ဏမာ] (၁)
ကြတ္တိကာနက္ခတ္တနှင့်ယှဉ်သော ပြည့်သောလ
ရှိသောနေ့။ တန်ဆောင်မုန်း လပြည့်နေ့။
(၂) သီတင်းကျွတ်လပြည့်နေ့။ (၃) သီတင်း
ကျွတ်လပြည့် တန်ဆောင်မုန်း လပြည့်နေ့။
(၁) ကတ္တိကပုဏ္ဏမန္တိ ကတ္တိကစာတုမာသိနီ
ဝုစ္စတိ။ ဝိ၊၁။၃၇၇။ (-ဝိ၊၄။၁။၆၂။ ဝိ၊၄။
၂။၂၉၉။ မ၊၄။၂။၅၇။ အံ၊၄။၂။၃၁၇။ ဇာ၊
၄။၁။၄၁၅။ ဇာ၊၄။၅။၂၂၃။) (၂) ဒသာဟေန
သဟ ကတ္တိကပုဏ္ဏမာ “အနာဂတာ”တိ ဟိ
ဝုတ္တေ ဒသာဟတော အညာ သာ ပုဏ္ဏမာ-
တိ အာပဇ္ဇတိ။ ဝဇီရ။၂၀။ (၃) တထာ-
ရူပပစ္စယေ ပန သတိ ဒွိန္နံ ကတ္တိကပုဏ္ဏမာနံ
ပုရိမေသု စာတုဒ္ဓသေသုပိ ပဝါရဏံ ကာတု
ဝဇ္ဇတိ။ ကခါ။၈၆။

ကတ္တိကပုဏ္ဏမာသိ (ထိ) [ကတ္တိက+ပုဏ္ဏမာသိ]
တန်ဆောင်မုန်းလပြည့်နေ့။ ကတ္တိကပုဏ္ဏမာ-
သိယာ ပန ပစ္စိမပါဠိပဒဒိဝေသတော ပဋ္ဌာယ။
ဝိ၊၄။၂။၂၉၈။ (-ဝိ၊၄။၄။၁၆၄။ ဝဇီရ။၂၀။
သာရတ္ထ၊၂။၃၉၀။ ဝိမတိ၊၁။၃၁၃။)

ကတ္တိကမာသ (ပု) [ကတ္တိက+မာသ] (၁)
သီတင်းကျွတ်လ။ (၂) ကထိန်လ။ (သီတင်း
ကျွတ်လဆုတ် ၁-ရက်နေ့မှ စ၍ တန်ဆောင်
မုန်းလပြည့်တိုင်အောင်သော ရက်အတွင်း
ကတ္တိက-လ။) (၃) တန်ဆောင်မုန်းလ။ (၁)
အထ ကတ္တိကမာသဿ ကာဠပက္ခစာတုဒ္ဓ-
သော ဝါ ပစ္စိမကတ္တိကပုဏ္ဏမာ ဝါ ....
တယော ပဝါရဏာဒိဝေသပိ ဟောန္တိ။ ဝိ၊
သင်္ဂဟ။၁၉၉။ (-ဝဇီရ။၅၇၉။ သာရတ္ထ၊၃။
၄၉၂။ ဝိမတိ၊၂။၃၁၄။) (၂) ကတ္တိကမာ-
သောယေဝ ဟောတိ၊ ဣဒံ ဒုတိယံ အင်္ဂံ။
ဝိ၊၄။၂။၃၀၉။ (-ကခါ။၂၁၇။ ကခါ၊ဋီ၊၆၄။
ကခါ၊ဋီ၊သစ်။၁၃၇။) စိဝရဒါနသမယ-လည်း
ကြည့်။ (၃) ဥပေါသထဒိဝေသော နာမ
ဥပေတာ ကတ္တိကမာသံ အဝေသေသု
ကောဒသသု မာသေသု။ ဝိ၊၄။၄။၂၄၅။ (-
ဣတိဝုတ်၊၄။၈၆။ သုတ္တနိ၊၄။၂။၁၀၈။ အပ၊
၄။၁။၂၆၀။ ဇာ၊၄။၁။၄၁၅။ ဇာ၊၄။၂။၃၂၅။
သာရတ္ထ၊၂။၄၄၆။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၂၁။ သီ၊ဋီ၊သစ်။
၂။၁၂။)

ကတ္တိကမာသပုဏ္ဏမာ (ထိ) [ကတ္တိကမာသ+
ပုဏ္ဏမာ] တန်ဆောင်မုန်းလပြည့်နေ့။ တေ-
သဉ္စိ ဓမ္မသေနာပတိ ကတ္တိကမာသပုဏ္ဏမာယ
ပရိနိဗ္ဗုတော။ သံ၊၄။၃။၂၇၇။

ကတ္တိကမာသဗ္ဗန္တရ (န) [ကတ္တိကမာသ+အဗ္ဗ-
န္တရ] ကထိန်လအတွင်း။ ပုရိမဝသံဝုဠာနံ
ပန ကတ္တိကမာသဗ္ဗန္တရေ အယမေဝ....
ဟောတိ။ ကခါ။၈၆။ (-ဝိ၊သင်္ဂဟ။၁၉၉။
ဝိမတိ၊၂။၃၁၄။) ကတ္တိကမာသဗ္ဗန္တရေတိ
ဧတေ ကတ္တိကမာသော နာမ ပုဗ္ဗကတ္တိကမာ-

သဿ ကာဠပက္ခပိဋိပဒတော ပဋ္ဌာယ ယာဝ
အပရကတ္တိကပုဏ္ဏမာ၊ တာဝ ကေနတိသ-
ရတ္တိဒိဝေါ၊ တဿဗ္ဗန္တရေ။ ကခါဋီသစ်။
၁၃၅။ ကတ္တိကမာသ (၂) လည်း ကြည့်။

ကတ္တိကရတ္တိဝါရ (ပု) [ကတ္တိက + ရတ္တိ + ဝါရ]
တန်ဆောင်မှန်း လပြည့်နေညဉ့် (ပဲ့သဘင်
ခံသော) အလှည့်အကြိမ်။ ကတ္တိက^၂ကြည့်။

ကတ္တိကရတ္တိဝါရဆဏ (ပု) [ကတ္တိကရတ္တိဝါရ +
ဆဏ] တန်ဆောင်မှန်းလပြည့်နေညဉ့်အလှည့်
အကြိမ်ပဲ့သဘင်၊ ကြတ္တိကာနက္ခတ်ပဲ့သဘင်။
အထ ဗာရာဏသီယံ ကတ္တိကာရတ္တိဝါရဆ-
ဏော သမ္ပတ္တော ဟောတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၂၅။

ကတ္တိကသံဝစ္ဆရ (ပု) [ကတ္တိက + သံဝစ္ဆရ] တန်
ဆောင်မှန်းလဖြင့် မှတ်အပ်သောနှစ်။ တာဝ
ကော ကတ္တိကသံဝစ္ဆရေတိ ဝေ သံဝစ္ဆရ-
ပုဏ္ဏတာယာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊
၂။၁၂။

ကတ္တိကာ^၁ (ထိ) [ကတိ + တိက + အာ။ ကရ +
တိက + အာ။ အဂ္ဂိသဒိသတ္တာ ကန္တတိ ဆိန္ဒ-
တိတိ ကတ္တိကာ။ ကရေတိ တဿ ဝါတိ
ကတ္တိကာ။ ဓာန်၊ဋီ၊၅၇။ ကရေန္တိ ကိဋ္ဌ-
တ္တာတိ ဝါ ကတ္တိကာ။ သူစိ။ (ကာတ္တိကာ-
သံ)] ကြတ္တိကာ နက္ခတ်။ (နက္ခတ် “၂၇”
လုံးတွင် “၃” လုံးမြောက် နက္ခတ်ဖြစ်သည်။
ဓာန်၊ဋီ၊၆၀-၌ သတ္တာဓိကဝိသတိ နက္ခတ္တာ-ဟု
သာ လာသည်။ဥတ္တရာသင်္ဃနက္ခတ်၏နောက်
၌ “အဘိဇိတ” နက္ခတ်တလုံး မပါဝင်၍ ၂၇-လုံး
ဖြစ်သည်။ မဟာနိဋ္ဌ-၌ ၎င်းအဘိဇိနက္ခတ်ကို
ပါ ရေတွက်ထည့်သွင်း၍ ၂၈-လုံးဆိုသည်။
ကြယ် ၇-လုံး၊ ကြက်ငယ်များ ဝပ်သော
သဏ္ဌာန်ရှိသော နက္ခတ်ကို ကြတ္တိကာနက္ခတ်
ခေါ်သည်။ “ကြတ္တိကာကား၊ ခုနစ်ဖြာမှတ်
သား၊ လုံးရေပြား၏၊ ကြက်သားစုမျှ၊ ဓဉ္စ-
ဝတိ၊ ပြည်အမှီတည့်”။ အာကာသသျှတ္တရ
ကျမ်း (မုံရွေးဆရာတော်)။ ဖျောက်ဆိပ်

ကြယ်ဟူ၍ အချို့က ခေါ်ကြသည်။ သာမန်
မျက်စိဖြင့် ၆-၇-လုံးခန့်-“ရ” ကောက်ပုံ မြင်ရ
သော ကြယ်အစု။ ဆ တာရာ ခုရသဒိသာ
ကတ္တိကာ။ သူစိ။ ဤကျမ်းအလို ကြယ် ၆-လုံး
သင်ဇန်းဓား ပုံသဏ္ဌာန်ရှိသော ကြယ်အစုကို
ကြတ္တိကာ-ဟု ခေါ်သည်။) ကတ္တိက^၂-ကြည့်။

ကတ္တိကာ^၂ (ထိ) [ကတ္တိကာ + က] ကြတ္တိကာ
နက္ခတ်နှင့်ယှဉ်သော - စန်း - လမင်း။ ကတ္တိ-
ကာယ ယုတ္တော စန္ဒော ကတ္တိကာ။ မောဂ်၊
ပဋိကာ၊၄။၁၂။

ကတ္တိကာနက္ခတ္တဆဏ (ပု) [ကတ္တိကာ + နက္ခတ္တ
+ ဆဏ] ကြတ္တိကာနက္ခတ်ပဲ့သဘင်။ နက္ခတ္တ
(သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၁၃) ကြည့်။

ကတ္တိကုဿဝ (ပု) [ကတ္တိကာ + ဥဿဝ]
ကြတ္တိကာနက္ခတ်ပဲ့သဘင်။ ကတ္တိကုဿဝေါ
ဖဂ္ဂုဏုဿဝေါတိ ဝေ နက္ခတ္တသလ္လက္ခိတော
ဟေသဝေါ နက္ခတ္တံ။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၁၄၄။

ကတ္တိဒ္ဓိ (ထိ) [ကတ္တိ + ဣဒ္ဓိ] ကတ္တားဖြစ်သော
တန်ခိုး။ (ဣဒ္ဓိပါဒ် ၄-ပါးတို့ဖြင့် ပူးများ၍
ရအပ်သော တန်ခိုး။) ဆန္ဒာဒိဟိ ဣဒ္ဓိပါ-
ဒေဟိ ဘာဝေတဗ္ဗာယ ဣဒ္ဓိယာ ကတ္တိဒ္ဓိ-
ဘာဝံ။ ဆန္ဒာဒိနဉ္စ ကရဏိဒ္ဓိဘာဝံ သန္ဓာယ
ဝုတ္တောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၂၀၉။ (-
မူလဋီ၊၂။၁၆၆။)

ကတ္တု (ဗျ) [ကရ + တုံ။ ဤတုံစသောပစ္စည်း
များသည် အနာဂတ်ကာလ ဘောအနက်၌
သက်သည်။ ထိုပစ္စည်းများနောင် စတုတ္ထိဝိ-
ဘတ်ကျေသည်။ တဒတ္ထေ နာဂတေ ဘာဝေ၊
တာယေ တုံ တျာဒယော တယော။ စတုတ္ထိ-
ယာ တဒန္တေဟိ၊ မောဂ္ဂလာနိမ္မိ လောပတာ။
စိန္တာ၊၃၇၃။ ကစ္စည်း၊ နျာသကျမ်းများ၌
ကာလသုံးပါး ကတ္တားအနက်၌ သက်ဟု ဆို
သည်။ ထိုပစ္စည်းများနောက်၌ ပဌမာဝိဘတ်
ကျေသည်။ စိန္တာ၊၃၇၄။ ဇာလိနီ၊၄၉၈-

၌ ဘော၊ ကံ၊ ကတ္တား ၃-ပါးတို့၌ သက်ဟုဆိုသည်။] ပြုခြင်းငှါ၊ ပြုတတ်သောသူ။ ပက-
ရေတိ စနံ ကတ္ထု အာရတတိ။ ဝိ၊ ငွါ၊ ၁။ ၁၇။

ကတ္ထု (တိ) [ကရ+တု။ ကရေတိတိ ကတ္တာ။
ကစ္စည်း။ ၅၂။ တေ သဒ္ဓါ တိသု လိင်္ဂေသု
သမာနရူပါ ဟောန္တိ။ ကတ္တာ ဣတ္ထိ။ ကတ္တာ
ပုရိသော။ ကတ္တာ ကုလံ ဣစ္စာဒိ။ နိရုတ္တိ။ ၇၁။]
(၁) ပြုတတ်သောသူ။ (၂) အမတ်။ (၃)
ကတ္တားအနက်၊ ကတ္ထုကာရက။ (၁) က-
လျာဏပါပကနံ ကမ္မာနံ ကတ္တာကာရေတာ
ဥပလဗ္ဗတိ။ အဘိ၊ က။ ၄၁။ (-ဝိ၊ ၁။ ၂၄၈။
ဝိ၊ ၄။ ၁၉၇။ ဒီ၊ ၁။ ၁၇။ ဒီ၊ ၂။ ၂၄။ မ၊ ၁။ ၁၉၉။
သံ၊ ၂။ ၁၁။ အံ၊ ၁။ ၂၇၉။ အံ၊ ၂။ ၃၉။ အံ၊ ၃။
၆၆။ အပ၊ ၂။ ၁၀၉။ မဟာနိ၊ ၁၅၄။ ဇ၊ ၁။
၂၇၄။ မိလိန္ဒ။ ၂၄။ မ၊ ငွါ၊ ၄။ ၅၄။ အဘိ၊ ငွါ၊
၁။ ၃၁၂။ အဘိ၊ ငွါ၊ ၃။ ၆၀။ ထေရ၊ ငွါ၊ ၁။ ၄၆။
စရိယာ၊ ငွါ၊ ၈၅။ မဟာနိ၊ ငွါ၊ ၇။ ဒီ၊ ငွါ၊ ၁။ ၂၇။
မူလ၊ ငွါ၊ ၁။ ၁၉။ အနု၊ ငွါ၊ ၂။ ၁၈၃။) တတ္ထ
ကတ္တာတိ တေသံ ကမ္မာနံ ကာရကော၊
အဘိ၊ ငွါ၊ ၃။ ၁၃၂။ (-ဇ၊ ငွါ၊ ၄။ ၂၇၄။ ဝိမတိ၊
၁။ ၃၂၆။ ဒီ၊ ငွါ၊ ၁။ ၁၂၀။) မန္တာနံ ကတ္တာ-
ရော။ ဒီ၊ ၁။ ၉၇။ အံ၊ ၂။ ၁၉၇၊ ၂၀၇။ (-အပ၊
၂။ ၂၁၆။) (၂) အဒ္ဓါ တုဝံ ကတ္ထေ ဟိတေသိ
မယံ။ ဇ၊ ၂။ ၄၄။ (-၂၇၇၊ ၂၈၆၊ ၃၀၁။)
ကတ္ထေတိ တမေဝ အပရေန နာမေန အာလ-
ပတိ၊ သော ဟိ ရညော ဟိတံ ကရေတိ၊
တသ္မာ ကတ္တာတိ ဝုစ္စတိ။ ဇ၊ ငွါ၊ ၅။ ၂၃၇။
ပုစ္ဆာမ ကတ္တာရံ မနောမပညံ။ ဇ၊ ၁။ ၂၀၃။
(-ဇ၊ ၂။ ၂၂၇။ စရိယာ၊ ငွါ၊ ၈၅။) ကတ္တာ-
ရန္တိ ကတ္ထဗ္ဗယုတ္တကကာရကံ။ ဇ၊ ငွါ၊ ၇။ ၁၅၅။
(၃) ဓမ္မမေဝ ကတ္တာရံ နိဒ္ဓိသတိ။ မူလ၊ ငွါ၊ ၁။
၈၈။ တဒယုတ္တမေဝ “ထေရေ”တိ ကတ္ထုနော
ဝိဇ္ဇမာနတ္တာ။ သီ၊ ငွါ၊ သစ်၊ ၁။ ၈၀။ (-မူလ၊ ငွါ၊
၁။ ၈၈။) ကတ္ထရိ ဟိ”ဒံ သာမိဝစနံ။ မ၊ ငွါ၊ ၂။
၁၇။ (-၂၇၇။)

ကတ္ထုအတ္ထ (ပု) [ကတ္ထု+အတ္ထ] (၁) ကတ္တား
အနက်။ (တိ) (၂) ကတ္တားအနက်ရှိသော။
(၁) ကတ္ထုအတ္ထေ ဟိ ဣဒံ သာမိဝစနံ။
ဝိမာန၊ ငွါ၊ ၈၇။ (-သာရတ္ထ၊ ၂။ ၆၅။ ဝိမတိ၊
၁။ ၉၄။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၂၉။ ဒီ၊ ငွါ၊ ၁။ ၃၉။ ဒီ၊
၂။ ၂၀၉။ အံ၊ ငွါ၊ ၂။ ၃။ မူလ၊ ငွါ၊ ၂။ ၅။) (တိ)
(၂) တေနေဝသ ကတ္ထုအတ္ထတံ ပဋိသေ-
ဓေကံ န သင်္ဂါဟကေနာတိ ဝုတ္တံ။ အနု၊
၃။ ၁၆။

ကတ္ထုအဓိပ္ပါယာနရူပ (တိ) [ကတ္ထု+အဓိပ္ပါယ
+အနရူပ] ပြုသူ၏ အလိုအားလျော်သော။
ကိရိယာကာရကသမ္ပန္နဝသေန သမ္ပန္နိတော
ကတ္ထုအဓိပ္ပါယာနရူပံ အာလောစိတဝိလော-
စိတံ။ သံ၊ ငွါ၊ ၁။ ၁၃၁။

ကတ္ထုအဘိဓာယက (တိ) [ကတ္ထု+အဘိဓာ-
ယက] ကတ္တားအနက်ကိုဟောသော။ အနိယ-
သဒ္ဓေါ ဗဟုလာ ကတ္ထုအဘိဓာယကောတိ
ဝဇ္ဇစာရကတော။ မူလ၊ ငွါ၊ ၁။ ၅၅။

ကတ္ထုကမ္မ (န) [ကတ္ထု+ကမ္မ] ကတ္တားဖြစ်သော
ကံ။ (ပုရိသော ဂါမံ ဂစ္ဆတိ-၌ ပုရိသော
သည် မိမိကိုယ်တိုင် သွားခြင်းကြိယာကို ပြီး
စေတတ်၍ ကတ္တားဖြစ်သည်။ သာမိကော
ပုရိသံ ဂါမံ ဂမယတိ-တွင် ရွှေဝါကျ၌ ရှိသော
ပုရိသောသည်ပင် စေခိုင်း တိုက်တွန်း ခံရ
သောကြောင့် ပုရိသံ-ဟု ကံဖြစ်သည်။ ဤသို့
သွားခြင်းစသော ကြိယာကို ကိုယ်တိုင်ပြီးစေ
သောအခါ ကတ္တားဖြစ်၍ စေခိုင်းခံရသော
အခါ ကံဖြစ်သည်ကို ကတ္ထုကမ္မဟု ဆို
သည်။) ဝေ သဗ္ဗတ္ထ ကာရိတေ ကတ္ထုကမ္မနိ
ဒုတိယာ။ ရူ၊ နှာ၊ ၁၄၁။ တသ္မိံ ပယောဇ္ဇ-
ကတ္ထုသင်္ခါတေ ကမ္မေ။ ရူ၊ ငွါ၊ နှာ၊ ၉၅။

ကတ္ထုကမ္ပတာ (ထိ) [ကတ္ထု+ကာမ+ဏှ+
တာ။ ကတ္ထုကာမော ဝေ ကတ္ထုကမ္ပ၊ ကတ္ထု-
ကမ္ပဿ ဘာဝေါ ကတ္ထုကမ္ပတာ။ အဘိ၊ ငွါ၊
သျှ။] ပြုခြင်းငှါ အလိုရှိသောသူ၏ အဖြစ်၊

ပြုခြင်းငှါ အလိုရှိခြင်း။ ယောဆန္ဒော ဆန္ဒိက-
တာ ကတ္တုကမ္ပတာကုသလော ဓမ္မစ္ဆန္ဒော။
အဘိဝံ။ ၂၁၆။ (-ဒိဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၃၅။ ဒိဋ္ဌ၊
၃။ ၁၇၉။ သံဋ္ဌ၊ ၃။ ၂၇၇။ အဘိဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၇၆။
မဟာနိဋ္ဌ၊ ၃။ နေတ္တိဋ္ဌ၊ ၇၇။ အနုဋ္ဌိ၊ ၂။ ၃။)
ကတ္တုကမ္ပတာတိ ကတ္တုကမ္ပတာ။ အဘိ-
ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၇၆။ ဒိဋ္ဌ၊ ၃။ ၂၇၇။ ကတ္တုကမ္ပတာ
စိတ္တဿ အာရမ္မဏေန အတ္တိကတာ။ မ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။
၂၇၇။ ကတ္တုကမ္ပတာတိ ကာတုမိစ္ဆာ။ အံ၊ ဋ္ဌ၊
၂။ ၁၄၄။

ကတ္တုကမ္ပတာကုသလစ္ဆန္ဒ (ပု) [ကတ္တုကမ္ပ-
တာ+ကုသလ+ဆန္ဒ] ပြုခြင်းငှါ အလိုရှိ
သော သူ၏အဖြစ်ဟု ဆိုအပ်သော ကုသိုလ်
ဆန္ဒ။ ဆန္ဒ ဇနတိတိ ကတ္တုကမ္ပတာ-
ကုသလစ္ဆန္ဒ ဇနတိ။ မ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။ ၁၆၈။ (-သံ၊
ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၁၈။ အံ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၃၇၃။ အံ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၁၄။
ဥဒါန၊ ၄။ ၃၇၇။ မ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။ ၁၁၅။ အံ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။
၂၂၀။ အံ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။ ၉၉။)

ကတ္တုကမ္ပတာကုသလစ္ဆန္ဒပတ္တနာ (ထိ) [ကတ္တု-
ကမ္ပတာကုသလစ္ဆန္ဒ + ပတ္တနာ] ပြုခြင်းငှါ
အလိုရှိသော သူ၏အဖြစ်ဟု ဆိုအပ်သော
ကုသိုလ်ဆန္ဒဟူသော တောင့်တခြင်း။ ခေမံ
ပတ္တေထ ဘိက္ခဝေါတိ တေ ကတ္တုကမ္ပတာ-
ကုသလစ္ဆန္ဒပတ္တနာ၊ အယမေဝ ဣဓာမိပေ-
တာ။ ဣတိဝုတ၊ ၄။ ၅၈။

ကတ္တုကမ္ပတာကုသလစ္ဆန္ဒရဟိတ (တိ) [ကတ္တု-
ကမ္ပတာကုသလစ္ဆန္ဒ + ရဟိတ] ပြုခြင်းငှါ
အလိုရှိသော သူ၏အဖြစ်ဟု ဆိုအပ်သော
ကုသိုလ်ဆန္ဒကင်းသောသူ။ အစ္ဆန္ဒိက(က)
ကြည့်။

ကတ္တုကမ္ပတာကုသလဓမ္မစ္ဆန္ဒ (ပု) [ကတ္တုကမ္ပ-
တာကုသလ + ဓမ္မ + ဆန္ဒ] ပြုလိုသောသူ၏
အဖြစ်ဟူသော ကုသိုလ်ဓမ္မဆန္ဒ။ (ဆန္ဒသည်
တဏှာဆန္ဒ၊ ဒိဋ္ဌိဆန္ဒ၊ ဝိရိယဆန္ဒ၊ ဓမ္မစ္ဆန္ဒ
စသောအားဖြင့် များသော အပြားရှိ၏။

အဘိဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၇၇။) ဣမသ္မိံ စာပိ မဟာစိတ္တေ
ကတ္တုကမ္ပတာကုသလဓမ္မစ္ဆန္ဒော အတ္ထိ။ အ-
ဘိဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၇၆။ (-အဘိဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၇၇။ ဒိဋ္ဌ၊
၃။ ၂၁၇။ အံ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၄၆။)

ကတ္တုကမ္ပတာဆန္ဒ (ပု) [ကတ္တုကမ္ပတာ +
ဆန္ဒ] (က) ပြုလိုသောသူ၏ အဖြစ်ဟူသော
ဆန္ဒ။ (ခ) ကတ္တုကမ္ပတာဟု ဆိုအပ်သော
ကုသိုလ်ဆန္ဒ။ (က) ဆန္ဒ ဇေဋ္ဌကံ ကတွာ
စိတ္တုပ္ပတ္တိကာလေ ဥပ္ပန္နဿ ကတ္တုကမ္ပတာ-
ဆန္ဒဿေတံ နာမံ။ အဘိဋ္ဌ၊ ၃။ ၃၆၀။ (-
အဘိဋ္ဌ၊ ၁။ ၄၀၂။ အံ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၇၃။ မူလဋ္ဌ၊ ၁။
၁၇၀။ အနုဋ္ဌိ၊ ၃။ ၁၂၄။) (ခ) ကတ္တုကမ္ပတာ-
ဆန္ဒ အဓိပတိ ကရိတွာ။ ဒိဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၃၄။
အဘိဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၉၀။ (-မ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၄၇။ မ၊ ဋ္ဌ၊
၃။ ၂၉၁။ သံဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၇၉။ အံ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၇၈။
ပဋိသံဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၀၀။ သုတ္တနိဋ္ဌ၊ ၁။ ၄၄။ ထေရ၊
ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၈။ မဟာနိဋ္ဌ၊ ၅။ ၁။ ဝဇီရ၊ ၁၅၀။ ဒိ၊
ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၀၇။ မ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၀၈။ သံဋ္ဌ၊ ၂။ ၅၀၃။
အံ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၄၄။) ကတ္တုကမ္ပတာဆန္ဒန္တိ ကတ္တု-
ကမ္ပတာသင်္ခါတံ အင်္ဂဏဿ ပဟာတုကမ္ပ-
တာဝသေန ဥပ္ပဇနကကုသလဓမ္မစ္ဆန္ဒ။ မ၊ ဋ္ဌ၊
၁။ ၂၄၆။ (-မ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။ ၁၉၄။ အံ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၄၄။
အံ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။ ၉၉။)

ကတ္တုကမ္ပတာဓမ္မစ္ဆန္ဒ (ပု) [ကတ္တုကမ္ပတာ +
ဓမ္မ + ဆန္ဒ] ပြုခြင်းငှါ အလိုရှိသည်၏ အဖြစ်
ဟု ဆိုအပ်သော ဓမ္မစ္ဆန္ဒ။ ယော တေသု
ကုသလဓမ္မေသု ကတ္တုကမ္ပတာဓမ္မစ္ဆန္ဒော စ
ပယတ္တသင်္ခါတော ဝါယာမော စ။ မဟာနိ၊
ဋ္ဌ၊ ၁။ ၆၃။

ကတ္တုကမ္ပတာလက္ခဏ (တိ) [ကတ္တုကမ္ပတာ +
လက္ခဏ] ပြုခြင်းငှါ အလိုရှိသောသူ၏ အဖြစ်
လျှင် မှတ်ကြောင်း လက္ခဏာရှိသော။ ကတ္တု-
ကမ္ပတာလက္ခဏော ဆန္ဒော။ မ၊ ဋ္ဌ၊ ၄။ ၅၉။
(-အဘိဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၇၆။)

ကတ္တုကမ္ပ (တိ) [ကတ္တု + ကမ္ပ + က] ကတ္တု
ကာမေတိ ဣစ္ဆတိတိ ကတ္တုကာမော၊ ပုဂ္ဂ-

လော။ မဏိမဇ္ဈ။ ၁။ ၃၂။] ပြုခြင်းငှါ အလိုရှိသောသူ။ သညာစိကာယ ကုဋိံ ကတ္တုကာမော အဿာမိကံ အတ္တုဒ္ဓေသံ။ ဝိ။ ၂၂၄။ (-ဝိ။ ၂။ ၅။ မ။ ၂။ ၇၀။ ထေရ။ ၃၀။ အပါ။ ၆။ ဇာ။ ၂။ ၂၉၄။ ဝိ။ ၄။ ၁။ ၁၇၆။ ကင်္ခါ။ ၁၇၂။ ဝိ။ သင်္ဂဟ။ ၃၉၀။ ဒိ။ ၄။ ၂။ ၃၅၂။ မ။ ၄။ ၁။ ၁၀၂။ သံ။ ၄။ ၂။ ၂၂၄။ အံ။ ၄။ ၁။ ၂၄၇။ အဘိ။ ၄။ ၁။ ၂၅၇။ ဝိ။ သုဒ္ဓိ။ ၁။ ၂၇၉။ ဓမ္မ။ ၄။ ၂။ ၁၃၃။ သုတ္တနိ။ ၄။ ၁။ ၂။ ၄။ ၁။ ၄၂။ ဝဇီရ။ ၁၂။ သာရတ္ထ။ ၁။ ၅။ ဒိ။ ၄။ ၁။ ၂။ မ။ ၄။ ၁။ ၂။ အံ။ ၄။ ၁။ ၅။ မူလဒီ။ ၁။ ၁။ နေတ္ထိ။ ၄။ ၂။)

ကတ္တုကာမတာကုသလစ္ဆန္ဒ (ပု) [ကတ္တုကာမတာ + ကုသလ + ဆန္ဒ] ပြုခြင်းငှါ အလိုရှိသော သူ၏အဖြစ်ဟု ဆိုအပ်သော ကုသိုလ်ဆန္ဒ။ ဆန္ဒတာ (စရိယာ။ ၄။ ၂၇၅) ကြည့်။

ကတ္တုကာမတာဆန္ဒ (ပု) [ကတ္တုကာမတာ + ဆန္ဒ] ပြုခြင်းငှါ အလိုရှိသော သူ၏အဖြစ်ဟု ဆိုအပ်သော ဆန္ဒ။ သဗ္ဗေသမ္ပိ စ တေသံ ကတ္တုကာမတာဆန္ဒော အာဒိ။ အဘိ။ ၄။ ၁။ ၂၃၉။ (-သိ။ ၄။ သင်္ဂဟ။ ၃၁၁။ မ။ ၄။ ၁။ ၁၀၅။ သံ။ ၄။ ၂။ ၄၀၅။ အံ။ ၄။ ၁။ ၁၃၂။)

ကတ္တုကာမတာဓိပ္ပါယ (ပု) [ကတ္တုကာမတာ + အဓိပ္ပါယ] ပြုခြင်းငှါ အလိုရှိသော သူ၏အဖြစ်ဟု ဆိုအပ်သော အလိုဆန္ဒ။ ပုန ယထာပေါ်ရာဏံ ဣဒ္ဓါနုဘာဝေန ကတ္တုကာမတာဓိပ္ပါယတော။ ဝဇီရ။ ၄၁၃။ (-၄၅၀။)

ကတ္တုကာမတာလက္ခဏ (တိ) [ကတ္တုကာမတာ + လက္ခဏ] ပြုခြင်းငှါ အလိုရှိသော သူ၏အဖြစ်လျှင် မှတ်ကြောင်း လက္ခဏာရှိသော။ တတ္ထ သာတိသယော ကတ္တုကာမတာလက္ခဏော ကုသလစ္ဆန္ဒော ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ သာရတ္ထ။ ၂။ ၁၉၀။ (-မဏိမဇ္ဈ။ ၁။ ၃၂။)

ကတ္တုကာမတာသဘာဝ (တိ) [ကတ္တုကာမတာ + သဘာဝ] ပြုခြင်းငှါ အလိုရှိသော သူ၏

အဖြစ် ဟူသော သဘောရှိသော။ အာရမ္မဏေ အဘိပ္ပသာဒလက္ခဏာ သဒ္ဓါ ကတ္တုကာမတာသဘာဝဿ ဆန္ဒဿ ဝိသေသယစ္စယော ဟောတိ။ နေတ္ထိ။ ၄။ ၇၀။

ကတ္တုကာရက (ပု) [ကတ္တု + ကာရက] ကတ္တုကာရက၊ ပြုလုပ်တတ်သော ကာရက။ (က) အလုံးစုံသော ကိရိယာတို့နှင့် မကွေမကွာ ဖြစ်လေ့ရှိခြင်း။ (ခ) ကရိုဏ်းစသော ကာရကတို့၏ ရှေ့သွားဖြစ်ခြင်း။ (ဂ) ကတ္တားကံ၌ တည်သော ကိရိယာကို မိမိပြဇာန်းသည်ဖြစ်၍ ပြီးစေတတ်ခြင်း။ ဤအင်္ဂါသုံးပါးနှင့်ပြည့်စုံ၍ ယေဘုယျအားဖြင့် ပထမာ တတိယာ ဝိဘတ်များဖြင့် ရုပ်ပြီးသော သည်၊ ကား၊ က-တို့သည်၊ တိုကား၊ တိုက၊ ဟု မြန်မာပြန်ရသော ကာရက ဖြစ်သည်။ စိန္တာ။ ၆၇။ ဣဓ ပန ကတ္တုကာရကေ ဗုဒ္ဓသဒ္ဓသိဒ္ဓိဒဋ္ဌဗ္ဗာ။ ဗုဒ္ဓဝံ။ ၄။ ၃၉။

ကတ္တုတ္တာဘိဓာယက (တိ) [ကတ္တု + အတ္တ + အဘိဓာယက] ကတ္တား အနက်ကို ဟောသော။ အနိယသဒ္ဓေါ ဟိ ဗဟုလံ ကတ္တုတ္တာဘိဓာယကော။ သိ။ ၄။ သင်္ဂဟ။ ၂။ ၃၉၂။

ကတ္တုနိဒ္ဓေသ (ပု) [ကတ္တု + နိဒ္ဓေသ] ကတ္တားကို - ညွှန်ပြကြောင်းဖြစ်သောပုဒ် - ညွှန်ပြခြင်း။ မေတိ ကတ္တုနိဒ္ဓေသော။ ဒိ။ ၄။ ၁။ ၂၉။ မ။ ၄။ ၁။ ၆။ သံ။ ၄။ ၁။ ၆။ အံ။ ၄။ ၁။ ၆။ ဥဒါန။ ၄။ ၁၃။ ဣတိဝုတ်။ ၄။ ၂။ (-ပဋိသံ။ ၄။ ၂။ ၂၀၄။ နေတ္ထိ။ ၄။ ၅။ ဝဇီရ။ ၂၀၆။ သာရတ္ထ။ ၁။ ၁၀။ သာရတ္ထ။ ၂။ ၃၆၂။ ဒိ။ ၄။ ၁။ ၉။ သိ။ ၄။ သင်္ဂဟ။ ၁၇။ သံ။ ၄။ ၁။ ၉။ အံ။ ၄။ ၁။ ၁၂။ မူလဒီ။ ၃။ ၂၀။ နေတ္ထိ။ ၄။ ၂၀။)

ကတ္တုနိဝတ္တန (န) [ကတ္တု + နိဝတ္တန] ကတ္တားကိုနှစ်စေခြင်း။ စိမံပြုလုပ်တတ်သော ပုဂ္ဂိုလ်ကတ္တားကို တားမြစ်ခြင်း။ ဝိတက္ကေတိတိ ဓမ္မတော အညဿ ကတ္တုနိဝတ္တနတ္ထံ ဓမ္မမေဝ ကတ္တာရံ နိဒ္ဓိသတိ။ မူလဒီ။ ၁။ ၈၈။

ကတ္တုပဝတ္တိဋ္ဌာန (န) [ကတ္တု + ပဝတ္တိ + ဌာန]
ကတ္တား၏ဖြစ်ရာဌာန။ ဣဓ ပန ကိရိယာယ
ကတ္တုပဝတ္တိဋ္ဌာနဘာဝေါ ဣစ္ဆိတောတိ ကမ္မ-
မေဝ အာဓာရဝသေန ဝုတ္တံ။ သီရိသင်္ခါ။
၁၅၂။

ကတ္တုပုဂ္ဂလ (ပု) [ကတ္တု + ပုဂ္ဂလ] ပြုတတ်
သော ပုဂ္ဂိုလ်။ သောတဗ္ဗော ဟိ ဓမ္မော
သဝနကိရိယာကတ္တုပုဂ္ဂလဿ သဝနကိရိယာ-
ဝသေန ပဝတ္တိဋ္ဌာနံ ဟောတိ။ ဣတိဝုတ်၊
ဋ္ဌ။ ၂၂။

ကတ္တုပုစ္ဆာ (ထိ) [ကတ္တု + ပုစ္ဆာ] ကတ္တားကို
မေးခြင်း။ တတ္ထ ကော ဂစ္ဆတိတိ သာဓနံ
ကိရိယဉ္စ အဝိနိဗ္ဗုတ္တံ ကတော ဂမနကိရိယာယ
ကတ္တုပုစ္ဆာ။ ဒီရိ၊ ၂။ ၃၀၄။ (- မ၊ ဒီ၊ ၁။
၃၅၂။)

ကတ္တုပုတ္တ (ပု) [ကတ္တု + ပုတ္တ] အမတ်၏
သား။ တတ္ထ ကတ္တုပုတ္တာ (ဇာ၊ ၂။ ၄၅) တိ
ပိတာပိဿ ကတ္တာဝ၊ တေန နံ ဝေ အာလ-
ပတိ။ ဇာ၊ ၄။ ၅။ ၂၃၈။ ကတ္တုသေဋ္ဌ-လည်း
ကြည့်။

ကတ္တုပေက္ခ (တိ) [ကတ္တု + အပေက္ခ] ကတ္တား
ကို - ငဲ့သော - အလိုရှိသော။ အဘိဂီတ-
ပဒဿ ကတ္တုပေက္ခတ္တာ မယာတိ အတ္ထော။
သီရိသင်္ခါ။ ၁၄၉။

ကတ္တုဘာဝုပစာရ (ပု) [ကတ္တု + ဘာဝ + ဥပ-
စာရ] ကတ္တား၏အဖြစ်၌ တင်စားခြင်း။
တေသံ အရိယဘာဝကရာနံ နိမိတ္တဿ ကတ္တု-
ဘာဝုပစာရဝသေန ဝုတ္တံ။ ဒီရိ၊ ၂။ ၁၄၀။

ကတ္တုဘူတဝေဒနာ (ထိ) [ကတ္တု + ဘူတာ +
ဝေဒနာ] ကတ္တားဖြစ်သော ခံစားခြင်း။
ကာရကဝေဒနာ (သံ၊ ဒီ၊ ၂။ ၄၅) ကြည့်။

ကတ္တုရဟိတ (တိ) [ကတ္တု + ရဟိတ] ကတ္တား
- ပြုလုပ်တတ်သူ - မှ ကင်းသော။ န စ
ကတ္တုရဟိတော ပါဏာတိပါတပ္ပယောဂေါ။

သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၅၄။ ဒီရိ၊ ၁။ ၁၁၃။ သီရိသင်္ခါ
၁။ ၃၂၄။ မ၊ ဒီ၊ ၂။ ၂၆၆။ (- အနု၊ ဒီ၊ ၂။ ၁၆။)

ကတ္တုဝိသယ (ပု) [ကတ္တု + ဝိသယ] (၁)
ကတ္တား၏အရာ။ (တိ) (၂) ကတ္တားပုဒ်လျှင်
အရာရှိသော။ (၁) တံသမင်္ဂိနော ကတ္တုဝိ-
သယေ ဂဟဏသန္နိဋ္ဌာနံ ကတံ ဟောတိ။ မ၊
ဋ္ဌ၊ ၁။ ၆။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၆။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၆။ (- ဥဒါန၊
ဋ္ဌ။ ၁၃။ ဣတိဝုတ်၊ ၄။ ၂၂။) (တိ) (၂) ဤဒိ-
သာနံ ပဒါနံ ဗဟုလံ ကတ္တုဝိသယတာယ
ဣစ္ဆိတဗ္ဗတ္တာ။ ဒီရိ၊ ၂။ ၆၉။

ကတ္တုဝိသေသဒဿန (န) [ကတ္တု + ဝိသေသ +
ဒဿန] ကတ္တားအထူးကိုပြခြင်း။ တံ ပနဿ
ယထာဝုတ္တေ ဌာနေ ဝိဟရဏကိရိယာယ
ကတ္တုဝိသေသဒဿနတ္ထံ ကတံ။ မ၊ ဒီ၊ ၁။ ၄၉။

ကတ္တုဝိသေသဒဿနပရ (တိ) [ကတ္တုဝိသေသ-
ဒဿန + ပရ] ကတ္တားအထူးကို ပြခြင်းလျှင်
ပြောင်းခြင်းရှိသော(ပုဒ်)။ တံ ပန ယထာ-
ဝုတ္တဌာနေ ဝိဟရဏကိရိယာယ ကတ္တုဝိသေ-
သဒဿနပရံ၊ န အာမန္တနကိရိယာယ။ သံ၊ ဒီ၊
၂။ ၂။

ကတ္တုဝိသေသန (န) [ကတ္တု + ဝိသေသန]
ကတ္တားကိုအထူးပြုတတ်သောပုဒ်။ သလော-
ကပါလောတိ ကတ္တုဝိသေသနံ။ နေတ္ထိ၊ ၄။ ၅။

ကတ္တုဝေါဟာရ (ပု) [ကတ္တု + ဝေါဟာရ]
ကတ္တားဟူ၍ - ခေါ်ဝေါ်ခြင်း - ခေါ်ဝေါ်
ကြောင်း ဖြစ်သော သဒ္ဒါ။ ဟေတုမ္ပိ စာယံ
ကတ္တုဝေါဟာရေ “နိဿာရဏဟေတုဘူတ-
ဓမ္မော နိဿာရဏီယော”တိ ဝုတ္တောတိ
ကတော။ ကင်္ခါ၊ ဒီ၊ သင်္ခါ။ ၄၅၅။

ကတ္တုဝေါဟာရသိဒ္ဓိ (ထိ) [ကတ္တုဝေါဟာရ +
သိဒ္ဓိ] ကတ္တားဟူ၍ ခေါ်ဝေါ်ခြင်း၏ ပြီး
ခြင်း။ အတ္တနော အတ္တနော အနုရူပဖလုပ္ပါဒ-
နေ နိယတေသု ကာရဏေသု ကတ္တုဝေါဟာရ-
သိဒ္ဓိတော။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၅၄။ မ၊ ဒီ၊ ၂။ ၂၆၆။
(- ဒီရိ၊ ၁။ ၁၁၃။ သီရိသင်္ခါ။ ၁။ ၃၂၄။)

ကတ္တုသာဓန (တိ) [ကတ္တု+သာဓန] ကတ္တု-
သာဓန။ ဣမသ္မိံ အတ္တဝိကပေ ပရိစိတာတိ
ပဒံ ကတ္တုသာဓနံ။ ပဋိသံဋ္ဌာ၂။၂၂။ (-မ-
ဟာနိဋ္ဌာ၂၂၄။ နေတ္ထိဋ္ဌာ၂၆။ သာရတ္ထ၂။
၇။ ဝိမတိဝါ၂၄။ ကင်္ခါဋ္ဌိသစ်။၂၂၇။ ဒီဋ္ဌိ
၁။၂၉၂။ သီဋ္ဌိသစ်။၂၂၆။ ဒီဋ္ဌိဉာဏဂဏှ။
မဋ္ဌိ၂။၂၉၁။ မဋ္ဌိဉာဏ၂၄။ သံဋ္ဌိဝါ၂၄၁။
သံဋ္ဌိ၂။၁၅။ အံဋ္ဌိဝါ၂၄၉။ အံဋ္ဌိ၂။၂၀၄။
အနုဋ္ဌိ၂။၁၆၅။ နေတ္ထိဋ္ဌိဝါ၂။)

ကတ္တုသာမိဝစန (န) [ကတ္တု+သာမိ+ဝစန]
ကတ္တုးအနက်၌ သက်သော ဆဋ္ဌိဝိဘတ်။
ဝေဠု ကာမာနန္တိ ကတ္တုသာမိဝစနံ သုဠု
ယုဠတိ။ အံဋ္ဌိဉာဏ၂။၇၄။

ကတ္တုသေဋ္ဌ (ပ) [ကတ္တု+သေဋ္ဌ] မြတ်သော
အမတ်။ အသန္တသန္တော ကုရုနံ ကတ္တုသေ-
ဋ္ဌော၊ ဣစ္စဗြဝိ ပုဏ္ဏကံ နာမ ယက္ခံ။ ဇာ၂။
၂၉၇။ ဇာဋ္ဌာ၂။၂၁၃။ (-၂၂၉) ကတ္တု
(၁)လည်း ကြည့်။

ကတ္တုပစာရ (ပ) [ကတ္တု+ပစာရ] ကတ္တုး၌
တင်စားခြင်း။ သံဝတ္တတိတိ စ နိမိတ္တဿ
ကတ္တုပစာရဝသေနေတံ ဝုတ္တံ။ အနုဋ္ဌိ၂။၉၂။

ကတ္တေယျက (တိ) [ကတ္တု+ကောယျက။ မောဂ်
၄။၂၅။] အမှုပြုတတ်သောသျှင်-ဖြစ်တတ်
-ကြီးပွားတတ်-သော၊ သူ။ သာလာယံ
ဇာတာ သံဝဇ္ဇကာ သာလေယျကာ ယထာ
“ကတ္တေယျကာ ဥဗ္ဘေယျကာ”တိ။ မဋ္ဌိ၂။
၂၄၄။

ကတ္တ (ဗျ) [ကိ+ထ (တ္ထ)။ ထ၊တ္ထ-ပစ္စည်း
ထို့ကို ကြွယ် သတ္တမိယာ သဗ္ဗနာမေဟိ။
ကစ္စည်း။၂၄၉။ သဗ္ဗာဒိတော သတ္တမ္ပာ
တြတ္တာ။ မောဂ်၊၄။၉၉-တို့၌ ဘုမ္မတ္ထသတ္တမိ
အနက်၌ သက်သည်ဟု ဆိုသော်လည်း မူလဋီ၊
၃။၁၄၈-အရ ကံ သမ္ပဒါနံ၊ နိမိတ်အနက်များ
၌လည်း သက်နိုင်သည်။] (၁) အဘယ်အရပ်
သို့။ (၂) အဘယ်ပုဂ္ဂိုလ်အား။ (၃) အ

ဘယ်အရပ်၌။ (၄) အဘယ်အကြောင်း
ကြောင့်။ (၁) ကပ္ပဋ္ဌော ကပ္ပေ ဥယျန္တေ
ကတ္တ ဂစ္ဆတိတိ? အညံ လောကဓာတု
ဂစ္ဆတိတိ။ အဘိ၊က။၃၄၅။ (-ဝိဋ္ဌာ၄။
၁၉၇။) (၂) ကရောတံ ဩပဓိကံ ပုညံ၊ ကတ္တ
ဒိန္နံ မဟပုလံ။ အဘိ၊က။၄၀၂။ (၃) ကတ္တ
တေ အဓိဂတံ။ ဝိ၊ဝါ။၁၁၇။ (-ဝိ၊ဉာ။၂၅၅။
ဝိ၊၄။၁၉၃။ ဝိ၊၅။၁။ မ၊၁။၇၅။ သံ၊၁။၁၅။
သံ၊၃။၁၇၂။ အံ၊၂။၁၀။ ပဋိသံ၊၃၉။ နေတ္ထိ၊၇။
ဓမ္မာဋ္ဌာ၊၁။၂။ ဝိမာနာဋ္ဌာ၊၂။ အပါဋ္ဌာ၊၁။၂။ ဗုဒ္ဓဝံ၊
ဋ္ဌာ၊၄။ စူဠနိဋ္ဌာ၊၃။ သာရတ္ထ၊၂။၄၄၇။) ကတ္တ
တေ အဓိဂတန္တိ ဩကာသပုစ္ဆာ၊ ကတရသ္မိံ
ကိံ ရတ္တိဋ္ဌာနေ ဒိဝါဋ္ဌာနေ။ ဝိ၊ဋ္ဌာ၊၂။၇၂။
(-ဝိ၊ဋ္ဌာ၊၄။၁၅။ ဇာဋ္ဌာ၊၄။၁၁၁။) (၄)
ကတ္တ န ခေါ ဣမေ စတ္တာရော မဟာဘူတာ
အပရိသေသာ နိရုဇ္ဈန္တိ။ ဒီ၊၁။၂၀၇။ တတ္ထ
ကတ္တ န ခေါတိ ကိသ္မိံ ဌာနေ ကိံ အာဂမ္မ
...နိရုဇ္ဈန္တိ။ ဒီ၊ဋ္ဌာ၊၁။၃၂၃။ ကတ္တာတိ နိမိတ္တေ
ဘုမ္မ၊ ကသ္မိံ ဌာနေ ကာရဏဘူတေတိ အတ္တံ
ဒဿေတုံ ကိံ အာဂမ္မာတိ ဝုတ္တံ။ သီ၊ဋ္ဌိ၊သစ်။
၂။၄၁၅။

ကတ္တဝိ (ဗျ) [ကိ+ထ(တ္ထ)+ဝိ။ ကတ္တဝိ ကုစိ
ကုစနိစ္စေတေ သတ္တမိယတ္ထေ ပဒေသဝါစ-
ကာ။ နိတိ၊သုတ္ထ။၃၇၀။] (၁) တစုံတခု
သောအရာသို့။ (၂) တစုံတခု၌၊ တစုံတခု
သောအရပ်၌။ (၁) န ကတ္တဝိ ဂန္တဗ္ဗံ။
ဝိ၊ဋ္ဌာ၊၃။၂၆၂။ (-၃၄၃၊၄၁၅။ ဝိ၊ဋ္ဌာ၊၄။၉၇၊
၁၀၆၊၁၇၁။) (၂) န စ မမ ကုစနိ ကတ္တဝိ
ကိဉ္ဇနတတ္တိတိ။ အံ၊၁။၂၀၇။ (-၄၉၇။ အံ၊
၂။၁၅။ ခုဒ္ဒက။၁။ အပါ၊၁။၃၃။ စူဠနိ၊
၅၉။ မိလိန္ဒ၊၄၂။ ဝိ၊ဋ္ဌာ၊၂။၁၆။ မဋ္ဌာ၊၁။၂။
မဋ္ဌာ၊၂။၁၀၄။ သံ၊ဋ္ဌာ၊၃။၂၁။ အံ၊ဋ္ဌာ၊၁။၃၂။
ပဋိသံ၊ဋ္ဌာ၊၂။၉၁။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌာ၊၁၅။ သာရတ္ထ၊၁။
၂။ ဝိမတိ၊၁။၁။ ဒီ၊ဋ္ဌိ၊၁။၂၆၃။ သံ၊ဋ္ဌိ၊၁။
၁၄၂။ မူလဋီ၊၂။၂။ မူလဋီ၊၃။၁၀၄။) န စ
မမ ကုစနိ ကတ္တဝိ ကိဉ္ဇနတတ္တိတိ မမာပိ

ကွစနိ အန္တော ဝါ ဗဟိဒ္ဓါ ဝါ ကတ္တစိ ကေ-
ပရိက္ခာရေပိ ကိဉ္ဇနတာ နတ္ထိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၉၄။
(-အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၆၄။)

ကတ္တတိ (ကြိ) [ကတ္တ + (=သိလာဃာယံ)
အ+တိ။ ကတ္တတိ ဝိကတ္တတိ။ နိတိ၊ဓာ။
၇၃။ ကထ+အ+တိ။] (က) ချီးမွမ်း၏။
(ခ) ဝါကြား-ပလ္လား-၍ပြောဆို၏။ (က)
ကတ္တတိတိ ပသံသတိ။ နိတိ၊ဓာ။၇၃။ (ခ)
ကတ္တိ^၁ကြည့်။

ကတ္တနသီလ (တိ) [ကတ္တန+သီလ] ဝါကြား-
ပလ္လား-၍ ပြောဆိုလေ့ရှိသော။ ကတ္တိ^၁
ကြည့်။

ကတ္တနာ (ထိ) [ကတ္တ+ယု+အာ။ ကထ+ယု
+အာ။ ဓာနံ၊ဋ္ဌိ။၁၁၈။] (က) ချီးမွမ်းခြင်း။
(ခ) ဝါကြား-ပလ္လား-၍ပြောဆိုခြင်း။ (က)
ကတ္တနာ စ သိလာဃာ စ။ ဓာနံ၊ဋ္ဌိ။၁၁၈။
(ခ) ကတ္တနာ အာရတော ဝိရတော ပဋိဝိရ-
တော။ မဟာနိ၊၅၄။ ကတ္တနာတိ ကထနာ။
မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၁၇၄။

ကတ္တိက (တိ) [ကတ္တိ+က] ဝါကြား-ပလ္လား-
၍ ပြောဆိုလေ့ ရှိသောသူ။ န စ ကတ္တိ-
ကော သိယာ ဘိက္ခု။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၁၀၄။

ကတ္တိတု (တိ) [ကတ္တ+တု] ဝါကြား-ပလ္လား-
-တတ်သောသူ။ န စ ကတ္တိတာ သိယာ
ဘိက္ခု။ သုတ္တနိ၊၄၂၃။

ကတ္တိ^၁ (တိ) [ကတ္တ+ဏိ။ ကထ+ဏိ] ဝါကြား-
-ပလ္လား-၍ ပြောဆိုလေ့ ရှိသော သူ။
ဣဓေကဇ္ဇော ကတ္တိ ဟောတိ ဝိကတ္တိ။ သော
ကတ္တတိ ဝိကတ္တတိ။ မဟာနိ၊၅၄။ (-အံ၊ဋ္ဌ၊
၃၈၂။) ကတ္တိ ဟောတိတိ “အဟမသ္မိ သိလ-
သမ္ပန္နော”တိ အတ္တာနံ ဥက္ကံသေတွာ ကထန-
သီလော ဟောတိ။ ကတ္တတိတိ ဝုတ္တနယေန
ကထယတိ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၁၇၄။ (-အံ၊ဋ္ဌ၊၃။
၃၂၅။)

ကတ္တိ^၂(တိ) မိမိကိုယ်ကို မဟုတ်မမှန်သော ဈာန်
မဂ်ဖိုလ်ဂုဏ်ဖြင့် ချီးမွမ်း၍ ပြောကြားသော
ရဟန်း၏စိတ်ကို ဒုဿိလအစရှိသော ၁၀-ပါး
သော အခြင်းအရာတို့ဖြင့် ပိုင်းခြား၍ သိရာ
သည်ကို ဟောသောသုတ်။ ကတ္တိသုတ်။ အံ၊
၃။၁၀-နိပါတ်၊၂-ပဏ္ဏာသက၊၄-ဝဂ်၊၅-သုတ်။
အံ၊၃။၃၉၈။

ကတ္တုရိကာ (ထိ) [ကတ္တ + ဥရ + က + အာ။
ကတ္တ သိလာဃာယံ၊ ဥရော၊ နဒါဒိ၊ သကတ္တေ
ကော။ ဓာနံ၊ဋ္ဌိ။၃၀၃။] ကတိုးကောင်။
ကတ္တုရိကာ မိဂမဒေါ။ ဓာနံ၊ဋ္ဌိ။၃၀၃။

ကတွတ္တ (ပု) [ကတွ+အတွ] ကတွား အနက်။
ဣမိနာ ကတွတ္တံ ဒဿေတိ။ သိ၊ဋ္ဌိ၊သစ်၊၂။
၁၈၉။

ကတွတ္တာဘိဓာယက (တိ) [ကတွတ္တ+အဘိဓာ-
ယက] ကတွားအနက်ကို ဟောတတ်သော။
အနိယသဒ္ဓေါပိ ဗဟုလာ ကတွတ္တာဘိဓာယ-
ကော ယထာ “နိယျာနိကာ ဓမ္မာ”တိ
ဒဿေတိ ရမယတိတိ ဣမိနာ။ သိ၊ဋ္ဌိ၊သစ်၊
၂။၁၄။ (-၃၅)။

ကတွာ (ကြိ၊ဝိ) [ကရ+တွာ။ “ပုဗ္ဗာပရ၊ သမာန-
နှင့်၊ လက္ခဏဟေတု၊ ငါးခုအတ္ထ၊ သက်အပ်စွ၊
တုန တွာန တွာ”။ နိယံ။ ဘော၊ကံ၊ကတွားတို့
၌ တွာ စသော ပစ္စည်းတို့ သက်သည်။
စိန္တာ။၃၇၆၊၃၇၈၊၃၇၉၊၃၈၉။ ~~သေဝိနိ၊၄၀၉။~~]
(၁) (က) ပြုပြီး၍။ (ခ) ပြုလတ္တံ့သည်ဖြစ်
၍။ (ဂ) ပြုဆဲဖြစ်၍။ (ဃ) ပြုသည်ရှိသော်
(င) ပြုခြင်းကြောင့်။ (၂) (တံကျင်တံစို့၌)
သိ၍ထိုး၍။ (၃) ဆည်းပူး၍။ (၄) ဖြည့်၍။
(၅) ထား၍။

(၁) (က) ပြုပြီး၍။ ဘဂဝန္တံ အဘိဝါ-
ဒေတွာ ပဒက္ခိဏံ ကတွာ ပက္ခာမံ။ ဝိ၊၁။၇။
အဋ္ဌိံ ကတွာ (သံ၊၃။၆၉။)တိ အတ္တံ ကရိတွာ။
သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၈၅။ (ပုဗ္ဗ)။ (ခ) ပြုလတ္တံ့သည်ဖြစ်
၍။ ကုရုသု ဝိဟရတိ ကမ္မာသဓမ္မံ နာမ

ကုဋ္ဌနံ နိဂမော၊ တံ ဂေါစရဂါမံ ကတွာ။ မ၊
ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၃၂ (အပရ)။ (ဂ) ပြုဆဲဖြစ်၍။ ကေ
ရသံ ကတွာ ကထယိဿာမိ။ မိလိန္ဒ။ ၁၃၄
(သမာန)။ (ဃ) ပြုသည်ရှိသော်။ ယံ ကတွာ
သုခိတော ဟောတိ။ ဇာ၊ ၂။ ၂၀၃ (လက္ခ-
ဏ)။ (င) ပြုခြင်းကြောင့်။ အကာမာ သဒ္ဓေ-
ယျဝစောတိ ကတွာ။ ပေတ။ ၁၈၂။ ဣတိ
ကတွာ ဣမိနာ ကာရဏေန။ ပေတ။ ၂၀၇
(ဟေတု)။ (၂) (တံကျင်တံစိုဉ်) သိ၍၊ ထိုး
၍။ ဣမံ မံသံဝံ ပါတဗျံ၊ သူလေ ကတွာ
ပစန္န၊ နံ။ ဇာ၊ ၂။ ၂၁၆။ မိဂါဒိနံ မံသံ ဝိယ
ဣမံ ဂဟပတိပုတ္တံ သူလေ အာဝုဏိတာ
ပစန္န။ ဇာ၊ ၅။ ၃၀၄။ (၃) ဆည်းပူး၍။
ဣဓေဝ ကုသလံ ကတွာ (ပေတ။ ၁၂၇)တိ
အနဝဇ္ဇသုခဝိပါကဋ္ဌေန ကုသလံ ပေတာနံ
ဥဒ္ဓိသနဝသေန ဒါနမယံ ပုညံ ဥပစိနိတွာ။
ပေတ။ ၅။ ၈။ (၄) ဖြည့်၍။ ကတွာ ဝိရိယမုတ္တ-
မ(အပ၊ ၁။ ၇)န္တိ... ဝိရိယံ ကတွာ၊ ဝိရိယ-
ပါရမိံ ပူရေတွာတိ အတ္ထော။ အပ၊ ၄။ ၁။
၁၂၆။ (၅) ထား၍။ တတ္ထေဝ ကတွာတိ
ပတ္တေယေဝ ယထာဌပိတဋ္ဌာနတော အနုဒ္ဓ-
ရိတွာ။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၂၃၄။

ကတွာန (ကြိ၊ ဝိ) [ကရ+တွာန] (က) ပြုပြီး
၍။ (ခ) ယူ၍၊ ဆောင်၍။ (ဂ) ဖွဲ့ယှက်၍၊
တင်၍။ (က) သရံ ကတွာန ဘေရဝံ။ ဒီ၊ ၂။
၂၁၀။ (-အံ၊ ၁။ ၂၉၉။ သုတ္တနိ။ ၃၁၉။ ဇာ၊
၂။ ၂၇၈။) သရံ ကတွာန ဘေရဝန္တိ မာရ-
ဝိဘိ သကဒဿနတ္ထံ ဘယာနကံ သရဉ္စ
ကတွာ။ ဒီ၊ ၄။ ၂၈၆။ (-အံ၊ ၄။ ၂၄၅။
သုတ္တနိ၊ ၂။ ၃၅။ ဇာ၊ ၄။ ၂၅၉။) (ခ)
တတ္ထ ဆဒနံ ကတွာနာ(သုတ္တနိ။ ၂၉၄)တိ
ပတိရူပံ ကရိတွာ ဝေသံ ဂဟေတွာ၊ လိင်္ဂံ
ဓာရေတွာတိ အတ္ထော။ သုတ္တနိ၊ ၄။ ၁။ ၁၄၇။
(ဂ) ဓနံ အဒ္ဓေဇ္ဈံ ကတွာနာ (အပ၊ ၁။
၂၅၀)တိ မိဂါဒိနံ မာရဏတ္ထာယ ဓနံ သန္ဓ-
ယိတွာ စရမာနော။ အပ၊ ၄။ ၂။ ၁၈၈။

အဘိဓာန် (က-ဝဂ်) ၁-၁၂-ပ-မ-ဗ-သ-စ

ကထ (ဗျ) [ကိ + ထံ။ ကစ္စည်း၊ မောဂ်၊
ဗာလာဝတာရ-တို့၌ တဒ္ဓိတ်ဗျသာ ဆိုသည်။
ရူ၊ နိတိ၊ သုတ္တ-တို့၌ တဒ္ဓိတ်ဗျ၊ နိပါတ်ဗျ ၂-မျိုး
ဆိုသည်။ ကထံ ဟိ နာမ တံ...န သက္ကိဿတိ။
ဝိ၊ ၁။ ၂၃-၌ ကထံသဒ္ဓါနှင့် ယှဉ်သောကြောင့်
အတိတ်အနက်၌ အနာဂတ်ဝိဘတ်သက်။ သာ-
ရတ္ထ၊ ၂။ ၂၂။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၁၀၃။ ကထဉ္စ နာမ
သဒ္ဓါသည်ကဲ့ရဲ့ခြင်းကိုရည်ညွှန်းရာ၌ သုံးသော
နိပါတ်ပုဒ်တို့ဖြစ်သည်။ ယင်းသဒ္ဓါနှင့် ယှဉ်ရာ၌
ကြိယာကို အတိတ်အနက်၌ အနာဂတ်ဝိဘတ်
သက်။ အကျယ်ကို နိတိ၊ သုတ္တ။ ၈၉၃-ကြည့်။]
(၁) အဘယ်သို့သောအပြား။ (၂) အဘယ်
သို့၊ အဘယ်သို့လျှင်၊ အဘယ်သို့သော အခြင်း
အရာ။ (၃) အဘယ်အကြောင်း။ (၄)
အဘယ်အကျိုး။

(၁) ကထံ နိဂ္ဂဟံ ကရိဿာမိ။ မဟာ-
နိ၊ ၁၂။ (-နေတ္ထိ။ ၅၂။) ကထံ နိဂ္ဂဟန္တိ
ကေန ပကာရေန နိဂ္ဂဟနံ။ မဟာနိ၊ ၄။
၂၄၇။ (-နေတ္ထိ၊ ၄။ ၁၂၄။) (၂) တေ ကထံ
ကရိဿတိတိ။ ဝိ၊ ၁။ ၈။ (-သံ၊ ၂။ ၅၄၉။ သံ၊
၃။ ၃၂၇။ အံ၊ ၁။ ၁၄၆။ အံ၊ ၃။ ၁၂။ ပဋိသံ၊ ၅။
ပေတ။ ၂၁၅။ ထေရ၊ ၃၃၃။ အပ၊ ၁။ ၇၇။
အပ၊ ၂။ ၄၁၅။ ဇာ၊ ၁။ ၂၅၇။ ဇာ၊ ၂။ ၈၊ ၃၁။
နေတ္ထိ၊ ၁၂။ ပေဋက၊ ၃၀၅။ မိလိန္ဒ၊ ၁၆။ ဝိ၊
သင်္ဂဟ၊ ၃၉၂။ မ၊ ၄။ ၁။ ၄။ ပဋိသံ၊ ၄။ ၂။ ၇၈။
ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂၅၉။ ဓမ္မ၊ ၄။ ၂။ ၁၄။ ဝိမာန၊ ၄။
၁၄၁။ ပေတ၊ ၄။ ၂၀၂။ စရိယာ၊ ၄။ ၈၃။) ကထံ
ဇာနေမု တံ မယ (ဒီ၊ ၂။ ၁၉၃)န္တိ မယံ ကိန္တိ တံ
ဇာနာမ။ အယံ ကတ္ထဝါသိကော ကိန္နာမော
ကိ ဂေါတ္ထောတိအာဒိနံ အာကာရာနံ ကေန
အာကာရေန တံ ဓာရယာမာတိ အတ္ထော။
ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၂၅၇။ (-မ၊ ၄။ ၃။ ၂၅၀။ ပဋိသံ၊ ၄။
၂။ ၃၀၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂၅၉။ ထေရ၊ ၄။ ၂။
၃၂၇။) ကထံ မေ အဇ္ဇ ကာတဝေ (စရိယာ။
၄၁၅)တိ ကထံ န ခေါ မယံ အဇ္ဇ ကာတဗျံ၊
ပဋိပဇ္ဇိတဗ္ဗန္တိ အတ္ထော။ စရိယာ၊ ၄။ ၂၂၆။

(၃) ကထံ ပဟိနံ တဝ အဂ္ဂိဟုတ္တန္တိ။ ဝိ၊ ၃။
 ၄၆။ (-သံ၊ ၁။ ၁၁၈၊ ၁၂၀၊ ၂၀၈။ အံ၊ ၂။
 ၃၁၂။ ဇာ၊ ၁။ ၄၅။) ကထံ ပဟိနန္တိ ကေန
 ကာရဏေန ပဟိနံ။ ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၂၅၃။ (-သံ၊
 ၄။ ၁။ ၁၆၆၊ ၂၇၄။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၁၁၇။ ဇာ၊ ၄။ ၂။
 ၇၁။) (၄) ကထံ သမ္မ အဝါဟယိ။ ဇာ၊ ၁။
 ၇၉။ ကထံ ကိမတ္ထာယ သမ္မ သိင်္ဂါလ တံ
 အဝါဟယိ။ ဇာ၊ ၄။ ၂။ ၃၂၀။ ကထံကထံနာမ
 =အဘယ် အဘယ်မည်သော အကြောင်း။
 အံ၊ ၂။ ၃၀၅။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၁၁၃။ ကထံစရဟိ =
 အဘယ်သို့သော အခြင်းအရာ။ ဒိ၊ ၂။ ၁၅၆။
 စူဠနိ၊ ၃။ ကထံနာမ = အဘယ်မည်သော အ
 ကြောင်း။ ဇာ၊ ၂။ ၂၅၁။ ဇာ၊ ၄။ ၇။ ၉၃။
 ကထံနု၊ ကထံနုခေါ = အဘယ်သို့လျှင်။ စူဠ-
 နိ၊ ၇။ ၂။ ဇာ၊ ၁။ ၁၅၉။ ဇာ၊ ၄။ ၅။ ၁၉၀။ ဇာ၊
 ၄။ ၇။ ၁၈၈။ ကထံပန = အဘယ်သို့လျှင်။ အံ၊
 ၁။ ၁၆၃။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၁၄၄။ ကထံဝါ = အဘယ်
 သို့လျှင်။ အံ၊ ၁။ ၁၉၀။ ကထံသု = အဘယ် အ
 ကြောင်းကြောင့်လျှင်၊ အဘယ်နည်း။ ဒိ၊ ၃။
 ၁၁၀။ မ၊ ၂။ ၆၂။ သံ၊ ၁။ ၅၁၊ ၂၁၆။ သုတ္တနိ၊
 ၃၀၆။ ဒိ၊ ၄။ ၁။ ၉၇။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၃၀၃။ သုတ္တနိ၊
 ၄။ ၂။ ၃၁၀။ ကထံဟိနာမ = ကထံနိနာမ = အ
 ဘယ်မည်သောအကြောင်းကြောင့်၊ အဘယ်
 အကြောင်းကြောင့်။ ဝိ၊ ၁။ ၂။ ဝိ၊ ၃။ ၂၇၅။
 ဝိ၊ ၄။ ၁။ ဒိ၊ ၁။ ၄၉။ အံ၊ ၂။ ၂၉၇။ ဝိ၊ ၄။ ၁။
 ၁၈၅။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၁၀၈။ ကထဉ္စ = အဘယ်သို့
 လျှင်။ ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၃။ ဒိ၊ ၁။ ၅၉။ ဒိ၊ ၂။ ၈၁။ မ၊
 ၁။ ၇၀။ သံ၊ ၁။ ၉။ ဇာ၊ ၂။ ၂၅၉။ ဒိ၊ ၄။ ၂။ ၃၅၃။
 ကထဉ္စ = ကထံဟိ = အဘယ်ကြောင့်လျှင်။
 ဇာ၊ ၁။ ၂၉၅၊ ၃၁၇။ ကထဉ္စ = ဆင်းရဲငြိုငြင်စွာ။
 ဒုဝေ စ ဂတိယော ကထဉ္စ လတ္တန္တိ။ ထေရီ။
 ၄၂၉။ ကထဉ္စ ကိစ္ဆေန ကသိရေန လတ္တန္တိ
 ပုညကမ္မဿ ဒုက္ကရတ္တာ။ ထေရီ၊ ၄။ ၂၈၈။
 ကထဉ္စ ကိစ္ဆတ္ထေ စ။ ရူ၊ ၃။ ၁၃၅။

ကထာကထာ^၁ (ထိ) [ကထံ + ကထ + အ + အာ။
 ကထမိဒမိတိ ကထယတိ ယာယ သာ ကထံ-

ကထာ။ ဓာနိ၊ ၄။ ၁၇၀။] ဤသည်ကား
 အဘယ်နည်းဟု ပြောဆိုကြောင်း - သို့လော
 သို့လောတွေးတောယုံမှားခြင်း - ဝိစိကိစ္ဆာ။
 ကထံကထာ စ ယော တိဏ္ဏောတိ ကထံ-
 ကထာ ဝုစ္စတိ ဝိစိကိစ္ဆာ။ စူဠနိ၊ ၁။ ၃၁။

ကထာကထာ^၂ (ထိ) [ကထံကထံ + အ] ဤသည်
 ကား အဘယ်နည်း၊ ဤသည်ကား အဘယ်
 နည်းဟု - ဤသို့ ဖြစ်လေသလော၊ ဤသို့
 မဖြစ်လေသလောဟု - တွေးတော ယုံမှား
 ခြင်း၊ ဝိစိကိစ္ဆာ။ တိဏ္ဏော မေတ္တ ကင်္ခါ ဝိဂတ-
 ကထံကထာ ဘဂဝတော ပဉ္စဝေယျာကရဏံ
 သုတာတိ။ ဒိ၊ ၂။ ၂၂၀။ (-သုတ္တနိ၊ ၄၄၃။
 စူဠနိ၊ ၁။ ၃၀။ ပေဋက၊ ၂၄၆။ ဒိ၊ ၄။ ၁။ ၂၄၈။
 ဓမ္မဋ္ဌ၊ ၂။ ၄၂၇။) ဝိဂတာ ကထံကထာတိ ဣဒံ
 ကထံ ဣဒံ ကထန္တိ အယမ္ပိ ကထံကထာ ဝိဂ-
 တာ။ ဒိ၊ ၄။ ၂။ ၃၁။ “ကထမိဒံ ကထမိဒံ”န္တိ
 ဧဝံ ပဝတ္တယ ကထံကထာယ။ အဘိ၊ ၄။ ၂။
 ၃၅၄။ “ကထမိဒံ ကထမိဒံ”န္တိ ပဝတ္တတိတိ
 ကထံကထာ၊ ဝိစိကိစ္ဆာ။ သီ၊ ၄။ ၁။ ၂။ ၁၂၇။
 “ဧဝံ န ခေါ နန ခေါ”တိ ဧဝံ ပဝတ္တိကာ
 ကထံကထာ။ သီ၊ ၄။ ၁။ ၂။ ၂၈၁။ အံ၊ ၄။ ၁။
 ၉၇။

ကထာကထာပတိရူပက (တိ) [ကထံကထာ +
 ပတိရူပက] ယုံမှားခြင်း - ဝိစိကိစ္ဆာ - နှင့်တူ
 သော၊ ယုံမှားခြင်း - ဝိစိကိစ္ဆာ - သဘောရှိ
 သော (အဝိဇ္ဇာ)။ သဗ္ဗညုတညာဏေန ကထံ-
 ကထာပတိရူပကဿ သဗ္ဗဓမ္မေသု အညာ-
 ဏဿ။ သုတ္တနိ၊ ၄။ ၁။ ၁၄၆။

ကထာကထာပမောက္ခ (ပု) [ကထံကထာ +
 ပမောက္ခ] ယုံမှားခြင်း - ဝိစိကိစ္ဆာ - မှလွတ်
 မြောက်ခြင်း။ အထဿ ဘဂဝါ အတ္တာမိနမေ-
 ဝ ကထံကထာပမောက္ခံ ဩသတရဏမုခေန....
 မာဟ။ သုတ္တနိ၊ ၄။ ၂။ ၃၀၇။ စူဠနိ၊ ၄။ ၂၆။

ကထာကထာပဟာနုပါယ (ပု) [ကထံကထာ +
 ပဟာနု + ဥပါယ] ယုံမှားခြင်း - ဝိစိကိစ္ဆာ -

ကို ပယ်ခြင်း၏အကြောင်း။ တဿ ကထံကထာပဟာနုပါယံဒဿေန္တော အာဟ။ သုတ္တနိ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၆၇။ မဟာနိ၊ ဌ၊ ၃၁၁။

ကထံကထာသလ္လ (ပု၊ န) [ကထံကထာ + သလ္လ] ယံမှားခြင်းဟု ဆိုအပ်သော ငြောင့်၊ ဝိစိ-
ကိစ္ဆာငြောင့်။ သောကသလ္လံ ကထံကထာ-
သလ္လံ။ မဟာနိ၊ ၄၅။ (-နေတ္ထိ၊ ၂၃။ ဒီ၊ ဌ၊
၃။ ၂၁၉။ အံ၊ ဌ၊ ၃။ ၉၆။)

ကထံကထိ (တိ) [ကထံကထာ + ဣ] သို့လော
သို့လော တွေးတော ယံမှားခြင်း - ဝိစိ-
ကိစ္ဆာ - ရှိသော၊ သူ။ တေရဟိ ဝါ ပစ္စုပ္ပန္န-
မဒ္ဒါနံ အဇ္ဈတ္တံ ကထံကထိ ဟောတိ။ မ၊ ၁။
၁၀။ (-သံ၊ ၁။ ၂၆၅။ သုတ္တနိ၊ ၄၁၄။ မဟာနိ၊
၂၄၁၊ ၂၇၊ ၂၀၆။ စူဠနိ၊ ၉၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၃၄။)
အဇ္ဈတ္တံ ကထံကထိ ဟောတိတိ အတ္တနော
ခန္ဓေသု ဝိစိကိစ္ဆော ဟောတိ။ မ၊ ၁။ ၇၂။
“ကထမိဒံ ကထမိဒံ”န္တိ ကထံကထာ အဿ
အတ္တိတိ ကထံကထိ။ မဟာနိ၊ ၄။ ၂၇၇။
ကထံကထိန္တိ သကံ။ သုတ္တနိ၊ ၄။ ၂။ ၃၀၇။
မဟာနိ၊ ၄။ ၉၁။ စူဠနိ၊ ၄။ ၂၆။ (-ဒီ၊ ဌ၊ ၁။
၂၅၇။ သီ၊ ဌ၊ ၁။ ၂။ ၁၇၇။)

ကထံကထိပုဂ္ဂလ (ပု) [ကထံကထိ + ပုဂ္ဂလ]
ယံမှားခြင်း - ဝိစိကိစ္ဆာ - ရှိသော ပုဂ္ဂိုလ်။
ကထံကထိပုဂ္ဂလော (မဟာနိ၊ ၂၀၉)တိ ဝိစိ-
ကိစ္ဆာဝန္တော ပုဂ္ဂလော။ မဟာနိ၊ ၄။ ၃၁၂။

ကထံကထိဘာဝ (ပု) [ကထံကထိ + ဘာဝ]
ယံမှားခြင်း - ဝိစိကိစ္ဆာ - ရှိသော သူ၏
အဖြစ်၊ အတိတ်ဘဝက ငါဖြစ်ဘူးလေ
သလော စသောနည်းဖြင့် ယံမှားသံသယ
ဖြစ်ခြင်း။ တဿေဝ အပရဘာဂေန ကင်္ခါ-
ဝိတရုဏေန ကထံကထိဘာဝဿ။ မ၊ ၁။
၁။ ၂၄။ သံ၊ ၁။ ၂။ ၂၃၃။ ပဋိသံ၊ ၁။ ၂။ ၅၇။
ဣတိဝုတ်၊ ၄။ ၃၅။ သုတ္တနိ၊ ၄။ ၁။ ၈။ စူဠနိ၊
၄။ ၇၂။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃၀။ အံ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၅၉။ ကထံ-
ကထိဘာဝဿာတိ အဟောသိ န ခေါ

အဟံ အတိတမဒ္ဒါနန္တိအာဒိနယပဝတ္ထာယ
သံသယပဝတ္ထိယာ။ သံ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၀၅။

ကထံကရ (တိ) [ကထံ + ကရ + အ] (က) အ
ဘယ်မည်သောအမှုကို ပြုသော၊ သူ။ (ခ) အ
ဘယ်သို့ကျင့်သော၊ သူ။ (ဂ) အဘယ်သို့သော
အမှတ်ဖြင့်ပြုသော၊ သူ။ (က) ကထံကရော
ကိုန္တိကရော ကိမာစရံ။ ဇာ၊ ၁။ ၂၉၅။ ဇာ၊ ၂။
၁၀။ ကထံကရောတိ ကတရကမ္ပံ ကရေန္တော။
ဇာ၊ ၄။ ၄။ ၃၃၉။ (-ဇာ၊ ၄။ ၅။ ၁၅၇။) (ခ)
ကထံကရော သာဝကော သာဓု ဟောတိ။
သုတ္တနိ၊ ၃၃၅။ ကထံကရောတိ ကထံ ကရေ-
န္တော ကထံ ပဋိပဇ္ဇန္တော။ သုတ္တနိ၊ ၄။ ၂။ ၉၉။
(ဂ) ကထံကရော ဧတေသု ဇေယျိသု ကိ-
ကေန နိယာမေန ကရေန္တော။ ဇာ၊ ၄။ ၄။ ၇၅။

ကထံဂေါတ္ထ (တိ) [ကထံ + ဂေါတ္ထ] အဘယ်
အမျိုးအနွယ်ရှိသော။ ကထံဂေါတ္ထော အ-
ယျဿ ပိတာ၊ ကထံဂေါတ္တာ မာတာ။ မ၊ ၂။
၃၀၅။ (-မ၊ ၄။ ၃။ ၂၃၃။)

ကထံဇီဝိဇီဝိတ (န) [ကထံ + ဇီဝိ + ဇီဝိတ]
အဘယ်သို့သောအပြားအားဖြင့် အသက်မွေး
သောသူ၏အသက်မွေးခြင်း။ ကထံဇီဝိဇီဝိ-
တမာဟု သေဌ်။ သံ၊ ၁။ ၂။ ၁၆။ သုတ္တနိ၊ ၃။ ၁၆။
ကထန္တိ ကေန ပကာရေန။ ကထံဇီဝိနော
ဇီဝိတံ ကထံဇီဝိဇီဝိတံ၊ ဂါထာဗန္ဓသုတ္တံ ပန
သာနုနာသိကံ ဝုစ္စတိ။ ကထံဇီဝိဇီဝိတန္တိ ဝါ
ပါဌော၊ တဿ “ဇီဝန္တာနံ ကထံဇီဝိ”န္တိ
အတ္ထော။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၂၉၉။ သုတ္တနိ၊ ၄။ ၁။ ၂၂၄။

ကထံဇီဝိ (တိ) [ကထံ + ဇီဝိ + ဣ] အဘယ်သို့
အသက်မွေးသော၊ သူ။ ကထံဇီဝိဇီဝိတ-
ကြည့်။

ကထံဋ္ဌိတ (တိ) [ကထံ + ဋ္ဌိတ] အဘယ်သို့
သောအခြင်းအရာဖြင့် တည်သော၊ သူ။ ကထံ-
ဋ္ဌိတော တံ အဟမဋ္ဌိတောမိ။ ထေရ၊ ၃။ ၃၃။
ကထံ ကေနာကာရေန တံဋ္ဌိတော အဟောသိ။
ထေရ၊ ၄။ ၂။ ၃၂၇။

ကထိဒဿီ (တိ) [ကထံ+ဒိသ+ဇီ] အဘယ်သို့
မြင်လေ့ရှိသောသူ။ ကထိဒဿီ ကထံသီလော
ဥပသန္တောတိ ဝုစ္စတိ။ သုတ္တနိ။ ၄၁၁။ မဟာ-
နိ။ ၁၆၁။ (-သုတ္တနိ၊ ၂။ ၂၆၃။ မဟာနိ၊ ၄။
၂၇၂။)

ကထံပကာရ (တိ) [ကထံ+ပကာရ] အဘယ်သို့
သောအပြားရှိသောသူ။ ကထံဝိဓ-ကြည့်။

ကထံဘူတ (တိ) [ကထံ+ဘူတ] အဘယ်သို့ဖြစ်
သောသူ။ ကထံဘူတာ ပန ဘန္တေ (ဒိ၊ ၂။
၁၃၀။) တိ ကသွာ အာဟ။ ဒိ၊ ၄။ ၂။ ၁၇၁။
(-သံ၊ ၄။ ၂။ ၁၀၄။) ကထံဘူတာတိ ကိဒိ-
သာ ဘူတာ။ ဒိ၊ ၄။ ၂။ ၁၇၂။

ကထံရူပ (တိ) [ကထံ+ရူပ] အဘယ်သို့သဘော
ရှိသောသူ။ ကထံရူပေန အာဝုသော အာနန္ဒ
ဘိက္ခုနာ ဂေါသိဂ်သာလဝနံ သောဘေယျ။
မ၊ ၁။ ၂၇၃။ (-မ၊ ၃။ ၉၆။ သံ၊ ၁။ ၄၀၂။ အံ၊
၁။ ၂၅၁။ အံ၊ ၂။ ၂၉။ ပဋိသံ၊ ၁၃၇။)

ကထံဝဏ္ဏ (တိ) [ကထံ+ဝဏ္ဏ] အဘယ်သို့
အဆင်းရှိသောသူ။ အမနုဿော ကထံ-
ဝဏ္ဏော၊ ကိံ တေ အတ္ထံ အဘာသထ။ ဒိ၊ ၂။
၁၉၆။ ဒိ၊ ၄။ ၂။ ၂၆၁။ (-ဇ၊ ၁။ ၃၂၅။)

ကထံဝိဓ (တိ) [ကထံ+ဝိဓ] အဘယ်သို့သော
သဘောရှိသော၊ အဘယ်သို့သော အခြင်း
အရာ(ဂုဏ်ကျေးဇူး)တို့ဖြင့် ကောင်းစွာတည်
သော၊ အဘယ်သို့သော အပြားရှိသောသူ။
ကထံဝိဓံ သီလဝန္တံ ဝဒန္တိ။ သံ၊ ၁။ ၅၁။ ဇ၊
၂။ ၉။ အဘိ၊ ၄။ ၁။ ၃၄၃။ ဇ၊ ၄။ ၅။ ၁၅၄။
ကထံဝိဓန္တိ ဟိ ပဒဿ ကထံသဏ္ဌာနန္တိ
အတ္ထော။ အဘိ၊ ၄။ ၁။ ၃၄၃။ (-အဘိ၊ ၄။ ၂။
၄၇၇။ အနု၊ ၄။ ၂။ ၁၀၀။) ကထံဝိဓန္တိ ကထံ-
သဏ္ဌိတံ၊ ကထံပကာရံ ဝါ။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၁၅၁။
ကထံဝိဓန္တိ ဂုဏေဟိ ကထံ သဏ္ဌိတံ။ မူလ၊ ၄။
၁။ ၁၄၄။ ကထံဝိဓန္တိ ကေနာကာရေန သဏ္ဌိ-
တန္တိ အတ္ထော။ မူလ၊ ၄။ ၂။ ၂၂၃။

ကထံသဒ္ဓယောဂ (ပု) [ကထံ+သဒ္ဓ+ယောဂ]
ကထံသဒ္ဓါနှင့်ယှဉ်ခြင်း။ ကထံသဒ္ဓယောဂေန
န သက္ခိယသီတိ အနာဂတဝစနံ ကတံ။
သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၂။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၁၀၃။

ကထံသီလ (တိ) [ကထံ+သီလ] အဘယ်သို့
သောသီလရှိသောသူ။ ကထံဒဿီ-ကြည့်။

ကထက (ပု) ကထကမည်သောနတ်။ ကထကာ
စ ယသဿိနောတိ ယသသမ္ပန္နာ ကထကဒေ-
ဝါ စ။ ဒိ၊ ၄။ ၂။ ၂၇၄။ (ဒိ၊ ၂။ ၂၀၉-၌ ကဋက-
ရိဇိ။)

ကထကဒေဝ (ပု) [ကထက+ဒေဝ] ကထက-
မည်သောနတ်။ ကထက-ကြည့်။

ကထန (န) [ကထ+ယု] (၁) (က) ပြောဟော
ခြင်း၊ အနက်ကို ထင်စွာ ပြခြင်း၊ အဆင့်
ဆင့်ပြောဆိုခြင်း၊ ဖြေခြင်း။ (ခ) ဝစီဘေဒ-
သဒ္ဓကိုပြောဆိုကြောင်းဖြစ်သော စိတ္တုပ္ပါဒ်။
(၂) သတ်ခြင်း၊ ညှင်းဆဲခြင်း။ (၁) (က)
ဝေ ကထနေ ကာရဏံ ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တမေဝ။ ဝိ၊ ၄။
၁။ ၃၃၄။ (-မ၊ ၄။ ၁။ ၂၇၃။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၁၅၂။
အံ၊ ၄။ ၁။ ၁၂၀။ အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၄၆၆။ ပဋိသံ၊ ၄။
၂။ ၄၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂။ ၈။ ဓမ္မ၊ ၄။ ၁။ ၅။ သာရတ္ထ၊
၁။ ၂၆။ ဒိ၊ ၄။ ၂။ ၁၇၇။ မ၊ ၄။ ၂။ ၁၇၅။) ပရိ-
ယာယဝစနန္တိ ပရိယာယေန ကထနံ ဒေသနံ။
ဣတိဝုတ်၊ ၄။ ၁၄၇။ တဿေဝ အတ္ထပ္ပကာ-
သနာ ကထနံ နာမ။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၁၇၀။ ကထ-
နေနာ (သံ၊ ၄။ ၁။ ၁၃၇) တိ အပရာပရံ ကထ-
နေန။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၁၇၂။ တတ္ထ ဒုက္ခဿ အရိ-
ယသစ္စဿ ကထနတ္ထာယ အယံ မာတိကာ။
အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၇၈။ (ခ) အနုလောမ ပဋိလောမ-
သင်္ခေပ ဝိတ္တာရာဒိဝသေန ကထနံ။ ဒိ၊ ၄။ ၁။
၂။ ၁။ တေန ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တံ ဒေသနာ-
သမုဋ္ဌာပကံ စိတ္တုပ္ပါဒ် ဒေသေတိ။ ကထိယတိ
အတ္ထော တေနာတိ ဟိ ကထနံ။ သိ၊ ၄။ ၁။
၁။ ၁၀၇။ (၂) ကထနံ...ကထ ဟိံ သတ္ထော။
ဓာန်၊ ၄။ ၄၀၃။

ကထာနာမ (တိ) [ကထာ+နာမ] ပြောဆိုတတ်
သောသူ။ “ဂစ္ဆ ဘဏေ ပဌမံ ကထာနာမယျ-
မေဝ ‘တုမေ သတ္တာ ပက္ခောသတိ’တိ။
ထေရါဌ၊ ၂။၁၉၂။

ကထာနာမာ (ထိ) [ကထာ+နာမာ] ပြောဆို
အပ်-ပြောဆိုကြောင်းဖြစ်-သော စကား။
အသံသဂ္ဂကထာ (အံ၊ဌ၊၃။၄၀) ကြည့်။

ကထာနာမာလ (ပု) [ကထာ+နာမာလ] စကား
ပြောဆိုသောအခါကာလ၊ စကားပြောခိုက်။
ကထာနာမာလေ သိရာဇာလံ န ပညာယတိ။
မ၊ဌ၊၃။၂၆။ (-သံ၊ဌ၊၁။၃၂၂။ အံ၊ဌ၊၁။
၁၁၈။ ပဋိသံ၊ဌ၊၁။၂၀၈။ ဇာ၊ဌ၊၆။၃၀၁။)

ကထာနာမိတ္တ (န) [ကထာ+နာမိတ္တ] ပြောဆိုကြောင်း
ဖြစ်သောစိတ်။ “ဣတိ ဝက္ခာမိ”တိ ဝေပဝတ္တံ
ကထာနာမိတ္တံ။ မ၊ဌ၊၂။၁၆။

ကထာနာမန (န) [ကထာ+နာမန] ပြောဆိုရာ ဖြစ်
သော အရာဌာန၊ ပြောရေးဆိုရာ။ ဇပေ
အာစရိယသဒိသာတိ ကထာနာမနေ မယံ
အာစရိယသဒိသာယေဝ။ မ၊ဌ၊၃။၂၉၄။

ကထာနာမပုဋ္ဌိကထာန (န) [ကထာ+နာမပုဋ္ဌိကထာန]
ပြောဆိုခြင်း၊ တုန့်ပြန်ပြောဆိုခြင်း။ ကထာ-
နာမပုဋ္ဌိကထာနံ သလ္လာပေါ။ ဒီ၊ဌ၊၂။၁၅၈။
အံ၊ဌ၊၃။၂၅၁။ ကထာသလ္လာပ (သ) လည်း
ကြည့်။

ကထာနာမပုယောဂ (ပု) [ကထာ+နာမပုယောဂ] ပြော
ဆိုသော လုံ့လပယောဂ။ နာပိ “ဒဿာမိ”တိ
ကထာနာမပုယောဂေန တဒါ ထေယျစိတ္တေ
ဝိဇ္ဇမာနေပိ ပယောဂဿ ကပ္ပိယတ္တာတိ။
ဝိမတိ၊၁။၁၈၈-၉။

ကထာနာမိက္ခ (ပု) [ကထာ+နာမိက္ခ] ပြောဆို
သောရဟန်း။ ပဌမံ ကထာနာမိက္ခမေဝ စိဝရ-
ကဏ္ဏေ....ဂဏ္ဏ။ အံ၊ဌ၊၁။၁၇၀။

ကထာနာမေ (န) [ကထာ+နာမေ] ပြောဆိုခြင်းကို
-အရင်း-အဦး-အစ-ပြုခြင်း။ ထေရော
ဇာတိတော ပဌာယ အတ္တနော ပဝတ္တိယာ

ကထာနာမေနေ အညံ ဗျာကဏေန္တော။ ထေရ၊
ဌ၊ ၂။၁၃၄။

ကထာနာမတ္ထ (တိ) [ကထာ+နာမတ္ထ] ပြောဆို
ခြင်းငှါ စွမ်းနိုင်သောသူ။ “သက္ခိယထပနေ-
ကရညာ၊ သဒ္ဓိံ ကထာနာမတ္ထံ ဝိသာရဒံ
ပုရိသံ လဒ္ဓိံ”န္တိ ပုစ္ဆိ။ ဇာ၊ဌ၊၆။၁၇၇။
(-မ၊ဌ၊၃။၁၈၉။)

ကထာနာမိလ (တိ) [ကထာ+နာမိလ] ပြောဆို
ခြင်း အလေ့ရှိသောသူ။ ကတ္တိံ ကြည့်။

ကထာနာ (ထိ) [ကထာ+နာမ] ဝါကြား-
ပလ္လာ-ပြောဆိုခြင်း။ ကတ္တနာ(ခ)ကြည့်။

ကထာနာကာရ (ပု) [ကထာ+နာကာရ] ပြော
ဆိုသောအခြင်းအရာ၊ ပြောဆိုပုံ။ မယံ စ
တေန သဒ္ဓိံ ကထာနာကာရံ ကဏေန္တပိ။
ဇာ၊ဌ၊၆။၂၅၈။

ကထာနာပဒေသ (ပု) [ကထာ+နာပဒေသ]
စကားပြောဆိုဟန်ကို ညွှန်ပြခြင်း။ ပါသာ-
ဏေန ကထာနာပဒေသေန တဿတ္ထဿ နိစ္ဆ-
ယဂမနံ။ စရိယာ၊ဌ၊၂၂၃။

ကထာယန္တ (တိ) [ကထာ+နာယ+အန္တ] (က)
ပြောဆိုတတ်သောသူ။ (ခ) ဖြေကြားတတ်
သောသူ။ (က) ဝေါဟာရန္တ (ဝိ၊ဌ၊၄။၂၂၂)
ကြည့်။ (ခ) ကထာယန္တော စ မေ ပဉ္စ (အပ၊
၁။၁၁၂)န္တိ သော အမှာကံဘဂဝါ မေ မယံ
ပဉ္စံ ကထာယန္တော ဗျာကဏေန္တော။ အပ၊ဌ၊
၂။၇၄။

ကထာယမာန (တိ) [ကထာ+နာယ+မာန] (က)
ပြောဆိုတတ်သောသူ။ (ခ) ဖြေကြားတတ်
သောသူ။ (က) သမ္မောဒနိယံ ကထာ ကထာ-
ယမာနော။ ဝိ၊ဌ၊၂။၁၆၃။ (-မ၊ဌ၊၁။၂၆၃။
သံ၊ဌ၊၃။၁၄၄။ အံ၊ဌ၊၁။၂၄၃။ ဇာ၊ဌ၊၁။
၁၇၈။) (ခ) ကထာယမာနာ စ စတ္တာရိ အရိ-
ယသစ္စာနိ ကထေန္တိ။ မိလိန္ဒ၊၂၃။ မ၊ဌ၊
၄။၈၃။

ကထာယိတဗ္ဗ (တိ) [ကထ+ဣ+တဗ္ဗ] ပြောဆို
-အပ်-သင့်-ထိုက်-သော။ သင်္ဂါဟေတဗ္ဗ
(ဒီ၊ ဇီ၊ ဂ၊ ဇ၊ င) ကြည့်။

ကထာယိတော (ကြိ၊ ဝိ) [ကထ+ဣယ+တော]
ပြောဆိုပြီး-ဟောပြီး-၍။ ထေရာ အန္တေ-
ပုရေ ရညော အပ္ပမာဒသုတ္တံ ကထာယိတော
စေတိယဂိရိမေဝ အဂမံသု။ ဝိ၊ င္ဍ၊ ဝ၊ င၊ ဝ။
(-အံ၊ င္ဍ၊ ဂ၊ ဝ၊ ဝ)။

ကထာလ (ထိ၊ န) [ကထ+အလ] အိုးခြမ်းကဲ့။
ကဋ္ဌေန ဝါ ကထာလာယ ဝါ သဉ္ဇိန္ဒေယျ။
သံ၊ ဝ၊ ဝ၊ င၊ ဝ။ သက္ကရံ ကထာလဉ္ဇေဝ။ ဝိ၊ င၊
၂၊ ဂ။ (-ဝိ၊ ဂ၊ ၂၊ ဂ။ မ၊ ဝ၊ ၁၊ ဂ။ က၊ ခါ၊ ၁၊ င၊ ဝ။
ဒီ၊ င္ဍ၊ ဝ၊ ၂၊ ဝ။ ဒီ၊ င္ဍ၊ ဂ၊ ၁၊ ဝ၊ င၊ ဝ။) ကထာလာနိတိ
ကပါလဓဏ္ဍာနိ။ ဝိ၊ င္ဍ၊ ဂ၊ ၂၊ ဝ။ က၊ ခါ၊ င္ဍ၊ သစ်။
၃၊ ဂ။ သိ၊ င္ဍ၊ သစ်၊ ၂၊ ၁၊ င၊ ဝ။ ကဋ္ဌလ-လည်း
ကြည့်။

ကထာလဋ္ဌာန (န) [ကထာလ+ဋ္ဌာန] အိုးခြမ်း
ကဲ့ မြေနေရာ။ ယေဘုယျေန ကထာလဋ္ဌာနေ
တိဋ္ဌတိ။ ဝိ၊ င္ဍ၊ ဂ၊ ၂၊ ဝ။

ကထာလိက (တိ) [ကထာလ+ဣက] ခြေပွတ်
အိုးခြမ်း။ ပါဒေါ ပိဋံ ကထာလိကံ။ ဝိ၊ င၊ ၁၊ ဝ၊ ၂။
(-မိလိန္ဒ၊ ၂။)

ကထာလိ (ထိ) [ကထာလ+ဣ] ခြေပွတ်အိုး
ခြမ်း။ ပါဒေါ ပိဋံ ကထာလိဉ္ဇ၊ ပါနိယုဒ္ဓေသ-
ပုစ္ဆနာ။ ဝိ၊ င၊ ၁၊ င၊ ဝ၊ ၂။

ကထာ (ထိ) [ကထ+အ+အာ] (၁) ပြော
ဆိုခြင်း။ စကား-ပြောဟော-ပြောဆို-
ခြင်း။ (က) ဝါဒပြိုင်ဆိုင်ပြောဆိုခြင်း။ (ခ)
ဝိနည်းကိုပြောဆိုခြင်း။ (၂) စကား။ (က)
ပိဋကတ်စကား။ (ခ) အနက်အဖွင့်စကား။
(အဋ္ဌကထာ၊ ဋီကာ စသည်။) (ဂ) ပုံပြင်
စကား။ (ကြံစည်ဖွဲ့ဆိုအပ်၍ အမှန်နည်းသော
နာဋက၊ ရာမာယဏ စသော ပုံပြင်ဝတ္ထုမျိုး။)

(ဃ) အဖွဲ့အနွဲ့စကား။ (င) သေရည်အရက်
ကို ချိုးမွမ်းသော စကား။

(၁) ပြောဆိုခြင်း၊ စကား-ပြောဟော-
ပြောဆို-ခြင်း။ ဘဂဝတာ ဓမ္မိယာ ကထာယ
သန္ဓဿိတာ။ ဝိ၊ ဝ၊ ၁၊ ဂ။ (-ဝိ၊ င၊ ၁၊ ဂ။ ဒီ၊ ဝ၊
၂။ ဒီ၊ ၂၊ င၊ ဝ။ မ၊ ၂၊ ဝ။ သံ၊ ဝ၊ ၁၊ င၊ ဝ။ သံ၊ ၂၊
၂၊ ဂ။ အံ၊ ဝ၊ ၁၊ င၊ ဝ။ အဘိ၊ ပု၊ ၁၊ ဂ။ အ၊ ပ၊ ဝ၊
၃၊ ဂ။ ဝိ၊ င္ဍ၊ ဝ၊ ၁၊ င၊ ဝ။ ဒီ၊ င္ဍ၊ ၂၊ င၊ ဝ။ မ၊ င္ဍ၊ ဝ၊
၂၊ ဝ။ သံ၊ င္ဍ၊ ၂၊ ၂၊ င၊ ဝ။ အံ၊ င္ဍ၊ ဝ၊ ၁၊ င၊ ဝ။ ခုဒ္ဒက၊ င္ဍ၊
၇၊ င။ သုတ္တန်၊ င္ဍ၊ ၂၊ င၊ ဝ။ ဝိမာန၊ င္ဍ၊ ၅။ ပေတ၊ င္ဍ၊
၁၊ ဂ။ ဝိမတိ၊ ၂၊ ၂၊ ဝ။ မ၊ င္ဍ၊ ဂ၊ ၂၊ ဝ။) ကထ-
(ဥဒါန၊ ဂဝ) နှ့် ကထာသလ္လာပံ။ ဥဒါန၊ င္ဍ၊
၄၊ ဂ။ ဓမ္မိယာ ကထာယ သန္ဓဿေတွာတိ-
အာဒိသု တင်္ဂဏာနုရူပါယ ဓမ္မဒေသနာယ။
သရတ္ထ၊ ဝ၊ ၁၊ ဂ။ ဒေသနာသာသနကထာ-
ဘေဒံ တေသု ယထာရဟံ။ ဝိ၊ င္ဍ၊ ဝ၊ ၁၊ င၊ ဝ။
ဒီ၊ င္ဍ၊ ဝ၊ ၂၊ ဝ။ အဘိ၊ င္ဍ၊ ဝ၊ ၂၊ ဝ။ ကထေတဗ္ဗဿ
သံဝရာသံဝရာဒိနော အတ္ထဿ ကထနံ ဝစန-
ပဋိဗဒ္ဓတာကရဟံ။ သာရတ္ထ၊ ဝ၊ ၇၊ င။ ဒီ၊ င္ဍ၊
၁၊ ၂၊ င။ သိ၊ င္ဍ၊ သစ်၊ ၁၊ င၊ ဝ။ မူလ၊ င္ဍ၊ ဝ၊ ၂၊ ဝ။
(က) ဝါဒပြိုင်ဆိုင်ပြောဆိုခြင်း။ တတ္ထ
ယုတ္တော ကထာယ (မဟာနိ၊ ၁၊ ၂) နှ့် ဝါဒ-
ကထာယ ဥဿုက္ကော။ မဟာနိ၊ င္ဍ၊ ၂၊ င၊ ဝ။
(-အနု၊ င္ဍ၊ ၂၊ ၂။ ထောမ)။ (ခ) ဝိနည်းကို
ပြောဆိုခြင်း။ တေဒတ္တာ ကထာ တေဒတ္တာ
မန္တနာ။ ဝိ၊ ၅၊ ၂၊ င၊ ဝ။ ဝိ၊ င္ဍ၊ ဝ၊ ၇၊ ဂ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဝ၊
၁၊ ဂ။ တေဒတ္တာ ကထာတိ အယံ ဝိနယကထာ
နာမ တေဒတ္တာယ။ သာရတ္ထ၊ ဝ၊ ၁၊ င၊ ဝ။

(၂) စကား။ သုဏ္ဍိယံ သိဝလိ ကထာ၊
ကုမာရိယာ ပဝေဒိတာ။ ဇာ၊ ၂၊ ၁၊ ဂ။ (က)
ပိဋကတ်စကား။ ကထိယတိ ဝါ တွေ့တိ
ကထာ။ ဒီ၊ င္ဍ၊ ဝ၊ ၂၊ ဂ။ (ခ) အနက်အဖွင့်
စကား။ (အဋ္ဌကထာ၊ ဋီကာ စသည်။)
အလမတိ ဝိသာရဏိယာ ကထာယ။ ဝိဘာ-
ဝိနိ၊ ၇၊ င။ ကထိယတိ အတ္ထော တောယာတိ
ကထာ၊ အတ္ထဝဏ္ဏနာ။ မဏိမဉ္ဇူ၊ ဝ၊ ၁၊ င၊ ဝ။

(ဂ) ပုံပြင်စကား။ (ကြံစည်ဖွဲ့ဆိုအပ်၍ အမှန် နည်းသော နာဠက၊ ရာမာယဏ စသော ပုံပြင်ဝတ္ထုမျိုး။) အာချာယိကောပလဒ္ဒတ္တာ၊ ပဗန္ဓကပ္ပနာ ကထာ။ ကာဒမ္မဗျူပဘူတိ။ ကထိယတိတိ ကထာ။ ဓာန်။ ဓာန်၊ ဇိ။ ၁၁၃။ ပဗန္ဓဿ ဝါကျဝိတ္တာရဿ ယာ ကပ္ပနာ ရစနာ သာ ကထာ။ မဟေသ္မရဋ္ဌိကာ။ စိန္တာမဏိဋ္ဌိကာ၊ ထောမ-တို့လည်း ကြည့်။ (ဃ) အဖွဲ့အနွဲ့စကား။ ပဗန္ဓရစနာယံ။ ထောမ။ (င) သေရည်အရက်ကို ချီးမွမ်း သောစကား။ အညာယံ ဝတ္တတေ၊ ကထာ- (ဇာ၊ ၁။ ၁၃) တိ ယာ အယံ တုမ္ဟာနံ သုရာ- ဝဏ္ဏနကထာ ဝတ္တတိ။ ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၂၇။

ကထာ^၂ (ထိ) [ကထံ+ကထာ] သို့လော သို့လော တွေးတော ယုံမှားမှု၊ ဝိစိကိစ္ဆာ။ ကာမေ ပဟာယ ဝိရတော ကထာဟိ။ သုတ္တနိ။ ၄၄၀။ ကထာဟိတိ ကထံကထာဟိ။ သုတ္တနိ၊ ၄။ ၂။ ၃၀၈။

ကထာဥပစာရ (ပု) [ကထာ+ဥပစာရ] စကား ဖြစ်ရာအရပ်၊ စကား ကြားလောက်ရာအရပ်။ ဒုရတောဝံ ဒိသ္မာ အနုက္ကမေန ကထာဥပစာ- ရံ...အဝေါစ။ မ၊ ၄။ ၂။ ၁၅၁။ ကထာ ဥပစရတိ ပဝတ္တတိ တ္ထောတိ ကထာဥပစာရော၊ သဝန္တ- ပစာရော ပဒေသော၊ တံ ကထာဥပစာရံ။ မ၊ ၄။ ၂။ ၁၇၇။

ကထာကရဏ (န) [ကထာ+ကရဏ] စကား ပြောဆိုခြင်း။ ကထာဖာသုတ (၂) ကြည့်။

ကထာကာမ (တိ) [ကထာ+ကာမ] စကားဆို ခြင်းငှါ အလိုရှိသော၊ သူ။ သစေ စဿ ကထာကာမော၊ ကာလမညာယ ပဏ္ဍိတော။ အံ၊ ၁။ ၁၉၉။

ကထာကာရဏ (န) [ကထာ+ကာရဏ] စကား ၏ အကြောင်း။ ကထာဝတ္ထု (ခ) ကြည့်။

ကထာကာလ (ပု) [ကထာ+ကာလ] စကား ပြောဆိုသောအခါကာလ။ အကာလညူ (အံ၊ ၄။ ၃။ ၁၉၅) ကြည့်။

ကထာကိတ္တိဃောသ (ပု) [ကထာ + ကိတ္တိ + ဃောသ] စကားဟူသော ချီးမွမ်းသံ၊ ပြောဆို ချီးမွမ်းသံ။ ဣဒါနိ ပန “သကလဇမ္ပဒိပေ ဘဂဝတော ကထာကိတ္တိဃောသော ပတ္ထ- ရတိ” တိ ပါဌော ဒိဿတိ။ သီ၊ ၄။ သစ်၊ ၂။ ၃၇၃။

ကထာကုသလ (တိ) [ကထာ+ကုသလ] စကား ပြောဆိုခြင်း၌ လိမ္မာသော၊ သူ။ န ဘိက္ခဝေ ဣဒါနေဝ ဝတ္ထုဆေကာ ကထာကုသလာ မာလံ လဘန္တိ။ ဇာ၊ ၄။ ၂။ ၂၉၁။

ကထာဆေက (တိ) [ကထာ+ဆေက] စကား ပြောဆိုခြင်း၌ လိမ္မာသော၊ သူ။ အတ္တာနံ ပဋိစ္ဆာဒေတွာ ကထာဆေကတာယ မဟာ- ဇနံ ဝဇ္ဇေတွာ။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၆၂။

ကထာဒေါသ (ပု) [ကထာ+ဒေါသ] စကား၏ - အပြစ် - ချွတ်ယွင်းခြင်း - မမှန်ကန်ခြင်း။ ဗုဒ္ဓါနဉ္စ ကထာဒေါသော နာမ နတ္ထိ။ ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၁၀။ ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၁၀။ ခုဒ္ဒက၊ ၄။ ၈၁။ ကထာ- ဒေါသော နာမ နတ္ထိတိ ကထာယ အပရဇ္ဈံ နာမ နတ္ထိ။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ၅၈။ ကထာဒေါ- သောတိ ကထာယ အသစ္စံ နာမ နတ္ထိ။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၁၆။ ကထာဒေါသောတိ ကထာယ ဒေါသော ဝိတထဘာဝေါ။ သီ၊ ၄။ သစ်၊ ၁။ ၇၆။

ကထာဒွယကထန (န) [ကထာ+ဒွယ+ကထန] (ပရမတ္ထ၊ သမ္မုတိ) ကထာ ၂-ပါးကို ပြောဆို ခြင်း၊ ပရမတ်၊ ပညတ် စကား ၂-မျိုးကို ပြော ဆိုခြင်း။ တထာတိအာဒိနာ ကထာဒွယ- ကထနေ ပရိယာယန္တရံ ဝိဘာဝေတိ။ သီ၊ ၄။ သစ်၊ ၂။ ၃၉၉။

ကထာဓမ္မ (ပု) [ကထာ+ဓမ္မ] စကားသဘော။ စူးစမ်းဆင်ခြင်သော အစီအရင် (ကေစိဝါဒ)။

သင်္ခယာ ဝုစ္စတိ ကထာ၊ ကထာဓမ္မောတိ
အတ္ထော။ ဒီ၊ ငွါ၊ ၁။ ၄၃-၄။ (-အံ၊ ငွါ၊ ၂။ ၆၃။)
ကထာဓမ္မောတိ ကထာသဘာဝေါ၊ ကထာ-
ဓမ္မော ဥပပရိက္ခာဝိဓိတိ ကေစိ။ ဒီ၊ ငွါ၊ ၁။ ၅၂။
(-သိ၊ ငွါ၊ သစ်၊ ၁။ ၁၉၈။)

ကထာန (န) [ကထ + ယု။ ဓာနံ၊ ငွါ၊ ၄၇၆။]
ကထာနသင်္ချာ၊ ကထာန အရေအတွက်။
(၁-နောင် သည် ၁၂၆-လုံး အရေအတွက်
ရှိသော သင်္ချာ။) ပုဏ္ဏရိက ပဒုမ ကထာန-
မဟာကထာန အသင်္ချေယျာနံ။ အပါ၊ ငွါ၊ ၁။
၁၁၅။

ကထာနိဂ္ဂေါသ (ပု) [ကထာ + နိဂ္ဂေါသ]
စကားသံ။ ကထာနိဂ္ဂေါသဿ မရတယ
မဉ္ဇူကာ။ ဇာ၊ ငွါ၊ ၂။ ၃၁၆။

ကထာနုပ္ပဗန္ဓဝိစ္ဆေဒန (န) [ကထာ + အနုပ္ပဗန္ဓ
+ ဝိစ္ဆေဒန] စကား အစဉ်ကို ဖြတ်ခြင်း၊
စကားဆက်ကို ဖြတ်ခြင်း။ တုဏှိ အဟော-
သီတိ ကထာနုပ္ပဗန္ဓဝိစ္ဆေဒနတ္ထံ နိရာလာပ-
သလ္လာပေါ အဟောသိ။ ဝိ၊ ငွါ၊ ၁။ ၁၇၂။

ကထာနုသန္ဓိ (ထိ) [ကထာ + အနုသန္ဓိ] စကား
အဆက်အစပ်။ အနုသန္ဓိတန္တိ ကထာနုသန္ဓိ
ဝုစ္စတိ။ ဝိ၊ ငွါ၊ ၄။ ၂၀၁။ (-ဗုဒ္ဓဂံ၊ ငွါ၊ ၁။ ဝိမတိ၊
၂။ ၂၉၇။ ၊)

ကထာနုသန္ဓိကုသလ (တိ) [ကထာနုသန္ဓိ +
ကုသလ] စကားအဆက်အစပ်၌ လိမ်မာ
သော၊ သူ။ ကထာနုသန္ဓိကုသလာ ဘိက္ခု
တတ္ထာယုပ္ပမာဏံ ပုစ္ဆိယန္တိ။ သုတ္တနိ၊ ငွါ၊ ၂။
၁၉၆။

ကထာနုသန္ဓိဝစန (န) [ကထာနုသန္ဓိ + ဝစန]
စကားအဆက်အစပ်နှင့် ယှဉ်သော စကား။
ကထာနုသန္ဓိဝစန (ဝိ၊ ငွါ၊ ၄။ ၂၀၁) နှိ စုဒ္ဓိ-
တကအနုဝဇ္ဇကာနံ ကထာယ အနုသန္ဓိယုတ္တံ
ဝစနံ န ဇာနာတိ။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၂၉၇။

ကထာနုသာရ (ပု) [ကထာ + အနုသာရ]
စကားကို အစဉ်-လျှောက်ခြင်း-အောက်
မေ့ခြင်း။ ကထာနုသာရေနာ (ဝိ၊ ငွါ၊ ၃။ ၅၂)။
တိ ယော ဘိက္ခုနောဝါဒကတ္ထိကော ကိ-
သီလော ကိသမာစာရော ကတရကုလာ
ပဗ္ဗဇိတောတိအာဒိ ကထာနုသာရေနာတိ
အတ္ထော။ ဝဇ္ဇိ၊ ၃၀၄။

ကထာပစ္ဆိန္နန (န) [ကထာ + ပစ္ဆိန္နန] စကားကို
ဖြတ်ခြင်း။ “အယံ ဘိက္ခု ဣဿရဝတယ
ဝိစာရေတိ” တိ ကထာပစ္ဆိန္နနတ္ထံ ပန သလာ-
ကဂ္ဂါဒိသု ဝါ... ဇဂ္ဂါပေတဗ္ဗော။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။
၄၀၄။

ကထာပတိဋ္ဌာပန (န) [ကထာ + ပတိဋ္ဌာပန]
စကား တည်စေခြင်း၊ စကား ဖြစ်ခြင်း၊
စကား ဖြစ်စေခြင်း။ အပတိဋ္ဌိတယ က-
ထာယ ကထာ န သဉ္ဇာယတိတိ ကထာ-
ပတိဋ္ဌာပနတ္ထံ ပုစ္ဆိ။ မ၊ ငွါ၊ ၄။ ၂၀၆။ (-မ၊ ငွါ၊ ၁။
၃၆၉။) ကထာပတိဋ္ဌာပနတ္ထံ ကထာပဝတ္ထ-
နတ္ထံ ကထာသမုဋ္ဌာပနတ္ထံ ဝါ ပုစ္ဆိ။ မ၊ ငွါ၊ ၃။
၃၉၆။ (-မ၊ ငွါ၊ ၂။ ၄၉၆။)

ကထာပန (န) [ကထာ + ဇာပေ + ယု] ပြောဆို
စေခြင်း။ တသ္မာ တံ ပုစ္ဆိတော ကထာပနေန
မမ အဓိပ္ပါယော ပူရေတဗ္ဗော။ ဒီ၊ ငွါ၊ ၁။
၂၁၄။ (-သိ၊ ငွါ၊ သစ်၊ ၂။ ၁၈။)

ကထာပနာမန (ထိ၊ န) [ကထာ + အပနာမန]
စကားကို-ပယ်ခြင်း-လှီးလှဲခြင်း။ ဗဟိဒ္ဓါ
ကထာပနာမနံ ဝိသေဇေတောတိ အယမေ-
တေသံ ဝိသေသော။ အံ၊ ငွါ၊ ၂။ ၁၆၉။ (-
အံ၊ ငွါ၊ ၃။ ၂၀၇။) အပနာမေတိ (ဆ) လည်း
ကြည့်။

ကထာပပဉ္စ (ပု) [ကထာ + ပပဉ္စ] စကားကို-
အကျယ် - ချဲ့ခြင်း။ ကထာပပဉ္စေန ဟိ
နိသိန္နဿပိ နိဒ္ဓါယန္တဿပိ ဂါဟိတံ သုဂ္ဂါဟိတံ။
ဝိ၊ ငွါ၊ ၄။ ၉၁။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၂၆၆။ (-ဓမ္မ၊ ငွါ၊ ၁။
၃၃၇။ အပါ၊ ငွါ၊ ၁။ ၁၆၀။ သိ၊ ငွါ၊ သစ်၊ ၂။ ၃၂။)

ကထာပဗန္ဓ (ပု) [ကထာ+ပဗန္ဓ] စကားအစဉ်၊
စကားအဖို့။ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယေန အဝိဇ္ဇန္တံ
ကထာပဗန္ဓံ ကတွာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၇၉။ (-အံ၊
ဋ္ဌ၊၂။၁၃၃။

ကထာပရိယန္တ (ပု) [ကထာ+ပရိယန္တ] စကား
၏အဆုံး။ ဣမဿ ကထာပရိယန္တောယေဝ
နတ္ထိတိ နိန္ဒန္တိ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁။

ကထာပရိယောသာန (န) [ကထာ + ပရိ-
ယောသာန] တစု - ဒေသနာ - စကား - ၏
အဆုံး။ အထ ခေါ် ဘဂဝါ ကထာပရိယော-
သာနံ ဝိဒိတွာ။ မ၊၁။၂၇။ အံ၊၃။၁၆၉။
(-မ၊၂။၃၄။ အံ၊၂။၄၄၄။ သုတ္တနိ၊၃၆၆။
ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၀။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၇၉။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀၈။
ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃၃။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၉၆။) ကထာပရိ-
ယောသာနံ အာဂမယမာနောတိ “ဣဒမဝေါ-
စာ”တိ ဣဒံ ကထာဝသာနံ ဥဒိက္ခမာနော
ဓမ္မကထံ သုဏန္တော အဋ္ဌာသိယေဝ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။
၂၀၆။ (-အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၇၀။)

ကထာပဝတ္တန (န) [ကထာ+ပဝတ္တန] စကား
ဖြစ်ခြင်း။ ကထာပတိဋ္ဌာပန-ကြည့်။

ကထာပဝတ္တိ (ထိ) [ကထာ+ပဝတ္တိ] စကား
ဖြစ်ခြင်း။ ကထာပဝတ္တိယံ ပန မယာ အနော-
ဒိဿကံ ကတွာ ဝုတ္တမတ္ထိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၇၃။
ဝိ၊သင်္ဂဟ။၃၀၉။ (-ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅၉။ သုတ္တနိ၊
ဋ္ဌ၊၂။၂၇၃။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၉၆။)

ကထာပသင်္ဂ (ပု) [ကထာ+ပသင်္ဂ] စကား၌-
ကပ်ငြိခြင်း - လျဉ်းပါးခြင်း။ ကထေန္တေ ပန
ကထာပသင်္ဂေနဿ... “ဧဝံ နု တေ”တိအာဒိ-
မာဟ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၉၇။ သီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂။၂၄၉။

ကထာပဋ္ဌာသ (ပု) [ကထာ+ပဋ္ဌာသ] စကား၏
အစွမ်းဖြင့် အစုံယူခြင်း၊ အတူပြု၍ ပြောဆို
ခြင်း၊ အပြိုင်ပြောဆိုခြင်း။ ကထာပဋ္ဌာ-
သန္တိ ကထာဝသေန ယုဂဂ္ဂါဟံ။ သယာနေန
အာစရိယေန သဒ္ဓိံ သယာနဿ ကထာ
နာမ အာစာဓော န ဟောတိ၊ တံ ဣတရေဟိ

သဒိသံ ကတွာ ကထနံ ဣဓ ကထာပဋ္ဌာသော။
ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၉၇။ (ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၂၆-၌ ကထာသလ္လာ-
ပဟု ရှိ၏။)

ကထာပါဘတ (န) [ကထာ+ပါဘတ] စကား
လက်ဆောင်၊ စကား၏ အကြောင်းရင်း။
စကားစ ရရန်အကြောင်း။ အတ္ထိ ခေါ် ဣဒံ
အာဝုသော စန္ဒ ကထာပါဘတံ ဘဂဝန္တံ
ဒဿနာယ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၉၇။ (-မ၊၃။၃၂၂။
အံ၊၃။၂၃၃။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၀။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ၊၃၁၀။
သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၈၈။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၀၁။) ကထာ-
ပါဘတန္တိ ကထာယ မူလံ၊ မူလဉ္စိ ပါဘတန္တိ
ဝုစ္စတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၉၂။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၀၄။ (-မ၊
ဋ္ဌ၊၄။၂၄။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၅၄။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၈၂။)
ကထာယ မူလန္တိ ဘဂဝတော သန္တိကာ
လဘိတဗ္ဗဓမ္မကထာယ ကာရဏံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၈၈။

ကထာပေတဗ္ဗ (တိ) [ကထာ + ဧာပေ + တဗ္ဗ]
ပြောဆိုစေအပ်သော။ ဝိသေသံ လဘိတွာ
ဥပရူပရံ ကထာပေတဗ္ဗံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၀။
ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၄၀။

ကထာပေတိ (ကာ၊ကြိ) [ကထာ+ဧာပေ+တိ]
ပြောဆိုစေ၏၊ ပြောဆိုစေလို၏။ သစေ ပန
ဘိက္ခုနံ အညေန ကထာပေတိ။ကင်္ဂါ။၂၉၈။
(-မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၄၀။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၁၉။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။
၉၉။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၀၈။ သာရတ္ထ၊၂။၃၄၃။)
ကထာပေတိ(ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃၃)တိ ကထာပေတု-
ကာမော ဟောတိ။ သီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂။၁၈။
ကထာပေန္တိ-သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၂၀။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၅၇။
အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၃၄။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁။ ကထာ-
ပေထ - အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃၂။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၃။
ကထာပေမိ-ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၃။ ကထာပေ-
တု-ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၅။ ကထာပေယျံ-ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။
၁၄၃။ ကထာပေသိ-အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၀။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊
၃။၇။ ပဋိသံ၊၂။၂၇၁။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၁၇၉။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊
၃။၅။ ကထာပေဿာမိ-သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၇။ သံ၊
ဋ္ဌ၊၂။၁၆၃။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၃၂။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၁၊
၁၅၀။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃၃။ ကထာပေဿာမ-

မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၈၇။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၉။
ဥဒါန၊ဋ္ဌ၊၂။၃၆။ သာရတ္ထ၊၂။၃၈။

ကထာပေတံ (ကာကြိဝိ) [ကထ+ဏာပေ+
တံ] ပြောဆိုစေခြင်းငှါ။ သိလာစာရကထံ
ကထာပေတံ ဝဇ္ဇတိတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၃။
(-သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၄၇။)

ကထာပေတုကာမ (တိ) [ကထာပေတံ+ကာမ]
ပြောဆိုစေခြင်းငှါ အလိုရှိသော၊ ပြောဆိုစေ
လိုသော၊ သူ။ အာယသ္မန္တံ အာနန္တံ အာမ-
န္တေသိတိ ဓမ္မကထံ ကထာပေတုကာမော
ဇာနာပေသိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၉။ (-သံ၊ဋ္ဌ၊၁။
၁၁၀။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၆။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅၁၊၂၀၁။
ဝိမာန၊ဋ္ဌ၊၂။ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၃၉။)

ကထာပေတွာ (ကာကြိဝိ) [ကထ+ဏာပေ+
တွာ] ပြောဆိုစေ၍၊မေးစိစစ်စေ၍၊ဝစုကိဟိ
ကထာပေတွာ၊မူလံ ဒတွာနဟံ တဒါ။ အပ၊
၁။၉၉။(-မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၆။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၆၉။ သံ၊
ဋ္ဌ၊၂။၃၀၇။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၅။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၇၁။
ဝဇ္ဇိ၊ဋ္ဌ၊၅။၇၁။ သာရတ္ထ၊၁။၁၄၉။) အနုယော-
ဂဝတ္ထံ ကထာပေတွာ တဿ အနုယောဂေါ
ဂက္ခိတဗ္ဗော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၀၇။ အနုယောဂဝတ္ထံ
ကထာပေတွာတိ....တံ ကထာပေတွာ တေ-
နေဝ ကမေန အနုယုညာပေတွာတိ အတ္ထော။
ဝိမတိ၊၂။၃၀၀။

ကထာပေန္တံ (တိ) [ကထ+ဏာပေ+အန္တံ] ပြော
ဆိုစေသော၊သူ။ မနုဿေသု ကထာပေန္တေသု
မဟာထေရော အာပုစ္ဆိတဗ္ဗော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။
၁၁၀။(-ဝိမာန၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆။ ဝိမတိ၊၁။၂၇၄။)

ကထာဖာသုက (တိ) [ကထာ+ဖာသုက]
(၁) စကားချမ်းသာခြင်း၊ ချမ်းသာစွာ-
စကားပြောရခြင်း-နာရခြင်း။ (၂) စကား
ပြောဆိုခြင်း၌ချမ်းသာခြင်းရှိသော၊ချမ်းသာ
သောစကားရှိသော၊သူ။ (၁) ကထာဖာသု-
ကတ္ထံ(ဒိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၂၇)န္တိ ကထာသုခတ္ထံ၊သုခေန
ကထံ ကထေတံ စ သောတုညာတိ အတ္ထော။

ဒိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၉၅။ (၂) ကထာဖာသုက (ဝိ၊ဋ္ဌ၊
၁။၁၈၂)တိ ဝိဿာသိကဘာဝေနော ကထာ-
ကရဏေ ဖာသုက။ သုခေန ဝတ္တံ သက္ကု-
ဏေယျာ၊ သုခသမ္ဘာသာတိ အတ္ထော။
သာရတ္ထ၊၂။၁၅။ ကထာဖာသုကတိ ဝိဿာ-
သိကဘာဝေန ဖာသုကကထာ။ ဝိမတိ၊၁။
၁၀၂။

ကထာဗန္ဓ (ပု) [ကထာ+ဗန္ဓ] စကားအဖွဲ့အနွဲ့။
ဥပဒေသော နာမ သဝိသေသံ သတ္တန္တံ
ရတနာနံ ဝိစာရဏဝသေန ပဝတ္ထော ကထာ-
ဗန္ဓော။ ဒိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၉၄။

ကထာဗာဟုလ္လ (န) [ကထာ+ဗာဟုလ္လ] စကား
များသည်၏အဖြစ်၊ စကားများခြင်း။ ဝိဂ္ဂါ-
ဟိကာယ မောဂ္ဂလ္လာန ကထာယ သတိ
ကထာဗာဟုလ္လံ ပါဠိကမ်။ အံ၊၂။၄၆၃။
မဟာနိ၊၃၀၈။

ကထာဘင်္ဂ (ပု) [ကထာ+ဘင်္ဂ] စကားကိုဖျက်
ခြင်း။ နာဟံ တုမ္မာကံ ကထာဘင်္ဂတ္ထံ
အာဂတော။ ဒိ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၀။ ကထာဘင်္ဂတ္ထန္တိ
ကထာယ ဘဉ္ဇနတ္ထံ။ သိ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၁။၂၃။

ကထာဘိညာဏ (န) [ကထာ+အဘိညာဏ]
စကားတည်းဟူသော အမှတ်အသား၊ စကား
ကို ကြားသိခြင်း။ ကထာဘိညာဏတောပိ
သတိ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ မိလိန္ဒ၊၈၄။

ကထာဘောဒ (ပု) [ကထာ+ဘောဒ] ကထာ
အထူး၊ စကားအထူး။ ယဿှာ ပန တေသံ
ဗုဒ္ဓါနံ ကာလဘေဒေါဝ အဟောသိ၊ န
ကထာဘေဒေါ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅၃။ “ဒေသနာ-
ဘေဒံ သာသနဘေဒံ ကထာဘေဒဉ္စ ယထာ-
ရဟံ ပရိဒီပယေ”တိ။ ဘေဒန္တိ နာနတ္ထံ၊
နာနာကရဏန္တိ အတ္ထော။ မူလ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀။
(-သာရတ္ထ၊၁။၇၄။ ဝိမတိ၊၁။၁၉။ ဒိ၊ဋ္ဌ၊
၁။၂၈။ သိ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၁။၉၈။)

ကထာမဂ္ဂ (ပု) [ကထာ+မဂ္ဂ] စကား-ဒေသ-
နာ-အစဉ်။ ဝိတ္ထာရော ပန ဣမံ ကထာမဂ္ဂံ

ဣစ္ဆန္တေန ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂတော ဂဟေတဗ္ဗော။
ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂။ (-ဒိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၈။
သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၀။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၁၂။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။
၄၀၆။) တွေ့ကံ ကထာမဂ္ဂ (မ၊ဋ္ဌ၊၂။၉၇) နှိ
“ဒွေမာ ဘိက္ခဝေ ပရိယေသနာ” တိ အာရ-
ဘိတွာ ယာဝ “နတ္ထိ ဒါနိ ပုနဗ္ဗဝေါ” တိ ပဒံ၊
တွေ့ကံ ဒေသနာမဂ္ဂ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၂။

ကထာမဂ္ဂနိဿိတ (တိ) [ကထာမဂ္ဂ + နိဿိတ]
စကားအစဉ် - အဋ္ဌကထာ - ကိုမှီသော။ ဝါ-
စနာမဂ္ဂနိဿိတန္တိ ကထာမဂ္ဂနိဿိတံ၊ အဋ္ဌ-
ကထာနိဿိတန္တိ အတ္ထော။ ကခါ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄။

ကထာမဂ္ဂဘေဒ (ပု) [ကထာမဂ္ဂ + ဘေဒ] စ
ကားအစဉ်အထူးအပြား။ သဗ္ဗော ကထာ-
မဂ္ဂဘေဒေါဝိတ္ထာရတောဝေဒိတဗ္ဗော။ အဘိ၊
ဋ္ဌ၊၂။၁၅၀။

ကထာမဂ္ဂဝိရောဓ (ပု) [ကထာမဂ္ဂ + ဝိရောဓ]
စကားအစဉ် ဆန့်ကျင်ခြင်း။ ပရမတ္ထဝိရော-
ဓော ဝေ ဟိ သုတ္တာဒိနယေန သောဓနိ-
ယော၊ န ကထာမဂ္ဂဝိရောဓောတိ။ ဝိမတိ၊၂။
၂၆၄။

ကထာမဂ္ဂသမ္ပုပ္ပါဒနာ (ထိ) [ကထာမဂ္ဂ + သမ္ပု-
ပ္ပါဒနာ] စကားအစဉ်ကို ကောင်းစွာ ပြီး
စေခြင်း။ ယာပိ စေသာ ပဋိကမ္မစတုက္ကာဒိ-
ဝသေန ကထာမဂ္ဂသမ္ပုပ္ပါဒနာ ကတာ။
အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၇။

ကထာမဂ္ဂါနုသာရ (ပု) [ကထာမဂ္ဂ + အနုသာ-
ရ] စကားအစဉ်ကို - အစဉ်လျှောက်ခြင်း -
အစဉ်အောက်မေ့ခြင်း။ ဣဒဉ္စ အင်္ဂုတ္တရဘာ-
ဏကာနံ ကထာမဂ္ဂါနုသာရေန ဝုတ္တံ။ အံ၊ဋ္ဌ၊
၁။၁၉၃။

ကထာမုဋ္ဌ (တိ) [ကထာ + မုဋ္ဌ] စကား၌ တွေ့
ဝေခြင်း။ ဥမ္မဂံ (မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၇၇) ကြည့်။

ကထာမူလ (န) [ကထာ + မူလ] စကားလက်
ဆောင်၊ စကား၏အကြောင်းရင်း၊ စကားစ
ရရန်အကြောင်း။ ကထာပါဘတ-ကြည့်။

ကထာရသ (ပု) [ကထာ + ရသ] စကား၏အရ
သာ။ တတ္ထ တတ္ထ ဂန္ဓာ တံ တံ ကထာရသံ
ပိဝန္တိ။ မိလိန္ဒ၊၂၂၇။

ကထာဝတ္ထု (န) [ကထာ + ဝတ္ထု] (က)
စကားတို့၏ - တည်ရာ - ဖြစ်သောကျမ်း၊ က-
ထာဝတ္ထုကျမ်း၊ အဘိဓမ္မာ ၇-ကျမ်းတွင် ၅-ခု
မြောက်ကျမ်း။ (ယင်းကျမ်းကို ဘုရားဖြစ်
တော်မူ၍ ခုနစ်ဝါမြောက်ရောက်သောကာလ
တာဝတိံသာနတ်ပြည်၌ ဝါဆိုတော်မူ၍ အမိ
ကို အမှူးပြုလျက် နတ်ဗြဟ္မာပရိသတ်အား
အဘိဓမ္မာဒေသနာတော်ကို ဟောတော်မူရာ
ဓမ္မသင်္ဂဏီ၊ဝိဘင်း၊ဓာတုကထာ၊ ပုဂ္ဂလပညတ်
ကျမ်းလေးကျမ်းကို ဟောတော်မူပြီး၍ ငါး
ကျမ်းမြောက် ကထာဝတ္ထုကျမ်းကို ဟော
လှည့်ရောက်သောအခါ “နောင်အခါ၌ ငါ
ဘုရား၏ တပည့်သာဝကဖြစ်သော မောဂ္ဂလိ-
ပုတ္တတိဿ မထေရ်သည် ဖြစ်ပေါ်လာသော
သာသနာ့ အညစ်အကြေးတို့ကို သုတ်သင်၍
သံဃာအလယ်၌ သကဝါဒ (သမ္မာဒိဋ္ဌိအယူ) ၌
သုတ်ငါးရာ၊ ပရဝါဒ (ဆန့်ကျင်ဘက်အယူ)
၌ သုတ်ငါးရာ ထုတ်ဆောင်၍ သုတ်ပေါင်း
တထောင်ဖြင့် တန်ဆာဆင်လျက် ပါဠိလိပုတ်
မြို့၌ ဤကထာဝတ္ထုကျမ်းကို ဟောလတ္တံ့”
(အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၅-၆။အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၅) ဟု နှလုံး
သွင်းတော်မူပြီးလျှင် အဋ္ဌမုခါဝါဒယုတ္တိကို
အဦးအစပြု၍ တဘာဏဝါရမပြည့်သော ပါဠိ
ဟောစဉ်ဖြင့်သာ မာတိကာ (ကထာဝတ္ထု
ကျမ်းအကျဉ်း) ကို ဟောတော်မူခဲ့သည်။
(အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၇။)

(၁) သုဒ္ဓသမ္ပိကဋ္ဌ, (၂) ဩကာသသမ္ပိ-
ကဋ္ဌ, (၃) ကာလသမ္ပိကဋ္ဌ, (၄) အဝယဝ-
သမ္ပိကဋ္ဌအားဖြင့် သမ္ပိကဋ္ဌလေးပါးကိုမူတည်
၍ အနုလောမပစ္စနိက, ပစ္စနိကာနုလောမ
နှစ်မျိုးဖြင့်မြှောက်၍ရရှိသောရှစ်မျိုးကို အဋ္ဌ-
မုခါဝါဒယုတ္တိဟု ဆိုသည်။ (အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၄။
အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂၀။ မူလဋီ၊၁။၁၄။) ထိုမာတိ-

ကာကိုပင် ကထာဝတ္ထုကျမ်းအဖြစ်ဖြင့် အဘိ-
ဓမ္မာ ၇-ကျမ်းအတွင်း၌ သွတ်သွင်း၍ ပဌမ-
သံဂါယနာတင်တော်မူကြသည်။ (သာရတ္ထ၊
၁။ ၆၃-၄။)

ထို့နောက် သာသနာ ၂-ရာစုနှစ် အစ
ပိုင်းတွင်ဝေသာလီပြည် ဝဇ္ဇီတိုင်းသား ရဟန်း
များသည် အဓမ္မဝတ္ထု ၁၀-ပါးကို ကျင့်သုံး
ပြောဟောနေကြသည့်အတွက် အရှင်မဟာ-
ယသမထေရ်မြတ်၏ ကြိုးစားအားထုတ်မှုဖြင့်
အရှင်သဗ္ဗကာမိ မထေရ်မြတ်ကြီးကို အကြီး
အမှူးပြုလျက် မာဂဓတိုင်းရှင် ဘုရင်ကာလာ-
သောကမင်းကြီး၏ ကူညီထောက်ပံ့မှုကို ခံယူ
၍ဒုတိယသံဂါယနာတင်တော်မူခဲ့ကြသည်။

ဒုတိယ ဓမ္မသံဂါဟကဇာတ်တို့ နှင်ထုတ်
အပ်သော ဝဇ္ဇီတိုင်းသား ရဟန်းတို့သည်
စည်းရုံးသင်းပင်းကြ၍ ကောသမ္မိပြည်၌ စင်
ပြိုင်သံဂါယနာတင်ကြသည်။ ထိုသံဂါယနာကို
သံဃာ တသောင်းဖြင့် တင်သည့် အတွက်
မဟာသံဃိကသံဂါယနာ ဟူသော အမည်ကို
ခံယူခဲ့ကြသည်။ ထို့ကြောင့် ၎င်းတို့ဂိုဏ်းကို
မဟာသံဃိကဂိုဏ်း ဟူ၍၎င်း၊ မဟာသင်္ဂီတီ
ဂိုဏ်းဟူ၍၎င်း ခေါ်တွင်စေခဲ့ကြသည်။ ထို
အချိန်မှစ၍ ထေရဝါဒဂိုဏ်း၊ မဟာသံဃိက
ဂိုဏ်းဟူ၍ ဂိုဏ်းကြီး ၂-ဂိုဏ်း ကွဲပြားလာ
ကြသည်။

ထို ၂-ဂိုဏ်းအနက် မဟာသံဃိကဂိုဏ်းမှ
(၁) ဂေါကုလိကဂိုဏ်း၊ (၂) ကေဗျောဟာ-
ရိကဂိုဏ်းဟု ကွဲ၍ ဂေါကုလိကဂိုဏ်းမှ (၁)
ပဏ္ဍတ္တိဝါဒဂိုဏ်း၊ (၂) ဗဟုလိယ (ဗဟုဿု-
တိက)ဂိုဏ်းဟု ကွဲပြန်သည်။ ထိုဗဟုလိယ
ဂိုဏ်းမှ စေတိယဝါဒဂိုဏ်း ဟူ၍ ခွဲထွက်ပြန်
သည်။ မူလမဟာသံဃိကဂိုဏ်းနှင့်ပါ ဆိုလျှင်
ဂိုဏ်း ၆-ဂိုဏ်းဖြစ်သည်။

ထေရဝါဒဂိုဏ်းမှ (၁)မဟိသာသကဂိုဏ်း၊
(၂) ဝဇ္ဇီပုတ္တကဂိုဏ်းဟုကွဲ၍ ဝဇ္ဇီပုတ္တကဂိုဏ်း
မှ (၁) ဓမ္မတ္ထရိယဂိုဏ်း၊ (၂) ဘဒြယာနိက

ဂိုဏ်း၊ (၃) ဆန္ဒာဂါရိကဂိုဏ်း၊ (၄) သမိ-
တိယဂိုဏ်းဟု လေးဂိုဏ်း ကွဲပြန်သည်။ ထို့-
နောက် မဟိသာသကဂိုဏ်းမှ (၁) သဗ္ဗတ္တိက-
ဝါဒဂိုဏ်း၊ (၂) ဓမ္မဂုတ္တိကဂိုဏ်း။ သဗ္ဗတ္တိက
ဝါဒဂိုဏ်းမှ ကဿပိကဂိုဏ်း၊ ထိုမှ သင်္ကန္တိက
ဂိုဏ်း၊ ထိုမှ သုတ္တဝါဒဂိုဏ်းဟု ၁၁-ဂိုဏ်းကွဲ၍
မူလထေရဝါဒဂိုဏ်းနှင့်ပါ ဆိုလျှင် ၁၂-ဂိုဏ်း
ဖြစ်လေသည်။ ဤသို့လျှင် ထေရဝါဒဂိုဏ်းကဲ့
၁၂-ဂိုဏ်း၊ မဟာသံဃိကဂိုဏ်း ၆-ဂိုဏ်း နှစ်ရပ်
ပေါင်း သံဃဂိုဏ်း ၁၈-ဂိုဏ်း ဖြစ်လာသည်။
ထိုတွင်မူရင်းထေရဝါဒဂိုဏ်းဝင်များသာ ပဌမ
သံဂါယနာနှင့် တထေရာတည်းသင် အံ့ပို့ချ
ကျင့်ဆောင်နိုင်ကြ၍ ကြွင်း ၁၇-ဂိုဏ်းဝင်တို့
သည်ကား ပဌမသံဂါယနာနှင့် ကွဲပြားစွာကျင့်
ဆောင်ကြကုန်၏။ (အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၀၆-၇။)

ထိုမှတပါး (၁) ဟေမဝတိက၊ (၂) ရာဇ-
ဂိရိက၊ (၃) သိဒ္ဓတ္ထိက၊ (၄) ပုဗ္ဗသေလိယ၊
(၅) အပရသေလိယ၊ (၆) ဝါဇီရိယ ဟူ၍
၆-ဂိုဏ်းကွဲကိုဆို၍(အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၀၉။)အဆိုပါ
ဂိုဏ်း ၆-ဂိုဏ်းအနက် ၂-၃-၄-၅-ဂိုဏ်းများကို
အနွကဂိုဏ်းဟု ဖော်ပြသည်။ (အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။
၁၅၈။)

ဆိုခဲ့ပြီး သံဃဂိုဏ်းကြီး ၁၈-ဂိုဏ်း၏အစွမ်း
ဖြင့် ဗုဒ္ဓသာသနာတော် အလွန်အမင်း ထွန်းပ
နေချိန်တွင် ဗုဒ္ဓသာသနာတော်၌ သက်ဝင်
ယုံကြည်နေသော အသောကဓမ္မရာဇာသည်
ဘုရား၊ တရား၊ သံဃာ၊ နိဂြောဓထေရ်ဆရာ
တို့အား တသိန်းစီနှင့် သံဃာတော်တို့၏ ဆေး
ဝါးပစ္စည်းအတွက် တသိန်း၊ ဤသို့အားဖြင့်
ငါးသိန်းသော ဥစ္စာတို့ကို နေ့စဉ် နေ့တိုင်း
လှူဒါန်းသဖြင့် သာသနာ့လွတ် ပေါများမှု
အထွတ်အထိပ်သို့ ရောက်သော သာသနာ
၃-ရာစုနှစ် အခါဟူ၍ ပြောဆိုထိုက်ပေသည်။

ဣန္ဒိယရာဇဝင်များ အဆိုအရ အသော-
ကမင်းကြီးသည် သာသနာ-၂၇၁ (၂၇၃-ဘီစီ)
ခုနှစ်၌ နန်းတက်သည်။ သာသနာ-၂၇၅ (၂၆၉-

ဘိစိ) ခုနစ်၌ အဘိသိက်ခံသည်။ ထို့နောက် ၂၉-နှစ်အကြာ သာသနာ ၃၀၄ (၂၄၀-ဘိစိ) ခုနစ်၌ တတိယ သံဂါယနာပွဲ ကျင်းပသည်။ ထို့နှင့် ကွဲလွဲနေသော ပါဠိကျမ်းဂန်များ အဆိုမှာ အောက်ပါအတိုင်း ဖြစ်သည်။

အသောက မင်းကြီးသည် သာသနာ ၂၁၈-တွင် အဘိသိက်ခံသည်။ (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇၊ ၃၂။) အဘိသိက်ခံပြီးနောက် ၃-နှစ်လုံးလုံး ပါသဏ္ဌအယူ(တိတ္ထိယဝါဒ)ကိုယူ၍အဘိသိက် ခံပြီး ၄-နှစ်မြောက်တွင် ဗုဒ္ဓသာသနာကို သက် ဝင်ယူကြည်သည်။ (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃။) ထိုနှစ်မှစ၍ ၃-နှစ် မြောက်တွင် အသောကမဟာဝိဟာရ အပါအဝင် ကျောင်းပေါင်း ရှစ်သောင်းလေး ထောင် ဆောက်လုပ် ပြီးစီး၍ ထိုမှ ၇-ရက် မြောက် (အဘိသိက် ခံပြီးနောက် ၆-နှစ် မြောက်)တွင် သားတော်မဟိန္ဒနှင့် သွီးတော် သံဃမိတ္တာတို့ကို ဝိဟာရမဟာခေါ် ကျောင်းပူ ဇော်ပွဲနှင့်အတူ ရဟန်းပြုစေသည်။ ပဌမ၊ ဒုတိယ သံဂါယနာတင်ပြီးသော အဋ္ဌကထာ နှင့်တကွ ပိဋကများကို ၃-နှစ်အတွင်း တတ် မြောက်၍ ဥပဇ္ဈာယ်ဆရာမောဂ္ဂလိပုတ္တတိဿ ထေရ်၏ တပည့်တထောင်တို့ကို မဟိန္ဒထေရ် ဦးစီး ပါမောက္ခ ဖြစ်ရသော အချိန်သည် အသောကမင်းကြီး အဘိသိက်ခံ၍ ၉-နှစ် မြောက်အချိန်ဖြစ်သည်။ (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၇-၃၉။)

ဆိုခဲ့သည့် အတိုင်း သာသနာတော်၌ လာဘ်ပူဇော်သကာ ပေါများ နေသည်နှင့် အမျှ တိတ္ထိတို့အဖို့ စား၊ ဝတ်၊ နေရေး ခက်ခဲ ကြသည်ဖြစ်၍ ဗုဒ္ဓသာသနာသို့ ခိုဝင် ရဟန်း ပြုကြပြီးလျှင် သဿတဒိဋ္ဌိစသော မိမိတို့၏ အယူဝါဒများကို ဓမ္မ၊ ဝိနယအနေဖြင့် ဖော် ထုတ် ပြသကြသည်။ ဗုဒ္ဓသာသနာ၌ မှီခို ရဟန်းပြုခွင့်မရသူ တိတ္ထိတို့သည်လည်း မိမိတို့ ဘာသာ ဆံပင်များကို ရိတ်ဖြတ်လျက် ဖန် ရည်ဝတ်များကို ဝတ်ဆင်ကြ၍ ဥပုသ်ကံစ သည်ပြုသောအခါ၌ သံဃာ့အလယ်သို့ ဝင်ကြ

ကုန်၏။ ထို့ကြောင့် ၁၈-ဂိုဏ်းဝင် သံဃာစစ် တို့သည် ထိုပုဂ္ဂိုလ်များနှင့် ဥပုသ်ပဝါရဏာ ပြုတော်မမူကြပဲ ၇-နှစ်တိုင်တိုင် ရှောင်လွှဲ၍ ဆင်းရဲငြိုငြင်စွာ သီတင်းသုံးတော်မူကြရလေ သည်။ (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၀။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၉။) အသောကဓမ္မရာဇာသည် အမတ်တဦးအား “အဓိကရုဏ်းကိုငြိမ်းစေ၍ ဥပုသ်ပြုစေလော” ဟု စေခိုင်းတော်မူသည်။ မင်းစေခိုင်းခံရသော အမတ်သည် ဘုရင်ကြီးအား ပြန်မလျှောက် ထားဝံ့၍ တပါးသောအမတ်များကိုမေးသော အခါ အသတ်ခိုင်းခြင်းဖြစ်သည်ဟု အကြံပေး ကြသဖြင့် အသောကမဟာဝိဟာရသို့သွားပြီး လျှင် သံဃာများကို စည်းဝေးစေ၍ ဥပုသ်ပြု ခိုင်းရာ မရသည့်အတွက် မထေရ်ကြီးများက စပြီး သံလျက်ဖြင့် ဦးခေါင်းဖြတ်သတ်လေ၏။ (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၀။) ထိုအခါ ဘုရင်ကြီး၏ညီဖြစ်သူ တိဿမထေရ်မြင်တော်မူလေ၍ “နောင်တော် ဘုရင်ကြီးက အသတ်ခိုင်းမည် မဟုတ်တန်ရာ ဤအမတ်၏ အလွဲယူမှုပင်ဖြစ်မည်” ဟု ကြံပြီး လျှင် ထိုအမတ်၏ အနီး၌ နေတော်မူလေ သည်။ အမတ်သည် ဘုရင်ညီတော် တိဿ- မထေရ်မှန်း သိသဖြင့် မသတ်ရဲသည့် အတွက် ဘုရင်ကြီးအား ပြန်လည် လျှောက်ထားလေ သည်။ ဘုရင်ကြီးသည်ထိုအကြောင်းကိုကြား သိတော်မူလျှင် တကိုယ်လုံးပူပန်လျက် မိမိ၌ အပြစ်ရှိ၊ မရှိ ရဟန်းတို့အား မေးလျှောက် သောအခါ အမျိုးမျိုး ဖြေဆိုတော်မူကြသ ဖြင့်ယုံမှား မပျောက်နိုင်သည်ဖြစ်၍ အဟော- ဂင်္ဂါတောင်၌ နေတော်မူသော မောဂ္ဂလိ- ပုတ္တတိဿမထေရ်ကို ပင်ဆောင်ရလေသည်။ မထေရ်သည် ကြွရောက်ပြီး ဘုရင်ကြီး၏နားလုံး ပူဆွေးမှုကို ငြိမ်းအေးစေ၍ ဘုရင်ကြီးအား ဗုဒ္ဓဝါဒသင်ပေးလေသည်။ (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၂-၄၅။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၀။) အရှင်မဟာမောဂ္ဂလိပုတ္တ- တိဿမထေရ်မြတ်ထံမှ ဗုဒ္ဓဝါဒကို သင်ကြား တတ်မြောက်ပြီးသော အသောကမင်းကြီး

သည် ဗုဒ္ဓဝါဒမည်သို့ရှိသည်ကို မေးစိစစ်တော်
မူသောအခါ အဖြေမှန် မသိကြသည့်အတွက်
လူဝတ် လဲလှယ်စေသော ရဟန်းတို့၊ ရဟန်း
ယောင်တို့ အရေအတွက်မှာ ၆ သောင်းခန့်
ရှိပေသည်။(ဤ၌ မောဂ္ဂလိပုတ္တတိဿထေရ်အ
ကြောင်းနှင့် ရဟန်းစစ်တုရွေးချယ်ပုံများကို
ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၉-၃၂။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၁၀-တို့၌ကြည့်။)

ဤနည်းဖြင့် သံဃာစင်ကြယ်သော အခါ
အသောကမင်းကြီးသည် ရဟန်းတော်တို့ကို
တညီတညွတ်တည်း ဥပုသ်ပြုစေတော်မူသည်။
ထိုအစည်းအဝေး၌ သံဃထေရ် ဖြစ်တော်
မူသော အရှင် မဟာမောဂ္ဂလိပုတ္တတိဿ
မထေရ်သည် လက်ရှိဖြစ်ပေါ်နေသော ဘေး
ရန်ကဲ့သို့ အနာဂတ်ဘေးအန္တရာယ်ကြီးများ
သာသနာတလျှောက် မဖြစ်ပေါ်စိမ့်သောငှါ
မြတ်စွာဘုရားထားထော်မူခဲ့သောမာတိကာ
(ကထာဝတ္ထုကျမ်း အကျဉ်း)ကို အကျယ်
ဝေဖန်လျက် သကဝါဒသုတ်ငါးရာ၊ ပရဝါဒ
သုတ်ငါးရာ၊ စုစုပေါင်း သုတ်တထောင်ဖြင့်
တန်ဆာဆင်အပ်သော ဤကထာဝတ္ထုကျမ်း
ကို ဟောတော်မူသည်။ (အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၁၀။)
ထိုကျမ်းကို ယခုခေတ် ပေရွက်၊ စာရွက်ရေ
ပမာဏဖြင့် မတိုင်းတာပဲ စုပေါင်းရွတ်ဆို
သည့် သံဂါယနာတင်နည်းဖြင့် တိုင်းတာလျှင်
ဒီဃနိကာယ် ပမာဏ ရှိသည်ဟု ဆိုသည်။
(အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၅၊ ၆၊ ၉။) ထို့နောက် ဣန္ဒိယ
ရာဇဝင်အရ သာသနာ ၃၀၄ (၂၄၀-ဘီစီ)
ခုနှစ်၊ ပါဠိမှတ်တမ်းအရ သာသနာ ၂၃၅-ခု
နှစ်၊ မြန်မာရာဇဝင် ညှိနှိုင်းချက်အရ ဒုတ္တ-
ပေါင်မင်း၏မြေး ရန်ပေါင်မင်း သရေခေတ္တရာ
၌ စိုးစံချိန်၌ ထိုအရှင်မောဂ္ဂလိပုတ္တတိဿ-
မထေရ်သည်ပင် ပဋိသမ္ဘိဒါပတ္တ ရဟန္တာ
တထောင်ဖြင့် တတိယသံဂါယနာ တင်တော်
မူသည်။ ထိုသံဂါယနာပွဲတွင် ဤကထာဝတ္ထု
ကျမ်းအကျယ်ကိုစုပေါင်းရွတ်ဆို၍ သံဂါယနာ
တင်တော်မူကြသည်။) (၁) စကား၏ အ

ကြောင်း၊ စကား ဖြစ်ပေါ်ရန် အကြောင်း။
(ဂ) စကား။ (ဃ) စကား၏အနက်။ (င)
သတင်းစကား။ (ခ) တိဏိ ကထာဝတ္ထုနိ။
ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၀၄။ အံ၊၁။ ၁၉၇။ အဘိ၊က။ ၃၇၂။
(-မဟာနိ၊၁။ ၁၆၉။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၀၁။) ကထာ-
ဝတ္ထုနိတိ ကထာကာရဏာနိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၀၈။
အံ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၁၀၄။ ဒသကထာဝတ္ထုနိတိ အပ္ပိစ္ဆ-
တာဒီနိ ဒသ ဝိဝေသနိသိတာယ ကထာယ
ဝတ္ထုဘူတာနိ ကာရဏာနိ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။ ၂၇၅။
(-မ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၀၇။) ကထာဝတ္ထုနိတိ ကထာ-
ယ ပဝတ္တိဋ္ဌာနာနိ။ ယသ္မာ တေဟိ ဝိနာ
ကထာ နပ္ပဝတ္တတိ၊ တသ္မာ “ကထာကာရဏာ-
နိ”တိ ဝတ္တံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၊ ၁၆။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၁၆၇။
(ဂ) (ဃ) ဣမသ္မိ ကထာဝတ္ထုသ္မိ ယာဝ-
တတိယကံ ပတိဋ္ဌာပေသိ။ မ၊၂။ ၃၆။ ကထာ
ဝတ္ထုသ္မိန္နိ ဧတ္ထ ကထာယေဝ ကထာဝတ္ထု၊
ကထာယံ ပတိဋ္ဌပေသိတိ အတ္ထော။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။
၃၇။ ကထာ ဝေ ဥပရိ ဝါဒါရောပနဿ ဝတ္ထု-
ဘာဝတော ကထာဝတ္ထု။ ကထာယံ ပတိဋ္ဌ-
ပေသိတိ ကထာဝတ္ထုသ္မိ တဒတ္ထေ ဝါ ပတိဋ္ဌ-
ပေသိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၇။ (င) “ကော န ခေါ
သေနာပတိ ဣဒံ ကထာဝတ္ထု ရာဇဇန္တပုရေ
အဗ္ဘုဒါဟာသိ”တိ။ မ၊၂။ ၃၇။

ကထာဝတ္ထုအဋ္ဌကထာ (ထိ) [ကထာဝတ္ထု+အ-
ဋ္ဌကထာ] ကထာဝတ္ထုပါဠိတော်၏ အနက်ကို
ဖွင့်ဆိုကြောင်းဖြစ်သောစကား၊ ကထာဝတ္ထု-
အဋ္ဌကထာ။ (ယင်းအဋ္ဌကထာကို ရှင်မဟာ-
ဗုဒ္ဓဆောသ ရေးသားခဲ့သည်။ အဋ္ဌကထာ
ကျမ်းပြုဆရာ ရှင်မဟာဗုဒ္ဓဆောသသည် အ-
ဘိဓမ္မာပါဠိတော် ၇-ကျမ်း၏အဖွင့် အဋ္ဌက-
ထာ ၇-ကျမ်းပင် ရေးသားခဲ့သည်။ ပဏာမနှင့်
နိဂုံးဂါထာများကိုလည်း အဋ္ဌကထာ ၇-ကျမ်း
လုံး၌ပင် ထည့်သွင်းသည်။ ကထာဝတ္ထုအဋ္ဌ
ကထာ၌ကား ပဏာမ၊ နိဂုံးများသာမက
ကျမ်းဖြစ်ပေါ်ပုံ နိဒါန်းကိုပါ ရေးသားထည့်
သွင်း ခဲ့သည်။ ကျမ်းအမည်နှင့် စပ်၍—

ဓမ္မသင်္ဂဏီ၏ အဋ္ဌကထာကို အဋ္ဌသာလိနီ-
 အဋ္ဌကထာဟု၎င်း၊ ဝိဘင်းကျမ်း၏ အဋ္ဌကထာ
 ကို သမ္မောဟဝိနောဒနီဟု၎င်း မှည့်ခေါ်
 သည်။ ကျန်အဋ္ဌကထာ ၅-ကျမ်း၏အမည်ကို
 မူ သီးခြားမှည့်ခေါ်ခဲ့ခြင်းမရှိ။ ထို့ကြောင့်
 ပါဠိတော်ကျမ်းအမည်ရင်းသို့လိုက်၍ ဓာတု-
 ကထာအဋ္ဌကထာ စသည်ဖြင့်သာ သုံးနှုန်း
 ကြသည်။ ၎င်းပြင် ဓာတုကထာစသော အဘိ-
 ဓမ္မာ ၅-ကျမ်း၏ အဋ္ဌကထာ ၅-ကျမ်းကိုလည်း
 (ဓမ္မသင်္ဂဏီ၊ ဝိဘင်းအဋ္ဌကထာတို့ကဲ့သို့ သီး
 သန့်ကျမ်းစာအုပ်တအုပ်စီမထားရှိပဲ) တအုပ်
 တည်းစုပေါင်း၍ ထားရှိသဖြင့် ယင်းကျမ်း၏
 အမည်ကို “ပဉ္စပကရဏအဋ္ဌကထာ (အဋ္ဌ-
 ကထာ ၅-ကျမ်းတို့)” ဟု မှည့်ခေါ်ကြသည်။
 ယင်းကို မြန်မာမှုပြု၍ “ပဉ္စပကြိတ်အဋ္ဌ-
 ကထာ” ဟု ခေါ်ဝေါ်ကြသည်။ ထို့ကြောင့်
 ကထာဝတ္ထုအဋ္ဌကထာဟူသည် သီးခြားကျမ်း
 စာတအုပ်အဖြစ်မရှိပဲ ပဉ္စပကရဏအဋ္ဌကထာ-
 ၌ ပါဝင်နေသော အဋ္ဌကထာ တကျမ်းသာ
 ဖြစ်သည်။) တသွာ ယံ ဝုတ္တံ ကထာဝတ္ထု-
 အဋ္ဌကထာယံ “သုက္ကဝိဿန္တ နာမ ဓာနသမု-
 ဌာနာ ဟောတိ” တိ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃၀။
 (ဝဇီရ။ ၁၇၆-၌ ကထာဝတ္ထုဋ္ဌကထာ-ဟုရှိ၏။)

ကထာဝတ္ထုကုသလ (တိ) [ကထာဝတ္ထု + ကုသ-
 လ] စကားဖြစ်ခြင်း အကြောင်း၌ လိမ္မာ
 သော၊ သူ။ ယံ ကထာဝတ္ထုကုသလာ၊ သုပရိ-
 ညာတဝတ္ထုကာ။ ဝိမာန၊ ၄။ ၃၃၄။ ပေတ၊ ၄။
 ၂၆၉။

ကထာဝတ္ထုဒေသနာ (ထိ) [ကထာဝတ္ထု + ဒေ-
 သနာ] ကထာဝတ္ထုကျမ်းကို ဟောခြင်း။
 ဓမ္မသင်္ဂဏီ ဝိဘင်္ဂ ဓာတုကထာ ပုဂ္ဂလပညတ္တိ-
 ပွကရဏာနိ ဒေသယိတွာ ကထာဝတ္ထုဒေသ-
 နာယဝါရေသမ္ပတ္တေ။ အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၁၀၅။

ကထာဝတ္ထုပ(ပု)ကရဏ (န) [ကထာဝတ္ထု +
 ပကရဏ] ကထာဝတ္ထုကျမ်း။ ဥဇ္ဇောတနာ
 သတ္ထုသမယေ ကထာဝတ္ထုပကရဏေ။ အဘိ၊

က။ ၄၅၄။ (-ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၄၆။ အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၃၀၈။
 အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၁၀၅။ အပ၊ ၄။ ၁။ ၃၀၈။ ဝိမတိ၊ ၂။
 ၅၀။ ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၆၂။ မူလ၊ ၄။ ၁။ ၁၁၇။ အနု၊ ၄။ ၁။
 ၁၅၉။ နေတ္ထိ၊ ၄။ ၆၇။)

ကထာဝတ္ထုပရိပူရဏ (ပု) [ကထာဝတ္ထု + ပရိပူ-
 ရဏ] ကထာဝတ္ထုကို - ပြည့်စုံစေခြင်း - ပြည့်
 ခြင်း။ ကထာဝတ္ထုပရိပူရဏ သိက္ခာပရိပူရဏ၌
 ဝုတ္တနယေနဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ မ၊ ၄။ ၁။ ၁၀၇။

ကထာဝတ္ထုမာတိကာဝိရဏမုခ (န) [ကထာ-
 ဝတ္ထု + မာတိကာ + ဝိရဏ + မုခ] ကထာ-
 ဝတ္ထုမာတိကာ၏အဖွင့်ကို အဦးပြုခြင်း။ သဗ္ဗံ
 ပရဝါဒံ ကထာဝတ္ထုမာတိကာဝိရဏမုခေန
 နိမ္မဒ္ဓနံ ကရောန္တောတိ အတ္ထော။ ဝိမတိ၊ ၁။
 ၃၂။

ကထာဝတ္ထုဝိသာရဒ (တိ) [ကထာဝတ္ထု + ဝိသာ-
 ရဒ] ကထာဝတ္ထုတို့၌ - ရွှံ့ရှားခြင်းကင်း - ရဲ
 ရင့် - သော (ခေမာထေရီ)။ ကုသလာဟံ
 ဝိသုဒ္ဓိသု၊ ကထာဝတ္ထုဝိသာရဒါ။ အပ၊ ၂။
 ၂၂၈။ ထေရီ၊ ၄။ ၁၃၉။

ကထာဝတ္ထုဝိသုဒ္ဓိ (ထိ) [ကထာဝတ္ထု + ဝိသုဒ္ဓိ]
 (က) ကထာဝတ္ထုကျမ်း၌ စင်ကြယ်ခြင်း။
 (ခ) (အပ္ပိစ္ဆ သန္တိ၌ စသော ၁၀-ပါးသော)
 ကထာဝတ္ထုတို့၌ စင်ကြယ်ခြင်း။ အဘိဓမ္မ-
 နယညူဟံ၊ ကထာဝတ္ထုဝိသုဒ္ဓိယာ။ အပ၊ ၁။
 ၄၀။ ကထာဝတ္ထုဝိသုဒ္ဓိယာတိ ကထာဝတ္ထုပု-
 ကရဏေ ဝိသုဒ္ဓိယာ ဆေကော၊ အပ္ပိစ္ဆသန္တိ၌-
 ကထာဒိသု ဒသသု ကထာဝတ္ထုသု ဝါ
 ဆေကော။ အပ၊ ၄။ ၁။ ၃၀၈။

ကထာဝတ္ထုသုတ္တ (န) [ကထာဝတ္ထု + သုတ္တ]
 စကား၏ အကြောင်းကို ဟောသောသုတ်၊
 ကထာဝတ္ထုသုတ်။ အင်္ဂုတ္တရ၊ ၃-နိပါတ်၊ ၂-
 ပဏ္ဏာသက၊ ၂-ဝဂ်၊ ၇-သုတ်။ အ၊ ၁။ ၁၉၇။

ကထာဝဓိသဒ္ဓပ္ပဗန္ဓ (ပု) [ကထာ + အဝဓိ + သဒ္ဓ
 + ပဗန္ဓ] ဒေသနာကို ပိုင်းခြားကြောင်းဖြစ်
 သော သဒ္ဓါအစဉ်။ တသ္မိံ တသ္မိံ အတ္ထေ

ကထာဝမိသဒ္ဓပ္ပဗန္ဓော ဂါထာဝသေန သုတ္တ-
ဝသေန စ ဝဝတ္ထိတော ပရိယတ္တိဓမ္မော။ မဒ္ဓိ၊
၂။၁၅၀။ အံ၊ဇ္ဇိ၊၂။၁၅၅။

ကထာဝဝတ္ထာန (န) [ကထာ + ဝဝတ္ထာန] စကားကိုပိုင်းခြားခြင်း။ ဘိက္ခုနံ အဇ္ဈာစာရံ ဒိသာ “အဇ္ဇ ကထေဿာမိ သေ ကထေဿာ-
မိ”တိ ကထာဝဝတ္ထာနံ န ကရေတိ။ သံ၊ဇ္ဇ၊
၁။၁၁၃။

ကထာဝသာန (န) [ကထာ + အဝသာန] စကားအဆုံး။ ကထာပရိယောသာန-ကြည့်။

ကထာဝါရ (ပု) [ကထာ + ဝါရ] စကားပြော
ဟောခြင်း - အလှည့် - အကြိမ်။ ဘိက္ခုနံ
ကထာဝါရဿ ဩကာသံ ဒတွာ ဥဋ္ဌာယာ-
သနာ ဝိဟာရံ ပါဝိသိ။ ဒီ၊ဇ္ဇ၊၂။၁၄။ (-မ၊ဇ္ဇ၊
၃။၁၆၇။ မ၊ဇ္ဇိ၊၃။၂၇၇။)

ကထာဝိက္ခိပန (န) [ကထာ + ဝိက္ခိပန] စကား
ကို ပစ်ပယ်ခြင်း။ ဗဟိဒ္ဓါ ကထာဝိက္ခိပနမ္ပိ
အတ္ထတော အညေနညံ ပဋိစရဏမေဝါတိ
ဝိသု န ဂဟိတံ။ သာရတ္ထ၊၂။၃၆၄။

ကထာဝိစ္ဆိန္နန (န) [ကထာ + ဝိစ္ဆိန္နန] စကား
ကို ဖြတ်ခြင်း။ ကိစ္စန္တရပ္ပသင်္ဂေန ကထာ-
ဝိစ္ဆိန္နနံ ဝိက္ခေပေါ။ အနု၊ဇ္ဇိ၊၃။၆၂။

ကထာဝိဘာဂ (ပု) [ကထာ + ဝိဘာဂ] စကား
ဒေသနာကိုဝေဘန်ခြင်း။ နယိဒမေဝံ ကထေ-
တဗ္ဗမ္ပမ္ပဝိဘာဂေန ကထာဝိဘာဂဿ အဓိပ္ပေ-
တတ္တာ။ သီ၊ဇ္ဇိ၊သစ်၊၂။၃၉၉။

ကထာဝိဘာဝန (ထိ၊န) [ကထာ + ဝိဘာဝန] စကားကို ထင်စွာပြုခြင်း။ သုနက္ခတ္တေန
သဒ္ဓိံ ကထာဝိဘာဝနဉ္စာတိ ဆ ပါဠိဟာရိ-
ယာနိတိ ဝဒန္တိ။ ဒီ၊ဇ္ဇိ၊၃။၆။

ကထာဝိရောဓ (ပု) [ကထာ + ဝိရောဓ] စကား
၏ဆန့်ကျင်ခြင်း။ ဤဒိသေ ကထာဝိရောဓေ
သာသနပရိဟာနိယာ အဘာဝတော့ သော-
ဓနုပါယာဘာဝါ စ။ ဝိမတိ၊၂။၂၆၄။

ကထာဝေမဇ္ဈ (န) [ကထာ + ဝေမဇ္ဈ] စကား
၏အလယ်။ မဇ္ဈ (အံ၊ဇ္ဇ၊၂။၉၇) ကြည့်။

ကထာသဒ္ဓ (ပု) [ကထာ + သဒ္ဓ] စကားသံ။
တထာဂတဿ ကထာသဒ္ဓမ္ပိ အနိသာ-
မေတွာ တမေဝ ဣတ္ထိံ ဩလောကယမာ-
နာ အဋ္ဌာသိ။ ဓမ္မ၊ဇ္ဇ၊၂။၃၃၉။ ကိတ္တိသဒ္ဓ-
လည်း ကြည့်။

ကထာသဘာဝ (ပု) [ကထာ + သဘာဝ] စကားသဘော။ ကထာဓမ္မ-ကြည့်။

ကထာသမုဋ္ဌာပန (န) [ကထာ + သမုဋ္ဌာပန] စကားကို ဖြစ်ပေါ်စေခြင်း။ စကားဖြစ်စေ
ခြင်း။ ဇာနန္တောပိ အဇာနန္တော ဝိယ ကထာ-
သမုဋ္ဌာပနတ္ထံ။ ဝိ၊ဇ္ဇ၊၂။၈။ (- ဒီ၊ဇ္ဇ၊၃။၄၇။
မ၊ဇ္ဇ၊၂။၆၁။ သံ၊ဇ္ဇ၊၃။၂၉၉။ ဥဒါန၊ဇ္ဇ၊၉၃။
ပေတ၊ဇ္ဇ၊၂။၁၆။ သီ၊ဇ္ဇိ၊သစ်၊၁။၂၁၂။ မ၊ဇ္ဇိ၊၃။
၃၂၄။ ကထာသမုဋ္ဌာပနတ္ထ (မ၊ဇ္ဇ၊၃။၂၄၀)-
န္တိ မလ္လိကာယ သောကဝိနောဒနဓမ္မကထာ-
သမုဋ္ဌာပနတ္ထံ။ မ၊ဇ္ဇိ၊၃။၁၆၂။

ကထာသမုဋ္ဌာပနဝတ္ထ (န) [ကထာသမုဋ္ဌာပန
+ ဝတ္ထ] စကားကို ဖြစ်စေသောဝတ်။ ကထာ-
သမုဋ္ဌာပနဝတ္ထံ နာမ မယာဝ ဇာနိတဗ္ဗံ။ ဓမ္မ၊
ဇ္ဇ၊၁။၁၅၉။ ဇာ၊ဇ္ဇ၊၁။၁၃၆။

ကထာသမုဒါစာရ (ပု) [ကထာ + သမုဒါစာရ] စကားပြောဟောခြင်း။ ကထာသလ္လာပ (၂)
· ကြည့်။

ကထာသမုဒါယ (ပု) [ကထာ + သမုဒါယ] စကားတို့၏ အပေါင်း။ ကထာနံ ဝတ္ထု-
ဘာဝတောတိ ကထာသမုဒါယဿ ပက-
ရဏဿ အတ္တနော ဧကဒေသာနံ ဩကာသ-
ဘာဝံ ဝဒတိ။ မူလ၊ဇ္ဇိ၊၃။၄၇။

ကထာသမ္ပယောဂ (ပု) [ကထာ + သမ္ပယောဂ] စကားဖြင့် - ပေါင်းယှဉ် - နှီးနှော - ခြင်း။
ကထာသမ္ပယောဂေန ဘိက္ခဝေ ပုဂ္ဂလော
ဝေဒိယဗ္ဗော။ အံ၊၁။၁၉၇။ ကထာသမ္ပယော-

ဂေဇာတိ ကထာသမာဂမေန။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။
၁၈၄။

ကထာသလ္လာပ (ပု) [ကထာ+သလ္လာပ] (၁)
ပြောဆိုအပ်သောစကား။ (၂) စကား ပြော
ဆိုခြင်း။ (က) စကားတုပြိုင် ပြောဆိုခြင်း။
(ခ) ရှေးဦးစွာပြောဆိုခြင်း၊ တုံ့ပြန်၍ပြောဆို
ခြင်း၊ အပြန်အလှန်ပြောဆိုခြင်း၊ စကားဆွေး
နွေးခြင်း။ (၁) အသောသိ ခေါ် အညတရော
ပိဏ္ဏစာရိကော ဘိက္ခု တေသံ ပုရိသာနံ ဣမံ
ကထာသလ္လာပံ။ ဝိ၊၁။၃၂၀။ (-ဝိ၊၃။၁၀၈။
ဒီ၊၂။၃၁၁၂၄။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၃၇။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၉။
သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄၂။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၈၇။) ကထာသလ္လာ-
ပ(ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၉၈) ၏ “ယဂ္ဂေ ဂဟပတိ ဇာနေ-
ယျာသိ၊ ကေန သမဏော ဂေါတမော သဒ္ဓိံ
သလ္လပတိ” တိအာဒိနာ သလ္လာပကထံ။ သိ၊ဋ္ဌ၊
သစ်၊၂။၃၆၅။ (၂) အဂရ ခေါ်ပန ဘဂဝတော
ဝေရူပေဟိ ကုလပုတ္တေဟိ သဒ္ဓိံ ကထာသလ္လာ-
ပေါဟောတိတိ။ ဒီ၊၁။၈၄။ (-မ၊၃။၁၇၀။
ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃၁။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၄၇။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၇၀။)
အပ္ပေဝ နာမ သိယာ ကောစိ ကထာသလ္လာ-
ပေါ (မ၊၁။၁၉၉) တိ အပိ နာမ ကောစိ
ကထာသမုဒါစာရောပိ ဘဝေယျ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။
၅၄။ (က) ကထာသလ္လာပ(ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၂၆) ၏
ကထာဝသေန ယုဂဂ္ဂါဟကရဏတ္ထံ သလ္လပနံ။
သိ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၂။၂၄၉။ (ခ) အဟု ပန တေ
တာတ အဗ္ဗဋ္ဌ သမဏေန ဂေါတမေန သဒ္ဓိံ
ကောစိဒေဝ ကထာသလ္လာပေါတိ။ ဒီ၊၁။
၁၀၀။ (-မ၊၂။၃၇။ သံ၊၂။၃၃၆။) ကထာ-
သလ္လာပေါတိ ကထာ စ သလ္လာပေါ စ၊
ကထနံ ပဋိကထနန္တိ အတ္ထော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄၇။
မူလဝစနံ ကထာ၊ ပဋိဝစနံ သလ္လာပေါ။ သိ၊
ဋ္ဌ၊သစ်၊၂။၂၇၈။

ကထာသဝန (န) [ကထာ+သဝန] စကားကို
နားထောင်ခြင်း။ အာဂတာဂတာနံ ကထာ-
သဝနတ္ထံ ကေမန္တေ တိဋ္ဌန္တိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၃၀၁။

အဘိဓာန် (က-ဝဂ်) ၁-၁၃-ပ-မ-ဗ-သ-စ

ကထာသဝနဋ္ဌာန (န) [ကထာသဝန+ဋ္ဌာန]
စကား ကြားလောက်ရာ အရပ်။ တဿ
ဒဿန္တပစာရေ ကထာသဝနဋ္ဌာနေ။ သုတ္တနိ၊
ဋ္ဌ၊၁။၁၂၇။ (-စရိယာ၊ဋ္ဌ၊၁၅၁။)

ကထာသဝနဖာသုက (တိ) [ကထာသဝန +
ဖာသုက] စကားကြားနာခြင်း၌ ချမ်းသာ
သော၊ စကားကြားလွယ်သော။ တထာဂ္ဂူပေ
ဒဿန္တပစာရေ ကထာသဝနဖာသုကေ ဥစ္စ-
ဋ္ဌာနေ အဋ္ဌာသိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၂၇။

ကထာသဝနယုတ္တပုဂ္ဂလပရိဒီပန (န) [ကထာ-
သဝန+ယုတ္တ+ပုဂ္ဂလ+ပရိဒီပန] ဒေသနာ
ကိုနာကြားခြင်းငှါ လျှောက်ပတ်သော ပုဂ္ဂိုလ်
ကိုပြုကြောင်းသဒ္ဓါ။ ဘိက္ခုတိ ကထာသဝန-
ယုတ္တပုဂ္ဂလပရိဒီပနံ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂၂။

ကထာသဝနယုတ္တပုဂ္ဂလဝစန (န) [ကထာသဝန-
ယုတ္တပုဂ္ဂလ+ဝစန] ဒေသနာကို နာကြား
ခြင်းငှါ လျှောက်ပတ်သော ပုဂ္ဂိုလ်ကို ဆို
ကြောင်း သဒ္ဓါ။ ဘိက္ခုတိ ကထာသဝနယုတ္တ-
ပုဂ္ဂလဝစနံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁။ အံ၊ဋ္ဌ၊
၁။၁၃။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၀။ ကထာသဝနယုတ္တ-
ပုဂ္ဂလဝစနန္တိ ဝက္ခမာနာယ မူလပရိယာယ-
ဒေသနာယ သဝနယောဂပုဂ္ဂလဝစနံ။ မ၊ဋ္ဌ၊
၁။၄၉။ (-သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၃။)

ကထာသီသ (န) [ကထာ+သီသ] စကားကို-
အဦး - ပဓာန - ပြုခြင်း။ အပ္ပိစ္ဆကထာတိ-
အာဒိသု ကထာသီသေန ဒသကထာဝတ္ထု
ဂဟိတံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂၀။

ကထာသုခ (တိ) [ကထာ+သုခ] စကား၏
ချမ်းသာခြင်း၊ ချမ်းသာစွာ စကားပြောရ
ခြင်း၊ နာရခြင်း။ ကထာဖာသုက(၁)ကြည့်။

ကထိက (တိ) [ကထ+ဣက၊ ကထာယံ သာဓု
ကထိကော။ မောဂ်၊၄။၇၇။] တရားဟော
ခြင်း - စကားပြောခြင်း - ၌ ကောင်းသော၊
သူ၊ အဟော၊ အပြော ကောင်းသူ။ ကထိ-

ကနံ ပဝရော ဂဏီ။ ဗုဒ္ဓဝံ။ ၃၀၄။ (- ဝိဇ္ဇ၊
၂။ ၅၉။ ဝိမာန၊ ၂။ ၁၄။ မဟာနိဇ္ဈ၊ ၇။ သိ၊
ဇ္ဇိ၊ သစ်၊ ၂။ ၅၇။ မ၊ ဇ္ဇိ၊ ၂။ ၁၅၀။ သံ၊ ဇ္ဇိ၊ ၁။ ၁၈။
အံ၊ ဇ္ဇိ၊ ၁။ ၂။) ကထိကနံ ပဝရေတိ ဓမ္မ-
ကထိကနံ သေဋ္ဌော။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၇၀။

ကထိကသညိတ (တိ) [ကထိက + သညိတ]
ကထိကဟူ၍မှတ်အပ်သော။ ယံ တဿ ပစ္ဆိ-
မေ ဘာဂေ လေခေါ ကထိကသညိတော။
စူဠနိဇ္ဈ၊ ၁၃၉။

ကထိကသဏ္ဌိတိ (ထိ) [ကထိက + သဏ္ဌိတိ]
တရားဟောပုဂ္ဂိုလ်၏ ကောင်းစွာတည်ခြင်း၊
ဓမ္မကထိကဥပဒေ။ ပရိယောသာနမ္ပိ နိဗ္ဗာနံ၊
သော ကထိကသဏ္ဌိတိ။ ဒီ၊ ဇ္ဇိ၊ ၁။ ၁၅၉။ မ၊ ဇ္ဇိ၊
၂။ ၁၀၇။ အံ၊ ဇ္ဇိ၊ ၂။ ၁၇၈။ ကထိကသဏ္ဌိတိတိ
ကထိကဿ သဏ္ဌာနံ ကထနဝသေန သမဝ-
ဋ္ဌာနံ။ ဒီ၊ ဇ္ဇိ၊ ၁။ ၂၃၈။ သိ၊ ဇ္ဇိ၊ သစ်၊ ၂။ ၇၁။ မ၊ ဇ္ဇိ၊
၂။ ၁၅၀။ အံ၊ ဇ္ဇိ၊ ၂။ ၁၅၅။

ကထိတ (တိ) [ကထ + တ] (က) ပြော-
ဟော - ဆို - အပ်သော။ (ခ) ပြအပ်သော။
(ဂ) ဆိုခြင်းငှါအားထုတ်အပ်သော။ (ဃ) ဆိုအပ်ပြီးသော (အရာဌာန)။ (က) ကထိတာ
ဝိသဇ္ဇိတာ စ တေ ပဉ္စာ ဘဂဝတာ ဟောန္တိ
နိဒ္ဒိဋ္ဌကာရဏာ။ ပဋိသံ။ ၃၇၇။ မဟာနိ၊ ၁၄၀။
စူဠနိ၊ ၁၇၆။ (- ဖိလိန္ဒ၊ ၂။ ဝိ၊ ဇ္ဇိ၊ ၁။ ၁၈။ ဝိ၊ ဇ္ဇိ၊
၃။ ၂၂၈။ ဒီ၊ ဇ္ဇိ၊ ၁။ ၃၀၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂၂၀။ ခုဒ္ဒက၊
ဋ္ဌ။ ၂၉။ ဝဇီရံ၊ ၃၇။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ၂။ ဒီ၊ ဇ္ဇိ၊ ၁။
၄၃။ မ၊ ဇ္ဇိ၊ ၁။ ၃၃။ သံ၊ ဇ္ဇိ၊ ၁။ ၄၆။ အံ၊ ဇ္ဇိ၊ ၁။ ၃၂။
မူလဇ္ဇိ၊ ၁။ ၃၀။) (ခ) ဣမသ္မိံ ဌာနေ ပုဗ္ဗာ-
ပရံ ကထိတန္တိ သုဋ္ဌ၊ ဂဟေတွာ။ ဒီ၊ ဇ္ဇိ၊ ၂။
၁၅၆။ ပုဗ္ဗာပရံ ကထိတန္တိ ကထိတံ ပကာသိ-
တံ။ ဒီ၊ ဇ္ဇိ၊ ၂။ ၁၆၆။ (ဂ) တဿ သန္တိကေ
ကထိတော ဟိ မတ္ထကံ န ပါပုဏာတိ။ သံ၊ ဇ္ဇိ၊
၁။ ၁၀၉။ ကထိတောတိ ကထေတုံ အာရဇ္ဈေ။
သံ၊ ဇ္ဇိ၊ ၁။ ၁၆၀။ (ဃ) တဿာ တတ္ထ ကထိတ-
တောဝ ဂဟေတဗ္ဗာ။ ဒီ၊ ဇ္ဇိ၊ ၁။ ၃၀၈။ ကထိတ-
တောဝါတိ ကထိတဌာနတော ဝေ တေဝိ-

သတိမပရိစ္ဆေဒတောတိ အတ္ထော။ သိ၊ ဇ္ဇိ၊
သစ်၊ ၂။ ၃၈၃။

ကထိတဥပါယ (ပု) [ကထိတ + ဥပါယ] ဆိုအပ်
သော အကြောင်းဥပါယ်။ “တုမေဟိ ကထိတ-
ဥပါယေ ဌတွာ စတုမာသပ္ပန္နရေယေဝ
လဒ္ဓံ”။ အံ၊ ဇ္ဇိ၊ ၁။ ၁၇၂။ ဇာ၊ ဇ္ဇိ၊ ၁။ ၁၃၈။ (-
အံ၊ ဇ္ဇိ၊ ၁။ ၃၃၁။)

ကထိတကထာ (ထိ) [ကထိတ + ကထာ] ဆို
အပ်သောစကား၊ ဟောအပ်သောဒေသနာ။
အရဟတ္တေ ပက္ခိပိတွာ ကထိတကထာ ဇေတ-
န န သုတပုဗ္ဗာ၊ တဿာ ဝေ ဝဒတိ။ မ၊ ဇ္ဇိ၊ ၄။
၂၃၀။ (- အံ၊ ဇ္ဇိ၊ ၁။ ၁၉၃။ အံ၊ ဇ္ဇိ၊ ၂။ ၁၄၂။ ဓမ္မ၊
ဇ္ဇိ၊ ၁။ ၂၃။ ဓမ္မ၊ ဇ္ဇိ၊ ၂။ ၁၆။ ထေရ၊ ဇ္ဇိ၊ ၁။ ၁၇၂။)

ကထိတကထာမဂ္ဂ (ပု) [ကထိတကထာ + မဂ္ဂ]
ဆိုအပ်သောစကားအစဉ်။ ဝေ အာယသ္မတာ
ဝဂ္ဂိသေန ဒေဝတာယ စ ကထိတကထာမဂ္ဂ
အဋ္ဌပ္ပတ္တိံ ကတွာ။ ဝိမာန၊ ၄။ ၁၄၉။

ကထိတကထာဝတ္ထုပ္ပကရဏ (န) [ကထိတ +
ကထာဝတ္ထုပ္ပကရဏ] ဟောအပ်သောကထာ-
ဝတ္ထုကျမ်း။ တတိယသင်္ဂီတိယံ မောဂ္ဂလိ-
ပုတ္တတိဿတ္ထေရေန ကထိတကထာဝတ္ထုပ္ပ-
ကရဏဿ စ ဝသေန။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၂၃။

ကထိတကထိတဌာန (န) [ကထိတ + ကထိတ +
ဌာန] ဟောတိုင်း ဟောတိုင်းသော အရာ
ဌာန။ တေ ကိရိ ထေရေန ကထိတကထိတ-
ဌာနေ ဝိပဿနံ ပဋ္ဌပေတွာ။ သံ၊ ဇ္ဇိ၊ ၂။ ၂၉၀။

ကထိတကာရဏ (န) [ကထိတ + ကာရဏ]
ပြောဆိုအပ်သောအကြောင်း။ ယေ ကထိတ-
ကာရဏံ သလ္လက္ခေန္တိ။ ဝိ၊ ဇ္ဇိ၊ ၃။ ၂၄၄။ ဒီ၊ ဇ္ဇိ၊ ၂။
၅၈။ မ၊ ဇ္ဇိ၊ ၂။ ၈၄။ သံ၊ ဇ္ဇိ၊ ၁။ ၁၈၃။ အဘိ၊ ဇ္ဇိ၊ ၂။
၄၄၀။ မဟာနိ၊ ၄။ ၃၃၇။

ကထိတကာလ (ပု) [ကထိတ + ကာလ] ပြော
ဆိုပြီးသောအခါကာလ။ ဗုဒ္ဓော ကိရိ နေမိတ္တ-
ကေဟိ ကထိတကာလတော ပဋ္ဌာယ ဩဟိ-
တသောတောဝိစရတိ။ ဒီ၊ ဇ္ဇိ၊ ၂။ ၄၇။ (- သံ၊

ဌာဝါ၁၇၂။ သံဌာ၂။ ၇၆။ အံဌာဝါ။ ၅၃။ အဘိဌာ၂။ ၄၅၇။ ဇာဌာ၆။ ၃၃၁။ ဇာဌာ၇။ ၁၉၄။)

ကထိတကိလေသပ္ပဟာန (န) [ကထိတ + ကိလေသ + ပဟာန] ဆိုအပ်ပြီးသော ကိလေသာကိုပယ်ခြင်း။ “ဘူမိလဒ္ဓါပုဉ္ဇနာယေဝ နာမာ” တိ ဝတော ကထိတကိလေသပ္ပဟာနဿ ဝိတ္တာရကထာ သုတမယဉာဏကထာယ .... ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ပဋိသံဌာ၂။ ၃၀၅။

ကထိတက္ခဏ (ပု) [ကထိတ + ခဏ] ပြောဆိုပြီးသောခဏ။ ဇာတကဋကထာယံ ပန “မဂ္ဂဉ္စတေ ဒမ္မိ” တိ ဂါထာယ ကထိတက္ခဏေယေဝါတိ ဝုတ္တံ။ စရိယာဌာဝါ၆၂။

ကထိတဂါထာ (ထိ) [ကထိတ + ဂါထာ] ရွတ်ဆိုအပ်သောဂါထာ။ ကထိတဂါထာယော ဥဒါနဝသေန ကေဠိကတွာ။ ထေရီဌာ၂။ ၂၃၁။ (- ဇာဌာ၅။ ၃၄၃။)

ကထိတဂီတဝိဒိတသဒ္ဓ (ပု) [ကထိတ + ဂီတ + ဝိဒိတ + သဒ္ဓ] ပြောဆိုအပ် - သိအပ် - တီးမှုတ်အပ် - သော အသံ။ တေသု ဣတ္ထိသဒ္ဓေါတိ ဣတ္ထိယာ စိတ္တသမုဋ္ဌာနော ကထိတဂီတဝိဒိတသဒ္ဓေါ။ အံဌာဝါ၁၇၂။

ကထိတဂုယ (တိ) [ကထိတ + ဂုယ] လျှိုဝှက်အပ်သောစကား။ တေန ကထိတဂုယံ ယထာ အညေ န ဇာနန္တိ။ အံဌာဝါ၁၆၆။

ကထိတဌာန (န) [ကထိတ + ဌာန] ပြောဆိုအပ်သောအရပ်ဌာန။ ပိတရာ ကထိတဌာနံ အဂမာသိ။ ဇာဌာဝါ၄၆၁။ (- ဇာဌာ၆။ ၈၃။ ဒီဌာဝါ၃၇၁။ သီဌာဝါ၂။ ၃၇၂။)

ကထိတတာ (ထိ) [ကထိတ + တာ] ပြောဆိုအပ်သည်၏ အဖြစ်။ “သညတ္တော သောမယာ” တိ အာဒိနာ ကထိတတာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ကခါဌာဝါ၁၇၂။ (- သံဌာဝါ၆၉။)

ကထိတတ္ထ (န) [ကထိတ + တ္ထ] ပြောဆိုအပ်သည်၏အဖြစ်။ ဘဂဝတာ ဟိ ကထိတတ္ထာယေဝ ဇာနန္တိ။ မဌာဝါ၃၄။ (- မဌာဝါ၁၇၂။ သံဌာ၂။ ၃၀။ သံဌာဝါ၃၇၂။ အံဌာဝါ၃၀၇။ ဓမ္မဌာဝါ၂။ ၂၁၂။ ဥဒါနဌာ၂။ ၂၄၉။ သာရတ္ထ၂။ ၄၆။ သီဌာဝါ၁၇၄။ မဌာဝါ၂။ ၂၇၂။ သီဌာဝါ၇၂။ အံဌာဝါ၇၉။ မူလဌာဝါ၆၂။)

ကထိတတ္ထ (တိ) [ကထိတ + အတ္ထ] ပြောဆိုသောအနက်ရှိသော။ နိတတ္ထော သုတ္တန္တောတိ ဒီပေတိတိ ကထိတတ္ထော အယံ သုတ္တန္တောတိ ဝဒတိ။ အံဌာဝါ၂။ ၂၅။

ကထိတဒိဝသ (ပု) [ကထိတ + ဒိဝသ] ပြောဆိုအပ်သောနေ့။ ဣမံ သုတ္တံ ကထိတဒိဝသေယေဝ ပတ္တအရဟန္တေဟိ။ သံဌာဝါ၆၄။ (- သံဌာ၂။ ၂၁၉။ အံဌာဝါ၁၇၀။ ဇာဌာဝါ၂။ ၂၁၂။ ဇာဌာဝါ၃၂၀။)

ကထိတဒေါသ (ပု) [ကထိတ + ဒေါသ] ပြောဆိုအပ်ပြီးသော အဖြစ်။ ပဏ္ဍိတော မယာ ကထိတဒေါသမေဝ ကထေတိ။ ဇာဌာဝါ၂။ ၆၆။

ကထိတဓမ္မ (ပု) [ကထိတ + ဓမ္မ] ဟောအပ်သောတရား။ သံခိတ္တေန ကထိတဓမ္မဿ။ အံဌာဝါ၁၆၀။ (- ဓမ္မဌာဝါ၂။ ၄၁။ အပါဌာ၂။ ၂၃၈။ ဇာဌာဝါ၂။ ၂၄၀။)

ကထိတဓမ္မကထာ (ထိ) [ကထိတ + ဓမ္မ + ကထာ] ဟောအပ်သော တရားစကား။ ကထိတဓမ္မကထာ သုကထိတာ ဘဝိဿတိ။ ဒီဌာဝါ၂။ ၂၅၉။ (- အံဌာဝါ၁၉၀။)

ကထိတဓမ္မဒေသနာ (ထိ) [ကထိတ + ဓမ္မ + ဒေသနာ] ဟောအပ်သော တရားဒေသနာ။ ကထိတဓမ္မဒေသနံ စိဝရာဒိတေပစ္စယဟေတု ပရေသံ ဒေသေဿန္တိ။ ဇာဌာဝါ၃၆၀။ သာရတ္ထ၂။ ၃၁၀။ (- အံဌာဝါ၆၇။)

ကထိတနယ (ပု) [ကထိတ+နယ] ပြောဆိုအပ်
သောနည်း။ တတ္ထ ကထိတနယေနဝ ဝေဒိ-
တဗ္ဗာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၀၉။ (-သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၃၄။
အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၃၂။ စူဠနိ၊ဋ္ဌ၊၁၀၀။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။
၂၁၇။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၀၃။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅၇။)

ကထိတနိယာမ (ပု) [ကထိတ+နိယာမ] ပြော
-ဟော - ဆို - အပ်သောနည်း။ ပြော-
-ဟော - ဆို - အပ်သော သတ်မှတ်ချက်။
အဟံပန သတ္တာရာ ကထိတနိယာမေန တုမ္မာ-
ကံ ဓမ္မံဒေသေသာမိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃၇။ (-ဓမ္မ၊
ဋ္ဌ၊၂။၁၂၀။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ၊၁၅၄။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၃၃။
စရိယာ၊ဋ္ဌ၊၁၀၁။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၆၅။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။
၃၄၃။ သံ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၁။၁၄၇။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၄။ မ၊
ဋ္ဌ၊၃။၁၀၃။)

ကထိတနိဟာရ (ပု) [ကထိတ+နိဟာရ] ပြော
ဆိုအပ်သော နည်းအမှတ်။ “တုမ္မေဟိ ကိ*
ကထိတ”န္တိ ဝုတ္တေ အတ္တနာ ကထိတနိဟာရံ
ရညော ကထေသံ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၄၂။

ကထိတပုဂ္ဂလ (ပု) [ကထိတ+ပုဂ္ဂလ] ပြော-
ဟော-ဆို-အပ်သောပုဂ္ဂိုလ်။ ဣတိ ဣဒံ
သုတ္တံ ပဌမသုတ္တေ ကထိတပုဂ္ဂလာနံ ဝသေ-
နေဝ ကထိတံ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၂၄။

ကထိတပုစ္ဆာ (ထိ) [ကထိတ+ပုစ္ဆာ] ဟော
အပ်သော အမေးပုစ္ဆာ။ ထေရေန ကထိတ-
ပုစ္ဆာယ ဘုမ္မနိဒ္ဒေသော။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၄၅။

ကထိတပုဗ္ဗ (တိ) [ကထိတ + ပုဗ္ဗ] ရှေး၌ပြော
ဆိုအပ်သောစကား။ ပြော-ဆို-ဘူးသော
စကား။ ဗဟံ မယာ တုမ္မေဟိ သဒ္ဓိ* ကထိတ-
ပုဗ္ဗန္တိ ကထံ သာရေတိ မေတ္တိ* ဃဇ္ဇေတိ။ မ၊
ဋ္ဌ၊၃။၁၃၉။ (-သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၁၉။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။
၃၃၃။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၃။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၂၂၇။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။
၂၄၄။ သံ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၂။၈၃။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၁၈။ သံ၊ဋ္ဌ၊
၂။၄၅၈။ မူလဋ္ဌ၊၂။၁၈၁။)

ကထိတဗ္ဗ (တိ) [ကထိ+တဗ္ဗ] ဆို-အပ်-သင့်
-ထိုက်-သော။ ပစ္စာ ကထိတဗ္ဗမတ္တံ ပဌမ-
ဝစနေန ဒီပနာ ပကာသနာ နာမ။ မဟာနိ၊
ဋ္ဌ၊၄။

ကထိတဗျဉ္ဇန (န) [ကထိတ+ဗျဉ္ဇန] ဟောအပ်
သော သဒ္ဓါ။ ကထိတဗျဉ္ဇနံ အနေကဝိဓေန
ဝိဘာဂကရဏံ အာကာရော နာမ။ မဟာနိ၊
ဋ္ဌ၊၃။

ကထိတမဂ္ဂ (ပု) [ကထိတ + မဂ္ဂ] ပြောဆို-
ညွှန်ကြား-အပ်သော လမ်းခရီး။ သောပိ
တာယ ကထိတမဂ္ဂေနဝ ဂေဟံ ဂတော။
ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၂၀၆။

ကထိတမန္တ (ပု) [ကထိတ+မန္တ] ပြောအပ်-
ဆိုအပ်-ရွတ်အပ်-သော မန္တနိ၊ မန္တဗျား။
“အယံမယာ ကထိတမန္တံ ရက္ခိတံ သက္ခိယတိ၊
န သက္ခိယတိ”တိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၈၁။

ကထိတလက္ခဏ (ထိ) [ကထိတ+လက္ခဏ] ဆို
အပ်ခဲ့ပြီးသော မှတ်ကြောင်းရှိသော။ ပရိ-
ယောသာနေ စ နိဗ္ဗာနံ၊ သော ကထိတ-
သက္ခိတိတိ ဝေ ကထိတလက္ခဏာ ဓမ္မကထာ။
မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၇။

ကထိတဝတ္ထ (န) [ကထိတ+ဝတ္ထ] ပြော-ဆို-
အပ်သော ဝတ်။ ကိ* ပန မယံ တယာ
ကထိတဝတ္ထေ ဝတ္တိသာမ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၄။

ကထိတဝါစာ (ထိ) [ကထိတ+ဝါစာ] ပြော
-ဆို-အပ်သောစကား။ တယာ ကထိတ-
ဝါစာယ အနုစ္စဝိကံ မံသခဏံ လဘိဿသိ။
ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၆။

ကထိတဝါဒ (တိ) [ကထိတ+ဝါဒ] ဆိုအပ်သော
အယူဝါဒရှိသောသူ။ အဝဋ္ဌိတဝါဒ (မဟာနိ၊
ဋ္ဌ၊၃။၁၉)ကြည့်။

ကထိတသဒ္ဓ (ပု) [ကထိတ+သဒ္ဓ] ပြောဆိုအပ်
သော အသံ။ ကထိတသဒ္ဓေါ အာလာပါဒိ-
သဒ္ဓေါ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၈။

ကထိတသာသန (န) [ကထိတ+သာသန] (က) ပြောဆိုအပ်သော အဆုံးအမ ဩဝါဒ။ (ခ) ပြောဆိုအပ်သော သတင်းစကား၊ အမှာစကား။ (က) ထေရော တေသံ အာဂတာနံ သတ္တာရာ ကထိတသာသနံ အာရောစေသိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၄။ (ခ) “တေန ဟိ ဂစ္ဆာ”တိ အတ္တနော ကထိတသာသနံ တဿ ကထေတွာ ဝါရကေဟိ သဒ္ဓိံ ကိဋ္ဌိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၂၆။

ကထိတာ (ထိ) [ကထ+တ+အာ] စကား။ အာရတိ ကထိတာ ဝစိ။ ဓာန်။၁၀၅။ ကထိယတေတိ ကထိတာ။ ဓာန်၊ဋ္ဌိ။၁၀၅။

ကထိတာကာရ (ပု) [ကထိတ + အာကာရ] ပြောဆိုအပ်သော အခြင်းအရာ။ တတော ကထိတာကာရံ ဒဿေန္တော သော မေ ပုဋ္ဌောတိ အာဒိမာဟ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၅၉။

ကထိတာနုသာရ (ပု) [ကထိတ + အနုသာရ] ဆိုအပ်ပြီးသည်ကို - အစဉ်မှီးခြင်း - အစဉ်လျှောက်ခြင်း။ သမ္မုတိဝိနိစ္ဆယောပိ ကထိတာနုသာရေနေဝ ဇာနိတဗ္ဗော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၀၃။

ကထိတာဝသာန (န) [ကထိတ + အဝသာန] ပြောဆိုအပ်ပြီးသည်၏ အဆုံး။ သုမင်္ဂလော ပန ပရိသာယ ကထိတာဝသာနေ ဥဋ္ဌာယ ရာဇာနံ ဝန္တိတွာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၂၁။

ကထိတောကာသ (ပု) [ကထိတ+ဩကာသ] ပြောဆိုအပ်သော အရပ်ဌာန။ ဓမ္မံ သံယမံ ဗြဟ္မစရိယံ ကထိတောကာသေ အနုဿရေယျ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၇။

ကထိန (န) [ကဋ္ဌ + လုန၊ ကဋ္ဌိန + က] (၁) ကား၊ ကန်ရင်းပေါင်၊ ထန်းရင်ပေါင်။ (နှစ်ထပ်သင်္ကန်းချုပ်သောအခါ အလျားအနံ ညီစေရန် ကျက်စရာ ပြုထားသော ၄-ထောင့်ပေါင်ကိုဆိုသော ဝေါဟာရများဖြစ်သည်။ ဝိ၊၄။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။သျှ။) (၂) (ထန်းရင်ပေါင်၌ခင်း

သော) ကဲလားဖျာ။ (၃) ကား၌ ဖွဲ့ချည်သော သင်္ကန်း။ (တိ) (၄) ကြမ်းတမ်း ခက်မာသော။ (၅) ကြမ်းတမ်းခက်မာသော စိတ်နှလုံးရှိသော။ သူ။

(၁) (၂) အနုဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ ကထိနံ ကထိနရဇ္ဇံ။ ဝိ၊၄။၂၅၂။ ကထိနန္တိ နိဿေ-ဏိမ္မိ တတ္ထ အတ္ထရိတဗ္ဗကဋ္ဌသာရကကိလဉ္ဇာနံ အညတရမ္ပိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၄၉။ (၃) ကထိနဿ အန္တော ဇီရတိ (ဝိ၊၄။၂၅၂)တိ ကထိနေ ဗဒ္ဓဿ စိဝရဿ ပရိယန္တော ဇီရတိ။ ဝိမတိ၊၂။၂၃၂။ (တိ) (၄) ကုဇ္ဈရံ ကဋ္ဌိနံ ဒဋ္ဌံ။ ဝဏ္ဏဝိပရိယာယေ ကထိနန္တိပိ။ ဓာန်။ဓာန်၊ဋ္ဌိ။၇၁၄။ (၅) စောရိယော ကထိနာ ဟေသာ။ ဇာ၊၂။၁၂၆။ ကထိနာတိ ထဒ္ဓဟဒယာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၄၇၆။

ကထိန (န) [အနိပ္ပန္နပါဠိပဒိက ရုဠိပုဒ် ဖြစ်၍ ဓာတ်ပစ္စည်း မဝေဘန်ရ၊ အနက်အားလျော်စွာ ခွဲဝေသော် ကထ+လုန၊ ကတ္ထ+လုန၊ ကဋ္ဌိန+က။ ဝိနယာလင်္ကာရ၊ဋ္ဌိ၊၂။၉၀-၉၂။ ကခါ၊မဟာဋ္ဌိ၊၁၈။] မြဲမြံခိုင်ခံ့ခြင်း၊ ကထိန။ (၁) အကျိုးအာနိသင် ၅-မျိုးကို ပေါင်းရုံး၍ ယူတတ်သော အမှု၊ အကျိုး ၅-မျိုးကို တပြိုင်နက် သိမ်းကျုံး ရရှိစေနိုင်သော ကထိန။ (၂) (ဘုရားစသော ပညာရှိတို့) ချီးမွမ်းအပ်သော အမှု၊ ကထိန။ (၃) သစ်ပင်ကြီးကဲ့သို့ မြဲမြံခိုင်ခံ့ခြင်း သဘောရှိသော ကထိန။ (၄) ကထိနခင်းခြင်း။ အနုဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ ဝဿဝဋ္ဌာနံ ဘိက္ခုနံ ကထိနံ အတ္ထရိ-တုံ။ ဝိ၊၃။၃၅၂။ ကထိနန္တိ ပဉ္စာနိသံသေ အန္တောကရဏသမတ္တတာယထိရန္တိ အတ္တော။ ဝဇီရ၊၄၇၈။ သာရတ္ထ၊၃။၃၃၅။ ဝိမတိ၊၂။၁၉၃။ (၁) ကထ သင်္ဂဟဏေ...ပဉ္စာနိသံသေ အညတ္ထ ဂန္တံ အဒတွာ သင်္ဂဟာတိ။ ဝိနယာ-လင်္ကာရ၊ဋ္ဌိ၊၂။၉၀။ (-ကခါ၊ဋ္ဌိ၊သစ်။၂၇၃။ ကခါ၊မဟာဋ္ဌိ၊၁၈။) (၂) အထ ဝါ ကထိယ-

တေ သိလာဃတေ ပသံသီယတေ ဗုဒ္ဓါဒိ-
ဟိတိ ကထိနံ။ ဝိနယာလင်္ကာရ၊ ဣ၊ ၂။ ၉၂။
(-ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၂၉၀။ ကင်္ခါ၊ မဟာဋီ၊ ၁၈။) (၃)
အထ ဝါ ကဋ္ဌတိ ကိစ္ဆေန ဇီဝတိတိ ကထိနော၊
ရက္ခော၊ တဿ သေဝတိ ကထိနော၊ ထိရ-
ဘာဝေါ၊ သော တေဿ အတ္တိတိ ကထိနံ။
ဝိနယာလင်္ကာရ၊ ဣ၊ ၂။ ၉၂။ (-ကင်္ခါ၊ မဟာဋီ၊
၁၈။) (၄) အဋ္ဌမာ ဘိက္ခဝေ မာတိကာကထိ-
နဿ ဥဗ္ဘာဓာယ။ ဝိ၊ ၂။ ၃၅၃။ ကထိနဿာတိ
ကထိနတ္ထာရဿ။ ဝိ၊ ၃။ ၄၉၂။

“ကထိန” ဟူသည် ပြဆိုခဲ့သည့်အတိုင်း
အကျိုးပေး မြဲမြံခိုင်ခံ့သောအလုပ်၊ အကျိုး
၅-ချက်ကို တပြိုင်နက်တည်း ပေါင်းရုံး သိမ်း
ကျုံး၍ ရရှိစေနိုင်သောအလုပ်၊ ဘုရားစသော
ပညာရှိတို့ ချီးမွမ်းအပ်သော အလုပ်ပင် ဖြစ်
သည်။ သင်္ကန်းဖြတ်၊ ချုပ်ဆီးခြင်း၊ လှူခြင်း၊
ခင်းခြင်း စသော ကထိနမူလနှင့် စပ်သမျှ အရာ
အားလုံးကိုဖြင့်၍ ခေါ်ဝေါ်သုံးနှုန်းအပ်သော
ဝေါဟာရသမ္မဟပညတ်ချာဘာဖြစ်သည်။ (ဝိ၊
၅။ ၃၀၈။ ဝိ၊ ၄။ ၄။ ၂၁၄။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၃၀၄။ ဝိန-
ယာလင်္ကာရ၊ ဣ၊ ၂။ ၈၉။)

ထိုကထိနခင်းခြင်းသည် ရှေးဘုရားရှင်တို့
လက်ထက်တော်ကပင် ရှိခဲ့သည်။ ဒီပင်္ကရာမ
စ၍ ရေတွက်သော် ရှစ်ဆူမြောက် ပဒုမဘုရား
ရှင်လက်ထက်၌ ကထိနခွင့်ပြုခဲ့သည်ကို တွေ့
ရ၏။ အလှူရှင်တို့ကား ဥသဘဝတိ မြို့သူ
မြို့သားတို့ ဖြစ်ကြသည်။ ကထိနအလှူခံ၍
ခင်းသော ပုဂ္ဂိုလ်ကား အဂ္ဂသာဝက သာလ
ထေရ်တည်း။ ရဟန်းတို့ကား ကထိနသင်္ကန်း
ချုပ်လုပ်ရာ၌ ထိုမထေရ်အား ဝိုင်းဝန်းကူညီ
ကြ၏။ ဘုရားရှင်ကိုယ်တော်တိုင်ပင် အပ်ချည်
ကိုအပ်ပေါက်၌ ထိုးသွင်း၍ (အပ်နဖားထိုး၍)
ပေးတော်မူခဲ့သည်။ ဗုဒ္ဓဝိ၊ ၄။ ၂၁၃-၄။ (ဝိ၊ ၄။
၃။ ၃၉၀-၌ ပဒုမတ္ထရ ဘုရားရှင်လက်ထက် အဂ္ဂ-
သာဝက သုဇာတထေရ် ကထိနခံကြောင်း
လာသည်။ ဗုဒ္ဓဝိ၊ ၄။ ပဒုမတ္ထရ ဗုဒ္ဓဝင်အခန်း၌

ယင်းအကြောင်း မတွေ့၊ သာမန် ဆွမ်း၊
သင်္ကန်းအလှူအကြောင်းသာ တွေ့ရသည်။)

ဂေါတမ ဘုရားရှင်လက်ထက်၌ကား ပါ-
ဝေယျတိုင်းသားဖြစ်သော ဘဒ္ဒဝဂ္ဂိညီနောင်
၃-ကျိပ်တို့ကို အကြောင်းပြု၍ ကထိန ခွင့်ပြု
တော်မူသည်။ (ဝိ၊ ၃။ ၂၅၁။) ယင်းညီနောင်
၃-ကျိပ်တို့သည် ကောသလမင်းနှင့် ညီအကို
တော်ကြသည်။ မြတ်စွာဘုရားရှင် ဘုရားဖြစ်
တော်မူစ ဗာရာဏသီမှ ဥရုဝေလာသို့ အကြွ
တရသော တောအုပ် (ဝါခင်းတော ဓမ္မာဠ၊
၁။ ၅၅။ ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၉၅)၌ မိန်းမပျောက်ရှာစဉ်
ဘုရားရှင်နှင့် တွေ့၍ ဧဟိ ဘိက္ခု အဖြစ်ဖြင့်
တရားထူးရကြသူများ ဖြစ်သည်။ သောတာ-
ပန်၊ သကဒါဂါမ်နှင့် အနာဂါမ်ချည်းတည်း။
(ဝိ၊ ၃။ ၃၁။ ဝိ၊ ၄။ ၃။ ၂၅၂။ အကျယ်ကို ဘဒ္ဒ-
ဝဂ္ဂိယနှင့် ပါဝေယျက-တို့ကြည့်။) ရဟန်းဖြစ်
သောအခါ ၃-ကျိပ်လုံး အာရညကင် စသော
ဓုတင်တို့ကိုလည်း ဆောက်တည်ကြသည်။ ပါ
ဝါမြို့မှ သာဝတ္ထိသို့ ဘုရားရှင်အား ဖူးမျှော်
ရန် အလာ ဝါဆိုမိ မရောက်နိုင်ကြ၍ ဖြင့်
သာကေတမြို့၌သာ ဝါကပ်တော်မူကြရသည်။
သာဝတ္ထိနှင့် ၆-ယူဇနာ ဝေး၏။ သီတင်းဝါလ
ကျွတ်၍ ပဝါရဏာပြုပြီးလျှင် သာဝတ္ထိသို့
လာကြပြန်ရာ လမ်းခရီး၌ မိုးသည်းထန်စွာ
ရွာသွန်း၍ ရေ၊ ရွှံ့ညွှန်တို့ဖြင့် စိုစွတ်လိမ်းကျံ
လျက်သာ ဘုရားရှင်အား ဖူးမျှော်ကြရသည်။
(ကထိနခင်းမှု ဝိနည်းကံကို ခွင့်ပြုတော်မူ
ခဲ့လျှင် သင်္ကန်း ၃-ထည်လုံး ဆောင်ယူဘွယ်
မလိုသဖြင့် ထိုသင်္ကန်း ဆင်းရဲခြင်းမျိုး မရှိ
ရာ။) ထိုဖြစ်ရပ်ကို အကြောင်းပြု၍ ပုရိမဝါ
(ပဌမဝါ) ကျွတ်ပြီးသော ရဟန်းတို့အား
အကျိုးငါးမျိုးကို ပြု၍ ကထိနခင်းရန် ခွင့်ပြု
တော်မူခဲ့သည်။

အကျိုး ၅-မျိုးကား— (၁) အနာမန္တ-
စာရ=ဒါယကာက ရဟန်းတို့အား မအပ်စပ်
သော အသုံးအနှုန်းဖြင့် ဆွမ်းဖိတ်သော်

လည်း အနီးရှိ ရဟန်းတို့ကို မပန်ကြား
မပြောဆိုပဲ ရွာတွင်းသို့ သွားနိုင်ခြင်း။ (စာ-
ရိတ္တသိက္ခာပုဒ် ဝိ၊ ၂။ ၁၃၄-အရ ပါစိတ်အာ
ပတ် မသင့်နိုင်။)

(၂) အသမာဒါနစာရ = တိစိဝရိက်
အဓိဋ္ဌာန်တင်သော သင်္ကန်းကို မယူဆောင်ပဲ
သွားလိုရာ လှည့်လည် သွားလာနိုင်ခြင်း၊ ထို
သင်္ကန်းနှင့် ညဉ့်ကင်း၍ (ညစဉ် အနီးအနား
၌ မဆောင်ထားပဲ) နေနိုင်ခြင်း။ (ဒုတိယ-
ကထိန်သိက္ခာပုဒ် ဝိ၊ ၁။ ၂၉၇-အရ နိဿဂ္ဂိယ-
ပါစိတ်အာပတ် မသင့်နိုင်။)

(၃) ယာဝဒတ္တစိဝရ = ရရသမျှ သင်္ကန်း
တို့ကို အဓိဋ္ဌာန်၊ ဝိကပ္ပနာ မပြုပဲ အလိုရှိသ
လောက် ထားရှိ သုံးဆောင်နိုင်ခြင်း။ (ပဌမ
ကထိန်သိက္ခာပုဒ် ဝိ၊ ၁။ ၂၉၇-အရ ၁၀-ရက်
ထက်ကျော်လွန်သော်လည်း နိဿဂ္ဂိယပါစိတ်
အာပတ်မသင့်နိုင်။)

(၄) ဂဏဘောဇန = မအပ်စပ်သော
တောင်းခံခြင်း၊ ပင့်ဖိတ်ခြင်းမျိုးဖြင့် တောင်း
ခံ၊ ပင့်ဖိတ်အပ်သော ဆွမ်းကိုလျက် ၄-ပါး၊
၄-ပါးထက်အလွန် စုပေါင်း ခံယူစားနိုင်ခြင်း။
(ဘောဇနဝဂ် ဒုတိယသိက္ခာပုဒ် ဝိ၊ ၂။ ၁၀၁-
အရ ပါစိတ်အာပတ် မသင့်နိုင်။ ယင်းဝဂ်
တတိယသိက္ခာပုဒ်အရလည်းမသင့်နိုင်။) ဂဏ-
ဘောဇနနှင့် ပရမ္ပရဘောဇန-တို့လည်းကြည့်။

(၅) ယော စ တတ္ထ စိဝရပုပ္ပါဒ = ကထိန်
ခင်းရာ ကျောင်းတိုက်၌ ဖြစ်ပေါ် ရရှိလာသမျှ
သင်္ကန်းတို့ကို ကထိန်ခင်းသော ရဟန်းတို့
သာ သုံးစွဲခွင့် ရနိုင်ခြင်းတို့ ဖြစ်၏။ (ဝိ၊ ၃။
၃၅၁-၂။ ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၃၀၈။)

ယင်းအကျိုး ၅-ပါးကို ကထိန်ခင်းသော
ရဟန်းနှင့် နှုတ်မြက်၍ အနုမောဒနာပြု
(သာဓုခေါ်)သော ရဟန်းတို့ ကထိန်ခင်း
သောနေ့မှသည် တပေါင်းလပြည့်တိုင်အောင်
ခံစားရသည်။ (ဝါကျိုးပြတ်သူ ပစ္ဆိမ ဝါကပ်

သူနှင့် အခြားကျောင်းတိုက်၌ နေသူများ
ထိုအကျိုး ၅-မျိုးကိုမရ၊ သို့ရာတွင် ကထိန်
မခင်းသော်လည်း သင်္ကန်းကာလ (သီတင်း
ကျွတ်လပြည့်ကျော် ၁-ရက်မှ တန်ဆောင်မုန်း
လပြည့်အထိ ၁-လ) အတွင်း၌ အသမာဒါန-
စာရမှ တပါး ကျန် ၄-မျိုးကိုကား ရနိုင်
သည်။ ကခါ၊ ဇီ၊ သစ်။ ၂၇၈။)

ကထိန်ခင်းရန် ခွင့်ပြုသော ရက်ပိုင်းကား
— သီတင်းကျွတ် လပြည့်ကျော် ၁-ရက်မှ
သည် တန်ဆောင်မုန်းလပြည့်ထိ ၁-လသာ
တည်း။ ကထိန်ခင်းခြင်း ဝိနည်းကံကို ကထိန်
ခင်းသူနှင့်တကွ ၅-ပါးရှိမှ ဆောင်ရွက်နိုင်
သည်။ ကထိန်သင်္ကန်း ဖြစ်ပေါ်လာအောင်
အမိအဖကိုပင်သော်လည်း မည်သည့် ဥပါယ်
နှင့်မျှ မတောင်းအပ်၊ အလှူမခံရ။ သဒ္ဓါ
အလျောက် ဖြစ်ပေါ်လာမှ ခင်းရသည်။
သင်္ကန်းကို လှူသောအခါလည်း ပုဂ္ဂိုလ်ကို
မရည်ညွှန်းရ။ “ဣမံ ကထိန်စိဝရံ သံဃဿ
ဒေမ” ဟု ဆို၍ သံဃာကို ရည်ညွှန်းလှူဒါန်းမှ
ကထိန်အရာ မြောက်သည်။ သံဃာ့ အစည်း
အဝေး၌ သင်္ကန်းရှားပါးသူကို ရွေးချယ်၍
ကထိန်သင်္ကန်းကို ထိုသူအား ခံယူစေရသည်။
ထိုပုဂ္ဂိုလ်မျိုး မရှိလျှင် သို့မဟုတ် အားလုံး
သင်္ကန်းရှားပါးသူချည်းဖြစ်လျှင် သီတင်းကြီး
(ဝါကြီး) ပုဂ္ဂိုလ်အား ခံယူစေရသည်။ ကထိန်
ခံယူ၍ ခင်းမည့်ပုဂ္ဂိုလ်သည် ကထိန်သင်္ကန်း
နှင့်စပ်သော အင်္ဂါ ၈-ပါးကို သိနားလည်
ရ၏။ ထိုပုဂ္ဂိုလ်အား ကထိန်ခင်းမည့် သင်္ကန်း
(ဒုဂ္ဂဏ်၊ ဧကသီ၊ သင်းပိုင်တို့တွင် တခုခု) ကို
ဥတ္တိ ဒုတိယကမ္မဝါစာဖြင့် ဗဒ္ဒသိမ်အတွင်း၌
သာ သံဃာက ပေးအပ်ရသည်။ (ယင်းသို့
ဥတ်ကမ္မဝါစာဖြင့် ပေးအပ်ရသည်ကို စွဲ၍
‘ဥတ်ကထိန်’ ဟု ခေါ်ကြသည်။) ခင်းသော
အခါ ကျောင်းဥပစာတွင်း မည်သည့်နေရာ၌
မဆို ခင်းနိုင်သည်။ ကထိန်ခံယူသူ (ဝါ) ခင်း
သူသည် ယခင်ရှိနှင့်ပြီး သင်္ကန်းကို ပစ္စုပ္ပန်ပြု

(စွန့်ပယ်)ရသည်။ သင်္ကန်းသစ်ကို ကပ္ပ-
ဗိန္နု (အမှတ်အသား) ရေးထိုး၍ အဓိဋ္ဌာန်
(မိမိပိုင်သင်္ကန်းဟု မှတ်ယူခြင်း) ပြုရသည်။
သင်္ကန်းဖျင် ဖြတ်ခြင်းအစ ကပ္ပဗိန္နုထိုးခြင်း
အဆုံး ၇-ပါးသော ပုဗ္ဗကရဏ (ရှေးဦးပြုလုပ်
ခြင်း)ကို ကထိန်မူ၏ အစဟု ခေါ်၍ ယင်း
ပစ္စုပ္ပန် အဓိဋ္ဌာန်ပြုခြင်းကို အလယ်ဟု ခေါ်
သည်။ “ဣမာယ သံဃာဋီယာ (ဥတ္တရာသင်္ဂေ-
န....အန္တရဝါသကေန ....)ကထိန် အတ္ထဗျာဓိ”
ဟု ရွတ်ဆို၍ ခင်းပြီးလျှင် “အတ္ထုတံ ဘန္တေ
သံဃဿ ကထိန်၊ ဓမ္မိကော ကထိနတ္ထာဓော၊
အနုမောဒထ”ဟု သံဃာ့ အစည်းအဝေး၌
နှုတ်မြှောက် ပြောဆိုရသည်။ ထိုအခါ ကျန်
သံဃာတို့က “အတ္ထုတံ....အနုမောဒါမ”ဟု
တုံ့ပြန် နှုတ်မြှောက်၍ အနုမောဒနာ ပြုကြရ
သည်။ ယင်းသို့ နှုတ်မြှောက်ပြောဆိုရခြင်းကိုပင်
‘ခင်းခြင်း(အတ္ထရဏ)’ဟုခေါ်သည်။ (အာ-
နိသင်ကို ဖြန့်ပေးသည်ဟုလည်း ပြောဆိုကြ
သည်။) ထိုသို့ နှုတ်မြှောက်၍ ခင်းခြင်းကိုပင်
ကထိန်မူ၏ ပြီးဆုံးခြင်းဟု ခေါ်သည်။
(အကျယ်ကို ဝိ၊၃။၃၅၁-၃၇၆။ ဝိ၊၅။၃၀၂-
၃၁၀။ ယင်းတို့၏ ဋီ၊ဋီနှင့် ဝိနယာလင်္ကာရ
ဋီ၊၂။၈၉-၁၄၈။ တိပေဋကဝိနိစ္ဆယ၊၂။၃၅၆-
၇-ကြည့်။)

ဤ၌ ကထိန်နုတ်ခြင်း၊ ကထိန်ပျက်ပြယ်
ခြင်းကိုလည်း မှတ်သားအပ်၏။ ယင်းသည်
အင်္ဂါ ၈-ပါး ရှိသည်။ ကထိန်ပျက်ပြယ်ခြင်း
၈-မျိုးဟု ဆိုလိုသည်။ (၈-ပါးကို ဝိ၊၃။၃၅၃-
စသည်၌ ကြည့်။) ကထိန်ကို ကမ္မဝါစာရွတ်
ဖတ်၍ နုတ်သိမ်းခြင်း (သဟုဗ္ဗာရ)သည်
ကထိန်ပျက်ပြယ်ခြင်း ၈-မျိုးတွင် တခုအပါ
အဝင် ဖြစ်၏။ (အန္တရုဗ္ဗာရလည်း ကမ္မဝါ
ဖြင့်ပင် နုတ်ခြင်း ဖြစ်သည်။ ဝိ၊နိစ္ဆယ၊ဋီ၊၁။
၃၄၁။ ပက္ခမနန္တိကာ-စသော ၇-မျိုးကား
ကမ္မဝါဖြင့် နုတ်ရန်မလို၊ စီဝရ၊ အာဝါသ

ပလိဗောဓ ၂-ပါးပြတ်၍ ကထိန်အာနိသင်
ပျက်ပြယ်ခြင်းသာ ဖြစ်သည်။)

ကထိန်နုတ်ခြင်းဟူသည် ခင်းခြင်းအမှုကို
သာ ရုပ်သိမ်းခြင်းဖြစ်သည်။ (ကထိန်သင်္ကန်း
ပေးသော ဥ တ်ကမ္မဝါကို နုတ်ပယ်ခြင်းကား
မဟုတ်။) ထိုသို့ နုတ်လိုက်သဖြင့် အာနိသင်
များ ပျက်ပြယ်သွားကြတော့၏။ နောက်ထပ်
သံဃာအား ရည်ညွှန်း၍ ဖြစ်ပေါ်လာသမျှ
သင်္ကန်းတို့လည်း ကျောင်းတွင်းရှိ ပုရိမဝါ
ကပ်သော သံဃာသာမက ပစ္ဆိမဝါကပ်သူ၊
ဝါကျိုးပြတ်သူ စသော ဧကန်ဧကန်သမျှ
သံဃာအားလုံးနှင့် ခွဲခြမ်းဝေဘန် ထိုက်ကုန်
၏။ သဗ္ဗသံဃိက ဖြစ်တော့သည်။ ကထိန်
နုတ်ခွင့် ပြုတော်မူခြင်းမှာလည်း ယင်းသို့
သံဃာအားလုံး လာဘ်လာဘ မျှတစွာ ရရှိ
စေရန် တောင်းပန် လှူဒါန်းသူ ရှိမှသာ
ကထိန်ကို နုတ်ပေးရသည်။တောင်းပန်စေကာ
မူ နောက်ရမည့် လာဘ်လာဘသည် ကထိန်
အာနိသင်လာဘထက် ပိုလွန် များပြားပါမူ
သို့မဟုတ် ညီမျှပါမူ နုတ်ရသည်။ နောက်
ထပ်တကြိမ် ပြန်၍ခင်းရန် နုတ်ရသည်ကား
မဟုတ်။ သံဃာအားလုံး လာဘ်မျှစေရန်သာ
ဖြစ်သည်။ ကထိန်ဒါယကာ ၂-ဦး ပေါ်ပေါက်
ထ၌ပင် လာဘ်များသူ၏ သင်္ကန်းကိုသာ ခံယူ
ခင်း၍ ကျန်တဦးအား အဆုံးအမ ဩဝါဒ
ပေးကာ နှစ်သိမ့်စေရသည် (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၈၉)
ဖြစ်ရာ ထပ်မံခင်းရန် နုတ်ခြင်းမဟုတ်ကြောင်း
ထင်ရှားသည်။ နုတ်၍ နုတ်၍ ခင်းလျှင်လည်း
ထိုပုရိမဝါကပ်သော သံဃာချည်းသာ လာဘ်
ရ၍ နုတ်ရကျိုးမရှိ၊ ဝိနည်းခွင့်ပြုချက်လည်း
မလာရှိချေ။ (အကျယ်ကို ဝိ၊၂။၃၇၇။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊
၃။၂၀၈။ ဝိနယာလင်္ကာရ၊ဋီ၊၂။၁၄၆-၇ နှင့်
ကင်္ခါ၊ ၈၈။ (ချောင်းကောက်မှု) ၁၈၇-၈။
ဝိသုဒ္ဓါရုံအဆုံးအဖြတ် (အပုနကထိနတ္ထာရ-
ဝိနိစ္ဆယ) ၄၃-၅-တို့ ကြည့်။)

ကထိနကက္ခန္ဓခရိဂတ (တိ) [ကထိန+ကက္ခန္ဓ+ခရိဂတ] မြဲမြဲ ကြမ်းကြုတ် ခက်ထန်ခြင်းရှိသော။ သူ။ ဒိဋ္ဌိဝသေန စ ကထိနကက္ခန္ဓခရိဂတတ္တာ “အခိဏကမ္မန္တော ကက္ခန္ဓကမ္မန္တော” တိ ဝုတ္တံ။ သံ၊ ဋီ၊ ၁။ ၃၀၅။

ကထိနကမ္မ (န) [ကထိန + ကမ္မ] ကထိန-ကံ၊ ကထိန်ခင်းခြင်းကို ပြုသောကံ။ န ကထိနကမ္မပတိ တေမာသဿ အပရိပုဏ္ဏတ္တာ။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၁၆၄။

ကထိနက္ခန္ဓက (န) [ကထိန+ခန္ဓက] ကထိနက္ခန္ဓက၊ ဝိနည်းမဟာဝါ ခန္ဓက-တို့တွင် ခုနစ်ခု မြောက်ခန္ဓက။ ကထိနက္ခန္ဓကေ ပါဝေယျကာတိ ပါဝေယျရဋ္ဌဝါသိနော။ ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၇၇။ (-ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၄။ ၁၇၉။ ဝဇီရ၊ ၂၆၇။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၃၃၅။)

ကထိနစိဝရ (ပု၊ န) [ကထိန + စိဝရ] ကထိန်သက်န်း၊ ကထိန်ခင်းခြင်းငှါ ရည်မှန်း၍ လှူဒါန်းသော သက်န်း။ “ကထိနစိဝရံ ဒေမာ” တိ ဒါတုံ ဝဇီရတိ။ ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၇၉။ (-ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၃၀၀။ မ၊ ဋ္ဌ၊ ၄။ ၁၃၇။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၃၀၄။ ကခါ၊ ဋီ၊ သစ်။ ၂၇၅။)

ကထိနစိဝရတ္ထရဏသမယ (ပု) [ကထိန + စိဝရ + အတ္ထရဏ + သမယ] ကထိန်သက်န်းဖြင့် ကထိန်ခင်းသောအခါ။ ကထိနတ္ထာရသမယ-ကြည့်။

ကထိနစိဝရဒါန (န) [ကထိန + စိဝရ + ဒါန] ကထိန်သက်န်းလှူခြင်း။ တတ္ထ သိမာသမ္ပုတိ သိမာသမ္ပုဟနနံ ကထိနစိဝရဒါနံ ကထိနဒ္ဓါရော ကုဋ္ဌိဝတ္ထုဒေသနာ။ ကခါ။ ၂၅၉။

ကထိနစိဝရဘာဝါနုမတိမုခ (န) [ကထိန+စိဝရ+ဘာဝ + အနုမတိ + မုခ] ကထိန်သက်န်း၏အဖြစ်ဟူသောအလိုကို အဦးပြုခြင်း။ အဓိဋ္ဌာနာရယဿပိ ကထိနစိဝရဘာဝါနုမတိမုခေန အဋ္ဌကထာယံပဒါနတော စ ခုဒ္ဒကာနိပိဒါတုံ ဝဇီရတိ။ ဝဇီရ၊ ၄၉၁။

ကထိနစိဝရသင်္ချာ (ထိ) [ကထိန+စိဝရ+သင်္ချာ] ကထိန်သက်န်းဟူသော ရေတွက်ခြင်း။ န ကထိနစိဝရသင်္ချန္တိ ကဿစိ သိယာ၊ နေဝံ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ ဝဇီရ၊ ၄၉၁။

ကထိနစိဝရာဓိဋ္ဌာန (န) [ကထိန+စိဝရ+အဓိဋ္ဌာန] ကထိန်သက်န်းကို အဓိဋ္ဌာန်တင်ခြင်း။ အဓိဋ္ဌာနဿာတိ ကထိနစိဝရာဓိဋ္ဌာနဿ။ ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၄။ ၂၁၂။ (-ကခါ၊ ဋီ၊ သစ်။ ၂၇၅။)

ကထိနတာ (ထိ) [ကထိန+တာ] ခက်မာသည်၏ အဖြစ်။ န ဝတ္ထုနော ထူလတာယ ကထိနတာယ ဝါ။ မ၊ ဋီ၊ ၁။ ၃၀၈။ (-အနုဋီ၊ ၃။ ၆၆။)

ကထိနတိခိဏနခ (တိ) [ကထိန+တိခိဏ+နခ] ကြမ်းတမ်း၊ ထက်မြက်သော ခြေသည်းလက်သည်းရှိသော။ သူ (ကာဠသုနခ ဘိလူး၊ ခွေးနက်ကြီး)။ ကော ကာဠသုနခေါ ဘေရဝရူပေါ.....ကထိနတိခိဏနခေါ ခရာယ တဒုဗ္ဗဏ္ဏလောမော။ ပေတ၊ ၄။ ၁၄၁။

ကထိနတ္ထတ (တိ) [ကထိန+အတ္ထတ] ကထိန်ခင်းသော။ ပုနာပရံ ဒေဝကူဠေ၊ ဘိက္ခုနံ ကထိနတ္ထတေ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၃၄၆။

ကထိနတ္ထတသိမာ (ထိ) [ကထိန + အတ္ထတ + သိမာ] ကထိန်ခင်းသောသိမ်(ဥပစာရသိမ်)။ ယော စ တတ္ထ စိဝရပွါဒေါတိ တတ္ထ ကထိနတ္ထတသိမာယံ မတကစိဝရံ ဝါ ဟောတု..... ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၇၈။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၃၀၁။ ကခါ၊ ဋီ၊ သစ်။ ၂၇၇။ ကထိနတ္ထတသိမာယန္တိ ဥပစာရသိမ် သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ ဝဇီရ၊ ၄၇၈။

ကထိနတ္ထာရ (ပု) [ကထိန + အတ္ထာရ] ကထိန်ခင်းခြင်း။ ကထိနတ္ထာရော ဇာနိတဗော။ ဝိ၊ ၅။ ၃၀၈။ (-ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။ ၃၇၇။ ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၄။ ၂၁၂။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၂၉၉။ ဝဇီရ၊ ၄၇၈။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁၁၆။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၃၀၄။)

ကထိနတ္ထာရက (တိ) [ကထိန + အတ္ထာရက] ကထိန်ခင်းသော။ သူ။ ကထိနတ္ထာရကဿ ဘိက္ခုနော ဒါတဗ္ဗံ။ ဝိ၊ ၅။ ၃၀၈။ (-ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။

၃၈၉။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၁၃။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၂၉၈။ ဝဇီရ။
၄၉၁။ ဝိမတိ၊၂။၁၉၄။ ကခါ၊ဋီ၊သစ်။၂၇၆။)

ကထိနတ္ထာရကုသလ (တိ) [ကထိနတ္ထာရ +
ကုသလ] ကထိနခင်းခြင်း၌ လိမ္မာသော၊သူ။
သစေ ပုရိမိကာယ ဥပဂတာ ကထိနတ္ထာရ-
ကုသလာ န ဟောန္တိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၈၈။ ဝိ၊
သင်္ဂဟ။၂၉၇။

ကထိနတ္ထာရပုသင်္ဂ (ပု) [ကထိနတ္ထာရ +
ပသင်္ဂ] ကထိနခင်းသင့်၏ဟု လျဉ်းပါးခြင်း။
ဣတရထာ တသ္မိ* မဟာပဝါရဏာဒိဝေသပိ
ကထိနတ္ထာရပုသင်္ဂတော။ ဝိမတိ၊၁။၁၆၄။

ကထိနတ္ထာရမာသ (ပု) [ကထိနတ္ထာရ +
မာသ] ကထိနခင်းရန်လ။ ကထိနတ္ထာရမာ-
သေယေဝ ဒုဝိဇောပိ သန္တိမိ အဓိပေတော။
ဝဇီရ။၄၉၂။

ကထိနတ္ထာရသမယ (ပု) [ကထိနတ္ထာရ +
သမယ] ကထိနခင်းရာအခါ၊ ကထိနခေတ်။
ကထိနတ္ထာရသမယေ၊ ဥပ္ပန္နေ ကထိနစိဝရေ။
ဗုဒ္ဓဝံ။၃၃၉။ ကထိနတ္ထာရသမယေတိ ကထိန-
စိဝရတ္ထရဏသမယေ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၂၁၄။ ကထိန-
တ္ထာရသမယော ဝဿာနဿ ပစ္စိမော မာ-
သော။ ကခါ၊ဋီ၊၆၄။

ကထိနတ္ထာရသမ္ဘဝ (ပု) [ကထိနတ္ထာရ +
သမ္ဘဝ] ကထိနခင်းသင့်ခြင်း။ ကထိနတ္ထာရ-
သမ္ဘဝတော ဣတရေ ဂဏပူရဏေ ကတွာ
ကထိနံ အတ္ထရိတဗ္ဗန္တိ။ ဝဇီရ။၄၈၈။ (- သာ-
ရတ္ထ၊၃။၃၃၅။)

ကထိနတ္ထာရသာဠက (ပု) [ကထိနတ္ထာရ +
သာဠက] ကထိနခင်းအပ်သောပုဆိုး။တသ္မာ
ကထိနတ္ထာရသာဠကံ လဘိတာ သုဠ ဓော-
ဝိတာ သူစိအာဒိနိ..... အတ္ထရိတဗ္ဗန္တိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။
၃၈၉။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၂၉၈။ (- သာရတ္ထ၊၃။
၃၃၅။)

ကထိနတ္ထာရာရဟ (တိ) [ကထိနတ္ထာရ +
အရဟ] ကထိနခင်း (ခြင်းငှါ) ထိုက်သော၊
သူ။ကထိနတ္ထာရာရဟဿ ဘိက္ခုနော ဒါတဗ္ဗံ။
ကခါ၊၁၅၂။ကထိနတ္ထာရာရဟဿာတိကထိနံ
အတ္ထရိတံ ဘဗ္ဗဿ။ ကခါ၊ဋီ၊သစ်။၂၇၇။ (-
ဝိမတိ၊၁။၁၆၄။ ကခါ၊ဋီ၊၆၉။)

ကထိနဒါန (န) [ကထိန + ဒါန] ကထိနသင်္ကန်း
ပေးခြင်း။တတ္ထ သိမာသမ္ပုတိ သိမာသမ္ပုဟ-
နနံ ကထိနဒါနံ ကထိနဗ္ဗာရော.....န ဝဋ္ဌန္တိ။
ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၃၉။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၃၉၅။

ကထိနဒါယက (တိ) [ကထိန + ဒါယက] ကထိန
သင်္ကန်း - ကထိနလျှာပုဆိုး - လှူသော၊
သူ (ကထိနဒါယကာ)။ ကထိနဒါယကဿ
ဝတ္တံ အတ္တံ၊ သစေ သော တံ အဇာနန္တော
ပုစ္ဆတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၈၉။

ကထိနဒိဝသ (ပု) [ကထိန + ဒိဝသ] ကထိနခင်း
သောနေ။ အပိ စ ပုဂ္ဂလဿ ကထိနဒိဝသာပိ
ဒိဝသာဝ။ ဝဇီရ။၂၁၈။

ကထိနဒုဿ (န) [ကထိန + ဒုဿ] ကထိနလျှာ -
ပုဆိုး - သင်္ကန်း၊ ကထိနအကျိုးငှါ ဆောင်
အပ်သော - ပုဆိုး - သင်္ကန်း။ ဣမာယ ပရိ-
ကထာယ ကထိနဒုဿ နိဗ္ဗတ္တေဿာမိ။ ဝိ၊၅။
၃၀၃။ (- ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၉၀။ ဝဇီရ။၄၈၀။ ကခါ၊
ဋီ၊သစ်။၂၇၄။)

ကထိနဒုဿဒါနကမ္မဝါစာ (ထိ) [ကထိနဒုဿ +
ဒါန + ကမ္မဝါစာ] ကထိနသင်္ကန်းပေးကြောင်း
ဖြစ်သော ကမ္မဝါစာ။ ဒါနကမ္မဝါစာ (သာရတ္ထ၊
၂။၄၃၅)ကြည့်။

ကထိနဒုဿဓောဝန (န) [ကထိနဒုဿ + ဓော-
ဝန] ကထိနပုဆိုး ဖွပ်လျှော်ခြင်း။ ဓောဝန-
မတ္တ (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၉၁)ကြည့်။

ကထိနနိဿိတ (တိ) [ကထိန + နိဿိတ] ကား
- ကန်ရင်းပေါင် - ထန်းရင်းပေါင် - ၌မှီသော

(သင်္ကန်း)။ ကထိနနိဿိတဉ္စိစိဝရံ ဣဓ နိဿ-
ယဝေါဟာရေန “ကထိန”န္တိ ဝုတ္တိ “မဉ္ဇာ
ယောသန္တိ”တိအာဒိသု ဝိယ။ ဝိမတိ၊ ၂။
၂၃၂။ ကထိန (၁)လည်း ကြည့်။

ကထိနပလိဗောဓ (ပု) [ကထိန + ပလိဗောဓ] ကထိနသင်္ကန်း၌ဖြစ်သော ကြောင့်ကြဗျာပါ
ရ၊ ကထိနသင်္ကန်း၌ ကြောင့်ကြစိုက်ခြင်း။
ကထိနပလိဗောဓဝသေန ဝါ သာသင်္က-
သိက္ခာပဒဝသေန ဝါ။ ကင်္ခါ၊ ၇။ ၇၆။

ကထိနဗ္ဗန္တရ (န) [ကထိန + အဗ္ဗန္တရ] ကထိန
လအတွင်း။ တဒ္ဒဘယေန ကထိနဗ္ဗန္တရေ
ပရိဟာရံ န လဘိတိ သိဉ္စိ ဟောတိတိ စ။
ဝဇီရ၊ ၂၁၇။ (- ၂၃၆၊ ၂၃၇။ ကင်္ခါ၊ ၇။ ၇၁။)

ကထိနမဏ္ဍပ (ပု၊ န) [ကထိန + မဏ္ဍပ] ကနရင်း
ပေါင် ထားစရာမဏ္ဍပ်။ အနုဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ
ကထိနသလံ ကထိနမဏ္ဍပန္တိ။ ဝိ၊ ၄။ ၂၂၃။

ကထိနမဇ္ဈ (န) [ကထိန + မဇ္ဈ] ကား - ကနရင်း
ပေါင် - ထန်းရင်းပေါင် - ဧအလယ်။ ပရိဘိဇ္ဇ-
တိတိ ကဋ္ဌသာရာဒိကံ ကထိနမဇ္ဈေ ဘင်္ဂ
ဟောတိ။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၂၃၃။

ကထိနမာသ (ပု) [ကထိန + မာသ] ကထိန
အာနိသင်္ဂသော ၅-လ၊ ကထိနိလ။ အကာ-
လစိဝရန္တိ အတ္ထတေ ကထိနေန ကထိနမာသေ
ကာလေ ဥပ္ပန္တိ။ ကင်္ခါ၊ ၂၀၀။ (- ဝဇီရ၊ ၂၃၉။
သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃၀၉။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၂၃၂။ ကင်္ခါ၊ ၇။
သစ်။ ၂၀၂။)

ကထိနမာသဗ္ဗန္တရ (န) [ကထိနမာသ +
အဗ္ဗန္တရ] ကထိနလအတွင်း။ ယထာ ကထိန-
မာသဗ္ဗန္တရေ အာဒိဿ လဘတိ။ ဝဇီရ။
၂၃၆။ (- သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃၀၉။ ကင်္ခါ၊ ၇။ သစ်။
၂၀၂။)

ကထိနမာသတိက္ကမ (ပု) [ကထိနမာသ +
အတိက္ကမ] ကထိနလကို လွန်ခြင်း။ ကထိ-

နမာသတိက္ကမေ နိဿဂ္ဂိယံ ဟောတိ။ သာ-
ရတ္ထ၊ ၂။ ၃၀၉။ (- ကင်္ခါ၊ ၇။ သစ်။ ၂၀၂။)

ကထိနရဇ္ဇ (ထိ) [ကထိန + ရဇ္ဇ] ကား -
ကနရင်းပေါင် - ၌ သင်္ကန်းကို ဖွဲ့ချည်စရာ
ကြိုး။ (နှစ်ထပ်သင်္ကန်းကို ချုပ်သည်ရှိ
သော် ကား ကနရင်းပေါင်၌ သင်္ကန်းကို
ဆွဲချည်ရန် ထားသော ကြိုး။) အနုဇာနာ-
မိ ဘိက္ခဝေ ကထိန ကထိနရဇ္ဇ။ ဝိ၊ ၄။ ၂၂၂။
ကထိနရဇ္ဇန္တိ ယာယ ဒုပဋ္ဌစိဝရံ သိပ္ပန္တ
ကထိနေန စိဝရဗ္ဗိဗန္တန္တိ။ ဝိ၊ ၄။ ၄၉။ ကထိ-
နသင်္ခါတာယ နိဿေဏိယာ စိဝရဿ ဗန္တန-
ကရဇ္ဇ၊ ကထိနရဇ္ဇတိ မဇ္ဈိမဗလောပိသ-
မာသောတိ အာဟာ “ယာယာ”တိအာဒိ။
ဝိမတိ၊ ၂။ ၂၃၂။

ကထိနဝတ္ထ (န) [ကထိန + ဝတ္ထ] ကထိနဝတ်။
(ကထိနလ၌ သင်္ကန်းချုပ်ဆိုးခြင်း စသည်
ကို ပြုလုပ်ကုန်သော သိတင်းသုံးဘော်တို့၏
အပေါင်းအဖော်အဖြစ်သို့ ကပ်ရောက်ခြင်း
ကို ဆိုသည်။) “အာစရိယုပဇ္ဈာယဝတ္ထံ ဝါ
ကထိနဝတ္ထံ ဝါ ကဏေမာ”တိ သိပ္ပန္တိ။ ဝိ၊ ၄။
၃။ ၇၁။ (- ၃၉၀။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၂၉၉။) ကထိန-
ဝတ္ထန္တိ ကထိနမာသေ စိဝရံ ကဏေန္တာနံ
သဗြဟ္မစာရိနံ သဟာယဘာဝူပဂမနံ သန္ဓာယ
ဝုတ္တိ။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၂၃၂။

ကထိနဝတ္ထ (န) [ကထိန + ဝတ္ထ] ကထိနလျာ
ပုဆိုး။ ပဌမစိမိလိကာ (သာရတ္ထ၊ ၃။ ၃၃၅)
ကြည့်။

ကထိနသံဟတသရီရ (ထိ) [ကထိန + သံဟတ
+ သရီရ] တခဲနက်ခိုင်ခံ့သော ကိုယ်ရှိသော၊
သူ။ ကြမ်းသော - မာသော - ကျစ်လစ်
သော - အသားတို့ဖြင့်ပေါင်းစုအပ်သောကိုယ်
ရှိသော၊ သူ။ သနဗဒ္ဓ (ဝိမတိ၊ ၂။ ၃၅) ကြည့်။

ကထိနသညိတ (တိ) [ကထိန + သညိတ] ကထိန
ဟု မှတ်အပ်သော။ ကထိနသမုဋ္ဌာန-ကြည့်။

ကထိနသမုဋ္ဌာန (တိ) [ကထိန + သမုဋ္ဌာန] ကထိနသမုဋ္ဌာနံရှိသော၊ ကထိနံဟု မှတ်အပ်သော ဖြစ်ကြောင်းရှိသော (သိက္ခာပုဒ်)။ အတ္ထိတိသမုဋ္ဌာနံ အတ္ထိကထိနသမုဋ္ဌာနံ အတ္ထိဋ္ဌေကလောမသမုဋ္ဌာနံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃၂။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၃၂။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၂။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၄၇။) ယာတတိယဆဋ္ဌေဟိ သမုဋ္ဌာတိ၊ အယံ ကထိနသမုဋ္ဌာနာ နာမ။ ကခါ။၁၁၁။ ကထိနသညိတံ သမုဋ္ဌာနမဿာတိ ကထိနသမုဋ္ဌာနံ။ တတိယဆဋ္ဌသမုဋ္ဌာနဝသေန ဒိသမုဋ္ဌာနန္တိ အတ္ထော။ ကခါ။ဋီ၊သစ်။၂၀၈။ သာရတ္ထ၊၂။၉၅။ ဝိမတိ၊၁။၁၄၈။

ကထိနသမ္ပဿ (ပု) [ကထိန + သမ္ပဿ] ကြမ်းတမ်း - ခက်မာ - သော အတ္ထော။ တေန .... ကထိနသမ္ပဿာဒိကေ၊ ဝေဒနာဒိကေ စ သင်္ကဏာတိ။ အနုဋီ၊၃။၂၄၆။

ကထိ သာဠက (ပု) [ကထိန + သာဠက] ကထိနပုဆိုး။ ကထိနသာဠကံ တဿာ ကုစ္ဆိစိမိလိကံ ကတော သိဗ္ဗိတမတ္တေနာတိပိ အတ္ထော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၉၁။ (- ကခါ။ဋီ၊သစ်။၂၇၆။)

ကထိနသာလာ (ထိ) [ကထိန + သာလာ] ကန်ရင်းပေါင် ထားစရာ စရပ်။ ကထိနမဏ္ဍုပ-ကြည့်။

ကထိနသိက္ခာပဒ (န) [ကထိန + သိက္ခာပဒ] ကထိနသိက္ခာပုဒ်။ (နိဿဂ္ဂိယကဏ္ဍတွင်ကထိနခင်းခြင်းနှင့် စပ်၍ ပညတ်အပ်သော ရှေးသိက္ခာပုဒ်သုံးခု။) နိဿဂ္ဂိယကဏ္ဍေ တိဏ္ဍိကထိနသိက္ခာပဒါနံ၊ ဝဿိကသာဠိကအစွေကစိဝရသာသကံသိက္ခာပဒါနဉ္စ။ ကခါ။ဋီ၊၆၄။

ကထိနသိဗ္ဗနသ္မိ (ထိ) [ကထိန + သိဗ္ဗန + သ္မိ] ကထိနသင်္ကန်းချုပ်သောအပ်။ ကထိနသ္မိ (က)ကြည့်။

ကထိနသ္မိ (ထိ) [ကထိန + သ္မိ] (က) ကထိနသင်္ကန်းချုပ်သောအပ်။ (ခ) မာကျောသောအပ်။ (က) နိဗ္ဗတ္တမတ္တဿေဝ စဿ သကလ-

သရိရံကထိနသ္မိဟိ ဂဝိစ္ဆိဝိဇ္ဈိတံ ဝိယ ဇာတံ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇၆။ ကထိနသိဗ္ဗနသ္မိ ကထိနသ္မိ။ သံ၊ဋီ၊၁။၃၁၉။ (ခ) ကက္ခဋ္ဌသ္မိ-ကြည့်။

ကထိနသ္မိသဒိသလောမ (တိ) [ကထိနသ္မိ + သဒိသ + လောမ] ကထိနသင်္ကန်းချုပ်သော - မာကျောသော - အပ်နှင့် တူသော အမွေးရှိသော၊ သ္မိ (ဘိလူး)။ သ္မိလောမ (သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇၆) ကြည့်။

ကထိနဟတ္ထ (ထိ) [ကထိန + ဟတ္ထ] ကြမ်းတမ်း - ခက်မာ - သော လက်ရှိသော၊ သ္မိ။ န သိဃံ ဟတ္ထော ဈာယတိ ကထိနဟတ္ထတာယ။ မ၊ဋီ၊၂။၃၀၉။

ကထိနာဓိကာရ (ပု) [ကထိန + အဓိကာရ] ကထိနအရာ။ အနုပညတ္တိဝတ္ထုမ္ပိ ဝါ ကထိနာဓိကာရေ ဒိဿတိ။ ဝဇီရ၊၂။၁၄။

ကထိနာနိသံသ (ပု) [ကထိန + အာနိသံသ] (က) ကထိနအခြံအရံ(လှူဖွယ်ဝတ္ထုပစ္စည်း)။ (ခ) ကထိနအကျိုး အာနိသင်(အနာမန္တစာရစသော ၅-ပါး)။ (က) အဝသေသေကထိနာနိသံသေ ဗလဝဝတ္ထာနိ ဝဿာဝါသိကဋ္ဌိတိကာယ ဒါတဗ္ဗာနံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၉၁။ (ခ) အတ္တတကထိနဿ ဟိ ဘိက္ခုနော.... တာဝကထိနာနိသံသံ လဘတိ။ ကခါ။၁၅၂။ (- ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၂။၃။ ဝဇီရ၊၃။၈၉။ ကခါ။ဋီ၊သစ်။၂၇၃-၄။)

ကထိနာနိသံသမူလက (တိ) [ကထိနာနိသံသ + မူလက] ကထိန အာနိသင်လျှင်အကြောင်းရင်းရှိသော။ ကထိနာနိသံသမူလကော မဟာလာဘော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၀၈။ ကခါ။ဋီ၊သစ်။၄၇၅။

ကထိနာနိသံသဝတ္ထ (န) [ကထိနာနိသံသ + ဝတ္ထ] ကထိန အခြံအရံဖြစ်သော ပုဆိုး။ အညာနိ စ ဗဟူနိ ကထိနာနိသံသဝတ္ထာနိ ဒေတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၈၉။ (- ဝိ၊သင်္ဂဟ။၂၉၈။)

ကထိနုဒ္ဒါရ (တိ) [ကထိန+ဥဒ္ဒါရ] ကထိနုဒ္ဒါရ
ခြင်း။ ကထိနုဒ္ဒါရံ န ဒဿန္တိ (ဝိ၊ ၂။ ၃၇၇)တိ
ကိဒိသော ကထိနုဒ္ဒါရော ဒါတဗ္ဗော၊ ကိဒိ-
သော န ဒါတဗ္ဗောတိ။ ဝိ၊ ၄။ ၂၀၈။ (-
ကဒါ။ ၃၂၉။ ဝဇိရ။ ၂၁၆။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၃၃၆။
ကထိနုဒ္ဒါရခြင်းအကြောင်းကထိနု-ကြည့်။)

ကထိနုဒ္ဒါရဏ (န) [ကထိန+ဥဒ္ဒါရဏ] ကထိနု
ဒ္ဒါရခြင်း။ ကထိနုဒ္ဒါရဏဝသေန ဥဒ္ဒါရော
ဝေဒိတဗ္ဗော။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၇၃။

ကထိနုဒ္ဒါရဒိဝသ (ပု) [ကထိနုဒ္ဒါရ+ဒိဝသ]
ကထိနုဒ္ဒါရသောနေ။ ဝဿာနဿ ပစ္ဆိမေ
မာသေ ကထိနုဒ္ဒါရေ ကတေ တသ္မိံ မာသေ
အတ္တတေ ကထိနေ ကထိနုဒ္ဒါရဒိဝသံ အတိ-
က္ကာမေတိ။ ကဒါ၊ ၄။ ၆၇။

ကထိနုဗ္ဗာရ (ပု) [ကထိန+ဥဗ္ဗာရ] ကထိနုဒ္ဒါရ
ခြင်း။ မာတိကာ ကထိနုဗ္ဗာရ။ ဝိ၊ ၅။ ၂၄၄။
(-ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၃၉၃။ ဝိ၊ ၄။ ၄၀၀။ ဝဇိရ။ ၂၁၇။
ဝိမတိ၊ ၂။ ၁၉၄။ ကဒါ၊ ၄။ ၆၄။ ကဒါ၊ ၄။ ၁၈။
၂၇။)

ကထိနုဗ္ဗာရဒိဝသ (ပု) [ကထိနုဗ္ဗာရ+ဒိဝသ]
ကထိနုဒ္ဒါရသောနေ။ အတ္တတေ ကထိနေ
ကထိနုဗ္ဗာရဒိဝသံ အတိက္ကာမေန္တိယာ ပါစိတ္တိ-
ယံ။ ကဒါ၊ ၃၂၆။

ကထိယတိ (ကြိ) [ကထ+ယ+တေ] ပြော
ဆိုအပ်၏။ တတ္ထ မဟာပန္နကဿ အန္တရာ
ကတကလျာဏကမ္ပံ န ကထိယတိ။ အံ၊ ၄။ ၁။
၁၆၆။ ကထိယတိ-မာ၊ ၄။ ၁။ ၂၂။ မာ၊ ၄။ ၁။ ၂။
သံ၊ ၄။ ၂။ ၂၇၆။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၅၀။ ကထိယန္တိ-
အံ၊ ၄။ ၂။ ၁၀၀။ ကထိယန္တိ-အံ၊ ၄။ ၂။ ၁၃၇။
သုတ္တနိ၊ ၄။ ၂။ ၂၇၂။ မဟာနိ၊ ၄။ ၂။ ၂။ စူဠနိ၊
၄။ ၂၄။

ကထိယမာန (တိ) [ကထ+ယ+မာန] ပြောဆို
အပ်သော။ တေဝဏ္ဏေ ကထိယမာနေ အဝဏ္ဏ-
မေဝ ကထေန္တိ။ မာ၊ ၄။ ၁။ ၅၆။ (-သံ၊ ၄။ ၁။ ၉၆။

အံ၊ ၄။ ၁။ ၅၅။ အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၉။ ပဋိသံ၊ ၄။ ၁။
၁၃၉။ ဝဇိရ။ ၄၃၃။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃၁။ ဝိမတိ၊
၁။ ၁၀၄။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၅၀။ မာ၊ ၄။ ၂။ ၃၀၆။)

ကထိယမာနရူပါဒိသမ္ပတ္တိ (တိ) [ကထိယမာန+
ရူပ+အာဒိ+သမ္ပတ္တိ] ပြောဆိုအပ်သော
ရူပါရုံစသည်တို့၏ ပြည့်စုံခြင်း။ ဧဝံ ပရေဟိ
ကထိယမာနရူပါဒိသမ္ပတ္တိံ အတ္တနာ ဝါ
ဟသိတလပိတဂီတသဒ္ဓံ သုဏန္တဿ...သဝန-
သံသဂေါ နာမ။ မဟာနိ၊ ၄။ ၂။ ၉။

ကထိဝ (န) [?] မှန်သောစကား။ ဧတေ စ
“ကထိယ”န္တိ “ကထိဝ”န္တိ ဒွေပိ ပါဌာ။
သုတ္တနိ၊ ၄။ ၂။ ၂၇၀။

ကထိသေဋ္ဌ (တိ) [ကထ+သေဋ္ဌ] ဟောကြား
တတ်သော သူတို့ထက် မြတ်သောသူ။ ဟန္တ
ပုစ္ဆေ ကထိသေဋ္ဌံ။ မိလိန္ဒ။ ၃၃၀။

ကထိ (တိ) [ကထာ+ဤ] (ဆန်းကြယ်သော)
စကားရှိသောသူ။ (ဓမ္မကထိက “ရှင်နာဂ-
သိနိ”) ဟန္တ ကထိ ပဿာဒေတွာ။ မိလိန္ဒ။
၉၇။

ကထိယမာန (တိ) [ကထ+ယ+မာန] ပြော
ဆိုအပ်သော။ ဧဝံ ပရေဟိ ဝါ ကထိယမာနံ။
မာ၊ ၄။ ၂။ ၅၀။ (-မာ၊ ၄။ ၁။ ၉။)

ကထေတဗ္ဗ (တိ) [ကထ+ဏေ+တဗ္ဗ] ပြောဆို
အပ်သော။ ဧတေ ဌတွာ တေသံ ပုဗ္ဗကမ္ပံ
ကထေတဗ္ဗံ။ မိလိန္ဒ။ ၂။ (-ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၁၀၁။
မာ၊ ၄။ ၁။ ၁၁၅။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၂။ အဘိ၊ ၄။ ၁။
၂၇၅။ ဝဇိရ။ ၂၄။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၈၁။ ဝိမတိ၊
၁။ ၃၃၉။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၂၄၇။)

ကထေတဗ္ဗကထာ (တိ) [ကထေတဗ္ဗာ+ကထာ]
ပြောဆိုအပ်သောစကား။ အနုပုဗ္ဗံ ကထန္တိ
အနုပုဗ္ဗံ ကထေတဗ္ဗကထံ။ ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၃၁၀။
အံ၊ ၄။ ၁။ ၂၂၁။ (-ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၆၆။ မာ၊ ၄။ ၁။
၃၅။)

ကထေတဗ္ဗတ္ထာပေက္ခ (တိ) [ကထေတဗ္ဗ+အတ္ထ
+အပေက္ခ] ပြဆိုအပ်ပြီးသော အနက်ကို ငဲ့
ခြင်းရှိသော။ ကထာ ကထေတဗ္ဗတ္ထာပေက္ခာ-
တိ ဝိသေသော။ နေတ္ထိဝိ။ ၁၁။

ကထေတဗ္ဗဓမ္မ (ပု) [ကထေတဗ္ဗ+ဓမ္မ] ဟော
ကြားအပ်သော တရား။ ယန္တိ ယံ ကထေ-
တဗ္ဗဓမ္မံ။ ဒီ၊ ဇီ၊ ၂။ ၄၀။

ကထေတဗ္ဗဓမ္မဝိဘာဂ (ပု) [ကထေတဗ္ဗဓမ္မ+
ဝိဘာဂ] ဟောကြားအပ်သော တရားကို
ခွဲခြမ်းဝေခွဲခြင်း။ ကထာဝိဘာဂ-ကြည့်။

ကထေတဗ္ဗနိယာမ (ပု) [ကထေတဗ္ဗ+နိယာမ]
ပြဆိုအပ်သောနည်း။ ဣတရော ကထေတဗ္ဗ-
နိယာမေနော။ အံ၊ ငွ၊ ၂။ ၁၇၂။

ကထေတဗ္ဗယုတ္တက (တိ) [ကထေတဗ္ဗ + ယုတ္တက]
ပြောဆိုအပ် - ပြောဆိုသင့် - သည်နှင့် ယှဉ်
သော။ စတုက္ခတ္တံ အာသနေ နိသိဒ္ဓိတော
ကထေတဗ္ဗယုတ္တကံ ကိဉ္စိ အပဿန္တော...
ပတိတောတိ။ ဓမ္မ၊ ငွ၊ ၂။ ၂၂၁။ (- ဇာ၊ ငွ၊ ၂။
၃၈။)

ကထေတဗ္ဗယုတ္တကာလ (ပု) [ကထေတဗ္ဗ + ယုတ္တ
+ ကာလ] ပြောဆိုအပ် - ပြောဆိုသင့် - သည်
နှင့် ယှဉ်သောအခါ။ ကာလာဂတ-ကြည့်။

ကထေတဗ္ဗဝါရ (ပု) [ကထေတဗ္ဗ + ဝါရ] ရွတ်ဆို
အပ်သောဝါရ။ ဧကေန သဗ္ဗာယနမဂ္ဂေန
ကထေတဗ္ဗဝါရေတိ အတ္ထော။ သံ၊ ဇီ၊ သစ်၊
၁။ ၈၁။

ကထေတဝေ (ဗျ) [ကထ+ဧက+တဝေ] ပြော
ဆိုအပ်သော (စကား)။ အလံ ပမေတု ပဂ္ဂ-
ဏော ကထေတဝေ။ ပစ္စတ္တိကာနဉ္စ ဝိရဒ္ဓိ-
ကောဝိဒေါ။ ဝိ၊ ၂။ ၅၀၉။ ကထေတဝေတိ
ကထေတဗ္ဗေ။ ဝိ၊ ငွ၊ ၂။ ၄၃၆။

ကထေတိ၊ ကထယတိ (ကြိ) [ကထ+ဧက+တိ။
ကထ+ဧက+တိ] (က) ပြောဆို၏။ (ခ)
ပြု၏။ (ဂ) ဖြေဆို၏။ (က) ပဉ္စံ ပုဋ္ဌော

ကထေတိ။ ဝိ၊ ၂။ ၃၇။ သကဝါဒီ သုတ္တံ ဂဟေ-
တော ကထေတိ (ဝိ၊ ငွ၊ ၁။ ၁၉၇) တိ အတ္တနော
သုတ္တံ ဂဟေတော ဝေါဟရတိ။ သာရတ္ထ၊ ၂။
၄၆။ ကထယတိ ဓမ္မကထံ ဇီနော ဇနဿ။ ဒီ၊
၃။ ၁၂၆။ ကထေန္တိ - အံ၊ ငွ၊ ၁။ ၂၆၀။ ကထ-
ယန္တိ - ဝိ၊ ငွ၊ ၂။ ၅၂။ ကထေထ - ဓမ္မ၊ ငွ၊ ၂။
၃၆။ ကထေမိ - ထေရ၊ ငွ၊ ၁။ ၄၂၉။ ကထယာ-
မိ - ထေရ၊ ငွ၊ ၁။ ၄၂၉။ ကထေမ - ဇာ၊ ငွ၊ ၁။
၁၃၆။ ကထေတု - ဓမ္မ၊ ငွ၊ ၂။ ၂၂၁။ ကထေ-
န္တိ - ဝိ၊ ငွ၊ ၂။ ၆၇။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၁။ ကထေဟိ -
ဝိ၊ ငွ၊ ၄။ ၂၀၄။ ကထယဿ - အပါ၊ ၁။ ၂၇။
ကထယ - စရိယာ၊ ၄။ ၁၉၇။ ကထေယျ -
ဝိ၊ ငွ၊ ၂။ ၂၀၂။ ကထေယေယျ - မဟာနိ၊ ၃။ ၃၀၉။
ကထယေ - အံ၊ ၁။ ၁၉၉။ ကထေယျံ - အံ၊ ငွ၊
၂။ ၃၀၁။ ကထေယျာထ - ဓမ္မ၊ ငွ၊ ၁။ ၆။ က-
ထေယျာသိ - ဝိ၊ ငွ၊ ၂။ ၃၄၀။ ကထေယျာမ -
သံ၊ ငွ၊ ၁။ ၅၃။ ကထေယျံ - ဝိ၊ ငွ၊ ၁။ ၃၁။ က-
ထေသတိ - အပါ၊ ၁။ ၂၇။ ကထေသန္တိ - ဇာ၊
ငွ၊ ၁။ ၁၃၆။ ကထယိသတိ - မ၊ ဇီ၊ ၁။ ၇၃။
ကထယိသန္တိ - အံ၊ ငွ၊ ၂။ ၁၃၉။ ကထေသ-
သိ - အံ၊ ငွ၊ ၁။ ၁၈၈။ ကထေသာမိ - ကင်္ခါ။
၂၇၇။ ကထယိသာမိ - အပါ၊ ၁။ ၆၉။ ကထေ-
သာမ - သံ၊ ငွ၊ ၁။ ၁၁၆။ ကထယိသာမ - ဝိ၊
ငွ၊ ၁။ ၁၄၈။ ကထယိသံ - စရိယာ၊ ၄။ ၂၀။
ကထိ - သော မေ ပုဋ္ဌော ကထိ သဗ္ဗံ။ အပါ၊
၁။ ၂၇။ ကထယိ - အပါ၊ ၁။ ၃၉။ ကထေသိ -
ကထေသံ - သံ၊ ငွ၊ ၁။ ၆၅။ ကထယိ သု -
ဝိ၊ ငွ၊ ၂။ ၂၄၇။ ကထယသိ - ပေတ၊ ငွ၊ ၂။ ၂၆။
ကထေသိ - မ၊ ငွ၊ ၄။ ၂၁၆။ ကထယိ - အံ၊ ငွ၊
၁။ ၃၁၈။ ကထယိတ္ထ - ဝိ၊ ငွ၊ ၄။ ၂၀၄။ ကထ-
ယိမှ - ဇာ၊ ငွ၊ ၄။ ၂၇၄။ ကထယိမှာ - ဇာ၊ ငွ၊
၆။ ၂၆၃။ (ခ) အဋ္ဌကထံ ကထေတိ (သံ၊ ငွ၊ ၁။
၇၉) တိ အဝိဝဋ္ဌပါဌဿ ပါဠိယာ အတ္ထသံ-
ဝဏ္ဏနံ ကရောတိတိ အတ္ထော။ သံ၊ ဇီ၊ ၁။ ၁၁၉။
(ဂ) ဥပါလိ ဣမံ ပဉ္စံ ကထေသိ။ ဝိ၊ ငွ၊ ၁။
၂၄၆။

ကထေတုံ (ဗျ) [ကထ+ဏေ+တုံ] ပြောဟော
ခြင်းငှါ။ ထေရာနံ ဘိက္ခုနံ အဘိဓမ္မကထံ
ကထေတုန္တိ။ အံ၊ ၂။ ၃၄၅။ မဟာနိ၊ ၉၈။
(-စူဠနိ၊ ၁၅၆။ ဝိ၊ ၄၁။ ၂။ ၂၀၇။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။
၃၇။ ဒီ၊ ၄၁။ ၂။ ၁၂၉။ မ၊ ၄၁။ ၂။ ၂၇။ သံ၊ ၄၁။
၄၅။ အံ၊ ၄၁။ ၁၂၇။ ဓမ္မ၊ ၄၁။ ၃၀၂။)

ကထေတုံ (တိ) [ကထ+ဏေ+တုံ] ပြောဆိုတတ်
သောသူ။ မာနံ နိဿယ အဇ္ဈောတ္တရိတွာ
အနဓိကာရေ ကထေတာ ဟောတိ။ ဝိ၊ ၄၁။
၂။ ၁၆။

ကထေတုကမ္ပတာ (ထိ) [ကထေတု+ကမ+
ဏ္ဍ+တာ] ဖြေဆိုလိုသောဆန္ဒ၊ ဖြေဆိုခြင်းငှါ
အလိုရှိသောသူ၏အဖြစ်။ ပဋိဘာနန္တိ ကထေ-
တုကမ္ပတာ ဝုစ္စတိ။ ဝိ၊ ၄၁။ ၁၇၄။ ဒီ၊ ၄၁။
၆၈။ မ၊ ၄၁။ ၂။ ၁၀။ ပဋိသံ၊ ၄၁။ ၅၆။ ဣတိ-
ဝုတ္တံ၊ ၄၁။ ၂။ ၁။ ကထေတုကမ္ပတာတိ ကထေ-
တုကာမတာယ။ သီ၊ ၄၁။ သစ်၊ ၁။ ၂။ ၁။ (-ဒီ၊
၄၁။ ၁၁၁။)

ကထေတုကမ္ပတာဒီပက (တိ) [ကထေတုကမ္ပ-
တာ+ဒီပက] ဖြေဆိုခြင်းငှါအလိုရှိသောသူ၏
အဖြစ်ဟုဆိုအပ်သော ဆန္ဒကို ပြတတ်သော။
တေနော စ ကထေတုကမ္ပတာဒီပကေန
ဝစနေန နေသံ သောတုကမ္ပတံ ဇနေတိ။ မ၊
၄၁။ ၁၅။ (-သံ၊ ၄၁။ ၂။ ၂။ ပဋိသံ၊ ၄၁။ ၁၃၀။
ဣတိဝုတ္တံ၊ ၄၁။ ၂။ ၁။ သုတ္တနိ၊ ၄၁။ ၁၂။)

ကထေတုကမ္ပတာပုစ္ဆာ (ထိ) [ကထေတုကမ္ပ-
တာ+ပုစ္ဆာ] ကထေတုကမ္ပတာပုစ္ဆာ၊ ဖြေ
ဆိုခြင်းငှါ အလိုရှိသောသူ၏ အဖြစ်ဖြင့် မေး
ကြောင်းဖြစ်သော ပုစ္ဆာ၊ မိမိဖြေလို၍ မေး
စမ်းသောပုစ္ဆာ။ သယမေဝ ဝိဿဇ္ဇေတုကာ-
မဿ ပုစ္ဆာ ကထေတုကမ္ပတာပုစ္ဆာ နာမ။
မ၊ ၄၁။ ၂။ ၂။ (-သံ၊ ၄၁။ ၁၂။ သံ၊ ၄၁။ ၂။ ၇။
အံ၊ ၄၁။ ၇၉။ အဘိ၊ ၄၁။ ၉၈။) ကထေတုံ
ကမ္ပတာယ ပုစ္ဆာ ကထေတုကမ္ပတာပုစ္ဆာ။

မ၊ ၄၁။ ၂။ ၂။ ၄။ ကထေတုကမ္ပတာ ပုစ္ဆာတိ
ကထေတုကမ္ပတာယ ပုစ္ဆာ။ အံ၊ ၄၁။ ၁၂။

ကထေတုကာမ (တိ) [ကထေတုံ+ကာမ] ဖြေဆို
ခြင်းငှါအလိုရှိသောသူ။ အနုယုဉ္ဇိယမာနော
တံ န ကထေတုကာမော တံ န ဥဏ္ဏါဇ္ဇေတု-
ကာမော။ ဝိ၊ ၂။ ၅၅။ (-ဒီ၊ ၄၁။ ၂။ ၄။ မ၊ ၄၁။
၁၀၄။ သံ၊ ၄၁။ ၁၅။ အံ၊ ၄၁။ ၂။ ၁၃။ အဘိ၊ ၄၁။
၄၀၆။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁၉၅။ ဒီ၊ ၄၁။ ၁၆၆။ မ၊ ၄၁။
၃။ ၄၃၉။ အံ၊ ၄၁။ ၂။ ၇၉။ အနု၊ ၄၁။ ၁၈၃။)

ကထေတုကာမတာ (ထိ) [ကထေတုကာမ+
တာ] ဖြေဆိုခြင်းငှါ အလိုရှိသောသူ၏အဖြစ်။
ကထေတုကမ္ပတာ-ကြည့်။

ကထေတုကာမတာကာရ (ပု) [ကထေတု-
ကာမတာ+အာကာရ] ဖြေဆိုခြင်းငှါအလို
ရှိသောသူ၏ အဖြစ်ဟုဆိုအပ်သော အခြင်း
အရာ။ အာလယ (မ၊ ၄၁။ ၃။ ၄၄၉) ကြည့်။

ကထေတွာ (ကြိ၊ ဝိ) [ကထ+ဏေ+တွာ] ပြော
ဆိုပြီး၍။ ဘတ္တကိစ္စံ ကတွာ ဂစ္ဆန္တောထောကံ
ထောကံ ဗုဒ္ဓဝစနံ ကထေတွာ ဂစ္ဆတိ။ ဝိ၊
၄၁။ ၃၀။ (-မ၊ ၄၁။ ၂။ ၁၀။ သံ၊ ၄၁။ ၄၉။ အံ၊
၄၁။ ၂။ ၉။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁၅၀။ ဒီ၊ ၄၁။ ၂။ ၄၄။
မ၊ ၄၁။ ၁၈၀။)

ကထေန္တ (တိ) [ကထ+ဏေ+အန္တ။ ထိန္တံ ကထေ-
န္တိ။] ပြောဆိုသောသူ။ ဥစ္စာသဒ္ဓါ မဟာသဒ္ဓါ၊
ဓဋ္ဌဓဋ္ဌသဒ္ဓါ၊ အနေကဝိဟိတံ တိရစ္ဆာန်ကထံ
ကထေန္တ။ ဝိ၊ ၃။ ၂။ ၆။ (-သံ၊ ၃။ ၆။ အံ၊
၂။ ၉၄။ အပ၊ ၁။ ၃။ မဟာနိ၊ ၆၅။ မိလိန္ဒ။
၂။ ၂။ ၁။ ၄၁။ ၁၉၅။ ဝိ၊ ၄၁။ ၂။ ၇။ ဝိ၊ ၄၁။ ၃။
မ၊ ၄၁။ ၁၂။ သံ၊ ၄၁။ ၁၈။ အံ၊ ၄၁။ ၃၀။
အဘိ၊ ၄၁။ ၁၀၅။ ဝဇီရ၊ ၂။ ၁၆။ သာရတ္ထ၊ ၁။
၃။ ၁။ ၁။ ၁။ ၃။ ဒီ၊ ၄၁။ ၂။ ၉၇။ သီ၊ ၄၁။ သစ်၊
၁။ ၄၂။) “ကစ္စိ တေ မဟာရာဇ သာမာဝတိ
ဩတာရံ န ဂဝေသတိ” တိ ကထေန္တိ ဝိယ
ရဉ္ဇော ဟတ္ထတော ဝိဇ္ဇံ ဂဟေတွာ။ အံ၊ ၄၁။
၁။ ၃၃၉။ (-အံ၊ ၄၁။ ၂။ ၁၈၉။)

ကထောဇ္ဇ (န) [?] (က) ငြင်းခုံခြင်း။ (ခ) ဩဇာမရှိသော - တန်ခိုး - အရှိန်အစော် - ကင်းမဲ့သော - စကား။ (က) တေမ္ပိ ဒိသ္မာ ဝိရမေ ကထောဇ္ဇံ။ သုတ္တနိ။ ၄၀၈။ မဟာနိ။ ၁၃၀။ ကထောဇ္ဇံ ဝုစ္ဆတိ ကလဟော ဘဏ္ဍနံ ဝိဂ္ဂဟော ဝိဝါဒေါ မေဓကံ။ ဝိရမေ ကထောဇ္ဇန္တိ ပဇဟေယျ ကလဟံ။ သုတ္တနိ။ ၂။ ၂၅၆။ မဟာနိ။ ၂၄၈။ (ခ) အထဝါ ကထောဇ္ဇန္တိ အနောဇ္ဇန္တိ နိသာကထာ ကထောဇ္ဇံ ဝဒန္တိ။ မဟာနိ။ ၁၂၆။ (- ၁၃၀။) အနောဇ္ဇန္တိတိ နိဟိနဩဇတိ။ တေဇဝိရဟိတာတိ အတ္ထော။ သာ ကထာတိ သော ဝါစာ။ ကထောဇ္ဇံ ဝဒန္တိတိ နိတ္ထေဇံ ဘဏ္ဍန္တိ။ မဟာနိ။ ၂၄၆။

ကဒ (ပ) [က + ဒါ + အ။ ကဒ + က] (က) စက္ခု စသော ကိုယ်အစိတ်။ (ခ) အစိတ်။ ကဒမ္မ - ကံ - ကြည့်။

ကဒန္တ (န) [ကု + အန္တ။ ကုစ္ဆိတံ အန္တံ ကဒန္တံ ကစ္ဆည်း။ ၃၃၅။] စက်ဆုပ်ဖွယ်သော ထမင်း။

ကဒမ္မ (ပ) [က + ဒမ္မ + ဗ။ ကဒ + အမ္မ။ ကံ ဝါတံ ဒမေတိတိ ကဒမ္မော။ ဓာနိ။ ၆။ ၅၆၁။ ကဒန္တိ ဧတေန ဒွါရာဒိနိတိ ကဒမ္မော။ မောဂ်။ ၇။ ၁၂၂။] (ခ) ထိန်ပင်၊ မအူပင် (ဓာနိ။ သျှ။ သစ်)။ (၂) ကျေးကြက်တော၊ (၁) ဥဒ္ဓါလကာ စ ကုဋ္ဌဇာ၊ ကဒမ္မာ ဗကုလာ ဗဟူ။ အပါ။ ၁။ ၁၇၂။ ၁၉၇။ ကဒမ္မာ (ဇာ၊ ၂။ ၃၄၄) တိ ကဒမ္မရက္ခာ။ ဇာ၊ ၆။ ၇။ ၃၁၂။ ကဒမ္မေ “ထိန်” ဣတိ ချာတေ။ ဒုမေ ရက္ခေ။ ဓာနိ။ ၆။ ၁၀၉၂။ (၂) ကဒမ္မာ သုဝသာလိကာ.... ကဒမ္မာ သုဝကောကိလာ။ ဇာ၊ ၂။ ၃၄၇။ ကဒမ္မာတိ မဟာကဒမ္မာ ဂဟိတာ။ ဇာ၊ ၆။ ၇။ ၃၁၈။

ကဒမ္မကံ (န) [ကဒ + ဝက + အ။ ကံ အတ္တာနံ ဒေတိတိ ကဒေါ၊ စက္ခာဒိသရိရာဝယဝေါ။ ကဒေါ ဝိယ ကဒေါ၊ အဝယဝေါ၊ တံ ဝကတိ အာဒဒါတိတိ ကဒမ္မကံ။ ဓာနိ။ ၆။ ၆၃၀။]

အပေါင်း။ ပူဂေါ ဇာတံ ကဒမ္မကံ။ ဓာနိ။ ၆၃၀။

ကဒမ္မကံ (ပ) [ကဒမ္မ + က] ထိန်ပင်။ ကဒမ္မကံ ပုပ္ဖုပ္ပမာဏ - ကြည့်။

ကဒမ္မကပုပ္ဖုပ္ပမာဏ (တိ) [ကဒမ္မက + ပုပ္ဖု + ပမာဏ] ထိန်ပင်ပမာဏရှိသော။ အဝသေသာနိ ကဒမ္မကပုပ္ဖုပ္ပမာဏာနိ အဟေသုံ။ အပါ။ ၆။ ၁။ ၇၃။

ကဒမ္မနဒိ (ထိ) [ကဒမ္မ + နဒိ] ကဒမ္မမြစ်။ ယင်းမြစ်သည် အနုရာဓပုရ အရှေ့ဘက်ဘေးမှ အနောက်မြောက်သို့ ဖြတ်သန်း စီးဆင်းသည်။ ယခုအခါ ၎င်းမြစ်ကို “မလိဝတုအိုယ” ဟုခေါ်သည်။ (မဟာဝံသ၊ သီဟိုဠ်အက္ခရာရေး။) အနုရာဓပုရဝါသိနော ကဒမ္မနဒိ န ဥတ္တရန္တိ ဝိသင်္ဂဟ။ ၁၄။

ကဒမ္မနဒိတီရ (န) [ကဒမ္မနဒိ + တီရ] ကဒမ္မမြစ်ကမ်း။ ယထေဝ ဟိ ကဒမ္မနဒိတီရတော ရာဇမာတုဝိဟာရဒွါရေန ထူပါရာမံ ဂန္ထဗ္ဗံ ဟောတိ။ သံ၊ ၆။ ၁။ ၂၀၄။

ကဒမ္မပုပ္ဖ (န) [ကဒမ္မ + ပုပ္ဖ] ထိန်ပင်။ သတ္တပစ္စေကသမ္ပုဒ္ဓေ ဒိသ္မာ ပသန္နမာနသော ကဒမ္မပုပ္ဖိနိ ဂဟေတွာ ပူဇေသိ။ ထေရ။ ၆။ ၁။ ၂၇၅။ (- အပါ။ ၆။ ၁။ ၆၅။ ဝိမတိ။ ၁။ ၃၀၁။)

ကဒမ္မပုပ္ဖိယထေရ (ပ) [ကဒမ္မပုပ္ဖိယ + ထေရ] ကဒမ္မပုပ္ဖိယထေရ်။ (ထိုထေရ်ကား ဝိပဿိ မြတ်စွာဘုရားအား ထိန်ပန်းဖြင့် ပူဇော်ခဲ့ဘူးသည်ကို စွဲ၍ ကဒမ္မပုပ္ဖိယထေရ် ဟု အမည်တွင်သည်။) အပါ။ ၁။ ၃၃၂။

ကဒမ္မရက္ခ (ပ) [ကဒမ္မ + ရက္ခ] ထိန်ပင်။ တထာ အပရဂေါယာနေ ကဒမ္မရက္ခော ဥတ္တရကုဋ္ဌသုကပ္ပရက္ခော။ အံ၊ ၆။ ၁။ ၃၇၇။ (- အဘိ၊ ၆။ ၁။ ၃၃၇။ အပါ။ ၆။ ၁။ ၆၅။ ဇာ၊ ၆။ ၇။ ၃၁၂။ အံ၊ ၆။ ၁။ ၂၃၁။)

ကဒရ° (တိ) [က + ဒရ + အ] ကြမ်းတမ်း -
ခေါင်းပါး - ငြိုငြင် - ပင်ပန်း - ဆင်းရဲ -
သော။ ကဒရေ အပ္ပသ္မိံ ဇီဝိတေ (ဇာ၊ ၁။
၅၂) တိ အမှာကံ ဇီဝိတံ နာမ ကဒရဉ္ဇေဝ
ထဒ္ဒံ လူခံ ကသိရံ အပ္ပဉ္ဇ မန္တံ ပရိတ္တံ။ ဇာ၊ ၁။
၂။ ၁၂၄။

ကဒရ° (ပ) [က + ဒလ။ ဤသံ ခုဒ္ဒကံ ဒလ-
မေတဿ ကဒရော။ ဓာနံ၊ ၁။ ၅၆၇။] ရှားဖြူ
ပင်။ သောမဝက္ကော တု ကဒရော။ ဓာနံ။
၅၆၇။

ကဒရိယ° (န) [ကဒရိယ + က] ရှိသေခြင်း ကင်း
သောသူ၏ အဖြစ်၊ အလွန်ဝန်တို - စေးနဲ -
ခြင်း။ ဝေဝိစ္ဆံ ကဒရိယံ ကဠုကဠုကတာ။
အဘိ၊ ၈။ ၂၂၆။ မဟာနိ။ ၂၈။ ကဒရိယော
ဝုစ္စတိ အနာဒရော၊ တဿ ဘာဝေါ ကဒရိယံ၊
ထဒ္ဒမစ္ဆရိယသေတံ နာမံ။ အဘိ၊ ၁။ ၄၀၇။
မဟာနိ၊ ၁။ ၉၆။

ကဒရိယ° (တိ) [ကု + အရိယ။ ကု + အရ +
လ္လယ] (က) ဝန်တို - စေးနဲ - သော၊ သူ။
(ခ) သူတပါး ပေးလှူသည်ကို တားမြစ်
တတ်သော၊ သူ။ (ဂ) စက်ဆုပ်အပ်သော
ဥစ္စာရှင်။ (ဃ) စက်ဆုပ်အပ်သော အရာသို့
ရောက်သောသူ။

(က) ကဒရိယာ ပရိဘာသကာ။ သံ၊ ၁။
၃။ အံ၊ ၁။ ၃၉၆။ (-အံ၊ ၂။ ၄၅၆။ ဓမ္မ၊ ၄၀။
ဝိမာန၊ ၃၃။ ပေတ၊ ၁။ ၁၃၃။ စရိယာ၊ ၄၀၅။
ဇာ၊ ၁။ ၃၆။) ကဒရိယာတိ ဣဒံ မစ္ဆရိနောတိ
ပဒဿေဝ ဝေဝစနံ .... ထဒ္ဒံ ပန ကဒရိယံ
နာမ။ သံ၊ ၁။ ၁၈၅။ ကဒရိယာတိ ထဒ္ဒမစ္ဆ-
ရိနော။ အံ၊ ၁။ ၂။ ၃၁၀။ ဓမ္မ၊ ၁။ ၁၂၂။
(-အံ၊ ၁။ ၃။ ၁၇၃။ ဝိမာန၊ ၁။ ၁၁၂။ ပေတ၊
၁။ ၄၂။ စရိယာ၊ ၁။ ၁၅၈။ ဇာ၊ ၁။ ၂။ ၄။)
ယထာကမ္ပံ တာ တာ ဂတိယော အရန္တိ
ဥပဂစ္ဆန္တိတိ အရိယာ၊ သတ္တာ။ ဣမေ ပန
ကုစ္ဆိတာ အရိယာတိ ကဒရိယာ၊ ထဒ္ဒမစ္ဆ-

ရိနော။ သံ၊ ၁။ ၁။ ၂၆။ အံ၊ ၁။ ၂။ ၃၀၆။ (-
အံ၊ ၁။ ၃။ ၁၇၃။) (ခ) ရောသကော ကဒရိ-
ယော စ၊ ပါပိစ္ဆော မစ္ဆရိ သဌော။ သုတ္တနိ။
၂၉၉။ (-ဇာ၊ ၂။ ၁၈၈။) ကဒရိယောတိ ထဒ္ဒ-
မစ္ဆရိ၊ ယော ပရေ ပရေသံ ဒေန္တေ အညံ ဝါ
ပုညံ ကရောန္တေ ဝါရေတိ၊ တဿေတံ အဓိဝစ-
နံ။ သုတ္တနိ၊ ၁။ ၁။ ၁၆၃။ (-ဇာ၊ ၁။ ၁။ ၁၃၃။)
ကဒရိယော (ဒိ၊ ၁။ ၂။ ၂၄၈) တိ ထဒ္ဒမစ္ဆရိနော
ပုညကမ္ပဝိမုခံ။ ဒိ၊ ၁။ ၂။ ၂၂၃။ (ဂ) (ဃ)
ခုဒ္ဒေါ ကဒရိယော ထဒ္ဒမစ္ဆရိကပဏောပျံ၊ ထ။
ဓာနံ။ ၇၃၉။ ပရာနုပဘောဂေန အတ္တသဉ္ဇယ-
သီလတ္တာ ကုစ္ဆိတော အရိယော အတ္တပတိ
ကဒရိယော၊ အဂါယကတ္တာ ကုစ္ဆိတံ ဌာနံ
အရတိတိ ဝါ ကဒရိယော။ ဓာနံ၊ ၁။ ၇၃၉။

ကဒရိယကမ္မ (န) [ကဒရိယ + ကမ္မ] ဝန်တို
စေးနဲမှု။ အတ္တနာ ကတဿ အဒါနဒါ-
နပ္ပဋိသေဓနာဒိဘေဒဿ ကဒရိယကမ္မဿ
ပစ္စယာ။ ခုဒ္ဒက၊ ၁။ ၁၇၄။ (-ပေတ၊ ၁။ ၂။ ၁။)

ကဒရိယတာ (ထိ) [ကဒရိယ + တာ] ဝန်တိုခြင်း
ရှိသောသူ၏အဖြစ်၊ ဝန်တိုစေးနဲကြောင်းဖြစ်
သော မစ္ဆရိယစေတသိက်။ ကဒရိယတာ
အတိမာနော ဥဿယာ။ ဒိ၊ ၂။ ၁၉၅။ (-
မိလိန္ဒ၊ ၁။ ၁၈၀။) ထဒ္ဒမစ္ဆရိယလက္ခဏာ ကဒရိ-
ယတာ။ ဒိ၊ ၁။ ၂။ ၂၅၉။ (-ဒိ၊ ၁။ ၃။ ၁၃၀။
ပေတ၊ ၁။ ၄၂။ ဒိ၊ ၁။ ၃။ ၁၃၄။)

ကဒရိယ(ယာ)တ(တာ) ပန (တိ) [ကဒရိယ +
တပန] (က) ကြမ်းတမ်း ပူလောင်စေတတ်
သော (ငရဲ)။ (ခ) ဝန်တိုခြင်းရှိသော သူတို့
ကို ပူပန်စေတတ်သော၊ ဝန်တို - စေးနဲ -
သော သူတို့၏ ကျရာ၊ ခံရာ (ငရဲ)။ ကဒရိယာ-
တပနာ သောရာ၊ အစွဲမန္တော ဒုဗ္ဗသဒါ။
မဟာနိ။ ၃။ ၁၇၇။ စူဠနိ။ ၂။ ၃၇။ ကဒရိယာတပ-
နာတိ သဗ္ဗေပိ တေ ဥဿဒေဟိ သဒ္ဓိံ အဋ္ဌ
မဟာနိရယာ ကဒရိယာ နိစ္စံ တပန္နိတိ

ကဒရိယာတပနာ။ မဟာနိဋ္ဌ။ ၃၇၅။ ကဒ-
ရိယတာပနာ (ဇာ၊ ၂။ ၆၀) တိ သဗ္ဗေ တေ
ကဒရိယာနံ တာပနာ။ ဇာ၊ ၄။ ၂၇၅။

ကဒရိယရူပ (တိ) [ကဒရိယ + ရူပ] ဝန်တိုခြင်း
သဘောရှိသော။ သုစေ တုဝံ အဿဒ္ဓေါ
ဘဝိဿတိ၊ ကဒရိယရူပေါ ဝိပုဋ္ဌိပန္နစိတ္တော။
ပေတ။ ၁၇၉။ ပေတ။ ၄။ ၂၁၀။

ကဒလိကန္ဓ (ပု) [ကဒလိ + ကန္ဓ] ငှက်ပျော
ခေါင်း၊ ငှက်ပျောမြစ်၊ ငှက်ပျောဥ။ ကဒလိ-
ကန္ဓော ဝေဠုကန္ဓော ကသေရုကကန္ဓောတိ
ဝေမာဒယော။ ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၁၀၀။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၉၅။

ကဒလိကန္ဓ (ပု) [ကဒလိ + ခန္ဓ] (က) ငှက်ပျော
တုံး။ (ခ) ငှက်ပျောပင်။ (က) သော တတ္ထ
ပဿေယျ မဟန္တံ ကဒလိကန္ဓံ ဥဇုံ နဝံ အ-
ကုက္ကုကဇာတံ။ မ၊ ၁။ ၂။ ၉၆။ သံ၊ ၂။ ၁၁၅။
(- စူဠနိ၊ ၁၇၃။ ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၁၂၀။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။
၂၀။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၂၉၅။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၁၅၆။ အဘိ၊
၄။ ၂။ ၃၂။ ဝိ၊ သုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၁၁၀။ အပ၊ ၄။ ၁။ ၂၅၅။
ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၄။ ၁၉၄။ ဇာ၊ ၄။ ၆။ ၂၉၁။ သံ၊ ၄။ ၂။
၂၅၁။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၂၃၅။) (ခ) အောက်ပုဒ်
ကြည့်။

ကဒလိကန္ဓဥပနု (န) [ကဒလိကန္ဓ + ဥပနု] ငှက်
ပျောပင်ကို - ထားခြင်း - စိုက်ထူခြင်း။
သောဓေဇ္ဇောတိ ဥယျာနမဂ္ဂံ သမံ ကာရေ-
တွာ.....ကဒလိကန္ဓဥပနာဒီနိ စ ကရေဇ္ဇောတိ
အတ္ထော။ မ၊ ၄။ ၂။ ၂၁၀။

ကဒလိကန္ဓပတ္တဝဋ္ဌိဝိနိဘူက (တိ) [ကဒလိ-
ကန္ဓ + ပတ္တဝဋ္ဌိ + ဝိနိဘူက] ငှက်ပျောတုံး၏
အခွံလိပ်ကို ခွါသော။ သူ။ ကဒလိကန္ဓပတ္တ-
ဝဋ္ဌိဝိနိဘူကော ဝိယ ရိတ္တမုဋ္ဌိဝိနိဝေဌကော
ဝိယ စ.....သနဝိနိဗ္ဗောဂေါ ဒဿိတော ဟော-
တိ။ အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၂၀၇။ (- ပဋိသံ၊ ၄။ ၁။ ၁၆၁။
မဟာနိ၊ ၄။ ၂၇၀။ နေတ္ထိ၊ ၄။ ၉၅။ တိဋ္ဌိ - ဝိနိဘူ-
က၊ ဝိနိဘူနက၊ ဝိနိဗ္ဗာဠက-ဟု ရှိ၏။)

ကဒလိကန္ဓသဒိသဉ္စိရ (တိ) [ကဒလိကန္ဓ + သဒိ-
သ + ဉ္စိရ] ငှက်ပျောတုံးနှင့်တူသော ပေါင်ရှိ
သော။ သူ။ ဝါမူရု (ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၂၉၅) ကြည့်။

ကဒလိကန္ဓသမ (တိ) [ကဒလိကန္ဓ + သမ] ငှက်
ပျောတုံးနှင့် တူသော။ အသုစိဿ ဘာဇနံ
တေ၊ ကဒလိကန္ဓသမံ ဣဒံ။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၂၅၁။
သုတ္တနိ၊ ၄။ ၂။ ၁၂၅။ (- သံ၊ ၄။ ၁။ ၂၇၇။ အံ၊ ၄။
၃။ ၇၃။)

ကဒလိကန္ဓသမာနဉ္စိရ (တိ) [ကဒလိကန္ဓ +
သမာန + ဉ္စိရ] ငှက်ပျောတုံးနှင့်တူသော
ပေါင်ရှိသော။ သူ။ ဝါမူရု (ဇာ၊ ၄။ ၂။ ၄၀၁)
ကြည့်။

ကဒလိဂဗ္ဘ (ပု) [ကဒလိ + ဂဗ္ဘ] ငှက်ပျောဖူးညွှန်း၊
ငှက်ပျောဖူး။ ဗုဒ္ဓပစ္စေကဗုဒ္ဓခိဏာသဝါနံ က-
ဒလိဂဗ္ဘသဒိသာနိ စိဝဏ္ဏနိ ဒဒေယျ။ ဓမ္မ၊ ၄။
၂။ ၃၅၂။

ကဒလိဒုဿ (န) [ကဒလိ + ဒုဿ] ငှက်ပျော
လျှော်မျှင်တို့ဖြင့် ရက်အပ်သော အဝတ်
(သင်္ကန်း)။ ဧရကဒုဿံ ကဒလိဒုဿံ ဝေဠု-
ဒုဿန္တိ ဝေမာဒီနိ ပန အကပ္ပိယစိဝဏ္ဏနိ။
ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၁၉၂။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၂၇၇။ စူဠနိ၊ ၄။ ၁၁၀။
ဧရကဝါကေဟိ ကတံ ဧရကဒုဿံ တထာ
ကဒလိဒုဿံ။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၂၄၇။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၂၆၇။

ကဒလိ(လိ)ဓဇပညာဏ (တိ) [ကဒလိ + ဓဇ +
ပညာဏ] ငှက်ပျောတံခွန်ဖြင့် ထင်ရှားသော၊
ထင်ရှားသော ငှက်ပျောပင် တံခွန်ရှိသော
(သင်္ခမ်းကျောင်း)။ ကဒလိဓဇပညာဏော၊
အာဘုဇီပရိဝါရိတော။ ဇာ၊ ၂။ ၂၁။ ကဒလိ-
သင်္ခါတာ ဓဇာ ပညာဏံ အဿာတိ ကဒလိ-
ဓဇပညာဏော။ ဇာ၊ ၄။ ၂။ ၂၀၅။

ကဒလိပဏ္ဏ (န) [ကဒလိ + ပဏ္ဏ] ငှက်ပျောရွက်။
ကဒလိပဏ္ဏေဟိ ပိဒဟိတွာ ပတိဋ္ဌာပေသုံ။
မ၊ ၄။ ၂။ ၁၃။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၈၀။ (- ဓမ္မ၊ ၄။ ၁။
၂၇၆။)

ကဒလိပဏ္ဍပိဟိတမုခ (တိ) [ကဒလိပဏ္ဍ + ပိဟိတ + မုခ] ငှက်ပျောရွက်တို့ဖြင့် ပိတ်အပ်သော မျက်နှာဝရှိသော။ ပုဏ္ဏာ ကဒလိပဏ္ဍပိဟိတမုခါ ဥဋ္ဌဟိ သု။ ဗုဒ္ဓဝိဋ္ဌ။ ၁၈၀။

ကဒလိပတ္တ (န) [ကဒလိ + ပတ္တ] ငှက်ပျောရွက်။ သော သုဒ္ဓိ ကဒလိပတ္တေသု သေတိ မဇ္ဈောဝဝ ဝိသင်္ဂလိတော။ အံ၊ ၃။ ၃၉၄။ (-မ၊ ၄။ ၃။ ၄၇။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၂၀၀။ အံ၊ ၄။ ၃။ ၂၂။ ဓမ္မ၊ ၄။ ၁။ ၃၈။ ဇာ၊ ၄။ ၅။ ၄။)

ကဒလိဖ(ပု)လ (န) [ကဒလိ + ဖလ] ငှက်ပျောသီး။ ကဒလိဖလံ ပဂ္ဂယျ၊ အဒါသိ သတ္တုနော အဟံ။ အပါ၊ ၁။ ၃၄၄။ (-ဝိ၊ ၄။ ၃။ ၃၈။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၉၉။ ၄၀၆။ အပါ၊ ၄။ ၂။ ၂၉၀။ မဟာနိ၊ ၄။ ၃၄၉။ ဝဇ်၊ ၄။ ၃၁၈။)

ကဒလိဖလကဏ္ဍိကာ (ထိ) [ကဒလိဖလ + ကဏ္ဍိကာ] ငှက်ပျောသီးခိုင်။ ကဒလိကဏ္ဍိကာ။

ကဒလိဖလဒါယက (တိ) [ကဒလိ + ဖလ + ဒါယက] ငှက်ပျောသီးကိုပေးလှူသောသူ။ ဣတ္ထံ သုဒ္ဓိ အာယသ္မာ ကဒလိဖလဒါယကော ထေရော ဣမာ ဂါထာယော အဘာသိတ္ထ။ အပါ၊ ၁။ ၃၄၄။

ကဒလိဖလဒါယကဏ္ဍေရ (ပု) [ကဒလိ + ဖလ + ဒါယက + ထေရ] ငှက်ပျောသီး လှူသောထေရ်၊ ကဒလိဖလဒါယကထေရ်။ အပါ၊ ၁။ ၃၄၄။

ကဒလိမကုလသဒိသဝဏ္ဏသဏ္ဌာန (တိ) [ကဒလိ + မကုလ + သဒိသ + ဝဏ္ဏ + သဏ္ဌာန] ငှက်ပျောဖူးနှင့်တူသော အဆင်းသဏ္ဌာန်ရှိသော။ ပတ္တလိမကုလဝဏ္ဏသဒိသာ (ထေရ်၊ ၄။ ၂။ ၉) ကြည့်။

ကဒလိ(လိ)မိဂ (ပု) [ကဒလိ + မိဂ] ဝံပိုင်။ ကဒလိမိဂါ ဗဟုကေတ္တု၊ ဗိဇ္ဇာရာ သသကဏ္ဍိကာ။ ဇာ၊ ၂။ ၁၀၉။ (-ဝိ၊ ၄။ ၃။ ၃၇။ ဇာ၊ ၄။ ၅။ ၄၃။ ဇာ၊ ၄။ ၇။ ၁၇၇။)

ကဒလိ(လိ)မိဂဓမ္မ (န) [ကဒလိမိဂ + ဓမ္မ] ဝံပိုင်သတ္တဝါ၏ အရေ၊ ဝံပိုင်ရေ။ ကဒလိမိဂပဝရပစ္စတ္တရဏ-ကြည့်။

ကဒလိ(လိ) မိဂဓမ္မပစ္စတ္တရဏတ္ထတ (တိ) [ကဒလိ + မိဂဓမ္မ + ပစ္စတ္တရဏ + အတ္ထတ] ဝံပိုင်ရေအခင်းဖြင့်-ခင်းအပ်-ဖုံးလွှမ်းအပ် - သော (ပလ္လင်)။ ကဒလိမိဂသဉ္စန္ဒ-ကြည့်။

ကဒလိ(လိ)မိဂဓမ္မပယ (တိ) [ကဒလိမိဂဓမ္မ + မယ] ဝံပိုင်ရေဖြင့် ပြီးသော။ ကဒလိမိဂပဝရပစ္စတ္တရဏ-ကြည့်။

ကဒလိ(လိ)မိဂပဝရပစ္စတ္တရဏ (န) [ကဒလိ-မိဂ + ပဝရ + ပစ္စတ္တရဏ] ဝံပိုင်ရေဖြင့် ပြုအပ်သော မြတ်သောအခင်း၊ အဝတ်ဖြူ၏ အထက်၌ ဝံပိုင်ရေကို ဖြန့်လျက်ချုပ်၍ ပြုအပ်သောအခင်း။ သေယျထိဒံ အာသန္နိ ... ကဒလိမိဂပဝရပစ္စတ္တရဏံ သဉ္စတ္တရစ္ဆဒိ ဥဘတောလောဟိတကူပဓာနန္တိ။ ဝိ၊ ၃။ ၂၈။ ဝိ၊ ၄။ ၃၁။ ဒီ၊ ၁။ ၇။ (-ဒီ၊ ၂။ ၁၅၅။) ကဒလိမိဂပဝရပစ္စတ္တရဏန္တိ ကဒလိမိဂဓမ္မံ နာမ အတ္ထိ၊ တေန ကတံ ပဝရပစ္စတ္တရဏံ၊ ဥတ္တမပစ္စတ္တရဏန္တိ အတ္ထော။ တံ ကိရ သေတဝတ္ထဿ ဥပရိ ကဒလိမိဂဓမ္မံ ပတ္တရိတွာ သိဗ္ဗိတွာ ကရေန္တိ။ ဝိ၊ ၄။ ၃။ ၃၆၉။ ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၈၄။ (-ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၄၅၂။)

ကဒလိ(လိ)မိဂပဝရပစ္စတ္တရဏ (တိ) [ကဒလိ-မိဂပဝရပစ္စတ္တရဏ + အတ္ထတ။ အတ္ထတ-ကျေ။] ဝံပိုင်ရေဖြင့်ပြီးသော မြတ်သောအခင်းဖြင့် ခင်းအပ်သော (ပလ္လင်)။ တတြဿ ပလ္လင်္ကော... ကဒလိမိဂပဝရပစ္စတ္တရဏော သဉ္စတ္တရစ္ဆဒေါ ဥဘတောလောဟိတကူပဓာနော။ မ၊ ၁။ ၁၀၉။ အံ၊ ၁။ ၁၃၆။ အံ၊ ၂။ ၄၃။ ကဒလိမိဂပဝရပစ္စတ္တရဏောတိ ကဒလိမိဂဓမ္မမယေန ဥတ္တမပစ္စတ္တရဏေန အတ္ထတော။ မ၊ ၄။ ၁။ ၃၄၄။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၁၁၆။

ကဒလိ(လိ) မိဂသဉ္ဇန (တိ) [ကဒလိမိဂ + သဉ္ဇန] ဝံပိုင်ရေအခင်းဖြင့် - ခင်းအပ် - ဖုံးလွှမ်းအပ် - သော (ပလ္လင်)။ ကဒလိမိဂသဉ္ဇန၊ သဉ္ဇာ ဂေါနကသန္တတာ။ ပေတ။ ၁၆၃။ ကဒလိမိဂသဉ္ဇနာတိ ကဒလိမိဂစမ္ပပစ္စတ္တရဏတ္တတာ။ ပေတ၊ ၁၄၆။

ကဒလိဝန (န) [ကဒလိ + ဝန] ငှက်ပျောတော။ တတ္ထ ပူဂဏ်းကုန္ဒပုမာဏာ ဥစ္ဆူ၊ တဒနန္တရံ ကဒလိဝနံ။ သံ၊ ၄၁။ ၂၅၇။ စရိယာ၊ ၄၈။ ဇာ၊ ၄၁။ ၃၇။ ဇာ၊ ၄၁။ ၂၉၁။

ကဒလိဝနမဇ္ဈ (ပု၊ န) [ကဒလိဝန + မဇ္ဈ] ငှက်ပျောတော၏ အလယ်။ ယထာ မဟာသကဋေ ကဒလိဝနမဇ္ဈေန ဝါ ရေဏ္ဍဝနမဇ္ဈေန ဝါ။ သံ၊ ၄၁။ ၃၁၅။

ကဒလိ (ထိ) [က + ဒလ + အ + ဤ။ ကု + ဒလ + ဤ။ ကေန ဝါတေန ဒလိယတေ ဝိဒါရိယတေတိ ကဒလိ၊ နဒါဒိ၊ ဆိန္ဒဘိန္ဒတ္တာ ကုစ္ဆိတံ ဒလံ ပတ္တမေတိသာတ္ထိတိ ဝါ ကဒလိ၊ ပဋ္ဌာကာသဟစရဏတော ဣတ္ထိယံ။ ကဒလိ မောစေပိ။ ဓာန်၊ ၄။ ၃၉၇။] (၁) ငှက်ပျောပင်။ (၂) ငှက်ပျောတုံး။ (၃) တံခွန်၊ အလံ။ (၄) ဝံပိုင် (တောင်ပေါက်၊ ဓာန်၊ ၁၅)။ ကျားသစ် (ဓာန်၊ ၁၅)။ (၁) ဖလံ ဝေ ကဒလိံ ဟန္တိ။ ဖလံ ဝေဠု ဖလံ နဠု။ ဝိ၊ ၄။ ၃၄၆။ ဇာ၊ ၂။ ၃၇၆။ ဝိ၊ ၄၁။ ၂၉။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၇၉။ ဒိ၊ ၄၁။ ၁၅၄။ မ၊ ၄၁။ ၁၃၂။ အံ၊ ၄၁။ ၈။ အဘိ၊ ၄၁။ ၄၃။ ဥဒါန၊ ၄။ ၃၇၀။ အပါ၊ ၄၁။ ၁၄။ ဇာ၊ ၄၁။ ၁၆၂။ ဇာ၊ ၄၁။ ၃၈၂။ (၂) ကဒလိံ ဆေတွာန ဖာလယေ။ အပါ၊ ၁။ ၂၆။ (-ဇာ၊ ၂။ ၂၁၂။) ကဒလိကွန္တံ ဆေတွာဒ္ဓိဓာ ဖာလယေ။ အပါ၊ ၄၁။ ၂၅၅။ (-ဇာ၊ ၄၆။ ၂၉၁။) (၃) ကဒလိ ကေတနံပျံ့ထ။ ဓာန်၊ ၃၉၇။ (၄) မိဂဘေဒေ ပဋ္ဌာကာသံ မောစေ စ ကဒလိတ္ထိယံ။ ဓာန်၊ ၃၈၇။

မိဂဘေဒေ ကုက္ကုရပ္ပမာဏေ မိဂေ။ ဓာန်၊ ၄။ ၃၈၇။

ကဒလိကဏ္ဍိ (ထိ) [ကဒလိ + ကဏ္ဍိကာ။ ဂါထာအရာ ဆန်းကြောင့် က-ကျေသည်။] ငှက်ပျောသီးခိုင်။ မဟန္တိ ကဒလိကဏ္ဍိ၊ ဂဟေတွာ ဥပဂစ္ဆဟံ။ အပါ၊ ၁။ ၉၁။ မနောသိလာစုဏ္ဏပိဉ္ဇရံ မဟန္တိ ကဒလိဖလကဏ္ဍိကံ ဥပနေသိ။ ထေရ၊ ၄၁။ ၇၆။ အပါ၊ ၄၁။ ၂။ ၄၇။

ကဒလိမိဂသေဝိတ (တိ) [ကဒလိမိဂ + သေဝိတ] ဝံပိုင်တို့သည် မှီဝဲအပ်သော။ နာနာလတာဟိ သဉ္ဇနံ၊ ကဒလိမိဂသေဝိတံ။ ဇာ၊ ၂။ ၃၄၈။ ဇာ၊ ၄၁။ ၃၁၇။

ကဒလူပမ (တိ) [ကဒလိ + ဥပမာ] ငှက်ပျောတုံး ဥပမာရှိသော။ ဓိရတ္ထု သင်္ခတံ လောလံ၊ အသာရံ ကဒလူပမံ။ အပါ၊ ၂။ ၂၁။ (-အပါ၊ ၄၁။ ၂။ ၃၀။)

ကဒသန (န) [ကု + အသန။ ကုစ္ဆိတံ အသနံ ကဒသနံ။ ကစ္စည်း။ ၃၃၅။] စက်ဆုပ်ဖွယ်သော အစာ။

ကဒါ (ဗျ) [ကိ + ဒါ] အဘယ် - အချိန်အခါ - ကာလ၌။ ကဒါ တေ အဓိဂတံ၊ ကတ္ထတေ အဓိဂတံ။ ဒိ၊ ၂။ ၂၁၃၊ ၂၆၇။ (-ဇာ၊ ၁။ ၃၉၈။ ဇာ၊ ၂။ ၁၆၁။) ကဒါဓိ = ယံ ကဒါဓိ (တရံတခါ၌) ကရဟဓိ ဒိဃဿ အဗ္ဗုနေ အစွယေန အယံ လောကော သံဝဇ္ဇတိ။ ဒိ၊ ၁။ ၁၆။ မ၊ ၁။ ၉၉။ အံ၊ ၁။ ၁၈၀။ ဇာ၊ ၁။ ၂၀၃။ ကဒါဓိတိ ကိသ္မိဉ္စိ ကာလေ။ ဒိ၊ ၄၁။ ၁၀၁။ ဇာ၊ ၄၁။ ၁၅၃။ ကဒါဓိတိ ကိသ္မိဉ္စိ ဒေဝ ကာလေ။ မ၊ ၄၁။ ၂။ ၅၄။ အံ၊ ၄၁။ ၂။ ၁၆၅။ ကဒါဓိဒေဝ = ယသ္မာ ဝါသဒ္ဓေါ အနိယတော ကဒါဓိဒေဝ (တရံတခုသော အခါကာလ၌ သာလျှင်၊ တရံတခါ၌သာလျှင်။) ပါတုဘာဝတော။ အဘိ၊ ၄၁။ ၁၆၂။ ဝိမာန၊ ၄။ ၁၉၇။ မ၊ ၄။ ၃၁။

ကဒ္ဒမ (ပု) [ကဒ္ဒ + အပ။ ကဒ္ဒမဒ္ဒေ အမောဒ္ဒိတ္တံ။
 ဓာနံ၊ ဇိ။ ၆၆၃။] (က) ချွံညွန်ပျစ်။ (ခ) ရေနင့်
 ရောသောညွန်၊ ညွန်ကျဲ။ (က) အညတရဿ
 ဘိက္ခုနော မောစနာဓိပ္ပါယဿ ကဒ္ဒမံ အင်္ဂ-
 ဇာတံ ပဝေသေန္တဿ အသုစိ မုစ္စိ။ ဝိ၊ ၁။ ၁၇၁။
 (- အပ၊ ၁။ ၃၀။ ဇာ၊ ၁။ ၁၅၆။ မိလိန္ဒ၊ ၃၄။
 ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၂၀၆။ မ၊ ၄။ ၁။ ၁၉၇။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၄။ ၂၃၆။
 ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၄၀၄။) (ခ) နဝံ ပန ဘိက္ခုနာ....
 အာဒါတဗ္ဗံ နီလံ ဝါ ကဒ္ဒမံ ဝါ ကာဠသမံ
 ဝါ။ ဝိ၊ ၂။ ၁၅၀။ ကဒ္ဒမော နာမ ဩဒကော
 ဝုစ္စတိ။ ဝိ၊ ၂။ ၁၅၉။

ကဒ္ဒမဂန္ဓိက (တိ) [ကဒ္ဒမဂန္ဓ + ဣက] ညွန်နံရိ
 သော၊ ညွန်စော်နံသော။ သစေပိ နံ အနု-
 ခဏေ၊ ဝါရိကဒ္ဒမဂန္ဓိကံ။ ဇာ၊ ၂။ ၄၇။ ဇာ၊ ၄။
 ၅။ ၂၄၅။

ကဒ္ဒမဂဟန (န) [ကဒ္ဒမ + ဂဟန] ညွန်တော။
 တသ္မိမ္ပိ သရေ မစ္ဆာ ကဒ္ဒမဂဟနံ ပဝိသိတွာ
 တသ္မိ တသ္မိ ဌာနေ နီလိယံ သု။ စရိယာ၊
 ၄။ ၂၂၉။

ကဒ္ဒမန္တရ (န) [ကဒ္ဒမ + အန္တရ] ညွန်၏အတွင်း။
 ဥက္ကပ္ပိယမာန (မဟာနိ၊ ၄။ ၁၄၀) ကြည့်။

ကဒ္ဒမပံသုမိဿက (တိ) [ကဒ္ဒမ + ပံသု + မိဿ-
 က] ညွန်၊ မြေမှုတ်နှင့် ရောနှောသော။ ဥပဗ္ဗု-
 တောတိ ဗာဓိတော.... ကဒ္ဒမပံသုမိဿကံ
 ဥဒကံ သိဉ္စိတွာ။ စရိယာ၊ ၄။ ၁၃၉။

ကဒ္ဒမပရိခါ (တိ) [ကဒ္ဒမ + ပရိခါ] ညွန်ကျုံး။
 ပရိခါ (အပ၊ ၄။ ၁။ ၃၂၀) ကြည့်။

ကဒ္ဒမဗဟုလ (တိ) [ကဒ္ဒမ + ဗဟုလ] များ
 သောညွန်ရှိသော၊ ညွန်များသော။ သမံ ဝိသ-
 မံ ကဒ္ဒမဗဟုလံ သက္ကဓမ္မဟုလံ ကာဠမတ္တိကံ။
 ဓမ္မ၊ ၄။ ၁။ ၂၁၂။

ကဒ္ဒမဗန္တရ (န) [ကဒ္ဒမ + အဗန္တရ] ညွန်၏
 အတွင်း။ နိဒ္ဒါဝန္တိ (အပ၊ ၄။ ၁။ ၂၃၀) ကြည့်။

ကဒ္ဒမမက္ခိတ (တိ) [ကဒ္ဒမ + မက္ခိတ] ညွန်တို့
 ဖြင့် လိမ်းကျပ်အပ်သော၊ ညွန်အလိမ်းလိမ်းကပ်
 သော (ရထားဘီး)။ အဒ္ဒသ ပုရိသံ.... ကဒ္ဒမ-
 မက္ခိတေဟိ စက္ကေဟိ ဘဒြေန ရထေန ပဋိ-
 ပထံ အာဂစ္ဆန္တိ။ ဒီ၊ ၂။ ၂၇၂၊ ၂၇၃။ (- သံ၊
 ၁။ ၁၁၆။ ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၂၃၉။ ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၁၁၆။)

ကဒ္ဒမမက္ခိတသရီရ (တိ) [ကဒ္ဒမ + မက္ခိတ +
 သရီရ] ညွန်တို့ဖြင့် လိမ်းကျပ်အပ်သော ကိုယ်
 ရှိသော၊ ကိုယ်၌ ညွန်အလိမ်းလိမ်းကပ်သော၊
 သူ။ အလ္လကေသာ အလ္လဝတ္ထာ ကဒ္ဒမမက္ခိတ-
 သရီရ ယောတ္တဒဏ္ဍလေဉ္စူဟတ္ထာ ဓာဇ္ဈာရံ
 ဂန္ဓာ။ ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၁၇၉။

ကဒ္ဒမမိဿ (တိ) [ကဒ္ဒမ + မိဿ] ညွန်နှင့်ရော
 နှောသော။ အာဝိလ (ဥဒါန၊ ၄။ ၂၂၇) ကြည့်။

ကဒ္ဒမလေပနာကာရ (ပု) [ကဒ္ဒမ + လေပန +
 အာကာရ] ညွန်အလိမ်းလိမ်းကပ်သော အ
 ခြင်းအရာ။ ရဇောဇလ္လ (ဓမ္မ၊ ၄။ ၂။ ၄၉) ကြည့်။

ကဒ္ဒမသေဝါလဝိရဟိတ (တိ) [ကဒ္ဒမ + သေ-
 ဝါလ + ဝိရဟိတ] ညွန်၊ မှော်တို့မှကင်းသော။
 ကဒ္ဒမသေဝါလဝိရဟိတတ္တာ နိဒ္ဒေါသဇလာ-
 ယာတိ အတ္ထော။ ဝဇီရ၊ ၃၉၂။

ကဒ္ဒမာဘာဝ (ပု) [ကဒ္ဒမ + အဘာဝ] ညွန်၏
 မရှိခြင်း။ သာ စဿ အနာဝိလတာ ကဒ္ဒမာ-
 ဘာဝေန ဟောတီတိ အာဟ နိက္ကဒ္ဒမောတိ။
 ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၂၇၂။ သီ၊ ၄။ ၁။ ၂။ ၁၆၂။ မ၊ ၄။ ၂။
 ၂၃၉။

ကဒ္ဒမာလုဠိတ (တိ) [ကဒ္ဒမ + အာလုဠိတ] ညွန်
 ဖြင့် - မွေနှောက် - ချောက်ချား - နှောက်
 ကျ - သော။ အာဝိလ (ဇာ၊ ၄။ ၂။ ၉၂) ကြည့်။

ကဒ္ဒမာဝိလ (တိ) [ကဒ္ဒမ + အာဝိလ] ညွန်ဖြင့်
 နှောက်ကျသော။ ဘူမိဝသေန ကဒ္ဒမာဝိလ-
 တာယ စ အညာဒိသံ ဟောတိ။ ဥဒါန၊ ၄။
 ၃၆၄။

ကဒ္ဒမိကတ (တိ) [ကဒ္ဒမ + ကတ၊ ယထာ-
ရဟမိဝဏ္ဏာဂမော ဘူကရေသု။ နိတိ၊ သုတ္တ။
၁၃၃၈-ဖြင့် ကရဓာတ်နှောင်းရာ ကဒ္ဒမ-သဒ္ဒါ
နောင် ဤ-အက္ခရာ လာ။] ညွှန်ကဲ့သို့ ပြုအပ်
သော။ ဒိသ္မာန လောကဝတ္တန္တံ၊ ခဇ္ဇန္တံ ကဒ္ဒမိ-
ကတံ။ ဇာ၊ ၂။ ၁၇၁။ ခဇ္ဇန္တံ ကဒ္ဒမိကတန္တံ
ကိလေသေဟိ ခဇ္ဇန္တံ တေဟေဝ စ ကဒ္ဒမိကတံ
လောကံ ဒိသ္မာ။ ဇာ၊ ၄။ ၇၄။

ကဒ္ဒမိဘူတ (တိ) [ကဒ္ဒမ + ဘူတ] ညွှန်ကဲ့သို့
(ဖြစ်၍) ဖြစ်သော။ ကလလိဘူတ (သံ၊ ၄။ ၁။
၂၁၀) ကြည့်။

ကဒ္ဒမုပရိ (ဗျ) [ကဒ္ဒမ + ဥပရိ] ညွှန်၏အထက်။
ကဒ္ဒမုပရိ ဥဒကံ ဝိယ စိတ္တံ ပသန္တံ ဟောတိ။
ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၂၆။

ကဒ္ဒမောဒက (န) [ကဒ္ဒမ + ဥဒက] ညွှန်နှင့်
ရောသောရေ။ တေန ခေါ ပန သမယေန
ဆဗ္ဗဂိုယာ ဘိက္ခုနိယော ဘိက္ခု၊ ကဒ္ဒမောဒ-
ကေန ဩသိဉ္စန္တိ။ ဝိ၊ ၄။ ၄၇၃။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။
၄၀၂။ ကင်္ခါ၊ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၄၁၉။ (-ဝိ၊ ၄။ ၄၃၄။
ဝိ၊ ၄။ ၄၁၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၁၂၄။ သာရတ္ထ၊ ၂။
၂၂၂။) ကဒ္ဒမောဒကာနီတိ ကဒ္ဒမမိဿာနီ ဥဒ-
ကာနီ။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၃၆၀။

ကဒ္ဒမောဒကာလုဠိတ (တိ) [ကဒ္ဒမောဒက +
အာလုဠိတ] ညွှန်ဖြင့် ရောနှောသောရေဖြင့်
နောက်ကျသော၊ ညွှန်စေးရေဖြင့်နောက်ကျ
သော။ ကဒ္ဒမောဒကာလုဠိတံ ဒွိဟတိဟစ္စ-
ယေန သဉ္စာတကိမိကုလံ။ အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၂၃၁။
(-ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂၅၀။ ထေရ၊ ၄။ ၂။ ၁၉၉။)

ကနက (န) [ကန + ကျ၊ ဓာန်၊ ဝိ၊ ၄၇၇။ ကန
+ အက၊ ကနတိ ဒိဗ္ဗတိတိ ကနကံ၊ သုဝဏ္ဏံ။
မောဂ်၊ ၇။ ၁၈။] ရွှေ။ ဝဏ္ဏော စ တေ ကန-
ကဿ သန္နိဘော (ပေတ၊ ၁၇၁) တိ တဝ
ဝဏ္ဏော စ ဥတ္တတ္တသိဂိသုဝဏ္ဏေန သဒိသော
အတိဝိယ မနောဟရေ။ ပေတ၊ ၄။ ၁၇၄။

(-မ၊ ၄။ ၁။ ၂၂၁။ ပဋိသံ၊ ၄။ ၁။ ၁၄၁။ ထေရိ၊
၄။ ၁၅၇။)

ကနကဂိရိ (ပု) [ကနက + ဂိရိ] ရွှေတောင်။ စဉ္စ-
လမာနော ဂစ္ဆန္တော ဂိရိ၊ တာဒိသကနကဂိရိ-
နော သိခရမိဝါတိ အတ္ထော။ သိ၊ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။
၁၉၂။

ကနကဂိရိသိခရ (ပု၊ န) [ကနကဂိရိ + သိခရ]
ရွှေတောင်ထွတ်။ ကနကဂိရိသိခရံ နာနာဝိဇ္ဇာ-
ဂဝိမလကေတုမာလာသမုဇ္ဇလိတစာရမတ္ထက-
သောဘံ။ ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၃၃။ (-သုတ္တနိ၊ ၄။ ၁။
၁၂၇။ မ၊ ၄။ ၂။ ၁၂၅။ အံ၊ ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၁၁၀။) ကနက-
ဂိရိသိခရန္တိ... ကနကဂိရိသိခရမိဝ သုဝဏ္ဏ-
ပဗ္ဗတကုဋ္ဌမိဝ။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ၁၂၅။ (-သံ၊ ဝိ၊ ၁။
၂၆၇။)

ကနကဂိရိသိခရမတ္ထက (ပု) [ကနကဂိရိသိခရ +
မတ္ထက] ရွှေတောင်ထွတ်၏ထိပ်။ ကနကဂိရိ-
သိခရမတ္ထကေ လာခါရသံ ပရိသိဉ္စန္တော ဝိယ။
ဗုဒ္ဓဝိ၊ ၄။ ၁၁၀။

ကနကဂုဟာ (ထိ) [ကနက + ဂုဟာ] ရွှေဂူ။
ကေ ကနကဂုဟံ ပဝိဋ္ဌာ ဒွေ သီဟာ ဝိယ။
မ၊ ၄။ ၂။ ၆၁။ ဥဒါန၊ ၄။ ၂၂၂။ (-အံ၊ ၄။ ၂။
၂၉၅။)

ကနကစိရက (န) [ကနက + စိရက] ရွှေစည်း
ကြိုး။ ကနကစိရကာဒိဟိ ဝေဏိအာဒိသု
ဩတတတာယ တပနိယဝိတတာ။ ဝိမာန၊ ၄။
၂၁၉။

ကနကစေတီယ (န) [ကနက + စေတီယ] ရွှေ
စေတီ။ ယောဇနုဗ္ဗေဓံ ကနကစေတီယံ အပ-
ရဉ္စ ကနကစေတီယံ အာကာသေ နိမ္မိနိတွာ။
ဓမ္မ၊ ၄။ ၂။ ၁၆၃။

ကနကစ္ဆဝိ (တိ) [ကနက + ဆဝိ] ရွှေအဆင်းကဲ့
သို့သော - ရွှေအဆင်းနှင့်တူသော - (အ
သား) အရေ - ရှိသော။ ကနကစ္ဆဝိ ဗာဟုဉ္စ
မေ ပဿ။ ဇာ၊ ၄။ ၆။ ၁၅။

ကနကတနသန္နိဘ (တိ) [ကနက+တန+သန္နိ-
ဘ] ရွှေအရေအဆင်းနှင့်တူသောသူ။ (မစိုး
ရိမ်းမာန်။) ကနကတနသန္နိဘော ဣဓာဘိ-
ဘဝတိ သုရဝရတဗေဒိဝ ဣန္ဒော။ ဒီ၊ ၃။
၁၃၀။

ကနကတ္တစ (တိ) [ကနက+တစ] (က) ရွှေအ
ဆင်းနှင့်တူသောအရေရှိသောသူ။ (ခ) ရွှေအ
ဆင်းနှင့်တူသော အခွံရှိသော (သရက်သီး
ခိုင်)။ (က) သိဟံ သော ကနကတ္တစော။
အပါ၊ ၂။ ၁၂။ ထေရါဠ၊ ၁။ ၅၂။ (ခ) ရာဇ-
ယျာနံ တဒါ ဂန္ဓာ၊ သုပက္ကံ ကနကတ္တစံ။
အပါ၊ ၂။ ၁၄၄။ ထေရါဠ၊ ၂။ ၁၂၇။

ကနကတ္တစူပမ (တိ) [ကနကတ္တစ + ဥပမာ] ရွှေအဆင်းနှင့် တူသော အရေရှိသောသူ။
တတော စတသော ကနကတ္တစူပမာ၊ ဥဋ္ဌာယ
နာရိယော ပမဒါဓိပါ မုနိ။ ဇာ၊ ၂။ ၁၀၁။
ကနကတ္တစူပမာတိ ကနကူပမာ တစာ။ ဇာ၊
၄။ ၅။ ၄၁၈။

ကနကထူပ (ပု) [ကနက + ထူပ] ရွှေစေတီ၊
ရွှေပုထိုး။ ကဿပဿ ဘဂဝတော ထူပမှီတိ
ကဿပသမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ ယောဇနိကေကနက-
ထူပေ။ ဝိမာန၊ ၄။ ၁၃၃။ (- ၁၄၂၊ ၂၃၅။
ထေရါဠ၊ ၁။ ၂၅၁။ ထေရါဠ၊ ၂။ ၃၃၆။ အပါဠ၊
၁။ ၃၀၁။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၁၇၁။)

ကနကပဗ္ဗတ (ပု) [ကနက + ပဗ္ဗတ] ရွှေတောင်။
တတြာယသ္မာ ရာဟုလော ဘဂဝတော ပိဋ္ဌိ-
တော ပိဋ္ဌိတော... ဝိဇ္ဇုလတာပရိက္ခိန္တော
ကနကပဗ္ဗတော ဝိယ။ မ၊ ၄။ ၃။ ၉၂။ အံ၊ ၄။ ၁။
၁၇၁။ (- ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၄။ ၁၈။)

ကနကပလ္လင်္ဂ (ပု) [ကနက + ပလ္လင်္ဂ] ရွှေပလ္လင်။
ပိဋ္ဌဒါနာနဘာဝေန စဿာ ယောဇနိကော
ကနကပလ္လင်္ဂော နိဗ္ဗတ္တိ။ ဝိမာန၊ ၄။ ၆။
(- ၂၉။)

ကနကပ္ပဘာ (ထိ) [ကနက + ပဘာ] ရွှေရောင်။
ကနကပ္ပဘာ နိစ္ဆရတိ၊ သမန္တာ ဒသယော-

ဇနံ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၃၇၃။ = သုဝဏ္ဏဝဏ္ဏာ ပဘာ နိစ္ဆ
ရတိ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၄။ ၃၀၀။

ကနကဖလက (တိ) [ကနက + ဖလက] ရွှေပျဉ်
ချပ်၊ ရွှေအင်းပျဉ်။ ဣမဿ ပန ကနကဖလ-
ကာယံ သမုဿိတဝဇိရပန္နိ ဝိယ အဝိရဋ္ဌာ
တူလိကာယ ဒဿိတပရိစ္ဆေဒါ ဝိယ ဒန္တာ
ဘဝိဿန္တိ။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၄၁။

ကနကဗျာ (ထိ) [ကနက + ဗျာ (ဝိ + ဣ + အာ)]
ဝိသုဒ္ဓံ ကတာ အယတိ ဂစ္ဆတိ ပဝတ္တတိတိ
ဗျာ။ မစိုးရိမ်းမာန်။ ရွှေဘီး။ ကနကဗျာ-
သမောစိတ-ကြည့်။

ကနကဗျာသမောစိတ (တိ) [ကနကဗျာ +
သမောစိတ] ရွှေဘီးဖြင့် ကောင်းစွာ ဖြီး
အပ်သော။ နာတိဒိဿာ သုသမ္ဗုဒ္ဓာ၊ ကနက-
ဗျာသမောစိတာ။ ဇာ၊ ၂။ ၁၄။ ကနကဗျာ-
သမောစိတာတိ ကနကဗျာ ဝုစ္ဆတိ သုဝဏ္ဏ-
ဖဏိကာ၊ တာယ ဂန္ဓတေလံ အာဒါယ
ပဟရိတာ သုရစိတာ။ ဇာ၊ ၄။ ၅။ ၁၆၇။

ကနကမယ (တိ) [ကနက + မယ] ရွှေဖြင့် ပြီး
သော။ ကဉ္စနပဗ္ဗတ-ကြည့်။

ကနကမယကဏ္ဍိကာကိဉ္စကွကေသရ (တိ) [ကန-
ကမယ + ကဏ္ဍိကာ + ကိဉ္စကွ + ကေသရ] ရွှေ
ဖြင့်ပြီးသော အချက်၊ ဝတ်မျှ၊ ဝတ်ဆံရှိသော။
ကနကမယကဏ္ဍိကာကိဉ္စကွကေသရံ ဒိဗ္ဗက-
မလံ လိလာရဝိန္နံ ကတ္တုကာမတာယ တဝ
ဟတ္ထေန ဘဉ္ဇသိ။ ဝိမာန၊ ၄။ ၃၇။

ကနကမယသင်္ခာဠ (တိ) [ကနကမယ + သင်္ခာ-
ဠ] ရွှေဖြင့် ပြီးသော ထုပ်လျှောက်ရှိသော။
ကနကမယသင်္ခာဠံ၊ ကောန္တစ္ဆတ္တေဟိ မဏ္ဍိ-
တံ။ အပါ၊ ၁။ ၂။ ကနကမယသင်္ခာဠံ သုဝဏ္ဏေ-
ဟိ ကတတုလာသင်္ခာဠဝလယေဟိ ယုတ္တံ။
အပါ၊ ၄။ ၁။ ၁၁၆။

ကနကမယာလင်္ကာရ (ပု) [ကနကမယ + အ-
လင်္ကာရ] ရွှေဖြင့် - ပြီးသော - ပြုလုပ်ထား

သော-တန်ဆာ။ သုဝဏ္ဏတ္ထဒန (ဝိမာန၊ ဌ။ ၃၆) ကြည့်။

ကနကယူပ (ပု) [ကနက + ယူပ] ရွှေဖြင့် ပြီးသော - ပြုလုပ်ထားသော - ယင်တိုင်၊ ရွှေယင်တိုင်။ စိနပိဋကဏ္ဍပုဇိတံ သုဝဏ္ဏစေတီယံ ဝိယ၊ လာခါရသာနုလိတ္တော ကနကယူပေါဝိယ။ မ၊ ဌ။ ၂။ ၉၃။

နကရသဓာရာသဒိသရုစိရကရ နိကရ (တိ) [ကနက + ရသ + ဓာရာ + သဒိသ + ရုစိရ + ကရ + နိကရ] ရွှေရည်အယဉ်နှင့် တူသော တင့်တယ်သော အရောင် အပေါင်းရှိသော။ သဟစိတ္တုပ္ပါဒါ ပါသာဒေါ စ သုဓမ္မရာဇဘဝနတော.... ကနကရသဓာရာသဒိသရုစိရကရ နိကရော ဒိဝသကဓမ္မော ဝိယ စ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ဌ။ ၁၉၉။

ကနကလတာ (ထိ) [ကနက + လတာ] ရွှေနွယ်။ တထာဂတဿ ပန ကနကလတာယ.... ဒန္တိဟောန္တိ။ မ၊ ဌ။ ၂။ ၂၆၂။

ကနကလမ္မ (တိ) [ကနက + လမ္မ] ရွှေနှင့်တူသော အဆင်းရှိသော အကောက်အရည်။ (အကောက်အရည်ဟူသည် ရှေးပန်းချီဆရာများ ကောက်ကြောင်း ဆဲသောအခါ အောက်သို့ စီးယိုမသွားသော ပျစ်ခွဲသောဖန်ရည်ကိုဆိုလိုဟန်ရှိသည်။) ကသာဝေါ နာမ ကနကလမ္မာဒိနိပိတိ ဝဒန္တိ။ ဝဇီရ။ ၂၇။

ကနကဝိမာန (ပု၊ န) [ကနက + ဝိမာန] ရွှေဗိမာန်။ သော တာဝဒေဝ ကာလံ ကတွာ တာဝတိံ သဘဝနေ ဒွါဒသယောဇနိကေ ကနကဝိမာနေ နိဗ္ဗတ္တိ။ ဝိ၊ ဌ။ ၁။ ၉၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂၀၂။ (-ဒိ၊ ဌ။ ၂။ ၂၄။ မ၊ ဌ။ ၄။ ၁၂၄။ သံ၊ ဌ။ ၁။ ၁၉၆။ သ၊ ဌ။ ၂။ ၂၅၂။ ဓမ္မ၊ ဌ။ ၁။ ၁၇။ ဓမ္မ၊ ဌ။ ၂။ ၅။ ဝိမာန၊ ဌ။ ၆။ ပေတ၊ ဌ။ ၄၄။ အပ၊ ဌ။ ၁။ ၆၂။ အပ၊ ဌ။ ၂။ ၄၃။ ဇာ၊ ဌ။ ၁။ ၅၉။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃၀၂။ အံ၊ ဌ။ ၂။ ၆၁။)

ကနကသဒိသသုဓမ္မတ္ထဝိ (တိ) [ကနက + သဒိသ + သုဓမ္မ + ဆဝိ] ရွှေအဆင်းနှင့် တူသော

သိမ်မွေ့နူးညံ့သော အရေရှိသော၊ သူ။ ကဉ္စတနသန္တိဘတ္တစကြည့်။

ကနကသန္တိဘ (တိ) [ကနက + သန္တိဘ + တစ။ တစ-ပုဒ်ကျေ။] ရွှေအဆင်းနှင့်တူသော အရေရှိသော၊ သူ။ ယာ မေ ဒုတိယိကာ အာသိ၊ ဗြာဟ္မဏိ ကနကသန္တိဘာ။ စရိယာ။ ၄၀။ ကနကသန္တိဘာတိ ကဉ္စတနသန္တိဘတ္တစာ။ စရိယာ၊ ဌ။ ၁၃၁။

ကနကသိခရ (ပု၊ န) [ကနက + သိခရ] ရွှေတောင်ထွတ်၊ ရွှေတောင်ထိပ်။ ဝိဇ္ဇုလတာဝိနဒ္ဓမိဝ စ ကနကသိခရံ သိရိယာ။ သံ၊ ဌ။ ၁။ ၂၂၇။ ကနကသိခရန္တိ ကနကဂိရိသိခရံ။ သံ၊ ဌ။ ၁။ ၂၆၇။

ကနကာစလ (ပု) [ကနက + အစလ] ရွှေတောင်။ ရံသိဇာလပရိက္ခိတ္တော၊ ဒိတ္တောဝ ကနကာစလော။ အပ၊ ၂။ ၁၆၅။

ကနကာစလသင်္ကာသ (တိ) [ကနကာစလ + သင်္ကာသ] ရွှေတောင်နှင့်တူသော၊ သူ။ ကနကာစလသင်္ကာသော၊ ရဝိဒိတ္တိသမပ္ပဘော။ အပ၊ ၂။ ၁၁၃။ ထေရ၊ ဌ။ ၂။ ၁၄၇။

ကနကာဘာသ (တိ) [ကနက + အာဘာသ] ရွှေနှင့်တူသော အရောင်ရှိသော၊ သူ။ သာ ကညာ ကနကာဘာသာ၊ ပဒုမာနနလောစနာ။ အပ၊ ၂။ ၂၂၆။ ထေရီ၊ ဌ။ ၁၃၆။

ကနကာဘေဒဒဿန (န) [ကနက + အဘေဒ + ဒဿန] ရွှေ၏ အထူးအပြားမရှိခြင်းကို ပြခြင်း။ သဏ္ဌာနဘေဒေန .... ကနကာဘေဒဒဿနတော။ အနုဋီ၊ ၃။ ၆၃-၄။

ကနကာမယ (တိ) [ကနက + မယ] ရွှေဖြင့် ပြီးသော။ သတာရာ စန္ဒသူရာ စ၊ လဉ္ဇိတကနကာမယာ။ အပ၊ ၂။ ၂၁၉။ ထေရီ၊ ဌ။ ၁၆၀။ (ဂါထာအရာဖြစ်၍ အာ-ဒိဃပြုထားသည်။)

ကနကာဝှယ (ပ) [?] ပန်းတိုင်းပင် (ပဒိုင်းပင်)။ ဥမ္မတ္တော ကိတဝေါ ဓတ္တော၊ ဓတ္တု။
 ဧဝံ ကနကာဝှယော။ ဓာနံ၊ ၅၇၇။

ကနကုပမ (တိ) [ကနက+ကုပမ] ရွှေအဆင်း
 နှင့်တူသော။ ကနကတ္တုပမ၊ ကြည့်။

ကနတိ (ကြိ) [ကန+အ+တိ] ထွန်းပ-တောက်
 ပ-တတ်၏။ ကနတိ ဒိဗ္ဗတိတိ ကံသော။
 သိ၊ ၁၆၊ ၁၁။ ၂၇၂။

ကနဝေရ (ပ) [?] ကုလားဇလပ်၊ နွယ်သာ
 ကံ။ (ဇာ၊ သျှ-၌ ခေါင်ရမ်းပင်။) အင်္ဂေါလ-
 ကစ္ဆိကာရ ကဏိကာရ ကဏ္ဍိကာရ ကနဝေရ။
 ဇာ၊ ၂။ ၁၁၅။

ကနိဋ္ဌ (တိ) [ယုဝ+ဣဋ္ဌ။ ကစွည်း။ ၂၆၇။ ရှ။
 ၃၉၆။ မောဂ်၊ ၄။ ၁၃၇။ အပ္ပ+ဣဋ္ဌ။ ကစွည်း။
 ၂၆၆။ ရှ။ ၃၉၆။ မောဂ်၊ ၄။ ၁၃၇-တို့၌ ကဏိဋ္ဌ-
 ဟု မုဒ္ဒဇဖြင့် ရုပ်စီရင်၏။ ခုဒ္ဒက+ဣဋ္ဌ။ နိတိ၊
 သုတ္တ။ ၅၁၆။ ကဏိဋ္ဌဟု မုဒ္ဒဇဖြင့် ဆို၏။ ပါဠိ၊
 အဋ္ဌကထာတို့၌ကား အပ္ပတ္တ၊ ခုဒ္ဒကတ္တ ဟော
 ဖျဉ်းလည်း ကနိဋ္ဌဟု ဒန္တဇနှင့်သာ အတွေ့ရ
 များ၏။ ထိ-၌ ကနိဋ္ဌိကာ။] (၁) အလွန်
 ငယ်သော၊ ငယ်သော၊ သူ၊ ညီ၊ ညီထွေး။
 (၂) အလွန်နည်းသော။ (၃) အလွန်နုပျို
 သော။ (၄) နောက်၌ ဆိုအပ်သော စကား။
 (၅) ယုတ်ညံ့သော။

(၁) ကိန္တိ သွာဿ ဝစနိယော ဇေဋ္ဌော
 ဝါ ကနိဋ္ဌော ဝါတိ။ ဝိ၊ ၁။ ၄။ အံ၊ ၃။ ၂။
 (-ပေတ။ ၁၉၃။ အပါ၊ ၁။ ၆၂။ ဇာ၊ ၁။ ၂၂၉၊
 ၃၄၇။ ဝိ၊ ၁။ ၁၀၉။ ဝိ၊ ၁။ ၁၅၁။ ဝိ၊ ၁။ ၂။
 ၂၇၇။ ဒီ၊ ၁။ ၁၇၉။ မ၊ ၁။ ၂။ ၄၆။ သံ၊ ၁။
 ၂၁၀။ အံ၊ ၁။ ၅၉။ အဘိ၊ ၁။ ၂။ ၂၆၈။ ပဋိ-
 သံ၊ ၁။ ၂။ ၂၉၈။ ပေတ၊ ၁။ ၂၂၇။) ကနိဋ္ဌဘာ-
 ဝေါ (ဝိဘာဝိနိ၊ ၁။ ၁၆၇) တိ ဟေဋ္ဌိမေဟိ ခုဒ္ဒက-
 ဘာဝေါ။ မဏိမဉ္ဇူ၊ ၂။ ၁၁။ (၂) (၃) ကနိ-
 ဋ္ဌော ကနိယော တိသု၊ အတ္တပေတိယုဝေ-
 ပျထ။ ဓာနံ၊ ၉၂၉။ (၄) န ဝေ သုဂဏ္ဌိ

ပဌမေန သေဋ္ဌံ၊ ကနိဋ္ဌမာပါထဂတံ ဂဟေ-
 တ္တာ။ ဇာ၊ ၁။ ၂၄၅။ ကနိဋ္ဌန္တိ ပဌမဝစနံ ဥပါ-
 ဒါယ ပစ္စိမဝစနံ ကနိဋ္ဌံ နာမ။ ဇာ၊ ၁။ ၄။
 ၁၆၆။ (၅) စက္ကာလယောနိ ဒွိပဒါ ကနိဋ္ဌာ။
 ဇာ၊ ၁။ ၃၁၄။ ဒွိပဒါ ကနိဋ္ဌာတိ ဒွိပဒါနံ
 အန္တရေ လာမကာ။ ဇာ၊ ၁။ ၄။ ၃၉၇။ သဟ-
 အရိယာ စ တေ အာသိ*၊ အဂီနိ စ ကနိဋ္ဌိ-
 ကာ။ ဝိမာန။ ၄၈။ (-ပေတ။ ၁၃၅။ စရိယာ။
 ၃၉၃။ ဇာ၊ ၂။ ၃၂၉။ ဝိမာန၊ ၁။ ၃၆။ ပေတ၊
 ၁။ ၅၃။)

ကနိဋ္ဌက (တိ) [ကနိဋ္ဌ+က။ ထိ-၌ ကနိဋ္ဌကာ။]
 (က) နမငယ်။ (ခ) ညီငယ်။ (က) ယထာပိ
 ဇေဋ္ဌာ အဂီနိ ကနိဋ္ဌကာ၊ သဂါရဝါ ဟောတိ
 သကမ္ပိ သာမိကေ။ အံ၊ ၂။ ၄၆၈။ (ခ) ယော
 မေ ကနိဋ္ဌကော ဘာတာ၊ နန္ဒော နာမာသိ
 ပဏ္ဍိတော။ အပါ၊ ၂။ ၄၁၂။

ကနိဋ္ဌကုဋုမ္ပိက (ပ) [ကနိဋ္ဌ + ကုဋုမ္ပိက]
 ညီငယ်ဖြစ်သော သူကြွယ်။ ကနိဋ္ဌကုဋုမ္ပိ-
 ကေန ကာရိတံ ပဏ္ဍိသာလံ နေတွာ။ ဓမ္မ၊
 ၁။ ၁၂။

ကနိဋ္ဌကုမာရ (ပ) [ကနိဋ္ဌ+ကုမာရ] ညီငယ်
 ဖြစ်သော မင်းသား၊ မင်းသားငယ်။ သာကိ-
 ယာ တာတ တေ ကနိဋ္ဌကုမာရာ ဇနပဒံ
 ဂတာ။ ဓမ္မ၊ ၁။ ၂၂၁။ ဇာ၊ ၁။ ၁၅၀။

ကနိဋ္ဌဂုံလိ (ထိ) [ကနိဋ္ဌ + အဂုံလိ] ငယ်သော
 လက်ချောင်း၊ လက်သန်း။ တတ္ထ နခပိဋ္ဌိပ္ပ-
 မာဏံ ကနိဋ္ဌဂုံလိနခဝသေန ဝေဒိတဗ္ဗံ။
 ဝိ၊ ၁။ ၂။ ၂၂၈။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၃၅။ (-သာရတ္ထ၊
 ၂။ ၃၉၁။)

ကနိဋ္ဌဂုံလိနခ (ပု၊ န) [ကနိဋ္ဌဂုံလိ+နခ] လက်
 သန်း၏ လက်သဲ။ နခပိဋ္ဌိပ္ပမာဏ (ဝိမတိ၊ ၂။
 ၁၀၉) ကြည့်

ကနိဋ္ဌဂုံလိနခပိဋ္ဌိ (ထိ) [ကနိဋ္ဌဂုံလိနခ+ပိဋ္ဌိ]
 လက်သန်း၏လက်သဲခွံ။ တိစိဝရံ ပန ကနိဋ္ဌဂုံ-

လိနုခပိဋ္ဌိပမာဏေန ဆိဒ္ဓေနာပိ ဝိဇဟတိ။
ကခါ။၁၅၅။ (- ကခါ၊ဋီ၊သစ်။၂၀၄။)

ကနိဋ္ဌဂုံလိပရိမာဏ (တိ) [ကနိဋ္ဌဂုံလိ + ပရိမာဏ]
လက်သန်းအတိုင်းအရှည်ရှိသော။ သူစိဒ္ဓန္တ-
ကပ္ပမာဏ (သာရတ္ထ၊၃။၂၇၁)ကြည့်။

ကနိဋ္ဌဋ္ဌာန (န) [ကနိဋ္ဌ + ဌာန] ညီငယ်၏
အရာ။ မဟာရာဇ နန္ဒာဒေဝိ မာတုဋ္ဌာနေ
ဌပေယျာသိ ပဉ္စာလစန္ဒိ ကနိဋ္ဌဋ္ဌာနေ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊
၆။၃၁၄။

ကနိဋ္ဌတာပသ (ပ) [ကနိဋ္ဌ + တာပသ] ညီငယ်
ဖြစ်သော ရသေ့။ မဏိကဏ္ဍော အဘိဏ္ဍာ
ကနိဋ္ဌတာပသဿ သန္တိကံ အာဂန္နာ။ ဇာ၊
ဋ္ဌ၊၂။၂၅၀။

ကနိဋ္ဌတ္ထေရ (ပ) [ကနိဋ္ဌ + ထေရ] ညီငယ်ဖြစ်
သော ထေရ်။ ကနိဋ္ဌတ္ထေရဿ အတ္တနာ ပဋိ-
လဒ္ဓဂုဏ် အာရောစေသိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၇၄။

ကနိဋ္ဌဓိတု (ထိ) [ကနိဋ္ဌ + ဓိတု] သမီးငယ်။
အထ သုမနဒေဝိ နာမ ကနိဋ္ဌဓိတရံ ဌပေ-
သိ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၉၀။

ကနိဋ္ဌပုတ္တ (ပ) [ကနိဋ္ဌ + ပုတ္တ] သားငယ်။
ရညော ကနိဋ္ဌပုတ္တော တဿ အဂ္ဂသာဝကော
အဟောသိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၇။ (- ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၄။
ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၄၄။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၂၀၂။) ကနိဋ္ဌ-
ပုတ္တော ဝေမာတိကဘာတာ ဘဂဝတော။
သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀၀။

ကနိဋ္ဌဘဂိနိသိနေဟ (ပ) [ကနိဋ္ဌ + ဘဂိနိ +
သိနေဟ] နှမ - ညီမ - ငယ်လို ချစ်ခြင်း။
ဒဿနေနေဝ ကနိဋ္ဌဘဂိနိသိနေဟံ ဥပ္ပါ-
ဒေတွာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၄၁။

ကနိဋ္ဌဘဂိနိ (ထိ) [ကနိဋ္ဌ + ဘဂိနိ] နှမ -
ညီမ - ငယ်။ ဇေဋ္ဌဘဂိနိယာ ကနိဋ္ဌဘဂိနိယာ
စူဠမာတုယာ မဟာမာတုယာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၅။
ဝိ၊သင်္ဂဟ။၉။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၃၅၄။ (- အံ၊ဋ္ဌ၊၁။
၂၆၃။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၀။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀၀။

ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၆၉။ ပေတ၊ဋ္ဌ။၄၀။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၁၄၄။
ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၄၁၃။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၂၀၆။)

ကနိဋ္ဌဘဂိနိသညာ (ထိ) [ကနိဋ္ဌဘဂိနိ + သညာ]
နှမငယ်ဟူသော အမှတ်။ ကနိဋ္ဌဘဂိနိသညာ-
ယ ပန ဩလောကေသိတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၉။

ကနိဋ္ဌဘာတိက (ပ) [ကနိဋ္ဌဘာတု + ကက]
(က) ညီငယ်။ (ခ) မောင်ငယ်။ (ဂ) မောင်
နှမ။ (က) တဒါပိ သော ဝနစရေ တံ
ဝါနရိန္ဒံ သာတေသိ သဒ္ဓိံ မာတရာ ကနိဋ္ဌ-
ဘာတိကေန စ။ မိလိန္ဒ။၁၉၉။ (- ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။
၉၀။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၃။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁၉။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။
၁၇၂၊၁၇၇။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၁၇။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄၇။
ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၁၀၅။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀၀။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၃၆။)
(ခ) သာပိ နံ အာဟ “ကိံ တာတ ကနိဋ္ဌ-
ဘာတိကာ” တိ။ဝိလပသိ အဗ္ဗာတိ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။
၉၀။ (- ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁၀။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၆။ ဇာ၊
ဋ္ဌ၊၆။၂၉၄။) (ဂ) ယော နောတိ ဗြာဟ္မ-
ဏေန နော အမေ ကနိဋ္ဌဘာတိကေ ဗဒ္ဓေ
ဗန္ဓိတေ ယော တံ န ဇာနာသိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။
၃၂၉။

ကနိဋ္ဌဘာတိကဥပသေနတ္ထေရ (ပ) [ကနိဋ္ဌ +
ဘာတိက + ဥပသေန + ထေရ] ညီငယ်ဖြစ်
သောဥပသေနထေရ်။ ဥပသေန (သံ၊ဋ္ဌ၊၃။
၁၄)ကြည့်။

ကနိဋ္ဌဘာတိကဂဏပရိဝုတ (တိ) [ကနိဋ္ဌဘာ-
တိကဂဏ + ပရိဝုတ] ညီငယ်အပေါင်းသည်
ခြံရံအပ်သော၊ သူ။ ဖောဒန္တေ ကနိဋ္ဌဘာတိက-
ဂဏပရိဝုတော ပိတု သန္တိကံ အာမာသိ။
ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၁၉၃။

ကနိဋ္ဌဘာတိကဋ္ဌာန (န) [ကနိဋ္ဌဘာတိက +
ဋ္ဌာန] ညီငယ်၏အရာ။ ဣမာဟံ ကနိဋ္ဌ-
ဘာတိကဋ္ဌာနေ ဌပေတုံ ဝရံ ယာစာမိတိ
အာဟ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၁၀၀။ (- ၃၁၀။)

ကနိဋ္ဌဘာတု (ပု) [ကနိဋ္ဌ+ဘာတု] (က)ညီ
 အရင်း။ (ခ)မောင်အရင်း။ (ဂ)ညီဝမ်းကွဲ။
 (=ဖတူမိကွဲ မိတူဖကွဲ ၂-ပါးစုံကွဲကို ဆိုလို
 သည်။) (က)ရညော ကနိဋ္ဌဘာတာ၊ တိဿ-
 တ္ထေရေတိ ဝိညေယျော။ ဝိဋ္ဌ၊ ၁။ ၄၂။ (-ဝိ၊
 ၄။ ၂။ ၆၅။ ဝိသင်္ကဟ။ ၉။ မ၊ ၄။ ၂။ ၃၅။ သံ၊ ၄။
 ၃။ ၂။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၁၀၉။ ဓမ္မ၊ ၄။ ၁။ ၄။ ဝိမာန၊
 ၄။ ၁။ ၂။ ပေတ၊ ၄။ ၁။ ၈။ ထေရ၊ ၄။ ၁။ ၁။ ၂။
 အပ၊ ၄။ ၂။ ၂၄၀။ စရိယာ၊ ၄။ ၂။ ၀၅။ မဟာနိဋ္ဌ၊
 ၃။ ၅၄။ ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၅။ ၂။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၂။ သိ၊ ၄။
 သစ်၊ ၁။ ၆။) (ခ) ထေရိယာ ပန ကနိဋ္ဌဘာ-
 တာ နာဂတ္ထေရေ နာမ။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၉။ (ဂ)
 ကနိဋ္ဌဘာတာ ပနဿ သုမနကုမာရေ နာမ။
 ဒိ၊ ၄။ ၂။ ၇၉။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၈၃။ (-အံ၊ ၄။ ၁။ ၂။ ၀။
 ဇာ၊ ၄။ ၂။ ၈၅။ ပေတ၊ ၄။ ၁။ ၈။) ကနိဋ္ဌဘာ-
 တာတိ ဝေမာတိကဘာတာ ကနိဋ္ဌော။ ဒိ၊ ၄။
 ၂။ ၈၃။

ကနိဋ္ဌဘာတုဘရိယာ (တိ) [ကနိဋ္ဌဘာတု+
 ဘရိယာ] ညီငယ်၏မယား။ တဿ ကနိဋ္ဌ-
 ဘာတုဘရိယာ ဂစ္ဆတိ.... ပေသေသိ။ အံ၊ ၄။
 ၁။ ၈၆။

ကနိဋ္ဌသုကိသာ (တိ) [ကနိဋ္ဌ + သုကိသာ]
 ချေးမငယ်။ ကနိဋ္ဌသုကိသာ ပန ဒုဂ္ဂတာ။
 ဇာ၊ ၄။ ၂။ ၃၃၆။

ကနိဋ္ဌဟံသ (ပု) [ကနိဋ္ဌ+ဟံသ] ညီငယ်ဖြစ်
 သောဟံသာ။ တဒါ ကနိဋ္ဌဟံသော အာ-
 နန္တော အဟောသိ။ ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၂။ ၃၃။

ကနိဋ္ဌာ (တိ) [ယုဝ+ဣဋ္ဌ၊ အပ္ပ+ဣဋ္ဌ။ အတိ-
 သယေန ခုဒ္ဒကာတိကနိဋ္ဌာ။ ဓာန်၊ ၄။ ၂။ ၆၆။]
 လက်သန်း။ မဇ္ဈိမာနာမိကာ စာပိ။ ကနိ-
 ဋ္ဌာတိ ကမာ သိယံ။ ဓာန်၊ ၄။ ၂။ ၆၆။

ကနိယ (တိ) [ယုဝ+ဣယ။ ကနိဋ္ဌ-ဒေါင်ကွင်း
 ကြည့်။] (၁) အလွန်ငယ်သော၊ ငယ်သော၊
 သူ၊ ညီ၊ ညီထွေး။ (၂) အလွန်နည်းသော။
 (၃) အလွန်နုပျိုသော။ (၁) ပစ္စေကဗုဒ္ဓံ

ဒိသ္မာန၊ ကနိယဿ မမ ဘတ္တုနော။ ထေရိ၊
 ၄။ ၇၄။ (၂) ကနိဋ္ဌ (၂) ကြည့်။ (၃) ကနိဋ္ဌ
 (၃) ကြည့်။

ကနိနိကာ (တိ) [ကညာ+အ+အာ။ ကညာ-
 သဒ္ဓါကို ကနိန-ပြု အာ-ပစ္စည်းကြောင့် ရှေး၌
 က-လာ။ အ-ပစ္စည်းကို လု-ပြု။ ဓာန်၊ ၄။
 ၂။ ၆၀။] မျက်လုံး (ဓာန်၊ သျသစ်၌) မျက်နက်
 ဝန်း။ ခပေါ နေတ္တဇလဿနိ၊ နေတ္တတာရာ
 ကနိနိကာ။ ဓာန်၊ ၄။ ၂။ ၆၀။

ကန္တ (တိ) [ကတိ+အ၊ ကတိ သုတ္တဇနနေ။
 နိတိ၊ ဓာ၊ ၆။ ၇။] ချည်ကို - ဖြစ်စေ - ဝင့်-
 ငင် - အပ်သော။ ဣဒံ မေ ဘန္တေ နဝဒုဿ-
 ယုဂံ ဘဂဝန္တံ ဥဒ္ဓိဿ သာမံ ကန္တံ သာမံ
 ဝါယိတံ။ မ၊ ၃။ ၂။ ၉၆။

ကန္တ (ပု) [ကမု+တ] (၁) လင်။ (တိ) (၂)
 ချစ် - နှစ်သက် - အလိုရှိ - အပ်သော၊ ချစ် -
 နှစ်သက် - ဖွယ် ကောင်းသော၊ စိတ်နှလုံးကို
 ပွားစေတတ်သော၊ သူ။ (၁) ကန္တော ပတိ
 ဝရေ ပိယော။ ဓာန်၊ ၄။ ၂။ ၄၀။ (တိ) (၂)
 စက္ခုဝိညေယျာ ရူပါ ဣဋ္ဌာ ကန္တာ မနာပါ
 ပိယရူပါ ကာမူပသဟိတာ ရဇနိယာ။ ဒိ၊ ၁။
 ၂။ ၃။ ဒိ၊ ၃။ ၁။ ၉၅။ မ၊ ၁။ ၈၃။ မ၊ ၂။ ၆၀။
 (-ဒိ၊ ၂။ ၂။ ၄၅။ အံ၊ ၁။ ၃။ ၀။ အဘိ၊ ဝိ၊ ၂။
 ဇာ၊ ၁။ ၁။ ၄၂။ ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၁၆၀။ ဒိ၊ ၄။ ၂။ ၁။ ၃၄။
 မ၊ ၄။ ၁။ ၃၄။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၁၀၆။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၃။ ၀။
 အဘိ၊ ၄။ ၁။ ၂။ ၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၃။ ၂။) ကန္တာ-
 တိ ကာမနိယာ။ ဒိ၊ ၄။ ၁။ ၃။ ၃၅။ ကန္တံ (မ၊ ၃။
 ၁။ ၂။) နိ မနာပံ။ မ၊ ၄။ ၄။ ၁။ ၁။ ၃။ ကန္တာ-
 (သုတ္တနိ၊ ၃။ ၉၇) တိ ပိယာ။ သုတ္တနိ၊ ၄။ ၂။
 ၂။ ၆၆။ (-ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၂။ ၄၄။) အာတပ္ပကနိရာ-
 မိသပိတိသဉ္ဇနတော ကန္တံ။ ဒိ၊ ၄။ ၁။ ၃။ ၂။
 ကန္တာတိ ဝါ ကမနိယာ၊ ကာမေတဗ္ဗာတိ
 အတ္တော။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၃။ ၀။

ကန္တတရ (တိ) [ကန္တ+တရ] အထူးသဖြင့် ချစ်
 အပ်သော၊ အထူးသဖြင့် စိတ်နှလုံးကို မွေ

လျော်စေတတ်သော၊ သူ။ ကန္တကဝါစော
ဖရသော၊ သော မေ ကန္တတရော တတော။
ဇာ၊ ၁။ ၁၄၂။ ကန္တတရောတိ သော ပုရိသော
မယံ ပုရိမာပိ ကန္တတရော ပိယတရော။ ဇာ၊
၄၂။ ၂၄၄။ (- ဒိ၊ ၄၊ ၁။ ၂၇၂။ သိ၊ ၄၊ သစ်၊ ၂။
၁၆၅။ ဒိ၊ ၄၊ ၂။ ၁၄၈။ မ၊ ၄၊ ၁။ ၂၂၉။ အံ၊ ၄၊
၂။ ၁၅။ သံ၊ ၄၊ ၂။ ၂၆၀။)

ကန္တတိ (ကြံ) [ကတိ+အ+တိ၊ ကတိ သတ္တ-
ဇနနေ။ ကတိ ဆေဒနေ။ နိတိ၊ ဓာ၊ ၆၇။]
(၁) ချည်ကို ဖြစ်စေ၏၊ ငင်၏၊ ဝင်၏။ (၂)
ဖြတ်၏၊ ချွေ၏၊ နုတ်၏။ (၃) ဖျက်ဆီး၏။ (၁)
အနာပတ္တိ ကန္တိတသတ္တံ ကန္တတိ။ ဝိ၊ ၂။
၃၉၄။ ဝိ၊ ၅။ ၁၃၅။ (- ဝိ၊ ၄၊ ၂။ ၂၁၃။ ကန္တန္တိ
- ဝိ၊ ၂။ ၃၉၄။ ဝိ၊ ၄၊ ၂။ ၄၀၀။ သံ၊ ၄၊ ၁။ ၁၇၄။
အဘိ၊ ၄၊ ၁။ ၃၅၇။ အဘိ၊ ၄၊ ၂။ ၁၉။ ကန္တေ-
ယျ- ဝိ၊ ၂။ ၃၉၄။ ဝိ၊ ၄၊ ၁။ ၁၄၈။ ကခါ၊ ၃၃၁။
ကန္တိ သု- ဝိ၊ ၅။ ၁၃၃။ သံ၊ ၄၊ ၂။ ၁၇၅။ အံ၊ ၄၊
၁။ ၁၃၅။ ပေတ၊ ၄၊ ၆၉။ ထေရ၊ ၄၊ ၂။ ၄၃၆။
ကန္တိ သန္တိ- ဝိ၊ ၂။ ၃၉၄။ (၂) အဘယာ
ဘယမုပ္ပန္နံ၊ အပိ မူလာနိ ကန္တတိ။ ဇာ၊
၁။ ၄၁။ မိတ္တဿ သဗ္ဗရန္တာနံ ဝိဒိတတ္တာ မူလ-
သစ္စာယ သံဝတ္တတိတိ အတ္ထော။ ဇာ၊ ၄၊ ၂။
၄၈။ ကန္တတိ (ဒိ၊ ၄၊ ၂။ ၂၄၂။ အံ၊ ၄၊ ၂။ ၁၈၄)-
တိ ဆိန္ဒတိ။ ဒိ၊ ၄၊ ၂။ ၂၁၉။ အံ၊ ၄၊ ၂။ ၁၉၃။
ယထာဝုတ္တံ သလ္လံ နိဟရကဝသေန ကန္တတိ
ဆိန္ဒတိ။ ဓာနံ၊ ၄၊ ၂။ ၃၃၀။ ကန္တန္တိ-ထေရိ။
၄၀၃။ ထေရိ၊ ၄၊ ၁၈၅။ ကန္တေ သိ- မဟာနိ၊
၄၊ ၁၈၅။ (၃) အဘိမတ္တတိ ကန္တတိ ဝိဒ္ဓိ-
သေတိတိ။ ဓမ္မ၊ ၄၊ ၂။ ၉၇။

ကန္တဓမ္မ (ပု) [ကန္တ+ဓမ္မ] အလိုရှိအပ် - နှစ်
သက်အပ်-သော တရား။ အကန္တဓမ္မယေဝ
ဝိဇာနာတိ၊ နော ကန္တဓမ္မံ၊ နေတ္ထိ၊ ၁၅၆။
(- နေတ္ထိဝိ၊ ၃၃၇။)

ကန္တန (တိ) [ကတိ+ယု] (၁) (ချည်) ဝင်
ခြင်း၊ ငင်ခြင်း။ (၂) နုတ်ခြင်း။ (၃) ဖြတ်

ခြင်း။ (၁) ကန္တနတော ပန ပုဗ္ဗေ ကပ္ပိသ-
ဝိစိနနံ အာဒိ ကတော သဗ္ဗပယောဂေသု
ဟတ္ထဝါရဂဏနာယ ဒုက္ကဋ္ဌံ။ ဝိ၊ ၄၊ ၂။ ၂၁၃။
(ကခါ၊ ၃၃၁။) (၂) သလ္လကန္တန (ဓမ္မ၊ ၄၊ ၂။
၂၅၄) ကြည့်။ (၃) ကန္တနကာရက-ကြည့်။
ကန္တနက (တိ) [ကန္တန+က] ဖြတ်တတ်သော။
သတ္တကဝါတ (သံ၊ ၄၊ ၁။ ၁၂၂) ကြည့်။

ကန္တနကဝါတ (ပု) [ကန္တနက+ဝါတ] (ပန်း
ညှာကို) ဖြတ်သော - ချွေသော - လေ။
ကန္တနကဝါတော (ဒိ၊ ၄၊ ၂။ ၂၄၂။ အံ၊ ၄၊ ၂။
၁၈၄။) တိ ဒေဝါနံ ပုညကမ္မပစ္စယာ ပုပ္ဖါနံ
ဆိန္ဒနကဝါတော။ ဒိ၊ ၄၊ ၂။ ၂၁၉။ အံ၊ ၄၊ ၂။
၁၉၃။

ကန္တနကာရက (တိ) [ကန္တန+ကာရက] ဖြတ်
ခြင်းကို ပြုတတ်သော။ သတ္တကေန ဝိယ
အင်္ဂပစ္စင်္ဂါနံ ကန္တနကာရကာ။ အံ၊ ၄၊ ၂။ ၉၉။

ကန္တနတ္ထ (ပု) [ကန္တန + အတ္ထ] နှစ်သက်အပ်
သော အနက်။ သဒ္ဓတ္တတော ပန ယထာ
ကန္တနတ္ထေန အာဒိ အန္တဝိပလ္လာသတော တက္ကံ
ဝုစ္စတိ။ ထေရ၊ ၄၊ ၁။ ၆။

ကန္တနဝတ္ထု (န) [ကန္တန + ဝတ္ထု] (ချည်) ဝင်
သော - ငင်သော - အကြောင်း။ သာဝတ္ထိယံ
ဆဗ္ဗဂ္ဂိယာ ဘိက္ခုနိယော အာရဗ္ဗ သုတ္တံ
ကန္တနဝတ္ထုသ္မိံ ပညတ္တံ။ ကခါ၊ ၃၃၁။

ကန္တန္တိ (တိ) [ကတိ+အန္တ၊ ထိ-၌ ကန္တန္တိ။] (၁)
(ချည်) ဝင် - ငင် - သော၊ သူ။ (၂) ဖြတ်
သော၊ သူ။ (၁) သုတ္တံ ကန္တန္တိယာ ပါစိတ္တိယံ။
ဝိ၊ ၅။ ၁၃၃။ ကခါ၊ ၃၃၂။ ဇာ၊ ၄၊ ၂။ ၇၁။ ကခါ၊ ၄၊
သစ်။ ၄၇၇။ (၂) ကတ္တရိယာ ပဒုမံ ကန္တန္တော
ဝိယ သံဝိဇာယ။ မ၊ ၄၊ ၂။ ၁၄။

ကန္တဖလ (တိ) [ကန္တ + ဖလ] နှစ်သက်အပ်
သော အကျိုးရှိသော။ ကုသလံ ဝိညာဏံ
သဖလံ သဝိပါကံ ဣဋ္ဌဖလံ ကန္တဖလံ။ အဘိ၊
က၊ ၃၅-၆။ (- ၂၅။ အနု၊ ၄၊ ၁။ ၁၃၁။)

ကန္တဘဝဘာသုရ (တိ) [ကန္တ+ဘဝ+ဘာ-
သုရ] နှစ်သက်အပ်သည်၏ အဖြစ်ဖြင့်တောက်
ပခြင်းရှိသော (အဆင်းအရောင်)။ ဝဏ္ဏဓာတု
(ဝိမာန၊ ဌ၊ ၃၀၇) ကြည့်။

ကန္တရ (ပု) [?] ကောက်ချိုးဖျာ။ “ကုသုလော
ဝိဟုဂါရုဉ္စ၊ ကန္တရော စ မရာဝကော” တိ
ရဘသော။ ဓာနံ၊ ဋီ၊ ၄၅၅။

ကန္တရူပ (န) [ကန္တ+ရူပ] နှစ်သက်အပ်သော
-အဆင်း- ရူပါရုံ။ အကန္တရူပယေဝ ပဿ-
တိ၊ နော ကန္တရူပံ။ သံ၊ ၂။ ၃၄၁။ သံ၊ ၃။ ၃၉၃။
(- နေတ္တိဝိ၊ ၃၃၆။)

ကန္တဝဏ္ဏ (တိ) [ကန္တ+ဝဏ္ဏ] နှစ်သက်အပ်သော
အဆင်းရှိသော၊ သူ။ အဘိကန္တဝဏ္ဏ (ဒီ၊ ဌ၊
၂။ ၂၄၀) ကြည့်။

ကန္တသဒ္ဓ (ပု) [ကန္တ+သဒ္ဓ] နှစ်သက်အပ်-
နှစ်သက်ဖွယ်- နောအသံ။ ပိယဘာဝေါ ပန
ကန္တသဒ္ဓေနဝ ကထိတောတိ ကာမိတဗ္ဗာနံ။
မ၊ ဋီ၊ ၃။ ၃၈၂။

ကန္တသလ္လ (တိ) [ကန္တ+သလ္လ] (အရိယမဂ်ဖြင့်
အကြွင်းမဲ့) ပယ်ဖြတ်အပ်ပြီးသော (ရာဂ-
အစရှိသော) ငြောင့်ရှိသော၊ နတ်အပ်ပြီး
သော ငြောင့်ရှိသော၊ သူ။ အဟမေဓိ ကန္တ-
သလ္လာ (ထေရီ၊ ၄၀၃) တိ အရိယမဂ္ဂေန
သမုစ္ဆိန္နရာဂါဒိသလ္လာ အဟံ အမိ။ ထေရီ၊ ဌ။
၁၈၆။

ကန္တသိရိ (ထိ) [ကန္တ+သိရိ] နှစ်သက်အပ်သော
အသရေ။ ယော ဝါ ပုဂ္ဂလော ကန္တသိရိ
ပိယသိရိ လုတ္တန္တော။ ဇာ၊ ဌ၊ ၃။ ၂၄၈။

ကန္တသီတလကိရဏ (တိ) [ကန္တ+သီတလ+
ကိရဏ] နှစ်သက်အပ် - နှစ်သက်ဖွယ် -
ကောင်းသော - အေးမြသော - အရောင်ရှိ
သော။ ကန္တသီတလကိရဏော စန္ဒောပိ.....န
ဝိရောစတိ။ ဥဒါန၊ ဌ။ ၈၇။

ကန္တသီတလ မနောဟရကိရဏ ဇာလ သမုဇ္ဈလ
(တိ) [ကန္တ+သီတလ+မနောဟရ+ကိရ-
ဏ + ဇာလ + သမုဇ္ဈလ] နှစ်သက်ဖွယ်
ချမ်းအေးသော နှလုံးကို ဆောင်တတ်သော
အရောင် ကုန်ရက်တို့ဖြင့် တောက်ပခြင်းရှိ
သော။ ယထာပိ စန္ဒိမာတိ ယထာ စန္ဒိမာ
ဒေဝပုတ္တော ကန္တသီတလမနောဟရကိရဏ-
ဇာလသမုဇ္ဈလေ အတ္တနော ဒိဗ္ဗေ ဝိမာနမှိ
ဝိရောစတိ။ ဝိမာန၊ ဌ။ ၂၉၁။

ကန္တာ (ထိ) [ကမု+တ+အာ] (၁) မိန်းမ။
(၂) အလိုရှိအပ် - နှစ်သက်အပ် - နှစ်သက်
ဖွယ်ကောင်း - သော၊ မယား။ (၁) ပမဒါ
သုန္ဒရီ ကန္တာ။ ဓာနံ၊ ၂၃၀။ (၂) သောစယိ-
သတိ မံ ကန္တာ၊ ဂါမေ ဝသ'မနိန္ဒိတာ။
ဇာ၊ ၁။ ၁၇၄။ ကန္တာတိ လုတ္တဘရိယာ။ ဇာ၊
ဌ၊ ၃။ ၃၉၇။

ကန္တာရ (ပု၊ န) [က+တရ+ဏ။ ကတိ+အာရ။
ကံ ဥဒကံ တာရေန္တိ တောတိ ကန္တာရော၊
နိရုဒကော အရညပ္ပဒေသော။ ရဋ္ဌဝသေန
ပန လူတဗေပိ အရညပ္ပဒေသော တထာ
ဝုစ္စတိ။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ၂၉၃။ ဓာနံ၊ ဋီ၊ ၁၉၂။]
(၁) သောက်ရေမရှိသောခရီးခဲ။ (၂) တော
အုပ်ကြီး၊ လူဆိတ်သော တောအုပ်ကြီး။

(၁) အထ ခေါ် မေဏ္ဍကော ဂဟပတိ
ဘဂဝန္တံ အန္တရာမဂ္ဂေ ကန္တာရေ သမ္ဘာဝေသိ။
ဝိ၊ ၃။ ၃၄၁။ (- ဝိမာန၊ ၁၁၆။ အပ၊ ၂။ ၃၇၃။
ဒီ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၉၀။ မ၊ ဌ၊ ၁။ ၂၁၆။ သံ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၉၂။
အံ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၇၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂၀၂။) ကန္တာရေတိ
နိရုဒကေ လူရိဏေ။ ကံ တာရေန္တိ နယန္တိ
တောတိ ဟိ ကန္တာရော၊ ဥဒကံ ဂဟေတွာ
တရိတဗ္ဗဌာနံ။ ဝိမာန၊ ဌ။ ၃၁၄။ (- ဒီ၊ ဋီ၊ ၁။
၂၅၉။ သီ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၂။ ၁၂၉။) (၂) ကန္တာရဒွါန-
ပက္ခန္တု ကြည့်။ (၁) စောရကန္တာရ = ခိုးသား
ဓားပြ သောင်းကျန်းသူတို့ ထကြွလွှမ်းမိုး
အုပ်စိုးနေသော လမ်းခရီး။ (၂) ဝါဠကန္တာ-

ရ=ခြံသေ့ သစ် ကျား သားရဲတိရစ္ဆာန်တို့
ထကြွ လွမ်းမိုး ဆိုးသွမ်းသော လမ်းခရီး။
(၃) နိရုဒ္ဓကန္တာရ= ချိုး၊ သောက်၊ သုံးစွဲ
ရန် ရေမရှိသော လမ်းခရီး။ (၄) အမနုဿ-
ကန္တာရ=ဘိလူးစိုးပိုင်သော လမ်းခရီး။ (၅)
အပ္ပဘက္ခကန္တာရ= စားစရာ အာဟာရမရှိ
သော လမ်းခရီး။ (ကန္တာရ-သရုပ်၊ အဓိပ္ပါယ်
တို့ကို မဟာနိ။ ၂၇၈။ စူဠနိ။ ၂၂၆။ ဝိသုဒ္ဓိ။ ၁။
၂၀၂။ အပါဠာ။ ၂။ ၄၆။ ဇာတိ။ ၁။ ၁၁၅-တို့၌
ကြည့်။)

ကန္တာရခိန္န (တိ) [ကန္တာရ + ခိန္န] ခရီးခဲသို့
သွားခြင်းကြောင့် ပင်ပန်းသော၊ ခရီးပန်း
သော၊ သူ။ ကန္တာရခိန္နဿ ဝနန္တောဒကဒဿန-
သဝနေသု ဝိယ ပိတိ။ ဝိဠာ။ ၁။ ၁၁၅။ ပဋိသန္ဓေ။
၁။ ၁၇၀။ ဝိသုဒ္ဓိ။ ၁။ ၁၄၁။ မဟာနိ။ ၁။ ၁၁၁။
(-ဝိဘာဝိနိ။ ၉၂။) ကန္တာရဂမနေ ခိန္နော
ကန္တာရခိန္နော။ မဏိမဉ္ဇူ။ ၁။ ၂၄၄။

ကန္တာရဂတ (တိ) [ကန္တာရ + ဂတ] ခရီးခဲသို့
သွားသော၊ သူ။ အထ ခေါ် တေသံ ဘိက္ခဝေ
ဒိန္နံ ဇာယမ္ပတိကာနံ ကန္တာရဂတနံ။ သံ၊ ၁။
၃၂၂။

ကန္တာရဗ္ဗ (ပု) [ကန္တာရ + အဗ္ဗ] ခရီးခဲဟူသော
လမ်း။ ဂတဒ္ဓိ(ဓမ္မာဠာ။ ၁။ ၃၈၃) ကြည့်။

ကန္တာရဒ္ဓါန (န) [ကန္တာရ + အဒ္ဓါန] ရှည်
သော ခရီးခဲ။ ကန္တာရဒ္ဓါနံ ပဋိပန္နံ၊ တတ္တာယ
ကဋ္ဌိနဘူမိယာ။ အပါ။ ၂။ ၃၈၆။ (-ဓမ္မာဠာ။
၁။ ၁။)

ကန္တာရဒ္ဓါနပက္ခန္တ (တိ) [ကန္တာရဒ္ဓါန + ပက္ခန္တ]
ရှည်သောခရီးခဲသို့ ဝင်သော၊ သူ။ ကန္တာရဒ္ဓါ-
နပက္ခန္တော(ထေရ။ ၂၄၁)တိ ကန္တာရေ ဝိဝနေ
ဒိဃမဂ္ဂံ အနုပဝိဋ္ဌော။ ထေရာဠာ။ ၁။ ၂၅၀။
ယထာ ကန္တာရဒ္ဓါနပက္ခန္တာ (မဟာနိ။ ၁။ ၂၄)-
တိ ယသ္မာ ဗလဝန္တော ပုရိသာ ... တသ္မာ
ကန္တာရပက္ခန္တာ ခေမန္တဘူမိ ပထေန္တိ။ မဟာ-
နိ။ ၂၄၅။

ကန္တာရဒ္ဓါနပုပ္ဖိပန္န (တိ) [ကန္တာရဒ္ဓါန + ပုပ္ဖိပန္န]
ရှည်သော ခရီးခဲသို့ သွားသော၊ သူ။ ကန္တာ-
ရဒ္ဓါနပုပ္ဖိပန္နာ ဝိယ ခေမန္တဘူမိ။ ဥဒါနာဠာ။
၇၈။

ကန္တာရဒ္ဓါနမဂ္ဂ (ပု) [ကန္တာရဒ္ဓါန + မဂ္ဂ] ရှည်
သောခရီးခဲ၊ ရေမရှိသော ခရီးရှည်။ ပုရိသော
သဓနော သဘောဂေါ ကန္တာရဒ္ဓါနမဂ္ဂံ ပဋိ-
ပဇ္ဇေယျ။ ဒီ၊ ၁။ ၆၉။ မ၊ ၁။ ၃၄၄။ (-အံဠာ၊
၂။ ၈၁။) ကန္တာရဒ္ဓါနမဂ္ဂန္တိ ကန္တာရံ အဒ္ဓါန-
မဂ္ဂံ၊ နိရုဒ္ဓကံ ဒိဃမဂ္ဂန္တိ အတ္တော။ ဒီ၊ ၁။ ၁။
၁၉၀။ ကန္တာရဒ္ဓါနမဂ္ဂေါ ဝိယာ (မ၊ ၁။ ၂။
၂၂၀)တိ သာသကံကန္တာရဒ္ဓါနမဂ္ဂေါ ဝိယ။
မ၊ ၁။ ၂။ ၂၃၆။

ကန္တာရဒ္ဓါနမဂ္ဂပုပ္ဖိပန္န (တိ) [ကန္တာရဒ္ဓါနမဂ္ဂ +
ပုပ္ဖိပန္န] ရှည်သော ခရီးခဲသို့ သွားသော၊ သူ။
ဒိဓာပထ (မ၊ ၁။ ၂။ ၃၈) ကြည့်။

ကန္တာရနိတ္ထရဏ (န) [ကန္တာရ + နိတ္ထရဏ] ခရီးခဲ
မှ ထွက်မြောက်ခြင်း။ ကေဝလံ ကန္တာရ-
နိတ္ထရဏတ္တာယေဝ ဟောတိ။ သံ၊ ၁။ ၂။ ၉၇။
(-ထေရာဠာ၊ ၂။ ၁၁၅။ ဗုဒ္ဓဝံဠာ၊ ၂။ ၉၇။ သံ၊ ၁။
၂။ ၁၁၁။)

ကန္တာရနိတ္ထရဏတ္တိက (တိ) [ကန္တာရနိတ္ထ-
ရဏ + အတ္တိက] ခရီးခဲမှ ထွက်မြောက်ခြင်း
ကို(ဖြင့်) အလိုရှိသော၊ သူ။ ကန္တာရနိတ္ထရ-
ဏတ္တိကာ ပုတ္တမံသံ ဝိယ။ ဝိသုဒ္ဓိ။ ၁။ ၃၁။
(-၃၄၂။)

ကန္တာရပက္ခန္တ (တိ) [ကန္တာရ + ပက္ခန္တ] ခရီးခဲသို့
(ပြေး) ဝင်သော၊ သူ။ ကန္တာရဒ္ဓါနပက္ခန္တ-
ကြည့်။

ကန္တာရပုပ္ဖိပန္န (တိ) [ကန္တာရ + ပုပ္ဖိပန္န]
ခရီးခဲသို့ သွားသော၊ သူ။ ဧဝံ ကန္တာရပုပ္ဖိ-
ပန္နဿာပိ အရဏိသဟိတံ ဣစ္ဆိတဗ္ဗံ။ ဝိဠာ။ ၄။
၁၂၁။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၂၃၈။ (-ဓမ္မာဠာ။ ၁။ ၃၈၃။
ဇာတိ။ ၁။ ၁၁၅။)

ကန္တာရပရိယာပန (တိ) [ကန္တာရ+ပရိယာပန] ခရီးခဲ၌ အကျိုးဝင်သော။ မဂ္ဂဿ ကန္တာရ-ပရိယာပနတ္ထာ ဝုတ္တံ “ကန္တာရဘူတံ မဂ္ဂ”န္တိ။ သံ၊ဋီ၊၂။၁၁၁။

ကန္တာရပရိယောသာန (န) [ကန္တာရ + ပရိ-ယောသာန] ခရီးခဲ၏အဆုံး။ ကန္တာရပရိ-ယောသာနော ပန “ပုရေ မဟာဇနော ပဿတိ”တိ ဘူမိယံ ဝါ နိဇဏိသု။ သံ၊ဋီ၊၂။ ၉၇။ (-သာရတ္ထ၊၂။၃၃၉။)

ကန္တာရမဂ္ဂ (ပ) [ကန္တာရ+မဂ္ဂ] ခရီးခဲဖြစ်သော လမ်း။ ခရီးခဲ၌တည်သောလမ်း။ သေယျတာပိ ဘိက္ခဝေ ဒေ ဇာယမ္ပတိကာ ပရိတ္တံ သမ္ပလံ အာဒါယ ကန္တာရမဂ္ဂံ ပဋိပဇ္ဇေယျ။ သံ၊ဋီ၊ ၃၂၂။ (-မ၊ဋီ၊၁။၂၁၆။သံ၊ဋီ၊၁။၅၇။ အဘိ၊ဋီ၊၂။၃၉၇။ ဇာ၊ဋီ၊၂။၂၆၈။ ဇာ၊ဋီ၊၃။၃၈၁။ သံ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၁၅၁။) ကန္တာရမဂ္ဂန္တိ ကန္တာရ-ဘူတံ မဂ္ဂံ ကန္တာရေ ဝါ မဂ္ဂံ။ သံ၊ဋီ၊၂။၉၅။

ကန္တာရမဇ္ဈ (ပ၊န) [ကန္တာရ+မဇ္ဈ] ခရီးခဲ၏ အလယ်။ တတြ ဟိ အမနုဿေဟိ ကန္တာရ-မဇ္ဈေ ကတာယ အာပဏာဒိဝိစာရဏာယ။ အံ၊ဋီ၊၁။၂၁။ (-ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋီ၊၂။၉၇။ ဇာ၊ဋီ၊၁။ ၁၁၅။)

ကန္တာရတိက္ကမ (ပ) [ကန္တာရ+အတိက္ကမ] ခရီးခဲကို လွန်ခြင်း။ ယာဝ ကန္တာရတိက္ကမာ မယာ အနုဂုတ္တာ ရက္ခိတာ။ ဝိမာန၊ဋီ၊၃၂၄။

ကန္တာရဝသေသ (ပ) [ကန္တာရ+အဝသေသ] ခရီးခဲအကြွင်း။ ကြွင်းကျန်သော ခရီးခဲ။ သိယာ စ နေသံ ကန္တာရဝသေသော အန-တိက္ခော။ သံ၊ဋီ၊၃၂၂။

ကန္တာရိယ (တိ) [ကန္တာရ+ဣယ] ခရီးခဲ၌ -ယှဉ် - နေ - သော၊ဋီ။ သေရိသကော နာမ အဟမ္ပိ ယက္ခော၊ ကန္တာရိယော ဝဏ္ဏ-ပထမ္ပိ ဂုတ္တော။ ဝိမာန၊ဋီ၊၁၁၉။ ကန္တာရိယော-

တိ အာရက္ခဏတ္ထံ ကန္တာရေ နိယုတ္တော။ ဝိမာန၊ဋီ၊၃၂၀။

ကန္တိ (ထိ) [ကန+တိ။ဓာနံ။၅၄။] (က) တင့်တယ်ခြင်း၊ တောက်ပခြင်း။ (ခ) အရောင်။ (က) ဥဘယေနဝ ဟိ ဘဂဝတော ကန္တိ ဒီပိတာတိ ကတာ ဒီပိတဂုဏသုဘံ ဗုဒ္ဓံ သက္ကတာ တံ ကန္တိ ပူဇေယျ။ ဝဇီရ၊ဋီ၊၃၀၆။ (ခ) စန္ဒကန္တိ (အလင်္ကာ။၁၆၀။) စန္ဒရံသိ-ယော ပိဝန္တိ မညေ။ အလင်္ကာ၊ဋီ၊သစ်။ ၁၆၀။

ကန္တိ (ထိ) [ကမု+တိ။ နိတိ၊ဓာ။၃၃၁။] (၁) နှစ်သက်ခြင်း။ (၂) အလိုအာသာ။ (၁) အဘိက္ကန္တေနာတိ တွေ ကန္တိယာ အဓိကတ္တံ အဘိသဒ္ဓေါ ဒီပေတိတိ အာဟ အဓိကေတိ။ သာရတ္ထ၊၁။၇၂။ (-ဒီ၊ဋီ၊၁။၂၇။) (၂) ဣစ္ဆာယံ ဇုတိယံ ကန္တိ။ ဓာနံ၊ဋီ၊၁၀၅။

ကန္တိတ (တိ) [ကတိ+တ] (၁) (ချည်) ဝင့်အပ် - ငင့်အပ် - သော။ (၂) ဖြတ်အပ်သော။ (၁) သယံ ကန္တိတံ သယံ ဝါယိတံ ဝသိက-သာဋိကံ။ မိလိန္ဒ၊၂။၃၄။ (၂) ကိလေသကာ-မေဟိ ကန္တိတာ ကောဋိတာ စ ဟောန္တိ။ မ၊ဋီ၊၂။၃၉။ ကန္တိတာတိ ဆိန္ဒိတာ။ မ၊ဋီ၊၂။၁၀၇။

ကန္တိတထူလသဏှသဏှတရသဏှတမသုတ္တ (န) [ကန္တိတ+ထူလ+သဏှ+သဏှတရ+သဏှ-တမ+သုတ္တ] ဝင့်အပ် - ငင့်အပ် - သော၊ ကြမ်းတမ်းသော သိမ်မွေ့သော အထူးသဖြင့် သိမ်မွေ့သော အလွန်အထူးသဖြင့် သိမ်မွေ့သောချည်။ ယထာ စ ကောယ ဣတ္ထိယာ ကန္တိတထူလသဏှသဏှတရသဏှတမသုတ္တာနံ စတုပလ တိပလ ဒွိပလ ဧကပလ သာဋိကာ အဿု အာယာမေန၊ ဝိတ္တာရေန စ သမပ္ပ-မာဏာ။ အဘိ၊ဋီ၊၁။၂၅၅။

ကန္တိတသုတ္တ (န) [ကန္တိတ+သုတ္တ] ဝင့်အပ် - ငင့်အပ် - ပြီးသော ချည်။ အနာပတ္တိ ကန္တိ-

တသုတ္တံ ကနုတိ။ ဝိ၊ ၂။ ၃၉၄။ (-ကခါ။ ၃၃၂။ အဘိ၊ ၄။ ၁၆၇။) ကနိတသုတ္တံနိ ဒသိ-
ကသုတ္တာဒိ သင်္ဘာဋေတော ကနုတိ။ ဝိ၊ ၄။ ၁။
၂၃။ (-ကခါ၊ ၄။ ၁၆၇။ အဘိ၊ ၄။ ၁၆၇။)
၁၉၇။)

ကနိတသုတ္တမ (တိ) [ကနိတသုတ္တ+မယ]
ဝဋ်အပ်-ငင်အပ်-ပြီးသော ချည်ဖြင့် ပြီး
သော။ ကာသိက (သံ၊ ၄။ ၂။ ၁၄၇)ကြည့်။

ကနိတံ (ဗျ) [ကတိ+တံ] ဝဋ်-ငင်-ခြင်း
ငါ။ ကပ္ပိသံ ကနိတံ ဝေဏိံ ဩလိခိတံ။
အံ၊ ၂။ ၂၆၂။

ကနိတော (ကြိ၊ ဝိ) [ကတိ+တော] (၁) ဝဋ်၍၊
ငင်၍။ (၂) ဖြတ်၍။ (၁) ကောသေယျ-
ကြည့်။ (၂) စိရကဝါသိက (မ၊ ၄။ ၁။ ၃၆၃)
ကြည့်။

ကနိမန္တ (တိ) [ကနိ+မန္တ] နှစ်သက်ခြင်းရှိ
သောသူ။ သကနိ ပရကနိ စ၊ ဇနယံ
တေနကနိမာ။ အပ၊ ၂။ ၁၁၁။

ကနိယာမိ (ကြိ) [ကတိ + ယ + မိ] ဖြတ်
အပ်၏။ ခဇ္ဇာမိတိ ခါဒိယာမိ။ အသိပတ္တသ-
ဒိသေဟိ နိသိတေဟိ ခါဒန္တေဟိ ဝိယ ဥစ္ဆ-
ပတ္တေဟိ ကနိယာမိတိ အတ္တော။ ပေတ၊ ၄။
၂၄၂။

ကနိသုစက (တိ) [ကနိ+သုစက] နှစ်သက်
ခြင်းကို ပြုတတ်သောသူ။ အဘိရူပသမ္ပဒမ္ပိ၊
အဟု မေ ကနိသုစကံ။ အပ၊ ၂။ ၂၉၁။

ကနိ (ဗျ) [ကမု+တံ] နှစ်သက်ခြင်း-နှစ်
လိုခြင်း-ငါ။ အကာမံ ဇန ကာမေသိ၊
အကနိ ကနိမိစ္ဆသိ။ ဇာ၊ ၂။ ၆၆။ ဇာ၊ ၄။ ၅။
၃၁၂။

ကနန္တ (တိ) [ကတိ+ကေ+အန္တ] ဖြတ်သော၊
သူ။ ကတ္တရိယာ ပဒုမံ ကနန္တန္တော ဝိယ။
သံ၊ ၄။ ၃။ ၈၉။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃၀၈။ သံ၊ ၄။ ၂။
၃၃၇။

ကနု (ပု) [ကနု+အ။ ကနု အဝါနေ ဖောဒနေ
စ။ ဓာနိ၊ ၄။ ၅၄၉။ ကမ+ဒက်၊ သောကဝိသ-
ယော ကာမိယတိတိ ကနော။ မူလဝိသေ-
သော။ မောက်၊ ၇။ ၉၅။] အရင်းဖု၊ အမြစ်ဖု၊
သစ်ဥ သစ်ဖု။ ကနောယိ မူလေနဝ သက်-
ဟိတော။ ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၂၉၄။ (-ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၂၃၊ ၂၃၊
၃၁။ ဝိ၊ သက်ဟ။ ၇။ ၉၅။ ကခါ၊ ၁၉၇။ အဘိ၊
၄။ ၂။ ၄၃၃။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁၄၁။ ဝိမတိ၊ ၁။
၁၇၉။ ကခါ၊ ၄။ ၁၆၇။ ၃၅၆။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၂၉၃။)

ကနုခါဒနီယ (တိ) [ကနု + ခါဒနီယ] သစ်ဥ
သစ်ဖု ခဲဘွယ်။ သေယျထိဒံ၊ မူလခါဒနီယံ
ကနုခါဒနီယံ .... နိယျာသခါဒနီယန္တိ ဣဒမ္ပိ
ခါဒနီယသချံမေဝ ဂစ္ဆတိ။ ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၉၉။
ဝိ၊ သက်ဟ။ ၉၄။ (-၉၅။)

ကနုဂလက (တိ) [?] ကနုဂလက-မည်သော၊
သူ။ တသေကော ကနုဂလကော နာမ သ-
ဟာယော အဟောသိ။ ဇာ၊ ၄။ ၂။ ၁၄၈။
(-၁၄၉၊ ၁၅၀။)

ကနုဇာတ (တိ) [ကနု + ဇာတ] သစ်ဥ သစ်ဖု
မှဖြစ်သော။ ဘိသ(ဇာ၊ ၄။ ၂။ ၂၈၆)ကြည့်။

ကနုတိ (ကြိ) [ကနု+အ+တိ] (၁) (က) ငို
ကြွေး၏။ (ခ) မြည်တမ်း၏။ (၂) ဖြတ်၏။
(၁) (က) ဥရတ္တာဋ္ဌိံ ကနုတိ သမ္မောဟံ
အာပဇ္ဇတိ။ မ၊ ၁။ ၁၂၀၊ ၁၂၈၊ ၁၃၉၊ ၃၀၂။ မ၊ ၂။
၃၀၉။ မ၊ ၃။ ၃၃၃။ အံ၊ ၁။ ၄၉၃။ ဇာ၊ ၁။ ၁၀၅။
ကနုတိတိ ဖောဒတိ။ မ၊ ၄။ ၁။ ၃၆၂။ ကနုတိ
ရောဒတိ ပရိဒေဝတိ။ ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၇၇။ ကနုန္တိ-
ဝိ၊ ၄။ ၄၈၀။ ဒီ၊ ၂။ ၁၁၅။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၁၇၂။ ဇေရ၊
၄။ ၂။ ၂၉၇။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၁၄၁။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၁၆၂။
မူလ၊ ၄။ ၁။ ၅၅။ ကနုသိ-ဝိမာန၊ ၁၁၄။ ထေရီ၊
၃၈၅။ ဝိမာန၊ ၄။ ၃၀၈။ ထေရီ၊ ၄။ ၅၆။ ကနု-
ထ-ဓမ္မ၊ ၄။ ၁။ ၈၄။ ကနုမိ-အံ၊ ၂။ ၄၈။
ဇာ၊ ၁။ ၂၄၅၈။ ကနုတု-ဇာ၊ ၁။ ၃၉၉။ ဇာ၊
၄။ ၅။ ၁၁၀။ ကနုယျ-မဟာနိ၊ ၃၃၈။
ကနုယျ-ဇာ၊ ၁။ ၂။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၁၀၁။ ဓမ္မ၊

၄၂။ ၁၄၉။ သုတ္တနိ၊ ၄၂။ ၂၆။ ဇာ၊ ၄၁။
 ၄၃။ အံ၊ ၄၁။ ၁၄၄။ ကနိ—ဓမ္မ၊ ၆၆။ ဇာ၊
 ၄၂။ ၂၉။ ကနိ—သု—ဇာ၊ ၂။ ၂၂။ ဓမ္မ၊ ၄၁။
 ၂၀။ ၇၅။ ဇာ၊ ၄၁။ ၁၀။ ကနိတ္ထ — မ၊ ၄၁။
 ၂၉။ ကနိဗ္ဗ—ဓမ္မ၊ ၄၁။ ၈၄။ (ခ) ကနိ—သု—
 ဒေဝါ ကနိ—သု သံဝိဂ္ဂါ၊ မုတ္တကေသာ ရဒမ္ပ၊
 ခါ။ အပ၊ ၂။ ၁၂။ (၂) ကနိန္ဒ— (ကမံ-
 သဒ္ဓါနှင့် ယှဉ်ရာ၌ ဖြတ်စေကုန်ဟု ပေး။)
 ကမံ ကနိန္ဒ၊ ကုမ္မဏ္ဍာ၊ သဗ္ဗေ ပံသုပိသာ-
 စကာ။ ဇာ၊ ၁။ ၁၁၇။ ဇာ၊ ၄၁။ ၁၃၅။

ကနဦး (န) [ကန + ယု] မြည်တမ်း ငိုကြွေး
 ခြင်း။ တဿ ဂုဏေ ကိစ္ဆေန္တာ ကနဦး
 ကဏေန္တိ။ ထေရ၊ ၄၂။ ၂၉၇။ (-ဝိမတိ၊ ၂။
 ၈၄။ သိ၊ ၄၁။ သစ်၊ ၂။ ၁၃။)

ကနဦးကာရဏ (န) [ကနဦး + ကာရဏ] ငိုကြွေး
 ခြင်း၏အကြောင်း။ တေဟိ နာနပ္ပကာရဒုက္ခ-
 နိဗ္ဗတ္တကေဟိ .... ကနဦးကာရဏဘာဝတော။
 မူလ၊ ၄၁။ ၅၅။

ကနဦး (တိ) [ကန + အနိ] (က) မြည်တမ်း
 ငိုကြွေးသောသူ။ (ခ) ကြွေးကြော်ဟစ်
 အော်ခြင်းကို ပြသောသူ။ (က) ဘုတော
 နိဝါပံ ဂစ္ဆာမ၊ ကနဦး မိဂဗန္ဓကေ။ မ၊ ၂။
 ၂၇။ (-သံ၊ ၁။ ၃၈။ ဝိမာန၊ ၁၁၄။ ထေရ၊
 ၂၇။ ဇာ၊ ၁။ ၂၁၇။ ဇာ၊ ၂။ ၃၇။ ဒီ၊ ၄၂။
 ၁၅၄။ ဒီ၊ ၄၁။ ၃၃။ သံ၊ ၄၁။ ၂၇၇။ အံ၊ ၄၂။
 ၃၄၉။ ဇာ၊ ၄၂။ ၁၇၁။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၄၄၈။)
 ကနဦးတိ ဝိရဏမာနေ ပရိဒေဝမာနေ။ မ၊ ၄၁။
 ၃။ ၂၀၉။ ကနဦးနန္တိ သသဒ္ဓံ ရဒမာနာနံ။
 သံ၊ ၄၂။ ၁၄၆။ ကနဦး သသဒ္ဓံ၊ ရောဒနံ ပန
 ကေဝလမေဝါတိ အာဟ “ကနဦးနန္တိ သသဒ္ဓံ
 ရဒမာနာနံ”န္တိ။ သံ၊ ၄၂။ ၁၅၁။ (ခ) နိတ္ထု-
 နန္တော ကနဦး ဝိယ ကထေတိ။ မ၊ ၄၁။
 ၁၅၅။ ကနဦး ဝိယာတိ ဥက္ကဋ္ဌိံ ကဏေ-
 နန္တော ဝိယ။ မ၊ ၄၁။ ၁၈၉။

အဘိဓာန် (က-ဝဂ်) ၁-၁၅-ပ-မ-ဗ-သ-စ

ကနဦးမာန (တိ) [ကန + မာန] မြည်တမ်း
 ငိုကြွေးသောသူ။ တာ ဟိတော ကနဦး-
 နာယော၊ ပဗ္ဗဇိ အနဂါရိယံ။ အပ၊ ၁။ ၄၁၇။
 (-အံ၊ ၄၁။ ၂၇၇။ ထေရ၊ ၄၂။ ၈၉။ ထေရ၊
 ၄၂။ ၇၈။ ဇာ၊ ၄၁။ ၅၄။)

ကနဦးမူလပဏ္ဏာဒိဂ္ဂဟဏ (န) [ကန + မူလ + ပဏ္ဏာ
 + အာဒိ + ဂဟဏ] သစ်ဥ၊ သစ်မြစ်၊ သစ်ရွက်
 စသည်ကို - ယူခြင်း - ခူးခြင်း။ အရညေ
 ကနဦးမူလပဏ္ဏာဒိဂ္ဂဟဏာယ၊ တတ္ထ ဒုက္ခဇီဝိ-
 ကတာယ စာတိ ယထာက္ကမံ ယောဇေတဗ္ဗံ။
 ဒီ၊ ၄၂။ ၁၈၁။

ကနဦးမူလဖလဘောဇန (တိ) [ကန + မူလ + ဖလ
 + ဘောဇန] သစ်ဥ၊ သစ်မြစ်၊ သစ်သီးလျှင်
 အစာအာဟာရရှိသောသူ။ ပုန စပရံ အဗ္ဗဋ္ဌ
 ဣဓေကစော သမဏော ဝါ .... “ကနဦးမူ-
 လဘောဇနော ဘဝိဿာမိ”တိ။ ဒီ၊ ၁။ ၉၅။

ကနဦးမူလဖလဘောဇနိက (တိ) [ကနဦးမူလဖလ-
 ဘောဇန + ဣက] သစ်ဥ၊ သစ်မြစ်၊ သစ်သီး
 လျှင်အစာအာဟာရရှိသောသူ။ ပဝတ္တဖလ-
 ဘောဇနိကာ၊ ကနဦးမူလဖလဘောဇနိကာ။ သိ၊
 ၄၁။ သစ်၊ ၂။ ၂၇၀။

ကနဦး (ထိ၊ ပု) [ကံ + ဒရ + အ။ ထိ-၌ ကနဦး
 ကနဦး။ နိတိ၊ သုတ္တ။ ၄၂။ ကံ ဇလဝါစက-
 မဗျယ်၊ ကေန ဒရိယတေ ကနဦး။ အာ၊
 ကနဦး။ ဓာနံ၊ ၄၁။ ၆၀၉။ ကနဦး + အရ၊ ကနဦး
 အဝါယတိတိ ကနဦး။ မောဂ်၊ ၇။ ၁၅၉။]
 ချောက်၊ (ဝဒန္တိဝါဒအရ) ချန္တယ် သစ်ခက်
 မြက်ပင်တို့ ရောယှက်ပိတ်ဖုံးအပ်သော မြစ်
 ကျွေ၊ တောင်ဝှမ်းအရပ်။ ဝိဝိတ္တံ သေနာသနံ
 ဘဇတိ အရည် ရုက္ခမူလံ ပဗ္ဗတံ ကနဦးရံ ဂိရိ-
 ဂုဟံ။ ဒီ၊ ၁။ ၆၇၁။ ၉၃။ ဒီ၊ ၂။ ၁၉၄။ ဒီ၊ ၃။ ၄၀။
 မ၊ ၁။ ၂၃၉။ မ၊ ၂။ ၁၀။ မ၊ ၃။ ၁၄။ အံ၊ ၂။ ၄၇၂။
 အဘိ၊ ပု။ ၁၆၈။ မဟာနိ၊ ၂။ ၁၀။ (-ဝိ၊ ၄။ ၁၉၃။
 သံ၊ ၃။ ၃၄၅။ ထေရ၊ ၃၀၇။ ဇာ၊ ၁။ ၂၇၉။
 မိလိန္ဒ၊ ၂၆။) ကနဦးရန္တိ ကံ ဝုစ္စတိ ဥဒကံ၊

တေန ဒါရိတ်၊ ဥဒကေန ဘိန္နံ ပဗ္ဗတပဒေသံ။
ယံ နဒိတုမ္မန္တိပံ နဒိကုဉ္ဇန္တိပံ ဝဒန္တိ။ ဒီ၊ ဌ၊ ဝ။
၁၀၀။ အဘိ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၅၀။ မဟာနိ၊ ဌ၊ ၈၃။ (-
သိ၊ ဌ၊ သစ်၊ ၂။ ၁၂၂။) တံ ကန္တရန္တိ အပဗ္ဗတ-
ပဒေသေပံ ဝိဒုဂ္ဂနဒိနိဝတ္တနပဒေသံ ကန္တရန္တိ
ဒသေတိ။ မူလဌ၊ ၂။ ၁၀၃။ ဒရိဘာဂေါ
ကန္တရော။ ဒီ၊ ဌ၊ ၁။ ၆၅။ နဒိဘာဂေါ ကန္တရော။
သိ၊ ဌ၊ သစ်၊ ၁။ ၂၄၃။ (- အံ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၉၄။)

ကန္တရက (တိ) [?] ကန္တရကမည်သော (အဝတ်
ဝတ်သော) ပရိဗိုဇ်။ ကန္တရကော စ ပရိဗ္ဗာ-
ဇကော (မ၊ ၂။ ၁) တိ ကန္တရကောတိ ဝေ-
နာမော ဆန္ဒပရိဗ္ဗာဇကော။ မ၊ ဌ၊ ၂။ ၁။
(- မ၊ ဌ၊ ၂။ ၂။)

ကန္တရကသုတ္တ (န) [ကန္တရက+သုတ္တ] ရဟန်း
သံဃာတို့ ငြိမ်သက်ခြင်း၏ အကြောင်းကို
ကန္တရက-အား ဟောသောသုတ်၊ ကန္တရက-
သုတ်။ မဇ္ဈိမပဏ္ဏာသပါဠိ၊ ၁-ဝဂ်၊ ၁-သုတ်။
မ၊ ၂။ ၁-၁၂။ မ၊ ဌ၊ ၂။ ၁။

ကန္တရတီရ (န) [ကန္တရ+တီရ] ချောက်ကမ်း
ပါး။ သီသတော ပစ္ဆိမံ ဩတာရေတွာ ကန္တရ-
တီရေ ဌပေတွာ “နာယိယာမိ” တိ ဩတရိ-
တွာ။ ဇာ၊ ဌ၊ ၅။ ၉၃။

ကန္တရပါဒ (ပ) [ကန္တရ+ပါဒ] ချောက်၏အခြေ၊
ချောက်ခြေ။ ကုဟိ နိဗ္ဗတ္တာ မဟာရာဇာတိ။
ကန္တရပါဒေတိ။ ဒီ၊ ဌ၊ ၂။ ၃၀၀။

ကန္တရသာလပရိဝေဏ (န) [ကန္တရသာလ+ပရိ-
ဝေဏ] ကန္တရသာလပရိဝဇ်။ သီလဝါ ပန
ပညံ ဓောဝတိ.... ကန္တရသာလပရိဝေဏေ
မဟာသဠိဝဿတ္ထေရော ဝိယ။ အံ၊ ဌ၊ ၂။ ၃၄၆။

ကန္တရာယန (တိ) [?] ကန္တရာယနမည်သော
(ပုဏ္ဏား)။ အထ ခေါ ကန္တရာယနော ပြာဟု-
ဏောယေနာယသ္မာ မဟာကစ္စာနော တေနု-
ပသကံမိ။ အံ၊ ဌ၊ ၆၈။ (- ၆၉။)

ကန္တလ (ပ) [ကဒိ+အလ] ပန်းပွင့်သောသစ်ပင်
အထူးပြုစိုင်းခတ္တာ (ပတိုင်းခတ္တာ)။ ကန္တ-

လော နာမ ပုပ္ဖုဟရက္ခဝိသေသော။ သိ၊ ဌ၊
သစ်၊ ၂။ ၂၆၁။

ကန္တလမကုလသဏ္ဌာန (တိ) [ကန္တလ+မကု-
လ+သဏ္ဌာန] ပြုစိုင်း ခတ္တာငုံ သဏ္ဌာန်ရှိ
သော။ ယေ ကဏ္ဍဏတိပိ ဝုစ္စန္တိ၊ တေ သဗ္ဗေပိ
ကန္တလမကုလသဏ္ဌာနာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂၄၅။

ကန္တလမကုဋ္ဌ (ပု၊ န) [ကန္တလ+မကုဋ္ဌ] ပြုစိုင်း
ခတ္တာငုံ။ ကန္တလမကုဋ္ဌသဒိသာ ဒါဌာ။ ဒီ၊ ဌ၊
၁။ ၂၃၆။

ကန္တလိ (ထိ) [ကဒိ+ကလစ်-သံ] ခတ္တာပင်၊
(အပ၊ မြန်မာပြန်၌) ကန္တလိပင်၊ သစ်စပန်း
ပင်။ ကေတကာ ကန္တလိ စေဝ၊ ဂေါဓုကာ
တိဏသုလိကာ။ တတ္ထ ကေတကာတိ သုဂန္ဓ-
ကေတကဂစ္ဆာ စ၊ ကန္တလိရက္ခာ စ ဂေါဓုက-
ရက္ခာ စ တိဏသုလိကဂစ္ဆာ စ။ အပ၊ ဌ၊ ၁။
၂၃၇။ ကန္တလိပုပ္ဖ-လည်း ကြည့်။

ကန္တလိပုပ္ဖ (န) [ကန္တလိ+ပုပ္ဖ] ခတ္တာပန်း၊
(အပ၊ မြန်မာပြန်၌) ကန္တလိပန်း၊ သစ်စပန်း။
သတ္တ ကန္တလိပုပ္ဖါနိ၊ ဝဏှေ ဆေတွာနဟံ
တဒါ။ အပ၊ ၁။ ၂၉၃။

ကန္တလိပုပ္ဖိယ (တိ) [ကန္တလိပုပ္ဖ+ဣယ] ကန္တလိ-
ပုပ္ဖိယ အမည်ရှိသော။ ဣတ္ထံ သုဒ္ဓိ အာယသ္မာ
ကန္တလိပုပ္ဖိယော ထေရေ ဣမာ ဂါထာယော
အဘာသိတ္တာတိ။ အပ၊ ၁။ ၂၉၃။

ကန္တလိပုပ္ဖိယတ္ထေရ (ပ) [ကန္တလိပုပ္ဖိယ+ထေရ]
ကန္တလိပုပ္ဖိယထေရ်၊ (ရှေးအခါက မြတ်စွာ
ဘုရားအား ခတ္တာပန်းလှူဘူးသဖြင့် ယင်း
အမည်ကို ရသည်။) အပ၊ ၁။ ၂၉၃။

ကန္တလိရက္ခ (ပ) [ကန္တလိ+ရက္ခ] ခတ္တာပင်၊
ကန္တလိပင်၊ သစ်စပန်းပင်။ ကန္တလိ-ကြည့်။

ကန္တိတ (တိ) [ကန္တ+တ] မြည်တမ်း ငိုကြွေး
ခြင်း။ ကန္တိတေန ဟဝေ ဗြဟ္မေ၊ မတော
ပေတော သမုဋ္ဌဟေ။ ဇာ၊ ၁။ ၁၆၈။ (-
မိလိန္ဒ၊ ၁၅၀။)

ကနိတဗ္ဗ (တိ) [ကန္ဒ+တဗ္ဗ] ငိုကြွေးတိုင်တန်း-
အပ်-ထိုက်-သော။ ဝိကန္ဒိတဗ္ဗ (ဒိ၊ ဌ၊
ဉ၊ ည) ကြည့်။

ကနိတုံ (ဗျ) [ကန္ဒ+တုံ] မြည်တမ်းခြင်း
ငါ။ ရသော အယေန ကောပိ ကနိတုံ ဝါ
ရောဒိတုံဝါ ကထေတုံ ဝါသမထော နာမ နာဟောသိ။
ဇာဠ၊ ၂။ ၁၇၇။

ကနိတု (ကြိ၊ ဝိ) [ကန္ဒ+တု] ငိုကြွေး၍၊
ဟစ်ကြွေး၍၊ မြည်တမ်း၍။ ဒိဿာဝုကုမာရော
အရညံ ဂန္ဓာ ယာဝဒတ္တံ ကနိတု ရောဒိတု
ခပ္ပံ ပုဉ္ဇိတု ဗာရာဏသိ ပဝိသိတု။ ဝိ၊
၃။ ၄၉၁။ (-ဇာ၊ ၁။ ၃၇၇။ ဇာ၊ ၂။ ၃၆၂။
ဝိ၊ ၄။ ၁၇၂။ ဒိ၊ ၄။ ၂၂၇။ ဓမ္မ၊ ၄။ ၂၀၉။
ပေတ၊ ၄။ ၁၄၈။ စရိယာ၊ ၄။ ၁၂၉။ ဇာ၊ ၄။ ၁။
၃၀၉။ ဇာ၊ ၄။ ၂။ ၁၇၇။ ဇာ၊ ၄။ ၃။ ၂၀၂။ ဇာ၊
၄။ ၄။ ၁၉၄။ ဇာ၊ ၄။ ၅။ ၅၄။ ဇာ၊ ၄။ ၇။ ၃၄၀။
မ၊ ၄။ ၂။ ၁၂၈။) ကနိတု (ဒိ၊ ၄။ ၁။ ၂၇၄) တိ
“ကဟံ ပိယပုတ္တကာ” တိ အာဒိနာ ပရိဒေ-
ဝိတု။ သိ၊ ၄။ ၁။ ၂။ ၂၀၉။

ကန္ဒက (ပု) [ကဒိ+ဇုက။ ကုဒ္ဒ+ဇုက။ ကဒိ
အဂ္ဂါနေ ရောဒနေ စ၊ ဇုကော၊ ကုဒ္ဒ ကိဠာ-
ယမေဝ ဝါ၊ ဥဿတ္တံ၊ ပုဗ္ဗဿ နော။ ဓာန်၊
၃။ ၃၁၆။] အိမ်ကျင် (ဂျင်) (ဓာန်၊ သျ)။
ဘောလုံး (ဓာန်၊ သျ၊ သစ်)။ ဂေဏ္ဍကော
ကန္ဒကော တာလ-ဝဏံ တု ပိဇနိတ္ထိယံ။
ဓာန်၊ ၃။ ၁၆။

ကန္ဒလမုဋ္ဌာလ (န) [ကန္ဒလ+မုဋ္ဌာလ] ပေါက်
ပေါက်စွယ်။ ရေကမုဋ္ဌာလံ ကန္ဒလမုဋ္ဌာလန္တိ
ဝေမာဒိ။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ၊ ၉၅။

ကန္ဒလမူလ (န) [ကန္ဒလ+မူလ] ပေါက်ပေါက်
စွယ်။ ရေကမူလံ ကန္ဒလမူလန္တိ ဝေမာဒိ။
ဝိ၊ ၄။ ၃။ ၁၀၀။

ကန္ဓရာ (ထိ) [က+ဓရ+အ+အာ။ ကံ သိသံ
ဓရတိတိ ကန္ဓရာ။ ဓာန်၊ ၃။ ၂၆၃။] လည်၊

လည်ပင်း။ ကန္ဓရာ စ သိရောဓရာ။ ဓာန်၊
၂၆၃။

ကန္ဓ (တိ) [ကန္ဓ+အ] ရွှေလျှော-လျှောကျ
-သော။ သူ။ ကန္ဓမ္ပိ၊ ကန္ဓ ဂတိသောသနေ-
သု။ ဓာန်၊ ၃။ ၇၇၁။

ကန္ဓပ္ပကန္ဓ (တိ) [ကန္ဓ+ပကန္ဓ] သက်တိုင်း၊
သက်တိုင်းသော။ ကန္ဓပ္ပကန္ဓ-ကြည့်။

ကပစ္စယ (ပု) [က+ပစ္စယ] က-ပစ္စည်း။ ခုဒ္ဒကေ
စေတ္တ က-ပစ္စယော။ သိ၊ ၄။ ၁။ ၁။ ၇၁။ (-
၂၃၊ ၃၆၂။)

ကပဏ္ဍိ (တိ) [ကပ+ယု။ ကပ ကရုဏာယံ။
ကပတိ၊ ကပဏော....။ တတ္ထ ကပတိတိ
ကရုဏာယတိ။ နိတိ၊ ဓာ။ ၁၂၀။ ကပ အဝ-
ကမ္မနေ၊ ကပေတိ၊ ကပယတိ၊ ကပဏော။
နိတိ၊ ဓာ။ ၃၂၇။] (၁) သနားထိုက်သော
သူ။ (က) ဆင်းရဲသော၊ ဆင်းရဲငြိုငြင်စွာ
အသက်မွေးရသော၊ အထီးကျန်သော၊ သူ။
(ခ) အသက်မွေးခြင်းကို မပြုနိုင်သော၊ သူ
(သူကန်းစသည်)။ (ဂ) စည်းစိမ်ဥစ္စာ ပျက်
စီးသော၊ ပစ္စည်းမဲ့သော၊ သူ။ (ဃ) ဆွေမျိုး
ပျက်စီးသော၊ အားကိုးရာမဲ့သော၊ တကောင်
ကြွက်ဖြစ်သော၊ သူ။ (င) ဆုပေး၍ တောင်း
စားသော (ဆုတောင်းစား)။ (စ) (သူတော်
ကောင်းတို့၏ အကျင့်ဂုဏ်ကင်း၍) ဆင်းရဲ
သော၊ သူ။ (ဆ) သနားစဖွယ်၊ သနား
စရာ။ (ဇ) သူတောင်းစား။ (၂) အနည်း
ငယ်သော။

(၁) သနားထိုက်သော၊ သူ။ ကပဏော-
တိ ကရုဏာယံတဗ္ဗော။ နိတိ၊ ဓာ။ ၃၂၇။ (က)
ဆင်းရဲသော၊ ဆင်းရဲငြိုငြင်စွာ အသက်မွေး
ရသော၊ အထီးကျန်သော၊ သူ။ မမာနုကြုဗ္ဗံ
ကပဏော မရိယတိတိ။ ဝိ၊ ၄။ ၃၆၄။ (-ဒိ၊
၁။ ၁၃၀။ သိ၊ ၁။ ၅၈။ ဣတိဝုတ်။ ၂၄၀။
သုတ္တနိ။ ၄၀၇။ ပေတ။ ၁၅၅၊ ၂၀၉။ အပ၊ ၂။

၁၂၉။ မဟာနိဿိ။) ကပဏောတိ ဒုက္ခိ-
 တော။ ဝိဇ္ဇာဒါယာ။ ကပဏာတိ ဒုက္ခတာ
 ဒလိဒ္ဓမနုဿာ။ ဒိဌာဝ။ ၂၆၆။ (-ဣတိဝုတ်၊
 ၄။ ၂၂၆။ မဟာနိဿိ။ ၂၃၇။) ကပဏောတိ
 ဝဏကော၊ ဒီနောတိ အတ္တော။ ပေတ၊ ၄။
 ၁၁၃။ (-၂၄၂။) ဒုက္ခတာတိ ဒုက္ခရံ ဇီဝိက-
 မုဂတာ ကသိရဝတ္တိကာ။ သိဇ္ဇိသစ်၊ ၂။
 ၃၀၈။

(ခ) အသက်မွေးခြင်းကို မပြုနိုင်သော၊
 သူ (သူကန်းစသည်။) ကပဏာ (သံ၊ ၁။ ၅၇)-
 တိ ဒုက္ခတာ ဒလိဒ္ဓမနုဿာ ကာဏကုဏိ-
 အာဒယော။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၁၀၆။ ကသိဝါဏိဇ္ဇာဒိ-
 ဇီဝိကံ အနုဋ္ဌာတုံ အသမတ္တာ ဣဓ ကပ-
 ဏာတိ အဓိပ္ပေတာတိ အာဟ ကာဏကုဏိ-
 အာဒယောတိ။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၁၅၇။

(ဂ) စည်းစိမ်ဥစ္စာ ပျက်စီးသော၊ ပစ္စည်း
 မဲ့သော၊ သူ။ ကပဏဝိသိခါ-ကြည့်။

(ဃ) ဆွေမျိုးပျက်စီးသော၊ အားကိုး
 ရာမဲ့သော၊ တကောင်ကြွက် ဖြစ်သော၊ သူ။
 ဒလိဒ္ဓါ ကပဏာ နာရီ။ ဝိမာန။ ၂၄။ (-အပ၊
 ၂။ ၂၃၈။ ဇာ၊ ၁။ ၅၉။ ဝိဇ္ဇာ၊ ၂။ ၆၆။ ဝိသင်္ဂဟ။
 ၁၀။ ဓမ္မ၊ ၄။ ၂။ ၂၂၇။ ထေရီ၊ ၄။ ၁၁၈။ ဇာ၊ ၄။
 ၂။ ၁၇၄။ ဇာ၊ ၄။ ၇။ ၁၁၆။) ကပဏာတိ ဝဏ-
 ကီ... ကပဏာတိ ဣမိနာ ဉာတိပါရိဇဉ်။
 ဝိမာန၊ ၄။ ၉၁။

(င) ဆုပေး၍ တောင်းစားသော၊ သူ (ဆု
 တောင်းစား)။ စက္ကလီ ကပဏာ ဟောန္တိ။
 ပေတ၊ ၁၆၈။ ကပဏာတိ ဝနိဗ္ဗကာ၊ အတိ-
 ဝိယ ကာရညပတ္တာ။ ပေတ၊ ၄။ ၁၆၂။ ဝဏိဗ္ဗ-
 က (ဒိဌာ၊ ၁။ ၂၆၆) ကြည့်။

(စ) (သူတော်ကောင်းတို့၏ အကျင့်ဂုဏ်
 ကင်း၍) ဆင်းရဲသော၊ သူ။ ကပဏပုရိသ-
 ကြည့်။

(ဆ) သနားစဖွယ်၊ သနားစရာ။ တေ-
 နာ'ဘိဘူတော ကပဏံ ရုဒါမိ။ ဇာ၊ ၁။ ၇၈။

၁၄၈။ (-ပေတ၊ ၄။ ၁၆၂။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၁၅၂။)
 ကပဏံ ရုဒါမိတိ အတိကာရညပတ္တာ ဟုတော
 ရုဒါမိ ဝိရဝါမိ။ ဇာ၊ ၄။ ၂။ ၃၁၀။

(ဇ) သူတောင်းစား။ ကပဏာ-ကြည့်။

(၈) အနည်းငယ်သော။ ကပဏံ ဝိသာ-
 ခေ မာနသကံ ရဇ္ဇံ ဒိဗ္ဗံ သုခံ ဥပနိဓာယ။
 အံ၊ ၁။ ၂၁၃။ (-အံ၊ ၃။ ၈၂။) ကပဏန္တိ ပရိတ္တ-
 ကံ။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၁၉၉။

ကပဏ^၂ (တိ) [ကု+ပဏ။ ကုစ္ဆိတော ပဏော
 ယဿ ကပဏော။ ဓာနံ၊ ၄။ ၇၃၉။] နှမြော
 စေးနဲ့သော၊ စက်ဆုပ်အပ်သော ရောင်းဝယ်
 ခြင်းရှိသော၊ သူ။ ခုဒ္ဒေါ ကဒရိယော ထဒ္ဓ-
 မစ္ဆရိ ကပဏောပျံ့ထ။ ဓာနံ၊ ၇၃၉။

ကပဏဇန (ပု) [ကပဏ+ဇန] ဆင်းရဲသောလူ။
 ကပဏဇနေန သဒ္ဓိံ အာဟာရတ္တာယ ဂန္ဓာ။
 ဓမ္မ၊ ၄။ ၁။ ၁၂၁။ ကပဏ-လည်း ကြည့်။

ကပဏဇနသဒ္ဓိသဒ္ဓိကုဒဿန (န) [ကပဏဇန+
 သဒ္ဓိသ + ဒုက္ခ + ဒဿန] အထီးကျန်သော
 လူနှင့်တူသောဆင်းရဲကို-ပြခြင်း-မြင်ခြင်း။
 ကပဏဇနသဒ္ဓိသဒ္ဓိကုဒဿနေန ဥဋ္ဌာရကုလ-
 သဒ္ဓိသော အာဓိပတေယျဋ္ဌော ပါတုဘဝတိ။
 ပဋိသံ၊ ၄။ ၁။ ၉၆။ ကပဏ^၁ (က) လည်း ကြည့်။

ကပဏဇနာနုဂဟပဋိပတ္တိ (ထိ) ကပဏဇန+
 အနုဂဟ+ပဋိပတ္တိ] အထီးကျန်သော-ဆင်း
 ရဲသော-လူတို့အား ချီးမြှောက်ခြင်း တည်း
 ဟူသော အကျင့်။ ဒိဗ္ဗပိဏ္ဍပါတ် ပဋိကိပ္ပိတာ
 ကပဏဇနာနုဂဟပဋိပတ္တိ ဝုတ္တာ။ ဥဒါန၊ ၄။
 ၅၇။

ကပဏဇာယာ (ထိ) [ကပဏ+ဇာယာ] ဆင်းရဲ
 -အထီးကျန်-သော မယား။ ဇာယိကာ
 (မ၊ ၄။ ၃။ ၁၁၇) ကြည့်။

ကပဏဇီဝိကာ (ထိ) [ကပဏ+ဇီဝိကာ] ဆင်းရဲ
 သူတို့၏ အသက်မွေးခြင်း။ သော ကုဒ္ဓါလ-

ကေန ဘူမိပရိကမ္ပံ ကတွာ.... ကပဏဇိဝိကံ
ကပေသိ။ ဇာ၊ဌ၊၁။၃၃။

ကပဏတ္ထ (တိ) [ကပဏ+အတ္ထ] ကပဏသဒ္ဓါ၏
အနက်ရှိသော။ ဧဝံ ဒေါသတ္ထတံ အာဒိနဝဿ
ဒဿေတွာ ဣဒါနိ ကပဏတ္ထတံ ဒဿေတုံ
“အထ ဝါ”တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ နေတ္ထိ၊ဋီ။၂၆။

ကပဏပုရိသ (ပု) [ကပဏ+ပုရိသ] (သုတော်
ကောင်းတို့၏ အကျင့်ဂုဏ်ကင်း၍) ဆင်းရဲ
သော ယောက်ျား။ သပ္ပရိသာစာရဝိရဟိ-
တတ္တာ ဝါ “ကပဏပုရိသော အယ”န္တိ
မညမာနော။ ဝိ၊ဌ၊၁။၁၀၆။ (-အံ၊ဌ၊၃။
၂၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၃၀၈။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။၁၂၆။)
ကပဏပုရိသောတိ ဂုဏဝိရဟိတတာယ ဒိန-
မနုဿော။ သာရတ္ထ၊၁။၃၄၈။ အံ၊ဋီ၊၃။
၂၁၃။ (-သိ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၁၈၅။)

ကပဏမနုဿ (ပု) [ကပဏ+မနုဿ] ဆင်းရဲ
သောသူ၊ လူဆင်းရဲ။ ဒိဝသမ္ပိ ယာစိတွာ
ကိဉ္စိ အလဒ္ဓါ မတာနံ ကပဏမနုဿာနံ
အဟိစ္ဆတ္တကဝဏ္ဏေဟိ။ ဝိ၊ဌ၊၁။၁၄၃။ (-
ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၃၃၈။ သာရတ္ထ၊၂။၇၉။ သာရတ္ထ၊
၃။၃၀၆။)

ကပဏလဒ္ဓက (တိ) [ကပဏ+လဒ္ဓက] ဆင်းရဲ
ငြိုငြင်သဖြင့်ရအပ်သောသူ။ မာ ကပဏလဒ္ဓ-
ကေဟိ ပုတ္တေဟိ၊ အမ္မာယ နော ဝိပွဝါသေ-
သိ။ ဇာ၊၂။၂၅၂။ ကပဏလဒ္ဓကေဟိတိ ကပ-
ဏော ဝိယ ဟုတွာ လဒ္ဓကေဟိ။ ဇာ၊ဌ၊
၇။၉၆။

ကပဏဝိသိခါ (တိ) [ကပဏ + ဝိသိခါ] ပစ္စည်း
ပျက်စီးသူတို့ရပ်ကွက်။ ယေန ဒလိဒ္ဓဝိသိခါ
ကပဏဝိသိခါ ပေသကာရဝိသိခါ၊ ဥဒါန။
ဂ။ ကပဏဝိသိခါတိ ဘောဂပါရိဇဉာပုတ္တိ-
ယာ ဒိနမနုဿာနံ ဝါသော။ ဥဒါန၊ဌ၊၅၇။

ကပဏဝုတ္တိ (တိ) [ကပဏ+ဝုတ္တိ] ဆင်းရဲသော
အသက်မွေးခြင်းရှိသောသူ။ ဣဒါနိ ယသ္မာ

ပေတယောနိတော စဝိတွာ မနုဿေသု ဥပ္ပဇ္ဇ-
န္တာပိ သတ္တာ....ကပဏဝုတ္တိနောဝ ဟောန္တိ။
ပေတ၊ဌ၊၁၆၂။

ကပဏဝေသ (ပု) [ကပဏ+ဝေသ] ဆင်းရဲ
သားအသွင်အပြင်။ န သက္ကာ အမေဟိ ဣမိ-
နာဝကပဏဝေသေန သဟာယကဿ အတ္တာ-
နံ ဒဿေတုံ။ အံ၊ဌ၊၁။၃၃၀။

ကပဏာ (ထိ) [ကပဏ+ယာစနာ] လူဆင်းရဲ-
သူတောင်းစား-တို့၏ တောင်းခြင်း။ န၊
“ဒေဟိ မေ”တိ ကပဏာယ။ ဝိမတိ၊၁။၁၂၇။

ကပဏိကာ (ထိ) [ကပဏ+အာ။ မောဂါ၊ဌ။
၁၄၂။] အထီးကျန်သော မိန်းမ။ ဒေ ပုတ္တာ
ကာလကတာ၊ ပတိ စ ပန္နေ မတော ကပ-
ဏိကာယ။ ထေရီ၊၄၀၃။ ကပဏိကာယာတိ
ဝရာကာယ။ ထေရီ၊ဌ၊၁၈၅။ ကပဏိကာ-
(ဇာ၊၁။၂၂၆)တိ ပုတ္တဝိယောဂေန ကပဏာ။
ဇာ၊ဌ၊၄။၉၃။ (-စရိယာ၊ဌ၊၁၁၄။)ကပဏ^၁
(က) လည်း ကြည့်။

ကပလ္လ (န) [ကပါလ+ဏျ] (၁) အိုးကင်း၊
ဒယ်အိုး။ (၂) အိုးခွက်။ (၃) မင်၊ ကျပ်ခိုး။
(၁) ဘရိယာပိဿ ဥဒ္ဓနေ အဂ္ဂိ ဇာလေတွာ
ကပလ္လံ အာရောပေတွာ ပူဝေ ပစိတုံ အာရ-
ဘိ။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။၂၃၃။ (၂) ကပလ္လာနိ အဝသိ-
ဿေယျ။ သံ၊၁။၃၁၀။ (-ဝိ၊ဌ၊၃။၁၉၉၊
၃၅၄။ ဝိသင်္ဂဟ။၂၁၅။ဓမ္မ၊ဌ၊၄။၂၆။ဓမ္မ၊ဌ၊၂။
၄၃၄။ ဥဒါန၊ဌ။၂၂၈။ ကခါ၊ဋီ၊သစ်၊၄၆၉။)
ကပလ္လာနိတိ သဟ မုခဝဋ္ဋိယာ ကောဗဒ္ဓါနိ
ကုမ္မကပလ္လာနိ။ ဝိ၊ဌ၊၃။၃၅၄။ သံ၊ဌ၊၂။၇၄။
(-ဝိသင်္ဂဟ။၂၁၅။ ဓမ္မ၊ဌ၊၂။၄၃၄။ ဥဒါန၊
ဌ။၂၂၈။) (၃) ကပလ္လ (ဝိ၊ဌ၊၂။၂၉၄)န္တိ
ဒိပသိခေတော ဂဟိတမသိ။ ဝိ၊ဌ၊၃။၃၇၃။
(ဝိနယာလင်္ကာရ၊၂။၄၁၀။)ကပလ္လန္တိ ကပါ-
လေ ပဝတ္တံ။ ကပါလံ ဟိ ဒိပသိခါယ ဥပရိ-
နိကုဋိတွာ တတ္ထ ပဝတ္တံ မသိ ကပလ္လန္တိ
ဝုစ္စတိ။ ပါစိတ်၊ယော၊၁။၂၈၀။

ကပလ္လက (တိ) [ကပလ္လ+က] အိုးကင်း။ ဘရိ-
ယာပိဿ ဥဒ္ဓနေ အဂ္ဂိ* ဇာလေတွာ ကပလ္လ-
ကံ အာရောပေတွာ ပူဝေ ပစိတုံ အာရဘိ။
ဇာဠာ၁။၂၆၇။

ကပလ္လကပူဝ (ပ) [ကပလ္လက+ပူဝ] အိုးကင်းမဲ့၊
အိုးကင်း၌ သွန်းလောင်း၍ လုပ်သော မှဲ့။
ကပလ္လကပူဝ (ဒါဠာ၂။၁၄၉) နှိ အာသိတ္တက-
ပူဝံ၊ တံ ပစန္နာ ကပါလေ ပဌမံ ကိဉ္စိ ပိဋ္ဌ
ဌပေတွာ အနုက္ကမေန ဝဇေတွာ အန္တန္တေန
ပရိစ္ဆိန္နန္တိ ပူဝံ သမန္တတော ပရိစ္ဆိန္နံ ကတွာ
ဌပေန္တိ။ ဒါဠာ၂။၁၅၅။ (-ဓမ္မာဠာ၁။၂၃၂။)

ကပလ္လပတ္တ (ပ) [ကပလ္လ+ပတ္တ] အိုးဟူသော
ခွက်၊ အိုးခွက်။ သော မဟန္တံ ကပလ္လပတ္တံ
ဂဟေတွာ စရတိ။ သံ၊ဠာ၂။၃၈။ (-သာရတ္ထ၊
၃။၃၈၄။)

ကပလ္လပါတိ (ထိ) [ကပလ္လ+ပါတိ] အိုးကင်းဟူ
သောခွက်၊ အိုးကင်းခွက်။ သာ ထောက် ဝေ
ပိဋ္ဌ ကပလ္လပါတိယံ ပက္ခိပိ။ ဓမ္မာဠာ၁။၂၃၄။
(-ဇာဠာ၁။၃၆၈။)

ကပလ္လပူရ (တိ) [ကပလ္လ+ပူရ] အိုးကင်း၌
ပြည့်သော။ တေန ကပလ္လပူရံ ယာဂုံ ပိဝတိ။
သံ၊ဠာ၂။၃၈။ (-ဥဒါန၊ဠာ၂။၂၂။ သာရတ္ထ၊
၃။၃၈၄။)

ကပလ္လပူဝ (ပ) [ကပလ္လ+ပူဝ] အိုးကင်းဖြင့်
ကြော်ချက်သောမှဲ့၊ အိုးကင်းမှဲ့။ “သစာဟံ
ကပလ္လပူဝံ ခါဒိတုကာမောမ္ပိ”တိ ဝက္ခာမိ။
ဇာဠာ၁။၃၆၆။ (-၃၆၈။)

ကပလ္လသဇ္ဇန (န) [ကပလ္လ+သဇ္ဇန] အိုးကင်း
ကို -စိရင်-ပြင်ဆင် -ခြင်း။ ဝဒ္ဓလိဒိဝသေ
ဘဇ္ဇနတ္ထာယ ဥဒ္ဓနသဇ္ဇနေပိ ကပလ္လသဇ္ဇ-
နေပိ ဒဗ္ဗိသဇ္ဇနေပိ။ ဝိ၊ဠာ၂။၁၉၉။

ကပလ္လိကာ (ထိ) [ကပလ္လ + က + အာ] ဆီမီး
ခွက်။ အသုကသ္မိ* နာမ ဩကာသေ တေလံ

ဝါ ဝဋ္ဋိ ဝါ ကပလ္လိကာ ဝါ အတ္ထိ။ ဝိ၊ဠာ၂။
၃၄၂။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၂၁၂။ (-အံ၊ဠာ၂။၅၁။)

ကပါလ (ပု၊န) [က+ပါလ+ဏ။ဓာနံ၊ဠာ၂။၂၇။
ကပ္ပ+ကာလ။မောဂ်၊၇။၁၈၆။] (၁) အိုး၊
အိုးကင်း။ (၂) သပိတ်။ (၃) ခွက်။ (၄)
အိုးခြမ်းကွဲ့။ (၅) အခွံ (လိပ်ခွံစသည်)။ (၆)
ဦးခေါင်းခွံ။

(၁) အိုး၊ အိုးကင်း။ ကပါလာဒိသု ဝါ
အလ္လပံသုံ ပက္ခိပိတွာ နိက္ခိတ္တာနိ ဟောန္တိ။
ဝိ၊သင်္ဂဟ။၇၉။ ဝိ၊သုဒ္ဓါ၁။၃၂၁။ (-ဝိမာန၊
ဠာ၂။၃၁၄။ (၂) သပိတ်။ စိဝရံ နိဝါသေတွာ
ကပါလံ ဂဟေတွာ။ သံ၊ဠာ၂။၂၇၇။ (-ဇာ၊
ဠာ၂။၁၂၃၊၂၆၇။ ဇာဠာ၁။၇၃။) (၃) ခွက်။
ကေဝလံ ဘိက္ခာစရိယာယ ကပါလံ အနုတိ-
မညမာနော။ အံ၊ဠာ၂။၁၉၈။ (-ဝိ၊ဠာ၂။၃၄၂။
ဝိ၊သင်္ဂဟ။၂၁၂။ မ၊ဠာ၁။၂၇၁။ သံ၊ဠာ၁။
၃၁၉။ အံ၊ဠာ၁။၂၁၈။ အဘိ၊ဠာ၂။၃၄၅။
ဇာဠာ၂။၇၁။ အံ၊ဠာ၂။၅၁။) ကပါလံ အနုတိ-
မညမာနောတိ တံ ဘိက္ခာဘာဇနံ အနုတိမည-
မာနော။ အံ၊ဠာ၂။၆၆။ (၄) အိုးခြမ်းကွဲ့။
ကဌလ-ကြည့်။ (၅) အခွံ (လိပ်ခွံစသည်)။
သောဏ္ဍိပဉ္စမာနိ အင်္ဂါနိ သကေ ကပါလေ
နိဒဟိတွာ။ မိလိန္ဒ။၃၅၃။ (-ဝိ၊ဠာ၁။၁၀၈။
ဝိ၊သင်္ဂဟ။၃၁၅။ သံ၊ဠာ၂။၇၃။ သာရတ္ထ၊၂။
၃၆၆။ သီ၊ဠာ၁။၁၁၁။၃၆၆။ မ၊ဠာ၂။၁၀၇။
အံ၊ဠာ၂။၁၀၇။) (၆) ဦးခေါင်းခွံ။ ကပါလံ
သိရသဠိမ္ပိ။ ဓာနံ၊ဠာ၂။၉၄၇။

ကပါလက (တိ) [ကပါလ+က] အိုးကင်းငယ်။
ဘေသဇ္ဇပရိဂ္ဂဟဏမတ္ထေန ဝေ ကပါလကေ-
န တေသံ အတ္ထော။ ဒါဠာ၁။၁၇၉။ သံ၊ဠာ
၃။၂၃၁။ (-မ၊ဠာ၁။၂၇၁။ အဘိ၊ဠာ၂။
၃၄၅။)

ကပါလဓဏ္ဍ (ပု၊န) [ကပါလ+ဓဏ္ဍ] (၁) အိုး
ခြမ်းကွဲ့။ (၂) အိုးခွက်ပိုင်း။ (၁) ကဌလ-
ကြည့်။ (၂) သော ဘရိယံ အာဒါယ ပရဇ-

နဿ ဂေဟဘိတ္တိ* နိဿာယ ဝသန္တော ကပါ-
လဇဏ္ဍိ အာဒါယ ဘိက္ခာယ စရိတွာ ဇနဿ
ဥစ္စိဋ္ဌကံ ဘုဉ္ဇိတုံ အာရဘိ။ ဓမ္မာဠာ ၂။ ၈၂။

ကပါလဂုံ (ပု) [ကပါလ + အဂုံ] အိုးကင်း
မီး။ ဝိဇ္ဇာတ(ဝိမတိ၊ ၂။ ၄၃) ကြည့်။

ကပါလမဇ္ဈ (န) [ကပါလ + မဇ္ဈ] အိုး၏အလယ်။
ဝေမဋ္ဌဿ စ ကပါလမဇ္ဈတော ဂဠိတဝသေန
ကာရေတဗ္ဗောတိ အဋ္ဌကထာသု ဝုတ္တံ။ ဝိဠာ
၁။ ၂၇။

ကပါလမတ္တက (ပု) [ကပါလ + မတ္တက] အခံ
၏အထက်။ အဋ္ဌကတ္တပါ ဝုစ္စန္တိ ယေသံ ကပါ-
လမတ္တကေ။ သံ၊ ဠိ၊ ၂။ ၁၇၃။

ကပါလသမုဒါယ (ပု) [ကပါလ + သမုဒါယ]
အိုးခြမ်းကဲ့အပေါင်း။ တတ္ထ ကပါလသမုဒါ-
ယော ဟိ ဃဋ္ဌော။ သံ၊ ဠိ၊ ၂။ ၉၄။

ကပါလဟတ္ထ (တိ) [ကပါလ + ဟတ္ထ] လက်၌
ခွက်ရှိသော၊ ခွက်လက်စွဲသော၊ သူ။ ကာသာ-
ယဝတ္ထဝသနော ကပါလဟတ္ထော ပိဏ္ဏာယ
စရတိ။ ဝိဠာ၊ ၂။ ၂၀၉။ အပါဠာ၊ ၁။ ၁၀၅။
(-ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၃၃၈။ ဓမ္မာဠာ၊ ၁။ ၄၃၆။ ဓမ္မာဠာ၊
၂။ ၅၃။ ဣတိဝုတ္တံ၊ ၄။ ၂၇၇။ ပေတ၊ ၄။ ၄။
ထေရ၊ ၄။ ၄၆၂။ ထေရီ၊ ၄။ ၁၂၃။ ဇာ၊ ၄။ ၂။
၃၈၉။ ဇာ၊ ၄။ ၃။ ၃၁။ ဇာ၊ ၄။ ၅၀၆။ ဇာ၊ ၄။
၆။ ၈၆။)

ကပါလာဘတ (တိ) [ကပါလ + အာဘတ] ခွက်
ဖြင့် ဆောင်အပ်သော (ထမင်း)။ ဥဇ္ဈေန
ကပါလာဘတေန ယာပေန္တိ (အံ၊ ၁။ ၃၈) တိ
ဥဇ္ဈာစာရေန ဝနမူလဖလာဖလေန ဝါ ကပါ-
လေန အာဘတတတ္ထေန ဝါ ယာပေန္တိ။
အံ၊ ၄။ ၁။ ၃၇၉။ ဥဇ္ဈေန ကပါလာဘတေနာတိ
မိဿကတတ္ထေန။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၂၃၂။

ကပိ (ပု) [ကပိ + ဣ။ ဓာနံ၊ ၄။ ၆၁၄။ ကမ္မ + ဣ။
ကမ္မ စလနေ သံယောဂါဒိလောပေါ၊ ကမ္မတိ
စလတိတိ ကပိ။ မောဂ်၊ ၇။ ၈။] မျောက်။

ကပိဝ သာခံ ပမုဉ္ဇံ ဂဟာယံ။ သုတ္တနိ၊ ၄၀၂။
မက္ကဋ္ဌောဝ။ သုတ္တနိ၊ ၄၂။ ၂၄၂။ (- အပါ၊ ၁။
၁၂၉။ အပါ၊ ၂။ ၄၀၂။ ဇာ၊ ၁။ ၁၀၄။ ထေရ၊
၄။ ၂။ ၄၄၉။ ဇာ၊ ၄။ ၂။ ၂၄၆။ ဇာ၊ ၄။ ၅။ ၂၃၀။
ပေတ၊ ၄။ ၂။ ၁၅။ အပါ၊ ၄။ ၂။ ၉၅။ သံ၊ ဠိ၊ သစ်၊
၁။ ၃၅၅။)

ကပိကစ္ဆ(ဇ္ဇ) (ထိ၊ န) [ကပိကစ္ဆ + ဥ။ ကပိနံ
ဝါနရာနံ ကစ္ဆ၊ ဇနေတိတိ ကပိကစ္ဆ၊ ကပိ-
ကစ္ဆပိ။ ဓာနံ၊ ၄။ ၅၇၂။ ကပိ + ကစ္ဆ (သံ)]
(၁) ခွေးလေးရိုင်းပင်၊ ခွေးလေးယားပင်။
(၂) ခွေးလေးရိုင်းသီး၊ ခွေးလေးယားသီး။
(၁) ကပိကစ္ဆ၊ ဒုပဿောထ။ ဓာနံ၊ ၅။ ၇၂။
(၂) အဟဉ္ဇ ကပိကစ္ဆ၊ နော (ပေတ၊ ၁။ ၄၂) တိ
အဟံ ပန ကပိကစ္ဆ၊ ဖလာနိ ဒုပဿဖလာနိ
အာဟရိ*။ ပေတ၊ ၄။ ၈၁။

ကပိဂဏ (ပု) [ကပိ + ဂဏ] မျောက်အပေါင်း။
သဗ္ဗောပိ ကပိဂဏော ပလာယိတွာ အညတ္တ
ဂစ္ဆတု။ ဇာ၊ ၄။ ၃။ ၃၃၅။ (- ၃၄၉။)

ကပိဂဏမဇ္ဈ (န) [ကပိဂဏ + မဇ္ဈ] မျောက်အ
ပေါင်းတို့၏အလယ်။ သော ဂန္ဓာ ကပိဂဏ-
မဇ္ဈေ နိသိန္ဓော။ ဇာ၊ ၄။ ၃။ ၃၃၅။

ကပိစိတ္တ (တိ) [ကပိ + စိတ္တ] မျောက်စိတ်နှင့်
တူသောစိတ်ရှိသော၊ သူ။ ဟလိဒ္ဓိရာဂံ ကပိ-
စိတ္တံ၊ ပုရိသံ ရာဂဝိရာဂနံ။ ဇာ၊ ၁။ ၁၁၈။ ကပိ-
စိတ္တန္တိ လဟုပရိဝတ္တိတာယ မက္ကဋ္ဌစိတ္တံ။ ဇာ၊
၄။ ၃။ ၁၃၇။

ကပိဇာတက (န) [ကပိ + ဇာတက] ဘုရား
ရှင်၏ ရှေး၌ ဖြစ်ဘူးသော အကျင့်စရိုက်ကို
ပြဆိုကြောင်းဖြစ်သော မျောက်မင်းဇာတ်၊
ကပိဇာတ်။ ဇာတကပါဠိ၊ ၂-နိပါတ်၊ ၁၀-ဝဂ်၊
၁၀-ဇာတ်။ ဇာ၊ ၁။ ၇၀။ ဇာ၊ ၄။ ၂။ ၂၄၅-၇။

ကပိဉ္ဇရ (လ) (ပု) [က + ပိဇိ + အလ။ ထောမ။]
(၁) ကပိဉ္ဇရမည်သောငှက်၊ တိုက်ငှက်။ (၂)
ခါ။ (၃) ပျံလွှားငှက်၊ မိုးစွေငှက်၊ မိုးစာ

ငှက်။ မောရော ဝါ ကပိဋ္ဌရော ဝါ...ပတတိ။
ဝိ၊ ၁။ ၅၉။ (-အဘိ၊ က။ ၃၄၃။ ဇာ၊ ၂။ ၃၄၇။
ဇာ၊ ၄။ ၇။ ၃၁၅။ ၃၁၆။) (၁) ကပိဋ္ဌရော နာမ
ကော ပက္ခိဇာတိ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁၃၉။ ကပိဋ္ဌ-
ရော နာမ အညမညယုဇ္ဈာပနတ္တာယ ဗာလ-
ဇနေပိ ပေါသာဝနိယပက္ခိဇာတိ။ ဝိမတိ၊ ၁။
၁၇၉။ (ဥချိုး=ဂျိုး။ ဝိ၊ ၄။ ၁၅။ ဟောင်း၊ သစ်။
ယစ်။ အဘိ၊ က။ သျ။ ငှက်။ ဇာ၊ ၄။ ၇။ သျ။)
(၂) (၃) ထောမ။

ကပိဋ္ဌက (ပု) [ကပိဋ္ဌ + က] သီးပင်။ အပရဘာဂေ
ကပိဋ္ဌကအဿမော ပရိပူရိ။ ဇာ၊ ၄။ ၅။ ၁၄၀။

ကပိဋ္ဌကအဿမ (န) [ကပိဋ္ဌက + အဿမ] သီး
ပင်ကျောင်း။ အရည် ပဝိသိတွာ ကပိဋ္ဌက-
အဿမပဒေ နိသိန္နံ။ ဇာ၊ ၄။ ၅။ ၁၄၀။

ကပိဋ္ဌဖလဒေါဟလ (ပု) [ကပိဋ္ဌ + ဖလ + ဒေါ-
ဟလ] သီးသီး၌ တပ်သောချင်ခြင်း၊ သီးသီး
ချင်ခြင်းတပ်ခြင်း။ မယံ ဘော မာတု မယံ
ကုစ္ဆိဂတေ ကပိဋ္ဌဖလဒေါဟလော အဟော-
သိ။ မ၊ ၄။ ၂။ ၇၈။

ကပိဋ္ဌဝနသဉ္စန္ဒ (တိ) [ကပိဋ္ဌ + ဝန + သဉ္စန္ဒ]
သီးတောဖြင့် ကောင်းစွာ ဖုံးလွှမ်းအပ်သော။
တိယောဇနပ္ပမာဏံ အန္တရဒီပမကာသိ သဗ္ဗံ
ကပိဋ္ဌဝနသဉ္စန္ဒံ။ သုတ္တနိ၊ ၄။ ၂။ ၂၉၆။

ကပိဋ္ဌဟာရက (တိ) [ကပိဋ္ဌ + ဟာရ + က]၊
သီးသီးကို ယူဆောင်သော၊ သီးသီးဆွတ်ခူး
သော၊ သူ။ သာ အညံ ကပိဋ္ဌဟာရကံ အလဗ္ဗ-
မာနာ မံယေဝ ပေသေသိ။ မ၊ ၄။ ၂။ ၇၈။

ကပိတ္ထ (ဌ) (ပု၊ န) [ကပိ + ဌာ + တ။ ဌ-ကို ထ-
ပြု။ ဓာနံ၊ ၄။ ၅၅။ ကပိ + ဌာက။ ထောမ။]
(ပု) (၁) သီးပင်။ (န) (၂) သီးသီး။ (ပု)
(၁) အဗ္ဗာဓဗ္ဗ။ ကပိတ္ထာ စ၊ နိစေ ပက္ခာစုဒ္ဓမ္မ-
ရာ။ ဇာ၊ ၄။ ၇။ ၃၁၀။ (-အပ၊ ၄။ ၂။ ၂၆၀။ ဇာ၊
၄။ ၆။ ၁၅၂။ မ၊ ၄။ ၂။ ၂၁၆။) (န) (၂) ယထာ
နာမ ဘန္တေ ကေစိ ဖလကာမာ ကပိတ္ထေန

ကပိတ္ထံ ပေါထေန္တိ။ မိလိန္ဒ၊ ၁၈၇။ ကပိတ္ထ-
(ထေရ၊ ၃၃၉)န္တိ ကပိတ္ထဖလံ။ ထေရ၊ ၄။ ၂။
၃၅၅။

ကပိတ္ထ (ထ)န (ပု) [ကပိ + ထန။ သော ဟိ
ကမ္ပတိ စလတိတိ ကပိထနော ထန-ပစ္စယေန၊
ကပိတိ ဝါ မက္ကဋ္ဌော၊ တဿ ထနသဒိသံဖလံ
ယဿာတိ ကပိတ္ထနော။ သိ၊ ၄။ ၁။ ၁၅၅။]
(၁) ညောင်ကြပ်ပင်။ (၂) ညောင်ချပ်ပင်။
(၁) ဥဒ္ဓမ္မရော ကစ္ဆကော ကပိတ္ထနော။ ဝိ၊
၂။ ၅၂။ သံ၊ ၃။ ၈၇။ (-ဇာ၊ ၁။ ၉၀။ ဇာ၊ ၂။
၃၅၄။ အပ၊ ၁။ ၃၈၅။) ကပိတ္ထနောတိ မက္ကဋ္ဌ-
ထနသဒိသဖလော ဝိဇာတပိလက္ခော။ သံ၊ ၄။
၃။ ၁၈၉။ (-ဇာ၊ ၄။ ၂။ ၄၀၃။) (၂) ကပိတ္ထ-
နော (ဒိ၊ ၄။ ၁။ ၇၉)တိ အဓိမ္မိလင်္ကရပလော
သေတရက္ခော။ သိ၊ ၄။ ၁။ ၁၅၅။ (-သံ၊
၄။ ၂။ ၄၂၈။)

ကပိတ္ထဖလ (န) [ကပိတ္ထ + ဖလ] သီးသီး။
ကပိတ္ထ (၂) ကြည့်။

ကပိတ္ထဖလဒါယက (တိ) [ကပိတ္ထဖလ + ဒါယက]
သီးသီး ပေးလှူသော၊ သူ၊ ကုတ္တံသုဒ္ဓံ၊ အာယ-
သ္မာ ကပိတ္ထဖလဒါယကော ထေရော ဣမာ
ဂါထာယော အဘာသိတ္ထံ။ အပ၊ ၂။ ၉၄။

ကပိတ္ထဝန (န) [ကပိတ္ထ + ဝန] သီးပင်တော၊
သီးတော။ တဒနန္တရံ ကပိတ္ထဝနန္တိ။ သံ၊ ၄။ ၁။
၂၅၇။ (-ဇာ၊ ၄။ ၅။ ၃၈၁။ ၃၉၆။)

ကပိနစ္စနာ (တိ) [ကပိ + နစ္စနာ] ကပိနစ္စနာ
အရပ်။ (မျောက်တို့ ကခုန်သော နေရာဖြစ်၍
ကပိနစ္စနာဟု အမည်ရသည်။) ကပိနစ္စနာယ-
(ပေတ၊ ၁။ ၁၆)န္တိ ကပိနိ ဝါနရာနံ နစ္စနေန
“ကပိနစ္စနာ”တိ လဒ္ဓဝေါဟာရေ ပဒေသေ။
ပေတ၊ ၄။ ၂၁၅။

ကပိနိဒ္ဒါ (ထိ) [ကပိ + နိဒ္ဒါ] (၁) မျောက်၏
အိပ်ခြင်း။ (၂) မျောက်မျည်း အိပ်ခြင်း။
မျောက်၏ အိပ်ခြင်းကဲ့သို့ အိပ်ခြင်း၊ နိုးချည်၊

ပျော်ချည် အိပ်ခြင်း။ နိဒ္ဒါတိ ကပိနိဒ္ဒါ။ ဇာ၊
၄၆။ ၇၁။

ကပိနိဒ္ဒါပရေတ (တိ) [ကပိနိဒ္ဒါ + ပရေတ] မျောက်အိပ်ခြင်းကဲ့သို့သော အိပ်ခြင်းနှင့် - မျောက်မျည်းအိပ်ခြင်းနှင့် - ယှဉ်သော။ ကပိနိဒ္ဒါပရေတော (မိလိန္ဒ၊ ၂၇၉-၂၈၀) တိ မက္ကဋ္ဌနိဒ္ဒါယ ယုတ္တော။ မဟာနိဋ္ဌ၊ ၃၆၆။

ကပိမိဒ္ဓ (န) [ကပိ + မိဒ္ဓ] (၁) မျောက်၏အိပ်ခြင်း။ (၂) မျောက်မျည်းအိပ်ခြင်း - မျောက်၏အိပ်ခြင်း - ကဲ့သို့ အိပ်ခြင်း။ (တိ) (၃) မျောက်မျည်းအိပ်သော။ (၁) (၂) ဝိဿဋ္ဌော နိဒ္ဓံ ဩက္ကမိတိ... ကပိမိဒ္ဓဝသေန နိဒ္ဓါယန္တေ နိက္ခန္တေ သတိံ ဝိဿဋ္ဌိတော ဝိဿဋ္ဌော နိဗ္ဗာသကော မဟာနိဒ္ဓံ ပဋိပဋိ။ ဝိဋ္ဌ၊ ၃။ ၃၀၄။ ကပိမိဒ္ဓဿ ပစလာယိကဘာဝသေတံ အဓိဝစနံ။ အံ၊ ၄၁။ ၂၆။ (- ဝိမတိ၊ ၂။ ၁၂၃။) (တိ) (၃) ကပိမိဒ္ဓေါပိ ဘတ္တံ န ဘူတံ။ အံ၊ ၂။ ၅၀၃။

ကပိမိဒ္ဓပရေတ (တိ) [ကပိမိဒ္ဓ + ပရေတ] မျောက်အိပ်ခြင်းကဲ့သို့အိပ်ခြင်းနှင့် - မျောက်မျည်းအိပ်ခြင်းနှင့် - ယှဉ်သော။ ကပိမိဒ္ဓပရေတော (မိလိန္ဒ၊ ၂၇) တိ မက္ကဋ္ဌနိဒ္ဓါယ ယုတ္တော။ အံ၊ ၄၁။ ၂၂။ အဘိ၊ ၄၁။ ၂၉၁။ (- ဝဇီရ၊ ၁၇၉။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃၈၀။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၂၅၅။ ကခါ၊ ၃။ ၁၆။ ၂၂၈။)

ကပိယောနိ (ထိ) [ကပိ + ယောနိ] မျောက်မျိုး။ ယဒါ အဟံ ကပိ အာသိန္နိ ယသ္မိံ ကာလေ အဟံ ကပိယောနိယံ နိဗ္ဗတ္တိတော။ စရိယာ၊ ၄။ ၂၂၀။ (- ဇာ၊ ၄၁။ ၂၆။ ဇာ၊ ၄၁။ ၂။ ၁၄၅။ ဇာ၊ ၄၁။ ၂။ ၁၂၁၊ ၃၃၄။ ဇာ၊ ၄၁။ ၂။ ၇၀။ ဇာ၊ ၄၁။ ၇။ ၁၂၉။ အံ၊ ၃။ ၁၃၃။)

ကပိရာဇ (ပု) [ကပိ + ရာဇ] မျောက်မင်း။ မဟာကာယော ကပိရာဇော အနေကဝိနရသဟဿပရိဝုတော ပဗ္ဗတပါဒေ ဝိစရတိ။

မ၊ ၄၁။ ၂။ ၁၄။ (- အပါ၊ ၄၁။ ၂။ ၉၅။ ဇာ၊ ၄၁။ ၁၈၆။ ဇာ၊ ၄၁။ ၂။ ၇၅။ အံ၊ ၃။ ၁၃၃၄။)

ကပိရာဇကောလ (ပု) [ကပိရာဇ + ကောလ] မျောက်မင်းဖြစ်သောအခါ။ တတ္ထ ကပိရာဇကောလေ... နတ္ထိ။ စရိယာ၊ ၄။ ၂၆၆။

ကပိလ (ပု) [ကမ္ပ + ကိလ၊ ကဗ + က္ကလ။ မောက်၊ ၇။ ၁၇၁၊ ၁၉၁။ ဓာနံ၊ ၃။ ၉၈။] (၁) ကြောင်သောအဆင်း၊ အညိအဝါရောသောအဆင်း။ (၂) ဗိသုဏ္ဍိ။ (၃) ခွေး။ (၄) အသုဏ္ဍိ အထူး။ (န) (၅) ကပိလတိုင်း။ (ထိ၊ ၃) (၆) ကပိလမြို့။ (တိ) (၇) ကြောင်သော အဆင်းရှိသော (နွားမ၊ ပုဏ္ဏား)။ (ပု) (၈) ကပိလရဟန်း။ (၉) ကပိလရသေ။ (၁၀) ကပိလပုဏ္ဏား။ (၁၁) ကပိလ ဆေးဆရာ။ (၁၂) ကပိလ အမတ်။ (၁၃) ကပိလ ငါးပြိတ္တာ။

(၁) ကြောင်သော အဆင်း၊ အညိအဝါရောသော အဆင်း။ ကပိလဗရသဒိသကေသော။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၄။ ၁၇၃။ ကဋ္ဌာရော ကပိလော နိလပိတေ။ ဓာနံ၊ ၃။ ၉၈။ (၂) ဗိသုဏ္ဍိ။ (၃) ခွေး။ (၄) အသုဏ္ဍိ အထူး။ ထောမ။ (န) (၅) ကပိလတိုင်း။ ဝိရောစ ကပိလေ မဟာနုဘာဝ။ ပစ္စာဂမာ ကပိလံ မလိနသတ္တာ။ ဇာ၊ ၁။ ၃၇၀။ ဝိရောစ ကပိလေ ဧဝံ တုမ္ပိ မမသန္တိကာ မုတ္တော ကပိလရဋ္ဌေ ဝိရောစ မဟာနုဘာဝတိ။ ဇာ၊ ၄၁။ ၂။ ၃၅။ (ထိ၊ ၃) (၆) ကပိလမြို့။ ပဉ္စာလရဋ္ဌေ နဂရဝရေ ကပိလာယံ ပုရတ္ထမေ။ အပါ၊ ၂။ ၄၀၅။ ကပိလံ နာမ နဂရံ။ နေတ္ထိ၊ ၁၂။ ဇာ၊ ၄၁။ ၂။ ၁၉၆။ နေတ္ထိဝိ၊ ၂။ ၉၆။ ကပိလာယန္တိ... ဧဝံလဒ္ဓနာမေ ဥတ္တမနဂရေ။ စရိယာ၊ ၄။ ၁၆၃။ (တိ) (၇) ကြောင်သော အဆင်း ရှိသော (နွားမ၊ ပုဏ္ဏား)။ ဒက္ခိဏံ ဝါ ဝတ္ထာနိ ဝါ ကပိလံ ဝါ အလတ္ထ။ ဒီ၊ ၄၁။ ၂။ ၁၇၇။ သံ၊ ၄၁။ ၂။ ၁၃၇။ ခုဒ္ဒက၊ ၄။ ၁၀၀။ ဓမ္မ၊ ၄၁။ ၂။ ၄၀၅။ သုတ္တနိ၊ ၄။ ၂။

၁။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ဌ။ ၁၇၃။ သစေ ကပိလာ ဝါ ရတ္တာ
ဝါ။ အံ၊ ဌ။ ၂။ ၃၇၃။ ကဋ္ဌာရဝဏ္ဏတာယ ကပိ-
လဗြာဟ္မဏော နာမ အဟောသိ။ သိ၊ ဌိ၊
သစ်၊ ၂။ ၂၅၈။

(ပ) (ဂ) ကပိလရဟန်း။ ကပိလအမည်
တူ ရဟန်း ၂-ပါးရှိသည်။ (က) ဗာဟုဿစွ
မာန်ယစ်၍ သာသနာကို ဖျက်ဆီးသော
ကပိလရဟန်း၊ ထိုရဟန်းသည် ကဿပဘုရား
ရှင်လက်ထက်၌ ဗာဟုဿစွမာန်ယစ်သူ ဖြစ်
သည်။ တနေသ၌ ပါတိမောက်ပြအံ့ ဟူသော
နှလုံးသွင်းဖြင့် သိဟာသနပလ္လင်ပေါ်သို့ တက်
၍ “ငါ့ရှင်တို့ ပါတိမောက်ရကြသလား” ဟု
၃-ကြိမ်မေးရာ ရဟန်းတို့လည်း ပါတိမောက်ရ
လျက် ကပိလကို ကြောက်ရွံ့၍ “မရကြပါ”
ဟု ဖြေဆိုကြ၏။ (သံ၊ ဌ။ ၂။ ၁၈၈။) (ဓမ္မ၊ ဌ။
၂။ ၃၂၈-၌ ကပိလအား စကားတုံ့ပြန်ခြင်းဖြင့်
အကျိုးမရှိဟု နှလုံးသွင်း၍ ဆိတ်ဆိတ်နေကြ
သည်ဟု၎င်း၊ သုတ္တနိ၊ ဌ။ ၂။ ၄၃-၌ ကပိလမှစ၍
မည်သူမျှ ပါတိမောက်မရကြသဖြင့် ကပိလ၏
အမေးကို မဖြေဆိုကြဟု၎င်း လာသည်။) ထို့နောက် ကပိလရဟန်းသည် ပါတိမောက်ပြ
သည်ဖြစ်စေ၊ မပြသည်ဖြစ်စေ ဝိနည်းမရှိ
တော့ဟု နေရာမှထခြင်းဖြင့် ကဿပဘုရားရှင်
၏ သာသနာကို ဖျက်ဆီးသည်။ (အကျယ်ကို
သုတ္တနိ၊ ဌ။ ၂။ ၄၂-၅-၌ ကြည့်။) ကပိလ-
သုတ္တ-နှင့် စပ်ကြည့်။ (ခ) ဂေါတမဘုရားရှင်
လက်ထက် ပဏ္ဍုကရဟန်း၏ မိတ်ဆွေဖြစ်သော
ကပိလရဟန်း၊ တပါးက ရွာငယ်၌ နေ၍
တပါးက ကောသမ္ဗိမြို့၌ နေသည်။ ဤကပိလ
ရဟန်းနှင့်စပ်လျဉ်း၍ စွန့်ပစ်အပ်သောပစ္စည်း
ကို ယူရာ၌သော်၎င်း၊ ခိုးယူလိုသောစိတ်စေ
တနာ မပါလျှင်သော်၎င်း အဒိန္နာဒါန ပါရာ-
ဇိက မကျဟု ဆုံးဖြတ်တော်မူသည်။ ဒုတိယ
ပါရာဇိက ဝိနိတဝတ္ထု၌ လာသည်။ ဝိ၊ ၁။ ၈၅။

(ဇ) ကပိလရသေ့။ ကပိလရသေ့လည်း
အမည်တူ ၂-ဦးရှိသည်။ (က) ဘုမ္မဇာလ

ဝိဇ္ဇာပညာရှင် ကပိလရသေ့၊ သူသည် ဂေါ-
တမ ဘုရား အလောင်းတော် ဖြစ်သည်။
အထက်ကောင်းကင်သို့ အတောင် ၈၀-ထိနှင့်
မြေအောက်သို့ အတောင် ၈၀-ထိ အကျိုး
အပြစ်ကို သိမြင်သည်။ သာကီဝင်မင်းဆက်
အဦးအစ ဖြစ်သော ဩက္ကာကမုခ ညီနောင်
တို့အား ကပိလဝတ်မြို့ နေရာကို ပေးအပ်ညွှန်
ကြားသောရသေ့ဖြစ်သည်။ (ဒိ၊ ဌ။ ၁။ ၂၃၁။)
(ခ) ပကတိဝါဒကို တည်ထောင်သော အသိ
ပညာရှင် ကပိလရသေ့၊ သူသည် “သတ္တတမ၊
ရဇဟူသော ဂုဏ် ၃-မျိုးတို့၏ မယုတ်မလွန်
ညီညွတ်တူမျှစွာ ပေါင်းစု တည်ရှိနေသည့် အ-
ခြင်းအရာသည် ပကတိမည်၏။ လောကကြီး
တခုလုံး သက်ရှိသက်မဲ့ အရာဝတ္ထု အားလုံး၌
ဤဂုဏ် ၃-မျိုးပါရှိ၏။ ထိုပကတိသည် မဟာ၊
အဟင်္ကာရ၊ တမ္မတ္တ စသော ဝိကာရဂုဏ်တို့၏
ဖြစ်ကြောင်း မျိုးစေ့သဘောရှိ၏” ဟူသော
မိစ္ဆာအယူဝါဒ (ပကတိဝါဒ) ကို စတင် တည်
ထောင်သူ ဖြစ်သည်။ သင်္ချာဒဿန ကျမ်း
ပြုဆရာ ဖြစ်သည်။ ထို သင်္ချာဒဿနကျမ်း
(Sāṅkhya Philosophy) ၌ ပကတိ
ဝါဒကို အကျယ်ဖွင့်ထားသည်။ ပကတိဝါဒကို
သင်္ချာဝါဒဟုလည်း ခေါ်သည်။ (အကျယ်ကို
အဘိ၊ ဌ။ ၂။ ၈၄။ မူလ၊ ဌိ၊ ၂။ ၅၇-၈။ အနု၊ ဌိ၊ ၃။
၆၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဌိ၊ ၂။ ၃၅၈-၉။ ဓာန်၊ သျ၊ သစ်။
၉၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဌိ၊ သမယန္တရပိုင်း၊ ၈၈။ သျ၊
၂-၁၅-တို့၌ ကြည့်။)

(၁၀) ကပိလပုဏ္ဏားလည်း အမည်တူ ၂-
ဦးရှိသည်။ (က) ပုရောဟိတ်ဖြစ်သော ကပိလ၊
သူသည် ဂေါတမဘုရားအလောင်းပုရောဟိတ်
တည်း။ (မိလိန္ဒ၊ ၁၉၉။) မဟာသမ္မတမင်းမှ
စ၍ ရေတွက်သော် ၁၀-ဆက်မြောက် မင်း
သည် ဝရမည်သော မင်းဖြစ်၏။ ကပိလသည်
ထိုမင်း၏ ပုရောဟိတ်ဖြစ်သည်။ ဝရမင်း၏သား
ကို ဥပဝရဟု၎င်း၊ ဥပရိဝရဟု၎င်း စေတီတိုင်း
သောတ္တိယမြို့၌ မင်းပြု၍ စေတီယဟု၎င်း ခေါ်

တွင်သည်။ထိုမင်းလက်ထက်ကပိလသည်သား
အား ပုရောဟိတ်ရာထူးလွှဲ၍ ရသေ့ပြုသည်။
(ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၃၁-၅။) (ခ) ကပိလပုဏ္ဏား
သည် မဒ္ဒတိုင်းသာကလမြို့၌နေသည်။ပိပ္ပလိ
လုလင် (နောင်အခါ ရှင်မဟာကဿပ)၏
ယောက္ခမဖြစ်သည်။ ဘဒ္ဒကာပိလာနိထေရီမ
သည် ထိုကပိလ၏ သမီးဖြစ်သည်။ (အပ၊၂။
၂၆၃။ ထေရီ၊ဋ္ဌ၊၇၁။)

(၁၁) ကပိလဆေးဆရာ။ သူသည်ရှေးဦး
ဆေးဆရာ (ဆေးပါရဂူကြီး)များတွင် တဦး
အပါအဝင်ဖြစ်သည်။ မိလိန္ဒ။၂၆၃။

(၁၂) ကပိလအမတ်။ သူသည် သာသနာ
၇၅၈-၇၈၈-ခုနှစ် သီဟိုဠ်ကျွန်း၌ မင်းပြု
သော ဝေါဟာရိကတိဿမင်းလက်ထက် 'မဂ်
ဖိုလ်သာ သံဃာမည်သည်'စသော ဝေတုလျ
ဝါဒနှင့် ရဟန်းယုတ်တို့အား ဖယ်ရှားဖိနှိပ်၍
သာသနာပြုသော အမတ်ကြီး ဖြစ်သည်။
မဟာဝံသ။

(၁၃) ကပိလငါးပြိတ္တာ၊ ကပိလရဟန်း။
(က) စုတေပြီးနောက် ငရဲ၌ကျ၍ ဂေါတမ
ဘုရားရှင်လက်ထက် ငါးပြိတ္တာ ဖြစ်သည်။
ပိဋကသုံးပုံကို သင်ယူ ပို့ချခဲ့သဖြင့် ရွှေအ
ဆင်းကဲ့သို့ လှပ၍ ရဟန်းတို့အား ဆဲရေး
ကြိမ်းမောင်းခဲ့သဖြင့် ခံတွင်းပုပ်သည်။ (အ
ကျယ်ကို ကပိလသုတ္တ-နှင့် ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၃၁။
ကပိလမစ္ဆဝတ္ထု-တို့ ကြည့်။)

ကပိလတာပသ (ပု) [ကပိလ + တာပသ] ကပိ-
လ ရသေ့။ ဣသိနာတိ ကပိလတာပသေန။
ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၂၉၀။

ကပိလနဂရ (ထိ၊န) [ကပိလ + နဂရ] ကပိလမြို့။
မဟတာပရိဝါရေန ကပိလနဂရတော နိက္ခမိ။
စရိယာ၊ဋ္ဌ၊၁၆၃။

ကပိလနဂရာဘိမုခ (တိ) [ကပိလနဂရ + အဘိ-
မုခ] ကပိလမြို့သို့ - ရှေးရှု - တူရှု။ ကဏ္ဍက-
ပရိဝတ္တန-ကြည့်။

ကပိလပုရ (ထိ၊န) [ကပိလ + ပုရ] ကပိလမြို့။
ဣတိ ဘဂဝါ ကပိလပုရံ အာဂန္တာ ဒုတိယ-
ဒိဝသေ နန္ဒံ ပဗ္ဗာဇေသိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၉၀။
(-မ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၁၉။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ၊၇၀။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။
၈၃။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၂၀။)

ကပိလဗြာဟ္မဏ (ပု) [ကပိလ + ဗြာဟ္မဏ] ကပိ-
လ ပုဏ္ဏား။ ကပိလဗြာဟ္မဏဿ ဘရိယာယ
ကုစ္ဆိမ္မိ နိဗ္ဗတ္တော။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၉၁။ (-ဇာ၊
ဋ္ဌ၊၃။၄၃၂။ သိ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၂။၂၇၅။)

ကပိလမစ္ဆ (ပု) [ကပိလ + မစ္ဆ] ကပိလငါး။
ကပိလမစ္ဆံ အာရဗ္ဘ ကထေသိ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။
၃၂၇။

ကပိလမုနိ (ပု) [ကပိလ + မုနိ] ကပိလရသေ့။
ကပိလမုနိနော ဝသနဋ္ဌာနေ သာကဝနေ
ဝသန္တိတိ သကျာ သာကိယာတိ စ။ သိ၊ဋ္ဌ၊
သစ်၊၂။၂၅၉။

ကပိလယ (ယု) (န) [ကပိလ + ဣယ] ကပိလယ
မည်သော (တိုင်း)။ ဧဝံ ကပိလယေ တျမ္မ၊
ဆဿိတွာ ဣဓာ'ဂတာ။ ဇာ၊၂။၂၂၀။ ဧဝံ
ကပိလယေ ရဋ္ဌေ တံ ဆဋ္ဌေတွာ မယံ ဣဓာ-
ဂတာတိ အတ္ထော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၃၁၂။ (-ဇာတ်
ဝတ္ထု၌ ဥပကာရိမ္မိဟု ပြန်ဆိုသည်။)

ကပိလရဋ္ဌ (န) [ကပိလ + ရဋ္ဌ] ကပိလတိုင်း။
ကပိလိယ-ကြည့်။

ကပိလဝဏ္ဏ (တိ) [ကပိလ + ဝဏ္ဏ] ကြောင်သော
အဆင်းရှိသော။ ဂေါစရိယ-ကြည့်။

ကပိလဝတ္ထဝ (တိ) [ကပိလဝတ္ထု + ဏ] ကပိလ
ဝတ် အမည်ရှိသော(မြို့)။ ယဒါ တုဝံ သကျ-
မုနိ၊ ရဓမ္မေ ကပိလဝတ္ထဝေ။ အပ၊၁။၄၆။
ကပိလဝတ္ထဝေ ကပိလဝတ္ထုနာမကေ နဂရေ။
အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၁၇။

ကပိလဝတ္ထုဟာရ (တိ) [ကပိလဝတ္ထု + အာဟာ-
ရ] ကပိလဝတ်မြို့လျှင် မှီရာရှိသော ကပိလ-

ဝတ်မြို့ကို အမှီပြု၍နေသော(အရပ်)။ တဿ သဗ္ဗညုဗောဓိသတ္တဿ ဇာတဋ္ဌာနသကိယ- ဇနပဒေါ ကပိလဝတ္ထုဟာဓော။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၄၁။ တတ္ထပိ ကပိလဝတ္ထုသန္ဓိဿယော ပဒေ- သောတိ အာဟ ကပိလဝတ္ထုဟာဓောတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၁၀၈။

ကပိလဝတ္ထု (ပု၊န) [ကပိလ+ဝတ္ထု။ အာဒိကာ- လေ ကပိလနာမဿ ဣသိနော နိဝါသနဋ္ဌာ- နတ္တာ ကပိလဝတ္ထု။ ပုမနပုံသကေ။ ဓာန၊ဋ္ဌ၊ ၂၀၀။] ကပိလဝတ်မြို့။ ဗုဒ္ဓေါဘဂဝါ သက္ကေ- သု ဝိဟရတိ ကပိလဝတ္ထုသို့ နိဂြောဓာဓာ- မေ။ ဝိ၊၂။ ၁၃၅။ (-ဝိ၊၄။ ၄၄၂။ ဒီ၊၂။ ၇။ မ၊ ၁။ ၁၅၄။ သံ၊၃။ ၃၂၁။ အံ၊၁။ ၂၂၀။) ယင်းမြို့ ကို ဩက္ကာကမင်း၏ သားတော် သာကီဝင် မင်းဆက် အစဖြစ်သည့် ဩက္ကာကမုခကြီးမှူး သော ညီနောင်တို့ ဟိမဝန္တာအနီး၌ စတင် တည်ထောင်ခဲ့သည်။ ထိုညီနောင် တို့သည် မြို့သစ်တည်ရန် နေရာရှာဖွေကြစဉ် ဘုရား လောင်း ကပိလရသေ့ကိုတွေ့ကြသည်။ ကပိလ (၉) (က) လည်း ကြည့်။ ထိုရသေ့၏ သခမ်း ကျောင်းသည် ဟိမဝန္တာ ရေကန်တခုအနီး ကျန်းတောကြီး၌တည်ရှိ၏။ ထိုမြေအရပ်ကား မြက်ချုံနွယ်တို့ အရွှေအရပ်သို့ညွတ်၍ လကျာ ရစ်လှည့်လည် တည်ရှိ၏။ ဤနေရာသို့ ရောက် လာလျှင် သားသမင်က ခြင်္သေ့ကိုပင် ခုခံနိုင် သည်။ ဖားငယ်ကလည်း မြေကိုအန်တုဖက်ပြိုင် နိုင်စွမ်းရှိသည်။ ဘူမိနက်သန် မြေကြန်ကောင်း ဖြစ်သည်။ ရန်အပေါင်းကိုအောင်ရာ အချက် အခြာ မြေဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် ရသေ့သည် မင်းသားတို့အား “ဤကျောင်းသခမ်းနေရာ၌ မြို့တည်သော် ဗမ္မ၊ဒိပ်၌ မြင့်မြတ် ထင်ရှား သောမြို့ဖြစ်မည်။ ထိုမြို့၌ မွေးဖွားသသူသည် ရန်သူ အရာ အထောင်ကိုပင် တဦးတည်း လွှမ်းမိုးနိုင်လိမ့်မည်။ စက္ကာလ၏ သားပင်ဖြစ် သော်လည်း စကြဝတေးမင်းကဲ့သို့ မြင့်မြတ် ရာ၏” ဟု မိန့်တော်မူလျက် သခမ်းကျောင်း

နေရာ၌ နန်းတော်ဆောက်စေ၍ မြို့သစ်တည် စေသည်။ အမည်ကိုလည်း ကပိလဝတ္ထု(ကပိ- လ၏နေရာ)ဟု မှည့်ခေါ်သည်။ (ဒီ၊၁။ ၇။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၃၀-၂၃၂။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၇၅-၇။)

ယင်းမြို့ကို ကပိလဟုလည်း ခေါ်သည်။ (ဗုဒ္ဓဝံ၊၃၁။) ဂေါတမဘုရားလောင်း ပဋိ- သန္ဓေယူရာ မြို့ဖြစ်သည်။ (ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၅၈။) ယင်းမြို့အနီး၌ ဘုရားလောင်း ဖွားမြင်ရာ လုမ္ဗိနီဥယျာဉ်ရှိသည်။ ထိုဥယျာဉ်ကို ကပိလ- ဝတ်၊ ဒေဝဒဟ ၂-ပြည်ထောင် ပိုင်ဆိုင်သည်။ (ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၆၂။) သကျ (သာကီယ) ကောလိယ နှစ်ပြည်ထောင်တို့၏ နယ်နိမိတ် ဖြစ်သော ရောဟနီမြစ်နှင့် နီးသည်။ (ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၆၅။) ယင်းမြို့သည် ရာဇဂြိုဟ်မှ ယူဇနာ ၆၀-ဝေး၏။ (ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၀၁။) ဗာဟိယန်နှင့် ဟူယန်ဆန် တရုပ်ဘုန်းကြီးများ၏ မှတ် တမ်းအရ လုမ္ဗိနီ ဥယျာဉ်မှ အနောက်မြောက် ဘက် ‘တိလောက်ရာလောဋ္ဌ’ (တောက်လိဟ- ဝါ)မှ မြောက်ဖက် ‘ကျန္နိတာလတလ်ဗ’ ခေါ် အိုင်အနီးရှိ ‘နဂရာခါဆီ’ ခေါ် အရပ်ကို ကပိလဝတ် မြို့တော်ဟောင်း တည်နေရာဟု ဆုံးဖြတ်ကြသည်။ သီဟိုဠ်ဘာသာ ဗုဒ္ဓစရိယ ကျမ်းစာအုပ်၌ ကပိလဝတ္ထုကို ယခု ‘ဗဒရိယာ’ ခေါ်သည်ဟု ဆိုသည်။ ထိုမှတစ်ပါး သဒ္ဓမ္မ- မကရန္တ ကျမ်းအဆို ဗာရာဏသီမှ မြောက် ကောသ- ၅၀=မိုင် ၁၀၀၊ နေပါလ (နီပေါ)မှ တောင်အရပ် တစ်ကောသ=၂-မိုင်ကွာ နေ- ပါလ နယ်အတွင်း၌ ပါဝင်တည်ရှိသည်။ (ဗုဒ္ဓ- သာသနိကပဌဝိဝင်။)

သာကီဝင်မင်းဆက်၏ အမှန်အစဖြစ်သည့် ဩက္ကာကမုခ မင်းမှ စ၍ သိဒ္ဓတ္ထ မင်းသား တိုင်အောင် ကပိလဝတ်မြို့၌ စိုးစံခဲ့သော မင်းဆက်ပေါင်း ၈၂၀၁၃-ဖြစ်သည်။ မဟာ- သမ္မတမင်းမှစ၍ ဩက္ကာကတိုင်အောင် ရေ တွက်သော် ၂၅၂၅၆-ဖြစ်သည်။ မဟာသမ္မတ မှ သိဒ္ဓတ္ထတိုင်အောင် ရေတွက်သော်ကား

၃၃၄၅၆၉-ဖြစ်သည်။ (မင်းဆက်ရေတွက်ပုံနှင့်
စပ်၍ အဋ္ဌကထာ၊ ဋီကာတို့၏ ဝါဒနှင့် ဝံသ
ကျမ်းတို့၏ ဝါဒမတူပုံ အစဉ်အလာအားဖြင့်
မြန်မာတို့ ယူပုံ အကျယ်ကို ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃၀။
သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၇၂။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀၁။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊
၂။၂၅၅-၇။ ဒီပဝံ။ မဟာဝံ။ (တတိယကဏ္ဍ။)
ဦးကလား၊ရာဇဝင်ကြီး။ ၁။ ပါရမီခန်းပျို့။
(ပိုဒ်ရေ) ၉-၁၀။ မင်းရဲဒိဗ္ဗဇာလင်း။ ၂။ ပလိပ်
စားဇာလင်း။ ၁၂-၅။ မဃဒေဝ။ ၃၁-၃။ လက်ဝဲ
နော်ရထာလျှောက်ထုံး။ ၁၁၆-၇။ သမန္တစက္ခု-
ဒီပနီ၊၁။ ၂၇-၉၊ ၁၇၃၊ ၁၉၆။ စွယ်စုံကျော်ထင်၊
၁။ (ပုစ္ဆာဦးရေ) ၄၊ ၄၄၇-တို့၌ ကြည့်။)

ကပိလဝတ္ထုဂမန (န) [ကပိလဝတ္ထု + ဂမန]
ကပိလဝတ်မြို့သို့ သွားခြင်း။ ကပိလဝတ္ထုဂမ-
နာယ ဘဂဝန္တံ အာယာစန္တော ဥဿာ-
ဟေတိ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၇၀။

ကပိလဝတ္ထုဂမနမဂ္ဂ (ပ) [ကပိလဝတ္ထု + ဂမန +
မဂ္ဂ] ကပိလဝတ်မြို့သို့ သွားရာခရီး။ အပရိ-
မာဏေန ဗုဒ္ဓဝိလာသေန ကပိလဝတ္ထုဂမန-
မဂ္ဂ ပဋိပဇ္ဇိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၅။

ကပိလဝတ္ထုဂမိမဂ္ဂ (ပ) [ကပိလဝတ္ထု + ဂမိ +
မဂ္ဂ] ကပိလဝတ်မြို့သို့ သွားသူတို့၏ ခရီး။
ကပိလဝတ်မြို့သို့ သွားရာခရီး။ အပရိမာဏေန
ဗုဒ္ဓဝိလာသေန ကပိလဝတ္ထုဂမိမဂ္ဂ ပဋိပဇ္ဇိ။
သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၉၀။ (-ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၇၂။)

ကပိလဝတ္ထုနဂရ (ထိ၊န) [ကပိလဝတ္ထု + နဂရ]
ကပိလဝတ်မြို့။ သာကီယကောလိယာ ကိရ
ကပိလဝတ္ထုနဂရဿ စ ကောလိယနဂရဿ စ
အန္တရေ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၆၆။ (- သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၄။
အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၂။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၇၃။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆၅။
ဥဒါန၊ဋ္ဌ၊၁၅၁။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၅။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။
၆၁။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၉။)

ကပိလဝတ္ထုနာမက (တိ) [ကပိလဝတ္ထု + နာမ +
က] ကပိလဝတ်အမည်ရှိသော (မြို့)။ ကပိလ-
ဝတ္ထဝ-ကြည့်။

ကပိလဝတ္ထုပုရ (ထိ၊န) [ကပိလဝတ္ထု + ပုရ]
ကပိလဝတ်မြို့။ တေန သမယေန အမှာကံ
ဗောဓိသတ္တော တုသိတပုရာ စဝိတွာ ကပိလ-
ဝတ္ထုပုရေ နိဗ္ဗတ္တိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၂၊ ၁၀၂။
(-ဥဒါန၊ဋ္ဌ၊၁၅၂။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀၃။ ဗုဒ္ဓဝံ၊
ဋ္ဌ၊၃၇။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၁။၂၃၅။)

ကပိလဝတ္ထုပ္ပဝေသန (န) [ကပိလဝတ္ထု + ပဝေ-
သန] ကပိလဝတ်မြို့သို့ ဝင်ခြင်း။ ကေဒါ
ဆဗ္ဗဏ္ဍရံသိယော ဝိဿဇ္ဇေတွာ ကပိလဝတ္ထုပ္ပ-
ဝေသနာဒိသု ဝိယ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀၆။

ကပိလဝတ္ထုဝါသိက (တိ) [ကပိလဝတ္ထု + ဝါသိ +
က] ကပိလဝတ်မြို့၌ နေသောသူ။ တုမေ
ကပိလဝတ္ထုဝါသိကေ ဂဟေတွာ ဂဇ္ဇထ။ သံ၊
ဋ္ဌ၊၁။၆၅။ (-ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၄၄၁။)

ကပိလဝတ္ထုဝါသိ (တိ) [ကပိလဝတ္ထု + ဝသ +
ဏီ] ကပိလဝတ်မြို့၌ နေသောသူ။ ဘဂဝါ
အင်္ဂမဂ္ဂဝါသိနံ ကုလပုတ္တာနံ ဒသဟိ
သဟဿေဟိ ကပိလဝတ္ထုဝါသိနံ ဒသဟိတိ။
ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၈၆။ (-သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၄။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၉၃။
သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၇၉။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၂။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။
၅။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၁။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၄၄၁။)

ကပိလဝတ္ထုသန္နိဿယ (တိ) [ကပိလဝတ္ထု +
သန္နိဿယ] ကပိလဝတ်မြို့လျှင် မှီရာရှိသော
(အရပ်)။ ကပိလဝတ္ထုဟာရ-ကြည့်။

ကပိလဝတ္ထုသမိပ (တိ) [ကပိလဝတ္ထု + သမိပ]
ကပိလဝတ်မြို့၏အနီး။ ကပိလဝတ္ထဝ-ကြည့်။

ကပိလဝတ္ထုသာမန္တ (တိ) [ကပိလဝတ္ထု + သမန္တ]
ကပိလဝတ်မြို့၏ - အနီး - ပတ်ဝန်းကျင်။
ကပိလဝတ္ထုသာမန္တယေဝ ဩဟိယိတွာ ....
အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀၆။

ကပိလဝတ္ထု (တိ) [ကပိလ + ဝတ္ထု] ကပိလ
အမည်ရှိသော (မြို့)။ အဟု ကပိလဝတ္ထု
ရမ္မာ၊ နိက္ခမိတွာ တထာဂတော။ အပ၊၂။

၁၅၈။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၂၁၁။ အပါဠာ၊ ၂၀။ ဇာ၊ ၁၁။
၁၉။ ကပိလဝုဿာတိ ကပိလအဝုဿာ အဘိ-
ဓာနာ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၁၁၉။

ကပိလသုတ္တ (န) [ကပိလ+သုတ္တ] ကပိလသုတ်
(=ဓမ္မစရိယသုတ်)။ သုတ္တနိပါတ်ပါဠိ၊ ၂-ဝဂ်
၆-သုတ်။ ဓမ္မ၊ ၁၂။ ၃၃၀။ သုတ္တနိ၊ ၁၂။ ၄၂။
ထေရ၊ ၁၁။ ၄၅၈။ ကဿပဘုရားရှင် ပရိ
နိဗ္ဗာန်စံတော်မူပြီးနောက် သာဝကများ အ
ထံ၌ သောဓန (သားအကြီး။ ဓမ္မ၊ ၁၂။
၃၂၈-၌ သာဂတ) ကပိလ (သားငယ်)
သာမိနီ (မိခင်) တာပနာ (နှမ) ဤလေး
ယောက်သောသူတို့ ရဟန်းပြုကြရာ သော
ဓနမည်သော ရဟန်းသည် ဝါသဓရကို ဖြည့်
ကျင့်အံ့ဟူသော ရည်ရွယ်ချက်ဖြင့် တောသို့
ဝင်၍ ကမ္မဋ္ဌာန်းအားထုတ်ရာ အရဟတ္တဖိုလ်
ရောက်သည်။ (ဝါသဓရ-ဆိုသည်မှာ ဝိပဿ-
နာဓရ ဖြစ်သည်။ ဆရာဥပဇ္ဈာယ်များအသံ၌
ငါးနှစ်ပတ်လုံး ဝတ်ကြီးဝတ်ငယ် ဖြည့်ကျင့်၍
ပါတိမောက်ကို၎င်း၊ သုတ္တန္တဘာဏဝါရ ၂-ခု
၃-ခု တို့ကို၎င်း လေ့လာကျက်ဆောင်၍ ကမ္မ-
ဋ္ဌာန်းကို သင်ကြားပြီးလျှင် ဒါယကာများနှင့်
ဂိုဏ်းများကို မင်းကွက်ပဲတောသို့ ဝင်၍ အရ-
ဟတ္တမဂ်ကို မျက်မှောက်ပြုနိုင်ရန် အားထုတ်
ခြင်း ဖြစ်သည်။) (သုတ္တနိ၊ ၁၁။ ၁၉၂။ ဟေမ-
ဝတသုတ်။) ကပိလရဟန်းကား “ငါကားနုပျို
သေးသည်။ အရွယ် ကြီးရင့်သောအခါ ဝါသဓ-
ရကို ဖြည့်ကျင့်အံ့” ဟူသော ရည်ရွယ်ချက်ဖြင့်
ဂန္ထဓရ စာပေပရိယတ်ကို အားထုတ်ရာ ပိ-
ဋကသုံးပုံဆောင်ဖြစ်သည်။ ပရိယတ္တိကို အမှီ
ပြု၍ အခြံအရံ များလာသည်။ အခြံအရံကို
အမှီပြု၍ လာဘ်ပေါများလာသည်။ ကပိလ
ရဟန်းသည် ဗာဟုဿစွမာန်ယစ်လျက် မိမိ
ကိုယ်ကို ပညာရှိဟု အထင်ကြီးကာ မသိ
သေးသည်တို့ကိုလည်း သိပြီးသားဟု အမှတ်
ရှိသည်ဖြစ်၍ အပ်သည်ကို မအပ်၊ မအပ်သည်
ကို အပ်၊ အပြစ်ရှိသည်ကို အပြစ်မရှိ၊ အပြစ်

မရှိသည်ကို အပြစ်ရှိသည်ဟု ဟောပြော၏။
လဇ္ဇိပေသလ ရဟန်းတို့က “ငါ့ရှင် ကပိလ
ဤသို့မဆိုလင့်” ဟု ဩဝါဒပေးသော အခါ၌
လည်း “အချည်းနှီးသော လက်ဆုပ်နှင့် တူ
သော သူတို့ သင်တို့ဘာသိသလဲ?” ဟူသော
စကားတို့ဖြင့် ထိပါးပုတ်ခတ်လျက်သာ နေ
၏။ သူ၏နောင်တော် သောဓန မထေရ်က
ဆုံးမသော်လည်း မနာယူသဖြင့် “ငါ့ရှင်ကပိ-
လ သင်သည်သာလျှင် မိမိအမှုဖြင့် ထင်ရှား
လတ္တံ့” ဟုဆို၍ ဖဲသွား၏။ ထိုအခါမှ စ၍
ကပိလကို လဇ္ဇိပေသလ ရဟန်းများက စွန့်
ခွာကြကုန်၏။ ထိုမကောင်းမှုကြောင့် ငရဲကျ၍
ဂေါတမဘုရားရှင် လက်ထက်၌ ရွှေအဆင်းရှိ
လျက် ခံတွင်းနံ့ မကောင်းသော ငါးဖြစ်၏။
ထိုကပိလ ငါးကို အကြောင်းပြုလျက် သုတ္တ
နိပါတ်၊ စူဠဝဂ်၊ ၆-ခုမြောက် ဓမ္မစရိယခေါ်
ကပိလသုတ်ကို ဟောတော်မူသည်။ ကပိလ
(ပု)(ဂ) (က) လည်းကြည့်။

ကပိလသုတ္တပရိယောသာန (န) [ကပိလသုတ္တ+
ပရိယောသာန] ကပိလသုတ်၏ အဆုံး။
ယသောဇော နာမ ကပိလသုတ္တပရိယောသာနော
ပဗ္ဗဇတာနံ ပဉ္စန္ဒ သတာနံ အဂ္ဂပုရိသော။
ဝိ၊ ၁၂။ ၃၇၉။

ကပိလာ (ထီ) [ကပိ+ဣလ+အာ] (၁) ကပိ-
လာ ဆင်မ (ပုဏ္ဏရိကဆင်မင်း၏ ဇနီး။)
(၂) ယင်းတိုက်ပင် (ဓာန်၊ သျှ)။ ဆီဆိုး
(သဘောပိတောက်) (ဓာန်၊ သျှ၊ သစ်)။ တစင်း
ရင်းတိုက်၊ ယုဇန၊ မောက္ခိတောပင် (တောင်
ပေါက်၊ ဓာန်၊ သျှ)။ (၃) မြက်မွေးပင် (ဓာန်၊
သျှ)။ ရေဏုပင် (ဓာန်၊ ခွံ၊ သျှ)။ ရေဏုကာ
မည်သော နံ့သာပင် (တောင်ပေါက်၊ ဓာန်၊
သျှ)။ (၄) ကရိဏ္ဍောကြမုကပိလာ။ အမရ၊
၃။ ၅။ (၂) ကပိလာ တု စ သိ သပါ။ ဓာန်။
၅၇၁။ (၃) ရေဏုကာ ကပိလာ ဘဝေ။
ဓာန်။ ၅၉၀။

ကပိလိယ (တိ) [ကပိလ+ဣယ] ကပိလတိုင်း၌ တည်အပ်သော (မြို့)။ အနန္တဝါဟနံ ဒဋ္ဌ၊ ဖိတ် ကပိလိယံ ပုရံ။ ဇာ၊ ၂။ ၂၀၈။ ကပိလိယံ ပုရန္တိ ကပိလရဋ္ဌေ မာပိတံ နဂရံ။ ဇာ၊ ၄။ ၆။ ၂၀၈။ (ဥပကာရိမြို့ ဟု ဇာတ်ဝတ္ထု၌ ပြန်ဆို သည်။)

ကပိလ္လ (တိ) [ကပိလ္လ+ဏ] (၁) ကပိလ္လ (ကမ္ပိလ္လ?) မည်သော (ပဉ္စာလမြို့)။ (၂) ကပိလ္လမည်သော ပဉ္စာလမြို့၌ မွေးဖွားသောသူ။ (၃) ကပိလ္လ မည်သော ပဉ္စာလမြို့မှ လာသောသူ။ (၄) ကပိလ္လမည်သော ပဉ္စာလမြို့ဟူသော နေရာ ရှိသော၊ ကပိလ္လမြို့၌ နေသောသူ။ (၅) ကပိလ္လမည်သော ပဉ္စာလမြို့ကို အစိုးရသော သူ။ (၁) ကပိလ္လေ ပဉ္စာလနဂရေ ဇာတော- တိ ကပိလ္လော။ ရှု၊ ၄။ ၃၇၇။ (၂) (၃) (၄) (၅) နာမကော ဇာတော .... ကပိလ္လော ကပိလ္လကော ဝါ။ ရှု၊ ၃၇၇။ (ကပိလ္လက- လည်း နည်းတူ။)

ကပိသိသ (န) [ကပိ+သိသ] (၁) မျောက် ဦးခေါင်း။ (ပု၊ န) (၂) တံခါးချင်တိုင်၊ မင်း တုပ်လျှိုစရာတိုင်။ (တံခါးကျည်း၊ တံခါး ရွက်ဖုံး။ ဒီ၊ ၂။ သျှ။ မျောက်လက်တိုင်။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ သျှ။) (တိ) (၃) မျောက်ဦးခေါင်း သဏ္ဌာန်ရှိသော မိုးကြိုး။ (၄) မျောက်ဦး ခေါင်းနှင့် တူသော ဦးခေါင်းရှိသော သူ။ (ပု၊ န) (၂) ကပိသိသ (ဒီ၊ ၂။ ၁၁၈) ၌ ဒွါရ- ဗာဟကောဋိယံ ဌိတံ အဂ္ဂဋ္ဌရက္ခံ။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၁၇၇။ (န) (၁) (တိ) (၃) နဝိဓာ ဟိ အသနိယော .... ဂဂ္ဂရာ ကပိသိသာ။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၁၆၀။ (၄) ကေစိ ကပိသိသာ၊ ကေစိ ဖလ- သိသာ။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၄၃။

ကပိသိသကံ (န) [ကပိ+သိသ+က] (တံခါး ရွက်၌ တပ်သော) သံကွင်း မျောက်လက်။ ကပိသိသကံ (ဝိ၊ ၄။ ၂၇၇။) နာမ ဒွါရဗာဟံ

ဝိဇ္ဇိတွာ တတ္ထ ပဝေသိတော အဂ္ဂဋ္ဌပါသ ကော ဝုစ္စတိ။ ဝိ၊ ၄။ ၄။ ၅၀။

ကပိသိသကံ (န) [ကပိသိသ+က] ဟင်းသ ပြဒါး။ ထောမ။

ကပိတန (ပ) [ကပိ+တန။ ဣ-အာဂုံကို ဒီသပြု။ ကပိ စလနေ၊ တနေ၊ ဒီသော အာဂမယ။ ဓာန်၊ ၄။ ၅၆၂။ ကပိ+တန+အစ်၊ ထောမ။ မာဂဓအဘိဓာန်နှင့် သက္ကတတို့၌ ကပိတန- သာ ရှိသည်။ ပါဠိ၊ အဋ္ဌကထာ၊ ဋီကာ-တို့၌ ကပိတ္တနရှိသော်လည်း ရုပ်ပြီးပုံမပြကြ။] (၁) ညောင်ချဉ်။ (၂) ဝေးပင်၊ ဂွေးပင်။ (၃) ညောင်ကြပ်။ (၄) ကုက္ကိုပင်။ (၁) (၂) အဗ္ဗာဋ္ဌကေ ဂဒ္ဒဘဏ္ဍေ စ ကပိတနော။ ဓာန်၊ ၄။ ၅၇၁။ (၃) ကပိတနော (ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၁၇၈) - တိ ပိပ္ပလိရက္ခော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၄။ ၁။ ၂၀၄။ (၄) ထောမ။

ကပေါဏိ (ထိ) [ကပု+ဩဏိ] တတောင်ဆစ်။ ကပ္ပဓော တု ကပေါဏျထ။ ဓာန်၊ ၂။ ၆၅။

ကပေါတ(၄) (ပ) [ကပ၊ ကမ္ပ + ဩတ။ ကပ အစ္စာဒနေ၊ ကမ္ပ စလနေ ဝါ ဩတော ပရ- ပက္ခေ မ-လောပေါ။ ဓာန်၊ ၄။ ၆၃၆။ ကပ အစ္စာဒနေ လူစသော ဩတော ဟောတိ၊ ကပ- တိတိ ကပေါတော။ ပါရေဝတော၊ ဣတဿ ဝါ ဟောတိ၊ ကပေါဋ္ဌော၊ သောယေဝ။ မောဂ၊ ၇။ ၇၇။ ထိ-၌ ကပေါတိ၊ ကပေါတိနိ။] (၁) ခို။ (၂) ချိုး=ကျိုးငှက်။ (၁) နိက္ကဏု- ကော နိပ္ပတိတော ကပေါတော။ ဇာ၊ ၁။ ၁၃၇။ အဟံ ပုရေ ဂိဒ္ဓိဂတော ကပေါတိ- ယာ။ ဇာ၊ ၁။ ၂၉၁။ မောရိနိယောပိ ကပေါ- တိနိယောပိ။ မိလိန္ဒ၊ ၆၉။ ကပေါတောတိ ပါရာဝတော။ ဇာ၊ ၄။ ၂။ ၂၁၁။ (၂) ကပေါ- တော ပက္ခိဘေဒေ စ၊ ဒီဋ္ဌော ပါရာဝတေ- ထ စ။ ဓာန်၊ ၉၈၇။ ပက္ခိဘေဒေါ ပါရာဝတဗ္ဗ- မာဏော ပက္ခိ၊ ယသ္မိံ ဂေဟေ ပလိနာ ပတိ- တေ အသုဘနိမိတ္တံ ကဓေန္တိ။ ဓာန်၊ ၄။ ၉၈၇။

(ဓာန်၊ဋီ၊သျှ-၌ ပက္ခဘေဒကို ခိုပမာဏရှိ ချိုး
ဟု အနက်ဆိုသည်။အိမ်၌ ထိုင်ကုန်မျိုးနားလျှင်
နိမိတ်မကောင်းဟု မှတ်ယူကြသတတ်။)

ကပေါတက (ပု) [ကပေါတ+က။ ထိ-၌ ကပေါ-
တိကာ။] ခို။ ကပေါတကဿ ဝစနံ အကတွာ-
(ဇာ၊၁။၁၁)တိ ပါရာဝတဿ ဟိတာနု-
သာသနဝစနံ အကတွာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၆။
ကပေါတိကာယ တီဏိ အင်္ဂါနိ ဂဟေတဗ္ဗာနိ။
မိလိန္ဒ။၃၄၇။

ကပေါတကန္တရ (ထိ၊ပု) [ကပေါတ + ကန္တရ]
(က) ခိုတို့ နေဘူးသော တောင်ချောက်
ကြား၊ ကပေါတ ချောက်။ (ခ) ကပေါတ-
ကန္တရမည်သော ကျောင်း။ တေန ခေါ
ပန သမယေန...ကပေါတကန္တရယံ ဝိဟရန္တိ။
ဥဒါန။၁၂၃။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၇။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။
၄၀၃။ ကပေါတကန္တရယန္တိ ဝေန်နာမကေ ဝိ-
ဟာရေ။ တသ္မိံ ကိရ... “ကပေါတကန္တရ”-
တွေဝ ပညာယိတ္ထ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၂၂။

ကပေါတကဝဏ္ဏ (တိ) [ကပေါတက + ဝဏ္ဏ] ခို
အဆင်းနှင့် တူသော အဆင်းရှိသော၊ သူ။
ကာပေါတက-ကြည့်။

ကပေါတဇာတက (န) [ကပေါတ + ဇာတက]
လျှပ်ပေါ်လော်လီသောရဟန်းကိုအကြောင်း
ပြု၍ ဟောသော ဇာတ်၊ ကပေါတဇာတ်။
ဇာတကပါဠိ၊ ၁-နိပါတ်၊ ၅-ဝဂ်၊ ၂-ဇာတ်။
၅-နိပါတ်၊ ၃-ဝဂ်၊ ၅-ဇာတ်။ ဇာ၊၁။၁၁၊၁၃၆။
(ယင်း ၁-ဇာတ် လုံး၌ ဘုရားလောင်းခိုနှင့်
လျှပ်ပေါ်သော ကျီးတို့ကို ဇာတ်ကောင်များ
ထား၍ ကျီး၏ အစာမက်မောမှုကြောင့် စဖို
သည် အနှိပ်စက်ခံရသော ဇာတ်လမ်း ဖြစ်
သည်။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၅၉။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊၃။၂၁၀။)

ကပေါတပါဒဝဏ္ဏ (တိ) [ကပေါတ+ပါဒ+ဝဏ္ဏ]
ခိုခြေအဆင်းနှင့် တူသော အဆင်းရှိသော။

ကပေါတပါဒဝဏ္ဏ ပဏ္ဏစ္ဆဒနံ အပါဋ္ဌ၊၁။၁၂။
ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂။

ကပေါတပါဒသမာနဝဏ္ဏ (တိ) [ကပေါတပါဒ+
သမာန+ဝဏ္ဏ] ခိုခြေအဆင်းနှင့်တူသော အ
ဆင်းရှိသော၊သူ။ ကပေါတိကာ နာမ ကပေါ-
တပါဒသမာနဝဏ္ဏာ ရတ္တောဘာသာ။ အံ၊ဋီ၊
၁။၁၈၉။

ကပေါတပါလိကာ (ထိ) [ကပေါတ+ပါလ+
ဏ္ဍ+အာ။ ကပေါတေ ပါလယတိတိ ကပေါ-
တပါလိကာ၊ ကမ္ပနိ ဣ။ ဓာန်၊ဋီ။၂၂။]
ခိုအိမ်၊ခိုစင်။ ကပေါတပါလိကာယန္တု၊ ဝိဇ္ဇ-
ကော နိတ္ထိယံ ဘဝေ။ ဓာန်။၂၂။

ကပေါတဘဏ္ဍိကယောဇန (န) [ကပေါတဘဏ္ဍိ-
ကာ+ယောဇန] ခိုနန်း။ (က) ခေါင်ကို မိုး
ကြောင်းဖြစ်သော အခြင် ယနယ် ဒိုင်းမြား
သစ်ဝါး၏အထက်၌ ထားအပ်သော တွင်းရှိ
သော သစ်ဘဏ္ဍာကို တပ်ဆင်ခြင်း။ (ခ)
ခေါင်လျှောက် အောက်၌ ထားအပ်သော
တွင်းရှိသော သစ်ဘဏ္ဍာကို တပ်ဆင်ခြင်း။
ဘဏ္ဍိကာဌပနမတ္တေနာတိ ဒွါရဗာဟာနံ ဥပရိ
ကပေါတဘဏ္ဍိကယောဇနမတ္တေန။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။
၈၄။ ကပေါတဘဏ္ဍိကာ-ကြည့်။

ကပေါတဘဏ္ဍိကာ (ထိ) [ကပေါတဘဏ္ဍိ+က။
မောဂ်၊၄။၁၄၂။] ခိုနန်း။ (က) ခေါင်ကို မိုး
ကြောင်းဖြစ်သော အခြင် ယနယ်ဒိုင်းမြား
သစ်ဝါး၏ အထက်၌ ထားအပ်သော တွင်းရှိ
သောသစ်သား။(ခ)ခေါင်လျှောက်အောက်၌
ထားအပ်သော တွင်းရှိသောသစ်သား။(စူဠ-
ဝါအဋ္ဌကထာ-နိဿိ၌ ခိုနန်းဟု ဆိုသည်။)
ကပေါတဘဏ္ဍိကာ နာမ ဝဋ္ဌဘိယာ ဥပရိ
ဌပေတဗ္ဗဝလယံ ဝါ တိဏ္ဏစ္ဆဒနဂေဟဿ
ပိဋ္ဌိဝံသဿ ဟေဋ္ဌာ ဌပေတဗ္ဗံ ဝါ ဥဘယမဿ
ဂတာ ဒါရူတိ လိခိတံ။ ဝဇီရ။၅၂၉။ (ဤ
ဋီကာ၌ ဝလ(ဋ္ဌ)ဘိ-အနက်ကို ဝလဘိစ္ဆာဒိ-
ဒါရူမ္ပိ၊ဝကေ ဂေါပါနသိတ္ထိယံ။ ဓာန်။၂၂။

ဂေါပါနသီတုဝလဘိ၊ ဆာဒနေ ဝါကြဒါရူနိ။
အမရ-သျ။ ၁၂-၁၅-တို့နှင့် ဝဇိရ-ပေါသျ-တို့ကို
ညှိနှိုင်း၍ ရေးခြင်း ဖြစ်သည်။)

ကပေါတယောနိ (ထိ) [ကပေါတ + ယောနိ]
ခိုမျိုး။ ပုန ကဿပဗုဒ္ဓကာလေ ကပေါတ-
ယောနိယံ နိဗ္ဗတ္တိတော။ ထေရဂ္ဃ၊ ၁။ ၇၂။ (-
အပါဌ၊ ၂။ ၂၆။)

ကပေါတဝဏ္ဏ (တိ) [ကပေါတ + ဝဏ္ဏ] ခို၏
အဆင်းနှင့် တူသော အဆင်း ရှိသော၊ သူ။
ပါရေဝတ (အံ၊ ၄။ ၂။ ၁၄၃) ကြည့်။

ကပေါတဝဏ္ဏဂါဝိ (ထိ) [ကပေါတဝဏ္ဏ + ဂါဝိ]
ခိုအဆင်းရှိသောနွားမ။ တေသု တိဏသိဟော
ကပေါတဝဏ္ဏဂါဝိသဒိသော။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၂၆။
အံ၊ ၄။ ၂။ ၂၉။

ကပေါတသကုဏ (ပု) [ကပေါတ + သကုဏ]
ခိုငှက်။ အတ္တနော အရိယာယ သဒ္ဓိံ ကပေါ-
တသကုဏော ဝသတိ။ ဇာ၊ ၄။ ၄။ ၂၆။

ကပေါလ (ပု) [က+ပူရ+အလ။ ကပ+လြလ။
ကေန ဇလေန ပူရိယတေတိ ကပေါလော၊
အလော၊ ကပ အစ္ဆာဒနေ ဝါ၊ ဩလော၊ က-
ပေါလော။ ဓာန်၊ ၄။ ၂၆။ မောက်၊ ၇။ ၁၉၄။]
ပါးစောင်၊ ပါး။ ဂဏ္ဍော ကပေါလောဂဏ္ဍိတ္ထိ။
ဓာန်၊ ၂၆။ ၂။

ကပေါလန္တရ (န) [ကပေါလ + အန္တရ] ပါး
စောင်၏အတွင်း။ ကဒါစိ အဝဂဏ္ဏကာရကံ
ဘူဇန္တော ဝိယ ကပေါလန္တရေ ဌပေတိ။ သံ၊
၄။ ၁။ ၁၀၁။

ကပေါလပဿ (ပု၊ န) [ကပေါလ + ပဿ] ပါးနံ
ပါး၊ ပါးစောင်နံဘေး။ ခေဋ္ဌော တထာရူပေ
ခေဋ္ဌုပ္ပတ္တိပစ္စယေ သတိ ဥဘောဟိ ကပေါ-
လပဿဟိ ဩရောဟိတော ဇိဝိယ တိဋ္ဌတိ။
အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၆၄။ (- ဟိသံ၊ ၄။ ၁။ ၇၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊
၁။ ၂၅၅၊ ၂၅၇။ ခုဒ္ဒက၊ ၄။ ၅၃။)

အဘိဓာန် (က-ဝဂ်) ၁-၁၆-ပ-မ-ဗ-သ-ဝ

ကပ္ပ (ပု) [ကပ္ပ + အ။ ကပ္ပသဒ္ဓေါ ပနာယံ
သဉ္စပသဂ္ဂေါ အနုပသဂ္ဂေါ စာတိ အဓိပ္ပေါ-
ယေန ဩကပ္ပနိယပဒေ လဗ္ဘမာနံ ကပ္ပ-
သဒ္ဓမတ္တံ ဒဿေတိ၊ အညထာ ကပ္ပပဒံ အနိ-
ဒဿနမေဝ သိယာ။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၄၃။] (၁)
ကြံစည်ခြင်း၊ ဝိတက်။ (၂) တဏှာ၊ ဒိဋ္ဌိ။ (၃)
စီရင်ခြင်း။ (၄) (က) ကပ္ပထေရ်။ (ခ)
ကပ္ပလုလင်။ (၅) ကြံဆသူ (ရသေ့)။ (၆)
အချိန်ကာလ။ (၇) ရဟန်းတို့၏ ကပ္ပိခြင်း
(သမဏဂေါဟာရ)။ (၈) ထက်ဝန်းကျင်။
(၉) ပဒပူရဏ၊ ဖြည့်ပွား။ (၁၀) ယုံကြည်
ခြင်း။ (၁၁) ဖြတ်ခြင်း။ (၁၂) ယှဉ်ခြင်း၊
ကပ်ရောက်ခြင်း။ (၁၃) ကပ္ပဗိန္န၊ ကပ္ပဗိန္န၊
ထိုးခြင်း (ဝိနည်းကံ)။ (၁၄) အမြက်၊
အကြောင်း မဟုတ်ပဲ အကြောင်း ပြုစရာ
အနည်းငယ် တစုံတခု။ (ယိုးမယ်ဖွဲခြင်း။)
(၁၅) တမျိုးတဖုံ ကြံဆခြင်း၊ အဓိပ္ပာယ် တ
မျိုး ကောက်ယူခြင်း။ (၁၆) အပ်စပ်သော
ပစ္စည်း။ (၁၇) ကပ္ပကျမ်း၊ ယင်ပူဇော်ခြင်း
အစီအရင်ကို ညွှန်ပြသော ကျမ်း။ (၁၈) သွား
ခြင်း စသော ဟန်ပန်အမှုအရာ။ (၁၉) အခွင့်၊
အမိန့်။ (၂၀) ပျက်စီးစေလိုခြင်း၊ ညှဉ်းဆဲ
လိုခြင်း။ (၂၁) ယုဂ် (ဗေဒင်သုံး 'သက္ကရာဇ်'
တမျိုး)။ (၂၂) အသက် အပိုင်း အခြား၊
အာယုကပ်၊ သက်တမ်း။ (၂၃) အန္တရကပ်။
(၂၄) အသင်္ချေယုကပ်။ (၂၅) မဟာကပ်။
(၂၆) ကပ်၊ ကမ္ဘာ။ (၂၇) အကိုင်းအခက်။
(တိ) (၂၈) အတူ။ (၂၉) စဉ်းငယ် ယုတ်
လျော့သော။

(၁) ကြံစည်ခြင်း၊ ဝိတက်။ နေက္ခမ္မ-
သက်ပေါ အဗျာပါဒသက်ပေါ။ မ၊ ၃။ ၁။ ၁၈။
စရိယာ၊ ၄။ ၁၀။ (-ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၄၂။ ကင်္ခါ။
၁၂၂။)

(၂) တဏှာ၊ ဒိဋ္ဌိ။ ကပ္ပိတိ ဒွေ ကပ္ပိ၊
တဏှာကပ္ပေါ စ ဒိဋ္ဌိကပ္ပေါ စ။ မဟာနိ။
၇၄-၅။ (-မ၊ ၄။ ၁။ ၁၀။ စရိယာ၊ ၄။ ၁၀။)

(၃) စီရင်ခြင်း။ စီဝရေ ဝိကပ္ပံ အာပဇ္ဇေ-
ယျ။ ဝိ၊ ၁။ ၃၇၂။ စရိယာ၊ ၁။ ၁၀။

(၄) (က) ကပ္ပထေရိ။ ဣစ္စာယသ္မာ
ကပ္ပေါ။ စူဠနိ၊ ၁၅။ (-စရိယာ၊ ၁။ ၁၀။)

(ခ) ကပ္ပလုလင်။ ဗောဓိသတ္တော ကပ္ပေါ
နာမ မာဏဝေါ ကေသဝဿ ဗဒ္ဒစရော
အန္တေဝါသိကော ဟုတွာ။ မ၊ ၁။ ၂။ ၃၀၈။
သံ၊ ၁။ ၁၅၄။

(၅) ကြံဆသူ (ရသေ့)။ (ကြံဆ၍
ဈာန်သမာပတ်ကို ဖြစ်စေသောကြောင့် ကမ္မ-
ဝါဒီရသေ့ကို ကပ္ပခေါ်သည်။) န ဟိ ကပ္ပံ
ဝါဝိဇ္ဇံ ဝါ။ ဇာ၊ ၂။ ၁၇၁။ ကပ္ပန္တိ ကပ္ပေတွာ
ကပ္ပေတွာ ပဝတ္တိတာနံ အဘိညာသမာပတ္တိနံ
လာဘိ ကမ္မဝါဒိ တာပသံ။ ဇာ၊ ၁။ ၁၆။ ၇၄။

(၆) အချိန်ကာလ။ ယေန သုခံ နိစ္စကပ္ပံ
ဝိဟရာမိ။ မ၊ ၁။ ၃၁၆။ စရိယာ၊ ၁။ ၁၀။

(၇) ရဟန်းတို့၏ ကပ္ပိခြင်း (သမဏဝေါ-
ဟာရ)။ အနုဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ ပဉ္စဟိ သ-
မဏကပ္ပေဟိ ဖလံ ဘုဉ္ဇိတံ။ ဝိ၊ ၄။ ၂၄၄။
စရိယာ၊ ၁။ ၁၀။ (ရဟန်းတို့၏ ကပ္ပိခြင်း ဆို
သည်မှာ—စိုက်လျှင် အပင်ပေါက်တတ်သော
ပင်စည်မျိုး၊ အမြစ်မျိုး၊ အဆစ်မျိုး၊ အညွန့်
မျိုး၊ အစေ့မျိုးဟု ဗီဇဂါမ် ၅-မျိုး ရှိရာ
ယင်း ၅-မျိုး တို့ကို ရဟန်းတို့ ဖျက်ဆီးက
ဒုက္ကဋ်အာပတ်သင့်၍ ၎င်း ဒုက္ကဋ်အာပတ်မှ
လွတ်အောင် လူသာမဏေတို့ကို မီးဖြင့် ကပ္ပိ
စေခြင်း၊ ဓားဖြင့် ကပ္ပိစေခြင်း၊ လက်
သည်းဖြင့် ကပ္ပိစေခြင်း၊ မျိုးမရလောက်
အောင် နုသေးခြင်း၊ အစေ့ကို မျိုးမပျက်ရ
အောင် အသီးအခြား ထုတ်နုတ်ဖယ်ရှားခြင်း
ဤငါးပါးတို့ ဖြစ်သည်။ ယင်းငါးပါးတို့တွင်
နောက်နှစ်ပါး၌ ဝိနည်းကံမရှိ၊ ရှေးသုံးပါး၌
ကား လူသာမဏေတို့ကို ကပ္ပိစေရမည်။ ကပ္ပိ
ထိုက်သော ဗီဇဂါမ်ဝတ္ထုတို့ကို တပေါင်းတစု
တည်း ထိစပ်မိအောင် ထား၍ “ကပ္ပိယံ က-
ရောဟိ”ဟု ရဟန်းက ဆိုရာ၏။ ထိုအခါ လူ

သာမဏေဖြစ်သူက “ကပ္ပိယံ ဘန္တေ”ဆို၍
ပေါက်အောင် ပြတ်အောင် ကပ္ပိခြင်းကို ပြုရာ
၏။ ဤသို့ပြုလုပ်ခြင်းကို ရဟန်းတို့၏ကပ္ပိခြင်း
(သမဏဝေါဟာရ) ဝိနည်းကံဟု ဆိုသည်။ ထို
သို့ ပြုလုပ်ရာ၌ ရဟန်းလက်ဖြင့် ထိ၍၎င်း၊
မထိပဲ၎င်း ပြုကောင်းသည်။ သုဒ္ဒသဝိလာ-
သိနိ ဆန်းဋီကာကို ပြုစီရင်တော်မူသော
ဆိပ်ဖြူ ဆရာတော်သည် ကျောင်းပေါ်က
နေ၍ “ကပ္ပိယံ ကရောဟိ”ဟု ဆိုလိုက်၏။
သာမဏေသည် ကျောင်းအောက် မီးတင်း
ကုပ်၌နေလျက် “ကပ္ပိယံ ဘန္တေ”ဟု ဆို၍ မီး
ဖြင့် ထိပါးပြီးမှ ကပ်လာသည်ကို တွေ့မြင်ဘူး
သည်ဟု ငါတို့ ကျေးဇူးရှင် စံကျောင်းဆရာ
တော်ဘုရားကြီး မိန့်ဆိုဘူးကြောင်း ဝိနယ-
သံခိပ်၌ ဆို၏။)

(၈) ထက်ဝန်းကျင်။ ကေဝလကပ္ပံ ဇေ-
တဝနံ ဩဘာသေတွာ။ ခုဒ္ဒက၊ ၂။ သုတ္တနိ၊
၃၁၈။ စရိယာ၊ ၁။ ၁၀။

(၉) ပဒုပူရဏ၊ ဖြည့်ပုဒ်။ ကေဝလကပ္ပံ
စ အင်္ဂမာဂဓာ ပဟူတံ ခါဒနီယံ။ ဝိ၊ ၂။ ၃၇။
ကေဝလကပ္ပိတိ ကပ္ပသဒ္ဓေါ နိပါတော ပဒု-
ပူရဏမတ္ထံ။ ဒီ၊ ၃။ ၁၄၈-၉။

(၁၀) ယုံကြည်ခြင်း။ သဒ္ဓါ သဒ္ဓဟနာ
ဩကပ္ပနာ အဘိပ္ပသာဒေါ။ အဘိ၊ ၈။ ၁၉။
စရိယာ၊ ၁။ ၁၀။

(၁၁) ဖြတ်ခြင်း။ သုကုဏ္ဍလိ ကပ္ပိတ-
ကေသမဿ။ ဝိမာန၊ ၁၀၀။ ဝိမာန၊ ၁။ ၂၇၆။
စရိယာ၊ ၁။ ၁၀။ (၁၂) ယှဉ်ခြင်း။ ကပ်ရောက်
ခြင်း။ ဣဒံ ဒါနံ ပေတာနံ ဉာတိသာလောဟိ-
တာနံ ဥပကပ္ပတု။ အံ၊ ၃။ ၄၇၈။ (-ပေတ။
၁၂၉။ ပေတ၊ ၁။ ၂၇-ဂ။ စရိယာ၊ ၁။ ၁၀။
ဥပကပ္ပတုတိ ပါပုဏာတု။ အံ၊ ၁။ ၃။ ၃၃၈။)

(၁၃) ကပ္ပဗိန္ဒု၊ ကပ္ပဗိန္ဒုထိုးခြင်း။ (ဝိ-
နည်းဝေါဟာရ။) ကပ္ပေါ နဋ္ဌော ဟောတိ။
ဝိ၊ ၂။ ၁၅၉။ အကပ္ပကတေနာ(ဝိ၊ ၃။ ၃၅၂)တိ

အနာဒိန္နကပ္ပဗိန္နနာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၉၂။ (- စရိယာ၊ဋ္ဌ၊၁၀။) ကပ္ပ(ဝိ၊နိစ္ဆယ၊၂၆၀)န္တိ ကပ္ပဗိန္နဒါနံ။ ဝိ၊နိစ္ဆယ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၃၇။ (ဘုရားရှင် သာဝတ္ထိမြို့ ဇေတဝန်ကျောင်း၌ နေတော်မူသောအခါ ရဟန်းများနှင့် ပရိပိုင်များ သာကေတမှ သာဝတ္ထိသို့ ခရီးအတူသွားကြရာဝယ် ခိုးသူများ၏ အလုအယက်ကို ခံကြရသည်။ မင်းချင်းတို့သည် ဥစ္စာနှင့်တကွ ခိုးသူတို့ကို ဖမ်းမိကြသဖြင့် “အရှင်တို့ မိမိသက်န်းကို မိမိဘာသာ ရွေးယူကြရန် ကြံစေတော် မူကြပါ”ဟု လျှောက်ထားကြကုန်၏။ ရဟန်းတို့သည် မိမိတို့သက်န်းကို မမှတ်မိကြသဖြင့် ကဲ့ရဲ့ကြသည်ကို အကြောင်းပြု၍ မိမိသက်န်းကို မှတ်မိအောင် ကြေးညှို့ရောင်၊ သစ်ရွက်စိမ်းရောင်၊ ချွပ်ရောင်၊ အမှတ်မရှိသော အမည်း (အနက်) ရောင် ဤအရောင် သုံးမျိုးတို့အနက် တမျိုးမျိုးဖြင့် သက်န်းကို မှတ်သားထားရသည်ကို ကပ္ပဗိန္နဟု ခေါ်သည်။ ဝိ၊၂။၁၅၈-၉။ ကပ္ပဗိန္နထိုးသောရဟန်းသည် သက်န်းပြီးသောအခါ၌ ကောင့် ၄-ထောင့်မှာ ဖြစ်စေ၊ ၃-ထောင့်မှာ ဖြစ်စေ၊ ၂-ထောင့်မှာ ဖြစ်စေ၊ ၁-ထောင့်မှာ ဖြစ်စေ အကြီးဆုံးအားဖြင့် ဥဒေါင်းမျက်ကွင်းပမာဏ၊ ကြမ်းပိုး ကျောက်ကုန်းပမာဏ အငယ်ဆုံးအားဖြင့် သမန်းမြက်ဖျားခန့်သော်လည်း ထိုးရမည်။ လုံးသော ကပ္ပဗိန္နတခုကိုသာ ထိုးရမည်။)

(၁၄) အမြွက်၊ အကြောင်းမဟုတ်ပဲ အကြောင်းပြုစရာ အနည်းငယ် တစုံတခု။ (ရိုးမယ်ဖွဲခြင်း။) ဥပ္ပန္နော ခေါ် မေ အယံ အပ္ပမတ္တကော အာဗာဓော၊ အတ္ထိ ကပ္ပေါ နိပဇ္ဇိတုံ။ အံ၊၃။၁၄၈။ (- စရိယာ၊ဋ္ဌ၊၁၁။)

(၁၅) တမျိုးတဖုံကြံဆခြင်း၊ အဓိပ္ပါယ်တမျိုးကောက်ယူခြင်း။ ကပ္ပတိသင်္ဂီလောဏကပ္ပေါ ကပ္ပတိ ဒွင်္ဂုလကပ္ပေါ။ဝိ၊၄။၄၉၁၊၄၉၆။ ဧတ္ထ ကပ္ပသဒ္ဓေါ ဝိကပ္ပတ္ထော၊ တေန သင်္ဂီ-

လောဏဝိကပ္ပေါပိ ကပ္ပတိ၊ ဣဒမ္ပိ ပက္ခန္ဓရံ ကပ္ပတိတိ အတ္ထော။ ဝိမတိ၊၁။၂၄။ (သားချိုထဲ၌ သိမ့်ထားသော ဆားနှင့် ဆားမပါသော ဆွမ်းကိုရော၍စားလျှင် သန္နိမိ-မဖြစ်ဟု သန္နိမိသိက္ခာပုဒ်၏ အဓိပ္ပါယ်ကို တမျိုးတဖုံ ကြံဆကောက်ယူခြင်း ဖြစ်သည်။)

(၁၆) အပ်စပ်သော ပစ္စည်း။ ဒိန္နဝတ္ထုတော ယံ ယံ ကပ္ပံ၊ တံ တံ သဗ္ဗံ ပရိဘုဉ္ဇေတု အနုညာတံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၆၉။

(၁၇) ကပ္ပကျမ်း၊ ယဇ်ပူဇော်ခြင်း အစီအရင်ကို ညွှန်ပြသော ကျမ်း။ တတ္ထ ဝုတ္တုနယေန ယညကိရိယာဝိဓာနံ ကပ္ပေါ။သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၂၂၇။ ယညကမ္မာနမပဒေသကော ကပ္ပေါ “ကပ္ပတေ ပဘဝတိ”တိ ကတွာ။ ဓာန်၊ဋီ၊၁၁၀။ (- ဓာန်၊သျှ၊သစ်၊၁၁၀- ဂါထာ၌ ကပ္ပကျမ်းကို အနက်တမျိုး ပြဆို၏။)

(၁၈) သွားခြင်းစသောဟန်ပန်အမူအရာ။ အာကပ္ပေါတိ ဂမနာဒိအာကာရော။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၅၇။

(၁၉) အခွင့်၊ အမိန့်။ ဒဟရေန “ဘန္တေ သုခံ သယထာ”တိ ကပ္ပံ လဘိတွာ ဝန္တိတွာ ဂန္တဗ္ဗံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၀။ ကပ္ပံ လဘိတွာတိ “ဂစ္ဆ၊မာ ဣဓ တိဋ္ဌာ”တိ ဝုတ္တဝစနံ လဘိတွာ။ ဝိမတိ၊၂။၁၅။

(၂၀) ပျက်စီးစေလိုခြင်း၊ ညှဉ်းဆဲလိုခြင်း။ လုဒ္ဓေန နာဂေန မနုဿကပ္ပိ။ ဇာ၊၁။၁၆၄။ မနုဿကပ္ပိတိ မနုဿေ ဝိနာသေ-တုကာမတာယ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၄၁။ မနုဿကပ္ပိ-တိ နာဝါဂတာနံ မနုဿာနံ ဝိဟေဋ္ဌေတုကာ-မတာယ။ မ၊ဋီ၊၂။၃၁၆။

(၂၁) ယုဂ် (ဗေဒင်သုံး‘သက္ကရာဇ်’တမျိုး)။ ယုဂေ ကတာဒိစတုက္ကေ။ ဓာန်၊ဋီ၊၇၉၉။ (ယုဂ် ၄-မျိုး - ကတယုဂ်၊ ဩတယုဂ်၊ ဒွါပရယုဂ်၊ ကလိယုဂ်။ ၁၃၂၇-ခုနှစ်သည် ကလိယုဂ်၌ ပါဝင်သည်။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၁၈၀။

တနည်း သာသနာဆိုင်ရာယုဂ် ၅-မျိုး—ဝိမုတ္တိယုဂ်၊ သမာဓိယုဂ်၊ သီလယုဂ်၊ သုတယုဂ်၊ ဒါနယုဂ်။ ထေရဝါဒ၊ ၂။ ၃၆၈။)

(၂၂) အသက်အပိုင်းအခြား၊ အာယုကပ်၊ သက်တမ်း။ အာကမ္မမာနော အာနန္ဒတထာဂတော ကပ္ပံ ဝါ တိဋ္ဌေယျ ကပ္ပိဝသေသံ ဝါ။ ဒီ၊ ၂။ ၉၇။ စရိယာ၊ ၄။ ၁၀။ ကပ္ပမ္ပိ (ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၂၇၇) တိ အာယုကပ္ပမ္ပိ။ သီ၊ ၄။ ၁။ ၂။ ၂၉၄။

(၂၃) အန္တရကပ်။ (အသင်္ချေယျ အာယုကပ်မှ တဖြေးဖြေး ဆုတ်၍ ၁၀-နှစ်တမ်း အာယုကပ်တိုင်အောင်၊ ၁၀-နှစ်တမ်း အာယုကပ်မှ တရွေ့ရွေ့တက်၍ အသင်္ချေယျတမ်း အာယုကပ်တိုင်အောင် ဆုတ်ကပ် တက်ကပ် တစ်ကို အန္တရကပ်ခေါ်သည်။) ကပ္ပသတေ ဝါ ကပ္ပေ ဝါ အန္တရကပ္ပေ ဝါ။ နေတ္တိ၊ ၈၄။ (-စရိယာ၊ ၄။ ၁၀။)

(၂၄) အသင်္ချေယျကပ်။ သမာနအလို အန္တရကပ်-၆၄၊ ကေစိအလို အန္တရကပ် ၂၀၊ အပရေအလို အန္တရကပ်-၈၀၊ ဗေဒင်အလို အန္တရကပ် ၁၄-ကပ်တို့ကို အသင်္ချေကပ်ခေါ်သည်။ (အသင်္ချေယျကပ် ၄-မျိုး—သံဝဇ္ဇ-အသင်္ချေယျကပ်=ကမ္ဘာပျက်ဆဲ အသင်္ချေယျကပ်။ သံဝဇ္ဇဌာယံ အသင်္ချေယျကပ်=အပျက်အတိုင်းတည်နေသော အသင်္ချေယျကပ်။ ဝိဝဇ္ဇအသင်္ချေယျကပ်=ဖြစ်ဆဲအသင်္ချေယျကပ်။ ဝိဝဇ္ဇဌာယံအသင်္ချေယျကပ်=ဖြစ်ဆဲအတိုင်း တည်နေသော အသင်္ချေယျကပ်။) အနေကေပိ သံဝဇ္ဇကပ္ပေ အနေကေပိ ဝိဝဇ္ဇကပ္ပေ။ ဒီ၊ ၁။ ၇၆။ မ၊ ၁။ ၄၂။ စရိယာ၊ ၄။ ၁၀-၁။ (- ပရမတ္ထဒီပနီ၊ ၂၀၆။ စရိယာ၊ ၄။ ၁၂။)

(၂၅) မဟာကပ်။ (သံဝဇ္ဇ စသော အသင်္ချေယျကပ် လေးကပ်ကို မဟာကပ်=တစ်ကမ္ဘာ-ခေါ်၏။) စတ္တာရိမာနိ ဘိက္ခဝေ ကပ္ပဿ အသင်္ချေယျာနိ (အံ၊ ၁။ ၄၆၀) တိ-

အာဒိသု မဟာကပ္ပေ။ စရိယာ၊ ၄။ ၁။ (သံဝဇ္ဇကပ် ၃-မျိုး—တေဇောသံဝဇ္ဇကပ် = မီးဖျက်သောကမ္ဘာ၊ အာဘဿရာဘုံမှ အောက်အားလုံးပျက်သည်။ အာပေါသံဝဇ္ဇကပ် = ရေဖျက်သောကမ္ဘာ၊ သုဘကိဏှဘုံမှအောက်အားလုံးပျက်သည်။ ဝါယောသံဝဇ္ဇကပ် = လေဖျက်သောကမ္ဘာ၊ ဝေဟပ္ဖိလ်ဘုံမှအောက်အားလုံးပျက်သည်။ စရိယာ၊ ၄။ ၁။)

(၂၆) ကပ်၊ ကမ္ဘာ။ တတ္ထ ကပ္ပေါ တာဝစတုဗ္ဗိဓော။ အပါ၊ ၄။ ၂။ ၂၆၈။ (ကပ်ကမ္ဘာ ၄-မျိုး—သာရကပ်=ဘုရားတစ်ဆူပွင့်သောကမ္ဘာ၊ ဝရကပ်=ဘုရားနှစ်ဆူသုံးဆူပွင့်သောကမ္ဘာ၊ မဏ္ဍကပ်=ဘုရားလေးဆူ ပွင့်သောကမ္ဘာ၊ ဘဒ္ဒကပ်=ဘုရားငါးဆူ ပွင့်သောကမ္ဘာ၊ တနည်း ကပ်ကမ္ဘာ ၅-မျိုး—သာရကပ်=ဘုရားတစ်ဆူပွင့်သော ကမ္ဘာ၊ မဏ္ဍကပ်=ဘုရားနှစ်ဆူပွင့်သောကမ္ဘာ၊ သာရမဏ္ဍကပ်=ဘုရားသုံးဆူပွင့်သော ကမ္ဘာ၊ ဝရကပ်=ဘုရားလေးဆူပွင့်သော ကမ္ဘာ၊ ဘဒ္ဒကပ်=ဘုရားငါးဆူပွင့်သောကမ္ဘာ၊ အကျယ်ကို။ အပါ၊ ၄။ ၂။ ၂၆၈-ကြည့်။)

(၂၇) အကိုင်းအခက်။ (ခက်မ။ ကုမ္ဘ-ဇာတ်ဝတ္ထု။) တတ္ထေကော ရုက္ခော ဥဂ္ဂန္ဓာပေါရိသမတ္တေ ဌာနေ တိဓာကပ္ပေါ အဟောသိ။ တဿ တိဏ္ဍိ ကပ္ပိနံ အန္တရေ စာဠိပ္ပမာကော အာဝါဇော အဟောသိ။ ဇာ၊ ၄။ ၅။ ၁၃။

(တိ) (၂၈) အတူ (ပဋိဘာဂ)။ သတ္တုကပ္ပေန ဝတ ကိရ ဘော သာဝကေန သဒ္ဓိမန္တယမာနာ န ဇာနိမှ။ မ၊ ၁။ ၂၀၅။ (- သုတ္တနိ၊ ၂၈၄။) သတ္တုကပ္ပေနာတိ သတ္တုသဒ္ဓိသေန။ မ၊ ၄။ ၂။ ၆၄။

(၂၉) စဉ်းငယ်ယုတ်လျော့သော။ ကပ္ပေါတု ကိဉ္ဇိဒ္ဓနကေ။ ဓာနံ။ ဓာနံ၊ ၇၄၂။

(ပါဏိနိ။ ၅-၄-၆၇-သုတ်တို့၌ ဤသံဃိနအနက်
၌ ကပ္ပ-ပစ္စည်းသက် ဆို၏။)

ကပ္ပ^၂ (ပု) [ကပ္ပ+ဝိနာသ] ကမ္ဘာပျက်ခြင်း။
ကပ္ပဝိနာသော ကပ္ပေါ ဥတ္တရပဒလောပေန။
ဒီ၊ ဇို၊ ၃။ ၃။

ကပ္ပ^၃ (တိ) [ကပ္ပ+ဂတိကာ။ ကပ္ပံ ဂစ္ဆတိတိ
ကပ္ပဂတာ၊ သာ ဝေ ကပ္ပဂတိကာ။ ပါစိတ်၊
ယော။ ၁၂၀။] အပ်သည်၏အဖြစ်သို့ ရောက်
ပြီးသော၊ ရဟန်း ပြုပေးကောင်းသော၊
သူ။ (တိတ္ထိတို့ထံ ရှင်ပြုဘူးသော မိန်းမ၊
အခြားသော ဘိက္ခုနီတို့ထံ ရှင်ပြုဘူးသော
မိန်းမ။) အညတြ ကပ္ပါတိ ဌပေတွာ
ကပ္ပံ။ ကပ္ပံ နာမ ဒွေ ကပ္ပါနိ တိတ္ထိယေသု
ဝါ ပဗ္ဗဇိတာ ဟောတိ၊ အညာသု ဝါ ဘိက္ခု-
နီသု ပဗ္ဗဇိတာ။ ဝိ၊ ၂။ ၂၉၂။ ဌပေတွာ ကပ္ပန္တိ
တိတ္ထိယေသု ဝါ အညဘိက္ခုနီသု ဝါ ပဗ္ဗဇိတ-
ပဗ္ဗ ကပ္ပဂတိကံ ဌပေတွာတိ။ ဝိ၊ ဌ၊ ၃။ ၁၈၃-
၄။ ကပ္ပဂတိကန္တိ ကပ္ပိယဘာဝံ ဂတံ။
သာရတ္ထ၊ ၃။ ၁၁၇။ (- ဝိမတိ၊ ၂။ ၇၂။)

ကပ္ပက^၁ (တိ) ကပ္ပ (=ဆေဒနေ၊ ဝိမိမိ) + က္က။
ကပ္ပတိ ကေသေ ဆိန္ဒတိတိ ကပ္ပကော။
သုစိ။ ၅၀၈။ ကပ္ပ ဝိမိမိ။ နိတိ၊ ဓာ။ ၃၂၃။] (၁)
ဆံဖြတ်တတ်သော၊ သူ။ (ဆတ္တာသည်၊ ဆံပင်
ညှပ်သမား။) (၂) (အဆင်တန်ဆာကို)
ပြုပြင်စီရင်တတ်သော၊ အလှပြုပြင်သော၊ သူ။
(၃) ကပ္ပကမည်သောသူ။ (၁) ကပ္ပကံ
ပက္ခောသာပေတွာ ကေသေ ဆိန္ဒာပေတွာ။
ထေရီ၊ ဌ၊ ၄။ (- အပါ၊ ဌ၊ ၁။ ၃၂၅။ စရိယာ၊
ဌ၊ ၅၃-၅၄။ ဇာ၊ ဌ၊ ၁။ ၇၀။ ဇာ၊ ဌ၊ ၃။ ၂၉၆။
ဇာ၊ ဌ၊ ၅။ ၁၈၉။ ဇာ၊ ဌ၊ ၆။ ၆၆။) (၂) အာဠာ-
ရိကာ ကပ္ပကာ နာပကာ။ ဒီ၊ ၁။ ၄၈၊ ၅၆။
ကပ္ပကာတိ နာပိကာ။ ဒီ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၄၃။ ကေသ-
နခလိခနာဒိဝသေန မနုဿာနံ အလင်္ကာ-
ရဝိမိ ကပ္ပေန္တိ သံဝိဒဟန္တိတိ ကပ္ပကာ။
ဒီ၊ ဌ၊ ၁။ ၂၁၉။ (- သီ၊ ဌ၊ ၁။ ၂။ ၃၃။) (၃)

ပသာဓနကပ္ပကော ပနဿ အနုပဗ္ဗဇိတွာ
ကပ္ပကော နာမ အန္တေဝါသိကော အဟော-
သိ။ ဓမ္မ၊ ဌ၊ ၁။ ၂၁၈။

ကပ္ပက^၂ (တိ) [ကပ္ပက+ဏ] ဆတ္တာသည်မျိုး
ဖြစ်သော၊ သူ။ ကပ္ပကာ ဝ ပုနုပ္ပုနံ။ ပေတ။
၁၆၈။ ကပ္ပကာတိ ကပ္ပကဇာတိကာ။ ပေတ။
ဌ၊ ၁၆၂။

ကပ္ပကဂေဟ (ပု၊ န) [ကပ္ပက+ဂေဟ] ဆတ္တာ
သည်၏အိမ်။ ဣမသ္မိ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ ကပ္ပကဂေ-
ဟ ပဋိသန္ဓိ ဂဏီ။ အံ၊ ဌ၊ ၁။ ၂၄၁။ ထေရ၊
ဌ၊ ၁။ ၄၆၃။ (- အပါ၊ ဌ၊ ၁။ ၃၀၈။)

ကပ္ပကဇာတိ (ထိ) [ကပ္ပက+ဇာတိ] ဆတ္တာသည်
မျိုး။ ကပ္ပကဇာတိယံ ဇာတော နိဗ္ဗတ္တော
အမှိ ဘဝါမိ။ အပါ၊ ဌ၊ ၁။ ၃၃၀။

ကပ္ပကဇာတိက (တိ) [ကပ္ပကဇာတိ+ဣက]
ဆတ္တာသည်မျိုး ဖြစ်သော၊ သူ။ ကပ္ပက^၂
ကြည့်။

ကပ္ပကတ (တိ) [ကပ္ပ+ကတ] (၁) ပြုအပ်သော
အခွင့်သော (လှည်းထောက်)။ (၂) ကပ္ပဗိန္နု
ထိုးပြီးသော (သင်္ကန်း)။ (၃) အပ်အောင်ပြု
ပြီးသော၊ သူ။ (တိတ္ထိတို့ထံ ရှင်ပြုဘူးသော
မိန်းမ၊ တပါးသော ဘိက္ခုနီမတို့ထံ ရှင်ပြုဘူး
သော မိန်းမ။) (၁) သစေ ဓုရေ ဥပတ္တမ္ဘနိ
ဟေဠာဘာဂေ ကပ္ပကတာ ဟောတိ။ ဝိ၊ ဌ၊
၁။ ၂၉၁။ ကပ္ပကတာတိ ဒွိန္ဒ သိခါနံ သန္ဓိ-
ဠာနေ ဂေါသိဂ်နိ ဝိယ ဒွေ ကောဋိယော
ဌပေတွာ ဥပတ္တမ္ဘနိ ကပ္ပကတာ နာမ၊ သာ
ဒွိဟိပိ ကောဋိဟိ ဘူမိယံ ပတိဠာတိ။ ဝိမတိ၊
၁။ ၁၈၁။ (- သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁၄၂။) (၂)
သမဏစိဝရံ နာမ ကပ္ပကတံ ဝုစ္စတိ။ ဝိ၊ ၂။
၃၇၅။ (- ဝိ၊ ၃။ ၃၅၃။ ဝိ၊ ၅။ ၃၀၃။) ကပ္ပ-
ကတန္တိ ကပ္ပကတံ နိဝါသနပါရူပန္နပကံ။
ဝိမတိ၊ ၂။ ၇၈။ ကပ္ပကတေနာ (ဒီ၊ ဌ၊ ၁။ ၉၆။) တိ
တိက္ကံ ဒုဗ္ဗဏ္ဏကရဏာနံ အညတြ ဒုဗ္ဗဏ္ဏ-

ကတေန။ သိ၊ဋ္ဌိ၊သစ်၊၁။၃၉၁။ ကပ္ပ (၁၃) လည်းကြည့်။ (၃) ကပ္ပကတံ ဝုဋ္ဌာပေတိ။ ဝိ၊၂။၂၉၃။

ကပ္ပကတစိဝရ (န) [ကပ္ပကတ+စိဝရ] ကပ္ပ- ဗိန္နုထိုးပြီးသော သင်္ကန်း။ အဂ္ဂဋ္ဌေတိအာဒိ- သု တောနိ အဂ္ဂဋ္ဌာဒိနိ ကပ္ပကတစိဝရေ ပစ္စွာ အာရောပေတွာ ကပ္ပကရဏကိစ္စံ နတ္ထိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၃၁။ (-ကင်္ခါ၊ဋ္ဌိ၊သစ်။၄၀၆။)

ကပ္ပကတောကာသ (ပ) [ကပ္ပကတ+ဩကာ- သ] ကပ္ပဗိန္နုထိုးရန် နေရာ။ ကပ္ပကတော- ကာသော ဇိဏ္ဏော ဟောတိ။ ဝိ၊၂။၁၅၉။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၈၆ (-ကင်္ခါ၊၂၄၂။)

ကပ္ပကမိတု(ထိ) [ကပ္ပက+မိတု] ဆတ္တာသည်၏ သွီး။မန္တာဏိပုတ္တ (အပါ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၁၀) ကြည့်။

ကပ္ပကပလိဗောဓ (ပ) [ကပ္ပက+ပလိဗောဓ] ဖြတ်ရ - ညှပ်ရ-ခြင်း၌ ကြောင့်ကြခြင်း။ ကပ္ပကပလိဗောဓော။ မိလိန္ဒ။၁၁။

ကပ္ပကရဏ (န) [ကပ္ပ + ကရဏ] ကပ္ပဗိန္နုထိုး ခြင်း။ သိဗ္ဗနေန ရဇနေန ကပ္ပကရဏေန။ ဝိ၊၅။၃၀၆။ (-အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၁၄။)

ကပ္ပကရဏကိစ္စ (န) [ကပ္ပကရဏ+ကိစ္စ] ကပ္ပ- ဗိန္နုထိုးခြင်းကိစ္စ။ ကပ္ပကတစိဝရ-ကြည့်။

ကပ္ပကဝေသ (ပ) [ကပ္ပက+ဝေသ] ဆတ္တာ သည် အသွင် အပြင်။ မင်္ဂလပေါက္ခရဏိတိရေ နိသိန္နော ကပ္ပကဝေသံ ဂဟေတွာ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၅၄။

ကပ္ပကသာယ (ပု၊န) [ကပ္ပ+ကသာယ] ကပ္ပဟု ဆိုအပ်သော ကာလအပေါင်းကို ရေးခြင်း၊ ကပ်ကာလအပေါင်း၊ သက္ကရာဇ်။ ကပ္ပကသာ- ယေ ကလိယုဂေ။ ဒိ၊ဋ္ဌိ၊၁။၄၈။ မ၊ဋ္ဌိ၊၁။၄၃။ သံ၊ဋ္ဌိ၊၁။၃၉။ အံ၊ဋ္ဌိ၊၁။၃၇။ တဿာယ- မတ္တော ကပ္ပသင်္ခါတကာလသဉ္စယဿ လေ- ခနဝသေန ပဝတ္တေ။ သိ၊ဋ္ဌိ၊သစ်၊၁။၁၈၀။ (ဤ

ဋီကာအတိုင်း ဝါစပုတိ-၌လည်း ကသာယ-ကို သောဓနာလေခန-ဟု အနက်ဆိုသည်။)

ကပ္ပကုမာရ (ပ) [ကပ္ပ+ကုမာရ] ကပ္ပကုမာရ (ပုဏ္ဏား)။ ဗောဓိသတ္တော ကာသိရဋ္ဌေ ပြာဟ္မဏကုလေ နိဗ္ဗတ္တိ။ “ကပ္ပကုမာရေ” တိဿ နာမံ အကံသု။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၃၁။ (စတုက္ကနိပါတ် စူဠကုဏ္ဍလဝဂ် ၆-ခုမြောက် သော ကေသဝဇာတ်လာ ဘုရားလောင်း ကပ္ပကုမာရ ရသေ့ဖြစ်သည်။ ကေသဝရသေ့ ၏တပည့်ငါးရာတို့တွင် အကြီးဆုံးတပည့်ကြီး ဖြစ်၍ ဆရာတပည့်အချင်းချင်း အလွန် အ ကျွမ်းဝင်ကြသည်။)

ကပ္ပကောဋိ (ထိ) [ကပ္ပ+ကောဋိ] ကမ္ဘာတို့၏ ကုဋေ၊ ကမ္ဘာပေါင်း ကုဋေ။ သာသနေန ဝိရုဋ္ဌိတွာ၊ ကပ္ပကောဋိမ္ပိ ခုယုတိ။ အပါ၊၁။ ၅၁။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၇၄။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃၀။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၄၂။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၇၄။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၃၂၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၄၁။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀၇။ ဓမ္မ၊ ဋ္ဌ၊၂။၂၃၄။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၉၁။ အပါ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၆၂။ အပါ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၁။ သာရတ္ထ၊၁။၂၆၊၇။ သာရတ္ထ၊၃။၃၃၂။ သိ၊ဋ္ဌိ၊သစ်၊၁။၆။ အနု၊ဋ္ဌိ၊ ၁။၁၃၅။) ကပ္ပါနံ ကောဋိယော ကပ္ပ- ကောဋိယော။ ဝဇီရ။၅-၆။

ကပ္ပကောဋိဂဏနာ (ထိ) [ကပ္ပကောဋိ +ဂဏ- နာ။ ဂဏနာတိ သင်္ချာ။ နီတိ၊ဇာ။၃၀၃။] ကမ္ဘာပေါင်းကုဋေတို့ဖြင့် ရေတွက်ခြင်း။ကပ္ပ- ကောဋိဂဏနာယပိ “ဧတ္တော ကပ္ပကောဋိ- ယော”တိ ပမေတုံ အသက္ကုဏေယျံ ကာလံ။ သာရတ္ထ၊၁။၆။ ဝိမတိ၊၁။၂။

ကပ္ပကောဋိသတ (န) [ကပ္ပကောဋိ + သတ] ကမ္ဘာတို့၏ ကုဋေအရာ။ သံသာရံ ဒီဃ- မဒ္ဒါနံ၊ ကပ္ပကောဋိသတေဟိပိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၇၂။ အပါ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၅။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၃၂၁။ ဒိ၊ဋ္ဌိ၊ ၁။၁၀၀။ သိ၊ဋ္ဌိ၊သစ်၊၁။၂၉၉။

ကပ္ပကောဠိသတသဟဿ (န) [ကပ္ပကောဠိ + သတ + သဟဿ] ကမ္ဘာတို့၏ ကုဋေအသိန်း။ အနေကနိ ကပ္ပကောဠိသတသဟဿာနိ နိရယေန နိရယံ။ မိလိန္ဒ။ ၁၁၄။ (- မ၊ ဌ၊ ၄။ ၂၀၂။ အံ၊ ဌ၊ ၁။ ၈၈။ အံ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၆၉။ ဇာ၊ ဌ၊ ၃။ ၂၂၈။)

ကပ္ပကောဠိသဟဿ (န) [ကပ္ပကောဠိ + သဟဿ] ကမ္ဘာတို့၏ ကုဋေအထောင်။ ကမ္ဘာပေါင်းကုဋေအထောင်။ ဘဂဝါ အနေကနိ ကပ္ပကောဠိသဟဿာနိ ပါရမိယော ပူရေန္တေဟိ။ ဒီ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၅၅။ (- မ၊ ဌ၊ ၃။ ၁၈၇။ ဓမ္မ၊ ဌ၊ ၂။ ၅၈။)

ကပ္ပကောလာဟလ (ပု၊ န) [ကပ္ပ + ကောလာဟလ] ကမ္ဘာအတွက် အုတ်အုတ်ကျက်ကျက် ဆူညံသံ၊ ကမ္ဘာပျက်လိမ့်မည်ဟု နတ်တို့ကြွေးကြော်သံ။ တေပိ မယာတိ ကပ္ပကောလာဟလံ ဗုဒ္ဓကောလာဟလံ စက္ကဝတ္တိကောလာဟလန္တိ တိဏိ ကောလာဟလာနိ။ သံ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၂၀။ (- ခုဒ္ဒက၊ ဌ၊ ၁၀၁။ သုတ္တနိ၊ ဌ၊ ၂။ ၃။ အပါ၊ ဌ၊ ၁။ ၅၈။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ဌ၊ ၃။ ၁၇။ ဇာ၊ ဌ၊ ၁။ ၅၆။ အံ၊ ဌ၊ ၃။ ၁၈၈။) ကပ္ပကောလာဟလန္တိ ကပ္ပတော ကောလာဟလံ “ ကပ္ပဋ္ဌာနံ ဘဝိဿတိ ” တိ ဒေဝပုတ္တေဟိ ဥဇ္ဈေါသိတမဟာသဒ္ဓေါ။ သံ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၇၁။

ကပ္ပဂဏနာ (ထိ) [ကပ္ပ + ဂဏနာ] ကမ္ဘာအရေအတွက်။ ကပ္ပဂဏနာယာပိ ပရိစ္ဆိန္တိတော ဧတ္တေနန္တိ ဒဿေထာတိ ဒီပေတိ။ ဒီ၊ ဌ၊ ၃။ ၇၈။

ကပ္ပဂတ (တိ) [ကပ္ပ + ဂမ + တ] အပ်သည်၏ အဖြစ်သို့ရောက်ပြီးသောသူ (မိန်းမ)။ ကပ္ပ^၃ ကြည့်။

ကပ္ပဂတိက (တိ) [ကပ္ပဂတ + ဣက] အပ်သည်၏ အဖြစ်သို့ရောက်ပြီးသောသူ။ ကပ္ပ^၃ ကြည့်။

ကပ္ပဉ္စဟ (တိ) [ကပ္ပ + ဇဟ] တဏှာ - ဒိဋ္ဌိ - ကို စွန့်သောသူ။ ကပ္ပဉ္စဟံ အတိယာစေသုမေခံ။

သုတ္တနိ။ ၄၄၅။ စူဠနိ။ ၁၇။ ကပ္ပဉ္စဟန္တိ ဒုဝိဓကပ္ပဇဟံ။ သုတ္တနိ၊ ဌ၊ ၂။ ၃၁၄။ စူဠနိ၊ ဌ၊ ၄၂။

ကပ္ပဋ^၁ (ပု) [ကု + ပဋ + ။ ကပ္ပ + အဋ] ကုစ္ဆိတော ပဋော ကပ္ပဋော၊ ကပ္ပ ဝိတက္ကေ ဝါ အဋော။ ဓာနံ၊ ဌ၊ ၂။ ၉၃။] (၁) ပုဆိုးကြမ်း၊ ပုဆိုးနွမ်း (ဓာနံ၊ သျ)။ အဝတ်စုတ် (ဓာနံ၊ သျ၊ သစ်)။ (၂) ကပ္ပဋကုန်သည်။ (နန္ဒထေရ်အလောင်းမြည်းကိုဆုံးမသော ဇာတ်လမ်း၌ လာသော ဘုရားလောင်းကပ္ပဋကုန်သည်။) (၁) နန္ဒကံ ကပ္ပဋော ဇိဏ္ဏဝသနံ တု ပဋ္ဌစူရံ။ ဓာနံ၊ ၂။ ၉၃။ သီ၊ ဌ၊ သစ်၊ ၂။ ၁၁၃။ (ထောမနိဓိ၌ ဤပုဒ်ကို (ပု၊ န) လိင် ပြု၍ ပုဆိုးဆွေး ညစ်နွမ်းသော အဝတ်၊ အဝတ်ပိုင်း၊ ဖန်ရည်စွန်းသော အဝတ်ဟု အနက်ဆိုသည်။) (၂) ကပ္ပဋော နာမ ဝါဏိဇော အဟောသိ။ မ္ဗေ၊ ဌ၊ ၁။ ၇၉။

ကပ္ပဋ^၂ (ပု) [ကပ္ပဋ + ကုရ] ကပ္ပဋကုရထေရ်။ တတ္ထ မာ ခေါတံ ကပ္ပဋ ပစာလေသံ (ထေရ။ ၂၅၈) တိ တံ ကပ္ပဋကုရ မမ ဓမ္မံ သုဏိဿာမိ။ ထေရ၊ ဌ၊ ၁။ ၄၁၁။

ကပ္ပဋကုရ (ပု) [ကပ္ပဋ + ကုရ] ကပ္ပဋကုရထေရ်။ ကပ္ပဋ^၂ ကြည့်။ (ထိုမထေရ်သည် ပုဆိုးပိုင်း ဝတ်လျက် ခွက်လက်စွဲ၍ ထမင်းကိုရှာမှီးတတ်သောကြောင့် ကပ္ပဋကုရ အမည်တွင်ခဲ့သည်။ မြက်ကို ရောင်းရသည်အထိ ဆင်းရဲသည်။ တနေသ၌ မြက်ရိတ်သွားရာ ရဟန္တာမထေရ် တပါး၏ တရားကို ကြားနာရ၍ ပုဆိုးပိုင်းကို တနေရာထားပြီး ရဟန်းပြုသည်။ ရဟန်းဘောင်၌ မမေ့လျော့သောစိတ် ဖြစ်တိုင်း ပုဆိုးပိုင်းကိုကြည့်၍ သံဝေဂယူသည်။ သံဝေဂမဖြစ်သောအခါ လူထွက်သည်။ ဤနည်းဖြင့် ၇-ကြိမ်တိုင်တိုင် လူထွက်သည်။ တနေသ၌ တရားသဘင်ဝယ် ပရိသတ်အစုနှင့် ထိုင်လျက် အိပ်ငိုက်နေစဉ် ဘုရားရှင်က ကပ္ပဋကုရမထေရ်ကို ရည်၍ တရားဟောတော်မူသဖြင့် ဝိပဿနာကို ပွားစေပြီး နောက် များမကြာမီ

အရဟတ္တဖိုလ်သို့ ရောက်သည်။(ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။
၄၁၀။)

ကပ္ပဒုက္ခက္ခေရာ (ပု) [ကပ္ပဒုက္ခ+ထေရ] ကပ္ပ-
ဒုက္ခထေရ။ အယမိတိ ကပ္ပဋ္ဌော (ထေရ၊
၂၅၇)တိ အာယသ္မတော ကပ္ပဒုက္ခက္ခေရာဿ
ဂါထာ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၀၉။

ကပ္ပဒွိက (တိ) [ကပ္ပဒွိ + က] ချုပ်စပ်အပ်
သော ပုဆိုးကြမ်းကို ဝတ်သောသူ။ ကပ္ပ-
ဒွိကာ သိဗ္ဗိတပိလောတိကဓာရိနော။ အနုဋ္ဌိ၊
၂။၇၃။

ကပ္ပဒွိကဂဏ (ပု) [ကပ္ပဒွိက + ဂဏ] ပုဆိုး
ကြမ်းဝတ်သူတို့၏အပေါင်း။ ဆိန္နဘိန္နဂဏေ-
နာတိ နိလ္လဇ္ဇေန ဓုတ္တဂဏေန ကပ္ပဒွိကဂဏေန
ဝါ။ မူလဋ္ဌိ၊၂။၆၈။

ကပ္ပဋ္ဌ (တိ) [ကပ္ပ + ဋ္ဌ + အ] ကမ္ဘာပတ်လုံး
တည်သော၊ အာယုကပ်ဖြင့် မှတ်အပ်သော
အန္တရကပ်ပတ်လုံးတည်သောသူ။ အာပါယိ-
ကော နေရယိကော၊ ကပ္ပဋ္ဌော သံဃဘေဒ-
ကော။ ဝိ၊၄။၃၆၉။ အံ၊၃။၃၁၅။ အဘိ၊
က။၃၄၆၊၄၂၆။ ဣတိဝုတ်။၂၀၃။ (-ဝိ၊၅။
၂၂၃။ အံ၊၂။၃၅၂။) ကပ္ပံ ဌဿတိတိ
ကပ္ပဋ္ဌော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၁၂။ (-မ၊ဋ္ဌ၊၃။၇၆။
အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၆၂။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၃၄။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။
၂၃၄။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ၊၆၆။ သာရတ္ထ၊၃။၄၁၇။)
အဝိစိမ္မိ ဥပ္ပဋ္ဌိတော တတ္ထ အာယုကပ္ပသညိတံ
အန္တရကပ္ပံ တိဋ္ဌတိတိ ကပ္ပဋ္ဌော။ မ၊ဋ္ဌိ၊၃။
၄၇။ အံ၊ဋ္ဌိ၊၂။၃၆၀။ အံ၊ဋ္ဌိ၊၃။၁၃၅။

ကပ္ပဋ္ဌကထာ (ထိ) [ကပ္ပဋ္ဌ + ကထာ] ကမ္ဘာပတ်
လုံး တည်သည်ကို-ဆိုကြောင်း - ဆိုရာ-စ
ကား။ ကပ္ပဋ္ဌကထာယံ ပန “သဏ္ဌဟန္တေ ဟိ
ကပ္ပေ ကပ္ပဝေမဇ္ဈေ ဝါ သံဃဘေဒံ ကတာ
ကပ္ပဝိနာသေယေဝ မုစ္စတိ။ သစေပိ...ပစ္စတိ”-
တိ ဝုတ္တံ။သာရတ္ထ၊၂။၃၆၀။(သံဃဘေဒကကံ
ကို ကမ္ဘာတည်စဉ်သော်၎င်း၊ ကမ္ဘာအလယ်

၌သော်၎င်း ပြုသောသူသည် ကမ္ဘာပျက်
မှသာ ငရဲမှ လွတ်၏ဟူသော အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။
၄၀၉-၌ လာသော ကပ္ပဋ္ဌိတိယ အပ္ပုဋ္ဌစကား
ကို ကပ္ပဋ္ဌကထာဟု ဆိုသည်။ မ၊ဋ္ဌိ၊၃။၂၉၅။
အံ၊ဋ္ဌိ၊၁။၂၁၄-တို့၌ သံဃဘေဒက-ကံကို ပြု
သော ပုဂ္ဂိုလ်သည် မဟာကပ်ကို အပုံ ဂဝ-
ပုံ၍ တပုံဟူသော အာယုကပ်ပတ်လုံး အဝိစိ
ငရဲ၌ ခံရ၏ဟူသော အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၃၄-၌လာ
သောစကားကို ကပ္ပဋ္ဌကထာဟု ဆိုသည်။)

ကပ္ပဋ္ဌာယိ (ပု) [ကပ္ပ + ဋ္ဌာ + ဣ။ ထိ၌ ကပ္ပဋ္ဌာ-
ယိနိ။] ကမ္ဘာပတ်လုံးတည်သော။ မဇ္ဈေ သ-
ရဿ တိဋ္ဌန္တိ၊ ဝိမာနာ ကပ္ပဋ္ဌာယိနော။ မ၊၁။
၄၁၃။ (-ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၇၆။) ကပ္ပဋ္ဌာယိနိ
မဟာဗေဗ္ဗူ နာမ အတ္ထိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၇၇။

ကပ္ပဒွိက (တိ) [ကပ္ပဒွိ + က] ကမ္ဘာပတ်လုံး -
အာယုကပ်ပတ်လုံး - (ငရဲ၌) တည်ကြောင်း
ဖြစ်သော။ကပ္ပဒွိကံ အာနန္ဒ ကိဗ္ဗိသံ ပသဝတိ။
အံ၊၃။၃၁၅။ (-ဝိ၊၄။၃၆၀၊၃၆၉။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။
၁၉၂။) ကပ္ပဒွိကန္တိ အာယုကပ္ပံ နိရယမိ
ဌိတိကာရဏံ။ အံ၊၃။၃၁၀။

ကပ္ပဒွိကသံဃဘေဒကမ္ပ (န) [ကပ္ပဒွိက + သံဃ-
ဘေဒ + ကမ္ပ] ကမ္ဘာပတ်လုံး (ငရဲ၌) ခံရ
သော သံဃဘေဒကံ။ နိရယေ ကပ္ပဒွိကသံဃ-
ဘေဒကမ္ပံ ဝစီဒါရေန ကရေတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၈။

ကပ္ပဒွိကသာလရက္ခ (ပု) [ကပ္ပဒွိက + သာလ +
ရက္ခ] ကမ္ဘာပတ်လုံးတည်သော အင်ကြင်း
ပင်။ သတ္တယောဇနိကဿ ကပ္ပဒွိကသာလ-
ရက္ခဿ ဟေဋ္ဌာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၄၄၄။

ကပ္ပဒွိတိ. (ထိ) [ကပ္ပ + ဌိတိ] ကမ္ဘာပတ်လုံး
တည်ခြင်း။ သိနေရ ယုဂန္ဓရ ဥတ္တရကရူ ဟိမ-
ဝန္တာဒိဘာဇန လောကဝိသေသ သန္နိဿယ-
သောဘာ ကပ္ပဒွိတိဘာဝတော။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။
၂၃။ (-ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ၊၁၀။)

ကပ္ပဋ္ဌိတိက (တိ) [ကပ္ပဋ္ဌိတိ + က] ကမ္ဘာပတ်
လုံးတည်သော။ သံသဘောဒကမ္မဓိ နိရယေ
ကပ္ပဋ္ဌိတိကမေဝ ဟောတိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇၂။
(-အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅။ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃၂။ဝိသုဒ္ဓိ၊
၂။၁၀၆။ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၂။ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၉၅။
မ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၂၃။)

ကပ္ပဋ္ဌိတိကကမ္မ (န) [ကပ္ပဋ္ဌိတိက + ကမ္မ] ကမ္ဘာ
ပတ်လုံးတည်သော ကံ၊ ကမ္ဘာတည်သောကံ။
ကပ္ပဋ္ဌိတိကကမ္မဋ္ဌိ ကတွာ ကေကပ္ပံ နိရယမ္ပိ
ပစ္စနကသတ္တာ နေဝ ကေော၊နဒ္ဒေ၊န သတံ၊
န သဟဿံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၂၄။

ကပ္ပဋ္ဌိတိကဝိပါက (ပု၊န) [ကပ္ပဋ္ဌိတိက + ဝိပါ-
က] ကမ္ဘာပတ်လုံးတည်သော အကျိုး၊ ကမ္ဘာ
တည်သော အကျိုး။ ကပ္ပဋ္ဌိတိယတောတိ
“ဣဒံ ကပ္ပဋ္ဌိတိကဝိပါကံ၊ ဣဒံ န ကပ္ပဋ္ဌိတိက-
ဝိပါက”န္တိ ဝေ ကပ္ပဋ္ဌိတိယဝိဘာဂတော။
မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၉၄။ (-အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၁၃။)

ကပ္ပဋ္ဌိတိယ (တိ) [ကပ္ပဋ္ဌိတိ + က] ကမ္ဘာပတ်
လုံးတည်သော၊ ကမ္ဘာတည်သော။ ကမ္မ-
တော ဒွါရတော စေ၊ ကပ္ပဋ္ဌိတိယတော
တထာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၇၆။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၅၄။ အဘိ၊
ဋ္ဌ၊၂။၄၀၇။ (-မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၉၄။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။
၂၁၃။) ကပ္ပဋ္ဌိတိယတောတိ သံသဘောဒေါ-
ယေဝ စေတ္ထ ကပ္ပဋ္ဌိတိယော။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၇၈။
အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၅၇။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၀၉။

ကပ္ပဋ္ဌိယ (တိ) [ကပ္ပဋ္ဌ + ဣယ] ကမ္ဘာပတ်လုံး
တည်သော၊ ကမ္ဘာတည်သော(ကံစသည်)။
ကပ္ပဋ္ဌိယံ ကမ္ပံ ကဓေတိ။ အဘိ၊က။၃၄၅။
(-ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၂၆၆။မိလိန္ဒ။၂၁၀။ ဥဒါန၊
ဋ္ဌ။၂၈၈။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၁၆၈။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၃၅။)

ကပ္ပဋ္ဌိယကမ္မ (န) [ကပ္ပဋ္ဌိယ + ကမ္မ] ကမ္ဘာပတ်
လုံးတည်သောကံ။ ကပ္ပဋ္ဌောတိ ကပ္ပဋ္ဌိယကမ္မ-
ဿ ကတတ္တာ ကပ္ပံ ဌဿတိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၃၄။

ကပ္ပဋ္ဌိယပါဠိဟာရိယ (န) [ကပ္ပဋ္ဌိယ + ပါဠိဟာ-
ရိယ] ကမ္ဘာပတ်လုံး တည်သော ပြာဠိဟာ။
(၁) လဉ္စ ယုန်ရေးအမှတ်တံဆိပ်။ (၂) ငုံး
ဇာတ်ဉ္စလာသော မီးငြိမ်းရာဌာနကို မီးမ
လောင်နိုင်ခြင်း။ (၃) သဋ္ဌိကာရအိုးထိန်းသည်
၏အိမ်မြေနေရာကိုမိုးမစုတ်ခြင်း။ (၄) ကေနိ-
ပါတ်၊ သီလဝဂ်၊ ၁၀-ခုမြောက် နဋ္ဌပါနဇာတ်
လာ ရေကန်အနီး၌ ပေါက်သော ကြွပ်ပင်တို့
သည် ဘုရားလောင်းမျောက်မင်း၏ အဓိဋ္ဌာန်
ကြောင့် တစပ်တည်းသော အခေါင်းရှိခြင်း
(အဆစ်မရှိခြင်း)။ ထိုပြာဠိဟာ ၄-မျိုးတို့
သည် ဤကမ္ဘာပတ်လုံး မပျက်မစီး တည်ရှိ
လိမ့်မည်။ ဣမသ္မိံ ကပ္ပေ စတ္တာရိ ကပ္ပဋ္ဌိယ-
ပါဠိဟာရိယာနိ နာမ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၁၅။ (-စရိ-
ယာ၊ဋ္ဌ။၂၂၈။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၂၉၊၂၃၁။ အံ၊ဋ္ဌ၊
၃။၃၃၄။)

ကပ္ပတိ (ကြိ) [ကပု (=သာမတ္တိယဟိံသာ-
တက္ကလဂန္ဓေသု) + အ + တိ။ နိတိ၊ဓာ။
၁၂၀။] (၁) အပ်စပ်၏။ (၂) ညှဉ်းဆဲ၏။ (၃)
သစ်စေးနံ့နံ့၏။ (၄) ကပ္ပတိ ဇဋ္ဌောဂိံ ပါတု။
ဝိ၊၁။၄၅။ ဝိ၊၄။၂၀၁။၂၇၃၊၄၈၄၊၄၉၁။ ဝိ၊
၅။၂၁၈။ ကခါ။၁၇၅။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၆၃။ ဒိ၊
ဋ္ဌ၊၂။၁၁၅။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၈၂။ ကပ္ပတိ ဇဋ္ဌောဂိံ
ပါတုန္တိ ဧတ္ထ.....တံ ပါတု ဝဋ္ဌတိတိ အတ္ထော။
ဝိမတိ၊၁။၂၅။ ကပ္ပန္တိ—ဝိ၊၄။၄၉၅။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။
၁၇၁။ ကခါ။၁၇၆။၂၂၆။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၄၆၃။
အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၇၂။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၂၇။ အပါ၊ဋ္ဌ၊၂။
၈၁။ ဝဇိရ။၁၂၂၊၂၄၈။ သာရတ္ထ၊၂။၄၃၀။
ဝိမတိ၊၂။၂၈၉။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅၈။ ကပ္ပတေ—
ဝိ၊၃။၁၇၈၊၁၉၁။ ထေရ၊၂၉၃။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။
၁၄၀။ ကခါ၊ဋ္ဌိ၊သစ်။၃၃၁။ ကပ္ပတု—သာရတ္ထ၊
၂။၁၃။ ကပ္ပေယျ—မ၊၂။၃၁၉။ ကပ္ပိဿတိ—
ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၈၈။ ဒိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၄။ ကပ္ပိဿန္တိ—
ဝိ၊၃။၃၅၂၊၃၇၄။ ဝဇိရ။၄၈၄။ ဝိမတိ၊၂။
၁၉၃။ (၂)(၃) ကပ္ပတိ။ နိတိ၊ဓာ။၁၂၀။

ကပ္ပတ္ထေရ (ပု) [ကပ္ပ+ထေရ] ကပ္ပထေရ။ ကပ္ပ-
တ္ထေရေနာ (သံ၊ ၄၊ ၁။ ၂၄၆) တိ “ကပ္ပေ” တိ
ဂေါတ္ထတော အာဂတနာမော ထေရော။
သံ၊ ၄၊ ၁။ ၂၈၂။ (-ထေရ၊ ၄၊ ၂။ ၁၉၇။)

ကပ္ပဒိဿ (တိ) [ကပ္ပ + ဒိဿ] နှစ်ရှည်လျား
သော ကမ္ဘာ။ ဥပမံ ပဋိကိပ္ပိတံ ကပ္ပဒိဿ-
ဘာဝဿ ယောဇနိကပဗ္ဗတေန။ အံ၊ ၄၊ ၁။ ၄၅။

ကပ္ပန (ပု၊ န) [ကပ္ပ+ယု] (ပု) (၁) ဆင်ကုန်းနှီး
(ဆင်ကျောက်ကုန်း၌ခင်းအပ်သော ကမ္မလာ
စသည်)။ (န) (၂) ကြံစည်ခြင်း။ (၃) ယုံ
ကြည်ခြင်း။ (၄) ပြုပြင်စီရင်ခြင်း၊ ပြုလုပ်
ခြင်း။ (၅) ဖြတ်ခြင်း။ (ပု) (၁) ကပ္ပနော
တု ကုထာဒယော။ ဓာန်၊ ၃၅၆။ ဟေမကပ္ပန-
ဝါဿ (ဇာ၊ ၄၊ ၅။ ၂၇၆) ကြည့်။ (န) (၂)
ဝတ္ထသုတ္တာဒိကံ ပရိစ္ဆိဋ္ဌ ကပ္ပနံ ပရိကပ္ပေ။
ကခါ၊ ၄၊ ၁။ ၂၀၃။ (-သိ၊ ၄၊ ၁။ ၂၂၉။)
(၃) ဝေမေတန္တိ ဩက္ကန္တိတော ပက္ခန္တိတော
သဒ္ဓဟနဝသေန ကပ္ပနံ ဩက္ကပ္ပနံ။ ဒီ၊ ၄၊ ၂။
၁၂၈။ (၄) အသမ္ဘဝန္တဿ ကပ္ပန(မူလ၊ ၄၊ ၂။
၅၂) နိ ပစ္စနိကနယေန တဿ နိဂ္ဂဟဋ္ဌာန-
ဘာဝေန အသမ္ဘဝန္တဿ တထာ ကပ္ပနံ
သံဝိဓာနံ ဆလဝါဒေါ ဘဝိတုံ အရဟတိ။
အနု၊ ၄၊ ၂။ ၇၂။ (၅) ကပ္ပနံ ကန္တနေ ဝုတ္တံ။
ဓာန်၊ ၉၅၅။

ကပ္ပနက (တိ) [ကပ္ပန+က] ပြုလုပ်တတ်သော
သူ။ ယောဓာဇီဝ (သံ၊ ၄၊ ၂။ ၁၄၁) ကြည့်။

ကပ္ပနကသတ္တ (ပု) [ကပ္ပနက + သတ္တ] ပြုလုပ်
တတ်သော သတ္တဝါ။ ဂေါဃာတက (သံ၊ ၄၊
၂။ ၂၀၁) ကြည့်။

ကပ္ပနကာလ (ပု) [ကပ္ပန+ကာလ] ပြုလုပ်ရာ
အချိန်ကာလ။ အယံ သီဟသေယံ ကပ္ပန-
ကာလော။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ၅၅။ (-သိ၊ ၄၊ ၁။
၁။ ၆၈-၉။)

ကပ္ပနဂဟဏ (န) [ကပ္ပန+ဂဟဏ] ကြံဆခြင်း၊
ယူခြင်း။ ပုရိမဘာဂပစ္စိမဘာဂသိဒ္ဓါနံ ဝါ

တဏှာဥပါဒါနာနံ ဝသေန ယထာက္ကမံ ကပ္ပ-
နဂဟဏာနိ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။ သိ၊ ၄၊ ၁။ ၁။
၃၉၀။ (-ဒိ၊ ၄၊ ၁။ ၁၄၀။ မ၊ ၄၊ ၂။ ၂၁၈။)

ကပ္ပနဇာလ (န) [ကပ္ပန+ဇာလ] ကြံဆခြင်းဟူ
သော ကွန်ရက်။ ကပ္ပနဇာလဿ သမုတ္တု၊ ၄၊
တတ္တာ။ သိ၊ ၄၊ ၁။ ၄၇၃။

ကပ္ပနဝတ္ထု (န) [ကပ္ပန+ဝတ္ထု] ကြံဆအပ်သော
ဝတ္ထု။ ရူပါဒိခန္ဓဝိနိမုတ္တဿ ကပ္ပနဝတ္ထုနော
အဘာဝိ။ သိ၊ ၄၊ ၁။ ၃၉၂။ မ၊ ၄၊ ၂။ ၂၁၈။

ကပ္ပနဟုတ (န) [ကပ္ပ+နဟုတ] ကမ္ဘာတို့၏
(ကောဠိပကောဠိ သိန်းပေါင်းတရာဟု ဆို
အပ်သော) နဟုတ၊ တခုသော နဟုတသင်္ချာ
ဖြင့် ရေတွက်အပ်သောကမ္ဘာ၊ ကမ္ဘာပေါင်း
ကောဠိပကောဠိ သိန်းတရာ။ အဒိဋ္ဌံ အဗ္ဗ-
တိတံ၊ ဗဟုကေဟိ ကပ္ပနဟုတေဟိ။ ဝိ၊ ၃။
၅၂။ အပ၊ ၁။ ၂၈။ (-ဝိ၊ ၄၊ ၂။ ၂၇၆၊ ၂၇၇။
အပ၊ ၄၊ ၁။ ၂၇၇။) ဗဟုကေဟိ ကပ္ပနဟုတေ-
ဟိတိ ဧတ္ထ.... ကောဠိပကောဠိသတသဟ-
ဿာနံ သတံ ကေနဟုတန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။
သာရတ္ထ၊ ၃။ ၂၂၆။

ကပ္ပနာ (ထိ) [ကပ္ပ+ယု+အာ] (၁) ကြံစည်
ခြင်း။ (၂) ပြုပြင်စီရင်ခြင်း။ (၃) တက္က-
ပရိယာဟတ (သိ၊ ၄၊ ၁။ ၁၈၆) ကြည့်။
(၂) ဝိကပ္ပေ သဇ္ဇနေ ထိယံ။ ဓာန်၊ ၉၅၅။
စိတ္တဝိစိတ္တ (မ၊ ၄၊ ၂။ ၁၄၃) ကြည့်။

ကပ္ပနာဇာလ (န) [ကပ္ပနာ+ဇာလ] ကြံဆ
ခြင်းဟူသော ကွန်ရက်။ ကပ္ပနာဇာလဿ
အသမုတ္တု၊ ၄၊ ဒီ၊ ၄၊ ၁။ ၁၉၂။

ကပ္ပနာဘာဝ (ပု) [ကပ္ပနာ+အဘာဝ] ကြံဆမှု
၏မရှိခြင်း။ ကပ္ပနာဘာဝေပိ ဝေါဟာရဝသေ-
န အနုဝါဒဝသေန စ “မမ” နိ ဝုတ္တံ။ ဒီ၊ ၄၊ ၁။
၁၉၁။ သိ၊ ၄၊ ၁။ ၄၇၀။

ကပ္ပနာမတ္တသိဒ္ဓ (တိ) [ကပ္ပနာ+မတ္တ+သိဒ္ဓ] ကြံဆကာမျှဖြင့် ပြီးသော။ ကပ္ပနာမတ္တ-

သိဒ္ဓေန ရူပေန အဝယဝါနံ အာဓာရဘာဝေန ပညာပိယတိ။ ဥဒါနာဠာ ၂။ (-ကခါ၊ ခို၊ သစ်။ ၃၀၅။ ဒိ၊ ခို၊ ၁။ ၄၅။ သိ၊ ခို၊ သစ်၊ ၁။ ၁၇၁။ မ၊ ခို၊ ၁။ ၃၅။ သိ၊ ခို၊ ၁။ ၃၅။ အံ၊ ခို၊ ၁။ ၃၄။ အနု၊ ခို၊ ၁။ ၆၆။)

ကပ္ပနာဝတ္ထု (န) [ကပ္ပနာ+ဝတ္ထု] ကြံဆအပ်သောဝတ္ထု။ ရူပါဒိဓန္ဒဝိနိမုတ္တဿ ကပ္ပနာဝတ္ထုနော အဘာဝါ အန္တသဒ္ဓေါ စ ဘာဝါစကော။ ဒိ၊ ခို၊ ၁။ ၁၄၁။

ကပ္ပနာသိဒ္ဓ (တိ) [ကပ္ပနာ+သိဒ္ဓ] ကြံဆခြင်းဖြင့် ပြီးသော။ ကပ္ပနာသိဒ္ဓေနပိ ဟိ... “သိလာပုတ္တကဿ သရိရ”န္တိ။ ဒိ၊ ခို၊ ၁။ ၁၇၀။ (-သိ၊ ခို၊ သစ်၊ ၁။ ၄၄၁။ မ၊ ခို၊ ၁။ ၂၂၀၊ ၂၂၀။ အနု၊ ခို၊ ၁။ ၂၀။)

ကပ္ပနိယ (တိ) [ကပ္ပ+အနိယ] အပြားအားဖြင့် သိစေအပ်သော။ အထ ဝါ ကပ္ပနိယတာ ပညာပေတဗ္ဗတာ ကေဝလကပ္ပိ။ ဒိ၊ ခို၊ ၁။ ၁၄၉။ (-မ၊ ခို၊ ၂။ ၁၀၂။ အံ၊ ခို၊ ၂။ ၂၁၂။)

ကပ္ပန္တေဝါသိက (ပု) [ကပ္ပ+အန္တေဝါသိက] ကပ္ပမည်သောအနီးနေတည်း။ ကပ္ပန္တေဝါသိကော အာစရိယဿ အာကမနံ သုတွာ ပစ္စုဂ္ဂမနံ ကတွာ။ ဓမ္မ၊ ခို၊ ၁။ ၂၁၀။

ကပ္ပပရိစ္ဆေဒ (ပု) [ကပ္ပ+ပရိစ္ဆေဒ] ကမ္ဘာကို-ပိုင်းခြားခြင်း-ပိုင်းခြား၍သိခြင်း။ ကပ္ပပရိစ္ဆေဒဝသေန ပုဗ္ဗေနိဝါသံ ဒဿေတွာ။ ဒိ၊ ခို၊ ၂။ ၆၆။ (-ဗုဒ္ဓဝံ၊ ခို၊ ၂။ ၃။) ကပ္ပပရိစ္ဆေဒဝသေနာတိ...တဿ တဿ ကပ္ပဿ ပရိစ္ဆိန္နနဝသေန ပရိဇာနနဝသေန “ဣဒံ တ”န္တိ နိယမေတွာ ပရိစ္ဆိန္န ဇာနနံ ပရိစ္ဆိန္နနံ ပရိစ္ဆေဒေါ။ ဒိ၊ ခို၊ ၂။ ၀။

ကပ္ပဗိန္န (ပု၊ န) [ကပ္ပ+ဗိန္န] ကပ္ပဗိန္န၊ အလုံးအပြောက်ဟုဆိုအပ်သော အမှတ်အသား။ (ဝိနည်းသုံး။) တတ္ထ တိစိဝရံ အဓိဋ္ဌဟန္တေန ရဇိတွာ ကပ္ပဗိန္နံ ဒတွာ ပမာဏယုတ္တမေဝ

အဓိဋ္ဌာတဗ္ဗံ။ ဝိ၊ ခို၊ ၂။ ၂၂၆။ ကခါ၊ ၁၅၃။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၃၂။ (-ဝိ၊ ခို၊ ၂။ ၂၁၉။ ဝိ၊ ခို၊ ၃။ ၃၀၉။ ထေရ၊ ခို၊ ၂။ ၃၄၂။ ဝဇီရ၊ ၂၂၅။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၃၁၃။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၄၄။ ကခါ၊ ခို၊ သစ်၊ ၃၀၂၊ ၄၀၆။)

ကပ္ပဗိန္နအပဒေသ (ပု) [ကပ္ပဗိန္န+အပဒေသ] ကပ္ပဗိန္နကို ရည်ညွှန်းခြင်း။ ကပ္ပသန္တောသ-ကြည့်။

ကပ္ပဗိန္နကရဏ (န) [ကပ္ပဗိန္န+ကရဏ] ကပ္ပဗိန္နကိုပြုခြင်း၊ ကပ္ပဗိန္နထိုးခြင်း။ ကပ္ပဗိန္နကရဏေန စ ကတွာ ပရိဒဟိတဗ္ဗာ။ ကခါ၊ ၁၀၂။ (-သ၊ ရတ္ထ၊ ၂။ ၄၃၆။)

ကပ္ပဗိန္နဒါန (န) [ကပ္ပဗိန္န+ဒါန] ကပ္ပဗိန္န-ပေးခြင်း-ထိုးခြင်း။ ကပ္ပ (၁၃) ကြည့်။

ကပ္ပဗိန္နဒါနကိစ္စ (န) [ကပ္ပဗိန္နဒါန+ကိစ္စ] ကပ္ပဗိန္န-ပေးခြင်း-ထိုးခြင်း-အမှုကိစ္စ။ အဓိဋ္ဌာနကိစ္စံ နတ္ထိတိ ဣမိနာ ကပ္ပဗိန္နဒါနကိစ္စမ္ပံ နတ္ထိတိ ဒဿေတိ။ သ၊ ရတ္ထ၊ ၂။ ၃၀၀။

ကပ္ပမတ္တ (ထိ၊ န) [ကပ္ပ+မတ္တ] (၁) ကပ္ပဗိန္န၊ မှ။ (၂) ကမ္ဘာပတ်လုံးမှ။ အာယုကပ်ပတ်လုံးမှ။ (၁) ကပ္ပမတ္တံ ကတွာ ဝဋ္ဌဉ္ဇေန္တိ။ အံ၊ ခို၊ ၁။ ၆၉။ (၂) ကပ္ပမတ္တမ္မာဟံ ဌိတကောဝ သုဏေယျန္တိ ဘဂဝါ အဝေါစ။ မ၊ ခို၊ ၂။ ၄၃။

ကပ္ပမာဏဝ (ပု) [ကပ္ပ+မာဏဝ] ကပ္ပလုလင်။ ကပ္ပမာဏဝေါ ပန အဟမေဝ အဟောသိန္တိ။ ဇာ၊ ခို၊ ၃။ ၃၄၃။

ကပ္ပယန္တ (တိ) [ကပ္ပ+ဏယ+အန္တ] ပြုစီရင်သော၊ သူ။ ယထာ ယထာဿ ဝိဟာရံ ကပ္ပယတော န ဘဒ္ဒကံ မရဏံ ဟောတိ။ အံ၊ ၂။ ၂၅၉။

ကပ္ပယမာန (တိ) [ကပ္ပ+ဏယ+မာန] ပြုစီရင်သော၊ သူ။ ဒွေ ကာယိကာ ရတ္တိန္တိ ဘိက္ခုနီ ရတ္တန္တကာရေ ပုရိသဿ ဟတ္ထပါယေ ဌာနနိ-

သဇ္ဇဿနာနိ ကပ္ပယမာနာ ပါစိတ္တိယံ။ ဝိဇ္ဇာ
၄။ ၂၃၂။ (- သုတ္တနိ၊ ဌာ၊ ၁။ ၃၁၀။ သုတ္တနိ၊ ဌာ၊ ၂။
၂၃၂။ စူဠနိ၊ ဌာ၊ ၁၅။ အနုဇ္ဈိ၊ ၃။ ၁၂၅။)

ကပ္ပယိတ (တိ) [ကပ္ပ + ဣယ + တ] ပြုစီရင်အပ်
သော။ အဘိသဉ္ဇေတယိတ (အံ၊ ဌာ၊ ၃။ ၃၄၇)
ကြည့်။

ကပ္ပရ (ပု) [ကပ္ပ + အရ။ က + ပါလ + ဣ။ ကပ္ပ
သာမတ္တိယေ အရော။ ဓာနံ၊ ဌိ။ ၂၆၅။ ကံ သိ-
သံ ပါလေတိတိ ဝါ ကပ္ပရော၊ ရသော၊ လဿ
ရတ္တဉ္စ။ ဓာနံ၊ ဌိ။ ၂၇၉။] (၁) တတောင်ဆစ်။
(၂) ဦးခေါင်းခွံ။ (၁) ဟတ္ထော နာမ ကပ္ပရံ
ဥပါဒါယ ယာဝ အဂ္ဂနခါ။ ဝိ၊ ၁။ ၁၇၄။
ဝိ၊ ၂။ ၂၆။ (- ဝိ၊ ဌာ၊ ၁။ ၂၉၃။ ဝိ၊ ဌာ၊ ၃။ ၁၇၀၊
၂၀၊ ၂၀၀။ ကခါ၊ ၁၂၀။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၁၃၆၊
၁၄၀။ ဒီ၊ ဌာ၊ ၃။ ၄။ သံ၊ ဌာ၊ ၁။ ၁၇၉။ အံ၊ ဌာ၊ ၂။
၂။ ဓမ္မ၊ ဌာ၊ ၁။ ၂၄၉။ မဟာနိ၊ ဌာ၊ ၂၄၁။ ဇာ၊ ဌာ၊
၁။ ၃၁၀။ ဇာ၊ ဌာ၊ ၆။ ၂၅၉။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁၁၉။
ကခါ၊ ဌိ၊ သစ်။ ၄၅၄။ သီ၊ ဌိ၊ သစ်၊ ၁။ ၁၁၁။ သိ၊
ဌိ၊ သစ်၊ ၂။ ၃၀၄။ အံ၊ ဌိ၊ ၂။ ၃၁၉။) ကပ္ပရံ ဥပါ-
ဒါယာတိ ဒုတိယံ မဟာသန္ဓိံ ဥပါဒါယ။ ဝိ၊
ဌာ၊ ၂။ ၁၂၀။ ကပ္ပရော တု ကပေါဏှိယ။ ဓာနံ၊
၂၆၅။ (၂) ကပ္ပရော တု ကပါလံ ဝါ။ ဓာနံ၊
၂၇၉။ (ထောမဉ္ဇံ လက်နက်အထူးအိုးခြမ်း
ကဲ့ ရေသဖန်းပင်တို့ကိုလည်း ဟောသည်ဟု
ဆို၏။)

ကပ္ပရဇ္ဈေအာဒိပစ္စင်္ဂ (န) [ကပ္ပရ + ဇ္ဈေ +
အာဒိ + ပစ္စင်္ဂ] တတောင်ဆစ် ဒူးဆစ်အစရှိ
သောငယ်သောအင်္ဂါ။ ဟတ္ထပါဒါဒိအင်္ဂေဟိ စ
ကပ္ပရဇ္ဈေအာဒိပစ္စင်္ဂေဟိ စ။ ဒီ၊ ဌာ၊ ၁။ ၂၆၇။

ကပ္ပရဇ္ဈေကကောဋိ (ထိ) [ကပ္ပရ + ဇ္ဈေ + က +
ကောဋိ] တတောင်ဆစ် ဒူးဆစ်တို့၏အဖျား။
အယသုလ္လာနိ ကောဋေန္တိတိ ကပ္ပရဇ္ဈေက-
ကောဋိသု အယသုလ္လာနိ ပဝေသေန္တိ။ မ၊ ဌိ၊
၂။ ၄၄။ အံ၊ ဌိ၊ ၂။ ၂။

ကပ္ပရပဟာရ (ပု) [ကပ္ပရ + ပဟာရ] တတောင်
ဆစ်တို့ဖြင့် ပုတ်ခတ်ခြင်း၊ ပုတ်ခတ်ကြောင်း
ဖြစ်သောတတောင်ဆစ်။ သြဏမေတွာ ကပ္ပရ-
ပဟာရေဟိ ကောဋေတွာ ဂလေ ဂဟေတွာ
အာဂတမဂ္ဂါဘိမုခံ ခံပိတွာ ပက္ကာမိ။ ဇာ၊ ဌာ၊
၁။ ၃၇၃။

ကပ္ပရက္ခ (ပု) [ကပ္ပ + ရက္ခ။ ကပ္ပေါ သက်ပို့တော
အတ္ထော၊ တဿ ရက္ခော ဧညဇနကဘာဝေန
သမ္ပန္နော၊ ကပ္ပံ ဝါ ဌိတော ရက္ခော ကပ္ပ-
ရက္ခော။ ဓာနံ၊ ဌိ။ ၂၈။] ပဒေသာပင်။ (ယင်း
ပဒေသာပင်သည် (၁) စိတ်ကြံတိုင်းရသော
ပဒေသာပင်။ (၂) ကမ္ဘာပတ်လုံးတည်သော
မြောက်ကျွန်းပဒေသာပင်။ (၃) လူတို့ပြုလုပ်
သော သီးမျိုးစုံ ပဒေသာပင်ဟူ၍ ၃-မျိုးရှိ
သည်။ ကျမ်းညွှန်း ဂဏန်းအတိုင်း ကြည့်။)
ဥတ္တရကုဋသု ကပ္ပရက္ခော။ အံ၊ ဌာ၊ ၁။ ၃၇၇။
ဝိစိတ္တဒုဿေ လဂေတွာ၊ ကပ္ပရက္ခံ ဌပေသဟံ။
အပ၊ ၁။ ၁၀၀။ (- အပ၊ ၂။ ၈။ မ၊ ဌာ၊ ၄။ ၁၄၄။
သံ၊ ဌာ၊ ၂။ ၁၇၅။ အံ၊ ဌာ၊ ၁။ ၁၃၅။ အဘိ၊ ဌာ၊ ၁။
၃၃၇။ အဘိ၊ ဌာ၊ ၂။ ၁၄၉။ ပဋိသံ၊ ဌာ၊ ၂။ ၂၉၂။
ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂၀၀။ ဓမ္မ၊ ဌာ၊ ၂။ ၂၇၇။ ပေတ၊ ဌာ၊
၆၉။ ထေရ၊ ဌာ၊ ၁။ ၃၁၈။ ထေရ၊ ဌာ၊ ၂။ ၁၉၇။
အပ၊ ဌာ၊ ၁။ ၁၁၉။ စူဠနိ၊ ဌာ၊ ၃၉။ သာရတ္ထ၊ ၂။
၃၈၆။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၂၈။ ကခါ၊ ဌိ၊ သစ်။ ၂၇၉။
ဒီ၊ ဌာ၊ ၃။ ၁၅၇။ မ၊ ဌိ၊ ၂။ ၃၃။ အံ၊ ဌိ၊ ၃။ ၂၉၀။
မူလဌိ၊ ၁။ ၁၇၆။)

ကပ္ပရက္ခနိဗ္ဗတ္တ (တိ) [ကပ္ပရက္ခ + နိဗ္ဗတ္တ] ပဒေသာ
ပင်မှဖြစ်သော။ ဒေဝါနံ ဟိ ကပ္ပရက္ခနိဗ္ဗတ္တာနိ
ဝသာနိ ရဇံ ဝါ မလံ ဝါ န ဂဏန္တိ။ သုတ္တနိ၊
ဌာ၊ ၂။ ၂၀၃။

ကပ္ပရက္ခပရိဝုဓ (တိ) [ကပ္ပရက္ခ + ပရိဝုဓ]
ပဒေသာပင်ဖြင့် ခြံရံအပ်သော။ ကပ္ပရက္ခပရိ-
ဝုဓံ ဗိရုဏိယာ ဒေဝဓိတာယ အာကာသဌ-
ကဝိမာနံ ဒိသ္မာ။ ဇာ၊ ဌာ၊ ၆။ ၁၄၆။

ကပ္ပရက္ခိယသေသ (တိ) [ကပ္ပရက္ခိယ + သေသ]
ပဒေသာပင်အထူး။ တတ္ထ တာဒိသာ ကပ္ပ-
ရက္ခိယသေသ သန္တိ။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၂၈။

ကပ္ပရက္ခိယ (တိ) [ကပ္ပရက္ခိယ + ဣယ] ပဒေသာ
ပင်လှူဘူးသောသူ။ အာယသ္မာ ကပ္ပရက္ခိ-
ယော ထေရောဣမာဂါထာယော အဘာသိ-
တ္တာတိ။ အပါ၊ ၁။ ၁၀၀။

ကပ္ပရက္ခိယထွေရ (ပု) [ကပ္ပရက္ခိယ + ထေရ]
ပဒေသာပင်လှူဘူးသောထေရ်၊ ကပ္ပရက္ခိယ
ထေရ်။ ပုဗ္ဗေ ကတကုသလနာမေန ကပ္ပရက္ခိ-
ယထွေရေတိ ပါကဋ္ဌော အဟောသိ။ အပါ၊
၄။ ၂။ ၆၅။

ကပ္ပရက္ခိယပသောဘိတ (တိ) [ကပ္ပရက္ခိယ + ပသ-
သောဘိတ] ပဒေသာပင်ဖြင့်တင့်တယ်သော။
တဿာ ပုညာနုဘာဝေန ကပ္ပရက္ခိယပသော-
ဘိတံ မဟန္တံ ဝိမာနံ ဥပ္ပဇ္ဇိ။ ဝိမာန၊ ၄။ ၃၅။

ကပ္ပလတာ (ထိ) [ကပ္ပ + လတာ] ပဒေသာ
နွယ်၊ နွယ်ပဒေသာ။ သုဝတ္ထ(ဝိမာန၊ ၄။ ၁၀)
ကြည့်။

ကပ္ပဝိနာသ (ပု) [ကပ္ပ + ဝိနာသ] (၁) ကမ္ဘာ
ပျက်ခြင်း။ (၂) အာယုကပ် - သက်တမ်း -
ပျက်ခြင်း။ (၃) ကပ္ပဝိနာသော ဟိ...မဟာ-
လောကဝိနာသော။ အဘိ၊ ၄။ ၃။ ၃၈။ (- အံ၊
၄။ ၁။ ၃၇၂။ မူလဋီ၊ ၂။ ၁၉၂။) (၂) သံသဘေဒံ
ကတွာ ကပ္ပဝိနာသေယေဝ မုစ္စတိ။ အဘိ၊ ၄။
၂။ ၄၀၉။ မ၊ ၄။ ၄။ ၇၈။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၃၅၇။ ကပ္ပ-
ဝိနာသေယေဝါတိ ပန အာယုကပ္ပဝိနာ-
သေယေဝါတိ အတ္ထေ သတိ နတ္ထိ ဝိရောဓော။
မူလဋီ၊ ၂။ ၂၀၇။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃၆၀။ မ၊ ၄။ ၃။
၂၉၅။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၂၁၄။ (- ဝိမတိ၊ ၁။ ၂၉၆။
အနုဋီ၊ ၂။ ၂၀၉။)

ကပ္ပဝိနာသဥဒက (န) [ကပ္ပ + ဝိနာသ + ဥဒက]
ကမ္ဘာကိုဖျက်ဆီးတတ်သောရေ၊ ကမ္ဘာဖျက်
ရေ။ ကပ္ပသဏ္ဌာန-ကြည့်။

ကပ္ပဝိနာသက (တိ) [ကပ္ပ + ဝိနာသက] ကမ္ဘာ
ကို ဖျက်ဆီးတတ်သော။ အာပေါဓာတုတိ
ပထဝီတော ပဋ္ဌာယ ယာဝ သုဘကိဏ္ဍုဗ္ဗဟု-
လောကာ ဥဂ္ဂတံ ကပ္ပဝိနာသကံ ဥဒကံ။ သံ၊
၄။ ၂။ ၁၈၈။ (- ဓမ္မ၊ ၄။ ၂။ ၂၃၁။)

ကပ္ပဝိနာသကဥဒက (န) [ကပ္ပဝိနာသက + ဥဒ-
က] ကမ္ဘာကိုဖျက်ဆီးတတ်သောရေ၊ ကမ္ဘာ
ဖျက်ရေ။ ကပ္ပသဏ္ဌာနဥဒက-ကြည့်။

ကပ္ပဝိနာသကခါရုဒက (န) [ကပ္ပဝိနာသက +
ခါရု + ဥဒက] ကမ္ဘာကို ဖျက်ဆီးတတ်သော
ဆားငန်ရေ။ တတ္ထ ကပ္ပဝိနာသကမဟာမေဃ-
တော ယာဝ ကပ္ပဝိနာသကခါရုဒကူပစ္ဆေဒေါ၊
ဣဒမေကံ အသင်္ချေယျံ။ ပဋိသံ၊ ၄။ ၁။ ၃၃၂။

ကပ္ပဝိနာသကဇာလ (ထိ) [ကပ္ပဝိနာသက + ဇာ-
လ] ကမ္ဘာကို ဖျက်ဆီးတတ်သော မီးလျှံ၊
ကမ္ဘာဖျက်မီးလျှံ။ ကပ္ပဝိနာသကဇာလပစ္ဆေ-
ဒ-ကြည့်။

ကပ္ပဝိနာသကဇာလပစ္ဆေဒ (ပု) [ကပ္ပဝိနာသက-
ဇာလ + ပစ္ဆေဒ] ကမ္ဘာကို ဖျက်ဆီးတတ်
သော မီးလျှံတို့၏ - ပြတ်ခြင်း - ရပ်စဲ
ခြင်း။ ကပ္ပဝိနာသကဇာလပစ္ဆေဒတော ယာဝ
ကော ဋီသတသဟဿ စက္ကဝါဠပရိပူရကော
သမ္ပတ္တိမဟာမေဃော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၅၀။ ပဋိသံ၊
၄။ ၁။ ၃၃၁။

ကပ္ပဝိနာသကမဟာမေဃ (ပု) [ကပ္ပဝိနာသက
+ မဟာမေဃ] ကမ္ဘာကို ဖျက်ဆီး တတ်
သော - ကြီးစွာသော - သည်းစွာသော -
မိုး၊ ကမ္ဘာဖျက်မိုးကြီး၊ အာဒိတောဝ ကပ္ပ-
ဝိနာသကမဟာမေဃော ဝုဠဟိတွာ။ ပဋိသံ၊
၄။ ၁။ ၃၂၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၄၄။ အံ၊ ၄။ ၃။ ၁၈၉။
(- စရိယာ၊ ၄။ ၁၂။)

ကပ္ပဝိနာသကမေဃ (ပု) [ကပ္ပဝိနာသက + မေ-
ဃ] ကမ္ဘာဖျက်မိုး။ ဝိနာသမေဃ(သံ၊ ၄။ ၂။
၂၇၈)ကြည့်။

ကပ္ပဝိနာသကဝါတ (ပု) [ကပ္ပဝိနာသက + ဝါတ] ကမ္ဘာကို ဖျက်ဆီးတတ်သော လေ၊ ကမ္ဘာဖျက်လေ။ ကပ္ပဝိနာသကဝါတပစ္စေဒ-
ကြည့်။

ကပ္ပဝိနာသကဝါတပစ္စေဒ (တိ) [ကပ္ပဝိနာသက-
ဝါတ + ပစ္စေဒ] ကမ္ဘာကို ဖျက်ဆီးတတ်
သော လေတို့၏ - ပြတ်ခြင်း - ရပ်စဲခြင်း။
ယာဝ ကပ္ပဝိနာသကဝါတပစ္စေဒေါ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊
၂။၅၁။

ကပ္ပဝိနာသကသုရိယ (ပု) [ကပ္ပဝိနာသက +
သုရိယ] ကမ္ဘာကို ဖျက်ဆီးတတ်သောနေ၊
ကမ္ဘာဖျက်နေ။ ယထာ စ ပကတိသုရိယေ
သုရိယဒေဝပုတ္တော ဟောတိ။ ဧဝံ ကပ္ပဝိနာ-
သကသုရိယေ နတ္ထိ။ ပဋိသံ၊ ဌ၊ ၁။ ၃၂၇-ဂ။
ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၄၆။

ကပ္ပဝိနာသဂ္ဂိ (ပု) [ကပ္ပဝိနာသ + အဂ္ဂိ] ကမ္ဘာ
ကို ဖျက်ဆီးတတ်သော မီး၊ ကမ္ဘာဖျက်မီး။
ယံ ဝါပနာတိ ပေတဂ္ဂိ ကပ္ပဝိနာသဂ္ဂိ နိရယဂ္ဂိ-
အာဒယော ဣဓ ယေဝါပနကဋ္ဌာနံ ပဝိဋ္ဌာ။
အဘိ၊ ဌ၊ ၂။ ၆၆။

ကပ္ပဝိနာသန (န) [ကပ္ပ + ဝိနာသန] ကမ္ဘာ
ပျက်စီးခြင်း၊ ကမ္ဘာကို ဖျက်ဆီးခြင်း။ ဧဝ-
မိဓ ကပ္ပဝိနာသနတ္ထံ ဝါတော သမုဋ္ဌာတိ။
ပဋိသံ၊ ဌ၊ ၁။ ၃၃၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၅၁။

ကပ္ပဝုဋ္ဌာန (န) [ကပ္ပ + ဝုဋ္ဌာန] ကမ္ဘာပျက်
ခြင်း။ တတ္ထ အနုပါဒိဏ္ဏာနံ ကပ္ပဝုဋ္ဌာနေ
ဝိကာရမဟတ္တံ ပါကဋ္ဌံ ဟောတိ။ အဘိ၊ ဌ၊ ၁။
၃၃၈။ (-ပဋိသံ၊ ဌ၊ ၁။ ၃၂၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၄၅။
ဥဒါန၊ ဌ၊ ၆၀။ ဣတိဝုတ်၊ ဌ၊ ၇၂။ ဒိ၊ ဌ၊ ၁။
၁၅၅။ သိ၊ ဌ၊ ၁။ ၄၁၄။ အံ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၇၃။)

ကပ္ပဝုဋ္ဌာနကာလ (ပု) [ကပ္ပဝုဋ္ဌာန + ကာလ]
ကမ္ဘာပျက်သောအခါ။ ဥဒကေန ကပ္ပဝုဋ္ဌာ-
နကာလေ ဝိယ ပထဝီ ဝိလိယေယျ။ အနုဋီ၊

၂။ ၁၁။ (-သံ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၇၂။ သံ၊ ဌ၊ ၂။ ၃၉၀။
နေတ္ထိ၊ ဌ၊ ၄။)

ကပ္ပဝုဋ္ဌာနဂ္ဂိ (ပု) [ကပ္ပဝုဋ္ဌာန + အဂ္ဂိ] ကမ္ဘာကို
ဖျက်ဆီးတတ်သောမီး၊ ကမ္ဘာဖျက်မီး။ ခဏေ-
နေဝ စ သော အဂ္ဂိ ကပ္ပဝုဋ္ဌာနဂ္ဂိ ဝိယ။
ဥဒါန၊ ဌ၊ ၃၈၉။

ကပ္ပဝုဋ္ဌာနမဟာဝါတမဏ္ဍလိကာ (တိ) [ကပ္ပဝု-
ဋ္ဌာန + မဟာဝါတ + မဏ္ဍလိကာ] ကမ္ဘာကို
ဖျက်ဆီးတတ်သော ကြီးစွာသော လေဗျေ၊
ကမ္ဘာဖျက် - လေဗျေ - မုန်တိုင်း - ကြီး။ ကပ္ပ-
ဝုဋ္ဌာနမဟာဝါတမဏ္ဍလိကာယပိ ဝိနိဋ္ဌေါသံ
ပုထုဇ္ဇနာနံ ဟဒယံ ဖာလေန္တံ ဝိယ။ ဥဒါန၊
ဌ၊ ၆၀။

ကပ္ပဝုဋ္ဌာနမဟာဝါယု (ပု) [ကပ္ပဝုဋ္ဌာန + မဟာ-
ဝါယု] ကမ္ဘာကို ဖျက်ဆီးတတ်သော ကြီးစွာ
သောလေ၊ ကမ္ဘာဖျက် လေမုန်တိုင်းကြီး။
သမန္တတောဧကောသဘူတံ ကပ္ပဝုဋ္ဌာနမဟာ-
ဝါယုသံသနုပရိဗ္ဗမိတံ ဝိယ။ စရိယာ၊ ဌ၊ ၄၈။

ကပ္ပဝေမဇ္ဈ (န) [ကပ္ပ + ဝေမဇ္ဈ] ကမ္ဘာ၏
အလယ်။ ကပ္ပဋ္ဌကထာ-ကြည့်။

ကပ္ပသဏ္ဌာန (တိ) [ကပ္ပ + သဏ္ဌာန] ကမ္ဘာ
ကို တည်စေတတ်သော။ န ဟိ တံ ကပ္ပ-
သဏ္ဌာနဥဒကသမ္ပတ္တိကရမဟာမေသဝုဋ္ဌံ။ ဒိ၊
ဌ၊ ၂။ ၂၆။

ကပ္ပသဏ္ဌာန (တိ) [ကပ္ပ + သဏ္ဌာန] ကမ္ဘာကို
တည်စေတတ်သော။ န ဟိ တံ ကပ္ပသဏ္ဌာနံ
ဥဒကံ သမ္ပတ္တိကရံ ပထဝီသန္တာရကံ ကပ္ပဝိ-
နာသဥဒကံ ဝိယ ခါရံ ဘဝိတုံ အရဟတိ။
မူလဋီ၊ ၂။ ၅။ ကပ္ပသဏ္ဌာနံ ဥဒကန္တိ ကပ္ပ-
သဏ္ဌာပကမဟာမေသဝုဋ္ဌံ ဥဒကံ။ အနုဋီ၊
၂။ ၁၁။

ကပ္ပသဏ္ဌာနဥဒက (န) [ကပ္ပသဏ္ဌာန + ဥဒက]
ကမ္ဘာကို တည်စေတတ်သော ရေ။ န ဟိ တံ
ကပ္ပသဏ္ဌာနဥဒကံ သမ္ပတ္တိကရမဟာမေသဝုဋ္ဌံ

ပထဝီသန္တာရကံ ကပ္ပဝိနာသကဉ္စကံ ဝိယ
ခါရံ ဘဝိတမရဟတိ။ မ၊ဇ္ဇိ၊၂။၃၃၇။ အံ၊ဇ္ဇိ၊
၂။၃၃၂။ (-သံ၊ဇ္ဇိ၊၂။၂၃၆။)

ကပ္ပသန္တာနကာလ (ပု) [ကပ္ပသန္တာန+ကာ-
လ] (ဝိဝဇ္ဇာယံအသင်္ချေယျ) ကပ်၏တည်ရာ
အခါ၊ ကမ္ဘာတည်ချိန်အခါ။ ကပ္ပသန္တာန-
ကာလသို့ဦးကေမသင်္ချေယျ ကေကံဏ်ဟုတွာ။
ဒီ၊ဇ္ဇိ၊၂။၅။ ကပ္ပသန္တာနကာလသို့ဦး ဝိဝဇ္ဇာ-
ကပ္ပဿ သန္တာဟနကာလေ။ ဒီ၊ဇ္ဇိ၊၂။၆။

ကပ္ပသန္တာပကမဟာမေဃ (ပု) [ကပ္ပသန္တာ-
ပက + မဟာမေဃ] ကမ္ဘာကိုတည်စေတတ်
သောသည်းစွာသောမိုးကြီး၊ ကမ္ဘာပြုမိုးကြီး။
ကပ္ပသန္တာန-ကြည့်။

ကပ္ပသဏ္ဌိတ (တိ) [ကပ္ပ+သဏ္ဌိတ] ကမ္ဘာ
ပတ်လုံးတည်သော။ ယောဇနသတပ္ပမာဏေ
ကပ္ပသဏ္ဌိတေ ဥဏှဆာရိကနိရယေ။ ဇာ၊ဇ္ဇိ၊
၅။၁၅၂။

ကပ္ပသတ (န) [ကပ္ပ+သတ] ကမ္ဘာအရာ။
ဗုဒ္ဓေါ ဟဝေ ကပ္ပသတေဟိ ဒုလ္လဘောတိ။
ဒီ၊ဇ္ဇိ၊၂။၁၃၈။ (-သံ၊ဇ္ဇိ၊၂။၃၃၁။ အပါ၊ဇ္ဇိ၊၂။၁၁၇။
ဝိ၊ဇ္ဇိ၊၂။၁၀၂။ ဒီ၊ဇ္ဇိ၊၂။၁၅၇။ သံ၊ဇ္ဇိ၊၂။၁၈၁။
အံ၊ဇ္ဇိ၊၂။၂၁၈။ အဘိ၊ဇ္ဇိ၊၂။၄၉။ ပဋိသံ၊ဇ္ဇိ၊
၁။၆၀။ ဣတိဝုတ်၊ဇ္ဇိ၊၄၉။ ထေရ၊ဇ္ဇိ၊၁။၇၃။
သာရတ္ထ၊၂။၂၉၇။)

ကပ္ပသတသဟဿ (န) [ကပ္ပ+သတသဟဿ]
ကမ္ဘာတသိန်း။ စတ္တာရိ အသင်္ချေယျာနိ
ကပ္ပသတသဟဿဉ္စ ဥပစိတာနံ ပါရမီနံ။
ဝိ၊ဇ္ဇိ၊၂။၂၃၈။ (-ဒီ၊ဇ္ဇိ၊၂။၁၄။ ဒီ၊ဇ္ဇိ၊၂။၄၃။
မ၊ဇ္ဇိ၊၂။၃၅။ သံ၊ဇ္ဇိ၊၂။၈၁။ အံ၊ဇ္ဇိ၊၁။၁၄၃။
အဘိ၊ဇ္ဇိ၊၂။၈။ ဒီ၊ဇ္ဇိ၊၁။၉၉။ မ၊ဇ္ဇိ၊၂။၁၀၁။
သံ၊ဇ္ဇိ၊၂။၁၀၉။ မူလဒီ၊ဇ္ဇိ၊၁။၁၆၂။)

ကပ္ပသတသဟဿပရိယောသာန (န) [ကပ္ပ-
သတသဟဿ + ပရိယောသာန] ကမ္ဘာတ
သိန်း၏ အဆုံး။ ကပ္ပသတသဟဿပရိယော-

သာနေ ဂေါတမော နာမ ဗုဒ္ဓေါ ဥပ္ပဇ္ဇိဿ-
တိ။ အံ၊ဇ္ဇိ၊၁။၁၄၄။

ကပ္ပသတသဟဿမတ္ထက (ပု) [ကပ္ပသတသ-
ဟဿ+မတ္ထက] ကမ္ဘာတသိန်း၏အထက်။
အဘိတေ ကိရ ကပ္ပသတသဟဿမတ္ထကေ
ပဒုမတ္တရော နာမ သတ္တာ ဥဒါဒိ။ သံ၊ဇ္ဇိ၊၂။
၁၆၇။ အံ၊ဇ္ဇိ၊၁။၁၂၇။ ဥဒါန၊ဇ္ဇိ၊၇၀။
ဣတိဝုတ်၊ဇ္ဇိ၊၂။ ထေရ၊ဇ္ဇိ၊၁။၁၉။ အပါ၊ဇ္ဇိ၊
၁။၃၀၆။ အပါ၊ဇ္ဇိ၊၂။၃၁။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဇ္ဇိ၊၂။၂၆။)

ကပ္ပသတသဟဿာတိက္ကမ (ပု) [ကပ္ပသတ-
သဟဿ+အတိက္ကမ] ကမ္ဘာတသိန်းအလွန်။
အပ္ပတ္တော စိတ္တာနန္တရေ ဝါ ဥပ္ပဇ္ဇတု ကပ္ပ-
သတသဟဿာတိက္ကမေ ဝါ။ အဘိ၊ဇ္ဇိ၊၁။
၃၉၃။

ကပ္ပသတသဟဿာဓိက (တိ) [ကပ္ပသတသဟဿ
+အဓိက] ကမ္ဘာတသိန်း အလွန်ရှိသော။
ဘဂဝါ ဣတော ကပ္ပသတသဟဿာဓိကဿ
အသင်္ချေယျဿ။ ဒီ၊ဇ္ဇိ၊၂။၁၄၁။ (-ဒီ၊ဇ္ဇိ၊၂။
၅၇။ မ၊ဇ္ဇိ၊၁။၅၈။ သံ၊ဇ္ဇိ၊၁။၂၄။ အံ၊ဇ္ဇိ၊၁။
၈၈။ ဓမ္မ၊ဇ္ဇိ၊၁။၅၂။ ဥဒါန၊ဇ္ဇိ၊၃၇၂။ အပါ၊ဇ္ဇိ၊
၁။၂။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဇ္ဇိ၊၃။ ဇာ၊ဇ္ဇိ၊၁။၂။ သာရတ္ထ၊
၁။၇။ ဒီ၊ဇ္ဇိ၊၂။၅၂။)

ကပ္ပသတသဟဿာဝသာန (န) [ကပ္ပသတသ-
ဟဿ+အဝသာန] ကမ္ဘာတသိန်း၏ အဆုံး။
ဣတော ကပ္ပသတသဟဿာဝသာနေ ဂေါ-
တမော နာမ ဗုဒ္ဓေါ ဥပ္ပဇ္ဇိဿတိ။ အံ၊ဇ္ဇိ၊၁။
၁၅၁။ (-၁၅၈၊၁၈၁။ ထေရ၊ဇ္ဇိ၊၁။၃၉-၄၀။)

ကပ္ပသတသဟဿောပစိတပုညသမ္ဘာရ (တိ) [က-
ပ္ပသတသဟဿ+ဥပစိတ+ပုည+သမ္ဘာရ]
ကမ္ဘာတသိန်းပတ်လုံး ဖြည့်ကျင့် ဆည်းပူး
အပ်သော ကောင်းမှုအဆောက်အဦရှိသော၊
သူ။ ကပ္ပသတသဟဿောပစိတပုညသမ္ဘာရ-
နံ သေသမဟာသာဝကာနံ ဝါ အဝိသယော။
ဗုဒ္ဓဝံ၊ဇ္ဇိ၊၇၉။

ကပ္ပသန္တောသ (ပ) [ကပ္ပ+သန္တောသ] ကပ္ပ-
ဗိန္နုထိုးခြင်း၌ ရောင်ရဲခြင်း။ (ဆင်ကျောက်
ကုန်း၌ နေ၍ကြည့်က မြင်လောက်ရုံ ကပ္ပ-
ဗိန္နုထိုးခြင်းသည် ကပ္ပသန္တောသမည်၏။ ထို
ထက်ဝေးသော အရပ်က မြင်နိုင်လောက်
သော ကပ္ပဗိန္နုထိုးခြင်းသည် ကပ္ပသန္တောသ-
မမည်။) နိလကဒ္ဒမကာဠသမေသု ယံ ကိဉ္စ
ဂဟေတွာ ဟတ္ထိပိဋေ နိသိန္နဿ ပညာယမာ-
နကပ္ပကရဏံ ကပ္ပသန္တောသော နာမ။ ဒီ၊ဠ၊
၃။၁၉၅။ အံ၊ဠ၊၂။၂၀၀။ စူဠနိ၊ဠ၊၁၁၂။
ကပ္ပဗိန္နုအပဒေသေန ကဿစိ ဝိကာရဿ
အကရဏံ ကပ္ပသန္တောသော။ ဒီ၊ဠ၊၃။၂၂၆။
အံ၊ဠ၊၂။၂၆၉။

ကပ္ပသမဏ (ပ) [ကပ္ပ+သမဏ] ကြံဆသော-
ရသေ့-ရဟန်း။ ရထေသဘ မဟာရာဇ န
ဟိ ကပ္ပသမဏံ ဝါ ဝိဇ္ဇာသမဏံ ဝါ ပစ္စက္ခာ-
ယ တဿောဝါဒံ ဝိနာ ဝေ ပဋိပဋိတံ
သက္ကာ။ ဇာ၊ဠ၊၆။၇၄။ ကပ္ပ(၅) လည်း
ကြည့်။

ကပ္ပသဟဿ (န) [ကပ္ပ+သဟဿ] ကမ္ဘာ
အထောင်။ နေကံ ကပ္ပသဟဿံ သံသိတံ။
သံ၊၁။၃၉၀။ (-သံ၊၃။၂၆၅။ အဘိ၊ဝိ။
၄၄၀။ ဒီ၊ဠ၊၂။၃၃၂။ မ၊ဠ၊၃။၂၇၄။ သံ၊
ဠ၊၃။၂၆၁။ အဘိ၊ဠ၊၃။၄၉။ ပဋိသံ၊ဠ၊၁။
၃၂၃။ ဒီ၊ဠ၊၃။၂၄၇။)

ကပ္ပသဟဿာတိက္ကမ (ပ) [ကပ္ပသဟဿ+
အတိက္ကမ] ကမ္ဘာအထောင်အလွန်။ တဿ
ဝိပါကော စိတ္တာနန္တရေ ဝါ ဥပ္ပဇ္ဇတု ကပ္ပ-
သဟဿာတိက္ကမေ ဝါ။ အဘိ၊ဠ၊၁။၃၉၃။
(-မူလဠ၊၁။၁၆၆။ အနုဠ၊၁။၁၀၀။)

ကပ္ပသဟဿာယုက (တိ) [ကပ္ပသဟဿ+အာ-
ယု+က] ကမ္ဘာတထောင် အသက်ရှည်သော၊
သု။ ကပ္ပသဟဿာယုကေသုတာဝ အဝိဟေ-
သု နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဧကော နိဗ္ဗတ္တိဝိသေယေဝ

အရဟတ္တံ ပါပုဏာတိ။ သံ၊ဠ၊၃။၁၀၁။ အံ၊ဠ၊
၂။၂၁၀။ (-သံ၊ဠ၊၂။၄၂၀။)

ကပ္ပသိသ (န) [ကပ္ပ+သိသ] (၁) ကမ္ဘာကို
အဦးပြုခြင်း။ (၂) ကာလကို အဦးပြုခြင်း။
(၃) ဝက်စွယ် အဦး။ (တိ) (၄) (ဆင်ဦး
ကင်းကဲ့သို့) ဦးခေါင်း ၂-ခုရှိသော၊ သူ။ (၁)
ကပ္ပေ (အံ၊၂။၄၆၅)တိ ကာလေ၊ ကပ္ပ-
သိသေန ဟိ ကာလော ဝုတ္တော။ အံ၊ဠ၊၃။
၁၀၂။ (၂) ကပ္ပသိသေန ဘာဇနလောကံ
ဝဒတိ။ သော ဟိ ဥဒ္ဓယတိ၊ န ကပ္ပေါ။ သံ၊
ဠ၊၂။၂၇၃။ (၃) အက္ခိဒ္ဓိ-ကြည့်။ (တိ) (၄)
ကပ္ပသိသော ဝါ ပဗ္ဗာရသိသော ဝါ။ ဝိ၊ဠ၊
၃။၃၂၀။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၁၄၂။ (-မ၊ဠ၊၃။၂၆၄။
ဝဇီရ။၄၃၉။ သာရတ္ထ၊၃။၂၄၅။) ကပ္ပသိ-
သောတိ ဂဇမတ္တကံ ဝိပာ ဒွိဓာ ဘိန္နသိသော။
ဝိမတိ၊၂။၁၂၇။ (-သာရတ္ထ၊၃။၂၆၄။ ဝိ၊
ဝိနိန္နု၊သ၊ဠ၊၃။၁၅၄။ ဝိနယာလင်္ကာရ၊၁။၂၃၅။
မ၊ဠ၊၃။၁၇၆။)

ကပ္ပါကပ္ပ (ပ) [ကပ္ပ + အကပ္ပ] အပ်စပ်သော
ဝတ္ထု၊ မအပ်စပ်သော ဝတ္ထု။ ကပ္ပါကပ္ပေသု
ကုသလော၊ စရေယျ အပုရက္ခတော။ ထေရ။
၂၆၆။ ကပ္ပါကပ္ပေသုတိ ကပ္ပိယာကပ္ပိယေသု။
ထေရ၊ဠ၊၁။၄၇၆။

ကပ္ပါကပ္ပဝိသာရဒ (တိ) [ကပ္ပါကပ္ပ+ဝိသာ-
ရဒ] အပ်စပ်၊ မအပ်စပ်သော ဝတ္ထုတို့၌ ရဲရင့်
သော၊ သူ။ ဘိက္ခုနီ လဇ္ဇိနီ တာဒိ၊
ကပ္ပါကပ္ပဝိသာရဒံ။ အပ၊၂။၂၃၆။ ထေရီ၊ဠ၊
၁၁၆။

ကပ္ပါတိတ (တိ) [ကပ္ပ+အတိတ] (ငါ၊ငါ၏
ဥစ္စာဟု) ကြံစည်ခြင်းကို လွန်မြောက်သော၊
သူ၊ တဏှာဒိဋ္ဌိကို လွန်မြောက်သော၊ သူ။
ကပ္ပါတိတော အတိစ္စ သုဒ္ဓိပညော။ သုတ္တနိ။
၃၃၄။ ကပ္ပါတိတောတိ “အဟံ မမ”န္တိ
ကပ္ပနံ သဗ္ဗမ္ပိ ဝါ တဏှာဒိဋ္ဌိကပ္ပံ အတိတော။
သုတ္တနိ၊ဠ၊၂။၉၇။

ကပ္ပိနုဿရဏက (တိ) [ကပ္ပ+အနုဿရဏ+က]
ကမ္ဘာသို့ အစဉ် လျှောက်၍ အောက်မေ့နိုင်
သော၊ သူ။ ပုဗ္ဗေဒိဝါသံ အနုဿရန္တောပိ စ
ကပ္ပိနုဿရဏကော ဘိက္ခု... အနုဿရတိ။
ပဋိသံဠာသ။ ၃၃၃။ ဝိသုဒ္ဓိ။ ၂။ ၅၂။

ကပ္ပိယန (န) [ကပ္ပ+ဏာပေ+ယ] (ဆံမုတ်
ဆိတ်ကံ) ရိတ်ဖြတ်စေခြင်း။ စတုကောဏ
(ဝိမတိ။ ၂။ ၂၃၅) ကြည့်။

ကပ္ပိပေတဗ္ဗ (တိ) [ကပ္ပ+ဏာပေ+တဗ္ဗ။ နိတိ။
ဓာ။ ၃၂၃။ ကပ္ပ+ဏာပေ+တဗ္ဗ။ သီ၊ ဋီ၊ သစ်၊
၂။ ၂၇၄။] ရိတ်ဖြတ်စေအပ်သော။ န ဘိက္ခဝေ
မဿ ကပ္ပိပေတဗ္ဗံ။ ဝိ၊ ငှ၊ ၂၇၄။

ကပ္ပိပေတိ (ကာ၊ ကြိ) [ကပ္ပ+ဏာပေ+တိ]
(၁) ပြုပြင်စီရင်စေ၏။ ယှဉ်က စေ၏။ (၂)
ရိတ်ဖြတ်စေ၏။ (၁) တေန ဟိ သမ္ပ ဇီဝက
ဟတ္ထိယာနာနိ ကပ္ပိပေတိ။ ဒီ၊ ၁။ ၄၆။ ဇာ၊
၄၁။ ၅၃၆။ ဟတ္ထိယာနေသု စ နိဗ္ဗိသေဝနမေဝ
ဂဏန္တော ဟတ္ထိနိယောပိ ကပ္ပိပေသိ။ သီ၊ ဋီ၊
သစ်၊ ၂။ ၂၁။ (၂) ဆဗ္ဗဂ္ဂိယာ ဘိက္ခု မဿ
ကပ္ပိပေန္တိ။ ဝိ၊ ငှ၊ ၂၇၄။ = ကတ္တရိယာ မဿ
ဆေဒါပေန္တိ။ ဝိ၊ ငှ၊ ၄၁။ ၅၃။

ကပ္ပိပေတွာ (ကြိ၊ ဝိ) [ကပ္ပ+ဏာပေ+တွာ]
(၁) ပြုပြင်စီရင်စေ၍၊ ကစေ၍။ (၂) ရိတ်ဖြတ်
စေ၍။ (၁) ဟတ္ထိနိကာသတာနိ ကပ္ပိပေတွာ
ရညော စ အာရောဟဏိယံ နာဂံ။ ဒီ၊ ၁။ ၄၆။
(-ဇာ၊ ငှ၊ ၂။ ၇၇။ ဇာ၊ ငှ၊ ၅။ ၂၇၉။) ကပ္ပိ-
ပေတွာတိ အာရောဟနသဇ္ဇနံ ကာရေတွာ။
ဒီ၊ ငှ၊ ၁။ ၁၃၄။ (၂) ဓာတိယာ အတ္တနော
ကေသေ ကပ္ပိပေတွာ။ အံ၊ ငှ၊ ၁။ ၁၆၂။ (-
ဇာ၊ ငှ၊ ၁။ ၃၄၀။)

ကပ္ပိဘာဝ (ပု) [ကပ္ပ+အဘာဝ] မဟာကပ်၏
မရှိခြင်း၊ ကမ္ဘာပျက်ခြင်း။ တတော ပရံ
ကပ္ပိဘာဝေ အာယုကပ္ပဿပိ အဘာဝ-
တောတိ အဝိရောဓတော အတ္တယောဇနာ

ဒဋ္ဌဗ္ဗာ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃၆၀။ (-မ၊ ဋီ၊ ၃။ ၂၉၅။
အံ၊ ဋီ၊ ၁။ ၂၁၄။ မူလဋီ၊ ၂။ ၂၀၇။)

ကပ္ပိယန (တိ) [ကပ္ပ+ဏာယန] (၁) ကပ္ပ
မည်သောသူ၏ - သား - သမီး - အမျိုး -
အနွယ်။ (ပု) (၂) နိဂြောဓကပ္ပဗ္ဗေရံ။ (၁)
ကပ္ပိယနော၊ ကပ္ပိနော၊ ကပ္ပိယနိ၊ ကပ္ပိနိ၊
ကပ္ပိယနံ၊ ကပ္ပိနံ၊ ကစ္စည်း။ ၃၄၅။ (၂)
နိဂြောဓကပ္ပေါ နာမ ထေရော... ကပ္ပိယ-
နော ကစ္စိဿ တံ အမောသံ။ သုတ္တနိ၊ ၃၂၉၊
၃၃၁။ ထေရ၊ ၃၇၄။ တတ္ထ ကပ္ပိယနောတိ
ကပ္ပမေဝ ပူဇာဝသေန ဘဏတိ။ သုတ္တနိ၊ ၄၊
၂။ ၈၃။ (-ထေရ၊ ၄၊ ၂။ ၅၃၇။)

ကပ္ပိယုက (တိ) [ကပ္ပ+အာယုက] တကမ္ဘာ
အသက်ရှည်သော၊ သူ။ အဓိဂတရူပဒဿနံ
ကပ္ပိယုကံ ကာဠံ နာမ နာဂရာဇာနံ အာန-
ယိတွာ။ ဝိ၊ ငှ၊ ၁။ ၃၃။ (-မ၊ ငှ၊ ၁။ ၃၆။ သံ၊ ငှ၊
၁။ ၁၉၁။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၄။ ၁၄။)

ကပ္ပိယုကမဟာဗြဟ္မ (ပု) [ကပ္ပိယုက+မဟာ-
ဗြဟ္မ] တကမ္ဘာ (အသင်္ချေယျကပ်တကပ်)
အသက်ရှည်သော မဟာဗြဟ္မာ။ ပဌမဇ္ဈာန-
ဘူမိယံ ကပ္ပိယုကမဟာဗြဟ္မာ ဟုတွာ
နိဗ္ဗတ္တော။ သံ၊ ငှ၊ ၁။ ၁၈၂။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၄။ ၁၄။
ဝိဘာဝိနိ၊ ၁၆၇။ ကြည့်။

ကပ္ပိဝသန (န) [ကပ္ပ+အဝသန] ကမ္ဘာ၏
အဆုံး။ ယာဝ ကပ္ပိဝသနာ ဗီဇပရမ္ပရာယ
ရုက္ခပဝေဏိ။ ပဋိသံဠာသ။ ၁၅၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။
၃၂၉။

ကပ္ပိဝသေသ (ပု) [ကပ္ပ+အဝသေသ] အာယု
ကပ်ထက်အလွန်၊ သက်တမ်းထက် အလွန်။
သော အာကမ်မာနော အာနန္ဒ တထာ-
ဂတော ကပ္ပံ ဝါ တိဋ္ဌေယျ ကပ္ပိဝသေသံ
ဝါ။ ဒီ၊ ၂။ ၈၆။ ဥဒါနံ၊ ၁၅၂။ (-သံ၊ ၃။ ၂၂၇။
အံ၊ ၃။ ၁၂၉။ စရိယာ၊ ၄။ ၁၀။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၂၆၇။
ဒီ၊ ဋီ၊ ၂။ ၁၇၄။ အံ၊ ဋီ၊ ၃။ ၂၆၁။) ကပ္ပိဝသေသံ

ဝါတိ “အပ္ပံ ဝါ ဘိယျော”တိ ဝုတ္တဝဿ-
သတတော အတိရေကံ ဝါ။ ဒီ၊ဌ၊၂။၁၄၄။
သံ၊ဌ၊၂။၂၈၃။ အံ၊ဌ၊၂။၂၄၇။ ဥဒါနံ၊ဌ၊
၂၉၄။ (-နေတ္ထိ၊ဌ၊၈၄။)

ကပ္ပိသံသု (ကပ္ပိသအံသု) (ပု) [ကပ္ပိသ+
အံသု] ဝါ၏ ချည်မျှင်၊ ဝါချည်မျှင်။ တယော
ကပ္ပိသံသု ကေတော ဂဟေတွာ။ သံ၊ဌ၊၂။
၁၄၇။ ကပ္ပိသအံသု ဝါ ဒသိကတန္တံ ဝါ
တေလဗိန္နံ ဝါ။ ဒီ၊ဌ၊၂။၁၉၅။

ကပ္ပိသ^၁ (ပု၊န) [ကရ+ပါသ။ (ကပိသ-သံ)]
(ပု) (၁) ဝါပင်။ (၂) ဝါဂွမ်း။ (န) (၃)
ဝါသီး။ (၄) ဝါချည်။ (၁) ကပ္ပိသခေတ္တ-
ကြည့်။ (၂) ပဋကော ဝါ သုတ္တံ ဝါ
ကပ္ပိသော ဝါ။ ဝိ၊ဌ၊၂။၃၁၉။ (-အံ၊၂။
၃၁။ အံ၊၂။၉၃။ ဇာ၊၂။၁၆၃။ ဝိ၊ဌ၊၂။၂၀၆။
ဝိ၊ဌ၊၄။၆၈၁၂၀။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၂၈၅။ ဒီ၊ဌ၊
၂။၁၅၃။ မ၊ဌ၊၂။၁၇၉။ မ၊ဌ၊၄။၂၂၀။ အံ၊
ဌ၊၂။၁၉၂၀၄။ အဘိ၊ဌ၊၁။၃၅၀။ ဝဇိရ။
၅၂၅။ ကခါ၊ဌ၊သင်၊၄၇၅။ မူလဌိ၊၁။၁၄၇။)
ဝိဟတေန ကပ္ပိသေနာ (ဒီ၊၂။၁၁၇)တိ
သုပေါထိတေန ကပ္ပိသေန။ ဒီ၊ဌ၊၂။၁၇၅။
(န) (၃) ကပ္ပိသဋ္ဌိ-ကြည့်။ (၄) ကပ္ပိသ-
ပဋ-ကြည့်။

ကပ္ပိသ^၂ (တိ) [ကပ္ပိသ+ဏ] ဝါချည်ဖြင့်
ရက်သော(အဝတ်အထည်)။ ကဒါဟံ ကပ္ပိ-
သကောသေသံ၊ ခေါမကောဋုမ္မရာနိ စ။
ဇာ၊၂။၁၆၃။

ကပ္ပိသခေတ္တ (န) [ကပ္ပိသ+ခေတ္တ] ဝါခင်း။
အမှာကံ ပန အဝသေသခေတ္တေဟိ ကပ္ပိသ-
ခေတ္တံ မဟန္တတရံ။ မ၊ဌ၊၂။၇၉။ (-ဇာ၊ဌ၊
၃။၂၆၉။ ဇာ၊ဌ၊၆။၁၇၀။)

ကပ္ပိသခေတ္တရက္ခက (တိ) [ကပ္ပိသခေတ္တ +
ရက္ခ+ဏ္ဍ။ ထိ၌-ရက္ခိကာ။] ဝါခင်းစောင့်
သော၊သု။ သုတ္တန္တိ ကော ကပ္ပိသခေတ္တ-

ရက္ခိကာ ဣတ္ထိ ကပ္ပိသခေတ္တံ ရက္ခန္တိ။ ဇာ၊
ဌ၊၆။၁၇၀။

ကပ္ပိသဂန္ဓ (ပု) [ကပ္ပိသ+ဂန္ဓ] ဝါဂွမ်းနံ။ န
ကပ္ပိသဂန္ဓဿ အဓိကဘာဝါပတ္တိတိ စေ န၊
အနဘိဘူတတွာ။ မူလဌိ၊၁။၁၄၇။

ကပ္ပိသဋ္ဌိ (န) [ကပ္ပိသ+အဋ္ဌိ] ဝါစေ။ ကဿစိ
ခရသမ္ပယံ ဟုတွာ ကပ္ပိသဋ္ဌိ ဝိယ။ ဝိ၊ဌ၊၂။
၂၉။ ပဋိသံ၊ဌ၊၂။၉၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၇၇။ (-ဓမ္မ၊
ဌ၊၂။၄၅။ မ၊ဌိ၊၂။၁၉၄။ အံ၊ဌိ၊၃။၃၆၄။)

ကပ္ပိသပဋ (ပု) [ကပ္ပိသ+ပဋ] ဝါချည်ပုဆိုး။
ကောသေယျပဋော ကပ္ပိသပဋောတိ စ
သာဓေတဗ္ဗဓမ္မရဟိတဉ္စ ဥဒါဟရဏံ။ အနုဋ္ဌိ၊
၃။၆၄။

ကပ္ပိသပဋလ (န) [ကပ္ပိသ+ပဋလ] ဝါဂွမ်း
စိုင်း။ ပိရ (ဝိ၊ဌ၊၃။၃၉၈)ကြည့်။

ကပ္ပိသပဏ္ဍ (န) [ကပ္ပိသ + ပဏ္ဍ] ဝါရွက်။
ပဋောလပဏ္ဍံ သုလသိပဏ္ဍံ ကပ္ပိသပဏ္ဍံ။
ဝိ၊ဌ၊၂။၉၃။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၉၇။

ကပ္ပိသပထဝီ (ထိ) [ကပ္ပိသ+ပထဝီ] ဝါဂွမ်း၌
ရှိသော ပထဝီဓာတ်။ အာသဝေဟိ ဥဒက-
သံယုတ္တာ ပထဝီ ဥဒကေန အဘိဘူတာ န
ကပ္ပိသပထဝီတိ။ မူလဌိ၊၁။၁၄၇။ (-အနုဋ္ဌိ၊
၁။၁၆၀။)

ကပ္ပိသပိဓ (ပု) [ကပ္ပိသ + ပိဓ] ဝါဂွမ်း။
သေယျထာပိနာမ တူလပိဓေနော ဝါကပ္ပိသ-
ပိဓေနော ဝါ။ ဒီ၊၂။၁၄၄။ မ၊ဌ၊၂။၃၃။ (-သံ၊
၃။၂၄၇၊၃၈၈။ ဝိ၊ဌ၊၂။၂၉။ ဒီ၊ဌ၊၂။၂၁၉။
မ၊ဌ၊၃။၂၂၇။ မ၊ဌ၊၄။၁၆၁။ ပဋိသံ၊ဌ၊၂။၉၈။
ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၇၆။ ဇာ၊ဌ၊၅။၁၁၅။ ဝိမတိ၊၂။
၁၈၂။)

ကပ္ပိသပိဓပိဏ္ဍ (ပု) [ကပ္ပိသပိဓ+ပိဏ္ဍ] ဝါဂွမ်း
စိုင်း။ စေတနံ အဓိကရဏိနံ ဥပရိ စတ္တာဓေ
ကပ္ပိသပိဓပိဏ္ဍေ ဌပေတွာ။ အဘိ၊ဌ၊၁။
၃၀၄။

ကပ္ပိသပိဋရာသီ (ပု) [ကပ္ပိသပိဋ + ရာသီ]
ဝါဂ္ဂမ်းပုံ။ ကပ္ပိသပိဋရာသီဝါ။ ဧသော ကာ-
ယော ပဒိဿတိ။ ဇာ၊ ၂။ ၂၂၆။ ကပ္ပိသ-
ပိဋရာသီဝါတိ သုဝိဟိတဿ ကပ္ပိသပိဋနော
ရာသီ ဝိယ။ ဇာ၊ ၄။ ၇။ ၂၉။

ကပ္ပိသပိဏ္ဍိ (သိ) [ကပ္ပိသ + ပိဏ္ဍိ] ဝါခိုင်။ တာ
ကပ္ပိသပိဏ္ဍိယော ထာမသမ္ပန္နာ ဆ ဒါသာ
အဟေသံ။ မ၊ ၄။ ၂။ ၇၉။

ကပ္ပိသဖလဋ္ဌိ (န) [ကပ္ပိသ + ဖလ + အဋ္ဌိ] ဝါ
သီးစေ။ ကပ္ပိသဖလဋ္ဌိမေဝ သာမိတိ။ ဇာ၊ ၄။
၆။ ၁၇၁။

ကပ္ပိသဖောဋ္ဌနဓန (န) [ကပ္ပိသ + ဖောဋ္ဌန +
ဓန] ဝါဖတ်လေး။ ဣတ္ထိနံ ကပ္ပိသဖောဋ္ဌန-
ဓနံ ဝိယ အာရေပေတွာ။ ဇာ၊ ၄။ ၆။ ၅၁။

ကပ္ပိသရက္ခ (ပု) [ကပ္ပိသ + ရက္ခ] ဝါပင်။ ကော
ကပ္ပိသရက္ခော မဟာ အသိတိဟတ္ထုဗ္ဗေဓော
အဟေသံ။ မ၊ ၄။ ၂။ ၇၉။

ကပ္ပိသဝနနကရဏီယ (တိ) [ကပ္ပိသ + ဝနန +
ကရဏီယ] ဝါဂ္ဂမ်းလုံးခြင်းကို ပြသော၊ ဗိုင်း
တောင့်လိပ်သော (တုတ်တံ)။ ကပ္ပိသ-
ဝနနကရဏီယ (သံ၊ ၄။ ၂။ ၂၀၇) နှိ ဝိဟတဿ
ကပ္ပိသဿ ပဋိသံဟရဏဝသေန ဗန္ဓနဒဏ္ဍံ။
သံ၊ ၄။ ၂။ ၁၀၈။

ကပ္ပိသဝနီ (ထိ) [ကပ္ပိသ + ဝနီ] ဝါဂ္ဂမ်းလုံး
ဗိုင်းတောင့်။ ယဿ ဝါ ဒွိဟိ အင်္ဂုလေဟိ
ကပ္ပိသဝနီ ဂဟေတွာ သုတ္တံ ကန္တန္တိ။ သံ၊ ၄။
၁။ ၁၇၄။ ကပ္ပိသဝနီ ဝိယာ (သံ၊ ၄။ ၂။
၂၀၇) ဘိ ပဟတကပ္ပိသပိဏ္ဍိ ဝိယ။ သံ၊ ၄။ ၂။
၁၀၈။

ကပ္ပိသဝိစိနန (န) [ကပ္ပိသ + ဝိစိနန] ဝါရွေး
ခြင်း (ဝါပွင့်များကို အမှိုက်သန့်စင်အောင်
ရွေးခြင်း)။ ကန္တနတော ပန ပုဗ္ဗေ ကပ္ပိသ-
ဝိစိနနံ အာဒိ ကတွာ သဗ္ဗပယာဂေသု

ဟတ္ထဝါရဂဏနာယ ဒုက္ကဋ်။ ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၂၁၂။
(- ကခါ။ ၂၃၁။)

ကပ္ပိသဝိဟနနဓန (န) [ကပ္ပိသ + ဝိဟနန +
ဓန] ဝါဖတ်လေး။ ဝိဟတ (ဒိ၊ ၄။ ၂။ ၁၇၉)
ကြည့်။

ကပ္ပိသသုဓမ္မ (တိ) [ကပ္ပိသ + သုဓမ္မ] သိမ်မွေ့
သော ဝါချည်အဝတ်၊ ဝါချည်ဝတ်နု။ ခေါမ-
သုဓမ္မေ ဝါ ကပ္ပိသသုဓမ္မေ ဝါ။ မိလိန္တ။
၁၁၂။

ကပ္ပိသသုတ္တ (န) [ကပ္ပိသ + သုတ္တ] ဝါချည်။
ကပ္ပိသိက-ကြည့်။

ကပ္ပိသိက (တိ) [ကပ္ပိသ + ဣက] (၁) ဝါမှမြစ်
သော၊ ချည်။ (၂) ဝါချည်တို့ဖြင့် ရက်သော
အဝတ်အထည် (သက်န်း၊ ပုဆိုး၊ အခင်း၊
အရံ)။ (၃) ဝါပင်ရှိသော။ (၁) သုတ္တံ နာမ
ဆ သုတ္တာနံ ခေါမံ ကပ္ပိသိကံ ကောသေယံ၊
ကမ္မလံ သာဏံ ဘဂံ။ ဝိ၊ ၁။ ၂။ ၆၉။ ဝိ၊ ၂။
၃၉၄။ (- ဝိ၊ ၅။ ၃၀၆။) ကပ္ပိသိကန္တိ ကပ္ပိ-
သတော နိဗ္ဗတ္တံ။ ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၃၀၂။ ကခါ၊ ၄။
သစ်။ ၃၃၈။ (၂) အတိရေကလာဘော ခေါမံ
ကပ္ပိသိကံ .... ဘဂံ။ ဝိ၊ ၂။ ၇၃။ (- ၃၉၄။
မဟာနိ။ ၂။ ၉၀၊ ၃၉၆။ ဇာ၊ ၂။ ၃၇၅။ မိလိန္တ။
၂၅၉။ ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၂၂၁။ ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၃၀၅။ ကခါ၊
၁၅၃။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၄၆၃။ ဇာ၊ ၄။ ၇။ ၃၀၁။
အံ၊ ၄။ ၂။ ၂၆၆။) ကပ္ပိသသုတ္တေဟိ ဝါယိတံ
ကပ္ပိသိကံ။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၃၁၀။ (၃) ကပ္ပိသိ-
ကဝနသဏ္ဍ-ကြည့်။

ကပ္ပိသိကဒုဿ (န) [ကပ္ပိသိက + ဒုဿ] ဝါချည်
ပုဆိုး။ ကပ္ပိသိကသုတ္တ-ကြည့်။

ကပ္ပိသိကဝနသဏ္ဍ (ပု) [ကပ္ပိသိက + ဝန +
သဏ္ဍ] ဝါပင်ရှိသော တောအုပ်။ တတော
ကပ္ပိသိကဝနသဏ္ဍေ တိသ ဘဒ္ဒဝဂ္ဂိယေ
တယော မဂ္ဂေ စ တိဏိ ဖလာနိ စ သမ္မာ-
ပေသိ။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၇၈။ (- ဓမ္မ၊ ၄။ ၁။ ၃၀၁။

ထေရိဌာန။ ဗုဒ္ဓဝံဌ။ ၂၃။ စရိယာဌ။ ၄။
ဇာဌ။ ၁။ ၉၅။)

ကပ္ပိသိကသုခုမ (တိ) [ကပ္ပိသိက + သုခုမ]
သိမ်မွေ့ညွှံ့သော ဝါချည် (အဝတ်အထည်)။
စတုရသီတိဝတ္ထကောဋိသဟဿာနိ အဟေ-
သုံ ခေါ်မသုခုမာနံ ကပ္ပိသိကသုခုမာနံ။ ဒီ။
၂။ ၁၅၃။ (- ၁၅၆။ ၁၆၁။ ဒီ။ ၁။ ၁၃၀။ သံ။
၂။ ၁၁၉။ အံ။ ၁။ ၁၉၆။)

ကပ္ပိသိကသုတ္တ (န) [ကပ္ပိသိက + သုတ္တ] ဝါမှ
ဖြစ်သောချည်။ ဝါချည်။ ကပ္ပိသိ ဝါ ကပ္ပိ-
သိကသုတ္တံ ဝါ ကပ္ပိသိကဒုဿံ ဝါ။ ဒီ။ ၂။
၂၇၈။

ကပ္ပိသိယဝနသဏ္ဍ (ပု) [ကပ္ပိသိယ + ဝန +
သဏ္ဍ] ဝါပင်ရှိသောတောအုပ်။ ယသဒါရက-
ပုမုခေ ပဉ္စပညာသ ပုရိသေ ကပ္ပိသိယဝန-
သဏ္ဍေ တိ သမတ္ထေ။ အံဌ။ ၁။ ၁၁၅။

ကပ္ပိသိယသုတ္တ (န) [ကပ္ပိသိယ + သုတ္တ] ဝါမှ
ဖြစ်သောချည်။ ဝါချည်။ သုတ္တန္တိ ကပ္ပိသိယ-
သုတ္တံ။ ပေတ။ ၄။ ၁၃၆။

ကပ္ပိသိ (ထိ) [ကရ + ပါသ + ဤ။ ဓာနံဋီ။
၅၇၉။] ဝါပင်။ ကပ္ပိသိ ဗဒရာ ဘဝေ။ ဓာနံ။
၅၇၉။

ကပ္ပိတ (တိ) [ကပ္ပ + တ] (၁) ကြံဆအပ်သော။
(၂) ပြုအပ်သော၊ စီရင်အပ်သော၊ က-စေ
အပ်သော (ဆင်ယာဉ်)။ (၃) ဖြတ်အပ်သော။
(၄) တိတ္ထိယေဟိ ကပ္ပိတဿ မဂ္ဂဿ နိရောဓ-
ဂါမိနိပဋိပဒါဘာဝံ ပဋိက္ခေပိတုန္တိ အတ္ထော။
မူလဋီ။ ၂။ ၇၁။ (- အနုဋီ။ ၁။ ၇၂။) (၂) ကပ္ပိ-
တာနိ ခေါ် တေ ဒေဝ ဟတ္ထိယာနာနံ။ ဒီ။ ၁။
၄၆။ (- ဒီ။ ၂။ ၁၅၄။ မဟာနိ။ ၁၄၃။ ဇာဌ။
၆။ ၂၅၄။ ဒီဋီ။ ၁။ ၁၅၈။) သဗ္ဗိတော တု စ
ကပ္ပိတော။ ဓာနံ။ ၃၆၆။ (၃) ကပ္ပိတကေသ-
မဿု (၂) ကြည့်။

ကပ္ပိတက (ပု) [ကပ္ပိတ + က] ကပ္ပိတကမထေရ်။
အထ ခေါ် အာယသ္မာ ကပ္ပိတကော တေန
သဒ္ဓေန ဥဗ္ဗာဋ္ဌော ထူပံ ဘိန္နိတော ပကိရေသိ။
ဝိ။ ၂။ ၄၀၅။ (- ပေတ။ ၁၇၅။ ၁၉၀။ ၁၉၁။)
(ထိုမထေရ်သည် အရှင်ဥပါလိ ထေရ်၏
ဥပဇ္ဈာယ်ဆရာဖြစ်၍ ရသေ့တထောင်၌ အပါ
အဝင်ဖြစ်သည်။ ဝိဌာန။ ၂။ ၁၆။ ပေတ။ ၄။
၂၁၄။)

ကပ္ပိတကိကိဏိကဇာလ (န) [ကပ္ပိတ + ကိကိဏိ-
က + ဇာလ] ပြုစီရင်အပ်သော ရွှေခြူး ကွန်
ရက်ရှိသော။ ကိကိဏိကဇာလကပ္ပိတကြည့်။

ကပ္ပိတကုတ္တမ (ပု) [ကပ္ပိတက + ဥတ္တမ] မြတ်
သော ကပ္ပိတက မထေရ်။ ဘိက္ခုဉ္စ အာဂဗ္ဗ
ကပ္ပိတကုတ္တမံ၊ ဥဘောပိ သာမညဖလာနံ
အဇ္ဈဂုံ။ ပေတ။ ၁၉၃။ ပေတ။ ၄။ ၂၂၃။

ကပ္ပိတကေသမဿု (တိ) [ကပ္ပိတ + ကေသ +
မဿု] (၁) ပြုပြင်စီရင်အပ်ပြီးသော ဆံမုတ်
ဆိတ်ရှိသောသူ။ (၂) ဖြတ်အပ်ပြီးသောဆံ
မုတ်ဆိတ်ရှိသောသူ။ (၃) အလင်တော
ကပ္ပိတကေသမဿု။ ဇာ။ ၂။ ၂၃၊ ၂၇၈။ ဇာဌ။
၄။ ၄၇၀။ ဇာဌ။ ၅။ ၁၈၄။ (- ဝိမာန။ ၁၀၀။)
ကပ္ပိတကေသမဿုတိ မဏ္ဍနဝသေန သုသံ-
ဝိဘိတကေသမဿု။ ဇာဌ။ ၇။ ၁၆၈။ (-
ဝိမာန။ ၁၄၆။) (၂) သုတော တာ သုဝိ-
လိတ္တာ ကပ္ပိတကေသမဿု။ ဒီ။ ၁။ ၉၈။ မ။ ၂။
၃၂၂။ သံ။ ၁။ ၇၆။ သံ။ ၂။ ၅၂၃။ ဥဒါန။ ၁၅၇။
ဥဒါန။ ၄။ ၆။ သီဋီသစ်။ ၁။ ၁၄၄။ သံဋီ။
၁။ ၂၁။ ဒံဋီ။ ၁။ ၂၃။ (- အံ။ ၂။ ၄၆၉။ မ။
၂။ ၃၂။ သံဋီ။ ၁။ ၁၄။ အံဋီ။ ၂။ ၂၄၀။ ဝိသုဒ္ဓိ။
၁။ ၂၉၀။ ခုဒ္ဒကဋ္ဌ။ ၉၈။ ဣတိဝုတ်ဋ္ဌ။ ၄၄။
သုတ္တနိဋ္ဌ။ ၁။ ၁၉။ ဗုဒ္ဓဝံဌ။ ၈၆။ စရိယာဌ။
၁၀။ ဒီဋီ။ ၁။ ၃၄။) ကပ္ပိတကေသမဿု (ဒီ။
၄။ ၁။ ၁၄၃။) တိ ကတ္တရိယာ ဆေဒိတကေသ-
မဿု။ ဒီဋီ။ ၁။ ၁၄၉။ မ။ ၂။ ၁၀၃။ အံဋီ။
၂။ ၂၁၄။ (- သံဋီ။ ၁။ ၄၃။)

ကပ္ပိတက္ခန္ဓာ (ပု) [ကပ္ပိတ + ခဏ] ပြုအပ် - စီရင်
အပ် - သော ခဏ။ ဣမေသံ ပန တိတ္ထံ သန္ဓေ
ဝါသံ ကပ္ပိတက္ခန္ဓေ ဓုတဂံ ဘိဇ္ဇတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊
၁။ ၇။

ကပ္ပိတဇီဝိက (တိ) [ကပ္ပိတ + ဇီဝိက] ပြုအပ်
သော အသက်မွေးခြင်းရှိသော၊ အသက်
မွေးမှုပြုခဲ့သောသူ။ ကပ္ပိတဇီဝိကဿ ပုရိ-
မနယေန နိစ္စမ္ပံ ငွေကသရိရံ နိမိတ္တမ-
ဟောသိ။ ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၉။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၂၀။ (-
ဇာ၊ ၄။ ၅။ ၂၇။)

ကပ္ပိတကမဟာထေရ (ပု) [ကပ္ပိတက + မဟာ-
ထေရ] ကပ္ပိတက- မဟာထေရ။ တဿာတိ
တဿ ကပ္ပိတကမဟာထေရဿ။ ပေတ၊ ၄။
၂၁။ ကပ္ပိတက-လည်း ကြည့်။

ကပ္ပိတဝါလ (တိ) [ကပ္ပိတ + ဝါလ] ခိုတ်ဖြတ်
အပ်ပြီးသော မြီးဆံရှိသောသူ။ ကုတ္တဝါလ-
ကြည့်။

ကပ္ပိတသန္တိ (ထိ) [ကပ္ပိတ + သန္တိ] (တဏှာ
ဒိဋ္ဌိတိဖြင့်) ကြံစည်ခြင်း၏ ငြိမ်းရာ။ သနိတ-
သန္တိ ကပ္ပိတသန္တိ ပကပ္ပိတသန္တိ။ မဟာ-
နိ၊ ၅။ ၇။

ကပ္ပိတကာရ (ပု) [ကပ္ပိတ + အာကာရ] ကြံ
စည်အပ်သောအခြင်းအရာ။ အာကာရပရိဝိ-
တက္က(သံ၊ ၄။ ၁။ ၂၂)ကြည့်။

ကပ္ပိန (ပု) [ကပ္ပ (=သမတ္တိယေ) + ဣန။ ကပ္ပ-
တိ ခိပဝေါ ဝိဇေတုံ သမတ္တေတိတိ ကပ္ပိနော၊
ရာဇာ။ မောဂ်၊ ၇။ ၁၀၃။] (၁) ကပ္ပိနမင်း။
(၂) ကပ္ပိန ဥပါသကာ။ (၃) ကပ္ပိနမထေရ်။
ဤအမည် သုံးခုလုံးပင် မဟာကပ္ပိနမင်း၏
ဖြစ်စဉ်များ၌ ပါဝင်သည်။ ဤမင်းသည်
မဇ္ဈိမဒေသ၏ အစွန်အဖျားကျသော ပစ္စန္န
အရပ် ကုက္ကုဋ္ဌဝတီမြို့၌ မင်းသားဖြစ်စဉ်က
ကပ္ပိန ကုမာရဟု တွင်ခဲ့၍ ခမည်းတော်
နတ်ရွာစံပြီး ဘုရင်ဖြစ်သောအခါ မဟာကပ္ပိန

ဟု တွင်သည်။ မိဖုရားကား အနောဇာဒေဝီ
တည်း။ မဟာကပ္ပိနမင်းသည် သာဝတ္ထိမြို့
ကုန်သည်များထံမှ ဘုရား၊ တရား၊ သံဃာ
ရတနာသုံးပါး သူတို့၏ဒေသ၌ ပွင့်ပေါ်လျက်
ရှိကြောင်း သတင်းစကား ကြားသိရ၍ ပီတိ
ဖြစ်ကာ မင်းအမတ်ပေါင်းခြံရံလျက် ဘုရားရှင်
ရှိရာ (သာဝတ္ထိ)သို့ အရောက်သွား၏။ အခြံ
အရံနှင့်တကွ အားလုံး အရဟတ္တဖိုလ်ရ ဟေ-
ဘိက္ခုချည်း ဖြစ်ကြသည်။ အနောဇာဒေဝီနှင့်
မောင်းမ မိဘ် များလည်း ထိုနည်းအတူ
ဘိက္ခုနီပြုပြီး သောတာပန် ဖြစ်ကြသည်။
မကြာမီ မဟာကပ္ပိနထေရ်သည် ရဟန်းတို့
အား တရားဟော ဆုံးမသည့် အရာတွင်
အကောင်းဆုံး 'ဘိက္ခုသြဝါဒက တေဒဂ်'
ဘွဲ့ထူးချီးမြှင့်ခံရသည်။ (အကျယ်ကို အပ၊ ၂။
၁၁၉။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၂၄၆။ ဓမ္မ၊ ၄။ ၁။ ၃၅။ ထေရ၊
၄။ ၂။ ၁၇၉။ အပ၊ ၄။ ၂။ ၂၁၀-တို့၌ ကြည့်။)

ကပ္ပိနဥပါသက (ပု) [ကပ္ပိန + ဥပါသက] ကပ္ပိန
- ဒါယကာ - သိတင်းသည်။ ကပ္ပိနဥပါသက
ဇေဋ္ဌကံ ကတွာ သပုတ္တဒါရာ ဒေဝလောကေ
နိဗ္ဗတာ။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၂၄၆။

ကပ္ပိနကုမာရ (ပု) [ကပ္ပိန + ကုမာရ] ကပ္ပိန
မင်းသား။ ကပ္ပိနကုမာရော ပိတု အစ္စယေန
ဆတ္တံ ဥဿာပေတွာ မဟာကပ္ပိနရာဇာ နာမ
ဇာတော။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၂၄၆။ ထေရ၊ ၄။ ၂။ ၁၇၉။

ကပ္ပိယ (တိ) [ကပ္ပ + ယ။ နိရုတ္တိ၊ နာ။ ၃၇၂-၌
စိန္တေတဗ္ဗန္တိ စိန္တေယျံ... အစိန္တိယံ မန္တေယျံ
မန္တိယံ ပုစံများကို နည်းယူ၍ ကပ္ပိနောင်
ဝဒါဒိဟိ ယော။ မောဂ်၊ ၅။ ၃၀-သုတ်ဖြင့် ယ-
သက် ဣလျာ၍ ပြီးသည်ဟု ယူသင့်သည်။]
(၁) ကြံစည်တတ်သောသူ။ (၂) ကြံစည်အပ်
သော။ (၃) န ကပ္ပိယော နူပရတော န
ပတ္တိယောတိ။ သုတ္တနိ၊ ၄၂။ မဟာနိ၊ ၂၅၉။
န ကပ္ပေတိတိ န ကပ္ပိယော၊ ဒုဝိဓမ္မိ ကပ္ပံ န
ကရေတိတိ အတ္ထော။ သုတ္တနိ၊ ၄၂။ ၂၇၇။

(၂) နိနာယ သဗ္ဗပါပကာနိ၊ အဇ္ဈတ္တံ ဗဟိဒ္ဓါ စ သဗ္ဗလောကေ။ ဒေဝမနုဿေသု ကပိယေသု၊ ကပိ နေတိ တမာဟု နာတကောတိ။ သုတ္တနိ။ ၃၅၉။ (- နေတ္တိ။ ၉၆။) တာယ နိနာတပါပကတာယ တဏှာဒိဋ္ဌိကပေဟိတပိယေသု ဒေဝမနုဿေသု ကပိ နတေ။ သုတ္တနိ။ ၄၂။ ၁၅၂။

ကပိယ^၂ (ပုးန) [ကပု+ဣယ။ တတ္ထ ကပေန ကပိ ဝါ ယုတ္တံ ကပိယံ၊ သမဏဝေါဟာရေန သမဏဝေါဟာရဿ ဝါ အနုရူပန္တိ အတ္ထော။ ကခါယော၊ မဟာဠိ၊ ၃။ ၃၃၈။ ကပိယန္တိ သမဏဝေါဟာရေန ဝေါဟာရဿ ဝါ ယုတ္တံ အနုရူပံ။ ပါစိတ်၊ ယော၊ ၁။ ၁၈။] (ပ) (၁) နိဂြောဓကပုမထေရံ။ (န) (၂) အပ်သော အရာဝတ္ထု၊ ရဟန်းတို့ ပြုလုပ်ကောင်းသော အရာဝတ္ထု။ (တိ) (၃) ရဟန်းတို့ အခေါ်အဝေါ် အသုံးအနှုန်း၊ ကပိခြင်း၊ အပ်အောင် ပြုခြင်း။ (၄) အပ်အောင်ပြုတတ်သောသူ။

(ပ) (၁) အဒ္ဓသ ဘဂဝါ အာဒိ၊ ဥပါဒါနဿ ကပိယော။ သုတ္တနိ။ ၃၃၂။ ထေရ။ ၃၇၅။ (န) (၂) ကပိယ (ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၃၆၇) နှိ ကပိယဘဏ္ဍံ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၄။ ၂၈၈။ (တိ) (၃) စိဝရဉ္စ ခေါ မယံ ပဋိဂ္ဂဏှာမကာလေန ကပိယံ။ ဝိ၊ ၁။ ၃၂၃၊ ၃၂၅။ ဣမံ ကပိယံ ကဓောဟိ။ ဝိ၊ ၂။ ၅၀၅။ (- ဝိ၊ ၅။ ၂၁၅။ မ၊ ၂။ ၃၄။ အံ၊ ၁။ ၈၃၊ ၈၄။ ခုဒ္ဒက။ ၈။ ပေတ။ ၁၂၉။ ထေရ။ ၃၄၃။ အပ၊ ၁။ ၃၅၆။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၃၆၇။ စူဠနိ။ ၅၆။ မိလိန္ဒ။ ၉၅။ ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၉၊ ၂၆။ ကခါ၊ ၁၀၀။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၁၀။ မ၊ ၄။ ၃။ ၂၂။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၁၀၆။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၁၈၀။ ဝိ၊ သုဒ္ဓါ၊ ၁။ ၆၃။ ဓမ္မ၊ ၄။ ၂။ ၁၉၇။ သုတ္တနိ၊ ၄။ ၂။ ၄၂။ ဝိ၊ မာန၊ ၄။ ၅၇။ ပေတ၊ ၄။ ၂။ အပ၊ ၄။ ၂။ ၈၁။ ဝဇီရ။ ၈၁။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၄၅။ ဝိ၊ မတိ၊ ၁။ ၁၂၄။ ကခါ၊ ၄။ ၉၂။ ကခါ၊ ၄။ ၁၁၅။ သိ၊ ၄။ ၁၁၆။ ၂။ ၁၀၁။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၁၁၄။ မူလ၊ ၄။ ၁။ ၁၈၇။) ကပိယန္တိ အနုစ္စဝိကံ ပတိရူပံ အရိယာနံ ပရိဘောဂါရဟံ။ ခုဒ္ဒက၊ ၄။ ၁၇၄။

ပေတ၊ ၄။ ၂၄။ (- စူဠနိ၊ ၄။ ၁၃။ ဝဇီရ။ ၂၆။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁၂၆။ ဝိ၊ မတိ၊ ၁။ ၁၇၁။ ဝိ၊ နိစ္ဆယ၊ ၄။ ၁။ ၂၇၀။) ကပိ (၇) လည်းကြည့်။ (၄) ကပေါ အဿ အတ္တိတိ ကပိယော။ ရူ၊ ၃၇၈။ (မောင်၊ ၄။ ၉၄။)

ကပိယဥဒက (န) [ကပိယ+ဥဒက] အပ်သော ရေ (ပိုးမရှိသောရေ)။ ကပိယဥဒကံ သိဉ္စိတံ။ ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၂၀၀။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၁၈။ (- ဝိ၊ ၄။ ၃။ ၁၃၃။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃၆၉။ ဝိ၊ မတိ၊ ၂။ ၄၅။)

ကပိယဥဒကသိဉ္စန (န) [ကပိယဥဒက+သိဉ္စန] အပ်သောရေကို သွန်းလောင်းခြင်း။ (သွန်းလောင်းစေခြင်းကိုလည်းယူ။) မာတိကာယ သမ္မုခကရဏံ ကပိယဥဒကသိဉ္စနံ။ ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၂၀၀။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၁၈။ (- သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃၆၉။) ကပိယဥဒကသိဉ္စနန္တိ ဣမိနာဝ သိဉ္စာပနမ္ပိ သင်္ဂဟိတန္တိ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၃၆၈။

ကပိယဥဒကသေစန (န) [ကပိယဥဒက+သေစန] အပ်သောရေကို သွန်းလောင်းခြင်း။ မဟာအဋ္ဌကထာယဉ္စ ကပိယဥဒကသေစနံ ဝုတ္တံ။ ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၂၀၁။

ကပိယကတ (တိ) [ကပိယ+ကတ] အပ်အောင် ပြုအပ်သော။ အတိရိတ္တံ နာမ ကပိယကတံ ဟောတိ။ ဝိ၊ ၂။ ၁၁၁။ (- ဝိ၊ ၅။ ၃၂၅။ ဝိ၊ ၄။ ၃။ ၉၅။ ကခါ၊ ၂၂၂။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၁၃၀။ ကခါ၊ ၄။ ၁၁၆။ ၃၈၇။)

ကပိယကရဏ (န) [ကပိယ+ကရဏ] အပ်အောင် - ကပိခြင်းကို - ပြုခြင်း၊ သုံးစွဲထိုက်အောင်ပြုခြင်း။ ကပိယကရဏဉ္စေတ္ထ ဣမိနာ သုတ္တာနုသာရေန ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဝိ၊ ၄။ ၃။ ၃၂။

ကပိယကရဏကိစ္စ (န) [ကပိယကရဏ+ကိစ္စ] ကပိခြင်းကို ပြုခြင်း - အပ်အောင်ပြုခြင်း - ကိစ္စ။ တတ္ထ ကပိယကရဏကိစ္စံ နတ္ထိ။ ကခါ၊ ၁၉၉။ (- ဝဇီရ။ ၂၉၇။ ကခါ၊ ၄။ ၁၁၆။ ၃၆၀။)

ကပ္ပိယကရဏုပါယ (ပု) [ကပ္ပိယကရဏ + ဥပါ-
ယ] အပ်အောင်ပြုခြင်း၏ အကြောင်းဥပါယ်။
တဿပိ ပရိဘောဂေ မူလဿ ကပ္ပိယကရ-
ဏုပါယော စေ န ဟောတိ။ ဝဇီရ။ ၂၆၆။

ကပ္ပိယကရဏုပါယဒဿန (န) [ကပ္ပိယကရဏု-
ပါယ + ဒဿန] အပ်အောင် ပြုခြင်း၏
အကြောင်းဥပါယ်ကိုပြခြင်း။ မူလေ မူလဿ-
မိကာနန္တိအာဒိ ကပ္ပိယကရဏုပါယဒဿနတ္ထံ။
ဝဇီရ။ ၂၆၆။

ကပ္ပိယကာရက (ပု) [ကပ္ပိယ + ကာရက] အပ်
အောင်ပြုတတ်သောသူ။ (ရဟန်းညွှန်း ၄-
ယောက်၊ ပစ္စည်းရှင် (တမန်) ညွှန်း ၄-
ယောက်၊ မည်သူကမျှ အညွှန်း မခံရသူ
၂-ယောက် စုစုပေါင်း ကပ္ပိယကာရက ၁၀-
ယောက်ရှိသည်။ ရဟန်းညွှန်းတွင် မျက်
မှောက်ညွှန်း ၁-ယောက်၊ မျက်ကွယ်ညွှန်း
၃-ယောက် ကွဲပြားရာ၌ မျက်မှောက်ညွှန်း
(ခံရသူ) ဆိုသည်မှာ ရဟန်းကိုယ်တိုင် မိမိ
ရှေ့၌ ရှိသူကို “ဒီလူဟာ ကပ္ပိယကာရက ပဲ”
ဟု ညွှန်းပြသည့်အတွက် ပစ္စည်းရှင် (တမန်)
က ထိုသူထံ သင်္ကန်းဖိုးအပ်နှံ၍ “သင်္ကန်း
ဝယ်လှူလိုက်ပါ”ဟု အမှာအထား ခံရသူ
ဖြစ်သည်။

မျက်ကွယ်ညွှန်း ၃-ယောက် ဆိုသည်မှာ
ရဟန်းက အဝေးရှိမိမိသိသူ လူကို ကပ္ပိယကာ-
ရကအဖြစ် ညွှန်းပြရာ၌ ထိုသူထံ သင်္ကန်း
ဖိုးအပ်နှံ၍ (၁) “သင်္ကန်းဝယ်လှူလိုက်ပါ”
ဟု မှာထားပြီးလျှင် ထိုသူသည် ရဟန်းထံ
ကိုယ်တိုင် ပြန်ကြား လျှောက်ထားခြင်း။
(၂) ရှေးနည်းအတိုင်း မှာထား၍ ရဟန်းထံ
တပါးသူကို တဆင့်စေခိုင်း လျှောက်ထားစေ
ခြင်း။ (၃) အဝေးရှိရဟန်း ညွှန်ပြထားသူထံ
သို့ ပစ္စည်းရှင်(တမန်)မသွားမီကပင် “အရှင်
ဘုရား ညွှန်းပြသူထံ သင်္ကန်းဖိုးကို အပ်နှံခဲ့ပါ
မည် အလိုရှိသောအခါ သင်္ကန်းကိုတောင်းယူ

တော်မူပါ”ဟု မှာထား၍ သွားခြင်းအားဖြင့်
လျှောက်ထားပုံ ၃-မျိုးကွဲပြားသည်ဆိုလိုက်၍
မျက်ကွယ်ညွှန်း ၃-ယောက်ဟု ဆိုခြင်း ဖြစ်
သည်။

ပစ္စည်းရှင်(တမန်)ညွှန်းတွင် မျက်မှောက်
ညွှန်း ၁-ယောက် မျက်ကွယ်ညွှန်း ၃-ယောက်
ကွဲပြားရာ၌ ရဟန်းက ကပ္ပိယကာရက မညွှန်း
သည့်အတွက် ပစ္စည်းရှင် (တမန်) ကိုယ်တိုင်
ကပ္ပိယကာရက လုပ်မည်သူကို ရှာ၍ (၁)
ရဟန်းရှေ့ (မျက်မှောက်)၌ အပ်နှံပြောဆို
ခြင်း။ (၂) (ရဟန်း၏မျက်ကွယ်) အဝေး
နေသူထံ အပ်နှံ ပြန်လျှောက်ခြင်း။ (၃)
အမှတ် ၂ အတိုင်း အပ်နှံ၍ တပါးသူကို
တဆင့်စေခိုင်း လျှောက်ထားစေခြင်း။ (၄)
မသွားမီကပင် မှာကြား လျှောက်ထား
သွားခြင်းအားဖြင့် ရှေးနည်းအတိုင်း ၄-မျိုး
ပြားသည်။

မည်သူကမျှ မညွှန်းသူတွင် မျက်မှောက်
၁-ယောက်၊ မျက်ကွယ် ၁-ယောက် ကွဲပြားရာ
၌ (၁) ပစ္စည်းရှင် (တမန်)က “ကပ္ပိယရှိပါသ
လား”ဟု လျှောက်ထားသည့်အခါ ရဟန်းက
ကပ္ပိယကာရက မညွှန်းပဲနေစဉ် ရဟန်းမျက်
မှောက်ရှိသူ တယောက်ယောက်က တာဝန်ယူ
သည့်အတွက် ထိုသူထံ သင်္ကန်းဖိုး အပ်နှံပြီး
နောက် “သင်္ကန်းလှူလိုက်ပါ”ဟုလည်း မမှာ၊
“တောင်းယူပါ”ဟုလည်းမလျှောက်ခဲ့မိခြင်း။
(၂) ပစ္စည်းရှင် (တမန်)က ရဟန်း၏ မျက်
ကွယ်၌ သင့်လျော်သူ တယောက်ယောက်ထံ
သင်္ကန်းဖိုးအပ်နှံ၍ “သင်္ကန်းလှူလိုက်ပါ”ဟု
မှာရုံသာ မှာထားခဲ့သော်လည်း ရဟန်းအား
“တောင်းယူပါ”ဟု မလျှောက်ထားခဲ့မိခြင်း
အားဖြင့် “လှူလိုက်ပါ၊ တောင်းယူပါ”ဟု
ပြောဆို လျှောက်ထားမှု စကားသို့ လိုက်၍
မည်သူကမျှ မညွှန်း (အညွှန်းမခံရ) သူ
၂-ယောက်ဟု ဆိုခြင်း ဖြစ်သည်။

ကပ္ပိယကာရက စုစုပေါင်း ၁၀-ယောက် ရှိသည့်အနက် ရဟန်းညွှန်း ၄-ယောက်၌ ၃-ကြိမ်တောင်းခြင်း၊ ၆-ကြိမ်ရပ်ခြင်း ဟူသော ရာဇသိက္ခာပုဒ်အတိုင်း ကျင့်ရသည်။ ပစ္စည်းရှင် (တမန်) ညွှန်း ၄-ယောက်၌ “မည်သူ့ထံ တောင်းပါ” ဟု သက်ဆိုင်ရာက လျှောက်ထားသည့်အတွက် ရွှေငွေမှဖြစ်ပေါ်လာသော အပ်စပ်သောပစ္စည်းကို အကြိမ်ရာထောင်မက မရမချင်း တောင်းနိုင်ခြင်းဟူသော မေဏ္ဍကသိက္ခာပုဒ်အတိုင်း ကျင့်ရသည်။ မည်သူကမျှ မညွှန်းသူ ၂-ယောက်၌ အဆွေမတော်သူ ကြိုတင် ဖိတ်ကြားထားခြင်း မရှိသူများထံ မတောင်းကောင်းသည့် အညာတက၊ အပ္ပဝါရိတ သိက္ခာပုဒ်များအတိုင်း ကျင့်ရသည်။ ဆိုခဲ့ပြီး ကပ္ပိယကာရကများကို ရည်၍— (၁) ရဟန်းညွှန်းပြ၊ လေးယောက်မျှ၊ ဒုတညွှန်းလေးဖြာ။ (၂) အနိဒ္ဓိဌ၊ ဒုဝိဓ၊ ပေါင်းကတကျိပ်သာ။ (၃) တဦးမျက်မှောက်၊ ကွယ်သုံးယောက်၊ ညွှန်းမြောက် ရဟန်းမှာ။ (၄) ရွှေအပ်ပြန်ကြား၊ စေ၍ကြား၊ မှာထားသွားသည်သာ။ (၅) တမန်ညွှန်းလည်း၊ လေးပါးတည်း၊ ဤနည်းယူလေပါ။ (၆) ရွှေအပ်မကြား၊ ကွယ်အပ်သွား၊ နှစ်ပါး မညွှန်းရာ။ (၇) ရာဇမေဏ္ဍ၊ အညာတ၊ ကျင့်ရစဉ်တိုင်း သာ-ဟု ဆရာတော်ဦးဗုဒ္ဓ ရေးသားတော်မူခဲ့သည်။ ဝိ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၅၄ - ၂၅၆။) အသတိကပ္ပိယကာရကေ သာမံ ဂဟေတွာ ပရိဘုတိ။ ၊ ဝ၊ ၂။ ၁၂၂။ (-ဝိ၊ ၃။ ၂၉၈၊ ၃၄၂။ ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၂၅၄။ ကခါ၊ ၁၆၉။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ၊ ၅၃။ ဒီ၊ ၄။ ၃။ ၁၀၆။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၁၂၅။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၉၁။ အဘိ၊ ၄။ ၃။ ၈၉။ ဓမ္မ၊ ၄။ ၁။ ၃၉၃။ ဥဒါန၊ ၄။ ၂၆၁။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၄။ ၅၇။ ဇာ၊ ၄။ ၄။ ၄၀၉။ ဝဇီရ၊ ၂၅၀။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၄၀၇။ ကခါ၊ ၄။ ၈၅။ ကခါ၊ ၄။ ၁၅၅။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၅၁။)

ကပ္ပိယကာရကကမ္မ (န) [ကပ္ပိယကာရက+ကမ္မ] အပ်အောင်ပြုတတ်သောသူ၏အမှု။ ကပ္ပိယ-

ကာရကကမ္မဝသေနပိ ဟိ မာဒိသာနံ ဣတ္ထိဟိ ပယောဇနံ နာမ နတ္ထိ။ ထေရ၊ ၄။ ၁။ ၁၆၇။

ကပ္ပိယကာရကသာမဏေရ (ပ) [ကပ္ပိယကာရက +သာမဏေရ] အပ်အောင် ပြုတတ်သော -သာမဏေ-ကိုရင်။ ဇေသော (သက္ကော) မယံ ဂိလာနုပဋ္ဌာကော ကပ္ပိယကာရကသာမဏေရသဒိသောတိ။ ဓမ္မ၊ ၄။ ၁။ ၃၁၈။

ကပ္ပိယကာရဏ (န) [ကပ္ပိယ+ကာရဏ] အပ်သောအကြောင်း။ ပရိယာယကထာ (သီ၊ ၄။ ၁။ ၂၅၇) ကြည့်။

ကပ္ပိယကုဋိ (ထိ) [ကပ္ပိယ + ကုဋိ] အပ်သောကျောင်း၊ ရဟန်းတို့သုံးဆောင်ကောင်းသောကျောင်း။ ကပ္ပိယကုဋိ ကာရာပိတာ ဟောတိ။ ဝိ၊ ၃။ ၁။ ၉၄၊ ၁၉၅။ (-ဝိ၊ ၄။ ၃။ ၃၇၉၊ ၃၈၀။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ၊ ၁၀၉။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၂၃၈။ မဟာနိ၊ ၄။ ၃၅၆။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၃၂၈။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၁၉၀။ ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၁၂၆။ အံ၊ ၄။ ၃။ ၃၄။) ကပ္ပိယကုဋိအင်္ဂါ ၄-ပါး— (၁) ရဟန်းသံဃာတို့၏ အပိုင်ဥစ္စာလည်း ဖြစ်စေ။ (၂) ရဟန်းသံဃာတို့ အမြဲနေဘို့ရာ ကျောင်းလည်း ဖြစ်စေ။ (၃) သဟဿေယျအာပတ်သင့်လောက်သော အမိုးအကာနှင့် ပြည့်စုံသည်လည်း ဖြစ်စေ။ (၄) ကပ္ပိယဝေါဟာရဖြင့်လှူဒါန်းခြင်း၊ ဥတကမ္မဝါစာနှင့် သမုတ်ခြင်း စသည်ဖြင့် ထိုထို ကုဋိအားလျော်စွာ ကပ္ပိယ အစီအရင်ကို နေရာတကျ ပြုလုပ်သည်လည်းဖြစ်စေ၊ ဤလေးပါးကို ကပ္ပိယကုဋိ၏ သာမည အင်္ဂါလေးပါးဟု ဆိုသည်။ ပဌမအင်္ဂါ မရှိသော လူတို့၏ အိမ်ရာတိုက်တာများသည်၎င်း၊ ဒုတိယအင်္ဂါ မရှိသော ရဟန်းတို့ နေဘို့မဟုတ် အခိုက်အတန့်မျှ သုံးဆောင်ဘို့ဖြစ်သော ဝစ္စကုဋိ၊ ပဿာဝကုဋိ၊ ဥပုသ်အိမ်၊ သိမ်၊ တန်ဆောင်း စသည်များသည်၎င်း၊ တတိယအင်္ဂါ မရှိသော ရဟန်းတို့နေဘို့ရာပင် ဖြစ်သော်လည်း သဟဿေယျ အာပတ်သင့်လောက်အောင် အမိုး

မရှိသောကျောင်း၊ အကာမရှိသောကျောင်း၊ အမိုးအကာပျက်၍နေသော ကျောင်းများ သည်၎င်း ကပ္ပိယကုဋ်လေးပါးမှ အလွတ်ဖြစ်သော ပဉ္စမကပ္ပိယကုဋ် မည်၏။

(၁) ဥဿာဝနန္တိကာကုဋ် = “ရဟန်းအပိုင်၊ ရှေးဦးတိုင်ကို၊ ပေ့ ကိုင်ချီချ၊ မြေအကျနှင့်၊ ကပ္ပိယစကား၊ ဆုံးပြိုင်ငြား၊ မှတ်သားဥဿာဝနန္တိကာ” ဟူသော လင်္ကာနှင့်အညီ (က) ရဟန်းသံဃာတို့၏ ပုဂ္ဂလိကသံဃိကဖြစ်သော သစ် ဝါး အုတ် ကျောက်တို့နှင့် ဆောက်လုပ်သည်လည်း ဖြစ်စေ၊ (ခ) ရှေးဦးစွာ စိုက်ထူသောတိုင် ရှေးဦးစွာတက်သော အုတ်ကျောက်တို့ကို ရဟန်းတို့ပေ့ ချီ၍ မြေသိုကျသည်နှင့် “ကပ္ပိယကုဋ် ကရောမ” ဟူသော ကပ္ပိယစကားအဆုံး ပြိုင်မိသည်လည်း ဖြစ်စေ၊ ဤအင်္ဂါနှစ်ပါးနှင့် ပြည့်စုံသော ကုဋ်ကို ဥဿာဝနန္တိကာကုဋ်ဟု ဆိုသည်။

(၂) ဂေါနိသာဒိကာကုဋ် = “နွားတို့နေဘိ၊ အနက်ရှိ၊ ဂေါနိသာဒိကာ” ဟူသော လင်္ကာနှင့်အညီ ဂေါနိသာဒိကာသဒ္ဒါသည် နွားတို့နေရာဟူသော အနက်ရှိ၏။ တိုက်တာကျောင်းကန် အရံအကာမရှိသည်ကို ဆိုလိုရင်းဖြစ်သည်။ (က) တိုက်တာအကာအရံမရှိလျှင် အာရာမဂေါနိသာဒိကာမည်၏။ (ခ) တိုက်တွင်းရှိ ကျောင်းများမှာ အကာအရံမရှိခဲ့လျှင် ဝိဟာရဂေါနိသာဒိကာမည်၏။ ထိုနှစ်ပါးတွင် တိုက်တာအကာအရံမရှိမှုသာ လိုရင်းဖြစ်၏။ တိုက်တွင်းရှိ ကျောင်းများ၌ ကျောင်းအောက်မှာ နွားမဝင်နိုင်ရန် အကာအရံရှိမှု မရှိမည် လိုရင်းမဟုတ်။ အရံဆိုသည်မှာ လည်း နွားတို့ကို ကာဆီးနိုင်ရန် အမြင့်နှစ်တောင် ခြောက်သစ်ရှိ၍ တတိုက်လုံးကို ဝန်းဝိုင်းမိအောင် ရှိခဲ့သော်၎င်း၊ ထက်ဝက်ခန့်ရှိခဲ့သော်၎င်း အရံရှိသည် မည်၏။ တိုက်တာတခုလုံး အရံမရှိခဲ့သော်၎င်း၊ ရှိသောအရံသည် ထက်ဝက်အောက် နည်းခဲ့သော်၎င်း

အရံမရှိသည် မည်၏။ ဤအရံ မရှိမှုသည် ပင် ဂေါနိသာဒိကာကုဋ်၏ အင်္ဂါပင်တည်း။

(၃) ဂဟပတိကုဋ် = “လူသန္တက၊ ကပ္ပိယဟူ၊ ဆို၍လှူ၊ မှတ်ယူ ဂဟပတိ” ဟူသော လင်္ကာနှင့်အညီ (က) မလှူမီ ရှေးအဘိုး၌လူတို့၏အပိုင်ဥစ္စာလည်းဖြစ်စေ၊ (ခ) ကျောင်းပြီး၍ လှူဒါန်းသောအခါ၌ “ဣမံ ဝိဟာရံ ကပ္ပိယကုဋ် ကာတုံ သံဃဿ ဒေမ(သံဃာဘို့) အာယသ္မတောဒေမ(ပုဂ္ဂလိကဘို့)” ဟူသော ကပ္ပိယစကားကို မြက်ဆို၍ လှူဒါန်းသည်လည်း ဖြစ်စေ၊ ဤအင်္ဂါ နှစ်ပါးရှိသော ကျောင်းကို ဂဟပတိကုဋ်ဟု ဆိုသည်။

(၄) သမ္ပတိကုဋ် = “သမုတ်တံဘိ၊ သမ္ပတိ၊ ဥတ္တိဒုတိယာ။ ပန်ကြားမှုလည်း၊ အပ်သတည်း၊ နှစ်နည်း အဆိုလာ” ဟူသော လင်္ကာနှင့်အညီ ကပ္ပိယကုဋ် အင်္ဂါခွဲတစ်ခုဖြစ်၍ အကပ္ပိယဖြစ်၍နေသော ကျောင်းကို ကပ္ပိယကုဋ် ဖြစ်စေခြင်းငှါ ဥတ္တိဒုတိယကမ္မဝါစာဖြင့် သမုတ်ရသည်။ ထိုကုဋ်ကို သမ္ပတိကုဋ်ခေါ်သည်။ အဋ္ဌကထာ၌ကား အပလောကနက် ဖြင့်လည်း သမုတ်အပ်၏ဟု လာ၏။ ဝိနည်းမတတ်သော ရဟန်းတို့ အလှူခံ၍ နေသော ကျောင်းဟောင်း၊ ဝိနည်းမတတ်သော ရဟန်းတို့ဆောက်လုပ်သော ကျောင်းသစ်၊ ဝိနည်းမတတ်သော ရဟန်းတို့ အမိုးဟောင်းကို ဖျက်၍ အသစ်မိုးသော ကျောင်းမျိုး၊ ဤကဲ့သို့သော ကျောင်းများကို နောက်ဆက်ခံ၍နေသော လဇ္ဇိပေသလ ရဟန်းသည် သမ္ပတိကပ္ပိယကုဋ် ဖြစ်အောင် ပြုလုပ်၍ နေရမည်။ ဥတ္တိဒုတိယကမ္မဝါစာဖြင့်သော်လည်း သမုတ်ရမည်။ အပလောကန ကံဖြင့်သော်လည်း သမုတ်ရမည်ဟု ဆို၏။ “အင်္ဂါမညီ၊ ကျောင်းကုဋ်၊ အကပ္ပိယသာ” ဟူသော လင်္ကာနှင့်အညီ ရှေး၌ ပြခဲ့ပြီးသော သာမညအင်္ဂါ၊ အသီးအသီးသော ဝိသေသအင်္ဂါတို့နှင့် မညီညွတ်သော ကျောင်းများသည် အကပ္ပိယကုဋ်မည်

၏။ အကပိယကုဒိ ဆိုသော်လည်း မနေအပ်၊
မထိုင်အပ်သော ကျောင်းဟု ဆိုလိုသည်
မဟုတ်။ ကာလိကဝတ္ထုများနှင့် ပေါ်၍ အာ-
ပတ်အပြစ်ရှိသောကြောင့်ဆိုသည်။ (ဝိ၊ ငွ၊
၃။ ၃၇၊ ၃၈-နှင့် ညှိ၍ ဝိနယသံခိပ်၌ဆိုသည်။)

ကပိယကုဒိကိစ္စ (န) [ကပိယကုဒိ+ကိစ္စ] အပ်
သောကျောင်း၏ အမှုကိစ္စ။ ကပိယကုဒိ-
ကာတုံဒေသာ (ဝိ၊ ငွ၊ ၃။ ၃၈) တိ တွေ့ ကပိယ-
ကုဒိကိစ္စ ကာတုန္တိ အဓိပ္ပာယ်။ ဝဇီရ။ ၄၈၆။

ကပိယက္ကမ (န) [ကပိယ + ကမ] အပ်သော
အစဉ်။ ကပိယက္ကမေန သမ္ပုဋ္ဌိစွိတေသုခေတ္တ-
တဋ္ဌာကာဒိသု။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၄၁။

ကပိယခါရ (န) [ကပိယ + ခါရ] အပ်သောနို့ ရည်။
န ပန ကပိယခါရဒိပရိစ္ဆေဒေါ။ ကခါ၊ ငွီ၊ ၉၃။

ကပိယခေတ္တ (န) [ကပိယ + ခေတ္တ] အပ်သော
ခေတ်။ တေ ဟိ ကပိယခေတ္တံ အာရောစေန္တိ။
ဝဇီရ။ ၁၆၈။ (- သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၇၃။)

ကပိယဓမ္မ (န) [ကပိယ + ဓမ္မ] အပ်သော သား
ရေ၊ ရဟန်းတို့ သုံးဆောင် ကောင်းသော
သားရေ။ ကပိယဓမ္မာနိ အာဇနိယာနိ။ ဝိ၊ ငွ၊
၄။ ၈၃။ ကခါ၊ ၂၆၄။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၃၀၈။
(- ဝိမတိ၊ ၂။ ၁၄။) ကပိယဓမ္မေနာ (ကခါ၊
၂၀၁) တိ မိဂါဇေဋ္ဌကဓမ္မေန။ ကခါ၊ ငွီ၊ သစ်။
၃၆၃။

ကပိယစိဝရ (န) [ကပိယ + စိဝရ] အပ်သော
သင်္ကန်း။ ဘုရားအစရှိသော ပုဂ္ဂိုလ်တို့ သုံး
ဆောင် ကောင်းသော သင်္ကန်း။ ဣမာနိ
ဒွါဒသ ကပိယစိဝရနိ။ ဒိ၊ ငွ၊ ၃။ ၁၉၂။ အံ၊ ငွ၊
၂။ ၂၇၇။ စူဠနိ၊ ငွ၊ ၁၁၀။ (- ဝိ၊ ငွ၊ ၄။ ၁၈၃။
သီ၊ ငွီ၊ သစ်။ ၂။ ၉၈။) ဗုဒ္ဓါဒိနံ ပရိဘောဂယော-
ဂျတာယ ကပိယစိဝရနိ။ ဒိ၊ ငွီ၊ ၃။ ၂၂၄။
(- အံ၊ ငွီ၊ ၂။ ၂၆၇။)

ကပိယစိဝရဇာတိ (ထိ) [ကပိယစိဝရ + ဇာတိ]
အပ်သော သင်္ကန်း - ဇာတ် - အမျိုးအစား။

‘အနုဇာနာမိဘိက္ခဝေ စိဝရနိ ခေါမ’ န္တိ အာဒိ-
နာ ဘိက္ခဝေ ဆ စိဝရနိ အနုညာတာ။

ဝဇီရ။ ၂၂၂။

ကပိယတန္တဝါယ (ပု) [ကပိယ + တန္တဝါယ]
အပ်သော ရက်ကန်းသည်။ (ဆွေမျိုးတော်
စပ်သော ရက်ကန်းသည်။ ဖိတ်ကြားထား
သော ရက်ကန်းသည်။) ကပိယတန္တဝါယေ-
နပိ အကပိယသုတ္တံ ဝါယာပေန္တဿ ယထာ
ပုဗ္ဗေ နိဿဂ္ဂိယံ။ ဧဝံ ဒုက္ကဋ္ဌ။ ဝိ၊ ငွ၊ ၂။ ၃၀၃။
(- ဝိ၊ ငွ၊ ၂။ ၃၀၄။ ကခါ၊ ၁၈၅။ ကခါ၊ ငွီ၊
သစ်။ ၃၃၉။)

ကပိယတူလ (ပု) [ကပိယ + တူလ] အပ်သော
လဲ၊ ရဟန်းတို့ သုံးဆောင်ကောင်းသော လဲ။
ကပိယတူလံ ဝါ အကပိယတူလံ ဝါ ပက္ခိပိတွာ
ကရေန္တဿ ပမာဏမေဝ ဝဇ္ဇတိတိ အာဟ။
ဝိ၊ ငွ၊ ၄။ ၆၀။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၄၇၁။

ကပိယတ္ထရဏ (န) [ကပိယ + အတ္ထရဏ] အပ်သော
အခင်း။ သန္တ (သုတ္တနိ၊ ငွ၊ ၂။ ၁၀၈) ကြည့်။

ကပိယထာလက (န) [ကပိယ + ထာလက] အပ်
သောခွက်။ ထာလက (ဝိမတိ၊ ၁။ ၁၆၇) ကြည့်။

ကပိယဒွါရ (န) [ကပိယ + ဒွါရ] အပ်သော
အကြောင်း။ ဧကံ ကပိယဒွါရံ ကထေသာ-
မာတိ။ သံ၊ ငွ၊ ၃။ ၈၃။

ကပိယနိဟာရ (ပု) [ကပိယ + နိဟာရ] အပ်
သော - အခြင်းအရာ - နည်း။ ယဒိ ဟိ ဣမိ-
နာ ကပိယနိဟာရေန အပေသေတွာ။ ကခါ၊
ငွီ၊ သစ်။ ၃၁၀။

ကပိယပစ္စတ္ထရဏ (န) [ကပိယ + ပစ္စတ္ထရဏ] အပ်
သော အပေါ်လွှမ်း အခင်း။ ကပိယမဉ္ဇကံ
ပညာပေတွာ ကပိယပစ္စတ္ထရဏေန အတ္ထရိ-
တွာ။ မ၊ ငွ၊ ၃။ ၂၀။ သံ၊ ငွ၊ ၃။ ၉၅။ (- ဥဒါန၊
ငွ၊ ၃၇၀။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၃၁၆။)

ကပိယပစ္စယ (ပု) [ကပိယ + ပစ္စယ] အပ်သော
ပစ္စည်း။ စိဝရဒိကေ ယတ္ထ ကတ္တစိ ကပိယပစ္စ-

ယေ သန္တောသေနသမင်္ဂိဘူတောတိ အတ္တော။
သီ၊ဋီ၊သစ်။ ၂။၁၁။

ကပ္ပိယပတိရူပ (တိ) [ကပ္ပိယ+ပတိရူပ] အပ်
သည်အားလျော်သော၊ အပ်သည်ဖြစ်၍ သင့်
တင့်လျောက်ပတ်သော၊ အပ်အပ် စပ်စပ်။
လေသကပ္ပ (ထေရ်၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၅၅) ကြည့်။ (ထို၌
မုဒ္ဒဇ-ပဋိရူပ ရှိသည်။)

ကပ္ပိယပတ္တ (ပု) [ကပ္ပိယ+ပတ္တ] အပ်သော-
မွက်-သပိတ်။ ကပ္ပိယပတ္တ ဝိညာပေန္တသ
အာပတ္တိ ဝေါတိ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ ဝိမတိ။ ၁။၂၄၉။

ကပ္ပိယပထဝီ (ထိ) [ကပ္ပိယ+ပထဝီ] အပ်သော
မြေ၊ ရဟန်းတို့တူးဆွဖျက်ဆီးကောင်းသော
မြေ။ ကပ္ပိယပထဝီ ခဏန္တာနံ ဒုက္ကဋ္ဌာနိ-
ယေဝ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၂၇၀။ (- ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၂၀၀။
ဝိ၊သင်္ဂဟ။ ၁၈။ သာရတ္ထ၊ ၂။၃၆၉။) ကပ္ပိယာ-
ကပ္ပိယပထဝီလည်း ကြည့်။

ကပ္ပိယပရိက္ခာရ (ပု) [ကပ္ပိယ+ပရိက္ခာရ] အပ်
သော-ပရိက္ခရာ - အသုံးအဆောင်။ မယံ
ကပ္ပိယပရိက္ခရာ ဧတေ။ အပ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၁၀။ ဇာ၊
ဋ္ဌ၊ ၁။၁၀။ (- ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၄၃။)

ကပ္ပိယပရိဝတ္တန (န) [ကပ္ပိယ+ပရိဝတ္တန] အပ်
သော-လဲလှယ်ခြင်း-ဖလှယ်ခြင်း။ ကပ္ပိယ-
ပရိဝတ္တနေန ပရိဝတ္တေတု (ကင်္ခါ၊ ၂၆၁) နို့
ယထာ အကပ္ပိယံ န ဟောတိ၊ ဝေ ပရိဝတ္တေ-
တုံ။ ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်။ ၄၂။

ကပ္ပိယပါနက (န) [ကပ္ပိယ+ပါနက] အပ်သော
- ရဟန်းတို့ သောက်ကောင်းသော - အ
ဖျော်။ ကပ္ပိယပါနကံ အကပ္ပိယပါနကန္တိ
ပိဝတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၁၄၂။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။ ၄၆၄။ မဟာ-
နိ၊ဋ္ဌ၊ ၂၈၂။ (- မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၈၁။)

ကပ္ပိယဘဏ္ဍ (န) [ကပ္ပိယ+ဘဏ္ဍ] အပ်သော-
ရဟန်းတို့သုံးစွဲကောင်းသော - ဥစ္စာဘဏ္ဍာ။
ပါဒါရဟေန ပါဒဂ္ဂနကံ ကပ္ပိယဘဏ္ဍ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊
၁။၂၆၈။ ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်။ ၂၀၆။ (- ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။

၁၃၁။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၁၅၂။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၄။၆၉။ ကင်္ခါ။
၁၆၃။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။ ၃၀။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၂၀။ အပ၊ဋ္ဌ၊
၁။၅၂။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၁၅၀။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၆၀။ သာ-
ရတ္ထ၊ ၂။၄၁၇။ ဝိမတိ၊ ၁။၃၃၇။ ဝိမတိ၊ ၂။
၃၄။) ကပ္ပိယဘဏ္ဍေနာတိ ကပ္ပိယသုတ္တာဒိနာ
အတ္တေနာ ဓနေန။ ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်။ ၃၀၁။

ကပ္ပိယဘဏ္ဍဒါယက (တိ) [ကပ္ပိယဘဏ္ဍ+ဒါယ-
က] အပ်သော ဥစ္စာဘဏ္ဍာကို ပေးလှူတတ်
သောသူ။ ကပ္ပိယဘဏ္ဍဒါယကာနဉ္စ တတ္ထ-
ဇာတကဖလဒါနံ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဝိတဗ္ဗံ။
ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၃၄၁။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။ ၄၃၃။

ကပ္ပိယဘဏ္ဍပရိဝတ္တန (န) [ကပ္ပိယဘဏ္ဍ+ပရိ-
ဝတ္တန] အပ်သော ဥစ္စာဘဏ္ဍာကို လဲလှယ်
ခြင်း။ ကပ္ပိယဘဏ္ဍေန ကပ္ပိယဘဏ္ဍပရိဝတ္တ-
နဿ ရူပိယသံဝေါဟာရဘာဝပ္ပသင်္ဂတော။
ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၆၄။

ကပ္ပိယဘူမိ (ထိ) [ကပ္ပိယ+ဘူမိ] (၁) အပ်
သောမြေ။ (၂) အပ်သောကျောင်း ကုဋီ။
(၃) အပ်သောနေရာအရပ်။ (ဥဒကုက္ခေပ
သိမ်ထိုက်ရာ အရပ်၊ ဘိက္ခုနီမတဦးတည်း
ရွာတပါးသို့ ဝင်နိုင်သောနေရာ၊ တိုင်ပင်
ကောင်းသော ဘိက္ခုနီမကျောင်း၊ အရံတွင်း
ဆွမ်းစားစရပ်၊ တိတ္ထိကျောင်း၊ ရဟန်း
များ ကိုယ်လှုပ်နေကောင်းသော ဘိက္ခုနီမ
တည်နေဘူးသော နေရာ တို့ဖြစ်သည်။) (၁)
ပရိဘောဂတ္ထာယ ဟိ ကပ္ပိယဘူမိယံ ဝါ
အကပ္ပိယဘူမိယံ ဝါ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၂၀၂။ ဝိ၊
သင်္ဂဟ။ ၁၉။ (ကင်္ခါ၊ ၉၁။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။ ၆၆။
(၂) အနုဇာနာမိဘိက္ခဝေ စတသော ကပ္ပိယ-
ဘူမိယော ဥဿာဝနန္တိကံ ဂေါနိသာဒိကံ
ဂဟပတိံ သမ္ပတိန္တိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၃၃၇။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။
၁၀၉။ (- ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၃၃၁။ ဝိမတိ၊ ၂။၁၉၀။)
စတသော ဘူမိယော (ကင်္ခါ၊ ၂၂၇) တိ....
စတသော ကပ္ပိယကုဋီယော။ ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်။
၃၉၀။ ကပ္ပိယကုဋီလည်း ကြည့်။ (၃) သံဝိ-

ဓာနကာလေ ဟိ သစေ ဥဘောပိ ဘိက္ခုနု-
ပဿယေ ဝါ အန္တရာရာမေ ဝါ အာသနသာ-
လာယ ဝါ တိတ္ထိယသေယျာယ ဝါ ဌတော
သံဝိဒဟန္တိ၊ အနာပတ္တိ၊ ကပ္ပိယဘူမိ ကိရာယံ။
ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၇၂။ (-၁၇၄။ကခါ။၃၀၀။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။
၁၉၆။ ဝဇီရ။၃၀၉၊၃၄၆၊၃၅၉။ ဝိမတိ၊၂။၅၅။
ကခါ၊ဋီ၊၃၂။ ကခါ၊ဋီ၊သစ်။၁၄၇၊၁၉၆။)

ကပ္ပိယဘောဇန (န) [ကပ္ပိယ + ဘောဇန]
အပ်သော - ရဟန်းတို့စားကောင်းသော -
ဘောဇဉ် - စားဘွယ်။ သယံ ပဋိဂ္ဂဟေတွာ
အပရိစ္စတ္တမေဝ ဟိ ဒုတိယဒိဝသေ ကပ္ပိယ-
ဘောဇနံ ဘုဒ္ဓန္တဿ ပါစိတ္တိယံ။ ကခါ။
၂၂၆။ (- ဝိ၊သင်္ဂဟ။၄၆၄။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။
၂၇၂။) ကပ္ပိယဘောဇနန္တိ အန္တမသော
ကေသိတ္ထမတ္တမ္ပိ ကပ္ပိယဘောဇနံ။ ကခါ၊ဋီ၊
သစ်။၃၇၉။

ကပ္ပိယဘောဇနပဋိက္ခေပ (ပ) [ကပ္ပိယဘောဇ-
န + ပဋိက္ခေပ] အပ်သော - ဆွမ်း - ထမင်း -
ဘောဇဉ် - ကိုယ်ခြင်း။ သေ နယော အကပ္ပိ-
ယဘောဇနံ ခါဒတော ကပ္ပိယဘောဇနပ-
ဋိက္ခေပေ။ ကခါ၊ဋီ၊သစ်။၃၇၅။

ကပ္ပိယမံသ (န) [ကပ္ပိယ + မံသ] (၁) အပ်သော
- ရဟန်းတို့ စားကောင်းသော - အသား။
(လူ၊ ခွေး၊ မြင်း၊ ဆင်၊ သစ်၊ ကျား၊ ခြင်္သေ့၊
ဝံ၊ အောင်း၊ မြွေဟူသော အသား ၁၀-
မျိုး၊ မဆင်ခြင်မှု၍ စားသော အသား၊
သီတင်းသုံးဖော် ၅-ဦးကို ရည်၍သတ်အပ်
သော အသားတို့သည် အကပ္ပိယမံသ = မစား
ကောင်းသော အသားမည်၍ ထိုမှ တပါး
သော အသားကို ကပ္ပိယမံသဟု ဆိုသည်။)
(တိ) (၂) အပ်သော အသားရှိသော (သတ္တ-
ဝါ)။ (၁) ကပ္ပိယမံသဿ ဟိ ပဋိဂ္ဂဟဏေ
အာပတ္တိ နတ္ထိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၉၁။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၂၇။
မ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၄။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၉၂။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၉၁။
အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၁၅။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၅၆။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။

၂၅၉။ ဝဇီရ။၂၀၅၊၄၇၂။ သာရတ္ထ၊၃။၃၂၇။
ကခါ၊ဋီ၊သစ်။၃၇၄။) ကပ္ပိယမံသေပိ (ဒိ၊
ဋ္ဌ၊၁။၁၉၂)တိ သူကရမံသာဒိကေပိ။ သိ၊ဋီ၊
သစ်၊၂။၁၃၀။ (တိ) (၂) ကပ္ပိယမံသခိရ-
ကြည့်။

ကပ္ပိယမံသခိရ (န) [ကပ္ပိယမံသ + ခိရ] အပ်
သော အသားရှိသော သတ္တဝါတို့၏ နို့ ရည်။
ကပ္ပိယမံသခိရံ ဝါ အကပ္ပိယမံသခိရံ ဝါဟော-
တု၊ ပိဝန္တဿ အနာပတ္တိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၂၀။ ဝိ၊
သင်္ဂဟ။၁၂၃။ (-ဝဇီရ။၃၂၄။)

ကပ္ပိယမံသဘောဇနပဋိက္ခေပ (ပ) [ကပ္ပိယမံသ
+ ဘောဇန + ပဋိက္ခေပ] အပ်သောအသား၊
ဘောဇဉ်ကို ပယ်ခြင်း။ ကော ပန ဝါဒေါ
ကပ္ပိယမံသံ ခါဒတော ကပ္ပိယမံသဘောဇန-
ပဋိက္ခေပေ။ ကခါ၊ဋီ၊သစ်။၃၇၅။

ကပ္ပိယမံသဝသာ (တိ) [ကပ္ပိယမံသ + ဝသာ]
အပ်သော အသားရှိသော သတ္တဝါတို့၏
အဆီ။ ကပ္ပိယမံသဝသာ သာမိသပရိဘောဂေ
ဝနုတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၉၃။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၁၀၅။

ကပ္ပိယမံသသညီ (တိ) [ကပ္ပိယမံသ + သညီ]
အပ်သော အသားဟု အမှတ်သညာရှိသော၊
သူ။ အကပ္ပိယမံသံ ကပ္ပိယမံသသညီ ဟုတွာ။
အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၁၃။

ကပ္ပိယမံသသပ္ပိ (န) [ကပ္ပိယမံသ + သပ္ပိ] အပ်
သော အသားရှိသော သတ္တဝါတို့၏ ထော
ပတ်။ ကပ္ပိယသပ္ပိ-ကြည့်။

ကပ္ပိယမဉ္ဇ (ပ) [ကပ္ပိယ + မဉ္ဇ] အပ်သော -
ညောင်စောင်း - ခဏ္ဍင်။ သဗ္ဗေ ကပ္ပိယမဉ္ဇော
သမ္ပုဋ္ဌိစ္စိတဗ္ဗာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၇၉။ ကခါ၊ဋီ၊သစ်။
၄၂၄။ (-အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၉၉။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၁၈။
ဥဒါန၊ဋ္ဌ၊၃၇၇။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၈။ သာရတ္ထ၊
၃။၃၁၆၊၄၀၄။ ဝိမတိ၊၂။၄၂၅။ ကခါ၊ဋီ၊
၁၀၃။)

ကပ္ပိယမဉ္ဇက (ပု) [ကပ္ပိယ+မဉ္ဇက] အပ်သော -
ညောင်စောင်းငယ် - ခဋ်ငယ်။ ကပ္ပိယ-
ပစ္စတ္တရဏ-ကြည့်။

ကပ္ပိယမဟဋ္ဌပစ္စတ္တရဏ (န) [ကပ္ပိယ+မဟဋ္ဌ+
ပစ္စတ္တရဏ] အပ်သော အဖိုးများစွာ ထိုက်
သော အပေါ်လွှမ်း အခင်း။ ကပ္ပိယမဟဋ္ဌ-
ပစ္စတ္တရဏာနိ အာဓာရဏာနိ စ ပထဝီ
ဘိန္နိတော ဥဋ္ဌဟန္တူတိ စိန္တေသိ။ ဗုဒ္ဓဝံဋ္ဌ။
၁၈၀။

ကပ္ပိယမာန (တိ) [ကပ္ပ+ယ+မာန] ပြုပြင်
စီရင်အပ်သော၊ ကကြိုး တပ်ဆင်အပ်သော။
သော(ကဏ္ဍကော)ကပ္ပိယမာနောဝ အညာ-
သိ။ အပါဠာ။ ၇၄။

ကပ္ပိယရဇန (န) [ကပ္ပိယ+ရဇန] အပ်သော
ဆိုးရည်။ ကပ္ပိယရဇနေန ရဇယိ။ ထေရါဠာ။
၂။ ၃၄၂။

ကပ္ပိယလေသ (ပု) [ကပ္ပိယ+လေသ] အပ်သော
သင့်လျော်သော - အရိပ်အမြက် စကား။
လေသကပ္ပ (ထေရါဠာ။ ၂။ ၃၅၅) ကြည့်။

ကပ္ပိယလောဟ (ပု၊ န) [ကပ္ပိယ+လောဟ] အပ်
သော - လောဟာ - သတ္တု။ ဥဇုကမေဝ
ကပ္ပိယလောဟေန။ ဝိ၊ ဠာ။ ၂၅၃။ (-ဝိမတိ၊
၁။ ၃၄၉။) ကံသ (၂) လည်းကြည့်။

ကပ္ပိယလောဟဘဏ္ဍ (န) [ကပ္ပိယလောဟ +
ဘဏ္ဍ] အပ်သော လောဟာဟူသော ဘဏ္ဍာ။
ဌပေတွာ ပန ဘာဇနဝိကတိ အညသ္မိ
ကပ္ပိယလောဟဘဏ္ဍေ။ ဝိ၊ ဠာ။ ၄။ ၈၀။ ဝိ၊
သင်္ဂဟ။ ၃၀၅။ (-ကင်္ခါ။ ၂၆၁။)

ကပ္ပိယလောဟမယ (တိ) [ကပ္ပိယလောဟ +
မယ] အပ်သော လောဟာဖြင့် ပြီးသော
(သပိတ်ခြေ)။ ဧကေ ပန “ကပ္ပိယလောဟ-
မယော အာဓာရော မဋ္ဌောရိကမေဝ အနု-
လောမေတိ” တိ။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၂၃၄။

ကပ္ပိယဝစန (န) [ကပ္ပိယ+ဝစန] အပ်သော -
အသုံး အနှုန်း - စကား။ ကပ္ပိယဝစနေန
ဝပသိတေ ဂန္တဗ္ဗံ။ ဝိ၊ ဠာ။ ၃။ ၂၅၀။ (-ကင်္ခါ။
၁၆၉။ ၁၉၈။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၁၉။ ဝဇီရ။ ၁၂၀။
သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁၁၈။ သီ၊ ဠိ၊ သင်္ခါ။ ၁။ ၃၅၁။)

ကပ္ပိယဝတ္ထု (န) [ကပ္ပိယ+ဝတ္ထု] အပ်သော
ဝတ္ထုပစ္စည်း။ ကပ္ပိယဝတ္ထု ဝါ အကပ္ပိယဝတ္ထု
ဝါ ဟောတု။ ဝိ၊ ဠာ။ ၃။ ၁၅၂။ (- ဝိ၊ သင်္ဂဟ။
၄၇။ ဝဇီရ။ ၂၆၀။ ၃၆၉။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၄၁၀၊
၄၂၂၊ ၄၂၃။ ကင်္ခါ၊ ဠိ။ ၈၅။)

ကပ္ပိယဝိညတ္တိ (ထိ) [ကပ္ပိယ+ဝိညတ္တိ] အပ်
သော - သိစေခြင်း - တောင်းခြင်း။ အယံ
နာမ ကပ္ပိယဝိညတ္တိတိ ဝိသု န ဒဿိတံ။
သာရတ္ထ၊ ၂။ ၄၄၃။

ကပ္ပိယဝေါဟာရ (ပု) [ကပ္ပိယ + ဝေါဟာရ]
အပ်သော - ရဟန်းတို့အားလျော်သော -
ဝေါဟာရ အသုံးအနှုန်း စကား။ အနုဋ္ဌိတေ
အနုပသမ္ပန္နေ ဟိ ကပ္ပိယဝေါဟာရေန ကာ-
ရေတဗ္ဗံ။ ဝိ၊ ဠာ။ ၂။ ၂၂။ (-ဝိ၊ ဠာ။ ၂။ ၁။
ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၅၈။ ဝဇီရ။ ၂၄၇။ သာရတ္ထ၊ ၂။
၃၆၈။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၁၂။ ကင်္ခါ၊ ဠိ၊ သင်္ခါ။ ၃၀၆။)

ကပ္ပိယသညာ (ထိ) [ကပ္ပိယ+သညာ] အပ်၏
ဟူသော အမှတ်သညာ၊ အပ်သည်ဟု မှတ်ထင်
ခြင်း။ အကပ္ပိယေ ကပ္ပိယသညံ...ဥပ္ပါဒေ-
တိတိ။ သံ၊ ဠာ။ ၃။ ၇၈။ (-အဘိ၊ ဠာ။ ၄၁၃-၄။
ဝိမတိ၊ ၁။ ၁၂၄။)

ကပ္ပိယသညိတာ (ထိ) [ကပ္ပိယသညိ+တာ] အပ်
၏ဟူသော အမှတ်သညာရှိသူ၏အဖြစ်၊ အပ်
သည်ဟု မှတ်ထင်ခြင်း။ အကပ္ပိယေ ကပ္ပိယ-
သညိတာ။ ဝိ၊ ၅။ ၃၃၈။ အဘိ၊ ဓ။ ၂၃၃။ မဟာ-
နိ။ ၁၆၇။ စူဠနိ။ ၁၅၇။ ဝိ၊ ဠာ။ ၄။ ၁၅၂။ (-
၂၂၀။ ကင်္ခါ။ ၁၀၀။ သံ၊ ဠာ။ ၁။ ၁၀၆။ အဘိ၊ ဠာ။
၁။ ၄၁၃။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၇၉။ သံ၊ ဠိ၊ ၁။ ၁၅၇။

အံ၊ဋီ၊၂။၃၉။) အကပ္ပိယေ ကပ္ပိယသညီ-
တာတိ အစ္စမံသံ သူကရမံသန္တိ ခါဒတိ။
မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၂။၂။

ကပ္ပိယသညီ (တိ) [ကပ္ပိယ + သညီ] အပ်၏ဟု
သော အမှတ်သညာ ရှိသော၊ အပ်သည်ဟု
အထင် ရှိသောသူ။ ဘိက္ခု ကပ္ပိယသညီ
ဝိကာလေ ဘောဇနံ ဘုဉ္ဇတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ။၁၇။
(-အံ၊ဋီ၊၂။၃၉။ ဝိ၊ဋ္ဌ။၄။၁၇။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။
၄၆၅။ အဘိ၊ဋ္ဌ။၁။၄၁၃။ မူလဋီ၊ဋ္ဌ။၁။၁၇၅။)
အကပ္ပိယေ ကပ္ပိယသညီတိ အကပ္ပိယေ သိဟ-
မံသာဒိမိ “ကပ္ပိယံ ဣဒ”န္တိ ဝေသညီ။ အံ၊ဋ္ဌ။
၂။၅၆။ (-ဝိမတိ၊၂။၂၇၆။)

ကပ္ပိယသပ္ပိ (န) [ကပ္ပိယ + သပ္ပိ] အပ်သော
ထောပတိ။ ကပ္ပိယသပ္ပိနာ ဒေဟိတိ ဝုတ္တေ
အကပ္ပိယသပ္ပိနာ ဒေတိ။ ကခါ။၂။၂။ ကပ္ပိ-
ယသပ္ပိနာတိ ကပ္ပိယမံသသပ္ပိနာ။ ကခါ။ဋီ၊
သစ်။၃၉၂။ (-ဝိမတိ၊၂။၃၄။)

ကပ္ပိယသာသန (န) [ကပ္ပိယ + သာသန] အပ်
သော - သတင်းစကား - ကမ္မည်းမှာစာ။
ကပ္ပိယသာသနာနိ တောနိ၊ န ဂိဟိနံ ဂိဟိ-
ကမ္မပဋိသံယုတ္တာနိတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ။၂။၂၀၇။ (-ဝိ၊
သင်္ဂဟ။၂၄။ ဝိမတိ၊၁။၃၈။)

ကပ္ပိယသုတ္တ (န) [ကပ္ပိယ + သုတ္တ] အပ်သော
ချည်။ ဘေနေဝ ပန ကပ္ပိယသုတ္တံ ဝါယာ-
ပေန္တဿ ယထာ ပုဗ္ဗေ နိဿဂ္ဂိယံ၊ ဝေ ဒုက္ကဋ်။
ဝိ၊ဋ္ဌ။၂။၃၀၃။ (-ကခါ။၁၈၅။ ဝိမတိ၊၁။
၃၅၉။)

ကပ္ပိယသုတ္တပရိစ္ဆေဒ (ပု) [ကပ္ပိယသုတ္တ + ပရိစ္ဆေ-
ဒ] အပ်သောချည်၏ အပိုင်းအခြား။ ကပ္ပိယ-
သုတ္တပရိစ္ဆေဒေသု အနာပတ္တိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ။၂။၃၀၃။

ကပ္ပိယသုတ္တမယ (တိ) [ကပ္ပိယသုတ္တ + မယ]
အပ်သော ချည်ဖြင့်ပြီးသော။ ဦးနကတရေသု
ကပ္ပိယသုတ္တမယသု စ ဒုက္ကဋ်။ ဝိ၊ဋ္ဌ။၂။၃၀၄။
(-ကခါ၊ဋီ၊သစ်။၃၃၉။)

ကပ္ပိယာကပ္ပိယဥဒကသိဉ္ဇန (န) [ကပ္ပိယ +
အကပ္ပိယ + ဥဒက + သိဉ္ဇန] အပ်၊မအပ်သော
ရေကို သွန်းလောင်းခြင်း။ သာမညတော
ကပ္ပိယာကပ္ပိယဥဒကသိဉ္ဇနာဒိ သက္ကာ သင်္ဂ-
ဟေတု။ သာရတ္ထ၊၂။၃၆၈။

ကပ္ပိယာကပ္ပိယနိဿိတ (တိ) [ကပ္ပိယာကပ္ပိယ
+ နိဿိတ] အပ်သည်၊ မအပ်သည်၌ မှီ
သော။ သံသသန္နိပါတဋ္ဌာနေ ကပ္ပိယာကပ္ပိယ-
နိဿိတာ ဝါ။ ဝိ၊ဋ္ဌ။၄။၂၀၅။

ကပ္ပိယာကပ္ပိယပထဝီ (ထိ) [ကပ္ပိယာကပ္ပိယ +
ပထဝီ] အပ်၊မအပ်သောမြေ။ ဥဘယတ္ထာတိ
ကပ္ပိယာကပ္ပိယပထဝီယံ။ သာရတ္ထ၊၂။၃၇၀။
(၁) မြေမှုန့်သန့်သန့်၊ မြေညက် သန့်သန့်ဖြစ်
သောသုဒ္ဓပထဝီ။ (၂) မြေမှုန့်ဖြစ်စေ၊ မြေညက်
ဖြစ်စေ ၂-ပုံ၊ ကျောက် ကျောက်စရစ် အိုးခြမ်း
ကျောက်ပြုတ် သဲတို့တွင် တမျိုးမျိုး ဖြစ်စေ
၁-ပုံ ရောစပ်နေသော မိဿကပထဝီ။ (၃)
လေးလထက်အလွန် မိုးစိုထားသော မြေမှုန့်ပုံ၊
မြေညက်ပုံဟု ဆိုအပ်သော ပုဉ္ဏပထဝီ။ မိုး
မလောင်ဘူးသော ဤမြေသုံးမျိုးကို ဇာတ-
ပထဝီခေါ်သည်။ ယင်းကို ရဟန်းတို့ တူး-
ဆွ - ဖျက်ဆီး - ခြင်းငှါ မအပ်သောကြောင့်
အကပ္ပိယပထဝီ ဆိုသည်။ မီးလောင် ပြီးသော
မြေကို၎င်း၊ တပုံထက်များသော ကျောက်စ
သည်ဖြင့် ရောစပ်နေသည့် မိဿကပထဝီမြေ
မျိုးကို၎င်း အဇာတပထဝီခေါ်သည်။ ယင်းကို
ရဟန်းတို့ တူး - ဆွ - ဖျက်ဆီး - ခြင်းငှါ အပ်
သောကြောင့် ကပ္ပိယပထဝီဆိုသည်။ (ဝိ၊ဋ္ဌ။၃။
၂၀-၁။ ကခါ။၁၉၆။)

ကပ္ပိယာကပ္ပိယပရိပုစ္ဆာဗဟုလ (တိ) [ကပ္ပိယာ-
ကပ္ပိယ + ပရိပုစ္ဆာ + ဗဟုလ] အပ်၊မအပ်သည်
ကို ဆွေးနွေးမေးမြန်းခြင်း များသော၊ သူ။
ကပ္ပိယာကပ္ပိယပရိပုစ္ဆာဗဟုလသာပိ...ဥဒ္ဓစ္စ-
ကုက္ကုစ္စံ ပဟိယတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ။၂။၃၇၁။ အံ၊ဋ္ဌ။၁။
၃၉။ သံ၊ဋ္ဌ။၃။၂၀၃။ အဘိ၊ဋ္ဌ။၂။၂၆၁။

ဣတိဝုတ်၊ ဣ။ ၃၄၂။ (-မ၊ ဣ။ ၁။ ၃၇၆။ အံ၊ ဣ။ ၁။ ၈၈။)

ကပ္ပိယာကပ္ပိယမံသဇာတိ(တိ) [ကပ္ပိယာကပ္ပိယ + မံသ + ဇာတိ] အပ်, မအပ်သော အသားမျိုး ရှိသော။ ဌပေတော ပန မနုဿလောမံ ယံ ကိဉ္စိ ကပ္ပိယာကပ္ပိယမံသဇာတိနံ ပက္ခိစတပ္ပဒါနံ လောမံ။ ဝိ၊ ဣ။ ၄။ ၆၀။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၄၅၀။

ကပ္ပိယာကပ္ပိယမံသသတ္တ (ပု) [ကပ္ပိယာကပ္ပိယ + မံသ + သတ္တ] အပ်, မအပ်သော အသားရှိသောသတ္တဝါ။ ရဟန်းတို့ စားကောင်း, မစားကောင်းသော သတ္တဝါ။ ကပ္ပိယသပ္ပိနာ အကပ္ပိယသပ္ပိနာတိ စ ဣဒံ ကပ္ပိယာကပ္ပိယမံသသတ္တာနံ ဝသေန ဝုတ္တံ။ ဝိ၊ ဝေ၊ ၂။ ၃၄။

ကပ္ပိယာကပ္ပိယဝသ (ထိ) [ကပ္ပိယာကပ္ပိယ + ဝသ] အပ်, မအပ်သော အဆီ။ တံ ဌပေတော မနုဿဝသံ သဗ္ဗေသံ ကပ္ပိယာကပ္ပိယဝသနံ တေလံ။ ဝိ၊ ဣ။ ၂။ ၂၉၆။

ကပ္ပိယာကပ္ပိယဝိစာရဏ (ထိ၊ န) [ကပ္ပိယာကပ္ပိယ + ဝိစာရဏ] အပ်, မအပ်သည်ကို စူးစမ်းဆင်ခြင်ခြင်း။ ဝိနယဉ္စိ ပတွာ ကပ္ပိယာကပ္ပိယဝိစာရဏမာဂမ္မ ခုနိတဗ္ဗံ။ ဝိ၊ ဣ။ ၁။ ၁၉၈။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၃၂၂။ (-သာရတ္ထ၊ ၂။ ၄၇။)

ကပ္ပိယာကပ္ပိယဝိညတ္တိ (ထိ) [ကပ္ပိယာကပ္ပိယ + ဝိညတ္တိ] အပ်, မအပ်သော - သိစေခြင်း - တောင်းခြင်း။ အဋ္ဌကထာယဉ္စ သုတ္တတန္တဝါယာနမေဝ ကပ္ပိယာကပ္ပိယဘာဝေန ဗဟုဓာနယော ဒဿိတော, န ကပ္ပိယာကပ္ပိယဝိညတ္တိဝသေနာတိ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၄၄၂-၃။

ကပ္ပိယာကပ္ပိယဝိနိစ္ဆယ (ပု) [ကပ္ပိယာကပ္ပိယ + ဝိနိစ္ဆယ] အပ်, မအပ်သည်ကို - ဆုံးဖြတ်ခြင်း - ဆုံးဖြတ်အပ်သောအမှု။ “ဣဒံ ကပ္ပတိ, ဣဒံ န ကပ္ပတိ” တိ ကပ္ပိယာကပ္ပိယဝိနိစ္ဆယေ ပတ္တေ။ ဒိ၊ ဣ။ ၂။ ၁၅၇။

ကပ္ပိယာကပ္ပိယဝေါဟာရ(ပု) [ကပ္ပိယာကပ္ပိယ + ဝေါဟာရ] အပ်သော အသုံးအနှုန်း, မအပ်သော အသုံးအနှုန်း။ ဖလပရိဘောဂတ္ထာယ ကပ္ပိယာကပ္ပိယဝေါဟာရဒ္ဒယမေဝ န ဝနုတိ။ ဝိ၊ ဣ။ ၂။ ၂၀၀။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၁၈။

ကပ္ပိယာနုလောမ (တိ) [ကပ္ပိယ + အနုလောမ] အပ်သော အမှုအားလျော်သော။ အကပ္ပိယာနုလောမတော ကပ္ပိယာနုလောမတော စ။ ဝိ၊ မတိ၊ ၁။ ၁၂၁။ (-နေတ္ထိ၊ ဣ။ ၅၆။)

ကပ္ပိယာနုလောမ (တိ) [ကပ္ပိယ + ကပ္ပိယာနုလောမ] အပ်သော အမှု, အပ်သော အမှုအားလျော်သော။ ယံ ဒိဿတိ တာသု တာသု ဘူမိသု၊ တံ ကပ္ပိယာနုလောမေန နိဋ္ဌိသိတဗ္ဗံ။ နေတ္ထိ။ ၁၆၆။ (-နေတ္ထိဝိ၊ ၃၅၃။) ကပ္ပိယာနုလောမေနာတိ ကပ္ပိယေန စ ကပ္ပိယာနုလောမေန စ။ တတ္ထ ကပ္ပိယံ ပါဠိယံ သရူပတော ဝုတ္တံ၊ ကပ္ပိယာနုလောမံ မဟာပဒေသဝသေန နယတော ဒဿိတံ။ နေတ္ထိ၊ ဣ။ ၂၇၄။

ကပ္ပိယာနုလောမကထာ(ထိ) [ကပ္ပိယာနုလောမ + ကထာ] အပ်သည်အား လျော်သော စကား။ အဋ္ဌကထာသု ပန ဣမသ္မိံ ဌာနေ ပါနကထာ ကပ္ပိယာနုလောမကထာ။ ဝိ၊ ဣ။ ၃။ ၁၀၅။

ကပ္ပိယာနုလောမဝိဓာန (န) [ကပ္ပိယာနုလောမ + ဝိဓာန] အပ်သည်အားလျော်သော အစီအရင်။ ဝိနယမဟာပဒေသော ကပ္ပိယာနုလောမဝိဓာနတော နိပ္ပရိယာယတော အနုလောမကပ္ပိယံ နာမ။ ဒိ၊ ဣ။ ၂။ ၁၆၈။

ကပ္ပိယာမိသ (န) [ကပ္ပိယ + အာမိသ] အပ်သော ဆွမ်းစသောပစ္စည်း။ ပကတိအာမိသ (ဝဇီရ။ ၃၂၂) ကြည့်။

ကပ္ပိလ (ပု) ကပ္ပိလပုဏ္ဏား။ ကပ္ပိလဿ ဒိဿောသိံ၊ ဓိတာ မာတာ သုစိမတိ။ အပ၊ ၂။ ၂၆၃။

ကပ္ပိယတိ (ကြိ) [ကပ္ပ+ယ+တေ] ကြံစည်-
စဉ်းစား - အပ်၏။ ကပ္ပိယတိတိ ကပ္ပေ။
စရိယာဠာသေ။

ကပ္ပဋ္ဌာန (န) [ကပ္ပ+ဋ္ဌာန] ကမ္ဘာပျက်ခြင်း။
ယာဝ ကပ္ပဋ္ဌာနာ တံ ဌာနံ တာဒိသမေဝ
ဘဝိဿတိ။ မဋ္ဌာဉာဠာဂ။ (- သံဠာသေ။ ၁၂။
အဘိဠာဉာဠာ ၆၅။ ဝိသုဒ္ဓိ ၂။ ၄၅။ ခုဒ္ဒကဋ္ဌာ
၁၀၁။ သုတ္တနိဋ္ဌာ ၂။ ၃။ အပါဠာသေ။ ၅၇။ ဗုဒ္ဓဝံ
ဠာ ၃၁၇။ ဇာဠာသေ။ ၅၆။ သံဠာသေ။ ၁၇၁။)

ကပ္ပဋ္ဌာနကာလ (ပ) [ကပ္ပဋ္ဌာန+ကာလ]
ကမ္ဘာပျက်သောအခါ။ အထ ကပ္ပဋ္ဌာန-
ကာလော ဝိယ အယံ လောကော ဥစ္ဆိဇ္ဇေယျ။
ဇာဠာ ၅။ ၂၇။

ကပ္ပဋ္ဌာနဂ္ဂိ (ပ) [ကပ္ပဋ္ဌာန+အဂ္ဂိ] ကမ္ဘာပျက်
မီး။ လုဒ္ဓကောပိ အသိဉ္စ သတ္တိဉ္စ ဂဟေတွာ
ကပ္ပဋ္ဌာနဂ္ဂိ ဝိယ အာဂစ္ဆတိ။ ဇာဠာ ၃။ ၁၇၁။
(- ဇာဠာ ၄။ ၅၁၂။ ဇာဠာ ၅။ ၃၈၄။ ဇာဠာ
၇။ ၈၂။ ၃၃၄။)

ကပ္ပရ (ပုန) [ကပ္ပ+ဉ္စရ။ အချို့ ပါဠိ ဌာနီတို့၌
ကပ္ပရဟု ရသန္တံ ရှိသည်။ ဓာန်တို့၌ ကပ္ပရ-
ရှိသည်။] ပရုပ်။ ကပ္ပရ စ ကလိဂံကာ။ ဇာ
၂။ ၃၄၆။ ကုကံမံ ဝါ ကပ္ပရံ ဝါ ဝါသစုဏ္ဏာ-
ဒီနိ ဝါ။ ဝိဠာ ၂။ ၂။ (- သံဠာ ၃။ ၂၉၇။
အဘိဠာ ၂။ ၂၃၃။ ဝိသုဒ္ဓိ ၁။ ၂၃၃။ ခုဒ္ဒကဋ္ဌာ
၂၉။ ဇာဠာ ၇။ ၃၁၅။)

ကပ္ပေကဒေသ (ပ) [ကပ္ပ+ကေဒေသ] (မဟာ)
ကပ်တမိတ်ဒေသ။ “ဗြဟ္မကာယိကာနံ ဒေ-
ဝါနံ ကပ္ပေါ အာယုပ္ပမာဏ” န္တိ ဧတ္ထ ကပ္ပေ-
ကဒေသော။ အဘိဠာ ၃။ ၂၂၇။

ကပ္ပေတဗ္ဗ (တိ) [ကပ္ပ+ဧတ+တဗ္ဗ] (၁) ပြု
အပ် - စီရင်အပ် - သော။ (၂) ကြံစည် -
စဉ်းစား - အပ်သော။ (၁) န စ တိက္ခဝေ
ပဏိဓာယ သေယျာ ကပ္ပေတဗ္ဗာ။ ဝိသေ။ ၁၄၀။
ဝိသင်္ဂဟ။ ၂၄။ (- ဝိ ၂။ ၂၇။ ထေရဠာ ၂။

၂၂၃။ ဝဇီရ။ ၂၉၄။) (၂) သာသပဏသိ-
ဥပမာဒီဟိ ကပ္ပေတဗ္ဗော။ စရိယာဠာသေ။

ကပ္ပေတိ (ကြိ) [ကပ္ပ+ဧတ+တိ] (၁) ပြု၏။
ဖြစ်စေ၏။ (၂) စီရင်၏။ ယှဉ် - တပ် - က -
၏။ (၃) ချီ၏။ ချိန်ရွယ်၏။ (၄) ကြံစည် -
စဉ်းစား - ၏။ (၅) ဖြတ်၏။ ရိတ်၏။ (၆)
ယုံကြည်၏။

(၁) ပြု၏။ ဖြစ်စေ၏။ ပဏိဓာယ သေယျာ
ကပ္ပေတိ။ ဝိသေ။ ၁၄၀။ ဝိ ၂။ ၂၉။ ဝိ ၃။ ၂၆၆။
ဒီသေ။ ၁၇၈။ ဒီ ၂။ ၇၅။ မဿဂဠာ သံသေ။ ၂၅။
အံသေ။ ၁၁၂။ ပဋိသံသေ။ ၄၀။ ထေရဠာ ၃၄၇။ မဟာ-
နိ။ ၂၀။ မိလိန္ဒ။ ၃၇၂။ ကပ္ပေတိတိ ကပ္ပေတိ။
ပဋိသံသေ။ ၂။ ၁၄။ ဗိဝိတံ ကပ္ပေတိတိ ဗိဝိတ-
ပဝတ္တိ ပဝတ္တေတိ။ ဒီဠာ ၂။ ၃၉၂။ (- သံ
ဠာ ၃။ ၁၆၂။ ကပ္ပေန္တိ - ဝိ ၂။ ၂၆။ ဝိ ၄။
၄၉၃။ ဒီသေ။ ၉။ သံ ၂။ ၂၀၀။ သံ ၃။ ၄၈။
အံသေ။ ၂၃၃။ အံ ၃။ ၈၀။ မိလိန္ဒ။ ၂၄၆။ ဝိဠာ
၂။ ၁၆၂။ ဒီဠာ ၂။ ၁၁၄။ မဠာ ၃။ ၃။ သံဠာ
၁။ ၇၇။ အံဠာ ၂။ ၁၈၁။ ဝိသုဒ္ဓိ ၁။ ၂၉။ ဓမ္မဠာ
၁။ ၃၃။ ကပ္ပယန္တိ - မဟာနိ။ ၈၇။ ကပ္ပေသိ -
ဝိသေ။ ၂၈၆။ ဝိ ၂။ ၃၀။ ထေရဠာ ၂။ ၈၈။ ကပ္ပေ-
ထ - ဝိ ၂။ ၆၂။ သံဠာသေ။ ၁၁၇။ သုတ္တနိဋ္ဌာ ၂။
၄၇။ ဇာဠာ ၃။ ၂၂၁။ မဠာ ၂။ ၁၀၀။ အံဠာ
၃။ ၂၀၈။ ကပ္ပေမိ - မဿ။ ၁၁၁။ သံ ၂။ ၂၀။
အံသေ။ ၂၃၃။ အံ ၃။ ၈၀။ ထေရဠာ ၃၃၇။ ထေရိ
၃၉၀။ အပါသေ။ ၅၂။ အပါ ၂။ ၄၁၉။ မဠာသေ။
၃၇၁။ ထေရဠာသေ။ ၂၃၇။ အပါဠာသေ။ ၃၃၂။
အပါဠာ ၂။ ၆၂။ ဗုဒ္ဓဝံဠာ ၈၂။ စရိယာဠာ
၂၂၀။ ကပ္ပေမ - ဥဒါန။ ၁၀၅။ ဥဒါနဠာ
၁၆၄။ ဇာဠာ ၇။ ၁၇။ ကပ္ပေတု - သုတ္တနိဋ္ဌာ
၁။ ၅၄။ အပါဠာသေ။ ၁၆၅။ ကပ္ပေန္တိ - ဝိဠာသေ။
၆၀။ ဝိမတိသေ။ ၂၈။ ကပ္ပေဟိ - ဒီ ၂။ ၁၅၆။
ထေရိဠာ ၆။ အပါဠာသေ။ ၇၄။ ကပ္ပယဒေါ -
အံ ၃။ ၁၈။ သုတ္တနိဋ္ဌာ ၃၂။ မိလိန္ဒ။ ၃၉၇။ ၄၀၀။
မဠာ ၂။ ၂၅။ သံဠာ ၂။ ၄၆။ မဠာ ၂။ ၁၀၀။

ကပေယျ — ဝိ၊ ၁။ ၂၈၆။ ဝိ၊ ၂။ ၂၇။ မ၊ ၂။
 ၃၁၉။ ဝိ၊ ၁။ ၁၆၀။ ဝိ၊ ၁။ ၂။ ၂၁၇။ ဝိ၊ ၁။ ၄။
 ၁၈၈။ မ၊ ၁။ ၂။ ၁၀၉။ အဘိ၊ ၁။ ၄၆၂။
 ဝိ၊ ၁။ ၂။ ၂၄။ ဝိ၊ ၁။ ၂။ ၂၄။ သိ၊ ၁။ ၁၆၂။
 ၃၆၅။ အံ၊ ၁။ ၂။ ၂၃၇။ ကပေယျ—မဟာနိ။
 ၈၇။ မဟာနိ၊ ၂။ ၂၀၉။ ကပေယျ—ဇာ၊ ၁။
 ၁၈၄။ ဇာ၊ ၁။ ၂။ ၂၃၉။ ကပေယျာသံ—မ၊ ၁။
 ၅၄။ အံ၊ ၂။ ၄၆၂။ ဓမ္မ၊ ၁။ ၁၄၈။ ကပေ-
 ယျာမ—မ၊ ၁။ ၂။ ၂၀၇။ ကပေယျ—ဒီ၊ ၁။ ၁၉။
 ထေ၊ ၁။ ၂။ ၁၅၇။ ကပေယျ—ဝိ၊ ၁။ ၂။ ၂၇။
 ဝိ၊ ၂။ ၂။ ၂၀၇။ ဝိ၊ ၁။ ၁၁။ ဒီ၊ ၂။ ၁၁။
 ဒီ၊ ၁။ ၁၄၃။ မ၊ ၂။ ၁၇။ သံ၊ ၁။ ၁၀၈။ သံ၊ ၂။
 ၃၉၀။ ဥဒါနံ၊ ၁၈၂။ ထေ၊ ၁။ ၂။ ၈၀။ ကပေယျ—
 ဇာ၊ ၁။ ၁၉။ ကပေယျ—ဝိ၊ ၁။ ၂။ ၂၅။ ဒီ၊ ၁။ ၈၇။
 ဓမ္မ၊ ၁။ ၄၀၅။ သုတ္တနိ၊ ၁။ ၈၆။ ပေတ၊ ၁။
 ၃၄။ စရိယာ၊ ၁။ ၁၁၉။ ဇာ၊ ၁။ ၁၀၅။ ဇာ၊
 ၁။ ၂။ ၉။ အကပေယျ—အ၊ ၁။ ၁။ ၁။ အ၊ ၁။ ၁။
 ၁၂၀။ အကပေယျ သု၊ သုတ္တနိ၊ ၄၃၅။ ကပ-
 ယျ—မ၊ ၁။ ၂။ ၂၀၇။ ကပေယျ—အ၊ ၁။ ၁။
 ၁၄၃။ အ၊ ၂။ ၁၄၃။ ထေ၊ ၁။ ၁။ ၄၂၃။ အ၊
 ၁။ ၁။ ၁၁၀။ စရိယာ၊ ၁။ ၁၁၉။ အကပေယျ—
 စရိယာ၊ ၁။ ၁၁၉။ ကပေယျ—ဇာ၊ ၁။ ၂။ ၂။
 ကပေယျ—ဝိ၊ ၁။ ၂။ ၂၄၃။ ဝိ၊ ၁။ ၁၆၀။
 ဇာ၊ ၁။ ၂။ ၁။ ဇာ၊ ၁။ ၂။ ၁။ ကပေယျ—
 ဝိ၊ ၁။ ၂။ ၂၆၂။ အံ၊ ၁။ ၂။ ၂၅။ သာ၊ ၁။ ၂။
 ၃၀၉။ ကပေယျ—ဝိ၊ ၁။ ၂။ ၂၄၃။ အံ၊ ၁။
 ၁၂၂။ ဝိ၊ ၁။ ၂။ ၁၃၇။ ကပေယျ—ဝိ၊ ၁။
 ၆၂။ ကပေယျ—ဝိ၊ ၁။ ၂။ ၂၁၇။ ထေ၊
 ၁။ ၂။ ၈။ ဇာ၊ ၁။ ၁။ ၄၃။ ဇာ၊ ၁။ ၁။ ၂၄၂။
 ဇာ၊ ၁။ ၂။ ၁။ ကပေယျ—မ၊ ၁။ ၁။ ၃၄။

(၂) စိရင်၏ ယဉ် - တပ် - က - ၏။
 အသေ ကပေတိ။ အံ၊ ၁။ ၂။ ၁။ ထေ၊
 ၁။ ၁။ ၁။ မ၊ ၁။ ၁။ ၁။ ကပေယျ—ဇာ၊
 ၁။ ၁။ ၁။ ကပေယျ—(ဇာ၊ ၁။ ၁။ ၁။ ကပေယျ—
 အ၊ ၁။ ၁။ ၁။ ကပေယျ—ဝိ၊ ၁။ ၁။ ၁။ က၊
 ၁။ ၁။

အဘိဓာန်(က-ဝဂ်) ၁-၁၈—ပ-မ-ဗ-သ-ဝ

(၃) ချီ၏ ချီန့်ရယ်၏။ ဥရသိ ကပေယျ-
 (ဇာ၊ ၁။ ၁။ ၁။) တံ ဥရသိ သုနိသိတဇာတ-
 သတ္တိ စာရေသိ။ ဇာ၊ ၁။ ၁။ ၁။

(၄) ကြံစည် - စဉ်းစား - ၏။ တဏှာကပ္ပံ
 ဝါ ဒိဋ္ဌိကပ္ပံ ဝါ ကပေတိ။ စူဠနိ၊ ၁။ ၁။ ၁။
 ၁။ ၁။ သုတ္တနိ၊ ၁။ ၁။ ၁။ သံ၊ ၁။ ၁။ ၁။
 ကပေယျ—သံ၊ ၁။ ၁။ ၁။ ကပေယျ—ကပေ-
 ယျ—ကပေယျ... ကေဝလံ သာသပဏသိ-
 ဥပမာဒီဟိ ကပေတဗ္ဗော။ စရိယာ၊ ၁။ ၁။
 (- ဝိ၊ ၁။ ၁။) ကိရိယာကပ္ပဝိကပ္ပ-လည်း
 ကြည့်။

(၅) ဖြတ်၏၊ ရိတ်၏။ မသု ကပေယျ။
 ဝိ၊ ၁။ ၁။ ၁။ ကပေယျ—ဒီ၊ ၁။ ၁။ ၁။ ကပေ-
 တု - ဓမ္မ၊ ၁။ ၁။ ၁။ ကပေယျ—ဒီ၊ ၁။
 ၁။ ၁။

(၆) ယုံကြည်၏။ ဒိဋ္ဌိ ဝေမတိကော ဒိဋ္ဌိ
 နောကပေတိ။ ဝိ၊ ၁။ ၁။ ၁။ သာ၊ ၁။ ၁။ ၁။
 နောကပေတိတံ န သဒ္ဓဟတိ။ ဝိ၊ ၁။ ၁။ ၁။
 (- ဝိ၊ ၁။ ၁။ ၁။ ဝိ၊ ၁။ ၁။ ၁။)

ကပေတော (ကြိ၊ ဝိ) [ကပ္ပ+ဇာ+တော] (၁) ပြု
 ၍။ (၂) စိရင်၏။ (၃) ကြံစည်၏။ (၄)
 ဖြတ်၏၊ ရိတ်၏။ (၅) တဏှာ သမံ ကပေ-
 တော။ ဒီ၊ ၁။ ၁။ ၁။ မ၊ ၁။ ၁။ ၁။ (- ဝိ၊
 ၁။ ၁။ ၁။) မ၊ ၁။ ၁။ ၁။ မ၊ ၁။ ၁။ ၁။ သံ၊
 ၁။ ၁။ ၁။ သံ၊ ၁။ ၁။ ၁။ အံ၊ ၁။ ၁။ ၁။
 ဓမ္မ၊ ၁။ ၁။ ၁။ အ၊ ၁။ ၁။ ၁။ အ၊ ၁။ ၁။
 ၁။ ၁။ ဇာ၊ ၁။ ၁။ ၁။ ဇာ၊ ၁။ ၁။ ၁။ သာ-
 ရတ္တ၊ ၁။ ၁။ ၁။ (၂) ယေ တေ ရဉ္ဇော ပသေ-
 နဒိဿ ကောသလဿ နာဂါ ဩပဝယျာ တေ
 ကပေတော။ သံ၊ ၁။ ၁။ ၁။ နေတ္တိ၊ ၁။ ၁။ (-
 ဇာ၊ ၁။ ၁။ ၁။ ဇာ၊ ၁။ ၁။ ၁။ မ၊ ၁။ ၁။ ၁။)
 (၃) အပရန္တံ ကပေတော ဂဏန္တိတံ အပရန္တ-
 ကပ္ပိကာ။ ဒီ၊ ၁။ ၁။ ၁။ (- မ၊ ၁။ ၁။ ၁။
 အဘိ၊ ၁။ ၁။ ၁။ အဘိ၊ ၁။ ၁။ ၁။ ပဋိသံ၊ ၁။

၁။ ၂၇၇။ နေတ္တိဌ။ ၁၉၅။ ဒိဋ္ဌိ။ ၁။ ၁၄၀။ သိဋ္ဌိ။
 သစ်။ ၁။ ၂၉၀။ သိဋ္ဌိသစ်။ ၂။ ၂၇၇။ မဋ္ဌိ။ ၂။
 ၁၂၂။ မဋ္ဌိ။ ၂။ ၂၆၀။ သိဋ္ဌိ။ ၂။ ၂၆၀။ မူလဋ္ဌိ။ ၂။
 ၅၅။ မူလဋ္ဌိ။ ၂။ ၉၁။ အနုဋ္ဌိ။ ၂။ ၁၂၇။ (၄)
 ဇေကလောမာနိ ကပေတော ဝိဇေတော
 ဝေဏိ ကာတံ။ အံဌ။ ၂။ ၉၇။ (-ဓမ္မဌ။ ၂။
 ၁၅၇။ ဇာဌ။ ၁။ ၂၄၀။)

ကပေန္တ(တိ) [ကပ္ပ+ဏေ+အန္တိ+တိ+ကပေန္တိ] (၁) ပြုသောသူ။ (၂) ကြံစည်သောသူ။
 (၃) ဖြတ်သောသူ။ (၄) သဟသေယျ
 ကပေန္တဿ ပါစိတ္တိယံ။ ဝိဌ။ ၂။ ၂။ (-ဝိဌဌ။
 ၁၆၅။ မဌဌ။ ၂။ ၂။ သံဌ။ ၂။ ၂။ အံဌ။
 ၁။ ၆၉။ အံဌ။ ၂။ ၇၇။ အဘိဌ။ ၂။ ၂။
 အဘိဌ။ ၂။ ၇၇။ ဓမ္မဌ။ ၁။ ၇၁။ ဥဒါနဌ။ ၇၇။
 သုတ္တနိဌ။ ၂။ ၄၇။ ပေတဌ။ ၄။ ထေရဌ။ ၁။
 ၆၈။ ဝိမတိ။ ၁။ ၁၂။ မဋ္ဌိ။ ၁။ ၅၀။ သံဋ္ဌိ။ ၁။
 ၁၄၁။ သံဋ္ဌိ။ ၂။ ၂။ အံဋ္ဌိ။ ၁။ ၄၄။) ဝါသံ
 ကပေန္တိ ကတိပါဟစယေန အပဂတလဇ္ဇာ။
 ပေတဌ။ ၄၄။ (-ထေရိဌ။ ၇၉။ ၁၃၀။) (၂)
 အတ္တာနံ ကပေန္တော ဝိကပေန္တော။ မဟာနိ။
 ၂၇၇။ (-မဋ္ဌိ။ ၁။ ၇၄။ မူလဋ္ဌိ။ ၁။ ၂၇၇။
 အနုဋ္ဌိ။ ၁။ ၄၀။) (၃) အသိနာ ကပေန္တော
 အဂမာသိ။ ဓမ္မဌ။ ၁။ ၂၁၅။ (-ဇာဌ။ ၁။
 ၂၄၀။)

ကပေတုံ (ဗျ) [ကပ္ပ+ဏေ+တုံ] (၁) ပြုခြင်း
 ဌ။ (၂) စီရင်ခြင်းဌ။ (၃) ကြံစည်ခြင်း
 ဌ။ (၄) အလံ ကမ္မနိယေ နိသဇ္ဇံ ကပေတုံ။
 ဝိဌ။ ၂။ ၇၉။ (-သံဌ။ ၅။ ဝိဌ။ ၂။ ၂။
 သုတ္တနိဌ။ ၂။ ၉၁။ ဇာဌ။ ၁။ ၂၆၅။ ဝိမတိ။
 ၁။ ၃၀၇။ သာရတ္ထ။ ၂။ ၃၁၁။ ၃၀၇။) (၂)
 “အဇ္ဇ မယာ ဣမမေဝ ကပေတုံ ဝနုတိ”တိ
 ကဏ္ဍကံ ကပေသိ။ ဇာဌ။ ၁။ ၇၂။ (၃) တံ
 နယတိ ယံ နော ကပေတုံ ဝေ သင်္ခါရာ
 စေတိတာ ပကပ္ပိတာ စ။ ပေဋကော။ ၃၁၁။

ကပေတု (ထိပု) [ကပ္ပ+ဏေ+တု] ပြုတတ်-
 စီရင်တတ်-သောသူ။ နာဘိဇာနာမံ သေယျ
 ကပေတော။ မဉ္ဇ။ ၁။ ၆၇။

ကပေတုကာမ (တိ) [ကပ္ပေတုံ+ကမ္မ+ဏ] ပြု
 ခြင်းငှါ အလိုရှိသော၊ ပြုစီရင် လိုသောသူ။
 ယော အနုပဓဇ္ဇ သေယျ ကပေတုကာမော။
 ဝိဌ။ ၁။ ၄၆။ (-ဝိသုဒ္ဓိ။ ၂။ ၂၃၁။ သုတ္တနိဌ။
 ၂။ ၅၃။)

ကဗန္ဓ (ပုန) [က+အန္ဓ။ အလယ်၌ ဝ-လာ၍
 ဝ-ကိုဗ-ပြုသည်။ အဝိဇ္ဇမာနေန ကေန သိရ-
 သာ အန္ဓော ကဗန္ဓော၊ ဝ-ကာရမဇ္ဈော။
 ဓာနိဋ္ဌိ။ ၄၀၆။] ဦးခေါင်းဖြင့် ကန်းသော
 ကိုယ်၊ ဦးခေါင်း-မရို-မပါ-သောကိုယ်၊
 လည်တိုပြုတ္တာ။ အဒ္ဓသံ အသိသကံ ကဗန္ဓံ
 ဝေဟာသံ ဂစ္ဆန္တံ။ ဝိဌ။ ၁။ ၁၄၇။ သံဌ။ ၄၅။
 ကဗန္ဓော’နိတ္တိယံ ဒေဟော၊ သိရောသုညော
 သဟကြိယော။ ဓာနိဋ္ဌိ။ ၄၀၆။ (-ဝိဌ။ ၂။
 ၁၁၀။ ဝိဌဌ။ ၂။ ၇၇။ သံဌ။ ၂။ ၂၀၄။ ဓမ္မ
 ဌ။ ၁။ ၂၀၀။ သာရတ္ထ။ ၂။ ၉၅။ သံဋ္ဌိ။ ၂။
 ၁၈၅။)

ကဗန္ဓ (တိ) [ကဗန္ဓ+အ] လည်တိုပြုတ္တာနှင့်တူ
 သော၊ ဦးခေါင်းပြတ်သကဲ့သို့ထင်ရသောသူ။
 ယဒိဒံ ကဗန္ဓေ ပိဋသပ္ပိမိတိ။ ဇာဌ။ ၁။ ၁၁၈။
 ကဗန္ဓေတိ တဿ ကိရ ဂီဝါ သြနမိတ္တာ ဥရံ
 အလ္လိနာ၊ တဿာ ဆိန္နသိသော ဝိယ ခါယတိ။
 ဇာဌ။ ၅။ ၄၅၉။

ကဗန္ဓရူပ (န) [ကဗန္ဓ + ရူပ] ဦးခေါင်းပြတ်
 သော-ရုပ်-အလေးငင်းကောင်။ ကေသ္မိ
 ကိရ သိသကဗန္ဓေ ပရိပါတေ ဧကံ ကဗန္ဓရူပံ
 ဥဋ္ဌဟတိ။ မိလိန္ဒ။ ၂။ ၂။ (-ဗုဒ္ဓဝံဌ။ ၃၃၉။)

ကဗရ (တိ) [ကဗ+အရ] (၁) ပြောက်ကျား
 သော(အဆင်း)။ (၂) ပြောက်ကျားသောအ
 ဆင်းရှိသောသူ။ (၃) ကျဲသော၊ ပါးသော။
 (၄) ဆန်ကဲ့။ (၅) (၂) သစေ ဂါဝိ ကဗရာ
 ဝါ ရတ္တာ ဝါ။ မဌဌ။ ၁။ ၇။ (-အံဌ။ ၁။ ၃၄၉။

အဘိဋ္ဌာပ။၈၄။ ဇာဋ္ဌာပ။၄၁၄။) (၃)
ကဗျာဋ္ဌာယ-ကြည့်။ (၄) ကဗျာမိဿက-
ကြည့်။

ကဗျာကဗျ (တိ) [ကဗျာ + ကဗျ] ပြောက်
ကျား ပြောက်ကျားသော၊ အပြောက် အ
ပြောက်ထင်သော။ ပတ္တာနံ ဆိဒ္ဓဘာယ
ဆာယံ ကဗျာကဗျံ ဒိသ္မာ။ ဇာဋ္ဌာပ။၄၄၃။

ကဗျာကဗျဝဏ္ဏ (တိ) [ကဗျာကဗျ + ဝဏ္ဏ] ပြောက်ကျား ပြောက်ကျားသော အဆင်းရှိ
သော (ဥဂ္ဂဟနိမိတ်)။ ဥဂ္ဂဟနိမိတ္တဉ္စေတု က-
ဗျာကဗျဝဏ္ဏန္တိ ယေဘုယျေန သဗလဝဏ္ဏံ။
ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၂၁၂။

ကဗျာကုဋ္ဌ (န) [ကဗျာ + ကုဋ္ဌ] ပြောက်ကျား
သောနုနာ၊ အနုကွက်။ သေတကုဋ္ဌေန သေတံ
ကဗျာကုဋ္ဌေန ဝိစိတြံ။ ဇာဋ္ဌာပ။၇၁။

ကဗျာက္ခိ (န) [ကဗျာ + အက္ခိ] ပြောက်ကျား
သောမျက်စိ။ ကဗျာက္ခိနိ ဥမ္မိလေတွာ ဝေ-
မာဟ။ သံဋ္ဌာပ။၁၉၇။ အံဋ္ဌာပ။၂၂၈။ ကဗ-
ျာက္ခိနိတိ ဗျာဓိဗလေန ပရိဘိန္ဒဝဏ္ဏတာယ
ကဗျာဘူတာနိ အက္ခိနိ။ သံဋ္ဌာပ။၂၄၆။ အံဋ္ဌာ
ပ။၃၄၈။

ကဗျာဂါဝိ (ထိ) [ကဗျာ + ဂါဝိ] ပြောက်ကျား
သော နွားမ၊ နွားပြောက်ကျားမ။ ဇာလာယ
ပဟဠပဟဠဋ္ဌာနံ ကဗျာဂါဝိယာ ဝိယ သရိရ-
ဝဏ္ဏံ အဟောသိ။ ဓမ္မဋ္ဌာပ။၄၅။ (-ဓမ္မဋ္ဌာ
ပ။၁၃၅။)

ကဗျာဂေါရူပ (န) [ကဗျာ + ဂေါရူပ] နွား
ပြောက်၊ နွားကျား အဆင်း။ ကဗျာဂေါရူပံ
ဝိယ အသုစိ ဒုဂ္ဂန္တံ ပရိကူလန္တိ ဒေသေသိ။
ဓမ္မဋ္ဌာပ။၆၃။

ကဗျာဋ္ဌာယ (တိ) [ကဗျာ + ဆာယာ] ပါး
သော - ကျဲသော - အရိပ်ရှိသော (သစ်ပင်)။
သေယျထာပိ သာရိပုတ္တ ရုက္ခော ဝိသမေ
ဘူမိဘာဂေ ဇာတော တနုပတ္တပလာသော
ကဗျာဋ္ဌာယော။ မ၊၁။၁၀၈။ (-ဓမ္မဋ္ဌာပ။

၂၂၆။ ဇာဋ္ဌာပ။၁၅၅။) ကဗျာဋ္ဌာယောတိ
ဝိရဋ္ဌာယော။ မ၊ဋ္ဌာပ။၃၄၄။

ကဗျာမဏိ (ပု) [ကဗျာ + မဏိ။ မသာရဂလ္လံ
ကဗျာမဏိ။ ကဗျာရော သဗလော မဏိ။ဓာနံ။
ဓာနံဋီ၊၄၉၂။] ပတ္တမြားပြောက်။ မသာရ-
ဂလ္လံ-ကြည့်။

ကဗျာပဟာဓိဝါ (ထိ) [ကဗျာ + မဟာဓိဝါ]
ပြောက်ကျားသော လျှာကြီး။ ဓိဝံ နိလ္လာ-
လေတွာတိ ကဗျာပဟာဓိဝံ နိဟရိတွာ။ သံ၊
ဋ္ဌာပ။၁၆၇။

ကဗျာမိဿက (တိ) [ကဗျာ + မိဿက] ဆန်ကဲ့
နှင့်ရောနှောသော (ထမင်း)။ ကဗျာမိဿကံ
ဘတ္တံ သံဟရိတွာ (မ၊ဋ္ဌာပ။၁၆၆)တိ ကဏာ-
ဇကမိဿကံ ဘတ္တံ သမ္ပိန္တိတွာ။ မ၊ဋီ၊၃။
၁၁၄။

ကဗျာဝဏ္ဏ (တိ) [ကဗျာ + ဝဏ္ဏ] ပြောက်ကျား
သော အဆင်းရှိသော၊ သူ။ သဗလ (ဇာဋ္ဌာ
ပ။၁၃၃) ကြည့်။

ကဗျာဝဏ္ဏမဏိ (ပု) [ကဗျာဝဏ္ဏ + မဏိ] ပြောက်
ကျားသော အဆင်းရှိသော ပတ္တမြား၊ ပတ္တ
မြားပြောက်။ မသာရဂလ္လမယာ ကဗျာဝဏ္ဏ-
မဏိဟိ ကတာ။ အ၊ဋ္ဌာပ။၁၁၈။

ကဗျာ (ပု) [ကု + အလ။ ကဗိ + အလ။က +
ဗလ။ဓာနံဋီ၊၄၆၆။ (၁) ထမင်းလုပ်၊ အလုပ်
အလေ့။ (တိ) (၂) ထမင်းလုပ်ပမာဏ။
(၁) နာတိမဟန္တံ ကဗျာ ကရိဿာမိတိ သိက္ခာ
ကရဏိယာ။ ဝိ၊၂။၂၅၄။ (-ဝိ၊၄။၃၈၂။
ဝိ၊၅။၄၉။ ဓမ္မ၊၅၉။ ဣတိဝုတံ၊၂၀၇။ ဇာ၊
၁။၇။ မိလိန္တံ၊၁၇၉။ ဝိ၊ဋ္ဌာပ။၁၆၆။ ဒီ၊ဋ္ဌာပ။
၃၄၄။ ဒီ၊ဋ္ဌာပ။၂၁။ မ၊ဋ္ဌာပ။၂၁၂။ သံ၊ဋ္ဌာပ။
၂၂။ ဇာဋ္ဌာပ။၂၀၆။) (တိ) (၂) စိတာတိ
ဣဋ္ဌကာယော ကဗျာဋ္ဌေန နိဒ္ဒမနဝသေန ဆိန္ဒိ-
တွာ ကတာတိ အတ္ထော။ ဝဇီရ၊၅၅၅။
(ပေသျဉ် ကဗျာကို အစုအပေါင်းဟု ပြန်ဆို
၏)။ အောက်ပုဒ်လည်း ကြည့်။

ကဗျာဂူဟ (တိ) [ကဗျာ+ဂူဟ] တလုပ်စာယူ
အပ်သော (အတိုင်းအရှည်ရှိသော သုခာ-
ဘုတ်)။ ယံ ပါဏိတလံ ကဗျာဂူဟန္တိပိ ဝုစ္စတိ။
သီရိသင်္ခါဝ။၄၂၃။

ကဗျာန္တရာယ (ပု) [ကဗျာ+အန္တရာယ] ထမင်း
လုပ်၏ အန္တရာယ။ ကဿာ ကေဿ ကဗ-
ဌန္တရာယော ဟောတိတိ။ ဒိ၊ဌ၊၁။၂၉၂။
(-မ၊ဌ၊၁။၃၄၉။ အံ၊ဌ၊၂။၂၄၆။) ကဗျာန္တ-
ရာယောတိ အာလောပဿ အန္တရာယော။
သီရိသင်္ခါဝ။၂။၃၅၅။ (-ဒိ၊ဌ၊၁။၃၅၃။ အံ၊
ဌ၊၂။၂၁၉။)

ကဗျာဝစ္စေဒက (တိ) [ကဗျာ+အဝစ္စေဒက]
ဆွမ်းလုပ်ကိုဖြတ်သောသူ၊ ဆွမ်း-ထမင်း-
လုပ်ကိုဖြတ်၍။ န ကဗျာဝစ္စေဒကံ ဘုဉ်ဿာ-
မိတိ သိက္ခာ ကရဏိယာ။ ဝိ၊၂။၂၅၆။ ကဗ-
ဌာဝစ္စေဒကန္တိ ကဗဉ္စ အဝစ္စန္တိတွာ။ ဝိ၊ဌ၊၃။
၁၆၆။ ကခိ၊၂။၂၃၃။

ကဗျာကာ (ထိ) [ကဗျာ+ဣကာ+အာ] အမာ
အုပ်ဆေး (အနာအုံဆေး)၊ အမာကို ဖွဲ့
ကြောင်းဖြစ်သောဆေး၊ (အနာကို အပေါ်မှ
အုပ်ဆေးသောဆေး။) ဖယောင်းချက်ကဲ့သို့
ပြည်စုပ်ရန် ကပ်သော ထမင်းဆုပ်။ အနုဇာ-
နာမိ ဘိက္ခဝေ ကဗျာကာန္တိ။ ဝိ၊၃။၂၉၈။
ကဗျာကာန္တိ ဝဏမုခေ သတ္တုပိဏ္ဍိ ပက္ခိပိတုံ။
ဝိ၊ဌ၊၃။၃၇၄။ ကဗျာကာတိ ဥပနာဟဘေ-
သဉ္စ။ ဝိမတိ၊၂။၁၈၆။

ကဗျာကတ္တဗ္ဗ (တိ) [ကဗျာ+ကတ္တဗ္ဗ] အလုပ်
အလေ့ ပြုအပ်သော။ ဝတ္ထုဝသေန ကဗျာ-
ကတ္တဗ္ဗတ္တာ ကဗျာကာရော။ စူဠနိ၊ဌ၊၈၀။

ကဗျာကာတဗ္ဗ (တိ) [ကဗျာ+ကာတဗ္ဗ] အလုပ်
အလေ့ ပြုအပ်သော။ ဝတ္ထုဝသေန ကဗျာကာ-
တဗ္ဗတ္တာ ကဗျာကာရော။ ပဋိသံ၊ဌ၊၁။၁၀၂။

ကဗျာကာရ (ပု) [ကဗျာ+ကာရ+ဣ။ ကရိယ-
တိတိ ကာရော၊ ကဗျော ကာရော ကဗျာကာ-
ရော။ မဏိမဉ္ဇူ၊ဒု၊နာ။၁၃၄။ ကဗျာနောင် ဤ

လာ၊နိတိ၊သုတ္တ၊နာ။၁၅၃။ သင်္ဂဟ၊ဂဏ္ဍိသင်္ဂ
အဘူတတဗ္ဗောဉ္စ စိပစ္စည်းသက်လို၏။ (၁)
အလုပ်အလေ့ ပြုအပ်သော (စား-သောက်
-ခဲ-လျက်-ဖွယ် အရာဝတ္ထု)။ (၂)
အလုပ်အလေ့ ပြုအပ်သော (အဆီအစေး
ဩဇာ၊ ရသဓာတ်)။ (၃) ကဗျာကာရော
အာဟာရော ဩဇာရိကော ဝါ သုခမော ဝါ။
ဒိ၊၃။၁၉၀။ မ၊၁။၅၈-၉။ သံ၊၁။၂၅၃၊၃၂၂၊
၃၂၅။ (-အဘိ၊ဓ၊၁၆၉။ မဟာနိ၊၁၉။)
ကဗျာကာရော အာဟာရောတိ ကဗဉ္စ ကတွာ
အဇ္ဈောဟရိတဗ္ဗတော ကဗျာကာရော အာ-
ဟာရော။ မ၊ဌ၊၁။၂၁၁။ ကဗဉ္စ ကရိယတိတိ
ကဗျာကာရော။ အဘိ၊ဌ၊၁။၃၆၆။ စူဠနိ၊ဌ။
၈၀။ အသိတပိတခါယိတသာယိတပုဗ္ဗေဒေါ
ကဗျာကာရော အာဟာရောဝ ဣမသ္မိ အတ္ထေ
အာဟာရောတိ အဓိပ္ပေဟော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။
၃၃၆။ ကဗျာကာရဟာရ-ကြည့်။ (၂) ဩဇာ-
လက္ခဏော ကဗျာကာရော အာဟာရော။
အဘိ၊ဌ၊၁။၃၆၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၈၀။ ကဗျာကာ-
ရော အာဟာရောတိ စတုသန္တတိသမုဋ္ဌာနေ
ရူပေ ဩဇာ အာဟာရော နာမ။ အဘိ၊ဌ၊
၃။၃၇၇။ ဩဇာလက္ခဏောတိ ဧတ္ထ အင်္ဂ-
မင်္ဂါနုသာရိနော ရသဿ သာရော ဥပတ္တမ္ဘ-
ဗလကာရော ဘူတနိဿိတော ဧကော ဝိသေ-
သော ဩဇာ။ မူလဋီ၊၁။၁၅၄။ (-ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။
၁၀၄။) အင်္ဂမင်္ဂါနုသာရိနော ရသဿ သာ-
ရောတိ ရသဟရဏိဓမ္မနိဇာလာနုသာရေန
သရိရာဝယဝေ အနုပ္ပဝိဋ္ဌဿ အာဟာရရသဿ
အဗ္ဗန္တရာဟာရပစ္စယော သွေဟော၊ ယော
လောကေ ရသဓာတုတိ ဝုစ္စတိ။ အနုဋီ၊၁။
၁၆၆။ ကဗျာကာရော (နေတ္တိ၊ဌ၊၁၂၂)တိ
ဌာနုပစာရေန ဝေါဟရိတေ ဩဇာသခါတေ
အာဟာရော။ နေတ္တိဝိ၊၁၈၈။ ကဗျာကာရ-
ဟာရ-ကြည့်။

ကဗျာကာရဘက္ခ (တိ) [ကဗျာကာရ+ဘက္ခ]
အလုပ်အလေ့ ပြုအပ်သော အစာ အာ-

ဟာရကို စားသောသူ။ ရှုပိ ကာမာဝစရော
ကဗဠိကာရာဟာရော။ အဘိ၊ဝိ။၃၉၈။ (- သံ၊
ဋီ၊၁။၄၂။) ကဗဠိကာရံ ဘက္ခယတိတိ ကဗဠိ-
ကာရာဟာရော။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၉၁။

ကဗဠိကာရာဟာရ (ပု) [ကဗဠိကာရ+အာဟာ-
ရ] (၁) အလုပ်အလေ့ပြုအပ်-မျှသွင်းအပ်
-သော အစာ အာဟာရ။ ယင်း ကဗဠိကာ-
ရာဟာရ အရာကို— ၁-ထမင်း၊ ၂-မုယောမုံ၊
=ဂျုံမုံ၊ ၃-ဆန်မုံ၊ ၄-ငါး၊ ၅-အမဲ၊ ၆-နှံ၊
၇-နှံမေး၊ ၈-ထောပတ်၊ ၉-ဆီဦး= မသ-
ကာ=ထောပေး၊ ၁၀-ဆီ၊ ၁၁-ပျားရည်၊
၁၂-တင်လဲဟူ၍ သရုပ်၁၂-မျိုး ထုတ်၍ပြ
သည်။ အသီး၊ အညစ်သည်ကို ယေဝါပနက၌
ထည့်သွင်း၍ပြသည်။ ထိုအသီး၊ အညစ်သည်တို့
သည်ခံတွင်းဖြင့် စားအပ်သောကြောင့်(မုခါ-
သိယ)၊ သွားဖြင့် ခဲအပ်သောကြောင့် (ဒန္တ-
ဝိခါဒန)၊ လည်ချောင်းဖြင့် မျှအပ်သော
ကြောင့်(ဂလဇ္ဈောဟရဏိယ)မည်၏။(အဘိ၊
ဓ၊၁၆၉။) ထိုကဗဠိကာရာဟာရသည် ကမ္မဇ-
တေဇောခေါ်ပါစကဝမ်းမီးကို ငြိမ်းစေတတ်
၏။ အသက်ရှင်သန်မှု (ဇီဝိတ) ကို မစောင့်
ရှောက်တတ်။ (အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၆၆။သံ၊ဋ္ဌ၊၂။
၂၃။ အဘိ၊ဝတာရ၊ဒု၊ဋီ၊၁၄၁။) တိရစ္ဆာန်
တို့၏ အစားအစာနှင့် လူတို့၏ အစားအစာ
ထောက်ထား နှိုင်းယှဉ်၍ တိရစ္ဆာန်အချင်း
ချင်း၊ လူအချင်းချင်းတို့၏ အစားအစာ
ကြမ်းတမ်းမှု၊ နူးညံ့မှုကို သိပါ။ (အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။
၃၆၇။သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂-၃။) ကဗဠိကာရာဟာရ၏
ဓမ္မဝတ္ထုတန်သည် ၄-မျိုးရှိ၏—(၁) ဩဇ-
လက္ခဏ=ပွားခြင်းလက္ခဏာရှိ၏။ (၂) ရူပါ-
ဟရဏရသ=ဩဇဋ္ဌမကရုပ်ကို ဆောင်ခြင်း
ကိစ္စရှိ၏။ (၃) ဥပတ္တမ္ဘနပစ္စုပဋ္ဌာန=ရူပ-
ကာယကို ထောက်ပံ့ခြင်း ပစ္စုပဋ္ဌာန်ရှိ၏။
(၄) အာဟာရိတဗ္ဗဝတ္ထုပဋ္ဌာန=စားမျှအပ်

သော အစားအစာလျှင် ပဒဋ္ဌာန်ရှိ၏။(အဘိ၊
ဋ္ဌ၊၁။၃၆၈။)

ဘုရားရှင် သာသနာတော်၌ အစားအ-
စာများကို သုံးဆောင်ရာတွင် လူများကဲ့သို့
ကိုယ်လက်ကြံ့ခိုင်စေရန် သုံးဆောင်ရသည်
မဟုတ်။ ခန္ဓာကိုယ်တည်တံ့၍ သာသနာပြု
နိုင်စေရန် သုံးဆောင်ရသည်။ (မ၊၁။၁၂။
အဘိ၊ဓ၊၂၆၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၃၀။) ၄-သင်္ချေနှင့်
ကမ္ဘာတသိန်း ဖြည့်ကျင့် ဆည်းပူးတော်မူခဲ့
သော ပါရမီတော်ကြောင့် အရပ်မျက်နှာ
အားလုံး၌ ရွာသော မိုးကြိုးကဲ့သို့ ဘုရားရှင်
သာသနာတော်၌ ကြီးစွာသောလာဘ်ပူဇော်
သကာများ ဖြစ်ပေါ်လာသည်။ ထိုထိုအရပ်မှ
ထမင်း၊ အဖျော်၊ ယာဉ်၊ အဝတ်အထည်၊ ပန်း၊
နံ့သာစသည်များကို ယူကုန်၍ မင်း၊ ပုဏ္ဏား
စသော သူတို့သည် “ဘုရားအဘယ်မှာနည်း”
ဟု ဘုရားရှင်ကို ရွာဖွေကြကုန်၏။ ဘုရားရှင်
ဝေသာလီမြို့၌ နေတော်မူသောအခါ၌လည်း
ဇနပုဗ္ဗိနေသူ လူအများတို့သည် များစွာသော
ဆား၊ ဆီ၊ ဆန်နှင့်ခဲဘွယ်တို့ကို လှည်း၌တင်
ယူ၍ “ဆွမ်းလှည့်ရောက်သောအခါ ဆွမ်း
ကျွေးကြမည်” ဟူသော ရည်မှန်းချက်ဖြင့်
အရံပြင်ပ၌ လှည်းဝိုင်းပြုလုပ် နေကြကုန်၏။
(ဝိ၊၃။၃၃၅။) ရာပေါင်းများစွာသော လှည်း
တို့သည် လှူရန် အလှည့် မရောက်သေး
သည့်အတွက် ပတ်ဝန်းကျင် ၁-ဂါဝုတ်-အရပ်
တိုင်အောင် လှည်းဦးချင်းထိစပ်၍ တည်းခို
နေကြကုန်၏။ (မ၊ဋ္ဌ၊၁။၉၁။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၉၄။)
ဘုရားရှင်အား လာဘ်ပူဇော်သကာ များ
သကဲ့သို့ သံဃာတော်များအားလည်း ကြီး
စွာသော လာဘ်ပူဇော်သကာ ဖြစ်ပေါ်
လာသောကြောင့် ဘုရားရှင်က “စန္ဒ၊ လော-
က၌ ယခုအခါ သံဃာ့ဂိုဏ်းအများ ရှိကြရာ
တွင် ငါဘုရား၏ ဘိက္ခုသံဃာကဲ့သို့ လာဘ်
များ၍ အခြံအရံ အကျော်အစောများသော

သံဃာကို ငါမတွေ့မြင်ပေ” (ဒီ၊၃။၁၀၄)ဟု
ဟောတော်မူသည်။

ဘုရားရှင်နှင့် သံဃာတော်များ၏ လာဘ်
ပူဇော်သကားသည် တပေါင်းတည်း စီးဆင်း
သောမြစ်ကြီး ၂-သွယ်တို့၏ ရေအလျဉ်းကဲ့သို့
မရေတွက်နိုင်လောက်အောင် များပြား လှ
သောကြောင့် “မြတ်စွာဘုရားသည် လွန်
လေပြီးသော ဘုရားရှင်တို့အားလည်း ဤ
သို့သော ကြီးစွာသော လာဘ်ပူဇော်သကား
ဖြစ်ခဲ့၏။ အနာဂတ် ဘုရားရှင်တို့အားလည်း
ဤသို့သောကြီးစွာသောလာဘ်ပူဇော်သကား
ပင် ဖြစ်လတ္တံ့ ၊ ရဟန်းများသည် သိမ်းဆည်း
တတ်သော သတိသမ္ပဇဉ်ဉာဏ်အမြင်ရှိကြကုန်
၍ လျစ်လျူရှုကုန်လျက် အစာအာဟာရ၌
ဆန္ဒရာဂမငြိတယ်ပဲ သုံးဆောင်ခြင်းပြုနိုင်ကြ
လေသလော? မပြုနိုင်ကြ လေသလော?ဟု
ဆင်ခြင်တော်မူသောအခါ ဤဆွမ်းကို မြူး
ထူးခြင်းငှါ၊ လက်ဝှေ့ လက်ပမ်းသည်တို့ကဲ့သို့
ကိုယ်လက် ကြွဲခိုင်းခြင်းငှါ၊ မှီဝဲသည်မဟုတ် စ
သောအားဖြင့် ပစ္စဝေက္ခဏာကိုမဆင်ခြင်မှု၍
သုံးဆောင်ကြကုန်သောရဟန်းသစ်တို့ကို မြင်
တော်မူ၍ ငါသည် ၄-သင်္ချေနှင့် ကမ္ဘာတ
သိန်းကာလပတ်လုံး ပါရမီတော်တို့ကို ဖြည့်
ကျင့်ခဲ့သည်မှာ သင်္ကန်းစသောလာဘ်ပူဇော်
သကားအတွက် ဖြည့်ကျင့်ခဲ့သည်မဟုတ်၊ အ
မြတ်ဆုံး အရဟတ္တဖိုလ်အကျိုးငှါသာ ဖြည့်
ကျင့်ခြင်းဖြစ်သည်။ ငါဘုရားအထံ၌ ရဟန်း
ပြုကြကုန်သော ဤ ရဟန်းတို့သည်လည်း
သင်္ကန်းစသော လာဘ်ပူဇော်သကားအတွက်
ရဟန်းပြုခဲ့ကြသည်မဟုတ်၊ အမြတ်ဆုံး အရ-
ဟတ္တဖိုလ် အကျိုးငှါသာ ရဟန်းပြုခဲ့ကြခြင်း
ဖြစ်သည်။ ယခုအခါ၌ ရဟန်းတို့သည် အနှစ်မဲ့
ကိုသာအနှစ် အကျိုးမဲ့ကိုသာ အကျိုး ပြုလုပ်
ကြကုန်၏ဟု ဓမ္မသံဝေဂ ဖြစ်တော်မူရှာသည်။

“ပဉ္စမ (၅-ခုမြောက်) ပါရာဇိကကို
ပညတ်ရိုးရှိလျှင် ပစ္စဝေက္ခဏာမဆင်ခြင်ပဲ အ

စာအာဟာရ သုံးဆောင်မှုသည် ပဉ္စမပါရာဇိ-
ကပညတ်တော်ဖြစ်ရပေမည်။ အစာအာဟာရ
ဆိုသည်မှာ သတ္တဝါများ အမြဲမှီဝဲရာဖြစ်၍
ပဉ္စမပါရာဇိက ပညတ်ခြင်းငှါလည်း မဖြစ်နိုင်
ပေ။ ပစ္စဝေက္ခဏာမဆင်ခြင်ပဲ သုံးဆောင်မှုကို
ပဉ္စမပါရာဇိကကဲ့သို့ ထင်မြင်အောင် တရား
မှန် (ဓမ္မကြေးမုံ)ကို ထားပေအံ့”ဟု ကြံစည်
တော်မူလျက် ပုတ္တမံသုပမ-သုတ္တန်ကို ဟော
တော်မူလေသည်။ (သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၂၅။)

ဆိုလတ္တံ့ကား အဆိုပါသုတ္တန်လာဝတ္ထုဖြစ်
သည်။ ဇနီးမောင်နှံ ၂-ဦးတို့သည် သားငယ်
ကို ပိုက်ထွေး၍ ယူဇနာ ၁၀၀-ရှိသော ခရီး
ခဲကို ခိုကွာအနည်းငယ်ဖြင့် ဖြတ်သန်း
လာကြရာ ယူဇနာ ၅၀-လောက်တွင် ခိုကွာ
ကုန်ခန်းသည်ဖြစ်၍ ဆာလောင်မွတ်သိပ်ကြ
သဖြင့် ကျဲရရရှိသော သစ်ပင်ရိပ်၌ ရပ်ဆိုင်း
နားနေကြရသည်။ ထို့နောက် လင်ယောက်ျား
က “ရှင်မ ပတ်ဝန်းကျင် ယူဇနာ ၅၀-အတွင်း
မှာ ရွာလည်းမရှိ၊ နိဂုံးလည်းမရှိ၊ လယ်ထွန်နွား
ကျောင်းစသော အလုပ်များ လုပ်စရာလည်း
မရှိ၊ ငါသည် ယောက်ျားတယောက်အနေဖြင့်
ဘာမျှ အသုံးမဝင်မည့် အတူတူ ငါ့ကိုသတ်
၍ ငါ၏အသား ထက်ဝက်ကို စား၊ အသား
ထက်ဝက်ကို ခိုကွာလုပ်ပြီး ရှင်မတို့သား
အမိ ၂-ယောက် ခရီးခဲကို လွန်မြောက်အောင်
ကြိုးစားပါ”ဟု ပြောရှာသည်။ ထိုအခါ ယောက်ျား
ကလည်း “အရှင် ဗိုင်းငင်ချည်ချစသောမိန်းမ
အလုပ်များမရှိ၍ ကျွန်မသည် ဘာမျှအသုံး
မဝင်ပါ။ ကျွန်မကိုသတ်၍ အသား ထက်ဝက်
ကို စား၊ အသားထက်ဝက်ကို ခိုကွာလုပ်ပြီး
အရှင်တို့ သားအဖ ၂-ယောက် ခရီးခဲကို လွန်
မြောက်အောင် ကြိုးစားပါ”ဟု ပြန်ပြောရှာ
သည်။ ထိုအခါ လင်ယောက်ျားက “ရှင်မ
အမိသေလျှင် သားလေးလဲ သေပါလိမ့်မည်၊
သားငယ်သည် မိခင်နှင့်ကင်းပြီး အသက်မရှင်
နိုင်ပါ။ ငါတို့ ၂-ယောက်အသက်ရှင်သေးပါက

နောက်ထပ် သားတယောက် ရနိုင်ပါသည်။ သားလေးကိုသတ်၍ စားပြီးလျှင် ခရီးခဲကို လွန်မြောက်အောင် ကြိုးစား ကြပါစို့”ဟု ပြောလေ၏။

ထိုအခါ မိခင်သည် သားလေးကို ဖခင် ထံသို့ လွှတ်လိုက်လေ၏။ ဖခင်ထံရောက်သော အခါ “ငါသည် သားသမီးကို ကျွေးမွေးရန် လယ်ထွန် နွားကျောင်းစသော အလုပ်ကြမ်း များကို အဆင်းရဲခံ၍ လုပ်ခဲ့သည်။ ငါ့သားကို ငါမသတ်ရက်ပါ။ ရှင်မသာ သတ်ပါတော့”ဟု ဆို၍ မိခင်ထံ လွှတ်လိုက်ပြန်သည်။ မိခင်က လည်း “ငါသည်သားရရန်အတွက် နတ်ပူဇော် ပုသုရခြင်းမှစ၍ ဝမ်းဖြင့်လွယ်၍ မွေးဖွားရ သည်အထိ ဆင်းရဲဒုက္ခပေါင်းများစွာကို ခံခဲ့ ရပေသည်။ ငါ့သားကို ငါမသတ်ရက်ပါ” ဟု ဆို၍ ဖခင်ထံ လွှတ်လိုက်ပြန်သည်။ ဤနည်း အားဖြင့် မိဘ၂ဦးတို့အကြား အကြိမ်ကြိမ် သွားရဖန် များသည့်အတွက် သားကလေး သေဆုံးသွားရရှာသည်။ ၎င်းကို မြင်ရသော မိဘ ၂ဦးတို့မှာ ရင်ပတ်စည်တီး ငိုကြွေး ချက်မ မြည်တမ်းကြလျက် သားကလေး၏ အသားကို ရိုက္ခာအတွက်ယူ၍ ခရီးခဲကို ဖြတ် သန်း လွန်မြောက်ကြသည်။ ဇနီးမောင်နှံ ၂ဦးတို့မှာ သူတို့ သားကလေး၏ အသား သည်— ၁-ဇာတ်တူသားဖြစ်ခြင်း။ ၂-ဆွေ မျိုးအသားဖြစ်ခြင်း။ ၃-သားငယ်၏အသား ဖြစ်ခြင်း။ ၄-ချစ်သော သားငယ်၏ အသား ဖြစ်ခြင်း။ ၅-နုသော အသားဖြစ်ခြင်း။ ၆- အသားစိုဖြစ်ခြင်း။ ၇-မစားကောင်းသော အသားဖြစ်ခြင်း။ ၈-ဆားမပါခြင်း။ ၉-ဂျင်း၊ မိတ်သလင်၊ မဆလာတို့ဖြင့် ဆုပ်-နယ်- ထုံမွမ်း - မထားခြင်းတို့ကြောင့် စက်ဆုပ် ရွံရှာဖွယ် ဖြစ်သည့်အတွက်— ၁-မြူးထူး ခြင်းငှါ၊ ၂-မာန်ယစ်ခြင်းငှါ၊ ၃-တန်ဆာ ဆင် ခြင်းငှါ၊ ၄-အရေအဆင်း ကြည်လင် စေခြင်း ငှါ စားကြရရှာသည် မဟုတ်။ ခရီးခဲကို လွန်

မြောက်ခြင်း အကျိုးငှါသာ စားရှာကြရ ခြင်းဖြစ်သည်။ (သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၉၇။)

(က) ဆိုခဲ့ပြီးသော ၉-ပါးသော အ ကြောင်းတို့ကြောင့် စက်ဆုပ် ရွံရှာဖွယ်ရှိ သော သားကလေး၏ အသားကို စားကြရ ရှာသော ဇနီးမောင်နှံတို့သည်တပ်မက်သော စိတ်ဖြင့် စားကြရသည်မဟုတ်။ ဆန္ဒရာဂကင်း ရှင်းသော သုံးဆောင်ခြင်း၌ တည်ကုန်သည် ဖြစ်၍ စားကြရရှာသကဲ့သို့ တပ်မက်မှု ဆန္ဒ ရာဂ ကင်းရှင်းသောသုံးဆောင်ခြင်း၌တည်၍ ကဗဠိကာရာဟာရကို သုံးဆောင်ရမည်။

(ခ) ထို ဇနီးမောင်နှံတို့သည် အရိုး၊ အကြော၊ အရေ၌ မှီကပ်နေသော အသားကို ဖယ်ထုတ်၍ ဆူဖျိုးသော အသားကောင်းကို သာ ရွေးချယ်၍ စားကြသည်မဟုတ်။ လက် သို့ရောက်သော အသားကိုသာ စားကြသကဲ့ သို့ ခြောက်သွေ့သော ထမင်းနှင့် ရောသော ဟင်းတို့ကို ဖယ်မပစ်မှု၍ ငုံးများ ကြက်များ အစာကောက်သကဲ့သို့ ကောင်းနိုးရာ ရွေး မနေမှု၍ ခြင်္သေ့ များစားသကဲ့သို့ မိမိဘက်ရှိ အစမှစ၍ အစဉ်အတိုင်း စားသွားရမည်။

(ဂ) ထိုဇနီးမောင်နှံတို့သည် လည်ချောင်း ဝထိအောင် သားကလေး၏အသားကို မစား ကြ၊ တနေ့ ထနေ့ မျှတရုံမျှကိုသာ စားကြ သကဲ့သို့၎င်း၊ လက်ဆွဲ၍ ထူရလောက်အောင် စားသော ပုဏ္ဏားများသည် အလိုရှိတိုင်း ရင် ပြည့်အောင် စားသကဲ့သို့၎င်း မစားမှု၍ ၄- လုပ်၊ ၅-လုပ်လျော့စားသော ဓမ္မသေနာပတိ သာရိပုတ္တရာမထေရ်ကဲ့သို့ စားရမည်။

(ဃ) ထိုဇနီးမောင်နှံတို့သည် သား ကလေးအသားကို စားကြရာ၌ အချင်းချင်း နှမြောတူနှံတို့ခြင်း = မစွေရစိတ်ဖြင့် စားကြ သည်မဟုတ်။ မစွေရအညစ်အကြေး ကင်း ရှင်း သန့်စင်သော စိတ်ဖြင့် စားကြကုန် သကဲ့သို့ ဆွမ်းရလာသောအခါတွင် “ဤဆွမ်း ကိုအကုန်ယူလိုသူအား အကုန်ပေးအံ့၊ ထက်

ဝက်ယူလိုသူအား ထက်ဝက်ပေးအံ့၊ အကြွင်း ရှိသေးလျှင်သာ စားအံ့” ဟု သာရဏိယ တရား၌ ရပ်တည်သဖြင့် သုံးဆောင်ရမည်။

(င) ထို ဇနီးမောင်နှံတို့သည် “သမင် သားကိုသော်၎င်း ဥဒေါင်းသား စသည်တို့ တွင် တမျိုးမျိုးသော အသားကိုသော်၎င်း စားကုန်အံ့” ဟု တွေ့ဝေ၍ စားကြသည်မဟုတ်၊ သားကလေးအသားမှန်း သိကုန်၍သာ စား ကြသကဲ့သို့ ဆွမ်းရလာသောအခါ “ငါစား အံ့” ဟု အတ္တစွဲ တွေ့ဝေခြင်းကို မဖြစ်စေမူ၍ “ကဗဠိကာရာဟာရက—ငါသည် မဟာ ဘုတ် ၄-ပါး ရှိသော ကာယကို ပွားစေအံ့ဟူ၍ လည်း မသိ၊ မဟာဘုတ် ၄-ပါးရှိသောကာယ- ကလည်း ငါ့ကို ကဗဠိကာရာဟာရက ပွား စေ၏ဟူ၍လည်း မသိ” ၎င်းတို့သည် အချင်း ချင်း မသိပါတကားဟူသော သတိသမ္ပဇဉ် ဉာဏ်အမြင်ဖြင့် သုံးဆောင်ရမည်။

(စ) ထို ဇနီးမောင်နှံတို့သည် “ငါတို့ သည် ဤသို့သဘောရှိသော သားကလေး၏ အသားကို နောက်ထပ် စားရပါမူ ကောင်း လေစွ” ဟု တောင့်တ၍ စားကြသည်မဟုတ်၊ ယင်းသို့ တောင့်တမှု မရှိမူ၍ စားကြ သကဲ့သို့ အစားအစာ ကောင်းကို ရသော အခါ “နက်ဖြန်လည်း ဤသို့သော အစား အစာကောင်းကို ရပါမူ ကောင်းလေစွ” အစားအစာ ကောင်းကို မရသောအခါ “မနေ့ကကဲ့သို့ ယနေ့ အစားအစာကောင်းကို မရပြီ” ဟု တောင့်တခြင်း၊ ကြောင့်ကြခြင်းကို မဖြစ်စေမူ၍ “ရောက်ဆဲ အစားအစာဖြင့်မျှတ ပေအံ့” ဟု နှလုံးသွင်း၍ သုံးဆောင်ရမည်။

(ဆ) ထို ဇနီးမောင်နှံတို့သည် “ဤမျှ လောက် အသားကို ခရီးခဲ၌ စားပြီးလျှင် အကြွင်းကို ခရီးခဲမှ လွန်မြောက်သောအခါ ဆားအချဉ်တို့ဖြင့် သိပ်၍ စားကုန်အံ့” ဟု သော နှလုံးသွင်းဖြင့် သိမှီးကြသည် မဟုတ် ကုန်၊ ခရီးခဲအဆုံး၌ လူများမမြင်မီ မြေ၌

သော်လည်း မြုပ်၊ မီးဖြင့်သော်လည်း ရှို့မြှိုက် ကုန်ရာသကဲ့သို့ ရရသမျှသောပစ္စည်း ၄-ပါးမှ မိမိ မျှတရုံယူ၍ ကျန်သမျှကို သိမှီးခြင်းမပြု မူ၍ သိတင်းသုံးဖော်တို့အား ပေး၍ သုံး ဆောင်ရမည်။

(ဇ) ထို ဇနီးမောင်နှံတို့သည် “ငါတို့ကဲ့ သို့ သားကလေးအသားကို စားနိုင်သူမရှိ” ဟု ထောင်လွှားမာန်မမူကြပဲ နှိမ့်ချကြိုလှိုစွာ စားကြသကဲ့သို့ အစားအစာကောင်းကို ရ သောအခါ တက်ကြွမာန်ထောင်မှု မရှိမူ၍ “ဤရဟန်းအဖြစ်သည် ဆွမ်းသက်နိုး ရလို့မူ အတွက်မဟုတ်၊ အရဟတ္တဖိုလ်အကျိုးအတွက် သာဖြစ်သည်” ဟု ဆင်ခြင်၍ နှိမ့်ချကြိုလှိုစွာ သုံးဆောင်ရမည်။

(ဈ) ထို ဇနီးမောင်နှံတို့သည် “ဆားမပါ အချဉ်မပါ ဇျင်းစိမ်း မိတ်သလင်တို့ဖြင့် ဆုပ် နယ် ထုံမွမ်းထားခြင်း မရှိသဖြင့် ညှိစော်နံ့ သော ဤအသားဖြင့် မည်သို့ပြုအံ့နည်း” ဟု ရှုတ်ချ၍ စားကြသည်မဟုတ်၊ မရှုတ်ချမူ၍ စားကြသကဲ့သို့ “မြင်းစာ၊ နွားစာ-ပမာ ကြမ်း တမ်း၍ အရသာကင်းမဲ့သော ဤဆွမ်းဘော ဇဉ်ဖြင့် မည်သို့ပြုအံ့နည်း ခွေးစားကျင်းထဲသို့ ထည့်လိုက်ကြ၊ ကျီး၊ ခွေးများ ကျွေးလိုက် ကြ” ဟု ဆွမ်းဘောဇဉ်နှင့် ဆွမ်းဒါယကာကို မရှုတ်ချမူ၍ သုံးဆောင်ရမည်။

(ည) ထို ဇနီးမောင်နှံတို့သည် “ဤကား သင့်အတွက်၊ ဤကား ငါ့အတွက်” ဟု အချင်း ချင်း မထိလေးစားမပြုမူ၍ ညီညီ ညွတ်ညွတ် သုံးဆောင်ကြသကဲ့သို့ သီလဝန်သိတင်းသုံး ဖော်များနှင့် ညီညီညွတ်ညွတ် သုံးဆောင်ရ မည်။ (သံ၊ ၄၊ ၂။ ၉၆-၉၉။)

ဆိုခဲ့သည့် အတိုင်း ကဗဠိကာရာဟာရကို မှီဝဲစားသုံးသူ ယောဂီအား ရသတဏှာမှ စိတ်သည် တုန်ဆုတ်၏၊ စားတိုင်း စားတိုင်း ဒုက္ခမှ လွတ်မြောက်လိုသော စိတ်ဖြင့်သာ သုံး ဆောင်ရ၏။ (ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၃၄၂။)

(က) အစားအစာ အာဟာရ ဟူသည် ပထဝီ၊ အာပေါ၊ တေဇော၊ ဝါယော၊ ဝဇ္ဇ၊ ဂန္ဓ၊ ရသ၊ သြဇာဟူသော သြဇဋ္ဌမကရုပ်ဖြစ်သည်။ ထိုရုပ်သည် ဗိဝှိပသာဒ၌ ထိခိုက်သည်။ ထိုပသာဒ၏ မှီရာကား မဟာဘုတ်တည်း။ ထိုရုပ်အပေါင်းသည် ရူပက္ခန္ဓာမည်၏။ ထိုရုပ်ကို သိမ်းဆည်းသော ယောဂီသန္တာန်၌ ဖြစ်ပေါ်လာသော ဖဿ-စသော တရားတို့သည် နာမက္ခန္ဓာမည်၏။ အကျဉ်းအားဖြင့် နာမ်ရုပ်မျှသာတည်း။ ထိုနာမ်ရုပ်၏ အကြောင်းကား အဝိဇ္ဇာစသော တရားတည်းဟု အကြောင်းနှင့် တကွ နာမ်ရုပ်ကို ပိုင်ပိုင်နိုင်နိုင် သိခြင်းသည် ဉာတပရိညာမည်၏။ (သံ၊ ၄၊ ၂။ ၁၀၁။)

(ခ) ထိုကဗဠိကာရာဟာရစသော နာမ်ရုပ်အပေါင်းသည် ဖြစ်ပြီးနောက် ချုပ်ပျက်သည့်အတွက် ခဏခဏသေနေ၏ဟု ပိုင်နိုင်စွာ သိမှုသည် အနိစ္စတိရဏပရိညာမည်၏။ ခဏခဏ သေနေရသည့် နာမ်ရုပ်အစုသည် သုခမဟုတ်၊ ဆင်းရဲသာတည်းဟု ပိုင်နိုင်စွာ သိမှုသည် ဒုက္ခတိရဏပရိညာ မည်၏။ တဘဝအတွင်း၌ အဆိုပါ နာမ်ရုပ်တို့၏ ခဏခဏသေနေမှုကို မသိမိ၍ မွေးဖွားသည်မှ သေသည်အထိ တဆက်တည်းအသက်ရှင်နေ၏ဟူသော မိစ္ဆာအယူကို ဖျောက်၍ နာမ်ရုပ်အစုသာရှိသည် နာမ်ရုပ်မှတစ်ပါး အတ္တ၊ ဇီဝ၊ ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါ၊ ငါ၊ သူတစ်ပါး၊ ယောက်ျား၊ မိန်းမဟူ၍ မရှိဟု ပိုင်နိုင်စွာ သိမှုသည် အနတ္တတိရဏပရိညာမည်၏။ (အာဟာရဒီပနီ။ ၉၊ ၂၂။ လည်းကြည့်။)

(ဂ) ဆိုခဲ့သော နာမ်ရုပ်၌ ဆန္ဒရာဂ ကွာသဖြင့် အနာဂါမိမဂ်ဖြင့် ပိုင်နိုင်စွာ သိမှုသည် ပဟာနုပရိညာမည်၏။ ထို့ကြောင့် ကဗဠိကာရာဟာရကို ပိုင်နိုင်စွာ သိသည်ရှိသော် ကာမဂုဏ်ငါးပါး၌ ဖြစ်သော ရာဂကို ပိုင်နိုင်စွာ သိ၏ဟု ဟောတော်မူသည်။ (သံ၊ ၁။ ၂၂။ သံ၊ ၄၊ ၂။ ၁၀၁။) ကာမဂုဏ်ငါးပါး၌ ဖြစ်သော ရာဂ

ကို ပိုင်နိုင်စွာ သိ၏ဟု ဆိုရာ၌ ပိုင်နိုင်စွာ သိမှုသည် ၁-တခုကို ပိုင်နိုင်စွာ သိမှု = ကေပရိညာ။ ၂-အလုံးစုံကို ပိုင်နိုင်စွာ သိမှု = သဗ္ဗပရိညာ။ ၃-အကြောင်းရင်းကို ပိုင်နိုင်စွာ သိမှု = မူလပရိညာ-ဟု ၃-မျိုးရှိသည်။

(၁) ဗိဝှိပသာဒ၌ တခုသော ရသတဏှာကို ပိုင်နိုင်စွာ သိရုံဖြင့် ကာမဂုဏ် ၅-ပါး၌ ဖြစ်သော ရာဂကို ပိုင်နိုင်စွာ သိသူဟု ဆိုရတော့သည်။ ချဲ့အံ့ — ထိုတဏှာကို ပင်လျှင် စက္ခုပသာဒ၌ ဖြစ်လျှင် ရူပရာဂ၊ သောတပသာဒ၌ ဖြစ်လျှင် သဒ္ဓရာဂ၊ သာနုပသာဒ၌ ဖြစ်လျှင် ဂန္ဓရာဂ၊ ကာယပသာဒ၌ ဖြစ်လျှင် ဖောဋ္ဌဗ္ဗရာဂဟု ခေါ်ရလေသည်။ ခရီးလမ်း ၅-ခု၌ လုယက်ဆိုးသွမ်းနေသော ခိုးသူတစ်ဦးကို ခရီးလမ်းတခု၌ ဖမ်းဆီး၍ ဦးခေါင်းကို ဖြတ်လိုက်လျှင် ခရီးလမ်း ၅-ခုလုံး ဘေးကင်းငြိမ်းချမ်းသွားသကဲ့သို့ ရသတဏှာကို ပိုင်နိုင်စွာ သိရုံဖြင့် ကာမဂုဏ် ၅-ပါး၌ ဖြစ်သော ရာဂကို ပိုင်နိုင်စွာ သိသူဟု ဆိုရတော့သည်။ ဤကား တခုကို ပိုင်နိုင်စွာ သိမှု = ကေပရိညာ၏ အဓိပ္ပါယ်တည်း။ (၂) သပိတ်၌ ထည့်အပ်သော ဆွမ်းကို သတိသမ္ပဇဉ် ဉာဏ်ယှဉ်၍ ဆန္ဒရာဂ ကင်းရှင်းစွာ သုံးဆောင်သောအခါ ကာမဂုဏ် ၅-ပါး၌ ဖြစ်သော ရာဂကို သိသည့်အတွက် အလုံးစုံကို ပိုင်နိုင်စွာ သိသူဟု ဆိုရတော့သည်။ ချဲ့အံ့ — ဆွမ်းအဆင်းကို မြင်သောအခါ ရူပရာဂ၊ ခဲဖွယ်ကို ကိုက်ခဲသဖြင့် ဖြစ်ပေါ်လာသော အသံကို သာယာသောအခါ သဒ္ဓရာဂ၊ ဇီရာ ကရဝေး ဂျင်း ငရုတ်နံ့ကို သာယာသောအခါ ဂန္ဓရာဂ၊ ချိုသောအရသာ စသည်ကို သာယာသောအခါ ရသရာဂ၊ နူးညံ့မှု စသည်ကို သာယာသောအခါ ဖောဋ္ဌဗ္ဗရာဂများ ဖြစ်ပေါ်နိုင်သည်။ ဤကား အလုံးစုံကို ပိုင်နိုင်စွာ သိမှု = သဗ္ဗပရိညာ၏ အဓိပ္ပါယ်တည်း။

(၃) ကဗဠိကာရာဟာရ ရှိမှသာ ကာမဂုဏ် ၅-ပါး၌ ဖြစ်သောရာဂ ဖြစ်ပေါ်လာနိုင်သည့်အတွက် ကာမဂုဏ် ၅-ပါး၌ဖြစ်သောရာဂ၏ အကြောင်းရင်းမှာ ကဗဠိကာရာဟာရဖြစ်သည်။ ချဲ့အံ့— သီဟိုဠ်ကျွန်း၌ဗြာဟ္မဏတိဿ ခိုးသူဘေးကြီး ဖြစ်သောအခါ ၁၂-နှစ်တိုင်တိုင် ဇနီးမောင်နှံများ အာဟာရဓာတ်မပြည့်ဝကြသည့်အတွက်တဦးနှင့်တဦး ကြည့်ရှုလိုစိတ်ပင် မရှိကြ။ ခိုးသူဘေး အေးငြိမ်းသောအခါ၌ ယူဇနာ ၁၀၀-ရှိသော သီဟိုဠ်ကျွန်းတကျွန်းလုံး ကလေးမွေးဖွားသော= ဝိဇာတမင်္ဂလာတို့ တပြိုင်နက်ဖြစ်ပေါ်လာ၏။ ဤကား အကြောင်းရင်းကို ပိုင်နိုင်စွာသိမှု= မူလ ပရိညာ၏ အဓိပ္ပါယ်တည်း။ ဤဆိုခဲ့ပြီးသည်တို့ကို ရည်ရွယ်၍ “ကာမဂုဏ် ၅-ပါး၌ ဖြစ်သော ရာဂကို ပိုင်နိုင်စွာ သိသည်ရှိသော် လူ့ပြည်သို့ ပြန်လာရာသော သံယောဇဉ်မျိုးမရှိ” ဟု ဟောတော်မူသည်။ (သံ၊ ၁။ ၂၃၂။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၁၀၁-၂။)

၁-သွားခြင်း။ ၂-ရှာမှီးခြင်း။ ၃-သုံးဆောင်ခြင်း။ ၄-တည်ရာ။ ၅-သိုမှီးခြင်း။ ၆-အစာသစ်။ ၇-အစာဟောင်း။ ၈-အကျိုး။ ၉-ယိုစီးခြင်း။ ၁၀-လိမ်းကျံခြင်းဟူသော ကဗဠိကာရာဟာရ၏ စင်္ကေတဖွယ် သမထရှုနည်းများကို ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂၃၆-၃၄၁-၌၎င်း၊ အာဟာရမယဝိပဿနာရှုနည်းများကို ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၅၉-၌၎င်း ကြည့်။

(၂) အလုပ်အလေ့ ပြုအပ်၊ မျှီသွင်းအပ်သော အဆီ၊ အစေး၊ ဩဇာ၊ အလုပ်အလေ့ပြုအပ်သော ခဲဖွယ်၊ စားဖွယ်၌ မှီသော အသက်ရှင်သန်မှုကို ဆောင်တတ်သော အဆီအစေး ဩဇာ။ (ဤ၌ ရွှေအနက်အရ ဌာနဖြစ်သော စားသောက်ဖွယ် အားလုံး၏ ကဗဠိကာရာဟာရ ဟူသောအမည်ကို ဌာနိဖြစ်သော အဆီ၊ အစေး၊ ဩဇာ၌တင်စား၍ ဌာနပစ္စာအားဖြင့် ကဗဠိကာရာဟာရဆိုသည်။

နေတ္တိဝိ၊ ၁၀၈။ မဏိမဉ္ဇူ၊ ၃။ ၃၄၄-၅။ နောက်အနက်အရ အဆီ၊ အစေး၊ ဩဇာကို တိုက်ရိုက်မုချ ရသည်။ အံ၊ ၆။ ၁။ ၂၇၂။)

ယင်း ကဗဠိကာရာဟာရ အရ မျှီချ၍ အစာသစ်အိမ်၌ တည်ကုန်သော စားသောက်ဖွယ်ဝတ္ထုတို့သည် ကမ္မဇတေဇောသည် ကြိတ်ချေအပ်ကုန်သည်ဖြစ်၍ (ပိုးစာ၊ လောင်မီး၊ ကျင်ကြီး၊ ကျင်ငယ်၊ တသွယ်သွေးသား၊ ဖြစ်လေငြားသည် ငါးပါးအစာ ခွဲဝေတည်း။ ဆရာတော်ဗုဒ္ဓ။) ၁-ပိုးစာအတွက်တပုံ။ ၂-ကမ္မဇတေဇော ပါစကမီးစာအတွက် တပုံ။ ၃-ကျင်ကြီးဖြစ် တပုံ။ ၄-ကျင်ငယ်ဖြစ် တပုံ။ ၅-ရသဓာတ်ဖြစ်၍ သွေးသားအဖြစ် ဖောက်ခြင်း တပုံဟု ၅-စုကဲ့သွားကြသည်။ ထိုတွင် မွန်မြတ်သော၊ နူးညံ့သော၊ ပေါ့သော၊ အဆီ၊ အစေး အပုံသည် ရသမည်၏။ ထိုကို လောကီဆေးကျမ်းတို့၌ ရသဓာတ်ဟု ခေါ်ကြသည်။ ထိုရသဓာတ်ကို ပါစကတေဇော၏ အစွမ်းကြောင့် လျှံတက်၍ အရသာကို ဆောင်တတ်သော = ရသဟရဏီ အကြောကွန်ရက်သို့ အစဉ် လျှောက်ခြင်းဖြင့် အထက်၊ အောက်တကိုယ်လုံးရှိ အင်္ဂါကြီးငယ်အားလုံး ပျံ့နှံ့သည့်အတွက် အင်္ဂမင်္ဂါနုသာရီ ဟူ၍လည်း ခေါ်၏။ ထိုရသဓာတ်၏ အနှစ်ဖြစ်သော၊ ထောက်ပံ့တတ်သော၊ အားကိုပြုတတ်သော၊ ဘုတ်၌မှီသော၊ အလွန်နူးညံ့သော၊ အဆီ၊ အစေး၊ ဩဇာကို ကဗဠိကာရာဟာရဟု ကောက်ယူကြသည်။ (မူလဇီ၊ ၁။ ၁၅၄။ အနုဇီ၊ ၁။ ၁၆၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၁၀၄။ ပရမတ္ထဒီပနီ။) ရုပ်ဣန္ဒြေနှင့် တကွဖြစ်သော၊ ကိုယ်ခန္ဓာကို ထောက်ပံ့ခြင်း၏ အကြောင်းဖြစ်သော၊ အင်္ဂါကြီးငယ်သို့ လျှောက်တတ်သည်ဖြစ်၍ အရသာကို ဆောင်တတ်သော၊ မျှီသွင်းအပ်သော အစာအာဟာရ၏ အဆီအစေး ဖြစ်သော ဩဇာသည် သာလျှင် ကဗဠိကာရာဟာရ ရုပ်မည်၏။ (ဝိဘာဝိနီ။

၁၉၉။မဏိမဉ္ဇူ၊ဒု။၁၃၄-၅။) ရုပ်အာဟာရဆိုသည်ကား ဩဇာရုပ်ကိုဆိုသတည်း။ ရုပ်အနှစ်ရုပ်အဆီဟူ၍၎င်း၊ ဓာတ်နှစ်ဓာတ်ဆီဟူ၍၎င်းဆိုအပ်၏။ ထိုဩဇာဓာတ်ဆိုသည် အဋ္ဌတ္တဩဇာ၊ ဗဟိဒ္ဓဩဇာဟူ၍ ၂-ပါးရှိ၏။ ပဋိသန္ဓေစိတ် ဥပါဒ်သည်မှစ၍ အဋ္ဌတ္တရုပ်သန္တာန်မှာ အစဉ်ပါလာခဲ့သောဩဇာစုသည် အဋ္ဌတ္တဩဇာမည်၏။ (ပရမတ္ထဒီပနီ။ အာဟာရဒီပနီ။)

ကလလ ရေကြည်တည်သော သတ္တာဟမ္ပနောက်တစ်သတ္တာဟ နှစ်သတ္တာဟအလွန်တွင် အမိမျိုးသော အစာမှ စိမ့်လာ၍ သူငယ်ရုပ်မှာ ပျံ့နှံ့သည့်အခါမှစ၍ အသက်ထက်ဆုံး အပမ္ပမျိုးအပ်သော ထမင်း ဘောဇဉ် စသည်၌ ပါသော ဩဇာစုသည် ဗဟိဒ္ဓဩဇာ မည်၏။ (အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂။ ပရမတ္ထဒီပနီ။ အာဟာရဒီပနီ။ ရုပ်အာဟာရက ကျေးဇူးပြုပုံများကို ချက်စပ်ဌာန်းအရကောက်ကျမ်းတို့၌ကြည့်။)

(၁) (၂) ကဗျာ ကရိယတိတိ ကဗျာကဏ္ဍာရော၊ အာဟာရိယတိတိ အာဟာရော၊ ကဗျာကဏ္ဍာရော စသော အာဟာရောစာတိ ကဗျာကဏ္ဍာရဟာရော၊ ဝတ္ထုဝသေန စေတံ ဝုတ္တံ။ သဝတ္ထုကော ဝေ ဟိ ဣဓ ကမ္မဋ္ဌာနဘာဝေန အဓိပ္ပေတော။ ဩဇာလက္ခဏော ပန အာဟာရော ဩဇဋ္ဌမကံ ရူပံ အာဟာရတိတိ အာဟာရေတိ ဝုတ္တံ။ သော ဣဓ နာဓိပ္ပေတော ပဋိကူလာကာရဂ္ဂဟဏဿ အသမ္ဘဝတော။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၇၂။ ပရမတ္ထဒီပနီ။

(၂) ကဗျာကဏ္ဍာရော ဩဇဋ္ဌမကံ ရူပံ အာဟာရတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၃၃၆။ ကဗျာကရိယတိတိ ကဗျာကဏ္ဍာရော၊ ဝတ္ထုဝသေန စေတံ ဝုတ္တံ၊ လက္ခဏတော ပန ဩဇာလက္ခဏော ဝေဒိတဗျော၊ ကဗျာကဏ္ဍာရော စသော ယထာဝုတ္တတ္ထေန အာဟာရောစာတိ ကဗျာကဏ္ဍာရဟာရော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၄၁၃။ အထ ဝါ ကဗျာကဏ္ဍာရဟာရဘက္ခာနံ သတ္တာနံ အတ္တဘာဝံ ဘုသော ဟရတိ အဒ္ဓါနံ ပဝတ္တေတိတိ အာ-

ဟာရော။ ခဇ္ဇဘောဇာဒိကေ ကဗျာကဏ္ဍာရော အာဟာရောတနိဿိတတ္တာ တပုရိယာပန္နတ္တာ စာတိ ကဗျာကဏ္ဍာရဟာရော၊ နိဗ္ဗတ္တိတဩဇာဝလဗ္ဘတိ။ ပရမတ္ထဒီပနီ။

ကဗျာကဏ္ဍာရပစ္စယ (ပု) [ကဗျာကဏ္ဍာရ+ပစ္စယ] ကဗျာကဏ္ဍာရဟာရ ဟူသော အကြောင်း၊ ရုပ်အာဟာရပစ္စည်း။ အာဟာရတ္ထိပစ္စယောပိ ဟေဋ္ဌာ ကဗျာကဏ္ဍာရဟာရပစ္စယေ ယောဇိတနယေနော ယောဇေတဗျော။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၇၅။ (-၄၆၄။)

ကဗျာကဏ္ဍာရပရိညာ (ထိ) [ကဗျာကဏ္ဍာရ+ပရိညာ] ကဗျာကဏ္ဍာရဟာရကို ပိုင်းခြား၍ သိခြင်း။ အသုဘသညာ ကဗျာကဏ္ဍာရပရိညာယ ပရိဗန္ဓကိလေသာ။ နေတ္ထိ၊ ၄။ ၁၃၉။ (-မ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၃၁၄။ နေတ္ထိဝိ၊ ၂။ ၁၆။)

ကဗျာကဏ္ဍာရပုဋ္ဌိဗဒ္ဓ (တိ) [ကဗျာကဏ္ဍာရ+ပုဋ္ဌိဗဒ္ဓ] ကဗျာကဏ္ဍာရနှင့် စပ်သော။ တထာဂတဿ ကဗျာကဏ္ဍာရပုဋ္ဌိဗဒ္ဓံ ဥပါဒိန္နကသရိရံ ကထံ ယာပေသိတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၆။

ကဗျာကဏ္ဍာရဘက္ခ (တိ) [ကဗျာကဏ္ဍာရ+ဘက္ခ] ကဗျာကဏ္ဍာရဟာရကို စားတတ်သောသူ။ ရူပံ ကာမာဝစရော ကဗျာကဏ္ဍာရဘက္ခော။ ဒီ၊ ၁။ ၃၁။ (-၁၇၂။ အံ၊ ၂။ ၁၆၉။ အံ၊ ၃။ ၅၃၇။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၁၃။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၄။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၇၂။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၉၇။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၂၀၅။) ကဗျာကရံ အာဟာရံ ဘက္ခတိတိ ကဗျာကဏ္ဍာရဘက္ခော။ ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၁၁၁။ (-အံ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၅၇၊ ၃၄၅။) အံ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၃၇၇။

ကဗျာကဏ္ဍာရဝိသယ (တိ) [ကဗျာကဏ္ဍာရ+ဝိသယ] ကဗျာကဏ္ဍာရဟာရလျှင် အာရုံရှိသော၊ ကဗျာကဏ္ဍာရဟာရကို အာရုံပြုသော။ ကဗျာကဏ္ဍာရော အာဟာရေတိ ကဗျာ-

ကာရာဟာရဝိသယေ ဆန္ဒရာဂေ။ နေတ္တိ၊ ငြိ
 ၁၁၁။

ကဗဠိကာရာဟာရသမုဋ္ဌာန (တိ) [ကဗဠိကာ-
ရာဟာရ + သမုဋ္ဌာန] ကဗဠိကာရာဟာရ-
လျှင် ဖြစ်ကြောင်းရှိသော၊ ကဗဠိကာရာ-
ဟာရကြောင့်ဖြစ်သော။ အာဟာရသမုဋ္ဌာန
(အဘိဋ္ဌ၊ ၃။ ၄၁၅-၆) ကြည့်။

ကဗဠိကာရာဟာရသေဝန (န) [ကဗဠိကာရာ-
ဟာရ+သေဝန] ကဗဠိကာရာဟာရကို မှီဝဲ
ခြင်း။ တတ္ထ ကောဒသဝိဇယ ကာမဓာတု-
ယာ သတ္တာ ရူပပါ ကဗဠိကာရာဟာရသေ-
ဝနတော။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၄။

ကဗဠိကာရာဟာရူပဇီဝိ (တိ) [ကဗဠိကာရာ-
ဟာရ+ဥပဇီဝိ] ကဗဠိကာရာဟာရဟူသော
အစာကို မှီ၍ အသက်ရှင်တတ်သော၊ သူ။
ယေ ကေစိ ကဗဠိကာရာဟာရူပဇီဝိနော
ဒေဝါ ဧဝံ ကရေန္တိ။ ဒီ၊ဌ၊၁။၁၀၅။ အံ၊ဇ္ဇိ၊
၂။၃၄၆။ (-အဘိ၊ဌ၊၂။၁၆၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။
၁၉၃။ မဟာနိ၊ဌ၊၁၉၇။ အံ၊ဇ္ဇိ၊၃။၂၇၇။)
ကဗဠိကာရဘူတံ သုဓာဟာရံ ဥပနိဿာယ
ဇီဝန္တိတိ ကဗဠိကာရာဟာရူပဇီဝိနော။ သိ၊
ဇ္ဇိ၊သစ်၊၁။၄၂၄။

ကဗဠိကာရာဟာဂ္လုပနိဗန္ဓ (တိ) [ကဗဠိကာရာ-
ဟာရ + ဥပနိဗန္ဓ] ကဗဠိကာရာဟာရနှင့်စပ်
သော။ ကဗဠိကာရာဟာဂ္လုပနိဗန္ဓ (မဟာနိ။
၃၃) ၏ အသိတပိတာဒိကဗဠိကာရအာဟာ-
ရေန ဥပနိဗန္ဓ။ မဟာနိ။ ၄။ ၁၃။

ကဗိဋ္ဌ(ဣ) (ပု) [ကဝိ+ဌာ+တ။ ကဝိမှ
ဝါနရေ တိဋ္ဌတိ ကဗိဋ္ဌော။ ဓာန်၊ဋီ။၅၅။]
သီးပင်။ ပပဋိကဂန္ဓော ကဗိဏ္ဍာဒိ။ မ၊ဋီ၊၃။
၂၀။

ကဗိဠာ (န) [ကဗိဠာ+ယ] သီးသီး။
 ကော ကဗိဠာယ အဓိပ္ပာယ်ကဗိဠာ။ အံ။
 ဌ။ ၂။ ၂။ (-မ၊ ဌိ၊ ၂။ ၂။)

ကဗ္ဗ (န) [ကု+အ၊ ကဝိ+ဣ။ မနောဟရ-
တာယ အဝသံ ကုယျတိ ပဏ္ဍိတေဟိတံ
ကဗ္ဗံ။--အညတြပန ကဝိနံ ဣဒန္တိ ကဗ္ဗန္တိ
တဒ္ဓိတဝသေန အတ္ထော ဂဟေတဗ္ဗော။ နိတံ၊
ဓာ။၁၀။] (၁) ပညာရှိတို့ ဖွဲ့ဆိုအပ်သော-
ပညာရှိတို့၏ ဥစ္စာဖြစ်သော - အဖွဲ့အနွဲ့
သီချင်းကဗျာ။ (၂) ကဗျာကျမ်း။ (၃)
ကဝိ ကဗ္ဗ စိန္တေန္တော။ သံ၊ဌ၊၁။၁၆၂။ (-ဇာ၊
ဌ၊၆။၂၅၆။) “ကဗ္ဗ”န္တိ စ ကဝိနာ ဝုတ္တန္တိ
အတ္ထော။ သံ၊ဋီ၊၂။၁၉၁။ (-အလင်္ကာ၊ဋီ၊
သစ်။၆။) (၂) ကဗ္ဗနာဋကနိက္ခိတ္တ-နေတ္တ-
စိတ္တာ ကဝိဇနာ။ အလင်္ကာ။၆။

ကဗ္ဗကရဏ (န) [ကဗ္ဗ + ကရဏ] သီချင်း
 ကဗျာကို ဖွဲ့နွဲ့သီကုံးခြင်း။ ကဗ္ဗကရဏန
 မတော့ (သံ၊ ၄၁။ ၁၆၂) တိ ကဗ္ဗကိရိယာပ-
 သုတတာဒိဝသေန မတော့ ကဗ္ဗံ ကတွာ။
 သံ၊ ၄၁။ ၂၀၉။ (-ထေရ၊ ၄၂။ ၅၃၂။)

ကဗျကရဏသိပ္ပံ (န) [ကဗျကရဏ + သိပ္ပံ]
သီချင်းကဗျာကို ဖွဲ့နွဲ့ သီကုံးခြင်း အတတ်။
စိန္တာကဝိအာဒိနံ တေန္တံ ကဝိနံ ကဗျကရဏ-
သိပ္ပံ။ ဥဒါနု၊ဋ္ဌ။၁၈၅။

ကဗ္ဗကာရ (တိ) [ကဗ္ဗ+ကရ+ဏ] သိချင်း
 ကဗျာ ဖွဲ့နွဲ့ သိကုံးတတ်သော၊ သူ။ ဖုဇာ
 နိပုဏေ ကဗ္ဗကာရေ ပက္ခောသာပေတွာ။
 ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၂၅၆။

ကဗ္ဗကာရက (တိ) [ကဗ္ဗ+ကရ+ဇာ] သီချင်း
ကဗျာကို ပွဲနွဲ့သိကုံးတတ်သော၊ သူ။ ကဝိဇ္ဇ-
နာ ကဗ္ဗကာရကာ။ အလင်္ကာ၊ဋီ၊သစ်။၆။

ကဗ္ဗကိရိယာပသုတ (တိ) [ကဗ္ဗ+ကိရိယာ+
ပသုတ] သီချင်းကဗျာကို ဖွဲ့နွဲ့သီကုံးခြင်း၊
လေ့ကျက်ခြင်း ရှိသော၊ သူ။ ကဗ္ဗကရဏ-
ကြည်။

ကဗ္ဗုဒ္ဓ (န) [ကဗ္ဗု+အဋ္ဌ။ (ကဝိဒ္ဓ-သံ) ထောမ္ဗိ
ပု-ဂ္ဂိ၏။] မြို့။ ထိယော ပူ နဂရိ ပူရိယော
ဌာနိယံ ကဗ္ဗုဒ္ဓံ ပုဋ္ဌန္တိ။ ဓာန်၊ ငြိ။ ၁၉၈။

ကဗျာ (ကြိ) [ကဗျ+အ+တိ] (၁) သွား၏။
(၂) မာန်မူ၏။ (၁) ကဗျ...ဂတိယံ။ ကဗျတိ။
နိတိ၊ ဓာ။ ၁၂၃။ (၂) ကဗျ, ခဗျ, ဝဗျ, ဒဗျ...
ကဗျတိ။ နိတိ၊ ဓာ။ ၁၂၄။

ကဗျရ (ပု၊ ထိ) [ကဗျ+ရ] (ပု) (၁) ကျား။
(၂) ရက္ခိသံ။ (ထိ) (၃) မြေခွေး။ ထောမ။

ကဗျရစနာ (ထိ) [ကဗျ+ရစနာ] ကဗျာကို
ရေးသားစီရင်ခြင်း။ ကဗျာဖွဲ့ခြင်း။ ယထာ-
ရဟံ သတ္တာနံ အနုသာသနဋ္ဌေန သာသနံ၊
န ကဗျရစနာ။ ဣတိဝုတ်၊ ဌ။ ၃၁။ ဥဒါန၊ ဌ။
၂၆။ (-မ၊ ဌိ၊ ၂။ ၁၃၄။ သံ၊ ဌိ၊ ၁။ ၂၃၃။ သံ၊
ဌိ၊ ၂။ ၆။)

ကဗျဝိတ္တ (တိ) [ကဗျ+ဝိတ္တ] ကဗျာဟူသော
ဥစ္စာရှိသော။ ကဗျာကို နှစ်သက်သော။ သူ။
တတော မံ ကဗျဝိတ္တောသိ။ အပ၊ ၂။ ၁၅၃။
ထေရ၊ ဌ။ ၂။ ၅၁၃။

ကဗျကာရ (တိ) [ကဗျကာရ+ဏ] ကဗျာ
ဟန်ရှိသော။ သူ။ ဗဟံ ဝိပရိတတ္ထနယံ ကဗျာ-
ကာရဿ ကဝိနော ဥပဒိသိတော။ ဝိမတိ၊
၁။ ၁၁၇။ (ကဗျကာရ ဖြစ်ဟန်ရှိသည်။)

ကဗျရ (ပု) [ကဗျ+ဉာ] (၁) ရက္ခိသံ။
(၂) မကောင်းမှု။ (၃) အဆင်းအမျိုးမျိုး။
ထောမ။

ကဗျ (န) [ကဗျ+ဏ] ပညာရှိတို့ဖွဲ့ဆိုအပ်
သော - ပညာရှိတို့၏ ဥစ္စာဖြစ်သော - အဖွဲ့
အနွဲ့၊ သီချင်းကဗျာ။ ကဗျကရဏ-ကြည့်။

ကဗျကရဏ (န) [ကဗျ+ကရဏ] သီချင်း
ကဗျာကို ဖွဲ့နွဲ့ သီကုံးခြင်း။ ဇီဝိကတ္ထာယ
ကဗျကရဏံ။ ဒိ၊ ဌ။ ၁။ ၉၀။ ကဝိနံ ဣဒန္တိ
ကဗျံ။ သီ၊ ဌိ၊ သစ်၊ ၁။ ၃၇၅။

ကဗျကရဏဝိမိယတ္တ (တိ) [ကဗျကရဏ+ဝိမိ+
ယတ္တ] သီချင်းကဗျာ ဖွဲ့နွဲ့သီကုံးစီရင်ခြင်းနှင့်
ယှဉ်သော (ကျမ်း)။ ကေဠ၊ ဘ(ဝဇီရ)၊ ၂၆။
ကြည့်။

ကဗျကာရကဗျာဟူဏ (ပု) [ကဗျ+ကာရက
+ဗျာဟူဏ] ကဗျာကို ပြုစုရေးသားသော
ပုဏ္ဏား။ ကဗျပထာနုပန္န-ကြည့်။

ကဗျပထာနုပန္န (တိ) [ကဗျ+ပထ+အနုပန္န]
ကဗျာ(သီကုံးကုန်သော ပုဏ္ဏားတို့၏စကား)
လမ်းကြောင်းသို့ အစဉ်လိုက်သော။ သူ။
ကဗျပထာနုပန္နာ (ဇာ၊ ၂။ ၂၃၉)တိ ကဗျ-
ကာရကဗျာဟူဏာနံ ဝစနပထံ အနုပန္နာ
အနုဂတာ။ ဇာ၊ ဌ။ ၇။ ၆၆။

ကဗျရစနာ (ထိ) [ကဗျ+ရစနာ] သီချင်း
ကဗျာကို - ရေးသားခြင်း - ဖွဲ့ခြင်း။ ယထာ-
ရဟံ သတ္တာနံ အနုသာသနဋ္ဌေန သာသနံ၊ န
ကဗျရစနာ။ မ၊ ဌိ၊ ၁။ ၅၃။ (-ဒိ၊ ဌိ၊ ၁။ ၅၆။)

ကဗျာဗန္ဓနဝိမိဝိဓာယက (တိ) [ကဗျာဗန္ဓနဝိမိ
+ဝိဓာယက] သီချင်း ကဗျာ ဖွဲ့နွဲ့ခြင်း အစီ
အရင်ကို စီရင်တတ်သော (ကျမ်း)။ ကဗျာ-
ဗန္ဓနဝိမိဝိဓာယကော ကဗျာလင်္ကာရဂီတာ-
သုဗောဓာလင်္ကာရာဒိ။ သီ၊ ဌိ၊ သစ်၊ ၂။ ၂၂၂။

ကဗျာလင်္ကာရ ဂီတာ သုဗောဓာလင်္ကာရ (ပု)
[ကဗျာလင်္ကာရ+ဂီတာ+သုဗောဓ+အ-
လင်္ကာရ] သီချင်းကဗျာလင်္ကာရသီချင်းကို
ကောင်းစွာ သိကြောင်းဖြစ်သော အလင်္ကာ-
ကျမ်း။ ကဗျာဗန္ဓနဝိမိဝိဓာယက-ကြည့်။

ကမ (ပု) [ကမ+ဏ] အနုပုဗ္ဗပုမေ ကမော။ ဓာနံ။
ဓာနံ၊ ဌိ။ ၄၂၉။ နိတိ၊ ဓာ။ ၂၁၉။ (၁) အစဉ်။
(ထိုအစဉ်သည် ဖြစ်စဉ်၊ ပယ်စဉ်၊ ကျင့်စဉ်၊
ဘုံစဉ်၊ ဟောစဉ် စသည်ဖြင့် များစွာရှိသည်။
အဘိ၊ ဌ။ ၂။ ၂၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၁၀၇။ ထိုတွင် ပဌမံ
ကလလံ ဟောတိ၊ ကလလာ ဟောတိ အဗျုဒ္ဓံ။
သံ၊ ၁။ ၂၀၈။ အဘိ၊ က။ ၃၅၈-စသည်၌ ရေ
ကြည်ဖြစ်ပြီးမှ အမြှုပ်ဖြစ်ရသောကြောင့် ဖြစ်
စဉ်ဟုဆိုသည်။ ဒဿနေန ပဟာတဗ္ဗာ ဓမ္မာ
ဘာဝနာယ ပဟာတဗ္ဗာ ဓမ္မာ။ အဘိ၊ ဓ။ ၂-
စသည်၌ မဂ်ပယ်စဉ်အားဖြင့် ဟောသော

ကြောင့် ပယ်စဉ်ဟုဆိုသည်။ သီလဝိသုဒ္ဓိယာ-
ဝဒေဝ စိတ္တဝိသုဒ္ဓိတာ။ မ၊၁။ ၂၀၄-စသည်၌
သီလစင်ကြယ်အောင်ကျင့်ပြီးမှ စိတ်စင်ကြယ်
အောင်ကျင့်ရသောကြောင့် ကျင့်စဉ်ဟု ဆို
သည်။ ကာမာဝစရာ ရူပါဝစရာ။ အဘိဓ။
၂၀၅ စသည်၌ ကာမ၊ ရူပဟု ဖြစ်ရာဌာနအစဉ်
အားဖြင့် ပြသောကြောင့် ဘုံစဉ်ဟုဆိုသည်။
စတ္တာရော သတိပဋ္ဌာနာ စတ္တာရော သမ္မပ္ပဓာ-
နာ။ ဒီ၊ ၃။ ၈၄။ ဒါနကထံ သီလကထံ။ ဒီ၊ ၁။
၁၀၂။ မ၊ ၂။ ၄၃-စသည်တို့၌ သတိပဋ္ဌာန်
သမ္မပ္ပဓာန်စသည် ဒါန၊ သီလ စသည် အစဉ်
အတိုင်း ဟောပြောသောကြောင့် ဟောစဉ်
ဟုဆိုသည်။) (၂) ဒေသနာ။ (၃) သစ္စာ။
(တိ) (၄) သွားခြင်းငှါ စွမ်းနိုင်သော။ သူ။
(၁) ကမတော'ထ ဝိသေသတော။ အဘိ၊ ၄။
၂။ ၂၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၁၀၇။ (- ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၁၂။ မ၊
၄။ ၁။ ၂၄။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၂၆။ အဘိ၊ ၄။ ၁။ ၁၀၆။
ပဋိသံ၊ ၄။ ၁။ ၂၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂၆။ ခုဒ္ဒက၊ ၄။
၃၄။ အပ၊ ၄။ ၁။ ၁၂၉။ မဟာနိ၊ ၄။ ၁။ ၇၅။ ဝဇ္ဇိ-
ရ၊ ၁။ ၁။ သာ၊ ၄။ ၂။ ၁၀၁။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၁။ ၁၆။
ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၆၇။ သီ၊ ၄။ ၁။ ၁။ ၂၄၇။ မ၊ ၄။ ၂။ ၁။
အံ၊ ၄။ ၁။ ၁၂၆။ မူလ၊ ၄။ ၁။ ၁။ ၁၀။) ကမောတိ
ဒေသနက္ကမော။ စရိယာ၊ ၄။ ၂။ ၁။ ကမတော-
တိ ဥပ္ပတ္တိက္ကမော ပဟာနက္ကမော ပဋိပတ္တိက္က-
မော ဘူမိက္ကမော ဒေသနက္ကမောတိ ဗဟုဝိ-
ဓော ကမော။ အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၂၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။
၁၀၇။ ကမော(နေတ္ထိ၊ ၄။ ၁။ ၉)တိ အနုပုတ္တိ၊ နေတ္ထိ
၄။ ၂။ ၂။ (၂) (၃) သာသနက္ကမ (မူလ၊ ၄။ ၂။
၅၀)ကြည့်။ (တိ) (၄) စတုက္ကမ (အပ၊ ၄။ ၁။
၃၄၀)ကြည့်။

ကမဂဏန (န) [ကမ+ဂဏန] အစဉ်အားဖြင့်
ရေတွက်ခြင်း။ ကမဂဏနာ ဟိ အန္တရန္တရာ
ဝိစိဇ္ဇ ပဝတ္တိယာ ပစ္ဆိန္နိကာ။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၇၈။

ကမဌ (ပု) [ကမု+အဌ] လိပ်။ ကမဌောပျတြ၊
ကမု ဣစ္ဆာယံ၊ အဌော။ ဓာန်၊ ၄။ ၆၇၄။

ကမဏ္ဍလ (ပု၊ န) [ကမဏ္ဍ + လာ + ဥ။ ကဿ
ဇလဿ မဏ္ဍော ပသန္နဘာဝေါ ကမဏ္ဍော၊
တံ လာတိတိ ကမဏ္ဍလ၊ ၂။ ဓာန်၊ ၄။ ၄၄၃။]
(က) ရေကရား။ (ခ) ရေအိုး။ (က) ဒက္ခိဏေန
ဟတ္ထေန ကမဏ္ဍလံ ဂဟေတွာ။ သံ၊ ၁။ ၁။ ၁၆၉။
သုတ္တန်၊ ၃။ ၄၅။ (- အပ၊ ၂။ ၁။ ၁၉။ ဇာ၊ ၁။ ၁။ ၃၀၃။
ဇာ၊ ၂။ ၁။ ၇၈။ ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၂၅၆။ ခုဒ္ဒက၊ ၄။ ၁။ ၆၇။
ဓမ္မ၊ ၄။ ၂။ ၂၇၉။ သုတ္တန်၊ ၄။ ၂။ ၂၅၈။ ထေရ၊
၄။ ၂။ ၆၉။ စရိယာ၊ ၄။ ၉၃။ ဇာ၊ ၄။ ၄။ ၁။ ၁၆၂။
သီ၊ ၄။ ၁။ ၁။ ၁၉၅။) ကမဏ္ဍလန္တိ ကုဏ္ဍိကံ။
ဇာ၊ ၄။ ၄။ ၁။ ၃၇၄။ (- သီ၊ ၄။ ၁။ ၂။ ၂၆၇။)
(ခ) ဣတော အာဒါယ ကမဏ္ဍလံ။ ဇာ၊ ၂။
၁။ ၇၈။ ကမဏ္ဍလန္တိ ဃဋ္ဌံ။ ဇာ၊ ၄။ ၆။ ၁။ ၁၀၆။

ကမဏ္ဍလက (တိ) [ကမဏ္ဍလ + က] ရေကရား
ကို ဆောင်တတ်သော။ သူ။ ဗြာဟ္မဏာ ဘန္ဓေ
ပစ္ဆာဘူမကာ ကမဏ္ဍလကော သေဝါလမာလိ-
ကာ။ အံ၊ ၃။ ၄။ ၇၂။ ကမဏ္ဍလကတိ ကမဏ္ဍ-
လဓာရိနော။ အံ၊ ၄။ ၃။ ၁။ ၃၃၈။

ကမဏ္ဍလ(လ)ဒက (န) [ကမဏ္ဍလ + ဥဒက]
ကရား၌ ရှိသောရေ။ မယာ တတ္ထ ကမဏ္ဍ-
လဒကေန ဘူမိ ပရိပေါသိတာ။ ခုဒ္ဒက၊ ၄။
၁။ ၆၈။ သုတ္တန်၊ ၄။ ၁။ ၂၆၆။ ကမဏ္ဍလဒကေန
ဓောဝိတွာ။ သုတ္တန်၊ ၄။ ၂။ ၂၉၇။

ကမဏ္ဍလဓရ (တိ) [ကမဏ္ဍလ + ဓရ + အ]
ကရားကို ဆောင်တတ်သော။ သူ။ ကမဏ္ဍလ-
ဓရာ သဗ္ဗေ။ အပ၊ ၁။ ၄။ ၄၀၇။ အပ၊ ၂။ ၅၆။
(- ၆၄။ ထေရ၊ ၄။ ၁။ ၁၂၅။)

ကမဏ္ဍလဓာရိ (တိ) [ကမဏ္ဍလ + ဓရ + ဇာ]
ကရားကို ဆောင်တတ်သော။ သူ။ ကမဏ္ဍလ-
က-ကြည့်။

ကမတိ (ကြိ) [ကမု+အ+တိ] (က) သွား၏။
ပျံ၏။ (ခ) ကပ်ရောက်၏။ (ဂ) ဝင်၏ (ပျက်
စီးစေ၏၊ ဖျက်ဆီး၏။) (ဃ) လွန်၏။ (င)
ဖြစ်၏၊ သက်ဝင်၏။ (စ) ရွက်ဆောင်၏။
(ဆ) နင်း၏။ (ဇ) ထိုးထွင်း၍သိ၏။

(က) သွား၏၊ ပျံ၏။ အာကာသေပိ ပလ္လင်္ကေန ကမတိ။ ဒီ၊ ၁။ ၇၄။ (ခ) ကပ်ရောက်၏။ သဂ္ဂု ကမတိဌာနံ။ ပေတ။ ၁၂။ ကမတိ ဥပပဇ္ဇနဝသေန ဥပဂစ္ဆတိ။ ပေတ။ ၄။ ၈။ (- အံ၊ ၄။ ၂။ ၃၂။) (ဂ) ဝင်၏ (ပျက်စီးစေ၏၊ ဖျက်ဆီး၏)။ နာဿ အဂ္ဂိဝါ ဝိသံ ဝါ သတ္တံ ဝါ ကမတိ။ အံ၊ ၃။ ၅၄။ မိလိန္ဒ။ ၁၉၅။ (- အပါ၊ ၁။ ၉၉။) န ကမတိ နပ္ပဝိသတိ နာဿ ကာယံ ဝိကောပေတိတိ ဝုတ္တံ ဟေတိ။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၃၄၆။ (သ) လွန်၏။ ကမန္တိ အတိက္ကမန္တိ ဧတေဟိတိ သင်္ကမနာနိ။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၁၉၈။ (င) ဖြစ်၏၊ သက်ဝင်၏။ ကာယေ ပါဏိသမ္ပဿာပိကမန္တိ။ မ၊ ၁။ ၂။ ၄၃။ (- အံ၊ ၁။ ၃၆၁။ ၂။ အံ၊ ၂။ ၂၁၂။) ကမန္တိတိ ပဝတ္တန္တိ။ မ၊ ၄။ ၂။ ၁၃၀။ န ကမတိတိ နာဝဂါဟတိ န ပဝတ္တတိ။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၃၄၁။ (စ) ရွက်ဆောင်၏။ အတ္တသဉ္စေတနာ ကမတိ။ အံ၊ ၁။ ၄၇၇။ (- သံ၊ ၂။ ၄၇၇။) အတ္တသဉ္စေတနာ ကမတိတိ အတ္တနာ ပကပ္ပိတစေတနာ ဝဟတိ ပဝတ္တတိ။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၃၄၉။ (- သံ၊ ၄။ ၂။ ၁၃၀။) (ဆ) နင်း၏။ ကမန္တိ- (ဇာ၊ ၂။ ၁၈၈)တိ အတ္တမန္တိ။ ဇာ၊ ၄။ ၆။ ၁၃၄။ (ဇ) ထိုးထွင်း၍သိ၏။ ဉာယတိ ကမတိ ပဋိဝိဇ္ဇတိတိ ဉာယော။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၃၉၁။

ကမန္တိ- ဝိမာန။ ၂၈၈-၉။ ဇာ၊ ၂။ ၁၈၈။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၃၁၂။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၁၉၈။ ကမာမိ- သံ၊ ၁။ ၄၁၄။ ကမန္တိ- မ၊ ၁။ ၂။ ၄၃။ ကမထ- ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၁၇၉။ ကမေယျ- မ၊ ၁။ ၄၁။ ကမိ- ထေရီ၊ ၄။ ၁၅၄။ ကမိ- သု- သံ၊ ၃။ ၂။ ၃၉။

ကမတ္တယ (န) [ကမ + တယ] အစဉ်သုံးခု။ တောဝတာ ပုရိမေန ကမတ္တယေန ယံ ပဌမံ ဒေသေတဗ္ဗံ။ ကခါ၊ ၄။ ၁။ ၁၂။

ကမထ (ကြိ) [ကမ + အ + ထ] သွားကြကုန်လော့။ ကမတိ- ကြည့်။

ကမတ္ထ (တိ) [ကမ + အတ္ထ] အစဉ်ဟူသော အနက်ရှိသော။ တာဝ-သဒ္ဓေါ ကမတ္ထော။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၉၁။

ကမန (န) [ကမ + ယ] (၁) (က) သွားခြင်း။ (ခ) ဝင်ခြင်း။ (တိ) (၂) အလိုရှိတတ်သော။ (၁) (က) အပိစခေါ ပုဗ္ဗေ ကမနံ ဥပါဒါယ ကမနသတ္တိသဗ္ဗာဝေန တတ္ထ လဒ္ဓဝသိဘာဝ-တာယ ဧဝံ ဝုစ္စတိ။ သုတ္တနိ၊ ၄။ ၂။ ၁။ (ခ) ကန္တိ (အံ၊ ၄။ ၂။ ၁၈၂) ကြည့်။ (တိ) (၂) ကမ-နဋ္ဌ-ကြည့်။

ကမနကိရိယာ (ထိ) [ကမန + ကိရိယာ] သွားခြင်းကြိယာ။ အဘိ-သဒ္ဓေါ ကမနကိရိယာယ ဝုစိဘာဝံ အတိရေကတံ ဒီပေတိ။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ၇၁။ (- ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၂။ သီ၊ ၄။ ၁။ ၁၈၄။)

ကမနဋ္ဌ (ပု) [ကမန + အတ္ထ] အလိုရှိတတ်သည်၏အဖြစ်ဟူသော - အနက် - သဘော။ ကိ-လေသာ ကာမာ ကမနိယဋ္ဌေန စေဝ ကမန-ဋ္ဌေန စကာမာ။ အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၂၀၇။ (- အံ၊ ၄။ ၂။ ၁၃၅။ မူလဒီ၊ ၂။ ၈၈။ အနုဒီ၊ ၂။ ၁၂၄။)

ကမနသတ္တိ (ထိ) [ကမန + သတ္တိ] သွားကြောင်း အစွမ်းသတ္တိ။ ကမမာန-ကြည့်။

ကမနသတ္တိသဗ္ဗာဝ (ပု) [ကမနသတ္တိ + သဗ္ဗာဝ] သွားကြောင်းဖြစ်သော အစွမ်းသတ္တိ၏ ထင်ရှားရှိသည်၏အဖြစ်။ ကမန (က) ကြည့်။

ကမနိယ (တိ) [ကမ + အနိယ] အလိုရှိအပ်-နှစ်သက်အပ် - သော။ ရဇနိယော ကမနိ-ယော စ။ ဒီ၊ ၂။ ၁၄၉၊ ၁၅၀။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၂၁၀။ မ၊ ၄။ ၄။ ၁၅၃။ (- သံ၊ ၁။ ၂။ အံ၊ ၂။ ၆၀။ အဘိ၊ က။ ၂။ ၉၆။ မ၊ ၄။ ၁။ ၃၆၁။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၁၃။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၁၃၅။ ဣတိဝုတိ၊ ၄။ ၇၁။ ဝိမာန၊ ၄။ ၁၁၆။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၄။ ၇၇။ ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၁၁၁။) ကာမေ-တဗ္ဗတာယ ကမနိယော။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၁၀၈။ ကမနိယောတိ ကန္တော။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၁၉၅။ မ၊

ဦး၂။၂၅၆။ ကမနိယာတိ ကာမေတဗ္ဗာ။ မ၊
ဦး၂။၄၁။ အံဦး၂။၁၃၉။

ကမနိယဌ (ပ) [ကမနိယ+အတ္ထ] အလိုရှိအပ်
သည်၏ အဖြစ်ဟူသော အနက်သဘော။
ကမနဌ-ကြည့်။

ကမနိယရူပ (တိ) [ကမနိယ+ရူပ] နှစ်သက်ဖွယ်
အဆင်းရှိသောသူ။ အဘိက္ကန္တဝဏ္ဏ (ဒီ၊ဦး၂။
၂၁၈) ကြည့်။

ကမန္တ (တိ) [ကမ+အန္တ] နင်းသွားသောသူ။
သံဇောတိဘူတံ ပထဝီ ကမန္တံ။ ဇာ၊၂။၂၇၂။
ကမန္တန္တိ အက္ကမမာနံ။ ဇာ၊ဌ၊၇။၁၄၂။

ကမန္တက (န) [ကမန္တ+က] ဦးခေါင်း - အဆုံး -
ထိပ်။ ကမန္တကသင်္ခါတေ မတ္တကေ အသနိပါ-
တော ဝိယ အတ္တနော ဥပရိ ပတတိ။ ပေတ၊
ဌ။၄၂။

ကမန္တိ (ကြံ) [ကမ+အ+အန္တိ] သွားကုန်၏။
ကမတိ-ကြည့်။

ကမန္တိ (ကြံ) [ကမ+အ+အန္တိ] ဖြစ်စေကုန်
သတည်း။ ကမတိ-ကြည့်။

ကမပ္ပဝတ္ထ (တိ) [ကမ+ပဝတ္ထ] အစဉ်အားဖြင့်
ဖြစ်သော။ ကမပ္ပဝတ္တာ ဝိသေသာ ဝေ
ပဋိပါဠိတိ။ မူလဦး၁။၆၁။

ကမပ္ပဝတ္ထိ (တိ) [ကမ+ပဝတ္ထိ] အစဉ်အားဖြင့်
ဖြစ်ခြင်း။ အနုကဝါရဝသေန ကမပ္ပဝတ္ထိယာ
တံ ဒဿေတုံ။ သီ၊ဦး၊သင်္ခ၊၁။၃၈၂။ (-မ၊ဦး၊
၁။၁၇၆။)

ကမဘေဒ (ပ) [ကမ+ဘေဒ] အစဉ်အထူး၊
စီစဉ်ပုံ ထူးခြားချက်။ သိက္ခာပဒါနံ ကမ-
ဘေဒေါ ပကာသေတဗ္ဗော။ ကင်္ခါ၊ဦး၊၁။
(-မူလဦး၂။၁၀၃။ အနုဦး၂။၁၄၀။)

ကမမာန (တိ) [ကမ+မာန] (က) သွားသော၊
အကြိမ်ကြိမ်သွားသော။ (ခ) သွားပြီး -
သွားဘူး - သော။ (ဂ) သက်ဝင်သော။
(ဃ) ဝင်သော။ (က) ဒိဗ္ဗေ ပထေ ကမမာ-

နံ မဟေသိ။ သုတ္တနိ။၃၀၅။ ကမမာနန္တိ
အဋ္ဌသမာပတ္တိဘေဒေ ဒိဗ္ဗေ ပထေ သမာပဇ္ဇ-
နဝသေန စကံမန္တံ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။၂၁။ (ခ)
(ဂ) (ဃ) အရိယေ ပထေ ကမမာနံ မဟေ-
သိ။ သံ၊၁။၃၀။ သုတ္တနိ။၃၀၅။ (-သံ၊ဌ၊၁။
၈၀။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။၂၁။ သံ၊ဦး၊၁။၁၂။)

ကမလ (န) [ကမ+အလ။ ကာမိယတိတိ
ကမလံ၊ ပကံဇံ။ မောဂ်၊၇။၁၈၂။ က +
အလ+အ။ ကံ ဇလံ အလယတိ ဘူသယတိ-
တိ ကမလံ။ ဓာန၊ဦး၊၆၈၅။] (က) ကြာ။
(ခ) ကြာတော။ (က) ဘဂဝတော သရိရံ
ဝိကသိတကမလုပ္ပလမိဝ သရံ။ ဒီ၊ဌ၊၁။၄၁။
(-၅၀။ ဒီ၊ဦး၊၁။၂၈၈။ သီ၊ဦး၊သင်္ခ၊၁။၁၈၈။
အံ၊ဦး၊၂။၁၁၈။) ကမလံ ပဒုမပုဏ္ဏရိကာနိ။
သီ၊ဦး၊သင်္ခ၊၁။၁၉၃။ ကမလသင်္ခါတေဟိ ပဒု-
မပုဏ္ဏရိကသေတုပ္ပလရတ္ထုပ္ပလေဟိ စေဝ။ သီ၊
ဦး၊သင်္ခ၊၁။၂၁၄။ (ခ) သုဖုလ္လံ ကမလံ
ယထာတိပိ ပါဌော၊ တဿ ကမနိယဘာဝေန
သုဖုလ္လံ ကမလဝနမိဝတိ အတ္ထော။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။
၆၇။

ကမလကုလယပုဏ္ဏရိကသဏ္ဌမဏ္ဍိတ (တိ) [ကမ-
လ+ကုလယ+ပုဏ္ဏရိက+သဏ္ဌ + မဏ္ဍိတ]
ကြာပဒုမ္မာ၊ ကြာဖြူကြာနီ၊ ကြာညို၊ ကြာ
ပုဏ္ဏရိကံ အပေါင်းတို့ဖြင့် တန်ဆာဆင်အပ်
သော။ ဒုရတောဝ ကမလကုလယပုဏ္ဏရိက-
သဏ္ဌမဏ္ဍိတံ ဝိမလသလိလံ တဌာကံ ဒိသွာ။
ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၉၂။ ကမလ....သလိလ-လည်းကြည့်။

ကမလကုလယသဉ္စန္ဒ (တိ) [ကမလကုလယ
+သဉ္စန္ဒ] ကြာပဒုမ္မာ၊ ကြာပုဏ္ဏရိကံ၊ ကြာ
ဖြူကြာနီ၊ ကြာညိုတို့ဖြင့် ဖုံးလွှမ်းအပ်သော။
တာဝဒေဝ ပေတာနံ ကမလကုလယ-
သဉ္စန္ဒာ ပေါက္ခရဏိယော နိဗ္ဗတ္တိံ သု။ ပေတ၊
ဌ။၂။ ကမလ....သလိလ-လည်း ကြည့်။

ကမလကုလယသမလကံတ (တိ) [ကမလကု-
လယ+သမလကံတ] ကြာပဒုမ္မာ၊ ကြာ

ပုဏ္ဏရိုက်၊ ကြာမြူ၊ ကြာနီ၊ ကြာညို တို့ဖြင့်
ကောင်းစွာ တန်ဆာဆင်အပ်သော (မင်္ဂ-
လာဥယျာဉ်)။ ပရမသုရဘိကုသုမဗလဓေ-
သာခါဝိဋ္ဌပေ ကမလကုလယသမလက်တေ။
ဗုဒ္ဓဝံ၊ ငွေ။ ၁၇၁။ ကမလ .... သလိလ-လည်း
ကြည့်။

ကမလကုလယုဇလ (တိ) [ကမလကုလယ +
ဥဇလ] ကြာပဒုမ္မာ၊ ကြာပုဏ္ဏရိုက်၊ ကြာမြူ၊
ကြာနီ၊ ကြာညိုတို့ဖြင့် တောက်ပသော။ ဒွိသု
ဒန္တေသု စသ ကမလကုလယုဇလာ ရမဏိ-
ယာ ဒွေ ပေါက္ခရဏိယော ပါတုရဟေသံ။
ဝိမာန၊ ငွေ။ ၁၆၅။ ကမလ .... သလိလ-လည်း
ကြည့်။

ကမလကုလယုဇလ ဝိမလ သာဓုရသ သလိလ
(တိ) [ကမလကုလယုဇလ + ဝိမလ + သာဓု-
ရသ + သလိလ] ကြာပဒုမ္မာ၊ ကြာပုဏ္ဏရိုက်၊
ကြာမြူ၊ ကြာနီ၊ ကြာညိုတို့ဖြင့် တောက်ပသော
အညစ်အကြေးမှ စင်ကြယ်သော ကောင်း
သော အရသာနှင့် ပြည့်စုံသော ရေရှိသော။
ကမလကုလယုဇလ ဝိမလ သာဓုရသ သလိ-
လာယာ (ဒွါ၊ ငွေ။ ၅၀) တိ ကမလသခါတေဟိ
ပဒုမပုဏ္ဏရိုကသေတုပ္ပလရတ္တုပ္ပလေဟိ စေဝ
ကုလယသခါတေန နိလပ္ပလေန စ ဥဇလ-
ဝိမလသာဓုရသသလိလဝတိယာ။ သီ၊ ငွေ။ သစ်၊
၁။ ၂၁၄။

ကမလကောမလ (တိ) [ကမလ + ကောမလ]
ကြာကဲ့သို့ နူးညံ့သော။ ပါဒေ ကမလကော-
မလေ။ အပါ၊ ၂။ ၂၁၀။ ထေရီ၊ ငွေ။ ၁၅၁။

ကမလသိန်ရဟိတ (တိ) [ကမ + လသိန် + ရဟိ-
တ] အစဉ်ကို ခုန်ကျော်ခြင်းမှ ကင်းသော။
ဘေဠမဏိ ဝိယ ကမလသိန်ရဟိတာ။ အနု၊ ငွေ။
၂။ ၁၄၀-၁။

ကမလတိဏ (န) [ကမလ + တိဏ] တောင်ကြာ
မည်သောမြက်၊ တောင်ကြာမြက်။ ကမလ-
ပါဒုကာ-ကြည့်။

အဘိဓာန် (က-ဝဂ်) ၁-၁၉—ပ-မ-ဗ-သ-၄

ကမလဒလ (န) [ကမလ + ဒလ] ကြာဖက်၊
ကြာရွက်။ ကမလဒလေ ဇလဗိန္န၊ ဝိယ။
အဘိ၊ ငွေ။ ၁။ ၁၇၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၉၄။ အံ၊ ငွေ။
၂၇၀။ (-ဥဒါန၊ ငွေ။ ၂၁၁။ ဝိမာန၊ ငွေ။ ၃၃။
ထေရီ၊ ငွေ။ ၂။ ၂၄၇။ မ၊ ငွေ။ ၃။ ၃၀၄။)

ကမလဒလဝတ္တိဝနုဂ်လိ (တိ) [ကမလဒလ +
ဝတ္တိ + ဝနု + အဂ်လိ] ကြာရွက်လိပ်ကဲ့သို့ လုံး
သော လက်ချောင်းရှိသော။ ကမလဒလ-
ဝတ္တိဝနုဂ်လိနာ .... ကရေန အဂ္ဂဟေသိ။
ဗုဒ္ဓဝံ၊ ငွေ။ ၃၂၀။

ကမလဒလသဒိသနယန (တိ) [ကမလဒလ +
သဒိသ + နယန] ကြာဖက်နှင့်တူသော မျက်စိ
ရှိသောသူ။ ပဗ္ဗပတ္တက္ခိ (ဝိမာန၊ ငွေ။ ၃၁)
ကြည့်။

ကမလပတ္တက္ခ (တိ) [ကမလ + ပတ္တ + အက္ခိ] ကြာ
ဖက်နှင့်တူသော မျက်စိရှိသောသူ။ သောယံ
ကမလပတ္တက္ခော။ အပါ၊ ၂။ ၁၂၂။ ထေရီ၊
၁။ ၅၂။

ကမလပါဒုကာ (ထိ) [ကမလ + ပါဒုကာ] တောင်
ကြာမြက်ဖြင့် ပြုအပ်သော ခြေနင်း၊ တောင်
ကြာ (ပန်းရင်း) မြက် ခြေနင်း၊ ကမလပါဒုကံ
ကဓေန္တိ။ ဝိ၊ ၃။ ၂၇၈။ (-ဓမ္မ၊ ငွေ။ ၂။ ၂၇၂။)
ကမလပါဒုကာတိ ကမလတိဏံ နာမ အတ္ထိ
တေန ကတပါဒုကာ။ ဥသိရပါဒုကာတိပိ
ဝဒန္တိ။ ဝိ၊ ငွေ။ ၃။ ၃၆၈။

ကမလမကုလ (ပု၊ န) [ကမလ + မကုလ] ကြာငုံ၊
ပဉ္စလိကတ (ဗုဒ္ဓဝံ၊ ငွေ။ ၅၅) ကြည့်။

ကမလမကုဠာ (လာ) ကာရ (ပု) [ကမလ + မကုဠာ
+ အာကာရ] ကြာငုံသဏ္ဌာန်အသွင်။ ဥဘော
ဟတ္ထေ ကမလမကုဠာကာရေန သင်္ဂတေ
ကတွာ၊ အဉ္စလိ ပဂ္ဂဟေတွာတိ အတ္ထော။
ထေရီ၊ ငွေ။ ၂။ ၁၃၉။ (- မ၊ ငွေ။ ၂။ ၂၀၃။)

ကမလယောနိ (ပု) [ကမလ + ယောနိ] မြဟွာ။
ဓာတာ ကမလယောနိ။ ဓာနိ၊ ငွေ။ ၁၅။

ကမလဝန (န) [ကမလ + ဝန] ကြာတော။
ကမလ(ခ)ကြည့်။

ကမလဝနဝိကသနကရ (တိ) [ကမလဝန + ဝိက-
သန + ကရ] ကြာတော၏ ပွင့်ခြင်းကို ပြုတတ်
သော (နေမင်း)။ တိမိရနိကရနိဓာနကရံ
ကမလဝနဝိကသနကရံ။ ဗုဒ္ဓဝါဠာ။ ၈။

ကမလသဏ္ဌ (ပု) [ကမလ + သဏ္ဌ] ကြာအ
ပေါင်း၊ ကြာတော။ နာဝဿယောစ ဘဝတိ
ဝါဠာဂဟာကုလော ဣဝ ကမလသဏ္ဌော။
မဟာနိဌ။ ၆။ (-ဝဇီရ။ ၃။ မ၊ ဝိ၊ ၁။ ၂၇။)

ကမလာ (ထိ) [ကမလ + အ + အာ] မိန်းမ
သဏ္ဌာန်ပွင့်သော ပန်းနွယ်၊ သူယောင်မယ်။
ကမလသဒိသိတ္တိကြည့်။

ကမလာနနလောစန (တိ) [ကမလ + အာနန +
လောစန] ကြာနှင့်တူသော မျက်နှာ မျက်
လုံးရှိသောသူ။ ကမလာနနလောစန။ အပ၊
၂။ ၁၃၄။ ထေရ၊ ဌ၊ ၂။ ၈၀။

ကမလာသဒိသိတ္တိ (ထိ) [ကမလာ + သဒိသာ +
ဣတ္တိ] မိန်းမသဏ္ဌာန်ပွင့်သော နွယ်တို့၏ပန်း
ပွင့်နှင့်တူသော မိန်းမ။ ကမလာသဒိသိတ္တိ-
ယော(ဇာ၊ ၂။ ၁၅)တိ ကမလာ ဝုစ္စတိ နာရိ-
ပုပ္ဖလတာ၊ တာသံ ပုပ္ဖသဒိသာ ဣတ္တိယော။
ဇာ၊ ဌ၊ ၅။ ၁၇၀။

ကမလာသန (ပု) [ကမလ + အာသန] ဗြဟ္မာ။
လောကေသော ကမလာသနော။ ဓာန်။ ၁၅။

ကမလောဒရသပ္ပာ (တိ) [ကမလ + ဥဒရ +
သပ္ပာ] ကြာတိုက်နှင့် တူသောအရောင် ရှိ
သောသူ။ ဝိနတံ ပါဒမူလေ မေ၊ ကမလော-
ဒရသပ္ပာ။ အပ၊ ၂။ ၁၃၂။ ထေရ၊ ဌ၊ ၁။ ၃၆။

ကမဝစန (န) [ကမ + ဝစန] အစဉ်အားဖြင့်
ဆိုခြင်း။ နိသိဒနသယနဿ ကမဝစနမယုတ္တံ။
သီ၊ ဝိ၊ သစ်၊ ၂။ ၁၀၇။

ကမဝတ္တိနိ (ထိ) [ကမ + ဝတ္တ + ဣနိ] အစဉ်အား
ဖြင့် ဖြစ်သော စကား။ ကေဝလံ ဝါစာယ
ကမဝတ္တိနိဘာဝတော။ အံ၊ ဝိ၊ ၁။ ၂၆၅။

ကမဝုတ္တိ (ထိ) [ကမ + ဝုတ္တိ] အစဉ်အားဖြင့်
ဖြစ်သော။ ပုရိမနယော အညေသမ္ပိ ကမ-
ဝုတ္တိနံ ဓာတုနံ သမ္ဘဝတိတိ။ အနု၊ ဝိ၊ ၂။ ၅၅။
(-ဝိမတိ၊ ၂။ ၈၉။ ဒီ၊ ဝိ၊ ၁။ ၁၃၇။)

ကမသဗ္ဗည (တိ) [ကမ + သဗ္ဗည] အစဉ်အားဖြင့်
အလုံးစုံကို သိသောသူ။ သဗ္ဗည (ပရိသံ၊ ဌ၊
၁။ ၅၄) ကြည့်။

ကမာနတိက္ကမန (န) [ကမ + အနတိက္ကမန]
အစဉ်ကို မကျော်လွန်ခြင်း။ ကမာနတိက္က-
မနေန ဗျာကုလဒေါသပ္ပဟာယိနိ။ သီ၊ ဝိ၊
သစ်၊ ၁။ ၂၁၇။

ကမာနုပ္ပတ္တိ (ထိ) [ကမ + အနုပ္ပတ္တိ] အစဉ်အား
လျော်စွာ ဖြစ်ခြင်း။ ယဒိဒံ ကမာနုပ္ပတ္တိ
အာဂတဘာရဝါဟိတာ စ။ အနု၊ ဝိ၊ ၁။ ၁၆၀။

ကမာမိ (ကြိ) [ကမ + အ + မိ] သွားအံ့။ ကမတိ-
ကြည့်။

ကမာဝဗောဓ (ပု) [ကမ + အဝဗောဓ] အစဉ်
အားဖြင့် ထိုးထွင်း၍ သိခြင်း၊ အစဉ်အတိုင်း
သိခြင်း။ ကမာဝဗောဓာဒယော ယထာရဟံ
နိဒ္ဒါရေတဗ္ဗာ။ ဒီ၊ ဝိ၊ ၁။ ၅၀။

ကမိသု (ကြိ) [ကမ + အ + ဉံ] ပြန်သွားကုန်
ပြီ။ ကမတိကြည့်။

ကမိ (ကြိ) [ကမ + အ + ဤ] သွားပြီ။ ကမတိ-
ကြည့်။

ကမိတပုဗ္ဗ (တိ) [ကမိတ + ပုဗ္ဗ] ရှေး၌ သွား
သော၊ သွားဘူးသောသူ။ ကမမာန (ခ)
(ဂ) (ဃ) ကြည့်။

ကမိတု (တိ) [ကမ + တု] အလိုရှိသော၊ လို
ချင်သောသူ။ ကာမယိတာ တု ကမိတာ။
ဓာန်။ ၇၃၀။

ကမုက (ပု) [ကမု + က္က] (၁) ကွမ်းသီးပင် (ဓာန်၊ သျှ)။ ပိုးစာပင် (ဓာန်၊ သျှ၊ သစ်)။ (၂) ကွမ်းပင် (ဓာန်၊ သျှ)။ ကွမ်းသီးပင် (ဓာန်၊ သျှ၊ သစ်)။ (၁) ပူဂေါ တု ကမုကော စာထ။ ဓာန်၊ ၅၆၄။ (၂) ပူဂေါ တု ကမုကော ဘဝေ။ ဓာန်၊ ၆၀၂။

ကမေယျံ (ကြိ) [ကမု + အ + ယေျံ] ပြန်သွားရာ၏။ ကမတိ၊ ကြည့်။

ကမ္ပက (တိ) [ကမ္ပ + ကေ + က္က] တုန်လှုပ်စေတတ်သော၊ သူ၊ ဒသသဟဿိကမ္ပကော။ အပ၊ ၁။ ၉၂။

ကမ္ပကရဏ (န) [ကမ္ပ + ကရဏ] တုန်လှုပ်မှုကို ပြုခြင်း။ ကမ္ပကရဏေန “ပကမ္ပန” နှိ ဝ ဖြူမိ။ သုတ္တနိ၊ ၄၊ ၂။ ၂၇၃။

ကမ္ပကရဏဋ္ဌ (ပု) [ကမ္ပကရဏ + အတ္ထ] တုန်လှုပ်မှုကို ပြုခြင်း အနက်သဘော။ ကမ္ပကရဏဋ္ဌေန “ကမ္ပန” နှိ ဝ ဖြူမိ။ မဟာနိ၊ ၄။ ၃၇၃။

ကမ္ပတိ (ကြိ) [ကပိ + အ + တိ။ ကမ္ပ + အ + တိ] တုန်လှုပ်၏။ ကမ္ပတိ ပဝေဓတိ။ ကခါ၊ ၂၀၇။ သံ၊ ၄၊ ၂။ ၂၇၂။ သုတ္တနိ၊ ၄၊ ၂။ ၃၄။ ကခါ၊ ၆။ သစ်၊ ၃၇၀။ ကမ္ပန္တိ—ဇာ၊ ၄၊ ၂။ ၃၇၇။ ကမ္ပသိ—ဇာ၊ ၄၊ ၂။ ၃၇၆။ ကမ္ပေယျ—မိလိန္ဒ၊ ၂၃။ ၃။ ဒီ၊ ၄၊ ၂။ ၇၅။ ကမ္ပိ—ဝိ၊ ၄၊ ၁။ ၂။ ၃။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၄။ ၂။ အကမ္ပိ—မ၊ ၂။ ၃၇၉။ စရိယာ၊ ၄။ ၇၀။ ကမ္ပထ—(တ္ထကိုထပြု) ထေရာ၊ ၄၊ ၁။ ၃၇၇။ ကမ္ပတ္ထ—(အာကိုတ္ထပြု၊ လုလု) ဒီ၊ ၄၊ ၂။ ၇၇။ အံ၊ ၄၊ ၁။ ၁၃၇။ အကမ္ပတ္ထ—ဒီ၊ ၁။ ၄၃။ အံ၊ ၁။ ၂၇၀။ အဘိ၊ က။ ၄၀၇။

ကမ္ပထ (ကြိ) [ကပိ + အ + ထ] တုန်လှုပ်ပြီ။ ကမ္ပတိ၊ ကြည့်။

ကမ္ပန (ထိ၊ န) [ကပိ + ယု။ ကမ္ပ + ယု] (၁) တုန်လှုပ်ခြင်း။ (တိ) (၂) တုန်လှုပ်တတ်သော၊ သူ။ (၁) ကမ္ပနာ စလနာ။ ဝိ၊ ၄၊ ၂။ ၁၇။

ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂၆၇။ စလနံ ကမ္ပနံ။ ဇာ၊ ၄၊ ၂။ ၄၄။ (-ပဋိသံ၊ ၄၊ ၂။ ၁၁၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၁၇၀။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ၉။ ဒီ၊ ၄၊ ၁။ ၂။ မ၊ ၄၊ ၁။ ၂။ သံ၊ ၄၊ ၁။ ၂။ အံ၊ ၄၊ ၁။ ၇၇။ မူလဋီ၊ ၂။ ၁၇၂။ နေတ္တိ၊ ၄။ ၃။ (တိ) (၂) ကမ္ပိတံ သီလံ ယဿာတိ... ကမ္ပနော။ ရှု၊ ၅၊ ၉၁။

ကမ္ပနက (တိ) [ကမ္ပန + က] တုန်လှုပ်စေတတ်သော။ ကမ္ပနကာ သန္တာပနကာ စ။ ထေရီ၊ ၄။ ၂၉၆။

ကမ္ပနကာရဏ (န) [ကမ္ပန + ကာရဏ] တုန်လှုပ်ခြင်း၏ အကြောင်း။ ကမ္ပနကာရဏံ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တမေဝ။ မ၊ ၄၊ ၂။ ၃၇၂။

ကမ္ပနကိလေသ (ပု) [ကမ္ပန + ကိလေသ] တုန်လှုပ်ကြောင်း ဖြစ်သော ကိလေသာ။ ကမ္ပနကိလေသေ ပဟာတု ဝဇ္ဇတိတိ။ ဇာ၊ ၄၊ ၂။ ၃၇၇။

ကမ္ပနက္ခိ (န) [ကမ္ပန + အက္ခိ] တုန်လှုပ်သော မျက်စိ။ ကောပဝသေန တဿ အက္ခိနိ ကမ္ပနဘာဝံ အာပဇ္ဇိ သုတိ အာဟာ “ကမ္ပနက္ခိနိပိ ပရိဝတ္တေတွာ” တိ။ ဒီ၊ ၄၊ ၂။ ၆။

ကမ္ပနဋ္ဌ (ပု) [ကမ္ပန + အတ္ထ] တုန်လှုပ်တတ်သော အနက်သဘော။ ဒွေဋ္ဌက (အဘိ၊ ၄၊ ၁။ ၃၀၁။ မဟာနိ၊ ၄။ ၃၇၉) တို့ ကြည့်။

ကမ္ပနတဏှာ (ထိ) [ကမ္ပနာ + တဏှာ] တုန်လှုပ်ကြောင်း ဖြစ်သော တဏှာ။ တံ တဿာ ကမ္ပနတဏှာယ နာမံ။ အဘိ၊ ၄၊ ၁။ ၃၉၇။ မဟာနိ၊ ၄။ ၃၄။

ကမ္ပနရသ (တိ) [ကမ္ပန + ရသ] တုန်လှုပ်ခြင်း ကိစ္စရှိသော (ဝိစိကိစ္ဆာ)။ သာ သံသယလက္ခဏာ ကမ္ပနရသာ။ အဘိ၊ ၄၊ ၁။ ၃၀၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၁၀၁။ မဟာနိ၊ ၄။ ၃၇၉။

ကမ္ပနသန္တိ (ထိ) [ကမ္ပန + သန္တိ] တုန်လှုပ်သော မိစ္ဆာအယူ။ ဧရိတသန္တိ (မဟာနိ၊ ၄။ ၁၇၇) ကြည့်။

ကမ္ပနာကာရ (ပု) [ကမ္ပန + အာကာရ] တုန်လှုပ်သောအခြင်းအရာ။ အထ ခေါ်ဒေသနာကာလေ ကမ္ပနာကာရေနေဝ အာစရိယပရမ္ပရာဘတေန။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၄၇၃။

ကမ္ပနာကာရပုတ္တ (တိ) [ကမ္ပနာကာရ + ပုတ္တ] တုန်လှုပ်သောအခြင်းအရာသို့ ရောက်သော။ ဩလောကိတောလောကိတဌာနံ ကမ္ပနာကာရပုတ္တံ အဟောသိ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၇။

ကမ္ပနိယတာ (တိ) [ကမ္ပနိယ + တာ] တုန်လှုပ်စေအပ်သည်၏ အဖြစ်။ သဗ္ဗသင်္ခါရဣဒ္ဓိတ (မ၊ဋီ၊၂။၉၂)ကြည့်။

ကမ္ပန္တ (တိ) [ကမ္ပ + အန္တ] တုန်လှုပ်သော။ ဒန္တေ ခါဒန္တော ကမ္ပန္တော ဝိစရတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၄၆။ (-ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၃။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၂၁။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၃၂၄။)

ကမ္ပန္တိ (ကြိ) [ကမ္ပ + အ + အန္တိ] တုန်လှုပ်ကုန်၏။ ကမ္ပတိ-ကြည့်။

ကမ္ပမာန (တိ) [ကမ္ပ + မာန] တုန်လှုပ်သော။ ကမ္ပမာနာယ မဟာပထဝိယာ။ မိလိန္ဒ၊၁၂။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၅၇။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၆၅။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၈။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၉၈။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၉၅။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၇၂။ ထေရီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁။ စရိယာ၊ဋ္ဌ၊၉၄။)

ကမ္ပမာနစိတ္တ (တိ) [ကမ္ပမာန + စိတ္တ] တုန်လှုပ်သော စိတ်ရှိသော။ ကိန္န န ခေါ် တံ ကမ္ပမာနစိတ္တာ အဋ္ဌနိ ဂဟေတွာ နိပန္နာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၀၅။

ကမ္ပမာနသရီရ (တိ) [ကမ္ပမာန + သရီရ] တုန်လှုပ်သောကိုယ်ရှိသော။ တာပိ မဒဝေဂေန ကမ္ပမာနသရီရာ နစ္စာမ ဂါယာမာတိ စိတ္တံ ဥပ္ပါဒေသံ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၅။

ကမ္ပယန္တ (တိ) [ကမ္ပ + ဣယ + အန္တ] တုန်လှုပ်စေသော။ ပုတင်ထပ်စေသော။ ကမ္ပ-

ယန္တော ဝသုန္ဓရံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၆။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၉၁။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ၊၃၇၃။ ကမ္ပယန္တော ဝသုန္ဓရန္တိ အတ္တနော ဂုဏဝိသေသေဟိ ပထဝီကမ္ပံ ဥပ္ပါဒေန္တော။ မ၊ဋီ၊၃။၁။ ကမ္ပယန္တော ဝသုန္ဓရန္တိ အတ္တနော ဂုဏဝိသေသေဟိ ပထဝီကမ္ပံ ဥန္နာဒေန္တော။ သံ၊ဋီ၊၂။၃၃၆။

ကမ္ပယမာန (တိ) [ကမ္ပ + ဣယ + မာန] တုန်လှုပ်စေသော။ ဟိမဝန္တံ ကမ္ပယမာနာဝိယ။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ၊၁၂၀။ (-ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၆၈။)

ကမ္ပယိ (ကာ၊ကြိ) [ကပိ + ဣယ + ဣ] တုန်လှုပ်စေပြီး။ ကမ္ပေတိ-ကြည့်။

ကမ္ပယိ (ကာ၊ကြိ) [ကပိ + ဣယ + ဤ] တုန်လှုပ်စေပြီး။ ကမ္ပေတိ-ကြည့်။

ကမ္ပယိတ္တ (ကာ၊ကြိ) [ကပိ + ဣယ + ဣတ္တ] တုန်လှုပ်စေပြီး။ ကမ္ပေတိ-ကြည့်။

ကမ္ပရေ (ကာ၊ကြိ) [ကပိ + ဣယ + အန္တိ] တုန်လှုပ်စေကုန်၏။ ကမ္ပေတိ-ကြည့်။

ကမ္ပသိ (ကြိ) [ကပိ + အ + သိ] တုန်လှုပ်၏။ ကမ္ပတိ-ကြည့်။

ကမ္ပာပိတဌာန (န) [ကမ္ပာပိတ + ဌာန] တုန်လှုပ်စေအပ်သော အရပ်ဌာန။ မဟာပထဝိယာ ကမ္ပာပိတဌာနန္တိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၃၇၉။

ကမ္ပိ (ကြိ) [ကပိ + အ + ဤ] တုန်လှုပ်ပြီး။ ကမ္ပတိ-ကြည့်။

ကမ္ပိတ (န) [ကမ္ပ + တ] (၁) တုန်လှုပ်ခြင်း။ (တိ) (၂) တုန်လှုပ်သော။ (၁) စိတ္တကြာသင်္ခါတံ ကမ္ပိတံ သင်္ကေသင်္ခါတံ သဏ္ဌိတဉ္စ သိယာ။ စရိယာ၊ဋ္ဌ၊၈။ (တိ) (၂) ဥဒကံ ကမ္ပိတံ ပထဝီ ကမ္ပေတိ။ ဒီ၊၂။၉၀။ (-အပ၊၂။၂၁၈။ မိလိန္ဒ၊၁၁၈။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၈။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၄၈။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၁၀။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၆၈။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၇၁။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ၊၁၅၉။ ထေရီ၊ဋ္ဌ၊၁၅၉။)

ကမ္ပိတ (တိ) [ကမ္ပ+ဇော+တ] (၁) တုန်လှုပ်
စေတတ်သော။ (၂) တုန်လှုပ်စေအပ်သော။
(၁)သဗ္ဗာကာမရတိယော...ကမ္ပိတာ သန္တာ-
ပိတာ။ ထေရီ။ ၄၃၃။ (၂) တဏှာယ သဗ္ဗ-
ကိလေသေဟိ စ ဣတော စိတော စ ကမ္ပိတ-
တာယ စလိတတာယ ပကမ္ပိတော။ ထေရီ။
၄။ ၁၇၆။

ကမ္ပိတ္တ (ကြိ) [ကပိ + အ + အာ] တုန်လှုပ်ပြီ။
ကမ္ပတိ-ကြည့်။

ကမ္ပိတရဟိတ (တိ) [ကမ္ပိတ+ရဟိတ] တုန်
လှုပ်ခြင်းကင်းသော။ အကမ္ပိတ-ကြည့်။

ကမ္ပိတသန္တိ (ထိ) [ကမ္ပိတ+သန္တိ] တုန်လှုပ်
သောမိစ္ဆာအယူ။ သမေရိတသန္တိ (မဟာနိ၊
၄။ ၁၇၇)ကြည့်။

ကမ္ပိတဟဒယ (တိ) [ကမ္ပိတ+ဟဒယ] တုန်
လှုပ်သော နှလုံးသားရှိသောသူ။ ယော
ကရုဏာယ ကမ္ပိတဟဒယတ္တာ လောကဟိ-
တတ္ထံ။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ၈။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၂။

ကမ္ပေတိ (ကြိ) [ကမ္ပ+ဇော+တိ] တုန်လှုပ်
၏။ ကမ္ပေတိ ဟဒယံ မမ၊ ဇာ၊ ၂။ ၁၇၆၊ ၁၇၆။
(-ပဋိသန္ဓေ၊ ၂။ ၁၄၁။)

ကမ္ပေတိ၊ ကမ္ပယတိ (ကာ၊ ကြိ) [ကမ္ပ+ဇော
+တိ။ ကမ္ပ+ဇာယ+တိ] တုန်လှုပ်စေတတ်
၏။ ပထဝိ ကမ္ပေတိ။ ဒိ၊ ၂။ ၉၀။ အံ၊ ၃။ ၁၃၂။
ထေရီ၊ ၄။ ၁၄၀။ မ၊ ၄။ ၂၉၈။ ကမ္ပယ-
တိတိ ဝါ ဗျာဓိ။ ပဋိသန္ဓေ၊ ၁။ ၈၇။ မဟာနိ၊
၄။ ၆၂။ ကမ္ပေန္တိ-ဒိ၊ ၂။ ၉၀။ အံ၊ ၃။ ၁၃၂။
ပဋိသန္ဓေ၊ ၁။ ၁၂။ ကမ္ပရေ၊ ဇာ၊ ၂။ ၃၇၈။
ဇာ၊ ၄။ ၇။ ၃၄၃။ ကမ္ပေသိ-အံ၊ ၄။ ၂။ ၂၀။
သုတ္တနိ၊ ၄။ ၂။ ၇၀။ ဇာ၊ ၄။ ၅။ ၄၀၄။ မ၊ ၄။ ၂။
၃၂။ ကမ္ပယိ-မ၊ ၁။ ၄၁၄။ ထေရီ၊ ၃။ ၆၆။
မ၊ ၄။ ၂။ ၃၂။ ကမ္ပယိ-ထေရီ၊ ၃။ ၆၆။
ကမ္ပေသိ-အပ၊ ၄။ ၁။ ၂၇၂။ ကမ္ပယိတ္ထ-
ဇာ၊ ၄။ ၅။ ၄၃၇။ ကမ္ပေသတိ-ဒိ၊ ၄။ ၂။ ၁၄၉။

ဇာ၊ ၄။ ၂။ ၂၄၈။ ကမ္ပေသန္တိ-ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၃၆၀။
ကမ္ပေသသိ-သံ၊ ၄။ ၁။ ၁၆၇။ ကမ္ပေသမိ-
ဒိ၊ ၄။ ၂။ ၁၄၈။

ကမ္ပေတုံ (ဗျ) [ကပိ+ဇော+တုံ] တုန်လှုပ်စေ
ခြင်းငှါ။ သဗ္ဗံ ဥဒကံ ကမ္ပေတုံ ဒုက္ကရံ။ ဝိ၊ ၄။
၁။ ၄၄။ (-ဒိ၊ ၄။ ၂။ ၁၄၈။ ပဋိသန္ဓေ၊ ၁။ ၈၉။
ခုဒ္ဒက၊ ၄။ ၁၅၅။ သုတ္တနိ၊ ၄။ ၁။ ၂၄၈။ ထေရီ၊ ၄။
၁၇၆။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၄။ ၂။ ၁။ မဟာနိ၊ ၄။ ၃၀၇။)

ကမ္ပေတွာ (ဗျ) [ကပိ+ဇော+တွာ] တုန်လှုပ်
စေ၍။ ယာဝ တာဝတိ သဘဝနံ ကမ္ပေ-
တွာ။ မိလိန္ဒ၊ ၂။ ၁၀။ (-မ၊ ၄။ ၂။ ၄၉။ အံ၊ ၄။ ၁။
၁၇၇။ သုတ္တနိ၊ ၄။ ၁။ ၁၆၆။ အပ၊ ၄။ ၁။ ၁၀။
ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၄။ ၂။ ၁။ ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၉၈။) ကမ္ပေတွာ-
(သံ၊ ၄။ ၁။ ၂၅၉)တိ ထောက် စာလေတွာ။
သံ၊ ၄။ ၁။ ၂၅၄။

ကမ္ပေန္တိ (တိ) [ကပိ+ဇော+အန္တိ] (၁)တုန်
လှုပ်သော။ (၂) တုန်လှုပ်စေသော။ (၁)
ဒိသ္မာ ဘယေန ကမ္ပေန္တော ပတိတွာ မရိဿ-
တိတိ။ ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၅၇။ (၂) ကဋိ ကမ္ပေန္တော
မောစေတိ။ ဝိ၊ ၁။ ၁၇၂။ (-၁၆၉။ ဝိ၊ ၄။ ၂။
၁၁၀။ မ၊ ၄။ ၁။ ၃၉၀။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၅၂။ အံ၊ ၄။
၁။ ၉၄။ အပ၊ ၄။ ၁။ ၃၉။)

ကမ္ပေန္တိ (ကာ၊ ကြိ) [ကမ္ပ+ဇော+အန္တိ] တုန်
လှုပ်စေကုန်၏။ ကမ္ပေတိ-ကြည့်။

ကမ္ပေယျ (ကြိ) [ကပိ+အ+ယျ] တုန်လှုပ်ရာ
၏။ ကမ္ပတိ-ကြည့်။

ကမ္ပေသိ (ကာ၊ ကြိ) [ကပိ+ဇော+သိ] တုန်
လှုပ်စေပြီ။ ကမ္ပေတိ-ကြည့်။

ကမ္ပေသိ (ကာ၊ ကြိ) [ကပိ+ဇော+သိ] တုန်
လှုပ်စေပြီ။ ကမ္ပေတိ-ကြည့်။

ကမ္ပေသတိ (ကာ၊ ကြိ) [ကပိ+ဇော+သတိ] တုန်
လှုပ်စေလတ္တံ့။ ကမ္ပေတိ-ကြည့်။

ကမ္ပေသန္တိ (ကာ၊ ကြိ) [ကပိ+ဇော+သန္တိ] တုန်
လှုပ်စေကုန်လတ္တံ့။ ကမ္ပေတိ-ကြည့်။

ကမ္ပေသသိ (ကာကြိ) [ကပိ + ဧက + သသိ]
တုန့်လှုပ်စေလတ္တံ့။ ကမ္ပေတိ-ကြည့်။

ကမ္ပေသာမိ (ကာကြိ) [ကပိ + ဧက + သာမိ]
တုန့်လှုပ်စေအံ့။ ကမ္ပေတိ-ကြည့်။

ကမ္ပလ^၁ (ပု၊န) [ကမု + အလ။ ကမနိယတ္တာ
ကမ္ပလော။ ဓာနံ၊ ငို။ ၂၉၁။] (၁) သိုးမွေး
ချည်၊ သားမွေးချည်။ (၂) ကမ္ပလာထည်၊
သက္ကလပ်ထည် (သိုးမွေးချည် စသည်ဖြင့်
ရက်အပ်သော အဝတ် သင်္ကန်း စသည်။)
(၃) ဆင်စွယ်ရောင်အဆင်း၊ ဖြောင့်တော့
သော အဆင်း။ (၁) သုတ္တံ နာမ...ကမ္ပလံ
သာဏံ ဘဂံ။ ဝိ၊ ၁။ ၃၆၉။ ဝိ၊ ၂။ ၃၉၄။ ကမ္ပ-
လန္တိ ငွေကလောမသုတ္တံ။ ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၃၀၂။ ကခါ၊
ငို။ ၃၃၀။ ကမ္ပလပါဒုကာ-လည်း ကြည့်။ (၂)
ဣတ္ထိ နဝရတ္တံ ကမ္ပလံ ပါရုတာ ဟောတိ။ ဝိ၊
၁။ ၁၉၀။ (-ဝိ၊ ၂။ ၃၃၅။ ဝိ၊ ၃။ ၇၃။ ဝိ၊ ၄။ ၃၂၀။
ဝိ၊ ၅။ ၁၀၅။ အပ၊ ၁။ ၃။ အပ၊ ၂။ ၃၇၄။ မဟာနိ၊
၂၉၀။ မိလိန္ဒ၊ ၉၅။ ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၂၂၁။ ဝိ၊ ၄။ ၄။
၆၀။ ကခါ၊ ၁၅၃။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ၊ ၄၅၀။ ဒီ၊ ၄။ ၂။
၄၆။ မ၊ ၄။ ၁။ ၂၄၂။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၁၇၁။ အံ၊ ၄။ ၁။
၁၃၁။ အဘိ၊ ၄။ ၁။ ၇၀။ ဓမ္မ၊ ၄။ ၁။ ၃၃၄။)
ကမ္ပလာ လောမသုတ္တေဟိ ကတာ။ အပ၊ ၄။
၁။ ၁၁၀။ ကမ္ပလန္တိ ငွေကာဒိနံ လောမမယ-
သုတ္တေန ဝါယံတပဋ္ဌံ။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၃၁၀။ (-
ကခါ၊ ငို၊ သစ်။ ၂၇၉။) (၃) ကမ္ပလမဒ္ဒန-ကြည့်။

ကမ္ပ(မ္ပ)လ^၂ (ပု) ကမ္ပလနဂါး။ ကမ္ပလဿတရာ
အာဂုံ။ ဒီ၊ ၂။ ၂၀၇။ (-ဇာ၊ ၂။ ၂၂၁။) ကမ္ပ-
လော စ အဿတရော စ။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၂၃၁။
ကမ္ပလော'ဿတရော မေရု-ပါဒေ နာဂါ'ထ
ဓမ္မနိ၊ ဓာနံ၊ ၆၅၂။ (-ဇာ၊ ၄။ ၇။ ၈။)

ကမ္ပလကဉ္စက (ပု) [ကမ္ပလ + ကဉ္စက] ကမ္ပလာ
သင်တိုင်း။ သုဝဏ္ဏစေတီယံ ကမ္ပလကဉ္စကေန
ပရိက္ခိပိတော။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၁၇၃။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၁၃၃။
ထေရ၊ ၄။ ၂။ ၄၃၅။ (-အပ၊ ၄။ ၁။ ၂၇၇။)

ကမ္ပလကုဋ္ဌာဂါရ (န) [ကမ္ပလ + ကုဋ္ဌာဂါရ] ကမ္ပ
လာဖြင့်လွှမ်းခြုံအပ်သော အထွတ်တတ်သော
အိမ်၊ ကမ္ပလာဖြင့် လွှမ်းမိုးအပ်သော စုလစ်
မွန်းချွန် အထွတ်ရှိသောတလား။ အဟံ ကမ္ပ-
လကုဋ္ဌာဂါရံ အာရောပေတော။ ဓမ္မ၊ ၄။ ၁။ ၄၄။
သုတ္တန်၊ ၄။ ၂။ ၂၄၀။

ကမ္ပလဂေဏ္ဍက (ပု) [ကမ္ပလ + ဂေဏ္ဍက] ကမ္ပ-
လာအိမ်ကျင်။ (ဓာနံ၊ သျှ၊ သစ်တို့၌) ဘော့
လုံး။ ကမ္ပလဂေဏ္ဍကံ ဝိယ ဥဂ္ဂတေန မံသ-
ပိဏ္ဏေန ပူရေတော။ စရိယာ၊ ၄။ ၇၁။ (-ဇာ၊
၄။ ၄။ ၄၀၉။)

ကမ္ပလစီဝရသညာ (ထိ) [ကမ္ပလ + စီဝရ + သ-
ညာ] ကမ္ပလာသင်္ကန်း ဟူသော အမှတ်
သညာ။ ယတော တေ ဘိက္ခု ကမ္ပလစီဝရ-
သညာယ သန္တတံ ဆဋ္ဌေတော။ ကခါ၊ ငို၊ သစ်။
၃၁၉။

ကမ္ပလစောရ (ပု) [ကမ္ပလ + စောရ] ကမ္ပလာ
သူခိုး။ ကာမိန္ဒော ကမ္ပလစောရော။ ဇာ၊ ၄။
၆။ ၂၃၃။

ကမ္ပလတ္တိက (တိ) [ကမ္ပလ + အတ္တိက] ကမ္ပလာ
ကို အလိုရှိသော၊ ကမ္ပလာလိုချင်သော၊ သူ။
တေန ဟံ ဘန္တေ ကမ္ပလတ္တိကာ မယာ သဒ္ဓိံ
အာဂစ္ဆန္တုတိ။ ဓမ္မ၊ ၄။ ၁။ ၃၃၆။

ကမ္ပလဒါယကတိဿ (ပု) [ကမ္ပလ + ဒါယက +
တိဿ] ကမ္ပလာ လှူသော တိဿ (သာမ
ဧက)။ ပိဏ္ဏပါတဒါယကတိဿော ကမ္ပလဒါ-
ယကတိဿော။ သီ၊ ငို၊ သစ်။ ၂။ ၂၀၄။

ကမ္ပလဒါယကတိဿတ္ထေရ (ပု) [ကမ္ပလဒါယက-
တိဿ + ထေရ] ကမ္ပလာလှူသော တိဿ
မထေရ်။ အထဿ ကမ္ပလဒါယကတိဿတ္ထေ-
ရေတိ နာမံ ကရိ'သု။ ဓမ္မ၊ ၄။ ၁။ ၃၃၇။

ကမ္ပလပရိယောနဒ္ဒ (တိ) [ကမ္ပလ + ပရိယော-
နဒ္ဒ] ကမ္ပလာဖြင့် - ထက်ဝန်းကျင်မှ - မြေး
ယက် - ဖြန့်ကျက် - အပ်သော။ ကမ္ပလပရိ-

ယောနဒ္ဒံ သေနာပတိစ္ဆတ္တံ အဒံသု။ အံ၊ ငွ၊ ၃။
၂၀၉။

ကမ္မလပါဒကော (ထိ) [ကမ္မလ+ပါဒကော] သား
မွေးခြင်း။ ကမ္မလပါဒကံ ကဏေန္တိပိ ကာ-
ဏပေန္တိပိ။ ဝိ၊ ၃။ ၂၇၈။ (-ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၄၅၅။
ဓမ္မ၊ ၄။ ၂။ ၂၀၂။) ကမ္မလပါဒကောတိ ဥက္ကာဟိ
ကတပါဒကော။ ဝိ၊ ငွ၊ ၃။ ၂၆၈။

ကမ္မလမဒ္ဒန (န) [ကမ္မလ + မဒ္ဒန] ဆင်စွယ်
ဆောင်အဆင်းကဲ့သို့ - ပြောတော့သော သစ်
ရွက်ဆောင်အဆင်းကဲ့သို့ - ဆိုးခြင်း။ န ကမ္မလ-
မဒ္ဒနမတ္တေန အတ္တတံ ဟောတိ ကထိနံ။ ဝိ၊
၃။ ၃၅၂။ ဝိ၊ ၅။ ၃၀၂။ ကမ္မလမဒ္ဒနမတ္တေနာတိ
ကေဝါရံယေဝ ရဇနေ ပက္ခိတ္တေန ဒန္တဝန္တေန၊
ပဏ္ဍုပလာသဝန္တေန ဝါ။ ဝိ၊ ငွ၊ ၃။ ၃၉၂။

ကမ္မလယာန (န) [ကမ္မလ + ယာန] ကမ္မလာ
ယာဉ်။ မာတုကုစ္ဆိ ကမ္မလယာနသဒိသာ
ဟုတွာ ဥပဋ္ဌာတိ။ အဘိ၊ ငွ၊ ၂။ ၁၄၉။

ကမ္မလရတန (န) [ကမ္မလ + ရတန] ကမ္မလာ
ရတနာ။ အန္တော ကမ္မလရတနံ ဒိသ္မာ။ မ၊ ငွ၊
၄။ ၁၉၆။ (-ဇာ၊ ငွ၊ ၄။ ၁၄၁။)

ကမ္မလဝဏ္ဏ (တိ) [ကမ္မလ + ဝဏ္ဏ] ကမ္မလာအ
ဆင်းရှိသော။ ဒုတိယဝါရေ ကမ္မလဝဏ္ဏံ မံသံ
ဆိဋ္ဌိ။ ဇာ၊ ငွ၊ ၅။ ၃၈၁။

ကမ္မလဝါဏိဇ (ပု) [ကမ္မလ+ဝါဏိဇ] ကမ္မလာ
ကုန်သည်။ ကမ္မလဝါဏိဇာဒယော ကမ္မလာ-
ဒိနံ ဝဏ္ဏံ ဝိယ။ ဒိ၊ ငွ၊ ၂။ ၃၄၃။ မ၊ ငွ၊ ၁။ ၂၄၂။
သံ၊ ငွ၊ ၃။ ၂၁၄။

ကမ္မလသုခုမ (တိ) [ကမ္မလ + သုခုမ] သိမ်မွေ့
သော ကမ္မလာချည်။ ကောသေယျသုခုမာနံ
ကမ္မလသုခုမာနံ။ ဒိ၊ ၂။ ၁၅၃။ အံ၊ ၃။ ၁၉၆။
(-သံ၊ ၂။ ၁၁၉။ မိလိန္ဒ။ ၁၁၂။ ခုဒ္ဒက၊ ငွ။
၁၉၂။)

ကမ္မလသုတ္တ (န) [ကမ္မလ + သုတ္တ] ကမ္မလာ-
ချည်။ ကမ္မလသုတ္တံ ဝဇ္ဇေတွာ ကောဋိယံ မဇု-
နာ မက္ခေတွာ။ ဇာ၊ ငွ၊ ၆။ ၁၇၇။

ကမ္မလသုတ္တကောဋိ (ထိ) [ကမ္မလသုတ္တ+ကော-
ဋိ] ကမ္မလာချည်၏ အစွန် အဖျား။ ပုရာဏ-
သုတ္တံ ခါဒမာနာ ဂန္ဓာ ကမ္မလသုတ္တကော-
ဋိယံ ခုံသိတွာ။ ဇာ၊ ငွ၊ ၆။ ၁၇၇။

ကမ္မ^၁ (ပု၊ န) [ကမ္မ+ဥ။ ဓာနံ၊ ဋိ။ ၂၆၃။] ရွှေ။
ကမ္မကယူရဓရ (က) (ခ) ကြည့်။

ကမ္မ^၂ (ပု၊ န) [က+ဝါ+ဥ။ ကံ ဝါတိ ဂစ္ဆတိတိ
ကမ္မ၊ ၂။ ဒေပျနိတ္တိယံ။ ဓာနံ၊ ဋိ။ ၆၇၆။] (၁)
ခရသင်း။ (၂) ယောက်သွား။ (၃) လက်
ကောက်။ (၁) သခေါ်တု ကမ္မနိတ္တိယံ။ ဓာနံ၊
ဋိ။ ၆၇၆။ (၂) ကမ္မောဇ်ကြည့်။ (၃) အထ
ကမ္မ မတော သခေါ် သုဝဏ္ဏေ ဝလယေပိ စ။
ဓာနံ၊ ၉၆၇။ ကမ္မကယူရဓရ (ဂ) လည်း
ကြည့်။

ကမ္မကယူရဓရ (တိ) [ကမ္မ+ကယူရ+ဓရ]
(က) လက်ကောက်၊ လက်ကြပ်ကို ဝတ်ဆင်
သောသူ။ (ခ) ရွှေ-လက်ကြပ်-မောင်း
ရင်းတန်ဆာ-ကို ဝတ်ဆင်သောသူ။ (ဂ)
ခရသင်းလက်ကောက်၊ လက်ကြပ်ကို ဝတ်ဆင်
သောသူ။ (က) ကာ ကမ္မကယူရဓရေ၊
ကဉ္စနာဝေဠုဘူသိတေ။ ဝိမာန။ ၅၃။ (-ဇာ၊
၁။ ၃၄၂။ ဇာ၊ ၂။ ၂၂၂။) ကာ ကမ္မကယူရ-
ဓရေတိ ကာ တံ ကတရဒေဝနိကာယပရိယာ-
ပန္နာ သုဝဏ္ဏမယပရိဟာရကဓရေ သုဝဏ္ဏမယ-
ကေယူရဓရေ ဝါ။ ဝိမာန၊ ငွ။ ၁၅၁။ (ခ)
အထ ဝါ ကမ္မူတိ သုဝဏ္ဏံ တသ္မာ ကမ္မ-
ကယူရဓရေ သုဝဏ္ဏမယဗဟာဘရဏဓရေ-
တိ အတ္ထော။ ဝိမာန၊ ငွ။ ၁၅၁-၂။ (-ဇာ၊ ငွ၊
၄။ ၄၆၉။ ဇာ၊ ငွ၊ ၇။ ၁၅။) (ဂ) ကမ္မကယူ-
ရဓရ (ပေတ။ ၁၆၃) တိ သခံ ဝလယကယူရ-
ဝိဘူသိတာ။ ပေတ၊ ငွ။ ၁၄၅။

ကမ္မကေယူရဓရ (တိ) [ကမ္မ+ကေယူရ+ဓရ]
ရွှေလက်ကြပ်ကို ဝတ်ဆင်သော သူ။ တာ
ကမ္မကေယူရဓရ (ဝိမာန။ ၉၂) တိ သုဝဏ္ဏ-
မယကေယူရဓရ။ ဝိမာန၊ ငွ။ ၂၆၀။

ကမ္မဂီဝါ(တိ) [ကမ္မ+ဂီဝါ။ကမ္မ ဝုစ္စတိ သုဝဏ္ဏံ၊
ကမ္မမယေန အာလိင်္ဂေန သန္တိတာဂီဝါ။ ဓာန်၊
ဋီ။၂၆၃။] (၁) ရွှေမရိုးစည်နှင့် တူသော
လည်ပင်း၊ အရေး ၃-ခုတို့ဖြင့် မှတ်အပ်သော
လည်ပင်း၊ ရွှေလည်တိုင်။ (တိ) (၂) ရွှေမရိုး
စည်နှင့်တူသော လည်ပင်းရှိသောသူ။ (၁)
ကမ္မဂီဝါကဟိ ဂတာ။ အပ၊ ၂။ ၂၅၆။ ထေရီ၊
၄။ ၈၈။ အကိတာ တိဟိလေခါဟိ၊ ကမ္မဂီဝါ-
ထ ဝါ မတာ။ ဓာန်။ ၂၆၃။ (တိ) (၂) ကမ္မ-
ဂီဝေါ(ဇာ၊ ၁။ ၂၃၇)တိ သုဝဏ္ဏာလိင်္ဂသဒိသ-
ဂီဝေါ၊ သုဝဏ္ဏံ ကမ္မတိ ဝုစ္စတိ။ ဇာ၊ ၄။ ၄။
၁၃၃။

ကမ္မုတလာဘာသ (တိ) [ကမ္မ+တလ+အာ-
ဘာသ] ရွှေမရိုးစည်အပြင်နှင့်တူသော။ ကမ္မ-
တလာဘာသ (ဇာ၊ ၂။ ၁၄)တိ သုဝဏ္ဏာ-
လိင်္ဂတလသန္တိတာ ဂီဝါတိ အတ္ထော။ ဇာ၊ ၄။
၅။ ၁၆၇။

ကမ္မုပရိဟာရက (န) [ကမ္မ+ပရိဟာရက]
ရွှေလက်ကောက်၊ ရွှေလက်ဝတ်တန်ဆာ။
ကမ္မုပရိဟာရကန္တိ စ ဟတ္ထာလင်္ကာရဝိသေ-
သော ဝုစ္စတိ။ ဝိမာန၊ ၄။ ၁၅၁။

ကမ္မုဝိမဋ္ဌဓာရ (တိ) [ကမ္မ+ဝိမဋ္ဌ+ဓာရ+က။
ထိဋ္ဌ-ဓာရိနီ။] ပြေပြစ်ချောမောသော ရွှေ
တန်ဆာကို ဝတ်ဆင်သောသူ။ ကမ္မုဝိမဋ္ဌ-
ဓာရိနီ (ဇာ၊ ၂။ ၁၀၆)တိ ကရဏပရိနိဋ္ဌိတေန
ဝိမဋ္ဌသုဝဏ္ဏာလင်္ကာရဓာရိနီ။ ဇာ၊ ၄။ ၅။ ၄၂၆။

ကမ္မုသ (န) [ကမ္မ+သ] ရွှေ။ ကမ္မုသဟတ္ထ-
ကြည့်။

ကမ္မုသဟတ္ထ (တိ) [ကမ္မ+သ+ဟတ္ထ] ရွှေ တန်
ဆာဖြင့် တန်ဆာဆင်အပ်သော လက်ရှိသော၊
လက်၌ ရွှေတန်ဆာဝတ်ဆင်သောသူ။ ကမ္မ-
သဟတ္ထာယော (ဇာ၊ ၂။ ၅၈)တိ ကမ္မုသံ
ဝုစ္စတိ သုဝဏ္ဏံ၊ သုဝဏ္ဏာဘရဏဘူသိတ-
ဟတ္ထာယောတိ အတ္ထော။ ဇာ၊ ၄။ ၅။ ၂၇၇။

ကမ္မောဇ (တိ) [ကမ္မ+ကဇ + သြဇ] ယောက်
သွားမှ ဖြစ်သော အားရှိသောသူ။ ကမ္မ-
ကဇော သြဇော ဗလမေတေသန္တိ ဝါ
ကမ္မောဇာ။ ဓာန်၊ ၄။ ၁၈၇။

ကမ္မောဇ (ပ) [ကမ္မ+သြဇ+အ။ ကမ္မုနာ
သမ္ပုကေန သြဇန္တိ တဿံ ဝေါဟာရကရဏ-
တောတိ ကမ္မောဇာ။ ဓာန်၊ ၄။ ၁၈၇။]
ကမ္မောဇတိုင်း။ ဂန္ဓာရာနံ ကမ္မောဇာနံ။
အံ၊ ၁။ ၂၁၃။ (-ဥရု၊ ၈။ ၈၄။ ၁၅၀။ ဒိ၊ ၄။
၁။ ၁၁၅။ သုတ္တနိ၊ ၄။ ၂။ ၁၁၀။) န ကမ္မောဇ
ဂစ္ဆတိတိ ဘောဂေ သမ္ပုရဏတ္ထာယ ကမ္မော-
ဇရဋ္ဌံ န ဂစ္ဆတိ။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၂၂၁။ (-သိ၊ ၄။
သစ်၊ ၁။ ၄၆၁။)

ကမ္မောဇက (တိ) [ကမ္မောဇ + က] ကမ္မောဇ
တိုင်း၌ဖြစ်သောသူ။ ကမ္မောဇကေ အဿ-
တရေ သုဒန္တေ။ ဇာ၊ ၁။ ၂၃၄။ (-ဇာ၊ ၂။
၂၃၆။) ကမ္မောဇကေ အဿတရေ သုဒန္တေတိ
သုသိက္ခိတေကမ္မောဇရဋ္ဌသမ္ပုဝေ အဿတရေ
ယောဇန္တိ။ ဇာ၊ ၄။ ၄။ ၄၆၇။

ကမ္မောဇရဋ္ဌ (န) [ကမ္မောဇ + ရဋ္ဌ] ကမ္မောဇ
တိုင်း။ ကမ္မောဇ-ကြည့်။

ကမ္မောဇရဋ္ဌဝါသိ (တိ) [ကမ္မောဇရဋ္ဌ+ဝသ
+ဏိ] ကမ္မောဇတိုင်း၌ နေလေ့ရှိသောသူ။
ကမ္မောဇရဋ္ဌဝါသိနော ကိရ ယဒါ အဋ္ဌဝိတော
အသေ ဂဏှိတုကာမာ ဟောန္တိ။ ဇာ၊ ၄။ ၅။
၄၈၂။ (-ဇာ၊ ၄။ ၅။ ၅၉။)

ကမ္မောဇရဋ္ဌသမ္ပုဝ (တိ) [ကမ္မောဇရဋ္ဌ +
သမ္ပုဝ] ကမ္မောဇတိုင်း၌ ဖြစ်သော။ ကမ္မော-
ဇက-ကြည့်။

ကမ္မောဇိဂုဗ္ဗ (ပ) [ကမ္မောဇိ+ဂုဗ္ဗ] ဒန့်ကျဲချို။
ဧဋ္ဌဂလာဂုဗ္ဗ(ဇာ၊ ၄။ ၂။ ၂၀၈)ကြည့်။

ကမ္မ (န) [ကရ+ရမ္မ။ ကရိယတိတိ ကမ္မံ။ ရူ။
၅၈၉။] (၁) ကံ (ကုသိုလ် အကုသိုလ်ကံ

ဝိနည်းကံ။ (၂) ပရိကံ (သမထဘာဝနာ၊
ဝိပဿနာဘာဝနာ စီးဖြန်းပွားများခြင်း)။
(၃) အားထုတ်ခြင်း၊ လုံ့လ။ (၄) အမှု
ကိစ္စ၊ အလုပ်။ (၅) ကမ္မဝါစာ။ (၆) ကမ္မကာ-
ရက။ (၇) ကြိယာ။ (တိ)(ဂ) ပြုတတ်သော။

(၁) ကံ (ကုသိုလ်အကုသိုလ်ကံ၊ ဝိနည်း
ကံ)။ ဣတိ ခေါ်အာနန္ဒ ကမ္မံ ခေတ္တံ။ အံ၊ ၁။
၂၂၄။ (-ဒိ၊ ၁။ ၂၆။ မ၊ ၂။ ၄၀၈။ မ၊ ၃။ ၇။
သံ၊ ၁။ ၃၅။ ဥဒါနံ၊ ၁၃၆။ သုတ္တနိ၊ ၃၂၇၊ ၃၂၈။
ဝိမာန၊ ၁၀၇။ ပေတ၊ ၁၆၃။ ထေရ၊ ၂၅၀၊
၃၃၅။ အပါ၊ ၁။ ၅၊ ၂၇၈။ ဇာ၊ ၁။ ၁၇၃၊ ၂၄၄။
နေတ္ထိ၊ ၈၁၊ ၈၂။ မိလိန္ဒ၊ ၄၆။) ကမ္မံ ခေတ္တန္တိ
ကုသလာကုသလကမ္မံ ဝိရဟနဋ္ဌာနဋ္ဌေန ခေ-
တ္တံ။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၂၀၄။ (-ဒိ၊ ၄။ ၁။ ၃၃၇။ မ၊ ၄။
၃။ ၉၅။ မ၊ ၄။ ၄။ ၃။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၁၄၃။ အဘိ၊ ၄။
၂။ ၁၄၈။ အဘိ၊ ၄။ ၃။ ၃၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၄၉။
ဥဒါန၊ ၄။ ၂၆၅။ သုတ္တနိ၊ ၄။ ၂။ ၆၅၊ ၆၉။
ဝိမာန၊ ၄။ ၁၁၅၊ ၂၈၈။ ပေတ၊ ၄။ ၈၊ ၁၃၇။
ထေရ၊ ၄။ ၁။ ၃၃၆။ ထေရ၊ ၄။ ၂။ ၃၃၄။ အပါ၊
၄။ ၁။ ၁၂၄၊ ၂၅၄။ အပါ၊ ၄။ ၂။ ၁၉၅။ မဟာနိ၊ ၄။
၃၇၆။ စူဠနိ၊ ၄။ ၂။ ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၃၉၃။ ဇာ၊ ၄။
၆။ ၇၃။ ဇာ၊ ၄။ ၇။ ၁၂၈၊ ၁၂၉။ နေတ္ထိ၊ ၄။ ၁၆၅၊
၁၈၇၊ ၂၆၀။ ဒိ၊ ၄။ ၁။ ၄၀၄။ အနုဋီ၊ ၃။ ၈၀။)
စတ္တာရိ ကမ္မာနိ။ ဝိ၊ ၅။ ၃၈၂။ (၂) ပရိကံ
(သမထဘာဝနာ၊ ဝိပဿနာဘာဝနာ စီး
ဖြန်းပွားများခြင်း)။ ဝိပဿနာယ ကမ္မံ။ သိ၊
၄။ ၁။ ၂။ ၇၅။ ကမ္မန္တိ ပရိကမ္မံ။ ။ အံ၊
၄။ ၁။ ၂၃၅။ (၃) အားထုတ်ခြင်း၊ လုံ့လ။
သကမိတ္တဿ ကမ္မေနာ (ဇာ၊ ၁။ ၂၈၂)တိ
သကဿ မိတ္တဿ ပရက္ကမေန။ ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၂၉၆။
(၄) အမှုကိစ္စ၊ အလုပ်။ န ကမ္မာ ခိယန္တိ။
ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၃၃၇။ (-ဝိ၊ ၂။ ၈။ မ၊ ၂။ ၄၁၂။ ဇာ၊ ၁။
၁၅၄၊ ၂၄၄။) န ကမ္မာရာမာ အဝိဿန္တိ။
ဒိ၊ ၂။ ၆၆။ ကမ္မန္တိ ဣတိကာတဗ္ဗကမ္မံ ဝုစ္စတိ။
ဒိ၊ ၄။ ၂။ ၁၁၈။ (-မ၊ ၄။ ၁။ ၃၀၁။ ဇာ၊ ၄။ ၁။
၂၉၆။ ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၁၆၂။ ကဒိ၊ ၄။ ၁။ ၃၄၇။

မ၊ ၄။ ၁။ ၂၀၃။) (၅) ကမ္မဝါစာ။ ကမ္မပါဒက-
ကြည့်။ (၆) ကမ္မကာရက။ ကမ္မသံယောဂ-
ကြည့်။ (၇) ကြိယာ။ ကမ္မပ္ပဝစနိယ-ကြည့်။
(တိ) (ဂ) ပြုတတ်သော။ ကမ္မကတ (၁)
ကြည့်။

ကမ္မသည် သာမညသဒ္ဓါ ဖြစ်သော်လည်း
အရာဌာနအားလျော်စွာ အရကောက်ကွဲပြား
ခြားနားသည်။ ကမ္မံ ဝိဇ္ဇာ စ ဓမ္မော စ (သံ၊
၁။ ၃၁။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၈၄)၌ မဂ်စေတနာကို၊
ကုသလာကုသလံ ကမ္မံ ဝိပါကာနံ ခန္ဓာနံ
(ပဋ္ဌာန၊ ၁။ ၇။ အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၁၄၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။
၂၄၉)၌ စတုဘူမကကုသိုလ် အကုသိုလ်
စေတနာကို၊ စေတနာ သမ္ပယုတ္တကာနံ ဓမ္မာနံ
တံသမုဋ္ဌာနာနဉ္စ ရူပါနံ ကမ္မပစ္စယေန ပစ္စ-
ယော (ပဋ္ဌာန၊ ၁။ ၇။ အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၁၄၈။
ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၄၉)၌ စတုဘူမကကုသိုလ် အကု-
သိုလ် ဝိပါကံ ကြိယာစေတနာကို၊ ကဿကော
ကမ္မနာ ဟောတိ (မ၊ ၂။ ၄၁၂။ မ၊ ၄။ ၃။
၃၀၁)၌ လယ်ထွန်ခြင်းဟူသော အလုပ်ကိစ္စ
ကို ပြီးစေတတ်သော စေတနာကို၊ သုခဉ္စ
ကမ္မံ အနုဘောမိ အတ္တနာ (ဝိမာန၊ ၃၅။
ဝိမာန၊ ၄။ ၁၁၅)၌ ကံ၏အကျိုးကို၊ ဂဏော
ကမ္မဉ္စ ပဉ္စမံ (ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၂၁။ သာရတ္ထ၊ ၂။
၂၀၀)၌ အသစ်ပေါ်လာသောအမှုကို၊ သက
မိတ္တဿ ကမ္မေန (ဇာ၊ ၁။ ၂၈၂။ ဇာ၊ ၄။ ၁။
၂၉၅-၆)၌ လုံ့လဝိရိယကို၊ အတ္တနော ကမ္မ-
ကုဗ္ဗာနံ (ဓမ္မ၊ ၄၅။ ဓမ္မ၊ ၄။ ၂။ ၁၈၈)၌ သိက္ခာ
သုံးပါးကို၊ မမ ကမ္မေဟိ နိဗ္ဗုတ္တံ (ဝိမာန၊ ၆၁။
ဝိမာန၊ ၄။ ၁၇၅)၌ ကမ္မနိမိတ်ကို၊ ကမ္မံ ဝိဇ္ဇဉ္စ
ဓမ္မဉ္စ (ဇာ၊ ၂။ ၁၇၁။ ဇာ၊ ၄။ ၆။ ၇၃)၌ ကုသိုလ်
ကမ္မပထ ၁၀-ပါးကို၊ ကမ္မံ တဿ ပရာယနံ
(သံ၊ ၁။ ၃၅။ မ၊ ၁။ ၁၀၁)၌ ကုသိုလ်အကုသိုလ်
ကံကို၊ လောဘော နိဒါနံ ကမ္မာနံ (အံ၊ ၁။
၁၃၄။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၁၀၃၊ ၂၃၂)၌ ဝဇ္ဇဂါမိကံကို၊
အလောဘော နိဒါနံ ကမ္မာနံ (အံ၊ ၁။ ၂၆၈။
အံ၊ ၄။ ၂။ ၂၃၂)၌ ဝိဝဇ္ဇဂါမိကံကို၊ စတ္တာရိ

ကမ္မာနိ အပလောကနကမ္မံ (ဝိ၊၅။၃၈၀)၌ ဝိနည်းကံကို မူလာယ ပဋိကဿတိ ဓမ္မိကေန ကမ္မေန အကုပ္ပေန ဌာနာရဟေန (ဝိ၊၄။၁၇၄-၅)၌ ကမ္မဝါစာကို ကမ္မ-အရ ကောက်ရသည်။ ဤသို့ အရာဌာနအားလျော်စွာ တရားကိုယ် အရကောက် ကွဲပြား ခြားနား၏။

ထိုကံသည် (၁)သကကံ = ကိုယ်ပိုင်ဖြစ်သောကံ။ (၂) နောသကကံ = ကိုယ်ပိုင်မဟုတ်သော ကံဟု နှစ်မျိုးရှိသည်။ ထိုတွင် အကျိုးမဲ့ကို ဖျက်ဆီးတတ်သောကြောင့်၎င်း၊ အကျိုးစီးပွားကို ဖြစ်စေတတ်သောကြောင့်၎င်း ကုသိုလ်ကံသည် သကကံမည်၏။ အကျိုးစီးပွားကို ဖျက်ဆီးတတ်သောကြောင့်၎င်း၊ အကျိုးစီးပွားမဲ့ကိုဖြစ်စေတတ်သောကြောင့်၎င်း အကုသိုလ်ကံသည် (ကိုယ်တိုင် ပြုသည်ဖြစ်စေ၊ သူတပါးပြုသည်ဖြစ်စေ) နောသကကံမည်၏။ (အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၃၃။)

ကံသည် ကိစ္စ၏အစွမ်းအားဖြင့်—(၁) ဇနကကံ၊ (၂) ဥပတ္တမ္ဘကကံ၊ (၃) ဥပပိဋကကံ၊ (၄) ဥပသာတကကံဟု လေးပါးရှိ၏။ ထိုတွင် ပဋိသန္ဓေအခါ၊ ပဝတ္တိအခါတို့၌ ဝိပါကနာမက္ခန္ဓာ၊ ကမ္မဇရုပ်၊ ကမ္မပစ္စယဥတုဇရုပ်တို့ကို ဖြစ်စေတတ်သော ကုသိုလ်၊ အကုသိုလ်စေတနာသည် ဇနကကံမည်၏။ (အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၂၃၆။ ဝိဘာဝိနီ၊၁၆၉။ ပရမတ္ထဒီပနီ။)

(၁) ယင်းဇနကကံသည် ပဋိသန္ဓေအခါ၌ ပဋိသန္ဓေစိတ် စေတသိက် ကမ္မဇရုပ်ကလာပ်များကို၎င်း၊ နတ်ပြည်၌ နတ်တို့၏ ဘုံဗိမာန်များ၊ ငရဲပြည်၌ သင်္ဃုလ္လိမ္ပာယ်စသော ကမ္မပစ္စယဥတုဇရုပ်များကို၎င်း ဖြစ်စေ၏။ (အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၉။) ပဝတ္တိအခါ၌ ဒွေပဉ္စဝိညာဉ်သမ္ပုဋ္ဌိစိုင်း သန္တိရဏ တဒါရုံ မဟာဝိပါကစသော နာမ်ဝိပါကများကို၎င်း၊ ခဏတိုင်း ခဏတိုင်း ကမ္မဇရုပ်များကို၎င်း ဖြစ်စေ၏။

အကုသိုလ်ဇနကကံကြောင့် တိရစ္ဆာန်ဘုံ၌ နဂါး ဂဠုန်စသည် ဖြစ်ရသော်လည်း ပဝတ္တိအခါ၌ လှပသောအဆင်းနှင့် ဘုံဗိမာန်စသည်ကို ရရှိအောင်၊ ပဝတ္တိကုသိုလ် ဇနကကံက ဖြစ်စေနိုင်သည်။ ကုသိုလ်ဇနကကံကြောင့် လူ့ဘုံ၊ နတ်ဘုံ၌ ဖြစ်ရသော်လည်း ပဝတ္တိအခါ ရုပ်ဝါအဆင်းလှပခြင်းမရှိအောင်၊ ဝေမာနိကပြိတ္တာကဲ့သို့ နေ၌ ချမ်းသာသုခခံစားရသော်လည်း ည၌ ဆင်းရဲဒုက္ခခံရအောင် ပဝတ္တိဇနကကံက ဖြစ်စေသည်။ (ပရမတ္ထဒီပနီ။)

ကမ္မပထမြောက်သော ဇနကကံသည် ပဋိသန္ဓေအကျိုး၊ ပဝတ္တိအကျိုး နှစ်မျိုးလုံးကို ပေးစွမ်းနိုင်သည်။ ကမ္မပထ မမြောက်သော ဇနကကံသည် ပဝတ္တိအကျိုးကိုသာ ပေးနိုင်သည်။ (ပရမတ္ထဒီပနီ။) (အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၉-၁၁၀) ဇနကကံသည် ပဋိသန္ဓေအကျိုးကိုသာ ဖြစ်စေနိုင်သည်။ ပဝတ္တိအကျိုးကို မဖြစ်စေနိုင်ဟု ဆိုသေး၏။)

(၂) ဥပတ္တမ္ဘကကံ—ဇနကကံကို၎င်း၊ ဇနကကံသည် ဖြစ်စေအပ်သော အကျိုးကို၎င်း ကူညီထောက်ပံ့တတ်သော ကုသိုလ်အကုသိုလ်စေတနာသည် ဥပတ္တမ္ဘကကံမည်၏။ (အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၂၃၆။ ဝိဘာဝိနီ၊၁၆၉။) ထိုဥပတ္တမ္ဘက ကံသည်—(က) ဇနကကံကို အကျိုးပေးခွင့်ရအောင်လည်း ကူညီထောက်ပံ့သည်။ (ခ) ဇနကကံ၏အကျိုးကို ကြာရှည်စွာ တည်တံ့အောင်လည်း ကူညီ ထောက်ပံ့သည်။ (ဝိဘာဝိနီ၊၁၆၉။ မ၊ဋီ၊၃။၃၇၄။)

(က) မရဏာသန္တ (သေခါနီး) အခါ ကုသိုလ်ဇောစောလျှင် နောက်ဘဝ၌ ကုသိုလ်ဇနကကံ အကျိုးပေးခွင့်ရအောင် ကူညီထောက်ပံ့သည်။ အကုသိုလ်ဇော စောလျှင် အကုသိုလ်ဇနကကံ အကျိုးပေးခွင့်ရအောင် ကူညီထောက်ပံ့သည်။ ပရမတ္ထဒီပနီ။ ဣတိဝုတ်၊၂၀၄-၅။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ၊၆၉-လာ စကားတို့ဖြင့် ယင်းသို့အကျိုးပေးနိုင်ကြောင်း ထင်

ရှား၏။ ပဝတ္တိအခါ၌လည်း ကုသိုလ်တရားတို့ကိုများစွာပြုလုပ်နေလျှင် ထိုကုသိုလ် ဥပတ္တမ္မကကံများက ရှေးရှေးကပြုခဲ့သော ပဝတ္တိကုသိုလ်ဇနကကံများအကျိုးပေးခွင့်ရအောင် ကူညီထောက်ပံ့ကြသည်။ အကုသိုလ်တရားတို့ကိုများစွာပြုလုပ်နေလျှင်လည်း ထိုအကုသိုလ် ဥပတ္တမ္မကကံများက ရှေးရှေးက ပြုခဲ့သော ပဝတ္တိအကုသိုလ်ဇနကကံများ အကျိုးပေးခွင့်ရအောင် ကူညီထောက်ပံ့ကြသည်။ (အံ၊ ငွ၊ ၂။ ၁၀၉။)

(ခ) ဇနကကံသည် ဖြစ်စေအပ်သော ကောင်းကျိုးမကောင်းကျိုးများကို ကြာရှည်စွာ တည်တံ့ခိုင်မြဲလာအောင် ဥပတ္တမ္မကကံများက ထောက်ပံ့၏။ ကုသိုလ် အကုသိုလ် ဇနကကံ၏ အစွမ်းကြောင့် လူနတ်တိရစ္ဆာန် ခန္ဓာအစဉ်ကို ရရှိလာရာ ယင်းခန္ဓာအစဉ် ကြာရှည်စွာ တည်မြဲအောင် ဝုဒ္ဓါပစာယန စသော ကုသိုလ် ဥပတ္တမ္မကကံများက အသက်၏ ဘေးအန္တရာယ်ကို ကာကွယ်ပေး၏။ အသက်ရှည်ခကြောင်း ဆေးဝါးကောင်းများကို မှီဝဲနိုင်ခွင့်ရှိအောင် ကူညီထောက်ပံ့၏။ (ပရမတ္ထဒီပနီ။)

ကုသိုလ်ဥပတ္တမ္မကကံက အကုသိုလ်ဇနကကံကြောင့် ဖြစ်သော ရုပ်နာမ်ခန္ဓာ အစဉ်၊ အကုသိုလ်ဥပတ္တမ္မကကံက ကုသိုလ် ဇနကကံကြောင့်ဖြစ်သော ရုပ်နာမ်ခန္ဓာ အစဉ်ကို ထောက်ပံ့ နိုင်သေး၏။ ရှင်းဦးအံ့—အကုသိုလ် ဇနကကံကြောင့် နဂါး ဂဠုန်စသော ခန္ဓာအစဉ်ကို ရရှိလာရာ ပဝတ္တိအခါ၌ ရှေးက ပြုခဲ့ဘူးသော ကုသိုလ် ဥပတ္တမ္မကကံ၏ ကူညီထောက်ပံ့မှုကြောင့် တန်ခိုးအာနုဘော်ကြီးခြင်း စသော အကျိုးတရားများကို ရရှိလာပေသည်။ ကုသိုလ်ဇနကကံကြောင့် ဝိနိပါတိက အသုရာ ခန္ဓာအစဉ်ကို ရရှိလာရာ ပဝတ္တိအခါ ရှေးကပြုခဲ့ဘူးသော အကုသိုလ်ဥပတ္တမ္မကကံ၏ ကူညီ ထောက်ပံ့မှုကြောင့် ကြာမြင့်စွာ

ဆင်းရဲခံရခြင်းစသော အနိဋ္ဌအကျိုးများကို ရရှိလာသည်။ (ပရမတ္ထဒီပနီ။)

(၃) ဥပပိဋ္ဌကကံ—ကံတပါးကို၎င်း၊ ကံတပါးကြောင့်ဖြစ်သော ခန္ဓာအစဉ်ကို၎င်း ဆုတ်ယုတ်လျော့ပါး ညှိုးနွမ်း သိမ်ငယ်သွားအောင် ဖိစီးနှိပ်စက်နှောက်ရှက်တားမြစ်တတ်သော ကုသိုလ် အကုသိုလ် စေတနာသည် ဥပပိဋ္ဌကကံ မည်၏။ (အံ၊ ငွ၊ ၂။ ၁၀၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၃၆။ အံ၊ ငွ၊ ၂။ ၁၀၄။ ပရမတ္ထဒီပနီ။) ထို ဥပပိဋ္ဌကကံသည်—(က) တပါးသော ကုသိုလ်ကံကို တားမြစ် နှိပ်စက်တတ်သော အကုသိုလ် ဥပပိဋ္ဌကကံ။ (ခ) တပါးသော အကုသိုလ်ကံကို တားမြစ်နှိပ်စက်တတ်သော ကုသိုလ်ဥပပိဋ္ဌကကံဟု နှစ်မျိုးရှိသည်။

ထိုတွင်—(က) အထက်အထက်ဘုံ၌ အကျိုးပေးနိုင်သော ကုသိုလ်ကံ ရှိသော်လည်း အကုသိုလ် ဥပပိဋ္ဌကကံ၏ နှိပ်စက်မှုကြောင့် အောက်အောက်ဘုံတို့၌သာ အကျိုးပေးရခြင်း၊ တန်ခိုးကြီးသောဌာနတို့၌ အကျိုးပေးနိုင်သော ကုသိုလ်ကံရှိသော်လည်း အကုသိုလ် ဥပပိဋ္ဌကကံ၏တားမြစ်နှိပ်စက်မှုကြောင့် ဘုန်းတန်ခိုးငယ်သော ဌာနတို့၌အကျိုးပေးရခြင်း၊ မြတ်သော အမျိုး၌ အကျိုးပေးနိုင်သော ကုသိုလ်ကံရှိသော်လည်း အကုသိုလ်ဥပပိဋ္ဌကကံ၏ တားမြစ်နှိပ်စက်မှုကြောင့် ယုတ်ညံ့သော အမျိုး၌ အကျိုးပေးရခြင်း၊ အသက်ရှည်၍ ဥစ္စာကြွယ်ဝချမ်းသာသော အမျိုး၌ အကျိုးပေးနိုင်သောကုသိုလ်ကံရှိသော်လည်း အကုသိုလ် ဥပပိဋ္ဌကကံ၏ တားမြစ်နှိပ်စက်မှုကြောင့် အသက်တို၍ စည်းစိမ်ဥစ္စာနည်းပါးသောအမျိုး၌ ဖြစ်ရခြင်း စသည်တို့ကား အကုသိုလ်ဥပပိဋ္ဌကကံက တပါးသော ကုသိုလ်ကံကို တားမြစ်နှိပ်စက်ခြင်းဖြစ်သည်။ (အံ၊ ငွ၊ ၂။ ၁၀၉။ ပရမတ္ထဒီပနီ။) အကုသိုလ် ဥပပိဋ္ဌကကံက တပါးသော ကုသိုလ်ကံကို

တားမြစ်ရာ၌ သုနက္ခတ္တဝတ္ထုကို ထောက်လေ။ (အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၉။)

(ခ) ငရဲကြီး ရှစ်ထပ်၌ အကျိုးပေးနိုင်သော အကုသိုလ်ကံ၌သော်လည်း နောက်နောက်က ပြုခဲ့သော အားကြီးသော ကုသိုလ်ဥပပိဋကကံ၏ တားမြစ် နှိပ်စက်မှုကြောင့် ဥဿဒငရဲတို့၌၎င်း၊ တိရစ္ဆာန်ဘုံ ပြိတ္တာဘုံ အသူရကာယ်ဘုံတို့၌၎င်း အကျိုးပေးရခြင်း။ (ပရမတ္ထဒီပနီ။) အနှစ်ငါးဆယ် ပတ်လုံး ခိုးသူတို့ကို သတ်မှု အကုသိုလ်ကံကို လွန်ကျူးခဲ့သော်လည်း ရှင်သာရိပုတ္တရာအား နှိမ့်ဆွမ်းကို လှူဒါန်းခြင်း ကုသိုလ်ဥပပိဋကကံ၏တားမြစ် နှိပ်စက်မှုကြောင့် ဝါတကာဠုက ခိုးသူသတ်ယောက်ျား၏ တာဝတိံသာ နတ်ပြည်၌ ဖြစ်ရခြင်း (အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၉) စသည်တို့သည် ကုသိုလ် ဥပပိဋကကံက တပါးသော အကုသိုလ်ကံကို တားမြစ်နှိပ်စက်ခြင်း ဖြစ်သည်။

ကံတပါးကြောင့်ဖြစ်သော ခန္ဓာအစဉ်ကို တားမြစ်ရာ၌ ကုသိုလ်ဇနကံကြောင့် လူ့ခန္ဓာကို ရရှိပြီးသော်လည်း ပဝတ္တိအခါ၌ အကုသိုလ် ဥပပိဋကကံ၏ နှိပ်စက်မှုကြောင့် အနာရောဂါထူပြောခြင်း၊ စည်းစိမ်ဥစ္စာပျက်စီးခြင်း၊ ရာထူးဌာနနန္တရလျော့ကျခြင်းစသည်သည် ကံတပါးကြောင့်ဖြစ်သော ခန္ဓာအစဉ်ကို အကုသိုလ် ဥပပိဋကကံက တားမြစ်နှိပ်စက်ခြင်းမည်၏။ (ပရမတ္ထဒီပနီ။) အကုသိုလ်ဥပပိဋကကံက ကံတပါးကြောင့်ရသော ခန္ဓာအစဉ်၏ (နိဿန္နဗလ)အကျိုးဆက်ကိုလည်း တားမြစ် နှိပ်စက်နိုင်သည်။ (မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၇၈။) ဥပပိဋကကံက ကံတပါးကို နှိပ်စက်သည်၊ ဥပတ္တမ္မကံက ကံတပါးကို ကူညီထောက်ပံ့သည်၊ နှိပ်စက်မှုကိုခံရလျှင် မိမိရှိရင်းအစွမ်း သတ္တိဆုတ်ယုတ်၏၊ ကူညီထောက်ပံ့မှုကို ခံရလျှင် မိမိရှိရင်း အစွမ်းသတ္တိ တိုးတက်၏။ (သံခိပ်၊ဋီ၊၉၀။)

(၄) ဥပဿာတကကံ—ကံတပါးကို၎င်း၊ ကံတပါးကြောင့်ဖြစ်သော ခန္ဓာအစဉ်ကို၎င်း သတ်ဖြတ်တတ်သော ကုသိုလ်၊ အကုသိုလ်စေတနာသည် ဥပဿာတကကံ မည်၏။ (အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၂၃၆။) ယင်းဥပဿာတကကံကိုဥပစ္စေဒကကံဟုလည်းခေါ်သည်။ (မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၇၈။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၂၃၆။) ကံတပါးကို တားမြစ်သတ်ဖြတ်တတ်သော ဥပဿာတကကံသည် (က) တပါးသော ကုသိုလ်ကံကို သတ်ဖြတ်တတ်သော အကုသိုလ် ဥပဿာတကကံ (ခ) တပါးသော အကုသိုလ်ကံကို သတ်ဖြတ်တတ်သော ကုသိုလ်ဥပဿာတကကံဟု နှစ်မျိုးရှိသည်။

ထိုတွင်—(က) အဇာတသတ်၏ တဘဝလုံး ဘုရားသခင်အား ဆည်းကပ်ခြင်းစသော ကုသိုလ်ကံများကို ဖခင် ဗိမ္ဗိသာရမင်းအား သတ်ခြင်းဟူသော အကုသိုလ် ဥပဿာတကကံက တားမြစ်သတ်ဖြတ်သည်။ (အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၀-၁။) ထို့ပြင် မရဏာသန္ဓေ အခါ၌လည်း ကုသိုလ်ကံ၏ အစွမ်းကြောင့် သုဂတိနိမိတ် ထင်လာစဉ် တဖန် အကုသိုလ် ဥပဿာတကကံက ထင်လာသော သုဂတိနိမိတ်ကို တားမြစ်သတ်ဖြတ်သည်၊ ယင်းသို့ တားမြစ်သတ်ဖြတ်ချက်ကြောင့် ဒုဂ္ဂတိနိမိတ် ထင်လာ၍ အပါယ်ဘုံ၌ ဖြစ်စေ၏။

(ခ) အင်္ဂုလိမာလမထေရ်၏ ခိုးသားဘဝက ကျူးလွန်ခဲ့သော အကုသိုလ်ကံများကို မဂ်စေတနာဟူသော ကုသိုလ် ဥပဿာတကကံက တားမြစ်သတ်ဖြတ်သည်။ (အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၀-၁။) ထို့ပြင် မရဏာသန္ဓေအခါ၌လည်း အကုသိုလ်ကံ၏အစွမ်းကြောင့် ဒုဂ္ဂတိနိမိတ်ထင်လာစဉ် တဖန် ကုသိုလ်ဥပဿာတကကံက ထင်လာသော ဒုဂ္ဂတိနိမိတ်ကို တားမြစ်သတ်ဖြတ်သည်၊ ယင်းသို့ တားမြစ်သတ်ဖြတ်ချက်ကြောင့် သုဂတိနိမိတ် ထင်လာ၍ နတ်ပြည်၌ ဖြစ်စေ၏။ (ပရမတ္ထဒီပနီ။ အဘိ၊

ဌ၊ ၂။ ၄၂၀-လာ သောဏမထေရ်၏ဖခင်ဝတ္ထု
ကိုလည်း ထောက်လေ။)

ကုသိုလ်ဇနကကံ၏အစွမ်းကြောင့် လူနတ်
ခန္ဓာအစဉ်ကို ရရှိလာရာ အကုသိုလ် ဥပဿာ-
တကကံ၏တားမြစ်နှိပ်စက်မှုကြောင့် အသက်
တမ်း မကုန်မီ လတ်တလော သေရခြင်းသည်
ကံတပါးကြောင့် ရလာသော ခန္ဓာအစဉ်ကို
အကုသိုလ်ဥပဿာတကကံက တားမြစ် သတ်
ဖြတ်သည်မည်၏။ (ဤအရာ၌ မြားလွတ်သော
ဥပမာကိုလည်း ရှုလေ။ မ၊ ၄။ ၁၇၈။)

ကံတပါးကြောင့်ဖြစ်သော ခန္ဓာအစဉ်ကို
သတ်ဖြတ်ရာ၌ (၁) သတ်ရုံသာ သတ်သော
အရာ၊ (၂) သတ်ပြီးနောက် တပါးသောဇန-
ကကံကို အကျိုးပေးခွင့်ပြုသော အရာ၊ (၃)
သတ်ဖြတ်ပြီးနောက် မိမိကိုယ်တိုင်ပင် ပဋိ-
သန္ဓေကျိုးကို ဆက်လက်ပေးသော အရာဟု
သုံးမျိုးရှိ၏။

ထိုတွင် (၁) ရှင်မဟာမောဂ္ဂလ္လာန်၏ရှေး
ဘဝက အမိကို သတ်ခဲ့သော အကုသိုလ်ကံ
ကြောင့် ခိုးသားငါးရာ၏ လက်ချက်ဖြင့်
ပရိနိဗ္ဗာန် စံတော်မူရခြင်းသည် ကံတပါး၏
အကျိုးကို သတ်ရုံသာသတ်၍ နောက်ထပ်
အကျိုးမဆက်သော ဥပဿာတကကံ အရာ
ပေတည်း။ (ပရမတ္ထဒီပနီ။ အနုဒီပနီ။)

(၂) သာမာဝတီအမှူးရှိသော မောင်းမ
တို့သည် ရှေးဘဝ အကုသိုလ်ဥပဿာတကကံ
ကြောင့် မီးလောင်ခံရ၍ သေဆုံးပြီးနောက်
ကုသိုလ်ဇနကကံကြောင့် နတ်ပြည်၌ ဖြစ်ရခြင်း၊
ဝဂ္ဂုမုဒါ မြစ်ကမ်းနား၌ နေသော ရဟန်းငါး
ရာတို့သည် ရှေးဘဝ သားမုဆိုး ဖြစ်ခဲ့စဉ်က
သားငှက်တို့ကို သတ်ဖြတ်ခဲ့သော အကုသိုလ်
ဥပဿာတကကံကြောင့် ရဟန်းတု ရဟန်း
ယောင် မိဂလဏ္ဍိက၏ သတ်ဖြတ်မှုခံရ၍
သေဆုံးပြီးနောက် တပါးသော ကုသိုလ်
ဇနကကံကြောင့် နတ်ပြည်၌ ဖြစ်ရခြင်း (ဝိ၊
ဌ၊ ၂။ ၄၂၅) သည် မိမိက သတ်ရုံသာ သတ်၍

တပါးသော ဇနကကံကို အကျိုးပေးခွင့်
ပြုသော ဥပဿာတကကံ အရာပေတည်း။
(ပရမတ္ထဒီပနီ။ အနုဒီပနီ။)

(၃) ဒုဿိမာရ်နတ်သည် ကကုသန်
မြတ်စွာဘုရား၏ လကျှာတော်ရံ အရှင်ဝိဓရ
၏ဦးခေါင်းတော်ကို ကျောက်ခဲဖြင့် ပေါက်၏။
ကလာဗုမင်းသည် အလောင်းတော် ခန္တီဝါဒီ
ရှင်ရသေ့ကို သေကြေအောင် နှိပ်စက်၏။
မာရ်နတ်နှင့် ကလာဗုမင်း၏ ခန္ဓာအစဉ်ကို
အကုသိုလ်ကံက သတ်ဖြတ်၍ ထိုအကုသိုလ်
ကံကြောင့်ပင် အဝီစိငရဲ၌ ပဋိသန္ဓေနေရခြင်း
သည် သတ်ဖြတ်ပြီးနောက် မိမိကိုယ်တိုင်ပင်
ပဋိသန္ဓေကျိုးကို ဆက်လက် ပေးသော
ဥပဿာတကကံ အရာပေတည်း။ (ဇာ၊ ၄။ ၃။
၃၇-၄၀။ ပရမတ္ထဒီပနီ။ အနုဒီပနီ။ ။ ဒုဿိ-
မာရ်နတ်အကြောင်းအကျယ်ကို မ၊ ၁။ ၄၀၇-
၄၁၅။ မ၊ ၄။ ၂။ ၃၁၂-၃၂၀-တို့၌ ကြည့်။)

(မ၊ ၄။ ၄။ ၁၇၈-၌ ဥပတ္တမ္ဘကကံကိုကုသိုလ်
သာဟု၎င်း၊ ဥပပိဋက၊ ဥပဿာတကကံတို့ကို
အကုသိုလ်သာဟု၎င်း ဆိုထားသည်။ ယင်းသို့
ဆိုခြင်းမှာ သံဝဏ္ဏေတဗ္ဗသုတ်အားလျော်စွာ
ဆိုခြင်းဖြစ်သည်။ ဇနကကံစသောကံလေးမျိုး
လုံး၌ ကုသိုလ်၊ အကုသိုလ်နှစ်မျိုး ဖြစ်သင့်
သည်သာ။ မ၊ ၄။ ၂။ ၃၇၄။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၁၀၆။
ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၄။ ၂။ ၃၈၀။ ပရမတ္ထဒီပနီ။)

ကံသည် အကျိုးပေးစဉ်အားဖြင့်—(၁)
ဂရုကကံ၊ (၂) အာသန္နကံ၊ (၃) အာစိတ္တကံ၊
(၄) ကဋ္ဌတ္တာကံဟု လေးမျိုးရှိ၏။ (သင်္ဂဟ။
ဂ၊ ၁။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၁၀၅-၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၃၆။) ထို
တွင် (၁) ဂရုကကံ—ကံတပါးတို့ တားမြစ်
ခြင်းငှါ မတတ်နိုင်သဖြင့် သေသည်၏ အခြား
မဲ့၌ အကျိုးပေးမြဲသော ကံသည် ဂရုကကံ
မည်၏။ ယင်းဂရုကကံအရကား ကုသိုလ်
ဘက်၌ အာနုဘော်ကြီးသော မဟဂ္ဂုတ်ကံ၊
အကုသိုလ်ဘက်၌ အပြစ်ကြီးလေးသော ပဉ္စာ-
နန္တရိယကံနှင့် နိယတမိစ္ဆာဒိဋ္ဌိကံများတည်း။

(အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၅။ဝိဘာဝိနီ။၁၆၉-၇၀။မဏိ-မဉ္ဇူ၊၂။၂၆-၇။ပရမတ္ထဒီပနီ။)

(၂) အာသန္နကံ—သေခါနီး ကာလ၌ ပြုလုပ်အပ်သော ကံသည်၎င်း၊ ရှေးကပြုခဲ့ပြီး ဤသေခါနီးမှ အောက်မေ့အပ်သောကံသည် ၎င်း အာသန္နကံ မည်၏။ (အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၂။ဝိဘာဝိနီ။၁၆၉။) ဒမိဋ္ဌဒေါဝါရိကသည် အနှစ် ငါးဆယ်ပတ်လုံး ငါးမျှား၍ သေခါနီး ကာလ၌ စူဠပိဏ္ဍပါတိကတိဿမထေရ်ထံ၌ သရဏဂုံ ဆောက်တည်သော ကုသိုလ် အာသန္နကံကြောင့် စာတုမဟာရာဇ် နတ်ပြည်၌ ဖြစ်ရသည်။ မဟာဝါဏောလဥပါသကာသည် အနှစ်သုံးဆယ်ပတ်လုံး ၃၂-ကောဋ္ဌာသ ကမ္မဋ္ဌာန်းကို စီးဖြန်းသော်လည်း သြဘာသနိမိတ် မျှမရ၍ “ဘုရားသာသနာတော်သည် သံသရာမှ ထွက်မြောက်ကြောင်း ဖြစ်မည်မထင်”ဟု အယူဖောက်ပြန်သော အကုသိုလ် အာသန္နကံ၏အစွမ်းကြောင့် သေသည်၏ အခြားမဲ့၌ မဟာဂင်္ဂါမြစ်၌ မိကျောင်းပြိတ္တာ ဖြစ်ရသည်။ (အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၇-ဂ)

(၃) အာစိဏ္ဏကံ—နေ့ရှည်လများ ကာလလျားအောင် ပွားများ ပြုလုပ်အပ်သော ဒါန၊ သီလစသော ကုသိုလ်ကံမျိုး၊ ပါဏာတိပါတစသော အကုသိုလ်ကံမျိုးသည် အာစိဏ္ဏကံမည်၏။ တကြိမ် ကုသိုလ်ပြုပြီးနောက် ထိုကုသိုလ်ကို ကြိမ်ဖန်များစွာ ဝမ်းမြောက်မှု၊ တကြိမ် အကုသိုလ်ပြုပြီးနောက် ထိုအကုသိုလ်ကိုအဖန်ဖန်စိုးရိမ်ပူပန်မှုသည်လည်း အာစိဏ္ဏကံ မည်၏။ (အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၅။ ဝိဘာဝိနီ။ ၁၆၉-၇၀။ ပရမတ္ထဒီပနီ။)

(၄) ကဋ္ဌတ္တာကံ—ဂရုကံ၊ အာသန္နကံ၊ အာစိဏ္ဏကံတို့မှ လွတ်သော အမှတ်မဲ့ပြု အပ်သော ကုသိုလ် အကုသိုလ် ကံမျိုးသည် ကဋ္ဌတ္တာကံ မည်၏။ သူရူးပစ်အပ်သော တုတ်သည် အမှတ်မရှိသော အရပ်၌ ကျသကဲ့သို့ ဂရုကံစသော ကံသုံးပါးမရှိသော် ကဋ္ဌတ္တာ

ကံသည် အကျိုးပေး၏။ (ပရမတ္ထဒီပနီ။) ကဋ္ဌတ္တာကံဟူသည် ရှေးရှေးဘဝက ပြုခဲ့သော ကံများပင်တည်း။ (အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊ ၂။၃၇၇။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၉။) ယင်းကံလေးမျိုး လုံးပင် ပဋိသန္ဓေအကျိုးပေးသည်။ (အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၀၂။ ဝိဘာဝိနီ။၁၇၀။)

ထိုကံလေးမျိုးတို့တွင် ဂရုကံသည်ကျန် ကံသုံးမျိုးတို့၏ ရှေးဦးစွာ အကျိုးပေးသည်၊ ဂရုကံမရှိသော် အာသန္နကံ အကျိုးပေးသည်၊ အာသန္နကံ မရှိသော် အာစိဏ္ဏကံ အကျိုးပေးသည်၊ ထိုအာစိဏ္ဏကံမရှိသော် ကဋ္ဌတ္တာကံအကျိုးပေးသည်။ (ဝိဘာဝိနီ။၁၇၀။) ဂရုကံသည် ကျန်ကံသုံးပါးတို့၏ ရှေးဦးစွာ အကျိုးပေးသည်၊ ဂရုကံမရှိသော် အာစိဏ္ဏကံ အကျိုးပေးသည်၊ အာစိဏ္ဏကံ မရှိသော် အာသန္နကံအကျိုးပေးသည်၊ အာသန္နကံမရှိသော် ကဋ္ဌတ္တာကံ အကျိုးပေးသည်။ (ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၃၇၇။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၂။) အံ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၁၀၄-၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၂၃၆-တို့၌ (၁) ယဂ္ဂရုကံ၊ (၂) ယဗ္ဗဟုလကံ၊ (၃) ယဒါသန္နကံ၊ (၄) ကဋ္ဌတ္တာကံဟု လာသည်။ ယဂ္ဂရုကံဟူသည် ဂရုကံပင်ဖြစ်သည်။ ယဗ္ဗဟုလကံ ဟူသည် အာစိဏ္ဏကံပင် ဖြစ်သည်။ ယဒါသန္နကံ ဟူသည် အာသန္နကံပင်ဖြစ်သည်။ ဤကံလေး ပါး၏ ရှေ့နောက် စီစဉ်ပုံမှာလည်း မြတ်စွာ ဘုရား၏ မဟာကမ္မဝိဘင်္ဂဉာဏ်အရာသာ ဖြစ်သည်။ သာဝကတို့၏ ဉာဏ်အရာ မဟုတ်။ (ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၃၇၉။) ထို့ကြောင့် အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၂၃၆-တို့၌ ရှေ့နောက်တမျိုး စီ စဉ်၍ အဘိဓမ္မတ္ထသင်္ဂဟ၌ တမျိုးစီ စဉ်သည်။

ကံသည် အကျိုးပေးရာကာလ၏ အစွမ်း အားဖြင့်—(၁) ဒိဋ္ဌဓမ္မဝေဒနီယကံ=မျက်မှောက်ဘဝ၌ ပဝတ္တိကျိုးမျှပေးသောကံ၊ (၂) ဥပပဇ္ဇဝေဒနီယကံ= သေသည်၏ အခြားမဲ့ (ဒုတိယဘဝ)၌ ပဋိသန္ဓေ ပဝတ္တိ အကျိုးကို ပေးသောကံ၊ (၃) အပရာပရိယာယဝေဒနီ-

ယကံ = တတိယဘဝမှစ၍ ဘဝမဆုံးမခြင်း နိဗ္ဗာန်ရသည့်ဘဝတိုင်အောင် ပဋိသန္ဓေပဝတ္တိ အကျိုးကို ပေးသောကံ၊ (၄)အဟောသိကံ = အကျိုးမပေးသောကံဟု ငါးမျိုးရှိ၏။ (သင်္ဂဟ။ ၈၁။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၁၄။ ပဋိသန္ဓေ၊ ၂။ ၁၇။ ဝိသုဒ္ဓိ။ ၂။ ၂၃၄-၅။)

ထို့တွင်— (၁) ဒိဋ္ဌဓမ္မဝေဒနီယကံ— ကုသိုလ်၊ အကုသိုလ် ပဌမဇော စေတနာသည် ဒိဋ္ဌဓမ္မဝေဒနီယကံ မည်၏။ ဤ ပဌမဇော စေတနာသည် ဇော ၇-ကြိမ်တွင် အစဆုံးဖြစ် ရသည့်အတွက် မိမိရှေ့က အာသေဝနသတ္တိ ဖြင့် ထောက်ပံ့ကူညီချက်ကို မရသောကြောင့် ဒုတိယ၊ တတိယ စသော ဇောများလောက် အားမကောင်းချေ။ ထို့ကြောင့် အခြားသော ဇောစေတနာများကဲ့သို့ ပဋိသန္ဓေကျိုးပေး၍ တစုံတခုသော ဘဝသစ်ကို ထူထောင်ခြင်းငှါ မစွမ်းနိုင်။ မျက်မှောက်ဘဝ၌သာ အဟိတ် ကုသလဝိပါက်၊ အကုသလဝိပါက် အကျိုးများ နှင့် ကမ္မဇရုပ်အကျိုးတရား ကမ္မပစ္စယဥတုဇ ရုပ် အကျိုးတရားဟူသော ပဝတ္တိ(အဟိတ်) အကျိုးတရားများကိုသာ ဖြစ်ထွန်းစေနိုင်၏။ (ပရမတ္ထဒီပနီ။)

မောင်ပုဏ္ဏသည် နိရောဓသမာပတ်မှထပြီး ခါစဖြစ်သော အရှင်သာရိပုတ္တရာမထေရ်ကြီး အား နံနက်စောစောအချိန် မျက်နှာသစ်ရေ ကို လှူဒါန်း၏။ မယား ဘာရိတာကလည်း ဆွမ်းလှူဒါန်း၏။ ထိုကုသိုလ်များကြောင့်ပင် ထွန်ချေးခဲများက ရွှေတုံး ရွှေခဲဖြစ်၍ နေ့ ချင်း သူဌေးကြီး ဖုထူးကို ရလေသည်။ ကာကဝဠိယ၏ မယားသည် နိရောဓသမာပတ် မှ ထပြီးခါစဖြစ်သော အရှင်မဟာကဿပ မထေရ်မြတ်ကြီးအား ယာဂုဆွမ်းလှူဒါန်း ၏။ ထိုကုသိုလ်ကြောင့်ပင် ၇-ရက် အတွင်း၌ ရွှေအိုး ငွေအိုးများကိုရ၍ သူဌေးဖြစ်လေ သည်။ ဤကား ဒိဋ္ဌဓမ္မဝေဒနီယ ကုသိုလ်ကံ ကြောင့်မျက်မှောက်ဘဝ၌ ထင်ထင်ရှားရှား

အကျိုးပေးသောသာဓကများဖြစ်၏။ (ဝတ္ထု အကျယ်ကို မ၊ ၄။ ၄။ ၅-ကြည့်။) ကောင်း သောအမှုကိုပြု၍ သူတော်ကောင်းစသည်တို့ ၏ ချီးမွမ်းချီးမြှောက် ထောက်ပံ့ခြင်းကို ခံရ ခြင်း၊ ထိုကံသည်အလျောက် လောကဝတ် တရားဖြင့် အစိုးရမင်းတို့၏ အချီးအမြှောက် အမအစကို ခံရခြင်းများသည်လည်း ကုသိုလ် ဒိဋ္ဌဓမ္မဝေဒနီယကံ၏ မထင်ရှားသောအကျိုး တရားများဟု ဆိုသင့်၏။ (ပရမတ္ထဒီပနီ။ သံခိပ်ဦ။)

နန္ဒလုလင်သည် ဥပ္ပလဝဏ်ထေရီမအား မတရားပြုကျင့်၏။ ထိုအကုသိုလ်ကြောင့်ပင် နေ့ချင်းမြေမျို၍ ဘဝဆုံးရသည်။ (ဝိ၊ ၁။ ၄၃။ ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၂၃၇။)

နန္ဒနွားသတ်သမားသည် အနှစ် ၅၀-ပတ် လုံး နွားသတ်ခြင်းဖြင့် အသက်မွေးခဲ့၏။ တ နေ့သ၌ ထမင်းပွဲတွင် အမဲသားဟင်း မပါ သောကြောင့် နွားအရှင်တကောင်၏လျှာကို လှီးဖြတ်၍ မီးကင်စားနေစဉ်ပင် လျှာပြတ်ကျ ၍ သေရသည်။ သေသည်၏ အခြားမဲ့၌ ငရဲ ကျ၏။ (ဓမ္မ၊ ၄။ ၂။ ၂၃၃-၄။)

နန္ဒဘီလူးသည် အရှင်သာရိပုတ္တရာ၏ရိတ် ပြီးခါစ ဦးခေါင်းပြောင်ပြောင်ကို လက်ဖြင့် ခေါက်၏။ ထိုအကုသိုလ်ကြောင့်ပင် “ပူလူ ချဉ် လောင်လူချဉ်”ဟု မြည်တမ်းလျက် အဝီစိငရဲ ကျရလေသည်။ ဤကား ဒိဋ္ဌဓမ္မဝေ ဒနီယ အကုသိုလ်ကံကြောင့်မျက်မှောက်ဘဝ ၌ထင်ထင်ရှားရှားအကျိုးပေးသော သာဓက များဖြစ်၏။ (မ၊ ၄။ ၄။ ၅-၆။) မကောင်းမှု ဒုစ ချိတ်ကို ပြုကျင့်၍ သူတော်ကောင်းတို့၏ကဲ့ရဲ့ မှုကိုခံရခြင်း၊ ထိုကံသည်အလျောက် အစိုးရ အပြစ်ဒဏ်ကို ခံရခြင်းများသည် အကုသိုလ် ဒိဋ္ဌဓမ္မဝေဒနီယကံ၏ မထင်ရှားသောအကျိုး တရားများဟု ဆိုသင့်၏။ (ပရမတ္ထဒီပနီ။ သံခိပ်ဦ။)

ဤဒိဋ္ဌဓမ္မဝေဒနီယကံသည် ပဝတ္တိကျိုးကို ပေးသည်ဟု ဆိုသော်လည်း အခါခပ်သိမ်း ပေးနိုင်သည်မဟုတ်။ အကြောင်းအထောက်အပံ့များစွာ စုံညီမှု အကျိုးပေးနိုင်သည်။ မှန်၏—ဒိဋ္ဌဓမ္မဝေဒနီယအမည်ရသော ပဌမဇော စေတနာသည် အာသေဝနပစ္စည်းဖြင့် ကျေးဇူးပြုမှုကို မခံရသောကြောင့် အလွန်အားနည်းသည်။ ထို့ကြောင့် ဆန့်ကျင်ဘက်တရားတို့၏ လွှမ်းမိုးနှိပ်စက်မှုကို မခံရပါ။ (ကုသိုလ် ဒိဋ္ဌဓမ္မဝေဒနီယကံ ဖြစ်လျှင် ဆန့်ကျင်ဘက်ဖြစ်သော အကုသိုလ်တရားတို့၏ အနှောက်အရှက် အဖျက်အဆီးကို မခံရပါ။) မျက်မှောက်ဘဝ၌ အကျိုးပေးနိုင် လေသည်။ အကြောင်း အထောက်အပံ့ထူးဖြင့် ရအပ်သော အကြောင်းထူးလည်း ရှိပါ။ (ကုသိုလ် ဒိဋ္ဌဓမ္မဝေဒနီယကံ ဖြစ်မှု ဂတိ၊ ဥပဓိ၊ ကာလ၊ ပယောဂသမ္ပတ္တိ ဖြစ်ပါ။) အကုသိုလ် ဒိဋ္ဌဓမ္မဝေဒနီယကံ ဖြစ်မှု ဂတိ၊ ဥပဓိ၊ ကာလ၊ ပယောဂဝိပွတ္တိ ဖြစ်ပါ။) အားကောင်းသည်။ ယင်းသို့ အားကောင်းလာသော နောက်စိတ်ထက်သန်အောင် ရှေးအဖို့က ပြုပြင်မှု၏ အစွမ်းဖြင့် လွန်ကဲသော သတ္တိလည်းရှိပါ။ မျက်မှောက်ဘဝ၌ အကျိုးပေးနိုင်သည်။ ဂုဏ်ထူးနှင့်ယှဉ်သော ဘုရားရဟန္တာ အနာဂါမ်စသော ပုဂ္ဂိုလ်တို့၌ ကျေးဇူးပြုခြင်း၊ ကျေးဇူးမပြုခြင်း၏ အစွမ်းအားဖြင့်လည်း ဖြစ်ပါ။ မျက်မှောက်ဘဝ၌ အကျိုးပေးနိုင်သည်။ ဤသို့လျှင် ဒိဋ္ဌဓမ္မဝေဒနီယကံသည် ပဝတ္တိကျိုးကိုပင်သော်လည်း အကြောင်း အထောက်အပံ့များစွာ စုံညီမှု အကျိုး ပေးနိုင် လေသည်။ (ဝိဘာဝိနီ။ ၁၇၁။)

[ဓမ္မာဋ္ဌ၊ ၂။ ၅၉-၌ (၁) ဝတ္ထုသမ္ပဒါ = အနာဂါမ် ရဟန္တာ ဟူသော အလှူခံပုဂ္ဂိုလ်၏ ပြည့်စုံခြင်း။ (၂) ပစ္စယသမ္ပဒါ = တရားသဖြင့် ရှာဖွေ၍ ရသော ပစ္စည်း ဟူသော

လှူဖွယ်ဝတ္ထုပစ္စည်း၏ ပြည့်စုံခြင်း။ (၃) စေတနာသမ္ပဒါ = အလှူရှင်က ပုဗ္ဗ၊ မဉ္ဇူ၊ အပရစေတနာ သုံးတန်စလုံး ထက်သန်ခြင်း။ (၄) ဂုဏာတိရေကတာ = အလှူခံ ပုဂ္ဂိုလ်က နိရောဓသမာပတ်မှ ထပြီးခါစ ဖြစ်၍ လွန်ကဲသော ဂုဏ်ထူးနှင့် ပြည့်စုံခြင်း။ ဤအကြောင်းလေးပါး ပြည့်စုံမှု ဒိဋ္ဌဓမ္မဝေဒနီယကံသည် မျက်မှောက်ဘဝ၌ အကျိုးပေးသည်ဟုလာသည်။ ထို့အကြောင်းလေးပါးမှာ ဒါနကုသိုလ်စေတနာ၏ ဒိဋ္ဌဓမ္မအကျိုးပေးရာ၌သာ သက်ဆိုင်သည်ဟု မှတ်ပါ။]

(၂) ဥပပဇ္ဇဝေဒနီယကံ—ကုသိုလ် အကုသိုလ် သတ္တမဇောစေတနာသည် ဥပပဇ္ဇဝေဒနီယကံမည်၏။ (ဝိဘာဝိနီ။ ၁၇၁။) ကုသိုလ်ဘက်၌ သမာပတ် ၈-ပါး၊ အကုသိုလ်ဘက်၌ ပဉ္စာနန္တရိယကံများသည် ဥပပဇ္ဇဝေဒနီယကံ မည်၏။ (အံ၊ ၄။ ၂။ ၁၀၄။)

ဤသတ္တမဇောစေတနာသည် ဆဋ္ဌဇော၏ အာသေဝနပစ္စည်းဖြင့် ကျေးဇူးပြုမှုကို ခံရသောကြောင့် ပဌမဇော စေတနာထက် အတော်အတန် အားကောင်းသည်။ အာသေဝနပစ္စည်းဖြင့် ကျေးဇူးပြုခံရသည်ဟုဆိုသော်လည်း ထက်မြက်သော အာသေဝနပစ္စည်းဖြင့် ကျေးဇူးပြုခံရသည်မဟုတ်။ အရှိန် အဟုန် ကုန်စဲခါနီးဖြစ်၍ နဲ့သောဆဋ္ဌဇော၏ အာသေဝနပစ္စည်းဖြင့် ကျေးဇူးပြုမှုကိုသာ ခံရ၍ အလွန်ကြီး အားမကောင်းလှ။ ထို့ကြောင့် အလယ်ဇောစေတနာများကဲ့သို့ ဒုတိယဘဝကို ကျော်လွန်၍ တတိယဘဝ စသည်၌ အကျိုးမပေးနိုင်။ ဒုတိယဘဝ၌သာ ပဋိသန္ဓေ၊ ပဝတ္တိအကျိုးကို ပေးရသည်။ (ဝိဘာဝိနီ။ ၁၇၁။ ပရမတ္ထဒီပနီ။)

ဝိဘာဝိနီ။ ၁၇၁-၌ ဥပပဇ္ဇဝေဒနီယကံသည် ပဋိသန္ဓေအကျိုးကို ပေးပြီးမှ ပဝတ္တိအကျိုးကို ပေးနိုင်သည်။ ပဋိသန္ဓေအကျိုး မပေးသော် ပဝတ္တိအကျိုးကို မပေးနိုင်ဟု ဆို၏။ သို့သော်

စမ္မေယျဇာတ်၌ အလောင်းတော် စမ္မေယျ နဂါးမင်းသည် ရှေးဘဝက နဂါးမင်းစည်းစိမ်ကိုတောင့်တ၍ ဒါန သီလစသော ကုသိုလ် အမှုများကို ပြုလုပ်ခဲ့၏။ ထိုကုသိုလ်များကြောင့် နဂါးမင်းစည်းစိမ်ကို ရရှိလာသည်။ ဤဝတ္ထု၌ ဘုရားလောင်း၏ ဒါန၊ သီလ ကုသိုလ်များသည် ပဋိသန္ဓေအကျိုးကို မပေး၊ ပဝတ္တိအကျိုးမျှကိုသာ ပေးသည်။ (ဝတ္ထု အကျယ်ကို ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၄၅၇-၄၇၂-ကြည့်။)

ဤဥပဇ္ဇဝေဒနီယကံလည်း ဆန့်ကျင်ဘက်တရားတို့၏ နှောက်ရှက်မှုကို မခံရပါမှ အကြောင်း အထောက်အပံ့အထူးဖြင့် ရအပ်သော အကြောင်းထူးလည်းရှိပါမှ အကျိုးပေးနိုင်သည်။ (ဝိဘာဝိနီ။၁၇၁။) ဒိဋ္ဌဓမ္မဝေဒနီယကံလည်း ကြည့်။

(၃) အပရာပရိယာယဝေဒနီယကံ — ကုသိုလ်၊ အကုသိုလ် အလယ်ဇော ၅-ချက်စေတနာသည် အပရာပရိယာယဝေဒနီယကံ မည်၏။ ဤအလယ်ဇောငါးချက် စေတနာသည် အာသေဝနပစ္စည်းဖြင့် ကျေးဇူးပြုမှုကို ခံရသောကြောင့် အလွန်အားကောင်းသည်။ ထို့ကြောင့် တတိယဘဝမှစ၍ ဘဝမဆုံးမချင်း နိဗ္ဗာန်ရသည့်ဘဝတိုင်အောင် အကြောင်းအခွင့်သင့်သော ဘဝ၌ အကျိုးပေးနိုင်သည်။ (ပရမတ္ထဒီပနီ။) ဤအပရာပရိယာယဝေဒနီယကံမှ လွတ်သော သတ္တဝါမည်သည် မရှိ။ (အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၄။)

(၄) အဟောသိကံ—ပဌမဇောစေတနာသည် မျက်မှောက်ဘဝ၌ အကျိုးမပေးသော်၊ သတ္တမဇောစေတနာသည် ဒုတိယဘဝ၌ အကျိုးမပေးသော်၊ အလယ်ဇော ငါးချက်စေတနာသည် နိဗ္ဗာန်ရသည့်ဘဝတိုင်အောင် အကျိုးမပေးသော် အဟောသိကံဖြစ်၏။ (ဝိဘာဝိနီ။၁၇၁။ ပရမတ္ထဒီပနီ။) ပစ္စုပ္ပန်ဘဝ၌ ဒိဋ္ဌဓမ္မအကျိုးပေးနိုင်လောက်သော ကံအများကိုအားထုတ်ထားလျှင် ကံတခုကသာ

ဒိဋ္ဌဓမ္မအကျိုးကို ပေးနိုင်၏။ ကြွင်းသော ကံများသည် အဟောသိကံ ဖြစ်ကြရသည်။ ဥပပဇ္ဇဝေဒနီယကံများကို အားထုတ်ထားရာ၌လည်း ကံတခုက ပဋိသန္ဓေအကျိုးကို ပေးလျှင် ကြွင်းသောကံများသည် ပဋိသန္ဓေအကျိုးကို မပေးနိုင်၊ ပဝတ္တိအကျိုးကိုကား ပေးနိုင်သေး၏။ ပဝတ္တိအကျိုးကိုမျှ မပေးလျှင် အဟောသိကံ ဖြစ်ကြရလေသည်။ ပဇ္ဇာနန္တရိယကံ ငါးမျိုးလုံး ကျူးလွန်ထားရာ၌ အစွမ်းသတ္တိ အထက်ဆုံးဖြစ်သော သံသဘေဒကံကသာ ပဋိသန္ဓေအကျိုးကို ပေးသည်။ ကြွင်းသော အာနန္တရိယကံ လေးမျိုးသည် အဟောသိကံ ဖြစ်ကြရသည်။ သမာပတ် ၈-ပါးစလုံး ရရာ၌ သမာပတ်တပါးကသာ ပဋိသန္ဓေအကျိုးကို ပေး၏။ ကြွင်းသော သမာပတ်များသည် အဟောသိကံ ဖြစ်ကြရသည်။ (အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၃၄။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၄-၅။) အပရာပရိယာယဝေဒနီယ ကံကား နိဗ္ဗာန်ရ၍ သံသရာစက် ပြတ်မှ အဟောသိကံ ဖြစ်သည်။ သံသရာစက်ရဟတ် မပြတ်လည်နေသေးလျှင် အဟောသိကံမဖြစ်။ (အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၂၃၆။)

ကံသည်အကျိုးပေးရာဘုံ၏ အစွမ်းအားဖြင့်— (၁) အကုသိုလ်ကံ၊ (၂) ကာမာဝစရကုသိုလ်ကံ၊ (၃) ရူပါဝစရကုသိုလ်ကံ၊ (၄) အရူပါဝစရကုသိုလ်ကံဟု လေးမျိုးရှိ၏။

ထိုတွင် (၁) အကုသိုလ်စေတနာ ၁၂-ပါးသည် အကုသိုလ်ကံမည်၏။ ဥဒ္ဓစ္စစေတနာ ကြည့်သော အကုသိုလ်စေတနာ ၁၁-ပါးသည် အပါယ်ဘုံ၌ ပဋိသန္ဓေအကျိုးကို ဖြစ်စေ၏။ ပဝတ္တိအခါ၌ အလုံးစုံသော အကုသိုလ်စေတနာ ၁၂-ခုသည် ကာမဘုံ၊ ရူပဘုံ၌ ထိုက်သည့်အားလျော်စွာ အကုသလင်္ဂပါကံ ၇-ပါးကိုဖြစ်စေ၏။ ဥဒ္ဓစ္စ အကုသိုလ်စေတနာသည် ပဋိသန္ဓေအကျိုးကို မပေးနိုင်။ (ဝိဘာဝိနီ။၁၇၁-၉။) ထိုအကုသိုလ်ကံသည် ကံ၏

ဖြစ်ကြောင်း ကမ္မဒွါရအားဖြင့် ကာယကံ၊ ဝစီကံ၊ မနောကံဟု သုံးမျိုးပြားသည်။ ထိုတွင် ပါဏာတိပါတ၊ အဒိန္နာဒါန၊ ကာမေသုမိစ္ဆာစာရ သုံးပါးကို အကုသိုလ် ကာယကံဟု ခေါ်သည်။ မုသာဝါဒ၊ ပိသုဏဝါစာ၊ ဖရသဝါစာ၊ သမ္ပပ္ပလာပ လေးပါးကို အကုသိုလ် ဝစီကံဟု ခေါ်သည်။ အဘိဇ္ဈာ၊ ဗျာပါဒ၊ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ သုံးပါးကို အကုသိုလ် မနောကံဟု ခေါ်သည်။ (သင်္ဂဟ။ ၃၄။)

(၂) ကာမာဝစရ ကုသိုလ်စေတနာ ၈-ပါးသည် ကာမာဝစရ ကုသိုလ်ကံ မည်၏။ ထိုကာမာဝစရ ကုသိုလ်ကံ ၈-ပါးသည် ကာမသုဂတိ-၇-ဘုံ၌ ပဋိသန္ဓေကျိုးကို ဖြစ်စေ၏။ ပဝတ္တိအခါ ကာမဘုံ၊ ရူပဘုံ၌ ထိုက်သည့် အားလျော်စွာ မဟာဝိပါက်-၈-ပါး အဟိတ် ကုသလဝိပါက် ၈-ပါး အကျိုးတရားတို့ကိုဖြစ် စေ၏။ (သင်္ဂဟ။ ၃၅။)

ကာမာဝစရ ကုသိုလ်ကံသည် တိဟိတ်ကုသိုလ်ဒွိဟိတ်ကုသိုလ်ဟု နှစ်မျိုးရှိသည်။ ထိုနှစ်မျိုးတွင် ဉာဏသမ္ပယုတ်မဟာကုသိုလ်စိတ် ၄-ပါးတို့တွင် တပါးပါးဖြင့် ပြုအပ်သော ကုသိုလ်မျိုးသည် တိဟိတ်ကုသိုလ်မည်၏။ အလောဘ၊ အဒေါသ၊ အမောဟဟိတ်သုံးပါးနှင့် ယှဉ်သော ကုသိုလ်ဖြစ်သည်။ ဉာဏဝိပူယုတ် မဟာကုသိုလ်စိတ် ၄ ပါးတို့တွင် တပါးပါးဖြင့် ပြုလုပ်အပ်သော ကုသိုလ်မျိုးသည် ဒွိဟိတ် ကုသိုလ်မည်၏။ အလောဘ၊ အဒေါသ ဟိတ် ၂-ပါးနှင့် ယှဉ်သော ကုသိုလ်ဖြစ်သည်။ ထို တိဟိတ်၊ ဒွိဟိတ်ကုသိုလ်၌ ပုဗ္ဗစေတနာနှင့် အပရစေတနာများ ရှိကြသည်။ လှူဒါန်း ပေးကမ်းတော့မည်ဟု ကြံစည်သည်မှ စ၍ လှူတုန်း၊ လှူဆဲ အခိုက်အတံ့ထိ ဖြစ်သော စေတနာများကို ပုဗ္ဗစေတနာဟု ခေါ်၏။ အချို့ပုဂ္ဂိုလ်မှာ ယင်း ပုဗ္ဗစေတနာအခိုက်၌ အလွန် ထက်သန်၏။ ကုသိုလ်နှင့် စပ်သော ဇောတွေ များစွာ ဖြစ်၏။ ကုသိုလ်ပြုပြီး

နောက် ထိုကုသိုလ်ကို အာရုံပြု၍ “လှူဒါန်း ရပေပြီ၊ ပေးကမ်းရပေပြီ”ဟု ဝမ်းမြောက်သော စေတနာများကို အပရစေတနာဟု ခေါ်သည်။ အချို့သောပုဂ္ဂိုလ်မှာ ထိုအပရစေတနာ အလွန်အားကောင်း၏။ ထိုကုသိုလ်မျိုးကို ရှေ့ရော နောက်ပါ ကုသိုလ်ခြံရံ၍ အလွန်အားရှိသောကြောင့် ဥက္ကဋ္ဌကုသိုလ်ဟု ခေါ်သည်။ မြင့်မြတ်သောကုသိုလ်ဟု ဆိုလိုသည်။ (ဝိဘာဝိနီ။ ၁၈၂။) တိဟိတ်ဖြစ်လျှင် တိဟိတ်ဥက္ကဋ္ဌကုသိုလ်ဟု ခေါ်၍ ဒွိဟိတ်ဖြစ်လျှင် ဒွိဟိတ်ဥက္ကဋ္ဌကုသိုလ်ဟု ခေါ်သည်။

တိဟိတ်ဥက္ကဋ္ဌကုသိုလ်ကံသည် တိဟိတ် ပဋိသန္ဓေကျိုးကို ပေးသည်။ ပဝတ္တိအခါ၌ မဟာဝိပါက် ၈-ခု အဟိတ် ကုသလဝိပါက် ၈-ခု အကျိုးတရားများကို ဖြစ်စေ၏။ ဒွိဟိတ် ဥက္ကဋ္ဌကုသိုလ်ကံသည် ဒွိဟိတ်ပဋိသန္ဓေကျိုးကို ပေးသည်။ ပဝတ္တိအခါ၌ မဟာဝိပါက် ဉာဏဝိပူယုတ် စိတ် ၄-ခု အဟိတ်ကုသလဝိပါက် ၈-ခု အကျိုးတရားများကို ဖြစ်စေ၏။

အချို့သောပုဂ္ဂိုလ်မှာ မလှူမီ ရှေးအဖို့၌ ဝမ်းမြောက်ဝမ်းသာ မရှိလှ၊ ဂုဏ်သတင်း ကြီးလိုခြင်းစသော အကုသိုလ်များ ရှေ့သွား ပြုလျက်ရှိ၏။ လှူပြီးနောက် အပရစေတနာ အခိုက်၌လည်း “လှူမိတာ မှားလေခြင်း” စသည်ဖြင့် နှလုံးမသာယာမှု အကုသိုလ် ဖြစ်၏။ ထိုကုသိုလ်မျိုးမှာ ရှေ့ရော နောက်ပါ အကုသိုလ်ခြံရံလျက်ရှိသောကြောင့် များစွာ အားမရှိချေ။ ဩမကကုသိုလ် = အညံ့စား ကုသိုလ်ဟု ခေါ်သည်။ တိဟိတ်ဖြစ်မှု တိဟိတ် ဩမကကုသိုလ်ဟုခေါ်၍ ဒွိဟိတ်ဖြစ်မှု ဒွိဟိတ် ဩမကကုသိုလ်ဟု ခေါ်သည်။ တိဟိတ်ဩမက ကုသိုလ်ကံသည် ဒွိဟိတ်ပဋိသန္ဓေကျိုးကို ပေးသည်။ ပဝတ္တိအခါ၌ မဟာဝိပါက်ဉာဏဝိပူယုတ်စိတ် ၄-ခု အဟိတ်ကုသလဝိပါက်စိတ် ၈-ခု အကျိုးတရားများကို ဖြစ်စေ၏။ ဒွိဟိတ် ဩမကကုသိုလ်ကံသည် အဟိတ်ကုသလဝိပါက်

ပဋိသန္ဓေကျိုးကိုသာ ပေး၏။ ပဝတ္တိအခါ၌ အဟိတ်ကုသလဝိပါက် ၈-ပါး အကျိုးတရား များကို ဖြစ်စေ၏။ (သင်္ဂဟ။ ၃၅။)

ထိုကမာဝစရကုသိုလ်ကံသည်လည်း ကာယကံ၊ ဝစီကံ၊ မနောကံ အားဖြင့် ၃-ပါး၊ ဒါနကုသိုလ်ကံ၊ သီလကုသိုလ်ကံ၊ ဘာဝနာကုသိုလ်ကံအားဖြင့် ၃-ပါး၊ ပုညကြိယာဝတ္ထုအားဖြင့် ၁၀-ပါး ပြားသေးသည်။ (သင်္ဂဟ။ ၃၄။) အကုသိုလ်ကံ ၁၂-ပါး ကမာဝစရကုသိုလ်ကံ ၈-ပါး ပေါင်း ၂၀-ကို ကမာဝစရကံဟု ခေါ်သည်။ (သင်္ဂဟ။ ၃၅။)

(၃) စတုက္ကနည်းအားဖြင့် ရူပါဝစရကုသိုလ်စေတနာ ၄-ပါး၊ ပဉ္စကနည်းအားဖြင့် ရူပါဝစရကုသိုလ်စေတနာ ၅-ပါးသည် ရူပါဝစရကုသိုလ်ကံမည်၏။ ထိုကံသည် သမထဘာဝနာဖြင့်ပြီးသော အပ္ပနာပတ္တ မနောကံသာတည်း။ ရူပါဝစရ ဗြဟ္မာ့ဘုံ၌ ထိုကံသည့် အားလျော်စွာ ပဋိသန္ဓေ၊ ပဝတ္တိ အကျိုးကို ဖြစ်စေ၏။ ပရိတ္တရူပကုသိုလ် ပဌမဈာန်သည် ဗြဟ္မပါရိသဇ္ဇာဘုံ၌ ပဋိသန္ဓေ ပဝတ္တိအကျိုးကို ပေး၏။ မဇ္ဈိမရူပကုသိုလ် ပဌမဈာန်သည် ဗြဟ္မာပုရောဟိတာဘုံ၌ ပဋိသန္ဓေ ပဝတ္တိကျိုးကိုပေး၏။ ပဏိတရူပကုသိုလ် ပဌမဈာန်သည် မဟာဗြဟ္မာ့ဘုံ၌ ပဋိသန္ဓေ ပဝတ္တိကျိုးကို ပေး၏။

ပရိတ္တရူပကုသိုလ် ဒုတိယ၊ တတိယဈာန်သည် ပရိတ္တာဘာဘုံ၌ ပဋိသန္ဓေ ပဝတ္တိကျိုးကိုပေး၏။ မဇ္ဈိမရူပကုသိုလ် ဒုတိယ၊ တတိယဈာန်သည် အပ္ပမာဏာဘာဘုံ၌ ပဋိသန္ဓေ ပဝတ္တိကျိုးကို ပေး၏။ ပဏိတရူပကုသိုလ် ဒုတိယ၊ တတိယဈာန်သည် အာဘဿရာဘုံ၌ ပဋိသန္ဓေ ပဝတ္တိကျိုးကို ပေး၏။

ပရိတ္တရူပကုသိုလ်စတုတ္ထဈာန်သည် ပရိတ္တသုဘာဘုံ၌ ပဋိသန္ဓေ ပဝတ္တိကျိုးကိုပေး၏။ မဇ္ဈိမရူပကုသိုလ် စတုတ္ထဈာန်သည် အပ္ပမာဏာဘာဘုံ၌ ပဋိသန္ဓေ ပဝတ္တိကျိုးကိုပေး၏။ ပဏိတရူပကုသိုလ် စတုတ္ထဈာန်သည် သုဘာ

ကိဏှာဘုံ၌ ပဋိသန္ဓေ ပဝတ္တိကျိုးကို ပေး၏။ ရူပကုသိုလ် ပဉ္စမဈာန်သည် ဝေဟပ္ပိုလ်ဘုံ၌ ပဋိသန္ဓေ ပဝတ္တိကျိုးကို ပေး၏။ “ဓိ စိတ္တံ ဓိ ဂိညာဏံ” စသည်ဖြင့် သညာကင်းအောင် အားထုတ်အပ်သော ရူပကုသိုလ် ပဉ္စမဈာန်သည် အသညသတ်ဘုံ၌ ပဋိသန္ဓေ ပဝတ္တိကျိုးကို ပေး၏။ သဒ္ဓါစသော ဣန္ဒြေငါးပါးလွန်ကဲစွာ အားထုတ်အပ်သော ရူပကုသိုလ် ပဉ္စမဈာန်သည် သုဒ္ဓါဝါသ ငါးဘုံတို့၌ ပဋိသန္ဓေ ပဝတ္တိကျိုးကို ပေး၏။

(၄) အရူပါဝစရကုသိုလ်စေတနာ ၄-ပါးသည် အရူပါဝစရကုသိုလ်ကံမည်၏။ ထိုကံ ၄-ပါးတို့သည် အစဉ်အတိုင်းပင် အရူပ ၄-ဘုံ၌ ပဋိသန္ဓေ ပဝတ္တိကျိုးကို ပေး၏။ (သင်္ဂဟ။ ၃၆။) ဈာန်တရားတို့၌ ယှဉ်သောဆန္ဒ၊ စိတ္တ၊ ဝီရိယ၊ ဝီရိယဟူသော အဓိပတိတရား ၄-ပါးတို့တွင် တပါးပါးသည် အမြဲအဓိပတိတပ်၏။ ဈာန်ရသောအခါ အဓိပတိတပ်သောတရားအားနည်းနေလျှင် ပရိတ္တဈာန်ဖြစ်၏။ အဓိပတိတပ်သောတရားက အလယ် အလတ်ရှိလျှင် မဇ္ဈိမဈာန်ဖြစ်၏။ အဓိပတိတပ်သောတရားက ထက်မြက်လျှင် ပဏိတဈာန်ဖြစ်၏။ (ဝိဘာဝိနိ။ ၁၈၅။)

တနည်း ကံသည်— (၁) ကဏှကဏှဝိပါကကံ=ပြုလုပ်စဉ် မည်း၍ မည်းသော အကျိုးရှိသောကံ၊ အမည်းကံ၊ အမှောင်ကံ။ (၂) သုက္ကသုက္ကဝိပါကကံ=ပြုလုပ်စဉ်ဖြူစင်၍ ဖြူသောအကျိုးရှိသောကံ၊ အဖြူကံ၊ အလင်းကံ။ (၃) ကဏှသုက္က ကဏှသုက္ကဝိပါကကံ=ပြုလုပ်စဉ် အမည်းအဖြူရော၍ အမည်းအဖြူရောသော အကျိုးရှိသောကံ၊ အမည်းအဖြူကံ၊ အမှောင်အလင်းကံ။ (၄) အကဏှအသုက္က အကဏှအသုက္က ဝိပါကကံ=ပြုလုပ်စဉ် အမည်းအဖြူမှ လွတ်၍ မမည်းမဖြူသော အကျိုးရှိသောကံ၊ မမည်းမဖြူသောကံ၊ မမှောင်မလင်းသောကံ။ ထိုတွင် (၁) အမည်းကံဟူ

သည် ကမ္ပပထမြောက်သော အကုသိုလ်ကံတည်း။ မည်းသော အကျိုးဟူသည် အပါယ်ဘုံ၌ဖြစ်ရခြင်း၊ လူ့ဘဝ၌ ဘုန်းနည်းခြင်း စသည်တည်း။ (၂) အဖြူကံဟူသည် ကမ္ပပထမြောက်သော ကုသိုလ်ကံတည်း။ ဖြူသော အကျိုးဟူသည် နတ်ပြည်၌ ဖြစ်ရခြင်း၊ လူ့ဘဝ၌ ဘုန်းကြီးခြင်း စသည်တည်း။ (၃) အမည်းအဖြူရောသော ကံဟူသည် ကုသိုလ်၊ အကုသိုလ်ရောသော ကံတည်း။ အမည်းအဖြူရောသောအကျိုးဟူသည် ဆင်းရဲချမ်းသာ ရောသောအကျိုးတည်း။ ဥပမာ အကုသိုလ်ကံကြောင့် တိရစ္ဆာန်ဘုံတွင် မင်္ဂလာဆင်မျိုး၌ ဖြစ်၍ ကုသိုလ်ကံကြောင့် ပဝတ္တိအခါချမ်းသာကို ခံစားရခြင်း၊ ကုသိုလ်ကံကြောင့် မင်းမျိုး၌ ဖြစ်၍ အကုသိုလ်ကံကြောင့် ပဝတ္တိအခါဆင်းရဲကို ခံစားရခြင်းမျိုးကို အမည်းအဖြူရောသော အကျိုးဟု ဆိုသည်။ (၄) မမည်းမဖြူသောကံဟူသည် ကံကုန်ခြင်းကို ပြုတတ်သော မင်္ဂလာဇာတိ ၄-ပါးတည်း။ မမည်းမဖြူသောကံ၏ အကျိုးဟူသည် အလွန်စင်ကြယ်သော ဖိုလ်လေးပါးအကျိုးတည်း။ (မ၊ ၂။ ၅။ အံ၊ ၁။ ၅၅၃။ မ၊ ၅။ ၁။ ၂၂-၇၃။ အံ၊ ၅။ ၂။ ၃၉၀-၁။ အံ၊ ၅။ ၂။ ၃၇၇။)

တနည်း ကံတို့သည်—

(၁) ရှေးရှေးဘဝ၌ ပြုခဲ့၍ ရှေးရှေးဘဝ၌ပင် အကျိုးပေးခဲ့ပြီးသောကံ—ရှေးရှေးဘဝ၌ပင် ပဋိသန္ဓေကျိုးကို ပေးခဲ့ပြီးခြင်း၊ ရုပ်ကိုဖြစ်စေတတ်သောကံက ရုပ်အကျိုးတရားကို ပေးခဲ့ပြီးခြင်း။ (၂) ရှေးရှေးဘဝ၌ပြုခဲ့၍ ရှေးရှေးဘဝ၌ အကျိုးမပေးခဲ့သောကံ—ရှေးရှေးဘဝ၌ပင် ပဋိသန္ဓေကျိုးကို ဖြစ်စေတတ်သောကံက ပဋိသန္ဓေကျိုးကို မပေးခဲ့သေးခြင်း၊ ရုပ်အကျိုးတရားကို ဖြစ်စေတတ်သောကံက ရုပ်အကျိုးတရားကို မပေးခဲ့သေးခြင်း။ (အတိတ်ဘဝတုန်းက ဒိဋ္ဌဓမ္မကျိုးပေးနိုင်သော ကံအများကို အားထုတ်ခဲ့သော်

လည်း ကံတပါးကသာ အကျိုးပေးခဲ့၍ ကြွင်းသောကံများ အကျိုးမပေးခဲ့ရသေးခြင်း။ ဥပပဇ္ဇဝေဒနီယကံ အများကို အားထုတ်ခဲ့သော်လည်း ကံတပါးကသာ ပဋိသန္ဓေကျိုးကို ပေးခဲ့၍ ကြွင်းသောကံများ အကျိုးမပေးခဲ့ရသေးခြင်း။ ပဉ္စာနန္တရိယကံငါးမျိုး ကျူးလွန်ခဲ့ရာ၌ အစွမ်းအထက်မြက်ဆုံး ကံတပါးကသာ ပဋိသန္ဓေကျိုးပေး၍ ကြွင်းသော ကံများ အကျိုးမပေးခဲ့ရသေးခြင်း။ သမာပတ်ရှစ်ပါး စလုံးရရာ၌ သမာပတ်တပါးကသာ ဗြဟ္မာ့ဘုံ၌ ပဋိသန္ဓေကျိုးကို ပေးခဲ့၍ ကြွင်းသော သမာပတ်များ အကျိုးမပေးခဲ့ရသေးခြင်း။ ကုသိုလ်ကံ၊ အကုသိုလ်ကံများစွာ ပြုခဲ့သော်လည်း မိတ်ဆွေကောင်းကို အမှီပြု၍ ရဟန္တာအဖြစ်သို့ ရောက်သွားသောကြောင့် အကျိုးမပေးတော့မည် ကုသိုလ်၊ အကုသိုလ်ကံမျိုးကို ဆိုလိုသည်။)

(၃) ရှေးရှေးဘဝက ပြုခဲ့၍ ပစ္စုပ္ပန်ဘဝ၌ အကျိုးပေးဆဲကံ—ရှေးရှေးဘဝက ပြုလုပ်ခဲ့သော ပဋိသန္ဓေကျိုးကို ဖြစ်စေတတ်သောကံက ယခုဘဝ၌ ပဋိသန္ဓေအကျိုးကို ဖြစ်စေခြင်း၊ ရုပ်အကျိုးတရားကို ဖြစ်စေတတ်သောကံက ယခုဘဝ၌ ရုပ်အကျိုးတရားကို ဖြစ်စေခြင်း။

(၄) ရှေးရှေးဘဝက ပြုခဲ့၍ ယခုဘဝ၌ အကျိုးပေးဆဲမဟုတ်သောကံ—ရှေးရှေးဘဝကပြုခဲ့သော ပဋိသန္ဓေကျိုးကို ဖြစ်စေတတ်သောကံက ယခုဘဝ၌ ပဋိသန္ဓေကျိုး ဖြစ်စေခြင်းငှါ မစွမ်းနိုင်ခြင်း၊ ရုပ်အကျိုးတရားကို ဖြစ်စေတတ်သောကံက ယခုဘဝ၌ ရုပ်အကျိုးတရားကို ဖြစ်စေခြင်းငှါ မစွမ်းနိုင်ခြင်း၊ ယခုဘဝ၌ ပရိနိဗ္ဗာန်ပြုဆဲသူ၏ ရှေးရှေးဘဝက ပြုခဲ့သောကံများ။

(၅) ရှေးရှေးဘဝက ပြုခဲ့၍ လာလတ္တံ့သော ဘဝ၌ အကျိုးပေးမည့်ကံ—ရှေးရှေးဘဝက ပြုလုပ်ခဲ့၍ အကြောင်းညီညွတ်သော်

လာလတ္တံ့သောဘဝ၌ ပဋိသန္ဓေအကျိုး၊ ရုပ်အကျိုးတရားများကို ဖြစ်စေမည်ကံ။

(၆) ရှေးရှေးဘဝက ပြုလုပ်ခဲ့၍ လာလတ္တံ့သောဘဝ၌ အကျိုးမပေးမည်ကံ—ရှေးရှေးဘဝက ကံများကို ပြုလုပ်ခဲ့၍ အကြောင်းချို့တဲ့သဖြင့် လာလတ္တံ့သောဘဝ၌ ပဋိသန္ဓေရုပ် အကျိုးတရားများကို မဖြစ်စေမည်ကံ။ ဤသို့ အတိတ်ကံ ၆-ပါး။

(၇) ယခုဘဝ၌ ပြုလုပ်၍ ယခုဘဝ၌ပင် အကျိုးပေးသောကံ— ဒိဋ္ဌဓမ္မဝေဒနီယကံ။

(၈) ယခုဘဝ၌ပြုလုပ်၍ ယခုဘဝ၌ အကျိုးမပေးသောကံ—အကြောင်း ချို့တဲ့၍ အကျိုးမပေးသော ဒိဋ္ဌဓမ္မဝေဒနီယကံ၊ ယခုဘဝ၌ ပရိနိဗ္ဗာန်ပြုဆဲသူ၏ ယခုဘဝ၌ပင် ပြုလုပ်ခဲ့သော ကံများ။

(၉) ယခုဘဝ၌ ပြုလုပ်၍ လာလတ္တံ့သော ဘဝ၌ အကျိုးပေးမည်ကံ—ယခုဘဝ၌ ပြုလုပ်၍ လာလတ္တံ့သောဘဝ၌ ပဋိသန္ဓေအကျိုး ရုပ်အကျိုးတရားများကိုပေးမည့် ဥပပဇ္ဇဝေဒနီယကံနှင့် အပာပရိယာယဝေဒနီယကံများ။

(၁၀) ယခုဘဝ၌ ပြုလုပ်၍ လာလတ္တံ့သောဘဝ၌ အကျိုး မပေးမည်ကံ—အကြောင်းချို့တဲ့သဖြင့် ဒုတိယဘဝ၌ အကျိုးမပေးသော ဥပပဇ္ဇဝေဒနီယကံ၊ ပရိနိဗ္ဗာန်ပြုပြီးသူ၏ အပာပရိယာယဝေဒနီယကံများ။ ဤသို့ ပစ္စုပ္ပန်ကံ ၄-ပါး။

(၁၁) လာလတ္တံ့သောဘဝ၌ အားထုတ်ပြုလုပ်၍ လာလတ္တံ့သောဘဝ၌ အကျိုးပေးမည်ကံ။

(၁၂) လာလတ္တံ့သောဘဝ၌ အားထုတ်ပြုလုပ်၍ လာလတ္တံ့သောဘဝ၌ အကျိုးမပေးမည်ကံ။ ဤသို့ အနာဂတ်ကံ ၂-ပါး။ ပေါင်း ၁၂-ပါးရှိ၏။ (ပဋိသံ။ ၂၇၁။ ပဋိသံ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၇၄-၅-၆။ အံ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၁၃-၄။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၄၃၄-၅။)

တနည်း ကံတို့သည်—

(၁) ဂတိသမ္ပတ္တိပဋိဗ္ဗာဏ အကုသိုလ်ကံ = လူ့ဘုံ၊ နတ်ဘုံ၌ ဖြစ်ခြင်း (ဂတိသမ္ပတ္တိ) တားမြစ်ချက်ကြောင့် အကျိုးမပေးသော အကုသိုလ်ကံ။ (၂) ဥပဓိသမ္ပတ္တိပဋိဗ္ဗာဏ အကုသိုလ်ကံ = ဥပဓိရုပ် ပြည့်စုံခြင်း (ဥပဓိသမ္ပတ္တိ) တားမြစ်ချက်ကြောင့် အကျိုးမပေးသော အကုသိုလ်ကံ။ (၃) ကာလသမ္ပတ္တိပဋိဗ္ဗာဏ အကုသိုလ်ကံ = ခေတ်ကောင်း အခါကောင်း (ကာလသမ္ပတ္တိ) တားမြစ်ချက်ကြောင့် အကျိုးမပေးသော အကုသိုလ်ကံ။ (၄) ပယောဂသမ္ပတ္တိပဋိဗ္ဗာဏ အကုသိုလ်ကံ = မှန်သော အားထုတ်ခြင်း လုံ့လ (ပယောဂသမ္ပတ္တိ) တားမြစ်ချက်ကြောင့် အကျိုးမပေးသော အကုသိုလ်ကံ။ (၅) ဂတိဝိပတ္တိ အကုသိုလ်ကံ = အပါယ်ဘုံ၌ ဖြစ်ခြင်း (ဂတိဝိပတ္တိ) ကြောင့် အကျိုးပေးသော အကုသိုလ်ကံ။ (၆) ဥပဓိဝိပတ္တိ အကုသိုလ်ကံ = ဥပဓိရုပ်ချို့တဲ့ခြင်း (ဥပဓိဝိပတ္တိ) ကြောင့် အကျိုးပေးသော အကုသိုလ်ကံ။ (၇) ကာလဝိပတ္တိ အကုသိုလ်ကံ = ခေတ်ပျက် အခါပျက် (ကာလဝိပတ္တိ) ကြောင့် အကျိုးပေးသော အကုသိုလ်ကံ။ (၈) ပယောဂဝိပတ္တိ အကုသိုလ်ကံ = မှားသော အားထုတ်ခြင်း လုံ့လ (ပယောဂဝိပတ္တိ) ကြောင့် အကျိုးပေးသော အကုသိုလ်ကံ။ (၉) ဂတိဝိပတ္တိပဋိဗ္ဗာဏ အကုသိုလ်ကံ = အပါယ်ဘုံ၌ ဖြစ်ခြင်း (ဂတိဝိပတ္တိ) တားမြစ်ချက်ကြောင့် အကျိုး မပေးသော အကုသိုလ်ကံ။ (၁၀) ဥပဓိဝိပတ္တိပဋိဗ္ဗာဏ အကုသိုလ်ကံ = ဥပဓိရုပ်ချို့တဲ့ခြင်း (ဥပဓိဝိပတ္တိ) တားမြစ်ချက်ကြောင့် အကျိုးမပေးသော အကုသိုလ်ကံ။ (၁၁) ကာလဝိပတ္တိပဋိဗ္ဗာဏ အကုသိုလ်ကံ = ခေတ်ပျက် အခါပျက် (ကာလဝိပတ္တိ) တားမြစ်ချက်ကြောင့် အကျိုးမပေးသော အကုသိုလ်ကံ။ (၁၂) ပယောဂဝိပတ္တိပဋိဗ္ဗာဏ အကုသိုလ်ကံ = မှားသော အား

ထုတ်ခြင်း လုံ့လ (ပယောဂဝိပတ္တိ) တားမြစ်
ချက်ကြောင့် အကျိုးပေးသော ကုသိုလ်ကံ။
(၁၃) ဂတိသမ္ပတ္တိကုသိုလ်ကံ = လူ့ ဘုံနတ်ဘုံ
၌ ဖြစ်ခြင်း (ဂတိသမ္ပတ္တိ) ကြောင့် အကျိုး
ပေးသော ကုသိုလ်ကံ။ (၁၄) ဥပဓိသမ္ပတ္တိ
ကုသိုလ်ကံ = ဥပဓိရုပ်၏ ပြည့်စုံခြင်း (ဥပဓိ-
သမ္ပတ္တိ) ကြောင့် အကျိုးပေးသော ကုသိုလ်
ကံ။ (၁၅) ကာလသမ္ပတ္တိကုသိုလ်ကံ = ခေတ်
ကောင်း အခါကောင်း (ကာလသမ္ပတ္တိ)
ကြောင့် အကျိုးပေးသော ကုသိုလ်ကံ။ (၁၆)
ပယောဂသမ္ပတ္တိကုသိုလ်ကံ = မှန်သော အား
ထုတ်ခြင်း လုံ့လ (ပယောဂသမ္ပတ္တိ) ကြောင့်
အကျိုးပေးသော ကုသိုလ်ကံအားဖြင့် ၁၆-
ပါးရှိ၏။ (အဘိဓမ္မာ၊ ၂၅၁။)

ထိုတွင် (၁) တယောက်သော သူအား
များစွာသော အကုသိုလ်ကံတို့သည် ရှိကုန်
၏။ ထိုအကုသိုလ်ကံများသည် ဂတိဝိပတ္တိ
ဖြစ်မှု အကျိုးပေးနိုင်ရာသည်။ သို့သော် ထို
သူသည် ကုသိုလ်ကံကြောင့် လူ့ဘုံ နတ်ဘုံ
ဟူသော ဂတိသမ္ပတ္တိ၌ ဖြစ်၏။ ယင်းသို့ ဖြစ်
ခြင်းကြောင့် အကုသိုလ်ကံများ အကျိုးပေး
ခွင့်မရ၊ ကုသိုလ်ကံများသာ အကျိုးပေးခွင့်
ရသည်။ ဤကား ဂတိသမ္ပတ္တိ တားမြစ်ချက်
ကြောင့် အကုသိုလ်ကံများ အကျိုးပေးခွင့်
မရခြင်းပင် ဖြစ်သည်။ (အံ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၁။
အဘိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၄၂၁-၂။)

(၂) တယောက်သောသူအား များစွာ
သော အကုသိုလ်ကံတို့သည် ရှိကုန်၏။ ထို
အကုသိုလ်ကံများသည် ဥပဓိရုပ် ချိုတဲ့မှု
အကျိုးပေးနိုင်ရာသည်။ သို့သော် ထိုသူသည်
ကုသိုလ်ကံကြောင့် ဥပဓိရုပ်နှင့် ပြည့်စုံ၏
(ဥပဓိသမ္ပတ္တိဖြစ်၏)။ ယင်းသို့ ဖြစ်ခြင်း
ကြောင့် အကုသိုလ်ကံများ အကျိုးပေးခွင့်
မရ၊ ဥပဓိသမ္ပတ္တိ အကုသိုလ်ကံကြောင့် ယုတ်ညံ့
သော အမျိုး၌ ဖြစ်ရစေကာမူ ဥပဓိသမ္ပတ္တိ
ကြောင့် ယုတ်ညံ့သော အလုပ်တို့ကို မလုပ်

ရပဲ ဘဏ္ဍာစိုး စသော ရာထူးများ၌ ခန့်
ထားခံရခြင်းမျိုး ဖြစ်သည်။ ဘာတိကမင်း
လက်ထက်၌ နွားသတ်သမားများကို ဖမ်း၍
မင်းထံ ခေါ်ဆောင်လာကြသည်။ နွားသတ်
သမားတို့၏ သမီးတယောက်သည် အလွန်
တရာ အဆင်းလှပ၏။ ထိုသမီး၏ ဥပဓိ
ရုပ်ပြည့်စုံခြင်းကြောင့် မင်းကြီးက မောင်းမ
အရာ၌ ထား၍ ချီးမြှောက်သည်။ ကျန်သော
ဆွေမျိုးများလည်း ထိုသမီး၏ အရှိန်
အဝါကြောင့် ချမ်းချမ်း သာသာ အသက်
မွေးကြရသည်။ ဤကား ဥပဓိသမ္ပတ္တိတား
မြစ်ချက်ကြောင့် အကုသိုလ်ကံများ အကျိုး
ပေးခွင့်မရသော သာဓကပင် ဖြစ်သည်။
(အံ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၁။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၄၂၁-၂။)

(၃) တယောက်သောသူအား များစွာ
သော အကုသိုလ်ကံတို့သည် ရှိကုန်၏။ ထို
အကုသိုလ်ကံများသည် ကာလဝိပတ္တိ၌ ဖြစ်မှု
အကျိုးပေးနိုင်ရာသည်။ သို့သော် ထိုသူသည်
ကုသိုလ်ကံကြောင့် ခေတ်ကောင်း အခါ
ကောင်းဟု ဆိုအပ်သော ကာလသမ္ပတ္တိ၌ ဖြစ်
၏။ ယင်းသို့ ဖြစ်ခြင်းကြောင့် ထိုအကုသိုလ်
ကံများသည် အကျိုးပေးခွင့်မရ၊ ကုသိုလ်
ကံများသာ အကျိုးပေးခွင့်ရသည်။ ဤကား
ကာလသမ္ပတ္တိ တားမြစ်ချက်ကြောင့် အကု
သိုလ်ကံများ အကျိုးပေးခွင့်မရခြင်းပင် ဖြစ်
သည်။ (အံ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၁။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၄၂၂။)

(၄) တယောက်သောသူအား များစွာ
သော အကုသိုလ်ကံတို့သည် ရှိကုန်၏။ ထို
အကုသိုလ်ကံများသည် ပယောဂဝိပတ္တိဖြစ်မှု
အကျိုးပေးနိုင်ရာသည်။ သို့သော် ထိုသူသည်
ကုသိုလ်ကံကြောင့် မှန်သောအားထုတ်ခြင်း
ပယောဂသမ္ပတ္တိဖြစ်၏။ ယင်းသို့ ဖြစ်ခြင်း
ကြောင့် ထိုအကုသိုလ်ကံများ အကျိုးပေး
ခွင့်မရ၊ ကုသိုလ်ကံများသာ အကျိုးပေးခွင့်
ရသည်။ ဤကား ပယောဂသမ္ပတ္တိတားမြစ်
ချက်ကြောင့် အကုသိုလ်ကံများ အကျိုးပေး

ခွင့် မရခြင်းပင် ဖြစ်သည်။ (အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၁-၂။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၂၂။)

(၅) တယောက်သောသူအား များစွာသော အကုသိုလ်ကံတို့သည် ရှိကုန်၏။ ထိုအကုသိုလ်ကံများသည် ဂတိသမ္ပတ္တိ၌ ဖြစ်မှုအကျိုးမပေးနိုင်ရာ၊ သို့သော် ထိုသူသည် တခုသော အကုသိုလ်ကံကြောင့် အပါယ်ဟု ဆိုအပ်သော ဂတိဝိပတ္တိ၌ ဖြစ်လာသည်။ ယင်းသို့ ဖြစ်ခြင်းကြောင့် အကုသိုလ်ကံများ အကျိုးပေးခွင့်ရလာသည်။ ဤကား ဂတိသမ္ပတ္တိတားမြစ်ချက်ကြောင့် အကျိုးပေးခြင်းငှါ မစွမ်းနိုင်သော အကုသိုလ်ကံများသည် ဂတိဝိပတ္တိကြောင့် အကျိုးပေးခွင့်ရလာခြင်းပင် ဖြစ်သည်။ (အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၂။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၂၂။)

(၆) တယောက်သောသူအား များစွာသော အကုသိုလ်ကံတို့သည် ရှိကုန်၏။ ထိုအကုသိုလ်ကံများသည် ဥပဓိသမ္ပတ္တိ ဖြစ်မှုအကျိုးမပေးနိုင်ရာ၊ သို့သော် ထိုသူသည် တခုသောအကုသိုလ်ကံကြောင့် ဥပဓိဝိပတ္တိတို့မှ (ဥပဓိဝိပတ္တိ) ဖြစ်လာသည်။ ယင်းသို့ ဖြစ်ခြင်းကြောင့် အကုသိုလ်ကံများ အကျိုးပေးခွင့်ရလာသည်။ ဥပမာ မြတ်သော အမျိုး၌ ဖြစ်သော်လည်း အခွန်တောင်းလာသော မင်းချင်း ယောက်ျားများက ဥပဓိဝိပတ္တိကြောင့် အိမ်ကျွန်မဟု မှတ်ထင်၍ ပျက်ရယ် ပြုခြင်းခံရသောကောတလဝါပိဉ္ဇာနေ သူဌေးကြီး၏ အိမ်ရှင်မကဲ့သို့တည်း။ ဤကား ဥပဓိသမ္ပတ္တိ တားမြစ်ချက်ကြောင့် အကျိုးပေးခြင်းငှါ မစွမ်းနိုင်သော အကုသိုလ်ကံများသည် ဥပဓိဝိပတ္တိကြောင့် အကျိုးပေးခွင့်ရလာခြင်းပင် ဖြစ်သည်။ (အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၂။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၂၂-၃။)

(၇) တယောက်သောသူအား များစွာသော အကုသိုလ်ကံတို့သည် ရှိကုန်၏။ ထိုအကုသိုလ်ကံများသည် ကာလသမ္ပတ္တိဖြစ်မှု

အကျိုးမပေးနိုင်ရာ၊ သို့သော် ထိုသူသည် တခုသော အကုသိုလ်ကံကြောင့် ခေတ်ပျက်အခါပျက် (ကာလဝိပတ္တိ)၌ ဖြစ်လာသည်။ ယင်းသို့ ဖြစ်ခြင်းကြောင့် အကုသိုလ်ကံများ အကျိုးပေးခွင့် ရလာသည်။ ထိုအခါမျိုး၌ ကုသိုလ်ကံအကျိုးပေးခွင့်မရှိ၊ ဤကား ကာလသမ္ပတ္တိ တားမြစ်ချက်ကြောင့် အကျိုးပေးခြင်းငှါ မစွမ်းနိုင်သော အကုသိုလ်ကံများသည် ကာလဝိပတ္တိကြောင့် အကျိုးပေးခွင့်ရလာခြင်းပင် ဖြစ်သည်။ (အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၂။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၂၃။)

(၈) တယောက်သောသူအား များစွာသော အကုသိုလ်ကံတို့သည် ရှိကုန်၏။ ထိုအကုသိုလ်ကံများသည် ပယောဂသမ္ပတ္တိဖြစ်မှု အကျိုးမပေးနိုင်ရာ၊ သို့သော် ထိုသူသည် မှားလွင်းသော အားထုတ်မှုဟူသော ပယောဂဝိပတ္တိ၌ တည်လျက် များစွာသော ပါဏာတိပါတ၊ အဒိန္နာဒါန စသော အကုသိုလ်ကံများကို ပြု၏။ ထိုသူကို ဥစ္စာနှင့်တကွ ဖမ်း၍ မင်းထံ ပို့ကြ၏။ မင်းက ညဉ့်ဆဲမှု အမျိုးမျိုးကို ပြု၍ သတ်စေ၏။ ဤကား ပယောဂသမ္ပတ္တိ တားမြစ်ချက်ကြောင့် အကျိုးပေးခြင်းငှါ မစွမ်းနိုင်သော အကုသိုလ်ကံများသည် ပယောဂဝိပတ္တိကြောင့် အကျိုးပေးခွင့်ရလာခြင်းပင် ဖြစ်သည်။ (အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၂။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၂၃။)

(၉) တယောက်သောသူအား များစွာသော အကုသိုလ်ကံတို့သည် ရှိကုန်၏။ ထိုအကုသိုလ်ကံများသည် ဂတိသမ္ပတ္တိ၌ ဖြစ်မှု အကျိုးပေးကုန်ရာသည်။ သို့သော် ထိုသူသည် တခုသော အကုသိုလ်ကံကြောင့် ငရဲ အသုရကာယ်ဟူသော ဂတိဝိပတ္တိ၌ ဖြစ်၏။ ယင်းသို့ ဖြစ်ခြင်းကြောင့် ကုသိုလ်ကံများ အကျိုးပေးခွင့်မရ၊ အကုသိုလ်ကံများသာ အကျိုးပေးခွင့်ရ၏။ ဤကား ဂတိဝိပတ္တိတားမြစ်ချက်ကြောင့်

ကုသိုလ်ကံများ အကျိုးပေးခွင့်မရခြင်း ဖြစ်သည်။ (အဘိဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၁၂။ အဘိ၊ ၅။ ၄၂၄။)

(၁၀) တယောက်သောသူအား များစွာသော ကုသိုလ်ကံတို့သည် ရှိကုန်၏။ ထိုကုသိုလ်ကံများသည် ဥပဓိရုပ်ကောင်းခြင်း (ဥပဓိသမ္ပတ္တိ) ဖြစ်မှု အကျိုးပေးကုန်ရာသည်။ သို့သော် ထိုသူသည် တခုသော အကုသိုလ်ကံကြောင့် ဥပဓိရုပ် ချို့တဲ့မှု (ဥပဓိဝိပတ္တိ) ဖြစ်၏။ ယင်းသို့ ဖြစ်ခြင်းကြောင့် ကုသိုလ်ကံများ အကျိုးပေးခွင့်မရ၊ အကုသိုလ်ကံများသာ အကျိုးပေးခွင့်ရ၏။ ဤကား ဥပဓိဝိပတ္တိ တားမြစ်ချက်ကြောင့် ကုသိုလ်ကံများ အကျိုးပေးခွင့် မရခြင်း ဖြစ်၏။ ရှင်းဦးအံ့ — ဥပဓိရုပ် ချို့တဲ့၍ ဥပဓိဝိပတ္တိ ဖြစ်နေသူသည် မင်းမျိုး၌ ဖြစ်သော်လည်း ဖခင်ဘုရင် ကွယ်လွန်သောအခါ မင်းအဖြစ်ကိုမရနိုင်၊ စစ်သူကြီးအိမ်၌ ဖြစ်စေဦးတော့ စစ်သူကြီးရာထူးကို ရနိုင်လိမ့်မည် မဟုတ်၊ ဒီပရာဇာသည် ဘုရင်သားပင်ဖြစ်၏။ သို့သော် စကျီချိုတဲ့မှုကြောင့် တမ္မဒီပ တကျွန်းလုံးကို အုပ်ချုပ်ရသော မင်း ဖြစ်မလာပဲ မြို့စားနယ်စား ရာထူးဖြင့်သာ ကျေနပ်ရရှာလေသည်။ ဤကား ဥပဓိဝိပတ္တိတားမြစ်ချက်ကြောင့် ကုသိုလ်ကံများ ပြည့်ပြည့်စုံစုံ အကျိုးပေးခွင့်မရသော သာဓကပင်ဖြစ်၏။ (ဝတ္ထုအကျယ်ကို အဘိ၊ ၅။ ၄၂၅ ကြည့်။)

(၁၁) တယောက်သောသူအား များစွာသော ကုသိုလ်ကံတို့သည် ရှိကုန်၏။ ထိုကုသိုလ်ကံများသည် ကာလသမ္ပတ္တိအခါ၌ ဖြစ်မှု အကျိုးပေးနိုင်ရာသည်။ သို့သော် ထိုသူသည် တခုသော အကုသိုလ်ကံကြောင့် ခေတ်ပျက်အခါပျက် (ကာလဝိပတ္တိ) ၌ ဖြစ်၏။ ယင်းသို့ ဖြစ်ခြင်းကြောင့် ကုသိုလ်ကံများ အကျိုးပေးခွင့်မရ၊ ဤကား ကာလဝိပတ္တိ တားမြစ်ချက်ကြောင့် ကုသိုလ်ကံများ အကျိုးပေးခွင့် မရခြင်းပင် ဖြစ်သည်။ (အဘိ၊ ၅။ ၄၂၅။)

(၁၂) တယောက်သောသူအား များစွာသော ကုသိုလ်ကံတို့သည် ရှိကုန်၏။ ထိုကုသိုလ်ကံများသည် မှန်ကန်သော အားထုတ်မှု (ပယောဂသမ္ပတ္တိ) ဖြစ်မှု အကျိုးပေးကုန်ရာသည်။ သို့သော် ထိုသူသည် မှားယွင်းသော အားထုတ်ကြိုးစားမှု ပယောဂဝိပတ္တိ၌ တည်လျက် ပါဏာတိပါတ စသော မကောင်းမှုများကို ပြု၏။ ယင်းသို့ ပြုခြင်းကြောင့် မိမိနှင့်အမျိုးတူ အနွယ်တူများကပင် ထိမ်းမြားလက်ထပ်မှုမပြု၊ “သေသောက်ကြူးသူ၊ အလောင်းအစား ဝါသနာပါသူ” ဟု အဝေးမှ ရှောင်ကြဉ်ကြကုန်၏။ ထို့ကြောင့် ကုသိုလ်ကံများ အကျိုးပေးခွင့်မရ၊ ဤကား ပယောဂဝိပတ္တိ တားမြစ်ချက်ကြောင့် ကုသိုလ်ကံများ အကျိုးပေးခွင့်မရခြင်းပင် ဖြစ်သည်။ (အဘိ၊ ၅။ ၄၂၅။)

(၁၃) တယောက်သောသူအား များစွာသော ကုသိုလ်ကံတို့သည် ရှိကုန်၏။ ထိုကုသိုလ်ကံတို့သည် ဂတိဝိပတ္တိဖြစ်မှု အကျိုးမပေးကုန်ရာ၊ သို့သော် ထိုသူသည် တခုသော ကုသိုလ်ကံကြောင့် လူ့ဘုံ၊ နတ်ဘုံ ဟူသော ဂတိသမ္ပတ္တိ၌ ဖြစ်၏။ ယင်းသို့ ဖြစ်ခြင်းကြောင့် ကုသိုလ်ကံများသည် အခွင့်သင့်တိုင်း အကျိုးပေးကြ၏။ ရံခါ လူ့ဘုံ၌ ဖြစ်စေ၏။ ရံခါ နတ်ဘုံ၌ ဖြစ်စေ၏။ ဤကား ဂတိဝိပတ္တိ တားမြစ်ချက်ကြောင့် အကျိုးပေးခြင်းငှါ မစွမ်းနိုင်သော ကုသိုလ်ကံများသည် ဂတိသမ္ပတ္တိကြောင့် အကျိုးပေးခွင့် ရလာခြင်းပင် ဖြစ်သည်။ (အဘိ၊ ၅။ ၄၂၆။)

(၁၄) တယောက်သောသူအား များစွာသော ကုသိုလ်ကံတို့သည် ရှိကုန်၏။ ထိုကုသိုလ်ကံတို့သည် ဥပဓိရုပ်ချို့တဲ့ (ဥပဓိဝိပတ္တိ) မှ အကျိုးမပေးကုန်ရာ၊ သို့သော် ထိုသူသည် တခုသော ကုသိုလ်ကံကြောင့် ဥပဓိရုပ်နှင့်ပြည့်စုံ၏ (ဥပဓိသမ္ပတ္တိဖြစ်၏)။ ယင်းသို့ ဖြစ်ခြင်းကြောင့် ကုသိုလ်ကံများ အကျိုး

ပေးကြကုန်၏။ ဥပဓိရုပ်ပြည့်စုံသူသည် မင်းမျိုး၌ဖြစ်မှု မိမိထက်ကြီးသော နောင်တော်မင်းသားများကို ကျော်လွန်၍ မင်းအဖြစ်ရနိုင်သည်။ အိမ်ရှေ့မင်း၏ သားဖြစ်မှု ဖခင်သေလွန်ခဲ့သော် အိမ်ရှေ့မင်းသော်၎င်း၊ စစ်သူကြီးသော်၎င်း၊ ဘဏ္ဍာစိုးသော်၎င်း ဖြစ်နိုင်သည်။ ဤကား ဥပဓိဝိပတ္တိ တားမြစ်ချက်ကြောင့် အကျိုးပေးခြင်းငှါ မစွမ်းနိုင်သော ကုသိုလ်ကံများသည် ဥပဓိရုပ်ပြည့်စုံမှု (ဥပဓိသမ္ပတ္တိ) ကြောင့် အကျိုးပေးခွင့် ရလာခြင်းပင် ဖြစ်သည်။ (အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၃။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၂၆။)

(၁၅) တယောက်သော သူအား များစွာသော ကုသိုလ်ကံတို့သည် ရှိကုန်၏။ ထိုကုသိုလ်ကံများသည် ခေတ်ပျက် အခါပျက် (ကာလဝိပတ္တိ) ဖြစ်မှုအကျိုးမပေးကုန်ရာ၊ သို့သော် ထိုသူသည် တစုံတခုသော ကုသိုလ်ကံကြောင့် ခေတ်ကောင်းအခါကောင်း (ကာလသမ္ပတ္တိ) နှင့် ကြုံတွေ့ရ၏။ ယင်းသို့ ဖြစ်ခြင်းကြောင့် ကုသိုလ်ကံများ အကျိုးပေးခွင့် ရလာသည်။ ဤကား ကာလဝိပတ္တိ တားမြစ်ချက်ကြောင့် အကျိုးပေးခြင်းငှါ မစွမ်းနိုင်သော ကုသိုလ်ကံများသည် ကာလသမ္ပတ္တိကြောင့် အကျိုးပေးခွင့် ရလာခြင်းပင် ဖြစ်သည်။ (အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၂၆။) သီဟိုဠ်ကျွန်း၌ ဗြာဟ္မဏတိဿခိုးသူ (သူပုန်) နှိပ်စက်၍ ခေတ်ပျက် အခါပျက် (ကာလဝိပတ္တိ) ဖြစ်နေစဉ် မဟာသောဏထေရ် အမှူးရှိသော ရဟန်းတော်များသည် (ကုသိုလ်ကံများရှိလင့်ကစား ယင်းကုသိုလ်ကံများသည် ကာလဝိပတ္တိဖြစ်၍ အကျိုးမပေးပဲ) သစ်မည်စည်သီး သစ်ခေါက်သစ်ခွံ ကြာရိုး စသော အစာအာဟာရများဖြင့် ရောင့်ရဲတင်းတိမ်၍ နေကြရရှာလေသည်။ ဗြာဟ္မဏတိဿခိုးသူ (သူပုန်) ဘေးငြိမ်း၍ မင်းကျင့်တရား ၁၀-ပါးနှင့် အညီ အုပ်ချုပ်သော ပိတုမဟာရာဇာ နန်းတက်

လာသောအခါ မြို့ရွာ နယ်ပယ်များလည်း တစ တစ စည်ကားလာသည်။ ရဟန်းတော်များလည်း ဆွမ်း၊ သင်္ကန်း၊ ကျောင်း၊ ဆေးဟူသော ပစ္စည်းလေးပါး ပေါများလာကြသည်။ မဟာသောဏထေရ် တပါးတည်းကို အကြောင်းပြု၍ရသော ပစ္စည်းလေးပါးသည် ပင် ရဟန်းပေါင်းများစွာ သုံးစွဲ၍ မကုန်နိုင်တော့ပေ။ ဤကား ခေတ်ပျက် အခါပျက် (ကာလဝိပတ္တိ) ၌ ကုသိုလ်ကံအကျိုးပေးခွင့် မရ၍ လာဘ်လာဘ နည်းပါးကြသော်လည်း ခေတ်ကောင်း အခါကောင်း (ကာလသမ္ပတ္တိ) ၌ ကုသိုလ်ကံ အကျိုးပေးခွင့်ရ၍ လာဘ်လာဘ ပေါများသော သာဓကပင်ဖြစ်၏။ (ဝတ္ထုအကျယ်ကိုအဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၂၆ - ၃၀ တို့၌ကြည့်။ ဝတ္ထုဗ္ဗကနိရောဓထေရ် ဝတ္ထုလည်းကြည့်။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၃၀-၁-၂။)

(၁၆) တယောက်သော သူအား များစွာသော ကုသိုလ်ကံတို့သည် ရှိကုန်၏။ ထိုကုသိုလ်ကံတို့သည် များယွင်းသော အားထုတ်မှု (ပယောဂဝိပတ္တိ) ဖြစ်မှုအကျိုးမပေးနိုင်ရာ၊ သို့သော် ထိုသူသည် တခုသော ကုသိုလ်ကံကြောင့် မှန်ကန်သော အားထုတ်မှု (ပယောဂသမ္ပတ္တိ) ၌ တည်၍ သုစရိုက်တရားများကို ဖြည့်ကျင့်၏။ ၅-ပါး ၁၀-ပါး သီလကို စောင့်ထိန်း၏။ (ပယောဂသမ္ပတ္တိနှင့် ပြည့်စုံသူအား မင်းများကပင် ဆင်ယာဉ် မြင်းယာဉ် စသော လက်ဆောင်ပဏ္ဏာများနှင့် မင်းသမီးများကို “ထိုသူနှင့်တော်သည်” ဟုပို့စေကုန်၏။ ရဟန်းဖြစ်မှု အခြံအရံများ၏၊ ဘုန်းကြီး၏။) ယင်းသို့ ဖြစ်ခြင်းကြောင့် ကုသိုလ်ကံများ အကျိုးပေးခွင့် ရလာသည်။ ဤကား ပယောဂဝိပတ္တိ တားမြစ်ချက်ကြောင့် အကျိုးပေးခွင့် မရသော ကုသိုလ်ကံများသည် ပယောဂသမ္ပတ္တိကြောင့် အကျိုးပေးခွင့် ရလာခြင်းပင် ဖြစ်သည်။ ကုဋကဏ္ဍမင်းသည် တိပိဋကစူဠနာဂ မထေရ်ကို ကြည်ညို၏။ အခါတပါး

မထေရ်၏လက်ညှိုးတွင် အနာတလုံးပေါက်၏။ မင်းသည် မထေရ်၏ ဂေါက်ကို မေးရန် ကျောင်းသို့လာသည်။ မထေရ်ကို အလွန် ကြည်ညိုသဖြင့် အနာပေါက်သော လက်ညှိုးကို ပါးစပ်ဖြင့် ငုံထားစဉ် ပါးစပ်တွင်း၌ပင် အနာသည် ပြည်ပေါက်၏။ သွေး ပြည်တို့ကို ထွေးမပစ်ပဲ အမြိုက်ရသာကဲ့သို့ မျိုချလိုက်သည်။ ထိုမထေရ် ပြန်လွန်တော်မူသောအခါ မင်းသည် မီးအိုးကင်းကို ခေါင်းပေါ် ရွက်၍ “ဓမ္မလည်းယာဉ်ကြီး၏ ဝန်ရိုးကျိုးပါပြီ”ဟု ဆို၍ ငိုကြွေးမြည်တမ်း ရှာလေသည်။ ဤကား မထေရ်၏ ပယောဂသမ္ပတ္တိကြောင့် ဘုန်းတန်ခိုးကြီးသော သာဓကပင်တည်း။ (အဘိဋ္ဌ၊ ၂။ ၄၃၃။)

(ပဋိသန္ဓိဒါမဂ်လာ ကံ ၁၂-ပါးနှင့်ဝိဘင်း ပါဠိတော်လာ ကံ ၁၆-ပါးတို့သည် ဇနကစသောကံများသို့ သက်ဝင်ကြသည်။ ဇနကစသောကံများကိုလည်း အကျဉ်းချုံးလျှင် ဒိဋ္ဌဓမ္မဝေဒနီယကံ၊ ဥပပဇ္ဇဝေဒနီယကံ၊ အပရာပရိယာယဝေဒနီယကံဟု ၃-မျိုးသာ ကျန်သည်။ ထိုဒိဋ္ဌဓမ္မဝေဒနီယစသောကံ ၃-ပါးကား အကျိုးပေးရာကာလ မပြောင်းရွှေ့ကြ၊ မိမိအကျိုးပေးရမည့်ကာလ၌သာ အကျိုးပေးကြတော့သည်။ အံ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၁၄။)

သစ်ပင်တို့သည် တပင်နှင့်တပင် တူကြသည်မဟုတ်။ အချို့သစ်ပင်က ချိုသော အရသာရှိသော သစ်သီးကို သီး၍ အချို့သစ်ပင်က ချဉ်သောအရသာရှိသော သစ်သီးကို သီးကြသည်။ အကြောင်းရင်းကို ရှာဖွေစိစစ်ကြည့်လျှင် မျိုးစေ့မတူသောကြောင့်ဟု တွေ့ရပေသည်။ ကံဆိုသည်မှာလည်း မျိုးစေ့နှင့် သဘောတူပင်ဖြစ်သည်။ မျိုးစေ့ဟူသော ကံမတူကြခြင်းကြောင့် မင်း၊ ပုဏ္ဏား၊ သူဌေး၊ သူကြွယ်၊ ကုန်သည်၊ လယ်လုပ်၊ အရာရှိ၊ မင်းစေဟု လူတန်းစားများ ကွဲပြားခြားနားလာ

ရသည်။ (မ၊ ၃။ ၂၄၄။ အဘိ၊ က။ ၂၉၆။ မိလိန္ဒ။ ၆၇။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၀၇။)

သရက်စေ့ကိုစိုက်ပျိုးမှုသရက်ပင်ပေါက်၍ သရက်သီးကို စားကြရပေသည်။ သံပုရာစေ့ကို စိုက်မှု သံပုရာပင်ပေါက်၍ သံပုရာသီးကို စားရပေသည်။ ထို့အတူကုသိုလ်ကံကို ပြုလုပ်သူသည် ကောင်းသော အကျိုးကိုသာ ခံစားရမည်မှာ ယုံမှားဖွယ်မရှိ။ အကုသိုလ်ကံကို ပြုလုပ်သူသည် မကောင်းသော အကျိုးကို ခံစားရမည်မှာ ယုံမှားဖွယ်မရှိ။ (အဘိ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၂။) မှန်၏— ကုသိုလ်ကံသည် ကုသိုလ် ပြုလုပ်သူနောက်သို့ အကျိုးပေးဘို့ အတွက် အစဉ်လိုက်နေသည်။ အကုသိုလ်ကံသည် အကုသိုလ် ပြုလုပ်သူနောက်သို့ အပြစ်ပေးဘို့အတွက် အစဉ်အမြဲ လိုက်လျက်နေသည်။

ဓမ္မ။ ၃၁-၌ အနည်းငယ်သော မကောင်းမှု (အကုသိုလ်ကံ) သည် ငါ့အား အပြစ်ဖြစ်လိမ့် မည်မဟုတ်ဟု မကောင်းမှု (အကုသိုလ်ကံ) ကို မထိမဲ့မြင် မအောက်မေ့ရာ၊ မိုးရေပေါက်သည် ကျဖန်များလတ်သော် ရေအိုးပြည့်သကဲ့သို့ လူမိုက်သည် အနည်းငယ် အနည်းငယ်မျှသော မကောင်းမှု (အကုသိုလ်ကံ) ကို ပြုဆည်းပူးဖန်များလတ်သော် မကောင်းမှု (အကုသိုလ်ကံ) ဖြင့် ပြည့်၏ဟု ဆိုသည်။

ဓမ္မ။ ၃၁-၌ အနည်းငယ်သော ကောင်းမှု (ကုသိုလ်ကံ) သည် ငါ့အားအကျိုး ပေးလိမ့် မည်မဟုတ်ဟု ကောင်းမှု (ကုသိုလ်ကံ) ကို မထိမဲ့မြင် မအောက်မေ့ရာ၊ မိုးရေသည် ကျဖန်များလတ်သော် ရေအိုးပြည့်သကဲ့သို့ ပညာရှိ (လူလိမ္မာ) သည် အနည်းငယ် အနည်းငယ်မျှသော ကောင်းမှု (ကုသိုလ်ကံ) ကို ပြုဆည်းပူးဖန်များလတ်သော် ကောင်းမှု (ကုသိုလ်ကံ) ဖြင့် ပြည့်၏ဟု ဆိုသည်။ ဘုရားသခင်သည် ကံကို အရင်းမူလပဓာနအဖြစ်ဖြင့် ဟောတော်မူ၏။ သို့သော် စည်းစိမ်ဥစ္စာ ကြီးပွားတိုးတက်ရေးနှင့် တိုင်းပြည်ကြီးပွား တိုးတက်ရေး အ

တွက်ကား ကံ့ကိုချည်းအားမကိုးရ၊ ဉာဏ်ဖြင့် လည်းတီထွင်ကြံဆရပေသည်။ မလျော့သော လုံ့လဥဿာဟဖြင့်လည်း ကြိုးစား၍ အလုပ် လုပ်ကြရပေသည်။ သို့မှသာ ကြိုးပိုးတိုးတက် နိုင်၏။ မှန်၏— လူ့ဘုံသည် ကံ၏အကျိုး သက်သက်ကိုမရှိသဖြင့် အသက်မွေးရသော (ကြိုး ပိုးတိုးတက်နိုင်သော) ကမ္မလူပင်္စီဝိဘုံမျိုးမ ဟုတ်။ လုံ့လဥဿာဟ၏အကျိုးကို မှီခိုအား ထား၍ အသက်မွေးရသော (ကြိုးပိုးတိုး တက်နိုင်သော) ဥဋ္ဌာနပလူပင်္စီဝိဘုံသာ ဖြစ် သည်။ (အံ၊ ၁။ ၄၅။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၃၃၇။)

မတော်တဆ အသက်ဘေးနှင့် ကြုံတွေ့ရာ ၌လည်း “ကံကောင်းလျှင် ဤဘေးမှ လွတ် မြောက်မှာပဲ” ဟု ကံ့ကိုချည်း ပုံ၍ အားမကိုး ရ၊ ဘေးမှလွတ်ရာလွတ်ကြောင်းကို ဉာဏ်ဖြင့် ကြံဆ၍ လွတ်မြောက်အောင်လည်း လုံ့လ ဥဿာဟဖြင့် အားထုတ် ကြိုးပမ်း ရပေသည်။ အလောင်းတော် မဟာဇနကမင်းသည် ပင် လယ်သမ္ပဒ္ဒရာ၌ သင်္ဘောပျက်၍ အသက် ဘေးနှင့် တွေ့ကြုံခဲ့၏။ သို့သော် ၇-ရက် ပတ်လုံး မလျော့သော လုံ့လဝီရိယဖြင့် ကြိုးစား ကူးခတ်နေစဉ် မေခလနတ်သမီး ကယ်သဖြင့် အသက်ဘေးမှ လွတ်မြောက် ပြီးနောက် မင်းအဖြစ် စိုးစံရလေသည်။ အ လောင်းတော်နှင့်အတူပါသော သင်္ဘောသား များကား လုံ့လမကူကြသဖြင့် ရေတွင်နှစ် ၍ ငါးစာဖြစ်ကြရ၏။ ဤဝတ္ထု၌ အလောင်း တော်မဟာဇနကမင်းသည် ကံ့ကိုချည်းအား ကိုး အားထား ပြု၍နေမှု အသက်ဘေးမှ မလွတ်မြောက်နိုင်ရာ၊ ဉာဏ်ဝီရိယ ကုမ၍သာ အသက်ဘေးမှလွတ်မြောက်လာခြင်းဖြစ်၏။ ထီးနန်း အုပ်ချုပ်၍ မင်းလုပ်ရခြင်းကား ကံ၏ကိစ္စသာတည်း။ (ဇာ၊ ၄။ ၆။ ၃၉ - ၈၄။) ဝီရိယစိုက်ထုတ်ရာ၌လည်း ဉာဏ်ယှဉ်၍ ဝီရိယ စိုက်ထုတ်ရသည်။ ဉာဏ်မပါသော ဝီရိယသည် အကျိုးမပြီးသည့်ပြင် အချည်းနှီးပင်ဖြစ်တတ်

သေး၏။ ဉာဏ်ဝီရိယမဖက် ကံ့ သက်သက်ကို သာယုံကြည်မှုကား ပို၍အကျိုးမပြီးအချည်း နှီး ဖြစ်လေသည်။ အခါတပါး၌ ငါးသုံး ကောင်သည် တံငါသည် အဖမ်းခံကြရ၏။ ကံ ကို ယုံကြည်သော ငါးသည် “ကံကောင်းလျှင် လွတ်မှာပဲ” ဟု မလှုပ်မရှက် ငြိမ်သက်စွာပင် နေ၏။ ဉာဏ်မဖက် ဝီရိယသက်သက်ကိုသာ အားကိုးသော ငါးကလည်း တံငါသည်၏ လက်တွင်းမှ လွတ်ကင်းရန် အားထုတ် ကြိုး ပမ်းရှာ၏။ သို့သော် ထိုငါးနှစ်ကောင်စလုံး တံငါသည် အသတ်ခံကြလေသည်။ ကံ ဉာဏ်ဝီရိယ သုံးပါးလုံး စုံသောငါးကမူ တံငါ သည်အလစ်ကို ချောင်း၍ ရေထဲသို့တဟုန်ထိုး ဆင်းပြေးလေသည်။ ထိုငါးတကောင်သာ အ သက်ဘေးမှ ချမ်းသာရာရ၏။ ကံ့ကိုယုံ၍ မီး ပုံအတွင်း ခုန်ဆင်းမှု မီးလောင်မည်မှာ သေ ချာ၏။ ကျားသောင်းကျန်းနေသောအရပ်သို့ သွား၍ ကျားကို ခံရလျှင်လည်း “ကံ မကောင်း၍” ဟု ကံ့ကြံရာကို မရိုးစွပ်ရာ၊ မည်သည့်အလုပ်မဆို ကံ့ဉာဏ် ဝီရိယသုံး ပါးစုံမှ အကျိုးပြီးမြောက်နိုင်သည်ကို သတိ ပြုရ၏။ “ကံဟူမူလ၊ သမ္မုဒ္ဒတို့၊ ဟောပြုသည် မှာ၊ အရင်းသာရှင့်၊ ဥစ္စာဘောဂ၊ ဇီဝိတနှင့်၊ သုခပိုးရန်၊ ဤလူထံ၌၊ ဉာဏ် ဝီရိယ၊ ပယောဂတည့်” (မာသဒေဝလင်္ကာသစ်။ ၁၆၆-၇။)

ဝိနည်းပိဋကလာ ကံတို့သည်— (၁) အပ- လောကနကံ။ (၂) ဥတ္တိကံ။ (၃) ဥတ္တိ- ဒုတိယကံ။ (၄) ဥတ္တိစတုတ္ထကံဟု ၄-မျိုးရှိ၏။ (ဝိ၊ ၂။ ၁၉၉။ ဝိ၊ ၅။ ၃၈၀။ ကခါ။ ၂၅၅။ ဝိ သင်္ဂဟ။ ၃၉၁။)

ညီညွတ်သောသံသရာ၏ခွင့်ပြုချက်အရ— (၁) သုံးကြိမ် သံသရာကို ပန်ကြား၍ ပြုအပ် သော အမှုကိစ္စအဝဝသည် အပလောကနကံ မည်၏။ (၂) ဥတံတကြိမ်ဖြင့်သာ ပြုအပ် သော ဥပုသ်ကံ၊ ပဝါရဏာစသော ကံသည်

ဥတ္တိကံ မည်၏။ (၃) ဥတိတကြိမ်၊ ကမ္မဝါ-
စာတကြိမ်ဖြင့် ပြုအပ်သော ကထိန်ကံ၊ သိမ်
သမုတ်ကံ စသော ကံသည် ဥတ္တိဒုတိယကံ
မည်၏။ (၄) ဥတိတကြိမ်၊ ကမ္မဝါစာသုံး
ကြိမ်ဖြင့် ပြုအပ်သော ရဟန်းခံခြင်းစသော
ကံသည် ဥတ္တိစတုတ္ထကံ မည်၏။ (ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၄။
၂၄၃။ ကခါ။ ၂၅၅။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၃၉၄။ ကခါ၊ ဋီ၊
သင်္ဂ။ ၄၁၇။)

ထို့ပြင် (၁) တဇ္ဇနိယကံ။ (၂) နိယသ-
ကံ။ (၃) ပဗ္ဗာဇနိယကံ။ (၄) ပဋိသာရဏိယ-
ကံ။ (၅) ဥက္ခေပနိယကံဟု ၅-မျိုး ရှိသေး
၏။ (ဝိ၊ ၄။ ၈၁။ ကခါ၊ ဋီ၊ သင်္ဂ။ ၄၂၀။)

ထိုတွင် (၁) သံဃာသည် ငြင်းခုံတတ်
သော ရဟန်းကို ငြင်းခုံခြင်း မညီမညွတ်ခြင်း၏
အပြစ်ဘေးကိုပြု၍ သည်းခံစေ၊ ငြိမ်းချမ်းစေ
သော ကံသည် တဇ္ဇနိယကံ မည်၏။ (ဝဇီရ။
၅၀၈-၉။) (၂) ဝိနည်းသိက္ခာပုဒ်၌ မကျွမ်း
ကျင် မလိမ္မာသဖြင့် အာပတ်(အပြစ်)အသင့်
များ၍ လူတို့နှင့် ရောရော နှောနှော အနေ
များသော ရဟန်းအား “သင်သည် ဆရာ
သမားကို မှီခို၍ နေရမည်”ဟု နှိပ်ကွပ်သော
ကံသည် နိယသကံ မည်၏။ (ဝဇီရ။ ၅၀၈။)
(၃) ပန်းပင်ငယ် စိုက်ပျိုးခြင်း စသည်ဖြင့်
ဒကာတို့၏ သဒ္ဓါတရားကို ဖျက်ဆီးသော
ရဟန်းအား ထိုရဟန်းနေထိုင်ရာ ကျောင်းရွာ
စသည်မှ နှင်ထုတ်သောကံသည် ပဗ္ဗာဇနိယကံ
မည်၏။ (ဝဇီရ။ ၅၀၈။) (၄) ရတနာသုံးပါး
ကို ကြည်ညိုသော ဒကာအား ဆဲရေးမိသ
ဖြင့် ထိုဒကာထံ ဆဲရေးမိသော ရဟန်းကိုယ်
တိုင် သွား၍ သည်းခံစေရမည် (တောင်းပန်
ရမည်)ဟု သံဃာက စေလွှတ်သော ကံသည်
ပဋိသာရဏိယကံမည်၏။ (ဝဇီရ။ ၅၀၈။) (၅)
မိမိသင့်သော အာပတ်ကို - မရွ - မကစား
- သဖြင့်၎င်း၊ မိစ္ဆာအယူရှိသဖြင့်၎င်း သံဃာ
က ဆွမ်းအတူ မစားခြင်း စသည်ဖြင့် ပယ်

စွန့် ကြဉ်ဖယ်သောကံသည် ဥက္ခေပနိယကံ
မည်၏။ (ဝဇီရ။ ၅၀၈။)

ထို့ပြင် (၁) ဂရုကကံ=ကံကြီး။ (၂)
လဟကကံ= ကံငယ်-ဟု ၂-မျိုးရှိပြန်၏။ ထို
တွင် (၁) သိမာသမ္ပုတိ=သိမ်သမုတ်သော
ကံ၊ သိမာသမ္ပုဟနန=သိမ်နုတ်ကံ၊ ကထိန်-
ဒါန=ကထိန်ကံ၊ ကထိန်ဒွါရ=ကထိန်နုတ်ကံ၊
ကုဋ္ဌိဝတ္ထုဒေသနာ=ကုဋ္ဌိရာ ကြားသောကံ၊
ဝိဟာရဝတ္ထု=ကျောင်းရာကြားသောကံ၊ ဤ
၆-ပါးသောကံတို့သည် ပန်ကြားခြင်း (အပ-
လောကန)ကံမျှဖြင့် ပေါ့ပေါ့ဆဆ မပြုသင့်၊
ဥတ္တိဒုတိယကမ္မဝါစာ ရွတ်ဖတ်ကာ လေး
လေးနက်နက် ပြုသင့်သောကြောင့် ဂရုကကံ
မည်ကုန်၏။ (၂) ထိုမှကြွင်းသော ၁၃-ပါး
သော သမ္ပုတိကံ၊ သေနာသနဂါဟကသမ္ပုတိ
စသော ကံတို့သည် ပန်ကြားခြင်း (အပ-
လောကန)ကံဖြင့် ပေါ့ပါးစွာ ပြုနိုင်သော
ကြောင့် လဟကကံတို့ မည်ကုန်၏။ (ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၄။
၂၄၃။ ကခါ။ ၂၅၉။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၃၉၅။)

ကမ္မ^၂ (န) [ကမု + ရမ္မ] အလိုရှိအပ်သော
အကျိုး။ အထ ဝါ ကာမေတဗ္ဗတာယ ကမ္မံ။
ဝိမာန၊ ဋ္ဌ။ ၁၁၆။

ကမ္မကတ (တိ) [ကမ္မ+ကတ] (၁) ကျေးဇူး
ပြုတတ်သောသူ။ (၂) ပြုအပ်သော ကံ။
(၁) ယော တာဒိသံ ကမ္မကတံ န ဇာနေ။
ဇာ၊ ၁။ ၂၇၁၊ ၃၄၀။ ကမ္မကတန္တိ ကတကမ္မံ
ဝေ ဂုဏကာရကံ။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊ ၄။ ၄၆၆။ (၂) န
ဟိ တေ တထာ သမ္ပတာ သံသေန ကမ္မက-
တာ နာမ ဟောန္တိ။ ဝဇီရ။ ၅၂၆။

ကမ္မကတ္ထု (ပု) [ကမ္မ+ကတ္ထု] ကမ္မကတ္တာ။
(ကမ္မကတ္တာ ဟူသည် ပယောဇ္ဇက ကတ္တာ
ကို ခေါ်သည်။ ပုရိသော ဒါသေန (ဒါသံ
ဒါသဿ) ကမ္မံ ကာရေတိ-၌ ဒါသအရ ကျန်
သည် ပုရိသောအရ ယောကျ်ား၏ စေခိုင်း
ခံရသောအခိုက် ကံဖြစ်၍ မိမိ (ကျွန်) ကိုယ်

တိုင် အမှုပြုလုပ်သောအခါ ကတ္တားဖြစ်ပြန်သည်။ ထို့ကြောင့် “ဒါသ”ကို ကမ္မကတ္တားဟု ခေါ်သည်။ ဤနည်းအရ ကတ္တကမ္မနှင့် သဘောအတူပင်။ (နိရုတ္တိ။ ၁၁၅။) တနည်း- သူတပါး၏ ကြံယာကိုစွဲ၍ ကံဖြစ်သော်လည်း ပြုလွယ်သောကြောင့် ကိုယ်တိုင်ပြီးသကဲ့သို့ ဖြစ်သော ကတ္တားကို ကမ္မကတ္တားဟု ခေါ်သည်။ သယံ ကရိယတေ ကဋေ-၌ ကဋ အရ ဖျာသည် ဖျာရက်သု၏ ရက်ခြင်းကြံ- ယာကိုစွဲ၍ ကံဖြစ်သော်လည်း ရက်၍လွယ် ကူသောအခါ ရက်သု၏ဗျာပါရ မပါပဲ အလို လိုပြီးသွားသကဲ့သို့ ဖြစ်သောကြောင့် ကတ္တား သဘော သက်ရောက်ရကား ကဋေကို ကမ္မ- ကတ္တားဟု ခေါ်သည်။ (ရူ။ ၂၉၅။) တနည်း- ကုသုလော ဘိဇ္ဇတိ-၌ ပြုလွယ်သည် ဖြစ်စေ၊ ပြုခဲသည်ဖြစ်စေ ကမ္မရုပ်ကြံယာ၌ ပဌမာ- ဝိဘတ်နေသော ကတ္တားကို ကမ္မကတ္တားဟု ခေါ်သည်။ (နိရုတ္တိ။ ၁၁၅။) ဆိုလိုရင်းမှာ ကတ္တားအနက်ပြန်၍ ရကောင်းသော ကမ္မရုပ် ကြံယာ၏ ကတ္တားကို ကမ္မကတ္တားဟု ခေါ် သည်။ မောင်၊ ၅။ သျှ။ နှာ-၇၀၃-လည်း ကြည့်။ သီ၊ ဇို၊ သစ်၊ ၂။ ၃၁၄။)

ကမ္မကထာ (ထိ) [ကမ္မ+ကထာ] ကံနှင့်စပ် သောစကား၊ ကံကို အကျယ်ပြုကြောင်း စကား၊ ကံအဖွင့်။ ဣဒါနိ ကမ္မကထာ နာမ ဟောတိ။ အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၂၃၀၊ ၂၇၉။ (-မူလ- ဇို၊ ၁။ ၈၄။)

ကမ္မကမ္မဗလလက္ခဏ (တိ) [ကမ္မ+ကမ္မဗလ + လက္ခဏ] ကံ၊ ကံ၏အကျိုးလျှင် မှတ်ကြောင်း ရှိသော။ ကမ္မကမ္မဗလလက္ခဏော ဘဝေါ။ အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၁၂၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၁၆၀။ ဥဒါန၊ ၄။ ၃၉။

ကမ္မကမ္မဗလဝိဘာဂ (ပု) [ကမ္မ+ကမ္မဗလ+ ဝိဘာဂ] ကံ၊ ကံ၏ အကျိုးကို ဝေဘန်ခြင်း။

ကမ္မကမ္မဗလဝိဘာဂံ သတ္တာနံ ဥပကာရာ ဝဟံ။ စရိယာ၊ ၄။ ၂၆၅။

ကမ္မကမ္မဗလသဒ္ဓါ (ထိ) [ကမ္မကမ္မဗလ+သဒ္ဓါ] ကံ၊ ကံ၏အကျိုးကိုယုံကြည်ခြင်း။ သဒ္ဓေနာ- တိ ကမ္မကမ္မဗလသဒ္ဓါယ စေဝ ရတနတ္ထယ- သဒ္ဓါယ စ။ ထေရ၊ ၄။ ၂။ ၄၂၁။

ကမ္မကရ(တိ) [ကမ္မ+ကရ+အ။ ဓာနံ။ ဓာနံ၊ ဇို။ ၅၁၄။] အမှုကိစ္စကို ပြုလုပ်သော၊ အလုပ် လုပ်သော၊ သူ။ (အစစားလုပ်သူ၊ သူရင်းငှါး၊ အလုပ်သမား။) ဒါသတိ ဝါ ပေဿာတိ ဝါ ကမ္မကရာတိ ဝါ၊ ဒီ၊ ၁။ ၁၃၄။ မ၊ ၂။ ၃။ အံ၊ ၂။ ၁၁၅၂။ (-ဝိ၊ ၄။ ၄၇၇။ သံ၊ ၁။ ၉၀။ ဝိမာန။ ၁၀၄။ မဟာနိ၊ ၉။ ဇာ၊ ၁။ ၂၁၅။) ကမ္မက- ရာတိ ယေ ဘတ္တဝေတနံ ဂဟေတွာ ကဏေန္တိ။ ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၂၆၈။ ကမ္မကရာတိ ဘတ္တ- ဝေတနဘတာ။ မ၊ ၄။ ၁။ ၆။ ကသိကမ္မာဒိကမ္မံ ကဏေန္တိတိ ကမ္မကရာ။ မဟာနိ၊ ၄။ ၄၆။

ကမ္မကရဏ(န) [ကမ္မ+ကရဏ] အမှုကိစ္စကို- ပြုလုပ် - ဆောင်ရွက် - ခြင်း၊ အလုပ် လုပ် ခြင်း။ (က) (ဝိနည်း) ကံပြုခြင်း၊ ကံဆောင် ခြင်း။ (ခ) ပရိကံပြုခြင်း။ (ကမ္မဋ္ဌာန်းအာရုံ၌ အဖန်ဖန်စီးဖြန်းခြင်းကိုဆိုလိုသည်။) သဟာ- ယတ္ထာယ ကမ္မကရဏတ္ထာယ “ပုရိသံ ဒေ- ထာ”တိ ယာစိတုံ ဝဋ္ဋတိ။ ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၁၄၈။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၁၅။ (-ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၃၀၇။ ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၁၄၄။ မ၊ ၄။ ၁။ ၃၆၅။ မ၊ ၄။ ၁။ ၆၀။) (က) ယထာပဋိညာယ ကမ္မကရဏံ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃၇၃။ (-ကင်္ခါ၊ ၄။ ၁၈။) (ခ) အဋ္ဌတိ သာယ အာရမ္မဏေသု ကမ္မကရဏဝသေန သမထာနု- ယောဂေါ။ စရိယာ၊ ၄။ ၂၉၇။ သီ၊ ဇို၊ သစ်၊ ၁။ ၂၇၅။ (-သံ၊ ၄။ ၂။ ၃၉၉။)

ကမ္မကရဏကာလ (ပု) [ကမ္မကရဏ+ကာလ] (က) ကံပြုသောအခါ၊ ကံပြုချိန်။ (ခ) ပွား များမှုပြုသောအခါ။ (က) ကမ္မကရဏကာ- လေ သမ္မောဟော ဒဿိတော။ အဘိ၊ ၄။ ၂။

၁၈၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၁၅။ (-ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၃၃၉။ မူလဒ္ဓိ၊ ၃။ ၆၀။) (ခ) လာယနကာလောဝိယ ဝိပဿနာယ ကမ္မကရဏကာလော။ အံ၊ ၄။ ၃။ ၂၅၇။ ဥဒါန၊ ၄။ ၂၁၃။

ကမ္မကရဏကိစ္စ (န) [ကမ္မကရဏ+ကိစ္စ] အလုပ်လုပ်ဖွယ်အမှုကိစ္စ။ သဟတ္တာ ကမ္မကရဏကိစ္စနတ္ထိ။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၁၄၇။ ထေရ၊ ၄။ ၂။ ၃၃၇။ အပ၊ ၄။ ၁။ ၃၀၁။ ဇာ၊ ၄။ ၆။ ၁၀၈။

ကမ္မကရဏဋ္ဌာန (န) [ကမ္မကရဏ+ဋ္ဌာန] အလုပ်လုပ်ရာအရပ်။ နဋ္ဌကာရာနံ ကမ္မကရဏဋ္ဌာနေ ကေသာလာယ ပတိတော။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၃၂၅။ (-ဇာ၊ ၄။ ၅။ ၁၁၈။ ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၁၃၃။ မ၊ ၄။ ၁။ ၂၆၀။)

ကမ္မကရဏဒိဝေသ (ပု) [ကမ္မကရဏ+ဒိဝေသ] အလုပ်လုပ်သောနေ့။ ကမ္မကရဏဒိဝေသေ ဒါ-တဗ္ဗတတ္ထဝေဘနမေဝ။ သီ၊ ၄။ ၁။ ၂။ ၃၄၃။

ကမ္မကရဏနာနတ္ထ (န) [ကမ္မကရဏ+နာနတ္ထ] ညှဉ်းပန်းနှိပ်စက်ခြင်းအထူး။ ကမ္မကာရဏနာနတ္ထ-ကြည့်။

ကမ္မကရဏပတ္တ (ဇာ၊ ၄။ ၅။ ၂၈၀) သည် ကမ္မကာရဏပုဒ်မှ ပါဠိပျက်လာဟန် ရှိသည်။

ကမ္မကရဏဘယ (န) [ကမ္မကရဏ+ဘယ] ကံပြုအံ့သည်မှ ကြောက်ခြင်း၊ ကံအပြုမခံလိုခြင်း။ ပစ္စာ ကမ္မကရဏဘယေန “န ကရောမိ” တိ မုသာ ဝဒတိ။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၂၁၂။

ကမ္မကရဏဝိရိယာဘာဝ (ပု) [ကမ္မကရဏ+ဝိရိယ+အဘာဝ] အလုပ်လုပ်ခြင်း၌-အားထုတ်မှု - လုံ့လ - ကြံစားမှု - မရှိခြင်း။ ကမ္မကရဏဝိရိယာဘာဝေါ (သံ၊ ၄။ ၁။ ၉၃) တိ တံကမ္မကိရိယသမုဋ္ဌာပကဝိရိယာဘာဝေါ။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၁၃၈။

ကမ္မကရဏဝေလာ (ထိ) [ကမ္မကရဏ+ဝေလာ] ကံပြုသောအခါ၊ ကံပြုချိန်။ ကမ္မာယူဟနက္ခဏ-ကြည့်။

ကမ္မကရဏသံဝိဇာန (ဇာ၊ ၄။ ၂။ ၃၅၇) သည် ကမ္မကာရဏပုဒ်မှ ပါဠိပျက်လာဟန် ရှိသည်။

ကမ္မကရဏသာလာ (ထိ) [ကမ္မကရဏ+သာလာ] အလုပ်လုပ်ရာအိမ်၊ အလုပ်ရုံ။ နိဝေသနန္တိ ဃရံ၊ ကမ္မကရဏသာလာ ဝါ။ ပေတ၊ ၄။ ၁၁၃။

ကမ္မကရဏသီလ (တိ) [ကမ္မ+ကရဏ+သီလ] အမှုကိစ္စကို ပြုလုပ်လေ့ရှိသော၊ အလုပ်လုပ်သောသူ။ ကမ္မကာရ-ကြည့်။

ကမ္မကရဏသုခ (န) [ကမ္မကရဏ+သုခ] ကံပြုရာ၌ ချမ်းသာလွယ်ကူခြင်း၊ ကံပြုလွယ်ခြင်း၊ ကံဆောင်လွယ်ခြင်း။ ဣဒဉ္စ မဟာသီမာယ ဝိဇ္ဇမာနာယပိ ကမ္မကရဏသုခတ္ထံ ခဏ္ဍသီမာ ဣစ္ဆိတာတိ။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၁၅၅။ (-၁၆၁။)

ကမ္မကရဏာနုဘဝနဋ္ဌာန (ဇာ၊ ၄။ ၄။ ၃) သည် ကမ္မကာရဏပုဒ်မှ ပါဠိပျက်လာဟန် ရှိသည်။

ကမ္မကရဏိစ္ဆာဝိရဟိတ (တိ) [ကမ္မကရဏ+ဣစ္ဆာ+ဝိရဟိတ] ကံဆောင်လိုခြင်းမှ ကင်းသောသူ။ ကိဉ္စ အဂါမကာရဉ္စေ ဌိတဿ ကမ္မကရဏိစ္ဆာဝိရဟိတဿာပိ ဘိက္ခုနော။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၁၆၀။

ကမ္မကရဏိစ္ဆာ (ထိ) [ကမ္မကရဏ+ဣစ္ဆာ] ကံပြုလိုခြင်း၊ ကံဆောင်လိုခြင်း။ တသ္မာ ကမ္မကရဏိစ္ဆံ ဝိနာပိ။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၁၆၀။

ကမ္မကရဏောကာသ (ပု) [ကမ္မကရဏ+ဩကာသ] အလုပ်လုပ်ရာအရပ်။ ကမ္မန္တ (သုတ္တနိ၊ ၄။ ၁။ ၁၂၆) ကြည့်။

ကမ္မကာမ (တိ) [ကမ္မ+ကမ္မ+ဏ] အမှုကိစ္စကို ပြုလိုသော၊ ဝတ်ကြီးဝတ်ငယ်ကို ပြည့်ကျင့်လိုသောသူ။ ကမ္မကာမာ အနုလသာ ကမ္မသေဋ္ဌဿ ကာရကာ။ ထေရီ၊ ၄။ ၁။ ကမ္မကာမာတိ ဝတ္တပဋိဝတ္တာဒိဘေဒံ ကမ္မံ သမ-

ကကိစ္စံ ပရိပူရကဝသေန ကာမေန္တိ ဣစ္ဆန္တိ-
တိ ကမ္မကာမာ။ ထေရီ၊ ၂၂၆။

ကမ္မကာရ (တိ) [ကမ္မ + ကရ + က။ ထိ-၌ ကမ္မ-
ကာရံ။] အမှုကိစ္စကို ပြုလုပ်သော၊ အလုပ်
လုပ်သော၊ သူ။ (အစေားလုပ်သူ၊ သူရင်းငှါး၊
အလုပ်သမား။) ပရိသော ဒါသော ကမ္မကာ-
ရော။ ဒီ၊ ၁။ ၅၆။ (-ဝိ၊ ၂။ ၂၀၉။ ဝိ၊ ၄။ ၃၀-
၂။ မိလိန္ဒ။ ၃၆၂။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၆၄။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၁၄၀။
ဓမ္မ၊ ၄။ ၂။ ၁၆၅။) ကမ္မကာရံ စ ဘရိယာ စ။
ဝိ၊ ၁။ ၂၀၂။ ကမ္မကာရေတိ အနုလသော
ကမ္မကာရကသီလောယေဝ။ ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၁၅၂။
ကမ္မကာရံ နာမ ဂေဟေ ဘတိယာ ကမ္မံ က-
ရေတိ။ ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၁၄၂။ ဘတ္တဝေတနဘတာ
ကမ္မကာရာ နာမ။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၁၆၇။

ကမ္မကာရက (ပု၊ ၄) [ကမ္မ + ကာရက။ ကမ္မ +
ကရ + က။] (၁) ကမ္မကာရက။ (ကို၊ သို့ ဟု
မြန်မာပြန်ရသော ကာရက။) (တိ) (၂)
(က) အမှုကိစ္စကို ပြုတတ်သော၊ အလုပ်လုပ်
သော၊ သူ။ (ခ) ကံကို ပြုတတ်သော၊ သူ။
(၁) ဣမ ကမ္မကာရကေ ဗုဒ္ဓသဒ္ဓသိဒ္ဓိ ဒဋ္ဌဗ္ဗာ။
ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၄။ ၃၉။ (-ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၁၀၆။ သာရတ္ထ၊ ၂။
၃၆၂။) (တိ) (၂) (က) ဝေတနံ ဒတွာ
ကမ္မကာရကေ ကမ္မံ ကာရေတိ။ ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၁၀၄။
(-အပ၊ ၄။ ၂။ ၄၀။ ဇာ၊ ၄။ ၂။ ၁၇။ သံ၊ ၄။ ၂။
၄၂။) (ခ) ကမ္မဝဋ္ဋဿာတိ ဧတ္ထ ကမ္မကာရ-
ကဿ ယော ကာရကော။ မူလဋီ၊ ၃။ ၆၀။

ကမ္မကာရကစိတ္တ (န) [ကမ္မကာရက + စိတ္တ]
စီးဖြန်းပွားများမှုကို - ပြုတတ် - ဖြစ်စေတတ်
- သောစိတ်။ ကမ္မကာရကစိတ္တံ ပုစ္ဆာမိ။ မ၊ ၄။
၂။ ၂၃၉။ (-သံ၊ ၄။ ၁။ ၁၆၃။) ကမ္မကာရက-
စိတ္တန္တိ ဘာဝနာကမ္မဿ ပဝတ္တနကစိတ္တံ။ မ၊
၄။ ၂။ ၂၅၉။ ကမ္မကာရကစိတ္တံ နာမ ဩတ-
ရကစိတ္တံ။ “ယောနိသောမနသိကာရပုဗ္ဗကံ
ဝိပဿနာစိတ္တ”န္တိ ကေစိ။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၂၁၁။

ကမ္မကာရကဝိညာဏ (န) [ကမ္မကာရက + ဝိ-
ညာဏ] စီးဖြန်းပွားများမှုကို ပြုတတ်သော
စိတ်။ (ဤခန္ဓာ ၅-ပါးသည် ငါ၏ဥစ္စာမဟုတ်၊
ငါမဟုတ်၊ ငါ၏ကိုယ်မဟုတ်စသည်ဖြင့် ဝိပဿ-
နာစီးဖြန်းသောစိတ်။) ကမ္မကာရကဝိညာ-
ဏ (မ၊ ၄။ ၂။ ၂၀၉) နှ့် “နေတံ မမ၊ နေသော-
ဟမသ္မိ၊ န မေသော အတ္တာ”တိ ဝေ ဝိပဿ-
နာကိစ္စကာရကံ ဝိပဿနာသဟိတံ ဝိညာဏံ။
မ၊ ၄။ ၂။ ၂၃၉။

ကမ္မကာရကသံသ (ပု) [ကမ္မကာရက + သံသ]
ကံပြုသောသံသာ။ ကာရကသံသ-ကြည့်။

ကမ္မကာရကသတ္တ (ပု) [ကမ္မကာရက + သတ္တ]
ကံပြုသော သတ္တဝါ။ ကမ္မကာရကသတ္တဿ
ဝသေန ယောဇနာရဟာ သိယာ။ မူလဋီ၊
၂။ ၈။

ကမ္မကာရက (ထိ၊ ၄) [ကမ္မ + ကာရက] (၁)
ညှဉ်းပန်းနှိပ်စက်ခြင်း။ ညှဉ်းပန်းနှိပ်စက်မှု၊
ကံကြမ္မာ။ (ပြစ်မှုကျူးလွန်သဖြင့် မင်းပြစ်
ထိုက်သော ရာဇဝတ်သားနှင့် မကောင်းမှု
ပြုသဖြင့် ငရဲကျသော ငရဲသားတို့ကို မင်းမှု
ထမ်းနှင့် ငရဲထိန်းတို့က ဖမ်းဆီး၍ နှိပ်စက်
ညှဉ်းပန်းခြင်း အမှုများကို ကမ္မကာရက =
ကံကြမ္မာဟု ခေါ်ဆိုကုန်၏။ ထိုကံကြမ္မာတို့
သည်— (၁) နှင်တံတို့ဖြင့် ရိုက်နှက်ခြင်း။ (၂)
ကြိမ်လုံးတို့ဖြင့် ရိုက်နှက်ခြင်း။ (၃) တုတ်
တို့ဖြင့် ရိုက်နှက်ခြင်း။ (၄) လက်ကိုဖြတ်
ခြင်း။ (၅) ခြေကိုဖြတ်ခြင်း။ (၆) လက်ခြေ
တို့ကိုဖြတ်ခြင်း။ (၇) နားကိုဖြတ်ခြင်း။ (၈)
နှာခေါင်းကိုဖြတ်ခြင်း။ (၉) နား နှာခေါင်း
တို့ကိုဖြတ်ခြင်း။ (၁၀) ဦးခေါင်းခွံကို ခွဲပြီး
လျှင် ရဲရဲတောက်ပူသော သံတွေခွံကို ညှပ်ဖြင့်
ယူ၍ ဦးခေါင်းထဲသို့ ထည့်သဖြင့် ဥဏှောက်
ကို ပအုန်းရည်ကဲ့သို့ ကျိုက်ကျိုက်ဆူ၍ လျှံ
ကျအောင် နှိပ်စက် ညှဉ်းပန်းခြင်း။ (၁၁)
အထက်နှုတ်ခမ်း နားရင်းနှစ်ဖက်နှင့် လည်

ပင်းတိုင်အောင် အရေကို လှီးဖြတ်ထားပြီး လျှင် ဆံပင်အားလုံးကို တပေါင်းတည်းထုံး လျက် တုတ်ဖြင့် ရစ်ပတ်၍ ဆံပင်နှင့်တကွ ဦးရေကို ဆုတ်ခွါပြီးနောက် ဦးခေါင်းခွံကို ကြမ်းတမ်းသော ကျောက်ခဲတို့ဖြင့် ပွတ် တိုက် ဆေးကြောကာ ခရုသင်းရောင်ကဲ့သို့ ဖြစ်အောင် နှိပ်စက် ညှဉ်းပန်းခြင်း။ (၁၂) ခံတွင်း ဟင်းလင်းပွင့် နေအောင် သံချွန် ဖြင့် ထောက်ပြီးလျှင် အာခေါင်တွင်း၌မီးကို ထွန်းကာ ရုဟု ခံတွင်းကဲ့သို့ ဖြစ်အောင် နှိပ်စက်ညှဉ်းပန်းခြင်း။ (၁၃) တကိုယ်လုံးကို ဆီစိမ်ပြီးသော အဝတ်ဖြင့် ရစ်ပတ်ပြီးလျှင် မီးရှို့လျက် မီးပန်းကုံးကဲ့သို့ ဖြစ်အောင် နှိပ်စက်ညှဉ်းပန်းခြင်း။ (၁၄) လက်တို့ကို ဆီစိမ်ပြီးသော အဝတ်တို့ဖြင့် ရစ်ပတ်ပြီးလျှင် မီးရှို့လျက် ဆီမီးတိုင်ကဲ့သို့ဖြစ်အောင် နှိပ် စက်ညှဉ်းပန်းခြင်း။ (၁၅) လည်ပင်းမှစ၍ အရေကို ခွါပြီးလျှင် ခြေမျက်စိပေါ်၌ ပုံထား လျက် လူကို လွန်ကြိုးနှင့်ဆွဲသဖြင့် မိမိအရေ ကို မိမိ နှင်းမိတိုင်း နှင်းမိတိုင်း လဲ၍ လဲ၍ သွားအောင် နှိပ်စက်ညှဉ်းပန်းခြင်း။ (၁၆) လည်ပင်းမှစ၍ အရေကိုခွါပြီးလျှင် ခါးပေါ်၌ ထား၍၎င်း၊ ခါးမှစ၍ အရေကို ခွါပြီးလျှင် ခြေမျက်စိပေါ်၌ ထား၍၎င်း အထက်ပိုင်း အရေဖြင့် အောက်ပိုင်းကိုယ်ကို လျှော်တေ အဝတ် ဝတ်သကဲ့သို့ဖြစ်အောင် နှိပ်စက်ညှဉ်း ပန်းခြင်း။ (၁၇) တတောင်နှစ်ဖက် ဒူးနှစ် ဖက်တို့၌ သံထူးခတ်၍ သံချွန်လေးချောင်း စိုက်နှက်လျက် မြေ၌တည်စေပြီးလျှင် သား ကောင်ကို ဖတ်ကင်သကဲ့သို့ ထက်ဝန်းကျင်မှ မီးဖြင့် ရှို့မြှိုက်ကာ နှိပ်စက်ညှဉ်းပန်းခြင်း။ (၁၈) နှစ်ဖက်အသွားရှိသော သံမြားချိပ်တို့ ဖြင့် အရေ အသား အကြောတို့ကို ခြစ်ခွါ လျက် နှိပ်စက်ညှဉ်းပန်းခြင်း။ (၁၉) ခါးမှစ၍ တကိုယ်လုံးကို ထက်စွာသော ပဲခွပ်တို့ဖြင့် ခုတ်ရွှေ့လျက် ကျပ်ပြားမျှ ကျပ်ပြားမျှသော

အသားတစ် အသားတုံးတို့ကိုပြတ်ကျအောင် နှိပ်စက်ညှဉ်းပန်းခြင်း။ (၂၀) ကိုယ်ကို ထိုထို အရပ်၌ လက်နှက်တို့ဖြင့် ရိုက်နှက်ပုတ်ခတ်ပြီး လျှင် ဆားငံရေပက်ကာ ဝက်မှင်ဘီးတို့ဖြင့် ပွတ်တိုက်၍ အရေ အသား အကြောတို့ကို အရည် ပျော်ကျစေလျက် အရိုးချည်းသာ ကျန်သည့်တိုင်အောင် နှိပ်စက် ညှဉ်းပန်း ခြင်း။ (၂၁) နံပါးတဖက်ဖြင့် အိပ်စေ၍ နား တဖက်မှ နားတဖက်သို့ပေါက်အောင် သံတံ ကျင်လျှိုကာ မြေကြီးနှင့် တစပ်တည်းရှိစေ ပြီးလျှင် ခြေထောက်မှကိုင်၍ တံခါးကျင်ကဲ့သို့ လှည့်လျက် နှိပ်စက် ညှဉ်းပန်းခြင်း။ (၂၂) အသားအရေတို့ကို မစုတ်မပြတ်စေမူ၍ တင်း ပုတ်တို့ဖြင့် အရိုးတို့ကို ထုရိုက်ကာ ဆံပင်တို့ ကို ဆွဲကိုင်မြှောက်ပစ်လျက် အသားစုချည်း သာ ဖြစ်သောအခါ ဆံပင်တို့ဖြင့်ပင် ချည် နှောင်ပြီးလျှင် ကောက်ရိုးထုံးကဲ့သို့ ဖြစ် အောင် ပြုလျက် နှိပ်စက် ညှဉ်းပန်းခြင်း။ (၂၃) ကျိုက်ကျိုက်ဆူသော ဆီပူဖြင့် သွန်း လောင်းလျက် နှိပ်စက်ညှဉ်းပန်းခြင်း။ (၂၄) နှစ်ရက် သုံးရက် အစာမကျွေးပဲ ထားသဖြင့် အလွန် ဆာလောင်မှတ်သိပ်နေသော ခွေးတို့ ကို ကိုက်စားစေလျက် တခဏချင်းဖြင့် အရိုး ချည်းသာ ကြွင်းကျန်အောင် နှိပ်စက် ညှဉ်း ပန်းခြင်း။ (၂၅) အရှင်လတ်လတ် သံတံကျင် လျှိုကာ နှိပ်စက်ညှဉ်းပန်းခြင်း။ (၂၆) သန် လျက်ဖြင့် ဦးခေါင်းကိုဖြတ်လျက် နှိပ်စက် ညှဉ်းပန်းခြင်း။ (၂၇) မြေ၌ အိပ်စေလျက် လက်နှစ်ဖက်၊ ခြေနှစ်ဖက်နှင့် ရင်အလယ်တို့၌ လောလောပူသော သံစိုက်ကို ရိုက်နှက်ကာ နှိပ်စက်ညှဉ်းပန်းခြင်း။ (၂၈) မြေ၌အိပ်စေ လျက် ဓားမကြီးဖြင့် ခုတ်ရွှေ့ကာ နှိပ်စက် ညှဉ်းပန်းခြင်း။ (၂၉) စောက်ထိုးမိုးမျှော် ဆွဲကိုင်လျက် ပဲခွပ်တို့ဖြင့် ခုတ်ရွှေ့ကာ နှိပ်စက် ညှဉ်းပန်းခြင်း။ (၃၀) ရထားလှည်း၌တပ်၍ ရဲရဲညှိုးကာ အလျှံတပြောင်ပြောင် လောင်

သော မီးတောက်မီးလျှံရှိသည့် မြေအပြင်၌ အခေါက်ခေါက် အပြန်ပြန် မောင်းနှင်လျက် နှိပ်စက်ညှဉ်းပန်းခြင်း။ (၃၁) ရဲရဲညီးကာ အလျှံတပြောင်ပြောင် တောက်လောင်သော မီးတောက်မီးလျှံရှိသည့် မီးတောင်ကြီးပေါ် သို့ တက်စေ၊ ဆင်းစေလျက် နှိပ်စက်ညှဉ်းပန်း ခြင်း။ (၃၂) စောက်ထိုးမိုးမျှော် ဆွဲကိုင်ပြီး လျှင် ရဲရဲညီးသည့် အလျှံတပြောင်ပြောင် လောင်သော မီးတောက်မီးလျှံရှိသည့် လော လောပူသော သံအိုးကြီး၌ ပစ်ချကုန်လျက် နှိပ်စက်ညှဉ်းပန်းခြင်းဟူ၍ ၃၂-ပါးတို့တည်း။ ထို ၃၂-ပါးတို့တွင် ရှေ့ ၂၆-ပါးတို့ကို လူ့ ပြည်၌ မင်းမုထမ်းတို့က ရာဇဝတ်သားတို့ကို နှိပ်စက် ညှဉ်းပန်းမှု (ကမ္မကာရဏ) အဖြစ်ဖြင့်၎င်း၊ နောက်ဆုံးခြောက်ပါးကို ငရဲပြည်၌ ငရဲထိန်း တို့က ငရဲသားတို့ကို နှိပ်စက်ညှဉ်းပန်းမှု (ကမ္မကာရဏ) အဖြစ်ဖြင့်၎င်း ပါဠိတော် များ၌ တနေရာစီ ဟောတော်မူသည်။ (မ၊ ၂။ ၂၀၂-၅၊ ၂၁၉-၂၂၁။ အံ၊ ၁။ ၄၉-၅၀၊ ၁၃၉-၁၄၀။ မဟာနိ၊ ၂၊ ၁၆-၇။) (န) (၂) အလုပ် ဟူသောအကြောင်း၊ အလုပ်အတွက်။

(၁) တမနံ ရာဇာနော ဂဟေတွာ ငိဝိဓာ ကမ္မကာရဏာ ကာရေန္တိ။ မ၊ ၁။ ၁၂၁။ မဟာနိ၊ ၁၊ ၁၉၊ ၁၂၀။ (-မ၊ ၂။ ၂၀၂။ သံ၊ ၂။ ၅၂၃။ အံ၊ ၁။ ၁၄၀။ အဘိ၊ က၊ ၄၃၀။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၃၉၈။ မ၊ ၄။ ၁။ ၂၁၅။ မ၊ ၄။ ၄။ ၁၅၀၊ ၁၆၅။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၁။ အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၂၇၃။ ဓမ္မ၊ ၄။ ၁။ ၄၃၈။ ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၁၉၀။ ထေရီ၊ ၄။ ၁။ ၁၇၃။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၆၂။ သီ၊ ၄။ ၁။ ၁၀၄။) ပဉ္စဝိဓဗန္ဓနာဒိနိ စ ကမ္မကာရဏာနိ အဝိရဒ္ဓေါယေဝါသိ။ ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၁၉၀။ ကမ္မကာရဏံ ကရေတိတိ အာယူ-ဟနာနုရူပံ တံ ကာရဏံ ကရေတိ၊ တထာ ဒုက္ခံ ဥပ္ပါဒေတိတိ အတ္ထော။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၃၅၂။ ကာရဏာ နာမ “ဟတ္ထစ္ဆေဒါဒိဘေဒါ အဓိ-ကပ္ပိဋ္ဌာ ကရိယတိ တောယာ”တိ ကတွာ ယာတနာ၊ သာ ဝေ ကာရဏိကေဟိ ကာ-

တဗ္ဗဋ္ဌေန ကမ္မန္တိ ကမ္မကာရဏာ၊ ယာတနာ-ကမ္မန္တိ အတ္ထော။ မ၊ ၄။ ၂။ ၃၆၃။ (ကာရဏာ တု စ ယာတနာ။ ဓာနံ၊ ၄၀၇။ ကာရဏံ သာတဟေတုသု။ ဓာနံ၊ ၁၁၂၇-ကို၎င်း၊ မ၊ ၄။ ၂။ ၃၆၃-ကို၎င်း ထောက်ဆ၍ ညှဉ်းပန်းနှိပ် စက်ခြင်းအနက်၌ “ကမ္မကာရဏ”ဟု “ကာ” ဒီသနင့်သာ ရှိသင့်သည်။ ကမ္မကာရဏ-ဟု ရသနင့် မရှိသင့်၊ အောက်ဖော်ပြပါ ပုဒ်တို့ ဝယ် ကမ္မကာရဏဟု ရသနင့် သံဂါယနာမူ၌ရှိ သော်လည်း ညှဉ်းပန်းနှိပ်စက်ခြင်း အနက် ဖြစ်သင့်၍ ကမ္မကာရဏ-ဟုသာ ပါဠိမှန်ရှိသင့် သည်။ (၁) ကမ္မကာရဏပတ္တ=ညှဉ်းပန်းနှိပ် စက်ခံရခြင်းသို့ ရောက်သောသူ။ ဇာ၊ ၄။ ၅။ ၂၈၀။ (၂) ကမ္မကာရဏသံဝိဓာန=ညှဉ်းပန်း နှိပ်စက်မည့်အစီအရင်။ ဇာ၊ ၄။ ၂။ ၃၅၇။ (၃) ကမ္မကာရဏာနာဘဝနဌာန=ညှဉ်းပန်း နှိပ်စက် မှုကို ခံစားရာအရပ်။ ဇာ၊ ၄။ ၄။ ၂။ (န) (၂) ယေန ဝါယံ ကမ္မကာရဏာ ဝေတနံ ဂဟိတံ၊ တံ ကမ္မံ ကတံ ဟောတိ။ ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၂၇၈။

ကမ္မကာရဏကာရက (တိ) [ကမ္မကာရဏ + ကာရက] ညှဉ်းပန်း နှိပ်စက်မှုကို ပြုတတ် သောသူ (သူသတ်သမား၊ အာဏာသား)။ ယထာ ဟိ မနုဿလောကေ ကမ္မကာရဏ-ကာရကာ အတ္ထိ၊ ဝေမေဝ နိရယေ နိရယ-ပါလာ အတ္ထိ။ မ၊ ၄။ ၄။ ၁၆၄။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၁၁၈။ မဟာနိ၊ ၄။ ၂။ ၃၇၄။

ကမ္မကာရဏက္ခဏံ (ပု) [ကမ္မကာရဏ + ခဏ] ညှဉ်းပန်းနှိပ်စက်ခွင့်၊ ဩကာသန္တိ ကမ္မကာ-ရဏာကာရဏံ၊ ကမ္မကာရဏက္ခဏံ ဝါ။ သီ၊ ၄။ ၁။ ၂။ ၁၃၂။

ကမ္မကာရဏနာနတ္ထ (န) [ကမ္မကာရဏ + နာ-နတ္ထ] ညှဉ်းပန်းနှိပ်စက်ခြင်းအထူး။ ကေစိ ပန တတ္ထ တတ္ထပရိဒေဝနာနတ္ထေန ကမ္မကာ-ရဏနာနတ္ထေနာပိ ဣမာနိ နာမာနိ လဒ္ဓါနိ။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၃၄၉။ (-သုတ္တနိ၊ ၄။ ၂။ ၁၉၇-၌ ကမ္မ-ကာရဏနာနတ္ထ-ဟု ရှိ၏။)

ကမ္မကာရဏပက္ခ (ပု) [ကမ္မကာရဏ + ပက္ခ] ကမ္မကာရဏ-ဖက် - အသင်းအပင်း၊ ညှဉ်းပန်းနှိပ်စက်မှုအသင်းအပင်း။ တတ္ထ ပန ကမ္မကာရဏပက္ခေ ဗာတ္တိံသ။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၆၅။

ကမ္မကာရဏပစ္စယ (ပု) [ကမ္မကာရဏ+ပစ္စယ] ညှဉ်းပန်းနှိပ်စက်ခြင်းဟူသော အကြောင်း။ သော ကမ္မကာရဏပစ္စယာပိ ဒုက္ခံ ဒေါမနဿံ ပဋိသံဝေဒေတိ။ မဟာနိ။၃၁၆။

ကမ္မကာရဏာကရဏ (တိ) [ကမ္မကာရဏာ + ကရဏ] ညှဉ်းပန်းနှိပ်စက်မှုကို ပြုခြင်း။ ဣတိ အမှာကံ တုမေသု ပုရေ ကမ္မကာရဏာကရဏတောဝ ကလျာဏံ ကရေထာတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၆၅။

ကမ္မကာရဏာကာရဏ (န) [ကမ္မကာရဏာ + ကာရဏ] ညှဉ်းပန်းနှိပ်စက်ခြင်းအကြောင်း။ ကမ္မကာရဏက္ခဏ-ကြည့်။

ကမ္မကာရဏိက (တိ) [ကမ္မကာရဏ + ဣက] ညှဉ်းပန်းနှိပ်စက်မှုကို ပြုတတ်သောသူ (ပါးကွက်အာဏာသား၊ ငရဲထိန်း၊ ငရဲစောင့်)။ တေနေတေ ဒေဝဒုတာ နာမ ဇာတာ၊ ကမ္မကာရဏိကာပိ အတ္တတော ဝေ ဝဒန္တိ နာမ။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၆၅။ (-သိဇ္ဇိသစ်၊၁။၁၀၄။)

ကမ္မကာရဏိကသတ္တ (ပု) [ကမ္မကာရဏိက + သတ္တ] ညှဉ်းပန်းနှိပ်စက်ခြင်းကို ပြုတတ်သော သတ္တဝါ။ ကမ္မကာရဏိကသတ္တေသု- (ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၉၈။)တိ နေရယိကာနံ သံဃာတန-ကသတ္တေသု။ ဒီ၊ဋ္ဌိ၊၂။၃၅၂။

ကမ္မကာရဝေသ (ပု) [ကမ္မကာရ + ဝေသ] အလုပ်သမားအသွင်။ သောပိ ကမ္မကာရဝေသေန ဌိတောဝ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၃၂၆။

ကမ္မကိရိယဒဿန (တိ) [ကမ္မ+ကိရိယ+ဒဿန] ကံ၊ ကံ၏ အကျိုးရှိ၏ဟု အယူရှိသောသူ။ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိံ န သေဝန္တိ၊ ကမ္မကိရိယဒဿနာ။

အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၂။ အပါ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၅။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၄။ သိ၊ဋ္ဌိ၊သစ်၊၁။၃၀၀။

ကမ္မကိရိယဝါဒီ (တိ) [ကမ္မကိရိယ+ဝဒ+တိ] ကံ၊ ကံ၏ အကျိုးရှိ၏ဟု ယူလေ့ရှိသောသူ။ ကမ္မကိရိယဝါဒီသု တာပသေသု ဝါ ဘိက္ခုသု ဝါ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၆။ စရိယာ၊ဋ္ဌ၊၂။၇၅။ (-ဒီ၊ဋ္ဌိ၊၁။၃၄၈။ သိ၊ဋ္ဌိ၊သစ်၊၂။၃၄၇။ မ၊ဋ္ဌိ၊၃။၃၀၁။)

ကမ္မကိရိယာဖလ (န) [ကမ္မ+ကိရိယာ+ဖလ] ကံ၊ကံ၏အကျိုး။ န ပန ကမ္မကိရိယာဖလာနံ ပဋိသံဝေဒနာနံ သမာနကာလတာဒဿနပရံ။ သိ၊ဋ္ဌိ၊၂။၄၁။

ကမ္မကိလိဋ္ဌ (တိ) [ကမ္မ+ကိလိဋ္ဌ] ညစ်နွမ်းသော ကံ(အကုသိုလ်ကံ)။ ဒိသ္မာ ကမ္မကိလိဋ္ဌ(ဓမ္မ။၁၅)န္တိ အတ္တနော ကိလိဋ္ဌကမ္မံ ပဿိတွာ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၃။

ကမ္မကိလေသ (ပု) [ကမ္မ+ကိလေသ] (က) ကံ၊ကိလေသာ။ (ဤ၌ ကမ္မအရ စေတနာ၊ ကိလေသာအရ ကိလေသာ ၁၀-ပါးကိုယူ။) (၁) ပူပန်စေတတ်သောကံ။ (ပါဏာတိပါတ၊ အဒိန္နာဒါန၊ ကာမေသုမိစ္ဆာစာရ၊ မုသာဝါဒ ဟူသော ကံ-၄ ပါး။) (က) ကမ္မကိလေသ-ဟေတု သံသာရဿ။ နေတ္တိ။၉၄။ (-အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၈၁။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၆။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၉၂။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ၊၁။၅၈။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ၊၅။၂။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၂၈။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅။ စူဠနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၈။ ဝိမတိ၊၁။၁၀။ ဒီ၊ဋ္ဌိ၊၁။၆။) (ခ) စတ္တာရေ ကမ္မကိလေသာ ပဟိနာ ဟောန္တိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၇။ (-ဇာ၊၁။၁၅၆။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၅။) ကမ္မကိလေသာတိ တေဟိ ကမ္မေဟိ သတ္တာ ကိလိဿန္တိ၊ တသ္မာ ကမ္မကိလေသာ-တိ ဝုစ္စန္တိ။.... ကမ္မကိလေသောတိ ကမ္မဉ္စ တံ ကိလေသသမ္ပယုတ္တတ္တာ ကိလေသော စာတံ ကမ္မကိလေသော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၂၆။ ကမ္မကိ-

လေသာတံ ကမ္မဘူတာ ကံလေသာ။ ဒီဇိုဉ္စု။
၁၂၈။ (-ဇာဠုဉ္စုဝာ။)

ကမ္မကိလေသကာရဏ (တိ) [ကမ္မကိလေသ + ကာရဏ] ကံကိလေသာဟူသော အကြောင်း ရှိသော။ အာသဝေနာတိ ကမ္မကိလေသကာရဏေန အာသဝေန။ အံ၊ဋီ၊၂။၂၉၃။

ကမ္မကိလေသပစ္စယ (ပု) [ကမ္မကိလေသ+ပစ္စ-
ယ] (၁) ကံ, ကိလေသာဟူသော အကြောင်း၊
အကြောင်းဖြစ်သော ကံ, ကိလေသာ။ (တိ)
(၂) ကံ, ကိလေသာဟူသော အကြောင်း
ရှိသော။ (၁) ဣစ္စဿ ကမ္မကိလေသပစ္စယာ
ဝနံ ဝနုတိ။ ပဋိသံဠာသေ ၁၅၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။
၃၂၉။ (တိ) (၂) တသ္မိံ ကိလေသဇာတေ
သတိ ကမ္မကိလေသပစ္စယာနံ ပဉ္စနံ ဣန္ဒြိယာ-
နံ နိဗ္ဗတ္တိ ဟေတုတိ။ သံဠာ၊ ၂။ ၂၄၈။

ကမ္မကိလေသာဝရဏ (၄) [ကမ္မကိလေသာ +
အာဝရဏ] ကံ, ကိလေသာဟု ဆိုအပ်သော
တားမြစ်ကြောင်း၊ နတ်ရွာမဂ်ဖိုလ်ကို တား
မြစ်တတ်သော ကံ, ကိလေသာ။ ကမ္မကိလေ-
သာဝရဏဘူတာ စ တေ သဂ္ဂါဝရဏာ စ
မဂ္ဂါဝရဏာ စ။ မူလဋီ၊ ၁၂၊ ၁၈။

ကမ္မကုဗ္ဗန္တံ (တိ) [ကမ္မ+ကုဗ္ဗန္တံ] အမူကိစ္စကိုပြု
သော၊ သိက္ခာသုံးပါးကိုဖြည့်ကျင့်သော၊ သူ။
အတ္တနော ကမ္မကုဗ္ဗာနံ၊ တံ ဇနော ကုရုတေ
ပိယံ။ ဓမ္မ၊ ၄၅။ (-သံ၊ ၁။ ၁၈။ နေတ္တိ၊ ၄။
၂၅။) အတ္တနော ကမ္မကုဗ္ဗာနန္တိ အတ္တနော
ကမ္မံ နာမ တိဿော သိက္ခာ၊ တာ ပူရယ-
မာနန္တိ အတ္ထော။ ဓမ္မ၊ ၄၅။ ၂။ ၁၈။ (-နေတ္တိ၊
၄။ ၂၅။)

ကမ္မကုသလ (န) [ကမ္မ+ကုသလ] ကုသိုလ်ကံ။
တဿ ကမ္မကုသလဿ၊ ဣဒံ မေ ဤဒိသံ
ဖလံ။ ဝိမာန၊ ၆။ ဝိမာန၊ ၄။ ၇။

ကမ္မကောဠာသ (တိ) [ကမ္မ+ကောဠာသ]
 ကံဟူသော အဋ္ဌိအဋ္ဌိသော။ ကမ္မသင်္ခါတ-

တို့ “ကမ္မ” နှင့် ဝတ္တဗ္ဗတံ၊ ကမ္မကောဋ္ဌာသတံ
ဝါ။ အနုဋ္ဌိ၊ ၂။ ၁၃၄။

ကမ္မကောပ (ပု) [ကမ္မ+ကောပ] ကံပျက်ခြင်း။
(ဥပသမ္ပဒကံ စသောကံဇ်ပျက်ခြင်း။) နဝက-
တရော ဝါ “အာဝုသော”တိ၊ ကမ္မကော-
ပေါ နတ္ထိ။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၁၃၃၊ ၁၆၃။

ကမ္မကောပကာရဏ (န) [ကမ္မကောပ+ကာ-
ရဏ] ကံပျက်ခြင်းအကြောင်း။ တတ္ထာပိ ဟိ
ဘိက္ခုဗုဿနံ ကမ္မကောပကာရဏံ ဟောတိ။
ဝိမတိ။ ။၁၇၀။

ကမ္မကောပဋ္ဌာန (န) [ကမ္မကောပ+ဋ္ဌာန] ကံ
ပျက်ရာအရပ်။ ကမ္မကောပသင်္ကဋ္ဌာနမှိ အာ-
စရိယာ ဒုရတော ပရိဟာရတ္ထံ ကမ္မကော-
ပဋ္ဌာနန္တိ ဝတ္ထာဝ ဌပေသန္တိ ဂဟေတဗ္ဗံ။
ဝိမတိ၊ ၂။ ၁၆၃။

ကမ္မကောပဝစန (န) [ကမ္မကောပ+ဝစန] ကံ
ပျက်၏ဟုဆိုခြင်း၊ ကံပျက်၏ဟူသောစကား။
အပိ စ သိမန္တရိကာယ ဌိတဿာပိ ဥဘယတ္ထ
ကမ္မကောပဝစနတောပိ စေတံ သိဇ္ဈတိ။ ....
ဣတရုတာ တဿ ကမ္မကောပဝစနံ န ယုဇ္ဇေ-
ယျ။ ဝိမတိ။ ။၁၆၀။

ကမ္မကောပသင်္ခန္ဓာန (န) [ကမ္မကောပသင်္ကာ
+ ဌာန] ကံပျက်၏ဟု ယုံမှားလောက်သော
အရပ်။ ကမ္မကောပဌာန-ကြည့်။

ကမ္မကောပသင်္ကာ (ထိ) [ကမ္မကောပ+သင်္ကာ]
ကံပျက်၏ဟု ယုံမှားခြင်း။ ဥဒကုက္ခေပလရိ-
စ္ဆေဒဿ ဒုဗ္ဗိဇာနတော ကမ္မကောပသင်္ကာ
ဟောတိ။ ဝိမတိ။ ၂။၁၆၃။

ကမ္မက္ခန္ဓာ (ပု) [ကမ္မ + ခဏ] (ကုသိုလ် အကုသိုလ်) ကံ ပြုရာအခါ။ ဝေမေဝ တေဘူမက-
ကုသလေ အညော ကမ္မက္ခန္ဓော၊ အညော
ဝိပါကက္ခန္ဓော။ အဘိဋ္ဌ၊ ၁။ ၃၃၀။

ကမ္မက္ခန္ဓက (ပု) [ကမ္မ+ခန္ဓက] တဇ္ဇနိယစသော
ကံတို့ကို ဝေဇာန်၍ ဟောရာဖြစ်သော ခန္ဓက၊

ကမ္မကပ္ပက။ ဝိ၊ ၄။ ၁ - ၇။ ကမ္မကပ္ပကံ ပုစ္ဆိ-
သံ။ ဝိ၊ ၅။ ၂၀။ (- ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၁၉။)

ကမ္မကပ္ပ (တိ) [ကမ္မ + ခပ] အမှုကိစ္စအား ခံ
သော၊ အမှုကိစ္စပြုဘို့သင့်လျော်သော။ ကမ္မ-
နိယေ ကမ္မကပ္ပေ ကမ္မယောဂေတိ ဝုတ္တံ
ဟောတိ။ ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၂။ ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၅။ (- ဝိ၊
၄။ ၂။ ၂၁။ ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၃၅။ ကခါ။ ၁၅၀။ အံ၊
၄။ ၁။ ၄၀။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၂၇။ နေတ္ထိ၊ ၄။ ၁၄၀။)
ကမ္မကပ္ပမေတိ ဝိကပ္ပနာဒိက္ခိကမ္မကပ္ပေ။ သာ-
ရတ္ထ၊ ၁။ ၃၈၄။ ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၅။ ကမ္မနိယံ ကမ္မ-
ကပ္ပံ ကမ္မယောဂံ မေထုနကမ္မာနုရူပံ။ ကခါ-
ယောဇနာမဟာဋီကာ၊ ၂။ ၆။

ကမ္မကပ္ပမိတ္တ (တိ) [ကမ္မကပ္ပ + မိတ္တ] အမှုကိစ္စ
အား ခံသော စိတ်ရှိသောသူ။ ကမ္မကပ္ပမိတ္တံ
ဘာဝနာကမ္မဿ ယောဂမိတ္တန္တိ အတ္ထော။
ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၁၉၀။ (- ဒိ၊ ၄။ ၂။ ၇၀။ မ၊ ၄။ ၂။ ၃၀။
အံ၊ ၄။ ၂။ ၂၄။)

ကမ္မကပ္ပ (ပု) [ကမ္မ + ခယ] (၁) ကံကုန်ခြင်း။
(၂) ကံကုန်ရာဖြစ်သော အရဟတ္တဖိုလ်။ (၁)
ဣတိ ကမ္မကပ္ပာ ဒုက္ခကပ္ပယော (အံ၊ ၁။ ၂၂၁) -
တိ ကမ္မဝနကပ္ပယေန ဒုက္ခကပ္ပယော။ အံ၊ ၄။ ၂။
၂၀။ (၂) သဗ္ဗကမ္မကပ္ပယံ ပတ္တော၊ ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၁၀၉။
ပမိသင်္ခယေ။ အပ၊ ၂။ ၁၀၉။

ကမ္မကပ္ပကရ (တိ) [ကမ္မကပ္ပ + ကရ + အ] ကံကုန်ခြင်းကို ပြုတတ်သော (မဂ်ဉာဏ်၊ မဂ်
စေတနာ)။ သဒ္ဓါဟတ္ထေန ကမ္မကပ္ပကရံ
ဉာဏဗျာသု ဂဟေတွာ။ ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၈၅။ ပဋိသံ၊
၄။ ၁။ ၁၉၇။ ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၁၉၂။ (- ဒိ၊ ၄။ ၂။
၁၄၇။ ဒိ၊ ၄။ ၂။ ၂၀၅။ မ၊ ၄။ ၂။ ၇၂။ ၂၃၅။ အံ၊ ၄။
၂။ ၃၉၁။ ဥဒါန၊ ၄။ ၇၆။ ၁၄၉။ ၂၉၉။ သုတ္တနိ၊
၄။ ၂။ ၁၆၃။ ထေရ၊ ၄။ ၂။ ၃၃၀။ ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၄၅။
အံ၊ ၄။ ၂။ ၂၃၅။ မူလ၊ ၄။ ၁။ ၁၆၇။ အနု၊ ၄။ ၂။
၃၂၂။)

ကမ္မကပ္ပကရကမ္မ (န) [ကမ္မကပ္ပကရ + ကမ္မ] ကံကုန်ခြင်းကို ပြုတတ်သောကံ။ ကမ္မကပ္ပ-

ကရကမ္မဿ ဣဓ သုက္ကပရိယာယောပိ န
ဣစ္ဆိတော။ ဒိ၊ ၄။ ၂။ ၂၄၁။

ကမ္မကပ္ပကရဉာဏ (န) [ကမ္မကပ္ပကရ + ဉာဏ] ကံကုန်ခြင်းကို ပြုတတ်သောဉာဏ်။ ကံ
ကမ္မကပ္ပကရဉာဏေန ဝိဒ္ဓိသေတွာ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၄။
၂၀၆။ (- နေတ္ထိ၊ ၄။ ၂၆၂။ ဒိ၊ ၄။ ၂။ ၂၇၇။ အံ၊
၄။ ၁။ ၂၂၁။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၁၇၅။)

ကမ္မကပ္ပကရဉာဏဗျာသု (ပု) [ကမ္မကပ္ပကရဉာ
ဏ + ဗျာသု] ကံကုန်ခြင်းကို ပြုတတ်သော
ဉာဏ်ဟူသော ပုဆိန်။ သဒ္ဓါဟတ္ထေန ကမ္မကပ္ပ
ကရဉာဏဗျာသု ဂဟေတွာ။ ဥဒါန၊ ၄။ ၇၆။
သုတ္တနိ၊ ၄။ ၂။ ၁၆၃။

ကမ္မကပ္ပကရကမ္မ (န) [ကမ္မကပ္ပကရဉာဏ +
ကမ္မ] ကံကုန်ခြင်းကို ပြုတတ်သောကံ။ ကမ္မကပ္ပ
ကရကမ္မေ စ ဝိဘာဂတော ဘဂဝတေ၊
ပဝတ္တနဉာဏံ။ နေတ္ထိ၊ ၄။ ၁၆၂။

ကမ္မကပ္ပကရမန (ပု၊ န) [ကမ္မကပ္ပကရ + မန] ကံကုန်ခြင်းကို ပြုတတ်သောစိတ်။ ကမ္မကပ္ပ
ကရမနဿ ကမ္မဒ္ဓါရဘာဝေါ န ယုဇ္ဇတိ၊
အနု၊ ၄။ ၁။ ၈၃။

ကမ္မကပ္ပဉာဏ (န) [ကမ္မကပ္ပ + ဉာဏ] ကံကုန်
စေတတ်သောဉာဏ်။ ကံကုန်ခြင်းကို ပြုတတ်
သောဉာဏ်။ ကမ္မကပ္ပဉာဏေန ဟိ ပါဏာတိ
ပါတဒုဿိလျဿ ပဟိနတ္တာ။ ဒိ၊ ၄။ ၁။ ၁၁၄။
သိ၊ ၄။ ၁။ ၁။ ၂၄။

ကမ္မကပ္ပလက္ခဏ (န) [ကမ္မကပ္ပ + လက္ခဏ] (၁) ကံကုန်ခြင်း သဘောလက္ခဏာ။ (တိ)
(၂) ကံကုန်ခြင်း သဘောလက္ခဏာရှိသော၊
(၁) သဗ္ဗဝါရိဖုဇ္ဇောတိ ကမ္မကပ္ပလက္ခဏံ၊
သိ၊ ၄။ ၁။ ၂။ ၅။ (တိ) (၂) ကမ္မကပ္ပ
လက္ခဏေန သဗ္ဗေန ပါပဝါရဏေန ဖုဇ္ဇော၊
ဒိ၊ ၄။ ၁။ ၂၃၀။ သိ၊ ၄။ ၁။ ၂။ ၅။ သိ၊ ၄။ ၁။
၁၆၇။

ကမ္မကိစ္စ (တိ) [ကမ္မ+ခိတ္တ] ကံသည်ပစ်ချအပ်
သော။ ကမ္မကိစ္စတ္တာတိ ဣဒံ န ကမ္မဇတာ-
မတ္တံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ အနုဋီ၊ ၂။ ၂၃။ (အဘိ၊
ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၂-၌ ကမ္မဝေဂကိစ္စတ္တာ-ရှိသည်။)

ကမ္မဂတိ (တိ) [ကမ္မ+ဂတိ] ကံ၏လားရာ၊ ကံ၏
အကျိုး။ ဒေဝသံဃံ ကမ္မဂတိံ ဇာနာပေ-
တာ။ အံ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၀၄။

ကမ္မဂဗ္ဘ (တိ) [ကမ္မ+ဂဗ္ဘ] ကံအတွင်း ရှိသော၊
ကံအနက် အတွင်းငုပ်သော။ ကမ္မဂဗ္ဘဇ္ဇေတံ
ကိရိယာပဒံ။ သီ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၂။ ၆၀။

ကမ္မဂရ (တိ) [ကမ္မ+ဂရ] အလုပ်၌လေးစားခြင်း
ရှိသော၊ အလုပ်လေးစားသော၊ သူ။ ယန္တူ-
နာဟံ ကမ္မဿာမိ အဿံ ကမ္မဂရ။ မိလိန္ဒ။
၂၇၉။

ကမ္မဂရက (တိ) [ကမ္မ+ဂရ+က] ကံ၌ အလေး
ပြုခြင်းရှိသော၊ ကံကို အလေးပြုသော၊ သူ။
ကမ္မဂရက (စူဠနိ၊ ၁၇၁) ၏ စေတနာဂရကံ။
စူဠနိ၊ ၄။ ၆၄။

ကမ္မဂုဏ (ပု) [ကမ္မ+ဂုဏ] ကံ၏အကျိုး။ ကမ္မ-
ဂုဏဝသေန ဗ မဟတိ ကရုဏာ။ ပဋိသံ၊ ဋ္ဌ၊
၁။ ၅၄။

ကမ္မဂ္ဂဟဏ (န) [ကမ္မ+ဂဟဏ] (၁) ယူအပ်-
ဆောက်တည်အပ်-သော ကံ။ (၂) ကမ္မ-
သဒ္ဓါ။ (၁) ကမ္မသမာဒါန-ကြည့်။ (၂) အနိ-
ဋ္ဌပ္ပသင်္ဂဓိဝါရဏတ္ထံ ကမ္မဂ္ဂဟဏ။ ဝဇီရ၊ ၁၀၈။
(-အံ၊ ဋီ၊ ၁။ ၈၈။)

ကမ္မယဋိတ (တိ) [ကမ္မ + ယဋိတ] ကံနှင့် စပ်
သော။ ကမ္မယန္တဝိယာဋန-ကြည့်။

ကမ္မင်္ဂ (န) [ကမ္မ+အင်္ဂ] ကံ၏-အကြောင်း-
အင်္ဂါ၊ ကံပြုလောက်သော အကြောင်း။ န
ပန ကမ္မင်္ဂဿ အဘာဝံ သန္ဓာယ။ ဝိမတိ၊
၂။ ၂၀၇။

ကမ္မစတုက္က (ပု၊ န) [ကမ္မ+စတုက္က] ကံလေးခု
အပေါင်း၊ ကံလေးခု၊ ဣမသ္မိံ စ ကမ္မစတုက္ကေ

ကထိတေ။ မ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။ ၇၂။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၃၁။
ပဋိသံ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၇၆။ မ၊ ဋီ၊ ၃။ ၄၄၊ ၄၇။

ကမ္မစိတ္တ (န) [ကမ္မ+စိတ္တ] (၁) ကမ္မဝိညာဉ်။
(၂) ကံ၏ ဆန်းကြယ်ခြင်း။ ကမ္မစိတ္တေနာ-
(သံ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၉၉) တိ ကမ္မဝိညာဏေန။ ကမ္မ-
စိတ္တေနာတိ ဝါ ကမ္မဿ စိတ္တဘာဝေန။
သံ၊ ဋီ၊ ၂။ ၂၇၃။ ကမ္မဝိညာဏ-လည်း ကြည့်။

ကမ္မစိတ္တိကတ (တိ) [ကမ္မ+စိတ္တိကတ] ကံသည်
ဆန်းကြယ်စွာပြုအပ်သော။ ကမ္မစိတ္တိကတ-
နိ လောမာနိ ဇာတာနိ။ ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။ ၃၆၄။
ကမ္မစိတ္တိကတနိတိ ဥပစာရေန ဝုတ္တံ။ ကမ္မ-
ပစ္စယဉာဏသမုဋ္ဌာနေဟိ တေသံ အဉ္စနဝဏ္ဏ-
ဘာဝေါ။ ဝဇီရ၊ ၄၇၆။

ကမ္မစေတနာ (ထိ) [ကမ္မ + စေတနာ] ကံဖြစ်
သော စေတနာ။ ကမ္မစေတနာ နိရုဒ္ဓါဝ ပစ္စ-
ယော ဟောတိ။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၄။ (-သံ၊ ဋီ၊
၂။ ၃၁၆။)

ကမ္မစိန္ဒ (န) [ကမ္မ+ဆိန္ဒ] ကံ၏အပြစ်။ တာဒိ-
သေန ကမ္မစိန္ဒေန အပ္ပလာဘိ အဟောသိ။
ထေရ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၃၅၆။ (-အပ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၀၃၊ ၁၁၆၊
၂၉၇)။ ဆိန္ဒေ ဒေါသေ။ ဓာနိ၊ ဋီ၊ ၁။ ၁၁၈။

ကမ္မစန္ဒေဒ (ပု) [ကမ္မ+ဆေဒ] အမှုကိစ္စကို ဖြတ်
ခြင်း၊ အလုပ်ပျက်ကွက်ခြင်း။ ကမ္မစန္ဒေဒဝ-
သေန ပိဋ္ဌာသခါတော သမာရမ္ဘော အတ္ထိ။
ဒီ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၇၁။ (-ဒီ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။ ၁၂၉။ အံ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။
၁၅၀။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၆၆၊ ၂၆၄။ သီ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၂။
၃၁၆။)

ကမ္မဇ (တိ) [ကမ္မ+ဇန+ကိ။ ကမ္မ+ဇ။ ဇ-
သဒ္ဓေါ ဇာတတ္ထော။ မဏိမဉ္ဇူ၊ ၂။ ၁၉၄။] ကံ
ကြောင့်ဖြစ်သော၊ ကံကြောင့် ဖြစ်ပြီးဖြစ်ဆဲ၊
ဖြစ်လတ္တံ့သော။ တဒါ မေ ကမ္မဇာ ဝါတာ၊
ဥပ္ပန္နာ အတိဒါရုဏာ။ အပ၊ ၂။ ၂၃၈။ (-
မိလိန္ဒ။ ၂၆၂။ ဒီ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။ ၆၉။ မ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၃၄။ သံ၊
ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၃။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၃၅၈။ ပဋိသံ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။

၁၃၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၇၂။ ဣတိဝုတ်၊ ၁၁၀၇။
ထေရီ၊ ၁၁၇။ မ၊ ၁။ ၂။ ၃၁၂။ သံ၊ ၁။ ၂။ ၉၅။
မူလ၊ ၁။ ၂။ ၇။) ကမ္မဇာရူပက္ခန္ဓာတူ ကမ္မဇာရူပ
ဇာတံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၁၁၀။ တတ္ထ ဟဒယ-
ဣန္ဒြိယရူပါနိ နဝ ကမ္မဇာရူပက္ခန္ဓာတူ
ကမ္မဇာရူပက္ခန္ဓာတူ ယဉ္ဇာတံ၊ ဇာယတိ၊ ဇာယိဿ-
တိ စ၊ တံ “ကမ္မဇာ” နိ ဂုဏတိ ယထာ ဒုဒ္ဓန္တိ။
ဝိဘာဝိနိ၊ ၂။ ၁၀။ ကမ္မဇာ (ဒိ၊ ၁။ ၂။ ၃၁၃) နိ
ကမ္မဇာရူပက္ခန္ဓာတူ။ ဒိ၊ ၁။ ၂။ ၂၅၉။

ကမ္မဇာရူပက္ခန္ဓာ (ပ) [ကမ္မဇာ + အရူပက္ခန္ဓာ] ကံ
ကြောင့်ဖြစ်သော နာမက္ခန္ဓာ။ ကမ္မဇာရူ-
ပက္ခန္ဓာနမေဝ ဝိပါကသဒ္ဓဝစနိယက္ခေပိ။ ဝိမ-
တိ၊ ၁။ ၄၇။

ကမ္မဇာဇုဒ္ဓိ (ထိ) [ကမ္မဇာ + ဇုဒ္ဓိ] ကံကြောင့်ဖြစ်
သောတန်ခိုး။ ကမ္မဇာဇုဒ္ဓိ ဝဋ္ဋဇေတိ။ အနု၊ ၁။
၂။ ၁၉၀။

ကမ္မဇာဩဇာ (ထိ) [ကမ္မဇာ + ဩဇာ] ကံကြောင့်
ဖြစ်သော ဩဇာ။ ကမ္မဇာဩဇာ ပန ပဋိစ္စ
ဥပ္ပန္နဩဇာ။ သံ၊ ၁။ ၂။ ၂၇။

ကမ္မဇာကလာပ (ပ) [ကမ္မဇာ + ကလာပ] ကံ
ကြောင့်ဖြစ်သောရုပ်ကလာပ။ ကမ္မဇာကလာ-
ပေ ဩဇာ။ အနု၊ ၁။ ၂။ ၃၁၇။

ကမ္မဇာကာယ (ပ) [ကမ္မဇာ + ကာယ] ကံကြောင့်
ဖြစ်သောရုပ်အပေါင်း။ တဿေဝ ကမ္မဇာကာ-
ယဿ ရူပဇီဝိတိန္ဒြိယံ ဝိယ။ မူလ၊ ၁။ ၂။ ၄၁။
(- အနု၊ ၁။ ၂။ ၃၁၆။)

ကမ္မဇာတိဟေတုကပဋိသန္ဓိပညာ (ထိ) [ကမ္မဇာ +
တိဟေတုကပဋိသန္ဓိပညာ] ကံကြောင့်ဖြစ်
သော တိဟိတိပဋိသန္ဓေ ပညာ။ (ပဋိသန္ဓေ
အခါမှစ၍ ဖြစ်သော ပညာ။) သပညောတိ
ကမ္မဇာတိဟေတုကပဋိသန္ဓိပညာယ ပညဝါ။
သံ၊ ၁။ ၄၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၁၁၇။ ကမ္မဇာတိဟေတုက-
ပဋိသန္ဓိပညာယာတိ ကမ္မဇာယ တိဟေတု-
ကပဋိသန္ဓိယံ ပညာယ။ သံ၊ ၁။ ၄၉၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊
၁။ ၁၁၄။

ကမ္မဇာရူပက္ခန္ဓာ (ပ) [ကမ္မဇာ + အရူပက္ခန္ဓာ] (က) ကံ
ကြောင့်ဖြစ်သော - အပူ - တေဇော။ (ခ) ကံ
ကြောင့်ဖြစ်သော ဝမ်းမီး၊ ပါစကတေဇော။
(က) ဥဿာ (ဒိ၊ ၁။ ၂။ ၃၁၀) ကြည့်။
(ခ) ဝတ္တပဋိပတ္တိ ကဗျေန္တဿ ကမ္မဇာရူ-
ပက္ခန္ဓာ ပဇ္ဇလတိ။ ဒိ၊ ၁။ ၁။ ၁၆၇။ (- မ၊ ၁။
၂။ ၁၆၁။ သံ၊ ၁။ ၂။ ၁၆၁။ သံ၊ ၁။ ၂။ ၂၇။ အဘိ၊
၁။ ၂။ ၃၃၇။ သုတ္တန်၊ ၁။ ၁။ ၁၇၉။) ကမ္မဇာရူ-
ပက္ခန္ဓာတိ ဂဟဏိ သန္ဓာယာဟ။ ဒိ၊ ၁။
၂။ ၄၇။ သံ၊ ၁။ ၁။ ၂။ ၇၇။ မ၊ ၁။ ၁။ ၁၇၉။ သံ၊
၁။ ၂။ ၄၇၉။

ကမ္မဇာရူပက္ခန္ဓာ (ပ) [ကမ္မဇာရူပက္ခန္ဓာ + ပစ္စယ]
ကံကြောင့် ဖြစ်သော ဝမ်းမီးဟူသော အ-
ကြောင်း။ ကမ္မဇာရူပက္ခန္ဓာယ ဒုက္ခာ ဝေဒ-
နာ ခုဒ္ဒါတိ ဝဒန္တိ။ အနု၊ ၁။ ၂။ ၁၇၉။

ကမ္မဇာရူပက္ခန္ဓာ (တိ) [ကမ္မဇာရူပက္ခန္ဓာ + ပဝတ္တ]
ကမ္မဇာရူပက္ခန္ဓာ (အဆက်ဆက်) ဖြစ်ခြင်း။
ဝဿသတမ္ပိ ကမ္မဇာရူပက္ခန္ဓာ ပါလေတိ။
မ၊ ၁။ ၂။ ၄၇၉။ (- မ၊ ၁။ ၂။ ၄၇၉။)

ကမ္မဇာရူပက္ခန္ဓာ (ထိ) [ကမ္မဇာရူပက္ခန္ဓာ + ဥဿာ]
ကံကြောင့်ဖြစ်သောအပူဇွေ၊ ကမ္မဇာရူပက္ခန္ဓာ-
ဇွေ။ ဥဂ္ဂတေန ကမ္မဇာရူပက္ခန္ဓာနာ အဗ္ဘာ-
ဟတတ္တာ။ အဘိ၊ ၁။ ၂။ ၂၂၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂။ ၄၉၉။
ခုဒ္ဓက၊ ၁။ ၄၄။

ကမ္မဇာရူပက္ခန္ဓာ (ထိ) [ကမ္မဇာရူပက္ခန္ဓာ + ဓာ-
တု] (က) ကမ္မဇာရူပက္ခန္ဓာတူ။ (ခ) ကံ
ကြောင့်ဖြစ်သော ဝမ်းမီးဓာတ်၊ ပါစကတေ-
ဇောဓာတ်။ (က) ဥဿာ (သံ၊ ၁။ ၂။ ၂၉၆)
ကြည့်။ (ခ) ဂဟဏိ ကြည့်။

ကမ္မဇာရူပက္ခန္ဓာ (တိ) [ကမ္မဇာရူပက္ခန္ဓာ +
ဓာတု + ပနိဗ္ဗန္န] ကံကြောင့်ဖြစ်သော
ကမ္မဇာရူပက္ခန္ဓာနှင့် စပ်သော။ ဥဿာပနိဗ္ဗန္န
(မဟာနိ၊ ၁။ ၁၃၁) ကြည့်။

ကမ္မဇနိတ (တိ) [ကမ္မ+ဇနိတ] ကံသညံ ဖြစ်
စေအပ်သော။ ကမ္မဇနိတောပိ ဟိ အယံ
ကာယော။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၁၄။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၅။

ကမ္မဇပဝတ္တ (ပု) [ကမ္မဇ+ပဝတ္တ] ကမ္မဇရုပ်၏
(အဆက်ဆက်)ဖြစ်ခြင်း။ အဒ္ဓါဝသေန ဟေတ္တ
ကမ္မဇပဝတ္တဿ ပစ္စုပ္ပန္နာဒိကာလဘေဒေါ
အဓိပ္ပေတော။ မူလဋီ၊၂။၁၃၀။

ကမ္မဇပဝေဏီ (ထိ) [ကမ္မဇ+ပဝေဏီ] ကမ္မဇ
ရုပ်၏ အစဉ်အဆက်။ ကမ္မဇပဝေဏီ စ န
သဗ္ဗာ ဝုတ္တာ။ မူလဋီ၊၂။၁၇။

ကမ္မဇပသာဒ (ပု) [ကမ္မဇ+ပသာဒ] ကံကြောင့်
ဖြစ်သော ပသာဒရုပ်။ ကမ္မဇပသာဒဿ ဒုဗ္ဗ-
လတ္တာ အက္ခိနိ ဝိပုန္နန္တိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၉။

ကမ္မဇမဟာဘူတသမ္ဘဝ (တိ) [ကမ္မဇ+မဟာ-
ဘူတ+သမ္ဘဝ] ကမ္မဇမဟာဘူတနှင့်တကွဖြစ်
သော။ ဥဿုပဋိစ္စနိဗ္ဗတ္တေန ကမ္မဇမဟာဘူတ-
သမ္ဘဝေန ဇီဝိတိန္ဒြိယေန ဥဿာယ အနုပါလ-
နံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၄၉။ မ၊ဋီ၊၂။၂၇၃။

ကမ္မဇရူပ (န) [ကမ္မဇ+ရူပ] ကံကြောင့်ဖြစ်
သောရုပ်၊ ကမ္မဇရုပ်။ (စက္ခု၊သောတ၊သာန၊
ဇိဝှိ၊ ကာယ၊ ဣတ္ထိဘော၊ ပုမ္မော၊ ဇီဝိတ၊
ဟဒယဝတ္ထု၊အားဖြင့် ကေနကမ္မဇရုပ် ၉-ပါး။
အဝိနိဗ္ဗောဂရုပ် ၈-ပါး၊ အာကာသဓာတ်
အားဖြင့် အနေကန်ကမ္မဇရုပ် ၉-ပါး။ ပေါင်း
ကမ္မဇရုပ် ၁၈-ပါး။) အာဟာရာနုပါလိတံ
ကမ္မဇရူပံ အာဟာရပစ္စယံ နာမ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊
၁။၃၇၇။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂၄။ ဒိ၊ဋ္ဌ၊၂။၉၂။
အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၅၅။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊
၁။၂၆၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၁၉၄။ သာရတ္ထ၊၂။၂၅၁။
ဒီ၊ဋီ၊၁။၂၆၃။ သံ၊ဋီ၊၂။၁၉၀။ အံ၊ဋီ၊၂။၁၂။)

ကမ္မဇရူပပရိယာပန (တိ) [ကမ္မဇရူပ+ပရိယာ-
ပန] ကမ္မဇရုပ်၌ အကျုံးဝင်သော။ သဗ္ဗာ-
ယပိ ကမ္မဇရူပပရိယာပနာယ ဩဇာယ
အတ္တိဘာဝဿ။ သံ၊ဋီ၊၂။၂၇။

ကမ္မဇရူပပဝေဏီ (ထိ) [ကမ္မဇရူပ+ပဝေဏီ]
ကမ္မဇရုပ်၏ အစဉ်အဆက်။ တတော ပဋ္ဌာယ
ကမ္မဇရူပပဝေဏီ န ပဝတ္တတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။
၂၆။ (-မူလဋီ၊၂။၂၄။)

ကမ္မဇရူပပဝတ္တိ (ထိ) [ကမ္မဇရူပ+ပဝတ္တိ] ကမ္မဇ-
ရုပ်၏ (အဆက်ဆက်)ဖြစ်ခြင်း။ ပဉ္စဝေါကာ-
ရေ ကမ္မဇရူပပဝတ္တိ။ မူလဋီ၊၂။၂၀။

ကမ္မဇရူပသန္တတိ (ထိ) [ကမ္မဇရူပ+သန္တတိ]
ကမ္မဇရုပ်၏ အစဉ်။ ကမ္မဇရူပသန္တတိယာ
ပဝတ္တိဋ္ဌာနေ အဖုဋ် နာမ န ဟောတိတိ
သမ္ပန္နော။ သံ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၁၃၆။

ကမ္မဇရောဂ (ပု) [ကမ္မဇ+ရောဂ] ကံကြောင့်
ဖြစ်သော အနာရောဂါ။ ကမ္မဝိပါက (သာ-
ရတ္ထ၊၂။၃၃၉) ကြည့်။

ကမ္မဇဝါတ (ပု) [ကမ္မဇ+ဝါတ] ကံကြောင့်ဖြစ်
သောလေ၊ ကမ္မဇလေ။ ဗောဓိသတ္တဉ္စိ ကမ္မ-
ဇဝါတာ ဥဒ္ဓံ ပါဒံ အစော သိရံ ကာတုံ
န သက္ကောန္တိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၀။ (-မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၂၆။
အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၈၁။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၅။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ၊၁၀၈။
ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၂။ ထေရီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂။ အပါ၊ဋ္ဌ၊၁။
၆၄။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ၊၃၂၀။ စရိယာ၊ဋ္ဌ၊၇၉။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊
၁။၆၂။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၁၉။ မ၊ဋီ၊၂။၁၅၆။)

ကမ္မဇသန္တာန (ပု) [ကမ္မဇ+သန္တာန] ကမ္မဇ-
ရုပ်အစဉ်။ ဧဝံ တဿေဝ ကမ္မဇသန္တာနဿ
နိရောဓော အနာဂတဘာဝေန တဿ ဥပ္ပါဒေ
ဝတ္တဗ္ဗော။ မူလဋီ၊၂။၁၃၂။ (-အနုဋီ၊၂။
၁၇၆၊၁၇၈၊၁၈၃။)

ကမ္မဇာတ (န) [ကမ္မ+ဇာတ] ကံ၊ အမှုကိစ္စ၊
ကံသညံပင်လျှင် ပြုပြင်အပ်သောအမှု။ ကံ
ကမ္မဇာတံ အနုတပုသေ တံ။ ဇာ၊၁။၁၆၆။
တတ္ထ ကမ္မမေဝ ကမ္မဇာတံ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၂၆။

ကမ္မဇာနနကာလ (ပု) [ကမ္မ+ဇာနန+ကာလ]
ကံကို သိသောအခါ။ ပရဿ ကမ္မဇာနနကာ-
လေ ဗဟိဒ္ဓါရမ္မဏံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၅၉။

ကမ္မဇာဟာရ (ပု) [ကမ္မဇ+အာဟာရ] ကံ
ကြောင့်ဖြစ်သောအာဟာရ။ ကမ္မဇာဟာရော
ဥပါဒိဏ္ဏကာဟာရော နာမ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၅။

ကမ္မဇသ္မာ (ထိ) [ကမ္မဇ+ဥသ္မာ] ကံကြောင့်
ဖြစ်သောအပူဋ္ဌေ(ကိုယ်ဋ္ဌေ)။ ဧဝံ ကမ္မဇသ္မာနာ
သဟေဝ ဗီရိယံ ဥပုဇ္ဈတိတိ ဒဿေတိ။
မ၊ ၁။ ၂။ ၂၇။

ကမ္မဉတ္တိ (ထိ) [ကမ္မ+ဉတ္တိ] ကံဖြစ်သော
ဉတ္တိကမ္မဝါစာကို မဉ္ဇေသော-ကမ္မဝါစာရူပ
ဖတ်ဖို့ရန် မလိုသော-သော ဉတ္တိဟု မဆိုရ
သော-ဉတ္တိ။ တတ္ထ ယာ ဧဝံ အနိဒ္ဓိဋ္ဌာ၊
သာ ကမ္မဉတ္တိ နာမ ဟေတိ။ ဝိ၊ ၁။ ၂။ ၂၇။
(- ၂။ ၁။ ဝိ၊ ၁။ ၂။ ၂၇။ ဝိ၊ ၁။ ၂။ ၂၈။) ကမ္မ-
ဉတ္တိတိ ကမ္မဘူတာ ဉတ္တိ။ အနုဿာဝနနိရ-
ပေက္ခာ ဉတ္တိကမ္မဘူတာ ဉတ္တိတိ အတ္ထော။
ဝိ၊ ၁။ ၂။ ၃၀။

ကမ္မဉာတက (ထိ) [ကမ္မ+ဉာတက] ကံလျှင်
ဆွေမျိုးရှိသောသူ။ ကမ္မဗန္ဓု-ကြည့်။

ကမ္မည (တိ) [ကမ္မ+ဏှ။ ကမ္မနိ သာဓု ကမ္မည။
နီတိ၊ သုတ္တ။ ၇။ ၈။ ကမ္မ+ည။ ကမ္မေ သာဓု
ကမ္မနိယံ၊ ကမ္မည။ မောဂ၊ ၄။ ၇။ ၂။] အမှည့်-
ကောင်း-ခုံ-လျော်-သော၊ လုပ်ကိုင်နိုင်
စွမ်းသော။ အပိ နုတေ ဝိဏာ တသ္မိံ သမ-
ယေ သရဝတိ ဝါ ဟေတိ ကမ္မညာ ဝါတိ။
ဝိ၊ ၁။ ၂။ ၂၆။ အံ၊ ၂။ ၃၃။ ထေရ၊ ၁။ ၂။ ၂၆။
(- ၃။ ၁။ ၂။ ၃၃။ မ၊ ၁။ ၂။ ၂၆။ အပ၊ ၂။ ၂၆။
အဘိ၊ ၁။ ၃။ ၃၃။ ပဋိသံ၊ ၁။ ၂။ ၃၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊
၁။ ၂။ ၃၃။ ဥဒါန၊ ၁။ ၂။ ၃၃။ ထေရီ၊ ၁။ ၂။ ၃၃။)
ကမ္မညာတိ ကမ္မကမ္မာ။ ဝိ၊ ၁။ ၃။ ၃၃။ ကမ္မ-
ညာတိ ကမ္မကမ္မာ ကမ္မယောဂါ။ သာရတ္ထ၊
၃။ ၂။ ၃၃။ (- ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၃။ ၃၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။
၃။ ၃၃။ အဘိ၊ ၁။ ၃။ ၃၃။ ဝိဘာ-
ဝိနိ၊ ၁။ ၃။ ၃၃။)

ကမ္မညတရ (တိ) [ကမ္မည+တရ] အမှည့် အထူး
သဖြင့် ကောင်း-ခုံ-လျော်-သော။ တဒါ

လဟုတရော စ ဟေတိ မုဒုတရော စ ကမ္မ-
ညတရော စ။ ဒီ၊ ၂။ ၂၆။ (- အဘိ၊ ၁။ ၃။
၃၆။)

ကမ္မညတာ (ထိ) [ကမ္မည+တာ] အမှည့်-
ကောင်း-ခုံ-လျော်-သည့်၏အဖြစ်။ အမှ
ကို ပြုစုစွမ်းနိုင်ခြင်း။ ယာ တသ္မိံ သမယေ
ဝိညာဏက္ခန္ဓဿ ကမ္မညတာ ကမ္မညတ္တံ ကမ္မ-
ညတာဝေါ။ အဘိ၊ ၁။ ၃။ ၃၆။ (- ကချီ၊ ၁။ ၂။
အံ၊ ၁။ ၃။ ၃၆။ ပဋိသံ၊ ၁။ ၂။ ၃၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။
၂၇။ ထေရ၊ ၁။ ၂။ ၃၆။ သံ၊ ၁။ ၂။ ၃၆။
အနု၊ ၁။ ၂။ ၃၆။) ကမ္မညတာတိ ကမ္မနိ သာဓု-
တာ၊ ကုသလကိရိယာယ ဝိနိယောဂက္ခမတာ-
တိ အတ္ထော။ အဘိ၊ ၁။ ၃။ ၃၆။ (- ကချီ၊ ၁။
သစ်။ ၂။ ၃၆။ မူလ၊ ၁။ ၃။ ၃၆။)

ကမ္မညတာပရိယာယ (ပု) [ကမ္မညတာ+ပရိ-
ယာယ] ကမ္မညတာ(သဒ္ဓါ)၏ ဝေဝဇ္ဇ ပရိ-
ယာယ။ အထ ဝါ ကလ္လတာတိ ကမ္မညတာ
ကမ္မညတာပရိယာယတ္တာ ကလ္လဝစနဿ။ ပဋိ-
သံ၊ ၁။ ၂။ ၃၆။

ကမ္မညတ္တ (န) [ကမ္မည+တ္တ] အမှည့် - ကောင်း-
ခုံ-လျော်-သည့်၏အဖြစ်။ ကမ္မညတာ-
ကြည့်။

ကမ္မညရူပပဒဋ္ဌာန (တိ) [ကမ္မည+ရူပ+ပဒဋ္ဌာ-
န] အမှည့်-ကောင်း-ခုံ-သောရုပ်လျှင် နိး
စွာသော အကြောင်းရှိသော။ ကမ္မညရူပပ-
ဋ္ဌာနာ။ အဘိ၊ ၁။ ၃။ ၃၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၃၆။

ကမ္မညာကာရ (ပု) [ကမ္မည+အာကာရ] အမှ
ည့်-ကောင်း-ခုံ-လျော်-သော အခြင်း
အရာ။ ယော ကမ္မညာကာရော သာ ကမ္မ-
ညတာ။ မူလ၊ ၁။ ၃။ ၃၆။

ကမ္မဋ္ဌာန (န) [ကမ္မ+ဋ္ဌာန။ ကမ္မဿ ယောဂ-
သင်္ခါတဿ ဋ္ဌာနံ အာရမ္မဏဘာဝေန ပဝတ္တိ-
ဋ္ဌာနန္တိ ကမ္မဋ္ဌာနံ။ တိဋ္ဌတိ ဧတ္ထ ဖလံ တဒါ-
ယတ္တဝုတ္တိတာယာတိ ဋ္ဌာနံ၊ ကာရဏံ။ ကမ္မဿ

ဝိပဿနာယ ဌာနံ ကာရဏံ ကမ္မဋ္ဌာနံ။ ဝိနိစ္ဆယ၊ ဋီ၊ ၂။ ၃၇၇။] (၁) (စီးဖြန်းပွားများခြင်း) အမှု၏ - တည်ရာ - ဖြစ်ရာ - အာရုံ၊ စီးဖြန်းပွားများမှု၏ နီးစွာသော အကြောင်းဖြစ်သော - စီးဖြန်း ပွားများမှုကို ပြီးစေတတ်သော အကြောင်း ဖြစ်သော - အာရုံ၊ သမထ၊ ဝိပဿနာ အလုပ်၏ အာရုံနိမိတ်။ (ထိုကမ္မဋ္ဌာန်းသည် - ဗုဒ္ဓဘာသာဝင် ရှင်လှူရဟန်းတို့အဖို့ အရေးအကြီးဆုံး အချက်ဖြစ်၏။ တရားစကားမှန်သမျှ ကမ္မဋ္ဌာန်းမှလွတ်သည်မရှိ (ဒီ၊ ၁။ ၁၆၈။) ကမ္မဋ္ဌာန်းမပါသော စကားကို မဟောမိစေရန် တရားဟောပုဂ္ဂိုလ်တို့ သတိမူဘို့ ဖြစ်၏။ တရားဟောပုဂ္ဂိုလ်ဆိုရာ၌ နွေ ၅-ပါးကို ငြီးငွေ့စက်ဆုပ်ချုပ်ငြိမ်းရန်ဟောကြားသူကိုသာ ဓမ္မကထိက ဆိုသင့်ကြောင်းကို ခန္ဓသံယုတ် ဓမ္မကထိက သုတ်၌ ဘုရားရှင် ဟောတော်မူ၏ (သံ၊ ၂။ ၁၃၃။) သဋ္ဌာယတနသံယုတ် ဓမ္မကထိက ပုစ္ဆာသုတ်၌မူ မျက်စိ၊ နား၊ နှာ၊ လျှာ၊ ကိုယ်၊ စိတ်တို့ကို ငြီးငွေ့စက်ဆုပ်ရန်၊ ချုပ်ငြိမ်းရန် ဟောကြားသူကို ဓမ္မကထိက ဆိုသင့်ကြောင်း ဟောတော်မူ၏။ (သံ၊ ၂။ ၃၇၂။) ဘုရားရှင် ဟောတော်မူသော နိဒါနသံယုတ် ဓမ္မကထိက သုတ် (သံ၊ ၁။ ၂၅၈) ၌၎င်း၊ အရှင်သာရိပုတ္တရာ၊ အရှင်မဟာကောဠိကတို့၏ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်နှင့် စပ်လျဉ်း၍ အမေးအဖြေ ဖြစ်သော နဋကလာပီသုတ် (သံ၊ ၁။ ၃၃၆) ၌၎င်း ဇရာမရဏ၊ ဇာတိ စသော ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်အင်္ဂါတို့ကို ငြီးငွေ့စက်ဆုပ်ရန်၊ ချုပ်ငြိမ်းရန် ဟောကြားသူကို ဓမ္မကထိက ဆိုသင့်ကြောင်းလား၏။)

အထက်ပါ သုတ်အားလုံး၌ပင် ခန္ဓာ ၅-ပါးစသည်ကို ငြီးငွေ့စက်ဆုပ်ရန်၊ ချုပ်ငြိမ်းရန် ကျင့်ကြံကြိုးကုတ် အားထုတ်သူကို ဓမ္မာနုဓမ္မပဋိပန္နပုဂ္ဂိုလ် (လောကုတ္တရာတရား ၉-ပါး အားလျော်သော အကျင့်ကိုကျင့်သူ) ခေါ်ဆို

သင့်ကြောင်းကို၎င်း၊ ခန္ဓာစသည်တို့ကို ငြီးငွေ့ စက်ဆုပ်ခြင်း၊ ချုပ်ငြိမ်းခြင်းကြောင့် စွဲလမ်းမှု ၄-မျိုးဖြင့် တစုံတခုသော အာရုံကိုမျှ မယူမူ၍ လွတ်ပြီးသောသူကို ဒိဋ္ဌဓမ္မနိဗ္ဗာနပတ္တပုဂ္ဂိုလ် (မျက်မှောက်ဘဝ၌ပင် နိဗ္ဗာန်သို့ ရောက်သောသူ) ခေါ်ဆိုသင့်ကြောင်းကို၎င်း ဟောတော်မူ၏။ ဇရာ မရဏ ဇာတိ စသည်တို့၏ ဖြစ်ပေါ်မှု၊ ယင်းတို့၏ ဖြစ်ကြောင်း၊ ယင်းတို့၏ ချုပ်ရာ၊ ထိုချုပ်ရာသို့ ရောက်ရန် အကျင့် ဟူသော (အမှန် ၄-ချက်) သစ္စာ ၄-ပါးကို မသိသူသည် သမဏ၊ ဗြာဟ္မဏ မဟုတ်၊ ဟုတ်တိုင်းမှန်စွာ သိသူသာ သမဏ မည်၏ ဗြာဟ္မဏမည်၏။ (သံ၊ ၁။ ၂၅၅ - ၇။) နိဒါနသံယုတ်၊ ဒသဗလဝဂ်၊ ဘိက္ခုသုတ်၊ သမဏဗြာဟ္မဏသုတ် (သံ၊ ၁။ ၂၇၈ - ၈၀) တို့ကိုလည်း ကြည့်။ ပထဝီစသော ဓာတ်ကြီး ၄-ပါးကို အထက်ပါ နည်းအတိုင်း သစ္စာ ၄-ပါးဖြင့် မသိသူသည် သမဏမဟုတ်၊ ဗြာဟ္မဏမဟုတ်၊ သိသူသာ သမဏ ဗြာဟ္မဏမည်၏ (သံ၊ ၁။ ၃၈၅။)

သတိပဋ္ဌာန်သုတ် (ဒီ၊ ၂။ ၂၃၁ - ၂၅၂) ကို ကြည့်ရှု ဆင်ခြင်သုံးသပ်က ကမ္မဋ္ဌာန်းအလုပ် ပေးသုတ်၊ ကမ္မဋ္ဌာန်းနည်းပြသုတ်၊ ကမ္မဋ္ဌာန်းအကျိုးပြသုတ် ဖြစ်ကြောင်း ထင်ရှားစွာ သိမြင်နိုင်၏။ ဝိပဿနာကမ္မဋ္ဌာန်း အရာ၌ အနိစ္စတလုံးကို ပိုင်ပိုင်နိုင်နိုင် သိမြင်က ကိစ္စပြီး၏။ အနိစ္စကို ပိုင်နိုင်က ဒုက္ခ၊ အနတ္တလက္ခဏာတို့ကိုလည်း သိမြင်ပြီးဖြစ်တော့၏။ အနိစ္စအချက် ဒုက္ခအချက် အနတ္တအချက်တို့ကို သိမြင်နိုင်ရန် သုတ်ပေါင်းများစွာတို့ကို ဟောတော်မူခဲ့သည်။ ရုပ်နာမ်တို့ကို အနိစ္စ ဒုက္ခ အနတ္တ လက္ခဏာ ၃-ပါးသိမြင်ရန် ဟောတော်မူသော သုတ်အချို့ကို ပြဆိုပါဦးအံ့ - သဋ္ဌာယတနသံသုတ်၊ နန္ဒိက္ခယဝဂ်၊ အဇ္ဈတ္တနန္ဒိက္ခယသုတ်၌ ရဟန်းတို့၊ ရဟန်းသည် မမြဲသော မျက်စိအကြည်ရုပ် (စက္ခုပသာဒ) ကို

မမြဲဟု ရှု၏။ ထိုသို့ ရှုခြင်းသည် အမှန်အတိုင်း မြင်ခြင်း(သမ္မာဒိဋ္ဌိ)ဖြစ်၏။ မှန်ကန်စွာမြင်သူ သည် ငြီးငွေ့၏။ နှစ်သက်မှု ကုန်ခန်းခြင်း ကြောင့် စွဲမက်မှု ကုန်ခန်း၏။ စွဲမက်မှုကုန်ခန်း ခြင်းကြောင့် နှစ်သက်မှု ကုန်ခန်း၏။ နှစ်သက် စွဲမက်မှုတို့ ကုန်ခန်းခြင်းကြောင့် (ထိုရဟန်း ၏)စိတ်သည် ကိလေသာမှ လွတ်မြောက်ပြီ ဟု ဆိုအပ်၊ဆိုပိုင်၏။ ကျန် နား၊ နှာ၊ လျှာ၊ ကိုယ်၊ စိတ်တို့၌လည်း နည်းတူမှတ်လေ။ (သံ၊ ၂။ ၃၅၄။) (ပါဠိတော်၌ ကာယမပါ။ သို့သော် တတိယ အဇ္ဈတ္တ အနိစ္စနန္ဒိက္ခယသုတ်၌ ပါဝင် သည်ကို ထောက်က ပါသင့်သည်ပင်။)

ဒုတိယဖြစ်သော ဗာဟိရနန္ဒိက္ခယသုတ်၌ အဆင်း၊ အသံ၊ အနံ့၊ အရသာ၊ အတွေ့ သဘောတရားဟူသော အပြင်အာယတန ၆-ပါး၏ အစွမ်းအားဖြင့် ဟောတော်မူ၏။ တတိယသုတ်၌ ရဟန်းတို့ မျက်စိအကြည် ရုပ်ကို အသင့်အားဖြင့် နှလုံးသွင်းကြကုန်၊ မျက်စိအကြည်ရုပ်၏ မမြဲခြင်းကိုလည်း ဟုတ် တိုင်းမှန်စွာ အဖန်ဖန်ရှုကြကုန်၊ ထိုသို့ နှလုံး သွင်း ရှုဆင်ခြင်လတ်သော် မျက်စိ အကြည် ရုပ်၌ ငြီးငွေ့၏။ နှစ်သက်မှု ကုန်ခန်းသော ကြောင့် စွဲမက်မှုကုန်ခန်း၏။ စွဲမက်မှု ကုန်ခန်း ခြင်းကြောင့် နှစ်သက်မှု ကုန်ခန်း၏။ နှစ်သက် စွဲမက်မှုတို့ ကုန်ခန်းခြင်းကြောင့် (ရှုဆင်ခြင် သော ယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်၏) စိတ်သည် ကိလေသာမှ လွတ်ပြီဟု ဆိုအပ်၊ဆိုပိုင်၏။ ကျန် နား၊ နှာ စသည်တို့၌လည်း နည်းတူ။ စတုတ္ထသုတ်၌ အဆင်း၊ အသံ စသော အပြင် အာယတန ၆-ပါးတို့၏ အစွမ်းအားဖြင့် ဟောတော်မူ၏။ (သံ၊ ၂။ ၃၅၅။) ပဉ္စမသုတ်၊ ဆဋ္ဌသုတ်၊ သတ္တမသုတ်တို့၌လည်း အနိစ္စ- လက္ခဏာ ၁-ပါးအားဖြင့်သာ မျက်စိအကြည်၊ ၎င်း၌ဖြစ်သော အသိစိတ် (စက္ခုဝိညာဏ်) ၎င်း၌ဖြစ်သော တွေ့ထိမှု (စက္ခုသမ္ပဿ) တွေ့ထိမှုကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာသော ခံစားမှု

(ဝေဒနာ) စသည်တို့ကို ဟောတော်မူ၏။ (သံ၊ ၂။ ၃၅၆-၇။) မျက်စိအကြည်ရုပ်၌ မမြဲသောအားဖြင့် (အနိစ္စလက္ခဏာ) သိမြင် သူအား မှားသောအယူ ကင်းပျောက်၏ စသည်ဖြင့် မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိပဟာနု (အနိစ္စမြင်က မိစ္ဆာစင်) သုတ်ကိုဟောတော်မူ၏။ (သံ၊ ၂။ ၃၅၈။)

ထိုမျှမကသေး သဠာယတနသံယုတ် သဒ္ဓိ- ပေယျာလဝဂ် (သံ၊ ၂။ ၃၆၀-၆)၌ အတွင်း အပသန္တာန်၊ အတိတ်၊ အနာဂတ်၊ ပစ္စုပ္ပန် ကာလ ၃-ပါးတို့ဖြင့် ပျိုးပျား ရောယှက်၍ အနိစ္စလက္ခဏာသက်သက်ကို ဖော်ပြသော သုတ်များစွာကို၎င်း၊ ဒုက္ခအနတ္တတို့နှင့်တွဲဖက် ၍သုတ်များစွာကို၎င်း ဟောတော်မူ၏။ ဒုက္ခ၊ အနတ္တတို့ကိုလည်း အနိစ္စနည်းတူ ဟောတော် မူရာ သုတ်ပေါင်း ၆၀-ရှိ၍ သဒ္ဓိပေယျာလဝဂ် မည်၏။ ခန္ဓသံယုတ် အနိစ္စဝဂ်လာသုတ်တို့ကို လည်း ရှု။ (သံ၊ ၂။ ၁၈-၂၁)၎င်းပြင် ရုပ်သည် မြဲသလော မမြဲသလော? မမြဲပါဘုရား။ မမြဲသောရုပ်သည် ဆင်းရဲလော ချမ်းသာ လော? ဆင်းရဲပါဘုရား။ မမြဲဆင်းရဲ၍ ဖောက် ပြန်သော သဘောရှိသောရုပ်ကို ဤရုပ်သည် ငါ့ဥစ္စာဖြစ်၏၊ ငါဖြစ်၏၊ ငါ၏အတ္တဖြစ်၏ဟု ရှုခြင်းငှါ သင့်ပါမည်လော? မသင့်ပါဘုရား စသည်ဖြင့် အမေးအဖြေ ပြုလုပ်ကာ ဟော ကြားတော်မူသော အနတ္တလက္ခဏသုတ် (ဝိ၊ ၃။ ၁၈-၂၀။ သံ၊ ၂။ ၅၅-၆) ကဲ့သို့ သုတ်တို့ကို လည်း ပိဋက၌ မြောက်မြားစွာ တွေ့ရှိနိုင်၏။ အမြွက်မျှ ဖော်ပြရလျှင် အလဂဒ္ဒူပမသုတ် (မာ၊ ၁။ ၁၉၁-၂) ဥဋ္ဌသစ္စကသုတ် (မာ၊ ၁။ ၂၉၅။) သုသိမသုတ် (သံ၊ ၁။ ၃၄၄-၅။) သောဏသုတ် (သံ၊ ၂။ ၄၀-၄၁။) အာနန္ဒသုတ် (သံ၊ ၂။ ၈၆။) ခဇ္ဇနီယသုတ် (သံ၊ ၂။ ၇၃။) ဂိလာန- သုတ် (သံ၊ ၂။ ၂၇၃-၄။) စသည်တို့ဖြစ်၏။

ရာဟုလောဝါဒသုတ် (သံ၊ ၂။ ၃၂၄-၅။) စူဠာနုဟုလောဝါဒသုတ် (မ၊ ၃။ ၃၂၅-၇။)

နန္ဒကောဝါဒသုတ် (မ၊၃။၃၁၅ - ၂၄။) သုတ် ပေါင်း ၂၀-ပါဝင်သော ရာဟုလသံယုတ် (သံ၊၁။၄၃၉ - ၄၅) တို့၌ကား စက္ခု သောတ စသည်၊ ဝေဒနာ တဏှာ စသည်ဖြင့် ရုပ် နာမ်တို့ကို အနုစိတ်၍ အမေးအဖြေ ပြုလုပ် ကာ အကျယ်တဝင့် ဟောကြားတော် မူ၏။ အမေးအဖြေမပါပဲ ရုပ်သည် မမြဲ၊ မမြဲသော ရုပ်သည် ဆင်းရဲ၏၊ ဆင်းရဲသော ရုပ်သည် အတ္တမဟုတ် အနတ္တသာ၊ အနတ္တ ဖြစ်ခြင်းကြောင့် ထိုရုပ်သည် ငါ့ဥစ္စာမဟုတ်၊ ငါမဟုတ်၊ ငါ၏အတ္တမဟုတ်ဟု ဟုတ်တိုင်း မှန်စွာ ဝိပဿနာပညာဖြင့် သိမှတ်အပ်၏။ ထိုသို့ သိမြင်က တပ်ခြင်းကင်း၍ အာသဝ တရားကင်းစင်၏ စသည်ဖြင့် ဟောတော်မူ သော အနိစ္စသုတ် (သံ၊၂။၃၇။) အရဟန္တ သုတ် (သံ၊၂။၆၈-၉။) အဇ္ဈတ္တဘိတိယဒ နိစ္စသုတ် (သံ၊၂။၃၆၃။) စသည်တို့ကိုလည်း ဟောကြားတော်မူ၏။

လွန်ပြီးသောရုပ် စသည်ကိုဇွဲကွက် တ၊ သ မနေစေရန် လာလတ္တံ့ ရုပ်စသည်ကို သာယာ နှစ်သက်စိတ်ကူးယဉ်မနေစေရန် ဖြစ်ဆဲရုပ် စ သည်ကို ငြီးငွေ့စက်ဆုပ်စေရန် အနိစ္စ ဒုက္ခ အနတ္တသဘောတို့ကိုဖော်ပြ၍ “ရူပံ ဘိက္ခဝေ အနိစ္စံ အတိတာနာဂတံ၊ ကော ပန ဝါဒေါ ဖစ္စုပ္ပန္နဿ” စသည်ဖြင့် ကာလတ္တယအနိစ္စ သုတ်၊ ကာလတ္တယဒုက္ခသုတ်၊ ကာလတ္တယ- အနတ္တသုတ်တို့ကိုလည်းဟောတော်မူ၏။ (သံ၊ ၂။၁၇-၈။) အနိစ္စ၊ ဒုက္ခ၊ အနတ္တ သိမြင်က အယူမှား (မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ) ကင်းစင်ကြောင်းကို လည်း ဒိဋ္ဌိသံယုတ် (သံ၊၂။၁၆၆ - ၁၈၅) လာ သုတ်တို့၌ဟောတော်မူ၏။ အထက်ပါသုတ်တို့ ကဲ့သို့ စုက္ခိယအားဖြင့်သာ ဟောတော်မူသည် မဟုတ်၊ ဂါထာဗန္ဓအားဖြင့်လည်း သုတ်များ စွာတို့၌ ဟောတော်မူ၏။

ပြဆိုခဲ့သော စုက္ခိယဒေသနာ ဂါထာ- ဒေသနာ သုတ်များစွာတို့ကို ထောက်ရှုက

အနိစ္စလက္ခဏာစသည်ကို ဝိပဿနာပညာဖြင့် ထိုးထွင်းသိနိုင်ရန် ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်တိုင်း ဝိပ- သနာ ကမ္မဋ္ဌာန်းအလုပ် အားထုတ်ရမည် ကို ထင်ရှားသိနိုင်၏။ စတုက္ကနိပါတ်၊ ပဌမ- ပဏ္ဏာသက၊ ဥရုဝေလဝဂ်၊ အရိယဝံသသုတ် (အံ၊၁။၃၃၆-၇) လာ အရိယဝံသတရား ၄-ပါးတို့တွင် ဘာဝနာမူ (ကမ္မဋ္ဌာန်းအလုပ်) ၌ မွေ့လျော်ရမည်ဟူသော စတုတ္ထအရိယဝံသ တရားကို သတိပြုရ၏။ သင်္ကန်း၌ ရောင်ရဲ ခြင်း၊ ဆွမ်း၌ ရောင်ရဲခြင်း၊ (ဆွမ်းဆိုရာ၌ ဆေးပစ္စည်းလည်း အပါအဝင်ဖြစ်၏။ အံ၊၄။ ၂။၂၈၄။) ကျောင်း၌ ရောင်ရဲခြင်းဟူသော အရိယဝံသတရား ၃-ပါးတို့မှာ စတုတ္ထအရိယ- ဝံသတရား၏အကူအညီအကြောင်းအင်္ဂါများ ဖြစ်၍ ဘာဝနာ၌ မွေ့လျော်ခြင်း၊ ကမ္မဋ္ဌာန်း အားထုတ်ခြင်းသည်သာ လိုရင်းပဓာနဖြစ် သည်။ (ဘာဝနာမူကို ဖိဖိစီးစီးအားထုတ်နိုင် စေရန် ဆွမ်း၊ သင်္ကန်း၊ ကျောင်း၊ ဆေး ပစ္စည်း ၄-ပါး၌ ရောင်ရဲခြင်းဟူသော အရိယ- ဝံသတရား ၃-ပါးကို ဟောတော်မူသည်ဟု ဆိုလို၏။)

ပစ္စည်း ၄-ပါး၌ရောင်ရဲခြင်း အရိယဝံသ တရား ၃-ပါးဖြင့် ဝိနည်းပိဋကကို ဟောအပ်၏။ ဟောရာရောက်၏။ ဘာဝနာ၌ မွေ့လျော်ခြင်း ဟူသော အရိယဝံသတရားဖြင့် သုတ္တန်၊ အဘိ- ဓမ္မာ ပိဋက ၂-ပါးကို ဟောအပ်၏။ ဟောရာ ရောက်၏။ (အံ၊၄။၂။၂၈၅။) အရိယန္ဓယ်ဝင် ဖြစ်စေရန် အရိယဝံသတရားကို ကျင့်ကြံခြင်း နှင့် အသက်၌ ပြဆိုခဲ့ပြီးသော တရားအား လျော်စွာ ကျင့်သော ဓမ္မာနုဓမ္မပဋိပန္နပုဂ္ဂိုလ် ဖြစ်စေရန် ခန္ဓာ ၅-ပါး စသည်ကို ငြီးငွေ့ စက်ဆုပ်အောင် တပ်ခြင်းကင်းအောင် ကျင့် ကြံအားထုတ်ခြင်းသည် အတူတူပင်ဖြစ်သည်။ (သံ၊၂။၃၃-၄။) (အနုဓမ္မသုတ် ၄-သုတ် လည်း ကြည့်။ ဘာဝနာ၌ မွေ့လျော်ခြင်း၏ အကျယ်ကို ပဋိသံ၊၄၅၊၁၀၄။ ဒီ၊၃။၂၂၇။

မ၊၁။၇၀။ မဟာနိ။၄၀။ စူဠနိ။၁၀၃၊၁၂၃-၄။
အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၈၄-၇။ တိဋ္ဌိကြည့်။)

အနိစ္စ၊ ဒုက္ခ၊ အနတ္တ လက္ခဏာ ၃-ပါးကို သုတ်များစွာတို့၌ အထပ်ထပ် အခါခါ ကြိမ် ဖန်များစွာ ဟောတော်မူခြင်းကို သတိ မူရန် ဓမ္မပဒ-လာ ပေါဠိလမထေရ်၏ ဝတ္ထု အကျဉ်းချုပ်ကို ဖော်ပြလို၏။ ထိုမထေရ်သည် ဝိပဿီ ဘုရားလက်ထက်တော်မူ၍ ကျွန်ုပ်တို့ ဘုရားရှင် လက်ထက်တော်တိုင်အောင် ဘုရား ၇-ဆူတို့၏ သာသနာ၌ ရဟန်းငါးရာတို့အား စာချနေသူဖြစ်၏ (ရှေးရှေး ဘဝကလည်း စာချဘူး၊ ယခုဘဝလည်း စာချသည်ကို ရည်ရွယ်ဆိုခြင်း ဖြစ်၏)။ အနိစ္စ၊ ဒုက္ခ မိုး မှန်အောင် ကြားဘူး၊ ရွတ်ဘူး၊ ပို့ချဘူးမည် ကား မြေကြီးလက်ခတ်မလွဲပေ။ “ဤရဟန်း သည် ဝဋ်ဆင်းရဲမှ လွတ်မြောက်အောင် ပြုအံ့ ဟူသော စိတ်ထားမျှသော်လည်း မရှိ (ကျင့် ဆောင်မှုကား ပြောစရာမရှိတော့ပေ)။ ထို ရဟန်းကို ထိတ်လန့်စေအံ့”ဟူသော ရည်ရွယ် ချက်ဖြင့် ဘုရားရှင်က ထိုမထေရ်ကို အချည်း နှီးပေါဠိလ (တုစ္ဆပေါဠိလ) လာလော့ သွား လော့၊ ထိုင်လော့ စသည်ဖြင့် မိန့်တော်မူလေ့ ရှိ၏။ ထိုအခါ ပေါဠိလ မထေရ်က “ငါသည် အဋ္ဌကထာနှင့်တကွ ပိဋကသုံးပုံဆောင်မြင်၏၊ ဂိုဏ်းကြီး၁၈-ရပ်၌ရဟန်းငါးရာတို့အား တရား စာပေပို့ချသူဖြစ်၏၊ သို့ပါလျက် ဘုရားရှင်က အချည်းနှီး ပေါဠိလဟု မပြတ်မိန့်တော်မူ၏၊ ကေန္တ ငါ့မှာ ဈာန်မဂ်ဖိုလ်မရရှိ၍ ဤသို့ ခေါ်ဝေါ် မိန့်ဆိုခြင်းဖြစ်သည်”ဟု ဟုတ်တိုင်း မှန်စွာ တွေးမိသည့်အလျောက် ခဏာသဝ ရဟန်းတော်များထံ ကမ္မဋ္ဌာန်း တောင်းပန် ရာ (မာန်စွယ်ကျိုးစေလိုသော ရည်ရွယ်ချက် ဖြင့်) မည်သည့် ရဟန်းကမျှ လက်မခံပဲ မည်သူထံသွားပါ၊ မည်ဝါထံသွားပါစသည်ဖြင့် အဆင့်ဆင့် ညွှန်ကြားလိုက်ရာ နောက်ဆုံး

ခုနစ်နှစ်အရွယ် သာမဏေငယ်အထံထောက်မှ ကမ္မ-ဋ္ဌာန်းနည်းရ၍ ကမ္မဋ္ဌာန်းအားထုတ်နေစဉ် ဘုရားရှင်က (၁၂၀-ယူဇနာအဝေးမှ အရောင် တော်ပြန်စေ၍) ယောဂါ ဝေ ဇာယတိ ဘူရိ-စသောဂါထာကို ဟောတော်မူရာ ဒေသနာ တော်အဆုံး၌ အရဟတ္တဖိုလ်၌ တည်လေ၏။ (ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၆၂-၄။)

နာမ် ရုပ်တရားတို့ကို ဝိပဿနာပညာဖြင့် ထိုးထွင်းသိမြင်နိုင်ရန် တိုက်တွန်း နှိုးဆော် ချက်ဖြစ်သော သုတ်အများကိုလည်း ဥပမာ-န ဥပမေယျတို့ဖြင့် တန်ဆာဆင်၍၎င်း၊ ဥပ-မာန မပါမူ၍၎င်း ဟောတော်မူခဲ့ရာ အချို့ ကိုဖော်ပြပါအံ့—“ရဟန်းတို့ ဇရာမရဏကို၊ ဇရာမရဏ၏ ဖြစ်ကြောင်းကို၊ ဇရာမရဏ၏ ချုပ်ရာကို၊ ဇရာမရဏချုပ်ရာ နိဗ္ဗာန်သို့ ရောက်ကြောင်းအကျင့်ကို ဟုတ်တိုင်းမှန်စွာ ဝိပဿနာပညာဖြင့် မသိ မမြင် သေးသော သူသည် သိမြင်နိုင်ရန် ဆရာရှာရမည်၊ ကျင့် ကြံ ပြုလုပ်ရမည်၊ အားထုတ်ရမည်၊ အလို ဆန္ဒပြုရမည်၊ လွန်လွန်ကဲကဲ အားထုတ်ရမည်၊ မမေ့မလျော့ မပေါ့မဆ သတိသမ္ပဇဉ် ရှိရ မည်” စသည်ဖြင့် ဇရာ၊မရဏ၊ဇာတိ၊ ဘဝ စသော သိအောင်ပြုရမည့် တရား ၁၁-ပါး တို့ကို တိုက်တွန်းချက်၁၂-ပါးဖြင့် မြှောက် ပွား၍ သုတ်ပေါင်း ၁၃၂-သုတ်ဖြင့် နိဒါန-သံယုတ် အဆုံးဖြစ်သော အန္တရပေယျာလ-ဝဂ်၌ တိုက်တွန်း နှိုးဆော်တော်မူ၏။ (သံ၊၁။ ၃၄၉-၅၁။)

(၂) (က) ပွားများ အားထုတ်မှုသည်ပင် အကြောင်း၊ တရားအထူး၊ ချမ်းသာအထူးကို ရခြင်း၏အကြောင်းဖြစ်သော ပွားများ အား ထုတ်မှု၊ သမထ၊ ဝိပဿနာ အလုပ်။ (ခ) ဘာဝနာ အလုပ်၏ အကြောင်း၊ နောက် နောက်သော ဘာဝနာအလုပ်၏ နီးစွာသော အကြောင်းဖြစ်သော ရှေးရှေးသော ဘာဝ-

နာ။ (၃) ဘာဝနာမူ၌ အားထုတ်ခြင်း။ (၄) ကမ္မဋ္ဌာန်းကျမ်း (ပရိယတ်)။ (၅) ကမ္မဋ္ဌာန်းသဘော။ (၆) ကမ္မဋ္ဌာန်းကို နှလုံးသွင်းခြင်း။ (၇) အလုပ်အကိုင်၊ အမှုကိစ္စ။

(၁) (စီးဖြန်းပွားများခြင်း) အမှု၏ - တည်ရာ - ဖြစ်ရာ - အာရုံ၊ စီးဖြန်းပွားများမှု၏ နီးစွာသော အကြောင်း ဖြစ်သော - စီးဖြန်း ပွားများမှုကို ပြီးစေတတ်သော အကြောင်း ဖြစ်သော - အာရုံ၊ သမထ၊ ဝိပဿနာ အလုပ်၏ အာရုံနိမိတ်။ ဣဒဉ္စိ အပ္ပနာကမ္မဋ္ဌာနံ မနုဿိကဗျောက္ခဿ အပ္ပနံ ပါပုဏာတိ။ အဘိဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၄၆။ (- ဝိဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၂၊ ၃၀။ ဒီးဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၆၇။ မဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၅၉။ မဋ္ဌ၊ ၂။ ၉၁။ သင်္ဂဟ၊ ၅။) ကမ္မဿ ဝါ ဘာဝနာယ ဌာနံ အာရမ္မဏံ။ မူလဋီ၊ ၂။ ၁၅၅။ (- ဝဇီရ၊ ၁၅၂။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၀၅။ ဒီ၊ ၁။ ၂၄၄။ မဋ္ဌ၊ ၁။ ၃၅၅။ မဋ္ဌ၊ ၂။ ၆၄။ ဝိဘာဝိနီ၊ ၅၆။) ယောဂါနုယောဂကမ္မဿ ပဒဋ္ဌာနတ္တာ သဗ္ဗတ္ထကကမ္မဋ္ဌာနန္တိ ဝုစ္စတိ။ ဝိဋ္ဌ၊ ၂။ ၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၉၄။ ယောဂဿ ဘာဝနာယ အနုယုဉ္စနံ ယောဂါနုယောဂေါ၊ တဒေဝ ကရဏိယဋ္ဌေန ကမ္မံ၊ တဿ ယောဂါနုယောဂကမ္မဿ။ ပဒဋ္ဌာနတ္တာတိ နိပ္ပတ္တိဟေတုတ္တာ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၀၂။ (- ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၁၁၉။ ၂၀၉။)

(၂) (က) ပွားများ အားထုတ်မှုသည်ပင် အကြောင်း၊ တရားအထူး၊ ချမ်းသာအထူးကို ရခြင်း၏အကြောင်းဖြစ်သော ပွားများအား ထုတ်မှု၊ သမထ၊ ဝိပဿနာအလုပ်။ ဣဒဉ္စိ အပ္ပနာကမ္မဋ္ဌာနံ မနုဿိကဗျောက္ခဿ အပ္ပနံ ပါပုဏာတိ။ အဘိဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၄၆။ (- ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၁၀၂။ ၃၄၂။ နေတ္ထိ၊ ၉။ ၉၃။) ကမ္မမေဝ ဝိသေသာမိကဿ ဌာနန္တိ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဘာဝနာ ဝုစ္စတိ။ မူလဋီ၊ ၂။ ၁၅၅။ ကာတဗ္ဗတော ကမ္မံ ယောဂိနော သုခဝိသေသာနံ ကာရဏဘာဝတော

ဌာနဉ္စာတိ ကမ္မဋ္ဌာနံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၄၂၆။ ကမ္မဋ္ဌာနဿာတိ ဘာဝနာယ ဗြဟ္မာနာ ဝဇ္ဇနာ။ နေတ္ထိ၊ ၉။ ၆၁။ (- ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂၀၉။ မဏိမဉ္ဇူ၊ ၂။ ၄၇၄၊ ၅၃၀။) (၁) ဘာဝနာ အလုပ်၏ အကြောင်း၊ နောက်နောက်သော ဘာဝနာအလုပ်၏ နီးစွာသော အကြောင်းဖြစ်သော ရှေးရှေးသော ဘာဝနာ။ ကမ္မဋ္ဌာနံ ပဝက္ခာမိ။ သင်္ဂဟ၊ ၅။ ၂။ ဥတ္တရတ္ထရယောဂကမ္မဿ ပဒဋ္ဌာနတယ ကမ္မဋ္ဌာနဘူတံ ဘာဝနာဝိထိဉ္စ။ ဝိဘာဝိနီ၊ ၅၆။ ပါရိဟာရိယကမ္မဋ္ဌာန(ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၉၄)လည်း ကြည့်။

(၃) ဘာဝနာမူ၌ အားထုတ်ခြင်း။ အနုပဿနာယ ကမ္မဋ္ဌာနဝိဟာရေန။ အဘိဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၅၀။ ကမ္မေ ဝါ ဌာနံ ဘာဝနာရမ္ဘော ကမ္မဋ္ဌာနံ။ မူလဋီ၊ ၂။ ၁၅၆။

(၄) ကမ္မဋ္ဌာန်းကျမ်း(ပရိယတ်)။ ကမ္မဋ္ဌာနဿ ဥဂ္ဂဏှန (ဝိဋ္ဌ၊ ၂။ ၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂၇၀။) နှိ ကမ္မဋ္ဌာနဂန္ထဿ ဥဂ္ဂဏှနံ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၀၅။ (- ဝိမတိ၊ ၁။ ၂၁၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၃၂၇။ ဝဇီရ၊ ၁၅၂။ မဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၅၇။)

(၅) ကမ္မဋ္ဌာန်းသဘော။ ကမ္မဋ္ဌာနဿ လက္ခဏ (ဝိဋ္ဌ၊ ၂။ ၂။) နှိ.....ကမ္မဋ္ဌာနသဘာဝဿ သလ္လက္ခဏံ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၀၅။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၂၁၄။

(၆) ကမ္မဋ္ဌာန်းကို နှလုံးသွင်းခြင်း။ ကမ္မဋ္ဌာနံ ပဓာနံ ကတွာ (မူလဋီ၊ ၂။ ၁၀၁) တိ.... ကမ္မဋ္ဌာနမနုဿိကာရမေဝ ပဓာနံ ကတွာ။ အနုဋီ၊ ၂။ ၁၀၂။

(၇) အလုပ်အကိုင်၊ အမှုကိစ္စ။ ယေန ကေနစိ ကမ္မဋ္ဌာနေနာ(အံ၊ ၃။ ၃၂) တိ ကသိဝဏိဇ္ဇာဒိကမ္မေသု ယေန ကေနစိ ကမ္မေန။ အံ၊ ၃။ ၃၂။

ကမ္မဋ္ဌာန်းသည် — သမထကမ္မဋ္ဌာန်း၊ ဝိပဿနာကမ္မဋ္ဌာန်းအားဖြင့် ၂-ပါး။ (မဟာ-

နိဋ္ဌ။၃၅၇။ ဝိသုဒ္ဓိ။၁။၂၃၅။ ဝိသုဒ္ဓိ။၁။၁။
 ၃၅၇။ သံ၊၃။၂။၉၇။) သမထကမ္မဋ္ဌာန်းသည်
 သဗ္ဗတ္ထက-ကမ္မဋ္ဌာန်း၊ ပါရိဟာရိယကမ္မဋ္ဌာန်း
 အားဖြင့် ၂-ပါး။ မေတ္တာ၊ မရဏသတိကမ္မ-
 ဋ္ဌာန်းကို (အချို့ဆရာတို့အလို) အသုဘကမ္မ-
 ဋ္ဌာန်းကို သဗ္ဗတ္ထက-ကမ္မဋ္ဌာန်း ဆိုသည်။ စရိတ်
 အားလျော်စွာ အမြဲဆောင်အပ်သော ကမ္မ-
 ဋ္ဌာန်းကို ပါရိဟာရိယ-ကမ္မဋ္ဌာန်း ဆိုသည်။
 (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁။ဝိသုဒ္ဓိ။၁။၉၄၊၉၅။သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။
 ၄၈-၄၉။) အာရုံကမ္မဋ္ဌာန်း၊ ဈာန်ကမ္မဋ္ဌာန်း
 အားဖြင့် ၂-ပါး။ အာကာသနဉာယတန၊
 အာကိဉ္ဇညာယတနတို့သည် အာရုံကမ္မဋ္ဌာန်း၊
 ဈာန်ကမ္မဋ္ဌာန်း ၂-မျိုးစုံမည်၏။ ဝိညာနဉာ-
 ယတန၊ နေဝညာနာသညာယတနတို့သည်
 ဈာန်ကမ္မဋ္ဌာန်းသာ မည်၏။ အာကာသ၊
 နတ္ထိဘောပညတ်တို့သည် အာရုံကမ္မဋ္ဌာန်းသာ
 မည်၏။ (မဏိမဉ္ဇူ၊ ၂။၄၈၆။)

ကမ္မဋ္ဌာန်း၄၀—ပါဠိတော်၌ လာသော
 ကသိုဏ်း ၈-ပါး၊အသုဘ ၁၀-ပါး၊ အနုဿတိ
 ၁၀-ပါး၊ ဗြဟ္မဝိဟာရ ၄-ပါး၊ အဇ္ဈပ ၄-ပါး၊
 ကောသညာ၊ ကောဝဝတ္ထာန ဤ ၃၈-ပါးတို့၌
 အဋ္ဌကထာ၌လာသော အာလောကနှင့် အာ-
 ကာသကိုသွင်း၍ ၄၀-ဖြစ်သည်။(ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇။
 သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၈။အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၁။)(ကသိုဏ်း၁၀-ပါး
 ရှိရာ အာလောကကသိုဏ်းကို ဩဒါတ၌၊အာ-
 ကာသ ကသိုဏ်းကို အနန္တာကာသကသိုဏ်း၌
 သွင်း၍(အဘိ၊ဓ။၅၅။)ပါဠိတော်၌ ကသိုဏ်း
 ၈-ပါး ဟောတော်မူသည်။ မ၊၂။၂၀၇-၌
 ကသိုဏ်း ၁၀-ပါး တနည်း ဟောတော်မူ
 သည်။) ပုဂ္ဂိုလ်စရိတ်အား လျော်သော
 ကမ္မဋ္ဌာန်းရှစ်သောင်းလေးထောင် ဖြစ်သည်။
 (သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၅။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။၁၉၈-၉။) ပင်
 ကိုယ်သဘော အားဖြင့် ကိုယ်တိုင် အခါ
 ခပ်သိမ်း ဆောင်ယူအပ်သော ဗုဒ္ဓါနုဿတိ

စသော ကမ္မဋ္ဌာန်းကို မူလကမ္မဋ္ဌာန်းဟု ဆို
 ၏။ (ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၃။)

ဝိပဿနာကမ္မဋ္ဌာန်းသည် ရုပ်ကမ္မဋ္ဌာန်း၊
 နာမ်ကမ္မဋ္ဌာန်းအားဖြင့် ၂-ပါး (ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၁၄။
 အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၅၂။)ဓာတုကမ္မဋ္ဌာန်းသည် ပ-
 အာ-ဝါ-တေ ဟူသော စတုဓာတုကမ္မဋ္ဌာန်း။
 (ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၃၄၂။ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၂၆။) ပ-အာ-
 ဝါ-တေ၊ အာကာသ၊ ဝိညာဏ ဟူသော
 ဆဓာတုကမ္မဋ္ဌာန်း။ (အံ၊၁။၁၇၆။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။
 ၁၅၉။)သရာဝါသကမ္မဋ္ဌာန်း၊ပဗ္ဗဇ္ဇာကမ္မဋ္ဌာန်း
 ဟူ၍လည်း ရှိသေး၏။ အိမ်ထောင်ပြုလုပ်မှု
 သည် သရာဝါသကမ္မဋ္ဌာန်း မည်၏။ ရဟန်း
 ပြုလုပ်မှုသည်ပဗ္ဗဇ္ဇာကမ္မဋ္ဌာန်းမည်၏။ကသိ-
 ကမ္မဋ္ဌာန်း၊ ဝဏ္ဏဇာကမ္မဋ္ဌာန်း၊ ဟူ၍လည်း
 ရှိသေး၏။ လယ်ထွန်မှုသည် ကသိကမ္မဋ္ဌာန်း
 မည်၏။ ကုန်သွယ်မှုသည် ဝဏ္ဏဇာကမ္မဋ္ဌာန်း
 မည်၏။ (မ၊၂။၄၁၄-၅။)

ကမ္မဋ္ဌာနကထန (န) [ကမ္မဋ္ဌာန+ကထန] ကမ္မ-
 ဋ္ဌာန်းကို ဟောခြင်း။ကမ္မဋ္ဌာနကထနံ ဓမ္မဒေ-
 သနာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂၁။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၈၉။ အံ၊ဋ္ဌ၊
 ၂။၄၀။

ကမ္မဋ္ဌာနကထာ (ထီ) [ကမ္မဋ္ဌာန+ကထာ]
 ကမ္မဋ္ဌာန်းစကား၊ကမ္မဋ္ဌာန်းနှင့်-စပ်-ယှဉ်-
 သော စကား။ ကမ္မဋ္ဌာနကထာ ပန ဝိသုဒ္ဓိ-
 မဂ္ဂေ ဝိတ္တာရိတာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၆၁။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။
 ၁၈၂။

ကမ္မဋ္ဌာနကမ္မိက (တိ) [ကမ္မဋ္ဌာနကမ္မ+ဣက]
 ကမ္မဋ္ဌာန်းအမှု၌ ယှဉ်သော၊ ကမ္မဋ္ဌာန်းတရား
 အားထုတ်သော၊သူ။ တသ္မိံ ဥပဿယေ
 ကမ္မဋ္ဌာနကမ္မိကာ ဘိက္ခုနီယော အတ္ထိ။ သံ၊
 ဋ္ဌ၊၃။၂၃၈။ ကမ္မဋ္ဌာနကမ္မိကာတိ ကမ္မဋ္ဌာန-
 မနယုတ္တာ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၇၂။

ကမ္မဋ္ဌာနကာရက (တိ) [ကမ္မဋ္ဌာန+ကာရက]
 ကမ္မဋ္ဌာန်းအမှုကို ပြုသော၊ ကမ္မဋ္ဌာန်းအား

ထုတ်သောသု။ ကမ္မဋ္ဌာနကရကော အယန္တိ
ဇာနိတော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၉၅။

ကမ္မဋ္ဌာနဂတစိတ္တ (န) [ကမ္မဋ္ဌာန + ဂတ +
စိတ္တ] ကမ္မဋ္ဌာန်းသို့ ရောက်သောစိတ်၊ ကမ္မ-
ဋ္ဌာန်းကို နှလုံးသွင်းသော စိတ်။ ဘိက္ခုမ္ပိ
ကမ္မဋ္ဌာနဂတစိတ္တေန နိပဇ္ဇေ နိဒ္ဒါယန္တေ ဝါ။
ဝဇီရ၊ ၅၁၉။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃၇၈။

ကမ္မဋ္ဌာနဂဟဏ (န) [ကမ္မဋ္ဌာန + ဂဟဏ] ကမ္မ-
ဋ္ဌာန်းယူခြင်း။ ကမ္မဋ္ဌာနဂဟဏတ္ထံ ငုတ္ထဝဿာ-
နဉ္စ အဓိဂတဂုဏာရောစနတ္ထံ။ ဝိ၊ ၄၁။ ၁၆၅။
ဒိ၊ ၄၁။ ၁၇၂။ မ၊ ၄၁။ ၁၅၁။

ကမ္မဋ္ဌာနဂေါစရ (ပု) [ကမ္မဋ္ဌာန + ဂေါစရ] (၁)
ကမ္မဋ္ဌာန်းအာရုံ။ (တိ) (၂) ကမ္မဋ္ဌာန်းအာရုံ
ရှိသောသု။ (၁) ကမ္မဋ္ဌာနဂေါစရေ စေဝ
ဘိက္ခာစာရဂေါစရေ စ အကုသလော။ သံ၊
၄၁။ ၂၂၃။ (တိ) (၂) ကေစိ ပန “ကမ္မ-
ဋ္ဌာနဂေါစရော ပဌမဇ္ဈာနာဒိကံ။ .... တတ္ထ
အကုသလော နာမာ” တိ ဝဒန္တိ။ သံ၊ ၄၁။ ၂၂၉။

ကမ္မဋ္ဌာနစိတ္တ (န) [ကမ္မဋ္ဌာန + စိတ္တ] ကမ္မဋ္ဌာန်း
စိတ်၊ ကမ္မဋ္ဌာန်း၌ သက်ဝင်သောစိတ်။ ဗုဒ္ဓါ-
ဒီသု အညတရသ္မိံ ဌာနေ ကမ္မဋ္ဌာနစိတ္တံ
ဌပေတဗ္ဗံ။ သံ၊ ၄၁။ ၂၃၉။

ကမ္မဋ္ဌာနတန္တိ (ထိ) [ကမ္မဋ္ဌာန + တန္တိ] ကမ္မ-
ဋ္ဌာန်းပါဠိ။ စသော သဇ္ဈာယေန ဟိ ကမ္မ-
ဋ္ဌာနတန္တိ ပဂုဏာ ဟောတိ။ အဘိ၊ ၄၁။ ၂။
၂၁၅။ (- ဒိ၊ ၄၁။ ၂၃၅။)

ကမ္မဋ္ဌာနတ္တိက (တိ) [ကမ္မဋ္ဌာန + အတ္တိက] ကမ္မ-
ဋ္ဌာန်း - ဖြင့် - ကို - အလိုရှိသောသု။ ကမ္မ-
ဋ္ဌာနတ္တိကာ ပနေတ္ထ ဘိက္ခုနိယော အတ္တိ။
သံ၊ ၄၁။ ၁၆၃။ (- သံ၊ ၄၁။ ၁၆၃။)

ကမ္မဋ္ဌာနထမ္ပ (ပု) [ကမ္မဋ္ဌာန + ထမ္ပ] ကမ္မဋ္ဌာန်း
ဟူသောတိုင်။ သတိယောက္ခေန ကမ္မဋ္ဌာန-

ထမ္ပေ စိတ္တကလံ တံ နိဗ္ဗိဿာမိ နိယမေ-
ဿာမိ။ ထေရ၊ ၄၁။ ၂။ ၆၆။

ကမ္မဋ္ဌာနဒါန (န) [ကမ္မဋ္ဌာန + ဒါန] ကမ္မဋ္ဌာန်း
ပေးခြင်း။ ကမ္မဋ္ဌာနဒါနေ သေယျောတိ
ဒဿနတ္ထံ အာရဒ္ဓံ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၀၃။

ကမ္မဋ္ဌာနဒါယက (တိ) [ကမ္မဋ္ဌာန + ဒါယက]
ကမ္မဋ္ဌာန်း ပေးတတ်သောသု။ ကမ္မဋ္ဌာန်း
ဆရာ။ ကမ္မဋ္ဌာနဒါယကံ ကလျာဏမိတ္တံ ဥပ-
သကံမိတ္တာ။ အံ၊ ၄၁။ ၄၀၈။ အဘိ၊ ၄၁။
၂၁၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၉၄၊ ၉၅။ ခုဒ္ဒက၊ ၄၁။ ၂၉။
ထေရ၊ ၄၁။ ၂၇၃။ မ၊ ၄၁။ ၁၅၁။

ကမ္မဋ္ဌာနနယ (ပု) [ကမ္မဋ္ဌာန + နယ] ကမ္မဋ္ဌာန်း
နည်း။ အယံ ပနေတ္ထ ကမ္မဋ္ဌာနနယော။
သံ၊ ၄၁။ ၆၂။

ကမ္မဋ္ဌာနနိမိတ္တ (န) [ကမ္မဋ္ဌာန + နိမိတ္တ] ကမ္မ-
ဋ္ဌာန်းနိမိတ်၊ ကမ္မဋ္ဌာန်းအာရုံ။ သော ဘိက္ခု-
တံ ကမ္မဋ္ဌာနနိမိတ္တံ။ အဘိ၊ ၄၁။ ၂၄၈။

ကမ္မဋ္ဌာနနိရတ (တိ) [ကမ္မဋ္ဌာန + နိရတ] ကမ္မ-
ဋ္ဌာန်း၌ မွေ့လျော်သော။ စိတ္တံ ပသိဒတိတိ
ကမ္မဋ္ဌာနနိရတံ ဟာဝနာစိတ္တံ သန္ဓာယာဟ။
သံ၊ ၄၁။ ၇၂။

ကမ္မဋ္ဌာနနိဿိတ (တိ) [ကမ္မဋ္ဌာန + နိဿိတ]
ကမ္မဋ္ဌာန်း၌ မှီသော။ ဂဏနာနိဿိတောဝ
န ကမ္မဋ္ဌာနနိဿိတော။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၁၁။

ကမ္မဋ္ဌာနန္တရာယ (ပု) [ကမ္မဋ္ဌာန + အန္တရာယ]
ကမ္မဋ္ဌာန်း၏ အန္တရာယ်။ ဝိသဘာဝသဒ္ဓသံ-
သနုနေန ကမ္မဋ္ဌာနန္တရာယံ ကရေန္တိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊
၁။ ၁၁၆။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၀၇။

ကမ္မဋ္ဌာနပဋိပတ္တိ (ထိ) [ကမ္မဋ္ဌာန + ပဋိပတ္တိ]
ကမ္မဋ္ဌာန်းအကျင့်။ ကမ္မဋ္ဌာနာဘိနိဝေသ-
ကြည့်။

ကမ္မဋ္ဌာနပုဒ်ဗဒ္ဒ (တိ) [ကမ္မဋ္ဌာန+ပုဒ်ဗဒ္ဒ] ကမ္မဋ္ဌာနံနှင့် စပ်သော။ ဣမ ပန ကမ္မဋ္ဌာနပုဒ်ဗဒ္ဒါတိ အာဟ “ကမ္မဋ္ဌာနေ .... ကထာ” - တိ။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၆၉။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၉။

ကမ္မဋ္ဌာနပထဝီ (ထိ) [ကမ္မဋ္ဌာန+ပထဝီ] ကမ္မဋ္ဌာနံဟူသောမြေ။ ကမ္မဋ္ဌာနပထဝီ မဟာ-ဟတ္ထိပထံ ကတွာ ဒဿေန္တော ဝိယ။ သာ-ရတ္ထ။ ၂။ ၂၀၃။

ကမ္မဋ္ဌာနပရမ္မရာ (ထိ) [ကမ္မဋ္ဌာန+ပရမ္မရာ] ကမ္မဋ္ဌာနံ - အဆင့်ဆင့် - အဆက်ဆက်။ ကမ္မဋ္ဌာနပရမ္မရာယ သမ္မသနံ ယာဝ အရဟတ္တာ လောကီယလောကုတ္တရဝိသေသာဝဟံ။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၈၈။

ကမ္မဋ္ဌာနပရာယဏ (တိ) [ကမ္မဋ္ဌာန+ပရာယဏ] ကမ္မဋ္ဌာနံလျှင် မှီခိုရာရှိသော။ သူ။ ပဗ္ဗဇိတွာ ကမ္မဋ္ဌာနပရာယဏော အဟောသိ။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၄။ ၂၃၅။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၂၁။

ကမ္မဋ္ဌာနပရိဂဏှန (န) [ကမ္မဋ္ဌာန+ပရိဂဏှန] ကမ္မဋ္ဌာနံယူခြင်း။ ကမ္မဋ္ဌာနပရိဂဏှန (ပရိဂဏှန။ ဒိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၄၄။) တော ရက္ခိတစိတ္တော။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၃၃၄။

ကမ္မဋ္ဌာနပရိဂ္ဂဟ (ပု) [ကမ္မဋ္ဌာန+ပရိဂ္ဂဟ] ကမ္မဋ္ဌာနံကို သိမ်းဆည်းခြင်း။ ပုဗ္ဗေ ပရိဂ္ဂဟ-တောတိ ကမ္မဋ္ဌာနပရိဂ္ဂဟတော ပုဗ္ဗေ။ ဒိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၄၄။

ကမ္မဋ္ဌာနပရိဂ္ဂါဟက (တိ) [ကမ္မဋ္ဌာန+ပရိဂ္ဂါဟက] ကမ္မဋ္ဌာနံသိမ်းဆည်းသော။ သူ။ ကမ္မဋ္ဌာနပရိဂ္ဂါဟကနံ သတိသမ္ပဇညာနံ အဘာဝါ မဋ္ဌဿတိ အသမ္ပဇာနော နာမ ဟောတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၂၈၁။

ကမ္မဋ္ဌာနပရိစ္စာဂ (ပု) [ကမ္မဋ္ဌာန+ပရိစ္စာဂ] ကမ္မဋ္ဌာနံကို စွန့်ခြင်း။ ကမ္မဋ္ဌာနိကဿ စလနံ

နာမ ကမ္မဋ္ဌာနပရိစ္စာဂေါ။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၇၀။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၁၂၈။

ကမ္မဋ္ဌာနပရိပါလက (တိ) [ကမ္မဋ္ဌာန+ပရိပါလက] ကမ္မဋ္ဌာနံကို စောင့်ရှောက်တတ်သော။ သူ။ သဗ္ဗဘာဝိယေန ကမ္မဋ္ဌာနပရိပါလကေန ပရိဂ္ဂဟေတွာ။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၁၃။

ကမ္မဋ္ဌာနပရိယုတ္တိ (တိ) [ကမ္မဋ္ဌာန+ပရိယုတ္တိ] ကမ္မဋ္ဌာနံအားထုတ်သော။ သူ။ “ယောဂါနု-ကူလတာ ကမ္မဋ္ဌာနပရိယုတ္တိတသပ္ပုရိသစရိ-ယာ သလ္လေခဝုတ္တိ” တိ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၄၄။

ကမ္မဋ္ဌာနပရိဟရဏ (န) [ကမ္မဋ္ဌာန+ပရိဟရဏ] ကမ္မဋ္ဌာနံကို - ဆောင်ခြင်း - စောင့်ရှောက်ခြင်း။ နိပက (ထေရ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၃၀) ကြည့်။

ကမ္မဋ္ဌာနပရိဟရဏဉာဏ (န) [ကမ္မဋ္ဌာနပရိဟရဏ+ဉာဏ] ကမ္မဋ္ဌာနံကို ဆောင်တတ် - စောင့်ရှောက်တတ် - သော ဉာဏံ။ ဣဒိနာ တေသံ ကမ္မဋ္ဌာနပရိဟရဏဉာဏံ ဒဿေတိ။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ၊ ၁၆၁။

ကမ္မဋ္ဌာနပရိဟရဏပညာ (ထိ) ကမ္မဋ္ဌာနပရိဟရဏ + ပညာ] ကမ္မဋ္ဌာနံကို ဆောင်သော ပညာ။ နိပက (ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ၊ ၁၀၁) ကြည့်။

ကမ္မဋ္ဌာနပရိဟရဏူပါယ (ပု) [ကမ္မဋ္ဌာနပရိဟရဏ + ဥပါယ] ကမ္မဋ္ဌာနံကို ဆောင်ခြင်း၏ အကြောင်း။ သတိသမ္ပဇညေန သမ္ပတ္တက-ကမ္မဋ္ဌာနံ ကမ္မဋ္ဌာနပရိဟရဏူပါယော ဝါ။ ဒိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၅၀။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၅၀။

ကမ္မဋ္ဌာနပါဠိအာရဇ္ဇ (တိ) [ကမ္မဋ္ဌာနပါဠိ+အာရဇ္ဇ] ကမ္မဋ္ဌာနံပါဠိတော်၌ - တင်အပ် - ထားအပ် - သော။ ကမ္မဋ္ဌာနပါဠိအာရဇ္ဇော သမာ-မိယေဝ ပရတော ဥပ္ပဇ္ဇနကဘာဝနာသမာ-မိဿ ကာရဏဘာဝတော သမာမိနိမိတ္တံ။ ဒိ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၂၅၁။

ကမ္မဋ္ဌာနပုဒ် (ထိ) [ကမ္မဋ္ဌာန+အပုဒ်] ကမ္မဋ္ဌာနံး၏ပြီးဆုံးခြင်း။ အပုဒ် နာမ ကမ္မဋ္ဌာနပုဒ်။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂။ သာရတ္ထ၊၂။၂၀၅။ ဝိမတိ၊၁။၂၁၄။

ကမ္မဋ္ဌာနဗြဟ္မာ (ထိ) [ကမ္မဋ္ဌာန + ဗြဟ္မာ] ကမ္မဋ္ဌာနံးကို - ပျိုးများခြင်း - ပျိုးစေခြင်း။ ပိတညူ (နေတ္ထိဝိ၊၁၃၃) ကြည့်။

ကမ္မဋ္ဌာနဘာဝနာ (ထိ) [ကမ္မဋ္ဌာန+ဘာဝနာ] ကမ္မဋ္ဌာနံးကို ပျိုးစေခြင်း။ ကမ္မဋ္ဌာနဘာဝနာစ အာယတိ မဂ္ဂဗလာနံ ဥပနိဿယောဘဝိဿတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၈၉။ (-အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၃။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၆၂။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ၊၁၀၁။ သာရတ္ထ၊၂။၂၀၂။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၇၂။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၂၃။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၁၆။)

ကမ္မဋ္ဌာနဘာဝနာနယ (ပု) [ကမ္မဋ္ဌာနဘာဝနာ +နယ] ကမ္မဋ္ဌာနံး ဘာဝနာနည်း။ ယသ္မာ ဝိသု ကမ္မဋ္ဌာနဘာဝနာနယော နာမ နတ္ထိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၁။ (-ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၃၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၇၉။ သာရတ္ထ၊၂။၂၄၀။)

ကမ္မဋ္ဌာနဘာဝနာနယောဂ (ပု) [ကမ္မဋ္ဌာနဘာဝနာ+အနယောဂ] ကမ္မဋ္ဌာနံး ဘာဝနာကို အားထုတ်ခြင်း။ ကမ္မဋ္ဌာနဘာဝနာနယောဂေန အဓိဂတံ မေတ္တစိတ္တံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၂၅။ (-အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၁၁။ ပရိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၇။)

ကမ္မဋ္ဌာနဘာဝနာယောဂျတာ (ထိ) [ကမ္မဋ္ဌာနဘာဝနာယောဂ+တာ] ကမ္မဋ္ဌာနံးဘာဝနာအား သင့်လျော် လျောက်ပတ်သည်၏ အဖြစ်၊ သင့်လျော်လျောက်ပတ်ခြင်း။ မာလုတေ ဥပဝါယန္တေတိအာဒိနာ အရညဋ္ဌာနဿ ကမ္မဋ္ဌာနဘာဝနာယောဂျတံ ဝဒတိ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၇၇။

ကမ္မဋ္ဌာနမနသိကာရ (ပု) [ကမ္မဋ္ဌာန + မနသိကာရ] ကမ္မဋ္ဌာနံးကို နှလုံးသွင်းခြင်း။ အဿ အာရဒ္ဓမတ္တေ ကမ္မဋ္ဌာနမနသိကာရေ

ဣန္ဒာသနိ ဝိယ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၄၉။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၀၅။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၇၅။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ၊၉၁၊၃၄၈။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ၊၁၆၄။)

ကမ္မဋ္ဌာနမနသိကာရသဘာဝ (ပု) [ကမ္မဋ္ဌာနမနသိကာရ+သဘာဝ] ကမ္မဋ္ဌာနံးကို နှလုံးသွင်းခြင်းသဘော။ ကမ္မဋ္ဌာနမနသိကာရသဘာဝေနာတိ အတ္တော။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၂။၉၇။

ကမ္မဋ္ဌာနမလ (န) [ကမ္မဋ္ဌာန+မလ] ကမ္မဋ္ဌာနံး၏ အညစ်အကြေး။ ဥပ္ပန္နေ ကမ္မဋ္ဌာနမလေ အာကာသေန ဂန္ဓာ မလံ ဝိနောဒေသိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၄၇။

ကမ္မဋ္ဌာနမုခ (န) [ကမ္မဋ္ဌာန + မုခ] ကမ္မဋ္ဌာနံးကို - အဦး - ပဓာန - ပြုခြင်း။ ကမ္မဋ္ဌာနသိသ-ကြည့်။

ကမ္မဋ္ဌာနယုတ္တ (တိ) [ကမ္မဋ္ဌာန+ယုတ္တ] ကမ္မဋ္ဌာနံးနှင့်ယှဉ်သော။ သော ကမ္မဋ္ဌာနယုတ္တေနံ စိတ္တေန ပါဒံ ဥဒ္ဓရန္တော။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၃၇။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၁။

ကမ္မဋ္ဌာနယုတ္တစိတ္တ (န) [ကမ္မဋ္ဌာနယုတ္တ+စိတ္တ] ကမ္မဋ္ဌာနံးနှင့်ယှဉ်သောစိတ်။ ကမ္မဋ္ဌာနယုတ္တစိတ္တေနံ သမဏဓမ္မံ ကရေန္တော။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၆၂။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၂၂။

ကမ္မဋ္ဌာနယောဂ (ပု) [ကမ္မဋ္ဌာန + ယောဂ] ကမ္မဋ္ဌာနံးကို အားထုတ်ခြင်း။ ကမ္မဋ္ဌာနယောဂေန နိယုတ္တော။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ၊၄၁၈။

ကမ္မဋ္ဌာနဝိက္ခေပ (ပု) [ကမ္မဋ္ဌာန + ဝိက္ခေပ] ကမ္မဋ္ဌာနံး၏ ပျံ့လွင့်ခြင်း။ ဝစနမတ္တေနာပိ ကမ္မဋ္ဌာနဝိက္ခေပေါ အဟောသီတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၀။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၂၂။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၃၇။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၁။

ကမ္မဋ္ဌာနဝိမိ (ပု) [ကမ္မဋ္ဌာန + ဝိမိ] ကမ္မဋ္ဌာနံးအစီအရင်။ သဗ္ဗောပိ ကမ္မဋ္ဌာနဝိမိ န ပုဗ္ဗဝုတ္တဂ္ဂဟမတ္တံ။ သာရတ္ထ၊၂။၂၁၀။

ကမ္မဋ္ဌာနဝိနိစ္ဆယ (ပု) [ကမ္မဋ္ဌာန + ဝိနိစ္ဆယ] ကမ္မဋ္ဌာန်းအဆုံးအဖြတ်။ ဓမ္မကထာ ဝါ ကမ္မဋ္ဌာနဝိနိစ္ဆယ ဝါ။ အဘိဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၉၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၁၀၆။

ကမ္မဋ္ဌာနဝိနိမုတ္တ (တိ) [ကမ္မဋ္ဌာန + ဝိနိမုတ္တ] ကမ္မဋ္ဌာန်းမှ လွတ်သော။ ဓမ္မကထာ ဟိ ကမ္မဋ္ဌာနဝိနိမုတ္တာ နာမ နတ္ထိ။ ဒီ၊ ၁။ ၁၆၈။ သံ၊ ၄။ ၂၂၀။ အဘိဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၃၄။ (-ဒီ၊ ၁။ ၂၄၄။ ဒီ၊ ၁။ ၂၇၃။ မ၊ ၁။ ၃၅၆။ သံ၊ ၄။ ၂၄၅။)

ကမ္မဋ္ဌာနဝိပယုတ္တ (တိ) [ကမ္မဋ္ဌာန + ဝိပယုတ္တ] ကမ္မဋ္ဌာန်းနှင့်မယှဉ်သော။ န ကမ္မဋ္ဌာနဝိပယုတ္တေန စိတ္တေန ပါဒံ ဥဒ္ဓရတိ။ သံ၊ ၄။ ၂၂၂။ အဘိဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၃၆။ အပ၊ ၄။ ၁။ ၁၆၁။

ကမ္မဋ္ဌာနဝိပယုတ္တစိတ္တ (န) [ကမ္မဋ္ဌာနဝိပယုတ္တ + စိတ္တ] ကမ္မဋ္ဌာန်းနှင့် မယှဉ်သောစိတ်။ ကမ္မဋ္ဌာနဝိပယုတ္တစိတ္တေန ပါဒုဒ္ဓရဏမကတ္တုကာမတောတိတ္တိ။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၃၃၇။

ကမ္မဋ္ဌာနဝိမုတ္တိ (ထိ) [ကမ္မဋ္ဌာန + ဝိမုတ္တိ] ကမ္မဋ္ဌာန်းကြောင့် လွတ်ခြင်း၊ ကမ္မဋ္ဌာန်း အား ထုတ်ခြင်းကြောင့် ရအပ်သော (နိဝရဏမှ) လွတ်ခြင်း။ ဝိမုတ္တစိတ္တောတိ ကမ္မဋ္ဌာနဝိမုတ္တိယာ ဝိမုတ္တစိတ္တော။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၉၇။ (-သံ၊ ၄။ ၂။ ၁၈၃။) ကမ္မဋ္ဌာနဝိမုတ္တိယာတိ ကမ္မဋ္ဌာနာနုယောဂလ္လယ ဝိမုတ္တိယာ။ တေန တဒဂံဝိက္ခမ္ဘနဝိမုတ္တိယော ဝဒတိ။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၁၄၃။ (-သံ၊ ၄။ ၂။ ၄၂၃။)

ကမ္မဋ္ဌာနဝိယောဂ (ပု) [ကမ္မဋ္ဌာန + ဝိယောဂ] ကမ္မဋ္ဌာန်းနှင့် - ကင်းခြင်း - မယှဉ်ခြင်း။ ကေပဒ္ဓါရေပိ ကမ္မဋ္ဌာနဝိယောဂံ န ပဿာမိတိ အာဟ။ မ၊ ၄။ ၁။ ၈၂။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၁၃၀။

ကမ္မဋ္ဌာနဝိရုဒ္ဓ (တိ) [ကမ္မဋ္ဌာန + ဝိရုဒ္ဓ] ကမ္မဋ္ဌာန်းနှင့် ဆန့်ကျင်သော။ တတ္တာပိ မယံ ဘန္တေ ကမ္မဋ္ဌာနဝိရုဒ္ဓံ န ပဋိပဇ္ဇာမ။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၃၅၉။ မ၊ ၄။ ၂။ ၁၈၄။

ကမ္မဋ္ဌာနဝိသောဓန (န) [ကမ္မဋ္ဌာန + ဝိသောဓန] ကမ္မဋ္ဌာန်းကို သုတ်သင်ခြင်း။ တတော ကမ္မဋ္ဌာနဝိသောဓနေန သမထနိပ္ပတ္တိ။ မ၊ ၄။ ၂။ ၂၆၉။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၁၀။

ကမ္မဋ္ဌာနဝိဟာရ (ပု) [ကမ္မဋ္ဌာန + ဝိဟာရ] ကမ္မဋ္ဌာန်းဖြင့် နေခြင်း၊ ကမ္မဋ္ဌာန်းကို နှလုံးသွင်း၍ နေခြင်း။ ဧတေ စ အနုပဿနာယ ကမ္မဋ္ဌာနဝိဟာရေန ကမ္မဋ္ဌာနိကဿ ကာယပရိဟရဏံ။ အဘိဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၅၀။

ကမ္မဋ္ဌာနဝိထိ (ထိ) [ကမ္မဋ္ဌာန + ဝိထိ] ကမ္မဋ္ဌာန်းဟူသော ခရီးလမ်း။ အနုဝိသုဒ္ဓိ စိတ္တံ ကမ္မဋ္ဌာနဝိထိံ ဩတရိတံ န ကုစ္ဆတိ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၃၅၃။ မ၊ ၄။ ၁။ ၂၅၂။ (-သံ၊ ၄။ ၂။ ၂၂၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၁၈၂။ ထေရ၊ ၄။ ၁။ ၁၀၉။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၂၁၄။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၄၅၉။)

ကမ္မဋ္ဌာနသညိတ (တိ) [ကမ္မဋ္ဌာန + သညိတ] ကမ္မဋ္ဌာန်းဖြင့် မှတ်အပ်သော။ တဿ ဂေါစရေ ကမ္မဋ္ဌာနသညိတေ ပဝတ္တိဋ္ဌာနေ။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၂၇၉။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၁၀၁။

ကမ္မဋ္ဌာနသပ္ပါယ (တိ) [ကမ္မဋ္ဌာန + သပ္ပါယ] (၁) ကမ္မဋ္ဌာန်းအား - သင့်လျော် - လျောက်ပတ် - သော။ (၂) သင့်လျော်လျောက်ပတ်သော ကမ္မဋ္ဌာန်းအားထုတ်မှု ရှိသော။ သ။ (၁) ကမ္မဋ္ဌာနသပ္ပါယတံ သလ္လက္ခေတွာ။ ဝိ၊ ၄။ ၄။ ၆၇။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၂၈၄။ (-မ၊ ၄။ ၂။ ၁၃၁။ မ၊ ၄။ ၂။ ၈၄။) (၂) ယေ စ တတ္ထ ကမ္မဋ္ဌာနသပ္ပါယာ၊ တေသံ ကမ္မဋ္ဌာနံ ကထေဿာမိ။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၁၁၈။ ကမ္မဋ္ဌာနာနုယောဂေါ သပ္ပါယော ယေသံ တေ ကမ္မဋ္ဌာနသပ္ပါယာ၊ သတိပဋ္ဌာနရတာတိ အတ္တော။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၃၅၇။

ကမ္မဋ္ဌာနသဘာဝုပဓာရဏ (န) [ကမ္မဋ္ဌာနသဘာဝ + ဥပဓာရဏ] ကမ္မဋ္ဌာန်းသဘောကို မှတ်ခြင်း။ “ဝေ လက္ခဏမိဒံ ကမ္မဋ္ဌာန” နှိ ကမ္မဋ္ဌာနသဘာဝုပဓာရဏန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။

ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၉၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။
၂၇၀။ (-သာရတ္ထ၊၂။၂၀၅။)

ကမ္မဋ္ဌာနသမ္ပတ္တိဇာနည် (န) [ကမ္မဋ္ဌာန+သမ္ပတ္တိ
+ဇာနည်] ကမ္မဋ္ဌာန်း၏ ပြည့်စုံခြင်းကို သိ
ခြင်း။ သမ္ပဇာန (မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၁၆) ကြည့်။

ကမ္မဋ္ဌာနသလ္လက္ခဏသပ္ပဝတ္တ (တိ) [ကမ္မဋ္ဌာန
+ သလ္လက္ခဏ+ဝသ + ပဝတ္တ] ကမ္မဋ္ဌာန်းကို
ကောင်းစွာ မှတ်ခြင်း၏အစွမ်းဖြင့်ဖြစ်သော။
သတိ(သာရတ္ထ၊၂။၁၈၆) ကြည့်။

ကမ္မဋ္ဌာနသိသ (န) [ကမ္မဋ္ဌာန+သိသ] ကမ္မ-
ဋ္ဌာန်းကို - အဦးမှခြင်း - ပဓာန ပြုခြင်း။
တတော တေသံ အနုဂ္ဂဟာယ အသုဘကထံ
ကထေသိ ကမ္မဋ္ဌာနသိသေန။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၅။
(-၆၃။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၇။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၆၀။ သံ၊
ဋ္ဌ၊၃။၂၁၉။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၈၂။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၃၄။
ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၇၆။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၃။ စူဠနိ၊ဋ္ဌ။
၁၁၁။) ကမ္မဋ္ဌာနသိသေနောဝါတိ ကမ္မဋ္ဌာန-
မုခေနော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄၄။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၂။၉၄။
သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၅၉။ ကမ္မဋ္ဌာနသိသေနာတိ ကမ္မ-
ဋ္ဌာနေန သိသဘူတေန၊ တံ ဥတ္တမဂ် ပဓာနံ
ကာရဏံ ကတွာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၃။

ကမ္မဋ္ဌာနသုတ (န) [ကမ္မဋ္ဌာန+သုတ] ကမ္မ-
ဋ္ဌာန်းကို နာကြားခြင်း။ ဣဓ သုတဝတာတိ
ကမ္မဋ္ဌာနသုတံ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၀၆။ ကမ္မဋ္ဌာ-
နဿ ဥဂ္ဂဟဓာရဏပရိစယမနသိကာရဝသေန
ပဝတ္တဉာဏံ ကမ္မဋ္ဌာနသုတဝသေန နိပ္ပဇ္ဇန-
တော “သုတ”န္တိ ဝုတ္တံ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၆၀။

ကမ္မဋ္ဌာနသုဒ္ဓိက (တိ) [ကမ္မဋ္ဌာန + သုဒ္ဓိ + က]
ကမ္မဋ္ဌာန်းဖြင့် စင်ကြယ်ခြင်း ရှိသော၊သု။
ဥတ္တရိ ဝါယမမာနော ကမ္မဋ္ဌာနသုဒ္ဓိကော
ဟုတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏာတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၃။

ကမ္မဋ္ဌာနသောဓန (န) [ကမ္မဋ္ဌာန+သောဓန]
ကမ္မဋ္ဌာန်းကို သုတ်သင်ခြင်း။ ဒန္တာဘိညတာ-
ယ ကမ္မဋ္ဌာနသောဓနတ္ထံ အန္တရန္တဗျ ဘဂ-
ဝန္တံ ဥပသကံမိတွာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၈၁။

ကမ္မဋ္ဌာနာစရိယ (ပု) [ကမ္မဋ္ဌာန+အာစရိယ]
ကမ္မဋ္ဌာန်းသရာ။ မဟာတိဿတ္ထေရော ခေါ
ပန မေ ကမ္မဋ္ဌာနာစရိယော။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၂။

ကမ္မဋ္ဌာနာစိက္ခန (န) [ကမ္မဋ္ဌာန+အာစိက္ခန]
ကမ္မဋ္ဌာန်းကို ဟောကြားခြင်း။ ဓမ္မရဉ္ဇော
ကမ္မဋ္ဌာနာစိက္ခနံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၈၈။

ကမ္မဋ္ဌာနာနုယုဉ္ဇန (န) [ကမ္မဋ္ဌာန+အနုယုဉ္ဇန]
ကမ္မဋ္ဌာန်းအားထုတ်ခြင်း။ ကမ္မဋ္ဌာနာနုယုဉ္ဇ-
နဿ ကာရကေ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၂၄။ (-၄၂၃။)

ကမ္မဋ္ဌာနာနုယောဂ (ပု) [ကမ္မဋ္ဌာန+အနုယော-
ဂ] ကမ္မဋ္ဌာန်းအားထုတ်ခြင်း။ ကံ ကမ္မဋ္ဌာ-
နာနုယောဂေနာတိ နာဝဇာနိတဗျော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊
၄။၂၀၅။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၀၇။ (-အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။
၃၁၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၅။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၂၉၂။ ဣတိ-
ဝုတ်၊ဋ္ဌ။၇၁။)

ကမ္မဋ္ဌာနာနုယောဂိ (တိ) [ကမ္မဋ္ဌာနာနုယောဂ
+ ဤ] ကမ္မဋ္ဌာန်းအားထုတ်ခြင်းရှိသော၊သု။
ကမ္မဋ္ဌာနာနုယောဂိနော ဝိယ အတ္တသန္နိ-
ယျာတနေန ဝါ။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။၇။

ကမ္မဋ္ဌာနာနုရူပ (တိ) [ကမ္မဋ္ဌာန + အနုရူပ]
ကမ္မဋ္ဌာန်းအားလျော်သော။ ကမ္မဋ္ဌာနာနုရူပံ
ဉာဏံ ပေသေတွာ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၆၇။ (-
နေတ္တိဝိ။၃၄၁။)

ကမ္မဋ္ဌာနာဘိနိဝေသ (ပု) [ကမ္မဋ္ဌာန+အဘိနိ-
ဝေသ] ကမ္မဋ္ဌာန်းကိုနှလုံးသွင်းခြင်း။ တေသု
ဘိက္ခုနော ဝဇ္ဇေ ကမ္မဋ္ဌာနာဘိနိဝေသော
ဟောတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၉၁။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၆၀။ အ-
ဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၉။ (-သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၄၀။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။
၃၄၃။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃၉။) ကမ္မဋ္ဌာနာဘိနိဝေ-
သောတိ ကမ္မဋ္ဌာနပဋိပတ္တိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၉၉။

ကမ္မဋ္ဌာနာဘိနိဝေသန (န) [ကမ္မဋ္ဌာန+အဘိ-
နိဝေသန] ကမ္မဋ္ဌာန်းကို နှလုံးသွင်းခြင်း။
တာဝ စိတ္တသံကိလေသဝိသောဓနတ္ထံ ကမ္မဋ္ဌာ-
နာဘိနိဝေသနတော။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၄၁။

မုဋ္ဌာနာဘိနိဝေသိ (တိ) [ကမ္မဋ္ဌာနာဘိနိဝေသ+ဤ] ကမ္မဋ္ဌာန်းကို နှလုံးသွင်းခြင်း ရှိသောသို့။ စတုဓာတုဝဏ္ဏာနမုခေန ကမ္မဋ္ဌာနာဘိနိဝေသိ ဟောတိတိ။ အံ၊ဇ္ဇိ၊၂။၃၇။

မုဋ္ဌာနာဘိမုခ (တိ) [ကမ္မဋ္ဌာန + အဘိမုခ] (၁) ကမ္မဋ္ဌာန်းသို့ ရှေးရှု။ (၂) ကမ္မဋ္ဌာန်းသို့ ရှေးရှုသောသို့။ (၁) ကမ္မဋ္ဌာနာဘိမုခသတိ ဌပယိတွာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၉၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၆၂။ (-သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၁၉။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၀၄။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၅၂။ သာရတ္ထ၊၂။၁၀၇။ မ၊ဇ္ဇိ၊၂။၁၆၂။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၆၄။ အံ၊ဇ္ဇိ၊၂။၁၅၉။) (၂) ဝိက္ခမ္ဘိတနိဝရဏဿ ကမ္မဋ္ဌာနာဘိမုခတာယ ဥဇုဂတစိတ္တဿ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၀၆။

မုဋ္ဌာနာရမ္မ (ပု) [ကမ္မဋ္ဌာန+အာရမ္မ] ကမ္မဋ္ဌာန်းအားထုတ်ခြင်း။ ကမ္မဋ္ဌာနာရမ္မတောန စိရေနေဝ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ၊၁၅၆။ သာရတ္ထ၊၃။၂၉၂။

မုဋ္ဌာနာရမ္မဏ (န) [ကမ္မဋ္ဌာန + အာရမ္မဏ] ကမ္မဋ္ဌာန်းအာရုံ။ အဇ္ဈတ္တန္တိ ဂေါစရဇ္ဈတ္တဘူတေ ကမ္မဋ္ဌာနာရမ္မဏေတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ၊၃၄၀။ (-ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀၄။ အပ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၇။ သာရတ္ထ၊၂။၁၀၆။ ဒီ၊ဇ္ဇိ၊၂။၃၀၀။ သံ၊ဇ္ဇိ၊၂။၃၄၆။)

မုဋ္ဌာနာဝိဇဟန (န) [ကမ္မဋ္ဌာန+အဝိဇဟန] ကမ္မဋ္ဌာန်းကို မစွန့်ခြင်း။ ကမ္မဋ္ဌာနာဝိဇဟနဝသေနေဝ ဂေါစရသမ္ပလည်ဝေဒိတဗ္ဗံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၄၃။ (-ဒီ၊ဇ္ဇိ၊၁။၂၄၉။ မ၊ဇ္ဇိ၊၁။၃၆၀။ သံ၊ဇ္ဇိ၊၂။၄၆၄။)

မုဋ္ဌာနာဝိဇဟနဟေတု (ပု) [ကမ္မဋ္ဌာနာဝိဇဟန+ဟေတု] ကမ္မဋ္ဌာန်းကို မစွန့်ခြင်း၏ အကြောင်း။ ဌာနနိသဇ္ဇာဒိသု ကမ္မဋ္ဌာနာဝိဇဟနဟေတုဘူတာယ သတိယာ သတိမန္တော။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ၊၁၆၂။

မုဋ္ဌာနာသေဝနာ (တိ) [ကမ္မဋ္ဌာန+အာသေဝနာ] ကမ္မဋ္ဌာန်းကို အဖန်ဖန်မှီဝဲခြင်း။ အာသေဝနာယာတိ ကမ္မဋ္ဌာနာသေဝနာယ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၅၉။

မုဋ္ဌာနိက (တိ) [ကမ္မဋ္ဌာန+ဣက] ကမ္မဋ္ဌာန်း၌ယှဉ်-ကမ္မဋ္ဌာန်းကိုအားထုတ်-သောသို့။ ကမ္မဋ္ဌာနိကေန ဟိ ဘိက္ခုနာ ပဌမံ တာဝပရိစ္ဆိန္နိတွာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၉၄။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၆၇။ ဝိ၊သင်္ဂဟ၊၂။၃၄။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၅၀။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁၀။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၄။) ကမ္မဋ္ဌာနေ နိယုတ္တော ကမ္မဋ္ဌာနိကော၊ ဘာဝနမနုယဉ္ဇန္တော။ သာရတ္ထ၊၂။၂၀၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဇ္ဇိ၊၁။၁၁၉။

မုဋ္ဌာနုပဋ္ဌာန (န) [ကမ္မဋ္ဌာန+ဥပဋ္ဌာန] ကမ္မဋ္ဌာန်း(အာရုံ)၏ ထင်ခြင်း။ ပေါဒါနုပေါဒံ (ဒီ၊ဇ္ဇိ၊၁။၂၄၅။ မ၊ဇ္ဇိ၊၁။၃၅၆။)ကြည့်။

မုဋ္ဌာနုပစာရ (တိ) [ကမ္မဋ္ဌာန + ဥပစာရ] ကမ္မဋ္ဌာန်း၏ အနီး၌ ဖြစ်သော (တရား)။ ကရဏိယာကရဏိယဘေဒံ ကမ္မဋ္ဌာနုပစာရံ ဝတွာ။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ၊၂၀၈။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၇။

မုဋ္ဌာနောဂါဟက (တိ) [ကမ္မဋ္ဌာန+ဩဂါဟက] ကမ္မဋ္ဌာန်းသို့ သက်ဝင်သော၊ ကမ္မဋ္ဌာန်းကို နှလုံးသွင်းသောသို့။ ကမ္မဋ္ဌာနောဂါဟကဿ ဩတရဏဋ္ဌာနတာယ ဗဟုဿတော တိတ္ထံ နာမ။ နေတ္ထိ၊ဋ္ဌ၊၉၃။

မုဋ္ဌတ္တယ (န) [ကမ္မ+တယ] ကံသုံးပါး။ ကိရိယာကိရိယာဒိကံ ယဉ္ဇေ၊ ယမ္ပိ ကမ္မတ္တယံ ဘဝေ။ ကင်္ခါ၊ဇ္ဇိ၊၄၂။

မုဋ္ဌတ္တယနိယမ (ပု) [ကမ္မတ္တယ + နိယမ] ကံသုံးပါးကို မှတ်ခြင်း။ တံ နိဝေတ္တော ကမ္မတ္တယနိယမံ ဒဿေတံ။ မူလ၊ဇ္ဇိ၊၁။၈၄။

မုဋ္ဌတ္တ (ပု) [ကမ္မ + အတ္တ] (၁) ကံအနက်။ (ကာရက၌-ကို၊ သို့၊ ကြိယာ၌-အပ်-ဟု မြန်မာပြန်ရသောအနက်။) (တိ) (၂) ကံ

အနက်ရှိသော။ (၁) တွေ့ စ ကမ္မတ္တေ သာ-
မိဝစနံ။ ပဋိသန္ဓေ၊ ၂။ ၁၁၀။ သန္တိယတိ ပိဋိယ-
တိတိ တေဟိ ကမ္မတ္တေ။ မူလဋီ၊ ၂။ ၅။
(တိ) (၂) သန္တိမိကာရပရိဘောဂန္တိ တွေ့
ကာရသဒ္ဓဿ ကမ္မတ္တတံ ဒဿေတိ။ ဒီ၊ ၁။ ၁၂၆။
အံ၊ ၁။ ၂။ ၁၂၇။ (-မ၊ ၁။ ၂။ ၅။ မ၊ ၁။
၃။ ၂၄၃။ အနုဋီ၊ ၁။ ၁၀၅။)

ကမ္မတ္တဒီပန (ထိ၊ န) [ကမ္မတ္တ + ဒီပန] ကံအနက်
ကိုပြခြင်း။ ပစ္စုတ္တဝစနေ ဒိဿတိ ယံသဒ္ဓေါ
ကမ္မတ္တဒီပနတော။ ဒီ၊ ၁။ ၂။ ၅။

ကမ္မတ္တပဒ (န) [ကမ္မတ္တ + ပဒ] ကံအနက်ရှိ
သောပုဒ်။ ကမ္မတ္တပဒဇ္ဇေတံ။ သိ၊ ၁။ ၁၂။
၁၂၈။

ကမ္မတ္တာပေက္ခ (တိ) [ကမ္မတ္တ + အပေက္ခ] ကံအ
နက်ကို ငဲ့ခြင်းရှိသော။ ဝိသေသော ကမ္မတ္တာ-
ပေက္ခတာယ သာမညဿ န တေဟိ ပရိ-
စတ္တော။ ဒီ၊ ၁။ ၂။ ၄၂။

ကမ္မဒါယ (တိ) [ကမ္မ + ဒါယ] ကံသည် ပေးအပ်
သော အကျိုး၊ ကံ၏ အမွေ။ ကမ္မဒါယာဒ-
ကြည့်။

ကမ္မဒါယဇ္ဇ (န) [ကမ္မ + ဒါယဇ္ဇ] (၁) ကံသာ
လျှင် အမွေဥစ္စာ၊ ကံအမွေ။ (တိ) (၂) ကံ
သာလျှင် အမွေဥစ္စာရှိသောသူ။ ကမ္မဒါယာ-
ဒ-ကြည့်။

ကမ္မဒါယာဒ (တိ) [ကမ္မ + ဒါယာဒ] ကံ၏အမွေ
ကိုခံယူတတ်သော - ကံသာလျှင် အမွေဥစ္စာရှိ
သော - ကံ၏အမွေခံဖြစ်သောသူ။ ဝေပိဟိ
ပုဏ္ဏ “ကမ္မဒါယာဒါသတ္တာ”တိ ဝဒါမိ။ မ၊
၂။ ၅၂။ အဘိ၊ က။ ၃၈၀။ (-မ၊ ၃။ ၂၄၄။
အံ၊ ၂။ ၆၃၊ ၆၆။ အံ၊ ၃။ ၂၄၄။ မိလိန္ဒ၊ ၆၇။
အဘိ၊ ၄။ ၁။ ၁၀၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂၉၃။) ကမ္မဒါ-
ယာဒါတိ ကမ္မဒါယဇ္ဇာ၊ ကမ္မမေဝ နေသံ
ဒါယဇ္ဇံသန္တကန္တိ ဝဒါမိ။ မ၊ ၄။ ၃။ ၇၃။ ကမ္မဿ
ဒါယာဒါတိ ကမ္မဒါယာဒါ။ ကမ္မံ တေသံ

ဒါယဇ္ဇံ ဘဏ္ဍကန္တိ အတ္တော။ မ၊ ၄။ ၄။ ၁၇၇။
(-အံ၊ ၄။ ၃။ ၂၈။) ကမ္မေန ဒါတဗ္ဗံ ဖလံဒါယံ၊
ကမ္မဿ ဒါယံ ကမ္မဒါယံ၊ တံ အာဒိယာမိတိ
ကမ္မဒါယာဒေါ။ အံ၊ ၄။ ၃။ ၃၁၄။ ကမ္မေန ဒါ-
တဗ္ဗံ ဒါယံ တဗ္ဗိပါကံ အာဒိယန္တိတိ ကမ္မဒါ-
ယာဒါ၊ ဖဿာ။ မ၊ ၄။ ၃။ ၄၆။ ကမ္မနာ ဒါ-
တဗ္ဗံ အာဒိယန္တိတိ ကမ္မဒါယာဒါ၊ အတ္တနာ
ကတူပစိတကမ္မဖလဘာဂီတိ အတ္တော။ မ၊ ၄။
၃။ ၃၇၂။ (-အံ၊ ၄။ ၃။ ၂၅။ မူလဋီ၊ ၁။ ၆၇။)

ကမ္မဒုက္ကဋ္ဌ (န) [ကမ္မ + ဒုက္ကဋ္ဌ] မကောင်းသဖြင့်
ပြုအပ်သောအမှု၊ ယုတ်မာသောအမှု။ အက-
ရိ ကမ္မဒုက္ကဋ္ဌံ။ ဇာ၊ ၂။ ၁၇၇။ ဇာ၊ ၄။ ၁၀၃။

ကမ္မဒုတိယက (ပု) [ကမ္မ + ဒုတိယ + က] အလုပ်
၌ အဖော်၊ လုပ်ဖော်ကိုင်ဘက်။ ဂါဝေါဝ
ကမ္မေ ကမ္မသဟာယာ ကမ္မဒုတိယကာ နာမ
ဟောန္တိ။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၉၅။

ကမ္မဒုဿက (တိ) [ကမ္မ + ဒုဿ + ကျ] အမှု
(ကောင်းသောအလုပ်)ကို - မနှစ်သက် -
မုန်း - သောသူ။ ဥဿယကေ ဒုဟဒယေ၊
ပရိသေ ကမ္မဒုဿကေ။ ဇာ၊ ၂။ ၂။ ဒုဟဒယေ
ဒုစိတ္တေ ကလျာဏကမ္မဒုဿကေ၊ ယော
ကလျာဏကမ္မံ ဒုဿန္တော အပ္ပိယာယန္တော
အနိယန္တော န ကဓေတိ။ ဇာ၊ ၄။ ၅။ ၁၁၉-
၁၂၀။

ကမ္မဒေါသ (ပု) [ကမ္မ + ဒေါသ] (၁) ကံ၏ အ
ပြစ်၊ အမူ၏အပြစ်။ (၂) အပြစ်နှင့်ယှဉ်သော
- အပြစ်ရှိသော - ကံ။ (‘) နေဝ ဇာနန္တိ
ကမ္မံ ဝါ ကမ္မဒေါသံ ဝါ။ ဝိ၊ ၂။ ၂၉၇။ (-၄၀၇။
ဝိ၊ ၅။ ၂၁၃။ ကဒါ၊ ၃၃၆။ ဇာ၊ ၄။ ၄၄၆။
မူလဋီ၊ ၂။ ၈။) (၂) ဒွါဒသ ကမ္မဒေါသာ
ဝုတ္တာ၊ ဗုဒ္ဓေနာဒိစ္စဗန္ဓနာ။ ဝိ၊ ၅။ ၃၆၉။ ဒွါဒ-
သ ကမ္မဒေါသာတိ ဒေါသယုတ္တကမ္မာနိ ဒွါဒ-
သာတိ အတ္တော။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၃၁၁။ (-ဝဇီရ၊
၃၆၀။)

ကမ္မဒ္ဒယ (န) [ကမ္မ+ဒ္ဒယ] ကံနှစ်ခု။ ဣတရသိမ္ပိ
ကမ္မဒ္ဒယေ ဘေဝေ နယော။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၈၅။
(-ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ၊၈။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၁။၄၄။)

ကမ္မဒ္ဒါရ (န) [ကမ္မ + ဒ္ဒါရ] (၁) ကံဟူသော
အကြောင်း။ (၂) ကံဖြစ်ခြင်း၏အကြောင်း၊
ကံဖြစ်ရာအရပ်။ (ကမ္မဒ္ဒါရသည်—ကယ-
ကမ္မဒ္ဒါရ၊ ဝစီကမ္မဒ္ဒါရ၊ မနောကမ္မဒ္ဒါရအားဖြင့်
၃-ပါး ရှိ၏။) (၁) ဣမာနိ အဋ္ဌာရသ ကမ္မဒ္ဒါ-
ရာနိ နာမ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇၇။ (-အဘိ၊ဋ္ဌ၊
၃။၂၃၀။ မူလဋ္ဌ၊၁။၁၂၇။ အနုဋ္ဌ၊၁။၁၃၄။)
ကမ္မာနိ စ တာနိ တဿ တဿ ဖလဿ ကာရ-
ဏဘာဝေန ဒ္ဒါရာနိ စာတိ ကမ္မဒ္ဒါရာနိ။ မူလဋ္ဌ၊
၁။၁၁၀။ ကမ္မဒ္ဒါရန္တိ ကုသလာကုသလမနံ။
မူလဋ္ဌ၊၃။၉၇။ (၂) တိဏိ ကမ္မဒ္ဒါရာနိ။ အဘိ၊
ဋ္ဌ၊၁။၁၂၃။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၇။ (-သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊
၁။၂၇၇။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၅။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။
၂၂၀။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇၃။ မူလဋ္ဌ၊၁။၇၂။ အနုဋ္ဌ၊
၁။၈၅။) ဧဝံ ကာယကမ္မဿ ဥပ္ပဇ္ဇနဋ္ဌာနံ
ကာယကမ္မဒ္ဒါရန္တိ နာမံ လဘတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။
၁၂၇။ ကမ္မာနံ ပဝတ္တိမုခဘာဝတော စ ကာယ-
ဒ္ဒါရသင်္ခါတေ ကမ္မဒ္ဒါရေ။ ဝိဘာဝိနီ၊၁၇၂။
ကမ္မဒ္ဒါရေတိ ကမ္မာနံ ပဝတ္တိကာရဏေ။ မဏိ-
မဉ္ဇူ၊၂။၃၆။

ကမ္မဒ္ဒါရဘေဒ (ပု) [ကမ္မဒ္ဒါရ+ဘေဒ] ကံဒ္ဒါရ
တို့၏အပြား။ ကမ္မဒ္ဒါရဘေဒေဟိ ဝိဘာဝိတော။
နေတ္ထိ၊ဋ္ဌ၊၇၄။

ကမ္မဒ္ဒါရဝေတ္တာန (န) [ကမ္မဒ္ဒါရ + ဝေတ္တာန] ကံဒ္ဒါရတို့ကို-မှတ်ခြင်း-ပိုင်းခြားခြင်း။ သဠ-
တရံ ကမ္မဒ္ဒါရဝေတ္တာနံ သိယာ။ မူလဋ္ဌ၊၁။
၇၄။(-၇၇။)

ကမ္မဒ္ဒါရဘေဒန (န) [ကမ္မဒ္ဒါရ+အဘေဒန] ကံဒ္ဒါရတို့၏ မပျက်ခြင်း။ ဒ္ဒါရန္တရေ ကမ္မန္တ-
ရူပတ္တိယမ္ပိ ကမ္မဒ္ဒါရဘေဒနဉ္စ ဒ္ဒါရသံသန္ဓနံ
နာမ။ မူလဋ္ဌ၊၁။၇၈။ ကာယကမ္မာဒိဘာဝ-

ဝေတ္တာပနံ ကာယာဒိကဿ တံတံဒ္ဒါရဘာဝ-
ဝေတ္တာပနဉ္စ ကမ္မဒ္ဒါရဘေဒနံ။ အနုဋ္ဌ၊၁။၈၅။

ကမ္မဓာရယ (ပု) [ကမ္မ+ဓာရယ] ကမ္မဓာရည်း
သမာဿ်။ ကံ ကဲ့သို့ ဆောင်တတ်သော
သမာဿ်။ (ကံသည် ကြိယာနှင့် အကျိုး ၂-
ပါးကို ဆောင်သကဲ့သို့ မဟာပုရိသ-စသော
သမာဿ်သည် မဟန္တ-ဟူသော ပုရိသ-ဟူ
သော အမည် ၂-ပါးကို ဆောင်တတ်သော
ကြောင့် ကမ္မဓာရယသမာဿ် မည်၏။ နိတိ၊
သုတ္တ၊၇၀၂။ ရှု၊ဋ္ဌ၊၃။၃၃၉။) ဧဝံ ကမ္မဓာရယ-
ဝသေန ဂဟိတေ။ ဝဇီရ၊၁၂၄။

ကမ္မဓာရယသမာဿ (ပု) [ကမ္မဓာရယ+သမာ-
ဿ] ကမ္မဓာရည်း သမာဿ်။ ဝိမောက္ခန္တံ တံ
မုခဉ္စ ဝိမောက္ခမုခန္တိ ကမ္မဓာရယသမာဿ-
ဝသေန အယမေဝ အတ္ထော ဝုတ္ထော။
ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆၉။ (-၅၇။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၃၁။
အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၇၃။)

ကမ္မဓာရယသမာသတ္တဒီပန (န) [ကမ္မဓာရယ-
သမာသတ္တ + ဒီပန] ကမ္မဓာရည်းသမာဿ်
အဖြစ်ကိုပြခြင်း။ “ဣဒ္ဓိပါဋိဟာရိယ”န္တိ ပဒဿ
ကမ္မဓာရယသမာသတ္တဒီပနတ္ထံ ဝုတ္တာနိ။ ပဋိ-
သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၁၁။

ကမ္မဓရ (ပု၊န) [ကမ္မ+ဓရ] အမှုကို ဆောင်ရွက်
ခြင်း။ တေယေဝ ဒွေ ဘာတိကေ နိဿာယ
တသ္မိံ ကုလေ ကမ္မဓရံ ဝတ္တတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။
၂၁၂။ (-၃၅၇။ သာရတ္ထ၊၂။၃၀၇။ အံ၊ဋ္ဌ၊
၃။၆၅။) ဓရ (သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃၄) လည်း
ကြည့်။

ကမ္မဇေယျ (န) [ကမ္မ+ဇေယျ] (က) အမှုကို
ပြုလုပ်ရာ။ (ခ) ပြုအပ်သော အမှု။ (က)
ဥဋ္ဌာတာ ကမ္မဇေယျသု (အံ၊ဇာ၊၁၁၀)တံ
ကမ္မကရဏဋ္ဌာနေသု ဥဋ္ဌာနဝီရိယသမ္ပန္နော။
အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၄၀။ (ခ) ဥဋ္ဌာတာ ကမ္မဇေ-
ယျသု၊ အပ္ပမတ္တော ဝိစက္ခဏော။ ဇာ၊၂။

၂၉၃။ ကမ္မဓေယျေသုတိ အတ္တနော ကတ္တဗ္ဗ-
ကမ္မေသု။ ဇာ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၀။

ကမ္မဓာရယ (တိ) [ကမ္မ+ဓာရယ] အမှုကို
ဆောင်ရွက်သောသူ၊ (အမှုဆောင်)။ ကမ္မသိ-
လော ကမ္မဓာရယော။ မိလိန္ဒ။ ၂၇၉။

ကမ္မနယ (ပု) [ကမ္မ+နယ] ကံဖြစ်သောနည်း၊
ကမ္မနည်း။ တေဉ္စ ဒွယံ “ဝေါဟာရနယော
ကမ္မနယော”တိ စ ဝုစ္စတိ။ နေတ္ထိ၊ ဌ၊ ၂။ ၃။ (-
၃။) ဒိသာဘူတဓမ္မာနံ ဝေါလောကယန-
သမာနယနဘာဝတော ဝေါဟာရဘူတော၊
ကမ္မဘူတော စ နယော။ နေတ္ထိ၊ ဌ၊ ၂။ ၃။
(-အနုဋီ၊ ၁။ ၃။)

ကမ္မနယဒ္ဓယ (န) [ကမ္မနယ+ဒ္ဓယ] ကမ္မနည်း
နှစ်ပါး။ ပုန ဣမေသုတိအာဒိ ကမ္မနယဒ္ဓ-
ယဿ ဝိဘာဂဝိဘာဝနံ။ နေတ္ထိ၊ ဌ၊ ၂။ ၃။

ကမ္မနာနတာ (ထိ) [ကမ္မနာနာ+တာ] ကံထူး
သည်၏အဖြစ်။ ဥပါဒိန္နံ ကမ္မနာနတာယာတိ
ဝေ ဝတ္တံ န ဝဇ္ဇတိတိ။ မ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၉၅။ (-မ၊
ဌ၊ ၂။ ၁၉၉။)

ကမ္မနာနတ္တ (န) [ကမ္မနာနာ+တ္တ] ကံထူးသည်
၏ အဖြစ်၊ ကံထူးခြင်း။ ကမ္မနာနတ္တမူလက-
ကြည့်။

ကမ္မနာနတ္တမူလက (တိ) [ကမ္မနာနတ္တ+မူလ+
က] ကံထူးသည်၏အဖြစ်လျှင် အကြောင်းရှိ
သော။ အာရမ္မဏစိတ္တတာယ ကမ္မနာနတ္တမူ-
လကာနံ... စိတ္တတရမေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ သံ၊ ဌ၊ ၂။
၃၀၀။ ကမ္မနာနတ္တံ မူလံ ကာရဏံ တေသန္တိ
ကမ္မနာနတ္တမူလကာ။ သံ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၇၃။

ကမ္မနာနာကရဏ (န) [ကမ္မ+နာနာကရဏ]
ကံကြောင့် ဖြစ်သော အထူး၊ ကံ၏ အထူးပြု
ခြင်း။ ကမ္မနာနာကရဏံ ပဋိစ္စ သတ္တာနံ
ဂတိယာ နာနာကရဏံ ပညာယတိ။ အဘိ၊
ဌ၊ ၁။ ၁၀၇။ ကမ္မနာနာကရဏန္တိ ကမ္မတော
နိဗ္ဗတ္တနာနာကရဏံ ကမ္မဇေဟိ အနုမိယမာနံ

ကမ္မဿေဝ ဝါ နာနာကရဏံ။ မူလဋီ၊ ၁။ ၆၆။
(-အနုဋီ၊ ၁။ ၇၂။)

ကမ္မနာနာသံဝါသက (တိ) [ကမ္မ+နာနာသံဝါ-
သ+က] ဥက္ခေပနိယကံ၏ အစွမ်းအားဖြင့်
အထူးထူးသော ပေါင်းဖော်ခြင်း ရှိသော၊
သု။ တတ္ထ ဥက္ခိတ္တဂ္ဂဟဏေန ကမ္မနာနာသံ-
ဝါသကော ဂဟိတော။ ဝိ၊ ဌ၊ ၂။ ၄၂။ (-ဝိ၊
ဌ၊ ၄။ ၁၅၉၊ ၂။ ၁၉။ ဝဇ္ဇိ၊ ၅၇၄။ ကင်္ခါ၊ ဌ၊ သစ်။
၂၅၀။) ဥက္ခေပနိယကမ္မကတော ကမ္မနာနာ-
သံဝါသကော။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃၄၆။

ကမ္မနိကန္တိက္ခဏ (ပု) [ကမ္မ+နိကန္တိ+ခဏ]
ကံဖြစ်သောခဏ၊ (ဘဝကို) နှစ်သက်သော
ခဏ။ ကမ္မနိကန္တိက္ခဏေသု တယော စ ဒွေ
စ ဟေတု ယောဇေတွာ။ မူလဋီ၊ ၁။ ၁၂၉။

ကမ္မနိကေတဝန္တိ (တိ) [ကမ္မနိကေတ+ဝန္တိ]
အမှုလျှင် နေရာအိမ်ရှိသော။ ကမ္မနိကေတ-
ဝါ အပွမတ္တော ဝိဟရေယျံ။ မိလိန္ဒ။ ၂၇၉။

ကမ္မနိဋ္ဌာန (န) [ကမ္မ+နိဋ္ဌာန] အမှုကိုစွဲ၏
ပြီးဆုံးခြင်း။ တာဒိသော ဟိ ဘတကော
ဒိဝသက္ခယမေဝ ဥဒိက္ခတိ န ကမ္မနိဋ္ဌာနံ။ သံ၊
ဌ၊ ၁။ ၁၆၆။

ကမ္မနိတ္ထရဏသမတ္တ (တိ) [ကမ္မ+နိတ္ထရဏ+
သမတ္တ] အမှုကို ဆောင်ရွက်ခြင်းငှါ စွမ်းနိုင်
သော၊ သု။ ပဝေဏိကုသလာနံ ကမ္မနိတ္ထရဏ-
သမတ္တာနံ မဟာမတ္တာနံ ယသံ န ဒဿန္တိ။
သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃၀၇။ အံ၊ ဌ၊ ၂။ ၆၅။

ကမ္မနိဒါန (န) [ကမ္မ+နိဒါန] (၁) ကံဟူသော
အကြောင်း။ (တိ) (၂) ကံလျှင် အ
ကြောင်းရှိသော။ (၁) အောက်ပုဒ်ကြည့်။
(တိ) (၂) အင်္ဂါရကာသုနိဒါနံ ဒုက္ခံ ဝိယ
ကမ္မနိဒါနံ ဝဇ္ဇဒုက္ခံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ သံ၊ ဌ၊ ၂။
၁၀၄။ (-ဣတိဝုတိ၊ ဌ၊ ၂။ ၆၂။)

ကမ္မနိဒါနသင်္ခယ (ပု) [ကမ္မနိဒါန+သင်္ခယ] ကံ
အကြောင်းကုန်ခြင်း။ လောဘက္ခယာ ကမ္မ-
နိဒါနသင်္ခယော။ အံ၊ ၂။ ၄၇၁။

ကမ္မနိဒါနသမ္ဘဝ (တိ) [ကမ္မနိဒါန+သမ္ဘဝ] ကံ
၏အကြောင်းဖြစ်သော။ လောဘော ကမ္မနိ-
ဒါနသမ္ဘဝေါ။ အံ၊ ၃။ ၄၇၁။

ကမ္မနိဒ္ဓိဋ္ဌ (တိ) [ကမ္မ+နိဒ္ဓိဋ္ဌ] ကံဟူ၍ ညွှန်ပြ
အပ်သော။ အဝဏ္ဏန္တိ ကမ္မနိဒ္ဓိဋ္ဌ နာမပဒံ။ သံ၊
ဋီ၊ သစ်၊ ၁။ ၄၇၁။

ကမ္မနိဒ္ဓေသ (ပု) [ကမ္မ+နိဒ္ဓေသ] ကံကိုညွှန်ပြ
ကြောင်းသဒ္ဓါ။ ဘဝါဘဝန္တိ အပရကာလ-
ကိရိယာယ ကမ္မနိဒ္ဓေသော။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ၁၀။
(-ဒိ၊ ဋီ၊ ၁။ ၉။ မ၊ ဋီ၊ ၁။ ၉၊ ၁၀။ သံ၊ ဋီ၊ ၁။ ၉။
အံ၊ ဋီ၊ ၁။ ၁၂။)

ကမ္မနိပ္ပတ္တိ (ထိ) [ကမ္မ+နိပ္ပတ္တိ] ကံ၏ပြီးစီးခြင်း။
ဥပသမ္ပဒါဝသေန ပန အတ္ထေ ဂဟိတေ သမ္ဘ-
ဝတိ ကမ္မနိပ္ပတ္တိတော။ ဝဇီရ၊ ၄၃၇။ (-ဝိမ-
တိ၊ ၂။ ၁၃၄။)

ကမ္မနိပ္ပန္န (တိ) [ကမ္မ+နိပ္ပန္န] အမှု၏ပြီးစီးခြင်း။
ကမ္မနိပ္ပန္နတ္ထ(မ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၁၅)န္တိ အတ္တနာ အာ-
ယာစိယမာနကမ္မသိဒ္ဓိအတ္ထံ။ မ၊ ဋီ၊ ၁။ ၇၇။

ကမ္မနိပ္ပါဒန (န) [ကမ္မ+နိပ္ပါဒန] အမှုကို ပြီး
စေခြင်း။ ဂတဂတဌာနေ ကမ္မနိပ္ပါဒနမေဝ
ပမာဏံ။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊ ၇။ ၆။

ကမ္မနိဗန္ဓန (တိ) [ကမ္မ+နိဗန္ဓန] ကံသည် ဖွဲ့စပ်
အပ်သော။ ကံဖြင့် ဖွဲ့စပ်ခြင်းရှိသော။ သူ။
ကမ္မနိဗန္ဓနာ သတ္တာ၊ ရထဿာဏိဝ ယာယ-
တော။ မ၊ ၂။ ၄၁၂။ အဘိ၊ က။ ၃၉၆။ သုတ္တနိ။
၃၇၉။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၀၈။ ဧဝံ သဗ္ဗထာပိ ကမ္မ-
နိဗန္ဓနာ သတ္တာ ကမ္မေနေဝ ဗဒ္ဓါ ဟုတော
ပဝတ္တန္တိ။ မ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၃၀၁။ သုတ္တနိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၉၃။

ကမ္မနိဗ္ဗတ္တ (တိ) [ကမ္မ+နိဗ္ဗတ္တ] ကံကြောင့်ဖြစ်
သော။ ဘန္တေ နာဂသေန ဒိဿန္တိ လောကေ
ကမ္မနိဗ္ဗတ္တာ။ မိလိန္ဒ၊ ၂၆၀။ (-ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၈၇။
အဘိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၂၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၁၉၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။
၁၅၈။ မဟာနိ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၉၂။)

ကမ္မနိဗ္ဗတ္တကန္တ (ပု) [ကမ္မနိဗ္ဗတ္တ + ခန္တ] ကံ
ကြောင့်ဖြစ်သော ခန္တာ။ တာနိ ဟိ ဒိသ္မာ
ကမ္မနိဗ္ဗတ္တကန္တသင်္ခါတေ ဥပပတ္တိဘဝေ။ မူလ-
ဋီ၊ ၂။ ၁၂၅။ (-မူလဋီ၊ ၁။ ၂၉။ အနုဋီ၊ ၁။ ၄၀။)

ကမ္မနိဗ္ဗတ္တနာနာကရဏ (န) [ကမ္မနိဗ္ဗတ္တ+နာ-
နာကရဏ] ကံကြောင့်ဖြစ်သော အသီးအသီး
ကွဲပြားသည်ကို ပြခြင်း။ ကမ္မနာနာကရဏေန
ဝိနာ ကမ္မနိဗ္ဗတ္တနာနာကရဏာဘာဝတော။
အနုဋီ၊ ၁။ ၇၂။

ကမ္မနိဗ္ဗတ္တိ (ထိ) [ကမ္မ + နိဗ္ဗတ္တိ] အမှုကိစ္စဖြစ်
ခြင်း။ ယာဝ အတ္တနော ကမ္မနိဗ္ဗတ္တိ၊ တာဝ
ဂဟေတွာ ဒေတိတိ လိခိတံ။ ဝဇီရ၊ ၅၂၈။

ကမ္မနိမိတ္တ (န) [ကမ္မ+နိမိတ္တ] ကမ္မနိမိတ်၊ ကံ၏
အာရုံ။ (နွားသတ်ရာ၌ သတ်ခြင်းအကုသိုလ်
စေတနာသည် ကံ၊ ထိုကံ၏ အာရုံဖြစ်သော
နွားဖြစ်သည်ကမ္မနိမိတ်၊ စေတိတည်ထားကိုး
ကွယ်ရာ၌ တည်ထားကိုးကွယ်ခြင်း ကုသိုလ်
စေတနာသည် ကံ၊ ထိုကံ၏ အာရုံဖြစ်သော
စေတိဖြစ်သည်ကမ္မနိမိတ်။) ကမ္မနိမိတ္တံ နာမ
ယံ ဝတ္ထု အာရမ္မဏံ ကတွာ ကမ္မံ အာယူဟတိ။
တတ္ထ အတိတေ ကပ္ပကောဋိသတသဟဿ-
မတ္ထကသ္မိမ္မိ ကမ္မေ ကတေတသ္မိ ခဏေ ကမ္မံ
ဝါ ကမ္မနိမိတ္တံ ဝါ အာဂန္တာ ဥပဋ္ဌာတိ။ အဘိ၊
ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၄၈။ (-ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၉၈။ သံ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၀၁။
အဘိ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၄၃၈၊ ၄၄၃။ ပဋိသံ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၇၁။
ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၈၇။ ဝိမာန၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၇၇။ သာရတ္ထ၊ ၂။
၂၉၄။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၂၇၄။ အံ၊ ဋီ၊ ၁။ ၂၂၁။ မူလ-
ဋီ၊ ၁။ ၁၉၃။)

ကမ္မနိမိတ္တာရမ္မဏ (တိ) [ကမ္မနိမိတ္တ+အာရမ္မဏ]
ကမ္မနိမိတ်လျှင် အာရုံ ရှိသော။ ကမ္မနိမိတ္တာ-
ရမ္မဏော ပန ဇာယမာနော ပရိတ္တေနေဝ
တေန ဟောတိတိ အာဟ။ အနုဋီ၊ ၁။ ၂၀၇။
(-အနုဋီ၊ ၂။ ၁၁၅။)

ကမ္မနိယ (တိ) [ကမ္မ+နိယ။ ကမ္မေ သာဓု ကမ္မ-
နိယံ။ မောဂါ၊ ၄။ ၇၃။] အမှု၌ - ကောင်း - ခံ့

-လျော်-သော။ မုဒုဘူတေ ကမ္ပနိယေ
ဌိတေ။ ဝိဝါ၁၅။ ဒီဝါ၁၇။ မါ၁၂၆။ မါ၂။
၁၀။ မါ၂၁၅။ အံ၁၂၂။ အဘိက။ ၃၄၉။
မဟာနိ။ ၂၁၇။ (-ဝိဝါ၁၅၄၊ ၂၆၆။ မါ၂။
၁၁။ သံ၂။ ၁၉၄။ အံ၁၁၄။ အံ၂။ ၁၃။ ပဋိ-
သံ။ ၁၇၀။ စူဠနိ။ ၁၅၉။ ဇာ၁။ ၂၅၉။ နေတ္တိ။
၇၃။ ပေဋကော။ ၁၉၀။) မုဒုတ္တယေဝ စ
ကမ္ပနိယေ ကမ္ပကမ္ပေ ကမ္ပယောဂေတိ ဝုတ္တံ
ဟောတိ။ ဝိဝါ၁၁၂။ မဟာနိ။ ၃၁၄။
နေတ္တိ။ ၁၄၇။ (-ဝိဝါ၁၂။ ၁၁၁၊ ၂၁၄။ ကင်္ခါ။
၁၅၀။ သာရတ္ထ။ ၂။ ၂၁၅။)

ကမ္ပနိယစိတ္တ (န) [ကမ္ပနိယ+စိတ္တ] အမှု၌ခံ-
အမှုအားလျော်-သော စိတ်။ ကလ္လစိတ္တ(ဝိ-
မာန၊ ၁၉၇)ကြည့်။

ကမ္ပနိယတရ (တိ) [ကမ္ပနိယ + တရ] အထူး
သဖြင့် အမှု၌ ကောင်းသော။ မုဒုတရေဝ စ
ကမ္ပနိယတရေဝ စ ပဘဿရတရေဝ စ။ သံ၊
၃။ ၂၄၇။

ကမ္ပနိယပ္ပတ္တ (တိ) [ကမ္ပနိယ+ပ္ပတ္တ] အမှု၌-
ကောင်း-ခံ-လျော် - သည်၏ အဖြစ်သို့
ရောက်သော။ အင်္ဂဇာတေ ကမ္ပနိယပ္ပတ္တေ။
ကင်္ခါ။ ၄၉။

ကမ္ပနိယဘာဝုပဂမန (န) [ကမ္ပနိယ + ဘာဝ +
ဥပဂမန] အမှု၌-ကောင်း - ခံ - လျော် -
သည်၏ အဖြစ်သို့ ရောက်ခြင်း။ န စ ပဘင်္ဂ-
တိ ကမ္ပနိယဘာဝုပဂမနေန စ ပဘိဇ္ဇနသ-
ဘာဝန္တိ အတ္ထော။ မူလဋီ။ ၂။ ၁၅၁။

ကမ္ပနိယမရဟိတ (တိ) [ကမ္ပ+နိယမ+ရဟိတ]
ကံဖြင့် မှတ်ခြင်းမှကင်းသော။ ကဿာ ကမ္ပဿ
ဒွါရနိယမရဟိတတ္တာ ဒွါရမ္ပိ ကမ္ပနိယမရဟိ-
တန္တိ။ မူလဋီ။ ၁။ ၇၁။

ကမ္ပနိယလက္ခဏ (တိ) [ကမ္ပနိယ+လက္ခဏ] အ
မှု၌ ကောင်းသော လက္ခဏာရှိသော။ ကမ္ပနိ-
ယလက္ခဏာ ပဿဒ္ဓိ။ ပေဋကော။ ၂၅၄။

ကမ္ပနိယသဘာဝ (တိ) [ကမ္ပနိယ + သဘာဝ]
အမှု၌ ကောင်းသော သဘောရှိသော။ သုဠ
ကလ္လရူပေါ ကမ္ပနိယသဘာဝေါ တံ။ ထေရ၊
ဋ္ဌ။ ၁။ ၄၂၇။

ကမ္ပနိယာကာရ (ပ) [ကမ္ပနိယ+အာကာရ] အ
မှုအားလျော်သော အခြင်းအရာ။ ပစ္ဆိမန-
ယေန ဝိညာဏက္ခန္ဓဿ ကမ္ပနိယာကာရောဝ
ကထိတော။ အဘိဋ္ဌ။ ၁။ ၁၉၅။

ကမ္ပနိယာမ (ပ) [ကမ္ပ+နိယာမ] ကံတို့၏ - မြဲ
ခြင်း - သဘော - ဓမ္မတာ။ တတ္ထ ကုသလဿ
ဣဒ္ဓဝိပါကဒါနံ အကုသလဿ အနိဒ္ဓဝိပါက-
ဒါနန္တိ အယံ ကမ္ပနိယာမော။ ဒီဝါ၁၂။ ၂၄။
(-မာဋ္ဌ။ ၂။ ၂၇၁။ အဘိဋ္ဌ။ ၁။ ၃၁၂။ မာဋ္ဌိ။ ၃။
၃၀၂။ အံဋ္ဌိ။ ၁။ ၂၂၀။) ကမ္မာနံ နိယာမော
ကမ္ပနိယာမော။ ဒီဝါ၁၂။ ၂၅။ (-မာဋ္ဌိ။ ၂။
၂၉၃။)

ကမ္ပနိယာမသိဒ္ဓ (တိ) [ကမ္ပနိယာမ + သိဒ္ဓ]
ကံတို့၏ မြဲခြင်းဖြင့် ပြီးသော။ သော ဟိ
ကေနစိ အဘိမုခံ အတိဒန္တိဝါရေ ကမ္ပနိယာ-
မသိဒ္ဓေါ။ သံဋ္ဌိ။ ၁။ ၁၄၉။

ကမ္ပနိရောဓ (ပ) [ကမ္ပ+နိရောဓ] ကံ၏ချုပ်ရာ
နိဗ္ဗာန်၊ ကံ၏ချုပ်ခြင်း။ အယံ ဝုစ္စတိ ဘိက္ခ-
ဝေ ကမ္ပနိရောဓော။ သံ၊ ၂။ ၃၄၆။ အယံ ဝုစ္စ-
တိတိ အယံ တဿာ ဝိမုတ္တိယာ အာရမ္မဏဘူ-
တော နိရောဓော ကမ္ပနိရောဓောတိ ဝုစ္စတိ။
သံဋ္ဌိ။ ၃။ ၄၆။ အာရမ္မဏဘူတော နိရောဓော
နိဗ္ဗာနံ “ကမ္ပနိရောဓော”တိ ဝုစ္စတိ “ကမ္ပ-
နိရုဇ္ဈတိ ဧတ္တာ”တိ ကတွာ။ သံဋ္ဌိ။ ၂။ ၃၁၆။
န တံ ကမ္ပ ကမ္ပနိရောဓာယ သံဝတ္တတိ။ အံ၊
၁။ ၂၆၆။ (-အံ၊ ၂။ ၃၆၃။ ပဋိသံ။ ၅၃၊ ၅၄၊
၁၇၆။ ဝိသုဒ္ဓိ။ ၂။ ၂၆၆။ အံဋ္ဌိ။ ၂။ ၂၃၆။) န တံ
ကမ္ပ ကမ္ပနိရောဓာယာတိ တံ ပန ကမ္ပ ဝဋ္ဌ-
ဂါမိကမ္မာနံ နိရောဓတ္ထာယ န သံဝတ္တတိ။
အံဋ္ဌိ။ ၂။ ၂၃၂။ (-ဒီဝါ၁၂။ ၅၄။)

ကမ္မနိရောဓဂါမိနိပဋိပဒါ (ထိ) [ကမ္မနိရောဓဂါ-
မိနိ+ပဋိပဒါ] ကံ၏ချုပ်ရာ နိဗ္ဗာန်သို့ ရောက်
ကြောင်းအကျင့်။ ကတမာ စ ဘိက္ခုဝေ ကမ္မ-
နိရောဓဂါမိနိ ပဋိပဒါ။ အယမေဝ အရိယော
အဋ္ဌဂီကော မဂ္ဂေါ။ သံ၊ ၂။ ၃၄၆။ (-အံ၊
၂။ ၃၆၃။)

ကမ္မနိဿန္တ (ပု) [ကမ္မ+နိဿန္တ] ကံ၏အကျိုး
ဆက်။ တဿ ကမ္မနိဿန္တေန၊ ပုပ္ဖါနံ ပူဇနာ-
ယ စ။ အပါ၊ ၁။ ၄၃၆။ (-ထေရီ၊ ၄။ ၄၀။
အပါ၊ ၁။ ၁၂၀။ အပါ၊ ၁။ ၂၂၀။)

ကမ္မန္တ (တိ) [ကမ္မ+အန္တ] (၁) အလုပ်လုပ်ရာ
အရပ်။ (၂) အမှုကိစ္စ။ (၃) အမှုပြုသော၊
သူ။ (၄) စေတနာ၊ ကံ။ (၁) ယံ နူနာဟံ
ယေန ဂေါပကမောဂ္ဂလ္လာနဿ ဗြာဟ္မဏဿ
ကမ္မန္တော။ မ၊ ၃။ ၅၀။ (-ဝိ၊ ၁။ ၁၀။ သံ၊
၁။ ၁၇၄။ သုတ္တန်၊ ၂။ ၉၁။ ဒီ၊ ၁။ ၁၃၀။
အံ၊ ၁။ ၁၃၉။) ကမ္မန္တောတိ ဗဟိနဂရေ
နဂရပဋိသင်္ခါရာပနတ္ထာယ ကမ္မန္တဌာနံ။ မ၊ ၄။
၄၇၇။ (-သုတ္တန်၊ ၁။ ၁၂၆။) ကမ္မ ဝါ
အန္တောနိဌာနံ ဂစ္ဆတိ တောတိ ကမ္မန္တော၊
ကမ္မကရဏဌာနံ။ ဒီ၊ ၁။ ၁၃၃။ ကမ္မယေဝ
ကမ္မန္တော၊ သော တေတိတိ ကမ္မကရဏ-
ဌာနံ ကမ္မန္တောတိ ဝတ္တံ။ တေနာဟ “ကမ္မ-
န္တဌာနံ” နိ။ မ၊ ၃။ ၂၆၀။ (-သံ၊ ၃။ ၂။
၁၆၇။ အံ၊ ၁။ ၁၅၃။)

(၂) ဟန္တ မယံ အာဝုသော ဂိဟိနံ
ကမ္မန္တံ အဓိဋ္ဌေမ။ ဝိ၊ ၁။ ၁၁၂။ (-ပဋိသံ၊
၃၉၇။ ဇာ၊ ၂။ ၂၉၆။ ဒီ၊ ၁။ ၁၃၀။) ဂိဟိနံ
ကမ္မန္တံ အဓိဋ္ဌေမာတိ ဂိဟိနံ ခေတ္တေသု စေဝ
အာရာမာဒိသု စ ကတ္တဗ္ဗကိစ္စံ အဓိဋ္ဌာမ။ ဝိ၊ ၄။
၂။ ၇၃။ ကမ္မန္တာတိ ဓာဝနလင်္ခနကသနဝပ-
နာဒိနိ ကမ္မာနိ။ ပဋိသံ၊ ၄။ ၂။ ၃၀၆။ (-ဇာ၊
၄။ ၇။ ၂၀၇။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ၆၇။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၁၀။
ဒီ၊ ၁။ ၁၃၃။) (၃) အသပ္ပုရိသကမ္မန္တ (မ၊
၄။ ၄။ ၅၄) ကြည့်။ (၄) ပါပကမ္မန္တ (နေတ္ထိ၊
၄။ ၁၆၂) ကြည့်။

ကမ္မန္တကိရိယ (ထိ၊ န) [ကမ္မန္တ+ကိရိယ] အလုပ်
လုပ်ခြင်း။ တေ သတ္တာဟံ သုရာဆဏံ ကိဋ္ဌိ-
တွာ အဋ္ဌမေ ဒိဝသေ ကမ္မန္တကိရိယာယ
နိက္ခန္တာ (သျှာ၊ မူကွံ) အဂမံသု။ ဓမ္မ၊ ၄။ ၂။
၆၄။ (ဆဋ္ဌ-မူရင်း၌ ကမ္မန္တဘေရိယာ နိက္ခန္တာ-
ယ ကမ္မန္တေဟု-ရှိ၏။)

ကမ္မန္တဂါမ (ပု) [ကမ္မန္တ+ဂါမ] အမှုလုပ်တို့၏
ရွာ၊ အလုပ်သမားရွာ။ ယေန အနာထပိဏ္ဍိ-
ကဿ ဂဟပတိဿ ကမ္မန္တဂါမော တေနပ-
သကံမိသု။ ဝိ၊ ၂။ ၂၁၁။

ကမ္မန္တဌာန (န) [ကမ္မန္တ+ဌာန] အလုပ်လုပ်ရာ
အရပ်။ ကမ္မန္တ (၁) ကြည့်။

ကမ္မန္တဒါသ (ပု) [ကမ္မန္တ+ဒါသ] အမှုလုပ်ကျွန်။
ကမ္မန္တဒါသော သာလာဒ္ဒါရေန အာဂစ္ဆန္တော။
ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၄၉၃။

ကမ္မန္တပေက္ခက (တိ) [ကမ္မန္တ+အပေက္ခ+က]
အမှုကိစ္စတို့ကို-ကြည့်ရှု-ကြည့်ကြပ်-သော၊
သူ။ ကဒါစိ သော ကာရုဏိကော၊ ဂန္ဓာ
ကမ္မန္တပေက္ခကော။ အပါ၊ ၂။ ၂၆၃။ ထေရီ၊ ၄။
၇၅။

ကမ္မန္တပယောဇန (န) [ကမ္မန္တ+ပယောဇန]
အမှုကို အပြားအားဖြင့် ယှဉ်စေခြင်း၊ အမှု
ဆောင်ရွက်ခြင်း။ သံဝိဒဟိတွာတိအာဒိသု
သမ္မာ ဝိဒဟနကမ္မန္တပယောဇနဉ္စ ကေန္တာန-
ဝဇ္ဇဝစိကာယကမ္မဝသေန ဣစ္ဆိတဗ္ဗန္တိ။ အံ၊ ၃။
၁။ ၂၆၅။

ကမ္မန္တဘေရိ (ထိ) [ကမ္မန္တ + ဘေရိ] အမှုလုပ်
စည်၊ အလုပ်လုပ်ရန် အချက်ပေးစည်။ ကမ္မန္တ-
ကိရိယ-ကြည့်။

ကမ္မန္တရ (န) [ကမ္မ+အန္တရ] (၁) ကံတပါး၊
အခြားသောကံ။ (၂) ကံတို့၏အထူး။ (၁)
တေဟိ ဓမ္မကထံ ကထေန္တာ ကမ္မန္တရံ ....
အာလောဋ္ဌေတွာ ကထေန္တိ။ အဘိ၊ ၄။ ၁။ ၃၀။
ကမ္မတော အညံ ကမ္မံ ကမ္မန္တရံ။ မူလ၊ ၃။ ၁။

၂၃။ (၂) စေတသိကတ္တာ ကမ္မန္တရံ တထာ-
ဂတော ဧဝံ ပဇာနာတိ။ ပေဋကော။ ၁၉၂။
(-ပဋိသံဠာ ၂။ ၁၇၇။ ဝိသုဒ္ဓိ ၂။ ၂၃၇။) ကမ္မ-
န္တရန္တိ ကမ္မဝိသေသော ကမ္မာနံ ဗလာဗလ-
ဘေဒေါ။ ဝိသုဒ္ဓိ ၂။ ၂၃၇။

ကမ္မန္တရစရဏ (န) [ကမ္မန္တရ+စရဏ] ကံတပါး
၌ ဖြစ်ခြင်း၊ အခြားသော ကံ၌ ဖြစ်ခြင်း။
ကမ္မာနမ္ပိ ကမ္မန္တရစရဏေ သေဝ နယော။
မူလဋီ ၁။ ၇၄။ အနုဋီ ၁။ ၈၀။

ကမ္မန္တရစာရီ (တိ) [ကမ္မန္တရ+စရ+ဏီ] ကံ
တပါး၌ ဖြစ်လေ့ရှိသော။ ယဒိ ကမ္မာနိ
ကမ္မန္တရစာရီနိ ဟောန္တိ။ အနုဋီ ၁။ ၈၀။

ကမ္မန္တရဇာနန (န) [ကမ္မန္တရ+ဇာနန] ကံအထူး
ကို သိခြင်း။ ကမ္မန္တရဇာနနဿ စ တတိယ-
ဗလကံစူတ္တာ။ အနုဋီ ၂။ ၂၁၄။

ကမ္မန္တရမာန (န) [ကမ္မန္တရ+မာန] ကံအထူး
ကို သိခြင်း။ ဝိပါကမုခေ ဝါ ကမ္မန္တရမာ-
နဿ ကာရဏဘာဝတော ဝိမာနဝတ္ထုတိ
ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဝိမာနာဠာ ၂။

ကမ္မန္တရဝိပါကန္တရ (န) [ကမ္မန္တရ+ဝိပါကန္တရ]
ကံအထူး၏အကျိုးထူး။ ဒုတိယံ ကမ္မန္တရဝိပါ-
ကန္တရမေဝ။ မာဠာ ၁။ ၃၃၆။ အံဠာ ၃။ ၂၉၇။
အဘိဠာ ၂။ ၄၄၅။ ပဋိသံဠာ ၂။ ၂၃၇။ သာ-
ရတ္ထာ ၃။ ၂၂၂။ သီရိသစ် ၁။ ၂၀၄။ ကမ္မန္တရ-
ဝိပါကန္တရမေဝတိ ကမ္မန္တရဿ ဝိပါကန္တရ-
မေဝ ဇာနာတိ။ မာဠာ ၂။ ၂၅။ အံဠာ ၃။ ၃၁၈။
(-မူလဋီ ၂။ ၂၁၄။)

ကမ္မန္တရဝိပါကန္တရဇာနနဉာဏ (န) [ကမ္မန္တရ-
ဝိပါကန္တရ + ဇာနန + ဉာဏ] ကံအထူး၏
အကျိုးအထူးကို သိသော ဉာဏ်။ တထာဂ-
တဿ ကမ္မန္တရဝိပါကန္တရဇာနနဉာဏံ အကမ္ပိ-
ယဋ္ဌေန ဒုတိယံ ဗလံ ဝေဒိတဗ္ဗန္တိ။ အဘိဠာ
၂။ ၄၄၇။

ကမ္မန္တရာယ (ပု) [ကမ္မ+အန္တရာယ] ကံဟု ဆို
အပ်သောအန္တရာယ်၊ ကမ္မန္တရာယ်။ ဧဝံ ကိ-

လေသန္တရာယမိဿကံ ကမ္မန္တရာယ် ဒသေ-
တာ။ နေတ္ထိဠာ ၁၆၆။ (-ဒီရိဠာ ၂။ ၂၁၆။
သီရိသစ် ၂။ ၂၁။ နေတ္ထိဠာ ၉၅။)

ကမ္မန္တရာယိက (တိ) [ကမ္မ+အန္တရာယိက] အန္တ-
ရာယ်၌ယှဉ်သော-အန္တရာယ်ဟူသောအကျိုး
ကို ထိုက်သော-အန္တရာယ်ကို ပြုလေ့ရှိသော
-ကံ၊ ကံဟူသောအန္တရာယ်။ (အမိသတ်
သောကံ၊ အဖသတ်သောကံ၊ ရဟန္တာသတ်
သောကံ၊ ဘုရားရှင်အား သွေးစိမ်း တည်
အောင်လုပ်သောကံ၊ သံဃာကို သင်းခဲ့သော
ကံ၊ ဤကံ ၅-ပါးသည် ကမ္မန္တရာယ်မည်၏။
အံ ၂။ ၁၂၉။) တတ္ထ ပဉ္စာနန္တရိယကမ္မာ
ကမ္မန္တရာယိကာ နာမ။ ဝိဠာ ၃။ ၁၃၈။ အန-
တိက္ကမနဋ္ဌေန တသ္မိံ အန္တရာယေ နိယုတ္တာ၊
အန္တရာယ် ဝါ ဖလံ အရဟန္တိ၊ အန္တရာယဿ
ဝါ ကရဏသီလာတိ အန္တရာယိကာ...ကမ္မာနိ
ဧဝံ အန္တရာယိကာတိ ကမ္မန္တရာယိကာ။
သာရတ္ထာ ၃။ ၈၆။ (-ကခါရိသစ် ၄၁၀။)

ကမ္မန္တရပုပ္ဖတ္တိ (ထိ) [ကမ္မန္တရ + ဥပ္ပတ္တိ] ကံတပါး
၏ဖြစ်ခြင်း။ ဒွါရန္တရေ ကမ္မန္တရပုပ္ဖတ္တိယမ္ပိ ကမ္မ-
ဒွါရာဘေဒနဉ္စ ဒွါရသံသန္ဓနံ နာမ။ မူလဋီ
၁။ ၇၈။

ကမ္မန္တရပလက္ခဏ (တိ) [ကမ္မန္တရ+ဥပလက္ခဏ]
အခြား-တပါး-သော ကံလျှင် မှတ်ကြောင်း
ရှိသော။ ကမ္မန္တရစရဏံ ကမ္မန္တရပလက္ခဏတာ။
အနုဋီ ၁။ ၈၀။

ကမ္မန္တဝါဝဋ္ဌ (တိ) [ကမ္မန္တ+ဝိ+အာ+ဝဋ္ဌ+အ]
အမှုကိစ္စကို-လုံလပြုတတ်-ကြောင့်ကြစိုက်
တတ်-သောသူ။ ဒယိတော ပဿိတော
စေဝ၊ အာသိ ကမ္မန္တဝါဝဋ္ဌော။ အပ၊ ၂။
၁၄၉။

ကမ္မန္တဝိပတ္တိ (ထိ) [ကမ္မန္တ+ဝိပတ္တိ] အမှု၏
ပျက်စီးခြင်း။ (သု. အသက်ကို သတ်ခြင်း
စသော ဒုစရိုက်မှုပြုသည်ကို ကမ္မဝိပတ္တိ-ဟု

ဆိုသည်။) အယံ ဝုစ္စတိ ဘိက္ခဝေ ကမ္မန္တ-
ဝိပတ္တိ။ အံ၊ ၁။ ၂၇၄။

ကမ္မန္တသံဝိဇာန (န) [ကမ္မန္တ+သံဝိဇာန] အမှု
ကို-စိရင်ခြင်း - ပြုစေခြင်း။ ယထာဗလံ
ကမ္မန္တသံဝိဇာနေနာ (ဒီ၊ ၃။ ၁၅၅။ ဒီ၊ ၄။ ၁။
၁၃၉) တိ ဒါသကမ္မကရာနံ ယထာဗလံ ဗလာ-
နုရူပံ တေသံ တေသံ ကမ္မန္တာနံ သံဝိဒဟနေန
ဝိစာရဏေန၊ ကာရာပနေနာတိ အတ္ထော။
ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၁၄၃။

ကမ္မန္တသမိပ (ပု) [ကမ္မန္တ+သမိပ] အလုပ်လုပ်ရာ
အရပ်၏အနီး။ ဗြာဟ္မဏော ပုတ္တံ မတံ ဒိသ္မာ
ကမ္မန္တသမိပေန ဂစ္ဆန္တိ ဧကံ ပုရိသံ ဝေမာဟ။
ပေတ၊ ၄။ ၅၇။

ကမ္မန္တသမ္ပဒါ (ထိ) [ကမ္မန္တ + သမ္ပဒါ] အမှု၏
ပြည့်စုံခြင်း။ (သု၏ အသက်ကို သတ်ခြင်း
စသည်မှ ကြဉ်ရှောင်သော သုစရိတ်မှုပြုသည်
ကို ကမ္မန္တသမ္ပဒါဟု ဆိုသည်။) အယံ ဝုစ္စတိ
ဘိက္ခဝေ ကမ္မန္တသမ္ပဒါ။ အံ၊ ၁။ ၂၇၄။

ကမ္မန္တာဓိဋ္ဌာန (န) [ကမ္မန္တ+အဓိဋ္ဌာန] ပြုဘွယ်
အမှုကိုစွဲကို စိရင်ခြင်း။ တတ္ထ သောယေဝ
ခေါ အာဝုသော သေယျောတိ ကမ္မန္တာ-
ဓိဋ္ဌာနံ။ ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၇၃။

ကမ္မန္တာဓိဋ္ဌာယက (တိ) [ကမ္မန္တ+အဓိဋ္ဌာယ+
က] အမှုကိုစွဲစိရင်တတ်သောသူ။ အထဿ
ကမ္မန္တာဓိဋ္ဌာယကာ အာဂန္ဓာ အာရောဓယိ-
သု။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၂၁၅။ (-ဓမ္မ၊ ၄။ ၁။ ၂၄၈။)

ကမ္မန္တာနုဋ္ဌာန (န) [ကမ္မန္တ+အနုဋ္ဌာန] အလုပ်
လုပ်ခြင်း။ ကမ္မန္တာနုဋ္ဌာနေနာ (ဝိ၊ ၄။ ၁။
၃၀၀) တိ ကသိဂေါရက္ခာဒိကမ္မကရဏေန။
သာရတ္ထ၊ ၃။ ၂၅၈။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၁၂၁။

ကမ္မန္တာဘိနိဝေသ (တိ) [ကမ္မန္တ+အဘိနိဝေသ]
အလုပ်လုပ်ရန် - စိတ်ဝင်စား - နှလုံးသွင်း -
သောသူ။ သိပ္ပါဓိဋ္ဌာနာ ကမ္မန္တာဘိနိဝေသ

နိဋ္ဌိတကမ္မန္တပရိယောသာနာတိ။ အံ၊ ၂။ ၃၁၉။
ကမ္မန္တကရုဏတ္ထာယ မနော တေသံ အဘိ-
နိဝိသတိတိ ကမ္မန္တာဘိနိဝေသ။ အံ၊ ၄။ ၁။
၁၁၉။

ကမ္မန္တိက (တိ) [ကမ္မန္တ+ဣက] အမှု၌ ယှဉ်
သော - အလုပ်လုပ်သော - သူ။ တသ္မိ ခဏေ
ကောသမ္ပိသေဋ္ဌိနော ကမ္မန္တိကော ပါတောဝ
သေဋ္ဌိသရံ ဂစ္ဆန္တော။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၃၂၄။

ကမ္မန္တိကမနုဿ (ပု) [ကမ္မန္တိက+မနုဿ] အလုပ်
လုပ်သောလူ၊ အလုပ်သမား။ ကမ္မန္တိက-
မနုဿေ အာဟ။ ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၄၀၀။

ကမ္မပကတိဝိဘာဂ (ပု) [ကမ္မ+ပကတိ+ဝိဘာ-
ဂ] ကံ၊ ပကတိ(ဗိသက္ခိန္ဒမာယာ)ကို ဝေဘန်
ခြင်း။ ကမ္မပကတိဝိဘာဂါဒိဝိသယာ သမ္မာ
နိဇ္ဈာနက္ခန္တိယော။ ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၂၃၀။ သီ၊ ၄။ ၁။
၂။ ၅၂။

ကမ္မပစ္စယ (ပု) [ကမ္မ+ပစ္စယ] (၁) ကံအဖော်
ရှိသော အကြောင်း၊ ကံ၏အဖော်ဖြစ်သော
အကြောင်း။ (၂) ကံဖြစ်သောအကြောင်း၊
ကမ္မပစ္စည်း။ (၃) ကံ၏အကြောင်း၏အဖြစ်၊
ကံ၏အစွမ်းသတ္တိ။ (တိ) (၄) ကံဟူသော
အကြောင်းရှိသော။ (၁) ကမ္မပစ္စယဥတု-
သမုဋ္ဌာန-ကြည့်။ (၂) ကမ္မပစ္စယော။ ပဋ္ဌာန၊
၁။ ၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၁၆၃။ (-ပဋ္ဌာန၊ ၁။ ၇၊ ၂၄၊
၁၅၄။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၂၇၅။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၁၆၀။ အဘိ၊
၄။ ၁။ ၃၄၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၁၆၉။ မဟာနိ၊ ၄။
၂၁၅။ ဇာ၊ ၄။ ၆။ ၁၃၁။ ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၁၈၅။ ဒီ၊
၄။ ၁။ ၄၆။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၉၇။) (၃) န တေသံ
ကောစိ သရတိ၊ သတ္တာနံ ကမ္မပစ္စယာ။
ခုဒ္ဒက၊ ၈။ ပေတ။ ၁၂၉။ (-မဟာနိ၊ ၃။ ၈။)
ကံ ကာရဏာ? ကမ္မပစ္စယာတိ၊ အတ္တနာ
ကတဿ အဒါနဒါနပဋိသေဓနာဒိဘေဒဿ
ကဒရိယကမ္မဿ ကာရဏဘာဝတော။ ပေတ၊
၄။ ၂၃။ (-ခုဒ္ဒက၊ ၄။ ၁၇၄။) (တိ) (၄)
ကမ္မဗ္ဗံ၊ ကမ္မပစ္စယံ။ အဘိ၊ ၄။ ၁။ ၃၇၇။ အဘိ၊

ဌ၊ ၂။ ၂၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၄၉။ (-ဒိ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၀၂။
ဇ၊ ၁။ ၅။ ၂၇၄။) ကမ္မံ ဥပနိဿယဝသေန
ပစ္စယော တေဿာတိ ကမ္မပစ္စယာ။ ဒိ၊ ဌ၊
၁။ ၁၅၅။ (-သိ၊ ဌ၊ ၁။ ၄၁၆။)

ကမ္မပစ္စယဉာဏ်သမုဋ္ဌာန (တိ) [ကမ္မပစ္စယဉာဏ် +
သမုဋ္ဌာန] ကံအဖော်ရှိသော - ကံ၏အဖော်
ဖြစ်သော - အကြောင်းဉာဏ်လျှင်ဖြစ်ကြောင်း
ရှိသော၊ ကံကို အကြောင်းခံ၍ ဖြစ်သော
ဉာဏ်လျှင်ဖြစ်ကြောင်းရှိသော (ကြောရတနာ၊
နတ်ဥယျာဉ်၊ ဗိမာန်စသော ကမ္မပစ္စယဉာဏ်
ရပ်။) ကမ္မပစ္စယဉာဏ်သမုဋ္ဌာနာ ရတနဘူမိ
နိဗ္ဗတ္တတိ။ ဒိ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၀၂။ (-အဘိ၊ ဌ၊ ၁။
၃၇၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၇၀။) ကမ္မသဟာယောပစ္စ-
ယော၊ ကမ္မဿ ဝါ သဟာယဘူတော ပစ္စ-
ယော ကမ္မပစ္စယော။ သောဝ ဉာဏ် ကမ္မပစ္စယ-
ဉာဏ်၊ သော သမုဋ္ဌာနံ တေဿာတိ ယော-
ဇေတဗ္ဗံ။ ဒိ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၅၆။ (-သိ၊ ဌ၊ ၁။
၄၁၆။ မူလဌ၊ ၁။ ၁၅၇။)

ကမ္မပစ္စယစိတ္တသမုဋ္ဌာန (တိ) [ကမ္မပစ္စယစိတ္တ +
သမုဋ္ဌာန] ကံအထောက်အပံ့ ရှိသော စိတ်
လျှင်ဖြစ်ကြောင်းရှိသော (ရပ်။) ကမ္မပစ္စယ-
စိတ္တသမုဋ္ဌာနံ နာမ ဝိပါကစိတ္တသမုဋ္ဌာနံ ရူပံ။
ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၄၉။ ကမ္မံ ပစ္စယော တေဿာတိ
ကမ္မပစ္စယံ၊ တဒေဝ စိတ္တံ၊ တံ သမုဋ္ဌာနံ
တေဿာတိ ကမ္မပစ္စယစိတ္တသမုဋ္ဌာနံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊
ဌ၊ ၂။ ၄၀၀။

ကမ္မပစ္စယနိဒ္ဒေသ (ပု) [ကမ္မပစ္စယ + နိဒ္ဒေသ]
ကမ္မပစ္စည်းကို အကျယ်ပြုရာ။ ကမ္မပစ္စယနိဒ္ဒေ-
သေ ကမ္မန္တိ စေတနာကမ္မမေဝ။ အဘိ၊ ဌ၊ ၃။
၃၇၄။

ကမ္မပစ္စယဝိဘင်္ဂ (ပု) [ကမ္မပစ္စယ + ဝိဘင်္ဂ] ကမ္မ
ပစ္စည်း၏ဝိဘင်္ဂ။ ကမ္မပစ္စည်းကို အကျယ်ပြု
ရာ။ တသ္မာ ဥပါဒါရူပံ ဣပေ ကမ္မပစ္စယဝိဘင်္ဂေ
ဝိယ။ မူလဌ၊ ၃။ ၂၀၆-၇။

ကမ္မပစ္စယာကာရ (ပု) [ကမ္မပစ္စယ + အာကာရ]
ကမ္မပစ္စည်းဟူသော အကြောင်း၊ ကမ္မပစ္စည်း
ကျေးဇူးပြုပုံ အခြင်းအရာ။ ဖလပ္ပိဒနုသခါ-
တေန ကမ္မပစ္စယာကာရေန။ မူလဌ၊ ၃။ ၂၂၇။

ကမ္မပစ္စဝေက္ခဏာ (ထိ၊ န) [ကမ္မ + ပစ္စဝေက္ခဏာ]
ကံကိုဆင်ခြင်ခြင်း။ အမနသိကာရဝသေန ဝါ
ကမ္မပစ္စဝေက္ခဏာဒိဝသေန ဝါ။ ဓမ္မ၊ ဌ၊ ၁။ ၂၉။
သာရတ္ထ၊ ၃။ ၃၇၁။

ကမ္မပဋိပ္ပဿဒ္ဓိ (ထိ) [ကမ္မ + ပဋိပ္ပဿဒ္ဓိ] ကံ၏
ငြိမ်းခြင်း။ ကမ္မပဋိပ္ပဿဒ္ဓိံ အာဂမေတု လ-
ဘတိ။ ဝဇီရ၊ ၄၁၉။ (-၄၄၄။ ကခါ၊ ဌ၊ ၁။
၁၃၂၊ ၄၄၉။)

ကမ္မပဋိပ္ပဿဒ္ဓိပတ္တာပေက္ခ (တိ) [ကမ္မပဋိပ္ပဿဒ္ဓိ-
မတ္တာ + အပေက္ခ] ကံငြိမ်းခြင်းမျှကို ငဲ့ခြင်းရှိ
သော။ ဩမသနာဒိပစ္စယာ အဝိသေသ-
တော ကမ္မပဋိပ္ပဿဒ္ဓိပတ္တာပေက္ခတာယ စ။
ဝဇီရ၊ ၄၅၇။

ကမ္မပဋိပ္ပဿဒ္ဓိဝိဓာန (န) [ကမ္မပဋိပ္ပဿဒ္ဓိ + ဝိဓာ-
န] ကံငြိမ်းခြင်း အစီအရင်။ ကမ္မပဋိပ္ပဿဒ္ဓိ-
ဝိဓာနံ တေယေဝ ဇာနန္တိ။ ဝဇီရ၊ ၄၄၆။

ကမ္မပဋိဗဒ္ဓ (တိ) [ကမ္မ + ပဋိဗဒ္ဓ] ကံနှင့်စပ်
သော။ ပဝတ္တိယံ ပန တေသံ စိတ္တေဝိဇ္ဇမာ-
နေပိ ကမ္မပဋိဗဒ္ဓါဝ ပဝတ္တိ။ အဘိ၊ ဌ၊ ၃။ ၃၅၅။
(-မူလဌ၊ ၂။ ၁၂)

ကမ္မပဋိဗာဟက (တိ) [ကမ္မ + ပဋိဗာဟ + က] ကံ
ကိုတားမြစ်တတ်သော။ ကမ္မပဋိဗာဟကတ္တာ
အကိရိယဝါဒါ။ သိ၊ ဌ၊ ၁။ ၄၇။

ကမ္မပဋိဗာဟန (န) [ကမ္မ + ပဋိဗာဟန] ကံကို
တားမြစ်ခြင်း။ ကမ္မပဋိဗာဟနေန အကိရိယ-
ဒိဋ္ဌိကော။ သိ၊ ဌ၊ ၁။ ၄၇။

ကမ္မပဋိသန္ဓိဝေဒနာ (န) [ကမ္မ + ပဋိသန္ဓိ-
ဝေဒနာ] ကံဖြင့် ပဋိသန္ဓေကို ပိုင်းခြားမှတ်
သားခြင်း။ ဣမသ္မိံ ဝိပါကုဒ္ဓါရဋ္ဌာနေ ကမ္မ-

ပဋိသန္ဓိဝတ္ထာနတ္ထံ သာကေတပဉ္စံ ဂဏီသု။
မူလဋီ၊ ၁။ ၁၂။ (- အနုဋီ၊ ၁။ ၁၃၅။)

ကမ္မပ(ပ)တ္တ (တိ) [ကမ္မ+ပတ္တ] ကံသိုရောက်
သော၊ ကံအား လျှောက်ပတ်သော။ သဗ္ဗ-
ကမ္မေသု ကမ္မပုတ္တော။ ဝိ၊ ၃။ ၄၃၉။ (- ဝိ၊ ၅။
၃၈၁။) ကမ္မပုတ္တောတိ ကမ္မံ ပတ္တော၊ ကမ္မ-
ယုတ္တော ကမ္မာရဟော၊ န ကိဉ္စိ ကမ္မံ ကာတုံ
နာရဟတိတိ အတ္ထော။ ဝိ၊ ၅။ ၃၈၂။ (- ဝိ၊
၅။ ၄၄၉။ ကင်္ခါ၊ ၈၇။)

ကမ္မပတ္တနာ (ထိ) [ကမ္မ+ပတ္တနာ] ကံဟူသော
တောင့်တခြင်း။ ပတ္တနာပိ ကမ္မပတ္တနာဝ။
အံ၊ ၄။ ၂။ ၂၀၄။

ကမ္မပထ (ပု) [ကမ္မ+ပထ] အကြောင်းဖြစ်သော
ကံ၊ သုဂတိ၊ ဒုဂ္ဂတိသို့ ရောက်ကြောင်းကံ။
ကမ္မပထေသု ကမ္မာနေဝ သုဂတိဒုဂ္ဂတိနံ ပထ-
ဘူတတ္တာ ကမ္မပထာ နာမ။ ဒီ၊ ၄။ ၃။ ၂၃၁။
(- ဒီ၊ ၃။ ၂၂၃၊ ၂၂၄။) ကမ္မပထေတိ ကမ္မာနိ
စ တာနိ ပထာ စ အပါယဂမနာယာတိ
ကမ္မပထာ၊ တေ ကမ္မပထေ။ ။ ကုသလာကု-
သလာပိ စ ပဋိသန္ဓိဇနကာယေဝ ကမ္မပထာတိ
ဝုတ္တာ။ ပဋိသံ၊ ၄။ ၂။ ၂၇၂။ (- ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၂၇၀။
မ၊ ၄။ ၁။ ၃၀၄။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၁၄၃။)

ကမ္မပထကထာ (ထိ) [ကမ္မပထ + ကထာ] ကမ္မ-
ပထကို ပြဆိုကြောင်းစကား။ တယော စေ-
တနာသမ္ပယုတ္တမော မနောသုစရိတန္တိ အယံ
ကမ္မပထကထာ။ ဒီ၊ ၄။ ၃။ ၁၆၈။ (- ဣတိ-
ဝုတိ၊ ၄။ ၂၀၃။ မ၊ ၄။ ၁။ ၂၇၉၊ ၃၀၂။ မူလဋီ၊ ၁။
၈၀။ အနုဋီ၊ ၁။ ၈၃။)

ကမ္မပထကောဋ္ဌာသ (ပု) [ကမ္မပထ + ကော-
ဋ္ဌာသ] ကမ္မပထ အဖို့အစု။ ကမ္မပထကော-
ဋ္ဌာသေ “အနဘိဇ္ဈာ”တိ ဝုတ္တဓမ္မော။ ဒီ၊ ၄။
၃။ ၂၇၂။ (- မ၊ ၄။ ၁။ ၃၀၆။ မ၊ ၄။ ၃။ ၂၇၇။)

ကမ္မပထကောဋ္ဌာသိက (တိ) [ကမ္မပထကော-
ဋ္ဌာသ + ဣက] ကမ္မပထ အဖို့အစုနှင့် ယှဉ်

သော။ စျာနာဒိကောဋ္ဌာသေသု ကမ္မပထ-
ကောဋ္ဌာသိကာ ဝေါတိ အတ္ထော။ မူလဋီ၊
၂။ ၁၈၉။

ကမ္မပထစေတနာ (ထိ) [ကမ္မပထ + စေတနာ]
ကမ္မပထမြောက်သော စေတနာ။ အပိစ စေ-
တနာ သီလံ နာမ ပါဏာတိပါတာဒီနိ ပဇ-
ဟန္တဿ သတ္တ ကမ္မပထစေတနာ။ အဘိ၊ ၄။
၂။ ၃၁၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၇။ (- ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၄။ ၁။ ၂၆။)

ကမ္မပထဇနန (န) [ကမ္မပထ + ဇနန] ကမ္မပထ
ကို ဖြစ်စေခြင်း။ အဘိဇ္ဈာသံယောဂေန ကမ္မ-
ပထဇနနတော။ မူလဋီ၊ ၂။ ၄၄။

ကမ္မပထဋ္ဌာနိယ (တိ) [ကမ္မပထဋ္ဌာန + ဣယ]
ကမ္မပထအရာနှင့်ယှဉ်သော၊ ကမ္မပထမြောက်
သော။ ပဌမမဂ္ဂေန ပဟိနာ ကမ္မပထဋ္ဌာနိယာ။
ဇိဝိ၊ ၄၄။

ကမ္မပထတာဝစန (န) [ကမ္မပထတာ + ဝစန]
ကမ္မပထမြောက်သော စကား။ တဿပိ ကမ္မ-
ပထတာဝစနံ န ဝိရုဇ္ဈတိတိ ဒေသေတိ။ အနု-
ဋီ၊ ၁။ ၉၉။

ကမ္မပထဒေသနာ (ထိ) [ကမ္မပထ + ဒေသနာ]
ကမ္မပထကို ဟောခြင်း၊ ကမ္မပထကို ပဓာန
ထား၍ သစ္စာလေးပါးကို ဟောခြင်း။ ကမ္မ-
ပထဒေသနာယာ(မ၊ ၄။ ၁။ ၂၁၀)တိ ကမ္မပထ-
မုခေန ပဝတ္တစတုသစ္စဒေသနာယ။ မ၊ ၄။ ၁။
၃၀၇။

ကမ္မပထပရိယာပန (တိ) [ကမ္မပထ + ပရိယာ-
ပန] ကမ္မပထ၌ အကျုံးဝင်သော။ ကမ္မပထ-
ပရိယာပနာယ .... အနိယျာနိကဒိဋ္ဌိယာ စ
သမန္နာဂတာတိ အတ္ထော။ မ၊ ၄။ ၁။ ၁၉၂။
သံ၊ ၄။ ၂။ ၁၃၃။ (- မ၊ ၄။ ၁။ ၂၇၉။ သံ၊ ၄။ ၂။
၁၄၁။ အံ၊ ၄။ ၃။ ၁၀၇။)

ကမ္မပထပုတ္တ (တိ) [ကမ္မပထ + ပုတ္တ] ကမ္မပထသို့
ရောက်သော။ အာနန္တရိယကမ္မံ နာမ ကမ္မ-
ပထပုတ္တံ။ အဘိ၊ ၄။ ၃။ ၂၇၁။

ကမ္မပထပုတ္တိ (ထိ) [ကမ္မပထ + ပုတ္တိ] ကမ္မပထ
သို့ ရောက်ခြင်း။ နတ္ထိကဘာဝါဘိနိဝေသန-
ဝသေန ကမ္မပထပုတ္တိယေဝဿာ ကမ္မပထပရိ-
ယာပနတော။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇။ (-အံ၊ဋ္ဌ၊၁။
၂၂။ အနုဋ္ဌ၊၁။၁၂၆။)

ကမ္မပထပုတ္တိ (ထိ) [ကမ္မပထ+ပုတ္တိ] ကမ္မ-
ပထ၏ဖြစ်ခြင်း။ ဝေဠိဿ ဒါရုဏပုတ္တိယာ
ကမ္မပထပုတ္တိ။ ဒိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၆။ (-သံ၊ဋ္ဌ၊၂။
၁၄၃။)

ကမ္မပထဘေဒ (ပု) [ကမ္မပထ+ဘေဒ] (က)
ကမ္မပထ-အထူး-အပြား။ (ခ) ကမ္မပထ
၏ ပျက်စီးခြင်း။ (က) ပရဘဏ္ဍဝတ္ထုကေ ဟိ
လောဘေ ဥပ္ပန္နေပံ န တာဝ ကမ္မပထဘေ-
ဒေါ ဟောတိ။ ဒိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃၁၊၂၃၂။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။
၂၀၅။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၇။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄၄။
မဟာနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၁။ (ခ) ဥဘယတ္ထ ဥပ္ပန္နော
ကမ္မပထဘေဒေါ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၇၁။

ကမ္မပထဘေဒက (တိ) [ကမ္မပထဘေဒ+ကရ+
ကိ] ကမ္မပထအထူးကိုပြုတတ်သော။ ကမ္မပ-
ထဘေဒကော (မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃၇-ဂ)တိ ကမ္မ-
ပထဝိသေသကဗျေ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄၄။

ကမ္မပထမုခ (န) [ကမ္မပထ+မုခ] ကမ္မပထကို-
အဦးမူခြင်း-ပစာနပြုခြင်း။ ကမ္မပထဒေသ-
နာ-ကြည့်။

ကမ္မပထရာသိ (ပု) [ကမ္မပထ+ရာသိ] ကမ္မပထ
အစု။ တေ ဝေ ကမ္မပထရာသိဘာဝေန ဝုတ္တာ။
အနုဋ္ဌ၊၁။၉၀။

ကမ္မပထဝိစာရ (ပု) [ကမ္မပထ+ဝိစာရ] ကမ္မပ-
ထကို ဆင်ခြင်သုံးသပ်ခြင်း။ ကမ္မပထဝသေ-
နာတိ ကမ္မပထဝိစာရဝသေန။ ဒိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၇၀။

ကမ္မပထဝိနာသက (ပု) [ကမ္မပထ+ဝိနာသ+က]
ကမ္မပထ၏ ပျက်စီးခြင်း။ ကမ္မပထဝိသေ-
သော၊ ကမ္မပထဝိနာသကော စ ကမ္မပထ-
ဘေဒေါ။ အနုဋ္ဌ၊၂။၅၄။

ကမ္မပထဝိသေသ (ပု) [ကမ္မပထ + ဝိသေသ]
ကမ္မပထအထူး။ ကမ္မပထဝိနာသက-ကြည့်။

ကမ္မပထဝိသေသကရ (တိ) [ကမ္မပထဝိသေသ+
ကရ+အ] ကမ္မပထအထူးကို ပြုတတ်သော။
ကမ္မပထဘေဒက-ကြည့်။

ကမ္မပထသံသန္တန (န) [ကမ္မပထ + သံသန္တန]
ကမ္မပထတို့ကို ပြုခြင်း။ (ကမ္မပထတို့ကို နာ
မည်တူ၏ အစွမ်းဖြင့်၎င်း၊ နာမည်ကို မစွန့်
သည်၏အစွမ်းဖြင့်၎င်း၊ ဖဿ ခွါရ-စသည်တို့၌
ဖြစ်ခြင်း၏ အစွမ်းဖြင့်၎င်း ပြုခြင်း ဖြစ်သည်။
မူလဋ္ဌ၊၁။၈၁၊၈၂၊၈၃။) ဣဒါနိ ဣမသ္မိံ ဌာနေ
ကမ္မပထသံသန္တနံ နာမ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊
၁။၁၄၈။

ကမ္မပထသမ္ပတ္တ (တိ) [ကမ္မပထ+သမ္ပတ္တ] ကမ္မ-
ပထသို့ ကောင်းစွာရောက်သော၊ ကမ္မပထ
မြောက်သော။ တံ ပနေတ္ထ ကမ္မပထသမ္ပတ္တ-
မေဝ အဓိပ္ပေတံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၅။

ကမ္မပထသမ္ပန္နဝိဘာဝနာ (ထိ) [ကမ္မပထ +
သမ္ပန္န+ဝိဘာဝနာ] ကမ္မပထနှင့် စပ်သည်ကို
ထင်စွာပြုခြင်း။ ပါဏာတိပါတဝသေန တာဝ
ကမ္မပထသမ္ပန္နဝိဘာဝနာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၆၅။ (-
၂၆၇။)

ကမ္မပထသမ္မာဒိဋ္ဌိ (ထိ) [ကမ္မပထ + သမ္မာဒိဋ္ဌိ]
ကမ္မပထကို ကောင်းစွာ သိသော ဉာဏ်။
(ကုသိုလ်ကံသည် သုဂတိ၏၎င်း၊ ယင်း၌ဖြစ်
သော ချမ်းသာ၏၎င်းအကြောင်း၊ အကုသိုလ်
ကံသည် ဒုဂ္ဂတိ၏၎င်း၊ ယင်း၌ဖြစ်သော ဆင်း
ရဲ၏၎င်း အကြောင်းတည်းဟု ကောင်းစွာ
သိသော ဉာဏ်။) ဘဒ္ဒိကာယ စ ဒိဋ္ဌိယာတိ
ကမ္မဿကတာဉာဏေန စေဝ ကမ္မပထသမ္မာ-
ဒိဋ္ဌိယာ စ။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ၊၉၉။ (-၁၉၅။ထေရ၊
ဋ္ဌ၊၁။၂၁၂။ ဒိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅၈။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၆၂။ သံ၊
ဋ္ဌ၊၂။၉။ အနုဋ္ဌ၊၂။၁၇၇။)

ကမ္မပထာနန္တရိယကမ္မ (န) [ကမ္မပထ+အာနန္တ-
ရိယကမ္မ] ကမ္မပထမြောက်သော အာနန္တ-

ရိယကံ။ ကမ္မပထာနန္တရိယကမ္မဝသေနေဝ
ဒေသနာ ကတာ။ အဘိဋ္ဌ၊ ၃။ ၄၄၆။

ကမ္မပ(ပ)ဗန္ဓ(ပ) [ကမ္မ+ပဗန္ဓ] ကံအစဉ်။ ကမ္မ-
ဝဋ္ဋ-ကြည့်။

ကမ္မပရာယဏ (တိ) [ကမ္မ + ပရာယဏ] ကံလျှင်
- လည်းလျောင်း - မှီခို - အားကိုး - ရာရှိ
သော။ ကမ္မပရာယဏ ဝိပါကပရာဏံ ကမ္မဂရုကံ။
ကံ။ စူဠနိ၊ ၁၇၁။ (- စူဠနိ၊ ၆၄။)

ကမ္မပရိစ္ဆေဒ (ပ) [ကမ္မ+ပရိစ္ဆေဒ] ကံ၏အပိုင်း
အခြား။ တတိယံ ကမ္မပရိစ္ဆေဒမေဝ။ မ၊ ၄။
၁။ ၃၃၆။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၂၉၇။ အဘိဋ္ဌ၊ ၂။ ၄၄၅။
ပဋိသန္ဓ၊ ၂။ ၂၃၅။ (- နေတ္ထိ၊ ၄။ ၁၇၄။ သာ-
ရတ္ထ၊ ၃။ ၂၂၂။ သီ၊ ၄။ ၁။ ၂၀၄။ မ၊ ၄။ ၂။
၂၅။ နေတ္ထိ၊ ၄။ ၂၆၀။)

ကမ္မပရိဏာမ (ပ) [ကမ္မ + ပရိဏာမ] ကံရင့်
ကျက်ခြင်း။ ကမ္မဝိဝဋ္ဋ-ကြည့်။

ကမ္မပရိဏာမိတ (တိ) [ကမ္မ+ပရိဏာမိတ] ကံ
သည် ညွှတ်စေအပ်သော၊ ကံ၏အစီအမံ ခံရ
သော။ ဝိပါကဉ္စိ ကမ္မဝသေန ဝိပါကဘာ-
ဝပုတ္တံ ကမ္မပရိဏာမိတံ ဟုတော။ အဘိဋ္ဌ၊ ၃။
၃၇၃။

ကမ္မပရိယောသာန (န) [ကမ္မ+ပရိယောသာန]
(က) အမှုကိစ္စ၏အဆုံး၊ လုပ်ငန်းပြီးဆုံးခြင်း။
(ခ) (ဝိနည်း) ကံ၏ပြီးဆုံးခြင်း။ (က) ကမ္မ-
ပရိယောသာန (သံ၊ ၄။ ၁။ ၂၃၅) နှစ် ယထာ-
ဝုတ္တကသိကမ္မဿ ပရိယောသာနဘူတံ။ သံ၊
၄။ ၁။ ၂၇၄။ (ခ) သံဝါသေ ကမ္မပရိယော-
သာနဝသေန။ ကခါ၊ ၂၅၀။ သာရတ္ထ၊ ၃။
၈၈။

ကမ္မပရိယောသာနာပေက္ခ (တိ) [ကမ္မပရိယော-
သာန+အပေက္ခ] (ဝိနည်း) ကံ၏ အပြီးအ
ဆုံးကို ငဲ့သော။ န သာ ကမ္မပရိယောသာ-
နာပေက္ခာ။ ဝဇီရ၊ ၄၄၈။ ကခါ၊ ၄။ ၇။

ကမ္မပရိဋ္ဌာဟူသမန (န) [ကမ္မပရိဋ္ဌာဟ+ဥပ-
သမန] ကံဟူသော ပုပန်မှုကို ငြိမ်းစေခြင်း။
ကိလေသပရိဋ္ဌာဟူသမနတော ကမ္မပရိဋ္ဌာ-
ဟူသမနတော စ။ သီ၊ ၄။ ၁။ ၂၉၂။

ကမ္မပလိဗောဓ (ပ) [ကမ္မ + ပလိဗောဓ] အမှု
ကိစ္စ၌ ကြောင့်ကြစိုက်ခြင်း၊ အမှုကိစ္စဟူသော
အနှောက်အရှက်။ (တရားထိုင်သော ယောဂီ
ပုဂ္ဂိုလ်အတွက် ကျောင်း၊ အိမ်ဆောက်ခြင်းစ
သော အမှုကိစ္စများ၌ ကြောင့်ကြစိုက်နေရ
ခြင်းများသည် ကမ္မဋ္ဌာန်း၏ အနှောက်အရှက်
ပင် ဖြစ်သည်။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၉၀။ သာရတ္ထ၊ ၂။
၂၀၀။) ကမ္မေနာတိ ကမ္မပလိဗောဓေန။
သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၀၀။

ကမ္မပ(ပ)ဝတ္တ (န) [ကမ္မ+ပဝတ္တ] အဆင့်ဆင့်
ဖြစ်သောကံ၊ ကံသည်ပင်လျှင် မပြတ်ဖြစ်ခြင်း။
သဗ္ဗမ္မေတံ ကမ္မပဝတ္တဉ္စေဝ ဝိပါကပဝတ္တဉ္စ။
အဘိဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၈၄။ (- ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၃၇။ အနုဋ္ဌ၊
၂။ ၄၇။) အပဿပရံ ဝဋ္ဋနဋ္ဌေန ဝဋ္ဋံ၊ တထာ
ပဝတ္တနံ ပဝတ္တံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၃၈၀။

ကမ္မပဝတ္တိတ (တိ) [ကမ္မ + ပဝတ္တိတ] ကံသည်
ဖြစ်စေအပ်သော။ ကိလေသပယောဂေန ဝိ-
ပါကဝဋ္ဋံ နိဗ္ဗတ္တံ ကမ္မပဝတ္တိတမေဝါတိ ကတာ
ဝုတ္တံ။ မ၊ ၄။ ၁။ ၃၇၃။

ကမ္မပ(ပ)ဟာန (န) [ကမ္မ + ပဟာန] (က)
ကံကိုပယ်ခြင်း။ (ခ) အမှုကိစ္စကိုပယ်ခြင်း။
အလုပ်ကိစ္စနုပစ်ခြင်း။ (က) တံ ကမ္မပဟာ-
နေန ပဟိယတိ။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၁၈၇။ (ခ) ကမ္မပ-
ဟာနဝသေန နဂ်လာနိပိ ပဟာယ။ ဒီ၊ ၄။ ၁။
၂၈၆။

ကမ္မပါဒက (ပ) [ကမ္မ + ပါဒက] ကမ္မဝါစာ၏
အခြေခံ။ ကမ္မဉ္စ ကမ္မပါဒကာ စာ(ဝိ၊ ၄။ ၄။
၂၂) တိတ္ထေ ယသ္မာ ဥတ္တိကမ္မေသု ဥတ္တိ
သယမေဝ ကမ္မံ ဟောတိ။ ဥတ္တိဒုတိယ-
ဥတ္တိစတုတ္ထေသု ကမ္မေသု အနုဿာဝနသခါ-

တဿ ကမ္မဿ ဥတ္တိပါဒကဘာဝေန တိဋ္ဌတိ။
ဝိမတိ။ ၂။ ၃၀၉။

ကမ္မပါဒဉာဏ် (ထိ) [ကမ္မ+ပါဒ+ဥတ္တိ] ကမ္မ-
ဝါစာ၏အခြေခံဉာဏ်။ ကမ္မပါဒဉာဏ်(ဝိဋ္ဌ၊ ၄။
၂၁၈)နာမ ဥတ္တိဒုတိယကမ္မာဒိသု အနဿာ-
ဝနကမ္မဿ ပါဒဘူတာ အဓိဋ္ဌာနဘူတာ ဥတ္တိ။
ဝိမတိ။ ၂။ ၃၀၇။

ကမ္မပိလောတိ (ထိ) [ကမ္မ+ပိလောတိ] ရှေးကံ
ဟောင်း။ လဒ္ဓါဝသရာယ ကမ္မပိလောတိယာ
ဝသေန ဗောဓိသတ္တော တထာ မဟာပဓာနံ
ပဒဟိ။ အံ၊ ဝိ၊ ၁။ ၁၂၄။

ကမ္မပိလောတိကာ (ထိ) [ကမ္မပိလောတိ+က+
အာ] ရှေးကံဟောင်း။ ပုဗ္ဗစရိတံ ကမ္မပိ-
လောတိကံ နာမ ဗုဒ္ဓါပဒါနဓမ္မပရိယာယံ
အဘာသိတ္ထ။ အပါ၊ ၁။ ၂၅၀။ (-ဥဒါန၊ ၄။
၂၃၉။ ထေရ၊ ၄။ ၁။ ၅၄။ ထေရ၊ ၄။ ၂။ ၁၉၆။
အပါ၊ ၄။ ၁။ ၁၃၇၊ ၁၄၀။ အံ၊ ဝိ၊ ၁။ ၁၃၇။)

ကမ္မပိဋ္ဌိတ (တိ) [ကမ္မ+ပိဋ္ဌိတ] ကံသည်-
တားမြစ်-နှိပ်စက်-အပ်သော။ ယဒိ ဧဝံ
ကသ္မာ တံ လောကနာထော ဆဗ္ဗဿာနိ သမ-
နယုဉ္ဇတိ ကမ္မပိဋ္ဌိတဝသေန။ သံ၊ ဝိ၊ ၁။ ၂၀၁။

ကမ္မပုည (န) [ကမ္မ+ပုည] ကောင်းမှုကံ။ ကမ္မ-
ပုညေနာ (သံ၊ ၄။ ၂။ ၇၂)တိ ကမ္မဘူတေန။ သံ၊
ဝိ၊ ၂။ ၉၂။

ကမ္မပ္ပဋိဗာဠ (တိ) [ကမ္မ+ပဋိဗာဠ] ကံသည်-
တားမြစ်-နှိပ်စက်-အပ်သော။ အဝသေ-
သာ ကေစိ ကမ္မပ္ပဋိဗာဠာ မရန္တိ။ မိလိန္ဒ။
၂၉၀။

ကမ္မပ္ပဋိသရဏ (တိ) [ကမ္မ+ပဋိသရဏ] ကံလျှင်
- ကိုးကွယ်-လည်းလျောင်း-ပုန်းအောင်း-
-မှီခို-ရာရှိသောသူ။ ကမ္မဿကာ မဇဏဝ
သတ္တာ ကမ္မဒါယာဒါ ကမ္မယောနီ ကမ္မဗန္ဓု
ကမ္မပ္ပဋိသရဏာ။ မ၊ ၃။ ၂၄၄။ အဘိ၊ ၄။ ၁။
၁၀၈။ (-အံ၊ ၂။ ၆၃၊ ၁၆၃။ အံ၊ ၃။ ၄၉၅။)

အဘိဓာန် (က-ဝဂ်) ၁-၂၃-ပ-မ-ဗ-သ-စ

ကမ္မံ တေသံ ပဋိသရဏံ ပတိဋ္ဌာတိ ကမ္မပ္ပဋိ-
သရဏာ။ မ၊ ၄။ ၁။ ၁၇၇။ ကမ္မံ မယံ ပဋိသရဏံ
ပတိဋ္ဌာတိ ကမ္မပ္ပဋိသရဏော။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၂၈၊
၃၁၄။ ပတိဋ္ဌာတိ အဝဿယော။ မ၊ ဝိ၊ ၁။
၃၇၂။ အံ၊ ဝိ၊ ၁။ ၂၇။

ကမ္မပ္ပမုခ (န) [ကမ္မ + ပမုခ] ကံကို-အဦးမှ
ခြင်း-ပဓာနပြုခြင်း။ ယထာကမ္မုပကဉာ-
ဏေန ဟိ ကမ္မသံသဋ္ဌာ စတ္တာရော ခန္ဓာ
ကမ္မပ္ပမုခေန ဂယန္တိ။ မူလ၊ ၄။ ၁။ ၁၉၈။

ကမ္မပ္ပဝဇ္ဇနိယ (တိ) [ကမ္မ + ပာဇနိယ] (က)
ဟောအပ်သောကြိယာ (ကံ) ရှိသော၊ ကြိ-
ယာ(ကံ)ကိုဟောတတ်သော။ (ခ) ကြိယာ
(ကံ)ကို ဟောဘူးသော။ (သ) ကမ္မကကြိယာ
(ကံ)ကို ဟောတတ်၊ ဖြစ်စေတတ်သော ဥပ-
သာရနိပါတ်ပုဒ်များသည် ကမ္မပ္ပဝဇ္ဇနိယ မည်
၏။ ကြိယာ(ကံ)ကို ဟော၏ဟူသည် အကမ္မ-
ကကြိယာကို သကမ္မကကြိယာဖြစ်စေသည်ဟု
ဆိုလိုသည်။ ပုံစံ-မဉ္ဇူ အဘိနိသိဒ္ဓိတိ-၌ နိပုဗ္ဗ
သဒ္ဓ-ဓာတ်သည် အကမ္မကကြိယာ ဖြစ်လျက်
ကမ္မပ္ပဝဇ္ဇနိယ အမည်ရသော အဘိ-ဥပသာရ
ပုဒ်နှင့်ပေါင်းဖက်ရသည့်အတွက် မဉ္ဇူ-ဟူသော
ကံကိုဟောသကဲ့သို့ဖြစ်၍ အဘိ-ဥပသာရသည်
အကမ္မကကြိယာ သဒ္ဓ-ဓာတ်ကို သကမ္မကကြိ-
ယာဖြစ်စေသည်။ ဖြစ်အောင် လုပ်ပေးသည်။
ဤအလို အနုသာရိပုတ္တံ ပညဝါ စသည်၌
ကြိယာမပါ၍ သကမ္မကကြိယာကို မဖြစ်စေ
နိုင်။ ထိုပုံစံမျိုး၌ အနု-၏ကမ္မပ္ပဝဇ္ဇနိယအမည်
သည် ရှဉ့်သညာသာဖြစ်သည်။ သက္ကတသဒ္ဓါ
ကျမ်းများ၌ ကမ္မံ ပဝုတ္တဝန္တောတိ ကမ္မပ္ပဝဇ္ဇ-
နိယာဟု ဝိဂူဟပြု၏။ ဥပသာရ နာမည်ရစဉ်
က ဓာတ်နှင့်တွဲရ၍ ကြိယာကို ဟောဘူး၏။
ကမ္မပ္ပဝဇ္ဇနိယ အမည်ရနေသော အခါ၌ကား
ဓာတ်နှင့်မတွဲရ၍ ကြိယာကို မဟော၊ လက္ခ-
ဏ စသော အနက်ကိုဟောသော ရုက္ခံ အဘိ-
ဝိဇ္ဇောတတေ ဝိဇ္ဇူ စသည်၌ အဘိ၊ အနု- စ
သည်ကို ကမ္မပ္ပဝဇ္ဇနိယဟု ခေါ်သည်။ ဤအလို

ကမ္မပ္ပဝစနိယဟူသော နာမည်သစ်က ဥပသရာ နိပါတ်ဟူသော နာမည်ဟောင်းကို တားမြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် ကမ္မပ္ပဝစနိယနာမည်ရနေခိုက် ဥပသရာ နိပါတ်ဟူသော နာမည်ဟောင်းကို မသုံးစွဲရ။ ကမ္မပ္ပဝစနိယဟူသော နာမည်သစ်ဖြင့်သာ သုံးစွဲရသည်။ အတိတေတိ တေတန ဥပသဂ္ဂတာဒသယံ အဘျာဒယော ကြိယာဇောတကာ၊ တသ္မာသမ္ပတိ ကမ္မပ္ပဝစနိယတာဒသယံ န ကြိယံ ပတိပါဒိယန္တိတိ ပတိပါဒိတံ။ ကဝိဓုဇဇိကာ။

“အနု-အာဒယော ဥပသဂ္ဂါ၊ ဓိ-အာဒယော နိပါတာ စ ကမ္မပ္ပဝစနိယသညာ ဟောန္တိ ကြိယာသင်္ခါတံ ကမ္မံ ပဝစနိယံ ယေသံ တေ ကမ္မပ္ပဝစနိယာ”တိ။ သိ၊ဇ္ဇိ၊သစ်၊၂။၂၁။

ကမ္မပ္ပဝစနိယယုတ္တ (တိ) [ကမ္မပ္ပဝစနိယ + ယုတ္တ] ကမ္မပ္ပဝစနိယ မည်သော ဥပသရာနိပါတ်တို့နှင့် ယှဉ်သော။ “ကမ္မပ္ပဝစနိယယုတ္တ”တိလက္ခဏေန ကမ္မပ္ပဝစနိယယောဂေ ဥပယောဂဝနံ။ သိ၊ဇ္ဇိ၊သစ်၊၂။၂၁။

ကမ္မပ္ပဝစနိယယောဂ (ပု) [ကမ္မပ္ပဝစနိယ + ယောဂ] ကမ္မပ္ပဝစနိယမည်သော ဥပသရာနိပါတ်တို့နှင့် ယှဉ်ခြင်း။ ကမ္မပ္ပဝစနိယယုတ္တကြည့်။

ကမ္မပ္ပဝစနိယသညာ (ထိ) [ကမ္မပ္ပဝစနိယာ + သညာ] (၁) ကမ္မပ္ပဝစနိယအမည်။ (တိ) (၂) ကမ္မပ္ပဝစနိယ အမည်ရှိသော။ ကမ္မပ္ပဝစနိယ-ကြည့်။

ကမ္မပ္ပဝတ္တန (န) [ကမ္မ + ပဝတ္တန] ပျိုးများမှုကို ဖြစ်စေခြင်း။ တာသုယေဝ တိသု အနုပဿနာသု ကမ္မပ္ပဝတ္တနံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၆။

ကမ္မပ္ပသုတ (တိ) [ကမ္မ + ပသုတ] (၁) ကောင်းမှု၌ - လေ့ကျက် - အားထုတ် - သော၊သု။ (၂) အမှုကိစ္စ၌ - လေ့ကျက် - အားထုတ် - သော၊သု။ (၁) ဣမေသု ပက္ခေသု ကမ္မပ္ပသုတေဟိ ဥပေါသထံ ကာတုံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၀၃။

ဝိ၊သင်္ဂဟ။၂၇။ (၂) သတ္တာပိ ကမ္မပ္ပသုတာ ခိဉ္စာပသုတာ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁။ (- သာရတ္ထ၊၂။၃၄၅။)

ကမ္မဗရသ (တိ) [ကမ္မ + ဗရသ] ရှုန့်ရင်း - ကြမ်းတမ်း - သော ကံ။ တဿ ကမ္မဗရသဿ၊ ဝိပါကော ကဠုကော အဟု။ ဇာ၊၁။၁၀၀။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၀။

ကမ္မဗလ (န) [ကမ္မ + ဗလ] (က) ကံ၏အကျိုး။ (ခ) ကံ၊ကံ၏အကျိုး။ (က) အဘိသဒ္ဓဟံ ကမ္မဗလံ ဥဠာရံ။ မ၊ဉ္စ၊၂။၃၀။ (- ဝိမာန၊၅၀။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၀။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၄။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ၊၁၇၆။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ၊၂၀၀။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ၊၆၄။ ပေတ၊ဋ္ဌ၊၂၃။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၇။ ထေရီ၊ဋ္ဌ၊၂၇။ စရိယာ၊ဋ္ဌ၊၂၀၀။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၃၃။ ဒိ၊ဇ္ဇိ၊၁။၂၈၃။ သိ၊ဇ္ဇိ၊သစ်၊၁။၄၅၇။ မ၊ဇ္ဇိ၊၂။၁၀၀။) ကမ္မဗလန္တိ ဒေယျဓမ္မဿ အနုဠာရတ္ထေပိ ခေတ္တသမ္ပတ္တိယာ စ စိတ္တသမ္ပတ္တိယာ စ ဥဠာရဿ ပုညကမ္မဿ ဗလံ ပဿာတိ ယောဇနာ။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ၊၁၆။ (ခ) ကမ္မဗလသဒ္ဓါ-ကြည့်။

ကမ္မဗလကိတ္တနုမုခ (န) [ကမ္မဗလကိတ္တနု + မုခ] ကံ၏အကျိုးကို ပြောကြားခြင်းကို - အဦးမူခြင်း - ပဓာနပြုခြင်း။ ဝဏိဗ္ဗက(ဒိ၊ဇ္ဇိ၊၁။၃၂၆)ကြည့်။

ကမ္မဗလဒိဋ္ဌိ (ထိ) [ကမ္မဗလ + ဒိဋ္ဌိ] ကံ၏အကျိုးကို သိသောဉာဏ်။ ကမ္မဿကတာဉာဏံ ကမ္မဗလဒိဋ္ဌိ စ ဣမေ သဒ္ဓါဒယော ဝေဒိတဗ္ဗာ။ မ၊ဇ္ဇိ၊၃။၃၁၇။

ကမ္မဗလပစ္စက္ခကရဏ (န) [ကမ္မဗလ + ပစ္စက္ခကရဏ] ကံ၏အကျိုးကို မျက်မှောက်ပြုခြင်း၊ ကံ၏အကျိုးကို မျက်မှောက်၌ ထင်ထင် ရှားရှားပြုခြင်း။ သတ္တာနံ ကမ္မဗလပစ္စက္ခကရဏာယ တံ တံ ပေတဝတ္ထု ဒေသနာရုဋ္ဌံ။ ပေတ၊ဋ္ဌ၊၂။

ကမ္မဗလပစ္စက္ခဘာဝ (ပု) [ကမ္မဗလ + ပစ္စက္ခဘာဝ] ကံအကျိုး၏ - မျက်မှောက်ထင်ရှား

သည့်၏အဖြစ် - မျက်မှောက်ထင်ရှားခြင်း။
ဣမဿ မဟာဇနဿ ကမ္မဗလပစ္စက္ခဘာဝိ-
ယာတိ အဓိပ္ပါယ်။ ဝိမာန၊ ဌ။ ၂၁၉။

ကမ္မဗလပဋိက္ခေပ (ပု) [ကမ္မဗလ + ပဋိက္ခေပ]
ကံ၏အကျိုးကို ပယ်ခြင်း။ နိယတဝါဒီတဿ
ကမ္မဗလပဋိက္ခေပတော။ ဒီ၊ ဌ။ ၁၁၇၀။ (-
သီ၊ ဌ။ သစ်၊ ၁။ ၄၄၁။)

ကမ္မဗလဝေတ္တိတ (တိ) [ကမ္မဗလ + ဝေတ္တိတ]
ကံ၏အကျိုးဖြင့် - မှတ်သား - ပိုင်းခြား -
အပ်သော။ ကေဠိ ပဝတ္တမာနောပိ ကမ္မဗလ-
ဝေတ္တိတော ဟုတော။ ဒီ၊ ဌ။ ၁၁၇၁။

ကမ္မဗလဝါဒီ (တိ) [ကမ္မဗလ + ဝါဒီ + ကံ။ ကမ္မ-
ဗလဝါဒ + ဤ] ကံ၏အကျိုး ရှိ၏ဟု ပြော
ဟောလေ့ရှိသော။ ကမ္မဗလအယူရှိသောသူ။
တိတ္ထိယာတိ ကမ္မဗလဝါဒီနော။ ဝိမတိ၊ ၁။
၈၀။ မ၊ ဌ။ ၂။ ၁၀၀။ သံ၊ ဌ။ ၂။ ၃၈၆။

ကမ္မဗလဝိသယ (တိ) [ကမ္မဗလ + ဝိသယ] ကံ၏
အကျိုးလျှင် အာရုံရှိသော။ ပသန္နစိတ္တာတိ
ကမ္မဗလဝိသယာယ ဗုဒ္ဓါရမ္မဏာယ စ သဒ္ဓါယ
ပသန္နမာနသာ။ ဝိမာန၊ ဌ။ ၁၁၇၂။

ကမ္မဗလသညိတ (တိ) [ကမ္မဗလ + သညိတ] ကံ၏
အကျိုးဟု မှတ်အပ်သော။ ဣဒံ ဟိ ဒုက္ခံ
နာမ ဝိသေသတော ပါပဟေတုကံ ကမ္မဗလ-
သညိတံ။ သံ၊ ဌ။ ၂။ ၁၁၇၃။

ကမ္မဗလသဒ္ဓဟန (န) [ကမ္မဗလ + သဒ္ဓဟန] ကံ
၏အကျိုးကို ယုံကြည်ခြင်း။ အထ ဝါ ကမ္မ-
ဗလသဒ္ဓဟနဝသေန ပသာဒေါ ဝါ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။
ဒီ၊ ဌ။ ၂။ ၁၁၇၄။ (- ဇာ၊ ဌ။ ၁၁၇၅။)

ကမ္မဗလသဒ္ဓါ (ထိ) [ကမ္မဗလ + သဒ္ဓါ] ကံ၊ ကံ၏
အကျိုးကို ယုံကြည်ခြင်း။ “ဒါနံ ဒေန္တေန
နာမ ကမ္မဉ္စ ဖလဉ္စ သဒ္ဓဟိတော ဒါတဗ္ဗန္တိ
ကမ္မဗလသဒ္ဓါယ နိဝေသေတော။ စရိယာ၊ ဌ။
၂၄၀။ (- ဥဒါန၊ ဌ။ ၉၃။ ဣတိဝုတ်၊ ဌ။ ၈၄၊
၂၉၆။ ဝိမာန၊ ဌ။ ၁၁၇၆။ ပေတ၊ ဌ။ ၄၆၊
၄၈၊ ၁၁၃။ ထေရ၊ ဌ။ ၁၁၇၇။ သာရတ္ထ၊

၂။ ၁၁၇၈။ ၁၁၇၉။ ဒီ၊ ဌ။ ၂။ ၁၁၈၀။ ၁၁၈၁။
၁၁၈၂။ မ၊ ဌ။ ၁။ ၂၇၄။ မ၊ ဌ။ ၂။ ၁၁၈၃။ ၁၁၈၄။
၁၁၈၅။)

ကမ္မဗလသဒ္ဓါနုဂတ (တိ) [ကမ္မဗလသဒ္ဓါ + အနု-
ဂတ] ကံ၊ ကံ၏ အကျိုးကို ယုံကြည်ခြင်းသို့
အစဉ်လိုက်သော။ ဣမာသံ ကမ္မဗလသဒ္ဓါ-
နုဂတာနံ သောမနဿပရိဂ္ဂဟိတာနံ တိဿန္တံ
စေတနာနံ ပါရိပူရိ။ ပေတ၊ ဌ။ ၁၁၈၆။

ကမ္မဗလသမ္ပန္န (ပု) [ကမ္မဗလ + သမ္ပန္န] ကံ၏
အကျိုးနှင့်စပ်ခြင်း။ ပုဗ္ဗေပိ နံ ဒမေတွာ
ကမ္မဗလသမ္ပန္နံ ဇာနာပေသိ ဝေ။ ဓမ္မ၊ ဌ။ ၁။
၂၃၇။ (- ဇာ၊ ဌ။ ၁။ ၁၁၈၇။ ဒီ၊ ဌ။ ၁။ ၁၁၈၈။
၁၁၈၉။ သံ၊ ဌ။ သစ်၊ ၁။ ၄၅၇။ သံ၊ ဌ။ သစ်၊ ၂။
၃၁၃။ မ၊ ဌ။ ၂။ ၂၀၅။)

ကမ္မဗလပ္ပတ္တိ (ထိ) [ကမ္မဗလ + ပုပ္ပတ္တိ] ကံ၏
အကျိုးဖြစ်ခြင်း။ ပယောဂေနာတိ ကမ္မ-
ဗလပ္ပတ္တိမူလဟေတုဘူတေန ပုရိမပယောဂ-
န။ အနု၊ ဌ။ ၂။ ၂၃၃။

ကမ္မဗလပဂ (တိ) [ကမ္မဗလ + ပဂ (ဥပ + ဂမု
+ ကိ)] ကံ၏အကျိုးဖြင့် ကပ်ရောက်သော၊
ကံအကျိုးအတိုင်း - ဖြစ်သော - ခံစားရ
သောသူ။ အတ္တကမ္မဗလပဂ-ကြည့်။

ကမ္မဗလပဇိဝိ (ပု) [ကမ္မဗလ + ဥပ + ဇိဝိ + ကံ]
(က) ကံ၏အကျိုးကိုမှီ၍ - အသက်ရှင် -
အသက်မွေး - လေ့ရှိသောသူ။ (ခ) အလုပ်၏
အကျိုးကိုမှီ၍ - အသက်ရှင် - အသက်မွေး -
လေ့ရှိသော၊ လုပ်အားအကျိုးကိုမှီ၍ အသက်
မွေးသောသူ။ (က) ကမ္မဗလပဇိဝိ န ဥဋ္ဌာန-
ဖလပဇိဝိ။ အံ၊ ဌ။ ၄၅၂။ စာတုမဟာရာဇိကေ
ပန ဒေဝေ အာဒိ ကတာ သဗ္ဗေပိ ဒေဝါ
ဥဋ္ဌာနဝိရိယေန ဝိနာ ပုညဖလဿေဝ ဥပဇိဝိ-
နတော ကမ္မဗလပဇိဝိနော န ဥဋ္ဌာနဖလပဇိဝိ-
နော နာမ။ အံ၊ ဌ။ ၂။ ၃၃၇။ (ခ) ကမ္မဗလပ-
ဇိဝိနော (ဇာ၊ ဌ။ ၂။ ၄၄) တိ နာနာကမ္မာနံ
ဖလပဇိဝိနော သတ္တာ။ ဇာ၊ ဌ။ ၄။ ၁၆၂။

ကမ္မဗလ္လပဘောဂ (ပု) [ကမ္မဗလ+ဥပဘောဂ] ကံ၏အကျိုးကို သုံးဆောင်ခံစားခြင်း။ သတိ ပန တသ္မိံ သိယာ ကမ္မဗလ္လပဘောဂေါ။ သိ၊ ဇီ၊ သစ်၊ ၁။ ၄၅၇။

ကမ္မဗဿ (ပု) [ကမ္မ+ဗဿ] ကံ၏အတွေ့။ ကမ္မ အယုသန္တန္တိ ကမ္မဗဿ အယုသန္တိ၊ ကမ္မ အ- ကရောန္တန္တိ အတွေ့။ သိ၊ ဇီ၊ ၁။ ၉၀။

ကမ္မဗဒ္ဓ (ဗဒ္ဓ) (ပု) [ကမ္မ+ဗဒ္ဓ] ဖွဲ့ကြောင်းကံ၊ ကံဖြင့်-ဖွဲ့ခြင်း-စပ်ခြင်း။ (ကမ္မပထမြောက် သည်ဟု ဆိုလိုသည်။) တဿ တေသံ ဝတ္ထုနံ အနုရူပေန ကမ္မဗဒ္ဓေါ စ အာပတ္တိ စ ဝေဒိ- တဗ္ဗာ။ ဝိ၊ ငွ၊ ၂။ ၄၄။ ပဟရိတက္ခဏေယဝ ကမ္မဗဒ္ဓေါ။ ကခါ၊ ၁၂။ (- ခုဒ္ဒက၊ ငွ၊ ၁၈။ ဣတိဝုတ်၊ ငွ၊ ၂။ ၂၉။ ဝဇီရ၊ ၁၅။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၆။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၂၂။ သိ၊ ဇီ၊ သစ်၊ ၁။ ၂၄။) ဗဏ္ဍတိ တေနာတိ ဗဒ္ဓေါ၊ ကမ္မမေဝ ဗဒ္ဓေါ ကမ္မဗဒ္ဓေါ၊ ပါဏာတိပါတောတိ အတွေ့။ အထ ဝါ ဗန္ဓနံ ဗဒ္ဓေါ၊ ကမ္မုနာ ဗဒ္ဓေါ ကမ္မ- ဗဒ္ဓေါ၊ သော အဿ ဟောတိ၊ ပါဏာတိ- ပါတကမ္မဿ သိဒ္ဓန္တိ ဝတ္ထံ ဟောတိ။ ကခါ၊ ဇီ၊ သစ်၊ ၂။ ၃။

ကမ္မဗဒ္ဓဝိနိစ္ဆယ (ပု) [ကမ္မဗဒ္ဓ+ဝိနိစ္ဆယ] ကံနှင့် စပ်သော အဆုံးအဖြတ်။ ပေါတ္ထကေ ဝတ္ထု- နယေနေဝ ကမ္မဗဒ္ဓဝိနိစ္ဆယော ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဝိ၊ ငွ၊ ၂။ ၅၈။

ကမ္မဗဒ္ဓါဘာဝ (ပု) [ကမ္မဗဒ္ဓ+အဘာဝ] ကံနှင့် စပ်မှုမရှိခြင်း။ သဿတဝါဒိနော န ယုဇ္ဇတိ ကမ္မဗဒ္ဓါဘာဝတော။ ဒိ၊ ဇီ၊ ၁။ ၁၄၉။ မ၊ ဇီ၊ ၂။ ၂၉။

ကမ္မဗန္ဓဂဏနာ (ထိ) [ကမ္မဗန္ဓ+ဂဏနာ] ကံနှင့် စပ်မှုကို ရေတွက်ခြင်း။ ဝတ္ထုဂဏနာယ ကမ္မ- ဗန္ဓဂဏနာ စေတနာမာရဏာနံ။ ကခါ၊ ဇီ၊ ၉၉။

ကမ္မဗန္ဓန (န) [ကမ္မ+ဗန္ဓန] ကံနှင့် စပ်ခြင်း။ ကမ္မဗန္ဓနဌေန ဝါ အပ္ပသာဝဇ္ဇံ။ မ၊ ဇီ၊ ၂။ ၇၈။

ကမ္မဗန္ဓဝိမောက္ခ (ပု) [ကမ္မဗန္ဓ+ဝိမောက္ခ] ကံ နှင့်စပ်ခြင်း - ကံ အနှောင်အဖွဲ့ - မှ လွတ် မြောက်ခြင်း။ တေသဉ္စိ တထာပဋိလဒ္ဓေန ကမ္မဗန္ဓဝိမောက္ခေန သုဒ္ဓေါ ဟုတော။ သိ၊ ဇီ၊ သစ်၊ ၁။ ၄၅၂။

ကမ္မဗန္ဓာဘာဝ (ပု) [ကမ္မဗန္ဓ+အဘာဝ] ကံနှင့် စပ်မှုမရှိခြင်း။ အတ္တဝါဒိနော န ယုဇ္ဇတိ ကမ္မ- ဗန္ဓာဘာဝတော။ သိ၊ ဇီ၊ ၂။ ၄၁။

ကမ္မဗန္ဓု (တိ) [ကမ္မ+ဗန္ဓု] ကံလျှင် ဆွေမျိုးရှိ သောသူ။ ကမ္မဗန္ဓု ဟိ မာဏဝါ။ ဇာ၊ ၂။ ၁၈။ ကမ္မံ တေသံ ဗန္ဓုတိ ကမ္မဗန္ဓု။ ကမ္မဉာတကာတိ အတွေ့။ မ၊ ငွ၊ ၄။ ၁၇။ (- အံ၊ ငွ၊ ၂။ ၂၈။ ၃၁။ ၃၄။ ဇာ၊ ငွ၊ ၆။ ၁၂။ မူလဇီ၊ ၁။ ၆၇။) ကမ္မဒါယာဒ-လည်း ကြည့်။

ကမ္မဗလ (န) [ကမ္မ+ဗလ] ကံ၏ အားအစွမ်း၊ ကံ၏စွမ်းအား။ နိဗ္ဗတ္တသတ္တာ ပနေတ္တကမ္မဗ- လေန မာတုကုစ္ဆိဂတာ ဝိယ န ဝိလိယန္တိ။ ဓမ္မ၊ ငွ၊ ၁။ ၈၁-၂။ (- ဝိမာန၊ ငွ၊ ၁၄၄။ ပေတ၊ ငွ၊ ၇၇။ ထေရီ၊ ငွ၊ ၂။ ၆၇။ ဇာ၊ ငွ၊ ၅။ ၁၃၄။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၉၀။ ဒိ၊ ဇီ၊ ၂။ ၁၅၇။ အံ၊ ဇီ၊ ၁။ ၂၂၈။)

ကမ္မဗလဝတ္ထိတ (တိ) [ကမ္မဗလ + ဝတ္ထိတ] ကံ၏ စွမ်းအားဖြင့် - မှတ်သား - ပိုင်းခြား - အပ်သော။ ကေဠိ ပဝတ္တမာနောပိ ကမ္မ- ဗလဝတ္ထိတော ဟုတော။ သိ၊ ဇီ၊ သစ်၊ ၂။ ၁၀၄-၅။ မ၊ ဇီ၊ ၁။ ၃၆၂။ သံ၊ ဇီ၊ ၂။ ၄၆၆။

ကမ္မဗဟုလ (တိ) [ကမ္မ + ဗဟုလ] များသော အမှုကိစ္စရှိသော၊ အလုပ်များသော။ န မေ ဘန္ဓေ မနုဿလောကေနတ္ထော ကမ္မဗဟုလေ- န။ မိလိန္ဒ၊ ၇။

ကမ္မဗျတိဟာရ (ပု) [ကမ္မ+ဗျတိဟာရ] ကြိ- ယာအပြန်အလှန် ပြုခြင်း။ (အညမညဿ ဘောဇကာ-၌ ပဌမလူက ဒုတိယလူအား ရှေးဦးစွာ ကျွေးမွေး၏၊ ဒုတိယလူက ပဌမလူ အား တဖန်ပြန်၍ ကျွေးမွေး၏။ ဤသို့

ကျေးမွေးခြင်း ကြိယာအပြန်အလှန်ပြုခြင်း
ကို ကမ္မဗျတိဟာရ-ဟု ခေါ်သည်။ မောက်၊ ခဲ၊
၅၆-သုတ်၌ ဝိတိဟာရ-ဟု သုံး၍ ပဉ္စိကာ၌
“အညမညကြိယာကရဏံ ဝိတိဟာရေ”ဟု
ဖွင့်သည်။ “အညမည” ၏ စ “အညအည” ၏
ဝတ္ထုဗေဒ မ-ကာရာဂမံ ကတွာ နိဒ္ဒေသော၊
ကမ္မဗျတိဟာရေ စေတံ ပဒံ၊ တသ္မာ ဣတရေ-
တရန္တံ ဝုတ္တံ ဟေတတိ။ အနုဋီ၊ ၂။ ၂၅၀။

ကမ္မဘင်္ဂ (ပု) [ကမ္မ + ဘင်္ဂ] လုပ်ငန်းကို - ဆုတ်
ယုတ် - ပျက်စီး - စေခြင်း၊ အလုပ်ပျက်ခြင်း။
ကမ္မဘင်္ဂံ မေ ကာတု အာဂတော။ သံ၊ ၄။ ၁။
၂၂၇။ သုတ္တနိ၊ ၄။ ၁။ ၁၂၇။ ကမ္မဘင်္ဂန္တိ ကမ္မ-
ဟာနိ။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၂၆၇။

ကမ္မဘဝ (ပု) [ကမ္မ + ဘဝ] ဘဝဟူသောအကျိုး
ဖြစ်ကြောင်းကံ၊ ဘဝသို့ရောက်စေတတ်သော
ကံ။ (လောကီကုသိုလ် အကုသိုလ်စေတနာ၊
ယင်းနှင့်ယှဉ်သော အဘိဇ္ဈာနသော တရား
များသည် ကမ္မဘဝ။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၈၄။ ဒီ၊ ၄။ ၁။
၁၈၄။ သီ၊ ၄။ ၁။ ၄၆၅။ ဝိဘာဝိနီ၊ ၂။ ၂၃၆။
ပရမတ္ထဒီပနီ၊ ၃။ ၃၀။) တတ္ထ ကတမော ကမ္မ-
ဘဝေါ၊ ပုညာဘိသင်္ခါရေ၊ အပုညာဘိသင်္ခါ-
ရေ၊ အာနေဉ္စာဘိသင်္ခါရေ၊ အယံ ဝုစ္စတိ
ကမ္မဘဝေါ၊ သဗ္ဗပိ ဘဝဂါမိကမ္မဘဝေါ။
အဘိ၊ ၁။ ၁၄၃။ (- အဘိ၊ ၁။ ၁၂။ မဟာနိ၊
၃။ ၆။ စူဠနိ၊ ၇။ ၉။ မ၊ ၄။ ၁။ ၂၂။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၁၃။
မဟာနိ၊ ၄။ ၁၃၇။ စူဠနိ၊ ၄။ ၂၄။) ကမ္မမေဝ
ဘဝေါ ကမ္မဘဝေါ... ကမ္မံ ပန ယထာသုခ-
ကာရဏတ္တာ “သုခေါ ဗုဒ္ဓါနုမုပ္ပါဒေါ”တိ
ဝုတ္တော၊ ဧဝံ ဘဝကာရဏတ္တာ ဖလဝေါဟာ-
ရေန ဘဝေါတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၁၇၄။
(- မ၊ ၄။ ၁။ ၃၁၈။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၁၅။ မူလဋီ၊ ၂။
၁၂၂။ အနုဋီ၊ ၃။ ၃။)

ကမ္မဘဝကာရဏ (န) [ကမ္မဘဝ + ကာရဏ]
ကမ္မဘဝ၏အကြောင်း။ စတုဗ္ဗိဓမ္မိ ဥပါဒါ-
နံ ဥပပတ္တိဘဝကာရဏကမ္မဘဝကာရဏဘာ-
ဝတော။ ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၁၈၄။

ကမ္မဘဝပစ္စယ (ပု) [ကမ္မဘဝ + ပစ္စယ] (၁)
ကမ္မဘဝဟူသော အကြောင်း။ (တိ) (၂)
ကမ္မဘဝဟူသော အကြောင်းရှိသော။ (၁)
ယာ ဟိ တဿ ကုလဂေဟေ နိဗ္ဗတ္တိ၊ သာ
ကမ္မဘဝပစ္စယာ သဝိကာရာ ဇာတိ နာမ။
သံ၊ ၄။ ၂။ ၅၁။ (- ပဋိသံ၊ ၄။ ၁။ ၃၂၂။ မဟာနိ၊
၄။ ၁၉၈။) (တိ) (၂) ကမ္မဘဝပစ္စယေ ဟိ
ဥပပတ္တိဘဝေ သတ္တသမညာ။ မ၊ ၄။ ၂။ ၃၁၈။

ကမ္မဘဝဝိဘာဂ (ပု) [ကမ္မဘဝ + ဝိဘာဂ] ကမ္မ-
ဘဝကို ဝေဘန်ခြင်း။ ပဉ္စ ရူပိဗြဟ္မလောကေ၊
စတ္တာရော အရူပိဗြဟ္မလောကေတိ ဧဝံ နဝ
ဗြဟ္မလောကေ ကမ္မဘဝဝိဘာဂေန။ သံ၊ ၄။
၁။ ၁၇၃။

ကမ္မဘဝဟေတုက (တိ) [ကမ္မဘဝ + ဟေတု + က]
ကမ္မဘဝလျှင် အကြောင်း ရှိသော။ အဇ္ဈတ္တ-
သန္တာနေ အညဿ ကာရဏဿ အဘာဝ-
တောတိ ကမ္မဘဝဟေတုကောဝ။ အဘိ၊ ၄။
၂။ ၁၇၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၁၀။ မဟာနိ၊ ၄။ ၁၉၉။

ကမ္မဘူမိ (ထိ) [ကမ္မ + ဘူမိ] (က) အားထုတ်ရာ
အရပ်၊ အားထုတ်ရန် သင့်လျော်သော ဘုံ။
(ခ) အမှုကိစ္စပြုလုပ်ရာအရပ်၊ အလုပ်လုပ်ရာ
အရပ်။ (က) ပဌမံ ကမ္မဘူမိမနုဿသတိ။
မိလိန္ဒ၊ ၂။ ၂၃။ (- သံ၊ ၄။ ၁။ ၄၄။) အယံ ကမ္မ-
ဘူမိတိ အယံ မနုဿလောကော ပုရိသထာမ-
ကရဏာယ ကမ္မဘူမိ နာမ တာသံ ယောဂျ-
ဋ္ဌာနဘာဝတော။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၃၁၄။ (ခ) အတ္တ-
နော ကမ္မဘူမိံ ဂစ္ဆန္တော။ ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၃၉၀။

ကမ္မမဂ္ဂဂတိက (တိ) [ကမ္မ + မဂ္ဂ + ဂတိက] မဂ်ကံ
- မဂ်စေတနာ - နှင့်အလားတူသော။ ဖလံ
ပန နိဗ္ဗာနာရမ္မဏတ္တာ ကိလေသာနံ ပဇဟန-
ဝသေန ပဝတ္တနတော လောကုတ္တရာဘာဝ-
တော စ ကမ္မမဂ္ဂဂတိကမေဝ။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၂၂၅။

ကမ္မမန (ပု၊ န) [ကမ္မ + မန] မနောကံ။ မနောပိ
ကမ္မမနောယေဝ။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၅၄။ (- ၂၄၉။)

ကမ္မမုတ္တ (တိ) [ကမ္မ+မုတ္တ] အလုပ်မှ ခွင့်လွှတ်ထားသော၊ အလုပ်နားခွင့်ရသော၊ သူ။ ကမ္မမုတ္တော (မ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၂၀) တိ ဇရာဇိက္ခတ္တာ ကမ္မကတုံ န သက္ကောတိတိ သာမိကေဟိ ဝိဿဋ္ဌော။ မ၊ ဌ၊ ၁။ ၂၁၅။

ကမ္မမူလ (န) [ကမ္မ+မူလ] ကံဟူသော အရင်းအနီး။ ကမ္မမူလံ ဂဟေတွာန၊ အာပဏံ ဥပဂစ္ဆထ။ မိလိန္ဒ၊ ၃၁၇။ (- ၃၁၈၊ ၃၂၄။)

ကမ္မမူလက (တိ) [ကမ္မ+မူလ+က] ကံလျှင် အကြောင်းရင်းရှိသော။ န ဟိ မဟာဓာတုသဗ္ဗံ တံ ဝေဒယိတံ ကမ္မမူလကံ။ မိလိန္ဒ၊ ၁၃၇။ (- သံ၊ ဌ၊ ၃။ ၁၀၇။ အဘိ၊ ဌ၊ ၃။ ၄၅၇။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၂၇၀။)

ကမ္မယန္တ (န) [ကမ္မ+ယန္တ] (က) ကံဟုဆိုအပ်သော စက်ယန္တရား။ (ခ) ကံနှင့်စပ်သော (အတ္တဘော) ယန္တရား။ (က) ကမ္မယန္တေန ယန္တိတော။ ထေရ၊ ၃၀၄။ ကမ္မယန္တေန သုကတဒုက္ကဋ္ဌေန ကမ္မသင်္ခါတေန ယန္တိတော သဗ္ဗိတော။ ထေရ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၀၁။ (ခ) ကမ္မယန္တဝိဿာဋ္ဌန-ကြည့်။

ကမ္မယန္တယန္တိတ (တိ) [ကမ္မယန္တ+ယန္တိတ] ကံဟု ဆိုအပ်သော စက်ယန္တရားသည် မောင်းနှင့်အပ်သော။ ကမ္မယန္တယန္တိတော ပန ဧကော သတ္တော။ သာရဏ္ဏ၊ ၂။ ၁၄။ အံ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၄၇။

ကမ္မယန္တဝိဿာဋ္ဌန (တိ) [ကမ္မယန္တ+ဝိဿာဋ္ဌန] ကံနှင့်စပ်သော (အတ္တဘော) ယန္တရားကို ဖျက်ဆီးတတ်သော။ ကမ္မယန္တဝိဿာဋ္ဌနော- (ထေရ၊ ၂၇၆) တိ ကမ္မသင်္ခါတဿ အတ္တဘာဝယန္တဿ ဝိဒ္ဓိသနော။ ထေရ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၀၄။

ကမ္မယုတ္တ (တိ) [ကမ္မ+ယုတ္တ] ကံနှင့်ယှဉ်သော၊ ကံအားလျောက်ပတ်သော။ ကမ္မပတ္တ-ကြည့်။

ကမ္မယောဂ (တိ) [ကမ္မ+ယောဂ] အမှုအားလျော် လျောက်ပတ်သော။ ကမ္မယောဂ-

(နေတ္ထိ၊ ဌ၊ ၁၄၇) န္တိ ဝိပဿနာဘာဝနာဒိ- ကမ္မဿ ယောဂံ အနုရူပံ အနုစ္ဆဝိကံ။ နေတ္ထိ၊ ဌ၊ ၉၀။

ကမ္မယောနိ (တိ) [ကမ္မ+ယောနိ] ကံလျှင် အကြောင်းရှိသော၊ သူ။ ကမ္မံ ဧတေသံ ယောနိ ကာရဏန္တိ ကမ္မယောနိ။ မ၊ ဌ၊ ၄။ ၁၇၇။ ကမ္မံ မယံ ယောနိ ကာရဏန္တိ ကမ္မယောနိ။ အံ၊ ဌ၊ ၃။ ၃၁၄။ အဏ္ဏဇာဒိနဉ္စ ယောနိနံ ကမ္မတော နိဗ္ဗတ္တတ္တာ ကမ္မမေဝ ယောနိ အတ္တဘာဝပဋိလာဘနိမိတ္တံ ဧတေသန္တိ ကမ္မယောနိ။ မူလ၊ ဌ၊ ၁။ ၆၇။ ကမ္မပုဋိသရဏ လည်းကြည့်။

ကမ္မရညာ (ပ) [ကမ္မ+ရဇ+နာ] ကံဟူသော မင်းသည်။ ကမ္မရညာ ဝဋ္ဋသန္တိသိတပုထုဇနံ ဂဟေတွာ။ သံ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၀၅။

ကမ္မရတ (တိ) [ကမ္မ+ရတ] အမှုကိုစွန့် မွေ့လျော်သော၊ အလုပ်၌ မွေ့လျော်သော။ န ကမ္မာရာမာဘဝိဿန္တိ န ကမ္မရတာ။ ဒီ၊ ၂။ ၆၆။ (- အံ၊ ၂။ ၂၅၉။ အံ၊ ၃။ ၃၇၈။ ဣတိဝုတိ။ ၂၄၃။) ကမ္မေ ရတာတိ ကမ္မရတာ။ ဒီ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၁၇။ (- အံ၊ ဌ၊ ၃။ ၉၆။ ဣတိဝုတိ၊ ဌ၊ ၂၃၄။ ဒီ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၂၇။ အံ၊ ဌ၊ ၃။ ၉၆။) ကမ္မာရာမလည်း ကြည့်။

ကမ္မရာဇ (ပ) [ကမ္မ+ရာဇ] ကံဟူသောမင်း။ ကမ္မရညာ-ကြည့်။

ကမ္မရာသိ (ပ) [ကမ္မ+ရာသိ] ကံ- အပေါင်း- အစု။ ဧကံ ကမ္မရာသိ (မ၊ ဌ၊ ၄။ ၁၀၄) န္တိ ပါဏာတိပါတာဒိဘေဒေန ဧကံ ကမ္မသမုဒါယံ။ မ၊ ဌ၊ ၃။ ၃၇၀။

ကမ္မရူပ (န) [ကမ္မ+ရူပ] ကမ္မရုပ်။ (ကံဟောပစ္စည်းတို့ဖြင့် ပြီးသောရုပ်၊ အများအားဖြင့် အပ်ဟု မြန်မာပြန်ရ၏။ အချို့အရာ၌ တတ်ဟု ပြန်ရသည်လည်း ရှိသေး၏။ သဒ္ဓါသုံးစကား။) ကမ္မရူပဉ္စေတံ “ပထဝီ” တိ ကမ္မကတ္တဝသေန ငုတ္တတ္တာ။ သီ၊ ဌ၊ ၁။ ၂။ ၂၆၃။ (- ၄၂၁။)

ကမ္မလက္ခဏာ (န) [ကမ္မ+လက္ခဏာ] (၁) ကံ၏ သဘော။ (၂) ကံသည်သာလျှင် မှတ်သား အပ်သောအမှတ်အသား။ (ကံသည်သာလျှင် မှတ်သားအပ်သော အမှတ်အသားရှိသော၊ ဝိမတိ)။ ဩသာရဏ-စသည်၌ ကမ္မဟူသော နာမည်အပြင် ဩသာရဏ-စသော နာမည်လည်း ရသေး၏။ ဤ“ကမ္မလက္ခဏာ” ၌ကား ကံဟူသောအမည်သာ ရသည်။ အခြား နာမည် အပိုမရ၊ ထို့ကြောင့် ကမ္မလက္ခဏာ = ကံသည်သာလျှင် မှတ်သားအပ်သော အမှတ် အသားဟု ဆိုရသည်။ ဆဗ္ဗဂိုရုဟန်းများ သည် ရဟန်းမိန်းမတို့အား ပေါင်လှန်ပြခြင်း စသော မလျော်သောအမှုများကို ပြုကျင့် ကြ၏။ ထိုသို့ပြုကျင့်သော ရဟန်းများကို ရဟန်းမိန်းမများက ရှိမခိုးပဲ နေနိုင်ခွင့်ရှိ သည်ဟု ဘုရားသခင်က ခွင့်ပြု၏။ ထိုခွင့်ပြု ချက်အရ ရဟန်းမိန်းမသံဃာသည် မိမိတို့နေ ထိုင်ရာ ကျောင်း၌ပင် စည်းဝေးကြ၍ (သိမ် ထည်းသွားရန်မလို) “ရှင်မတို့ ဤမည်သော ရဟန်းသည် ရဟန်းမိန်းမတို့အား မကြည်ညို ဖွယ်(မလျော်သောအမှု)ကို ပြ၏။ ထိုရဟန်း အား ရှိမခိုးပဲ နေကြပါမည်။ ထိုရဟန်းအား ရှိမခိုးပဲ နေခြင်းကို ရဟန်းမိန်းမသံဃာသည် နှစ်သက်ပါ၏လော”ဟု ပန်ကြား၍ ပြုအပ် သော ကံမျိုးတည်း။ ထိုကံမျိုးသည် သံဃာ့ ဘောင်သို့ သွင်းခေါ်ခြင်း (ဩသာရဏ)စ သည်မဟုတ်။ ကံဟူသော နာမည်သာ ရသည်။ ထို့ကြောင့် ကမ္မလက္ခဏာဟု ခေါ်သည်။ ဤ ကမ္မလက္ခဏာသည် ရဟန်းမိန်းမများကို အ ကြောင်းပြု၍ ပညတ်ခဲ့ခြင်း ဖြစ်၏။ သို့သော် ရဟန်းယောက်ျားများ အတွက်လည်း ကမ္မ လက္ခဏာ ရသည်ပင်။ မှန်၏—အစွန့်စီဝင်ရက- စသော ရဟန်းအား သံဃိကသင်္ကန်းကို ပေး လိုသူ၊ သံဃိကသင်္ကန်းစသော စားဖွယ် များကို စားလိုသူ၊ ကျောင်းဆောက်ဖို့ရန် နေရာရလို၍ အရိပ်အာဝါသ ကောင်းသော

သံဃိက သစ်ပင်စသည်ကို ပယ်လိုသူတို့သည် အပလောကနက်ဖြင့် သံဃာကို ပန်ကြား၍ ပေးကြရ၊ စားကြရ၊ ပယ်ကြရသည်။ ထိုကံ များလည်း ကမ္မလက္ခဏာ အမည်ရကြသည်။ (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၅။ ကင်္ခါ။၂၅၆။ ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်။ ၄၁၉။) ဥတ္တိကံ၌ ဩသာရဏ-စသော ကံ-ဂ- မျိုးမှ လွတ်သော တိဏဝတ္ထာရက သမထဝယ် သဗ္ဗသင်္ဂါဟိကဉာတ်၊ ပဌမပက္ခက ပြုသော ဉာတ်၊ ဒုတိယပက္ခက ပြုသော ဉာတ်များကို ၎င်း၊ ဥတ္တိဒုတိယကံ၌ ဩသာရဏ-စသောကံ ၆-မျိုးမှ လွတ်သော တိဏဝတ္ထာရက သမထ ဝယ် ပဌမပက္ခကပြုသော ဥတ္တိဒုတိယ ကမ္မ ဝါစာ၊ ဒုတိယပက္ခက ပြုသော ဥတ္တိဒုတိယ- ကမ္မဝါစာများနှင့် မောဟာရောပနကံ စသည် တို့၌ ရွတ်ဖတ် အပ်သော ဥတ္တိဒုတိယကမ္မ ဝါစာကို၎င်း၊ ဥတ္တိစတုတ္ထကံ၌ ဩသာရဏ- စသော ကံ ၆-မျိုးမှ လွတ်သော ဥပသမ္ပဒကံ၊ အဗ္ဘာနကံများကို၎င်း ကမ္မလက္ခဏာဟု ခေါ် သည်။ (ကင်္ခါ။၂၅၇-ဂ။) (တိ) (၃) မှတ် သားကြောင်း— သိကြောင်း— ကံရှိသော၊ သူ။ (ဒုစရိတ်ကံပြုသူကို ဗာလ၊ သုစရိတ်ကံ ပြုသူကို ပဏ္ဍိတဟု သိရသည်။ ထို့ကြောင့် ထိုသူများကို ကမ္မလက္ခဏာ = မှတ်သား ကြောင်း၊ သိကြောင်း ကံရှိသူများဟု ဆိုရ သည်။)

(၁) ကမ္မလက္ခဏာ (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၈၆) နှိ ကမ္မာနံ သဘာဝံ။ ဝဇီရ။၂၀၃။ (-သာ ရတ္ထ၊၂။၃၅၈။) (၂) ကမ္မလက္ခဏာညောင် ပဉ္စမံ။ ဝိ၊၅။၃၈၄။ တဿ ဟိ ကမ္မညောင် လက္ခဏံ န ဩသာရဏာဒိနိ၊ တဿ “ကမ္မ လက္ခဏ” နှိ ဝုစ္စတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၅၂။ ကမ္မညောင် လက္ခဏမဿာတိ ကမ္မလက္ခဏံ။ ဝိမတိ၊၂။ ၃၁၇။ ကမ္မမေဝ လက္ခဏံ ကမ္မလက္ခဏံ။ ဩ သာရဏာဒယော ဝိယ ကမ္မဉ္စ ဟုတွာ အညဉ္စ နာမံ န လဘတိ၊ ကမ္မမေဝ ဟုတွာ လက္ခိယတိ- တိ ကမ္မလက္ခဏံ အတ္ထော။ ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်။

၄၁၇။ (-ကင်္ခါ။၂၅၆။) (တိ) (၃) ကမ္မ-
လက္ခဏော ဗာလော။ ကမ္မလက္ခဏောပဏ္ဏိ-
တော။ မ၊၁။၂၇၂။ အံ၊၁။၁၀၀။ အံ၊၃။
၅၄၇။ (-မ၊၄။၂။၁၆၄။ အံ၊၄။၃။၃၅၃။)
ကာယဒွါရာဒိပဝတ္တံ ကမ္မံ လက္ခဏံ သဉ္ဇာနန-
ကာရဏံ အဿာတိ ကမ္မလက္ခဏော။ အံ၊၄။
၂။၇၀။ (-မ၊၄။၂။၁၆၅။ အံ၊၄။၂။၇၂။ အံ၊
၄။၃။၃၆၅။)

ကမ္မလက္ခဏပု(ပ)တ္တ (တိ) [ကမ္မလက္ခဏ+ပတ္တ]
ကံ၏ သဘောသို့ ရောက်သော။ ယဒိ ဝေ
တေန ကတကမ္မံ ကမ္မလက္ခဏပုတ္တံ ဟောတိ။
မ၊၄။၃။၄၁၄။ (-သံ၊၄။၂။၁၁၆။)

ကမ္မလက္ခဏဝိနိစ္ဆယ (ပု) [ကမ္မလက္ခဏ+ဝိနိစ္ဆ-
ယ] ကမ္မလက္ခဏာ အဆုံးအဖြတ်။ အယံ
ပနေတ္ထ ပါဠိမုတ္တကောပိ ကမ္မလက္ခဏဝိနိစ္ဆ-
ယော။ ဝိ၊၄။၄။၂၅၃။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၄၀၃။
ဝိမတိ၊၃။၃၁၇။

ကမ္မလက္ခဏကဒေသ (ပု) [ကမ္မလက္ခဏ+ကေ-
ဒေသ] ကမ္မလက္ခဏာ တစိတ်တဒေသ။ တံ
အပလောကနကမ္မဿ ကမ္မလက္ခဏကဒေသံ
ဌပေတွာ ဣတရံ စတုဗ္ဗိမိဓံ ကမ္မံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။
ဝဇီရ။၅၇၀။

ကမ္မလဒ္ဓိ (ထိ) [ကမ္မ+လဒ္ဓိ] ကံ၊ အယူ။ သမာ-
နသံဝါသကောတိ ကမ္မလဒ္ဓိနံ ဝေသေန အ-
နာနာသံဝါသကောတိ ဝေမေတ္တ အတ္ထော
ဝေဒိတဗ္ဗော။ အနု၊၄။၂။၂၀၉။

ကမ္မဝဂ္ဂ (ပု) [ကမ္မ+ဝဂ္ဂ] ကမ္မဝဂ္ဂံ၊ ကံအပေါင်း
အစု၊ အပလောကနကံ ဥတ္တိကံ ဥတ္တိဒုတိယ-
ကံ ဥတ္တိစတုတ္ထကံ လေးမျိုးတို့၏ အပေါင်း။
ပရိဝါရာဝသာနေ ကမ္မဝဂ္ဂေ တေသံ ဝိနိစ္ဆ-
ယော အာဂတောယေဝ။ ဝိ၊၄။၄။၄၀။ (-
၁၇၄။၂၄၃။ ဝဇီရ။၂၂၀။ သာရတ္ထ၊၃။၄၉၂။
ဝိမတိ၊၂။၃၁၄။)

ကမ္မဝစန (န) [ကမ္မ+ဝစန] (၁) ကမ္မဟူသော
စကား၊ ကမ္မသဒ္ဓါ။ (၂) ကံ (ကမ္မကာရက)
ကို ဆိုခြင်း။ (၁) တတ္ထ ပုရိမေန ကမ္မဝစ-
နေန အဝိဇ္ဇာသင်္ခါရာ။ မူလ၊၄။၁။၆၅-၆။ (၂)
န ဟိ “ဩဋ္ဌေ စ ပဋိစ္စာ”တိအာဒိနာ သ-
သမုစ္စယေန ကမ္မဝစနေန ဌာနဝစနံ သမ္ဘဝ-
တိတိ။ သိ၊၄။သင်္ဂဟ။၂။၁၀၀။

ကမ္မဝစနိစ္ဆာ (ထိ) [ကမ္မဝစန+ဣစ္ဆာ] ကံကိုဆို
လိုခြင်း။ ကမ္မဘာဝေန အဂ္ဂဟဏတော ကမ္မ-
ဝစနိစ္ဆာယ အဘာဝေန။ သာရတ္ထ၊၁။၁၀။
ကင်္ခါ၊၄။သင်္ဂဟ။၂။၁၀။ ဒိ၊၄။၁။၁၀။ မ၊၄။၁။
၁၀။ သံ၊၄။၁။၁၀။ အံ၊၄။၁။၁၂-၃။ (-ဝိမ-
တိ၊၁။၄၉။)

ကမ္မဝန (ပု၊န) [ကမ္မ+ဝန] ဖြစ်တတ် လည်
တတ်သောကံ၊ ကံအစဉ်၊ ကမ္မဝဋ်။ (နောင်
ဘဝ ပဋိသန္ဓေ၏ အကြောင်းဖြစ်သော ဤ
ဘဝ ပစ္စုပ္ပန်စေတနာဟူသော ကမ္မဘဝ-
သည်၎င်း၊ ဤပစ္စုပ္ပန်ဘဝ ပဋိသန္ဓေ၏
အကြောင်း ဖြစ်သော ရှေးကမ္မဘဝ၌ စေ-
တနာဟူသော သင်္ခါရသည်၎င်း ကမ္မဝဋ်မည်
၏။ (ဝိဘာဝိနီ။၂၄၀။) အခြံအရံနှင့် တကွဖြစ်
သော အဝိဇ္ဇာ၊ သင်္ခါရ၊ တဏှာ၊ ဥပါဒါန်၊
ကမ္မဘဝ ဤ ၅-ပါးသည် ကမ္မဝဋ်မည်၏။
မ၊၄။၃။၂၅၇။) ဒုက္ခဝဋော ကမ္မဝဋော
ကိလေသဝဋော။ နေတ္ထိ။၇၉။ (-ဝိ၊၄။၁။
၇၆။ မ၊၄။၄။၄၃။ အဘိ၊၄။၂။၁၇၄။ အဘိ၊
၄။၃။၁၃၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၂၃၇။ ခုဒ္ဒက၊၄။
၁၅၇။ ဥဒါန၊၄။၃၃၀။ သင်္ဂဟ။၅၃။ ဝိမတိ၊
၁။၄၇။ ဒိ၊၄။၂။၁၀၇။ သံ၊၄။၁။၅၄။ အံ၊၄။
၃။၁၇၆။ မူလ၊၄။၃။၆၀။) ပုဗ္ဗေ ပဉ္စဝိမံ
ကမ္မဝနန္တိ..... သပရိက္ခာရော ကမ္မပ္ပဗန္ဓော။
မ၊၄။၃။၂၅၇။

ကမ္မဝနက္ခယ (ပု) [ကမ္မဝန+ခယ] ကမ္မဝဋ်၏
ကုန်ခြင်း။ ကမ္မဝနက္ခယေန ဒုက္ခက္ခယော။
အံ၊၄။၂။၂၀၂။

ကမ္မဝဋ္ဌပဓာန (တိ) [ကမ္မဝဋ္ဌ+ပဓာန] ကမ္မဝဋ္ဌ
ပြာန်းခြင်းရှိသော။ ပဌမံ ကမ္မဝဋ္ဌပဓာနံ
အတ္ထံ ဝတော။ သံ၊ ဝိ၊ ၁။ ၆၁။

ကမ္မဝဋ္ဌသင်္ဂဟိတ (တိ) [ကမ္မဝဋ္ဌ + သင်္ဂဟိတ]
ကမ္မဝဋ္ဌဖြင့် - ရေတွက် - ပေါင်းယူ - အပ်
သော။ တေ ကမ္မဝဋ္ဌသင်္ဂဟိတာ အာဟာရာ
ပစ္စုပ္ပန္နော အဒ္ဓါ။ မူလဒ္ဓိ၊ ၂။ ၈၇။

ကမ္မဝဋ္ဌေကဒေသ (ပု) [ကမ္မဝဋ္ဌ + ကေဒေသ]
ကမ္မဝဋ္ဌ၏ တစိတ်တဒေသ။ ပဉ္စသီလဒသသိ-
လာနိ ကမ္မဝဋ္ဌေကဒေသဘူတာနိ သန္ဓာယ။
အနုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၀၃။

ကမ္မဝတ္ထု (န) [ကမ္မ+ဝတ္ထု] ကံ၏အကြောင်း။
ဒွေ ကမ္မဝတ္ထုနိ အပလောကနကမ္မဿ ဝတ္ထု
ဥတ္တိကမ္မဿ ဝတ္ထု။ ဝိ၊ ၅။ ၂၃၃။

ကမ္မဝဝတ္ထာန (န) [ကမ္မ + ဝဝတ္ထာန] ကံကို
မှတ်သား ပိုင်းခြားခြင်း၊ ကာယကံ ဝစီကံ
မနောကံကို ပိုင်းခြားခြင်း။ ဧဝံ သန္တေ နေဝ
ဒွါရဝဝတ္ထာနံ ယုဇ္ဇတိ၊ န ကမ္မဝဝတ္ထာနံ။
အဘိ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၂၇။ (- ၁၂၉။ အနုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၈၀။)

ကမ္မဝသာနုဂ (တိ) [ကမ္မ+ဝသာနုဂ] ကံ၏အ
လိုသို့ အစဉ်လိုက်သော။ တထာ ကမ္မံ
ဝသေဟေတိ၊ န စ ကမ္မဝသာနုဂါ။ စရိယာ၊
ဋ္ဌ။ ၂၈။

ကမ္မဝသိတာသမ္ဘဝ (ပု) [ကမ္မဝသိတ+အသမ္ဘဝ]
ကံ၏အစွမ်းဖြင့် မဖြစ်ခြင်း။ ကမ္မဝသိ-
တာသမ္ဘဝတော အရူပါဝစရေ အနိဗ္ဗတ္တိတွာ
ရူပါဝစရေ နိဗ္ဗတ္တိ။ အံ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၄၄။

ကမ္မဝသိပ္ပတ္တ (တိ) [ကမ္မ+ဝသိ+ပတ္တ] ကံ၏
အစွမ်းသတ္တိရှိသည်၏အဖြစ်သို့ ရောက်သော၊
ကံ၏ဝသိဘော်သို့ ရောက်သော။ ဗောဓိ-
သတ္တာ ဟိ ကမ္မဝသိပ္ပတ္တာပိ တာဒိသာနံ
တိရစ္ဆာနာနံ အနုဂ္ဂဏှနတ္ထံ တိရစ္ဆာနယော-
နိယံ နိဗ္ဗတ္တန္တိ။ စရိယာ၊ ဋ္ဌ။ ၁၀၄။

ကမ္မဝါစကကိရိယာနိဒ္ဒေသ (ပု) [ကမ္မ+ဝါစက+
ကိရိယာ+နိဒ္ဒေသ] ကံကို ဟောသော ကြံ
ယာကိုညွှန်ပြကြောင်းသဒ္ဓါ။ ဧ၊ ယုန္တိ ကမ္မ-
ဝါစကကိရိယာနိဒ္ဒေသော။ နေတ္ထိ၊ ဋ္ဌ။ ၆။

ကမ္မဝါစက္ခဏ (ပု) [ကမ္မဝါစာ+ခဏ] ကမ္မဝါ-
စာ (ရွတ်ဆိုသော) - ခဏ - အခိုက်။ ကမ္မဝါ-
စက္ခဏေ သဟဋ္ဌိတေတိ ကေစိ။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၇၃။

ကမ္မဝါစာ (ထိ) [ကမ္မ+ဝါစာ] ကံကို ရွတ်ဆို
ကြောင်းစကား၊ ကံပြုသောအခါ ရွတ်ဆို
အပ်သောစကား၊ ကမ္မဝါစာ။ ဒွိဟိ ကမ္မဝါ-
စာဟိ ထုလ္လစ္စယာ။ ဝိ၊ ၁။ ၂၆၇။ (- ဝိ၊ ၂။
၁၇၁၊ ၃၀၆၊ ၃၈၇၊ ၄၅၀။ ဝိ၊ ၅။ ၅၇။ ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။
၂၀၈။ ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၉၄။ ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။ ၃၅။ ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၄။
၂။ ဝဇီရ၊ ၁၀၆။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ၅၁။ ဝိမတိ၊
၁။ ၁၂၉။)

ကမ္မဝါစာစရိယ (ပု) [ကမ္မဝါစာ+အာစရိယ]
ကမ္မဝါစာ ရွတ်ဖတ်သောဆရာ၊ ကမ္မဝါစာ
ဆရာ။ မဟာမောဂ္ဂလ္လာနတ္ထေရော အဿ
ကမ္မဝါစာစရိယော အဟောသိ။ သုတ္တနိ၊ ဋ္ဌ၊
၂။ ၇၃။ (- အံ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၉၁။ ဝဇီရ၊ ၄၃၄။ သာ-
ရတ္ထ၊ ၂။ ၇၉။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၈၆။ ဝိမတိ၊ ၂။
၉၅။)

ကမ္မဝါစာဒေါသ (ပု) [ကမ္မဝါစာ+ဒေါသ] ကမ္မ-
ဝါစာ၏အပြစ်ဒေါသ။ (ယင်း အပြစ်ဒေါသ
တို့ကား ၅-မျိုးရှိကုန်၏၊ ဝတ္ထုကို မသုံးသပ်
ခြင်း၊ သံဃာကို မသုံးသပ်ခြင်း၊ ပုဂ္ဂိုလ်ကို
မသုံးသပ်ခြင်း၊ ကမ္မဝါစာအတွင်း၌ ပုဒ်ကို
၎င်း၊ အက္ခရာကို၎င်း မရွတ်မိခြင်း၊ ဥ တ်မပါပဲ
ကမ္မဝါစာကို ဖတ်ခြင်းတို့ ဖြစ်သည်။ ဝိ၊ ၅။
၃၈၁။ ကခါ၊ ၁၀၆။) ဥတ္တိဒေါသဉ္စေကမ္မ-
ဝါစာဒေါသဉ္စ ဝဇ္ဇေတွာ ကမ္မံ ကရေတိ။ ဝိ၊
ဋ္ဌ၊ ၃။ ၂၅၀။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ၊ ၁၅၉။

ကမ္မဝါစာဒွယာဘာဝ (ပု) [ကမ္မဝါစာ+ဒွယ+
အဘာဝ] ကမ္မဝါစာ နှစ်မျိုး မရှိခြင်း။

ကေသိ* ဝါ အတ္တေ ကမ္မဝါစာဒွယာဘာဝ-
တောတိ ဝုတ္တံ။ ဝဇီရ။ ၄၅၇။

ကမ္မဝါစာနန္တရ (န) [ကမ္မဝါစာ+အနန္တရ]
ကမ္မဝါစာ၏ အခြားမဲ့။ သော ဝေ ဟိ ကမ္မ-
ဝါစာနန္တရမေဝ သိက္ခာသင်္ဂဓိဝသမာပန္နော
ဟောတိ။ ဝဇီရ။ ၉၃။

ကမ္မဝါစာနာနတ္တသဘာဝ (တိ) [ကမ္မဝါစာ+
နာနတ္တ+သဘာဝ] ကမ္မဝါစာ၏ ထူးသည်၏
အဖြစ်ဟူသော သဘောရှိသော။ ကမ္မဝါစာ-
နာနတ္တသဘာဝါ ပတ္တနိကဋ္ဌနာဒယော။ ဝဇီရ။
၅၇၉။

ကမ္မဝါစာနာနတ္တသမ္ဘဝ (ပု) [ကမ္မဝါစာနာနတ္တ+
သမ္ဘဝ] ကမ္မဝါစာထူးသောအဖြစ်၏ ဖြစ်သင့်
ခြင်း။ ဒုတေန ဥပသမ္ပဒါ ပန သမ္ပါဒါ ကာတုံ
န သက္ကာ ကမ္မဝါစာနာနတ္တသမ္ဘဝတော။
သာရတ္ထ။ ၃။ ၄၉၂။

ကမ္မဝါစာနိဋ္ဌာပန (န) [ကမ္မဝါစာ+နိဋ္ဌာပန]
ကမ္မဝါစာကို ပြီးဆုံးစေခြင်း။ ကေသိ* ခဏေ
ကမ္မဝါစာနိဋ္ဌာပနဝသေန ကေတော သမ္ပ-
တာနံ။ ဝိမတိ။ ၂။ ၁၆၉။

ကမ္မဝါစာပရိယောသာန (န) [ကမ္မဝါစာ+ပရိ-
ယောသာန] ကမ္မဝါစာ၏ အဆုံး(စကား)။
ကမ္မဝါစာရိယောသာနံ။ ဝိ။ ၅။ ၂၅၂။ (- ဝိ၊
၁။ ၂၆၇။ ဝိ။ ၂။ ၁၇၁။ ဝိ။ ၄။ ၃၁၈။ ကင်္ခါ။
၈၉။ ဝိ။ သင်္ဂဟ။ ၁၈၅။) ကမ္မဝါစာပရိယော-
သာနန္တိ.... တဿာ တဿာ ကမ္မဝါစာယ
အဝသာနဝစနံ ပရိယောသာနံ။ ဝိ။ ၄။
၁၈၅။

ကမ္မဝါစာပါဠိ (ထိ) [ကမ္မဝါစာ+ပါဠိ] ကမ္မဝါ-
စာ အစဉ်။ ကမ္မဝါစာပါဠိယံ ပန အယံ ဗုဒ္ဓ-
ရက္ခိတော။ သာရတ္ထ။ ၃။ ၂၆၆။

ကမ္မဝါစာဗ္ဗန္တရ (န) [ကမ္မဝါစာ+အဗ္ဗန္တရ]
ကမ္မဝါစာ၏အတွင်း၊ ကမ္မဝါစာရွတ်ဆဲ ကာ-
လ။ အယ ဝါ ပန ကမ္မဝါစာဗ္ဗန္တရေ အက္ခ-

ရဿ ပါ ပဒဿ ဝါ။ ကင်္ခါ။ ၁၀၆။ သာရတ္ထ။
၂။ ၅၆။

ကမ္မဝါစာရဟတ္တာဘာဝ (ပု) [ကမ္မဝါစာ+အရ-
ဟတ္တ+အဘာဝ] ကမ္မဝါစာအား ထိုက်သည်
၏အဖြစ် မရှိခြင်း။ ဝတ္တာဒိဒေါသယုတ္တဿ
ကမ္မဿ သဘာဝတော ကမ္မဝါစာရဟတ္တာ-
ဘာဝါ။ ဝိမတိ။ ၁။ ၁၂၉။

ကမ္မဝါစာလက္ခဏ (တိ) [ကမ္မဝါစာ+လက္ခဏ]
ကမ္မဝါစာလျှင် မှတ်ကြောင်းရှိသော။ ကမ္မ-
ဝါစာလက္ခဏေ ပန ဘိက္ခုဘာဝေ အဓိပ္ပေ-
တေ။ မဒိ။ ၁။ ၂၀၇။

ကမ္မဝါစာသမ္ပတ္တိ (ထိ) [ကမ္မဝါစာ+သမ္ပတ္တိ]
ကမ္မဝါစာ၏ ပြည့်စုံခြင်း။ (ကမ္မဝါစာ၏
အပြစ်မှကင်းစင်ခြင်းကို ခေါ်သည်။) ပရိသာ-
သမ္ပတ္တိယာ ကမ္မဝါစာသမ္ပတ္တိယာ စ ယုတ္တာ။
ကင်္ခါ။ ၈၈။ ဝိ။ သင်္ဂဟ။ ၁၈၀။ ကင်္ခါ။ ၆။ ၄။

ကမ္မဝါစာသမ္ပတ္တိယုတ္တ (တိ) [ကမ္မဝါစာသမ္ပတ္တိ+
ယုတ္တ] ကမ္မဝါစာ၏ ပြည့်စုံခြင်းနှင့် ယှဉ်
သော။ ကမ္မဝါစာသမ္ပတ္တိယုတ္တာ နာမ။ ဝိ။
သင်္ဂဟ။ ၁၈၄။ ကင်္ခါ။ ၆။ သင်္ဂဟ။ ၁၄၂။

ကမ္မဝါစောပသမ္ပဒါ (ထိ) [ကမ္မဝါစာ+ဥပသမ္ပ-
ဒါ] ကမ္မဝါစာ (ရွတ်ဖတ်ခြင်း) ဖြင့် ဖြစ်
သော ရဟန်းပဉ္စင်း။ တတော အလတ္တံ ပဗ္ဗဇ္ဇံ၊
ကမ္မဝါစောပသမ္ပဒံ။ အပါ။ ၂။ ၁၃၉။

ကမ္မဝါဒ (ပု) [ကမ္မ+ဝါဒ] (၁) ကံကို ဆို
ကြောင်းဖြစ်သောအယူ၊ ကံဝါဒ။ (တိ) (၂)
ကံရှိ၏ဟု ဆိုလေ့ရှိသော၊ ကံအယူရှိသော၊
သု။ (၁) ဇာတိဝါဒ ပဋိက္ခိပန္နော ကမ္မဝါဒဉ္စ
ပတိဋ္ဌပေန္နော။ မဒိ။ ၃။ ၃၀၁။ (- သုတ္တနိ၊ ၄။
၂။ ၁၉၂။) (တိ) (၂) သန္တာဝသော သာရိ-
ပုတ္တ ဧကေ သမဏဗြာဟ္မဏာ ကမ္မဝါဒါသယံ-
ကတံ ဒုက္ခံ ပညပေန္တိ။ သံ၊ ၁။ ၂၇၀။ (-
၂၇၄။ အံ၊ ၁။ ၂၉၀။ အံ၊ ၂။ ၃၃၇။)

ကမ္မဝါဒိ (တိ) [ကမ္မ+ဝါဒိ] ကံရှိ၏ဟု ဆိုလေ့ရှိသော၊ ကံအယူရှိသော၊ သမဏော ခလုဘော ဂေါတမော ကမ္မဝါဒိ ကိရိယဝါဒိ။ ဒိ၊ ၁။ ၁၀၈၊ ၁၂။ (-မ၊ ၂။ ၁၅၀။ မ၊ ၄။ ၁။ ၂၀၀။ မ၊ ၄။ ၂။ ၁၃၇။ မ၊ ၄။ ၂။ ၂၂။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၁၁၆။ စရိယာ၊ ၄။ ၃၀၆။)

ကမ္မဝါယုသမေရိတ (တိ) [ကမ္မ+ဝါယု+သမေရိတ] ကံတည်းဟူသောလေဖြင့် ပြင်းစွာတိုက်ခတ်အပ်သော၊ သံသာရေ သံသရန္တိဟံ၊ ကမ္မဝါယုသမေရိတာ။ အပ၊ ၂။ ၂၁၅။ ထေရီ၊ ၄။ ၁၅၆။

ကမ္မဝိက္ခေပ (ပု) [ကမ္မ+ဝိက္ခေပ] အမှု၌ ပျံ့လွင့်ခြင်း။ သလ္လပန္နဿ မေ ကမ္မဝိက္ခေပေါ ဟောတိ။ ဓမ္မ၊ ၄။ ၂။ ၈၅။

ကမ္မဝိစိတ္တ (န) [ကမ္မ + ဝိစိတ္တ] ကံဆန်းကြယ်ခြင်း။ တထာ ဟိ သာ ကမ္မဝိစိတ္တတယ ဟေတုဘာဝံ ဂစ္ဆန္တိ။ အနု၊ ၂။ ၆၃။

ကမ္မဝိညာဏ (န) [ကမ္မ+ဝိညာဏ] ကံနှင့် ယှဉ်သော ဝိညာဉ်၊ ကမ္မဝိညာဉ်။ ကမ္မဝိညာဉ်ဟူသည်—လောကီစေတနာ ၂၉-ခုနှင့် ယှဉ်သော ကာမကုသိုလ်-၈၊ ရူပကုသိုလ်-၅၊ အရူပကုသိုလ်-၄၊ အကုသိုလ် ၁၂ ပေါင်း ၂၉-ခုသော လောကီစိတ်ကို ဆိုသည်။ (စူဠနိ၊ ၇။ ၁၆၃။ စူဠနိ၊ ၄။ ၂၄။) ယင်းသည် လူ့ဘုံ နတ်ဘုံ၌ ဖြစ်ခြင်းအစရှိသော အထူးထူး အပြားပြားသော ပဋိသန္ဓေကို၎င်း၊ ဖြစ်ရာ ဘုံဘဝ၌ အသွင်သဏ္ဌာန် တင့်တယ်ခြင်း မတင့်တယ်ခြင်း အမျိုးမြတ်ခြင်း အမျိုးယုတ်ညံ့ခြင်းစသော အထူးထူး အပြားပြားသော အကျိုးကို၎င်း ဖြစ်ပေါ်စေရန် စီမံခန့်ခွဲမှုကို အလွန်ပြုပြင်တတ်သည်။ (စူဠနိ၊ ၁၆၇။ အဘိ၊ ၄။ ၁။ ၁၀၇။ အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၁၃၄။) ထိုသို့ စီမံခန့်ခွဲမှုကို အလွန်ပြုတတ်ရကား ယင်းကမ္မဝိညာဉ်ကို အဘိသင်္ခါရဝိညာဉ်ဟူ၍လည်း ခေါ်ဆိုသည်။ (အံ၊ ၄။ ၂။ ၂၀၄။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၁၈၃။) ကတမံ န

ခေါ် တွေ့ ကမ္မဝိညာဏံ၊ ကတမံ ဝိပါကဝိညာဏံ။ ဒိ၊ ၄။ ၂။ ၂၀၄။ (-မ၊ ၄။ ၄။ ၁၉၁။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၂၃၈၊ ၂၅၀။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၃၆၅။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၁၃၃။ မဟာနိ၊ ၄။ ၂၆၈။ စူဠနိ၊ ၄။ ၂၄။ ဒိ၊ ၄။ ၂။ ၇၀။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၂၄၄။

ကမ္မဝိညာဏကတ (တိ) [ကမ္မဝိညာဏ + ကတ] ကမ္မဝိညာဉ်သည် ပြုအပ်သော။ စိတ္တဿ ကမ္မဝိညာဏကတတာ ဒဿိတာ။ မူလ၊ ၄။ ၁။ ၆၆။

ကမ္မဝိညာဏပစ္စယ (ပု) [ကမ္မဝိညာဏ + ပစ္စယ] ကမ္မဝိညာဉ်ဟူသောအကြောင်း။ အသညေသုတိအာဒိကမ္မဝိညာဏပစ္စယံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ မူလ၊ ၄။ ၂။ ၁၁၅။ (-အနု၊ ၄။ ၂။ ၁၂၈။)

ကမ္မဝိညာဏာနပေက္ခ (တိ) [ကမ္မဝိညာဏ + အနပေက္ခ] ကမ္မဝိညာဉ်ကိုမင်းသော။ ကမ္မေန ပဝတ္တမာနံ ရူပံ နာမဉ္စ န ကမ္မဝိညာဏာနပေက္ခံ ဟောတိတိ။ မူလ၊ ၄။ ၂။ ၁၁၅။

ကမ္မဝိညာဏာယူဟန (န) [ကမ္မဝိညာဏ+အာယူဟန] ကမ္မဝိညာဉ်ကိုအားထုတ်ခြင်း။ တဉ္စ ဣစ္ဆန္တဿ ကမ္မဝိညာဏာယူဟနံ ဟောတိ။ မူလ၊ ၄။ ၂။ ၈၇။

ကမ္မဝိနိစ္ဆယ (ပု) [ကမ္မ+ဝိနိစ္ဆယ] ကံအဆုံးအဖြတ်။ အထ ခေါ် အယံ ကမ္မဝိနိစ္ဆယော နာမ။ ဝိ၊ ၄။ ၄။ ၂၄၃။ (-ကခါ၊ ၂။ ၅။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၁၂၂။)

ကမ္မဝိပတ္တိ (ထိ) [ကမ္မ + ဝိပတ္တိ] ကံ၏ပျက်စီးခြင်း။ ကမ္မဒေါသံ ဝါ ကမ္မဝိပတ္တိံ ဝါ ကမ္မသမ္ပတ္တိံ ဝါ။ ဝိ၊ ၂။ ၂၉၇၊ ၄၀၇၊ ၄၀၈။ (-ဝိ၊ ၄။ ၄။ ၂၄၉၊ ၂၆၀။ ကခါ၊ ၃။ ၃၆။ ဝဇီရ၊ ၁၀၉၊ ၄၁၁။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၁၂၅၊ ၁၅၁၊ ၁၆၈။)

ကမ္မဝိပတ္တိဒဿန (န) [ကမ္မဝိပတ္တိ+ဒဿန] ကံပျက်စီးခြင်းကို ပြခြင်း။ ပရိသတော ကမ္မဝိပတ္တိဒဿနတ္ထံ ဝုတ္တံ။ ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၄၂၈။

ကမ္မဝိပတ္တိဘယ (န) [ကမ္မဝိပတ္တိ+ဘယ] ကံ ပျက်စီးခြင်းမှ ကြောက်ခြင်း။ ကံ သိမတော ကမ္မဝိပတ္တိဘယာ ဝုတ္တံ။ ဝဇီရ။ ၄၅၈-၉။

ကမ္မဝိပတ္တိလက္ခဏ (န) [ကမ္မဝိပတ္တိ+လက္ခဏ] ကံ၏ ပျက်စီးခြင်းကို မှတ်ကြောင်း လက္ခဏာ။ (ယင်း လက္ခဏာသည် ဝတ္ထု၊ ဥတံ၊ ကမ္မဝါစာ၊ သိမ်၊ ပရိသတ်ဟူ၍ ၅-ပါးရှိရာ တပါးပျက်လျှင် ကံပျက်သည်ဟု မှတ်။ ဝိ၊ ၅။ ၃၈၀။) ကမ္မဝိပတ္တိလက္ခဏံ ဝိရုဇ္ဈတိ။ ဝဇီရ။ ၅၁၇။

ကမ္မဝိပတ္တိသမ္ပတ္တိ (ထိ) [ကမ္မ+ဝိပတ္တိ+သမ္ပတ္တိ] ကံ၏ပျက်စီးခြင်း ပြည့်စုံခြင်း။ န ဟိ သက္ကာ မုသာဝါဒေန ကမ္မဝိပတ္တိသမ္ပတ္တိံ ကာတုန္တိ။ ဝဇီရ။ ၄၃၄။

ကမ္မဝိပါက (ပု၊န) [ကမ္မ+ဝိပါက] (၁) ကံ၏ အကျိုး။ (၂) ကံ၏ပျက်စီးကြောင်း၊ ကုန်ကြောင်းဖြစ်သော မဂ်စေတနာ။ (၁) ကမ္မဝိပါကော ဘိက္ခဝေ အစိန္တေယျော န စိန္တေတဗ္ဗော။ အံ၊ ၁။ ၃၉၂။ (-သံ၊ ၂။ ၄၂၉။ အဘိ၊ ၂။ ၂၆၂။ ပဋိသံ၊ ၂၇၁။ ဝိမာန၊ ၆၂။ ပေတ၊ ၁၃၀။ ထေရ၊ ၃၃၅။ အပ၊ ၁။ ၁၁၂။ အပ၊ ၂။ ၁၅၇။) ကမ္မဝိပါကောတိ ဒိဋ္ဌဓမ္မဓဝေ နိယာဒိနံ ကမ္မာနံ ဝိပါကော။ အံ၊ ၁။ ၂။ ၃၁၉။ (၂) ဖုဋ္ဌော ကမ္မဝိပါကေန၊ အဏဏော ဘုဉ္ဇာမိ ဘောဇနံ။ မ၊ ၂။ ၃၀၈။ ဖုဋ္ဌော ကမ္မဝိပါကေနာတိ မဂ္ဂစေတနာယ ဖုဋ္ဌော။ ယသ္မာ ဟိ မဂ္ဂစေတနာယ ကမ္မံ ပစ္စတိ ဝိပစ္စတိ ဥယျတိ၊ ပရိက္ခယံ ဂစ္ဆတိ၊ တသ္မာ သာ ကမ္မဝိပါကောတိ ဝုတ္တာ။ မ၊ ၁။ ၂။ ၂၃၆။ ကမ္မာနိ ကုသလာဒိနိ ဝိပစ္စယန္တိ အပစ္စယန္တိ တောယာတိ ကမ္မဝိပါကော။ မ၊ ၁။ ၂။ ၁၅၈။

ကမ္မဝိပါကကုသလ (တိ) [ကမ္မဝိပါက+ကုသလ] ကံ၏အကျိုး၌ လိမ်မာသောသူ။ ကမ္မဝိပါကကောဝိဒ-ကြည့်။

ကမ္မဝိပါကကောဝိဒ (တိ) [ကမ္မဝိပါက+ကောဝိဒ] ကံ၏အကျိုး၌ လိမ်မာသောသူ။ ပဋိစ္စ-

သမုပ္ပါဒသော၊ ကမ္မဝိပါကကောဝိဒါ။ မ၊ ၂။ ၄၁၂။ သုတ္တနိ၊ ၃၇၉။ ကမ္မဝိပါကကောဝိဒါ-တိ .... ဝေ ကမ္မဝိပါကကုသလာ။ မ၊ ၁။ ၂။ ၃၀၁။ သုတ္တနိ၊ ၂။ ၁၉၂။

ကမ္မဝိပါကဇ (တိ) [ကမ္မဝိပါက+ဇ+ကိ] ကံ၏ အကျိုးကြောင့် ဖြစ်သော၊ ကံ၏ အကျိုးနှင့် တကွဖြစ်သော၊ ကံ၏အကျိုး၏ အဖြစ်ဖြင့် ဖြစ်သော။ ဝိပဿိယ ကုမာရဿ ကမ္မဝိပါကဇံ ဒိဗ္ဗစက္ခု ပါတုရဟောသိ။ ဒီ၊ ၂။ ၁၇။ (-၁၄၄။ သံ၊ ၂။ ၄၂၈။ အံ၊ ၁။ ၄၀၀။ အံ၊ ၂။ ၁၁၅။ ပဋိသံ၊ ၃၅၆။ မဟာနိ၊ ၁၀။ စူဠနိ၊ ၂။ မိလိန္ဒ၊ ၁၃၇။ ဝိ၊ ၁။ ၂။ ၄၀။ ကင်္ခါ၊ ၁၂၂။ အံ၊ ၁။ ၂။ ၁၅၆။) ကမ္မဝိပါကဇန္တိ န ဘာဝနာမယံ။ ဒီ၊ ၁။ ၂။ ၄၅။ ကမ္မဝိပါကဇာနိတိ ကေဝလံ ကမ္မဝိပါကတောဝ ဇာတာနိ။ သံ၊ ၁။ ၂။ ၃။ ၁၂၂။ (-ပဋိသံ၊ ၁။ ၂။ ၂၆၅။ မဟာနိ၊ ၁။ ၅၂။) ကမ္မဝိပါကဇန္တိ....ကမ္မဝိပါကေန သဟဇာတံ၊ ကမ္မဿ ဝါ ဝိပါကဘာဝေန ဇာတံ။ ဒီ၊ ၁။ ၂။ ၄၃။ (-ကင်္ခါ၊ ၁။ ၂။ ၁၅၆။ အံ၊ ၁။ ၂။ ၁၄၃။ အံ၊ ၁။ ၂။ ၃၃၃။)

ကမ္မဝိပါကဇာနန (န) [ကမ္မဝိပါက + ဇာနန] ကံ၏အကျိုးကို သိခြင်း။ တံ ကာမလောကေ သတ္တာနံ အာဒါနနိက္ခေပဇာနနမတ္တံ သန္တာယ ဝုတ္တံ န ကမ္မဝိပါကဇာနနံ။ မ၊ ၁။ ၂။ ၃၁၄။

ကမ္မဝိပါကဇိဒ္ဓိ (ထိ) [ကမ္မဝိပါကဇ + ဇိဒ္ဓိ] ကံ၏အကျိုးကြောင့်ဖြစ်သော တန်ခိုး၊ ကံ၏ အကျိုး၏ အဖြစ်ဖြင့်ဖြစ်သောတန်ခိုး။ ကမ္မဝိပါကဇိဒ္ဓိ စ နာမေသာ နာဂါနံ နာဂိဒ္ဓိ။ ဝိ၊ ၁။ ၂။ ၄၀။ (-အဘိ၊ ၁။ ၁။ ၁၃၃။ သုတ္တနိ၊ ၁။ ၂။ ၁၅၈။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၅၇။ ဒီ၊ ၁။ ၂။ ၁၅၆။ အံ၊ ၁။ ၂။ ၂၆၁။)

ကမ္မဝိပါကဇိဒ္ဓိမယ (တိ) [ကမ္မဝိပါကဇိဒ္ဓိ+မယ] ကံ၏အကျိုးကြောင့်ဖြစ်သော တန်ခိုးဖြင့်ပြီးသော။ ဒါဌာကောဋ္ဌနာဒိနံ ဝိယ ကမ္မဝိပါက-

ဇိဒ္ဓိမယော။ ဣတိဝုတ်၊ ၄။ ၂၁။ (- သိ၊ ဇိ၊ သစ်၊ ၁။ ၂၄။)

ကမ္ဘဝိပါကဇိဒ္ဓိဝိကာရကရဏ (န) [ကမ္ဘဝိပါက-
ဇိဒ္ဓိ+ဝိကာရ+ကရဏ] ကံ၏အကျိုးကြောင့်
ဖြစ်သော တန်ဖိုးဖြင့် ဖောက်ပြန်ခြင်းကို ပြု
ခြင်း။ မာရဏတ္ထံ ကမ္ဘဝိပါကဇိဒ္ဓိဝိကာရကရ-
ဏံ ဣဒ္ဓိမယော ပဿာဂေါတိ။ ခုဒ္ဒက၊ ၄။
၂။ (- ကခါ၊ ဇိ၊ သစ်၊ ၂။ ၁၅။)

ကမ္ဘဝိပါကဉာဏ (န) [ကမ္ဘဝိပါက+ဉာဏ] ကံ၊
ကံ၏အကျိုးကို သိသောဉာဏ် (ဒသဗလဉာဏ်
၌ ၂-ခုမြောက်သော ဉာဏ်)။ အထ နေသံ
ကမ္ဘဝိပါကဉာဏေန ဝိပါကာဝရဏဘာဝံ ပဿ-
တိ တိမဟတုကပ္ပဋိသန္နိဒဿနတော။ အံ၊ ၄။
၃။ ၂၉။ အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၃၀။ ပဋိသံ၊ ၄။ ၂။
၂၃။ (- ၁၇၇။) ဣတိ ဣမေသံ ဒွါဒသာနံ
ကမ္မာနံ ကမ္မန္တရဉ္စေ ဝိပါကန္တရဉ္စေ ဗုဒ္ဓါနံ
ကမ္ဘဝိပါကဉာဏသေဝ ယာသာဝသရသတော
ပါကဋ္ဌံ ဟောတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၃၇။

ကမ္ဘဝိပါကဉာဏဗလ (န) [ကမ္ဘဝိပါကဉာဏ+
ဗလ] ကံ၊ ကံ၏ အကျိုးကို သိသော ဉာဏ်၏
အားအစွမ်း။ ငှာနာဌာနဉာဏဗလံ ကမ္ဘဝိပါ-
ကဉာဏဗလံ။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၁၀၀။

ကမ္ဘဝိပါကဉာဏဗလယုတ္တ (တိ) [ကမ္ဘဝိပါက-
ဉာဏဗလ+ယုတ္တ] ကမ္ဘဝိပါကဉာဏ်၏ အား
အစွမ်းနှင့် ယှဉ်သောသူ။ သဗ္ဗာကာရတော
ဗုဒ္ဓါနိယေဝ ကမ္ဘဝိပါကဉာဏဗလယုတ္တာနံ ဝိ-
သယော။ အနု၊ ၁။ ၁၅၇။ (ဆဋ္ဌမူဋ် ကမ္ဘဝိပါ-
ကဉာဏဗလယုတ္တ-ဟု ရှိ၏။)

ကမ္ဘဝိပါကန္တရ (န) [ကမ္ဘဝိပါက+အန္တရ] ကံ
အထူး၏ အကျိုးအစူး၊ ကံ၏ အကျိုးထူး။
ဒုတိယံ ကမ္ဘဝိပါကန္တရမေဝ။ အံ၊ ၄။ ၃။ ၂၉။
(- နေတ္တိ၊ ၄။ ၁၇၄။) ကမ္ဘဝိပါကန္တရမေဝတိ
ကမ္မန္တရဿ ဝိပါကန္တရမေဝ ဇာနာတိ။ အံ၊ ၄။
၃။ ၃၀။ ကမ္ဘဝိပါကန္တရံ ကမ္ဘဝိပါကဝိသေ-

သော ကမ္ဘဝိပါကဿ ဝိဘာဂေါ။ နေတ္တိ၊
၄။ ၉၀။

ကမ္ဘဝိပါကပရိစ္ဆေဒကဉာဏ (န) [ကမ္ဘဝိပါက+
ပရိစ္ဆေဒက+ဉာဏ] ကံ၊ ကံ၏အကျိုးကို ပိုင်း
ခြား၍ သိသောဉာဏ်။ ကမ္ဘဝိပါကပရိစ္ဆေဒက-
ဉာဏေန ပရိစ္ဆိန္နိတော ဗျာကာတုံ အသ-
မတ္တတ္တာ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၄။ ၁၁၆။

ကမ္ဘဝိပါကဝိဘာဂဇာနနဉာဏ (န) [ကမ္ဘဝိပါက
+ဝိဘာဂ+ဇာနန+ဉာဏ] ကံ၏အကျိုးကို
ဝေဘန်၍ သိကြောင်းဖြစ်သော ဉာဏ်။ သဗ္ဗ-
သော သတ္တာနံ ကမ္ဘဝိပါကဝိဘာဂဇာနန-
ဉာဏဿ အနနုညာတတ္တာ။ မ၊ ၄။ ၃။ ၄၁၅။

ကမ္ဘဝိပါကဝိသေသ (ပု) [ကမ္ဘဝိပါက+ဝိသေသ]
ကံ၏ အကျိုးထူး။ ကမ္ဘဝိပါကန္တရ-ကြည့်။

ကမ္ဘဝိပါကသဘာဝဒဿန (န) [ကမ္ဘဝိပါက+
သဘာဝ+ဒဿန] ကံ၏ အကျိုးသဘောကို
ပြခြင်း။ သုခဝေဒနီယာတိအာဒိ ကမ္ဘဝိပါက-
သဘာဝဒဿနဝသေန ဝုတ္တံ။ အဘိ၊ ၄။ ၃။
၂၀၀။

ကမ္ဘဝိပါကသမ္ဘဝ (တိ) [ကမ္ဘဝိပါက+သမ္ဘဝ]
ကံ၏အကျိုး၏ အဖြစ်ဖြင့် ဖြစ်သော၊ ကံ၏
အကျိုးနှင့်တကွဖြစ်သော။ ကမ္ဘဝိပါကသမ္ဘ-
ဝ(ဝိမာန၊ ၂၀)န္တံ ကမ္ဘဝိပါကဘာဝေန သမ္ဘူ-
တံ၊ ကမ္ဘဝိပါကေန ဝါ သဟ သမ္ဘူတံ။
ဝိမာန၊ ၄။ ၈၀။

ကမ္ဘဝိပါကနုဗန္ဓ (တိ) [ကမ္ဘဝိပါက+အနု-
ဗန္ဓ] ကံ၏အကျိုးသည် အစဉ်ဖွဲ့အပ်သော၊
ဓမ္မတာ(သံ၊ ၄။ ၁။ ၉၁) ကြည့်။

ကမ္ဘဝိပါကနဘဝန (န) [ကမ္ဘဝိပါက+အနု-
ဘဝန] ကံ၏အကျိုးကို ခံစားခြင်း။ ကမ္ဘဝိပါ-
ကနဘဝနဿ ကာရဏဘူတံ။ မူလ၊ ၄။ ၁။
၁၇၇။

ကမ္ဘဝိပါကနဘဝနယောဂ (တိ) [ကမ္ဘဝိပါက-
နဘဝန+ယောဂ] ကံ၏အကျိုးကို ခံစား

ခြင်းအားလျော်လျှောက်ပတ်သော။ ဝိမာန-
သာမန္တာ စသော ကမ္ပဝိပါကနာဝနယောဂါ-
ကော ပေါက္ခရဏိ နိဗ္ဗတ္တိ။ ပေတဠာ။ ၁၄၁။

ကမ္ပဝိပါကိဒ္ဒိမယ (တိ) [ကမ္ပဝိပါက+ဣဒ္ဒိမယ]
ကံ၏ အကျိုးဟူသော တန်ခိုးဖြင့်ပြီးသော။
ဣဒ္ဒိမယ (သံ၊ ဣ၊ ၂။ ၁၄၁) ကြည့်။

ကမ္ပဝိဘင်္ဂ (ပု) [ကမ္ပ+ဝိဘင်္ဂ] (၁) ကံကို ဝေ-
ဘန်ရာအခန်း။ (၂) ကံကို ဝေဘန်ခြင်း။
(၁) ပရိဝါရာဝသာနေ ကမ္ပဝိဘင်္ဂတော စ
ပါဠိ အာဟရိတော ကထိတာနိ။ ဝိ၊ ဠ၊ ၁။
၂၀၇။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ၂၃။ (-ဝိ၊ ဠ၊ ၄။ ၁၂။
ဝိမတိ၊ ၂။ ၂၆၄။) (၂) ပဒေသဉာဏသမဏ-
ဗြာဟ္မဏာ ကမ္ပဝိဘင်္ဂ သဉ္ဇာနန္တိ။ မ၊ ဣ၊ ၃။
၃၈၀။

ကမ္ပဝိဘဇန (န) [ကမ္ပ+ဝိဘဇန] (၁) ကံကို
ဝေဘန်ခြင်း။ (တိ) (၂) ကံကို ဝေဘန်
ကြောင်းဖြစ်သော။ မဟာကမ္ပဝိဘင်္ဂဉာဏ
(မ၊ ဣ၊ ၃။ ၃၇၈) ကြည့်။

ကမ္ပဝိဘဇနဉာဏ (န) [ကမ္ပဝိဘဇန+ဉာဏ]
ကံကို ဝေဘန်ကြောင်း ဉာဏ်။ မဟာကမ္ပ-
ဝိဘင်္ဂဉာဏ (မ၊ ဣ၊ ၃။ ၃၇၈) ကြည့်။

ကမ္ပဝိဘတ္တိ (ထိ) [ကမ္ပ+ဝိဘတ္တိ] ကံကိုဝေဘန်
ခြင်း။ ကမ္ပဝိဘတ္တိ (အံ၊ ဠ၊ ၂။ ၁၀၄) တိ ကမ္ပ-
ဝိဘာဂေါ။ အံ၊ ဠ၊ ၂။ ၁၀၁။

ကမ္ပဝိဘာဂ (ပု) [ကမ္ပ+ဝိဘာဂ] ကံကို ဝေဘန်
ခြင်း။ ကမ္ပဝိဘတ္တိ ကြည့်။

ကမ္ပဝိမုခ (တိ) [ကမ္ပ+ဝိမုခ] ကံမှ မျက်နှာလွဲ
သော၊ သူ။ ဝေ မံ ကမ္ပဝိမုခံ ဇာတိဝါဒေပတိ-
တံ။ သုတ္တနိ၊ ဠ၊ ၁။ ၁၇၂။

ကမ္ပဝိရုဒ္ဓသဘာဝ (တိ) [ကမ္ပ+ဝိရုဒ္ဓ+သဘာဝ]
ကံနှင့်ဆန့်ကျင်သောသဘောရှိသော။ ဝိပါ-
ကေန နာမ ကမ္ပသရိက္ခေန ဘဝိတဗ္ဗံ န
ကမ္ပဝိရုဒ္ဓသဘာဝေန။ အနု၊ ဠ၊ ၁။ ၁၄၂။

ကမ္ပဝိဝဋ္ဋ (ပု၊ န) [ကမ္ပ+ဝိဝဋ္ဋ] ကံ၏ - လည်ခြင်း
- ကိုင်းညွတ်ခြင်း။ (ဝဋ္ဋလည်သောကံ။)
အထ ကမ္ပဝိဝဋ္ဋေန၊ သော ဝိလုတ္တော ဝိလုပ္ပ-
တိ။ သံ၊ ၁။ ၈၆။ ကမ္ပဝိဝဋ္ဋေနာတိ ကမ္ပပရိ-
ဏာမေန။ သံ၊ ဠ၊ ၁။ ၁၄၂။ ကမ္ပဝိဝဋ္ဋေနာတိ
ကမ္ပဿ ဝိဝဋ္ဋနေန၊ ပစ္စယလာဘေန လဒ္ဓိ-
ဝသရေန ဝိဝဋ္ဋေတွာ ဝိဂမိတေန ကမ္ပေနာတိ
အတ္တော။ သံ၊ ဠ၊ ၁။ ၁၈၆။

ကမ္ပဝိသုဒ္ဓိ (ထိ) [ကမ္ပ+ဝိသုဒ္ဓိ] ကံ၏ စင်ကြယ်
ခြင်း။ (ကောင်းမှုကံ၏ပြည့်စုံခြင်း။) ဒိသ္မာ
ကမ္ပဝိသုဒ္ဓိမတ္တေနာ။ ဓမ္မ၊ ၁၅။ ကမ္ပဝိသုဒ္ဓိန္တိ
ဓမ္မိကဥပါသကောပိ အတ္တေနာ ကမ္ပဝိသုဒ္ဓိ
ပုညကမ္ပသမ္ပတ္တိ ဒိသ္မာ။ ဓမ္မ၊ ဠ၊ ၁။ ၈၅။

ကမ္ပဝိသေသ (ပု) [ကမ္ပ+ဝိသေသ] ကံအထူး။
တေန ကမ္ပဝိသေသေန၊ န ပဿိ ဘယဘေ-
ရဝံ။ အပ၊ ၁။ ၂၄၁။ (-အပ၊ ၂။ ၁၄၁။ ဝိ၊ ဠ၊
၂။ ၄၅။ ပဋိသံ၊ ဠ၊ ၂။ ၁၇၇။ ထေရ၊ ဠ၊ ၂။ ၆၂။
သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၆၄။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၂၂၇။ ကင်္ခါ၊ ဠ၊
သစ်။ ၂၁၃။) ကမ္ပမေဝ နေသံ ဝိသေသကာ-
ရဏံ၊ တသ္မာ ကမ္ပဝိသေသတော ဧတေသံ
ဝိသေသော။ အဘိ၊ ဠ၊ ၁။ ၃၅၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၇၅။

ကမ္ပဝိသေသပရိဘာဝိတသန္တာန (ပု) [ကမ္ပဝိသေ-
သ+ပရိဘာဝိတ+သန္တာန] ကံအထူးသည်
ထုံအပ် ဖြစ်စေအပ်သော သန္တာန်။ သုက္က-
သောဏိတပစ္စယ (အနု၊ ဠ၊ ၁။ ၁၃၅) ကြည့်။

ကမ္ပဝိသေသယောဂ (ပု) [ကမ္ပဝိသေသ+ယော-
ဂ] ကံအထူးနှင့် ယှဉ်ခြင်း။ အသနာဒိကိရိ-
ယာယကမ္ပဝိသေသယောဂတော အသိတာဒိ-
ပဒေဟေဝ ကမ္ပဝိသေသသဟိတော ကိရိယာ-
ဝိသေသော ဝိညာယတိတိ။ သီ၊ ဠ၊ ၁။ ၂။
၁၀၂။

ကမ္ပဝိသေသသဟိတ (တိ) [ကမ္ပဝိသေသ+
သဟိတ] ကံအထူးနှင့်တကွ ဖြစ်သော။ ကမ္ပ-
ဝိသေသယောဂ-ကြည့်။

ကမ္မဝိသေသနပေက္ခ (တိ) [ကမ္မဝိသေသ + အန-
ပေက္ခ] ကမ္မကာရကအထူးကို မငဲ့သော။ ဝေဉ္စ
ကတွာ ကမ္မဝိသေသနပေက္ခာ ကတ္တရိ ဝေ
ဗုဒ္ဓသဒ္ဓသိဒ္ဓိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ သိဋ္ဌိသစ်။ ၁၇။

ကမ္မဝေဂ (ပု) [ကမ္မ + ဝေဂ] ကံ၏အဟုန်။ ဈာန-
ဝေဂ (ဒိဋ္ဌိ၊ ၁။ ၁၆၇) ကြည့်။

ကမ္မဝေဂက္ခိတ္တ (တိ) [ကမ္မဝေဂ + ခိတ္တ] ကံ၏
အဟုန်သည် ပစ်လွှင့်အပ်သောသူ။ ဝေ တေမ္ပိ
ကမ္မဝေဂက္ခိတ္တတ္တာ ပပါတေ ပတမာနံ ဝိယ
အပ္ပတိဋ္ဌိတံ။ အဘိဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၂။ (- အဘိဋ္ဌ၊ ၃။
၃၅၅။ ဥဒါန၊ ၄။ ၂၀၂။ ဣတိဝုတိ၊ ၄။ ၂၉၀။
ပေတ၊ ၄။ ၂၆၆။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၅၉။ မ၊ ၄။ ၁။
၂၅၇။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၂၄၁။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၂၇၁။ မူလ၊ ၄။
၁။ ၆၇။ မူလ၊ ၄။ ၂။ ၁၂။ အနု၊ ၄။ ၂။ ၁၇၇။)

ကမ္မဝေဂက္ခိတ္တ (တိ) [ကမ္မဝေဂ + ဥက္ခိတ္တ] ကံ၏
အဟုန်သည် ပစ်လွှင့်အပ်သောသူ။ ကမ္မဝေ-
ဂက္ခိတ္တော အန္တရာ ပဒမာဝဟတိ သေသာရမ္မ-
တာယ။ မ၊ ၄။ ၃။ ၃၆၅။

ကမ္မဝေဒနာ (ထိ၊ န) [ကမ္မ + ဝေဒနာ] ကံနှင့်တကွ
ဖြစ်သောဝေဒနာ။ ဣမံနာ ကမ္မဝေဒနန္တ ကိရိ-
ယာဝေဒနန္တ ပဋိက္ခိပိတွာ။ မ၊ ၄။ ၁။ ၁။ အံ၊ ၄။
၂။ ၁၅၆။ (- အဘိဋ္ဌ၊ ၂။ ၄၇၇။) ကမ္မဝေဒ-
နန္တိ ကုသလာကုသလကမ္မသဟင် ဝေဒနံ။
အံ၊ ၄။ ၂။ ၁၄၂။

ကမ္မဝေါဟာရ (ပု) [ကမ္မ + ဝေါဟာရ] ကံဟု
သောအခေါ်အဝေါ်။ အဘိသင်္ခတန္တိအာဒိ
ကမ္မဝေါဟာရဿေဝ ဝသေန ပုရိမလိင်္ဂသ-
ဘာဝတာယ ဝုတ္တံ။ ဋီဋ္ဌနိ၊ ၄။ ၆၇။

ကမ္မသံယောဂ (ပု) [ကမ္မ + သံယောဂ] ကမ္မ-
ကာရကနှင့်ယှဉ်ခြင်း။ နိမိတ္တတ္ထေ ဟိ ဣဒံ ကမ္မ-
သံယောဂေ ဘုမ္မံ။ မ၊ ၄။ ၂။ ၂၇။ အံ၊ ၄။ ၂။
၂၂၇။

ကမ္မသံသဋ္ဌ (တိ) [ကမ္မ + သံသဋ္ဌ] ကံနှင့် နှိုး
နှောသော။ ယထာကမ္မုပဂဉာဏေန ဟိ

ကမ္မသံသဋ္ဌာ စတ္တာရော ခန္ဓာ ကမ္မပ္ပမုခေန
ဂယန္တိ။ မူလ၊ ၄။ ၁။ ၁၉၇။

ကမ္မသံသဋ္ဌသဟာယ (ပု) [ကမ္မသံသဋ္ဌ + သဟာ-
ယ] ကံနှင့် နှိုးနှောသော အဖော်သဟာ။ ကမ္မ-
သံသဋ္ဌသဟာယတာယ ကမ္မဘာဝတော စ။
မူလ၊ ၄။ ၂။ ၁၂၇။

ကမ္မသံသုစက (တိ) [ကမ္မ + သံသုစက] ကံကို
ပြတတ်သော။ ကုသလာကုသလံ ကမ္မသံ-
သုစကတ္တာ။ အပ၊ ၄။ ၂။ ၂၀၁။

ကမ္မသင်္ကရ (ပု) [ကမ္မ + သင်္ကရ] ကံ-ရော
နှော-ရောယှက်-ခြင်း။ (အပလောကနက်၊
ဥတ္တိဒုတိယကံတို့ဖြင့် ပြုအပ်သော သေနာ-
သနဂါဟက-စသော လဟကကံတို့ကို ဥတ္တိ-
စတုတ္ထကံဖြင့်လည်း ပြုကောင်း၏ဟု ဆိုသော
ကေစေ့ ဆရာများ၏ အယူသည် ကံချင်းရော
နှောမှုဖြစ်သည်။) ဝေ ပန သတိ ကမ္မသင်္က-
ရော ဟောတိ။ ဝိ၊ ၄။ ၄။ ၂၄၃။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။
၃၉၅။ (- ကင်္ခါ၊ ၄။ ၁။ ၄၂၁။)

ကမ္မသင်္ကရဒေါသ (ပု) [ကမ္မသင်္ကရ + ဒေါသ]
ကံရောယှက်ခြင်း အပြစ်။ ဝေဉ္စ သတိ ကမ္မ-
သင်္ကရဒေါသော အာပဇ္ဇတိ။ ဝဇီရ၊ ၅၂၇။

ကမ္မသင်္ခါရ (ပု) [ကမ္မ + သင်္ခါရ] (က) ကံဟု
ဆိုအပ်သော သင်္ခါရ၊ ပြုပြင်စီရင်တတ်သော
ကံ။ (ခ) ကံ၊ သင်္ခါရ။ (ဤ၌ ကမ္မအရ ပဋိ-
သန္ဓေနေက-ကံကို ယူ။ သင်္ခါရအရ မရဏာ-
သန္ဓေဇာနှင့်တကွဖြစ်သော ပစ်ချတတ်သော
ဖဿ၊ စေတနာ စသော သင်္ခါရကို ယူ။)
(က) ယထာ မေ အာယတိ ခန္ဓာဘိနိဗ္ဗတ္တ-
ကော ကမ္မသင်္ခါရော န ဘဝိဿတိ။ သံ၊ ၄။
၂။ ၂၅၃။ (ခ) ကမ္မသင်္ခါရနတိ-ကြည့်။

ကမ္မသင်္ခါရနတိ (ထိ) [ကမ္မ + သင်္ခါရ + နတိ]
ကံ၊ သင်္ခါရ၊ တဏှာ။ နာပိ တတော ကမ္မ-
သင်္ခါရနတိဝိသယာဒိဟေတု ဝိနာ ပါတုဘူ-
တန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၁၇၇။ ကမ္မန္တိ

ပဋိသန္ဓိဇနကံ ကမ္မံ။ သင်္ခါရတိ စုတိအာ-
သန္ဓိဝနဝိညာဏသဟဂတာ ခိပနကသင်္ခါရ။
နတိတိ နမနဝသေန ပဝတ္တတဏှာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊
ဋီ၊ ၂။ ၃၁၃။ ကမ္မသင်္ခါရ (ခ) လည်း ကြည့်။

ကမ္မသင်္ခါရနာမိတ (တိ) [ကမ္မ + သင်္ခါရ + နာ-
မိတ] ကံ၊ သင်္ခါရသည် ညွှတ်စေအပ်သော။
နာပိတတော ကမ္မသင်္ခါရနာမိတဝိသယာဒိ-
ဟေတု ဝိနာ ပါတုဘူတန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ အဘိ၊
ဋီ၊ ၂။ ၁၅၅။ ကမ္မန္တိ ပဋိသန္ဓိဇနကံ ကမ္မံ။
သင်္ခါရတိ စုတိအာသန္ဓိဝနဝိညာဏသဟ-
ဂတာ ခိပနကသင်္ခါရ။ မူလဋီ၊ ၂။ ၁၁၂။
ကမ္မသင်္ခါရနတိ-ပုဒ်နှင့် ယှဉ်ကြည့်။

ကမ္မသင်္ခေပ (ပု) [ကမ္မ + သင်္ခေပ] ကံအထပ်
အလွှာ၊ ကံအဖို့အစု။ (အဝိဇ္ဇာ၊ သင်္ခါရ၊
တဏှာ၊ ဥပါဒါန်၊ ဘဝ ဟူသော အတိတ်
အကြောင်း ၅-ပါး၊ တဏှာ၊ ဥပါဒါန်၊ ဘဝ၊
အဝိဇ္ဇာ၊ သင်္ခါရဟူသော ပစ္စုပ္ပန်အကြောင်း
၅-ပါး၊ စုရပေါင်း ၁၀-ပါးကို ကမ္မသင်္ခေပဟု
ခေါ်သည်။) တထာ ဒွိသု ဌာနေသု ကမ္မံ
ကမ္မသင်္ခေပေါ။ အဘိ၊ ဋီ၊ ၂။ ၁၈၄။ သင်္ခေပ-
သဒ္ဓေါ ဝါ ဘာဂါဝိဝစနန္တိ ကမ္မဘာဂေါ ကမ္မ-
သင်္ခေပေါ။ မူလဋီ၊ ၂။ ၁၂၈။ သင်္ခေပ-လည်း
ကြည့်။

ကမ္မသင်္ဂဟာဘာဝ (ပု) [ကမ္မ + သင်္ဂဟ + အ-
ဘာဝ] ကံဟူသော ရေတွက်ခြင်း၏ မရှိခြင်း။
(သမ္မုခါဝိနည်းကို ကံမဟုတ်ဟု ဆိုလိုသည်။)
ကမ္မသင်္ဂဟာဘာဝေနာ (ဝိ၊ ဋီ၊ ၄။ ၁၉၉) တိ
သံသသမ္မုခတာဒိမတ္တဿ သမ္မုခါဝိနယဿ
သံသာဒိဟိ ကတ္တဗ္ဗကိစ္စေသု သင်္ဂဟာဘာဝါ။
ဝိမတိ၊ ၂။ ၂၆၆။

ကမ္မသစ္စ (တိ) [ကမ္မ + သစ္စ] ကံသဘောရှိ
သော။ သူ။ ကမ္မသစ္စာယံ ဘော လောကော-
(အံ၊ ၁။ ၅၅၅) တိ ဘော အယံ လောကော
ကမ္မသဘာဝေါ။ အံ၊ ဋီ၊ ၂။ ၃၉၂။

ကမ္မသဠ (တိ) [ကမ္မ + သဠ] အမှုကိစ္စပြုရန် စီ
စဉ်ပြီးသော၊ စစ်ထိုးရန် ပြင်ဆင်ထားသော၊
လက်နက်စွဲကိုင်ထားသော၊ သူ။ စောရာနံ
ပဋိပထေ စတုရင်္ဂိနိသေနံ မာပေသိ ကမ္မ-
သဠံ အာဂစ္ဆန္တိ။ မ၊ ဋီ၊ ၂။ ၃၀၇။ (-သံ၊ ဋီ၊
၁။ ၁၉၃။ ဇာ၊ ဋီ၊ ၅။ ၂၄၄။) ကမ္မသဠန္တိ ယုဒ္ဓ-
သဠံ၊ အာဝုဓာဒါယိနိန္တိ အတ္ထော။ မ၊ ဋီ၊ ၂။
၃၁၆။ (-သံ၊ ဋီ၊ ၁။ ၂၄၃။)

ကမ္မသညောဒိတ (တိ) [ကမ္မ + သညောဒိတ] ကံ
သည် တိုက်တွန်းအပ်သော၊ သူ။ ကမ္မသညောဒိ-
တာ သတ္တာ နိသိတဓာရံ သတ္တံ ဂဟေတွာ
ပုနပျုနံ တံ ဝဏမုခံ အဝကန္တန္တိ။ ပေတ၊ ဋီ၊
၁၉၈။ (-ထေရီ၊ ဋီ၊ ၂။ ၁၄။)

ကမ္မသဉ္စနိတ (တိ) [ကမ္မ + သဉ္စနိတ] ကံသည်
ဖြစ်စေအပ်သော။ တေနေဝေတ္ထ ကမ္မသဉ္စနိ-
တာနိ ဣန္ဒြိယာနိ ကုသလာကုသလကမ္မံ
ဥလ္လိင်္ဂေန္တိ။ အဘိ၊ ဋီ၊ ၂။ ၁၁၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၁၂၂။

ကမ္မသတ (န) [ကမ္မ + သတ] အမှုကိစ္စအရာ၊
မျှားစွာသော အမှုကိစ္စ။ ကေမေကံ သိတ္တံ
ကမ္မသတေန နိဋ္ဌာယတိ။ ဝိ၊
၄။ ၂၇၃။

ကမ္မသန္တတိ (ထိ) [ကမ္မ + သန္တတိ] ကံအစဉ်။
ဒွိသု ဝိပါကော ဝိပါကသန္တတိတိ သဗ္ဗမ္ပေတံ
ကမ္မသန္တတိ စေဝ ဝိပါကသန္တတိ စ။ အဘိ၊
ဋီ၊ ၂။ ၁၈၄။ (-ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၃၇။)

ကမ္မသန္နိဝေယ (ပု) [ကမ္မ + သန္နိဝေယ] ကံကို-
ဆည်းပူး-စုဆောင်း-ခြင်း။ တေသု ကုသ-
လာကုသလကမ္မံ ကမ္မသန္နိဝေယော နာမ။ ဓမ္မ၊
ဋီ၊ ၁။ ၃၈၆။

ကမ္မသန္နိဋ္ဌာန (န) [ကမ္မ + သန္နိဋ္ဌာန] ကံ ပြု
မည်ဟု ဆုံးဖြတ်ထားခြင်း၊ ကံပြုရန် ဆုံးဖြတ်
ထားခြင်း။ “တဇ္ဇနိယကမ္မာရဟဿာ” တိ
ဣမဿ ဟိ ဝစနဿ ကမ္မသန္နိဋ္ဌာနံ အတ္ထော။
ဝိ၊ ဋီ၊ ၄။ ၂။

ကမ္မသန္နိသိတ (တိ) [ကမ္မ+သန္နိသိတ] ကံ၌မိ
သော (အကျိုး)။ ကမ္မသန္နိသိတော ဝိပါ-
ကော။ စူဠနိ။ ၂။ (- စူဠနိ၊ ၂။ ၁၉။)

ကမ္မသဘာဂ (တိ) [ကမ္မ+သဘာဂ] ကံနှင့်တူ
သော။ တသ္မာ သာ ပဋိသန္နိကမ္မသဘာဂ-
တာယ။ ဝိ၊ ၂။ ၉။ သံ၊ ၂။ ၂၀။ (- မ၊ ၂။
၃။ ၇။ ဥဒါန၊ ၂။ ၂၆။) ကမ္မသဘာဂဝသေ-
နာတိ ကမ္မသရိက္ခကဝသေန။ မ၊ ၂။ ၄၅။
(- သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၉။ သံ၊ ၂။ ၁၈၃။)

ကမ္မသဘာဝ (တိ) [ကမ္မ + သဘာဝ] ကံသ
ဘောရှိသော။ ကမ္မသစ္စ-ကြည့်။

ကမ္မသမဂီ (တိ) [ကမ္မ+သမဂီ] ကံနှင့် ပြည့်စုံ
ခြင်းရှိသော။ (အရဟတ္တဖိုလ်သို့ မရောက်
သေးသမျှ ကာလပတ်လုံး ရှေး၌ စုဆောင်း
ဆည်းပူးအပ်သော အကျိုးပေးခြင်းငှါ ထိုက်
သော ကံရှိသော သတ္တဝါသည် ကမ္မသမဂီ
ပုဂ္ဂိုလ်မည်၏။) ယာဝ ပန အရဟတ္တံ န
ပါပုဏန္တိ၊ တာဝ သဗ္ဗေပိ သတ္တာ ပုဗ္ဗေ
ဥပစိတံ ဝိပါကာရဟံ ကမ္မံ သန္ဓာယ “ကမ္မ-
သမဂီနော”တိ ဝုစ္စန္တိ။ မ၊ ၂။ ၇။ အံ၊ ၂။
၁။ ၃၆၄။ အဘိ၊ ၂။ ၄၁၉။ (- မ၊ ၂။
၃၀၂။ အံ၊ ၂။ ၁၂၀။)

ကမ္မသမဂီပုဂ္ဂလ (ပု) [ကမ္မသမဂီ + ပုဂ္ဂလ] ကံနှင့်
ပြည့်စုံခြင်းရှိသောပုဂ္ဂိုလ်။ မဂ္ဂါရုဋ္ဌော ဝိယ
ကမ္မသမဂီပုဂ္ဂလော။ မ၊ ၂။ ၃၄၃။

ကမ္မသမယ (ပု) [ကမ္မ+သမယ] အမှုကိစ္စပြုလုပ်
ရာ အခါ၊ အလုပ်လုပ်ချိန်။ (မဇ္ဈိမဒေသ၌
၁၅-ရက်ပြည့်မှ ရေချိုးနိုင်သည်ဟူသော ပဒေ-
သပညတ်ကို ပညတ်တော်မူရာဝယ် ခြင်းချက်
အနေဖြင့် အခါ ၆-မျိုး၌ ၁၅-ရက် မပြည့်မီ
ရေချိုးခွင့် ပြုတော်မူသည်။ ထိုအခါ ၆-မျိုး
ထည်း၌ ပါဝင်သော အနည်းဆုံး တံမြက်
လှည်းသောအခါကို ကမ္မသမယဟု ဆိုသည်။
တတိယပါရာဇိက ဝိနိတဝတ္ထု ၃၂-၌ ကျောက်

ခဲပစ်ကစားလျှင် ဒုက္ကဋ်အာပတ်ဟု ပညတ်
တော်မူရာဝယ် စေတီစသည်တို့၏ အကျိုးငှါ
ကျောက်ပြားစသည်တို့ကို ပျော်ပျော်ရွှင်ရွှင်
လှိုမ့်ခြင်းကိုလည်း ကမ္မသမယဟု ဆိုသည်။)
ကမ္မသမယော နာမ အန္တမသော ပရိဝေဏမ္ပိ
သမ္ပဋ္ဌံ ဟောတိ၊ “ကမ္မသမယော”တိ နဟာ-
ယိတဗ္ဗံ။ ဝိ၊ ၂။ ၁၅၇။ (- ဝိ၊ ၂။ ၆၃။ ဝိ၊
သင်္ဂဟ၊ ၄၃၀။ ကခါ၊ ၂၄၁။ မ၊ ၂။ ၁၁၂။
သံ၊ ၂။ ၉၃။) ကမ္မသမယေတိ ကမ္မံ ကာတံ
ယုတ္တကာလေ။ သံ၊ ၂။ ၁၃၈။

ကမ္မသမာဒါန (န) [ကမ္မ+သမာဒါန] ဆောက်
တည်အပ်သော ကံ၊ ဆောက်တည်၍ ပြုအပ်
သော ကံ။ ကမ္မသမာဒါနာနံ ဌာနသော
ဟေတုသော ဝိပါကံ ယထာဘူတံ ပဇာနာတိ။
မ၊ ၂။ ၉၉။ သံ၊ ၂။ ၂၆၆။ အံ၊ ၂။ ၃၆၅။ ကမ္မ-
သမာဒါနာနန္တိ သမာဒိယိတွာ ကတာနံ
ကုသလာကုသလကမ္မာနံ၊ ကမ္မမေဝ ဝါ ကမ္မ-
သမာဒါနံ။ မ၊ ၂။ ၃၃၄။ အံ၊ ၂။ ၁၃၆။
၂၉၆။ အဘိ၊ ၂။ ၃၈၃။ ပဋိသံ၊ ၂။ ၂၃၃။
သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၀။ ကမ္မသမာဒါနာနိတိ ကမ္မ-
ဂ္ဂဟဏာနိ၊ ဂဟိတသမာဒိန္နာနံ ကမ္မာန-
မေတံ အဓိဝေဓံ။ အံ၊ ၂။ ၁၁၁။

ကမ္မသမာဒါနပုစ္ဆာ (ထိ) [ကမ္မသမာဒါန + ပုစ္ဆာ]
ဆောက်တည်အပ်သော ကံကို မေးခြင်း၊
ဆောက်တည်အပ်သော အသက် မွေးမှုကို
မေးခြင်း။ ကော အာဇီဝေါတိ ကမ္မသမာဒါန-
ပုစ္ဆာ။ သီ၊ ၂။ ၁၈၈။

ကမ္မသမာနာရမ္ပဏ (တိ) [ကမ္မသမာနာ + အာ-
ရမ္ပဏ] ကံနှင့်တူသော အာရုံရှိသော။ တေသု
အတ္တနော ကမ္မသမာနာရမ္ပဏတာယ ရူပါ-
ဝစရဝိပါကဿ ဒဿိတတ္တာ။ အနု၊ ၂။ ၁၀၁။

ကမ္မသမာရမ္ပ (ပု) [ကမ္မ+သမာရမ္ပ] ကံကို
အားထုတ်ခြင်း။ ကမ္မသမာရမ္ပဋ္ဌာယံ-ကြည့်။

ကမ္မသမာရမ္ပဋ္ဌာယံ (တိ) [ကမ္မသမာရမ္ပ +
ဌာ + ဣ] ကံကို အားထုတ်ခြင်းဖြင့် တည်

လေ့ရှိသောသူ။ ကမ္မသမာရမ္မဋ္ဌာယံ (အံ၊ ၁။ ၅၅၅) တိ ကမ္မသမာရမ္မေန တိဋ္ဌတိ။ ကမ္မံ အာယုဟန္တောံ တိဋ္ဌတိ။ အနာယုဟန္တော ဥစ္ဆိဋ္ဌတိတိ ဒီပေတိ။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၃၉၂။

ကမ္မသမုဋ္ဌာန (တိ) [ကမ္မ+သမုဋ္ဌာန] ကံလျှင် ဖြစ်ကြောင်းရှိသော၊ ကံကြောင့်ဖြစ်သော။ ယဒိ မဟာရာဇ တေပိ သဗ္ဗေ ကမ္မသမုဋ္ဌာနာဝ အာဗာဓာ ဘဝေယျံ။ မိလိန္ဒ။ ၁၃၇။ (-အဘိ၊ ၄။ ၁။ ၂၄။ အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၇။ ပဋိသံ၊ ၄။ ၁။ ၂၂၈။ ဣတိဝုတ်၊ ၄။ ၂၀၀။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၁၈၆။)

ကမ္မသမုဋ္ဌာနပဝေဏီ (ထိ) [ကမ္မသမုဋ္ဌာန + ပဝေဏီ] ကံလျှင် ဖြစ်ကြောင်းရှိသော ရုပ် အစဉ် အဆက်။ ကမ္မသမုဋ္ဌာနပဝေဏီယာ ဝုတ္တတ္တာ။ မူလဋီ၊ ၂။ ၁၇။

ကမ္မသမုဋ္ဌာနရူပ (န) [ကမ္မသမုဋ္ဌာန+ရူပ] ကံ လျှင် ဖြစ်ကြောင်းရှိသောရုပ်။ ကမ္မသမုဋ္ဌာန- ရူပေသု ဌာနပ္ပတ္တာ သြဇာ အညံ သြဇဋ္ဌမကံ သမုဋ္ဌာပေတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၅၀။ (-အဘိ၊ ၄။ ၁။ ၂၄။ အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၃၉၀၊ ၃၆၈။)

ကမ္မသမုဋ္ဌာနရူပကလာပ (ပု) [ကမ္မသမုဋ္ဌာန- ရူပ+ကလာပ] ကံလျှင်ဖြစ်ကြောင်းရှိသော- ရုပ်ကလာပ်-ရုပ်အစု။ ဇီဝိတိန္ဒြိယေန ဝိနာ န တိဋ္ဌတိ ဇီဝိတိန္ဒြိယရဟိတဿ ကမ္မသမု- ဌာနရူပကလာပဿ အဘာဝတော။ မ၊ ၄။ ၂။ ၂၇၂။

ကမ္မသမုဋ္ဌာနရူပကာယ (ပု) [ကမ္မသမုဋ္ဌာနရူပ+ ကာယ] ကံလျှင် ဖြစ်ကြောင်း ရှိသောရုပ် အပေါင်း၊ ကံကြောင့်ဖြစ်သောရုပ်အပေါင်း။ ဥပါဒိန္နုပါဒါနိယဿ ကာယဿာတိ တဿေဝ ကမ္မသမုဋ္ဌာနရူပကာယဿ အာဟာရပစ္စယေ- န ပစ္စယော။ အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၄၈၇။

ကမ္မသမုဋ္ဌာနသမ္ပန္န (တိ) [ကမ္မသမုဋ္ဌာန+သမ္ပန္န] ကံလျှင်ဖြစ်ကြောင်းရှိသောရုပ်နှင့် စပ်သော။

ကမ္မသမုဋ္ဌာနသမ္ပန္နံ ဥတုသမုဋ္ဌာနံ။ မူလဋီ၊ ၁။ ၁၅၇။

ကမ္မသမုဋ္ဌာနိကကာယ (ပု) [ကမ္မသမုဋ္ဌာနိက+ ကာယ] ကံလျှင် ဖြစ်ကြောင်း ရှိသောရုပ် အပေါင်း။ အညဿာ ကမ္မသမုဋ္ဌာနိကကာယေ ဟဒယဝတ္ထုပိ ဂဟေတဗ္ဗံ သိယာ။ အနုဋီ၊ ၁။ ၇၈။

ကမ္မသမုဋ္ဌာပိတ (တိ) [ကမ္မ+သမုဋ္ဌာပိတ] ကံ သည် ဖြစ်စေအပ်သော။ အပရဉ္စ ကမ္မသမု- ဌာပိတံ နိဿယံ။ အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၁၅၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၁၈၇။

ကမ္မသမုဋ္ဌိတ (တိ) [ကမ္မ+သမုဋ္ဌိတ] ကံကြောင့် ဖြစ်သော။ ကေဝလံ ကမ္မသမုဋ္ဌိတာနေဝဏ- မုခါနိ။ အံ၊ ၄။ ၃။ ၂၆၆။

ကမ္မသမုဒယ (ပု) [ကမ္မ+သမုဒယ] ကံဖြစ်ခြင်း။ တံ ကမ္မံ ကမ္မသမုဒယာယံ သံဝတ္တတိ။ အံ၊ ၁။ ၂၆၆။ (-သံ၊ ၄။ ၂။ ၄၄။) အဝိဇ္ဇာသမုဒယာတိ အဝိဇ္ဇာယ ဥပ္ပါဒါ...ကမ္မသမုဒယာတိ ဧတ္ထာပိ သေဝ နယော။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၅၈။

ကမ္မသမုဒါယ (ပု) [ကမ္မ+သမုဒါယ] ကံ- အပေါင်း-အစု။ ကမ္မရာသိ-ကြည့်။

ကမ္မသမ္ပတ္တိ (ထိ) [ကမ္မ+သမ္ပတ္တိ] ကံပြည့်စုံခြင်း၊ ပြည့်စုံ-စင်ကြယ်-သော ကံ။ စတဿော ကမ္မသမ္ပတ္တိယော ဝုတ္တာ။ ဝိ၊ ၅။ ၃၆၉။ (-ဝိ၊ ၂။ ၂၉၇၊ ၄၀၇-၈။ ဝိ၊ ၅။ ၂။ ၃၁၊ ၃၇၁။ ဝိ၊ ၄။ ၂၃၇။ ကခါ၊ ၃၃၆။) ကမ္မသမ္ပတ္တိယောတိ သမ္ပန္နကမ္မာနိ၊ ဝိသုဒ္ဓိကမ္မာနိတိ အတ္ထော။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၃၁။ (-ဝဇီရ၊ ၄၃၄။)

ကမ္မသမ္ပတ္တိဒီပန (န) [ကမ္မသမ္ပတ္တိ+ဒီပန] ကံ ပြည့်စုံခြင်းကိုပြခြင်း။ ဥဘိန္နံ ကေတော ကမ္မ- သမ္ပတ္တိဒီပနတော။ ဝဇီရ၊ ၄၄၂။

ကမ္မသမ္ပဒါ (ထိ) [ကမ္မ+သမ္ပဒါ] ကံနှင့်ပြည့်စုံ ခြင်း၊ ပြည့်စုံသောကံ။ ကရောတိ ကမ္မသမ္ပဒံ။

အံ၊ ၃။ ၇၀။ (-အပါ၊ ၂။ ၂၇။) ကဏေတိ
ကမ္မသမ္ပဒန္တိ ပရိပုဏ္ဏကမ္ပံ ကဏေတိ။ အံ၊ ၄။
၃။ ၂၃၀။

ကမ္မသမ္ပယုတ္တ (တိ) [ကမ္မ+သမ္ပယုတ္တ] ကံနှင့်
ယှဉ်သော။ တာနိ ဟိ ရူပမိဿကတ္တာ ကမ္မ-
သမ္ပယုတ္တာနေဝ န ဟောန္တိ။ သုတ္တနိ၊ ၄။ ၂။
၂၂၃။ (-အနုဋီ၊ ၂။ ၂၆။)

ကမ္မသမ္ပန္န (ပု) [ကမ္မ+သမ္ပန္န] ကံနှင့်စပ်ယှဉ်
ခြင်း။ ကမ္မကာရကနှင့် စပ်ယှဉ်ခြင်း။ ယထာ-
ရဟံ ကမ္မသမ္ပန္နဝသေန ယောဇေတဗ္ဗံ။ သီ၊
ဋီ၊ သစ်၊ ၁။ ၉၀။

ကမ္မသမ္ပဝ (ပု) [ကမ္မ+သမ္ပဝ] (၁) ကံဖြစ်
သင့်ခြင်း။ (တိ) (၂) ကံလျှင် ဖြစ်ကြောင်း
ရှိသော။ (၁) န မုသာဝါဒဿ အသမ္ပဝ-
တော မုသာဝါဒနာပိ ကမ္မသမ္ပဝတော စ။
ဝဇီရ။ ၄၃၄။ (တိ) (၂) အပိစ သဗ္ဗေပေတေ
သတ္တာ ကမ္မသမ္ပဝါ ကမ္မသမ္ပဋ္ဌာနာ။ မိလိန္ဒ။
၁၃၀။ (-၁၃၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၃၇။)

ကမ္မသမ္ပာရ (ပု) [ကမ္မ+သမ္ပာရ။ ကမ္မ+ကမ္မ-
သမ္ပာရ] (၁) ကံဟု ဆိုအပ်သော အဆောက်
အဦ။ (၂) ကံ၊ ကံ၏ အဆောက်အဦ။ တတ္ထ
ပုရိမဘဝသို့ ပဉ္စ ကမ္မသမ္ပာရာ။ အဘိ၊ ၄။
၂။ ၁၈၄။ ကမ္မာနေဝ ဝိပါကံ သမ္ပရန္တိ
ဝဇေန္တိတိ ကမ္မသမ္ပာရာ။ .... ကမ္ပဉ္စ ကမ္မ-
သမ္ပာရာ စ ကမ္မသမ္ပာရာတိ ကေသေသံ
ကတ္တာ “ကမ္မသမ္ပာရာ” တိ အာဟ။ မူလဋီ၊
၂။ ၁၂၇။

ကမ္မသမ္ပာရိဉ္စိတပစ္စယ (ပု) [ကမ္မသမ္ပာရ +
ဣဉ္စိတ+ပစ္စယ] ကံအဆောက်အဦ တုန်လှုပ်
ခြင်း အကြောင်း။ ဣဉ္စိတပစ္စယ (သုတ္တနိ၊
၄။ ၂။ ၂၂၄) ကြည့်။

ကမ္မသမ္ပူတ (တိ) [ကမ္မ+သမ္ပူတ] ကံကြောင့်
ဖြစ်သော။ စက္ခု ကမ္မသမ္ပူတန္တိ ဝဝတ္ထေ-
တိ။ ပဋိသံ၊ ၇၃။

ကမ္မသမ္ပေဒ (ပု) [ကမ္မ+သမ္ပေဒ] ကံ-ရောယုက်
-ရောနှော-ခြင်း။ ဒွါရသမ္ပေဒါ ကမ္မသမ္ပေ-
ဒေါပိတိ ကာယကမ္မံ ကာယကမ္မဒွါရန္တိ အည-
မညဝဝတ္ထာနံ န သိယာ။ မူလဋီ၊ ၁။ ၇၄။ (-
အနုဋီ၊ ၁။ ၈၀။)

ကမ္မသယ (တိ) [ကမ္မ+သက။ က-ကို-ယ-ပြု]
ကံသာလျှင် မိမိဥစ္စာရှိသော။ သူ။ ကမ္မသက-
ကြည့်။

ကမ္မသရိက္ခ (တိ) [ကမ္မ+သရိက္ခ] ကံနှင့် တူ
သော။ ယဒိ ဝိပါကေန ကမ္မသရိက္ခေနေဝ
ဘဝိတဗ္ဗံ။ အနုဋီ၊ ၁။ ၁၄၈။

ကမ္မသရိက္ခက (တိ) [ကမ္မ+သရိက္ခ+က] ကံနှင့်
တူသော။ ကမ္မသရိက္ခကံ ဖလံ ဟောတိ။
ပေတ၊ ၄။ ၁၉၁။ (-ဇာ၊ ၄။ ၃။ ၁၈၉။ ဇာ၊ ၄။
၅။ ၂။ ဒီ၊ ၄။ ၃။ ၁၀၈၊ ၁၀၉။ သီ၊ ၄။ သစ်၊ ၂။
၃၉၁။ မ၊ ၄။ ၂။ ၁၃။ မ၊ ၄။ ၃။ ၁၇၆။ သံ၊ ၄။ ၁။
၁၅၆။ အနုဋီ၊ ၂။ ၁၃၇။)

ကမ္မသရိက္ခကဖလ (န) [ကမ္မသရိက္ခက+ဖလ]
ကံနှင့် တူသောအကျိုး။ ယေဘုယျေန ဟိ
ကမ္မသရိက္ခကဖလံ လဘန္တိ။ သီ၊ ၄။ သစ်၊ ၂။
၃၂၀။

ကမ္မသရိက္ခကဝိပါက (ပု) [ကမ္မသရိက္ခက+ဝိပါ-
က] ကံနှင့်တူသော အကျိုး။ အပရောပိ
ကမ္မသရိက္ခကဝိပါကဝသေနော ကမ္မနိယာ-
မော ဟောတိ။ အဘိ၊ ၄။ ၁။ ၃၁၂။ (-သံ၊
ဋီ၊ ၂။ ၃၈၀။)

ကမ္မသရိက္ခကဝိပါကဒဿန (န) [ကမ္မသရိက္ခ-
ကဝိပါက+ဒဿန] ကံနှင့်တူသော အကျိုးကို
ပြခြင်း။ “အပိစာ” တိအာဒိ ပဉ္စန္ဒ မစ္ဆရိ-
ယာနံ ဝသေန ကမ္မသရိက္ခကဝိပါကဒဿနံ။
ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၂၅၆။ (-မူလဋီ၊ ၁။ ၁၂၉။)

ကမ္မသရိက္ခကဝိသယ (ပု) [ကမ္မသရိက္ခက+ဝိသ-
ယ] ကံနှင့်တူသော အာရုံ။ ယသ္မာ ကမ္မသ-

ရိက္ခကဝိသယေ “ကမ္မံ ဝါ ကမ္မနိမိတ္တံ ဝါ” တိ ဒွယမေဝ ဝုတ္တံ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၉၄။

ကမ္မသဟဇာတ (တိ) [ကမ္မ + သဟဇာတ] ကံ နှင့်တကွဖြစ်သော။ ဆဋ္ဌေ အဘိသင်္ခါရဝိညာဏန္တိ ကမ္မသဟဇာတံ ဝိညာဏံ။ အံ၊ ဇို့၊ ၂။ ၁၈၃။

ကမ္မသဟာယ (ပု) [ကမ္မ + သဟာယ] (၁) အလုပ်၌ အဖော်၊ အလုပ်လုပ်ဖက်။ (၂) ကံ၏အဖော်။ (တိ) (၃) ကံလျှင်အဖော်ရှိသော။ (၁) ကမ္မေန သဟ ဇီဝန္တာနံ ဂါဝေါ-ဝ ကမ္မေ ကမ္မသဟာယာ ကမ္မဒုတိယကာဟောန္တိ။ သံ၊ ဌ၊ ၁။ ၉၄-၅။ (၂) ကမ္မသဟာယော ပစ္စယော ကမ္မဿ ဝါ သဟာယဘူတော ပစ္စယော ကမ္မပစ္စယော။ ဒီ၊ ဇို့၊ ၁။ ၁၅၆။ (-မူလဇို့၊ ၁။ ၁၅၇။) (တိ) (၃) ကမ္မသဟာယံ ပန ဓာဂစိတ္တမေဝေတ္ထ ကာရဏံ။ အဘိ၊ ဌ၊ ၁။ ၃၅၉။ (-ဝိမတိ၊ ၂။ ၁၂၄။)

ကမ္မသဟိတသန္တာန (ပု) [ကမ္မ + သဟိတ + သန္တာန] ကံနှင့်တကွဖြစ်သော - အစဉ် - သန္တာနံ။ ကမ္မသဟိတသန္တာနဇနိတသုက္ကသောဏိတပစ္စယာနံ။ သံ၊ ဇို့၊ သစ်၊ ၁။ ၄၁၇။

ကမ္မသာဓန (န) [ကမ္မ + သာဓန] (၁) ကမ္မသာဓိ၊ ကမ္မသာဓန။ (အပ်ဟု မြန်မာနက်ပြန်ရသော ကိတ်ပစ္စည်း အဆုံးရှိသောပုဒ်သည် ကမ္မသာဓနမည်၏။) (တိ) (၂) ကမ္မသာဓနရှိသော။ (၁) ပုရိမာနိ တိဏိ ကမ္မသာဓနာနိ။ ပဋိသံ၊ ဌ၊ ၂။ ၈၂။ (-ဝိမတိ၊ ၁။ ၉၄။) (တိ) (၂) တုလိယတိတိ တုလန္တိ တုလသဒ္ဓေါ ကမ္မသာဓနာ။ ဒီ၊ ဇို့၊ ၂။ ၁၅၃။ အံ၊ ဇို့၊ ၂။ ၂၅၈။ (-အံ၊ ဇို့၊ ၂။ ၃၀၈။ အနုဇို့၊ ၁။ ၇၄။)

ကမ္မသာမည (န) [ကမ္မ + သာမည] ကံသာမန်။ အထ ကမ္မသာမညံ အဓိပ္ပေတံ။ အနုဇို့၊ ၁။ ၇၇။

ကမ္မသာ(ဿ)ပိ (ပု) [ကမ္မ + သာမိ။ ရဿနှင့် ကမ္မသာ(ဿ)မိလည်း ရှိသင့်သည်။ သံ ဓနံ

အဿတ္တိတိ သာမိ၊ ဒီ၊ သာဒိ၊ ရဿန္တေ သာမိပိ။ ဓာနံ၊ ဇို့၊ ၇၂၅။ မောဂါ၊ ၄။ ၉၀။ ကမ္မဿာမိနှင့်အလားတူ ဓမ္မဿာမိ ပုဒ်တို့သည် သက္ကတသို့လိုက်၍ ဒွေးဘော်ဆင့် ပုဒ်များ ဖြစ်၏။ အလုပ်ရှင်၊ လုပ်ငန်းပိုင်ရှင်။ ဝေါဟံ စိန္တယိ-တောန၊ ကမ္မဿာမိ ဥပါဂမိ။ အပါ၊ ၁။ ၃၁၁။ ယန္တု၊ နာဟံ ကမ္မဿာမိ အဿံ။ မိလိန္တု၊ ၂။ ၉။

ကမ္မသာလာ (ထိ) [ကမ္မ + သာလာ] အလုပ်လုပ်ရာအိမ်၊ အလုပ်ရုံ။ သာ စ သာလာ တေသံ ကမ္မသာလာ၊ န နိဝသနသာလာ။ သံ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၈၇။

ကမ္မသိဒ္ဓ (တိ) [ကမ္မ + သိဒ္ဓ] ကံဖြင့်ပြီးသော။ ကမ္မသိဒ္ဓါ ဟောနိတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ သံ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၉၉။

ကမ္မသိဒ္ဓိ (ထိ) [ကမ္မ + သိဒ္ဓိ] (က) အမှုကိစ္စပြီးစီးခြင်း၊ အလုပ်ပြီးစီးအောင်မြင်ခြင်း။ (ခ) ကံပြီးခြင်း။ (က) တေ ကမ္မသိဒ္ဓိ ပတ္တယမာနာ ဒေဝတာနံ အာယာစေတော။ ဝိ၊ ဌ၊ ၁။ ၂၃၃။ (ခ) ကမ္မသိဒ္ဓိယံ တဗ္ဗိပါကဿ အပ္ပဝတ္တိ နာမ နတ္ထိတိ ဒိပေတိ။ အံ၊ ဇို့၊ ၂။ ၁၉၇။ (-ဝိမတိ၊ ၅၆၀။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၅၅။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၁၃၄။)

ကမ္မသိပ္ပိ (တိ) [ကမ္မ + သိပ္ပိ] (ကလာ ၆၄-အစရှိသော) အမှုကိစ္စ အတတ်ပညာရှင်။ အဗ္ဗါဒါနန္တိ-ကြည့်။

ကမ္မသိသ (န) [ကမ္မ + သိသ] ကံကို - အဦးမှ ခြင်း - ပဓာနပြုခြင်း။ ကမ္မသိသေန တံသမ္ပယုတ္တေ စ ဓမ္မေ အာရမ္မဏံ ကတော အပ္ပနာဝီထိ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၈၂။ အံ၊ ဇို့၊ ၂။ ၉၁။

ကမ္မသုလ (ပု၊ န) [ကမ္မ + သုလ] ကံဟူသော တံကျင်၊ ကံတံကျင်။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ကမ္မသုလ္လာဝုတ (တိ) [ကမ္မသုလ + အာဝုတ] ကံတံကျင်၌ လျှိုအပ်သော၊ သူ။ ကမ္မသုလ္လာဝုတော သန္တော။ အပါ၊ ၁။ ၄၄။ ကမ္မသုလ္လာဝု-

တော ကုသလာကုသလကမ္မဿလသ္မိ* အာဝု-
တော။ အပါဠာဒါ။ ၃၁၃။

ကမ္မသေဋ္ဌ (တိ) [ကမ္မ + သေဋ္ဌ] ချီးမွမ်းအပ်
သောကံ။ ကမ္မုတ္တမံ ကမ္မသေဋ္ဌံ ကမ္မက္ခယာယ
သံဝတ္တတိ။ နေတ္ထိ။ ၈၂။ (- ၁၃၇။ ထေရီ၊ ၄။
၂၂၃။)

ကမ္မဿက (တိ) [ကမ္မ + သက] ကံသာလျှင် မိမိ
ဥစ္စာရှိသောသူ။ (ဤဘဝ၌ ဆင်၊ မြင်း၊
ရထား၊ ကျွဲ၊ နွား၊ လယ်ယာ၊ တိုက်တာ၊
အိမ်ခြေ၊ ရွှေ၊ ငွေ၊ ရတနာ အစရှိကုန်သော
ဥစ္စာတို့သည် ရှိကြကုန်၏။ ထိုဥစ္စာတို့သည်
ယခုဘဝမသေမီကာလ တစ်ဆူ၌သာလျှင် မိမိ
တို့ဥစ္စာဟု ဆိုရကုန်၏။ သေဆုံးသည်မှ နောက်
၌ ထိုဥစ္စာတို့သည် ထိုသူ၏ နောက်သို့ မလိုက်
ပါကြကုန်။ လောက၌ အခိုက်အလှည့်အား
ဖြင့် ငှါးရမ်း၍ အသုံးပြုရသော သူတပါးတို့
၏ ဥစ္စာနှင့် အလားတူကုန်၏။ ယခုဘဝ၌ပင်
ပျက်ခွင့်ကြုံလျှင် ခဏခြင်း ပျက်တတ်ကုန်
၏။ ထို့ကြောင့် သံသရာဘဝအဆက်ဆက်၌
ကျင်လည် ပြောင်းသွား၍ နေကြကုန်သော
သတ္တဝါတို့အား ထိုထိုဘဝ၌ ခဏ ခဏ တွေ့
ကြုံ ရရှိကြကုန်သော ဥစ္စာတို့သည် ထိုသူ
တို့ ပြောင်းသွားရာ ဘဝတပါးသို့ မလိုက်ကြ
ကုန်မူ၍ ထိုထိုဘဝ၌သာ ကျန်ရှိနေရစ်ကြ
သောကြောင့် စင်စစ်အားဖြင့် သတ္တဝါတို့၏
ကိုယ်ပိုင်ဥစ္စာဟူ၍ မဆိုထိုက်။ မိမိတို့ပြုကြ
သော ကာယကံမူ၊ ဝစီကံမူ၊ မနောကံမူ တို့
သည်သာလျှင် ယခုဘဝ၌၎င်း၊ နောက်ဘဝ
အဆက်ဆက်၌၎င်း မိမိတို့ ကိုယ်သန္တာန်၌
အစဉ်အမြဲပါရှိ၍ နေကုန်၏။ ရေ၊ မီး၊ မင်း၊
ခိုးသူ အစရှိသည်တို့ကြောင့် မပျက်စီးကြ
ကုန်။ ထို့ကြောင့် ကာယကံမူ၊ ဝစီကံမူ၊
မနောကံမူတို့သည်သာလျှင် သတ္တဝါ တို့၏
ကိုယ်ပိုင်ဥစ္စာ မည်ကုန်၏။ သတ္တဝါတို့သည်
ထိုကာယကံ၊ ဝစီကံ၊ မနောကံတည်းဟူသော
ဥစ္စာလျှင် ကိုယ်ပိုင်ဥစ္စာ ရှိကြသည်ဟု ဆိုလို

သည်။) ကမ္မဿကာမာဏဝ သတ္တာ။ မ၊ ၃။
၂၄၄။ မိလိန္ဒ။ ၆၇။ အဘိဋ္ဌာ။ ၁၀၈။ ပဋိသံ၊
၄။ ၂။ ၁၅။ ထေရီ၊ ၄။ ၃၃၇။ (- အံ၊ ၂။ ၆၃။)
ကမ္မံ တေသံ သကံ အတ္တနော ဘဏ္ဍကန္တိ
ကမ္မဿကာ။ မ၊ ၄။ ၁၁၇၇။ ကမ္မံယေဝ သကံ
တေသန္တိ ကမ္မဿကာ၊ သတ္တာ။ အံ၊ ၄။ ၁။
၈၄။ ကမ္မဿကာတိ ကမ္မဿာ။ မူလဋီ၊ ၁။
၆၇။

ကမ္မဿကတစိတ္တ (န) [ကမ္မဿကတာ + စိတ္တ]
ကံသာလျှင် မိမိဥစ္စာရှိသည်၏ အဖြစ်ကို သိ
သောစိတ်။ ကမ္မဿကတစိတ္တေန စ ဉာဏေန
စာ (ပဋိသံ၊ ၃၉၂) တိ ကမ္မဿကာ သတ္တာတိ
ဝေ ကမ္မဿကတာယ ပဝတ္တစိတ္တေန စ ဉာဏေ-
န စ။ ပဋိသံ၊ ၄။ ၂။ ၃၀၃။

ကမ္မဿကတညာဏ (န) [ကမ္မဿကတာ + ဉာဏ]
ကံသာလျှင် မိမိဥစ္စာရှိသည်၏ အဖြစ်ကို သိ
သောဉာဏ်။ ကမ္မဿကတညာဏဿ ကာရဏံ
ဟောတိ။ နေတ္ထိ၊ ၄။ ၉၂။

ကမ္မဿကတညာဏဒဿန (န) [ကမ္မဿကတ-
ညာဏ + ဒဿန] ကမ္မဿကတဉာဏ် အမြင်။
ဉာဏဒဿနဿာတိ ကမ္မဿကတညာဏဒဿ-
နဿ။ နေတ္ထိ၊ ၄။ ၉၂။

ကမ္မဿကတညာဏပ္ပတ္တိ (ထိ) [ကမ္မဿကတ-
ညာဏ + ပဝတ္တိ] ကမ္မဿကတဉာဏ်၏ဖြစ်
ခြင်း။ ဣဒါနိ တဿ ကမ္မဿကတညာဏပ္ပဝတ္တိ*
ဒဿေန္တော “အာရိယေ ခေါ ပနာ” တိ-
အာဒိမာဟ။ ဒီ၊ ၄။ ၅၀။ သီ၊ ၄။ ၁၁၁၈။

ကမ္မဿကတညာဏသတိ (ထိ) [ကမ္မဿကတ-
ညာဏ + သတိ] ကမ္မဿကတဉာဏ်နှင့် ယှဉ်
သောသတိ။ ကေဂ္ဂစိတ္တော ကမ္မဿကတ-
ညာဏသတိဟိ စ သမန္နာဂတော။ အံ၊ ၄။ ၃။
၁၁၆။

ကမ္မဿကတ(တာ)ပညာ (ထိ) [ကမ္မဿက-
တာ + ပညာ] ကမ္မဿကတာဉာဏ်ပညာ။

ပညာဓိကာရေပိ ကမ္မဿကတာပညာ စ
 ဝိပဿနာပညာ စ ပညာ နာမ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။
 ၂၉၆။ (- ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၈၊၁၂၈၊၂၀၅။ သံ၊ဋ္ဌ၊
 ၁။၈၂။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၄။) ကမ္မဿကတာ-
 ပညာတိ “အတ္တံ ဒိန္နံ၊ အတ္တံ ယိဋ္ဌ”န္တိအာဒိ-
 နယပ္ပဝတ္တံ ဉာဏံ။ ယထာဟ ဝိဘဏေ.... ဧဝံ
 ကမ္မဿကတာပေ ပဝတ္တာ ပညာ ကမ္မဿ-
 ကတာပညာ နာမ။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၂။၃၆၁။ (-
 ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃၁။)

ကမ္မဿကတာ (ထိ) [ကမ္မဿက+တာ] ကံသာ
 လျှင် မိမိဥစ္စာရှိသောသူ၏အဖြစ်။ ကမ္မဿ-
 ကတံ ဝါ သစ္စာနုလောမိကံ ဝါ။ အဘိ၊ဝိ။
 ၃၃၇။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၆၉။ (- ဒီ၊
 ဋ္ဌ၊၁။၁၈၄။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄၃။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၂။ အံ၊
 ဋ္ဌ၊၁။၃၇။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၅၉။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။
 ၂၅၆။) ကမ္မဿကတံ ဝါတိ “ဣဒံ ကမ္မံ
 သတ္တာနံ သကံ၊ ဣဒံ နော သက”န္တိ ဧဝံ
 ဇာနနဉာဏံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၉၄။

ကမ္မဿကတာဇာနနဉာဏ (န) [ကမ္မဿကတာ +
 ဇာနနဉာဏ] ကံသာလျှင် မိမိဥစ္စာရှိသော
 သူ၏အဖြစ်ကို သိသောဉာဏ်။ ကမ္မဿကတာ-
 ဇာနနဉာဏံ ကမ္မဿကတာဉာဏံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။
 ၁၈၂။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၃။

ကမ္မဿကတာဇာနနပညာ (ထိ) [ကမ္မဿ-
 ကတာ + ဇာနနပညာ] ကံသာလျှင် မိမိဥစ္စာ
 ရှိသောသူ၏အဖြစ်ကို သိသောပညာ။ ကမ္မန္တိ
 ကမ္မဿကတာဇာနနပညာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၂။
 ကမ္မဿကတာဉာဏံ ဥတ္တရပဒလောပေန
 “ကမ္မ”န္တိ ဝုတ္တန္တိ အာဟ “ကမ္မန္တိ ကမ္မဿ-
 ကတာဇာနနပညာ”တိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၂။ (-
 အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၄။)

ကမ္မဿကတာ(တ)ဉာဏ(န) [ကမ္မဿကတာ +
 ဉာဏ] ကံသာလျှင် မိမိဥစ္စာရှိသောသူ၏ အ
 ဖြစ်ကို သိသောဉာဏ်။ ကံသာလျှင် မိမိဥစ္စာရှိ
 ၏ဟု သိသောဉာဏ်။ (ကုသိုလ်ကံသည် မိမိကံ

=သကံဖြစ်သည်။ အကုသိုလ်ကံသည် မိမိ
 ကံမဟုတ်=နောသကံဖြစ်သည်ဟု သိသော
 ဉာဏ်ကို ကမ္မဿကတာဉာဏ်ဟု ခေါ်သည်။
 စရိတ် အလုံအလောက်ပါသော ကမ္မာလှည့်
 ခရီးသည်သည် မိမိရောက်လေရာ မြို့ရွာ နိုင်ငံ
 များ၌ ပဲ့လမ်းသဘင်များကိုတွေ့သော် “ငါ
 ကား ညဉ့်သည်မျှသာဖြစ်သည်” မည်သူ့ကိုမှီ
 ၌ ပဲ့လမ်းသဘင်ကို ဝင်ရောက် ပျော်ပါးရ
 အံ့နည်း”ဟု ကြောက်လန့် စိုးရွံ့ စိတ်ထင်
 နေရန်မလို၊ မိမိမှာ စရိတ် အလုံအလောက်
 ပါပြီးဖြစ်၍ ကြိုက်ရာပဲ့လမ်းသဘင်ကို ကြိုက်
 သလို ဝင်ရောက် ပျော်ပါး နိုင်သည်၊
 ချမ်းချမ်း သာသာဖြင့်ပင် ကမ္မာ့ခရီးခဲကို
 ကျော်လွှား လွန်မြောက်နိုင်သည်။ ထို့အ
 တူ သတ္တဝါများသည် ဤကမ္မဿကတာ
 ဉာဏ်၌တည်၍ ထိုဘဝ ဤဘဝသို့ ရောက်စေ
 တတ်သော ကံ(ဝဋ္ဋဂါမိကုသိုလ်ကံ)ကို အား
 ထုတ် ပြုလုပ်ကြသည်။ ထိုကံများကြောင့်ပင်
 လူ့ချမ်းသာ နတ်ချမ်းသာ ဗြဟ္မာ့ချမ်းသာ
 များကို ခံစားစံစားကြလျက် အရဟတ္တဖိုလ်
 ပေါက် မျက်မှောက်ပြုကြရသည်။ ကမ္မဿ-
 ကတာဉာဏ်နှင့် ခရီးစရိတ်တူသည်၊ ခရီးစရိတ်
 လုံလောက်သူသည် ခရီးသွားရာ၌ စရိတ်
 ပြတ်၍ ဒုက္ခတွေ့လေမည်လားဟု ကြောက်ရွံ့
 နေရန်မလို၊ ထို့အတူ ကမ္မဿကတာဉာဏ်ရှိသူ
 အဖို့လည်း သံသရာ ခရီး သွားရာ၌ ဒုက္ခတွေ့
 လေမည်လားဟု ကြောက်လန့် စိုးရွံ့ စိတ်ထင်
 နေရန်မလို။ (အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၃၃-၄။) ကမ္မဿ-
 ကတာဉာဏ (အဘိ၊ဓ၊၂။၂၆၄) နှ့် “ဣဒံ ကမ္မံ
 သကံ၊ဣဒံ နော သက”န္တိ ဇာနနပညာ။အဘိ၊
 ဋ္ဌ၊၁။၄၃၃။ ကမ္မဿကတာဉာဏ (မ၊ဋ္ဌ၊၁။
 ၂၀၀) နှ့် ကမ္မံ သကော တေဿာတိ ကမ္မဿ-
 ကော၊ တဿ ဘာဝေါ ကမ္မဿကတာ၊ တတ္ထ
 ဉာဏံ “ဣဒံ ကမ္မံ သတ္တာနံ သကံ၊ ဣဒံ နော
 သက”န္တိ ဧဝံ ဇာနနဉာဏံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၉၇။

ကမ္မဿကတာဉာဏဗလ (န) [ကမ္မဿကတာ-ဉာဏ+ဗလ] ကမ္မဿကတာဉာဏ်၏ အစွမ်း။ ယသ္မာ သီလံ ဝိသုဇ္ဈမာနံ သတိသမ္ပဇဉဗလေန ကမ္မဿကတာဉာဏဗလေန စ။ သိဒ္ဓိ၊ သစ်၊ ၁။ ၁၁၆။

ကမ္မဿကတာဒဿန (န) [ကမ္မဿကတာ + ဒဿန] (၁) ကမ္မဿကတာ-ဉာဏ်အမြင်-အယူ။ (တိ) (၂) ကမ္မဿကတာ-ဉာဏ်အမြင်-အယူ-ရှိသောသူ။ (၁) ကမ္မဿကတာဒဿနဉ္စေ သပ္ပစ္စယနာမရူပဒဿနဉ္စေတိ။ ထေရ်၊ ၂။ ၁၅၂။ (တိ) (၂) ကမ္မဿကတာဒဿနတော အကောတူဟလမင်္ဂလိကော စ ဟောတိ။ စရိယာ၊ ၄။ ၃၀၂။ ဒိ၊ ၁။ ၈၈။

ကမ္မဿကတာဒိဋ္ဌိ (ထိ) [ကမ္မဿကတာ+ဒိဋ္ဌိ] ကမ္မဿကတာအယူ။ ကမ္မပထပရိယာပနာယ အတ္ထိ ဒိန္နန္တိအာဒိကာယ ကမ္မဿကတာဒိဋ္ဌိယာ။ မ၊ ၄။ ၁။ ၁၉၂။ (-သံ၊ ၄။ ၂။ ၂၃၄။)

ကမ္မဿကတာဒိဋ္ဌိက (တိ) [ကမ္မဿကတာဒိဋ္ဌိ+ဣက] ကမ္မဿကတာ အယူရှိသောသူ။ ကမ္မဿကတာဒိဋ္ဌိကဿေဝ လောကီယလောကုတ္တရဂုဏဝိသေသာ ဣဇ္ဈန္တိ၊ န ဒိဋ္ဌိဝိပနဿ။ သိဒ္ဓိ၊ ၂။ ၄၆၉။

ကမ္မဿကတာဒိပန (န) [ကမ္မဿကတာ+ဒိပန] ကံသာလျှင် မိမိဥစ္စာရှိသည်၏ အဖြစ်ကိုပြခြင်း။ ဘဂဝါ ကမ္မဿကတာဒိပနတ္ထံ ပုဂ္ဂလကထံ ကထေတိ။ မ၊ ၄။ ၁။ ၁၄၃။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၇၄။ ဣတိဝုတိ၊ ၄။ ၇၉။ (-သိ၊ ၄။ ၁။ ၁၁၉။ သိ၊ ၄။ ၁။ ၁၄၀။ အနု၊ ၄။ ၁။ ၆၈။)

ကမ္မဿကတာပစ္စဝေက္ခဏ (ထိ၊န) [ကမ္မဿကတာ+ပစ္စဝေက္ခဏ] ကံသာလျှင် မိမိဥစ္စာရှိသည်၏အဖြစ်ကို ဆင်ခြင်ခြင်း။ ဒွိဟာကာရေဟိတိ ကမ္မဿကတာပစ္စဝေက္ခဏံ အတ္တသုညတာပစ္စဝေက္ခဏန္တိ ဣမေဟိ ဒွိဟိ ကာရဏေဟိ။ ဒိ၊ ၄။ ၂။ ၃၃၅။ (-သံ၊ ၄။ ၂။ ၄၄၂။)

ကမ္မဿကတာပစ္စဝေက္ခဏပဒဋ္ဌာန (တိ) [ကမ္မဿကတာပစ္စဝေက္ခဏ+ပဒဋ္ဌာန] ကမ္မဿကတာကို ဆင်ခြင်ခြင်းလျှင် နီးစွာသောအကြောင်းရှိသော။ ဥပေက္ခာပါရမီ။ ကမ္မဿကတာပစ္စဝေက္ခဏပဒဋ္ဌာနာ။ စရိယာ၊ ၄။ ၂၇၃။

ကမ္မဿကတာလက္ခဏ (န) [ကမ္မဿကတာ+လက္ခဏ] ကမ္မဿကတာဉာဏ်လျှင် မှတ်ကြောင်း လက္ခဏာရှိသော။ ကမ္မဿကတာလက္ခဏံ ယတာဘူတဉာဏလက္ခဏဉ္စ သမ္မာဒိဋ္ဌိ ပုဗ္ဗင်္ဂမံ ကတော။ နေတ္ထိ၊ ၄။ ၁၄၆။

ကမ္မဿကတာဝဗောဓန (န) [ကမ္မဿကတာ+အဝဗောဓန] ကံသာလျှင် မိမိဥစ္စာရှိသည်၏ အဖြစ်ကို သိခြင်း။ ကမ္မဿကတာဝဗောဓနသင်္ခါတဿ ပဏ္ဍိတဘာဝဿ အတ္ထိတယပဏ္ဍိတော။ ဒိ၊ ၄။ ၂။ ၁၉၉။

ကမ္မဿကတာသမ္မာဒိဋ္ဌိ (ထိ) [ကမ္မဿကတာ+သမ္မာဒိဋ္ဌိ] ကံသာလျှင် မိမိဥစ္စာရှိသည်၏အဖြစ်ကို ကောင်းစွာသိသောဉာဏ်။ (သတ္တဝါတို့အား မိမိတို့ပြုကြသော ကုသိုလ်ကံ၊ အကုသိုလ်ကံ ၂-ပါးသည်သာလျှင် ဘဝများစွာ ကမ္မာများစွာ သွားလေရာရာ မိမိတို့သန္တာန်၌ အစဉ်ပါသော ကိုယ်ပိုင်ဥစ္စာရှိကြသည်ဟု သိသော သမ္မာဒိဋ္ဌိကို ကမ္မဿကတာသမ္မာဒိဋ္ဌိဟုခေါ်သည်။ ဤကမ္မဿကတာသမ္မာဒိဋ္ဌိသည် ဘုရားပွင့်တော်မမူသောအခါ၌လည်း ထင်ရှားရှိသည်ပင်။ ထို့ကြောင့် ဘုရားမပွင့်သော ကမ္မာများ၌လည်း သတ္တဝါတို့သည် ထိုကံသည်အားလျော်စွာ ကုသိုလ်ကံများကို အားထုတ်ကြ၍ လူ့ဘုံ၊ နတ်ဘုံ၊ ဗြဟ္မာဘုံဟူသောသုဂတိဘုံများသို့ရောက်ကြရသည်။) ကမ္မဿကတာသမ္မာဒိဋ္ဌိယံ သပ္ပစ္စယနာမရူပဒဿနသမ္မာဒိဋ္ဌိယဉ္စ ဌိတော။ နေတ္ထိ၊ ၄။ ၁၇၆။

ကမ္မဿကာသေ (တိ) [ကမ္မ+သက+သေ] ‘သေ’ ကား လာထားသောနိပါတ်၊ ကတာသေ-လည်း ကြည့်။] ကံသာလျှင် မိမိဥစ္စာရှိသောသူ။

ကမ္မဿကာသေ (ဇော၊ ၂။ ၂၆၈) တိ ကမ္မဿ-
ကာ အတ္တနာ ကတကမ္မဿေဝ ဝိပါကပဋိသံ-
ဝေဒိနော။ ဇော၊ ၂။ ၁၃၃။ (- အံ၊ ၁။ ၈၄။)

ကမ္မဿာဒ (ပု) [ကမ္မ+အဿာဒ] အမှုကိစ္စ၌
သာယာခြင်း၊ စစ်ထိုးခြင်း အမှု၌ သာယာ
ခြင်း။ ယုဒ္ဓေသုပိ ဘာရတယုဒ္ဓါဒိသု “အသု-
ကေန အသုကော ဝေ မာရိတော ဝေ ဝိဒ္ဓေါ”-
တိ ကမ္မဿာဒဝေသေနဝ ကထာ တိရစ္ဆာန-
ကထာ။ အံ၊ ၁။ ၂။ ၁၃၈။

ကမ္မဿာမိသရ (န) [ကမ္မဿာမိ+သရ] အလုပ်
ရှင်အိမ်၊ လုပ်ငန်းပိုင်ရှင်အိမ်။ ကမ္မဿာမိသရံ
ဂစ္ဆိံ၊ တမေသန္တာ မမဒ္ဓသံ။ အပ၊ ၂။ ၁၄၉။

ကမ္မဟာနိ (ထိ) [ကမ္မ+ဟာနိ] လုပ်ငန်းကို-
ဆုတ်ယုတ်-ပျက်စီး-စေခြင်း။ ကမ္မဘင်္ဂ-
ကြည့်။

ကမ္မဟိန (တိ) [ကမ္မ+ဟိန] အလုပ်မှ ယုတ်
လျော့သော၊ အလုပ်လက်မဲ့ ဖြစ်သောသူ။
မာဟံ ကမ္မဟိနော အဿံ ပယောဂဟိနော
ဂရဟိတော ဒေဝမနုဿာနံ။ မိလိန္ဒ။ ၂၇၉။

ကမ္မဟေတု (ပု) [ကမ္မ+ဟေတု] ကံ၏
အကြောင်း။ ကမ္မဟေတု အရဟတအရဟတ္တာ
ပရိဟယတိတိ၊ အာမန္တာ။ အဘိ၊ က။ ၂၉၃။
သော တဿ ကမ္မဿ ဟေတု အရဟတ္တာ
ပရိဟယတိတိ။ အဘိ၊ ၁။ ၂။ ၁၂။

ကမ္မဟေတုကထာ (ထိ) [ကမ္မဟေတု+ကထာ]
ကံ၏ အကြောင်းကို ဆိုရာဖြစ်သောစကား။
(အဘိဓမ္မာပိဋကတ် ကထာဝတ္ထု ပါဠိတော်
အဋ္ဌမဝဂ် ၁၁-ခု မြောက်သော အခန်း၌
အမေးအဖြေပြု၍ ဆိုရာဖြစ်သော စကား
ဝါကျကို ကမ္မဟေတုကထာဟု ဆိုသည်။)
ဣဒါနိ ကမ္မဟေတုကထာ နာမ ဟောတိ။
အဘိ၊ ၁။ ၂။ ၁၂။

ကမ္မာကမ္မ (န) [ကမ္မ+အကမ္မ] ကံငယ် ကံကြီး၊
အမှုငယ် အမှုကြီး။ အာဝေဒိံ ကမ္မာကမ္မာနိ

ကဏေန္တိ။ ဝိ၊ ၅။ ၂၇၀။ (- သံ၊ ၁။ ၈၀။ သံ၊ ၁။
၂။ ၅၂။) ကမ္မာကမ္မာနိ ကဏေန္တိတိ အပဏ-
ပရံ သံသကမ္မံ ဥပါဒါယ ခုဒ္ဒကာနိ စေဝ
မဟန္တာနိ စ ကမ္မာနိ ကဏေန္တိ။ ဝိ၊ ၁။ ၄။ ၂၂။
ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၃၉၁။

ကမ္မာကမ္မဝိဇာယက (တိ) [ကမ္မာကမ္မ + ဝိဇာ-
ယက] အမှုငယ် အမှုကြီးကို စိရင်တတ်သော၊
သူ။ ဝိဿကမ္မုနာတိ သက္ကဿ ဒေဝါနမိန္ဒဿ
ကမ္မာကမ္မဝိဇာယကံ ဒေဝပုတ္တံ သန္တာယာဟ။
သီ၊ ၁။ ၁။ ၇၃။

ကမ္မာကမ္မဝိနိစ္ဆယ (ပု) [ကမ္မာကမ္မ + ဝိနိစ္ဆယ]
ကံငယ်၊ ကံကြီးတို့ကို ဆုံးဖြတ်ခြင်း။ ဥပေါ-
သထပဝါရဏာဒိဇာနနတ္ထံ ကမ္မာကမ္မဝိနိစ္ဆ-
ယော။ ဝိ၊ ၁။ ၂။ ၅၄-၅။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၁၇၆။
ကမ္မာကမ္မဝိနိစ္ဆယောတိ ပရိဝါရာသာနေ
ကမ္မဝဂ္ဂေ ဝုတ္တဝိနိစ္ဆယော။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၄၀။
ဝိမတိ၊ ၂။ ၂၀။

ကမ္မာဒိအနုဿရဏဗျာပါရရဟိတ (တိ) [ကမ္မာ-
ဒိ + အနုဿရဏ + ဗျာပါရ+ရဟိတ] ကံ
အစရှိသည်ကို အောက်မေ့ခြင်းဟု ဆိုအပ်
သော ကြောင့်ကြမှုမှ ကင်းသော။ ကမ္မာဒိ-
အနုဿရဏဗျာပါရရဟိတတ္တာ “သမ္ပုဋ္ဌကာ-
လကိရိယာ”တိ ဝုတ္တာ။ မူလဒီ၊ ၂။ ၁၀၄။

ကမ္မာဒိအာရမ္မဏ (န) [ကမ္မာဒိ + အာရမ္မဏ]
ကံစသော အာရုံ၊ ကံ၊ ကမ္မနိမိတ်၊ ဂတိနိမိတ်
အာရုံ။ ယထာဥပဋ္ဌိတေ ကမ္မာဒိအာရမ္မဏေ
အနေကဝါရံ ဥပုတ္တိယာ။ အနုဒီ၊ ၂။ ၁၂။

ကမ္မာဒိဥပဋ္ဌာန (န) [ကမ္မာဒိ + ဥပဋ္ဌာန] ကံစ
သည်တို့၏ထင်ခြင်း။ တီသု ဇဝနဝါရေသု
အပ္ပဝတ္တေသေဝ ကမ္မာဒိဥပဋ္ဌာနေန အဝိ-
တဗ္ဗံ။ မူလဒီ၊ ၂။ ၁၀၄။ (- အနုဒီ၊ ၂။ ၁၁၄။)

ကမ္မာဒိနိမိတ္တ (န) [ကမ္မာဒိ + နိမိတ္တ] ကံစသော
- အာရုံ - နိမိတ်။ အာဂတိမိတ္တံ... ကမ္မာဒိ-
နိမိတ္တံ။ သံ၊ ၁။ ၂။ ၈၄။

ကမ္ဘာဒိပစယ (ပု) [ကမ္ဘာဒိ+ပစယ] ကံစသော
အကြောင်း။ ယထာ တေရဟိ နာမရူပဿ
ကမ္ဘာဒိပစယတော ဥပ္ပတ္တိ။ မ၊ဋ္ဌိ၊၁။၆၄။ (-
အနုဋ္ဌိ၊၂။၈၂။)

ကမ္ဘာဒိပစယပဋ္ဌာန (န) [ကမ္ဘာဒိ+ပစယပဋ္ဌာန] ကံစသည်တို့၏ ရှေးရှုထင်ခြင်း။ သသင်္ခါရေန
သပ္ပယောဂေန ကမ္ဘာဒိပစယပဋ္ဌာနော သသင်္ခါ-
ရိကာ။ မူလဋ္ဌိ၊၁။၁၂၇။

ကမ္ဘာဒိပသုတ (တိ) [ကမ္ဘာဒိ+ပသုတ] အမှု
စသည်၌-လေ့လာ-လေ့ကျက်-သောသူ။
တေသံ ကမ္ဘာဒိပသုတာနံ သတ္တာနံ သန္တာ-
သဇနနတ္ထံ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁၂။

ကမ္ဘာဒိသမုဋ္ဌာန (တိ) [ကမ္ဘာဒိ+သမုဋ္ဌာန] ကံ
အစရှိသည်လျှင် ဖြစ်ကြောင်းရှိသော။ ဧဝံ
ဣဒ္ဓိဒ္ဓယံ “ကမ္ဘာဒိသမုဋ္ဌာနမေဝါ”တိ ဝတ္တဗ္ဗံ
ဘဝိဿတိတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၇၆။ (-အဘိ၊ဋ္ဌ၊
၂။၂၆။ မူလဋ္ဌိ၊၁။၁၅၆။)

ကမ္ဘာဓိကတ (တိ) [ကမ္ဘာ+အဓိကတ] ပြုဘူး
သော ကံ။ မညာမိ ဘန္တေ ကမ္ဘာဓိကတေန
န ဝိလယံ ဂစ္ဆတိတိ။ မိလိန္ဒ၊၇၀။

ကမ္ဘာဓိဂ္ဂဟိတ (တိ) [ကမ္ဘာ+အဓိဂ္ဂဟိတ] ကံ
သည်-လွှမ်းမိုး၍ ယူအပ် - နှိပ်စက်အပ်-
သောသူ။ ကမ္ဘာဓိဂ္ဂဟိတဿ အဝသေသာ
ကိရိယာ ဩကာသံ န လဘန္တိ။ မိလိန္ဒ၊
၁၈၇။

ကမ္ဘာဓိပတေယျ (တိ) [ကမ္ဘာ+အဓိပတေယျ] အမှုလုပ်ခြင်းလျှင် အကြီးအမှူးရှိသောသူ။
ကမ္မဂရု ကမ္ဘာဓိပတေယျော။ မိလိန္ဒ၊၂၇၉။

ကမ္ဘာဓိပ္ပိယ (ပု) [ကမ္ဘာ+အဓိပ္ပိယ] ကံ၌
အလို၊ ကံပြုခြင်း၌ အလို၊ ကံပြုသောသူ၏
အလို။ ယသ္မာ ပန တေ ကမ္ဘာဓိပ္ပိယာ န
မရဏာဓိပ္ပိယာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၉။ (-၁၈၂။
ကင်္ခါ၊၁၃၈။ ဝိ၊သင်္ဂဟ၊၄၅၉။) ကမ္ဘာဓိပ္ပိ-
ယာတံ တဠနိယာဒိကမ္မကရဏာဓိပ္ပိယာ။

သာရတ္ထ၊၂။၂၇၆။ ဝိမတိ၊၁။၂၃၇။ “တဠနိ-
ယကမ္ဘာဒိသတ္တဝိဓမ္မိ ကမ္မံ ကရိဿာမာ”တိ
အာပတ္တိယာ စောဒေန္တဿ အဓိပ္ပိယော
ကမ္ဘာဓိပ္ပိယော။ သာရတ္ထ၊၂။၃၅၅။ ကင်္ခါ၊
ဋ္ဌိ၊သစ်။၂၄၃။ (-ဝိမတိ၊၁။၂၉၃။)

ကမ္ဘာဓိမုတ္တ (တိ) [ကမ္ဘာ+အဓိမုတ္တ] ကံကို န
လုံးသွင်းခြင်းရှိသောသူ။ ဣမဿ ပုဂ္ဂလဿ
ကမ္ဘာဓိမုတ္တဿ ဂရုဓရိတဿ နေက္ခမ္မဓာ-
တူနံ ပါရိပူရိံ ဂစ္ဆန္တိ။ ပေဋကော၊၁၉၂။

ကမ္ဘာနပေက္ခကာယဒွါရ (န) [ကမ္ဘာ+အနပေက္ခ
+ကာယဒွါရ] ကံကို မငဲ့သော ကာယဒွါရ။
ကမ္ဘာနပေက္ခကာယဒွါရဒိဘာဝေဟိ ဒွါရေ-
ဟိ ဝဝတ္ထိတာနံ ကာယကမ္ဘာဒိနံ။ မူလဋ္ဌိ၊
၁။၇၄။

ကမ္ဘာနုစ္ဆဝိက (တိ) [ကမ္ဘာ+အနုစ္ဆဝိက] ကံ
အားလျော်သော။ အဋ္ဌာနိသံသေ အနု-
ဘောမိ၊ ကမ္ဘာနုစ္ဆဝိကေ မမ။ အပါ၊၁။၃၅၈။
(-အပါ၊၂။၁၂။)

ကမ္ဘာနုဘာဝ (ပု) [ကမ္ဘာ+အနုဘာဝ] ကံ၏-
အာနုဘော် - အစွမ်း။ ကမ္ဘာနုဘာဝေန
ဒွိဟာကာရေဟိ ဂဗ္ဘော န သဏ္ဌာတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊
၂။၆၄။ (-ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၆၃။
သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၉။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၂၇။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ၊
၁၄၂။ ပေတ၊ဋ္ဌ၊၇။ သာရတ္ထ၊၂။၃၁၂။
မ၊ဋ္ဌိ၊၃။၁၆၉။ အံ၊ဋ္ဌိ၊၂။၁၁၃။)

ကမ္ဘာနုဘာဝစောဒိတ (တိ) [ကမ္ဘာနုဘာဝ+
စောဒိတ] ကံ၏ - အာနုဘော် - အစွမ်း -
သည် တိုက်တွန်းအပ်သော၊ သူ။ ကမ္ဘာ-
နုဘာဝစောဒိတာ ပန အဘိဏ္ဍံ ဇလဝိဟာရ-
ပသုတာ တထာ ကရေတိတိ။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ၊၄၃။

ကမ္ဘာနုဘာဝနိပုဒ် (တိ) [ကမ္ဘာနုဘာဝ+နိပုဒ်]
ကံ၏-အာနုဘော်-အစွမ်း-ဖြင့် ပြီးသော။
ကမ္ဘာနုဘာဝနိပုဒေသု ပသန္နပဉ္စပဉ္စသဒပဋိ-
မဏ္ဍိတေသု နယနေသု။ ထေရီ၊ဋ္ဌ၊၂၆၂။

ကမ္မာနုဘာဝသံသုစက (တိ) [ကမ္မာနုဘာဝ + သံသုစက] ကံ၏ - အာနုဘော် - အစွမ်း - ကို ကောင်းစွာ ပြုတတ်သော။ တဿ ကမ္မာနုဘာဝသံသုစကံ နာနာရတနရံသိဇာလသမုဇ္ဈလံ။ ဝိမာန၊ ၄။ ၂၇။

ကမ္မာနုဘာဝသဉ္စနိတပါဠိဟာရိယ (န) [ကမ္မာနုဘာဝ + သဉ္စနိတ + ပါဠိဟာရိယ] ကံ၏ - အာနုဘော် - အစွမ်း - သည် ကောင်းစွာ ဖြစ်စေအပ်သော တန်ခိုးပြာဠိဟာ။ ကမ္မာနုဘာဝသဉ္စနိတပါဠိဟာရိယဝသေန အလင်္ကတပဋိယတ္တော ဝိယ။ ဒီ၊ ၁။ ၂။ ၃။ (- မ၊ ၁။ ၃။ ၄။ ၂။)

ကမ္မာနုဘာဝသိဒ္ဓ (တိ) [ကမ္မာနုဘာဝ + သိဒ္ဓ] ကံ၏အာနုဘော်ဖြင့်ပြီးသော။ ကမ္မာနုဘာဝသိဒ္ဓအာရိပစ္စမဟေသက္ခတာဟိ သဗ္ဗမိဂဏဿ ရာဇာ။ သံ၊ ၁။ ၂။ ၂၃။ အံ၊ ၁။ ၂။ ၂၀။

ကမ္မာနုဘာဝုက္ခိတ္တ (တိ) [ကမ္မာနုဘာဝ + ဥက္ခိတ္တ] ကံ၏ - အာနုဘော် - အစွမ်း - သည် ပစ်ချအပ်သောသူ။ ကာလံ ကတော ကမ္မာနုဘာဝုက္ခိတ္တာ ပေတယောနိယံ နိဗ္ဗတ္တိတော။ ပေတ၊ ၄။ ၇။

ကမ္မာနုရူပ (တိ) [ကမ္မ + အနုရူပ] ကံအားလျော်သော။ ဧဝံ မောဂ္ဂလ္လာနေန အတ္တနော ကမ္မာနုရူပမေဝ မရဏံ လဒ္ဓံ။ ဓမ္မ၊ ၄။ ၂။ ၄။ (- ဥဒါန၊ ၄။ ၂။ ၇။ ဇာ၊ ၄။ ၂။ ၁၄။ သီ၊ ၁။ ၂။ ၃၀။ မ၊ ၁။ ၂။ ၃၆။ အံ၊ ၁။ ၂။ ၁၁။ မူလ၊ ၁။ ၁၁။ အနု၊ ၁။ ၂။ ၀၇။)

ကမ္မာနေဉ္စ (န) [ကမ္မ + အာနေဉ္စ] မတုန်မလှုပ်သောကံ။ အာနေဉ္စဘိသင်္ခါရကံ။ အရူပါဝေရကံ။ ကမ္မာနုဉ္စေန ကမ္မဝိညာဏံ။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၇။

ကမ္မာပတ္တိဗျတ္တိ (တိ) [ကမ္မ + အာပတ္တိ + ဗျတ္တိ] ကံ၊ အာပတ်တို့၏ ထင်ရှားခြင်း။ ကမ္မာပတ္တိဗျတ္တိဘာဝတ္ထုဉ္စေ ကစတုက္ကမ္မိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၄၃။ ကမ္မာပတ္တိဗျတ္တိဘာဝတ္ထုန္တိ အာနန္တရိယာဒိကမ္မဝိဘာဂဿ ပါရာဇိကာဒိအာပတ္တိဝိဘာဂဿ စ ဝိဘာဝနတ္ထံ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၆။

ကမ္မာပရာဓ (ပု) [ကမ္မ + အပရာဓ] ကံဟူသော အပြစ်၊ ပြစ်မှားကြောင်းကံ။ ဥအယေနာပိ တဿ ကမ္မာပရာဓမေဝ ဝဒတိ။ ဒီ၊ ၁။ ၂။ ၄။ (- သီ၊ ၁။ ၂။ ၁၉။)

ကမ္မာပရာဓဗ္ဗဟာန (န) [ကမ္မာပရာဓ + ယဟာန] ပြစ်မှားကြောင်းကံကိုပယ်ခြင်း။ ကမ္မာပရာဓဗ္ဗဟာနေန ပယောဂသဒ္ဓိံ ဝတော။ ဒီ၊ ၁။ ၂။ ၆။ သီ၊ ၁။ ၂။ ၁၀။

ကမ္မာဘိနိဗ္ဗတ္တ (တိ) [ကမ္မ + အဘိနိဗ္ဗတ္တ] ကံ ကြောင့်ဖြစ်သော။ ကမ္မာဘိနိဗ္ဗတ္တာ ခန္ဓာ ဥပပတ္တိဘဝေါ။ အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၁၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၀။

ကမ္မာဘိသင်္ခါရ (ပု) [ကမ္မ + အဘိသင်္ခါရ] ကံ တည်းဟူသော ပြုပြင်စီရင်တတ်သော တရား၊ ပြုပြင်စီရင်တတ်သော ကံ။ အထ ဝါ ယေ အတိတာ ကမ္မာဘိသင်္ခါရ အဝိပက္ခဝိပါကာ။ စူဠနိ၊ ၁၄။ (- ၁၅။ ၁၆။ ၁၇။ မ၊ ၄။ ၂။ ၂၁။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၁၀။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၇။ သုတ္တနိ၊ ၄။ ၂။ ၁၆။ မဟာနိ၊ ၄။ ၂။ စူဠနိ၊ ၄။ ၂။ အံ၊ ၁။ ၂။ ၇။) တိဝိကမ္မာဘိသင်္ခါရဝသေနာတိ ပုညဘိသင်္ခါရဒိဝသေန ကာယသင်္ခါရဒိဝသေန စ တိပုကာရဿ ကမ္မာဘိသင်္ခါရဿ ဝသေန။ သံ၊ ၁။ ၂။ ၁၆။ (- ၁၅။ ၂။ ၁၆။)

ကမ္မာဘိသင်္ခါရပါကာရ (ပု) [ကမ္မာဘိသင်္ခါရ + ပါကာရ] ကမ္မာဘိသင်္ခါရဟူသော တံတိုင်း။ ပရိခံ ဝိယ ကမ္မာဘိသင်္ခါရပါကာရံ ဘိန္ဒန္တော။ မဟာနိ၊ ၄။ ၂။

ကမ္မာဘိသန္ဓ (ပု) [ကမ္မ + အဘိသန္ဓ] ကံ၏ အကျိုးဆက်။ တေနေဝ ကမ္မာဘိသန္ဓေန ဣဒ္ဓိယာနံ အဘိရုယ။ မိလိန္ဒ၊ ၂။ ၆။

ကမ္မာယတန (န) [ကမ္မ+အာယတန] အမှု၊
 (အသက်မွေးခြင်းစသည်တို့၏) အကြောင်း
 ဖြစ်သောအမှု၊အသက်မွေးမှု၊တတ္ထ... ယောဂ
 ဝိဟိတေသု ဝါ ကမ္မာယတနေနသုယောဂဝိဟိ-
 တေသု ဝါ သိပ္ပာယတနေသု။ အဘိဝိ။၃၃၇။
 ပဋိသံဠာ၁။၁၂။ ဝိသုဒ္ဓိ။၂။၆၉။ (-မဟာနိ။
 ၅၁။၁၆၇။၃၀၄။ ဇာ၁။၁၂၃၇။ မိလိန္ဒ။၇၃။
 အဘိဠာ၁။၁၁၀။ ပဋိသံဠာ၂။၂၀။ ခုဒ္ဒက၊
 ၄။၁၀၄။ စရိယာဠာ၁။၁၇၇။ ဒီ၊၁။၁၀၂။)
 ကမ္မာယတနေသုတိ တေ ကမ္မမေဝ ကမ္မာယ-
 တနံ။ အထ ဝါ ကမ္မဉ္စ တံ အာယတနဉ္စ
 အာဇီဝါဒိနန္တိပိ ကမ္မာယတနံ။ အဘိဠာ၂။
 ၃၉၂-၃။ (-မဟာနိဠာ၁။၁၇၂။၁၀၃။ ဇာ၊ဠာ
 ၄။၄၅၄။ ဒီ၊၁။၁၂။၁၀၉။မူလဋီ၊၁။၇၀။)

ကမ္မာယူဟန (န) [ကမ္မ+အာယူဟန] ကံကို
 အားထုတ်ခြင်း။ ဧဝံ သန္တေ တေန ကမ္မာယူ-
 ဟနဉ္စေဝ ဝိပါကာနုဘဝနာ စ ဟောတိ။ အံ၊
 ၄။၂။၂၂၇။ (-မဒ္ဓိ၊၃။၃၁၀။ အနုဋီ၊၃။
 ၁၁၉။)

ကမ္မာယူဟနကာလ (ပု) [ကမ္မာယူဟန+ကာလ]
 ကံကို အားထုတ်သောအခါ။ တဿ ကမ္မာယူ-
 ဟနကာလေ အညော ဝဏ္ဏော။ မ၊ဠာ၁။၃၄၃။
 (-သံဠာ၂။၁၀၄။ သံဠာ၊၂။၁၀၇။)

ကမ္မာယူဟနက္ခဏ (ပု) [ကမ္မာယူဟန+ခဏ] ကံ
 ကို အားထုတ်သောအခါ၊ ကံပြုသောအခါ။
 ယဿ ဟိ ကမ္မာယူဟနက္ခဏေ လောဘော
 ဗလဝါ ဟောတိ။ မ၊ဠာ၂။၂၇၁။ အဘိဠာ၁။
 ၃၀၀။ (-ပဋိသံဠာ၂။၁၇၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၀၀။
 ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၁၆၂။ မူလဋီ၊၂။၁၁၃။) ကမ္မာယူ-
 ဟနက္ခဏေတိ ကမ္မကရဏဝေလာယ။ မ၊ဠာ၊
 ၂။၂၉၃။

ကမ္မာယူဟနနိမိတ္တ (တိ) [ကမ္မာယူဟန+နိမိတ္တ]
 ကံကို အားထုတ်ခြင်းလျှင် အကြောင်းရှိ
 သော။ ဇာတိနိမိတ္တဿ ဘယဿ အဘိနိပါ-
 တသဘာဝေန ဂဟိတတ္တာ “တမ္ပုလက”န္တိ

ဝုတ္တံ၊ ကမ္မာယူဟနနိမိတ္တန္တိ အတ္ထော။ မ၊ဠာ၊
 ၁။၃၁၂။ သံဠာ၊၂။၃၀။

ကမ္မာရ (ပု) [ကရ+မာရ။ လောဟကိစ္စံ ကရော-
 တိတိ ကမ္မာရော=လောဟကာရော။ မောင်၊
 ၇။၁၆၇။ကမ္မ+အာရ။ အပါဠာ၂။၁၁၆။] သံ၊
 ကြေး၊ ရွှေ၊ ငွေ စသည်ကို ပြုလုပ်သောသူ။
 (ပန်းပဲ၊ ပန်းတဉ်း၊ ပန်းထိမ်။) (က) ပန်းပဲ
 သမား။ (ခ) ပန်းထိမ်သည်။ ကမ္မာရောဟံ
 ပုရေ အာသိ၊ ဗန္ဓုမာယံ ပုရုတ္တမေ။ အပါ၊၁။
 ၁၄၉။တတ္ထ ကမ္မာရောတိ အယောကမ္မလော-
 ဟကမ္မာဒိနာ ကမ္မေန ဇီဝတိ ရူဟတိ ဝုဒ္ဓိံ
 ဝိရုဠိံ အာပဇ္ဇတိတိ ကမ္မာရော။ အပါဠာ၂။
 ၁၁၆။ (က) ကမ္မာရာနံ ယထာ ဥက္ကာ။ ဇာ၊
 ၂။၂၀၉၊၂၂၇။ ပေဋကော။၁၇၃၊၁၇၆။ (-
 ဒီ၊ဠာ၂။၃၅၆။ သံဠာ၊၃။၂၉၂။ အဘိဠာ၂။
 ၂၂၇။ ပဋိသံဠာ၂။၁၇၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၄၇။
 ခုဒ္ဒက၊ဠာ၃။၃၉။ ဥဒါန၊ဠာ၃။၃၉၁။) (ခ)ကမ္မာ-
 ရော ရဇတဿေဝ၊ နိဒ္ဒမေ မလမတ္တနော။
 ဓမ္မ၊၄၀။ သုတ္တနိ၊၄၂၆။မဟာနိ။၃၀၁။ အဘိ၊
 ၄။၃။၁၆၄။ (-အပါ၊၂။၂၆၁။ မိလိန္ဒ။၁၇၄။
 ဝိ၊ဠာ၂။၂၇၇။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၅၄။ ထေရီ၊ဠာ။
 ၁၅၇။ ဇာ၊ဠာ၊၅။၃၀၁။) ကမ္မာရော ဝုစ္စတိ
 သုဝဏ္ဏကာရော။မဟာနိ။၃၀၂။ (-ဓမ္မ၊ဠာ၂။
 ၂၁၇-၈။)

ကမ္မာရကမ္မ (န) [ကမ္မာရ+ကမ္မ] ပန်းပဲသမား
 တို့၏အမှု၊ ပန်းပဲအလုပ်။ သွာဟံ ကမ္မာရ-
 ကမ္မံ အဇာနန္တာနံ ဂဟပတိကာနံ ဂါမံ ဂန္ဓာ။
 ဇာ၊ဠာ၊၃။၂၆၇။

ကမ္မာရကာရက (ပု) [ကမ္မာရ+ကာရက] ပန်း
 ပဲသမား။ အယကာရော ကမ္မာရကာရကော။
 သီ၊ဠာ၊သစ်၊၂။၃၄။

ကမ္မာရကုလ (န) [ကမ္မာရ+ကုလ] (က) ပန်း
 ပဲမျိုး၊ ပန်းပဲသမားအိမ်။ (ခ) ပန်းထိမ်
 သည်မျိုး၊ ပန်းထိမ်သည်အိမ်။ (က) ကမ္မာ-
 ရကုလံ ဂန္ဓာ ပတ္တံ ဒိသ္မာ။ ဝိ၊ဠာ၂။၂၇၇။ ဝိ၊

သင်္ဂဟ။၅၄။ (-အပါဠာ၊၂။၁၁၆။ ဇာ၊ဠာ၊၃။
၂၆၅။ သာရတ္ထ၊၂။၄၁။ ဝိမတိ၊၁။၃၄၅။)
(၁) ကံသပါတိ အာဘတာ အာပဏာ ဝါ
ကမ္ဘာရကုလာ ဝါ။ မ၊၁။၃၀။ (-ဓမ္မ၊ဠာ၊၁။
၂၀၈။) အာပဏာ ဝါ ကမ္ဘာရကုလာ ဝါတိ
အာပဏတော ဝါ ကံသပါတိကာရကာနံ
ကမ္ဘာရာနံ သရတော ဝါ။ မ၊ဠာ၊၁။၁၄၅။

ကမ္ဘာရကုဋယောတ္တ(က)သဏ္ဌာန (တိ) [ကမ္ဘာ-
ရ+ကုဋ+ယောတ္တ (က) + သဏ္ဌာန] ပန်း
ပဲသမားတို့၏ တူရီးသဏ္ဌာန်ရှိသော။ ပါဠိ-
ယေက္ကံ ကမ္ဘာရကုဋယောတ္တသဏ္ဌာနာနိ။ အ-
ဘိ၊ဠာ၊၂။၂၂၆။ ပါဠိယေက္ကံ ကမ္ဘာရကုဋ-
ယောတ္တကသဏ္ဌာနာနိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၄၆။

ကမ္ဘာရဂဂ္ဂရိ (ထိ) [ကမ္ဘာရ+ဂဂ္ဂရိ] (၁) ပန်း
ပဲသမားတို့၏-ဖိုကျင်-ဘားဖို။ (၂) ပန်း
ပဲဖို၏ပြန်ဝ။ (၁) ယထာ ဟိ ကမ္ဘာရဂဂ္ဂရိ-
ယာ ဓမ္မာနာယ ဘတ္တဉ္စ ပရိသဿ စ တဠိ
ဝါယာမံပဋိစ္စဝါတော သဉ္စရတိ။ ဝိ၊ဠာ၊၂။၃၂။
ပဋိသံ၊ဠာ၊၂။၁၀၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၇၈။ (-မ၊၁။
၃၀၉။ မ၊၂။၂၇၅၊၄၃၂။) ကမ္ဘာရဂဂ္ဂရိတိ
ကမ္ဘာရာနံ ဥက္ကာယ အဂ္ဂိဓမ္မနဘဿာ။ သာ-
ရတ္ထ၊၂။၂၃၆။ (-ဝိမတိ၊၁။၂၂၁။) (၂)
သေယျထာပိ နာမ ကမ္ဘာရဂဂ္ဂရိယာ ဓမ္မာ-
နာယ သဒ္ဓေါ ဟောတိ။ သံ၊၁။၁၀၇။ ကမ္ဘာ-
ရဂဂ္ဂရိယာတိ ကမ္ဘာရုဒ္ဓနပဏာဠိယာ။ သံ၊ဠာ၊
၁။၁၅၉။ ကမ္ဘာရုဒ္ဓနပဏာဠိယာတိ ကမ္ဘာရုဒ္ဓ-
နပဏာဠိမုခေ။ သံ၊ဠာ၊၁။၂၀၆။

ကမ္ဘာရဂတ (တိ) [ကမ္ဘာရ + ဂတ] ပန်းထိမ်
သည်တို့၏ ဖိုဝသို့ ရောက်သော။ ကမ္ဘာရဂ-
တော ကမ္ဘာရုဒ္ဓနဂတောတိ အတ္ထော။ အံ၊ဠာ၊
၃။၁၈၅။

ကမ္ဘာရဂါမ (ပု) [ကမ္ဘာရ + ဂါမ] ပန်းပဲသမား
ရွာ။ ကော'ယံ ကမ္ဘာရဂါမသ္မိ'၊ သူစိ' ဝိက္ခေ-
တုမိစ္ဆတိ။ ဇာ၊၁။၁၄၇။ (-ဇာ၊ဠာ၊၃။၂၆၅၊
၂၆၇။)

ကမ္ဘာရဇေဋ္ဌက (တိ) [ကမ္ဘာရ+ဇေဋ္ဌက] (၁)
ပန်းပဲသမား အကြီးအမှူး။ (၂) ပန်းထိမ်
သည်အကြီးအမှူး။ (၁) တံ ဂါမံ ဂန္ဓာ
ကမ္ဘာရဇေဋ္ဌကဿ ဝသနဝိထိ' ပုစ္ဆိတွာ။
ဇာ၊ဠာ၊၃။၂၆၅။ (-၂၆၇။) (၂) သော
ကမ္ဘာရဇေဋ္ဌကံ ပက္ခောသာပေတွာ ဗဟံ
သုဝဏ္ဏံ ဒတွာ။ ဇာ၊ဠာ၊၅။၃၀၁။

ကမ္ဘာရဒါရက (ပု) [ကမ္ဘာရ+ဒါရက] ပန်းထိမ်
သည်၏သားဖြစ်သောသူငယ်။ ကမ္ဘာရဘဏ္ဍ-
ကြည့်။

ကမ္ဘာရဓိတု (ထိ) [ကမ္ဘာရ+ဓိတု] ပန်းထိမ်သည်
၏သမီး။ နမဿတိ ဘူတပတိ၊ သုဘံ ကမ္ဘာရ-
ဓိတရံ။ ထေရီ၊၄၁၉။ ထေရီ၊ဠာ၊၂၄၇။ သုဝဏ္ဏ-
ကာရဿ ဓိတာ ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တိ။ ထေရီ၊ဠာ၊
၂၄၄။

ကမ္ဘာရပုတ္တ (ပု) [ကမ္ဘာရ+ပုတ္တ] ပန်းထိမ်သည်
၏သား။ စန္ဒဿ ကမ္ဘာရပုတ္တဿ အမ္မဝနေ။
ဒိ၊၂။၁၀၅။ ဒိ၊၃။၁၇၅။ အံ၊၃။၄၇၂။ ဥဒါနံ။
၁၇၉။ (-ဒိ၊၂။၁၁၃။ သံ၊၁။၆၄။ သုတ္တနိ။
၂၈၆။ အပါ၊၁။၁၁။ စူဠနိ။၂၅၉။ ဇာ၊၂။၂၆၆။
ဝိ၊ဠာ၊၃။၄၀၁။ မ၊ဠာ၊၄။၁၀၅။ သံ၊ဠာ၊၁။၁၁၅။)
ကမ္ဘာရပုတ္တဿာတိ သုဝဏ္ဏကာရပုတ္တဿ။ အံ၊
ဠာ၊၃။၃၃၈။ ဥဒါန၊ဠာ၊၃၆၁။ (-ဇာ၊ဠာ၊၇။
၁၂၈။)

ကမ္ဘာရဘဏ္ဍ (န) [ကမ္ဘာရ+ဘဏ္ဍ] ပန်းပဲပန်း
တဦး ပန်းထိမ်တို့၏ အသုံးအဆောင် (ညှပ်၊
တူပေ စသည်)။ ကမ္ဘာရဘဏ္ဍံ သဏ္ဌာသော။
ဓာန်၊၅၂၇။

ကမ္ဘာရဘဏ္ဍု (ပု) [ကမ္ဘာရ+ဘဏ္ဍု] ရွှေပန်းထိမ်
သည်၏ - ဦးပြည်းသောသား- ဦးစွန်းငါးခု
ရှိသောသားငယ်။ အညတရေ ကမ္ဘာရဘဏ္ဍု
မာတာပိတူဟိ သဒ္ဓိ' ဘဏ္ဍိတွာ။ ဝိ၊၃။၁၀၇။
ကမ္ဘာရဘဏ္ဍုတိ တုလာဓာရမုဏ္ဍကော သု-
ဝဏ္ဏကာရပုတ္တော၊ ပဉ္စသိခေါ တရုဏဒါရ-
ကောတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဝိ၊ဠာ၊၃။၂၈၄။

ကမ္ဘာရဘဏ္ဍာ (တိ) ဒဟရတာယ အမောဠိ-
ဗန္ဓော မုဏ္ဍိကသီသော ကမ္ဘာရဒါရကော
ဝေ ဝုတ္တော။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၁၁။ (-ဝဇိရ။
၄၂၄။)

ကမ္ဘာရဘဏ္ဍာ (ထိ) [ကမ္ဘာရ+ဘဏ္ဍာ] ပန်းပဲ
သမားတို့၏ - သားရေအိတ် - ဖိုကျင် -
ဘားဖို။ ကမ္ဘာရဘဏ္ဍာ ဝိယ ဝါယုနာ ဥဒ္ဓံ
ဇိဝိတပရိယာဒါနာ။ ဒိ၊ ၄။ ၂။ ၃၆။ (-ဒိ၊ ၄။
၃။ ၁၀၄။ မ၊ ၄။ ၁။ ၂၅၄။ မ၊ ၄။ ၃။ ၂၅၇။)

ကမ္ဘာရမုဠိကာ (ထိ) [ကမ္ဘာရ+မုဠိကာ] ပန်းပဲ
သမားတို့၏တူငယ်။ ကမ္ဘာရမုဠိကာယ ပဟ-
ရန္တော ဝိယ။ ဇာ၊ ၄။ ၂။ ၂၂။

ကမ္ဘာရမုဏ (န) [ကမ္ဘာ+အာရမုဏ] (၁) ကံ
အာရုံ။ (တိ) (၂) ကံလျှင်အာရုံရှိသော။
တံ ကမ္ဘာရမုဏံ ဉာဏံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၁၃၃။
မဟာနိ၊ ၄။ ၃၃၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၅၅။ (-မူလဒ္ဓိ၊
၁။ ၁၄၃၊ ၁၄၈။ မူလဒ္ဓိ၊ ၃။ ၂၂၀။)

ကမ္ဘာရမုဏကရဏကာလ (ပု) [ကမ္ဘာ+အာရမုဏ-
ကရဏ+ကာလ] ကံကိုအာရုံပြုသော အချိန်
အခါ။ ကမ္ဘာရမုဏကရဏကာလေ ပန ကမ္မ-
သဟဇာတကာမုပါဒါနံ ဥပပတ္တိဘဝဿ အာ-
ရမ္မဏပစ္စယေန ပစ္စယော။ ဒိ၊ ၄။ ၁။ ၁၈၄။
(-သီ၊ ၄။ ၁။ ၄၆၅။)

ကမ္ဘာရမုဏပစ္စယဘာဝ (ပု) [ကမ္ဘာ+အာရမုဏ+
ပစ္စယ+ဘာဝ] ကမ္မပစ္စည်း၊ အာရမ္မဏပစ္စည်း
၏အဖြစ်၊ ကမ္မပစ္စယသတ္တိ၊ အာရမ္မဏပစ္စယ-
သတ္တိ။ ဒိန္နံ ပစ္စယဘာဝါနန္တိ ကမ္ဘာရမုဏ-
ပစ္စယဘာဝါနံ။ အနု၊ ၃။ ၃၀၂။

ကမ္ဘာရမုဏာရမ္မဏ (တိ) [ကမ္ဘာရမုဏ+အာ-
ရမ္မဏ] ကံ၏အာရုံလျှင် အာရုံရှိသော။ အပ္ပ-
နာပုတ္တကမ္မဝိပါကဿ ဝိယ တဿ ကမ္မာ-
ရမ္မဏာရမ္မဏတယ နိယမာဘာဝတော။ အ-
နု၊ ၄။ ၂၀၇။

ကမ္ဘာရဝဏ္ဏ (ပု) [ကမ္ဘာရ+ဝဏ္ဏ] ပန်းထိမ်သည်
၏-အသွင်-သဏ္ဌာန်။ ကမ္ဘာရဝဏ္ဏ (ဝိ၊ ၄။

၁။ ၆၉) နို့ ရညော ပကတိသုဝဏ္ဏကာရဝဏ္ဏံ။
ဝိမတိ၊ ၁။ ၃၅။

ကမ္ဘာရသဏ္ဌာသ (ပု) [ကမ္ဘာရ+သဏ္ဌာသ]
ပန်းပဲသမားတို့၏ညပ်။ ကက္ကဋကော အတ္တ-
နော အဋ္ဌေဟိ ကမ္ဘာရသဏ္ဌာသေန ဝိယ
တဿ ဂိဝံ သုဂ္ဂဟိတံ ကတွာ။ ဇာ၊ ၄။ ၁။
၂၃၉။ (-၂၄၀။)

ကမ္ဘာရသဟဿဇေဋ္ဌက (တိ) [ကမ္ဘာရသဟဿ
+ဇေဋ္ဌက] ပန်းထိမ်သည် တထောင်တို့၏
အကြီးအကဲဖြစ်သောသူ။ တတ္ထ ကမ္ဘာရသ-
ဟဿဇေဋ္ဌကော ကမ္ဘာရော ရာဇဝလ္လဘော။
ဇာ၊ ၄။ ၃။ ၂၆၅။

ကမ္ဘာရသာလာ (ထိ) [ကမ္ဘာရ+သာလာ] ပန်း
ပဲသမားအိမ်၊ ပန်းပဲ အလုပ်ရုံ။ ကမ္ဘာရ-
သာလာသု အစ္ဆာ ကုဋံ ပဟရန္တိ။ ဝိ၊ ၄။ ၁။
၃၃။ (-အံ၊ ၄။ ၁။ ၃၆၇။ အဘိ၊ ၄။ ၃။ ၅၁။
ပဋိသံ၊ ၄။ ၁။ ၃၂၅။)

ကမ္ဘာရဟ (တိ) [ကမ္ဘာ+အရဟ] ကံအားထိုက်
သော။ ကမ္မပုတ္တ (ဝိ၊ ၄။ ၃။ ၄၂၈) ကြည့်။

ကမ္ဘာရဟဘာဝဒဿန (န) [ကမ္ဘာရဟ+ဘာဝ
+ဒဿန] ကံထိုက်သည်၏ အဖြစ်ကိုပြခြင်း။
ပဉ္စန္ဒံ ဘိက္ခဝေတံအာဒိ ကေရေနပိကမ္ဘာရဟ-
ဘာဝဒဿနတ္ထံ ဝုတ္တံ။ ဝိ၊ ၄။ ၄။ ၄။

ကမ္ဘာရာမ (တိ) [ကမ္ဘာ+အာရာမ] မွေ့လျော်
အပ်-မွေ့လျော်ရာဖြစ်-သော အမှုရှိသော၊
အမှု၌ မွေ့လျော်ခြင်း ရှိသောသူ။ ယာဝ-
ကိဝဉ္စ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု န ကမ္ဘာရာမာ
ဘဝိဿန္တိ န ကမ္မရတာ န ကမ္ဘာရာမတမနု-
ယုတ္တာ။ ဒိ၊ ၂။ ၆၆။ အံ၊ ၂။ ၄၁၃။ (-၁၀၂၊
၂၅၉၊ ၃၉၁။ အံ၊ ၃။ ၁၄၇၊ ၃၈၈။ အဘိ၊ ဝိ။
၃၉၅။ အဘိ၊ က။ ၇၈။ ဣတိဝုတ်။ ၂၄၃။)
ဝိဟာရကရဏာဒိမိ နဝကမ္မေ အာရာမော
အဿာတိ ကမ္ဘာရာမော။ အံ၊ ၄။ ၃။ ၉၆။ ကမ္မံ
အာရမိတဗ္ဗတော အာရာမော တေဿာတိ

ကမ္မာရာမော။ ဣတိဝုတ်၊ ဣ။ ၂၃၄။ (-ဒိ၊ ဣ။ ၂။ ၁၁၀။ အံ၊ ဣ။ ၂။ ၁၉။ အံ၊ ဣ။ ၂။ ၄၀၉။ အံ၊ ဣ။ ၂။ ၁၉။)

ကမ္မာရဗ္ဗန (န) [ကမ္မာရ + ဥဒ္ဓန] ပန်းပဲဖို။ ဥက္ကာမုခ (ဗုဒ္ဓဝံ၊ ဣ။ ၂။ ၁၆။ ဧ၊ ဣ။ ၂။ ၆၀) ကြည့်။

ကမ္မာရဗ္ဗနဂတ (တိ) [ကမ္မာရဗ္ဗန + ဂတ] ပန်းထိမ်သည်တို့၏ ဖိုဝသို့ရောက်သော။ ကမ္မာရဂတ-ကြည့်။

ကမ္မာရဗ္ဗနပဏာဋိ (ထိ) [ကမ္မာရဗ္ဗန + ပဏာဋိ] ပန်းပဲဖိုပြန်ဝ။ ကမ္မာရဂဂရီ (၂) ကြည့်။

ကမ္မာရဗ္ဗနပဏာဋိမုခ (န) [ကမ္မာရဗ္ဗနပဏာဋိ + မုခ] ပန်းပဲဖိုတို့၏ ပြန်ဝ။ ကမ္မာရဂဂရီ (၂) ကြည့်။

ကမ္မာရောဟန (န) [ကမ္မ + အာရောဟန] ကံ၏ တက်ခြင်း၊ ကံအကြောင်း။ မူလေဟိ ဩဇာယ အာရောဟနံ ဝိယ ဆဟိ ဒွါရေဟိ ကမ္မာရောဟနံ။ သံ၊ ဣ။ ၂။ ၇၀။ ကမ္မာရောဟနန္တိ ကမ္မပစ္စယော။ သံ၊ ဣ။ ၂။ ၉၇။

ကမ္မာဝဒါန (န) [ကမ္မ + အဝဒါန] အလုပ်အား လျော်စွာပေးခြင်း၊ လုပ်အားအလျောက်ပေးခြင်း။ တေသံ ကမ္မာဝဒါနေန၊ ရာဇာ ဝဇေတိ ဝေတနံ။ ဇာ၊ ဣ။ ၂။ ၉၂။ ဇာ၊ ဣ။ ၂။ ၁၉၉။

ကမ္မာဝရဏ (န) [ကမ္မ + အာဝရဏ] (ပဉ္စနန္တရိယ) ကံဟူသော ပိတ်ပင် တားမြစ်ခြင်း၊ (ဈာန်၊ မဂ်၊ ဖိုလ်ကို) ပိတ်ပင် တားမြစ် တတ်သောပဉ္စနန္တရိယကံ၊ ကမ္မန္တရာယ်။ ယေ တေသတ္တာ ကမ္မာဝရဏေန သမန္နာဂတာ။ အဘိ၊ ဝိ။ ၃၅၅။ အဘိ၊ ပု။ ၁၁၆။ ပဋိသံ၊ ၁၁၉။ ဒိ၊ ဣ။ ၂။ ၆၀။ မ၊ ဣ။ ၂။ ၈၆။ သံ၊ ဣ။ ၁။ ၁၇၅။ (-မိလိန္ဒ၊ ၁၁၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၁၇၁။ ဥဒါန၊ ဣ။ ၁၂၄။ ဣတိဝုတ်၊ ဣ။ ၁၂၃။ မဟာနိ၊ ဣ။ ၂၇၄။) ကမ္မာဝရဏေနာတိ ပဉ္စဝိဓေန အာနန္တရိယ-

ကမ္မေန။ အဘိ၊ ဣ။ ၂။ ၄၄၂။ အဘိ၊ ဣ။ ၂။ ၁၆။ ပဋိသံ၊ ဣ။ ၂။ ၁၁။ ဒိ၊ ဣ။ ၂။ ၆၄။ မ၊ ဣ။ ၂။ ၁၃၇။ သံ၊ ဣ။ ၁။ ၂၃၇။

ကမ္မာဝရဏပက္ခိက (တိ) [ကမ္မာဝရဏပက္ခိက + လူက] ပိတ်ပင်တားမြစ်တတ်သော ကံအဖို့ရှိသော။ အာနန္တရိယစေတနာသမ္ပယုတ္တဿ ပဋိသဿ ကမ္မာဝရဏပက္ခိကတာ ဝိယ။ အနု၊ ဣ။ ၂။ ၄၇။

ကမ္မာဝရဏဘာဝ (ပု) [ကမ္မာဝရဏ + အဘာဝ] ကမ္မန္တရာယ်မရှိခြင်း။ သမ္ပတ္တဂါမိနိပဋိပဒါဉာဏေန ကမ္မာဝရဏဘာဝံ ပဿတိ။ အံ၊ ဣ။ ၂။ ၉၀။ အဘိ၊ ဣ။ ၂။ ၃၇၄။

ကမ္မာဝသေသ (ပု) [ကမ္မ + အဝသေသ] ကံ၏ အကြွင်းအကျန်၊ ကြွင်းကျန်သောကံ။ တေန ကမ္မာဝသေသေန၊ ပတ္တောမိ အာသဝက္ခယံ။ အပါ၊ ၁။ ၁၂၀။ (-၃၄၅၊ ၃၄၇၊ ၃၇၇။ အပါ၊ ၂။ ၁၄၀၊ ၂၉၃။ ထေရ၊ ဣ။ ၁။ ၁၆၅။ ထေရီ၊ ဣ။ ၃၂။ ဒိ၊ ဣ။ ၁။ ၁၅၇။)

ကမ္မာဝိဇ္ဇာဒိပစ္စယပရိဂ္ဂဟနဉာဏ (န) [ကမ္မာဝိဇ္ဇာဒိပစ္စယ + ပရိဂ္ဂဟန + ဉာဏ] ကံ၊ အဝိဇ္ဇာအစရှိသော အကြောင်းကို သိမ်းဆည်းသော ဉာဏ်။ တဿေဝ ရူပါရူပဿ ကမ္မာဝိဇ္ဇာဒိပစ္စယပရိဂ္ဂဟနဉာဏံ ပစ္စယပရိဂ္ဂဟော။ မ၊ ဣ။ ၁။ ၆၄။ (-သံ၊ ဣ။ ၂။ ၂၀၅။)

ကမ္မာသ (ပု၊ န) [ကလ + မာသ။ ကလျတေတိ ကလော၊ မသိ ပရိမာဏေ၊ ကမ္မနိ ကော၊ ကလော ဝေ မာသော ကမ္မာသော၊ လဿ မော၊ ကလနံ ဝါ ကလော၊ တံ မသတိတိ ကမ္မာသော။ ဓာန်၊ ဣ။ ၉၉။] (၁) အပြောက်အကျား။ (န) (၂) မကောင်းမှု။ (တိ) (၃) ပြောက်ကျားသော။ (၁) ကမ္မာသော သဗ္ဗလော စိတ္တော။ ဓာန်၊ ဣ။ ၉၉။ (န) (၂) ကမ္မာသံ = ပါပံ။ မောဂ်၊ ၇။ ၂၁၅။ (တိ) (၃) ကမ္မာသာသု သရူပါသု၊ ဂေါသု ပါရေဝတာသု ဝါ။ အံ၊ ၁။ ၁၆၂။ အံ၊ ၂။ ၁၀၀။ (-ပဋိသံ။

၄၂။ ဝိဠာဓိ။ ၁၅၄။ ဒိဠာဓိ။ ၁၂၆။ မဠာဓိ။
၁၅၈။ မဠာဓိ။ ၂၉၈။ အံဠာဓိ။ ၉၄။ သံဠာ
ဓိ။ ၂၂၃။ ပဋိသံဠာဓိ။ ၂၀၀။ ဝိသုဒ္ဓိဓိ။ ၅၀။
ဒိဋ္ဌိဓိ။ ၂၆၇။ သိဋ္ဌိသစ်။ ၂။ ၁၅၁။) နာနာ-
ဗိန္နုစိတ္တာ ကမ္မာသာတိ။ သံဠာဓိ။ ၃၀၇။
(-အံဠာဓိ။ ၉၄။)

ကမ္မာသ^၂ (တိ) [ကမ္မာသ+ပါဒ] ပြောက်ကျား
သောခြေရှိသောသူ (ပေါရိသာဒ)။ ကမ္မာ-
သောတိ ကမ္မာသပါဒေါ ပေါရိသာဒေါ ဝုစ္စ-
တိ။ ဒိဠာဓိ။ ၂။ ၇၃။ ကမ္မာသောတိ ကမ္မာသ-
ပါဒေါ ဝုစ္စတိ ဥတ္တရပဒလောပေန ယထာ
ရူပဘဝေါ ရူပန္တိ။ ဒိဋ္ဌိဓိ။ ၂။ ၈၀။

ကမ္မာသကာရိ (တိ) [ကမ္မာသ + ကရ + ကိ]
ပြောက်ကျားသည်ကို ပြုလေ့ရှိသော သူ။
ဒိဋ္ဌိဓိဏ္ဏံ ခေါ အယမာယသ္မာ ခဏ္ဍကာရိ
ဆိဒ္ဓကာရိ သဗလကာရိ ကမ္မာသကာရိ။
အံဠာဓိ။ ၅၀၈။ အံဠာဓိ။ ၃၈၃၊ ၃၈၅။

ကမ္မာသဒမ္ပ (တိ) [ကမ္မာသ^၂ + ဒမ္ပ] ပေါရိသာဒ
ကို ဆုံးမရာဖြစ်သော ကမ္မာသဒမ္ပမည်သော
(နိဂုံး)။ ကမ္မာသဓမ္မ-ကြည့်။

ကမ္မာသဓမ္မ (တိ) [ကမ္မာသ + ဓမ္မ] ပေါရိသာဒ
ကို ဆုံးမရာဖြစ်သော ပြောက်ကျားသော
တရားရှိရာဖြစ်သော ကမ္မာသဓမ္မမည်သော
(နိဂုံး)။ ကေ သမယံ ဘဂဝါ ကုရုသု ဝိဟရတိ
ကမ္မာသဓမ္မံ နာမ ကုရုနံ နိဂမော။ ဒိဋ္ဌိဓိ။ ၂။ ၄၇၊
၂၃၁။ မဇာ။ ၇၀။ မဇာ။ ၁၆၉။ မဇာ။ ၄၈။ သံဠာ
ဓိ။ ၂၅၉။ အံဠာဓိ။ ၂၈၁။ (-အံဠာဓိ။ ၃၃၄။ သုတ္တနိ၊
ဋ္ဌာ။ ၂။ ၂၅၇။) ကမ္မာသဓမ္မန္တိ ဧတ္ထ ကေစ ဓ-
ကာရဿ ဒ-ကာရေန အတ္ထံ ဝဏ္ဏယန္တိ။
ကမ္မာသော ဧတ္ထ ဒမိတောတိ ကမ္မာသ-
ဒဓမ္မော။ ဒိဠာဓိ။ ၂။ ၇၃။ ကေစ ပန ဓ-ကာရေ-
နေဝ အတ္ထံ ဝဏ္ဏယန္တိ... ဘသ္မာတံ ဌာနံ
ကမ္မာသော ဓမ္မော ဧတ္ထ ဓမ္မော တိ ကမ္မာ-
သဓမ္မန္တိ ဝုစ္စတိ။ ဒိဠာဓိ။ ၂။ ၇၃၊ ၇၄။ မဠာဓိ။
၂၃၂။ (-သံဠာဓိ။ ၂။ ၇၉။)

ကမ္မာသဓမ္မဂါမ (ပု) [ကမ္မာသဓမ္မ + ဂါမ] ကမ္မာ-
သဓမ္မမည်သောရွာ။ ကမ္မာသဓမ္မဂါမိပိဏ္ဍာယ
စရိတော။ ဒိဠာဓိ။ ၂။ ၇၅။ ကမ္မာသဓမ္မ-လည်း
ကြည့်။

ကမ္မာသဓမ္မနိဂမ (ပု) [ကမ္မာသဓမ္မ + နိဂမ]
ကမ္မာသဓမ္မမည်သောနိဂုံး။ ဣမသ္မိ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ
ကုရုရဋ္ဌေ ကမ္မာသဓမ္မနိဂမေ ဗြာဟ္မဏကုလေ
နိဗ္ဗတ္တိတော။ ထေရီဋ္ဌာ။ ၈၉။

ကမ္မာသဓမ္မနိဂမဝါသိ (တိ) [ကမ္မာသဓမ္မနိဂမ +
ဝသ + ကိ] ကမ္မာသဓမ္မမည်သော နိဂုံး၌ နေ
လေ့ရှိသော သူ။ ကုရုသု ကမ္မာသဓမ္မနိဂမ-
ဝါသိနော မာဂဏ္ဍိယဿ နာမ ဗြာဟ္မဏဿ။
သုတ္တနိဋ္ဌာ။ ၂။ ၂၅၇။

ကမ္မာသပါဒ (တိ) [ကမ္မာသ + ပါဒ] ပြောက်
ကျားသော ခြေရှိသောသူ (ပေါရိသာဒ)။
ကမ္မာသ^၂-ကြည့်။

ကမ္မာသဝဏ္ဏ (တိ) [ကမ္မာသ + ဝဏ္ဏ] ပြောက်
ကျားသော အဆင်းရှိသော။ ဂတ္တံ ကမ္မာသ-
ဝဏ္ဏံ တေ၊ ကိလာသဗဟုလော စသိ။ ဇာ၊
၁။ ၃၈၀။ ဇာ၊ ၄၅။ ၇၀။ (-သုတ္တနိဋ္ဌာ။ ၂။
၂၀၁။)

ကမ္မာသုဇ္ဈန (န) [ကမ္မ + အသုဇ္ဈန] ကံမစင်
ကြယ်ခြင်း။ န ဝိဗ္ဗမေန ကမ္မာသုဇ္ဈနတော။
ဝဇီရ။ ၄၄၄။

ကမ္မိက (တိ) [ကမ္မ + ဣက] အမှုပြုလုပ်သော၊
ကံပြုသောသူ။ ကမ္မိကာ န ဂရဟိတဗ္ဗာ။ ဝိ၊
၄။ ၁၀၊ ၁၉၊ ၃၄၊ ၄၃၊ ၇၅၊ ၈၃။ ဝိသင်္ဂဟ။ ၃၈၄။
(-ထေရီဋ္ဌာ။ ၁၆။ ဇာ၊ ၄၅။ ၂။ ၂၇၇။) ကမ္မိကာ-
တိ ယေဟိ ဘိက္ခုဟိ ကမ္မံ ကတံ၊ တေ ဝုစ္စန္တိ။
ဝိဠာဓိ။ ၈။

ကမ္မိယ (တိ) [ကမ္မ + ဣယ] အမှုပြုလုပ်သော၊
သူ(ကင်းစောင့်သမား)။ အထ ခေါ တေ
ကမ္မိယာ တံ သတ္တံ ဂဟေတော။ ဝိ၊ ၂။ ၁၇၁။
ကမ္မိယာတိ သုကံဌာနေ ကမ္မိကာ။ ဝိဠာဓိ။
၁၃၇။

ကမ္မုတ္တမ (တိ) [ကမ္မ+ဥတ္တမ] မြတ်သောကံ။
ကမ္မသေဋ္ဌ ကြည့်။

ကမ္မုပစ္ဆေဒကကမ္မ (န) [ကမ္မ+ဥပစ္ဆေဒက+
ကမ္မ] ကံတပါးကို ဖြတ်တတ်သောကံ၊ ဝိပါကံ
ကမ္မဇရုပ်ကို ဖြစ်စေတတ်သော ကံကို ဖြတ်
တတ်သော ဥပစ္ဆေဒကကံ။ အကာလမရဏံ
ကမ္မုပစ္ဆေဒကကမ္မဝသေန။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂၂၂။

ကမ္မုပပတ္တိဘဝဝိသေသဒဿန (န) [ကမ္မ+ဥပ-
ပတ္တိ+ဘဝ + ဝိသေသ+ဒဿန] ·ကမ္မဘဝ၊
ဥပပတ္တိဘဝတို့၏ အထူးကို ပြခြင်း။ ဘဝေါ
ပန ဓာတုကထာယံ ကမ္မုပပတ္တိဘဝဝိသေ-
သဒဿနတ္ထံ န အဘိဓမ္မဘာဇနိယဝသေန
ဂဟိတော။ မူလဋီ၊ ၂။ ၁၀၂။

ကမ္မုပပတ္တိဘေဒ (ပု) [ကမ္မ+ဥပပတ္တိ + ဘေဒ]
ကမ္မဘဝ၊ ဥပပတ္တိဘဝအပြား။ ကမ္မုပပတ္တိ-
ဘေဒဉ္စ အနုပဂ္ဂမ္မ ဥပါဒါနပစ္စယာ ဘဝေါ။
အဘိဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၇၆။ (-မ၊ ဋီ၊ ၁။ ၁၅၃။)

ကမ္မုပသယ (တိ) [ကမ္မ+ဥပသယ] ကံဟူသော
မှီရာရှိသော။ တေသံ ကမ္မုပသယာနံ တဒါဓိ-
မုတ္တာနံ။ ပေဋကော၊ ၁၉၁။

ကမ္မုပေန္တဂါမ (ပု) [ကမ္မုပေန္တ+ဂါမ] ကမ္မုပေန္တ
ရွာ။ အဘိဓမ္မ၊ ပဌမဝယေ ဌိတာ ကမ္မုပေန္တ-
ဂါမတော နိက္ခမိတော။ အဘိဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၀၀။

ကမ္မုပေန္တဝိဟာရ (ပု) [ကမ္မုပေန္တ + ဝိဟာရ]
ကမ္မုပေန္တကျောင်း၊ ကမ္မုပေန္တရွာ၏ အနီးအ-
ပါး၌ တည်သောကျောင်း။ ထေရော အနု-
ပုဗ္ဗေန စေတီယဝန္တနံ ကရောန္တော ကမ္မုပေန္တ-
ဝိဟာရံ နာမ ဂတော။ အဘိဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၀၀။
(မ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။ ၁၇၀-၁-၌ ကမ္မုဗိန္နဂါမ၊ ကမ္မုဗိန္န-
ဝိဟာရ-ဟု ရှိသည်။)

ကမ္မုပ္ပတ္တိ (ထိ) [ကမ္မ+ဥပ္ပတ္တိ] ကံဖြစ်ခြင်း၊ ကု-
သိုလ်ကံ အကုသိုလ်ကံ၏ဖြစ်ခြင်း။ ကမ္မုပ္ပတ္တိ-
ယာ ဩကာသာဘာဝေါ ဝုတ္တော။ အနုဋီ၊
၁။ ၁၈၁။

ကမ္မုဿဒ (ပု) [ကမ္မ+ ဥဿဒ] ကံတို့၏-ပြန်
ပြော-များပြား-ခြင်း။ ကမ္မုဿဒေါ (မ-
ဟာနိ၊ ၅၅)တိ ပုညာဘိသင်္ခါရ အပုညာဘိ-
သင်္ခါရအာနေဉ္စာဘိသင်္ခါရသင်္ခါတာနံ ကမ္မာ-
နံ ဥဿဒေါ ဥဿန္တတာ။ မဟာနိ၊ ၄။ ၁၇၄။

ကမ္မုပစယ (ပု) [ကမ္မ+ဥပစယ] ကံကိုဆည်းပူး
ခြင်း၊ ဆည်းပူးထားသော ကံ။ (ပြုလုပ်ပြီး
သော အကျိုးမပေးရသေးသော ကံ။) အညံ
ကမ္မံ အညော ကမ္မုပစယောတိ အာမန္တာ။
အဘိ၊ က၊ ၃၇၇။ (-မူလဋီ၊ ၃။ ၁၀၄။) ကမ္မာနံ
အဝိနာသသင်္ခါတော ကမ္မုပစယော နာမေ-
ကော အတ္ထိ။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။ ၁၅၇။ (-အနုဋီ၊ ၃။
၁၀၁။) (မူလဋီ၊ ၃။ ၇၀-၌ ကမ္မုပစယ-ဟု
ရှိသည်။)

ကမ္မုပစယကထာ (ထိ) [ကမ္မုပစယ+ကထာ]
ဆည်းပူး ထားသော ကံကို ဆိုရာစကား။
ဣဒါနိ ကမ္မုပစယကထာ နာမ ဟောတိ။
အဘိ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။ ၂၄၈။

ကမ္မုပစယဝါဒိ (တိ)[ကမ္မုပစယ+ဝါဒိ] ဆည်း
ပူးထားသော ကံကို ဆိုလေ့ရှိသော၊ သူ။
ဟေတု ပနဿ ကမ္မံ ပရမတ္ထတော စ ကမ္မု-
ပစယဝါဒိဘာဝတော ပတ္တိအပ္ပတ္တိသဘာဝ-
တာဒယော ဝိယ။ အနုဋီ၊ ၃။ ၁၀၀-၁။

ကမ္မုပဓိ (ပု) [ကမ္မ+ဥပဓိ] ကံတည်းဟူသော
ဥပဓိ၊ လောကီကံသည်ပင် (ဆင်းရဲခြင်း၏)
တည်ရာ တရား။ ကိလေသုပဓိ၊ ကမ္မုပဓိ...
သဗ္ဗမ္ပိ ဒုက္ခံ ဒုက္ခမနဋ္ဌေန (ဒုက္ခဋ္ဌေန။ သျှာ။)
ဥပဓိ။ စူဠနိ၊ ၆၉။ ပုညာဒိကမ္မာနိ ဝေ ကမ္မု-
ပဓိ။ စူဠနိ၊ ၄။ ၂၀။ ဥပဓိ (သုတ္တနိ၊ ၄။ ၁။ ၄၀)
လည်း ကြည့်။

ကမ္မုပ္ပနိဿယ (ပု) [ကမ္မ+ဥပနိဿယ] ကံ၏
အားကြီးသော မှီရာ။ ဣဋ္ဌဝိပါကေ ဝေ ပတ္တနံ
ကတော ငမ္ပံ ကရောန္တိတိ ကမ္မုပ္ပနိဿယဘူတ-
မေဝ ပတ္တနံ ဒဿေတိ။ မူလဋီ၊ ၃။ ၈၆။

ကယ (ပု) [ကိ+အ။ ကယနံ ကယော။ သိ၊ဋ္ဌိ၊
သစ်၊၁။၃၅။ (ကြယ-သံ)] (၁) ဝယ်ခြင်း။
(၂) အဖိုး၊ ပစ္စည်းတန်ဖိုး။ (၁) ကယ (ဝိ၊
ဋ္ဌ၊၂။၂၇၉) နှိ ပရဘဏ္ဍာယ ဂဟဏံ။ သာ-
ရတ္ထ၊၂။၄၂၅။ ကယဝိက္ကယ-လည်း ကြည့်။
(၂) ကယေနာ(ဝိ၊၂။၃၂၄) တိ မူလေန။
ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၉၁။ တံ ကယသင်္ခါတံ မူလံ တွေ့ကံ
ဘဝိဿတိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၈၆။

ကယက (တိ) [ကိ+ဣ] ဝယ်တတ်သောသူ။
(အဝယ်တော်။) တတ္ထ ကိရ ဓညဝိက္ကယကာနံ
သန္တိကံ ကယကေသု ဂတေသု။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄၃။

ကယနေ (ပု) [ကယ+ဇန] ဝယ်သူ၊ အဝယ်
တော်။ အတ္တနော ဘဏ္ဍာဏသံဝဏ္ဏနေန
ကယနေဿ ဥဿာဟံ ဇနေန္တော ဥဋ္ဌာရ-
ဘဏ္ဍဝါဏိဇော ဝိယ။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ၊၁၉၀။

ကယလေချ (န) [ကယ+လေချ] အရောင်း
(အဝယ်စာချုပ်။) ကြယလေချံ၊ တဒုစျတေ။
ထောမ။

ကယဝိက္ကယ (ပု) [ကယ+ဝိက္ကယ] ဝယ်ခြင်း
ရောင်းခြင်း၊ ရောင်းဝယ်ခြင်း၊ အရောင်း
အဝယ်။ ယော ပန ဘိက္ခု နာနပ္ပကာရကံ
ကယဝိက္ကယံ သမာပဇ္ဇေယျ။ ဝိ၊၁။၃၅၀။
ကယဝိက္ကယန္တိ ကယဉ္ဇေဝ ဝိက္ကယဉ္ဇ။ “ဣမံနာ
ဣမံ ဒေဟိ” တိအာဒိနာ ဟိ နယေန ပရဿ
ကပ္ပိယဘဏ္ဍံ ဂဏန္တော ကယံ သမာပဇ္ဇတိ၊
အတ္တနော ကပ္ပိယဘဏ္ဍံ ဒေန္တော ဝိက္ကယံ။
ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၇၉။ သာရတ္ထ၊၂။၄၂၅။ (ကုန်ပစ္စည်း
ကို ရေးဦးစွာယူ၍ ကုန်ဖိုးငွေကို နောက်မှ
ချေခြင်းသည် “ကယ”။ ကုန်ဖိုးငွေကို ကြို
တင်ပေး၍ ကုန်ပစ္စည်းကို နောက်မှ ယူခြင်း
သည် “ဝိက္ကယ” ဟု သိ၊ဋ္ဌိ၊သစ်၊၁။၃၅၁-၌
ဝဒန္တိဝါဒအဖြစ် ဆိုသေး၏။)

ကယဝိက္ကယကရဏ (န) [ကယဝိက္ကယ+ကရဏ]
အရောင်းအဝယ်ပြုခြင်း၊ ကူးသန်းရောင်းဝယ်
မှု ပြုခြင်း။ ပရိဝတ္တနဓနဓညဝသေနာတိ

အဘိဓာန်(က-ဝဂ်) ၁-၂၅-ပ-မ-ဗ-သ-၈

ကယဝိက္ကယကရဏေန ပရိဝတ္တိတဗ္ဗာနံ ဓန-
ဓညာနံ ဝသေန။ သိ၊ဋ္ဌိ၊သစ်၊၂။၃၀၂။

ကယဝိက္ကယကာလ (ပု) [ကယဝိက္ကယ+ကာလ]
ရောင်းဝယ်ရာအခါ၊ ရောင်းဝယ်ချိန်။ ကယ-
ဝိက္ကယကာလေ ဝိယ အတ္တဝေဟာပနံ န
ဟောတိတိ အတ္တော။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၃၄။

ကယဝိက္ကယဌာန (န) [ကယဝိက္ကယ+ဌာန]
ရောင်းဝယ်ရာ အရပ်၊ ရောင်းဝယ်ရေး ဌာန၊
ပွဲရုံ။ ယတ္တကံ ဝါဏိဇာနံ အာဘတဘဏ္ဍာယ
ရာသိဝသေနော ကယဝိက္ကယဌာနံ နာမ
အတ္ထိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၇၇။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ၊၃၈၀။

ကယဝိက္ကယပဒါနုရူပ (တိ) [ကယဝိက္ကယ+ပဒ+
အနုရူပ] ကယဝိက္ကယပုဒ်အားလျော်သော။
တဒနုရူပတော ပါဠိယံ ပဌမံ အတ္တနော ဘဏ္ဍံ
ဒဿိတံ၊ န ကယဝိက္ကယပဒါနုရူပတော။ သာ-
ရတ္ထ၊၂။၄၂၆။

ကယဝိက္ကယလက္ခဏ (န) [ကယဝိက္ကယ+လက္ခ-
ဏ] (၁) ရောင်းဝယ်ခြင်းလက္ခဏာ။ (တိ)
(၂) ရောင်းဝယ်ခြင်းလက္ခဏာရှိသော။ (၁)
ကယဝိက္ကယလက္ခဏာဘာဝ-ကြည့်။ (တိ)
(၂) ကယဝိက္ကယလက္ခဏော သဗျောဟာ-
ရောပိ ဒါနဂ္ဂဟဏံ ဝေါဟာရော။ မ၊ဋ္ဌိ၊၃။
၂၁။

ကယဝိက္ကယလက္ခဏာဘာဝ (ပု) [ကယဝိက္ကယ-
လက္ခဏ+အဘာဝ] ရောင်းဝယ်သော လက္ခ-
ဏာမရှိခြင်း။ ဝိနာ ကပ္ပိယကာရကေန “တ္ထေ-
ကာ ဝုဓိံ ဟောတု၊ တွေ့ကံ ဂဏှာ” တိ ဝဒ-
တော ဒုက္ကဋ် ကယဝိက္ကယလက္ခဏာဘာဝ-
တော။ ဝဇီရ၊၂၆၆။

ကယဝိက္ကယဝတ္ထု (န) [ကယဝိက္ကယ + ဝတ္ထု]
ရောင်းဝယ်ခြင်း ဟူသော အကြောင်း။
သာဝတ္ထိယံ ဥပနန္တံ အာရဗ္ဘ ကယဝိက္ကယ-
ဝတ္ထုသို့ ပညတ္တံ။ ကခါ၊၁၇၇။

ကယဝိက္ကယသမာပဇ္ဇန (န) [ကယဝိက္ကယ + သမာပဇ္ဇန] ရောင်းဝယ်ခြင်းသို့ ရောက်ခြင်း၊ ရောင်းဝယ်မှုပြုခြင်း။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ကယဝိက္ကယသမာပတ္တိ (ထိ) [ကယဝိက္ကယ + သမာပတ္တိ] ရောင်းဝယ်ခြင်းသို့ ရောက်ခြင်း၊ ရောင်းဝယ်မှုပြုခြင်း။ ကယဝိက္ကယသမာပတ္တိတိ ကယဝိက္ကယသမာပဇ္ဇနံ။ ဝိသင်္ဂဟ။ ၅၂။

ကယဝိက္ကယသိက္ခာပဒ (န) [ကယဝိက္ကယ + သိက္ခာပဒ] ရောင်းဝယ်ခြင်းနှင့် စပ်၍ ပညတ်အပ်သောသိက္ခာပုဒ်၊ ကယဝိက္ကယသိက္ခာပုဒ်။ ပါရာဇိကပါဠိ ၄-ကဏ္ဍ၊ ၂-ဝဂ် ၁၀-သိက္ခာပုဒ်။ ဝိသ။ ၃၄၉-၃၅၁။ န ကယဝိက္ကယသိက္ခာပဒေပိ ဝတ္တဗ္ဗပ္ပသင်္ဂတော။ ဝဇီရ။ ၂၆၄။

ကယဝိက္ကယာပဇ္ဇန (န) [ကယဝိက္ကယ + အာပဇ္ဇန] ရောင်းဝယ်ခြင်းသို့ ရောက်ခြင်း၊ ရောင်းဝယ်မှုပြုခြင်း။ တေသံ ကပ္ပိယဝတ္ထုတာ အသဟဓမ္မိကတာ ကယဝိက္ကယာပဇ္ဇနဉ္စာတိ ဣမာနေတ္ထ တိဏိ အင်္ဂါနိ။ ကခါ။ ၁၇၇။

ကယဝိက္ကယာပတ္တိ (ထိ) [ကယဝိက္ကယ + အာပတ္တိ] ကယဝိက္ကယသိက္ခာပုဒ်ကို လွန်ကျူးခြင်းကြောင့် သင့်သောအာပတ်၊ ကယဝိက္ကယအာပတ်။ ကပ္ပိယဝေါဟာရေနှာတိ ကယဝိက္ကယာပတ္တိတော မောစနတ္ထံ ဝုတ္တံ။ သာရတ္ထ။ ၂။ ၄၀၃။

ကယဝိက္ကယိက (ပု) [ကယဝိက္ကယ + ဣက။ ကယဝိက္ကယေဟိ ဇီဝတီတိ၊ ဣကော။ ဓာန်၊ ဋီ။ ၄၆၉။ (ကြယဝိကြယိက-သံ)] အရောင်းအဝယ်ဖြင့် အသက်မွေးသောသူ၊ ကူးသန်းရောင်းဝယ်ရေးသမား၊ ကုန်သည်။ ကယဝိက္ကယိကော သတ္တဝါဟာ ပဏိကဝါဏိဇာ။ ဓာန်။ ၄၆၉။

ကယာကယ (ပု) [ကယ + အကယ] ဝယ်ခြင်းရောင်းခြင်း၊ ရောင်းဝယ်ခြင်း၊ အရောင်းအဝယ်။ ဝဏိဇာ တာဒိသိ နတ္ထိ၊ ဟိရညေန

ကယာကယံ။ အဘိ၊ က။ ၂၆၁။ ခုဒ္ဒက။ ၈။ ပေတ။ ၁၂၉။ ဟိရညေန ကယာကယန္တိ ဟိရညေန ကယဝိက္ကယမ္ပိ တတ္ထ တာဒိသိ နတ္ထိ။ ခုဒ္ဒက၊ ဌ။ ၁၇၉။ ပေတ၊ ဌ။ ၂၇။

ကယိက (ပု) [ကယ + ဣက။ ကယေန ဇီဝတီတိ ကယိကော။ ကိ + ဣ။ ကိနာတီတိ၊ ဣ။ ဓာန်၊ ဋီ။ ၄၇၀။ (ကြိယိက-သံ)] ကုန်ဝယ်ခြင်းဖြင့် အသက်မွေးသူ၊ ဝယ်တတ်သောသူ၊ အဝယ်တော်။ ယာဝကယိကာ န အာဂစ္ဆန္တိ။ မိလိန္ဒ။ ၃၁၈။ (P.S.E.D-၌ ၁-ကုန်သည်။ ၂-အဝယ်တော်ဟု ပြန်သည်။)

ကယိတ (တိ) [ကိ + တ] ဝယ်အပ်သော၊ ဝယ်ခြမ်းစရာ (ပစ္စည်းဘဏ္ဍာ)။ ယတော ကယိတဉ္စ ဟောတိ ဝိက္ကယိတဉ္စာ (ဝိသ။ ၃၅၁) တိ ယဒါကယိတဉ္စ ဟောတိ ပရဘဏ္ဍံ အတ္တနော ဟတ္ထဂတံ ကရောဇ္ဇေန။ ဝိဠ၊ ၂။ ၂၇၉။ (- သာရတ္ထ၊ ၂။ ၄၂၅။)

ကယိရတိ (ကြိ) ပြုအပ်၏။ } ကရိယတေ-
ကယိရန္တိ (ကြိ) ပြုအပ်ကုန်၏။ } ကြည့်။

ကယိရမာန (တိ) [ကရ + ယ + မာန] ပြုအပ်သော။ မဟာဇနကာယံ သန္နိပတိတံ နာနာရတ္တာနံ စ ဒုဿာနံ ဝိလာတံ ကယိရမာနံ။ ဒီ၊ ၂။ ၂၂၊ ၈၆၊ ၉၇။

ကယိ (တိ) [ကယ + ဤ] ဝယ်ခြင်းရှိသော၊ ဝယ်တတ်သောသူ။ (အဝယ်တော်။) ကယိနော (ဇာ၊ ၂။ ၁၉၀) တိ “သုဒ္ဓဓညံ ဒဿာမိ” တိ ကယိကဿ ဟတ္ထတော မူလံ ဂဟေတွာ။ ဇာ၊ ဌ။ ၆။ ၁၃၇။

ကရ (ပု) [ကရ + အ။ ဓာန်၊ ဋီ။ ၂၆၅။] (၁) လက်၊ လက်ဝါးပြင်။ (၂) ဆင်နွှာမောင်း။ (၃) သုက်သွေး။ (၄) မိုးသီး။ (တိ) (၅) ပြုတတ်သောသူ။ (၁) ဟတ္ထော တု ကရပါဏယော။ ဓာန်။ ၂၆၅။ ကရေန စ ပရာမဋ္ဌော (အပါ။ ၁။ ၁၂၇) တိ .. ကရေန ဟတ္ထတ-

လေန ပထမဌေး။ အ၊၁၉၊၂။၉၂။ (၂)
 ကရဂု-ကြည့်။ (၃) ကရဇ္ဇ (တိ) (၂)
 ကြည့်။ (၄) ကရေ ဝဿောပလေ ပါဏိ-
 သောဏ္ဍာပစ္စာယရံသိသု။ ဓာန်၊၉။၅၀။
 (ဓာန်၊၉။မူဟောင်းများ၌ သောဏ္ဍာပစ္စာ-
 ယရံသိသုဟု ပါဠိရှိသည်။ ပစ္စ=တောင်း။
 အာယ = အခွန်အတုတ်ဟု ဓာန်၊၉။သျှ-
 ပြန်ဆိုသည်။) (တိ) (၅) ဝေ ကရ သဂ္ဂ-
 မိတော ဂမိဿထ။ မိလိန္ဒ။၁၇၇။

ကရ (ပု) [ကိရ+အ။ ကိရတိ တိမိရံ ကရေ။
 ဓာန်၊၉။၆၄။] (၁) အခွန်အတုတ်။ (၂)
 အရောင်။ (၁) ကရကာရက-ကြည့်။ (၂)
 မယူခေါ ကိရဏော ကရေ။ ဓာန်၊၆၄။

ကရက (ထိ၊ပု) [ကရ+ဣ။ကရ+က။ ကရေန
 ဟတ္ထေန ဂယု။ပဂတ္တာ ကရကာ၊ ဇလံ ပိဏ္ဍိ
 ကရေတိတိ ဝါ ကရကာ၊ ကရကောပိ စ
 ဒိဿတေတိ ရုဒ္ဒေါ။ ဓာန်၊၉။၅၀။ ထောမ။]
 (၁) မိုးသီး။(ပု) (၂) ကရား။ (၃) တလည်း
 ပင် (သလဲပင်)။ (၄) သင်းဝင်ပင်။ (၅)
 ဆင်နာမောင်းပင်။ ကရိရ-လည်းကြည့်။(၆)
 အုန်းမှုတ်။ (၁) မိုးသီး။ ကရကာ တု သနော-
 ပလံ။ ဓာန်၊၅၀။ ထောမ။ (ပု) (၂) ကရား။
 ကရကော ကုဏ္ဍိကာယ စ။ဓာန်၊၁၀၁။(၃)
 တလည်းပင်(သလဲပင်)။ ကရကော တု စ
 ဒါလိမော။ ဓာန်၊၅၇၀။ (၄) သင်းဝင်ပင်။
 (၅) ဆင်နာမောင်းပင်။ (၆) အုန်းမှုတ်။
 ကရကကရူရုက္ခေ ကရိရေ နာရိကေရဋ္ဌိနိ စ။
 ထောမ။သုစိ။

ကရကဋက (ပု) [ကရ+ကဋက] နွားဆွဲ-
 လက်ငင်-ယန္တရား။ အနုဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ
 တုလံ ကရကဋကံ စက္ကဝဋ္ဌကန္တိ။ ဝိ၊၄။၂၅၉။
 ကရကဋကော ဝုစ္ဆတိ ဂေါဏေ ဝါ ယော-
 ဇေတွာ ဟတ္ထေဟိ ဝါ ဂဟေတွာ ဒိဃဝ-
 ရတ္တာဒိဟိ အာကဇနယန္တံ။ ဝိ၊၄။၄။၅၁။

ကရကဏ္ဍ (ပု) [ကရ+ကဏ္ဍ?] ကရကဏ္ဍမင်း
 သား။ (တတိယသြက္ကာကမင်း၏သား ၄-
 ယောက်တို့တွင် ဒုတိယသားဖြစ်၏။) ဇေဋ္ဌ-
 ကုမာရေ ရဋ္ဌသ္မာ ပဗ္ဗာဇေသိ သြက္ကာမုခံ
 ကရကဏ္ဍံ ဟတ္ထိနိကံ သိနိသုရံ။ ဒီ၊၁။၈၇။
 (-ဒီ၊၄။၁။၂၃၀-၌ ကရကဏ္ဍ-ရှိ၏။)

ကရကဓာရာ (ထိ)[ကရက+ဓာရာ] ကရားမှသွန်
 သော ရေအယဉ်။ ကရကဝဿ (၂)ကြည့်။

ကရကဖလ (န) [ကရက+ဖလ] မိုးသီး။အောက်
 ပုဒ်ကြည့်။

ကရကဖလသမာနဝဏ္ဏ (တိ) [ကရကဖလ-
 သမာန+ဝဏ္ဏ] မိုးသီးနှင့်တူသော အဆင်းရှိ
 သော။ (ဤနေရာသည် ဝေဠုဇ ပုလဲ၏
 အရောင်အဆင်းကို ထင်ပေါ်အောင် ဥပမာ
 ပြဆိုသော နေရာဖြစ်သည်။ တေရသကဏ်
 (သာရတ္ထ၊၂။)ဋီကာသျှ၌ ကရကုပလ၊ကရ-
 ကုပလ၊ ကရေကုပလ-ဟု ပါဠိ အထွေထွေရှိ
 ကြောင်းမှာထားသည်။ ခတက်သီး အဆင်းရှိ
 ၏-ဟု အနက် မြန်မာပြန်သည်။ အနု၊၉၊၂။
 ၅၃-၌ ကာရဖလသမာနဝဏ္ဏဟုရှိသည်။ ၎င်း
 သျှ-က ခတက်သီး အဆင်းရှိ၏ဟုပင် အနက်
 မြန်မာပြန်သည်။ မ၊၉၊၁။၇၀-၌ ကရကုပလ-
 သမာနဝဏ္ဏာ-ဟု ရှိသည်။ ဝေဠုဇပုလဲ၏
 အဆင်းကို နှိုင်းယှဉ်ပြသော နေရာချည်းဖြစ်
 သည်။ ဝေဠုဇပုလဲသည် ဖြူသောအဆင်းရှိ
 သည်ဖြစ်၍ မိုးသီးနှင့်တူသော အဆင်းရှိ၏ဟု
 သောအနက်သာ သင့်လျော်ဆုံးဖြစ်သည်။)
 ဝေဠုဇာ ကရကဖလသမာနဝဏ္ဏာ န အာ-
 ဘာသုရာ။ သာရတ္ထ၊၂။၃၂၀။

ကရကဝဿ (န) [ကရက+ဝဿ] (၁) ရှောက်
 ရွာမိုး၊ မိုးသီးပါသောမိုး၊ ဆီးနှင်းခဲကျသော
 မိုး။ (၂) ကရားမှသွန်သော ရေအယဉ်ကဲ့သို့
 သည်းထန်သောမိုး။ (၁) ကရကဝဿ နာမ
 ဝဿဇာတိ နိပတိတွာ ဝိနာသေတိ အဖလံ
 ကရေတိ။ မိလိန္ဒ။၂၉၆။ (-ဝိ၊၄။၁။၄၈။)

ကရကဝဿန္တိ ဟိမပါတနကဝဿ။ (၂) ကရ-
ကဇာရာသဒိသံ ဝါ ဝဿ။ ဝိမတိ။ ၁။ ၃၂။

ကရကာရက (တိ) [ကရ+ကရ+ဣ] အခွန်
အတုတ်ကို - ပြုတတ် - သွင်းဆောင်တတ် -
ပေးတတ် - သော။ သူ။ (အခွန်ထမ်းဆောင်
သူ။) ယော တေ သော ပုရိသော ကဿကော
ဂဟပတိကော ကရကာရကော ရာသိဝဇ္ဇ-
ကော။ ဒီ။ ၁။ ၅၈။ ဗလိသခါတံ ကရံ ကရော-
တိတိ ကရကာရကော။ ဒီ။ ၄၁။ ၁၅၃။

ကရကုပလ (န) [ကရက + ဥပလ] မိုးသီး။
အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ကရကုပလသမာနဝဏ္ဏ (တိ) [ကရကုပလသမာန
+ ဝဏ္ဏ] မိုးသီးနှင့် တူသော အဆင်းရှိသော။
ဝေဠုဇာ ကရကုပလသမာနဝဏ္ဏာ န ဘာသု-
ရာ။ မ၊ ၄။ ၁။ ၇၀။ ကရကဗလသမာနဝဏ္ဏ-
လည်း ကြည့်။

ကရဂ္ဂ (န) [ကရ+အဂ္ဂ] ဆင်နှာမောင်းဖျား။
ကရဂ္ဂံ ပေါက္ခရံ ဘဝေ။ ဓာန်။ ၃။ ၆၅။ ဒွယံ
သောဏ္ဏဂ္ဂေ။ ကရဿ သောဏ္ဏဿ အဂ္ဂံ။
ဓာန်၊ ၄။ ၃၆၅။

ကရဇ (ပ) [ကရ+ဇန+က္ခိ။ ကရ+ဇ] (၁)
လက်သည်း (လက်သဲ)။ (တိ) (၂) သက်
သွေးကြောင့်ဖြစ်သော။ (၁) ကရဇော တု
နခေါ နိတ္ထိ။ ဓာန်။ ၂။ ၆၈။ (တိ) (၂) ကရော-
တိ ဟိမာတုသောဏိတသခါတပုပ္ဖဿ၊ ပိတု-
သုက္ကသခါတသမ္ဘဝဿ စ နာမံ၊ တတော
ဇာတော ပန အဏ္ဏဇဇလာဗုဇဝယေန ဂမ္ဘ-
သေယျကကာယောဝ၊ .... ကရောတိ ပုတ္တေ
နိဗ္ဗုတ္တေတိတိကရော သုက္ကသောဏိတံ၊ ကရေ-
န ဇာတော ကရဇောတိပိ ဝဒန္တိ။ သီ၊ ၄။
သစ်၊ ၂။ ၁၃၅။ (- သီ၊ ၄။ သစ်၊ ၁။ ၄၂၄။ မ၊ ၄။
၂။ ၂၃၆။) ကရဇကောယလည်း ကြည့်။

ကရဇ (ပ) [က+ရဇ] သက်သွေး။ ကရဇကော-
ယကြည့်။

ကရဇ (ပ) [က+ရန္တ + ဣ] သင်းဝင်ပင်။
(တောင်ပေါက်-ဓာန်သျှ၌ ကျွတ်ညှင်းပင်၊
ကလိန်ဖြူပင်။) ကံ ရဉ္စယတိတိ ကရဉ္စော၊
ဧတာ၊ စိလ္လဝိလ္လော ကရဇောပိ။ ဓာန်၊ ၄။
၅၆၇။

ကရဇကောယ (ပ) [ကရဇ + ကောယ] သက်သွေး
ကြောင့်ဖြစ်သော ခန္ဓာကိုယ်။ ဣမိနာ ကရဇ-
ကောယေန ပါပကမ္မံ ကတံ။ အံ၊ ၃။ ၅၀၄။ (-
ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၁၀၄၊ ၁၉၄။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၃၁၃။ မ၊ ၄။ ၂။
၂၂၁။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၉။) ကရဇကောယောတိ ဧတ္ထ
ကော ဝုစ္စတိ သရိရံ၊ တတ္ထ ပဝတ္တော ရဇော
ကရဇော၊ ကိံ တံ? သုက္ကသောဏိတံ....တေန
သုက္ကသောဏိတသခါတေန ကရဇေန သမ္ဘူ-
တော ကောယော ကရဇကောယောတိ အာစရိ-
ယာ။ သီ၊ ၄။ သစ်၊ ၁။ ၄၂၃-၄။ (- ဒီ၊ ၄။ ၁။
၂၆၂။ သီ၊ ၄။ သစ်၊ ၂။ ၁၃၅။ မ၊ ၄။ ၂။ ၂၃၆-၇။
အံ၊ ၄။ ၂။ ၁၂။)

ကရဇကောယဂတိက (တိ) [ကရဇကောယ+ဂတိ-
က] ကရဇကောယ အလားရှိသော။ သော
ပုဂ္ဂလော ဒိဿမာနကာယေန ဂန္တုကာမော
ကရဇကောယဂတိကံ ပါဒကဇ္ဈာနစိတ္တံ အဓိ-
ဋ္ဌဟတိ။ နေတ္ထိဝိ။ ၃၂၁။

ကရဇကောယဂေလည (န) [ကရဇကောယ+ဂေ-
လည] ခန္ဓာကိုယ်၏ - နာကျင် - ပင်ပန်း -
နွမ်းနယ် - ခြင်း။ ယဿ ပန ကရဇကောယ-
ဂေလညေန စိတ္တံ ဘဝဂေ ဩတရတိ။ ဒီ၊ ၄။
၂။ ၁၁၈။ ဣတိဝုတ်၊ ၄။ ၂၃၅။

ကရဇကောယပဋိဗ္ဗေဒုတ္တိ (တိ) [ကရဇကောယ +
ပဋိဗ္ဗေဒ + ဝုတ္တိ] ခန္ဓာကိုယ်နှင့်စပ်၍ ဖြစ်ခြင်းရှိ
သော။ သော ဟိ စိတ္တသမုဋ္ဌာနောပိ သမာ-
နော ကရဇကောယပဋိဗ္ဗေဒုတ္တိတာယ တေ-
န သင်္ခရိယတိတိ ကာယသခါရောတိ ဝုစ္စတိ။
သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁၉၃။

ကရဇကောယမန္တ (တိ) [ကရဇကောယ + မန္တ] ခန္ဓာ
ကိုယ် - နံ့နွေး - အားနည်း - ခြင်းရှိသော။

တေသံ ကရကောယမန္တတယ.... ဌာနသော စဝနဘာဝေါ။ သိ၊ဋ္ဌိ၊သစ်၊၁။၄၂၆။

ကရကောယဝိသယ (တိ) [ကရကောယ+ဝိသ-ယ] ကရကောယလျှင် အရာရှိသော။ ဝတ္ထု-နိဿိတာတိ ဧတ္ထ ဝတ္ထုသဒ္ဓေါ ကရကောယ-ဝိသယော။ ဒိ၊ဋ္ဌိ၊၂။၂၆။

ကရကောယသန္နိဿိတ (တိ) [ကရကောယ+သန္နိဿိတ] ကရကောယကို မှီသော။ ကာယိ-ကာတိ ကရကောယသန္နိဿိတာ။ နေတ္ထိ၊ဋ္ဌ။ ၁၂၇။ နေတ္ထိ၊ဋ္ဌိ။၈၀။

ကရကောယာရမ္မဏ (တိ) [ကရကောယ+အာရမ္မဏ] ကရကောယလျှင် အာရုံရှိသော၊ ကရကောယကို အာရုံပြုသော။ ကရကော-ယာရမ္မဏံ ပရိကမ္ပံ ကတွာ။ အနုဋ္ဌိ၊၁။၂၀၉။

ကရဇ္ဈပ (န) [ကရ+ဇ္ဈပ] သုက်သွေးကြောင့် ဖြစ်သောရုပ်၊ ကရဇ္ဈရုပ်။ ကရဇ္ဈပေ အာဒိ-နဝံ ဒိသ္မာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၂၀။ (-ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌိ၊ ၁။၂၉၃။) ကရဇ္ဈ-လည်း ကြည့်။

ကရဇ္ဈပသမဂီကာလ (ပု) [ကရဇ္ဈပသမဂီ+ကာလ] ကရဇ္ဈရုပ်နှင့် ပြည့်စုံချိန်။ ကရဇ္ဈပ-သမဂီကာလော (ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၂၀)တိ အတ္တ-နော အတ္တဘာဝဇ္ဈပေန စေဝ အာရမ္မဏဇ္ဈပေန စ သမန္နာဂတကာလော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌိ၊၁။၂၉၄။

ကရဇ္ဈပသမတိက္ကမနကာလ (ပု) [ကရဇ္ဈပ+သမတိက္ကမန+ကာလ] ကရဇ္ဈရုပ်ကို လွန် မြောက်ချိန်။ ဘိက္ခုနော ဇ္ဈပါဝစရစတုတ္ထဇ္ဈာ-နဝသေန ကရဇ္ဈပသမတိက္ကမနကာလော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၂၀။

ကရဉ္စ (ပု) [က+ရဉ္စ+ဏ။ ဓာန်၊ဋ္ဌိ၊၅၆၇။] သင်းဝင်ပင်။ (တောင်ပေါက်သျှဉ် ကျွဲတင် ညင်းပင်၊ ကလိန်ပြောင်။) နတ္တမာလန္တိ ကရဉ္စ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၇၂။ နတ္တမာလော ကရဉ္စောထ။ ဓာန်၊၅၆၇။ (နတ္တမာလန္တိ ကရဉ္စ-ဟု ဝဇိရ။ ၃၂၀-၌ ရှိ၏။) ကရဇ္ဈ-လည်း ကြည့်။

ကရဉ္စကုဓာယုတ (တိ) [ကရဉ္စ + ကကုဓ + အာယုတ] သင်းဝင်ပင်၊ ဖောက်ကြံ့ပင်တို့ဖြင့် ရောပြွမ်းသော။ ကရဉ္စကုဓာယုတ (ဇာ၊၂။ ၃၃၃)နိ ကရဉ္စရက္ခေဟိ စ ကကုဓရက္ခေဟိ စ သမ္ပရိကဏ္ဍံ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၂၉၀။

ကရဉ္စရက္ခ (ပု) [ကရဉ္စ + ရက္ခ] သင်းဝင်ပင်။ ကရဇ္ဈနှင့် ကရဉ္စကုဓာယုတ-ကြည့်။

ကရဋ္ဌ (ပု) [ကရ+အဋ္ဌ] (၁) ကျီးကန်း။ (၂) ထက်ဝက်စပ်ရွှေငွေ။ (၁)ကရောတိ အမနာ ပန္နိ ကရဋ္ဌော၊ ကာကော။ မောဂ၊၇။၅၃။ (၂) “အယံ ကုဋ္ဌော၊ အယံ ဆေကော၊ အယံ ကရဋ္ဌော၊ အယံ သဏှော”တိ န ဇာနာ-တိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၇၀။ အဗုဿာရတ္တာ ကရ-ဋ္ဌော။ သံ၊ဋ္ဌိ၊၂။၂၃၈။

ကရခိုတဗ္ဗ (တိ) [ကရခို+တဗ္ဗ] (၁) ဝေဘန် အပ်သော။ (၂)စက်ဆုပ်အပ်သော။ ကရဏ္ဍ-ကြည့်။

ကရဏ (ပု၊န) [ကရ+ယု] (ပု) (၁) ကရဏလူ မျိုး၊ ရောပြွမ်းသော လူမျိုး၊ ကပြားမျိုး။ (န) (၂) ပြုခြင်း၊ ပြုလုပ်ခြင်း။ (က) ၂ တ် တန်ခြင်း၊ ၂ တ်ထားခြင်း။ (ခ) ဖြစ်စေခြင်း။ (၃) မကောင်းမှု။ (၄) ကရဏကာရက၊ ကရိုဏ်း။ (၅) လယ်။ (၆) အကြောင်း။ (၇) ကရိုဏ်း။ (၈) ခန္ဓာကိုယ်။ (၉) လူနွဲ့။ (၁၀) ရေစစ်။ (တိ) (၁၁) ပြုတတ်သော။ (၁၂) ပြုအပ်သော။ (၁၃) ပြုရာဖြစ်သော။

(ပု) (၁) ကရဏလူမျိုး၊ ရောပြွမ်းသော လူမျိုး၊ ကပြားမျိုး။ (အမိသုဆင်းရဲ အဘသု ကြွယ်မှမွေးဖွားသောလူမျိုး။ ထိုလူမျိုးသည် အကွဆုရေးကူး၍ အသက်မွေးတတ်၏။ပေစာ ကူး၍ အသက်မွေးသော ကျောင်းစာရေး များကို ဆိုလိုသည်။ သုဒ္ဓါဝသေဟိ ကရ-ဏော....ကရဏော လိပိလေခနဝုတ္တိ။ ဓာန်၊ဋ္ဌိ၊ ၅၀၄။

(န) (၂) ပြုခြင်း၊ ပြုလုပ်ခြင်း။ နဝံ နာမ ကရုဏံ ဥပါဒါယ ဝုစ္စတိ။ ဝိ၊ ၁။ ၃၃၂။ (-ဝိ၊ ၄။ ၂၀၆။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁၃၃။) (က) ဥတ်တန်ခြင်း၊ ဥတ်ထားခြင်း။ သတိဝိနယဿ ကမ္မဿ ကိရိယာ ကရုဏံ။ ဝိ၊ ၅။ ၂၇၂။ ကရုဏန္တိ တဿာယေဝ ဥတ္တိယာ ဌပေ-တဗ္ဗကာလေ ဌပနံ။ ဝိ၊ ၄။ ၁၉၉။ (ခ) ဖြစ်စေခြင်း။ တေသံ ဝသေန သေသာနမ္ပိ သမ္ပယုတ္တဓမ္မာနံ ကရုဏံ ပဋိက္ခိတ္တမေဝ။ ဒိ၊ ၄။ ၁။ ၅၂။ ကရုဏန္တိ ဥပါဒနံ။ ဒိ၊ ၄။ ၁။ ၅၉။ သိ၊ ၄။ ၁။ ၂၂။

(၃) မကောင်းမှု။ ရဟော ကရေတိ ကရုဏ (အံ၊ ၃။ ၁၈)။ ကရုဏံ ဝုစ္စတိ ပါပကမ္မံ။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၁၉၇။ (၄) ကရုဏကာရက။ ကရိဏ်း။ (ဖြင့်ဟူ၍ မြန်မာနက်ပြန်ဆို ရသော ကြိယာကို လွန်စွာ ပြီးစေနိုင်သော သတ္တိရှိသောကာရက။) ကရေတိ ကြိယမဘိနိပ္ပါဒေတိ တေနာတိ ကရုဏံ။ ကြိယဘိနိပ္ပတ္တိကာရကံ။ သိ၊ ၄။ ၁။ ၁၇၀။ (၅) လယ်။ ယဝကရုဏေ (အံ၊ ၃။ ၁၆) တိ ယဝခေတ္တေ။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၁၉၇။

(၆) အကြောင်း။ အဓိကရုဏ (၃) ကြည့်။ (၇) ကရိဏ်း။ (အက္ခရာတို့ကိုရွတ်ဆိုကြောင်းဖြစ်သော လျှာလယ်စသော အရပ်ဌာန။) နိဂ္ဂဟိတန္တိယံ ကရုဏာနိ နိဂ္ဂဟေတွာ အဝိဿဇေတွာ။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၇၇။ ကရိယန္တေ ဥစ္စာရိယန္တေ တေနာတိ ကရုဏံ။ ဗိဝါမဗျာဒိ။ ရှု၊ ၄။ ၂။ ကရိယန္တိ အက္ခရာ ဥစ္စာရိယန္တိ တေနာတိ ကရုဏံ။ ကဏ္ဍာဒိဌာနံ။ အဋ္ဌသာလိနီ၊ ယော၊ ၂၄၁။ (ဂ) ခန္ဓာကိုယ်။ (ဈ) ဣန္ဒြေ။ ကရုဏံ သာမေကတမေ၊ ကြိယာဂတ္ထေသုဣန္ဒြိယေ။ ဓာနံ၊ ၉၀၁။ (၁၀) ရေစစ်။ (မမကရုဏံဟုဆိုလိုလျက် ဂါထာဖြစ်၍မေကိုချေထားသည်။) ထေရေ ကရုဏံ ပူရေတွာ၊ သံသေ စတုဒ္ဓိသေ အဒါ။ ပေတ၊ ၁၇၀။ ကရုဏန္တိ မမကရုဏံ။ ပေတ၊ ၄။ ၁၇၁။

(တိ) (၁၁) ပြုတတ်သော။ အရိယဘာဝကရုဏတ္တာတိ အရိယဘာဝကာရုဏတ္တာ၊ ကရေတိတိ ဟိ ကရုဏံ။ အနုဋ္ဌိ၊ ၂။ ၆၉။ (၁၂) ပြုအပ်သော။ ဥတ္တိယာ ကရုဏာနဝါ (ဝိ၊ ၅။ ၃၆၈) တိ ဥတ္တိယာ ကာတဗ္ဗာနိ ကမ္မာနိ နဝါတိ အတ္ထော။ ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၂၃၄။ ကရုဏကမ္မ-လည်း ကြည့်။ (၁၃) ပြုစုဖြစ်သော။ ကရုဏဋ္ဌာန၊ ကရုဏကာလ-တို့ကြည့်။

ကရုဏကမ္မ (န) [ကရုဏ + ကမ္မ] ပြုလုပ်အပ်သော အမှုကိုစွဲ။ ခိဏာသဝဿ ကာယေန ကရုဏကမ္မံ ပညာယတိ။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၃၄၈။ (-မ၊ ၄။ ၁။ ၁၈၄။)

ကရုဏကာရာပန (န) [ကရုဏ + ကာရာပန] (ကိုယ်တိုင်) ပြုလုပ်ခြင်း၊ (သူတပါးကို) ပြုလုပ်စေခြင်း။ အညဿတ္တာယ ကရုဏကာရာပနေသု အညေနကတံ ပဋိလဘိတွာ ပရိဘုဉ်နေ စ ဒုက္ကဋ္ဌံ။ ကခါ၊ ၁၇၂။

ကရုဏကာရာပနသမနုည (တိ) [ကရုဏကာရာပန + သမနုည] ပြုလုပ်ခြင်း၊ ပြုလုပ်စေခြင်းကို နှစ်သက်ခြင်း။ သဗ္ဗမကံသုတိ... ကရုဏကာရာပနသမနုညတာဒိဘေဒံ သဗ္ဗမကံသု။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁၇၉။

ကရုဏကာလ (ပ) [ကရုဏ + ကာလ] ပြုလုပ်ရာကာလ၊ ပြုလုပ်သောအချိန်အခါ။ ဝါတာတပေန ဝိသောသနကာလော ဝိယ ကာယိကစေတသိကဿ ဝိရိယဿ ကရုဏကာလော။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၃၇၀။ (-ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၇၈။ ဥဒါန၊ ၄။ ၂၈၄။)

ကရုဏကောသလ္လ (န) [ကရုဏ + ကောသလ္လ] ပြုလုပ်ခြင်း၌ - လိမ္မာ - ကျွမ်းကျင် - ခြင်း။ နိမိတ္တကမ္မန္တိ နိမိတ္တဿ ကရုဏကောသလ္လံ။ အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၄၆၄။ (-သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၂၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၁၂၆။)

ကရုဏက္ခန္ဓာ (ပ) [ကရုဏ + ခဏ] ပြုလုပ်ဆဲခဏ။ ကရုဏက္ခန္ဓေ အကပ္ပိယေ အကပ္ပိယသညိ-

တာသင်္ခါတေန ကုက္ကုဓေန အဘိဘူတာ။ ဝိ၊
ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၄၆။

ကရုဏာသေဝ (န) [ကရုဏာ + သေဝ] ပြုလုပ်ရာ -
ခေတ် - အချိန် - အခါ၊ ချုပ်၊ ဆုံး၊ ကပ္ပမိန္ဒ၊ ထိုး
ရာခေတ်။ (နယုန်လပြည့်ကျော် တရက်မှ
တန်ဆောင်မုန်းလပြည့်ထိ ၅-လကို မိုးရေခဲ
သက်န်းချုပ်၊ ဆုံး၊ ကပ္ပမိန္ဒ၊ ထိုးရာ “ကရုဏာ-
ခေတ်” ဟု ခေါ်သည်။ ဝိ၊ ၂။ ၂၄၆။) ဝဿိ-
ကသာဓိကာယ ပရိယေသနက္ခေတ္တံ ကရု-
ဏာသေဝံ နိဝါသနက္ခေတ္တံ အဓိဋ္ဌာနက္ခေတ္တံ နိ-
စတုဗ္ဗိမံ ခေတ္တံ။ ဝိ၊ ၂။ ၂၄၆။ (- ကင်္ခါ၊ ဋ္ဌိ၊
သစ်။ ၃၃၃။) ကရုဏာသေဝ ဟု ဝဇီရ။ ၂၇၃-၌
ရှိ၏။

ကရုဏာစိဝရ (န) [ကရုဏာ + စိဝရ] ပြုလုပ်ထား
သောသင်္ကန်း၊ ချုပ်ထားသော သင်္ကန်း။
အာဂန္တုကပ္ပ(ဝိမတိ၊ ၂။ ၂၇) ကြည့်။

ကရုဏာတေတကဝစန (န) [ကရုဏာ + တေတက
+ ဝစန] ကရိုဏ်းကို - ထွန်းပြ - ဖော်ပြ - တတ်
သောဝိဘတ်။ ယေဘုယျနှင့် ဟိ ကရုဏာတေ-
တကဝစနသ အတ္ထဘာဝတော။ သီ၊ ဋီ၊ သစ်၊
၂။ ၃၁၀။

ကရုဏဋ္ဌာန (န) [ကရုဏာ + ဋ္ဌာန] ပြုရာအရပ်၊
အလုပ်လုပ်သောအရပ်။ အန္တမသော တဿ
ကရုဏဋ္ဌာနေ ဝါတဝေဂေန။ ကင်္ခါ၊ ၁၇၂။

ကရုဏတ္ထ (ပ) [ကရုဏာ + အတ္ထ] (၁) ကရိုဏ်း
အနက်။ (၂) ပြုလုပ်ခြင်းအကျိုး။ (တိ) (၃)
ကရိုဏ်းအနက်ရှိသောသဒ္ဒါ။ (၁) ဣမ ပန
ဟေတုအတ္ထော ကရုဏတ္ထော စ သမ္ဘဝတိ။
ဝိ၊ ၁။ ၁၀။ (- ဒိ၊ ၁။ ၃၄။ သီ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၂။
၂၀၉။) (၂) သေနာသနံ ကရုဏတ္ထာယ ဟတ္ထ-
ကမ္ပံ ယာစထ။ အပ၊ ၄။ ၂။ ၂၁၀။ (တိ) (၃)
အထ ကရုဏတ္ထာ။ မူလဋီ၊ ၁။ ၁၇၀။ (- ဒိ၊ ဋီ၊
၁။ ၆၀။ မ၊ ဋီ၊ ၂။ ၃၅၂။)

ကရုဏဒုက္ခက (တိ) [ကရုဏာ + ဒုက္ခက + က]
မကောင်းသော အပြုအမူရှိသော၊ မကောင်း

မှုရှိပြုသော၊ သူ။ ဒေ ပုဂ္ဂလာ န ဥပသမ္ပာဒေ-
တဗ္ဗာ ဝတ္ထုဝိပန္နော ကရုဏဒုက္ခကော။ ဝိ၊
၅။ ၂၁၄၊ ၂၂၀။ အဝသေသာ ထေယျသံဝါ-
သကာဒယော အဋ္ဌ အဘဗ္ဗပုဂ္ဂလာ ကရုဏ-
ဒုက္ခကော နာမ။ ဒုက္ခကရိယာ ဒုက္ခကမ္မာ
ဣမသ္မိံ ယေဝ အတ္တဘာဝေ ကတေန အတ္တ-
နော ကမ္မေန အဘဗ္ဗဋ္ဌာနံ ပတ္တာတိ အတ္ထော။
ဝိ၊ ၄။ ၁၆၁။

ကရုဏဒုက္ခ (န) [ကရုဏာ + ဒုက္ခ] ပြုလုပ်ရသော
ဆင်းရဲ။ သာ ပန နဝါ တိဏကုဋိ ဝိယကရုဏ-
ဒုက္ခေန တတော... ဒုက္ခာ။ ထေရ၊ ၄။ ၁။ ၁၆၄။

ကရုဏနိဒ္ဒေသ (ပ) [ကရုဏာ + နိဒ္ဒေသ] ကရိုဏ်း
ဖြင့်ညှိနှိုင်းပြခြင်း။ ယောတိ အတ္ထေ သတိတိ
ယဒါ မေသဒ္ဓဿ ကတ္ထုဝသေန ကရုဏနိဒ္ဒေ-
သော၊ တဒါတိ အတ္ထော။ ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၂၀။ မ၊ ဋီ၊
၁။ ၂၀။ (- သာရတ္ထ၊ ၁။ ၂၀။ သီ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၁။
၃၀။ အနုဋီ၊ ၂။ ၂၂။)

ကရုဏနိယာမ (ပ) [ကရုဏာ + နိယာမ] ပြုလုပ်
မြဲထုံးစံ၊ ပြုလုပ်မြဲဝတ္တရား။ ရာဇေန ကရုဏ-
နိယာမေန ဝေ မဟာသတ္တဿ သရီရကိစ္စံ
ကတွာ။ ဇာ၊ ၄။ ၂။ ၃၅၄။

ကရုဏနိဝါသနခေတ္တ (န) [ကရုဏာ + နိဝါသန +
ခေတ္တ] (သင်္ကန်း) ချုပ်ဆုံးရန်၊ ဝတ်ရန် အခါ။
ပစ္ဆိမော အဒ္ဓမ္မာသော ကရုဏနိဝါသန-
ခေတ္တမ္ပိ။ ကင်္ခါ၊ ၁၀၃။

ကရုဏန္တရ (န) [ကရုဏာ + အန္တရ] ကရိုဏ်းအထူး။
(ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၂၀၁-လာ ယထာ ဟိ ဟေရညိကော
ဟတ္ထေန ပရိဝေနေတွာ ပရိဝေနေတွာ စက္ခုနာ-
စသော-ဝါကျ၌ စက္ခုနာ၊ ဟတ္ထေန ဟု
ကရိုဏ်း ၂-ခုရှိရာ စက္ခုနာ-သည် သာမာန်
ကရိုဏ်းဖြစ်သည်။ ဟတ္ထေန-ကား ရှေ့ ငွေ
အစစ်အတု ခွဲခြား၍ သိခြင်း၏အကြောင်း
ဖြစ်သောကြောင့် ကရိုဏ်း အထူးဖြစ်သည်။
ယိ၊ ကြောင့် ဋီကာက-ကရုဏန္တရ-ဟုဆိုသည်။)
ယထာ ဟေရညိကဿ စက္ခုနာ ဒိသ္မာ

ကဟာပဏဝိဘာဂဇာနနေ ကရုဏန္တရံ ဗဟု-
ကာရံ ယဒိဒံ ဟတ္ထော။ ဒိ၊ ဝိ၊ ၁။ ၃၄၂။
(-သိ၊ ဝိ၊ သစ်၊ ၂။ ၃၃၈။)

ကရုဏပက္ခ (ပု) [ကရုဏ+ပက္ခ] ကရိုဏ်း-အပို့
-ဘက်။ ကရုဏပက္ခေ တိဟိတိ ကာယဝစိ-
မနောဒွါရေဟိ သုဒ္ဓေန။ ဝဇိရ။ ၁၄၄။

ကရုဏပစ္စယ (ပု) [ကရုဏ+ပစ္စယ] ပြုလုပ်ခြင်း
ဟူသော အကြောင်း၊ စွန့်ခြင်း၊ ထွေးခြင်း ဟူ
သော အကြောင်း။ အနာဒရိယံ ပဋိစ္စ ဥဒကေ
ဥစ္စာရံ ဝါ ပဿာဝံ ဝါ ခေဋ္ဌံ ဝါ ကရုဏပစ္စ-
ယာ ဒုက္ကဋ္ဌံ။ ဝိ၊ ၅။ ၈၈။

ကရုဏပဋိက္ခေပသိဒ္ဓိ (ထိ) [ကရုဏ+ပဋိက္ခေပ+
သိဒ္ဓိ] ပြုလုပ်မှုကို တားမြစ်ခြင်း၏ ပြီးစီး
ခြင်း။ ဗဒ္ဓသိမာဂါမသိမာဒိသု ကရုဏပဋိက္ခေ-
ပသိဒ္ဓိတော စ တာသံ.... သိဇ္ဈန္တိ။ ဝိမတိ၊ ၂။
၁၅၁။

ကရုဏပထ (ပု) [ကရုဏ+ပထ] ပြုလုပ်ခြင်း၏
အကြောင်း။ ကရုဏပထံ ပစ္ဆိန္ဒတိတိ အကရု-
ဏံ။ အဘိ၊ ၄။ ၁။ ၂၆၃။

ကရုဏပရိစ္ဆိန္ဒန (န) [ကရုဏ+ပရိစ္ဆိန္ဒန] ပြု
လုပ်ခြင်းကိုဖြတ်ခြင်း၊ မပြုခြင်း။ အကရုဏ
(ဂ) ကြည့်။

ကရုဏပရိနိဋ္ဌိတ (တိ) [ကရုဏ + ပရိနိဋ္ဌိတ]
ပြုလုပ်၍ ပြီးစီးသော။ မဋ္ဌကုဏ္ဍလိ (ဇာ၊ ၄။ ၄။
၆၀) ကြည့်။

ကရုဏပရိယောသာန (န) [ကရုဏ+ပရိယော-
သာန] ပြုလုပ်ခြင်း၏ ပြီးဆုံးခြင်း။ “အပ္ပ-
ဟောန္တေ ဒသာဟေ အန္တောဝဿေ ကရု-
ဏပရိယောသာနံယေဝ ပမာဏ”န္တိ လိခိတံ။
ဝဇိရ။ ၂၇၅။

ကရုဏပလိဗောဓ (ပု) [ကရုဏ + ပလိဗောဓ]
ပြုလုပ်ခြင်း၌ ကြောင့်ကြခြင်း၊ ပြုလုပ်ခြင်း
ဟူသော အနှောက်အယှက်။ တေမ္ပိ ဟိ ကရု-
ဏပလိဗောဓဿ နိဋ္ဌိတတ္တာ နိဋ္ဌိတန္တိ ဝုစ္စတိ။

ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၂၂၀။ ကခါ၊ ဝိ၊ သစ်။ ၂၇၃။ (-ကခါ။
၁၅၂။ ဝဇိရ။ ၂၁၅။)

ကရုဏပုထုဝေဒန (န) [ကရုဏ + ပုထုဝေဒန]
ကရိုဏ်းဗဟုဝုဏ်ဝိဘတ်။ အတ္ထော ပန ကရုဏ-
ပုထုဝေဒနဝေဒန ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ မ၊ ဝိ၊ ၂။ ၂၄၇။

ကရုဏပ္ပကာရ (တိ) [ကရုဏ+ပကာရ။ ကရု-
ဏဿ ပကာရော အာကာရော သညာဏံ
လက္ခဏန္တိ ကရုဏပ္ပကာရော။ မဏိမဇ္ဈ။ ၁။
၃၂။] (ကျမ်း) ပြုပုံ အခြင်းအရာ။ သံဝဏ္ဏနံ
တဉ္စာတိအာဒိနာ အတ္တနော သံဝဏ္ဏနာယ
ကရုဏပ္ပကာရံ ဒဿေတိ။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၆။

ကရုဏပ္ပယောဇန (န) [ကရုဏ + ပယောဇန]
ပြုခြင်း၏ အကျိုး။ ဧတ္ထ စ သံဝဏ္ဏနာ-
ရမ္ဘေ ရတနတ္ထယပဏာမကရုဏပ္ပယောဇနံ
တတ္ထ တတ္ထ ဗဟုဓာ ပပဉ္စေန္တိ အာစရိယာ။
ဝိမတိ၊ ၁။ ၂။

ကရုဏဘာဝ (ပု) [ကရုဏ + ဘာဝ] (၁) ပြု
အပ်သည်၏အဖြစ်။ (၂) ကရုဏကာရက၏
အဖြစ်၊ ကရိုဏ်း၏အဖြစ်။ (၃) ကုဋိကာယ
ကရုဏဘာဝ (ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၂၅၀) နှ့် ကုဋိယာ
ကတဘာဝံ။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၁၆၅။ (၂) တဿ
သိက္ခာပဒပညတ္တိယာ သာကေတမတ္တာ ကရု-
ဏဘာဝေါပိ ဝိတိက္ကမဿေဝ သိဒ္ဓေါ။ သိ၊ ဝိ၊
သစ်၊ ၁။ ၁၇၃။

ကရုဏဘာဝနာကောသလ္လ (န) [ကရုဏ + ဘာ-
ဝနာ+ကောသလ္လ] ပြုခြင်း၊ ပွားများခြင်း၌
လိမ္မာခြင်း။ ကရုဏဘာဝနာကောသလ္လာနံ
အဝိနာဘာဝတော ရက္ခဏကောသလ္လဿ စ
တံမူလကတ္တာ။ ဒိ၊ ဝိ၊ ၂။ ၃၃၂။ မ၊ ဝိ၊ ၁။ ၃၈၉။
(-ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဝိ၊ ၁။ ၁၅၄။)

ကရုဏဝေဒန (န) [ကရုဏ+ဝေဒန] (၁) ကရိုဏ်း
ဝိဘတ်။ (၂) ကရိုဏ်းဖြင့် ဆိုခြင်း။ (တိ)
(၃) ကရိုဏ်းဝိဘတ်ရှိသော။ (၁) ဝိနယေ စ
“တေန သမယေန ဗုဒ္ဓေါ ဘဂဝါ”တိ ကရုဏ-

ဝစနေန။ ဒီ၊ဌ၊၁။၃၃။ ဥဒါန၊ဌ၊၂၀။ (-
ပေတ၊ဌ၊၆၆။) (၂) ကိဉ္ဇာပိ ... ငေရဉ္ဇာ-
ယန္တိအာဒိသု ဝိယ ကရုဏာဝစနေ ဝိသေသ-
ကာရဏံ နတ္ထိ။ ဝိ၊ဌ၊၃။၂၃၃။ (တိ) (၃)
ဝါစာယာတိ ဣဒံ သန္တိတောဒကေနာတိ ဧတ္ထ
ကရုဏာဝစနံ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၃၉၀။

ကရုဏာဝတ္ထု (န) [ကရုဏ + ဝတ္ထု] ပြုလုပ်အပ်
သော ဝတ္ထုများ၊ ပြုရမည့်ဝတ်။ အာဂန္တု
နိသန္တဿ စသည့် အတ္တနာ ကရုဏာဝတ္ထံ ဒဿေသိ။
အံ၊ဌ၊၁။၂၆၈။

ကရုဏာဝတ္ထု (န) [ကရုဏ + ဝတ္ထု] ပြုလုပ်ခြင်း
ဟူသော အကြောင်း။ ဝေသာလိယံ ဆဗ္ဗဂ္ဂိ-
ယေ အာရဗ္ဗ တာဒိသံ သန္တတံ ကရုဏာဝတ္ထု-
သိပ္ပံ ပညတ္တံ။ ကခါ၊၁၇၂။

ကရုဏာဝိကတိ (ထိ) [ကရုဏ + ဝိကတိ] ပြုလုပ်ပုံ
ထူးခြားခြင်း၊ ထူးဆန်းစွာပြုလုပ်ထားခြင်း။
ဝိဝိဓန္တိ ကရုဏာဝိကတိယာ နာနာဝိဓံ။ ထေရီ။
ဌ၊၂၆၁။

ကရုဏာဝိဓာန (န) [ကရုဏ + ဝိဓာန] ပြုလုပ်ရ
မည့်အစီအရင်။ သောပိ ကုက္ကုရေ တဿ
ကရုဏာဝိဓာနံ ဝဝတ္ထပေတိ။ အံ၊ဌ၊၁။၃၂၃။
(-ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၆၆။)

ကရုဏာဝိဓိ (ပု) [ကရုဏ + ဝိဓိ] ပြုလုပ်ရမည့်
အစီအရင်။ အကဋ္ဌဝိဓ-ကြည့်။

ကရုဏာဝိပတ္တိ (ထိ) [ကရုဏ + ဝိပတ္တိ] ပြုလုပ်မှု
-ပျက်စီး-ချွတ်ယွင်း-ခြင်း၊ ပြုလုပ်သော
ကံ၏ပျက်စီးခြင်း။ ကိန္တိ စ အကတံ ဟော-
တိတိ ကရုဏာဝိပတ္တိယာ။ ဝဇီရ။၅၀၉။

ကရုဏာဝိပန္န (တိ) [ကရုဏ + ဝိပန္န] ပြုလုပ်မှု-
ပျက်စီး-ချွတ်ယွင်း-ခြင်း၊ ပြုလုပ်ရန် ပျက်
ကွက်ခြင်း။ ကရုဏာဝိပန္နံ (ဝိ၊၅။၃၀၇) နာမ
တဒဟေဝ ဆိန္နိတော အကတံ။ ဝိ၊ဌ၊၄။၂၁၃။

ကရုဏာဝိဘတ္တိ (ထိ) [ကရုဏ + ဝိဘတ္တိ] ကရိုဏ်း
ဝိဘတ်။ သတ္တသု ကရုဏာဝိဘတ္တိ အညဝိဘတ္တိ-
ယာ အမိဿာ။ ကခါ၊ဋီ၊၁၃။

ကရုဏာဝေလာ (ထိ) [ကရုဏ + ဝေလာ] ပြုလုပ်
ရာအခါ၊ ပြုလုပ်ချိန်။ ယော ပန ဧတေသံ
ကရုဏာဝေလာယမေဝ တောနိ ကရောတိ။
ဒီ၊ဌ၊၂။၁၁၈။ (-အံ၊ဌ၊၃။၁၆၀။)

ကရုဏသန္တောသ (ပု) [ကရုဏ + သန္တောသ] ပြု
လုပ်ခြင်းဖြင့် ရောင်ရဲခြင်း။ ဓောဝနသန္တော-
သော ကရုဏသန္တောသောပရိမာဏသန္တော-
သော။ ဒီ၊ဌ၊၃။၁၉၂။ အံ၊ဌ၊၂။၂၇၈။ (-ဒီ၊
ဌ၊၃။၁၉၄။ အံ၊ဌ၊၂။၂၈၀။)

ကရုဏသန္တိဓိ (ပု) [ကရုဏ + သန္တိဓိ] ပြုလုပ်မှု
သိမ့်ခြင်း။ (ကထိန်လျာပုဆိုးကို ရသောနေ့၌
ပင် မချုပ်ပဲ သိမ့်သိမ်းဆည်းထားခြင်းကို
ဆိုလိုသည်။) သန္တိဓိ နာမ ဒေ သန္တိဓိယော
ကရုဏသန္တိဓိ ဝါ နိစယသန္တိဓိ ဝါ။ ဝိ၊၅။၃၀၃။
တတ္ထ တဒဟေဝ အကတော ဌပေတွာ ကရုဏံ
ကရုဏသန္တိဓိ။ ဝိ၊ဌ၊၃။၃၉၂။

ကရုဏသမတ္ထ (တိ) [ကရုဏ + သမတ္ထ] ပြုလုပ်
ခြင်းငှါ စွမ်းနိုင်သောသူ။ ဒေဝေသု စ
မနုဿေသု စ သန္တာဝိတွာ သံသရိတွာ
ဒုက္ခဿန္တဿ ကရုဏသမတ္ထော ဟောတိ။
ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၃၁၅။

ကရုဏသမယ (ပု) [ကရုဏ + သမယ] ပြုလုပ်ချိန်။
အပရိဿာဝိတံ ပဋိဂ္ဂဟိတမ္ပိ ကရုဏသမယေ
ပရိဿာဝေတွာ။ သာရတ္ထ၊၂။၄၃၃။

ကရုဏသမ္ပတ္တိ (ထိ) [ကရုဏ + သမ္ပတ္တိ] (၁)
ကရိုဏ်း၏ ပြည့်စုံခြင်း။ (၂) ပြုလုပ်
မှုပြည့်စုံခြင်း၊ ပြုသောကံ၏ပြည့်စုံခြင်း။ (၁)
အက္ခရသမယာနဘိညတယ ဝါ ကရုဏ-
သမ္ပတ္တိယာ အဘာဝတော ဝါ။ သာရတ္ထ၊
၂။၈၁။ (- ကခါ၊ဋီ၊သစ်၊၁၇၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။
၃၅၅။) (၂) ကိ တဇ္ဇနိယကမ္ပန္တိ ဝတ္ထုသိ-
သတိ ကရုဏသမ္ပတ္တိ။ ဝဇီရ။၅၀၉။

ကရုဏသမ္ပန္န (တိ) [ကရုဏ + သမ္ပန္န] (၁) ပြု
ခြင်း - အပြု - နှင့်ပြည့်စုံသော (ရသော နေ့၌

ပင် ဆုန်းဖြတ်၍ ပြုအပ်ချုပ်အပ်သော ကထိန် လျာသင်္ကန်း။ (၂) ကရိုဏ်းနှင့်ပြည့်စုံသော။ သူ။ (၁) ဝတ္ထုသမ္ဗန္ဓုဝေ ဟောတိ ကာလ-သမ္ဗန္ဓု ကရုဏသမ္ဗန္ဓု။ ဝိ၊ ၅။ ၃၀၇။ ကရုဏ-ဝိပန္န-လည်း ကြည့်။ (၂) ယော စ ကရုဏ-သမ္ဗန္ဓောပိ ဧကမေဝက္ခန္ဓံ ဟိက္ခာရဗဟုသော ဝဒတိ။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၁၂၈။

ကရုဏသမ္ဗန္ဓ (တိ) [ကရုဏ + သမ္ဗန္ဓ] ပြုခြင်း နှင့် စပ်သော။ မူလစိဝရံ အတ္တနာ သဒ္ဓိံ ကရုဏသမ္ဗန္ဓတာမတ္တေန သကကာလဝသေန ပရိစ္ဆိန္တတိတိ အတ္တနော ဂတိကံ ကဏေတိ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃၉၈။

ကရုဏသာဓန (န) [ကရုဏ + သာဓန] ကရုဏ-သာဓန၊ ပြုကြောင်း ပြီးစေကြောင်း သဒ္ဓါ။ (ကိတ်ပြီးသောအခါ ဝိဂြိုဟ် ဝါကျအခိုက်၌ ရှိသော ကရိုဏ်းကို ဟောသော သာဓနသည် ကရုဏသာဓနမည်၏။) အက္ခရေဟိတိအာဒိ-သု ကရုဏသာဓနေ ကရုဏဝစနံ။ နေတ္ထိ၊ ၄။ ၅၉။ (- ၆၁။ ဒိ၊ ၄။ ၂။ ၉၈။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၁၅။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၂၉၂။)

ကရုဏသီလ (တိ) [ကရုဏ + သီလ] ပြုခြင်း အလေ့ရှိသော။ သူ။ မနာပစာရိနိ (အံ၊ ၄။ ၂။ ၁၉) ကြည့်။

ကရုဏဟေတု (ပု) [ကရုဏ + ဟေတု] ပြုခြင်း ဟူသော အကြောင်း။ အနုသိဋ္ဌိံ ကတွာ ကရုဏဟေတု န အနုတပုတိ။ ထေရီ၊ ၄။ ၂။ ၁။ (- ၁၂။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၈၇။)

ကရုဏာကရုဏယုဂလသိဒ္ဓိ (ထိ) [ကရုဏ + အ-ကရုဏ + ယုဂလ + သိဒ္ဓိ] ပြုခြင်း၊ မပြုခြင်း ခြင်းဟူသော အစုံတို့၏ပြီးခြင်း။ ဒါနသီလ-ယုဂလေန ပရဟိတာဟိတာနံ ကရုဏာကရုဏ-ယုဂလသိဒ္ဓိ။ စရိယာ၊ ၄။ ၃၁၃။ သီ၊ ၄။ ၁။ ၁။ ၂။ ၉၁။

ကရုဏာကာရဒဿန (န) [ကရုဏ + အာကာ-ရ + ဒဿန] ပြုသော အခြင်းအရာကို

ပြုကြောင်း (သဒ္ဓါ)။ “ဗုဒ္ဓေါ သော ဘဂဝါ”-တိအာဒိ “နမော ကဏေဟ”တိ ဝုတ္တ-နမက္ကာရဿ ကရုဏာကာရဒဿနံ။ မ၊ ၄။ ၂။ ၁၀၇။

ကရုဏာဓိကရုဏတ္ထ (တိ) [ကရုဏ + အဓိကရုဏ + အတ္ထ] ကရိုဏ်းအနက်၊ အဓိကရုဏအနက် ရှိသော။ ဣတရသ္မိံ ပန သမာသေ ကရုဏာ-ဓိကရုဏတ္တာ ဝေ။ နေတ္ထိ၊ ၄။ ၁၁၅။

ကရုဏာရဟ (တိ) [ကရုဏ + အရဟ] ပြုခြင်းငှါ ထိုက်သော။ ကရုဏီယ-ကြည့်။

ကရုဏာရဟတ္ထ (ဌ) (တိ) [ကရုဏာရဟ + အတ္ထ] ပြုခြင်းငှါ ထိုက်သော အနက်ရှိသော။ ကာမဇ္ဈေတံ ကရုဏာရဟတ္တေန သိက္ခတ္ထယ-ဒီပကေန အာဒိပဒေနေဝ ဝုတ္တံ။ ခုဒ္ဒက၊ ၄။ ၂၀၃။ သုတ္တနိ၊ ၄။ ၁။ ၁၈၀။

ကရုဏီစ္ဆာ (ထိ) [ကရုဏ + ဣစ္ဆာ] ပြုခြင်း၌ အလိုဆန္ဒ၊ ပြုလိုသောဆန္ဒ။ စိဝရေ နိရပေက္ခ-တာယ ဝါ ကရုဏီစ္ဆာ စ ဝိဂစ္ဆတိ။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၁၉၄။

ကရုဏီဒ္ဓိ (ထိ) [ကရုဏ + ဣဒ္ဓိ] ကရုဏသင်္ခပြု ရသော ဣဒ္ဓိသဒ္ဓါ။ ကတ္တိဒ္ဓိ-ကြည့်။ (အောက် ကတ္တိဒ္ဓိပုဒ်ကိုလည်း ကတ္တုသင်္ခ ပြုရသော ဣဒ္ဓိသဒ္ဓါဟု အနက်ပြန်ဆိုရမည်။)

ကရုဏီယ (တိ) [ကရ + အနီယ] ပြုအပ် - ပြုသင့် - ပြုထိုက် - သော (အမှုကိစ္စ)။ (မချွတ်မယွင်း ပြုရမည့်အမှု = ကရုဏီယ၊ ပြု လိုမှပြုရမည့်အမှု = ကိစ္စ။ ဒိ၊ ၄။ ၂။ ၇၆။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၂၂။ ပြုလိုမှ ပြုရမည့်အမှု = ကရုဏီယ၊ မချွတ်မယွင်း ပြုရမည့်အမှု = ကိစ္စ၊ ရှေးဦး ပြုရမည့်အမှု = ကိစ္စ၊ နောက်ပြုရမည့်အမှု = ကရုဏီယ၊ ငယ်သောအမှု = ကိစ္စ၊ ကြီးသော အမှု = ကရုဏီယ။ ဥဒါန၊ ၄။ ၁၀၂။) မာဂ-ကော စ ဗြာဟ္မဏဒူတာ ဝေသာလိယံ ပဋိဝ-သန္တိ ကေနာဒိဒေဝ ကရုဏီယေန။ ဒိ၊ ၁။ ၁၄၃။

(-ဝိ၊၁။၆။ ဝိ၊၂။၁၀၆။ ဝိ၊၃။၂၀။ ဝိ၊၄။
 ၈၇။ ဒိ၊၁။၃။ ဒိ၊၂။၅၈။ မ၊၁။၂၈။ မ၊၂။
 ၁၂။ သံ၊၁။၄၄။ အံ၊၁။၁၅၁၊၂၄၂။ အဘိ၊
 က။၄၀၇။ ခုဒ္ဒက။၁၀။ ဥဒါန။၈၉။ ဣတိဝုတ်။
 ၂၃၄။ သုတ္တနိ။၃၀၀။ ထေရ။၃၁၂။ ထေရီ။
 ၄၀၃။ အပါ၊၁။၃၂။ မဟာနိ။၂၁၀။ ဇာ၊၂။
 ၄၈။) ကရုဏိယေနာတိ အဝဿံ ကတ္တဗ္ဗ-
 ကမ္ပေန။ ဒိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇၆။ (-အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၈၊
 ၂၂၁။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။၂၀၃။) ကရုဏိယန္တိ ကာ-
 တဗ္ဗံ၊ ကရုဏာရဟန္တိ အတ္တော။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။
 ၂၀၁။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၈။ တံ ကရုဏံ အရ-
 ဟတိတိ ကရုဏိယံ.....တေနာဟ“အဝဿံ
 ကတ္တဗ္ဗကမ္ပေနာ”တိ။ ဒိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃၇။ ကရုဏိ
 ယာနိတိ တေ အဝဿကေ အနိယသဒ္ဓေါ
 ဒဋ္ဌဗ္ဗောတိ အာဟ “အဝဿကိစ္စာနိ”တိ။
 အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၉၂။

ကရုဏိယဋ္ဌ (ပု) [ကရုဏိယ + အတ္တ] ပြုအပ်
 သောအနက်။ တဒေဝ ကရုဏိယဋ္ဌေန ကမ္ပံ။
 သာရတ္ထ၊၂။၂၀၂။

ကရုဏိယတရ (တိ) [ကရုဏိယ + တရ]
 အထူးသဖြင့် ပြုအပ်၊ ပြုသင့်၊ ပြုထိုက်သော။
 တတ္ထ ကယိရာ န ဟညံ၊ ကရုဏိယတရံ
 တတော အတ္ထိတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀၃။ (-ဇာ၊
 ဋ္ဌ၊၅။၅၈။ မူလဋ္ဌ၊၂။၁၄၃။)

ကရုဏိယဒ္ဓယသမယ (ပု) [ကရုဏိယ + ဒ္ဓယ +
 သမယ] ကိစ္စ-၂-ပါးကို ပြုရာအခါ။ သန္နိပဋိ-
 တာနံ ကရုဏိယဒ္ဓယသမယေသု ဓမ္မိကတာ-
 သမယော။ ဒိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀။ သံ၊ဋ္ဌ၊
 ၁။၁၀။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၉။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂၆။ခုဒ္ဒက၊
 ဋ္ဌ။၉၀။

ကရုဏိယဒွါဒသက (တိ) [ကရုဏိယ + ဒွါဒသ
 +က] ပြုဘွယ်ကိစ္စကြောင့်ဖြစ်သော-၁၂-ပါး၊
 ကထိန်ခင်းပြီးသော ရဟန်းသည် တစုံတခု
 ပြုဘွယ်ကိစ္စရှိ၍ ဖဲသွားခြင်းကြောင့်ဖြစ်သော
 ကထိန်နုတ်ခြင်း-၁၂-ပါး။ ကရုဏိယဒွါဒသ-

ကေပိ ယထာဒဿိတအနာသာယ ဒွါဒသကံ။
 ဝဇီရ။၄၉၅။

ကရုဏိယနိဿယ (တိ) [ကရုဏိယ + နိဿယ]
 ပြုအပ်သောမှီရာရှိ - ယူအပ်သော နိဿယည်း
 ရှိ - သော၊သု။ နိဿယကရုဏိယ (ဝိ၊ဋ္ဌ၊
 ၃။၃၁၄)ကြည့်။

ကရုဏိယပရိယာယ (ပု) [ကရုဏိယ + ပရိ-
 ယာယ] ကရုဏိယသဒ္ဓါ၏ စကားလွယ် ပရိ-
 ယာယ်။ ကရုဏိယပရိယာယေန သာဓာ-
 ရဏတော ဝုတ္တမတ္တံ ဣဒါနိ သရူပတော
 ဒဿေတုံ သုသုခံ ဝတာတိအာဒိနာ တတိယံ
 ဂါထမာဟ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၄၄။

ကရုဏုတ္တရ (တိ) [ကရုဏ + ဥတ္တရ] ပြုအပ်၊ ပြု
 သင့်သည်ထက် - ပြောဆိုသင့်သည်ထက် -
 ပိုမိုလွန်ကဲသော၊ ချွတ်ချယ်သော။ သော
 ကရုဏုတ္တရာ ယုဂဂ္ဂါဟကသာ နာမ ဒုက္ခာ။
 ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၇။

ကရုဏုတ္တရိက (န) [ကရုဏုတ္တရ + ဣယ။ ယ-ကို
 က-ပြု။] ပြုအပ်၊ ပြုသင့်သည်ထက် ပိုမိုလွန်ကဲ
 စွာပြုခြင်း၊ ပြောဆိုသင့်သည်ထက် ပိုမိုလွန်ကဲ
 စွာပြောဆိုခြင်း၊ ချွတ်ချယ်ခြင်း။ အညေဟိ
 ကိဉ္စိ ကတံ ဒိဿာ သာရမ္ပဝသေန ကရုဏုတ္တ-
 ရိကံ ကဓေတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၄၄။

ကရုဏုတ္တရိယ (န) [ကရုဏုတ္တရ + ဣယ] ပြုအပ်၊
 ပြုသင့်သည်ထက် ပိုမိုလွန်ကဲစွာ ပြုခြင်း၊
 ပြောဆိုသင့်သည်ထက် ပိုမိုလွန်ကဲစွာပြောဆို
 ခြင်း၊ ချွတ်ချယ်ခြင်း။ ကရုဏဿ ဥတ္တရ-
 ကိရိယာ ကရုဏုတ္တရိယံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၀။
 မူလဋ္ဌ၊၂။၂၁၇။ ဥတ္တရဘာဝေါ၊ ဥတ္တရိယံ၊
 ကရုဏေန ဥတ္တရိယံ ကရုဏုတ္တရိယံ။ အနုဋ္ဌ၊
 ၂။၂၁၅။ကရုဏုတ္တရိယလက္ခဏ-လည်း ကြည့်။

ကရုဏုတ္တရိယကရုဏ (န) [ကရုဏုတ္တရိယ + က-
 ရုဏ] ပြုအပ်၊ ပြုသင့်သည်ထက် ပိုမိုလွန်ကဲစွာ
 ပြုခြင်း၊ နိုင်ထက်ကလွဲ - နိုင်ထက်စီးနင်း - ပြု

ခြင်း။ ဝါဒပဋိဝါဒေန ဝါ ကရုဏတ္ထရိယကရုဏေန ဝါ အဇေသိ။ ဓမ္မာဠာ။ ၂၉။ သာရတ္ထ။ ၃။ ၃၅၀။

ကရုဏတ္ထရိယကရုဏာလက္ခဏ (တိ) [ကရုဏတ္ထရိယကရုဏာ + လက္ခဏ] ချုပ်ချယ်ခြင်းကို ပြုခြင်းလက္ခဏာရှိသော။ သာရမ္မ (စရိယာ၊ ၄။ ၁၃၇) ကြည့်။

ကရုဏတ္ထရိယပက္ခိယ (တိ) [ကရုဏတ္ထရိယပက္ခိယ + လ္လယ] ပြုသင့်သည်ထက် ပိုမိုလွန်ကဲစွာ ပြုခြင်း အဖို့၌ ဖြစ် (ပါဝင်)သော။ ဗဟိဒ္ဓါကထာ အမနာပါ မနာပါပိ ပရဿ စိတ္တဝိသဘာဝဟတ္တာ ကရုဏတ္ထရိယပက္ခိယမေဝါတိ ဒဿေန္တော။ ဒီ၊ ၃။ ၇၅။

ကရုဏတ္ထရိယပသုတ (တိ) [ကရုဏတ္ထရိယ + ပသုတ] ပြုအပ်၊ ပြုသင့်သည်ထက် ပိုမိုလွန်ကဲစွာ ပြုခြင်း၌ လေ့ကျက်သော။ ကရုဏတ္ထရိယပသုတာ ကလဟေ ဝေ အဘိရတာ။ ထေရ၊ ၄။ ၂။ ၃၆၄။

ကရုဏတ္ထရိယလက္ခဏ (တိ) [ကရုဏတ္ထရိယ + လက္ခဏ] ပြုအပ်ပြုသင့်သည်ထက် ပိုမိုလွန်ကဲစွာ ပြုခြင်းလက္ခဏာရှိသော။ ချုပ်ချယ်ခြင်းလက္ခဏာရှိသော။ ကရုဏတ္ထရိယလက္ခဏော သာရမ္မော။ မ၊ ၄။ ၁။ ၁၁၁။ မ၊ ၄။ ၄။ ၃၉။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၃၆၆။ ပဋိသံ၊ ၄။ ၁။ ၂၉၃။ ပဋိသံ၊ ၄။ ၂။ ၂၆၀။ မဟာနိ၊ ၄။ ၅။ ၁။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၂၀၃။ (- သံ၊ ၄။ ၁။ ၂၄၃။ အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၄၅၁။ ဇာ၊ ၄။ ၄။ ၂၇။ ဇာ၊ ၄။ ၅။ ၁၄၉။ ဒီ၊ ၃။ ၇၅။) ကရုဏဿ ဥတ္တရံ ကိရိယံ ကရုဏတ္ထရိယံ၊ တံ လက္ခဏံ တေဿာတိ ကရုဏတ္ထရိယလက္ခဏော။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၃၆၄။

ကရုဏတ္ထရိယဝါစာ (ထိ) [ကရုဏတ္ထရိယ + ဝါစာ] ပြုအပ်၊ ပြုသင့်သည်ထက် ပိုမိုလွန်ကဲစွာ ပြုသောစကား၊ ပြောဆိုအပ်၊ ပြောဆိုသင့်သည်ထက် ပိုမိုလွန်ကဲစွာ ပြောဆိုသော စ

ကား၊ ချုပ်ချယ်သောစကား။ ဗဟိဒ္ဓါ ဝိက္ခေပကထာပဝတ္တံ ဝါ ကရုဏတ္ထရိယဝါစံ န အာသတိ။ ဒီ၊ ၄။ ၃။ ၇၅။

ကရုဏ္ဏ (ထိ၊ ပ) [ကရ + အဏ္ဏ။ မောက်၊ ၇။ ၅၇။ ကရဉ္စိ + က။ ကစ္စည်း။ ၆၆၃။] (၁) ကြုတ်၊ ပြုတ်၊ အစ်၊ (ဆွမ်း စသည်ထည့်သော) အုပ်။ (ဓာန်သျှဉ်းပန်းပုံတောင်း၊ ပန်းကပ်၊ ကလပ်။) (၂) မြေရေလဲ၊ မြေရေဟောင်း။ (တိ) (၃) စက်ဆုပ်အပ်သော။ (၁) ပေဠာယ ပဋိသမေန္တိ ကရုဏ္ဏာယ နိက္ခိပန္တိ။ အဘိ၊ က။ ၄၀၈။ (- ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၃၁၇။ ဝိ၊ ၄။ ၄။ ၈၃။ က၊ ၁။ ၂၆၃။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၂၀၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၃၅။ ဓမ္မာ၊ ၄။ ၂။ ၁၂။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၁၉၂။ မ၊ ၄။ ၂။ ၂၀၀။) ကရဉ္စိတဗ္ဗော ဘာဇေတဗ္ဗောတိ ကရုဏ္ဏော၊ ပေဠာ။ သီ၊ ၄။ သစ်၊ ၂။ ၁၄၉။ (၂) အယံ အဟိ၊ အယံ ကရုဏ္ဏော၊ အညော အဟိ၊ အညော ကရုဏ္ဏော။ ဒီ၊ ၁။ ၇၃။ ပဋိသံ၊ ၃။ ၈၉။ ကရုဏ္ဏာတိ ဣဒမ္ပိ အဟိကဉ္စကဿ နာမံ၊ န ဝိလိဝကရုဏ္ဏကဿ။ ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၁၉၈။ မ၊ ၄။ ၃။ ၁၀၁။ ကရုဏ္ဏာတိ ကရုဏ္ဏာယ၊ ပုရာဏတစကဉ္စကတောတိ အတ္ထော။ ပဋိသံ၊ ၄။ ၂။ ၂၇၈။ ကရဉ္စိတဗ္ဗော ဇိဂုစ္ဆိတဗ္ဗောတိ ကရုဏ္ဏော၊ နိမ္မောကံ။ သီ၊ ၄။ သစ်၊ ၂။ ၁၄၉။ (တိ) (၃) ကာရုဏ္ဏဝ (သံ၊ ၄။ ၂။ ၆၁) ကြည့်။

ကရုဏ္ဏက (ပ) [ကရုဏ္ဏ + က] (၁) ကြုတ်၊ ပြုတ်၊ အစ်၊ (ဆွမ်းစသည်ထည့်သော) အုပ်။ (၂) ကရုဏ္ဏကမင်း။ (၁) အယံ မဏိ၊ အယံ ကရုဏ္ဏကော၊ အညော မဏိ၊ အညော ကရုဏ္ဏကော။ ပဋိသံ၊ ၁။ ၃၉။ ၁၄၁။ (- ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၃၁၇။ မ၊ ၄။ ၄။ ၁၉၆။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၂၇၁။ ဇာ၊ ၄။ ၃။ ၅၀၂။ ဇာ၊ ၄။ ၅။ ၄၁၀။) (၂) ဒန္တပုရေ နာမ နဂရေ ကရုဏ္ဏကော နာမ ကလိင်္ဂါနံ ဇနပဒဿရာဇာ။ ဇာ၊ ၄။ ၃။ ၃၆၀။

ကရုဏ္ဏကသမိပ (တိ) [ကရုဏ္ဏက + သမိပ] ကြုတ်၏ အနီး။ တသ္မိ ကရုဏ္ဏကသမိပ

အသမ္ပတ္တေယေဝ ကရုဏာကံ ဝိဝရိတော။ ဇာ၊
ဋ္ဌ၊ ၃။ ၅၀၂။

ကရုဏာကာကရ (ပု) [ကရုဏာ + အာကာရ] ကြုတ်၏ - အခြင်းအရာ - ပုံပန်းသဏ္ဌာန်။ ဇာလာနိ ကရုဏာကာကာရေန ပရိက္ခိပါပေ-
တော။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၃၀၂။

ကရုဏာကောလဝါသီ (တိ) [ကရုဏာကောလ +
ဝါသီ] ကရုဏာကောလ အရပ်၌ နေလေ့ရှိ
သောသူ။ ကရုဏာကောလဝါသီ မဟာဒတ္တ-
တ္ထေရာ ပနာဟ။ အံ၊ ၄။ ၃။ ၅။

ကရုဏာတလ (န) [ကရုဏာ + တလ] ပြုစု၏
အပြင်။ (ပြုစုပုံနည်းနှင့် ညီမျှသောအရပ်။)
ဥဇကံ ကတော ဥဗ္ဗုဒ္ဓန္တသ ကရုဏာတလတော
သပ္ပဿ နဂုံဋ္ဌေ ကေသဂ္ဂမတ္တေ မုတ္တေ ပါရာဇိ-
ကံ။ ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၃။ ၁၇။

ကရုဏာပဋ္ဌလ (န) [ကရုဏာ + ပဋ္ဌလ] ကြုတ်ဖုံး။
ကရုဏာပဋ္ဌလံ ဝါ ပတ္တေဟိယေဝ သမတိတ္ထိ-
ကံ ပူရေတွာ သန္တရိတဗ္ဗံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၁၆၇။
ကရုဏာပဋ္ဌလံ သမဂ္ဂပိဓာနံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၁၆၈။

ကရုဏာပုဋ္ဌ (န) [ကရုဏာ + ပုဋ္ဌ] ပြုစုဖုံး။ ဆာ-
တော သပ္ပေါ သိသေန ကရုဏာပုဋ္ဌံ အာဟာစ
ဩကာသံ ကတော ပလာယတိ။ ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၃။ ၁၇။
ကရုဏာပုဋ္ဌန္တိ ပေဋ္ဌာယ ပိဓာနံ။ သာရတ္ထ၊ ၂။
၁၅၄။

ကရုဏာမုခ (န) [ကရုဏာ + မုခ] ပြုစုဝါ၊ ပြုစု
နည်း။ ကရုဏာမုခံ ဤသကံ ဝိဝရိတော။ ဝိ၊ ၄။
၁။ ၃။ ၁၇။

ကရတလ (န) [ကရ + တလ] လက်ဝါးပြင်၊
လက်ဝါး။ ကရတလေန ဂဟေတဗ္ဗာ ဒဗ္ဗိ
ကဋ္ဌန္တု။ အပါ၊ ၄။ ၂။ ၁၂။ (-ဇာ၊ ၄။ ၅။ ၂၂။
ဇာ၊ ၄။ ၇။ ၂၂။ သီ၊ ၄။ ၁။ ၁၆၄။)

ကရတလဂတ (တိ) [ကရတလ + ဂတ] လက် -
လက်ဝါးပြင် - သို့ ရောက်သော။ ဗောဓိ-

သတ္တော ဒသဗလဿ ဗျာကရဏံ သုတ္တာ
ဗုဒ္ဓဘာဝံ ကရတလဂတမိဝ မညမာနော။
ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၄။ ၁၂၀။

ကရတိယ (ပု) [?] (၁) ပဲလွန်း။ (၂) ကရတိ-
ယနတ်။ (၁) မုဂ္ဂတိယော ကရတိယော၊
သေဝါလသိသကာ ဗဟူ။ ဇာ၊ ၂။ ၃၄၅။
ကရတိယောတိ ရာဇမာသော။ ဇာ၊ ၄။ ၇။
၃။ ၃။ (၂) သာတာဂံရော ဟေမဝတော၊
ပုဏ္ဏကော ကရတိယော ဂုဋ္ဌော။ ဒီ၊ ၃။ ၁၆၅။

ကရတ္တလ (န) [ကရ + တလ] လက်ဝါးပြင်၊
လက်ဝါး။ အာဝုဏိတွာ ကရတ္တလေ (စရိယာ။
၄၁၇) တိ တတ္ထ တတ္ထ ဥယျာနာဒိသု ဂန္ဓာ
အတ္တနော ဗလေန - ဟတ္ထတလေ ဆိန္ဒကတွာ။
စရိယာ၊ ၄။ ၂၄၃။

ကရပသာရဏ (န) [ကရ + ပသာရဏ] လက်ကို
ဆန့်ခြင်း။ အပ္ပတ္တိသယပတ္တနာ တဏှာ
တမသိ စောရာနံ ကရပသာရဏံ ဝိယ။ ဒီ၊ ၄။
၁။ ၁၀၄။

ကရပါလိကာ (ထိ) [ကရ + ပါလ + ကျ + အာ။
ကရံ ပါလယတိတိ ကရပါလိကာ။ ဓာန်၊ ၄။
၃၉၂။] (လက်ကို စောင့်ရှောက်တတ်သော)
ဒါးငယ်၊ ဆောင်ဒါး၊ ဒါးမျှောင်။ ဣန္ဒြိ တု
ကရပါလိကာ။ ဓာန်၊ ၃၉၂။

ကရပုဋ္ဌ (ပု) [ကရ + ပုဋ္ဌ] လက်အုပ်။ ကတဉ္ဇလီ-
ကြည့်။

ကရပ္ပတ္တဓနဂ္ဂဟဏ (န) [ကရ + ပတ္တ + ဓန +
ဂဟဏ] လက်သို့ ရောက်ပြီးသော ဥစ္စာကိုယူ
ခြင်း။ သမ္ပတ္တဝိသယဂ္ဂဟဏံ ဥပါဒါနံ စော-
ရာနံ ကရပ္ပတ္တဓနဂ္ဂဟဏံ ဝိယ။ ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၁၀၄။

ကရဘ (ပု) [ကရ + အဘ။ ဓာန်၊ ၄။ ၂၆၆၊ ၅၀၂။]
(၁) လက်ဝါးစောင်း။ (၂) ကုလားအုပ်။ (၃)
ဆင်ငယ်။ (၄) နံ့သာရေ။ (၁) မဏိဗန္ဓက-
နိဋ္ဌာနံ ပါဏိဿ ကရဘောန္တရံ။ ဓာန်၊ ၂၆၆။

(၂) ဩဋ္ဌော တု ကရဘော ဘဝေ။ ဓာနံ။
၅၀၂။ (၃) (၄) ထောမ။

ကရဘူသ (ထိ) [ကရ+ဘူသ] လက်ကောက်၊
ပုလဲ၊ စိန် စသည်တို့ဖြင့် ချယ်စီအပ်သော
လက်ကောက်။ ကက်ဏ-ကြည့်။

ကရမန္တ (ဒွ) (ပု) [ကရ+မဒ္ဒ+အ။ ကရံ ဟတ္တံ
မဒ္ဒတိ ကဏ္ဍကေန ကရမန္တော၊ ကရမဒ္ဒေါပိ။
ဓာနံ၊ ဣ။ ၅၇၈။] ခံပင်။ သိန္နိဝါကရမန္တော ဝါ
ကဏ္ဍဝိဓော ဝါ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၁၇၈။ ။

ကရမန္တက (ပု) [ကရမန္တ+က] ခံပင်။ ကရမန္တ-
ကံ ကရမ္မ ဒဏ္ဍောကံရ ဥဒကဇောတိ ကဏ္ဍ-
ကော။ ဝဇီရ။ ၃၂၀။

ကရမန္တဂစ္ဆ (ပု) [ကရမန္တ + ဂစ္ဆ] ခံပင်ချုံ။
ကဏ္ဍကံ-ကြည့်။

ကရမရ (ပု) [ကရ+မရ+အ။ သတ္တုနံ ကရေန
ဟတ္ထေန မရိဘဗ္ဗတ္တာ ကရမရေ။ ဓာနံ၊ ဣ။
၄၀၇။] သုံ့ရ၊ သုံ့ပန်း၊ အဓမ္မဖမ်းဆီးခြင်းခံ
ရသောသူ။ ဂါဝိဒယာ စ ကရမရေ စ ဂဟေ-
တွာ ဂစ္ဆန္တိ။ မ၊ ဣ။ ၂။ ၃၀၇။ သံ၊ ဣ။ ၁။ ၁၉၃။
(-ဓမ္မ၊ ဣ။ ၂။ ၃၀၄။) ကရမရေတိ ဝိလုမ္ပိတွာ
အာနိတေ။ မ၊ ဣ။ ၂။ ၃၁၆။

ကရမရဂ္ဂဟဏ (န) [ကရမရ+ဂဟဏ] သုံ့ပန်း
အဖြစ်ဖမ်းခြင်း၊ လူပြန်ပေးဆွဲခြင်း။ ကေ
ပရိတ္တံ ဂါမံ ပရိဝါရေတွာ တတ္ထ ကိဉ္စိပိ
ဂယျူပကံ အသေသေတွာ ကရမရဂ္ဂဟဏ။
မ၊ ဣ။ ၂။ ၄၃။

ကရမရဂ္ဂါဟ (ပု) [ကရမရ + ဂါဟ] သုံ့ပန်း
အဖြစ်ဖမ်းယူခြင်း။ ကရမရဂ္ဂါဟံ ဂဟေတွာ
နိတော။ ဇာ၊ ဣ။ ၁။ ၃၇၆။

ကရမရဂ္ဂါဟဂဟိတ (တိ) [ကရမရဂ္ဂါဟ+ဂဟိ-
တ] သုံ့ပန်းအဖြစ် ဖမ်းခြင်းဖြင့် ဖမ်းယူအပ်
သောသူ။ ကရမရာနိတ-ကြည့်။

ကရမရာနိတ (တိ) [ကရမရ + အာနိတ] သုံ့
ပန်းအဖြစ်ဖြင့် ဖမ်းယူအပ်သောသူ (သုံ့ပန်း

ကျွန်)။ ဓဇာဟဋ္ဌာ နာမ ကရမရာနိတာ
ဝုစ္စတိ။ ဝိ၊ ၁။ ၂၀၃။ (-မ၊ ဣ။ ၃။ ၆။ မဟာနိ၊
ဣ။ ၄၆။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၂၀၅။ မ၊ ဣ။ ၁။ ၃၀၂။ အံ၊ ဣ။
၂။ ၁၆၇။) ပရဒေသတော ပဟရိတွာ အာ-
နေတွာ ဒါသဗျံ ဥပဂမိတော ကရမရာနိတော-
တိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဝိ၊ ဣ။ ၁။ ၃၁၆။ (-ဝိ၊ ဣ။ ၃။
၂၇၂။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၁၃၈။) ကရမရာနိတော
နာမ ဗန္ဓဂါဟဂဟိတော။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁၅၄။
(-ဒိ၊ ဣ။ ၁။ ၂၃၀။ သိ၊ ဣ။ ၁။ ၂။ ၅၃။) ကရ-
မရာနိတာတိ ဒါသဘာဝေန ကရမရဂ္ဂါဟ-
ဂဟိတာ။ မ၊ ဣ။ ၃။ ၄။

ကရမရာနိတက (တိ) [ကရမရာနိတ + က]
သုံ့ရ(သုံ့ပန်း)ကျွန်၊ စစ်သုံ့ပန်း။ ရညာ
တုဋ္ဌေန “ကရမရာနိတကေ မုဉ္ဇဏာ” တိဝတွာ
ဝိ။ ဝိ၊ ဣ။ ၃။ ၂၇၂။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၁၃၈။ ကရမ-
ရာနိတ-လည်း ကြည့်။

ကရမာန (တိ) [ကရ+ဩ+ မာန] ပြုသော၊
သူ။ ကရောန္တ-ကြည့်။

ကရမာလာ (ထိ) [ကရ+မာလာ] လက်ချောင်း
အစဉ်။ အာဒိစ္စပါရိစရိယ (သိ၊ ဣ။ ၁။ ၁။
၃၇၆) ကြည့်။

ကရမိတတနုမဇ္ဈိမ (တိ) [ကရ + မိတ + တနု +
မဇ္ဈိမ] လက်(ထွာဆိုင်)ဖြင့် တိုင်းတာအပ်
သော သေးသွယ်သော ခါးရိုးသောသူ။
(နန္ဒာဒေဝီမိဖုရား။) တနုမဇ္ဈိမာ (ဇာ၊ ဣ။ ၆။
၃၀၈) ကြည့်။

ကရမိတမဇ္ဈ (တိ) [ကရ+မိတ + မဇ္ဈ] လက်
(ထွာဆိုင်)ဖြင့် တိုင်းတာအပ်သော ခါးရိုး
သော၊ လက်ထွာဆိုင်မျှ ခါးရိုးသောသူ။
ကရမိတမဇ္ဈာ ဝိသာလသောဏိ။ ဇာ၊ ဣ။ ၅။
၂၂၇။

ကရမ္မိယ (ပု) [?] ကရမ္မိယတက္ကတွန်း။ ဥပါ-
ဂမံ ကရမ္မိယံ အစေလံ။ ဇာ၊ ၁။ ၃၉၂။ ဇာ၊ ဣ။
၅။ ၈၉။

ကရမ္မိယအစေလ (ပု) [ကရမ္မိယ + အစေလ] က-
ရမ္မိယမည်သော - အဝတ်မဝတ်သော - တိတ္ထိ
- တက္ကတွန်း။ (၎င်းတက္ကတွန်းသည် ကရမ္မိယ-
သဘောဆီပ်၌ နေလေ့ရှိသောကြောင့် ကရမ္မိ-
ယ အမည်ရ၏။) သော “ကရမ္မိယအစေ-
လော” တိ ပညာယံ။ ဇာ၊ ဌ၊ ၅။ ၇၀။

ကရမ္မိယပဋန (န) [ကရမ္မိယ + ပဋန] ကရမ္မိယ-
သဘောဆီပ်။ ကော ပန ဝါတဝေဂေန
ကရမ္မိယပဋန နာမ ပါပုဏိ။ ဇာ၊ ဌ၊ ၅။ ၇၀။
(ကရမ္မိယပဋန-ဟု မူကွဲရှိ၏။)

ကရမ္မ (ပု) [ကရ + အမ္မ] (၁) ခံပင်။ (၂) ရော
နှောခြင်း။ (တိ) (၃) ရောနှောအပ်သော။
(၁) ကရမ္မန္တက-ကြည့်။ (၂) (တိ) (၃)
ထောမ။

ကရမ္မက (တိ) [ကရမ္မ + က] ရောပြွမ်းထားသော
အရာ၊ (အသားစသည်နှင့်) ရောနှောချက်
သော - ဟင်းလျာ - စားသောက်ဖွယ်။ ကရမ္မ-
ကော ဟိ မံသမိဿကောပိ ဟောတိ အမံ-
သမိဿကောပိ။ ဝိ၊ ဌ၊ ၂။ ၉၄။ (-ဝိ၊ သင်္ဂဟ။
၁၂၉။ ဝဇီရ။ ၃၁၇။) ကရမ္မကောတိ မိဿ-
ကာဝိစနမေတံ။ ယဉ္စိ အညေနညေနမိဿေ-
တွာ ကရောန္တိ။ သော ကရမ္မကောတိ ဝုစ္စတိ။
သာရတ္ထ၊ ၂။ ၆၂။ (-ဝိမတိ၊ ၂။ ၃၀။)

ကရမ္မ (ပု) [က + ရဘိ + က။ ထောမ။] (၁)
နို့စမ်းနှင့်ရော၍ လှော်ထားသော မုယောမုံ။
(၂) ကရမ္မနတ်။ (၁) ထောမ။ (၂) သုက္ကာ
ကရမ္မာ အရုဏာ။ ဒီ၊ ၂။ ၂၀၀။

ကရရဟ (ပု) [ကရ + ရဟ + အ] လက်သည်း
(လက်သံ)။ ကရရဟော၊ နခရောတိပိ နခဿ
နာမာနိ။ ဓာ၊ ဋီ၊ ၂။ ၆၆။

ကရဝါလခဂ္ဂ (ပု) [ကရဝါလ + ခဂ္ဂ] သန်လျက်။
သတ္တေန ကရဝါလခဂ္ဂါဒိနာ။ မ၊ ဋီ၊ ၂။ ၄၂၃။
(ကရဝါလသည် ခဂ္ဂ၏ ပရိယာယ်ဖြစ်သည်။
ဓာ၊ ဋီ၊ ၂။ ၉၁။)

ကရဝိန္ဒ (ပု) [?] ရင်းရဲပင်။ အောက်ပုဒ်-ကြည့်။

ကရဝိန္ဒဒဏ္ဍ (ပု) [ကရဝိန္ဒ + ဒဏ္ဍ] ယင်းရဲပင်၏
အရိုး၊ ယင်းရဲရိုး။ ပဒုမဇာတိနံ သဗ္ဗောပံ
ဒဏ္ဍကော ကရဝိန္ဒဒဏ္ဍာဒယော စ အဝသေ-
သသဗ္ဗဒန္တာ ယာဝဇီဝိကာ။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၉၆။

ကရဝိန္ဒာဒိလတာ (ထိ) [ကရဝိန္ဒ + အာဒိ +
လတာ] ယင်းရဲအစရှိသော နွယ်ပင်။ လတာ
ဝါတိ ကရဝိန္ဒာဒိလတာ ဝါ။ မဟာနိ၊ ဌ။
၃၃၂။

ကရဝိယ (ပု) [ကလ + ရ + ဤက] ကရဝိက်ငှက်။
အထေတ္ထ သကုဏာ သန္တိ။ ကရဝိယာ နာမ
တေ ဒိဇာ။ ဇာ၊ ၂။ ၃၄၇။

ကရဝိက (ပု) [ကလ + ရ + ဤက။ ကလံ ရဝ-
တိတိ ကရဝိကော၊ ဤကော၊ လ-လောပေါ။
ဓာ၊ ဋီ၊ ၆၂၆။] ဖြည်းညှင်းသာယာသော
အသံကို တွန့်ကျူးတတ်သောငှက်၊ ကရဝိက်
ငှက်။ (ဥဩငှက်ဟု P.T.S. ၌ ဆို၏။)
ဟိမဝန္တေ ပဗ္ဗတေ ကရဝိကာ နာမ သကုဏ-
ဇာတိ။ ဒီ၊ ၂။ ၁၇။ (-သုတ္တနိ၊ ၂။ ၉၀။)

ကရဝိက (ပု) [ကရဝိက + က။ ကရဝိကသကု-
ဏာ ဝါ ဗဟဝေါ ဧတ္ထ သန္တိတိ ကရဝိကော။
ဓာ၊ ဋီ၊ ၂။ ၆၆။] ကရဝိကတောင်၊ ကရဝိက်ငှက်
များစွာတို့ နေရာဖြစ်သော တောင်။ (ဤ
တောင်သည် မြင်းမိုရ်တောင်၏ အပြ်အရံ
တောင် ၇-လုံးတို့တွင် အပါအဝင်ဖြစ်၏။)
သုဒဿနော ကရဝိကော၊ ဤသဓရော ယုဂန္ဓ-
ရော။ ဇာ၊ ၂။ ၂၀၁။ ကရဝိရ-လည်း ကြည့်။

ကရဝိကတိဿတ္ထေရ (ပု) [ကရဝိကတိဿ +
ထေရ] ကရဝိကတိဿထေရ်။ ကရဝိကတိဿ-
တ္ထေရော ပန ဂါဝုတမတ္တဗ္ဗန္တရေပိ ဝဋ္ဋတိတိ
အာဟ။ ဝိ၊ ဌ၊ ၂။ ၃၂၀။ (-ဝိ၊ သင်္ဂဟ။
၁၁၂။)

ကရဝိ(ဝိ)ကဘာဏိ (တိ) [ကရဝိက + ဘာဏိ]
ကရဝိက်ငှက်သံနှင့်တူသော အသံရှိသော၊ သူ။

အယဉ္ဇိ ဒေဝ ကုမာရော ဗြဟ္မဿရော ကရဝိ-
ကဘာဏီ။ ဒီ၊ ၂။ ၁၆။ (- ဒီ၊ ၂။ ၁၁၀။ မ၊ ၂။
၃၃၈။ မဟာနိ၊ ၃၅၃။) ကရဝိကော ဝိယ
ဘဏတိတိ ကရဝိကဘာဏီ၊ မတ္တကရဝိက-
ရုတမဉ္ဇုသောသောတိ အတ္ထော။ ဒီ၊ ၄။ ၂။
၄၂။ (မ၊ ၄။ ၃။ ၂၆၂-အလားတူဝါကျ၌ ကရ-
ဝိကဘာဏီဟု ရသေ့နှင့်ရှိ၏။)

ကရဝိကမဓရဂီရ (တိ) [ကရဝိက + မဓရဂီရ]
ကရဝိကံငှက်၏ အသံကဲ့သို့ သာယာသော
အသံရှိသော။ သူ။ ကရဝိကမဓရဂီရော (ဗုဒ္ဓဝံ။
၃၀၆)တိ ကရဝိကသကုဏဿ ဝိယ မဓရ-
ဂီရ ယဿ သော ကရဝိကမဓရဂီရော၊ ကရ-
ဝိကမဓရမဉ္ဇုဿရောတိ အတ္ထော။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၄။
၇။

ကရဝိကမဓရနိဇ္ဈေါသ (ပု) [ကရဝိက + မဓရ-
နိဇ္ဈေါသ] ကရဝိကံငှက်အသံကဲ့သို့ သာယာ-
သော အသံ။ အဋ္ဌင်္ဂသမန္နာဂတံ ကရဝိကမဓ-
ရနိဇ္ဈေါသံ ဗြဟ္မဿရဉ္စ သုတော။ သုတ္တနိ၊ ၄။
၁။ ၂၃၄။

ကရဝိကမဓရမဉ္ဇုဿရ (တိ) [ကရဝိကမဓရ +
မဉ္ဇုဿရ] ကရဝိကံငှက်၏အသံကဲ့သို့ လွန်စွာ
သာယာသော အသံရှိသော။ သူ။ ကရဝိက-
မဓရဂီရ-ကြည့်။

ကရဝိကရုတ (တိ) [ကရဝိက + ရုတ] ကရဝိက-
ငှက်၏အသံကဲ့သို့ အသံရှိသော။ သူ။ ကရဝိက-
ရုတော နာထော၊ ဗြဟ္မသောသော တထာ-
ဂတော။ ထေရ၊ ၄။ ၂။ ၁၇၇။

ကရဝိကရုတမဉ္ဇု (တိ) [ကရဝိကရုတ + မဉ္ဇု]
(၁) ကရဝိကံငှက်သံကဲ့သို့ သာယာသော။
(၂) ကရဝိကံငှက်သံကဲ့သို့ သာယာသောအသံ
ရှိသော။ သူ။ (၁) ကရဝိကရုတမဉ္ဇုနာ ကဏ္ဍ-
သုခေန။ ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၁၁၉။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၉။ (-
ဥဒါန၊ ၄။ ၂၅၄။ ဣတိဝုတ်၊ ၄။ ၁၇။ ဝိမာန၊ ၄။
၂၀၃။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၄။ ၂၆၄။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၄၁။ မ၊ ၄။ ၂။
၁၆။) (၂) ကရဝိကသရုတမိဝ မဉ္ဇု မဓရဿ-

ရော ယဿာတိ ကရဝိကရုတမဉ္ဇု။ သိ၊ ၄။
သစ်၊ ၁။ ၄၇၂။ (- ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၂၇၄။ သိ၊ ၄။ သစ်၊
၂။ ၁၆၇။ မ၊ ၄။ ၁။ ၂၃၁။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၁၆။)

ကရဝိကရုတမဉ္ဇုသောသ (တိ) [ကရဝိကရုတ-
မဉ္ဇု + သောသ] ကရဝိကံငှက်၏ အသံကဲ့သို့
သာယာသော အသံရှိသော။ သူ။ ဟဒယဂံမဝ-
ဒေါ ကရဝိကရုတမဉ္ဇုသောသော။ မဟာနိ။
၃၅၃။ ကရဝိကသကုဏသဒ္ဓေါ ဝိယ မဓရ-
သောသော အဿာတိ ကရဝိကရုတမဉ္ဇု-
သောသော။ မဟာနိ၊ ၄။ ၃၇၇။

ကရဝိကရုတမဓရ (တိ) [ကရဝိကရုတ + မဓရ]
ကရဝိကံငှက်၏ အသံကဲ့သို့ သာယာသော။
ကရဝိကရုတမဓရေန သဒ္ဓေန သကလံ ဇနံ
ရဉ္စယန္တိ။ အပ၊ ၄။ ၂။ ၂၁၆။

ကရဝိကရုဒမဉ္ဇု (တိ) [ကရဝိက + ရုဒ + မဉ္ဇု]
ကရဝိကံငှက်၏ အသံကဲ့သို့ သာယာသော။
ကရဝိကရုဒမဉ္ဇုနာ ကဏ္ဍသုခေန။ မ၊ ၄။ ၁။
၅၈။

ကရဝိကရုဒေါ(တော)ပမ (တိ) [ကရဝိကရုဒ +
ဥပမာ] ကရဝိကံငှက်၏ အသံလျှင် ဥပမာ
(နှိုင်းခိုင်းခြင်း)ရှိသော။ အသောသံ မဓရ-
ဂီရံ၊ ကရဝိကရုဒေါပမံ။ အပ၊ ၁။ ၃၂၅။

ကရဝိကသကုဏ (ပု) [ကရဝိက + သကုဏ]
ကရဝိကံငှက်။ ကရဝိကမဓရဂီရ-ကြည့်။

ကရဝိကသကုဏသဒ္ဓ (ပု) [ကရဝိကသကုဏ +
သဒ္ဓ] ကရဝိကံငှက်၏ အသံ။ ကရဝိကရုတ-
မဉ္ဇုသောသ-ကြည့်။

ကရဝိကသညိ (တိ) [ကရဝိက + သညိ] ကရ-
ဝိကံငှက်ဟု အမှတ်သညာ (ထင်မှတ်ခြင်း)
ရှိသော။ သဗ္ဗဒိသာသု ကရဝိကသညိ ဟုတော
မဓရံ ဂိရံ နိစ္ဆာရေသိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၁၀၇။

ကရဝိကသဒ္ဓ (တိ) [ကရဝိက + သဒ္ဓ] ကရဝိက-
ငှက်၏ အသံကဲ့သို့ အသံရှိသော။ သူ။ ကရဝိ-
ကသရ (တိ) (၂) ကြည့်။

ကရဝိကသုဿရ (ပု) [ကရဝိက + သုဿရ] ကရဝိကံဋ္ဌကံ(သံ)ကဲ့သို့ သာယာသော အသံရှိသော။ ဟံသဿ ရဉ္စော ကရဝိကသုဿရော။ ဝိမာန။ ၅၃။ (-ဇာ၊ ၂။ ၃၆။ ဇာ၊ ၄။ ၂၁၄။) ကရဝိကသုဿရောတိ ကရဝိကော ဝိယ သောဘနဿရော။ ဝိမာန၊ ၄။ ၁၅၂။

ကရဝိကဿရ (ပု) [ကရဝိက + သရ] (၁) ကရဝိကံဋ္ဌကံသံ။ (တိ) (၂) ကရဝိကံဋ္ဌကံသံကဲ့သို့ အသံရှိသော။ (၁) မယူရဿရော ဟံသဿရော ကရဝိကဿရော။ ဝိမာန၊ ၄။ ၁၅၂။ (တိ) (၂) ကရဝိကဿရောတိ ကရဝိကသဒ္ဓေါ။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၄၃။ (၄င်း၏ သံဝဏ္ဏေတဗ္ဗပုဒ် အဋ္ဌကထာ၌မတွေ့)

ကရဝိရံ (ပု) [ကု + ရ + ဤရ] ကုစ္ဆိတံ ရဝန္တိ အဿာ ယေန ကရဝိရော၊ ဤရော။ ဓာန်၊ ၄။ ၅၇၇။ (၁) ကုလားဇလပ်၊ တောင်ဇလပ်၊ (ဓာန်၊ သျှ၊ သစ်၌) နွယ်သာကီ။ (၂) ကရဝိရမည်သော မြက်။ (၁) ကရဝိရော သမာရကော။ ဓာန်၊ ၅၇၇။ (၂) ကရဝိရနာမကကြည့်။

ကရဝိရံ (ပု) [ကရဝိရ + က။ က + ရ + ဤရ] ကရဝိရမည်သော တောင်၊ တောင်ဇလပ် ကုလားဇလပ်ပင်တို့ များစွာပေါက်သော တောင်၊ ဥဒေါင်းတို့ တွန့်ကျိုးထုဖြစ်သော တောင်။ ကရဝိရော သုဒဿနော။ ဓာန်၊ ၂၆။ ကရဝိရ အဿ မာရကာ ဗဟဝေါ တွေ့သန္တိတိ ကရဝိရော။ ကေ ဝါ မယူရာ ရဝန္တိ တွေ့တိ ကရဝိရော။ ကရဝိကောတိပိ ပါဌော။ ဣဓာပိ ပစ္ဆိမောယေဝတွော။ ဓာန်၊ ၄။ ၂၆။

ကရဝိရနာမက (တိ) [ကရဝိရ + နာမ + က] ကရဝိရအမည်ရှိသော (မြက်ပင်ကြီးတမျိုး)။ ကရဝိရနာမကာနိ မဟာတိဏာနိ စ ဘိသာနိ စ သာမာကာနိ စာတိ အတွော။ ဇာ၊ ၄။ ၄။ ၉၃။

အဘိဓာန် (က-ဝဂ်) ၁-၂၆—ပ-မ-ဗ-သ-စ

ကရဝိရပတ္တ (န) [ကရဝိရ + ပတ္တ] (၁) ကုလားဇလပ်ရွက်။ (တိ) (၂) ကုလားဇလပ်ရွက် သဏ္ဌာန် ပြုအပ်သော (မြား)။ ယဒိ ဝါ ကရဝိရပတ္တန္တိ။ မ၊ ၂။ ၉၃။

ကရဝိရမာလာ (ထိ) [ကရဝိရ + မာလာ] ကုလားဇလပ်ပန်း၊ တောင်ဇလပ်ပန်း။ အာဒိစ္စပါရိ-စရိယာတိ ကရဝိရမာလာဟိ ပူဇံ ကတွာ။ ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၁၃၁။

ကရသာခါ (ထိ) [ကရ + သာခါ] လက်ချောင်း။ ကရသာခါ'ဂုံလိ တာ တု၊ ပဉ္စ'ဂုံဌော စ တဇနိ။ ဓာန်၊ ၂၆၆။

ကရသေဋ္ဌ (ပု) [ကရ + သေဋ္ဌ] မြတ်သောလက်။ ကရသေဋ္ဌေန ပဂ္ဂယု၊ ဇလဇံ ပုပ္ဖမုတ္တမံ။ အပ၊ ၁။ ၁၂၁။

ကရဟိ (ဗျ) တရံတခါ၌၊ တစုံတခုသော ကာလ၌၊ တစုံတခုသော အရပ်၌။ (သီ၊ ၄။ သစ်၊ ၂။ ၂၃၇။) ယံ ကဒါစိ ကရဟိ ဒီဃဿ အဒ္ဓါနော အစွယေန။ ဒီ၊ ၁။ ၁၆။ ဒီ၊ ၃။ ၂၃၊ ၆၉။ (-ဒီ၊ ၂။ ၁၁၅။ မ၊ ၁။ ၁၉၉။ သံ၊ ၂။ ၃၉၅။ အံ၊ ၁။ ၁၀၀။ အံ၊ ၂။ ၁၇၇။ နေတ္တိ။ ၁၂။) ကဒါစိတိ ကိသ္မိဉ္စိ ကာလေ။ ကရဟိ-တိ တဿေဝ ဝေဝစနံ။ ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၁၀၁။ (-မ၊ ၄။ ၂။ ၅၄။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၁၆၅။ သီ၊ ၄။ သစ်၊ ၂။ ၂၃၇။)

ကရဟာဠ (ပု) [ကရ + ဟဠ + က] (၁) ကြာစွယ်ကြာရင်း။ (၂) ပန်း။ (၃) ပန်တိုင်းပင်။ (၄) ကြောက်ခြင်း။ “ကရဟာဠော'မ္မုဇကန္တေ၊ ပုပ္ဖရက္ခဘိတေသု စေ”တိ နာနတ္ထသင်္ဂဟေ။ ဓာန်၊ ၄။ ၅၄၉။

ကရဟာဠက (ပု) [ကရ + ဟဠ + က] (၁) ပန်တိုင်းပင်။ (၂) လက်ဝတ်တန်ဆာ။ (၃) ရွှေ။ (၁) ဒုမေ ကရဟာဠကေ။ ဓာန်၊ ၄။ ၁၁၃၁။ (သျှ-၌ သမင်စာ ပြန်ဆို၏။) (၂) (၃) ထောမ။

ကရဟိ (ဗျ) [ကိ + ရဟိ] အဘယ်အခါ၌။ ကရဟိ ဂစ္ဆတိ။ နိတိ၊ သုတ္တံ။ ၈၇၆။

ကရဋ္ဌ (ပု၊ န) [ကရ + လာ + အ] မြက်စည်း၊ မြက်ထုံး၊ မြက်ဆုပ်။ တိဇ္ဇေန ဆာဒေန္တဿ ကရဋ္ဌေ ကရဋ္ဌေ အာပတ္တိ ပါစိတ္တိယဿ။ ဝိ၊ ၂။ ၆၉။

ကရဋ္ဌသတ (န) [ကရဋ္ဌ + သတ] မြက်အစည်းတရာ၊ မြက်ထုံးတရာ။ ဒဟရဘိက္ခု။ ကရဋ္ဌသတံ ဗန္ဓိတော တဿ သိသေ ဌပယိ သု။ အံ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၁၅။

ကရာသဘူယောဂ (ပု) [ကရ + အသ + ဘူ + ယောဂ] ကရာဓာတ် အသဓာတ် ဘူဓာတ်နှင့် ယှဉ်ခြင်း။ အဘူတတဗ္ဗာဝေ ကရာသဘူယောဂေ ဝိကာရဝါစကတော ဤပစ္စယော။ သီ၊ ဌ၊ သစ်၊ ၁။ ၄၆၉။

ကရိတွာ (ကြိ၊ ဝိ) [ကရ + တွာ] ပြု၍၊ ဆောက်လုပ်၍။ (က) ထား၍။ (ခ) ဖြစ်စေ၍။ (ဂ) ဆင်ခြင်၍။ (ဃ) ထည့်သွင်း၍။ (င) ရှာမှီး၍။ (စ) ယူ၍၊ ဆောက်တည်၍။ (ဆ) ပြု၍၊ ဆောက်လုပ်၍၊ ကျစေ၍၊ ချထား၍။ တိဇ္ဇကုဋ္ဌိကံ ကရိတွာ ဝဿ ဥပဂစ္ဆိ။ ဝိ၊ ၁။ ၅၀။ (-ဒိ၊ ၂။ ၈၅။ အံ၊ ၁။ ၂၀၅။)

(က) ထား၍။ ဥဋ္ဌာနသညံ မနသိ ကရိတွာ (အံ၊ ၁။ ၁၁၂) တိ... စိတ္တေ ဌပေတွာတိ အတ္ထော။ အံ၊ ဌ၊ ၂။ ၈၄။ (ခ) ဖြစ်စေ၍။ အဇ္ဈတ္တံ မနသိ ကရိတွာ (ဝိ၊ ၄။ ၄၃၉) တိ အတ္တနော စိတ္တေ ဥပါဒေတွာ။ ဝိ၊ ဌ၊ ၄။ ၁၂၆။ (ဂ) ဆင်ခြင်၍။ မနသိ ကရိတွာ (မ၊ ၁။ ၂၉၄) တိ မနမိ ကတွာ ပစ္စဝေက္ခိတွာ ဥပဓာရေတွာ။ မ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၈၀။ (ဃ) ထည့်သွင်း၍။ အန္တော ကရိတွာ (အဘိ၊ ဓ၊ ၂၅၃) တိ အန္တော ပက္ခိပိတွာ။ အဘိ၊ ဌ၊ ၁။ ၄၁၇။ (င) ရှာမှီး၍။ ဣတ္ထိယာ ဝါ ဣတ္ထိ ကရိတွာ (ဒိ၊ ၁။ ၉၁) တိ ဣတ္ထိယာ ဣတ္ထိ

ပရိယေသိတွာ။ ဒိ၊ ဌ၊ ၁။ ၂၃၉။ (စ) ယူ၍၊ ဆောက်တည်၍။ သွာဟံ ဣဓ ပဉ္စ သိက္ခာ ကရိတွာ။ ဝိ၊ မာ၊ ၇။ ကရိတွာတိ အာဒိယိတွာ၊ အဓိဋ္ဌာယာတိ အတ္ထော။ ဝိ၊ မာ၊ ၄။ ၂၂၃။ (ဆ) ကျစေ၍၊ ချထား၍။ သုတ္တာဟတံ ကရိတွာ (အံ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၂၁) တိ ကာဠသုတ္တံ ပါတေတွာ။ အံ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၁၇။

ကရိတွာန (ကြိ၊ ဝိ) [ကရ + တွာန] ပြု၍၊ ဆောက်လုပ်၍။ (က) ယူ၍။ (ခ) စီရင်၍။ (ဂ) ထိုင်နေစေ၍။ သော ကရိတွာန ကလျာဏံ။ အံ၊ ၂။ ၆၉။ (-ပေတ၊ ၁၃၀။ ထေရီ၊ ၃၈၉။ အပါ၊ ၁။ ၆၀။ အပါ၊ ၂။ ၄၃၊ ၈၂။) (က) မဉ္ဇရိကံ ကရိတွာနာ (အပါ၊ ၁။ ၂၅၇) တိ မဉ္ဇေဋ္ဌပုပ္ဖံ ဟရိတစင်္ကောဋ္ဌကံ ဂဟေတွာ။ အပါ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၉၀။ (ခ) မဟောသဒါနံ ကရိတွာနာ (အပါ၊ ၁။ ၆၉) တိ သဗ္ဗပရိက္ခာရသဟိတံ မဟောသသဒိသံ မဟာဒါနံ သဇ္ဇေတွာ။ အပါ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၄။ (ဂ) အင်္ဂေ ကရိတွာနာ (ဇာ၊ ၂။ ၃၆၈) တိ ဇာလိကုမာရံ အင်္ဂေ နိသိဒါပေတွာ။ ဇာ၊ ဌ၊ ၇။ ၃၆၆။

ကရိယ (ကြိ၊ ဝိ) [ကရ + တွာ၊ တွာ-ကို ယ-ပြု၊ ဣ-လာ] (က) ပြု၍။ (ခ) ပြီးဆုံးစေ၍။ (က) ကရိယစရိယသုသင်္ဂဟံ ဗဟူနံ။ ဒိ၊ ၃။ ၁၂၅။ (-ဇာ၊ ၂။ ၂၉၀။) ကရိယာတိ ကရိတွာ။ ဒိ၊ ဌ၊ ၃။ ၁၁၁။ (ခ) ဘတ္တတ္ထံ ကရိယာ (ထေရီ၊ ၄၂၅) တိ ဘတ္တကိစ္စံ နိဋ္ဌာပေတွာ။ ထေရီ၊ ဌ၊ ၂၇၂။

ကရိယန္တ (တိ) [ကရ + ယ + မာန။ မာနကို အန္တ ပြန်သည်။] ပြုအပ်သော။ ယာဝတာ စက္ကဝါဠဿ၊ ကရိယန္တဿ ရာသိတော။ အပါ၊ ၁။ ၄၀၂။

ကရိယမာန (တိ) [ကရ + ယ + မာန] ပြုအပ်သော။ ပုဗ္ဗကိစ္စေ ကရိယမာနေ အနုဝတ္တိတဗ္ဗံ။ ဝိ၊ ဌ၊ ၃။ ၃၄၇။ (-မ၊ ဌ၊ ၄။ ၇၂၉။)

ကရိယမာနကမ္မ (န) [ကရိယမာန + ကမ္မ]
ပြုအပ်သောကံ။ တတောတိ တတော ကရိ-
ယမာနကမ္မတော ပုဗ္ဗေ။ မ၊ဋ္ဌိ၊၂။၂၇၀။

ကရိယမာနကိရိယာ (ထိ) [ကရိယမာန +
ကိရိယာ] ပြသင့်သဖြင့် ပြုအပ်သောဆွမ်း၊ နို့ဆော်
၍ ချက်သောဆွမ်း။ ဂါမဝါသီအာဒိဟိ သမု-
ဒါယဝသေန ကရိယမာန ကိရိယာ။ မ၊ဋ္ဌိ၊၂။၂၇၂။

ကရိယမာနပယောဂ (ပု) [ကရိယမာန + ပယော-
ဂ] ပြုအပ်သော - လုံ့လ - ပယောဂ။ အတ္တနာ
ကရိယမာနပယောဂဝသေနော “ကာယသံ-
သဂ္ဂံ သမာပဇ္ဇေယျာ” တိ။ ဝိမတိ၊၂။၆၈။

ကရိယမာနမဟာပူဇာ (ထိ) [ကရိယမာန +
မဟာပူဇာ] ပြုအပ်သော ကြီးကျယ်သော
ပူဇော်ခြင်း။ ဒိပပုပ္ဖန္နာဒိဟိ ကရိယမာန-
မဟာပူဇာယံ။ ဒီ၊ဋ္ဌိ၊၂။၁၃၄။

ကရိယမာနသက္ကာရာသက္ကာရ (ပု) [ကရိယမာ-
န + သက္ကာရ + အသက္ကာရ] ပြုအပ်သော
အရိုအသေပြုခြင်း အရိုအသေ မပြုခြင်း။
နာပိ တေသု ဣဒါနိ ကရိယမာနသက္ကာရာ-
သက္ကာရာနမဘာဝဝသေန တေသံ လောကေ
ပစ္စက္ခတ္တာ။ သီ၊ဋ္ဌိ၊သစ်၊၂။၄၅။ (-သံ၊ဋ္ဌိ၊၂။
၂၆၅။)

ကရိယမာနပက္ကမ (ပု) [ကရိယမာန + ပက္ကမ]
ပြုအပ်သော - လုံ့လ - အားထုတ်ခြင်း။
ပရေဟိ မဂ္ဂေ ကရိယမာနပက္ကမေန နိစ္စ-
လဿ သာဒိယတော။ ဝိမတိ၊၂။၆၈။

ကရိသ (ပု၊ န) [ကသ + အ။ ရိမဇ္ဈော၊ အနိတ္ထိ။
ဓာန်၊ဋ္ဌိ၊၄၇၉။] တ အက္ခ = ၁၀ - ပဲ (၂၀ - ချင်
ရွေး) ရှိသော အလေးချိန်။ အက္ခဗလသမာ-
နဂရုကတ္တာ ဝါ အက္ခော၊ ကရိသောပျတြ၊....
ဒွေ ပဉ္စမာသကာ ဒသမာသကာ အက္ခော
နာမ။ ဓာန်၊ဋ္ဌိ၊၄၇၉။ အက္ခ-လည်း ကြည့်။

ကရိသာပဏ (ပု၊ န) [ကရိသ + ပဏ] အသပြာ၊
ဒဂ်ါး၊ ငွေတကျပ်။ အထော ကဟာပဏော

နိတ္ထိ၊ ကထုတေ ကရိသာပဏော။ ဓာန်။
၄၈၁။ ကဟာပဏ-လည်း ကြည့်။

ကရိသာဝက (ပု) [ကရိ + သာဝက] ဆင်ငယ်။
ကရိသာဝကောပျတြ။ ဓာန်၊ဋ္ဌိ၊၂။၆၂။

ကရိ (ပု) [ကရ + ဤ] (လက်ဟူသော
နှာမောင်းရှိသော) ဆင်။ ဒဏ္ဍိ ဆတ္တိ သိခိ
ကရိတိ ဝေမာဒိ လိဂိကံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၉၅။
ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ၊၉၁။

ကရိယတေ (ကြိ) [ကရ + ယ + တေ။ ဤလာ။]
ပြုအပ်၏။ (က) ပြုပြင်စီရင်အပ်၏။ (ခ)
ပစ်ချအပ်၏။ ဟိရိ ကရိယတေ ဧတ္တာတိ
ဟိရိကရဏံ။ သီ၊ဋ္ဌိ၊သစ်၊၂။၂၇၆။ (က)
ကရောဇ္ဇေန ကရိယတိ (မ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၁၁) တိ
ပဋိပဇ္ဇနကေန ပဋိပဇ္ဇိယတိ သင်္ခရိယတိ။ မ၊ဋ္ဌိ၊
၂။၄၀၀။ (ခ) ကရဇ-ကြည့်။ ကရိယတိ-
ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂၇။ ကရိယတိ-ဒီ၊၁။၄၉။ မ၊၂။
၆၆။ မူလာ၊ဋ္ဌိ၊၁။၁၇၈။ ကယိရတိ-ဝိ၊၁။
၂၃၀။ ဒီ၊၂။၂၂။ ကရိယန္တိ-သံ၊၁။၁၈၂။
ကယိရန္တိ-သံ၊၂။၂၁၅။ မိလိန္ဒ၊၂။ ကရိ-
ယတု-ဝိ၊၂။၁၄၇။ ကရိယိသတိ-သာရတ္ထ၊
၁။၂၄။

ကရိယမာန (တိ) [ကရ + ယ + မာန] ပြုအပ်
သော။ ထုလွန်နှာ ဘိက္ခုနီ တဿာ ကမ္မေ
ကရိယမာနေ ပဋိက္ခောသတိ။ ဝိ၊၂။၂၉၇၊
၄၀၇။ (-ဒီ၊၂။၅၀၊၁၂၈။)

ကရိရ (ပု) [ကရ + ဤရ] ဆူးပင်တမျိုး။ ဆင်
နှာမောင်းပင် (ဓာန်၊သျှ)။ ကရိရေ ကက-
စော ဘဝေ။ ဓာန်၊၅၈၀။ ကကစ-လည်း
ကြည့်။

ကရိရပုပ္ဖ (န) [ကရိရ + ပုပ္ဖ] ဆူးပင်တမျိုး၏
အပွင့်၊ ဆင်နှာမောင်းပွင့်။ ကရိရပုပ္ဖ ဇီဝန္တိ-
ပုပ္ဖန္တိ ဝေမာဒိ။ ဝိ၊သင်္ဂဟ၊၉၇။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။
၁၀၂။ အလားတူဝါကျ၌ ကဋိရပုပ္ဖ-ရှိ၏။)

ကရိသ (ပု၊ န) [ကရိ + ဤသ။ ကရ + ဤသ။
ကု + ဣသ။ ဣစ္ဆိတဗ္ဗန္တိ ကရိသံ။ ကစွည်း။]

(၁) ကျင်ကြီး၊ မစင်။ (၂) ၄-အဗ္ဗဏ မျိုးကြဲလောက်သော အရပ်၊ တပယ်။ (တ အဗ္ဗဏသည် ၁၁-စိတ်ရှိ၍ ၄၄-စိတ် = ၁၁-တင်း မျိုးကြဲနိုင်သော အရပ်ကို တပယ်ခေါ်၏။ ၇-တောင်တာဖြင့် စတုရန်း ၂၅-တာကို ဆင်းရဲသားပယ်။ စတုရန်း တာ ၅၀-ကို မင်းပယ်ဟူ၍ ပယ် ၂-မျိုး ပြဆို ၏။) (၁) ဥဒရိယံ ကရိသံ။ ဒီ၊ ၂။ ၂၃၄။ ဒီ၊ ၃။ ၆။ မ၊ ၁။ ၇၂။ သံ၊ ၂။ ၃၂၉။ အံ၊ ၂။ ၂၇၅။ (- အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၅၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂၅၁။) (၂) ဝဇ္ဇေသိ သောဌသကရိသာနိ၊ ဥဒကံ ပတွာ ယထာ သိခိ။ အပ၊ ၂။ ၄၁၅။ (- သိ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၂။ ၁၆၆။) ကရိသံ စတုရမ္မဏံ။ စတုရမ္မဏန္တိ စတုရမ္မဏဝိဟိဗိဇေတရောပန-ယောဂျော ဘူမိပုဒေသော ကရိသံ နာမ။ ဓာနိ၊ ၃။ ၁၉၇။

ကရိသဆန္ဒနဌာန (န) [ကရိသ+ဆန္ဒ+ဌာန] ကျင်ကြီး-မစင်-စွန့်ရာအရပ်။ ကရိသဆန္ဒနဌာနေ သုဝဏ္ဏကဋ္ဌာဟံ ပတိဌာပေတွာ။ ဇာ၊ ၁။ ၁၄၇။

ကရိသဌာန (န) [ကရိသ+ဌာန] ကျင်ကြီး-မစင် - စွန့်ရာအရပ်၊ ကျင်ကြီး - မစင် - တွင်း။ တံ ဒိတ္တရူပံ ဝိသမံ စရန္တံ။ ကရိသဌာနံ ဝိဝဇ္ဇယာမိ။ ဇာ၊ ၁။ ၁၄၇။ မနုဿော ဂူထကူပံ ဝိယ ဒုရတော ဝိဝဇ္ဇယာမိ။ ဇာ၊ ၄။ ၂။ ၂၄၉။

ကရိသပုဏ္ဏ (တိ) [ကရိသ+ပုဏ္ဏ] ကျင်ကြီး - မစင် - ဖြင့်ပြည့်သော။ ကရိသပုဏ္ဏ (မဟာနိ။ ၁၄၀) နိ... အန္တာဝသာနေ ဌိတဝစ္စေန ပုဏ္ဏံ။ မဟာနိ၊ ၄။ ၂။ ၆၃။

ကရိသဘဂ (ပု) [ကရိသ+ဘဂ] ကျင်ကြီး ၏(အဆုံး)အဖို့။ ပရိစ္ဆေဒတော ပက္ခာသယပဋ္ဌလေန စေဝ ကရိသဘဂေန စ ပရိစ္ဆန္တံ။ အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၂၃၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂၅၁။

ကရိသဘူမိ (ထိ) [ကရိသ+ဘူမိ] တပယ် အကျယ်အဝန်းရှိသော မြေ။ ကရိသဘူမိယံ ဌိတံ မဟာပါသာဒံ နာဝံ ဝိယ မဟာဝါတော ပါဒဂုံဌကေန ကမ္ပေသိ။ သုတ္တနိ၊ ၄။ ၂။ ၇၀။

ကရိသမဂ္ဂ (ပု) [ကရိသ+မဂ္ဂ] ကျင်ကြီး-မစင် - လမ်းကြောင်း၊ ကျင်ကြီးထွက်ရာ လမ်း။ ကရိသမဂ္ဂေါ တေမိယမာနာ မုဒု ဟုတွာ ဝိဝရံ ဒဿေသိ။ ဇာ၊ ၄။ ၄။ ၂၇၂။ (- အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၆၆။ ၂၃၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂၄၉။)

ကရိသမဂ္ဂပရိယန္တ (တိ) [ကရိသမဂ္ဂ+ပရိယန္တ] ကျင်ကြီးလမ်းကြောင်း အဆုံးရှိသော။ အန္တံ ဂလဝါဋ္ဌကတော ကရိသမဂ္ဂပရိယန္တေ သရိရဗ္ဗန္တရေ ဌိတံ။ အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၅၆။

ကရိသမတ္တ (တိ) [ကရိသ+မတ္တ] တပယ် အတိုင်းအရှည်ရှိသော။ နဝဟိ ကောဋ္ဌိဟိ ဘဂဝတော ဝိဟာရံ ကာရယမာနာ ကရိသမတ္တေ ဘူမိဘာဂေ ပါသာဒံ ကာရေသိ။ ဒီ၊ ၄။ ၃။ ၄၃။ (- အံ၊ ၄။ ၁။ ၃၄၄။ ဥဒါန၊ ၄။ ၁၄၁။)

ကရိသမတ္တဘူမိပတ္တဋ္ဌ (တိ) [ကရိသမတ္တဘူမိ+ပတ္တဋ္ဌ] တပယ်အတိုင်းအရှည်ရှိသောမြေပြန့်နဲ့သော။ ကရိသမတ္တဘူမိပတ္တဋ္ဌံ ကေ မာတုလရက္ခံ ဒိသု။ ဒီ၊ ၄။ ၃။ ၂၉။

ကရိသဝါယံ (တိ) [ကရိသ + ဝါ + ဇာ။ ထိ-ဌိ - ဝါယံနိ] မစင်နဲ့ - နံသော - လှိုင်သော၊ သူ။ ဂူထဂန္ဓိနိ (ပေတ၊ ၄။ ၆၁) ကြည့်။

ကရိသသဟဿခေတ္တ (န) [ကရိသ + သဟဿ + ခေတ္တ] ပယ်တထောင် ကျယ်ဝန်းသော လယ်။ ကရိသသဟဿခေတ္တေ ကေသာလိသိသံ ဝိယ ဟောတိ။ မ၊ ၄။ ၃။ ၂၇၂။

ကရိသာဝဇ္ဇာဒန (တိ) [ကရိသ + အဝဇ္ဇာဒန] မစင်ဖြင့် ဖုံးလွှမ်းသော။ ကရိသာဝဇ္ဇာဒနာ ဝိယ ပတိကာရဘူတာ။ စရိယာ၊ ၄။ ၃၀၆။

ကရိသာဝဇ္ဇာဒနမုခ (ပု) [ကရိသာဝဇ္ဇာဒန + မုခ] မစင်ဖြင့် ဖုံးလွှမ်းသော မျက်နှာ။ ကရိ-

သာဝတ္ထာဒနသုခံ ဝိယ ပဋိကာရဘူတာ။ သိ၊
ဋီ၊သစ်၊၁။၂၇၂။

ကရိသာဝတ္ထာဒနသုခ (န) [ကရိသာဝတ္ထာဒန+
သုခ] မစင်ဖြင့် ဖုံးလွှမ်းသော ချမ်းသာ။
ကရိသာဝတ္ထာဒနသုခံ ဝိယ ပဋိကာရဘူတာ။
ဒီ၊ဋီ၊၁။၈၉။

ကရိသာဝသာန (န) [ကရိသ+အဝသာန] က-
ရိသ-သဒ္ဒါ၏ အဆုံး။ မတ္ထလုဂ် ကရိသာဝ-
သာနေ တန္တိ အာရောပေတွာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။
၂၁၄။ (-မူလဋီ၊၂။၁၅၀။)

ကရိသု(သော)ဿဂ္ဂ (ပု) [ကရိသ + ဥဿဂ္ဂ]
ကျင်ကြီးစွန့်ခြင်း။ ဟဒ ကရိသုဿဂ္ဂေ။ ဝိမတိ၊
၁။၃၃၃။ ဟဒ ကရိသောဿဂ္ဂေ။ သာရတ္ထ၊၂။
၄၁၄။

ကရုဏာ (ထိ) [ကရ+ဥဏ(ရုဏ) + အာ။ကိ+
ရုဏ+အာ။ ကိရ+ယု (ရုဏ) +အာ။ ပရ-
ဒုက္ခေ သတိ သာဓုနံ ဟဒယကမ္ပနံ ကရော-
တိတိ ကရုဏာ။ ကိဏာတိ ဝါ ပရဒုက္ခံ ဟိ-
သတိ ဝိနာသေတိတိ ကရုဏာ။ ကိရိယတိ ဝါ
ဒုက္ခိတေသု ဖရဏဝသေန ပသာရိယတိတိ
ကရုဏာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃၇။ နိတိ၊သုတ္တ။
၁၃၂။ က+ရုမိ+ဏ+အာ။ ကမိတိ သုခံ၊
တံ ရုနွတိတိ ကရုဏာ။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၂။ သိ၊ဋီ၊
သစ်၊၁။၇။ နိတိ၊သုတ္တ။၁၃၂။] (၁) သနား
ကြင်နာခြင်း (ကရုဏာ စေတသိက်)။ (၂)
သနားချစ်ခင်ခြင်း(ရာဂ)။ (၃) ကရုဏာ-
ရသ။ (တိ) (၄) ကရုဏာနှင့်ယှဉ်သော
(ကရုဏာဈာန်)။ (၅) သနားစရာကောင်း
သော။ (ကြိ၊ဝိ) (၆) သနားစဖွယ်၊ သနား
စရာကောင်းအောင်။

(၁) သနားကြင်နာခြင်း (ကရုဏာစေ-
တသိက်)။ (ကရုဏာဟူသည် ဆင်းရဲနွမ်းပါး
ဒုက္ခိတသတ္တဝါများကိုမြင်လျှင် ထိုသူတို့ခံစား
နေရသော ဒုက္ခကို ပယ်၍ ကယ်ဆယ်ချင်

သောအားဖြင့် သူတော်ကောင်းတို့၏စိတ်
နှလုံးကို တုန်လှုပ်ချောက်ချားအောင် ပြု
တတ်သော သဘောတရားပင် ဖြစ်သည်။ သူ
တပါးခံစားနေရသော ဒုက္ခကို ပယ်နိုင်သည်
ဖြစ်စေ၊ မပယ်နိုင်သည်ဖြစ်စေ၊ ပျောက်သည်
ဖြစ်စေ၊ မပျောက်သည်ဖြစ်စေ ထိုဒုက္ခကိုပယ်
ရှားလိုခြင်း လက္ခဏာရှိသည်။ သူတပါးဒုက္ခ
ရောက်နေသည်ကို မြင်ရကြားရလျှင် သည်းမ
ခံနိုင်ခြင်းကိစ္စ ရှိသည်။ ဝိဟိ သာခေါ် ဒေါသ
သည် သူတပါးကို ညှဉ်းဆဲတတ်၏။ ကရုဏာ
ကား မညှဉ်းဆဲတတ်သည့်ပြင် ကယ်ဆယ်ပင်
ကယ်ဆယ်လိုသေး၏။ ထို့ကြောင့် ကရုဏာ
သည် ဝိဟိ သာ၏ ဆန့်ကျင်ဘက်သဘောတ
ရားဖြစ်သည်။ မိမိနှင့် နီးစပ်နေသူ ဆွေမကင်း
မျိုးမကင်းဖြစ်သူများ ဒုက္ခရောက်နေသည်ကို
မြင်လျှင် ကြားလျှင် ကရုဏာနှင့် ဆင်တူယိုး
မှား လွန်စွာသနားမှုများ ဖြစ်တတ်သေး၏။
ထိုသဘောတရားကား ကရုဏာစစ် မဟုတ်၊
စိုးရိမ်ကြောင့်ကြမ္မပါသော “သောက” ခေါ်
ဒေါမနဿဝေဒနာ (ကရုဏာတု) သာတည်း။
ကရုဏာအစစ်ကား စိုးရိမ်ကြောင့်ကြမ္မမပါ၊
သူတပါးတို့ကို သနားသော်လည်း ကုသိုလ်
တရားဖြစ်၍ စိတ်မညစ်ချေ၊ ကြည်ကြည်လင်
လင်ပင် ဖြစ်သည်။ သောကကား စိတ်ကိုညစ်
စေပူပန်စေသည်။ (အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃၇-၈-၉။)
သာမန်ပုထုဇဉ်များအဖို့ ကရုဏာစစ်မဖြစ်ပဲ
သောကဘက် ယိုင်သွားသည်က များမည်။
(နေတ္ထိ၊ဋ္ဌ၊၉၀။) ယာ တသ္မိ သမယေ ကရု-
ဏာ ကရုဏာယနာ။ အဘိ၊ဝိ။၂၉၁။ (-အံ၊
၂။၁၆၃။ နေတ္ထိ၊၃၈။ နေတ္ထိဝိ၊၃။)

(၂) သနားချစ်ခင်ခြင်း (ရာဂ)။ နတ္ထိ
ဗုဒ္ဓဿ ဘဂဝတော ကရုဏာတိ၊ အာမန္တာ။
အဘိ၊က။၄၀၇။ ရာဂေါ ကရုဏာ နာမ၊
သော စ ဘဂဝတော နတ္ထိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၆၂။

(၃) ကရုဏာရသ။ (ကရုဏာရသဟူရာ၌
ကရုဏာအစစ်ကို မကောက်ရ၊ဒုက္ခရူပေယမာ-

နန္ဒော၊ ကထံ နု ကရုဏာဒိကေ။ အလင်္ကာ။
 ၃၅၅-ဂါထာလာ ဒုက္ခရူပေဟူသော ဝိသေသ-
 နကို ထောက်လျှင် သောကခေါ် ဒေါမနဿ-
 ဝေဒနာကို အရကောက်ရမည်။ သနားစရာ
 ကောင်းသော အကြောင်းအရာကို ဖွဲ့နွဲ့သိကုံး
 ထားသော ပျို့ကဗျာ လင်္ကာ ဂါထာများကို
 ဖတ်ရှုနားထောင်သူတို့စိတ်၌ ထိုအဖွဲ့အနွဲ့ကို
 နှစ်သက်သဘောကျမှုစိတ် ဖြစ်ပေါ်လာတတ်
 ၏။ ထိုသို့ ဖြစ်ပေါ်လာသောစိတ်ကို ကရု-
 ဏာရသ=သနားမှု အရသာဟု ခေါ်သည်။
 ထိုစိတ်မျိုးကိုဖြစ်ပေါ်လာစေသည့် အဖွဲ့အနွဲ့
 မျိုးကိုလည်း ကရုဏာရသမြောက်သောအဖွဲ့
 အနွဲ့မျိုးဟု မှတ်ရမည်။ ဝေဿန္တရာဇာတ်၌
 ဇူဇကယုဏ္ဏားက သားတော် သမီးတော်များ
 အား ရိုက်နေသည်ကို မြင်ရ၍ ဝေဿန္တရာ
 မင်းကြီးသည် သောကဖြစ်ရှာ၏။ သောက
 ဖြစ်လွန်းလှသဖြင့် ကျောင်းသခံမီးတွင်းသို့
 ဝင်၍ ငိုကြွေးတော်မူရှာလေသည်။ ဤသော-
 ကဖြစ်ခန်း အဖွဲ့အနွဲ့ကို နားထောင်ရသူသည်
 “အလွန်သနားစရာကောင်းတာပဲ”ဟု အဖွဲ့
 အနွဲ့ကို နှစ်သက်သဘောကျမှု ဖြစ်၏။ ထိုသ-
 ဘောကျမှုသည် ကရုဏာရသ မည်၏။ ဆဒ္ဒန်
 ဆင်မင်းဇာတ်၌ အလောင်းတော် ဆင်မင်း
 သည် အစွယ်ကို ဖြတ်လှူပြီးနောက် သော-
 နုတ္တိရ်မုဆိုးအား မှာကြားပုံ ရေးသားထား
 သော စကားများကို ဖတ်ရှုကြားနာရသူတို့
 လည်း ထိုအတူပင် ကရုဏာရသကို ခံစားကြ
 ရ၏။ (မာဂဓ၊ သက္ကတဓာန်များ၌ ကရုဏာ-
 ရသဟောရာတွင် ပုလ္လင်နှင့် ရှိသည်။) သိင်္ဂါရ-
 ဟဿကရုဏာ (အလင်္ကာ။ ၃၅၄။) သိင်္ဂါရော
 ဟသော ကရုဏာ စ။ အလင်္ကာ။ ၃၅၄။

(တိ) (၄) ကရုဏာနှင့်ယှဉ်သော (ကရု-
 ဏာဈာန်)။ ကရုဏ်ဈာန် ဈာယတိ။ ဒီ၊ ၂။
 ၁၉၃။ ကရုဏ် ဈာန် ဈာယတိ ကရုဏာယ
 တိကစတုက္ကဈာန် ဈာယိ။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၂၅၇။
 ကရုဏာ (ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၁၆၄)တိ ကရုဏာဗြဟ္မ-

ဝိဟာရမာဟ။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၁၈၀။ ကရုဏေ-
 ဓိမုတ္တုလည်း ကြည့်။

(၅) သနားစရာ ကောင်းသော။ နမူစိ
 ကရုဏ် ဝါစံ၊ ဘာသမာနော ဥပါဂမိ။
 သုတ္တနိ။ ၃၄။ (- အပါ၊ ၂။ ၁၂၊ ၃၉၄၊ ၄၀၃။)
 ကရုဏ် ဝါစန္တိ အနုဒ္ဓယာယုတ္တံ ဝါစံ။ သုတ္တနိ၊
 ၄။ ၂။ ၁၁၅။

(ကြိ၊ ဝိ) (၆) သနားစဖွယ်၊ သနားစရာ
 ကောင်းအောင်။ ဝေဒယန္တိ သကံ ဒုက္ခံ၊
 ကရုဏ် ပရိဒေဝယိ။ အပါ၊ ၂။ ၂၅၅။ (- ၃၉၅၊
 ၄၀၃၊ ၄၀၈။)

ကရုဏာကမ္မဋ္ဌာနိက (တိ) [ကရုဏာကမ္မဋ္ဌာန+
 ဣက] ကရုဏာကမ္မဋ္ဌာန်းကို စီးဖြန်းသော၊
 သူ။ ဝေမေဝ ကရုဏာကမ္မဋ္ဌာနိကေန ဘိက္ခု-
 နာ သုခိတောပိ ပုဂ္ဂလော ဧဝံ ကရုဏာယိ-
 တဗ္ဗော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၃၀၈။

ကရုဏာကရ (တိ) [ကရုဏာ+အာကရ] ကရု-
 ဏာ၏ တည်ရာဖြစ်သောသူ၊ ကရုဏာရှင်။
 နမော တေ သဗ္ဗဒဿာဝိ၊ နမော တေ ကရု-
 ဏာကရ။ အပါ၊ ၂။ ၂၂၇။ ကရုဏာကရော
 မဟာကရုဏာယ ဥပ္ပတ္တိဋ္ဌာနဘူတော။ ဓာနံ၊
 ၄။ ၁။ ၁။

ကရုဏာကိစ္စ (န) [ကရုဏာ+ကိစ္စ] ကရုဏာ-
 ကိစ္စ၊ ကရုဏာဖြင့် ပြုလုပ်ရသည့် အလုပ်
 ကိစ္စ။ (မဟာကရုဏာသမာပတ်ကို ဝင်စား၍
 ဝေနေယျ သတ္တဝါတို့ကို ရွှေဉာဏ်တော်ဖြင့်
 ကြည့်ရှုတော်မူပြီးလျှင် ထိုထိုသတ္တဝါ၏ စရိုက်
 အားလျော်စွာ တရားဟောတော်မူခြင်းသည်
 ကရုဏာကိစ္စမည်၏။ ဝဇီရ။ ၃၄၊ ၃၅။) ဉာဏ-
 ကိစ္စံ ကရုဏာကိစ္စန္တိ ဒွေ ဘဂဝတောကိစ္စာနိ။
 ဝဇီရ။ ၃၄။

ကရုဏာကိစ္စဝိဟာရ (ပု) [ကရုဏာကိစ္စ+ဝိဟာ-
 ရ] ကရုဏာကိစ္စဖြင့် နေတော်မူခြင်း။ ကရု-
 ဏာဝိဟာရ-ကြည့်။

ကရုဏာကိစ္စသမယ (ပု) [ကရုဏာကိစ္စ+သမ-
ယ] ကရုဏာကိစ္စဖြင့် နေသောအခါ။ တံ
သမယဉ္စိ ကရုဏာကိစ္စသမယံ။ ဝဇိရ။၃၄။

ကရုဏာခေတ္တ (န) [ကရုဏာ+ခေတ္တ] (၁)
ကရုဏာဖြစ်ပေါ်ရာ ခေတ်အခါ။ (၂) ကရု-
ဏာ၏ တည်ရာပုဂ္ဂိုလ်၊ သနားဖွယ်ကောင်း
သော ပုဂ္ဂိုလ်။ (၃) ကရုဏာခေတ္တံ ဝေ-
သာရဇ္ဇာနိ။ ဣတိဝုတ်၊၄။၁၄။(၂) ကပဏာ-
ဒိဂ္ဂဟဏေန ကရုဏာခေတ္တံ။ ဣတိဝုတ်၊၄။
၂၂။

ကရုဏာဂုဏ (ပု) [ကရုဏာ+ဂုဏ] ကရုဏာ၏
ဂုဏ်ကျေးဇူး။ လောကနာထဿ ကရုဏာ-
ဂုဏံ အာဝဇ္ဇေတွာ ကထေတဗ္ဗံ။ ဝိ၊၄။၁။
၂၂။

ကရုဏာစေတောဝိမုတ္တိ (ထိ) [ကရုဏာ+စေ-
တော+ဝိမုတ္တိ]ကရုဏာဟူသော စိတ်၏(ညှဉ်း
ဆဲမှုမှ) လွတ်မြောက်ခြင်း။ ကရုဏာယိတ-
ကြည့်။

ကရုဏာဇလဘရိတ (တိ) [ကရုဏာ+ဇလ+
ဘရိတ] ကရုဏာဟူသော ရေဖြင့်ပြည့်သော။
ကရုဏာဇလဘရိတေန...သာဂလနဂရံ အ-
နုပ္ပတ္တော ဟောတိ။ မိလိန္ဒ။၂၀။

ကရုဏာဈာ (ဇ္ဈာ) န (န) [ကရုဏာ + ဈာန]
(၁) ကရုဏာဈာနံ။ (၂) ကရုဏာဈာနံ၏
အာရုံ။ (၃) ကရုဏာဈာနေ ရူပါဝစရော။
ဣတိဝုတ်၊၄။၂၅။ ကရုဏာဓိမုတ္တ- လည်း
ကြည့်။ (၂) မေတ္တာဈာနေ ကရုဏာဈာနေ-
(ဒီ၊၄။၂။၂၇)တိ မေတ္တာဈာနနိမိတ္တံ ကရု-
ဏာဈာနနိမိတ္တံ တဒတ္တန္တိ အတ္တော။ ဒီ၊၄။၂။
၂၄။

ကရုဏာဈာနနိမိတ္တ (န) [ကရုဏာဈာန+
နိမိတ္တ] ကရုဏာဈာန၏ အာရုံ။ ကရုဏာ-
ဈာန (၂) ကြည့်။

ကရုဏာဈာနမဂ္ဂ (ပု) [ကရုဏာဈာန+မဂ္ဂ] ကရု-
ဏာဈာနခရီး။ သေ မဂ္ဂေါ ဥဇုမဂ္ဂေါတိ သေ

ကရုဏာဈာနမဂ္ဂေါ ဥဇုမဂ္ဂေါ နာမ။ ဒီ၊၄။
၂။၂၆။

ကရုဏာဇ္ဈာသယ (တိ) [ကရုဏာ+အဇ္ဈာ-
သယ] ကရုဏာဟူသော အလိုအဇ္ဈာသယ
ရှိသောသူ။ ပုန စပရံ မဟာပရိသော ပက-
တိယာပိ ကရုဏာဇ္ဈာသယော ဟောတိ ကရု-
ဏာဓိမုတ္တော သတ္တာနံ ဒုက္ခံ အပနေတုကာ-
မော။ စရိယာ၊၄။၂၇။ (- သိ၊၄။သစ်၊၁။
၂၅။)

ကရုဏာဉာဏသာဂရ (တိ) [ကရုဏာ+ဉာဏ+
သာဂရ] သမုဒ္ဒရာနှင့်တူသော ကရုဏာဉာဏ်
ရှိသော၊ ကရုဏာ၊ ဉာဏ်ဟူသော သမုဒ္ဒရာ
ရှိသောသူ။ ဝိပဿိ လောကမဟိတံ၊ ကရု-
ဏာဉာဏသာဂရံ၊ အပါ၊၁။၃၃။

ကရုဏာဓိက (တိ) [ကရုဏာ+အဓိက] ကရုဏာ
လွန်ကဲသောသူ။ အနုကမ္မက-ကြည့်။

ကရုဏာဓိဋ္ဌာန (န) [ကရုဏာ+အဓိဋ္ဌာန] ကရု-
ဏာ၏ တည်ရာ။ ကိဉ္စ ကရုဏာဓိဋ္ဌာနတော-
ပိ သဗ္ဗသတ္တေသု မေတ္တာ အနုဗြူဟေတဗ္ဗာ။
စရိယာ၊၄။၂၉။ဒီ၊၄။၁။၇။

ကရုဏာဓိပ္ပါယ (ပု) [ကရုဏာ + အဓိပ္ပါယ]
သနားကြင်နာသောအလို။ ကရုဏာဓိပ္ပါယေ-
န ကောဓိပ္ပါယောတိ ဧကိဓိပ္ပါယတော
အညာဓိပ္ပါယော ဝါတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ မူလ-
ဋီ၊၃။၁၁။

ကရုဏာဓိမုတ္တ (တိ) [ကရုဏာ+အဓိမုတ္တ] ကရု-
ဏာဈာန၌ နှလုံးသွင်းသော၊ ကရုဏာဈာန
၌ ညွတ်သောသူ။ ကရုဏာဇ္ဈာသယ-ကြည့်။

ကရုဏာနိကေတ (တိ) [ကရုဏာ+နိကေတ]
ကရုဏာ၏ တည်ရာ ဖြစ်သောသူ။ အနန္တ-
ဉာဏ် ကရုဏာနိကေတံ၊ နမာမိ နာထံ ဇိတ-
ပဉ္စမာရံ။ အံ၊၄။၁။၁။

ကရုဏာနိဒါန (တိ) [ကရုဏာ+နိဒါန] ကရုဏာ
လျှင် အကြောင်းရှိသော။ ကရုဏာနိဒါနာ ဟိ
သဗ္ဗေပိ ဗုဒ္ဓဂုဏာ။ ဒီ၊ ငါ၊ ၁။ ၃။ အံ၊ ငါ၊ ၁။ ၆။

ကရုဏာနိဗန္ဓသန္တာန (တိ) [ကရုဏာနိဗန္ဓ+
သန္တာန] ကရုဏာဖြင့် နှောင်ဖွဲ့အပ်သော စိတ်
အစဉ်ရှိသော။ သူ။ ကရုဏာနိဗန္ဓသန္တာနော၊
ပရိသာသု ဝိသာရဒေါ။ အပါ၊ ၂။ ၁၁၃။ ထေရ၊
၄။ ၂။ ၁၄၅။

ကရုဏာနုကူလ (တိ) [ကရုဏာ+အနုကူလ]
ကရုဏာအားလျော်သော။ ပုရိမာ ကရုဏာ-
နုကူလာ၊ ဣတဏ ပညာနုကူလာ။ မ၊ ငါ၊ ၂။
၂၅၃။

ကရုဏာနုဂတ (တိ) [ကရုဏာ+အနုဂတ] ကရု
ဏာသို့ အစဉ်လိုက်သော။ ကရုဏာနုဂတတ္တာ
န စ န သဗ္ဗေသံ အနုဂ္ဂဟယ ပဝတ္တော။
စရိယာ၊ ၄။ ၂၇၂။ ဒီ၊ ငါ၊ ၁။ ၇၂။ (-ဣတိဝုတ်၊
၄။ ၁၄။)

ကရုဏာနုဂတာသယ (တိ) [ကရုဏာနုဂတ+
အာသယ] ကရုဏာသို့ အစဉ်လိုက်သော
အလိုဆန္ဒရှိသော။ သူ။ တတော မံ သုဂတော
အာဟ၊ ကရုဏာနုဂတာသယော။ အပါ၊ ၂။
၂၇၆။

ကရုဏာပဋိပက္ခ (ပု) [ကရုဏာ+ပဋိပက္ခ] ကရု-
ဏာ၏ ဆန့်ကျင်ဘက်။ ကရုဏာပဋိပက္ခော
ဝိဟိံ သာဝိတက္ကော။ ဥဒါန၊ ၄။ ၁၉၈။ (-မ၊
ငါ၊ ၂။ ၆၇။ အံ၊ ငါ၊ ၂။ ၁၉၉။)

ကရုဏာပတိရူပ (န) [ကရုဏာ + ပတိရူပ]
ကရုဏာနှင့် တူသော တရား၊ အယောင်
ဆောင် ကရုဏာ၊ ကရုဏာ အတုအယောင်၊
ကရုဏာတု။ ကရုဏာပတိရူပမုခေန သောက-
သမ္ဘဝေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။ စရိယာ၊ ၄။ ၂၃၁။

ကရုဏာပတိရူပက (တိ) [ကရုဏာ+ပတိရူပ-
က။ ထိ-ဦး-ရူပိက] အယောင်ဆောင် ကရု-

ဏာ၊ ကရုဏာ အတုအယောင်၊ ကရုဏာတု။
ရာဂဝသေန ကရုဏာပတိရူပိကံ ပဝတ္တိံ
ဒိသ္မာ။ အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၂၆၁။

ကရုဏာပဘာဝိတ (တိ) [ကရုဏာ+ပဘာဝိတ]
ကရုဏာဖြင့် ထုံအပ်သော။ ကရုဏာပဘာဝိတံ
သာဝကနံ အရိယဖလာဝဟံ ဒေသနာဉာဏံ။
သံ၊ ၄။ ၂။ ၄၄။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၂၅၄။ အဘိ၊ ၄။ ၂။
၃၇၂။

ကရုဏာပရ (တိ) [ကရုဏာ+ပရ] မြတ်သော
ကရုဏာရှိသော။ သူ။ ပါသာဒေ ဒဿနီယမ္ပိ၊
ဝသန္တော ကရုဏာပရော။ ကင်္ခါ၊ ၄။ ၁၆။
၄၈၈။

ကရုဏာပရိဂ္ဂဟိတ (တိ) [ကရုဏာ+ပရိဂ္ဂဟိတ]
ကရုဏာဖြင့် သိမ်းယူအပ်သော။ ဥပေက္ခာ
ပန ကရုဏာပရိဂ္ဂဟိတာ။ စရိယာ၊ ၄။ ၂၇၁။
ဒီ၊ ငါ၊ ၁။ ၆၈။

ကရုဏာပရိဘာဝိတ (တိ) [ကရုဏာ+ပရိဘာ-
ဝိတ] ကရုဏာဖြင့် ထုံအပ်သော။ တိက္ခန္တံ၊
ကရုဏာပရိဘာဝိတံ မာနသိံ ဝါစံ ဘာသ-
တိ။ ဇာ၊ ၄။ ၂။ ၁၁၈။

ကရုဏာပုဏ္ဏဟဒယ (တိ) [ကရုဏာ+ပုဏ္ဏ+
ဟဒယ] ကရုဏာဖြင့် ပြည့်သော စိတ်နှလုံးရှိ
သော။ သူ။ ကရုဏာပုဏ္ဏဟဒယော၊ ဂုဏေန
ဝိယ သာဂရော။ အပါ၊ ၂။ ၁၆၅။

ကရုဏာပုဗ္ဗင်္ဂမ (တိ) [ကရုဏာ+ပုဗ္ဗင်္ဂမ] ကရု-
ဏာ ရွှေသွားရှိသော။ ဣတဏ ကရုဏာပုဗ္ဗင်္ဂ-
မာ။ မ၊ ငါ၊ ၂။ ၁၁၄။

ကရုဏာပုဗ္ဗဘာဂ (ပု) [ကရုဏာ+ပုဗ္ဗဘာဂ]
ကရုဏာစျားနံ၏ ရွှေအဖို့။ သော ကရုဏာ-
ပုဗ္ဗဘာဂေ ကဿာဝစရော။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၁၆၈။
ဣတိဝုတ်၊ ၄။ ၂၅၉။

ကရုဏာပုရဿရ (တိ) [ကရုဏာ+ပုရ+သရ]
သနားခြင်းဖြင့် ပြည့်သော အသံရှိသော။

တံ ဒိသ္မာ ထေရဿ ကရုဏာပုရဿရံ မေတ္တံ
ဥပဋ္ဌာပယတော။ ထေရါဠ ၂။ ၁၂၀။

ကရုဏာဗဟုလ (တိ) [ကရုဏာ + ဗဟုလ]
သနားကြင်နာခြင်းများသောသူ။ ဒယာလု-
ကာတိ ကရုဏာဗဟုလာ။ သံ၊ ၃။ သစ်၊ ၂။
၁၀၁။

ကရုဏာဗျာပါရာဓိက (တိ) [ကရုဏာ + ဗျာပါရ
+ အဓိက] ကရုဏာဖြင့် ကြောင့်ကြမှု လွန်ကဲ
သော။ ကရုဏာဗျာပါရာဓိကတယဟိ ဒေ-
သနာယ ကရုဏာပူဇာနတော။ သာသတ္ထ၊ ၁။
၆။ အနု၊ ၁။ ၄။ (- သံ၊ ၃။ သစ်၊ ၁။ ၆။)

ကရုဏာဗြဟ္မဝိဟာရ (ပု) [ကရုဏာ + ဗြဟ္မ +
ဝိဟာရ] ကရုဏာဟူသော မြတ်သောနေ
ခြင်း။ ကရုဏာဗြဟ္မဝိဟာရဿ ဂေဟသိတံ....
အာသန္နပစ္စတ္တိကံ။ အဘိ၊ ၄။ ၂၃၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊
၁။ ၃၁၂။

ကရုဏာဘာဝနာ (ထိ) [ကရုဏာ + ဘာဝနာ]
ကရုဏာကို ပွားများခြင်း။ ဝေဝုတ္တယ ကရု-
ဏာဘာဝနာယ ရတော။ ဓမ္မ၊ ၄။ ၂။ ၂၇၇။
(- သံ၊ ၃။ ၁။ ၃၁၁။)

ကရုဏာဘာဝနာနုယောဂ (ပု) [ကရုဏာဘာဝ-
နာ + အနုယောဂ] ကရုဏာဘာဝနာကို အား
ထုတ်ခြင်း။ ကရုဏာဘာဝနာနုယောဂမနု-
ယတ္တာ ဝိဟရန္တိ။ မ၊ ၃။ ၁၂၄။

ကရုဏာဘာဝနာရမ္မ (ပု) [ကရုဏာဘာဝနာ +
အာရမ္မ] ကရုဏာဘာဝနာကို အားထုတ်
ခြင်း။ ကရုဏာပုဗ္ဗဘာဂေါ ကရုဏာဘာဝနာ-
ရမ္မော။ မ၊ ၃။ ၂။ ၆၈။

ကရုဏာမတိသာဂရ (တိ) [ကရုဏာ + မတိ +
သာဂရ] သမုဒ္ဒရာနှင့်တူသော ကရုဏာဉာဏ်
ရှိသော။ ကရုဏာဉာဏ်ဟူသော သမုဒ္ဒရာရှိ
သောသူ။ သန္တဝေသော ဂုဏနိဓိ၊ ကရုဏာ-
မတိသာဂရော။ အပ၊ ၂။ ၁၁၅။

ကရုဏာယတိ (ကြိ) [ကရုဏာ + အာယ + တိ]
သနားကြင်နာ၏။ သနားကြင်နာမှုကို ပြု၏။
တံ ဇနော ကရုဏာယတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၃၀၈။
ကရုဏာယန္တိ - အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၇၁။ ကရုဏာ-
ယေယျ - အဘိ၊ ၁။ ၂၇၆။

ကရုဏာယနက (တိ) [ကရုဏာ + အာယ + ယု +
က။ ရှု၊ ၅၇၂။ လည်းကြည့်။] သနားကြင်နာ
တတ်သောသူ။ အနုကမ္မက-ကြည့်။

ကရုဏာယနသဘာဝ (ပု) [ကရုဏာယန +
သဘာဝ] သနားကြင်နာခြင်း သဘောရှိ
သောသူ။ ပထဝီဗဿာဒယော ဝိယ ကက္ခဠ-
ဖုသနာဒိသဘာဝါ ကရုဏာယနသဘာဝေါ
သဘာဝဘူတကရုဏောတိ အတ္ထော။ သာ-
ရတ္ထ၊ ၁။ ၉။

ကရုဏာယနာ (ထိ) [ကရုဏာ + အာယ + ယု]
သနားကြင်နာသော အခြင်းအရာ။ ကရုဏာ-
ယနာ။ အဘိ၊ ၁။ ၂၇၆။ ကရုဏာယနာကာ-
ရော ကရုဏာယနာ။ အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၇၁။

ကရုဏာယနာကာရ (ပု) [ကရုဏာယနာ +
အာကာရ] သနားကြင်နာသော အခြင်း
အရာ။ ကရုဏာယနာ-ကြည့်။

ကရုဏာယနာပတိရူပ (န) [ကရုဏာယနာ +
ပတိရူပ] ကရုဏာနှင့်တူသော တရား၊ အ
ယောင်ဆောင် ကရုဏာ၊ ကရုဏာ အတူ အ-
ယောင်၊ ကရုဏာတူ။ ကရုဏာယနာပတိ-
ရူပေန သောကော ဝဇ္ဇေတိ။ နေတ္ထိ၊ ၄။ ၉၀။

ကရုဏာယန္တိ (တိ) [ကရုဏာ + အာယ + အန္တိ]
သနားကြင်နာတတ်သောသူ။ အနုကမ္မက-
ကြည့်။

ကရုဏာယန္တိ (ကြိ) [ကရုဏာ + အာယ + အန္တိ]
သနားကြင်နာမှုကို ပြုကုန်၏။ ကရုဏာယတိ-
ကြည့်။

ကရုဏာယမာန (တိ) [ကရုဏာ + အာယ +
မာန] သနားကြင်နာတတ်သောသူ။ အနု-

သာသ ဗြဟ္မေ ကရုဏာယမာနော၊ ဝိဝေက-
ဓမ္မံ ယမဟံ ဝိဇဉံ။ သုတ္တနိ။ ၄၃၉။ (-ဥဒါန၊
ဋ္ဌ။ ၂၄၆။ ဝိမာန၊ ဋ္ဌ။ ၁၂၆။)

ကရုဏာယမာနရူပ (တိ) [ကရုဏာယမာန+
ရူပ] သနားကြင်နာတတ်သော သဘောရှိ
သောသူ။ တံ ဒိဿှာ ပေါက္ခရဏိပါလကော
အမနုဿော ကရုဏာယမာနရူပေါ မနုဿ-
ရူပေန ဥပသကံမိတွာ။ ပေတ၊ ဋ္ဌ။ ၂၀၁။

ကရုဏာယိတ (တိ) [ကရုဏာ + အယိတ] သနား
ကြင်နာခြင်းဖြင့် ဖြစ်တတ်သော၊ သနားကြင်နာခြင်းနှင့် ပြည့်စုံသော၊ သူ။
ကရုဏာယိတတ္ထံ ကရုဏာစေတောဝိမုတ္တိ။
အဘိ၊ ဝိ။ ၂၈၆။ ကရုဏာယ အယိတဿ ကရု-
ဏာသမဂ္ဂိနော ဘာဝေါ ကရုဏာယိတတ္ထံ။
အဘိ၊ ဋ္ဌ။ ၂။ ၇၁။

ကရုဏာယိတဗ္ဗ (တိ) [ကရုဏာ + အာယ + တဗ္ဗ] သနားကြင်နာ - သင့် - ထိုက် - ဖွယ်ကောင်း
- သောသူ။ ကရုဏာကမ္မဋ္ဌာနိက-ကြည့်။

ကရုဏာယိတဗ္ဗရူပ (တိ) [ကရုဏာယိတဗ္ဗ + ရူပ] သနားကြင်နာဖွယ်ကောင်းသော ရုပ်ဆင်း
သဏ္ဌာန်ရှိသောသူ။ သဗ္ဗပဌမံ တာဝ ကဠိ-
ဒေဝ ကရုဏာယိတဗ္ဗရူပံ ပရမကိစ္ဆပတ္တိ။
ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၃၀၈။

ကရုဏာယိတွာ (ကြိ၊ ဝိ) [ကရုဏာ + အာယ +
တွာ] သနားကြင်နာ၍၊ သနားကြင်နာမှုကို ပြု၍။ ဧဝံ တံ ပုဂ္ဂလံ ကရုဏာယိတွာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊
၁။ ၃၀၈။

ကရုဏာယုတ္တ (တိ) [ကရုဏာ + ယုတ္တ] သနား
ကြင်နာခြင်းနှင့် ယှဉ်သော။ ကရုဏာယုတ္တေ-
နာတိ အတ္ထော။ သံ၊ ဋီ၊ ၁။ ၈၁။

ကရုဏာယေယျ (ကြိ) [ကရုဏာ + အာယ + ယေယျ] သနားကြင်နာရာ၏။ သနားကြင်နာမှုကို ပြု
ရာ၏။ ကရုဏာယတိ-ကြည့်။

ကရုဏာလယ (တိ) [ကရုဏာ + အာလယ] ကရုဏာ၏ တည်ရာဖြစ်သောသူ။ အနန္တဉာ-
ဏံ ကရုဏာလယံ လယံ၊ မလဿ ဗုဒ္ဓံ သုသ-
မာဟိတံ ဟိတံ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ဋ္ဌ။ ၁။

ကရုဏာဝါစိ (တိ) [ကရုဏာ + ဝစ + ဝါစိ] ကရု-
ဏာအနက်ကို ဟောသော။ ကရုဏာဝါစိနာ
ဒယာသဋ္ဌေန ကောဓိကရုဏာဘာဝေန ဝုစ္စ-
မာနော။ အနုဋီ၊ ၁။ ၈။

ကရုဏာဝိဒ္ဓံသန (န) [ကရုဏာ + ဝိဒ္ဓံသန] ကရုဏာကို ဖျက်ဆီးခြင်း။ သကသန္တာနေ
ကရုဏာဝိဒ္ဓံသနရသာ ဝါ။ အဘိ၊ ဋ္ဌ။ ၂။ ၇၀။

ကရုဏာဝိပ္ပါရ (ပု) [ကရုဏာ + ဝိပ္ပါရ] ကရုဏာ
၏ ပျံ့နှံ့ခြင်း။ ကရုဏာဝိပ္ပါရ (ဝိ၊ ဋ္ဌ။ ၁။
၁၀၈) ၌ သဗ္ဗသတ္တေသု မဟာကရုဏာယ
ဖရဏံ။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၆၉။

ကရုဏာဝိသယ (ပု) [ကရုဏာ + ဝိသယ] (၁)
ကရုဏာ၏ အာရုံ။ (တိ) (၂) ကရုဏာလျှင်
အရာရှိသော။ (၁) ကရုဏာဝိသယဿ ဉာ-
ဏတံ ဒဿေတိ။ အနုဋီ၊ ၁။ ၉။ (တိ) (၂)
ကရုဏာဝိသယဿ ဟိ ဒုက္ခဿ ပဋိပက္ခဘူတံ
သုခံ။ ဣတိဝုတ်၊ ဋ္ဌ။ ၁၄၀။

ကရုဏာဝိဟာရ (ပု) [ကရုဏာ + ဝိဟာရ] (၁)
ကရုဏာဖြင့် နေခြင်း။ (၂) ကရုဏာဈာန်။
(၁) ကရုဏာဝိဟာရေနာ (ဝိ၊ ဋ္ဌ။ ၁။ ၈၀။ ဒီ၊
ဋ္ဌ။ ၁။ ၃၄) တိ ပရဟိတပဋိပတ္တိသင်္ခါတေန ကရု-
ဏာဝိဟာရေန။ ....န ပန ကရုဏာသမာပတ္တိ-
ဝိဟာရော။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ၁၉၉။ သီ၊ ဋီ၊ သင်္ခါ၊
၁။ ၁၇၄-၅။ ကရုဏာဝိဟာရေန ဝိဟာသိတိ
ကရုဏာကိစ္စဝိဟာရေန။ ဝဇီရ၊ ၃၄။ (၂)
ကရုဏာဝိဟာရီ (၂) ကြည့်။

ကရုဏာဝိဟာရလာဘ် (တိ) [ကရုဏာဝိဟာရ +
လာဘ + ဝါစိ] ကရုဏာဈာန်ကို ရလေ့ရှိသော၊
သူ။ ကရုဏာဝိဟာရီ (၂) ကြည့်။

ကရုဏာဝိဟာရီ (တိ) [ကရုဏာ+ဝိ+ဟရ+
ဏိ။ ကရုဏာဝိဟာရ+ဤ] (၁) ကရုဏာ
ဖြင့် နေလေ့ရှိသောသူ။ (၂) ကရုဏာစွာ
နှင့် ပြည့်စုံသော။ ကရုဏာစွာကို ရလေ့ရှိ
သောသူ။ (၃) ကရုဏာဝိဟာရီယ ပန....
ဓမ္မပေ အာဒိနဝေါ ပရိဝိဒိတော ဟောတိ။
ဝိသုဒ္ဓါ။ ၁။ ၃၁။ (၂) ကရုဏာဝိဟာရီယ
သတော ဝိဟေသာစိတ္တံ ပရိယာဒါယ ဌဿ-
တိတိ န ယုဇ္ဇတိ ဒေသနာ။ နေတ္ထိ။ ၂။ (-
ဝိသုဒ္ဓါ။ ၁။ ၃၁။) ကရုဏာဝိဟာရီယ ကရု-
ဏာဝိဟာရလဘိနော သတော သံဝိဇ္ဇမာန-
ဿ....ဒေသနာ န ယုဇ္ဇတိ။ နေတ္ထိဝိ။ ၁။ ၂။

ကရုဏာဝေဂသမုဿာဟိတမာနသ (တိ) [ကရု-
ဏာ+ဝေဂ+သမုဿာဟိတ+မာနသ] ကရု-
ဏာအဟုန်သည် တိုက်တွန်းအပ်သော စိတ်နှ-
လုံးရှိသောသူ။ ဒေသေသိ ကရုဏာဝေဂ-
သမုဿာဟိတမာနသော။ ဓမ္မ၊ ၁။ ၁။

ကရုဏာသဉ္စေဒိတမာနသ (တိ) [ကရုဏာ +
သဉ္စေဒိတ + မာနသ] ကရုဏာသည် တိုက်
တွန်းအပ်သော စိတ်နှလုံးရှိသောသူ။ သော
ဥပါသကော ကရုဏာသဉ္စေဒိတမာနသော။
ပေတ၊ ၄။ ၄။

ကရုဏာသညာ (တိ) [ကရုဏာ+သညာ] ကရု-
ဏာနှင့် ယှဉ်သောသညာ။ ကရုဏာသညာ
မုဒိတာသညာဥပေက္ခာသညာ။ မိလိန္ဒ။ ၃။ ၆။

ကရုဏာသမဂီ (တိ) [ကရုဏာ+သမဂီ] သနား
ကြင်နာခြင်းနှင့် ပြည့်စုံသောသူ။ ကရုဏာ-
ယိတ-ကြည့်။

ကရုဏာသမာပတ္တိဝိဟာရ (ပု) [ကရုဏာ +
သမာပတ္တိ+ဝိဟာရ] ကရုဏာသမာပတ်ဖြင့်
နေခြင်း။ ကရုဏာဝိဟာရ(၁)ကြည့်။

ကရုဏာသမာဝဇ္ဇိတဟဒယ (တိ) [ကရုဏာ +
သမာဝဇ္ဇိတ+ဟဒယ] ကရုဏာဖြင့် ဆင်ခြင်

အပ်သောစိတ်နှလုံးရှိသောသူ။ ကရုဏာသ-
မာဝဇ္ဇိတဟဒယော (သံ၊ ၁။ ၁။ ၃၁) တိ ပါ-
ဏာနံ အနုပရောဓေန ပဏာမိတစိတ္တော။
သံ၊ ၁။ ၁။ ၃၁။

ကရုဏာသမုဿာဟိတ (တိ) [ကရုဏာ + သ-
မုဿာဟိတ] ကရုဏာသည် တိုက်တွန်းနှိုး
ဆော်အပ်သောသူ။ ဘဂဝါဟိ အဘိသမ္မော-
မိတော ပုဗ္ဗေ ဗောဓိသတ္တဘူတောပိ ကရု-
ဏာသမုဿာဟိတော။ ဣတိဝုတ်၊ ၄။ ၃၀။

ကရုဏာသမ္ပတ္တိ (တိ) [ကရုဏာ+သမ္ပတ္တိ] ကရု-
ဏာနှင့် ပြည့်စုံခြင်း။ ကရုဏာသမ္ပတ္တိယာ
ဒုက္ခာပနယနေန ဂေါပါယိတာ။ မ၊ ၁။ ၁။ ၂။

ကရုဏာသမ္ပတ္တန (န) [ကရုဏာ+သမ္ပတ္တန]
ကရုဏာ၏ ကောင်းစွာဖြစ်ခြင်း။ ကရုဏံ ကရု-
ဏာယနံ ကရုဏာသမ္ပတ္တနံ။ နေတ္ထိ၊ ၁။ ၃။

ကရုဏာသယ (တိ) [ကရုဏာ+အာသယ] ကရု-
ဏာ၏ တည်ရာဖြစ်သောသူ။ သံဝိသဋ္ဌော၊
ဘဝိတွာန၊ သုမေဓေ ကရုဏာသယေ။ အပါ၊
၂။ ၆။

ကရုဏာသဟဂတ (တိ) [ကရုဏာ+သဟဂတ]
ကရုဏာနှင့် တကွဖြစ်သော။ ပုန ဇေရံ ဝါ-
သေဋ္ဌ ဘိက္ခု ကရုဏာသဟဂတေန စေတ-
သာ။ ဒီ၊ ၁။ ၂။ ၃။ (- မ၊ ၁။ ၄။ သံ၊ ၂။ ၄။
အံ၊ ၁။ ၁။ ၃။ ပဋိသံ၊ ၂။ ၃။)

ကရုဏာသီတလ (န) [ကရုဏာ+သီတလ] ကရု-
ဏာဖြင့် အေးချမ်းခြင်း။ ကရုဏာသီတလ-
ဟဒယ-ကြည့်။

ကရုဏာသီတလဟဒယ (တိ) [ကရုဏာသီတလ
+ဟဒယ] ကရုဏာဖြင့် အေးချမ်းသော စိတ်
နှလုံးရှိသောသူ။ ကရုဏာသီတလဟဒယံ၊
ပညာပဇ္ဇောတဝိဟတမောဟတမံ။ ဒီ၊ ၁။
၁။ မ၊ ၁။ ၁။ အံ၊ ၁။ ၁။ ကရုဏာယ သီ-
တလံ ကရုဏာသီတလံ၊ ကရုဏာသီတလံ
ဟဒယံ အဿာတိ ကရုဏာသီတလဟဒယော။

ဒိ၊ဋ္ဌိ၊၁။၂။ သိ၊ဋ္ဌိ၊သစ်၊၁။၇။ မ၊ဋ္ဌိ၊၁။၃။ အံ၊
ဋ္ဌိ၊၁။၅။

ကရုဏာသေဝနာ (တိ) [ကရုဏာ + အာသေဝ-
နာ] ကရုဏာကို-အဖန်ဖန်-မှီဝဲ-ထုံ-ခြင်း။
ကရုဏာသေဝနာ အဝိဟိံ သာ ဝိတက္ကဘာ-
ဝနာ။ ပေဋကော။၂၆၇။

ကရုဏာသေဟ (ပု) [ကရုဏာ + သေဟ] ကရု-
ဏာဖြင့် ချစ်ခင်မြတ်နိုးခြင်း။ သတ္တေသု က-
ရုဏာသေဟော၊ ဝဇုတေဝ တထာ တထာ။
စရိယာ၊ဋ္ဌ။၂၈။

ကရုဏူပနိဿယ (တိ) [ကရုဏာ + ဥပနိဿယ]
ကရုဏာဟူသော အားကြီးသောအကြောင်း
ရှိသော။ ပရမနဟရဏာဒိတောပိ ဝိရတိ....
သိယာ ကရုဏူပနိဿယာတိ ကရုဏာနိဒါနံ
သိလံ။ အနုဋ္ဌိ၊၁။၈။

ကရုဏူပါယကောသလ္လ (န) [ကရုဏာ + ဥပါယ
+ ကောသလ္လ] ကရုဏာ၏အကြောင်း၌လိမ္မာ
ခြင်း။ ကရုဏူပါယကောသလ္လပဒဋ္ဌာနာ ဝါ။
စရိယာ၊ဋ္ဌ။၂၉၂။

ကရုဏေကရသ (ပု) [ကရုဏာ + ကေရသ] (၁)
ကရုဏာဟူသော မြတ်သောကိစ္စ။ (တိ) (၂)
ကရုဏာဟူသော မြတ်သော ကိစ္စရှိသော။
(၁) ကရုဏေကရသာသယ-ကြည့်။ (တိ)
(၂) စတ္တာရိ သင်္ဂဟဝတ္ထုနိ ကရုဏေကရသ-
တာ။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၃၁၁။

ကရုဏေကရသာသယ (တိ) [ကရုဏေကရသ +
အာသယ] ကရုဏာဟူသော မြတ်သောကိစ္စ
၏တည်ရာဖြစ်သော။ သူ။ တဒါ မုနိစရေ အာ-
ဟ၊ကရုဏေကရသာသယော။ အပါ၊၂။၁၂၅။

ကရုဏေမိမုတ္တ (တိ) [ကရုဏာ + အမိမုတ္တ] ကရု-
ဏာစွာနိဋ္ဌိ-နှလုံးသွင်း-ညွတ်-သော။ သူ။
ဧကောဒိဘူတော ကရုဏေမိမုတ္တော။ ဒိ၊၂။
၁၉၄။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၄၉။ (- အံ၊၂။၃၂၇။) ကရု-

ဏေမိမုတ္တောတိ ကရုဏာစွာနေ အမိမုတ္တော
တံ စွာနံ နိဋ္ဌေတောတိ အတ္တော။ ဒိ၊ဋ္ဌ၊၂။
၂၅၈။ (အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၂၂။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၅၀-
လည်း ကြည့်။)

ကရုဏောကာသ (ပု) [ကရုဏာ + သြကာသ]
ကရုဏာ၏တည်ရာ။ စတ္တာရိ သင်္ဂဟဝတ္ထုနိ
ကရုဏောကာသတာ။ ဒိ၊ဋ္ဌိ၊၁။၉၂။

ကရုဏောက္ကမန (န) [ကရုဏာ + သြက္ကမန] က-
ရုဏာသက်ခြင်း၊ ကရုဏာဖြစ်ခြင်း။ တတ္ထ
ခေမဝိတက္ကော ဘဂဝတော ကရုဏောက္ကမ-
နာဒိနာ ဝိဘာဝေတဗ္ဗော။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။
၁၃၇။ (- မူလဋ္ဌိ၊၁။၃။ အနုဋ္ဌိ၊၁။၅။)

ကရုမ္ဘက (န) ကရုမ္ဘကမည်သော သလေးစပါး
မျိုး။ သာလိနိမ္မိ မဟာရာဇ နိရာတကာနံ
လောဟိတကာနံ အန္တရေ ကရုမ္ဘကံ နာမ
သာလိဇာတိ ဥပ္ပဋိတွာ။ မိလိန္ဒ။၂၄၄။

ကရေ (ကြိ) [ကရ + သြ + တိ] ပြု၏။ ကရေတိ-
ကြည့်။

ကရေဏု (ထိ၊ပု) [ကဏ + ဣဏု။ ကရ + ဣဏု။
ကဏတိ သဒ္ဓံ ကရေတိတိ ဟိ ကရေဏု။
ကရေဝ ယဿ၊ န ဒိသော ဒန္တောတိ ဝါ
ကရေဏု၊ ကရေဏုကာတိပိ ပါဌော။ သိ၊ဋ္ဌိ၊
သစ်၊၂။၂၂။ ဓာနံ၊ဋ္ဌိ။၃၆၂။] (ထိ) (၁) ဆင်
မ။ (ပု) (၂) ဆင်။ (ထိ) (၁) ဒန္တာ ကရေ-
ဏုဝ ဝသုပနိတာ။ ဇာ၊၁။၂၁၃။ (ပု) (၂)
ဂဇေ ကရေဏု ပုရိသေ၊ သော ဟတ္ထိနိယ-
မိတ္ထိယံ။ ဓာနံ၊ဂဇိ။၆။

ကရေဏုကာ (ထိ) [ကရေဏု + က + အာ] ဆင်
မ။ ဘဒ္ဒဝတိ နာမ ကရေဏုကာ ဧကဒိဝသံ
ပညာသယောဇနာနိ ဂစ္ဆတိ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၆။
(- စရိယာ၊ဋ္ဌ။၈၂။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၂၄၉။)

ကရေဏုကာပိဋ (န) [ကရေဏုကာ + ပိဋ] ဆင်
မ ကျောက်ကုန်း။ ဟိရညသုဝဏ္ဏဿ ပူရေတွာ
ကရေဏုကာပိဋေ ဌပေတွာ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၇။

ကရေဏသဃ် (ပု) [ကရေဏ + သဃ်] ဆင်
အပေါင်း။ ယဒါ ကရေဏသဃ်ဿ၊ ယူထဿ
ပုရတော ဝဇံ။ ဇာ။ ၂။ ၃၁၈။

ကရေရိ (ထိ) [ကလ + ဣရ + ဤ။ ဓာန်၊ ၅။ ၅၂။]
ခံတက်ပင်၊ ရေခံတက်ပင်။ သာလာ ကရေရိ
ဗဟုကေ'တ္ထ ဇမ္ဗုယော။ ဇာ။ ၂။ ၁၀၉။ ဇာ။
၄၅။ ၄၃၂။ ကရေရိတိ ကရေရိရက္ခာ။ ဇာ။
၄၅။ ၄၃၃။

ကရေရိကုဋိ (ထိ) [ကရေရိ + ကုဋိ] ရေခံတက်
ပင်ကျောင်း၊ (တံခါး၏အနီး၌ မဏ္ဍပ်အသွင်)
ရေခံတက်ပင်ရှိသော ကုဋိ။ (၎င်းကုဋိသည်
ဇေတဝန်ကျောင်းတိုက်အတွင်း၌ တည်သော
ကုဋိ ၄-လုံးတို့တွင် ၁-လုံးအပါအဝင်ဖြစ်၍
ဆောက်လုပ်သူ ဒါယကာမှာ အနာထပိဏ်
သူဌေးဖြစ်၏။ အဖိုးတသိန်းတန်၏။ ဒီ၊ ၄။ ၂။
၁။) အန္တောဇေတဝနေ ကိရ ကရေရိကုဋိ
ကောသမ္ပကုဋိ ဂန္ဓကုဋိ သလဋ္ဌာဂါရန္တိ စတ္တာ-
ရိ မဟာဂေဟာနိ။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၁။

ကရေရိကုဋိကာ (ထိ) [ကရေရိ + ကုဋိကာ] ရေ
ခံတက်ပင်ကျောင်း (တံခါးအနီး၌ မဏ္ဍပ်
အသွင်) ရေခံတက်ပင်ရှိသော ကုဋိ။ ကရေ-
ရိကုဋိကာယ (ဒီ၊ ၂။ ၁။) နှ့် ကရေရိတိ ဝရု-
ဏရက္ခဿ နာမံ၊ ကရေရိမဏ္ဍပေါ တဿာ
ကုဋိကာယ ဒွါရေ ဌိတော၊ တဿာ ကရေရိ-
ကုဋိကာတိ ဝုစ္စတိ။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၁။

ကရေရိပုပ္ဖ (န) [ကရေရိ + ပုပ္ဖ] ရေခံတက်ပန်း။
ကရေရိမာလာဝိတတ-ကြည့်။

ကရေရိမဏ္ဍပ (ပု) [ကရေရိ + မဏ္ဍပ] ရေခံတက်
ပင်မဏ္ဍပ်၊ ရေခံတက်ပင်တို့၏ တခဲနက်သော
အရွက်အခက်အခွတို့ဖြင့် မဏ္ဍပ်အသွင် ဖုံး
လွှမ်းသော နေရာအရပ်။ ယထာ ဇာတာနံ
ကရေရိရက္ခာနံ ဃနပတ္တသာခါဝိဋ္ဌပေဟိ မဏ္ဍ-
ပသခေပေဟိ သဉ္စန္ဒော ပဒေသော ကရေရိ-
မဏ္ဍပေါတိ အဓိပ္ပေတော။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၁။ ကရေ-
ရိကုဋိကာ-လည်း ကြည့်။

ကရေရိမဏ္ဍလမာဠ (ပု) [ကရေရိ + မဏ္ဍလ +
မာဠ] မဏ္ဍပ်အသွင်ရှိသော ခံတက်ပင်တို့၏
အနီး၌ ဆောက်လုပ်ထားသောဇရပ်။ ပိဏ္ဏ-
ပါတပဋိက္ကန္တာနံ ကရေရိမဏ္ဍလမာဠေ သန္ဓိ-
သိန္ဓာနံ။ ဒီ၊ ၂။ ၁။ ကရေရိမဏ္ဍလမာဠေတိ
တဿေဝ ကရေရိမဏ္ဍပဿ အဝိဒ္ဓရေ ကတာ-
ယ နိသိဒ္ဓနသာလာယ။ သော ကိရ ကရေ-
ရိမဏ္ဍပေါ ဂန္ဓကုဋိကာယ စ သာလာယ စ
အန္တရေ ဟောတိ၊ တဿာ ဂန္ဓကုဋိပိ ကရေရိ-
ကုဋိကာပိ သာလာပိ “ကရေရိမဏ္ဍလမာ-
ဠော” တိ ဝုစ္စတိ။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၁။ ၂။

ကရေရိမာလာဝိတတ (တိ) [ကရေရိ + မာလာ +
ဝိတတ] ရေခံတက်ပန်းတို့ဖြင့် - ဖြန့်ခင်းအပ်
- ဖြန့်န့် - သော။ ကရေရိမာလာဝိတတာ-
(ဇာ၊ ၂။ ၃၄၃။) တိ ကရေရိပုပ္ဖဟိ ဝိတတာ။
ဇာ၊ ၄။ ၂။ ၃၁၀။

ကရေရိရက္ခ (ပု) [ကရေရိ + ရက္ခ] ရေခံတက်
ပင်။ ကရေရိမဏ္ဍပ-ကြည့်။

ကရေဋ္ဌိ (ထိ) [က + ရဋ္ဌ + ဣ] (၁) ဦးခေါင်း
ရိုး၊ ဦးခေါင်းခွံ။ (၂) ဦးထုပ်၊ မောက်တို
မောက်ရူ(လူ)။ (စစ်သားဆောင်း ဦးထုပ်ကို
အချွန် အတက်မပါက မောက်တို၊ အချွန်
အတက်ပါက မောက်ရူခေါ်၏။ မောက်လူဟု
လည်း အသုံးရှိ၏။) (၃) ထမင်းဟင်းထည့်
သောခွက်၊ ဇလံ၊ ပန်းကန်လုံး။ (ဇာတ်ဝတ္ထု
၌ ထမင်းပွဲဟု ပြန်ဆို၏။) (၁) ဒွယ် သိရ-
သောဋ္ဌိခဏ္ဍေ။ သမုဒ္ဓိတေ တု ကရေဋ္ဌိ၊ ဣတ္ထိ။
ဓာန်၊ ၄။ ၂၇၉။ (၂) ကရေဋ္ဌိယ-ကြည့်။ (၃)
သာ တေသံ ကရေဋ္ဌိယံ ဝဇေတော။ ဇာ၊ ၄။
၄။ ၆၈။

ကရေဋ္ဌိ (တိ) [ကရေဋ္ဌိ + ဣ] (၁) ဂဠု။ (၂)
ကရေဋ္ဌိ မည်သော သောက်ဖွယ်ဘောဇဉ်၊
အဖျော်ယမကာ။ (၁) (၂) ဥရဂ ကရေဋ္ဌိ
ပယဿ စ ဟာရိ။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၃၀၉။ အံ၊ ၄။
၃။ ၃၀၂။ ကရေဋ္ဌိသဒ္ဓေန သုပဏ္ဏာ ဂဟိတာ။

တေသံ ကိရ ကရောဋိ နာမ ပါနဘောဇနံ၊
တေန တံ နာမံ လတိ သု။ သံဠာသံ ၂၁၀။
အံဠာ ၂။ ၂၀၂။

ကရောဋိက (ပုန) [ကရောဋိ+က] ထမင်းဟင်း
ထည့်သောခွက်၊ ဇလုံ၊ ပန်းကန်လုံး။ ခိပုံ
ဂန္ဓာ တေသံ ကရောဋိကေသု ဘတ္တံ ဟရိ-
တော။ ဇာဠာ ၄။ ၆၈။ ကရောဋိ (၃) လည်း
ကြည့်။

ကရောဋိယ (တိ) [ကရောဋိ+ဣယ] မောက်တို့၊
မောက်ရုကို ဆောင်းထားသော၊ စစ်ဦးထုပ်
- သံခမောက် - ဆောင်းထားသောသူ။
ကရောဋိယာ (ဇာ၊ ၂။ ၃၇၇) တိ သီသက-
ရောဋိတိ လဒ္ဒနာမာယ သိသေ ပဋိမုက္ကက-
ရောဋိကာ ယောဓာ။ ဇာဠာ ၇။ ၃၈၅။

ကရောတိ (ကြိ) [ကရ+ဩ+တိ] ပြု၏။ (၁)
ဖြစ်စေ၏။ (၂) ကျင့်၏။ (၃) ထား၏။ (၄)
အားထုတ်၏။ (၅) ပြောဆို၏။ (၆) ပွားစေ
၏။ (၇) ခံယူ၏။ (၈) ကြံစည်၏။ (၉) အလို
ရှိ၏။ (၁၀) ရောက်၏။ (၁၁) မျက်မှောက်ပြု
၏။ (၁၂) ပြီးစေ၏။ (၁၃) နေ၏။ (၁၄)
နှလုံးသွင်း၏။ (၁၅) ကျစ်၏။ (၁၆) ညှဉ်း
ဆဲ၏။ (၁၇) ဆည်းပူး၏။ (၁၈) စားစေ၏။
ကျွေးမွေး၏။

န ဝုဠာပနာယ ဥဿုက္ကံ ကရောတိ။ ဝိ၊ ၂။
၄၄၃။ အံ၊ ၂။ ၃၆၃။ အဘိ၊ က။ ၂၉၀။

(၁) ဖြစ်စေ၏။ ဝိပုဋိသာရံ ကရောတိ-
(ဝိ၊ ၁။ ၁၁၈၃) တိ ဧဝံ တံ ပါပံ ဝိပုဋိသာရံ
ဥပ္ပါဒေတိ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၁။ (၂) ကျင့်၏။
ဧဝံ ကရောန္တိ (ထေရီ၊ ၄၃၅) တိ... ဧဝံ
အညေပိကရောန္တိ ပဋိပဇ္ဇန္တိ။ ထေရီ၊ ၄။ ၃၀၀။
(၃) ထား၏။ မနသိ ကရောတိတိ မနသိ-
ကာရော။ ကရောတိတိ ဌပေတိ။ အဘိ၊ ၄။
၂။ ၄၈၂။ (၄) အားထုတ်၏။ ပယောဂံ
ကရေယျ (မ၊ ၄။ ၂။ ၇၇) နိ ဘာဝနံ အန-

ယုဇ္ဈေယျန္တိ အတ္ထော။ မ၊ ၄။ ၂။ ၁၂၈။ (၅)
ပြောဆို၏။ ဥတ္တာနိ ကရောမိ (အံ၊ ၁။ ၄၇၉)။
တိ ဂမ္ဘိရံ ဥတ္တာနကံ ကတော ကထေမိ။ အံ၊
၄။ ၂။ ၃၅၀။

(၆) ပွားစေ၏။ ကရောဟိ ကမ္ပံ ဣဓ
ဝေဒနီယ (ပေတ၊ ၁၇၂) နိ ... ကုသလကမ္ပံ
ကရောဟိ ပသဝေယျာသိ။ ပေတ၊ ၄။ ၁၇၅။
(၇) ခံယူ၏။ ကုရုတု နော (ဇာ၊ ၁။ ၃၁၃) တိ
ဣမံ နော အဉ္စံ ဘဝံ ပဋိဂ္ဂဏာတု။ ဇာ၊ ၄။
၄။ ၃၉၆။ (၈) ကြံစည်၏။ စိရံ ခေါ သာ
ကရိယတိ (ဇာ၊ ၁။ ၉၀) တိ... ဧဝံ စိန္တေယတိ-
တိ အတ္ထော။ ဇာ၊ ၄။ ၂။ ၄၀၁။ (၉) အလို
ရှိ၏။ ကရောမိ (ဇာ၊ ၁။ ၃၆၈) တိ ဣစ္ဆာမိ။
ဇာ၊ ၄။ ၂။ ၃၀။ (၁၀) ရောက်၏။ ဒုက္ခဿန္တံ
ကရိယတိ (ထေရီ၊ ၃၉၇) တိ သဗ္ဗဿာပိ
ဝဇ္ဇဒုက္ခဿ ပရိယန္တံ ပရိယောသာနံ ပါပု-
ဏိယတိ။ ထေရီ၊ ၄။ ၁၆၄။ (၁၁) မျက်မှောက်
ပြု၏။ ဒုက္ခဿန္တံ ကရိယတိ (အံ၊ ၄။ ၁။ ၂၉) တိ
ဒုက္ခဿ အန္တသခါတံ နိဗ္ဗာနံ သစ္စိကရိယတိ။
အံ၊ ၄။ ၁။ ၈၀။ (၁၂) ပြီးစေ၏။ ကိ* တေ
ကရိယတိ (ထေရီ၊ ၂၄၅) တိ ကိဒိသံ အတ္ထံ
တုယံ သာဓေယတိ။ အပ၊ ၄။ ၂။ ၂၉၁။ (၁၃)
နေ၏။ ကံထံ ဘိက္ခု ကရိယတိ (ထေရီ၊
၂၇၈) တိ ဘိက္ခု တံ ကထံ ဝိဟရိယတိတိ
ဘဂဝါ ပုစ္ဆိ။ ထေရီ၊ ၄။ ၂။ ၅၉။ (၁၄) နှလုံး
သွင်း၏။ သုတော တထာ ယေန ကရောန္တိ
ဗာလာ (အပ၊ ၁။ ၁၅) တိ... ယေ ဗာလာ ဇနာ
န ကရောန္တိ န မနသိ ကရောန္တိ။ အပ၊ ၄။ ၁။
၂၂၇။ (၁၅) ကျစ်၏။ သုတ္တံ ကရောတိ (ဝိ၊ ၄။
၃။ ၈၀) တိ ဂုဏာဒိဘာဝေန ဝဇ္ဇေတိ။ ဝိမတိ၊
၂။ ၂၇။

(၁၆) ညှဉ်းဆဲ၏။ ဝေနေယျာနံ တဏှံ
လောဘံ ကရောတိ ဟိ* သတိတိ တဏှကံ-
ရော။ နိတိ၊ ၈။ ၂၇၇။ (၁၇) ဆည်းပူး၏။
ကုသလံ ပုညကမ္ပံ ကရိယာမိ ဥပစိနိဿာ-
မိတိ အတ္ထော။ ပေတ၊ ၄။ ၂၆၄။ (၁၈)

စားစေ၏။ ကျေးမွေး၏။ သံဃာတို့ အကသဟံ။ အပါသ၌။ အကသိံ တေသံ ဘောဇေသိန္နိ အတ္တော။ အပါဠာ၂။၁၄။

ယံ မနုဿော ကရေ ပါပံ။ ဝိ၅။၂၆၂။ ဝိဠာသ၂။၂၃။ ယထာ ဟိ ယံ လောကေ မနုဿော အာဝိ ဝါ ယဒိ ဝါ ရဟော ပါပံ ကရေတိ။ တိဝိဘတ်ကို-ပြုသည်။ ဝိဠာသ၂။၁၉၂။ သာရတ္ထ၂။၁၃၄။ ကုဗ္ဗတိ-ဇာ၂။၄၈။ ဇာဠာ၅။၂၄၉၂၅။ ကရေန္တိ- ဝိ၁။၂၇၄။ ဝိ၄။၂၃။ ဇာသ၂။၂၈။ သံဠာသ၂။၂၅။ အံဠာသ၂။၃၉။ သံဠိသ၂။၂၃။ အံဠိသ၂။၂၃။ ကုဗ္ဗန္တိ- ဇာသ၂။၁၁၂။ ဇာဠာ၃။၁၀၈။ ကရေသိ- သံသ၂။၃၄၆။ ထေရီ။၄၀၇။ ကြုဗ္ဗသိ- သံသ၂။၁၈၃။ ကရေထ- အံ၂။၂၃၀။ ခုဒ္ဒက၅။၂၃၃။ ထေရီ။၃၉၂။ ထေရီဠာသ၂။၁၂။ ကရေမိ- သံသ၂။၁၇၂။ သုတ္တနိ။၂၉။ ကုမ္ပိ- ဇာသ၂။၈၈။ ကရေမ-ဝိ၄။၄၉၂။ ကခါသ၂။၉၉။ ကရေမသေ-အပါသ၂။၃၆။ ဇာသ၂။၆၈။ အပါဠာသ၂။၉၈။ ဇာဠာ၂။၂၃၅။ ကုမ္ပ-မောဂ်၆။၂၃။

ကုရုတေ- ဓမ္မ၄၅။ သုတ္တနိ။၄၀၇။ ဇာ၁။၃၂၉။ ကရေတု-ဝိ၄။၁၄၄၀၅၉။ အံ၃။၄၈။ ကရေန္တု- သံသ၂။၄၀၂။ ကရေဟိ-သံသ၂။၁၄၄။ ဇာသ၂။၂၆၅။ မိလိန္ဒ။၁၄၉။ ကယိရာဟိ- ဇာသ၂။၁၉၈။ ဇာဠာ၃။၅၀၉။ ကရ-ဇာဠာ၅။၃၃။ ကရဿု-ဇာသ၂။၃၆၉။ ဇာ၂။၆၈။ ကုရဿုကုရဿု-ရွှံ၅၂၂။

ကရေယျ- ဝိမာန။၁၂၂။ ဇာသ၂။၆၀။ ဝိမာနဠာသ၂။၂၆။ ကယိရာ-ဓမ္မ။၃၀။ သုတ္တနိ။၄၀၇။ ထေရီ။၃၈၆။ ကရေ-ဝိ၄။၇၉၂၇။ ကုဗ္ဗေယျ-သံဠာသ၂။၅၃။ ကုဗ္ဗယေ-မဟာနိ။၃၃၆။ ကရေယျ-မာသ၂။၃၄။ သံသ၂။၃၉။ အံ၂။၁၇၂။ မိလိန္ဒ။၁၇၈။ ကယိရံ-ဇာ၂။၁၂၃။ ဇာဠာ၅။၄၆၉။ ကရေ-ဇာ၂။၁၂၃။ ဇာဠာ၅။၄၆၉၄၇၂။ ကရေယျာသိ- ဝိ၄။

၃၅၀။ ပေတ။၁၈၂။ ပေတဠာသ၂။၂၀၇။ ကယိရာသိ-ဇာသ၂။၂၀၇။ ကရေ-ဇာသ၂။၂၆၃။ ဇာဠာ၄။၂၂၃။ ကရေယျာထ-ဝိ၄။၄၂၄။ အံ၃။၄၅။ ဥဒါန။၁၃၉။ ကယိရာထ- သံသ၂။၁၈၀။ ဇာ၂။၃၆၅။ ကရေယျာမိ-ဝိ၂။၁၀၀။ ဇာ၂။၇၂။ ကရေ- ဇာသ၂။၂၆၇။ ဇာဠာ၄။၂၄၁။ ကရေယျာပ-ဝိ၂။၁၃၆။ ဝိ၄။၃၁၀။ မာ၂။၁၄၆၂၇၅။ ကရေထ-ဇာ၁။၂၈၃။ ကြုဗ္ဗေထ-ဝိ၄။၃၆၇။ ကုဗ္ဗေထ-သံသ၂။၁၆။ ဇာ၂။၁၃၆။ သံဠာသ၂။၅၃။ ကရေ- စရိယာ။၄၁၀။ စရိယာဠာသ၂။၁၂။ ကရေယျ- အံ၂။၂၆၈။

အက-အပါသ၂။၃၀၇၂၃၈။ ဇာသ၂။၉၄။ ဇာဠာ၃။၁၁။ အကရာ- ဇာသ၂။၃၂၄။ အကတ္ထ- ပေတဠာသ၂။၁၈၉။ အကရမ္ပသ-ဇာသ၂။၉၇။

ကရိ- သံသ၂။၂၁။ သံဠာသ၂။၂၃။ အကရိ- ဇာသ၂။၂၃၁၁၅။ ဇာဠာသ၂။၄၅၆။ အကရိ-ဒိ၂။၁၂၉။ ဇာသ၂။၃၂၅။ အကရယိ-ဇာသ၂။၂၃၇။ ဇာ၂။၉၅။ အကသိ-မာသ၂။၁၅။ ပေတ။၁၇၆။ အပါသ၂။၆၂။ မာဠာသ၂။၃၈၅။ အပါဠာ၂။၆။ ကရိသု- ဝိ၄။၅၃။ အကသု-ဝိ၄။၅၃၃၅၀။ အံသ၂။၂၉။ အံဠာ၂။၂၃၆။ အကရံ-ဒိ၂။၂၁၀။ ဇာသ၂။၂၃၄။ ဒိဠာ၂။၂၈၇။ အကြုဗ္ဗထ- ပေတ။၁၆၆။ ကရိတ္ထ-မာဠာ၂။၄၃။ ကရိ- ဇာ၂။၃၇။ ကာရယိ-အပါသ၂။၁၀၄။ အပါဠာ၂။၆၈။ အကသိ-ဒိသ၂။၆၈။ အပါသ၂။၃၄၅။ ထေရီ။၂၆၃။ ထေရီဠာသ၂။၄၃၅။ အကရိ-အပါသ၂။၃၂၅။ အကရယိ- အံ၂။၄၆၅။ အပါသ၂။၃၀၉၂၃၉။ ကရမ္ပာအကရမ္ပာ-မာဠာ၄။၂။ ကရိမ္ပ-ဝိဠာသ၂။၁၄၄။ ဇာဠာ၄။၄၂။ ကရိမ္ပာ-ဝိ၂။၁၃၂။ အကမ္ပ-ဇာသ၂။၁၀၀။ အကရိမ္ပ- ပေတ။၁၈၉။ ဇာဠာ၃။၂၅။ အကရံ-ဇာသ၂။၈၈၂၆၇။ အကံ-ထေရီ။၃၉။ ထေရီဠာသ၂။၁၁၀။

ကရိယတိ— ဝိ၅။၁၀၁။၁၂။ အံ၂။
 ၃၇။ ကရိဟိတိ— ထေရိ။၄၂၇။ ထေရိ။၄၅။
 ၂၇၄။ ကရိယန္တိ— သံ၁။၃၉၈။ ဇာ၁။၄၂။
 ၂၂။ ကရိယရေ— အပါ၁။၄၂၇။ ကာဟန္တိ—
 ဇာ၂။၂၀၉။ ဇာ၁။၄၅။၂၇၄။ ကာဟိန္တိ—
 ထေရိ။၄၃၄။ ထေရိ။၄၅။၂၇၅။ ကရိယသိ—
 ဝိ၁။၈။ သံ၁။၂၁။ ကာဟသိ— ထေရိ။
 ၃၈၆။ ကရိယထ— ဝိ၁။၄၇၈။ ကရိယာမိ—
 သံ၁။၃၃၅။ အံ၂။၆၃။ ဝိမာနံ၇၇။ ဝိမာ-
 နာဌ။၂၁၉။၂၂၂။ ကဿာမိ— ပေတ။၁၈၆။
 ပေတ။၄၅။၂၁၅။ ကရိယာမ — အပါ၁။၂။
 ၁၇၆။ ကဿာမ— အပါ၁။၂၀၅။ အပါ၁။
 ၂။၁၇၆။ ကရိယတေ— ဣတိဝုတ်။၄၅။၂၄၀။
 ကရိယံ— ထေရိ။၃၅၈။ ကဿံ— ပေတ။
 ၁၅၃။ ပေတ။၄၅။၁၀၂။ ကရိယန္တိ— ဇာ၁။
 ၃။၂၇၅။

ကရောန္တ (တိ) [ကရ+ဩ+အန္တ။ထိ-၌ ကရော-
 န္တိ] ပြုသော။ (၁) ပြောဆိုသော။ (၂) ဖြစ်စေသော။ (၃) ပြုသော။
 ဗဟူ ပစ္စေ ကရောန္တော န သက္ကောတိ
 အညံ ဝိက္ကာယိကံ ဘဏ္ဍံ ကာတံ။ ဝိ၁။၃၅၅။
 ဘိက္ခုနိယာ သဉ္စိစ္စ အဖာသု ကရောန္တိယာ
 ပါစိတ္တိယံ။ ဝိ၅။၁၁၁။ (-ဒိ၁။၄၉။ မ၂။
 ၆၆။ သံ၂။၁၇၁။ အံ၁။၃၃။ ဓမ္မ။၃၀။၃၃။
 ဣတိဝုတ်။၂၀၂။ ပေတ။၁၉၀။ ဇာ၁။၃၅၆။
 ဝိ၁။၁၁၉။ ဒိ၁။၁၁၆။ ဒိ၁။၂။၁၀၆။ မ၂။
 ၄၅။၁၀၆။ သံ၁။၄၇။ အံ၁။၃၂။၂၂။အဘိ။
 ၄၅။၁၆၃။ ပဋိသံ၁။၁၅။) ကရောန္တ-
 ယာတိ ကရမာနယေဝ။ သိ၁။၁၆၃။၂။၇၅။
 (၁) အာလာပသလ္လာပံ ကရောန္တောယေဝ
 ဒိဝသဉ္စ ရတ္တိဉ္စ ဝိတိနာမေတိ။ ဒိ၁။၂။၁၁၈။
 ကရောန္တောယေဝါတိ ယထာဝုတ္တတိရစ္ဆာန-
 ကထံ ကထေန္တောယေဝ။ ဒိ၁။၂။၁၂၇။
 (၂) ကာယေန ကရောန္တဿာ(ဒိ၁။၃။၁၈၁)တိ
 အတ္တနော ကာယေန ပရိစ္စာဂပယောဂံ
 ပဝတ္တေန္တဿ။ ဒိ၁။၃။၂၀၅-၆။ (၃) ဥစ္စံ

ကရောန္တော (ဒိ၁။၃။၂၃၈)တိ ဥဒ္ဓဂံ ဥဋ္ဌာရံ
 ပဏိတံ ကတွာ ဒသေန္တော။ ဒိ၁။၃။၂၇၆။

ကလ (ပု) [ကလ+အ။ဓာန်၊၁၃၇။] (၁)
 မထင်ရှား—မသဲကွဲ—သာယာ—သောအသံ။
 (၂) ရေတွက်ခြင်း။(၃)အိုမင်းရင့်ရော်ခြင်း။
 (၁) ထာ'ဗျတ္တေ, မခုရေ ကလော။ ဓာန်။
 ၁၃၇။ (၂) ကလေ အလန္တိ ကလလံ။
 ကစ္စည်း။ ၆၆၅။ (၃) ကလလ(ဒေါင်ကွင်း)
 ကြည့်။

ကလကံ (ပု) [က+လကံ+အ။ကံ အတ္တာနံ
 လကံယတိ ဟိနံ ကရေတိတိ ကလကော။
 ဓာန်၊၁၅၅။] (၁) အမှတ်တံဆိပ်။ (၂)
 အပြစ်အနာအဆာ။ (၃) စန္ဒေ ကလကော
 ဘိဂေါဝေ-တျုပမာပေက္ခိနိ အယံ။ အလကံ။
 ၂၀၈။ ကလကော လဉ္စနံ လကံ။ ဓာန်။၅၅။
 (၂) ကလကံဇ္ဈာနေ ကလကံ ဈာယတိ။
 ပေဋကော။၂၆၈။ ကလကော ကောပဝါဒေသု။
 ဓာန်။၁၀၈၉။

ကလကံဇ္ဈာန (န) [ကလကံ+ဈာန] အပြစ်နှင့်
 တကွသော ဈာန်၊ အပြစ်ရှိသော ဈာန်။
 ကလကံ (၂) ကြည့်။

ကလကံဇ္ဈာယိ (တိ) [ကလကံ+ဈာယိ] အပြစ်
 ကို ရှုလေ့ရှိသော။ ယာနိ ကလကံဇ္ဈာယိ-
 နော ပဒါနိ၊ တာနိ အနုဓိတာနိ ပဋိပက္ခေ။
 ပေဋကော။၂၆၉။

ကလဏ္ဍက (ပု) [?] ကလဏ္ဍက ကျွန်။
 ဣဓ ပနေသ ဗာရာဏသီသေဋ္ဌိနော ဒါသော
 ကလဏ္ဍကော နာမ အဟောသိ။ ဇာ၁။၄၁။
 ၄၈၄။

ကလတိ (ကြိ) [ကလ+အ+တိ] ရေတွက်၏။
 ကလ သင်္ချာနေ။ ကလတိ။ နိတိ။ဓာ။၁၆၆။

ကလတ္တ (န) [ကလ+အတ္တ။ကလတိ ပရိစ္စိန္တတိ-
 တိ ကလတ္တံ=ဘရိယာ။ မောဂံ၊၇။၈။

ကလ+တ။ ခု။ ၆၆၆။ မယား။ ဒါရော ဇာယာ
ကလတ္တူ။ ဓာန်။ ၂၃၇။

ကလနာ (ထိ) [ကလ+ယု+အာ] ရေတွက်
ခြင်း။ ကလနာတိ ကလနာ။ ကခါ၊ ငို၊ သစ်။
၁၅၇။

ကလန္တက (ပု) [ကန္တ+က။ ကန္တတိတိ ကလန္တ-
ကော။ ဓာန်၊ ငို၊ ၆၂၂။] ရှဉ့်နက်။ ကလန္တကာ
ဥက္ကဋ္ဌာ သာ စ၊ သေနကာ ဥဒ္ဓုရာ ဗဟူ။ အပါ
၁။ ၄၀၇။ (-မိလိန္ဒ။ ၃၄၃။) ကလန္တဂါမ-
လည်း ကြည့်။

ကလန္တကဒန္တ (ပု) [ကလန္တက+ဒန္တ] ရှဉ့်နက်၏
သွား။ ယဿ ပန ဒန္တန္တရေ ကလန္တကဒန္တော
ဝိယ သုခုမဒန္တော ဟောတိ။ ဝိ၊ ငွ၊ ၁။ ၃၁။
ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၁၄၃။

ကလန္တကနိဝါပ (တိ) [ကလန္တက+နိဝါပ] ရှဉ့်
နက်တို့ကို အစားအစာ ပေးရာဖြစ်သော
(ဥယျာဉ်)။ ဝေဠုဝနေ ကလန္တကနိဝါပေ။
ဝိ၊ ၁။ ၂၄၃။ ဒီ၊ ၁။ ၁၄၆။ မ၊ ၁။ ၅၇။ သံ၊ ၁။ ၅၀။
အံ၊ ၁။ ၃၄၄။ ဝေဠုဝနေ ကလန္တကနိဝါပေ-
တိ ဝေဠုဝနန္တိ တဿ နာမံ .... ကလန္တကာ-
နဉ္စေတ္ထ နိဝါပံ အဒံသု၊ တေန ကလန္တကနိဝါ-
ပန္တိ ဝုစ္စတိ။ ဝိ၊ ငွ၊ ၂။ ၁၆၁။ ဒီ၊ ငွ၊ ၁။ ၁၂၄။

ကလန္တကယောနိ (ထိ) [ကလန္တက+ယောနိ]
ရှဉ့်နက်မျိုး။ ပုဗ္ဗေ ကိရ မဟာပရိသော
ကလန္တကယောနိယံ နိဗ္ဗတ္တိ။ ဒီ၊ ငွ၊ ၁။ ၁၀၂။

ကလန္တကရူပ (န) [ကလန္တက+ရူပ] ရှဉ့်နက်
အသွင်သဏ္ဌာန်။ ကာဠကဝေသ-ကြည့်။

ကလန္တကဝဏ္ဏ (ပု) [ကလန္တက+ဝဏ္ဏ] ရှဉ့်နက်
အသွင်သဏ္ဌာန်။ အန္တမသော ကလန္တက-
ဝဏ္ဏေနပိ စရတိယေဝ။ သံ၊ ငွ၊ ၁။ ၁၂၃။

ကလန္တကာဠကာ (ထိ) [ကလန္တ+ကာဠကာ]
ရှဉ့်နက်။ သဿ သိင်္ဂါလာ နကုလာ၊ ကလန္တ-
ကာဠကာ ဗဟူ။ အပါ၊ ငွ၊ ၂။ ၂၆၂။

အဘိဓာန်(က-ဝဂ်) ၁-၂၇-ပ-မ-ဗ-သ-စ

ကလန္တဂါမ (ပု) [ကလန္တ+ဂါမ] ကလန္တရွာ၊
ရှဉ့်နက်ပေါများသောရွာ၊ ရှဉ့်နက်တို့ကို အစွဲ
ပြု၍ ကလန္တဟု အမည်ရသော ရွာ။ ဝေသာ-
လိယာ အဝိဒ္ဓရေ ကလန္တဂါမော နာမ အတ္ထိ။
ဝိ၊ ၁။ ၁၃။ ကလန္တဂါမောတိ ကလန္တကာ
ဝုစ္စန္တိ ကာဠကာ၊ တေသံ ဝသေန လဒ္ဓနာ-
မော ဂါမော။ ဝိ၊ ငွ၊ ၁။ ၁၆၉။

ကလန္တနာမက (တိ) [ကလန္တ + နာမ+က]
ကလန္တအမည်ရှိသောသူ။ ယဿ ပန တသ္မိ
ဂါမေ အညေပိ ကလန္တနာမကာ မနုဿာ
အတ္ထိ။ ဝိ၊ ငွ၊ ၁။ ၁၆၉။

ကလန္တပုတ္တ (ပု) [ကလန္တ+ပုတ္တ] ကလန္တသူဌေး
သား။ တတ္ထ သုဒ္ဓိန္ဒော နာမ ကလန္တပုတ္တော
သေဠိပုတ္တော ဟောတိ။ ဝိ၊ ၁။ ၁၃။ ကလန္တ-
ပုတ္တောတိ ဂါမဝသေန လဒ္ဓနာမဿ....ကလန္တ-
သေဠိနော ပုတ္တော။ ဝိ၊ ငွ၊ ၁။ ၁၆၉။

ကလန္တသေဠိ (ပု) [ကလန္တ+သေဠိ] ကလန္တ
သူဌေး။ ကလန္တပုတ္တ-ကြည့်။

ကလပ္ပစုလ္လကနိဂမ (ပု) [ကလပ္ပစုလ္လက+နိဂမ]
ကလပ္ပစုလ္လကနိဂုံး။ မဇ္ဈရညော ဝိဇိတေ
ကလပ္ပစုလ္လကနိဂမံ ဥပနိဿာယ ဝသာဟိတိ
အာဟ။ ဇာ၊ ငွ၊ ၅။ ၁၄၀။

ကလပ္ပစုလ္လက (တိ) [?] ကလပ္ပစုလ္လကမည်သော
(နိဂုံး)။ ပဇ္ဇောတကပဉ္စာလရညော ဝိဇိ-
တေ ကလပ္ပစုလ္လကံ နာမ နိဂမံ နိဿာယ။
ဇာ၊ ငွ၊ ၁။ ၄၃၉။

ကလမ္မ (ပု၊ န) [က+လဗ္ဗ+အ။ ကလ+အမ္မ]
(၁) ကန်စုန်းပင်။ (၂) သင်းတောက်ဥ။
(၃) မြား။ (၁) ကလမ္မာ ကန္တလီ တတ္ထ၊ ပုပ္ဖန္တိ
မမ အဿမေ။ အပါ၊ ၁။ ၄၂၅။ (၂) ခဏန္တာလု
ကလမ္မာနိ၊ ဗိဠာလိတက္ကလာနိ စ။ အပါ၊ ၁။
၁၅၉။ (၄င်း အဠကထာ၌ ကရမ္မဟု ရှိ၏။)
(၃) အာသုဂေါ၊ ကလမ္မော၊ မဂ္ဂဏော။
ဓာန်၊ ငို၊ ၃၈၉။

ကလမ္မက (ပု) [က+လဗိ+ဣ။ သူစိ။] (၁) ကန်စွန်းပင် (ဓာန်၊ သျှ၊ သစ်)။ ဟင်းနုနယ် (ဓာန်၊ သျှ)။ (၂) တွဲရရွဲဆွဲသော ပန်းဆိုင်၊ လခြမ်းသဏ္ဌာန်ရံထားသော ပန်းကုံးကြား၌ ကြာသွတ်အိုးသဏ္ဌာန် တွဲရ ရွဲ ဆွဲထားသော အစုံသော ပန်းဆိုင်။ (၁) ကလမ္မကေဟိ သဉ္ဇန္တော၊ မုစလန္တော နာမ သော သဗော။ ဇာ၊ ၂။ ၃၄၄။ (၂) မဟာပစ္စရိယံ ပန ကလမ္မ-ကေန...ဝုတ္တာ။ တတ္ထ ကလမ္မကောတိ အဗု-စန္ဒကန္တရေသဋ္ဌိကဒါမဩလမ္မကော ဝုတ္တော။ ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၂၀၄။ (-ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၂။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃၇၂-လည်း ကြည့်။)

ကလမ္မတိတ္ထဝိဟာရ (ပု) [ကလမ္မ + တိတ္ထ + ဝိဟာရ] ကလမ္မမြစ်ဆိပ်ကျောင်း၊ ကလမ္မ-တိတ္ထကျောင်း။ ကလမ္မတိတ္ထဝိဟာရေ ဝဿူ-ပကတာ ပညာသဘိက္ခု ဝိယ စ။ ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၁၇၀။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၂၂၃။ အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၃၃၇။ အပါ၊ ၄။ ၁။ ၁၆၂။

ကလမ္မနဒီတိရ (န) [ကလမ္မ + နဒီတိရ] ကလမ္မ-မြစ်ကမ်း။ (ကလမ္မမြစ်သည် သီဟိုဠ်ကျွန်း အနုရာဓမြို့အနီး အရှေ့ဘက်၌ရှိ၏။ ယင်းမြစ် ၏အမည် ကလမ္မသည် ကဒမ္မပုဒ်မှ ပြောင်းလဲ လာဟန်ရှိသည်။) ကလမ္မနဒီတိရံ သမ္မတ္တော။ မ၊ ၄။ ၂။ ၁၁၂။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၂၂။

ကလမ္မက (ပု) [က+လဗိ+ဣ။ ကေ ဇလေ လမ္မတိတိ ကလမ္မကော။ ဣ၊ အဿူ။ ဓာန်၊ ဋီ။ ၅၉၈။ သူစိ၌ ကလမ္မက၊ ကလမ္မက ၂-မျိုး ဆို၏။] ကန်စွန်းပင်။ (ဓာန်၊ ဋီ၊ သျှ၌) ဟင်း ချေဖို။ သေယျထာပိ နာမ ကလမ္မကော၊ ဝေ-မေဝ ပါတုရဟောသိ။ ဒီ၊ ၃။ ၇၂။

ကလဘ=ကဋ္ဌဘ (ပု) [ကလ+အဘ။ ကလ သင်္ချာနေ၊ အဘော၊ ကလဘော၊ ဋ္ဌတ္တေ ကဋ္ဌဘော။ ဓာန်၊ ဋီ။ ၃၆၂။] ဆင်ငယ်။ (၅-နှစ် သားအထိယူ။) ကလဘော စေဝ ဘိကော-

ထ။ ပဉ္စဝဿာနိ ယာဝ ကလဘော။ ဓာန်၊ ဓာန်၊ ဋီ။ ၃၆၂။

ကလဘာဂ (ပု) [ကလ+ဘာဂ] အစိတ်အဖို့။ (ကလဘာဂသည် (၁) ၁၆-စိတ် စိတ် ၁-စိတ်။ ကလာ-ကြည့်။ (၂) ၂၅၆-စိတ် စိတ် ၁-စိတ်။ (ဥဒါန၊ ၄။ ၁၅၅။) (၃) ရာစိတ် စိတ် ၁-စိတ်။ (၄) ထောင်စိတ် စိတ် ၁-စိတ်။ (၅) သိန်း စိတ် စိတ် ၁-စိတ် (မ၊ ၄။ ၄။ ၁၅၀။) ဖြစ်၏။) ဟိမဝန္တံ ပဗ္ဗတရာဇာနံ ဥပနိဓာယ သင်္ခမ္ပိ န ဥပေတိ ကလဘာဂမ္ပိ န ဥပေတိ။ မ၊ ၃။ ၂။ ၀၄။ (-သံ၊ ၁။ ၄၅၄။ ဥဒါန၊ ၁။ ၁၀၂။ အပါ၊ ၁။ ၄၀၂။ ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၁၇၁။ မ၊ ၄။ ၂။ ၂၀၂။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၄၅။ ခုဒ္ဒက၊ ၄။ ၁၄၉။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၄။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၁၃။) ကလဘာဂမ္ပိ သတိမံ ကလံ သဟဿိမံ ကလံ သတသဟဿိမံ ဝါ ကလံ ဥပဂစ္ဆတိတိပိ ဝတ္တဗ္ဗတံ န ဥပေတိ။ မ၊ ၄။ ၄။ ၁၅၀။ ကလဘာဂန္တိ ကလာယပိ ဘာနံ ဥဒါန၊ ၄။ ၁၅၅။ ကလဘာဂန္တိ ကလာနံ သင်္ဂ-ဏှနကောဋ္ဌာသံ။ မ၊ ၄။ ၂။ ၃၅၃။

ကလလ (န) [ကလ+လာ+အ။ ကလ+အလ။ ကလံ ဇရတံ လာတိတိ ကလလော။ ဓာန်၊ ဋီ။ ၂၃၉။ ကလီယတိ ပရိမိယတိ ဥဒကမေတေ-နာတိ ကလလံ အပတ္တိန္နံ။ မောဂ၊ ၇။ ၁၈၂။] (၁) ကလလရေကြည်၊ အမိဝမ်း၌ ပဋိသန္ဓေ နေသောအခါ အစစာ ဖြစ်သော ရုပ်အစု။ (၂) ကလလရေကြည်၏ တည်ရာသားအိမ်။ (၃) (က) ရွှံ့ညွန့်၊ ညွန့်ပျောင်း။ (ခ) အစေး (သစ်စေးစသည်)။ (ဂ) အထောင် အဆင်းပြုလုပ်ရန် သုတ်ဆေး။ (တိ) (၄) ကာမညွန့်။ (၅) ညွန့်နှင့်တူသော၊ သူ။

(၁) ကလလရေကြည်။ ကလလရေကြည် သည် ပဋိသန္ဓေတည်စမှစ၍ ၇-ရက်အတွင်း၌ ဖြစ်သော ရုပ်အစု၏ ဝေါဟာရဖြစ်၏။ ထို ကလလရေကြည်၏ ပမာဏသည် ဟိမဝန္တာ၌ ရှိသော ပင်ကိုယ်သဘာဝအားဖြင့် အလွန်နူး

ညံသိမ်မွေသော အမွေးရှိသော တောဆိတ်၏ အမွေးတမျှင်ကို ဆီကြည်၌ နှစ်၍ ပြန်ထုတ်သောအခါ အမွေးမှလျှောကျ၍ အဖျား၌ စုနေသောဆီကြည်ပေါက် ပမာဏရှိ၏။ (အဘိဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၀။ မူလဋီ၊ ၂။ ၁၇။ အနုဋီ၊ ၂။ ၂၃။) သံယုတ္တဘာဏကပုဂ္ဂိုလ်တို့အလိုအားဖြင့် ဝမ်းမှခွဲယူအပ်သောဆိတ်ငယ်၏အမွေး ၃-ချောင်းကိုကျစ်၍ ဆီကြည်၌နှစ်ပြီး ပြန်ထုတ်ဆောင်သောအခါ အဖျား၌တည်သော ဆီကြည်ပေါက်ပမာဏရှိ၏။ (သံ၊ ၄။ ၁။ ၂၇၄။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၃၀၆။) (ကလလပမာဏယူပုံ၊ ဇာတိဥက္က အရ ယူပုံ ဝါဒအမျိုးမျိုးတို့ကို အဘိဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၀။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၅။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၃၀၆။ အနုဋီ၊ ၂။ ၂၃-တို့၌ ကြည့်။) ပဌမံ ကလလံ ဟောတိ၊ ကလလာ ဟောတိ အဗ္ဗုဒ္ဓံ။ သံ၊ ၁။ ၂၀၈။ အဘိ၊ က။ ၃၅၈။ အထ ခေါ် တိဟိ ဇာတိဥက္ကံသုဟိ ကတသုတ္တဂ္ဂေ သဏ္ဌိတတေလဗိန္ဒုပ္ပမာဏံ ကလလံ ဟောတိ....ကလလံ သမ္ပဝစ္စတိတိ။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၂၇၄။ (- ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၃၈။ အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၂၀။) ကလလံ သမ္ပဝစ္စတိတိ အတ္တဘာဝေါ ဘူတုပါဒါဓ္မပသင်္ခါတော သန္တာနဝသေန ပဝတ္တမာနော ကလလံ နာမာတိ ကထိယတိ။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၃၀၆-၇။ (- သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၅၃။) ကလလရူပ-လည်း ကြည့်။

(၂) ကလလရေကြည်၏ တည်ရာသားအိမ်။ တံသမ္ဘဝံ ဂဟေတွာ တသ္မိံ ကလလေ ပက္ခိပိ။ မိလိန္ဒ။ ၁၂၈။

(၃) (က) ရွံညွန့်၊ ညွန့်ပျောင်း။ ကလလေ ပတ္တရိတွာန၊ အဝကုဇော နိပဇ္ဇဟံ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၃၁၀။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၁၁၂။ (- မိလိန္ဒ။ ၂၄၈။ ဓမ္မ၊ ၄။ ၁။ ၅၃။ အပ၊ ၄။ ၁။ ၁၆။ စရိယာ၊ ၄။ ၂၃။) ကလလေတိ စိက္ခလကဒ္ဒမေ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၄။ ၁၁၃။ (ခ) အစေး (သစ်စေးစသည်)။ (ဂ) အရောင်အဆင်းပြုလုပ်ရန် သုတ်ဆေး။ ကလလလေပ-ကြည့်။

(တိ) (၄) ကာမညွန့်။ ကာမကလလေ နိမုဇ္ဇိတွာ တံ ကလလံ ဇဟိတုံ န သက္ကာသိ။ ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၃၇၁။ ကာမပက်-လည်း ကြည့်။

(၅) ညွန့်နှင့်တူသော၊ သူ။ အရိဋ္ဌေန ဝိယ ပန မမ သာသနေ န ကလလံ ဝါ ကစဝရံ ဝါ ပက္ခိပိတဗ္ဗံ။ မ၊ ၄။ ၂။ ၁၅။

ကလလကဒ္ဒမ (ပု၊ န) [ကလလ + ကဒ္ဒမ] ကျဲသောညွန့်၊ ညွန့်သွက်၊ ညွန့်ပျောင်း။ တသေဝံ ကရေန္တဿ ကလလကဒ္ဒမံ သန္နိသိဒတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၂၆။ ကလလကဒ္ဒမန္တိ တန-ကဒ္ဒမံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၄။ ၂။ ၃၅၅။

ကလလကဒ္ဒမပူရိတ (တိ) [ကလလကဒ္ဒမ + ပူရိတ] ညွန့်ပျောင်းတို့ဖြင့် ပြည့်သော။ တော ကလလကဒ္ဒမပူရိတာ စ ဟောန္တူ။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၁၂၅။

ကလလကာလ (ပု) [ကလလ + ကာလ] ကလလရေကြည်တည်သောအခါ။ ကလလကာလေပိ စဝတိ မရတိ အန္တရဓာယတိ ဝိပုလုဇ္ဇတိ။ မဟာနိ၊ ၉၂။ (- ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၃၈။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၂၇။ မ၊ ၄။ ၄။ ၁၂၈။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၃၉။ မဟာနိ၊ ၄။ ၂၃၄။)

ကလလဂဟန (န) [ကလလ + ဂဟန] ရွံညွန့်တော၊ ရွံညွန့်တူထပ်သော အရပ်။ မစ္ဆကစ္ဆ-ပါ ကလလဂဟနံ ပဝိသိသု။ စရိယာ၊ ၄။ ၂၂၉။

ကလလင်္ဂါရဝုဋ္ဌိ (ထိ) [ကလလ + အင်္ဂါရ + ဝုဋ္ဌိ] ရွံညွန့်မိုး၊ မိုးကျိုးမိုးရွာခြင်း။ အာဒိသဗ္ဗေန ကလလင်္ဂါရဝုဋ္ဌိအာဒိနံ သင်္ဂဟော။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၂၇၀။

ကလလဒ္ဒဂတ (တိ) [ကလလ + အဒ္ဒ + ဂတ] ရွံညွန့်ဖြင့် စိုစွတ်ခြင်းသို့ရောက်သော၊ ရွံညွန့်စိုစွတ်သော။ လဂ္ဂံ ဒိသ္မာ ဘုသံ ပက်။ ကလလဒ္ဒဂတံ မဟိ။ မိလိန္ဒ။ ၃၂၉။

ကလလနိသိတဥဒက (န) [ကလလ+နိသိတ+ဥဒက] ချွဲညွန်ကို မှီသောရေ။ ကလလိကတကြည့်။

ကလလပရိစယဝါရိစာရမစ္ဆ (ပု) [ကလလ+ပရိစယ+ဝါရိစာရ+မစ္ဆ] ချွဲညွန်၌ လေ့ကျက်၍ ရေ၌ကျင်လည်ကျက်စားသောငါး။ ကလလပရိစယဝါရိစာရမစ္ဆဂ္ဂဟဏေန ကိဉ္ဇာပိ သမုဒ္ဒေ မဟာမုခါ။ ဝဇီရ။ ၁၀၀။

ကလလပိဋ (န) [ကလလ+ပိဋ] ချွဲညွန်ပြင်။ သော ပန ကလလပိဋေ နိပန္နကောဝ ပုန အက္ခိနိ ဥဗ္ဗိလေတော။ အပါဠာ ၁။ ၁၇။ (-ဗုဒ္ဓဝံ၊ ဌ။ ၁၁၁။ စရိယာ၊ ဌ။ ၂၂၉။ ဇာဠာ၊ ၁။ ၁၆။ ဇာဠာ၊ ၂။ ၂၃။ ဇာဠာ၊ ၅။ ၃၂၆။)

ကလလပုဏ္ဏ (တိ) [ကလလ+ပုဏ္ဏ] ချွဲညွန်ဖြင့် ပြည့်သော။ ပတ္တံ ကလလပုဏ္ဏံ တံ၊ အဒါသိတဿ တာဒိနော။ အပါ၊ ၂။ ၂၆၂။ ထေရီ၊ ဌ။ ၇၄။

ကလလပူရ (တိ) [ကလလ+ပူရ] ချွဲညွန်ဖြင့် ပြည့်သော။ တတ္ထ တတ္ထ ကလလပူရ ဒေါဏိယော ဌပေတော။ အံ၊ ဌ။ ၂။ ၁၂၆။

ကလလပူရဏကမ္မ (န) [ကလလ+ပူရဏ+ကမ္မ] ချွဲညွန်ဖြင့် ပြည့်စေသော (အကုသိုလ်) ကံ။ တဿ ပစ္စေကဗုဒ္ဓဿ ပတ္တေ ပိဏ္ဏပါတံ ဆိန္နိတွာ ကလလပူရဏကမ္မဿ။ သံ၊ ဌီ၊ ၂။ ၁၆၅။

ကလလဗဟုလ (တိ) [ကလလ+ဗဟုလ] ချွဲညွန်များသော။ အာဝိလ (အံ၊ ဌီ၊ ၁။ ၉၈) ကြည့်။

ကလလမက္ခိတ (တိ) [ကလလ+မက္ခိတ] ချွဲညွန်အလိမ်းအလိမ်းကပ်သော။ ကလလမက္ခိတေဟိ ပါဒေဟိ နိပန္နံ ဧကံ စောရံ ဒိသ္မာ အယံ ကလလမက္ခိတပါဒေါ ရတ္တိံ ဝိစရိတွာ။ ဓမ္မ၊ ဌ။ ၂။ ၃၉။

ကလလမက္ခိတပါဒ (တိ) [ကလလမက္ခိတ+ပါဒ] ချွဲညွန်အလိမ်းလိမ်းကပ်သော ခြေရှိသောသူ။ ကလလမက္ခိတကြည့်။

ကလလရူပ (န) [ကလလ+ရူပ] ကလလရေကြည်ရုပ်၊ အမိဝမ်း၌ ပဋိသန္ဓေနေသော အခါ အစွာ ဖြစ်သောရုပ်။ (ထိုရုပ်၌ ယောက်ျားမိမိတို့အား ကာယ၊ ဘာဝ၊ ဝတ္ထုဒသက ကလာပ် ၃-စည်း = ရုပ် ၃၀-ပါဝင်၍ နှုံးတို့အား ကာယ၊ ဝတ္ထုဒသက ကလာပ် ၂-စည်း = ရုပ် ၂၀-ပါဝင်၏။) တဿာ... ကလလရူပန္တိ အယံ သဗ္ဗပဋ္ဌမော မနုဿဝိဂ္ဂဟော။ တတ္ထ ကလလရူပန္တိ ဣတ္ထိပုရိသနံ ကာယဝတ္ထုဘာဝဒသကဝသေန သမတိံ သရူပါနိ နပုံသကာနံ ကာယဝတ္ထုဒသကဝသေန ဝိသတိံ။ ဝိ၊ ဌ။ ၂။ ၃၇-ဂ။ (-သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၅၂။ ကခါ၊ ဌီ၊ သစ်။ ၂၁၁။)

ကလလရူပသဟိတ (တိ) [ကလလရူပ+သဟိတ] ကလလရေကြည်ရုပ်နှင့်တကွဖြစ်သော။ ဂဗ္ဘ (ဝိမတိ၊ ၁။ ၁၀၂) ကြည့်။

ကလလလေပ (ပု) [ကလလ+လေပ] (က) အစေးဖြင့် လိမ်းကျံခြင်း။ (ခ) (အရောင်အဆင်းပြုခြင်းငှါ) သုတ်ဆေးဖြင့် လိမ်းကျံခြင်း။ သစေပိ ကလလလေပေါ ဟောတိ။ ဝိ၊ ဌ။ ၂။ ၁၅၄။ ကလလလေပေါတိ ဧကေနံ သိလေသေန ကတလေပေါ၊ တမ္မမတ္တိကာဒိကလလလေပေါ ဝါ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃၃၄။ ကလလလေပေါတိ ဧကေနံ သိလေသေန ကတလေပေါ၊ သေတရတ္တာဒိဝဏ္ဏကရဏတ္ထံ ကတတမ္မမတ္တိကာဒိကလလလေပေါ ဝါ။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၂၇၆။

ကလလဝပ္ပ (န) [ကလလ+ဝပ္ပ] ချွဲညွန်၌ စိုက်ပျိုးခြင်း။ တတ္ထ ဒွေ ဝပ္ပါနိ ကလလဝပ္ပဉ္စ ပံသုဝပ္ပဉ္စ။ သံ၊ ဌ။ ၁။ ၂၂၂။ သုတ္တနိ၊ ဌ။ ၁။ ၁၂၄။

ကလလဝဿ (န) [ကလလ+ဝဿ] ချွဲညွန်မိုး၊ ညွန်ကျဲ ညွန်ပါး ညွန်ပျစ်မိုး။ ဣဿ ရညော ဝိဇီတေ အဋ္ဌမံ လောဟကူဠဝဿံ နဝမံ ကလလဝဿံ ဝဿိ။ မ၊ ဌ။ ၁။ ၆၂။ (-သံ၊ ဌ။ ၁။ ၂၉၅။ သုတ္တနိ၊ ဌ။ ၁။ ၂၁၉။ အပါ၊ ဌ။ ၁။ ၈၇။)

ဇာ၊ဌ၊၁။၇။အံ၊ဌ၊၁။၂၀။)ကလလဝသန္တိ
တနကကဒ္ဒမပဋလကဒ္ဒမံ။ မ၊ဌ၊၂။၂။

ကလလဒ်အဝတ္ထ (တိ) [ကလလ+အာဒိ+
အဝတ္ထ] ကလလရေကြည်စသော အခိုက်
အတန်ရှိသော။ ကလလဒ်အဝတ္ထော ဓမ္မ-
ပဗ္ဗော။ သာရတ္ထ၊ ၂။၁၄။

ကလလဒ်ကာလ (ပု) [ကလလဒ်+ကာလ]
ကလလရေကြည်စသည် ဖြစ်ရာအခါ။ ကလ-
လဒ်ကာလံ အတိက္ကမိတော။ ဒီ၊ဌ၊၂။၂။
မ၊ဌ၊၄။၁၂။(-အဘိ၊ဌ၊၂။၂၇။ မဟာနိ၊
ဌ၊၂။၂။ မူလဋီ၊၂။၁၉။)

ကလလိကတ (တိ) [ကလလ+ကတ။ဤ-လာ]
ညွှန်ပျောင်းကဲ့သို့ ပြုအပ်သော၊ ညွှန်ရှိသော
ရေသဖွယ် နောက်ကျသော။ ကလလိက-
တော (ဝိမာန၊၁၂၀)တိ ကလလံ ဝိယ
ကတော၊ ကလလနိဿိတဥဒကီဘူတော ဝိယ
အာဝိလောတိ အဓိပ္ပာယော။ ဝိမာန၊ဌ။
၃၂။

ကလလိဘူတ (တိ) [ကလလ+ဘူတ] ညွှန်
ပျောင်းကဲ့သို့ ဖြစ်၍ဖြစ်သော။ ကလလိဘူ-
တော (သံ၊၂။၁၀။ အံ၊၁။၈)တိ ကဒ္ဒမိဘူ-
တော။ သံ၊ဌ၊၂။၂၀။ အံ၊ဌ၊၁။၄၃။

ကလဝိက် (ပု) [ကလဟ+ရ+အ။ က+လူ
+ဣက။ ကလဟံ ရဝတိတိ ကလဝိကော။ ကံ
သုခံ လုနာတိတိ ဝါ ကလဝိကော။ ဣကော၊
နိဂ္ဂဟိတာဂမော စ။ ဓာန်၊ဋီ၊၆၄၃။ (ကလ-
ဝိက်(ဂ်)ကလ+ဝိ(ဝိ)+အ။သံ)] အိမ်
စာ။ ကလဝိကော တု စာဋကော။ ဓာန်၊
၆၄၃။

ကလသ (တိ) [က+လသ+အ။ ကလ+အသ။
ကေန ဇလေန လသတိ သိလိဿတိတိ ကလ-
သော၊လိသ သိလေသနော၊အ၊ဣဿတ္ထံ၊ကလ-
သော၊တိသု။ ဓာန်၊ဋီ၊၄၅၇။ ကလိယတိတိ
ကလသော၊ ကုမ္ဘော။ မောဂ်၊၇။၂၇။ (သံ

ဌံ ကလရ။ အိုးဟောဌံ-ပု-ဟု ဆို၏။) အိုး။
ဒဓိ ကလသေ အာသိဉ္စိတော မတ္တေန အာ-
ဝိဇ္ဇေယျ။ မ၊ဌ၊၁။၇။ (-ဇာ၊ဌ၊၅။၉။)

ကလသိဂါမ (ပု) [ကလသိ+ဂါမ] ကလသိရွာ။
အတ္ထိ ဘန္တေ ကလသိဂါမော နာမ၊ တတ္ထာဟံ
ဇာတောတိ။ မိလိန္ဒ၊၈။ (မိလိန္ဒ မင်းကြီး၏
မွေးဖွားရာရွာဖြစ်၏။ ၎င်းရွာ၏ တည်ရာဌာန
စိစစ်ချက်ကို မိလိန္ဒမြန်မာပြန် ကျမ်းဦး မှတ်
ဖွယ်၌ ကြည့်။)

ကလဟ (ပု၊န) [ကလ+ဟန+ကိ။ ကလဟ+
အ။ ကလ+ဟ။ ဥဒါန၊ဌ။၃၀။ ထောမ။
ကလဟန္တသ္မိ ကလဟော။ ဓာန်၊ဋီ၊၄၀၀။
ကလိယတိ ပရိမိယတိအနေန သူရဘာဝေါ-
တိ ကလဟော၊ ဝိဝါဒေါ။ မောဂ်၊၇။၂၂။]
ငြင်းခုံခြင်း၊ ခိုက်ရန်ဖြစ်ခြင်း၊ စစ်ထိုးခြင်း၊
စစ်တိုက်ခြင်း။ (ကိုယ်ထိလက်ရောက် ရန်ဖြစ်
ခြင်း=ကာယကလဟ၊ နှုတ်ဖြင့် ဆဲဆိုခြင်း
ချောက် ငေါက်ငမ်း၍ ရန်ဖြစ်ခြင်း=ဝါစာ-
ကလဟ နှစ်မျိုးလုံး ရသည်။ ထောမနှင့်
P. S. E. D-၌ ငြင်းခုံခြင်း ခိုက်ရန်ဖြစ်
ခြင်း၊ စစ်ထိုးခြင်း စစ်တိုက်ခြင်းဟု ၂-နက်ခွဲ
သည်။ ဓာန်၊ဋီ၊၃၉၉-၄၀၀-၌ စစ်ထိုးခြင်း
၁-နက်ကိုသာ ဟောကြောင်း ဆိုထားသည်။
ထို့ကြောင့် အားလုံးပေါင်း၍ ၁-နက်တည်း
ရေးလိုက်သည်။ အဋ္ဌကထာ၊ဋီကာများ၌ကား
ဘဏ္ဍာန၊ ကလဟ၊ ဝိဂ္ဂဟ၊ ဝိဝါဒ စသည်ဖြင့်
ပုဒ်များတွဲ၍ လာသောအခါ တပုဒ်နှင့်တပုဒ်
အနက်ထူးကြုံကြသည်။ တပုဒ်စီ သီးသန့်နေ
သောအခါ သင့်လျော်သလို ဖွင့်ကြသည်။)
သံသယ ဘဏ္ဍာနံ ဝါ ကလဟော ဝါ ဝိဂ္ဂဟော
ဝါ ဝိဝါဒေါ ဝါ အဝိဿတိတိ န ကထေတိ။
ဝိ၊၂။၅၆။ (-ဝိ၊၂။၅၁။ ဝိ၊၄။၂၁။ ဝိ၊၅။
၂၂။ ဒီ၊၂။၅၀။ မ၊၁။၁၂။ သံ၊၁။၆၆။
ဥဒါန၊၁၅။ သုတ္တနိ၊၄၁၃။ မဟာနိ၊၁၉၆။
ဇာ၊၁။၃၃။ ဝိ၊ဌ၊၂။၁၄၇။ ဒီ၊ဌ၊၂။၉၀။
မ၊ဌ၊၁။၃၇။ မ၊ဌ၊၄။၂၀။ သံ၊ဌ၊၁။၆၅။ အံ၊

ဌ၊၂။၄၆။ အဘိဌ၊၂။၄၆။ ပဋိသံဌ၊၁။
 ၁၁၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၁၇။ ဓမ္မဌ၊၁။၃၅။ ဥဒါန၊
 ဌ။၂၂။ ဣတိဝုတ်၊ဌ။၆၆။ သုတ္တနိ၊ဌ။၂။၈၉။
 ပေတ၊ဌ။၁၂။) ကလဟောတိ အာပတ္တိဂါမိ-
 ကော ကာယဝါစာဝိတိက္ကမော။ ဝိ၊ဌ၊၃။၆။
 ကလဟော ကလဟော ဝေ၊ ကလဿ ဝါ
 ဟနနတော ကလဟော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ ဥဒါန၊
 ဌ။၃၀၉။ ကလဟောတိ အဓိကရဏုပ္ပါဒ-
 ဝသေန ပဝတ္ထော ဝိဂ္ဂဟော ဘဏ္ဍနဿ ပုဗ္ဗ-
 ဘာဂေါ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၄၀။ တေနာဟ ကလဟံ
 အကံသု (သံ၊ဌ၊၁။၃၂၀)တိ ဝိဝါဒံ အကံ-
 သုတိ အတ္ထော။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၄၄။

ကလဟက (တိ) [ကလဟ+က] ငြင်းခုံတတ် -
 ခိုက်ရန်ဖြစ်တတ် - သော၊သု။ အသာမဂ္ဂိ-
 ပက္ခေ ဘဝါ အသာမဂ္ဂိပက္ခိယာ၊ ကလဟ-
 ကာ။ သာရတ္ထ၊၂။၃၆၃။

ကလဟကရဏ (ပု) [ကလဟ+ကရဏ] ငြင်းခုံ
 ခြင်းကို ပြုခြင်း။ တေန အမှာကံ ကလဟက-
 ရဏဘာဝေါတိ စိန္တေတွာ။ သံ၊ဌ၊၁။၆၅။ ဇာ၊
 ဌ၊၅။၄၄၂။ ကလဟကရဏဘာဝေါတိ ကလ-
 ဟကရဏဿ အတ္ထိဘာဝေါ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၀။
 (ဒိ၊ဌ၊၂။၂၆၇။ ဒိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၃၂-တို့၌ ကလဟ-
 ကာရဏဘာဝ-ဟု ရှိသည်။ ကလဟကရဏ-
 ဘာဝဟုသာ ပါဠိမှန် ဖြစ်သင့်သည်။)

ကလဟကာရက (တိ) [ကလဟ+ကရ+က]။
 ထိ-၌ ကလဟကာရိကာ] ငြင်းခုံခြင်းကို ပြု
 တတ် - ခိုက်ရန်ဖြစ်ခြင်းကို ပြုတတ် - သော၊
 သု။ ဘဏ္ဍနကာရိကာ ဟောတိ ကလဟ-
 ကာရိကာဝိဝါဒကာရိကာ။ ဝိ၊၂။၂၉၇။၄၀၇။
 ယထာ ကလဟကာရကော ကလဟပသု-
 တော။ မဟာနိ။၂။ (- ဝိ၊၄။၉၊၁၈၊၃၂။
 အံ၊၂။၂၂၀။ အံ၊၃။၃၇။) ကလဟံ ဝိဝါဒံ
 ကရေတိတိ ကလဟကာရကော။ တသ္မိ-
 နိယုတ္တောတိ ကလဟပသုတော။ မဟာနိ၊
 ဌ။၉၄။

ကလဟကာရကဝစန (န) [ကလဟကာရက+
 ဝစန] ငြင်းခုံခြင်းကို - ပြုတတ် - ဖြစ်စေတတ်
 - သောစကား။ ယံ ဝစနံ သမဂ္ဂေပိ ဝဂ္ဂေ
 အဝယဝဘူတေ ကရေတိ ဘိန္ဒတိ၊ တံ ကလ-
 ဟကာရကဝစနံ။ သာရတ္ထ၊၂။၃၆၃။။ ကင်္ခါ၊
 ဋ္ဌိ၊သစ်။၂၅၄။

ကလဟကာရဏ (န) [ကလဟ+ကာရဏ] ငြင်း
 ခုံကြောင်း။ ဧဝံ ကလဟကာရဏေ အဝိဇ္ဇ-
 မာနေပိ။ ဇာ၊ဌ၊၃။၁၃၉။ (- ဇာ၊ဌ၊၆။
 ၁၇၀။)

ကလဟကာလ (ပု) [ကလဟ+ကာလ] ငြင်းခုံ
 သောအခါ၊ ငြင်းခုံချိန်။ ကိဉ္ဇာပိ ဟံ တေ
 ကလဟကာလေ ကလဟံ ကရေန္တိ။ ဒိ၊ဌ၊၃။
 ၁၁၇။ (- သံ၊ဌ၊၂။၂၇၉။)

ကလဟဇာတ (န) [ကလဟ+ဇာတ] (၁)
 ခိုက်ရန်ဖြစ်ခြင်း။ (တိ) (၂) ဖြစ်သောခိုက်
 ရန်ရှိသော၊ ခိုက်ရန်ဖြစ်ပေါ်သော၊သု။ (၁)
 ကလဟဇာတာပတ္တိ-ကြည့်။ (တိ) (၂) ဘဏ္ဍ-
 နဇာတာနံ ကလဟဇာတာနံ ဝိဝါဒါပန္နာနံ။
 ဝိ၊၂။၂၀။ (- ၁၉၇။ မ၊၃။၃၂။ အံ၊၁။၇၁၊
 ၂၄၅။ ဥဒါန။၁၅၉။) ကလဟဇာတာတိ
 ဇာတကလဟာ။ အံ၊ဌ၊၂။၂၂၃။ ဟတ္ထပရာ-
 မာသာဒိဝသေန မတ္ထကံ ပတ္ထော ကလ-
 ဟော ဇာတော ဧတေသန္တိ ကလဟဇာတာ။
 သာရတ္ထ၊၃။၄။ (- အံ၊ဌ၊၂။၄၆။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။
 ၄၀၊၁၉၄။)

ကလဟဇာတာပတ္တိ (ထိ) [ကလဟဇာတ +
 အာပတ္တိ] ခိုက်ရန်ဖြစ်ခြင်းကြောင့် သင့်သော
 အာပတ်။ ယဒါ ကလဟဇာတာပတ္တိ သံဝိဇ္ဇ-
 တိ။ ဝဇီရ။၅၀၉။

ကလဟပသုတ (တိ) [ကလဟ+ပသုတ] ငြင်း
 ခုံခြင်း၌ - ခိုက်ရန်ဖြစ်ခြင်း၌ - လေ့ကျက် -
 အားထုတ် - သော၊သု။ ကလဟကာရက-
 ကြည့်။

ကလဟပူဝစုန (တိ) [ကလဟ+ပဝစုန] ငြင်းခုံ
ခိုက်ရန်ပွားများခြင်းရှိသော၊ ငြင်းခုံခိုက်ရန်
ပွားများသော။ သူ။ ကလဟပူဝစုနအကိစ္စ-
ကာရံ၊ သဟိတာနံ ဘေဒဇနနိ န ဘဏိ။
ဒီ၊ ၃။ ၁၄၀။

ကလဟပူဝစုနိ (ထိ) [ကလဟ+ပဝစုနိ] ငြင်းခုံ
ခိုက်ရန် ပွားများစေတတ်သော (အရက်)။
ကလဟပူဝစုနိ (ဒီ၊ ၃။ ၁၄၆) တိ ဝါစာကလ-
ဟဿ စေဝ ဟတ္ထပရာမာသာဒိကာယကလ-
ဟဿ စ ဝစုနိ။ ဒီ၊ ၃။ ၁၂၇။ (- ဒီ၊ ၃။ ၁၃၁။
၁၃၁။)

ကလဟလ (ပု) [ကလ+ဟလ+အ။ ကရော-
တိဟိ သတိ မဇုရန္တိ ကလော။ တံ ဟလ-
တိတိ ကလဟလော။ ဟလ ဝိလေခနေ။
ဓာန်၊ ၃။ ၁၃၀။] အုတ်အုတ် ကျက်ကျက်။
ကောလာဟလော ကလဟလော။ ဓာန်။
၁၃၀။

ကလဟဝစုန (တိ) [ကလဟ+ဝစုန] ငြင်းခုံ
ခြင်း-ခိုက်ရန်ဖြစ်ခြင်း-ကို ပွားများစေတတ်
သော။ သံကလဟန္တိ နာနဂါဟံ ကလ-
ဟဝစုနံ ကထံ ဥဒိရယိ။ ဇာ၊ ၄။ ၅။ ၄၁၈။

ကလဟဝတ္ထု (န) [ကလဟ+ဝတ္ထု] ငြင်းခုံ-
ခိုက်ရန်ဖြစ်-သော ဝတ္ထု။ ကလဟဝတ္ထုသို့
သမ္မောဒနိယံ အကာသိတိ တံ သညာပေ-
တွာ ပုန ဂေဟဂမနိယံ အကာသိ။ ဝိ၊ ၄။ ၂။
၁၄၇။

ကလဟဝိဂ္ဂဟဇာတ (တိ) [ကလဟ+ဝိဂ္ဂဟ+
ဇာတ] ဖြစ်သောခိုက်ရန်ရှိသော၊ ခိုက်ရန်
ဖြစ်ပွားသော။ သူ။ (ကလဟ၊ ဝိဂ္ဂဟ အနက်တွဲ။
ဝိဂ္ဂဟော ကလဟေ ကာယေ။ ဓာန်။ ၁၁၄၇။)
ဗဟူ သတ္တာ ကလဟဝိဂ္ဂဟဇာတာ အနယ-
ဗျသနံ အာပဇ္ဇန္တိ။ ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၆၅။

ကလဟဝိဝါဒ (ပု) [ကလဟ+ဝိဝါဒ] ခိုက်ရန်
ဖြစ်ခြင်း၊ ငြင်းခုံခြင်း။ (မဟာနိ။ ၁၆၉-၌ ပဌမ

နည်း၌ ကလဟနှင့် ဝိဝါဒ အတူဟု ဆို၍
အထ ဝါ-ဟု တက်လာသော ဒုတိယနည်း၌
ရှေးဦးစွာ ငြင်းခုံခြင်းသည် ဝိဝါဒ၊ ငြင်းခုံပြီး
နောက် ခိုက်ရန်ဖြစ်ခြင်းသည် ကလဟ-ဟု
ဆိုသေး၏။) ကလဟဝိဝါဒသိသေန စေတ္ထု
သဗ္ဗေပိ တေ ဓမ္မာ ဝတာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။
မဟာနိ၊ ၄။ ၃၀၉။ (- ဒီ၊ ၃။ ၂၃၆။)

ကလဟဝိဝါဒသုတ္တ (န) [ကလဟဝိဝါဒ+သုတ္တ]
ခိုက်ရန်ဖြစ်ခြင်း၊ ငြင်းခုံခြင်းစသော တရား
ဂ-ပါးတို့၏အကြောင်းကို ဖော်ပြသောသုတ်။
ကလဟဝိဝါဒသုတ်။ သုတ္တနိပါတ်ပါဠိ၊ ၄-ဝဂ်
၁၁-သုတ်။ သုတ္တနိ။ ၄၁၃-၅။ (ခိုက်ရန်-
ငြင်းခုံ-ငိုကြွေး-စိုးရိမ်-ဝန်တို-မာန်မူ-
အလွန်မာန်မူ-ချောပစ်ကုန်းတိုက်-ခြင်းတို့
သည် အဘယ့်ကြောင့် ဖြစ်ကုန်သနည်းဟု
ကြံစည် တွေးတောကုန်သော ဒေါသစရိတ်
အားကြီးသော နတ်တို့အား မဟာသမယ
အခါတော်၌ ဟောတော်မူသော သုတ်ဖြစ်၍
မဟာသမယ ၆-သုတ်တို့တွင် အပါအဝင်ဖြစ်
၏။ သုတ္တနိ၊ ၄။ ၂၆၆။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၂၇၅။)

ကလဟဝူပသမန (န) [ကလဟ + ဝူပသမန]
ငြင်းခုံခြင်း-ခိုက်ရန်ဖြစ်ခြင်း-ကို ငြိမ်းအေး
စေခြင်း။ အဟမ္မေတ္ထ ဂန္ဓာ ကလဟဝူပသမ-
နတ္ထံ တိဏိ ဇာတကာနိ ကထေသာမိ။ ဒီ၊ ၄။
၂။ ၂၆၇။

ကလဟသဒ္ဓ (ပု) [ကလဟ+သဒ္ဓ] ငြင်းခုံသံ။
ပဏ္ဍိတော တံ ကလဟသဒ္ဓံ သုတွာ။ ဇာ၊ ၄။ ၆။
၁၇၁။ (- ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၂၂၂။ ဒီ၊ ၃။ ၂။ ၂၀၀။)

ကလဟသီလ (တိ) [ကလဟ+သီလ] ငြင်းခုံ
လေ့ရှိသော။ သူ။ အယံ ကလဟသီလော အယံ
မဏ္ဍနသီလောတိ ဘဏန္တိ။ ပဋိသံ၊ ၄။ ၁။ ၂၀၂။
ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၁၄။

ကလဟာဘိရတ (တိ) [ကလဟ+အဘိရတ]
ငြင်းခုံခြင်း၌ မွေ့လျော်သော။ သူ။ ကလဟာ-

ဘိရတော ဘိက္ခု၊ မောဟဓမ္မေန အာဝုတော။
သုတ္တနိ။ ၂၂၁။ (-ထေရ။ ၃၄၁။ သုတ္တနိ၊ ၄၊
၂။ ၄၅။ ထေရ၊ ၄၊ ၂။ ၃၆။)

ကလဟပစ္စေဒန (န) [ကလဟ+ဥပစ္စေဒန]
ငြင်းခုံခြင်းကို - ဖြတ်ခြင်း - ပြတ်စဲစေခြင်း။
အငြင်းအခုံ ရပ်စဲစေခြင်း။ တံ ဥဘိန္နံ ကလဟ-
ပစ္စေဒနတ္ထံ အတ္တနော သန္တကံ ကရေတိ။
ဒီ၊ ၄၊ ၂။ ၂၉။

ကလာ (ထိ) [ကလ+အ+အာ။ ကလိယတေ
ကောဒိနာ သင်္ချာယတေတိ ကလာ။ ဓာနံ၊ ၄၊
၅၃။] (၁) အစိတ်။ (၂) လ၊ ၆၊ ၁၆-ခုမြောက်
အစိတ်။ (၃) လက်မှုအတတ်ပညာ။ (၄)
ကာလအထူး။ (၅) အရင်းဥစ္စာ တိုးပွား
ခြင်း။ (၆) ရေတွက်ခြင်းသင်္ချာ။

(၁) အစိတ်။ (ဤကလာသဒ္ဓါသည်
ကလံ နာဂ္ဂတိ သောဠသိ။ အံ၊ ၁။ ၂၁၃။ အံ၊
၄၊ ၂။ ၁၉၉-၌ သာမာန် ၁၆-စိတ် စိတ်၍
တစိတ်ကို ဟောသည်။ ကလမ္ပိ နာဂ္ဂန္တိ
တထာဝီဓယ တေ။ သံ၊ ၁။ ၁၈။ သံ၊ ၄၊ ၁။
၅၇-၌ ရာစိတ် စိတ်၍ တစိတ်ကို ဟောသည်။
ကလံ နာဂ္ဂန္တိ သောဠသိ။ သံ၊ ၁။ ၂၁၃။ သံ၊
၄၊ ၁။ ၂၀၇-၌ ၂၅၆-စိတ် စိတ်၍ တစိတ်ကို
ဟောသည်။ န သဟဿိမံ ကလံ ဥပေတိ။
သံ၊ ၁။ ၃၅၂-၌ ထောင်စိတ် စိတ်၍ တစိတ်၊
သိန်းစိတ် စိတ်၍ တစိတ်ကို ဟောသည်။)
ကလံ နာဂ္ဂတိ သောဠသိ (အံ၊ ၁။ ၂၁၃) နှစ်
ဧကံ အဟောရတ္ထံ ဥပဝုတ္တုဥပေါသထေ ပုညံ
သောဠသဘာဂေ ကတာ တတော ဧကံ
ဘာဂဉ္စ နာဂ္ဂတိ။ အံ၊ ၄၊ ၂။ ၁၉၉။ (-သံ၊ ၄၊
၁။ ၅၇၊ ၂၀၇။ အံ၊ ၄၊ ၂။ ၁၄၉။ ဝိမာန၊ ၄၊ ၉၃။)

(၂) လ၊ ၆၊ ၁၆-ခုမြောက် အစိတ်။ ကလာ
သောဠသမော ဘာဂေါ။ ဓာနံ၊ ၅၊ ၃။ (၃)
လက်မှုအတတ်ပညာ။ (ကခြင်း၊ သိဆိုခြင်း
စသော ဗာဟိရ(အပ)အတတ်ပညာ ဖိရ-
မျိုး၊ လည်ဖက်ခြင်း နမ်းစုပ်ခြင်း စသော

အပ္ပန္နရ(အတွင်း)အတတ်ပညာ ဖိရ-မျိုးကို
ယူရမည်။ ဓာနံ၊ ၄၊ ၅၂။ ကပ္ပဒုမ္ပိကာ၊ က-
ခြင်းစသော ဖိရ-မျိုးကိုသာ ကလာအတတ်
ပညာဟု လာသည်။ ကလာကို သိပ္ပဟု ဖွင့်
သည်။ သိပ္ပကို ယံ ကိဉ္စိ ဟတ္ထကောသလ္လဟု
ခုဒ္ဒက၊ ၄။ ၁၁၂-နှင့် သုတ္တနိ၊ ၄၊ ၂။ ၃၈-၌ ဖွင့်
သည်။ ထို့ကြောင့် ကလာကို လက်မှုအတတ်
ပညာဟု ပြန်လိုက်သည်။ ဂိလ္လေ ဂီတဝါဒျာဒိ-
နပုဏျေ။ မဟေဇ္ဇရဋ္ဌိကာခေါ် အမရဝိဝေက-
ဋ္ဌိကာ။ ဤအလို အနုပညာဟု ပြန်နိုင်သည်။)
သိပ္ပံ ကမ္မံ ကလာဒိကံ။ ဓာနံ၊ ၅၊ ၂။ အံ၊ ၄၊
သိပ္ပေ ကလာ ကာလေ။ ဓာနံ၊ ၈၊ ၇၄။

(၄) ကာလအထူး။ (မျက်စိ ၁၈-မှိတ်
အချိန်ကာလကို ကာမ္ပါ ၁-ခု၊ ယင်းကာမ္ပါ
၃၀-ကို ကလာဟု ခေါ်သည်။ မျက်စိမှိတ်
၅၄၀-ကာလနှင့် ညီမျှသော အချိန်အခါထူး
ဖြစ်သည်။ အမရ၊ ၄၊ ၁၁။) (၃) အကိုးလည်း
ကြည့်။ (၅) အရင်းဥစ္စာ တိုးပွားခြင်း။
မဟေဇ္ဇရဋ္ဌိကာ။ (၆) ရေတွက်ခြင်းသင်္ချာ။
ထောမ။

ကလာပ (ပ) [ကလ+ပါ+အ။ ကလံ အဝယဝံ
ပါတိ ရက္ခတိတိ ကလာပေါ။ ဓာနံ၊ ၄၊ ၆၃။
(ကလာ+အာပ+ဏ။ ထောမ။)] ကလာပံ၊
အပေါင်း၊ အစည်း၊ အစု၊ အပုံ၊ အလှိုင်း၊
အထုံး၊ အဖွဲ့။ (ဤကလာပသဒ္ဓါသည် အရာ
ဌာနအားလျော်စွာ ကောက်ပင်တို့ကို စည်း
ထားလျှင် ကောက်လှိုင်း၊ ဝါးတို့ကို စည်း
ထားလျှင် ဝါးစည်း၊ ဆံပင်တို့ကို စည်းထား
လျှင် ဆံစည်း၊ ဆံစု၊ ဆံထုံး စသည်တို့ကို
ဟောသည်။) ကလာပတော သမ္ပသနံယေဝ
ပန သာဝကာနံ ဟောတိ။ ဒီ၊ ၄၊ ၁။ ၃၀၆။
(-မ၊ ၄၊ ၂။ ၁၅။ အဘိ၊ ၄၊ ၂။ ၁၅၃။ သာရတ္ထ၊
၃။ ၁၆၃။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၃၀၂။ မ၊ ၄၊ ၂။ ၈၈၊ ၁၄၀။
အံ၊ ၄၊ ၁။ ၁၄၉။ မူလ၊ ၄၊ ၁။ ၁၃၉။ အနု၊ ၄၊ ၁။
၁၆၂။) ကလာပတောတိ သမ္မဟတော။ သံ၊
၄၊ ၁။ ၂။ ၃၇၉။

ကလာပ^၂ (ပု) [က+လသ+ဏ။ကော မယူရော
လသတိ ယေန ကလာပေါ။ ဧတော၊ သဿ
ပေါ။ဓာန်၊ဋီ။၆၃၅။] ဥဒေါင်းမြီးစည်း။ ဘူမိ-
ယံ ဌိတမောရော ခွိန္တံ ဝါ ပါဒါနံ ကလာပဿ
စ ဝသေန တိဏိ ဌာနာနိ လဘတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။
၂၈။

ကလာပ^၃ (ပု) [ကလာပ+ဏ။ သရသမူဟာနံ
ဌာနတ္တာ ကလာပေါ။ ဓာန်၊ဋီ။၃၈၉။]
တောင့်၊ မြားကျည်တောက်၊ မြားပုံး။
သရော ဒိဒ္ဓေါ ကလာပံ ဝါ (ဇာ၊၂။၂၆၅)တိ
မဟာရာဇ ယထာ နာမ ဟလာဟလဝိသ-
လိတ္တော သရော သရကလာပေ ခိတ္တော သဗ္ဗံ
တံ ဝိသေန အလိတ္တမ္ပိ သရကလာပံ လိမ္မတိ။
ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၁၂၆။ (-ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၂၃၀-၌
သရသမူဟသခါတံ သရကလာပံ ဟု ဖွင့်သည်။
ကလာပကို မြားအပေါင်းဟု အနက်ပေးရ
မည်။)

ကလာပကရဏ (န) [ကလာပ+ကရဏ] အထုံး
အလှိုင်းကိုပြုခြင်း၊ အထုံးထုံးခြင်း၊ အစည်း
စည်းခြင်း။ ဝေဏိယော ပုရိသဘာရဝသေန
ဗန္ဓိတွာ ကလာပကရဏေ ကလာပဂုံ။
သာရတ္ထ၊၃။၁၆၃။ အံ၊ဋီ၊၁။၁၄၉။

ကလာပကုဋိလဇဋာ (ထိ) [ကလာပ+ကုဋိလ+
ဇဋာ] လိမ်ကောက် ရှုပ်ထွေးသော ဆံထုံး။
ကေသေ မုဉ္ဇိတွာဟန္တိ အဟံ ကေသေ ဗဒ္ဓါ
ကလာပကုဋိလဇဋာ မုဉ္ဇိတွာ ဝိပုကိရိတွာတိ
အတ္တော။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၁၁၃။

ကလာပဂ္ဂ (တိ) [ကလာပ+အဂ္ဂ] (၁) ဥဒေါင်း
မြီးစည်းဖျား။ (၂) ကောက်လှိုင်းဦးအလှူ။
(၁) ကလာပဂ္ဂေနာ (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၀)တိ ပိဉ္စ-
ကလာပဿ အဂ္ဂေန။ သာရတ္ထ၊၂။၁၃၉။ (၂)
ကလာပါဒီသု ကလာပဂ္ဂံ ခလဂ္ဂံ ခလဘဏ္ဍဂ္ဂံ။
ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၈၀။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၁။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၂။
(-ဓမ္မ၊၂။၉၃။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၅၀။ အပါ၊ဋ္ဌ၊
၁။၃၃၅။)ဝေဏိယော ပန ကေတော ကတွာ

ရာသိကရဏံ ကလာပေါ။ တတ္ထ အဂ္ဂဒါနံ
ကလာပဂ္ဂံ။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၁၈၂။ (-သာရတ္ထ၊၃။
၁၆၃။ အံ၊ဋီ၊၁။၁၄၉။)

ကလာပဂ္ဂါဟ (ပု) [ကလာပ+ဂါဟ] အပေါင်း
အားဖြင့် ယူခြင်း။ သကလေ တေဘူမက-
ဓမ္မေ ကလာပဂ္ဂါဟေန ဂဟေတွာ သမ္ပသန္တော
အရဟတ္တံ ပတ္တော။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၉၈။

ကလာပဒ္ဓယသဟာဘာဝ (ပု) [ကလာပ+ဒ္ဓယ
+သဟ+အဘာဝ] ကလာပံနှစ်ခေါ် တကွ
မဖြစ်ခြင်း။ န အရူပဓမ္မာနံ ဝိယ ရူပါနံ
ကလာပဒ္ဓယသဟာဘာဝေါ အတ္ထိ။ မူလ၊ဋီ၊
၁။၁၃၉။

ကလာပန္တရ (န) [ကလာပ+အန္တရ] ကလာပ-
တပါး-တမျိုး-အထူး။ ကလာပန္တရဂတ-
ကြည့်။

ကလာပန္တရဂတ (တိ) [ကလာပန္တရ+ဂတ]
ကလာပတမျိုး၌ ဖြစ်သော။ စက္ခုကာယာ-
နံ အညနိဿယတ္တာ ကလာပန္တရဂတတာယ
“အညဿ အညတ္ထ အဘာဝတော”တိ အာ-
ဟ။ မူလ၊ဋီ၊၁။၁၄၆။ (-၁၅၀။)

ကလာပန္တရဘူတ (ပု၊န) [ကလာပန္တရ+ဘူတ]
ကလာပတမျိုး၌ဖြစ်သောမဟာဘုတ်။ ဝိဇ္ဇ-
မာနေပိ ကလာပန္တရဘူတာနံ ကလာပန္တရ-
ဘူတေဟိ ဖုဠဘာဝေ။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၁၀၅။ သီ၊ဋီ၊
သစ်၊၁။၃၁၀။ မ၊ဋီ၊၁။၁၀၄။ အံ၊ဋီ၊၁။၁၃၁။
(-မူလ၊ဋီ၊၁။၁၅၂။)

ကလာပန္တရရူပ (န) [ကလာပန္တရ+ရူပ] က
လာပတပါး၌ ဖြစ်သောရုပ်။ ကလာပန္တရရူ-
ပါနဉ္စ ဣန္ဒြိယအတ္ထိအဝိဂတပစ္စယောတိ န
ဝုတ္တိ။ မူလ၊ဋီ၊၁။၁၅၁။

ကလာပဗဒ္ဓ (တိ) [ကလာပ+ဗဒ္ဓ] အပေါင်းအ
စုအားဖြင့် ဖွဲ့အပ်သော၊ စုပေါင်းစည်းနှောင်
ထားသော။ ကလာပဗဒ္ဓါနိ ပုပ္ဖါနိ ဥဒကဌာ-
နေ ဝါ ရုက္ခေ ဝါ ဂစ္ဆေ ဝါ ဗန္ဓိတွာ ဌပန္တိ။

ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇၆။ (-ဒိ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၃။ သာရတ္ထ၊၂။
၁၄၁။ ဝိမတိ၊၁။၁၇၉။)

ကလာပဝိကာရ (ပု) [ကလာပ + ဝိကာရ] က-
လာပတို့၏ ဖောက်ပြန်ခြင်း။ ကလာပါနုပါလ-
ကံ ကလာပဝိကာရဒိဘာဝတော စ “ဥပါ-
ဒါယဇ္ဈပါနိ” ဣစ္စေဝ ဝုစ္စန္တိ။ အနုဋ္ဌ၊၁။၁၇၁။

ကလာပဝိပဿနာ (ထိ) [ကလာပ + ဝိပဿနာ]
အပေါင်းအားဖြင့် ရှုခြင်း။ ဧတ္ထ ကလာပ-
ဝိပဿနံ ဒဿေန္တော ဝေမာဟ။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၆၁။
(-မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၇၁။)

ကလာပသန္တာနမူလ (န) [ကလာပ + သန္တာန +
မူလ] အရင်းအစဖြစ်သော ကလာပအစဉ်။
သန္တာတိသိသာနီတိ ကလာပသန္တာနမူလာနိ။
မူလဋ္ဌ၊၂။၁၁၄။

ကလာပသန္တဒ္ဓ (တိ) [ကလာပ + သန္တဒ္ဓ] ကောင်း
စွာဖွဲ့အပ်သော မြှားတောင့်ရှိသော၊ မြှား
တောင့်ကို လွယ်ထားသော၊ သူ။ ကလာပ-
သန္တဒ္ဓေါ (ဇာ၊၂။၇၆၊၂၄၀) တိ သန္တဒ္ဓသရတူ-
ဏီရော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၃၄၂။ (-ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၆၈။)

ကလာပသမ္မသန (န) [ကလာပ + သမ္မသန။
အတိတာဒိဝသေန အနေကဘေဒဘိန္ဒေ ဓမ္မေ
ကလာပတော သမိပိတွာ သမ္မသနံ ကလာပ-
သမ္မသနံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၇၆။] အပေါင်း
အစည်းအားဖြင့် သုံးသပ်ခြင်း။ (ရုပ်နာမ်
သဘာဝကို ပိုင်းခြားသိစွမ်းနိုင်သော နာမ-
ရူပပရိဂ္ဂဟဉာဏ်ကို ရရှိပြီးနောက် ရုပ်နာမ်
တရားနှစ်ပါး၏ ဖြစ်ပေါ်လာကြောင်းကို သိ
သော ဓမ္မဋ္ဌိတိဉာဏ်ကို ရရှိပိုင်နိုင်ပြီးသော
ယောဂီပုဂ္ဂိုလ်သည် ခန္ဓာ ၅-ပါးတွင် တပါး
ပါးကို လက္ခဏာယာဉ်သို့ တင်၍ ဆင်ခြင်
သုံးသပ်ရမည်။ ရှုဆင်ခြင်ပုံမှာ—“ရုပ်တရား
ဟူသမျှသည် ကုန်ခန်းပျက်စီးခြင်းသဘော
ရှိသဖြင့် မမြဲပါတကား၊ ကြောက်မက်ဖွယ်
သဘောရှိသဖြင့် ဆင်းရဲဒုက္ခချည်းပါတကား၊
အနှစ်သာရ ရှာမရသဖြင့် အတ္တမဟုတ်ပါ

တကား”ဟု ရုပ်အားလုံးကို အပေါင်းအစု
အားဖြင့် လက္ခဏာယာဉ်သို့တင်၍ သုံးသပ်
မှုကို ကလာပသမ္မသနဟု ခေါ်သည်။ (ပဋိသံ၊
ဋ္ဌ၊၁။၁၈-၉။) အလုံးစုံ သောရုပ်ကို ပေါင်းရုံး
စုစည်း အကျဉ်းနည်းအားဖြင့် အနိစ္စစသည်
ဖြင့် သုံးသပ်မှုမျိုးကို ကလာပသမ္မသနဟု
ဆိုလိုပေသည်။ ဆင်ခြင် သုံးသပ်ရာ၌လည်း
မိမိဉာဏ် သက်ရောက်သည်အား လျော်စွာ
ခန္ဓာ ၅-ပါးတွင် တပါးပါးကို သုံးသပ်ရ
မည်။ ရုပ်တွင် ဉာဏ်သက်ရောက်သူသည်
ရုပ်တရားကို၊ ထိုရုပ်တရားစုတွင်လည်း ပထဝီ
ဓာတ်စသည်ကို ဉာဏ်သက်ရောက်လျှင် ယင်း
ဉာဏ်သက်ဝင်ရာ ဓာတ်ကိုပင် ကလာပသမ္မ-
သန နည်းဖြင့် သုံးသပ်ရမည်။ (ပရမတ္ထ-
ဒီပနီ၊၄၃၇။) ယင်းကလာပသမ္မသန နည်း
သည် မဂ်အစစ်အမှန် ဟုတ်သည် မဟုတ်
သည်ကို သိနိုင်သော ဉာဏ်အမြင်၏ ရှင်း
လင်း ပြတ်သားစင်ကြယ်မှု (မဂ္ဂါမဂ္ဂဉာဏ-
ဒဿနဝိသုဒ္ဓိ) အဆင့်ကို ရရှိလိုသော ယောဂီ
ပုဂ္ဂိုလ်အတွက် အစစအားထုတ်ရမည့်နည်း
လမ်းပင် ဖြစ်သည်။ (ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၂၄၁။) ယင်း
နည်းဖြင့် “ငါ၊ ငါပိုင်ဥစ္စာ” ဟူသော စွဲလမ်းမှု
ဂါဟတရားကို ပယ်ရှားနိုင်သည်။ (မ၊ဋ္ဌ၊၁။
၂၄။) ဝိတိဏ္ဏကခေါ် ကလာပသမ္မသနဝသေ-
န တိလက္ခဏံ အာရောပေတွာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၂။
(-မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၃၃။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။
၃၇၆။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၉။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၃။
ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၂၄၁။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ၊၃၀။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။
၃၅။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၈။ စူဠနိ၊ဋ္ဌ၊၂။) ကလာပ-
သမ္မသနဝသေနာတိ ယံ ကိဉ္စိ ရူပံ အတိတာ-
နာဂတပစ္စုပ္ပန္နန္တိ အာဒိနာ ပဉ္စသု ခန္ဓေသု အ-
တိတာဒိကောဋ္ဌာသံ ဧကေကကလာပတော
ဂဟေတွာ အနိစ္စဒိဝသေန သမ္မသနံ ကလာ-
ပသမ္မသနံ။ ဝိမတိ၊၁။၂၂၁။ (-သာရတ္ထ၊၂။
၂၃၆။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၄။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀၅။ မူလဋ္ဌ၊၁။
၁၀၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၇၆။)

ကလာပသမ္မသနဉာဏ (န) [ကလာပသမ္မသန + ဉာဏ] အပေါင်းအစည်းအားဖြင့် သုံးသပ် တတ်သောဉာဏ်။ အတိတ်အနာဂတ် စသော ရုပ်သ-မျိုးကို စုပေါင်း၍သုံးသပ်သောဉာဏ်။ ယံ ကိဉ္စိ ရူပံ...အနိစ္စတော ဒုက္ခတော အနတ္တ- တော ဝိပဿန္တဿ ကလာပသမ္မသနဉာဏံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ပဋိသံဠာသ။ ၁၉။

ကလာပါ (ထိ) [ကလ + ပါ + အ + အာ] ခါး ကြိုးတန်ဆာ။ (ကြိုးတသွယ်ရှိသော ခါးကြိုး တန်ဆာကို ကာဉ္စိ၊ ကြိုးရှစ်သွယ်ရှိသော ခါး ကြိုးတန်ဆာကို မေခလော၊ ကြိုး၁၆-သွယ် ရှိသော ခါးကြိုးတန်ဆာကို ရသနာ၊ ကြိုး ၂၅-သွယ်ရှိသော ခါးကြိုးတန်ဆာကို ကလာပါ ဟု ခေါ်သည်။) ကလာပါ ပဉ္စဝိသတိ။ ဓာန်၊ ၃။ ၂၈-၇။

ကလာပါနုပါလက (တိ) [ကလာပ + အနုပါလ- က] ကလာပ်ကို အစဉ်စောင့်တတ်သော။ ကေကဿ ကလာပဿ ဇီဝိတိန္ဒြိယံ ကလာ- ပါနုပါလကံ ဥပါဒါယရူပန္တိ ဂုစ္စတိ။ မူလဒီ၊ ၁။ ၁၅၇။ (- အနုဒီ၊ ၁။ ၁၇၁။)

ကလာပိယ (ပု) [ကလာပ + ဣယ] အပေါင်း၊ အစည်း၊ အထုံး။ ကလာပိယသတ-ကြည့်။

ကလာပိယသတ (န) [ကလာပိယ + သတ] အ ထုံး-အစည်း-တရာ။ ဘဂဝါ ယထာ နာမ ပညာသ တိဏကလာပိယော ဥက္ခိပိတုံ အ- သက္ကောန္တဿ ကလာပိယသတံ ဗဒ္ဓိတွာ သိ- သေ ဌပေယျ။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၂၁၅။

ကလာပိ (ပု) [ကလာပ + ဤ။ (ကလာပိနံ- သံ)] (၁) ဥဒေါင်း။ (တိ) (၂) မြား တောင်ရှိသော၊ သူ။ (၁) ကလာပိ စ သိမိ ကေကံ။ ဓာန်၊ ၆၃၄။ (တိ) (၂) နီလဝမ္မဓ- ရေ သူရေ၊ စာပဟတ္ထေ ကလာပိနေ။ ဇာ၊ ၂။ ၁၆၅။ ဇာ၊ ၄။ ၆၆၀။

ကလာဗု (ပု) ကလာဗုမင်း။ ယထာ...အထဠ- နောကလာဗု စာပိ ရာဇာ။ ဇာ၊ ၂။ ၈။ (- ဇာ၊ ၄။ ၃။ ၃၇။ ဇာ၊ ၄။ ၅။ ၁၅၀။)

ကလာဗုက (န) [(ကလာပက - သံ)] ကြိုး များသော ခါးပန်းကြိုး။ ကလာဗုကံ (ဝိ၊ ၄။ ၂၇၆) နာမ ဗဟုရဇ္ဇကံ။ ဝိ၊ ၄။ ၄။ ၅၄။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁၂၀။ ဝိနယ၊ ၃။ ၂။ ၃၅၆။

ကလာဗုရာဇ (ပု) [ကလာဗု + ရာဇ] ကလာဗု မင်း။ ကလာဗုရာဇာ သုရာမဒမတ္တော။ ဇာ၊ ၄။ ၃။ ၃၈။ (- ဓမ္မာ၊ ၄။ ၁။ ၉၆။)

ကလာ(ဠာ)ယ (ပု) [က + လာ + ယ။ ကံ ဝါတံ လာတိတိ ကဠာယော၊ ဠတ္တံ၊ ကလာယမ္ပိ။ ဓာန်၊ ၃။ ၄၅၁။ (ကလ + အယ + ဣ-သံ)] ပဲတမျိုး၏အမည်။ (ပဲကြိုး၊ ပဲလွန်း၊ ဓာန်၊ သျှ။ ကုလားပဲ၊ စားတော်ပဲ။ ဓာန်၊ သျှ။ သစ်။ ပဲစဉ်းငုံ။ ဓမ္မာ၊ ၄။ သျှ။ တောတောင်ခြေ၌ အ လိုလိုပေါက်သော ပဲနောက်စောင်း။ အံ၊ သျှ။ ပဲလွန်း။ သံ၊ သျှ။) တာ အနုပုဗ္ဗေန မဂ္ဂမတ္တာ ကလာယမတ္တာ။ မ၊ ၄။ ၁။ ၂၀၂။ စဏကော စ ကဠာယော'ထ။ ဓာန်၊ ၄၅၁။

ကလာယမတ္တိ (တိ) [ကလာယ + မတ္တ။ ကေသာ- ကေသိ၌ အဆုံး 'အ'ကို ဣပြုသကဲ့သို့ မတ္တ- သဒ္ဓါ၏ အဆုံးအ-ကို ဣပြု။ ရှု၊ ၃။ ၂၀၇။] ကုလားပဲစေ့ အတိုင်းအရှည်ရှိသော။ မဂ္ဂ- မတ္တိယောဟုတွာ ကလာယမတ္တိယော အဟေ- သံ။ သံ၊ ၁။ ၁၅၂။ အံ၊ ၃။ ၃၉၄။ ကလာယ- မတ္တိယောတိ စဏကမတ္တိယော။ အံ၊ ၄။ ၃။ ၃၂၈။

ကလိ (ပု) [ကလ + ဣ။ ကလိယတိ ပရိမိယတိ တိ ကလိ၊ ပါပံ။ မောဂ်၊ ၇။ ၇။] (၁) အပြစ်၊ ချွတ်ယွင်းချက်။ (၂) မကောင်းမှု။ (၃) ရှုံးခြင်း၊ အကျိုးမဲ့ခြင်း။ (၄) ပျက်စီး-ဆုံးရှုံး-ခြင်း။ (၅) ဆင်းရဲဒုက္ခ။ (၆) အမျက်ဒေါ-

သ။ (၇) ကိလေသာ။ (၈) အညစ်အကြေး။
(၉) ခန္ဓာကိုယ်၊ အတ္တဘော။ (၁၀) ရှုံးမည့်
အန်စာ။

(၁) အပြစ်၊ ချွတ်ယွင်းချက်။ ဝိစိနာတိ
မုခေန သော ကလိ။ သံ၊ ၁။ ၁၅၁။ (-အံ၊
၁။ ၃၃၃။ ဓမ္မ၊ ၄၃။ သုတ္တနိ၊ ၃၈။) ဝိစိနာတိ
မုခေန သော ကလိန္တိ သော တံ အပရာဇံ
မုခေန ဝိစိနာတိ နာမ။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၁၉၇။
(-အံ၊ ၄။ ၂။ ၂၇၃။ ဓမ္မ၊ ၄။ ၂။ ၁၆၉။ သုတ္တနိ၊
၄။ ၂။ ၁၉၇။) (၂) မကောင်းမှု။ အထ နေ
အညေ ဗြာဟ္မဏာ ကလိ ပဝါဟေဿာမာတိ
နဟာပေန္တိ။ ဇာ၊ ၄။ ၄။ ၃၆၈။ (-ဇာ၊ ၄။ ၅။
၁၄၁။) (၃) ရှုံးခြင်း၊ အကျိုးမဲ့ခြင်း။ ကလိ-
မဂ္ဂဟေသိ (ဇာ၊ ၁။ ၃၂၀) တိ .... ဥဘယတ္ထ
ပရာဇယမေဝ ဂဏှာတိ။ ဇာ၊ ၄။ ၆။ ၁၉၆။
ကလိဂ္ဂဟ-လည်း ကြည့်။ (၂) (၃) ပါပေ
ကလိ ပရာဇယေ။ ဓာန်၊ ၁။ ၁၀၆။ (၄) ပျက်
စီး-ဆုံးရှုံး-ခြင်း။ ကလိ ပါပေတိ အတ္တာနံ။
ဇာ၊ ၁။ ၃၂။ ကလိ ဝုစ္ဆတိ ဝိနာသော။ ဇာ၊ ၄။
၁။ ၅၁၄။ (၅) ဆင်းရဲဒုက္ခ။ ကလိသမ္ဘဝေ
ဒုက္ခကာရဏဘူတေ။ ဓာန်၊ ၄။ ၁။ ၁၂။ (၆)
အမျက်ဒေါသ။ ကလိသာသန (၁) ကြည့်။
(၇) ကိလေသာ။ ကလိသာသန (၃) ကြည့်။
(၈) အညစ် အကြေး။ နာနာကလိမလပရိပူရ-
(မဟာနိ၊ ၁၄၀) န္တိ အနေကဝိဓေဟိ အသုစိ-
ကောဠာသေဟိ ပူရိတန္တိ အတ္ထော။ မဟာနိ၊ ၄။
၂၆၃။ (၉) ခန္ဓာကိုယ်၊ အတ္တဘော။ ကလိ ဝ
ကိတဝါ သဌော (ဓမ္မ၊ ၄၉) တိ ဧတ္ထ သကုဏေ-
သု အပရဇ္ဈနဘာဝေန အတ္တဘာဝေါ ကလိ
နာမ။ ဓမ္မ၊ ၄။ ၂။ ၂၃၈။ (၁၀) ရှုံးမည့်အန်စာ။
အာဂတာဂတံ ကလိ ဂီလတိ (ဒီ၊ ၂။ ၂၇၆) တိ
အာဂတာဂတံ ပရာဇယဂုဋ္ဌံ ဂီလတိ။ ဒီ၊ ၄။ ၂။
၄၀၁။

ကလိ (တိ) [ကလိ+ဏ] ကျက်သရေမရှိ -
ယုတ်မာ-သော၊ သူ။ ပုရိသန္တ ကလိ အဝ-
ဇာတ။ သုတ္တနိ၊ ၃၈၂။ နေတ္တိ၊ ၁၁၂။ (-

ထေရ၊ ၂၇၅။ ဇာ၊ ၁။ ၃၀။ ဇာ၊ ၂။ ၂၅၅။)
ပုရိသန္တ အန္တိမပုရိသ ကလိ အလက္ခိပုရိသ။
သုတ္တနိ၊ ၄။ ၂။ ၁၉၉။ (-ထေရ၊ ၄။ ၁။ ၄၂၉။
ထေရ၊ ၄။ ၂။ ၄၂။ ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၄၉၃။ ဇာ၊ ၄။ ၇။
၁၀၂။ နေတ္တိ၊ ၂။ ၉၀။)

ကလိကာ (ထိ) [ကလ+ဏှ+အာ။ ကလ
သင်္ချာနေ၊ ဏှ။ ဓာန်၊ ၄။ ၅။ ၄၄။ (ကလ+ဏှ
+က-သံ)] ငုံရင့်၊ ပွင့်ခါနီး-သီးခါနီး-အ
ငုံ။ မကုဋ္ဌခါရကာရကာ၊ ကလိကာဝ ပယော-
ဓရာ။ အပ၊ ၂။ ၂၅၆။ ထေရီ၊ ၄။ ၈၈။

ကလိကာကာရသုတ္တနိ (ထိ) [ကလိကာ+အာ-
ကာရ+သုတ္တနိ] ငုံရင့်သဖွယ် လှပတင့်တယ်
သော သားမြတ်ရှိသော၊ သူ။ (တည်သီးရင့်
သဖွယ် သားမြတ်နှစ်သွယ်ရှိ၏ဟု ဆဋ္ဌမြန်
မာပြန်၌ ပြန်ဆို၏။) ဟေမဒေါလာတသဝ-
နာ၊ ကလိကာကာရသုတ္တနိ။ အပ၊ ၂။ ၂၅၆။
ထေရီ၊ ၄။ ၁၃၆။

ကလိဂ္ဂ(ဂါ)ဟ (ပု) [ကလိ+ဂဟ] ရှုံးခြင်း၊
အရှုံးယူခြင်း၊ အကျိုးမဲ့ကို သိမ်းပိုက်ခြင်း။
ဝေ ဣမဿ ဘောတော ပုရိသပုဂ္ဂလဿ
ဥဘယတ္ထ ကလိဂ္ဂဟော။ မ၊ ၂။ ၆၅။ (-မ၊
၃။ ၂၀၈။ အံ၊ ၁။ ၁၂၇။) ကလိဂ္ဂဟောတိ ပရာ-
ဇယဂ္ဂါဟော။ မ၊ ၄။ ၃။ ၈၂။ (-မ၊ ၄။ ၄။ ၁၅၀။
အံ၊ ၄။ ၂။ ၉၆။) ကလိဂ္ဂဟောတိ အနတ္ထပရိဂ္ဂ-
ဟော။ မ၊ ၄။ ၃။ ၅၂။ (- ၃၅၄။)

ကလိဂ် (ပု) [ကလ+ဣဂ်။ ကလိ+ဂဟ+ကိ။
ကလ+ဂေ+အ။ က+လိဂ်+အ။ ဓာန်၊ ၄။
၁၈၄။] ကလိဂ်မင်းသား။ ကလံ မဓရသဒ္ဓိ
ဂါယန္တိတိ ဝါ ကလိဂ်၊ ကေန သုခေန
လိဂ်န္တိတိ ဝါ ကလိဂ်။ ဓာန်၊ ၄။ ၁၈၄။

ကလိဂ် (ပု) [ကလိဂ်+ဏ] ကလိဂ်တိုင်း။
(ဤတိုင်းသည် မဒရာသ်နယ် အရှေ့မြောက်
ပိုင်း ဂေါဒါဝရီမြစ်နှင့် မဟာနဒီမြစ် ၂-စင်း
တို့၏အကြားဇေယျသ(ဂျဗန္ဓာသုရိ)မြို့နယ်
၌ တည်ရှိ၍ ဇေတဝန်ကျောင်းတော်အတွင်း

အာနန္ဒာဗောဓိကို စိုက်ပျိုးသော အရှင်
အာနန္ဒာမထေရ်၏အလောင်းတော် (တေရ-
သနိပါတ်ဇာတ်လာ) ကလိဂ်စကြာမင်းကြီး
ဖြစ်ရာဌာနဖြစ်သည်။ ထို့ပြင်အရှင်သာရိပုတြာ
၏တပည့် အရှင်ခေမာရဟန္တာသည် ဘုရားရှင်
တေဇောဘတ်လောင်တော်မူစဉ် မီးပုံအတွင်း
မှ တန်ခိုးတော်ဖြင့် ယူဆောင်ကိုးကွယ်ပူဇော်
ရန်ဆောင်နှင်းပေးအပ်သော လက်ဝဲအောက်
ဓာတ်စွယ်တော်မြတ်၏ ကိန်းဝပ်တည်နေရာ
ဌာနဖြစ်သည်။ ဤတိုင်း၏ မြို့တော်ဟောင်း
အမည်များမှာ ဒန္တပုရ၊ တောသလိ၊ သော-
ဘဝတီတို့ဖြစ်သည်။ ဗုဒ္ဓသာသနိကပဌဝိဝင်။
ဒန္တပုရံ ကလိဂ်နိ၊ အဿကာနဉ္စ ပေါတနံ။
ဒီ၊ ၂။ ၁၈၉။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၂၅။ (-ဇာ၊ ၁။ ၁၉၉။
ဇာ၊ ၂။ ၃၃၃။ ဓမ္မ၊ ၄။ ၂။ ၃၆၁။) စိန္တာ
ကလိဂ်တိ...ကလိဂ်ရဋ္ဌ စိန္တာ။ ဇာ၊ ၄။ ၃။
၅၁။

ကလိဂ်? (တိ) [ကလိဂ်+က] ကလိဂ်တိုင်းသူ
တိုင်းသား။ မာဓုရကာ ကောသလကာ၊
ကလိဂ်၊ ဟတ္ထိပေါရိကာ။ အပါ၊ ၁။ ၄၂။
(-ဇာ၊ ၁။ ၁၆၇။ ဇာ၊ ၄။ ၃။ ၃၆၀။)

ကလိဂ်? (ပု) [ကု+လိဂ်၊ ကာဠဝဏ္ဏဘာယ
ကုစ္ဆိတံ လိဂ် ယဿာတိ ကလိဂေါ။ ဓာန်၊
ဋီ၊ ၆၄၄။] နွားမြီးဆွဲ၊ လင်းမြီးဆွဲ။ ဓမ္မာ-
ဇော တု ကလိဂေါထ။ ဓာန်၊ ၆၄၄။

ကလိဂ်? (ပု၊ န) [က+လိဂ်+အ။ ကေန ဇလေ-
န လိဂ်တိ ပဝတ္တတိတိ ကလိဂ်။ ဓာန်၊ ဋီ၊
သျှ၊ ၅၇၄။] (ပု) (၁) သင်းဝင်ပုတ်။ (ဓာန်၊
ဋီ၊ သျှ၌ ကလိဂ်ပင်ဟု ပြန်ဆိုသည်။) (န) (၂)
လက်ထုတ်သီး။ (၁) (၂) ပူတိကရဉ္စဓမ္မာ-
တေ၊ ဒေသဘေဒေ ပုမာ ဘဝေ၊ ကုဋ္ဌဇဿ
ဖလေ ဣဝံ၊ ကလိဂ် ထိ တု နာရိယံ။ ဓာန်၊
ဋီ၊ ၅၇၄။

ကလိ(ဋ္ဌိ)ဂ်ရ် (ပု၊ န) [က+လိဂ်+အရ။ ကေန
ဝါတေန လိဂ်တိတိ ကလိဂ်ရော၊ လာဂမော

အရော စ။ ဓာန်၊ ဋီ၊ ၄၇၃။ (ကဋ္ဌဂ်ရ-သံ)]
(၁) စပါးဖျင်း။ (၂) (က) ထင်းဖွဲ၊
ထင်းနပ်၊ ထင်း အစ အန။ (ခ) သစ်တုံး၊
သစ်တုံးပိုင်းငယ်။ (ဂ) စဉ်းတီးတုံး။ (၃)
ထိတ်တုံး။ (၁) ဘုသံ ကလိဂ်ရော စာထ။
ဓာန်၊ ၄၇၃။ (၂) (က) နိရတ္ထံဝ ကလိဂ်-
ရံ နိရုပကာရံ နိရတ္ထကံ ကဋ္ဌဇဏ္ဍိ ဝိယ။ ဓမ္မ၊
ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၀၄။ ကဋ္ဌိဂ်ရံ ဝိယာတိ နိရတ္ထကကဋ္ဌ-
ဇဏ္ဍိသဒိသော။ ထေရီ၊ ၄။ ၂၇၉။ (ခ) ကလိဂ်-
ရူပဓာန-ကြည့်။ (ဂ) စဉ်းတီးတုံး။ ကလိဂ်ရ-
ကြည့်။ (၃) ထူလော ကလိဂ်ရော (မ၊ ၂။
၁၁၃)တိ ဂလေ ဗဒ္ဓံ မဟာကဋ္ဌံ ဝိယ ဟော-
တိ။ မ၊ ၄။ ၃။ ၁၁၆။

ကလိဂ်ရ (တိ) [ကလိဂ်ရ+က] စဉ်းတီးတုံး
သဖွယ်ဖြစ်သော (ကာမဂုဏ်)။ တေန တေ-
နေဝ ဝဇသိ၊ ယေန သူလံ ကလိဂ်ရ (ထေရီ၊
၂။ ၆၁) န္တိ ယတ္ထ သူလသင်္ခါတာ ဘဝါ ကလိဂ်-
ရသင်္ခါတာ အဓိကုဋ္ဌနကာ ကာမဂုဏာ စ။
ထေရီ၊ ၄။ ၁။ ၄၂၇-၉။

ကလိဂ်ရကဏ္ဍ (ပု၊ န) [ကလိဂ်ရ + ကဏ္ဍ]
သစ်သားမြား။ ဣမံ အစိတ္တကံ ကလိဂ်ရ-
ကဏ္ဍမ္ပိ တာဝ တဝ ဂုဏံ ဇာနာတိ။ ဇာ၊ ၄။
၃။ ၂၅၈။

ကလိဂ်ရသဒ္ဓိကာ (ထိ) [ကလိဂ်ရ+သဒ္ဓိကာ]
သစ်တုံးပိုင်း။ ကလိဂ်ရူပဓာန-ကြည့်။ (စတု-
ရင်္ဂလိကာ သဒ္ဓိကာတိ စတုရင်္ဂလပုမာဏာနိ
ဇဏ္ဍာနိ။ ထေရီ၊ ၄။ ၂၉၄-ဆိုရကား သဒ္ဓိကာ-
သဒ္ဓါသည် အပိုင်းအစ အကျိုးအပဲ့ ကြီး
သေးမဟူ ဟော၏။ ဤအရာ၌မူ ခေါင်းအုံး
ခြေအုံးပြုလောက်သော အတုံးအပိုင်းပမာဏ
ကိုယူ။)

ကလိဂ်ရဋ္ဌ (န) [ကလိဂ်+ရဋ္ဌ] ကလိဂ်တိုင်း။
ကလိဂ်ရဋ္ဌေ ဒဏ္ဍကိရညော ကုမ္မပုရံ နာမ
နဂရံ ဥပနိဿာယ။ မ၊ ၄။ ၃။ ၄၂။ (-ဓမ္မ၊ ၄။
၂။ ၃၆၁။ စရိယာ၊ ၄။ ၁၀၀။)

ကလိဂ်ရဋ္ဌဝါသီ (တိ) [ကလိဂ်ရဋ္ဌ+ဝသ+ဏိ]
ကလိဂ်တိုင်း၌ နေလေ့ရှိသောသူ။ ဧဝံ တေသု
တတ္ထ ဝသန္တေသု ကလိဂ်ရဋ္ဌဝါသီ ဇူဇကော
နာမ ပြာဟူဏော။ စရိယာ၊ ဌ။ ၉။

ကလိဂ်ရဋ္ဌဝိသယ (တိ) [ကလိဂ်ရဋ္ဌ+ဝိသယ]
ကလိဂ်တိုင်းဟု ဆိုအပ်သော နေရာရှိသော၊
ကလိဂ်တိုင်း၌နေသောသူ။ ကလိဂ်ရဋ္ဌဝိသ-
ယာ (စရိယာ။ ၃၇) တိ ကလိဂ်ရဋ္ဌသင်္ခါတ-
ဝိသယာ။ စရိယာ၊ ဌ။ ၁၆။

ကလိဂ်ရာဇ (ပု) [ကလိဂ်+ရာဇ] ကလိဂ်ရာဇ်
မင်း၊ ကလိဂ်မင်း။ ကော ဂန္ဓာရဝိသယေ၊
ကော ကလိဂ်ရာဇိနော။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၃၇။

ကလိဂ်ရာဇဓိတု (ထိ) [ကလိဂ်ရာဇ + ဓိတု]
ကလိဂ်မင်းသို့။ ကလိဂ်ရာဇဓိတု ကုမ္ဘိသို့
သီဟဿ ဇာတော သီဟကုမာရေတိ ဝဒန္တိ။
ဝိမတိ၊ ၁။ ၃၃။

ကလိဂ်ရူပဓာန (န) [ကလိဂ်ရ+ဥပဓာန] (၁)
သစ်သားအုံး၊ သစ်သား- ခြေအုံး- ခေါင်း
အုံး။ (တိ) (၂) သစ်သားအုံးကို အုံးသော၊
သူ။ ကလိဂ်ရူပဓာနာ (သံ၊ ၁။ ၄၅၇) တိ
ကလိဂ်ရသဋ္ဌိကံ သိသုပဓာနဉ္စေဝ ပါဒူပဓာနဉ္စ
ကတွာ။ သံ၊ ၁။ ၂။ ၂၁။ ကလိဂ်ရံ ဝုစ္စတိ
ခုဒ္ဒကဒါရုဇန္တံ၊ တံ ဥပဓာနံ ဧတေသန္တိ
ကလိဂ်ရူပဓာနာ၊ လိစ္စတိ ပန ခဒိရဒန္တံ ဥပ-
ဓာနံ ကတွာ တဒါ ဝိဟရိံ သု။ သံ၊ ၁။ ၂။ ၁၉။

ကလိဂ် (ထိ) [ကလိဂ်+အာ] မိန်းမ။ (P. S. E.
D.-၌ လှပသော မိန်းမ-ဟု ပြန်ဆိုသည်။)
တဿတ္ထော ကလိဂ် ဣတ္ထိ။ ဓာနံ၊ ၁။ ၅၇၄။
ကလိဂ်-လည်း ကြည့်။

ကလိဂ်က (ပု) [?] ဖုံးမသိမ့်ပင်။ ကပ္ပူရာ စ
ကလိဂ်ကာ။ ဇာ၊ ၂။ ၃၄၆။ ဇာ၊ ၄။ ၂။ ၃၁၅။

ကလိဒေဝိ (ထိ) [ကလိ+ဒေဝိ] ကာလကဏ္ဍိ နတ်
သမီး၊ ကျက်သရေမရှိသောနတ်သမီး။ ကလိ-

ဒေဝိ ကိရ သိရိဒေဝိယာ ဇေဋ္ဌာ။ သာရတ္ထ၊
၂။ ၃၅၅။ ကာလကဏ္ဍိ-လည်း ကြည့်။

ကလိဒေဝိဝတ (ပု၊ န) [ကလိဒေဝိ + ဝတ]
ကာလကဏ္ဍိ နတ်သမီးအကျင့်။ ဇေဋ္ဌဗ္ဗတိ-
ကောတိ ကလိဒေဝိဝတနိယုတ္တော။ သာရတ္ထ၊
၂။ ၃၅၅။

ကလိဒ္ဓါမ (ပု) [ကလိ+ဒုမ] သစ်ဆိမ့်ပင်။
ကလိဿ အာသယဘူတော ဒုမော ကလိဒ္ဓါ-
မော။ ဓာနံ၊ ၁။ ၅၆၉။

ကလိနာသန (န) [ကလိ+နာသန] မကောင်းမှု
ကို ဖျက်ဆီးကြောင်း။ သဒါ ဇနာနံ ကလိ-
နာသနဿ၊ စိရဋ္ဌိတတ္ထံ ဇိနသာသနဿ။
ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၄။ ၂။

ကလိပဝါဟကမ္ပ (န) [ကလိ+ပဝါဟ+ကမ္ပ]
မကောင်းမှုကို မျှောခြင်းအမှု။ ကလိပဝါဟ-
ကမ္ပံ ကာရေဿာမာတိ ရတနမယံ မဉ္ဇံ ကာ-
ရေတွာ။ ဇာ၊ ၄။ ၃၆၇။

ကလိယုဂ (န) [ကလိ+ယုဂ] ကလိယုဂ၊
မကောင်းမှု ယှဉ်ရာ အခါ၊ ကပ်ဆိုး၊ ဆုတ်
ကပ်။ (ယုဂံ ၄-ပါးတို့တွင် ၄၃၂၀၀၀-နှစ်
အရေအတွက်ရှိသော စတုတ္ထယုဂံ ဖြစ်၏။
ဓာနံ၊ ၁။ ၈၁။) ကပ္ပကသာယေ ကလိယုဂေ၊
ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေါ အဟော မဟစ္စရိယံ။ ဒီ၊ ၁။ ၄၇။
မာ၊ ၁။ ၄၃။ သံ၊ ၁။ ၂။ ၉။ အံ၊ ၁။ ၂။ ၃။

ကလိယုဂရာဇ (ပု) [ကလိယုဂ+ရာဇ] ကလိ-
ယုဂအခါ ပေါ်ပေါက်သောမင်း။ ဂစ္ဆန္တေ
ဂစ္ဆန္တေ ကာလေ ကလိယုဂရာဇာနော အဓမ္မံ-
ကာ ဟောန္တိ။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၄၄၁။

ကလိယုဂဝဿ (န) [ကလိယုဂ+ဝဿ] ကလိ-
ယုဂနှစ်။ သာသနဝဿေသု ဝါ ကလိယုဂ-
ဝဿာဒိသု ဝါ သဟသိမေ ဝါ သတိမေ ဝါ။
ဝိမတိ။ ၂။ ၁၃၇။

ကလိလ (တိ) [ကလိ+လလ။ ဓာနံ၊ ၁။ ၇၁၉။]
ရွပ်ထွေးသော၊ ခက်ခဲသော။ ဂဟနံ ကလိလံ
သမာ။ ဓာနံ၊ ၇၁၉။

ကလိသ (န) [ကလ+ဣသ။ ဓာန်၊ ဣသျှ။] စစ်ထိုးခြင်း။ ကလိသံ၊ ဖောဇ္ဇော။ ဓာန်၊ ဣသျှ။ ၄၀၀။

ကလိသာသန (န) [ကလိ + သာသန] (၁) အမျက်ဒေါသ၏ - အာဏာ - နိုင်ငံ၊ အမျက်ဒေါသအစွမ်းအားဖြင့် - ကဲ့ရဲ့ရှုတ်ချ - နှိမ်ချခြင်း။ (၂) အကျိုးမဲ့ပျံ့နှံ့ခြင်း၊ ရှုံးခြင်း။ (၃) ကိုလေသာဖြင့် - အပြစ်တင်ခြင်း - မသင့်သည်ကိုဆိုခြင်း။ (၁) ကလိသာသန အာရောပေတိ၊ အာပတ္တိဒုက္ခဋ္ဌာယ။ ဝိ၊ ၂။ ၁၂၆။ ကလိသာသန အာရောပေတိတိ ကလိတိ ကောဓော၊ တဿ သာသန အာရောပေတိ။ ကောဓဿ အာဏံ အာရောပေတိ။ ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၁၂၂။ (-ဝိ၊ ၄။ ၄။ ၂၂၀။) ကလိတိ ကောဓော၊ တဿ သာသန ကလိသာသန၊ ကလဟော။ ဝဇီရ။ ၇။ ၂။ ကလိသာသနာရောပနတ္ထ-လည်းကြည့်။ (၂) (၃) အဟုဝမေဝ မယန္တိ ဣဒံ... ကေဝလံ ကလိသာသန အာရောပေတုကာမော ပုစ္ဆတိ။ မ၊ ၄။ ၄။ ၁။ ကလိသာသနန္တိ ပရာဇယံ။ ကလိတိ ဟိ အနတ္တော ဝုစ္ဆတိ၊ ကလိတိ သသတိ ဝိပ္ပရတိတိ ကလိသာသန၊ ပရာဇယော။ ကလိတိ ဝါ ကောဓမာနာဒိ-ကိုလေသဇာတိ၊ တာယ ပန အယုတ္တဝါဒိတာ ကလိသာသန။ မ၊ ၄။ ၂။ ၂၁၁။

ကလိသာသနာရောပနတ္ထ (ပု) [ကလိသာသန + အာရောပန + အတ္ထ] အမျက်ဒေါသ၏ အာဏာသို့ တင်ခြင်းအကျိုး၊ အမျက်ဒေါသ၏ အစွမ်းဖြင့် ဆိုအပ်သော ကဲ့ရဲ့အပ်သော အပြစ်သို့ တင်ခြင်းအကျိုး။ န ကလိသာသနာရောပနတ္ထာယာ (ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၁၀၄) တိ န ဒေါသာရောပနတ္ထာယ။ ကလိတိ ကောဓသေတံ အဓိဝစနံ၊ တဿ သာသန ကလိသာသန၊ ကောဓဝသေန ဝုစ္ဆမာနော ဂရဟဒေါသော။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂။ ၁။ (-ဝိမတိ၊ ၁။ ၁၀၃။) ကလိသာသန (၁) လည်း ကြည့်။

ကလိဗ (န) [ကလ+ဣဝ။ ဓာန်၊ ဣသျှ။] နှပုံး၊ မိန်းမ မဟုတ်၊ ယောက်ျားမဟုတ်သောသူ။

တတိယာပကတိ သဏ္ဌော၊ ကလိဗန္တိပိ တဿ နာမာနိ။ ဓာန်၊ ဣသျှ။ ၂၄၂။

ကလိယတိ (ကြိ) [ကလ + ယ + တေ] (က) နှိုင်းယှဉ်အပ်၏။ (ခ) ချွတ်ယွင်းစေအပ်၏။ (က) ကလိ-ကြည့်။ (ခ) ကလိယတိ ခလိယတိ အပ္ပဟိယတိ သာသနံ တေနာတိ ကလိ။ မ၊ ၄။ ၂။ ၂၇၄။

ကလိရ (ပု) [ကလ + ဤရ] အညွှောက်၊ အပင်ပေါက်။ ကလိရော မတ္တကော ဘဝေ။ ဓာန်။ ၅၄၉။

ကလုန၊ ကလုန (တိ) [ကရ + ဥန] သနားစဖွယ် ဖြစ်သော၊ သနားစဖွယ်။ ပဏ္ဏသာလံ ပဝိသိတွာ၊ ကလုနံ ပရိဒေဝယိ။ ဇာ၊ ၂။ ၂၇၃။ ဇာ၊ ၄။ ၇။ ၃၃၁။

ကလုသ (န) [ကလ + ဥသ။ ကလျတေ အနေန၊ ကလုသံ၊ ဥသော။ ဓာန်၊ ဣသျှ။ ၈၄။] (၁) မကောင်းမှု၊ အကုသိုလ်။ (တိ) (၂) နောက်ကျသော၊ မကြည်သော။ (၁) အပညာ' - ကုသလံ ကဏ္ဍံ၊ ကလုသံ ဒုရိတာ' ဂု စ။ ဓာန်။ ၈၄။ (၂) အနတ္တော ကလုသာ' ဝိလာ။ ဓာန်။ ၆၆၉။

ကလေရက္ခ - ဇာ၊ ၂။ ၃၄၅။ ဇာ၊ ၄။ ၇။ ၃၁၃-၌ လာသော ယင်းပါဌ်ကား ကာလာရက္ခ (ဇာ၊ ဣသစ်၊ ပေ - နိ - ချပ်) မှ ပျက်လာသောပါဌ် ဖြစ်ဟန်တူသည်။

ကလျ (န) [ကာလ + ဣ] (၁) အနာရောဂါ ကင်းသည်၏အဖြစ်၊ ကျန်းမာခြင်း။ ကလျက - ကြည့်။ (၂) ရွှင်လန်းနှစ်သက်ခြင်း။ ကလျရူပ - ကြည့်။

ကလျက (တိ) [ကလျ + က] ကျန်းမာခြင်း - နှင့်ယှဉ်သော - ရှိသောသူ၊ ကျန်းမာသူ။ ကာလံ ခမတိတိ ဟိ ကလျံ၊ အရောဂတာ၊ တဿ နိယုတ္တော ကလျကော။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၇၆။

ကလျာဏ (တိ) [ကလျ + တာ] (စိတ်၏အမှတ်) ခံသည်၏အဖြစ် (ဘာဝနာအား) လျှောက်ပတ်သည်၏အဖြစ်။ ဇနေဟိ ဘိယျော ဥသဘဿ ကလျတံ။ ထေရ။ ၂၄၃။ ကလျတန္တိ ကလျဘာဝံ စိတ္တဿ ကမ္မညတံ ဘာဝနာယောဂျတံ။ ထေရ။ ၄၁။ ၂၇။ ကလျကလည်းကြည့်။

ကလျာဏဒိဋ္ဌိ (တိ) [ကလျာဏ + ဒိဋ္ဌိ] ကျန်းမာသည်၏အဖြစ် - ကျန်းမာခြင်း - အစရှိသည်ကြောင့်ဖြစ်သော။ အာပါထဂမနုပနိဿယာနံ ကလျာဏဒိဋ္ဌိတာနံ ကာယိကသုခါဒိနံ သမ္ဘဝဒဿနံ။ အနုဋီ။ ၇၆။

ကလျာဏပါဒန (န) [ကလျာဏ + အပါဒန] ရောဂါကင်းသည်၏ အဖြစ် - ကျန်းမာခြင်း - သို့ရောက်စေခြင်း။ ကာယဿ ကလျာဏပါဒနဝသေန စိတ္တဿ ကလျတံ အာဝဟန္တိ။ အံဋီ။ ၁။ ၂၅၉။

ကလျရူပ (တိ) [ကလျ + ရူပ] နှစ်သက် ဝမ်းမြောက်ဖွယ် - အမှုအရာ - ပုံဟန်သွင်ပြင် - ရှိသော။ ကိ* ဒေဝသံသော . အတိရိဝ ကလျရူပေါ။ သုတ္တနိ။ ၃၇။ (- ၃၈၆။) ကလျရူပေါတိ တုဋ္ဌရူပေါ။ သုတ္တနိ။ ၄၁။ ၂၀၃။

ကလျာဏ (တိ) [ကလျ + ယာဏ။ ရူ။ ၆၅၇။ ကလျ + အဏ + ဏ။ ဓာနီဋီ။ ၈၇-၈။] (၁) ကောင်းသော၊ တင့်တယ်သော၊ ပြည့်စုံသော။ (က) ကောင်းသော ဂုဏ် - နှင့် ပြည့်စုံသော - ရှိသော ကောင်းမြတ်သော။ (ခ) သိမ်မွေ့နူးညံ့သော။ (ဂ) ချိုသာသော။ (ဃ) ဖြောင့်တန်းသော။ (ပ) (၂) ကလျာဏမင်း။

(၁) ကလျာဏေန မနသာ အနုကမ္မန္တိ။ ဒီ။ ၁။ ၁၅၆။ အံ၊ ၂။ ၆၇။ (- မ၊ ၂။ ၂၆၃။ အံ၊ ၁။ ၁၄၇။ အံ၊ ၂။ ၆၃။ အဘိ၊ ၁။ ၃၅၁။ ဇာ၊ ၁။ ၂၀၊ ၈၇။ ဇာ၊ ၂။ ၂၆၇။) ကလျာဏေန မနသာ အနုကမ္မန္တိတိ သန္တရေန စိတ္တေန အနုဂ္ဂန္တိ။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၂၉။

(- အံ၊ ၄။ ၂။ ၁၃၁။ ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၃၉၃။) ကလျာဏန္တိ သောဘနံ။ ဇာ၊ ၄။ ၂။ ၃၇၇။ ကလျာဏဗူရိယာပထလည်း ကြည့်။ (က) ကောင်းသောဂုဏ် - နှင့် ပြည့်စုံ - ရှိ - သော၊ ကောင်းမြတ်သော။ တံခေါ် ပနဘဝန္တံ ဂေါတမံ ဝေ ကလျာဏော ကိတ္တိသဒ္ဓေါ အဗ္ဗုဂ္ဂတော။ ဝိ၊ ၁။ ၁။ ဒီ၊ ၁။ ၄၆၊ ၈၂။ မ၊ ၁။ ၃၅၄။ သံ၊ ၃။ ၃၀၇။ အံ၊ ၁။ ၁၈၁။ သုတ္တနိ။ ၃၆၄။ ကလျာဏောတိ ကလျာဏဂုဏသမန္နာဂတော၊ သေဋ္ဌောတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၈၄။ ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၁၃၃။ မ၊ ၄။ ၂။ ၂၇။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၁၆၆။ ကလျာဏောတိ ဘဒ္ဒကော၊ ကလျာဏဘာဝေါ စဿ ကလျာဏဂုဏဝိသယတာယာတိ အာဟ ကလျာဏဂုဏသမန္နာဂတောတိ။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ၂၁၅။ သီ၊ ၄။ ၁။ ၁။ ၁၉။ ကလျာဏမိတ္တလည်း ကြည့်။ (ခ) သိမ်မွေ့နူးညံ့သော။ ဝါစံ မုဉ္ဇေယျ ကလျာဏံ၊ ပါပိကဉ္စ န မောစယေ။ သံ၊ ၁။ ၄၁။ ကလျာဏန္တိ သက္ကံ မုဒုကံ။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၉၄။ (ဂ) ချိုသာသော။ ကလျာဏဝါက္ကရဏကြည့်။ (ဃ) ဖြောင့်တန်းသော။ ကလျာဏဇေနိက္ကမကြည့်။ (ပ) (၂) ကလျာဏမင်း။ တဿ ပုတ္တော ကလျာဏော နာမ။ ဇာ၊ ၄။ ၂။ ၂၈-၂။ (ဇာ၊ ၄။ ၃။ ၄၃၁။)

ကလျာဏဗူရိယာပထ (တိ) [ကလျာဏ + ဗူရိယာပထ] ကောင်းသော - ပြည့်စုံသော - ဗူရိယာပထရှိသော။ ကလျာဏဗူရိယာပထော (ထေရ။ ၂၇၇) တိ သမ္ပန္နိရိယာပထော။ ထေရ။ ၄။ ၂။ ၁၁၁။

ကလျာဏက (တိ) [ကလျာဏ + က] ကောင်းသော။ သွာကာရနိဒ္ဒေသေ ယသ္မာ ကလျာဏကော နာမ အနုသယော နတ္ထိ၊ တသ္မာ “ကလျာဏာနုသယာ” တိ န ဝုတ္တံ။ အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၄၄၂။ (- ဝဇီရ။ ၁၄၆။)

ကလျာဏကမ္မ (န) [ကလျာဏ+ကမ္မ] (၁) ကုသိုလ်ကံ၊ ကုသိုလ်စေတနာ၊ ကောင်းသော အမှုကိစ္စ။ (တိ) (၂) ကုသိုလ်ကံ - ကောင်းမှု ကံ - ရှိသောသူ။ (၁) ပုဗ္ဗေ ဝါဿ တံ ကတံ ဟောတိ ကလျာဏကမ္မံ သုခဝေဒနီယံ။ မ၊ ၃။ ၂၅၇။ (- ဒိဋ္ဌ၊ ၃။ ၁၃၃။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၃၀၉။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၁၄၅။ အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၄၂၁။ ဓမ္မ၊ ၄။ ၁။ ၆၅။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၃၁၀။ ဒိ၊ ၄။ ၁။ ၇၄။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၁၀၇။) (တိ) (၂) ကလျာဏကမ္မဿ သဂ္ဂကထံ ကထေတိ။ ဝိ၊ ၁။ ၉၈။ ယော မေ ကလျာဏကမ္မာနံ၊ ပါပါနံ ပဋိဒဿယိ (ဇာ၊ ၂။ ၂၀၃)တိ ယော သေ မယံ ကလျာဏကမ္မာနံ ဒေဝါနဉ္စ.... ဒဿေသိတိ အတ္ထော။ ဇာ၊ ၄။ ၆။ ၁၆၁။

ကလျာဏကမ္မကရဏကာလ (ပု) [ကလျာဏကမ္မ + ကရဏကာလ] ကုသိုလ် - ကောင်းမှု - ပြုရာ - ပြုသော - အခါ။ ပုဗ္ဗေ ကလျာဏကမ္မကရဏကာလေ တဿ ဃရသာမိနိ ဣတ္ထိ။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၂၄၆။

ကလျာဏကမ္မကာရီ (တိ) [ကလျာဏကမ္မ + ကာရီ] ကောင်းသော - အမှုကိစ္စ - အလုပ် - ကို ပြုလေ့ရှိသော၊ ကုသိုလ်ကံကို ပြုလေ့ရှိသောသူ။ ကလျာဏကမ္မကာရီ ကလျာဏံ ဖလံ အနုဘောတိ။ ဇာ၊ ၄။ ၂။ ၁၀၇။

ကလျာဏကမ္မဒူသက (တိ) [ကလျာဏကမ္မ + ဒူသက] ကောင်းသောအမှုကိစ္စကို ဖျက်ဆီးတတ်သောသူ။ ဒုဟဒယေ ဒုစိတ္တေ ကလျာဏကမ္မဒူသကေ ယော ကလျာဏကမ္မံ ဒုဿန္တော။ ဇာ၊ ၄။ ၂။ ၁၁၉။

ကလျာဏကမ္မာယူဟနက္ခဏ (ပု) [ကလျာဏကမ္မ + အာယူဟန + ခဏ] ကုသိုလ်ကောင်းမှုကို - အားထုတ်သောခဏ - ဆည်းပူးခြင်း၏ အခွင့်အခါ။ ကလျာဏကမ္မာယူဟနက္ခဏော (အံ၊ ၄။ ၁။ ၁၇၅)တိ ကလျာဏကမ္မပစ္စယဩကာသော။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၁၆၂။

အဘိဓာန် (က-ဝဂ်) ၁-၂၈-ပ-မ-ဗ-သ-ဝ

ကလျာဏကမ္မပစ္စယ (ပု) [ကလျာဏကမ္မ + ဥပစ္စယ] ကုသိုလ်ကောင်းမှုကို ဆည်းပူးခြင်း။ ကလျာဏကမ္မာယူဟနက္ခဏ-ကြည့်။

ကလျာဏကမ္ပတာ (တိ) [ကလျာဏကမ္ပ + တာ] ကောင်းမှုနည်းကို အလိုရှိသောသူ၏ အဖြစ်၊ ကောင်းကောင်း ပြုလိုသောဆန္ဒ။ ကလျာဏကမ္ပတံ ဥပါဒါယ နိဿဂ္ဂိယံ ပါစိတ္တိယန္တိ။ ဝိ၊ ၁။ ၃၁၈။ ကလျာဏကမ္ပတံ ဥပါဒါယာတိ သန္တရကာမတံ ဝိသိဋ္ဌကာမတံ စိတ္တေန ဂဟေတွာ။ ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၂၅၁။ ကင်္ခါ။ ၁၆၈။

ကလျာဏကာမ (တိ) [ကလျာဏ + ကာမ] ကောင်းသည်ကို အလိုရှိသော၊ ကောင်းလိုသောသူ။ ကလျာဏကာမာ (အံ၊ ၂။ ၉၅)တိ သန္တရကာမာ။ အံ၊ ၄။ ၃။ ၃၇။

ကလျာဏကာရီ (တိ) [ကလျာဏ + ကာရီ] ကောင်းသော - အမှုကိစ္စ - အလုပ် - ကိုပြုလေ့ရှိသော၊ ကုသိုလ်ပြုလေ့ရှိသောသူ။ ကလျာဏကာရီကလျာဏံ၊ ပါပကာရီစ ပါပကံ။ သံ၊ ၁။ ၂၂၉။ ဇာ၊ ၁။ ၆၀၊ ၁၁၂။ ပေဋကော။ ၁၉၉။ မ၊ ၄။ ၁။ ၇၇။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၃၆၃။ နေတ္ထိ၊ ၄။ ၄၇။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၆၃။ ဒိ၊ ၄။ ၁။ ၂၁၅။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၁၀၆။ နေတ္ထိဝိ၊ ၆၅။

ကလျာဏကိတ္တိသဒ္ဓ (ပု) [ကလျာဏ + ကိတ္တိသဒ္ဓ] ကောင်းသောကျော်စောသံ။ ကလျာဏကိတ္တိသဒ္ဓဿ သဉ္စာတိဒေသော။ သိ၊ ၄။ ၁။ ၂၆၇။

ကလျာဏကုသလ (တိ) [ကလျာဏ + ကုသလ] (က) ကောင်းသောကုသိုလ်၊ ကောင်းမှုကုသိုလ်။ (ခ) ကောင်းသည့်အဖြစ်၌ လိမ္မာသော။ (က) ကလျာဏကုသလဝိမုတ္တ ကြည့်။ (ခ) သမာဓိဿ ကလျာဏကုသလော ဟောတိ။ အံ၊ ၂။ ၄၂၃။

ကလျာဏကုသလဝိမုတ္တ (တိ) [ကလျာဏကုသလ + ဝိမုတ္တ] ကောင်းမှုကုသိုလ်မှ လွတ်သော

(အကုသိုလ်တရား)။ ကလျာဏကုသလ-
ဝိမုတ္တ(သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၁၈)န္တိ အကလျာဏံ အကု-
သလံ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၃၄။

ကလျာဏဂုဏ (ပု) [ကလျာဏ+ဂုဏ] (၁)
ကောင်းသောဂုဏ်။ (တိ) (၂) ကောင်း
သောဂုဏ်ရှိသောသူ။ (၁) ကလျာဏဂုဏ-
ယောဂ-ကြည့်။ (တိ) (၂) တဿာသိ က-
လျာဏဂုဏော၊ ကလျာဏော နာမ အတြ-
ဇော။ ဒိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀၁။ သိ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၂။၂၅၆။

ကလျာဏဂုဏယောဂ (ပု) [ကလျာဏဂုဏ +
ယောဂ] ကောင်းသောဂုဏ်နှင့် ယှဉ်ခြင်း။
ကလျာဏဂုဏယောဂတော ကလျာဏာတိ
ဒဿေန္တော။ ဒိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၆၆။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၀၈။

ကလျာဏဂုဏဝိသယ (တိ) [ကလျာဏဂုဏ+ဝိ-
သယ] ကောင်းသောဂုဏ်လျှင်အရာရှိသော။
ကလျာဏ-ကြည့်။

ကလျာဏဂုဏသမန္နာဂတ (တိ) [ကလျာဏဂု-
ဏ+သမန္နာဂတ] ကောင်းသောဂုဏ်နှင့်ပြည့်
စုံသောသူ။ ကလျာဏ-ကြည့်။

ကလျာဏင်္ဂ (တိ) [ကလျာဏ+အင်္ဂ] ကောင်း
- လှပ - တင့်တယ် - သော ကိုယ်အင်္ဂါရှိ
သောသူ။ ကလျာဏင်္ဂတာယ ကလျာဏီတိ
ဂုတ္တာ။ ဒိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၄၈။

ကလျာဏစရိတ (တိ) [ကလျာဏ + စရိတ]
ကောင်းသော - စရိတ် - အလေ့အကျင့် -
ရှိသောသူ။ ကလျာဏာသယ-ကြည့်။

ကလျာဏစိတ္တ (န) [ကလျာဏ+စိတ္တ] ကောင်း
သောစိတ်၊ ကုသိုလ်စိတ်။ ပုန ကလျာဏ-
စိတ္တေ ဥပ္ပန္နေ ဒါတုံ အာရတန္တိ။ ကခါ၊ဋ္ဌ၊
သစ်။၃၇၉။

ကလျာဏဆန္ဒ (ပု) [ကလျာဏ+ဆန္ဒ] ကောင်း
သောအလိုဆန္ဒ။ ယေ ဧတေ အဓိတမာဏ-
ဝေန ကလျာဏဆန္နေန ဧကဇ္ဈာသယာ။
စူဠနိ၊ဋ္ဌ။၈။

ကလျာဏဇန (ပု) [ကလျာဏ+ဇန] ကောင်း
သောသူ၊ သူတော်ကောင်း။ ယထာ ဟိ...
ကလျာဏဇနဿပိ သိတဘာဝံ ကေသဒိသံ
ကတွာ ဖရတိ။ အပါ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။
၁၃၇။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၉။

ကလျာဏဇနိက္ကမ (တိ) [ကလျာဏ+ဇန+
နိက္ကမ] ကောင်းသော-ဖြောင့်တန်းသော-
အဟုန်ဖြင့် သွားတတ်သော။ ကလျာဏဇ-
နိက္ကမော (အံ၊၁။၁၆၂)တိ ကလျာဏေန ဥဇု-
နာ ဇဝေန ဂန္တာ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၃။

ကလျာဏဇာတိက (တိ) [ကလျာဏာ+ဇာတိ
+က] ကောင်းသော သဘောရှိသော။ က-
လျာဏရူပ-ကြည့်။

ကလျာဏဇ္ဈာသယ (တိ) [ကလျာဏ+အဇ္ဈာ-
သယ] ကောင်းသော အလိုဆန္ဒရှိသောသူ။
ကလျာဏာမိမုတ္တိက-ကြည့်။

ကလျာဏတရ (တိ) [ကလျာဏ+တရ] အထူး
သဖြင့် ကောင်းသောသူ။ (ပါဏာတိပါတ-
စသည်မှ) ကိုယ်တိုင်ရှောင်ကြဉ်သောပုဂ္ဂိုလ်
သည် ကောင်းသောသူ (ကလျာဏ) မည်၏။
မိမိလည်း ရှောင်ကြဉ် သူတပါးကိုလည်း
ရှောင်ကြဉ်စေသောပုဂ္ဂိုလ်သည် အထူးသဖြင့်
ကောင်းသောသူ (ကလျာဏတရ) မည်၏။
အဘိ၊ပု။၁၄၅-၆။) ကလျာဏဉ္စ ကလျာဏေန
ကလျာဏတရဉ္စ။ အံ၊၁။၅၄၅။

ကလျာဏတာကုသလ (တိ) [ကလျာဏတာ+
ကုသလ] ကောင်းသည်-သင့်သည် - ၎င်းအ
ဖြစ်၌လိမ္မာသော၊ (က) ကေတ္တု-စသော
နည်းလေးပါး၌ လိမ္မာသော သူ။ (ခ) တရား
တို့ကို ဟောကြားခြင်း အစီအရင်၌ လိမ္မာ
သောသူ။ (က) (ခ) ကလျာဏတာကုသ-
လော (နေတ္ထိ။၁၉)တိ ယုတ္တတာကုသလော၊
စတုနယကောဝိဒေါတိ အတ္ထော၊ ဒေသနာ-
ယုတ္တိကုသလော့ ဝါ။ နေတ္ထိ၊ဋ္ဌ။၇၈။ စတု

နယကောဝိဒေါတိ ကေတ္တနာနတ္တာဒိနယ-
စတုက္ကေ နိပုဏော။ ဒေသနာယုတ္တိကုသ-
လောတိ ဓမ္မာနံ ဒေသနာဝိဓိမ္မိ ကုသလော။
နေတ္ထိ၊ ငို။ ၅။ (-နေတ္ထိဝိ။ ၁၁၃။)

ကလျာဏတိတ္ထ (တိ) [ကလျာဏ + တိတ္ထ]
ကောင်းသော ဆိပ်ကမ်းရှိသော။ ကလျာဏ-
တိတ္ထ သုစိမံ၊ သိတုဒကံ မနောရမံ။ ဇာ၊ ၂။
၃၃၇။ ဇာ၊ ၄။ ၂။ ၂၉၉။

ကလျာဏတ္တယဝိဘာဂ (ပု) [ကလျာဏတ္တယ +
ဝိဘာဂ] ကောင်းခြင်း သုံးပါးကို - ဝေဘန်
ခြင်း - ခွဲဝေခြင်း။ ဝေ သဒ္ဒပဗန္ဓဝသေန
ဒေသနာယ ကလျာဏတ္တယဝိဘာဂံ ဒသေ-
တွာ။ သိ၊ ငို၊ သစ်၊ ၂။ ၇၁။

ကလျာဏတ္တယဝိဘာဝန (ထိ၊ န) [ကလျာဏတ္တယ
+ ဝိဘာဝန] ကောင်းခြင်းသုံးပါးကို ထင်စွာ
ပြဆိုခြင်း။ ပရိယတ္တိဓမ္မော ဝေ သီလာဒိအတ္ထ-
ဝသေန ကလျာဏတ္တယဝိဘာဝနေ ဝုတ္တော။
သိ၊ ငို၊ သစ်၊ ၂။ ၇၀။

ကလျာဏဒဿန (တိ) [ကလျာဏ + ဒဿန]
ကောင်းသော ရှုကြည့်ဖွယ်ရှိသော၊ ရှုကြည့်
ဖွယ်ရာကောင်းသော၊ သူ။ ကလျာဏဒဿ-
နော ဘိက္ခု၊ ကဉ္စနသန္နိဘတ္တစော။ မ၊ ၂။
၃၅၁။ သုတ္တနိ။ ၃၆။ ထေရ။ ၃၃၀။ (-ဇာ၊
၂။ ၁၇၈။ ဇာ၊ ၄။ ၂။ ၃၉၂။ ဇာ၊ ၄။ ၁၁၃။
ဇာ၊ ၄။ ၁၆၉။) ဒဿနိယရူပတာယ အင်္ဂိ-
ဂတာနံ ဒဿနသမ္ပတ္တိနံ အာဝဟနတော
ကလျာဏေဟိ ပဉ္စဟိ ဒဿနေဟိ သမန္နာဂ-
တတ္တာ စ ကလျာဏဒဿနော။ ထေရ၊ ၄။
၂။ ၃၀၇။

ကလျာဏဒိဋ္ဌဓမ္မပက္ကမ (တိ) [ကလျာဏ + ဒိဋ္ဌ-
ဓမ္မ + ပက္ကမ] ကောင်းသော မျက်မှောက်
သော ကိုယ်၏အဖြစ်၌ လုံ့လရှိသော၊ မျက်
မှောက်ဘဝ၌ ကောင်းသောလုံ့လရှိသော၊
သူ။ အဒ္ဓါ ဘိက္ခဝေ တထာဂတော ကလျာ-
ဏဒိဋ္ဌဓမ္မပက္ကမော။ မ၊ ၃။ ၁၇။

ကလျာဏဒိဋ္ဌိ (တိ) [ကလျာဏ + ဒိဋ္ဌိ] ကောင်း
သော ဉာဏ်အမြင်ရှိသော။ ယထာဒိဋ္ဌိဿာတိ
အနုရူပဒိဋ္ဌိဿ ကလျာဏဒိဋ္ဌိဿ။ အံ၊ ငို၊
၂။ ၆၄။

ကလျာဏဓမ္မ (ပု) [ကလျာဏ + ဓမ္မ] (၁)
ကောင်း - စင်ကြယ် - သော တရား (ကျင့်
ဝတ်)။ (တိ) (၂) ကောင်း - စင်ကြယ် -
သော တရားရှိသော၊ သူ။ (က) ကောင်းသော
သဘောရှိသော၊ ကောင်းသော အကျင့်သီလ
ရှိသော၊ သူ။ (ခ) ကောင်းသော တရား -
ပြည့်စုံသော ပညာ - ရှိသော၊ သူ။

(၁) သော ဟိ ဂိဟိနံ တိသု သရ-
ဏေသု... ဝေမာဒိသု ကလျာဏဓမ္မေသု နိ-
ယောဇနေန ဗဟုပကာရော။ အံ၊ ၄။ ၃။ ၁၆၅။
(-ဣတိဝုတ်၊ ၄။ ၈၆-၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၃၁၉။ ဇာ၊
၄။ ၃။ ၃၇၅။) (တိ) (၂) ဣဓေကစ္စော
ပုဂ္ဂလော သီလဝါ ဟောတိ ကလျာဏ-
ဓမ္မော။ အဘိ၊ ပု။ ၁၂၉။ (-မ၊ ၃။ ၂၉၉။
ဥဒါန။ ၁၃၁။ ဣတိဝုတ်၊ ၂၅၉။ ဇာ၊ ၁။ ၄၃၃။)
ကလျာဏဓမ္မောတိ ဘဒ္ဒကဓမ္မော သုစိဓမ္မော
သုန္ဓရဓမ္မော။ အဘိ၊ ၄။ ၃။ ၅၆။ (-မ၊ ၄။ ၄။
၂၂၆။ ဥဒါန၊ ၄။ ၂၄၃။ ဣတိဝုတ်၊ ၄။ ၂၈၈။
ဇာ၊ ၄။ ၂။ ၅၉။) (က) ယာ မာဒိသံ သီလဝန္တံ
ကလျာဏဓမ္မံ ဗြဟ္မစာရိံ တေန ဓမ္မေန
ပရိစရေယျာတိ။ ဝိ၊ ၁။ ၁၉၄။ (-ဝိ၊ ၃။ ၁၂၂။
ဒီ၊ ၂။ ၂၆၃။ သံ၊ ၂။ ၄၉၁။ အံ၊ ၁။ ၂၂၇၊ ၅၄၆။
အဘိ၊ ပု။ ၁၄၆။ ဥဒါန။ ၁၂၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၆။
ပဋိသံ၊ ၄။ ၂။ ၂၆၄။ ဣတိဝုတ်၊ ၄။ ၂၃၀။) က-
လျာဏဓမ္မော နာမ တေန စ သီလေန တေန
စ ဗြဟ္မစာရိယေန ကလျာဏဓမ္မော ဟောတိ။
ဝိ၊ ၁။ ၁၉၄။ ကလျာဏဓမ္မေတိ တေန ဝေ
သီလေန သုန္ဓရဓမ္မေ။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၃၉၉။ ကလျာ-
ဏဓမ္မောတိ သုန္ဓရသဘာဝိ။ ဥဒါန၊ ၄။ ၂၃၆။
(-ပေတ။ ၁၈၆။ ကဒီ၊ ၁၃၁။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၂၀၅၊
၃၈၉။ အဘိ၊ ၄။ ၃။ ၇၂။ ပေတ၊ ၄။ ၂၁၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊
၄။ ၂။ ၁၀။) (ခ) ကလျာဏဓမ္မော (ဣတိဝုတ်။

၂၃၉) တိ သုန္ဒရဓမ္မော သရဏဂမနပရိဒီပိတာ-
ယ ဒိဋ္ဌိသမ္ပတ္တိယာ သမ္ပန္နပညောတိ အတ္ထော။
ဣတိဝုတ်၊ ငွ။ ၂၂၅။

ကလျာဏဓမ္မတရ (တိ) [ကလျာဏဓမ္မ + တရ]
အထူးသဖြင့်ကောင်းသောတရားရှိသောသူ။
အယ် ဝုစ္စတိ ပုဂ္ဂလော ကလျာဏဓမ္မေန
ကလျာဏဓမ္မတရော။ အဘိ၊ ပု။ ၁၄၆။ က-
လျာဏတရ-လည်း ကြည့်။

ကလျာဏဓမ္မဝိရဟိတဇန (ပု) [ကလျာဏဓမ္မ +
ဝိရဟိတ + ဇန] ကောင်းသောတရားမှ ကင်း
သောသူ။ အကလျာဏဇန (သိ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၂။
၅၀) ကြည့်။

ကလျာဏဓမ္မသမာယောဂ (ပု) [ကလျာဏဓမ္မ +
သမာယောဂ] ကောင်းသော - တရား -
အကျင့် - နှင့်ယှဉ်ခြင်း။ ပဟိနပါပဓမ္မဿ
ကလျာဏဓမ္မသမာယောဂေါ သမ္ပန္နရူပေါ
ဟောတိ။ အဘိ၊ ငွ။ ၂။ ၃၁၉။ မဟာနိ၊ ငွ။ ၃၉၉။

ကလျာဏနိဿိတ (တိ) [ကလျာဏ + နိဿိတ]
ကောင်းသောတရား - ကုသိုလ် - ကို မှီသော
သူ။ နိဋ္ဌံ ကလျာဏနိဿိတာ။ ကင်္ခါ၊ ၃၅၆။
(-ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၃၅၅။) ကလျာဏနိဿိတာတိ
ကုသလနိဿိတာ။ ကင်္ခါ၊ ဋီ၊ သစ်။ ၄၇၇။

ကလျာဏန္တရ (န) [ကလျာဏ + အန္တရ] ကုသိုလ်
တမျိုး၊ တပါးတခြားသောကုသိုလ်။ ကလျာ-
ဏတော ကလျာဏန္တရံ ပါပဉ္စ ဗဟုလိကတံ။
အံ၊ ဋီ၊ ၂။ ၁၀၂။

ကလျာဏပညာ (ထိ) [ကလျာဏာ + ပညာ]
(၁) ကောင်းသောပညာ။ (တိ) (၂)
ကောင်းသောပညာရှိသောသူ။ (၁) ပညာ-
ကိစ္စဿ မတ္တကပ္ပတ္တိယာ အဂ္ဂဗလေ ပညာ
ကလျာဏပညာ နာမ။ ဣတိဝုတ်၊ ငွ။ ၂၇၉။
(ကလျာဏပညာ၏ အရကောက်ဝါဒ အမျိုး
မျိုးကို ဣတိဝုတ်၊ ငွ။ ၂၇၉-ကြည့်။) (တိ)
(၂) ကလျာဏပညော သော ဘိက္ခု။ ထေရ။

၂၉၆။ (-ဣတိဝုတ်၊ ၂၅၉။) ကလျာဏ-
ပညောတိ သုန္ဒရပညော။ ထေရ၊ ငွ။ ၂။ ၁၅၂။
(-ဣတိဝုတ်၊ ငွ။ ၂၇၈။)

ကလျာဏပဋိပတ္တိ (ထိ) [ကလျာဏာ + ပဋိပတ္တိ]
ကောင်းသောအကျင့်။ 'ဣမံ ကလျာဏပဋိ-
ပတ္တိ' ပဋိပဇ္ဇထာတိ အတ္ထော။ စရိယာ၊ ငွ။
၁၀၄။

ကလျာဏပဋိပဒါ (ထိ) [ကလျာဏာ + ပဋိပဒါ]
ကောင်းသောအကျင့်။ ဣမာယ ကလျာဏ-
ပဋိပဒါယ ပတိဋ္ဌာပေသိ။ ဇော၊ ငွ။ ၃။ ၃၂၁။

ကလျာဏပဋိဘာန (တိ) [ကလျာဏ + ပဋိဘာန]
(၁) ကောင်းသော - ဉာဏ်အမြင် - ပညာ -
ရှိသော၊ ကောင်းသောအကြောင်း ဥပါယ်၌
လိမ္မာသောပညာရှိသောသူ။ (၂) ကောင်း
သော - ပြည့်စုံသော - စကား၊ အသိဉာဏ်ရှိ
သောသူ။ (၁) မေဓာဝီ ဗဟုဿတော စိတ္တ-
ကထိ ကလျာဏပဋိဘာနော။ ဒီ၊ ၂။ ၂၇၃။
မ၊ ၂။ ၂၇၀။ အံ၊ ၂။ ၅၁။ မဟာနိ၊ ၁၁၄။ (-
သံ၊ ၂။ ၅၄၄။ မိလိန္ဒ၊ ၂။ ၁။) ကလျာဏပဋိဘာ-
နောတိ သုန္ဒရပညော။ မဟာနိ၊ ငွ။ ၂၃၇။
(၂) ဈာယိ သတိမာ ကလျာဏပဋိဘာ-
နော။ ဒီ၊ ၃။ ၈၈။ ကလျာဏပဋိဘာနောတိ
ဝါက္ကရဏသမ္ပန္နော စေဝ ဟောတိ ပဋိဘာန-
သမ္ပန္နော စ။ ဒီ၊ ငွ။ ၃။ ၇၇။ (-ဒီ၊ ဋီ၊ ၃။ ၇၇။)

ကလျာဏပဋိဘာနဝန္တ (တိ) [ကလျာဏပဋိ-
ဘာန + ဝန္တ] ကောင်းသော ဉာဏ်ပညာရှိ
သော၊ (ထိုထိုပြုဖွယ်ကိစ္စကို ပြီးစေတတ်
သောအကြောင်းဥပါယ်၌ လိမ္မာသည်၏ အ
ဖြစ်ဟု ဆိုအပ်သော) ကောင်းသော ဉာဏ်
ပညာနှင့် ပြည့်စုံသောသူ။ ကလျာဏပဋိဘာ-
နဝါ (စရိယာ၊ ၄၀၈) တိ တံတံဣတိကတ္တဗ္ဗ-
သာဓနေန ဥပါယကောသလ္လသင်္ခါတေန စ
သုန္ဒရေန ပဋိဘာနေန သမန္နာဂတော။
စရိယာ၊ ငွ။ ၁၀၁။

ကလျာဏပတိဋ္ဌာပန (န) [ကလျာဏ + ပတိဋ္ဌာ-
ပန] ကုသိုလ်ကောင်းမှု၌ တည်စေခြင်း။ ဒေ-
ဝဒေဝေါ ပါပနိဝါရဏေန ကလျာဏပတိဋ္ဌာ-
ပနေန တတော ပရမိ သောဓေတုံ။ ထေရါ
ဌ၊ ၂။ ၁၇၁။

ကလျာဏပသံသာ (ထိ) [ကလျာဏ + ပသံသာ]
ကောင်းသောသူကို ချီးမွမ်းခြင်း။ ပေသလာနံ
ဘိက္ခုနံ အနုဂ္ဂဟံ ပါပဂရဟိတံ ကလျာဏ-
ပသံသံ...သန္ဓာယ။ အဘိဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၈၄။

ကလျာဏပါပါသယ (ပု) [ကလျာဏပါပ + အာ-
သယ] ကောင်း၊ မကောင်းသော အလို။
ယေဟိ ဣန္ဒြိယေဟိ ပရောပရေဟိ သတ္တာ
ကလျာဏပါပါသယာဒိကာ ဟောန္တိ။ မ၊ ဋီ၊
၂။ ၂၃။ အံ၊ ဋီ၊ ၂။ ၃၁၇။ မူလဋီ၊ ၂။ ၂၁၃။

ကလျာဏပိတိ (တိ) [ကလျာဏာ + ပိတိ]
ကောင်းသော နှစ်သက်ခြင်း - ရှိ - နှင့် ပြည့်
စုံ - သော၊ သူ။ ပုညံ ပုရက္ခတွာ ကလျာဏ-
ပိတိ။ သုတ္တနိ၊ ၄၂၇။ မဟာနိ၊ ၃၉၃။
ကလျာဏပိတိတိ ကလျာဏာယ ပိတိယာ
သမန္နာဂတော။ သုတ္တနိ၊ ၄၂။ ၂၈၉။ မဟာနိ၊
၄။ ၄၀၆။

ကလျာဏပုဂ္ဂလ (ပု) [ကလျာဏ + ပုဂ္ဂလ]
ကောင်းသောပုဂ္ဂိုလ်။ ကလျာဏသဟာယ-
ကြည့်။

ကလျာဏပုထုဇန (ပု) [ကလျာဏ + ပုထုဇန]
ကောင်းသောပုထုဇန။ (ခန္ဓာ၊ အာယတန၊
ဓာတ်စသည်တို့၌ ပါဠိသင်ခြင်း၊ အနက်ကိုမေး
မြန်း ဆွေးနွေးခြင်း၊ ကြားနာခြင်း၊ ဆောင်
ခြင်း၊ ဆင်ခြင်ခြင်းရှိသော သူသည် ကလျာ-
ဏပုထုဇနမည်၏။) ယဿ ခန္ဓဓာတုအာယ-
တနာဒိသု ဥဂ္ဂဟပရိပုစ္ဆာသဝနဓာရဏပစ္စ-
ဝေက္ခဏာနိ နတ္ထိ၊ အယံ အန္ဓပုထုဇနော။
ယဿ တာနိ အတ္ထိ၊ သော ကလျာဏ-
ပုထုဇနော။ ဒီ၊ ဌ၊ ၁။ ၅၉။ ပဋိသံ၊ ဌ၊ ၁။ ၂၄၅။

(-ဝိ၊ ဌ၊ ၁။ ၂၀၇။ မ၊ ဌ၊ ၁။ ၄၂။ အဘိ၊ ဌ၊ ၂။
၃၁၅။ ဝဇီရ၊ ၅၂၀။ ဒီ၊ ဋီ၊ ၁။ ၂၇၅။ မ၊ ဋီ၊ ၁။
၁၅၉။ သံ၊ ဋီ၊ ၂။ ၂၂၅။ အံ၊ ဋီ၊ ၁။ ၁၀၉။ အနုဋီ၊
၁။ ၄၇။) ကလျာဏော စ သော ပုထုဇနော
စာတိ ကလျာဏပုထုဇနော။ သာရတ္ထ၊ ၂။
၅၃။

ကလျာဏပုဗ္ဗိတဘာဝ (ပု) [ကလျာဏပုဗ္ဗိတ +
ဘာဝ] ကောင်းသည်၊ ပူဇော်အပ်သည်၏
အဖြစ်။ ကလျာဏပုဗ္ဗိတဘာဝါ ဟိ ဂုဏဝိ-
သေသယောဂေန ဣစ္ဆိတဗ္ဗာ။ အနုဋီ၊ ၁။ ၁၃။

ကလျာဏဘတ္တိက (တိ) [ကလျာဏဘတ္တိ +
ဣက] ကောင်းသော ဆွမ်းရှိသော၊ မွန်မြတ်
သော ဆွမ်းခဲဖွယ်ဘောဇဉ်ကို လှူသော၊ သူ။
ကလျာဏဘတ္တိကော ဂဟပတိ သံသဿ
စတုတ္ထဘတ္တံ ဒေတိစတုတ္ထဘတ္တံ ဝိ၊ ၁။ ၂၄၆။
ဝိ၊ ၄။ ၁၉၄။ (-ထေရ၊ ဌ၊ ၁။ ၅၄။) ကလျာဏ-
ဘတ္တိကောတိ ကလျာဏံ သန္ဓရံ အတိဝိယ
ပဏိတံ ဘတ္တမဿာတိ ကလျာဏဘတ္တိကော၊
ပဏိတဒါယကတ္တာ ဘတ္တေနဝ ပညာတော။
ဝိ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၆၅။

ကလျာဏမိတ္တ (ပု) [ကလျာဏ + မိတ္တ] (၁)
ကောင်းသော အဆွေခင်ပွန်း၊ သီလစသော
ဂုဏ်ကျေးဇူးနှင့် ပြည့်စုံသော အဆွေခင်ပွန်း၊
အဆွေခင်ပွန်းကောင်း။ (တိ) (၂) အဆွေ
ခင်ပွန်းကောင်းရှိသော၊ သူ။ (၁) မမံ ဟိ
အာနန္ဒ ကလျာဏမိတ္တံ အာဂမ္မ ဇာတိဓမ္မာ
သတ္တာ ဇာတိယာ ပရိမုစ္ဆန္တိ။ သံ၊ ၁။ ၈၈။
(-သံ၊ ၃။ ၃။ အဘိ၊ ပု၊ ၁၄၇။ ထေရီ၊ ၄၀၃။
ဒီ၊ ဌ၊ ၂။ ၆၀။ မ၊ ဌ၊ ၂။ ၈၆။ အံ၊ ဌ၊ ၂။ ၃၃၇။
ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၈၆၊ ၉၄။ ဣတိဝုတ်၊ ဌ၊ ၆၃။ ထေရီ၊
ဌ၊ ၁၈၃။) (ကလျာဏမိတ္တအဓိပ္ပါယ်အကျယ်
ကို ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋီ၊ ၁။ ၁၁၉၊ ၁၂၀-တို့၌ ကြည့်။)
ကလျာဏမိတ္တောတိ စေတ္တ အရိယော။ သံ၊
ဋီ၊ ၂။ ၄၀၉။ (တိ) (၂) ပုန စပရံ အာဝု-
သော ဘိက္ခု ကလျာဏမိတ္တော ဟောတိ။

ဒါပ။၂၂။ အံ၊၃။၂၇။ (- မ၊၁။၅။ သံ၊
 ၁။က။ အံ၊၁။၁၂။ အံ၊၂။၃၆။ အံ၊၃။
 ၁၆။ အဘိ၊ပ။၁၂၊၁၄၂။ ဥဒါန။၁၁၉၊
 ၁၂၀။ ဇာ၊၂။၁၀။) ကလျာဏမိတ္တောတိ သုစိ-
 မိတ္တော။ အံ၊၄။၂။၉၅။ အဘိ၊၄။၃။၆၉။
 (- ထေရီ၊၄။၁၈၃။) ကလျာဏမိတ္တောတိ
 ကလျာဏော ဘဒ္ဒေါ သုန္ဒရေ မိတ္တော
 တေသာတိ ကလျာဏမိတ္တော။ ဥဒါန၊၄။
 ၂၀၀။ အံ၊၄။၃။၂၇၀။

ကလျာဏမိတ္တဥပနိဿယ (ပု) [ကလျာဏမိတ္တ +
 ဥပနိဿယ] အဆွေခင်ပွန်းကောင်းဟူသော
 အားကြီးသောမှီရာ။ တသွာ ကထေန္တေန
 ပဌမံ ကလျာဏမိတ္တဥပနိဿယံ ဒသေတော။
 အံ၊၄။၂။၈၇။

ကလျာဏမိတ္တဂုဏ (ပု) [ကလျာဏမိတ္တ + ဂုဏ]
 အဆွေခင်ပွန်းကောင်း၏ ဂုဏ်ကျေးဇူး။
 ကလျာဏမိတ္တဂုဏေသေဝတော ဝတ္တံ ယုတ္တံ။
 သံ၊၄။၁။၁၈၉။

ကလျာဏမိတ္တတပစ္စယ (ပု) [ကလျာဏမိတ္တ-
 တာ + ပစ္စယ] အဆွေခင်ပွန်းကောင်းရှိသည်
 ၏အဖြစ်ဟူသော အကြောင်း။ ကလျာဏ-
 မိတ္တတပစ္စယာ ဓမ္မာဝိတိညတော စ ဟေတု။
 ပေဋကော။၁၇၉။

ကလျာဏမိတ္တပယိရူပါသနာ (ထိ) [ကလျာဏ-
 မိတ္တ + ပယိရူပါသနာ] အဆွေခင်ပွန်းကောင်း
 ကို မှီဝဲဆည်းကပ်ခြင်း။ တတော ပရံ သော-
 ကာဒိအနတ္တပဋိဗာဟနတ္တံ ကလျာဏမိတ္တ-
 ပယိရူပါသနာယံ တာနိ ယောဇေန္တော။
 ထေရီ၊၄။၂။၁၈၈။

ကလျာဏမိတ္တပရိဂ္ဂဟ (ပု) [ကလျာဏမိတ္တ +
 ပရိဂ္ဂဟ] အဆွေခင်ပွန်းကောင်းကို သိမ်းယူ
 ခြင်း။ ကုသလဂ္ဂဟဏေန ကလျာဏမိတ္တပရိဂ္ဂ-
 ဟော ယောနိသောမနသိကာရပရိဂ္ဂဟော စ။
 အနုဂ္ဂို၊၁။၃၆။

ကလျာဏမိတ္တမူလက (တိ) [ကလျာဏမိတ္တ +
 မူလ + က] အဆွေခင်ပွန်းကောင်းလျှင်
 အကြောင်းရင်းရှိသော။ သဗ္ဗံ ကလျာဏမိတ္တ-
 မူလကမေဝ ဟောတိ။ သံ၊၄။၁။၁၄၄။

ကလျာဏမိတ္တရဟိတ (တိ) [ကလျာဏမိတ္တ +
 ရဟိတ] အဆွေခင်ပွန်းကောင်းမှ ကင်းကွာ
 သော။ သူ။ န ဟိ ကလျာဏမိတ္တရဟိတဿ
 ကာစိ သမ္ပတ္တိ နာမ အတ္တိတိ။ သံ၊၄။၂။
 ၁၆၂။

ကလျာဏမိတ္တလက္ခဏ (န) [ကလျာဏမိတ္တ +
 လက္ခဏ] အဆွေခင်ပွန်းကောင်း၏လက္ခဏာ။
 တတြိဒံ ကလျာဏမိတ္တလက္ခဏံ။ ဥဒါန၊၄။
 ၂၀၀။ (- စရိယ၊၄။၂၈၀။ သီ၊၄။သစ်၊၁။
 ၂၇၇။ အံ၊၄။၃။၁၆၆။)

ကလျာဏမိတ္တဝန္တ (တိ) [ကလျာဏမိတ္တ +
 ဝန္တ] အဆွေခင်ပွန်းကောင်းရှိသော။ သူ။
 ကလျာဏမိတ္တတာ ကလျာဏမိတ္တဝန္တတာ။
 ထေရီ၊၄။၁၈၄။ မ၊၄။၂။၂၉၈။

ကလျာဏမိတ္တဝိမိ (ပု) [ကလျာဏမိတ္တ + ဝိမိ]
 အဆွေခင်ပွန်းကောင်း၏ အစီအရင်။ မုစ္ဆ-
 ဝိမိ ပန ကလျာဏမိတ္တဝိမိနာ ဒသေတုံ။
 ထေရီ၊၄။၁၈၄။

ကလျာဏမိတ္တသံသဂ္ဂ (ပု) [ကလျာဏမိတ္တ +
 သံသဂ္ဂ] အဆွေခင်ပွန်းကောင်း - နှင့် ပေါင်း
 သင်း - ကိုဆည်းကပ် - ခြင်း။ ကလျာဏ-
 မိတ္တသံသဂ္ဂေ အာဒရံ ဥပ္ပါဒေတိ။ ဥဒါန၊၄။
 ၂၀၀။ အံ၊၄။၃။၂၇၀။ (- သုတ္တနိ၊၄။၂။၁။
 ထေရီ၊၄။၁။၃၁၃။ ဇာ၊၄။၄။၄၃၈။ ဇာ၊၄။၅။
 ၂၇၉။ မ၊၄။၃။၁၅၀။)

ကလျာဏမိတ္တသန္နိဿယ (ပု) [ကလျာဏမိတ္တ +
 သန္နိဿယ] အဆွေခင်ပွန်းကောင်းကို -
 ကောင်းစွာမှီခြင်း - အမှီပြုခြင်း။ သကလမ္ပိ
 မဂ္ဂဗြဟ္မစရိယံ ကလျာဏမိတ္တသန္နိဿယေန
 လဗ္ဘတိတိ န အညာသိ။ သံ၊၄။၃။၁၅၅။

(-ဥဒါန၊ ၄။ ၂၁၂။ ထေရ၊ ၄။ ၁။ ၁၁၄။ စရိယာ၊ ၄။ ၂၀။)

ကလျာဏမိတ္တသန္နိသိတ (တိ) [ကလျာဏမိတ္တ + သန္နိသိတ] အဆွေခင်ပွန်းကောင်းကို ကောင်းစွာမှီသောသူ။ ပုန စပရံ မဟာပရိသော ကလျာဏမိတ္တသန္နိသိတော ဟောတိ။ စရိယာ၊ ၄။ ၂၇။ သီ၊ ၄။ ၁။ ၂၅။

ကလျာဏမိတ္တသမ္ပတ္တိ (ထိ) [ကလျာဏမိတ္တ + သမ္ပတ္တိ] အဆွေခင်ပွန်းကောင်းနှင့် ပြည့်စုံခြင်း။ တေနေ ကလျာဏမိတ္တသမ္ပတ္တိ ဒဿေတိ။ ထေရ၊ ၄။ ၂။ ၆၀။

ကလျာဏမိတ္တသမ္ပဒါ (ထိ) [ကလျာဏမိတ္တ + သမ္ပဒါ] အဆွေခင်ပွန်းကောင်းနှင့် ပြည့်စုံခြင်း။ တေနေ ကလျာဏမိတ္တသမ္ပဒါ ဒဿိတော။ ဣတိဝုတ်၊ ၄။ ၂၅။

ကလျာဏမိတ္တသမ္ပန္န (တိ) [ကလျာဏမိတ္တ + သမ္ပန္န] အဆွေခင်ပွန်းကောင်းနှင့် ပြည့်စုံသောသူ။ ဒွိဟိဝေ ဥဘောပိ တေ ဓတရဋ္ဌာ ကလျာဏမိတ္တသမ္ပန္နာ ယထာ ဉာတိသယံ ဥပါဂမံ။ ဇာ၊ ၄။ ၅။ ၃၇။

ကလျာဏမိတ္တသုတ္တ (န) [ကလျာဏမိတ္တ + သုတ္တ] အဆွေခင်ပွန်းကောင်း ရှိခြင်းသည် မဂ္ဂင် ဂ-ပါး ဖြစ်ပွားခြင်း၏ ရှေ့ပြေးနိမိတ်ဖြစ်ကြောင်း၊ မဂ္ဂင် ဂ-ပါး အရိယာတရား ဖြစ်ပေါ်လာအောင် အလွန် ကျေးဇူးပြုတတ်ကြောင်းတို့ကို ပြဆိုသောသုတ်။ ကလျာဏမိတ္တသုတ်။ (၎င်းသုတ်သည် ၆-သုတ်ရှိ၏။ သံ၊ ၃။ ၂၃-မှ-၂၉-အထိ။)

ကလျာဏမိတ္တသေဝနာ (ထိ၊ န) [ကလျာဏမိတ္တ + သေဝနာ] အဆွေခင်ပွန်းကောင်းကို မှီဝဲဆည်းကပ်ခြင်း။ ပစ္ဆာ ဝိရိယဉ္စ ကလျာဏမိတ္တသေဝနာ စ။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၈၇။ (-ဣတိဝုတ်၊ ၄။ ၂၂။)

ကလျာဏမိတ္တသေဝါ (ထိ) [ကလျာဏမိတ္တ + သေဝါ] အဆွေခင်ပွန်းကောင်းကို မှီဝဲဆည်းကပ်ခြင်း။ ဝေဘူတာပိ ဟုတ္တာ အဓိစ္စ လဒ္ဓါယ ကလျာဏမိတ္တသေဝါယ အမတမဓိဂစ္ဆိ နိဗ္ဗာနံ အနုပုတ္တာ။ ထေရီ၊ ၄။ ၁၆။

ကလျာဏမိတ္တသေဝိ (တိ) [ကလျာဏမိတ္တ + သိ + ဣ] အဆွေခင်ပွန်းကောင်းကို မှီဝဲဆည်းကပ်လေ့ရှိသောသူ။ ပါပမိတ္တေ ပဟာယ ကလျာဏမိတ္တသေဝိနောဝ ဟောမာတိ။ ဇာ၊ ၄။ ၄။ ၅၄။ (-၄၃၈။)

ကလျာဏမိတ္တာနုဘာဝ (ပု) [ကလျာဏမိတ္တ + အာနုဘာဝ] အဆွေခင်ပွန်းကောင်း၏အမွှေးသတ္တိ။ ဥပစံ ကလျာဏမိတ္တာနုဘာဝေန။ မ၊ ၄။ ၂။ ၂၇၇။ (-မ၊ ၄။ ၂။ ၂၉၈။)

ကလျာဏမိတ္တပနိဿယ (ပု) [ကလျာဏမိတ္တ + ဥပနိဿယ] အဆွေခင်ပွန်းကောင်းဟူသော အားကြီးသောမှီရာ။ ဒွိသု ဓမ္မေသု တထာဂတော သမန္နေသိတဗ္ဗောတိ ဣဓ ကလျာဏမိတ္တပနိဿယံ ဒဿေတိ။ မ၊ ၄။ ၂။ ၂၇၇။ (-မ၊ ၄။ ၂။ ၂၉၈။) ကလျာဏမိတ္တပနိဿယန္တိ ကလျာဏမိတ္တသင်္ခါတံ ဗြဟ္မစရိယဝါသဿ ဗလဝသန္နိဿယံ။ မ၊ ၄။ ၂။ ၂၉၈။

ကလျာဏမိတ္တပသေဝနာ (ထိ၊ န) [ကလျာဏမိတ္တ + ဥပသေဝနာ] အဆွေခင်ပွန်းကောင်းကို မှီဝဲဆည်းကပ်ခြင်း။ ဣဒါနိဿ ပါပပသေဝနာယ ဒေါသံ ကလျာဏမိတ္တပသေဝနာယ စ ဂုဏံ ဒဿေန္တိ အာဟ။ ဇာ၊ ၄။ ၇။ ၁၂၆။

ကလျာဏရူပ (တိ) [ကလျာဏ + ရူပ] ကောင်းသော သဘောရှိသောသူ။ ကလျာဏရူပေါဝတံယံ စတုပ္ပဒေါ။ ဇာ၊ ၁။ ၁၀၅။ (-ဇာ၊ ၂။ ၃၇။ ဇာ၊ ၄။ ၅။ ၂၁၄။) ကလျာဏရူပေါတိ ကလျာဏဇာတိကော။ ဇာ၊ ၄။ ၃။ ၇၆။

ကလျာဏဝတ္တ (န) [ကလျာဏ + ဝတ္တ] ကောင်းသော ကျင့်ဝတ်။ ပဝတ္တတိ နုခေါ တံ မယာ

မနုဿလောကေ နိဟတံ ကလျာဏဝတ္တန္တိ
အာဝဇ္ဇန္တော။ မ၊ဠ၊၃။၂၁၅။ (-အံ၊ဠ၊၁။
၃၉၆။ စရိယာ၊ဠ၊၅၀။ မ၊ဠ၊၃။၁၅၀။)

ကလျာဏဝါကရဏ (တိ) [ကလျာဏ+ဝါက-
ရဏ] (က) ချိုသာ-သာယာနာပျော်ဖွယ်-
သောစကားရှိသောသူ။ (ခ) ချိုသာ-သာ
ယာနာပျော်ဖွယ်-သော အသံရှိသောသူ။
(က) ကလျာဏဝါကရဏော စ အဗ္ဗုဒ္ဓော
မာဏဝေါ။ ဒီ၊၁။၈၈။ (-ဝိ၊၄။၂၈၀။ မ၊၂။
၃၇၈။ အံ၊၁။၂၄၊၄၀။) ကလျာဏဝါကရ-
ဏောတိ မဓုရဝစနေ။ ဒီ၊ဠ၊၁။၂၃၅။ (-ဝိ၊
ဠ၊၄။၅၆။ အံ၊ဠ၊၁။၁၈၅၊၃၈၅။ အံ၊ဠ၊၁။
၂၃၃။) အတ္ထဝိညာပနေ သာဓနတာယ ဝါစာ
ဝေ ကရဏံ ဝါကရဏံ နိရုတ္တိနယေန၊ တံ
ကလျာဏမဿာတိ ကလျာဏဝါကရဏော။
သီ၊ဠ၊သစ်၊၂။၂၆၀။ (ခ) ကလျာဏဝါက-
ရဏောတိ မဓုရဿရော။ ဝိ၊ဠ၊၃။၅၆။ (-ဒီ၊
ဠ၊၁။၂၅၀-၁။)

ကလျာဏဝါစာ (တိ) [ကလျာဏ+ဝါစာ] (ခ)
ကောင်းသော စကား။ (တိ) (၂) ကောင်း
သောစကားရှိသောသူ။ (ခ) ဝါစာပီ ခိဏာ-
သဿ ကလျာဏဝါစာဝ။ အံ၊ဠ၊၃။၃၉။
(-ဇာ၊ဠ၊၁။၃၉၈။) (တိ) (၂) ကလျာဏ-
ဝါစော ဟောတိ ကလျာဏဝါကရဏော။ ဝိ၊
၂။၇၄။ အံ၊၂။၁၀၀၊၂၂၈၊၂၂၉။ အံ၊၃။၁၀၆။
(-ဝိ၊၄။၂၈၀။ ဒီ၊၁။၁၀၆။ မ၊၂။၃၇၈။)
ကလျာဏဝါစောတိ သိထိလဓနိတာဒိနံ ယ-
ထာဝိဓာနဝစနေန ပရိမဏ္ဍလပဒဗျဉ္ဇနာယ
ပေါရိယာ ဝါစာယ သမန္နာဂတော ဝိဿဋ္ဌာ-
ယ အနေလဂဋ္ဌာယ အတ္ထဿ ဝိညာပနိယာ။
ဝိ၊ဠ၊၃။၅၆။ (-ဒီ၊ဠ၊၁။၂၅၀။) ကလျာ-
ဏာ သုန္ဒရာ ပရိမဏ္ဍလပဒဗျဉ္ဇနာ ဝါစာ
အဿာတိ ကလျာဏဝါစော၊ မ၊ဠ၊၃။၂၈၆။
(-သာရတ္ထ၊၃။၄၀။)

ကလျာဏဝိဟာရဝါသီ (တိ) [ကလျာဏဝိဟာရ
+ဝသ+ဝါ] ကလျာဏမည်သော ကျောင်း
၌ နေလေ့ရှိသောသူ။ ပိဏ္ဍာယ စရန္တံ က-
လျာဏဝိဟာရဝါသီ ဟရဘိက္ခု ဒိသ္မာ။ စူဠနိ၊
ဠ၊၁၀၂။ (-သုတ္တနိ၊ဠ၊၁။၆၂။ အပ၊ဠ၊၁။
၁၇၃။)

ကလျာဏသင်္ကပ္ပ (တိ) [ကလျာဏ+သင်္ကပ္ပ]
ကောင်းသော အကြံအစည်ရှိသောသူ။ နိဗ္ဗာန်
ကလျာဏသင်္ကပ္ပ၊ ပပေါန္တ၊ အမတံ ပဒန္တိ။
သာရတ္ထ၊၃။၄၉၆။ သီ၊ဠ၊သစ်၊၂။၄၃၇။ အံ၊
ဠ၊၃။၃၇၁။

ကလျာဏသင်္ကတိက (တိ) [ကလျာဏ+သင်္ကတိ
+က] ကောင်းသော ဆုံးစည်းခြင်းရှိသော
သူ။ အဒ္ဓါ ဘိက္ခုဝေ တထာဂတော ကလျာ-
ဏသင်္ကတိကော။ မ၊၃။၁၇။

ကလျာဏသညိတ (တိ) [ကလျာဏ+သညိတ]
ကောင်း၏ဟု-သမုတ်အပ်-အမှတ်ပြုအပ်-
ခေါ်ဝေါ်အပ်-သောသူ။ နိဗ္ဗာန်ဂါမိနိယာ
ပဋိပဒါယ ယုတ္တတ္တာ သုန္ဒရဋ္ဌေန ကလျာဏ-
သညိတဿ ပုထုဇ္ဇနဿ။ ပဋိသံ၊ဠ၊၂။၂၅၁။
အံ၊ဠ၊၁။၂၇၇။

ကလျာဏသဒ္ဓ (ပ) [ကလျာဏ+သဒ္ဓ] (ခ)
ကောင်းသော အသံ၊ ချီးမွမ်းသံ။ (၂)
ကလျာဏသဒ္ဓါ။ (ခ) ဥပ္ပန္နော ခေါ် ပန မေ
ကလျာဏသဒ္ဓေါ န အန္တရဓာပေတဗ္ဗော။
ဇာ၊ဠ၊၂။၅၈။ (၂) ဒေသနာကာရော ဟိ ဣဓ
ကလျာဏသဒ္ဓေန ဂဟိတော။ မ၊ဠ၊၃။၄၃၀။

ကလျာဏသမ္ပဝဏ် (တိ) [ကလျာဏ+သမ္ပဝဏ်]
ကောင်းသော - စင်ကြယ်သော - သူတို့၌ -
ညွတ် - ကိုင်း - ရှိုင်း - တတ်သော၊ မိတ်ဆွေ
ကောင်း ပုဂ္ဂိုလ်ကောင်းတို့၌ ညွတ်တတ်
သောသူ။ ကလျာဏသဟာယ-ကြည့်။

ကလျာဏသဟာယ (တိ) [ကလျာဏ+သဟာ-
ယ] ကောင်းသော-စင်ကြယ်သော-အဖော်

သဟေဝိသော၊ သုတော်ကောင်းတို့နှင့် တကွ
ဖြစ်သော၊ အပေါင်းအဖော်ကောင်းရှိသော၊
သူ။ ပုန စပရံ အာဝုသော ဘိက္ခု ကလျာဏ-
မိတ္တော ဟောတိ ကလျာဏသဟာယော က-
လျာဏသမ္ပဝကော။ ဒီ၊ ၃။ ၂၂၂။ အံ၊ ၃။ ၂၇၅။
(-သံ၊ ၃။ ၂။ အံ၊ ၁။ ၁၂၅။ အံ၊ ၂။ ၃၆၉။ အံ၊
၃။ ၁၆၈။ အဘိ၊ ပု၊ ၁၄၂။ ဥဒါန၊ ၁၁၉။) တေ
စဿ ဌာနနိသဇ္ဇာဒိသု သဟ အယနတော
သဟာယာတိ ကလျာဏသဟာယော။ စိတ္တေ-
န စေဝ ကာယေန စ ကလျာဏမိတ္တေသု ဝေ
သမ္ပဝကော ဩနတောတိ ကလျာဏသမ္ပ-
ဝကော။ ဒီ၊ ၄။ ၃။ ၂၂၉။ အံ၊ ၄။ ၃။ ၂၉၀။ က-
လျာဏသဟာယောတိ သုစိသဟာယော။ သ-
ဟာယာနာမ သဟဂါမိနော သဒ္ဓိံ စရာ။ က-
လျာဏသမ္ပဝကောတိ ကလျာဏေသုသုစိပုဂ္ဂ-
လေသု သမ္ပဝကော၊ တန္နိန္ဒတပေါဏတပုတ္တ-
ရမာနသောတိ အတ္တော။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၉၅။ (-
အဘိ၊ ၄။ ၃။ ၆၉။) ယထာဝုတ္တေဟိ ကလျာဏ-
ပုဂ္ဂလေဟေဝ သဗ္ဗိရိယာပထေသု သဟ အယ-
တိ ပဝတ္တတိ န ဝိနာ တေဟိတိ ကလျာဏ-
သဟာယော။ ကလျာဏပုဂ္ဂလေသု ဝေ
စိတ္တေန စေဝ ကာယေန စ နိန္ဒပေါဏပဗ္ဗာရ-
ဘာဝေန ပဝတ္တတိတိ ကလျာဏသမ္ပဝကော။
ဥဒါန၊ ၄။ ၂၀၀။ အံ၊ ၄။ ၃။ ၂၇၀။

ကလျာဏသီလ (န) [ကလျာဏ + သီလ]
(၁) ကောင်းသောသီလ (အရိယာသုတော်
ကောင်းတို့သည် နှစ်သက်လိုလားအပ်သော
ငါးပါးသီလ)။ (တိ) (၂) ကောင်းသော
သီလရှိသောသူ။ (၁) ကလျာဏသီလံ နာမ
အရိယသဘဝဿ အရိယကန္တသီလံ ဝုစ္စတိ။
သံ၊ ၄။ ၁။ ၃၂၀။ အံ၊ ၄။ ၃။ ၂၁။ (တိ) (၂)
ကထဉ္စ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု ကလျာဏသီလော
ဟောတိ...လူတိ ကလျာဏသီလော။ လူတိ-
ဝုတ်။ ၂၅၉။ (-ထေရ၊ ၂၉၆။ ဝိ၊ ၄။ ၄။ ၁၅၄။
ပေတ၊ ၄။ ၁၂။) ကလျာဏသီလောတိ သုန္တရ-
သီလော ပသတ္တသီလော ပရိပုဏ္ဏသီလော။

လူတိဝုတ်၊ ၄။ ၂၈၈။ ကလျာဏသီလောတိ
သုန္တရသီလော သုဝိသုဒ္ဓသီလော။ ထေရ၊ ၄။
၂။ ၁၅၂။

ကလျာဏသုခဗဟုလ (တိ) [ကလျာဏသုခ +
ဗဟုလ] ကောင်းသော ချမ်းသာသုခ များ
သောသူ။ တသ္မိံ ပန ကပ္ပေ ယေဘုယျေန
သတ္တာ ကလျာဏသုခဗဟုလာ ဟောန္တိ။
ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၄။ ၂၂၈။

ကလျာဏာစာရယုတ္တ (တိ) [ကလျာဏာစာရ +
ယုတ္တ] ကောင်းသောအကျင့်နှင့် ယှဉ်သော၊
သူ။ ကလျာဏာစာရယုတ္တေန၊ ဓိမတာ မုနိ-
သုန္တနာ။ ကင်္ခါ၊ ၄။ ၁၁၉။

ကလျာဏာဓိပ္ပါယ (တိ) [ကလျာဏ + အဓိပ္ပါယ]
ကောင်းသော အလိုရှိသောသူ။ သဗ္ဗေပိမေ
ဒါရကာ သမာနစ္ဆန္တာ ကလျာဏာဓိပ္ပါယာ။
ဝိ၊ ၂။ ၁၆၉။ ဝိ၊ ၃။ ၁၀၈။

ကလျာဏာဓိမုတ္တိက (တိ) [ကလျာဏ + အဓိ-
မုတ္တိ + က] ကောင်းသော နှလုံးသွင်းခြင်းရှိ
သော၊ ကောင်းသည်၌ - ကာမဂုဏ်မှ ထွက်
မြောက်ခြင်း စသည်၌ - နှလုံးသွင်းရှိသော၊
ကောင်း - မြတ် - သောအလိုဆန္ဒရှိသောသူ။
ကလျာဏာဓိမုတ္တိကာ ကလျာဏာဓိမုတ္တိကေ-
ဟိ သဒ္ဓိံ သံသန္တန္တိ သမေန္တိ။ သံ၊ ၁။ ၃၆၈။
ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၄၅။ (-အဘိ၊ ဝိ၊ ၃။ ၅။ လူတိဝုတ်။
၂၄၂။ စရိယာ၊ ၄။ ၂၇၂။ သီ၊ ၄။ ၁။ ၂၅၄။)
ကလျာဏာဓိမုတ္တိကာတိ ကလျာဏဇ္ဈာသ-
ယာ။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၁၂၉။ ကလျာဏာဓိမုတ္တိကာ-
တိ ကလျာဏေ နေက္ခမ္မာဒိကေ အဓိမုတ္တိ
တေသန္တိ ကလျာဏာဓိမုတ္တိကာ၊ ပဏိ-
တဇ္ဈာသယာ။ လူတိဝုတ်၊ ၄။ ၂၃၂။

ကလျာဏာနုသယ (ပု) [ကလျာဏ + အနုသယ]
ကောင်းသောအနုသယ။ ကလျာဏက-ကြည့်။

ကလျာဏာဘိဇာတိက (တိ) [ကလျာဏာ +
အဘိဇာတိ + က] ကောင်းသောအမျိုးဇာတ်

ရှိသောသူ။ အဒ္ဓါ ဘိက္ခုဝေ တထာဂတော
ကလျာဏာဘိဇာတိကော။ မ၊၃။၁၇။

ကလျာဏာသယ (တိ) [ကလျာဏ+အာသယ]
ကောင်းမြတ်သော အလိုရှိသောသူ။ ယေ
တေ သတ္တာ ကလျာဏာသယာ ကလျာဏ-
စရိတာ ကလျာဏာဓိမတ္တိကာ အပ္ပရက္ခော
တိက္ခိန္ဒြိယာ။ အဘိဝံ။၃၅။

ကလျာဏိဂါမ (ပု) [ကလျာဏိ+ဂါမ] ကလျာ-
ဏိရွာ၊ အဆင်းလှသော မိန်းမတို့ ဖြစ်ပေါ်
ရာရွာ။ ကလျာဏိဂါမေ(ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၃၃၀)တိ
ဝေဒနာမကေ ဂါမေ။ ရောဟကော ကိရ
အဘိရူပါနံ ဣတ္ထိနံ ဥပ္ပတ္တိဋ္ဌာနတာယ သော
ဂါမော တထာ ဝုစ္စတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၅၀၂။

ကလျာဏိတရ (တိ) [ကလျာဏိ+တရ] ကောင်း
သည်ထက် ကောင်းသော၊ အထူးကောင်း
သော။ ရူပသမ္ပတ္တိယာ ဝိသိဋ္ဌာ ဥတ္တမာ
ကလျာဏိတရာ သန္တရတရာ။ ဝိမာန၊ ၄။
၁၂၃။

ကလျာဏိမဟာစေတီယ (န) [ကလျာဏိ+
မဟာစေတီယ] ကလျာဏိမည်သော မဟာ-
စေတီ။ (ဤစေတီသည် သီဟိုဠ်ကျွန်း၌ ထင်
ရှားသောစေတီ ၁၆-ဆူတွင် တဆူအပါအဝင်
ဖြစ်သည်။ ကောလမ္ပ(ကိုလံဘို)မြို့ အရှေ့ ၅-
မိုင်ခန့်တွင် တည်ရှိသည်။ ဘုရားသခင် ထိုင်
တော်မူသော ရတနာပလ္လင်ကို ဤစေတီ၌
ဌာပနာထားသည်ဟု အဆိုရှိသည်။ ဗုဒ္ဓသာ-
သနိကပဌဝိဝင်။၁၆၆။ ဘုရားသခင်သည်
သက်တော်ထင်ရှားရှိစဉ်အခါက သီဟိုဠ်ကျွန်း
သို့ ၃-ကြိမ်ကြွတော်မူခဲ့ဘူး၏။ ဘီလူးများကို
ဆုံးမရန် ပဌမအကြိမ် တပါးတည်း သီဟိုဠ်
ကျွန်းသို့ ကြွတော်မူသည်။ တူဝရီး နဂါးမင်း
များကို ဆုံးမရန် ဒုတိယအကြိမ် ကြွတော်မူ
သည်။ တတိယအကြိမ် ရဟန်းငါးရာနှင့်တကွ
ကြွလာတော်မူ၍ ဤကလျာဏိစေတီ တည်
မည့်နေရာတွင် နိရောဓသမာပတ် ဝင်စား

တော်မူသည်။ (ဝိ၊ ၄။၁။၆၆။) တိ*သမတ္တာ
ဘိက္ခု။ ကလျာဏိမဟာစေတီယံ သန္တိတွာ။
မ၊ ၄။၃။၁၇။

ကလျာဏိယစေတီယဋ္ဌာန (န) [ကလျာဏိယ-
စေတီယ + ဌာန] ကလျာဏိစေတီတည်ရာ
အရပ်။ ကလျာဏိယစေတီယဋ္ဌာနေ စ နိရော-
ဓသမာပတ္တိ သမာပဋိတွာ နိသီဒိ။ ဝိ၊ ၄။
၁။၆၆။

ကလျာဏိယမဟာဝိဟာရ (ပု) [ကလျာဏိယ+
မဟာဝိဟာရ] ကလျာဏိကျောင်းတိုက်ကြီး။
(ဤကျောင်းသည် ကလျာဏိစေတီအနီး၌
တည်ရှိ၍ အလွန်ထင်ရှား ကျော်စောသော
မထေရ်များသီတင်းသုံးရာကျောင်းဖြစ်သည်။
နေရောင် လုံးဝ မမြင်ရသော်လည်း အချိန်ကို
တိကျစွာ မှန်းဆနိုင်သော ဂေါဒတ္တမထေရ်
သည် ဤကျောင်း၌ သီတင်းသုံးနေထိုင်ခဲ့၏။
(မ၊ ၄။၁။၁၂၆။) ပိဏ္ဍပါတိယမထေရ်သည် ဤ
ကျောင်း၌ သီတင်းသုံးနေထိုင်စဉ် တနေ့၌
ဗြဟ္မဇာလသုတ်ကို ရွတ်ဖတ်သရဇ္ဈာယ်၍ ပြီး
သည်နှင့် တပြိုင်နက် ကောင်းချီးပေးသော
အားဖြင့် မြေလျှင် တုန်လှုပ်ခဲ့ဘူးသည်။ (ဒီ၊
၄။၁။၁၂၀။ အံ၊ ၃။၁။၂၆၃။) ကဏိဋ္ဌတိဿမင်း
သည် ဤကျောင်းတွင်း၌ ဥပုသ်အိမ်တ
ဆောင် ဆောက်လုပ်လှူဒါန်း၏။ မာလေယျ-
ဒေဝ မထေရ်သည် ၎င်းဥပုသ်အိမ်၏ အောက်
ထပ် ပြာသာဒ်ဆောင်၌ (မ၊ ၃။၂၇၂-လာ) ဆ-
ဆက္ကသုတ်ကိုဟောခဲ့သည်။ ထိုအခါ ရဟန်း
ပေါင်း ၆၀- ရဟန္တာအဖြစ်သို့ ရောက်ကြ
သည်။ (မ၊ ၄။၄။၂၄၇။ မ၊ ၃။၁။၄၇၂။) ထင်
ရှားသော မထေရ်များ သီတင်းသုံးရာ
ကျောင်း ဖြစ်သော်လည်း ဤကျောင်းမှ
ရဟန်းငယ် များသည် ကာဠဒိဿဝါပိရွာ
ကျောင်းသို့ သွား၍ ပါဠိ၊ အဋ္ဌကထာ၊ ဋီကာ
သင်ယူကြသည်ကိုလည်း တွေ့ရသည်။ (မ၊ ၄။
၁။၁၂၆။ အံ၊ ၄။၁။၁၇။ မ၊ ၃။၁။၄၃၂။ အံ၊ ၃။
၃။၆၂၃။)

ကလျာဏီ (ထိ) [ကလျာဏ+ဤ] (၁)

(က) ကလျာဏီမြစ်။ (ဤမြစ်သည် ဘုရားသခင် သက်တော်ထင်ရှားရှိစဉ်က ရေ သုံးသပ်ခဲ့ဘူးသော မြစ်ဖြစ်သည်။ ပဲခူးမြို့ ကလျာဏီသိမ်ကို ကြီးမူးသမုတ်ကြသော ရဟန်းတော်များသည် ဤမြစ်အတွင်း ဥဒ- ကုက္ကေပသိမ် (ရေသိမ်)၌ ရဟန်းထပ်ခံခဲ့ကြ သည်။ ကလျာဏီကျောက်စာ။ (D.P.P.N- ၌ ကလျာဏီကျောင်းတွင်းရှိသိမ်၌ ရဟန်း ထပ်ခံခဲ့ကြသည်ဟု ဆို၏။) (ခ) ကလျာဏီ ကျောင်း။ (တိ) (၂) ကောင်းသော။ (၁) (က) ပရတော ကလျာဏီ ဩရတော နာဂဒီပန္တိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၇။ (ခ) တတော ကလျာဏီ ဂန္ဓာ တတ္ထ စာတုဒ္ဒသေ ဟေဋ္ဌာပါသာဒေ ကထေသိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၄၇။ (တိ) (၂) ကလျာဏီမေဝ မုဉ္ဇေယျ။ ဇာ၊၁။ ၂၁။ (-ဒိ၊၂။၂၁၂။ မ၊၂။၄၆။ ဇာ၊၁။၂၃၁၊ ၂၃၃။ ဒိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၉၄။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၅၉။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၄။၁၀၈၊၁၁၃။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၇၁။) ကလျာဏီ- မေဝ မုဉ္ဇေယျာတိ စတုဒေါသဝိနိမုတ္တံ က- လျာဏီ သုန္ဒရံ အနဝဇ္ဇံ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၉၇။ (-ဒိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၄၈။)

ကလျာဏီနဒီမုခဒ္ဒါရ (န) [ကလျာဏီနဒီ+မုခ- ဒ္ဒါရ] ကလျာဏီမြစ်ဝ။ သော တံ နဟာယ- မာနံ ကလျာဏီနဒီမုခဒ္ဒါရေ နိမုဇ္ဇိတော ပါဒေ အဂ္ဂဟေသိ။ ဝိ၊သင်္ဂဟ၊၃၁၈။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၆၆။ သာရတ္ထ၊၂။၂၇၅။

ကလျာဏီနဒီမုခဒ္ဒါရဝါသိကေဝဇ္ဇ (ပု) [ကလျာ- ဏီနဒီမုခဒ္ဒါရဝါသိ+ကေဝဇ္ဇ] ကလျာဏီမြစ်ဝ ၌ နေလေ့ရှိသော တံငါသည်။ ကလျာဏီနဒီ- မုခဒ္ဒါရဝါသိကေဝဇ္ဇော ကထေတဗ္ဗော။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၄။၂၂၇။

ကလျာဏီနဒီမုခဒ္ဒါရဝါသိ (တိ) [ကလျာဏီနဒီ- မုခဒ္ဒါရ+ဝသ+ဏီ] ကလျာဏီမြစ်ဝ၌ နေ

လေ့ရှိသောသူ။ ကလျာဏီနဒီမုခဒ္ဒါရဝါသိ ကေဝဇ္ဇော ကထေတဗ္ဗော။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၂၀။

ကလျာဏီဝိဟာရ (ပု) [ကလျာဏီ + ဝိဟာရ] ကလျာဏီကျောင်း။ ဧကော မဟလ္လကော အတ္တနော ကောဋ္ဌာသံ ဂဟေတွာ ကလျာ- ဏီဝိဟာရံ အာဂတော။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၁။

ကလျာဏီသီမာ (ထိ) [ကလျာဏီ + သီမာ] ကလျာဏီသိမ်။ (ဤသိမ်သည် ပဲခူးမြို့ မ- ဆင်း(မ-ဇင်း) ရပ်ကွက်၌ တည်ရှိသည်။ သိမ် ဒါယကာမှာ ဓမ္မစေတီမင်း ဖြစ်၏။ သက္ကရာဇ် ၈၂၀-ခုနှစ်တွင် ရာမညတိုင်း ဟံသာဝတီ ပြည်၌ ဓမ္မစေတီမင်း နန်းတက်သည်။ ထို မင်းသည် လောကီလောကုတ္တရာ ပညာစွယ်စုံ တတ်သော မင်းဖြစ်၏။ ထိုမင်းလက်ထက်ဝယ် ရာမညတိုင်း၌ သမုတ်ပြီးသိမ်များနှင့် ဟံသာ- ဝတီနေပြည်တော်၌ သမုတ်ပြီးသိမ်များသည် ဝိနည်းတရားတော်နှင့် မညီသော ဝိပတ္တိသိမ် (သိမ်ပျက်)များ ဖြစ်ကြသည်ကို မင်းကြီး ကိုယ်တိုင် စစ်ဆေးတွေ့ရှိ၏။ ထို့ကြောင့် မင်း ကြီးအား သန့်ရှင်း စင်ကြယ်သော ရဟန်း များနှင့် သန့်ရှင်း စင်ကြယ်သော သိမ်တလုံး သမုတ်ရန် အကြံအစည် ဖြစ်ပေါ်လာသည်။ ထိုအကြံအစည်အတိုင်း စီမံဆောင်ရွက်ရန် ရှင်မောဂ္ဂလ္လာန် အမှူးပြုသော ပိဋကတ် အ ကျော်အမော် ဆရာတော် ၂၂-ပါးကို သီဟိုဠ် ကျွန်းသို့ စေလွှတ်၍ ထပ်မံ ရဟန်းခံမှုကို ပြု ခေခဲ့သည်။ ထိုရဟန်းများအနက် ၁၁-ပါးသာ ဟံသာဝတီနေပြည်တော်သို့ ပြန်ရောက်လာ ကြသည်။ ကျန် ၁၁-ပါးမှာ လမ်းခရီးတွင် သင်္ဘောပျက်၍ နေပြည်တော်သို့ပြန်မရောက် ကြတော့ပေ။ ပြန်ရောက်လာသော ၁၁-ပါးမှ မစင်ကြယ်ဟု ယူဆရသော မထေရ်တပါးနှင့် ဂီလာန မထေရ်တပါးကို ချန်လှပ်၍ ကျန် မထေရ် ၉-ပါး သီဟိုဠ်ကျွန်းမှ တပည့်အပြစ် လိုက်ပါလာကြသော ရဟန်းငယ် ၅-ပါး

ပေါင်း သံသာ ၁၄-ပါးဖြင့် (ဝိနယ၊ဋီ၊၁။ ၃၆၀။) သမုတ်ထားသော သိမ် ဖြစ်သည်။ သက္ကရာဇ် ၈၃၈-ခုနှစ်တွင် ဤသိမ်ကို သမုတ်၍ ပြီးသည်။ အကျယ်ကို ကလျာဏိကျောက်စာကြည့်။) ကလျာဏိသိမာယံ ပန သိဟဠ-ဒီပတော အဘိနဝသိက္ခံ ဂဟေတွာ။ ဝိနယ၊ဋီ၊၁။၃၆၀။

ကလျာဏပနိဿယ (ပ) [ကလျာဏ+ဥပနိဿယ] ကောင်းသော အားကြီးသော မှီရာ။ ကလျာဏပနိဿယဝသေန သဗ္ဗေပိ ဘဂဝတော သန္တိကေ ပဗ္ဗဠေ ဥပသမ္ပဒန္တ လဘိ သူ။ ဝိဠ၊၂။၄။ သံ၊ဠ၊၃။၂၉၈။ ကလျာဏပနိဿယဝသေနာတိ ပဗ္ဗဠာယ ဥပနိဿယဝသေန။ သာရတ္ထ၊၂။၁၇၈။

ကလ္လ (န) [ကလ+လ။ဓာနံ၊ဋီ၊၆၊၈၊၃၃၁။] (၁) မိုးသောက်ချိန်၊ မိုးလင်းစအချိန်။ (တိ) (၂) သင့်လျော် - လျောက်ပတ် - သော။ (၃) စွမ်းနိုင်သော။ (၄) အနာကင်း - ကျန်းမာ - သော။ (၅) မပင်ပန်းသော။ (၆) လိမ္မာသော။ (၇) ပြုပြင်စီရင်အပ်သော။ (၈) တည်ရာ။

(၁) မိုးသောက်ချိန်၊ မိုးလင်းစ အချိန်။ ပတာတည ဝိဘာတည ပစ္စုသော ကလ္လမပျထ။ ဓာနံ၊၆။ (တိ) (၂) သင့်လျော် - လျောက်ပတ် - သော။ တကြဿ ကလ္လော ပဉ္စော။ သံ၊၁။၂၅၄ (-ဝိ၊ ၃။၁၉။ မ၊၃။၃၁၅-၆။ သံ၊၁။၃၄၄။ သံ၊၂။၄၀၊၅၅။ အံ၊၁။၁၄၂။) ကလ္လော ပဉ္စောတိ တသ္မိံ မယာ ဝုတ္တေ အယံ ပဉ္စောယုတ္တော ဘဝေယျ။ သံ၊ဠ၊၂။၂၉။ (-အံ၊ ၄။၂။၁၂၄။ အံ၊ဠ၊၃။၂၇၅။ သာရတ္ထ၊၃။၁၈၄။ ဝိမတိ၊၂။၉၂။) (၃) စွမ်းနိုင်သော။ ကလ္လိတာပရိစိတ-ကြည့်။ (၄) အနာကင်း - ကျန်းမာ - သော။ ကလ္လစိတ္တ (၂) ကြည့်။ (၅) မပင်ပန်းသော။ ကလ္လကာယ-ကြည့်။ (၆)

လိမ္မာသော။ ကလ္လောသိ (ဒိ၊ဠ၊၁။၂၄၆)။ တိ ဝိသဇ္ဇနေ တံ ကုသလော ဆေကော အသိ။ သိ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၂၇၇။ (၇) ပြုပြင်စီရင်အပ်သော။ (၈) တည်ရာ။ ကလ္လံ ပတာတေ နိရောဂ-သဇ္ဇဒက္ခေသု တိသု တံ။ ဓာနံ၊ ၉၈၄။ သဇ္ဇေ သင်္ဂတေ အာဓာရေပိ စ။ ဓာနံ၊ ၉၈၄။

ကလ္လကာယ (တိ) [ကလ္လ+ကာယ] မပင်ပန်းသောကိုယ်ရှိသောသူ။ ကလ္လကာယာ (ဝိ၊ ၃။ ၄၁၅)တိ အင်္ဂါလန္တကာယာ၊ ပိတိသောမနုဿေဟိ ဖုဠသရိရာ။ သာရတ္ထ၊၃။၃၄၀။ ဝိမတိ၊၂။၁၉၉။

ကလ္လခေတ္တ (န) [ကလ္လ+ခေတ္တ] သင့်လျော် - လျောက်ပတ် - သောခေတ် အခါ။ ကလ္လခေတ္တေ တတ္ထ ဝနုတိတိ စ။ ကင်္ခါ၊ဋီ၊၉၄။

ကလ္လဂါမ (က) (ပ) [ကလ္လ + ဂါမ] ကလ္လမည်သောရွာ။ သော ကိရာယသ္မာ တိဝဿဘိက္ခုကာလေ ကလ္လဂါမကေ။... တဿေကဒိဝသံ ကလ္လဂါမေ ဘိက္ခုယ စရတော။ အံ၊ ၄။၁။၂၉။

ကလ္လဂါမဇနပဒ (ပ) [ကလ္လဂါမ+ဇနပဒ] ကလ္လရွာဇနပုဒ်။ ဣမမေဝ ဒီပမာဂဗ္ဗ ကလ္လဂါမဇနပဒေ မဏ္ဍလာရာမဝိဟာရံ ပဝိသိ သူ။ အံ၊ဠ၊ ၁။၇၁။

ကလ္လစိတ္တ (တိ) [ကလ္လ+စိတ္တ] (၁) ခုံ - သင့်လျော် - လျောက်ပတ် - သော စိတ်ရှိသောသူ။ (၂) အနာကင်း - ကျန်းမာ - သော - စိတ်ရှိသောသူ။ (၃) ကလ္လစိတ္တ၌ မံ ဥ တွာ၊ ပသန္တံ သုဒ္ဓမာနသံ။ ဝိမာန၊၇၀။ (-ဝိ၊ ၃။ ၂၂။ ဥဒါနံ၊ ၁၃၅။ ကလ္လစိတ္တန္တိ ကမ္မနိယစိတ္တံ၊ ဟေဠာ ပဝတ္တိတဒေသနာယ အဿဒ္ဓိယာဒိနံ စိတ္တဒေါသာနံ ဝိဂတတ္တာ ဥပရိဒေသနာယ ဘာဇနဘာဝုပကမနေန ကမ္မက္ခမစိတ္တံ ဘာဝနာကမ္မဿ ယောဂ္ဂစိတ္တန္တိ အတ္ထော။ ဝိမာန၊

ဌ။၁၉၈။ (-ဥဒါန၊ဌ။၂၅၇။ သာရတ္ထ၊ဉ။
၁၉၅။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၇၀။) (၂) ကလ္လစိတ္တံ မုဒု-
စိတ္တံ ဝိနိဝရဏစိတ္တံ ဥဒဂ္ဂစိတ္တံ ပသန္နစိတ္တံ။
မ၊၂။၄၃။ (-ဉ္စ၊ဌ။ ၀၊၃။၂၂။ အံ၊ဉ္စ၊၃။၃၀။)
ကလ္လစိတ္တန္တိ အရောဂစိတ္တံ။ မ၊ဌ၊၃။၆၅။
အံ၊ဌ၊၃။၂၁၄။ ဝိမတိ၊၂။၉၃။ (-သာရတ္ထ၊
ဉ။၁၉၅။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၃၃၆။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။ ၃၂၇။
ဒီ၊ဋီ၊၂။၇၀။)

ကလ္လတာပရိစိတ (တိ) [ကလ္လတာ + ပရိစိတ] စွမ်းနိုင်သောအဖြစ်ဖြင့် - လေ့လာ - ဆည်းပူး - အပ်သော။ ကလ္လတာပရိစိတံ စိတ္တံ အထ စ အဘိနိဟာရံ ခမတိ။ နေတ္တိ။၂၄။ ကလ္လတာ- ပရိစိတန္တိ သမတ္တဘာဝေန ပရိစိတံ၊ ယထာ- ဝုတ္တသမာပတ္တိသု ဝသိဘာဝေန ပရိစိတန္တိ အတ္တော။ နေတ္တိ၊ဌ။၈၉။ (-နေတ္တိ၊ဝိ။၁၂။)

ကလ္လမဟာဝိဟာရ (ပု) [ကလ္လ + မဟာဝိဟာရ] ကလ္လကျောင်းတော်ကြီး။ ကလ္လမဟာဝိဟာ- ရေ အာသီဝိသောပမသုတ္တန္တံ သုတွာ အရ- ဟတ္တံ ပါပုဏိ။ ဓမ္မ၊ဌ၊၂။၃၃၅။

ကလ္လဇ္ဈပ (တိ) [ကလ္လ + ဇ္ဈပ] (အမ္မ၌) ခုံ - သင့် လျော် - လျှောက်ပတ် - သော သဘောရှိ သော။ ဣဒါနိ ဥတုသပ္ပယလောဘေန သုဋ္ဌ၊ ကလ္လဇ္ဈပေါ ကမ္မနိယသဘာဝေါ တံ။ ထေရ၊ ဌ၊၁။၄၂၇။

ကလ္လဝါလဂါမက (ပု) [ကလ္လဝါလဂါမ + က] ကလ္လဝါလရွာ။ ကလ္လဝါလဂါမကံ ဥပနိဿာယ ဝိရဟန္တော။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။၆၁။

ကလ္လသရီရ (တိ) [ကလ္လ + သရီရ] အနာကင်း - ကျန်းမာ - သော ကိုယ်ရှိသောသူ။ တဿ ရဋ္ဌဿ သပ္ပယဉာတုပစ္စယသေဝနေန နိစ္စံ ကလ္လသရီရ ကလ္လစိတ္တာ စ ဟောန္တိ။ ဒီ၊ဌ၊၂။ ၃၃၄။ အံ၊ဋီ၊၃။၃၁၀။ (-မ၊ဌ၊၁။၂၃၃။ သံ၊ဌ၊၃။၉၈။ ဇာ၊ဌ၊၂။၄၅။ မ၊ဋီ၊၃။၃၂၅။ သံ၊ဋီ၊၂။၃၄၂။)

ကလ္လဟာရ (န) [က + ဟာရ။ ကဿ ဟာရံ ဣဝ သောဘာကရတ္တာ ကလ္လဟာရံ။ လာဂမော၊ ဒွိတ္တဉ္စ။ ဓာနံ၊ဋီ။၆၈၉။ (ကလ္လဟာရ-သံ)] ကြာ သိမ်၊ ကြာတံဆိပ်။ ညနေချမ်း၌ပွင့်သော ကြာဖြူ (ဓာနံ၊သျှ၊သစ်)။ သောဂန္ဓိကံ ကလ္လဟာရံ၊ ဒကသီတလိကံပျထ။ဓာနံ၊၆၈၉။

ကလ္လဟာရဝန (န) [ကလ္လဟာရ + ဝန] ကြာ သိမ်တော။ တဒနန္တရံ ယောဇနဝိတ္ထုတံ သုဒ္ဓိ ကလ္လဟာရဝနံ။ ဇာ၊ဌ၊၅။၃၈။

ကလ္လိတ (တိ) [ကလ္လ + ဣတ] (၁) စွမ်းနိုင်သော ဖြစ်ခြင်းရှိသော၊ ကောင်းစွာဖြစ်သော စွမ်း နိုင်ခြင်းရှိသော၊ စွမ်းဆောင်နိုင်သော။ (၂) သင့်လျော်သော၊ လျှောက်ပတ်သော။ (၁) ကလ္လိတကုသလ-ကြည့်။ (၂) ကလ္လိတစိတ္တ- ကြည့်။

ကလ္လိတကုသလ (တိ) [ကလ္လိတ + ကုသလ] စွမ်း ဆောင်နိုင်ခြင်း၌ လိမ္မာသော။ န သမာဓိသ္မိံ ကလ္လိတကုသလော။ သံ၊၂။၂၂၅။ (-အံ၊၂။ ၂၇၅။) န သမာဓိသ္မိံ ကလ္လိတကုသလောတိ စိတ္တံ ဟာသေတွာ ကလ္လံ ကာတုံ အကုသ- လော။ သံ၊ဌ၊၂။၃၂၃။ (-အံ၊ဌ၊၃။၁၀၀။) ကလ္လံ သဉ္ဇာတံ အဿာတိ ကလ္လိတံ၊ တသ္မိံ ကလ္လိတေ ကလ္လိတဘာဝေန။ သံ၊ဋီ၊၂။၂၇၉။ (-အံ၊ဋီ၊၃။၁၀၁။)

ကလ္လိတစိတ္တ (တိ) [ကလ္လိတ + စိတ္တ] သင့်လျော် သောစိတ်ရှိသောသူ။ တတော ကလ္လိတစိတ္တံ မံ၊ ဥတွာန နရသာရထိ။ အပ၊၂။၂၂၇။ ထေရီ၊ဌ။၁၃၇။

ကလ္လောလ (ပု) [ကလ္လ + ဩလ။ဓာနံ၊ဋီ။၆၆၂။] လှိုင်းကြီး၊ ဒီလှိုင်း။ ဥလ္လောလော တု စ ကလ္လောလော၊ မဟာဝိစိသု ကထျတေ။ ဓာနံ၊၆၆၂။

ကဝေ (ပု၊န) [ကစ + အ။ အလယ်၌ ဝ-လာ။ ဓာနံ၊ဋီ။၃၇၇။] (၁) ချပ်ဝတ်တန်ဆာ၊ ချပ်

မိန်ညှိ၊ စစ်ဝတ်တန်ဆာ။ (၂) လက်ကြပ်၊
လက်မောင်းဝတ်တန်ဆာ။ (၁) အဘိန္နိ ကဝ-
မိဝတ္ထသမ္ဘဝံ။ ဒီ၊ ၂။ ၉၀။ သံ၊ ၃။ ၂၃၀။ အံ၊ ၃။
၁၃။ ဥဒါနံ၊ ၁၅၅။ နေတ္တိ၊ ၅၂။ (-ထေရ။
၃၀၉။ ဇာ၊ ၂။ ၃၇၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၇၁။ ထေရ။
၄။ ၂။ ၂၂၂။ ဇာ၊ ၄။ ၉၂။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၁၃။ သံ၊
၄။ ၁။ ၁၁၂။) ကဝောနိ စေဝ ကာယုရာဘရ-
ဏာနိ စ ဓာရေန္တာနံ။ ဇာ၊ ၄။ ၆။ ၂၉၉။ ကဝ-
စော နာမ ဥရစ္ဆဒေါ။ သိ၊ ၄။ သစ်၊ ၁။ ၅၃။ သိ၊
၄။ သစ်၊ ၂။ ၃၃။ (၂) ကဝေသင်္ခါတာနိ ဝါ
ကာယုရာနိ ဓာရေန္တာနံ။ ဇာ၊ ၄။ ၆။ ၂၉၉။

ကဝေပဋိမုစ္စန (န) [ကဝေ+ပဋိမုစ္စန] ချပ်မိန်ညှိ
ဝတ်ခြင်း။ အညံ ကိစ္စံ ပဟာယ ကဝေပဋိ-
မုစ္စနာဒိနာ ယုဒ္ဓါယ သန္ဓယုတိ။ ထေရ၊ ၄။ ၂။
၁၇၇။

ကဝိဋ္ဌ (န) [ကု+အာဋ္ဌ။ ကု သဒ္ဓေတိသ္မာ အာ-
ဋ္ဌော၊ ဩ အဝါဒေသော၊ ယထာယောကံ
ကဝတိ ရဝတိတိ ကဝိဋ္ဌ=ဒွါရပိဓာနံ။ မောဂံ၊
၇။ ၅၄။] တံခါးရွက်။ ကဝိဋ္ဌ ပဏာမေတွာ
ဝိဟာရံ ပါဝိသိ။ ဝိ၊ ၁။ ၁၇၂။ (-ဝိ၊ ၂။ ၁၂၉။
ဝိ၊ ၃။ ၁၂၁။ အပ၊ ၂။ ၃၁၄။ မဟာနိ၊ ၃၅၆။
စူဠနိ၊ ၁၇၄။ ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၂၄၄။ ကင်္ခါ၊ ၂၀၇။
ဝိ၊ သင်္ဂဟ၊ ၃။ မ၊ ၄။ ၂။ ၂၂။ မ၊ ၄။ ၃။ ၂၄၁။ မ၊
၄။ ၄။ ၁၃၃။ အံ၊ ၄။ ၃။ ၃၂။ ဓမ္မ၊ ၄။ ၂။ ၂၂၅။
ထေရ၊ ၄။ ၁။ ၂၉၄။ အပ၊ ၄။ ၁။ ၂၄။ ဗုဒ္ဓဝိ၊ ၄။
၁၂၃။ ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၂၃။ ဝဇီရ၊ ၂၇၁။ သာရတ္ထ၊
၂။ ၁၀၉။) ကဝိဋ္ဌ ဝါတိ ဒွါရဝါတပါနာဒိ-
ကဝိဋ္ဌ ဝါ။ မဟာနိ၊ ၄။ ၃၃၂။

ကဝိဋ္ဌက (န) [ကဝိဋ္ဌ+က] တံခါးရွက်။ အန္တ-
ရဗာဟိရဝါတပါနကဝိဋ္ဌကနိ စ ဂဗ္ဘဿ စ။
ဝိ၊ ၄။ ၃။ ၂၆၁။ ဝါတပါနကဝိဋ္ဌက (ကင်္ခါ၊
၂၀၇)တိ ဝါဘပါနဖလကာ။ ကင်္ခါ၊ ၄။ သင်္ခ၊
၃၇၀။

ကဝိဋ္ဌကောဏ (ပု) [ကဝိဋ္ဌ+ကောဏ] တံခါး
ထောင့်။ ဘိက္ခု အန္တောဂဗ္ဘံ ပဝိသိတွာ ဩ-

လောကေန္တော ကဝိဋ္ဌကောဏေ ဥဇ္ဈိ ဘာဇ-
နေ ဂုဠံ။ အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၄၆၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂၈။

ကဝိဋ္ဌဂ္ဂဗ္ဗိတိ (တိ) [ကဝိဋ္ဌ+အဂ္ဂဗ္ဗ+စိတ္တိတ]
တံခါးရွက် တံခါးကျည် (မင်းတုံး) တို့ဖြင့်
ဆန်းကြယ်သော။ နေကာ သန္နိ သုဝိဘတ္တာ၊
ကဝိဋ္ဌဂ္ဂဗ္ဗိတိတာ။ အပ၊ ၁။ ၁၃။ ကဝိဋ္ဌေဟိ စ
အဂ္ဂဗ္ဗေဟိ စ စိတ္တိတာ သောဘိတာ သန္နိ-
ပရိက္ခေပါ သောဘယန္တိတိ အတ္ထော။ အပ၊
၄။ ၁။ ၁၁၉။

ကဝိဋ္ဌန္တရိကာ (ထိ) [ကဝိဋ္ဌ+အန္တရိကာ]
တံခါးရွက်အကြား။ ကဝိဋ္ဌန္တရိကာယာပိ၊
ပဝိဋ္ဌေန စ ရသ္မိနာ။ အပ၊ ၁။ ၄၂၂။

ကဝိဋ္ဌပိဒဟန (န) [ကဝိဋ္ဌ+ပိဒဟန] တံခါးကို
ပိတ်ခြင်း။ န ဟိ ကဝိဋ္ဌပိဒဟနေန သော-
တဿ ရဟော ဝိဂစ္ဆတိ။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၃၀၇။

ကဝိဋ္ဌပုဏာမန (န) [ကဝိဋ္ဌ+ပုဏာမန] တံခါး
ကို-တုန်းခြင်း-ဖွင့်ခြင်း-ပိတ်ခြင်း။ ပတ္တ-
ဟတ္ထဿ ကဝိဋ္ဌပုဏာမနေ ပန ကေ ဒုဿ-
သာဏိဒွါရမေဝ အနာပတ္တိကရံ။ ဝိ၊ ၄။ ၁။
၂၄၄။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ၊ ၂။

ကဝိဋ္ဌဖလက (န) [ကဝိဋ္ဌ+ဖလက] တံခါးရွက်
ပျဉ်ချပ်။ ဒါရုဒဏ္ဏေ ဂဟေတွာ ကဝိဋ္ဌဖလ-
ကေဝိယ အညမညသမ္ပန္နေ ကာတုံ။ သာရတ္ထ၊
၃။ ၃၁၉။ (-သာရတ္ထ၊ ၂။ ၄၃၄။ ဒီ၊ ၄။ ၂။
၁၃၉။)

ကဝိဋ္ဌဗဒ္ဓ (န) (တိ) [ကဝိဋ္ဌ+ဗဒ္ဓ] တံခါးရွက်
ဖြင့် ဖွဲ့သော၊ တံခါးရွက်တပ်ထားသော။ သာ
ကိရ ကုဋိ ကဝိဋ္ဌဗဒ္ဓါ ဂန္ဓပရိဘဏ္ဍကတာ။ ဝိ၊
၄။ ၃။ ၁၁။ (-ဝဇီရ၊ ၅၂၇။ သာရတ္ထ၊ ၃။
၄၂၂။) အဂ္ဂဗ္ဗဝနိ နာမ ကဝိဋ္ဌဗဒ္ဓော။ ဝိမတိ၊
၂။ ၂၄၇။

ကဝိဋ္ဌဗဒ္ဓဝိဟာရ (ပု) [ကဝိဋ္ဌဗဒ္ဓ+ဝိဟာရ]
တံခါးရွက်တပ်ထားသောကျောင်း။ အာ-
သသန္တိ ကဝိဋ္ဌဗဒ္ဓဝိဟာရံ။ ကင်္ခါ၊ ၃၃၄။

ကဝိဋ္ဌဗဒ္ဓဝိဟာရန္တိ ဒွါရဗဒ္ဓဝိဟာရံ။ ကင်္ခါ၊
ဋီ၊သစ်။၄၇၈။

ကဝိဋ္ဌဝိတ္ထာရပ္ပမာဏ (တိ) [ကဝိဋ္ဌဝိတ္ထာရ +
ပမာဏ] တံခါးရွက်အနံ အတိုင်းအရှည်ရှိ
သော။ ဒွါရကောသော နာမ ပိဋ္ဌသင်္ခာသုဿ
သမန္တာ ကဝိဋ္ဌဝိတ္ထာရပ္ပမာဏော ဩကာ-
သော။ ဝိဋ္ဌ၊၃။၄၉။ (-ကင်္ခါ။၂၀၇။ ဝိမတိ-
၂။၁၈။) ကဝိဋ္ဌဝိတ္ထာရပ္ပမာဏောတိ ဟတ္ထ-
ပါသဿာဓိပ္ပေတတ္တာ သမန္တာ ကဝိဋ္ဌဝိတ္ထာ-
ရပ္ပမာဏဥပစာရဿ ဂဟိတတ္တာ အပရိပူရ-
ဥပစာရေပိ ဟောတိ။ ဝဇိရ။၃၀၃။

ကဝိ (ထိ၊ပု) [ကဝိ+ဣ၊ဓာနံ၊ဋီ။၂၂၈။ ကဝ +
ဣ။ကစ္စည်း။၆၆၉။ ကု + ဣ။ ကု သဒ္ဓေ ဩဿ
အဝါဒေသော၊ ကဗျ ကထေတိတိ ကဝိ၊
ကဗျကာရော။ မောဂ်၊၇။၇။ထိ-၌ ကဝိ (၁)
ပညာရှိသုခမိန့်၊ (၂) မျောက်။ (ထိ) (၃)
မြင်းဇက်။ (၁) စတ္တာရောမေ ဘိက္ခုဝေ ကဝိ။
အံ၊၁။၅၅၃။ (-မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၄၉။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၉။
အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၆၅။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆၉။) ကဝိ-
တောတိ ဝိစိတ္တကထိအာဒိတော။ သံ၊ဋီ၊၁။
၁၃၁။ (၂) ကဝိမိ ဝါနရေ တိဋ္ဌတိတိ ကဝိ-
ဋ္ဌော၊ ဝါနရေ ပဏ္ဍိတေ ကဝိတိ ဝေါပါလိ-
တော။ ဓာနံ၊ဋီ။၅၅၁။ (ထိ) (၃) ဒွယံ
ကဝိတိချာတေ မုခဗန္ဓနော။ ဓာနံ၊ဋီ။၃၇၀။

ကဝိကတ (တိ) [ကဝိ+ကတ] ပညာရှိတို့ ပြုအပ်
သော။ ကဝိကတာ (သံ၊၁။၄၅၇)တိ ကဝိဟိ
ကတာ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁၁။

ကဝိကာ (ထိ) [ကဝိ+က+အာ] မြင်းဇက်။
ကဝိကာ တု ခလိနောတိ။ ဓာနံ၊ဋီ။၃၇၀။

ကဝိဋ္ဌကအဿမ (ပု) [ကဝိဋ္ဌက+အဿမ] ကဝိ-
ဋ္ဌကကျောင်း။ သက္ကဒတ္တိယေ ကဝိဋ္ဌကအဿ-
မေ ဣသိပဗ္ဗဋံ ပဗ္ဗဇိတော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၃၉။

ကဝိတ (တိ) [ကဝိ+ကတ] ပညာရှိတို့ ပြုအပ်
သော။ ယေ ပန တေ သုတ္တန္တာ ကဝိတာ

ကာဝေယျာ။ အံ၊၁။၇၃။ အံ၊၂။၉၄။ ကဝိ-
တာတိ ကဝိဟိ ကတာ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၈။ ကဝိ-
တာတိ သိလောကာဒိဗန္ဓနဝသေန ကဝိဟိ
ကတာ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၆။ ကဝိတာတိ ကဝိနော
ကမ္ပံ ကဝိကတာ၊ ယဿ ပန ယံ ကမ္ပံ၊
တံ တေန ကတန္တိ ဝုစ္စတိတိ အာဟ ကဝိ-
တာတိ ကဝိဟိ ကတာတိ။ သံ၊ဋီ၊၂။၁၉၁။
အံ၊ဋီ၊၃။၃၁။ (-အံ၊ဋီ၊၂။၄၂။)

ကဝိဘာဝသမ္ပဒါ (ထိ) [ကဝိဘာဝ + သမ္ပဒါ]
ပညာရှိအဖြစ်ကို ပြည့်စုံစေခြင်း၊ ပညာရှိဂုဏ်
ကိုပြည့်စုံစေခြင်း။ စတုန္ဒမ္ပိ ကဝိနံ ကဝိဘာဝ-
သမ္ပဒါဘောဂသမ္ပဒါဒိပယောဇနဝသေန ဥပ-
ကာရာဝဟော ဂန္ဓောတိ အတ္ထော။ သံ၊
ဋီ၊သစ်၊၂။၂၂၁-၂။

ကဝိသေဋ္ဌ (တိ) [ကဝိ+သေဋ္ဌ] ပညာရှိတို့ထက်
မြတ်သော၊သူ(ဘုရား)။ ကဝိသေဋ္ဌော ပနေ-
သ ဥတ္တမကဝိတာယ သာဝကာနံ ဂန္တံ ဗန္တိ-
တော ဒေတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၅။ ဝိစိတ္တနယာယ
ဓမ္မကထာယ ကထနတော “ကဝိသေဋ္ဌော”-
တိ အာဟံသု။ သံ၊ဋီ၊၂။၁၂၄။

ကသက (ပု) [ကသ+ဣ။ ကသ ဝိလေခနေ၊
ဣ၊ကသကော။ ဓာနံ၊ဋီ။၄၄၈။] ထွန်သွား၊
ထယ်သွား။ ဖာလော တု ကသကော ဘဝေ။
ဓာနံ၊ဋီ။၄၄၈။

ကသဋ္ဌ (ပု၊န) [ကသ+အဋ္ဌ။ အကသိ နိရော-
ဇတ္တံ အဂမိတိ ကသဋ္ဌံ = နိရောဇံ။ မောဂ်၊
၇။၅၃။] (၁) အမှိုက် (ကြံခုံ၊ ကြံဖတ်၊
စုတ်ဖတ်စသည်)။ (၂) အပြစ်အနာအဆာ။
(၃) ရွှေချည်။ (တိ) (၄) အကာဖြစ်သော။
(၅) မကြည်လင် - နောက်ကျ - သော။ (၆)
မစင်ကြယ်သော။

(၁) အမှိုက် (ကြံခုံ၊ ကြံဖတ်၊ စုတ်ဖတ်
စသည်)။ သစေ ပန ကသဋ္ဌံ ဆဋ္ဌေတော
ဟတ္ထေန ဥဿိဋ္ဌိတော ဥဿိဋ္ဌိတော ဒေတိ

ဝဋ္ဋတိ။ ဝိဠာဉ္စာ။ ၁၁၀။ ယထာ သပ္ပိမရဗာဏိ-
 တာဒိသု ကစဝရဘာဝေါ။ သော ကသဉ္စောတိ
 ဝဋ္ဋတိ။ မဇ္ဈိဉ္စာ။ ၄။ (- ကင်္ခါဉ္စိသစ်။ ၄၁၄။)
 (၂) အပြစ်အနာအဆာ။ ကေမိ ဝစနံ
 သကသဉ္စံ သနိဂ္ဂဟံ သဒေါသံ။ မိလိန္ဒ။ ၁၂၃။
 (၃) ရှေ့ချည်။ ကနိဿိ-ကြည့်။ (တိ) (၄)
 အကာဖြင့်သော။ တေ ဥပ္ပဇ္ဇိတော သမဏေ
 ကသဉ္စေ နိရောဓေ ကရောန္တိ မိလာပေန္တိ။
 မဇ္ဈိဉ္စာ။ ၂၂၅။ (- မဇ္ဈိဉ္စာ။ ၁၇၈။ အဘိဋ္ဌာ။
 ၄၂၃။) ကသဉ္စောတိ အသာရေ။ မဇ္ဈိဉ္စာ။
 ၂၄၀။ ကသဉ္စန္တိ နိဿာရံ။ မဇ္ဈိဉ္စာ။ ၃၇၃။
 (၅) မကြည်လင် - နောက်ကျ - သော။
 အဿဒ္ဓိယံ ကသဉ္စော၊ အဿဒ္ဓိယံ ကသဉ္စံ
 ဆဉ္စေတော။ ပဋိသံ။ ၂၈၂။ ကသဉ္စောတိ ပသာ-
 ဒဝိရဟိတော အာဝိလော။ ပဋိသံဠာ။ ၂။ ၁၈၃။
 (၆) မစင်ကြယ်သော။ တတ္ထ အပရိသုဒ္ဓဋ္ဌေန
 ကသဉ္စတာ။ မဇ္ဈိဉ္စာ။ ၅။ ဧဝံ သန္တာနေ
 အပရိသုဒ္ဓေါ သင်္ကလေသဘာဝေါ ကသဉ္စန္တိ
 အာဟ “အပရိသုဒ္ဓဋ္ဌေန ကသဉ္စတာ”တိ။
 မဇ္ဈိဉ္စာ။ ၄။

ကသဉ္စဒက (န) [ကသဉ္စ+ဒက] အမှိုက်
 ပါသော ရေ။ ကသမ္ပကဇာတ-ကြည့်။

ကသဉ္စပရိသာ (ထိ) [ကသဉ္စာ+ပရိသာ] အမှိုက်
 သဖွယ်ဖြစ်သော ပရိသတ်။ ပရိသာကသဉ္စော-
 တိ ကသဉ္စပရိသာ ကစဝရပရိသာ ပလာပ-
 ပရိသာတိ အတ္ထော။ အံဠာ။ ၂။ ၄၇။ ပဉ္စမေ
 ဝိသေသနဿ ပရနိပါတေန “ပရိသာက-
 သဉ္စော”တိ ဝတ္ထန္တိ အာဟ “ကသဉ္စပရိသာ”-
 တိအာဒိ။ “ကသဉ္စပရိသာ”တိ ဟိ ဝတ္ထဗေ
 ပရိသာကသဉ္စောတိ ဝတ္ထံ။ အံဠာ။ ၂။ ၄၂။

ကသဉ္စဗီဇ (န) [ကသဉ္စ+ဗီဇ] အကာသာဖြစ်
 သော - အနှစ်မရှိသော - မျိုးစေ့။ နိရောဇံ
 ဟိ ကသဉ္စဗီဇံ ဗီဇတ္ထာယ န ဥပကပ္ပတိ။ အံ-
 ဠာ။ ၂။ ၁၀၁။

ကသဉ္စဝိနိမုတ္တ (တိ) [ကသဉ္စ+ဝိနိမုတ္တ] အမှိုက်
 မှ လွတ်ကင်းသော။ ဖေဂ္ဂုရဟိတံ သာရံ ဝိယ
 ကသဉ္စဝိနိမုတ္တံ ပသန္တံ ဝိယ စ ဒဠ္ဍမရဟရူပေ-
 သု သာရဘူတံ ပသန္တဘူတဉ္စ။ သီဠာသစ်။
 ၁။ ၇၃။

ကသတိ (ကြိ) [ကသ+အ+တိ] (၁) လယ်
 ထွန်၏။ (၂) ရောက်၏။ (၁) ယံဟိ အဝံ ဂေါ-
 တမော အမတံ ဖလမ္ပိ ကသိ* ကသတိတိ။
 သံ၊ ၁။ ၁၇၅။ သုတ္တနိ။ ၂၉၂။ ကသတိတိ ကဿ-
 ကော။ ဒိဠာ၊ ၁။ ၁၅၃။ ကသတိတိ ဝိလေခတိ
 ကသိ* ကရေတိ။ သီဠာသစ်။ ၂။ ၂၆။
 ကသန္တိ-သံ၊ ၁။ ၁၇၆။ အပါဠာ၊ ၂။ ၅၇။ ကသ-
 ထ-ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၅၈။ ကသာမိ-သံ၊ ၁။ ၁၇၄။
 သုတ္တနိ။ ၂၉၁။ ဇာဠာ၊ ၁။ ၄၉၆-၇။ ကသ-
 တေ-ထေရ။ ၃၀၀။ ထေရဠာ၊ ၂။ ၁၇၀။ က-
 သာဟိ-မဇ္ဈိဉ္စာ။ ၃။ ကသဿ-သံ၊ ၁။ ၁၇၄။
 သုတ္တနိ။ ၂၉၁။ ကသာမသေ-ဓမ္မဠာ၊ ၂။ ၇၈။
 ကသေယျ-မိလိန္ဒ။ ၄၁။ ကသိဿန္တိ-ဇာ-
 ၁။ ၂၄၈။ ဇာဠာ၊ ၄။ ၁၈၅။ ကသိဿသိ-မ-
 ဠာ၊ ၄။ ၃။ ကသိဿာမိ-မဇ္ဈိဉ္စာ။ ၃။ ကသ-
 တေ-ဗုဒ္ဓဝံဠာ။ ၃၇။ (၂) ကသဉ္စ-ထောင့်
 ကွင်း ကြည့်။

ကသတေ (ကြိ) [ကသ+အ+တေ] လယ်ထွန်
 ၏။ ကသတိ (၁) ကြည့်။

ကသထ (ကြိ) [ကသ + အ + ထ] လယ်ထွန်
 ကုန်၏။ ကသတိ (၁) ကြည့်။

ကသန (န) [ကသ+ယု] လယ်ထွန်ခြင်း။ ယသ္မိ
 ကသနဉ္စ ဝပနဉ္စ န ကရိယတိ။ မဟာနိဠာ။
 ၃၉၄။ (- ထေရဠာ၊ ၁။ ၁၄၀။ သီဠာသစ်။ ၂။
 ၂၅၃။ မဇ္ဈိဉ္စာ။ ၄၁။)

ကသနက (တိ) [ကသန+က] လယ်ထွန်မှု၌ ယှဉ်
 သောသူ။ နဂ်လံ ဣတော စိတော စ အာ-
 ဝတ္တေတော ခေတ္တေ ကသနကောတိ အတ္ထော။
 ထေရဠာ၊ ၁။ ၈၄။

ကသနကရိ (တိ) [ကသန + ကရ + ကိ] လယ်ထွန်ခြင်းကို ပြုလေ့ရှိသော၊ လယ်ထွန်ခြင်းကို ပြုတတ်သော။ ဝေနေယျဝသေနာတိ အတ္တနော ကသနကရိဘာဝကိတ္တနမုခေန ဝိနေတဗ္ဗပုဂ္ဂလဝသေန။ သံ၊ ၆၊ ၁။ ၂၆၈။

ကသနကာလ (ပု) [ကသန + ကာလ] လယ်ထွန်သောအခါ။ ယထာ စ နဂံလံ ဖာလယုတ္တံ ကသနကာလေ ပထဝိသနံ ဘိန္တတိ။ သံ၊ ၆၊ ၁။ ၂၃၁။ သုတ္တနိ၊ ၁။ ၁၃၂။ (-ဇာ၊ ၆၊ ၁။ ၁၆၈။)

ကသနဌာန (န) [ကသန + ဌာန] လယ်ထွန်ရာအရပ်။ ပတ္တစိဝရံ အာဒါယ တဿ ကသနဌာနံ ဂတော။ မ၊ ၆၊ ၁။ ၂။ (-အံ၊ ၆၊ ၁။ ၂၄၂။ ဓမ္မ၊ ၆၊ ၁။ ၃၀၅။ ဝိမာန၊ ၆၊ ၁။ ၅၇။ ဇာ၊ ၆၊ ၁။ ၂၀၄။)

ကသနတိဏ (န) [ကသန + တိဏ] ထွန်အပ်သောမြက်။ ယာဝ ကသနတိဏာနံ ပရိဿမံပိ ဒဿေတိ။ ထေရ၊ ၆၊ ၁။ ၈၄။

ကသနတ္ထ (ပု) [ကသန + အတ္ထ] လယ်ထွန်ခြင်းအကျိုး။ (လယ်ထွန်ရန် အတွက်။) သော “နာဟံ ဒေဝ စောရော”တိ ဝတ္တာ ကသနတ္ထာယ နိက္ခန္တကာလတော ပဌာယ သဗ္ဗံ တံ ပဝတ္တိံ ရညော အာစိက္ခံ။ ဓမ္မ၊ ၆၊ ၁။ ၃၀၅။

ကသနနဂ်လ (န) [ကသန + နဂ်လ] လယ်ထွန်သောထွန်တုံး။ ဣမံ မာသံ ကသနနဂ်လာနိ ဥဿာပေတွာ။ ဇာ၊ ၆၊ ၁။ ၂၃၉။

ကသနသမယ (ပု) [ကသန + သမယ] လယ်ထွန်ချိန်။ သမယညူတိ အယံ ကသနသမယော အယံ ဝပနသမယော။ ဇာ၊ ၆၊ ၁။ ၂၀၁။

ကသနာရဟ (တိ) [ကသန + အရဟ] လယ်ထွန်ခြင်းငှါထိုက်သော။ သမယေတိ ကသနာရဟေ ကာလေ။ မ၊ ၆၊ ၁။ ၄၁၄။

ကသန္တ (တိ) [ကသ + အန္တ] (၁) လယ်ထွန်သော၊ သူ။ (၂) ရေးခြစ်သော၊ သူ။ (၁) နဂံလေဟိ ကသံ ခေတ္တံ၊ ဗိဇာနိ ပဝပံ ဆမာ။ ထေရီ၊ ၃၊ ၉၂။ တတ္ထ ကသန္တိ ကသန္တာ ကသိကမ္ပံ ကရောန္တာ။ ထေရီ၊ ၆၊ ၁။ ၁၁၉။ (၂) အစောမုခေါ အင်္ဂုဋ္ဌကေန ဘူမိ ကသန္တာ နိသိဒတိ။ အံ၊ ၆၊ ၁။ ၁၈၀။

ကသန္တိ (ကြိ) [ကသ + အ + အန္တိ] လယ်ထွန်ကုန်၏။ ကသတိ(၁)ကြည့်။

ကသမာန (တိ) [ကသ + အ + မာန] လယ်ထွန်သော၊ သူ။ တံ ဂေဟံ ဝိလုမ္ပိတွာ ခေတ္တံ ကသမာနော ဝိယ ဝိစရသိ။ ဓမ္မ၊ ၆၊ ၁။ ၃၀၅။

ကသမ္မ (ပု) [ကသ + အမ္မ။ ဓာနံ၊ ၆၊ ၁။ ၂၂၄။] (၁) အမှိုက်။ (၂) အမှိုက်ပါသော ရေ။ (တိ) (၃) အမှိုက်နှင့်တူသော။ အမှိုက်သဖွယ်ဖြစ်သော၊ သူ။ (၁) (၂) ကသမ္မဇာတကြည့်။ (တိ) (၃) ကာရဏ္ဍံ နိဒ္ဒမထ၊ ကသမ္မံ အပကဿထ၊ တံ ကစဝရဘူတံ ပုဂ္ဂလံ ကစဝရမိဝ အနပေက္ခာ နိဒ္ဒမထ၊ ကသဋ္ဌဘူတဉ္စ နံ ခတ္တိယာဒိနံ မဇ္ဈေ ပဝိဋ္ဌံ ပဘိန္နပုဂ္ဂိုလိတကုဋ္ဌစက္ကာလံ ဝိယ အပကဿထ။ သုတ္တနိ၊ ၆၊ ၁။ ၄၇။ ကသမ္မံ အပကဿထာတိ ကသမ္မဘူတဉ္စ နံ ခတ္တိယာဒိနံ မဇ္ဈဂတံ ပဘိန္နပုဂ္ဂိုလိတကုဋ္ဌစက္ကာလံ ဝိယ အပကဿထ။ ကသမ္မန္တိ သမဏကသဋ္ဌံ။ သံ၊ ၆၊ ၁။ ၂၆၁။ အံ၊ ၆၊ ၁။ ၂၀၈။

ကသမ္မက (ပု) [ကသမ္မ + က] အမှိုက်။ ကသမ္မကဇာတကြည့်။

ကသမ္မ(က)ဇာတ (တိ) [ကသမ္မ + ဇာတ] အမှိုက်သဖွယ်ဖြစ်သော၊ သူ။ အန္တောပူတိ အဝဿုတံ ကသမ္မဇာတံ။ ဝိ၊ ၄။ ၄၁၈။ (-သံ၊ ၂။ ၃၈၈။ အံ၊ ၁။ ၁၀၇။ အဘိ၊ ၁။ ၁၃၀။ ၂၃၁။ ၁၄၂။ မဟာနိ၊ ၁။ ၁၇၈။) ကသမ္မကဇာတန္တိ အာကိဏ္ဏဒေါသတာယ သံကိလိဋ္ဌ-

ဇာတ်။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၂၃။ အထ ဝါ ကသမ္ပု ဝုစ္စ-
တိ တိန္တကုဏပကတံ ကသဋ္ဌဥဒကံ။ ဣမသ္မိဉ္စ
သာသနေ ဒုဿိလော နာမ ဇိဂုစ္ဆနိယတ္တာ
တိန္တကုဏပကသဋ္ဌဥဒကသဒိသော၊ တဿ
ကသမ္ပု ဝိယ ဇာတောတိ ကသမ္ပုဇာတော။
အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၅၇။ ကသမ္ပုကစဝရော ဇာတော
သဉ္စာတော အဿာတိ ကသမ္ပုဇာတော။
အံ၊ဋ္ဌိ၊၂။၈၀။ (-သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၈၅။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။
၇၇။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၂၇၀။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၂၉၅။ ဝိမတိ၊
၁။၂၉၂။ အံ၊ဋ္ဌိ၊၂။၈၀။ အံ၊ဋ္ဌိ၊၃။၁၉၆။)

ကသာ (ထိ) [ကသ+အ+အာ။ ကသ ဂမနေ
အ။ကရုဏသာဓနံ။ဓာနံ၊ဋ္ဌိ။၃၇၀။](၁)ကြိမ်၊
ကြိမ်လုံး၊ ကြိမ်တုတ်၊ ကျာပုတ်၊ နှင်တံ၊ တံ
ဖျာ။ (၂) လယ်ထွန်ခြင်း။ (၁) ကသာဟိပိ
တာဋ္ဌေန္တိ ဝေတ္တေဟိပိတာဋ္ဌေန္တိ။ သံ၊၁။၈။
မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၁၂၁။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၆။ ကသာဟိပိ
တာဋ္ဌေန္တိတိ ကသာဒဏ္ဍကေဟိပိ ဝိတဇ္ဇေန္တိ။
မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၂၄၁။ (-ပေတ၊ဋ္ဌ။၄။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊
၂။၁၂၀။) ကသာ တုဿာဘိဘာဋ္ဌိနိ။ ဓာနံ။
၃၇၀။ (၂) ကသာ ဝပါ အဘိနိန္နော နိဒ္ဒါလာ-
ဝေစ ဥဗ္ဗတေ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃၇၂။

ကသာဒဏ္ဍက (ပု) [ကသာ+ဒဏ္ဍက] ကြိမ်လုံး၊
ကြိမ်တုတ်၊ ကျာပုတ်၊ နှင်တံ၊ တံဖျာ။
ကသာ(၁) ကြည့်။

ကသာပေတဗ္ဗ (တိ) [ကသ+ဏာပေ+တဗ္ဗ]
ထွန်ယက်စေအပ်သော။ ပဌမံ ခေတ္တံ က-
သာပေတဗ္ဗံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃၃၆။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၈။
ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၈၆။

ကသာပေတိ (ကာ၊ကြိ) [ကသ+ဏာပေ+တိ]
လယ်ထွန်စေ၏။ မဟန္တေဟိ အယနဂ်လေဟိ
ကသာပေသိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၄၁။ တဒါ တံ ခေတ္တံ
ကသာပေယျာသိ။ မိလိန္ဒ၊၆၈။

ကသာပေတွာ (ကြိ၊ဝိ) [ကသ+ဏာပေ+တွာ]
ထွန်ယက်စေပြီး၍။ အယနဂ်လေဟိ ကသာ-

ပေတွာ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၃။ အပါ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇၁။ (-
ဝိမတိ၊၂။၁၅၇။)

ကသာဘိဿာတ (ပု) [ကသာ+အဘိဿာတ]
ကြိမ်လုံးဖြင့်-ပုတ်ခတ်ခြင်း-ရိုက်နှက်ခြင်း။
အထ တေ ဘဒြော အဿာဇာနိယော ဝိယ
ကသာဘိဿာတေန တေန စောဒိတာ။
ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၁၆၆။ (-ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၈၀။)

ကသာဘိတာဋ္ဌန (န) [ကသာ+အဘိတာဋ္ဌန]
ကြိမ်လုံးဖြင့်-ပုတ်ခတ်ခြင်း-ရိုက်နှက်ခြင်း။
တေန အတ္တနာ ကတကမ္မေန ကသာဘိတာ-
ဋ္ဌနာဒိနာ ဟညတိ စေဝ အဒ္ဓါဗန္ဓနာဒိနာ
ဗဇ္ဈတိ စ။ နေတ္ထိ၊ဋ္ဌ။၂၂၃။

ကသာဘိဟတ (တိ) [ကသာ+အဘိဟတ]
ကြိမ်လုံးဖြင့်-ပုတ်ခတ်အပ်-ရိုက်နှက်အပ်-
သော။သု။ ဘဒြော အဿာဇာနိယော ဝိယ
ကသာဘိဟတော သဉ္စာတသံဝေဂေါ ဟုတွာ။
ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၆။ (-၄၅၈။)

ကသာမ (ကြိ) [ကသ+အ+မ] လယ်ထွန်
ကုန်အံ့။ ကသတိ-ကြည့်။

ကသာမသေ (ကြိ) [ကသ+အ+အာမသေ]
လယ်ထွန်ကုန်၏။ ကသတိ-ကြည့်။

ကသာယ (ပု၊န) [ကသ+အာယ။ ထောမ။]
(၁) ဖန်ရည်။ (၂) အနီအရွှေ ရေသော
အဆင်း။ (၃) ဖန်သော အရသာ။ (၄)
ကောင်းသောအနံ့။ (၅) ရေးခြစ်ခြင်း။
(၆) ကလိယုဂ်။ (တိ) (၇) ဖန်သော၊
ဖန်သောအရသာရှိသော။ (၁) ဖန်ရည်။
ကာသာယာနိ ဝတ္ထာနိ အစ္စာဒေတွာတိ
ကသာယေန ရတ္တတာယ ကာသာယာနိ။
ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၂၄၀။ (-သာရတ္ထ၊၂။၃။ဝိမတိ၊
၁။၉၉။) (၂) အနီအရွှေ ရေသော
အဆင်း။ (၃) ဖန်သောအရသာ။ (၄)
ကောင်းသောအနံ့။ ဗြဝေ ဝဏ္ဏေ ရသဘေဒေါ

ကသာယော သုရဘိမ္ဗိ စ။ ဓာန်။ ၉၆။ (၅)
 ရေးခြစ်ခြင်း။ ကပ္ပကသာယ-ကြည့်။ (၆)
 ကလိယုဂ်။ ဝါစပုတိ။ (တိ) (၇) ဖန်သော၊
 ဖန်သော အရသာရှိသော။ ကသာယဖလ-
 ကြည့်။

ကသာယဖလ (န) [ကသာယ+ဖလ] ဖန်သော
 အရသာရှိသော သစ်သီး။ ဝါနရိန္ဒ ဣမသ္မိ
 ပဒေသေ ကသာယဖလာနိ ခါဒန္တော။ ဇာ၊
 ၄၊ ၂။ ၁၄၅။

ကသာယယောဂ (ပု) [ကသာယ+ယောဂ] ဖန်
 ရည်နှင့် ယှဉ်ခြင်း၊ ဖန်ဆေးခြင်း။ ကသာယ-
 ယောဂ(ဇာ၊ ၂။ ၃၂)။ အဟံ ကေစိ ရုက္ခ-
 ကသာယေ ဂဟေတွာ တဝ ကေ ကသာယ-
 ယောဂံ ကရောမိတိ။ ဇာ၊ ၄၊ ၅။ ၂၀၈။

ကသာယရသ (ပု) [ကသာယ+ရသ] ဖန်ရည်။
 ကသာယတော နိဗ္ဗတ္တတယ စ ဟိ ရသောပိ
 “ကသာယရသော”တိ ဝုစ္စတိ။ ဝိမတိ၊ ၁။
 ၉၉။

ကသာယရသပီတ (တိ) [ကသာယရသ+ပီတ]
 ဖန်ရည်ကို သောက်တတ်သော၊ ဖန်ရည်ဆိုး
 ထားသော(အဝတ်၊ သင်္ကန်း)။ တေ အန္တရာ-
 ပဏတော ကသာယရသပီတာနိ ဝတ္ထာနိ
 မတ္တိကာပတ္တေ စ အာဟာရပေတွာ အညမည်
 ကေသေ ဩဇေပေတွာ။ သေရ၊ ၄၊ ၂။ ၄၄၁။
 (-မဟာနိ၊ ၄။ ၂၁၇။ ဇာ၊ ၄၊ ၂။ ၁၈၂။)

ကသာယရသရတ္တ (တိ) [ကသာယရသ+ရတ္တ]
 ဖန်ရည်ဖြင့် ဆိုးအပ်သော၊ ဖန်ရည်ဆိုးထား
 သော။ ကသာယရသရတ္တာနိ ကာသာယာနိ-
 တိ အာဟ “ကသာယရသပီတတာယာ”တိ
 ဝုစ္စတိ။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၉၉။

ကသာဝ (ပု၊ န) [က+သိ+အဝ။ က+သု+ဏ။
 ကံ ပါနိယံ သေဝတေတိ ကသာဝေါ၊ အဝေါ။

အထ ဝါ ကံ သဝါပေတိတိ ကသာဝေါ။
 သု သဝနေ။ ဓာန်၊ ၄။ ၁၄၈။] (၁) ဖန်သော
 အရသာ၊ အဖန်။ (၂) ဖန်ရည်။ (၃) အနှစ်
 ဩဇာမရှိ-အကာသာ ဖြစ်-သောတရား။
 (၄) မကြည်လင်သောတရား၊ (တပါးသော
 သဘောကို) ယူစေတတ်သောတရား၊ အမှိုက်
 သဖွယ်ဖြစ်သောတရား။ (၅) ခါရိုက် လွှဲလွှဲ
 ကသာဝေါ သာဒု အသာဒု။ အဘိ၊ ၈။ ၁၆၇။
 ကသာဝန္တိ ဟရိတကာဒိ။ အဘိ၊ ၄။ ၁။ ၂၇၇။
 မဟာနိ၊ ၄။ ၂၀၀။ (၂) အနုဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ
 ဣက္ကာသံ ကသာဝန္တိ။ ဝိ၊ ၄။ ၂၉၇။ ကသာ-
 ဝန္တိ အာမလကဟရိတကာနံ ကသာဝံ။ ဝိ၊ ၄၊
 ၄။ ၆။ (၃) တတ္ထ ကတမေ တယော ကသာ-
 ဝါ ရာဂကသာဝေါ ဒေါသကသာဝေါ မော-
 ဟကသာဝေါ။ အဘိ၊ ၀။ ၃၈၃။ ကသာဝါတိ
 ကသဋ္ဌာ နိရောဇာ၊ ရာဂါဒိသု စ ကာယဒုစ္စရိ-
 တာဒိသု စ ကေမိ ပဏိတံ ဩဇဝန္တံ နတ္ထိ၊
 တဿှာ ရာဂေါ ကသာဝေါတိအာဒိ ဝုတ္တိ။
 အဘိ၊ ၄၊ ၂။ ၄၈၀။ (၄) နိဒ္ဒန္တကသာဝမော-
 ဟော(သုတ္တနိ၊ ၂၈)တိ တွေ .... ယထာ-
 သမ္ဘဝံ အပ္ပသန္နဋ္ဌေန သကဘာဝံ ဝိဇဟာပေ-
 တွာ ပရဘာဝံ ဂဏှာပနဋ္ဌေန ကသဋ္ဌဋ္ဌေန စ
 ကသာဝါတိ ဝေဒိတဗျာ။ သုတ္တနိ၊ ၄၊ ၁။ ၉၆။
 အပါ၊ ၄၊ ၁။ ၂၀၄။ စူဠနိ၊ ၄။ ၁၂၅-၆။

ကသာဝဂန္ဓ (တိ) [ကသာဝ+ဂန္ဓ] ဖန်သော
 အနံ့ရှိသော။ သပ္ပံ နိပ္ပစိကသာဝဂန္ဓံ ကသာ-
 ဝဂန္ဓံ ကသာဝရသံ။ ဝိ၊ ၃။ ၃၈၈။

ကသာဝစုက္ခ (န) [ကသာဝ+စုက္ခ] အဖန်ပုံ။
 (သျှစ်သျှား ဖန်ခါး စသည်တို့၏ အမူ။)
 သုက္ကစ္ဆဝိတိ ကသာဝစုက္ခာဒိသံသနေန သမု-
 ဌာပိတသုက္ကစ္ဆဝိတိ။ ဇာ၊ ၄၊ ၄။ ၁၈၆။

ကသာဝပက္ခေပ (ပု) [ကသာဝ+ပက္ခေပ] ဖန်
 ရည်ထည့်ခြင်း။ ကသာဝပက္ခေပမတ္တေန ဟိ

တာနိ အတ္တနော သဘာဝံ ပရိစ္ဆေဒိတာနိ
ဟောန္တိ။ ဝဇီရ။ ၂၇၁။

ကသာဝပစန (န) [ကသာဝ+ပစန] ဖန်ရည်ကျို
ချက်ခြင်း။ တတ္ထေဝ ကသာဝပစနဥဒကာန-
ယနကုစ္ဆကရဏနိယျာသဗန္ဓနာဒိ အဝစကမ္ပံ
နာမ။ မ၊ ဌ၊ ၂။ ၃၀၀။ (-မ၊ ဌ၊ ၂။ ၃၀၉။)

ကသာဝပရိဘဏ္ဍ (န) [ကသာဝ+ပရိဘဏ္ဍ] ဖန်
ရည်ဖြင့် အပြေအပြစ်ပြုခြင်း။ ကသာဝပရိ-
ဘဏ္ဍ (ဝိ၊ ဌ၊ ၄။ ၇၂။ ဝိသင်္ဂဟ။ ၂၂၁) န္တိ
ကသာဝရသေဟိ ဘူမိယံ ပရိကမ္ပံ။ ဝိမတိ၊ ၂။
၂၄၂။

ကသာဝဘေသဇ္ဇ (န) [ကသာဝ + ဘေသဇ္ဇ]
ဖန်သော အရသာရှိသောဆေး။ ယာနိ ဝါ
ပနညာနိပိ အတ္ထိ၊ ကသာဝဘေသဇ္ဇာနိ နေဝ
ခါဒနိယေ ခါဒနိယတ္ထံ ဖရန္တိ။ ဝိ၊ ၃။ ၂၉၂။

ကသာဝယုတ္တ (တိ) [ကသာဝ+ယုတ္တ] ဖန်သော
အရသာနှင့်ယှဉ်သော။ မရ ပန ကသာဝယုတ္တံ
စိရနိက္ခိတ္တံ ကသာဝံ ဟောတိ။ အဘိ၊ ဌ၊ ၁။
၃၅၇။ မဟာနိ၊ ဌ၊ ၃၀၀။

ကသာဝရတ္တနိဝါသန (တိ) [ကသာဝရတ္တ+နိဝါ-
သန] ဖန်ရည်ဆိုးအဝတ်ကိုဝတ်သော၊ သူ။
ဓနလောဘေန ဟဋ္ဌပဟဋ္ဌော ကသာဝရတ္တ-
နိဝါသနော ကဏ္ဏေ တာလပဏ္ဍိ ပိဋ္ဌန္တိတွာ။
ဇော၊ ဌ၊ ၃။ ၄၂၅။

ကသာဝရသ (ပု) [ကသာဝ+ရသ] (၁) ဖန်
ရည်။ (တိ) (၂) ဖန်သောအရသာရှိသော။
(၁) ကသာဝပရိဘဏ္ဍ-ကြည့်။ (တိ) (၂)
ကသာဝဂန္ဓ-ကြည့်။

ကသာဝရသပိတ (တိ) [ကသာဝရသ+ပိတ]
ဖန်ရည်သောက်တတ်သော၊ ဖန်ရည်ဆိုးထား
သော။ တေ အန္တရာပဏတေ ကသာဝရသ-

ပိတာနိ ဝတ္ထာနိ။ အံ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၄၀။ (-ဇော၊ ဌ၊
၅။ ၅၁။)

ကသာဝဝဏ္ဏ (တိ) [ကသာဝ+ဝဏ္ဏ] ဖန်ရည်
အဆင်းရှိသော။ ကသာဝဂန္ဓ-ကြည့်။

ကသာဝေါဒက (န) [ကသာဝ+ဥဒက] ဖန်ရည်။
အနုဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ ကသာဝေါဒကန္တိ။
ဝိ၊ ၃။ ၂၉၈။ (-အံ၊ ဌ၊ ၁။ ၂၅၅။)

ကသာဟတ (တိ) [ကသာ+ဟတ] ကြိမ်လုံးဖြင့်
ရိုက်ခတ်အပ်သော၊ ကြိမ်ဒဏ်ရိုက်ခံရသော၊
သူ။ တေန ခေါ ပန သမယေန အညတဏှေ
ပုရိသော ကသာဟတော ကတဒဏ္ဍကမ္မော
ဘိက္ခုသု ပဗ္ဗဇိတော ဟောတိ။ ဝိ၊ ၃။ ၁၀၆။
ယော ပန အယမေဝ တေ ဒဏ္ဍော ဟော-
တူတိ ကသာဟိ ဟညတိ၊ အယံ ကသာဟ-
တော ကတဒဏ္ဍကမ္မော။ ဝိ၊ ဌ၊ ၃။ ၂၈၀။

ကသာဟိ (ကြိ) [ကသာ+အ+ဟိ] လယ်ထွန်
လော။ ကသတိ-ကြည့်။

ကသိ (ထိ) [ကသာ+ဣ။ ကသနံ ကသိ။ ကသ
ဝိလေခနေ၊ ဣ၊ ကသိ။ ဓာနိ၊ ဌ၊ ၄၄၅။ (ကမိ-
သံ)] (၁) လယ်။ (၂) လယ်ထွန်ခြင်း၊
လယ်ယာလုပ်ငန်း၊ (၃) လယ်ထွန်ဘဏ္ဍာ၊
လယ်လုပ်ကရိယာ။ (တိ) (၄) လယ်ကိုမှီ၍
အသက်မွေးသောသူ၊ လယ်သမား။ (၁)
ယထာ၊ ပန ကဿကော ကသိ* ကသိတွာ
ဗလိဗဒ္ဓေ မုဉ္ဇိတွာ။ ဝိ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၈။ (၂) ယဒိ
သခါနေန ယဒိ ကသိယာ ယဒိ ဝဏ္ဏဇာယ။
မ၊ ၁။ ၁၂၀။ (-မဟာနိ။ ၂၀၆။) ကသိတိ
ကသိကမ္ပံ။ မ၊ ဌ၊ ၁။ ၃၆၁။ ခုဋ္ဌနိ၊ ဌ၊ ၁၂၀။
(-မဟာနိ၊ ဌ။ ၃၁၀။) ကသနံ ကသိတိ
ကသိဂ္ဂဟဏေန သဗ္ဗော ကသိပဋိဗဒ္ဓေါ
ဇီဝိကူပါယော ဂဟိတောတိ အာဟ “ကသိ-
တိ ကသိကမ္ပံ” န္တိ။ မ၊ ဌ၊ ၂။ ၄၁-၂။ (၃)
ကဿကော ပဋိဇာနာသိ၊ န စ ပဿာမ
တေ ကသိ*။ သုတ္တနိ။ ၂၉၁။ တတ္ထ ဗြာဟ္မ-

ဧကော “ကသိ”န္တိ ယုဂနဂ်လာဒိကသိသမ္ဘာ-
ရသမာယောဂံ ဝဒတိ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၈။
(တိ) (၄) ကသိဘာရဒ္ဒါဇ-ကြည့်။

ကသိကမ္မ (န) [ကသိ+ကမ္မ။ ကသနံ ကသိသာ
ဝေ ကမ္မံ ကသိကမ္မံ။ ဓာနံ၊ဋ္ဌ၊၄၄၅။] လယ်
ထွန်ခြင်း၊ လယ်ယာလုပ်ငန်း။ ကသိ (၂)
ကြည့်။

ကသိကမ္မကရဏဌာန (န) [ကသိကမ္မ+ကရ-
ဏဌာန] လယ်ထွန်မှုကို ပြုလုပ်ရာ အရပ်၊
လယ်ထွန်ရာအရပ်။ ကမ္မန္တောတိ ကသိကမ္မ-
ကရဏဌာနံ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆၇။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅၃။

ကသိကမ္မဌာန (န) [ကသိကမ္မ+ဌာန] လယ်
ထွန်ရာအရပ်။ ဝေမေဝ ခေါတိ ယထာ
ကသိကမ္မဌာနံ ဝိပဇ္ဇမာနံ အပ္ပဖလံ ဟောတိ။
မ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၀၂။ (-ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ၊၃၂၄။)

ကသိကမ္မပရိယောသာန (တိ) [ကသိကမ္မ +
ပရိယောသာန] လယ်ထွန်ခြင်းအဆုံးရှိသော။
ကသိကမ္မပရိယောသာနံ စတုဗ္ဗိမံ သာမည-
ဖလံ ပါပိတာ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃၅။

ကသိကမ္မပ္ပဟာန (န) [ကသိကမ္မ + ပဟာန]
လယ်ထွန်မှုကို ပယ်ခြင်း။ နဂ်လာနိပိ ဆန္ဒေ-
တောတိ ကသိကမ္မပ္ပဟာနဝသေန နဂ်လာနိ
ပဟာယ။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၂။၂၀၂။

ကသိကရဏ (န) [ကသိ+ကရဏ] လယ်ထွန်
ခြင်း၊ လယ်လုပ်ခြင်း။ ကဋ္ဌ (၂) ကြည့်။

ကသိကုဋ္ဌိကာ (ထိ) [ကသိ+ကုဋ္ဌိကာ] ခံတင်
တိုင်ကိုထွင်း၍ ပေါင်တပ်ထားသော ခံတင်။
ဋ္ဌကိတမဉ္ဇောတိ “ကသိကုဋ္ဌိကာ ပါသာဏဃ-
ရ”န္တိ လိခိတံ။ ဝဇီရ၊၄၇၁။ (ဤကားဋ္ဌကိ-
တမဉ္ဇော ဟူသော သံဝဏ္ဏေတဗ္ဗကို ရှုကြည့်၍
သာရတ္ထ၊၃။၂၈၄။ ဝိမတိ၊၂။၁၇၈-ဖွင့်ထား
ချက်များကို ထောက်လျက် ပေးသောအနက်
ဖြစ်သည်။ ကသိကုဋ္ဌိကာ ဟူသော ရှိရင်း

ပါဠိအတိုင်းကား အနက်ပေးမရ။ ဝဇီရ၊
နိဿယ၊ ပေ၊ဋ္ဌိ-ချပ်၌-ကပိကုဋ္ဌိကာဟု ပါဠိရှိ
သည်။ ပိသောကုဋ္ဌိရှိသော ညောင်စောင်းဟု
အနက်ပေးသည်။)

ကသိဇီဝိတဝုတ္တိ (ထိ) [ကသိ + ဇီဝိတဝုတ္တိ]
လယ်ဖြင့် အသက်မွေးခြင်း၊ လယ်လုပ်၍ အ
သက်မွေးခြင်း။ ကသိတော အညထာ ဇီဝိ-
ကံ ကပ္ပေန္တဿပိ ကသိဇီဝိတဝုတ္တိယာ မူလ-
ကာရဏံ ဖလနိပ္ပတ္တိနိမိတ္တတ္တာ တဿ။ သံ၊ဋ္ဌ၊
၁။၁၄၁။

ကသိဏ (တိ) [ကသ+ဏန။ ကသ ဂမနေ ဣ-
နော ဏတ္တံ၊ ကသိဏံ။ ဓာနံ၊ဋ္ဌ၊၇၀၂။] (၁)
အလုံးစုံယူရသော အာရုံ၊ ကသိုဏ်းအာရုံ၊
ကသိုဏ်းဝန်း။ (ကသိုဏ်းတို့သည် သုတ္တန်နည်း
အားဖြင့်—ပထဝီကသိုဏ်း၊ အာပေါ၊ တေ-
ဇော၊ ဝါယော၊ နီလ၊ ပီတ၊ လောဟိတ၊
ဩဒါတ၊ အာကာသ၊ ဝိညာဏကသိုဏ်း ၁၀-
ပါး။ ဒီ၊၃။၂၂၃။ မ၊၂။၂၀၇။ အဘိဓမ္မာနည်း
အားဖြင့်—ပထဝီကသိုဏ်း၊ အာပေါ၊ တေ-
ဇော၊ ဝါယော၊ နီလ၊ ပီတ၊ လောဟိတ၊
ဩဒါတကသိုဏ်း ၈-ပါး။ အဘိ၊ဓမ္၊၅၂-၅။
အဋ္ဌကထာနည်းအားဖြင့်—ပထဝီကသိုဏ်း၊
အာပေါ၊ တေဇော၊ ဝါယော၊ နီလ၊ ပီတ၊
လောဟိတ၊ ဩဒါတ၊ အာကာသ၊ အာ-
လောကကသိုဏ်း ၁၀-ပါး။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၀၇။
ဖြစ်၏။) (က) ကသိုဏ်းဝန်း၌ ထင်သော
ဥဂ္ဂဟနိမိတ်၊ ပဋိဘာဂနိမိတ်။ (ခ) ကသိုဏ်း
ကို အာရုံပြု၍ဖြစ်သောဈာန်။ (တိ) (၂)
အလုံးစုံ-အကုန်အစင်-ခပ်သိမ်း-အကြွင်း
မရှိ-သော။ (၁) အတ္တနော ပဏ္ဏသာလံ
ပဝိသိတွာ ကသိဏံ သြလောကေတွာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊
၅။၃၃၃။ ကသိဏာယတန-လည်း ကြည့်။
(က) (ခ) ကသိဏန္တိ သကလဖရဏဝသေန
ကသိဏမဏ္ဍလမ္ပိ၊ တသ္မိံ ဥပဋ္ဌိတနိမိတ္တမ္ပိ၊
တဒါရမ္ပဏံ ဈာနမ္ပိ ဝုစ္စတိ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၅။
(-ဝဇီရ၊၃၉။) ပထဝီကသိဏ-လည်း ကြည့်။

(တိ) (၂) အဟေသံ ခေါ ဘိက္ခု တယာ ပုဗ္ဗသမဏဗြာဟ္မဏာ လောကသ္မိံ ယာဝတကံ တုယံ ကသိဏံ အာယု။ မ၊၁။၄၀၃။
 (-ဇ၊၁။၂၃၃။ ဇ၊၂။၂၁၄။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၄။)
 ကသိဏံ အာယုန္တိ သကလံ အာယု။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၃၀၄။ (ကသိဏာတိ သကလာ။ ဇ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၁၄။ ကသိဏန္တိ သကလံ နိဿေသံ။ ဇ၊ဋ္ဌ၊၆။၂၉၇။ (-မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၉။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၀၈။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၁။၂၂၈။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၁။)

ကသိကမဋ္ဌာန (န) [ကသိဏ+ကမဋ္ဌာန]
 ကသိုဏ်းဖြစ်သော ကမဋ္ဌာနန်း။ ကသိကကမဋ္ဌာနော ကမ္ပံ ကရောန္တဿ စက္ခုနိ ဖန္ဒန္တိ ကိလမန္တိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၉၅။ (-ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၆။)

ကသိကမဋ္ဌာနီက (တိ) [ကသိကကမဋ္ဌာန+တက] ကသိုဏ်းကမဋ္ဌာနန်း၌ ယှဉ်သော၊ ကသိုဏ်းကမဋ္ဌာနန်း အားထုတ်သော၊ သူ။ ကသိကကမဋ္ဌာနီကော ကသိဏံ ကတွာ ယထာသုခံ ဘာဝေတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၈၃။

ကသိကကမ္ပပရိကမ္ပဗျာနနိဗ္ဗတ္တန (တိ) [ကသိကကမ္ပ+ပရိကမ္ပ+ဗျာန+နိဗ္ဗတ္တန] ကသိုဏ်းအမှုကို စီးဖြန်းခြင်းဖြင့် ဗျာနကို ဖြစ်စေတတ်သော။ ကသိကကမ္ပပရိကမ္ပဗျာနနိဗ္ဗတ္တန-ကသိကဘာဝေါ စုဒ္ဓသဝိဓေန စိတ္တပရိဒမနံ အဘိညာဘိနိဟာရေတိ။ နေတ္ထိ၊ဋ္ဌ၊၆။

ကသိကကရဏ (န) [ကသိဏ+ကရဏ] ကသိုဏ်းဝန်းကိုပြုခြင်း။ ကသိကကရဏဉ္စ ပရိကမ္ပဉ္စ အပ္ပနာဝိဓာနဉ္စ သဗ္ဗံ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ ဝိတ္ထာရတော ဝုတ္တမေဝ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅၃။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၇၉။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၀၇။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃၅။ (-ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၁၃။ သာရတ္ထ၊၂။၁၈၃။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၂၁။)

ပထဝီကသိုဏ်းပြုလုပ်ပုံ — ဝဏ္ဏကသိုဏ်းတို့နှင့် မရောယှက်ရအောင် အညို၊ အရွှေ၊ အနီ၊ အဖြူ အဆင်းရှိသော မြေကိုအသုံးမပြုပဲ (သီဟိုဠ်ကျွန်းရှိ ဓာတုဗေဒကျမ်းများ၌) ချောက်ကမ်းပါးမြေသည် အရုဏ်ရောင်အဆင်းရှိ၏။

ထိုမြေမျိုးကဲ့သို့ အရုဏ်ရောင်ရှိသော မြေကို အသုံးပြုရမည်။ ပြောင်းရွှေ့ရကောင်းသော (သံဟာရိမ) ကသိုဏ်း၊ ပြောင်းရွှေ့မရကောင်းသော (တတြဋ္ဌက) ကသိုဏ်းဟု ၂ မျိုးရှိ၏။ ပြောင်းရွှေ့ရကောင်းသော (သံဟာရိမ) ကသိုဏ်းဝန်းပြုလုပ်ပုံကား— တုတ် ၄-ချောင်းတို့၌ ပုဆိုးနှမ်းဖြစ်စေ၊ သားရေဖြစ်စေ၊ ဖျာသင်ဖြူးဖြစ်စေ ဖွဲ့ချည်ဖြန့်ကျက်ထား၍ မြက်၊ သစ်မြစ်၊ ကျောက်စရစ်၊ အိုးခြမ်းကဲ့ကင်းစင်၍ ကောင်းစွာနယ်ပြီးသောမြေညက်ဖြင့် စကောငယ်ခန့် စလောင်းပုံးခန့် (အချင်း ၁-ထွာ လက် ၄-သစ် ပမာဏ) အဝိုင်းသဏ္ဌာန် လိမ်းကျံ ရမည်။ ပြောင်းရွှေ့မရကောင်းသော (တတြဋ္ဌက) ကသိုဏ်းဝန်း ပြုလုပ်ပုံကား— မြေ၌ ပဒုမ္မာကြာချပ်သဏ္ဌာန် (အဝိုင်းပုံ) ငုတ်စိုက်၍ နွယ်တို့ဖြင့် ရစ်ပတ်ကာ အရုဏ်ရောင်မြေ ထည့်ရမည်။ ယင်းမြေမလုံလောက်က အောက်ခံအတွက် အခြားမြေများထည့်၍ အပေါ်ယံ မျက်နှာပြင်ကိုအရုဏ်ရောင်မြေညက်ဖြင့် လိမ်းကျံရမည်။ ကသိုဏ်းဝန်းထင်ရှားပြတ်သားရန် အရောင်အဆင်းမတူသော အပိုင်းအခြားဖြင့် ပိုင်းခြားစီရင်၍ စည်မျက်နှာပြင်ကဲ့သို့ ညီညာ ချောမောအောင် သစ်လက်ဝါး၊ ကျောက်လက်ဝါးတို့ဖြင့် ပွတ်တိုက်ရမည်။ (သစ်လက်ဝါးဆိုရာ၌ ကသိုဏ်းဝန်း၏အရောင်အဆင်းကို ပျက်စေတတ်သော စန္ဒကူးသစ်လက်ဝါး စသည်ကို အသုံးမပြုရ။ ယခုခေတ် ပန်းရံသုံး သံလက်ဖြင့် ချောမောအောင် ပွတ်တိုက်လျှင်လည်း ကိစ္စပြီးသည်သာ။)

အာပေါကသိုဏ်း ပြုလုပ်ပုံ — ဝဏ္ဏကသိုဏ်းတို့နှင့် မရောယှက်ရအောင် အညို၊ အရွှေ၊ အနီ၊ အဖြူ အဆင်းရှိသော ရေကို အသုံးမပြုပဲ စင်ကြယ်သောအဝတ်ဖြင့် စစ်ယူထားသော ကောင်းကင်ကျရေကို ဖြစ်စေ၊ ထိုရေကဲ့သို့ ကြည်လင် သန့်ရှင်းသောရေကို

ဖြစ်စေ သပိတ် ခွက် ကရား စသည်တို့၌ အနား
ရေးနှင့် ညီမျှအောင် အပြည့်ထည့်၍ အာပေါ-
ကသိုဏ်းရှုရမည်။

တေဇောကသိုဏ်းပြုလုပ်ပုံ—အဆီအနှစ်
ရှိသောထင်းခြောက်တို့ကို အတုံးငယ် ပိုင်း
ဖြတ်၍ သပိတ်ဖုတ်သကဲ့သို့ မီးဖိုရမည်။ ထို
နောက် ဖျာသင်ဖြူးဖြစ်စေ၊ သားရေဖြစ်စေ၊
ပုဆိုးဖြစ်စေ ၁-ထွာ လက် ၄-သစ် အချင်း
ပမာဏရှိသော အပေါက်ဖောက်၍ ကသိုဏ်း
ရှုသောသူ၏ ရှေ့၌ ထားရမည်။ ထိုအပေါက်
မှ မြင်ရသော မီးကို တေဇောကသိုဏ်းရှုရ
မည်။ (၁-ထွာ လက် ၄-သစ် အချင်းရှိသော
အပေါက်မှ မီးကိုမြင်ရရန် စီမံပြုလုပ်ခြင်းဖြစ်
၍ မည်သည့်မီးမျိုးမဆို သင့်သည်သာ။)

ဝါယောကသိုဏ်းပြုလုပ်ပုံ— ပမာဏသီး
ခြားပြုဖွယ်မရှိ၊ တခဲနက်အရွက်ရှိသောကြံပင်၊
ဝါးပင်၊ သစ်ပင်၊ တခဲနက် ဆံလက်၄-သစ် အ
ရှည်ရှိသော ယောက်ျား၏ ဦးခေါင်းစသည်
တို့၌ လေတိုက်သည်ကို ရှုဆင်ခြင် ရမည်။
သို့မဟုတ် ယောဂီပုဂ္ဂိုလ်၏ ကိုယ်အင်္ဂါကို ပြု
တင်းပေါက်၊ နံရံပေါက်စသည်မှ လေတိုးသော
အခါ ထိုလေကို သတိပြု၍ ကသိုဏ်းရှုလျှင်
လည်း ကိစ္စပြီးတော့၏။ (မည်သည့်အရာကို
ဖြစ်စေ လေတိုက်မှန်း သိသာထင်ရှားက ထို
လေကို ကသိုဏ်းအာရုံအဖြစ် ရှုမှတ်ဆင်ခြင်
နိုင်ဘို့ ပဓာနဖြစ်၏။)

နီလကသိုဏ်းစသော အဆင်းကသိုဏ်း ၄-
ပါးပြုလုပ်ပုံ— ကြာညိုပွင့်၊ အောက်မဲညိုပွင့်စ
သော အညိုရောင်ပန်းပွင့်တို့ကို ဝတ်ဆံ၊ အညွှာ
တို့ မပါစေ၊ ပွင့်ချုပ်သက်သက်သာ ပန်း
တောင်း ပန်းကလပ် ကြုတ်ဖုံးတို့၌ နှမ်းရေး
နှင့်အမျှ အပြည့်ထည့်၍ ပြုရမည်။ သို့မဟုတ်
အညိုရောင်အဝတ်ထုပ်ထည့်၍လည်း ပြုလုပ်
နိုင်၏။ အညိုဝန်းထင်ဘို့သာ ပဓာန ဖြစ်၏။
သို့မဟုတ် ပန်းတောင်း ပန်းကလပ် ကြုတ်ဖုံးတို့
၏ မျက်နှာဝကို အညိုရောင်အဝတ်ဖြင့် ဖွဲ့ချည်

ဖြန့်ကျက်၍ ကသိုဏ်းရှုလျှင်လည်း ဖြစ်၏။
ကြေးညိုရောင်၊ သစ်ရွက်ညိုရောင်၊ မျက်စဉ်းညို
ရောင်တို့တွင် တမျိုးမျိုးသော ဓာတ်ဆေးဖြင့်
ပထဝီကသိုဏ်း၌ ဆိုခဲ့သော နည်းအတိုင်း
ပြောင်းရွှေ့ရကောင်းသော ကသိုဏ်းဝန်းကို
၎င်း၊ ပြောင်းရွှေ့မရကောင်းသော နံရံစသည်
၌ အမြဲတည်သောကသိုဏ်းဝန်းကို၎င်း ဆေး
ခြယ်ပြုလုပ်၍ ကသိုဏ်းဝန်း ထင်ရှားအောင်
အရောင်အဆင်းမတူသော အပိုင်းအခြား
ကိုပါ ပြုရမည်။ (အညိုရောင် ကသိုဏ်းဝန်း
ထင်ရှားလာအောင် ဘေးမှ အဖြူဝိုင်း
စသော ဆန့်ကျင်ဘက် အရောင်ကို ဆေးခြယ်
ရမည် ဆိုလိုသည်။)

ဤနည်းအတိုင်း ပီတကသိုဏ်း၌ ရွှေရောင်
အဆင်းရှိသော မှုတ်လှေကားပွင့်စသည်
ကို၎င်း၊ ရွှေရောင်အပတ်ကို၎င်း၊ ရွှေရောင်
ဆေးဒါန်းမြင်းသီလာစသော ဓာတ်ဆေး
သုတ်ဆေးကို၎င်း အသုံးပြုစီရင်ရမည်။ လော-
ဟိတကသိုဏ်း၌ အနီရောင် အဆင်းရှိသော
လယ်ခေါင်ရမ်းပွင့် စသည်ကို၎င်း၊ အနီရောင်
အဝတ်ကို၎င်း၊ ဂွေနှီ ဟင်္သာပြဒါးစသော အနီ
ရောင်ဓာတ်ဆေး သုတ်ဆေးကို၎င်း အသုံးပြု
စီရင်ရမည်။ ဩဒါတကသိုဏ်း၌ အဖြူရောင်
အဆင်းရှိသော မြတ်လေးပွင့် စသည်ကို၎င်း၊
အဝတ်ဖြူကို၎င်း၊ အဖြူရောင်ဓာတ်ဆေး သုတ်
ဆေးကို၎င်း အသုံးပြုစီရင်ရမည်။

အာလောကကသိုဏ်းပြုလုပ်ပုံ— ပြုတင်း
ပေါက်၊ နံရံပေါက်၊ သော့ပေါက်၊ စသည်မှဝင်
လာသော လရောင်၊ နေရောင်တို့ဖြင့် နံရံ၌ဖြစ်
စေ၊ ကြမ်းပြင် မြေပြင်၌ ဖြစ်စေ ထင်လာသော
အလင်းရောင်ဝန်းကို ကသိုဏ်းရှုရမည်။ လ
ရောင် နေရောင်တို့ ကြာမြင့်စွာ မတည်၍ ဤ
နည်းဖြင့် နိမိတ်မထင်နိုင်သူတို့သည် အိုးတလုံး
ကို အပေါက်ဖောက်၍ အတွင်း၌ မီးထွန်းပြီး
လျှင် အိုးဝကို ပိတ်ထားရမည်။ ထိုနောက်အ
ရောင်ဝန်း ထင်စေလိုသော နံရံဘက်သို့

ဖောက်ထားသော အပေါက်ကို မျက်နှာမှ ထား၍ ထိုအပေါက်မှ ဆလိုက်ထိုးသကဲ့သို့ မိရောင်တန်းထွက်ကာ နံရံ၌ ထင်လာသော အလင်းရောင်ဝန်းကို ရှုဆင်ခြင်ရမည်။

ပရိစ္ဆိန္ဒာကာသ ကသိုဏ်းပြုလုပ်ပုံ— နေ ပြောက်မထိုး မိုးသောမဏ္ဍပ် သားရေ၊ ဖျာ သင်ဖြူ စသည်တို့၌ ၁-ထွာ လက် ၄-သစ် အပေါက်ဖောက်၍ ယင်းအပေါက် ဟင်းလင်း ပြင်ကို အာကာသကသိုဏ်းအဖြစ် ရှုမှတ် ဆင်ခြင်ရမည်။ ဤပြဆိုခဲ့ပြီးသောအခါအရင် တို့သည် ပါရမီနုဿ (အကတာဓိကာရ) တို့ အဖို့ဖြစ်၏။ ပါရမီရင့်သူ (ကတာဓိကာရ) တို့မှာမူ မြေသာမန်၊ ရေသာမန်စသည်ဖြင့်ပင် ပထဝီကသိုဏ်းကိစ္စ စသည်တို့ ပြည့်စုံတော့ သည်သာ။ (အကျယ်ကို ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၁၂၀-၁၊ ၁၆၅-၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၁၄၃-၄၊ ၁၉၅-၇-တို့ ၌ ကြည့်။)

ကသိကဈာန = ကသိကဈာန (န) [ကသိက + ဈာန] ကသိုဏ်းဈာန်၊ ကသိုဏ်းကိုစိုးဖြန်း၍ ရသောဈာန်။ “မဟဂ္ဂတာ”တိ ဝုတ္တာနံ ပန ကသိကဈာနာနံ နိမိတ္တံ ဝစုတိ။ မ၊ ၄။ ၁၄၃။ (-အဘိဋ္ဌ၊ ၁။ ၄၄၀။ အဘိဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၀၁။ အဘိဋ္ဌ၊ ၃။ ၃၂။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၈၆။ ဒိ၊ ၁။ ၂၄၆။) ကသိကဈာနတောဝ နိဟ-ရိတွာ ယောဇနာ ကတာ။ မ၊ ၃။ ၃၄၇။

ကသိကဈာနကာလ (ပု) [ကသိကဈာန + ကာလ] ကသိုဏ်းဈာန်ရသောအခါ။ ကသိ-ဏသဇ္ဇနကာလေ ကသိကဈာနကာလေ က-သိကာသေဝနကာလေ လဗ္ဘတိတိ။ မ၊ ၃။ ၄၆။

ကသိကဈာနဂ္ဂဟဏ (န) [ကသိကဈာန + ဂဟဏ] ကသိုဏ်းဈာန်ကို ယူခြင်း။ ဟေဋ္ဌာ ကသိကဈာနဂ္ဂဟဏေန အာရုံပါနမ္ပိ ဂဟဏံ ဒဠဗ္ဗံ။ အံ၊ ၃။ ၂။ ၁၀။

ကသိကဒေသနာ (ထိ) [ကသိက + ဒေသနာ] ကသိုဏ်းကို ဟောကြားခြင်း။ တတ္ထ ကသိ-ဏဒေသနာ အဘိဓမ္မဝသေန။ အဘိဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၃၆။ (-မူလ၊ ၁။ ၁၀၇။)

ကသိကဒေါသ (ပု) [ကသိက + ဒေါသ] ကသိုဏ်း၏အပြစ်။ ကသိကဒေါသာ (ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၁၂၁)-တိ ဟတ္ထပါဏိပဒါဒယော ဣဓ ကသိက-ဒေါသာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၁၄၄။

ကသိကဒ္ဓယ (န) [ကသိက + ဒ္ဓယ] ကသိုဏ်းနှစ်ခု၊ ဩဒါတကသိုဏ်း၊ ပိတကသိုဏ်း နှစ်ခု တို့၏အပေါင်း။ ယော ပုဂ္ဂလော ဣဓ သတ္တ-လောကေ ဣဒံ ကသိကဒ္ဓယံ ပညာယ ဂါဓ-တိ။ ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၄၉၉။ အံ၊ ၃။ ၁။ ၁၄၇။

ကသိကနာနတ္ထ (န) [ကသိကနာနာ + တ္ထ] ကသိုဏ်းထူးသည်၏အဖြစ်၊ ကသိုဏ်းအထူး။ ကသိကနာနတ္တာ အဓိဋ္ဌာနစိတ္တဝါရာနိပိ ဝိသု-ဝိသုယေဝ ပဝတ္တန္တိ။ သိ၊ ၃။ ၁။ ၂၃၇။

ကသိကနိဓ္ဓေသ (ပု) [ကသိက + နိဓ္ဓေသ] ကသိုဏ်းကို အကျယ်ပြုရာ။ တဿာ တံ ဝါ ဣတရေသံ ဝါ အညတရံ ကသိကနိဓ္ဓေသေ ဝုတ္တနယေန ဥပ္ပါဒေတွာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၅၈။ (-ပဋိသံ၊ ၄။ ၂။ ၂၇၇။)

ကသိကနိမိတ္တ (န) [ကသိက + နိမိတ္တ] ကသိုဏ်းနိမိတ်၊ ပထဝီကသိုဏ်းစသည်ဖြင့် မှတ်အပ်သော ပဋိဘာဂနိမိတ်။ “အဇ္ဈတ္တံ အရူပသညီ ဗဟိဒ္ဓါ ရူပါနိ ပဿတိ”တိ တွေ ကသိက-နိမိတ္တေ။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၁၆။ (-ဒိ၊ ၄။ ၂။ ၃၇၃။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၄၀၁။) ကသိကနိမိတ္တေတိ ပထဝီ-ကသိကာဒိသည်တေ ပဋိဘာဂနိမိတ္တေ။ အံ၊ ၃။ ၁။ ၅၀။ (-ဒိ၊ ၃။ ၂။ ၃၃၃။ အံ၊ ၃။ ၁။ ၂၆၀။)

ကသိကနိမိတ္တာဘိဘဝနက (တိ) [ကသိကနိ-မိတ္တ + အဘိဘဝန + က] ကသိုဏ်းနိမိတ်ကို လွှမ်းမိုး နှိပ်စက်တတ်သော။ အညော အဘိ-ဘာယတနဘာဝေါ ကသိကနိမိတ္တာဘိဘဝန-

ကဘာဝနာနိမိတ္တနာနတ္တတောတိ ဒဿေတိ။
မူလဋီ၊ ၁။ ၁၀၅။

ကသိကနိယမ (ပု) [ကသိက + နိယမ] ကသိုဏ်း
ဟူသောအမှတ်၊ ကသိုဏ်းအမှတ်။ စန္ဒိမသုရိ-
ယပရိမဇ္ဇနေ ကသိကနိယမံ အကတွာ။ ပဋိ-
သံ၊ ၄။ ၂။ ၂၇၂။

ကသိကနိယန္တ (ပု) [ကသိက + နိယန္တ] ကသိုဏ်း
၏အကျိုးဆက်။ န ဟိ ဗြဟ္မဝိဟာရနိယန္တော
အာရုံပုံ၊ အထ ခေါ် ကသိကနိယန္တော။ ဒိ၊
ဋီ၊ ၁။ ၄၀၅။ သိ၊ ၄။ ၁၁၈။ ၂။ ၄၃၃။ (- မ၊ ၄။ ၂။
၅၃။ နေတ္ထိ၊ ၄။ ၉၁။)

ကသိကပညတ္တိ (ထိ) [ကသိက + ပညတ္တိ] ကသိုဏ်းပညတ်။ တံ တံ ဘူတနိမိတ္တံ ဘာဝ-
နာဝိသေသဉ္စ ဥပါဒါယ ဂဟေတဗ္ဗော ဈာန-
ဂေါစရဝိသေသော ကသိကပညတ္တိ။ အနုဋီ၊
၁။ ၁၇၄။

ကသိကပဋိပါဋိ (ထိ) [ကသိက + ပဋိပါဋိ] ကသိုဏ်းတို့၏ အစဉ်။ ကသိကာနုလောမ-
ကြည့်။

ကသိကပဋိလောမ (ပု) [ကသိက + ပဋိလောမ] ကသိုဏ်းပဋိလုံ၊ ကသိုဏ်းတို့၏ အစဉ်ပြန်။
ကသိကာနုလောမကြည့်။

ကသိကပဏ္ဏတ္တိ (ထိ) [ကသိက + ပဏ္ဏတ္တိ] ကသိုဏ်း
ပညတ်။ တတ္ထ ဒသဝိဓေ ကသိကဇ္ဈာနံ ကသိ-
ကပဏ္ဏတ္တိ အာရဗ္ဘ ပဝတ္တတ္တာ။ အဘိ၊ ၄။ ၁။
၄၄၀။

ကသိကပဏ္ဏတ္တိနိမိတ္တာရမ္မဏ (တိ) [ကသိကပဏ္ဏတ္တိ
+ နိမိတ္တ + အာရမ္မဏ] ကသိုဏ်းပညတ်နိမိတ်
လျှင် အာရုံရှိသော။ တောနိ ဟိ ကသိက-
ပဏ္ဏတ္တိနိမိတ္တာရမ္မဏတ္တာ ဗဟိဒ္ဓါရမ္မဏာနိ။
အဘိ၊ ၄။ ၁။ ၄၅၀။

ကသိကပတ္ထရဏ (န) [ကသိက + ပတ္ထရဏ] ကသိုဏ်းကို ဖြန့်ခြင်း။ ကသိကဖရဏကြည့်။

ကသိကပထဝီ (ထိ) [ကသိက + ပထဝီ] ကသိုဏ်း
ဝန်းဖြစ်သော မြေ။ ကသိကပထဝီယံယေဝ
ပဋိစ္စ သမ္ဘူတံ ဧကံ သညံ မနသံ ကရေတိ။
မ၊ ၄။ ၄။ ၁၀၉။

ကသိကပရိကမ္မ (န) [ကသိက + ပရိကမ္မ] ကသိုဏ်းပရိကံ၊ ကသိုဏ်းဝန်းတို့၌ ပထဝီ
ပထဝီစသည်ဖြင့် စီးဖြန်းပျားခြင်း။ ကသိ-
ကပရိကမ္မံ ကရေန္တဿ ပဂုဏဇ္ဈာနံ ပစ္စ-
ဝေက္ခန္တဿ ဉာဏဝိပ္ပယုတ္တာပိ ဘာဝနာ
ဟောတိ။ ဒိ၊ ၄။ ၁။ ၁၀၀။ (- ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၁၂၆။
ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၂၇၁။ မ၊ ၄။ ၁။ ၁၇၃။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၁၉၁။
အံ၊ ၄။ ၁။ ၃၅။ အဘိ၊ ၄။ ၁။ ၂၃၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၄။
ခုဒ္ဒက၊ ၄။ ၂၀၃။ သုတ္တနိ၊ ၄။ ၁။ ၁၆၉။ အပ၊ ၄။
၁။ ၁၀။ စရိယာ၊ ၄။ ၅၁။ စူဠနိ၊ ၄။ ၁၁၀။
နေတ္ထိ၊ ၄။ ၁၆၃။ သိ၊ ၄။ ၁၁၈။ ၂။ ၄၃၃။ မ၊ ၄။ ၁။
၁၉၂။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၇၀။) ကသိကပရိကမ္မံ
ကရေန္တဿာတိ ကသိကေသု ဈာနပရိကမ္မံ
ကရေန္တဿ “ပထဝီ ပထဝီ” တိအာဒိဘာဝ-
နာဟိ ကသိကပရိကမ္မံ။ ဒိ၊ ၄။ ၁။ ၂၀၂။ ကသိ-
ကပရိကမ္မံ ဘာရေတိ ဒေါသဝိဝေဒနာဒိဝိ-
ဓိနာ ကသိကမဏ္ဍလေ ပဋိပတ္တိ ယာဝ ဥဂ္ဂဟ-
နိမိတ္တုပ္ပတ္တိ ကသိကပရိကမ္မံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၄။ ၂။ ၄။
(- သာရတ္ထ၊ ၂။ ၄၁၀။)

ကသိကပရိကမ္မကရဏ (န) [ကသိကပရိကမ္မ +
ကရဏ] ကသိုဏ်းပရိကံကို ပြုခြင်း။ ပထဝီ
ပထဝီအာဒိဘာဝနာ စ ကသိကပရိကမ္မကရ-
ဏံ မဏ္ဍလကရဏဉ္စ ဘာဝနံ ဘဇာပေန္တိ။
မူလဋီ၊ ၂။ ၉၄။

ကသိကပရိကမ္မကာလ (ပု) [ကသိကပရိကမ္မ +
ကာလ] ကသိုဏ်းပရိကံကို ပြုသောအခါ။
အာဂမနေန ဇာနာတိ နာမ ကသိကပရိ-
ကမ္မကာလေယေဝ ယေနာကာရေန သေ
ကသိကဘာဝနံ အာရဇ္ဈေ။ ဒိ၊ ၄။ ၁။ ၇၀။
(- အံ၊ ၄။ ၂။ ၁၅၃။ ပဋိသံ၊ ၄။ ၂။ ၃၁၀။)

ကသိဏပရိကမ္မကိစ္စ (န) [ကသိဏပရိကမ္မ + ကိစ္စ] ကသိုဏ်းစီးဖြန်းခြင်းကိစ္စ။ ပဌမဇ္ဈာနန္တိအာဒိသု ဝိသု ကသိဏပရိကမ္မကိစ္စ နာမ နတ္ထိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၅။

ကသိဏပရိကမ္မဈာနဓမ္မ (ပု) [ကသိဏပရိကမ္မ + ဈာနဓမ္မ] ကသိုဏ်းကို စီးဖြန်းခြင်းဟူသော ဈာန်တရား။ ဓမ္မောတိ တိဝိဓသုစရိတဓမ္မော စေဝ ကသိဏပရိကမ္မဈာနဓမ္မော စ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၇။၁၃၆။

ကသိဏပရိကမ္မာဒိကရဏ (န) [ကသိဏပရိကမ္မ + အာဒိ + ကရဏ] ကသိုဏ်းစီးဖြန်းခြင်း စသည်ကိုပြုခြင်း။ န အညေသံ ဝိယ ကသိဏပရိကမ္မာဒိကရဏ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂၉။

ကသိဏပရိကမ္မာဒိကုသလ (တိ) [ကသိဏပရိကမ္မာဒိ + ကုသလ] ကသိုဏ်းစီးဖြန်းခြင်း စသည်၌ လိမ္မာသော၊သု။ နိပကန္တိ ပကတိနိပကံ ပဏ္ဍိတံ ကသိဏပရိကမ္မာဒိကုသလံ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၂။

ကသိဏပရိကမ္မာဒိဝိသေသ (ပု) [ကသိဏပရိကမ္မာဒိ + ဝိသေသ] ကသိုဏ်းပရိကံ အစရှိသောအထူး။ ဥဋ္ဌာရတရံ အပရံ ကသိဏပရိကမ္မာဒိဝိသေသံ ဇာနန္တိတိ အတ္ထော။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၉၇။

ကသိဏပရိစ္ဆေဒန္တိ (ပု၊န) [ကသိဏ + ပရိစ္ဆေဒ + အန္တိ] ကသိုဏ်းအပိုင်းအခြား၏ အဆုံး။ ကသိဏပရိစ္ဆေဒန္တေန စ “အန္တဝါ”တိ ဂဏန္တယ “အန္တဝါ လောကော”တိ ဂဟဏာကာရပ္ပဝတ္တဒိဋ္ဌိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၀၂။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၅။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂။

ကသိဏဖရဏ (န) [ကသိဏ + ဖရဏ] ကသိုဏ်းကို ဖြန့်ခြင်း၊ ကသိုဏ်းရောင်ဖြင့် နှံ့ခြင်း။ ကသိဏဖရဏံ နာမ လောကဓာတုသဟဿေ ကသိဏပတ္ထရဏံ....ကသိဏဖရဏံ ဝိယ။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၀၅။ (-ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၁၆။) ကသိ-

ဏဖရဏံ ဝိယာတိ ကသိဏောဘာသေန ဖရဏံ ဝိယ ဒိဿတိ ဥပဋ္ဌာတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၃၁၉။

ကသိဏဖုဋ္ဌောကာသ (ပု) [ကသိဏ + ဖုဋ္ဌ + ဩကာသ] ကသိုဏ်းဖြင့် တွေ့ထိရာအရပ်။ ကသိဏဖုဋ္ဌောကာသောတိ ဝါ ကသိဏဝိဝိတ္တာကာသန္တိ ဝါ သဗ္ဗမေတံ ကေမေဝ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။၃၂၁။

ကသိဏဘာဝနာ (ထိ) [ကသိဏ + ဘာဝနာ] ကသိုဏ်းကို ပွားစေခြင်း။ ကသိဏပရိကမ္မကာလ-ကြည့်။

ကသိဏဘာဝါနုပဂမန (န) [ကသိဏဘာဝ + အနုပဂမန] ကသိုဏ်း၏အဖြစ်သို့မကပ်ရောက်ခြင်း။ အညဿ ဝါ ကသိဏဘာဝါနုပဂမနဒီပနတ္ထံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၆၇။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၂၄။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၃၂၀။

ကသိဏမဏ္ဍလ (န) [ကသိဏ + မဏ္ဍလ။ ပထဝါဒီနံ ကသိဏာနံ မဏ္ဍလာနိ ဗိမ္မာနိ တထာ။ မဏိမဉ္ဇူ၊၂။၄၇၆။] ကသိုဏ်းဝန်း။ ကာယေန စိရကတံ ဝတ္တံ ဝါ ကသိဏမဏ္ဍလံ ဝါ ကသိဏပရိကမ္မံ ဝါ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၉၈။ (-ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၂၁။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၃၆။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၁၉၈။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၁။) ကသိဏကရဏ-လည်း ကြည့်။

ကသိဏမဏ္ဍလကရဏ (န) [ကသိဏမဏ္ဍလ + ကရဏ] ကသိုဏ်းဝန်းကိုပြုခြင်း။ မဏ္ဍလကရဏံ ကသိဏမဏ္ဍလကရဏံ။ အနုဋ္ဌ၊၂။၁၀၀။ ကသိဏကရဏ-လည်း ကြည့်။

ကသိဏမူလက (တိ) [ကသိဏ + မူလ + က] ကသိုဏ်းလျှင် အကြောင်းရင်းရှိသော။ ကသိဏဇ္ဈာနံ ကသိဏမူလကာနိ အာရုပ္ပဇ္ဈာနာနိ စ သင်္ဂဏာတိ။ ဝိမတိ၊၁။၂၄၃။

ကသိဏရူပ (န) [ကသိဏ + ရူပ။ ကသိဏံ ဧဝ ရူပံ။ သမ္မော၊ ယော။၂၆၂။] ကသိုဏ်းရုပ်။ ယာဝ

ပန ကသိကရူပံ အာရမ္မဏံ ဟောတိ၊ တာဝ
ရူပံ သမတိက္ကန္တံ နာမ န ဟောတိ။ အံ၊ ငွါ၊ ၃။
၂၇၀။ (-မ၊ ငွါ၊ ၄။ ၁။ အဘိ၊ ငွါ၊ ၂။ ၄၉၃။
ပဋိသံ၊ ငွါ၊ ၂။ ၅၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၃၂၀။ ဒိ၊ ငွါ၊ ၁။
၁၇၀။ မ၊ ငွါ၊ ၃။ ၂၂၀။)

ကသိကရူပနိမိတ္တ (န) [ကသိကရူပ + နိမိတ္တ]
ကသိုဏ်းရူပနိမိတ်အာရုံ။ ရူပနိမိတ္တဿာတိ
ကသိကရူပနိမိတ္တဿ။ သံ၊ ငွါ၊ ၂။ ၃၇၇။

ကသိကဝဗ္ဗန (ထိ၊ န) [ကသိက + ဝဗ္ဗန] ကသိုဏ်း
ကို ပွားစေခြင်း။ အပ္ပမာဏံ ကတွာ ကသိ-
ဏံ ဝဗ္ဗေန္တဿ ကသိကဝဗ္ဗနဝသေန ဗဟုလိ-
ကာရသမ္ပဝတော သိယာ ဈာနဿ ဗလဝ-
တရတာ။ မ၊ ငွါ၊ ၃။ ၃၄၇။

ကသိကဝဗ္ဗနကာရဏ (န) [ကသိကဝဗ္ဗန + ကာ-
ရဏ] ကသိုဏ်းကို ပွားစေခြင်း ဟူသော
အကြောင်း။ တေန တေန ဥပရိအာဒိသု
ကသိကဝဗ္ဗနကာရဏေန။ ဒိ၊ ငွါ၊ ၃။ ၂၆၇။

ကသိကဝိဝိတ္တာကာသ (ပု) [ကသိက + ဝိဝိတ္တ +
အာကာသ] ကသိုဏ်းမှ ဆိတ်သော ကောင်း
ကင်။ ကသိကဗုဒ္ဓောကာသ-ကြည့်။

ကသိကဝိသေသ (ပု) [ကသိက + ဝိသေသ]
ကသိုဏ်းအထူး။ ယထေဝ ဟိ ရူပပဋိဘာဂ-
ဘူတေသု ကသိကဝိသေသေသု ရူပဝိဘာဂ-
နေန။ ဒိ၊ ငွါ၊ ၁။ ၁၆၇။ သိ၊ ငွါ၊ သစ်၊ ၁။ ၄၃၆။

ကသိကဝိဟာရ (ပု) [ကသိက + ဝိဟာရ] က-
သိုဏ်းကျောင်း၊ ကသိုဏ်းရှုသောကျောင်း။
ပုန ပညတ္တိဂ္ဂဟဏေန ကသိကဝိဟာရာဒိ-
အနိန္ဒြိယဗဒ္ဓါပါဒါယ ပညတ္တိမာဟ။ မူလဋီ၊
၁။ ၂၀၀။

ကသိကသဇ္ဇနကာလ (ပု) [ကသိက + သဇ္ဇန +
ကာလ] ကသိုဏ်းကို စီရင်ရာ အခါ။ ကသိ-
ကဇ္ဈာနကာလ-ကြည့်။

ကသိကသဇ္ဇနစေတနာ (ထိ) [ကသိကသဇ္ဇန +
စေတနာ] ကသိုဏ်းကို စီရင်သော စေတနာ။

ကသိကသဇ္ဇနစေတနာပိ ကဒါစိ တာဒိသာ
ဟောတိတိ ဂဟိတာ။ မ၊ ငွါ၊ ၃။ ၄၆။

ကသိကသမညာ (ထိ) [ကသိက + သမညာ] က-
သိုဏ်းအမည်။ တေနေဝ ဟိ နေသံ ကသိက-
သမညာ။ ဒိ၊ ငွါ၊ ၃။ ၂၆၇။

ကသိကသမာပတ္တိ (ထိ) [ကသိက + သမာပတ္တိ]
ကသိုဏ်းဈာန်သို့ ကောင်းစွာ ရောက်ခြင်း၊
ကသိုဏ်းဈာန်ဝင်စားခြင်း။ ဒသန္တံ ကသိက-
သမာပတ္တိန (မဟာနိ၊ ၁။ ၁၁) နှိ သကလဋ္ဌေန
ကသိကသင်္ခါတာနံ ပထဝီကသိကဇ္ဈာနာဒိနံ
ဒသန္တံ ဈာနာနံ။ မဟာနိ၊ ၄။ ၂၃၂။

ကသိကသမာပတ္တိနိယမ (ပု) [ကသိကသမာပတ္တိ
+ နိယမ] ကသိုဏ်းသမာပတ်ကို မှတ်ခြင်း၊
ကသိုဏ်း၌ ဈာန်ကိုဝင်စား၍ အဓိဋ္ဌာန်အပ်
၏ဟု မှတ်ခြင်း။ နုတ္တေတ္ထ ကသိကသမာ-
ပတ္တိနိယမော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၆။ တိရောကုဋ္ဌပါ-
ဋိဟာရိယာဒိသု ဝိယ ဣမသ္မိံ နာမ ကသိ-
ဏေ ဈာနံ သမာပဋိတွာ အဓိဋ္ဌာတဗ္ဗန္တိ န
တ္ထေ ကောစိ နိယမော အတ္ထိတိ အတ္ထော။
ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၇။

ကသိကသမာပတ္တိပဉ္စ (တိ) [ကသိကသမာပတ္တိ +
ပဉ္စ] ကသိုဏ်းသမာပတ်ကို မေးခြင်း။ သဗ္ဗာ
ပညာတိ ပဉ္စေသု ကသိကသမာပတ္တိပဉ္စ
သန္ဓာယ ပဋိက္ခိပတိ။ အဘိ၊ ငွါ၊ ၃။ ၁၇၆။

ကသိကသမ္ဘေဒ (တိ) [ကသိက + သမ္ဘေဒ] က-
သိုဏ်းရောယှက်ခြင်း။ နုတ္တိ တဿ အညော
ကသိကသမ္ဘေဒေါတိ။ ဒိ၊ ငွါ၊ ၃။ ၂၃၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊
၁။ ၁၇၁။ အညော ကသိကသမ္ဘေဒေါတိ
အာပေါကသိကာဒိနာ သင်္ကရေ။ ဒိ၊ ငွါ၊ ၃။
၂၆၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၃။ ၁၁၉၉။

ကသိကသဟစရဏ (န) [ကသိက + သဟစရဏ]
ကသိုဏ်းနှင့်အတူတကွဖြစ်ခြင်း။ သုဠ၊ သော-
ဘနံ ဝါ ဘာတိတိ သုဘံ၊ ကသိကသဟစရဏ-
တော ဈာနံ သုဘံ။ သံ၊ ငွါ၊ ၂။ ၁၃၃။

ကသိကာဒိအဇ္ဈတ္တဓမ္မ (ပု) [ကသိကာဒိ+အဇ္ဈတ္တဓမ္မ] ကသိုဏ်း အစရှိသော အဇ္ဈတ္တသန္တာန်၌ ဖြစ်သော တရား။ အသဘာဝဓမ္မတာ ဝေဟိ ကသိကာဒိအဇ္ဈတ္တဓမ္မဘူတော စ ကောရိဘာဝေါ န ဟောတိတိ။ မူလဋီ၊ ၁။ ၁၉၈။

ကသိကာဒိအာရမ္မဏဘာဝနာ (ထိ) [ကသိကာဒိ + အာရမ္မဏ + ဘာဝနာ] ကသိုဏ်း စသော အာရုံကို ပျိုးများခြင်း။ ကသိကာဒိအာရမ္မဏဘာဝနာယ သိခါပုတ္တကာလေစိတ္တစေတသိကာနံ ပရိဂ္ဂဟပရိဝါရပရိပူရဋ္ဌော။ ပဋိသံ၊ ၄။ ၁။ ၉၃။

ကသိကာဒိအာရမ္မဏပနိဇ္ဈာန (န) [ကသိကာဒိအာရမ္မဏ + ပနိဇ္ဈာန] ကသိုဏ်း စသော အာရုံကို ကပ်၍ ရှုခြင်း။ ဗုတ္တ အဋ္ဌသမာပတ္တိယော နိဝရဏာဒိပစ္စနိကဗျာပနတော ကသိကာဒိအာရမ္မဏပနိဇ္ဈာနတော စ “ဗျာန” နှိ ဝုစ္စတိ။ စူဠနိ၊ ၄။ ၁၃၄။

ကသိကာဒိကမ္မဋ္ဌာနိက (တိ) [ကသိကာဒိကမ္မဋ္ဌာန + ကုက] ကသိုဏ်း အစရှိသော ကမ္မဋ္ဌာန်းကို စီးဖြန်းသောသူ။ အတ္တနော ကမ္မဋ္ဌာနဝသေနော ကသိကာဒိကမ္မဋ္ဌာနိကေဟိ ဝါ ပန ကမ္မဋ္ဌာနသိသေနော အာလောကနဝိလောကနံ ကာတဗ္ဗံ။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၂၆။ အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၃၄၀။

ကသိကာဒိဂေါရဇ္ဈတ္တ (န) [ကသိကာဒိ+ဂေါရ+အဇ္ဈတ္တ] ကသိုဏ်း အစရှိသော အာရုံဟူသော အဇ္ဈတ္တ။ ဗျာနသမ္ပယုတ္တံစိတ္တံ ကသိကာဒိဂေါရဇ္ဈတ္တေ တောသေယျ အဘိရမာပေယျ။ မဟာနိ၊ ၄။ ၄၁၈။ အဇ္ဈတ္တ (၂) လည်း ကြည့်။

ကသိကာဒိဇ္ဈာနစတုက္က (န) [ကသိကာဒိ+ဇ္ဈာနစတုက္က] ကသိုဏ်း အာရုံစသည်ရှိသော ဗျာနလေးပါး။ ဒိဗ္ဗဝိဟာရဝသေနာတိ ကသိကာဒိဇ္ဈာနစတုက္ကဝသေန။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၈၁။

ကသိကာဒိနိမိတ္တ (န) [ကသိကာဒိ + နိမိတ္တ] ကသိုဏ်း အစရှိသော နိမိတ်အာရုံ။ အာဝဇ္ဇိတတ္တာတိ ကသိကာဒိနိမိတ္တဿ အာဝဇ္ဇိတတ္တာ။ ပဋိသံ၊ ၄။ ၂။ ၁၄၄။

ကသိကာဒိပညတ္တိ (ထိ) [ကသိကာဒိ+ပညတ္တိ] ကသိုဏ်း အစရှိသော ပညတ်။ ဘူတာဒိနိမိတ္တဘာဝနာဝိသေသဉ္စ ဥပါဒါယ ဝေါဟရိယမာနာ ကသိကာဒိပညတ္တိ ဝိယ။ အနုဋီ၊ ၁။ ၁၉၂။

ကသိကာဒိပညတ္တိသင်္ဂဟ (ပု) [ကသိကာဒိပညတ္တိ + သင်္ဂဟ] ကသိုဏ်း အစရှိသော ပညတ်ကို ပေါင်းယူခြင်း။ အတ္တဝါရေ ကသိကာဒိပညတ္တိသင်္ဂဟတ္ထံ “သင်္ခါရ” နှိ အဝတော “ကဉ္စ ဓမ္မ” နှိ ဝုတ္တံ။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၁၀။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၂။ (-မ၊ ၄။ ၂။ ၂။ ၇၇။)

ကသိကာဒိပဏ္ဍတ္တိ (ထိ) [ကသိကာဒိ+ပဏ္ဍတ္တိ] ကသိုဏ်း အစရှိသော ပညတ်။ န စေတံ ဇဝနနာမ ဂေါတ္တမာရဗ္ဗ ဇဝတံ န ကသိကာဒိပဏ္ဍတ္တိ။ အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၃၈၈။

ကသိကာဒိပဏ္ဍတ္တိသင်္ဂဟ (ပု) [ကသိကာဒိပဏ္ဍတ္တိ + သင်္ဂဟ] ကသိုဏ်း အစရှိသော ပညတ်ကို ပေါင်းယူခြင်း။ အတ္တဝါရေ ကသိကာဒိပဏ္ဍတ္တိသင်္ဂဟတ္ထံ “သင်္ခါရ” နှိ အဝတော “ကဉ္စ ဓမ္မ” နှိ ဝုတ္တံ။ မ၊ ၄။ ၇၄။ (-အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၄၀၅။ သိ၊ ၄။ ၁။ ၁၈၄။ မ၊ ၄။ ၂။ ၉၃။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၁၁။)

ကသိကာဒိပရိကမ္မ (န) [ကသိကာဒိ+ပရိကမ္မ] ကသိုဏ်း အစရှိသည်ကို စီးဖြန်းခြင်း။ ကသိကာဒိပရိကမ္မံ ကတော တတ္ထ ဥပါဒိတနိမိတ္တတ္တာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ပဋိသံ၊ ၄။ ၂။ ၁၄၄။

ကသိကာဒိဘာဝနာ (ထိ) [ကသိကာဒိ+ဘာဝနာ] ကသိုဏ်း အစရှိသည်ကို ပျိုးစေခြင်း။ တထာ ဟိ ကေစ္စေ “ကသိကာဒိဘာဝနာယ ဗျာနာနိ ဣဇ္ဈန္တိ” တိ ဝဒန္တိ။ မ၊ ၄။ ၂။ ၅၃။ (-မ၊ ၄။ ၂။ ၇၉၄။)

ကသိကာနန္တရ (န) [ကသိကာ + အနန္တရ]
ကသိုဏ်း၏ အခြားမဲ့။ ကသိကာနန္တရမုဒ္ဒိ-
ဋ္ဌေသု ပန ဥဒ္ဓါမာတကံ ဝိနိလကံ ဝိပုဗ္ဗကံ။
ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၁၇၃။

ကသိကာနုလောမ (ပု) [ကသိကာ + အနုလောမ]
ကသိုဏ်းတို့၏အစဉ်။ ကသိကာနုလောမတော
ကသိကာပဋိလောမတော။ အဘိ၊ ၄။ ၁။ ၂၃၂။
ပဋိသံ၊ ၄။ ၁။ ၂၁၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂။ ဒီ၊ ၄။ ၁။
၂၆၄။ ကသိကာနုလောမတောတိ ကသိကာ-
ပဋိပါဋိတော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၄။ ၂။ ၂။

ကသိကာနုလောမပဋိလောမ (ပု) [ကသိကာနု-
လောမ + ပဋိလောမ] ကသိုဏ်းတို့၏ အစဉ်၊
အစဉ်ပြန်၊ ကသိုဏ်း အနုလုံ ပဋိလုံ။ က-
သိကာနုလောမပဋိလောမတော ဈာနာနု-
လောမတော။ အဘိ၊ ၄။ ၁။ ၂၃၂။ ပဋိသံ၊ ၄။
၁။ ၂၁၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂။ ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၂၆၄။

ကသိကာပဂမ (ပု) [ကသိကာ + အပဂမ] ကသိုဏ်း
နှင့်ကင်းကွာခြင်း။ တဉ္စိ ကသိကာပဂမဝသေ-
နေဝ မနသိ ကာတဗ္ဗံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၁၀၉။

ကသိကာယတန (န) [ကသိကာ + အာယတန]
(၁) ကသိုဏ်းဟူသော(ဈာန်၏)ဖြစ်ရာတည်
ရာဖြစ်သော အာရုံ။ (ယင်းသည် ယှဉ်ဖက်
တရားနှင့်တကွဖြစ်သော ဈာန်၏ ဖြစ်ရာတည်
ရာဖြစ်သောကြောင့် ကသိကာယတန မည်၏။
ကသိုဏ်း အာရုံ အရ အာယတနသဒ္ဓါကို
ထောက်ဆ၍ ကသိုဏ်းကွက်ရိုးရိုးကို မယူရ၊
ပဋိဘာဂနိမိတ်အာရုံကို ယူရမည်။) (၂)
ကသိုဏ်းဟူသောအကြောင်းဖြစ်သောဈာန်၊
ကသိုဏ်းဈာန်။ (ရွှေအနက်အရ ယောဂီ
ပုဂ္ဂိုလ်၏ ချမ်းသာသုခ၏ အကြောင်းဖြစ်
သောကြောင့် အာရုံကို မုချအားဖြင့် ကသိ-
ကာယတနဟု ခေါ်သည်။ နောက်အနက်အရ
ဌာနဖြစ်သော ကသိုဏ်းအာရုံ၏ ကသိကာ-
ယတန အမည်ကို ဌာနီဖြစ်သောဈာန်၌ တင်
စား၍ ဈာန်ကို ကသိကာယတနခေါ်သည်။)

(တိ) (၃) ကသိုဏ်း အာရုံဟူသော အ
ကြောင်းရှိသော (ဈာန်)။ (၁) (၂) ဒသ
ကသိကာယတနာနိ။ ဒီ၊ ၃။ ၂၂၃။ မ၊ ၂။ ၂၀၇။
အံ၊ ၃။ ၂၉၃။ နေတ္ထိ၊ ၇၅။ ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၅၈။ အံ၊ ၄။
၂။ ၂၈၆။ ဥဒါန၊ ၄။ ၃၀၅။ ဣတိဝုတ်၊ ၄။ ၆။
စရိယာ၊ ၄။ ၈။ သကလဋ္ဌေန ကသိကာနိ။ တ-
ဒါရမ္မဏာနံ ဓမ္မာနံ ခေတ္တဋ္ဌေန ဝါ အဓိဋ္ဌာန-
ဋ္ဌေန ဝါ အာယတနာနိ။ ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၂၃၀။ မ၊ ၄။
၃။ ၁၇၉။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၃၀၁။ (-နေတ္ထိ၊ ၄။ ၁၅၃။
အနု၊ ၄။ ၁။ ၁၁၂။) ခေတ္တဋ္ဌေနာတိ ဥပ္ပတ္တိဋ္ဌာန-
ဋ္ဌေန။ အဓိဋ္ဌာနဋ္ဌေနာတိ ပဝတ္တိဋ္ဌာနဘာဝေ-
န။ ယထာ ခေတ္တံ သဿာနံ ဥပ္ပတ္တိဋ္ဌာနံ၊ ဝစိ-
ဋ္ဌာနဉ္စ၊ ဝေမေတံ ဈာနံ တံသမ္ပယုတ္တာနံ ဓမ္မာ-
နန္တိ၊ ယောဂီနော ဝါ သုခဝိသေသာနံ ကာ-
ရဏဘာဝေန။ ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၂၆၇။ ကသိကာယ-
တနာနိတိ ကသိကာဇ္ဈာနာနိ။ နေတ္ထိ၊ ၄။ ၁၁၀။
(တိ) (၃) ကေဝလံ ကသိကာယတနသင်္ခါ-
တမေဝ အဟုတွာ အဘိဘာယတနသင်္ခါတမ္ပိ
ပဝတ္တတိတိ။ မူလ၊ ၄။ ၁။ ၁၀၅။ ပဋိဘာဂနိမိတ္တ-
ဘူတံ ကသိကာရမ္မဏသင်္ခါတံ အာယတနံ
ကာရဏံ တေဿာတိ ကသိကာယတနံ၊
ဈာနံ။ အနု၊ ၄။ ၁။ ၁၁၂။

ကသိကာရမ္မဏ (န) [ကသိကာ + အာရမ္မဏ]
(၁) ကသိုဏ်းအာရုံ။ (တိ) (၂) ကသိုဏ်း
လျှင်အာရုံရှိသော(ဈာန်)။ (၁) အဋ္ဌ သမာ-
ပတ္တိယော ပန ကသိကာရမ္မဏဿ ဥပနိဇ္ဈာ-
ယနတော အာရမ္မဏပနိဇ္ဈာနန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။
သံ၊ ၄။ ၁။ ၆၄။ (-သံ၊ ၄။ ၂။ ၃၃။ အံ၊ ၄။ ၁။
၄၀၇။ ပဋိသံ၊ ၄။ ၁။ ၆၈။ မဟာနိ၊ ၄။ ၂၃၂။
ဝဇီရ၊ ၄။ ၉။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၁၀၉။ အနု၊ ၄။ ၁။ ၁၁၂။)
(တိ) (၂) ကုလပုတ္တေန ကသိကာရမ္မဏံ
အဘိညာပါဒကဇ္ဈာနံ သဗ္ဗာကာရေန အဘိ-
နိဟာရက္ခမံ ကတွာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၅၈။ (-
သာရတ္ထ၊ ၂။ ၅၃။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၅၀။ မ၊ ၄။ ၁။
၂၂၅။ မ၊ ၄။ ၁။ ၃၄၇။ မူလ၊ ၄။ ၁။ ၂၀၀။
နေတ္ထိ၊ ၄။ ၉၁။) ကသိကာရမ္မဏန္တိ အဋ္ဌန္နမ္ပိ

ကသိကာနံ ဝသေန ကသိကာရမ္မဏံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊
ဋီ၊ ၂။ ၆၁။

ကသိကာရမ္မဏာဒိဗျာန (န) [ကသိကာရမ္မ-
ဏာဒိ+ဗျာန] ကသိုဏ်းအာရုံ စသည်လျှင်
အာရုံရှိသော ဗျာနံ။ ဝိပဿနာပါဒကေသု
ကသိကာရမ္မဏာဒိဗျာနေသု သတိအာဒိနံ
နိဗ္ဗေဒဘာဂီယတ္တာ။ မ၊ဋီ၊ ၁။ ၁၇၈။

ကသိကာလောက (ပု) [ကသိဏ+အာလောက]
ကသိုဏ်းအလင်းရောင်။ တတ္ထ ဥက္ကာလော-
ကော ဝိယ ပရိကမ္မကာလေ ကသိကာလော-
ကော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၅၈။ (-ဣတိဝုတ်၊ ၄။ ၁၉၈။
ဒီ၊ဋီ၊ ၂။ ၂၁၂။ မ၊ဋီ၊ ၂။ ၃၁၉။ အံ၊ဋီ၊ ၂။ ၂၉၉။
အံ၊ဋီ၊ ၂။ ၁၀၃။ အနုဋီ၊ ၂။ ၁၁၀။)

ကသိကာလောကပရိဂ္ဂဟ (ပု) [ကသိကာလော-
က+ပရိဂ္ဂဟ] ကသိုဏ်းအလင်းရောင်ကို သိမ်း
ဆည်းခြင်း။ အာလောကပရိဂ္ဂဟေနာတိ က-
သိကာလောကပရိဂ္ဂဟဝသေန။ ဝိမတိ၊ ၁။
၈၁။

ကသိကာသုဘနိမိတ္တ (န) [ကသိဏ+အသုဘ+
နိမိတ္တ] ကသိုဏ်းနိမိတ် အသုဘနိမိတ်။ ကသိ-
ကာသုဘနိမိတ္တာဒိနံ ဝါ အညတရဿ ဒဿနံ
ဒဿနာနုတ္တရိယံ နာမ။ ဒီ၊ဋီ၊ ၂။ ၂၁၉။

ကသိကာသေဝနကာလ (ပု) [ကသိဏ+အာ-
သေဝန+ကာလ] ကသိုဏ်းကိုမှီဝဲသောအခါ။
ကသိဏဇ္ဈာနကာလ-ကြည့်။

ကသိကာသေဝနစေတနာ (ထိ) [ကသိကာသေ-
ဝနာ + စေတနာ] ကသိုဏ်းကို မှီဝဲသော
စေတနာ။ တတ္ထ ကသိကာသေဝနစေတနာ
ဂဟေတဗ္ဗာ။ မ၊ဋီ၊ ၂။ ၄၆။

ကသိဏုက္ကန္တိက (န) [ကသိဏ+ဥက္ကန္တိက] က-
သိုဏ်း (အစဉ်) ကို-ခုန်ခြင်း-ကျော်ခြင်း။
ဗျာနုက္ကန္တိကတော ကသိဏုက္ကန္တိကတော
ဗျာနုကသိဏုက္ကန္တိကတော။ အဘိ၊ဋီ၊ ၁။
၂၃၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂။ ဒီ၊ဋီ၊ ၁။ ၂၆၄။ သီ၊ဋီ၊

သစ်၊ ၂။ ၁၄၂။ ဗျာနံ အနုက္ကမိတွာ ကသိ-
ဏသေဝ ကေန္တရိကဘာဝေန ဥက္ကမနံ က-
သိဏုက္ကန္တိကံ နာမ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၃။ (-ဝိသုဒ္ဓိ၊
ဋီ၊ ၂။ ၃။)

ကသိဏုဂ္ဂိဒ (ပု) [ကသိဏ + ဥဂ္ဂိဒ] (၁)
ကသိုဏ်းကို ချဲ့ခြင်း။ (တိ) (၂) ကသိုဏ်းကို
ချဲ့ကြောင်းဖြစ်သော။ ကသိဏုဂ္ဂိဒိမ-ကြည့်။

ကသိဏုဂ္ဂိဒန (န) [ကသိဏ+ဥဂ္ဂိဒန] က-
သိုဏ်းကို ချဲ့ခြင်း။ တဉ္စိ ပုနပုနံ ဥဂ္ဂိဒိယမာ-
နမ္ပ အာကာသမေဝ ဟောတိတိ န တတ္ထ
ကသိဏုဂ္ဂိဒနံ လဗ္ဘတိ။ အဘိ၊ဋီ၊ ၁။ ၂၃၁။
(-သံ၊ဋီ၊ ၂။ ၂၉၆။)

ကသိဏုဂ္ဂိဒိမ (တိ) [ကသိဏုဂ္ဂိဒ+ဣမ။ ကသိ-
ဏဿ ဥဂ္ဂိတော ကသိဏုဂ္ဂိဒော၊ တေန
လဒ္ဓံ ကသိဏုဂ္ဂိဒိမံ။ အဘိ၊ဋီ၊ ၁။ (သျှ)။
ကသိဏုဂ္ဂိဒိယတိ ဧတေနာတိ ကသိဏုဂ္ဂိ-
ဒော၊ တဒေဝ ကသိဏုဂ္ဂိဒိမံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊ ၁။
၃၉၉။ အဋ္ဌသာလိနိ၊ ယော။ ၁၃၅-လည်း
ကြည့်။] ကသိုဏ်းကိုချဲ့ခြင်းဖြင့် ရအပ်သော၊
ကသိုဏ်းကို ချဲ့ကြောင်းဖြစ်သော (ကောင်း
ကင်)။ အာကာသေ အန္တလိက္ခေတိ အန္တ-
လိက္ခသင်္ခါတေ အာကာသေ၊ န ကသိဏုဂ္ဂိ-
ဒိမေ။ ဝိ၊ဋီ၊ ၂။ ၆၇။ (-ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၁၀၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊
ဋီ၊ ၁။ ၁၃၁။)

ကသိဏုဂ္ဂိဒိမာကာသ (ပု) [ကသိဏုဂ္ဂိဒိမ +
အာကာသ] ကသိုဏ်းကို ချဲ့ခြင်းဖြင့် ရအပ်
သော-ကသိုဏ်းကို ချဲ့ကြောင်းဖြစ်သော-
ကောင်းကင်။ ဝိညာဏကသိဏန္တိ စေတ္တ က-
သိဏုဂ္ဂိဒိမာကာသေ ပဝတ္တဝိညာဏံ။ ဒီ၊ဋီ၊
၂။ ၂၃၁။ မ၊ဋီ၊ ၂။ ၁၈၀။ (-အဘိ၊ဋီ၊ ၁။ ၂၃၁။
အဘိ၊ဋီ၊ ၂။ ၁၉၄။ ပဋိသံ၊ဋီ၊ ၁။ ၇၅။ ပဋိသံ၊ဋီ၊
၂။ ၇၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၃၂။ စူဠနိ၊ဋီ၊ ၅၉။ နေတ္တိ၊
ဋီ၊ ၁။ ၁၇၂။ ဒီ၊ဋီ၊ ၁။ ၁၇၁။ မ၊ဋီ၊ ၂။ ၁၂၅။ အံ၊
ဋီ၊ ၂။ ၃၂၁။ မူလဋီ၊ ၂။ ၄၄။ အနုဋီ၊ ၂။ ၁၈၆။
ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊ ၁။ ၃၉၉။)

ကသိက္ခာဦးမာကာသကသိက္ခာ (န) [ကသိက္ခာ-
ဦးမာကာသ + ကသိက္ခာ] ကသိုဏ်းကို ခွဲခြင်း
ဖြင့်ရအပ်သောကောင်းကင်ပညတ်ကသိုဏ်း။
ကသိက္ခာဦးမာကာသကသိက္ခာပရိစ္ဆိန္ဒာကာ-
သကသိက္ခာ အန္တောဂဓံ ကတွာ။ သာရတ္ထ။
၂။၂၀၂။

ကသိက္ခာဦးမာကာသနိမိတ္တ (န) [ကသိက္ခာဦး-
မာကာသ + နိမိတ္တ] ကသိုဏ်းကို ခွဲခြင်းဖြင့်
ရအပ်သော ကောင်းကင် - နိမိတ် - အာရုံ။
သော တံကသိက္ခာဦးမာကာသနိမိတ္တ “အာ-
ကာသော အာကာသော” တိ ပုနပျုနံ အာ-
ဝဇ္ဇေတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ။ ၁။၂၁။

ကသိက္ခာဦးမာကာသဒိဋ္ဌိဗ္ဗတ္တန (န) [ကသိ-
က္ခာဦးမာကာသ + အာဒိ + နိဗ္ဗတ္တန] က-
သိုဏ်းကို ခွဲခြင်းဖြင့် ရအပ်သော ကောင်း-
ကင်ပညတ် အစရှိသည်ကိုဖြစ်စေခြင်း။ ကသိ-
က္ခာဦးမာကာသဒိဋ္ဌိဗ္ဗတ္တနန ကသိကာဒိ-
အာရမ္မဏာနံ သမိပနေ။ အံ၊ ၁။ ၁၆။

ကသိက္ခာဦးမာကာသရမ္မဏဈာန (န) [ကသိ-
က္ခာဦးမာကာသ + အာရမ္မဏ + ဈာန] က-
သိုဏ်းကို ခွဲခြင်းဖြင့် ရအပ်သော ကောင်း-
ကင်ပညတ်လျှင် အာရုံရှိသောဈာန်။ ကသိ-
က္ခာဦးမာကာသရမ္မဏဈာနသေတံ အဓိဝ-
စနံ။ မဟာနိ၊ ၄။ ၈၄။

ကသိဏောဘာသ (ပု) [ကသိဏ + ဩဘာသ]
ကသိုဏ်းရောင်။ ကသိဏဖရဏ-ကြည့်။

ကသိတ (န) [ကသ + တ] (၁) ထွန်ယက်ခြင်း။
(တိ) (၂) ထွန်ယက်အပ်သော။ ကဋ္ဌ (၂)
ကြည့်။

ကသိတဌာန (န) [ကသိတ + ဌာန] ထွန်ယက်
ရာ အရပ်။ ခေတ္တေသု ကသိတဌာနေ ဗဟလံ
ဥဒကံ ဟောတိ။ ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၁၁၉။ (-ဝိသုဒ္ဓိ၊
၁။ ၁၂၀။ ဓမ္မ၊ ၄။ ၂။ ၁၉၈။ ဝိမာန၊ ၄။ ၅၈။
ဝိမတိ၊ ၂။ ၁၅၇။ ကခါ၊ ၄။ ၁။ ၂၅၇။ သံ၊ ၄။
၂။ ၄၇၀။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၂၀၉။)

ကသိတပ္ပဒေသ (ပု) [ကသိတ + ပဒေသ]
ထွန်ယက်ပြီးသောအရပ်။ နဂံလကဋ္ဌကရဏန္တိ
နဂံလေန ကသိတပ္ပဒေသော။ ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၂၅။

ကသိတဗ္ဗဌာန (န) [ကသိတဗ္ဗ + ဌာန] ထွန်ယက်
အပ် - ထွန်ယက်သင့် - သောအရပ်။ ယထာ
ဟိ ကုသလော ကဿကော ကသိတဗ္ဗဌာနံ
ပရိစ္ဆိန္ဒိတွာ ကသတိ။ အဘိ၊ ၄။ ၁။ ၂၄၉။
ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂၁၂။ (- သံ၊ ၄။ ၁။ ၂၃၁။)

ကသိတလေဇူ (ပု) [ကသိတ + လေဇူ] ထွန်
ချေးခဲ၊ ထွန်ယက်ထားသော မြေခဲ။ ဂဟိတ-
ဂဟိတမ္ပိ ကသိတလေဇူယေဝ ဟောတိ။ အံ၊
၄။ ၁။ ၂၄၄။

ကသိတုံ (ဗျ) [ကသ + တုံ] (က) ထွန်ယက်
ခြင်းငှါ။ (ခ) ရေးခြစ်ခြင်းငှါ။ (က)
ဣမသ္မိံ ကာလေ ကသိတုံ ဝဋ္ဋတိ။ သံ၊ ၄။ ၁။
၈၆။ (- အံ၊ ၄။ ၁။ ၂၄၂။ ဓမ္မ၊ ၄။ ၂။ ၁၈၅။)
(ခ) န ကဿတိ န နိကဿတိ ကသိတုံ ဝါ
ဆိန္နိတုံ ဝါ ဘိန္နိတုံ ဝါ န သက္ကာတိ အာကာ-
သော။ အဘိ၊ ၄။ ၁။ ၂၆၂။

ကသိတွာ (ကြိ၊ ဝိ) [ကသ + တွာ] (က) ထွန်
ယက်၍။ (ခ) တူးဆွ၍။ (က) တွမ္ပိ သမ-
ဏ ကသဿု စ ဝပဿု စ ကသိတွာ စ ဝပိ-
တွာ စ ဘုဉ္ဇဿတိ။ သံ၊ ၁။ ၁၇၄။ သုတ္တနိ။
၂၉၁။ (- ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၂၈။ မ၊ ၄။ ၂။ ၁၀၈။ သံ၊ ၄။
၁။ ၂၅။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၆၉။ သီ၊ ၄။ ၁။ ၂။ ၂၅၆။
မ၊ ၄။ ၁။ ၂။ ၁၄။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၂၀၇။) (ခ) ကေ
ဌာနံ ကုဒါလေန ကသိတွာ။ ဓမ္မ၊ ၄။ ၁။ ၁၉၈။

ကသိတွာန (ကြိ၊ ဝိ) [ကသ + တွာန] ထွန်ယက်
၍။ တေကသိ ကသိတွာန၊ သဗ္ဗဒုက္ခာ ပမုစု-
တိ။ သံ၊ ၁။ ၁၇၇။ သုတ္တနိ။ ၂၉၂။ သံ၊ ၄။ ၁။
၂၃၇။ သုတ္တနိ၊ ၄။ ၁။ ၁၃၇။

ကသိပဋိဗဒ္ဓ (တိ) [ကသိ + ပဋိဗဒ္ဓ] ထွန်ယက်
ခြင်း - လယ်လုပ်ငန်း - နှင့်စပ်သော။ ကသိ
(၂) နှင့် ကသိမန္တု-တို့ ကြည့်။

ကသိဖလ (န) [ကသိ+ဖလ] လယ်ထွက်သီးနှံ။
မမ ကသိဖလံ ဘုဉ်တော ပုနပိ ဒိဝသေယေဝ
ဆာတော ဟောတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃၅။ (-
သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃၆။)

ကသိဘဏ္ဍ (န) [ကသိ+ဘဏ္ဍ] လယ်လုပ်ကရိ-
ယာ။ န စသ ဩဋ္ဌာရိကာနိ ယုဂနင်္ဂလာဒီနိ
ကသိဘဏ္ဍာနိ ပဿာမိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၂၈။
သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၈။ (- အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၄၂။ အဘိ၊
ဋ္ဌ၊၂။၃၉၃။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၅။)

ကသိဘာရဒ္ဒါ (ပ) [ကသိ+ဘာရဒ္ဒါ] ကသိ-
ဘာရဒ္ဒါပုဏ္ဏား။ (ယင်းပုဏ္ဏားသည် လယ်
သမားဖြစ်၍ ကသိ၊ ဘာရဒ္ဒါအနွယ်မှ ဆင်း
သက်လာ၍ ဘာရဒ္ဒါ၊ ထို အမည်နှစ်ခုကို
ပေါင်း၍ ကသိဘာရဒ္ဒါဟု တွင်သည်။

မဂဓတိုင်း ဒက္ခိဏာဂိရိဇနပုဒ် ကေနာဠာ-
ပုဏ္ဏားရွာ၌ ဘုရားရှင် သီတင်းသုံးနေတော်
မူစဉ် ကသိဘာရဒ္ဒါပုဏ္ဏားသည် ထွန်ကိုင်
လုပ်သား ၅-ရာ အပါအဝင် လယ်ဆင်းပရိ-
သတ် ၁-သောင်း ၂-ထောင့် ၅-ရာဖြင့် စည်
ကားသိုက်မြိုက်လှသော လယ်ထွန်မင်္ဂလာပွဲသ
ဘင် ဆင်ယင်ကျင်းပလေသည်။ ထို ပွဲသဘင်ရှိ
ကျွေးမွေးရာဌာနသို့ ဘုရားရှင်ကိုယ်တော် တ
ပါးတည်း ဆွမ်းခံကြရောက်တော်မူသောအခါ
ပုဏ္ဏားက “ရဟန်းဂေါတမ ကျွန်ုပ်တို့လို
ထွန်ယက်စိုက်ပျိုးစားပါ”ဟု လျှောက်ထား
သဖြင့် “ပုဏ္ဏား ပညာတည်းဟူသော ထမ်းပိုး၊
ထွန်တုံး၊ ဟိရိဩတ္တပ္ပတည်းဟူသော ထွန်သန်
များကို သမာဓိတည်းဟူသောကြိုးဖြင့် ပူးကပ်
ချည်နှောင်၍ ပညာတည်းဟူသောထွန်းတုံး၌
သတိတည်းဟူသော ထွန်သွားကို တပ်ဆင်ပြီး
လျှင် ထိုသတိတည်းဟူသော နှင်တံ ကြိမ်လုံး
ကို ဆုပ်ကိုင်၍ ပါတိမောက္ခသံဝရသီလခေါ်
(၁) ကာယသုစရိတ်ဟူသော ဆူးစည်းရိုး၊
(၂) ဝစီသုစရိတ်ဟူသောသစ်ပင်စည်းရိုး၊ (၃)
အာဇီဝပါရိသုဒ္ဓိသီလခေါ် အစာအာဟာရ၌

အတိုင်းအတာသိမှုဟူသော တံတိုင်းစည်းရိုး
ဤအကာအရံ ၃-မျိုးတို့ဖြင့် လုံခြုံစေလျက်
ချွတ်ယွင်းဖောက်ပြန် မမှန်ကန်ခြင်းဟူသော
လယ်ကြားမြက်တို့ကို မဖောက်မပြန် မှန်ကန်
ပြတ်သားခြင်းသစ္စာဟူသော တံဇဉ်ဖြင့် ရိတ်
ဖြတ် ပယ်ရှားပြီးနောက် ငါ၏သန္တာန်ဝယ်
နိဗ္ဗာန်၌ မွေ့လျော်တတ်သော အရဟတ္တဖိုလ်
စိတ်ခေါ် သောရစတုရား ဖြစ်ပေါ်ပေါ်ပေါက်
လာခြင်းကြောင့် အမြဲထွန်ယက်စိုက်ပျိုးနေရ
သော သင်ပုဏ္ဏားကဲ့သို့မဟုတ်ပဲ နောက်ထပ်
တဖန် ထွန်ယက်စိုက်ပျိုးဘွယ်မရှိ၊ လုပ်ကိုင်
စရာဟူသမျှမှ လွတ်ခြင်းကြီး လွတ်မြောက်
ရသည့်အတွက် နိဗ္ဗာန်သို့ ရှေးရှုဆောင်တတ်
သော ပြန်လည်နောက်ဆုတ်ခြင်းမရှိ ရှေ့သို့
သာ ချီတက်တတ်သည်ဖြစ်၍ အနိဝတ္တန္တပုဒ်
ဖြင့် ဂုဏ်ပြုခံရသည့် ဝိရိယတည်းဟူသော
ခိုင်းနှားတို့ကို မောင်းနှင်ကာ ဣန္ဒြိယသံဝရ-
သီလတည်းဟူသော မိုးရေဖြင့် ထောက်ကူ
အပ်သည့် သဒ္ဓါတည်းဟူသောမျိုးစေ့ရှိသော
အဇ္ဈတ္တသန္တာန်ဟူသော လယ်ယာမြေကို ငါ
ဘုရား ထွန်ယက်တော်မူခဲ့ပြီ၊ ထိုထွန်ယက်မှု
သည် ဖိုလ် ၄-ပါးသို့ရောက်စေအပ်သော ထွန်
ယက်မှုဖြစ်၍ နိဗ္ဗာန်အကျိုးကို ရရှိသည့်
အတွက် ငါဘုရားနှင့် ကျွတ်ထိုက်သူအားလုံး
ခပ်သိမ်းသော ဆင်းရဲမှ လွတ်မြောက်၏”ဟု
ဟောတော်မူသည်။

နက်နဲသောတရားဒေသနာကို ကြားနာရ
သောကြောင့် ကြည်ညိုသဒ္ဓါ ဖြစ်ပေါ်လာ
သဖြင့် အဖိုးတသိန်းထိုက်သော ရွှေခွက်၌
နို့ ဃနာများကို လောင်းထည့်၍ “အရှင်
ဂေါတမ အရှင်ဂေါတမသည် နိဗ္ဗာန်အထိ
အကျိုးရရှိသော လယ်ကို ထွန်ယက်သူဖြစ်
သည့်အတွက် လယ်သမားစစ်စစ် အရှင်ဖြစ်ပါ
ပြီ၊ နို့ ဃနာဆွမ်း ဘုဉ်းပေးသုံးဆောင်တော်
မူပါ”ဟု ရှိရှိသေသေ ဆက်ကပ်လှူဒါန်းသည်
ကိုငြင်းပယ်တော်မူသောအခါ “အရှင်ဂေါတမ

ဤနိဗ္ဗာနဆွမ်းကို အဘယ်ပုဂ္ဂိုလ်အား လှူရပါမည်နည်း” ဟု လျှောက်ထားလေသည်။ “ပုဏ္ဏား နတ်လူလောက၌ ငါတို့ဘုန်းနှင့် ငါ၏တပည့်သားဝကများမှတစ်ပါး သင်လှူသော နိဗ္ဗာနဆွမ်းကြေညက်အောင် စားနိုင်သူကို ငါတို့ဘုန်းမမြင်မိပေ။ ထို့ကြောင့် စိမ်းစိုသော မြက်သစ်ပင်မရှိရာ၌ ဖြစ်စေ၊ ပိုးမွှားမရှိသော ရေ၌ ဖြစ်စေ သွန်းလောင်းပစ်ပါ” ဟု မိန့်တော်မူသည့်အတိုင်း ပုဏ္ဏားပြုလုပ်ရာ “ဖျစ်ဖျစ်” မည်သံကိုလည်း ကြားရသည်။ အခိုးအလျှံထွက်သည်ကိုလည်း မြင်ရသည်။ ထို့ကြောင့် ထိတ်လန့်ခြင်း=သံဝေဂဖြစ်သည့် အတွက် ရဟန်းပြုပြီး မကြာမီ ရဟန္တာအဖြစ် (=အရဟတ္တဖိုလ်) သို့ရောက်ရှိသွားသူ ဖြစ်သည်။ ထိုပုဏ္ဏားကို အကြောင်းပြု၍ ဟောသောသုတ်ကို “ကသိဘာရဒ္ဒါဇာသုတ်” ဟု ခေါ်သည်။ (သံ၊ ၁။ ၁၇၄။ သုတ္တနိ။ ၂၉၁။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၂၂၂။ သုတ္တနိ၊ ၄။ ၁။ ၂၄-၁၃၉။) ကသိဘာရဒ္ဒါဇာသုတ် ကသိနိဿယ ဇီဝတိ။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၂၂၂။ ကသိဘာရဒ္ဒါဇာသုတ် ဗြာဟ္မဏဿာတိ သော ဗြာဟ္မဏော ကသိယာ ဇီဝတိ။ သုတ္တနိ၊ ၄။ ၁။ ၂၄။

ကသိမ (ပု) [ကိသ+ဣမ။ ကိသကို ကသိ-ပြု။ မောဂ်၊ ၄။ ၆၂။] ကြုံလို့-ပိန်ပါး-သောသူ၏ အဖြစ်၊ ကြုံလို့ပိန်ပါးခြင်း။ ကိသဿ ဘာဝေါ ကသိမာ။ မောဂ်၊ ပဉ္စိကား၊ ၄။ ၆၂။

ကသိမန္တ (တိ) [ကသိ+မန္တ] လယ်လုပ်ငန်းနှင့် ပြည့်စုံသောသူ။ (လယ်ပိုင်ရှင်။) ကသိမာ- (ဇာ၊ ၁။ ၂၇၅) တိ သမ္ပန္နကသိကမ္မော။ ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၂၀၉။ စရိယာ၊ ၄။ ၁၉၉။

ကသိရ (န) [ကသ+ဣရ။ ကု + သိ + ဣရ။ ကသ+ကိရ။ ကသတိ အပညန္တိ ကသိရံ၊ ဣရော။ ကုစ္ဆိတေနာကာရေန သေတိတိ ဝါ ကသိရံ။ ဓာန်၊ ၄။ ၁။ ၂၇၅။ ကသိယတိ ဒုက္ခေန ဂမိယတိတိ ကသိရံ၊ ကိစ္ဆံ။ မောဂ်၊ ၇။ ၁၄၉။]

အဘိဓာန် (က-ဝဂ်) ၁-၃၀-ပ-မ-ဗ-သ-၈

(၁) ဆင်းရဲ - ငြိုငြင် - ပင်ပန်း - ခြင်း။ (ပါဠိအဋ္ဌကထာတို့၌ ကိစ္ဆနှင့် ကသိရကို ပရိယာယ်အဖြစ်ဖြင့် သုံးနှုံးဖွင့်ဆိုကြ၏။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၂၁၀-၂၁၂။ ကိယဆင်းရဲခြင်းကို ကိစ္ဆ၊ စိတ်ဆင်းရဲခြင်းကို ကသိရ-ဟု အထူးဖွင့်သေး၏။) (၂) အနည်းငယ်။ (တိ) (၃) ဆင်းရဲ-ငြိုငြင်-ပင်ပန်း-သော။ (၁) တေ ကသိရေန သမုဒါဂစ္ဆန္တိ။ မ၊ ၁။ ၁၅၁။ အံ၊ ၂။ ၁၇၅။ (-အံ၊ ၁။ ၁၀၆။ သုတ္တနိ။ ၃၇၁။ ဥဒါန။ ၁၄၆။ ဇာ၊ ၁။ ၂၃၄။ ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၁၉၂။ ထေရ၊ ၄။ ၂။ ၁၁၉။) ကသိရေန သမုဒါဂစ္ဆန္တိတိ ဒုက္ခေန ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ မ၊ ၄။ ၁။ ၃၇၆။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၂၆၁။ (-အံ၊ ၄။ ၂။ ၇၆။ သုတ္တနိ၊ ၄။ ၁။ ၂၇၈။ ဥဒါန၊ ၄။ ၂၇၂။ ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၁၁၅။) (၂) ကသိရန္တိ ပရိတ္တံ ဝုစ္ဆတိ တပုဋ္ဌိက္ခေပေန အကသိရံ ဥဋ္ဌာရံ။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၁၅၈။ (- မ၊ ၄။ ၂။ ၃၂၅။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၁၉၆။) (တိ) (၃) တေနမိ နဂေါ ကသိရ စ ဝုတ္တိ- (ပေတ။ ၁၈၅) တိ ... ကသိရ ဒုက္ခာ စ ဝုတ္တိ ဇီဝိကာ ဟောတိတိ။ ပေတ၊ ၄။ ၂။ ၂။

ကသိရလာဘိ (တိ) [ကသိရ + လာဘ+ဏိ] ဆင်းရဲ-ငြိုငြင်-ပင်ပန်း-စွာရလေ့ ရှိသောသူ။ ယထာပရိစ္ဆေဒဝသေန သမာပတ္တိံ ဌပေတုံ န သက္ကောတိ။ အယံ ကိစ္ဆလာဘိ ကသိရလာဘိ နာမ။ မ၊ ၄။ ၂။ ၂၂။

ကသိရဝတ္ထိ (တိ) [ကသိရ+ဝတ္ထိ] ဆင်းရဲငြိုငြင်စွာ အသက်မွေးခြင်းရှိသော၊ ဆင်းဆင်းရဲရဲ အသက်မွေးရသောသူ။ အဟံ ပန သဗ္ဗကလံ ကသိရဝတ္ထိတာယ ဟိနော။ ထေရ၊ ၄။ ၂။ ၂၂၆။

ကသိရဝတ္ထိက (ငိ) [ကသိရ + ဝတ္ထိ + က] ဆင်းရဲငြိုငြင်စွာ အသက်မွေးခြင်းရှိသော၊ ဆင်းဆင်းရဲရဲ အသက်မွေးရသောသူ။ ကသိရဝတ္ထိကေ (သံ၊ ၁။ ၉၄။ အံ၊ ၁။ ၃၉၇) တိ ဒုက္ခဝုတ္တိကေ။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၁၄၉။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၃၂၁။ (-၇၆။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၁၉၅။)

ကသိရာဘတ (တိ) [ကသိရ + အာဘတ] ဆင်းရဲစွာ ဆောင်အပ်သော။ ကိစ္စေန လတ္တံ ကသိရာဘတံ ခနံ။ ဝိတ္တံ ဝိနာသေတိ ဒုက္ခေန သမ္ဘတံ။ ဇာ၊ ၂။ ၁၂၂။ ဇာ၊ ၄။ ၅။ ၄၆၉။

ကသိဝန္တနဂရ (ထိ၊ ပ) [ကသိဝန္တ + နဂရ။ မောဂါ၊ ၃။ ၅၀။] ကသိဝန္တမြို့။ တေဿာတိ ကသိဝန္တနဂရဿ။ ဒီ၊ ၃။ ၁၅၀။

ကသိဝန္တ (ပ) [ကသိ + ဝန္တ] ကသိဝန္တမြို့။ ဥတ္တရေန ကသိဝန္တော (ဒီ၊ ၃။ ၁၇၀) တိ တသ္မိံ ဌတော ဥဇုံ ဥတ္တရဒိသာယ ကသိဝန္တော နာမ အညံ နဂရံ။ ဒီ၊ ၄။ ၁၄၀။

ကသိသမ္ဘာရ (ပ) [ကသိ + သမ္ဘာရ] လယ်၏ အဆောက်အဦ၊ လယ်လုပ်ကိရိယာ။ တသ္မာ ဘဂဝါ မူလဟော ပဌာယ ကသိသမ္ဘာရံ ဒဿေန္တော။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၂၂၉။

ကသိဿန္တိ (ကြိ) [ကသ + အ + ဿန္တိ] ထွန်ယက် ကုန်လတ္တံ့။ ကသတိ (၁) ကြည့်။

ကသိဿသိ (ကြိ) [ကသ + အ + ဿသိ] ထွန် ယက်လတ္တံ့။ ကသတိ (၁) ကြည့်။

ကသိဿာမိ (ကြိ) [ကသ + အ + ဿာမိ] ထွန် ယက်အံ့။ ကသတိ (၁) ကြည့်။

ကသိယတိ (ကြိ) [ကသ + ယ + တေ] (၁) ထွန်ယက်အပ်၏။ (၂) ပေါင်းစုအပ်၏။ (၁) ယတ္ထ န ကသိယတိ န ဝပီယတိ။ မဟာနိ၊ ၃၇၆။ မ၊ ၄။ ၁။ ၁၁၆။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၁၃။ မဟာနိ၊ ၄။ ၃၉၄။ (၂) ကသိယတိ စိယတိတိ ကာသု၊ ရာသိ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၃။ မ၊ ၄။ ၂။ ၃၂။

ကသေရ (ပု၊ န) [က + သိ + ရ] ကေ ဇလေ သယတိ ပဝတ္တတိတိ ကသေရ၊ တိဏ္ဍဝိသေ သော။ ဣဒိမောဂါ၊ ၁၇၇။ (ကသ + ဉ၊ ရေ၊ လာ။ သံ)] ဝက်မြေစာပင်။ ယာနိ ဝါ ပန ဉာနိပိ အတ္တိ အာလုဝကသေရ... ဇာယန္တိ။ ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၂၇။

ကသေရက (ပု၊ န) [ကသေရ + က] ဝက်မြေစာ ပင်။ ကဋီဗလဝ-ကြည့်။

ကသေရကကန္တ (ပ) [ကသေရက + ကန္တ] ဝက် မြေစာဉ။ ကဒလိကန္တော ဝေဠုကန္တော ကသေရကကန္တော။ ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၁၀၀။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၉၅။

ကသေရကပုပ္ဖ (န) [ကသေရက + ပုပ္ဖ] ဝက်မြေ စာပန်း။ စူဠနိပ္ပါဝပုပ္ဖ မဟာနိပ္ပါဝပုပ္ဖ ကသေ ရကပုပ္ဖ။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၉၇။

ကတ္ထရ (ပ) [ကသ + ဉိရ၊ က-လာ၊ ဉိ-ကို ဉ-ရဿပြု။ (သံ-၌ ကတ္ထုရိ-ဟု ရှိသည်။)] ကတိုးကောင်။ ကတ္ထရ သူရာ ဂန္ဓာ တေ၊ ကေဝလာ ဂါယမာနာဝ။ အပါ၊ ၄။ ၂။ ၂၆၂။

ကသ္မိရ (ပု၊ န) [ကာသ + မိရ၊ ကာသ ဒိတ္တိယံ သမ္ပတ္တိယာ ကာသန္တိတိ ကသ္မိရာ၊ မိရော။ ဓာနံ၊ ၄။ ၁၀၅။ (ကဋီရ-သံ)] ကသ္မိရတိုင်း။ (ဤတိုင်းသည် တတိယ သင်္ဂါယနာတင်ပြီး နောက် သာသနာပြုစေလွှတ်ရာ ကိုးတိုင်း ကိုးဌာနတို့တွင် အပါအဝင်ဖြစ်၍ မောဂ္ဂလိ ပုတ္တတိဿထေရ်က မဇ္ဈန္တိကထေရ်ကို သာသ နာပြု စေလွှတ်သောတိုင်း ဖြစ်သည်။ ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၄၀။ တည်ရာဌာနကား ဟိမဝန္တာတောင် ၏ အနောက်မြောက်စွန်း ပဉ္စာပ (ပန်ဂျပ်) နယ်၏ အရှေ့မြောက်ဖက်စွန်းနှင့် စပ်လျက် တည်ရှိသည်။ မြို့တော်ဟောင်း အမည်မှာ သိရိနဂရ၊ ယခု မြို့အမည်မှာ ဆရင်နဂါ ဖြစ် သည်။ ဗုဒ္ဓသာသနိက ပဌဝိဝင်။) ကိဝ ဒုရံ မဟာရာဇ ဣတော ကသ္မိရံ ဟောတိ။ မိလိန္ဒ။ ၈၉။

ကသ္မိရဂန္ဓာရ (ပ) [ကသ္မိရ + ဂန္ဓာရ] (၁) ကသ္မိရတိုင်း၊ ဂန္ဓာရတိုင်း။ (၂) ကသ္မိရ- ဂန္ဓာရတိုင်းသို့တိုင်းသား။ (၁) ဂန္ဓာ ကသ္မိ ရဂန္ဓာရံ၊ ဣသံ မဇ္ဈန္တိကော တဒါ။ ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၅၀။ (၂) ကသ္မိရဂန္ဓာရ (ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၅၀) တိ

ကသိရဂန္ဓာရရဋ္ဌဝါသိနော။ သာရတ္ထ၊ ၁။
၁၅၁။

ကသိရဇ (န) [ကသိရ+ဇန။ ကသိရရဋ္ဌဇာတံ
ကသိရဇ။ ဓာန်၊ ၉။ ၂၀၃။] ကုကုမံ၊ ဂုဂမံ။
(မာလာကျိကျ။) ကသိရဇံ တု ကုကုမံ။
ဓာန်၊ ၂၀၃။

ကသံ (ကြိ) [ကရ+သြ+သံ။ သြ-ပစ္စည်းနှင့်
တကွ ကရ-ဓာတ်ကို ကာ-ပြု၊ ကာ၌ အာကို
ရသျှပြု။ နိရုတ္တိ၊ ၆၇။] ပြုအံ။ ကရေတိ-
ကြည့်။

ကဿ (န) [ကဿ+ဏျ] လယ်။ ကဿပ-
ထောင့်ကွင်း ကြည့်။

ကဿက (ပု) [ကဿ+ဏျ။ ဓာန်၊ ၉။ ၄၄၇။]
တောင်သူလယ်သမား။ ယော တေ သော
ပုရိသော ကဿကော ဂဟပတိကော ကရ-
ကာရကော ရာသိဝနကော။ ဒီ၊ ၁။ ၅၇။ ကသ-
တိတိ ကဿကော။ ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၁၅၂။ (-မ၊ ၄။
၄။ ၉၂။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၂၂၃။ အဘိ၊ ၄။ ၁။ ၂၃၉။)

ကဿကကုလ (န) [ကဿက+ကုလ] တောင်သူ
လယ်သမားမျိုး။ ဗောဓိသတ္တော ကဿကကု-
လေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ။ ဇာ၊ ၄။ ၂။ ၁၀၀။

ကဿကပုရိသ (ပု) [ကဿက+ပုရိသ] လယ်
လုပ်ယေးကျား၊ လယ်သမားယေးကျား။
ပဉ္စသတာ ကဿကပုရိသာ သဗ္ဗေ အဟတ-
သေတဝတ္ထနိဝတ္ထာ။ သုတ္တနိ၊ ၄။ ၁။ ၁၂၄။

ကဿကဗြာဟ္မဏ (ပု) [ကဿက+ဗြာဟ္မဏ]
လယ်သမားပုဏ္ဏား။ ကော ကဿကဗြာဟ္မ-
ဏော ခေတ္တံ ကသိတွာ။ ဇာ၊ ၄။ ၅။ ၆၉။

ကဿကလေဏ (န) [ကဿက+လေဏ] က-
ဿက လိုဏ်။ ထေရေ ကိရ ကဿကလေ-
ဏေ နာမ ပဋိဝသတိ။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၃၇၉။ သံ၊ ၄။
၃။ ၁၉၆။ (-အံ၊ ၄။ ၁။ ၃၉၃။)

ကဿကဝဏ္ဏ (ပု) [ကဿက+ဝဏ္ဏ] လယ်သမား
- အသွင် - သဏ္ဌာန် - ဟန်။ အထ ခေါ်မာ-
ရော ပါပိမာ ကဿကဝဏ္ဏံ အဘိနိမ္မိနိတွာ။
သံ၊ ၁။ ၁၁၆။

ကဿကဝါရ (ပု) [ကဿက+ဝါရ] လယ်သမား
အလှည့်အကြိမ်။ (လယ်သမားကို ဥပမာ
ထား၍ ရဟန်းအကျိုးကို ဟောသော ဝါရ။)
န တထာ ဣဓ ကဿကဝါရေ တဒဝစနံ
ကဿတိ အနုယုဇ္ဈေယျ စေတိ အတ္ထော။
သီ၊ ၉။ သစ်၊ ၂။ ၅၇။

ကဿကူပမ (တိ) [ကဿက+ဥပမာ] လယ်
သမားနှင့်တူသော။ ကဿကူပမာ (ပေတ။
၁၂၇)တိ ကဿကသဒိသာ။ ပေတ၊ ၄။ ၇။

ကဿတိ (ကြိ) [ကဿ+ယ+တေ] (၁) (က)
ရေးခြစ်အပ်၏။ (ခ) တူးဆွအပ်၏။ (၂)
ဆွဲငင် - သွေးဆောင် - အပ်၏။ (၁) (က)
ကသိတုံ (ခ) ကြည့်။ (ခ) ကဿတိ ခဏိယ-
တိတိ ကာသု၊ အာဝါဇ္ဇော။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၃။
မ၊ ၄။ ၂။ ၃၂။ (၂) ပကာရတော ကဿတိတိ
ပကဋ္ဌကော။ သံ၊ ၉။ ၁။ ၂၇၇။

ကဿန (န) [ကဿ+ယု] ထွန်ယက်ခြင်း။
ဘူမိ ကသိတွာတိ ဘူမိယာ ကဿနတော။
သီ၊ ၉။ သစ်၊ ၂။ ၇၅။ သံ၊ ၉။ ၁။ ၂၇၂။

ကဿနကာလ (ပု) [ကဿန+ကာလ] ထွန်ယက်
ချိန်။ နဂံလဿ ကဿနကာလေ ကဿကာနံ
ဟတ္ထေန ဂဟေတဗ္ဗဋ္ဌာနေ မဏိကာ ဟောတိ။
ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၁၇၁။

ကဿပ (ပု) [ကဿ+ပါ+အ။ ကဿံ ဝုစ္စတိ
ခေတ္တံ၊ ကဿံ ပါတိ ရက္ခတိတိ ကဿပေါ။
နိရုတ္တိ၊ ၇၇။ ကဿပ+ဏ] (၁) ကဿပ
ဘုရား။ (၂) မဟာကဿပထေရ်။ (၃)
ကုမာရကဿပထေရ်။ (၄) ဥရုဝေဠကဿပ
ထေရ်။ (၅) ကဿပရသေ့။ (၆) ကဿပ

လိပ်။ (၇) ကဿပ တက္ကတုန်း။ (၈) ကဿပ သူဌေး။ (၉) ကဿပဗြဟ္မာ။

(၁) ကဿပ ဘုရား။ ကဿပ အမျိုး အနွယ်ကို အစွဲပြု၍ ကဿပဟု ခေါ်သည်။ (ဝိမာန၊ ၄၁။ ၂၆၃။) ယင်း ဘုရားရှင်သည် နှစ် ကျိပ်ရှစ်ဆူသော ဘုရားတို့တွင် ၂၇-ဆူ မြောက်၊ ဘဒ္ဒကမ္ဘာ ဘုရားငါးဆူတို့တွင် ၃-ဆူမြောက် ဖြစ်သည်။ လူတို့အသက် နှစ် သောင်းတမ်း၌ ပွင့်တော်မူသည်။ ခမည်း တော်မှာ ဗာရဏသီပြည်သား ဗြဟ္မဒတ္တ ပုဏ္ဏားဖြစ်၍ မယ်တော်မှာ ဓနဝတီ ပုဏ္ဏေးမ ဖြစ်သည်။ ဣသိပတနမိဂဒါယတော၌ ဖွားမြင် တော်မူသည်။ အနှစ် နှစ်ထောင်ပတ်လုံး ဟံသ၊ ယသ၊ သိရိနန္ဒမည်သော ပြာသာဒ် ၃-ဆောင်၌ သုနန္ဒာပုဏ္ဏေးမ အမျိုးရှိသော မောင်းမပေါင်း ၄-သောင်း၊ ဂ-ထောင် ခြံရံ လျက်နေသည်။ သားတော်မှာ ဝိဇိတသေန ဖြစ်သည်။ ပြာသာဒ်နှင့်တကွ တောထွက်၍ ယောက်ျား ပရိသတ်အားလုံး ရဟန်းဝတ် ကြသည်။ ၇-ရက်မျှ ပဓာနစရိယ (ကမ္မဋ္ဌာန်း အကျင့်)ကို ကျင့်သည်။ ကဆုန်လပြည့်နေ့၌ သုနန္ဒာပုဏ္ဏေးမ လှူသော ဃနာနို့ ဆွမ်းကို ဘုဉ်းပေးသုံးဆောင်၍ ညချမ်းအခါ၌သောမ မည်သော ယဝပါလ (မုယောခင်းစောင့်) သည် ပေးလှူအပ်သော မြက် ဂ-ဆုပ်ကို ခံတော်မူ၍ ၁၅-တောင် အလျား အနံ ကျယ်ဝန်းသော မြက်အခင်းကို ခင်း၍ ထို မြက်ခင်းထက်၌ပင် သဗ္ဗညုတဉာဏ်ကို ရရှိ တော်မူသည်။ ဗောဓိပင်မှာ ညောင်ပင် ဖြစ် သည်။ ဘုရားဖြစ်၍ ၄၉-ရက် လွန်မြောက် သောအခါ မိမိနှင့်အတူ ရဟန်းပြုသော သူ များကိုပင် ဣသိပတနမိဂဒါဝုန်တော၌ ဓမ္မ စကြာတရားကို ဟောတော်မူသည်။ ထိုအခါ ကုဋေ ၂၀၀၀၀-အရေအတွက်ရှိသော နတ်လူ တို့အဖို့ ပဌမအကြိမ် သစ္စာ ၄-ပါးသိမြင်သော ကျွတ်တမ်းဝင်ပွဲကြီးဖြစ်၏။ ထို့နောက် တဖန်

၄-လပတ်လုံး ဒေသစာရိလှည့်လည်ရင်း တရား ဟောတော်မူသည့်အတွက် ကုဋေ ၁၀၀၀၀- အရေအတွက်ရှိသော နတ်လူတို့အဖို့ ဒုတိယ အကြိမ် သစ္စာ ၄-ပါးသိမြင်သော ကျွတ်တမ်း ဝင်ပွဲကြီးဖြစ်၏။ ထို့နောင် သုန္နရမြို့ တံခါး အနီး ပိတောက်ပင်ရင်း၌ ရေမီး အစုံအစုံ သော တန်ခိုးပြာဠိဟာပြတော်မူပြီးလျှင် တ ရားဒေသနာ ဟောတော်မူသောအခါ ကုဋေ ၅၀၀၀-အရေအတွက်ရှိသော နတ်လူတို့အဖို့ တတိယအကြိမ် သစ္စာ ၄-ပါး သိမြင်သော ကျွတ်တမ်းဝင်ပွဲကြီးဖြစ်၏။ တဖန် တာဝတိံ သာနတ်ပြည် သုဓမ္မာနတ်သဘင်၌ မယ်တော် ဓနဝတီကိုအမှူးပြု၍ ၁-သောင်းသော လော ကဓာတ်မှလာရောက်ကြကုန်သော နတ်ဗြဟ္မာ တို့အား အဘိဓမ္မာ ၇-ကျမ်းကို ဟောတော် မူခြင်းဖြင့် ကုဋေ ၃၀၀၀-အရေအတွက် ရှိသော နတ်ဗြဟ္မာတို့ကို အကျွတ်တရားရစေ တော်မူသည်။

ကကုသန်ဘုရားရှင်လက်ထက်၌ တန်ခိုးကြီး သော နရဒေဝဘိလူးကဲ့သို့ ကဿပဘုရားရှင် လက်ထက်၌လည်း နရဒေဝ အမည်ရှိသော ဘိလူးသည်ရှိ၏။ ထိုဘိလူးသည် မြို့တမြို့၌ အုပ်စိုးနေသော ဘုရင်၏ ရုပ်သွင်သဏ္ဌာန် ဟန်ပန်အမူ လေယူလေသိမ်းမှုစ၍ ထိုဘုရင် နှင့်တူညီအောင် မိမိကိုယ်ကိုဖန်ဆင်းပြီးလျှင် ထိုလူသားဘုရင်ကို သတ်စားပြီးနောက် ထို ဘုရင်ဟန်ဆောင်၍ မင်းပြုနေစဉ် လွန်လွန် ကဲကဲ သားစားကြူး၏။ မိန်းမလိုက်စားလွန်း ၏။ ထို့ကြောင့် နန်းတွင်းသူများအားလုံး “ဤဘုရင်သည် ငါတို့ဘုရင်မဟုတ်၊ လူသား စားဘိလူးတည်း” ဟု သိကြသည့်အတွက် အရှက်ရသည်ဖြစ်၍ နန်းတွင်းသူ အားလုံးကို စားသောက်ပြီးနောက် တခြား မြို့တမြို့သို့ ပြောင်းရွှေ့၍ ရှေးနည်းအတူ ပြုလုပ်ပြန်၏။ ဤသို့ တမြို့ပြီးတမြို့ ပြုလုပ်ပြီးနောက် သုန္နရ မြို့သို့ ထိုဘိလူးလာသောအခါ သုန္နရမြို့မှ

ကြောက်ရွံ့ထွက်ပြေးလာကြကုန်သော မြို့သူ
မြို့သားတို့ကို မြင်တော်မူသော ကဿပ
ဘုရားရှင်သည် နရဒေဝဘိလူး၏ရှေ့၌ ရပ်နေ
တော်မူလျက် တရားဒေသနာ ဟောတော်မူ
သောအခါ မရေမတွက်နိုင်သော လူနတ်
ဗြဟ္မာတို့အဖို့ သစ္စာ ၄-ပါးသိမြင်သော ကျွတ်
တမ်းဝင်ပွဲကြီး ဖြစ်ပြန်သည်။ (ဗုဒ္ဓဝံ။၃၇၆။
ဗုဒ္ဓဝံ။၃၀၈၊၃၁၀။) တိဿထေရ် အမူး
ရှိသော ဟေိဘိက္ခု ရဟန္တာ ၂၀၀၀၀-ဖြင့်
သာဝကသန္နိပါတ ၁-ကြိမ်သာဖြစ်၏။ (ဒီ၊
၂။၅။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃၇၆။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃၁၀။) ထို
သာဝကသန္နိပါတ၌ ကဿပဘုရားရှင် ပါတိ-
မောက်ပြတော်မူ၏။ ပြသောနေ့မှာ တပို့တွဲ-
လပြည့်နေ့ ဖြစ်သည်။ (ဗုဒ္ဓဝံ။၃၁၀။) အဂ္ဂသာဝကတို့ကား တိဿထေရ်နှင့် ဘာရ-
ဒ္ဒါ၊ အဂ္ဂသာဝကတို့ကား အနုဋ္ဌာထေရ်နှင့်
ဥရုဝေဠာထေရ်၊ အလုပ်အကျွေးကား သဗ္ဗ-
မိတ္တထေရ်။ (ဗုဒ္ဓဝံ။၃၇၈။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃၁၂။) အလုပ်အကျွေး ဒါယကာများကား သုမင်္ဂ-
လနှင့် သဋ္ဌိကာရ၊ အလုပ်အကျွေး ဒါယိကာမ
များကား ဝိဇီတသေနာနှင့် ဘဒ္ဒါတို့ ဖြစ်
သည်။ (ဗုဒ္ဓဝံ။၃၇၈။) ကျောင်းမြေ အကျယ်
အဝန်းမှာ ဥသဘ ၂၀။ ကျောင်းမြေ
အဖိုးနှုန်းမှာ ဥသဘ ၂၀-လုံး ဖုံးအုပ်မိသည့်
ရွှေအပိုင်းအစများဖြစ်သည်။ (ဒီ၊၄။၂။၁၇။)
(ဝိ၊၄။၄။၆၃-၌ ဥသဘ ၂၀-လုံးဖုံးအုပ်မိသည့်
ရွှေလိပ်ရုပ်များဖြစ်သည်ဟု ဆို၏။) ကျောင်း
တကာကား သုမနသုဌေး။ (ဒီ၊၄။၂။၁၇။)
(ဝိ၊၄။၄။၆၃-၌ ကျောင်းတကာ သုမင်္ဂလ
သုဌေးဟု ဆို၏။) အရပ်တော်မှာ အတောင်
၂၀-ဖြစ်သည်။ (ဗုဒ္ဓဝံ။၃၇၈။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃၁၂။) သက်တော်မှာ အနှစ် ၂-သောင်းဖြစ်သည်။
(ဒီ၊၂။၃။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃၇၉။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃၁၂။) ကဿပဘုရားရှင်၏ သာဓိရိက ဓာတ်တော်
ဌာပနာသော စေတီတော်ကား သံတောင်
(=အရပ်တော်)တယူဇနာဖြစ်သည်။(ဗုဒ္ဓဝံ။

၃၇၉။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃၁၄။) ကာသိတိုင်း သေနဗျ
မြို့ သေနဗျဥယျာဉ်၌ ပရိနိဗ္ဗာန်ပြတော်မူ
သည်။ (ဗုဒ္ဓဝံ။၃၇၇။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃၀၇။) ကဿ-
ပဿ ဘိက္ခုဝေ ဘဂဝတော။ ဒီ၊၂။၆။

(၂) မဟာကဿပထေရ်။ ထိုမထေရ်
သည် မဟာတိတ္ထပုဏ္ဏားရှာနေ ကပိလပုဏ္ဏား
နှင့် ပုဏ္ဏေးမတို့၏ သားဖြစ်သည်။ လူအမည်
မှာ ပိပ္ပလိဟု တွင်သည်။ အသက် ၂၀-ပြည့်
သောအခါ မိဘတို့က ထိမ်းမြားလက်ထပ်ရန်
ပြောသော်လည်း အကြိမ်ကြိမ်ငြင်းပယ်ခဲ့၏။
နောက်ဆုံးတွင် မိဘတို့နှင့် ပတ်ငန်းကျင်၏
ဆန္ဒကိုမလွန်ဆန်နိုင်၍ ဘဒ္ဒါဆိုသူအမျိုးသမီး
ကလေးနှင့်လက်ထပ်ခဲ့ရသည်။ နှစ်ဦးစလုံးပင်
သာသနာ၌ ညွတ်သောစိတ်ရှိကြ၍ လက်ထပ်
ပြီးသော်လည်း မောင်နှမကဲ့သို့ နေကြသည်။
နှစ်ဦးကြား၌ ပန်းကုံးထား၍ အိပ်ကြသည်။
ရည်ရွယ်ချက်မှာ အမျိုးသားဘက်မှ ပန်းကုံး
ညှိုးလျှင် အမျိုးသားသည် မစင်ကြယ်သော
ရာဂစိတ်ဖြစ်သည်။ အမျိုးသမီးဘက်မှ ပန်း
ကုံးညှိုးလျှင်လည်း အမျိုးသမီးသည် မစင်
ကြယ်သော ရာဂစိတ်ဖြစ်သည်ဟု သိကြရန်ပင်
တည်း။ သို့သော် မည်သည့်ပန်းကုံးမျှမညှိုးပေ။
ကာလအတန်ကြာ နေထိုင်ကြပြီးနောက် နှစ်
ဦးသဘောတူ ရဟန်းအသွင်ယူလျက် အိမ်မှ
ထွက်ခွါလာကြရာ ပိပ္ပလိသတိုးသားသည်
ဘုရားရှင်နှင့်တွေ့၍ အဆုံးအမကို ခံယူခြင်း
(ဩဝါဒပဋိဂ္ဂဟဏ)မျှဖြင့် ရဟန်းအဖြစ်သို့
ရောက်သည်။ ဟေိဘိက္ခုပဿမ္မဒါ စသော
ရဟန်း ၈-မျိုးတို့တွင် ဤရှင်မဟာကဿပ
ထေရ်ကို အကြောင်းပြု၍ အဆုံးအမကို ခံယူ
ကာမျှဖြင့် ရဟန်းဖြစ်ခြင်း (ဩဝါဒပဋိဂ္ဂဟ-
ဏပဿမ္မဒါ)ကို ဘုရားရှင်ခွင့်ပြုတော်မူသည်။
ပဒုမုတ္တရဘုရားရှင်လက်ထက် စတင်ဆောင်
တေဒဂ်ရ တတိယမဟာသာဝကဖြစ်သော မ-
ဟာနိသဘထေရ်ကို အားကျကာ ဆုမန်လာခဲ့
သဖြင့် ဤဘုရားရှင်သာသနာတော်၌ ရဟန်း

ဝတ်၍ ၇-ရက်မျှသာ ပုထုဇဉ်ရဟန်းအဖြစ်ဖြင့် နေရပြီး ၈-ရက်မြောက်နေ့၌ ပဋိသမ္ဘိဒါပတ္တ ရဟန္တာဖြစ်သည်။ ရဟန်းဖြစ်သည့်နေ့မှစ၍ အသက်ထက်ဆုံး စုတင် ၁၃-ပါးလုံးကိုဆောင် သဖြင့် စုတင်ဆောင် မထေရ်တို့တွင် အမြတ် ဆုံးတေဒဂ်ဘွဲ့ထူးကို ရရှိသော တတိယမဟာ- သာဝကထေရ်ဖြစ်လာသည်။ ထိုမထေရ်သည် ဆံပင်ဖြူနေသောအာနန္ဒာထေရ်ကို “ဤသတိုး သားငယ်သည် အတိုင်းအရှည် ပမာဏကို မသိ”ဟု ဆုံးမနိုင်လောက်အောင် အာနန္ဒာ ထေရ်နှင့် ရင်းနှီးသည်။ ပဌမသင်္ဂါယနာတင် ရာ၌ သံဃာ့မဟာထေရ်အဖြစ် အကြီးအမှူး ပြု၍ သင်္ဂါယနာတင်ခဲ့သည်။ ထိုမထေရ်သည် သက်တော် ၁၂၀-ရှည်သည်။ (သံ၊ ၁။ ၁၄၈။ ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၅။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၁၆၇-၁၈၅။ အံ၊ ၁။ ၂၃။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၁၂၆-၁၄၃။ အပါ၊ ၄။ ၁။ ၂၈၂၊ ၃၀၀။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၁၅၄။) ဓာရေဿသိ ပန မေ တံ ကဿပ သာဏာနိ ပံသုကူလာနိ နိဗ္ဗဿနာနိ။ သံ၊ ၁။ ၄၂၀။ ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၅။

(၃) ကုမာရကဿပထေရ်။ ထိုမထေရ် သည် ရာဇဂြိုဟ်ပြည်မှ သူဌေးသမီး တဦး ၏သား ဖြစ်သည်။ မိခင်သည် လူဝတ်ကြောင် ဖြစ်စဉ်က ရလာသော ကိုယ်ဝန်ကို ဘိက္ခု- နိမ ဖြစ်မှ မွေးဖွားရသည်။ ပသေနဒီကော- သလ မင်းကြီးက ဘိက္ခုနိမ ကလေးအား သားအတွက် ပလိဗောဓ (အရာရာ စိုးရိမ် ကြောင့်ကြမှု) မဖြစ်စေလိုသဖြင့် နို့ထိန်း တို့အား မွေးကျွေးသုတ်သင်စေသည်။ အမည် ကိုလည်း ကဿပဟု မှည့်သည်။ မင်းမွေးမြူ စေသောသူ ဖြစ်၍ ကုမာရဟု အမည်ရပြန် သည်။ ထိုအမည်နှစ်မျိုးကို ပေါင်း၍ ကုမာရ- ကဿပဟု တွင်သည်။ (အပါ၊ ၄။ ၂။ ၂၃၁။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၃၉၆။) အဆန်းတကြယ် တရားဟော ကောင်းသူဖြစ်သည်။ တမလွန်ဘဝမရှိစသော နတ္ထိကဝါဒ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ အယူကိုယူသူ ကောသ- လတိုင်း သေတဗျမြို့ ပါယာသိ မြို့စားကြီး

အား ဥပမာအမျိုးမျိုးဖြင့် ဟောချွတ်တော် မူသည်။ အကျယ်ကို ကုမာရကဿပ-ကြည့်။ ကဿပ ပဏ္ဍောသထ။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၃၉၆။

(၄) ဥရုဝေလကဿပထေရ်။ ထိုမထေရ် သည် ဘုရားမပွင့်မီကပင် မိမိတတ်မြောက် ပြီးဖြစ်သော ဗေဒင်သုံးပုံ၌ အနှစ်သာရကို ရှာဖွေကြည့်ရှုရာ ပစ္စုပ္ပန်အကျိုးသက်သက် သာမြင်သဖြင့် အားမရ မတင်းတိမ်နိုင်ရကား လူ့ဘောင်ကို စွန့်ခွါ၍ ရသေ့ဝတ်နေသူဖြစ် သည်။ ဥရုဝေလတော၌ နေသဖြင့် ဥရုဝေလဟု အမည်တွင်သည်။ ကဿပဟူသော အမည်မှာ အနွယ်၏အမည်ဖြစ်သည်။ အမည်နှစ်မျိုးကို ပေါင်း၍ ဥရုဝေလကဿပဟု တွင်သည်။ တ နေသ၌ ဘုရားရှင် ကြွရောက်၍ တန်ခိုးပြာဋိ- ဟာ အမျိုးမျိုးပြသော်လည်း “တန်ခိုးကြီးပါ ပေသည်။ ‘သို့သော် ငါလိုရဟန္တာ မဖြစ်ရှာ သေး’ဟု ကိုယ့်ကိုယ်ကို အထင်ကြီး၍ ဘုရား ၌ အထင်သေးနေသူ ဖြစ်သည်။ နောင်တွင် ဘုရားသခင်က “ကဿပ သင်သည် ရဟန္တာ မဟုတ်သေး၊ ရဟန္တာဖြစ်ဖို့ နည်းလမ်း ကောင်းသော်မျှ သင့်မှာ မရှိသေး”ဟု ခြိမ်း ချောက်သဖြင့် ဘုရားထံတော်၌ တပည့်၅၀၀- နှင့်တကွ ရဟန်းပြုလာသူ ဖြစ်သည်။ သူ၏ ညီတော်များဖြစ်သော နဒီကဿပ၊ ဂယာက- ဿပ-တို့လည်း နောင်တွင် ရဟန်းပြုကြသည်။ (ဝိ၊ ၃။ ၃၇။ အပါ၊ ၄။ ၂။ ၂၄၁၊ ၂၇၅။) နနု တေ ကဿပ တေဒဟောသိ။ ဝိ၊ ၃။ ၃၇။

(၅) ကဿပရသေ့။ (ကဿပါ’မန္တယာမိ တံ။ ဇာ၊ ၁။ ၂၆၂။ ဇာ၊ ၄။ ၄။ ၂၂၂-၌ ကဿပ အနွယ်ဖြစ်သော စူဠနာရဒရသေ့။ အင်္ဂီရ- သော ကဿပေါ စ။ ဇာ၊ ၂။ ၁၈၅-၌ ကဿပ မည်သောရသေ့။ န ပဉ္စကာလော ဘဒ္ဒန္တ၊ ကဿပေဝံ ဂတေ သတိ။ ဇာ၊ ၂။ ၁၄။ ဇာ၊ ၄။ ၅။ ၁၆၈-၌ ကဿပအနွယ်ဖြစ်သော ဣသိသိင်္ဂ ရသေ့ကို ဟောသည်။)

(၆) ကဿပလိပ်။ ကစ္ဆပါ ကဿပါ
ဟောန္တိ။ ဇာ၊၁။၈၀။ တဿတ္ထော ကစ္ဆပါ
နာမ ကဿပဂေါတ္တာ ဟောန္တိ။ ဇာ၊၄။၂။
၃၂၅။

(၇) ကဿပတက္ကတွန်း။ (အယံ ဒေဝ
ပူရဏောကဿပေါ သဿိ စေဝဂဏီ စ။ ဒီ၊၁။
၄၄။ ဒီ၊၁။၁၃၀-၌ ပူရဏကဿပတက္ကတွန်း။
အထ ခေါ အစေလော ကဿပေါ ယေန
ဘဂဝါ တေနုပသင်္ကမိ။ ဒီ၊၁။၁၅၃။ ဒီ၊၄။
၁။၂၇၇-၌ အစေလကဿပတက္ကတွန်း။ ဂု-
ဏော ကဿပဂေါတ္တာယံ။ ဇာ၊၂။၂၅၇-၌
ဂုဏကဿပတက္ကတွန်းကို ဟောသည်။) (ဂ)
ကဿပသုဋ္ဌေး။ ကဿပကာရာမ-ကြည့်။ (၃)
ကဿပဗြဟ္မာ။ ဇာနန္တိ မ နာသဒေါ ကဿ-
ပေါ စ။ ဇာ၊၂။၂၆၉။

ကဿပက (ပ) [ကဿပ + က] ကဿပသုဋ္ဌေး။
ကဿပကာရာမ-ကြည့်။

ကဿပကာရာမ (ပ) [ကဿပက + အာရာမ]
ကဿပါရုံ၊ ကဿပသုဋ္ဌေးဆောက်လုပ် လှူ
ဒါန်းအပ်သော ကျောင်းအရာမ။ ဆဋ္ဌေ
ကဿပကာရာမေ (သံ၊၂။၁၀၁)တိ ကဿပ-
သေဋ္ဌိနာ ကာရိတေ အာရာမေ။ သံ၊၄။၂။
၂၇၉။

ကဿပဂေါတ္တ (န) [ကဿပ + ဂေါတ္တ] ကဿပ
အမျိုးအနွယ်။ အောက်ပုဒ် (တိ) (၂)
ကြည့်။

ကဿပဂေါတ္တ (ပ) [ကဿပဂေါတ္တ + က]
(၁) ကဿပဂေါတ္တထေရ်။ (တိ) (၂) ကဿပ
အမျိုးအနွယ်၌ ဖြစ်သောသူ။ (၁) ကေ
သမယံ အာယသ္မာ ကဿပဂေါတ္တော ကော-
သလေသု ဝိဟရတိ။ သံ၊၁။၂၀၀။ (တိ)
(၂) ကဿပဂေါတ္တာယ (ဇာ၊၂။၂၇၇)န္တိ
ကဿပဂေါတ္တော အယံ။ ဇာ၊၄။၇။၁၀၉။

ကဿပဂေါတ္တတ္ထေရ (ပ) [ကဿပဂေါတ္တ + ထေ-
ရ] ကဿပဂေါတ္တထေရ်။ (ဤမထေရ်သည်

တတိယသံဂါယနာတင်ပြီးနောက် သာသနာ
ပြုစေလွှတ်ရာ ၉-တိုင်း ၉-ဌာန အပါအဝင်
ဟိမဝန္တာအရပ်သို့ သာသနာပြု ကြွရောက်
သော မဇ္ဈိမထေရ်အမှူးရှိသည့် မထေရ် ၅-ပါး
တို့တွင် တပါးအပါအဝင် ဖြစ်သည်။ ဝိ၊၄။၁။
၅၁။) မဇ္ဈိမတ္ထေရေ ပန ကဿပဂေါတ္တတ္ထေ-
ရေန အဋ္ဌကဒေဝတ္ထေရေန။ ဝိ၊၄။၁။၅၁။

ကဿပဒသဗလ (ပ) [ကဿပ + ဒသဗလ] ကဿပ
မြတ်စွာဘုရား။ အထဿ ဘဂဝါ ကဿပဒသ-
ဗလေန ဝိဿဇ္ဇိတနယေနေဝ ဝိဿဇ္ဇေန္တော
ဣမံ ဂါထမာဟ သဒ္ဓိဓ ဝိတ္တန္တိ။ သံ၊၄။၁။
၂၉၉။ (-ဒံ၊၄။၂။၄၁။ ဥဒါန၊၄။၇၀။ သုတ္တနိ၊
၄။၁။၂၂၄။ ဇာ၊၄။၂။၄၅၀။ သာရတ္ထ၊၂။
၃၄၂။ သာရတ္ထ၊၃။၄၄၃။) ကဿပ (၁)လည်း
ကြည့်။

ကဿပဓီရ (ပ) [ကဿပ + ဓီရ] ပညာရှိ ကဿပ။
(ရှင်မဟာကဿပအလောင်း ပိပ္ပလိလုင်။)
အဒါ ကဿပဓီရဿ၊ ကာမေဟိ ဝဇ္ဇိတဿမံ။
အပါ၊၂။၂၆၃။ ထေရီ၊၄။၇၅။

ကဿပနာမက (တိ) [ကဿပ + နာမ + က]
ကဿပအမည်ရှိသောသူ။ မဟာကဿပဥရု-
ဝေလကဿပါဒယော အညေပိ ကဿပနာမ-
ကာ အတ္ထိ။ မ၊ဋီ၊၂။၁၀၁။

ကဿပဗုဒ္ဓ (ပ) [ကဿပ + ဗုဒ္ဓ] ကဿပမြတ်စွာ
ဘုရား။ ကဿပဗုဒ္ဓဿ သာသနေ ကော
ထေရော အရညေ ဝါသံ ဝသတိ။ ဒီ၊၄။၂။
၂၂၃။ (-ဒီ၊၄။၂။၁၇၈။ ခုဒ္ဒက၊၄။၁၇၀။)

ကဿပဗုဒ္ဓကာလ (ပ) [ကဿပဗုဒ္ဓ + ကာလ]
ကဿပမြတ်စွာဘုရားလက်ထက်၊ ကဿပမြတ်
စွာဘုရားပွင့်ချိန်။ အယံ ကိရ ကဿပဗုဒ္ဓ-
ကာလေ ပဗ္ဗဇိတွာ သမဏဓမ္မံ အကာသိ။
မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၉၀။ (-သံ၊၄။၁။၂၇၈။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။
၆၃။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၅၃။)

ကဿပဗုဒ္ဓကာလိက (တိ) [ကဿပဗုဒ္ဓကာလ +
ဏိက။ ထိဋ္ဌိ-ကာလိကာ] ကဿပ မြတ်စွာ

ဘုရားလက်ထက်၌ဖြစ်သောသူ။ တော ကိရ
ကယပဗုဒ္ဓကာလိကာ အန္တရာ သာသနံ ဓာ-
ရေတုံ နာသက္ခိံသု။ ဒိ၊ဋ္ဌ၊၃။၈၃။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။
၈။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၃၃။ (-ဇ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၃၈။)

ကယပဗုဒ္ဓသာသန (န) [ကယပဗုဒ္ဓ + သာသန]
ကယပဘုရားသာသနာ။ တာ ပန ကယပ-
ဗုဒ္ဓသာသနေ ဗာရာဏသီယံ ဥပါသိကာ
ဟုတွာ။ ဇ၊ဋ္ဌ၊၆။၁၄၉။

ကယပဗုဒ္ဓသာသနောသက္ကနကာလ (ပု) [ကယ-
ပဗုဒ္ဓသာသန + သြသက္ကနကာလ] ကယပ
ဘုရားသာသနာဆုတ်ယုတ်ချိန်။ ကယပဗုဒ္ဓ-
သာသနောသက္ကနကာလေ သတ္တန္တံ ဘိက္ခုနံ
အဗ္ဘန္တရော ဟုတွာ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၂။

ကယပဘဂဝန္တု (ပု) [ကယပ + ဘဂဝန္တု]
ကယပမြတ်စွာဘုရား။ ဗောဓိသတ္တော ကယ-
ပဘဂဝတော ပါဝစနေ သြက္ကန္တနိယာမော
စရိတဗြဟ္မစရိယော။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၈၂။

ကယပဘာသိတ (န) [ကယပ + ဘာသိတ]
ကယပတက္ကတွန်း၏စကား။ ကယပဘာသိ-
တ(ဇ၊၂။၂၆၂)န္တိ ကယပဂေါတ္တဿ အစေ-
လကယ ဘာသိတံ သုတွာတိ ဝဒတိ။ ဇ၊ဋ္ဌ၊
၇။၁၁၇။

ကယပဝီရ (ပု) [ကယပ + ဝီရ] ကယပမြတ်စွာ
ဘုရား။ ပုန ကယပဝီရဿ၊ အတ္ထမေန္တမ္ပိ
သာသနေ။ အပ၊၂။၂၆၂။ထေရီ၊ဋ္ဌ။၇၄။ (-
ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၁၄။)

ကယပသံယုတ္တ (န) [ကယပ + သံယုတ္တ] ရှင်
မဟာကယပ မထေရ်ကို အကြောင်းပြု၍
ဟောသောသံယုတ်၊ ကယပသံယုတ်။ နိဒါန-
ဝဂ္ဂသံယုတ္တပါဠိ။ ၅-သံယုတ်။ (ယင်းသံ-
ယုတ်၌ သန္တုဋ္ဌသုတ်အစ သဒ္ဓမ္မပုပ္ဖိဂ္ဂဟ-
သုတ် အဆုံးရှိသော သုတ်ပေါင်း ၁၃-သုတ်
ပါဝင်သည်။) အောက်ပုဒ်-ကြည့်။

ကယပသံယုတ္တပရိယာယ(ပု) [ကယပသံယုတ္တ +
ပရိယာယ] ကယပသံယုတ်ဒေသနာ၊ ကယပ

သံယုတ်၌ လာသောသုတ်။ ကယပသံယုတ္တ-
ပရိယာယေန (အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၈၃။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။
၂၇၈)တိ ကယပသံယုတ္တေ အာဂတသုတ္တေန
...သာ လောကီယာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ အံ၊ဋ္ဌ၊
၁။၂၄၀။

ကယပသမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓ (ပု) [ကယပ + သမ္မာ-
သမ္ဗုဒ္ဓ] ကယပ မြတ်စွာဘုရား။ ကယပ-
သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ ဘဂဝတော ပါဝစနေန သဟ
သံသနေတွာ မန္တေ ဂန္တေသံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၉၁။
(-သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၉၇။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။
၁၆၂။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆၉။) ကယပ (၁) လည်း
ကြည့်။

ကယပသမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓကာလ (ပု) [ကယပသမ္မာ-
သမ္ဗုဒ္ဓ + ကာလ] ကယပမြတ်စွာဘုရား လက်
ထက်၊ ကယပမြတ်စွာဘုရားပွင့်ချိန်။ တာ
ကိရ ဣတ္ထိယော ကယပသမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓကာလေ
မနုဿတ္တဘာဝေ ဌိတာ တံ တံ ပုညံ အကံသု။
ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၁၂၉။ (-မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၃၉။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။
၂၇၇။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၁။)

ကယပသမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓကာလိက (တိ) [ကယပ-
သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓကာလ + ကိက] ကယပမြတ်စွာ
ဘုရားလက်ထက်၌ဖြစ်သော။ ဣမဿ ပန
ဇာတကဿ ကယပသမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓကာလိကံ
ဝတ္ထု။ ဇ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၈၄။

ကယပသဝ္ဗယ (တိ) [ကယပ + သဝ္ဗယ] ကယ-
ပအမည်ရှိသောသူ။ ပရိနိဗ္ဗုတေ သမ္ဗုဒ္ဓေ၊
ထေရော ကယပသဝ္ဗယော။ ဝိ၊၄။၄၉၀။

ကယပသေဋ္ဌိ (ပု) [ကယပ + သေဋ္ဌိ] ကယပ
သုဋ္ဌေး။ ကယပကာရာမ-ကြည့်။

ကယပါဇိဝက (ပု) [ကယပ + အာဇိဝက] ကယ-
ပတက္ကတွန်း။ တာတ တံ ဣမံ နဂ္ဂံ ကယပါဇိ-
ဝကံ ဥပဂန္တံ။ ဇ၊ဋ္ဌ၊၇။၁၂၆။

ကယပိက (ပု) [?] (၁) ကယပိကနိကာယ၊
ကယပိကဂိုဏ်း။ (၂) ကယပိကဝါဒ။ ပုန

သဗ္ဗတ္ထိဝါဒကုလတော ဘိဇ္ဇိက္ခာ ကဿပိ-
ကာ နာမ ဇာတာ။ ကဿပိကေသု ဘိဇ္ဇေသု
အပရေ သင်္ကန္တိကာ နာမ ဇာတာ။ အဘိဋ္ဌ၊
၃။၁၀၆။ သင်္ကန္တိကဿပိကေန (အဘိဋ္ဌ၊ ၃။
၁၀၈။) နိကာယေန ဝါဒေန ဝါ။ မူလဋ္ဌ၊
၃။၄၈။

ကသာမ (ကြံ) [ကရ+သြ+သာမ] ပြုကြကုန်
အံ။ ကရေတိ-ကြည့်။

ကသာမိ (ကြံ) [ကရ+သြ+သာမိ] ပြုအံ။
ကရေတိ-ကြည့်။

ကဿေယျ (ကြံ) [ကသ+အ+ယေျ] ထွန်ယက်
ရာ၏။ ကသတိ-ကြည့်။

ကဟံ (ဗျ) [ကိ+ဟံ။ ကုဟိဉ္စနံ ကုဟိံ ကုကြ
ကုတ္တ ကတ္တ ကဟံ ကုထ။ ကုဟိဉ္စနာဒယော
သတ္တ ဌာနာဒိပုစ္ဆနတ္တာ။ ဓာနံ။ ဓာနံ၊ ဋီ။
၁၁၆၀။] အဘယ်အရပ်၌၊ အဘယ်အရပ်သို့။
ကဟံ ပန တာတ သုဒ္ဓိန္နံ တေရဟိ ဝိဟရ-
သီတိ။ ဝိ၊ ၁။ ၂၀။ ကဟံ ပန တုမေတိ တုမေ
ဣဒါနေဝ အာဂန္နာ ကဟံ ဂစ္ဆထ။ မ၊ ၄။ ၃။
၁၂။

ကဟာပဏ (ပု၊ န) [ကရိသ+ပဏ။ ကရိသပမာ-
ဏေန ရူပိယေန ကတော ပဏော ပဏိယော
ဒဗ္ဗဘေဒေါ ကဟာပဏော၊ ရိသဿ ဟာဒေ-
သော။ ဓာနံ၊ ဋီ။ ၄၈၀။] (၁) အသပြာ၊
ဒင်္ဂါး၊ ကျပ်ပြား။ (ယင်းသည် ရွှေဒင်္ဂါး၊
ငွေဒင်္ဂါး၊ ကြေးနီဒင်္ဂါး၊ ရွှေငွေကြေးနီတို့
ကို ရောစပ်ပြုလုပ်ထားသော ပကတိဒင်္ဂါး
စသည်ဖြင့် များစွာရှိ၏။ နိလကဟာပဏဖြစ်
စေ၊ ဒုဗြဒါမကဟာပဏ စသည်ဖြစ်စေ
ဒေသသုံးအားလျော်စွာ ရောစပ်ပြုလုပ်ထား
သော အသပြာမှန်သမျှ ဤကဟာပဏပုဒ်၌
အကျုံးဝင်၏။ သိ၊ ဋီ။ သစ်၊ ၁။ ၃၄၉။) (၂)
ရတနာ ၇-ပါး။ (၁) ကဟာပဏောတိ သော-
ဝဏ္ဏမယောဝါ ရူပိယမယောဝါ ပါကတိကော

ဝါ။ ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၂၆၉။ (- ဒိ၊ ၄။ ၁။ ၇၆။) ပါကတိ-
ကော နာမ တေရဟိ ပကတိကဟာပဏော။
သာရတ္ထ၊ ၂။ ၄၁၇။ ဧတ္ထ ကဟာပဏံ နာမ
ကရေန္တာ သုဝဏ္ဏေနပိ ကရေန္တိ ရတေန-
ပိ တမ္ပေနပိ သုဝဏ္ဏရတတမ္ပမိဿကေနပိ။
ဥတ္တရ၊ ဋီ။ ၄၀၇။ (၂) ကဟာပဏဝဿ (၂)
ကြည့်။

ကဟာပဏကာရဏ (န) [ကဟာပဏ+ကာရ-
ဏ] အသပြာဟူသောအကြောင်း။ ကဟာပဏ-
ကာရဏာ မယံ ဥပေါသထိကဘာဝံ ပဋိစ္ဆာ-
ဒေယျ။ ဓမ္မ၊ ၄။ ၂။ ၁၂၄။

ကဟာပဏကုမ္ဘ (ပု) [ကဟာပဏ+ကုမ္ဘ]
အသပြာ တကုမ္ဘ။ (တကုမ္ဘ၌ ဆယ်အမွဏ
ရှိသည်၊ တအမွဏ၌ ၁၁-စိတ်ရှိသည်။) ဒိဝ-
သပရိဗ္ဗယော ကော ကဟာပဏကုမ္ဘော
နိဂစ္ဆတိ။ ဒိ၊ ၄။ ၂။ ၁၇၈။ (- သံ၊ ၄။ ၁။ ၁၂၆။
အဘိ၊ ၄။ ၃။ ၇၉။) ကုမ္ဘ-လည်း ကြည့်။

ကဟာပဏကောဋိ (သ်) [ကဟာပဏ+ကောဋိ]
အသပြာကုဋေ၊ ကုဋေသော အသပြာ။ တေ-
န ဒသန္တံ ဝါ ဘိက္ခုကောဋိနံ ဒသန္တံ ဝါ
ကဟာပဏကောဋိနံ ပိဏ္ဍပါတော ဒသိတော
ဟောတိ။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၅၇။ (- သံ၊ ၄။ ၁။ ၁၀၂။)

ကဟာပဏကောဋိသန္တာရ (ပု) [ကဟာပဏ-
ကောဋိ+သန္တာရ] တကုဋေသော အသပြာ
ကိုခင်းခြင်း။ အမှာကံ ပန ဘဂဝတော ကာ-
လေ အနာထပိဏ္ဍိကော နာမ သေဋ္ဌိ ကဟာ-
ပဏကောဋိသန္တာရေန ကိဏိတွာ။ အပါ၊ ၄။
၁။ ၁၁၀။ ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၁၁၀။

ကဟာပဏဂဗ္ဘ (ပု) [ကဟာပဏ+ဂဗ္ဘ] အသ
ပြာတိုက်ခန်း။ စောရာပိ ကဟာပဏဂဗ္ဘံ တုစ္ဆံ
ကတွာ ရတဂဗ္ဘံ ဝိဝရိသု။ ဓမ္မ၊ ၄။ ၂။ ၃၇၂။

ကဟာပဏဂဗ္ဘဒ္ဒါရ (န) [ကဟာပဏဂဗ္ဘ+ဒ္ဒါရ]
အသပြာတိုက်ခန်းတံခါး။ စောရာပိ အန္တော-
ဂေဟေ ဒီပံ ဇာလေတွာ ကဟာပဏဂဗ္ဘဒ္ဒါရံ
ဝိဝရိသု။ ဓမ္မ၊ ၄။ ၂။ ၃၇၂။

ကဟာပဏ္ဍ (ပု) [ကဟာပဏ+အဏ္ဍ] အသ
ပြာတန်ဖိုး။ ယသ္မာ တဿ တဿေဝ က-
ဟာပဏ္ဍေန အဏ္ဍိပေန္တိ။ ဝဇီရ။ ၁၂၄။

ကဟာပဏ္ဍနက (တိ) [ကဟာပဏ+အဏ္ဍန+
က] တသပြာထိုက်တန်သော၊ တကျပ်တန်
သော။ သစေပိ ကဟာပဏ္ဍနကော ဟော-
တိ၊ သဒ္ဓါဒေယျဝိနိပါတနံ နတ္ထိ။ ဝိ၊ ၄၊ ၂၊ ၆၇။
(-သံ၊ ၄၊ ၂၊ ၃၃၈။ အံ၊ ၄၊ ၁၊ ၃၄၅။ အဘိ၊ ၄၊
၂၊ ၄၃၀။ ဓမ္မ၊ ၄၊ ၁၊ ၃၆၂။ ဝိမတိ၊ ၁၊ ၂၃၇။)

ကဟာပဏဒဿန (န) [ကဟာပဏ+ဒဿန]
အသပြာကိုမြင်ခြင်း။ ဝေမေဝ သညာ အဇာ-
တဗုဒ္ဓိဒါရကဿ ကဟာပဏဒဿနံ ဝိယ
နီလာဒိဝသေန အာရမ္မဏမတ္တမေဝ ဇာနာ-
တိ။ သံ၊ ၄၊ ၂၊ ၂၇၁။ (-ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂၊ ၆၇။ မ၊ ၄၊
၂၊ ၂၆၅။ မူလ၊ ၄၊ ၁၊ ၁၃၃။)

ကဟာပဏပတိရူပက (ပု) [ကဟာပဏ+ပတိ-
ရူပက] အသပြာတု၊ ငွေတု။ ကုဋေတိ က-
ဟာပဏပတိရူပကော တဗ္ဗကံသာဒိမယော။
မ၊ ၄၊ ၂၊ ၂၆၅။

ကဟာပဏပရိက္ခက (တိ) [ကဟာပဏ+ပရိက္ခ-
က] အသပြာကို စူးစမ်းဆင်ခြင်တတ်သော၊
သူ (ငွေကိုစာရေး)။ ဝဏ္ဏဇ္ဈက္ခန္တိ ကဟာ-
ပဏပရိက္ခကံ။ သာရတ္ထ၊ ၁၊ ၄၂၇။ ဝိမတိ၊ ၁၊
၈။

ကဟာပဏပသိဗ္ဗက (န) [ကဟာပဏ+ပသိဗ္ဗက]
အသပြာအိတ်။ ဥတေနော ဗလဿ ပက္ခန္ဓ-
ဘာဝံ ဥ တွာ ကဟာပဏပသိဗ္ဗကံ မောစေ-
တွာ ပါတေသိ။ ဓမ္မ၊ ၄၊ ၁၊ ၁၂၈။

ကဟာပဏပုဉ္ဇ (ပု) [ကဟာပဏ+ပုဉ္ဇ] အသ
ပြာပုံ၊ ငွေပုံ။ ဒေ ပုဉ္ဇေတိ ကဟာပဏပုဉ္ဇ
သုဝဏ္ဏပုဉ္ဇ။ သာရတ္ထ၊ ၂၊ ၁၀။

ကဟာပဏပူရ (တိ) [ကဟာပဏ+ပူရ] အသ
ပြာဖြင့်ပြည့်သော။ တဿ ဒေယျဓမ္မံ ဒေမာ-
နော ကဟာပဏပူရနိ ပဉ္စ သကဋသတနိ

အဒါသိ။ ဓမ္မ၊ ၄၊ ၁၊ ၂၄၉။ (-ဇာ၊ ၄၊ ၁၊
၁၀၉။)

ကဟာပဏဘဏ္ဍ (န) [ကဟာပဏ+ဘဏ္ဍ]
အသပြာဟူသော ဥစ္စာဘဏ္ဍာ။ အထဿ
ပိတာ ပိဋံ အသဟန္တော ကဟာပဏဘဏ္ဍ
ဒါပေသိ။ ဓမ္မ၊ ၄၊ ၂၊ ၁၂၃။ (ရှေးစာဟောင်း
များ၌ ကဟာပဏဘဏ္ဍကဟု ရှိသည်။ အသ
ပြာထုပ်၊ ဥစ္စာထုပ်၊ ငွေထုပ်ဟု ပြန်ရမည်။)

ကဟာပဏဘဏ္ဍိကာ (ထိ) [ကဟာပဏ+ဘဏ္ဍိ-
ကာ] အသပြာထုပ်၊ ငွေထုပ်။ ဇီဝိတက္ခယံ
ပါပေတွာ ကဟာပဏဘဏ္ဍိကံ ဂဟေတွာ။
ဝိမာန၊ ၄၊ ၂၊ ၁၆။ (-ဇာ၊ ၄၊ ၂၊ ၃၈၁။)

ကဟာပဏမတ္တက (ပု) [ကဟာပဏ+မတ္တက]
အသပြာ၏ အထက်။ ကဟာပဏဝဿ (၁)
ကြည့်။

ကဟာပဏမာလာ (ထိ) [ကဟာပဏ+မာ-
လာ] အသပြာဖြင့်ပြုအပ်သောပန်း၊ အသပြာ
ပန်း။ ဟိရညမိဿာတိ ကဟာပဏမာလာယ
မိဿေတွာ ကတာ။ ဝိ၊ ၄၊ ၂၊ ၁၂၁။

ကဟာပဏမာသကဘဏ္ဍိကာ (ထိ) [ကဟာပဏ-
မာသက+ဘဏ္ဍိကာ] ကျပ်ထုပ် ပဲထုပ်။
ပဏ္ဏသာလမ္ပိဿ ပဝိသိတွာ ကုမာရဿ ပရိ-
သာ ပဏ္ဏဝိက္ကယလဒ္ဓံ ကဟာပဏမာသက-
ဘဏ္ဍိကံ နိဟရိတွာ ရညော ဒဿေသုံ။ ဇာ၊ ၄၊
၄၊ ၄၅၁။

ကဟာပဏမာသကသင်္ခေပ (ပု) [ကဟာပဏမာ-
သက+သင်္ခေပ] ကျပ်၊ ပဲ ဟူသော ရေတွက်
ခြင်း။ ယဉ္စ ကဟာပဏမာသကသင်္ခေပံ ယဉ္စ
ကဟာဏာဒိဝေါဟာရူပကံ။ ဝဇီရ။ ၂၆၄။

ကဟာပဏမုဋ္ဌိ (ထိ) [ကဟာပဏ+မုဋ္ဌိ] အသပြာ
လက်တဆုပ်။ ဘတ္တကာရကော တံ မံသံ
အဒိသ္မာ ကဟာပဏမုဋ္ဌိ အာဒါယ။ ဇာ၊ ၄၊
၅၊ ၄၉၇။

ကဟာပဏမ္မဏ (န) [ကဟာပဏ + အမ္မဏ]
အသပြာ တအမ္မဏ။ ဒိဝသပရိဗ္ဗယော ပဉ္စ
ကဟာပဏမ္မဏာနိ နိဂစ္ဆန္တိ၊ သာယံ ကုမ္မော
ပဝိသတိ။ ဒီ၊ ၄၊ ၂။ ၁၇၈။

ကဟာပဏရာသိ (ပု) [ကဟာပဏ + ရာသိ]
အသပြာပုံ။ ယထာ ဟိ ဟေရညိကဖလကေ
ကဟာပဏရာသိမ္ပိ ကတေ။ သံ၊ ၄၊ ၂။ ၂၇၀။
(-အံ၊ ၄၊ ၁။ ၂၆၉။ ဓမ္မ၊ ၄၊ ၂။ ၈၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။
၆၆။ ထေရီ၊ ၄။ ၁၉၂။)

ကဟာပဏဝဿ (န) [ကဟာပဏ + ဝဿ]
(၁) အသပြာမိုး၊ ငွေမိုး။ (၂) ရတနာ
၇-ပါးမိုး။ (၁) ဒိဗ္ဗပုပ္ဖမတ္ထကေ မာသက-
ဝဿံ မာသကမတ္ထကေ ကဟာပဏဝဿံ
ကဟာပဏမတ္ထကေ ဒိဗ္ဗာဘရဏဝဿံ ဝဿိ။
ဇော၊ ၄၊ ၅။ ၁၄၂။ (-ထေရီ၊ ၄။ ၂၉၂။) (၂)
န ကဟာပဏဝဿေန၊ တိတ္ထိကာမေသု ဝိဇ္ဇ-
တိ။ ဓမ္မ၊ ၄၊ ၁။ ၁၁။ ၇၃။ ကဟာပဏ-
ဝဿေနာတိ ယံ သော အပ္ပေယျေတွာ သတ္တ-
ရတနဝဿံ ဝဿာပေသိ၊ တံ ဣဓ ကဟာ-
ပဏဝဿန္တိ ဝတ္တံ။ ဓမ္မ၊ ၄၊ ၂။ ၁၅၆။ (-ဇော၊
၄၊ ၂။ ၂၈၄။)

ကဟာပဏဝိဘာဂဇာနန (န) [ကဟာပဏဝိဘာ-
ဂ + ဇာနန] အသပြာ ဝေဘန်မူ၌ သိခြင်း။
စက္ခုနာ ဒိသ္မာ ကဟာပဏဝိဘာဂဇာနနေ
ကိရိယာသာမကတမဘာဝေန။ သီ၊ ၃၊ ၁။ ၁၈။
၂။ ၃၃၈။ (-ဒီ၊ ၃၊ ၁။ ၃၄၂။)

ကဟာပဏဝုဋ္ဌိ (ထိ) [ကဟာပဏ + ဝုဋ္ဌိ] အသ-
ပြာမိုး။ တတော ကဟာပဏဝုဋ္ဌိ၊ တတော
ကဟာပဏတ္တံ န နိက္ခမေယျံ။ မ၊ ၄၊ ၂။ ၄၅။

ကဟာပဏသကဋ (ပု၊ န) [ကဟာပဏ + သကဋ]
အသပြာ တလှည်းတိုက်။ ဒိဝသပရိဗ္ဗယော
ကေ ကဟာပဏသကဋံ နိဂစ္ဆတိ။ ဒီ၊ ၄၊ ၂။
၁၇၈။ ကဟာပဏသကဋန္တိ ဧတ္ထ “ဒိက္ခမ္ပံ
သကဋံ။ ကုမ္မော ပန ဒသမ္ပဏော” တိ ဝဒန္တိ။
ဒီ၊ ၃၊ ၂။ ၁၈၁။

ကဟာပဏသတ (န) [ကဟာပဏ + သတ]
အသပြာ တရာ၊ ငွေတရာ။ အဟဉ္စ တေ
ဒေဝသိကံ ကဟာပဏသတံ ကဟာပဏ-
သတံ နိစ္စံ ဘိက္ခံ ပဝတ္တယိသာမိ။ သံ၊ ၁။
၈၂။ ကဟာပဏသတန္တိ ပါတဗျသေ ပဏ္ဏာ-
သံ သာယမာသေ ပဏ္ဏာသန္တိ ဝေ ကဟာပဏ-
သတံ။ သံ၊ ၄၊ ၁။ ၁၄၀။ (-ဓမ္မ၊ ၄၊ ၁။ ၄၂။
ပေတ၊ ၄။ ၂၅၆။ ဇော၊ ၄၊ ၁။ ၁၂၈။ ဇော၊ ၄၊ ၂။
၁၁၆။)

ကဟာပဏသတသဟဿ (န) [ကဟာပဏ +
သတသဟဿ] အသပြာတသိန်း၊ ငွေ
တသိန်း။ အမှာကမ္ပိ ဟိ ဗောဓိသတ္တဿ
သိဝိဇာတကေ ဒေဝသိကံ ပဉ္စ ကဟာပဏ-
သတသဟဿာနိ ဝိသုဇ္ဇေတွာ။ ဇော၊ ၄၊ ၁။ ၄၀။

ကဟာပဏသန္တရ (ပု) [ကဟာပဏ + သန္တရ]
အသပြာ(စိ၍)ခင်းခြင်း။ အဋ္ဌကရိသပ္ပမာဏံ
ဘူမိံ ကဟာပဏသန္တရေန ကိဏိတွာ။ ဝိ၊ ၄၊
၄။ ၆၃။

ကဟာပဏသဟဿ (န) [ကဟာပဏ + သဟ-
ဿ] အသပြာ တထောင်၊ ငွေတထောင်။
ကဟာပဏသဟဿေန နိဗ္ဗတ္တိတော ယာဂေါ-
ပိ သဟဿယာဂေါ။ သံ၊ ၄၊ ၁။ ၅၇။ (-အံ၊ ၄၊
၁။ ၃၄၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၃၀၆။ ခုဒ္ဒက၊ ၄။ ၁၆၆။
အံ၊ ၃၊ ၂။ ၃၅၉။)

ကဟာပဏာရဟ (တိ) [ကဟာပဏ + အရဟ]
အသပြာ ထိုက်တန်သောသူ။ ယော ဟိ
ကဟာပဏာရဟဿ အစုံ ဒေတိ၊ သော
ပရဿ အစုံ နာသေတိ။ ဒီ၊ ၄၊ ၂။ ၁၁၈။
(-ဝဇီရ၊ ၂။ ၄၇။)

ကဟာပဏိ(ဏ)က (တိ) [ကဟာပဏ + ဣက]
ကျပ်ပြား ပမာဏ အသားကိုလှီး၍ နှိပ်စက်
ညှဉ်းပန်းခြင်း။ (၎င်းသည် ကံကြမ္မာ ၃၂-ပါး
တွင် တပါးအပါအဝင်ဖြစ်သည်။) ဗုဒ္ဓိသမံသိ-
ကမ္ပိ ကဗျေန္တိ ကဟာပဏိကမ္ပိ ကဗျေန္တိ။ မ၊

၁။၁၂။ အံ။၁။၄၉။ မဟာနိ။၁၂။ ကဟာ-
ပဏ္ဍိကန္တိ သကလသရီရံ တိဏ္ဍာဟိ ဝါသိဟိ
ကောဋိတော ပဋ္ဌာယကဟာပဏမတ္တံ ကဟာ-
ပဏမတ္တံ ပါတေန္တာ ကောဋေန္တိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။
၃၆၄။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ၊၂၄။ ကဟာ-
ပဏ္ဍိကန္တိ ကဟာပဏမတ္တသော ဆိန္နနဗ္ဗ-
ကာရဏံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၄။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂။ ကဟာ-
ပဏမတ္တံ ကဗျေန္တေ။ အံ၊၁။၄၃၇။

ကဟာပဏ္ဍာပန (န) [ကဟာပဏ+ဥဋ္ဌာပန]
အသပြာကို ဖြစ်စေခြင်း။ ဓညဋ္ဌာပန ဧဿ
ပယောဂေပိ ဒုက္ခဋ္ဌမေဝ၊ န ကဟာပဏ္ဍာ-
ပန ဝိယ။ ဝိမတိ၊၁။၃၃။

ကဋ္ဌ (ပု) [ကလ+အ ?] သုက်သွေး။ (ဓာန်၊ဋ္ဌ၊
သျှ-၌ ရှေးကံ-ဟူ၏။) ကဋ္ဌေဝရ-ကြည့်။

ကဋ္ဌဘ (ပု) [ကဋ္ဌ+အဘ။ ကလ သချာနေ၊
အဘော၊ ကလဘော၊ ဋ္ဌတ္တေ ကဋ္ဌဘော။
ဓာန်၊ဋ္ဌ၊၃၆၂။] ဆင်ငယ်။ ကဋ္ဌဘော စေဝ
ဘိကောထ။ ဓာန်။၃၆၂။

ကဋ္ဌဗ္ဗရဝါသိက (တိ) [ကဋ္ဌဗ္ဗရဝါသ+ဣက]
ကဋ္ဌဗ္ဗရအရပ်၌နေသောသူ။ အပရာပိ ကဋ္ဌ-
ဗ္ဗရဝါသိကာ ဣတ္ထိ အကေန ပုတ္တံ အာဒါယ
“ဓမ္မံ သောဿာမိ”တိ စိတ္တလပဗ္ဗတံ ဂန္ဓာ။
အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၇။

ကဋ္ဌဗ္ဗ (ပု၊န) [ကဋ္ဌ+အဗ္ဗ။ (ကဋ္ဌဗ္ဗ-သံ)]
ထန်းဥ၊ ထန်းမြစ်။ (သင်းတောက်ပင်။ ထေရ၊
ဋ္ဌ၊သျှ။ သင်းတောက်ဥ။ အပဒါနံ မြန်မာပြန်။
မျောက်ဥ။ ဇာတ်၊ ဘာသာပြန်။) န တက္ကလာ
သန္တိ န အာလုဝါနိ။ န ဗိဋ္ဌာလိယော န
ကဋ္ဌဗ္ဗာနိ တာတ။ ဇာ၊၁။၂၁၂။ (-ထေရ၊
ဋ္ဌ၊၂။၃၇၈။) ကဋ္ဌဗ္ဗာနိတိ တာလကန္တာ။
ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၄၅။

ကဋ္ဌာပ (ပု) [?] ကဋ္ဌာပဆင်။ (၎င်းဆင်
သည် ပကတိဆင် ၁၀-ကောင်အားရှိသည်။)
ဂေါစရိ ကဋ္ဌာပေါ ဂင်္ဂေယျော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။
၁၆၄။

ကဋ္ဌာယ (ပု) [က+လာ+ဏ။ ကံ ဝါတံ လာတိ-
တိ ကဋ္ဌာယော၊ ဋ္ဌတ္တံ။ ဓာန်၊ဋ္ဌ၊၄၅။] ပဲကြီး၊
ပဲလွမ်း။ (ဓာန်၊သျှ။) ကုလားပဲ၊ စားတော်ပဲ၊
(ဓာန်၊သျှ။သစ်။) စကကော စကဋ္ဌာယော’-
ထ။ ဓာန်။၄၅။

ကဋ္ဌာယပဋိဘတ္တ (န) [ကဋ္ဌာယ + ပဋိဘတ္တ]
ကုလားပဲအိတ်။ မုဂ္ဂပဋိဘတ္တာနိ ဝါ ကဋ္ဌာယ-
ပဋိဘတ္တာနိ ဝါ နိက္ခိပိတွာ။ မ၊၂။၂၄၂။

ကဋ္ဌာယမတ္တကာလ (ပု) [ကဋ္ဌာယ+မတ္တ+ကာ-
လ] ကုလားပဲစေ့အတိုင်းအရှည်ရှိသောအခါ။
ပုပ္ဖကာလေ ကဋ္ဌာယမတ္တကာလတော ပဋ္ဌာယ
ခါဒါပေတိ စေဝ ပါတာပေတိ စ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။
၃၇၀။

ကဋ္ဌာယမတ္တိယ (တိ) [ကဋ္ဌာယမတ္တ+ဣယ]
ကုလားပဲအတိုင်း အရှည်ရှိသော (အိုင်းအမာ
ဖု)။ မုဂ္ဂမတ္တိယော ဟုတွာ ကဋ္ဌာယမတ္တိယော
အဟေသံ။ သုတ္တနိ။၃၈၀။ ကဋ္ဌာယမတ္တိယော-
တိ စကကမတ္တိယော။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆၆။

ကဋ္ဌာယမုဋ္ဌိ (တိ) [ကဋ္ဌာယ+မုဋ္ဌိ] ကုလားပဲ
ဆုပ်။ (ဝဒန္တိဝါဒ၌ ပဲရာဇနက်ဆုပ်။) ကဋ္ဌာ-
ယမုဋ္ဌိ (ဇာ၊၁။၄၅)န္တိ စကကမုဋ္ဌိ။ “ကဋ္ဌ-
ရာဇမာသမုဋ္ဌိ”န္တိပိ ဝဒန္တိယေဝ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။
၆၈။

ကဋ္ဌာယယူသ (ပု) [ကဋ္ဌာယ+ယူသ] ပဲလွမ်း
(ပြုတ်) ရည်။ (ဆဋ္ဌ၊သျှ-၌ ကုလားပဲရည်။)
ယဒိ ဝါ မုဂ္ဂယူသံ ယဒိ ဝါ ကုလတ္တယူသံ ယဒိ
ဝါ ကဋ္ဌာယယူသံ ယဒိ ဝါ ဟရေဏုကယူသံ။
မ၊၂။၂၈၈။

ကဋ္ဌာယယူသပသတ (ပု) [ကဋ္ဌာယယူသ + ပသ-
တ] ပဲလွမ်း (ပြုတ်)ရည် တလက်ဆွမ်း။ တေ-
နေဝမဟာပဓာနံ ပဒဟန္တဿ ကေတဏ္ဍုလာ-
ဒီဟိပိ ကဋ္ဌာယယူသပသတမတ္တေနာပိ ကာ-
ယဿ ယာပနံ အဟောသိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၁။

ကဋ္ဌာရ (ပု) [ကလ+အရ။ ကလ သင်္ချာနေ။ အရော၊ လဿ ငွေ၊ ကဋ္ဌာရော။ ဓာန်၊ ဇူ။ ၉၈။] (၁) အညိအရွှေရောသော-ကြောင်ကျားသော-အဆင်း။ (တိ) (၂) ခေါသောသွား ရှိသော၊ သွားခေါသော၊ သူ။ (၃) ကျဲသောသွား ရှိသော၊ သွားကျဲသော၊ သူ။ (၄) မညီညွတ်သောသွား ရှိသော၊ သွားမညီသော၊ သူ။ (၁) ကဋ္ဌာရော ကပိလော နီလ-ပိတေ'ထ ရောစနပ္ပဘေ။ နီလပိတသမ္ပဿ-ဝဏ္ဏေ ကဋ္ဌာရော ကပိလော စ ဝတ္တန္တိ။ ဓာန်။ ဓာန်၊ ဇူ။ ၉၈။ (တိ) (၂) ပိလောသိ ကဋ္ဌာရသိ။ ပေတ။ ၁၄၄။ (-ဇာ၊ ၂။ ၃၅၁။) ကဋ္ဌာရေတိ ကဋ္ဌာရဒန္တာ။ ပေတ၊ ငွေ။ ၈၄။ ကဋ္ဌာရေတိ သူကရဒါဌာဟိ ဝိယ နိက္ခန္တဒန္တဟိ သမန္နာဂတော။ ဇာ၊ ငွေ။ ၇။ ၃၂၈-၉။ (၃) ကဋ္ဌာရတယာ(မ၊ ငွေ။ ၂။ ၁၀၃)တိ ဝိရဋ္ဌတယ။ မ၊ ဇူ။ ၂။ ၁၄၆။ (၄) ကဋ္ဌာရခတ္တိယ-ကြည့်။

ကဋ္ဌာရက္ခိ (တိ) [ကဋ္ဌာရ+အက္ခိ] ကြောင်သောမျက်စိရှိသော၊ သူ။ အတ္တာဟိပိ ပရိပုဏ္ဏာဟိ-တိ "ကဋ္ဌာရက္ခိ ကဋ္ဌာရဒန္တာ" တိ ဝေ တေသံ အတ္တဘာဝံ ဥပနေတွာ။ ဒိ၊ ငွေ။ ၃။ ၁၅၀။ (-ဒိ၊ ဇူ။ ၃။ ၁၆၀။)

ကဋ္ဌာရခတ္တိယ (ပု) [ကဋ္ဌာရ+ခတ္တိယ] ကဋ္ဌာရ-ခတ္တိယရဟန်း၊ သွားကျဲ-မညီညွတ်-သော သဏ္ဌာန်ရှိသော ခတ္တိယရဟန်း။ ကဋ္ဌာရခတ္တိယော (သံ၊ ၁။ ၂၈၃) တိ တဿ ထေရဿ နာမံ။ ဒန္တာ ပနဿ ကဋ္ဌာရာ ဝိသမသဏ္ဌာနာ၊ တသ္မာ ကဋ္ဌာရေတိ ဝုစ္စတိ။ သံ၊ ငွေ။ ၂။ ၅၇။

ကဋ္ဌာရဇနက (ပု) [ကဋ္ဌာရ+ဇနက] ကဋ္ဌာရ-ဇနကမင်း။ (သွားခေါသောကြောင့် ကဋ္ဌာရ-ဇနကခေါ်သည်။) ကဋ္ဌာရဇနကော (မ၊ ၂။ ၂၆၉) တိ တဿ နာမံ၊ ကဋ္ဌာရဒန္တာယ ပန ကဋ္ဌာရဇနကောတိ ဝုတ္တော။ မ၊ ငွေ။ ၃။ ၂၂၀။ (-ဒိ၊ ငွေ။ ၃။ ၃၅။)

ကဋ္ဌာရဇနကပရိယောသန (တိ) [ကဋ္ဌာရ-ဇနက+ပရိယောသန] ကဋ္ဌာရ ဇနကမင်း အဆုံးရှိသော၊ သူ။ တေသံ ပစ္ဆိမောတိ မသ-ဒေဝပရမ္မရာဘူတာနံ ကဋ္ဌာရဇနကပရိယော-သာနာနံ စတုရာသီတိ ခတ္တိယသဟဿာနံ။ သိ၊ ဇူ၊ သစ်၊ ၂။ ၂၇၇။ (-ဒိ၊ ဇူ။ ၁။ ၃၀၁။)

ကဋ္ဌာရဒန္တ (တိ) [ကဋ္ဌာရ+ဒန္တ] ခေါသောသွားရှိသော၊ သွားခေါသော၊ သူ။ ကဋ္ဌာရက္ခိ-ကြည့်။

ကဋ္ဌာရပိလ (တိ) [ကဋ္ဌာရ+ပိလ] (က) ပြူးကြောင်သောမျက်စိရှိသော၊ သူ။ (ခ) ကိုယ်လုံးနီ၍ ကြောင်သောမျက်စိရှိသော၊ သူ။ ပိလံလတိ ကဋ္ဌာရပိလံလ။ သံ၊ ငွေ။ ၁။ ၂၂၀။ ကဋ္ဌာရပိလံလတိ နိက္ခန္တပိလံလက္ခိကာ၊ ကဋ္ဌာရပိလံလတိ ဝါ ရတ္တဂတ္တာ စ ပိလံလစက္ခုကာ စ။ သံ၊ ငွေ။ ၁။ ၂၆၄။

ကဋ္ဌာရမနုက (ပု) [ကဋ္ဌာရ+မနုက] ကဋ္ဌာရ-မနုကပရိဗိုင်း။ ကဋ္ဌာရမနုကော (ဒိ၊ ၃။ ၇) တိ နိက္ခန္တဒန္တမတ္တကော။ နာမမေဝ ဝါ တဿေ-တံ။ ဒိ၊ ငွေ။ ၃။ ၇။

ကဋ္ဌာရဝဏ္ဏ (တိ) [ကဋ္ဌာရ+ဝဏ္ဏ] ကြောင်သော အဆင်းရှိသော၊ သူ။ ကဋ္ဌာရဝဏ္ဏတယ ကပိ-လဗြာဟ္မဏော နာမ အဟောသိ။ သိ၊ ဇူ၊ သစ်၊ ၂။ ၂၇၈။

ကဋ္ဌိ (ပု) [?] မျောက်ပင်။ အာလုဝ ကဋ္ဌိ တစ္ဆိ အဋ္ဌိ။ ဝဇီရ။ ၃။ ၁၉။

ကဋ္ဌိဂံရ (ပု၊ န) [က+ဣဂံ+အရ။ ဓာန်၊ ဇူ။ ၄၅၃။ (ကဋ္ဌိဂံရ-သံ)] (၁) စပါးဖျင်း၊ အနုပအဖွဲ။ (၂) ထင်းဖွဲ၊ ထင်းနုပ၊ ထင်းအစအန။ က-လိဂံရံ (၁) (၂) (က) ကြည့်။

ကဋ္ဌိဘ (ပု) [?] ကဋ္ဌိဘမည်သူ။ ကဋ္ဌိဘော နာမ ဘန္တေ ဉာတိကေ ဥပါသကော။ သံ၊ ၃။ ၃၁၂။

ကဋိမ္မက (န) [ကဋိမ္မ+က] တိုင်းတာမှတ်သား
ကြောင်း ထန်းရွက်စသည်။ အနုဇာနာမိ
ဘိက္ခဝေ ကဋိမ္မကန္တိ။ ဝိ၊ ၄။ ၂၅၃။ ကဋိမ္မကန္တိ
ပမာဏသညာကရဏံ ယံ ကိဉ္စိ တာလပဏ္ဏာ-
ဒိ။ ဝိ၊ ၄။ ၄၉။

ကဋိယာ(ထိ) [?] ကဋိယာမည်သော ဥပါသိ-
ကာမ၊ (ဓမ္မဒဿီဘုရားရှင်၏ မြတ်သော
အလုပ်အကျွေး ဥပါသိကာမ ဖြစ်၏။) သာဠိ-
ယာ စ ကဋိယာ စ၊ အဟေသု အဂ္ဂုပဋိကာ။
ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၂၅၆။

ကဋိရ (ပု) [ကလ+ဤရ။ ကလ သင်္ချာနေ၊
ဤရော။ ဓာန်၊ ၇။ ၅၄၉။] (၁) အညွန့်၊
အညောက်။ (၂) ဆင်နွာမောင်းပင်။
(၁) ယထာ ကဋိရော သုသုခစိတဂေါ။
ထေရ။ ၂၃၆။ (-ဇာ၊ ၁။ ၁၆၉။ ဒီး၊ ၁။
၂၂၁။ သီ၊ ၁။ ၁၆၉။) ကဋိရောတိ
အင်္ဂုရော၊ ဣမ ပန ဝံသင်္ဂုရော အဓိပ္ပေ-
တော။ ထေရ၊ ၄။ ၁။ ၂၀၃။ (-ဇာ၊ ၄။ ၂။
၃၂။) (၂) ကဋိရပုပ္ဖ-ကြည့်။

ကဋိရက (ပု) [ကဋိရ+က] အညွန့်၊ အညောက်။
ယထာ ဝေဠုဂုဗ္ဗသ္မိံ တရုဏကာ ကဋိရကာ
အသတ္တာ။ စူဠနိ၊ ၂၄၂။

ကဋိရစ္ဆေဇ (န) [ကဋိရ+ဆေဇ] အညွန့်အ
ညောက်ကို ဖြတ်သကဲ့သို့ ဖြတ်ခြင်း။ ယာဝ-
သိသံ ကဋိရစ္ဆေဇံ ဆေဒါပေယျာမ။ မိလိန္ဒ။
၁၉၁။

ကဋိရပုပ္ဖ (န) [ကဋိရ+ပုပ္ဖ] ဆင်နွာမောင်း
ပင်။ ကဏ္ဍိကမတ္တံ အဂန္တိကပုပ္ဖံ ကဋိရပုပ္ဖံ
ဇိဝန္တိပုပ္ဖန္တိ။ ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၁၀၂။

ကဋိရသုပ (ပု) [ကဋိရ+သုပ] အမြိတ်ဖူးဟင်း၊
အညွန့်အညောက်ကိုချက်သောဟင်း။ ကဋိ-
ရသုပံ ဂဏှထ၊ ပနသဗျဉ္ဇနံ ဂဏှထ။ ဝိ၊ ၄။ ၂။
၉၄။ ကင်္ခါ။ ၂၂၂။

ကဋ္ဌေဝရ (န) [ကဋ္ဌ+ဝရ။ ကဋ္ဌေ ရေတသိ ဝရံ
ကဋ္ဌေဝရံ၊ အလုတ္တသမာသောယံ။ ဓာန်၊ ၇။

၁၅၁။] အတ္တဘော၊ ခန္ဓာကိုယ်။ ခန္ဓာနံ
ဘေဒေါ ကဋ္ဌေဝရဿ နိက္ခေပေါ။ ဒီ၊ ၂။ ၂၄၄။
(-သံ၊ ၁။ ၆၁။ အံ၊ ၁။ ၃၅၇။ မဟာနိ၊ ၁။ ၆၂။
ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၉၀။) ကဋ္ဌေဝရဿ နိက္ခေပေါတိ
အတ္တဘဝဿ နိက္ခေပေါ။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၃၇၇။
(-သံ၊ ၄။ ၁။ ၁၀၉။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၃၀၅။ မဟာနိ၊
၄။ ၂၇၈။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ၂၄၀။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၅၁။)

ကဋ္ဌေဝရဌပိတဋ္ဌာန (န) [ကဋ္ဌေဝရ+ဌပိတဋ္ဌာန]
ခန္ဓာကိုယ်ပစ်ချရာအရပ်၊ အလောင်းကောင်
ပစ်ချရာအရပ်။ ဒေဟနိက္ခေပနန္တိ ကဋ္ဌေဝရ-
ဌပိတဋ္ဌာနံ။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၈၃။

ကဋ္ဌေဝရနိက္ခေပ (ပု) [ကဋ္ဌေဝရ+နိက္ခေပ] ခန္ဓာ
ကိုယ်ပစ်ချခြင်း၊ အလောင်းကောင် ပစ်ချ
ခြင်း။ ကိဉ္ဇာပိ ကေဝေါကာရဘဝေပိ ကဋ္ဌေ-
ဝရနိက္ခေပေါ နတ္ထိ။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၁၄။

ကဋ္ဌေဝရနိက္ခေပရဟိတ (တိ) [ကဋ္ဌေဝရနိက္ခေပ
+ရဟိတ] ခန္ဓာကိုယ်ပစ်ချခြင်းကင်းသော၊
အလောင်းကောင် ပစ်ချခြင်းကင်းသော။
ဘိဇ္ဇနသဘာဝေ ကဋ္ဌေဝရနိက္ခေပရဟိတေ
ဩပါတိကတ္တဘာဝေ။ ဣတိဝုတ်၊ ၄။ ၈၀။

ကဋ္ဌောပိ (ထိ) [ကလ+ဩပ+ဣ] (၁) ထမင်း
အိုး။ (၂) တောင်း။ (၁) ကဋ္ဌောပိမုခ-ကြည့်။
(၂) န တေသံ ကောဋ္ဌေ ဩပေန္တိ၊ န ကုမ္ဘိ
န ကဋ္ဌောပိယံ။ သံ၊ ၁။ ၂၃၈။ န ကဋ္ဌောပိယန္တိ
န ပစ္ဆိယံ။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၃၂၃။ ကဋ္ဌောပိမုခ-လည်း
ကြည့်။

ကဋ္ဌောပိမုခ (န) [ကဋ္ဌောပိ+မုခ] (၁) ထမင်း
အိုးဝ။ (၂) တောင်းဝ။ သော န ကုမ္ဘိမုခါ
ပဋိဂ္ဂဏှာတိ၊ န ကဋ္ဌောပိမုခါ ပဋိဂ္ဂဏှာတိ။
ဒီ၊ ၁။ ၁၅၇။ မ၊ ၁။ ၁၁၁။ အံ၊ ၁။ ၃၀၀။ အဘိ၊
ပု၊ ၁။ ၆၃။ မဟာနိ၊ ၃၂၇။ န ကဋ္ဌောပိမုခါတိ
ကဋ္ဌောပိတိ ဥက္ကလိဝါ ပစ္စိ ဝါ။ ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၂၉၂။
မ၊ ၄။ ၁။ ၃၄၉။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၂၄၅။ အဘိ၊ ၄။ ၃။ ၈၂။
မဟာနိ၊ ၄။ ၃၈၀။

ကဋ္ဌောပိဟတ္ထ (တိ) [ကဋ္ဌောပိ+ဟတ္ထ] (၁) ထမင်းအိုးလက်စွဲသောသူ။ (၂) တောင်းလက်စွဲသောသူ။ (သားရေခွက် လက်စွဲသူ။ ဝဒန္တိဝါဒ။) သေယျထာပိ ဘန္တေ စက္ကာလကုမာရကော ဝါ စက္ကာလကုမာရိကာ ဝါ ကဋ္ဌောပိဟတ္ထော။ အံ၊ ၃။ ၁၇၂။ (- သံ၊ ၄။ ၃။ ၂၅၅။) ကဋ္ဌောပိဟတ္ထောတိ ပစ္ဆိမဟတ္ထော ဥက္ခလိဟတ္ထောဝါ။ အံ၊ ၄။ ၃။ ၂၆၃။ ကဋ္ဌောပိဟတ္ထောတိ ဝိလိာမယဘာဇနဟတ္ထော “စမ္ပမယဘာဇနဟတ္ထော”တိ စ ဝဒန္တိ။ အံ၊ ၄။ ၃။ ၂၇၅။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၄၇၉။

ကာ (ထိ) [ကိ+အာ] အဘယ်မည်လော၊ အဘယ်နည်း၊ အဘယ်အကျိုး ရှိသနည်း။ ကာ တဿ အညာ ဂတိ ဘဝိဿတိ။ ဝိ၊ ၁။ ၁၆။ ကာ သမ္ပတ္တိ။ ဝိ၊ ၅။ ၁။ ကာ ဥဿယာ ဝိဇာနတံ။ ဝိ၊ ၃။ ၅၅။ (- ဒိ၊ ၁။ ၁၆၉။ မ၊ ၂။ ၅၀။ သံ၊ ၁။ ၂၆၇။ ပဋိသံ၊ ၁၂၉။ ဝိမာန။ ၅၂။ ပေတ။ ၁၃၈။ အပါ၊ ၁။ ၃၈၈။ ပေဋကော။ ၂၈၀။)

ကာက (ပု) [ကာ+ကေ+အ။ “ကာ”လူတိ သဒ္ဓံ ကာယတိတိ ကာကော။ ဓာနံ၊ ၄။ ၆၃၈။] (၁) ကျီး။ (၂) ဘီလူး-နတ်-ဖြစ်သောကျီး။ (တိ) (၃) ကာကမည်သော (ကျွန်)။ (၁)ယတ္ထ ကာကာ ဝါ ကုလလာ ဝါ န ဥဟဒန္တိ။ ဝိ၊ ၂။ ၅၈။ (- ဝိ၊ ၃။ ၁၁၀။ ဒိ၊ ၂။ ၂၃၅။ မ၊ ၁။ ၇၄။ သံ၊ ၁။ ၁၂၅။ အံ၊ ၂။ ၂၇၅။ အဘိ၊ က။ ၁၀၉။ ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၂၅၉။ ဒိ၊ ၄။ ၂။ ၃၆၄။ မ၊ ၄။ ၁။ ၁၂၅။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၂၀၉။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၁၃၉။ အဘိ၊ ၄။ ၁။ ၁၂၆။ ဒိ၊ ၄။ ၂။ ၄၁။ မ၊ ၄။ ၂။ ၂၃၁။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၂၅၉။) (၂) ဂိဇ္ဈာပိ ကာကာပိ ကုလလာပိ (ဝိ၊ ၁။ ၁၄၄)တိ ဧတေပိ ယက္ခဂိဇ္ဈာ စေဝ ယက္ခကာကာ စ ယက္ခကုလလာ စ ပစ္ဆေတဗ္ဗာ။ ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၉၇။ (တိ) (၃) ကာကော နာမ ဒါသော သဋ္ဌိယောဇနိကော ဟောတိ။ ဝိ၊ ၃။ ၃၈၈။ (- ဝိ၊ ၄။ ၃။ ၃၉၉။)

ကာကဉ္စိဟဒန (န) [ကာက+ဉ္စိဟဒန] ကျီးချေးစွန့်ခြင်း၊ ကျီးချေးယိုခြင်း။ သစေ ဟိ တိက္ကမ္ပိ စိဝရာနံ ကာကဉ္စိဟဒနံ ဝါ ကဒ္ဒမမေက္ခိတံ ဝါ။ ဝိ၊ ၄။ ၄။ ၂၃၉။ ကာကဉ္စိဟဒနံ ဝါတိ ကာကေန ဉ္စိဟဒနံ ဝါ။ ဝဇီရ။ ၅၇၇။

ကာကကပေါတာဒိဘေဒ (တိ) [ကာက+ကပေါတ + အာဒိ + ဘေဒ] ကျီးခို စသည် အပြားရှိသော။ ကုက္ကုဋ္ဌိဂ္ဂဟဏေန သဗ္ဗာပိ ကာကကပေါတာဒိဘေဒါ ပက္ခိဇာတိ သင်္ဂဟိတာ။ ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၂၂၄။ ကင်္ခါ၊ ၄။ ၁။ ၁၈၄။

ကာကကုက္ကုဋ္ဌိ (ထိ) [ကာက+ကုက္ကုဋ္ဌိ] အာအောက်ကလိ။ (ကျီးသံ၊ ကြက်နှင့် ရောသော အသံ။) ယဒါ ခေါ သော ဘန္တေ ကုက္ကုဋ္ဌပေါတကော ကာကဝဿံ ဝဿိတုကာမော ဟောတိ။ ကာကကုက္ကုဋ္ဌိတိ ဝဿတိ။ ဝိ၊ ၄။ ၃၉။

ကာကကုလာဝက (န) [ကာက+ကုလာဝက] ကျီးသိုက်။ တတြေကသ္မံ ကာကကုလာဝကေ ကာဠကောကိလာ အတ္တနော အဏ္ဍကံ နိက္ခိပိတွာ။ ဇာ၊ ၄။ ၃။ ၉၄။ (- ၂၇၆။ ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၁၈၃။)

ကာကက္ခိ (န) [ကာက+အက္ခိ] (၁) ကျီးမျက်စိ။ (တိ) (၂) စေ့သောမျက်စိ ရှိသော။ ကမ္မသရိက္ခကံ နာမ ကုဋ္ဌိတွာ ဩလောကေန္တော ကာဏော ဝိယ ကာကက္ခိ ဝိယ ဟောတိ။ ဒိ၊ ၄။ ၃။ ၁၁၉။ ကာကက္ခိတိ ကေကရက္ခော။ ဒိ၊ ၄။ ၃။ ၁၂၁။

ကာကဂဏ (ပု) [ကာက+ဂဏ] ကျီးအပေါင်း၊ ကျီးတို့၏ အပေါင်း။ တံ ကာကဂဏံ တွံ လူမံ ကဒ္ဒမံ ပူရေန္တော သောကာယ ရန္တေဟိ။ စရိယာ၊ ၄။ ၂၃၁။ (- ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၃၇၀။ ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၃၀၆။)

ကာကဂီဝါ (ထိ) [ကာက+ဂီဝါ] ကျီးလည်ပင်း။ အထဿ ပုညာနုဘာဝစောဒိတော...ကာကဂီဝါ ဝိယ။ ဒိ၊ ၄။ ၂။ ၂၃၇။ မ၊ ၄။ ၄။ ၁၆၀။

ကာကုလ (တိ) [ကာက + ဂုလ] ကျီးကို ဖုံးလွှမ်း
နိုင်သော (မုယောပေါး)။ ဣတိ ကာ-
ကဿ ဂုလံ ကာကုလန္တိ တံ ဝဒမာနာ
ကာကေန ဂုလဝစနဿ ကာရဏဘူတေန
“ဂုလ”န္တိ ဝဒန္တိ။ ဇာ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၅၉။

ကာကစ္ဆန္တိ (တိ) [ကာက + အသ + အန္တိ။
မောဂါ၊ ၅။ ၁၇၂။ ထိ-၌ ကာကစ္ဆန္တိ] ကျီးကဲ့သို့
အသံပြုသော၊ ဟောက်ရှူသော။ ကေစွာ
ဒန္တေ ခါဒန္တိယော ကေစွာ ကာကစ္ဆန္တိယော။
အပ၊ ဌ၊ ၁။ ၇၄။ (- ဗုဒ္ဓဝံ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၆။ ဇာ၊ ဌ၊ ၁။
၇၂။)

ကာကစ္ဆမာန (တိ) [ကာက + အသ + မာန။
ကာကစ္ဆမာနာတိ ကာကော ဝိယ အစ္ဆမာ-
နာ သဒ္ဓယမာနာ။ မဟာဇနကဇာတ်၊ ၆။
သစ်၊ ၄။ ဝမ်း ၄-ကြောင်း။] (က) ကျီးကဲ့သို့
အသံပြုသော၊ ဟောက်ရှူသော။ (ခ)
ငိုကြွေးသော။ (က) နဝကာ ဘိက္ခု တထေဝ
ဥပဋ္ဌာနသလ္လာယံ ကာကစ္ဆမာနာ သေယံ
ကပ္ပေန္တိ။ ဝိ၊ ၂။ ၂၆။ (- အံ၊ ၂။ ၂၆။ မိလိန္ဒ။
၉၂။ အံ၊ ဌ၊ ၂။ ၃၄၅။ ပဋိသံ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၀၈။
ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၃၀၅။ ဇာ၊ ဌ၊ ၁။ ၃၃၆။ ဇာ၊ ဌ၊ ၆။
၇၁။) ကာကစ္ဆမာနာတိ နာသာယ ကာက-
သဒ္ဓံ ဝိယ နိရုတ္တကသဒ္ဓံ မုဉ္ဇမာနာ။ ဝိ၊ ဌ၊ ၂။
၁၀။ ကာကစ္ဆမာနာတိ ကာကသဒ္ဓံ က-
ရောန္တာ။ အံ၊ ဌ၊ ၂။ ၃၈။ ကာကစ္ဆမာနာတိ
ကာကာနံ သဒ္ဓသဒ္ဓိသံ သဒ္ဓံ ကုရုမာနာ။
သိ၊ ၆။ သစ်၊ ၁။ ၁၉၇။ ကာကစ္ဆမာနာ-
(အံ၊ ဌ၊ ၂။ ၃၄၅)တိ သုရုသုရုပဿသဝသေန
ဝိသရံ ကရောန္တာ။ အံ၊ ဌ၊ ၂။ ၃၅၈။ (ခ)
ကာကစ္ဆမာနာ (ဝိ၊ ၂။ ၂၆)တိ ရောဒန္တာ။
သာရတ္ထ၊ ၂။ ၆။

ကာကဇာတက (န) [ကာက + ဇာတက]
ဘုရားရှင် သာဝတ္ထိပြည် ဇောဝန်ကျောင်း၌
နေဘော်မှုစဉ် ဝိဇ္ဇုဒ္ဓါဘဘေးရောက်နေသော
(ဇာ၊ ဌ၊ ၄။ ၁၅၄။) ဆွေတော်မျိုးတော်တို့
အကျိုး ကျင့်တော်မူခြင်းကို၎င်း၊ (ဇာ၊ ဌ၊ ၁။

၅၁၀။) အချက်အပြုတ်ကောင်းသော ဒါယိ-
ကာမကြီးတဦး သေဆုံး၍ လည်ဖက်ငိုယိုကြ
သော တောထွက်ရဟန်းကြီး ၅-ဦးကို၎င်း
(ဓမ္မ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၆၅။ ဇာ၊ ဌ၊ ၁။ ၅၂၃။) အကြောင်း
ပြု၍ ဟောသောဇာတ်၊ ကာကဇာတ်။ ဇာတ-
ကပါဠိ၊ ၁ နိပါတ်၊ ၁၄-ဝဂ်၊ ၁၀-ဇာတ်။ ၁၅-
ဝဂ်၊ ၆-ဇာတ်။ ဇာ၊ ၁။ ၃၂၊ ၃၄။ ပဌမကာက-
ဇာတ်လမ်း အကျဉ်းချုပ်မှာ—ဗာရာဏသီ
ပြည် ဗြဟ္မဒတ်မင်း၏ ပုရောဟိတ်ဦးခေါင်း
ထက်၌ ကျီး ၁-ကောင် မစင်ယိုချသည်ကိုအ
ကြောင်းပြု၍ ကျီးအားလုံးအပေါ် ပုရော-
ဟိတ်ကရန်ငြိုးဖွဲ့နေခိုက် မင်း၏ဆင်များ မီး-
လောင်ခံ(ဒဏ်ရာ)ရသဖြင့် မင်းကြီးက ပုရော-
ဟိတ်ကို ဆေးနည်းမေးသောအခါ ကျီးအဆီ
ဖြင့် သုတ်လိမ်းရမည်ဟု လျှောက်ထားသည့်
အတွက် ကျီးများအသတ်ခံရသည်။ အလောင်း
တော် ကျီးမင်းက ကျီးများကိုယ်၌ အဆီမရှိ
ကြောင်းကို မူတည်၍ တရားဟောသဖြင့်
ကျီးအပေါင်း အသက်ချမ်းသာရာ ရသော
ဇာတ်လမ်း ဖြစ်သည်။ (ဇာ၊ ဌ၊ ၁။ ၅၁၀-
၅၁၂။)

ဒုတိယ ကာကဇာတ်လမ်းအကျဉ်းချုပ်
မှာ—ပင်လယ်ကမ်းပါး၌ နဂါးအားရည်ရွယ်
၍ ပူဇော်ပသထားသော နွားနို့၊ နို့ဃနာ၊
ငါးအမဲနှင့် သေအရက်များကို စားသောက်
ပြီးကမ်းစပ်၌ ကျီးဇနီးမောင်နှံတို့ ရေချိုးနေစဉ်
ကျီးမဖြစ်သူ ရေလှိုင်းထည်းသို့ မျောပါ သေ
ဆုံးသဖြင့် ကျီးအားလုံး ပင်လယ်ရေကို ငုံ
ထွေး၍ ရေကုန်ခန်းအောင် ပြုလုပ်ကြသော်
လည်း ရေမကုန်ပဲ ပင်ပန်းကြသောအခါ သေ
ဆုံးသူ ကျီးမ၏ ဂုဏ်များကို ဖော်ထုတ် အော်
ဟစ်ငိုကြွေးသော ကျီးများကို အလောင်း
တော် ပင်လယ်စောင့်နတ်က ခြိမ်းချောက်
မောင်းနှင်၍ ပြေးစေမှ ကျီးအပေါင်း အသက်
ချမ်းသာရာရသော ဇာတ်လမ်းဖြစ်သည်။
(ဇာ၊ ဌ၊ ၁။ ၅၂၃-၄။) ဣံ ကာကဇာတကံ

ဝိတ္တာရေတွာ။ ဓမ္မာဠာ ၂။ ၂၆၅။ (-မဇ္ဈိ ၃။ ၂။)

ကကဇာတိ (ထိ) [ကက+ဇာတိ] ကျီး-
မျိုး-ဇာတိ။ ကကဇာတိ ဝိယ တေ
ဇာတိ။ အဘိဠာ ၂။ ၄၆၉။ မဟာနိဠာ ၁၈။
(-မူလဇ္ဈိ ၂။ ၂၂၁။)

ကကဏ (ပု) [က+ကဏ] သေးငယ်သော
ဆန်ကျိုး၊ ဆန်ကျိုးငယ်။ ကကဏိကမတ္တ-
ကြည့်။

ကကဏိက (တိ) [ကကဏ+ဣက] တဆန်ကျိုး
ငယ် - အတိုင်းအရှည် - ပမာဏ - ရှိသော
ချင်ရွေး၊ တချင်ရွေး၊ တရွေး။ တယ ကာ-
ကဏိကာယ ဖာဏိတံ ကိဏိတွာ။ အံဠာ ၁။
၁၇၁။ အဘိဠာ ၂။ ၆၆။ ဓမ္မာဠာ ၂။ ၆၉။ သုတ္တနိ
ဠာ ၁။ ၁၆၈။ ၂၃၆။ ဝိမာနဠာ ၆၉-၇၀။ စရိ-
ယာဠာ ၁၅၀။ ဇာဠာ ၁။ ၁၃၇။ အံဇ္ဈိ ၂။ ၁၉၆။

ကကဏိကမတ္တ (ထိန) [ကကဏိက+မတ္တ။
အပ္ပကော ပန ကဏော ကကဏောတိဝုစ္စတိ
ယထာ .... ကကဏောဝ ဖမာဏမဿာတိ
ကကဏိကံ၊ ကကဏိကမေဝ ကကဏိက-
မတ္တံ၊ ခုဒ္ဒကကဏ္ဍကပမာဏမေဝါတိ အတ္ထော
ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ သိဇ္ဈိသစ်၊ ၂။ ၁၂၈။] (က) တချင်
ရွေးအတိုင်းအရှည်ရှိသော။ (ခ) စပါးတစ်
စေ့ခွဲ အတိုင်းအရှည်ရှိသော။ ကကဏိက
မတ္တမ္ပိ ဘောဂါနံ ဝယော န အဝေယျ။
ဒီဠာ ၁။ ၁၉၀။ (-ဝိဠာ ၂။ ၂၃၃၊ ၃၀၅။ ကခါ။
၁၇၈။ ဝိသင်္ဂဟ။ ၃၄။) ကကဏိကမတ္တံ
နာမ “ကေဂုဠမတ္တ” နှ့် ဝဒန္တိ။ “ဒိယဇုဝိဟိ-
မတ္တ” နှ့် ဝိနယဋီကာယံ ဝုတ္တံ။ သိဇ္ဈိသစ်၊ ၂။
၁၂၈။ (-ကခါဇ္ဈိသစ်၊ ၃၂၆။)

ကကဏိကမတ္တဋ္ဌနက (တိ) [ကကဏိက-
မတ္တ+အဋ္ဌနက] တချင်ရွေး - စပါးတစ်စေ့
ခွဲ - မျှလောက် ထိုက်တန်သော (အသား)။
ကကဏိကမတ္တဋ္ဌနကံ ဒေဝါတိ။ ဇာဠာ ၆။
၁၈၅။

အဘိဓာန် (က-ဝဂ်) ၁-၃၁-ပ-၆-ဇ-သ-၈

ကကဏ္ဍ (ပု) [ကက+အဏ္ဍ+ဖလ။ ကကဏ္ဍာ-
အဏ္ဍဣဝ ဖလံ ယသျားပုံဝတ်။ ဝါစပုတိ။]
(၁) တမာကြီးပင်။ (၂) နွယ်နီ၊ မြင်းခေါင်း
နှာရောင်ပင်။ (၃) ကကဏ္ဍရသေ့။ (ပုန)
(၄) ကျီးဥ။ (၁) မဟာနိဠာ တသျှဇာတိ
သုဂြုတေ နောတ္တံ။ ဝါစပုတိ။ (၂) မဟာဇျော-
တိဗ္ဗတျံ။ ဝါစပုတိ။ (ဤ၌ ဇျောတိဗ္ဗတျံ-
ပုဒ်၏ အနက်ကား အမရသျှ။ ၁၄။ ၁၅၀-၏
အနက်ဖြစ်သည်။) (၃) ကကဏ္ဍ-ကြည့်။
(ပုန) (၄) ကကဏ္ဍ အဏ္ဍေ ပုန။ ဝါစပု-
တိ။

ကကဏ္ဍက (ပု) [ကကဏ္ဍ+က] ကကဏ္ဍက-
ပုဏ္ဏား။ တာနိ သုတွာ ကကဏ္ဍကဿ
ဗြာဟ္မဏဿ ပုတ္တော ယသတ္ထေရော သုသု-
နာဂပုတ္တံ ကလာသောကံ နာမ။ အဘိဠာ
၃။ ၁၀၆။ (-ဝိမတိ၊ ၁။ ၂၅။)

ကကဏ္ဍကပုတ္တ (ပု) [ကကဏ္ဍက + ပုတ္တ]
ကကဏ္ဍကပုဏ္ဏား၏သား။ တတြ သုဒံ
အာယသ္မာ ယသော ကကဏ္ဍကပုတ္တော
ဝေသာလိယံ ဝိဟရတိ။ ဝိဠာ ၄၉၁။ (-ဝိဠာ
၁။ ၂၆။ ဒီဠာ ၂။ ၁၁၅။ ထေရဠာ ၂။ ၁၉။)
ကကဏ္ဍကပုတ္တောတိ ကကဏ္ဍကဿ ဗြာ-
ဟ္မဏဿ ပုတ္တော။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၂၅။

ကကဏ္ဍိ (ထိ) [ကကဏ္ဍ+ဏ+ဤ] (၁)
ကောလိသိမ်ပင်။ (၂) ကကဏ္ဍိမြို့။ (၁)
ကောလဂိမ္မာမ် ဩ ရော်ရာ- ငိမ်တဒန္တး။
ဝါစပုတိ။ (၂) ယထာ ကုသမ္မဿ နိဝါသော
ကောသမ္ပိ၊ ကကဏ္ဍဿ နိဝါသော ကကဏ္ဍိ-
တိ။ သုတ္တနိဠာ ၂။ ၅။ (အဋ္ဌကထာများ၌
ကကဏ္ဍိ၊ ကကန္တိ-ဟု ပါဠိ ၂-မျိုးရှိနေ
သည်။ ကကန္တရသေ့သည် ဖန်ဆင်းအပ်
သောမြို့ ကကန္တိမြို့ဟု ဋီကာများအနက်
ဖွင့်ကြသည်။ မုဒ္ဒဇတတိယက္ခရာ-နှင့်ရှိသော
ကကဏ္ဍိပါဠိကို မဖွင့်ကြ၊ သက္ကတအဘိဓာန်
များ၌မူ ဒန္တဇတတိယက္ခရာ ဒ-နှင့် ကကန္တိ
ပါဠိမရှိ။)

ကကတလိယ (တိ) [ကကတလ+ဣယ] (က) ကျီးထန်းသီးတို့၏ နင်းခိုက်၊ ကြွေခိုက် နှင့်တူသော (အမ္)။ (မကြမစည်-မရည် မစောင်း-ရောက်သောအမ္ - ရောက်သော လာဘ်။) (ခ) ထန်းသီးကြွေခိုက်၊ ကျီးသေ ခိုက်နှင့်တူသော(အမ္)။ (က) အသမ္ဘာဝိ- တသမ္ဘတ္တံ၊ ကကတလိယမုစ္စတေ။ ကကော စ တာလဉ္စ ကကတလာနိ၊ တေဟိ သဒိသံ ကမ္မကကတလိယံ၊ ကကဿ တာ- လဖလဿ ဥဒ္ဓနပတနသဒိသံ ကမ္မန္တုတ္ထော။ ဓာန်။ဓာန်၊၉။၇၄၀။ (ခ) ကကတလိယံ ကကတလသဒ္ဓေါ ကကဿ ဂမနေ ဝေ တာလဿ ပတနေန ကကဿ မရဏေ ဝတ္တ- တေ၊ တထေဝ အာကသ္မိကံ သင်္ဂတံ။ ဓာန်၊ သျ၊သစ်။၇၄၀-လာ မုဒ္ဓဗောဓ၊၉။(မောဂါ၄။ ၄၀-သျ-လည်း ကြည့်။)

ကကတုဏ္ဏ (န) [ကက+တုဏ္ဏ] ကျီးနှုတ်သီး။ ကကတုဏ္ဏေန ပဟဋ္ဌပိဋမုဋ္ဌိ ဝိယ ဝိဒ္ဓိသေ- ယျ။ သံ၊၄။၂။၁၀၂။

ကကနိဝါရဏနိယမ (ပ) [ကက+နိဝါရဏ+ နိယမ] ကျီးကိုမောင်းနှင်သော အခြင်းအရာ၊ ကျီးနှင့်နည်း။သုတ္တန္တိကာ ပန ကကနိဝါရဏ- နိယမေန ခိတ္တဿာတိ ဝဒန္တိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၆၉။

ကကနိဋ္ဌ (ပ၊န) [ကက+နိဋ္ဌ] ကျီးသိုက်။ ကာယံ ဗလာကာ ရုစိရာ၊ ကကနိဋ္ဌသ္မိ- မစ္ဆတိ။ ဇာ၊၁။၈၁။ ကကနိဋ္ဌသ္မိန္တိ ကက- ကုလာဝကေ။ ဇာ၊၄။၂။၃၂၉။

ကကန္တ (ပ) [?] ကကန္တရသေ။ ကကန္တိ- ကြည့်။

ကကန္တိ (ထိ) [ကကန္တ+ဏ+ဤ] ကကန္တိမြို့၊ ကကန္တရသေ၏ နေရာ၌ ဖန်ဆင်းအပ်သော မြို့။ ယထာ ကကန္တိ မာကန္တိ ကောသမ္ပိတိ။ မ၊၄။၁။၆၂။ (-ပဒ္ဓိသံ၊၄။၂။၁၂၇။ ခုဒ္ဒက၊ ၄။၉၃။ ဥဒါန၊၄။၅၀။) ယထာ ကကန္တဿ

ဣသိနော နိဝါသဋ္ဌာနေ မာပိတာ နဂရိ ကကန္တိ။ မ၊၄။၁။၁၄၀။ အံ၊၄။၁။၃၇။

ကကပက္ခ (ပ) [ကက+ပက္ခ] ကြက်တောင် စည်း၊ ဦးစွန်းငါးခု။ ကကပက္ခော သိခဏ္ဍ- ကော။ ဓာန်။၅၂၇။(ကြက်တောင်စည်းခေါ် ပုံကို ဓာန်-သျ-သစ်-ဟောင်း။၅၇၇-၌ကြည့်။)

ကကပက္ခကရဏ (န) [ကက+ပက္ခ+ကရဏ] ကြက်တောင်စည်းပြုခြင်း၊ ဦးစွန်းငါးခု ပြု ခြင်း၊ ထုံးခြင်း။ ပဉ္စသိခမုဏ္ဏကရဏ (ဒိ၊၄။၁။ ၃၂၄)ကြည့်။

ကကပညာ (ထိ) [ကက+ပညာ] ကျီးပညာ နှင့်တူသောပညာ။ ဂိဒ္ဓါ စေ န ဝမိဿန္တိ၊ ကက- ပညာဝ တေ ဝိဒ္ဓု။ ဇာ၊၂။၅၆။ ကက- ပညာဝ တေတိ ကကဿ သမာနပညာ ဣတိ တေ ဗုဒ္ဓါဒယော ပဏ္ဍိတာ ဝိဒ္ဓု ဝိဒ္ဓန္တိ။ ဇာ၊၄။ ၅။၂၇၁။

ကကပဋ္ဌနက (န) [ကက+ပဋ္ဌန+က] ကျီး ဆိပ်၊ (ကျီးတို့စုဝေးရာဌာန။) သုညံ အန္တေ- ပရံ သဗ္ဗံ၊ ကကပဋ္ဌနကံ ယထာ။ ဇာ၊၂။ ၂၁၈။ တတ္ထ ကကပဋ္ဌနကံ ယထာတိ မဇ္ဈဂန္ဓေန အာဂတေဟိ ကကဂဏေဟိ သမာကိဏ္ဍော သမုဒ္ဓတိရေ ဆဒ္ဓိတဂါမကော ဝိယ။ ဇာ၊၄။၆။၃၀၇။

ကကပတ္တ (န) [ကက+ပတ္တ] ကျီးတောင်။ အတ္တကာရကော ကကပတ္တာနိ လုဉ္ဇိတာ ပိဋေန တံ မက္ခေတွာ။ ဇာ၊၄။၃။၂၉၆။ (-သာရတ္ထ၊၂။၃၅၅။)

ကကပဒ (န) [ကက+ပဒ] ကျီးခြေ၊ ကြက် ခြေ။ ဖလေယျာတိ ကကပဒံ ဝိယ ဟိရဟိရ- သော ဖလေယျ။ သံ၊၄။၁။၁၅၉။

ကကပဒသုနိတမောဟ (တိ) [ကက+ပဒ+ သုနိတ+မောဟ] ကြက်ခြေအမှတ်အသား ၌ တွေ့ဝေသောသူ။ (ကြက်ခြေအမှတ် အသားကို မသိသော ပေစာကူးဆရာကို

ဆိုလိုသည်။) သော ပန ကာကပဒသုခိတ-
မောဟေဟိ လောကေဟိ ဥပရိ သိက္ခာပဒေ
လိခိတော။ ကင်္ခါဋ္ဌိသစ်။ ၄၇၄။

ကာကပဒါကာရ (ပု) [ကာကပဒ + အာကာ-
ရ] ကျီးခြေသဏ္ဌာန်။ ကာကပဒါကာရေန
အဂ္ဂပစ္စင်္ဂေသု သတ္တေန ဟနိတော။ ပဋိသံဌာ
၁။ ၂၁၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၁။ ၁၇၃။ အံဋ္ဌိ၁။ ၂၇၂။
(-ဇာဋ္ဌာ၅။ ၂၉၂။)

ကာကပေတ (ပု) [ကာက + ပေတ] ကျီးပြိတ္တာ။
ဣမဿ စေဝ အဟိပေတဿ ကာကပေတဿ
စ ပဉ္စဝိသတိယောဇနိကော။ ဓမ္မာဋ္ဌာ၁။ ၃၂၁။

ကာကပေယျ (တိ) [ကာက + ပါ + ဣ] ကျီး
သောက်ခြင်းငှါ တတ်ကောင်းသော ရေရှိ
သော၊ ကျီးသောက်နိုင်လောက်အောင် ရေ
(ကမ်းလုံး)ပြည့်သော။ သမတိတ္ထိကာကာက-
ပေယျာ။ တေန ခေါ ပန သမယေန ဂင်္ဂါနဒီ
ပူရာဟေတိ။ ဝိပ။ ၃၂၅။ ဒီ။ ၂။ ၇၆။ ဥဒါန။
၁၈၈။ (-ဒီ။ ၁။ ၂၃၀။ သံ။ ၁။ ၃၅၂။ သံ။ ၃။
၄၀၀။ အံ။ ၂။ ၂၃။) ကာကပေယျာတိ ယတ္ထ
ကတ္ထစိ တိရေ ဌိတေန ကာကေန သက္ကာ
ပါတုန္တိ ကာကပေယျာ။ ဒီဋ္ဌာ၁။ ၃၃၄။
ကာကပေယျာတိ မုခေဋ္ဌိယံ နိသိဒ္ဓိတွာ ကာ-
ကေန ဂိဝံ အနာမေတွာဝ ပါတဗ္ဗော။ မဋ္ဌာ
၄။ ၁၀၃။ အံဋ္ဌာ၁။ ၁၁။ ကာကပေယျာတိ
တိရေဌိတကာကေဟိ ပါတံ သက္ကုဏေယျ-
ဥဒကာ။ ဥဒါနဋ္ဌာ၁။ ၃၈၁။ သာရတ္ထာ၁။ ၃၁၉။
(-ဇာဋ္ဌာ၅။ ၂၁၅။ ဒီဋ္ဌိ၁။ ၄၀၁။ သီဋ္ဌိ
သစ်။ ၂။ ၄၂၉။)

ကာကပေါတက (ပု) [ကာက + ပေါတက] ကျီး
ငယ်၊ ကျီးပေါက်စ။ တာနိ ပရိဏာတာနိ ကာ-
ကပေါတကာ နိက္ခန္ဓာ။ ဇာဋ္ဌာ၁။ ၄၀၉။

ကာကဘတ္တ (န) [ကာက + ဘတ္တ] ကျီးအစာ။
မနုဿ ကာကဘတ္တံ ဝါ ဒါတံ ယက္ခနာဂ-
ဗလိကမ္ပံ ဝါ ကာတံ နာသက္ခိသု။ ဇာဋ္ဌာ
၂။ ၁၃၆။

ကာကမံသ (န) [ကာက + မံသ] ကျီးအသား။
ကာကမံသံ ပစာပေတွာ ပဏ္ဏဉ္စ မံသဉ္စ သေ-
တဝတ္ထေန ပလိဝေဌေတွာ။ ဇာဋ္ဌာ၅။ ၁၅၉။
(-ဇာဋ္ဌာ၁။ ၂၇၈။)

ကာကမံသဘာဝ (ပု) [ကာကမံသ + ဘာဝ]
ကျီးသား၏အဖြစ်။ ယဒိ ပဏ္ဏိတော ဘဝိဿ-
တိ၊ ပဏ္ဏံ ဝါစေတွာ ကာကမံသဘာဝံ ဥ တွာ
အာဂမိဿတိ။ ဇာဋ္ဌာ၅။ ၁၅၉။

ကာကမဉ္စက (ပု) [ကာက + မဉ္စ + က] ကျီးနှင့်
တူသောငါး။ အာဠိဂဂ္ဂရကာကိဏ္ဍော၊ ပါဠိနာ
ကာကမဉ္စကာ။ ဇာဋ္ဌာ၅။ ၁၀၉။ ဇာဋ္ဌာ၅။
၄၃၂။

ကာကမာသက (ပု) [ကာက + မာသက] ကျီး
နှိုက်၍ရအောင် စားသောပုဏ္ဏား၊ ခံတွင်းဝ
ရောက်အောင် စားသောပုဏ္ဏား။ ကာကမာ-
သကော ဘုတ္တဝမိတကော .... ကာကမာသ-
ကော နာမ ယထာ ကာကေဟိ အာမသိတံ
သက္ကာ ဟေတိ၊ ဧဝံ ယာဝမုခဒ္ဓါရာ အာ-
ဟာရေတိ။ အဘိဋ္ဌာ၁။ ၄၃၂။ မဟာနိဋ္ဌ။
၃၀၂။ (-မဋ္ဌာ၁။ ၂၈၈။)

ကာကမုခသဏ္ဌာန (တိ) [ကာက + မုခ + သဏ္ဌာ-
န] ကျီးနှုတ်သီး အသွင်သဏ္ဌာန် ရှိသော။
အန္တောဝကံ ကာကမုခသဏ္ဌာနံ တမေဝ
သရံ ပဋိစ္စာဒေတွာ ဌိတံ။ မဋ္ဌာ၁။ ၂၅။
ဥဒါနဋ္ဌာ၁။ ၂၇၂။ သုတ္တနိဋ္ဌာ၁။ ၁၆၀။ (-အံဋ္ဌာ
၃။ ၂၁၈။)

ကာကယောဓ (ပု) [ကာက + ယောဓ] ကျီး-
သုရဲ - စစ်သား။ သယံ အဋ္ဌဟိ ကာကယော-
ဓေဟိ သဒ္ဓိံ မဟာနသဆဒနေ နိသိဒ္ဓိ။ ဇာ
ဋ္ဌာ၅။ ၃၉၁။

ကာကယောနိ (ထိ) [ကာက + ယောနိ] ကျီး
မျိုး။ အယံ ကိရ အတိတေ အနန္တရာယ ဇာ-
တိယာ ကာကယောနိယံ နိဗ္ဗတ္တိ။ မဋ္ဌာ၁။
၁၀၄။ (-ဓမ္မာဋ္ဌာ၅။ ၂၆၊ ၂၆၅။ ဇာဋ္ဌာ၁။ ၅၁၀၊
၅၂၃။)

ကာကရာဇ (ပု) [ကာက + ရာဇ] ကျီးမင်း။
ဗာရာဏသျှ မဟာရာဇ၊ ကာကရာဇာ နိဝါသ-
ကော။ ဇာ၊ ၁။ ၈၈။ (- ဇာ၊ ၄။ ၂။ ၃၉၀၊ ၃၉၁၊
၃၉၂။)

ကာကလိ (ထိ) [ကာ + ကလ + ဣ + ဤ။ ဓာန်၊
ဋီ။ ၁၃၇။] သိမ်မွေသာယာသောအသံ။ တာ-
ရာဒီ တိသ္မထော ကလေ၊ ကာကလိ သုခုမေ
ဝုတ္တော။ ဓာန်။ ၁၃၇။

ကာကဝဏ္ဏတိဿ (ပု) [ကာက + ဝဏ္ဏ + တိဿ]
ကာကဝဏ္ဏတိဿမည်သောသူ။ ကာကဝဏ္ဏ-
တိဿသည် သီဟိုဠ်ကျွန်း ရောဟဏ မင်းဆက်
တွင် ပါဝင်သော ဘုရင်တစ်ပါး ဖြစ်သည်။ ဒေ-
ဝါနိပိယတိဿမင်းနှင့် ညီအစ်ကိုတော်သော
မဟာနာဂမင်း၏ အကြီးဆုံး မြေးဖြစ်၍ သူ့
ခမည်းတော်မှာ ဂေါဠာဘယမင်း ဖြစ်သည်။
ကာကဝဏ္ဏတိဿမင်းမှာ ကလျာဏီတိဿမင်း
၏ သမီးတော်ဒေဝီ သို့မဟုတ် ဝိဟာရဒေဝီ
ခေါ်သော မိဖုရားတစ်ပါး ရှိသည်။ သူ့ ခမည်း
တော်၏အပြစ် ပြောပြောရန် အစားထိုး
ဓားစာခံ၍ ပင်လယ်ထဲသို့ ပစ်ချခံရဘူးသော
မိဖုရား ဖြစ်သည်။ ကာကဝဏ္ဏတိဿမင်းနှင့်
မိဖုရားတို့၏ သားငယ်များမှာ ဒုဠဂါမဏိနှင့်
သဒ္ဓါတိဿတို့ ဖြစ်သည်။

ဒမိဠ (တမယ်လ် = ကျေးကုလား) များ
နှင့် ဖြစ်ရမည့်စစ်ပွဲ၌ ဂါမဏိမင်းသားအတွက်
အသုံးဝင်မည့် ဆင်ဟလီ (သီဟိုဠ်) ဝါရင်
စစ်သားများကို ကာကဝဏ္ဏတိဿ ဘုရင်
စုဆောင်းထားရှိသည်။ သို့သော် အစဉ် ဒမိဠ
များနှင့်ဖြစ်ရမည့် ဆန့်ကျင်ဘက်စစ်ပွဲအတွက်
အသင့်ပြင်ဆင်ထားရန် သူ့သား ဂါမဏိမင်း
သားကို အခွင့်ပြု၍ အလွန်တုန်ဆုတ်ခဲ့သည်။
ထို့ကြောင့် ဂါမဏိမင်းသားသည် သူ့ ခမည်း
တော်ကို စိတ်ဆိုးသည်ဖြစ်၍ ယောက်ျား
မဟုတ်သော ဘုရင်ဟူသော ဆိုလိုချက်ဖြင့်
မိန်းမအဝတ် အစားများကို ပွဲဘူးလေသည်။

ကာကဝဏ္ဏတိဿဘုရင်သည် ရတနာ ၃-
ပါးကို အလွန်ကြည်ညိုသူဖြစ်သည်။ သူ၏ရည်
လျားလှသော ဖိနပ် နန်းသက်တလျှောက်
အတွင်း ကျောင်းတိုက်ကြီး ဖိနပ်ကိုတည်
ဆောက်ခဲ့သူဟု ပြောစမှတ်ပြုကြသည်။ ရဟန်း
သံဃာနှင့် သက်ဆိုင်သော သူ့ဆောက်လုပ်
လှူဒါန်း ထားသည့် အဆောက်အဦများ
တွင် တိဿ အမည်ရှိသော ကျောင်းတိုက်၊
စိတ္တလတောင်ကျောင်းနှင့် မဟာနဂ္ဂလမည်
သောစေတီများ ပါဝင်သည်။ နတ်ရွာလား
တော်မူသောအခါ တိဿမည်သောကျောင်း
တိုက်ကြီးအတွင်း၌ မီးသဂြိုဟ်သည်။ အသား
အရောင် မဲနက်သောကြောင့် ကာကဝဏ္ဏ-
တိဿဟူသော အမည်ဖြင့် ထင်ရှားသည်။
ဒီပဝံသ၏အဆိုမှာ ကာကဝဏ္ဏတိဿ မင်း၏
သမီးတော်များသည် ဘာသာရေး သမိုင်း
ဝင် ဝတ္ထုများ၌ ကျမ်းကျင် တတ်မြောက်
သူများ ဖြစ်သည်ဟု အဆိုရှိသည်။ (D. P.
P. N-လာဝံသကျမ်းများအဆို။) ရတနတ္ထ-
ယေ သုပ္ပသန္နတ္တာ ကာကဝဏ္ဏတိဿာဒိဟိ
ဝိသေသနတ္ထဉ္စ သော တိဿမဟာရာဇာ
သဒ္ဓါသဒ္ဓေန ဝိသေသေတွာ ဝုစ္စတိ။ အံ၊ ၆။ ၁။
၅။

ကာကဝတ (ပု၊ န) [ကာက + ဝတ] ကျီးအကျင့်။
ကုက္ကုရဝတံ ဝါ ကာကဝတံ ဝါ... အဘိနိဝိ-
သိတွာ။ မဟာနိ။ ၇၁၊ ၂၄၀။

ကာကဝတိက (တိ) [ကာကဝတ + ဣက] ကျီး
အကျင့် ရှိသော၊ ကျီးကဲ့သို့ကျင့်သော။ တေ
ဟတ္ထိဝတိကာ ဝါ ဟောန္တိ... ကာကဝတိကာ
ဝါ ဟောန္တိ။ မဟာနိ။ ၆၈။ ဟတ္ထိဝတိကာ
ဝါတိ သမာဒိန္နံ ဟတ္ထိဝတံ ဧတေသံ အတ္ထိတိ
ဟတ္ထိဝတိကာ၊ သဗ္ဗဟတ္ထိကိရိယံ ကဓောန္တိတိ
အတ္ထော... အဿဝတိကာဒိသုပိ လဗ္ဘမာန-
ဝသေန ယထာယောဂံ ယောဇေတဗ္ဗံ။ မဟာ-
နိ။ ၄။ ၁၈၈။

ကာကဝတီ (ထိ) [ကာက+ဝန္တ+ဤ] ကာကဝ-
တီမိဖုရား။ ဒုရေ ဣတော ဟိ ကာကဝတီ။
ယတ္ထ မေ နိရတော မနော။ ဇာ၊ ၁။ ၁၀၆။
(-ဇာ၊ ၂။ ၁၁၈။ ဇာ၊ ၄။ ၅၅။) ကာက-
ဝတီတိ ကာကဝတီ ဒေဝီ။ ဇာ၊ ၄။ ၂။ ၈၄။

ကာကဝတီဇာတက (န) [ကာကဝတီ+ဇာတ-
က] ဘုရားရှင်သာဝတ္ထိပြည်ဇေတဝန်ကျောင်း
၌ သီတင်းသုံးနေတော်မူစဉ် လူထွက်လိုသော
ရဟန်းတပါးကို အကြောင်းပြု၍ ဟောသော
ဇာတ်၊ ကာကဝတီဇာတ်။ ဇာတကပါဠိ၊
၄-နိပါတ်၊ ၃-ဝဂ်၊ ၇-ဇာတ်။ ဇာ၊ ၁။ ၁၀၆။

ယင်း ဇာတ်လမ်း အကျဉ်းချုပ်မှာ—
ဗာရာဏသီပြည် ဗြဟ္မဒတ်မင်းကြီး၌ နတ်သမီး
ကဲသို့ အလွန်အဆင်းလှသော ကာကဝတီ
မိဖုရားတစ်ပါးရှိသည်။ ထိုမင်းအထံသို့ လူအသွင်
ဖြင့် ကြွေအန်ကစား လာသော ဂဠုန်မင်း
သည် အဆိုပါ မိဖုရားကို ဂဠုန်ပြည်သို့
သယ်ဆောင် ခိုးယူ ပေါင်းသင်းသည်။
ထို့နောက် မင်းကြီးက နဂုဏ္ဍဝေရ စောင်း
သမားအား မိဖုရားကို အရှာခိုင်းသည်။ ထို
စောင်းသမားက ဂဠုန်မင်း၏အတောင်ကြား
မှ လိုက်ပါ စီးနင်းသွားပြီး ဂဠုန်ပြည်ရှိ
ကာကဝတီ မိဖုရားနှင့် ပေါင်းသင်းပြန်သည်။
ထိုအကြောင်းကို ဂဠုန်မင်း သိသောအခါ
မိန်းမများကို လုံခြုံအောင် မစောင့်ရှောက်
နိုင်ပါတကားဟု နှလုံးသွင်း၍ ဗာရာဏသီ
မင်းထံ ပြန်လည်ပို့ဆောင်သော ဇာတ်လမ်း
ဖြစ်သည်။ (ဇာ၊ ၄။ ၂။ ၈၃-၈၅။) အောက်ပုဒ်
ကြည့်။

ကာကဝတီဇာတကဝဏ္ဏနာ (ထိ) [ကာကဝတီ+
ဇာတက+ဝဏ္ဏနာ] ကာကဝတီဇာတ်ကို ဖွင့်
ကြောင်းဖြစ်သော စကား။ တတိယဝတ္ထုသို့
အတိတကသာ စတုက္ကနိပါတေ ကာကဝတီ-
ဇာတကဝဏ္ဏနာယံ ဝိတ္ထာရိတာ။ ဇာ၊ ၄။ ၅။
၄၆၀။

ကာကဝလိ(ဋီ)ယ (ပ) [?] ကာကဝလိ(ဋီ)ယ
မည်သောသူ။ ရာဇဂြိုဟ်မြို့၌ ဇနီးဖြစ်သူပါ
ထိုအမည် တွင်ဟန်ရှိသော သူဆင်းရဲမောင်နှံ
နှစ်ဦးရှိသည်။ သူတို့၏ဆင်းရဲပုံကို “အကာ
ဆူးခက်၊ အင်ဖက်အမိုး၊ ကျူရိုးတိုင်ထူ၊
နေပူကျဲကျဲ၊ ဝက်သိုက်ထဲတွင်၊ အုတ်ခဲ
ခေါင်းအုံး၊ အိုးတလုံး ဖျာမရှိ၊ ဘုမ္မိကမ္မလာ၊
မြေမွေ့ရာနှင့်၊ ချူချာတော်မူလှသော ကာ-
ကဝလိယ မွဲပြာကျမောင်နှံဘွဲ့”ဟု ဦးပုညက
ဖွင့်ဆို တားသည်။ တနေ့သ၌ ဆွမ်းကြွင်း
ဟင်းကျန် စားရန် ဝေဠုဝန်ကျောင်းတော်
သို့ ယောက်ျားဖြစ်သူ သွားနေစဉ် ဇနီးဖြစ်
သူက နိရောဓသမာပတ်မှ ထပြီးစ ဖြစ်တော်
မူသော အရှင်မဟာကဿပမထေရ်အား သစ်
ရွက်နှင့် ရောသော (ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၃၃-၌ ဆား
မပါသော) ချဉ်သော ယာဂုကစီရည်ကို လှူ
ဒါန်းသည်။ အရှင်မဟာကဿပ မထေရ်က
ဘုရားရှင်နှင့်တကွ သံဃာတော် ၅၀၀-လုံး
အား ဆက်ကပ်လှူဒါန်းသည်။ ဤကောင်းမှု
ကြောင့် ကာကဝလိယ ဇနီးမောင်နှံတို့
ဤနေ့မှ ၇-ရက်မြောက်နေ့တွင် သူဌေးဖြစ်
လိမ့်မည်ဟူသော ဘုရားရှင် ဗျာဒိတ်တော်
ကိုလည်း ခံယူရရှိသည်။

ထို့နောက် ဇနီးဖြစ်သူက ဗိမ္ဗိသာရဘုရင်
ကြီး၏ ပွဲတော်စာကို ညဉ့်အချိန် ရာဇဝတ်
သားအား ကျွေးရန်အသွားတွင် ဒိဃတာလ
ဘီလူးနှင့် သူ၏ယောက်ျား သုမနနတ်မင်းကြီး
ထံမှ ရွှေအိုးများရရှိသည့်အတွက် ဘုရင်ကြီးက
သူဌေးအရာ ပေးသနားတော်မူသည်။ (မ၊
၄။ ၄။ ၄၁၅။) အင်္ဂတိုင်း အပါအဝင် ဗိမ္ဗိ-
သာရမင်း၏ နိုင်ငံတော်၌ ၁-ဇောတိက၊
၂-ဇဋ္ဌိလ၊ ၃-မေဏ္ဍက၊ ၄-ပုဏ္ဏက၊ ၅-ကာက-
ဝလိယ ဤသူဌေးကြီး ၅-ဦးရှိသည်။ မနှိုင်း
ယှဉ်နိုင်သော ဥစ္စာစည်းစိမ်များ ရှိသည့်
အတွက် အမိတဘောဂပုဒ်ဖြင့် ဖော်ပြခံရသူ
များ ဖြစ်သည်။ (ဓမ္မ၊ ၄။ ၁။ ၂၄၃။) ၁-တရား

နှင့်အညီ ရှာဖွေရရှိထားသော အလှူဝတ္ထု။
၂-ကံနှင့် ကံ၏ အကျိုး စသည်များကို နှစ်နှစ်
ကာကာ သက်ဝင်ယုံကြည်၍ ပေးလှူသော
သူ၏ မြင့်မားလှစွာသော ကြီးကဲလှုံ့ ဆော်မှု
စေတနာ။ ၃-အလှူခံရသူ ရဟန္တာ။ ၄-ထို
ရဟန္တာ၏ နိရောဓသမာပတ်မှ ထွက်အချိန်
ဤအင်္ဂါလေးပါးနှင့် ပြည့်စုံလျှင် (အဘိ၊ဌ၊
၁။၂၀၆။) ကုသိုလ်အကျိုးများကို ပုဏ္ဏက၊
ကာကဝလိယတို့ကဲ့သို့ မျက်မှောက်ဘဝ၌ ရရှိ
ခံစားရသည်။ (အဘိ၊ဌ၊၁။၂၀၆။ အံ၊ဌ၊၂။
၁၀၄။) ကာကဝလိယောပိ သတ္တမေ ဒိဝသေ
သေဋ္ဌိဌာနံ အလတ္တံ၊ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၃၃။ (- အဘိ၊
ဌ၊၁။၂၀၆။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။၂၄၃။) တသ္မိယေဝ
ရာဇဂဟေ ကာဠဝဋ္ဌိယော နာမ ဒုဂ္ဂတော
အတ္ထိ။ မ၊ဌ၊၄။၄။ (- အံ၊ဌ၊၂။၁၀၄။)
(ကာလဝလိယ-သျှာ-မူကဲ့။ ကာဠဝဋ္ဌိယ-
က-မူကဲ့။)

ကာကဝလိယဝတ္ထု (န) [ကာကဝလိယ+ဝတ္ထု]
ကာကဝလိယမည်သောသူ၏ အဖြစ်အပျက်
အကြောင်းအရာ။ ကာကဝလိယဝတ္ထုသ္မိံ စ
ဘဂဝါ၊ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၃၃။ ကာကဝလိယ-ကြည့်။

ကာကဝသာ (ထိ) [ကာက+ဝသာ] ကျီးဆီ၊
ကျီး၏အဆီ။ ကိံ လဒ္ဓံ၊ ဝနုတိတိ။ ကာက-
ဝသာ မဟာရာဇာတိ။ ဇာ၊ဌ၊၁။၅၁။

ကာကဝဿ (န) [ကာက+ဝဿ] ကျီးမြည်သံ။
ယဒါ ခေါ သော အန္တေ ကုက္ကုဋ္ဌပေါတကော
ကာကဝဿံ ဝဿိတုကာမော ဟောတိ။ ဝိ၊
၄။၃၉။

ကာကဝဿိတ (န) [ကာက+ဝဿိတ] ကျီး
မြည်သံ။ ယထာ သော နေဝ ကာက-
ဝဿိတံ န ကုက္ကုဋ္ဌဝဿိတံ အကာသိ။ ဝိ၊ဌ၊
၄။၄။

ကာကသံဃ (ပု) [ကာက + သံဃ] ကျီးအ
ပေါင်း။ ကာကောလာ ကာကသံဃာ စ၊

မယဉ္ဇ ပတတံ ဝရာ။ ဇာ၊၁။၁၃၉။ (- ဝိမာန၊
ဌ။၂၁၀။ စရိယာ၊ဌ။၂၃၁။ ဇာ၊ဌ၊၁။၃၅၀။
ဇာ၊ဌ၊၂။၁၃၉။)

ကာကသဒိသရူပ (တိ) [ကာက+သဒိသ+ရူပ]
ကျီးနှင့်တူသော အဆင်းရှိသော။ ဝကံရူပိတံ
ကာဠဝဏ္ဏတ္တာ ဝေ ကာကသဒိသရူပိ။ ထေရ၊
ဌ၊၁။၃၄၅။

ကာကသဒ္ဓ (ပု) [ကာက+သဒ္ဓ] ကျီးသံ၊ ကျီး၏
အသံ။ ကာကစ္ဆမာန-ကြည့်။

ကာကသိသ (န) [ကာက+သိသ] (၁) ကျီး
ဦးခေါင်း။ (တိ) (၂) ကျီးဦးခေါင်းနှင့်တူ
သော ဦးခေါင်းရှိသော။ (၁) ဗဟုတရာနိပိ
ကာကသိသာနိ ဆဇေတဗ္ဗာနိ ဟောန္တိ။ ဇာ၊
ဌ၊၂။၃၁၇။ (- ၃၁၈။) (တိ) (၂) သဗ္ဗ-
သေတော ရတ္တပါဒေါ ကာကသိသော မုဉ္ဇ-
ကေသော ဝလာဟကဿ ရာဇကုလာ အာ-
ဂစ္ဆတိ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။၂၇၄။

ကာကသုနဓပရိဝါရိတ (တိ) [ကာက+သုနဓ+
ပရိဝါရိတ] ကျီးခွေးတို့သည် ခြံရံအပ်သော။
တမေကော မနုဿော ကာကသုနဓပရိဝါရိ-
တံ ဒိသ္မာ “ပုတ္တော မေ လဒ္ဓေါ”တိ ဂေဟံ
နေသိ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၃၄၂။

ကာကသုနဓသန္နိပါတ (ပု) [ကာကသုနဓ +
သန္နိပါတ] ကျီးခွေးတို့၏ စုဝေးခြင်း။ တသ္မိံ
ခဏေ ဧကော မနုဿော ဗဟိ နိက္ခန္တော တံ
ကာကသုနဓသန္နိပါတံ ဒိသ္မာ။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။၁၁၁။

ကာကသုရ (တိ) [ကာက+သုရ] ရဲရင့်သော
ကျီးနှင့်တူသော၊ ကျီးရဲနှင့်တူသော။ သုဇီဝံ
အဟိရိကေန၊ ကာကသုရေန ဓံသိနာ။ ဓမ္မ၊
၄၈။ ကာကသုရေနာတိ သုရကာကသဒိသေ-
န။ ဓမ္မ၊ဌ၊၂။၂၂၄။

ကာကသေန (ပု) [ကာက+သေန] ကျီးစွန်။
ပဉ္ဇာလံ ဝါဟယိဿာမိ၊ ကာကသေနံဝ
လေဉ္ဇနာ။ ဇာ၊၂။၂၃၃။ ဇာ၊ဌ၊၆။၂၉၂။

ကာကသေနာပတိ (န) [ကာက+သေနာပတိ]
ကျီးစစ်သူကြီး။ တဿ ဂုဏ်ဏံ ဂတကာလေ
ကာကသေနာပတိ ကာကာနံ သညံ ဒတွာ။
ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၉၁။

ကာကဿရ (ပု) [ကာက + သရ] (၁) ကျီး
သံ၊ ကျီး၏အသံ။ (တိ) (၂) ကျီးသံနှင့်တူ
သောအသံရှိသော။ ဗြဟ္မဿရေတိ အညေ
ဆိန္နဿရပိ ဆိန္နဿရပိ ကာကဿရပိ
ဟောန္တိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၂။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၆၂။ မဟာနိ၊
ဋ္ဌ၊၃။၇။ (- ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၂၁။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၄၀။
အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၄၆။) ကာကဿ ဝိယ အမနုည-
သရတာယ ကာကဿရပိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၁။
ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၂၃။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၇၅။

ကာကဿရက (တိ) [ကာကဿရ + က] ကျီး
သံနှင့် တူသော အသံရှိသော။ အာယသ္မာ
ဥဒါယိ သံသဿ ပါတိမောက္ခဒ္ဒေသကော
ဟောတိ ကာကဿရကော...အဟဉ္ဇမ္ပိ ကာ-
ကဿရကော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၅။

ကာကာတိဒါယိ (တိ) [ကာက + အတိဒါယိ]
ကျီးတသောသောနေသော၊ ကျီးတိုဝင်လွယ်
ထွက်လွယ်ရှိသော၊ ဤမှထိုမှ ကျီးနားခြင်း
ကြောင့် ပျံစေအပ်၊ ချောက်လှန်စေအပ်
သော(တဲအိမ်)။ အဂါရကံ ဩလုဂ္ဂဝိလုဂ္ဂံ
ကာကာတိဒါယိ (ကာကာတိဉာယိ ?) န
ပရမရူပံ။ မ၊၂။၁၁၄။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃၂။ သီ၊ဋ္ဌ၊
သစ်၊၂။၅၇။ ကာကာတိဒါယိန္တိ ယတ္ထ ကိဉ္စိ-
ဒေဝ ဘုဉ္စိဿာမာတိ အန္တော နိသိန္နကာလေ
ဝိသု ဒွါရကိစ္စံ နာမ နတ္ထိ၊ တတော တတော
ကာကာ ပဝိသိတွာ ပရိဝါရေန္တိ။ သူရကာ-
ကာ ဟိ ပလာယနကာလေ စ ယထာသမ္ပုဓ-
ဋ္ဌာနေနေဝ နိက္ခမိတွာ ပလာယန္တိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။
၁၁၇။

ကာကာပေက္ခန (န) [ကာက + အပေက္ခန]
ကျီး၏ကြည့်ခြင်း။ ယာဝသတ္တမာ ပိတာမဟ-

ယုဂါတိ ဣဒံ ကာကာပေက္ခနမိဝ ဥဘယတ္ထ
သမ္ပန္နဂတန္တိ အာဟ။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၂။၂၇၄။

ကာကီ (ထိ) [ကာ+ကေ+အ+ဤ] ကျီးမ။
တဒါ ကာကီ အယံ ပုဏ္ဏဒုတိယိကာ
အဟောသိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၂၃။ (- ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။
၃၄၁၂၆၊၃၉၀။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၀၇။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။
၇၃၊၂၆၅။)

ကာကုဋ္ဌာပန (န) [ကာက+ဥဋ္ဌာပန] ကျီးတို့
ကို ပျံစေခြင်း၊ ကျီးချောက်ခြင်း။ မဇ္ဈိမဿ
ပုရိသဿ သုပ္ပပါတော ဝါတိအာဒိ မာတုဂါ-
မဿ ကာကုဋ္ဌာပနဝသေန ဂဟေတဗ္ဗံ။
ဝိမတိ၊၁။၁၇၀။

ကာကုဋ္ဌာပနာဒိကာယကမ္မ (န) [ကာကုဋ္ဌာ-
ပန + အာဒိ + ကာယ + ကမ္မ] ကျီး
ချောက်ခြင်း အစရှိသော ကိုယ်ဖြင့် ပြုအပ်
သောအမှု။ ဧတ္ထ စ ယထာ လဟုကတရံ
ကာကုဋ္ဌာပနာဒိကာယကမ္မံ ကာယသမာစာ-
ရဿ အပရိသုဒ္ဓဘာဝါဝဟံ သလ္လေခဝိကော-
ပနတော။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၃၃။

ကာကုဋ္ဌေပက (တိ) [ကာက+ဥဋ္ဌေပက] ကျီး
ကို ပျံစေနိုင်သော၊ ကျီးချောက်နိုင်သော၊ သူ။
ဦးပန္နရသဝဿံ ဒါရကံ ကာကုဋ္ဌေပကံ ပဗ္ဗ-
ဇိတုံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀။ ကာကုဋ္ဌေပကန္တိ ယော
ဝါမဟတ္ထေန လေဉ္စ၊ ဂဟေတွာ နိသိန္နော
သက္ကောတိ အာဂတာဂတေ ကာကေ ဥဉ္စာ-
ပေတွာ ပရတော နိက္ခိတ္တံ ဘတ္တံ ဘုဉ္စိတုံ၊
အယံ ကာကုဋ္ဌေပကော နာမ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၇၅။

ကာကေကပ္ပဋိဝတ္တာ (တိ) [ကာကေက+ပဋိ-
ဝတ္တာ] ကာကေက အမည်ရှိသောသူနှင့်တူ
သောအကျင့်ရှိသော။(ဝဇီရ၊သျှ။)ဇေဋ္ဌပုတိ-
ကော ကာကေကပ္ပဋိဝတ္တာ။ ဝဇီရ၊၁။၉၉။

ကာကောပမာ (တိ) [ကာက+ဥပမာ] ကျီး
ဥပမာရှိသော (စကား။) ဂဟပတိနာ ကာ-

ကောပမာယ အပသာဒိတော ကုဠိတွာ။
ဓမ္မာဠာ ၁။ ၃၂၈။

ကောကောရဝသဒ္ဒ (ပု) [ကက+ဩရဝ+သဒ္ဒ]
ကျီးတို့၏မြည်သောအသံ၊ ကျီးမြည်သံ။ ဥစ္စာ-
သဒ္ဒ မဟာသဒ္ဒ ကောကောရဝသဒ္ဒ။ ဝိ၊ ၂။
၁၁၀။ ကောကောရဝသဒ္ဒန္တိ ကာကာနံ ဩရ-
ဝသဒ္ဒ သဒ္ဓိပတိတွာ ဝိရဝန္တာနံ သဒ္ဒ။ ဝိ၊ ၄။
၃။ ၈၈။ ကောကောရဝသဒ္ဒန္တိ တတ္ထ တတ္ထ
ပဝိဋ္ဌာနံ အာမိသခါဒနတ္ထာယ အနုပ္ပဂေယေဝ
သဒ္ဓိပတိတာနံ ကာကာနံ ဩရဝသဒ္ဒ။ ဝိ၊ ၄။
၃။ ၃၇။

ကောကောလ (ဠ) (ပု) [ကက+ဥလ။ က-
ကော ဝိယ ဥလတိ ဂစ္ဆတိတိ ကောကော-
လောဠတ္ထံ။ ဓာနံ၊ ၄။ ၆၃။] (၁) ကျီး။ (၂)
ကျီးနက်။ (၃) တောကျီး၊ ကျီးအ။ (၁)
ကောကောလသဃ်-ကြည့်။ (၂) ကောကော-
လဂဏ-ကြည့်။ (၃) တတ္ထ ကောကောလာ-
(ဇာ၊ ၁။ ၁၃၉)တိ ဝနကာကာ။ ဇာ၊ ၄။ ၃။
၂၃၂။

ကောကောလဂဏ (ပု) [ကောကောလ+ဂဏ]
ကျီးနက်အပေါင်း။ (ကောကောလ-ကား ကျီး
နက်။ ဝိယသ-ကား မနက်သောကျီး။ သုတ္တ-
နိ၊ ၄။ ၂။ ၂၀၂။) သာမာ သဗလာ ကောကော-
လဂဏာ စ။ သုတ္တနိ၊ ၃၈၄။ ကောကောလဂ-
ဏာတိ ကဏ္ဍကာကဏ္ဍာ။ သုတ္တနိ၊ ၄။ ၂။
၂၀၂။

ကောကောလနိရယ (ပု) [ကောကောလ+နိရယ]
ကောကောလငရဲ၊ ကျီးငရဲ။ ကောကောလနိရယံ
ဝဏ္ဏေတွာ။ ဇာ၊ ၄။ ၇။ ၁၄၀။

ကောကောလ (ဠ) သဃ် (ပု) [ကောကောလ(ဠ)
+သဃ်] (သန္တတံသိရိသော) ကျီးအပေါင်း။
(ငရဲသားကျီး။) ဣတော စုတော ဒက္ခသိ
တတ္ထ ရာဇ၊ ကောကောလသဃ်ဟိ ဝိကဿ-
မာနံ။ ဇာ၊ ၂။ ၂၇၀။ (- ၁၈၈။) တတ္ထ က-

ကောလသဃ်ဟိတိ လောဟတုဏ္ဏေဟိ ကာ
ကသဃ်ဟိ။ ဇာ၊ ၄။ ၇။ ၁၃၉။

ကောကောလောကန (န) [ကက + ဩလော-
ကန] ကျီး၏ကြည့်ခြင်း။ ဣဒိ ကောကော-
လောကနမိဝ ဥဘယာပေက္ခဝစနံ။ သီ၊ ၄။ သင်၊
၂။ ၃၆၀။

ကစ (ပု) [ကစ+ဏ။ ကုစ္ဆိတေန ဝင်္ကာကာ-
ရေန ဇာယတိတိ ကာဇောယထာ “ကာလဝ-
ဏ”န္တိ။ ကစတိ ဘာရံ ဗန္ဓတိ တ္ထောတိ ဝါ
ကာစော။ ဒုဝိဓမ္မိ ဟိ ပဒမိစ္ဆန္တိ သဒ္ဓဝိဒု။
သီ၊ ၄။ သင်၊ ၂။ ၂၆၇။ ဓာနံ၊ ၄။ ၅၂၅။] (၁)
အညစ်အကြေး = ဥပက္ကိလေသ။ (၂) အပြစ်
ပြုခြင်း။ (၃) အပြစ် = ဒေါသ။ (၄) ကြမ်း
တမ်း - မပြေပြစ် - မချောမွေ့ - မကြည်လင်
- သော - သဘော။ (၅) ပတ္တမြားနီ။ (၆)
ထမ်းပိုး။ (၇) စဉ်မြေ။ (၈) ဆိုင်း။ (၉) မျက်စိ
ရောဂါ၊ မျက်စိနာ။ (ငါစပုတိ၌ မျက်စိရောဂါ
ကုအတတ်ဟု ဆိုသည်။) (၁၀) ဖန်၊ မှန်။
(ဓာတုတ္တသဂြိုဟ်၌ ချက်မှန်၊ စဉ်ကျောက်
လည်းဟူ၏ဟု ဆိုသည်။) (၁၁) ဆားအထူး
(= ကာဠလောဏ)။ (၁၂) ဖယောင်း။

(၁) အညစ်အကြေး = ဥပက္ကိလေသ။
(၂) အပြစ်ပြုခြင်း။ ဥပက္ကိလေသဘာဝတော
အကာစော.....အာဂုကိရိယာဟိ ဥပဿာတ-
ကရဏတော ကာစောတိ ဝုစ္စတိ။ သုတ္တနိ၊ ၄။ ၂။
၁၃၇။ (၃) အပြစ် = ဒေါသ။ အကာစ (၂)
ကြည့်။ (၄) ကြမ်းတမ်း - မပြေပြစ် - မချော
မွေ့ - မကြည်လင် - သော - သဘော။
မဏိ ယထာ ဝေဠုရိယော၊ အကာစော ဝိမ-
လော သုဘော။ ဒီ၊ ၂။ ၁၉၆။ (- ဇာ၊ ၁။ ၈၅။)
အကာစောတိ နိက္ကာစော အကန္တသော။ ဒီ၊
၄။ ၂။ ၂၆၁။ (- ဇာ၊ ၄။ ၂။ ၃၇၆။) (၅)
ပတ္တမြားနီ။ ကာစမိစ္ဆယာ (ကာစမှ-သိ၊
ကာစမှ-ဣ) ခုရာ။ ဇာ၊ ၂။ ၂၇၉။ ကာစ-

မှီမယာ ခုရာ၊ တဿ ခုရာ ရတ္တမဏိ-
မယာတိ အတ္တော။ ဇာ၊ ငွ၊ ၇။ ၁၆၆။

(၆) ထမ်းပိုး။ ကာဇေနာတိ ယာဂု-
ဘတ္တတေလဖာဏိတမစ္ဆမံသကာဇေသု ယေန
ကေနစိ ကာဇေန၊ ကာဇေနာတိပိ ပါဠော၊
အယမေဝတ္တော။ မ၊ ငွ၊ ၄။ ၁၄၄။ (၇) စဉ်မြေ။
(၈) ဆိုင်း။ (၉) မျက်စိရောဂါ၊ မျက်စိနာ။
ကာစော တု မတ္တိကာဘေဒေ၊ သိက္ခာယံ နယ-
နာမယေ။ ဓာနံ၊ ၉။ ၁၉။ (အမှတ် ၈-ဆိုင်း
အနက်အတွက် အကြ ကာဇေ အလမ္ပနံ
ဝေတ္တာဒိဝိကတိ သိက္ခာ နာမ-ဟု ဓာနံ၊ ၉။
၅၅-၌ ဆိုသည်။) (၁၀) ဖန်၊ မှန်။ အမရ၊
သျ၊ ၁၉။ ၉၉-၂၃-၂၈။

(၁၁) ဆားအထူး (=ကာဠလောဏ)။
ဝါစပုတိလာရာဇနိတိအဆို။ (၁၂) ဖယောင်း။
ဝါစပုတိ၊ ထောမ။ (မှတ်ချက်—အမှတ် ၇-
အနက်မှာ-ပု-ဖြစ်၍ ကျန်အနက် များမှာ
န-ဟု ဝါစပုတိ၌ ဆိုသည်။)

ကာစကာရ(ပု) [ကာစ+ကာရ+ဏ] စဉ်သမား၊
စဉ်လုပ်သား။ ပစိတွာ ကတောတိ ကာစ-
ကာရေဟိ ပစိတွာ ကတော။ သာရတ္ထ၊ ၂။
၃၂၀။

ကာစဒဏ္ဍ (ပု) [ကာစ+ဒဏ္ဍ] ထမ်းပိုးတုတ်
တံ။ ဇာပေါတိ မဇ္ဈေ ဝကာ ကာစဒဏ္ဍသဒိ-
သာ ဓနုဝိကတိ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁၀၈။

ကာစနာ (ထိ) [ကာစ+ဏေ+ယု+အာ] ပြ
ခြင်း။ ဥက္ကာစနာ(အဘိ၊ ငွ၊ ၂။ ၄၆၄) ကြည့်။

ကာစမဏိ (ပု) [ကာစ+မဏိ] ချက်ကျောက်၊
ပတ္တမြားတု။ (ဝိ၊ ငွ၊ သျ-တို့၌ စဉ်ဟု ဆို၏။)
ပစိတွာ ကတော ကာစမဏိယေဝေကော
ဝဋ္ဋတိတိ ဝုတ္တော။ ဝိ၊ ငွ၊ ၂။ ၁၃၀။ (-ကခါ၊ ၉။
သစ်၊ ၃၁၀။ ဒိ၊ ၉။ ၂။ ၂၈။)

ကာစမဏိဝဏ္ဏ (တိ) [ကာစမဏိ+ဝဏ္ဏ] ချက်
ကျောက်အဆင်းရှိသော၊ စဉ်အဆင်းရှိသော။
ပတ္တိကောတိ ဗဟုပတ္တော။ ကာစမဏိဝဏ္ဏေဟိ

ပတ္တေဟိ သဉ္ဇန္တောတိ အတ္တော။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ငွ။
၂၄၄-၅။

ကာစမယ (တိ) [ကာစ+မယ] စဉ်ဖြင့်ပြီး
သော။ န ကာစမယာ ပါဒုကာဓာရေတဗ္ဗာ။
ဝိ၊ ၃။ ၂၇၉။ (-ဝိ၊ ၄။ ၂၄၈။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၄၃၉။)

ကာစိ (ဗျ) [ကိ+အာ+စိ။ ဤအလိုကို ကား
သဗ္ဗနာမ်၊ စိကား နိပါတ်။ စိဏ္ဏတိ နိပါတေန
ယုတ္တေ ပန ကေစ္စတ္ထံ ဝါ အပ္ပတ္ထံ ဝါ ဝဒတိ။
နိရုတ္တိ။] (၁) အမှတ်မရှိ တခုခုသော။ (၂)
အချို့သော။ (၃) အနည်းငယ်သော။ (၄)
နတ္ထိ လူမိဿာ ကာစိ ပတိဝတ္တော။ ဝိ၊ ၂။ ၄၀၇။
(-ဝိ၊ ၃။ ၂၇၉။ ဝိ၊ ၅။ ၂၂၁။ အဘိ၊ က။ ၄၄၆။
ဝိ၊ ငွ၊ ၁။ ၃၀။ ဝိ၊ ငွ၊ ၂။ ၃၄၉။ ဝိ၊ ငွ၊ ၄။ ၅၉။
ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၃၈၀။ ဒိ၊ ငွ၊ ၂။ ၅၇။ မ၊ ငွ၊ ၃။ ၁၃၇။
ဇာ၊ ငွ၊ ၁။ ၁၈၂။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ၁၂၀။ သံ၊ ၉။ ၂။
၃၈၆။) (၅) ပဝါဠသော ပဝါဠဝဏ္ဏာ၊ ကာစိ
လောဟိတကာ သုဘာ။ အပါ၊ ၁။ ၂။ (-အပါ၊
၂။ ၂၈၂။ ပေဋကော၊ ၁၉၁။ ဝိ၊ ငွ၊ ၃။ ၃၃၆။
မ၊ ငွ၊ ၃။ ၂၆၂။ သံ၊ ငွ၊ ၃။ ၃၇။ ဓမ္မ၊ ငွ၊ ၁။ ၁၄၁။
စူဠနိ၊ ငွ။ ၁၀။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၄၂။ ဝိ၊ မတိ၊ ၁။ ၁။)
(၆) ခိဏာသဝါနံ ကခါ နာမ ကာစိပိ နတ္ထိ။
ဗုဒ္ဓဝံ၊ ငွ။ ၆၅။

ကာဇ (ပု) [ကု+ဇန+ကိ။ ကဇ+ဏ။ သိ၊ ၉။
သစ်၊ ၂။ ၂၆၇။ ဓာနံ၊ ၉။ ၅၅။] ထမ်းပိုး။ အရ-
ဟတိ ပဟူတံ ပါနံ ပဋိယာဒါပေတွာ ကာဇေဟိ
ဂါဟာပေတွာ။ ဝိ၊ ၃။ ၃၄၃။ (-မ၊ ၂။ ၂၄၂။
သံ၊ ၁။ ၁၇၇။ အံ၊ ၃။ ၁၂။ ဇာ၊ ၁။ ၃၄၆။ ဝိ၊ ငွ၊
၁။ ၃၂။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၁၁၄။ မ၊ ငွ၊ ၃။ ၂၉၂။ သံ၊ ငွ၊
၁။ ၂၉၀။ အံ၊ ငွ၊ ၁။ ၂၃၈။ ဝိ၊ သုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂၉၇။ ဓမ္မ၊
ငွ၊ ၂။ ၄၅၃။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၅၁။ မ၊ ၉။ ၃။ ၁၉၆။
သံ၊ ၉။ ၁။ ၂၆၂။ မူလ၊ ၉။ ၂။ ၂၃၀။) ကာစ-လည်း
ကြည့်။

ကာဇေ (ပု) [ကု+ဇန+ဏ္ဍ] ထမ်းပိုး။ ပရ-
မဟံသ၊ ကာဇေက၊ တိဒဏ္ဍ၊ ...စတုဗ္ဗိဓသထ-
ဝါဒါဒယော။ မ၊ ၉။ ၂။ ၁၂။

ကလေးကောသို (ထိ) [ကလေး + ကောသို] ထမ်းပိုးပိုး
စွန်း။ ယဒိ ပန အဗန္ဓိတော ကလေးကောသိုယံ
ဌပိတမတ္တမေဝ ဟောတိ။ ဝိ၊ဌ၊၂။၂၆၇။
(-အပါ၊ဌ၊၁။၁၂။ စရိယာ၊ဌ၊၁၇၂။ ဇာ၊ဌ၊
၁။၁၁။ ဇာ၊ဌ၊၂။၄၉၉။ ဇာ၊ဌ၊၅။၁၇၄၊
၁၆၆၊၂၁။ ဝိမတိ၊၁။၁၉၂။)

ကလေးဇ္ဇ (ပု) [ကလေး + ဇ္ဇ] ထမ်းပိုးတတ်။
ဗျာဘဂိယာတိ ကလေးဇ္ဇေန။ သံ၊ဋီ၊၂။
၄၇၃။

ကလေးဇ္ဇက (ပု) [ကလေးဇ္ဇ + က] (၁) ထမ်း
ပိုး(ဟု ဆိုအပ်သော)တတ်။ (၂) ထမ်းပိုး၌
ဆွဲချိတ်အပ်သောတတ်။ သာ ဟောတိ ကာ-
လေးဇ္ဇကေ ဩလမ္ပေတွာ။ ဒိ၊ဌ၊၁။၄၁-၂။
(-သံ၊ဌ၊၂။၂၃၅။) ကလေးဇ္ဇကောတိ ကာ-
လေသင်္ခါတေ ဘာရာဏသဇ္ဇကေ။ ကလေသ္မိ-
ဝါ ဘာရလဂ္ဂိတဇ္ဇကေ။ သံ၊ဋီ၊သင်္ခါ၊၁။
၁၉၅။

ကလေးဘတ္တ (န) [ကလေး + ဘတ္တ] ထမ်းပိုးဖြင့်
ဆောင်အပ်သောထမ်း။ ဝိဟာရမဇ္ဈေ ကာ-
လေဘတ္တံ ဘုဉ္ဇမာနောပိ ဘိက္ခဝစရိယံ အဇ္ဈ-
ပဂတောတိ ဘိက္ခု။ ဝိ၊ဌ၊၁။၂၀၄။ အဘိ၊ဌ၊
၂။၃၁၄။ မ၊ဋီ၊၁။၄၉။ သံ၊ဋီ၊၂။၂။ အံ၊ဋီ၊၁။
၄၃။ (-မ၊ဌ၊၂။၉၆။ မ၊ဌ၊၄။၇။) ကလေး-
ဘတ္တန္တိ ကလေဟိ အာနိတံ ဘတ္တံ။ သာ-
ရတ္ထ၊၂။၅၁။

ကလေးရဂါမ (ပု) [ကလေးရ + ဂါမ] ကလေးရရွာ။
ဧကံ ရောဟဏဇနပဒမ္ပိ ကလေးရဂါမေ၊ ဧကံ
ရောဟဏဇနပဒမ္ပိယေဝ စန္ဒနဂါမေ။ ဝိ၊ဌ၊
၁။၇၄။

ကလေးသတ (န) [ကလေး + သတ] ထမ်းပိုးတရာ၊
ထမ်းပိုးတို့၏ တရာ၊ တရာသော ထမ်းပိုး။
တေလမဓုဖာဏိတာဒိနိ စေဝ ပါနကာနိ စ
ကလေးသတေဟိ ဂါဟာပေတွာ ဝိဟာရံ ဂန္ဓာ။
သံ၊ဌ၊၂။၂၇၄။ (-ဝိ၊ဌ၊၂။၃၀၂။ မ၊ဌ၊၂။၂၇၃။
သုတ္တနိ၊ဌ၊၂။၁၆၈။)

ကလေးသိက္ခာ (ထိ) [ကလေး + သိက္ခာ] ထမ်းပိုး၌
ချိတ်ဆွဲအပ်သောဆိုင်။ ပဉ္စောသ္မိတောတိ
ပဉ္စသု ဌာနေသု ကလေးသိက္ခာ ပဝေသေတွာ
ဂဟေတဗ္ဗာ ကလေးသိက္ခာ ဝိယ ဩသ္မိတော။
သံ၊ဌ၊၂။၂၃၅။ ကလေးသိက္ခာ ဝိယာတိ ကာ-
လေးသိက္ခကေ ဩလဂ္ဂေတဗ္ဗာ သိက္ခာ ဝိယ။ သံ၊
ဋီ၊၂။၄၇၀။

ကလေးဟတ္ထ (တိ) [ကလေး + ဟတ္ထ] ထမ်းပိုး - တုတ်
- လက်၌ရှိသော - ကိုင်ဆောင်သော၊ သူ။
ဗျာဘဂိဟတ္တာတိ ကလေးဟတ္တာ။ သံ၊ဌ၊
၃။၁၁၃။ ကလေးဟတ္တာတိ ဒဏ္ဍဟတ္တာ။ သံ၊ဋီ၊
၂။၃၅၀။

ကလေးဟရ (န) [ကလေး + ဟရ] ထမ်းပိုးဖြင့်
ဆောင်ခြင်း။ ကလေးဟရံ ဒန္တကဋ္ဌံ ဝိ၊သင်္ဂဟ။
၄၁၃။

ကလေးကောသုစိကာ (ထိ) [ကလေး + ကောသုစိကာ]
ယောက်ျားနိမိတ်၊ မိန်းမနိမိတ် (အင်္ဂါဇာတ်)။
ဟိန္ဒော နာမ အက္ခောသော.... ယ-ကာရေန
ဝါ ဘ-ကာရေန ဝါ ကလေးကောသုစိကာယ
ဝါ။ ဝိ၊၂။၉။ ကလေးကောသုစိကာယ ဝါတိ
ကလေးန္တိ ပရိသနိမိတ္တံ၊ ကောသုစိကာတိ ဣတ္ထိ-
နိမိတ္တံ။ ဝိ၊ဌ၊၂။၅။

ကလေး (ပု) [ကလေး + က] (၁) ကန်းသောသူ။
(မျက်စိတဖက်ဖြစ်စေ၊ ၂-ဖက်ဖြစ်စေ ချိုတဲ့သူ
ကိုဆိုသည်။) (၂) မျက်စိမှိတ်၍ ကြည့်တတ်
သောသူ။ (၁) န ဘိက္ခဝေ ကာဏောပဗ္ဗာဇေ-
တဗ္ဗော။ ဝိ၊၃။၁၂၇။ (-မ၊၃။၂၀၇။ သံ၊၁။
၉၄။ သံ၊၃။၃၉၇။ အံ၊၁။၁၀၆။ သံ၊ဌ၊၁။
၃၂။) ကာဏောတိ.... ဒွိဟိ ဝါ ဧကေန ဝါ
န ပဿတိ။ ဝိ၊ဌ၊၃။၃၁၂။ ကာဏောတိ
ဧကက္ခိကာဏော ဝါ ဥဘယက္ခိကာဏော
ဝါ။ မ၊ဌ၊၄။၁၅၁။ သံ၊ဌ၊၁။၁၄၉။ အံ၊ဌ၊၂။
၇၆။ သာရတ္ထ၊၃။၃၇၇။ ကဏတိ နိမိလတိတိ
ကာဏော၊ တံ ပနဿ နိမိလနံ ဧကေန
အက္ခိနာ ဒွိဟိပိ ဝါတိ အာဟ “ဧကက္ခိကာ-
ဏော ဝါ ဥဘယက္ခိကာဏော ဝါ”တိ။ သံ၊

ဇီဝါ။ ၁၉၅။ အံ၊ ဇီ၊ ၂။ ၇၉။ (၂) ကမ္မသရိက္ခကံ
နာမ ကုဋ္ဌိတွာ သြလောကေန္တော ကာဏော
ဝိယ။ ဒီ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၁၉။ ကာဏောတိ အက္ခိနိ
နိမ္မိလေတွာ ပေက္ခနကော။ ဒီ၊ ဇီ၊ ၂။ ၁၂၁။

ကာဏကမ္မ (ပု) [ကာဏ+ကမ္မ] ကန်းသော
လိပ်၊ လိပ်ကန်း။ သရ ကာဏကမ္မပံ ပုဗ္ဗ-
သမုဒ္ဓေ အပရတော စ ယုဂဆိဒ္ဓံ။ သိရံ တဿ
စ ပဋိမုက္ကံ။ ထေရီ၊ ၄၃၃။ ထေရီ၊ ၄၅။ ၂၇၅။
(- သံ၊ ဇီ၊ ၂။ ၅၄၅။) သရ ကာဏကမ္မပန္နိ
ဥဘယက္ခိကာဏံ ကမ္မပံ အနုဿရ။ ထေရီ၊
၄။ ၂၉၅။

ကာဏကမ္မပေါပမသုတ္တ (န) [ကာဏကမ္မပေါပ-
မ+သုတ္တ] လိပ်ကန်းဥပမာပြု၍ ဟောသော
သုတ်။ ဥပရိပဏ္ဏာသပါဠိ၊ ၃-ဝဂ်၊ ၉-သုတ်။
မဟာဝဂ္ဂသံယုတ္တပါဠိ၊ ၁၂-သံယုတ်၊ ၅-ဝဂ်၊
၇-ဂ-သုတ်။ ကာဏကမ္မပေါပမသုတ် ခေါ်
ဗာလပဏ္ဍိတသုတ်၊ ပဌမဆိဂ္ဂဇယုဂ၊ ဒုတိယ-
ဆိဂ္ဂဇယုဂ-သုတ်။ မ၊ ၃။ ၂၀၇။ သံ၊ ၃။ ၂၉၇-ဂ။
(ကာဏကမ္မပေါပမသုတ်ဟူ၍ သီးခြားမရှိ
အထက် အညွှန်းအတိုင်းရှိ သုတ်များကိုပင်
အနက်သက်ရောက်သဖြင့် အဋ္ဌကထာဆရာက
ကာဏကမ္မပေါပမသုတ်ဟု မှည့်ခေါ်သုံးနှုန်း
ခြင်း ဖြစ်သည်။)

သုတ်များ၏ အဓိပ္ပါယ်မှာ ဤသို့ ဖြစ်
သည်—ပင်လယ်သမုဒ္ဓရာထည်း၌ အနှစ်တရာ
တရာလွန်မှတခါတခါသောပေါ်တက်လာသော
လိပ်ကန်းနှင့် ထိုပင်လယ်သမုဒ္ဓရာ၌ မျောနေ
သော အပေါက်တပေါက်သာရှိသည့်ထမ်းပိုး
(လိပ်လည်ပင်းနှင့် ထမ်းပိုးပေါက်) တို့
အကြောင်း တိုက်ဆိုင်၍ စွပ်မိချင်က စွပ်မိ
ဦးမည်၊ တကြိမ်အပါယ်လေးပါးသို့ကျရောက်
(ဝိနိပါတ ဘေးသင့်) နေသူအဖို့ လူ့ဘဝ
ရမည်ဟု ငါဘုရား မဟောနိုင်၊ အကြောင်း
မူကား ကုသိုလ် သုစရိတ်ကို မပြုလုပ်ခြင်း၊
အပါယ်လေးပါး ကျရောက်သူများ အဖို့

ကုသိုလ်သုစရိတ် ပြုခွင့်မရခြင်း၊ တိရစ္ဆာန်
များအဖို့ ကြီးနိုင် ငယ်ညှဉ်း နေကြခြင်းတို့
ကြောင့် ဖြစ်သည်။ ဤကား ပဌမဆိဂ္ဂဇယုဂ-
သုတ်၏အဓိပ္ပါယ်ဖြစ်သည်။ (သံ၊ ၃။ ၂၉၇။)

စကြဝဠာ တခုစာမျှ ကျယ်ဝန်းသော
ပင်လယ်သမုဒ္ဓရာကြီး၌ အနှစ်တရာတရာလွန်မှ
တခါတခါသောပေါ်တက်လာတတ်သော လိပ်
ကန်းနှင့် လေအဟုန်ကြောင့် အရွှေ့အရပ်မှ
အနောက်၊ အနောက်အရပ်မှအရွှေ့၊ မြောက်
အရပ်မှတောင်၊ တောင်အရပ်မှ မြောက်သို့
မရပ်မနား မျောပါနေသော အပေါက်
တပေါက်သာရှိသည့် ထမ်းပိုး (လိပ်လည်
ပင်းနှင့် ထမ်းပိုးပေါက်) တို့ စွပ်မိခြင်းသည်
တခါတရံသာ ဖြစ်နိုင်သကဲ့သို့ လူ့ဘဝ ရမှု၊
ဘုရားပွင့်ပေါ်မှုနှင့် ဘုရားရှင် ဟောတော်မူ
အပ်သော ဓမ္မ၊ ဝိနယ (သုတ် အဘိဓမ္မာ
ဝိနည်း) ဇောစား ထွန်းကား ခြင်းသည်
လည်း တခါတရံသာ ဖြစ်နိုင်ပေသည်။
ဤကား ဗာလပဏ္ဍိတသုတ်၊ ဒုတိယဆိဂ္ဂဇ-
ယုဂသုတ်တို့၏ အဓိပ္ပါယ်ဖြစ်သည်။ (မ၊ ၃။
၂၀၇။ သံ၊ ၃။ ၂၉၇။)

(၁) စကြဝဠာ တခုစာမျှ ကျယ်ဝန်း
သော ပင်လယ်သမုဒ္ဓရာကြီး၌ အရွှေ့စကြ-
ဝဠာ နခမ်းမှ ပစ်ချလိုက်သော ထမ်းပိုး
အပေါက်နှင့် လိပ်ကန်း၏ လည်ပင်း စွပ်မိဖို့
ခဲယဉ်းသကဲ့သို့ ထို့အတူ လူ့ဘဝရမှု ခဲယဉ်း
လှသည်။ (၂) တောင်စကြဝဠာနခမ်းမှ
ပစ်ချလိုက်သောလည်ပတ်နေသည့်ထမ်းပိုးနှင့်
အရွှေ့စကြဝဠာနခမ်းမှ ပစ်ချထားသော
ထမ်းပိုးတို့ ထပ်မံကြသဖြင့် အပေါက်ချင်း
တည့်နေသည့်ထမ်းပိုးတို့၏ အပေါက်နှစ်ခုနှင့်
လိပ်ကန်း၏ လည်ပင်း စွပ်မိဖို့ အလွန်ခဲယဉ်း
သကဲ့သို့ ထို့အတူ ဘုရားပွင့်ပေါ်မှု အလွန်
ခဲယဉ်းလှသည်။ (၃) အနောက် စကြ-
ဝဠာနခမ်းမှ ပစ်ချလိုက်သော လည်ပတ်နေ
သည့်ထမ်းပိုးနှင့် အရွှေ့စကြဝဠာ၊ တောင်

စကြဝဠာနခမ်းမှ ပစ်ချထားနှင့်သော ထမ်းပိုးတို့ ထပ်မံကြသဖြင့် အပေါက်ချင်း တည့်နေသည့် ထမ်းပိုးတို့၏ အပေါက် ၃-ခုနှင့် လိပ်ကန်း၏ လည်ပင်း စွပ်မိတို့ အထူးသဖြင့် အလွန် ခဲယဉ်းသကဲ့သို့ ထို့အတူ ဘုရားရှင် ဟောထားသော ဓမ္မဝိနယ ခေတ်စား ထွန်းကားမှု အထူးသဖြင့် အလွန် ခဲယဉ်းလှသည်။ (၄) မြောက်စကြဝဠာနခမ်းမှ ပစ်ချလိုက်သော လည်ပတ်နေသည့် ထမ်းပိုးနှင့် အရှေ့စကြဝဠာ၊ တောင်စကြဝဠာ၊ အနောက်စကြဝဠာ နခမ်းမှ ပစ်ချထားနှင့်သော ထမ်းပိုးတို့ ထပ်မံကြသဖြင့် အပေါက်ချင်း တည့်နေသည့် ထမ်းပိုးတို့၏ အပေါက် ၄-ခုနှင့် လိပ်ကန်း၏လည်ပင်း စွပ်မိတို့ အထူးသဖြင့် အလွန်အလွန်ခဲယဉ်းသကဲ့သို့ ထို့အတူ သစ္စာ ၄-ပါးကို ထိုးထွင်း၍ သိမြင်မှု အထူးသဖြင့် အလွန်အလွန်ခဲယဉ်းလှသည်။ အခဲယဉ်းဆုံး ဖြစ်သည်။(သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၃၃။)ကာဏကစ္ဆပေါပမသတ္တမေတ္တ ဥဒါဟရိတဗ္ဗံ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၈၂။

ကာဏကစ္ဆပေါပမာ (ထိ) [ကာဏကစ္ဆပ + ဥပမာ] လိပ်ကန်းဥပမာ။ ယံ ပနေတံ မဟာရာဇ ဘဂဝတာ ကာဏကစ္ဆပေါပမံ ဥပဒဿိတံ။ မိလိန္ဒ။၂၀၁။

ကာဏကုဏိအာဒိဒေါသရဟိတ (တိ) [ကာဏ + ကုဏိ + အာဒိ + ဒေါသ + ရဟိတ] ကန်းခြင်း၊ ကောက်ခြင်းအစရှိသော အပြစ်မှကင်းသော။ အနဘိသိတ္တောတိ အဘိသေကာရဟောပိ ကာဏကုဏိအာဒိဒေါသရဟိတောသကိံ အဘိသိတ္တော ပုန အဘိသေကေ အာသံ န ကရေတိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၇၆။

ကာဏဂီဝိ (ထိ) [ကာဏာ + ဂီဝိ] ကန်းသော နွားမ၊ နွားကန်းမ။ ဂေါကာဏာတိ ကေက္ခိယတာ ကာဏဂီဝိ။ ဒိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၈။

ကာဏစက္ခု (န) [ကာဏ + စက္ခု] ကန်းသော-ကွယ်သော-မျက်စိ။ အန္တမသော ကာဏစက္ခုပိ၊ သဗ္ဗံ တံ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၅။

ကာဏပေသကာရီ (ထိ) [ကာဏာ + ပေသကာရီ] ကန်းသော-မျက်စိတဖက်ပျက်သော-ရက်ကန်းသည်မ။ ယင်းရက်ကန်းသည်မကား ဣဒ္ဓိဝိဓ အဘိညာဉ် (ကောင်းကင်ပြန် မြေလျှိုး) တန်ခိုးရဘူးသော ကိုယ်ရင်လူထွက်ကလေးတဦး၏ ဇနီးဖြစ်သည်။ အကျယ်မှာ— သီဟိုဠ်ကျွန်း၌ ရဟန္တာမထေရ်တပါးနှင့် အဘိညာဉ်ရ ကိုရင်သာမဏေလေးတပါး ရှိကြသည်။ တနေ့၌ မဟာစေတီနှင့် မဟာဗောဓိများကို ဖူးမြော်ရန် ဟူသော စိတ်ထားဖြင့် မဟာဝိဟာရ ကျောင်းတိုက်ကြီးသို့ လာရောက်တည်းခိုကြသည်။ မထေရ်သည် လူရှင်းသော လူများ ညဉ့်စာစားသည့် အချိန်တွင် မဟာစေတီသို့ တပါးတည်း ထွက်ခွာခဲ့သည်။ သာမဏေသည် “ငါ့ဥပဇ္ဈာယ်ဆရာ ဘာကြောင့် အချိန်မတော်တပါးတည်း ကြွပါသနည်း”ဟု သိလိုသဖြင့် မထေရ်နောက်သို့ လိုက်လာခဲ့သည်။ မထေရ်သည် သာမဏေလိုက်လာမှန်းမသိပဲ မဟာစေတီ၏ တောင်တံခါးဖြင့် စေတီယင်ပြင်တော်သို့ တက်ရောက်သည်။ သာမဏေလည်း ထိုတံခါးဖြင့်ပင် တက်ရောက်ခဲ့သည်။ မထေရ်သည် ဘုရားလျှင် အာရုံရှိသော ပီတိဖြင့် စေတီတော်ကို နှစ်နှစ် ကာကာ ရှိခိုးဝတ်ပြုပြီးလျှင် မဟာစေတီကို မော့ဖူးနေစဉ် သာမဏေ ချောင်းဟန်သံကြား၍ သာမဏေ လိုက်လာမှန်း သိရသည်။ သာမဏေက “အရှင်ဘုရား ပန်းရလျှင် ပူဇော်လိုပါသလား”ဟု မေး၍ ပူဇော်လိုကြောင်း သိရသောအခါ စျားနီဝင်စား၍ တန်ခိုးဖြင့် ဟိမဝန္တာသို့သွားပြီး အဆင်းအနံ့နှင့် ပြည့်စုံသောပန်းများကို ရေစစ်ထဲထည့်လျက် မဟာစေတီ၏တောင်မုခ်မှ အနောက်မုခ်သို့ မထေရ်မရောက်မီ အချိန်တွင် ပြန်လည်ရောက်ရှိပြီး

လျှင် မထေရ်လက်၌ထည့်၍ ပူဇော်စေသည်။ စေတီတော်၏ ပဌမပစ္စယံ (အတွင်းပွတ်တိုင်ဖြင့်သတ်မှတ်သည်) ဒုတိယပစ္စယံ (အပြင်ပွတ်တိုင်ဖြင့်သတ်မှတ်သည်)အောက်ဆုံး ယင်ပြင် ဘိနပ်တော်ပါပန်းများဖြင့်ပြည့်နေသည်။ “သာမဏေ ပန်းတွေမကုန်သေး” ဟု မိန့်တော်မူရာ “ရေစစ်ကို မှောက်ပစ်ပါ” ဟု လျှောက်ထားသဖြင့် ထိုအတိုင်းပြုမှ ပန်းတွေကုန်သည်။ “သာမဏေ တန်ခိုးကြီးလှသည်၊ ဒီတန်ခိုးတည်မြဲ နိုင်ပါမည်လော” ဟု ဆင်ခြင်သည် ရှိသော် မတည်မြဲနိုင်ဟု မြင်တော်မူသည်ဖြစ်၍ “ယခုတန်ခိုးကြီးနေသော သင်သည် နောင်အခါ ရက်ကန်းသည် သူကန်းမ၏ နယ်ပေးသော ပအုံးရည်=ထမင်းရည်ကို သောက်ရလတ္တံ့” ဟု မိန့်ကြားတော်မူသည်။ ထို့နောက် နေရာတိုင်း အဘိညာဉ်နှင့် ခရီးသွားနေသဖြင့် ထိုသို့မသွားရန် ဥပဇ္ဈာယ်ဆရာက ဆိုဆုံးမသော်လည်း မနာယူပေ။ တနေ့သ၌ ကောင်းကင်ဖြင့်သွားနေစဉ် အဆင်းလှသော ရက်ကန်းသည်မကလေး၏ အသံကြောင့် ကောင်းကင်မှ ဈာန်လျှောကျ၍ ထိုရက်ကန်းသည်မကလေးနှင့်ပင် အိမ်ထောင်ကျသည်။ ထို့နောက် နေမြင့်မှ ထမင်းဂိုလာသော ရက်ကန်းသည် မကလေးအား စိတ်အခန့်မသင့်၍ ရက်ဖောက်ဟံ (လွန်းသွား) ဖြင့် ပေါက်မိသည့် အတွက် မျက်လုံးတဖက် ကွယ်ပျက်ရသူ ဖြစ်သည်။ (မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၆၉-၁၇၂။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၇၈-၂၈၂။) ပစ္ဆိမကာလေ ကာဏပေသကာရိယာ ဟတ္ထေန မဒ္ဒိတကဉ္စိယံ ပိဝိဿသိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၇၀။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၇၉-၂၈၀။ (-မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၇၂။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၈၂။)

ကာဏမက္ခိကာ (ထိ) [ကာဏာ + မက္ခိကာ] ကန်းသောယင်မ၊ ယင်ကန်းမ။ ဂစ္ဆန္တော ပန သိလေသိကာယ ကာဏမက္ခိကာ ဝိယ တဿာ ဂီတသဒ္ဓေ ဗဠိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၈၀။

ကာဏမက္ခိကာ (ထိ) [ကာဏာ + မက္ခိကာ] ကန်းသော ငါးမ၊ ငါးကန်းမ။ ဂစ္ဆန္တော ပန သိလေသိကာယ ကာဏမက္ခိကာ ဝိယ တဿာ ဂီတသဒ္ဓေ ဗဠိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၇၁။

ကာဏမာတာ (ထိ) [ကာဏာ + မာတာ] ကာဏာ၏ အမိ။ ကာဏာ-ကြည့်။

ကာဏမာတာသိက္ခာပဒ (န) [ကာဏမာတာ + သိက္ခာပဒ] ကာဏာ၏အမိကိုအကြောင်းပြု၍ ပညတ်အပ်သော သိက္ခာပုဒ်၊ ပါစိတ္တယပါဠိ၊ ၄-ဝဂ်၊ ၄-သိက္ခာပုဒ်၊ ကာဏမာတာသိက္ခာပုဒ်။ ယင်း ဥပါသိကာမသည် ကာဏာ၏ မိခင်ဖြစ်၍ “ကာဏမာတာ” ဟု အမည်တွင်သည်။ (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၈၆။) သဒ္ဓါတရားနှင့် ပြည့်စုံသည်။ သို့ဖြစ်သူ အလည်အပတ်ရောက်ရှိ၍ ရက်ကြာနေသောအခါ၎င်း၏ခင်ပွန်းက ပဌမအကြိမ်ခေါ်သည်။ ကာဏမာတာ ဥပါသိကာမသည် လက်ချည်းသမီးကို ပြန်လွှတ်ရန် ရှက်စရာကောင်းသည်ဟု ထင်သည့်အတွက် လက်ဆောင်ပေးဘို့ မှုတ်သည်။ မှုကျက်သော အခါ အိမ်သို့ရဟန်းတပါး ဆွမ်းခံကြွဝင်လာသဖြင့် မှုလှူစေသည်။ ထိုရဟန်းမှတဆင့် အခြားရဟန်းတပါး သိရှိသဖြင့် ကြွလာပြန်သောအခါ ထိုရဟန်းအားလည်း မှုလှူစေသည်။ ဒုတိယရဟန်းမှတဆင့် အခြားရဟန်းတပါး သိပြန်သဖြင့် ကြွလာပြန်သောအခါ ထိုရဟန်းအားလည်း မှုလှူစေပြန်သောကြောင့် မှုကုန်သွားသည့်အတွက် ခင်ပွန်းလင်ရှိရာသို့ မပြန်ဖြစ်တော့ချေ။

ခင်ပွန်းကလည်း ဒုတိယအကြိမ်ခေါ်သဖြင့် ရှေးနည်းအတူ မှုတ်သည်။ ရှေးနည်းအတူ ရဟန်းများ လာကြပြန်သည်။ မှုလှူရသည့်အတွက် မှုကုန်သွားပြန်သည်။ ထိုအကြိမ်လည်း ကာဏာ မပြန်ဖြစ်ပေ။ တတိယအကြိမ်တွင် “ကာဏာ အမြန်လာပါ။ မလာလျှင် နောက်ထပ် မိန်းမတယောက် ယူရပါလိမ့်မည်” ဟု

ခေါ်သည်။ ရှေးနည်းအတူ ကာဏာမပြန်ဖြစ်သည့်အတွက် ခင်ပွန်းသည်က နောက်မိန်းမယူသည်။ ထိုသတင်းကို ကြားရ၍ ကာဏာငိုလေသည်။ ထိုအကြောင်းကို ဘုရားရှင်သိတော်မူသောအခါ ဘုရားရှင်သည် ကာဏမာတာအိမ်သို့ကြွသွားပြီးလျှင် တရားဟောတော်မူသည် (ဝိ၊ ၂။ ၁၀၆-၇။) တရားဒေသနာကို နာကြားရသောအခါ မိခင်ရောသမီးပါ သောတာပန် ဖြစ်သွားကြသည်။ ဘုရားရှင် ကာဏမာတာအိမ်သို့ ကြွတော်မူသည်ဟု ကြားရသည့် အတွက် ခင်ပွန်းက ကာဏာနှင့် ပြန်လည် ပေါင်းသင်းသည်။ (ဝိ၊ ၂။ ၁၀၆။) (ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၅၀၃-၅ ရဟန်း ၄-ပါးတို့က ၃-ကြိမ်တိုင်တိုင် မွဲအလှူခံသည်။ ဓမ္မ၊ ၄။ ၁။ ၃၇၂-၄-၅ ရဟန်း ၄-ပါးတို့က ၄-ကြိမ်တိုင်တိုင် မွဲအလှူခံသည်။ ထိုရဟန်း ၄-ပါးတို့သည် သက်ကြီး တောထွက်ရဟန်းများဖြစ်သည်။ လင်စွန့်ပစ်ခံရသော ကာဏာကို ကောသလမင်းကြီးက သမီးကြီး အရာ၌ထားသည်။ သဗ္ဗတ္ထကအမတ်=အမတ်ချုပ်ကတော် ဖြစ်လာသည်။)

ဆိုခဲ့ပြီးသော အကြောင်း များကြောင့် “လက်ဆောင်မဲ့တို့ဖြင့် ဖြစ်စေ၊ ရိက္ခာမဲ့တို့ဖြင့် ဖြစ်စေ ရှေးရှူဆောင်၍ ဖိတ်ငြားအံ၊ ၂-သပိတ်ပြည့် ၃-သပိတ်ပြည့်သာ အလှူခံနိုင်သည်။ ထိုထက်အလွန်ခံယူလျှင် ပါစိတ် အာပတ်သင့်စေ”ဟု ပညတ်တော်မူသည်။ (ဝိ၊ ၂။ ၁၀၈။) သို့အတွက် ဤသိက္ခာပုဒ်ကို ကာဏမာတာသိက္ခာပုဒ် ဟု သုံးနှုန်းသည်။ ဥပရကာဏမာတာသိက္ခာပဒေ အဋ္ဌကထာသု ပန “တေသမ္ပိ ပါထေယျပဟေဏကတ္တာယ ပဋိယတ္တတော ပမာဏမေဝ ဝဋ္ဋတိ”တိ ဝုတ္တံ။ ဝဇီရ။ ၂၄၄။

ကာဏာ (ထိ) [ကာဏ+အ+အာ] (၁) သူကန်းမ။ (၂) ကာဏာမည်သောသတိုးသမီး။ (ယင်း သတိုးသမီးကား မျက်စိ ချိုသော

ကြောင့် ကာဏာအမည်ရသည်မဟုတ်။ သူ့ကို မြင်မြင်သမျှသော ယောက်ျားတို့ ထာပြင်တပ်မက်ရကား ကန်းသကဲ့သို့ ဖြစ်သောကြောင့် ကာဏာအမည်ရသည်။) (၁) “သုနခိ သူကရိ ကာဏာ ကုဏီ” တိအာဒိနာ နယေန .... ဒုက္ကဋ္ဌံ။ ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၂၀၄။ (၂) ကာဏာ ဂါမကေ အညတရဿ ပုရိဿ ဒိန္နာ ဟောတိ။ ဝိ၊ ၂။ ၁၀၆။ (- ၁၀၇။ ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၅၀၃။) ကာဏမာတာတိ ကာဏာယမာတာ၊ သာ ကိရဿာ စိတာ အဘိရူပါ အဟောသိ၊ ယေ ယေ တံ ပဿန္တိ တေ တေရာဂေန ကာဏာ ဟောန္တိ။ ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၁၀၆။ (- သာရတ္ထ၊ ၃။ ၅၇။)

ကာဏာဒ (တိ) [ကဏာဒ+ဏ] ကဏာဒဂိုဏ်း ဝင်ဖြစ်သောသူ။ သေယျထာပိ ကာဏာဒါ။ ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၁၅၃။ သီ၊ ၄။ ၁။ ၁။ ၄၁၁။ (- မ၊ ၄။ ၂။ ၁၂။ အနု၊ ၄။ ၁။ ၆၆။) ကဏာဒ-လည်း ကြည့်။

ကာဏာရိဋ္ဌ (ပု) [ကာ.ဏ+အရိဋ္ဌ] ကာဏာရိဋ္ဌနဂါး။ (ဘူရိဒတ်ဇာတ်လာ သမုဒ္ဒဇာမင်းသမီး၏ သားသမီး ၅-ယောက်တို့တွင် လေးယောက် မြောက်သားကို အရိဋ္ဌဟု ခေါ်သည်။ နောင်အခါ အမိကို နဂါးအသွင် ပြု၍ စုံစမ်းစဉ် လက်သည်းနှင့် ထိခိုက်မိ၍ ကန်းရကား ကာဏာရိဋ္ဌဟု အမည်တွင်သည်။) ကာဏာရိဋ္ဌ ဒေဝလောကံ ဂန္ဓာ။ စရိယာ၊ ၄။ ၁၂၂။ (- ဇာ၊ ၄။ ၇။ ၁၂။)

ကာတဗ္ဗ (န) [ကရ+တဗ္ဗ] (၁) ပြုခြင်း။ (တိ) (၂) ပြုအပ်-ပြုသင့်-ပြုထိုက် - သော။ (က) ဝိကပ္ပနာပြုအပ်သော (ခ) ထားအပ်သော။ (၁) ကာတဗ္ဗ ကတ္တဗ္ဗ။ မောဂ်၊ ၅။ ၁၁၉။ (တိ) (၂) န စ ဘိက္ခဝေ သဗ္ဗမတ္တိ-ကာမယာ ကုဋိကာ ကာတဗ္ဗာ။ ဝိ၊ ၁။ ၅၂။ (- ဒီ၊ ၂။ ၁၁၇။ မ၊ ၂။ ၄၂။ သံ၊ ၁။ ၁၄၂။ ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၆၅။ ကခါ။ ၈၆။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၈။ မ၊ ၄။

၁။၁၁။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၉၆။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊
 ၁။၁၀၆။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၇။ ဝဇိရံ၊၁။၁၃။ ဝိမတိ၊
 ၁။၃၅၁။) (က) ပုန ကာတဗ္ဗ (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။
 ၂၃၉)။ ပုန ဝိကပ္ပေတဗ္ဗ။ သာရတ္ထ၊၂။
 ၁၀၃။ (ခ) ဩဘောဂေ ကာယဗန္ဓနံ ကာ-
 တဗ္ဗ (ဝိ၊၃။၅၇)။ ကာယဗန္ဓနံ သံဟရိတွာ
 စိဝရဘောဂေ ပက္ခိပိတွာ ဌပေတဗ္ဗ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။
 ၂၆၀။

ကာတဗ္ဗအတ္ထသိဒ္ဓိ (ထိ) [ကာတဗ္ဗ+အတ္ထ+
 သိဒ္ဓိ] ပြုအပ် - ပြုသင့် - ပြုထိုက် - သော
 အကျိုး၏ပြီးခြင်း။ နိပ္ပတ္တိ ယုဒ္ဓေန ကာတဗ္ဗ-
 အတ္ထသိဒ္ဓိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၀။

ကာတဗ္ဗအနုဂ္ဂဟ (ပု) [ကာတဗ္ဗ+အနုဂ္ဂဟ] ပြု
 အပ်-ပြုသင့်-ပြုထိုက်-သော ချီးမြှောက်
 ခြင်း။ အာဟာရေဟိ ကာတဗ္ဗအနုဂ္ဂဟော-
 တိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၆။

ကာတဗ္ဗဥပစာရ (ပု) [ကာတဗ္ဗ+ဥပစာရ]
 ပြုအပ်-ပြုသင့်-ပြုထိုက်-သော (ရှိခိုးခြင်း
 ကြိုဆိုခြင်းစသော) အနီးအပါး၌ ကျင့်အပ်
 သောအကျင့်။ ဥပစာရဘေဒန္တိ ဗုဒ္ဓံ ဒိသ္မာ
 မနုဿေဟိ ကာတဗ္ဗဥပစာရဿ ဘိန္နနံ။ သံ၊
 ဋ္ဌ၊၁။၂၁၂။

ကာတဗ္ဗဥပေါသထ (ပု) [ကာတဗ္ဗ+ဥပေါ-
 သထ] ပြုအပ် - ပြုသင့် - ပြုထိုက် - သော
 ဥပုသ်။ သာမဂ္ဂိဥပေါသထော နာမ သံဃ-
 သာမဂ္ဂိကတဒိဝသေ ကာတဗ္ဗဥပေါသထော။
 ကခါ၊ဋ္ဌ၊သစ်။၁၃၃။

ကာတဗ္ဗက (တိ) [ကာတဗ္ဗ+က] ပြုအပ်သော
 အပြုအမူ။ အဇေဟိ ကာတဗ္ဗကနံ အကော-
 ပေတွာ ကရဏံ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၁၃။

ကာတဗ္ဗကမ္မ (န) [ကာတဗ္ဗ+ကမ္မ] ပြုအပ်-
 ပြုသင့်-ပြုထိုက်-သောအမှု။ ယထာပဋိ-
 ဉာယ ကာတဗ္ဗကမ္မံ ဓမ္မော နာမ။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။
 ၃၁။ (-ဒိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၂၂။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၄၅။ သံ၊ဋ္ဌ၊
 ၂။၁၆၀။)

ကာတဗ္ဗကမ္မသင်္ခါတကိစ္စကရ (ပု) [ကာတဗ္ဗ +
 ကမ္မ + သင်္ခါတ + ကိစ္စ + ကရ] ပြုအပ်သော
 ကံဟုဆိုအပ်သော အမှုကိစ္စကိုပြုခြင်း။ အတ္တ-
 နာ ကတ္တဗ္ဗကိစ္စကရေတိ အတ္တနာ ကာတဗ္ဗ-
 ကမ္မသင်္ခါတကိစ္စကရေ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၃။

ကာတဗ္ဗကရဏ (န) [ကာတဗ္ဗ+ကရဏ] ပြုအပ်-
 ပြုသင့် - ပြုထိုက် - သော အမှုကို ပြုခြင်း။
 ပိတုဋ္ဌာနန္တိ ပိတရာ ကာတဗ္ဗဋ္ဌာနံ၊ ပိတရာ
 ကာတဗ္ဗကရဏန္တိ အတ္ထော။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၉၄။

ကာတဗ္ဗကလဟ (ပု) [ကာတဗ္ဗ + ကလဟ]
 ပြုအပ်သော-ခိုက်ရန်ဖြစ်ခြင်း-ငြင်းခုံခြင်း။
 ဟတ္ထပရာမာသာဒိဝသေန ကာယေန ကာ-
 တဗ္ဗကလဟော ကာယကလဟော။ ဒိ၊ဋ္ဌ၊၂။
 ၉၉။

ကာတဗ္ဗကာလ (ပု) [ကာတဗ္ဗ + ကာလ]
 ပြုအပ် - ပြုသင့် - ပြုထိုက် - သောအချိန်
 အခါ။ ပစ္စာ သော ကာတဗ္ဗကာလံ အတိက္က-
 မိတွာ ကာတံ လူစ္ဆတိ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၄၃။

ကာတဗ္ဗကိစ္စ (န) [ကာတဗ္ဗ+ကိစ္စ] ပြုအပ်-
 ပြုသင့်-ပြုထိုက်-သော အမှုကိစ္စ။ မိတ္တေဟိ
 ကာတဗ္ဗကိစ္စဿ အတိက္ကန္တတ္တာ။ ပေတ၊ဋ္ဌ။
 ၂၀၄။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၆၆။ (-သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆၁၊
 ၃၄၃၊၄၅၇။)

ကာတဗ္ဗကိစ္စကရဏ (န) [ကာတဗ္ဗကိစ္စ +
 ကရဏ] ပြုအပ်-ပြုသင့်-ပြုထိုက် - သော
 အမှုကိစ္စကို ပြုခြင်း။ မဂ္ဂေန ကာတဗ္ဗကိစ္စ-
 နိပ္ပတ္တိတော။ ဒိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၄၁။ သံ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၂။
 ၃၃၇။

ကာတဗ္ဗကိစ္စပုသုတ (တိ) [ကာတဗ္ဗကိစ္စ+ပသု-
 တ] ပြုအပ်သော အမှုကိစ္စကို ဆည်းပူးလေ့
 ကျက်သော။ ပုညံ ကချေန္တာ ဟိ သတ္တာ
 ဇာဂရေန္တိ နာမ ကာတဗ္ဗကိစ္စပုသုတတ္တာ။
 အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၇။

ကာတဗ္ဗကိစ္စသာဓန (န) [ကာတဗ္ဗကိစ္စ + သာ-
ဓန] ပြုအပ်သော အမှုကိစ္စ၏ ပြီးဆုံးခြင်း။
ဓောတဟတ္ထောဝ ဓောတဟတ္ထေန ကာတဗ္ဗ-
ကိစ္စသာဓနတော။ အံ၊ ဣ၊ ၂။ ၁၂။

ကာတဗ္ဗကိစ္စသိဒ္ဓ (တိ) [ကာတဗ္ဗကိစ္စ + သိဒ္ဓ]
ပြုအပ်သော အမှုကိစ္စ၏ ပြီးခြင်း။ နိပ္ပတ္တိန္တိ
ကိစ္စနိပ္ပတ္တိံ၊ တေန ကာတဗ္ဗကိစ္စသိဒ္ဓန္တိ
အတ္ထော။ ဒီ၊ ဣ၊ ၂။ ၅။

ကာတဗ္ဗကိစ္စသိဒ္ဓိအသိဒ္ဓိဇယပရာဇယာဝဟ (တိ)
[ကာတဗ္ဗကိစ္စ + သိဒ္ဓိ + အသိဒ္ဓိ + ဇယ + ပရာ-
ဇယ + အာဝဟ] ပြုအပ်သော အမှုကိစ္စ၏ ပြီး
ခြင်း၊ မပြီးခြင်း၊ နိုင်ခြင်း၊ ရှုံးခြင်းကို ဆောင်
ရွက်နိုင်သော။ ပရိစိရာဒိဟိပိ ဝံသာဒိဟိ
ကာတဗ္ဗကိစ္စသိဒ္ဓိအသိဒ္ဓိဇယပရာဇယာဝဟော
ပယောဂေါ ဝုတ္တောတိ ဒဗ္ဗဗ္ဗံ။ ဒီ၊ ဣ၊ ၁။ ၁၂။

ကာတဗ္ဗကိရိယ (ထိ၊ န) [ကာတဗ္ဗ + ကိရိယ] ပြု
အပ်သော အမှု၊ ပြုအပ်သော အမှုအရာ။ ထေ-
ရော ကိရ သဗ္ဗမ္ပိ အတ္တနာ ကာတဗ္ဗကိရိယံ
ကမ္မဋ္ဌာနသိသေနော ပဋိပဇ္ဇတိ။ ဒီ၊ ဣ၊ ၂။
၂၇။ (- ၃၀။ ဒီ၊ ဣ၊ ၂။ ၄။ သံ၊ ဣ၊ ၁။ ၁၁၆။
သံ၊ ဣ၊ ၂။ ၁၅၉။)

ကာတဗ္ဗကိရိယာဝစန (န) [ကာတဗ္ဗကိရိယာ +
ဝစန] ပြုအပ်သော အမှုအရာကို ဆိုခြင်း။
ဂစ္ဆာမာတိ တေန အတ္တနာ စ ကေဠိ ကာ-
တဗ္ဗကိရိယာဝစနံ။ ထေရ၊ ဣ၊ ၁။ ၂၇။

ကာတဗ္ဗကိလေသပရိနိဗ္ဗာနပရိယောသာနန္တ (ပ၊
န) [ကာတဗ္ဗ + ကိလေသပရိနိဗ္ဗာန + ပရိ-
ယောသာန + အန္တ] ပြုအပ်သော ကိလေသ-
ပရိနိဗ္ဗာန်၏ အဆုံးစွန်။ ပရိနိဗ္ဗုတန္တေတိ
အဂ္ဂမဂ္ဂေန ကာတဗ္ဗကိလေသပရိနိဗ္ဗာနပရိ-
ယောသာနန္တေ ဇာတတ္တာ။ မ၊ ဣ၊ ၂။ ၁၁၉။

ကာတဗ္ဗကုဋုမ္မကိစ္စ (န) [ကာတဗ္ဗ + ကုဋုမ္မ +
ကိစ္စ] ပြုအပ်သော သူကြွယ်၏ အမှုကိစ္စ။ ဂေဟံ
အာဝသန္တေန ကာတဗ္ဗကုဋုမ္မကိစ္စာနိ။ ပေတ၊
ဣ၊ ၂၂၄။

ကာတဗ္ဗဋ္ဌာန (န) [ကာတဗ္ဗ + ဋ္ဌာန] ပြုအပ်
သော အရာဋ္ဌာန။ ဥတ္တိယာဝ ကာတဗ္ဗဋ္ဌာနံ
တဿာ ခေတ္တံ။ ဝဇီရ၊ ၅၆၀။ (- မ၊ ဣ၊ ၂။
၁၉၄။ အံ၊ ဣ၊ ၂။ ၂၆၄။)

ကာတဗ္ဗတ္ထရဏဝိကတိ (ထိ) [ကာတဗ္ဗ + အတ္ထ-
ရဏ + ဝိကတိ] ပြုအပ်သော အခင်းအထူး။
ဝရပေါတ္ထကစိတ္တတ္ထရဏန္တိ သိပ္ပိတော ကာ-
တဗ္ဗတ္ထရဏဝိကတိ။ ဝဇီရ၊ ၁၆၉။

ကာတဗ္ဗဒါသကိစ္စကရ (တိ) [ကာတဗ္ဗဒါသကိစ္စ
+ ကရ] ပြုအပ်သော ကျွန်၏ အမှုကိစ္စကို ပြု
တတ်သော။ မင်္ဂလေသု ကာတဗ္ဗဒါသ-
ကိစ္စကရော ဒါသော မင်္ဂလဒါသော။ မ၊ ဣ၊
၂။ ၁၇၈။

ကာတဗ္ဗဉ္စေသင်္ဂဟ (ပ) [ကာတဗ္ဗ + ဉ္စေ +
သင်္ဂဟ] ပြုအပ်သော စပါးဖြင့် ချီးမြှောက်
ခြင်း။ သဿတော ကာတဗ္ဗဉ္စေသင်္ဂဟေ
ကတေ။ ဒီ၊ ဣ၊ ၂။ ၁၃၂။

ကာတဗ္ဗနိဂ္ဂဟ (ပ) [ကာတဗ္ဗ + နိဂ္ဂဟ] ပြုအပ်
သော နှိပ်နင်းခြင်း။ သဟဓမ္မေန ပရေန အတ္တ-
နော ဥပရိ ကာတဗ္ဗနိဂ္ဂဟော ဥပါရမ္ဘော။
မ၊ ဣ၊ ၂။ ၃၁၀။

ကာတဗ္ဗနိသဇ္ဇာ (ထိ) [ကာတဗ္ဗ + နိသဇ္ဇာ] ပြု
အပ်သော ထိုင်ခြင်း။ န ဘောဇနာဒိကာလေ-
သု အာသံ ကာတဗ္ဗနိသဇ္ဇာယ ပဋိက္ခပဝ-
သေန။ သံ၊ ဣ၊ ၂။ ၄၆၀။

ကာတဗ္ဗပဋ္ဌပ္ပမာဏ (န) [ကာတဗ္ဗ + ပဋ္ဌ + ပမာ-
ဏ] ပြုအပ်သော ပုဆိုးအတိုင်းအရှည်။ အနေ-
ကဟတ္ထေန သာဏိပါကာရေန ကာတဗ္ဗ-
ပဋ္ဌပ္ပမာဏံ ဒီသသော စတုဟတ္ထာယ။ မ၊ ဣ၊
၂။ ၃၁၅။

ကာတဗ္ဗပရိကမ္မဘာဝနာ (ထိ) [ကာတဗ္ဗ + ပရိ-
ကမ္မ + ဘာဝနာ] ပြုအပ် - ပြုသင့် - သော -
စီးဖြန်း - ပွားများ - ခြင်း။ အဒ္ဓါနပရိစ္ဆေဒံ
ပန ကတွာ နိရောဓသမာပတ္တတ္ထာယ ကာ-

တဗ္ဗပရိကမ္မဘာဝနာယ ဝေ တဿ သိဇ္ဈန-
တော။ သံ၊ဋီ၊၂။၃၇၄။

ကာတဗ္ဗပရိစ္ဆေဒရာဇိ (ထိ) [ကာတဗ္ဗ+ပရိစ္ဆေ-
ဒ+ရာဇိ] ပြုအပ်သော အပိုင်းအခြား ဟူ
သော အရေးအကြောင်း။ ဥဘောသု ကော-
ဋီသု ကာတဗ္ဗပရိစ္ဆေဒရာဇိမတ္တံ။ သာရတ္ထ၊၂။
၁၂၁။

ကာတဗ္ဗပုစ္ဆာ (ထိ) [ကာတဗ္ဗ+ပုစ္ဆာ] ပြုအပ်
သောမေးခြင်း။ တေန ကာတဗ္ဗပုစ္ဆာယ
ကရဏတော။ အနုဋီ၊၁။၁၈၃။

ကာတဗ္ဗပုညကရ (ပု) [ကာတဗ္ဗပုည+ကရ]
ပြုအပ်သောကောင်းမှုကို ပြုတတ်သောသူ။
ကုသလကိစ္စကရေတိ အတ္တနာ ကာတဗ္ဗပုည-
ကရေ။ သံ၊ဋီ၊၁။၁၉၃။

ကာတဗ္ဗပုညကိရိယ (ထိ၊န) [ကာတဗ္ဗပုည+
ကိရိယ] ပြုအပ်သောကောင်းမှုကို ပြုခြင်း။
တေဟိ သတ္တေဟိ ကာတဗ္ဗပုညကိရိယာ
ပစ္စတ္တပုရိသကရေ။ အံ၊ဋီ၊၁။၁၂၂။

ကာတဗ္ဗယုတ္တက (တိ) [ကာတဗ္ဗ+ယုတ္တ+က]
ပြုအပ်သည်နှင့် ယှဉ်သော၊ ပြုသင့် ပြုထိုက်
သော။ သယဉ္စ တတ္ထ ဂန္ဓာ ကာတဗ္ဗယုတ္တကံ
အကာသိ။ ပေတ၊ဋ္ဌ၊၇၅။

ကာတဗ္ဗယုဒ္ဓကထာ (ထိ) [ကာတဗ္ဗ+ယုဒ္ဓ+
ကထာ] ပြုအပ်သော စစ်ထိုးခြင်းကို ဆို
ကြောင်းစကား။ ကထန္တိ ဝဇ္ဇိဟိ သဒ္ဓိံ ကာ-
တဗ္ဗယုဒ္ဓကထံ။ ဒိ၊ဋီ၊၂။၁၂၅။

ကာတဗ္ဗဝတ္ထ (န) [ကာတဗ္ဗ+ဝတ္ထ] ပြုအပ်သော
ကျင့်ဝတ်။ ပစ္စာဘတ္တံ ဒိဝါဝိဟာရူပကမန-
တော ပုဗ္ဗေ ကာတဗ္ဗဝတ္တံ ဒဿေတော ပဋိ-
ပဇ္ဇိတော။ မ၊ဋီ၊၂။၂၀၃။

ကာတဗ္ဗဝိမိ (ပု) [ကာတဗ္ဗ+ဝိမိ] ပြုအပ်သော
အစီအရင်။ ပရိတ္တံ ကရေန္တေန ကာတဗ္ဗ-
ဝိမိံ ဒဿေတိ။ သာရတ္ထ၊၂။၂၇၅။

အဘိဓာန် (က-ဝဂ်) ၁-၃၂-ပ-မ-ဇ-သ-၈

ကာတဗ္ဗဝေဒိကာ (ထိ) [ကာတဗ္ဗာ+ဝေဒိကာ]
ပြုအပ်သော-ဝရံတာ-တံတိုင်း။ စေတိယံ
ပရိက္ခိပိတော ပဒက္ခိဏကရဏဌာနံ အန္တော-
ကတွာ ကာတဗ္ဗဝေဒိကာ ပုဋ္ဌဝေဒိကာ။ ဒိ၊
ဋီ၊၂။၂၁၉။ ဝေဒိကာ-လည်း ကြည့်။

ကာတဗ္ဗဝေယျာဝစ္စ (န) [ကာတဗ္ဗ+ဝေယျာဝစ္စ]
ပြုအပ်သောအမှုကြီးငယ်။ အတ္တနာ ကာတဗ္ဗ-
ဝေယျာဝစ္စ ပုရေဘတ္တံ ပစ္စာဘတ္တံ အပ္ပ-
မတ္တာ အကာသိ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ၊၃၈၄။ (-ဒိ၊ဋီ၊
၁။၂၃၁။ သံ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၅၄။)

ကာတဗ္ဗသက္ကာရ (ပု) [ကာတဗ္ဗ+သက္ကာရ]
ပြုအပ်သော-ရိသေစွာပြုခြင်း-ရိသေသော
အခြင်းအရာ၊ ပြုအပ်သော ပူဇော်သကား။
သက္ကာရေတိ ဝါဟုနဘာဝေန ကာတဗ္ဗ-
သက္ကာရေ။ ဒိ၊ဋီ၊၁။၂၂၅။ (-၃၇၇။သံ၊ဋီ၊
၂။၁၆၆၊၂၆၅။) အံ၊ဋီ၊၁။၁၅၂။ အံ၊ဋီ၊၂။
၂၀၆။) သက္ကာရ-လည်း ကြည့်။

ကာတဗ္ဗသဒ္ဓသာမတ္တိယ (န) [ကာတဗ္ဗသဒ္ဓ +
သာမတ္တိယ] ပြုအပ်သောသဒ္ဓါ၏ အစွမ်း
သတ္တိ။ ပဉ္စမေ “တိ-ကာရံ အဝတွာ”တိ
ဣမိနာ ကာတဗ္ဗသဒ္ဓသာမတ္တိယာ လဇ္ဇံ။
ဝိမတိ၊၂။၂၉။

ကာတဗ္ဗသုရာ (ထိ) [ကာတဗ္ဗ+သုရာ] ပြုအပ်
သော သေရည်။ ပိဋ္ဌသုရာတိ ပိဋ္ဌေန ကာ-
တဗ္ဗသုရာ။ သံ၊ဋီ၊၂။၅၄၆။

ကာတဗ္ဗာလင်္ကာရ (ပု) [ကာတဗ္ဗ+အလင်္ကာရ]
ပြုအပ်သော အဆင်တန်ဆာ။ ဣမ စက္ကပဉ္စ-
ရကုဗ္ဗရာဒိရဏာဝယဝေသု ကာတဗ္ဗာလင်္ကာ-
ရေ။ မ၊ဋီ၊၂။၁၄၃။

ကာတဝေ (ဗျ) [ကရ+တဝေ] (၁) ပြုခြင်းငှါ။
(၂) ပြုအပ်-ကျင့်အပ်-သော။ (၁) အလံ
ပုညာနိ ကာတဝေ။ ဝိမာန၊၆၁။ (-ဇာ၊
၂။၇၅။) ကာတဝေတိ ကာတံ။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။
၁၇၅။ (-ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၃၃၇။) (၂) ကထံ မေ

အဇ္ဇ ကာတဝေ (စရိယာ။၄၁၅)တိ ကထံ နှ
ခေါ မယာ အဇ္ဇ ကာတဗ္ဗံ၊ ပဋိပဋိတဗ္ဗန္တိ
အတ္ထော။ စရိယာ။၄၂၆။

ကတိယာန (ပ) [ကာတိယ + ကာန] (၁)
ကာတိယ - ကစ္စည်း - အနွယ်ဖြစ်သော လူ
လင်။ (ပုဏ္ဏကဘိလူးအား ကောရဗျမင်းက
အမျိုးအမည်ကိုမေးမြန်းသောအခါ“အမည်
ပြောက ဤမင်းသည် ငါ့ကို မထိမဲ့မြင်ပြု
လတ္တံ့၊ ရှေးလူ ဘဝက အမည်ကို ပြောအံ့”
ဟုကြံစည်၍ ကစ္စည်းအမည်ရှိ၏ဟု ဖြေဆို၏။
ထိုပုဏ္ဏကဘိလူးကား လူယောင်ဆောင်ထား
သောကစ္စည်းလူလင်တည်း။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၁၇၂။)
(၂) ကာတိယာန မထေရ်။ (၁) ဆေတွာ
ဝဓိတွာ ဣဓ ကာတိယာနံ။ ဇာ၊၂။၂၉၄။
(-၂၉၇။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၂၁၃) (၂) ကာတိ-
ယာနာ(ထေရ။၂၈၅)တိ တံ နာမေန အာ-
လပတိ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၁။

ကတိယာနတ္ထေရ (ပ) [ကာတိယာန+ထေရ]
ကာတိယာနထေရ်—ထိုမထေရ်သည် သာ-
ဝတ္ထိပြည်သား ကောသိယနွယ်ဖွားပုဏ္ဏား၏
သားဖြစ်၏။ အဖအမည်ကို မခံယူပဲ အမိအ
နွယ်သို့လိုက်၍ ကာတိယာနအမည် တွင်၏။
သူငယ်ချင်း သာမညကာနိမထေရ်ကို မြင်ရ
သောကြောင့် ရဟန်းပြု၏။ ရဟန်းတရား
အားထုတ်ရာဝယ် ညဉ့်၌အိပ်ချင်မှုကို ဖျောက်
ရန် စကြံသွားနေစဉ် ငိုက်မျည်းလံကျသွား
သည်။ ထိုလံကျရာအရပ်၌ပင် အိပ်ပျော်ရှာ
သည်။ထိုအကြောင်းကို ဘုရားရှင်သိတော်မူ၍
ကိုယ်တော်တိုင် ကြွလာပြီးလျှင် ကောင်းကင်
၌တည်၍ ကာတိယာန-ဟု ခေါ်တော်မူ၏။
ဘုရားရှင်အသံကြောင့် နိုးလာကာ ဘုရားရှင်
ကို မြင်သဖြင့် ထ၍ ရှိခိုးသည်။ သတိသံဝေဂ
ပြင်းစွာ ဖြစ်ရှာသည်။ ထိုအခါ ဘုရားရှင်က
တရားဟောတော်မူရာ တရားဒေသနာအဆုံး
၌ အရဟတ္တဖိုလ်သို့ ရောက်၏။ (ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။

၉၉-၁၀၃။) ဥဋ္ဌေဟိတိအာဒိကာ အာယသ္မု-
တော ကာတိယာနတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ထေရ၊
ဋ္ဌ၊၂။၉၉။

ကတိယာနိ (ထိ) [ကာတိယ+ကာန+ဤ]
(၁) ကာတိယမည်သောသူ၏သမီး၊ ကစ္စည်း
နွယ်အမျိုးသမီး။ (၂) ကာတိယာနိသီတင်း
သည်မ—ဤသီတင်းသည်မသည် ကုရုရဗရ
မြို့သူဖြစ်သည်။ ညဉ့်အမှောင်ထည်း၌ မိမိအိမ်
သို့ ခိုးသူဝင်ကြောင်းသိလျက် မိတ်ဆွေရင်း
ချာဖြစ်သူ ကာဠိသီတင်းသည်မ၏သား ကုဠိ-
ကဏ္ဍသောဏထေရ်၏ တရားကို ပြီးဆုံးသည်
အထိ နာယူ၍ သောတာပတ္တိဖိုလ်သို့ရောက်သူ
ဖြစ်သည်။ ရတနာ ၃-ပါး၌ မတုန်မလှုပ် သက်
ဝင်ကြည်ညိုသူ သီတင်းသည်မများတွင် အ
မြတ်ဆုံး (အဝေစ္စပ္ပသန္နဘေဒဂံ) ဘွဲ့ရသူ
ဖြစ်သည်။ (အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၄၉-၅၁။) (၁) သာ
ကာတိယာနိ သုဏိသာယ သဒ္ဓိံ သမ္မောဒ-
မာနာ သရမာဝသိတ္တံ။ ဇာ၊၁။၁၇၆။ တတ္ထ
သာ ကာတိယာနိတိ ဘိက္ခဝေ သာ ကစ္စာန-
ဂေါတ္တာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၀၆။ (၂) အဝေစ္စပ္ပ-
သန္နာနံ ယဒိဒံ ကာတိယာနိ။ အံ၊၁။၂၈။
ကာတိယာနိတိဿာ နာမံ အကံသု။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။
၃၄၉-၅၀။

ကတု (ဗျ) [ကရ+တု] ပြုခြင်း-ငါ-သည်။
န ကပ္ပတိ သမဏာနံ သကျပုတ္တိယာနံ ဝေ-
ရူပံ ကတု။ ဝိ၊၁။၂၀၁။ (-မ၊၃။၂၁၀။ သံ၊
၁။၃၈၉။ အံ၊၁။၁၀၉။ ထေရီ၊၄၂၆။ နေတ္ထိ။
၂။ မိလိန္ဒ။၁၂၉။)

ကတုကမ္ပတာ (ထိ) [ကာတုကမ္ပ + တာ]
ပြုခြင်းငှါ အလိုရှိသောသူ၏အဖြစ်။ ပါကဋ်
ကာတုကမ္ပတာယ တိက္ခတ္တံ မဟာသဒ္ဓေန
အဝေါစ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၂၅၄။

ကတုကာမ (တိ) [ကာတု+ကာမ] ပြုခြင်း
ငှါ အလိုရှိသောသူ။ နဂရံ ကာတုကာမေန
ဥဿာဟဇာတေန မဟာဇနေန။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။

၃၇။ (-ဝိဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၁၂။ မ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၇၀။ သံ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၃၇။ အံ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၃၁၄။)

ကတုန (ဗျ) [ကရ+တုန] ပြု၍။ ကေကံ ပစ္စယံ မူလကံ ကတုန သဏ္ဌာယမဂ္ဂေန ဂဏေတဗ္ဗာ။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။ ၄၂၀။

ကဒမ္မ (ပု) [ကဒမ္မ+ဏ။ ကဒမ္မယောဂါကာဒ-
မ္မော။ ဓာနံ၊ ဋီ၊ ၆၄၄။] တီးတုတ် (ဓာနံ၊ ဋီ။)
ဝမ်းဘဲ (ဓာနံ၊ သျှ၊ သစ်။) ဝမ်းဘဲဟင်္သာ
(တောင်ပေါက်၊ ဓာနံ၊ သျှ။) ဟံသပိလဝက-
ဒမ္မကာရဏ္ဍဝါဘိနဒိတေ။ ဇာ၊ ၂။ ၁၁၅။ (-
ဝိမာန၊ ဋ္ဌ၊ ၁၄၈။) ကဒမ္မော ကာဠဟံသော-
ထ။ ဒွယံ မေသသာမေ “တီးတုတ်” ဣတိ
ချာတေ။ ဓာနံ။ ဓာနံ၊ ဋီ၊ ၆၄၄။

ကဒမ္မဋ္ဌိနိဘပုတ္တက [ကဒမ္မ+ဋ္ဌိနိဘ+ပုတ္တ+
က] တီးတုတ်၊ တိတိတူးငှက်သားငယ်။ သကု-
ဏပေါတက (မ၊ ဋီ၊ ၃။ ၁၅၂) ကြည့်။

ကဒမ္မယ (တိ) [ကဒမ္မ+မယ။ မော၊ ၁။ ၄၇။
သုတ်ဖြင့် မ-ချေ။] မအူသားဖြင့် ပြီးသော၊
ထိန်သားဖြင့်ပြီးသော။ တတ္ထ ကဒမ္မယော-
(ဇာ၊ ၂။ ၇၅) တိ ကဒမ္မရက္ခမယော။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊
၅။ ၃၃၉။ ကဒမ္မ-လည်း ကြည့်။

ကဒမ္မရီ (ထိ) [ကဒမ္မ+ရ+ဂြို] (၁) ထိန်ပင်
အခေါင်း၌ ဖြစ်သောအရက်။ (၂) ကဒမ္မရီ
ကျမ်း။ (အမှန်နည်း၍ အပိုအလုံစကားသာ
များသော ဒဏ္ဍာရီဝတ္ထုမျိုးဖြစ်သည်။) (၁)
ပဌမ’မယံ ဂေါမန္တပဗ္ဗတေ ကဒမ္မကောဋုရေ
ဘဝါ ကဒမ္မရီ။ ဓာနံ၊ ဋီ၊ ၅၃၃။ (၂) က-
ဒမ္မရီပဘုတိ။ ဓာနံ၊ ဋီ၊ ၁၁၃။

ကနန (န) [ကု+ယု။ က+အနန။ ကု+
နဒ+ယု။ ကု+အန+ယု။ ဌိတမဇ္ဈနိကသ-
မယေ ကဝတိသဒ္ဓံ ကဏေတိတိ ကာနနံ၊ ဝနံ။
ကောကိလမယူဓုဒယော ကဝန္တိ သဒ္ဓါယန္တိ
ကူဇန္တိ ဧတ္တာတိ ကာနနံ။ နိတိ၊ ဓာ၊ ၁၀။
ကေန ဇလေန အနနံ ပါဏမနဿ ကာနနံ။

ဓာနံ၊ ဋီ၊ ၅၃၆။ အပါဠ၊ ၂။ ၁၀၄။] တော။
ကာနနံ ဝနံ မောဂယု၊ ဝိဟာသိ ပုရိသုတ္တမော။
အပါ၊ ၁။ ၁၂၆။ (-ထေရီ၊ ၄၀၉။ အပါ၊ ၁။ ၁၃၆၊
၂၄၀။ အပါ၊ ၂။ ၅၂၃။ ဇာ၊ ၁။ ၃၈၁။ စူဠနိ၊
၂၀၈။ မိလိန္ဒ၊ ၃၂၆။ သုတ္တနိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၂၁။
ထေရ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၂၁။ ထေရီ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၅။ စရိယာ၊
ဋ္ဌ၊ ၁၉၂။) ကာနနံ ဝနံ မောဂယုတိ ကာနန-
သင်္ခါတံ ဝနံ ဩဂယု ဩဂဟေတော ပါဝိသိတိ
အတ္ထော။ အပါ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၉၂။ ကာ ကုစ္ဆိတာကာ-
ရေန ဝါ ဘယာနကာကာရေန ဝါ နဒန္တိ သဒ္ဓံ
ကဏေန္တိ၊ အာနန္တိ ဝိနန္တိတိ ဝါ ကာနနံ။
အပါ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၀၄။

ကာနနန္တရ (န) [ကာနန+အန္တရ] တော၏
အတွင်း။ ယဒိ ဝိဟရေမသေ ကာနနန္တရေ-
(ထေရီ၊ ၄၂၁) တိ ယဒိ မယံ ဥဘောပိ ဝနန္တရေ
သဟ ဝသာမ ရမာမ။ ထေရီ၊ ဋ္ဌ၊ ၂၆၀-၁။

ကပဋိက (တိ) [ကပဋ+ဏိက။ ထောမ။] (၁)
ကပဋိကမည်သောသူ— ထိုလူလင်သည်
ခေါင်းတုံးထားသော ၁၆-နှစ်ရှိငယ်ရွယ်သူဖြစ်
သည်။ အဘိဓာန် အလင်္ကာ သဒ္ဓါကျမ်းများ
အပါအဝင် ဣတိဟာသကျမ်းနှင့်တကွ ဝေဒ
၃-ပုံတို့ကို ပါရဂူရောက် တတ်မြောက်သူ
ဖြစ်သည့်ပြင် ပဒကျမ်း၊ ဗျာကရုဏ်းကျမ်းကို
လည်းတတ်မြောက်၏။ လောကာယတကျမ်း
မဟာပုရိသလက္ခဏာကျမ်းတို့၌ အကြွင်းမဲ့
တတ်မြောက်သူဖြစ်၍ အမျိုးအဆွေကောင်း
မှဆင်းသက် မွေးဖွားလာသူဖြစ်၏။ အကြား
အမြင် ပြည့်ဝ၏။ ပညာရှိ၍ ချိုမြိန်သော
စကားကို ပြောဆိုတတ်သူဖြစ်သည်။ ကော-
သလတိုင်း ဩပါသာဒ ပုဏ္ဏားရွာသား ဖြစ်
သည်။ ဗလိနတ်စာကျွေးရာ အင်ကြင်းတော၌
၁-သစ္စာနုရက္ခဏတရား။ ၂-သစ္စာနုပေဓ-
တရား။ ၃-သစ္စာနုပုတ္တိတရား ၄-ထိုအား
ကျေးဇူးများသော တရားများနှင့် စပ်လျဉ်း
၍ မေးလျှောက်သည့်အတွက် ဥပါသကာ
ဖြစ်သွားသည်။ စင်္ကီပုဏ္ဏား၏ အဖွဲ့သားတဦး

ဖြစ်သည်။ (မ၊ ၂။၃၇၀။) (၂) စဉ်းလဲသော၊
သူ။ (၃) သူတပါးနာမည်အချက်ကို သိသော၊
သူ။ (ပ) (၄) တပည့်အထူး။ (၁) တေန
ခေါ် ပန သမယေန ကာပဋိကော နာမ
မာဏဝေါ ဒဟရော။ မ၊ ၂။၃၇၀။ (- ၃၇၀။
ဥဒါန၊ ၄။၄၂။) (၂) (၃) (ပ) (၄) ထောမ။

ကာပိယ (န) [?] ကာပိယမည်သောသုတ်။
ဥဒါနေ ကာပိယံ သုတ္တံ အပဏ္ဏကပသာဒနိယံ။
ပေဋကော။ ၂၀၃။

ကာပိလ (တိ) [ကာပိလ+က] (က) ကပိလ
ရသေ့၏ အယူဝါဒရှိသော၊ ကပိလဂိုဏ်းဝင်
သင်္ချာဝါဒ အယူရှိသော၊ သူ။ (ခ) ကပိလ
ရသေ့၏ ဥစ္စာဖြစ်သော။ (က) ကာပိလာ
ပန “ပဉ္စိန္ဒိယာ” တိ မညန္တာ ဝေ ဝဒန္တိ။ ဝဇီရ။
၃၇၉။ (ခ) အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ကာပိလကာဏာဒိဋ္ဌိ (ထိ) [ကာပိလ+ကာ-
ဏာဒ+ဒိဋ္ဌိ] ကပိလရသေ့၏ဥစ္စာ၊ ကဏာဒ
ရသေ့၏ဥစ္စာဖြစ်သောအယူ။ ပုဗ္ဗေ ဘာဝိတ-
အာပါဒိအပ္ပမာဏကသိဏဝသေန ဝါ ကာပိ-
လကာဏာဒိဋ္ဌိဝသေန ဝါ အပ္ပမာဏံ ဗျာပိနံ
အတ္တာနံ ဂဟေတွာ။ မ၊ ၄။၁။၇၄။

ကာပိလပက္ခိက (ပ) [ကာပိလပက္ခ+ဣက] ကပိ-
လဝါဒီတို့၏ အသင်းအပင်း။ တေသု ပဌမော
ပရိဏာမဝါဒိတာယ ကာပိလပက္ခိကေသု
ပက္ခိပိတဗ္ဗောတိ။ အနုဋီ၊ ၃။၉၆။

ကာပိလဝတ္ထဝ (တိ) [ကာပိလဝတ္ထု + က။ ဥ-
ဝဏ္ဏဿာဝင်သရေ (မောဂ်၊ ၄။၁၂၉) တိသရေ
ပရေ ဥဝဏ္ဏဿ အဝင် ဟောတိ...တထာ
ကာပိလဝတ္ထုမိ ဘဝံ ကာပိလဝတ္ထဝံ၊ ဝနံ။
နိရုတ္တိ၊ ဒီ၊ ၃။၂၃၀။ နိတိ၊ သုတ္တ။ ၇၆၅။] (၁)
(က) ကပိလဝတ်ပြည်အနီး၌-ဖြစ်သော-
ပေါက်ရောက်သော (တော)။ (ခ) ကပိ-
လဝတ်ပြည်ကိုမှီ၍ ဖြစ်သော၊ သူ။ (ဂ) ကပိ-
လဝတ်ပြည်၌ နေသော၊ သူ။ (၂) ကပိလ-

ဝတ်ပြည်။ (၁) (က) ဝနေ ကာပိလဝတ္ထဝေ-
(ဒီ၊ ၂။၂၀၄) တိ ကပိလဝတ္ထုသမိပမ္ပိ ဇာတေ
ဝနသဏ္ဍေ။ ဒီ၊ ၄။၂။၂၇၇။ (ခ) သတ္တသ-
ဟဿာ တေ ယက္ခာ၊ ဘုမ္မာ ကာပိလဝတ္ထဝါ-
(ဒီ၊ ၂။၂၀၅) တိ သတ္တသဟဿာ တာဝေတ္ထ
ကာပိလဝတ္ထု နိဿာယ နိဗ္ဗတ္တာ ဘုမ္မာ ယက္ခာ-
ယေဝါတိ ဝဒတိ။ ဒီ၊ ၄။၂။၂၇၈။ (ဂ) တေန
ခေါ် ပန သမယေန ကာပိလဝတ္ထဝါနံ
သက္ကာနံ နဝံ သန္တာဂါရံ အစိရကာရိတံ
ဟောတိ။ မ၊ ၂။၁၆။ သံ၊ ၂။၃၇၉။ (- သံ၊
၃။၃၅၅။ မ၊ ၄။၂။၁၇၈။ သံ၊ ၄။၂။၉၃။) (၂)
သူစိ အာရညိကော စေဝ၊ အဋ္ဌေတေ ကာပိ-
လဝတ္ထဝေ။ ဝိ၊ ၅။၂၅၇။

ကာပိလဝတ္ထိက (တိ) [ကာပိလဝတ္ထု + ဣက]
ကာပိလဝတ်ပြည်၌-နေသော-မွေးဖွားသော၊
သူ။ ရာဇဂဟေ ဝသတိတိ ရာဇဂဟိကော။
ရာဇဂဟေ ဇာတော ရာဇဂဟိကော...ကာပိ-
လဝတ္ထိကော။ ကစ္စည်း။ ၃၅၀။ ရူ၊ ၃၇၄။ နိတိ၊
သုတ္တ။ ၇၆၄။

ကာပိလာနီ (ထိ) [ကာပိလ+က+ဣနီ] ကပိလ
ပုဏ္ဏား၏ချေးမ၊ ကာပိလာနီဘိက္ခုနီမ- ဤ
ဘိက္ခုနီမသည် မဒ္ဒတိုင်း သာဂလမြို့ ကောသိ-
ယန္တယ်ဖွား ပုဏ္ဏား၏သမီးဖြစ်၏။ (အပ၊ ၂။
၂၆၃-၌ ကပိလပုဏ္ဏား၏ သမီးဟု ဆို၏။)
တင့်တယ်လှပသော အဆင်းရှိ၍ ၁၂-တောင်
တိုက်ခန်းကို မီးမထွန်းပဲ ကိုယ်ရောင်အဆင်း
ဖြင့် လင်းစေနိုင်၏။ ၁၆-နှစ် အရွယ်ရောက်
သောအခါ ရှင်မဟာကဿပ အလောင်း
အလျှာဖြစ်သော ပိပ္ပလိလုလင် (၂၀-နှစ်)နှင့်
လက်ထပ်ထိမ်းမြား၍ ဇနီးမောင်နှံဘဝရောက်
သော်လည်း ကာမဂုဏ်ဆက်ဆံမှုဖြင့် ပေါင်း
သင်းခြင်းမရှိပဲ သန့်ရှင်းသော မောင်နှမချစ်
မျိုးဖြင့် နေထိုင်ကြ၏။ (အတွင်းသန္တာန်၌
ဝိမောက္ခဗီဇ = မဂ်မျိုးစေ့ ဓာတ်ခံရှိသော
ကြောင့် ဤသို့ နေနိုင်ခြင်းဖြစ်၏။ အံ၊ ၄။၁။
၁၅၃။) ပိပ္ပလိလုလင်သည် လယ်ခင်း၌ တိ

ကောင် စသည်တို့ကို ကျီးငှက်စသည်တို့ ထိုးဆိတ် စားသောက်ခြင်းကို အကြောင်းပြု၍ ၎င်း၊ ဘဒ္ဒါသည် နှမ်းလှမ်းစဉ် နှမ်းပိုးတို့ကို ကျီးတို့ စားသောက်ခြင်းကို အကြောင်းပြု၍ ၎င်း သတိသံဝေ ရကြသဖြင့် တနေ့တည်းပင် နှစ်ဦးသဘောတူ ရဟန်းပြု တောထွက်ကြရာ မထေရ်က “မိန်းမမည်သည် ရဟန်း၏ အညစ်အကြေးဖြစ်၍ ငါတို့အား ကဲ့ရဲ့စရာ ဖြစ်လိမ့်မည်၊ လမ်းခွဲမှ သင့်မည်” ဟု ပြော၏။ ဘဒ္ဒါက ရှိခိုး၍ “အရှင်နှင့် ကမ္ဘာတသိန်း ကာလပတ်လုံး ပေါင်းသင်းခဲ့ခြင်းသည် ယနေ့ နိဂုံးချုပ်ပါပြီ၊ အရှင်က ယောက်ျားဖြစ်၍ လကျာ ခရီးကြွတော်မူ၊ အကျွန်မက မိန်းမဖြစ်၍ လက်ဝဲခရီး သွားပါအံ့” ဟု လျှောက်ထား၍ လမ်းခွဲကြ၏။ (အံ၊ ၁၁။ ၁၃၇ - ၄၁။ သံ၊ ၁၂။ ၁၇၇ - ၈၁။) ဘဒ္ဒါသည် မိန်းမတို့ကို ရဟန်းအဖြစ် ခွင့်မပြုသေးသောကြောင့် ပရိဗိုဇ်ကျောင်းသို့သွား၍ ငါးနှစ်တိုင်တိုင် တိတ္ထိတို့ထံ တပည့်အဖြစ် နေထိုင်၏။ (အံ၊ ၁၂။ ၂၈၉။ ထေရီ၊ ၁၄။ ၇၁။) မဟာပဇာပတိဂေါတမိ လျှောက်ထားချက်ကြောင့် မိန်းမများအား ရှင်အဖြစ်၊ ရဟန်းအဖြစ်ကို ဘုရားရှင် ခွင့်ပြုတော်မူသောအခါ မဟာပဇာပတိဂေါတမိ ထေရီထံ ရဟန်းပြု၏။ နောက်အဖို့၌ ဝိပဿနာ အားထုတ်၍ အရဟတ္တဖိုလ်သို့ ရောက်၏။ ရှေးဘဝ၌ နေခဲ့ဘူးသော ခန္ဓာအစဉ်ကို အောက်မေ့သိမြင်ခြင်း၌ အလေ့အလာများ၏၊ ကျွမ်းကျင်၏၊ ထိုအခါ ဘုရားရှင်က ရှေးဘဝ၌ နေခဲ့ဘူးသော ခန္ဓာအစဉ်ကို ပြန်ပြောင်းအောက်မေ့ နိုင်သော ဘိက္ခုနီတို့တွင် အမြတ်ဆုံး အသာဆုံးဟူသော ပုဗ္ဗေနိဝါသာနုဿတိ တေဒဂ်ရာထူးကို ပေးတော်မူ၏။ (အံ၊ ၁၁။ ၂၆။ အံ၊ ၁၁။ ၂၈၉။) (အတိတ်ဝတ္ထုကို အပ၊ ၂။ ၂၅၉ - ၆၃။ သံ၊ ၁၂။ ၁၆၉ - ၇၇။ အံ၊ ၁၁။ ၁၂၈၈ - ၉။ ထေရီ၊ ၁၄။ ၇၀ - ၁ - တို့၌ ကြည့်။ အပ၊ ၂။ ၂၆၃ - အလို ကပိလပုဏ္ဏား၏ သမီး

ဖြစ်သောကြောင့် အံ၊ ၁၁။ ၁၃၇။ သံ၊ ၁၂။ ၁၇၇ - အလို ကပိလပုဏ္ဏား၏ ချွေးမဖြစ်သောကြောင့် ကာပိလာနိ အမည်ရသည်။ အဋ္ဌကထာနေရာများစွာ၌ ဘဒ္ဒါဟုပင် သုံးစွဲဖော်ပြသည်။) တေန ခေါ ပန သမယေန ဘဒ္ဒါယ ကာပိလာနိယာ အန္ဓေဝါသိနိ ဘိက္ခုနီ ဘိက္ခုနီဟိ သဒ္ဓိံ ဘဏ္ဍိဘူ။ ဝိ၊ ၂။ ၂၉၃။ (- အံ၊ ၁၁။ ၂၆။ ထေရီ၊ ၃၇။)

ကာပိလိယ (တိ) [ကပိလ+ဣယ] ကပိလရသေ့၏ ဥစ္စာဖြစ်သော (အယု)။ တေန ကာပိလိယံ ပရိကာမဝါဒံ ပဋိက္ခိပတိ။ အနုဋီ၊ ၂။ ၁၀။

ကာပုပ္ဖ (န) [ကု+ပုပ္ဖ] အနည်းငယ်သောပန်း။ အပ္ပကံ လဝဏံ ကာလဝဏံ။ ဧဝံ ကာပုပ္ဖံ။ ရူ။ ၃၄၇။

ကာပုရိသ (ပု) [ကု+ပုရိသ။ ကုစ္ဆိတော ပုရိသော ကာပုရိသော။ ရူ။ ၃၄၇။] စက်ဆုပ်အပ်သော - ယုတ်မာသော - ယောက်ျား၊ ယောက်ျားယုတ်။ သက္ကာရာ ကာပုရိသံ ဟန္တိ၊ ဂဗ္ဘော အဿတရိံ ယထာတိ။ ဝိ၊ ၄။ ၃၄၆။ သံ၊ ၁၁။ ၁၅၆။ အံ၊ ၁၁။ ၃၇၅။ နေတ္ထိ။ ၁၀၉။ ဓမ္မ၊ ၁၂။ ၁၀၀။ (- သံ၊ ၁၁။ ၉၂။ ပေတ။ ၂။ ၁၇။ ထေရီ၊ ၂၄၇။ ဇာ၊ ၁၁။ ၄၀။ ဇာ၊ ၂။ ၂၁၀။)

ကာပုရိသသေဝိတ (တိ) [ကာပုရိသ+သေဝိတ] ယောက်ျားယုတ်သည် မှီဝဲအပ်သော။ သော သာမိသော ကာပုရိသသေဝိတော ပန သော ကာပုရိသာ ဝုစ္စန္တိ ပုထုဇ္ဇနာ။ ပေဋကော။ ၂၈၆။

ကာပုရိသာဓမ (ပု) [ကာပုရိသ + အဓမ] အလွန်ယုတ်မာသော ယောက်ျား။ ယထာဟံ ရသဏမာဂဓမ္မ၊ သုဒ္ဓံ ကာပုရိသာဓမံ။ ဇာ၊ ၂။ ၁၄၇။ ဇာ၊ ၁၁။ ၅၅၄။

ကာပေါတ (တိ) [ကပေါတ+ဏ] ခိုအပေါင်း။ ဘိက္ခာနံ သမ္မဟော ဘိက္ခော၊ ဧဝံ ကာပေါတော။ ကစ္စည်း။ ၃၅၂။ ရူ။ ၃၇၉။

ကပေါတက (တိ) [ကပေါတ+က] ခိုအဆင်း
ရှိသော၊ ခိုတောင်အဆင်းရှိသော။ ကာ-
ပေါတကာနိ အဋ္ဌိနိဘဝန္တိ။ ဒီ၊ ၁။ ၅၂။ မ၊ ၂။
၁၇၂။ ၁၇၃။ သံ၊ ၂။ ၁၇၀။ ဇာ၊ ၄။ ၅။ ၂၅၂။
(-ဓမ္မ၊ ၃၆။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၃၄။) ကာပေါတကာနိ-
တိ ကပေါတဝဏ္ဏာနိ၊ ပါရာဝတပက္ခဝဏ္ဏာနိတိ
အတ္ထော။ ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၁၅၀။ (-မ၊ ၄။ ၃။ ၁၅၉။
သံ၊ ၄။ ၂။ ၃၁၁။ ဓမ္မ၊ ၄။ ၂။ ၇၁။ သီ၊ ၄။ ၁။ ၁၅၂။
၄၆။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၇၂။)

ကာပေါတိကာ (ထိ) [ကပေါတ+ဣက] ခိုခြေ
အဆင်းရှိသော၊ ခိုခြေနှင့်တူသော နိသောအ-
ဆင်းရှိသော (အရက်)။ အတ္ထာဝသော ကာ-
ပေါတိကာ နာမ ပဿန္နာ ဘိက္ခုနံ ဒုလ္လဘာ
စ မနာပါ စ။ ဝိ၊ ၂။ ၁၄၅။ (-အံ၊ ၄။ ၁။ ၂၅၂။)
ကာပေါတိကာတိ ကပေါတပါဒသမဝဏ္ဏ-
ရတ္ထောဘာသာ။ ဝိ၊ ၄။ ၃။ ၁၂၆။ (-အံ၊ ၄။
၁။ ၁၇၉။)

ကာဗျ (န) [ကဝိ+ဣ] ပညာရှိသည် - သိကုံး -
ဖွဲ့ဆို - အပ်သော ကဗျာလင်္ကာ သီချင်း။
တယံဒံ ကာဗျနာဠကဒိဂတဝေဝစနဝသေန။
ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၂၇၂။ ကာဗျန္တိ စ ကဝိနာ ဝုတ္တန္တိ
အတ္ထော။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၄၂။

ကာမံ (ဗျ) [အနုညာယံ ကာမမဗျယံ။ ဓာနံ။
၇၂၆။ ကာမံ ယဒျပိသဒ္ဓတ္ထေ၊ ကေသတ္ထေ စ
ဒိဿတိ။ ယဒျပိသဒ္ဓတ္ထေ အနုဂ္ဂဟဏဂရ-
ဟတ္ထေ။ ဓာနံ။ ဓာနံ၊ ၄။ ၁။ ၉၆။ ကိဉ္ဇာပီတိ
အနုဇာနနပ္ပသံသနတ္ထေ နိပါတော။ မ၊ ၄။ ၁။
၉၉။ ပါဠိတို့အရ အနုညာကို ယဒိ-သဒ္ဓါ၏
အနက် (အနုဂ္ဂဟဏတ္ထ၊ ဂရဟတ္ထ) ဟုဆို
သည်။] (၁) အကယ်၍။ (က) သမ္ဘာဝနာဟု
ဆိုအပ်သော ခွင့်ပြုခြင်း၊ ချီးမွမ်းခြင်း။ (ခ)
ဂရဟာဟု ဆိုအပ်သော ခွင့်ပြုခြင်း၊ ကဲ့ရဲ့ခြင်း။
(၂) စင်စစ်ကေန။ (၁) (က) ကာမံ ဘိဇ္ဇေ-
တုယံ ကာယော၊ ဣဓေဝ ဝိကိရီယတု။ စရိ-
ယာ။ ၄၀၁။ (-ဝိ၊ ၄။ ၃။ ၂၉၇။) ကာမံ ဘိဇ္ဇေ-
တုယံ ကာယောတိ...ကာယော ကိဉ္ဇာပိ ဘိဇ္ဇေ-

တု ဝိနယတု။ စရိယာ၊ ၄။ ၁၂၉။ (ခ) ကာမံ
ပဋိသန္ဓိဝိနိမုတ္တံ ဌာနံ နာမ နတ္ထိ၊ သုခဂ္ဂ-
ဟဏတ္ထံ ပန သိလာပုတ္တကဿ သရီရံတျာ-
ဒီသု ဝိယ အဘေဒေပိ ဘေဒပရိကပ္ပနာတိ
ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ ဝိဘာဝိနီ။ ၁၂၅။ ကာမံ ကေန္တေန ပဋိ-
သန္ဓိ... နာမ နတ္ထိ၊ ပန တထာပိ အယ-
မတ္ထော ဝုတ္တော။ မဏိမဉ္ဇူ၊ ၁။ ၃၇၆။ (၂)
ကာမံ စဇာမ အသုရေသု ပါဏံ။ ဇာ၊ ၁။ ၇။
(-၁၆၊ ၆၄၊ ၃၆၀။) ကာမံ စဇာမ အသုရေသု
ပါဏန္တိ...ကာမံ စဇာမ ကေသေနေဝ မယံ
အသုရေသု အမှာကံ ပါဏံ စဇာမ။ ဇာ၊ ၄။
၁။ ၂၁၉။ (-၃၂၇။ ဇာ၊ ၄။ ၂။ ၂၀၇။ ဇာ၊ ၄။
၅။ ၉။)

ကာမံကရ (ပု) [ကာမ+ကရ+အ] အလိုရှိ
သည်ကိုပြုခြင်း၊ အလိုရှိတိုင်းပြုခြင်း။ ကာမံ-
ကရေ ဟိ တေ ဒါတံ။ သံ၊ ၁။ ၂၂၉။ (-
ဇာ၊ ၂။ ၉၄။) ကာမံကရေတိ ဣစ္ဆိတကရေ။
သံ၊ ၄။ ၁။ ၃၁၇။ (-ဇာ၊ ၄။ ၅။ ၃၉၄။) ဣစ္ဆိတ-
ကရေတိ ယဒိစ္ဆိတကရဏံ။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၃၃၆။

ကာမံဂမ (တိ) [ကာမ+ဂမ+အ] အလိုဆန္ဒ
အတိုင်းသွားသောသူ။ ကာမံ (န) (၆)
ကြည့်။

ကာမံ (ပု၊ န) [ကမု+ဏ။ ကာမေတိတိ ကာ-
မော...ကာမိယတိတိ ကာမော။ အဘိ၊ ၄။ ၁။
၁၀၄။] (၁) အလိုရှိအပ်သောတရား (အာ-
ရုံ၊ အရာဝတ္ထု၊ ဝတ္ထုကာမ၊ ကာမဂုဏ်၊
ကာမဘျံ)။ (၂) အလိုရှိကတ် - လိုချင်တတ်
- သောတရား (ကိလေသကာမ = လော-
ဘ၊ ဆန္ဒ)။ (၃) (က) အလို၊ အလို၏ပြည့်စုံ
ခြင်း၊ ကာမ ဘုန်းတော်။ (ခ) အစီးအပွားကို
လိုလားခြင်း (ဟိတစ္ဆန္ဒ)။ (၄) မာရ်နတ်၊
ကာမနတ်။ (၅) (က) မေထုန်။ (ခ) ကာမကို
သုံးဆောင်ခြင်း။ (န) (၆) အလိုအတိုင်း၊
အလိုကျ။ (တိ) (၇) အလိုရှိတတ်သောသူ။
(ဂ) ကာမမည်သော (ပြာသာဒ်)။

(၁) အလိုရှိအပ်သောတရား (အာရုံ၊ အာရုံစွဲ၊ ဝတ္ထု၊ ကာမ၊ ကာမဂုဏ်၊ ကာမဘိ)။ နန အာရုံသော ဘဂဝတာ အနေ-ကပရိယာယေန ကာမာနံ ပဟာနံ အက္ခာ-တံ။ ဝိ၊ ၁။ ၂၃။ (-ဒိ၊ ၁။ ၃၃။ မ၊ ၁။ ၂၁။ ၁၂၀။ အံ၊ ၂။ ၆၁။ သံ၊ ၁။ ၂၁။ အဘိ၊ ၈။ ၄၄။ ဓမ္မ၊ ၂၀။ သုတ္တနိ၊ ၂၇၇၊ ၃၉၉။ မဟာနိ၊ ၂၂။ စူဠနိ၊ ၂၆၁။ ဇာ၊ ၂။ ၃၀။) ကာမာနံ ပဟာနံ အက္ခာတန္တိ ဝတ္ထုကာမာနံ ကိလေသကာမာ-နန္တ ပဟာနံ ဝတ္ထု။ ဝိ၊ ၁။ ၁၃၇။ (-မ၊ ၁။ ၃။ ၂၉၈။ သံ၊ ၁။ ၂။ ၁၃၇။ အံ၊ ၁။ ၂။ ၁၃၀။ အဘိ၊ ၁။ ၂၀၉။ အဘိ၊ ၁။ ၂၀၇။ ဓမ္မ၊ ၁။ ၂၃၂။ ဇာ၊ ၁။ ၂။ ၂၀၂။) ဣမေဝ ကာမေတိ ပစ္စုပ္ပန္နေ ပဉ္စ ကာမဂုဏေ။ မဟာနိ၊ ၂၆။ ကာမန္တိ မနာပိယရူပါဒိတဘူမကဓမ္မသင်္ခါ-တံ ဝတ္ထုကာမံ။ သုတ္တနိ၊ ၂။ ၂၂၉။ မဟာနိ၊ ၁။ ၉။ (-သုတ္တနိ၊ ၁။ ၈။ ဝိ၊ ၁။ ၁၃၀။ အပါ၊ ၁။ ၁၉၇။ စူဠနိ၊ ၁။ ၁၉။ အံ၊ ၁။ ၃။ ၃၀၈။) ကာမဓာတုလည်း ကြည့်။

(၂) အလိုရှိတတ် - လိုချင်တတ် - သော တရား၊ (ကိလေသကာမ = လောဘ၊ ဆန္ဒ)။ သင်္ကပ္ပရာဂေါ ပုရိသဿ ကာမော။ သံ၊ ၁။ ၂၁။ (-ဒိ၊ ၁။ ၆၉။ မ၊ ၂။ ၁၉၂။ အံ၊ ၁။ ၆၈။ အဘိ၊ ၈။ ၂၄၁။ အဘိ၊ ၁။ ၂၆၆။ မဟာနိ၊ ၂။ စူဠနိ၊ ၁။ ၁၅၇။ ဇာ၊ ၁။ ၆၅။) သင်္ကပ္ပရာဂေါတိ သင်္ကပ္ပိတရာဂေါ။ ဝေမေတ္တ ဝတ္ထုကာမံ ပဒိုက္ခိပိတော ကိလေသကာမော ကာမောတိ ဝုတ္တော။ သံ၊ ၁။ ၆၀။ (-သံ၊ ၁။ ၃။ ၁၃။ ပဋိ-သံ၊ ၁။ ၈၂။ ဝိ၊ ၁။ ၁၃၀။ မဟာနိ၊ ၁။ ၅၂။)

(၃) (က) အလို၊ အလို၏ပြည့်စုံခြင်း၊ ကာမ ဘုန်းတော်။ ယသ္မာ စ လောကေ ဣဿရိယဓမ္မယသသိရိကာမပယတ္တေသု ဆသု ဓမ္မေသု ဘဂ-သဒ္ဓေါ ဝတ္တတိ...ယံ ယံ တေန လူန္တိတံ ပတ္တိတံ အတ္တဟိတံ ပရဟိတံ ဝါ တဿ တဿ တထေဝ အဘိနိပ္ပန္တော လူန္တိတိစ္ဆိ-

တတ္တနိပ္ပတ္တိသညိတော ကာမော။ ဝိ၊ ၁။ ၉၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂၀၅။ မဟာနိ၊ ၁။ ၂၃၀။ (-သံ၊ ၁။ ၁၂။ ၂၁။) (ခ) အစီးအပါးကို လိုလားခြင်း (ဟိတစ္ဆန္တ)။ အတ္တကာမရူပနှင့် ဝိမာန၊ ၁။ ၁၀။ ကြည့်။

(၄) မာရ်နတ်၊ ကာမနတ်။ အဝိဂ္ဂဟော တု ကာမော စ။ ကာမယတိ ရတိစ္ဆံ ဥပ္ပါဒ-ယတိတိ ကာမော။ ဓာနံ၊ ဓာနံ၊ ၁။ ၄၂။ မာ-ရောပိ ဝါ ဒေဝပုတ္တော “ကာမော”တိ ဝုစ္စ-တိ။ နိတိ၊ ၈။ ၃၃။

(၅) (က) မေထုန်။ ယော ပန ဘိက္ခု၊ သြတိဏ္ဏော...အတ္တကာမပါရိစရိယာယ ဝဏ္ဏံ ဘာသေယျ။ ဝိ၊ ၁။ ၁၉၄။ (-ဒိ၊ ၁။ ၁၉၆။ အဘိ၊ ၁။ ၁၄၀။) အတ္တကာမပါရိစရိယာ-ယာတိ မေထုနဓမ္မသင်္ခါတေန ကာမေန ပါရိ-စယာ ကာမပါရိစရိယာ။ ဝိ၊ ၁။ ၂။ ၁၃၇။ အဘိ၊ ၁။ ၁၄၁။ (ခ) ကာမကို သုံးဆောင် ခြင်း။ ဆန္ဒမ္ပိ ဟိ ကာမာဝစရာနံ ကာမာ ပါကတိကာ ဝေ။ ဒိ၊ ၁။ ၃။ ၁၃၇။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃၀၁။ ကာမာတိ ကာမူပဘောဂါ။ ဒိ၊ ၁။ ၃။ ၂၀၈။

(န) (၆) အလိုအတိုင်း၊ အလိုကျ။ ပုရိသော ဒါသော အဿ အနတ္တာဓိနော ပရာဓိနော န ယေနကာမံဂမော။ ဒိ၊ ၁။ ၆၉။ (-မ၊ ၁။ ၃၄၃။ ဝိ၊ ၁။ ၁။ ထေရ၊ ၂။ ၃၄။ ဇာ၊ ၁။ ၂၇၁။) န ယေနကာမံဂမောတိ ယေန ဒိသာဘာဂေနဿ ဂန္တုကာမတာ ဟောတိ။ ဣစ္ဆာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ ဂမနာယ၊ တေန ဂန္တု နလဘ-တိ။ ဒိ၊ ၁။ ၁၉၀။ (-မ၊ ၁။ ၂။ ၂၁၈။ ဝိ၊ ၁။ ၁။ ၁၃၀။ ထေရ၊ ၁။ ၁၄၇။ ဇာ၊ ၁။ ၂၆၁။ သံ၊ ၁။ ၁၂။ ၁၂၇။ မ၊ ၁။ ၂။ ၂၃၄။ ၅။)

(တိ) (၇) အလိုရှိတတ်သောသူ။ အတ္တ-ကာမ (က) ကြည့်။ (ဂ) ကာမမည်သော၊ (ပြာသာဒ်)။ ကာမကာမဝဏ္ဏကာမသုဒ္ဓိနာမ-ကြည့်။

ကမ (ပု) [ကမ+ဘဝ။ ကမဘဝေါ ကမ-
မော၊ ဥတ္တရပဒလောပေန။ ဒီ၊ ဇီ၊ ၃။ ၁၀၈။
အနု၊ ၃။ ၄၀။] ကမဘုံ။ ကော ပန ဒေ-
ဝေါ ကမေ အဇ္ဈာဝသိ ။ ဒီ၊ ၂။ ၂၁၇။
သွာယံ ယထာ ရူပဘဝေါ ရူပံ၊ ဝေ ဥတ္တရ-
ပဒလောပံ ကတွာ “ကမော” တွေဝ ဝုစ္စတိ။
အဘိ၊ ၄။ ၁။ ၁၀၄။

ကမကဏ္ဍက (ပု) [ကမ+ကဏ္ဍက] ကိလေသ
ကမဟူသောဆူးငြောင့်။ ယဿ နိတ္တိဏ္ဏော
ပင်္ကော၊ မဒ္ဒိတော ကမကဏ္ဍကော။
ဥဒါန၊ ၁၀၄။ ဓမ္မ၊ ၄။ ၁။ ၇၈။ မဒ္ဒိတော ကမ-
ကဏ္ဍကောတိ ယေန သတ္တာနံ ဝိဇ္ဇနတော
“ကမကဏ္ဍကော” တိ လဒ္ဓနာမော သဗ္ဗော
ကိလေသကမော သဗ္ဗော ကမဝိသုကော။
ဥဒါန၊ ၄။ ၁။ ၆၀-၁။

ကမကထာ (ထိ) [ကမ+ကထာ] ကမအရ
ကို ဆိုရာဖြစ်သော စကား။ ဣဒါနိ ကမ-
ကထာ နာမ ဟောတိ။ အဘိ၊ ၄။ ၃။ ၂၀၈။

ကမကဒ္ဒမ (ပု) [ကမ+ကဒ္ဒမ] ကိလေသ
ကမညွန့်၊ ကပ်ငြိတ်သော ညွန့်နှင့်တူသော
ကမ။ ကမပင်္ကော ကမကဒ္ဒမော ကမ-
ကိလေသော။ မဟာနိ၊ ၃။ ၃၉။ (- စူဠနိ၊ ၂။ ၁။
ပဋိသံ၊ ၄။ ၂။ ၂၀။ သုတ္တနိ၊ ၄။ ၂။ ၃၂။ စူဠနိ၊
၄။ ၈၅။) ကဒ္ဒမောတိ သင်္ဂဋ္ဌေန ကဒ္ဒမော။
မဟာနိ၊ ၄။ ၃။ ၃၉။

ကမကရ (တိ) [ကမ+ကရ+အ] အလိုကို
ပြုတတ် - အလိုသို့ လိုက်တတ် - သော၊ သူ။
ကမကရော (ဇာ၊ ၁။ ၂၇၁) တိ ဣစ္ဆာကရော၊
ယံ ဣစ္ဆသိ၊ တံ ကရောဟိ... သဗ္ဗတ္ထ တေ အနု-
ကုလဝတ္တိ ဘဝိဿာမိတိ အတ္ထော။ ဇာ၊ ၄။
၄။ ၂၆၁။

ကမကရဏိယ (တိ) [ကမ+ကရဏိယ] မာရ်
နတ်သည် (အလိုရှိတိုင်း) - ပြုအပ် - အပြု
ခံရ - သော၊ သူ။ ကမကရိယ (က) (ခ)
ကြည့်။

ကမကလလ (န) [ကမ+ကလလ] ကမညွန့်။
ဂါမသုကရော ဝိယ ကမကလလေ နိမိတ္တော
တံ ကလလံ ဇဟိတုံ န သက္ကောသိ။ ဇာ၊ ၄။
၃။ ၃၇၁။

ကမကလလမဂ္ဂ (ပု) [ကမကလလ+မဂ္ဂ]
ကမညွန့်ဟူသောလမ်းခရီး။ ပလိပထ (စူဠနိ၊
၄။ ၁။ ၂၃) ကြည့်။

ကမကာမ (တိ) [ကမ+ကမု+ဏ] ကမ
ဂုဏ်ကို - လိုချင် - တောင့်တ - သော၊ သူ။
န ကမကာမာ လပယန္တိ သန္တော။ ဓမ္မ၊ ၂။
(- သုတ္တနိ၊ ၃။ ၁။) ကမကာမာတိ ကမေ
ကမယန္တာ ကမဟေတု ကမကာမော။
ဓမ္မ၊ ၄။ ၁။ ၃၇၇။ (- သုတ္တနိ၊ ၄။ ၁။ ၃၀၁။)

ကမကာမဝဏ္ဏကမသုဒ္ဓိနာမ (တိ) [ကမ+
ကမဝဏ္ဏ+ကမသုဒ္ဓိ+နာမ] ကမ၊ ကမ-
ဝဏ္ဏ၊ ကမသုဒ္ဓိ အမည်ရှိသော (ကကုသန်
ဘုရားလောင်း၏ ၃-ဆောင်သောပြာသာဒ်)။
ကမကာမဝဏ္ဏကမသုဒ္ဓိနာမာ၊ တယော
ပါသာဒမုတ္တမာ။ အပ၊ ၂။ ၃၇၂။ (- ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၄။
၂၉၆။)

ကမကာမိ (တိ) [ကမ+ကမု+ဏိ။ ထိ-၌
ကမကာမိနိ] (က) ကမဂုဏ်တို့ကို အလိုရှိ
သော၊ သူ။ (ခ) အလိုရှိတိုင်း ကမဂုဏ်နှင့်
ပြည့်စုံသော၊ ကမဂုဏ်တို့၌ အလိုရှိတိုင်း
သုံးဆောင်ခံစားခြင်းရှိသော၊ သူ။ (က) နန္ဒိ-
နော ဒေဝလောကသို့၊ မောဒန္တိ ကမ-
ကာမိနော။ အံ၊ ၁။ ၁၅၁၊ ၃၇၀။ အံ၊ ၂။ ၃၈။
ဣတိဝုတ်၊ ၂၇၀။ (- အပ၊ ၂။ ၂၀၂။ ဇာ၊ ၁။
၁၂၀၊ ၂၈၂။ စူဠနိ၊ ၁၄၂။) ဘုဉ္ဇာမိ ကမ-
ကာမိနိ။ ပေတ၊ ၁။ ၃၉။ (- ဇာ၊ ၂။ ၁၂၄။)
ကမကာမိနောတိ ကမေ ကာမယမာနာ။
အံ၊ ၄။ ၂။ ၃၁၀။ (- ဇာ၊ ၄။ ၂၉၆။) တေ
ကမကာမိနောတိ တေ ရူပါဒိဝတ္ထုကမေ
ဣစ္ဆန္တာ။ စူဠနိ၊ ၄။ ၄၀။ (ခ) ဥပ္ပန္နော တိဒိ-
ဝေသု ကမကာမိ။ ဝိမာန၊ ၇၉။ (- ပေတ။

၁၆၈။) ကမကမိတိ ယထိစ္ဆိတကာမဂုဏ-
သမဂီ။ ဝိမာန၊ ဌ။ ၂၂။ ကမကမိနောတိ
ယထိစ္ဆိတေသု ကမဂုဏေသု ယထာကာမံ
ပရိဘောဂဝန္တော။ ပေတ၊ ဌ။ ၁၆၉။

ကမကရ (တိ) [ကမ+ကရ+ဏ] (၁)
အလိုရှိသည်ကို ပြုတတ်သော။ (၂) အလို
ရှိတိုင်း - ပြုအပ်သော - အပြုခံရသော။
(၃) အလိုရှိရာကို ပြုနိုင်ခြင်း၊ လိုအပ်သလို
ပြုလုပ်နိုင်ခြင်း။ (၁) အဋ္ဌာရ တော သု တေ
ကမကရာ၊ ဒဒါမိ တေ တာ ပရိစာရယသု။
ဇာ၊ ၂။ ၂၀။ ဇာ၊ ဌ။ ၅။ ၁၈၁။ (၂) တိဋ္ဌတေ
သော မဟာရာဇ၊ ကမကရာ ဘဝါမိ
တေ။ စရိယာ၊ ၄၀၄။ စရိယာ၊ ဌ။ ၁၄၇။ (၃)
န ကမကရာ ဟိ ပုထုဇ္ဇနာနံ။ သုတ္တနိ။
၃၃၁။ ထေရ၊ ၃၇၄။ (-ဥဒါန၊ ဌ။ ၃၁၅။
သုတ္တနိ၊ ဌ။ ၂။ ၈၂။ ထေရ၊ ဌ။ ၂။ ၅၃၆။ ဒီ၊ ဌ။ ၃။
၁၂၂။ အနုဋ္ဌိ၊ ၂။ ၆၄။)

ကမကရဏ (န) [ကမ+ကရဏ] ဝတ္ထု
ကမဟူသော အကြောင်း။ ကမကမ-
ကြည့်။

ကမကရိကာ (ထိ) [ကမ+ကရ+ဏှ+အာ]
အလိုရှိအပ်သည်ကို ပြုစေခြင်း၊ အလိုရှိတိုင်း
ပြီးစေခြင်း။ ကမကရိကံ ယထိစ္ဆိတနိပ္ပါ-
ဒနံ။ အနုဋ္ဌိ၊ ၃။ ၁၅၆။

ကမကရိယ (န) [ကမ+ကရ+ဏှ] (၁)
အလိုအတိုင်း - ပြုလုပ် - ပြီးစေ - နိုင်ခြင်း။
(တိ) (၂) (က) အလိုရှိတိုင်းပြုတတ်သော။
သု။ (ခ) မာရ်နတ်သည် (အလိုရှိတိုင်း)
-ပြုအပ် - အပြုခံရ - သော။ သု။ (၁) အကာ-
မကာရိယ-ကြည့်။ (တိ) (၂) ဝိပုန္နသီလော
ဒုဗ္ဗေဓော၊ ပါကဋ္ဌော ကမကရိယော။
ထေရ၊ ၄၃၂။ (က) ကမကရိယောတိ ဘိန္န-
သံဝရတယ ယထိစ္ဆိတကာရကော။ (ခ)
ကမဿ ဝါ မာရဿ ယထာကာမကရဏီ-
ယော။ ထေရ၊ ဌ။ ၂။ ၃၆၇။

ကမကရိ (တိ) [ကမ+ကရ+ဏီ] အလို
အတိုင်းပြုစေတတ်သော။ သု။ တတ္ထ ကမ-
ကာရိတာ ဝိသဝိတာ။ ဒီ၊ ဌ။ ၂။ ၂၀၈။ (-
မူလဋ္ဌိ၊ ၁။ ၈၆။)

ကမကိစ္စ (န) [ကမ+ကိစ္စ] မေထုန်အမှုကိစ္စ။
(ကာမာဝစရနတ်ပြည် ၆-ထပ်ရှိ နတ်တို့သည်
လူများကဲ့သို့ အစုံအစုံ မေထုန်မှုကာမကိစ္စပြု
ကြသည်။ သုဂံဓာတ်ယိုခြင်း၊ လွတ်ခြင်းမရှိပဲ
ကောင်းသော အတွေ့အထိ ချမ်းသာသုခကို
သာ ခံစားကြရသဖြင့် ကာမပူပန်မှုများ ငြိမ်း
အေးစေနိုင်သည်။ စတုမဟာရာဇ်နှင့် တာဝ-
တိံသာနတ်တို့ကား လူများကဲ့သို့ အစုံအစုံ
မေထုန်ကာမကိစ္စ ပြုကြသည်။ ယာမာနတ်
တို့ကား အချင်းချင်းပွေ့ဖက်ရုံမျှဖြင့်၊ တုသိ-
တာနတ်တို့ကား လက်ဆွဲရုံမျှဖြင့်၊ နိမ္မာနရတိ
နတ်တို့ကား ပြုံးရုံမျှဖြင့်၊ ပရနိမ္မိတဝသဝတ္တိ
နတ်တို့ကား ကြည့်ရှုရုံမျှဖြင့် အသီးသီး မေ
ထုန်မှုကာမကိစ္စပြီးကြသည် ဟူသော ကေစိ-
ထေရဝါဒကို အချက်အချာ ကာယဖြင့် မတွေ့
မထိရပဲ ဖောဋ္ဌဗ္ဗကာမကိစ္စ မပြီးစေနိုင်ဟု
အကြောင်းပြ၍ မဟာအဋ္ဌကထာ၌ ပယ်ဖျက်
ပြီးဖြစ်သည်။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃၀၁။) အာလိဂီ-
တမတ္တေန စ တေသံ ကမကိစ္စံ လုဇ္ဈတိတိ
ဝဒန္တိ။ ဒီ၊ ဌ။ ၃။ ၁၈၃။ (-လုတိဝုတိ၊ ဌ။ ၂။ ၆။
သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃၀၁။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၂၇၃။) ကမ-
ကိစ္စန္တိ တခံဏိကပရိဋ္ဌာဟူပသမာဝဟံ ဖဿ-
သုခံ။ ဒီ၊ ဌ။ ၃။ ၂၀၈။

ကမကိရိယာ (ထိ) [ကမ+ကိရိယာ] အလိုရှိ
တိုင်း ပြုခြင်း။ ဟိရည် အဿ ကမကိရိယာ
အတ္ထု။ ဇာ၊ ဌ။ ၅။ ၃၉၄။

ကမကိလေသ (ပု) [ကမ+ကိလေသ] ပူပန်
စေတတ်သော ကမတဏှာ။ ကမကဒ္ဓမ-
ကြည့်။

ကမကိလေသဇယ (ပု) [ကမကိလေသ+ဇယ]
ပူပန်စေတတ်သော ကမတဏှာကို အောင်

မြင်ခြင်း၊ ကမကိလေသကို အောင်ခြင်း။
သီလပညာဏဟေတု ပဋိပက္ခဇယော ကမ-
ကိလေသဇယော ဟောတိတိ အတ္ထော။
ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၉။

ကမကိလေသပိပါသာဝုပသမ (ပု) [ကမကိ-
လေသ+ပိပါသာ+ဝုပသမ]ကမကိလေသ
ဟူသော မှတ်သိပ်ခြင်းကို ငြိမ်းစေခြင်း။
တထာ သတ္တာနံ ကမကိလေသပိပါသာဝု-
ပသမာယ ပါနံ ဒေတိ။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၂၉၈။
သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၁။၂၇၅။

ကမကိဋ္ဌာ (ထိ) [ကမ+ကိဋ္ဌာ] ကိလေသ
ကမဖြင့် - မြူးထူး-ပျော်ပါး - ကစား -
ခြင်း။ အနိကိဋ္ဌိတာဝိနော ကမေသုတိ ယာ
ကမေသု ကမကိဋ္ဌာ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၉။ (-
ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၃၂၆။)

ကမကောဋ္ဌာသ (ပု) [ကမ+ကောဋ္ဌာသ]
ချစ်ခင် - စုံမက် - နှစ်သက် - မြတ်နိုး - အပ်
သော ကမတရားအစု။ ကမဂုဏ (က)
ကြည့်။

ကမကောပပ(ပု)ဟိန (တိ) [ကမ+ကောပ+
ပဟိန] ပယ်အပ်ပြီးသောနှစ်သက်ခြင်း လော
ဘအမျက်ထွက်ခြင်းဒေါသရှိသော၊ နှစ်သက်
ခြင်း၊ အမျက်ထွက်ခြင်းကို ပယ်ပြီးသော၊
ချစ်ခြင်း မုန်းခြင်းကို ပယ်ပြီးသော၊ သူ။
ကမကောပပဟိနာ (ထေရ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၆) တိ အရိ-
ယမဂ္ဂေန သဗ္ဗသောဝ ပဟိနာ အနုပေဓ-
ပဋိဝိပေဓာ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၄၉။ (ပါဠိတော်
၌ ကောပပဟိန-ဟု ရှိသည်။)

ကမက္ခယ (ပု) [ကမ+ခယ] ကမ၏ ကုန်
ခြင်း။ ကော်သေန တေ ပဏ္ဍိတာ ကမက္ခ-
ယာယ ကမက္ခေပနတ္ထံ ဒါနာနိ ဒေန္တိ။
မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၃၇၃။

ကမက္ခေပန (န) [ကမ+ခေပန] ကမကို
ပစ်ပယ်ခြင်း။ ကမက္ခယ-ကြည့်။

ကမခိဉ္ဇာရတိ (ထိ) [ကမ+ခိဉ္ဇာ+ရတိ] က-
မဂုဏ်၌ မြူးထူးပျော်မွေ့ခြင်း။ ဟေ ကမ-
ခိဉ္ဇာရတိယာ ရမာမ ကိဋ္ဌာမာတိ။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။
၁၃၉။ (-၁၇၂။)

ကမဂရ (တိ) [ကမ+ဂရ] အလေးပြုအပ်
သော (ဝတ္ထု)ကမနှင့်တကွ ကိလေသကမ
ရှိသော၊ ကမကို အလေးပြုသော၊ သူ။ သဟ
ဝတ္ထုကမေန ကိလေသကမော ဂရ ဂရ-
ကာတဗ္ဗော တေဿာတိ ကမဂရ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။
၁၃၃။

ကမဂရက (တိ) [ကမ+ဂရ+က] အလေး
ပြုအပ်သော ကိလေသကမရှိသော၊ ကမ
ကို အလေးပြုသော၊ သူ။ အယံ ပုဂ္ဂလော
ကမဂရကော ကမာသယော ကမာဓိ-
မုတ္တောတိ။ ပဋိသံ၊၁။၁၁၈။ နေတ္ထိ၊ဋ္ဌ။၁၇၀။
မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၃။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၁၇။ (-မ၊ဋ္ဌ၊၃။
၁၉၁။) ပုဗ္ဗေ အာသေဝိတဝသေန ကိလေသ-
ကမော ဂရ အဿာတိ ကမဂရကော။
ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၇။

ကမဂဝေသက (တိ) [ကမ+ဂဝေသ+က။
နီတိ၊ဓာ။၃၄၇။] ကမဂုဏ်ကို - ရွာမှီး -
ရွာဖွေ - သော၊ သူ။ ဘိက္ခု ကမဂဝေသကာ-
နံ အရမဏဋ္ဌာနမေဝ ဝိတရာဂါနံ ရမဏဋ္ဌာနံ
ဟောတိ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၀၃။ (-၄၀၄။ ထေရ၊
ဋ္ဌ၊၂။၄၀၀။)

ကမဂဝေသနရာဂ (ပု) [ကမ+ဂဝေသန+
ရာဂ] ကမဂုဏ်ကို-ရွာမှီး-ရွာဖွေ-ကြောင်း
(ဖြစ်သော)ရာဂ။ ကမေသန-ကြည့်။

ကမဂဝေသိ (တိ) [ကမ+ဂဝေသ+ထိ] က
မဂုဏ်ကို-ရွာမှီး-ရွာဖွေ-လေ့ရှိသော၊ သူ။
ဝိတရာဂါရမိဿန္တိ၊ န တေ ကမဂဝေသိနော။
ဓမ္မ၊၂။၈။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၃၄၄။ (-ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၀၄။
ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၀၁။)

ကမဂိဒ္ဓ (တိ) [ကမ+ဂိဒ္ဓ] ကမဂုဏ်၌ တပ်
မက်သော၊ သူ။ ကမဂိဒ္ဓေါ န ဇာနာသိ၊

မစ္ဆောဝ မရဏမတ္တနော။ ဇာ၊ ၂။ ၂၀၅၊ ၂၀၉။
(-သုတ္တနိ၊ ၅။ ၂၃၀။ မဟာနိ၊ ၄။ ၄၇။ ဇာ၊
၄။ ၃။ ၄၁။ ဇာ၊ ၄။ ၅။ ၂၇၀။ ဇာ၊ ၄။ ၆။ ၂၆၂။
နေတ္တိ၊ ၄။ ၄၄။)

ကမာဂိဒ္ဓိမန္တ (တိ) [ကမာဂိဒ္ဓ+ကမန္တ။ နိတိ၊
သုတ္တ။ ၇။ ၉၄။] ကမာဂုဏ် - တပ်မက်ခြင်း
ရှိသော - အလွန်တပ်မက်သော။ သော
စောဒိတော ဗြာဟ္မဏိယာ၊ ဗြာဟ္မဏော ကမာ-
ဂိဒ္ဓိမာ။ ဇာ၊ ၂။ ၃၃၆။ ဇာ၊ ၄။ ၇။ ၂၉၀။

ကမာဂုဏ (ပု) [ကမ+ဂုဏ] (၁) ချစ်ခင်-
စုံမက် - နှစ်သက် - မြတ်နိုး - အပ်သော၊
(ရူပါရုံစသော) ကမာအဖို့အစု။ (၂) ကမ
အနှောင်အဖွဲ့ ကမာဂုဏ်။ (၃) ကမာဂုဏ်တို့၌
မွေ့လျော်ခြင်း။ (ကမာဂုဏ်အရ - အဆင်း၊
အသံ၊ အနံ့၊ အရသာ၊ အတွေ့အထိတို့ကို
ကောက်ယူရသည်။ ဒီ၊ ၁။ ၅၆။ မ၊ ၁။ ၁၁၉။
သံ၊ ၂။ ၃၁၇။)

“ယသ္မာ ပန တံ အာဂမ္မ ပဉ္စ ကမာ-
ဂုဏာလယာ သမုဿိတံ ဂစ္ဆန္တိ” (ဝိ၊ ၄။ ၁။
၁၈၃) ကဲ့သို့သော ဝါကျမျိုး၌ပင် အဆင်း
အသံစသော အာရုံ ၅-ပါး ဝတ္ထုကမတရား
များသာ မုချအားဖြင့် ကမာဂုဏဟူသော
အမည်ကို ရရှိ၍ ကိလေသကမာမာမူ ဌာန-
ပစာရ၊ ကာရဏပစာရအားဖြင့်သာ ကမာဂုဏ
ဟူသော အမည်ကို ရရှိသည်။ (သာရတ္ထ၊ ၂။
၁၇။)

“ရဟန်းတို့ အချို့သော သမဏဗြာဟ္မဏ
တို့သည် ၅-ပါးကုန်သော ဤကမာဂုဏ်တရား
တို့ကို တပ်မက်မောကုန်သည်ဖြစ်၍ ...ထွက်
မြောက်ကြောင်း ပစ္စဝေက္ခဏာဉာဏ် မရှိကြ
ကုန်သည်ဖြစ်၍ သုံးဆောင်ကြကုန်၏” (မ၊
၁။ ၁၃၀) ဟူသော စကားကိုထောက်၍ ရဟန်း
များလည်း ပစ္စဝေက္ခဏာမဆင်ခြင်ပဲ ပစ္စည်း
၄-ပါးကို သုံးဆောင်လျှင် ကမာဂုဏ်ခံစား
သွ၌ ပါဝင်သည်။

“ရဟန်းများအဖို့ သက်န်းသစ်၊ သပိတ်
သစ်စသည်များနှင့် ကျောင်း၌ အသံမှတစ်ပါး
ကမာဂုဏ် ၄-မျိုး၊ နှစ်သက်ဖွယ်သော ဆွမ်း
နှင့် ဆေးပစ္စည်း၌ အဆင်းစသော ကမာဂုဏ်
၅-မျိုး ရထိုက်၏” (မ၊ ၄။ ၂။ ၉၇) ဟူသော
စကားကိုထောက်၍ သက်ရှိသတ္တဝါ အချင်း
ချင်း၌သာ ကမာဂုဏ် ၅-မျိုးကို ရရှိနိုင်သည်
မဟုတ်။ ရဟန်း၊ ရှင်၊ လူ အပါအဝင် သက်ရှိ
သက်မဲ့ လောကီစည်းစိမ် အားလုံး၌ ကမာ-
ဂုဏ် ၅-မျိုးကို ရရှိနိုင်သည်ဟု မှတ်ယူအပ်၏။
ကမာဂုဏ်တရား၏ ဒုက္ခများကား အအေး၊
အပူတို့ဖြင့် နှိပ်စက်မှု၊ မှက် ခြင် ယင် လေ နေ-
ပူ မြေ ကင်းသန်းတို့၏ ကိုက်ခဲမှု၊ မွတ်သိပ်
ဆာလောင်မှုများကို ဂရုမထားပဲ ဂဏန်း
အတတ်၊ လှယ်ထွန်ခြင်း၊ ကုန်သွယ်ခြင်း၊ နွား
ကျောင်းခြင်း၊ လေးမြားစွဲကိုင်ခြင်း၊ မင်း
ခစားခြင်းတို့တွင် တမျိုးမျိုးသော အတတ်
ပညာဖြင့် အသက်မွေး ဝမ်းကျောင်းပြုကြရ
သည်။ ထိုသို့ပြုလုပ်ပါလျက် စည်းစိမ်ဥစ္စာ
မပြည့်စုံပြန်လျှင် စိတ်ပင်ပန်း ဆင်းရဲခြင်းဒုက္ခ
ဖြစ်ရသည်။ ပြည့်စုံပြန်လျှင်လည်း မင်း၊ ခိုးသူ၊
မီး၊ ရေ၊ မိမိချစ်မနှစ်သက်သော အမွေခံတို့
မယူဆောင် နိုင်အောင် နှလုံးမသာယာပဲ
စောင့်ရှောက်ရခြင်း ဒုက္ခကို ခံစားရသည်။
အဆိုပါ ရန်သူမျိုး ၅-ပါးနှင့် တွေ့ထိ ပြန်သော
အခါတွင်လည်း ကိုယ်စိတ် ၂-မျိုး ဆင်းရဲ
ပင်ပန်းရပြန်သည်။ ကမာဂုဏ်တည်းဟူသော
အကြောင်းကြောင့်ပင် မင်းအချင်းချင်း၊
ငြင်းခုံခိုက်ရန်ဖြစ်ကြသည်သာမက သားသမီး
နှင့်မိဘ သားချင်း အချင်းချင်း၊ သူငယ်ချင်း
အချင်းချင်း ငြင်းခုံခိုက်ရန်ဖြစ်ကြရ၍ သေသူ၊
သေလောက်သောဒဏ်ရာရသူများလည်းရှိကြ
သည်။ စစ်ပွဲဝင်ရသူ၊ ခံတပ်တံတိုင်းခြေရင်းသို့
ကပ်ရောက်ရသူ၊ သေကြေ ဒဏ်ရာရသူများ
လည်း ရှိကြသည်။ အိမ်ခြံစပ်ကို ဖြတ်သန်း
ဝင်ရောက်ခိုးယူခြင်း၊ တရွာလုံး လုယက်ခြင်း၊

တအိမ်ထောင်လုံး ဖမ်းဆီးခေါ်ဆောင်ခြင်း၊ လမ်း၌ ခြံခို၍ လုယက်ရန် ရပ်တည်ခြင်း၊ သူတပါး သားမယားကို မတရားကျင့်ခြင်း စသည်များကို ပြုမှုကြသည့်အတွက် ကြိမ်ဒဏ်ပေး ခံကြရခြင်းစသော ရာဇဝတ်ပြစ်ဒဏ် (ကမ္မကာရဏ-ကြည့်) များခံကြရသောအခါ သေသူ၊ သေလောက်သော ဒဏ်ရာရသူလည်း ရကြသည်။ မျက်မြင် ကိုယ်တွေ ကာမဂုဏ် ကြောင့်ဖြစ်သော ဒုက္ခများဖြစ်သည်။ ကာယ-ဝစီ-မနော-ဒုစရိတ်များ ပြုကျင့်ကြ၍ ကွယ်လွန်ပြီးနောက် မကောင်းသော လားရာဂတိသို့ ရောက်ကြရသည်ကား တမလွန် နောက်ဘဝ၌ ကာမဂုဏ် အကြောင်းရင်းခံသော ဆင်းရဲ ဒုက္ခများဖြစ်သည်။ (မ၊၁။၁၂၀-၁၂၂။)

အဆိုပါ ကာမဂုဏ်တရားများကို ၁-အသားမဖက် သက်သက်သော အရိုးစု၊ ၂-သိန်းစွန်စသော ငှက်များအချင်းချင်း ထိုးဆိတ် လုယက်အပ်သော သားတစ်၊ ၃-ကိုင်ဆောင်သူ၏လက်ကို ပြန်လည်လောင်ကျွမ်းစေနိုင်သော လေညှာဆောင် မျက်မီးရှူး၊ ၄-မီးကျိုးစု၊ ၅-သာယာစရာကောင်းသည့် တိုတောင်းလှသော အိပ်မက်၊ ၆-ငှါးရမ်းသုံးဆောင်ရသော အသုံးအဆောင်၊ ၇-သစ်ခက်များကို ကျိုးကျစေနိုင် သစ်ပင်တက်သူ၏ လက်ခြေကျိုး၍ လိမ့်ကျစေနိုင်သော အသီး (မ၊၁။၁၈၂။ မ၊၂။၂၇-၃၀။ မဟာနိ။၅။)၊ ၈-သားခုတ်ခား၊ စဉ်းတီးတုံး၊ ၉-ထိုးဖောက်စူးဝင်တတ်သော လှံတံကျင်၊ ၁၀-ကြောက်မက်ဖွယ်ကောင်းသော မြွေဦးခေါင်း (မ၊၁။၁၈၂။ မဟာနိ။၅။)၊ ၁၁-မီးပုံကြီး (မဟာနိ။၅။) များနှင့် ဥပမာပြတော်မူသည်။ ကာမဂုဏ် အပြစ်ပြ ဥပမာတို့တည်း။

(၁)(၂)တတ္ထ ဒိဗ္ဗေဟိ ပဉ္စဟိကာမဂုဏေဟိ သမပ္ပိတော သမဂီဘူတော ပရိစာရေသုသိ။ ဝိ၊၁။၉၀။ (-ဝိ၊၃။၂။ ဝိ၊၄။၄၉၅။ ဒီ၊၁။

၂၃။ ဒီ၊၂။၁၁။ မ၊၁။၁၁၉။ သံ၊၁။၅။ အံ၊၁။၄၄၀။ အဘိ၊က။၂၇၂။ ဓမ္မ၊၆၆။ ဥဒါန။၁၅၇။ ဣတိဝုတ်။၂၇။ သုတ္တနိ။၂၈၇။ ထေရ။၃၀၁။ ဇာ၊၁။၃၆၀။) ပဉ္စဟိ ကာမဂုဏေဟိတိ မနာပိယရူပါဒီဟိ ပဉ္စဟိ ကာမကောဋ္ဌာသေဟိ၊ ဗန္ဓနေဟိ ဝါ။ ဒီ၊၄။၁။၁၁။ ကာမဂုဏာတိ ကာမယိတဗ္ဗဋ္ဌေန ကာမာ၊ ဗန္ဓနဋ္ဌေန ဂုဏာ။ ဒီ၊၄။၁။၃၃၅။ မ၊၄။၁။၃၆၀။ အံ၊၄။၁။၁၃၅။ (-ဥဒါန၊၄။၃၀၃။ ပေတ၊၄။၁၈၉။ ထေရ၊၄။၂။၁၇၁။ ဇာ၊၄။၅။၉။) (၃) ဘိယျော ကာမဂုဏော ပဝေတိ။ ထေရိ၊၄။၂။ ဘိယျော ဥပရူပရိ မေ ကာမာ၊ ဘိရတိ ပဝေတိ။ ထေရိ၊၄။၂။၆၂။

ကာမဂုဏအဇ္ဈတ္တိကဗဟိရ (တိ) [ကာမဂုဏ+အဇ္ဈတ္တိက+ဗဟိရ] ကာမအနှောင်အဖွဲ့ ဟူသော အတွင်းအပ၌ ဖြစ်သော (အာယတန)၊ မျက်စိ၊ နား၊ နှာခေါင်းစသော အာယတန ၁၂-ပါး ကာမဂုဏ်။ ကာမဂုဏအဇ္ဈတ္တိကဗဟိရနိ အာယတနာနိ။ သံ၊၄။၂။၃၀၅။

ကာမဂုဏဥပဓိ (ပ) [ကာမဂုဏ+ဥပဓိ] ကာမဂုဏ်ဟူသော တည်ရာ၊ ဥပဓိတည်းဟူသော ကာမဂုဏ်။ ကာမဂုဏဥပဓိ “သင်္ဂေါသော၊ လဂ္ဂနမေတ” နှို ဝေ ဝိဒိတော။ သံ၊၄။၁။၁၆၆။ ကာမဂုဏဥပဓိန္တိ ကာမဂုဏသင်္ဂါတံ ဥပဓိ။ သံ၊၄။၁။၂၁၄။

ကာမဂုဏကထာ (ထိ) [ကာမဂုဏ+ကထာ] (ကိလေသကာမ၊ ဝတ္ထုကာမ၊ ကာမဘုံအားလုံးကို) ကာမဂုဏ်ဟု ဆိုကြောင်း စကား။ ဣဒါနိ ကာမဂုဏကထာ နာမဟောတိ။ အဘိ၊၄။၃။၂၀၇။ (-မူလဋီ၊၃။၈၈။)

ကာမဂုဏဂရုက (တိ) [ကာမဂုဏ+ဂရု+က] ကာမဂုဏ်ကို အလေး အမြတ်ပြုသောသူ။ ရူပါဓိမုတ္တောတိအာဒိနိ ပဉ္စကာမဂုဏဂရုကဝသေန ဝုတ္တာနိ။ စူဠနိ၊၄။၆၄။

ကမဂုဏ်ဂိဉ္စ (တိ) [ကမဂုဏ်+ဂိဉ္စ] ကမဂုဏ်၌ တပ်မက်သော။ ကမဂုဏ်ဂိဉ္စနိ ပန ဥပရိ ဝသံ ဝတ္တေတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၈။ (- သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၃၂။)

ကမဂုဏ်ဌာန (န) [ကမဂုဏ်+ဌာန] ကမဂုဏ်၏တည်ရာအရပ်။ ဝေ မဂ္ဂဉ္စာဏိနာ ဒန္တံ ကမဂုဏ်ဌာနံ အနိဝတ္တမာနော။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၃။

ကမဂုဏ်ဒဿနမုခ (န) [ကမဂုဏ်+ဒဿန+မုခ] ကမဂုဏ်ကိုပြခြင်းကို - အဦးမူခြင်း - ပဓာနပြုခြင်း။ “ပဉ္စမေ မဟာနာမ ကမဂုဏာ”တိအာဒိနာ ကမဂုဏ်ဒဿနမုခေန ကမသုခလ္လိကာနုယောဂံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၇။

ကမဂုဏ်နိဒါန (တိ) [ကမဂုဏ်+နိဒါန] ကမဂုဏ်လျှင် အကြောင်းရှိသော။ ဒုက္ခံ တဏှာနိဒါနံ၊ တဏှာ ကမဂုဏ်နိဒါနာ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၁၄။

ကမဂုဏ်နိဿိတ (တိ) [ကမဂုဏ်+နိဿိတ] ကမဂုဏ်၌ မှီသော။ ကမဂုဏ်နိဿိတာ ဥပေက္ခာ န သေဝိတဗ္ဗာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၂၃။ (- မ၊ဋ္ဌ၊၂။၃။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၁၆။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၇၉။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၇၂။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၆၁။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃၇။)

ကမဂုဏ်နိဿိတဒေါမနဿ (န) [ကမဂုဏ်+နိဿိတ+ဒေါမနဿ] ကမဂုဏ်၌ မှီသော စိတ်နှလုံး မသာယာခြင်း။ ဝိတက္ကယတော ဥပ္ပန္နာနိ ကမဂုဏ်နိဿိတဒေါမနဿာနိ ဆဂေဟဿိတဒေါမနဿာနိ နာမ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၂၃။

ကမဂုဏ်ပဉ္စက (န) [ကမဂုဏ်+ပဉ္စက] ကမဂုဏ်ငါးပါးအပေါင်း၊ ကမဂုဏ်ငါးပါး။ ဣဒံ ကမဂုဏ်ပဉ္စကံ ဝနံ တဏှာဘူတဿ ဝနထဿ ပဒဋ္ဌာနံ တဏှာဝတ္ထုဘာဝတော။ နေတ္ထိဝိ။၂၁၄။

ကမဂုဏ်ပစ္စဝေက္ခဏ (ထိ၊န) [ကမဂုဏ်+ပစ္စဝေက္ခဏ] ကမဂုဏ်ကို အဖန်ဖန် ဆင်ခြင်ခြင်း။ တောသု ကမဂုဏ်ပစ္စဝေက္ခဏာဒိသု ဒွါဒသသု ပစ္စဝေက္ခဏာသု။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၃၈။

ကမဂုဏ်ပဋိသံယုတ္တ (တိ) [ကမဂုဏ်+ပဋိသံယုတ္တ] ကမဂုဏ်နှင့်စပ်ယှဉ်သော၊ ကမဂုဏ်လျှင် အာရုံရှိသော။ တပဋိသံယုတ္တောတိ ကမဂုဏ်ပဋိသံယုတ္တော၊ ကမဂုဏာရမ္ပဏောတိ အတ္တော။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၀၇။ (- မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၄၈။)

ကမဂုဏ်ပဋိသညုတ္တ (တိ) [ကမဂုဏ်+ပဋိသညုတ္တ] ကမဂုဏ်နှင့်စပ်ယှဉ်သော။ ပီတိတိယာ ပဉ္စကမဂုဏ်ပဋိသညုတ္တာ ပီတိ။ မဟာနိ။၂။

ကမဂုဏ်ပရိဘောဂရသ (တိ) [ကမဂုဏ်+ပရိဘောဂ+ရသ] ကမဂုဏ် သုံးဆောင်ခံစားခြင်းကိစ္စ။ အနဝဇ္ဇေန ပစ္စယပရိဘောဂရသေန သာဠေ ကမဂုဏ်ပရိဘောဂရသံ သံသန္နိတွာ။ သံ၊ဋ္ဌ၊သင်္ခ၊၁။၁၁၈။ (- မ၊ဋ္ဌ၊၂။၈၃။)

ကမဂုဏ်ပရိယေသနုဿုက္က (တိ) [ကမဂုဏ်+ပရိယေသန+ဥဿုက္က] (ပစ္စည်း လာဘ် လာဘ) ကမဂုဏ်ကို ရှာမှီးခြင်း၌ အားထုတ်ခြင်းရှိသော။ တုမေ ကမဂုဏ်ပရိယေသနုဿုက္ကာ ဟုတွာ ဝိဟရထ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆၆။

ကမဂုဏ်ပါရိပူရိ (ထိ) [ကမဂုဏ်+ပါရိပူရိ] ကမဂုဏ်၏ ပြည့်စုံခြင်း။ ကမဂုဏ်ပါရိပူရိယာ ယေဘုယျေန လောကော သမ္မာဝေတိတိ။ အနုဋ္ဌိ၊၂။၂၁၈။

ကမဂုဏ်ပါသ (ပု) [ကမဂုဏ်+ပါသ] ကမဂုဏ်ကျေ့ကွင်း။ ကိလေသမာရော ဟိ သတ္တေ ကမဂုဏ်ပါသေဟိ နိဗ္ဗန္တတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၄။

ကမဂုဏပုပ္ဖ (န) [ကမဂုဏ+ပုပ္ဖ] ကမဂုဏ် ပန်း။ အတ္တဘာဝပဋိဗဒ္ဓါနိ စေဝ ဥပကရ-
ဏပဋိဗဒ္ဓါနိ စ ကမဂုဏပုပ္ဖါနိ ဩစိနန္တမေဝ။
ဓမ္မာဠာ ၁။ ၂၃၁။

ကမဂုဏပ္ပဟာန (န) [ကမဂုဏ+ပဟာန] ကမဂုဏ်ကို ပယ်ခြင်း။ ကမဂုဏပ္ပဟာနံ နာမ တပုဋိဗဒ္ဓဆန္ဒရာဂပ္ပဟာနံ။ မာဠိ ၁။ ၄၃၇။

ကမဂုဏဗန္ဓန (န) [ကမဂုဏ+ဗန္ဓန] ကမဂုဏ်အနှောင်အဖွဲ့၊ ဗန္ဓနေတိ ကမဂုဏဗန္ဓ-
နေတိ အတ္တော။ ဥဒါနာဠာ ၁။ ၃၃၃။ (-ထေရ၊
ဠာ ၂။ ၁၀၂။)

ကမဂုဏဘာရ (ပု) [ကမဂုဏ+ဘာရ] ကမဂုဏ်ဝန်ထုပ်။ ခန္ဓဘာရေ ကိလေသဘာရေ အဘိသင်္ခါရဘာရေ ကမဂုဏဘာရေတိ ဣမေ ဩဟိတာ ဘာရ ဇေတေသန္တိ ဩဟိတ-
ဘာရ။ သံ၊ဠာ ၁။ ၁၂၇။ (-အံ၊ဠာ ၂။ ၁၄၃။)

ကမဂုဏဘာဝါပတ္တိ (သိ) [ကမဂုဏဘာဝ+အာပတ္တိ] (ပိယရုပ်၊ သာတရုပ် တည်းဟူသော) ကမဂုဏ်၏အဖြစ်သို့ ရောက်ခြင်း။ သဗ္ဗာနိ ဝါတိ ဧတ္ထ “ပိယရုပ် သာတရုပ်”န္တိ ဝစနတော ကထံ အနိဋ္ဌာနံ ရူပါဒိနံ ကမဂုဏဘာဝါပတ္တိတိ စေ။ အနုဠိ ၂။ ၁၄။

ကမဂုဏဘေဒဝိသယ (တိ) [ကမဂုဏ+ဘေဒ+ဝိသယ] ကမဂုဏ်အထူးလျှင် အာရုံရှိသော။ ပဉ္စကမဂုဏဘေဒဝိသယသ လောဘသ။ ဝိ၊ဠာ ၁။ ၁၁၄။

ကမဂုဏမဇ္ဈ (ပု၊န) [ကမဂုဏ+မဇ္ဈ] ကမဂုဏ်၏အလယ်။ ပုပ္ဖါရာမသဒိသံ ပဉ္စကမဂုဏမဇ္ဈံ ဩတရိတွာ။ ဓမ္မာဠာ ၁။ ၂၂၉။

ကမဂုဏရတိ (ထိ) [ကမဂုဏ+ရတိ] ကမဂုဏ်၌ မွေ့လျော်ခြင်း၊ ကမဂုဏ်၌မှီသော မွေ့လျော်ခြင်း သာယာခြင်း။ ကမဂုဏရတိယာ ကိဋ္ဌာမိ။ ဝိမာန၊ဠာ ၁။ ၁၉၉။ (-ထေရ၊ဠာ ၁။

၂၁၄။ ဇာ၊ဠာ ၂။ ၁၆၃။ ဇာ၊ဠာ ၅။ ၃၉၂။ ဇာ၊ဠာ ၇။ ၁၁၇။) ကမဂုဏရတိ (သံ၊ဠာ ၁။ ၈၅)-
တိ ကမဂုဏသန္နိဿယော အဿာဒေါ။ သံ၊ဠာ ၁။ ၁၂၆။

ကမဂုဏရသ (ပု) [ကမဂုဏ+ရသ] ကမဂုဏ်အရသာ။ ဒိဗ္ဗေ ကမဂုဏရသေ အနုဘဝိ-
တွာ။ ဇာ၊ဠာ ၅။ ၁၈၂။

ကမဂုဏရာဂ (ပု) [ကမဂုဏ+ရာဂ] ကမဂုဏ်၌ တပ်စွန်းခြင်း။ ဣဒံ ပဇဟထာတိ ဣဒံ ပဉ္စကမဂုဏရာဂါဒိ ပဇဟထ။ ပဋိသံ၊ဠာ ၂။ ၃၁၁။

ကမဂုဏလောဘ (ပု) [ကမဂုဏ+လောဘ] ကမဂုဏ်၌ တပ်မက်မောခြင်း။ ဝိသေသ-
တော ပဉ္စကမဂုဏလောဘေန သဌော မာယာဝီစ ဟောတိ။ မာဠိ ၁။ ၂၇၅။

ကမဂုဏဝန္တိ (တိ) [ကမဂုဏ+ဝန္တိ] ကမဂုဏ်ရှိသော၊ ကမဂုဏ်နှင့် ပြည့်စုံသော၊ သူ။ ယတ္ထ ဝါ လောကေ ကမဂုဏဝန္တိ လောကံ။ မာဠိ ၁။ ၂၅၂။

ကမဂုဏဝိပ္ပယောဂ (ပု) [ကမဂုဏ+ဝိပ္ပယောဂ] ကမဂုဏ်နှင့်ကင်းခြင်း။ ပဉ္စကမဂုဏ်အိဒ္ဓေါ ကမဂုဏဝိပ္ပယောဂေန မဟာဝိ-
နာသံ ပါပုဏာတိတိ။ ဇာ၊ဠာ ၄။ ၃၁၀။

ကမဂုဏဝိသဘာဂ (တိ) [ကမဂုဏ+ဝိသဘာဂ] ကမဂုဏ်နှင့် ဆန့်ကျင်သောသဘောရှိသော၊ ကမဂုဏ်နှင့် မတူသော သဘောရှိသော။ ကမဂုဏဝိသဘာဂါ ရူပါဒယော “ကမဂုဏာ”တိ ဝုတ္တာ အသိဝေ “သိဝါ”တိ ဝေါဟာရေ ဝိယ။ မူလဠိ ၂။ ၉။

ကမဂုဏဝေါဟာရ (ပု) [ကမဂုဏ+ဝေါဟာရ] ကမဂုဏ်ဟု ခေါ်ဝေါ်ခြင်း။ ကမဂုဏသဒိသေသု ကမဂုဏဝေါဟာရတော။ မူလဠိ ၂။ ၉။

ကမဂုဏသန္တပ္ပိတ (တိ) [ကမဂုဏ + သန္တပ္ပိတ]
ကမဂုဏ်၌ ဧဝံရံသောသု။ အယော-
နိသော ဥဗ္ဗုဇိတော ကမဂုဏသန္တပ္ပိတတယ
သံသာရဒုက္ခဝပသမံ ဗျာကာသံ ပဌမဝါဒီ။
ဒီ၊ ဝါ၊ ၁၇၇။ သီ၊ ဝါ၊ ၁၇၇။

ကမဂုဏသန္တပ္ပိတ (တိ) [ကမဂုဏ + သန္တပ္ပိ-
ယ] ကမဂုဏ်၌ မှီသော။ ကမဂုဏရတိ-
ကြည့်။

ကမဂုဏသဘာဝ (တိ) [ကမဂုဏ + သဘာဝ]
ကမဂုဏ်နှင့်တူသော အဖို့ရှိသော။ ကမဂုဏ်
အားလျော်သော။ ကမဂုဏ်နှင့်စပ်သော။
ကမဂုဏသဘာဝါ (မ၊ ဌ၊ ၄။ ၃၅) တိ ကမ-
ဂုဏာနုလောမာ ကမဂုဏပဋိသိယတော။ မ၊
ဋီ၊ ၃။ ၂၄၀။

ကမဂုဏသမဂီ (တိ) [ကမဂုဏ + သမဂီ]
ကမဂုဏ်နှင့်ပြည့်စုံသောသု။ တေန သဗ္ဗိရိ-
ယာပထေသု ကမဂုဏသမဂီနော ဟုတွာ
တဒါဝိဟရိ သူတိ ဒဿေတိ။ ဥဒါန၊ ၄။ ၃၃၁။

ကမဂုဏသမပ္ပိတ (တိ) [ကမဂုဏ + သမပ္ပိတ]
ကမဂုဏ်နှင့်ပြည့်စုံသော။ ပဌမဝါဒေ ယဒိ
ကမဂုဏသမပ္ပိတော အတ္တာ၊ ဧဝံသော ဒိဋ္ဌ-
ဓမ္မနိဗ္ဗာနပုတ္တော၊ သီ၊ ဝါ၊ ၁၇၇။

ကမဂုဏသမ္ပတ္တိ (ထိ) [ကမဂုဏ + သမ္ပတ္တိ]
ကမဂုဏ် - နှင့် - ဇာ - ပြည့်စုံခြင်း။ ကမ-
ဂုဏသမ္ပတ္တိ ပါပုဏိဿာမ။ ဓမ္မ၊ ၄။ ၁၆၄။

ကမဂုဏသမ္ပတ္တိရဟိတ (တိ) [ကမဂုဏသမ္ပတ္တိ
+ ရဟိတ] ကမဂုဏ်နှင့် ပြည့်စုံခြင်းမှ ကင်း
သောသု။ ယော ကမဂုဏသမ္ပတ္တိရဟိတော
ဒလိဒ္ဓေါ ဒုလ္လဘဗာသစ္စာဒနော။ သံ၊ ၄။ ၁။
၃၀။

ကမဂုဏသမ္ပဒါ (ထိ) [ကမဂုဏ + သမ္ပဒါ]
ကမဂုဏ် - နှင့် - ဇာ - ပြည့်စုံခြင်း။ ဒိဗ္ဗရူပ-
သဒ္ဓုဂန္ဓရသဖောဋ္ဌဗ္ဗဘေဒါ ကမဂုဏသမ္ပဒါ။
ဝိမာန၊ ၄။ ၁၅။

ကမဂုဏသမ္ပာဓ (ပု) [ကမဂုဏ + သမ္ပာဓ]
ကမဂုဏ် ဟူသော ကျဉ်းမြောင်းခြင်း။
သမ္ပာဓေတိ နိဝရဏသမ္ပာဓံ ကမဂုဏသမ္ပာ-
ဓန္တိ ဒွေသမ္ပာဓာ။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၉၉။ (- သီ၊ ဝါ၊
၁။ ၁၄၆။)

ကမဂုဏသိတ (တိ) [ကမဂုဏ + သိတ] ကမ
ဂုဏ်၌ မှီသော။ ဗျာပါဒဝိဟိ သာသကံ ပါဒ-
ယောပိ ကမဂုဏသိတာ ဝေါတိ။ မ၊ ဋီ၊ ၃။
၃၁၅။

ကမဂုဏသုခ (န) [ကမဂုဏ + သုခ] ကမ
ဂုဏ်ချမ်းသာ။ အဟံ ဣတော ပဌာယ ကမ-
ဂုဏသုခမေဝ အနုဘဝိဿာမိ။ ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၁၁၀။
(- အံ၊ ၄။ ၂။ ၂၄၀။)

ကမဂုဏသုပ္ပါဒန (န) [ကမဂုဏသုခ + ဥပ္ပါ-
ဒန] ကမဂုဏ်ချမ်းသာကို ဖြစ်စေခြင်း။
ရဇ္ဇံ ပန ဣမသ္မိံ ယေဝ အတ္တဘာဝေ ကမဂု-
ဏသုပ္ပါဒနတော အကာလိကံ။ ဇာ၊ ၄။ ၁။
၃၇၂။

ကမဂုဏဿာဒ (ပု) [ကမဂုဏ + အဿာဒ]
ကမဂုဏ်၌ သာယာခြင်း။ ကမဿာဒေါ
နာမ ကမဂုဏဿာဒေါ။ သီ၊ ဝါ၊ ၁။ ၂။
၃၇၁။

ကမဂုဏာကိစ္ဆ (တိ) [ကမဂုဏ + အာကိစ္ဆ]
ကမဂုဏ်နှင့် ရောပြွမ်းသော။ သဗ္ဗဒါ ပရိ-
ဝါရိယမာနဿ ကမဂုဏာကိစ္ဆဿ တဗ္ဗိရဟိ-
တဋ္ဌာနဿ။ မူလ၊ ၄။ ၂။ ၂၃၃။

ကမဂုဏာဓိဂမဟေတု (ပု) [ကမဂုဏ + အဓိ-
ဂမ + ဟေတု] ကမဂုဏ်ကိုရခြင်းဟူသော အ-
ကြောင်း။ ကမဂုဏာဓိဂမဟေတုပိ ပါဏာ-
တိပါတာဒိ အသုဒ္ဓပ္ပယောဂေါ ဟောတိတိ။
မူလ၊ ၄။ ၁။ ၁၀၁။

ကမဂုဏာဘိရတိ (ထိ) [ကမဂုဏ + အဘိရ-
တိ] ကမဂုဏ်၌ အလွန်မွေ့လျော်ခြင်း။ ကမ-

မဂုဏာဘိရတိ* ဝဏ္ဏယိဿာမိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။
၁၀၈။

ကမဂုဏာမိသ (ပု၊န) [ကမဂုဏ+အာမိသ]
ကမဂုဏ်၌ ပြင်းစွာ တပ်မက်ခြင်း။ ကမ-
ဂုဏာမိသ (မ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၁)တိ ကမဂုဏေ
ဆန္ဒရာဂါ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၃။

ကမဂုဏာရမ္မဏ (န) [ကမဂုဏ+အာရမ္မဏ]
(၁) ကမဂုဏ်ဟူသော အာရုံ။ (တိ) (၂)
ကမဂုဏ်လျှင် အာရုံရှိသော၊ ကမဂုဏ်ကို
အာရုံပြုသော။ (၁) အထဿ ကမဂုဏာ-
ရမ္မဏေ စိတ္တံ ဝိက္ခိပတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၉၀။ (တိ)
(၂) ကမဂုဏာရမ္မဏောတိ အတ္ထော။
အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၀၇။ (-ဒိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၆၆။ သိ၊ဋ္ဌ၊
သစ်၊၂။၃၇၇။ အနု၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀၀။)

ကမဂုဏာလယ (ပု) [ကမဂုဏ+အာလယ]
(၁) မှီဝဲအပ်သော ကမဂုဏ်။ (၂) ကမ-
ဂုဏ်၌ မှီဝဲတတ်သော တဏှာ။ (၁) ပဉ္စကမ-
ဂုဏာလယာ သမုဂ္ဂါတံ ဂစ္ဆန္တိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။
၁၈၃။ (-ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄၈။) အာလိယန္တိ
အဘိရမိတဗ္ဗဋ္ဌေန သေဝိယန္တိတိ အာလယာ၊
ပဉ္စ ကမဂုဏာတိ အာဟ “ပဉ္စကမဂုဏာ-
လယာ”တိ။ သာရတ္ထ၊၂။၁၇။ (၂) ပဉ္စကမ-
ဂုဏေသု ဝါ အာလယာ ပဉ္စကမဂုဏာ-
လယာ။ အာလိယန္တိ အလ္လိယန္တိ အဘိရမန-
ဝသေန သေဝန္တိတိ အာလယာတိဟိ တဏှာ-
ဝိစရိတာနံ အဓိဝစနံ။ သာရတ္ထ၊၂။၁၇။

ကမဂုဏိက (တိ) [ကမဂုဏ+ဣက] (၁)
ကမဂုဏ်နှင့် ယှဉ်သော၊ ကမဂုဏ်ခံစား
သောသူ။ (၂) ကမဂုဏ်ကို အာရုံပြုသော
(ရာဂ)။ (၁) ကမဂုဏိကောတိ မံ ဓာ-
ရေဟိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၁၈။ (၂) ပဉ္စကမဂုဏိ-
ကော ရာဂေါ ကမတဏှာ။ ဒိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၇၀။
ပဉ္စ ကမဂုဏာ ဝိသယဘူတာ တေဿ
သန္တိတိ ပဉ္စကမဂုဏိကော၊ ကမရာဂေါ။
ဒိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၈၈။

ကမဂုဏပဂ (တိ) [ကမဂုဏ+ဥပ+ဂမ+
ကိ] ကမဂုဏ်သို့ ကပ်ရောက်သော (ကံ)။
အတ္ထိ ကမဂုဏပဂံ ကမ္မန္တိ။ အဘိ၊က။၂၇၃။
(-အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၀၈။)

ကမဂုဏ(ဏော)ပဓိ (ပု) [ကမဂုဏ+ဥပဓိ]
ကမဂုဏ်ဟူသော လောကီချမ်းသာ၏တည်
ရာ၊ လောကီချမ်းသာ၏ တည်ရာဖြစ်သော
ကမဂုဏ်။ ခန္ဓုပဓိ ကိလေသုပဓိ အဘိ-
သင်္ခါရပဓိ ကမဂုဏပဓိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၁၈။
(-ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၄၂။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၇၂။ ဒိ၊
ဋ္ဌ၊၂။၂၇၀။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၆။ နေတ္ထိဝိ၊၂၇၅။)

ကမဂုဏပ(သဉ္စိတ) သံဟိတ (တိ) [ကမဂုဏ
+ဥပသံဟိတ] ကမဂုဏ်၌ (သာယာသော
အားဖြင့်)ယှဉ်သော၊ ကမဂုဏ်၌ တပ်မက်
မောသော၊ ကမဂုဏ်ကို အာရုံပြုသော၊
ကမဂုဏ်ကို မှီ၍ဖြစ်သော။ မာနသံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ
ကမဂုဏပသံဟိတံ။ ဒိ၊၂။၁၁။ မ၊ဉ္စ၊၁၆၂။
ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၅။ (-ဒိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၈။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။
၁၂၉။ ဒိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၇။မ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၃၇။) ကမဂု-
ဏပသံဟိတန္တိ ကမကောဋ္ဌာသေသု အဿာ-
ဒုပသံဟိတံ ကမဿာဒဂဓိတံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌ၊
၁။၃၇။

ကမဂေဓ (ပု) [ကမ+ဂေဓ] ကမဂုဏ်၌-
တပ်မက်မောခြင်း-ယစ်မှူးခြင်း။ ကမဂေ-
ဓော ကမမုစ္ဆာ ကမဇ္ဈောသာနံ။ စူဠနိ။
၃၇။ ကမဂေဓပရိယုဋ္ဌိက-လည်း ကြည့်။

ကမဂေဓပရိယုဋ္ဌိတ (တိ) [ကမဂေဓ+ပရိ-
ယုဋ္ဌိတ] ကမဂုဏ်၌-တပ်မက်မောခြင်း-
ယစ်မှူးခြင်း-သည် လွှမ်းမိုး နှိပ်စက်အပ်
သော။ ကမဂေဓပရိယုဋ္ဌိတာန (သံ၊၁။
၁၀၁)န္တိ ကမေသု ဂေဓေန ပရိယုဋ္ဌိတာနံ
အဘိဘူတာနံ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅၃။ ဣဿရိယ-
မဒေါ ကမဂေဓော။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၉။

ကမဂေဟသိတ (တိ) [ကမဂေဟ+သိတ]
ကမဟူသောအိမ်၌ မှီသော (ဆန္ဒရာဂ)။

ကမ္မဂေဟသိတတ္တာ ဆန္ဒရာဂါ ဂေဟသိတာ
ဓမ္မာ။ အဘိဋ္ဌ၊ ၂။ ၄၇၈။

ကမ္မဂ္ဂ (န) [ကမ္မ+အဂ္ဂ] (၁) ကမ္မ-ဂုဏ်-
အစ။ (တိ) (၂) ကမ္မဂုဏ် (အသုံးအဆောင်)
တို့ဖြင့် မြတ်သော။ (၃) ကမ္မဂုဏ်ထက် မြတ်
သော။ (၁) ကမ္မဂ္ဂဝါသိ-ကြည့်။ (တိ) (၂)
ကမ္မဂ္ဂပတ္တ-ကြည့်။ (၃) ကမ္မဂ္ဂသုခ-ကြည့်။

ကမ္မဂ္ဂပတ္တ (တိ) [ကမ္မ+အဂ္ဂ+ပတ္တ] ကမ္မ
ဂုဏ် (အသုံးအဆောင်)တို့ဖြင့် မြတ်သည်၏
အဖြစ်သို့ ရောက်သော။ တတ္ထ ကမ္မဂ္ဂပတ္တာနံ
ယမာဟုနုတ္တရ (ဝိမာန၊ ၁၈)။ ကမ္မပတော-
ဂေဟိ အဂ္ဂဘာဝံ ပတ္တာနံ။ ဝိမာန၊ ၁၉။ ၇၂။

ကမ္မဂ္ဂဝါသိ (တိ) [ကမ္မဂ္ဂ+ဝါသ+တိ။ ထိ-၌
ကမ္မဂ္ဂဝါသိနီ] ကမ္မအစုဖြင့် နေလေ့ရှိသော၊
သို့။ ကမ္မဂ္ဂဝါသိနိယော ဥတ္တမဇ္ဈပဓရာ ....
ဒေဝဓိတာပိ န ဣစ္ဆိံ။ အံ၊ ၁၉။ ၁။ ၃၃၅။

ကမ္မဂ္ဂသုခ (န) [ကမ္မဂ္ဂ+သုခ] ကမ္မဂုဏ်
ထက်မြတ်သော ချမ်းသာ (နိဗ္ဗာန်ချမ်းသာ)။
ကမ္မဂ္ဂသုခ (မ၊ ၂။ ၂၃၃)။ နိဗ္ဗာန် အဓိပ္ပေ-
တံ။ မ၊ ၁၉။ ၁။ ၉၁။ ကမ္မဂ္ဂသုခန္တိ ကမ္မေ-
တဗ္ဗာတ္ထုဟိ အဂ္ဂဘူတံ သုခံ။ သဗ္ဗေဟိ တေ-
ဘူမကဓမ္မာ ကမ္မနိယဋ္ဌေန ကမ္မာ၊ တေ
ပဋိစ္စ ဥပ္ပဇ္ဇနသုခတော နိဗ္ဗာနသုခမေဝ အဂ္ဂ-
ဘူတံ သုခံ။ မ၊ ၁၉။ ၁။ ၁၃၃။

ကမ္မဂ္ဂဟဏ (န) [ကမ္မ+ဂဟဏ] (၁) တပ်
မက်မောသောအားဖြင့် - ယူခြင်း - စွဲလမ်း
ခြင်း။ (၂) ကမ္မသဒ္ဓါ။ (၁) ကမ္မပါဒါန-
ကြည့်။ (၂) ဣဓ ကမ္မဂ္ဂဟဏေန ဝိသေသ-
တော ဝတ္ထုကမ္မာ ဂဟိတာ။ မ၊ ၁၉။ ၂။ ၄၃။
(-မ၊ ၁၉။ ၂။ ၉၁။)

ကမ္မင်္ဂမ (တိ) [ကမ္မ+ဂမ္မ+အ] အလိုရှိတိုင်း
- စိတ်တိုင်းကျ - သွားနိုင်သော၊ သို့။ သေရီ
သယံဝသိ ယေန ကမ္မင်္ဂမော။ မ၊ ၁၉။ ၂။

ကမ္မစာဂီ (တိ) [ကမ္မ+စာ+ဂီ။ ကမ္မစာဂ
+ဂ္ဂါ] ကမ္မကို စွန့်ပြီးသော၊ ကမ္မကို စွန့်
ခြင်းရှိသော၊ သို့။ သုတ္တာ ဓိရာနံ နိသေသံ၊
ဈာယိနံ ကမ္မစာဂီနံ။ သုတ္တန်၊ ၃၉၀။

ကမ္မစာရ (ပု) [ကမ္မ+စာ+ရ] (၁) အလို
ရှိတိုင်း သွားလာ လှည့်လည်ခြင်း။ (၂)
လောဘ၏ဖြစ်ခြင်း။ (၃) ရွတ်ဆိုသောသု၏
အလိုဆန္ဒ။ (၁) အာ ဓ ဘေ ကမ္မစာရံ
ဒဒါမိ။ ဇာ၊ ၁။ ၂၇။ ကမ္မစာရန္တိ....ကမ္မ-
စာရံ အဘယံ ဒဒါမိ။ ဇာ၊ ၁၉။ ၂။ ၆၂။ (၂)
ယော ကောစိ ကမ္မစာရော ယာ ကာစိ
လောဘပ္ပတ္တိ။ ဒိ၊ ၁။ ၁။ ၃၆၆။ (၃) ဝုတ္တိယာ
ကမ္မစာရာပိ၊ ဝိသေသနင်္ဂိသေသျတော။ ဘေ-
ဒစိန္တာ။ ၁၈၉။ ကမ္မနံ ဣစ္ဆိနံ ကမ္မော၊
စာရေတိ ဥစ္စာရေတိတိ စာရော၊ ဥစ္စာရကော
အာစရိယော။ စာရဿ ကမ္မော ကမ္မစာ
ရော။ အထ ဝါ ကမ္မော ဝေ ကမ္မစာရော၊
စာရသဒ္ဓဿ တဗ္ဗာဝုတ္တိတ္တာ။ ဘေဒစိန္တာ-
မဟာဋီကာ။ ၁၈၉။ (-ကင်္ခါ၊ ၁။ ၁။ ၄၆၅။
သိ၊ ၁။ ၁။ ၂၂။ မ၊ ၁၉။ ၂။ ၅။)

ကမ္မစိတ္တ (န) [ကမ္မ+စိတ္တ] ကမ္မစိတ်၊ ကမ္မ
ဂုဏ်စိတ်။ သစေ သက္ကောသိ တံ မေ ကမ္မ-
စိတ္တံ နိဿာယ ဥပ္ပန္နံ ဗျာဓိံ တိကိစ္ဆိတုံ။
ဇာ၊ ၁၉။ ၂။ ၁၉၆။

ကမ္မစန္ဒ (ပု) [ကမ္မ+ဆန္ဒ] လိုချင်တပ်မက်ခြင်း၊
ကမ္မဂုဏ်၌ - အလိုရှိခြင်း - တပ်မက်ခြင်း။
ယော စ နေသံ ကမ္မေသု ကမ္မစန္ဒော
ကမ္မသေဟော။ မ၊ ၁။ ၂။ ၃၀၇။ (-သံ၊ ၁။
၂၇၄။ အံ၊ ၁။ ၂။ အဘိ၊ ၁။ ၂၂။ ထေရီ
၃၂၆။ ဟောနိ၊ ၂။ ဝိ၊ ၁။ ၁။ ၁၁၃။) က-
မ္မစန္ဒောတိ ပဉ္စကာဂေဟိကရာဂေါ။ သံ၊ ၁။
၃။ ၂၉၅။ တတ္ထ ကမ္မစန္ဒောတိ ကမ္မေသု
ဆန္ဒော၊ ကမ္မော စ သော ဆန္ဒော စာတိပိ
ကမ္မစန္ဒော၊ ကမ္မရာဂေါ။ ထေရီ၊ ၁။ ၂။ ၃၆။
ကမ္မစန္ဒောတိ ဝတ္ထုကမ္မေသု ဣစ္ဆာ။ သံ၊

လိုချင်မှု ကမ၏ အစွမ်းဖြင့် ငါ့ဥစ္စာဟု ဆုံး
ဖြတ်မှု၊ လိုချင်ဖွယ်ကမကို - အပြီးအဆုံး -
အကြွင်းအကျန်မရှိ - လိုချင်မှု။ စတ္တာရောမေ
ဌဝေ ယောဂါ။ ကတမေ စတ္တာရော
ကမယောဂေါ .... ကမဇ္ဈောသာနံ ကမ-
တဏှာ။ အံ၊ ၁။ ၃၁၆-၇။ (- အဘိ၊ ၈။ ၂၂၂။
အဘိ၊ ၁။ ၃၁၈။) ဂိလိတွာ ပရိနိဋ္ဌာပနဋ္ဌေန
ကမဇ္ဈောသာနန္တံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ အဘိ၊ ၄။ ၁။
၄၀၂။ (- မဟာနိ၊ ၄။ ၁၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၃၂၈။)

ကမဋ္ဌာန (န) [ကမ + ဋ္ဌာန] ကမတဏှာ၏
တည်ရာအရပ်၊ ကမဘုံ။ ဣဒံ ကမဋ္ဌာနံ
ကမဘဝံ ပဋိသန္ဓိဝသေန ပုန နာဂမိဿသိ။
ထေရီ၊ ၄။ ၁၆၄။

ကမဏ္ဍ (ထိ) ကမဏ္ဍမြို့။ ကမဏ္ဍာယ (သံ၊
၂။ ၃၃၇) နှိ ဝေဒနာမကေ နဂရေ။ သံ၊ ၄။
၃။ ၄၄။

ကမဏ္ဍလုက (တိ) [ကမဏ္ဍလု + ကဏ်] ရေက
ရားရှိသော၊ ရေကရားကိုင်ဆောင်သော၊ သူ။
ကမဏ္ဍလုကာ (သံ၊ ၂။ ၄၉၈။ နေတ္ထိ၊ ၃၉) တိ
သကမဏ္ဍလုနော။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၁၄၁။ နေတ္ထိ၊ ၄။
၁၀၉။

ကမတဏှာ (ထိ) [ကမ + တဏှာ] ကမဂုဏ်၌
တပ်မက်မှု၊ လိုချင်တပ်မက်မှု၊ ကမတဏှာ။
ကမတဏှာ ဘဝတဏှာ ဝိဘဝတဏှာ။ ဝိ၊
၃။ ၁၅။ ဒီ၊ ၂။ ၅၂၊ ၂၄၆။ သံ၊ ၃။ ၃၇၃။ အဘိ၊
၈။ ၂၁၅။ အဘိ၊ က။ ၃၅၄။ ပဋိသံ၊ ၃၉၊ ၃၃၀။
ပဉ္စသု ကမဂုဏေသု တဏှာ ကမတဏှာ။
အဘိ၊ ၄။ ၁။ ၃၉၈။ ရူပါဒိသု ဟိ ဆသု အာရမ္မ-
ဏေသု ကမဿာဒဝသေန ပဝတ္တာ တဏှာ။
အဘိ၊ ၄။ ၁။ ၂၃၉။ (- ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၉၀၊ ၃၈၉။
အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၁၀၄၊ ၁၇၁။ ပဋိသံ၊ ၄။ ၁။ ၁၄၆။
ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၀၂။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၁၇၆။ ဒီ၊ ၄။ ၂။
၉၉။ မူလဒီ၊ ၁။ ၆၄။ အနုဒီ၊ ၁။ ၇၀၊ ၁၅၇။)

ကမတဏှာဝိသယ (ပု) [ကမတဏှာ + ဝိသယ]
ကမတဏှာလျှင်အာရုံရှိသော။ ကမာဝစရာ

ကတမေ၊ ကမဘဏှာဝိသယာ။ အနုဒီ၊ ၁။
၆၁။

ကမတဏှာသင်္ခါရမူလက (တိ) [ကမတဏှာ
+ သင်္ခါရ + မူလ + က] ကမတဏှာ
ကြောင့် ဖြစ်သော ကံလျှင် အကြောင်းရင်း
ရှိသော၊ သူ။ ကမတဏှာသင်္ခါရမူလကော-
(နေတ္ထိ၊ ၂၂) တိ ကမတဏှာပစ္စယသင်္ခါရ-
ဟေတုကောတိ ယုဇ္ဇတိတိ အဓိပ္ပါယော။
နေတ္ထိ၊ ၄။ ၈၇။ ကမတဏှာပစ္စယာ ပဝတ္တော
သင်္ခါရော မူလံ တေဿာတိ ကမတဏှာ-
သင်္ခါရမူလကော။ နေတ္ထိ၊ ၁။ ၁၅၅။

ကမတပ (ပု) [ကမ + တပ] ကမဂုဏ်အပူ။
တံ မံ အနုဿရန္တံ ကမတပေါ တပတိ။
ဇာ၊ ၄။ ၃။ ၄၂၆။

ကမတ္ထ (ပု) [ကမ + အတ္ထ] (၁) ကမသဒ္ဓါ၏
အနက်။ (တိ) (၂) ကမဂုဏ် (ခံစားခြင်း)
အကျိုးရှိသော၊ သူ။ (၁) တတ္ထ ဝုတ္တနယေ-
နေဝ ကမတ္ထံ ဝိဒိတွာ။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၇၃။ (တိ)
(၂) တဿ သာ ဗြာဟ္မဏီ နေဝ ကမတ္ထာ။
အံ၊ ၂။ ၁၉၉။

ကမဒ^၁ (ပု) ကမဒနတ်သား၊ (ယင်းနတ်
သားသည် ကဿပ ဘုရားရှင် လက်ထက်၌
ရဟန်းပြု၍ နှစ်အရေအတွက် ထောင်ပေါင်း
များစွာ ကြာမြင့်အောင် ရဟန်းတရား (အရိ-
ယာလမ်းစဉ်) ကို အားထုတ်ခဲ့၏။ သို့သော်
ပါရမီ မရင့်ကျက်သေးသဖြင့် တရားထူး မရ
(အရိယာမဖြစ်) ပဲ ကွယ်လွန်သော အခါ
ကမဒ-မည်သော နတ်သား ဖြစ်လာသည်။
“မြတ်စွာဘုရား ရဟန်းတရား (အရိယာလမ်း
စဉ်) ကို ကျင့်ကြံအားထုတ်ဖို့ရန် ခဲယဉ်းလှပါ
သည်၊ အလွန်ပင် ခဲယဉ်းလှပါသည် ဘုရား”
စသော စကားကို လျှောက်ထားရာ ဘုရား
ရှင်က ကမဒ နတ်သားအား ကျင့်ဆဲ
ပုဂ္ဂိုလ် (သေက္ခ ခုနစ်ယောက်) တို့သည်
ကျင့်ကြံအားထုတ်ဖို့ရန် ခဲယဉ်းသော ရဟန်း

တရား (အရိယာလမ်းစဉ်) ကို ကျင့်ကြံအား
ထုတ်ကြကုန်၏ စသည်ဖြင့် ဟောကြားတော်
မူသည်။ (သံ၊ ၁။ ၄၅။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၉၈။ သံ၊ ၄။
၁။ ၁၄၅-၁၄၆။) အရိယာ ဂစ္ဆန္တိ ကမ-
ဒါတိ။ သံ၊ ၁။ ၄၅။ နေတ္ထိ။ ၁၂၇။

ကမဒ (တိ) [ကမ+ဒါ+အ] အလိုရှိတိုင်း
ပေးနိုင်သောသူ။ ကမဒေါ (ဇာ၊ ၂။ ၂၁၈)-
တိ မယံ သဗ္ဗကမဒေါ။ ဇာ၊ ၄။ ၂၆၃။

ကမဒဒ (တိ) [ကမ+ဒဒ+အ] အလိုရှိတိုင်း
ပေးနိုင်သောသူ။ အယံ ကမဒဒေါယက္ခော၊
ဣမံ ယက္ခံ နယာမသေ။ ပေတ။ ၁၅၄။ (-
၁၅၆။ မိလိန္ဒ။ ၂၃၇၊ ၂၄၅၊ ၂၇၀၊ ၃၀၇။) ကမ-
ဒဒေါတိ ဣစ္ဆိတိစ္ဆိတဒါယကော။ ပေတ။ ၄။
၁၀၆။ (- ၁၁၄။)

ကမဒဒဟတ္ထ (တိ) [ကမဒဒ+ဟတ္ထ] အလိုရှိ
တိုင်း ပေးနိုင်သော လက်ရှိသောသူ။ အထ
သော ကမဒဒဟတ္ထော ယက္ခော။ ပေတ။ ၄။
၁၀၆။

ကမဒရထ (ပု) [ကမ+ဒရထ] ကမဟူ
သော-ပူပန်-ပူလောင်-ခြင်း၊ ကမဂုဏ်
အပူ။ ပရိဒဟနတော ပရိဋ္ဌာဟော၊ ကမ-
ဒရထော။ ဒီ၊ ၄။ ၂၅၀။

ကမဒါယိ (တိ) [ကမ+ဒါ+ဏိ] အလိုရှိတိုင်း
ပေးလေ့ရှိသောသူ။ ပဇာပတိ ကမဒါယိ
သုဝဏ္ဏဝဏ္ဏာ မေ ပဇာ ဟောတု။ မ၊ ၄။
၁။ ၈၃။

ကမဒိဋ္ဌိ (ထိ) [ကမ+ဒိဋ္ဌိ] ကမဂုဏ်၌ မှား
သောအားဖြင့်-မြင်-ယူ-ခြင်း၊ ကမဒိဋ္ဌိ။
န ဟိ သာ တဿ အဝိဂတာ ဒိဋ္ဌိ ကမဏု-
ဂေါ ဝိယ ကမဒိဋ္ဌိ ယေန ကမဓာတုယာ
ပရိယာပနာ သိယာတိ ဝဒတိတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။
မူလဒီ၊ ၃။ ၁၀၃။

ကမဒိဋ္ဌိဇ္ဈောသာန (န) [ကမဒိဋ္ဌိ+အဇ္ဈော-
သာန] တဏှာဒိဋ္ဌိဖြင့် သက်ဝင်ဆုံးဖြတ်ခြင်း။

န ဝိဝဒတိ ဝိဝါဒဟေတုကာနံ ကမဒိဋ္ဌိဇ္ဈော-
သာနာနံ မဂ္ဂေနဝ သမုဋ္ဌိတိတတ္တာ။ မ၊
၄။ ၂။ ၅၉။ အဇ္ဈောသာန (ဂ) (သ) လည်း
ကြည့်။

ကမဒုက္ခ (တိ) [ကမ+ဒုက္ခ] ကမဆင်းရဲ၊
ဆင်းရဲစေတတ်သောကမ။ ကမဒုက္ခမစ္စေ-
တိ။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၃၀၂။ သုတ္တနိ၊ ၄။ ၁။ ၂၂၇။ ဧဝံ
ကမာပိ ဒုက္ခာ၊ တံ ပန ကမဒုက္ခံ ဣတရေ-
ဟိ ဒုက္ခေဟိ ဒုက္ခတရန္တိ အတ္ထော။ ဇာ၊ ၄။ ၄။
၁၂၁။ ကမနုဋ္ဌေန ကမော စ သော ဒုက္ခော
စာတိ ကမဒုက္ခံ။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၃၂၄။

ကမဒုဟ (တိ) [ကမ+ဒုဟ+အ] (၁) အလို
ရှိသည်ကို ပေးတတ်သောသူ။ (၂) ချစ်
ခင် - နှစ်သက် - မှုကို ပျိုးစေတတ်သော
သူ။ (၁) သာ ဒက္ခိဏာ ကမဒုဟာ တဝံဇူ။
ဇာ၊ ၁။ ၂၀၆။ (- ဇာ၊ ၂။ ၂၃၇။) ကမဒုဟာ-
တိ သဗ္ဗကမဒါယိကာ။ စရိယာ၊ ၄။ ၃၃။ ဇာ၊
၄။ ၄။ ၂၀။ (၂) သသတ္တုတော ကမဒုဟဇူ
ယက္ခံ။ ဇာ၊ ၁။ ၃၇၀။ ကမဒုဟော ပေမဝစ္ဆ-
နော။ ဇာ၊ ၄။ ၅။ ၃၅။ (- စရိယာ၊ ၄။ ၁၆၈။)

ကမဒေဝ (ပု) [ကမ+ဒေဝ] ကမနတ်၊
ကမာဝစရနတ်။ တတ္ထ ကမဒေဝါ ကမ-
ဂုဏေဟိ စေဝ ဣဒ္ဓိဝိသေသေဟိ စ၊ ဣတရေ
ဣဒ္ဓိဝိသေသေဟေဝ ဒိဗ္ဗန္တိတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။
သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၀။

ကမဒေဝလောက (ပု) [ကမဒေဝ+လောက]
ကမာဝစရနတ်ပြည်။ တတ္ထာတိ ကမဒေဝ-
လောကေ။ မ၊ ၄။ ၃။ ၁၆၅။ (- အံ၊ ၄။ ၁။ ၁၂၃။)

ကမဒေါသဇိဂုစ္ဆန (န) [ကမ+ဒေါသ+ဇိ-
ဂုစ္ဆန] ကမဂုဏ်အပြစ်ကို-စက်ဆုပ်-ရွံရှာ
-ခြင်း။ တဿ သုဝိသုဒ္ဓသိလူပနိဿယော
ကမဒေါသဇိဂုစ္ဆနေန။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၂၂၃။

ကမဓာတု (ထိ) [ကမ+ဓာတု] ကမဓာတ်။
(အဘိ၊ ဝိ၊ ၈၈။ အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၆၉-၇၅ ကမဝိ-

တက်ကို၎င်း၊ ကမ္မာဝစရတရားကို၎င်း၊ အဘိ။
က။ ၂၇၂။ မဟာနိ။ ၇။ နေတ္တိ။ ၈၁။ အဘိ။
ဋ္ဌ။ ၃။ ၂၀၇။ မဟာနိ။ ၇။ နေတ္တိ။ ၁၆၄-
၅။ ဝတ္ထုကမ္မကို၎င်း၊ ကိလေသာကမ္မကို
၎င်း၊ အဘိ။ က။ ၂၇၂။ မဟာနိ။ ၇။ အဘိ။ ဋ္ဌ။
၃။ ၂၀၇။ မဟာနိ။ ၇။ ၂၆၅-၅။ ကမ္မဘဝဟူသော
ခန္ဓာ ၅-ပါးကို၎င်း၊ ဒီ။ ၃။ ၁၈၁။ ဒီ။ ၄။ ၁၆၉။
ဒီ။ ၄။ ၁၈၇-၅။ အကုသိုလ်တရားကို၎င်း၊ ယ-
မက။ ၂။ ၅၅။ အဘိ။ ဋ္ဌ။ ၃။ ၂၀-၅။ ကမ္မ ၁၁-
ဘုံကို၎င်း ကမ္မဓာတ်ဟု ခေါ်သည်။) ကမ္မ-
ဓာတု နေက္ခမ္မဓာတု ဗျာပါဒဓာတု။ မ။ ၃။
၁၀၈။

ကမ္မဓာတုတ္တိက (ပု) [ကမ္မဓာတု + တိက]
ကမ္မဓာတုသဒ္ဓါဖြင့် မှတ်အပ်သောတိက။
ကမ္မဓာတုတိက။ (ကမ္မဓာတ်၊ ရူပဓာတ်၊
အရူပဓာတ် ၃ ပါးကို ကမ္မဓာတုတိကဟု ဆို
သည်။ မဟာနိ။ ၇။ ကမ္မဓာတ်၊ ဗျာပါဒ-
ဓာတ်၊ ဝိဟိံသာဓာတ် ၃-ပါးကို ကမ္မဓာတု-
တိကဟုဆိုသည်။ ဒီ။ ၃။ ၁၈၁။) ကမ္မဓာတုတ္တိ-
ကော ကမ္မဝဋ္ဋဝသေန ဝိဘဏ္ဍော။ မဟာနိ။ ၄။
၃၆။ (- ဒီ။ ၄။ ၁၈၇။)

ကမ္မဓာတုပရိယာပန္န (တိ) [ကမ္မဓာတု +
ပရိယာပန္န] ကမ္မဓာတ် - ကမ္မဘုံ - ၌ အ
ကျုံးဝင်သော။ ပဉ္စန္ဒ ခန္ဓာနံ ကတိ ကမ္မဓာ-
တုပရိယာပန္နာ။ အဘိ။ ဝိ။ ၄၂၃။ (- အဘိ။
က။ ၃၆၅။ အဘိ။ ဋ္ဌ။ ၃။ ၂၄၃။) ကမ္မဓာတု-
ပရိယာပန္နာတိ ကမ္မဓာတုဘဇနဋ္ဌေန ပရိ-
ယာပန္နာ။ အဘိ။ ဋ္ဌ။ ၂။ ၅၀၁။

ကမ္မဓာတုပုရက္ခတ (တိ) [ကမ္မဓာတု + ပုရက္ခ-
တ] ကမ္မဓာတ် - ကမ္မဘုံ - ကို ရှေးရှု အာ
ရုံပြုနေသော။ သူ။ ကမ္မဓာတုပုရက္ခတော-
(ထေရ။ ၂၈၂) တိ ကမ္မသုဂတိ အာရဗ္ဗ
ဥပန္နတဏှော ယညယဇနေန ကမ္မလောကံ
ပုရက္ခတော ဌိတော။ ထေရ။ ၄။ ၂။ ၈၄။

ကမ္မဓာတုဘဇန (န) [ကမ္မဓာတု + ဘဇန]
ကမ္မဘုံ၌ - ဆည်းကပ် - မှီတွယ် - အကျုံး
ဝင် - ခြင်း။ ကမ္မဓာတုပရိယာပန္န-ကြည့်။

ကမ္မဓာတုဝေပက္က (န) [ကမ္မဓာတု + ဝေပက္က]
ကမ္မဓာတ်ရင့်ကျက်ခြင်း။ ကမ္မဓာတုဝေ-
ပက္က (အံ။ ၁။ ၂၂၄) ၌ ကမ္မဓာတုယာ ဝိပစ္စ-
နကံ။ အံ။ ၄။ ၂။ ၂၀၄။

ကမ္မဓာတုသမတိက္ကမ (ပု) [ကမ္မဓာတု + သမ-
တိက္ကမ] (၁) ကမ္မဘုံကို လွန်မြောက်ခြင်း။
(တိ) (၂) ကမ္မဘုံကို လွန်မြောက်သော
(ဂတိ)။ (၁) ဝိက္ခမ္ဘနုပဟာနေန ကမ္မဓာတု-
သမတိက္ကမော။ ထေရ။ ၄။ ၁။ ၁၅။ (တိ) (၂)
ကမ္မဓာတုသမတိက္ကမာ ဂတိ။ ဇာ။ ၂။ ၁၃၁။
ဇာ။ ၄။ ၅။ ၄၉၂။ (- ၄၉၄။)

ကမ္မဓာတုသမတိက္ကမဂတိ (ထိ) [ကမ္မဓာတု-
သမတိက္ကမ + ဂတိ] ကမ္မဓာတ် - ကမ္မဘုံ -
ကို ကောင်းစွာ လွန်မြောက်သော - ဖြစ်ခြင်း
- ဂတိ။ ရူပဓာတုယာ ဘာဝေါတိ ယော
ကမ္မဓာတုသမတိက္ကမဂတိသင်္ခါတော ရူပ-
ဓာတုယာ ဘာဝေါ။ ဇာ။ ၄။ ၅။ ၄၉၄။

ကမ္မဓာတုသမတိက္ကမန (န) [ကမ္မဓာတု +
သမတိက္ကမန] ကမ္မဓာတ် - ကမ္မဘုံ - ကို
ကောင်းစွာ လွန်မြောက်ခြင်း။ ကမ္မဓာတု-
သမတိက္ကမနတော ဟိ ကမ္မဓာတုပဋိပက္ခတော
စ ဣဒံ ဈာနံ ကမ္မာနမေဝ နိဿရဏံ။ ဝိ။ ၄။
၁။ ၁၁၃။ အဘိ။ ဋ္ဌ။ ၁။ ၂၀၉။ ဝိသုဒ္ဓိ။ ၁။ ၁၃၆။
မဟာနိ။ ၄။ ၁၀၈။ (- နေတ္တိ။ ၄။ ၁၃၉။)

ကမ္မဓာတုသမတိက္ကမနုပဋိပဒါ (ထိ) [ကမ္မဓာတု
သမတိက္ကမန + ပဋိပဒါ] ကမ္မဓာတ် -
ကမ္မဘုံ - ကို ကောင်းစွာ လွန်မြောက်
ကြောင်း ဖြစ်သောအကျင့်။ မမ ဝသံ အတိ-
ဝတ္တိတာနီတိ သဗ္ဗသော ကမ္မဓာတုသမ-
တိက္ကမနုပဋိပဒါယ မယံ ဝိသယံ အတိက္ကမိ-
တာနီ။ မ။ ၄။ ၂။ ၃၁၉။

ကမာဓာတုသမတိက္ခမနုပါယ (ပု) [ကမာဓာတု-
သမတိက္ခမနု + ဥပါယ] ကမာဓာတ်-ကမ
ဘုံ-ကို ကောင်းစွာ လွန်မြောက်ခြင်း၏ အ
ကြောင်း။ သမာဓိနာ ကမာဓာတုသမတိက္ခ-
မနုပါယော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၅။

ကမာဓာတုသမ္ပူတ (တိ) [ကမာဓာတု + သမ္ပူ-
တ] ကမဘုံ၌ ဖြစ်သောသူ။ ဒုတိယဝါရေ
ယေ ဓမ္မာ ကမဘဝေ ကမာဓာတုသမ္ပူ-
တာနဉ္စ သတ္တာနံ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ အဘိ၊ ၄။ ၂။
၅၀၀။ ကမာဓာတုသမ္ပူတာနဉ္စာတိ ဣဒ္ဓိယာ
ရူပဓာတုဂတာနံ ကမာဝစရသတ္တာနဉ္စာတိ
အတ္ထော။ မူလဋီ၊ ၂။ ၂၃။ (-အနုဋီ၊ ၂။
၂၂။)

ကမာဓာတုပပန္န (တိ) [ကမာဓာတု + ဥပပန္န] ကမာဓာတ် (ကိလေသကမာမ) နှင့် ပြည့်စုံ
သောသူ။ ကမိဘာဝဿ အနေကန္တိကတ္တာ
ကဿစိ ကမာဓာတုပပန္နဿ ကမာဓာတုယာ
အာယတ္တတ္တာဘာဝတော စ ကဒါစိ ဘာ-
ဝဿေဝါတိ ယောဇနာ။ အနုဋီ၊ ၂။ ၇။

ကမမူမ (ပု) [ကမ + မူမ] ကမဂုဏ်အခိုး
အဋ္ဌေ။ ဧဝံ အတိပရိသုဒ္ဓဉာဏာပိ ကမမူမေ-
န ပဟဋ္ဌကာလတော ပဋ္ဌာယ။ ဇာ၊ ၄။ ၂။
၂၂။

ကမန (န) [ကမ + ဧက + ယု] (၁) အလိုရှိ
ခြင်း။ မွေ့လျော်ခြင်း။ (တိ) (၂) အလိုရှိ-
တတ် နော်။ (၁) တဿ တံ ကမနံ
သမ္ပတိ သပရိဋ္ဌာဟတာယ။ ထေရ၊ ၄။ ၁။
၂၄၅။ (တိ) (၂) ကမာတွေဝ သင်္ခံ
ဂစ္ဆန္တိတိ ကမနဝသေန ကမေတဗ္ဗဝသေန
စ ကမာဏုတွေဝ သင်္ခံ ဂစ္ဆန္တိ။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၂။
(- အဘိ၊ ၄။ ၁။ ၄၀၂။ ပဋိသံ၊ ၄။ ၁၄၄။
မဟာနိ၊ ၄။ ၁၅။ ဇာ၊ ၄။ ၂။ ၂။ မ၊ ၄။ ၂။
၂၂။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၂။ ၂။)

ကမနန္တိ (ထိ) [ကမ + နန္တိ] လိုချင်နှစ်သက်မှု၊
လိုချင် နှစ်သက်တတ်သော တရား။ ယော

ကမေသု ကမစ္ဆန္တော ကမရာဂေါ ကမ-
နန္တိ ကမတဏှာ။ အဘိ၊ ၈။ ၂၂၂။ ၂၂၄။ ၂၄။
အဘိ၊ ၀။ ၂၀၈။ မဟာနိ၊ ၂။ ၂။ စူဠနိ၊ ၂။
အံ၊ ၄။ ၁။ ၂။ အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၁၇၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။
၂၀၄။ ဣတိဝုတ်၊ ၄။ ၁၀၆။ မ၊ ၄။ ၁။ ၂။ ၂။
ကမနဝသေန နန္တနဝသေန စ ကမောဝ
နန္တိတိ ကမနန္တိ။ အဘိ၊ ၄။ ၁။ ၄၀၂။ မဟာနိ၊
၄။ ၁၅။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၂။ ၂။

ကမနသီလ (တိ) [ကမန + သီလ] မွေ့လျော်
လေ့ရှိသောသူ။ တတ္ထ ကမနသီလော
ယထာသုခံ ဣန္ဒြိယာနံ ပရိစရဏေန အဘိရ-
မနသီလောတိ။ ပေတ၊ ၄။ ၁၅။

ကမနာကာရ (ပု) [ကမန + အာကာရ] လို
ချင်သော အခြင်းအရာ။ ကမဝိတက္ကော
ကမသင်္ကပ္ပပတ္တိယာ သာတိသယတ္တာ စ
ကမနာကာရေတိ အာဟာ “ကမဝိတက္ကော
ပနေတ္ထ ကမာသဝေါ”တိ။ မ၊ ၄။ ၁။ ၁၇၂။
(- အံ၊ ၄။ ၂။ ၁၇၂။)

ကမနိဒါန (န) [ကမ + နိဒါန] (၁) ကမဟူ
သောအကြောင်း။ (တိ) (၂) ကမလျှင်
အကြောင်းရင်းရှိသော၊ ဝတ္ထုကမကိလေ-
သကမလျှင် အကြောင်းရင်းရှိသော။ (၁)
ကမဟေတု ကမနိဒါနံ ကမာမိကရဏံ။
သံ၊ ၁။ ၇၄။ ကမနိဒါနန္တိ ကမပစ္စယာ။
သံ၊ ၄။ ၁။ ၁၂၈။ (တိ) (၂) ကမဟေတု
ကမနိဒါနံ ကမာမိကရဏံ။ မ၊ ၁။ ၁၂၀။
စူဠနိ၊ ၂။ ၂။ မူလဋ္ဌေန ကမနိဒါနမဿာတိ
ကမနိဒါနော။ လိင်္ဂဝိပလ္လာသေန ပန ကမ-
နိဒါနန္တိ ဝုတ္တော။ မ၊ ၄။ ၁။ ၂။ ၂။ စူဠနိ၊ ၄။
၁၂။ ဣမ ကမဂ္ဂဟဏေန ဝိသေသတော
ဝတ္ထုကမာ ဂဟိတာတိ ကမာဒိဂ္ဂဟဏံ
ကတံ၊ နာနန္တရိယတာယ ပန ကိလေသကာ-
မောပိ ဂဟိတော ဧဝံ။ မ၊ ၄။ ၂။ ၄၃။

ကမနိဒ္ဒေသ (ပု) [ကမ + နိဒ္ဒေသ] ကမကို
အကျယ်ပြုရာ။ ကမနိဒ္ဒေသေ သဗ္ဗေပိ တေ-

ဘူမက ဓမ္မာ ကမ္ဘာမိမိယဋ္ဌေန “ကမ္ဘာ” တိ
ဝတ္ထာ။ မာဠိ၊ ၂။ ၅၄။

ကမ္ဘာမိမိနာ (တိ) [ကမ္ဘာ + မိမိနာ] ကမ
ဂုဏ်ဖြင့် ဖိတ်ကြားခြင်း။ နာနပုကရံ ထေရံ
ကမ္ဘာမိမိနာယ နိမန္တေသိ။ ထေရ၊ ၄။ ၂။
၁၂၃။

ကမ္ဘာမိမိတ္တ (န) [ကမ္ဘာ + မိမိတ္တ] ကမ္ဘာဟူသော
အကြောင်း။ တတ္ထ ကာမေသု ဗြဟ္မစရိယ-
ဝါတိ ကမ္ဘာမိမိတ္တံ ဗြဟ္မစရိယဝါ။ သုတ္တနိ၊
၄။ ၂။ ၃၀၃။ စူဠနိ၊ ၄။ ၉။ (-ထေရီ၊ ၄။ ၂။ ၉။
ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၁၇၁။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၁၇၈။)

ကမ္ဘာမိမိရော (ပု) [ကမ္ဘာ + မိမိရော] (၁)
ကမ္ဘာတို့၏ ချုပ်ငြိမ်းခြင်း။ (၂) ကမ္ဘာတို့၏
ချုပ်ငြိမ်းကြောင်းအကျင့်။ (၃) ကမ္ဘာတို့၏
ချုပ်ငြိမ်းရာ (နိဗ္ဗာန်)။ (၁၊ ၂) ကတမော
စ ဘိက္ခဝေ ကမ္ဘာမိမိရောစော။ ဖဿနိရောစော
ဘိက္ခဝေ ကမ္ဘာမိမိရောစော။ အံ၊ ၂။ ၃၆၀။
ကမ္ဘာမိမိရောန္တိ ကမ္ဘာနံ နိရောဓေန ဝေ
လဒ္ဓနာမံ။ ဣမသ္မိဉ္စိ ဌာနေ ဗြဟ္မစရိယသင်္ခါ-
တော မဂ္ဂေါ ကမ္ဘာမိမိရောစောတိ ဝုတ္တော။
အံ၊ ၄။ ၁။ ၁၃၅။ (၃) အောက်ပုဒ် ကြည့်။

ကမ္ဘာမိမိရောဂါမိနိပဋိပဒါ (တိ) [ကမ္ဘာမိမိရော-
ဂါမိနိ + ပဋိပဒါ] ကမ္ဘာတို့၏ ချုပ်ငြိမ်းရာသို့
ရောက်ကြောင်းအကျင့်။ အယမေဝ အရိ-
ယော အဋ္ဌဂီကော မဂ္ဂေါ ကမ္ဘာမိမိရော-
ဂါမိနိ ပဋိပဒါ။ အံ၊ ၂။ ၃၆၀။

ကမ္ဘာမိဿရဏ (န) [ကမ္ဘာ + မိဿရဏ] ကမ
တို့မှ - ထွက်မြောက်ကြောင်း - ထွက်မြောက်
ရာ။ ကမ္ဘာမိဿရဏံ ၉ တွာ ရူပါနဉ္စ အတိက္ကမံ။
ဣတိဝုတ်။ ၂၃၇။ (-ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၁၂။ ထေရ၊
၄။ ၂။ ၂၃၇။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၇၄။)

ကမ္ဘာမိဿိတ (တိ) [ကမ္ဘာ + မိဿိတ] ကမကို
မီးသော။ ကမ္ဘာမိဿိတာနိ ခေါ ဒါရက

ဝတ္ထာနိ။ မိလိန္ဒ၊ ၁။ (-အံ၊ ၄။ ၁။ ၆၂၊ ၂၇၇။
ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၄၄၁။ ဇာ၊ ၄။ ၄၇၆။)

ကမ္ဘာမိတ (တိ) [ကမ္ဘာ + မိတ] ကမ္ဘာနိပဏ်
ခံရသော၊ ဝတ္ထုကမ္ဘာ ကိလေသာကမ္ဘာတို့
သည် နိပဏ်အပ်သောသူ။ တိကိစ္ဆ မံ
မြာဟူက ကမ္ဘာမိတ (ဇာ၊ ၁။ ၆၂) နှိ ဣမေဟိ
ဝတ္ထုကမ္ဘာမေဟိ စ ကိလေသာကမ္ဘာမေဟိ စ
နိတံ ဟတံ ပဟတံ သစေ သက္ကောသိ။
တိကိစ္ဆ မံ မြာဟူကတိ။ ဇာ၊ ၄။ ၂။ ၁၉၇။

ကမ္ဘာမိတမြာဟူက (ပု) [ကမ္ဘာမိတ + မြာဟူက]
ကမ္ဘာ နိပဏ်ခံရသော ပုဏ္ဏား။ (ဤပုဏ္ဏား
သည် သာဝတ္ထိပြည်နှင့် ဇေတဝန်ကျောင်း
အကြား အစီရဝတီမြစ်ကမ်းပါး၌ လယ်လုပ်
နေသောပုဏ္ဏားဖြစ်သည်။ ဇေတဝန်ကျောင်း၌
သီတင်းသုံး နေထိုင်တော်မူသော မြတ်စွာ
ဘုရားနှင့်တကွ သံဃာတော်များသည် သာ-
ဝတ္ထိပြည်တွင်းသို့ ဆွမ်းခံဝင်သောအခါ ဤ
ပုဏ္ဏား၏ လယ်ခင်းများအနီးမှ ဖြတ်သန်း၍
ဝင်တော်မူကြရ၏။ (သုတ္တနိ၊ ၄။ ၂။ ၂၂၈)။
ပုဏ္ဏားကြီး လယ်လုပ်ငန်းဆင်းချိန်နှင့် ဘုရား
ရှင်နှင့်တကွ သံဃာတော်များ ဆွမ်းခံဝင်ချိန်
သည် အမြဲတမ်း တိုက်ဆိုင်လျက်ရှိ၏။ ဘုရား
သခင်သည် ပုဏ္ဏားကြီး၏ သောတာပန် တည်
မည့် အကြောင်းထူးကို မြင်တော်မူသဖြင့်
လယ်ခုတ်ထွင် ရှင်းလင်းသည်မှစ၍ လယ်ရိတ်
သိမ်းချိန်နီးသည်အထိ အခွင့်သင့်တိုင်း လယ်
လုပ်ငန်းနှင့်ပတ်သက်သောစကားများကိုနှုတ်
ခွန်းဆက်မေးမြန်းတော်မူလေသည် (ဇာ၊ ၄။
၄။ ၁၆၈-၉)။ ဘုရားသခင်၏ ရည်ရွယ်ချက်မှာ
ပုဏ္ဏားကြီးနှင့် တစ တစ ရင်းနှီး၍ နောင်
တရားဓမ္မ ဟောပြောသောအခါ တရားကိုရိုသေ
စွာ နာယူစေရန် ဖြစ်သည်။ ပုဂ္ဂိုလ်ခင်မှ
တရားမင်သည်ဟု ဆိုရိုးစကားရှိ၏။ ရှေးဦးစွာ
ရင်းနှီးမှုရှိအောင် မပြုလုပ်ပဲ လိုခါမှ တရားဓမ္မ
ဟောပြောဆုံးမလျှင် ထိုတရားဓမ္မကို ရိုသေ

စွာ နာယူမည်မဟုတ်ပေ။ ပုဏ္ဏားကြီးအား ဘုရားသခင်က နှုတ်ခွန်းဆက်သည်ကို မြင်တော်မူကြသဖြင့် ရှင်သာရိပုတြာ၊ ရှင်မဟာမောဂ္ဂလ္လာန်နှင့်တကွ ရှစ်ဆယ်သော မဟာသာဓကများကလည်း ပုဏ္ဏားကြီးကို အခွင့်သင့်တိုင်း နှုတ်ခွန်းဆက် မေးမြန်းတော်မူကြသည် (သုတ္တန်၊ ၄၊ ၂၊ ၂၂၀)။ ပုဏ္ဏားကြီးလည်း “အမျိုးမြတ်သော ဘုရားရှင်နှင့်တကွ ရှင်သာရိပုတြာ၊ ရှင်မဟာမောဂ္ဂလ္လာန် အမှူးရှိသော မဟာသာဓကရှစ်ဆယ်တို့က ငါ့လိုအညတရ ပုဏ္ဏားတယောက်အား နှုတ်ဆက်ဖော် ရပေသည်” ဟု အလွန် ဝမ်းမြောက်ရှာသည့်ပြင် ဘုရားအမှူးရှိသော သံဃာတော်များအား ကြည်ညိုစိတ်လည်း တဖွားဖွား ဖြစ်ပေါ်လာ၏။ ပုဏ္ဏားကြီး၏ လယ်ခင်းများလည်း မိုးသင့် လေသင့်၍ သီးရင့်များဖြင့် မှည့်ဝင်းနေ၏။ ထင်တိုင်းပေါက်၍ စပါးအမြောက်အမြား ထွက်မည်မှာ သေချာသလောက်ဖြစ်နေလေသည်။ လယ်ရိတ်သိမ်းပြီးလျှင် ဘုရားအမှူးရှိသော သံဃာတော်တို့အား တတ်အားသမျှ လှူဒါန်းရန်လည်း စိတ်ကူးထား၏။ သို့သော် ပုဏ္ဏားကြီးကား ကံဆိုးရှာ၏။ လယ်မရိတ်မီ အလျင်တညတွင် မိုးသည်းထန်စွာ ရွာသွန်းသဖြင့် အစီရဝတီမြစ်ရေလွှမ်းမိုး၍ ပုဏ္ဏားကြီး၏ လယ်ခင်းအားလုံး ပျက်စီးလေသည်။ ပုဏ္ဏားကြီးလည်း ရေလွှမ်းမိုးခံရသဖြင့် ပျက်စီးပြီးသော လယ်ခင်းများကို မြင်ရ၍ အသွန် ဝမ်းနည်းရှာ၏။ စိတ်ထောက်တည်ရာ မရတော့ပေ။ မစားနိုင် မသောက်နိုင် တမိုင်မိုင်နှင့် သောကဖိစီး၍ နေရှာ၏။ ဘုရားသခင်သည် ပုဏ္ဏားကြီးသောကရောက်နေသည်ကို မြင်တော်မူသဖြင့် သောကကင်းဝေး နေနိုင်ရေးအတွက် တရားဟောတော်မူရန် နောက်လိုက် ရဟန်းတပါးနှင့်တကွ ပုဏ္ဏားကြီးအိမ်သို့ ကြွတော်မူသည်။ ပုဏ္ဏားကြီးလည်း ဘုရားသခင် အားပေး

စကား ပြောကြားရန် ကြွလာသည်ကို မြင်သဖြင့် အလွန်ဝမ်းမြောက်ရှာ၏။ ဘုရားသခင်အတွက် နေရာထိုင်ခင်းများလည်း ပြင်ဆင်ပေး၏။ ဘုရားသခင်သည် ပြင်ဆင်ခင်းထားအပ်သောနေရာ၌ ထိုင်တော်မူ၍ “ပုဏ္ဏားကြီး ဘာကြောင့် စိတ် မချမ်းမသာ ဖြစ်နေရသနည်း။ သင်၏ စိတ်မချမ်းမသာ ဖြစ်ခြင်း အကြောင်းရင်းကား အဘယ်နည်း” ဟု မေးမြန်းတော်မူ၏။ ပုဏ္ဏားကြီးက လယ်ခုတ်ထွင်ရှင်းလင်းသည်မှစ၍ အားကြီး မာန်တက်လယ်ကို လုပ်ကိုင်ခဲ့ပုံ၊ မိုးလေ အဆင်သင့်၍ သီးရင့်များဖြင့် တဝင်းဝင်း ဖြစ်နေသော လယ်ခင်းများကို မြင်ရသဖြင့် တစိမ့်စိမ့် ပီတိဖြစ်ခဲ့ရပုံ၊ လယ်ခင်းမှထွက်သော သီးနှံများကို ဘုရားအမှူးရှိသော သံဃာတော်များအား တတ်အားသမျှ ဦးဦးဖျားဖျား လှူဒါန်းဖို့ စိတ်ပိုင်းဖြတ်ထားပုံ၊ သို့သော် ကံဆိုး၍ ယမန်နေ့ညက ရွာသောမိုးကြောင့် အစီရဝတီမြစ်ရေ လွှမ်းမိုးသဖြင့် လယ်ခင်း အားလုံး ပျက်စီးရပုံ၊ ခန့်မှန်းခြေအားဖြင့် လှည်းအစီးတရာတိုက်လောက် ပျက်စီး ဆုံးရှုံးရပုံ၊ ထိုအကြောင်းများကြောင့် သူ့အား မအိပ်နိုင် မစားနိုင် တမိုင်မိုင်နှင့် သောကဖြစ်နေရပုံ အလုံးစုံကို လျှောက်ထား၏။ ထိုအခါ ဘုရားရှင်က “ပုဏ္ဏားကြီး သင့်လို သောကဖြစ်နေသူအား ပျက်စီးပြီးအဆုတ်ထွေများသည် ပြန်၍ရနိုင်သလော” ဟု မေးတော်မူ၏။ ပုဏ္ဏားကြီးက “နော ဟေတံဘော ဂေါတမ=သောကဖြစ်နေသူအား ပျက်စီးပြီးအဆုတ်ထွေများသည် ပြန်လာရိုး ပြန်ရရိုး ထုံးစံမရှိပါ” ဟု လျှောက်ထား၏။ “ယင်းသို့ဖြစ်လျှင် ဘာကြောင့် စိုးရိမ်သောက ဖြစ်နေရသနည်း။ ဤလောက၌ သက်ရှိသက်မဲ့အဆုတ်ထွေဟူသမျှသည် ဖြစ်ချိန်တန်ဖြစ်၍ ပျက်ချိန်တန်ပျက်ကြရသည်သာ။ မပျက်မစီး အမြဲတည်နေသော သင်္ခါရဓမ္မဟူ၍မရှိ၊ စိုးရိမ်သောကဖြစ်နေ၍အ

ကြောင်းထူးမည်မဟုတ်” စသည်ဖြင့် ပုဏ္ဏား အား သောကကင်းဝေး နေနိုင်ရေးအတွက် (သုတ္တနိ၊ ၃၉၉-လာ) ကမ္မသုတ်ကို ဟော တော်မူသည်။ တရားဒေသနာ၏ အဆုံး၌ ပုဏ္ဏားကြီးသည် သောတာပန်တည်၏ (ဇာ၊ ၄၁၄။ ၁၇၀)။ ပုဏ္ဏားမလည်း သောတာပန် တည်၏ (သုတ္တနိ၊ ၄၁၂။ ၂၃၇)။ ဘုရားသခင် သည် ဤပုဏ္ဏားကြီးအား ယခုဘဝ၌သာ သောကကင်းဝေး၍ ချမ်းသာစွာ နေနိုင်ရေး အတွက်တရားဟောပြောခဲ့သည်မဟုတ်သေး၊ အတိတ်ဘဝများကလည်း နှစ်ကြိမ်တိုင်တိုင် စိုးရိမ်သောက ကင်းပစေရန် တရားဓမ္မဟော ပြဆုံးမတော်မူခဲ့ဘူးပြီ။ အကျယ်ကို-ဇာ၊ ၄၁၂။ ၁၉၅-၈။ ၄၁၄။ ၁၆၈-၁၇၇-၌ ကြည့်။) တယော ဂိရိန္တိ ဣဒံ သတ္တာ ဇေတဝနေ ဝိဟရန္တော ကမ္မနိတဗြာဟ္မဏံ နာမ အာရဗ္ဗ ကထေသိ။ ဇာ၊ ၄၁၂။ ၁၉၅။

ကမ္မနိယ (တိ) [ကမ္မ+ဏေ+အနိယ] အလိုရှိ- တောင့်တ- နှစ်သက်- အပ်သော။ ဂမနာ ကမ္မနိယာ တေ၊ ဟရန္တိယေဝ မေ မနော။ ဇာ၊ ၂။ ၁၃။ (-မဟာနိ၊ ၂။ ဒီ၊ ၄၁။ ၃၃၅။) ကမ္မနိယဋ္ဌေနာတိ ပစ္စာသိသိတဗ္ဗဋ္ဌေန။ မ- ဟာနိ၊ ၄၁။ ၁၄။ ကမ္မနိယာတိ ကန္တာ ကာမိ- တဗ္ဗယုတ္တကာ။ ဇာ၊ ၄၁၅။ ၁၆၆။ ကမ္မနိ- ယာတိ ကာမေတဗ္ဗာ။ သိ၊ ၄၁။ ၁၆၆။ ၂။ ၄၃၀။

ကမ္မနိယတရ (တိ) [ကမ္မနိယ+တရ] အလွန် - အလိုရှိ- တောင့်တ- အပ်သော။ အမေ အဘိဘုယျ ပရေသံ ကမ္မနိယတရာ။ ဒီ၊ ၄၁။ ၁။ ၃၃၂။ (-သိ၊ ၄၁။ ၁၆၆။ ၂။ ၄၃၀။)

ကမ္မန္တု (တိ) [ကမ္မ+အန္တု] ကမ္မဂုဏ်ဟူသော ထိတ်တုံး။ အောက်ပုဒ်-ကြည့်။

ကမ္မန္တုဗန္ဓနဗဒ္ဓ (တိ) [ကမ္မန္တု+ဗန္ဓန + ဗဒ္ဓ] ကမ္မဂုဏ် ထိတ်တုံး အနှောင်အဖွဲ့ဖြင့် နှောင်ဖွဲ့ အပ်သော။ ကမ္မန္တုဗန္ဓနဗဒ္ဓါ ကာယဿ ဘေဒါ ပရံ မရဏာ ဗြဟ္မာနံ သဟ-

ဗျူပဂါ ဘဝိဿန္တိတိ နေတံ ဌာနံ ဝိဇ္ဇတိ။ ဒီ၊ ၁။ ၂၃၁။

ကမ္မန္တု (တိ) [ကမ္မ + အန္တု] ကမ္မအကန်း၊ ကိလေသာကမ္မဖြင့် ကန်းသော။ ကာ- မန္တာ ဇာလသဉ္ဇန္တာ၊ တဏှာဆဒနဆာဒိတာ။ ဥဒါနံ။ ၁၇၂။ နေတ္ထိ။ ၃၂။ ၁၀၇။ ပေဋကော။ ၁၈၄။ (-ထေရီ၊ ၂၇၂။ အပ၊ ၄၁၂။ ၁၅။) တတ္ထ ကမ္မန္တာတိ ဝတ္ထုကာမေသု ကိလေသကာ- မေန အန္တာ ဝိစက္ခကာ ကတာ။ ဥဒါနံ၊ ၄၁။ ၃၃၃။ (-ထေရီ၊ ၄၁၂။ ၂၃။ နေတ္ထိ၊ ၄၁။ ၁၀၀။ နေတ္ထိဝိ၊ ၁၄၇။ ၂၃၃။)

ကမ္မပဏ် (ပု) [ကမ္မ+ပဏ်] ကမ္မညွှန်၊ နှစ်မြှုပ်တတ်သော ညွှန်နှင့်တူသော ကမ္မ- တဏှာ။ ကမ္မပဏော ဒုရစ္စယောတိ ကမ္မ- ပဏော ကမ္မကဒ္ဓမော ကမ္မကိလေသော။ မဟာနိ၊ ၃၃၉။ (-ထေရီ၊ ၄၁၈။ အပ၊ ၄၁၂။ ၁၅၇။ ၂၅၀။) ကမ္မပဏောတိ ဩသိဒနဋ္ဌေန ကလလံ။ မဟာနိ၊ ၄၁။ ၃၃၃။

ကမ္မပစ္စနိကဋ္ဌ (ပု) [ကမ္မ+ပစ္စနိကဋ္ဌ] ကမ္မ- ၏ ပြောင့်ပြောင့် ဆန့်ကျင်ဖက် သဘော။ နေက္ခမ္မသင်္ကပ္ပါဒီသု ကမ္မပစ္စနိကဋ္ဌေန ကမ္မ- တော နိဿဋ္ဌဘာဝေန ဝါ... နေက္ခမ္မသင်္ကပ္ပေါ။ မ၊ ၄၁၄။ ၂၁၈။ သံ၊ ၄၁။ ၁၆၁။ (-မ၊ ၄၁။ ၃၈၇။) ကမ္မပစ္စနိကဋ္ဌေနာတိ ကမ္မာနံ ဥပပစ္စနိကဘာဝေန။ သံ၊ ၄၁။ ၁၆၁။

ကမ္မပစ္စယ (ပု) [ကမ္မ+ပစ္စယ] (၁) ကမ္မဟူ သောအကြောင်း။ (တိ) (၂) ကမ္မလျှင် အကြောင်းရှိသော။ (၁) ကမ္မနိဒါန (၁) ကြည့်။ (တိ) (၂) ယေ စ ကမ္မပစ္စယာ ဥပပစ္စန္တိ အာသဝါ ဝိဿာတာ ပရိဋ္ဌာဟာ မုတ္တော သော တေဟိ။ ဒီ၊ ၃။ ၂၃၃။ ကမ္မ- ပစ္စယာ အာသဝါ နာမ ကမ္မဟေတုကာ စတ္တာရော အာသဝါ။ ဒီ၊ ၄၁။ ၂၃၅။

ကမ္မပဋိပက္ခ (တိ) [ကမ္မ+ပဋိပက္ခ] ကမ္မ၏ ဆန့်ကျင်ဖက် ဖြစ်သော (ဈာန်)။ “ကမ္မ-

ပဋိပက္ခံ ပဌမံ ဈာနံ ပရိပူရေတိ”တိ ဝုတ္တံ။
နေတ္ထိ၊ ဌ။ ၂၀၅။

ကမပဋိဗဒ္ဓ (တိ) [ကမ+ပဋိဗဒ္ဓ] ကမနှင့်
စပ်သော။ ကမပဋိသံယုတ္တ-ကြည့်။

ကမပဋိဗဟန (န) [ကမ+ပဋိဗဟန] ကာ-
မကို တားမြစ်ခြင်း။ တဗ္ဗဟုလဝိဟာရိနောတိ
ကာမပဋိဗဟနေန တမေဝ ပဋိပဒံ ဗဟုလံ
ကတွာ ဝိဟရန္တဿ။ မ၊ ဌ၊ ၄။ ၃၉။ (-၄၂။
မ၊ ဌ၊ ၂။ ၅၆။)

ကမပဋိလာဘ (ပု) [ကမ+ပဋိလာဘ] ကမ
ကို ရခြင်း။ ကမပပတ္တိ-ကြည့်။

ကမပဋိသံယုတ္တ (သညတ္တ) (တိ) [ကမ+ပဋိ-
သံယုတ္တ] ကမနှင့်-ယှဉ်-စပ်လျဉ်း-သော
(အကြံ)။ တတ္ထကတမာကာမောတု? ကမ-
ပဋိသံယုတ္တော တက္ကော ဝိတက္ကော။ အဘိ၊ ဝိ။
ဂဂ။ သံ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၂၅။ (-ဒိ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၆၆။ မ၊ ဌ၊
၂။ ၃၈၃။ အဘိ၊ ဌ၊ ၂။ ၆၉။ နေတ္ထိ၊ ဌ။ ၁၆၄။
ဒိ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၅၈။ မ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၇၂။) ကမပဋိ-
သံယုတ္တောတိ ကမရာဂသင်္ခါတေန ကာမေန
သမ္ပယုတ္တော ကာမေန ပဋိဗဒ္ဓေါ ဝိ။ မ၊ ဌ၊ ၂။
၆၇။ (-သံ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၃၅။ မူလဋီ၊ ၂။ ၄၄။ နေတ္ထိ၊
ဋီ၊ ၉၄။) ကမပဋိသညတ္တာ သညာ ကမ-
သညာ။ မဟာနိ၊ ဌ။ ၁၄၉။

ကမပဋိသံယုတ္တကထာ (ထိ) [ကမပဋိသံယုတ္တာ
+ကထာ] ကမနှင့် ယှဉ်စပ်သောစကား။
ဂေဟသိတကထာတိ ကမပဋိသံယုတ္တက-
ထာ။ မ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၀၈။ (-သံ၊ ဌ၊ ၁။ ၂၈၃။)

ကမပဋိသံယုတ္တဓမ္မ (ပု) [ကမပဋိသံယုတ္တ+
ဓမ္မ] ကမနှင့်ယှဉ်စပ်သောတရား။ အညေသု
စ ကာမပဋိသံယုတ္တဓမ္မေသု ဝိဇ္ဇမာနေသု။
မူလဋီ၊ ၂။ ၄၄။

ကမပဋိသန္နိသုခိ (တိ) [ကမပဋိသန္နိသုခ+ဤ]
ကာမနှင့် စပ်သော ချမ်းသာ ရှိသော၊
ကာမနှင့် စပ်သော ချမ်းသာဖြင့် ချမ်း

သာသော၊ သူ။ ယော ကမပဋိသန္နိသုခိနော
သောမနဿာနယောဂေါ ဟိနော။ မ၊ ၃။
၂၇၄။ (-၂၇၈။) ကမပဋိသန္နိသုခိနောတိ
ကာမပဋိသန္နိနာ ကမပသံဟိတေန သုခေန
သုခိတဿ။ မ၊ ဌ၊ ၄။ ၁၉၂။

ကမပတ္တနာ (ထိ) [ကမ+ပတ္တနာ] ကမဟူ
သော တောင့်တခြင်း။ အယံ ဝုစ္စတိ ဘိက္ခဝေ
ကာမာနံ ဝိပါကောတိ အယံ ဒုဝိဇ္ဇောပိ ကာ-
မပတ္တနံ နိဿာယ ဥပ္ပန္နတ္တာ ကာမာနံ ဝိပါ-
ကောတိ ဝုစ္စတိ။ အံ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၃၅။ (-ထေရ၊ ဌ၊
၂။ ၂၉၇။ ဒိ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၃၂။)

ကမပဒဿာတ (ပု၊ န) [ကမပဒ + ဿာတ]
ကာမ၏-တည်ရာ- အကြောင်း - ကိုသတ်
ခြင်း။ ကမပဒဿာတံ ကာမဝူပသမံ
ကဓောန္တော။ မ၊ ဌ၊ ၄။ ၂၁၈။ သံ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၆၁။
တတ္ထ ကာမပဒဿာတန္တိ ယထာ ကာမော ပဒံ
ပတိဋ္ဌံ န လဘတိ၊ ဝေ ဟနနံ၊ ကာမသမုစ္ဆေ-
ဒန္တိ အတ္ထော။ မ၊ ဌ၊ ၂။ ၄၀၆။ ပဇ္ဇတိ ပဝတ္တ-
တိ တေနာတိ ပဒံ၊ ကာမဿ ပဒန္တိ ကာမပဒံ၊
ကာမဿ ဥပ္ပတ္တိကာရဏဿ ဿာတော
သမုဏ္ဍိတော၊ တံ ကာမပဒဿာတံ။ သံ၊ ဌ၊
၂။ ၄၀၀။

ကမပဗန္ဓ (ပု) [ကမ+ပဗန္ဓ] ကမအနှောင်
အဖွဲ့။ ကမပဗန္ဓောဿတာရိ-ကြည့်။

ကမပရိစ္စာဂ (ပု) [ကမ+ပရိစ္စာဂ] ကမကို
စွန့်ခြင်း။ ကမပရိစ္စာဂေန ဝေ စဿ အဓိဂမံ
ဒိပေတိ။ ဝိ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၁၂။ အဘိ၊ ဌ၊ ၁။ ၂၀၈။
ပဋိသံ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၆၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၁၃၅။ မဟာနိ၊
ဌ။ ၁၀၇။ (-ထေရ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၄၃။)

ကမပရိညာ (ထိ) [ကမ+ပရိညာ] ကမ
ကိုပိုင်းခြား၍သိခြင်း။ ဧတ္ထ စ ပဌမာယ ဓာ-
တုယာ ကမပရိညာ ဝုတ္တာ။ ဣတိဝုတ်၊ ဌ။
၂၁၀။

ကမပရိတောသ (ပု) [ကမ + ပရိတောသ]
ကာမဂုဏ်ကို နှစ်သက်ခြင်း။ တဿာ ကာမ-

ပရိဘောသေန ဟဋ္ဌတုဋ္ဌော ဟောတိတိ
အတ္ထော။ သံ၊ ဇိ၊ ၁။ ၇၆။

ကမပရိဘောဂ (ပု) [ကမ+ပရိဘောဂ] ကာ-
မဂုဏ်ခံစားခြင်း။ အာဒိနဝန္တိ ကမပရိဘော-
ဂေ သမ္ပတိ၊ အာယတိဉ္စ ခေါသံ အပဿန္တာ။
ဒီ၊ ဇိ၊ ၁။ ၄၀၂။ သံ၊ ဇိ၊ သစ်၊ ၂။ ၄၃၀။ (-ဒီ၊ ဇိ၊
၃။ ၂၃၉။)

ကမပရိဘောဂဂရုမနကာလ (ပု) [ကမ-
ပရိဘောဂ + ဂရုမနကာလ] ကာမဂုဏ်
ခံစားမှု၌ အလေးပြုခြင်းသို့ ရောက်သော
အခါ။ ကမပရိဘောဂဂရုမနကာလော
နာမ ဝိသေသတော ပဌမယောဗ္ဗနာဝတ္ထာတိ
အာဟ “ဒဟရယောဗ္ဗနကာလော” တိ။ သံ၊
ဇိ၊ ၁။ ၈၃။

ကမပရိဘောဂစေတနာ (ထိ) [ကမပရိဘော-
ဂ+စေတနာ] ကာမဂုဏ် ခံစားသော စေတ-
နာ။ ကာမေ ပရိဘူန္တနံ ကာမပရိဘောဂ-
စေတနာယ စတုသု အပါယေသု ဒိန္နပဋိသန္ဓိ-
မူလကမ္မိ မဟာပရိဋ္ဌာဟဒုက္ခံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ သံ၊ ဇိ၊
၃။ ၉၆။

ကမပရိဘောဂိစ္ဆာ (ထိ) [ကမပရိဘောဂ+
ဣစ္ဆာ] ကာမဂုဏ်ခံစားလိုခြင်း။ ဇိသစ္ဆာဒုဗ္ဗ-
လျပရေတဿ ကာမပရိဘောဂိစ္ဆာ သမ္ပဝ-
တိ။ သံ၊ ဇိ၊ ၂။ ၁၁၃။

ကမပရိယုဋ္ဌာန (န) [ကမ+ပရိယုဋ္ဌာန] ကာမ-
တဏှာ-ထကြ-ထိုးကျင့်-နှိပ်စက်-ခြင်း။
ပါပမိတ္တပစ္စယော ကာမပရိယုဋ္ဌာနံ ဟေတု။
ပေဋကော။ ၃၂၀။

ကမပရိယေသနာ (ထိ) [ကမ + ပရိယေသ-
နာ] ကာမကို ရှာမှီးခြင်း။ ကာမပရိယေ-
သနာယ ဥဿုက္ကော (အံ၊ ၁။ ၆၈) တိ ဒုဝိဇာ-
နမ္ပိ ကာမာနံ ပရိယေသနတ္ထံ ဥဿုက္ကမာ-
ပန္နော။ အံ၊ ဇိ၊ ၂။ ၄၃။

ကမပရိယေသန္တ (တိ) [ကမ+ပရိယေသန္တ]
ကာမကို ရှာမှီးသောသူ။ ကာမရတ္တံ ကာမ-

ပရိယေသန္တဉ္စ သိဟာဒယော စ ပါကဋ္ဌ-
ပရိယယာ။ မဟာနိ၊ ၄။ ၄၇။

ကမပရိဋ္ဌာဟ (ပု) [ကမ+ပရိဋ္ဌာဟ] ကာမ
ဟူသော ပူလောင်ခြင်း။ ကာမဂုဏ်အပူ။
ကာမပရိဋ္ဌာဟာနံ ဝူပသမော အက္ခာတော။
ဝိ၊ ၁။ ၂၃။ (-မ၊ ၁။ ၃၀၇။ အဘိ၊ ၈။ ၂၂၂။
မဟာနိ။ ၂။) ကာမပရိဋ္ဌာဟာနန္တိ ပဉ္စ-
ကာမဂုဏ်ကရာဂဝေသေန ဥပ္ပန္နပရိဋ္ဌာဟာနံ
အန္တောဒါဟာနံ။ ဝိ၊ ဇိ၊ ၁။ ၁၈၄။ အနုဒဟန-
ဝေသေန ပရိဋ္ဌာဟောတိ ဝေဒိတဗျော။ မ၊ ဇိ၊
၂။ ၁၈၈။ (-အဘိ၊ ဇိ၊ ၁။ ၄၀၂။ မဟာနိ၊ ၄။
၁၅။)

ကမပရိဋ္ဌာဟဝူပသမန (န) [ကမပရိဋ္ဌာဟ+
ဝူပသမန] ကာမဂုဏ်အပူကို ငြိမ်းစေခြင်း။
ကိလေသပရိဋ္ဌာဟဝူပသမနတော ကာမူပ-
သမနတော ကာမပရိဋ္ဌာဟဝူပသမနတော စ။
စရိယာ၊ ၄။ ၃၁၅။

ကမပလိပ (ပု) [ကမ+ပလိပ] ကာမညွှန်၊
ကပ်ငြိစေတတ်သော ညွှန်စေးနှင့် တူသော
ကာမတဏှာ။ ကာမကဒ္ဒမော ကာမကိလေ-
သော ကာမပလိပေါ။ မဟာနိ။ ၃၃၉။ နိယျာ-
သံ ဝိယ လဂ္ဂါပနဋ္ဌေန ပလိပေါ။ မဟာနိ၊ ၄။
၃၈၄။

ကမပလိဗောဓ (ပု) [ကမ+ပလိဗောဓ] ကာ-
မဟူသော ကြောင့်ကြခြင်း။ ကာမအနှောင့်
အယှက်။ ကာမပရိဋ္ဌာဟေ ကာမပလိဗောဓေ
သေမာနော သယမာနော။ စူဠနိ။ ၂၂၁။

ကမပလိရောဓ (ပု) [ကမ+ပလိရောဓ] ကာမ
ဟူသော တားမြစ်တတ်သော တရား။ ကာမ-
ပလိပေါ ကာမပလိရောဓော။ မဟာနိ။ ၃၃၉။
ရန္တိတော ဓာရဏဋ္ဌေန ပလိရောဓော (သိ၊ က၊
မူကဲ့)။ မဟာနိ၊ ၄။ ၃၈၄။

ကမပသင်္ဂပ္ပတ္တိ (ထိ) [ကမပသင်္ဂ+ပတ္တိ] ကာ-
မဟု လျဉ်းပါးဖွယ်သို့ ရောက်ခြင်း။ ဝိတက္က-

သ ကမပသင်္ဂပ္ပတ္တိ သာတိသယတ္တာ။ သံ၊
ဇီ၊ ၂။ ၁၃၅။

ကမပသုတ (တိ) [ကမ+ပသုတ] ကမ၌-
လေ့ကျက်-အားထုတ်-သော၊ ကမကို ရှာ
မှီးခြင်းစသည်၌ -လေ့ကျက်-အားထုတ်-
သော၊ သူ။ တပုဗ္ဗာရာ တဒဓိမုတ္တာ တဒဓိ-
ပတေယျာ၊ တေပိ ကမပသုတာ။ မဟာနိ။
၂၇။ ပရိယေသနာဒိမနယုတ္တတ္တာ ပသုတာ။
မဟာနိ၊ ၉။ ၉၃။

ကမပါရိစရိယာ (တိ) [ကမ+ပါရိစရိယာ]
ကမဖြင့် လုပ်ကျွေးခြင်း၊ မေထုန်အကျင့်
ဖြင့် လုပ်ကျွေးခြင်း။ အတ္တကမပါရိစရိယာ-
(ကင်္ခါ၊ ၁၃၀) တိ ကာမိယတိတိ ကာမော၊
မေထုန်ဓမ္မော၊ ပရိစရဏံ ဥပဋ္ဌာနံ ပရိစရိယာ၊
သာဝ ပါရိစရိယာ၊ ကာမေန ပါရိစရိယာ
ကာမပါရိစရိယာ။ ကင်္ခါ၊ ၉။ သင်္ခ။ ၂၃၂။ အတ္တ-
ကာမပါရိစရိယာ-လည်း ကြည့်။

ကမပါလ (တိ) [ကမ+ပါလ] ကမကို
စောင့်ရှောက်တတ်သော၊ သူ။ ဓာတာ ဝိဇာ-
တာ စသိ ကာမပါလော (ဇော၊ ၂။ ၄၅) တိ
တံ မမ ဒေဝဓာရဏတော ဓာတာ ဣဿရိ-
ယသုခဿ ဝိဒဟနတော ဝိဇာတာ ဣစ္ဆိတ-
ပတ္တိတာနံ ကာမာနံ ပါလနတော ကာမပါ-
လော။ ဇော၊ ၄။ ၂၃၈။

ကမပိပါသာ (တိ) [ကမ+ပိပါသာ] ကမကို
သောက်လိုခြင်း၊ လိုချင်မှုဟူသော မှတ်သိပ်
ခြင်း။ ကမပိပါသာနံ ပဋိဝိနယော အက္ခာ-
တော။ ဝိ၊ ၁။ ၂၃။ မ၊ ၁။ ၃၀၇။ (-အံ၊ ၁။
၃၁၇။ စူဠနိ၊ ၃၇။) ကမပိပါသာနန္တိ ကာမေ-
သု ပါတဗျတာနံ၊ ကာမေ ဝါ ပါတုမိစ္ဆာနံ။
ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၁၈၄။ ကမပိပါသာတိ ကာမာနံ
ပါတုကမ္ပတာ၊ ကာမတဏှာတိ အတ္ထော။
သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁၇။

ကမဗန္ဓန (န) [ကမ+ဗန္ဓန] ကမအနှောင်
အဖွဲ့။ အတိတော ဝိသယံ တေသံ၊ ဒါလယံ

ကမဗန္ဓနံ။ အပ၊ ၂။ ၆၁။ ထေရ၊ ၄။ ၁။ ၃၇၃။
(-ဒိ၊ ၄။ ၂။ ၃၀၁။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၂။ ၂။ ဥဒါန၊ ၄။
၃၁၃။ သုတ္တနိ၊ ၄။ ၈။ စူဠနိ၊ ၄။ ၁၁၇။ ဇော၊
၄။ ၆။ ၃၇။ ဒိ၊ ၄။ ၂။ ၂၅၂။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၇၄။)

ကမဗန္ဓနဗဒ္ဓ (တိ) [ကမဗန္ဓန+ဗဒ္ဓ] ကမ
အနှောင်အဖွဲ့ဖြင့် နှောင်ဖွဲ့ခံရသော၊ သူ။ ကာ-
မဗန္ဓနဗဒ္ဓါ တေ၊ နန္တိ မာရဝသံ ပုန။ သံ၊ ၁။
၁၃၄။

ကမဗန္ဓောသတရိ (တိ) [ကမဗန္ဓောသ+
တရ+တိ] ကမအနှောင်အဖွဲ့ ဝဲဩဇာကို
ကူးမြောက်ပြီးသော၊ သူ။ ဝေသမ္မာဝိမုတ္တာနံ၊
ကာမဗန္ဓောသတရိနံ။ ဥဒါန၊ ၁။ ၉၃။ အပ၊
၂။ ၂၂၁။ ဒိ၊ ၄။ ၂။ ၅၄။ ထေရီ၊ ၄။ ၁။ ၆၂။ ဗုဒ္ဓဝံ၊
၄။ ၂၇၈။ တတော ဝေ ကာမဗန္ဓသင်္ခါတံ
ကာမောသံ ဘဝေါသာဒိဘေဒံ အဝသိဋ္ဌံ
ဩဇဉ္စ တရိတွာ ဌိတတ္တာ ကာမဗန္ဓောသ-
တရိနံ။ ဥဒါန၊ ၄။ ၃၉၂။ (-ဒိ၊ ၄။ ၂။ ၅၇။)

ကမဗဠိသ (ပ) [ကမ+ဗဠိသ] ကမငါးမျှား
ချိတ်၊ ငါးမျှားချိတ်နှင့်တူသော ကာမ။ ပဏေ
သယာနော ပရိဖန္ဓမာနောတိ ပဏေ သ-
ယာနော။ ကာမကိလေသေ ကာမဗဠိသေ
ကာမပရိဋ္ဌာဟေ။ စူဠနိ၊ ၂၂၁။

ကမဘဝ (ပ) [ကမ+ဘဝ] (၁) ကမဘုံ။
(၂) ကမဘုံသို့ ရောက်ကြောင်းကံ။ (၃)
ကာမဘုံ၌ဖြစ်သော အကျိုးတရား၊ ဥပါဒိဏ္ဏ-
ကန္တာဟူသော ကမဘဝ။ (ကာမဝိပါက်
၂၃၊ ဝိရတိ၊ အပ္ပမညာကြည်သော စေတသိက်
၃၃၊ ကမ္မဇရုပ် ၂၀-ကို ကာမဘဝဟု ခေါ်
သည်။) (၄) ကာမဂုဏ်၌ တပ်သော
လောဘ။ (၅) ကာမတဏှာဘုံဘဝ။ (၁)
ကာမဘဝေ (မဟာနိ၊ ၃။ ၆) တိ ကာမ-
ဓာတုယာ။ မဟာနိ၊ ၄။ ၁၃၇။ ကာမဘဝ-
ရူပလည်း ကြည့်။ (၂) ကာမဘဝေါ ဝါ
ရူပဘဝေါ ဝါ အရူပဘဝေါ ဝါ။ ဒိ၊ ၂။ ၄၄။

(-မ၊၁။၆၂။ ဒီ၊၁။၂။၈။ မ၊၁။၂။၂။)
 ကမ္ဘာဝဂ္ဂကံ ကမ္ဘာဝဂ္ဂေါ။ ဒီ၊၁။၂။၆။
 (၃) ကမ္ဘာဝဂ္ဂေါ ဂ္ဂပတဝေါ အဂ္ဂပတဝေါ။
 အဘိ၊ဝိ၊၁၄၃။ (-အံ၊၁။၂။၄။ အဘိ၊ဓ၊
 ၁၃။) ကမ္ဘာဝဂ္ဂေါ ကမ္ဘာဝဂ္ဂယံ ဥပပတ္တိ-
 ဘဝေါ။ အံ၊၁။၂။၂။၄။ ကမ္ဘာဝဂ္ဂေါ ကမ္ဘာ-
 ဝဂ္ဂေါ။ အဘိ၊ဓ၊၂။၁၇၄။ တတ္ထ ကမ္ဘာဝဂ္ဂေါ ပဉ္စ ဥပါ-
 ဒိက္ခကန္ဓာ။ ဝိ၊သု၊၁။၂။၂။၆။ ကမ္ဘော ဝေ
 ဘဝေါ ကမ္ဘာဝဂ္ဂေါ။ သော ပန ယသ္မာ
 ယထာဝုတ္တေနတ္ထေန “ကမ္ဘော” တိ ဝတ္ထဗ္ဗော
 ဟေတိ။ တသ္မာ “ကမ္ဘာဝဂ္ဂေါ”-
 တိ ဝုတ္တံ။ ကမ္ဘာဝဂ္ဂေါ ဝိ၊သု၊၁။၂။၂။၆။
 “ကမ္ဘာဝဂ္ဂေါ” တိ ဝုတ္တော။
 ဝိ၊သု၊၁။၂။၂။၆။ (၂) (၃) မ၊၁။၂။၂။၄။
 လည်း ကြည့်။ (၄) ကမ္ဘာဝဂ္ဂေါ ပဉ္စပဿမ-
 ကြည့်။ (၅) ကမ္ဘာဝဂ္ဂေါ ပဉ္စပဿမ-
 ကြည့်။

ကမ္ဘာဝဂ္ဂ (တိ) [ကမ္ဘာဝ + ဂ္ဂ] ကမ္ဘာ
 ဘုံသို့ရောက်သော။ ဟေတ္တ ဥပရိ စ သံသရ-
 ဏတော ကမ္ဘာဝဂ္ဂတော ဟိနဇ္ဈာနကော။
 မူလ၊၁။၂။၂။၆။

ကမ္ဘာဝဂ္ဂ (ပ) [ကမ္ဘာဝ + ဂ္ဂ] ကမ္ဘာ
 ပဿမ [ကမ္ဘာဝဂ္ဂ] တပ်သော လောဘ၊
 ထိုလောဘ၏ ငြိမ်းခြင်း။ ကမ္ဘာဝဂ္ဂပဿ-
 မေသု အဘိ၊ဝိ၊၁။၂။၂။၆။ ဝိ၊သု၊၁။၂။၂။၆။
 ပါရမိယာ။ စရိယာ၊၁။၂။၂။၆။

ကမ္ဘာဝဂ္ဂ (ပ) [ကမ္ဘာဝ + ဂ္ဂ] ကမ္ဘာ
 ဘဝတိ။ ကမ္ဘာဝဂ္ဂေါ အဦးရှိသော ဘဝ
 ၃-ပါး (ကမ္ဘာဝ၊ ဂ္ဂပတဝ၊ အဂ္ဂပတဝ)။
 ကမ္ဘာဝဂ္ဂေါ ဝိ၊သု၊၁။၂။၂။၆။ ဝိ၊သု၊၁။၂။၂။၆။
 မဟာနိ၊၁။၂။၂။၆။ ကမ္ဘာဝ (၃)
 လည်း ကြည့်။

ကမ္ဘာဝဓမ္မ (ပ) [ကမ္ဘာဝ + ဓမ္မ] ကမ္ဘာဝ
 ဟူသောတရား။ ကမ္ဘာဝဓမ္မ (မူလ၊၁။၂။၂။၆။)

၂၀၄) ကမ္ဘာဝဂ္ဂေါ ကမ္ဘာဝဂ္ဂေါ။ အနု၊၁။၂။၂။၆။

ကမ္ဘာဝဂ္ဂ (တိ) [ကမ္ဘာဝ + ဂ္ဂ] ကမ္ဘာဝ
 ကမ္ဘာဝဂ္ဂေါ ကမ္ဘာဝဂ္ဂေါ။ အနု၊၁။၂။၂။၆။
 ကမ္ဘာဝဂ္ဂေါ ကမ္ဘာဝဂ္ဂေါ။ အနု၊၁။၂။၂။၆။

ကမ္ဘာဝဂ္ဂ (တိ) [ကမ္ဘာဝ + ဂ္ဂ] ကမ္ဘာဝ
 ကမ္ဘာဝဂ္ဂေါ ကမ္ဘာဝဂ္ဂေါ။ အနု၊၁။၂။၂။၆။
 ကမ္ဘာဝဂ္ဂေါ ကမ္ဘာဝဂ္ဂေါ။ အနု၊၁။၂။၂။၆။

ကမ္ဘာဝဂ္ဂ (ထိ) [ကမ္ဘာဝ + ဂ္ဂ] ကမ္ဘာဝ
 ကမ္ဘာဝဂ္ဂေါ ကမ္ဘာဝဂ္ဂေါ။ အနု၊၁။၂။၂။၆။
 ကမ္ဘာဝဂ္ဂေါ ကမ္ဘာဝဂ္ဂေါ။ အနု၊၁။၂။၂။၆။

ကမ္ဘာဝဂ္ဂ (တိ) [ကမ္ဘာဝ + ဂ္ဂ] ကမ္ဘာဝ
 ကမ္ဘာဝဂ္ဂေါ ကမ္ဘာဝဂ္ဂေါ။ အနု၊၁။၂။၂။၆။
 ကမ္ဘာဝဂ္ဂေါ ကမ္ဘာဝဂ္ဂေါ။ အနု၊၁။၂။၂။၆။
 ကမ္ဘာဝဂ္ဂေါ ကမ္ဘာဝဂ္ဂေါ။ အနု၊၁။၂။၂။၆။

ကမ္ဘာဝဂ္ဂ (တိ) [ကမ္ဘာဝ + ဂ္ဂ] ကမ္ဘာဝ
 ကမ္ဘာဝဂ္ဂေါ ကမ္ဘာဝဂ္ဂေါ။ အနု၊၁။၂။၂။၆။
 ကမ္ဘာဝဂ္ဂေါ ကမ္ဘာဝဂ္ဂေါ။ အနု၊၁။၂။၂။၆။
 ကမ္ဘာဝဂ္ဂေါ ကမ္ဘာဝဂ္ဂေါ။ အနု၊၁။၂။၂။၆။

ကမ္ဘာဝဂ္ဂ (ပ) [ကမ္ဘာဝ + ဂ္ဂ] ကမ္ဘာဝ
 ကမ္ဘာဝဂ္ဂေါ ကမ္ဘာဝဂ္ဂေါ။ အနု၊၁။၂။၂။၆။
 ကမ္ဘာဝဂ္ဂေါ ကမ္ဘာဝဂ္ဂေါ။ အနု၊၁။၂။၂။၆။

ကမ္ဘာဝဂ္ဂ (န) [ကမ္ဘာဝ + ဂ္ဂ] ကမ္ဘာဝ
 ကမ္ဘာဝဂ္ဂေါ ကမ္ဘာဝဂ္ဂေါ။ အနု၊၁။၂။၂။၆။
 ကမ္ဘာဝဂ္ဂေါ ကမ္ဘာဝဂ္ဂေါ။ အနု၊၁။၂။၂။၆။

(မ၊ဌ၊၄။၂၂၉)၌ ကမ္ဘာဗိမ္ဗိယာပန္နံ သဗ္ဗံ ရူပက္ခန္ဓမာဟ။ မ၊ဋီ၊၃။၄၁၇။

ကမ္ဘာဝုပ္ပန (တိ) [ကမ္ဘာဝ + ဥပ + ဂမ + ကိ] (က) ကမ္ဘာဝသို့ လားစေတတ်သော၊ ကမ္ဘာသို့ ရောက်ကြောင်းဖြစ်သော။ (ခ) ကမ္ဘာသို့ ကပ်ရောက်တတ်သော။ (က) မနောသဉ္ဇေဟနာဟာရော ကမ္ဘာဝုပ္ပနံ ကမ္ဘာဝုပ္ပနံ အာဟရတိ။ သံ၊ဌ၊၂။၂၄။ (-အဘိ၊ဌ၊၂။၁၇၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၂၀၈။ ဣတိ-ဝုတ်၊ဌ၊၂။၃၃၀။ မ၊ဋီ၊၂။၂၇၀။) (ခ) ကမ္ဘာဝုပ္ပန၊ ဝေ စ သတ္တာ ဟေန္တိ။ အဘိ၊ဌ၊၃။၂၀၈။

ကမ္ဘာဝုပ္ပနကမ္မ (န) [ကမ္ဘာဝုပ္ပန + ကမ္မ] ကမ္ဘာသို့ ရောက်ကြောင်း ဖြစ်သော ကံ။ တတ္ထ ကမ္မဘဝေါ နာမ ကမ္ဘာဝုပ္ပနကမ္မ-မေဝ။ သံ၊ဌ၊၂။၁၃။

ကမ္ဘာဝုပ္ပပတ္တိ (ထိ) [ကမ္ဘာဝ + ဥပပတ္တိ] ကမ္ဘာသို့ဖြစ်ခြင်း၊ ကမ္ဘာသို့ရောက်ခြင်း။ ကမ္ဘာဝုပ္ပပတ္တိယာ ဝိသေသပစ္စယတ္တာ။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၁၄၁။

ကမ္ဘာဝုပ္ပပတ္တိပစ္စယ (ပ) [ကမ္ဘာဝုပ္ပပတ္တိ + ပစ္စယ] ကမ္ဘာသို့ဖြစ်ခြင်း၏အကြောင်း။ တံ နိဗ္ဗတ္တိဟေတု ကမ္မပရိက္ခယေ ကမ္ဘာဝုပ္ပပတ္တိပစ္စယတာယ။ သံ၊ဋီ၊၂။၅၃၀။

ကမ္ဘာဝ (ပ) [ကမ္ဘာ + ဘာဝ] ကမ္ဘာ၏ အဖြစ်။ ကမ္ဘာဏာနံ ကမ္ဘာဘဝေါ စ အာမိသဘာဝေါ စ။ မ၊ဋီ၊၃။၂၃။

ကမ္ဘာဝသိဒ္ဓိ (ထိ) [ကမ္ဘာဝ + သိဒ္ဓိ] ကမ္ဘာအဖြစ်၏ပြီးခြင်း။ တဿေဝ ဝသေန တေသမ္ပိ ကမ္ဘာဝသိဒ္ဓိတော။ အံ၊ဋီ၊၃။ ၁၃၉။

ကမ္ဘာ (ပ) [ကမ္ဘာ + ဘူ + ကိ] ကမ္ဘာ မထေရ်။ ဤမထေရ်သည်ရှင်အာနန္ဒာနှင့် ၎င်း၊

စိတ္တသုက္ကယ်နှင့်၎င်း တရား ဆွေးနွေးဖက် ဖြစ်၏။ ထိုသုံးဦးတို့၏တရားဆွေးနွေးချက်ကို အကြောင်းပြု၍ သဠာယတနဝဂ္ဂသံယုတ်ပါဠိ ၌ ကမ္ဘာသုတ် သုံးသုတ်ဖြစ်ပေါ်လာသည်။ အခါတပါး၌ ရှင်အာနန္ဒာနှင့် ရှင်ကမ္ဘာတို့ သည် ကောသမ္မိပြည် ယောသိတာရုံကျောင်း ၌ အတူတကွ သီတင်းသုံး နေထိုင်ကြ၏။ တနေနံနက်ဝယ် ရှင်ကမ္ဘာသည် ရှင်အာနန္ဒာထံ လာ၍ အောက်ပါ ပြဿနာကို မေး မြန်းလျှောက်ထားသည်။ “ငါ့ရှင် အာနန္ဒာ မျက်စိသည် အဆင်းရူပါရုံတို့၏ အနှောင်အဖွဲ့ (သံယောဇဉ်) ဖြစ်သလော၊ အဆင်းရူပါရုံ သည် မျက်စိ၏အနှောင်အဖွဲ့ (သံယောဇဉ်) ဖြစ်သလော?။ ထိုအခါ ရှင်အာနန္ဒာက “ငါ့ရှင်ကမ္ဘာ မျက်စိလည်း အဆင်းရူပါရုံ တို့၏ အနှောင်အဖွဲ့ (သံယောဇဉ်) မဟုတ်၊ အဆင်းရူပါရုံများလည်း မျက်စိ၏အနှောင် အဖွဲ့ (သံယောဇဉ်) မဟုတ်၊ မျက်စိနှင့်အဆင်း ရူပါရုံကို အကြောင်းပြု၍ အားကြီးသော တပ်မက်စွဲလမ်းမှု (ဆန္ဒရာဂ) ဖြစ်၏။ ထိုဆန္ဒ ရာဂသာ အနှောင်အဖွဲ့ (သံယောဇဉ်) မည် သည်”ဟု ဖြေကြားတော်မူသည်။ ထိုဆွေး နွေးမေးမြန်း လျှောက်ထားချက်ကို အ ကြောင်းပြု၍ သဠာယတနဝဂ္ဂသံယုတ်ပါဠိ၊ ၁-သံယုတ်၊ ၃-ဝဂ်၊ ၆-ခုမြောက် ကမ္ဘာ သုတ် ဖြစ်ပေါ်လာသည် (သံ၊၂။၃၇၄-၅)။ ယခုခေတ်၌ကဲ့သို့ပင် ဘုရားရှင် သက်တော် ထင်ရှားရှိစဉ်အခါကလည်း လူဝတ်ကြောင် တရားဟောဆရာ(ဓမ္မကထိက)များ ရှိကြ၏။ ထိုတရားဟောဆရာများတွင် စိတ္တသုက္ကယ် လည်း တယောက် အပါအဝင် ဖြစ်လေသည်။ စိတ္တသုက္ကယ်သည် သာမန်တရားဟောဆရာ မဟုတ်၊ တရားဟောဆရာတို့တွင် အကောင်း ဆုံး အသာလွန်ဆုံး အမြတ်ဆုံး ဟူသော (တေဒဂ်)ရာထူးဖြင့် ချီးကျူးခံရသူဖြစ်သည် (အံ၊၁။၂၇။ အံ၊ဌ၊၁။၂၉၆-၇-ဂ)။ အခါ

တပါး၌ ရှင်ကမဘူသည် ဝေးပင်တော မဇ္ဈိ-
ကာသဏ္ဌအရပ်၌ သီတင်းသုံးနေထိုင်စဉ် စိတ္တ
သုကြွယ်သည် ရှင်ကမဘူထံ အဖူးအမြော်
အလည်အပတ် လာရောက်၏။ ထိုအခါ ရှင်
ကမဘူက “နေလင်္ဂေါ သေတပစ္စာဒေါ”
စသော ဘုရားဟောဂါထာကို မည်သို့
အကျယ်မှတ်သင့်သနည်းဟု မေးမြန်း၏။ စိတ္တ
သုကြွယ်က ထိုဂါထာ၏ ဆိုလိုရင်းအဓိပ္ပါယ်
အကျယ်ဝေဘန်ချက်ကို ရှင်ကမဘူ သဘော
ကျသည်အထိ “နေလင်္ဂဟူသည် သီလ၏
အမည်ပင်တည်း” စသည်ဖြင့် ဖြေဆိုလိုက်
သည်။ ထိုဆွေးနွေး မေးမြန်းချက်ကို အ
ကြောင်းပြု၍ သဠာယတနဝဂ္ဂသံယုတ္တပါဠိ၊
၇-သံယုတ်၊ ၅-ခုမြောက် ကမဘူသုတ် ဖြစ်
ပေါ်လာပြန်သည်။ (သံ၊ ၂။ ၄၈၁-၃။ သံ၊ ၄။
၃။ ၁၃၁-၂။) အခါတပါး၌လည်း ရှင်ကမဘူ
သည် ဝေးပင်တော မဇ္ဈိကာသဏ္ဌ၌ သီတင်း
သုံး နေထိုင်စဉ်ပင် စိတ္တသုကြွယ်သည် ရှင်
ကမဘူထံ လာ၍ “အရှင်ကမဘူ သင်္ခါရ
ဘယ်နှစ်ပါး ရှိပါသနည်း”ဟု မေးမြန်း
လျှောက်ထား၏။ ထိုမေးမြန်းလျှောက်ထား
ချက်ကို ရှင်ကမဘူက စိတ္တသုကြွယ်သဘော
ကျသည်အထိ ကာယသင်္ခါရ၊ ဝစီသင်္ခါရ၊
စိတ္တသင်္ခါရဟု သုံးမျိုးရှိကြောင်း သရုပ်တရား
ကိုယ်နှင့်တကွ ဖြေဆိုတော်မူသည်။ ထိုဆွေး
နွေး မေးမြန်းလျှောက်ထားချက်နှင့် ဖြေဆို
ချက်များကို အကြောင်းပြု၍ သဠာယတန-
သံယုတ္တပါဠိ၊ ၇-သံယုတ်၊ ၆-ခုမြောက် ကမ-
ဘူသုတ် ဖြစ်ပေါ်လာသည် (သံ၊ ၂။ ၄၈၃-၅။
သံ၊ ၄။ ၃။ ၁၃၂-၆။)။ ဧကံ သမယံ အာယသ္မာ
စ အာနန္ဒော အာယသ္မာ စ ကမဘူ ကော-
သမ္ပိယံ ဝိဟရန္တိ ဘောသိတာရာမေ။ သံ၊ ၂။
၃၇၄၊ ၃၈၁၊ ၄၈၁၊ ၄၈၂၊ ၄၈၅။

ကမဘူမိ (ထိ) [ကမ + ဘူမိ] ကမဘုံ။ ကာ-
မဘဝဓူပ-ကြည့်။

ကမဘူမိပရိယာပန္န (တိ) [ကမဘူမိ + ပရိ-
ယာပန္န] ကမဘုံ၌ အကျုံးဝင်သော။
ကာမဘဝဓူပ-ကြည့်။

ကမဘောဂ (ပု) [ကမ + ဘောဂ] (က)
ကာမစည်းစိမ်။ (ခ) ကာမကို ခံစားခြင်း။
(က) သာရတ္တာ ကာမဘောဂေသု၊ ဂိဒ္ဓါ
ကာမေသု မုစ္ဆိတာ။ သံ၊ ၁။ ၇၄။ (-ဇာ၊ ၂။
၂၉၁။ ဒီ၊ ၄။ ၃။ ၁၇၃။ ဣတိဝုတ်၊ ၄။ ၂၇။
ထေရီ၊ ၄။ ၆၇။ စရိယာ၊ ၄။ ၂၀၀။ ဇာ၊ ၄။ ၇။
၁၉၇။) (ခ) န ဟိ မ'တ္ထိ ဆန္ဒော ဣဓ
ကာမဘောဂေ။ ဇာ၊ ၁။ ၄၃။ (-ထေရီ၊ ၄။
၂။ ၃၄၂။) ဣဓ ကာမဘောဂေတိ ဣမသ္မိ-
လောကေ ကိလေသကာမဝတ္ထု[ကာမပရိ-
ဘောဂေတိ။ ဇာ၊ ၄။ ၂။ ၅၉။

ကာမဘောဂသညာ (တိ) [ကာမဘောဂ + သ-
ညာ] ကာမစည်းစိမ်ဟူသောအမှတ်။ ကာမ-
ဘောဂသညာယ သဒ္ဓိ* ‘သဿာဏီ’တိ စ
‘ဂန္ဓော’တိ စ ဇာနိတွာ။ ဝဇီရ၊ ၃၇၉။

ကာမဘောဂိသေယျာ (ထိ) [ကာမဘောဂိ +
သေယျာ။ သယနံ သေယျာ၊ ကာမဘောဂီနံ
သေယျာ ကာမဘောဂိသေယျာ။ သံ၊ ၄။ ၂။
၃၃၀။] ကာမစည်းစိမ်ကို ခံစားသောသူ
တို့၏အိပ်ခြင်း၊ ကာမဂုဏ်ခံစားသူတို့၏ အိပ်
ခြင်း။ ပေတသေယျာ ကာမဘောဂိသေယျာ။
အံ၊ ၁။ ၅၆၆။ ယေဘုယျေန ဘိက္ခဝေ ကာမ-
ဘောဂိ ဝါမေန ပဿေန သေန္တိ။ အံ၊ ၁။
၅၆၇။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၁၆၅။ သံ၊ ၄။ ၃။ ၇၁။ အဘိ၊ ၄။
၂။ ၃၃၀။ ဥဒါန၊ ၄။ ၃၆၄။ (-ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၁၇၅။)

ကာမဘောဂီ (တိ) [ကာမ + ဘူဇ + ဣ။ ထိ-၌
ကာမဘောဂီနိ၊ ကာမေ ဘူဇတိတိ ကာမ-
ဘောဂီ။ နိတိ၊ သုတ္တ။ ၁၂၉၄။] ကာမဂုဏ်ခံစား
လေ့ရှိသောသူ။ (ဘုရားသခင်သည် ပညတ္တိ
သုတ် (အံ၊ ၁။ ၃၂၂)၌ ကာမဂုဏ် ခံစားသူ
တို့တွင် မန္တာတ်မင်းသည် အမြတ်ဆုံး အသာ

လွန်ဆုံး ဖြစ်သည်ဟု ဟောတော်မူသည်။
မုန့်၏—ဤမင်းကြီးသည် အသင်္ချေယူတမ်း
၌ မင်းဖြစ်၍ ကမ္ဘာတွင် နန်းသက်အရှည်ဆုံး
မင်းကြီးဖြစ်သည်။ အလိုရှိသောခဏ၌ ရွှေမိုး
ငွေမိုးရွာစေနိုင်သည့်ပြင် လူ၌ဖြစ်သော ကာမ
ဂုဏ်ချမ်းသာအမျိုးမျိုးကို နှစ်ပေါင်းများစွာ
ခံစားစံစားရသည်။ နတ်ပြည်၌ သိကြားမင်း
ဥရု-ဆက်တိုင်တိုင် နတ်၌ဖြစ်သော အမွန်
မြတ်ဆုံး ကာမဂုဏ်ချမ်းသာကို ခံစားရသည်။
ထို့ကြောင့် ကာမဂုဏ်ခံစားသူတို့တွင် မန္တာတ်
မင်း အမြတ်ဆုံးဟု ဟောတော်မူသည် (အံ၊
၄၁၁။ ၂၆၁)။ ကာမဂုဏ်ခံစားသူများနှင့် ပတ်
သက်၍ အနာထပိဇ္ဇသုဋ္ဌေးကြီးအား ဘုရား
သခင်ဟောတော်မူသော သုတ်တသုတ်ရှိသေး
၏။ ထိုသုတ်ကား (အံ၊ ၃။ ၃၉၈-၄၀၄-လာ)
ကာမဘောဂီသုတ် ဖြစ်သည်။ ယင်းသုတ်၌
ကာမဂုဏ်ခံစားသူတို့သည်— (၁) မတရား
အနိုင်အထက်ပြု စီးပွားရှာ၍ ရရှိလာသော
ပစ္စည်းဥစ္စာများဖြင့် ကုသိုလ်ကို လုံးဝမပြုပဲ
မချမ်းမသာ ကာမဂုဏ် ခံစားသူ။ (၂)
မတရားအနိုင်အထက်ပြု စီးပွားရှာ၍ ရရှိလာ
သော ပစ္စည်းဥစ္စာများဖြင့် ကုသိုလ်ကို လုံးဝ
မပြုပဲ ချမ်းချမ်းသာသာ ကာမဂုဏ်ခံစားသူ။
(၃) မတရားအနိုင်အထက်ပြုစီးပွားရှာ၍ ရရှိ
လာသော ပစ္စည်းများဖြင့် ထိုက်သလောက်
ကုသိုလ်ပြု၍ ချမ်းချမ်းသာသာ ကာမဂုဏ်ခံ
စားသူ။ (၄) တရားသောနည်းလမ်း၊ မတရား
သောနည်းလမ်း နှစ်ပါးစုံဖြင့် အနိုင်အထက်
ပြု၍၎င်း၊ အနိုင်အထက်မပြုပဲ၎င်း စီးပွားရှာ၍
ရရှိလာသော ပစ္စည်းဥစ္စာများဖြင့် ကုသိုလ်
ကို လုံးဝမပြုပဲ မချမ်းမသာ ကာမဂုဏ်ခံစား
သူ။ (၅) တရားသောနည်းလမ်း၊ မတရား
သောနည်းလမ်းနှစ်ပါးစုံဖြင့် အနိုင်အထက်ပြု
၍၎င်း၊ အနိုင်အထက်မပြုပဲ၎င်း စီးပွားရှာ၍
ရရှိလာသော ပစ္စည်းဥစ္စာများဖြင့် ကုသိုလ်ကို
လုံးဝမပြုပဲ ချမ်းချမ်းသာသာ ကာမဂုဏ်ခံ

စားသူ။ (၆) တရားသောနည်းလမ်း၊ မတရား
သောနည်းလမ်း နှစ်ပါးစုံဖြင့် အနိုင်အထက်ပြု
၍၎င်း၊ အနိုင်အထက် မပြုပဲ၎င်း စီးပွားရှာ၍
ရရှိလာသော ပစ္စည်းဥစ္စာများဖြင့် ထိုက်သ
လောက်ကုသိုလ်ပြု၍ ချမ်းချမ်းသာသာ ကာ
မဂုဏ်ခံစားသူ။ (၇) တရားသဖြင့် အနိုင်
အထက်မပြုပဲ စီးပွားရှာ၍ ရရှိလာသော ပစ္စည်း
ဥစ္စာများဖြင့် ကုသိုလ်ကို လုံးဝမပြုလုပ်ပဲ
မချမ်းမသာ ကာမဂုဏ်ခံစားသူ။ (၈) တရား
သဖြင့် အနိုင်အထက်မပြုပဲ စီးပွားရှာ၍ ရရှိလာ
သော ပစ္စည်းဥစ္စာများဖြင့် ကုသိုလ်ကို လုံးဝ
မပြုပဲ ချမ်းချမ်းသာသာ ကာမဂုဏ်ခံစား
သူ။ (၉) တရားသဖြင့် အနိုင်အထက်မပြုပဲ
စီးပွားရှာ၍ ရရှိလာသော ပစ္စည်းဥစ္စာများ
ဖြင့် ထိုက်သလောက် ကုသိုလ်ပြု၍ ထိုစည်းစိမ်
ဥစ္စာတို့ကို တပ်မက်မိန်းမောလျက် စည်းစိမ်
တို့၏ အပြစ်ကိုမရှုမူ၍ ဝဋ်ဆင်းရဲမှ ထွက်
မြောက်နိုင်သောဉာဏ်ဖြင့် မဆင်ခြင်ပဲ ချမ်း
ချမ်းသာသာ ကာမဂုဏ်ခံစားသူ။ (၁၀)
တရားသဖြင့် အနိုင်အထက်မပြုပဲ စီးပွားရှာ၍
ရရှိလာသော ပစ္စည်းဥစ္စာများဖြင့် ထိုက်သ
လောက်ကုသိုလ်ပြု၍ ထိုစည်းစိမ်တို့ကို မတပ်
မက် မမိန်းမောလျက် စည်းစိမ်တို့၏ အပြစ်
ကိုရှု၍ ဝဋ်ဆင်းရဲမှ ထွက်မြောက်နိုင်သော
ဉာဏ်ဖြင့် ဆင်ခြင်၍ ချမ်းချမ်းသာသာ ကာမ
ဂုဏ်ခံစားသူဟု ၁၀-မျိုးရှိသည်။ ထိုတွင် ၁၀-
ယောက်မြောက် နောက်ဆုံးပုဂ္ဂိုလ်ကို အမြတ်
ဆုံးဖြစ်ကြောင်း ဟောတော်မူသည် (အံ၊ ၃။
၃၉၈-၄၀၄)။ သေယျာသုတ် (အံ၊ ၁။ ၅၆၆-၇)
၌ အိပ်ခြင်းလေးမျိုးတွင် ကာမဂုဏ်ခံစားသူ
တို့သည် လက်ဝဲဘက်သို့ စောင်း၍အိပ်တတ်
ကြောင်း ဟောတော်မူသည်။ ပဉ္စကနိပါတ်၊
မဏိကုဏ္ဍလဇာတ် (ဇာ၊ ၁။ ၄၂၀)၌ မကောင်း
သော အလေ့အထ လေးမျိုးတွင် ကာမဂုဏ်
ခံစားသူသည် ပျင်းရိမှု မကောင်းကြောင်း
ဟောတော်မူသည်။ သေယျာထာပိ ဂိဟိနိ-

ယော ကမဘောဂိနိယော။ ဝိ၊ ၂။ ၄၅၂။
တေဒဂ္ဂံ ဘိက္ခဝေ ကမဘောဂိနံ ယဒိဒံ
ရာဇာ မန္ဓာတာ။ အံ၊ ၁။ ၂၂၄။ (- ၃၈၀။
အပါ၊ ၁။ ၂၄၇။ ဇာ၊ ၁။ ၁၂၀။) ကမဘောဂိနံ
ယဒိဒံ ရာဇာ မန္ဓာတာတိ... ကမေ ပရိ-
ဘူနကာနံ သတ္တာနံ အဂ္ဂေါ နာမ။ အံ၊ ၄။ ၂။
၂၆၁။

ကမဘောဂိတပနိသိတက (တိ) [ကမဘော-
ဂိ + တပနိသိတ + က] ကမဂုဏ်ခံစားသော
သူ၊ ပုပန်စေတတ်သော အကျင့်ကို မှီသော
သူ။ ကမဘောဂိတပနိသိတကေသု ဂရဟိ-
တဗ္ဗေယေဝ ဂရဟတိ။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၃၇၂။

ကမဘောဂိတပနိသိတကနိဇ္ဇရဝတ္ထု (န) [ကမ-
ဘောဂိတပနိသိတက + နိဇ္ဇရဝတ္ထု] ကမ-
ဘောဂိဝတ္ထု၊ တပနိသိတကဝတ္ထု၊ နိဇ္ဇရ-
ဝတ္ထု (ကမဘောဂိပုဂ္ဂိုလ် ၃-မျိုး၊ တပနိသိ-
တကပုဂ္ဂိုလ် ၃-မျိုး၊ နိဇ္ဇရပုဂ္ဂိုလ် ၃-မျိုးတို့ကို
အကျဉ်းအကျယ် ပြရာဝတ္ထုကို ဆိုလိုသည်။
သံ၊ ၂။ ၅၁၃-၅၂၀။) ကမဘောဂိတပနိသိ-
တကနိဇ္ဇရဝတ္ထုနံ ဒဿနေ။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၃၇၂။

ကမမဇ္ဈ (ပု၊ န) [ကမ + မဇ္ဈ] ကမဂုဏ်၏
အလယ်။ တံ ဝတ ဇယသေနော ရာဇကုမာ-
ရော ကမမဇ္ဈ ဝသန္တော။ မ၊ ၃။ ၁၇၀။

ကမမတ္တ (တိ) [ကမ + မတ္တ] ကမဂုဏ်ဖြင့်
ယစ်သောသူ။ ကမမတ္တောယေဝ ကိရ ဇာ-
တော။ ဇာ၊ ၄။ ၇။ ၁၁၉။

ကမမဒမတ္တ (တိ) [ကမမဒ + မတ္တ] ကမ
မာန်ယစ်သော သူ။ “မတ္တကာသိန” နှိပိ
ပါဠော။ ကမမဒမတ္တံ ဟုတွာ အသိနိန္ဒိ
အတ္ထော။ ဇာ၊ ၄။ ၇။ ၂၆၃။

ကမမယိက (တိ) [ကမမယ + က] (ဝတ္ထု)
ကမဖြင့်ပြီးသော။ ကမမယိက (ထေရ။
၃၁၆) နှိ ဝတ္ထုကမမယံ၊ ကမဂုဏေ ပဋိစ္စ
ဥပ္ပန္နံ၊ ထေရ၊ ၄။ ၂။ ၂၄၇။

အဘိဓာန် (က-ဝဂ်) ၁-၃၄-ပ-မ-ဇ-သ-စ

ကမမုစ္ဆာ (ထိ) [ကမ + မုစ္ဆာ] ကမဟူသော
- တွေဝေ - မိန်းမော - ခြင်း၊ လိုချင်မိန်း
မောမူ။ ကမပရိဋ္ဌာဟော ကမမုစ္ဆာ။
အဘိ၊ ၈။ ၂၂၂။ အဘိ၊ ဝိ၊ ၃၈၇။ မဟာနိ၊ ၂။
(- မ၊ ၁။ ၃၀၇။ သံ၊ ၂။ ၃၉၃။ အံ၊ ၁။ ၃၁၇။
စူဠနိ၊ ၃၇။) မုစ္ဆနဋ္ဌေန ကမမုစ္ဆာ။ အဘိ၊
ဋ္ဌ၊ ၁။ ၄၀၂။ မဟာနိ၊ ၄။ ၁၇။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၇၃။

ကမမူလက (တိ) [ကမ + မူလ + က] ကမ
လျှင်အကြောင်းရင်းရှိသော။ ကမဟေတူတိ
ကမမူလကံ။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၁၂၇။

ကမယတိ (ကြိ) [ကမ + ဣယ + တိ] လိုချင်
၏၊ တောင့်တ၏။ မုစ္ဆံ ကမယတိတိ မုစ္ဆန-
တဏှံ ပတ္တေတိ၊ ပဝတ္တေတိတိ အတ္ထော။ မ၊
ဋ္ဌ၊ ၄။ ၁၁၇။ ကမယာသိ - ဇာ၊ ၂။ ၄၃။ ဇာ၊
ဋ္ဌ၊ ၅။ ၂၃၁။ ကမယာမိ - ဇာ၊ ၂။ ၂၉၈။

ကမယန္တ (တိ) [ကမ + ဣယ + အန္တ] အလိုရှိ
သော၊ တောင့်တသောသူ။ အတ္တရံ ကမ-
ယန္တော၊ န သော ဘူဠိ န သော ပိဝိ။
ဇာ၊ ၂။ ၁၃၃။ (- ဓမ္မ၊ ၄။ ၁။ ၃၇၇။ သုတ္တနိ၊ ၄။
၁။ ၃၀၁။)

ကမယမာန (တိ) [ကမ + ဣယ + မာန] အလို
ရှိတတ်သော၊ တောင့်တတတ်သော၊ ချစ်ခင်
တတ်သောသူ။ ကမယမာနဿာတိ ကမ-
ယမာနဿ ဣစ္ဆမာနဿ သာဒိယမာနဿ
ပတ္တယမာနဿ ပိဟယမာနဿ အဘိဇ္ဇပ္ပမာ-
နဿာတိ ကမံ ကမယမာနဿ။ မဟာနိ၊
၂။ (- သုတ္တနိ၊ ၄။ ၂။ ၂၂၉။ မဟာနိ၊ ၄။ ၉။
နေတ္တိ၊ ၄။ ၄၂။ ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၁၇၄။)

ကမယာန (တိ) [ကမ + ဣယ + မာန။ မာ-
နဿ အာနာဒေသော။ ရူ၊ ၃။ ၃၉၉။] အလိုရှိ
တတ်သောသူ။ တဿ စေ ကမယာနဿ၊
ဆန္ဒဇာတဿ ဇန္တုနော။ သုတ္တနိ၊ ၃။ ၉၉။
နေတ္တိ၊ ၆။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၃၁။ အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၁၈၀။
ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၁။ တဿ စေ ကမယာနဿာ-

တိ တဿ ပုဂ္ဂလဿ ကမေ ဣစ္ဆမာနဿ။
သုတ္တနိ၊ ၄၊ ၂၊ ၂၂၉။ နေတ္ထိ၊ ၄၊ ၄၃။ ကမ-
ယာနဿာတိ ကမယမာနဿ။ မူလဋီ၊ ၂၊
၁၂၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂၊ ၃၃၅။ ကမယတိ ဣစ္ဆ-
တိတိ ကမယာနော။ နေတ္ထိဝိ၊ ၅၆။ (-
သံ၊ ၄၊ ၁၊ ၇၆။)

ကမယာန (တိ) [ကမ+ယာန] (၁) ကမ
ရာဂဖြင့် သွားတတ်သောသူ။ (၂) ကမ
ရာဂဟူသောယာဉ်ရှိသောသူ။ (၁) ကမေန
ဝါ ယာယမာနဿ။ သုတ္တနိ၊ ၄၊ ၂၊ ၂၂၉။
နေတ္ထိ၊ ၄၊ ၄၃။ အထ ဝါ ယာယတိ ဂစ္ဆတိတိ
ယာနော၊ ကမေန ယာနော ကမယာ-
နော။ နေတ္ထိဝိ၊ ၅၆။ (၂) ကမော ဝါ ယာနံ
တေဿာတိ ကမယာနော၊ တဿ ကမဝ-
သေန ယာယမာနဿာတိ အတ္တော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊
၄၊ ၂၊ ၃၃၅။ မူလဋီ၊ ၂၊ ၁၂၅။ ကမယာန-
လည်း ကြည့်။

ကမယာမိ (ကြိ) [ကမ+ဏယ+မိ] အလိုရှိ၏။
ကမယတိ-ကြည့်။

ကမယာသိ (ကြိ) [ကမ+ဏယ+သိ] အလိုရှိ
၏။ ကမယတိ-ကြည့်။

ကမယိတဗ္ဗ (တိ) [ကမ+ဏယ+တဗ္ဗ] အလိုရှိ
အပ်-တောင့်တအပ်-သော။ ဗန္ဓနဋ္ဌေနာတိ
ကမယိတဗ္ဗတော သတ္တာနံ စိတ္တဿ အာဗန္ဓ-
နဘာဝေန။ သီ၊ ၄၊ သစ်၊ ၂၊ ၄၂၉။

ကမယိတဗ္ဗဋ္ဌ (ပု) [ကမယိတဗ္ဗ+အတ္တ] အလို
ရှိအပ်-တောင့်တအပ်-သော သဘော။
ကမဂုဏာတိ ကမယိတဗ္ဗဋ္ဌေန ကမာ။
ဒီ၊ ၄၊ ၁၊ ၃၃၄။ အံ၊ ၄၊ ၁၊ ၃၃၅။ စူဠနိ၊ ၄၊ ၁၂၀။
ကမယိတဗ္ဗဋ္ဌေနာတိ ကမနိယဘာဝေန။
သီ၊ ၄၊ သစ်၊ ၂၊ ၄၂၉။

ကမယုတ္တ (တိ) [ကမ+ယုတ္တ] ကမနှင့်ယှဉ်
သောသူ။ အနုဘောဟိသိ ကမယုတ္တော၊
ပဋိနိဿဇ အဗ္ဗုဝေ ကမေ။ ထေရီ၊ ၄၃၄။

ကမယုတ္တောတိ ကမေဟိ ယုတ္တော။ ထေရီ၊
၄၊ ၂၉၇။

ကမယောဂ (ပု) [ကမ+ယောဂ] ယှဉ်စေ
တတ်သော ကမရာဂ၊ ကမဂုဏ်၌ ယှဉ်စေ
တတ်သောရာဂ၊ ကမထမ်းပိုး။ ကမယော-
ဂေါ ဘဝယောဂေါ ဒိဋ္ဌိယောဂေါ။ ဒီ၊ ၃၊
၁၉၂။ (-မဟာနိ၊ ၂၊ ၃၊ နေတ္ထိ၊ ၉၆။) ဝဋ္ဌသ္မိ-
ယောဇနီတိ ယောဂါ၊ ကမယောဂေါတိ-
အာဒိသု ပဉ္စကမဂုဏ်ကော ရာဂေါ ကမ-
ယောဂေါ ... ကမေသု ဝါ ယောဇတိတိ
ကမယောဂေါ။ အံ၊ ၄၊ ၂၊ ၂၅၆။ (-နေတ္ထိ၊
၄၊ ၂၀၀။) ယောဇနီတိ ကမ္မံ ဝိပါကေန
ဘဝါဒိ၊ ဘဝန္တရာဒိဟိ ဒုက္ခေန သတ္တံ ယော-
ဇနီ ဘဒ္ဒန္တိတိ ယောဂါ၊ ကမနဋ္ဌေန
ကမော စ သော ယထာဝုတ္တေနတ္တေန
ယောဂေါ စာတိ ကမယောဂေါ။ အံ၊ ၄၊ ၂၊
၂၂၉။

ကမယောဂယုတ္တ (တိ) [ကမယောဂ+ယုတ္တ]
ကမယောဂနှင့်ယှဉ်သော၊ မပယ်ခွဲရသေး
သော ကမရာဂရှိသောသူ။ ကမယောဂ-
ယုတ္တော (ဣတိဝုတ်၊ ၂၅၉)တိ ပဉ္စကမ-
ဂုဏ်ကော ရာဂေါ ကမယောဂေါ၊ တေန
ယုတ္တော ကမယောဂယုတ္တော၊ အသမုစိန္တ-
ကမရာဂဿေတံ အဓိဝစနံ။ ဣတိဝုတ်၊ ၄၊
၂၀၆။

ကမယောဂဝိသယုတ္တ (တိ) [ကမယောဂ+
ဝိသယုတ္တ] ကမယောဂနှင့် မယှဉ်သောသူ။
ကမယောဂဝိသယုတ္တော ဘိက္ခဝေ ဘဝ-
ယောဂယုတ္တော အနာဂါမိ ဟောတိ အနာ-
ဂန္တာ ဣတ္ထတ္ထံ။ ဣတိဝုတ်၊ ၂၅၉။ တတိယမဂ္ဂ-
ဖလေ ဌိတော အရိယပုဂ္ဂလော ကမ-
ယောဂဝိသယုတ္တောတိ ဝုတ္တော။ ဣတိဝုတ်၊
၄၊ ၂၇၇။

ကမယောဂ(ဝိသယောဂ) ဝိသညောဂ (ပု)
[ကမယောဂ+ဝိသညောဂ] ကမယောဂ

နှင့်မယှဉ်ခြင်း၊ ကမယောဂမှ ကင်းခြင်း။ ကမယောဂဝိသညောဂေါ... အဝိဇ္ဇာယောဂဝိသညောဂေါ။ ဒီ၊ ၃။ ၁၉၂။ အံ၊ ၁။ ၃၁၈။ ဝိသယောဇနီတိ ဝိသညောဂေါ။ တတ္ထ အသုဘဏှာနံ ကမယောဂဝိသယောဂေါ။ တံ ပါဒကံ ကတော အဓိဂဓတာ အနာဂါမိမဂ္ဂေါ ကေန္တေနော ကမယောဂဝိသညောဂေါ နာမ။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၂၀၆။ (-အံ၊ ၄။ ၂။ ၂၅၇။ ဣတိ-ဝုတ်၊ ၄။ ၂၈၇။)

ကမရဇ (ပု၊ န) [ကမ+ရဇ] ကမမြူ၊ ကမ-ရာဂမြူ။ ပါတာလရဇော ဟိ ဒုတ္တရော၊ မာတံ ကမရဇော အဝါဟရိ။ သံ၊ ၁။ ၁၉၉။ (-ဓမ္မ၊ ၄။ ၂။ ၃၉၅။) မာတံ ကမရဇောတိ အယံ ကမရာဂရဇော တံ မာ အဝါဟရိ။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၂၆၃။

ကမရတ (တိ) [ကမ+ရတ] ကမရုဏ်ဒွံ-နှစ်ခြိုက်-မွေ့လျော်-သော။ ကမေဂိဒ္ဓါ ကမရတာ။ ဇာ၊ ၂။ ၅၅။ ဇာ၊ ၄။ ၅။ ၂၆၉။ ကမာရာဂ-လည်း ကြည့်။

ကမရတိ (ထိ) [ကမ+ရတိ] ကမရုဏ်ဒွံ-နှစ်ခြိုက်-မွေ့လျော်-ခြင်း။ ကမဖြင့် မွေ့လျော်ခြင်း။ ဘုဉ္ဇာဟိ ကမရတိယော။ ထေရီ၊ ၃။ ၆။ (-ဇာ၊ ၄။ ၂။ ၃၇၄။ ဇာ၊ ၄။ ၄။ ၂၂၁။ ဇာ၊ ၄။ ၅။ ၂၀၂။ ဇာ၊ ၄။ ၇။ ၁၁၇။ သိ၊ ၄။ ၁။ ၂။ ၃၅၅။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၁၅၆။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၂၉၀။) အထ ခေါ ဘုဉ္ဇာဟိ ကမရတိယော... ပစ္စုနဘောဟိ။ ထေရီ၊ ၄။ ၆။ (-၁၇၂။)

ကမရတိကိဋ္ဌာ (ထိ) [ကမရတိ + ကိဋ္ဌာ] ကမဖြင့် မွေ့လျော်ပျော်ပါး ကစားခြင်း။ အတ္တနော မာတုဂါမံ ဂဟေတွာ အရညေ ကမရတိကိဋ္ဌံ ကိဋ္ဌန္တော။ ဇာ၊ ၄။ ၂။ ၃၄၀။ (-ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၁၅၇။)

ကမရတိစရိတ (န) [ကမရတိ+စရိတ] ကမဖြင့်မွေ့လျော်သောအကျင့်။ ကမရ-

ဏေသု ကမရတိစရိတာနိ အာစရတိ။ ဇာ၊ ၄။ ၅။ ၄၉၃။

ကမရတိဒါယက (တိ) [ကမရတိ+ဒါယက] ကမဖြင့် မွေ့လျော်မှုကို ပေးတတ်သော။ အဂါရမဇ္ဈေ ဌပိတာနိ ကမရတိဒါယကာနိ ရူပါဒီနိ အာရမ္မဏာနိ။ ဇာ၊ ၄။ ၂။ ၃၇၄။

ကမရတိနိဿိတ (တိ) [ကမရတိ+နိဿိတ] ကမ၌ မွေ့လျော်ခြင်းကိုမှီသော။ ကေစွေ ကမရတိနိဿိတာ ဟုတွာ ပုန ဂေဟမေဝ ဂတာ။ ဓမ္မ၊ ၄။ ၁။ ၃၇၉။

ကမရတိသံယုတ္တ (တိ) [ကမရတိ+သံယုတ္တ] ကမ၌ မွေ့လျော်ခြင်းနှင့်ယှဉ်သော။ ယံ ပန ကမရတိသံယုတ္တံ ကိစ္စံ နိရုတ္တကန္တိ ဝုတ္တံ။ ထေရီ၊ ၄။ ၂။ ၂၇၉။

ကမရတိသန္တဝ (ပု) [ကမရတိ + သန္တဝ] ကမ၌ မွေ့လျော်ပေါင်းဖော်ခြင်း။ မာ ပမာ-ဒမနယုဉ္ဇေထ၊ မာ ကမရတိသန္တဝံ။ မ၊ ၂။ ၃၀၈။ ဓမ္မ၊ ၁၇။ ထေရီ၊ ၃။ ၃၇၅။ ထေရီ၊ ၄။ ၂။ ၃၃၁။ မာ ကမရတိသန္တဝန္တိ ဒုဝိဓေသုပိ ကမေသု တဏှာရတိသန္တဝံ မာ အနယုဉ္ဇေထ မာ ကရိတ္တ။ မ၊ ၄။ ၂။ ၂၃၇။ (-ဓမ္မ၊ ၄။ ၁။ ၁၆၄။ ထေရီ၊ ၄။ ၂။ ၃၃၅။)

ကမရတိသန္နိဿိတ (တိ) [ကမရတိ+သန္နိဿိ-တ] ကမ၌ မွေ့လျော်ခြင်းကို ကောင်းစွာ မှီသော။ တဿ တံ ကိစ္စံ ကမရတိသန္နိဿိ-တံ။ ထေရီ၊ ၄။ ၂။ ၂၇၉။

ကမရတိဟေတု (ပု) [ကမရတိ + ဟေတု] ကမ၌ မွေ့လျော်ခြင်းဟူသောအကြောင်း။ ရတိခိဉ္ဇာဟေတုတိ ကမရတိဟေတု စေဝ ခိဉ္ဇာဟေတု စ။ ဇာ၊ ၄။ ၆။ ၁၄၃။

ကမရတ္တ (တိ) [ကမ+ရတ္တ] ကမ၌-တပ်မက်-နှစ်သက်-စွဲလမ်း-သော။ အထဝါ တံ ကမဂိဒ္ဓံ ကမရတ္တံ... မဒ္ဒန္တိ။ မဟာ-နိ၊ ၄။ ၄၇။

ကမရသ (ပု) [ကမ+ရသ] ကမ အရသာ။
ဟောတု ဒေဝ အဟံ တံ ပလောဘေတွာ
ကမရသံ ဇာနာပေဿာမိတိ။ ဇာ၊ဌ၊၂။
၂၉၇။ (-ဇာ၊ဌ၊၄။၄၇၄။ ဇာ၊ဌ၊၅။၄၇၈။
ဒိ၊ဋ္ဌိ၊၁။၁၇၇။)

ကမရသဿာဒ (ပု) [ကမရသ + အဿာဒ]
ကမအရသာ၌ သာယာခြင်း။ ကမရ-
သဿာဒဝသေန ကထေတုံ န ဝနုတိ။ အံ၊ဌ၊
၃။၃၁၈။

ကမရာဂ (ပု) [ကမ+ရာဂ] (၁) လိုချင်
တပ်မက်ခြင်း၊ လိုချင်ဖွယ် ကမ၌ စွဲလမ်း
တပ်မက်ခြင်း၊ ကမရာဂ။ (၂) ကမရာ-
ဂမြား။ (၁) ယော ကမေသု ကမစွန္ဒော
ကမရာဂေါ ကမနန္ဒိ ကမတဏှာ။ အဘိ၊
ဓ။၂၂၂။ (-ထေရ။၂၂၂။ ထေရိ။၃၈၈။)
ကမနဝသေန ရဇ္ဇနဝသေန စ ကမော-
ယေဝ ရာဂေါ ကမရာဂေါ။ အဘိ၊ဌ၊၁။
၄၀၂။ ကမေသု ရာဂေါ ကမရာဂေါ။
ပဋိသံ၊ဌ၊၁။၁၁၁။ (- ထေရ၊ဌ၊၁။၃၇၄။
ထေရိ၊ဌ။၂၉၊၈၂။ မ၊ဋ္ဌိ၊၁။၃၇၉။ အံ၊ဋ္ဌိ၊၁။
၇၃။ အနု၊ဋ္ဌိ၊၁။၇၀။) (၂) ကမရာဂေန
ဝိဒ္ဓေါ (မ၊ဌ၊၂။၅၀)တိ ရာဂသလ္လေန ဟဒ-
ယေ အပ္ပိတော အန္တော အနုဝိဒ္ဓေါ။ မ၊ဋ္ဌိ၊
၂။၁၁၂။

ကမရာဂအဇ္ဈောသာနဟေတု (ပု) [ကမရာဂ+
အဇ္ဈောသာန+ဟေတု] ကမရာဂဖြင့် အပြီး
အပိုင်ဆုံးဖြစ်ခြင်းဟူသောအကြောင်း။ ကာ-
မရာဂပရိယုဋ္ဌာနဟေတု ကမရာဂအဇ္ဈော-
သာနဟေတုတိ အတ္ထော.....ကမရာဂေနော
စ အဇ္ဈောသိတတ္တာ ဂိလိတွာ ပရိနိဋ္ဌပေတွာ
ဂဟိတတ္တာတိ။ အံ၊ဌ၊၂။၄၂။

ကမရာဂဂဟိတ (တိ) [ကမရာဂ+ဂဟိတ]
ကမရာဂသည်ယူအပ်သော၊ ကမရာဂဖမ်း
စားထားသော။ ကမရာဂပရိယုဋ္ဌိတ-ကြည့်။

ကမရာဂဌာနိယ (တိ) [ကမရာဂ+ဌာနိယ]
ကမရာဂ၏ အကြောင်း။ ကမရာဂဌာနိ-
ယာန(သံ၊၃။၇၆)န္တိ ကမရာဂဿ ကာဏ-
ဘူတာနံ အာရမ္မဏဓမ္မာနံ။ သံ၊ဌ၊၃။၁၈၆။

ကမရာဂတဏှာ (ထိ) [ကမရာဂ+တဏှာ]
လိုချင်ဖွယ် ကမ၌ စွဲလမ်းတပ်မက်ခြင်း။
ရာဂေါ ရဇ္ဇနဝသေန ပဝတ္တာ ကမရာဂ-
တဏှာ။ မူလ၊ဋ္ဌိ၊၃။၂၂၁။

ကမရာဂတာဘာဝ (ပု) [ကမရာဂတာ +
အဘာဝ] ကမရာဂအဖြစ်၏မရှိခြင်း၊ ကာ-
မရာဂမဖြစ်ခြင်း။ တေေန အနာဂါမိနံ ဝတ္ထာ-
ဘရဏာဒိသု သင်္ဂနိကန္တိဝသေန ဥပ္ပဇ္ဇနကာ-
မရာဂဿ ကမရာဂတာ'ဘာဝံ ဒသေတိ။
ဝိမတိ၊၁။၆၉။

ကမရာဂနိဒါနကမ္မဇနိတ (တိ) [ကမရာဂ+
နိဒါန+ကမ္မဇနိတ] ကမရာဂလျှင် အ-
ကြောင်းရှိသော ကံသည် ဖြစ်စေအပ်သော။
အနတ္တရိယဟေတုဘာဝံ အနာဂစ္ဆန္တေသု ကာ-
မရာဂနိဒါနကမ္မဇနိတေသု ကမရာဂဿ စ
ဝိသေသပစ္စယေသု။ မူလ၊ဋ္ဌိ၊၂။၃၄၅။

ကမရာဂပဇဟန (န) [ကမရာဂ+ပဇဟန]
ကမရာဂကိုပယ်စွန့်ခြင်း။ ဓမ္မံ ဒေသေတိတိ
ကမရာဂပဇဟနတ္ထာယ အသုဘကမ္မဌာနံ
ကထေတိ။ အံ၊ဌ၊၃။၁၀၂။

ကမရာဂပဋိသဝန္တ (တိ) [ကမရာဂပဋိသ+
ဝန္တ] လောဘဒေါသရှိသော။ ဣမေသု ဒွိသု
ဓမ္မေသုတိ ဝေ ဣမေသု ဒွိသု ကမရာဂပဋိသ-
ဝန္တေသု ဣဋ္ဌာနိဋ္ဌာရမ္မဏဓမ္မေသု။ အဘိ၊ဌ၊
၂။၄၄၁။

ကမရာဂပဋိသသညောဇနဒ္ဒယ(န) [ကမရာဂ
+ပဋိသ+သညောဇန+ဒ္ဒယ] ကမရာဂသံ
ယောဇဉ် ပဋိသသံယောဇဉ် ၂-ပါး။ ကာမ-
ရာဂပဋိသသညောဇနဒ္ဒယဿ ဩဋ္ဌာရိကဿ
သကဒါဂါမိမဂ္ဂေန။ မ၊ဌ၊၁။၂၉၃။

ကမာရာဂပဋိသသမ္ပယုတ္တ (တိ) [ကမာရာဂ+ပဋိသ+သမ္ပယုတ္တ] လောဘ၊ ဝေါသနှင့်ယှဉ်သော။ အဝိဇ္ဇာနုပတိတ (အဘိဋ္ဌ၊ ၂။ ၄၄၁။ ပဋိသံ၊ ၄။ ၂။ ၁၀) ကြည့်။

ကမာရာဂပဋိပက္ခ (ပု) [ကမာရာဂ+ပဋိပက္ခ] ကမာရာဂ၏ ဆန့်ကျင်ဖက်ရန်သူ၊ ကမာရာဂနှင့် ဆန့်ကျင်ခြင်း။ ကမာရာဂပဋိပက္ခတော (ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၁၁၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၁၃၆) တိ။ - ဝုတ္တဝိဘာဂဿ ကိလေသကမာဿ ပစ္စတ္တိကဘာဝတော။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ၃၅၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၄။ ၁။ ၁၆၃။

ကမာရာဂပရိယုဋ္ဌာန (န) [ကမာရာဂ+ပရိယုဋ္ဌာန] ကမာရာဂ - ထိုးကျင့် - ထကြွ - သောင်းကျန်း - နှိပ်စက် - ခြင်း၊ ထိုးကျင့် - ထကြွ - သောင်းကျန်း - နှိပ်စက် - သော ကမာရာဂ။ တတ္ထ ကတမာနိ သတ္ထ ပရိယုဋ္ဌာနာနိ ကမာရာဂပရိယုဋ္ဌာနံ ပဋိသပရိယုဋ္ဌာနံ။ အဘိ၊ ဝိ၊ ၂။ ၃၉၇။ သမုဒါစာရဝသေန ပရိယုဋ္ဌဟန္တိတိ ပရိယုဋ္ဌာနာနိ။ ကမာရာဂေါ ပရိယုဋ္ဌာနံ ကမာရာဂပရိယုဋ္ဌာနံ။ အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၄၉၁။

ကမာရာဂပရိယုဋ္ဌာနဟေတု (ပု) [ကမာရာဂ+ပရိယုဋ္ဌာန + ဟေတု] ကမာရာဂဟူသော - ထိုးကျင့် - နှိပ်စက် - တတ်သော အကြောင်း။ ကမာရာဂအဇ္ဈောသနဟေတု - ကြည့်။

ကမာရာဂပရိယုဋ္ဌိတ (တိ) [ကမာရာဂ+ပရိယုဋ္ဌိတ] ကမာရာဂသည် - ထိုးကျင့် - ထကြွ - သောင်းကျန်း - နှိပ်စက် - အပ်သော၊ ကမာရာဂဖမ်းစားထားသော။ ကမာရာဂပရိယုဋ္ဌိတေနာ (သံ၊ ၃။ ၁၀၆။ အံ၊ ၂။ ၂၀၂) တိ ကမာရာဂဟိတေန။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၂၀၉။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၆၇။ ပရိယုဋ္ဌာနံ နာမ အဘိဘဝေါ ဂဟဏန္တိ အာဟ ကမာရာဂပရိယုဋ္ဌိတေနာတိ ကမာရာဂဟိတေနာတိ။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၄၄၇။

ကမာရာဂပရိဋ္ဌာဟ (ပု) [ကမာရာဂ+ပရိဋ္ဌာဟ] ကမာရာဂအပူ။ ဝေ တဝ ကာရဏာ ဥပ္ပန္န

မမ ကမာရာဂပရိဋ္ဌာဟံ နိဗ္ဗာပေဟိတိ ဝဒတိ။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၂၉၄။ (- ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၂၁၅။)

ကမာရာဂပရေတ (တိ) [ကမာရာဂ+ပရေတ] ကမာရာဂသို့ အစဉ်လိုက်သော၊ ကမာရာဂသည် နှိပ်စက်အပ်သော။ ကမာရာဂပရေတေနာ (သံ၊ ၃။ ၁၀၆။ အံ၊ ၂။ ၂၀၂) တိ ကမာရာဂါနုဂတေန။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၂၀၉။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၆၇။

ကမာရာဂပလိဂေခ (ပု) [ကမာရာဂ+ပလိဂေခ] ကမာရာဂဖြင့် ရစ်ပတ်ခြင်း၊ ရစ်ပတ်သော ကမာရာဂ။ ကမာရာဂဝိနိဗ္ဗဟေတု ကမာရာဂပလိဂေခဟေတု။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၄၂။

ကမာရာဂပ္ပဟာန (န) [ကမာရာဂ+ပဟာန] ကမာရာဂကို ပယ်ခွါခြင်း။ ကမာရာဂပ္ပဟာနာယ၊ သတော ဘိက္ခု ပရိဗ္ဗဇေ။ သံ၊ ၁။ ၁၂။ နေတ္ထိ၊ ၁၂။ (- ဣတိဝုတ်၊ ၄။ ၃၇။ ထေရ၊ ၄။ ၁။ ၁၃၂။) ကမာရာဂပ္ပဟာနာယ ကမာရာဂဝိက္ခမ္ဘနာယ။ နေတ္ထိဝိ၊ ၂။ ၉၉။

ကမာရာဂဘဝရာဂပရိဗြူဟန (န) [ကမာရာဂ+ဘဝရာဂ+ပရိဗြူဟန] ကမာရာဂ၊ ဘဝရာဂတို့၏ - များပြား - တိုးပွား - ခြင်း။ သရာဂါယာတိ သရာဂဘာဝါယ၊ ကမာရာဂဘဝရာဂပရိဗြူဟနာယ။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၄၄၄။

ကမာရာဂရဇ (ပု၊ န) [ကမာရာဂ+ရဇ] ကမာရာဂမြူ။ ကမာရာဂ - ကြည့်။

ကမာရာဂရတ္တ (တိ) [ကမာရာဂ+ရတ္တ] ကမာရာဂဖြင့် - တပ်မက် - နှစ်သက် - စွဲလမ်း - သော၊ သူ။ ကမာရာဂရတ္တာယ (အံ၊ ၂။ ၂၇၄။ စူဠနိ၊ ၂။ ၆၅) နိ ကမာရာဂေန ရတ္တော အယံ။ စူဠနိ၊ ၄။ ၁၂။ (- အံ၊ ၄။ ၂။ ၁၀၀။)

ကမာရာဂဝစန (တိ) [ကမာရာဂ+ဝစန] ကမာရာဂကို ဟောခြင်းရှိသော၊ ကမာရာဂကို ဟောသော။ ဣမ ပန ကမာရာဂဝစနောတိ ဝေဒိတဗျော။ ဣတိဝုတ်၊ ၄။ ၃။

ကမရာဝိက္ခန္ဓ (န) [ကမရာ + ဝိက္ခန္ဓ] ကမရာကို ပယ်ခွါခြင်း။ ကမရာပွဟာန-ကြည့်။

ကမရာဝိနိဗ္ဗ (ပု) [ကမရာ + ဝိနိဗ္ဗ] ကမရာဖြင့် နှောင်ဖွဲ့ခြင်း၊ နှောင်ဖွဲ့သောကမရာ။ ကမရာပလိဂေ-ကြည့်။

ကမရာဝိနိမုတ္တ (တိ) [ကမရာ + ဝိနိမုတ္တ] ကမရာမှလွတ်သော။ န ဟိ ကမရာဝိနိမုတ္တော ကမရာဂါနသယော နာမကောစိ အတ္တိ။ ဒီ၊ ဇီ၊ ၃။ ၂၅။

ကမရာဝိနောဒန (န) [ကမရာ + ဝိနောဒန] ကမရာကို ပယ်ဖျောက်ခြင်း။ အသုဘနိမိတ္တာဓိဂမော ကမရာဝိနောဒနံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၇၄။

ကမရာဝိမောဟိတ (တိ) [ကမရာ + ဝိမောဟိတ] ကမရာဖြင့် မိုက်မဲတွေဝေသော၊ သူ။ ဒိဋ္ဌိဂဟနပက္ခန္ဓာ ကမရာဝိမောဟိတာ။ အပ၊ ၂။ ၂၂။

ကမရာသယောဇန (န) [ကမရာ + သယောဇန] ကမရာသယောဇနံ၊ ကမရာအနှောင်အဖွဲ့။ အထ ကသ္မာ ဩဋ္ဌာရိကံ ကမရာသယောဇနံ ပဋိသယောဇနံ။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၇၇။ (-အဘိ၊ ၄။ ၁။ ၄၁၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၃၂၂။ မ၊ ဇီ၊ ၁။ ၃၁၄။)

ကမရာသယောဇနပတ္တ (တိ) [ကမရာသယောဇန + ပတ္တ] ကမရာ သယောဇနသို့ ရောက်သော။ ကမရာဂါနသယော ကမရာသယောဇနပတ္တော အနာဂါမိမဂ္ဂဝဇ္ဇော။ ဒီ၊ ၄။ ၃။ ၂၁၀။

ကမရာသကပ္ပ (ပု) [ကမရာ + သကပ္ပ] ကမရာနှင့်စပ်သော အကြံအစည်။ တေသံ ဘိက္ခုနံ အပ္ပန္နရေ ကမရာသကပ္ပဿ ဥပ္ပန္နဘာဝံ အညာသိ။ ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၅၂။

ကမရာသညောဇန (န) [ကမရာ + သညောဇန] ကမရာသယောဇနံ၊ ကမရာအနှောင်အဖွဲ့။ ကမရာသညောဇနာ(ပဋိသံ၊ ၆၇)တိ မေထုနရာသခါတာ သညောဇနာ။ ပဋိသံ၊ ၄။ ၁။ ၂၅။ (-မဟာနိ၊ ၄။ ၇။)

ကမရာသဘာဝ (တိ) [ကမရာ + သဘာဝ] ကမရာသဘောရှိသော။ အဘိဇ္ဈာကယဂန္ဓေန သိဒ္ဓေန ကမရာသဘာဝတ္တာ ကမာသဝေါ သိဒ္ဓေါ ဟောတိ။ နေတ္ထိ၊ ၄။ ၂၀။

ကမရာသမာကုလစိတ္တ (တိ) [ကမရာ + သမာကုလ + စိတ္တ] ကမရာဖြင့် ရောပြွမ်း နောက်ကျသော စိတ်ရှိသော၊ သူ။ နာဘိပရာမသနကာလေ ကမရာသမာကုလစိတ္တာ အဟောသိ။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၁၀၁။

ကမရာသမုစ္ဆေဒ (ပု) [ကမရာ + သမုစ္ဆေဒ] ကမရာကို အကြွင်းမဲ့ ဖြတ်ခြင်း၊ ကမရာ၏ အကြွင်းမဲ့ပြတ်ခြင်း။ သဗ္ဗမိဒံ ထေရော အတ္တနော ကမရာသမုစ္ဆေဒံ ဗဟုမညန္တော ဝဒတိ။ ထေရ၊ ၄။ ၂။ ၂၆။

ကမရာသမုပ္ပတ္တိနိမိတ္တ (န) [ကမရာ + သမုပ္ပတ္တိနိမိတ္တ] ကမရာ ဖြစ်ကြောင်း။ “သက္ကော စဿာ ကမရာသမုပ္ပတ္တိနိမိတ္တာနိ အကာသိ”တိပိ ဝဒန္တိ။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၁၀၁။

ကမရာသမ္ပယုတ္တ (တိ) [ကမရာ + သမ္ပယုတ္တ] ကမရာနှင့်ယှဉ်သော။ ဆန္ဒသဟဂတာ ရာသမ္ပယုတ္တာတိ တဏှာဆန္ဒသဟဂတာ ကမရာသမ္ပယုတ္တာ။ မ၊ ဇီ၊ ၂။ ၇၃။

ကမရာသမ္ပယုတ္တစိတ္တ (န) [ကမရာသမ္ပယုတ္တ + စိတ္တ] ကမရာနှင့် ယှဉ်သောစိတ်။ ရာစိတ္တဝသာနဂါတိ ကမရာသမ္ပယုတ္တစိတ္တဿ ဝသံ အနုဂစ္ဆန္တိ။ ထေရီ၊ ၄။ ၇။

ကမရာဂါနဂတ (တိ) [ကမရာ + အနဂတ] ကမရာသို့ အစဉ်လိုက်သော။ ကမရာပရေတ-ကြည့်။

ကမရာဂါနသယ (ပု) [ကမရာဂ+အနသယ]
 ကိန်းတတ် - တည်နေတတ် - အဖန်ပန်ဖြစ်
 တတ် - သော ကမရာဂ၊ ကမရာဂါနသယ။
 သတ္တ အနသယာ ကမရာဂါနသယော ပဋိ-
 ဃာနသယော။ ဒီ၊ ၃။ ၂၁၀။ (- သံ၊ ၃။ ၅၅။
 ပဋိသံ၊ ၁၁၉။) ထာမဂတော ကမရာဂေါ
 ကမရာဂါနသယော။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၂၂။ ပဋိသံ၊
 ၄၅။ ၁၁၁။ (- သံ၊ ၄။ ၂။ ၁၇၅။ ပဋိသံ၊ ၄။ ၂။
 ၉။) အနသယ-လည်း ကြည့်။

ကမရာဂါနသယဌာန (န) [ကမရာဂါနသယ +
 ဌာန] ကမရာဂါနသယ၏ဖြစ်ရာ။ (ကမ-
 ရာဂါနသယ ဖြစ်ရာကား ကမဓာတ်ဟူသော
 ကမဘုံ၊ သုခဥပေက္ခာဟူသော ဝေဒနာနှစ်
 ပါးတည်း။) တတ္ထ ယသ္မာ နေဝ ကမရာဂါ-
 နသယဌာနော ပဋိဃာနသယော ဥပ္ပဇ္ဇတိ။
 အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၂၉။

ကမရာဂါပနယန (န) [ကမရာဂ + အပနယန]
 ပယ်အပ်ပြီးသော ကမရာဂ၊ ကမရာဂကို
 ပယ်ခြင်း။ ပလုဌမက္ကဋ္ဌိဒေဝဓမ္မရာဒဿနေန ဟိ
 ဥပက္ကိတဝါဒစောဒနာယ အတ္တနော ကမရာ-
 ဂါပနယနံ သန္ဓာယ ဝဒတိ။ ထေရ၊ ၄။ ၁။
 ၃၅၄။

ကမရာဂါဘိနိဝေသ (ပု) [ကမရာဂ + အဘိ-
 နိဝေသ] ကမရာဂဖြင့် - နှလုံးသွင်း - သက်
 ဝင် - စွဲလမ်း - ခြင်း။ ယော ဣမံ စေဝ
 ကမရာဂါဘိနိဝေသဝိနိဗန္ဓပလိဂေဓပရိယုဋ္ဌာ-
 နဇ္ဈောသာနံ သမတိက္ကန္တော။ အံ၊ ၁။ ၆၇။
 ကမရာဂေန အဘိနိဝိဋ္ဌတ္တာ။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၄၂။

ကမရာဂါဘိနိဝေသဟေတု (ပု) [ကမရာဂါ-
 ဘိနိဝေသ + ဟေတု] ကမရာဂဖြင့် နှလုံး
 သွင်းခြင်းဟူသော အကြောင်း။ ကမရာဂါ-
 ဘိနိဝေသဟေတု ကမရာဂဝိနိဗန္ဓဟေတု။
 အံ၊ ၄။ ၂။ ၄၂။

ကမရာဂါဘိဘူတ (တိ) [ကမရာဂ + အဘိဘူ-
 တ] ကမရာဂ - နှိပ်စက်အပ် - နှိပ်စက်ခံရ -

သော၊ သူ။ ကမရာဂါဘိဘူတေ သတ္တေ
 ဣတော စ ဧတ္တော။ မ၊ ၄။ ၃။ ၈၀။ (- အံ၊ ၄။
 ၂။ ၃၂၇။)

ကမရာဂုပ္ပတ္တိ (ထိ) [ကမရာဂ + ဥပ္ပတ္တိ] ကမ-
 ရာဂ၏ဖြစ်ခြင်း။ ပဒဒ္ဒယေနာပိ ဗလဝတော
 ကမရာဂဿ ပစ္စယဘူတာ ကမရာဂုပ္ပတ္တိ
 ဝုတ္တာ။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၃၂၂။

ကမရာဂေကဋ္ဌ (တိ) [ကမရာဂ + ကေဋ္ဌ] က-
 မရာဂနှင့်တူသော တည်ရာရှိသော၊ ကမ-
 ရာဂနှင့် အတူတကွ တည်သော (ကံ)။
 တတ္ထ ကမရာဂေကဋ္ဌံ ကမာဝစရသတ္တာန-
 မေဝ ပဝတ္တတိ။ အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၄၇၇။

ကမရူပ (န) [ကမ + ရူပ] (၁) ကမတရား၊
 ရူပတရား။ (၂) အလိုရှိတိုင်းသော အဆင်း
 သဏ္ဌာန်။ (တိ) (၃) (မိမိ) အလိုရှိအပ်သော
 အဆင်းသဏ္ဌာန်ရှိသော၊ အလိုရှိတိုင်းအဆင်း
 သဏ္ဌာန်ကိုဖန်ဆင်းနိုင်သော၊ သူ။ (၁) ကမ-
 ရူပပရိညာဝါဒီ-ကြည့်။ (၂) ကမရူပဓရနှင့်
 ကမဝဏ္ဏိ-တို့ ကြည့်။ (တိ) (၃) တေ ကမ-
 ရူပအကာမရူပါနံ ဝသေန ဒွိဂုဏိတာ စတု-
 ဝိသာမိကသဟဿသင်္ခါ ဟောန္တိ။ သံ၊ ၄။ ၃။
 ၅၄။ ကမရူပိနှင့် ယှဉ်ကြည့်။

ကမရူပဂတိ (ထိ) [ကမရူပ + ဂတိ] ကမ-
 ဂတိ၊ ရူပဂတိ၊ ကမဘုံ၊ ရူပဘုံ။ ဥက္ခိတ္တာ
 ပုညတေဇေန၊ ကမရူပဂတိံ ဂတာ။ အဘိ၊
 ဝိ၊ ၄၄၁။

ကမရူပဂုဏ္ဍမိက (တိ) [ကမရူပဂုဏ္ဍမိ + ဣက]
 ကမဘုံ၊ ရူပဘုံ၊ လောကုတ္တရာဘုံ၌ ဖြစ်
 သော။ တတိယပဉ္စမာနိ ကမရူပဂုဏ္ဍမိ-
 ကတ္တာ ကမရူပါရူပဂုဏ္ဍမိကတ္တာ စ။ ဒီ၊ ၄။
 ၃။ ၂၄၉။

ကမရူပဓရ (တိ) [ကမရူပ + ဓရ + အ] အလို
 ရှိတိုင်းသော အဆင်းသဏ္ဌာန်ကို ဆောင်
 သော၊ သူ။ ကမဝဏ္ဏိ-ကြည့်။

ကမ္မရူပပရိညာဝါဒီ (တိ) [ကမ+ရူပ+ပရိညာ+ဝါဒီ] ကမတရား၊ ရူပတရားကို ပိုင်းခြား၍သိ၏ဟု အယူရှိသောသူ။ အထ ဝါဇာန် ဇာနတ်တိတိ ယထာ အညေ သဝိပလ္လာသာ ကမ္မရူပပရိညာဝါဒီနော ဇာနန္ဒာပိ ဝိပလ္လာသဝသေန ဇာနန္ဒိ။ မ၊ဋ္ဌိ၊၁။၁၈၂။ မ၊ဋ္ဌိ၊၂။၆၂။ သံ၊ဋ္ဌိ၊၂။၃၀၆။ အံ၊ဋ္ဌိ၊၃။၃၅၄။

ကမ္မရူပဘဝ (ပု) [ကမ+ရူပ+ဘဝ] ကမဘဝ၊ ရူပဘဝ။ ဧဝံ အနဝသေသတောကမ္မရူပဘဝဿ တတ္ထ အဘာဝေါ ဝုတ္တောဟောတိ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ၊၂၅၃-၄။ (-သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂။ မ၊ဋ္ဌိ၊၁။၈၅။) ကမဘဝနှင့် ရူပဘဝတို့လည်း ကြည့်။

ကမ္မရူပသညာ (ထိ) [ကမ + ရူပ + သညာ] ကမဂုဏ်၌ - ကမဂုဏ်ကိုစွဲ၍ - ဖြစ်သော သညာ၊ ရုပ်၌ - ရုပ်ကိုစွဲ၍ - ဖြစ်သော သညာ။ ကမ္မရူပသညာဝသေန ဒိဋ္ဌဓမ္မိကသမ္ပရာယိကဘေဒတော အဋ္ဌ ဧကေကကောဋ္ဌာသာတိ။ မ၊ဋ္ဌိ၊၃။၂၅၅။

ကမ္မရူပသတ္တ (ပု) [ကမ+ရူပ+သတ္တ] ကမသတ္တဝါ၊ ရူပသတ္တဝါ။ ဗဟုပ္ပဒါ သတပဒိအာဒယော ဝါ၊ ရူပီနော ကမ္မရူပသတ္တာ ဝါ၊ အရူပီနော အရူပသတ္တာ ဝါ၊...သတ္တာ သံဝိဇ္ဇန္တိ။ နေတ္တိဝိ၊၃၄၅။

ကမ္မရူပါရူပဂုဏ်မိက (တိ) [ကမ္မရူပါရူပဂုဏ်မိ+ဣက] ကမဘုံ၊ ရူပဘုံ၊ အရူပဘုံ၊ လောကုတ္တရာဘုံ၌ ဖြစ်သော။ ကမ္မရူပဂုဏ်မိကကြည့်။

ကမ္မရူပါဝစရသုစရိတ (တိ) [ကမ္မရူပါဝစရ+သုစရိတ] ကမ္မာဝစရ-သုစရိတ်-ကုသိုလ်၊ ရူပါဝစရ - သုစရိတ်-ကုသိုလ်။ “အဝိဇ္ဇာဂတောယံ ဘိက္ခဝေ ပရိသပ္ပကလော ပုညဇ္ဇေသင်္ခါရံ အဘိသင်္ခရေတိ” တိအာဒိသု ကမ္မရူပါဝစရသုစရိတေသု။ အံ၊ဋ္ဌိ၊၃။၁၈၁။

ကမ္မရူပိတာ (ထိ) [ကမ္မရူပိ+တာ] အလိုရှိတိုင်း အဆင်းသဏ္ဌာန်ကို ဖန်ဆင်းလေ့ရှိခြင်း။ အတ္တနော ကမ္မရူပိတာယ ဒသဗလဿ သရိက္ခကံ ရူပံ မာပေတွာ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀၅။

ကမ္မရူပိ (တိ) [ကမ+ရူပိ] အလိုရှိတိုင်း အဆင်းသဏ္ဌာန်ကို ဖန်ဆင်းလေ့ရှိသောသူ။ ကမ္မရူပိ ဝိကုဗ္ဗာမိ၊ မဟောဒဓိနိဝါသဟံ။ အပါ၊၁။၃၄။ ကမ္မရူပိတိ ယဒိစ္ဆိတကမ္မနိမ္မာနသိလော။ အပါ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၆၇။

ကမ္မလာပိ (တိ) [ကမ+လပ+ဏိ။ ထိ-၌ ကမ္မလာပိနိ] အလိုရှိတိုင်း မြည်နိုင်သောသူ။ ကမ္မလာပိနိ(ဒိ၊၁။၈၆)တိ ယဒိစ္ဆိကဘာဏိနိ၊ ယံ ယံ ဣစ္ဆတိ တံ တံ လပတိ။ ဒိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၂၉။

ကမ္မလာဘ (ပု) [ကမ + လာဘ] ကမလာဘ်။ အောက်ပုဒ်-ကြည့်။

ကမ္မလာဘာဘိဇ္ဇေ (တိ) [ကမ္မလာဘ + အဘိဇ္ဇေ] ကမလာဘ်ကို တောင့်တသောသူ။ ဧတံ ဟိ ဗန္ဓနံ ဒုက္ခံ၊ ကမ္မလာဘာဘိဇ္ဇေန(အံ၊၂။၃၁၀)န္တိ ကမ္မလာဘ်ပတ္တေန္တာနံ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၁၅။

ကမ္မလာဘိ (တိ) [ကမ+လာဘိ] အလိုရှိတိုင်း ရလေ့ရှိသောသူ။ နိကာမလာဘိတိ ကမ္မလာဘိ ဣစ္ဆိတလာဘိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၁၃။

ကမ္မလာလသ (တိ) [ကမ+လာလသ] ကမ္မဂုဏ်၌ လွန်ကဲသော တဏှာရှိသော၊ ကမ္မဂုဏ်၌ လော်လည်သောသူ။ တတော မဟာကာရုဏိကော၊ ဒိသ္မာ မံ ကမ္မလာလသံ။ အပါ၊၂။၂၅၅။

ကမ္မလောက (ပု) [ကမ + လောက] (၁) ကမဘုံ။ (၂) ကမဂုဏ်ဟုဆိုအပ်သော သင်္ခါရလောက။ (၃) ကမသတ္တဝါ။ (၄) အနာဂါမိ-ကြည့်။ (၂) ကမလောက(မ၊ဋ္ဌ၊

၄။၃၉) နှိ ကာမဂုဏသင်္ခါတံ သင်္ခါရလော-
ကံ။ မ၊ဋ္ဌိ၊၃။၂၅၂။ (၃) ယတ္ထ ဝါ လောကေ
ကာမဂုဏဝန္တံ လောကံ။ မ၊ဋ္ဌိ၊၃။၂၅၂။

ကမဝစုန (တိ) [ကာမ+ဝစုန] ချစ်ခင်-နှစ်
သက်-မှုကို ပွားစေတတ်သော။ သူ။ ကာမ-
ဒုဟေတိ ကာမဝစုနော။ စရိယ၊၄။၁၆၈။

ကမဝဏ္ဏိတ (တိ) [ကာမဝဏ္ဏ+ဏ္ဏတ] အလို
ရှိတိုင်းသော အဆင်းသဏ္ဌာန်ကို ဖန်ဆင်း
နိုင်သော။ သူ။ အာနုဘာဝ (ဝိမာန၊၄။၂၀၃)
ကြည့်။

ကမဝဏ္ဏိ (တိ) [ကာမဝဏ္ဏ+ဏ္ဏိ။ ထိ-၌ ကာမ-
ဝဏ္ဏိနိ] အလိုရှိတိုင်းသော အဆင်းသဏ္ဌာန်-
ရှိသော-ကို ဆောင်သော-ကို ဖန်ဆင်းနိုင်
သော။ သူ။ တဿ ကာယာ အစ္ဆရာ ကာမ-
ဝဏ္ဏိနိ။ ဝိမာန၊၁၈။ (-ဇာ၊၂။၁၃။ ဝိမာန၊
၄။၁၃၀။ ဇာ၊၄။၅။၁၆၄။) ကာမဝဏ္ဏိနိတိ
ကာမရူပဓရာ ယထိစ္ဆိတရူပဓာရိနိ။ ဝိမာန၊
၄။၇၂။

ကမဝတ္ထု (န) [ကာမ+ဝတ္ထု] လိုချင်မှု ကာ-
မ၏-တည်ရာ-အကြောင်း၊ ဝတ္ထုကာမ။
အင်္ဂါရကပလ္လံ ဝိယ ကေ ကာမဝတ္ထု။ မ၊ဋ္ဌိ၊
၃။၁၅၂။ (-ဇာ၊၄။၅။၅၃။ မ၊ဋ္ဌိ၊၃။၁၀၆။
သံ၊ဋ္ဌိ၊၁။၉၉။ အံ၊ဋ္ဌိ၊၂။၂၃၀။)

ကမဝန္တု (တိ) [ကာမ+ဝန္တု] လိုချင်ဖွယ်
ကာမဂုဏ်-ရှိသော-နှင့် ပြည့်စုံသော။ သူ။
ကာမကာမိနော ကာမဝန္တော ဟုတော ပမော-
ဒန္တိတိ။ ဣတိဝုတ်၊၄။၃၂၄။

ကမဝလ္လိ (ထိ) [ကာမ+ဝလ္လိ] လိုချင်ဖွယ်-
နှစ်သက်ဖွယ်-ကောင်းသောနွယ်။ သန္တာန-
ကာတိ ဟိ ကာမဝလ္လိယော။ ဝိမာန၊၄။၁၄၈။

ကမဝသိက (တိ) [ကာမဝသ+ဏိက] ကာမ
အလိုသို့ လိုက်သော။ သူ။ ကာမေဟိ ပန
နိတဿ ကာမဝသိကဿ ပုဂ္ဂလဿ အညတြ

ပဏ္ဍိတေဟိ အညော ကောစိ တိကိစ္ဆံ န
ကရေတိ။ ဇာ၊၄။၂။၁၉၇။ (-နေတ္တိဝိ။
၁၈၂။)

ကမဝိတက္က (ပု) [ကာမ+ဝိတက္က] ကာမနှင့်
စပ်သောအကြံ၊ ကာမဝိတက်။ တတ္ထ ကတ-
မော ကာမဝိတက္ကော ကာမပဋိသံယုတ္တော
တက္ကော ဝိတက္ကော မိစ္ဆာသက်ပေါ အယံ
ဝုစ္စတိ ကာမဝိတက္ကော။ အဘိ၊ဝိ။၃၇၇။
(-ဝိ၊၁။၁၆၆။ ဒီ၊၃။၁၈၀။ အံ၊၁။၂၅၂။)
ကာမပဋိသံယုတ္တော ဝိတက္ကော ကာမ-
ဝိတက္ကော။ ဒီ၊၄။၃။၁၆၈။ ပဋိသံ၊၄။၂။၂၆၂။
အံ၊ဋ္ဌိ၊၁။၂၈၆။ ကာမေ အာရဗ္ဗ ဥပ္ပန္နော
ဝိတက္ကော ကာမဝိတက္ကော။ အံ၊ဋ္ဌိ၊၂။၂၂၇။
(-ဝိ၊၄။၂။၁၁၇။ မ၊ဋ္ဌိ၊၁။၈၅၊၃၈၃။ ဒီ၊ဋ္ဌိ၊၃။
၁၈၅။ မ၊ဋ္ဌိ၊၁။၁၇၂။ မ၊ဋ္ဌိ၊၃။၂၉၁။ အံ၊ဋ္ဌိ၊၂။
၁၉၉၊၂၃၁။)

ကမဝိတက္ကပဋိပက္ခ (ပု) [ကာမဝိတက္က + ပဋိ-
ပက္ခ] ကာမဝိတက်၏ဆန့်ကျင်ဖက်(နေက္ခမ္မ-
ဝိတက်)။ ကာမဝိတက္ကပဋိပက္ခော ဟိ နေက္ခမ္မ-
ဝိတက္ကောတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌိ၊၃။၁၈၆။ (-မ၊ဋ္ဌိ၊၂။
၆၈။)

ကမဝိတက္ကပ္ပဝတ္တိ (သိ) [ကာမဝိတက္က+ပဝတ္တိ]
ကာမဝိတက်၏ဖြစ်ခြင်း။ ကာမဝိတက္ကပ္ပဝတ္တိ-
ယာ ကာရဏဘူတော သုဘနိမိတ္တေ အ-
ယောနိသောမနသိကာရော။ အနုဋ္ဌိ၊၂။၇၇။

ကမဝိတက္ကဗဟုလ (တိ) [ကာမဝိတက္က+ဗဟု-
လ] ကာမဝိတက်များသော၊ များသော
ကာမဝိတက်ရှိသော။ သူ။ အထ ဝါ ယော
ကာမဝိတက္ကဗဟုလော ပုဂ္ဂလော ကလျာဏ-
မိတ္တဿ ဝသေန။ ဣတိဝုတ်၊၄။၃၃၂။

ကမဝိတက္ကဝစုန (တိ) [ကာမဝိတက္က + ဝစုန]
ကာမဝိတက်ကို ပွားစေတတ်သော။ သက်ပွဝစု-
နံ ကာမဝိတက္ကဝစုနံ ဗျာပါဒဝိဘက္ကဝစုနံ။
စူဠနိ၊၁၂၅။ (-ဇူဠနိ၊၄။၃၁။)

ကမဝိတက္ကဝိနောဒန (န) [ကမဝိတက္က + ဝိနောဒန] ကမဝိတက်ကို ပယ်ဖျောက်ခြင်း။ ကမဝိတက္ကဝိနောဒနံ အဓိဝါသနဝိရိယဉ္စ ဝိရိယပါရမီ။ စရိယာ၊ ဌ။ ၁၇၅။

ကမဝိတက္ကဝေါကိဏ္ဏ (တိ) [ကမဝိတက္က + ဝေါကိဏ္ဏ] ကမဝိတက်နှင့်ပြွမ်းသော။ ဝေမဿ ကမဝိတက္ကဝေါကိဏ္ဏတ္တာ ဆန္ဒော ဗဟိဒ္ဓါ ပဉ္စ ကမဂုဏေ အာရဗ္ဗ အနုဝိက္ခိတ္တော။ သံ၊ ဌ။ ၂။ ၂၉၀။

ကမဝိတက္ကသညိတ (တိ) [ကမဝိတက္က + သညိတ] ကမဝိတက်ဟူ၍ မှတ်အပ်သော။ ဣမံ ကမာဝစရသညိတံ ကမဝိတက္ကသညိတဉ္စ ကမဓာတုံ။ သံ၊ ဌိ၊ ၂။ ၁၃၅။

ကမဝိတက္ကသမ္ပယုတ္တ (တိ) [ကမဝိတက္က + သမ္ပယုတ္တ] ကမဝိတက်နှင့် အညီအညွတ် အပြားအားဖြင့် ယှဉ်သော၊ ကမဝိတက်နှင့် ယှဉ်သော။ ယထာ ကမဝိတက္ကသမ္ပယုတ္တ ဟောတိ။ မ၊ ဌ။ ၁။ ၃၈၆။

ကမဝိတက္ကသမ္ပယုတ္တရာဂဓောတ (တိ) ကမဝိတက္ကသမ္ပယုတ္တ + ရာဂ + ဓောတ] ကမဝိတက်နှင့် ယှဉ်သော ရာဂရေဖြင့် ဆေးကြော အပ်သော (ကိလေသာမြား)။ သင်္ကပ္ပရာဂဓောတေနာတိ ကမဝိတက္ကသမ္ပယုတ္တရာဂဓောတေန။ ဇာ၊ ဌ။ ၂။ ၂၅၂။

ကမဝိတက္ကသမ္ပယုတ္တာကာရ (ပု) [ကမဝိတက္က + သမ္ပယုတ္တ + အာကာရ] ကမဝိတက်နှင့် ယှဉ်သောအခြင်းအရာ။ ဝေမေဝံ နမတိတိ ကမဝိတက္ကသမ္ပယောဂါကာရမေဝ ဟောတိ။ ကမဝိတက္ကသမ္ပယုတ္တာကာရေန ဝါ ပရိဏမတိ။ မ၊ ဌိ၊ ၂။ ၆၉။

ကမဝိတက္ကသမ္ပယောဂါကာရ (ပု) [ကမဝိတက္က + သမ္ပယောဂ + အာကာရ] ကမဝိတက်နှင့် ယှဉ်သော အခြင်းအရာ။ ကမဝိတက္ကသမ္ပယုတ္တာကာရ-ကြည့်။

ကမဝိတက္ကဒိနာနပ္ပကာရ (တိ) [ကမဝိတက္ကဒိ + နာနပ္ပကာရ] ကမဝိတက် အစရှိသော အထူးထူးအပြားပြားသော။ မနဿ ဝေ ကမဝိတက္ကဒိနာနပ္ပကာရံ အပ္ပတိရူပဝိတက္ကနံ။ ခုဒ္ဒက၊ ဌ။ ၂၀၇။

ကမဝိတက္ကဒိ နာနပ္ပကာရ အပ္ပတိရူပ ဝိတက္ကန (န) [ကမဝိတက္ကဒိနာနပ္ပကာရ + အပ္ပတိရူပဝိတက္ကန] ကမဝိတက် အစရှိသောအထူးထူးအပြားပြားသော မလျောက်ပတ်သည်ကို ကြံခြင်း။ မနဿ ဝေ ကမဝိတက္ကဒိနာနပ္ပကာရအပ္ပတိရူပဝိတက္ကနံ။ သုတ္တနိ၊ ဌ။ ၁။ ၁၈၄။

ကမဝိတက္ကဒိပကတ (တိ) [ကမဝိတက္ကဒိ + ပကတ] ကမဝိတက်အစရှိသည်တို့သည် နှိပ်စက်အပ်သော။ သူ။ ကမဝိတက္ကဒိပကတာနံ ကမဝိတက္ကဒိမိစ္ဆာဝိတက္ကဝိနောဒနာယ ဝါယမတိ။ သံ၊ ဌိ၊ သစ်၊ ၁။ ၂၈၂။

ကမဝိတက္ကဒိပရိဝါရ (တိ) [ကမဝိတက္ကဒိ + ပရိဝါရ] ကမဝိတက်စသော အခြံအရံရှိသော။ ကမဝိတက္ကဒိပရိဝါရေန ကမ္မုနာ နိဗ္ဗတ္တော ဝိတက္ကစရိတော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၁၀၁။

ကမဝိတက္ကဒိပါပဝိတက္က (ပု) [ကမဝိတက္ကဒိ + ပါပဝိတက္က] ကမဝိတက် အစရှိသော ယုတ်မာသောအကြံ။ ဝေ ကမဝိတက္ကဒိပါပဝိတက္ကဟိ သမင်္ဂီဘူတော။ ဣတိဝုတ်၊ ဌ။ ၃၃၃။

ကမဝိတက္ကဒိဗဟုလ (တိ) [ကမဝိတက္ကဒိ + ဗဟုလ] ကမဝိတက်စသည် များသော၊ များသော ကမဝိတက်စသည်ရှိသော၊ သူ။ တသ္မာ ကမဝိတက္ကဒိဗဟုလော ပုဂ္ဂလော ကုမ္မင်္ဂ ပဋိပန္နော နာမ။ ဣတိဝုတ်၊ ဌ။ ၃၃၅။ (-ဝဇီရ။ ၈၂။ ကခါ၊ ဌိ။ ၂။ ၁။)

ကမဝိတက္ကဒိမိစ္ဆာဝိတက္က (န) [ကမဝိတက္ကဒိ + မိစ္ဆာဝိတက္က] ကမဝိတက်အစရှိသော -

ချွတ်ယွင်း-မှား-သောအကြံ။ “သက်ပေါ့”-
တိ လဒ္ဓနာမံ ကမဝိတက္ကသိမိစ္ဆာဝိတက္က
ဥပ္ပါဒိတံ နာဘိဇာနာမိတိ။ ထေရါဠာ။ ၁၅၁။
(-ဇာ၊ ဠာ၊ ၅။ ၂၀၁။)

ကမဝိတက္ကသိမိစ္ဆာဝိတက္ကဝိနောဒန (န) [ကမ-
ဝိတက္ကသိမိစ္ဆာဝိတက္က + ဝိနောဒန] ကမ-
ဝိတက်အစရှိသော မှားသောဝိတက်ကို ပယ်
ဖျောက်ခြင်း။ ကမဝိတက္ကသိပကတ-ကြည့်။

ကမဝိတက္ကသိမိစ္ဆာသင်္ကပ္ပဂေါစရ (တိ) [ကမ-
ဝိတက္ကသိ + မိစ္ဆာသင်္ကပ္ပ + ဂေါစရ] ကမ-
ဝိတက်အစရှိသော မှားသော အကြံအစည်
ဟူသော ကျက်စားရာရှိသောသူ။ တသ္မာ
ကမဝိတက္ကသိမိစ္ဆာသင်္ကပ္ပဂေါစရဿ မာရ-
ဝသာနဂတတ္တာ နေက္ခမ္မသင်္ကပ္ပါဒိဝသေန
ဘိက္ခု။ နေတ္တိဝိ။ ၂၄၁။

ကမဝိတက္ကသိဝဇန (တိ) [ကမဝိတက္ကသိ +
ဝဇန] ကမဝိတက်စသည်၏ပူးခြင်း။ သဗ္ဗ
တံ တက္ကဝဇနန္တိ သဗ္ဗံ တံ ကမဝိတက္ကသိ-
ဝဇနံ။ စူဠနိ၊ ၁၁။ ၃၁။

ကမဝိတက္ကသိဝိတက္က (ပု) [ကမဝိတက္ကသိ +
ဝိတက္က] ကမဝိတက် အစရှိသော ဝိတက်။
ကမဝိတက္ကသိဝိတက္ကဉ္စ ကမသညာဒိကံ
ဝိတက္ကဿ အာသယဉ္စ ဟတ္ထကုက္ကုစွာဒိ-
ကုက္ကုစဉ္စ ဥပစ္စိန္နေယျ။ မဟာနိ၊ ၄။ ၄၁၃။
(-စူဠနိ၊ ၁၁။ ၃၁။)

ကမဝိတက္ကသိဝိနောဒန (န) [ကမဝိတက္က-
သိ + ဝိနောဒန] ကမဝိတက်စသည်ကို ပယ်
ဖျောက်ခြင်း။ ဒါနာဒိပညသမ္ဘာရဿ အဗ္ဗု-
ဿဟနဝသေန ကမဝိတက္ကသိဝိနောဒနဝ-
သေန စ ဝိရိယပါရမီ။ စရိယာ၊ ၄။ ၂၅၈။

ကမဝိတက္ကသိဝိရတိသမ္ပယုတ္တ (တိ) [ကမ-
ဝိတက္ကသိ + ဝိရတိ + သမ္ပယုတ္တ] ကမဝိတက်
အစရှိသည်တို့မှ ကြည်ခြင်းနှင့် အညီအညွတ်
ယှဉ်သော။ ကမပ။ သညာနန္တိ ကမ-

ဝိတက္ကသိဝိရတိသမ္ပယုတ္တာနံ နေက္ခမ္မာဒိ-
သညာနံ။ သံ၊ ၃။ ၂။ ၄၀၀။

ကမဝိတက္ကသိသင်္ကလေသပ္ပဟာန (တိ) [ကမ-
ဝိတက္ကသိ + သင်္ကလေသ + ပဟာန] ကမ-
ဝိတက်စသောညစ်နွမ်းမှုကို ပယ်ကြောင်းဖြစ်
သော။ ယဿ ပန ကမဝိတက္ကသိသင်္ကလေ-
သပ္ပဟာနဿ နေက္ခမ္မဝိတက္ကဿ အာနုဘာ-
ဝေန။ ဣတိဝုတ်၊ ၄။ ၁၄၁။

ကမဝိတက္ကသိသယုတ္တ (တိ) [ကမဝိတက္ကသိ
+ သယုတ္တ] ကမဝိတက်စသည်တို့နှင့် အညီ
အညွတ်ယှဉ်သော။ ဧဝံ တဝ မနော သော-
မနဿိတော ဝါ ဒေါမနဿိတော ဝါ ကမ-
ဝိတက္ကသိသယုတ္တော ဝါတိ။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၁၅၂။

ကမဝိတက္ကသိသမ္ပယုတ္တ (တိ) [ကမဝိတက္က-
သိ + သမ္ပယုတ္တ] ကမဝိတက်စသည်တို့နှင့်
အညီအညွတ် အပြားအားဖြင့် ယှဉ်သော။
ဧဝံ တဝ မနော သောမနဿိတော ဝါ
ဒေါမနဿိတော ဝါ ကမဝိတက္ကသိသမ္ပ-
ယုတ္တော ဝါ။ ပဋိသံ၊ ၄။ ၂။ ၃၀၉။

ကမဝိတက္ကသိသဟိတ (တိ) [ကမဝိတက္ကသိ +
သဟိတ] ကမဝိတက်စသည်တို့နှင့် တကွဖြစ်
သော။ အကုသလစိတ္တန္တိ ကမဝိတက္ကသိသ-
ဟိတံ အကုသလစိတ္တံ။ မ၊ ၃။ ၂။ ၂၇၂။ ၂၁၄။

ကမဝိတက္ကသိဘူတ (တိ) [ကမဝိတက္က +
ဘူတ] ကမဝိတက်သည် နှိပ်စက်အပ်
သောသူ။ ဣဓာပိ သတ္တာ အန္တောကောဠိ-
သန္တာရေ ကမဝိတက္ကသိဘူတေ ပဉ္စသတေ
ဘိက္ခု ဒိသု။ ဇာ၊ ၄။ ၂။ ၃၇၂။

ကမဝိနာသ (ပု) [ကမ + ဝိနာသ] ကမ၏
ပျက်စီးခြင်း၊ လိုချင်တတ်သော လောဘ၏
ကင်းပျောက်ခြင်း။ ဝိရဇ္ဇတိတိ ကမဝိနာ-
သော ဝုတ္တော။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁၇။

ကမဝိဝိတ္တ (တိ) [ကမ + ဝိဝိတ္တ] ကမတို့မှ
ကင်းဆိတ်သော (အရိယမဂ်)။ အောက်ပုဒ်
ကြည့်။

ကမ္မဝိဝိတ္တန္တ (ပု၊န) [ကမ္မဝိဝိတ္တ + အန္တ]
ကမ္မတ္တိမ္မ ကင်းဆိတ်သော အရိယမဂ်၏
အဆုံး (အရိယဖိုလ်)။ ကမ္မပဒသုဘတ်
ကမ္မဝပသမံ ကရောန္တော ဥပ္ပန္နောတိ ဝါ၊
ကမ္မဝိဝိတ္တန္တ ဥပ္ပန္နောတိ ဝါ နေက္ခမ္မ-
သင်္ကပ္ပေါ။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၁၈။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆၁။
ကမ္မေဟိ သဗ္ဗသော ဝိဝိတ္တတ္တာ ကမ္မဝိ-
ဝိတ္တော၊ အရိယမဂ္ဂေါ၊ တဿ အန္တော၊
အရိယဖလံ၊ တသ္မိံ ကမ္မဝိဝိတ္တန္တေ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။
၄၀၆။ ကမ္မေဟိ ဝိဝိတ္တံ ကမ္မဝိဝိတ္တံ၊ သော
ဝေ စ နေသံ အန္တော သမုစ္ဆေဒဝိဝေကေတိ
ကတွာ တသ္မိံ သာမေတဗ္ဗေ ဥပ္ပန္နောတိ
ဝုတ္တံ “ကမ္မဝိဝိတ္တန္တ ဥပ္ပန္နော”တိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊
၂။၄၀၀။

ကမ္မဝိဝေက (ပု) [ကမ္မ + ဝိဝေက] ကမ္မတ္တိမ္မ
ကင်းဆိတ်ခြင်း။ သာ ဟိဿ ကမ္မဝိဝေကေန
ပတ္တဗ္ဗတ္တာ ကိလေသနိဗ္ဗိဒါယ သံဝတ္တတိ။
အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၉၉။ (-အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၅၆။)

ကမ္မဝိသယပ္ပဟာန (န) [ကမ္မ + ဝိသယ +
ပဟာန] ကမ္မအာရုံကိုပယ်ခြင်း။ သမုစ္ဆန္တ-
ကမ္မရာဂတာယ သဗ္ဗသော ကမ္မဝိသယပ္ပ-
ဟာနေန နိရာမိသဗြဟ္မစာရီ နာမ အနာဂါမိ။
သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၇။

ကမ္မဝိသုက (ပု) [ကမ္မ + ဝိသုက] ကမ္မဆူး
ပြောင်း၊ ဆူးပြောင်းသဖွယ်ဖြစ်သော ကမ္မ။
ကမ္မကဏ္ဍက (ဥဒါန၊ဋ္ဌ၊၁၆၁) ကြည့်။
ကမ္မဝပသမ (ပု) [ကမ္မ + ဝပသမ] ကမ္မ၏
ငြိမ်းခြင်း။ ကမ္မဝိဝိတ္တန္တ-ကြည့်။

ကမ္မဝေဒနာ (ထိ) [ကမ္မ + ဝေဒနာ] ကမ္မ
ဂုဏ်ကို ခံစားခြင်း။ သော တံ ကမ္မဝေဒနံ
ဝိသာတပရိဋ္ဌာဟဝေဒနဉ္စ န ဝေဒိယတိ။ အံ၊
ဋ္ဌ၊၂။၇၅။ (-အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၇၄။)

ကမ္မသင်္ကပ္ပသိသုဇ္ဈန (န) [ကမ္မသင်္က-
လေသ + ဝိသုဇ္ဈန] ကမ္မအညစ်အကြေးမှ

စင်ကြယ်ခြင်း။ ဝိသုဇ္ဈတိတိ ဗြဟ္မလောကူပ-
ပတ္တိံ သန္ဓာယ ဝဒတိ ကမ္မသင်္ကလေသ-
ဝိသုဇ္ဈနတော။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၉။

ကမ္မသံယောဂ (ပု) [ကမ္မ + သံယောဂ] ကမ္မ
နှင့် ယှဉ်ခြင်း။ ကမ္မသံယောဂါဒိကဿ
သာဘိနိဝေသဿ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၃၃၇။

ကမ္မသံယောဇန (န) [ကမ္မ + သံယောဇန]
ကမ္မဂုဏ်၌ နှောင်ဖွဲ့တတ်သော တဏှာ၊
ကမ္မရာဂသံယောဇဉ်။ ကမ္မသံယောဇနာနံ
အနဓိဋ္ဌာနာ (မ၊ဉ္စ၊၂၄)တိ ပဉ္စကမ္မဂုဏ-
တဏှာနံ နိဿဋ္ဌတ္တာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၆။ ကမ္မ-
သညောဇန-လည်း ကြည့်။

ကမ္မသံယောဇနယဇ္ဇန (န) [ကမ္မသံယော-
ဇန + ယဇ္ဇန] ကမ္မသံယောဇဉ်နှင့်စပ်ခြင်း။
ကမ္မသံယောဇနယဇ္ဇနတ္ထာယ ပန ဝေရူပံ
ကထံ ကထေသိ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၉။

ကမ္မသံယောဇနဗန္ဓန (န) [ကမ္မ + သံယော-
ဇန + ဗန္ဓန] ကမ္မသံယောဇဉ်၊ ကမ္မဂုဏ်
အနှောင်အဖွဲ့။ ကမ္မသံယောဇနဗန္ဓနာနိ-
(ဒီ၊၂။၂၁၈)တိ ကမ္မသညောဇနာနိ စ
ကမ္မဗန္ဓနာနိ စ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၀၁။

ကမ္မသဂ္ဂ (ပု) [ကမ္မ + သဂ္ဂ] ကမ္မာဝစရနတ်
ပြည်၊ တပ်မက်မောခြင်း၏ ကျင်လည်ရာဖြစ်
သောနတ်ပြည်။ ဆသု ဝါ ကမ္မသဂ္ဂေသုယတ္ထ
ယတ္ထ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၄။ (-သံ၊ဋ္ဌ၊၁။
၁၂၄။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ၊၉၂။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၅၂။
ထေရီ၊ဋ္ဌ၊၁၇၄။ စရိယာ၊ဋ္ဌ၊၂၁၉။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊
၁။၁၂၁။) ဆသု ဝါ ကမ္မသဂ္ဂေသုတိ ဆသု
ဝါ ကမ္မာဝစရဒေဝေသု။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀။

ကမ္မသင်္ကပ္ပ (ပု) [ကမ္မ + သင်္ကပ္ပ] ကမ္မနှင့်
စပ်သောအကြံ။ ကမ္မသင်္ကပ္ပေါ ဗျာပါဒ-
သင်္ကပ္ပေါ ဝိဟိံ သာသင်္ကပ္ပေါ။ ဒီ၊ဉ္စ၊၁၁၈။
(-သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၅။ မဟာနိ၊၁၁၆။ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆၈။
သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂၆။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၁၁။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။

၁၇၇။) ကမသကံပေဋနာတိ ကမပဋိသံ-
ယုတ္တေန ဝိတက္ကေန။ မဟာနိဋ္ဌ။ ၂၃၇။

ကမသကံပုနသဘာဝ (တိ) [ကမသကံပုန+
သဘာဝ] ကမနှင့်စပ်သောကြံခြင်းသဘော
ရှိသော။ ကမဝိတက္ကော ကမသကံပုန-
သဘာဝတ္တာ ကမသကံပုပဝတ္တိယာ သာတိ-
သယတ္တာ စ ကမနာကာရေတိ အာဟ။
မ၊ဋီ၊၁။၁၇၂။ (-အံ၊ဋီ၊၃။၁၃၂။)

ကမသကံပုပဝတ္တိ (ထိ) [ကမသကံပု+ပဝတ္တိ]
ကမနှင့်စပ်သော အကြံဖြစ်ခြင်း။ ကမ-
သကံပုနသဘာဝ-ကြည့်။

ကမသကံပုဗဟုလ (တိ) [ကမသကံပု +
ဗဟုလ] ကမနှင့် စပ်သော - များသော
အကြံရှိသော - အကြံများသော။ ကမ-
သကံပုဗဟုလော စ ဝိဟရတိ။ ဝိ၊၅။၂၃၅။
အံ၊၂။၁၂၈။

ကမသကံပုဝတ္တိ (ထိ) [ကမသကံပု+ဝတ္တိ]
ကမနှင့်စပ်သော အကြံဖြစ်ခြင်း။ အညေသူ
စ ကမဝိတက္ကဿ ကမသကံပုဝတ္တိ-
ယာ သာတိသယတ္တာ။ နေတ္ထိ၊ဋီ၊၉၄။

ကမသကံပုနိနာနတ္တ (န) [ကမသကံပုနိ+
နာနတ္တ] ကမနှင့်စပ်သောအကြံ စသည်
အထူး။ သကံပုနာနတ္တန္တိ ကမသကံပုနိနာ-
နတ္တံ။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၂၄၈။ ပဋိသံ၊ဋီ၊၁။၂၇၅။

ကမသကံပုနိပုဟာနကိစ္စနိပုတ္တိ (ထိ) [ကမ-
သကံပုနိ + ပဟာနကိစ္စ+နိပုတ္တိ] ကမနှင့်
စပ်သောအကြံ စသည်ကို ပယ်ခြင်းကိစ္စ၏ ပြီး
စီးခြင်း။ တိ၊ဋီ၊ နာမာနိ လဘတိ ကမ-
သကံပုနိပုဟာနကိစ္စနိပုတ္တိတော။ ဒီ၊ဋီ၊၁။
၃၄၁။ အံ၊ဋီ၊၁။၂၆၄။

ကမသကံပုနိပုဟာနနိဗ္ဗတ္တိ (ထိ) [ကမသကံ-
ပုနိပုဟာန+နိဗ္ဗတ္တိ] ကမနှင့် စပ်သော
အကြံစသည်ကို ပယ်ခြင်း၏ဖြစ်ခြင်း။ တိ၊ဋီ၊

နာမာနိ လဘတိ ကမသကံပုနိပုဟာနနိဗ္ဗ-
တ္တိတော။ သံ၊ဋီ၊သင်၊၂။၃၃၇။

ကမသကံပုနိမိစ္ဆာဝိတက္က (ပု) [ကမသကံပု-
နိ+မိစ္ဆာဝိတက္က] ကမနှင့်စပ်သော အကြံ
အစရှိသော-ချွတ်ယွင်း-မှား-သောအကြံ။
ဝိတက္ကာသယာတိ ကမသကံပုနိမိစ္ဆာဝိ-
တက္ကာ။ ဣတိဝုတ်၊ဋီ၊၂၅၄။

ကမသကံပုနိမိစ္ဆာသကံပုဂေါစရ (တိ) [ကမ-
သကံပုနိ + မိစ္ဆာသကံပု+ဂေါစရ] ကမ
နှင့်စပ်သော အကြံအစရှိသော များသော
အကြံတည်းဟူသော ကျက်စားရာရှိသော၊
သူ။ ယသ္မာ ကမသကံပုနိမိစ္ဆာသကံပု-
ဂေါစရေ တထာ တထာ အယောနိသော
ဝိကပ္ပေတွာ နာနာဝိမာနိ မိစ္ဆာဒဿနာနိ
ဂဏှာတိ။ နေတ္ထိ၊ဋီ၊၁၄၆။

ကမသကံပုနိဝိတက္က (ပု) [ကမသကံပုနိ+
ဝိတက္က] ကမနှင့်စပ်သော အကြံအစရှိသော
အကြံ။ ဝိတက္ကာယေဝါတိ ကမသကံပုနိ-
ဝိတက္ကာယေဝ။ မ၊ဋီ၊၃။၇၇။

ကမသကံပုနိဝိနောဒန (တိ) [ကမသကံပုနိ-
+ဝိနောဒန] ကမနှင့်စပ်သောအကြံ အစ
ရှိသည်ကို ပယ်ဖျောက်ကြောင်း ဖြစ်သော။
အဘိဇ္ဇာဝိနယနော ဣန္ဒြိယသံဝေရေ ကမ-
သကံပုနိဝိနောဒနော တပေါ စ။ နေတ္ထိ၊ဋီ။
၁၁၉။

ကမသကံ (ပု) [ကမ+သကံ] ကမဂုဏ်၌ ငြိ
တယ်ခြင်း။ ပဉ္စန္ဒ ကမသကံါဒိနံ ဝသေန
အာသတ္တာ ဟောန္တု။ သံ၊ဋီ၊၁။၈၇။

ကမသကံသတ္တ (တိ) [ကမသကံ+သတ္တ] က-
မဂုဏ်၌ ငြိတယ်ခြင်းဖြင့် ကပ်ငြိတယ်တာ
သော။ သူ။ ကမေသု သတ္တာ ကမသကံသ-
တ္တာ၊ သံယောဇနေ ဝဇ္ဇမပဿမာနာ။ ဥ၊ချ၊န။
၁၇၁။ ပေဋကော၊၁၇၄၊၂၀၃။ ကမသကံ-
သတ္တာတိ တာယေဝ ကမသတ္တိယာ ဝတ္ထု-

ကမေသု ရာဂသင်္ဂေန် စေဝ ဒိဋ္ဌိမာနဒေါသ-
အဝိဇ္ဇာသင်္ဂေဟိ စ သတ္တာ အာသတ္တာ။
ဥဒါနိဋ္ဌ။၃၃၁။

ကမသညာ (ထိ) [ကမ+သညာ] (က)
ကမနှင့်ယှဉ်သော-လောဘမူစိတ်နှင့် ယှဉ်
သော-အမှတ်သညာ။ (ခ) ကမအာရုံ၌
ဖြစ်သော-ကမကို အာရုံပြု၍ဖြစ်သော-
သညာ။ (ဂ) လိုချင်တတ်-သာယာတတ်-
သောအမှတ်သညာ။ (ဏ) ကမသညာဗျာ-
ပါဒသညာ ဝိဟိံသာသညာ။ ဒီ၊၃။၁၈၁။
မ၊၂။၂၁၉။မဟာနိ၊၄၃။ (-သံ၊၁။၅၁၊၃၆၅။
အံ၊၁။၁၃၃။ သုတ္တနိ၊၃၀၅။ထေရ၊၃၄၈။ ဇာ၊
၁။၃၄၄။ နေတ္တိ၊၁၂၅။) ကမပဋိသိယတ္တာ
သညာ ကမသညာ။ ဒီ၊၄။၃။၁၆၈။ မ၊၄။၃။
၁၃၀။ (-သုတ္တနိ၊၄၁၁။၂၁၀။ မဟာနိ၊၄။
၁၄၉။ နေတ္တိ၊၄။၂၃၅။) ကမသညာ အဋ္ဌ
လောဘသဟဂတစိတ္တသဟဇာတာ။ မ၊၄။၃။
၁၈၅။ (-အံ၊၄။၂။၁၀၂။ ထေရ၊၄။၂။၄၂၇။)
(ခ) ယာ စ ဒိဋ္ဌဓမ္မိကာ ကမသညာ။ မ၊
၃။၄၈။ (-ဝိ၊၁။၂။ မ၊၃။၁၆၆။ အံ၊၁။
၁၃၃။) ဒိဋ္ဌဓမ္မိကာ ကမသညာတိ မာနသ-
ကေ ကမေ အာရဗ္ဗ ဥပ္ပန္နသညာ။ မ၊၄။
၄။၃၈။ (-အံ၊၄။၂။၁၀၂။) ကမသညာနန္တိ
ကမေသု၊ ကမသဟဂတာနံ ဝါ သညာနံ။
သာရတ္ထ၊၂။၂၀။ (ဂ) တဿ ယာ ပုရိမာ
ကမသညာ၊ သာ နိရုဇ္ဈတိ။ ဒီ၊၁။၁၆၉။
ကမသညာတိ ပဉ္စကမဂုဏိကရာဂေါပိ
အသမုပ္ပန္နကာမစာရောပိ၊... အသမုပ္ပန္နကာ-
မစာရော ပန ဣမသ္မိံ ဌာနေ ဝဇ္ဇတိ။ ဒီ၊၄။
၁။၃၀၆။ အဿာဒနဋ္ဌေန ကမော ဝေ
သညာတိ ကမသညာ။ သံ၊၄။၁။၃၂၄။ (ဒီ၊
၄။၁။၃၆၆-၇-လည်း ကြည့်။)

ကမသညာဂ(ဂ္ဂ)ဟဏ (န) [ကမသညာ+
ဂဟဏ] ကမသညာကို ယူခြင်း။ ကမ-
သညာဂဟဏေန ပဉ္စောရမ္ဘာဂီယသံယောဇ-

နာနိ။ သံ၊၄။၁။၁၀၃။ သံ၊၄။၁။၁၅၁။ ပါဠိယံ
ကမသညာဂ္ဂဟဏံ ကတန္တိ။ ဒီ၊၄။၁။၃၆၇။

ကမသညာတိနာမ (တိ) [ကမသညာ+ဣတိ
+နာမ] ကမသညာဟူသောအမည်ရှိသော။
ဥဘယေသမ္ပိ ကမသညာတိနာမတာ သဟ-
စရဏဉာယေနာတိ “ကမသညာ” တိ ပဒုဒ္ဒါရံ
ကတွာ တဒုဘယံ နိဒ္ဒိဋ္ဌံ။ ဒီ၊၄။၁။၃၆၆။

ကမသညာဒိအနုပ္ပတ္တိဝစန (န) [ကမသညာဒိ
+အနုပ္ပတ္တိ+ဝစန] ကမသညာစသည်တို့၏
မဖြစ်ခြင်းကို ဆိုခြင်း။ ဧတ္ထ စ ကမသညာ-
ဒိအနုပ္ပတ္တိဝစနေန အတ္တနော အာသယသုဒ္ဓိံ
ဒဿေတိ။ ထေရ၊၄။၂။၄၂၇။

ကမသညာဒိဂ္ဂဟဏ (န) [ကမသညာဒိ+ဂ-
ဟဏ] ကမသညာ အစရှိသည်ကို ယူခြင်း။
တံ ပန ကမသညာဒိဂ္ဂဟဏေန ဂယတိ။
ဒီ၊၄။၃။၂၈၈။

ကမသညာဒိနာနတ္ထ (န) [ကမသညာဒိ+နာ-
နတ္ထ] ကမသညာစသောအထူး။ သညာနာ-
နတ္ထံ ပဋိစ္စာတိ ကမသညာဒိနာနတ္ထံ ပဋိစ္စံ။
ဒီ၊၄။၃။၂၄၈။ (-ပဋိသိ၊၄။၁။၂၇၅။)

ကမသညာဒိပုရိမသညာ (ထိ) [ကမသညာဒိ
+ပုရိမသညာ] ကမသညာအစရှိသော ရှေး
၌ ဖြစ်သော သညာ။ ပုရိမသညာနိရောဓန္တိ
ကမသညာဒိပုရိမသညာယ နိရောဓံ။ ဒီ၊
၁။၃၇၁။

ကမသညာဒိဘေဒ (တိ) [ကမသညာဒိ +
ဘေဒ] ကမသညာစသည် အပြားရှိသော။
အပိ စ ခေါ ပန ကမသညာဒိဘေဒံ သညံ၊
သညာနုသာရေန ဝါ ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တနယေနဝ။
မဟာနိ၊၄။၁၄၈။

ကမသညာနိရောဓ (ပု) [ကမသညာ+နိရော-
ဓ] ကမသညာ၏ချုပ်ခြင်း။ ပုရိမသညာနိ-
ရောဓန္တိ ကမသညာနိရောဓံ။ သီ၊၄။သစ်၊
၂။၃၈၃။

ကမသညာပဋိဗာဟန (န) [ကမသညာ+ပဋိ-
ဗာဟန] ကမသညာကို တားမြစ်ခြင်း။
သမ္ပုတိမတ္တံ ကမသညာပဋိဗာဟနဝသေ-
နေဝ တေသံ နာနတ္ထသညာဒိနိရောဓဿ
အတ္ထသိဒ္ဓတ္တာ။ မ၊ဋီ၊၃။ ၂၅၇။

ကမသညာဘိမုခဂမနပဋိဗာဟန (န) [ကမ-
သညာ+အဘိမုခ+ဂမန+ပဋိဗာဟန] ကာ-
မသညာသို့ ရှေးရှုသွားခြင်းကို တားမြစ်
ခြင်း။ ဣမဿာပိ ကမသညာဘိမုခဂမနပဋိ-
ဗာဟနတ္ထံ အာရမ္မဏေ စိတ္တုပ္ပဋ္ဌနတော
နေက္ခမ္ပဝိတက္ကော။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၂၆။

ကမသညာသယ (ပု) [ကမသညာ+အသ-
ယ] ကမသညာဟူသော တည်ရာ။ ကမ-
ဝိတက္ကနံ ကမသညာသယော (မဟာနိ။
၄၀၂) တိ ကမဝိတက္ကံ ဝိတက္ကန္တဿ ဥပ္ပန္နာ
ကမသညာ တေသံ ဝိတက္ကနံ အသ-
ယော ဝသနောကာသောတိ ကမသညာ-
သယော။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။ ၄၁၄။

ကမသညာသိသ (န) [ကမသညာ+သိသ] ကမသညာကို အဦးပြုခြင်း။ ကမသညာ-
သိသေန ကမစ္ဆန္တဿ ဂဟဏံ။ သံ၊ဋီ၊၁။
၁၅၁။

ကမသညောဇန (န) [ကမ+သညောဇန] ကမဂုဏ်၌ နှောင်ဖွဲ့တတ်သော တဏှာ၊
ကမရာဂသယောဇဉ်။ ကမသညောဇနေ
ဆေဋ္ဌံ၊ ယေ ဒိဗ္ဗေ ယေ စ မာနုသေ။ ဇာ၊ ၂။
၁၆၉။ ကမသညောဇနေတိ ကမသယော-
ဇနံ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၆။ ၆၅။ (-ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၀၁။)

ကမသညောဇနာတိဂ (တိ) [ကမသညောဇန
+အတိ+ဂမု+ကိ] ကမရာဂသယောဇဉ်ကို
လွန်မြောက်သောသူ။ နိရာမဂန္ဓာ ကရုဏေ-
မိမုတ္တာ၊ ကမသယောဇနာတိဂါ။ အံ၊ ၂။
၃၂၇။

ကမသတ္တိ (ထိ) [ကမ+သတ္တိ] လိုချင်ခြင်းဟူ
သော ကပ်ငြိခြင်း။ ကမသင်္ဂသတ္တ-ကြည့်။

ကမသန္တိဿိတ(တိ) [ကမ+သန္တိဿိတ] ကမ
ကိုမှီသော။ မဓုရဘာဝန္တိ ဣမိနာ ကမသန္တိ-
ဿိတံ သုခံ သောမနဿံ ဒဿေတိ။ အံ၊ဋီ၊ ၂။
၂၃၀။

ကမသမတိက္ကမ (ပု) [ကမ+သမတိက္ကမ] ကမ
-ကမဓာတ်-ကမရာဂ-ကို လွန်မြောက်
ခြင်း။ ဗုဒ္ဓ၊ ပု၊ ၁၅၈ စ ကမသမတိက္ကမာဒိကေ
ဝိရာဂေ စ သတိ သုခဟေတုနံ ပုညပဿဒ္ဓိ-
အာဒိနံ ပဝတ္တိ ဟေတုတိ။ မူလ၊ဋီ၊ ၁။ ၃၆။

ကမသပုစ္ဆေဒ (ပု) [ကမ+သပုစ္ဆေဒ] ကိလေ-
သာကမကို အကြွင်းမဲ့ဖြတ်ခြင်း။ ကမပဒ-
ဃာတ-ကြည့်။

ကမသမုဒါယ (ပု) [ကမ+သမုဒါယ] ကမ
တို့၏ အပေါင်း။ ဥဒ္ဓိဋ္ဌေပိ ဟိ ကမသမုဒါယေ
ယထာ တဒေကဒေသောဝ ဂယတိ။ အနု၊ဋီ၊
၁။ ၇၀။

ကမသမောသရဏ (တိ) [ကမ+သမောသရ-
ဏ] ကမသို့ သက်ဝင်စုဝေးသော။ အထ
ခေါ် သဗ္ဗာနိ တာနိ ကမသမောသရဏာနိ
ဘဝန္တိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၉၀။

ကမသမ္ပတ္တိ (ထိ) [ကမ+သမ္ပတ္တိ] ကမ
စည်းစိမ်။ ရတ္တံ ကမသမ္ပတ္တိံ အနုဘဝတိ။
မ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၂၇၃။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၃၂၉။ မ၊ဋီ၊ ၃။
၁၈၁။

ကမသမ္ပောဂသမတ္တ (တိ) [ကမသမ္ပောဂ+
သမတ္တ] ကမဂုဏ်ကို ခံစားသုံးဆောင်ခြင်း
ငှါ စွမ်းဆောင်နိုင်သောသူ။ ကမသမ္ပော-
ဂသမတ္တတာဝသေန ပရိပက္ခိန္ဒိယော။ သံ၊ဋီ၊
၁။ ၃၁၂။

ကမသမ္ပဒိတ (တိ) [ကမ+သမ္ပဒိတ] ကမ-
ဂုဏ်၌ ပျော်ပိုက်သောသူ။ ကမာရာမ-
ကြည့်။

ကမသလ္လ (ပုန) [ကမ+သလ္လ] ကမဟူသော မြား၊ ကမမြား။ သော ကမသလ္လေန စ သောကသလ္လေန စ ဝိဇ္ဇေါရူပတိ။ မဟာနိ။ ၄။

ကမသဟဂတ (တိ) [ကမ+သဟဂတ] ကမ နှင့်တကွဖြစ်သော၊ ကမကိုမှီသော၊ ကမကို အာရုံပြုသော။ ကမသဟဂတာ သညာ- မနသိကာရာ သမုဒါစရန္တိ။ သံ၊ ၂။ ၄၅၇။ အံ၊ ၃။ ၂၁၃။ ပဋိသံ၊ ၃၅။ ဒိ၊ ၄။ ၂။ ၂၄၄။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၂၅၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၇၅။ (-အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၄၀၀။ ဥဒါန၊ ၄။ ၉၅။ ထေရ၊ ၄။ ၂။ ၄၂၇။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၀။ မ၊ ၄။ ၁။ ၁၇၂။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၃၆၉။) ကမသဟဂတာတိ ပဉ္စနိဝရဏသ- ဟဂတာ။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၁၂၉။ ကမသဟဂတာ- တိ ကမနိဿိတာ။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၂၇၇။ ကမ- သဟဂတာတိ ဧတ္ထ သဟဂတသဒ္ဓဿ အာ- ရမ္မဏတ္ထော အဓိပ္ပေတော၊ ဝတ္ထုကမကိ- လေသကာမာရမ္မဏာတိ အတ္ထော။ ပဋိသံ၊ ၄။ ၁။ ၁၃၀။ (-ဒိ၊ ၄။ ၂။ ၂၇၂။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၃၅၃။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၄၄၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၄။ ၁။ ၁၁၄။)

ကမသာ (ဗျ) (၁) စင်စစ်။ (၂) မိမိအလို။ (၁) ကမသာ ဓမ္မစာရိနိ။ ဇာ၊ ၁။ ၂၇၉။ ကမသာတိ ကေန္တေနော။ ဇာ၊ ၄။ ၂။ ၂၁။ (၂) ဒိဗ္ဗံ ပါတုကရီ မန္တံ၊ ကမသာ ဘဂဝါ မမ။ ဇာ၊ ၂။ ၂၂၅။ ကမသာတိ အက္ခနော ဣစ္ဆာယ။ ဇာ၊ ၄။ ၂။ ၂၇။

ကမသိနေဟ (ပု) [ကမ+သိနေဟ] ကမ အစေး။ ယော ကမေသု ကမစ္ဆန္တော ကမရာဂေါ ကမနန္တိ ကမတဏှာ ကမ- သိနေဟော ကမပရိဋ္ဌာဟော။ အဘိ၊ ၈။ ၂၂၂။ သိနေဟနဋ္ဌေန ကမသိနေဟော။ အဘိ၊ ၄။ ၁။ ၄၀၂။ (-မဟာနိ၊ ၄။ ၂။ ၂၃၉။)

ကမသုခ (န) [ကမ+သုခ] (၁) ကမဂုဏ်ကို အာရုံပြု၍ဖြစ်သော - ကိလေသာကမနှင့် ယှဉ်သော - ချမ်းသာ (သောမနဿဝေဒ- နာ)။ (၂) ကမဂုဏ် - ဝတ္ထုကမ - ဟူ

သော ချမ်းသာ။ (၃) ကိလေသာကမ ချမ်းသာ၊ ကမဂုဏ်၌သာယာသည်၏အစွမ်း အားဖြင့်ဖြစ်သော ချမ်းသာ။ (၁) ယံ ခေါ ကစ္စာန ဣမေ ပဉ္စ ကမဂုဏေ ပဋိစ္စ ဥပ္ပဇ္ဇတိ သုခံ သောမနဿံ၊ ဣဒံ ဝုစ္စတိ ကမသုခံ။ မ၊ ၂။ ၂၃၃။ (-အံ၊ ၁။ ၇၉။ အံ၊ ၃။ ၂၁၃။ ပေဋ္ဌ- ကော၊ ၂။ ၁၆။ ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၇၉။ ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၉၉။ ဒိ၊ ၄။ ၂။ ၇၀။ မ၊ ၄။ ၁။ ၇၄။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၂၀၃။ အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၂၃၇။ ပဋိသံ၊ ၄။ ၁။ ၃၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၅၄။ ဓမ္မ၊ ၄။ ၁။ ၃၂၁။) ကမသုခန္တိ ကမေ အာရဗ္ဗ ဥပ္ပဇ္ဇနကသုခံ။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၅၃။ တံ- သမ္ပယုတ္တသုခမေတ္ထ ကမသုခံ နာမ။ ဝဇီရ။ ၄၀၂။ (၂) ခိဉ္စံ ရတိ ကမသုခဉ္စ လော- ကေ။ သုတ္တနိ၊ ၂။ ၇၈။ အပ၊ ၁။ ၁၂။ ကမသု- ခန္တိ ဝတ္ထုကမသုခံ။ ဝတ္ထုကမာပိ ဟိ သုခဿ ဝိသယာဒိဘာဝေန သုခန္တိ ဝုစ္စတိ။ သုတ္တနိ၊ ၄။ ၁။ ၁၀၀။ (-အပ၊ ၄။ ၁။ ၂၀၈။) (၃) အနပေက္ခိနော ကမသုခံ ပဟာယ။ သံ၊ ၁။ ၇၇။ နေတ္တိ၊ ၃။ ၁။ ၁၃၂။ ကမသုခန္တိ ကမနိယေသု အဿာဒသုခဝသေန ပဝတ္တာ တဏှာ။ နေတ္တိ၊ ၃။ ၁။ ၁၄၇။

ကမသုခအတ္တကိလမထာနုယောဂ (တိ) [က- မသုခ+အတ္တကိလမထ+အနုယောဂ] ကမ ချမ်းသာကို-အဖန်ဖန် အားထုတ်ခြင်း - ခံစားခြင်း၊ ကိုယ်၏ပင်ပန်းခြင်းကို အဖန် ဖန် အားထုတ်ခြင်း။ ကမသုခအတ္တကိလမ- ထာနုယောဂသင်္ခါတဿ အန္တဒ္ဓယဿ ပဋိပက္ခ- ဝသေန ပရိဝတ္တနံ။ နေတ္တိ၊ ၄။ ၂။ ကမ- သုခလ္လိကနုယောဂ၊ အတ္တကိလမထာနု- ယောဂ-တို့လည်း ကြည့်။

ကမသုခဂိဋ္ဌ (တိ) [ကမသုခ+ဂိဋ္ဌ] ကမ ချမ်းသာ၌ တပ်မက်သောသူ။ ကမသုခ- ဂိဋ္ဌတာယ ဝါ... ဥဒစ္စဒံ ဂဏှာတိ။ ဒိ၊ ၄။ ၁။ ၁၁၀။ အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၄၇၇။ (-ဒိ၊ ၄။ ၁။ ၁၇၄။ သိ၊ ၄။ ၁။ ၄၄၆။ မ၊ ၄။ ၂။ ၂၃၀။)

ကာမသုခပရိစ္စာဂ (ပု) [ကာမသုခ+ပရိစ္စာဂ။ ပါဂဏ္ဍိသစ်လည်းကြည့်။] ကာမချမ်းသာကို စွန့်ခြင်း။ ပုရိမေန စေတ္တ ဝတ္ထုကာမေဟိ ဝိဝေကဝစနတောယေဝ ကာမသုခပရိစ္စာဂေါ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၃။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။၁၃၆။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ၊၁၀၈။

ကာမသုခလ္လိက (တိ) [ကာမသုခ+လိက။ ကာမေသု ကာမေဟိ ဝါ သမ္ပယုတ္တံ သုခံ ကာမသုခံ၊ ကာမသုခံ ဝေ ကာမသုခလ္လိကံ။ ပါရာ၊ ယော၊၅၅။ ပါဂဏ္ဍိသစ်၊၁။၃၂၅။ ကာမေသု ပဝတ္တံ သုခံ ကာမသုခံ၊ တံ ဝေ ကာမသုခလ္လိကာ။ သာလိနိ၊ ယော၊၁၁၀။] (က) ကိလေသာကာမနှင့်ယှဉ်သောချမ်းသာ။ (ခ) ကာမဂုဏ်၌ဖြစ်သော ချမ်းသာ၊ ကာမဂုဏ်ချမ်းသာ။ (က) ကာမသုခလ္လိကာနုယောဂ (၁) ကြည့်။ (ခ) ထောင့်ကွင်းကြည့်။

ကာမသုခလ္လိကတ္ထကိလမထာနုယောဂ (ပု) [ကာမသုခလ္လိက + အတ္ထကိလမထ + အနုယောဂ] ကာမဂုဏ်ချမ်းသာကို - အဖန်ဖန်အားထုတ်ခြင်း - ခံစားခြင်း၊ ကိုယ်၏ပင်ပန်းခြင်းကို အဖန်ဖန် အားထုတ်ခြင်း။ ကာမသုခလ္လိကတ္ထကိလမထာနုယောဂသင်္ခါတေ အန္တဒ္ဒယေ။ ဝိမတိ၊၁။၅။

ကာမသုခလ္လိကာ (ထိ) [ကာမသုခ+အလ္လိကာ] အာမိသသုခနှင့် ကပ်ငြိသော ကိလေသာကာမ။ ကိလေသာကာမာ ဝေ ဝါ အာမိသသုခေန အလ္လိယနတော ကာမသုခလ္လိကာတိ ဝုတ္တာ။ ဝိမတိ၊၂။၉၀။

ကာမသုခလ္လိကာ (ထိ) [ကာမသုခ+လိ+ဇ္ဈာ + အာ။ လိ သိလေသေ။ နိတိ၊ဓာ။၂၅၄။ ကာမသုခ+အလ္လ+ဇ္ဈာ+အာ။ ပါဂဏ္ဍိသစ်၊၁။၃၂၂။] (က) ကာမဂုဏ်ချမ်းသာ၌ ငြိမိတ်ခြင်း။ (ခ) ကာမဂုဏ်ချမ်းသာကို မှီဝဲခြင်း။ (ဂ) ကိလေသာကာမနှင့်ယှဉ်သော ချမ်းသာကို နှစ်သက်ခြင်း။ (က) ကာမသုခလ္လိကာ- အဘိဓာန် (က-ဝဂ်) ၁-၃၅-ပ-မ-ဗ-သ-၈

နုယောဂ (၂) ကြည့်။ (ခ) ကာမသုခလ္လိကာနုယောဂ (၃) ကြည့်။ (ဂ) ကာမသုခလ္လိကာနုယောဂ (၄) ကြည့်။ (ဝိမတိ၊၁။၄၁-၂-တို့၌လည်း ကြည့်။)

ကာမသုခလ္လိကာနုယောဂ(ပု) ကာမသုခလ္လိက + အနုယောဂ] (၁) ကိလေသာကာမနှင့်ယှဉ်သော ချမ်းသာကို ခံစားခြင်း၊ ကိလေသာကာမနှင့်ယှဉ်သော ချမ်းသာသို့ အစဉ်လိုက်ခြင်း။ (၂) ကာမဂုဏ်ချမ်းသာ၌ ငြိမိတ်သည်ဖြစ်၍ အဖန်ဖန် အားထုတ်ခြင်း။ (၃) ကာမဂုဏ်ချမ်းသာကို မှီဝဲခြင်း၌ အားထုတ်ခြင်း။ (၄) ကိလေသာကာမနှင့် ယှဉ်သော ချမ်းသာကို နှစ်သက်ခြင်း တောင့်တခြင်း။ (၁) ယော စာယံ ကာမေသု ကာမသုခလ္လိကာနုယောဂေါ။ ဝိ၊ဉ္စ၊၁၄။ သံ၊၃။၃၆၉။ ပဋိသံ၊၃၃၀။ ယော စာယံ...နုယောဂေါတိ ယော စ အယံ ဝတ္ထုကာမေသု ကိလေသကာမသုဿ အနုယောဂေါ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၂၈။ (-ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁၅။) ကိလေသကာမသုဿာတိ ကိလေသကာမယုတ္တဿ သုဿ။ အနုယောဂေါတိ အနုဘဝေါ။ သံ၊ဋီ၊၂။၅၄၀။ (- သာရတ္ထ၊၁။၂၀၇။ ဝိမတိ၊၂။၉၀။) ကိလေသကာမသံယုတ္တဿ သုဿ အနုဂတောတိ အတ္ထော။ သာရတ္ထ၊၃။၁၆၉။ (၂) န စ ဘန္တေ ဘဂဝါ ကာမေသု ကာမသုခလ္လိကာနုယောဂမနုယုတ္တောဟိနံ ဂမ္မံ၊ ဒီ၊၃။၉၄။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၂။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၈၀။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၈။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၅။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၇။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၄၇။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၂။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၄။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၈၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၃၁။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ၊၃။၁၉။) ကာမသုခလ္လိကာနုယောဂန္တိ ကာမသုခေ အလ္လိနာ ဟုတွာ အနုယုဉ်နံ၊ ဒီ၊ဋီ၊၃။၈၀။ (၃) ကာမသုခလ္လိကာနုယောဂ- (နေတ္ထိ၊၉၁) န္တိ ကာမသုဿ အလ္လိယနပယောကံ ကာမေသု ပါတဗျတံ။ နေတ္ထိ၊ဋ္ဌ၊၁၉၃။ အလ္လိယနံ သေဝနံ။ နေတ္ထိ၊ဋီ၊၁၀၈။

(၄) ယော စာယံ...အနုယောဂေါတိ ဧတ္ထ ကာမေသုတိ ဝတ္ထုကာမော အဓိပ္ပေတော၊ ဒုတိယော ကိလေသကာမော။ တံသမ္ပယုတ္တသုခမေတ္ထ ကာမသုခံ နာမ တေန ဝိပါကသုခဿ နိရဝဇ္ဇဘာဝံ ဒီပေတိတိ။ အလ္လိယနံ နာမ တဒဘိနန္ဒနာ။ အနုယောဂေါ နာမ ဘဝန္တရေ တဒနုယောဂပတ္တနာ။ ဝဇီရ။ ၄၀၂။

ကမသုခလ္လိကာနုယောဂအန္တ (ပု၊န) [ကမသုခလ္လိကာနုယောဂ + အန္တ] ကာမဂုဏ်ချမ်းသာကို - အားထုတ်ခြင်း - ခံစားခြင်း - ဟုဆိုအပ်သော အယုတ်တရား။ အလောဘေန ပန ကာမသုခလ္လိကာနုယောဂအန္တဿ... ပရိဝဇ္ဇနံ ဟောတိ။ အဘိ၊ ၄၁။ ၁၇၂။ ကာမသုခလ္လိကဿ အနုယောဂေါ ကာမသုခလ္လိကာနုယောဂေါ၊ သော ဝေ အန္တော ကာမသုခလ္လိကာနုယောဂအန္တော။ သာလိနိ၊ ယော။ ၁၀၀။

ကမသုခလ္လိကာနုယောဂဝဇ္ဇနုပါယဒဿန (န) [ကမသုခလ္လိကာနုယောဂ + ဝဇ္ဇန + ဥပါယ + ဒဿန] ကာမဂုဏ်ချမ်းသာကို - အားထုတ်ခြင်း - ခံစားခြင်း - ကိုရှောင်ကြဉ်ခြင်း၌ အကြောင်းကို ပြခြင်း။ ပစ္ဆိမေန ဝတ္ထုကာမပ္ပဟာနတော ကာမသုခလ္လိကာနုယောဂဝဇ္ဇနုပါယဒဿနံ။ ခုဒ္ဒက၊ ၄။ ၉၆။

ကမသုခလ္လိကာနုယောဂဝိဝဇ္ဇနုပါယ (ပု) [ကမသုခလ္လိကာနုယောဂ + ဝိဝဇ္ဇန + ဥပါယ] ကာမဂုဏ်ချမ်းသာကို ခံစားခြင်းကို ရှောင်ကြဉ်ခြင်း၌ အကြောင်း။ ပစ္ဆိမေန ဝတ္ထုကာမပ္ပဟာနတော ကာမသုခလ္လိကာနုယောဂဝိဝဇ္ဇနုပါယံ။ ပဋိသံ၊ ၄။ ၂။ ၁၂၉။

ကမသုခလ္လိကာနုယောဂဝိဝဇ္ဇနုပါယဒဿန (န) [ကမသုခလ္လိကာနုယောဂဝိဝဇ္ဇနုပါယ + ဒဿန] ကာမဂုဏ်ချမ်းသာကို ခံစားခြင်းကို ရှောင်ကြဉ်ခြင်း၌ အကြောင်းကို ပြခြင်း။ ပစ္ဆိမေန ဝတ္ထုကာမပ္ပဟာနတော ကာမ-

သုခလ္လိကာနုယောဂဝိဝဇ္ဇနုပါယဒဿနံ။ ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၈၂။ မ၊ ၄။ ၁။ ၁၄။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၁၂။ ဝတ္ထုကာမေသု ကိလေသကာမသံယုတ္တဿ သုခဿ ယောဂေါ အနုယောဂေါ အနုဘဝေါ၊ တဿ ပရိဝဇ္ဇနေ ဥပါယဒဿနံ။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ၂၀၇။

ကမသုခလ္လိကာနုယောဂသညိ (တိ) [ကမသုခလ္လိကာနုယောဂသညာ + ဤ] ကာမဂုဏ်ချမ်းသာကို ခံစားခြင်းအမှတ်သညာရှိသောသူ။ ကာမသုခလ္လိကာနုယောဂသညိ ဟုတွာသမ္မာသမ္ပုဒ္ဓေါ န အတ္တမိ။ မ၊ ၄။ ၂။ ၂၂။ (-မ၊ ၄။ ၂။ ၁၇၂။)

ကမသုခသမ္ပေဒ (တိ) [ကမသုခ + သမ္ပေဒ] ကာမဂုဏ်ချမ်းသာနှင့် ပြည့်စုံသောသူ။ ပရိစရိယမာနဿ ကာမသုခသမ္ပေဒေနော ဣဿရဇနဿ။ ထေရ၊ ၄။ ၂။ ၉၄။

ကမသုခသမ္ပောဂ (ပု) [ကမသုခ + သမ္ပောဂ] ကာမဂုဏ်ချမ်းသာကို ခံစားခြင်း။ ဂိဟိဘောဂ-ကြည့်။

ကမသုခဿာဒ (တိ) [ကမသုခ + အဿာဒ] ဝတ္ထုကာမတို့ကို သာယာတတ်သော (တဏှာနှင့်ယှဉ်သော စေတသိကသုခဝေဒနာ)။ ကာမသုခဿာဒသင်္ခါတာ ဓူပရသသဒ္ဓဂန္ဓရသဖောဋ္ဌဗ္ဗရသဿ။ ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၁၀၄။ (-အံ၊ ၄။ ၂။ ၁၉၉။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၆၈)

ကမသုခါနုယောဂ (ပု) [ကမသုခ + အနုယောဂ] ကာမဂုဏ်ချမ်းသာကို ခံစားခြင်း။ အလောဘေန စ အနုညာတာနံ ပဋိသေဝနမုနေပဝတ္တံ ကာမသုခါနုယောဂံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၇၉။ (-ထေရ၊ ၄။ ၂။ ၁၀၂။ နေတ္ထိ၊ ၄။ ၁၃၅။ မ၊ ၄။ ၂။ ၃၉၂။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၅၇။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၂၁၉။ မူလ၊ ၄။ ၁။ ၅၅။)

ကမသုခါဘိရတ္တ (တိ) [ကမသုခ + အဘိရတ္တ] ကာမဂုဏ်ချမ်းသာ၌ အလွန်တပ်နှစ်သက်တတ်သောသူ။ အတ္တနော ဓိတုယာ ဟတ္ထဂ္ဂ-

ကျနကရာဇာ ဝိယ ကမသုခါဘိရတ္တတယပိ
ဂဏှာတိ။ သိ၊ဋ္ဌိ၊သစ်၊၁။၄၄၆။

ကမသုပဘောဂါရဟ (တိ) [ကမသုခ +
ဥပဘောဂ+အရဟ] ကမဂုဏ်ချမ်းသာကို
ခံစားခြင်းငှါ ထိုက်သောသူ။ အတ္တနော
ဒေဝလောကေ ကမသုပဘောဂါရဟမေဝ
ဟိ အရိယပုဂ္ဂလံ တေ ဣစ္ဆန္တိ။ ဣတိဝုတိ၊ ဌ။
၂၄၆။

ကမသုဂတိ (ထိ) [ကမ + သုဂတိ] ကမ-
သုဂတိဘုံ၊ လိုချင်တတ်သော တဏှာနှင့်တကွ
ဖြစ်၍ တင့်တယ်စွာ ရောက်အပ်သော ဘုံ။
ကမသုဂတိဘူမိ၊ ကြည့်။

ကမသုဂတိပဋိသန္ဓိ (ထိ) [ကမသုဂတိ + ပဋိ-
သန္ဓိ] ကမသုဂတိဘုံ၌ဖြစ်သော ပဋိသန္ဓေ။
ဣမာ နဝ ကမသုဂတိပဋိသန္ဓိယော နာမ။
သင်္ဂဟ။၂၁။

ကမသုဂတိဘူမိ (ထိ) [ကမသုဂတိ + ဘူမိ]
ကမသုဂတိဘုံ၊ လိုချင်တတ်သောတဏှာနှင့်
တကွဖြစ်၍ တင့်တယ်စွာ ရောက်အပ်သောဘုံ၊
(လူ့ဘုံ၊စတုမဟာရာဇ်၊ တာဝတိံသာ၊ ယာ-
မာ၊ တုသိတာ၊ နိမ္မာနရတီ၊ ပရနိမ္မိတဝသဝတ္ထိ
ဘုံတို့ကို ကမသုဂတိဘုံဟု ဆိုသည်။ သင်္ဂဟ။
၃၀။) တတ္ထ အပါယဘူမိ ကမသုဂတိဘူမိ။
သင်္ဂဟ။၂၉။ အနေကဝိသေမ္ပတ္တိအဓိဋ္ဌာန-
တာယ သောဘနာ ဂန္ထဗ္ဗတော ဥပပဋိတဗ္ဗ-
တော ဂတိတိ သုဂတိ၊ ကမတဏှာသဟ-
စရိတာ သုဂတိ ကမသုဂတိ၊ သာယေဝ
ဘူမိတိ ကမသုဂတိဘူမိ။ ဝိဘာဝိနီ။၁၆၁။
ကမေတိတိ ကမော၊ တဏှာ။ ကမ-
တဏှာ ဝါ ကမော ဥတ္တရပဒလောပေန။
တေန သဟစရိတာ သုဂတိ ကမသုဂတိတိ
အတ္ထိဒဿေန္တော အာဟ “ကမ....သုဂတိ”-
တိ။ မဏိမဉ္ဇူ။၂။၂။ (ပရမတ္ထဒီပနီလည်း
ကြည့်။)

ကမသေဌ (ပု) [ကမ + သေဌ] ကမသေဌ
နတ်။ (စတုမဟာရာဇ်နတ်မင်းများ၏ ကျွန်
နတ်ဖြစ်သည်။) စန္ဒနော ကမသေဌော စ၊
ကိန္နိသဏှ၊ နိသဏှ၊ စာ (ဒီ၊၂။၂၀၆)တိ
အပရော ကိန္နိသဏှ၊ နာမ....တွေ့ကာ ဒါသာ။
ဒီ၊ဌ၊၂။၂၀၁။

ကမသေဝန (ထိ၊န) [ကမ + သေဝန]
ကမဂုဏ်ကို မှီဝဲခြင်း။ တေဿာ ကမသေ-
ဝနာယ အတ္တမနော ဇာတော။ ဇာ၊ဌ၊၂။
၁၆၄။ အာစရိယ ကမသေဝနံ နာမ သုခံ။
ဇာ၊ဌ၊၂။၄၄၀။ (-သာရတ္ထ၊၂။၁၈။)

ကမသေဝိ (တိ) [ကမ + သိ + ဧ] ကမဂုဏ်
ကို - မှီဝဲတတ် - မှီဝဲလေ့ရှိ - သောသူ။
ကမသေဝိနော ဟိ အပါယေ အနုပဓမ္မ
သဂ္ဂေ နိဗ္ဗတ္တန္တိတိ အတ္ထော။ ဇာ၊ဌ၊၄။၂၀။

ကမသေဟ (ပု) [ကမ + သေဟ] လိုချင်ခြင်း
အစေး၊ ကမဂုဏ်၌ ဖြစ်သော အစေး။
ကမသေဟော ကမမုစ္ဆာ ကမပိပါသာ
ကမပရိဋ္ဌာဟော။ မ၊၂။၂၀၄။ အံ၊၁။၃၁၇။
(-မဟာနိ၊၂။၂။) သိနောနဌေန ကမ-
သေဟော။ မဟာနိ၊ဌ။၁၅။

ကမသောဒ (ပု) [ကမ + အသောဒ] ကမဂုဏ်
၌ သာယာခြင်း။ ကမသောဒဘဝသောဒါဒိ-
ဝတ္ထု အာရဗ္ဗ။ ဒီ၊ဌ၊၁။၃၀၁။ မ၊ဌ၊၂။၁၅၅။
ကမသောဒေါ နာမ ကမဂုဏသောဒေါ။ သိ၊
ဋ္ဌိ၊သစ်၊၂။၃၇၁။ (-မ၊ဋ္ဌိ၊၂။၁၀၈။)

ကမသောဒန (န) [ကမ + အသောဒန] ကမ
ဂုဏ်၌ သာယာခြင်း။ ရူပါဒိသု ဆသု အာ-
ရမ္မဏေသု ကမသောဒနဝသေန ပဝတ္တာ
ကမတဏှာ နာမ။ ဝိမတိ၊၂။၉၁။

ကမသောဒယုတ္တ (တိ) [ကမသောဒ + ယုတ္တ]
ကမ၌ သာယာခြင်းနှင့် ယှဉ်သော။ ဝတ္ထု-
ကမတို့၌ သာယာတတ်သော ကိလေသာ
ကမ - နှင့်စပ် - အားလျော် - သော။ ကမ-

ပသံဟိတာနိတိ ကမာဿာဒယုတ္တာနိ။ ဒီ၊ဌ၊
၁။ ၂၇၈။ ကမာဿာဒယုတ္တာနိ ယောဂျာ-
နိတိ အတ္တော။ ဒီ၊ဌ၊၁။ ၂၃၇။ အာရမ္မဏိ-
ကေန ကမသင်္ခါတေန အဿာဒေန သညု-
တ္တာနိ၊ ကမသင်္ခါတဿ ဝါ အဿာဒဿ
ယောဂျာနိတိ အတ္တော။ သီ၊ဌ၊သစ်၊ ၂။ ၃၃၂။

ကမာဿာဒဝိမုခ (တိ) [ကမာဿာဒ+ဝိမုခ]
ဝတ္ထုကမတို့၌ သာယာခြင်းမှ မျက်နှာ
လွှဲသော၊ သူ။ ကမာဿာဒဝိမုခဿ ဂေဟ-
တော နိက္ခန္ဓဿ သတော ကာယေ အသုဘ-
သညာနုဗြူဟနာ နေက္ခမ္ပပါရမိ။ စရိယာ၊ဌ။
၂၆၁။

ကမာဿာဒသံယုတ္တ (တိ) [ကမာဿာဒ+သံ-
ယုတ္တ] ဝတ္ထုကမတို့၌ သာယာခြင်းနှင့် ယှဉ်
သော။ ကမာဿာဒသံယုတ္တာနံ သိင်္ဂါရ-
ဟဿအဗ္ဗုတရသာနံ စေဝ။ သံ၊ဌ၊ ၂။ ၃၇၉။

ကမာဿာဒသံယုတ္တာကာရဒဿနက (တိ) [က-
မာဿာဒသံယုတ္တ + အာကာရ + ဒဿနက]
ဝတ္ထုကမ၌ သာယာခြင်းနှင့် စပ်ယှဉ်သော
အခြင်းအရာကိုပြတတ်သော(ဇာတ်ကခြင်း)။
အညေ စ ကမာဿာဒသံယုတ္တာကာရဒဿန-
ကာ အဘိနယာ။ သံ၊ဌ၊ ၂။ ၁၄၀။

ကမာဿာဒါဘိနန္ဒီ (တိ) [ကမာဿာဒ+အဘိ-
နန္ဒီ] ကမဂုဏ်၌ သာယာခြင်း၏ အစွမ်း
အားဖြင့် အလွန်နှစ်သက်လေ့ရှိသော၊သူ။
ကမာဿာဒါဘိနန္ဒီနော (ပေတ။ ၂၁၁) တိ
ကမဂုဏေသု အဿာဒဝသေန အဘိနန္ဒန-
သီလာ။ ပေတ၊ဌ။ ၂၄၄။

ကမဟေတု (ပု) [ကမ+ဟေတု] (၁) ကမ-
ဟူသောအကြောင်း။ (တိ) (၂) ကမဟူ-
သောအကြောင်းရှိသော။ (၁) ပုန စပရံ
ဘိက္ခဝေ ကမဟေတု ကမနိဒါနံ။ မ၊ဌ။
၁၂၀။ စူဠနိ။ ၂၆၃။ ကမဟေတုတိ ကမ-
ပစ္စယာ ဓုဇာနောပိ ဓုဇူဟိ ဝိဝေဒန္တိ။ မ၊ဌ၊၁။

၃၆၂။ စူဠနိ၊ဌ။ ၁၂၁။ (တိ) (၂) ဒုက္ခက္ခန္ဓော
ကမဟေတု ကမနိဒါနံ။ မ၊ဌ။ ၁၂၀။ ကာ-
မဟေတုတိအာဒိသု ပစ္စယဌေန ကမာ
အဿ ဟေတုတိ ကမဟေတု။ မ၊ဌ၊၁။
၃၆၁။ စူဠနိ၊ဌ။ ၁၂၁။

ကမဟေတုက (ပု) [ကမဟေတု+က။ ကာ-
မ + ဟေတု + က] (၁) ကမဟူသော
အကြောင်း။ (တိ) (၂) ကမဂုဏ် (ခံစား
ခြင်း)လျှင်အကြောင်းရှိသော၊သူ။ (၁)သော
နှုနာဟံ ဝဓိဿာမိ၊ အတ္တာနံ ကမဟေတုကံ။
ဇာ၊ ၂။ ၄၃။ ကမဟေတုကန္တိ သမ္ပ အဘိပါ-
ရက ကမဟေတုကံ အယုတ္တံ ကတွာ
“အတ္တာနံ ဝဓိဿာမိ”တိ မေ ပရိဝိတက္ကော
ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ဇာ၊ဌ၊ ၅။ ၂၃၇။ (တိ) (၂) ဒုဂ္ဂတိ-
ဂမနံ မဂ္ဂံ၊ မနုဿာ ကမဟေတုကံ။ ထေရီ။
၄၁၈။ (-ဇာ၊၁။ ၁၉၃။ ဇာ၊ဌ၊ ၂။ ၄၉၂။ အံ၊
ဌ၊ ၂။ ၂၃၀။) ကမဟေတုကန္တိ ကာမောပ-
ဘောဂဟေတုကံ။ ထေရီ၊ဌ။ ၂၅၀။

ကမာစာရ (ပု) [ကမ+စာရ] အလိုအတိုင်း
ဖြစ်ခြင်း။ ဝိညာယမာနတ္ထဿ စ-သဒ္ဓဿ
ပယောဂေ ကမာစာရတ္တာ အတ္တနာတိ န
ဝုတ္တံ။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ၃၆။ သီ၊ဌ၊သစ်၊ ၁။ ၄၇။
ကမာစာရ-လည်း ကြည့်။

ကမာဒိနဝ (ပု) [ကမ+အာဒိနဝ] ကမဂုဏ်
၏အပြစ်။ ဧဝံ ကမာဒိနဝေန တဇ္ဇေတွာ။
ဒီ၊ဌ၊ ၂။ ၆၄။ အံ၊ဌ၊ ၂။ ၂၁၄။ ဥဒါန၊ဌ။ ၂၅၇။
(-မူလဌီ၊ ၁။ ၁၇၄။)

ကမာဒိနဝဒဿန (န) [ကမာဒိနဝ+ဒဿန]
ကမဂုဏ်အပြစ်ကို ရှုကြည့်ခြင်း။ ကမာဒိ-
နဝဒဿနဿ ပဋိပက္ခဘူတံ သမ္မောဟတမံ
ဝိဓမ္မိတွာ။ စရိယာ၊ဌ။ ၁၈၈။

ကမာဒိနဝပစ္စဝေက္ခဏ (ထိ၊န) [ကမာဒိနဝ+
ပစ္စဝေက္ခဏ] ကမဂုဏ်အပြစ်ကို-ဆင်ခြင်-
နှလုံးသွင်း-ခြင်း။ ယော ဟိ ဘိက္ခု ကာ-

မာဒိနဝပစ္စဝေက္ခဏာဒိဟိ ကမစန္ဒန္တံ န သုဠ
ဝိက္ခမ္ဘေတွာ။ ပဋိသံဠာဓာ။ ၂၁၄။ ဝိသုဒ္ဓိ။
၁၄၇။ (- စရိယာ၊ ၁၄။ ၂၀၄။ မ၊ ၁၄။ ၂၆၄။
မ၊ ၁၄။ ၁၈။ အံ၊ ၁၄။ ၂၄၈။)

ကမာဒိနဝပဋိသံယုတ္တ (တိ) [ကမာဒိနဝ +
ပဋိသံယုတ္တ] ကမဂုဏ်အပြစ်နှင့် ယှဉ်စပ်
သော။ အနိစ္စတာဒိပဋိသံယုတ္တာယ စ ကာ-
မာဒိနဝပဋိသံယုတ္တာယ စ ဓမ္မိယာ ကထာ-
ယ။ စရိယာ၊ ၁၄။ ၂၁၉။

ကမာဒိနဝသံယုတ္တ (တိ) [ကမာဒိနဝ + သံ-
ယုတ္တ] ကမဂုဏ်အပြစ်နှင့် ယှဉ်စပ်သော။
ဒုတိယဂါထံ အာဒိ* ကတွာ ကမာဒိနဝ-
သံယုတ္တာ အဋ္ဌ။ ဇာ၊ ၁၄။ ၁၇၆။

ကမာဓိကရဏ (န) [ကမ + အဓိကရဏ] (၁)
ကမဂုဏ်ဟူသောအကြောင်း။ (တိ) (၂)
ကမဟူသောအကြောင်းရှိသော။ (၁) ကာ-
မဟေတု ကမနိဒါနံ ကမာဓိကရဏံ။ မ၊ ၁။
၁၂၀။ သံ၊ ၁။ ၇၄။ စူဠနိ၊ ၂၆၂။ ဝိ၊ ၁။ ၁၉၂။
က၊ ၁။ ၁၄၁။ ကမာဓိကရဏန္တိ ကမကာရ-
ဏာ။ သံ၊ ၁။ ၁၂၈။ (တိ) (၂) ဒုက္ခက္ခန္ဓော
ကမဟေတု ကမနိဒါနံ ကမာဓိကရဏံ။
မ၊ ၁။ ၁၂၀။ စူဠနိ၊ ၂၆၂။ ကာရဏဋ္ဌေန ကာ-
မာ အဓိကရဏံ အဿာတိ ကမာဓိကရ-
ဏော။ လိင်္ဂဝိပလ္လာသေန ပန ကမာဓိကရ-
ဏန္တိ ဝုတ္တော။ မ၊ ၁။ ၁၂၆။ စူဠနိ၊ ၁၂၁။

ကမာဓိပတိ (ပု) [ကမ + အဓိပတိ] မာရ်
နတ်။ အဓိပတိတိ ကမာဓိပတိ။ သံ၊ ၁။
၂၀၁။ အဓိပတိ(သံ၊ ၁။ ၁၅၅)လည်းကြည့်။

ကမာဓိမုတ္တ (တိ) [ကမ + အဓိမုတ္တ] ကမ
၌ - ညွတ် - ကိုင် - ရှိုင်း - နှလုံးသွင်း - ကပ်
ငြိ - သော။ ကမာဓိမုတ္တာနံ ဝတ ဘော
လိစ္ဆဝိနံ။ အံ၊ ၂။ ၁၄၉။ (ပဋိသံ၊ ၁၁၈။ မ၊
၁၂။ ၁၉၁။) ကမာဓိမုတ္တာနန္တိ ဝတ္ထုကမ-
ကိလေသာကမေသု အဓိမုတ္တာနံ။ အံ၊ ၁၂။

၅၂။ သန္တာနဝသေနေဝ ကမေ အဓိမုတ္တော
လဂ္ဂေါတိ ကမာဓိမုတ္တော။ ပဋိသံဠာ၊ ၂။ ၇။
တေသေဝ ကမေသု နိန္ဒပေါဏပတ္တာရဏ္ဍာ-
သယောတိ ကမာဓိမုတ္တော။ မ၊ ၁၂။ ၁၃၃။

ကမာနုပက္ခန္ဓ (တိ) [ကမ + အနုပက္ခန္ဓ] ကမ-
သို့အဖန်ဖန် - သက်ဝင် - ပြေးသွား - သော။
တဿ ကမာနုပက္ခန္ဓာနံ သညာမနသိကာ-
ရာနံ ဝသေန။ အံ၊ ၁၂။ ၄၀၀။ အံ၊ ၁၂။
၃၅၃။ (- ဒီ၊ ၁၂။ ၂၈၃။ အံ၊ ၁၂။ ၁၄၃။)

ကမာနုသာရိ (တိ) [ကမ + အနုသာရိ] အလို
သို့ အစဉ်လျှောက်၍ အောက်မေ့တတ်သော။
သု။ အပေတလောမဟံသဿ၊ ရညော ကာ-
မာနုသာရိနော။ ဇာ၊ ၂။ ၃။ တာတ ယော
ရာဇာ ကိသ္မိဉ္စိ အာသကံ* အကတွာ အတ္တ-
နော ကမမေဝ အနုဿရတိ။ ဇာ၊ ၁၂။ ၅။
၁၂၅။

ကမာဘိဂိဒ္ဓ (တိ) [ကမ + အဘိဂိဒ္ဓ] ကမ
ဂုဏ်၌ အလွန်တပ်မက်မောသော။ သု။ ဘုသံ
ကမာဘိဂိဒ္ဓတာယ ယောနိသောမနသိကာ-
ရဝိရဟတော။ မ၊ ၁၂။ ၂၈။ သံ၊ ၁၂။ ၅၇။

ကမာဘိဘူ (တိ) [ကမ + အဘိဘူ] ကမကို
လွမ်းမိုးနှိပ်စက်တတ်သော။ ကမာဘိဘူ-
(ဒီ၊ ၂။ ၂၁၉)တိ ဒုဝိဇာနဗ္ဗိ ကမာနံ အဘိ-
ဘူ။ ဒီ၊ ၁၂။ ၃၀၁။

ကမာဘိဘူတ (တိ) [ကမ + အဘိဘူတ]
ကမကို လွမ်းမိုး နှိပ်စက်တတ်သော။ သု။
တမေဝ ကမာဘိဘူတော နပုဋိသေဝေယျ။
သံ၊ ၁။ ၂၁၅။

ကမာဘိမုခ (တိ) [ကမ + အဘိမုခ] ကမ
သို့ ရှေးရှုသော။ ဝိမံသနတ္ထံ ကမာဘိမုခံ
စိတ္တံ။ ဒီ၊ ၁၂။ ၂၁၄။ အံ၊ ၁၂။ ၇၄။ (- ပေတ၊
၁၂။ ၃။)

ကမာဘိရတ (တိ) [ကမ + အဘိရတ] ကမ
ဂုဏ်၌ အလွန်မွေ့လျော်သော။ သု။ ရာဇာ ပန

ကမာဘိရတတ္တာ တဿ ကထံ ပစ္ဆိန္နိတွာ။
ဇောဠု၅။၂၆၉။ (-ဇောဠု၇။၂။)

ကမာဘိရတိ (ထိ) [ကမ+အဘိရတိ] ကမ
ဂုဏ်၌ အလွန်မွေ့လျော်ခြင်း။ ဘိယျော ပဉ္စ-
ရူပရိ မေ ကမာဘိရတိ ပဝစုတိ။ ထေရီဠု။
၂၆၂။

ကမာမိသ (န) [ကမ+အာမိသ] (၁) အလို
ရှိတတ်, သုံးသပ်တတ်သော ကိလေသာ-
ကမ။ (၂) အလိုရှိအပ်,သုံးသပ်အပ်သော
ဝတ္ထုကမ။ ကမာမိသလောကမိသဝဋ္ဌာ-
မိသာနံ အဘာဝေန။ အဘိဠု၅။၂၆၉။
(-အံဠု၂။၈။ ထေရီဠု၁။၈၄။ နေတ္ထိဠု။
၁၅၁။ နေတ္ထိဝိ။၂၃၃။) ပဉ္စကမဂုဏ်ကော စ
ရာဂေါ တဒါရမ္မဏဉ္စ ကမာမိသံ။ မူလဠု၅။
၁၇၂။ ကမေတိတိ ကမော၊ အဿာဒန-
ဝသေန အာမသတိတိ အာမိသံ၊ ကမောဝ
အာမိသန္တိ ကမာမိသံ၊ ကိလေသကမော။
ဝတ္ထုကမော ပန အာမသိယတိတိ အာမိ-
သံ....ကမဿာဒဝသေန ပဝတ္တော လော-
ဘော ကမာမိသံ။ အနုဠု၅။၁၇၁။

ကမာမိသပဋိသံယုတ္တ (တိ) [ကမာမိသ+ပဋိ-
သံယုတ္တ] ကမာမိသနှင့်ယှဉ်သော။ သာမိ-
သာ သုခါ နာမ ကမာမိသပဋိသံယုတ္တာ
ဝေဒနာ။ သံဠု၂။၁၁၉။

ကမာရာမ (တိ) [ကမ+အာရာမ] ကမဂုဏ်၌
မွေ့လျော်သော။ သမံ ဘန္တေ အာနန္ဒ
ဂိဟိ ကာဘောဂိနော ကမာရာမာ ကမ-
ရတာ ကမသမ္ပဒိတာ။ အံဠု၂။၂၃၃။

ကမာလယ (ပု) [ကမ+အာလယ] ကမ
ဂုဏ်၌ ကပ်ငြိတတ်သော ဘဏ္ဍာဒိဋ္ဌိ။ ပညာ-
ဒဒိ ကမာလယေ အသတ္တံ။ သံဠု၁။၂၀။
သုတ္တနိ။၃၀၅။ (-ဒိဠု၅။၅၅။ မဠု၅။၈၀။
သံဠု၅။၂၄၃။ သံဠု၂။၁၄၉။ ဣတိဝုတ်ဠု။
၂၇၂။ အံဠု၅။၂၈၉။ နေတ္ထိဠု။၁၁၆။) ကာ-

မာလယေ အသတ္တန္တိ ယှာယံ ကာမေသု
တဏှာဒိဋ္ဌိဝသေန ဒုဝိဓော အာလယော
တတ္ထ အသတ္တံ။ သုတ္တနိဠု၁။၂၁၁။

ကမာလယသမုဂ္ဂါတ (ပု) [ကမာလယ+
သမုဂ္ဂါတ] ကမဂုဏ်၌ ကပ်ငြိတတ်သော
တဏှာကို အကြွင်းမဲ့ ဖြတ်ပယ်ခြင်း။ ဗြဟ္မ-
ဝိဟာရသန္နိသယေ ပဥပ္ပန္နံ ဒုတိယံ သမ္ပပ္ပဓာနံ
ကမာလယသမုဂ္ဂါတံ။ နေတ္ထိဠု။၁၁၆။

ကမာဝစရ (န) [ကမ+အဝစရ] (၁)
ကမဘုံ၌ ဖြစ်စေတတ်သောကံ။ (တိ) (၂)
ကမတဏှာ၏ ကျင်လည်ရာဖြစ်သော (ဘုံ၊
စိတ်, ရုပ်, မံသစက္ခု၊ ရူပက္ခန္ဓာ-စသည်)။
ယသ္မိံ သမယေ ကမာဝစရံ ကုသလံ စိတ္တံ
ဥပ္ပန္နံ ဟောတိ။ အဘိဓမ္မာ၁။ (-ဒိဠု၁။
၃၃၇။ မဠု၂။၃၀၆။) (၁) အပိစ ကမ-
ဘဝသင်္ခါတေ ကမေ ပဋိသန္တိ အဝစာရေ-
တိတိပိ ကမာဝစရံ။ အဘိဠု၁။၁၀၅။
(တိ) (၂) ရူပက္ခန္ဓော ကမာဝစရော။ သံ၊
ဠု၅။၁၉၇။ (-အံဠု၅။၁၄၉။ အဘိဠု၂။
၃၅၉။ ဣတိဝုတ်ဠု။၁၉၇။ အပဠု၅။၃။
သင်္ဂဟ။၄၀။) ကောဒသဝိဓော ပဒေသော
ကမော ဧတ္ထေ အဝစရတိတိ ကမာဝစရော။
....အာရမ္မဏကရဏဝသေန ဝါဧတ္ထေ ကမော
အဝစရတိတိပိ ကမာဝစရံ။ အဘိဠု၁။
၁၀၅-၆။ (-ဝိဘာဝိနီ။၇၆။) ကမတဏှာယ
အဝစရိတတ္တာ ကမာဝစရံ။ ဝိဘာဝိနီ။၂၀၃။

ကမာဝစရ (တိ) [ကမာဝစရ+ဏ] (က)
ကမာဝစရစိတ်နှင့် တကွဖြစ်သော။ (ခ)
ကမာဝစရနတ်ပြည်-၆-ထပ်၌ အကျုံးဝင်
သော။ (ဂ) ကမာဝစရဘုံ၌ ဖြစ်သော။ သူ။
(က) ကမာဝစရော ဖဿော။ မဟာနိ။
၁၇၁။ ကမာဝစရောတိ စတုပညာသကာ-
မာဝစရသဟဇာတော ဖဿော။ မဟာနိဠု။
၂၉၁။ (ခ) အတ္တာ ဒိဗ္ဗော ရူပိ ကမာဝစ-
ရော ကဗဠိကာရာဟာရဘက္ခော။ ဒိဠု၁။၃၁။

ကမာဝစရေတိ ဆကမာဝစရဒေဝပရိ-
ယာပနော။ ဒိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁။ (ဂ) ကမာဝစ-
ရနံ အဿာသပဿာသာနံ ဥပ္ပါဒက္ခဏေ
တေသံ ကာယသင်္ခါရေ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ယမက၊
၂။၆။ (-ဒိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃။) ကမာဝစရနန္တိ
ကမာဝစရေ ဥပ္ပန္နသတ္တာနံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။
၃၁။

ကမာဝစရ? (တိ) [ကမာဝစရ + အဝစရ]
ကမဘုံ၌ ကျင်လည်တတ်သော။ ဧဝံ ဥတ္တရ-
ပဒလောပံ ကတွာ “ကမော”တေပ ဝုစ္စ-
တိ၊ ဝေမိဒံ စိတ္တံ ဣမသ္မိံ ကောဒသပဒေသ-
သင်္ခါတေ ကမေ အဝစရတိတိ ကမာဝစရံ။
အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၄။

ကမာဝစရအဋ္ဌကုသလစိတ္တ (န) [ကမာဝစရ
+ အဋ္ဌကုသလစိတ္တ] ကမာဝစရဖြစ်သော
ဂ-ပါးသော ကုသိုလ်စိတ်၊ ကမကုသိုလ်စိတ်
ဂ-ပါး။ ကမာဝစရအဋ္ဌကုသလစိတ္တာဒိဟိ
ကျေနုဂုတိစိတ္တေဟိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃။ (-၃၆။
အနုဋ္ဌိ၊ ၂။၃၅။)

ကမာဝစရအဋ္ဌစေတနာဘေဒ (တိ) [ကမာ-
ဝစရအဋ္ဌစေတနာ + ဘေဒ] ကမာဝစရ
ဖြစ်သော ဂ-ပါးသော စေတနာ အပြားရှိ
သော။ တတ္ထ ပညာဘိသင်္ခါရေ တာဝ ကာ-
မာဝစရအဋ္ဌစေတနာဘေဒေါ ပညာဘိသင်္ခါ-
ရေ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၅၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၁၉၀။

ကမာဝစရအနုဇ္ဇကမ္မ (န) [ကမာဝစရအနု-
ဇ္ဇကမ္မ] အပြစ်ကင်းသော ကမာဝစရ
ကံ၊ ကမာဝစရကုသိုလ်ကံ။ အပရဿ မရ-
ဏသမယေ ကမာဝစရအနုဇ္ဇကမ္မဝသေန
မနုဿလောကေ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၁၈၂။

ကမာဝစရကမ္မ (န) [ကမာဝစရ + ကမ္မ]
ကမဘုံ၌ဖြစ်စေတတ်သောကံ၊ ကမာဝစရ
ကံ။ ကိံ တံ ? ကမာဝစရကမ္မံ။ ဒိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။
၁၄၇။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄၉။ (-မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀၆။ သံ၊

ဋ္ဌ၊၁။၁၄၃။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၂၇။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။
၂၅၃။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ၊ ၂။၉၉။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ၊၈၈။)

ကမာဝစရကမ္မဇာနနကာလ (ပု) [ကမာဝစ-
ရကမ္မဇာနန + ကာလ] ကမာဝစရကံကို
သိသောအခါ။ ယထာကမ္မုပဂဉ္ဇာဏစတုတ္ထံ
ကမာဝစရကမ္မဇာနနကာလေ ပရိတ္တာရမ္မဏံ
ဟေတတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၄၀။ (-ဝိသုဒ္ဓိ၊
၂။၆၅။)

ကမာဝစရကမ္မာနုဿရဏကာလ (ပု) [ကမာ-
ဝစရကမ္မ + အနုဿရဏကာလ] ကမာ-
ဝစရကံကို အောက်မေ့သောအခါ။ ယထာ-
ကမ္မုပဂဉ္ဇာဏစတုတ္ထံ ကမာဝစရကမ္မာနုဿ-
ရဏကာလေ ပရိတ္တာရမ္မဏံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။
၃၇၇။

ကမာဝစရကာယိကစေတသိက (တိ)[ကမာ-
ဝစရ + ကာယိကစေတသိက] ကမာဝစရဘုံ
၌ ဖြစ်သော ကိုယ်၊ စိတ်၌ဖြစ်သော (ချမ်း-
သာ)။ သုခန္တိ ကမာဝစရကာယိကစေတ-
သိကံ။ စူဠနိ၊ဋ္ဌ၊၈၁။

ကမာဝစရကိရိယ (ထိ၊န) [ကမာဝစရ +
ကိရိယ] ကမာဝစရကိရိယာစိတ်။ ယာပိ
ဟိ ပုရိမာ ကမာဝစရကိရိယာ ပဋိမာယ
ကမာဝစရကိရိယာယ အနန္တရာဒိဝသေန
ပစ္စယော ဟေတတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၉၂။
(-အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၇၉၊၄၃၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၈၇။)

ကမာဝစရကိရိယစိတ္တ (န) [ကမာဝစရကိရိ-
ယ + စိတ္တ] ကမာဝစရကိရိယာစိတ်။ ဒွါဒသ
အကုသလာနိ ဒသ ကမာဝစရကိရိယစိတ္တာ-
နိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃၅။ ကမာဝစရကိရိယစိတ္တာ-
နီတိ ဟသိတုပ္ပါဒဝေါဋ္ဌဗ္ဗနေဟိ သဒ္ဓိံ အဋ္ဌ
မဟာကိရိယစိတ္တာနိ။ သာရတ္ထ၊ ၂။၉၈။

ကမာဝစရကိရိယပညာ (ထိ) [ကမာဝစရ-
ကိရိယ + ပညာ] ကမာဝစရကိရိယာနှင့်ယှဉ်
သော ပညာ။ အဘိညာယ စေ သမာပတ္တိ-

ယာ စ ပရိကမ္မသမယေ ကမာဝစရကိရိယ-
ပညာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၉၂။

ကမာဝစရကိရိယရာသိ (ပု) [ကမာဝစရကိရိ-
ယ+ရာသိ] ကမာဝစရကိရိယာအစ။ ကာ-
မာဝစရဝိပါကော ကမာဝစရကိရိယရာသိ-
ဿ စ အနန္တရပစ္စယော ဟောတိ။ မူလဋီ၊၃။
၁၈၃။

ကမာဝစရကိရိယဝေဒန (ထိ၊န) [ကမာဝစ-
ရကိရိယ+ဝေဒန] ကမာဝစရကိရိယာနှင့်
ယှဉ်သော ဝေဒနာ။ တီသု ကိရိယာသု ကာ-
မာဝစရကိရိယဝေဒနာ ဩဠာရိကာ။ အဘိ၊
ဋ္ဌ၊၂။၁၇။

ကမာဝစရကိရိယသညာ (ထိ) [ကမာဝစရ-
ကိရိယ+သညာ] ကမာဝစရကိရိယာနှင့်
ယှဉ်သော သညာ။ ကောဒသ ကမာဝစရ-
ကိရိယသညာတိ ဧဝံ စတုစက္ကာလိသမ္ပိ သ-
ညာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄၇။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ၊၈။
စူဠနိ၊ဋ္ဌ၊၅၇။ ပဋိသိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅၅။ (-ပဋိသိ၊
ဋ္ဌ၊၁။၁၂၄။)

ကမာဝစရကိရိယာဗျာကတ (တိ) [ကမာဝစ-
ရကိရိယ+အဗျာကတ] ကမာဝစရကိရိ-
ယာဖြစ်သော အဗျာကတ။ သဗ္ဗော ကမာ-
ဝစရဿ ဝိပါကော ကမာဝစရကိရိယာ-
ဗျာကတံ သဗ္ဗဉ္စ ရူပံ။ အဘိ၊ဓ၊၂၇၀။

ကမာဝစရကိရိယာရမ္မဏ (န) [ကမာဝစရ-
ကိရိယ+အာရမ္မဏ] ကမာဝစရကိရိယာ
ဟူသော အာရုံ။ ကမာဝစရကိရိယာရမ္မဏံ
ကမာဝစရရူပါဝစရကုသလဿ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။
၃၅၉။

ကမာဝစရကိရိယာဝဇ္ဇန (န) [ကမာဝစရ-
ကိရိယ+အာဝဇ္ဇန] ကမာဝစရကိရိယာဖြစ်
သော အာဝဇ္ဇန်း။ ကမာဝစရဝိပါကဿ
ဉာဏသမ္ပယုတ္တော ဝါ ဉာဏဝိပ္ပယုတ္တော ဝါ

ဝိပါကော ကမာဝစရကိရိယာဝဇ္ဇနဿ။
အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၆၄။

ကမာဝစရကုသလ(န) [ကမာဝစရ+ကုသလ]
ကာမဘူ၌ ကျင်လည်တတ် ဖြစ်တတ်သော
ကုသိုလ်၊ ကမာဝစရကုသိုလ်။ ကမာဝစရ-
ကုသလတော စက္ကာရော သောမနဿသဟ-
ဂတစိတ္တုပ္ပါဒါ။ အဘိ၊ဓ၊၂၆၆။ (-၂၆၈၊
၂၇၀၊၂၇၂၊၂၇၃။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၉၃။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။
၁၈၂။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄။ အဘိ၊
ဋ္ဌ၊၃။၁၃၅။)

ကမာဝစရကုသလစိတ္တ (န) [ကမာဝစရ-
ကုသလ+စိတ္တ] ကမာဝစရကုသိုလ်စိတ်။
ဝိတရာဂန္တိအာဒိဟိ အဋ္ဌဝိဓံ ကမာဝစရ-
ကုသလစိတ္တမေဝ ဝုတ္တံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၈၅။
(-အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၆၈။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။
၁၂၉။)

ကမာဝစရကုသလစိတ္တပဝတ္တိ (ထိ) [ကမာဝ-
စရကုသလစိတ္တ+ပဝတ္တိ] ကမာဝစရကုသိုလ်
စိတ်၏ဖြစ်ခြင်း။ ယသ္မာ နိရယေပိ နာမ
ကမာဝစရကုသလစိတ္တပဝတ္တိ ကဒါစိ လဗ္ဗ-
တေဝ။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ၊၁၇။

ကမာဝစရကုသလစိတ္တသမ္ပယုတ္တ (တိ) [ကမာ-
ဝစရကုသလစိတ္တ+သမ္ပယုတ္တ] ကမာဝစရ
ကုသိုလ်စိတ်နှင့် ယှဉ်သော။ အတ္ထတော ပန
ဝေရမဏီတိ ကမာဝစရကုသလစိတ္တသမ္ပ-
ယုတ္တာ ဝိရတိ။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ၊၁၅။ သာရတ္ထ၊၃။
၂၅။

ကမာဝစရကုသလစေတနာ (ထိ) [ကမာဝစ-
ရကုသလ+စေတနာ] ကမာဝစရ ကုသိုလ်
နှင့် ယှဉ်သော စေတနာ။ အဋ္ဌ ကမာဝစရ-
ကုသလစေတနာ -ပဉ္စ ရူပါဝစရကုသလစေ-
တနာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၅။ (-အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။
၃၇၅။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ၊၁၉၆။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ၊၁၉၃။
မ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၆။)

ကမာဝစရကုသလမဟာစိတ္တစေတနာ (ထိ) [ကမာဝစရကုသလမဟာစိတ္တ + စေတနာ] ကမာဝစရမဟာကုသိုလ်စိတ်နှင့် ယှဉ်သော စေတနာ။ အဋ္ဌနံ ကမာဝစရကုသလမဟာစိတ္တစေတနာနံ ပဉ္စနံ ရူပါဝစရကုသလစေတနာနဉ္စေတံ အဓိဝေဒနံ။ ဒီ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၇၉။

ကမာဝစရကုသလဝိပါက (ပု၊ န) [ကမာဝစရကုသလ + ဝိပါက] ကမာဝစရကုသိုလ်၏ အကျိုး၊ ကမာဝစရဝိပါကံ။ ကမာဝစရကုသလဝိပါကံ ကမာဝစရကုသလဝိပါကဿ။ အဘိ၊ ဌ၊ ၂။ ၄၃၉။ (- အဘိ၊ ဌ၊ ၁။ ၃၆။)

ကမာဝစရကုသလဟေတု (ပု) [ကမာဝစရကုသလ + ဟေတု] ကမာဝစရကုသိုလ်နှင့် ယှဉ်သောဟိတ်။ အရူပါဝစရကုသလဟေတု ကမာဝစရကုသလဟေတုသဒ္ဓိသောဝ။ အဘိ၊ ဌ၊ ၂။ ၃၇၇။

ကမာဝစရကုသလသညာ (ထိ) [ကမာဝစရကုသလ + သညာ] ကမာဝစရကုသိုလ် နှင့် ယှဉ်သော သညာ။ အဋ္ဌကမာဝစရကုသလသညာ ဒွါဒသ အကုသလသညာ။ အဘိ၊ ဌ၊ ၁။ ၂၄၇။

ကမာဝစရကုသလရမ္မဏ (န) [ကမာဝစရကုသလ + အာရမ္မဏ] ကမာဝစရကုသိုလ် ဟူသောအာရုံ။ ဝေ ဘိန္ဒေ ပနေတသ္မိ အာရမ္မဏေ ကမာဝစရကုသလရမ္မဏံ ကမာဝစရကုသလဿ။ အဘိ၊ ဌ၊ ၂။ ၃၇၉။

ကမာဝစရက္ခန္ဓ (ပု) [ကမာဝစရ + ခန္ဓ] ကမာဝစရတရားအစု။ ပဉ္စ ကမာဝစရက္ခန္ဓာ ကမမာတု နာမ။ မ၊ ဌ၊ ၄။ ၇၃။ (- ပဋိသိ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၅၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၃၂၉။ သုတ္တနိ၊ ဌ၊ ၁။ ၅။)

ကမာဝစရက္ခန္ဓာနုဿရဏကာလ (ပု) [ကမာဝစရက္ခန္ဓ + အနုဿရဏကာလ] ကမာဝစရခန္ဓာကို အစဉ်အောက်မေ့သောအခါ။ တဉ္စိ

ကမာဝစရက္ခန္ဓာနုဿရဏကာလေ ပရိတ္တာရမ္မဏံ ဟေတိ။ အဘိ၊ ဌ၊ ၁။ ၄၄၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၆၃။ (- အဘိ၊ ဌ၊ ၂။ ၃၇၇။)

ကမာဝစရစိတ္တ (န) [ကမာဝစရ + စိတ္တ] ကမတဏှာ၏ ကျင်လည်ရာဖြစ်သော စိတ်။ ကမာဝစရစိတ်။ ကမာဝစရစိတ္တေဟိ ပရိကမ္ပကတွာ။ ဒီ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၇၆။ (- ဒီ၊ ဌ၊ ၂။ ၈၀။ မ၊ ဌ၊ ၃။ ၅၃။ မ၊ ဌ၊ ၄။ ၃၉။ အံ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၁၄။ မဟာနိ၊ ဌ၊ ၂။ ၇၇။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၈၃။)

ကမာဝစရစိတ္တဇာနနကာလ (ပု) [ကမာဝစရစိတ္တ + ဇာနနကာလ] ကမာဝစရစိတ်ကို သိသောအခါ။ တဉ္စိ ပရေသံ ကမာဝစရစိတ္တဇာနနကာလေ ပရိတ္တာရမ္မဏံ ဟေတိ။ အဘိ၊ ဌ၊ ၁။ ၄၄၀။ (- အဘိ၊ ဌ၊ ၂။ ၃၇၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၆၁။)

ကမာဝစရစိတ္တသင်္ခါရ (တိ) [ကမာဝစရ + စိတ္တသင်္ခါရ] ကမာဝစရကုသိုလ်၊ အကုသိုလ် စိတ်နှင့်ယှဉ်သောစေတနာ။ ကမာဝစရစိတ္တသင်္ခါရေဝ တေရသန္တံ နဝန္တဉ္စ ပစ္စယောဒဋ္ဌဗ္ဗော။ မူလဋီ၊ ၂။ ၁၁၄။ (- အနုဋီ၊ ၂။ ၁၂၇။)

ကမာဝစရစိတ္တသဟဂတ (တိ) [ကမာဝစရစိတ္တ + သဟဂတ] ကမာဝစရစိတ်နှင့်တကွ ဖြစ်သော။ နေက္ခမ္မသညာနံ ကမာဝစရစိတ္တသဟဂတတာ တဿ သီလဿ။ မ၊ ဌ၊ ၃။ ၁၃၀။

ကမာဝစရစုတိ (ထိ) [ကမာဝစရ + စုတိ] ကမာဝစရဘုံမှ ရွှေ့လျော့တတ်သော စိတ်။ ကမာဝစရစုတိ။ ကဒါစိ ပဉ္စက္ခန္ဓာယ ကမာဝစရစုတိယာ ရူပါဝစရစုတိယာ ဝါ။ အဘိ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၅၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၁၈၆။

ကမာဝစရဇဝန (န) [ကမာဝစရ + ဇဝန] ကမာဝစရဖြစ်သော အဟုန်ဖြင့် ဖြစ်တတ်သောစိတ်။ ကမာဝစရဇော။ ကမာဝစရ-

ဇနမေဝ အနုဗန္ဓတိ။ အဘိ၊ဌ၊၂။၁၄၆။
(-သာရတ္ထ၊၂။၂၅၅။ ဝိမတိ၊၁။၈၂။ သံ၊ဋီ၊
၁။၁၈၃။)

ကမာဝစရဇနက္ခန္ဓာ (ပု) [ကမာဝစရဇန+
ခဏ] ကမာဝစရဇောအခိုက်။ အထ ခေါ
တဒန္တရေသု ကမာဝစရဇနက္ခန္ဓာဇနာဝေ
ဟောတိ။ ဝိမတိ၊၁။၈၃။

ကမာဝစရဇနာဝသာန (န) [ကမာဝစရဇ-
န+အဝသာန] ကမာဝစရဇော၏အဆုံး။
ကမာဝစရသတ္တ-ကြည့်။

ကမာဝစရဉာဏ (န) [ကမာဝစရ+ဉာဏ]
ကမာဝစရဉာဏ်။ ကမာဝစရကုသိုလ်ကိရိ-
ယာနှင့် ယှဉ်သောဉာဏ်။ ဖလသမာပတ္တိပုရေ-
စာရိက္ခန္ဓ ကမာဝစရဉာဏ် နိဗ္ဗာနာရမ္ပဏ-
တာယ။ အနု၊ဋီ၊၁။၂၀၈-၉။ (-အနု၊ဋီ၊
၂။၃၇။)

ကမာဝစရတ္တဘာဝ (ပု) [ကမာဝစရ+အတ္တ-
ဘာဝ] ကမာဝစရဘုံ၌ ဖြစ်သော - ခန္ဓာ
ကိုယ်-အတ္တဘော။ အထ နေသံ သော
ပရိတ္တော ကမာဝစရတ္တဘာဝေါ ဓာရေတုံ
နာသက္ခိ။ ဒီ၊ဌ၊၂။၃၀၀။ (-အဘိ၊ဌ၊၂။
၁၀၃။)

ကမာဝစရတ္တဘာဝပရိယာပန္န (တိ) [ကမာဝ-
စရတ္တဘာဝ + ပရိယာပန္န] ကမာဝစရဘုံ၌
ဖြစ်သော ခန္ဓာကိုယ်၌ အကျုံးဝင်သော။
ဝေမေတ္တ ကမာဝစရတ္တဘာဝပရိယာပန္နတာ
လက္ခဏသု။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၁၀၆။

ကမာဝစရဒေဝ (ပု) [ကမာဝစရ + ဒေဝ]
(၁) ကမာဝစရနတ်။ (၂) ကမာဝစရ
နတ်ပြည်။ စတုမဟာရာဇ်၊ တာဝတိံသာ၊
ယာမာ၊တုသိတာ၊နိမ္မာနရတိ၊ ပရိနိမ္မိတဝသ-
ဝတ္တိ ဤ ၆-ဘုံကို ကမာဝစရနတ်ပြည်-ထပ်
ဟုခေါ်၏။ ထိုနတ်ပြည် ၆-ထပ်ရှိ နတ်များကို
ကမာဝစရနတ်ဟု ခေါ်သည်။ နတ်ဗိမာန်

များသည် ကုသိုလ်ကံအလျောက် ၇-ယူဇနာ၊
၈-ယူဇနာ၊ ၁၂-ယူဇနာကျယ်ဝန်း၏ (အဘိ၊
ဌ၊၁။၃၅၅)။ (ဤနတ်ဗိမာန်များသည် စတု
မဟာရာဇ် နတ်များအတွက်သာ ဖြစ်ဖွယ်
ရှိ၏။) ကမာဝစရနတ်များသည် ဒွိဟိတ်
တိဟိတ် နှစ်မျိုးရှိ၏။ အဟိတ်ပုဂ္ဂိုလ်မရှိ၊ အ
သားညို အသားဝါ စသည် အမျိုးမျိုးပင်
ရှိကြ၏ (ဒီ၊ဌ၊၂။၁၀၀။ အဘိ၊ဌ၊၂။၁၄၈။
ပဋိသံ၊ဌ၊၁။၁၀၄။ ပဋိသံ၊ဌ၊၂။၁၇၀)။ သော
တာပန် သကဒါဂါမ် ကမာဝစရ နတ်များ
သည် မိမိဘုံ၌ အသက်ထက်ဆုံး တည်နေနိုင်
ကြ၏။ အနာဂါမ်အဖြစ်သို့ ရောက်ပြီး ကမာ-
ဝစရနတ်များကား စတုတိတိကျ၍ ရူပဘုံသို့
သွားကြရ၏။ နတ်ပြည်သည် လျှပ်ပေါ်လော်
လီသဘောရှိ နေရာဖြစ်၍ အနာဂါမ်အဖြစ်နှင့်
တာရှည်စွာ မနေနိုင်ကြပေ (မ၊ဌ၊၃။
၁၃၇)။ ရဟန္တာဖြစ်ပြီး ကမာဝစရနတ်များ
ကား ပရိနိဗ္ဗာန်ပြုကြရ၏ (အဘိ၊ဌ၊၂။
၅၀၅)။ ရဟန္တာအဖြစ်နှင့် တဏှမျှပင် နတ်
ပြည်၌ မနေနိုင်ကြပေ (ဒီ၊ဌ၊၃။၉၇။ အံ၊ဋီ၊
၃။၂၈၅)။

ကမာဝစရနတ်များသည် ကဗဠိကာရာ-
ဟာရဟု ဆိုအပ်သော (အံ၊ဌ၊၃။၃၄၅) နတ်
သုဓာဘုတ်ကို စားသုံးကြ၏။ ၎င်းသုဓာဘုတ်
သည် ဖြူသောအဆင်းရှိ၏။ ခရုသင်းနှင့်တူ၏။
အနံ့ မွှေးကြိုင်၏။ ၎င်းသုဓာဘုတ်ကို စားသုံး
သူသည် အစာငတ်ခြင်း၊ ရေငတ်ခြင်း၊ မမေ့
လျော် မပျော်ပိုက်ခြင်း၊ ပူပန်ခြင်း၊ ပင်ပန်း
ခြင်း၊ အမျက်ထွက်ခြင်း၊ ရန်ငြိုးဖွဲ့ခြင်း၊ ငြင်း
ခုံခြင်း၊ ချောပစ်ကုန်းတိုက်ခြင်း၊ အအေး၊
အပူ၊ ပျင်းရိခြင်း...ဟု ဆိုအပ်သော ၁၂-ပါး
သော မကောင်းကျိုးများကို ပယ်နိုင်သည်
(ဇာ၊၂။၁၀၃-၄။ ဇာ၊ဌ၊၅။၄၂၂-၃။ သီ၊ဋီ၊
သစ်၊၁။၄၂၂-၃။ အံ၊ဋီ၊၃။၃၅၇)။ အောက်
အောက်ဘုံမှ နတ်များ၏ သုဓာဘုတ်ထက်
အထက်အထက်ဘုံမှ နတ်များ၏ သုဓာဘုတ်

သည် ပို၍နူးညံ့သည်။ ထိုသုခဘုတ်ကို နေ့စဉ်စားကြရ၏ (သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၄၂၂-၃)။ အချို့နတ်များသည် ဆီးသီးခန့်မျှ သုခဘုတ်ကို စားသုံးကြ၍ ထိုသုခဘုတ်သည် လျှာပေါ်တင်ကာမျှ၌ ဆံဖျား၊ ခြေသည်း၊ လက်သည်းဖျားတိုင်အောင် အာနိသင်ဩဇာပျံ့နှံ့သည်။ ထိုနတ်များအဖို့ ၇-ရက်ပတ်လုံး မျှတနေနိုင်သည်ဟု အံ၊ဋီ၊၂။၃၄၆-၇-၌ ဝဒန္တဝါဒအဖြစ် ဆို၏။ တန်ခိုးနည်းသောနတ်များသည် တန်ခိုးကြီးသောနတ်များ လာသည်ကို မြင်လျှင် နေရာမှထပေးကြရ၏။ လမ်းဖယ်ပေးကြရ၏။ လက်အုပ်ချီမိုး ရှိခိုး၍ အရိအသေပြုကြရ၏ (အံ၊ဋီ၊၂။၉၀၊၉၁)။ ကမ္ဘာပျက်ရန် အနှစ်တသိန်းမျှ လိုသောအခါ လောကဗျူဟာ ကမာဝစရနတ်များသည် ဆံပင်ဖားလျားချ၍ ငိုယိုကုန်လျက် “ကမ္ဘာပျက်မည်ဖြစ်ကြောင်း၊ မြေကြီး မြင်းမိုရ်တောင်ဟောသမုဒ္ဒရာ အားလုံး ပျက်စီးမည်ဖြစ်ကြောင်း၊ တတိယဈာန်ဘုံထိ ကမ္ဘာပျက်မည်စာရင်းတိုင် ပါဝင်ကြောင်း သို့အတွက် ဗြဟ္မစိုရ်တရား ပွားများ၍ တတိယဈာန်ဘုံအထက်ရောက်အောင် အားထုတ်ကြရမည် ဖြစ်ကြောင်း” စသည်ဖြင့် လူ့ ဘုံသို့လာ၍ ကြွေးကြော် ဟစ်အော်ကြသည် (ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၂၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၄၅။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ၊၁၀၁။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃။ အပါ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၇-၉။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ၊၃၁၇။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၆-၇)။ ကမာဝစရနတ်များသည် စုတေ (သေ) ချိန်နီးသောအခါ ပန်ဆင်ထားသောပန်းများ ညှိုးနွမ်းခြင်း၊ နတ်ဝတ်တန်ဆာ ညစ်နွမ်းခြင်း၊ လက်ကတီးကြားမှ ချွေးထွက်ခြင်း၊ ကိုယ်ရောင်ကိုယ်ဝါ ညှိုးနွမ်းခြင်း၊ (နတ်များသည် မိမိတို့ တန်ခိုးအာနုဘော်အလျောက် တယူဇနာ၊ နှစ်ယူဇနာ၊ တဆဲ့နှစ်ယူဇနာထိ ကိုယ်ရောင်ကိုယ်ဝါ တောက်ပနိုင်စွမ်းကြသည်။ သွားကျိုးခြင်း အရေလိပ်ခြင်းလည်း မရှိကြ။ အပူအအေး အနှိပ်စက်မခံရ။

နတ်သမီးသည် ၁၆-နှစ်ရွယ်၊ နတ်သားသည် ၂၀-နှစ်ရွယ်ကဲ့သို့ ထင်ကြရသည်။ စုတေခါနီး၌ အဆိုပါတန်ခိုးအားလုံး ဆိတ်သုဉ်းပျောက်ကွယ်လေသည်။) မိမိဘုံဗိမာန်၌ မပျော်ပိုက်ခြင်းဟု ဆိုအပ်သော နိမိတ်ငါးမျိုး ရှေးဦးစွာ ထင်တတ်သည် (ဣတိဝုတ်။၂၄၇။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၂၄၃)။ ဤပုဗ္ဗနိမိတ်ငါးမျိုးသည် နတ်တိုင်းထင်ကြသည် မဟုတ်။ တန်ခိုးကြီးသောနတ်များသာ ထင်ကြ၏။ နိမိတ်ငါးမျိုးထင်လာသောနတ်ကို ကျန်သောနတ်များက ခေါ်၍ နန္ဒဝန်ဥယျာဉ်သို့ သွင်းကြကုန်၏။ နတ်ပြည်တိုင်း နန္ဒဝန်ဥယျာဉ် ရှိကြသည်ပင် (ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၂၄၄)။ နတ်တို့သည် ဥပပါတ်ပဋိသန္ဓေသာ ဖြစ်ကြ၍ (မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၄၁) စုတေ (သေလွန်) ပြီးနောက်၌ နတ်သေကောင်ကို မြှုပ်နှံဖွယ်၊ မီးသဂြိုဟ်ဖွယ် ကိစ္စ ပြုလုပ်ရန် မလို၊ သေလွန်သည်နှင့်တပြိုင်နက် ခန္ဓာကိုယ်လည်း ပျောက်ကွယ်၏ (မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၂၁-၂။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၉၅)။ စတုမဟာရာဇ်မှ တုသိတာထိ လေးဘုံမှ နတ်များသည် မိမိတို့နှင့် အမြဲတမ်းအတူနေ နတ်သွီးများနှင့်သာ ကာမကိစ္စ ဆက်ဆံမှု ပြုကြ၏။ ဆက်ဆံရာ၌လည်း လူတို့အတူသာတည်း (ဣတိဝုတ်။၂၅၈။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၂၇၅-၆)။ နိမ္မာနရတီနတ်တို့သည်ကိုယ်တိုင် ဖန်ဆင်းသော အာရုံများ၌ ကာမဂုဏ်မွေ့လျော်ကြ၏။ ပရနိမ္မိတဝသဝတ္တီနတ်တို့သည် သူတပါးဖန်ဆင်းသောအာရုံများ၌ ကာမဂုဏ်မွေ့လျော်ကြ၏ (ဣတိဝုတ်။၂၅၈။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၂၇၅-၆)။ ကမာဝစရ နတ်များသည် အလွန်ပြင်းစွာ တွေ့ဝေတတ်ကြ၏။ အာရုံ ၆-ပါးတို့ဖြင့် လွှမ်းမိုးနှိပ်စက်ခံရ၍ သုခဘုတ်ကို စားသောက်ပြီး မစားသောက်ရသေးဟူ၍ပင် မသိနိုင်အောင် မေ့လျော့တတ်ကြသည် (မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀၂)။ ကမာဝစရနတ်တို့အား သုက်သွေးရှိ၏။ သံဝါသပြုသော်လည်း တည်ရာမှ မရွေ့၊ တည်မြဲတိုင်းသောနေရာ၌

သာလျှင် တစုံတခုဖောက်ပြန်ခြင်းသို့ ရောက်၍ ထိုခဏဖြစ်ပေါ်သော သံဝါသပြုလို့မူ အပူကို ငြိမ်းစေလျက် မေထုန်ကိစ္စကို ပြီးစေကြ၏ (သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃၀၁။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၂၅၃။) (ကေစိဆရာများက ကိုယ်လက် နှီးနှောမှုအတွေ့ချမ်းသာသည်သာလျှင် ကမာဝစရနတ်တို့၏ကမကိစ္စဟု ဆိုကြသေး၏၊ မေထုန်သံဝါသ မရှိဟု ဆိုလိုသည်။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၂၅၃။) (၃) ကမာဝစရဖြစ်သော လူ့ဘုံ၊ နတ်ဘုံ။

(၁) ကေစွေ စ ဒေဝါတိ ဆ ကမာဝစရဒေဝါ။ ဒီ၊ ၁။ ၂။ ၁၀၀။ အံ၊ ၁။ ၂။ ၉၀။ (- ၃၉၁။ အံ၊ ၁။ ၂။ ၃၄၅။ ဣတိဝုတ်၊ ၁။ ၂။ ၅၂။ ၂၆။ သုတ္တနိ၊ ၁။ ၂။ ၁၀၉။ အပါ၊ ၁။ ၂။ ၅၀။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၁။ ၂။ ၁၇။ ဇာ၊ ၁။ ၂။ ၅၆။ ဇာ၊ ၁။ ၂။ ၇၆။ ဇာ၊ ၁။ ၂။ ၅၇။ ၂။ ၁၀၄၅၄။ နေတ္တိ၊ ၁။ ၂။ ၅၀။) (၂) စာတုမဟာရာဇိကာဒိသု ကမာဝစရဒေဝေသု မုဟုတ္တမ္ပိ န တိဋ္ဌတိ။ ဒီ၊ ၁။ ၂။ ၉၇။ အံ၊ ၁။ ၂။ ၂၅။ (- မ၊ ၁။ ၂။ ၁၇၃။ အဘိ၊ ၁။ ၂။ ၁၄၀၊ ၅၀၅။ ဥဒါန၊ ၁။ ၂။ ၁၆၂။ အံ၊ ၁။ ၂။ ၂၀။ အနု၊ ၁။ ၂။ ၁၂၄။) (၃) ဟေဋ္ဌာ ကမာဝစရဒေဝေသု ပရိတ္တာယုကဋ္ဌာနေ စဝမာနေ။ သံ၊ ၁။ ၂။ ၁။ ကမာဝစရ စ ဥပရိဒေဝါ စ ကမာဝစရဒေဝါတိ ကေဒေသသရူပေကသေသော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ သံ၊ ၁။ ၂။ ၁။ ၆၅။

ကမာဝစရဒေဝကာယ (ပု) [ကမာဝစရဒေဝ+ကာယ] (၁) ကမာဝစရနတ် အပေါင်း။ (၂) ကမာဝစရနတ်ပြည်။ သဂ္ဂဂတိသင်္ခါတံ ကမာဝစရဒေဝကာယံ သင်္ကံ သင်္ကံ ကဒါစိ ကဒါစိ ဥပပဇ္ဇနဝသေန အဂစ္ဆိ။ ထေရ၊ ၁။ ၂။ ၄၀၂။ ကာယ (၂) (၄) လည်း ကြည့်။

ကမာဝစရဒေဝဂဟဏ (န) [ကမာဝစရဒေဝ + ဂဟဏ] ကမာဝစရနတ်ပြည်ကို

ယူခြင်း။ သမာရကေတိ ကမာဝစရဒေဝဂဟဏံ။ မ၊ ၁။ ၂။ ၄၁။ (- မ၊ ၁။ ၂။ ၂၆၀။)

ကမာဝစရဒေဝသဋ္ဌာ (ထိ) [ကမာဝစရဒေဝ+သဋ္ဌာ] ကမာဝစရနတ်အပေါင်း။ ဆသု ကမာဝစရဒေဝသဋ္ဌာသု အညတရံ ဒေဝသဋ္ဌံ။ အံ၊ ၁။ ၂။ ၃၀။

ကမာဝစရဒေဝတာ (ထိ) [ကမာဝစရ+ဒေဝတာ] ကမာဝစရနတ်။ ဇာတိခေတ္တသညိတေသု ဒသသု စက္ကဝါဠသဟဿေသု ကမာဝစရဒေဝတာ ဗြဟ္မဒေဝတာ စ။ ပေတ၊ ၁။ ၂။ ၉။ (- ဇာ၊ ၁။ ၂။ ၁၂၃။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃၀၁။)

ကမာဝစရဒေဝတ္တဘာဝ (ပု) [ကမာဝစရဒေဝ+အတ္တဘာဝ] ကမာဝစရနတ်၏ - ခန္ဓာကိုယ် - အတ္တဘော။ ယဿာ မနုဿတ္တဘာဝေ ကမာဝစရဒေဝတ္တဘာဝေ ရူပါဝစရအရူပါဝစရတ္တဘာဝေ။ ဒီ၊ ၁။ ၂။ ၁၀၉။ (- မ၊ ၁။ ၂။ ၂၁၉၊ ၂၃၀။ အံ၊ ၁။ ၂။ ၃၉၁။)

ကမာဝစရဒေဝလောက (ပု) [ကမာဝစရဒေဝ+လောက] ကမာဝစရ နတ်ပြည်။ ကမာဝစရဒေဝလောကေ ပန ကေသုမ္ပိ ဆယဿာယတနပညတ္တိယာ အဘာဝေါ နာမနတ္ထိ။ သံ၊ ၁။ ၂။ ၄၄။ (- အံ၊ ၁။ ၂။ ၁၂၁၊ ၂၁၉။ အံ၊ ၁။ ၂။ ၁၄။ အဘိ၊ ၁။ ၂။ ၁၅၀။ ဥဒါန၊ ၁။ ၂။ ၇၃။ ဣတိဝုတ်၊ ၁။ ၂။ ၅၂။ သုတ္တနိ၊ ၁။ ၂။ ၄၃။ ထေရ၊ ၁။ ၂။ ၁။ အပါ၊ ၁။ ၂။ ၁၆၄။)

ကမာဝစရဓမ္မ (ပု) [ကမာဝစရ+ဓမ္မ] ကမာဝစရတရား။ သစေ ပန ကမာဝစရဓမ္မသမ္ပသတိ ပဌမဇ္ဈာနိကော ဟောတိ။ အဘိ၊ ၁။ ၂။ ၂၃။ (- ၄၀၁၊ ၄၃၉။ အဘိ၊ ၁။ ၂။ ၁၇၄၊ ၃၂၇။ ဣတိဝုတ်၊ ၁။ ၂။ ၅၀။ မဟာနိ၊ ၁။ ၂။ ၁၄။ နေတ္တိ၊ ၁။ ၂။ ၇၇။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၃။ မ၊ ၁။ ၂။ ၉၁။)

ကမာဝစရဓမ္မပရိယာပန (တိ) [ကမာဝစရ-ဓမ္မ + ပရိယာပန] ကမာဝစရတရား၌ အကျုံးဝင်သော။ ကမာဝစရဓမ္မပရိယာ-ပနတော ဝါ လာမကဋ္ဌေန သောသုံ ပရိတ္တံ။ သုတ္တနိ၊ ၄၊ ၁။ ၁၀၂။ အပါ၊ ၄၊ ၁။ ၂၀၉။ စူဠနိ၊ ၄။ ၁၂၈။

ကမာဝစရဓမ္မပုပ္ဖိ (ထိ) [ကမာဝစရဓမ္မ + ပုပ္ဖိ] ကမာဝစရတရား၏ဖြစ်ခြင်း။ အသ-မာပနကဝါရေနာတိ ကမာဝစရဓမ္မပုပ္ဖိ-ယာ။ မ၊ ၄၊ ၁။ ၈၇။

ကမာဝစရဓမ္မဝိသယ (တိ) [ကမာဝစရဓမ္မ + ဝိသယ] ကမာဝစရတရားလျှင် အာရုံရှိသော။ ကမာဝစရတရားကို အာရုံပြုသော။ ကမတဏှာ ကမာဝစရဓမ္မဝိသယာတဏှာ။ အနု၊ ၄၊ ၁။ ၇၀။

ကမာဝစရဓမ္မာရမ္ပဏ (တိ) [ကမာဝစရဓမ္မ + အာရမ္ပဏ] ကမာဝစရတရားလျှင် အာရုံရှိသော။ ကမာဝစရတရားကို အာရုံပြုသော။ ကမာဝစရဓမ္မာရမ္ပဏာ တဏှာ။ အနု၊ ၄၊ ၁။ ၆၁။

ကမာဝစရပဉ္စကွန္ဒ (ပု) [ကမာဝစရ + ပဉ္စကွန္ဒ] ကမာဝစရ ခန္ဓာ ၅-ပါး။ ဣတ္ထဘာဝံ ကမာဝစရပဉ္စကွန္ဒဘာဝမေဝ အာဂန္တာရော။ အံ၊ ၄၊ ၂။ ၃၅၀။

ကမာဝစရပဋိသန္ဓိ (ထိ) [ကမာဝစရ + ပဋိသန္ဓိ] ကမာဝစရပဋိသန္ဓေ။ ကဒိမိ ပန စတုက္ခန္ဓာယ အာရုပ္ပစတိယာ အနန္တရာ ပဉ္စကွန္ဒာ ကမာဝစရပဋိသန္ဓိ။ အဘိ၊ ၄၊ ၂။ ၁၅၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၁၈၆။ (-ဥဒါန၊ ၄။ ၈၈။)

ကမာဝစရပဋိသန္ဓိဝိညာဏ (န) [ကမာဝစရ-ပဋိသန္ဓိ + ဝိညာဏ] ကမာဝစရပဋိသန္ဓေ ဝိညာဉ်စိတ်။ ယထာ ကမာဝစရပဋိသန္ဓိ-ဝိညာဏသင်္ခါတဗိဇယ အဘာဝေပိ။ အနု၊ ၄၊ ၂။ ၁၁၃။ (-အနု၊ ၄၊ ၂။ ၂၈၇။)

ကမာဝစရပဋိသန္ဓိဝိပါက (ပု) [ကမာဝစရ-ပဋိသန္ဓိ + ဝိပါက] ကမာဝစရပဋိသန္ဓေ-ဝိပါက။ ကမာဝစရပဋိသန္ဓိဝိပါကာ ပရိတ္တာ-ရမ္ပဏာတိ ဝုစ္စန္တိ။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၂။ သိ၊ ၄၊ ၁။ ၁၁၀၄။

ကမာဝစရပုည (န) [ကမာဝစရ + ပုည] ကမာဝစရကုသိုလ်။ ဣဒါနိ ကမာဝစရ-ပုညဿာပိ တံသေသန္တော ဆတ္တိသက္ခန္တန္တိ-အာဒိမာဟ။ ဣတိဝုတ်၊ ၄။ ၇၃။

ကမာဝစရပုညကိရိယဝတ္ထု (န) [ကမာဝစရ-ပုည + ကိရိယဝတ္ထု] ကမာဝစရကုသိုလ် ဟူသော ပြုသင့် ပြုထိုက်သောအကြောင်း၊ ပြုသင့် ပြုထိုက်သော ကမာဝစရကုသိုလ် ဟူသောအကြောင်း။ အဝိဇ္ဇာသမတိက္ကမနတ္ထာ-ယ ပန ဒါနာဒိနိ စေဝ ကမာဝစရပုညကိ-ရိယဝတ္ထုနိ ပူရေန္တဿ။ အဘိ၊ ၄၊ ၂။ ၁၃၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၁၇၃။

ကမာဝစရဘဝ (ပု) [ကမာဝစရ + ဘဝ] ကမာဝစရဘုံ။ ဣဓာတိ ကမာဝစရဘဝေ-တိ အတ္တော။ သိ၊ ၄၊ ၁။ ၄၃၈။ (-သိ၊ ၄၊ ၁။ ၂။ ၁၅၄။ အနု၊ ၄၊ ၁။ ၁၂၄။)

ကမာဝစရဘာဝနာ (ထိ) [ကမာဝစရ + ဘာ-ဝနာ] ကမာဝစရဘာဝနာ၊ ကမာဝစရကုသိုလ်ကိုပွားစေခြင်း။ သာ ပနကမာဝစရ-ဘာဝနာ အာဝဇ္ဇနဘဝဂ်ပါတေဟိ အန္တရိ-တတ္တာ ဘာဝနာတိ န ဝုတ္တာ။ ပဋိသံ၊ ၄၊ ၁။ ၁၂၂။ (-ဝိဘာဝိနိ၊ ၂။ ၅၇။)

ကမာဝစရဘူမိ (ထိ) [ကမာဝစရ + ဘူမိ] ကမာဝစရဘုံ၊ ကမဘုံ။ ကမာဝစရဘူမိ-ယဉ္စိ သတ္တက္ခန္တုပရမာဒိနိ ကမာဝစရဘူမိ-ယညေဝ နိဋ္ဌာ ဟောတိ။ အဘိ၊ ၄၊ ၂။ ၁၀၃။ (-ဉာ၊ ၅။ နေတ္ထိ၊ ၄။ ၃၈။)

ကမာဝစရမေတ္တာ (ထိ) [ကမာဝစရ + မေတ္တာ] ကမာဝစရစိတ်နှင့် ယှဉ်သော

မေတ္တာ၊ ကမာဝစရမေတ္တာ။ ဥဘောပိကမာဝစရမေတ္တာ ဘာဝေတွာ တတ္ထ ဝသိသု။ ဇာ၊ ငွါ၊ ၆။ ၉၀။ (- စရိယာ၊ ငွါ၊ ၂၅၀။)

ကမာဝစရလောက (ပု) [ကမာဝစရ+လောက] ကမာဝစရလောက၊ ကမာဘုံ။ ဣမံ လောကန္တိ ဣမံ ကမာဝစရလောကံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ ဒီ၊ ငွါ၊ ၂။ ၁၃၃။ သံ၊ ငွါ၊ ၃။ ၃၁၂။ (- မ၊ ငွါ၊ ၁။ ၁၆၈။ ဒီ၊ ငွါ၊ ၂။ ၁၄၁။)

ကမာဝစရဝိပါက (ပု) [ကမာဝစရ+ဝိပါက] ကမာဝစရ ဝိပါကံ။ ကမာဝစရဝိပါကာ သုရမာ။ အဘိ၊ ငွါ၊ ၂။ ၁၄။ (- ခ၊ ၆။ ၃၉၂။ အဘိ၊ ငွါ၊ ၃။ ၃၅၉၊ ၄၃၆။ မူလ၊ ငွါ၊ ၁။ ၁၉၀။ မူလ၊ ငွါ၊ ၃။ ၁၈၃။)

ကမာဝစရဝိပါကစိတ္တ (န) [ကမာဝစရဝိပါက + စိတ္တ] ကမာဝစရ ဝိပါကံစိတ်။ ကမာဝစရဝိပါကစိတ္တာနိ ပဉ္စ ရူပါဝစရာနိ စတ္တာရိ အရူပါဝစရာနိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၁၇၇။ (- အနု၊ ငွါ၊ ၃။ ၂၉၅။)

ကမာဝစရဝိပါကဓမ္မ (ပု) [ကမာဝစရဝိပါက + ဓမ္မ] ကမာဝစရဝိပါကတရား။ ကမာဝစရဝိပါကဓမ္မာ ပရိတ္တဓမ္မေ နိဿာယ ပရိကပ္ပေတွာ ပဝတ္တတ္တာ ပရိတ္တာရမ္မဏာ ဝုတ္တာ။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၂၅၅။

ကမာဝစရဝိပါကာရမ္မဏ (န) [ကမာဝစရဝိပါက+အာရမ္မဏ] ကမာဝစရဝိပါက ဟူသောအာရုံ။ ကမာဝစရဝိပါကာရမ္မဏံ ကမာဝစရရူပါဝစရကုသလဿ အကုသလဿ-- ဆန္နံ ရာသိနံ အာရမ္မဏပစ္စယော ဟောတိ။ အဘိ၊ ငွါ၊ ၃။ ၃၅၉။

ကမာဝစရဝိပါကဝဇ္ဇ (တိ) [ကမာဝစရဝိပါက+ဝဇ္ဇ] ကမာဝစရဝိပါကကို ကြဉ်သော။ ဣမေသု ဆသု ရာသိသု ကမာဝစရဝိပါကဝဇ္ဇာနံ ပဉ္စန္ဒံ ရာသိနံ အာရမ္မဏပစ္စယော ဟောတိ။ အဘိ၊ ငွါ၊ ၃။ ၃၆၀။

ကမာဝစရဝိပါကဝေဒန (ထိ၊ န) [ကမာဝစရဝိပါက+ဝေဒန] ကမာဝစရဝိပါကနှင့်ယှဉ်သောဝေဒနာ။ စတုဗ္ဗိဓေ ဝိပါကေ ကမာဝစရဝိပါကဝေဒနာ ဩဠာရိကာ။ အဘိ၊ ငွါ၊ ၂။ ၁၆။ (- ၁၇၀။)

ကမာဝစရဝိပါကဟေတု (ပု) [ကမာဝစရဝိပါက+ဟေတု] ကမာဝစရဝိပါကနှင့်ယှဉ်သောဟိတ်။ ကမာဝစရဝိပါကဟေတု ပန ကမဘဝသ္မိယေဝ အတ္တနာ သမ္ပယုတ္တဓမ္မာနံ... စိတ္တသမုဋ္ဌာနရူပါနဉ္စ ဟေတုပစ္စယော။ အဘိ၊ ငွါ၊ ၃။ ၃၅၇။

ကမာဝစရဝေဒန (ထိ၊ န) [ကမာဝစရ+ဝေဒန] ကမာဝစရစိတ်နှင့်ယှဉ်သော ဝေဒနာ။ ယာ ပနေတာ မနောဒွါရေ တဒါရမ္မဏဝသေန ပဝတ္တာ ကမာဝစရဝေဒနာ။ အဘိ၊ ငွါ၊ ၂။ ၁၇၀။ (- အဘိ၊ ငွါ၊ ၃။ ၃၂၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၀၂။ မူလ၊ ငွါ၊ ၃။ ၁၄၄။)

ကမာဝစရသဂ္ဂ (ပု) [ကမာဝစရ+သဂ္ဂ] ကမာဝစရနတ်ပြည်။ ဆသု ကမာဝစရသဂ္ဂေသု အနုလောမပဋိလောမေန မဟန္တံ ဒေဝိဿရိယမနုဘဝန္တာ ဝိစရန္တိ။ ဇာ၊ ငွါ၊ ၄။ ၃၁၈။

ကမာဝစရသညာ (ထိ) [ကမာဝစရ+သညာ] ကမာဝစရသညာ။ ကိဉ္ဇာပိ မူလဘဝံသညာ နိရုဒ္ဓါ၊ ကမာဝစရသညာယ ပန နိရုဒ္ဓကာလေ အဝဿံ သာ ဥပ္ပဋိဿတိ။ အဘိ၊ ငွါ၊ ၁။ ၃၉၃။ (- အဘိ၊ ငွါ၊ ၂။ ၅၀၄။)

ကမာဝစရသညိတ (တိ) [ကမာဝစရ+သညိတ] ကမာဝစရဟူ၍ - သိအပ် - မှတ်အပ် - သော။ ဣမံ ကမာဝစရသညိတံ ကမဝိတက္ကသညိတဉ္စ ကမမာတုံ။ သံ၊ ငွါ၊ ၂။ ၁၃၅။

ကမာဝစရသတ္တ (ပု) [ကမာဝစရ+သတ္တ] ကမာဝစရသတ္တဝါ။ ကမာဝစရသတ္တာနံ

ကာမာဝစရဇဝနာဝသာနေ... ယော ယော
ပစ္စယော လဒ္ဒေါ ဟောတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၇၉။
(-၁၇၉။ အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၁၉၄၊ ၄၇၇။ ဣတိဝုတ်၊
၄။ ၇၂။ နေတ္ထိ၊ ၄။ ၆၃။ မ၊ ၃။ ၂။ ၁၁၅။ အ၊ ၃။
၂။ ၁၇၃။)

ကာမာဝစရသမ္ပတ္တိ (ထိ) [ကာမာဝစရ+သမ္ပတ္တိ]
(၁) ကာမာဝစရ (နတ်) စည်းစိမ်။ (၂)
ကာမာဝစရသုဂတိ။ (၁) သဂ္ဂေ နိဗ္ဗတ္တော
ကာမာဝစရသမ္ပတ္တိယော အနုဘဝိတော။ အပ၊
၄။ ၂။ ၁၀၃။ (-၁၀၇။) (၂) အောက်ပုဒ်
ကြည့်။

ကာမာဝစရသမ္ပတ္တိဘဝ (ပု) [ကာမာဝစရ-
သမ္ပတ္တိ+ဘဝ] ကာမာဝစရသုဂတိဘုံ။ အပ-
ရာ အယံ အတ္တာ နာမ ကာမာဝစရသမ္ပတ္တိ-
ဘဝေ ဝါ ရူပါရူပဘဝါနံ ဝါ အညတရသ္မိ-
ဉ္စန္ဒိန္ဒော သုဉ္စန္ဒိန္ဒော ဟောတိ။ အဘိ၊ ၄။ ၂။
၁၇၇။ (-ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၀၉။)

ကာမာဝစရသဟေတုကစိတ္တ (န) [ကာမာဝစရ-
သဟေတုက+စိတ္တ] ကာမာဝစရသဟိတ်
စိတ်။ အဋ္ဌ ကာမာဝစရသဟေတုကစိတ္တာနိ
ပဝတ္တိယံ ဝုတ္တနယေနေဝ ဆသု ဒွါရေသု...
ပဝတ္တန္တိ။ အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၁၄၆။

ကာမာဝစရသုဂတိ (ထိ) [ကာမာဝစရ+သုဂ-
တိ] ကာမာဝစရသုဂတိဘုံ။ ကာမာဝစရ-
သုဂတိယံ တာဝ ဌိတဿ ပါပကမ္မိန္ဒော ပုဂ္ဂ-
လဿ တာနိဿ တမိ သမယေ ဩလမ္ပန္တိ။
အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၁၄၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၁၇၁။

ကာမာဝစရသုဂတိစုတိ (ထိ) [ကာမာဝစရသု-
ဂတိ+စုတိ] ကာမာဝစရသုဂတိဘုံ၌ဖြစ်သော
စုတိ။ ဧဝံ အာရမ္မဏဝသေန ကေဝိဓာယ
ကာမာဝစရသုဂတိစုတိယာ ဒုဝိဓာ ဒုဂ္ဂတိ-
ပဋိသန္ဓိ။ မူလဋီ၊ ၂။ ၁၀၇။

ကာမာဝစရသုဂတိဘဝ (ပု) [ကာမာဝစရသုဂ-
တိ+ဘဝ] ကာမာဝစရသုဂတိဘုံ။ ဥပစာရ-

သမာဓိဘာဝနာပိ ပန ကာမာဝစရသုဂတိ-
ဘဝဝိသေသံ အာဝဟတိယေဝ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။
၃၆၉။

ကာမာဝစရသုစရိတ (န) [ကာမာဝစရ+သုစရိ-
တ] ကာမာဝစရကုသိုလ်။ ကာမသုစရိတ်
တရား။ တိဏ္ဍံ သုစရိတာနန္တိ တိဏ္ဍံ ကာမာ-
ဝစရသုစရိတာနံ။ မ၊ ၃။ ၂။ ၂၅၂။

ကာမာဝစရဟေတု (ပု) [ကာမာဝစရ+ဟေတု]
ကာမာဝစရစိတ်နှင့်ယှဉ်သော ဟိတ်။ ကာမ-
ဟိတ်။ နဝ ကာမာဝစရဟေတု၊ ဆ ရူပါဝစရ-
ဟေတု။ အဘိ၊ ၈။ ၂၁၄။

ကာမာဝစရာဒိဘောဒ (ပု) [ကာမာဝစရာဒိ+
ဘောဒ] (၁) ကာမာဝစရစသော အပြား။
(တိ) (၂) ကာမာဝစရစသည် အပြားရှိ
သော။ (၁) ပညာတိ ကာမာဝစရာဒိဘောဒ-
တော အနေကဝိဓာ။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၂၃၁။
(-အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၁၇၇၊ ၁၇၈။ ဓမ္မ၊ ၄။ ၁။ ၂၅။
သုတ္တနိ၊ ၄။ ၁။ ၁၃၁။ အနုဋီ၊ ၁။ ၆၆။) (တိ)
(၂) တတ္ထ လောကီယံ တာဝ ကာမာဝစရာ-
ဒိဘောဒေါ ဓမ္မော ယထာသကံ သုခံ ဒိဋ္ဌေ ဝါ
ဓမ္မေ...အာဝဟတိ နိပ္ပါဒေတိ။ ထေရ၊ ၄။ ၂။
၂၇။ (-ကင်္ခါ၊ ၃။ ၄၇၇။)

ကာမာဝစရာဓိပတိ (ပု) [ကာမာဝစရ+အဓိ-
ပတိ] ကာမာဝစရ (တိဟိတ်၊ ဒွိဟိတ်
ဇော) စိတ်၌-ယှဉ်-ရှိ-သော အဓိပတိ။
တထာတတ္ထုပ္ပန္နောသဗ္ဗောပိ ကာမာဝစရာ-
ဓိပတိ။ အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၃၆၁။

ကာမာဝစရာနဝဠကမ္မ (န) [ကာမာဝစရ +
အနဝဠကမ္မ] အပြစ်မရှိသော ကာမာဝစရကံ၊
ကာမာဝစရကုသိုလ်ကံ။ အပရဿ မရဏ-
သမယေ ကာမာဝစရာနဝဠကမ္မဝသေန မနု-
ဿလောကေ မာတုကုစ္ဆိဝဏ္ဏသင်္ခါတံ ဝါ...
အာပါထမာဂစ္ဆတိ။ အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၁၅၁။

ကမာဝစရာဝစရ (တိ) [ကမာဝစရ+အဝစရ]
ကမာဝစရဘုံ၌ ကျင်လည်တတ်သော။ အ-
ညဏာ ဟိ စိတ္တံ ကမာဝစရာဝစရန္တိ ဝုဇ္ဇေ-
ယျာတိ။ မူလဋီ၊ ၁။ ၆၄။

ကမာဝစရိဿရ (တိ) [ကမာဝစရ+ဣဿရ]
ကမာဝစရဘုံကို အစိုးရသောသူ။ ကမာ-
ဝစရိဿရေန မာရေန အာကာသေ ဌတော။
ဇာ၊ ၄။ ၂၄၉။ (-မဟာနိ၊ ၄။ ၄၀၆။)

ကမာဝစရူပနိဗ္ဗာန (တိ) [ကမာဝစရ+ဥပနိဗ္ဗာန]
ကမာဝစရတရားနှင့်-ဖွဲ့စပ်-ဆက်သွယ်-
သော။ သံယောဇနံ ပနဿ ကမာဝစ-
ရူပနိဗ္ဗာနမေ။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၂၆။

ကမာသယ (တိ) [ကမ+အာသယ] (သတ္တဝါ-
တို့) ဖြစ်-တည်-ကိန်း-နေ-ရာ (ဒိဋ္ဌိအစဉ်
သန္တာန်)၌ ကမရှိသော၊ ကမဂုဏ်ကို လို-
လားသောသူ။ အယံ ပုဂ္ဂလော ကမဂရု-
ကော ကမာသယော ကမာမိမုတ္တော။
ပဋိသံ၊ ၁။ ၁။ အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၄၄။ နေတ္တိ၊ ၄။
၁၇၀။ မ၊ ၄။ ၂။ ၂၃။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၃၁၇။ တထေဝ
ကမော အာသယေ သန္တာနေ အဿာတိ
ကမာသယော။ ပဋိသံ၊ ၄။ ၂။ ၇။

ကမာသဝ (ပ) [ကမ+အာသဝ] လိုချင်ဖွယ်
'ကမ'၌ -ယိုစီးတတ်-ဖြစ်တတ်-မူးယစ်
စေတတ်-သော သဘော၊ လိုချင်မှု 'ကမ'
ဟူသော -ယိုစီးတတ်-ဖြစ်တတ်-မူးယစ်
စေတတ်-သော သဘော၊ ကမာသဝ၊ ကာ-
မအရက်။ တတ္ထ ကတမော ကမာသဝေါ...
အယံ ဝုဇ္ဇတိ ကမာသဝေါ။ အဘိ၊ ၈။ ၂၂။
အဘိ၊ ၀။ ၃၀၈။ (-ဒီ၊ ၃။ ၁၀၁။ မ၊ ၃။ ၁၅၀။
သံ၊ ၂။ ၄၅၀-၁။ ပဋိသံ၊ ၉။ ၁။ ဣတိဝုတ်။
၂၂၈။) ကမာသဝေါတိ ကမေသု အာသ-
ဝေါ ကမသင်္ခါတော ဝါ အာသဝေါ ကမာ-
သဝေါ၊ အတ္တတော ပန ကမရာဂေါ ရူပါဒိ-
အဘိရတိ စ ကမာသဝေါ။ ဣတိဝုတ်၊ ၄။
၁၀၈။ (-ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၁၇၁။ မ၊ ၄။ ၁။ ၇၀။ အဘိ၊

၄။ ၁။ ၄၀၁၊ ၄၀၂။ ပဋိသံ၊ ၄။ ၁။ ၂၇၉။ မူလဋီ၊
၁။ ၁၇၀။)

ကမာသဝပ္ပတ္တိ (တိ) [ကမာသဝ+ပတ္တိ] ကာ-
မာသဝသို့ ရောက်ခြင်း။ ကမမိတက္ကော
ကာမသင်္ကပ္ပနသဘာဝတော ကမာသ-
ဝပ္ပတ္တိယာ... ကမာသဝေါတိ။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၁၃၂။

ကမာသဝဝိသေသ (ပ) [ကမာသဝ + ဝိ-
သေသ] ကမာသဝအထူး။ တဗ္ဗိသေသော-
တိ ကမာသဝဝိသေသော ရာဂသဟဝုတ္တိတိ
အဓိပ္ပါယော။ မ၊ ၄။ ၁။ ၁၇၂။ (-အံ၊ ၄။ ၂။
၁၃၂။)

ကမာသဝသမုဒယ (ပ) [ကမာသဝ + သမု-
ဒယ] (၁) ကမာသဝ၏ဖြစ်ခြင်း။ (တိ)
(၂) ကမာသဝလျှင် ဖြစ်ကြောင်းရှိသော။
(၁) ဝတ္ထုကမဝိယောဂေ တာဝ သော-
ကော ကမာသဝသမုဒယာ ဟောတိ။
ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၁၁။ (တိ) (၂) ဝတ္ထုကမဝိ-
ယောဂေ တာဝ သောကော ကမာသဝ-
သမုဒယော ဟောတိ။ အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၁၇၉။

ကမာသဝပ္ပတ္တိ (တိ) [ကမာသဝ + ပတ္တိ] ကာ-
မာသဝ၏ဖြစ်ခြင်း။ သဗ္ဗတ္ထ ဥဏှာဒိဋ္ဌိမိတ္တံ
ကာမာသဝပ္ပတ္တိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ မ၊ ၄။ ၁။ ၁၇၀။
အံ၊ ၄။ ၂။ ၁၃၀။

ကမိဉ္စိတ (န) [ကမ+ဣဉ္စိတ] လိုချင်မှုကာမ
ကြောင့် တုန်လှုပ်ခြင်း။ ကမိဉ္စိတ (စူဠနိ၊
၄၁) ၌ ကိလေသကာမေဟိ ဣဉ္စိတံ ဖန္ဒိတံ။
စူဠနိ၊ ၄။ ၉။

ကမိတ (တိ) [ကမ+တ] အလိုရှိအပ်-တောင့်-
တအပ်-သောသူ။ ကမိတော ဒယိတော
ပုတ္တော၊ သောမနသောတိ ဝိသုတော။
စရိယာ၊ ၄၀၈။ (-ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၁၃၇။ ၊ ၄။ ၄။
၁၀၆။ ထေရီ၊ ၄။ ၂၆၆။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၄၁၂။)
ကမိတောတိ မာတာပိတုအာဒိဟိ "အဟော

ဝတ ကော ပုတ္တော ဥပ္ပဇ္ဇေယျာ”တိ ဧဝံ
စိရကာလေ ပတ္တိတော။ စရိယာ၊ ငွ။ ၁၈၁။

ကမိတဗ္ဗ (တိ) [ကမု + တဗ္ဗ] အလိုရှိအပ်-
တောင့်တအပ်-သော။ ကမံ ကမိတဗ္ဗ
ဥဋ္ဌာရံ ဒိဗ္ဗသမ္ပတ္တိံ ပဋိလဘိတွာ။ ပေတ၊ ငွ။
၁၄-၅။ (-မ၊ ငွ။ ၂။ ၃၇၂။ နေတ္ထိဝိ။ ၅၅။)

ကမိတဗ္ဗဓာတု (ထိ) [ကမိတဗ္ဗ + ဓာတု]
အလိုရှိအပ်သော ဓာတ်သဘော။ သဗ္ဗေပိ
အကုသလာ ဓမ္မာ ကမဓာတု ဟိနဇ္ဈာသ-
ယေဟိ ကမိတဗ္ဗဓာတုဘာဝတော။ ဒီ၊ ငွ။
၃။ ၁၇၇။

ကမိတဝတ္ထု (န) [ကမိတ + ဝတ္ထု] အလိုရှိ
အပ်-တောင့်တအပ်-သော အရာဝတ္ထု။
သစေ ကမံ ကမယမာနဿ တံ ကမိတ-
ဝတ္ထု သမိဇ္ဈတိ။ ငေ၊ ငွ။ ၄။ ၁၇၄။ (-ပေတ၊
ငွ။ ၁၁၂။)

ကမိတ္ထိ (ထိ) [ကမု + ဣတ္ထိ] အလိုရှိ-တောင့်
တ-အပ်သော မိန်းမ၊ ချစ်စရာ-လိုချင်စရာ
-ကောင်းသော မိန်းမ။ ရူပေ စ သဒ္ဓေ စ
အထော ရသေ စ၊ ကမိတ္ထိယော စာဘိ-
ဝဒန္တိ ယညာ။ ဝိ၊ ၂။ ၄၆။ အပါ၊ ငွ။ ၉၈။
ဗုဒ္ဓဝံ၊ ငွ။ ၂၄။ ငေ၊ ငွ။ ၁။ ၉၆။ ကမိတ္ထိယော-
(ငေ၊ ၂။ ၁၃၉)တိ ကမဝတ္ထုဘူတာ ဣတ္ထိ-
ယော။ ငေ၊ ငွ။ ၅။ ၅၃၁။ (-ဝဇီရ။ ၄၁၄။)

ကမိနိ (ထိ) [ကမု + ဣနိ] အတိသယိတကာ-
မာ ကမိနိ၊ ကမော သိင်္ဂါရုပေါ မဒေါ
ယဿာတ္ထိတိ ဣနိ။ ဓာန်၊ ငွ။ ၂၃၀-၁။ မိန်းမ၊
အလိုရမ္မက်ကြီးသောမိန်းမ၊ လလနာ ဘိရု
ကမိနိ။ ဓာန်။ ၂၃၁။

ကမိန္ဒ (ပု) [ကမု + ဣန္ဒ] ကမိန္ဒမည်သော
သူ။ (ဝိဒေဟရာဇ်မင်းကြီး၏ အရေးပါသော
အမတ်ကြီးတို့တွင် တယောက် အပါအဝင်
ဖြစ်သော အမတ်ကြီး၏ အမည်ဖြစ်သည်။)

အဘိဓာန်(က-ဝဂ်) ၁-၃၆-၂-မ-ဇ-သ-၈

ကမိန္ဒ ဒါနိ ပုစ္ဆာမိ၊ ကိံ ကိစ္စံ ဣမ မညသိ။
ငေ၊ ၂။ ၂၁၁။ ငေ၊ ငွ။ ၆။ ၂၇၉။

ကမိယမာန (တိ) [ကမု + ယ + မာန] အလိုရှိ
အပ်-နှစ်သက်အပ်-သော။ ကန္တာတိ ကာ-
မိတာ တုဋ္ဌာ.... ကမိယမာနာတိ အတ္ထော။
သီ၊ ငွ။ သစ်၊ ၁။ ၃၄၂။

ကမိ (တိ) [ကမု + ဣ။ ဓာန်၊ ငွ။ ၇၃၀။ ကမု +
ဤ] အလိုရှိသော၊ လိုချင်သော၊ လိုချင်မှု
ရှိသော၊ သူ။ ကမနော ကမိ ကမုကော။
ဓာန်။ ၇၃၀။ ကမဓာတုယာ ကမိ ပုဂ္ဂ-
လောတိ၊ န ဟေဝံ ဝတ္ထဗ္ဗေ။ အဘိ၊ က။ ၂၇။
(-သံ၊ ငွ။ ၁။ ၄၁။ အဘိ၊ ငွ။ ၂။ ၁၂၆။ မူလ၊ ငွ။
၃။ ၅၇။)

ကမိယတိ (ကြိ) [ကမု + ယ + တေ] အလိုရှိအပ်
၏။ ကမိယတေ-ကြည့်။

ကမိယတေ (ကြိ) [ကမု + ယ + တေ] အလိုရှိ
အပ်၏။ ကမိယတေ အနေနာတိ ကမော။
မဟာနိ၊ ငွ။ ၁၀။ နေတ္ထိဝိ။ ၅၅။ ကမိယတိ-
ဝတ္ထုကမော ကမိယတိတိ ကမော။
ပဋိသံ၊ ငွ။ ၂၆၈။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၀။ ကမိ-
ယန္တိ- ပဋိသံ၊ ငွ။ ၁၁၀။ မဟာနိ၊ ငွ။ ၅၂။
နေတ္ထိဝိ။ ၁၀၇၊ ၁၅၉။ ကမိယန္တေ-နေတ္ထိ-
ဝိ။ ၁၇၂။

ကမိယန္တိ (ကြိ) [ကမု + ယ + အန္တေ] အလိုရှိ
အပ်ကုန်၏။ ကမိယတေ-ကြည့်။

ကမိယန္တေ (ကြိ) [ကမု + ယ + အန္တေ] အလိုရှိ
အပ်ကုန်၏။ ကမိယတေ-ကြည့်။

ကမုက (တိ) [ကမု + ဣက။ ဣကပစ္စယေ ကာ-
မုကော။ ဓာန်၊ ငွ။ ၇၃၀။ ကမေတိတိ ကမု-
ကော။ သူစိ။] (၁) အလိုရှိအပ်-ချစ်မြတ်နိုး
အပ်-သော၊ သူ။ (ကမုကန္တိ ကထံ နာမာတိ
ပဒဿ အတ္ထေ နိပါတော။ ငေ၊ တိ၊ ငွ။ သစ်-
အလို ကမုကံကား ကထံနာမနှင့် အနက်တူ

နိပါတ်ပုဒ်၊ “အဘယံကြောင့်” ဟု မြန်မာပြန်ဆိုရမည်။ ကမ္မကံကို သာမိကံဟု ဖွင့်သော ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၃၂၅-အလို “ချစ်မြတ်နိုးအပ်သောလင်” ဟု မြန်မာပြန်ဆိုရမည်။ (၂) အလိုရှိသော၊ လိုချင်သော၊ သူ။ (၁) ကထံ မဒ္ဒကုလေ ဇာတာ၊ ဒါသံ ကယိဏသိ ကမ္မကံ။ ဇာ၊ ၂။၇၁။ ကမ္မကန္တိ ကထံ နာမ တံ ဝေရူပေ ကုလေ ဇာတာ အတ္တနော သာမိကံ ဒါသံ ကရေယျာသိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၃၂၅။ (၂) ကာမိ-ကြည့်။

ကမ္မ(မူ)ပသေဝနာ (ထိ) [ကာမ+ဥပသေဝ-နာ] ကာမဂုဏ်ကိုမှီဝဲစားခြင်း။ ကာမူပသေဝနာဒိသု စ သဝိပါကေသု အာဒိနဝံ အပ-ဿန္တော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၁၆၃။ ကာမူပပတ္တိ-လည်းကြည့်။

ကာမုပါဒါန (န) [ကာမ+ဥပါဒါန] လိုချင်ဖွယ် ‘ကာမ’ ကို-မြဲမြဲ-ပြင်းထန်-စွာ ယူတတ်-စွဲလမ်းတတ်-သော သဘော၊ ‘ကာမ’ ဟူသော-မြဲမြဲ-ပြင်းထန်-စွာယူတတ်-စွဲလမ်းတတ်-သော သဘော၊ ကာမုပါဒါနံ။ ကာမုပါဒါနံ ဒိဋ္ဌပါဒါနံ။ ဒီ၊ ၃။၁၉၂။ မ၊ ၁။၆၂။ သံ၊ ၁။၂၄၅။ အဘိ၊ ၁။၂၄၀။ အဘိ၊ ၁။၁၄၃။ (-ဒီ၊ ၂။၄၉။ အဘိ၊ ၁။၂၄၁။ အဘိ၊ ၁။၃၀၉။ ဣန္ဒြိယံ၊ ၃၇။) ဝတ္ထုကာမံ ဥပါဒိယတိ ဧတေန သယံ ဝါ တံ ဥပါဒိယတိတိ ကာမုပါဒါနံ။ ကာမော စ သော ဥပါဒါနဉ္စာတိ ဝါ ကာမုပါဒါနံ။ မ၊ ၄။၁။၂၂၃။ သံ၊ ၄။၂။၁၃။ (-အဘိ၊ ၄။၁။၄၁၅။ အဘိ၊ ၄။၂။၁၇၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၂၀၃။ မူလဋီ၊ ၁။၁၇၅။ မူလဋီ၊ ၂။၁၂၂။ ဝိဘာဝိနီ၊ ၂။၁၉။)

ကာမုပါဒါနဓမ္မ (ပု) [ကာမုပါဒါန+ဓမ္မ] ကာမုပါဒါနံတရား။ အယံ ကာမုပါဒါနဓမ္မော ကာမယောဂေါတိ ဝုစ္စတိ။ နေတ္ထိဝိ၊ ၂၆၅။

ကာမုပါဒါနပစ္စယ (ပု) [ကာမုပါဒါန+ပစ္စယ] ကာမုပါဒါနံဟူသော အကြောင်း။ ယဉ္စိ

ကာမုပါဒါနပစ္စယာ ကာမဘဝနိဗ္ဗတ္တကံ ကမ္မံ ကရိယတိ။ အဘိ၊ ၄။၂။၁၇၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၂၀၇။ (-ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။၁၉၃။ ဝဇီရ၊ ၃၀။ ဝိမတိ၊ ၁။၄၆။ အနုဋီ၊ ၂။၁၄၆။)

ကာမုပါဒါနပရိယာယ (ပု) [ကာမုပါဒါန+ပရိယာယ] ကာမုပါဒါနံ၏-ဝေဝုဇ်-ပရိယာယ်-စကားလှယ်။ သဗ္ဗဿပိ ဟိ လောဘာတတဏှာပရိယာယောပိ ကာမုပါဒါနပရိယာယောပိ လဗ္ဗတေဝါတိ။ မ၊ ၄။၁။၃၂၀။

ကာမုပါဒါနမူလက (တိ) [ကာမုပါဒါန+မူလ+က] ကာမုပါဒါနံလျှင် အကြောင်းရင်းရှိသော။ ကာမုပါဒါနမူလကတ္တာ သေသုပါဒါနာနံ ယဟိနေ စ ကာမုပါဒါနေ ဥပါဒါနသေသာဘာဝတော။ ဒီ၊ ၄။၁။၁၅၁။ သီ၊ ၄။၁။၁၁၄၀။

ကာမုပါဒါနဝတ္ထု (န) [ကာမုပါဒါန+ဝတ္ထု] ကာမုပါဒါနံ၏ တည်ရာဝတ္ထု။ ကာယဿ ကာမုပါဒါနဝတ္ထုတာ ဝုတ္တနယာဝ။ ဒီ၊ ၄။၂။၂၀၉။

ကာမုပါဒါနဟေတု (ပု) [ကာမုပါဒါန+ဟေတု] ကာမုပါဒါနံဟူသော အကြောင်း။ ဣမိနာ ကာမုပါဒါနဟေတု ကမ္မံ ကတော ကာမဘဝေ ဝေ နိဗ္ဗတ္တတိတိ ဝါဒိနံ ဝါဒေါ ပဋိက္ခိန္တောတိ ဝဒန္တိ။ ဝဇီရ၊ ၃၀။

ကာမုပါဒါနဟေတုက (တိ) [ကာမုပါဒါန+ဟေတု+က] ကာမုပါဒါနံလျှင် အကြောင်းရှိသော။ ယထာ ဟိ တဏှာပစ္စယာ ကာမုပါဒါနဟေတုကံ ကမ္မဘဝသင်္ခါတံ....ဒေသေတိ။ အနုဋီ၊ ၂။၉၀။

ကာမူပကရဏ (န) [ကာမ+ဥပကရဏ] ကာမ၏ အသုံးအဆောင်၊ ကာမဂုဏ် အသုံးအဆောင်။ ပတ္တန္တိ အဓိဂတံ တေရု၊ အနုဘုယျမာနံ ကာမူပကရဏံ။ နေတ္ထိဝိ၊ ၂၇၇။ (-နေတ္ထိဝိ၊ ၃၂၀။)

ကမ္မ(ပု)ပဓိ (ပု) [ကာမ+ဥပဓိ] ကာမဂုဏ် ဟူသော (ချမ်းသာ၏) တည်ရာ၊ ကာမပဓိ။ ဥပဓိသို့န္တိ ကာမပဓိသို့။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၃၇။ စတ္တာ- ဧဝံ ဥပဓိ ကာမပဓိ ခန္ဓုပဓိ ကိလေသပဓိ အဘိသင်္ခါရပဓိတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀။ (-ဥဒါန၊ ၄။၂၅၀။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၀။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၅၀။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၆။)

ကာမပနိတ (တိ) [ကာမ+ဥပနိတ] လိုချင်ဖွယ် 'ကာမ'သို့ ကပ်ရောက်သော စိတ်ရှိသော၊ လိုချင်မှု 'ကာမ'သည် ဆွဲဆောင်အပ်သော စိတ်ရှိသော၊ သူ။ ကာမပနိတာ(သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၈။ သျှာမ္မကွံ)တိ ကာမံ ဥပဂတစိတ္တာ။ အထ ဝါ ကိလေသကာမေန ထေရေ ဥပနိတစိတ္တာ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၃။

ကာမူပပတ္တိ (ထိ) [ကာမ+ဥပပတ္တိ] ကာမဂုဏ် နှင့် ပြည့်စုံခြင်း၊ ကာမဂုဏ်ကို - မှီဝဲ - ခံစား-ရ-ခြင်း။ တိသော ကာမူပပတ္တိ-ယော။ သန္တာဝုသော သတ္တာ....အယံ တတိ-ယာ ကာမူပပတ္တိ။ ဒီ၊၃။၁၈၃။ (-ဣတိဝုတ်။ ၂၅၈။) ကာမူပပတ္တိယောတိ ကာမူပသေ-ဝနာ ကာမပုဋိလာဘာ ဝါ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၈၂။ (-ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။ ၂၇၅။) ကာမူပပတ္တိယောတိ ကာမေဟိ ဥပပန္နတာ၊ သမန္နာဂတတာတိ အတ္ထော။ သမန္နာဂမော စ တေသံ ပဋိသေ-ဝနံ၊ သမဓိဂမော စာတိ အာဟ ကာမူပသေ-ဝနာ ကာမပုဋိလာဘာ ဝါတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၀၈။

ကာမူပဘောဂ (ပု) [ကာမ+ဥပဘောဂ] (၁) ကာမဂုဏ်အသုံးအဆောင်။ (၂) ကာမဂုဏ် ကို-သုံးဆောင်-ခံစား-ခြင်း။ (၁) ကာမူ-ပဘောဂေဟိ အဂ္ဂဘာဝံ ပတ္တာနံ ပရနိမ္မိတ-ဝသဝတ္တိနံ ဒေဝါနံ၊ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၇၂။ (-ထေရီ၊ဋ္ဌ။၂၉၁။) (၂) ဂေဟဝါသိနံ ကာမူ-ပဘောဂံ ဇိဂ္ဂစ္ဆိတော။ ထေရီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၈။ (-ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၀၈။)

ကာမူ(ပု)ပသံဟိတ(ပသဉ္စိတ) (တိ) [ကာမ+ဥပသံဟိတ] ကာမကိုမှီသော၊ ကာမနှင့်-စပ်ယှဉ်-တကွဖြစ်-သော။ စက္ခုဝိညေယျာ ရူပါ ဣဋ္ဌာကန္တာမနာပါ ပိယရူပါကာမူပသံ-ဟိတာ ရဇနိယာ။ မ၊၁။၁၁၉။ သံ၊၂။၂၆၃။ ၃၂၁။ သံ၊၃။၁၂၈။ အံ၊၂။၃၅၉။ စူဠနိ။ ၂၆၂။ နေတ္တိ။၁၃၄၊၁၃၅။ (-ဒီ၊၂။၂၁၂။ အံ၊၂။၁၈၂။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၉၄။) ကာမူပသံဟိ-တာတိ အာရမ္မဏံ ကတွာ ဥပ္ပဇ္ဇမာနေန ကာမေန ဥပသံဟိတာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၆၁။ သံ၊ ဋ္ဌ၊၃။၁၃။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၃၅။ စူဠနိ၊ဋ္ဌ။၁၂၀။ ကာမူပသံဟိတန္တိ ကာမနိသိတံ ဒုဝိဓေ ကာ-မေ အာရဗ္ဗ ဥပ္ပဇ္ဇနကံ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၆၂။ ကိ-လေသကာမသဟိတတ္တာ ကာမူပသံဟိတာ။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၂၄၅။ (-သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၉၂။)

ကာမူပသမ (ပု) [ကာမ+ဥပသမ] ကာမ၏ ငြိမ်းအေးခြင်း။ ကိလေသပရိဋ္ဌာဟူပသမတော ကာမူပသမတော ကာမပရိဋ္ဌာဟူပသမတော စ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၉၆။

ကာမူပသမန (န) [ကာမ+ဥပသမန] ကာမ၏ ငြိမ်းအေးခြင်း။ ကိလေသပရိဋ္ဌာဟူပသမန-တော ကာမူပသမနတော ကာမပရိဋ္ဌာဟူ-ပသမနတော စ။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၃၁၅။

ကာမေတဗ္ဗ (တိ) [ကာမ+ဧတေ+တဗ္ဗ] အလိုရှိ အပ်-နှစ်သက်အပ်-မြတ်နိုးအပ်-သော။ ကာမေတဗ္ဗန္တိ ကာမနိယံ။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၁၁၆။ (-မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၄၇။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၉၂။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၀၈။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၃၉။)

ကာမေတဗ္ဗကာမ (ပု) [ကာမေတဗ္ဗ+ကာမ] အလိုရှိအပ်-နှစ်သက်အပ်-သော ကာမဂုဏ်၊ လိုချင်ဖွယ် ကာမဂုဏ်။ အညေဟိပိ ကာမေ-တဗ္ဗကာမေဟိ သမန္နာဂတာ အနေကရသ-ဗျဉ္ဇနံ ဘတ္တံ ဘုဉ္ဇာမိတိ ယောဇနာ။ ပေတ၊ ဋ္ဌ။၆၇။

ကာမေတဗ္ဗဓာတု (ထိ) [ကာမေတဗ္ဗာ+ဓာတု] အလိုရှိအပ်သော ဓာတ်သဘော။ သဗ္ဗေပိ အကုသလာ ဓမ္မာ ကာမဓာတု ဟိနုဇ္ဈာသယေဟိ ကာမေတဗ္ဗဓာတုဘာဝတော။ သံ၊ဇ္ဇိ၊ ၂။၁၃၅။

ကာမေတိ (ကြိ) [ကမု + ဧကေ + တိ] အလိုရှိ၏၊ လိုချင်၏၊ ချစ်မြတ်နိုး၏၊ တောင့်တ၏။ ကာမေတိ ဣစ္ဆတိ ပဒေသတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၆၂။ (-အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၂၀။ အပါ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၃၂။) ကာမေန္တိ - အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၀၀။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၁၄၄။ ပေတ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၁၆။ ကာမေသိ - ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၁၇၈။ ၂၂၇။ ကာမေမိ - ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၁၇၈။ ၂၂၇။ ကာမေယျ - ဇာ၊ ၂။၂၀၆။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၆။၂၆၇။

ကာမေန္တ (တိ) [ကမု + ဧကေ + အန္တိ] အလိုရှိသော၊ လိုချင်သော၊ သူ။ မာနကာမဿာတိ မာနံ ကာမေန္တဿ ဣစ္ဆန္တဿ။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၂၅။ (-သံ၊ဇ္ဇိ၊ ၁။၇၀။)

ကာမေန္တိ (ကြိ) [ကမု + ဧကေ + အန္တိ] အလိုရှိကုန်၏။ ကာမေတိ-ကြည့်။

ကာမေမိ (ကြိ) [ကမု + ဧကေ + မိ] အလိုရှိ၏။ ကာမေတိ-ကြည့်။

ကာမေယျ (ကြိ) [ကမု + ဧကေ + ယျ]၊ အလိုရှိရာ၏။ ကာမေတိ-ကြည့်။

ကာမေသနာ (ထိ) [ကာမ + သေနာ] လိုချင်ဖွယ် 'ကာမ' ကို - ရှာမှီး - တောင့်တ - ခြင်း၊ လိုချင်မှုဟူသော - ရှာမှီး - တောင့်တ - ခြင်း။ ကာမေသနာ ဘဝေသနာ ဗြဟ္မစရိယေသနာ။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၅၀-၁။ ဣတိဝုတ်။ ၂၂၈။ (-ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၁၇၈။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၃၇၈။) ကာမေသနာတိ ကာမာနံ သေနာ ဂဝေသနာ မဂ္ဂနာ ပတ္တနာ။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၁၇၄။ ကာမေသနာတိ ကာမာနံ သေနာ၊ ကာမသင်္ခါတာ ဝါ သေနာ ကာမေသနာ။ ဣတိဝုတ်၊ ၄။၁၈၆။ (-ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၁၇၈။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၄၇၇။ ဒီ၊ဇ္ဇိ၊ ၁။၁၉၀။)

ကာမေသိ (ကြိ) [ကမု + ဧကေ + သိ] အလိုရှိ၏။ ကာမေတိ-ကြည့်။

ကာမေသုမိစ္ဆာစာရ (ပု) [ကာမေသု + မိစ္ဆာစာရ။ အလုတ္တသမာသံ။ မဏိမဉ္ဇူ၊ ၂။၃၅။] မေထုန်အကျင့် - မေထုန်ဝတ္ထု - ၌ ယုတ်မာစွာ ကျင့်ခြင်း။ ကာမေသု မိစ္ဆာစာရေ ဝေရမဏိ။ ဝိ၊ ၅။၃၃၈။ ဒီ၊ ၃။၂၂၄။ မ၊ ၁။၅၈။ အံ၊ ၃။၄၆၇၊ ၄၇၈။ (-သံ၊ ၁။၃၇၇။ အံ၊ ၁။၂၇၇။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၂၉၉။ အဘိ၊ပု၊ ၁။၁၄၄။ မဟာနိ၊ ၃။) ကာမေသုမိစ္ဆာစာရေတိ ဧတ္ထ ပန ကာမေသုတိ မေထုနသမာစာရေသု မေထုနဝတ္ထုသု ဝါ။ မိစ္ဆာစာရေတိ ဧကန္တနိန္ဒိတော လာမကာစာရေ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၂၃၁။ (-အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၆၅။) ကာမေသုမိစ္ဆာစာရေတိ တရားကိုယ်ကား မေထုန်မှီဝဲလိုသဖြင့် ကာယကံမြောက်မသွားလာထိုက်သော သူ့မှီဝဲလွန်ကျူးကြောင်း စေတနာတည်း။

အင်္ဂါ - ၁- မသွားလာ ထိုက်သောသူ။ ၂- မသွားလာထိုက်သော သူ၌ မှီဝဲလိုသော စိတ်။ ၃- မှီဝဲရန် လုံ့လပြုခြင်း။ ၄- မဂ်တပါးဖြင့် မဂ်တပါး၌ ကျင့်မှု ထည့်သွင်းမှုကို သာယာခြင်းဟူ၍ ၄-ပါးတည်း။ မသွားလာထိုက်သော မိန်းမ ၂၀-ကား - ၁- မိခင်စောင့်ထိန်းထားသော မိန်းမ။ ၂- ဘခင်စောင့်ထိန်းထားသော မိန်းမ။ ၃- မိဘနှစ်ပါး စောင့်ထိန်းထားသော မိန်းမ။ ၄- မောင်ကြီး မောင်ငယ်စောင့်ထိန်းထားသော မိန်းမ။ ၅- အစ်မညီမစောင့်ထိန်းထားသော မိန်းမ။ ၆- ဆွေမျိုး စောင့်ထိန်းထားသော မိန်းမ။ ၇- အနွယ်တူ စောင့်ထိန်းထားသော မိန်းမ။ ၈- သီတင်းသုံးဖော် စောင့်ထိန်းထားသော မိန်းမ။ ၉- ဝမ်းတွင်းကပင် မှန်း၍ စောင့်ရှောက်ထားသော မိန်းမ = အမိဝမ်းတွင်းကပင် ဖွားမြင်လာလျှင် မယားအဖြစ် လက်ထပ်ယူရန် တောင်းရမ်းသတ်မှတ်ကြောင်းလမ်းထားသော မိန်းမ။ ၁၀- မင်းဒဏ်ထားသော မိန်းမ = အာဏာပိုင်

မင်းတို့က ကိုယ်တိုင် သိမ်းပိုက်ရန် ရည်ရွယ် ထားသဖြင့် “ဤမိန်းမကို သွားလာကျူး လွန်လျှင် ဤအပြစ်ဒဏ်သင့်စေ” ဟု သတ်မှတ် ထားသော မိန်းမ။ ၁၁-ဥစ္စာဖြင့် ဝယ်ယူ ထားသောမယား။ ၁၂-အလိုတူနေထိုင်သော မယား = မိန်းကလေးနှင့် ယောက်ျားလေး နှစ်ဦးသဘောတူ ခိုးယူထွက်ပြေးရာ၌ မိန်းက လေးသည် ဆန္ဒဝါသနီ မယားမည်၏။ ၁၃- စည်းစိမ်အတွက် သွားရောက် နေထိုင်သော မယား = ယောက်ျားထံမှ ဆုံးကျည်ပွေ့ စသော အိမ်အသုံးအဆောင်ကိုရ၍ မယား အဖြစ် ခံယူသောမိန်းမ။ ၁၄-ထမိအတွက် နေထိုင်သောမယား = ဝတ်ရုံလောက်ကာမျှ သော အဝတ်ထမိကိုရ၍ မယားအဖြစ်ခံယူ သော မိန်းမ။ ၁၅-ရေခွက်၌ လက်နှစ်ဖက် ချ၍ ထိမ်းမြားသော မယား = ဤရေသည် မကွဲမပြားသကဲ့သို့ သင်တို့နှစ်ယောက် မကွဲ မပြားစေသတည်းဟု ရေတခွက်ထည်း၌ လက် နှစ်ဖက်ကိုချကာ မိဘနှစ်ပါးစုံ ထိမ်းမြားပေး သောမယား။ ၁၆-ခေါင်းခုတ်ချခိုင်း၍ နေစေ သော မယား = ထင်းခွေရေခပ်ခြင်းအမှုကို ပြုလုပ်နေသော အမျိုးသမီးကို မယားအဖြစ် သိမ်းပိုက်လို၍ “သင် ယနေ့မှစ၍ ထင်းခွေ ရေခပ်ခြင်းအမှုကို မပြုနဲ့တော့” ဟု ပြောဆို သိမ်းပိုက်ထားသော မယား။ ၁၇-ကျွန် မယား = မယားအဖြစ် သိမ်းပိုက်ထားသော ကျွန်မ။ ၁၈-အမှုလုပ်မယား = မိမိဇနီး သဘောမတူပဲ မယားအဖြစ် သိမ်းပိုက်ထား သော အိမ်စေ (အမှုလုပ်) မိန်းမ။ ၁၉-စစ် အောင်သဖြင့် အောင်လံစိုက်ထောင်၍ ယူ ဆောင်အပ်သော သို့ ပန်းမယား။ ၂၀-တခဏ မျှပေါင်းဖော်ရသော ပြည့်တန်ဆာ စသော မယားတို့တည်း (ဝိ၊ ၁။ ၂၀၂-၃။ ဝိ၊ ၁။ ၂။ ၁၄၁-၂။ ဒီ၊ ၁။ ၂။ ၁၃၁။ မ၊ ၁။ ၂။ ၁၂၁။ သံ၊ ၁။ ၂။ ၁၃၄-၅။ အဘိ၊ ၁။ ၁၄၁။ မဟာနိ၊ ၁။ ၂။ ၁၀၀)။

ထိုမသွားလာထိုက်သော မိန်းမ ၂၀-တို့ တွင် ၁-မှ ၈-အထိ မိန်းမ ၈-ယောက်တို့သည် မိမိတို့၏ ကာမဂုဏ်အတွေ့ကို ပိုင်ဆိုင်သူမရှိ၊ မိမိတို့ပင် ပိုင်ဆိုင်သောကြောင့် ယောက်ျား နှင့်သွားလာဆက်ဆံသော်လည်း ကာမေသု- မိစ္ဆာစာရကံ မထိုက်။ ၉-မှ ၂၀-အမှတ်ထိ မိန်းမ ၁၂-ယောက်တို့သည်ကား မိမိတို့၏ ကာမဂုဏ်အတွေ့ကို ပိုင်ဆိုင်သူရှိပြီးဖြစ်သော ကြောင့် ပိုင်ရှင်ယောက်ျားမှ တပါးသော သူနှင့် သွားလာဆက်ဆံခဲ့လျှင် ကာမေသု- မိစ္ဆာစာရကံထိုက်၏။ ယောက်ျားတို့မှာကား ကိုယ်ပိုင်မယားမှတပါး အမိစောင့်သော မိန်း မ၊ စသော ၂၀-လုံးကိုပင် လွန်ကျူးသွားလာ ခဲ့သော် ကာမေသုမိစ္ဆာစာရကံ ထိုက်သည် (ဝိ၊ ၁။ ၂။ ၁၄၂။ ဒီ၊ ၁။ ၂။ ၁၃၁။ မ၊ ၁။ ၂။ ၁၂၁။ သံ၊ ၁။ ၂။ ၁၃၅။ အဘိ၊ ၁။ ၁၄၁။ မဟာနိ၊ ၁။ ၂။ ၁၀၀။ ၉၉။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂။ ၁၀။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၂။ ၉၉)။

ထိုကာမေသုမိစ္ဆာစာရကံသည် သီလ စသော ဂုဏ်မရှိသောသူကို သွားလာလွန် ကျူးလျှင် အပြစ်နည်း၍ သီလစသောဂုဏ် နှင့် ပြည့်စုံသူကို သွားလာလွန်ကျူးခဲ့သော် အပြစ်ကြီးသည်။ ဒီ၊ ၁။ ၂။ ၁၃၁။ (မ၊ ၁။ ၂။ ၁၂၁။ သံ၊ ၁။ ၂။ ၁၃၅။ အဘိ၊ ၁။ ၁၄၁။ မဟာနိ၊ ၁။ ၂။ ၁၀၀)။

ဥပ္ပလဝဏ်ရဟန္တာထေရီမကို ပြစ်မှားလွန် ကျူးမိသဖြင့် အရှင်လတ်လတ်မြေမျိုခံရကာ အဝီစိငရဲသို့ ကျရသော နန္ဒလုလင်ဝတ္ထုကို ထောက်၍ ဂုဏ်ရှိသူကို ပြစ်မှားမိရာ၌ အပြစ် ကြီးပုံကို သိလေ (ဝိ၊ ၁။ ၂။ ၁၃၇)။

ထို့ပြင် - ယခု ဘုရားရှင်လက်ထက် ဣသိ- ဒါသီ ထေရီမသည် အဆူဆူသော ရှေးဘုရား ရှင်တို့ထံ ယောက်ျားဘဝဖြင့် ပါရမီဖြည့်ပြီး သူဖြစ်လျက် ရွှေပန်းထိမ်သည်ဘဝ၌ မိတ်ဆွေ ယုတ်ကို ပေါင်းဖော်မိသဖြင့် သူတပါး၏ မယားကို ကျူးလွန်မိလေသည်။ ထိုကံ ကြောင့် ငရဲဘုံသို့ ကျရောက်ရခြင်း၊ ငရဲဘုံမှ

လွတ်လျှင် တိရစ္ဆာန်သုံးဘဝဖြစ်ရ၍သင်းကုပ် ခံရခြင်း၊ ထိုမှလွတ်လျှင် ကျွန်မဝမ်း၌ နပုံး ပဏ္ဍက်ဖြစ်ရခြင်း အပြစ်များကို ခံရရုံမျှမက ကျွတ်တမ်းဝင်မည့် ဤနောက်ဆုံးဘဝ၌ပင် မိန်းမဘဝဖြင့် ကျွတ်တမ်းဝင်ရရှာလေသည် (ထေရီ။၄၂၅-၄၂၈။ထေရီ။၄၅၂-၅၇၇)။

ထို့ပြင်—ကဿပဘုရားရှင် လက်ထက် ဗာရာဏသီပြည်၌ သူဌေးသားလေးယောက် တို့သည် ကုဋေလေးဆယ်စီ ကြွယ်ဝကြ၏။ ထို သူတို့သည် ဒါနသီလစသော သူတော်ကောင်း တရားတို့ကို မဆည်းပူး မပွားများပဲ သူတပါး မယားကိုသာ ဥစ္စာများစွာပေးလျက် လွန် ကျူးကြကုန်၏။ ထိုကံကြောင့် သေသည်၏ အခြားမဲ့၌ အဝီစိငရဲ၌ ခံရသည်။ ထိုခရဲမှ လွတ်လျှင် ယူဇနာ ခြောက်ဆယ်ကြီးသော လောဟကမ္ဘီ (ကြေးနီအိုး) ငရဲတွင်ဦးခေါင်း စောက်ထိုးကျ၍ အနှစ်သုံးသောင်း နှစ်မြှုပ် ပြီး တဖန် အနှစ်သုံးသောင်း ပေါ်လာရပြန် သည်။ အိုးဝသို့ ရောက်သောအခါ မိမိတို့မှား ခြင်းကြီး မှားမိခဲ့ကြသည်ကို အချင်းချင်း ပြောလိုသဖြင့် ဒု-သ-န-သော-ဟု အက္ခရာ တလုံးစီ ရွတ်မိလျှင် ပြောလိုသောဂါထာ မပြီး မဆုံး တလုံးစီနှင့်ပင် တဖန်နှစ်မြှုပ်ကြရပြန် လေသည်။ ဤသို့ ဆင်းရဲဒုက္ခခံစားရသည်မှာ ကမေသုမိစ္ဆာစာရကံကြောင့်ပင် ဖြစ်လေ သည်။ (ဓမ္မဋ္ဌါဝ။၂၈၆-ဂ။ ဇာဝ။၁၀၀။ ဇာဝ္ဋ္ဌါဝ။၄၁-၅-တို့၌ အကျယ်ကြည့်လေ။)

ကမေသုမိစ္ဆာစာရီ (တိ) [ကမေသု+မိစ္ဆာ+ စရ+ဏိ] မေထုန်အကျင့်-မေထုန်ဝတ္ထု-၌ ယုတ်မာစွာ ကျင့်သောသူ။ ကမေသုမိစ္ဆာ- စာရီနော ကမေသုမိစ္ဆာစာရီဟိ သဒ္ဓိံ သံ- သန္တန္တိ သမေန္တိ။ သံ၊၁။၃၇၇။ (-အံ၊၁။၅၃၉။ အံ၊၃။၄၇၃။ အဘိ၊ပု။၁၄၃၊၁၄၄။)ဝတ္ထု(က- မေသု ကိလေသကာမေန မိစ္ဆာ စရန္တိတိ ကမေသုမိစ္ဆာစာရီနော။ သံ၊ဋ္ဌါ၊၂။၁၃၃။ (- အဘိ၊ဋ္ဌါ၊၃။၇၁။ အံ၊ဋ္ဌါ၊၂။၃၈၆။)

ကမောသ (ပု) [ကမ + သြဃ] လိုချင်မှု 'ကမ' ဟူသော (ဝဋ်ဆင်းရဲ၌) နှစ်မြှုပ်စေ တတ်သော သဘော၊ လိုချင်ဖွယ်'ကမ'တို့၌ နှစ်မြှုပ်စေတတ်သောသဘော၊ ကမောသ၊ ကမ ရေအယဉ်။ ကမောသော ဘဝေါ- သော။ ဒီ၊၃။၁၉၂။ သံ၊၃။၅၄။ သံ၊ဋ္ဌါ၊၁။၁၆။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၃၂၉။ (-မဟာနိ၊၃။ စူဠနိ၊၁၀၂။) သြဃာတိဝဋ်သို့ သတ္တေ သြဃာနန္တိ သြသိဒါ- ပေန္တိတိ သြဃာ၊ တတ္ထ ပဉ္စကာမဂုဏ်ကော ထဂေါ ကမောသော။ ဒီ၊ဋ္ဌါ၊၃။၂၀၆။ (-သံ၊ဋ္ဌါ၊၁။၁၆။ သံ၊ဋ္ဌါ၊၃။၁၇၄။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌါ၊ ၁။၁၁၀။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၁၅၊၆၉။ ဒီ၊ဋ္ဌါ၊၃။၂၄၁။ သံ၊ဋ္ဌါ၊၁။၄၅။)

ကမောသတရဏ (တိ) [ကမောသ+တရဏ] ကမောသမှ-ကူးမြောက်-လွန်မြောက်- သော၊သူ။ ဝိရိယေန ဒုက္ခမစွေတိတိ ဣမိနာ ပဒေန ကမောသတရဏံ အနာဂါမိမ္မံ အနာဂါမိဉ္စ ပကာသေတိ။ သံ၊ဋ္ဌါ၊၁။၃၀၂။ (-သုတ္တနိ၊ဋ္ဌါ၊၁။၂၂၇။ သံ၊ဋ္ဌါ၊၁။၅၈၊၃၂၄။)

ကမောသဝတ္ထု (န) [ကမောသ + ဝတ္ထု] ကမောသ၏ တည်ရာဝတ္ထု။ သကဒါဂါမိ- မဂ္ဂေန အနတိတံ ကမောသဝတ္ထု ကမော- သသညိတဉ္စ ကမဒုက္ခမစွေတိ။ သံ၊ဋ္ဌါ၊၁။ ၃၀၂။ (-သုတ္တနိ၊ဋ္ဌါ၊၁။၂၂၇။) ကမော- သသဝတ္ထု ကမောသဝတ္ထု။ သံ၊ဋ္ဌါ၊၁။၃၂၄။

ကမောသဝုဋ္ဌ (တိ) [ကမောသ+ဝုဋ္ဌ] က- မောသသည် - မျှောအပ် - ဆွဲငင်အပ် - သော၊သူ။ တေသံ ကမောသဝုဋ္ဌာနံ၊ က- မေ အပရိဇာနတံ။ အံ၊၂။၆၁။ ကမောသ- ဝုဋ္ဌာနန္တိ ကမောသေန ဝုဋ္ဌာနံ ကမိတာနံ။ အံ၊ဋ္ဌါ၊၃။၂၇။

ကမောသသညိတ (တိ) [ကမောသ+သညိ- တ] ကမောသဟု-မှတ်အပ်-ဆိုအပ်- သော။ ကမောသသညိတ (သံ၊ဋ္ဌါ၊၁။၃၀၂) - န္တိ ကမောသသခါတံ။ သံ၊ဋ္ဌါ၊၁။၃၂၄။

ကမာမောဓိ (ပု) [ကမ+သြဓိ] ကမဟူသော
-အပိုင်းအခြား-ပိုင်းခြားခြင်း။ တေန
တေနဿ ကမာမောဓိနာ ရဟိတံ တံ တံ
ကယကမ္ပံ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၇၂။

ကမာမောပပဒ (တိ) [ကမ+ဥပပဒ] ကမပုဒ်
အနီးရှိသော။ အညေသုပိ ကမပုဒ်သံယုတ္တေ-
သု ဓမ္မေသု ဝိဇ္ဇမာနေသု ဝိတက္ကေ ဝေ
ကမာမောပပဒေါဓာတုသဒ္ဓေါ နိရုဋ္ဌော ဝေဒိ-
တဗ္ဗော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၈၇။

ကမာမောပဘောဂဟေတုက (တိ) [ကမာမောပ-
ဘောဂ+ဟေတုက] ကမဂုဏ်ကို သုံးဆောင်
ခံစားခြင်းလျှင် အကြောင်းရှိသော။ ကမ-
ဟေတုကန္တိ ကမာမောပဘောဂဟေတုကံ။
ထေရီ၊ဋ္ဌ။၂၅၀။

ကယ (ပု) [က+အယ+ဏ။ ကု+အာယ။
ဓာနံ၊ဋ္ဌ၊၆၃၀။ စိ+ဏ။ ထောမ။ ကုစ္ဆိတာနံ
သာသဝဓမ္မာနံ အာယောတိ ကာယော၊
အာယောတိ ဥပ္ပတ္တိဒေသော။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။
၄၂။ ကုစ္ဆိတာနံ အာယဋ္ဌေန။ ကုစ္ဆိတာနံ
ဟိ ပရမဇေဂ္ဂန္ဓာနံ သော အာယောတိပိကာ-
ယော၊ အာယောတိ ဥပ္ပတ္တိဒေသော၊ တတြာ-
ယံ ဝစနတ္ထော အာယန္တိ တတောတိ အာ-
ယော။ ကေ အာယန္တိတိ ကုစ္ဆိတာ ကေသာ-
ဒယော။ ဣတိ ကုစ္ဆိတာနံ ကေသာဒိနံ အာ-
ယောတိကာယော။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၃၈။ (-ပဋိ-
သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၄။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၉၄၊ ၂၃။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။
၃၂၀။)] (၁) ခန္ဓာကိုယ်။ (၂) အစုအပေါင်း။
(၃) သတ္တဝါ။ (၄) တိုင်းပြည်။ (၅)
ကာယပသာဒ။ (ဤကာယသဒ္ဓါသည် ကာ-
ယဿ ဘေဒါ ပရံ မရဏာ။ ဝိ၊၁။၆။ မဟာနိ။
၂၇၆။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃၅။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၃၃၅-၌
ဇီဝိတိဇနံ။ သော ကာယော န ဟောတိ။
အံ၊၁။၄၇၇။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၄၈-၉-၌ ကာယဒ္ဓါရ
၌ ဖြစ်သော စေတနာ။ ကာယေန သံဝရော
သာဓု။ ဓမ္မ၊၆၅။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၅၉-၌ စောပန-

ကာယ၊ ကာယဒ္ဓါရ၊ ကာယဝိညာတ်။ ပီတိ-
မနဿ ကာယော ပဿမ္မတိ။ အံ၊၂။၁၈။
အဘိ၊ပု။၁၁၄။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၈။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။
၃၀-၌ နာမ်တရားအပေါင်း=နာမကာယ။
ကာယေ ကာယာနုပဿိ ဝိဟရတိ။ ဒီ၊
၂။၂၃၁။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၄၇။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၃၈-၌
ရုပ်တရားအပေါင်း=ရူပကာယ။ ပီတိမနဿ
ကာယော ပဿမ္မတိ။ အံ၊၁။၂၄၅။ အံ၊
ဋ္ဌ၊၂။၂၂၃-၌ နာမကာယရူပကာယ။ ကာ-
ယဂတာသတိ ဘာဝေတိ။ မ၊၃။၁၃၁။
မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၀၂။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၁၅-၌ ထွက်သက်
ဝင်သက်အပေါင်း= အဿာသပဿာသကာ-
ယ။ သော ဣမမေဝ ကာယံ။ ဒီ၊၁။၇၀။
ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၄-၌ ကရဇကာယ။ ဘာဝိတ-
ကာယော ဘာဝိတသီလော။ နေတ္တိ၊၇၆။
နေတ္တိဝိ၊၂၃၆-၌ အာဘိသမာစာရိကသီလ။
ကာယေန ဖောဋ္ဌဗ္ဗံ ဖုသိတွာ။ အဘိ၊က။
၃၁၂-၌ ကာယဝိညာဉ်။ ကာယဂုတ္တော
ဝစိဂုတ္တော။ သံ၊၁။၁၇၅။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃၂-၌
ကာယသုစရိတ်ကို အသီးသီး ဟောသည်။)
(၁) ကာယဿ ထမ္မနာ သန္တမ္မနာ။
အဘိ၊ဓ။၁၆၈။ (-ဝိ၊၁။၈၉။ ဝိ၊၂။၂၇၆။
ဝိ၊၃။၁၆၁။ ဒီ၊၁။၆၇။ ဒီ၊၂။၂၃၃။ ပဋိသံ။
၃၊၄၀၊၁၅၂၊၁၆၅၊၁၇၀၊၂၁၂၊ ၃၃၅၊၃၈၅၊
၃၈၇၊၄၀၇။ ဓမ္မ၊၃၄။ ဥဒါန၊ကု၊၁၀၀၊
၁၆၀။ ပေတ၊၁။ အပါ၊၁။၁၅၊၉၉၊၁၅၈။
ဇာ၊၁။၅၃။ ဇာ၊၂။၆။ နေတ္တိ၊၂၇၊၆၃။
စရိယာ၊၄၁၀။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၈။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၈၉။
ကာယဿာတိ သရိရဿ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၆၀။
ကာယောတိ အတ္တဘာဝေါ။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၁။
၄၇၀။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၆၂၊၃၄၃။
ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၈၈။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၁၄၈၊၃၁၁။ ပေတ၊
ဋ္ဌ။၉။ အပါ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၅၅။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၁။)
(၂) သတ္တိမေ သဿတာ ကာယာ။ အစ္ဆေဇာ
အဝိကောပိနော။ ဇာ၊၂။၂၆၀။ (-ဥဒါန။
၁၃၄။ ဝိမာန၊၁၈။ အပါ၊၁။၈၈။ ဇာ၊၂။

၁၈၅။ ဝိမာန၊ ဌ။ ၂၅၀။) ဒေဝကာယာ (ဒိ၊ ၂။ ၂၀၃) တိ ဒေဝသဋ္ဌာ။ ဒိ၊ ဌ။ ၂။ ၂၇၃။ တတ္ထ ကာယာတိ သမ္မဟာ။ ဇာ၊ ဌ။ ၇။ ၁၁၃။ (- ဝိမာန၊ ဌ။ ၃၂၃။ ဇာ၊ ဌ။ ၆။ ၁၂၃။) ကာယ(၄) အကိုးလည်းကြည့်။ (၃) ယေ စညေ သန္တိ ပုထုကာယာ။ ဒိ၊ ၂။ ၂၂၀။ ပုထုကာယာတိ ဗဟုဇနာ။ ဒိ၊ ဌ။ ၂။ ၃၁၀။ (၄) ဒေဝကာယံ ပရိပူရေသန္တိ။ သံ၊ ၁။ ၂၅။ (- ဒိ၊ ဌ။ ၁။ ၂၀၈။) ဒေဝကာယန္တိ ဒေဝသံဃံ၊ ဒေဝပုရံ ဝါ “ဒေဝါနံ ကာယော သမ္မဟော ဧတ္တာ” တိ ကတွာ။ သိ၊ ဌိ၊ သစ်၊ ၂။ ၁၈၅။ (၅) ယော ကာယော စတုန္တံ မဟာဘူတာနံ ဥပါဒါယ ပသာဒေါ။ အဘိ၊ ဓ။ ၁၆၁။ (- ဒိ၊ ၂။ ၂၄၆။ ပဋိသံ။ ၇။ ၁၅၅၊ ၁၅၉။) (ဤကာယပသာဒ ကိုပင် ဒွါရ ၆-ပါး၌ ကာယဒွါရ။ ဝတ္ထုရုပ် ၆-ပါး၌ ကာယဝတ္ထု။ ဣန္ဒြေ ၂၂-ပါး၌ ကာယိန္ဒြေ။ အာယတန ၁၂-ပါး၌ ကာယာယတန။ ဓာတ် ၁၈-ပါး၌ ကာယဓာတ်ဟု ဟော တော်မူသည်။)

ကာယအလ္လိယာပန (န) [ကာယ + အလ္လိယာပန] ကိုယ်၌ ကပ်ငြိစေခြင်း။ ဥပသေဝိတော ဝါတိ ဧတေန ကာယအလ္လိယာပနဝသေန ဥပဘောဂူပသေဝနံ။ မူလဋီ၊ ၃။ ၁၇၁။

ကာယအသံဝရ (ပ) [ကာယ + အသံဝရ] ကိုယ်-ကာယ ဒွါရ - ဖြင့် မစောင့်စည်းခြင်း။ စက္ခု-အသံဝရော... ကာယအသံဝရော စောပန-ကာယအသံဝရော။ နေတ္ထိဝိ၊ ၂၄၈။

ကာယအသံဝရဒွါရ (န) [ကာယအသံဝရ + ဒွါရ] မစောင့်စည်းသော ကာယဒွါရ၊ ကာယဒွါရ ကို မစောင့်စည်းခြင်း။ စောပနသင်္ခါတေ ကာယအသံဝရဒွါရေ အသံဝရော။ အနုဋီ၊ ၁။ ၈၈။

ကာယအဘိသမာစာရိက (တိ) [ကာယ + အဘိသမာစာရိက] ကာယဒွါရ၌ ဖြစ်သော မြတ်သောအကျင့်။ ကာယေ ကာယအဘိ-

သမာစာရိကေ ကာယသံဝရေ ဝါ။ နေတ္ထိဝိ၊ ၂၃၆၊ ၂၃၇။

ကာယအာလသိယဝိမောစန (န) [ကာယအာ-လသိယ + ဝိမောစန] ကိုယ်၏ - ပျင်းရိခြင်း - ပင်ပန်းခြင်း - မှ လွတ်စေခြင်း။ သော ဘုတ္တ-ပါတရာသေ ကာယအာလသိယဝိမောစနတ္ထံ အဇ္ဈောကာသေ စင်္ကမန္တေ။ ဓမ္မ၊ ဌ။ ၁။ ၄၁၀။

ကာယဥတုဂ္ဂါဟာပန (န) [ကာယဥတု + ဂါဟာ-ပန] ကိုယ်ငွေ့ကို ယူစေခြင်း။ တတ္ထ ဥဒကံ နိဿာယ အာနိသံသော ပိပါသဝိနယနံ သင်္ချီရသုဒ္ဓိ ပရိဋ္ဌာဟူပသမော ကာယဥတုဂ္ဂါ-ဟာပနန္တိ ဝေမာဒိ။ မ၊ ဌိ၊ ၃။ ၈၀။

ကာယကဏ္ဍုယန (န) [ကာယ + ကဏ္ဍုယန] ကိုယ်ကို အယားပျောက်ခြင်း။ ယထာ ကာ-ယေန ကာယကဏ္ဍုယနာဒီသု သဒ္ဓုပ္ပတ္တိ-ဟေတုဘူတော ပထဝီဓာတုယာ အာကာရ-ဝိကာရော ဝိသု အဓိပ္ပါယဿ အဝိညာပန-တော ဝစီဝိညတ္တိ န ဟောတိ။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၈၈။

ကာယကမ္မ (ပ) [ကာယ + ကမ္မ] ကိုယ်တုန်လှုပ်ခြင်း။ ကာယိဉ္ဇန-ကြည့်။

ကာယကမ္မ (န) [ကာယ + ကမ္မ] (က) ကာယဒွါရ-၌-မှ-ကြောင့်-ဖြစ်သော-အမှု-ကံ-စေတနာ၊ ကာယဒွါရဖြင့် ပြုအပ်သော-အမှု-ကံ-စေတနာ၊ ကိုယ်အမှု၊ ကာယကံ။ (ခ) ကာယဒုစရိတ်ဟု ဆိုအပ်သော-အမှု-ကံ-စေတနာ။ (က) သေယျထိဒံ ကာယကမ္မံ ဝစီကမ္မံ မနောကမ္မန္တိ။ မ၊ ၂။ ၃၆။ (- ဒိ၊ ၁။ ၅၉၊ ၁၆၂။ ဒိ၊ ၂။ ၁၁၉။ ဒိ၊ ၃။ ၁၅၅။ မ၊ ၃။ ၃၈။ အံ၊ ၁။ ၁၀၂၊ ၁၀၄။ အံ၊ ၂။ ၂၈၊ ၁၁၄။ အံ၊ ၃။ ၁၇၃၊ ၄၂၈။ အဘိ၊ ဓ။ ၂၁၁။ အဘိ၊ ပ။ ၁၄၆။ အဘိ၊ က။ ၂၉၀။ ပဋိသံ။ ၁၃၄၊ ၁၃၆။ စူဠနိ၊ ၁၇၅။ မဟာနိ၊ ၂၈။ နေတ္ထိ၊ ၁၆။ ပေဋကော၊ ၂၇၉။ မိလိန္ဒ၊ ၃၇၅။ မ၊ ဌ။ ၁။ ၁၅၃။ မ၊ ဌိ၊ ၁။ ၂၅၁။) ကာယကမ္မံ ဝစီကမ္မံ မနောကမ္မန္တိ

တွေ ကာယဒွါရေ အာဒါနဂဟဏမုဉ်နစော-
ပနပတ္တာ အဋ္ဌ ကာမာဝစရကုသလစေတနာ
ဒွါဒသာကုသလစေတနာတိ ဝိသတိ စေတ-
နာ ကာယကမ္မံ နာမ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၇။ ကာယ-
ဒွါရေန ကတံ ကမ္မမ္ပိ ကာယကမ္မန္တိ ဒွါရေန
နာမံ လဘတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၇။ ကာယ-
ကမ္မေတိ ကာယတော ပဝတ္ထေ၊ ကာယေန ဝါ
ပဝတ္ထေ ကာယကမ္မေ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ၊၉၈။ (-
အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၉။ သာရတ္ထ၊၂။၉၇။ ဝိမတိ၊၁။
၁၅၀။ အနုဋီ၊၁။၈၀။) (ခ) ဝိသမံ ကာယ-
ကမ္မံ အဘိရူပတိ။ မဟာနိ၊၁။၁၃။ (- အံ၊၁။
၃၃။) ဝိသမံ ကာယကမ္မံ အဘိရူပတိတိ
သမဿ ပဋိပက္ခံ ကာယဒုစ္စရိတသင်္ခါတံ ဝိသမံ
ကာယကမ္မံ အာရောဟတိ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ၊၂၃၅။
(- အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၇၀။)

ကာယကမ္မညတာ (ထိ) [ကာယကမ္မည + တာ။
ကမ္မနိ သာရ ကမ္မညံ၊ တဿ ဘာဝေါ ကမ္မ-
ညတာ၊ ကာယဿ ကမ္မညတာ ကာယကမ္မ-
ညတာ။ ဝိဘာဝိနိ၊၁။၁၀။] စေတသိက်
အပေါင်း၏အမှု၌ ခံသည်၏အဖြစ်၊ ကာယ-
ကမ္မညတာစေတသိက်။ (ကောင်းမှုပြုခြင်း၌
စွမ်းနိုင်သော သတ္တိရှိသောတရား။) ကာယ-
ကမ္မညတာ ဟောတိ။ အဘိ၊ဓ၊၁၇။ ကာ-
ယဿ ကမ္မညဘာဝေါ ကာယကမ္မညတာ။
အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၉၅။

ကာယကမ္မဋ္ဌာန (န) [ကာယကမ္မ + ဋ္ဌာန] ကာ-
ယကံ၏ဖြစ်ရာအရပ်။ န စေတ္တ ဣတရိတရ-
နိဿယဒေါသော အညမည။ ပလက္ခဏဘာဝ-
တော ယထာ တံ “ကာယကမ္မဋ္ဌာန” ခိ။
သံ၊ဋီ၊၁။၃၀၆။

ကာယကမ္မဒဿန (န) [ကာယကမ္မ + ဒဿန]
ကာယကံကိုပြုခြင်း၊ ကာယဒွါရဖြင့် ပြုအပ်
သော ကံကိုပြုခြင်း။ ကာယဂံ၊ဒိဒဿနံ ကာ-
ယကမ္မဒဿနံ ဝိယ ဟောတိ။ မ၊ဋီ၊၁။၂၇၁။

ကာယကမ္မဒွါရ (န) [ကာယကမ္မ + ဒွါရ] ကာယ-
ကံဖြစ်ကြောင်း။ ဧဝံ ကာယကမ္မဿ ဥပ္ပဇ္ဇန-
ဋ္ဌာနံ “ကာယကမ္မဒွါရ” ခိ နာမံ လဘတိ။
အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၇။ (- မူလဋီ၊၁။၇၄။ အနုဋီ၊
၁။၈၀။)

ကာယကမ္မနိမိတ္တ (န) [ကာယကမ္မ + နိမိတ္တ]
ကာယကံဟူသောအကြောင်း။ ကာယသဉ္ဇေ-
တနာဟေတုတိ ကာယကမ္မနိမိတ္တံ။ သံ၊ဋီ၊၂။
၆၉။ အံ၊ဋီ၊၂။၃၄၅။

ကာယကမ္မန္တ (ပု) [ကာယကမ္မ + အန္တ] ကာယ-
ဒွါရဖြင့် ပြုအပ်သောအမှု၊ ကာယကံ။ အပရိ-
သုဒ္ဓကာယကမ္မန္တာတိ အပရိသုဒ္ဓေန ပါဏာ-
တိပါတာဒိနာ ကာယကမ္မန္တေန သမန္နာ-
ဂတာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၇။

ကာယကမ္မန္တသန္ဓေသဗျာပတ္တိ (ထိ) [ကာယ-
ကမ္မန္တသန္ဓေသ + ဗျာပတ္တိ] အပြစ်ရှိသော
ကာယကံ ပျက်စီးမှု။ တတြ ဘိက္ခဝေ တိဝိ-
ဓာ ကာယကမ္မန္တသန္ဓေသဗျာပတ္တိ အကု-
သလသဉ္ဇေတနိကာ ဒုက္ခုဒြယာ ဒုက္ခဝိပါကာ
ဟောတိ။ အံ၊၃။၄၉၇။ (- ၄၉၉။) ကာယ-
ကမ္မန္တသန္ဓေသဗျာပတ္တိတိ ကာယကမ္မန္တ-
သင်္ခါတာ ဝိပတ္တိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၄၀။

ကာယကမ္မန္တသမ္ပတ္တိ (ထိ) [ကာယကမ္မန္တ +
သမ္ပတ္တိ] ကာယကံ၏ပြည့်စုံခြင်း။ တတြ ဘိက္ခ-
ဝေ တိဝိဓာ ကာယကမ္မန္တသမ္ပတ္တိ ကုသလ-
သဉ္ဇေတနိကာ သုခုဒြယာ သုခဝိပါကာ
ဟောတိ။ အံ၊၃။၄၉၉။

ကာယကမ္မန္တာပေက္ခာ (ထိ) [ကာယကမ္မန္တ +
အပေက္ခာ] ကာယကံကိုစဉ်းစားခြင်း။ အပရိသုဒ္ဓေ-
နာတိစ ဝိသေသနံ ကာယကမ္မန္တာပေက္ခာယ၊
န ပါဏာတိပါတာဒိအပေက္ခာယ။ မ၊ဋီ၊၁။
၂၁၁။

ကာယကမ္မပစ္စယ (ပု) [ကာယကမ္မ + ပစ္စယ]
ကာယကံဟူသောအကြောင်း။ ကာယသမာ-

ရမ္မပစ္စယာတိ ကာယကမ္မပစ္စယေန။ အံ၊ဋ္ဌ၊
၂။၃၆၇။

ကာယကမ္မပါရိသုဒ္ဓိ (ထိ) [ကာယကမ္မ+ပါရိသုဒ္ဓိ]
ကာယကံ၏ ထက်ဝန်းကျင် စင်ကြယ်ခြင်း။
တတ္ထ ကတမာ ကာယကမ္မပါရိသုဒ္ဓိ။ ပေဋ-
ကော။ ၂၁၆။ (-မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၁၁။)

ကာယကမ္မဝေါဟာရလာဘ (ပု) [ကာယကမ္မ-
ဝေါဟာရ + လာဘ] ကာယကံဟူသော
အမည်ကိုရခြင်း။ “ဣမေ သတ္တာ ဟညန္တ။”
တိ ပဝတ္တဗျာပါဒဝသေန စေတနာပက္ခိကာ
ဝါ ဘဝန္တိ ကာယကမ္မဝေါဟာရလာဘာ။
မူလဋီ၊၁။၇၈။ (-အနုဋီ၊၁။၈၅။)

ကာယကမ္မသညိတ (တိ) [ကာယကမ္မ+သညိတ]
ကာယကံဟူ၍ မှတ်အပ်သော။ တဿာ ပန
တထာပဝတ္တမာနာယ ကာယကမ္မသညိတယ
စေတနာယ ပဝတ္တိ ဟောတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၄၇။

ကာယကမ္မာဓိဋ္ဌာန (န) [ကာယကမ္မ+အဓိဋ္ဌာန]
ကာယကံ၏တည်ရာ (ကိုယ်)။ ခိဏာသဝဿ
ကတံ ကာယော န ဟောတိ၊ န တဿ ကာ-
ယကမ္မာဓိဋ္ဌာနန္တိ အဓိပ္ပါယော။ သံ၊ဋီ၊၂။
၇၀။

ကာယကမ္မာဘာဝ (ပု) [ကာယကမ္မ+အဘာဝ]
ကာယကံ၏ - မဖြစ်ခြင်း - မဟုတ်ခြင်း။
ကိဉ္ဇာပိ ကာယဝိညတ္တိယာပိ ကရိယတိ ကာ-
ယကမ္မာဘာဝါ ပန ဝစီဝိညတ္တိယာယေဝ
အာဝိ ကာတဗ္ဗာ။ ဝဇီရ၊၄၅၀။

ကာယကလဟ (ပု) [ကာယ+ကလဟ] ကိုယ်ထိ
လက်ရောက်-ခိုက်ရန်ဖြစ်ခြင်း-ငြင်းခုံခြင်း။
ကလဟောတိ ကာယကလဟောပံ ဝါစာက-
လဟောပံ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၇၄။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၉၅။
သာရတ္ထ၊၂။၄၈၀။ ဟတ္ထပရာမာသာဒိဝသေ-
န ကာယေန ကာတဗ္ဗော ကလဟော ကာ-
ယကလဟော။ အံ၊ဋီ၊၂။၂၉၃။

ကာယကလိ (ပု) [ကာယ+ကလိ] ကိုယ်ဟု
ဆိုအပ်သော အပြစ်၊ ကိုယ်အပြစ်။ သရ ချုပ်
ဖေဏပိဏ္ဍောပမဿ၊ ကာယကလိနော အ-
သာရဿ။ ထေရီ၊၄၃၃။ သရ ချုပ် ဖေဏ-
ပိဏ္ဍောပမဿာတိ ဝိမဒ္ဓါသဟနတော ဖေဏ-
ပိဏ္ဍာသဒိသဿ အနေကာနတ္ထသန္နိပါတတော
ကာယသင်္ခါတဿ ကလိနော။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။
၂၉၅။

ကာယကသာဝ (ပု၊န) [ကာယ + ကသာဝ]
ကိုယ်ဖြင့် ပြုအပ်သော အကာ (ဒုစရိတ်)။
ကာယဒေါသ-ကြည့်။ ကသာဝ (၃) လည်း
ကြည့်။

ကာယကလျတာ (ထိ) [ကာယကလျ+တာ]
ကိုယ်၏ - ခုံကျန်း - ကျန်းမာ - သည်၏
အဖြစ်။ ကာယကလျတာဒိ အနန္တဝတ္တန္တဿ
ဟိ ယထာဝုတ္တဉ္စပနိဿယာဘောဂါဘာဝေန
ဝုတ္တပ္ပကာရံ အာပါထဂမနံ န သိယာတိ။
အနုဋီ၊၁။၇၆။

ကာယကိစ္စ (န) [ကာယ+ကိစ္စ] ကိုယ်ဖြင့် ပြု
အပ်သော အမှုကိစ္စ၊ ကိုယ်ဖြင့် လုပ်ဆောင်
ဖွယ်ကိစ္စ။ အထ ဝါ ဣရိယတိ ပဝတ္တတိ
ဧတေန အတ္တဘာဝေါ၊ ကာယကိစ္စံ ဝါတိ
ဣရိယာ။ မ၊ဋီ၊၁။၄၄။ သံ၊ဋီ၊၁။၄၀။ အံ၊
ဋီ၊၁။၃၈။

ကာယကိရိယ (ထိ၊န) [ကာယ+ကိရိယ] ကိုယ်
ဖြင့် ပြုအပ်သော အမှုအရာ။ သန္နိယတိတိ
ဌာနဂမနာဒိသု ကာယကိရိယာဒိသု ကာယေ-
န သမောဓာနံ ဂစ္ဆတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၅-၆။
အံ၊ဋီ၊၂။၂၁၅။ ဝစီသမ္ပယုတ္တံ ကာယကိရိယံ
ကတွာ (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၆၅)တိ ကာယေန နိပစ္စ-
ကာရံ ကတွာတိ အတ္ထော။ ဝဇီရ၊၅၅၇။

ကာယကိလမထ (ပု) [ကာယ + ကိလမထ]
ကိုယ်၏-ပင်ပန်းခြင်း-ပူပန်ခြင်း၊ (အကျိုး
မဲ့သော)ကိုယ်၏ပင်ပန်းမှုကို “အတ္တကိလမထာ-

နယောဂေါ ဒုက္ခော” စသည်ဖြင့် ကဲ့ရဲ့တော်မူ၍ အကျိုးရှိသော ကိုယ်ပင်ပန်းမှုကို “အာရညိကောဟောတိ” စသည်ဖြင့် ချီးမွမ်းတော်မူသည် (သံ၊ ၃၊ သစ်၊ ၂။ ၃၄၇)။ ဘုရားရှင်အဖို့ အချိန်ကြာမြင့်စွာ ထိုင်ခြင်း၊ စကားများစွာ ပြောခြင်းကြောင့် ကျောတောင့်ခြင်း၊ လည်ချောင်းခြောက်သွေ့ခြင်း စသည်ကို ကာယကိလမထဟု ဆိုသည်။ ဟောတော်မူသော တရားဒေသနာကို မသိ မကျင့်ကြသူများ အတွက် ကိုယ်ပင်ပန်းမှုဖြစ်၍ သိကျင့်ကြသူများအတွက် ကိုယ်ပင်ပန်းမှုမဖြစ်။ သံ၊ ၃၊ သစ်၊ ၂။ ၃၁။) ယောပိ မေ ဘန္တေ ဂိဇ္ဈကုဋ် ပဗ္ဗတံ အာရောဟန္တဿ ကာယကိလမထော စိတ္တကိလမထော။ သံ၊ ၃။ ၁။ ၂။ ၃။ (- ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၅၆။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၅၉။ သံ၊ ၃၊ သစ်၊ ၂။ ၃၁။) ကာယကိလမထောတိ ကာယဒရထော။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၂။ ၃။ ကာယကိလမထောတိ ကာယပရိဿမော။ သံ၊ ၃၊ သစ်၊ ၂။ ၄၄၈။

ကာယကိလမထတပ (ပ) [ကာယကိလမထ + တပ] ကိုယ်ပင်ပန်းသောအကျင့်။ တပေါဇိဂုစ္ဆာယာတိ ကာယကိလမထတပေန ပါပဇိဂုစ္ဆနေန။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၁။ ၁၆။

ကာယကိလမထပဋိပဿန္တန (န) [ကာယကိလမထ + ပဋိပဿန္တန] ကိုယ်ပင်ပန်းမှုကို ငြိမ်းစေခြင်း။ သုတ္တန္တိ ဘတ္တသမ္ပဒဝိနောဒနတ္ထံ သယံတံ၊ ကာယကိလမထပဋိပဿန္တနာယ ဝါ အနုညာတဝေလာယံ သုပန္တံ။ ထေရ၊ ၄။ ၁။ ၉၇။

ကာယကိလမထဝိနောဒန (န) [ကာယကိလမထ + ဝိနောဒန] ကိုယ်ပင်ပန်းမှုကို ပယ်ဖျောက်ခြင်း။ နပိ ပဿံ နိပါတေသန္တိ မမသရိရဿ ဒွိသု ပဿေသု ကေမိ ပဿံ ကာယကိလမထဝိနောဒနတ္ထံ န နိပါတေသံ။ ထေရ၊ ၄။ ၁။ ၄၃၉။

ကာယကိလေသ (ပ) [ကာယ + ကိလေသ] ကိုယ်၏ ညစ်နွမ်းခြင်း။ သမဏော ဟုတုာပိ ဤဒိသံ ကာယကိလေသံ န ဝဏ္ဏေတိတိ စ သမဏဘာဝံ ဇိဂုစ္ဆန္တော “သမဏကာ” တိ အာဟ။ သုတ္တနိ၊ ၄။ ၁။ ၁၅၈။

ကာယကိလေသမိဒ္ဓ (န) [ကာယကိလေသ + မိဒ္ဓ] ကိုယ်ညစ်နွမ်းမှုကြောင့် (ဖြစ်သော) ငိုက်မျည်းခြင်း။ အတ္တိ ပန အရဟတော ကာယကိလေသမိဒ္ဓဉ္စ ဩက္ကမတိ န စ တံ နိဝရဏံ တဿ ထိနမိဒ္ဓံ နိဝရဏန္တိ။ ပေဋကော။ ၂၇၄။

ကာယကိလေသဝတ္ထု (န) [ကာယကိလေသ + ဝတ္ထု] ကိုယ်ညစ်နွမ်းခြင်းအကြောင်း။ ကာယကိလေသဝတ္ထု စိတ္တေန စ စိတ္တသန္တိဿ ယေ စိတ္တေန သုဘာဝိတေန သတ္တန္တံ စ သမာပတ္တိနံ ဝိဟရိတုံ ပဋိဇာနာတိ။ ပေဋကော။ ၂၉၅။

ကာယကိဋ္ဌန (က) (န) [ကာယ + ကိဋ္ဌန] ကိုယ်ဖြင့် - မြူးထူးခြင်း - ကစားခြင်း။ ဒဟရေဟိ သဒ္ဓိံ ကာယကိဋ္ဌနကံ ကရေတိတိ ဝေမာဒိ။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၁၅၆။ ဒဟရေဟိ ကာယကိဋ္ဌနံ ကရေတိတိ ဝေမာဒိ။ ခုဒ္ဒက၊ ၄။ ၂၀၇။ သုတ္တနိ၊ ၄။ ၁။ ၁၈၄။

ကာယကိဋ္ဌာ (ထိ) [ကာယ + ကိဋ္ဌာ] ကိုယ်ဖြင့် - မြူးထူးခြင်း - ကစားခြင်း။ ကာယိကေန ဒဝေနာတိအာဒိသု ပနေတ္ထ ကာယိကော ဒဝေါ နာမ ကာယကိဋ္ဌာ ဝုစ္စတိ။ ဝိ၊ ၄။ ၄။ ၃။ (- မဟာနိ၊ ၄။ ၂၇၈။ ဇာ၊ ၄။ ၄။ ၃၉၇။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၃။ ၂၇၆။)

ကာယကိဋ္ဌာပဋိက္ခေပသိက္ခာပဒ (န) [ကာယကိဋ္ဌာပဋိက္ခေပ + သိက္ခာပဒ] ကိုယ်ဖြင့် - မြူးထူးခြင်း - ကစားခြင်း - ကို တားမြစ်သော သိက္ခာပုဒ်။ ဩမသန္တဿ ပန ကိဉ္စာပိ ဣဓ ဒုဗ္ဘာသိတာပတ္တိယာ အနာပတ္တိ၊ အထ ခေါ ကာယကိဋ္ဌာပဋိက္ခေပသိက္ခာပဒေန ဒုက္ခဋ္ဌမေဝတိ ဒဠဗ္ဗံ။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၃။

ကာယကောဋိက (တိ) [ကာယ+ကောဋိ+က]
ကိုယ်အဆုံး အပိုင်းအခြားရှိသော။ ကာယ-
ပရိယန္တိကန္တိ ကာယကောဋိကံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။
၂၁၃။ ကာယဿ ကောဋိ ပရမော အန္တော
တေဿာတိ ကာယကောဋိကံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၀၁။

ကာယကောဋ္ဌာသ (ပု) [ကာယ+ကောဋ္ဌာသ]
ကိုယ်အစု။ ကေသာဒိကေသု ကာယကောဋ္ဌာ-
သေသု ပဋိက္ခန္ဓာနိမိတ္တာရမ္ပဏာယ သတိ-
ယာ တေ အဓိဝစနံ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၀။
မဟာနိ၊ဋ္ဌ၊၃၀။

ကာယက္ခမ (တိ) [ကာယ+ခမ] ကိုယ်ဖြင့် သည်း
ခံနိုင်ခြင်း။ ဒုက္ခခမောတိ ဒုက္ခေန အသာတေ-
န ကာယက္ခမေန စေဝ စိတ္တက္ခမေန စ
သမန္နာဂတော။ ဇေ၊ဋ္ဌ၊၅။၅။

ကာယခိဉ္စာ (ထိ) [ကာယ+ခိဉ္စာ] ကိုယ်ဖြင့်-
မြူးထူးခြင်း-ကစားခြင်း။ ဝစီဘေဒံ ကတွာ
လပိတာနိ စ၊ ကာယခိဉ္စာဒိကိဋ္ဌိတာနိ စ။
မဟာနိ၊ဋ္ဌ၊၉၂။

ကာယခေဒနဒုက္ခ (န) [ကာယခေဒန+ဒုက္ခ]
ကိုယ်-ပင်ပန်းခြင်း-နွမ်းနယ်ခြင်း-ဆင်းရဲ။
ဒုက္ခေနာတိ ကာယခေဒနဒုက္ခေန။ နေတ္ထိ၊ဋ္ဌ။
၁၉၄။

ကာယဂတ (တိ) [ကာယ+ဂတ] (၁) ကိုယ်၌
ဖြစ်သော၊ ဆံ အစရှိသော ရူပကာယကို
အာရုံပြု၍ဖြစ်သော။ (၂) ထွက်သက်ဝင်
သက်အပေါင်းကို သိမ်းဆည်းသော၊ ထွက်
သက်ဝင်သက်အပေါင်းကို အာရုံပြုသော။
(၁) ကာယဂတာသတိ (၁) ကြည့်။ (၂)
ကာယဂတာသတိ (၂) ကြည့်။

ကာယဂတာသတိ (ထိ) [ကာယဂတာ+သတိ]
(၁) ကိုယ်၌ဖြစ်သော သတိ၊ ဆံ အစရှိသော
ရူပကာယကို အာရုံပြု၍ ဖြစ်သော သတိ။
(၂) ထွက်သက်ဝင်သက်အပေါင်းကို သိမ်း
ဆည်းသောသတိ၊ ထွက်သက်ဝင်သက်ကို အာ

ရုံပြုသောသတိ။ (၁) မရဏဿတိ ကာယဂ-
တာသတိ ဥပသမာနုဿတိ။ အံ၊၁။၃၂။
(-၄၃၊၄၇၊၄၈။ အံ၊၃။၁၀၁။ အဘိ၊က။
၁၂၂။ ပဋိသံ၊၂၇၊၉၂။ ထေရ၊၂၂။ အပ၊
၁။၃၆၉။ မဟာနိ၊၅။ နေတ္ထိ၊၂၇။ ပေဋ-
ကော၊၂၉၄။ မိလိန္ဒ၊၃၁၆၊၃၁၉။) ကေသာ-
ဒိဘေဒံ ရူပကာယံ ဂတာ၊ ကာယေ ဝါ
ဂတာတိ ကာယဂတာ၊ ကာယဂတာ စ သာ
သတိ စာတိ ကာယဂတာသတိတိ ဝတ္ထဗ္ဗေ
ရဿံ အကတွာ ကာယဂတာသတိတိ ဝုတ္တာ။
ကေသာဒိကာယကောဋ္ဌာသ နိမိတ္တာရမ္ပဏာ-
ယ သတိယာ တေ အဓိဝစနံ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၆၈။
ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၉၁။ (-ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၀။ ထေရ၊
ဋ္ဌ၊၁။၅၇။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ၊၃၀။ ဝိဘာဝိနိ၊၂၅၉။)
(၂) ဘိက္ခု ကာယဂတာသတိ* ဘာဝေတိ။
မ၊ဉ္စ၊၁၃၁။ (-ထေရ၊၃။၃၂။) ကာယဂတာ-
သတိန္တိ ကာယပရိဂ္ဂဟိကမ္ပိ ကာယာရမ္ပဏမ္ပိ
သတိ*။ ကာယပရိဂ္ဂဟိကန္တိ ဝုတ္တေ သမ-
ထော ကထိတော ဟောတိ၊ ကာယာရမ္ပဏန္တိ
ဝုတ္တေ ဝိပဿနာ။ ဥဘယေန သမထဝိပဿ-
နာ ကထိတာ ဟောန္တိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၀၂။
အဿာသပဿာသကာယေ ဂတာ ပဝတ္တာ-
တိ ကာယဂတာ၊ တံ ကာယဂတာသတိ*....
ကေဠိ ဒဿေန္တော “ကာယပရိဂ္ဂဟိက”န္တိ-
အာဒိမာဟ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၁၅။ (-ထေရ၊ဋ္ဌ၊
၂။၂၃၅။) ဤကာယဂတာသတိကမ္ပဋ္ဌာန်းကို
သုံးဆဲ့နှစ်စု သုံးဆဲ့နှစ်ဖွဲ့ရှိသောကြောင့် ဒွတ္တိ*
သာကာရကမ္ပဋ္ဌာန်းဟု ၎င်း၊ ကောဋ္ဌာသ-
ကမ္ပဋ္ဌာန်းဟု ၎င်း ခေါ်ကြသေး၏။ တလံမျှ
သာရှိသော ဤခန္ဓာကိုယ်၌ သေချာစွာ ရှာ
ဖွေစိစစ်ကြည့်လျှင် အဖိုးတန်ရတနာများနှင့်
အနံ့ကောင်း အကျော်ကရမက် စသည်ကို
တွေ့ရလိမ့်မည်မဟုတ်၊ မပြုမပြင် ပင်ကိုယ်
ပကတိအတိုင်း စင်ကြယ်နေသော အရပ်ဆိုရှိ
လည်း အဏုမြူမွန်မျှလောက်ပင် ရှာဖွေတွေ့
ရလိမ့်မည်မဟုတ်။ စင်စစ်တမူကား အလွန်

အနံ့ဆိုး၍ စက်ဆုပ်ဖွယ်ကောင်းသော အသ
ရောင်းမဲ့သော မစင်ကြယ်သော ဆံပင်၊
အမွေး စသည်တို့ကိုသာ တွေ့ရပေမည်။ ထို့
ကြောင့် ဘုရားသခင်က “အတ္တိ ဣမသ္မိ
ကာယေ ကေသာ လောမာ” စသည်ဖြင့်
ဟောတော်မူသည် (ဝိဠာ ၂။ ၂။ သံဠာ ၂။
၂၅၆။ အဘိဋ္ဌာ ၂။ ၂၁၃။ ဝိသုဒ္ဓိ ၁။ ၂၃၃)။

ဤကာယဂတာသတိကမ္မဋ္ဌာန်းကိုစီးဖြန်း
အားထုတ်လိုသူ ယောဂီပုဂ္ဂိုလ်သည် ပါဠိကို
နားလည်သူဖြစ်က “အတ္တိ ဣမသ္မိ” ကာယေ
ကေသာ လောမာ နခါ ဒန္တာ တစော၊ မံသံ
နာရု အဋ္ဌိ အဋ္ဌိမိဉ္ဇံ ဝက္ကံ၊ ဟဒယံ ယကနံ
ကိလောမကံ ပိဟကံ ပပ္ပါသံ၊ အန္တံ အန္တဂုဏံ
ဥဒရိယံ ကရိသံ မတ္တလုဂံ၊ ပိတ္တံ သေမု
ပုဗ္ဗော လောဟိတံ သေဒေါ မေဒေါ၊ အဿု
ဝသာ ခေဋ္ဌော သိသံ၊ ဣကာ လသိကာ
မုတ္တံ” ဟု ပါဠိအတိုင်း ရွှေ့နှုတ်တက် ဆောင်
ရွက်ကျက်မှတ်ရမည်။ (တစ အဆုံးရှိသော
၅-ခုအပေါင်းကို တစပဉ္စကဟု၎င်း၊ ဝက္ကအဆုံး
ရှိသော ၅-ခုအပေါင်းကို ဝက္ကပဉ္စကဟု၎င်း၊
ပပ္ပါသ အဆုံးရှိသော ၅-ခုအပေါင်းကို ပပ္ပါ-
သပဉ္စကဟု၎င်း၊ မတ္တလုဂံ အဆုံးရှိသော
၅-ခုအပေါင်းကို မတ္တလုဂပဉ္စကဟု၎င်း ခေါ်
သည်။ ၎င်းပဉ္စက ၄-မျိုး အရေအတွက်
အားဖြင့် ၂၀-ကို ပထဝီဓာတ် ၂၀-ဟု ခေါ်
ပြန်၏။ မေဒ-အဆုံးရှိသော ၆-ခုအပေါင်းကို
မေဒဆက္ကဟု၎င်း၊ မုတ္တအဆုံးရှိသော ၆-ခု
အပေါင်းကို မုတ္တဆက္ကဟု၎င်း ခေါ်သည်။
၎င်းဆက္က ၂-ခုအရေတွက်အားဖြင့် ၁၂-ခုကို
အာပေါဓာတ် ၁၂-ပါးဟု ခေါ်ပြန်၏။) ပါဠိ
နားမလည်သူဖြစ်လျှင် “ဤခန္ဓာကိုယ်၌ ဆံပင်
အမွေး ခြေသည်းလက်သည်း သွား အရေ၊
အသား အကြော အရိုး ရိုးတွင်းခြင်ဆီ
အညို့၊ နှလုံး အသည်း အမြှေး အဖျဉ်း
အဆုတ်၊ အူမ အူသိမ် အစာသစ် အစာ
ဟောင်း ဦးကျောက်၊ သည်းခြေ သလိပ်

ပြည် သွေး ချွေး အဆီခဲ၊ မျက်ရည် ဆိကြည်
တံတေး နှပ် အစေး ကျင်ငယ်” ဟု မြန်မာ
လိုနှုတ်တက်ရွှေ့ ဆောင်ရွက်ကျက်မှတ်ရမည်။
ဤကမ္မဋ္ဌာန်းကို နှလုံးသွင်းစီးဖြန်းသူသည်
ပိဋကတ်သုံးပုံဆောင် ဖြစ်စေကာမူ နှလုံး
သွင်းစီးဖြန်းကာစ၌ နှုတ်ဖြင့်ရွတ်ဖတ် သရ-
ဇ္ဈာယ်၍ နှလုံးသွင်းစီးဖြန်းရမည်။ မှန်၏—
အချို့သော ယောဂီအား နှုတ်ဖြင့်ရွတ်ဖတ်
သရဇ္ဈာယ်စဉ်ပင် ဝိပဿနာဉာဏ်အမြင်ပေါက်
၍ သောတာပန်အဖြစ်သို့ ရောက်ကြသည်။
အခါတပါးဝယ် မလယအရပ်၌ သီတင်းသုံး
နေထိုင်သော ရှင်မဟာဒေဝထံသို့ နိကာယ်
ဆောင် ရဟန်းနှစ်ပါးသည် ကမ္မဋ္ဌာန်းလာ
တောင်းကြ၏။ ရှင်မဟာဒေဝက ဤကာယ-
ဂတာသတိကမ္မဋ္ဌာန်းကို ၄-လပတ်လုံး ရွတ်
ဖတ်သရဇ္ဈာယ်ရန် အမိန့်ရှိလိုက်သည်။ ထို
ရဟန်းနှစ်ပါးသည် နိကာယ်ဆောင် ဖြစ်
လင့်ကစား ဆရာဩဝါဒကို အရိုအသေနာယူ
ကြလျက် ၄-လပတ်လုံး ဤကမ္မဋ္ဌာန်းကို
နှုတ်ဖြင့် ရွတ်ဖတ်သရဇ္ဈာယ်စဉ်ပင် ဝိပဿနာ
ဉာဏ်အမြင်ပေါက်၍ သောတာပန်အဖြစ်သို့
ရောက်ကြသည် (အဘိဋ္ဌာ ၂။ ၂၁၄။ ဝိသုဒ္ဓိ
၁။ ၂၃၃-၄)။

ရွတ်ဖတ်သရဇ္ဈာယ်ရာ၌လည်း ၃၂-ကော-
ဋ္ဌာသစလုံး တလျှောက်တည်း မရွတ်ဖတ်ရ၊
မသရဇ္ဈာယ်ရ၊ ပိုင်းဖြတ်၍ ရွတ်ဖတ်သရ-
ဇ္ဈာယ်ရမည်။ ရှေးဦးစွာ တစပဉ္စကကမ္မဋ္ဌာန်း
ကို “ကေသာ လောမာ နခါ ဒန္တာ တစော”-
ဟု အနုလောမ (အစဉ်အတိုင်း) အားဖြင့်၎င်း၊
တဖန် “တစော ဒန္တာ နခါ လောမာ ကေ-
သာ” ဟု ပဋိလောမ (ပြောင်းပြန်) အားဖြင့်
၎င်း ရွတ်ဖတ်သရဇ္ဈာယ်၍ စီးဖြန်းပါးများ
ရမည်။ ထို့နောက် ဝက္ကပဉ္စက ကမ္မဋ္ဌာန်း၌
လည်း “မံသံ နာရု အဋ္ဌိ အဋ္ဌိမိဉ္ဇံ ဝက္ကံ” ဟု
အနုလောမအားဖြင့်၎င်း၊ “ဝက္ကံ အဋ္ဌိမိဉ္ဇံ အဋ္ဌိ
နာရု မံသံ၊ တစော ဒန္တာ နခါ လောမာ

ကေသာ”ဟု ပဋိလောမအားဖြင့်၎င်း စီးဖြန်းရမည်။ ထို့နောက် ပဗ္ဗိသပဉ္စကဋ္ဌလည်း “ဟဒယံ ယကနံ ကိလောမကံ ပိဟကံ ပပ္ပါသံ”ဟု အနုလောမအားဖြင့်၎င်း၊ ပဗ္ဗိသံ ပိဟကံ ကိလောမကံ ယကနံ ဟဒယံ၊ ဝက္ကံ အဋ္ဌိမိဉ္စ အဋ္ဌိ နှာရု မံသံ၊ တစော ဒန္တာနခါ လောမာ ကေသာ”ဟု ပဋိလောမအားဖြင့်၎င်း စီးဖြန်းပွားများရမည်။ ဤနည်းအတူ ကျန်သော ပဉ္စကဆက္ကတဋ္ဌလည်း အနုလောမ ပဋိလောမအားဖြင့် စီးဖြန်းပွားများရမည်။ အထူးသတိပြုရန်မှာ အနုလောမနည်းစီးဖြန်းရာ၌ ချောက်ရာ ပဉ္စက ဆက္က အစပုဒ်က စ၍ ရွတ်ဆိုရသော်လည်း ပဋိလောမနည်းအားဖြင့် စီးဖြန်းပွားများရာ၌မူကား တစပဉ္စက ကမ္မဋ္ဌာန်းပဋိလောမနည်း ပြီးဆုံးသည်အထိ (ကေသာအထိ) နောက်ပြန်စီးဖြန်းရသည်ကို သတိပြုရမည်။ ယင်းသို့ နှုတ်ဖြင့် စီးဖြန်းပွားများဖန်များသောအခါ ယောဂီ၏ စိတ်ထဲ ဉာဏ်ထဲ၌ ၃၂-ကောဋ္ဌာသတို့၏အဆင်း၊ သဏ္ဌာန်၊ အရပ်၊ တည်ရာ အပိုင်းအခြား၏အစွမ်းအားဖြင့် ထင်မြင်လာလိမ့်မည်။ ယင်းသို့ ထင်မြင်လာလျှင် ဥဂ္ဂဟနိမိတ်ထင်ပြီဟုမှတ် (အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၃၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂၅၇။)။

ရှင်းဦးအံ့—ကေသာ=ဆံပင်သည် မည်းနက်သော အဆင်းရှိ၏။ လုံးသော စဉ်းချိန် ရိုးသဏ္ဌာန်ရှိ၏။ ဦးခေါင်းအရပ်၌ ပေါက်၏။ ဦးခေါင်းခွံကို ရစ်ပတ်ထားသော စိုသော အရေ၌ တည်ရှိ၏။ (၎င်းစိုသောအရေကိုကား နံပါး (နံဘေး) နှစ်ဖက်မှ နားပန်စွန်းဖြင့်၎င်း၊ ရွှေမှ နူးပြင်ဖြင့်၎င်း၊ နောက်မှ လည်ကုတ်တွင်းဖြင့်၎င်း ပိုင်းခြားထားလေသည်။) ဆံပင်ကို ဦးခေါင်းခွံကို ရစ်ပတ်ထားသော အရေ၌ စပါးမြီးဖျားမျှ ဝင်၍ တည်သော အောက်မှ မိမိ၏အမြစ်ပြင်ဖြင့်၎င်း၊ အထက်မှ ဟင်းလင်းပြင်ဖြင့်၎င်း၊ ဖိလာနံဘေးမှ ဆံပင်အချင်းချင်းဖြင့်၎င်း

ပိုင်းခြားအပ်၏။ တမြစ်တည်း ဆံနှစ်ပင် ပေါက်ရိုးမရှိ၊ ဤသို့ သဘာဝပရိစ္ဆေဒအားဖြင့်၎င်း၊ ဆံပင်သည် အမွေးစသည် မဟုတ်၊ ကြွင်းသော ကောဋ္ဌာသတို့မှ သီးခြား တစုတပုံသာ ဖြစ်သည်ဟု ဝိသဘာဝပရိစ္ဆေဒအားဖြင့်၎င်း စိတ်ထဲဉာဏ်ထဲ၌ ထင်မြင်လာခြင်းကို ဆိုလိုသည်။ (အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၂၁-၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂၄၁။ ကျန်သော လောမာ စသည်၏အဆင်း စသည်ကို အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၂၂-၂၂၆-၌၎င်း၊ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂၄၂-၂၅၆-၌၎င်း ကြည့်လေ။) ထိုသို့ ဥဂ္ဂဟနိမိတ်ထင်သော အခါ ၃၂-ကောဋ္ဌာသတွင် စိတ်ထဲဉာဏ်ထဲ၌ ပို၍ထင်ရှားသော ကောဋ္ဌာသတခုကိုသာ စီးဖြန်းပွားများရမည်။ ယင်းသို့ ပွားများရာ၌ ထိုကောဋ္ဌာသ၏ အဆင်းကိုလည်း နှလုံးမသွင်းရ၊ အဆင်းကို နှလုံးသွင်းက ဝဏ္ဏကသိုဏ်းဖြစ်သည်။ ဓာတ်ကိုလည်း နှလုံးမသွင်းရ၊ ဓာတ်ကိုနှလုံးသွင်းက သုညတဖြစ်သည်။ ထိုကောဋ္ဌာသ၏ စက်ဆုပ်ဖွယ် သဘောပေါ်အောင် နှလုံးသွင်း၍ စီးဖြန်းပွားများရမည်။ ထိုသို့ စီးဖြန်းပွားများ၍ စက်ဆုပ်ဖွယ်သဘောပေါ်လာလျှင် ပဋိဘာဂနိမိတ်ထင်ပြီဟုမှတ် (အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၃၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂၅၇။)။ ရှင်းဦးအံ့—ကေသာ = ဆံပင်သည် အဆင်းအားဖြင့်လည်း စက်ဆုပ်ဖွယ်ရှိ၏။ စားကောင်းသောကံဖွယ်များကို ထည့်ထားသော ထမင်းပွဲ၌ ဆံပင်အဆင်းရှိသော အရာဝတ္ထုတခုခုကို တွေ့ရအံ့၊ ဆံပင်မဟုတ်စေကာမူ “ဆံပင်မွေးပါသည်၊ စွန့်ပစ်ကြ”ဟု ပြောဆိုကြလိမ့်မည်။

ဤသို့ အဆင်းအားဖြင့်လည်း စက်ဆုပ်ဖွယ်ဖြစ်၏။ ညဉ့်၌ ထမင်းစားသူသည် ထမင်းခွက်၌ ဆံပင်သဏ္ဌာန် မာကျောသောလျှော် (ရှော်)မျှင်ကို ဆုပ်ကိုင်မိအံ့၊ ဆံပင်ထင်၍ စက်ဆုပ်ရွံရှာတတ်ကြသည်။ ဤသို့ သဏ္ဌာန်အားဖြင့်လည်း စက်ဆုပ်ဖွယ်ဖြစ်၏။ ဆံမလိမ်း

ကျ ပန်းမပန်သော ဆံပင်၏ အနံ့သည် အလွန် စက်ဆုပ်ဖွယ်ကောင်း၏။ ဆံပင်ကို မီး၌ထည့်သော် ပို၍ စက်ဆုပ်ဖွယ်ကောင်းသော အနံ့ ဆိုးထွက်၏။ ဤသို့ အနံ့အား ဖြင့်လည်း စက်ဆုပ်ဖွယ်ဖြစ်၏။ ဥပမာ မွေးခါစ ကလေးငယ်၏ ကျင်ကြီး (မစင်) သည် နှုင်းကဲ့သို့ ဝါဝင်းသော အဆင်းရှိ၏။ နှုင်းတောင့်ကဲ့သို့ သဏ္ဌာန်ရှိ၏။ ထို့ကြောင့် အဆင်းသဏ္ဌာန်အားဖြင့် စက်ဆုပ်အပ်သည် ဟု မဆိုနိုင်ချေ။ သို့သော် ထိုမစင်၏အနံ့ မူကား စက်ဆုပ်ဖွယ်ပင် ဖြစ်၏။ အမှိုက်ပုံ၌ စွန့်ပစ်ထားသော ခွေးနက်သေ တကောင်၏ အဆင်းသည် ထန်းသီးမှည့်ကဲ့သို့ သဏ္ဌာန်သည် မရိုးစည်ကဲ့သို့ အစွယ်သည် မုလေးငုံကဲ့သို့ဖြစ်၍ အဆင်းသဏ္ဌာန်အားဖြင့် မစက်ဆုပ်အပ်သော်လည်း အပုပ်နံ့ဖြင့် လွန်စွာ စက်ဆုပ်အပ်သည်သာတည်း။ ထို့အတူ ဆံပင်သည် “သုံးတောင်တထွာ၊ ဆံကေသာလည်း၊ ဖြေကာပြန်တက်၊ ဖနောင့်ထက်ဝယ်၊ ကျီးနက်တောင်ပံ၊ ပိတုန်းပျံသို့၊ သဏ္ဌာန်အဆင်း လှဘိခြင်း”ဟု (သာမန်လူများအဖို့) အဆင်းသဏ္ဌာန်အားဖြင့် စွဲမက်ဖွယ် ဖြစ်သော်လည်း အနံ့အားဖြင့်ကား စက်ဆုပ်ဖွယ်သာတည်း။ ဆံပင်ဟူသည် ပြည် သွေးကျင်ကြီး ကျင်ငယ် သည်းခြေ သလိပ်စသည်တို့၏ အကျိုးဆက်ဖြစ်၏။ ထို့ကြောင့် မှီရာအကြောင်းအားဖြင့်လည်း စက်ဆုပ်ဖွယ်ဖြစ်၏။ တောသူတောင်သားတို့၏ ကျင်ကြီးကျင်ငယ်စွန့်ရာအရပ်၌ ပေါက်သောဟင်းရွက်တို့သည် မြို့သူမြို့သားများအဖို့ စက်ဆုပ်ဖွယ်ဖြစ်သကဲ့သို့တည်း။ ကျင်ကြီး (မစင်)ပုံ၌ မှီတက်နေသကဲ့သို့ “ဆံပင်ဟူသည်လည်း ၃၁-ကောဠာသ၏အထက်၌ မှီသဖွယ် ပေါက်နေသော အရာဝတ္ထုသာ ဖြစ်၏။ အမှိုက်ပုံ သုသာန်အရပ်စသည်တို့၌ ပေါက်သော ဟင်းရွက်သည် စက်ဆုပ်ဖွယ် ဖြစ်သကဲ့သို့၎င်း၊ မသန့်ရှင်း

သောကျိုးရေ၌ပေါက်သော ကြာပန်းစသည်သည် စက်ဆုပ်ဖွယ်ဖြစ်သကဲ့သို့၎င်း မသန့်ရှင်း မစင်ကြယ်သော အရပ်၌ ပေါက်သော ဆံပင်သည် စက်ဆုပ်ဖွယ်သာတည်း။

ဤသို့တည်ဆဲအားဖြင့်လည်းစက်ဆုပ်ဖွယ် ဖြစ်၏။ ယင်းသို့ မိမိစီးဖြန်းပွားများနေသော ကောဠာသကမ္မဋ္ဌာန်း၌ စက်ဆုပ်ဖွယ်ထင်လာခြင်းမျိုးကို ဆိုလိုသည် (အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၄၁-၂)။ ထိုထင်လာသော ပဋိဘာဂနိမိတ်ကို ဆက်လက်စီးဖြန်း ပွားများသော ယောဂီပုဂ္ဂိုလ်အား ဈာန်အင်္ဂါငါးပါးနှင့် ပြည့်စုံသော ပဌမဈာန်အပုနာဇောဝီထိကျ၏။ ပထမဈာန်ကို ရ၏။ မိမိရလာသော ပဌမဈာန်ကို ထက်သန်ကြီးထွားအောင် မြဲမြံခိုင်ခံ့အောင် ဝသီဘော်နိုင်အောင် ပြုအပ်၏။ ထို့နောင်မှ ကြွင်းသော ကောဠာသတို့ကို စီးဖြန်းပွားများ၍ ပဌမဈာန်ဇောကို ကျစေအပ်၏။ ဤကာယဂတာသတိ ကမ္မဋ္ဌာန်းကို စီးဖြန်း ပွားများသော ယောဂီပုဂ္ဂိုလ်သည် ဆိတ်ငြိမ် အေးချမ်းသော တောကျောင်း၌ မဇ္ဈေလျှော် မပျော်ပိုက်မှု (အရတိ)ကို၎င်း၊ ကမ္မဋ္ဌာန်းအာရုံ၌ မဇ္ဈေလျှော် မပျော်ပိုက်မှု (အရတိ)ကို၎င်း၊ ကာမဂုဏ်၌ မဇ္ဈေလျှော်ပျော်ပိုက်မှု (ရတိ)ကို၎င်း၊ နိပ်နင်းပယ်ရှားနိုင်သည်။ ထို့ပြင် ဤကမ္မဋ္ဌာန်းကို စီးဖြန်းသူ ယောဂီပုဂ္ဂိုလ်သည်မိမိကိုယ်ကိုချစ်ခင်စွဲလမ်းမှု (အတ္တသိနေဟ)ကုန်ခန်းသွေ ခြောက်ရကား မိမိကိုယ်၌ ကျရောက်ဖြစ်ပေါ်လာမည့် ဘေးကြီးဘေးငယ်အသွယ်သွယ်ကိုလည်း သည်းခံနိုင်သည်။ မှန်၏။—သတ္တဝါများသည် အတ္တသိနေဟကြောင့်သာ ဘေးကြီး ဘေးငယ်ကို သည်းမခံနိုင်ခြင်း ဖြစ်သည်။ အတ္တသိနေဟကုန်ခန်း ခြောက်သွေ့ နေသူအား ဘေးကြီးဘေးငယ်များကို သည်းမခံ နိုင်စရာ အကြောင်းမရှိ၊ သည်းခံနိုင်သည်သာ၊ သည်သာ မကသေး ဤကမ္မဋ္ဌာန်းကို စီးဖြန်းပွားသူ

ယောဂီပုဂ္ဂိုလ်သည် အချမ်း အပူဟူသော ဆင်းရဲဒုက္ခကိုလည်း သည်းခံနိုင်သည်။ မိမိကို သတ်ရန်လာသောရန်သူကိုပင် အမျက်မထားပဲ သည်းခံနိုင်သည် (ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂၅၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၁၁၁၀)။ ဤကာယဂတာသတိ ကမ္မဋ္ဌာန်းသည် အာရုံရန်ရင်းကြမ်းတမ်း၏။ ထို့ကြောင့် အထက် ဒုတိယဈာန်စသည်ကို မရနိုင်၊ ပဌမဈာန်ကိုသာ ရနိုင်၏ (အဘိဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၃၇)။

ကာယဂတာသတိကမ္မဋ္ဌာန်းကို စီးဖြန်းပွားများအားထုတ်၍ ပဌမဈာန်ရပြီးသော ယောဂီပုဂ္ဂိုလ်သည် မိမိရပြီးသော ပဌမဈာန်ကို ထက်သန် အားကောင်းအောင်၊ မြဲမြံခိုင်ခံ့အောင်၊ ဝသီဘော်နိုင်အောင် ပြုအပ်၏။ ထို့နောက် အထက်ဒုတိယဈာန်စသည်ကို ရလို့ ဖြစ်စေလိုသောအခါ ထိုထို ကောဋ္ဌာသ၏ အဆင်းကို နှလုံးသွင်း၍ ဝဏ္ဏကသိုဏ်း ဖြစ်အောင် ရှုအပ် ပွားများအပ် စီးဖြန်းအပ်၏။ ရှင်းဦးအံ့— ဆံပင်၏ မည်းနက် ညိုမောင်းသော အဆင်းကို “နီလံနီလံ=ညိုသောအဆင်း ညိုသောအဆင်း” ဟု စီးဖြန်းပွားများသူယောဂီပုဂ္ဂိုလ်သည် အထက်ဒုတိယဈာန် စသည်ကို ရနိုင်၏ (အဘိဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၃၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂၅၈)။ ဤဆံပင်နည်းတူ အမွှေး သည်းခြေတို့၏ ညိုသောအဆင်းကိုလည်း နီလကသိုဏ်းအဖြစ် စီးဖြန်းပွားများနိုင်၏။ အဆီခဲ၏ ဝါသော အဆင်းကို ပိတကသိုဏ်းအဖြစ် စီးဖြန်းပွားများနိုင်၏။ အသားနှင့် သွေးတို့၏ နီသော အဆင်းကို လောဟိတကသိုဏ်းအဖြစ် စီးဖြန်းပွားများနိုင်၏။ ခြေသည်း လက်သည်း သွား အရိုးတို့၏ ဖြူသော အဆင်းကို သြဒါတကသိုဏ်းအဖြစ် စီးဖြန်းပွားများနိုင်လေသည် (အဘိဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၃၉)။ ဤဆီခဲပြီးသော နည်းအတိုင်း စီးဖြန်းပွားများ၍ ဈာန်ငါးပါးစလုံးကိုရပြီးသော ယောဂီပုဂ္ဂိုလ်သည် မဂ်ဖိုလ်ကို ရလို့ ဖြစ်စေလိုသောအခါ ထိုထိုကောဋ္ဌာသတို့ကို ဓာတ်၏အစွမ်းအားဖြင့် နှလုံးသွင်း စီး

ဖြန်းပွားများရမည်။ ရှင်းဦးအံ့— ဆံပင်သည် ဦးခေါင်းခွံကို ရစ်ပတ်ထားသော အရေပေါ်၌ ပေါက်၏။ သို့သော် “ငါ (=ဆံပင်) သည် ဦးခေါင်းခွံကို ရစ်ပတ်ထားသော အရေပေါ်၌ ပေါက်ရပေ၏” ဟု ဆံပင်ကိုယ်တိုင်က သိသည်မဟုတ်။ ထို့အတူ ဦးခေါင်းခွံကို ရစ်ပတ်ထားသော အရေကလည်း “ဆံပင်သည် ငါ (=အရေ) ၏ အပေါ်၌ ပေါက်နေ၏” ဟု သိသည်မဟုတ်။ ဆံပင်နှင့် ဆံပင်ပေါက်ရာ အရေတို့သည် စိတ်စေတနာမရှိ၊ အဗျာကတတို့သာတည်း။ တိတ္ထိတို့ကြံဆအပ်သော အတ္တမှ ဆိတ်၏။ သုဉ်း၏။ ခက်မာခြင်းသဘောရှိသော ပထဝီဓာတ်သာတည်း။ ဤသို့နှလုံးသွင်းဆင်ခြင်ရမည်။ (ကျန်သောပထဝီဓာတ်များ၌ နှလုံးသွင်းဆင်ခြင်ပုံကို အဘိဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၄၀-၁-၌ ကြည့်။) အာပေါဓာတ် ၁၂-ပါး၌လည်း မုတ္တမ=ကျင်ငယ်သည် ဆီးအိမ် စည်ပေါင်းအိမ် အတွင်း၌ တည်၏။ သို့သော် “ငါ (=ကျင်ငယ်) သည် ဆီးအိမ် စည်ပေါင်းအိမ် အတွင်း၌ တည်ရပေသည်” ဟု ကျင်ငယ်ကိုယ်တိုင်က သိသည်မဟုတ်။ ထို့အတူ ဆီးအိမ် စည်ပေါင်းအိမ်ကလည်း “ကျင်ငယ်သည် ငါ (=ဆီးအိမ် စည်ပေါင်းအိမ်) ၏ အတွင်း၌ တည်နေ၏” ဟု သိသည်မဟုတ်။ ကျင်ငယ်နှင့် ကျင်ငယ်တည်ရာ ဆီးအိမ် စည်ပေါင်းအိမ်တို့သည် စိတ်စေတနာမရှိ၊ အဗျာကတတို့သာတည်း။ တိတ္ထိတို့သည် ကြံဆအပ်သော အတ္တမှ ဆိတ်၏။ သုဉ်း၏။ ယိုစီးစိမ့်ဝင်တတ်သော အရည်သဘော၊ စေးကပ် ဖွဲ့ယှက် တတ်သော အာပေါဓာတ်သာတည်း။ ဤသို့ ဆင်ခြင်နှလုံးသွင်းရမည်။ ယင်းသို့ ဆင်ခြင်နှလုံးသွင်း၍ ပထဝီ အာပေါဓာတ်နှစ်ပါးကို သိမ်းဆည်းမိသော ယောဂီပုဂ္ဂိုလ်အား ဝမ်း၌များသော တေဇောဓာတ် (ဝမ်းမီး တေဇောဓာတ်) နှာခေါင်း၌များသော ဝါယောဓာတ် (ထွက်လေ၊ ဝင်လေ ဝါယောဓာတ်) ထင်ရှားလာ

လိမ့်မည်။ ထိုဓာတ် (=မဟာဘုတ်)လေးပါးကို သိမ်းဆည်းမိသော ယောဂီပုဂ္ဂိုလ်အား မဟာဘုတ်ကိုမှီ၍ ဖြစ်သော ဥပါဒါရုပ်များ ထင်ရှားလာလိမ့်မည်။ မှန်၏—မဟာဘုတ်ကို ဥပါဒါရုပ်ဖြင့် ပိုင်းခြားထား၏။ ဥပါဒါရုပ်ကိုလည်း မဟာဘုတ်ဖြင့် ပိုင်းခြားထားသည်။ ဥပမာ နေပူကို အရိပ်ဖြင့် ပိုင်းခြားထားသကဲ့သို့ အရိပ်ကိုလည်း နေပူဖြင့် ပိုင်းခြားထားသကဲ့သို့တည်း။ ရှင်းဦးအံ့—အရိပ်သည် နေပူကိုမှီနေရ၏။ နေပူရှိခြင်းကြောင့်သာ အရိပ်ဖြစ်ပေါ်လာရသည်။ ထို့အတူ ဥပါဒါရုပ်သည် မဟာဘုတ်ကို မှီနေရ၏။ မဟာဘုတ်ကိုမှီ၍ ဥပါဒါရုပ်များ ဖြစ်ကြရသည်။ ထို့ကြောင့် မှီရာမဟာဘုတ်ကို သိမ်းဆည်းမိသူ ယောဂီပုဂ္ဂိုလ်အား မှီတတ်သော ဥပါဒါရုပ်များလည်း ထင်ရှား လာနိုင်သည်ဟူလို။

“မဟာဘုတ်လေးပါးနှင့် ဥပါဒါရုပ်များသည် ရုပ်တရားအစု ရူပက္ခန္ဓာသာတည်း”ဟု ရူပက္ခန္ဓာကို သိမ်းဆည်းမိသူ ယောဂီပုဂ္ဂိုလ်အား အာယတနဒွါရ၏အစွမ်းအားဖြင့် နာမ်ခန္ဓာများ ထင်ရှားလာလိမ့်မည်။ ရှင်းဦးအံ့—ရူပက္ခန္ဓာ၌ စက္ခုပဿာဒကို အရကောက်ရသော စက္ခယတန စက္ခုဒွါရတို့ ပါရှိ၏။ ထိုစက္ခယတန စက္ခုဒွါရ-စသည်၏ အစွမ်းဖြင့် စက္ခုဒွါရ၌ဖြစ်သော စိတ် (=စက္ခုဒွါရိကစိတ်)များနှင့် ယင်းနှင့်ယှဉ်ဘက်စေတသိက် နာမ်တရားများ ထင်ရှားလာလိမ့်မည်ဟူလို။ သောတာယတန သောတဒွါရ-စသည်၏ အစွမ်းဖြင့် သောတဒွါရိကစိတ် စေတသိက် နာမ်တရားများ ထင်ရှားလာနိုင်ပုံကို ခွဲ၍သိလေ။ ထိုအခါ နာမ်ရုပ်ကိုသိမ်းဆည်းမိပြီးဖြစ်၍ ထိုနာမ်ရုပ်တို့ဟူသည် ခန္ဓာ ၅-ပါး အာယတန ၁၂-ပါး ဓာတ် ၁၈-ပါးတို့ပင်တည်းဟု ခန္ဓာအာယတနဓာတ်၏ အစွမ်းဖြင့် နာမ်ရုပ်ကို ပိုင်းခြားမှတ်သား နိုင်လိမ့်မည်။ နာမ်ရုပ်

ဟူသည်လည်း အကြောင်းကင်း၍ ဖြစ်သည်မဟုတ်။ ထိုနာမ်ရုပ်တို့၏ အကြောင်းကား အဝိဇ္ဇာစသော တရားပင်တည်းဟု နာမ်ရုပ်တို့၏ အကြောင်းကို ပိုင်းခြား မှတ်သားနိုင်လိမ့်မည်။ အတိတ်ဘဝကလည်း အကြောင်းတရား အကျိုးတရားများဖြစ်ခဲ့ပြီ။ အနာဂတ်ဘဝ၌လည်း အကြောင်းတရား အကျိုးတရားများ ဖြစ်ကြပေဦးမည်။ ယခုလက်ရှိဘဝ၌လည်း အကြောင်းတရား အကျိုးတရားများသည် ဖြစ်ဆဲသာတည်း။ ထိုအကြောင်းတရား အကျိုးတရားမှတစ်ပါး ပုဂ္ဂိုလ်သတ္တဝါဟူ၍မရှိ။ သင်္ခါရတရားအစုသာတည်းဟု ကာလသုံးပါး၌ (ပုဂ္ဂိုလ် သတ္တဝါ သူ ငါ ဖြစ်ခဲ့သည် ဖြစ်နေသည် ဖြစ်လိမ့်မည် ဟူသော) ယုံမှားခြင်းကို လွန်မြောက်နိုင်လိမ့်မည်။ သင်္ခါရတရားအစုသာဟု မှတ်ကြောင်းဖြစ်သော ဝိပဿနာဉာဏ်သည် ဉာတပရိညာမည်၏။ ထိုသို့ သင်္ခါရတရားတို့ကို (ပုဂ္ဂိုလ် သတ္တဝါ သူ ငါမဟုတ် သင်္ခါရတရား အစုသာဟု) မှတ်သား၍ နေသော ယောဂီပုဂ္ဂိုလ်သည် ဘုရားသခင် သာသနာတော်၌ အမြစ်စွဲမိသူ ထောက်တည်ရာ ရသူမည်၏။ စူဠသောတာပန်ဟု ခေါ်ရသည်။ ဂတိမြဲ၏။ သုဂတိဘုံသို့ ရောက်ရမည်မှာ သေချာပြီဟူလို။ ထိုပုဂ္ဂိုလ်သည် လျှောက်ပတ်သောဥတု၊ ပုဂ္ဂိုလ်၊ ဘောဇဉ်၊ တရားနာခြင်းကိုရ၍ တနေရာတည်း တထိုင်တည်း လက္ခဏာယာဉ်သုံးပါးသို့ တင်လျက် ဝိပဿနာရှုသော် ရဟန္တာအဖြစ်သို့ ရောက်နိုင်လေသည် (အဘိဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၄၁-၂)။

တနည်းအားဖြင့် ပထဝီသည် အတွင်းမြေဓာတ် (အဇ္ဈတ္တပထဝီ) အပြင်မြေဓာတ် (ဗဟိဒ္ဓပထဝီ)ဟု နှစ်မျိုးရှိသည်။ ထိုတွင် ကေသ=ဆံပင်မှ မတ္တလက်=ဥက္ခောက်အထိ အရေအတွက်အားဖြင့် ၂၀-ကို အတွင်းမြေဓာတ်(အဇ္ဈတ္တပထဝီ)ဟု ခေါ်သည်။ ပြင်ပသန္တာန်၌ ဖြစ်သော သစ်ပင် တော တောင်

မြေကြီး ဘုံဗိမာန် အိမ် ကျောင်းအစရှိသော မျက်စိဖြင့် မြင်ကောင်းသော အစိုင် အခဲ အထည် ဝတ္ထု ဟူသမျှကို ပြင်ပ မြေဓာတ် (ဗဟိဒ္ဓပထဝီ)ဟု ခေါ်သည်။ ထိုပြင်ပ ပထဝီ ဓာတ် မြေစိုင်ခဲကိုယူ၍ ဤမြေစိုင်ခဲသည် “ငါ မဟုတ်၊ ငါ့ဥစ္စာမဟုတ်၊ ငါ့အတ္တမဟုတ်၊ ခက် မာခြင်း သဘောရှိသော ပထဝီ ဓာတ်သာ တည်း”ဟု ဆင်ခြင်နှလုံးသွင်းရမည်။ ဤမြေ စိုင်ခဲ အတူ ဆံပင်သည်လည်း “ငါမဟုတ်၊ ငါ့ ဥစ္စာမဟုတ်၊ ငါ့အတ္တမဟုတ်၊ ခက်မာခြင်း သဘောရှိသော ပထဝီဓာတ်သာတည်း” ဤ ဆံပင်နှင့် မြေစိုင်ခဲ နှစ်ပါးစလုံးသည် “ငါ မဟုတ်၊ ငါ့ဥစ္စာမဟုတ်၊ ငါ့အတ္တမဟုတ်၊ ခက် မာခြင်း သဘောရှိသော ပထဝီဓာတ် သာ တည်း။ ဘာမျှမထူးကြပြီ၊ နှစ်ပါးစလုံး ပထဝီ ဓာတ်ချည်းသာတည်း”ဟု ဆံပင်နှင့် မြေစိုင်ခဲ ကို တထပ်တည်း တူအောင် မြင်အောင် ကြည့်ရှု ဆင်ခြင်ရမည်။ ယင်းသို့ ကြည့်ရှု ဆင် ခြင်သောအခါ ပြင်ပ ပထဝီ ဓာတ်များကို “ငါ”ဟုမှတ်ထင်စွဲလမ်းခြင်းငှါ မဖြစ်နိုင်သကဲ့ သို့ ထိုပြင်ပ ပထဝီဓာတ်များ၌ “ငါကောင်” ရှာမရဘဲသကဲ့သို့ အတွင်းမြေဓာတ် (အဇ္ဈတ္တ-ပထဝီ)များကိုလည်း ငါဟု မှတ်ထင်စွဲလမ်း ခြင်းငှါ မဖြစ်နိုင်တော့ပေ။ အတွင်းမြေဓာတ် (အဇ္ဈတ္တပထဝီ)များ၌ “ငါကောင်” ရှာမရ တော့ပဲ “ဟင် ငါမဟုတ်ပါပဲတကား၊ ငါဆို တာမရှိပါပဲတကား”ဟု “ငါကောင်”ပျောက် ၍သွားသဖြင့် ငါ-ဟူသော အတ္တအနေဖြင့် ၎င်း၊ ငါ့ဟာဟူသော အတ္တနိယအနေဖြင့်၎င်း ချစ်ခင် စွဲလမ်း တပ်မက်မှု ‘တဏှာ’ ကင်းပြတ် ၍ ရဟန်းကိစ္စပြီးဆုံးခြင်း(ရဟန္တာအဖြစ်)သို့ ရောက်ကြလိမ့်မည်။ (မ၊ ၂။ ၈၃၉ - ၌ အကျယ် ကြည့်။)

ကာယဂတာသတိအမတပဋိလာဘ (ပု) [ကာယ-ဂတာသတိ + အမတပဋိလာဘ] ကာယဂတာ-သတိ၏ အစွမ်းအားဖြင့် အမြိုက်အရသာကို

ရရှိခြင်း၊ ကာယဂတာသတိ၏ အစွမ်းအား ဖြင့် မဂ်ဖိုလ်ချမ်းသာကို ခံစားရခြင်း။ ဒုဒါပိ-ဋ္ဌနဿ အဘာဝေါ ကာယဂတာသတိအမတ-ပဋိလာဘဿ ပုဗ္ဗနိမိတ္တံ။ မ၊ ၄။ ၁၃၄။ ကာယဂတာသတိဝသေန လဒ္ဓဇ္ဈာနံ ပါဒကံ ကတွာ ဥပ္ပါဒိတမဂ္ဂဗလသုခါနုဘဝေါ ကာယ-ဂတာသတိအမတပဋိလာဘော။ မ၊ ၄။ ၁၃၅။

ကာယဂတာသတိကထာ (ထီ) [ကာယဂတာ-သတိ + ကထာ] ကာယဂတာသတိကို ဆိုရာ ဆိုကြောင်း ဖြစ်သော စကား။ ဟဒယဿ အန္တော ကာယဂတာသတိကထာယံ ဝုတ္တပ္ပ-ကာရံလောဟိတံ နိဿာယ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၇၇-ဂ။

ကာယဂတာသတိကမ္မဋ္ဌာန (န) [ကာယဂတာ-သတိ + ကမ္မဋ္ဌာန] ကာယဂတာသတိကမ္မ-ဋ္ဌာန်း။ တံ သဗ္ဗံ သဗ္ဗာကာရေန ဝိတ္တာ-ရတော ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ ကာယဂတာသတိကမ္မ-ဋ္ဌာနေ ဝုတ္တံ။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၃၅၉။ (- ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂၃၂။ ဒုဒ္ဓက၊ ၄။ ၂၈။ ထေရ၊ ၄။ ၁။ ၅၆။ မဟာ-နိ၊ ၄။ ၃၉၄။)

ကာယဂတာသတိကောဋ္ဌာသဘာဝနာပရိယာယ (ပု) [ကာယဂတာသတိ + ကောဋ္ဌာသ + ဘာ-ဝနာ + ပရိယာယ] ကာယဂတာသတိကော-ဋ္ဌာသဘာဝနာ(နှင့်စပ်သော)ဒေသနာ။ ဧဝံ တတ္ထ တတ္ထ မတ္ထလုဂံ အဋ္ဌိမိဉ္ဇေန သင်္ဂဟေ-တွာ ဒေသိတံ ကာယဂတာသတိကောဋ္ဌာသ-ဘာဝနာပရိယာယံ ဒုတ္တိံ သာကာရကမ္မဋ္ဌာနံ အာရဒ္ဓံ။ ဒုဒ္ဓက၊ ၄။ ၂၈။

ကာယဂတာသတိဇ္ဈာန (န) [ကာယဂတာသ-တိ + ဇ္ဈာန] ကာယဂတာသတိ (ကိုအာရုံပြု၍ ဖြစ်သော)ဇ္ဈာန်။ အသုဘဇ္ဈာနာဒီနီတိ အာ-ဒိသဒ္ဓေန ကာယဂတာသတိဇ္ဈာနဉ္စ ကသိ-ဏဇ္ဈာနဉ္စ သင်္ဂဏာတိ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၈၆။

ကာယဂတာသတိထမ္မ (ပု) [ကာယဂတာသတိ + ထမ္မ] ကာယဂတာသတိဟူသောတိုင်။ တံ

စက္ခု နာဝိဉ္ဇတိတိ တဏှာရဇ္ဇုကာနံ အာယ-
တနပါဏကာနံ ကာယဂတာသတိထမ္ဘေ ဗဒ္ဒါ-
နံ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၁၂။

ကာယဂတာသတိပရိယာပန (တိ) [ကာယဂ-
တာသတိ+ပရိယာပန] ကာယဂတာသတိ၌
အကျုံးဝင်သော။ အာနာပါနသမာဓိ ပန
ကာယဂတာသတိပရိယာပနတ္တာ သဗ္ဗေသဉ္စ
ဗောဓိသတ္တာနံ ဝိပဿနာပါဒကတ္တာ။ မ၊ဋ္ဌ၊
၂။၂၁၅။

ကာယဂတာသတိဘာဝက (တိ) [ကာယဂတာ-
သတိ+ဘာဝက] ကာယဂတာသတိကို ပွား
များတတ်သော။ သူ။ တေလပတ္တဟတ္ထော
ပရိသော ဝိယ ကာယဂတာသတိဘာဝကော
ဝိပဿကယောဂါဝစရော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၁၉။

ကာယဂတာသတိဘာဝနာ (ထိ) [ကာယဂတာ-
သတိ+ဘာဝနာ] ကာယဂတာသတိကို -
ပွားများခြင်း-ဖြစ်စေခြင်း။ အာနာပါနဇ္ဈာ-
နံ ဟိ ကာယဂတာသတိဘာဝနာ စ ဣဓ န
ကထိတာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄၅။ (-ဣတိဝုတ်၊
ဋ္ဌ၊၄၀။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅၈။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၁၅။)

ကာယဂတာသတိယောဂ (ပု) [ကာယဂတာ-
သတိ+ယောဂ] ကာယဂတာသတိနှင့် ယှဉ်
ခြင်း။ တေသံ သတိမာ ဝိနယာယ သိက္ခေတိ
ကာယဂတာသတိယောဂေန သတိမာ တေသံ
ကာမာနံ ဝုပသမာယ။ နေတ္ထိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄။

ကာယဂတာသတိသမ္ပန္န (တိ) [ကာယဂတာသ-
တိ+သမ္ပန္န] ကာယဂတာသတိနှင့် ပြည့်စုံ
သော။ သူ။ သဘိမာ ကာယဂတာသတိ-
သမ္ပန္နော တိဏိ သိက္ခာနိ သိက္ခေ သိက္ခေယျ။
နေတ္ထိဝိ၊၁။၉၃။

ကာယဂတာသတိသုတ္တ (န) [ကာယဂတာသတိ
+သုတ္တ] ကာယဂတာသတိသုတ်။ ဥပရိ-
ပတ္တာသပါဠိ၊ ၂-ဝဂ်၊ ၉-သုတ်။ မ၊ဉ္စ၊၁။၁၃၀-
၁၄၀။ (ထွက်လေဝင်လေကို ရှုမှတ်ပုံ၊ ဣရိ-

ယာပုထံ၌ သတိပဋ္ဌာန်ရှုမှတ်ပုံ၊ ရှေ့သို့ တက်
ခြင်း စသော အပြုအမူများ၌ သတိပဋ္ဌာန်
ရှုမှတ်ပုံ၊ ကေသာစသည်ဖြင့် ၃၂-ကောဋ္ဌာသ၌
ဖွဲ့အိတ်ဥပမာဖြင့် ရှုရပုံ၊ ပ၊ အာ၊ တေ၊ ဝါ
ဓာတ်ကြီး ၄-ပါး၌ နှားသတ်သမားက အပိုင်း
အပိုင်းပြုသကဲ့သို့ ရှုရပုံ၊ မိမိကိုယ်ကို သုသာန်
၌ ၁-ရက် ၂-ရက် ၃-ရက်ရှိသော သူသေကောင်
ကို ရှုသကဲ့သို့ ရှုရပုံ၊ မိမိကိုယ်ကို သုသာန်၌
ကျီးတရုန်းရုန်းနေသောအသေကောင်စသည်
များကဲ့သို့ ရှုရပုံ၊ ထိုသို့ရှုပွားသဖြင့် လောကီ
ဈာန် ၄-ပါးရပုံ၊ အထက်ပါ ကာယဂတာသ-
တိကို မပွားခဲ့သော် မာရ်နတ်နှောက်ယှက်နိုင်
ပုံ၊ ပွားများခဲ့သော် မာရ်နတ် မနှောက်ယှက်
နိုင်ပုံ၊ ထိုသို့ ရှုပွားသူအား အဘိညာဉ်ရနိုင်ပုံ၊
အရတိရတိ (ကာယဂတာသတိအကျိုးပြု၌
ကြည့်) ကို သည်းခံနိုင်ခြင်းစသော အကျိုး
၁၀-ပါးရနိုင်ပုံတို့ကို ဟောတော်မူသောသုတ်
ဖြစ်သည်။) ယထာ စပန ဣမသ္မိ သုတ္တေ၊ ဧဝံ
မဟာမာလုကျောဝါဒေပိ မဟာသတိပဋ္ဌာ-
နေပိ ကာယဂတာသတိသုတ္တေပိ သမထဝိပ-
ဿနာ ကထိတာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၀၀။ (-အဘိ၊ဋ္ဌ၊
၂။၂၁၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၃၅။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၄၈။)

ကာယဂတာသတိသုတ္တန္တ (န) [ကာယဂတာ-
သတိ + သုတ္တန္တ] ကာယဂတာသတိသုတ်။
ကာယဂတာသတိတိ ကာယဂတာသတိသုတ္တ-
န္တေ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၆။ ကာယဂတာသတိ-
သုတ္တ-လည်း ကြည့်။

ကာယဂတိ (ထိ) [ကာယ+ဂတိ] ကိုယ်၏ သွား
ခြင်း။ ယဒိ ဟိ ကာယဂတိယာ ဂစ္ဆေယျ။
သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၁။ (- သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၉၂။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။
၁၈၈။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၁၂။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၇၂၊၅၁၅။)

ကာယဂတိအနုလောမ (တိ) [ကာယဂတိ+အနု-
လောမ] ကိုယ်၏ သွားခြင်းအား လျော်
သော။ တာဝ ကာယဂတိအနုလောမေနော
ဟုတွာ သန္တာနဝသေန ပဝတ္တမာနံ စိတ္တံ

ကာယဂတိယာ ပရိဏာမိတံ နာမ ဟောတိ။
သံ၊ဋီ၊၂။၇၇၊၅၁၅။

ကာယဂတိက (တိ) [ကာယ+ဂတိက] ကရဇ-
ကာယ အလားရှိသော၊ ကရဇကာယနှင့်
တူသော ဖြစ်ခြင်း ရှိသော။ ယဒါ ဒိဿ-
မာနေန ကာယေန ဂန္တုကာမော ဟောတိ၊
တဒါ ကာယဂတိကံ ပါဒကဇ္ဈာနစိတ္တံ အဓိ-
ဌဟတိတိ အတ္ထော။ နေတ္ထိ၊ဋ္ဌ။၂၅၁-၂။ သော
ပုဂ္ဂလော ဒိဿမာနကာယေန ဂန္တုကာမော
ကရဇကာယဂတိကံ ပါဒကဇ္ဈာနစိတ္တံ အဓိဌ-
ဟတိ။ နေတ္ထိဝိ၊ဋ္ဌ။၂၁။

ကာယဂတိဂမန (န) [ကာယဂတိ+ဂမန] ကိုယ်
၏ သွားခြင်းဖြင့် သွားခြင်း။ ကာယော နာမ
ကရဇကာယော၊ ကာယဂတိဂမနံ ဒန္တံ
ဟောတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၉၂။

ကာယဂန္ထ (ပု) [ကာယ+ဂန္ထ] နာမကာယ၊
ရူပကာယကို နှောင်ဖွဲ့ ရစ်ပတ်တတ်သော
တရား။ အဘိဇ္ဈာ ကာယဂန္ထော၊ ဗျာပါဒေါ
ကာယဂန္ထော။ ဒီ၊ဋ္ဌ။၁၉၂။ သံ၊ဋ္ဌ။၅၅။ အဘိ၊
ဓ။၂၂၉။ သင်္ဂဟ။၁၁၆။ ဂန္ထနဝသေန ဂန္ထာ၊
ဝဋ္ဋသ္မိံ နာမကာယဉ္စေဝ ရူပကာယဉ္စ ဂန္ထတိ
ဗန္ဓတိ ပလိဗန္ဓတိတိ ကာယဂန္ထော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။
၂၀၆။ (-သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၇၄။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၀၈။
ဝိဘာဝိနိ၊ဋ္ဌ။၂၁၉။)

ကာယဂန္ထနိဝရဏ (န) [ကာယဂန္ထ+နိဝရဏ]
နာမကာယ၊ ရူပကာယကို နှောင်ဖွဲ့ရစ်ပတ်
တတ်၍ (ဈာန်မဂ်ဖိုလ်ကို) ပိတ်ပင်တတ်သော
တရား၊ ကာယဂန္ထနိဝရဏ။ အဝသိဋ္ဌဂန္ထနိဝရ-
ဏာနံ သင်္ဂဟော ကာယဂန္ထနိဝရဏလက္ခ-
ဏေန ကေလက္ခဏတ္တာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၄။

ကာယဂန္ထ (ပု) [ကာယ+ဂန္ထ] ကိုယ်၏အနံ၊
ကိုယ်နံ။ ကာယော ဝါ ဒုဂ္ဂန္ဓောတိ ကဿစိ
အဿာဒိနံ ဝိယ ကာယဂန္ဓော ဟောတိ။
ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၇၂။ (-ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၅၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊
၁။ကု။)

ကာယဂမန (န) [ကာယ + ဂမန] ကိုယ်ဖြင့်
သွားခြင်း။ ကာယာနုဂတိကံ ကဏေတံ
ဒန္တဂမနံ ကာယဂမနံ ဟိ ဒန္တံ ဟောတိ။ ပဋိ-
သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၇၃။ (-ဒီ၊ဋီ၊၁။၅။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။
၁၂။ မ၊ဋီ၊၁။၆။ သံ၊ဋီ၊၁။၅။)

ကာယဂဟန (န) [ကာယ + ဂဟန] ကိုယ်
ဟူသော တော။ မဟာဘူတာနုဗ္ဗိ ကာယ-
သုသိရံ ကာယဂဟနံ ကာယသင်္ကာရဋ္ဌာနံ
အာသယောတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၉။

ကာယဂုဏ (ပု) [ကာယ+ဂုဏ] ရူပကာယ၏
ဂုဏ်ကျေးဇူး။ သတ္တုနော ကာယဂုဏေ စ
စာရိတ္တဂုဏေ စ အာဝဇ္ဇေတွာ။ သံ၊ဋီ၊၂။
၁၉၆။

ကာယဂုတ္တ (တိ) [ကာယ+ဂုတ္တ] ကိုယ်ကို-
လုံခြုံစေသော-စောင့်ရှောက်သော၊ ကာယ-
သုစရိတ်ဖြင့် မိမိသန္တာန်၌ အကုသိုလ်တရား
များ ဝင်ခွင့်မရအောင် စောင့်ရှောက်ထား
သော၊ သူ။ ကာယဂုတ္တော ဝစီဂုတ္တော၊ အာ-
ဟာရေ ဥဒရေယတော။ သံ၊၁။၁၇၇။ သုတ္တ-
နိ၊၂၉၁။ ကာယဂုတ္တောတိ တိဝိဓေန ကာယ-
သုစရိတေန ဂုတ္တော။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃၂။ သုတ္တ-
နိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃၃။

ကာယဂုတ္တိ (ထိ) [ကာယ+ဂုတ္တိ] ကိုယ်ကို-
လုံခြုံစေ - စောင့်ရှောက် - ခြင်း။ အနု-
ဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ ကာယဂုတ္တိယာ စိဝရဂုတ္တိ-
ယာ သေနာသနဂုတ္တိယာ နိသီဒနန္တိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ။
၄၁၀။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅၅။

ကာယဂုတ္တိကုသလ (တိ) [ကာယဂုတ္တိ+ကုသလ]
ကိုယ်ကို လုံခြုံစေမှု၌ လိမ်မာသော၊ သူ။
ကုက္ကုဋေ ကာယဂုတ္တိကုသလော ဒဟရ-
ဘိက္ခူ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၈။

ကာယဂေလည (န) [ကာယ+ဂေလည] ကိုယ်
၏ - မကျန်းမာသည်၏ အဖြစ် - မကျန်းမာ
ခြင်း။ န ရောဂဉာတောဇနာဒိဟိ ကာယ-

ဂေလည် တနီ နာမ။ မူလဋီ၊ ၂။ ၂၁၉။ (-အံ၊
ဋီ၊ ၁။ ၇၇။)

ကယဂူဟဏ (န) [ကယ+ဂဟဏ] (၁) ကိုယ်
ကို ကိုင်ခြင်း။ (၂) ကယသဒ္ဓါ။ ကယ-
သဒ္ဓါကို ယူခြင်း။ (၃) ကိုယ်လက်လှုပ်ရှားမှု
ကို မှတ်ယူခြင်း။ (၄) ကယသံသဂ္ဂရာဇာ
စ ကယဂူဟဏသ စ သမ္ဘဝါယထာဝတ္ထုကံ
သံသဒိသေသမေဝ အာပဇ္ဇတိ။ ဝိမတိ၊ ၁။
၂၅၉။ (၂) ကယေတိ စ ဝတ္ထာပိ ပုန
ကယာနုပဿိတိ ဒုတိယံ ကယဂူဟဏံ
အသမ္ပိသတော ဝတ္ထာနုသနဝိနိဗ္ဗောဂါဒိ-
ဒဿနတ္ထံ။ ပဋိသံ၊ ၁။ ၁၆၁။ နေတ္ထိ၊ ၁။ ၉၅။
(- မဟာနိ၊ ၁။ ၂၈။ ဒီ၊ ၁။ ၂၅၉။ သီ၊ ၁။
သစ်၊ ၂။ ၁၄၁။) (၃) အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ကယဂူဟဏာနုသာရ (ပ) [ကယဂူဟဏ+
အနုသာရ] ကိုယ်လက်လှုပ်ရှားမှုကို မှတ်ယူ
ခြင်းသို့ အစဉ်လျှောက်ခြင်း။ ပုရိသေဟိ
ဝါ တိရစ္ဆာနာနုမ္မိ ကယဂူဟဏာနုသာရေန
ဂဟိတာယ တောယ ဘာဝေါ ဝိညာယတိတိ
ဝိညတ္တိ။ အဘိ၊ ၁။ ၂၆၀။

ကယဂူ (ပ) [ကယ+အဂူ] ကိုယ်ဋ္ဌေ၊ ဝမ်းမီး
တေဇောဓာတ်သို့ အစဉ် လျှောက်သော
ကိုယ်ဋ္ဌေ။ ကယဂူနာ (ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၃၄၁)တိ
ဂဟဏိတေဇာနဂတေန ကယုသ္မာနာ။ ဝိ-
သုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၄၂၃။

ကယဂူသန္တာပကုထိတကုထန (န) [ကယဂူ+
သန္တာပ+ကုထိတကုထန] ကိုယ်ဋ္ဌေအပူဖြင့်
ကျိုက်ကျိုက်ဆူပွက်ခြင်း။ ကယဂူသန္တာပ-
ကုထိတ ကုထန သဉ္စာတ ဖေဏပုဗ္ဗုဋ္ဌကာစိ-
တော (ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၃၄၀)တိ ဂဟဏိတေဇေန
ပက္ကုထိတနိပ္ပက္ကတယ သမုပ္ပန္နဖေဏပုဗ္ဗုဋ္ဌ-
နိစိတော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၄၂၁။

ကယဂ် (န) [ကယ+အဂ်] ကိုယ်အင်္ဂါ၊ ကိုယ်
အစိတ်အပိုင်း။ ဘဂဝါ ကယဂ်* ဝါ ဝါစင်*

ဝါ အစောပေတွာ။ ဝိ၊ ၁။ ၁၄၂။ မ၊ ၁။ ၂။
၁၈၄။ (-အံ၊ ၁။ ၁၇၆။) ကယဂ်န္တိ ကာ-
ယမေဝ အဂ်န္တိ ဝဒန္တိ။ ကယသင်္ခါတံ အဂ်*
သိသာဒိအဝယဝန္တိ အတ္ထော။ မ၊ ၁။ ၂။ ၂၀၈။
(-အံ၊ ၁။ ၁၆၂။)

ကယဂ်စောပန (န) [ကယဂ် + စောပန]
ကိုယ်လက်အင်္ဂါ လှုပ်ရှားခြင်း။ တေဟေဝ
စိတ္တေဟိ ဝါစင်စောပန အတ္ထိ။ ကယဂ်စော-
ပန အတ္ထိ။ အဘိ၊ ၁။ ၂၈၃။ ပဋိသံ၊ ၁။
၂၅၇။ (-ဝဇီရ၊ ၁။ ၄၁။ နေတ္ထိ၊ ၁။ ၁၀၁။)

ကယစလန (န) [ကယ+စလန] ကိုယ်လက်
လှုပ်ခြင်း။ တဿာပိ ကယစလနံ ကေန္တံ
အတ္ထိ ဝေ။ ကင်္ခါ၊ ၁။ ၁၁၀။

ကယစလနသမတ္တ (တိ) [ကယစလန + သ-
မတ္တ] ကိုယ်လှုပ်ခြင်းငှါ စွမ်းနိုင်သော၊ သူ။
သုရာပါနံ ပတာ ကယစလနသမတ္တံ ဗဟံ
ပိဝိတွာ ဂါမနိဂမဿာတနံ မဟာသာဝဇီ။
အဘိ၊ ၁။ ၂။ ၃၆၇။

ကယစလနသိသုက္ခိပနဘမုကဝိကာရ(ပ) [က-
ယစလန + သိသုက္ခိပန + ဘမုက + ဝိကာရ]
ကိုယ်လှုပ်ခြင်း၊ ဦးခေါင်းညိတ်ခြင်း၊ မျက်
မှောင်ချိခြင်း ဟူသော ဖောက်ပြန်သော
အခြင်းအရာ။ သံယတုတ္တမောတိ သံယတုတ္တ-
ဘာဝေါ ကယစလနသိသုက္ခိပနဘမုကဝိ-
ကာရဒီနံ အကာရကောတိ အတ္ထော။ ဓမ္မ၊
၁။ ၂။ ၃၆၂။

ကယစိ (ဗျ) [ကိ* + စိ] အချို - အနည်းငယ်
- သော။ နေဝ မယံ အယံ နာဂေါ၊ အယံ
ဒုက္ခာယ ကယစိ။ ဇာ၊ ၂။ ၂၂၈။ (-စရိယာ၊
၁။ ၆၇။) တတ္ထ ကယစိတိ ကဿစိ အပ္ပမတ္တ-
ကဿပိ ဒုက္ခဿ ဥပ္ပါဒနေ အယံ မမ အသ-
မတ္တော။ ဇာ၊ ၁။ ၇၂။ ၃၇။

ကယစိတ္တအကမ္မညဘာဝဂူပသမလက္ခဏ (တိ)
[ကယ+စိတ္တ+အကမ္မညဘာဝ+ဂူပသမ+

လက္ခဏာ] ကိုယ်စိတ်တို့၏ အမှု၌ မခံသည်၏ အဖြစ်ကို ငြိမ်းစေခြင်း လက္ခဏာရှိသော။ တာ ကာယစိတ္တအကမ္မညဘာဝဝူပသမလက္ခဏာ။ အဘိဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၇၄။

ကာယစိတ္တဥပဓိဝိဝေက (ပု) [ကာယစိတ္တ + ဥပဓိ + ဝိဝေက] ကိုယ်၏ ကင်းဆိတ်ခြင်း၊ စိတ်၏ ကင်းဆိတ်ခြင်း၊ ဥပဓိတို့မှ ကင်းဆိတ်ခြင်း။ ယသ္မာ စ သေ ဒိဗ္ဗဗြဟ္မအရိယဝိဟာရေ ကာယစိတ္တဥပဓိဝိဝေကေ။ ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၉၇။ (-ဒိ၊ ၄။ ၃။ ၂၄၇။ မ၊ ၄။ ၁။ ၁၀၄။ အံ၊ ၄။ ၃။ ၂၂၆။)

ကာယစိတ္တကိလမထ (ပု) [ကာယစိတ္တ + ကိလမထ] ကိုယ်စိတ်တို့၏ ပင်ပန်းခြင်း။ ဝိဟေသာတိ ဗဟံ အတ္တဉ္စ ကာရဏဉ္စ အာဟရန္တဿ ကာယစိတ္တကိလမထော။ မ၊ ၄။ ၁။ ၂၀။ (-ပဋိသံ၊ ၄။ ၂။ ၂။ မဋိ၊ ၃။ ၂၄၀။)

ကာယစိတ္တကုဋိလဘာဝနိမ္မဒ္ဓနရသ (တိ) [ကာယစိတ္တ + ကုဋိလဘာဝ + နိမ္မဒ္ဓန + ရသ] ကိုယ်စိတ်တို့၏ ကောက်သည်၏အဖြစ်ကို - နှိပ်နင်း - ဖျက်ဆီး - ခြင်းကိစ္စရှိသော။ ကာယစိတ္တကုဋိလဘာဝနိမ္မဒ္ဓနရသ။ အဘိ၊ ၄။ ၁။ ၁၇၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၉၆။

ကာယစိတ္တဂရဘာဝဝူပသမလက္ခဏာ (တိ) [ကာယစိတ္တ + ဂရဘာဝ + ဝူပသမ + လက္ခဏာ] ကိုယ်စိတ်တို့၏ လေးသည်၏အဖြစ်ကို ငြိမ်းစေခြင်း လက္ခဏာရှိသော။ တာ ကာယစိတ္တဂရဘာဝဝူပသမလက္ခဏာ။ အဘိ၊ ၄။ ၁။ ၁၇၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၉၅။

ကာယစိတ္တ ဂေလညကရ အဿဒ္ဓိယာဒိ ကိလေသပဋိပက္ခ (ပု) [ကာယစိတ္တ + ဂေလည + ကရ + အဿဒ္ဓိယ + အာဒိ + ကိလေသပဋိပက္ခ] ကိုယ်စိတ်တို့၏ မကျန်းမာသည်၏ အဖြစ်ကို ပြုတတ်သော မယုံကြည်ခြင်းစသော ကိလေသာ၏ဆန့်ကျင်ဖက်။ ကာယစိတ္တဂေလညကရအဿဒ္ဓိယာဒိ ကိလေသပဋိပက္ခ ဘူတာတိ ဒဋ္ဌဗ္ဗာ။ အဘိ၊ ၄။ ၁။ ၁၇၅။

ကာယစိတ္တဂေလညနိမ္မဒ္ဓနရသ (တိ) [ကာယစိတ္တ + ဂေလည + နိမ္မဒ္ဓန + ရသ] ကိုယ်စိတ်တို့၏ မကျန်းမာသည်၏အဖြစ်ကို - နှိပ်နင်း - ဖျက်ဆီး - ခြင်း ကိစ္စရှိသော။ ကာယစိတ္တဂေလညနိမ္မဒ္ဓနရသ။ အဘိ၊ ၄။ ၁။ ၁၇၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၉၆။

ကာယစိတ္တတ္ထမ္မဝူပသမလက္ခဏာ (တိ) [ကာယစိတ္တ + ထမ္မ + ဝူပသမ + လက္ခဏာ] ကိုယ်စိတ်တို့၏ - တောင်တင်း - ခိုင်မာ - သည်၏အဖြစ်ကို ငြိမ်းစေခြင်း လက္ခဏာရှိသော။ တာ ကာယစိတ္တတ္ထမ္မဝူပသမလက္ခဏာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၉၅။

ကာယစိတ္တထဒ္ဓဘာဝနိမ္မဒ္ဓနရသ (တိ) [ကာယစိတ္တ + ထဒ္ဓဘာဝ + နိမ္မဒ္ဓန + ရသ] ကိုယ်စိတ်တို့၏ - ကြမ်းတမ်း - ခက်တရော် - သည်၏အဖြစ်ကို နှိပ်နင်းခြင်းကိစ္စရှိသော။ တာ... ကာယစိတ္တထဒ္ဓဘာဝနိမ္မဒ္ဓနရသ။ အဘိ၊ ၄။ ၁။ ၁၇၄။

ကာယစိတ္တဒရထ (ပု) [ကာယစိတ္တ + ဒရထ] ကိုယ်စိတ်တို့၏ ပူပန်ခြင်း။ စက္ကဝတ္တိနော ဣတ္ထိရတနံ ကာယစိတ္တဒရထံ ပဋိပဿမ္မေတိ။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၁၉၂။ (-အံ၊ ၄။ ၃။ ၂၂၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂၀၆။ အပ၊ ၄။ ၁။ ၂၂၉။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၂၇၁။ အံ၊ ၄။ ၃။ ၁၀။)

ကာယစိတ္တဒရထနိမ္မဒ္ဓနရသ (တိ) [ကာယစိတ္တဒရထ + နိမ္မဒ္ဓန + ရသ] ကိုယ်စိတ်တို့၏ ပူပန်ခြင်းကို နှိပ်နင်းခြင်းကိစ္စရှိသော။ ကာယစိတ္တဒရထနိမ္မဒ္ဓနရသ။ အဘိ၊ ၄။ ၁။ ၁၇၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၉၅။

ကာယစိတ္တဒရထပဋိပဿဒ္ဓိ (တိ) [ကာယစိတ္တဒရထ + ပဋိပဿဒ္ဓိ] ကိုယ်စိတ်တို့၏ ပူပန်ခြင်းကို ငြိမ်းစေခြင်း။ ပဿဒ္ဓိတိ ကာယစိတ္တဒရထပဋိပဿဒ္ဓိ။ ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၂၀၈။

ကာယစိတ္တဒရထပဿန္တန (ထိ၊ န) [ကာယစိတ္တဒရထ + ပဿန္တန] ကိုယ်စိတ်တို့၏ ပူပန်ခြင်း

ကို ငြိမ်းစေခြင်း။ ကာယစိတ္တဒရဝပဿမ္မန-
တော ပဿဒ္ဓိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၇။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၉၀။
ကာယစိတ္တဒရဝပဿမ္မနတောတိ ကာယဒရ-
ဝဿ စိတ္တဒရဝဿ စ ပဿမ္မနတော ဝူပသ-
မနတော။ ကာယောတိ စေတ္ထ ဝေဒနာဒ-
ယော တယော ခန္ဓာ ဒရထော သာရမ္ဘော။
မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၇။ (-အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၅၀။)

ကာယစိတ္တဒရဝပဿမ္မနသမတ္ထ (တိ) [ကာယ-
စိတ္တဒရဝ+ပဿမ္မန+သမတ္ထ] ကိုယ်စိတ်တို့
၏ ပူပန်ခြင်းကို ငြိမ်းစေခြင်းငှါ စွမ်းနိုင်
သော။ အတိဝိယ တုဋ္ဌာကာရဘူတာ ကာယ-
စိတ္တဒရဝပဿမ္မနသမတ္ထာယ ပဿဒ္ဓိယာ
ပစ္စယော။ ဒိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၅၁။

ကာယစိတ္တဒရဝမဒ္ဒနရသ (တိ) [ကာယစိတ္တ-
ဒရဝ+မဒ္ဒနရသ] ကိုယ်စိတ်တို့၏ ပူပန်ခြင်း
ကို နှိပ်နင်းခြင်းကိစ္စရှိသော။ သာ ဥပသမ-
လက္ခဏာ၊ ကာယစိတ္တဒရဝမဒ္ဒနရသ။ အံ၊
ဋ္ဌ၊၁။၂၉၀။

ကာယစိတ္တဒရဝဝူပသမက (တိ) [ကာယစိတ္တ-
ဒရဝ+ဝူပသမက] ကိုယ်စိတ်တို့၏ ပူပန်ခြင်း
ကို ငြိမ်းစေတတ်သော။ ကာယစိတ္တဒရဝ-
ဝူပသမကံ သဗ္ဗသမ္ဘာရာဘိသင်္ခတံ ဥဒကံ။
သံ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၁။၄၇၂။

ကာယစိတ္တဒရဝဝူပသမလက္ခဏ (တိ) [ကာယ-
စိတ္တဒရဝ + ဝူပသမ + လက္ခဏ] ကိုယ်စိတ်
တို့၏ ပူပန်ခြင်းကို ငြိမ်းစေခြင်းလက္ခဏာ
ရှိသော။ ကာယစိတ္တဒရဝဝူပသမလက္ခဏာ
ကာယစိတ္တပဿဒ္ဓိယော။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၄။
ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၉၅။(-ဒိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၃၂။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၇၈။
သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၇၇။)

ကာယစိတ္တဒုက္ခနိဗ္ဗတ္တက (တိ) [ကာယစိတ္တ +
ဒုက္ခ+နိဗ္ဗတ္တက] ကိုယ်စိတ်တို့၏ ဆင်းရဲခြင်း
ကို ဖြစ်စေတတ်သော။ ဝိသုတကရာတိ စိတ္တ-
ဝိသုတကရာ ကာယစိတ္တဒုက္ခနိဗ္ဗတ္တကာ ဝိ။
အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂၅-၆။

ကာယစိတ္တဒုက္ခာပနယန (န) [ကာယစိတ္တဒုက္ခာ +
အပနယန] ကိုယ်စိတ်တို့၏ ဆင်းရဲခြင်းကို
ပယ်ခြင်း။ အဘိကတာနဉ္စ နေသံ ကာယစိတ္တ-
ဒုက္ခာပနယနေ ပဋိဗ္ဗလဘာဝေါ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။
၉၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၀၅။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ၊၉၂။ မဟာနိ၊
ဋ္ဌ၊၂၃၀။

ကာယစိတ္တဒုဋ္ဌုလ္လဘာဝူပသမန (န) [ကာယ-
စိတ္တ+ဒုဋ္ဌုလ္လဘာဝ + ဥပသမန] ကိုယ်စိတ်
တို့၏ - ရှုံးရင်း - ကြမ်းတမ်း - သည်၏ အဖြစ်
ကို ငြိမ်းစေခြင်း။ ပရိသုဒ္ဓသမာစာရော ကာ-
ယစိတ္တဒုဋ္ဌုလ္လဘာဝူပသမနေန ကာယံ စိတ္တဉ္စ
အသာရဒ္ဓံ ကတွာ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ၊၂၉၂။

ကာယစိတ္တပဒဋ္ဌာန (တိ) [ကာယစိတ္တ+ပဒဋ္ဌာ-
န] ကိုယ်စိတ်လျှင် နီးစွာသော အကြောင်း
ရှိသော။ ကာယစိတ္တပဒဋ္ဌာနာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။
၁၇၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၉၅။

ကာယစိတ္တပယောဂ (ပု) [ကာယစိတ္တ+ပယော-
ဂ] ကိုယ်စိတ်တို့၏ - လုံ့လ - ပယောဂ။ ဒုဝိ-
ဓေပိ ကာယစိတ္တပယောဂေ နိယောဇေသိ။
ဝိမတိ၊၂။၇၇။

ကာယစိတ္တပရိဇ္ဈာမန (န) [ကာယစိတ္တ+ပရိ-
ဇ္ဈာမန] စိတ်ကဲ့သို့ ကိုယ်ကို - ကိုယ်ကဲ့သို့ စိတ်
ကို - ညွှတ်စေခြင်း - အဓိဋ္ဌာန်ခြင်း။ စိတ္တ-
ကာယဝသေန ကာယစိတ္တပရိဇ္ဈာမနဘူတံ
ရူပကာယပါဒကဏ္ဍာနစိတ္တာရမ္မဏံ ဥဘယံ
အဓိဋ္ဌာနံ။ အနု၊ဋ္ဌ၊၁။၂၁၀။

ကာယစိတ္တပရိဋ္ဌာဟ (ပု) [ကာယစိတ္တ+ပရိဋ္ဌာ-
ဟ] ကိုယ်စိတ်တို့၏ ပူပန်ခြင်း။ ဥပသမော
ကာယစိတ္တပရိဋ္ဌာဟာနံ ဝူပသမနံ လက္ခဏံ
တေသာတိ ဥပသမလက္ခဏော။ ဒိ၊ဋ္ဌ၊၂။
၁၂၉။

ကာယစိတ္တပရိဋ္ဌာဟူပဿမ (ပု) [ကာယစိတ္တပရိ-
ဋ္ဌာဟ+ဥပသမ] ကိုယ်စိတ်တို့၏ ပူပန်ခြင်း
မှ ငြိမ်းခြင်း။ ကာယစိတ္တပရိဋ္ဌာဟူပဿမော

ဝူပသမလက္ခဏံ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၃၁၀။ (-ဒီ၊
ဋီ၊၁။၁၀၆။ မ၊ဋီ၊၁။၁၀၇။ အံ၊ဋီ၊၁။၁၃၁။)

ကယစိတ္တပရိဋ္ဌာဟူပသမလက္ခဏ (တိ) [ကယ-
စိတ္တပရိဋ္ဌာဟူပသမ + လက္ခဏ] ကိုယ်စိတ်
တို့၏ ပူပန်ခြင်းမှ ငြိမ်းခြင်းလက္ခဏာရှိသော။
ဝူပသမလက္ခဏန္တိ ကယစိတ္တပရိဋ္ဌာဟူပသမ-
လက္ခဏံ။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၁၀၆။ မ၊ဋီ၊၁။၁၀၇။ အံ၊
ဋီ၊၁။၁၃၁။

ကယစိတ္တပဿဒ္ဓိ (ထိ) [ကယစိတ္တ + ပဿဒ္ဓိ]
ကိုယ်စိတ်တို့၏ ငြိမ်းအေးခြင်း။ ကယစိတ္တ-
ပဿဒ္ဓိဝသေန ကာယောပိ မေ ပဿဒ္ဓေါ
အဟောသိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၁-၂။ ပဿဒ္ဓိတိ ကာ-
ယစိတ္တပဿဒ္ဓိ၊ ကိလေသပဿဒ္ဓိ နာမ ဟော-
တိတိ အတ္ထော။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၃၂။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၉။
(-အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၄။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၀။ ပဋိ-
သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၉၅။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ၊၂။၉၂။
ဝိမတိ၊၁။၃၈။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၃၉၅။)

ကယစိတ္တပဿဒ္ဓိသမ္ဘဝ (ပု) [ကယစိတ္တပဿဒ္ဓိ
+ သမ္ဘဝ] ကိုယ်စိတ်ငြိမ်းအေးခြင်းတို့၏ ဖြစ်
ခြင်း။ ပဿဒ္ဓေါ ကာယောတိ ကယစိတ္တပု-
ဿဒ္ဓိသမ္ဘဝေန ကာယောပိ မေ ပဿဒ္ဓေါ
အဟောသိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၈။ (-မ၊ဋီ၊၁။၂၂၂။)

ကယစိတ္တပဿဒ္ဓိဟေတု (ပု) [ကယစိတ္တပဿဒ္ဓိ
+ ဟေတု] ကိုယ်စိတ်တို့၏ ငြိမ်းအေးခြင်း၏
အကြောင်း။ န ဟိ ဗုဒ္ဓါနုဘာဝတော သေဒ-
မုနံ သမ္ဘဝတိ ကယစိတ္တပဿဒ္ဓိဟေတု-
ဘာဝတော။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၂၅။

ကယစိတ္တပိန (ဏ) နရသ (တိ) [ကယစိတ္တ +
ပိနန + ရသ] ကိုယ်စိတ်ကို ပျိုးစေခြင်းကိစ္စ
ရှိသော၊ ကိုယ်စိတ်တို့၏ ပြည့်ဖြိုးခြင်းလျှင်
ပြည့်စုံခြင်းရှိသော။ သာ သမ္ပယာယနလက္ခ-
ဏာ၊ ကယစိတ္တပိနနရသာ၊ ဖရဏရသာ ဝိ။
ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၅။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။
၁၃၉။ ကယစိတ္တပိဏနရသာ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။
၁၈။

ကယစိတ္တပိဋ္ဌာ (ထိ) [ကယစိတ္တ + ပိဋ္ဌာ]
ကိုယ်စိတ်တို့ကို နှိပ်စက်ခြင်း။ အာ သမန္တ-
တော ကယစိတ္တပိဋ္ဌာသင်္ခါတာ ပရိဿယာ
သမန္တိ ဧတ္ထာတိ အဿမော။ အပါ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁။

ကယစိတ္တလဟုတာ (ထိ) [ကယစိတ္တ + လဟု-
တာ] ကိုယ်စိတ်တို့၏ - ပေါ့ပါးသည်၏
အဖြစ် - ပေါ့ပါးခြင်း။ ကယစိတ္တလဟုတာ-
ဒယော ဥပ္ပဇန္တိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၉၄။

ကယစိတ္တဝိဝေကဒ္ဓယ (န) [ကယစိတ္တဝိဝေ-
က + ဒ္ဓယ] ကယဝိဝေက၊ စိတ္တဝိဝေက ၂-ခု။
ဧတ္ထာတိ ဧတသ္မိ ကယစိတ္တဝိဝေကဒ္ဓယေ။
ဝိမတိ၊၁။၇၁။

ကယစိတ္တဝိဝေကသိခါပတ္တဝိပဿနာ (ထိ) [ကာ-
ယစိတ္တဝိဝေက + သိခါပတ္တ + ဝိပဿနာ]
ကာယဝိဝေက၊ စိတ္တဝိဝေကတို့၏ အထွတ်
အထိပ်သို့ ရောက်သော ဝိပဿနာ။ ဧဝံ
ဣမာယ ကယစိတ္တဝိဝေကသိခါပတ္တဝိပဿ-
နာသင်္ခါတာယ ပဋိပဒါယ အဓိဂတောတိ
ဝတ္တဗ္ဗော။ အပါ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၁၇။

ကယစိတ္တသန္တာပါဘာဝ (ပု) [ကယစိတ္တ +
သန္တာပ + အဘာဝ] ကိုယ်စိတ်ပူပန်မှု မရှိ
ခြင်း။ အရညာယတနေသု စ ကယစိတ္တ-
သန္တာပါဘာဝေန အဘိနိဗ္ဗုတတ္တာ အတ္တနာ
သုခံ ပဋိလဘတိ။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၃၀၉။ သီ၊ဋီ၊
သစ်၊၁။၂၇၇။ (-ဒီ၊ဋီ၊၁။၉၁။)

ကယစိတ္တသမုဋ္ဌာန (တိ) [ကယစိတ္တ + သမု-
ဋ္ဌာန] ကိုယ်စိတ်လျှင် - ဖြစ်ကြောင်း - သမု-
ဋ္ဌာန - ရှိသော။ ကယမာနသိကာ ကတာ-
တိ ကယစိတ္တသမုဋ္ဌာနာ ကတာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။
၁၄၃။

ကယစိတ္တသုခ (န) [ကယစိတ္တ + သုခ] ကိုယ်
စိတ်ချမ်းသာခြင်း။ ယောဂက္ခေမောတိ ကာ-
ယစိတ္တသုခံ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၂၂။

ကယစိတ္တာကမ္မညဘာဝနိဗ္ဗဒ္ဓနရသ (တိ) [ကယစိတ္တာကမ္မညဘာဝ + နိဗ္ဗဒ္ဓန + ရသ] ကိုယ်စိတ်တို့၏ အမှု၌ မခံသည်၏အဖြစ်ကို နှိပ်နင်းခြင်းကိစ္စရှိသော၊ ကယစိတ္တာကမ္မညဘာဝနိဗ္ဗဒ္ဓနရသ။ အဘိဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၇၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၉၅။

ကယစိတ္တာကမ္မညဘာဝပသမလက္ခဏ (တိ) [ကယစိတ္တ + အကမ္မညဘာဝ + ပသမ + လက္ခဏ] ကိုယ်စိတ်တို့၏အမှု၌ မခံသည်၏အဖြစ်ကို ငြိမ်းစေခြင်း လက္ခဏာရှိသော။ တာ ကယစိတ္တာကမ္မညဘာဝပသမလက္ခဏာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၉၅။

ကယစိတ္တာဗာဓ (ပု) [ကယစိတ္တ + အာဗာဓ] ကိုယ်စိတ်တို့၏ နာကျင်ခြင်း၊ ကိုယ်စိတ်ဆင်းရဲမှု။ သုဠ၊ ၀၊ ၁၊ ၁၃၊ ၁၊ ၁၃၊ ၁၊ ၁၃။ အဘိဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၆၀။ ပဋိသန္ဓေ၊ ၁။ ၇၄၊ ၁၇၀။ စူဠနိဗ္ဗ၊ ၆၆။ (-ဇာ၊ ၁။ ၄။ ၁၆၀။)

ကယစိတ္တာဗာဓကောလ (ပု) [ကယစိတ္တာဗာဓ + ကောလ] ကိုယ်စိတ်တို့၏ - နာကျင်သော - ဆင်းရဲသော - အခါ။ အတ္တနော ကိစ္စကောလေ ကယစိတ္တာဗာဓကောလေ တာဒိသံ ပုရိသံ န ဗျဓေတိ န ဗာဓတိ။ ဇာ၊ ၁။ ၄။ ၁၆၀။

ကယစိတ္တာရမ္မဏ (တိ) [ကယစိတ္တ + အာရမ္မဏ] ကိုယ်စိတ်လျှင် အာရုံရှိသော။ အတ္တနော ကယစိတ္တာရမ္မဏတ္တာ အဇ္ဈတ္တာရမ္မဏံ။ အဘိဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၅၉။

ကယစိတ္တုဇကတာပဋိပက္ခ (ပု) [ကယစိတ္တ + ဥဇကတာ + ပဋိပက္ခ] ကိုယ်စိတ် ပြောင့်မတ်ခြင်း၏ ဆန့်ကျင်ဖက်။ အတ္တတော ကယစိတ္တုဇကတာပဋိပက္ခဘူတာဝ လောဘသဟဂတစိတ္တုပ္ပါဒဿ ပဝတ္တိအာကာရဝိသေသာ။ မ၊ ၁။ ၃။ ၄။ (-အံ၊ ၁။ ၃။ ၂၂၆။)

ကယစိတ္တုပဒ္ဒဝ (ပု) [ကယစိတ္တ + ဥပဒ္ဒဝ] ကိုယ်စိတ်တို့၌ ဖြစ်သောဘေးရန်။ ဗာဟိရာနံ သိဟဗျုပ္ပါဒိနံ အဗ္ဘန္တရာနဉ္စ ကာမစန္ဒနာဒိနံ ကယစိတ္တုပဒ္ဒဝါနံ တေ အဓိဝစနံ။ သုတ္တနိ၊ ၄။ ၁။ ၇၀။ အပ၊ ၄။ ၁။ ၁၀၇။ စူဠနိဗ္ဗ၊ ၁။ ၁၇။ (-သိ၊ ၁။ ၄။ ၁။ ၁၀၇။ မ၊ ၁။ ၃။ ၂။ ၁၆၀။ အံ၊ ၁။ ၃။ ၂။ ၃၇၅။)

ကယစိတ္တုပဟာရ (ပု) [ကယစိတ္တ + ဥပဟာရ] ကိုယ်စိတ်တို့ဖြင့် ပူဇော်ခြင်း။ ကယစိတ္တုပဟာရံ သန္တံ နိဗ္ဗုတံ ပဏိတယေဝ ဥပဟရိဿာမ။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၄၂။

ကယစောပန (န) [ကယ + စောပန] ကိုယ်၏လှုပ်ရှားခြင်း။ ကယဝစိဒ္ဓါရဘေဒံ ဝိနာပိတိ ကယစောပနံ ဝစိဘေဒဉ္စ ဝိနာ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁၆၀။

ကယစ္ဆဝိ (ထိ) [ကယ + ဆဝိ] ကိုယ်၏အရေ။ နိလုပ္ပလဝဏ္ဏာ ကယစ္ဆဝိ (ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၂၃၇) - တိ ဝစနံ ပန သာမစ္ဆဝိ ဒီပေတိ။ ဝဇီရ။ ၁၁၂။

ကယဆန္ဒ (ပု) [ကယ + ဆန္ဒ] ကိုယ်၌ - တွယ်တာခြင်း - တပ်မက်ခြင်း။ ယော ကယသ္မိ ကယဆန္နော ကယသ္မေဟော ကယန္ဓယတာ၊ သာ ပဟိယတိ။ မ၊ ၂။ ၁၆၇။ ယော ကယသ္မိ ကယဆန္နောတိ ယာ ကယသ္မိ တဏှာ။ မ၊ ၄။ ၃။ ၁၄၄။

ကယဇီဝိတနိရပေက္ခ (တိ) [ကယ + ဇီဝိတ + နိရပေက္ခ] ကိုယ်အသက်တို့၌ ငဲ့ကွက်ခြင်းမရှိသော၊ သူ။ အတ္တနော ကယဇီဝိတနိရပေက္ခော ပရေသံ သောတပထာဂမနမတ္ထေနပိ။ ဥဒါန၊ ၄။ ၁၁၀။ ဣတိဝုတ်၊ ၄။ ၁၁၇။ (-စရိယာ၊ ၄။ ၂၀၊ ၂၆၂။)

ကယဇုတိ (ထိ) [ကယ + ဇုတိ] ကိုယ်၏ - တင့်တယ်ခြင်း - အရောင်။ ကယဇုတိယာ

စေ ဉာဏဇုတိယာ စ သမန္နာဂတတ္တာ
ဇုတိန္နရံ။ စရိယာ၊ ငွ။ ၂၁။

ကယညတရ (တိ) [ကယ+အညတရ] က-
ယတို့တွင် တခုအပါအဝင်ဖြစ်သော ကယ
(ထွက်သက်ဝင်သက်ကယ)။ ကယေသု
ကယညတရဟံ ဘိက္ခဝေ ဧဝံ ဝဒါမိ။ မ၊ ၃။
၁၂၆။ (-သံ၊ ၃။ ၂၀၊ ၂၇။) ကယညတ-
ရန္တိ ပထဝီကာယာဒိသု စတုသု ကယေသု
အညတရံ ဝဒါမိ၊ ဝါယောကာယံ ဝဒါမိတိ
အတ္ထော။ အထ ဝါ...ကယညတရံ ဟေတိ။
မ၊ ၄။ ၉၉။ (-သံ၊ ၄။ ၃၀။)

ကယဌပန (န) [ကယ+ဌပန] ကိုယ်ကို-
တည်စေခြင်း-ထားခြင်း။ ကထံ ကဗဠိကာ-
ရာဟာရေဟိ ဥပတ္တမ္ဘန္တောယေဝ ကယ-
ဌပနေန သတ္တာနံ ဌတိယာ ဟေတိ။ မ၊ ၄။
၁။ ၂၁၄။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၂၅။ (-မ၊ ၄။ ၃၁။)

ကယဉာဟ(ပု) [ကယ+ဉာဟ] ကိုယ်ပူလောင်
ခြင်း၊ ကိုယ်၌ အပူဝင်သော အနာ။ ပုရေ-
ဘတ္တံ ကယဉာဟော၊ နိဗ္ဗတ္တဉ္စ ဘဂန္တလံ။
ဝိ၊ ၃။ ၂၅၀။ (-ဝိ၊ ၄။ ၄။ ၅။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၄၄၅။)

ကယဉာဟာဗာဓ (ပု) [ကယဉာဟ+အာ-
ဗာဓ] ကိုယ်၌ အပူဝင်သော အနာ။ တေန
ခေါ ပန သမယေန အာယသ္မတော သာရိ-
ပုတ္တဿ ကယဉာဟာဗာဓော ဟေတိ။
ဝိ၊ ၃။ ၃၀၈။

ကယတပန (န) [ကယ+တပန] ကိုယ်ကို ပူ
ပန်စေခြင်း။ ကယတပနသင်္ခါတော တပေါ
ဧတေသံ အတ္တိတိ တပဿိနော။ ပေတ၊
၄။ ၉၂။

ကယတိ (ကြိ) [ကေ+အ+တိ။ ကု သဒ္ဒေ
ကေ စ။ နိတိ၊ ဓာ။ ၁၀။] (၁) ဆို၏။ (၂) သိ
စေတတ်၏။ (၃) တေ ဝေ ဝေဒေ ပဒသော
ကယတိတိ ပဒကော။ ဒီ၊ ၄။ ၂၉၂။ မ၊ ၄။
၃။ ၁၆၇။ (-အံ၊ ၄။ ၂။ ၁၃၂။) ကယတိတိ

ကထေတိ ယထာ “ဇာတက”န္တိ။ သိ၊ ၄။
သစ်၊ ၂။ ၂၂၄။ (၂) ပါကဋဘာဝေန ကယ-
တိ အတ္တံ ဂမေတိတိ ပကတိ၊ လောကသိဒ္ဓိ-
ဝါဒေါ။ သိ၊ ၄။ သစ်၊ ၂။ ၃၅၈။ (-ဒီ၊ ၄။
၃၅၅။) ကယန္တိ- ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၄၀၀။ သိ၊ ၄။
သစ်၊ ၂။ ၄၂၇။

ကယတိကိစ္ဆတာ (တိ) [ကယတိကိစ္ဆ+တာ]
မူရင်းဆေးတို့ဖြင့် ကုစားခြင်း၊ မူရင်းရောဂါ
တို့ကို ကုစားခြင်း။ ကယတိကိစ္ဆတန္တိ မူလ-
ဘာဝတော သရီရဘူတေဟိ ဘေသဇ္ဇေဟိ
သရီရဘူတာနံ ဝါ ရောဂါနံ တိကိစ္ဆကဘာဝံ။
သိ၊ ၄။ သစ်၊ ၁။ ၃၇၈။ (အဋ္ဌကထာ၌ ကယ-
တိကိစ္ဆန-ဟုရှိ၏။)

ကယတိကိစ္ဆန (န) [ကယ+တိကိစ္ဆန] မူရင်း
ဆေးတို့ဖြင့် ကုစားခြင်း၊ မူရင်းရောဂါတို့ကို
ကုစားခြင်း။ မူလဘေသဇ္ဇာနံ အနုပ္ပါဒနန္တိ
ဣမိနာ ကယတိကိစ္ဆနံ ဒဿေတိ။ ဒီ၊ ၄။
၉၂။ (-ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၃၁။) ကယတိကိစ္ဆတာ-
လည်း ကြည့်။

ကယတိကိစ္ဆနာဒိဘေသဇ္ဇကရဏ (န) [ကယ-
တိကိစ္ဆနာဒိ+ဘေသဇ္ဇကရဏ] မူရင်းရောဂါ
တို့ကို ကုစားခြင်း အစရှိသော ဆေးကုသမှု
ပြုခြင်း။ န ဝေဇ္ဇကမ္ပေနာတိ န ဝေဇ္ဇေန
ဟုတွာ ကယတိကိစ္ဆနာဒိဘေသဇ္ဇကရဏေ-
န။ မဟာနိ၊ ၄။ ၃၅၄။

ကယတိကိစ္ဆဝေဇ္ဇကမ္ပ (န) [ကယတိကိစ္ဆ+
ဝေဇ္ဇကမ္ပ] မူရင်းရောဂါတို့ကို ကုစားခြင်းဟူ
သော ဆေးသမား၏ ဆေးကုခြင်းအမှု။ က-
ယတိကိစ္ဆာ-ကြည့်။

ကယတိကိစ္ဆာ (တိ) [ကယ+တိကိစ္ဆာ] မူရင်း
ဆေးတို့ဖြင့် မူရင်းရောဂါတို့ကို-ဆေးကုခြင်း
-ဆေးကုခြင်းအမှု။ သာလာကိယံ သလ္လ-
ကတ္တိယံ ကယတိကိစ္ဆံ ဘူတိယံ ကောမာရ-
ဘတ္တံ။ မဟာနိ၊ ၂။ ၂၉၈။ ကယတိကိစ္ဆန္တိ မူလ-
ဘေသဇ္ဇာဒိနိ ယောဇေတွာ ကယတိကိစ္ဆ-

ဝဇ္ဇကမ္ပံ။ မဟာနိဂ္ဂေါ။ ၃၆၇။ (ပါ-ဌ-တို့၌ ဆေး
ကုခြင်း ၅-မျိုးလာရှိရာတွင် ကာယတိကိစ္ဆာ
သည်တမျိုးအပါအဝင်ဖြစ်သည်။ အာယုဗေဒ
(သက္ကတ) ဆေးကျမ်းတို့၌ကား ဂ-မျိုးလာရှိ
သည်။ ကာယတိကိစ္ဆာ၏ အဓိပ္ပါယ်ကိုလည်း
ခေါင်းပိုင်းဆိုင်ရာကုသခြင်း၊ ခွဲစိတ်ကုသခြင်း
စသည်တို့မှတစ်ပါး ခန္ဓာကိုယ်၌ ကုသခြင်းဟု
ဆို၏။ ဝိလျုံ-ကြည့်။)

ကယန္တီ (ကြံ) [ကေ+အ+အန္တီ] ဆိုတတ်
ကုန်၏။ ကာယတိ-ကြည့်။

ကယန္တီက (တိ) [ကာယ+အန္တ+က] (ငါးဒွါရ
ဟူသော) ကာယအဆုံးရှိသော။ ကာယပရိ-
ယန္တီကန္တီ ကာယန္တီကံ ကာယပရိစ္ဆိန္နံ။ အံ၊
ဌ၊ ၂။ ၃၆၈။ ကာယောတိ ပဉ္စဒွါရကာယော
သော အန္တော အဝသာနံ တေဿာတိ ကာ-
ယန္တီကာ။ အံ၊ ဌ၊ ၂။ ၃၆၅။

ကာယထမ္မန (ထိန) [ကာယ+ထမ္မန] ကိုယ်-
တောင့်တင်းခြင်း-ခက်တရော်ခြင်း။ ကာ-
ယထမ္မနေန ဝါ ဘိတော။ သံ၊ ဌ၊ သစ်၊ ၂။ ၇။
(-မ၊ ဌ၊ ၁။ ၂၁၅။)

ကာယထမ္မနလောမဟံသနကရ (တိ) [ကာယ-
ထမ္မနလောမဟံသန+ကရ+အ] ကိုယ် -
တောင့်တင်းခြင်း-ခက်တရော်ခြင်း၊ အမေး
ရှင်ခြင်း၊ ကြက်သီးမွေးညှင်းထခြင်းကို ပြု
တတ်သော။ ဆမ္ဘိတိ ကာယထမ္မနလောမဟံ-
သနကရေန ထမ္မေန သမန္နာဂတာ။ မ၊ ဌ၊
၁။ ၁၂၀။

ကာယထမ္မနဝတ္ထု (န) [ကာယထမ္မန+ဝတ္ထု]
ကိုယ်ကိုဆန့်သော ဝတ္ထု။ ပါရာဇိကပါဌ၊
၂-ကဏ္ဍ၊ ၁-သိက္ခာပဒ၊ ဝိနိတဝတ္ထု။ ၃၇-ဂ-
ဇ္ဇ-ဝတ္ထု၊ ဝိ၊ ၁။ ၁၆၉။ (သုက်လွှတ်စေလိုသော
စိတ် မရှိမှ၍ ကိုယ်ကိုဆန့်သော ရဟန်းအား
သုက်လွှတ်ခဲ့သော် အာပတ်မသင့် ဟူသော
ဝိနိစ္ဆယ၊ သုက်လွှတ်စေလိုသော စိတ်ဖြင့်
ကိုယ်ကိုဆန့်သော ရဟန်းအား သုက်လွှတ်ခဲ့

သော် သံဃာဒိသိသ်အာပတ်၊ သုက်မလွှတ်
ခဲ့သော် ထုလွှစဉ်းအာပတ်ဟူသော ဝိနိစ္ဆယ
များကို ချမှတ်သော ဝတ္ထုများဖြစ်သည်။)
ကာယထမ္မနဝတ္ထုသို့ ကာယံ ထမ္မန္တဿာ-
တိ စိရံ နိသိဒ္ဓိတွာ ဝါ နိပဋိတွာ ဝါ...ဝိဇ္ဇေမ္မ-
န္တဿ။ ဝိ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၁၈။ (-ဝိမတိ၊ ၁။ ၂၅၇။)

ကာယထာပ (ပု) [ကာယ+ထာမ] ကိုယ်၏
အစွမ်း၊ ကိုယ်စွမ်း။ ထာမဗလူပပန္နောတိ
မဂ္ဂက္ခဏေ ကာယထာမေန ဉာဏဗလေန စ
ဥပပန္နော။ သုတ္တနိ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၁၀။ စူဠနိ၊ ဌ။
၁၃၄။

ကာယဒဏ္ဍ (ပု) [ကာယ + ဒဏ္ဍ] ကိုယ်ဖြင့်
ပြုအပ်သော မကောင်းသောအကျင့်၊ ကာ-
ယဒုစရိတ်၊ ကာယဒဏ္ဍ။ ကာယဒဏ္ဍံ ဝစီ-
ဒဏ္ဍံ မနောဒဏ္ဍန္တိ။ မ၊ ၂။ ၃၅။ (-၃၇၊ ၄၀။
မဟာနိ၊ ၃၁၅။ စူဠနိ၊ ၂။ ၂၉။ မ၊ ဌ၊ ၃။ ၃၇။
ဓမ္မ၊ ဌ၊ ၂။ ၃၇။ သုတ္တနိ၊ ဌ၊ ၂။ ၅၈။ မ၊ ဌ၊ ၃။
၃၀။) ကာယဒဏ္ဍောတိ ကာယဒုစရိတ်။
မဟာနိ၊ ဌ။ ၃၇၃။ (-အပ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၄၄။)

ကာယဒရထ (ပု) [ကာယ+ဒရထ] ကိုယ်၏
ပူပန်ခြင်း။ (က) ရူပကာယ၏ ပူပန်ခြင်း။
(ခ) နာမကာယ၏-ဝေဒနာစသော ခန္ဓာ
၃-ပါးအပေါင်း၏ - ပူပန်ခြင်း။ ကာယဒရ-
ထေ ဝူပသန္တေ ကာယောပိ စိတ္တမ္ပိ လဟကံ
ဟောတိ။ ဝိ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂၇၄။ (-
မ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၉၄။ မ၊ ဌ၊ ၄။ ၁၄၈။ သံ၊ ဌ၊ ၁။ ၂၆၃။
အံ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၈၉။ ဇာ၊ ဌ၊ ၅။ ၄၂၃။) ကာယစိတ္တ-
ဒရထပဿမ္မန-လည်း ကြည့်။

ကာယဒရထဝူပသမ (ပု) [ကာယဒရထ+ဝူပ-
သမ] ကိုယ်၏ပူပန်ခြင်းမှ ငြိမ်းအေးခြင်း။
ကာယဒရထဝူပသမေန သဒ္ဓိ သိဇ္ဈမာနေ၊
ဩဠာရိက အဿာသ ပဿာသ နိရောဓော။
သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၁၇။

ကာယဒသက (န) [ကာယ+ဒသက] ကာယ-
ပသာဒဖြင့် မှတ်အပ်သော-ကာယပသာဒ-

ပြဇာနည်သော - ရုပ်ဆယ်ခုအပေါင်း၊ ကာယ-
ဒသက ကလာပ်။ ကာယပသာဒေါ တဿ
နိဿယာနိ စတ္တာရိ မဟာဘူတာနိ တံ နိဿိ-
တာ ဝဏ္ဏဂန္ဓရသောဇာ ဇီဝိတန္တိ ဣဒံ ကာယ-
ဒသကံ နာမ။ အဘိ၊ဠ၊ ၂။ ၂၁။ (-အံ၊ဠ၊ ၂။
၁၆၂။ အဘိ၊ဠ၊ ၁။ ၂၇၃။ ပဋိသံ၊ဠ၊ ၁။ ၂၂၁။
မဟာနိ၊ဠ၊ ၁။ ၁၉၇။)

ကာယဒဠိ(ဦး)ဗဟုလ(တိ) [ကာယဒဠိ+ဗဟုလ]
ကိုယ်လက် မြဲမြံကြံ့ခိုင်အောင် ပြုခြင်းများ
သော၊ ကိုယ်ကိုမွေးမြူခြင်း များသော၊ သူ၊
ယေ တေ ဘိက္ခု၊ တိရစ္ဆာန်ကထိကာ ကာယ-
ဒဠိဗဟုလာ ဝိဟရန္တိ။ ဝိ၊ ၁။ ၂၄၅။ ဝိ၊ ၄။
၁၉၃။ (-ဒိ၊ဠ၊ ၂။ ၂၇၉။ မ၊ဠ၊ ၁။ ၂၉၇။
သံ၊ဠ၊ ၁။ ၁၉၆။ အံ၊ဠ၊ ၁။ ၂၄။ အဘိ၊ဠ၊ ၂။
၂၆၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၁၂၄။ ဥဒါန၊ ၁။ ၂၄၃။ ထေ-
ရ၊ဠ၊ ၁။ ၁၀၈။ ထေရီ၊ဠ၊ ၉၁။ ဇာ၊ဠ၊ ၄။
၂၁၉။) ကာယဒဠိဗဟုလာတိ ယထာ ယထာ
ကာယဿ ဒဠိဘာဝကရဏဗဟုလာ၊ ကာယ-
ပေါသနဗဟုလာတိ အတ္ထော။ ဝိ၊ဠ၊ ၂။ ၁၆၄။
ကာယဒဠိဗဟုလာတိ ကာယဿ ဒဠိကမ္မပု-
သုတော။ ဒိ၊ဠ၊ ၂။ ၃၃၀။ မ၊ဠ၊ ၁။ ၃၈၆။ အံ၊
ဠ၊ ၁။ ၂၅၇။ (-သံ၊ဠ၊ ၂။ ၄၃၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဠ၊ ၁။
၁၄၉။)

ကာယဒဠိ(ဦး)ဗဟုလတာနိမိတ္တ (တိ) [ကာယ-
ဒဠိဗဟုလတာ+နိမိတ္တ] ကိုယ်ကို-မြဲမြံကြံ့
ခိုင်အောင်ပြုခြင်း-မွေးမြူခြင်း- များသော
သူ၏အဖြစ်လျှင် အကြောင်းရှိသော။ တေန
ကာယဒဠိဗဟုလတာနိမိတ္တဿ ပါပဿ ဇီဂုဏ္ဏ-
နံ။ ဒိ၊ဠ၊ ၁။ ၁၇၂။ အံ၊ဠ၊ ၂။ ၃၆၆။

ကာယဒဠိဗဟုလပုဂ္ဂလ (ပု) [ကာယဒဠိဗဟုလ
+ ပုဂ္ဂလ] ကိုယ်ကို - မြဲမြံကြံ့ခိုင်အောင်
ပြုခြင်း-မွေးမြူခြင်း- များသော ပုဂ္ဂိုလ်။
တိရစ္ဆာန်ကထိကေဟိ ကာယဒဠိဗဟုလပုဂ္ဂ-
လေဟိ သန္နိသဇ္ဇာ သင်္ဂဏိကော။ ထေရ၊ဠ၊
၁။ ၂၂၈။

ကာယဒုက္ခ (န) [ကာယ+ဒုက္ခ] ကိုယ်၏ ဆင်း
ရဲခြင်း။ သော ကာယဒုက္ခမ္ပိ စေတောဒုက္ခမ္ပိ
ပဋိသံဝေဒေတိ။ မ၊ဠ၊ ၁။ ၃၃၅။ (-ဣတိဝုတ်။
၂၁၁။ ဒိ၊ဠ၊ ၁။ ၁၅၆။ မ၊ဠ၊ ၁။ ၂၀။ သံ၊ဠ၊ ၁။
၉၄။ အံ၊ဠ၊ ၁။ ၃၁၈။)

ကာယဒုက္ခဝပသမူပါယ (ပု) [ကာယဒုက္ခ+ဥပ-
သမ+ဥပါယ] ကိုယ်၏ ဆင်းရဲခြင်းမှ ငြိမ်း
အေးခြင်း၏အကြောင်း။ ဘဏန္တော ကာယ-
ဒုက္ခဝပသမူပါယံ ကာယသုခဟေတုဉ္စ အတ္တ-
နော သန္နိဟိတံ ဒီပေတိ။ သုတ္တနိ၊ဠ၊ ၁။ ၂၆။

ကာယဒုက္ခာပဂမပဋိသုတ (ပု) [ကာယဒုက္ခ+
အပဂမ+ပဋိသုတ] ကိုယ်၏ဆင်းရဲခြင်းကို
ကင်းစေခြင်း၊ ပယ်ဖျောက်ခြင်း။ “ဆန္ဒာ
ကုဋီ”တိ ကာယဒုက္ခာပဂမပဋိသုတံ။ သုတ္တ-
နိ၊ဠ၊ ၁။ ၂၆။

ကာယဒုက္ခာဘိဘူတ (တိ) [ကာယဒုက္ခ+အဘိ-
ဘူတ] ကိုယ်၏ဆင်းရဲခြင်းသည် နှိပ်စက် ခံရ
သော၊ သူ။ ကာယဒုက္ခာဘိဘူတဿ ပတိကာ-
ရာဘိလာသာယ တာဒိသဒုက္ခာဝဟပယောဂ-
ကာလာဒိသု။ အနုဋီ၊ ၂။ ၇၂။

ကာယဒုစရိတ် (န) [ကာယ+ဒုစရိတ်] ကိုယ်
ဖြင့်-ပြုအပ်-ပြီးစေအပ်-သော မကောင်း
သော အကျင့်၊ ကိုယ်၌ - ကိုယ်မှ - ကာယ-
ဒွါရမှ-ဖြစ်သော မကောင်းသော အကျင့်၊
ကာယဒုစရိတ်။ တိဏိ ဒုစရိတာနိ ကာယ-
ဒုစရိတ် ဝစီဒုစရိတ် မနောဒုစရိတ်။ ဝိ၊ ၅။
၂၂၂။ ဒိ၊ဠ၊ ၁။ ၁၈၀။ (-ဒိ၊ ၁။ ၇၈။ မ၊ ၁။ ၂၇။
သံ၊ ၁။ ၃၄၃။ အံ၊ ၁။ ၃၀။ အဘိ၊ ၁။ ၈၇၆။ အဘိ၊
ပု၊ ၁။ ၆၉။ ပဋိသံ၊ ၁။ ၁၁၁။ ဓမ္မ၊ ၄၇။ ဣတိဝုတ်။
၂၁၂၊ ၂၃၂။ မဟာနိ၊ ၁။ ၈၀။ စူဠနိ၊ ၁။ ၁၁၄။ နေတ္ထိ၊
၃၇။) ကာယေန ကရဏဘူတေန ကတံ
ဒုစရိတ် ကာယဒုစရိတ်။ ဝိ၊ဠ၊ ၄။ ၁၆၇။
ကာယေန ဒုစရိတ်၊ ကာယတော ဝါ ပဝတ္တံ
ဒုစရိတန္တိ ကာယဒုစရိတ်။ ဒိ၊ဠ၊ ၁။ ၁၆၇။
ကာယဒုစရိတေဟိတိ ကာယတော ပဝတ္ထေ-

ဟိ ကာယေန ဝါ နိပ္ပါဒိတေဟိ ပါဏာတိ-
ပါတာဒိဟိ ဒုစရိတေဟိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၆၄။
(-ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၉၇၊၂၀၂၊၂၀၃။) ကာယေ
ပဝတ္တံ ကာယတော ဝါ ပဝတ္တံ ဒုဋ္ဌ၊ စရိတံ
ကိလေသပူတိကတ္တာ ဝါ ဒုဋ္ဌ၊ စရိတန္တိ ကာ-
ယဒုစရိတံ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၅၂။ ကာယတော
ကာယဒွါရတော ပဝတ္တံ ဒုစရိတံ ကာယဒုစရိ-
ကံ။ ဝိမတိ၊၁။၆၉။

ကာယဒုစရိတစေတနာ (ထိ) [ကာယဒုစရိတာ
+ စေတနာ] ကာယဒုစရိတ် ဟူသော စေတ
နာ။ တိဝိဓာယ ဟိ ကာယဒုစရိတစေတနာ-
ယ ပဒပစ္စေဒံ ကုရုမာနာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၆၄။

ကာယဒုစရိတပ္ပဟာန (န) [ကာယဒုစရိတ +
ပဟာန] ကာယဒုစရိတ်ကိုပယ်ခြင်း။ ကာယ-
မုနိန္တိအာဒိသု ကာယဒုစရိတပ္ပဟာနဝသေန
ကာယမုနိ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၁၅၂။

ကာယဒုစရိတဝိရတိ (ထိ) [ကာယဒုစရိတ +
ဝိရတိ] ကာယဒုစရိတ်မှ ရှောင်ကြဉ်ခြင်း။
ကာယဒုစရိတတော ဝိရတိ ကာယဒုစရိတ-
ဝိရတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၉၇။
(-၉၃။)

ကာယဒုစရိတသမင်္ဂီ (တိ) [ကာယဒုစရိတ +
သမင်္ဂီ] ကာယဒုစရိတ်နှင့် ပြည့်စုံသော၊ သူ။
ယံ ကာယဒုစရိတသမင်္ဂီ တန္တိဒါနာ တပ္ပစ္စ-
ယာ ကာယဿ ဘေဒါ ပရမ္မရဏာ သုဂတိံ
သဂ္ဂံ လောကံ ဥပပဇ္ဇေယျ။ မ၊၃။၁၁၁။
အံ၊၁။၃၁။ (- မ၊ဋ္ဌ၊၄။၈၇။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၆၄။
အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၂၁။)

ကာယဒုစရိတာဒိအကုသလကမ္မာဘိရတ (တိ)
[ကာယဒုစရိတာဒိ + အကုသလကမ္မ + အဘိ-
ရတ] ကာယဒုစရိတ် စသော အကုသိုလ်အမှု၌
မွေ့လျော်သော၊ သူ။ ကာယဒုစရိတာဒိအကု-
သလကမ္မာဘိရတာ ပါပမိတ္တာ နာမ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊
၁။၃၇၀။

ကာယဒုစရိတာဒိဒုဿိလျ (န) [ကာယဒုစရိတာ-
ဒိ + ဒုဿိလျ] ကာယဒုစရိတ် အစရှိသော
သီလမရှိသည်၏အဖြစ်။ တေသု ပဌမော
ကာယဒုစရိတာဒိဒုဿိလျဿ သံဝရဏတော
သံဝရော။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၁၀၅။

ကာယဒုစရိတာဒိဓမ္မ (ပု) [ကာယဒုစရိတာဒိ +
ဓမ္မ] ကာယဒုစရိတ်အစရှိသောတရား။ ဟိရိ-
ယိတဗ္ဗယုတ္တကံ ကာယဒုစရိတာဒိဓမ္မံ ဟိရိ-
ယတိဇိဂုစ္ဆတိတိ အတ္ထော။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၃။
(- ဒိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၇၃။)

ကာယဒုစရိတာဒိဓမ္မဝိရဟိတ (ဟိ) [ကာယဒုစ-
ရိတာဒိ + ဓမ္မ + ဝိရဟိတ] ကာယဒုစရိတ်စ
သော အခိုးမှကင်းသော။ ဝိဓမ္မောတိ ကာယ-
ဒုစရိတာဒိဓမ္မဝိရဟိတော။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၁။

ကာယဒုစရိတာဒိပဝေသနိဝါရဏ (န) [ကာယ-
ဒုစရိတာဒိ + ပဝေသ + နိဝါရဏ] ကာယ
ဒုစရိတ်-စသည်၏ ဝင်ခြင်းကို တားမြစ်ခြင်း။
တိဟိ ဌာနေဟိတိ ဧတေဟိ ကာယာဒိဟိ
တိဟိ ကာရဏေဟိ ကာယဒုစရိတာဒိပဝေ-
သနိဝါရဏတ္ထာယ ဒွါရံ ပိဟိတံ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။
၄၀၀။

ကာယဒုစရိတာဒိပါပ (န) [ကာယဒုစရိတာဒိ +
ပါပ] ကာယဒုစရိတ် စသော မကောင်းမှု။
ကတပါပပဋိစ္ဆာဒန-ကြည့်။

ကာယဒုစရိတာဒိပါပကမ္မ (န) [ကာယဒုစရိ-
တာဒိ + ပါပကမ္မ] ကာယဒုစရိတ် စသော
မကောင်းမှုကံ။ ပါပါ စိတ္တန္တိ ကာယဒုစရိ-
တာဒိပါပကမ္မတော ဝါ အကုသလစိတ္တုပ္ပါဒ-
တော ဝါ သဗ္ဗထာမေန စိတ္တံ နိဝါရယေ။
ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၃။

ကာယဒုစရိတာဒိဘေဒ (တိ) [ကာယဒုစရိ-
တာဒိ + ဘေဒ] ကာယဒုစရိတ်စသည် အပြား
ရှိသော။ ပံသဝတိတိ ကာယဒုစရိတာဒိဘေဒံ
ပါပံ ဥပစိနတိ။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၁၄၈။ (- ဇာ၊
ဋ္ဌ၊၃။၂၄၉။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၀။)

ကာယဒုစရိတာဒိဝတ္ထု (န) [ကာယဒုစရိတာဒိ + ဝတ္ထု] ကာယဒုစရိတ် စသည်တို့၏ - တည်ရာ - အကြောင်း - ဝတ္ထု။ ကာယဒုစရိတာဒိဝတ္ထုတော သင်္ကေတနရသာ။ အဘိဋ္ဌာ ၁။ ၁၇၇။ ဝိသုဒ္ဓိ ၂။ ၉၇။

ကာယဒုစရိတာဒိဝိရဟိတ (တိ) [ကာယဒုစရိတာဒိ + ဝိရဟိတ] ကာယဒုစရိတ် စသည်မှ ကင်းသောသူ။ ကာယဒုစရိတာဒိဝိရဟိတေသု ခဏသဝေသု ကုက္ကုစ္စံ နာမ န ကာတဗ္ဗံ။ ဓမ္မာဋ္ဌ ၂။ ၄၀၀။ (-ဇာဋ္ဌ ၂။ ၁၃၇။)

ကာယဒုစရိတာဒိဝိသမ (ပု) [ကာယဒုစရိတာဒိ + ဝိသမ] ကာယဒုစရိတ် အစရှိသော မညီမညွတ်သောအကျင့်။ ယဿာ ရတိယာ ကာရဏာ သတ္တာ ကာယဒုစရိတာဒိဝိသမံ စရန္တိ။ ဇာဋ္ဌ ၄။ ၁၀၉။ (-သံဋ္ဌိ ၁။ ၁၄၆။)

ကာယဒုစရိတာဒိဝိသမာရောဟန (န) [ကာယဒုစရိတာဒိဝိသမ + အာရောဟန] ကာယဒုစရိတ် အစရှိသော မညီမညွတ်သောအကျင့် သို့ တက်ရောက်ခြင်း။ ဧဝံ ကာယဒုစရိတာဒိဝိသမာရောဟနေန နိရယာဒိသု။ မဟာနိဋ္ဌ ၂။ ၃၄။

ကာယဒုစရိတာဒိဝေရ (န) [ကာယဒုစရိတာဒိ + ဝေရ] ကာယဒုစရိတ်အစရှိသောရန်။ ကာယဒုစရိတာဒိဝေရမတ္တတော သေက္ခာနံ ဝိရတိသမ္ဘဝတော။ အနုဋ္ဌိ ၂။ ၁၉၁။

ကာယဒုစရိတာဒိသံကိလေသပစ္စယ (ပု) [ကာယဒုစရိတာဒိ + သံကိလေသ + ပစ္စယ] ကာယဒုစရိတ် စသော ညစ်ညူးခြင်း၏ အကြောင်း။ ဥဘယေနာယံ ဝိဇ္ဇမာနကမေဝ ကာယဒုစရိတာဒိသံကိလေသပစ္စယံ ကာယသုစရိတာဒိဝိသုဒ္ဓိပစ္စယံ ပဋိကိပ္ပန္တိ။ မ ၂။ ၈၃။

ကာယဒုစရိတာဒိသဗ္ဗကိလေသ (ပု) [ကာယဒုစရိတာဒိ + သဗ္ဗကိလေသ] ကာယဒုစရိတ် စသော အလုံးစုံသော ကိလေသာ။ သဗ္ဗကိ-

လေသာနန္တိ ကာယဒုစရိတာဒိသဗ္ဗကိလေသာနံ။ မဟာနိဋ္ဌ ၇။ ၁။

ကာယဒုစရိတာဘာဝ (ပု) [ကာယဒုစရိတ + အဘာဝ] ကာယဒုစရိတ်၏ မရှိခြင်း။ ဣတရေန ကာယဒုစရိတာဘာဝေါ ဒဿိတော။ ဥဒါန၊ ၄။ ၁၆၉။

ကာယဒုဋ္ဌုလ္လာ (န) [ကာယ + ဒုဋ္ဌုလ္လာ] (က) ကိုယ်၏ - ပျင်းရိခြင်း - အမှု၌ မခံခြင်း - ပူပန်ခြင်း။ (ခ) ကိုယ်လက်မြဲမြဲကြံ့ခိုင်ခြင်း။ ကိုယ်ကိုမွေးမြူခြင်း။ (က) သဗ္ဗသော ကာယဒုဋ္ဌုလ္လာနံ ပဋိပ္ပဿဒ္ဓိယာ။ မ ၂။ ၉၉။ (-မ ၂။ ၁၉၀။ အဘိဝိ။ ၃၆၅။ သံဋ္ဌာ ၂။ ၁၇၈။ အံဋ္ဌာ ၁။ ၂၆။ ဝိသုဒ္ဓိ ၁။ ၁၄၇။) ကာယဒုဋ္ဌုလ္လာနံ ပဋိပ္ပဿဒ္ဓိယာတိ ဣမိနာ ကာယာလသိယပဋိပ္ပဿဒ္ဓိ ကထိတာ။ မ ၄။ ၂။ ၁၀၂။ (-မ ၄။ ၄။ ၁၄၄။) ကာယဒုဋ္ဌုလ္လာန္တိ ဘတ္တံ နိဿာယ ကာယဿ အကမ္မညတာ။ အဘိဋ္ဌ ၂။ ၄၆၁။ (-သံဋ္ဌိ ၂။ ၄၁၆။ အံဋ္ဌာ ၁။ ၇၇။) ကာယဒုဋ္ဌုလ္လာန္တိ ကာယဒရထံ သာရဒ္ဓကာယတံ။ ဝိသုဒ္ဓိ ၁။ ၁၇၇။ (ခ) ကာယဒုဋ္ဌုလ္လာဂရု-ကြည့်။

ကာယဒုဋ္ဌုလ္လာဂရု (တိ) [ကာယဒုဋ္ဌုလ္လာ + ဂရု] ကိုယ်လက် မြဲမြဲ ကြံ့ခိုင်မှုကို အလေးပြုခြင်းရှိသော၊ ကိုယ်လက်ကြံ့ခိုင်အောင် လေ့ကျင့်နေသောသူ။ ကာယဒုဋ္ဌုလ္လာဂရုနော၊ ဟိယျမာနမ္ပိ ဇီဝိတေ။ ထေရ ၂။ ၄၄။ ကာယဒုဋ္ဌုလ္လာဂရုနောတိ ဒုဋ္ဌုလ္လာ အသုဘယောဂျတာ၊ ကာယဿ ဒုဋ္ဌုလ္လာ ကာယဒုဋ္ဌုလ္လာ၊ ကာယဒုဋ္ဌုလ္လာဂရု သမ္ဘာဝိတံ ယဿသော ကာယဒုဋ္ဌုလ္လာဂရု၊ အနိဿရဏပုညော ဟုတွာ ကာယပေါသနပုသုတော ကာယဒဋ္ဌိဗဟုလောတိ အတ္ထော။ ထေရ ၄။ ၁။ ၂၇၇။

ကာယဒုဋ္ဌုလ္လာဘိဘူတ (တိ) [ကာယဒုဋ္ဌုလ္လာ + အဘိဘူတ] ကိုယ်၏-ပျင်းရိခြင်း-အမှု၌ မခံခြင်း-ပူပန်ခြင်း-သည်နှိပ်စက်အပ်သောသူ။

ဝေံဘိက္ခုဟိသဒ္ဓိံ ပပဉ္စိတွာကယဒုဗ္ဗလ္လာ-
ဘိဘူတော ပစ္စိမယာမေပိ သယတိ။ သုတ္တနိ၊
ဌ၊၁။၄၇။ အပါဌ၊၁။၁၆၀။

ကယဒုဗ္ဗလ (တိ) [ကယ + ဒုဗ္ဗလ] ကိုယ်၏
နည်းသော အားရှိသော၊ အားနည်းသော
ကိုယ်ရှိသော၊ ကိုယ်အားနည်းသော၊ သူ။
နိပဇ္ဇိတကမတဇနကော ကယဒုဗ္ဗလ-
ဘာဝေါတိ အတ္ထော။ ဒိ၊ဌ၊၂။၃၉။

ကယဒုဗ္ဗလျ (န) [ကယ + ဒုဗ္ဗလျ] ကိုယ်
အားနည်းသည်၏ အဖြစ်၊ ကိုယ်အားနည်း
ခြင်း။ တွေ့ကံ ကာလံ နေဝ ဇိသစ္စာ န ပိပါ-
သာ န ကယဒုဗ္ဗလျ အဟောသိ။ ဝိ၊ဌ၊၂။
၂၄၁။ (-မ၊ဌ၊၄။၁၃၀။)

ကယဒေါသ (ပု) [ကယ + ဒေါသ] ကိုယ်ဖြင့်
ပြုအပ်သောအပြစ်(ကယဒုစရိတ်)။ ကယ-
ဝက် ပဇဟိဿာမ ကယဒေါသံ ကယက-
သာဝံ။ အံ၊၁။၁၁၁။ (ကယဝက်တိအာဒိနိ
ကယဒုစရိတာဒိနံ နာမာနိ။ အံ၊ဌ၊၂။၈၀။)
ကယဝက်လည်း ကြည့်။

ကယဒေါသဗဟုလ (တိ) [ကယဒေါသ + ဗဟု-
လ] ကိုယ်ဖြင့်ပြုအပ်သော အပြစ်များသော၊
သူ။ ဝိညတ္တိဗဟုလတာယ ဝါ ကယဒေါသ-
ဗဟုလတာယ ဝါ အတိဘာဏိတာယ ဝါ။
မိလိန္ဒ။၃၉၀။

ကယဒ္ဓယ (န) [ကယ + ဒ္ဓယ] နာမကယ
ရူပကာယနှစ်ခုအပေါင်း၊ ကိုယ်နှစ်ခု။ နိလေ-
သဝိက္ခမ္ဘနသမုစ္ဆေဒနေဟိ ဝါ ကယဒ္ဓယ-
တော ဝိမုတ္တောတိ အတ္ထော။ ဒိ၊ဋီ၊၂။၇၂။
မူလဋီ၊၂။၃၅။

ကယဒွါရ (ထိ၊န) [ကယ + ဒွါရ။ ပသာဒ-
ကာယောယေဝ ဒွါရံ ကယဒွါရံ။ သင်္ဂဟ။
၃၂၇။ ကယဿ ဒွါရံ ကယဒွါရံ။ ကာ-
ယော ဝေ ကမ္မဿ ဒွါရံ ကယဒွါရံ။ သင်္ဂဟ။
ဂဏ္ဍိသစ်။ ပါဠိယံ တု ဒွါရံ ဒွါရတိ စ ဣတ္ထိ-

နပုံသကဝသေန ဒွါရသဒ္ဓေါ ဝုတ္တော။ နိတိ၊
ဓာ။၁၅၀။] (၁) စိတ်တို့၏ ဖြစ်ကြောင်း၊
ဖြစ်ရာ ကယပသာဒဟူသော ကယဒွါရ။
(၂) ကယကံ၏ ဖြစ်ကြောင်း၊ ဖြစ်ရာ
ကယဝိညတ်ဟူသော ကယဒွါရ။ (၁)
ကယဒွါရေ ဣဒ္ဓံ ဟောတိ။ အဘိ၊ဌ၊၂။၁၀။
(-အဘိ၊ဌ၊၂။၂၃၀။) (၂) ကယကမ္ပံ ပန
ကယဒွါရမ္ပိယေဝ ဗဟုလံ ပဝတ္တတိ။ အဘိ၊
ဌ၊၁။၁၂၇။ (-ဝိ၊ဌ၊၁။၂၃၅။ ဒိ၊ဌ၊၂။၃၂၅။
မ၊ဌ၊၁။၂၂၇။ သံ၊ဌ၊၂။၁၆။ ပဋိသံ၊ဌ၊၂။
၂၄၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၁၆၂။ ခုဒ္ဒက၊ဌ။၂၅။ ဓမ္မ၊
၂။၂၁၂။) ကယကမ္မဿ စ ပဝတ္တိမုခဘူတံ
ကယဒွါရန္တိ။ ဝိဘာဝိနိ။၁၇၃။

ကယဒွါရစိတ္တပ္ပဝတ္တိ (ထိ) [ကယဒွါရ + စိတ္တ +
ပဝတ္တိ] ကယဒွါရ၌ စိတ်၏ဖြစ်ခြင်း။ ဝတ္တံ
ကရောန္တောတိ ဣဒ္ဓံ ဝတ္တံ ကရောန္တဿ
ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရမ္မဏေ ကယဒွါရစိတ္တပ္ပဝတ္တိ
သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ မူလဋီ၊၁။၁၃၇။

ကယဒွါရစေတနာ (ထိ) [ကယဒွါရ + စေတ-
နာ] ကယဒွါရ၌ဖြစ်သောစေတနာ။ ကာ-
ယသင်္ခါရန္တိ ကယဒွါရစေတနံ။ အံ၊ဌ၊၂။
၃၉၁။

ကယဒွါရပဝတ္တ (တိ) [ကယဒွါရ + ပဝတ္တ]
ကယဒွါရ၌ ဖြစ်သော။ လက္ခဏတော ပန
အသဒ္ဓမ္မာဓိပ္ပိယေန ကယဒွါရပဝတ္တာ အက-
မနိယဋ္ဌာနဝိတိက္ကမစေတနာ ကာမေသမိစ္ဆာ-
စာရော။ ဒိ၊ဌ၊၂။၂၃၁။ မ၊ဌ၊၁။၂၀၂။ သံ၊
ဌ၊၂။၁၃၄။

ကယဒွါရဝိတိက္ကမ (ပု) [ကယဒွါရ + ဝိတိက္က-
မ] ကယဒွါရ၌ ဖြစ်သော လွန်ကျူးခြင်း။
အညေနေဝဟိ စိတ္တေန ကယဒွါရဝိတိက္ကမာ
ဝိရမတိ။ အဘိ၊ဌ၊၁။၂၆၅။ (-အဘိ၊ဌ၊၂။
၁၁၂။ ပဋိသံ၊ဌ၊၁။၁၅၅။)

ကယဒွါရသမ္ဘဝ (တိ) [ကယဒွါရ + သမ္ဘဝ]
ကယဒွါရ၌ဖြစ်သော။ ဒွေ ကယဒွါရသမ္ဘဝါ

အာပတ္တိယော ရတ္တိ* အာပဇ္ဇတိ။ ဝိဠု၎။
၂၃၂။

ကယဒွါရာနုသာရ (တိ) [ကယဒွါရ+အနု-
သာရ] ကယဒွါရသို့ အစဉ်လျှောက်သော။
တဿ လက္ခဏပထဝိယာပိ ကယဒွါရာနု-
သာရေန အညထာ စ ဥပဋ္ဌိတယ မညနာ
ပဝတ္တတေ။ မ၊ဋ္ဌိ၊၁။၆၈။

ကယဒွါရာဝဇ္ဇန (န) [ကယဒွါရ+အာဝဇ္ဇန]
ကယဒွါရ၌ဖြစ်သော အာဝဇ္ဇန်း။ ဒုတိယ-
ဝါရေ ကယဒွါရာဝဇ္ဇနံ ဘဝံ* အာဝဇ္ဇေ-
တိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၈။ (-မူလဋ္ဌိ၊၂။၁၀၄။
အနုဋ္ဌိ၊၂။၁၁၄။)

ကယဒွါရာဝဇ္ဇနပုတ္တိ (ထိ) [ကယဒွါရာဝဇ္ဇန+
ဥပုတ္တိ] ကယဒွါရ၌ဖြစ်သော အာဝဇ္ဇန်း၏
ဖြစ်ခြင်း။ ဖောဋ္ဌဗ္ဗသမာယောဂေ ပဌမံ ကာ-
ယဒွါရာဝဇ္ဇနပုတ္တိ ယုတ္တာ။ အနုဋ္ဌိ၊၂။၁၁၄။

ကယဒွါရိက (တိ) [ကယဒွါရ+ဣက] ကယ-
ဒွါရ၌ဖြစ်သော။ တတ္ထ ယံ ကယဒွါရိကံ တံ
ကယကမ္ပံ။ ဝိဠု၊၁။၂၃၅။ (-ဥဒါန၊ဋ္ဌ၊
၂၉၁။ ပေတ၊ဋ္ဌ၊၁၀။ အနုဋ္ဌိ၊၁။၈၇။)

ကယဒွါရိကကမ္ပ (န) [ကယဒွါရိက+ကမ္ပ]
ကယဒွါရ၌ဖြစ်သောကံ။ ဝိသမေန ကယ-
ကမ္ပနာတိ သမ္ပက္ခလနဋ္ဌေန ဝိသမေန
ကယဒွါရိကကမ္ပန။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၉။

ကယဒွါရိကစေတနာ (ထိ) [ကယဒွါရိကာ+
စေတနာ] ကယဒွါရ၌ဖြစ်သော စေတနာ။
ကယဒွါရိကစေတနာယ သဟကာရိကာရ-
ဏဘာဝတော ကယကမ္ပဝေါဟာရလာ-
ဘာ။ အနုဋ္ဌိ၊၁။၈၇။

ကယဒွါရိကစေတနာသမုဋ္ဌိတ (တိ) [ကယဒွါ-
ရိကစေတနာ + သမုဋ္ဌိတ] ကယဒွါရ၌ဖြစ်
သော စေတနာသည် ဖြစ်စေအပ်သော။
ကယဒွါရိကစေတနာသမုဋ္ဌိတေန ဝါ ဝစိဒွါ-

ရိကစေတနာသမုဋ္ဌိတေန ဝါ ပယောဂေန
ဇီဝိတာ ဝေါရောပေတိ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၀။

ကယဒွါရုပ္ပန္န (တိ) [ကယဒွါရ+ဥပ္ပန္န] ကယ-
ဒွါရ၌ဖြစ်သော။ အထ ဝါ ကယဒွါရုပ္ပန္နာယ
ကယကမ္ပဘူတာယ စေတနာယ ဝသေန
“တေန ဒွါရေန ဝိညာတဗ္ဗဘာဝတော”တိ
ဝုတ္တံ။ အနုဋ္ဌိ၊၁။၈၀။

ကယဒွါရုပ္ပလက္ခိတ (တိ) [ကယဒွါရ+ဥပ-
လက္ခိတ] ကယဒွါရဖြင့် မှတ်အပ်သော။
ကယဒွါရုပ္ပလက္ခိတော အသံဝရော ဒွါရန္တ-
ရေ ပဝတ္တောပိ။ အနုဋ္ဌိ၊၁။၈၇။

ကယဓာတု (ထိ) [ကယ+ဓာတု] ကယဓာတ်
(ကယပသာဒ)။ ကယဓာတု ဖောဋ္ဌဗ္ဗဓာတု
ကယဝိညာဏဓာတု။ သံ၊၁။၃၅၈။ အဘိ၊ပု။
၁၀၁။ နေတ္တိ၊၄၆၊၈၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၁၁၅။ (-
အဘိ၊က၊၁၂။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၉။ မ၊ဋ္ဌိ၊၃။
၂၉၀။) ကယပသာဒေါ ကယဓာတု။ သံ၊
ဋ္ဌ၊၂။၁၂၁။

ကယန (န) [ကေ+ယ] ဆိုခြင်း။ သဗ္ဗဿ
အတ္တဿ ကယနတော ကထနတော သဗ္ဗတ္ထ-
ကဗဟုဿတော။ ဒီ၊ဋ္ဌိ၊၂။၁၂၈။

ကယနာနတ္တ (န) [ကယ+နာနတ္တ] ကိုယ်၏
အထူးထူး အပြားပြား ဖြစ်ခြင်း။ အာဘာ-
နာနတ္တေန ပန သဗ္ဗတ္ထ ကယနာနတ္တံ န
ဂယတိ။ ဝိမတိ၊၁။၅၃။

ကယနိဒ္ဒေသ (ပု) [ကယ+နိဒ္ဒေသ] ကိုယ်ဟု
ညွှန်ပြခြင်း။ အရူပကယဘာဝတော ဝါ
ဖဿာဒိဓမ္မသမူဟဘူတေ အရူပတ္တဘာဝေ
ကယနိဒ္ဒေသော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ ဒီ၊ဋ္ဌိ၊၁။၁၇၅။
မ၊ဋ္ဌိ၊၃။၂၃၀။

ကယနိဗ္ဗတ္တန (န) [ကယ+နိဗ္ဗတ္တန] ကယ၏
ဖြစ်ခြင်း၊ ကယ၏ ဖြစ်ကြောင်း။ ကယ-
နိဗ္ဗတ္တနာဒိမှိ (သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၇)တိ သဝိညာဏ-

ကဿ ကယဿ နိဗ္ဗတ္တနံ ကယနိဗ္ဗတ္တနံ၊
ကယော ဝါ နိဗ္ဗတ္တတိ တေနာတိ ကယ-
နိဗ္ဗတ္တနံ၊ ကိလေသာဘိသင်္ခါရာ။ သံ၊ဋီ၊၂။၄၆။

ကယနိဿယအလ္လိန (တိ) [ကယ+နိဿယ+
အလ္လိန] ကယပသာဒဏိမ္မိရာ ဘူတရုပ်ဉ္စ
ကပ်ဌိသော။ ဖောဠဗ္ဗံ သယံ ကယနိဿယ-
အလ္လိနံ ဘူတတ္တယတ္တာ။ မူလဋီ၊၁။၁၄၈။

ကယနိဿိတ (တိ) [ကယ+နိဿိတ] ကိုယ်ကို
မှီသော။ ကယနိဿိတာ(သံ၊ဋီ၊၂။၁၃၂)တိ
တ္ထေ ကယနိဿိတတာ စ နေသံ တဗ္ဗာဝ-
ဘာဝိတာယ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ သံ၊ဋီ၊၂။၃၇၃။

ကယန္ဓယ (တိ) [ကယ+အနု+ဣ+အ] ကိုယ်သို့
အစဉ်လိုက်သော၊ ကိုယ်၏အလိုသို့
လိုက်သော။ တဿ ခေါ တေ ဘော ဂေါတမ
ကယန္ဓယံ စိတ္တံ ဟောတိ။ မ၊၁။၃၀၀။
ကယန္ဓယံ ဟောတိတိ ကယာနုဂတံဟော-
တိ ကယဿ ဝသဝတ္တိ။ မ၊ဋီ၊၂။၁၇၅-၆။
(-မ၊ဋီ၊၂။၂၁၀။)

ကယန္ဓယတာ (တိ) [ကယန္ဓယ+တာ] ကိုယ်
သို့ အစဉ်လိုက်တတ်သည်၏အဖြစ်၊ ကိုယ်သို့
အစဉ်လိုက်တတ်သော ကိလေသာ၊ ကိုယ်သို့
အစဉ် လိုက်တတ်သော တရားအပေါင်း။
ယော ကယသ္မိံ ကယဆန္နေကာယသေ-
ဟော ကယန္ဓယတာ။ မ၊၂။၁၆၇။ ကယ-
န္ဓယတာတိ ကယာနုဂမနုဘာဝေါ၊ ကယံ
အနုဂစ္ဆနကကိလေသောတိ အတ္ထော။ မ၊ဋီ၊
၃။၁၄၄။ ကယံ အန္နေတိတိ ကယန္ဓယော၊
သောယေဝ၊ တဿ ဝါသမ္ပဟော ကယန္ဓယ-
တာ၊ ကယပဋိဗဒ္ဓေါ ကိလေသော။ မ၊ဋီ၊
၃။၁၀၁။

ကယပစ္စယ (ပု) [ကယ + ပစ္စယ] ကိုယ်ဟူ
သော အကြောင်း။ ယေ ကယာနုပဿိနော
ဝိဟရိဿန္တိ တေသံယေဝ ကယပစ္စယာ
ဥပ္ပဇ္ဇေယျ။ ပေဋကော။၂၉၉။

အဘိဓာန် (က-ဝဂ်) ၁-၃၈-ပ-မ-ဗ-သ-၈

ကယပဉ္စမ (တိ) [ကယ+ပဉ္စမ] ကယိန္ဒြေ
လျှင် ငါးခုမြောက်သော။ မနုစ္ဆဋ္ဌေသု ဣန္ဒြိ-
ယေသု၊ န ကယပဉ္စမေသု။ ဒိ၊ဋီ၊၁။၂၄၁။

ကယပဋိက္ခေပ (ပု) [ကယ + ပဋိက္ခေပ] အ
ပေါင်းကို ပယ်ခြင်း။ အဝယဝိ ပန ကယ-
ပဋိက္ခေပေနေဝ ပဋိက္ခိတ္တောတိ။ မ၊ဋီ၊၁။
၃၄၂။

ကယပဋိဇ္ဇေန (န) [ကယ+ပဋိဇ္ဇေန] ကိုယ်
ကို-သုတ်သင်ခြင်း - မွေးမြူခြင်း - စောင့်
ရှောက်ခြင်း။ န ဟိ ဗုဒ္ဓါ သဗ္ဗသော ကယ-
ပဋိဇ္ဇေနံ ကရေန္တိ ဝေ။ သုတ္တနိ၊ဋီ၊၂။၁၂၈။

ကယပဋိပိဋ္ဌန (န) [ကယ+ပဋိပိဋ္ဌန] (၁)
ကယဝိညာဉ်ကို နှိပ်စက်ခြင်း။ (၂) ရူပ-
ကယကို နှိပ်စက်ခြင်း။ ပသာဒသင်္ခါတေ
ကယေ နိဿိတဿ ဒုက္ခသဟဂတကယ-
ဝိညာဏဿ ပဋိပိဋ္ဌနံ ကယပဋိပိဋ္ဌနံ။ ....
တဒုပနိဿယဿ ဝါ အနိဋ္ဌရူပဿ ပစ္စာ
ပဝတ္တနတော “ရူပကယဿ ပဋိပိဋ္ဌန” နှိပ်
ဝနုတိ။ သိ၊ဋီ၊သင်္ခါ၊၁။၄၇၁။

ကယပဋိပိဋ္ဌနဒုက္ခ (တိ) [ကယပဋိပိဋ္ဌန+
ဒုက္ခ] ရူပကယကို နှိပ်စက်ခြင်းဆင်းရဲ၊ ရုပ်
ကယကို နှိပ်စက်ခြင်းကြောင့် ဖြစ်သော
ဆင်းရဲ။ ဒုက္ခေဟိတိ ကယပဋိပိဋ္ဌနဒုက္ခေ-
ဟိ။ အံ၊ဋီ၊၂။၇။ ဒုက္ခန္တိ ဣမ ကယိကံ ဒုက္ခံ
အဓိပ္ပေတန္တိ အာဟ “ကယပဋိပိဋ္ဌနဒုက္ခေ-
ဟိ” တိ။ အံ၊ဋီ၊၂။၇။

ကယပဋိပိဋ္ဌနလက္ခဏ (တိ) [ကယ+ပဋိပိဋ္ဌန
+လက္ခဏ] ကိုယ်ကို နှိပ်စက်ခြင်းလက္ခဏာ
ရှိသော။ ကယပဋိပိဋ္ဌနလက္ခဏံ ဒုက္ခံ။ အဘိ၊
ဋီ၊၂။၄၈၈။

ကယပ(ပု)ဋီဗဒ္ဒ (တိ) [ကယ+ပဋိဗဒ္ဓ] (၁)
ကိုယ်နှင့်စပ်သော။ (၂) ကိုယ်ကိုမှီသော။
(၁) ဒိန္နံ နာမ ကာယေန ဝါ ကယပဋိဗဒ္ဓေန
ဝါ နိဿဂ္ဂိယေန ဝါ....တေ ဒိန္နံ နာမ။ ဝိ၊၂။

ကာယပဋိဗ္ဗာန (န) [ကာယပဋိဗ္ဗာန+အာမသန] ကိုယ်နှင့်စပ်သော ဝတ္ထုကို သုံးသပ်ခြင်း။ ဣတ္ထိယာ ကာယေန ဘိက္ခုဿ ကာယပဋိဗ္ဗာနဝါရေပိ ဖဿံ ပဋိဝိဇာနာတိတိ ဣဒံ အတ္တနော ကာယပဋိဗ္ဗာနသနေပိ ကာယသမ္ပန္နသဘာဝတော ဝုတ္တံ။ သာရတ္ထ။ ၂။၃၁။

ကာယပဋိဗ္ဗာနဝါရ (ပု) [ကာယပဋိဗ္ဗာန+အာမသန+ဝါရ] ကိုယ်နှင့်စပ်သော ဝတ္ထုကို သုံးသပ်သော ဝါရ။ ကာယပဋိဗ္ဗာနသနကြည့်။

ကာယပဏာမ (ပု) [ကာယ+ပဏာမ] ကိုယ်ဖြင့် ရှိခိုးခြင်း။ “ပဉ္စပတိဋ္ဌိတေန ဝန္တိတော”တိ စ ကာယပဏာမော ဝုတ္တော။ သီ၊ဋီ၊သစ်။ ၂။၁၈။

ကာယပဏိဓာန (န) [ကာယ+ပဏိဓာန] ကိုယ်ဖြင့် - ဆုတောင်းခြင်း - ဆောက်တည်ခြင်း။ (မနောပဏိဓာနကို စိတ်ဖြင့် ဆုတောင်းခြင်း၊ ဝစီပဏိဓာနကို နှုတ်ဖြင့် ဆုတောင်းခြင်းဟု မြန်မာနက် ပြန်ဆိုကြသည်။ ထိုပြန်ဆိုမှုသည် ကရိုဏ်းနှင့် ကြိယာ ညီညွတ်၍ နားကြားလည်း ကောင်းလှသည်။ ကာယပဏိဓာနကို ကိုယ်ဖြင့် ဆုတောင်းခြင်းဟူသော မြန်မာနက်ကား ကရိုဏ်းနှင့် ကြိယာ ညီညွတ် လိုက်ဖက်ခြင်းမရှိ၊ နားကြားလည်း မကောင်းလှ။ ကာယဝန္တနာကို ကိုယ်ဖြင့် ရှိခိုးခြင်းဟု ပြန်ဆိုသကဲ့သို့ ချောချော မောမော မရှိလှ။ ဆုတောင်းဆိုသော မြန်မာကြိယာသည် စိတ်ကရိုဏ်း၊ နှုတ်ကရိုဏ်းများနှင့်သာ လိုက်ဖက်သည်။ ကိုယ်ကရိုဏ်းနှင့် လိုက်ဖက်သည်ဟု မထင်ပေ။ သို့သော် မြန်မာနိဿယ ဆရာတော်များအားလုံး “ကိုယ်ဖြင့် ဆုတောင်းခြင်း”ဟု တညီတညွတ်တည်း ပြန်ဆိုကြသည်ဖြစ်သောကြောင့် “ကိုယ်ဖြင့် ဆုတောင်းခြင်း”ဟူသော မြန်မာစကား၏ အဓိပ္ပါယ်မှာ နိယတဗျာဒိတ်ရသည်မှစ၍ ပါရမီများကို ကိုယ်ထိလက်

ရောက် တည်ဆောက်ဖြည့်ကျင့်ခြင်း ဖြစ်သည်ဟု ယူဆဖွယ်ရှိသည်။ တနည်းအားဖြင့် “ဆုတောင်းခြင်း”ဆိုသောစကားနှင့် တူညီသော အနက်ရှိသော ဆောက်တည်ခြင်းဆိုသော စကားကို သုံးစွဲလျက် စိတ်ဖြင့် ဆောက်တည်ခြင်း၊ နှုတ်ဖြင့် ဆောက်တည်ခြင်း၊ ကိုယ်ဖြင့် ဆောက်တည်ခြင်းဟု ပြန်ဆိုပါက ထပ်ဆင့်နက်များမလိုပဲ တိုက်ရိုက်လိုအပ်သော အနက်ကို သိနိုင်သည်။ ပါရမီဒီပနီ၌ ပဏိဓာန ၃-မျိုးရှိသည့်အနက် ကာယပဏိဓာန၌သာ ၄-သင်္ချေ ၈-သင်္ချေ ၁၆-သင်္ချေနှင့် ကမ္ဘာတသိန်းဟူသော ကာလ အပိုင်းအခြားရှိသည်။ မနောပဏိဓာန၊ ဝစီပဏိဓာနတို့၌ ကာလအပိုင်းအခြားကို သင်္ဂါယနာတင်ကျမ်းများ၌ မပြကြ။ သောတတ္ထကိကျမ်း၌ ကား စိတ်ဖြင့် ဆုတောင်းခြင်း ၇-အသင်္ချေ၊ နှုတ်ဖြင့် ဆုတောင်းခြင်း ၉-အသင်္ချေ၊ ကိုယ်နှုတ်ဖြင့် ဆုတောင်းခြင်း ၄-အသင်္ချေဟု ဆိုကြောင်းလာ၏။) အဘိနိဟာရေတိ ကာယပဏိဓာနံ။ မ၊ဋီ၊၂။၃၀၁။ အံ၊ဋီ၊၁။၂၂၀။ (- မ၊ဋီ၊၁။၉၉။)

ကာယပဏိဓာနမဟာပဏိဓာန (န) [ကာယ+ပဏိဓာန + မဟာပဏိဓာန] ကိုယ်ဖြင့် - ဆုတောင်းခြင်း - ဆောက်တည်ခြင်း - ဟူသော မြတ်သော ဆုတောင်းခြင်း။ အဋ္ဌင်္ဂသမန္နာဂတေန ကာယပဏိဓာနမဟာပဏိဓာနေန။ မ၊ဋီ၊၁။၉၉။

ကာယပဏိဓိ (ပု) [ကာယ+ပဏိဓိ] ကိုယ်ဖြင့် - ဆုတောင်းခြင်း - ဆောက်တည်ခြင်း။ ဝစီပဏိဓိတော ယာဝ ကာယပဏိဓိ၊ တာဝပဝတ္တာ ဥပပါရမိယော။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၃၁၂။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၉၃။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၂၉၀။

ကာယပဗ္ဗသ (ပု) [ကာယ+ပဒေသ] ကိုယ်၏ အစိတ်အပိုင်း။ ဧဝံ ဣမေဟိ ဒွါစတ္တာလိသာယ အာကာရေဟိ...ပဿတိ ကာယံ ဝါ ကာယပဒေသံ ဝါ။ နေတ္ထိ။၆၃။

ကယပမာဏ (န) [ကယ + ပမာဏ] ကိုယ်
အတိုင်းအရှည်၊ ကိုယ် (အကြီးအငယ်) အ
တိုင်းအတာ။ နတ္ထိ ကယသ္မိံ တုလျတာတိ
ကယသ္မိံ ပမာဏံ နာမ နတ္ထိ၊ အကာရဏံ
ကယပမာဏန္တိ အတ္ထော။ သံ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၁၈။

ကယပယောဂ (ပု) [ကယ + ပယောဂ] (၁)
ကိုယ်ဖြင့် ပြုအပ်သော ဝိရိယ ပြဇာနီးသော
အမှုအရာ၊ ကိုယ်ဖြင့် ပြုအပ်သော အမှုအရာ။
(၂) ကိုယ်ဖြင့်ပြုအပ်သော လုံ့လ။ (၁)
မုသာတိ ဝိသံဝါဒနပုရေက္ခာရဿ အတ္တဘဉ္စ-
နကော ဝစီပယောဂေါ ကယပယောဂေါ
ဝါ။ ဒီ၊ ဌ၊ ၁။ ၇၁။ ပဋိသံ၊ ဌ၊ ၁။ ၂၀၅။ ခုဒ္ဒက၊
ဌ၊ ၁။ ၁၇။ မဟာနိ ဌ၊ ၁။ ၁၀၀။ (- မ၊ ဌ၊ ၁။ ၂၀၃။
ဝိမာန၊ ဌ၊ ၂။ ၄၆။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၆၈။ ဝိမတိ၊ ၁။
၁၃၇။ ကင်္ခါ၊ ဌ၊ ၁။ ၂၂၀။ ဒီ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၁၈။)
ဝစသော ကတာ ဝါယာမပ္ပဓာနာ ကိရိယာ
ဝစီပယောဂေါ၊ တထာ ကာယေန ကတာ
ကယပယောဂေါ။ သီ၊ ဌ၊ ၁။ ၁။ ၃၃၇။ (၂)
အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ကယပယောဂသမ္ဘာဝဋ္ဌာန (န) [ကယ +
ပယောဂ + သမ္ဘာဝ + ဌာန] ကိုယ်ဖြင့် ပြုအပ်
သော လုံ့လ၏ ဖြစ်ရာအရပ်။ ဝစီပယောဂေန
သမ္ဘိံ ကယပယောဂသမ္ဘာဝဋ္ဌာနံ သန္ဓာယ
“သာဟတ္ထိကာဏတ္ထိက”န္တိ ဝုတ္တံ။ ဝိမတိ၊
၁။ ၁၉၈။

ကယပရာမသန (န) [ကယ + ပရာမသန]
ကိုယ်ကို သုံးသပ်ခြင်း။ ဣဒဉ္စ ဧကေန
ဟတ္ထေန ကာယံ ဂဟေတွာ ဣတရေန
ဟတ္ထေန ကယပရာမသနံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။
သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃၁၇။

ကယပရာမာသ (ပု) [ကယ + ပရာမာသ]
ကိုယ်ကို သုံးသပ်ခြင်း။ ကာယသံသဂ္ဂေါ ပန
ကာယပရာမာသော။ မ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၁၂။ အံ၊ ဌ၊
၃။ ၃၂။

ကယပရာမာသသံသဂ္ဂ (ပု) [ကယ + ပရာ-
မာသ + သံသဂ္ဂ] ကိုယ်ကို သုံးသပ်သောအား
ဖြင့် နှိုးနှောခြင်း။ ကာယသံသဂ္ဂန္တိ ကာယ-
ပရာမာသသံသဂ္ဂံ။ မ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၁၃။

ကယပရိဂ္ဂဟ (ပု) [ကယ + ပရိဂ္ဂဟ] ကိုယ်ကို
သိမ်းဆည်းခြင်း။ ပဌမနယေန ဟိ အတ္တနော
ကာယေ ကာယပရိဂ္ဂဟော ဝုတ္တော။ အဘိ၊ ဌ၊
၂။ ၂၀၉။ (- သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁၉၄။ ဝိမတိ၊ ၁။
၂၁၃။)

ကယပရိဂ္ဂါဟက (တိ) [ကယ + ပရိဂ္ဂါဟက။
ထိ-ဌိ ကာယပရိဂ္ဂါဟိကာ] ကိုယ်ကို သိမ်း
ဆည်းတတ်သော၊ ကာယာနုပဿနာပွားများ
သောသူ။ ဧဝံ စုဒ္ဓသဝိဓေန ကာယပရိဂ္ဂါ-
ဟကဿ ဘိက္ခုနော တသ္မိံ ကာယေ သတိ
သတိသမ္မောဇ္ဈင်္ဂေါ။ မ၊ ဌ၊ ၄။ ၁၀၁။ သံ၊ ဌ၊
၃။ ၃၀၅။ (- အဘိ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၀၉။ ပဋိသံ၊ ဌ၊ ၁။
၁၆၃။) သတိမာတိ ကာယပရိဂ္ဂါဟိကာယ
သတိယာ သမန္နာဂတော။ အဘိ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၀၉။
ပဋိသံ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၆၃။ (- မဟာနိ၊ ဌ၊ ၄၃။)

ကယပရိဂ္ဂါဟကဝိရိယ (န) [ကယ + ပရိဂ္ဂါ-
ဟက + ဝိရိယ] ကိုယ်ကို သိမ်းဆည်းတတ်
သော လုံ့လဝိရိယ။ အာတာပီတိ ကာယ-
ပရိဂ္ဂါဟကဝိရိယသမာယောဂပရိဒီပနမေတံ။
အဘိ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၀၉။

ကယပရိဂ္ဂါဟိကသတိ (ထိ) [ကယ + ပရိဂ္ဂါ-
ဟိက + သတိ] ကိုယ်ကို သိမ်းဆည်းတတ်
သော သတိ။ သတိပမာဏတ္တာယာတိ ကာ-
ယပရိဂ္ဂါဟိကသတိပဝတ္တံ။ မ၊ ဌ၊ ၁။ ၃၅၀။

ကယပရိစ္ဆန္တ (တိ) [ကယ + ပရိစ္ဆန္တ] ကိုယ်
လျှင် - အဆုံး - အပိုင်းအခြား - ရှိသော။
ကာယပရိယန္တိကန္တိ ကာယပရိစ္ဆန္တံ။ သံ၊ ဌ၊ ၂။
၇၃။ (- အံ၊ ဌ၊ ၂။ ၃၆၈။)

ကယပရိညာ (ထိ) [ကယ + ပရိညာ] ကိုယ်ကို
ပိုင်းခြား၍ သိသောဉာဏ်။ ကာယပရိညာ

ကာယမောနေယျံ။ မဟာနိဿိ။ ၄၄။ ဒိဋ္ဌိ၊ ၂။ ၁၈၆။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၂၃၅။ ဣတိဝုတ္တံ၊ ၄။ ၂၀၄။ ကာယပရိညာတိ ကာယံ ဉာတတိရဏပဟာန-
ပရိညာဟိ ဇာနနဝသေန ပဝတ္တံ ဉာဏံ။
မဟာနိဿိ။ ၁၅၂။

ကာယပရိကာမန (န) [ကာယ+ပရိကာမန]
ကိုယ်ကို ညွှတ်စေခြင်း၊ ရူပကာယကို စိတ်
ကဲ့သို့ လျှင်စွာ ဖြစ်အောင်-ညွှတ်စေခြင်း-
အဓိဋ္ဌာန်ခြင်း။ ဧဝံ ရူပကာယသယံလဟုပရိ-
ဝတ္တိဘဝါပါဒနံ စိတ္တဝသေန ကာယပရိကာ-
မနံ။ အနုဋ္ဌိ၊ ၁။ ၂၀၉။

ကာယပရိကာမနကာလ (ပု) [ကာယ+ပရိကာ-
မန+ကာလ] ကိုယ်ကို ညွှတ်စေသောအခါ။
စိတ္တဝသေန ကာယပရိကာမနကာလေ ကာ-
ယာရမ္မဏတ္တာ ပစ္စုပ္ပန္နာရမ္မဏံ။ အဘိဋ္ဌ၊ ၂။
၃၅၈။

ကာယပရိဘောဂုပဂ (တိ) [ကာယပရိဘောဂ+
ဥပ+ဂမု+ကံ] ကိုယ်ဖြင့် သုံးဆောင်ခြင်းသို့
ကပ်ရောက်သော၊ ကိုယ်ဖြင့် သုံးဆောင်
လောက်သော၊ ပဌမကထိနာဒိသု ဝိကပ္ပနု-
ဟတာ ပမာဏံ၊ ဣဓ ကာယပရိဘောဂုပဂ-
တာတိ။ ဝဇီရ၊ ၂၄၀။

ကာယပရိယန္တိက (တိ) [ကာယ+ပရိယန္တိက]
ကိုယ်လျှင် - အဆုံး - အပိုင်းအခြား - ရှိ
သော။ ကာယပရိယန္တိကံ ဝေဒနံ ဝေဒယာ-
မိတိ ပဇာနာတိ။ မ၊ ၃။ ၂၈၈။ သံ၊ ၁။ ၃၁၀။
သံ၊ ၂။ ၁၀၃။ သံ၊ ၃။ ၂၇၈။ (-အံ၊ ၁။ ၅၁၉။
သံ၊ ၃။ ၂။ ၉၅။) ကာယပရိယန္တိကန္တိ ကာယ-
ကောဋိကံ။ မ၊ ၄။ ၄။ ၂၃၃။ ကာယောတိ ပဉ္စ-
ဒ္ဒါရကာယော၊ သော ပရိယန္တော အဝသာနံ
တေဿာတိ ကာယပရိယန္တိကံ။ သံ၊ ၃။ ၂။
၉၃။ ကာယပရိစ္ဆိန္န-လည်းကြည့်။

ကာယပရိယာပန (တိ) [ကာယ+ပရိယာပန]
ခန္ဓာကိုယ်၌ အကျုံးဝင်သော။ မာတုဂါမဿ

အတ္တနော စ ကာယပရိယာပနာနံ ကေသာ-
ဒိနံ အညမညံ ဖုဋ္ဌဘာဝံ ဖုဋ္ဌိတော။ ဝဇီရ။
၁၈၁။ (-သံ၊ ၃။ ၁။ ၂။ ၁၄၄။)

ကာယပရိယမ (ပု) [ကာယ+ပရိယမ] ကိုယ်
ပင်ပန်းခြင်း။ ရုက္ခန္တိ ဧဝေဒနာ ရောဂိတတ္တံ
အဿုပါတနံ၊ ဧတေန ကာယပရိယမံ ဒေသေ-
တိ။ ခုဒ္ဒက၊ ၄။ ၁၈၀။ (-ထေရ၊ ၄။ ၁။ ၁၀၂။
ဒိ၊ ၃။ ၂။ ၅၉။ မ၊ ၃။ ၂။ ၁၃၂။ သံ၊ ၃။ ၁။ ၂၃၁။
သံ၊ ၃။ ၂။ ၄၄၈။)

ကာယပရိဟရဏ (န) [ကာယ + ပရိဟရဏ]
ကိုယ်ကို - ဆောင်ခြင်း - စောင့်ရှောက် -
မွေးမြူ - ခြင်း။ ဝိဟရတိတိ ဧတ္ထ ဝုတ္တဝိဟာ-
ရေန ကမ္မဋ္ဌာနိကဿ ကာယပရိဟရဏံ။ ဒိ၊ ၄။
၂။ ၃၅၀။ အဘိဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၁၀။ ပဋိသံ၊ ၄။ ၁။ ၁၆၄။
(-အံ၊ ၄။ ၂။ ၃၈၁။ အံ၊ ၃။ ၂။ ၃၃၃။) ကာ-
ယဂ္ဂဟဏေန ဝါ နာမကာယဿာပိ ဂဟဏံ
န ရူပကာယဿေဝ။ ဒိ၊ ၃။ ၂။ ၂၉၆။

ကာယပရိဟာရ (ပု) [ကာယ+ပရိဟာရ] ကိုယ်
ကို - ဆောင်ခြင်း - စောင့်ရှောက် - မွေး
မြူ - ခြင်း။ ကာယပရိဟာရိက (၂) ကြည့်။

ကာယပရိဟာရိက (တိ) [ကာယပရိဟာရ +
ဏိက] (၁) ကိုယ်ကို-ဆောင်တတ်-စောင့်
ရှောက်တတ် - မွေးမြူတတ် - သော။ (၂)
ကိုယ်ကို-ဆောင်ခြင်း- စောင့်ရှောက်ခြင်း-
မွေးမြူခြင်း- အကျိုးရှိသော။ (၁) သန္တု-
ဋ္ဌော ဟောတိ ကာယပရိဟာရိကေန စိ-
ရေန။ ဒိ၊ ၁။ ၆၇။ မ၊ ၁။ ၃၃၅။ အံ၊ ၁။ ၅၃၀။
အဘိ၊ ၃။ ၁။ ၆၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၆၃။ သုတ္တနိ၊ ၄။ ၁။
၄၁။ (-မဟာနိ၊ ၃။ ၉၇။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၃၈၀။
ဥဒါန၊ ၄။ ၅၇။ ဒိ၊ ၃။ ၂။ ၈၃။) ကာယပရိဟာ-
ရိကံ စိဝရံ ပဋိဂ္ဂဏာတိတိ ဧတ္ထ ကာယံ ပရိ-
ဟရတိ ပေါသေတိတိ ကာယပရိဟာရိကံ။
မဟာနိ၊ ၄။ ၄၀၈။ (-ဒိ၊ ၃။ ၁။ ၂၅၅။) ကာ-
ယပရိဟာရိကေနာတိ ကာယံ ပရိဟရဏမတ္တ-
ကေန။ ဒိ၊ ၄။ ၁။ ၁၈၆။ အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၉၁။ (၂)

ကာယပရိဟာရော ပယောဇနံ တေတနာတိ
ကာယပရိဟာရိကံ။ ဒီ၊ဋီ၊ဝ။၂၅၅။

ကာယပရိဟာရိယ (တိ) [ကာယပရိဟာရ +
ဏိက] ကိုယ်ဖြင့်ဆောင်အပ်သော(သင်္ကန်း)။
ယံ နန္ဒာဟံ ကာယပရိဟာရိယာနိ ကတွာ
ဂစ္ဆေယျန္တိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၀၀။ ဝိ၊သင်္ကဟ။၁၄၈။
ကခါ၊ဋီ၊သစ်။၁၇၀။ (-ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၉၈။
သံ၊ဋီ၊၂။၁၀၀။) ကာယပရိဟာရိယာနိတိ
ကာယေန ပရိဟာရိတဗ္ဗာနိ။ သာရတ္ထ၊၃။၂၅၈။
(သီ၊ဋီ၊သစ်။၂။၁၁၅-လည်း ကြည့်။)

ကာယပရိဋ္ဌာဟ (ပု) [ကာယ+ပရိဋ္ဌာဟ] ကိုယ်
၏ပူလောင်ခြင်း။ သပရိဋ္ဌာဟန္တိ ကိလေသ-
ပရိဋ္ဌာဟေန စေဝ ကာယပရိဋ္ဌာဟေန စ
သပရိဋ္ဌာဟံ။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ၊၉၂။ (-သံ၊ဋ္ဌ၊၃။
၂၃၉။)

ကာယပရိဋ္ဌာဟာဘာဝ (ပု) [ကာယ+ပရိဋ္ဌာ-
ဟ+အဘာဝ] ကိုယ်ပူလောင်ခြင်း၏ မရှိ
ခြင်း။ ကာယပရိဋ္ဌာဟာဘာဝေါဣစ္ဆိတဗ္ဗော။
မ၊ဋီ၊၃။၄၂၆။

ကာယပဝတ္တ (တိ) [ကာယ+ပဝတ္တ] ကာယ-
ပသာဒ၏ အဆက်ဆက်ဖြစ်ခြင်း။ ဣဒံ စေဝ
စက္ခုပဝတ္တံ ပရိယာဒိယတိ.... ကာယပဝတ္တံ။
မနောပဝတ္တံ ပရိယာဒိယတိ။ ပဋိသံ၊၉၇။

ကာယပဝတ္တိဂတိဇာတိ (တိ) [ကာယ+ပဝတ္တိ+
ဂတိ + ဇာတိ] ကိုယ်၏ ဖြစ်ရာ လားရာမျိုး
နွယ် ဇာတိ။ ပုဗ္ဗာပရိယဝဝတ္ထာနန္တိ ကာယ-
ပဝတ္တိဂတိဇာတိအာဒိနံ ယထာရဟံ ပုဗ္ဗာ-
ပရဘာဝေန ပဝတ္တိ။ အနု၊ဋီ၊၂။၁၁၀။

ကာယပဝတ္တိဂတိဇာတိဗန္ဓ (တိ) [ကာယပဝတ္တိ-
ဂတိဇာတိ+ဗန္ဓ] ကိုယ်၏ ဖြစ်ရာ လားရာ မျိုး
နွယ် ဇာတ်ဖြင့် ဖွဲ့အပ်သော။ ကာယပဝတ္တိ-
ဂတိဇာတိဗန္ဓာနံ အပ္ပမဇ္ဇနဝသေန အပ္ပ-
ဝတ္တော မောက္ခော။ ဒီ၊ဋီ၊ဝ။၃၇၇။

ကာယပဝိဝေက(ပု) [ကာယ+ပဝိဝေက] ကိုယ်-
၏ - ဖြင့်-ကင်းဆိတ်ခြင်း။ ပဝိဝိတ္တောတိ
ကာယပဝိဝေကော စိတ္တပဝိဝေကော ဥပဓိပဝိ-
ဝေကော။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၉။

ကာယပသာဒ (ပု) [ကာယ+ပသာဒ] ကာယဟု
ဆိုအပ်သော ပသာဒ၊ ကာယပသာဒ။ (ယင်း
သည် စက်ဆုပ်အပ်ကုန်သော အကုသိုလ်
တရားတို့၏ ဖြစ်ရာဌာန ဖြစ်ခြင်းကြောင့်
ကာယ၊ မဟာဘူတ ၄-ပါးတို့ကို ကြည်လင်
စေတတ်သည်၏ အဖြစ်ကြောင့် ပသာဒမည်
ရကား အမည်နှစ်ပါး တွဲစပ်၍ ကာယပသာဒ
အမည်ရသည်။) ဇီဝိတံ ဘာဝေါ ကာယ-
ပသာဒေါ စက္ခုပသာဒေါ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၄၅။
(-အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂၁။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။
၅၁။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၄။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ၊၉၅။)

ကာယပသာဒနိဿယ (တိ) [ကာယပသာဒ+
နိဿယ] ကာယပသာဒ၏ မှီရာဖြစ်သော
(မဟာဘူတ)။ မဟာဘူတာရမ္မဏေန ပန
ကာယပသာဒနိဿယဘူတေသု မဟာဘူ-
တေသု သန္တိယမာနေသု။ အနု၊ဋီ၊ဝ။၁၃၃။

ကာယပသာဒပစ္စယ (တိ) [ကာယပသာဒ +
ပစ္စယ] ကာယပသာဒလျှင် အကြောင်း
ရှိသော။ ပထဝိသန္နိသိတန္တိ ကာယပသာဒ-
ပစ္စယံ ပထဝိသန္နိသိယံ လဒ္ဓါဝ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။
အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၂၂။

ကာယပသာဒဝတ္ထုက (တိ) [ကာယပသာဒ+
ဝတ္ထု+က] ကာယပသာဒလျှင် မှီရာရှိသော။
ကာယပသာဒဝတ္ထုကံ စိတ္တံ ကာယဝိညာဏ-
ဓာတု။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂၁။ (-ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၈၈။
အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၆၁။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၃။)

ကာယပသာဒသန္နိသိတသုခ (တိ) [ကာယ-
ပသာဒ+သန္နိသိတ+သုခ] ကာယပသာဒ၌
မှီသော ချမ်းသာ။ ပဉ္စဒါရိကသုခံ န ကာယ-
ပသာဒသန္နိသိတသုခမေဝ။ မ၊ဋီ၊၃။၄၃၃။

ကာယပသာရဏ (န) [ကာယ + ပသာရဏ] ကိုယ်ကို ဆန့်တန်းခြင်း။ သေယျာတိ ကာယ-ပသာရဏသခါတံ သယနမ္ပိ ဝုစ္စတိ။ ပိ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၁၁။

ကာယပဿဒ္ဓိ (ထိ) [ကာယ+ပဿဒ္ဓိ] ဝေဒ-နာစသော ခန္ဓာသုံးပါးအပေါင်း၏ ပွန်ခြင်း မှ ငြိမ်းအေးခြင်း၊ နာမကာယ၏ ငြိမ်းအေးခြင်း။ ကာယပဿဒ္ဓိ စိတ္တပဿဒ္ဓိ။ အဘိ၊ဓ။ ၂၇။ (-သံ၊၃။၆၁။) ကာယဿ ပဿမ္ဘနံ ကာယပဿဒ္ဓိ...ကာယောတိ စေတ္တ ဝေဒနာ-ဒယော တယော ခန္ဓာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၄။ ကာယပဿဒ္ဓိတိ တိက္ကံ ခန္ဓာနံ ဒရထပဿဒ္ဓိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၇၉။

ကာယပဿဒ္ဓိကမ္ပိက (တိ) [ကာယပဿဒ္ဓိကမ္ပ+ဏိက] ကိုယ်၏ ငြိမ်းအေးခြင်းအမှု၌ ယှဉ်သောသူ။ ကာယပဿဒ္ဓိကမ္ပိကဿပံ သမ္ပ-သနဘာဝနာ ပဋ္ဌပေတွာ။ မ၊ဋ္ဌိ၊ ၂။ ၂၁။

ကာယပဿမ္ဘနာ (ထိ) [ကာယ + ပဿမ္ဘနာ] ကိုယ်၏ ငြိမ်းအေးခြင်း။ ကာယပဿမ္ဘနာ-ယေဝါ ပသာဒေါ စိတ္တသိတော စိတ္တံ ပန ပုဗ္ဗယေဝ ပသန္နံ။ ပေဋကော။ ၂၇၉။

ကာယပါဂဗ္ဗိယ (န) [ကာယ+ပါဂဗ္ဗိယ] ကိုယ်ကြမ်းကြုတ်ခြင်း၊ ကိုယ်ဖြင့် မကောင်းပြုကျင့်မှု(ကာယဒုစရိတ်)။ ကိုယ်ဖြင့် မရိမသေပြုခြင်း မထိလေးစားပြုခြင်း ရိုင်းရိုင်းစိုင်းစိုင်းပြုမှုဆက်ဆံခြင်းကို ဆိုလိုသည်။ (၁) သံဃာ့အလယ်၌ မထေရ်များကို တိုးဝှေ့ထိခိုက်၍ ရပ်ခြင်း၊ ထိုင်ခြင်း၊ မထေရ်ကြီးများ၏ရှေ့၌ ရပ်ခြင်း၊ ထိုင်ခြင်း၊ မြင့် - မြတ် - သောနေရာ၌ထိုင်ခြင်း၊ ခေါင်းမြီးမြီး၍ ထိုင်ခြင်း၊ ရပ်၍စကားပြောခြင်း၊ လက်သီးလက်မောင်းတန်း၍ စကားပြောခြင်း။ (၂) ဂိုဏ်း ပရိသတ် ၄-မျိုးအလယ်၌ မထေရ်ကြီးများ ဘိနပ်မစီးပဲ စင်္ကြံသွားစဉ် မိမိကဘိနပ်စီးပြီး စင်္ကြံသွားခြင်း၊ နိမ့်သောစင်္ကြံ၌ မထေရ်ကြီး

များ စင်္ကြံသွားစဉ် မိမိက မြင့်သောစင်္ကြံ၌ စင်္ကြံသွားခြင်း၊ မြေအပြင်၌ မထေရ်ကြီးများ စင်္ကြံသွားစဉ် မိမိက စင်္ကြံ၌ စင်္ကြံသွားခြင်းနှင့် မထေရ်ကြီးများရှေ့၌ အမှတ် (၁) ပါ အပြုအမူများကို ပြုမူခြင်း။ (၃) ဆွမ်းစားစရပ်၌ မထေရ်ကြီးများ၏အနီး(=တတောင်ထွာအတွင်း ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၆)၌ ဝင်ရောက် ကပ်ထိုင်နေခြင်း၊ ရဟန်းငယ်များကို နေရာဖြင့် တားမြစ်ခြင်း အပြုအမူများနှင့် အမှတ် (၁) ပါ အပြုအမူများကို ပြုခြင်း။ (၄) ဇရုံးအိမ်=ရေချိုးအိမ်၌ မထေရ်ကြီးများကို မပန်ကြားပဲ ထင်းထည့်ခြင်း၊ တံခါးပိတ်ခြင်းများနှင့် အမှတ် (၁) ပါ အပြုအမူများကို ပြုခြင်း။ (၅) ရေဆိပ်၌ အမှတ် (၁) ပါ အပြုအမူများနှင့် အဋ္ဌကထာလာ “ကြီးစဉ်ငယ်လိုက်မဟုတ်ပဲ အလျင်(=ရှေးဦး)ရောက်သူ အလျင်(=ရှေးဦး)ရေချိုးခြင်း”ဟူသော ထုံးတမ်းစဉ်လာသို့ မလိုက်မူ၍ နောက်မှ ရောက်သူဖြစ်ပါလျက် သီတင်းကြီး၊ ငယ်များအတွင်း အတင်း အတင်း ဝင်ရောက် ဆင်းသက် ရေချိုးခြင်း။ (၆) ရွာတွင်းသို့ဝင်သောအခါ မထေရ်ကြီးများကို တိုးဝှေ့သွားခြင်း၊ မိမိ၏ နောက်ဖက်၌ မထေရ်ကြီးများ ရောက်ရှိနေသည်ကိုသိလျက် မထေရ်ကြီးများကို ဦးစားမပေးပဲ မထေရ်ကြီးများ၏ ရွှေ့မသွားခြင်း၊ မထေရ်ကြီးများကို ကျော်တက်ခြင်းများနှင့် ရွာတွင်းသို့ ရောက်သောအခါ ဝင် - ရပ် - ထိုင် - ခြင်း မပြုလုပ်ရန် တားမြစ်ထားသော နေရာ၌ ဝင် - ရပ် - ထိုင် - ခြင်း၊ မိန်းမ (=လင်ရှိသူအမျိုးသမီး၊ ချွေးမ၊ သတိုးသမီး)များ ရှိရာ အရပ်သို့ ရုတ်တရက် ရှောင်တခင် ဝင်ရောက်ခြင်း၊ ကလေးမငယ်များ၏ ဦးခေါင်းကို ကိုင်တွယ်သုံးသပ်ခြင်း (မဟာနိ၊ ၁၇၅-၆၊ ၃၀၅၊ ၃၀၇)။ (၇) ပုဂ္ဂိုလ်တဦးချင်းအနေဖြင့် ရိုင်းရိုင်းစိုင်းစိုင်း ပြုမှုဆက်ဆံခြင်း။ (၈) ဆွမ်းခံရာလမ်းခရီး၌ ရိုင်းရိုင်းစိုင်းစိုင်း ပြုမှု

ခြင်းတို့ကို ကာယပါဂမ္ဘိယဟု ဆိုသည် (သံ၊
ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၅၅။ ခုဒ္ဒက၊ ဋ္ဌ၊ ၂၀၆-၇။ သုတ္တနိ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။
၁၈၃။ အံ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၅၄။) ဥပေါသထာဂါရဝိ-
တက္ကမာဋ္ဌကာဒိသု ကာယပါဂမ္ဘိယံ ဒဿေ-
တိ။ ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၄။ ၁၅၂။ (-အံ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၄၀။ ဓမ္မ၊
ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၂၆။ ဥဒါန၊ ဋ္ဌ၊ ၂၀၄။ ဣတိဝုတ်၊ ဋ္ဌ၊
၂၉၂။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၀၆။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊ ၅။ ၄၈၆။
သံ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၅၂။ သံ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၀၂။ အံ၊ ဋ္ဌ၊
၂။ ၂၇၃။) ကာယပါဂမ္ဘိယံ နာမ.... ကာ-
ယေန အပ္ပတိရူပကရဏံ။ သံ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၅၅။
ခုဒ္ဒက၊ ဋ္ဌ၊ ၂၀၆။ သုတ္တနိ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၈၃။ အံ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။
၁၅၄။ ကာယပါဂမ္ဘိယန္တိ ဥန္တတိဝသေန
ပဝတ္တနကာယာနာစာရံ။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၂၇၂။
ကာယပါဂမ္ဘိယံ ကာယဒုစရိတံ။ ဝဇီရ၊ ၅၄၆။
(-သုရတ္ထ၊ ၂။ ၄၅၈။)

ကာယပါဂမ္ဘိယာဒိထဒ္ဒဘာဝဝိရဟိတ (တိ) [ကာ-
ယပါဂမ္ဘိယာဒိ + ထဒ္ဒ + ဘာဝ + ဝိရဟိတ]
ကာယပါဂမ္ဘိယအစရှိသောကြမ်းတမ်းသော
အဖြစ်မှ ကင်းသော။ အထဒ္ဒေါ ကာယ-
ပါဂမ္ဘိယာဒိထဒ္ဒဘာဝဝိရဟိတော။ အပါ၊ ဋ္ဌ၊
၁။ ၂၇၂။

ကာယပါဂုညတာ (တိ) [ကာယပါဂုည + တာ]
ဝေဒနာစသော နာမက္ခန္ဓာသုံးပါးအပေါင်း၏
လေ့လာစွမ်းနိုင်သည်၏အဖြစ်။ ကိုယ်၏ လေ့-
လာစွမ်းနိုင်ခြင်း။ ကာယပါဂုညတာ ဟောတိ။
အဘိ၊ ဓ၊ ၁၇။ ကာယဿ ပါဂုညဘာဝေါ
ကာယပါဂုညတာ။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၇၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊
၂။ ၉၆။

ကာယပိဋ္ဌန (န) [ကာယ + ပိဋ္ဌန] ကိုယ်ကိုနှိပ်
စက်ခြင်း။ ကေသ္မိံ ဣရိယာပထေ စိရဝိနိ-
ယောဂေန ကာယပိဋ္ဌနံ ဟောတိ။ သုတ္တနိ၊
ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၃၇။ (-ဣတိဝုတ်၊ ဋ္ဌ၊ ၂၇၈။)

ကာယပိဋ္ဌနလက္ခဏ (တိ) [ကာယပိဋ္ဌန + လက္ခ-
ဏ] ကိုယ်ကိုနှိပ်စက်ခြင်းလျှင် - မှတ်ကြောင်း
- လက္ခဏာ - ရှိသော။ ဒုက္ခံ နာမ ကာယ-

ပိဋ္ဌနလက္ခဏံ ကာယိကဒုက္ခံ။ ပဋိသံ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။
၁၃၆။ (-မဟာနိ၊ ဋ္ဌ၊ ၆၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၁၃၄။
ဥဒါန၊ ဋ္ဌ၊ ၄၀၊ ၃၈၆။)

ကာယပိဋ္ဌနာဒိတပ (ပ) [ကာယပိဋ္ဌနာဒိ + တပ]
ကိုယ်ကိုနှိပ်စက်ခြင်း အစရှိသော အကျင့်။
တပေါဇဂုစ္ဆဝါဒါတိ ကာယပိဋ္ဌနာဒိတပေန
ပါပဟိရိယနဝါဒါ။ မဟာနိ၊ ဋ္ဌ၊ ၃၂၂။

ကာယပေါသနပ္ပမာဏ (တိ) [ကာယ + ပေါသန
+ ပမာဏ] ကိုယ်ကိုမွေးမြူခြင်းလျှင် အတိုင်း
အရှည်ရှိသော။ “ပရိဟရဏမတ္ထကေနာ” တိ
ဣမိနာ ကာယပေါသနပ္ပမာဏေနာတိ အ-
တ္ထော။ သံ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂။ ၁၁၆။

ကာယပေါသနပ္ပသုတ (တိ) [ကာယပေါသန +
ပသုတ] ကိုယ်ကို မွေးမြူခြင်း၌ လေ့ကျက်
သော။ ကိုယ်ကို ပြုပြင်ခြင်းများသော။ သူ။
အနိဿရဏပ္ပညော ဟုတွာ ကာယပေါသနပ္ပ-
သုတော ကာယဒဠိဗဟုလောတိ အတ္ထော။
ထေရ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၇၇။

ကာယပေါသနဗဟုလ (တိ) [ကာယပေါသန +
ဗဟုလ] ကိုယ်ကို မွေးမြူခြင်းများသော။ သူ။
ကာယဒဠိဗဟုလ-ကြည့်။

ကာယပ္ပကောပ (ပ) [ကာယ + ပကောပ] ကိုယ်
ကို ဖျက်ဆီးတတ်သောသဘော။ ကာယဒုစ-
ရိတံ။ ကာယပ္ပကောပံ ရက္ခေယျ။ ကာယေန
သံဝုတော သိယာ။ ဓမ္မ၊ ၄၇။ ကာယပ္ပကော-
ပန္တိ တိဝိဓံ ကာယဒုစရိတံ ရက္ခေယျ။ ဓမ္မ၊
ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၁၂။

ကာယပ္ပစာလက (တိ) [ကာယ + ပစာလက]
ကိုယ်ကို လှုပ်၍ လှုပ်၍။ န ကာယပ္ပစာလကံ
အန္တရဃရေ ဂမိဿာမိတိ သိက္ခာ ကရဏိ-
ယာ။ ဝိ၊ ၂။ ၂၄၄။ (-ဝိ၊ ၄။ ၃၈၀။) ကာ-
ယပ္ပစာလကန္တိ ကာယံ စာလေတွာ စာလေ-
တွာ။ ကခါ၊ ၂၈၀။

ကာယပ္ပဘာ (တိ) [ကာယ + ပဘာ] ကိုယ်၏
အရောင်။ ကာယပ္ပဘာပိ နီလပီတာဒိဝသေ-

န...အသိတိဟတ္ထပုဒေသံ ဩဘာသေန္တိ တိဋ္ဌ-
တိ။ ဥဒါန၊ ဥပ၊ (- ဒိ၊ ဇ္ဇ၊ ၁၆၄။ မ၊ ဇ္ဇ၊
၃။ ၁၁။)

ကယပွဲဝတ္ထိ (ထိ) [ကယ + ပွဲဝတ္ထိ] ကိုယ်၏ဖြစ်
ခြင်း။ ဘဝတော ကယပွဲဝတ္ထိယာဒိနံ
ကတ္တစိ ပဋိသတာဘာဝတော။ ဥဒါန၊ ဥပ၊
၁၃၅။

ကယပုဿာရဏ (န) [ကယ + ပုဿာရဏ] ကိုယ်ကို ဆန့်တန်းခြင်း။ ကယပုဿာရဏံ
ဒဿေတုံ အနုပဿမ္ပန္န နိပန္န ဘိက္ခု နိပဇ္ဇ-
တိတိအာဒိ ဝုတ္တံ။ ဝိ၊ ဇ္ဇ၊ ၁၃။ ၁၁။

ကယဖန္နန (န) [ကယ + ဖန္နန] ကိုယ်၏တုန်
လှုပ်ခြင်း။ ဣတိ သဗ္ဗေဟိပိ ဣမေဟိ ပဒေ-
ဟိ ကိလေသဝသေန ကယဖန္နနမေဝ ကထိ-
တံ။ အဘိ၊ ဇ္ဇ၊ ၂။ ၄၆၀။ သံ၊ ဇ္ဇ၊ ၂။ ၄၁၆။

ကယဖန္နိတ (တိ) [ကယ + ဖန္နိတ] ကိုယ်ကို
တုန်လှုပ်စေခြင်း။ သုခသေယျပုစ္ဆနဝသေန
ဝါစာဖန္နိတာနိ သမ္ပဇ္ဇနာဒိကရဏေန ကယ-
ဖန္နိတာနိ စ တဝ ကထံ အဖလာနိ ဘဝိဿန္တိ။
ဇာ၊ ဇ္ဇ၊ ၁၃။ ၂၃။

ကယဗန္ဓ (ပု) [ကယ + ဗန္ဓ] ခါးပန်းကြိုး၊
ကိုယ်ကို ဖွဲ့ကြောင်းကြိုး။ ကယဗန္ဓေ ဇိနေ
ဒတွာ၊ သံသေ ဂဏဝရုတ္တမေ။ အပ၊ ၁။ ၃၆၂။

ကယဗန္ဓန (န) [ကယ + ဗန္ဓန] (၁) ခါးပန်း
ကြိုး၊ ကိုယ်ကိုဖွဲ့ကြောင်းကြိုး။ (၂) ကိုယ်ကို
နှောင်ဖွဲ့ကြောင်းတရား။ (၁) ကယဗန္ဓနံပိ
အာဒိတ္တံ သမ္ပဇ္ဇလိတံ သဇောတိဘူတံ။ ဝိ၊ ၁။
၁၄၈။ (- သံ၊ ဇ္ဇ၊ ၁။ ၁၄၅။ ဝိမာန၊ ၄၆။ အပ၊
၁။ ၃၅၂။ မဟာနိ၊ ၁၇၃။ စူဠနိ၊ ၂၇၄။ ဝိ၊ ဇ္ဇ၊
၁။ ၅၉။ ဒိ၊ ဇ္ဇ၊ ၂။ ၁၁၀။ မ၊ ဇ္ဇ၊ ၁။ ၃၂၃။ သံ၊ ဇ္ဇ၊
၁။ ၃၈။ အံ၊ ဇ္ဇ၊ ၁။ ၄၈။ အဘိ၊ ဇ္ဇ၊ ၂။ ၄၆၃။
ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂၅။) (၂) ဣတိ သဗ္ဗေဟိပိ ဣမေ-
ဟိ ပဒေဟိ ထိနမိဒ္ဓကာရဏာနံ ဗုဒ္ဓါဒိကိ-
လေသာနံ ဝသေန ကယဗန္ဓနမေဝ ကထိတံ။
အံ၊ ဇ္ဇ၊ ၁။ ၇၇။

ကယဗန္ဓနတ္ထိက (တိ) [ကယဗန္ဓန + အတ္ထိက]
ခါးပန်းကြိုးကို အလိုရှိသောသူ။ ကယဗန္ဓ-
နတ္ထိကဿ ကယဗန္ဓနံ။ ဝိ၊ ဇ္ဇ၊ ၄။ ၁၀၈။ ဝိ၊
သင်္ဂဟ၊ ၂၉၆။

ကယဗန္ဓနဗဒ္ဓ (တိ) [ကယဗန္ဓန + ဗဒ္ဓ] ခါး
ပန်းကြိုးဖြင့်ဖွဲ့အပ်သော။ ဣဒ္ဓိယာ အဘိသင်္ခ-
ရိတွာ နိဝါသနနိဝတ္တံ ကယဗန္ဓနဗဒ္ဓံ စိဝရပါ-
ရုတံ ဆာယာရူပကမတ္တံ ဒဿေသိ မဟာရာ-
ဇာတိ။ မ၊ ဇ္ဇ၊ ၁။ ၂၅၄။

ကယဗန္ဓနဝိဓ (ပု) [ကယဗန္ဓန + ဝိဓ] ခါး
ပန်းဘိ၊ ခါးပန်းသီး။ ကယဗန္ဓနဝိဓေ အဠ-
မင်္ဂလာဒိကံ ယံ ကိဉ္စိ ဝိကာရရူပံ န ဝဇ္ဇတိ။ ဝိ၊
ဇ္ဇ၊ ၁။ ၂၅၃။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ၊ ၆။ ကယဗန္ဓနဝိဓေ-
တိ “ကယဗန္ဓနဿ ပဝနန္တော ဇီရတိ။ အနု-
ဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ ဝိဓ”န္တိ ဝုတ္တတ္တာ ကယ-
ဗန္ဓနဿ ပါသန္တေ ဒဿာမူလေ တဿ ထိရ-
ဘာဝတ္ထံ ကတ္တဗ္ဗေ ဒန္တဝိသာဏာဒိမယေ
ဝိဓေ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁၂၁။ (- ဝိနယာလင်္ကာရ၊
၁။ ၄၅။)

ကယဗန္ဓနာဒိဒဿန (န) [ကယဗန္ဓန + အာဒိ
+ ဒဿန] ခါးပန်းကြိုး စသည်ကို ပြခြင်း။
ဥက္ခိတ္တစိဝရော ဟုတွာတိ ကဋိတော ဥဒ္ဓံ
ကယဗန္ဓနာဒိဒဿနဝသေန ဝုက္ခိပနံ သန္ဓာ-
ယ ဝုတ္တံ။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၆၂။

ကယဗလ (န) [ကယ + ဗလ] ကိုယ်၏
စွမ်းအား။ (ပကတိဆင် ကုဋေတထောင်
အား = ယောကျ်ားကုဋေတသောင်းအားကို
ဆဒ္ဒန်ဆင်ဆယ်စီးအားဟု ဆိုသည်။ ထိုအား
နှင့် ဘုရားရှင်၏အား တူမျှသည်။) တတ္ထ
ဒုဝိဓံ တထာဂတဗလံ ကယဗလဉ္စ ဉာဏ-
ဗလဉ္စ။ မ၊ ဇ္ဇ၊ ၁။ ၃၃၁။ သံ၊ ဇ္ဇ၊ ၂။ ၄၁။ အဘိ၊ ဇ္ဇ၊
၂။ ၃၈၀။ (- ဝိ၊ ဇ္ဇ၊ ၁။ ၁၇၂။ ဒိ၊ ဇ္ဇ၊ ၂။ ၃၂၈။
အံ၊ ဇ္ဇ၊ ၁။ ၃၇၉။ အံ၊ ဇ္ဇ၊ ၂။ ၂၂၄။) တဒေတံ
ပကတိဟတ္ထိဂဏနာယ ဟတ္ထိနံ ကောဋိသ-
ဟဿာနံ ပုရိသဂဏနာယ ဒသန္တပုရိသကော-

ဋီသဟဿာနံ ဗလံ ဟောတိ။ ဣဒံ တာဝ
တထာဂတဿ ကယဗလံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃၂။
သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၁။ န စ ကယဗလေန ဂစ္ဆတိ။ မ၊
၂။၃၃၈။ (-မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၆၆။) ကယဗလေ-
နာတိ ဂမနပယောဂသင်္ခါတေန ကယဂ-
တေန ဝိသေသဗလေန၊ ဇဝဂမနဟေတုဘူ-
တေန ဝါ ကယဗလေန။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၇၇။

ကယဗလဉာဏဗလပ္ပဘာဝ (ပု) [ကယဗလ
+ ဉာဏဗလ + ပဘာဝ] ကိုယ်၏စွမ်းအား
ဉာဏ်၏စွမ်းအား သတ္တိ။ ကယဗလဉာဏဗ-
လပ္ပဘာဝေနာတိ ဧကေ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃၈။

ကယဗလသမ္ဘဝ (ပု) [ကယဗလ + သမ္ဘဝ]
ကိုယ်အား၏ကောင်းစွာဖြစ်ခြင်း။ သပ္ပါယ-
ပရိမိတဘောဇနပစ္စယာ ကယဗလသမ္ဘဝေ-
န ဖာသုဝိဟာရေ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၃၂။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။
၁၆၉။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၂၇။

ကယဗလသာရုပ္ပဘာဝသန္နိဿယ (တိ) [ကယ-
ဗလ + သာရုပ္ပ + ဘာဝ + သန္နိဿယ] ကယ-
ဗလအား လျှောက်ပတ်သည်၏ အဖြစ်လျှင်
မှီရာရှိသော (သန္တောသ)။ အထ ခေါ် အတ္တ-
နော ကယဗလသာရုပ္ပဘာဝသန္နိဿယော-
ပိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၂၃။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၆၆။

ကယဗလူပပန္န (တိ) [ကယဗလ + ဥပပန္န]
ကိုယ်အားနှင့် ပြည့်စုံသောသူ။ တဿ
မဟလ္လကာ ကယဗလူပပန္နာပိ တေ “ကုက္ကု-
ရာ” တွေဝ ဝုတ္တာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၂။

ကယဗဟုသာဓာရဏ (န) [ကယ + ဗဟု +
သာဓာရဏ] ကိုယ်၏ အများနှင့်ဆက်ဆံ
ခြင်း၊ အများနှင့်ဆက်ဆံသော ကယ။
ကယဗဟုသာဓာရဏတောတိ အယံ ကာ-
ယော ဗဟုသာဓာရဏော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၂၇။

ကယဘာဝနာ (ထိ) [ကယ + ဘာဝနာ] (၁)
ပွားစေအပ်ပြီးသော တရားအပေါင်း၊ ကယ-
ဘာဝနာ။ (ထိုဖဿစသော တရားအပေါင်း

ကို ရဟန္တာပုဂ္ဂိုလ်သည် မုချကေန ပွားစေ
အပ်ပြီးပြီ။) (၂) ကိုယ်ကို - ပွားများခြင်း -
အဖန်ဖန်ရှုခြင်း၊ ကယာနုပဿနာဘာဝနာ၊
ကိုယ်ကို အသုဘ အနိစ္စအစရှိသော အဖြစ်ဖြင့်
အဖန်ဖန် ရှုခြင်း၊ ကယဘာဝနာ။ (၃)
ကိုယ်ကိုပွားစေခြင်း။ (အသက်မွေးခြင်းလျှင်
အကြောင်းရှိ မရှိသော ကယကံ ၃-ပါးမှ
ရှောင်ကြဉ်ခြင်းကို ကယဘာဝနာဆိုသည်။)
(၁) ဘာဝနာသု ခဏသဝဿ ပဉ္စဒ္ဓါရိက-
ကယော ကယဘာဝနာ နာမ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။
၁၈၅။ ပဉ္စဒ္ဓါရိကကယောတိ ပဉ္စဒ္ဓါရေသု
ကယော ဖဿာဒိဓမ္မသမူဟော။ ကယော
စ သော ဘာဝိတဘာဝေန ဘာဝနာ စာတိ
ကယဘာဝနာ နာမ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၁၂။ (၂)
ဒေါမနဿဝိနယေန ကယဘာဝနာယ အန-
ဘိရတိယာ .... ပဟာနံ ဝုတ္တံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၅၀။
ကယဘာဝနာတိ ပန ဝိပဿနာ ဝုစ္စတိ။
မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၈၆။ ကယဘာဝနာယာတိ ကာ-
ယာနုပဿနာဘာဝနာယ။ သာ ဟိ ဣဓ ကာ-
ယဘာဝနာတိ အဓိပ္ပေတာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၉၅။
မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၄၅။ ကယဿ အသုဘာနိစ္စာ-
ဒိတာယ အနုပဿနာ ကယဘာဝနာတိ
အာဟ “ကယဘာဝနာတိ ပန ဝိပဿနာ
ဝုစ္စတိ” တိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁၀။ (၃) သီလဘာဝနာ
ကယဘာဝနာ စိတ္တဘာဝနာ ပညာဘာဝ-
နာ။ တတ္ထ သမ္မာကမ္မန္တေန သမ္မာအာဇီဝေ-
န စ ကယော ဘာဝိတော။ ပေဋကော။
၂၉၀-၁။

ကယဘာဝနာဒိကုသလဓမ္မ (ပု) [ကယဘာ-
ဝနာ + အာဒိ + ကုသလ + ဓမ္မ] ကယဘာဝ-
နာအစရှိသော ကုသိုလ်တရား။ ကုသလဘာ-
ဝနာယာတိ ကယဘာဝနာဒိကုသလဓမ္မ-
ဘာဝနာယ ဥက္ကဏ္ဍိတံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၀၂။

ကယဘာဝနာရဟိတ (တိ) [ကယဘာဝနာ +
ရဟိတ] ကယဘာဝနာမှ ကင်းသောသူ။
အဘာဝိတကယောတိ အာဒိဟိ ကယဘာ-

ဝနာရဟိတော ဝနဂါမိ ပုထုဇ္ဇနော ဒဿိ-
တော။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၆။

ကယဘာဝနာသညိတဝိပဿနာ (ယိ) [ကယ-
ဘာဝနာ + သညိတ + ဝိပဿနာ] ကယ-
ဘာဝနာဟူ၍ - သိအပ် - ဆိုအပ် - မှတ်အပ် -
သော ဝိပဿနာ။ ကယဘာဝနာသညိတ-
ဝိပဿနာတော စိတ္တဘာဝနာ သန္တာ။ မ၊ဋ္ဌ၊
၂။၂၁၀။

ကယဘာဝသာမည (န) [ကယ + ဘာဝ +
သာမည] ကိုယ်၏အဖြစ်ဖြင့် တူသည်၏အဖြစ်၊
ကိုယ်၏အဖြစ်ဖြင့်တူခြင်း။ အရိယေဟိ ဝန္တ-
ကောတိ ကယဘာဝသာမညေန ဝုတ္တံ။ မ၊
ဋ္ဌ၊၂။၁၀၄။

ကယဘာဝါဒိကလာပ (ပု) [ကယဘာဝါဒိ +
ကလာပ] ကယဒဿက ဘာဝဒဿက အစ
ရှိသော ကလာပ်။ တတ္ထ ကယဘာဝါဒိ-
ကလာပါနံ ကတ္ထစိ အဘာဝတော။ မူလဋ္ဌ၊
၃။၁၇၉။

ကယဘေဒ (ပု) [ကယ + ဘေဒ] (၁) ကိုယ်
ခန္ဓာပျက်စီးခြင်း။ (၂) ကယဝိညတိ။ (၁)
ကယဘေဒတော ဥဒ္ဓံ အတ္တနော နိဗ္ဗိကာရ-
တာယ တေန အဓိပ္ပေတတ္တာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၀။
(- သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၁။၄၄၁။) (၂) သမာပန္နဿ
နတ္ထိ ကယဘေဒေါတိ။ အဘိ၊က။၁၅၀။
ကယဘေဒေါတိ အဘိက္ကမာဒိဝသေန ပဝတ္တ-
ကယဝိညတ္တိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၆၂။

ကယမစ္ဆေရဂရ (တိ) [ကယ + မစ္ဆေရ + ဂရ]
နုဗြောဓ်တို၍ ခန္ဓာကိုယ်၌ အလေးပြုသော၊
သူ။ ကယမစ္ဆေရဂရနော၊ ဟိယုမာနေ
အနုဋ္ဌဟေ။ ထေရ၊၃၄၈။ ကယမစ္ဆေရဂရ-
နောတိ ကယဒဠိဗဟုလဿ ကာယေ မမတ္တ-
ဿ အာစရိယုပဏ္ဍာယာနမ္ပိ ကာယေန ကတ္တဗ္ဗံ
ကိုဉ္စိ အကတွာ ဝိစရန္တဿ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၂၅။

ကယမဏ္ဍန (န) [ကယ + မဏ္ဍန] ကိုယ်ကို
တန်ဆာဆင်ခြင်း။ စပလောတိ ကယမဏ္ဍန-

ပရိက္ခာရမဏ္ဍနာဒိနာ စာပလ္လေန ယုတ္တာ။
ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၆၄။

ကယမဏ္ဍနဝတ္ထမဏ္ဍနာဒိစာပလ္လ (န) [ကယ-
မဏ္ဍန + ဝတ္ထ + မဏ္ဍန + အာဒိ + စာပလ္လ]
ကိုယ်ကို တန်ဆာဆင်ခြင်း အဝတ်ကိုတန်
ဆာဆင်ခြင်း အစရှိသောလျှင်ပေါ် လော်လီ
ခြင်း။ စပလောတိ ဝနမဏ္ဍဇော ဝိယ အန-
ဝဋ္ဌိတစိတ္တတာယ လောလော ကယမဏ္ဍန-
ဝတ္ထမဏ္ဍနာဒိစာပလ္လေ ယုတ္တတာယ ဝါ စပ-
လော စ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၅၄။

ကယမဏ္ဍနာဒိကိလေသဝတ္ထု (န) [ကယ-
မဏ္ဍန + အာဒိ + ကိလေသဝတ္ထု] ကိုယ်ကို
တန်ဆာဆင်ခြင်း အစရှိသော - ကိလေသ
ဝတ္ထု - ကိလေသာ၏အကြောင်း။ အနဝဇ္ဇာ-
နီတိ ဝဇ္ဇရဟိတာနိ နိဒ္ဒေါသာနိ အာဂပန-
သုဒ္ဓိတော ကယမဏ္ဍနာဒိကိလေသဝတ္ထု-
ဘာဝါဘာဝတော စ။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ၊၃၀၈။
(- အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၆၂။)

ကယမနောပဏာမ (ပု) [ကယ + မန + ပဏာ-
မ] ကိုယ်ဖြင့်ရှိခိုးခြင်း၊ စိတ်ဖြင့်ရှိခိုးခြင်း။
ဂုဏဝိသေသဒဿနတ္ထန္တိ ဧတေန သတိပိ ကာ-
ယမနောပဏာမာနံ အန္တရာယဝိသေသန-
သမတ္တဘာဝေ။ အနုဋ္ဌ၊၁။၃။ (- သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊
၁။၃။)

ကယမဟန္တ (တိ) [ကယ + မဟန္တ] ကြီးသော
ကိုယ်ရှိသော၊သူ။ ယထာ နာဂပေါတကာ
ဟိမဝန္တေ ပတိဋ္ဌာယကုသောဗ္ဘာဒိဟိ မဟာ-
သမုဒ္ဒံ ပတွာ ကယမဟန္တတ္တိ အာပဇ္ဇန္တိ။သံ၊
ဋ္ဌ၊၃။၁၇၂။

ကယမာနသိက (တိ) [ကယမနသ + ကိက]
ကိုယ်စိတ်၌ ဖြစ်သော၊ ကိုယ်စိတ်လျှင် ဖြစ်
ကြောင်းရှိသော။ ဆသတ္တတိ ဣမေ သိက္ခာ၊
ကယမာနသိကာ ကတာ။ ဝိ၊၅။၁၅၈။
ကယမာနသိကာ ကတာတိ ကာယစိတ္တ-
သမုဋ္ဌာနာ ကတာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၄၃။

ကယမိသိဘာဝ (ပု) [ကယ+မိသိ+ဘာဝ] ကိုယ်လက် ရောနှော ဆက်ဆံခြင်း ရှိသည်၏ အဖြစ်။ ကယသံသဂ္ဂ-ကြည့်။

ကယမုခ (န) [ကယ+မုခ] ကိုယ်ကို-အဦး ပြုခြင်း-ပြဓာန်းခြင်း။ ကယမောနေယျ-ကြည့်။

ကယမုဒတာ (ထိ) [ကယ+မုဒ+တာ] ဝေဒနာ စသော နာမက္ခန္ဓာသုံးပါးအပေါင်း၏ နူးညံ့ သည်၏အဖြစ်။ ကိုယ်၏နူးညံ့ခြင်း။ ကယ-မုဒတာ ဟောတိ။ အဘိဓမ္မာ ၁၇။ ကယဿ မုဒတာဝေါ ကယမုဒတာ။ အဘိဓမ္မာ ၁၇၄။ ဝိသုဒ္ဓိ ၂။ ၉၅။

ကယမုနိ (တိ) [ကယ+မုနိ] ကိုယ်၌ ပညာ ရှိသော၊ ကိုယ်ဖြင့် စင်ကြယ်သော၊ ကယ-ဒွါရ-၌-ဖြင့်-မြတ်သော-စင်ကြယ်သော၊ သူ။ ကယမုနိ ဝစီမုနိ စေတောမုနိ အနာသဝံ။ အံ၊ ၁။ ၂၇၇။ (-ဣတိဝုတ်။ ၂၃၄။ မဟာနိမ္မိ ၄၄။ စူဠနိမ္မိ ၇၃။) ကယမုနိန္ဒ ကယဒွါရေ မုနိဉ္စတ္တမံ ပရိသုဒ္ဓံ၊ ကယေန ဝါ မုနိ။ အံ၊ ၁။ ၂။ ၂၃၅။ အောက်ပုဒ်လည်း ကြည့်။

ကယမောနေယျ (န) [ကယ+မောနေယျ] ကယဒွါရ၌-ကောင်းမြတ်သော-ပညာရှိ သော-သူ၏ အဖြစ်။ ကိုယ်ကို အဦးပြုသဖြင့် ဖြစ်သော မောနေယျအကျင့်။ (က) သုံးပါး သော ကယဒုစရိုက်ကို ပယ်ခြင်း။ (ခ) သုံး ပါးသော ကယသုစရိုက်။ (ဂ) ကိုယ်ဟူသော အာရုံ၌သိသောဉာဏ်။ (ဃ) ကိုယ်ကိုပိုင်း ခြား၍ သိခြင်း။ (င) ကိုယ်ကို ပိုင်းခြား၍ သိခြင်းနှင့်တကွဖြစ်သောမဂ်။ (စ) ကိုယ်၌ ဆန္ဒဓာတ်ကိုပယ်ခြင်း။ (ဆ) ကယသင်္ခါရ ချုပ်ခြင်းရှိသော စတုတ္ထဈာန်သမာပတ်ကို ကယမောနေယျဆိုသည် (မဟာနိမ္မိ ၄၄။ စူဠနိမ္မိ ၇၃။ ဒီ၊ ၁။ ၂။ ၁၀၆။ အံ၊ ၁။ ၂။ ၂၃၅။ ဣတိဝုတ်၊ ၁။ ၂။ ၁၀၄။) ကယမောနေယျ ဝစီ-မောနေယျ မနောမောနေယျ။ ဒီ၊ ၁။ ၁၀၄။

အံ၊ ၁။ ၂။ ၆။ ဣတိဝုတ်။ ၂။ ၃၄။ ကယာမော-နေယျန္တိ ကယဒွါရေ မုနိဘာဝေါ သာရု-ဘာဝေါ ပဏ္ဍိတဘာဝေါ။ အံ၊ ၁။ ၂။ ၂၃၅။ ကယမုခေန ပဝတ္တာ မောနေယျပုဋိပဒါ ဓမ္မာ ကယမောနေယျ နာမ။ အံ၊ ၁။ ၂။ ၂၀၈။

ကယမောနေယျာဒိသမ္ပန္န (တိ) ကယမော-နေယျ+အာဒိ+သမ္ပန္န ကယမောနေယျ စသည်နှင့် ပြည့်စုံသောသူ။ မောနေယျ-သမ္ပန္နန္တိ ပညာသမ္ပန္န ကယမောနေယျာဒိ-သမ္ပန္န ဝါ။ သုတ္တနိဌာ ၂။ ၁၃၈။

ကယယန္တိ (န) [ကယ+ယန္တိ] ကိုယ်တည်းဟူ သော စက်ယန္တရား။ ပယုတ္တံ ကယယန္တိဗ္ဗိယာတိ ဌာတိ နိသိဒ္ဓတိ။ ဒီ၊ ၁။ ၂။ ၂၃၇။ မ၊ ၁။ ၂။ ၅၇။

ကယရက္ခသမတ္ထ (တိ) [ကယ+ရက္ခ+သမတ္ထ] ကိုယ်ကိုစောင့်ရှောက်ခြင်းငှါ စွမ်း နိုင်သော။ ဣမာ ဝေ ဟိ တိဿော ကယ-ရက္ခသမတ္တာ သမာပတ္တိယော။ ဥဒါန၊ ၁။ ၂။ ၂၂၂။

ကယရတိ (ထိ) [ကယ+ရတိ] ကိုယ်၏မွေ့ လျော်ခြင်း။ ဥတုန္တိ အဇ္ဇ ရတ္တိ ဣမံ ဝေရူပံ ဥတုံ ကယရတိယာ ဝိဟရေယျာမာတိ။ ဇာ၊ ၁။ ၂။ ၁၀၇။

ကယရထ (ပု) [ကယ+ရထ] ကိုယ်တည်းဟူ သော ရထား။ ဧဝံ တဝ ကယရထောပိ ပဏ္ဍိတာနံ ဩဝါဒပုဝတ္တိတာယ အာဗဒ္ဓေါ သုခံ ယာတူတိ အတ္ထော။ ဇာ၊ ၁။ ၂။ ၁၄၈။

ကယရူစိ (ထိ) [ကယ+ရူစိ] ကိုယ်၏တင့်တယ် ခြင်း။ အစူရူစိ (ထေရ၊ ၁။ ၂။ ၂၆၁)-ကြည့်။

ကယရူဇ (တိ) [ကယ+ရူဇ] ကိုယ်၌ရောက် သော၊ ကိုယ်၌ ပန်ဆင်အပ်သော။ သဗ္ဗေသံ ကယရူဇာနိ အာဘရဏာနိပိ ပဇ္ဇလိတာနိ ဝိယ ဩဘာသံ မုဉ္ဇိ သု။ ဓမ္မာ၊ ၁။ ၂။ ၄၃၆။

ကာယရောဂ (ပု) [ကာယ+ရောဂ] ကိုယ်၌ဖြစ်သော အနာ၊ ကိုယ်အနာ။ သာနရောဂတော၊ ငိုဝှဲရောဂတော၊ ကာယရောဂတော၊ သိသရောဂတော။ မဟာနိ။ ၂၀၇။ (-စူဠနိ။ ၂၈၊ ၂၂၁။)

ကာယလဂ္ဂ (တိ) [ကာယ+လဂ္ဂ] ကိုယ်၌ကပ်ငြိသော။ တဿ ကာယလဂ္ဂမ္ပိ စီဝရံ အဓိဋ္ဌာနံ ဝိဇဟတိတိ ဒဿနတ္ထံ ဝုတ္တံ။ သာရတ္ထ။ ၂။ ၃၉၁။ (-ကခါ၊ ဝိသိ။ ၂၇၃။)

ကာယလဟုတာ (ထိ) [ကာယ + လဟုတာ] ဝေဒနာစသော ခန္ဓာ-၃-ပါးအပေါင်း၏ ပေါ်သည်၏အဖြစ်၊ ကိုယ်၏ပေါ်ပါးခြင်း။ ကတမာတသ္မိံ အမယေ ကာယလဟုတာ ဟောတိ။ အဘိ၊ ၈။ ၂၄။ (-ဝိသုဒ္ဓိ။ ၂။ ၉၂။) ကာယ-ပဿဒ္ဓိကာယလဟုတာတိအာဒိသု ဝေဒနာ-ကွန္ဓာဒယော။ ဣတိဝုတ်၊ ၄။ ၉၆။

ကာယဝက် (ပု) [ကာယ + ဝက်] ကိုယ်၏ ကောက်ကျစ်စဉ်းလဲခြင်း (ကာယဒုစရိတ်)။ တေရဟိ ခေါ ပနာဟံ ဘိက္ခဝေ အရဟံ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ ကုသလော ကာယဝက်ာနံ ကာယဒေါသာနံ ကာယကသာဝါနံ။ အံ၊ ၁။ ၁၁၀-၁။ (-ဒိ၊ ငွါ၊ ၃။ ၂၆။ မ၊ ငွါ၊ ၁။ ၂၀၀။ သံ၊ ငွါ၊ ၁။ ၈၂။ အံ၊ ငွါ၊ ၂။ ၈၀။ သုတ္တနိ၊ ငွါ၊ ၁။ ၃၀၈။ ထေရ၊ ငွါ၊ ၂။ ၂၃၅။ ပေတ၊ ငွါ၊ ၂။ ၁၄။ ဒိ၊ ငွါ၊ ၁။ ၃၉၇။)

ကာယဝစီအာဟာရဂုတ္တိ (ထိ) [ကာယ+ဝစီ+အာဟာရ+ဂုတ္တိ] ကိုယ်၊ နှုတ်၊ အာဟာရကို စောင့်ရှောက်ကာကွယ်သော စည်းရုံးတံတိုင်း။ သတိပါစေနံ ဂဟေတွာ ကာယဝစီ-အာဟာရဂုတ္တိယာ ဂေါပေတွာ။ သံ၊ ငွါ၊ ၁။ ၂၃၅။

ကာယဝစီကမ္မ (န) [ကာယဝစီ+ကမ္မ] ကာယ-ဒွါရဝစီဒွါရ၌ ဖြစ်သောကံ၊ ကာယကံ ဝစီကံ။ အသုစိတိ အသုစိဟိ ကာယဝစီကမ္မေဟိ သမန္နာဂတော။ ဝိ၊ ငွါ၊ ၄။ ၃၈။ (-မ၊ ငွါ၊ ၃။

၂၉၅။ အဘိ၊ ငွါ၊ ၁။ ၁၄၈။ စရိယာ၊ ငွါ။ ၂၃၀။ မဟာနိ၊ ငွါ။ ၃၄၉။)

ကာယဝစီကမ္မကာလ (ပု) [ကာယဝစီကမ္မ + ကာလ] ကာယကံ ဝစီကံဖြစ်ရာအခါ။ တာ အဗ္ဗောဟာရိကာ ဟောန္တိ ကာယဝစီကမ္မ-ကာလေ မနောကမ္ပံ ဝိယ။ ဝဇီရ။ ၅၅၅။

ကာယဝစီကမ္မနာမသာဓက (တိ) [ကာယဝစီ-ကမ္မ + နာမ + သာဓက၊ ထိ-၌-သာဓိကာ] ကာယကံ ဝစီကံ ဟူသော အမည်ကို ပြီးစေတတ်သော။ တတ္ထ နိယမဿ အကတတ္တာ စောပနပ္ပတ္တိ ဥပလက္ခဏဘာဝေန ကာယဝစီ-ကမ္မနာမသာဓိကာဝ။ မူလ၊ ငွါ၊ ၁။ ၈၄။

ကာယဝစီကမ္မဒွါရနိဝါရဏ (န) [ကာယဝစီကမ္မ + ဒွါရ + နိဝါရဏ] ကာယကံ ဝစီကံ၏ဖြစ်ရာ ဒွါရကို တားမြစ်ခြင်း။ အဝိညတ္တိဇနက-တောတိ ကာယဝစီကမ္မဒွါရနိဝါရဏံ ကရော-တိ။ မူလ၊ ငွါ၊ ၁။ ၁၂၇။

ကာယဝစီကမ္မပဋ္ဌပန (န) [ကာယဝစီကမ္မ + ပဋ္ဌပန] ကာယကံ ဝစီကံကို ဖြစ်စေခြင်း။ “တထာ” တိ ဣဒံ ယထာ ကာယဝစီကမ္မပဋ္ဌ-ပနံ။ အနု၊ ငွါ၊ ၂။ ၂၀၁။

ကာယဝစီကမ္မဘူတစေတနာပက္ခိက (တိ) [ကာယဝစီကမ္မဘူတစေတနာပက္ခိက + ဣက] ကာယကံ ဝစီကံဖြစ်၍ ဖြစ်သော စေတနာအဖို့ရှိသော။ တတ္ထ စေတနာပက္ခိကာနန္တိ ကာယ-ဝစီကမ္မဘူတစေတနာပက္ခိကာနံ။ အနု၊ ငွါ၊ ၁။ ၉၂။

ကာယဝစီကိရိယ (ထိ၊ န) [ကာယဝစီ + ကိရိယ] ကိုယ်အမှုအရာ နှုတ်အမှုအရာ။ အပစိ-တိ ဝါ စေတနာသမ္ပယုတ္တကမ္မော ကာယဝစီ-ကိရိယာ ဝါ။ မူလ၊ ငွါ၊ ၁။ ၉၉။ (-မ၊ ငွါ၊ ၁။ ၁၀၇။)

ကာယဝစီခိဉ္စာ (သိ) [ကာယဝစီ + ခိဉ္စာ] ကိုယ်-နှုတ်တို့၏ မြူးထူးခြင်း။ တျာသုတိ သုမုခ-

တာသု ဣတ္ထိသု ကာယဝစီခိန္နာ စ ပဏိဟိတာ
ဩဟိတာ ဌပိတာ။ ဇာ၊ ဌ၊ ၅။ ၃၉၂။

ကာယဝစီစိတ္တပ္ပဝတ္ထိ (ထိ) [ကာယဝစီစိတ္တ+
ပဝတ္ထိ] ကိုယ်နှုတ်စိတ်တို့၏ဖြစ်ခြင်း။ အနုည-
သာဓာရဏေန ဣဒ္ဓါနဘာဝေန သမန္နာ-
ဂတတ္တာ...ကာယဝစီစိတ္တပ္ပဝတ္ထိ တေဿာတိ
တထာဂတော။ ဥဒါန၊ ၁၃၅။ ဣတိဝုတ်၊ ၁၄။
၁၃၁။

ကာယဝစီစိတ္တဝင်္ကတာ (ထိ) [ကာယဝစီစိတ္တ-
ဝင်္က+တာ] ကိုယ်နှုတ်စိတ်တို့ဖြင့် ကောက်
ကျစ်စဉ်းလဲခြင်း။ သဗ္ဗေဟိပိ ဣမေဟိ ပဒေဟိ
ကာယဝစီစိတ္တဝင်္ကတာဝ ကထိတာ။ အဘိ၊ ၄။
၂။ ၄၇၇။

ကာယဝစီစိတ္တသင်္ခါရဘေဒ (တိ) [ကာယဝစီ-
စိတ္တ+သင်္ခါရ+ဘေဒ] ကာယဝစီစိတ္တသင်္ခါရ
အပြားရှိသော။ အပိစ သော တာယ စတုသု
သစ္စေသု... ကာယဝစီစိတ္တသင်္ခါရဘေဒံ ပုညာ-
ဘိသင်္ခါရံ အာရဘတိ။ အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၁၃၈။
ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၁၆၂။ မဟာနိ၊ ၄။ ၁၉၃။

ကာယဝစီစိတ္တသင်္ခါရသိသ (န) [ကာယဝစီ-
စိတ္တသင်္ခါရ+သိသ] ကာယဝစီစိတ္တသင်္ခါရကို
အဦးပြုခြင်း။ “အဿာသပဿာသာ”တိ-
အာဒိနာ ကာယဝစီစိတ္တသင်္ခါရသိသေန တံ-
သမုဋ္ဌာပကာ ဝီရိယသင်္ခါရာဝ ဂဟိတာ။
နေတ္ထိ၊ ၄။ ၇၀။

ကာယဝစီဒွါရ (ထိ၊ န) [ကာယဝစီ+ဒွါရ] ကာ-
ယကံ ဝစီကံ၏ ဖြစ်ကြောင်း (ကာယဝိညတ်
ဝစီဝိညတ်)။ ကာယဝစီဒွါရေဟိ အသံယ-
တော ဘိန္နာဇီဝေါ စိတ္တကေဋ္ဌိံ ကိဋ္ဌန္တော ဝိစ-
ရိ။ ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၁၀၀။ (-မ၊ ၄။ ၁။ ၁၈၇။ သံ၊ ၄။ ၂။
၁၆။ အဘိ၊ ၄။ ၁။ ၁၃၂။ ဣတိဝုတ်၊ ၄။ ၂။ ၁၇။
မဟာနိ၊ ၄။ ၉၈။ ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၁၁၂။ သီ၊ ၄။ ၁။
၁။ ၃၂၂။)

ကာယဝဓုန (ထိ၊ န) [ကာယ+ဝဓုန] ကိုယ်ကို
တိုးပွားစေခြင်း။ တေသံ ဟိမဝန္တံ နိဿာယ

ကာယဝဓုနာဒိသဗ္ဗံ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယေနဝ
ဝေဒိတဗ္ဗံ။ သံ၊ ၄။ ၃။ ၁၇၆။

ကာယဝဏ (ပု) [ကာယ + ဝဏ] ကိုယ်ဟု
သောအိုင်းအမာ။ ကာယဝဏပဋိဗဒ္ဓ-ကြည့်။

ကာယဝဏပဋိဗဒ္ဓ (တိ) [ကာယဝဏ+ပဋိဗဒ္ဓ]
ကိုယ်ဟူသော အိုင်း အမာ၌ စပ်မီသော။
ဝိပုဗ္ဗကံ ကာယဝဏပဋိဗဒ္ဓဿ ဒုဂ္ဂန္ဓဘာဝဿ
ပကာသနတော။ အဘိ၊ ၄။ ၁။ ၂၄၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊
၁။ ၁၈၈။ ကာယော ဧဝ ကာယဝဏော၊
တတ္ထ ပဋိဗဒ္ဓဿ နိဿိတဿ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၄။
၁။ ၂၁၅။

ကာယဝတ္ထုက (တိ) [ကာယ+ဝတ္ထု+က]
ကိုယ်၌မီသော။ ဒုက္ခန္တိ ကာယဝတ္ထုကံ။ အံ၊ ၄။
၃။ ၂၇၇။ (-ဓမ္မ၊ ၄။ ၁။ ၁၅၂။ ၂၄။)

ကာယဝန္ဓနာ (ထိ) [ကာယ+ဝန္ဓနာ] ကိုယ်
ဖြင့် - ကာယဒွါရဖြင့် - ရှိခိုးခြင်း။ “ကတ-
ဉ္ဇလိ”တိ ကာယဝန္ဓနာပိ ဒဿိတာတိ ယော-
ဇေတဗ္ဗံ။ ကင်္ခါ၊ ၄။ ၂။

ကာယာဓမ္မိက (ပု) [ကာယ+ဓမ္မိက] ကိုယ်ဟု
သောတောင်ပို့။ မဟာဘူတာနဓမ္မိ ကာယဓမ္မိ-
ကော အာသယော။ သံ၊ ၄။ ၃။ ၅၈-၉။

ကာယဝါစင်္ဂဝိရဟိတ (တိ) [ကာယဝါစင်္ဂ+ဝိရ-
ဟိတ] ကိုယ်နှုတ်အင်္ဂါမှ ကင်းသော။ ဆန္ဒ
အာပတ္တိသမုဋ္ဌာနာနံ ကာယဝါစင်္ဂဝိရဟိ-
တတ္တာဘာဝါ။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၂၂၅။

ကာယဝါစသိက (တိ) [ကာယဝါစ+သိက]
ကိုယ်နှုတ် - ကာယဒွါရ၊ ဝစီဒွါရ-၌ ဖြစ်
သော။ ကာယဝါစသိကာနိ စာ(ဝိ၊ ၅။ ၃။ ၆၅)-
တိ သဗ္ဗာနေဝ သိက္ခာပဒါနိ ကာယဝါစသိ-
ကာနိ။ ဝိ၊ ၄။ ၄။ ၂၂၇။

ကာယဝါစသိကသံဝရလက္ခဏ (တိ) [ကာယ-
ဝါစသိကသံဝရ+လက္ခဏ] ကိုယ်နှုတ်၌ ဖြစ်
သောလွန်ကျူးမှုကိုစောင့်စည်းခြင်းလက္ခဏာ

ရှိသော။ စိန္တေန တဒညေနပိ ကာယဝါစ-
သိကသံဝရလက္ခဏေန သီလေန သမန္နာဂ-
တတ္တာ။ သံ၊ဋီ၊၁။၁၂၄။

ကာယဝါစာ (ထိ) [ကာယ+ဝါစာ] (က) ကိုယ်
နှုတ်၊ ကာယဒွါရ ဝစီဒွါရ။ (ခ) ကာယဒွါရ
ဝစီဒွါရ၌ ဖြစ်သော လွန်ကျူးခြင်း။ (က)
ကာယဝါစာဟိ အပ္ပဋိက္ခိတော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၇၀။
(-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁၆။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၉၈။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။
၃၂၅။ဥဒါန၊ဋ္ဌ၊၆၂။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ၊၂၄၄။ ပေ-
တ၊ဋ္ဌ၊၉၂။) (ခ) ဝိနယတော စေတ ကာယ-
ဝါစာနံ .... ကာယိကဝါစသိကအဇ္ဈာစာရနိ-
သေဓနတော စေသ ကာယံ ဝါစဉ္စ ဝိနေတိ။
ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉။
(-သာရတ္ထ၊၁။၃၃။)

ကာယဝါစာအဝိပ္ပကိဏ္ဍ (တိ) [ကာယဝါစာ+
အဝိပ္ပကိဏ္ဍ] ကိုယ်နှုတ်ဘို့၏ ဖရိုဖရဲမကျဲခြင်း။
သမာဒဟတိ စ တံ ကာယဝါစာအဝိပ္ပကိဏ္ဍံ
ကရေတိတိ အတ္ထော။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၉။

ကာယဝါစာကိရိယ (ထိ၊န) [ကာယဝါစာ +
ကိရိယ] ကိုယ်နှုတ်အမှုအရာ။ ကာယဝါစာ-
ကိရိယာဟိ အညဿာ ဒဿနတော။ အဘိ၊
ဋ္ဌ၊၂။၄၇၅။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ၊၁၇၉။ (-အံ၊ဋီ၊၁။
၁၃၄။)

ကာယဝါစာကိလမထ (ပု) [ကာယဝါစာ+ကိ-
လမထ] ကိုယ်နှုတ်တို့၏ ပင်ပန်းခြင်း။ ဓမ္မံ
အဇာနန္တသု မနုဇေသု ဒေသနာယ ဝိဟိ-
သာ ကာယဝါစာကိလမထော ဟောတိ။
ဝိမတိ၊၂။၈၈။

ကာယဝါစာကိလမထသညီ (တိ) [ကာယဝါစာ-
ကိလမထသညာ+ဤ] ကိုယ်နှုတ်ပင်ပန်း၏ဟု
အမှတ်ရှိသောသူ။ ဓမ္မံ ကာယဝါစာကိလမ-
ထသညီ ဟုတွာ မနုဇေသု ဒေဝမနုဇဿသု န
ဘာသိန္နိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၄၄-၅။ (-ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၂။
သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၈၆။ ဝဇီရ၊၃၉၈။ သာရတ္ထ၊၃။
၁၆၀။)

ကာယဝါစာခိဉ္စာ (ထိ) [ကာယဝါစာ+ခိဉ္စာ]
ကိုယ်နှုတ်တို့ဖြင့် - မြူးထူးခြင်း - ကစားခြင်း။
ရတိကိဋ္ဌိတာနိတိ ကာမရတိယော စ ကာယ-
ဝါစာခိဉ္စာဝသေန ပဝတ္တကိဋ္ဌိတာနိ စ။ ဇာ၊
ဋ္ဌ၊၅။၂၀၂။

ကာယဝါစာစိတ္တဝိနယန (န) [ကာယဝါစာစိတ္တ
+ဝိနယန] ကိုယ်နှုတ်စိတ်ကို ဆုံးမခြင်း။ ဝိန-
ယောတိ ကာယဝါစာစိတ္တဝိနယနံ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊
၂။၁၈။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ၊၁၁၂။

ကာယဝါစာပဝတ္တိ (ထိ) [ကာယဝါစာ+ပဝတ္တိ]
ကိုယ်နှုတ်၏ဖြစ်ခြင်း။ ဂတန္တိ ဝါ ကာယဝါစာ-
ပဝတ္တိ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၂၂။ (-မ၊ဋီ၊၁။၁၀၇။)
ကာယဝါစာဝိနယန (န) [ကာယဝါစာ+ဝိနယ-
န] ကိုယ်နှုတ်ကို ဆုံးမခြင်း။ တေန တထာ-
နိသေဓနမေဝ ပရိယာယေန ကာယဝါစာဝိန-
ယနံ နာမာတိ ဒဿေတိ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၉၀။

ကာယဝါစာဝိပ္ပန္နဝိရဟိတ (တိ) [ကာယဝါစာ+
ဝိပ္ပန္န+ဝိရဟိတ] ကိုယ်နှုတ်တို့၏ တုန်လှုပ်
ခြင်းမှ ကင်းသော။ အနေဇံ အစလံ ကာယ-
ဝါစာဝိပ္ပန္နဝိရဟိတံ စတုတ္ထဇ္ဈာနသမာဓိ။ ဝိ၊
ဋ္ဌ၊၂။၁၀၁။ သာရတ္ထ၊၂။၂၉၆။

ကာယဝါစာဝိဟေသာ (ထိ) [ကာယဝါစာ+ဝိ-
ဟေသာ] ကိုယ်နှုတ်ပင်ပန်းခြင်း။ ဘဂဝ-
တော ဗဟု ဘာသမာနဿ ကာယဝါစာဝိ-
ဟေသာ ဘဝိဿတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၈၀။

ကာယဝါစာဝိတိက္ကမ (ပု) [ကာယဝါစာ + ဝိ-
တိက္ကမ] ကိုယ်နှုတ်တို့ဖြင့် လွန်ကျူးခြင်း။
ကလဟောတိ အာပတ္တိဂါမိကော ကာယဝါ-
စာဝိတိက္ကမော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၆။

ကာယဝါစာသံယမ (ပု) [ကာယဝါစာ+သံယမ]
ကိုယ်နှုတ်စောင့်စည်းမှု။ သံယမကရဏီယာနိ-
တိ ကာယဝါစာသံယမမတ္တေန ကတ္တဗ္ဗပဋိ-
ကမ္မာနိ ဝိက္ခိပိတဗ္ဗာနိ ဝါ။ မူလ၊ဋီ၊၂။၁၇၉။

ကာယဝါစာသံဝရဘေဒ (ပု) [ကာယဝါစာသံဝ-

ရ+ဘေဒ] ကိုယ်နှုတ်စောင့်စည်းမှု ပျက်စီးခြင်း။ ကာယဝါစာသံဝရဘေဒနော ဝါ ဒုဿိလော။ သံ၊ ဋီ၊ ၂။ ၈၀။

ကာယဝါစာသမ္ပဋ္ဌာန (န) [ကာယဝါစာ+သမ္ပဋ္ဌာန] ကိုယ်နှုတ်ဟူသော (အာပတ်သိက္ခာပုဒ်) ဖြစ်ကြောင်း၊ အာပတ်သင့်ကြောင်းဖြစ်သော ကိုယ်နှုတ်။ ကာယဝါစာသမ္ပဋ္ဌာနံ၊ ယဿာ အာပတ္တိယာ သိယာ။ ဝဇီရ။ ၁၄၁။ ကင်္ခါ၊ ဋီ၊ ၄၂။

ကာယဝါစာသမုဒါစာရဒဿန (န) [ကာယဝါစာသမုဒါစာရ + ဒဿန] ကိုယ်နှုတ်တို့၏ - အပြုအမူ - အလေ့အကျင့် - ကိုမြင်ခြင်း။ သမ္ပုခတော အညထာ ပရမ္ပုခကာလေ ကာယဝါစာသမုဒါစာရဒဿနေနော စိတ္တဿ နေသံ အညထာ ဌိတဘာဝေါ နိဒ္ဒိဋ္ဌောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ မ၊ ဋီ၊ ၂။ ၅။

ကာယဝါစိက (တိ) [ကာယဝါစာ+ဣက] ကိုယ်နှုတ်၌ ဖြစ်သော၊ ကာယဒွါရ၊ ဝစီဒွါရ၌ ဖြစ်သော။ ကတ္တဗ္ဗာ သာမိကံ သိက္ခာ၊ ဝိညတ္တိ ကာယဝါစိကံ။ ဝဇီရ။ ၁၄၁။

ကာယဝိကာရ (ပု) [ကာယ+ဝိကာရ] ကိုယ်၏ - ဖောက်ပြန်ခြင်း - အမူအရာ - အထူး။ (ကာယဝိကာရဟူသည် တရားကိုယ်အားဖြင့် ကာယဝိညတ်ဖြစ်သည်။ အဘိ၊ ဋီ၊ ၁။ ၃၇၈။) စိတ္တေန အဘောကံ ကတော ကာယဝိကာရံ ကရောန္တေန။ ဝိ၊ ဋီ၊ ၂။ ၂၂၆။ (- ၁၄၆၊ ၂၄၁။ ကင်္ခါ၊ ၁၃၃၊ ၂၂၂။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃၉၉။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၁၉၈။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၃။) ကာယဝိကာရံ ကရောန္တေနာတိ ဟတ္ထေန စိဝရံ ပရာမသန္တေန ဝါ စာလေန္တေန ဝါ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃၈၈။ (- ကင်္ခါ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၂၃၆၊ ၂၈၁၊ ၃၀၂၊ ၃၈၅-၆။)

ကာယဝိစ္ဆန္ဒန (န) [ကာယဝိစ္ဆန္ဒ + ဇနန] ကိုယ်၌ တပ်မက်မှုကင်းခြင်းကို ဖြစ်စေခြင်း။ ဥတ္တရာယ နာမ ဥပါသိကာယ ကာယဝိစ္ဆန္ဒန-ဇနနတ္ထံ ဘာသိတာ။ ထေရ၊ ဋီ၊ ၂။ ၄၂၁-၂။

ကာယဝိစ္ဆန္ဒနကရ (တိ) [ကာယဝိစ္ဆန္ဒန+ကရ+အ] ကိုယ်၌ တပ်မက်မှုကင်းခြင်းကို ပြုတတ်သော။ ဗုဒ္ဓဝစနန္တိ ကာယဝိစ္ဆန္ဒနကရံ ဗုဒ္ဓဝစနံ။ သုတ္တနိ၊ ဋီ၊ ၁။ ၂၄၁။

ကာယဝိစ္ဆန္ဒနိကသုတ္တ (န) [ကာယဝိစ္ဆန္ဒနိက+သုတ္တ] ကိုယ်၌ တပ်မက်မှုကင်းခြင်းကို ဖြစ်စေတတ်သောသုတ်၊ ကိုယ်၌ တပ်မက်မှုကင်းအောင် ဟောကြားသောသုတ်။ သုတ္တနိပါတ-ပါဠိ၊ ၁-ဝဂ်၊ ၁၁-သုတ်။ ကာယဝိစ္ဆန္ဒနိကသုတ်ခေါ်၊ နန္ဒသုတ်ခေါ်၊ ဝိဇယသုတ်။ သုတ္တနိ၊ ၃၀၇-၈။ “ဝိဇယသုတ္တံ ကာယဝိစ္ဆန္ဒနိကသုတ္တံ” နှိပ် ဝုစ္စတိ။ သုတ္တနိ၊ ဋီ၊ ၁။ ၂၃၃။ (ကာယဝိစ္ဆန္ဒနိကသုတ်ဟု သီးခြားမရှိ၊ ဝိဇယသုတ်ဟုသာ ရှိသည်။ အနက်သက်ရောက်သောအားဖြင့် အဆိုပါသုတ်ကို ကာယဝိစ္ဆန္ဒနိကသုတ်ဟု အဋ္ဌကထာဆရာများ သုံးနှုန်းထားသည်။ ဤသုတ်သည် ခန္ဓာကိုယ်၌ တပ်မက်စွဲလမ်းမှု (တဏှာ) ကင်းပြတ်အောင် ဟောသော သုတ်ဖြစ်သည်။ ဘုရားသခင်သည် ကိုယ်ကိုယ်ကို တပ်မက်စွဲလမ်းမှု (တဏှာ) အားကြီးနေသူများ၊ သူတပါး၏ခန္ဓာကိုယ်ကို တပ်မက်စွဲလမ်းမှု (တဏှာ) အားကြီးနေသူများအား ဤသုတ်ကို ဟောတော်မူ၏။ မြတ်စွာဘုရား သာဝတ္ထိပြည်၌ သီတင်းသုံး နေထိုင်တော်မူစဉ် ညီတော်အာနန္ဒာ၏ နှမနန္ဒာ၊ ခေမကသက္ကမင်း၏ သမီးတော် အဘိရူပနန္ဒာနှင့် မဟာပဇာပတိဂေါတမီ၏ သမီးဇနပဒကလျာဏီနန္ဒာတို့သည် သာသနာ့ဘောင်သို့ဝင်၍ ရဟန်းမိန်းမ = (ဘိက္ခုနီမ) ပြုလုပ်ကြ၏။ အဘိရူပနန္ဒာနှင့် ဇနပဒကလျာဏီနန္ဒာတို့သည် အလွန် အဆင်းလှသူများတည်း။ အလှဂုဏ်ကိုး၍ အလှမာန်ယစ်နေသူများဖြစ်ကြသည်။ ဘုရားသခင်က များစွာသောသုတ်ဒေသနာတို့ဖြင့် ခန္ဓာကိုယ်အဆင်း ရှုပါရုံတို့၏ အပြစ်ကိုပြ၍ အခွင့်သင့်တိုင်း ကဲ့ရဲ့တော်မူ၏။ ထို့ကြောင့် အဘိရူပနန္ဒာ

နှင့် ဇနပဒကလျာဏီတို့သည် ဘုရားသခင်ထံ ဆည်းကပ်စားရန် ဝန်လေးကြ၏။ ဘုရား သခင်ကို လုံးဝမကြည့်လို မရှုလိုကြ။ သို့ဖြစ် လျှင် အဘယ်ကြောင့် သာသနာ့ဘောင်ဝင်၍ ရဟန်းမိန်းမပြုလုပ်ကြသနည်းဟု မေးဘွယ် ရှိ၏။ အဘိရူပနန္ဒာ၏ ခင်ပွန်းလောင်းသည် ထိမ်းမြားလက်ထပ်မင်္ဂလာ ပြုလုပ်သော နေ့၌ ပင် သေလွန်ခဲ့၏။ ထို့ကြောင့်မိဘများက သူမ ဆန္ဒကိုမယူပဲ ရဟန်း မိန်းမ ပြုလုပ် ပေးကြ သည်။ ဇနပဒကလျာဏီ၏ ခင်ပွန်းလောင်း နန္ဒမင်းသား (ညီတော် မင်းနန်)ကို ဘုရား သခင်သည် လက်ထပ်မင်္ဂလာပွဲ ဆင်နွှဲနေစဉ် ပင် သပိတ်ထမ်း ခေါ်၍ ရဟန်းဝတ် ပေးခဲ့ သည်။ ဇနပဒကလျာဏီသည် နန္ဒမင်းသား တနေ့ပြန်လာခိုးနှင့် မျှော်ကိုးစောင့်ဆိုင်းနေ ရှာ၏။ သို့သော် နန္ဒမင်းသားသည် ရဟန်း ကိစ္စအပြီးအဆုံးသို့ရောက်ပြီ (ရဟန္တာဖြစ်ပြီ) ဟု ကြားသောအခါ သူမအဖို့မြော်လင့်ချက် ကုန်ဆုံးလေသည်။ ထို့ပြင် သူမ၏မိခင် မဟာ- ပဇာပတိဂေါတမီကလည်း ရဟန်းမိန်းမ ပြု လုပ်နေပြီဖြစ်၏။ ထို့ကြောင့် လင်နှင့် ကွဲကွာ နေရခြင်း ဆင်းရဲ၊ မိခင်နှင့် ကွဲကွာနေရခြင်း ဆင်းရဲ (ပိယေဟိ ဝိပုယောဂဒုက္ခ) များကို သည်းမခံနိုင်၍ ရဟန်းမိန်းမပြုလုပ်လာခြင်း ဖြစ်သည်။ ဘုရားသခင်သည် အဘိရူပနန္ဒာ နှင့် ဇနပဒကလျာဏီတို့၏ ပါရမီဉာဏ်ရင့်သန် နေပြီကို သိတော်မူရကား ရဟန်းမိန်းမများ သည် အစဉ်အတိုင်း အလှည့်ကျ သြဝါဒကို လာဇောက်နာယူကြရမည်ဟု မဟာပဇာပတိ- ဂေါတမီမှ တဆင့် ပညတ်ချက် ထုတ်ဆင့် တော်မူ၏။ သို့သော် အဘိရူပနန္ဒာနှင့် ဇနပဒ- ကလျာဏီတို့သည် မိမိတို့အလှည့် ကျရောက် သောအခါ ကိုယ်တိုင်သွား၍ သြဝါဒကိုမနာ ယူကြ။ တခြားသော ရဟန်းမိန်းမများကို ကိုယ်စားလှယ်စေလွှတ်၍ နာယူစေကြသည်။ ထိုအခါ ဘုရားသခင်က “ကိုယ်စား လှယ်

မစေလွှတ်ရ၊ ကိုယ်အလှည့်ကျလျှင် ကိုယ်တိုင် ပင် လာကြရမည်”ဟု ထပ်ဆင့်ပညတ်ချက် ထုတ်တော်မူရပြန်သည်။ အဆိုပါ ပညတ်ချက် များကြောင့် အဘိရူပနန္ဒာနှင့် ဇနပဒကလျာ- ဏီတို့သည် ဘုရားသခင်ကို ရှောင်လွှဲ၍ မရ တော့။ မိမိတို့အလှည့် ကျရောက်သောအခါ ကိုယ်တိုင်ပင် သွားကြရသည်။ အဘိရူပနန္ဒာ သည် အလှည့်ကျသဖြင့် ဘုရားထံသွား၍ သြ- ဝါဒကိုနာယူ၏။ ဘုရားသခင်က ဖန်ဆင်းထား သော (နိမ္မိတ) ရုပ်ဖြင့်ထိတ်လန့်စေ (သံဝေဂ ရစေ)၍ “အဋ္ဌိနံ နဂရံ ကတံ (ဓမ္မ။၃၆။)” အာတုရံ အသုစိံ ပုတိံ (ထေရီ။၃၇။)” စသော ဂါထာများကို ဟောကြားတော်မူ သည်။ တရားဒေသနာအဆုံး၌ အဘိရူပနန္ဒာ သည် အာသဝေါကုန်ခန်း ရဟန္တာ အဖြစ်သို့ ရောက်၏။ ဇနပဒကလျာဏီသည်လည်း မိမိ ရောက်လေရာ အရပ်တိုင်း၌ ဘုရားသခင်၏ ရူပကာယတော်တင့်တယ်ပုံ အသံတော်ကြည် လင်ပုံ အလုံးစုံကို ချီးကျူး ပြောဆိုသံများ ကြားရ၏။ ထို့ကြောင့် ဘုရားထံ ချဉ်းကပ်လို သောအကြံ ဖြစ်ပေါ်လာသည်။ သီတင်းသုံး ဖော် ရဟန်းမိန်းမများအား မိမိ၏အကြံကို ပြောပြသောအခါ သီတင်းသုံးဖော်များက ဇနပဒကလျာဏီကို ဘုရားထံခေါ်ဆောင်လာ ကြ၏။ ဘုရားသခင်သည် ဇနပဒကလျာဏီ လာမည်ကို ကြိုတင် သိတော်မူသဖြင့် သူမ ထက် အဆ ရာထောင်မက သာလွန်၍ ချော မောလှပသော တဆွဲငါးနှစ် တဆွဲခြောက်နှစ် ရွယ် အမျိုးသမီးငယ်ကို ဖန်ဆင်း၍ ယပ်ခတ် နေစေ၏။ ဇနပဒကလျာဏီသည် ဖန်ဆင်း ထားသော အမျိုးသမီး (နိမ္မိတရုပ်) ကလေး ကို မြင်သောအခါ “ဪ ယုလိုက်လေ ခြင်း”ဟု ထိုအမျိုးသမီးကို တပ်မက်စွဲလမ်းမှု ဖြစ်ရှာသည်။ မိမိကိုယ်ကို “လှသည်၊ ချော သည်”ဟု ထင်နေမှု (အလှမာန်ယစ်မှု) ကား လျော့ဆင်းသွားလေ၏။

ဘုရားသခင်က နိမ္မိတရုပ်ကို အသက် နှစ် ဆယ်ရွယ် ဖန်ဆင်းပြလိုက်ပြန်၏။ (မိန်းမတို့ မည်သည် ဆဲခြောက်နှစ် အရွယ် သာလျှင် အချောမော အလှပ အတင့်တယ်ဆုံးဖြစ်၏။ ဆဲခြောက်နှစ်က ကျော်လျှင်ကား မသိမသာ အလှ ကျဆင်း သွားလေသည်။) ဇနပဒက- လျာဏီသည် နိမ္မိတရုပ်၏ အနည်းငယ် အလှ ကျဆင်းသည်ကိုမြင်၍ ထိုနိမ္မိတရုပ်၌ တပ်မက် စွဲလမ်းမှုလည်း အနည်းငယ် လျော့ပါးသွား သည်။ ထို့ကြောင့် ဘုရားသခင်က နိမ္မိတရုပ် ကို အမျိုးမျိုး ဖန်ဆင်းပြတော်မူ၏။ ကိုယ် ဝန်ဆောင်မိန်းမအသွင်၊ သားဖွားပြီး မိန်းမ အသွင်၊ အရွယ် အလတ်ပိုင်း မိန်းမ အသွင်၊ ဆံဖြူသွားကျိုး ဆိုးရွား ဟောင်းမြင်း အိုမင်း ရင့်ယော်နေသော မိန်းမကြီးအသွင်၊ သေ၍ ဖူးဖူးရောင် ပုပ်ဟောင်နေသော အလွန်စက် ဆုပ်ဖွယ်ရာ မိန်းမကြီး အသွင် စသည်ဖြင့် အမျိုးမျိုး ဖန်ဆင်းပြတော်မူသည်။ တဖြေး ဖြေး အိုမင်း ရင့်ယော်၍ သေခြင်းဖြင့် နိဂုံး ချုပ်ရသော နိမ္မိတရုပ်ကိုမြင်သောအခါ ဇန- ပဒကလျာဏီ၏စိတ်၌ “တနေ့ကျ အိုရ၊ နာရ၊ သေရပေဦးမည်” ဟု အနိစ္စသညာ ထင်လာ သည်။ တဆက်တည်း ဒုက္ခ၊ အနတ္တသညာ များလည်း ထင်လာ၏။ ဘဝသုံးပါးကို လည်း အလျှံပြောင်ပြောင် တောက်လောင် နေသော မီးသဖွယ် ထင်မြင်လာ၏။ ထိုအခါ ဘုရားသခင်က “အာတုရံ အသုစိ ပူတိ” (ထေရီ။၃၇၁။)” စသော ၂-ဂါထာကို ဟောတော်မူ၏။ ဂါထာအဆုံး၌ သောတာပန် တည်လေသည်။ ထို့နောက်မှ ဘုရားသခင် သည် အထက်မဂ်ဖိုလ်ကို ရဖို့အတွက် ဤ ကာယဝိဇ္ဇန္တနိကာယသုတ်ကို ဟောတော်မူသည်။ ထို့ပြင် ပြည့်တန်ဆာမ သီရိမာကို စွဲလမ်း၍ မစားနိုင် မသောက်နိုင် ဖြစ်နေသော ရဟန်း တပါးအား၎င်း၊ သီရိမာဈာပနပွဲသို့ ရောက် လာကြကုန်သော ပရိသတ်တို့အား၎င်း ဤ

ကာယဝိဇ္ဇန္တနိကာယသုတ်ကိုပင် ဟောတော်မူ၏။ ဤသုတ်ကို နန္ဒသုတ်ဟု၎င်း၊ ဝိဇယသုတ်ဟု ၎င်းခေါ်ကြသေး၏။ (သုတ္တန်၊ ၁၅။ ၂၃၃-၆)။

ကာယဝိဇ္ဇန္တနိ(နိ)ယကထာ (ထိ) [ကာယ- ဝိဇ္ဇန္တနိယ + ကထာ။ ကာယေ ဝိဇ္ဇန္တော ကာယဝိဇ္ဇန္တော။ ကာယဝိဇ္ဇန္တံ ဥပ္ပါဒေတိတိ ကာယဝိဇ္ဇန္တနိယာ။ ကာယဝိဇ္ဇန္တနိယာ စ သာ ကထာ စာတိ ကာယဝိဇ္ဇန္တနိယကထာ။ ပါရာ၊ ယော။ ၁၇၄-၅။] ကိုယ်၌ တပ်မက်မှုကင်း ခြင်းကို ဖြစ်စေတတ်သောစကား။ (ကာယ- ဝိဇ္ဇန္တနိယကထာဟူသည် ကာယဂတာသတိ- ကမ္မဋ္ဌာန်းပင် ဖြစ်သည်။ ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၂။ သံ၊ ၄။ ၃။ ၂။ ၆။ ယင်း ကမ္မဋ္ဌာန်း စီးဖြန်းပျိုးများပုံ အကျယ်ကို ကာယဂတာသတိပုဒ်၌ ကြည့်။) အနေကေဟိ ကာရကေဟိ အသုဘာကာရ- သန္တဿနပ္ပဝတ္တံ ကာယဝိဇ္ဇန္တနိယကထံ က- ထေတိ။ ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၂။ ကာယဝိဇ္ဇန္တနိယကထန္တိ အတ္တနော ပရဿ စ ကရဇကောယေ ဝိဇ္ဇန္တ- နုပ္ပါဒနကထံ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁၇၂။ ကာယ- ဝိဇ္ဇန္တနိယကထန္တိ ကရဇကောယေ ဝိရာဂုပ္ပါဒန- ကထံ။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၂၀၆။ (- သံ၊ ၄။ ၃။ ၂။ ၆။ မ၊ ၄။ ၂။ ၇။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၇။ ၁၉-တို့၌ ကာယဝိဇ္ဇန္တ- နိယကထာဟု ရှိသည်။)

ကာယဝိဇ္ဇန္တနိ(နိ) ယကထာ (ထိ) [ကာယ- ဝိဇ္ဇန္တနိယ + ကထာ] ကိုယ်၌ (တပ်မက်မှုကို) ဖြတ်တတ်သော စကား။ ကာယဝိဇ္ဇန္တနိယ- ကထာဒီဟိ ဝါ ပန တေ ဝိတက္ကေ နိဂ္ဂဟိဿ- တိ။ မ၊ ၄။ ၁။ ၃၉၄။ ကာယဝိဇ္ဇန္တနိယကထန္တိ အတ္တနော အတ္တဘာဝေ ပရဿ ဝါ အတ္တ- ဘာဝေ ဆန္ဒရာဂပ္ပဟာနကရံ ဝိဇ္ဇန္တနကရံ ဓမ္မ- ကထံ ကထေတိ။ ဝိ၊ ၄။ ၁၄၅။ (သံဝဏ္ဏေတဗ္ဗ ဖြစ်သော ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၂-၌ ကာယဝိဇ္ဇန္တနိယ- ကထာဟု ရှိသည်။)

ကာယဝိဇ္ဇန္တနိ(နိ) ယကထာ (တိ) [ကာယဝိဇ္ဇန္တနိယ + ရဟိတ] ကိုယ်ကို - ညွတ်စေခြင်း - ခါခြင်း -

လှုပ်ခြင်း-မှ ကင်းသော။ တဿ ကိရ ဟတ္ထပါဒကုက္ကုစုံ နာမ နာဟောသိ၊ ကာယ-ဝိဇ္ဇနရဟိတော သန္တအတ္တဘာဝေါ အဟောသိ။ ဓမ္မာဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၇၇။

ကာယဝိဇ္ဇနာ (ထိ) [ကာယ+ဝိဇ္ဇနာ]ကိုယ်ကို - ညွတ်စေခြင်း - ခါခြင်း - လှုပ်ခြင်း။ ဝိဇ္ဇိတာတိ ကာယဝိဇ္ဇနာ။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၃၄။ ကာယဝိဇ္ဇနာတိ ကာယဿ ဝိနာမနာ။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၇၉။

ကာယဝိဇ္ဇိတာ (ထိ) [ကာယ + ဝိဇ္ဇိတာ] ကိုယ်ကို - ညွတ်စေခြင်း - ခါခြင်း - လှုပ်ခြင်း။ ဣဿ ဟိ နိသိန္နဋ္ဌာနေ ဟတ္ထစလနံ ဝါ ပါဒ-စလနံ ဝါ ကာယဝိဇ္ဇိတာ ဝါနတ္ထိတိ။ ဓမ္မာဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၇၈။ (- မ၊ ၄။ ၂။ ၆၈။)

ကာယဝိညတ္တိ (ထိ) [ကာယ+ဝိညတ္တိ] (က) ကိုယ်ဖြင့် (မိမိအလိုဆန္ဒကို သူတပါးတို့အား) သိစေတတ်သောရုပ်၊ (ခ) ကိုယ်ဖြင့် (မိမိအလိုဆန္ဒကို သူတပါးတို့က) သိရသောရုပ်၊ (ဂ) ကိုယ်၌ဖြစ်သော - ကိုယ်ဟူသော - သိကြောင်း (အမူအရာထူး)ရုပ်၊ ကာယ-ဝိညတ်။ ကတမံ တံ ရူပံ ကာယဝိညတ္တိ.... ဣဒံ တံ ရူပံ ကာယဝိညတ္တိ။ အဘိ၊ ၁။ ၁၆၈။ (- မ၊ ၄။ ၂။ ၂၁။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၄၀။ အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၁၆၂။ ပဋိသန္ဓေ၊ ၁။ ၂၂၈။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၂၇၁။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၃၀၄။) ကာယဝိညတ္တိနိဒ္ဒေသေ ကာယဝိညတ္တိတိ ဧတ္ထ တာဝ ကာယေန အတ္တနော ဘာဝံ ဝိညာပေန္တာနံ တိရစ္ဆာ-နေဟိပံ ပုရိသာနံ၊ ပုရိသေဟိ ဝါ တိရစ္ဆာနာ-နမ္ပိ ကာယဂဟဏာနုသာရေန ဂဟိတာယ တောယ ဘာဝေါ ဝိညာယတိတိ ဝိညတ္တိ။ သယံ ကာယဂဟဏာနုသာရေန ဝိညာယတိ-တိပိ ဝိညတ္တိ။ “ကာယေန သံဝရော သာဓူ” တိ-အာဒိသု အာဂတော စောပနသခါတော ကာယောဝ ဝိညတ္တိ ကာယဝိညတ္တိ။ ကာယ-ဝိပွန့်နေန အဓိပ္ပါယ်ဝိညာယနဟေတုတ္တာ၊ သ-

ယဉ္ဇ တထာ ဝိညေယျတ္တာ ကာယေန ဝိညတ္တိတိပိ ကာယဝိညတ္တိ။ အဘိ၊ ၄။ ၁။ ၃၆၀။ (-ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၇၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၈၈။) ကာယဝိ-ညတ် ဟူသည် လက်လှုပ်ခြင်း၊ ဦးခေါင်းလှုပ်ခြင်း စသောကိုယ်အမူအရာဖြင့် မိမိအလိုဆန္ဒကို သူတပါးအား သိစေမှုပင်တည်း။ လာစေလို၍ လက်ယပ်ခေါ်ရာ၌ အခေါ်ခံရသူသည် လှုပ်ရှားသော လက်ကိုသာ မြင်ရသော်လည်း လှုပ်ရှားသော လက်သည်၎င်း၊ ဝါယောဓာတ်သည်၎င်း ကာယဝိညတ်မဟုတ်၊ လှုပ်ရှားသော လက်အဆင်းကို မြင်သည်၏ အခြားမဲ့၌ မနောဝိညာဉ်ဖြင့် သိအပ်သော လှုပ်ရှားမှု၏ အကြောင်းဖြစ်သော ဝါယောဓာတ်၏ အမူအရာ အထူးသာလျှင် ကာယဝိညတ်မည်သည် (အဘိ၊ ၁။ တာရ၊ ၄။ ၁။ ၂။ ၁၄၄-၅)။ ချဲ့ဦးအံ့ - ဆရာသည် တပည့် တယောက်ကို လာစေလို၍ လက်ယပ်ခေါ်ရာ၌ ရှေးဦးစွာ လာစေလိုသော စိတ်ဖြစ်၏။ ထိုစိတ်နှင့်အတူ စိတ္တဇရုပ်ကလာပ်များသည် ထိုထိုအရပ်၌ များစွာဖြစ်ကြ၏။ လှုပ်ရှားမည့်လက်၌ ဖြစ်သော စိတ္တဇကလာပ်တွင် ဝါယောဓာတ်သည် တခြားသော မဟာဘုတ်များထက် သတ္တိလွန်ကဲလျက်ရှိ၏။ ပကတိ ရိုးရာအခါ၌ကဲ့သို့ အေးအေး ဆေးဆေး မဟုတ်ပဲ ထိုဝါယောဓာတ်မှာ ထူးခြားသော အမူအရာတမျိုး ပါရှိ၏။ ထိုဝါယောဓာတ်၏ ထူးခြားသော အမူအရာသည် ကာယဝိညတ်မည်၏ (အဘိ၊ ၄။ ၁။ ၁၂၄)။ မျက်စိတမှိတ်ခန့်ကာလ၌ ကုဋေတသိန်းခန့်မျှ စိတ်များဖြစ်နိုင်၏။ ထိုစိတ်များတွင် ဝိညတ်ကို ဖြစ်စေနိုင်သော စိတ်များလည်း ပါရှိကြ၏။ ဝိညတ်ကို ဖြစ်စေနိုင်သော စိတ် (ဝိညတ္တိသမုဋ္ဌာပကစိတ်) များ ဖြစ်တိုင်းဖြစ်တိုင်း ထူးခြားသော အမူအရာတမျိုးပါသည့် ဝါယောဓာတ် လွန်ကဲသော စိတ္တဇကလာပ်များလည်း အထပ်ထပ်ဖြစ်ကြ၏။ ထို့ကြောင့် အငြိမ်မနေပဲ ကိုယ်လက်လှုပ်

ရှားမှု ဖြစ်လာသည်။ ထိုသို့လှုပ်ရှားရာ၌ သစ်ပင်များလေတိုက်၍ လှုပ်သကဲ့သို့ စည်းကမ်းမဲ့ ပရမ်းပတာ လှုပ်သည်မဟုတ်။ စိတ်၏အလိုကျ လှုပ်ရှားအောင် ဝါယောဓာတ်၏ ထူးခြားသော အမူအရာတမျိုး(ဝိညတ်)က ကူညီပံ့ကိုင်ပေး၏။ ဥပမာ—လှေသူကြီးသည် မိမိလှေကို လိုရာခရီးသို့ ရောက်အောင် ပဲ့ကိုင်ပေးသကဲ့သို့တည်း။ ဤဥပမာ၌ လှေသူကြီးနှင့် ကာယဝိညတ်တူသည်။ လှေနှင့် ကိုယ်အင်္ဂါ အစိတ်အပိုင်း များတူသည် (ပရမတ္ထဒီပနီ။ အနုဒီပနီ)။ ဤအစီအစဉ်ဖြင့် လက်လှုပ်ရှားလာသောအခါ တပည့်ဖြစ်သူက “ဆရာသည် ငါ့ကိုလာစေချင်၏”ဟု ဆရာ၏ အလိုဆန္ဒကို သိလေသည်။ ထိုသို့သိရာ၌ “စိတ်၊ စိတ္တဇရုပ်၊ လှုပ်ရှားမှု၊ အမူအရာ”ဟု အချုပ်မှတ်ရန် လေးချက်ရှိ၏။ ထိုတွင် စိတ်ကလည်း အလိုဆန္ဒကို သိစေနိုင်သည်မဟုတ်။ စိတ်က အလိုဆန္ဒကို သိစေနိုင်သည် ဆိုလျှင် မလှုပ်မရှက် စိတ်သက်သက် ဖြစ်နေခိုက်မှာလည်း အလိုဆန္ဒကို သိရပေလိမ့်မည်။ ထို့ကြောင့် စိတ်က အလိုဆန္ဒကို မသိစေနိုင်သည်မှာ ထင်ရှား၏။ စိတ္တဇရုပ်ကလည်း အလိုဆန္ဒကို သိစေနိုင်သည်မဟုတ်။ စိတ္တဇရုပ်က အလိုဆန္ဒကို သိစေနိုင်သည်ဟု ဆိုလျှင် ဝိညတ်မပါသော စိတ္တဇရုပ်ကလားများ ဖြစ်နေခိုက်မှာလည်း အလိုဆန္ဒကို သိရပေလိမ့်မည်။ ထို့ကြောင့် စိတ္တဇရုပ်ကလားက အလိုဆန္ဒကို မသိစေနိုင်သည်မှာ ထင်ရှား၏။ လှုပ်ရှားမှုကလည်း အလိုဆန္ဒကို သိစေနိုင်သည်မဟုတ်။ လှုပ်ရှားမှုသက်သက်က အလိုဆန္ဒကို သိစေနိုင်သည်ဟု ဆိုလျှင် အိပ်ပျော်နေစဉ် လက်ခြေများလှုပ်ရှားရာ၌လည်း အလိုဆန္ဒကို သိရပေလိမ့်မည်။ ထို့ကြောင့် လှုပ်ရှားမှုသက်သက်ကလည်း အလိုဆန္ဒကို မသိစေနိုင်သည်မှာ ထင်ရှား၏။ လက်ယပ်ခေါ် ရာလက်လှုပ်ရှားရာ၌ စိတ္တဇကလားများ ဖြစ်ကြ၏။ ထိုစိတ္တဇ ကလား များ၌

အခြားသော မဟာဘုတ်များထက် လွန်ကဲသော ဝါယောဓာတ်ပါဝင်၏။ ထိုဝါယောဓာတ်၏ထူးခြားသော အမူအရာ (ဝိညတ်)က သာ အလိုဆန္ဒကို သိစေနိုင်သည်။ ထိုဝိညတ်ကို စက္ခုဝိညာဉ်ဖြင့် သိအပ်သည်မဟုတ်။ မနောဝိညာဉ်ဖြင့်သာ သိအပ်သည်။ စက္ခုဝိညာဉ်ဖြင့် လှုပ်ရှားသော လက်၏ အဆင်းရူပါရုံကိုသာ သိနိုင်မြင်နိုင်လေသည်။ ဝိညတ်ကိုကား မနောဝိညာဉ်ဖြင့်သာ သိနိုင်၏။ ဥပမာ—ဆိုင်၏ ပြင်ပ၌ အလံစိုက်ထားသည်ကို စက္ခုဝိညာဉ်(မြင်သိစိတ်)ဖြင့် တိုက်ရိုက်မြင်သိ၍ ဆိုင်တွင်း၌ အရက်ရှိကြောင်းကို မနောဝိညာဉ်ဇာတ်ဖြင့် စိတ်ဖြင့် မှန်းဆ သိရသကဲ့သို့တည်း။ ဤဥပမာ၌ အလံကို စက္ခုဝိညာဉ်ဖြင့် မြင်ရခြင်းနှင့် လှုပ်ရှားသော ကိုယ်အဆင်းရူပါရုံကို စက္ခုဝိညာဉ်ဖြင့် မြင်ရခြင်းတူသည်။ အလံကိုမြင်၍ ဆိုင်အတွင်း၌ အရက်ရှိကြောင်းကို မနောဝိညာဉ်ဇာတ်ဖြင့် စိတ်ဖြင့် မှန်းဆ၍ သိရခြင်းနှင့် လှုပ်ရှားသော ကိုယ်အဆင်းရူပါရုံကိုမြင်၍ ဝိညတ်ကို မနောဝိညာဉ်ဖြင့် သိရခြင်း တူသည် (အဘိဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၁၂)။ ဝိညတ်ဟူသည် ပင်ကိုယ်လက္ခဏာသီးခြားမရှိ၊ မရကောင်း။ ထို့ကြောင့် ပရမတ္ထအစစ်မဟုတ်။ ပရမတ္ထအတူသာဖြစ်သည်။ ရုပ်စစ်မဟုတ် ရုပ်တူသာဖြစ်သည် (အဘိဓမ္မတ္ထသင်္ဂဟ။ ၉၇၊ ၁၁၅)။

ကာယဝိညတ္တိကာလ (ပု) [ကာယဝိညတ္တိ+ကာလ] ကာယဝိညတ်ဖြစ်သောအခါ။ ဝဏ္ဏာယတနံ ကာယဝိညတ္တိကာလေ ဟတ္ထပါဒါဒိရူပဉ္စ ဒိသ္မာ။ အဘိဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၉၇။

ကာယဝိညတ္တိစောပန (န) [ကာယဝိညတ္တိ+စောပန] ကာယဝိညတ်၏အစွမ်းဖြင့် တုန်လှုပ်ခြင်း၊ ကာယဝိညတ်ကြောင့် တုန်လှုပ်ခြင်း။ ပဝတ္တနာပိ ဟိ ကာယဝိညတ္တိစောပနတော ဝိညာပနာတိ ဝုစ္စတိ။ ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၁၇၉။ ကာယဝိညတ္တိစောပနတောတိ ကာယဝိညတ္တိဝသေန

ပဝတ္တစလနတော။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁၂။ ကာ-
ယဝိညတ္တိစောပနတောတိ ကာယဝိညတ္တိယာ
နိဗ္ဗတ္တစလနတော။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၁၀၁။

ကယဝိညတ္တိနိဒ္ဒေသ (ပု) [ကယဝိညတ္တိ+
နိဒ္ဒေသ] ကာယဝိညတ်ကို အကျယ်ပြုရာ။
ကာယဝိညတ္တိ-ကြည့်။

ကယဝိညတ္တိပယောဂ (ပု) [ကယဝိညတ္တိ+
ပယောဂ] ကိုယ်အမှုအရာဖြင့် သိစေမှုလူ။
“ဥဒ္ဓိဿ အရိယာ တိဋ္ဌန္တိ၊ သော အရိယာန
ယာစနာ”တိ ဝေ ဝုတ္တာယ ကာယဝိညတ္တိ-
ပယောဂသင်္ခါတယ ဘိက္ခာစရိယာယ ယာ-
စိတာ။ ပေတ၊ ၄။ ၁၃၆-၇။

ကယဝိညတ္တိသဟိတ (တိ) [ကယဝိညတ္တိ+
သဟိတ] ကာယဝိညတ်နှင့်တကွဖြစ်သော။
ပဟရဏန္တိ ကာယဝိညတ္တိသဟိတယ ဝဓက-
စေတနာယ အဓိပ္ပေတတ္ထသာဓနံ။ သာရတ္ထ၊
၂။ ၂၅၆။ ကင်္ခါ၊ ၃။ ၁၁၂။ (-ကင်္ခါ၊ ၃။
၄၂။)

ကယဝိညတ္တိဟေတုက (တိ) [ကယဝိညတ္တိ+
ဟေတု+က] ကာယဝိညတ်လျှင် အကြောင်း
ရှိသော။ ကာယဝိညတ္တိဟေတုကော သရိဏ-
ဝယဝေါ ကာယဂံ။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၈၈။

ကယဝိညာဏ (န) [ကယ+ဝိညာဏ] ကာ-
ယပသာဒ၏ ဝိညာဉ်၊ ကာယပသာဒမှ ဖြစ်
သော ဝိညာဉ်၊ ကာယပသာဒ၌ မှီသော
ဝိညာဉ်၊ အတွေ့အထိကို သိသောစိတ်၊ ထိသိ
စိတ်၊ ကာယဝိညာဏံ။ ကာယဝိညာဏံ
ဥပ္ပန္နံ ဟောတိ။ အဘိ၊ ၈။ ၁၀၆။ (-သံ၊ ၁။
၂၄၅။ အဘိ၊ ၈။ ၃၆၀။ အဘိ၊ ၄။ ၁။ ၁၈၉။
အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၃။)

ကယဝိညာဏဒွါရ (န) [ကယဝိညာဏ +
ဒွါရ] ကာယပသာဒ၌ မှီသော ဝိညာဉ်၏
(ဖြစ်ရာ) ဒွါရ၊ ထိသိစိတ်၏ ဖြစ်ရာအရပ်။
စကျဝိညာဏဒွါရ-ကြည့်။

ကယဝိညာဏဓာတု (ထိ၊ ပု) [ကယဝိညာ-
ဏ+ဓာတု] ကာယဝိညာဏဓာတ်၊ အတွေ့
အထိကို သိသော စိတ်၏သဘော။ ထိသိစိတ်
သဘော။ ကာယဓာတု ဖောဋ္ဌဗ္ဗဓာတု ကာ-
ယဝိညာဏဓာတု။ သံ၊ ၁။ ၃၅၈။ အဘိ၊ ပု။
၁၀၁။ နေတ္ထိ၊ ၄၆၊ ၈၁။ (-အဘိ၊ ၈။ ၁၃၇။
အဘိ၊ ၈။ ၁၂။ အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၆၉။ အဘိ၊ ၄။ ၃။
၇၊ ၁၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၁၁၅။ မ၊ ၃။ ၃။ ၂၉၀။)

ကယဝိညာဏဓာတုဝဇ္ဇ (တိ) [ကယဝိညာဏ-
ဓာတု+ဝဇ္ဇ] ကာယဝိညာဏဓာတ်သည်ကြည်
အပ်သော။ ဆဟိ ဓာတုဟိတိ ကာယဝိညာ-
ဏဓာတုဝဇ္ဇာဟိ။ အဘိ၊ ၄။ ၃။ ၁၆။

ကယဝိညာဏသမင်္ဂီ (တိ) [ကယဝိညာဏ+
သမင်္ဂီ] ကာယဝိညာဉ်နှင့် ပြည့်စုံသော၊ သူ။
ဇိဝှိဝိညာဏသမင်္ဂီ ကာယဝိညာဏသမင်္ဂီ။
အဘိ၊ ၈။ ၃၃၃။ (-အပ၊ ၄။ ၂။ ၁၀၄။)

ကယဝိညာဏသမ္ပယုတ္တ (တိ) [ကယဝိညာ-
ဏ + သမ္ပယုတ္တ] ကာယဝိညာဉ်နှင့် အညီ
အညွတ် အပြားအားဖြင့် ယှဉ်သော။ ကာ-
ယဝိညာဏသမ္ပယုတ္တာ ဒုက္ခဝေဒနာတိ တိ-
သော ဝေဒနာ အနုဿနဌာနံ။ အဘိ၊ ၄။
၃။ ၃၂၂။ (-ပဋိသံ၊ ၄။ ၁။ ၈၀၊ ၂၃၁။)

ကယဝိညာဏသဟဇာတ (တိ) [ကယဝိညာ-
ဏ+သဟဇာတ] ကာယဝိညာဉ်နှင့်တကွဖြစ်
သော။ သတ္တမေ ကာယိကန္တိ ကာယဝိညာ-
ဏသဟဇာတံ။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၅၃။

ကယဝိညာဏာနုပ္ပါဒက (တိ) [ကယဝိညာဏ
+ အနုပ္ပါဒက] ကာယဝိညာဉ်ကို မဖြစ်စေ
နိုင်သော။ ဝါတပိတ္တာဒိဒေါသေဟိ ကာယ-
ဝိညာဏာနုပ္ပါဒကဘာဝေန ဒုဿိတကာယ-
ပသာဒေါ။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၁၆၀။

ကယဝိညာဏပ္ပတ္တိ (ထိ) [ကယဝိညာဏ+
ဥပ္ပတ္တိ] ကာယဝိညာဉ်၏ဖြစ်ခြင်း။ ဖဿံ ပဋိ-

ဇာနတ် နာမ၊ န ကယဝိညာဏုပ္ပတ္တိယာ
ဝေ။ ဝဇိရ။ ၁၈၁။ ကဒါ၊ ၆။ ၅၀။

ကယဝိညေယျ (တိ) [ကယ + ဝိညေယျ]
ကယဝိညာဉ်ဖြင့် သိအပ်သော။ ကယ-
ဝိညေယျာ ဖောဠဗ္ဗာ ဣဋ္ဌာ ကန္တာ မနာပါ
ပိယရူပါ ကမူပသံဟိတာ ရဇနိယာ။ ဒီ၊ ၁။
၂၃။ သံ၊ ၃။ ၁၈။ အဘိ၊ က။ ၁၆။ (-ဒီ၊ ၂။
၂၂၄။ မ၊ ၂။ ၆၀။ အံ၊ ၂။ ၃၃၂။ ဝိ၊ ၄။ ၃။ ၁၃၈။
ဒီ၊ ၄။ ၃။ ၃။ မဟာနိ၊ ၄။ ၂၇။ ကဒါ၊ ၆။ သစ်။
၄၁။)

ကယဝိန(နာ)မန (ထိ၊ န) [ကယ + ဝိနမန]
ကိုယ်၏ညွတ်ခြင်း၊ ကိုယ်ကိုညွတ်စေခြင်း။ ဝိ-
ဇမ္ဘိတာ နာမ ကယဝိနမနာ။ ဒီ၊ ၄။ ၂။
၃၇၀။ (-သံ၊ ၄။ ၃။ ၁၇၈။) ကယဝိနမနာတိ
ကရဇကယဿ ဝိရူပေနာကာရေန နမနာ။
ဒီ၊ ၆။ ၂။ ၃၁၇။ (-သံ၊ ၆။ ၂။ ၄၁၆။) ဝိဇမ္ဘိ-
တာ နာမ ကယဝိနာမနာ။ မ၊ ၄။ ၁။ ၂၈။
အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၂၅။ ကယဝိနာမနာတိ က-
ယဿ ဝိရူပေနာကာရေန နာမနာ။ မ၊ ၆။ ၁။
၃၇၅။ (-မူလ၊ ၆။ ၂။ ၁၅၉။)

ကယဝိနာသန (ထိ၊ န) [ကယ + ဝိနာသန]
ကိုယ်ကိုဖျက်ဆီးခြင်း။ သေဝိတဗ္ဗာ န ကမာ-
ပိ၊ နာပိ ကယဝိနာသနာ။ ဝဇိရ။ ၄၀၃။

ကယဝိပတ္တိ (ထိ) [ကယ + ဝိပတ္တိ] (၁) ခန္ဓာ
ကိုယ်၏အပြစ်။ (၂) ကိုယ်၏ပျက်စီးခြင်း။
(၁) ဆဟိ ဝါပိ ဧတေဟိ ကယဝိပတ္တိယာ
အဘာဝေါ။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၂၁၉။ မ၊ ၄။ ၄။ ၁၆၁။
ကယဝိပတ္တိယာတိ သရိရဒေါသဿ။ ဒီ၊ ၆။
၂။ ၁၉၈။ မ၊ ၆။ ၃။ ၃၅၁။ (၂) ကယဝိပတ္တိ-
မူလက-ကြည့်။

ကယဝိပတ္တိကတိ—ဟူသောပုဒ် (သီ၊ ၆။ သစ်၊ ၂။
၃၉၂) သည် ကယပဝတ္တိဂတိ-ပုဒ်မှ ပျက်လာ
ဟန် ရှိသည်။

ကယဝိပတ္တိမူလက (တိ) [ကယဝိပတ္တိ + မူလ +
က] ကိုယ်၏ပျက်စီးခြင်းလျှင် အကြောင်းရှိ

သော။ ဒေါမနဿဝိနယေန ကယဝိပတ္တိ-
မူလကဿ ဝိဝေဓဿ။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၃၇၀။ အဘိ၊
၄။ ၂။ ၂၁၀။ ပဋိသံ၊ ၄။ ၁။ ၁၆၄။ အံ၊ ၆။ ၁။ ၂၃၅။
(-ဒီ၊ ၆။ ၂။ ၂၉၅။ မ၊ ၆။ ၁။ ၃၄၅။)

ကယဝိပ္ပန္နန (န) [ကယ + ဝိပ္ပန္နန] ကိုယ်တုန်
လှုပ်ခြင်း။ ကယဝိညတ္တိ-ကြည့်။

ကယဝိပ္ပန္နနဟေတု (ပု) [ကယဝိပ္ပန္နန +
ဟေတု] ကိုယ်တုန်လှုပ်ခြင်း၏ အကြောင်း။
အဓိပ္ပါယ်ပကာသနရသာ၊ ကယဝိပ္ပန္နနဟေ-
တုဘာဝပစ္စုပဋ္ဌာနာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၇၈။ ကယ-
ဝိပ္ပန္နနဿ ဟေတုဘူတယ ဝါယောဓာတုယာ
ဝိကာရဘာဝတော ပရိယာယေန ဝိညတ္တိ
ကယဝိပ္ပန္နနဟေတုဘာဝပစ္စုပဋ္ဌာနာ ဝုတ္တာ။
ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၆။ ၂။ ၁၀၀။

ကယဝိဝရဏ (န) [ကယ + ဝိဝရဏ] ကိုယ်ကို
ဖွင့်လှစ်ခြင်း။ ကယဝိဝရဏာဒိသုပိ ဒဏ္ဍ-
ကမ္ပံ ဝုတ္တနယမေဝ။ ဝိ၊ ၄။ ၄။ ၁၂၉။

ကယဝိဝေက (ပု) [ကယ + ဝိဝေက] ကိုယ်
ဖြင့် ကင်းဆိတ်ခြင်း။ (ကယဝိဝေကဟူ
သည် ဂိုဏ်းအပေါင်းအဖော်ကို ပယ်စွန့်၍
ဝိရိယာရမ္မဝတ္ထု ဂ-ပါး၏ အစွမ်းအားဖြင့်
သမထဘာဝနာအလုပ်ကို အားထုတ်လျက်
တယောက်တည်းတည်း နေခြင်းကိုဆိုသည်။
ဒီ၊ ၄။ ၃။ ၂၄၇။ အံ၊ ၄။ ၃။ ၂၂၆။ ဒီ၊ ၆။ ၃။ ၂၇၇။
အံ၊ ၆။ ၃။ ၃၅၅။ ဝိရိယာရမ္မဝတ္ထု ဂ-ပါးကို
ဒီ၊ ၃။ ၂။ ၂၃၄-တွင်ကြည့်။) တယော ဝိဝေ-
ကာ ကယဝိဝေကော စိတ္တဝိဝေကော ဥပဓိ-
ဝိဝေကော။ မဟာနိ၊ ၂။ ၀။ (-ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၁၁၃။
မ၊ ၄။ ၁။ ၁၀၅။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၁၁၃။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၂၄၁။
အဘိ၊ ၄။ ၁။ ၂၀၉။ ပဋိသံ၊ ၄။ ၁။ ၁၆၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊
၁။ ၁၃၆။ စရိယာ၊ ၄။ ၂၂။) ဝိဝေကောတိ
ဝိဝိတ္တိ ဝိဝေစနံ ဝါ ဝိဝေကော ကယဝိဝေ-
ကောတိ ကာယေန ဝိဝိတ္တိ၊ ဝိနာ အပသက္ကနံ။
မဟာနိ၊ ၄။ ၈၂။ (-ဓမ္မ၊ ၄။ ၁။ ၃၄၅။ ဝိမတိ၊ ၁။
၆၂။ မ၊ ၆။ ၂။ ၁၁၂။ အံ၊ ၆။ ၃။ ၃၇၂။ ၂၃၈-၉။)

ကာယဝိဝေကတ္ထ (တိ) [ကာယဝိဝေက+အတ္ထ။ ထိ-၌ ကာယဝိဝေကတ္ထိနိ] ကိုယ်ဖြင့်ကင်းဆိတ်ခြင်းကို အလိုရှိသော။ တတ္ထ ပဝိဝေကကာမာ ဘိက္ခု။ စ ဘိက္ခုနိယော စ ဂစ္ဆန္တိ။ တသ္မာ အယမ္ပိ ကာယဝိဝေကတ္ထိနိ ယေန တံ ဝနံ၊ တေနုပသကံမိ။ သံ၊ဠာ၊၁။ ၁၇၄။ (-သံ၊ဠာ၊၁။ ၂၂၃။)

ကာယဝိဝေကပဋိလာဘ (ပု) [ကာယဝိဝေက+ပဋိလာဘ] ကာယဝိဝေကကိုရခြင်း။ ဒုတိယံ ကာယဝိဝေကဝိကလာနံ ကာယဝိဝေကပဋိလာဘတ္ထာယ ဝုတ္တံ။ သံ၊ဠာ၊၃။ ၃၂၄။

ကာယဝိဝေကပရိပ္ပူဟန (န) [ကာယဝိဝေက+ပရိပ္ပူဟန] ကာယဝိဝေကကို တိုးပွားစေခြင်း။ ဧကိဘာဝံ ဥပဂန္ဓာ ဝုတ္တဿာတိ ကာယဝိဝေကပရိပ္ပူဟနေန ဧကိဘာဝံ ဥပဂန္ဓာ တပေါကမ္မဝသေန ဝုတ္တဿ။ ဒီ၊ဠာ၊၂။ ၂၂၉။

ကာယဝိဝေကပုဗ္ဗက (တိ) [ကာယဝိဝေက+ပုဗ္ဗက] ကာယဝိဝေကလျှင် - ရွှေသွား - ပြဇာန်းခြင်း - ရှိသော။ ဧတေန ကာယဝိဝေကပုဗ္ဗကံ စိတ္တဝိဝေကမာဟ။ မ၊ဠာ၊၃။ ၁၂၇။

ကာယဝိဝေကယုတ္တ (တိ) [ကာယဝိဝေက + ယုတ္တ] ကာယဝိဝေကနှင့် ယှဉ်သော။ သူ။ ရဟောဂတောတိ ရဟသိ ဂတော၊ သုညာဂါရုတော ကာယဝိဝေကယုတ္တောတိ အတ္ထော။ ထေရ၊ဠာ၊၁။ ၂၇၆။

ကာယဝိဝေကဝိကလ (ထိ) [ကာယဝိဝေက+ဝိကလ] ကာယဝိဝေကမှ ချွါတဲသော။ သူ။ ကာယဝိဝေကပဋိလာဘ-ကြည့်။

ကာယဝိဝေကသံဝဇိတ (တိ) [ကာယဝိဝေက+သံဝဇိတ] ကာယဝိဝေကကို တိုးပွားစေသော။ သူ။ ပဝိဝေကရသံ ဝိဇာနိယာတိ ကာယဝိဝေကသံဝဇိတဿ စိတ္တဝိဝေကဿ ရသံ သဉ္ဇာနိတော။ ထေရ၊ဠာ၊၁။ ၂၃၀။

ကာယဝိသမ (န) [ကာယ+ဝိသမ] ကိုယ်၏ မညီညွတ်ခြင်း။ သမစရိယန္တိ ကာယဝိသမာဒိနိ ဝဇ္ဇေတွာ ကာယသမာဒိစရိတံ။ ဣတိဝုတ်၊ ဠာ၊ ၂၇။ (- ၁၄၄။ ထေရ၊ဠာ၊ ၂။ ၁၁၄။ မဟာနိ၊ ဠာ၊ ၉၃။ ဒီ၊ဠာ၊၃။ ၇၆။ မ၊ဠာ၊၃။ ၁၉၇။ သံ၊ဠာ၊ ၁။ ၁၄၆။)

ကာယဝိသယ (ဘိ) [ကာယ+ဝိသယ] ကိုယ်လျှင် အရာရှိသော။ “ပီတိသုခေန အဘိသန္ဓေတိ” တိအာဒိဝစနတော ပီတိယာ ဖရဏံ ကာယဝိသယန္တိ ယထာ တံ ဟောတိ။ အနုဠာ၊ ၁။ ၉၇။

ကာယဝိသာဒန (ထိ၊န) [ကာယ+ဝိသာဒန] ကိုယ်၏ ပြင်းစွာနစ်ခြင်း၊ ဖောက်ပြန်စွာနစ်ခြင်း၊ ကိုယ်ပင်ပန်းနွမ်းနယ်ခြင်း။ ဒုက္ခော ပန သင်္ခါရဒုက္ခဘာဝတော စိတ္တပရိဒဟနတော ကာယဝိသာဒနတော စ။ ပဋိသံ၊ဠာ၊၁။ ၁၃၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၁၃၇။

ကာယဝိသေသန (န) [ကာယ + ဝိသေသန] ကာယသဒ္ဓါ၏ ဝိသေသန၊ ကာယသဒ္ဓါကို အထူးပြုတတ်သောပုဒ်။ အနိစ္ဆမာနေနာတိ-အာဒိနိ ကာယဝိသေသနာနိ။ သံ၊ဠာ၊၁။ ၂၄၃။ (-ဝိမတိ၊၁။ ၂၅၈။)

ကာယဝိသေသဝိသယဉာဏ (န) [ကာယဝိသေသဝိသယ+ဉာဏ] ကိုယ်အထူးလျှင် အာရုံရှိသောဉာဏ်။ ဝိသေသဉာဏံ န ဟောတိတိ ကာယဝိသေသဝိသယဉာဏံ တဿ တဒါနတ္ထိ၊ ယတော ပရကာယေ ဥပက္ကမံ ကရေယျာတိ ဒဿေတိ။ မ၊ဠာ၊၃။ ၁၂၈။

ကာယဝိဟေသာ (ထိ) [ကာယ + ဝိဟေသာ] ကိုယ်ကို ညှဉ်းဆဲခြင်း။ ကာယကိလမထော စေဝ ကာယဝိဟေသာ စ အဿာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဒီ၊ဠာ၊၂။ ၅၆။ မ၊ဠာ၊၂။ ၈၁။ သံ၊ဠာ၊ ၁။ ၁၈၀။ စိရနိသဇ္ဇာစိရဘာသနေဟိ ပိဋ္ဌ-အာဂိလာယနတာလုဂလသောသာဒိဝသေန ကာယကိလမထော စေဝ ကာယဝိဟေသာ စ

ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဒိ၊ဋ္ဌိ၊၂။၅၉။ မ၊ဋ္ဌိ၊၂။၁၃၂။ သံ၊
သံ၊ဋ္ဌိ၊၁။၂၃။

ကယဝိတိက္ကမ (ပု) [ကယ+ဝိတိက္ကမ] ကိုယ်
ဖြင့် လွန်ကျူးခြင်း။ သင်္ခေပတော ပနေတ္ထ
ဆသူ ဒွါရေသု ကယဝိတိက္ကမော ကယ-
ဒစ္စရိတံ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၈၄။

ကယဝပကာသ (ပု) [ကယ + ဝပကာသ] ကိုယ်
၏ငြိမ်းခြင်း။ ဒွယေန ဝပကာသေန ဝပ-
ကဋ္ဌော ဝိဟရတိ ကယဝပကာသေန စ
စိတ္တဝပကာသေန စ။ သံ၊၂။၆၁။ (-အံ၊၂။
၁၂၂။ အံ၊၂။၁၂။)

ကယဝေယျာဝစ္စ (န) [ကယ+ဝေယျာဝစ္စ] ကိုယ်ဖြင့်
ကြောင့်ကြစိုက်သူ၏အမှု၊ ကိုယ်ဖြင့်
ပြုအပ်သော အမှုကြီးငယ်။ ဒသဗလဿ ကာ-
ယဝေယျာဝစ္စံ ကရိဿာမိတိ မဟန္တံ အတ္တ-
ဘာဝံ ကတာ သတ္တာရံ သတ္တက္ခတ္တံ၊ ဘော-
ဂေဟိ ပရိကိပ္ပိတာ ဥပရိ ဖဏံ ဓာရေသိ။ မ၊
ဋ္ဌ၊၂။၉၀။ (-မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၇၄။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၅။
ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁။စရိယာ၊ဋ္ဌ၊၁၄။)

ကယဝေယျာဝစ္စကရ (တိ) [ကယဝေယျာ-
ဝစ္စ+ကရ+အ] ကိုယ်ဖြင့် အမှုကြီးငယ်ကိုပြု
သောသူ။ အဟံ တဒါ တဝ ကယဝေယျာ-
ဝစ္စကရော သက္ကော ဒေဝါနမိန္ဒော အဟော-
သိန္တိ အာဟ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၀၂။

ကယဝေယျာဝဋ္ဌိက (န) [ကယ + ဝေယျာ-
ဝဋ္ဌိက] ကိုယ်ဖြင့် ကြောင့်ကြစိုက်သူ၏အမှု၊
ကိုယ်ဖြင့် ပြုအပ်သော အမှုကြီးငယ်။ ယေန
မေ ကယဝေယျာဝဋ္ဌိကံ ကရေယျာထာတိ။
မ၊၂။၃၄၈။ သုတ္တနိ၊၃၆၅။ ကယဝေယျာ-
ဝဋ္ဌိကန္တိ ကယဝေယျာဝစ္စံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၇၄။
ကယဝေယျာဝဋ္ဌိကန္တိ ကာယေန ဝေယျာ-
ဝစ္စံ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆၉။ ကယဝေယျာ-
ဝစ္စ-လည်း ကြည့်။

ကယဝေယျာဝဋ္ဌိ(တိ)က ကမ္မ (န) [ကယ+
ဝေယျာဝဋ္ဌိကမ္မ] ကိုယ်ဖြင့် ပြုအပ်သော

အမှုကြီးငယ်။ “ကယဝေယျာဝဋ္ဌိကမ္မံ
ကရိဿာမိ”တိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၄။ (-အံ၊
ဋ္ဌ၊၁။၂၃၇။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၃၃၆။)

ကယဝေယျာဝဋ္ဌိကကာလ (ပု) [ကယဝေ-
ယျာဝဋ္ဌိက+ကာလ] ကိုယ်ဖြင့် ပြုအပ်သော
အမှုကြီးငယ်ကိုပြုသောအခါ။ ကယဝေယျာ-
ဝဋ္ဌိကကာလေ ဝေယျာဝစ္စသဟကံ ဝေဒိ-
တဗ္ဗံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၂။

ကယဝေယျာဝတိက (န) [ကယ+ဝေယျာ-
ဝတိက] ကိုယ်ဖြင့် ပြုအပ်သောအမှုကြီးငယ်။
အဟံ ဘန္တေ တုမာကံ ကတေန ဣမိနာ ကာ-
ယဝေယျာဝတိကေန ယတ္ထ ယတ္ထ နိဗ္ဗတ္တောပိ
ဝါဟနသမ္ပန္နော ဟောမိတိ ပတ္တနံ အကာသိ။
ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၉၉။

ကယဝေါဟာရ (ပု) [ကယ + ဝေါဟာရ] ကိုယ်ဟူသော-
ခေါ်ဝေါ်ခြင်း- ဝေါဟာရ။ အရူပတ္တဘာဝေပိ ကယဝေါဟာရံ အာ-
ရောပေတွာ ဝေမာဟ။ ဒိ၊ဋ္ဌိ၊၁။၁၇၅။ သိ၊ဋ္ဌိ၊
သစ်၊၁။၄၄၉။ (-မ၊ဋ္ဌိ၊၂။၂၃၀။ မူလဋ္ဌိ၊၁။
၁၅၁။ မူလဋ္ဌိ၊၂။၁၂။)

ကယဝေါဟာရပ္ပဝတ္တိ (ထိ) [ကယဝေါဟာရ
+ ပဝတ္တိ] ကိုယ်ဟူသော ဝေါဟာရဖြစ်ခြင်း။
ဝိညတ္တိဝိသေသေပိ ကယဝေါဟာရပ္ပဝတ္တိ
ဒဠဗ္ဗာ။ အနုဋ္ဌိ၊၁။၁၆၄။

ကယသံပိဋ္ဌန (န) [ကယ+သံပိဋ္ဌန] ကိုယ်ကို
လွန်စွာနှိပ်စက်ခြင်း။ ကယသံပိဋ္ဌနံ ဒုက္ခံ၊ တံ
ဒေါမနဿဿ ပဒဋ္ဌာနံ။ နေတ္တိ၊၂၆။

ကယသံယမ (ပု) [ကယ+သံယမ] ကိုယ်ဖြင့်-
ကိုယ်ကို-စောင့်စည်းခြင်း။ ကယသံယမာ-
ဒိသု ကိဒိသဿ သံယမဿ ဣန္ဒြိယဒမနာဒိသု
ကိဒိသဿ ဒမဿ အယံ ဝိပါကော။ ဝိမာန၊
ဋ္ဌ၊၁၄၇။

ကယသံဝရ (ပု) [ကယ + သံဝရ] ကိုယ်-
ကယဒွါရ-ဖြင့် စောင့်ရှောက်ခြင်း။ တော-

ဝတာ ကာယသံဝရဝစိသံဝရေဟိ ပါတိ-
မောက္ခသီလံ။ သံဠုပ။ ၁၈၄။ (- နေတ္တိဝိ။
၂၃၇။)

ကာယသံသဂ္ဂ (ပု) [ကာယ + သံသဂ္ဂ] ကိုယ်
၏နှိုးနှောစေယှက်ခြင်း၊ ကိုယ်နှိုးနှောခြင်း၊
ကိုယ်လက်သုံးသပ်ခြင်း။ ယော ပန ဘိက္ခု
ဩတိဏ္ဏော.... ကာယသံသဂ္ဂံ သမာပဇ္ဇေယျ။
ဝိ၊ ၁။ ၁၇၃။ (- ဝိ၊ ၂။ ၂၇၂။ ဝိ၊ ၅။ ၈၅။)
ကာယသံသဂ္ဂံ သမာပဇ္ဇေယျာတိ ဟတ္ထဂ္ဂဟ-
ဏာဒိကာယသမ္ပယောဂံ ကာယမိဿိဘာဝံ
သမာပဇ္ဇေယျ။ ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၁၂၀။ ကင်္ခါ၊ ၁၂။
ဟတ္ထဂ္ဂါဟာဒိဝသေန ပန ဥပ္ပန္နရာဂေါ ကာယ-
သံသဂ္ဂေါ နာမ။ မ၊ ၄။ ၂။ ၅၂။ (- ဥဒါန၊ ၄။
၂၁၀။ မဟာနိ၊ ၄။ ၂၉၀။ အံ၊ ၄။ ၃။ ၂၇၉။)
အညမညံ အင်္ဂပရာမသနေန ဥပ္ပန္နရာဂေါ
ကာယသံသဂ္ဂေါ နာမ။ သုတ္တနိ၊ ၄။ ၁။ ၆၂။
အပ၊ ၄။ ၁။ ၁၇၄။ စူဠနိ၊ ၄။ ၁၀၂။ ကာယ-
သံသဂ္ဂန္တိ ဥဘိန္နံ ကာယာနံ သမ္ပယောဂံ။
ဝဇီရ၊ ၁။ ၁၀၀။ သံသီဒတိ တေနာတိ သံသဂ္ဂေါ
.... ကာယသံသဂ္ဂေါ ပန ကာယပရာမာသော။
မ၊ ၄။ ၂။ ၁၁၂။ (- ၁၁၃။)

ကာယသံသဂ္ဂက္ခဏ (ပု) [ကာယသံသဂ္ဂ + ခဏ]
ကိုယ်လက်နှိုးနှောသော ခဏ။ ကာယသံ-
သဂ္ဂက္ခဏေ သာဒိယန္တိယာ ကိရိယာယ အ-
ဘာဝေပိ။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၆၈။

ကာယသံသဂ္ဂပစ္စယ (ပု) [ကာယသံသဂ္ဂ + ပစ္စယ]
ကိုယ်လက်နှိုးနှောခြင်းဟူသော အကြောင်း။
ပဉ္စသံသဂ္ဂပစ္စယာတိ .... အင်္ဂုလိပတောဒကေ
ပါစိတ္တိယန္တိ ဣမာ ကာယသံသဂ္ဂပစ္စယာ ပဉ္စာ-
ပတ္တိယော။ ဝိ၊ ၄။ ၄။ ၂၂၆။

ကာယသံသဂ္ဂပါရာဇိက (တိ) [ကာယသံသဂ္ဂ +
ပါရာဇိက] ကိုယ်လက် နှိုးနှောခြင်းကြောင့်
ဖြစ်သော ပါရာဇိက(အာပတ်)။ ဘိက္ခုနံ
မေထုနပါရာဇိကံ ဘိက္ခုနီနဉ္စ ကာယသံသဂ္ဂ-
ပါရာဇိကံ။ ဝိ၊ ၄။ ၄။ ၂၂၈။

ကာယသံသဂ္ဂဗဿဇာနနာ (ထိ) [ကာယသံ-
သဂ္ဂ + ဗဿ + ဇာနနာ] ကိုယ်လက်နှိုးနှော
ခြင်း၌ အတွေ့ကိုသိခြင်း၊ ကိုယ်ချင်းနှိုးနှော
သော အတွေ့ကိုသိခြင်း။ ဗဿပုဋ္ဌိဝိဇာနနာ
(ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၁၂၅) ကြည့်။

ကာယသံသဂ္ဂဘောဒဒိပန (န) [ကာယသံသဂ္ဂ +
ဘောဒ + ဒိပန] ကိုယ်လက်နှိုးနှောခြင်းအပြား
ကို ပြခြင်း။ တထာ ကာယသံသဂ္ဂဘောဒဒိပန-
တော။ ဝဇီရ၊ ၂။ ၃၂။

ကာယသံသဂ္ဂရာဂ (ပု) [ကာယသံသဂ္ဂ + ရာဂ]
ကိုယ်လက် နှိုးနှောခြင်း၌ တပ်မက်ခြင်း။
ကာယသံသဂ္ဂရာဂေန ဥပက္ကမန္တသာပိ မုစ္စတု
ဝါ မာ ဝါ ဒုက္ကဋ္ဌမေဝ။ ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၂၄၂။ (-
ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၁၁၅။ ဝိ၊ ၄။ ၃။ ၁၇၄။ ကင်္ခါ၊ ၁၂။
ဝဇီရ၊ ၁။ ၁၀၅။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၈၃။ ဝိမတိ၊ ၁။
၁၃၉။ ကင်္ခါ၊ ၄။ ၁၄၅။)

ကာယသံသဂ္ဂရာဂရဟိတ (တိ) [ကာယသံသဂ္ဂ-
ရာဂ + ရဟိတ] ကိုယ်လက်နှိုးနှောခြင်း၌ တပ်
မက်ခြင်းမှ ကင်းသော။ ဝိရတ္တ (သာရတ္ထ၊ ၂။
၃၁၈) ကြည့်။

ကာယသံသဂ္ဂရာဂသမဂ္ဂီ (တိ) [ကာယသံသဂ္ဂ-
ရာဂ + သမဂ္ဂီ] ကာယသံသဂ္ဂရာဂနှင့် ပြည့်စုံ
သောသူ။ ကာယသံသဂ္ဂရာဂသမဂ္ဂီသေတံ
အဓိဝစနံ။ ကင်္ခါ၊ ၁၂။ (- ကင်္ခါ၊ ၄။ ၅၀။)

ကာယသံသဂ္ဂရာဂသမ္ဘဝ (ပု) [ကာယသံသဂ္ဂရာ-
ဂ + သမ္ဘဝ] ကာယသံသဂ္ဂရာဂ၏ ဖြစ်ခြင်း။
တေန ဟိတိ ဧတ္ထ.... ကာယသံသဂ္ဂရာဂသမ္ဘဝါ
အပုစ္ဆိတော ဝေ သံဃာဒိသေသံ ပညာပေသိ။
ဝဇီရ၊ ၁။ ၁၉၆။

ကာယသံသဂ္ဂရာဂီ (တိ) [ကာယသံသဂ္ဂရာဂ +
ဂ္ဂါ] ကာယသံသဂ္ဂရာဂရှိသော၊ ကိုယ်လက်
နှိုးနှောခြင်း၌ တပ်မက်ခြင်း ရှိသော၊ သူ။
တထေဝါတိ ကာယသံသဂ္ဂရာဂီ ဝေ။ ဝိမတိ၊
၂။ ၆၉။

ကာယသံသဂ္ဂဝိဘင်္ဂ (ပု) [ကာယသံသဂ္ဂ + ဝိဘင်္ဂ]
ကာယသံသဂ္ဂကို အကျယ်ဝေဘန်ရာ။ ကာ-
ယသံသဂ္ဂဝိဘင်္ဂ ဝါတိ အတ္ထော။ ဝဇီရ။
၁၈၅။

ကာယသံသဂ္ဂဝိသေသ (ပု) [ကာယသံသဂ္ဂ +
ဝိသေသ] ကိုယ်လက်နှီးနှောခြင်းအထူး။
တာသံ ဟိ ဘိက္ခုနီနံ ဥဗ္ဘဇာဏုမဏ္ဍလိက-
အဋ္ဌဝတ္ထုကဝသေန ကာယသံသဂ္ဂဝိသေ-
သော ပါရာဇိကဝတ္ထု။ ကင်္ခါ၊ ဝိ၊ ၆၁။

ကာယသံသဂ္ဂသံဃာဒိသေသ (ပု) [ကာယသံ-
သဂ္ဂ + သံဃာဒိသေသ] ကိုယ်လက်နှီးနှော
ခြင်းကြောင့် သင့်သော သံဃာဒိသိသ်
(အာပတ်)။ ကာယသံသဂ္ဂသံဃာဒိသေသံ
ပန အာပဇ္ဇတိ။ ဝိ၊ ၆၁၊ ၂။ ၁၁၅။

ကာယသံသဂ္ဂသံဃာဒိသေသပတ္တိ (ထိ) [ကာ-
ယသံသဂ္ဂသံဃာဒိသေသ + အာပတ္တိ] ကိုယ်
လက်နှီးနှောခြင်းကြောင့် သင့်သော သံဃာ-
ဒိသိသ်အာပတ်။ ကာယသံသဂ္ဂသံဃာဒိသေ-
သပတ္တိဘာဝေ သမာနေပိ ဘိက္ခုနီယာပိ
အနုပသမ္ပန္နေပိ ဒုက္ကဋ်။ ကင်္ခါ၊ ဝိ၊ ၆၂။

ကာယသံသဂ္ဂသမာပဇ္ဇနဝတ္ထု (န) [ကာယသံ-
သဂ္ဂ + သမာပဇ္ဇန + ဝတ္ထု] ကိုယ်လက်နှီးနှော
ခြင်းသို့ ရောက်ခြင်းဟူသော အကြောင်း။
သာဝတ္ထိယံ ဥဒါယိတ္ထေရံ အာရဗ္ဘ ကာယသံ-
သဂ္ဂသမာပဇ္ဇနဝတ္ထုသို့ ပညတ္တိ။ ကင်္ခါ။
၁၂၉။

ကာယသံသဂ္ဂသမာပဇ္ဇနဟေတု (ပု) [ကာယသံ-
သဂ္ဂသမာပဇ္ဇန + ဟေတု] ကိုယ်လက်နှီးနှော
ခြင်းသို့ ရောက်ခြင်းဟူသော အကြောင်း။
ကာယသံသဂ္ဂသမာပဇ္ဇနဟေတုနာ ဥက္ကဏ္ဍိ-
တော ဟုတော ဟိနာယာဝတ္ထော။ သိ၊ ဝိ၊ သစ်၊
၂။ ၉၇။

ကာယသံသဂ္ဂသိက္ခာပဒ (န) [ကာယသံသဂ္ဂ +
သိက္ခာပဒ] ကာယသံသဂ္ဂသိက္ခာပုဒ်။ ဘုရား

ရှင်သာဝတ္ထိမြို့ ဇေတဝန်ကျောင်း၌ နေတော်
မူစဉ် အရှင်ဥဒါယိဏေရိက လင်ရှိပုဏ္ဏေးမ
တယောက်၏ အင်္ဂါကြီးငယ်ကို ကိုင်တွယ်သုံး
သပ်သည့်အတွက် ပညတ်အပ်သော သိက္ခာ
ပုဒ်။ ပါရာဇိကပါဠိ၊ ၁-ကဏ္ဍ၊ ၂-သိက္ခာပုဒ်၊
ကထံ ကာယသံသဂ္ဂသိက္ခာပဒံ ပဌမပါရာ-
ဇိကသမုဋ္ဌာနံ။ ဝဇီရ။ ၂၅၄။

ကာယသံသဂ္ဂသေဝနစိတ္တ (န) [ကာယသံသဂ္ဂ +
သေဝန + စိတ္တ] ကိုယ်လက်နှီးနှောခြင်းကို မှီဝဲ
လိုသော စိတ်။ ကာယသံသဂ္ဂသေဝနစိတ္တေ
ပန သတိ သံဃာဒိသေသောဝ။ ကင်္ခါ၊ ဝိ၊
သစ်။ ၁၉၁။

ကာယသံသဂ္ဂါဒိဂရုကာပတ္တိ (ထိ) [ကာယသံ-
သဂ္ဂါ + အာဒိ + ဂရုကာပတ္တိ] ကာယသံသဂ္ဂ
အစရှိသော ဂရုကာပတ်။ အညာ ဝါ
တာဒိသိကာတိ ကာယသံသဂ္ဂါဒိဂရုကာပတ္တိ။
ဝိ၊ ၆၁၊ ၄။ ၈။

ကာယသံသဂ္ဂါဒိတ္တယ (န) [ကာယသံသဂ္ဂါဒိ +
တယ] ကာယသံသဂ္ဂအစရှိသော (သိက္ခာပုဒ်)
သုံးခုတို့၏ အပေါင်း။ ကာယသံသဂ္ဂအစရှိ
သော သိက္ခာပုဒ်သုံးခု။ (ကာယသံသဂ္ဂ
သိက္ခာပုဒ်၊ ဒုဠုလ္လဝါစာသိက္ခာပုဒ်၊ အတ္တ-
ကာမပါရိစရိယသိက္ခာပုဒ်ကိုဆိုသည်။) ကာ-
ယသံသဂ္ဂါဒိတ္တယံ သရူပေနေဝ ဝုတ္တံ။ ဝိ၊ ၆၁၊
၄။ ၂၁၀။

ကာယသံသဂ္ဂါဒိရာဂဘေဒ (ပု) [ကာယသံသဂ္ဂါ-
ဒိ + ရာဂ + ဘေဒ] ကိုယ်လက်နှီးနှောခြင်း
အစရှိသော ရာဂအပြား။ မဂ္ဂတ္တယတောတိ
အညသို့ ပဒေသေယေဝ ကာယသံသဂ္ဂါဒိရာ-
ဂဘေဒတော အာပတ္တိဘေဒေါ လဗ္ဘတိ။
ဝိမတိ၊ ၁။ ၁၄၆။

ကာယသံသဂ္ဂါဓိပ္ပါယ (ပု) [ကာယသံသဂ္ဂ +
အဓိပ္ပါယ] ကိုယ်လက်နှီးနှောခြင်း၌ လိုလားမှု။
ဣမိနာ ကာယသံသဂ္ဂါဓိပ္ပါယံ ပဋိက္ခိပတိ။
ကင်္ခါ၊ ဝိ၊ သစ်။ ၄၀၃။

ကာယသံသဂ္ဂါပတ္တိ (ထိ) [ကာယသံသဂ္ဂ+အာ-
ပတ္တိ] ကိုယ်လက်နှီးနှောခြင်းကြောင့် သင့်
သော အာပတ်။ ကာယသံသဂ္ဂေ ကာယ-
သံသဂ္ဂါပတ္တိ အာပဇ္ဇတိ။ သံ၊ ၄၊ ၃၊ ၂၊ ၁။
(-အဘိ၊ ၄၊ ၂၊ ၃၃၃။ ဝိမတိ၊ ၁၊ ၃၀၈။ သိ၊
ဇ္ဇိ၊ သစ်၊ ၂၊ ၈၃။ အံ၊ ၄၊ ၂၊ ၃၇၇။)

ကာယသံသဂ္ဂါပေက္ခာ (ထိ) [ကာယသံသဂ္ဂ+
အပေက္ခာ] ကိုယ်လက်နှီးနှောခြင်းကို ခွဲခြင်း။
အပေက္ခာဝန္တိ၊ ကြည့်။

ကာယသကဋ္ဌဝတ္တန (န) [ကာယ + သကဋ္ဌ +
ဝတ္တန] ကိုယ်ဟူသော လှည်းကို လည်စေ
ခြင်း။ တေဟိ ဣရိယာပထစတုက္ကေဟိ ကာ-
ယသကဋ္ဌဝတ္တနေန ဝတ္တတိ။ အဘိ၊ ၄၊ ၂၊
၂၅၀။

ကာယသက္ခိ (တိ) [ကာယ+သက္ခိ။ နာမကာ-
ယေန သစ္စိကဓေတိတိ ကာယသက္ခိ။ အံ၊ ၄၊
၂၊ ၄၃။] ကိုယ်ဖြင့် - မျက်မှောက်ပြုသော -
မျက်မှောက်ပြုခြင်းရှိသော - သက်သေဖြစ်
သော၊ ကိုယ်ကို အမှူးပြုသော၊ သူ။ ဥာ-
တောဘာဂဝိမုတ္တော ပညာဝိမုတ္တော ကာယ-
သက္ခိ ဒိဋ္ဌိပုတ္တော။ ဒီ၊ ၃၊ ၈၇။ မ၊ ၂၊ ၁၄၂။
(-အံ၊ ၁၊ ၇၄။ အံ၊ ၃၊ ၂၄၄။ အဘိ၊ ပု၊ ၁၀၆။
ပဋိသံ၊ ၂၄၇။ နေတ္ထိ၊ ၁၆၄။ ဒီ၊ ၄၊ ၁၊ ၁၇၃။
ဒီ၊ ၄၊ ၂၊ ၁၉၄။ မ၊ ၄၊ ၁၊ ၂၆၆။ သံ၊ ၄၊ ၃၊ ၂၂၅။
အံ၊ ၄၊ ၁၊ ၃၅၀။ အံ၊ ၄၊ ၂၊ ၃၄၁၇၈။ အဘိ၊ ၄၊
၃၊ ၁၀၅။ ပဋိသံ၊ ၄၊ ၂၊ ၁၆၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁၊ ၈၉။
ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂၊ ၂၉၇။) ဖုဋ္ဌန္တံ သစ္စိကဓေတိတိ
ကာယသက္ခိ၊ သော ဈာနဗျဿံ ပဌမံ ဖုသတိ၊
ပစ္စာ နိဓေမံ နိဗ္ဗာနံ သစ္စိကဓေတိ။ ဒီ၊ ၄၊
၃၊ ၇၃။ မ၊ ၄၊ ၃၊ ၁၃၁။ (-အံ၊ ၄၊ ၂၊ ၄၈၊ ၈၈။
အံ၊ ၄၊ ၃၊ ၁၄၇၊ ၂၈၄။ အဘိ၊ ၄၊ ၃၊ ၄၂။ ပဋိသံ၊
၄၊ ၂၊ ၁၆၂။) ကာယသက္ခိန္တိ ကာယေန သစ္စိ-
ကတဝန္တိ၊ ပစ္စက္ခကာရိန္တိ အတ္တော။ ဒီ၊ ၄၊
၁၊ ၂၄၉။ မ၊ ၄၊ ၁၊ ၃၆၀။ သံ၊ ၄၊ ၂၊ ၄၆၄။
ကာယသက္ခိန္တိ ကာယေန သစ္စိကတံ ပစ္စက္ခ-

ကာရိနံ၊ သာဓကန္တိ အတ္တော။ သိ၊ ၄၊ သစ်၊
၂၊ ၉၃။ ကာယသက္ခိ ကတောတိ ပမုခံ
ကတော၊ ဝစနတ္တတော ပန နာမကာယေန
ဒေသနာယ သမ္ပုဋ္ဌိန္တနဝသေန သက္ခိဘူတံ
ကတောတိ အတ္တော။ အံ၊ ၄၊ ၁၊ ၂၊ ၁၀။ (-ဒီ၊
ဇ္ဇိ၊ ၂၊ ၁၈၉။ ဒီ၊ ၄၊ ၃၊ ၇၃။ မ၊ ၄၊ ၃၊ ၈၆။ အံ၊ ၄၊
၂၊ ၃၂၊ ၄၃၊ ၄၄၊ ၁၆၃။ အံ၊ ၄၊ ၃၊ ၁၅၁။ မူလဇ္ဇိ၊
၃၊ ၃၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၄၊ ၁၊ ၁၁၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၄၊ ၂၊ ၄၆၇။
နေတ္ထိ၊ ၄၊ ၁၄၇။)

ကာယသက္ခိဒဿန (န) [ကာယသက္ခိ + ဒဿန]
ကိုယ်ဖြင့် သက်သေပြခြင်း။ ဗဟုဓာဘာဝဿ
ကာယသက္ခိဒဿနတ္ထံ ဝုတ္တံ။ ပဋိသံ၊ ၄၊ ၂၊
၂၆၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂၊ ၁၆၆။ ကာယသက္ခိဒဿနတ္ထန္တိ
န ကေဝလံ ဝစနမတ္တမေဝ၊ အထ ခေါ အယ-
မေတဿတ္တဿ အတ္တနော ကာယေန သစ္စိ-
ကတတ္တာ ကာယသက္ခိတိ သက္ခိဒဿနတ္ထံ။
ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၄၊ ၂၊ ၂၁။

ကာယသက္ခိပုဂ္ဂလဒဿန (န) [ကာယသက္ခိ +
ပုဂ္ဂလ + ဒဿန] ကိုယ်ဖြင့် သက်သေဖြစ်သော
ပုဂ္ဂိုလ်ကို ပြခြင်း။ သိဓိဿ ဘဂဝတော သာ-
ဝကနိဒဿနံ ဝိကုဗ္ဗနိဒ္ဓိယာ ကာယသက္ခိပုဂ္ဂလ-
ဒဿနတ္ထံ ဝုတ္တံ။ ပဋိသံ၊ ၄၊ ၂၊ ၂၇၅။

ကာယသက္ခိနာမက (တိ) [ကာယသက္ခိ + နာမ +
က] ကာယသက္ခိအမည်ရှိသော၊ သူ။ ဣတိ
သစ္စိကဓေတော ကာယသက္ခိနာမကေန
ဈာနလာဘိနာ စာတိ ဒွါဒသဟိ ပုဂ္ဂလေဟိ
နိဒ္ဓိသိတဗ္ဗံ။ နေတ္ထိ၊ ၁၊ ၃၄၉။

ကာယသင်္ခါရ (ပု) [ကာယ + သင်္ခါရ] ကိုယ်ဖြင့်
- ပြုပြင် - စီမံ - ဖြစ်စေ - အပ်သော
သဘော။ (၁) ကိုယ်၏အကျိုးဖြစ်သော သင်္ခါရ
ဟူသော ထွက်သက် ဝင်သက်။ (စတုသမုဋ္ဌာ-
နိကရုပ်ဟု ဆိုအပ်သော ကရဇကာယ၏ အ
ကျိုးဆက် ဖြစ်သော စိတ္တဇဝါယောဓာတ်ကို
ထွက်သက် ဝင်သက် လေဟု ဆိုသည်။) (၂)
ကာယဒွါရ - မှ - ချွဲ - ဖြစ်သော စေတနာ။

(ကယဒွါရ၌ဖြစ်သော ကာမာဝစရကုသိုလ် အကုသိုလ် ၂၀-တို့နှင့် ယှဉ်သောစေတနာကို ဆိုသည်။) (၁) တယော သင်္ခါရ - ကယ သင်္ခါရော ဝစီသင်္ခါရော စိတ္တသင်္ခါရောတိ။ ယမက၊ ၂။ ၁။ (-ဝိ၊ ၁။ ၈၉။ ဒီ၊ ၂။ ၂၃၂။ မ၊ ၁။ ၇၁၊ ၃၇၀။ သံ၊ ၂။ ၁၀၂။ သံ၊ ၃။ ၂၇၁။ ပဋိသံ၊ ၁၈၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၃၄၅။) အဿာသ- ပဿာ ကယသင်္ခါရော။ ယမက၊ ၂။ ၁။ တတ္ထ ကယဿ သင်္ခါရော ကယသင်္ခါရော။ “အ- ဿာသပဿာသာ ကယိကာ ဇေတေ ဓမ္မာ ကယပဋိဗဒ္ဓါ”တိ ဟိ ဝစနတော ကာရဏ- ဘူတဿ ကရဇကယဿ ဖလဘူတော ဝေ သင်္ခါရောတိ ကယသင်္ခါရော။ အဘိ၊ ၄။ ၃။ ၃၁၃။ ကယသင်္ခါရတိ အဿာသပဿာ- သာ။ မ၊ ၄။ ၂။ ၂၅၀။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၂၈၉။ (-ပဋိသံ၊ ၄။ ၁။ ၅၇-ဂ၊ ၂။ ၃၇။ မဟာနိ၊ ၄။ ၁၉၂။ မူလဒီ၊ ၃။ ၁၃၈။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁၉၃။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၂၁၂။ မ၊ ၄။ ၂။ ၂၇၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၄။ ၂။ ၅၂၃။) (၂) တယောမေ အာဝုသော သင်္ခါရ ကယ- သင်္ခါရော ဝစီသင်္ခါရော စိတ္တသင်္ခါရော။ မ၊ ၁။ ၆၇။ (-မ၊ ၂။ ၅၂။ သံ၊ ၁။ ၂၄၅။ အံ၊ ၁။ ၁၂၀၊ ၅၅၃။ အဘိ၊ ၁။ ၁၄၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၁၅၈၊ ၁၆၂။) ကယသင်္ခါရောတိ ကယတော ပဝတ္ထသင်္ခါ- ရော ကယဒွါရေ စောပနဝသေန ပဝတ္တာနံ ကာမာဝစရကုသလတော အဋ္ဌန္တံ အကုသလ- တော ဒွါဒသန္တန္တိ ဝိသတိယာ ကယသဉ္ဇေ- တနာနမေတံ အဓိဝစနံ။ မ၊ ၄။ ၁။ ၂၂၇။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၁၆။ (-မ၊ ၄။ ၃။ ၇၃။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၉၀၊ ၃၉၁။) ကာယေန ပဝတ္တိတော၊ ကယတော ဝါ ပဝတ္တော၊ ကယဿ ဝါ သင်္ခါရောတိ ကယ- သင်္ခါရော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၄။ ၂။ ၂၅၈။ (-၂၅၃။ နေတ္ထိ၊ ၄။ ၁၈။) (၁) (၂) တတ္ထ ကယပဋိ- ဗဒ္ဓတ္တာ ကာယေန သင်္ခါရတိ ကရိယတိ နိဗ္ဗတ္တိယတိတိ ကယသင်္ခါရော (မ၊ ၁။ ၃၇၅။ သံ၊ ၂။ ၄၈၃။)....ဧဝံ ကုသလာကုသလာ ဝိသ- တိစေတနာပိ အဿာသပဿာသာပိ ကယ-

သင်္ခါရောတွေဝ ဝုစ္ဆန္တိ။ မ၊ ၄။ ၂။ ၂၆၃။ (-သံ၊ ၄။ ၃။ ၁၃၂။ မ၊ ၄။ ၂။ ၂၈၃။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၃၇၃။)

ကယသင်္ခါရတ္ထိက (ပု) [ကယသင်္ခါရ+တိက] ကယသင်္ခါရ ၃-ပါး အပေါင်း၊ ကယ သင်္ခါရ ၃-ခု (ကယ၊ ဝစီ၊ စိတ္တ သင်္ခါရ)။ ပုညသင်္ခါရတ္ထိကော ဝိယ ဟိ ကယသင်္ခါ- ရတ္ထိကေန ပုရိမစတုက္ကသင်္ဂဟိတော ဝေ အတ္ထော။ ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၁၆၅။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၁၆၅။ ၄၃၄။

ကယသင်္ခါရနိရောဓ (တိ) [ကယသင်္ခါရ+ နိရောဓ] ထွက်သက်ဝင်သက် - ချုပ်ရာ ဖြစ် သော - ချုပ်ခြင်းရှိသော (စတုတ္ထဈာန် သမာပတ်)။ ကယသင်္ခါရနိရောဓောစတုတ္ထ- ဇ္ဈာနသမာပတ္တိ ကယမောနေယျံ။ မဟာနိ၊ ၄။ ၄၄။ စူဠနိ၊ ၇။ ၃။ ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၁၈၆။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၂၃၅။ ဣတိဝုတ်၊ ၄။ ၂၀၄။ ကယသင်္ခါရနိရောဓော- တိ အဿာသပဿာသာနံ နိရောဓော အာ- ဝရဏော၊ စတုတ္ထဇ္ဈာနသမာပတ္တိသမာပဇ္ဇနံ။ မဟာနိ၊ ၄။ ၁၅၂။

ကယသင်္ခါရပဿမ္ဘန (ထိ၊ န) [ကယသင်္ခါရ+ ပဿမ္ဘန] ထွက်သက်ဝင်သက်ကိုငြိမ်းစေခြင်း။ ဉာဏုပ္ပါဒနာဒိသုတိ အာဒိသဒ္ဓေန ကယ- သင်္ခါရပဿမ္ဘနပိတိပဋိသံဝေဒနာဒိ သင်္ကဏှာ- တိ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁၉၃။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၂၁၂။

ကယသင်္ခါရမူလက (တိ) [ကယသင်္ခါရ+ မူလ + က] ကယသင်္ခါရလျှင် အရင်းရှိ သော။ “ကယသင်္ခါရော ဝစီသင်္ခါရော ဝစီသင်္ခါရော ကယသင်္ခါရော”တိအာဒိနာ နယေန ကယသင်္ခါရမူလကာနိ ဒွေ။ အဘိ၊ ၄။ ၃။ ၃၁၄။

ကယသင်္ခါရဝိနိမုတ္တ (တိ) [ကယသင်္ခါရ+ ဝိနိမုတ္တ] ကယသင်္ခါရမှလွတ်သော။ ကယ- သင်္ခါရဝိနိမုတ္တံ ပန သေသံ သဗ္ဗမ္ပိ။ အဘိ၊ ၄။ ၃။ ၃၁၅။

ကာယသင်္ခါရာသမုဋ္ဌာပန (န) [ကာယသင်္ခါရ + အသမုဋ္ဌာပန] (၁) ထွက်သက်ဝင်သက်ကို မဖြစ်စေခြင်း။ (တိ) (၂) ထွက်သက်ဝင် သက်ကို မဖြစ်စေတတ်သော။ (၁) န ဟိ ရူပသမုဋ္ဌာပကစိတ္တဿ ဂဗ္ဘဂမနာဒိဝိနိဗ္ဗာ- ဘာဝေန ကာယသင်္ခါရာသမုဋ္ဌာပနံ အတ္ထိ။ မူလဋီ၊ ၁။ ၁၅၂။ (တိ) (၂) စုတိစိတ္တဿာ- နန္တရပစ္စယဘူတဿပိ စိတ္တဿ ကာယသင်္ခါ- ရာသမုဋ္ဌာပနတာ ဝုတ္တာ။ အနုဋီ၊ ၁။ ၁၆၅။

ကာယသင်္ခါရာသမုဋ္ဌာပနဝစန (န) [ကာယ- သင်္ခါရာသမုဋ္ဌာပန + ဝစန] ထွက်သက်ဝင် သက်ကို မဖြစ်စေခြင်းဟူသော စကား။ ကာ- ယသင်္ခါရာသမုဋ္ဌာပနဝစနေန ခီကာသဝေဟိ အညေသမ္ပိ... ဉာယတိတိ ဝုတ္တံ။ အနုဋီ၊ ၁။ ၁၆၄။

ကာယသင်္ခါရုပ္ပါဒန (န) [ကာယသင်္ခါရ + ဥပ္ပါ- ဒန] ထွက်သက် ဝင်သက်ကို ဖြစ်စေခြင်း။ အနန္တရာတိ ဟိ ကာယသင်္ခါရုပ္ပါဒနံ အန္တရံ ဝိနာ။ အနုဋီ၊ ၁။ ၁၆၅။

ကာယသင်္ဂဏိကာ (သိ) [ကာယ + သင်္ဂဏိကာ] ကိုယ်ဖြင့် ပေါင်းဖော်စုဝေးခြင်း။ တတ္ထ ယေ ကာယသင်္ဂဏိကံ ဝိနောဒေတွာ စတုသု ဣရိ- ယာပထေသု အဋ္ဌအာရမ္မဝတ္ထုဝသေန ကေ- ကာ ဟောန္တိ။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၁၂၀။

ကာယသင်္ဂဟ (တိ) [ကာယ + သင်္ဂဟ] ကိုယ် ဖြင့် - ပေါင်းယူအပ် - ရေတွက်အပ် - သော။ တတ္ထ ယော ကာယသင်္ဂဟော၊ သော ကာ- ယေ ဘာဝိတေ ဘာဝနံ ဂစ္ဆတိ။ နေတ္ထိ။ ၇။ ၆။ (-နေတ္ထိဝိ။ ၂၃၇။)

ကာယသဉ္ဇလနသမတ္ထ (တိ) [ကာယ + သဉ္ဇ- လန + သမတ္ထ] ကိုယ်ကို တုန့်လှုပ်ခြင်းငှါ စွမ်းနိုင်သော။ ကာယသဉ္ဇလနသမတ္ထံ ဗဟံ ပိဝိတွာ ဂါမဃာတကာဒိကမ္ပံ ကရောန္တဿ မဟာသာဝဇ္ဇမေဝ။ ဣတိဝုတိ၊ ၄။ ၂၂၂။

ကာယသဉ္ဇေတနာ (ထိ) [ကာယ + သဉ္ဇေတနာ] ကာယဒွါရ - မု - ဌ - ဖြစ်သော စေတနာ၊ ကာယဝိညာတ်ကို ဖြစ်စေတတ်သော စေတ- နာ။ ကာယသဉ္ဇေတနာ ကာယသင်္ခါရော။ အဘိ၊ ဝိ။ ၁၄၂။ ပဋိသံ၊ ၄။ ၁။ ၂၁၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၁၆၂။ မဟာနိ၊ ၄။ ၁။ ၉၃။ (- အဘိ၊ ဝိ။ ၂၃၇။ အဘိ၊ ၄။ ၁။ ၁၃၁။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၂၇၀။ မ၊ ၄။ ၁။ ၃၀၄။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၁၄၃။) ကာယသဉ္ဇေတနာတိ ကာယဝိညာတ္တိံ သမုဋ္ဌာပေတွာ ကာယဒွါရ- တော ပဝတ္တာ အဋ္ဌ ကာမာဝစရကုသလ- စေတနာ ဒွါဒသ အကုသလစေတနာတိ သမဝိသတိ စေတနာ။ အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၁၃၇။ ကာယသမုဋ္ဌာပိကာ စေတနာ ကာယသဉ္ဇေ- တနာ။ မူလဋီ၊ ၁။ ၇၇။

ကာယသဉ္ဇေတနာဒိလက္ခဏ (တိ) [ကာယသဉ္ဇေ- တနာ + အာဒိ + လက္ခဏ] ကာယဒွါရမှ ဖြစ် သောစေတနာအစရှိသည်လျှင် မှတ်ကြောင်း ရှိသော။ အာဒိသဒ္ဓေန ကာယသဉ္ဇေတနာ- ဒိလက္ခဏေ ကာယသင်္ခါရာဒိကေပိ သင်္ဂဟာ- တိ။ မ၊ ၄။ ၂။ ၂၇၃။

ကာယသဉ္ဇေတနာပစ္စယ (ပု) [ကာယသဉ္ဇေတနာ + ပစ္စယ] (၁) ကာယဒွါရ၌ဖြစ်သောစေတနာ ဟူသောအကြောင်း။ (တိ) (၂) ကာယဒွါရ ၌ဖြစ်သော စေတနာအကြောင်းရှိသော။ (၁) ကာယသဉ္ဇေတနာဟေတု-ကြည့်။ (တိ) (၂) ယသ္မိံ ကာယေ သတိ ကာယသဉ္ဇေတ- နာပစ္စယံ အဇ္ဈတ္တံ သုခဒုက္ခံ ဥပ္ပဇတိ။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၅၄။

ကာယသဉ္ဇေတနာဟေတု (ပု) [ကာယသဉ္ဇေ- တနာ + ဟေတု] ကာယဒွါရ၌ဖြစ်သော စေ- တနာဟူသော အကြောင်း၊ ကာယကံဟူ သော အကြောင်း။ ကာယေ ဝါ ဟာနန္တ သတိ ကာယသဉ္ဇေတနာဟေတု ဥပ္ပဇတိ အဇ္ဈတ္တံ သုခဒုက္ခံ။ သံ၊ ၁။ ၂၇၅။ (- အံ၊ ၁။ ၄၇၆။) ကာယသဉ္ဇေတနာဟေတုတိ ကာယဒွါရ

ဥပ္ပန္နစေတနာဟေတု။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၃။ ကာယ-
သဉ္ဇေတနာဟေတုတိ ကာယသဉ္ဇေတနာပစ္စ-
ယာ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၄၇။ ကာယသဉ္ဇေတနာ-
ဟေတုတိ ကာယကမ္မနိမိတ္တံ၊ ကာယိကဿ
ကမ္မဿ ကဋ္ဌတ္တာ ဥပစိတတ္တာတိ အတ္ထော။
သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၉။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၄၅။

ကာယသညမ (ပု) [ကာယ+သညမ] ကိုယ်
ဖြင့် - ကိုယ်ကို - စောင့်စည်းခြင်း။ တဿ
အတ္တဒန္တဿ ကာယာဒိဟိ နိစ္စံ သညတစာရိ-
နော ဝေရူပဿ ဣမေဟိ ကာယသညမာဒိ-
ဟိ သညတဿ ဇန္တုနော။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၁၉။

ကာယသညိတ (တိ) [ကာယ+သညိတ] ကိုယ်
ဟုမှတ်အပ်သော။ ဣဓ ဣမသ္မိံ ကာယသညိ-
တေ အသုစိကဋ္ဌေဝရေ ကိ နာမ တဝ
သာရန္တိ သမ္ပတံ သမ္ဘာဝိတံ။ ထေရီ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၂။
(-ဒိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၆၆။)

ကာယသညိတရူပဓမ္မာရမ္မဏ (တိ) [ကာယ-
သညိတ+ရူပ+ဓမ္မ+အာရမ္မဏ] ကာယဟု
မှတ်အပ်သော ရုပ်တရားလျှင် အာရုံရှိသော။
တဒါရမ္မဏာနန္တိ ကာယသညိတရူပဓမ္မာရမ္မ-
ဏာနံ။ သိ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၂။၁၄၆။

ကာယသတ္တ (န) [ကာယ+သတ္တ] ကာယ-
ဒုစရိုက်ဟူသောလက်နက်၊ လက်နက်နှင့် တူ
သောကာယဒုစရိုက်။ ကာယသတ္တံ ဝစီသတ္တံ
မနောသတ္တံ။ အံ၊၂။၄၃၀။ မဟာနိ၊၁။၁၁၇။
ကာယဒုစရိုက်ကာယသတ္တံ။မဟာနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၃၈။
သတ္တံ (အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၆။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၃၈)
လည်း ကြည့်။

ကာယသန္ဓေသ (ပု) [ကာယ+သန္ဓေသ] ကိုယ်၏အပြစ်၊ ကာယဒွါရ၏ ပြစ်မှားသော
အခြင်းအရာ။ သန္တံ ဝါ အဇ္ဈတ္တံ ကာယ-
သန္ဓေသံ။ အံ၊၂။၃၁၄။ ကာယသန္ဓေသန္တိ
ကာယဒွါရဿ ဒုဿနာကာရံ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။
၁၁၇။

ကာယသန္ဓာရဏ (န) [ကာယ+သန္ဓာရဏ]
ကိုယ်ကို ကောင်းစွာ ဆောင်ခြင်း။ ကာယ-
သန္ဓာရဏမတ္တေန သန္တုဋ္ဌောတိ ဝုတ္တံ ဟေ-
တိ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၆။ အပါ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃၃။
စူဠနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃၂။ အနညပေါသီ (က) လည်း
ကြည့်။

ကာယသန္ဓိသိတ (တိ) [ကာယ+သန္ဓိသိတ]
ကိုယ်၌မိသော။ စိတ္တံ ဂဟေတွာ ကာယေ
အာရောပေတိ၊ ကာယသန္ဓိသိတံ ကရေတိ။
သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၉၂။ (-အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၄၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊
၂။၆၀။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ၊၅၅။ စရိယာ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၅။ သာ-
ရတ္ထ၊၂။၁၉၅။)

ကာယသဘာဝ (ပု) [ကာယ+သဘာဝ] ခန္ဓာ
ကိုယ်၏သဘော။ ဘိက္ခု တဿာ သရဏာနိ
စ ပဉ္စသီလာနိ စ ဒတွာ ကာယသဘာဝံ
ပကာသေတွာ ပဋိကူလမနသိကာရေနိယော-
ဇေသံ။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ၊၈၃။ (-ဒိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၆။ သိ၊
ဋ္ဌ၊သစ်၊၁။၄၉၉။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃၉။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၀။
အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၄။)

ကာယသဘာဝဒဿန (န) [ကာယသဘာဝ+
ဒဿန] ခန္ဓာကိုယ် သဘောကို မြင်ခြင်း။
အဘိက္ခံ ကာယသဘာဝဒဿနံ၊ သံဝေဂဗဟု-
လတာအာရောဂျဒေါဒိပ္ပဟာနံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။
၇၄။ ဗဟုလံ သရိရဿ အသုစိဒ္ဓန္တဇေဝုစ္ဆ-
ဘာဝသလ္လက္ခဏတော အဘိက္ခံ ကာယသ-
ဘာဝဒဿနံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၁။

ကာယသဘာဝပ္ပဝေဒန (န) [ကာယသဘာဝ+
ပဝေဒန] ခန္ဓာကိုယ်၏ သဘောကို အပြား
အားဖြင့် သိစေခြင်း။ ယာထာဝတော
ကာယသဘာဝပ္ပဝေဒနတော မဟတော သံ-
ဝေဂါယ သံဝတ္တတိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇၅။

ကာယသမ (တိ) [ကာယ+သမ] ကိုယ်၏ ညီ
ညွတ်ခြင်း။ ကာယဝိသမာဒိနိ သဗ္ဗသော
ပဟာယ ကာယသမာဒိနံ ဝသေန သမံ
ဇီဝန္တဿ။ ထေရီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၄။

ကယသမညာ (ထိ) [ကယ+သမညာ] ကိုယ်
ဟူသောအမည်။ ယာယံ အင်္ဂပစ္စင်္ဂသမညာ
စော ကယသမညာ စ။ အနုဋ္ဌိ၊ ၂။ ၁၅၂။

ကယသမတဒိသမစရိယာ (ထိ) [ကယသမ-
တဒိ+သမစရိယာ] ကိုယ်၏ညီညွတ်သည်၏
အဖြစ်စသော ညီညွတ်သောတရားကို ကျင့်
ခြင်း။ သမစရိယာ (ဝိမာန၊ ၄။ ၂၄၄) ကြည့်။

ကယသမာစာရ (ပု) [ကယ+သမာစာရ။
ကာယေန သမာစရဏံ ကာယသမာစာရေ။
အဋ္ဌသာ၊ ယော၊ ၆၀။] ကိုယ်ဖြင့် ကောင်း
စွာ ကျင့်ခြင်း၊ ကိုယ်အကျင့်။ ဣမံ ခေါ မေ
ကာယသမာစာရံ သေဝတော အကုသလာ
ဓမ္မာ ပရိဟာယန္တိ ကုသလာ ဓမ္မာ အဘိ-
ဝဇ္ဇန္တိတိ။ ဒီ၊ ၂။ ၂၂၃။ (- မ၊ ၂။ ၃၁၈။ မ၊ ၃။
၉၃။ နေတ္ထိ၊ ၁၆၁။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၃၂၇။ အံ၊ ၄။ ၁။
၁၈၈။ အဘိ၊ ၄။ ၁။ ၈၀။ ပဋိသံ၊ ၄။ ၁။ ၁၂၀။
ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂၉၁။ ဓမ္မ၊ ၄။ ၂။ ၃၇၈။) ကာယ-
သမာစာရန္တိ အညံ သေဝိတဗ္ဗံ ကာယသမာ-
စာရံ အညံ အသေဝိတဗ္ဗံ ဝဒါမိ။ မ၊ ၄။ ၄။
၆၈။ (- နေတ္ထိ၊ ၄။ ၂၆၅။)

ကယသမာစာရဝုပသမ (ပု) [ကယသမာ-
စာရ + ဝုပသမ] ကိုယ်အကျင့်၏ ငြိမ်းခြင်း။
တဿ တေ အစိန္တေတွာ ကာယသမာစာရဝုပ-
သမောယေဝ အနုဿရိတဗ္ဗော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။
၂၉၁။

ကယသမာစာရသီလ (န) [ကယသမာ-
စာရ+သီလ] ကိုယ်အကျင့်ဟူသော သီလ။
သမ္မာကမ္မန္တော သမ္မာဝါယာမော စ ဒွေဓမ္မာ
ဘာဝနံ ဂစ္ဆန္တိ ကာယသမာစာရသီလတ္တာ။
နေတ္ထိ၊ ၂။ ၃၆။

ကယသမာစာရသုဒ္ဓိ (ထိ) [ကယသမာ-
စာရ+သုဒ္ဓိ] ကိုယ်အကျင့်၏ စင်ကြယ်ခြင်း။
သဗ္ဗဘူတေသု တာဒိသာယ ကာယသမာ-
စာရသုဒ္ဓိ။ သုတ္တနိ၊ ၄။ ၁။ ၂၀၀။

ကယသမာစာရိက (တိ) [ကယသမာစာရ+
ဣက] ကိုယ်အကျင့်ရှိသော၊ သူ။ သမစရိယာ-
ယာတိ ကာယသမာစာရိကဿ သုစရိတဿ
စရဏေန။ ဝိမာန၊ ၄။ ၁၃၄။

ကယသမာဒိစရိတ (န) [ကယသမ+ဒါဒိ+
စရိတ] ကိုယ်၏ ညီညွတ်ခြင်း အစရှိသော
အကျင့်။ သမစရိယာ (ဣတိဝုတ်၊ ၄။ ၇၇)
ကြည့်။

ကယသမာဒိပူရဏ (န) [ကယသမာဒိ+
ပူရဏ] ကိုယ်၏ညီညွတ်ခြင်း အစရှိသည်ကို
ဖြည့်ခြင်း။ သမစရိတဟိ ကာယဝိသမာဒိနိ
ပဟာယ ကာယသမာဒိပူရဏံ။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၇၆။

ကယသမာဒိသမ (ပု) [ကယသမာဒိ+သမ]
ကိုယ်၏ ညီညွတ်ခြင်း အစရှိသော ညီညွတ်
ခြင်း။ ကာယဝိသမာဒိဝိသမံ ကာယသမာဒိ-
သမဉ္စ ပဟာနဘာဝနာကိစ္စသာဓနေန မဂ္ဂ-
ပညာယ ဝိမံသမာနော ဥပပရိက္ခမာနော။
သုတ္တနိ၊ ၄။ ၁။ ၂၅၃။

ကယသမာနဂတိကတ္တာဓိဋ္ဌာန (န) [ကာယ-
သမာန + ဂတိကတ္တ + အဓိဋ္ဌာန] ကိုယ်နှင့်
တူသော အလားရှိသည်၏အဖြစ်ကို ဆောက်
တည်ခြင်း။ စိတ္တဂတိ(သံ၊ ၄။ ၂။ ၇၆) ကြည့်။

ကယသမာရမ္ဘ (ပု) [ကာယ+သမာရမ္ဘ] ကိုယ်
ဖြင့် အားထုတ်ခြင်း၊ ကာယကံ။ ကာယသ-
မာရမ္ဘာ ပဋိဝိရတဿ ဝေသ တေ အာသဝါ
ဝိသာတပရိဋ္ဌာဟာ န ဟောန္တိ။ အံ၊ ၁။ ၅၁၈။

ကယသမာရမ္ဘပစ္စယ (ပု) [ကာယသမာရမ္ဘ+
ပစ္စယ] ကာယကံဟူသောအကြောင်း။ ယေ
ကာယသမာရမ္ဘပစ္စယာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ အာသဝါ
ဝိသာတပရိဋ္ဌာဟာ။ အံ၊ ၁။ ၅၁၈။ ကာယသ-
မာရမ္ဘပစ္စယာတိ ကာယကမ္မပစ္စယေန။ အံ၊
၄။ ၂။ ၃၆၇။

ကယသမုဋ္ဌာန (တိ) [ကာယ+သမုဋ္ဌာန] ကာ-
ယဒွါရလျှင် ဖြစ်ကြောင်းရှိသော၊ ကာယဒွါ-

ရကြောင့်ဖြစ်သော။ ယဿ သိက္ခာပဒဿ
ဝိတိက္ကမေ ကာယသမုဋ္ဌာနာ အာပတ္တိ ဟော-
တိ။ ဒီ၊ ဇီ၊ ၃။ ၁၈၄။ (- မ၊ ဇီ၊ ၂။ ၂၈၃။)

ကာယသမုဋ္ဌာပိက (တိ) [ကာယ + သမုဋ္ဌာပိက]
ကာယဝိညတ်ကို ဖြစ်စေတတ်သော။ ကာယ-
သဉ္ဇေတနာ-ကြည့်။

ကာယသမုဒယ (ပု) [ကာယ + သမုဒယ] ကိုယ်၏
ဖြစ်ပွားခြင်း။ အာဟာရသမုဒယာ ကာယ-
သမုဒယောတိ အာဟာရသမုဒယေန ကာယ-
သမုဒယော။ သံ၊ ငွ၊ ၃။ ၂၆၂။ (- မဟာနိ၊ ငွ၊
၄၀။ မ၊ ဇီ၊ ၁။ ၃၄၀။)

ကာယသပ္ပတ္တိ (ထိ) [ကာယ + သပ္ပတ္တိ] ကိုယ်၏
ပြည့်စုံခြင်း။ အတိက္ကန္တမာနသိဝဏ္ဏန္တိ ဣဓိ-
နာ ကာယသပ္ပတ္တိ ဝုတ္တာ။ ဒီ၊ ငွ၊ ၂။ ၂၁၉။
(- မ၊ ငွ၊ ၄။ ၁၆၁။ ဇာ၊ ငွ၊ ၄။ ၄၈၀။)

ကာယသပ္ပတ္တိမူလက (တိ) [ကာယသပ္ပတ္တိ +
မူလ + က] (ရုပ်၏ အားရှိခြင်း၊ ပျိုမြစ်နုနယ်
ခြင်း၊ အနာကင်းခြင်း အစရှိသော) ကိုယ်
ပြည့်စုံခြင်း၏ အကြောင်းဖြစ်သော။ ဝိသေ-
သေန စေတ္တ အဘိဇ္ဈာဝိနယေန ကာယ-
သပ္ပတ္တိမူလကဿ အနုရောဓော။ ဒီ၊ ငွ၊ ၂။
၃၅၀။ မ၊ ငွ၊ ၁။ ၂၄၉။ အဘိ၊ ငွ၊ ၂။ ၂၁၀။
ပဋိသံ၊ ငွ၊ ၁။ ၁၆၄။ အံ၊ ဇီ၊ ၁။ ၂၃၅။ ကာယ-
သပ္ပတ္တိမူလကဿာတိ ရူပဗလယောဗ္ဗနာရေ-
ကျာဒိသရိရသမ္ပဒါနိမိတ္တဿ။ ဒီ၊ ဇီ၊ ၂။ ၂၉၅။
မ၊ ဇီ၊ ၁။ ၃၄၅။ ကာယသပ္ပတ္တိမူလကဿာတိ
ကာယဿ သပ္ပတ္တိယာ မူလဘူတဿ။
သမ္မော၊ ယော။ ၁၄၉။

ကာယသမ္ပဒါ (ထိ) [ကာယ + သမ္ပဒါ] ကိုယ်-
ကာယပသာဒ - ၏ ပြည့်စုံခြင်း။ ဇိဝှိ-
သမ္ပဒါယ။ ကာယသမ္ပဒါယ။ မနောသမ္ပဒါယ
မာနံ ဇနေတိ။ ပဟာနိ။ ၃၃၆။

ကာယသမ္ပိဋ္ဌနလက္ခဏ (တိ) [ကာယသမ္ပိဋ္ဌန +
လက္ခဏ] ကိုယ်ကို လွန်စွာနှိပ်စက်ခြင်း လက္ခ-

ဏာရှိသော။ ကာယသမ္ပိဋ္ဌနလက္ခဏံ ဒုက္ခံ။
ပေဋကော။ ၁၇၁။ ၂၄၇။ (- နေတ္တိဝိ။ ၁၃၂။)

ကာယသမ္ပဿ (ပု) [ကာယ + သမ္ပဿ] (၁)
ကာယပသာဒကို မှီ၍ (ကာယဝိညာဉ်နှင့်
တကွ) ဖြစ်သော ဖဿ။ (၂) ကိုယ်အတွေ့
(ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံ)။ (၁) ကာယဝိညာဏံ အာ-
ဒိတ္တံ၊ ကာယသမ္ပဿော အာဒိတ္တော။ ဝိ၊ ၃။
၄၄။ (- ဒီ၊ ၂။ ၅၂။ မ၊ ၁။ ၆၄။ သံ၊ ၁။ ၄၄၀။
မဟာနိ။ ၁၇၁။ မ၊ ငွ၊ ၁။ ၂၂၆။ ပဋိသံ၊ ငွ၊ ၂။
၁၁၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၁၉၉။) စက္ခုသမ္ပဿ (မဟာ-
နိ၊ ငွ။ ၂၉၁) ကြည့်။ (၂) တဿ ခေါ ပနာ-
နန္တိ ဣတ္ထိရတနဿ ဝေရူပေါ ကာယ-
သမ္ပဿော ဟောတိ။ ဒီ၊ ၂။ ၁၄၃။ (- မ၊ ၃။
၂၁၃။ သံ၊ ၃။ ၃၀၆။ နေတ္တိ။ ၁၁၅။ မ၊ ငွ၊ ၄။
၁၆၁။ အံ၊ ငွ၊ ၁။ ၂၀။ ထေရ၊ ငွ၊ ၂။ ၂၇၈။
မ၊ ဇီ၊ ၁။ ၃၁၂။ သံ၊ ဇီ၊ ၂။ ၃၀။)

ကာယသမ္ပဿဇ (တိ) [ကာယသမ္ပဿ + ဇန + ကံ]
ကာယပသာဒကို မှီသောဖဿ - ကြောင့် -
၌ - ဖြစ်သော။ ကာယသမ္ပဿကြောင့် ဖြစ်
သော။ ယံ ခေါ ဘိက္ခဝေ ကာယိကံ ဒုက္ခံ
ကာယိကံ အသာတံ ကာယသမ္ပဿဇံ ဒုက္ခံ
အသာတံ ဝေဒယိတံ။ ဒီ၊ ၂။ ၂၄၄။ မ၊ ၁။ ၈၃။
သံ၊ ၃။ ၁၈၅။ (- မ၊ ၃။ ၂၉၃။ အဘိ၊ ဓ၊ ၁၃၆။
အဘိ၊ ဝိ၊ ၈၇။ ပဋိသံ၊ ၃၇။ အဘိ၊ ငွ၊ ၂။ ၁၈။
ဣတိဝုတ်၊ ငွ။ ၁၈၂။) ကာယသမ္ပဿဇံ ဒုက္ခန္တိ
ကာယသမ္ပဿတော ဇာတံ ဒုက္ခံ။ ဒီ၊ ငွ၊ ၂။
၃၈၈။ (- သံ၊ ငွ၊ ၃။ ၂၇၃။) ကာယသမ္ပဿဇန္တိ
ကာယသမ္ပဿေ ဇာတံ။ ပဋိသံ၊ ငွ၊ ၁။ ၁၄၄။
ပဋိသံ၊ ငွ၊ ၂။ ၁၁၆။

ကာယသမ္ပဿပစ္စယ (ပု) [ကာယသမ္ပဿ + ပစ္စ-
ယ] ကာယသမ္ပဿဟူသော အကြောင်း။
ကာယပသာဒကိုမှီ၍ဖြစ်သော ဖဿဟူသော
အကြောင်း။ ကာယသမ္ပဿပစ္စယာ ဝေဒ-
နာက္ခန္ဓော။ အဘိ၊ ဝိ၊ ၂။

ကယသမ္ဗုဒ္ဓသုခ (တိ) [ကယသမ္ဗုဒ္ဓ + သုခ]
ကိုယ်အတွေ့ဟူသော - ကိုယ်အတွေ့ကြောင့်
ဖြစ်သော - ချမ်းသာ။ ကေစိ ပန “ကယ-
သမ္ဗုဒ္ဓသုခမေဝ တေသံ ကာမကိစ္စ” န္တိ ဝဒန္တိ။
ဝိမတိ။ ၁။ ၂၅၃။

ကယသမ္ဗုဒ္ဓသယတန (န) [ကယသမ္ဗုဒ္ဓ +
အယတန] ကပယပသာဒကိုမှီသော ဖဿ
ဟုဆိုအပ်သော အယတန။ ဇိဝှိသမ္ဗုဒ္ဓသ-
ယတနံ ကယသမ္ဗုဒ္ဓသယတနံ မနော-
သမ္ဗုဒ္ဓသယတနံ။ မ၊ ၃။ ၂၀၂။

ကယသမ္ဗုဒ္ဓန (န) [ကယ + သမ္ဗုဒ္ဓန] ကိုယ်
ဖြင့် တွေ့ထိခြင်း၊ ကိုယ်အတွေ့အထိ။ ကယ-
သမ္ဗုဒ္ဓန လောမဂဏနာယ အာပဇ္ဇိတဗ္ဗာ-
ပတ္တိ သဟဿေယျာပတ္တိဉ္စ ပသုတ္တော အာ-
ပဇ္ဇတိ။ ဝိ၊ ၄။ ၄၁၆၇။

ကယသမ္ဗုဒ္ဓသဘာဝ (တိ) [ကယ + သမ္ဗုဒ္ဓ +
သဘာဝ] ကိုယ်နှင့်စပ်သော သဘောရှိသော။
ဗဿံ ပဋိဝိဇာနာတိတိ ဣဒံ အတ္တနော
ကယပဋိဗဒ္ဓါမသနေပိ ကယသမ္ဗုဒ္ဓသဘာ-
ဝတော ဝုတ္တံ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃၁၈။

ကယသမ္ဗုဒ္ဓဟန (န) [ကယ + သမ္ဗုဒ္ဓဟန]
ကိုယ်ကိုဆုပ်နယ်ခြင်း။ ဘိက္ခုနော ဘိက္ခုဟိ
ကယပဏမာသော ကယသမ္ဗုဒ္ဓဟနာဒိဝ-
သေန။ မ၊ ၃။ ၂။ ၁၁၃။

ကယသမ္ဗောဂသာမဂ္ဂိ (တိ) [ကယ + သမ္ဗော-
ဂ + သာမဂ္ဂိ] ကိုယ်၏ သုံးဆောင်ခြင်းဖြင့်
ညီညွတ်ခြင်း၊ ကိုယ်ဖြင့်ဆက်ဆံမှု - ညီညွတ်
ခြင်း - အဆင်ပြေခြင်း။ အောက်ပုဒ် ကြည့်။

ကယသမ္ဗောဂသာမဂ္ဂိဒါန (န) [ကယ-
သမ္ဗောဂသာမဂ္ဂိ + ဒါန] ကိုယ်၏သုံးဆောင်
ခြင်းဖြင့် အညီအညွတ်ပေးခြင်း။ ဣမဿ
သာမဏေရဿ ယထာ ပုရေ ကယသမ္ဗော-
ဂသာမဂ္ဂိဒါနံ ရုစ္စတိ သံဃဿာတိ။ ဝိ၊ ၄။ ၄။
၂၅၁။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၄၀၁။ (- ဝဇီရ။ ၅၇၉။)

ကယသမ္ဗောဂသာမဂ္ဂိတိ သဟဿေယျပဋိဂ္ဂ-
ဟဏာဒိ။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၄၉၃။

ကယသမ္ဗုတ (တိ) [ကယ + သမ္ဗုတ] ကိုယ်
ဟု - သမုတ် - ခေါ်ဝေါ် - အပ်သော။ ဣတိ
စိတ္တကိရိယဝါယောဓာတုဝိပ္ပါရဝသေန အယံ
ကယသမ္ဗုတော အဋ္ဌိသဿာတော အဘိက္က-
မတိ။ ဒိ၊ ၄။ ၁။ ၁၇၂။ မ၊ ၄။ ၁။ ၂၆၅။ သံ၊ ၄။
၃။ ၂၂၄။ အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၃၃၉။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၃၇၈။

ကယသမ္ဗုဒ္ဓဿတိ (တိ) [ကယ + သမ္ဗုဒ္ဓ-
ဿတိ] ကိုယ်၌မေ့လျော့သော သတိရှိသော၊
သူ။ န ကယသမ္ဗုဒ္ဓဿတိတာယ တာနိ ဝါ
ဣန္ဒြိယာနိ၊ တံ ဝါ ကုသလမူလံ ကမ္မဝိပါကံ
ဘဝတိ။ ပေဋကော၊ ၂။ ၁။

ကယသမ္ဗောဂသာမဂ္ဂိကာရဏ (န) [ကယသမ္ဗောဂ +
ကာရဏ] ကိုယ်၏ညီညွတ်ခြင်း၏အကြောင်း။
သမဂ္ဂဿ ဟိ သံဃဿာတိ တွေ့ သမဂ္ဂဘာ-
ဝဿ ကယသမ္ဗောဂသာမဂ္ဂိကာရဏတ္တာ နတ္ထိ ဒေါ-
သောတိ စေ။ ကခါ၊ ၃။ ၉။

ကယသမ္ဗောဂဒါန (န) [ကယသမ္ဗောဂ +
ဒါန] ကိုယ် - ဖြင့် - ၏ - ညီညွတ်ခြင်းကို
ပေးခြင်း (နှစ်တောင့်ထွာ ဟတ္ထပါသံသို့
ကပ်ရောက်ခြင်း)။ သမာနသီမာယံ ဌိတော
ကယသမ္ဗောဂဒါနတော သရီရေန အဝိ-
ယုတ္တော။ ကခါ၊ ၁၄၁။ (- သာရတ္ထ၊ ၂။
၃၆၁။) ကယသမ္ဗောဂဒါနတောတိ ကာယေန
ကာယဿ ဝါ သာမဂ္ဂိယာ သဟိတဘာဝဿ
ဒါနတော၊ တေသု တေသု သံဃကမ္မေသု
ဟတ္ထပါသုပဂမနတောတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။
ကခါ၊ ၃။ ၁။ ၂၅၀။

ကယသမ္ဗောဂ (တိ) [ကယ + သမ္ဗောဂ] ကိုယ်
ဖြင့် - ကိုယ်၏ - ညီညွတ်သည်၏ အဖြစ် (နှစ်
တောင့်ထွာ ဟတ္ထပါသံသို့ ကပ်ရောက်ခြင်း)။
သိမ်သောစေတော ဆန္ဒပါရှိသဖြင့် အာဟရိတွာ
သန္နိပတိတာနံ ကယသမ္ဗောဂ အာဒိ။ ဝိ၊ ၄။

၄။၁၇။ (-ကင်္ခါ။၉၄။ ဝိသင်္ဂဟ။၂၀။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၇၇။ ဝဇီရ။၄၃၄။ သာရတ္ထ၊၂။၃၆။ ဝိမတိ၊၂။၃၀၆။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅။) ကာယသာမဂ္ဂိန္ဒြိယ ကာယေန သမဂ္ဂဘာဝံ၊ ဟတ္ထပါသုပဏနန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ကင်္ခါ၊ဋ္ဌ၊သင်္ခ၊၁၅။

ကာယသာရ (ပု) [ကာယ+သာရ] ကိုယ်၏ အနှစ်။ ဧဝံ ကတေ ကာယသာရော ဂဟိတော န ဘဝိဿတိ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ၊၈၉။ သာရတ္ထ၊၃။ ၁၄၉။ (-ဝိမာန၊ဋ္ဌ၊၂၇။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၄၃။)

ကာယသာရဒါနဒဿန (န) [ကာယသာရ+ ဒါန+ဒဿန] ကိုယ်၏အနှစ်ကို ပေးလှူခြင်း ကိုပြခြင်း။ “အဘိဝါဒယံ အဗ္ဗလိကံ အကာသိ”န္တိ ဣဒံ ကာယသာရဒါနဒဿနံ။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ၊၂။

ကာယသာရာဂ (ပု) [ကာယ+သာရာဂ] ကိုယ်၌ ပြင်းစွာတပ်မက်ခြင်း။ မဟာစောရသမော ဝိယာတိ ကာယသာရာဂဝသေန ဒုစရိတာနေသနေဟိ ကုသလဘဏ္ဍစ္စေဒနာ။ မူလဋ္ဌ၊ ၁။၂၅။

ကာယသုခ (တိ) [ကာယ+သုခ] ကိုယ်၏ချမ်းသာ၊ ကိုယ်၌ ဖြစ်သော ချမ်းသာ။ (ကာယ-ပသာဒ၌ ဖြစ်သော သုခသည်၎င်း၊ စက္ခု၊ သောတ၊ ဃာန၊ ငိုဝါပသာဒ၌ဖြစ်သော သုခသည်၎င်း ကာယသုခမည်၏။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၄၇။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၃၃။ ဈာနသုခ ၄-မျိုးတို့တွင် ပီတိ ကင်းသော စတုတ္ထဈာန်၌ရှိသော သုခသည် ကာယသုခ မည်၏ဟု အထူးပြဆို၏။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၃၅။) သော ကာယသုခမ္ပိ စေတောသုခမ္ပိ ပဋိသံဝေဒေတိ။ မ၊ဃ၊၃။၃၆။ (-အပါ၊၁။ ၃၆။) ကာယသုခန္တိ ပဉ္စဒွါရိကသုခံ။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၄။၂၄၇။ ပဉ္စဒွါရိကသုခံ၊ န ကာယပုသာဒ-သန္တိဿတသုခမေဝ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၃၃။

ကာယသုခစိတ္တသုခါနုဘဝနသဘာဝ (တိ) [ကာယသုခ + စိတ္တသုခ + အနုဘဝန + သဘာဝ] ကိုယ်ချမ်းသာ စိတ်ချမ်းသာကို ခံစားခြင်း သဘောရှိသောသူ။ ဗုဒ္ဓကရတ္တော သုခသီလောတိ ကိလေသကာမေဟိ ရတ္တော အလ္လိနော ကာယသုခစိတ္တသုခါနုဘဝနသဘာဝေါ။ အပါ၊ဋ္ဌ၊၂။၇။

ကာယသုခန (တိ) [ကာယ+သုခန] ကိုယ်-ကာယိန္ဒြိယ - ကို ချမ်းသာစေတတ်သော (ကာယိကသုခဝေဒနာ)။ အယဉ္စိ သုခိန္ဒြိယတ္တော သုခသဒ္ဓေါ ကာယသုခနံ ကာယာနုဂ္ဂဟံ သာတဝိသေသံ ဂဟေတွာ ပဝတ္တော။ မူလဋ္ဌ၊၁။၃၆။

ကာယသုခဟေတု (ပု) [ကာယသုခ+ဟေတု] ကိုယ်ချမ်းသာခြင်း၏အကြောင်း။ ကာယသုခဟေတုဉ္စ အတ္တနော သန္တိဟိတံ ဒီပေတိ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၆။

ကာယသုစရိတ် (တိ) [ကာယ+သုစရိတ်] ကိုယ်ဖြင့် ကောင်းစွာကျင့်အပ်သော အကျင့်၊ ကိုယ်မှဖြစ်သော ကောင်းသော အကျင့်၊ ကာယသုစရိတ်။ (သုအသက်သတ်ခြင်း၊ သုဉ္စာခိုးယူခြင်း၊ မသွားလာအပ်သည့် မေထုန် ပြုခြင်းဟူသော ကာယဒုစရိတ်မှ ရှောင်ကြဉ်ခြင်းသည် ကာယသုစရိတ်မည်၏ (အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၁၄၇)။ ကာယဒွါရ၌ ပညတ်အပ်သော သိက္ခာပုဒ်ကို မလွန်ကျူးခြင်းသည်၎င်း၊ (သုအသက် သတ်ခြင်းစသော) ကာယဒုစရိတ် ၃-ပါးမှ ကြဉ်ရှောင်သောသူအား ဖြစ်သော စေတနာနှင့် ဝိရတိသည်၎င်း ကာယသုစရိတ် မည်၏ (ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ၊၂၀၃)။ သုအသက် သတ်ခြင်းစသည်မှ ရှောင်ကြဉ်ခြင်းကို ဝါရိတ္တသီလဟု ဆိုသည်။ ဝတ်ကြီး ဝတ်ငယ် စသည်နှင့် ပြည့်စုံသည်ကို စာရိတ္တသီလဟု ဆိုသည်။ ထိုသီလ ၂-မျိုးလုံးသည် ကာယသုစရိတ် မည်၏။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၇၄။) ဣမေ ဝါ

ပန ဘောန္တော သတ္တာ ကာယသုစရိတေန သမန္နာဂတာ။ ဝိ၊ ၁။ ၆။ သံ၊ ၃။ ၂၃၃။ ဒီ၊ ၁။ ၇၈။ ဒီ၊ ၃။ ၉၂။ ပဋိသံ၊ ၁၁၁။ (-ဒီ၊ ၃။ ၁၈၀။ အံ၊ ၁။ ၃၁။ အဘိဝိ၊ ၃၅၀။ အဘိ၊ က။ ၁၉၃။ ဣတိဝုတ်။ ၂၃၃။ မဟာနိ၊ ၄၄။ ပေဋကော။ ၂၀၇။ အဘိ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၄၈။ ပဋိသံ၊ ဌ၊ ၁။ ၂၇၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၁၄၃။ ဓမ္မ၊ ဌ၊ ၁။ ၂၄။) ကာယေန သုစရိတံ ကာယတော ဝါ ပဝတ္တံ သုစရိတံ ကာယသုစရိတံ... ဣဓာပိ ပန ပညတ္တိဝသေန ကမ္မပထဝသေန စာတိ ဒုဝိဓာကတာ။ တတ္ထ ကာယဒွါရေ ပညတ္တသိက္ခာပဒဿ အဝိတိက္ကမော ကာယသုစရိတံ... ပါဏာတိပါတာဒီဟိ ပန ဝိရမန္တဿ ဥပ္ပန္နာတိသော စေတနာပိ ဝိရတိယောပိ ကာယသုစရိတံ။ ဣတိဝုတ်၊ ၄။ ၂၀၃။ ကာယသုစရိတန္တိ ကာယတော ပဝတ္တံ သုဠ စရိတံ။ မဟာနိ၊ ၄။ ၁၅၂။ (-ဒီ၊ ၄။ ၁၆၇။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၈၄။ ဒီ၊ ၄။ ၁၈၄။)

ကာယသုစရိတ^၂ (တိ) [ကာယသုစရိတ+အ] ကာယသုစရိတံနှင့် ပြည့်စုံသောသူ။ ယံ ကာယသုစရိတဿ ဣဋ္ဌော ကန္တော မနာပေါ ဝိပါကော နိဗ္ဗုတ္တေယျ။ မ၊ ၃။ ၁၁၁။

ကာယသုစရိတစေတနာ (ထိ) [ကာယသုစရိတ+စေတနာ] ကိုယ်ဖြင့် ကောင်းစွာကျင့်ခြင်း ဟူသောစေတနာ။ ကာယသုစရိတစေတနာဘူတော ယော စ သမ္မာကမ္မန္တာ။ နေတ္တိဝိ၊ ၂၃၇။

ကာယသုစရိတသမင်္ဂီ (တိ) [ကာယသုစရိတ+သမင်္ဂီ] ကာယသုစရိတံနှင့် ပြည့်စုံသောသူ။ ယံ ကာယသုစရိတသမင်္ဂီ တံနိဒါနာ တပ္ပစ္စယာ... ဥပပဇ္ဇေယျ။ မ၊ ၃။ ၁၁၁-၂။ အံ၊ ၁။ ၃၁။

ကာယသုစိ (တိ) [ကာယ+သုစိ] ကာယဒွါရ၌ စင်ကြယ်သော၊ ကိုယ်ဖြင့် စင်ကြယ်သောသူ။ ကာယသုစိ* ဝစီသုစိ*၊ စေတောသုစိ* အနာသဝံ။ အံ၊ ၁။ ၂၇၆။ ဣတိဝုတ်။ ၂၃၃။

ကာယသုစိန္တိ ကာယဒွါရေ သုစိ* ကာယေန ဝါ သုစိ*။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၂၃၅။ (-ဣတိဝုတ်၊ ၄။ ၂၀၄။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၂၀၇။)

ကာယသုသိရ (န) [ကာယ+သုသိရ] ကိုယ်ဟူသော အပေါက် အခေါင်း။ မဟာဘူတာနမ္မိ ကာယသုသိရံ ကာယဂဟနံ ကာယသင်္ကာရဋ္ဌာနံ အာသယောတိ။ သံ၊ ၄။ ၃။ ၅၉။

ကာယသွေဟ (ပ) [ကာယ+သွေဟ] ကိုယ်၌ ကပ်ငြိတ်သော တဏှာအစေး။ ယော ကာယသ္မိ* ကာယဆန္တော ကာယသွေဟော ကာယန္တယတာ၊ သာ ပဟိယတိ။ မ၊ ၂။ ၁၆၇။ သွေဟောတိ တဏှာသွေဟောဝ။ မ၊ ၄။ ၃။ ၁၄၄။

ကာယသောစေယျ (န) [ကာယ+သောစေယျ] ကာယဒွါရ၌-ကိုယ်ဖြင့်- စင်ကြယ်သောသူ၏အဖြစ်၊ ကိုယ်ဖြင့် ကောင်းစွာကျင့်အပ်သော-ကိုယ်မှဖြစ်သော ကောင်းသော-အကျင့်။ ကာယသောစေယျ ဝစီသောစေယျ မနောသောစေယျ။ ဒီ၊ ၃။ ၁၈၄။ အံ၊ ၁။ ၂၇၅။ ဣတိဝုတ်။ ၂၃၃။ နေတ္တိ။ ၁၀၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၉။ ပဋိသံ၊ ၄။ ၁။ ၁၆။ မဟာနိ၊ ၄။ ၁၀၅။ ကာယသောစေယျန္တိ ကာယဒွါရေ သုစိဘာဝေါ။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၂၃၅။ ကာယသောစေယျန္တိ ကာယသုစရိတံ။ ဣတိဝုတ်၊ ၄။ ၂၀၄။ ကာယသုစရိတ လည်း ကြည့်။

ကာယဿာဒ (ပ) [ကာယ+အဿာဒ] ကိုယ်၏ - သာယာခြင်း - ချမ်းသာခြင်း။ သောတတော ပဋ္ဌာယ ကိလေသဝသိကော ဟုတော နေဝ ကာယဿာဒံ န စိတ္တဿာဒံ လဘတိ။ ဇ၊ ၁။ ၁။ ၂၃၁။

ကာယာတိဟရဏ (န) [ကာယ+အတိဟရဏ] ကိုယ်ကို ရှေးရှုဆောင်ခြင်း၊ ကိုယ်ရွှေ့ရှားခြင်း။ ဂမနေ ပဝတ္တဿ ပုရတော ပစ္စတော စကာယာတိဟရဏဿ တဒဝိနာဘာဝတော။ သီ၊ ၄။ ၁။ ၂။ ၁၀၆။

ကာယာနုဂတ (တိ) [ကာယ+အနုဂတ] ကိုယ်သို့ အစဉ်လိုက်သော။ ကာယန္ဓယ-ကြည့်။

ကာယာနုဂတိက (တိ) [ကာယာနုဂတ+ဣက] ကိုယ်သို့ အစဉ်လိုက်ခြင်းရှိသော၊ ကိုယ်နှင့် အလားတူသော။ ဘိက္ခုနော ကာယာနုဂတိ-ကတ္တာ ဝဇ္ဇတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၈။ဝိ၊သင်္ဂဟ။၉၀။ (- ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀၇။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၇၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၃၃။ ဝိမတိ၊၂။၁၄။ ကခါ၊ဋ္ဌ၊သစ်။ ၃၆၅။)

ကာယာနုဂမန (တိ) [ကာယ+အနုဂမန] ကိုယ်သို့အစဉ်လိုက်သော။ ကာယန္ဓယတာ-ကြည့်။

ကာယာနုဂ္ဂဟ (ပု) [ကာယ+အနုဂ္ဂဟ] ကိုယ်ကို ချီးမြှောက်ခြင်း။ ကာယသုခန-ကြည့်။

ကာယာနုပဿနသီလ (တိ) [ကာယ+အနု-ပဿန+သီလ] ကိုယ်၌-ကိုယ်ကို-အဖန် တလဲလဲ ရှုလေ့ရှိသော-ရှုတတ်သော၊သူ။ ကာယာနုပဿတိ ကာယာနုပဿနသီလော၊ ကာယံ ဝါ အနုပဿမာနော။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၀၇။

ကာယာနုပဿနာ (ထိ) [ကာယ+အနုပဿနာ။ ကာယာနုပဿနာတိ ကာယဿ အနုပဿနာ၊ ကာယံ ဝါ အနုပဿနာ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ၊၃၈။] ကိုယ်ကို- (ရုပ်)အပေါင်းကို-အဖန်တလဲလဲ ရှုခြင်း။ ကာယေ ကာယာနုပဿနာ(ပဋိသံ။ ၁၇၅)တိ ဗဟုဝိဓေ ကာယေ တဿ တဿ ကာယဿ အနုပဿနာ။ အထ ဝါ ကာယေ ကာယာနုပဿနာ န အညဓမ္မာနုပဿနာတိ ဝုတ္တံ ဟေတိ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၈။ (-ဒိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၄၈။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀၈။ သာရတ္ထ၊၂။ ၁၃၁။) ကာယာနုပဿနာပွားများအားထုတ် ရာ၌ အပိုင်း ၁၄-ပိုင်းရှိသည်။ ထို ၁၄-ပိုင်း မှာ—(၁) အာနာပါနပိုင်း။ (၂) ဣရိယာ-ပထပိုင်း။ (၃) သမ္မုဇညပိုင်း။ (၄) ပဋိကူလ-မနသိကာရပိုင်း။ (၅) ဓာတုမနသိကာရပိုင်း။

(၆-၁၄) သိဝထိကာ ၉-ပိုင်းဟူ၍ အပိုင်း ၁၄-ပိုင်းရှိသည် (ဒိ၊၂။၂၃၀-၂၃၆။ ဒိ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၃၅၂-၃၆၃)။

(၁) အာနာပါနပိုင်း—ထို ၁၄-ပိုင်းတွင် ထွက်သက် ဝင်သက်ကို နှလုံးသွင်းဆင်ခြင်ပုံ ပြသောအပိုင်းသည် အာနာပါနပိုင်း မည်၏။ နှလုံးသွင်းပုံ အစီအရင် (မနသိကာရဝိဓိ)မှာ (၁) ဂဏနာ=ထွက်သက်ဝင်သက်ကိုရေတွက် ခြင်း။ (၂) အနုဗန္ဓနာ=ထွက်သက်ဝင်သက် သို့ အစဉ်လိုက်ခြင်း။ (၃) ဗုသနာ=ထွက် သက်ဝင်သက်တွေထိရာအရင်း။ (၄) ဌပနာ= ထွက်သက်ဝင်သက်၌ စိတ်ကို ကောင်းစွာ ထားခြင်း။ (၅) သံလက္ခဏာ=ကောင်းစွာ မှတ်သားခြင်း၊ ဝိပဿနာရှုခြင်း။ (၆) ဝိဝေဒနာ=ဝဋ်ကင်းငြိမ်းခြင်း၊မဂ်။ (၇) ပါရိ- သုဒ္ဓိ=ထက်ဝန်းကျင်မှ စင်ကြယ်ခြင်း၊ ဖိုလ်။ (၈) တေသည ပဋိပဿနာ=ထိုမဂ်ဖိုလ်ကို အဖန်တလဲလဲ ရှုဆင်ခြင်ခြင်း၊ ပစ္စဝေက္ခဏာ ဟူ၍ ဂ-မျိုးရှိသည်။ ထို ဂ-ပါးတွင်—

(၁) ဂဏနာနည်း၌ (က) ဓညမာပက- ဂဏနာ=နှေးနှေးရေတွက်ရသော စပါးခြင် နည်း။ (ခ) ဂေါပါလဂဏနာ=မြန်မြန်ရေ တွက်ရသော နွားကျောင်းသား နွားရေတွက် နည်း ဟု ၂-မျိုးရှိသည်။ ထိုတွင် (က) ဓည- မာပကဂဏနာနည်း=စပါးခြင်သူသည် စပါး တောင်းပြည့်အောင် စပါးထည့်ပြီး ၁-တောင်း ဟု ဂဏန်းခေါ်ကာ လောင်းလိုက်သည်။ ထို့ နောက် ဒုတိယတောင်းအတွက် စပါးဖြည့်ရာ ဝယ် အမှိုက်သရိုက် စသည် ပါလာလျှင် ထို အမှိုက်သရိုက်ကို ဖယ်ပစ်စဉ် ၁-တောင်း ၁-တောင်းဟုသာ ဂဏန်းခေါ်ကာ နှေးနှေး ရေတွက်သကဲ့သို့ အစစွာ ထွက်သက်ဝင်သက် ကမ္မဋ္ဌာန်းကိုစီးဖြန်းသော ယောဂီပုဂ္ဂိုလ်သည် ထွက်သက်ဝင်သက် ၂-ပါးတွင် ထွက်သက် ဖြစ်စေ၊ ဝင်သက်ဖြစ်စေ ထင်ရှားရာ တခုခုကို ၁-ဟု ရေတွက်ရမည်။ ထို့နောက် ထွက်သက်

ဝင်သက် ၂-ပါးလုံး ထင်ရှားလာခဲ့လျှင် အစဉ် အတိုင်း ၂-၃-၄-၅-ဟု ရေတွက်ရမည်။ မထင် မရှားပါရှိခဲ့လျှင် မထင်ရှားသောအချက်ကို မရေတွက်ပဲ ထင်ရှားသည့်အချက် မတွေ့သေး သမျှ ရပ်တန့်၍ ၁-၁-စသည် ရေတွက်ဆဲ အတိုင်းသာ ထပ်၍ရေတွက်ရမည်။ ရေတွက် ရာ၌လည်း အနည်းဆုံး ၁-ကြိမ်မှ ၅-ကြိမ်၊ အများဆုံး ၁-ကြိမ်မှ ၁၀-ကြိမ်တိုင်အောင် မှတ်သား ရေတွက်ရမည်။ ၅-ကြိမ်အောက် ၄-ကြိမ် ၃-ကြိမ် စသည် ရေတွက်လျှင် ခြံငယ် ခြံကျဉ်းကလေးထည်း၌ တိုးဝှေ့တတ်သော နွားများ စုထားသည့်အလား စိတ်လှုပ်ရှား ပြန်လွင့်တတ်သည်။ ၁၀-ကြိမ်ထက် ပိုမိုရေ တွက် မှတ်သားပြန်လျှင်လည်း မိမိရည်မှန်း ထားသောအကြိမ်အရေအတွက်သို့မရောက်မီ အကြား၌ ကျိုးပေါက်ပျက်ပြားကာ အရေ အတွက် မှားတတ်သဖြင့် ကမ္မဋ္ဌာန်း အောင် မြင်လေသလော မအောင်မြင်လေသလောဟု စိတ်လှုပ်ရှားတတ်သည်။ (ဝိဠာ၊ ၂။ ၂၃-၂၄ အရ ၁-မှစ၍ ၅-အထိ တဝါရ၊ ၁-မှ ၆-ထိ တဝါရ၊ ၁-မှ ၇-ထိ တဝါရ၊ ၁-မှ ၈-ထိ တဝါရ၊ ၁-မှ ၉-ထိ တဝါရ၊ ၁-မှ ၁၀-ထိ တဝါရဟု လယ်တီအာနာပါနဒီပနီ၌ ၆-ဝါရ ရေတွက်၍ ဤသို့ တခုတခုတိုး၍ ရေတွက်သည်ကို မသင့် ဟု ပရမတ္ထသဏ္ဍပဘေဒနိကမ္မဋ္ဌာန်းပိုင်း၌ ဆို သေး၏။)

ဤ ဓညမာပကဂဏနာနည်းဖြင့် ထွက် သက်ဝင်သက်ကို ရေတွက်နေလျှင် အပြင်အပ အာရုံသို့ စိတ်မပြန်လွင့်တော့ပဲ ထွက်သက် ဝင်သက်အာရုံသည် ထင်ရှားလာပေမည်။

ထွက်သက်ဝင်သက် ထင်ရှားလာသော အခါ ဓညမာပကဂဏနာနည်းကို စွန့်လွှတ် လိုက်ပြီး (ခ) ဂေါပါလဂဏနာနည်း—နွား ကျောင်းသား နွားရေတွက်နည်းဖြင့် ထွက် သက်ဝင်သက်ကို မှတ်သား ရေတွက်ရမည်။ ချဲ့ဦးအံ့—လိမ်မာသော နွားကျောင်းသား

သည် နွားခြံတံခါးပေါ်မှာထိုင်လျက် ခြံတံခါး ဝသို့ရောက်လာသော နွားကိုသာ ၁-ကောင် ၂-ကောင် စသည် ရေတွက်၍ နွားများ အစု လိုက်အပြုံလိုက် ထွက်လာပြန်လျှင်လည်း ၃- ကောင် ၄-ကောင် ၅-ကောင် ၁၀-ကောင်ဟု ရေတွက်သကဲ့သို့ ယောဂီပုဂ္ဂိုလ်သည် ထွက် သက်ဝင်သက် လျင်မြန်လာမှုကို သတိပြုကာ နှာခေါင်းဝ (နှာသီးဖျား)သို့ ရောက်လာ သော ထွက်သက်ဝင်သက်ကိုသာ ၁-ကြိမ် ၂- ကြိမ် ၃-ကြိမ် ၄-ကြိမ် ၅-ကြိမ်၊ ၁-ကြိမ်။ပ။ ၆- ကြိမ်၊ ၁-ကြိမ်။ပ။ ၇-ကြိမ်၊ ၁-ကြိမ်။ပ။ ၈- ကြိမ်၊ ၁-ကြိမ်။ပ။ ၉-ကြိမ်၊ ၁-ကြိမ်။ပ။ ၁၀- ကြိမ်ဟု လျင်လျင်မြန်မြန် ရေတွက်ရမည်။ အ ဘယ်ကြောင့် လျင်လျင်မြန်မြန်ရေတွက်ရသ နည်း? ထိုးဝါးဖြင့်တချက်ပြီး တချက်ဆက်ကာ ဆက်ကာ ထောက်ထားမှသာ အစီးသန်သော ရေအယဉ်မှာ လှေမြောပါမသွားပဲ တည်တန့် နိုင်သလို ရေတွက်မှုနှင့်ပတ်သက်သော ဤ အာနာပါနကမ္မဋ္ဌာန်း၌ ရေတွက်နိုင်မှု အင် အားဖြင့်သာ စိတ်တည်တန့် တည်ကြည်နိုင် သည်။ ထို့ကြောင့် လျင်လျင်မြန်မြန်မှတ်သား ရေတွက်ရပေမည်။ ယင်းသို့ လျင်လျင်မြန်မြန် မှတ်သားရေတွက်သည့် ယောဂီပုဂ္ဂိုလ်အား ထွက်သက်ဝင်သက်သည် အဆက်မပြတ်ဖြစ် သလို ထင်မြင်လာပေမည်။ ဤသို့ ထင်လာ သောအခါ နှာခေါင်းဝ (နှာသီးဖျား)သို့ ရောက်လာသော (ထိသော) ထွက်သက်ဝင် သက်ကိုသာ ရေတွက်မှတ်သားမိရန် အလွန် အရေးကြီးပေသည်။ အကယ်၍ ဝမ်းတွင်းသို့ ဝင်သောလေကို အကြိမ်များစွာ နှလုံးသွင်း မိပါက ဝင်လေရောက်ရာ အရပ်ကို လေတိုက် ခတ် ခံရသလိုဖြစ်စေ၊ ဝမ်းတွင်းမှာ ဆီများ ပြည့်လာသလိုဖြစ်စေ ထင်မြင်လာတတ်သည်။ ထွက်လေကိုနှလုံးသွင်းမိပြန်လျှင်လည်း အာရုံ များကာ စိတ်ပြန်လွင့်တတ်သည်။ ထို့ကြောင့် နှာခေါင်းဝ (နှာသီးဖျား)သို့ ရောက်လာ

သော (ထိသော) ထွက်သက်ဝင်သက်ကိုသာ နှလုံးသွင်း မှတ်သားမိရန် အလွန် အရေးကြီး ပေသည်။ အမှန်မှာ ထွက်လေဝင်လေ ထိရာ နှာခေါင်းဝ (နှာသီးဖျား)၌ သတိထားကာ မှတ်သားမှသာ မိမိအားထုတ်သော အာနာပါနဘာဝနာ အောင်မြင်နိုင်ပေသည်။

ထွက်သက် ဝင်သက်ကို ဂဏနာနည်းဖြင့် အဘယ်မျှကြာအောင် မှတ်သား ရေတွက် ရမည်နည်း? အပြင်အပသို့ ပြန့်လွှင့်နေသော ဝိတက်စိတ်ကို ပယ်ဖြတ်၍ ထွက်သက်ဝင်သက် အာရုံ၌ စူးစူးစိုက်စိုက် သတိရှိစေရန် ထွက် သက်ဝင်သက်ကို ဤဂဏနာနည်းဖြင့် မှတ် သား ရေတွက်ရမည်။ ထို့ကြောင့် ဂဏနာ နည်းကို လက်လွှတ်၍ ထွက်သက်ဝင်သက် အာရုံမှာ သတိထား မှတ်သားနိုင်လျှင် ဤ ဂဏနာနည်းကို လက်လွှတ်ရမည်။ ဤသို့မှတ် သားနိုင်သေးလျှင် မှတ်သားနိုင်သည်ထိ ဤ နည်းဖြင့် ဆက်လက်မှတ်သားရေတွက်ရမည်။

(၂) အနုဗန္ဓနာနည်း = ဂဏနာနည်းကို လက်လွှတ်၍ နှာခေါင်းဝ (နှာသီးဖျား) ၌ပင် သတိထားလျက် ဤကားထွက်လေ၊ ဤကား ဝင်လေ ဟု ထွက်လေဝင်လေသို့ အစဉ်လိုက်၍ မှတ်သားရမည်။ ထွက်လေ၏အစကား ချက်၊ အလယ်ကား၊ ရင် (နှလုံးသား၏အနီး၊ နှလုံး သား၏အထက်အဖို့)၊ အဆုံးကား နှာခေါင်းဝ (နှာသီးဖျား)။ ဝင်လေ၏အစကား နှာခေါင်း ဝ (နှာသီးဖျား)၊ အလယ်ကား ရင် (နှလုံး သား၏အနီး၊ နှလုံးသား၏ အထက်အဖို့)၊ အဆုံးကား ချက်တည်း။ ဤထွက်လောဝင်လေ တို့၏ အစ၊ အလယ်၊ အဆုံးသို့ မလိုက်ပဲ နှာ ခေါင်းဝ (နှာသီးဖျား)၌ပင် သတိထားလျက် “ဤကား ထွက်လေ၊ ဤကား ဝင်လေ” ဟု ထွက်လေ ဝင်လေသို့ အစဉ်လိုက် မှတ်သား ရမည်။

(၃) ဖုသနာ = ဤနည်းကား သီးခြားမရှိ၊ ရှေးနည်း ၂-ပါး၌ဝင်၏။ ထွက်လေ ဝင်လေ ထိရာ၌ သတိထားလျက် ရေတွက်ခြင်း (ဂဏနာ)၊ အစဉ်လိုက်ခြင်း (အနုဗန္ဓနာ) ကိုပင် ဖုသနာဟု ဆိုသည်။ ဖုသနာနည်းနှင့် ကင်းသော ဂဏနာ အနုဗန္ဓနာဟု မရှိချေ။

(၄) ဌပနာ = ဤနည်းလည်း သီးခြား မရှိ။ ပဋိဘာဂနိမိတ်ထင်ပြီးနောက် အပ္ပနာ ဖြစ်ပေါ်လာအောင် စိတ်ကိုတားခြင်း တည် ကြည်စေခြင်းကို ဌပနာ ဟု ခေါ်သည် (ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၂-၂၅။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၉၄-၉၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂၇၀-၂၇၂)။

ဤအာနာပါနကမ္မဋ္ဌာန်းကား လေးနက် ၏၊ လေးလေး နက်နက် ပွားများရ၏။ ဘုရား ပစ္စေကဗုဒ္ဓါ ဘုရားသားတော် ဖြစ်သော ယောကျ်ားမြတ်တို့၏သာလျှင် နှလုံးသွင်းရာ (မဟာပုရိသဘူမိ) ဖြစ်၍ ငြိမ်သက်သိမ်မွေ့၏။ ထို့ကြောင့် အားရှိအားကောင်းသော သတိ ပညာနှင့် ကင်း၍ ကမ္မဋ္ဌာန်း မအောင်မြင် နိုင်၊ အားရှိအားကောင်းသော သတိပညာနှင့် ယှဉ်လျက် အားထုတ်မှသာ အောင်မြင်နိုင်ပေ သည် (ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၈။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၉၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂၇၆)။ ဤသို့ သတိပညာနှင့်ယှဉ်လျက် ဂဏနာနည်း အနုဗန္ဓနာနည်းတို့ဖြင့် ထွက် သက် ဝင်သက်ကို နှလုံးသွင်း ပွားများသော ယောဂီပုဂ္ဂိုလ်အား မကြာမီပင်လျှင် နိမိတ် (ဥဂ္ဂဟနိမိတ် သို့မဟုတ် ပဋိဘာဂနိမိတ်) ထင်လာပေမည် (ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၉။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၉၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂၇၆။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၁၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂၇၇)။ ပကတိသော ထွက်သက် ဝင်သက်လေကို လွန်၍ အဆင်းသဏ္ဌာန် အရောင်အလင်းနှင့်တကွ လဲ၊ ဂွမ်း၊ ဝါဂွမ်း၊ လေအယဉ်ကဲ့သို့ ထင်လာလျှင် ဥဂ္ဂဟနိမိတ် ဟု ယူသင့်၏။ ကြယ်ရောင်၊ ပတ္တမြား လုံး၊ ပုလဲလုံး၊ ဝါစေ့၊ သစ်သားနှစ်စသည် ကဲ့သို့ ထင်လာလျှင် ဥဂ္ဂဟနိမိတ် ပဋိဘာဂ-

နိမိတ် ၂-မျိုးဟုပင် ယူသင့်၏ (သာရတ္ထ၊ ၂။၂၁၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဇိ၊ ၁။၃၃၅။) အားထုတ်သော ကမ္မဋ္ဌာန်း အတူတူပင် ဖြစ်စေကာမူ အားထုတ်သူချင်း အမှတ်သည် မတူကြသဖြင့် ထင်လာသော နိမိတ်ချင်း မတူကြပေ (ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။၂၉။ ပဋိသံ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။၉၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။၂၇၇။) (ဂဏနာနည်း၌ ထင်မြင်လာသော တွက်သက်ဝင်သက်အာရုံသည် ပရိကမ္မနိမိတ်၊ အနုဗန္ဓနာနည်း၌ ထင်မြင်လာသော ထိုအာရုံသည် ပင်လျင် ဥဂ္ဂဟနိမိတ်၊ ကြယ်ရောင်၊ ပတ္တမြားလုံးစသော ပညတ်အာရုံသည် ပဋိဘာဂနိမိတ်။ ပရိကမ္မနိမိတ် ဥဂ္ဂဟနိမိတ် ၂-ပါးအခိုက်၌ ပွားများသော ဘာဝနာသမာဓိသည် ပရိကမ္မဘာဝနာ၊ ဌပနာခေတ်တွင် အပ္ပနာဈာန်သို့ မရောက်မီအကြား ပဋိဘာဂနိမိတ်ကို အာရုံပြု၍ ပွားများသော ဘာဝနာသမာဓိသည် ဥပစာရဘာဝနာ၊ စတုတ္ထနည်းအားဖြင့် ပဌမဈာန် ဒုတိယဈာန် တတိယဈာန် စတုတ္ထဈာန် ဟူသော ရူပါဝစရဈာန်လေးပါးသည် အပ္ပနာ ဘာဝနာမည်၏ (အာနာပါနဒီပနီ)။ ယင်းသို့ ထင်လာသော ပဋိဘာဂနိမိတ်ကို အဆင်းအားဖြင့် နှလုံးမသွင်းရ၊ ကြမ်းတမ်းခြင်း စသော သဘောအနိစ္စစသော လက္ခဏာအားဖြင့် မဆင်ခြင်ရ (ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။၃၀။ ပဋိသံ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။၉၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။၂၇၈။ သာရတ္ထ၊ ၂။၂၂၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဇိ၊ ၁။၃၃၇။) မိဖုရားသည် စကြာဝတေးလောင်းကိုယ်ဝန်ကို စောင့်ရှောက်သကဲ့သို့၎င်း၊ တောင်သူ လယ်သမားသည် စပါးနှံမပျောက်အောင် စောင့်ရှောက်သကဲ့သို့၎င်း ယင်းပေါ်လာသော နိမိတ်ပျောက်မသွားစေရန် မမေ့လျော့ မပေါ့တန်သော သတိတရားဖြင့် ကောင်းစွာစောင့်ရှောက်ရမည် (ပဋိသံ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။၉၉။) စောင့်ရှောက်ရာ၌လည်း ဘာဝနာမူနှင့် မသင့်လျော်ဘာဝနာ ဆုတ်ယုတ်ကြောင်းဖြစ်သော (၁) နေရာ။ (၂) ဆွမ်းခံရွာ။ (၃) စကားများမှု။

(၄) အပေါင်းအဖော်။ (၅) အစားအသောက်တောဇဉ်။ (၆) ရာသီဥတု။ (၇) ဣရိယာပုထ်ဟူသော အသပ္ပါယ ၇-ပါးကို ရှောင်ကြဉ်၍ ဘာဝနာမူနှင့် သင့်လျော်ဘာဝနာတိုးတက်ကြောင်း ဖြစ်သော နေရာစသော သပ္ပါယ ၇-ပါးကို မှီ၍ - (၁) ကိုယ်အင်္ဂါနှင့် တကွ အသုံးအဆောင်ဝတ္ထုမျိုး သန့်ရှင်းမှု၊ (၂) ဣန္ဒြေ ၅-ပါးကို ညီညွတ်အောင် ပြုမှု၊ (၃) ထွက်သက် ဝင်သက် အာရုံ နိမိတ်၌ လိမ္မာမှု၊ (၄) တက်ကြွလွန်းသော စိတ်ကို နှိပ်ကွပ်မှု၊ (၅) ဆုတ်နစ်လွန်းသော စိတ်ကို ချိုးပင့်မှု၊ (၆) ခြောက်သွေ့လွန်းသော စိတ်ကို ရှောင်စေမှု၊ (၇) ညီညွတ်သော စိတ်ကို လျစ်လျူရှုမှု၊ (၈) သမာဓိမရှိသော ပုဂ္ဂိုလ်ကို ရှောင်ကြဉ်မှု၊ (၉) သမာဓိရှိသော ပုဂ္ဂိုလ်ကို မှီဝဲဆည်းကပ်ပေါင်းသင်းမှု၊ (၁၀) အပ္ပနာဈာန်ရရှိအတွက် အမြဲညွတ်သော စိတ်ရှိမှု ဟူသော အပ္ပနာကောသလ္လ ၁၀-ပါးနှင့် ပြည့်စုံစေလျက် ပဋိဘာဂနိမိတ်၌ စိတ်ကို အစွဲကြီးစွဲ၍ အမြဲကြီးမြဲလေးအောင် နေ့ရှည်လများ ရှိသော အားဖြင့် ပွားများအားထုတ်ရမည်။ ဤသို့ အားထုတ်သော ယောဂီပုဂ္ဂိုလ်အား ပဌမဈာန်မှ စတုတ္ထဈာန်ရောက် ပြီးမြောက် အောင်မြင်နိုင်ပေသည် (ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။၃၀-၃၁။) စတုတ္ထဈာန်ရောက် ထမြောက် အောင်မြင်ပြီးသော ယောဂီပုဂ္ဂိုလ်သည် ရှေး ဖော်ပြခဲ့ပြီးသော နှလုံးသွင်းပုံအစီရင် (မနုသိကာရဝိမိ) ၈-မျိုးတွင် ပါဝင်သည့် (၅) သံလက္ခဏာ = ကောင်းစွာမှတ်သားခြင်း၊ ဝိပဿနာရှုခြင်း။ (၆) ဝိဝဇ္ဇနာ = ဝဋ်ကင်းငြိမ်းခြင်း၊ မဂ်။ (၇) ပါရိသုဒ္ဓိ = ထက်ဝန်းကျင်မှ စင်ကြယ်ခြင်း၊ ဖိုလ်။ (၈) တေသဉ္စ ပဋိပဿနာ = ထိုမဂ်ဖိုလ်ကို အဖန်တလဲလဲ ရှုဆင်ခြင်ခြင်း၊ ပစ္စဝေက္ခဏာကို ပွားများအားထုတ် ရရှိလိုလျှင် မိမိရရှိပြီးသော စတုတ္ထဈာန်ကို ဝသိဘော် ၅-တန်ဖြင့် အဖန်ဖန်လေ့လာ၍ သမာပတ်မှထပြီးလျှင် ပန်းပဲဖို

၌ သားရေအိတ်ကို၎င်း၊ ဖိုဆွဲခြင်း ဖိုထိုးခြင်း လုံ့လကို၎င်း အကြောင်းပြု၍ လေဖြစ်ပေါ်လာသကဲ့သို့ ကရဇကာယကို၎င်း၊ စိတ်ကို၎င်း အကြောင်းပြု၍ ထွက်သက်ဝင်သက်လေ ဖြစ်ပေါ်လာရသည်။ ထိုတွင် ထွက်သက်ဝင်သက်လေနှင့် ကရဇကာယကား ရုပ်တရား၊ ထွက်သက်ဝင်သက်လေကို ဖြစ်စေနိုင်သောစိတ်ထိုစိတ်နှင့်ယှဉ်သော သမ္ပယုတ်တရားကား နာမ်တရားတည်းဟု နာမ်ရုပ် ၂-ပါးကို ပိုင်းခြားကာ ဝိပဿနာ ပွားများ အားထုတ်ရမည်။ ဝိပဿနာ ပွားများထမြောက်အောင်မြင်လျှင် (၆) ဝိဝဋ္ဌနာဟူသောမဂ်။ (၇) ပါရိသုဒ္ဓိဟူသော ဖိုလ်။ (၈) တေသည ပဋိပဿနာဟူသော ပစ္စဝေက္ခဏာဉာဏ်တို့ကို အမှန်ပင် ရရှိနိုင်ပေသည်။ ဤသည်လျှင် ဂဏနာနည်းအစ ဝိပဿနာ အဆုံးရှိသော အာနာပါနကမ္မဋ္ဌာန်းပွားများ အားထုတ်ပုံတည်း (ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၁-၃၂။ ပဋိသံ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၀၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂၇၈။ ဤအာနာပါနကမ္မဋ္ဌာန်းအလုပ်ကို နေ့ရှည်ရက်များ ကြီးပွားထမြောက်အောင် အားထုတ်နိုင်ပါမူ အလွန်အကျိုးကြီး၏။ သတိပဋ္ဌာန် ၄-ပါး ပွားများမှုကိစ္စ၊ ဗောဇ္ဈင် ၇-ပါး ပွားများမှုကိစ္စလည်း အလိုလို ပြီးစီးတော့၏ (မ၊ ၃။ ၁၂၄)။ အာနာပါနပိုင်း ပြီး၏။

(၂) ဣရိယာပုထ်ပိုင်း—ထို ၁၄-ပိုင်းတွင် သွား၊ ရပ်၊ ထိုင်၊ လျောင်း ဟူသော ဣရိယာပုထ် ၄-ပါးကို ရှုဆင်ခြင်ပုံ ပြသောအပိုင်းသည် ဣရိယာပုထ်ပိုင်း မည်၏။ ရှုဆင်ခြင်ပုံမှာ သွားလျှင် “သွားသည်” ဟု သိရမည်၊ ရပ်လျှင် “ရပ်သည်” ဟု သိရမည်၊ လျောင်းလျှင် “လျောင်းသည်” ဟု သိရမည်၊ ထိုင်လျှင် “ထိုင်သည်” ဟု သိရမည်၊ ခန္ဓာကိုယ် လှုပ်ရှား ပြောင်းလဲတိုင်း လှုပ်ရှားပြောင်းလဲမှုအလိုက် သတိစိုက် မှတ်သား သိရှိစေရမည်။ ချဲ့ဦးအံ့— ယောဂီပုဂ္ဂိုလ်အား “သွားမည်” ဟု သွားလိုစိတ်ဖြစ်ပေါ်လာ၏။ ထိုသွားလို

စိတ်က လှုပ်ရှားဝါယောဓာတ်ကို ဖြစ်ပေါ်စေ၏။ ထိုသို့ သွားလိုစိတ်ကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာသောဝါယောဓာတ်ပြန့်နှံ့သဖြင့် တကိုယ်လုံး ရှေ့သို့ ဆောင်ခြင်း (လှုပ်ရှားသွားခြင်း) ကို သွားသည်ဟု ခေါ်ဝေါ် ပညတ်ထားသည်။ အမှန်မှာ ယင်း ဝါယောဓာတ်ကြောင့် ရုပ်တရားကြီး လှုပ်ရှားပြောင်းလဲ သွားခြင်းမျှသာဖြစ်သည်။ ပုဂ္ဂိုလ် သတ္တဝါ ငါ သူ တပါး ယောက်ျားမိန်းမ သွားသည်မဟုတ်၊ သွားတတ်သော ပုဂ္ဂိုလ်သတ္တဝါဟူ၍လည်း မရှိဟု သတ္တဝါ သွား၏ဟူသော အယူအဆ (သတ္တုပလဒ္ဓိ)၊ ငါသွား၏ ဟူသောအမှတ် (အတ္တသညာ) ပျောက်အောင် ရှုဆင်ခြင်ရမည်။ ဤသို့ ဆင်ခြင်လျက် သွားလျှင် “သွားမှန်း” သိရမည်၊ သို့မဟုတ် သွားမှန်းသိကာမျှသာမန်ဆိုလျှင် တိရစ္ဆာန်တို့လည်း သွားမှန်းစားမှန်း သိသည်သာ ဖြစ်သဖြင့် တိရစ္ဆာန်တို့အသိနှင့် ထူးခြားတော့မည် မဟုတ်ပေ။ ဤနည်းအတိုင်း ရပ်၊ ထိုင်၊ လျောင်းရာတို့၌လည်း သတိစိုက်မှတ်သား သိရှိအောင်ကြိုးစား အားထုတ်ရမည် (ဒီ၊ ၂။ ၂၃၂-၃။ ဒီ၊ ၄၊ ၂။ ၃၅၇)။ ဣရိယာပုထ်ပိုင်း ပြီး၏။

(၃) သမ္ပဗျေဒပိုင်း— ထို ၁၄-ပိုင်းတွင် အရာရာ၌ သတိသမ္ပဗျေဒဖြင့် ဆင်ခြင်ပုံကို ပြသော အပိုင်းသည် သမ္ပဗျေဒပိုင်း မည်၏။ ရှုဆင်ခြင်ပုံမှာ အကျိုးရှိ မရှိကို စူးစမ်း၍ အကျိုးရှိ၏ဟု သိသောအသိစိတ် (သာတ္ထကသမ္ပဗျေဒ)၊ သင့်လျော်သည် မသင့်လျော်သည်ကို စူးစမ်း၍ သင့်လျော်၏ဟု သိသောအသိစိတ် (သပ္ပါယသမ္ပဗျေဒ)၊ မည်သည့်အခါမျှ ကမ္မဋ္ဌာန်းနှလုံးသွင်းမှုကို လက်မလွှတ်ခြင်း (ဂေါစရသမ္ပဗျေဒ)၊ စိတ်ကြောင့်ဖြစ်ပေါ်လာသော လှုပ်ရှား ဝါယောဓာတ် ပြန့်နှံ့သဖြင့် သွားခြင်း လာခြင်းစသော အမှုအရာ ဖြစ်ပေါ်လာသည်ဟု အမှန်ကိုသိသော အသိစိတ် (အသမ္မောဟသမ္ပဗျေဒ)၊ ဤသမ္ပဗျေဒလေးပါး

ဖြင့် ဆင်ခြင်၍ သွားလာစားသောက်နေထိုင်မှုကို အဝဝကို ပြုလုပ်ရမည်။ အယုတ်ဆုံး ကျင်ကြီး ကျင်ငယ် စွန့်စားပင် ဤသမ္ပဇဉ် လေးပါးဖြင့် ဆင်ခြင်၍ စွန့်ရမည် (ဒီ၊ ၂။ ၂၃၃။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၃၅။ ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၁၆၅။ ၁၈၁။)။ ချဲ့ဦးအံ့— ကျင်ကြီး ကျင်ငယ် စွန့်သင့်သော အချိန်၌ မစွန့်လျှင် ချွေးထွက်လွန်တတ်သည်။ မျက်စိချာလည် ချာလည် ဖြစ်တတ်သည်။ စိတ်မတည်ကြည် လှုပ်ရှားပြန်လွင့်တတ်သည်။ ဤမျှမက နားထိုင်းခြင်း မြင်းသရိုက်စသော ဧဝဂါဝေဒနာတို့လည်း ဖြစ်ပေါ်တတ်သေး၏ဟု သိသော အသိစိတ်(သာတ္ထကသမ္ပဇဉ်) ဖြင့် ဆင်ခြင်၍ ကျင်ကြီး ကျင်ငယ်ကို စွန့်သင့်သော အချိန်၌ စွန့်ရမည်။ “ကျင်ကြီး ကျင်ငယ်မစွန့်ရ”ဟု သတ်မှတ်ထားသော နေရာ၌ စွန့်လျှင် ရဟန်းဖြစ်က အာပတ်သင့်မည်။ လူဖြစ်က အပြစ်ပေးခံရမည်။ အသက်အန္တရာယ်ပင် ဖြစ်နိုင်၏ဟု သိသော အသိစိတ်(သပ္ပာယ်သမ္ပဇဉ်)ဖြင့် ဆင်ခြင်၍ ကျင်ကြီးကျင်ငယ် စွန့်သင့်သော အရပ်၌သာ စွန့်ရမည်။ ကျင်ကြီးကျင်ငယ်စွန့်စဉ် မိမိ နှလုံးသွင်းမြဲ ကမ္မဋ္ဌာန်းကို လက်မလွှတ်ခြင်း (ဂေါ-စရသမ္ပဇဉ်) ဖြင့် စွန့်ရမည်။ ဤခန္ဓာကိုယ်အတွင်းမှာ ကျင်ကြီးကျင်ငယ် ထွက်အောင် ပြုတတ်သော “အတ္တ”ကောင်ဟူ၍ မရှိ၊ မှည့်နေသော အနာမု သွေးပြည်ယိုထွက်သလို၊ ရေပြည့်အိုးမှ ရေလျှံကျသလို အစာဟောင်းအိမ်ဆီးအိမ်တို့၌ ပေါင်းစုတည်နေသော ကျင်ကြီး ကျင်ငယ်တို့သည် ဝါယောဓာတ် တွန်းကန်သဖြင့် မလိုချင်ပဲ ထွက်လာကြသည်။ ထွက်လာသော ကျင်ကြီးကျင်ငယ်တို့သည် ကာယကံရှင်နှင့် သူတပါးအတွက် နှစ်သက်စရာမဟုတ် စက်ဆုပ်စရာတည်းဟု အမှန်ကိုသိသော အသိစိတ် (အသမ္မောဟသမ္ပဇဉ်)ဖြင့် ကျင်ကြီးကျင်ငယ် စွန့်ရမည် (ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၁၈၀-၁၈၁။ သီ၊ ၄။ ၁။ ၂။ ၁၅၅။)။ သမ္ပဇဉ်ပိုင်းပြီး၏။

(၄) ပဋိကုလမနသိကာရပိုင်း— ထို ၁၄-ပိုင်းတွင် ခန္ဓာကိုယ်ကို စက်ဆုပ်ရွံရှာဖွယ်ဟု ရှုဆင်ခြင်ပုံကို ပြသော အပိုင်းသည် ပဋိကုလမနသိကာရပိုင်း မည်၏။ (ရှုဆင်ခြင်ပုံ အကျယ်ကို အဘိ၊ ၀။ ၂၀၀-၂၀၂။ အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၂၀၇ - ၂၁၀ နှင့် ကာယဂတာသတိ-တို့ကြည့်။)

(၅) ဓာတုမနသိကာရပိုင်း— ထို ၁၄-ပိုင်းတွင် ဓာတ်အားဖြင့် ရှုဆင်ခြင်ပုံကို ပြသော အပိုင်းသည် ဓာတုမနသိကာရပိုင်းမည်၏။ ရှုဆင်ခြင်ပုံမှာ “ဤခန္ဓာကိုယ်၌ မြေ၊ ရေ၊ လေ၊ မီး ဓာတ်ကြီးလေးဖြာ ရှိသည်”ဟု ရှုဆင်ခြင်ရမည်။ သို့ ဆင်ခြင်မှသာ ပုဂ္ဂိုလ်သတ္တဝါ ငါသူတပါး ယောက်ျားမိန်းမဟူသော အမှတ်သည် အမှားပျောက်၍ ဓာတ်သည် အမှန်သို့ ရောက်ပေမည်။ ဆိုလိုသည်မှာ— နွားသတ်သမားသည် သတ်ဖို့ရန်အတွက် နွားမွေးထား၏။ ထို့နောက် လမ်းလေးခု နွားသတ်ရာသို့ ပို့ဆောင်ကာ ချည်တိုင်၌ ချည်ထား၏။ ထို့နောက် သတ်၏။ ထို့နောက် နွားသေကောင်ကို ကြည့်၏။ ဤသို့ သတ်ဖို့ရန် နွားမွေးထားသည်မှ နွားသေကောင်ကို ကြည့်သည်တိုင်အောင် နွားသတ်သမားစိတ်၌ ‘နွား’ဟူသော အမှတ်သည် မပျောက်သေးပေ။ ထို့နောက် နွားသေကောင်ကို လေးဘက်ချ အရေခွါပြီး အရိုးတခြား အသားတပုံ ခုတ်ထစ်ပိုင်းခြားထားလိုက်၏။ ထိုအခါ နွားသတ်သမား စိတ်၌ နွားဟူသော အမှတ် သည် ပျောက်၍ “အမဲသား”ဟူသော အမှတ်သည် သစ်ရောက်လာပေမည်။ ထိုအတူ ပုဂ္ဂိုလ် သတ္တဝါ ငါသူတပါး ယောက်ျား မိန်းမဟု အမှတ်မှားနေသူ လူဗာလအား “ဤခန္ဓာကိုယ်၌ မြေရေလေမီး ဓာတ်ကြီးလေးဖြာ ဦးဆောင်နေသည်”ဟု ဓာတ်အားဖြင့် အမှန်ကို ရှု ဆင်ခြင်နိုင်မှ သညာအမှား ပျောက်၍ ဓာတ်

သညာအမှန်သို့ ရောက်ပေမည်။ ဤစကား ရပ်၌ နွားသတ်သမားနှင့် ယောဂီပုဂ္ဂိုလ်၊ နွား ဟူသော အမှတ်သညာနှင့် ပုဂ္ဂိုလ် သတ္တဝါ ငါသူတပါး ယောက်ျားမိန်းမဟူသော အမှတ် သညာ၊ လမ်းလေးခွနှင့် ဣရိယာပုထ်လေးပါး၊ လေးဖက်ချ အရေခွါ ခုတ်ထစ် ပိုင်းခြားခြင်း နှင့် ဓာတ်အားဖြင့် ဆင်ခြင်ခြင်း တူသည်ဟု ဥပမာ ဥပမေယျ စပ်ဟပ်ပုံကို သိလေ (ဒီ၊ ၂။ ၂၃၄။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၃၆၀-၁)။ ဤဓာတ်မနသိ- ကာရကို ဓာတ်ကမ္မဋ္ဌာန်းဟု၎င်း၊ စတုဓာတ်- ဝဝတ္ထာန်ဟု၎င်း ခေါ်သေး၏ (ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၃၀၇)။ (ဓာတ်ကမ္မဋ္ဌာန်းအကျယ်ကို ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၃၄၂-၌ ကြည့်။)

(၆-၁၄) သိဝထိကာပိုင်း— ထို ၁၄-ပိုင်း တွင် သင်္ချိုင်း၌ စွန့်ပစ်ထားသည့် သူသေ ကောင်ကို ရှုဆင်ခြင်ပုံပြသော အပိုင်းသည် သိဝထိကာပိုင်း မည်၏။ ရှုဆင်ခြင်ပုံမှာ (၁) သေ၍ တရက်၊ နှစ်ရက်၊ သုံးရက် ရှိသော သင်္ချိုင်း၌ စွန့်ပစ်ထားသည့် သူသေကောင်၊ ဖူးဖူးရောင်နေသည့် သူသေကောင်၊ ညိုမဲနေ သည့် သူသေကောင်၊ ပြည်ကဲ့သို့ စက်ဆုပ် ဖွယ် အပုပ်ရည် ယိုစီးနေသည့် သူသေ ကောင်ကို မြင်လျှင်၎င်း - (၂) ကျီး စွန်ရဲ စသော တိရစ္ဆာန်နှင့် ပိုးအမျိုးမျိုးတို့ ထိုးဆွ ခဲစားထားသော သင်္ချိုင်း၌ စွန့်ပစ်ထားသည့် သူသေကောင်ကို မြင်လျှင်၎င်း - (၃) အသား အသွေး ရှိသေး၍ အကြောတို့ဖြင့် ဖွဲ့ထား သော အရိုးဆက်လျက် ရှိနေသေးသော သင်္ချိုင်း၌ စွန့်ပစ်ထားသည့် သူသေကောင်ကို မြင်လျှင်၎င်း (၄) အသားကင်း၍ သွေး တို့ဖြင့် ပေကျံလျက် အကြောတို့ဖြင့် ဖွဲ့ထား သော အရိုးဆက်လျက်ရှိသေးသော သင်္ချိုင်း၌ စွန့်ပစ်ထားသည့် သူသေကောင်ကို မြင်လျှင် ၎င်း - (၅) အသွေး အသား ကင်းမဲ့လျက် အကြောတို့ဖြင့် ဖွဲ့ထားသော သင်္ချိုင်း၌ စွန့်ပစ်ထားသည့် အရိုးစု သူသေကောင်ကို

မြင်လျှင်၎င်း - (၆) ခြေရိုး၊ လက်ရိုး စသည် တနေရာစီ ပြန့်ကြဲနေသော သင်္ချိုင်း၌ စွန့်ပစ် ထားသည့် အရိုးစု သူသေကောင်ကို မြင်လျှင် ၎င်း - (၇) ခရုသင်းအဆင်းနှင့်အတူ ဖွေးဖွေး ပြွနေသော သင်္ချိုင်း၌ စွန့်ပစ်ထားသည့် အရိုးစု သူသေကောင်ကို မြင်လျှင်၎င်း - (၈) နှစ်လွန် စပုံနေသော သင်္ချိုင်း၌ စွန့်ပစ် ထားသည့် အရိုးစု သူသေကောင်ကို မြင်လျှင် ၎င်း - (၉) ဆွေးမြည့်လျက် အမှန်ဖြစ်နေ သော သင်္ချိုင်း၌ စွန့်ပစ်ထားသည့် အရိုးစု သူသေကောင်ကို မြင်လျှင်၎င်း - “ဤ ငါ့ရုပ် အပေါင်း သည်လည်း ဤ သူသေကောင် သဘောရှိ၏။ ဤ သူသေကောင်လို ဖြစ်လိမ့် မည်။ ဤ သူသေကောင်ဖြစ်ပုံ သဘောမျိုးကို မလွန်ဆန်နိုင်” ဟု မိမိကိုယ်၊ သူတပါးကိုယ်၌ ရှုဆင်ခြင်ရမည် (ဒီ၊ ၂။ ၂၃၅-၂၃၆။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၃၆၁-၃၆၃)။ သိဝထိကာပိုင်း ပြီး၏။ ဤသို့ လျှင် ကာယာနုပဿနာကို ပွားများအား ထုတ်ရာ၌ အပိုင်း ၁၄-ပိုင်း ရှိသည်။

ကာယာနုပဿနာကာရ (ပ) [ကာယာနုပဿနာ + အာကာရ] ကိုယ်ကို အဖန်တလဲလဲရှုသော အခြင်းအရာ။ အထ ခေါ် ကာယာနုပဿိ- ယေဝါတိ ကာယသင်္ခါတေ ဝတ္ထုသ္မိံ ကာ- ယာနုပဿနာကာရဿေဝ ဒဿနေန အသမ္ပိ- သတော ဝဝတ္ထာန် ဒဿိတံ ဟောတိ။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၃၄၇။ ပဋိသံ၊ ၄။ ၁။ ၁၆၁။ (- အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၂၀၇။ မဟာနိ၊ ၄။ ၃၈။ နေတ္တိ၊ ၄။ ၉၅။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၂၃၄။)

ကာယာနုပဿနာစတုက္က (န) [ကာယာနုပဿ- နာ + စတုက္က] ကာယာနုပဿနာ လေးခု။ သောဠသဝတ္ထုကန္တိ ဒီဃံ ရဿံ သဗ္ဗကာယ- ပဋိသံဝေဒီ ပဿမ္ဘယံ ကာယသင်္ခါရန္တိ ကာယာနုပဿနာစတုက္က။ ပဋိသံ၊ ၄။ ၂။ ၆၉။

ကာယာနုပဿနာဉာဏ (န) [ကာယာနုပဿ- နာ + ဉာဏ] ကိုယ်ကို အဖန်တလဲလဲရှုသော

ဉာဏ်။ ဉာဏပမာဏတ္ထာယာတိ ကာယာ-
နုပဿနာဉာဏံ ပရံ ပမာဏံ ပါပနတ္ထာယ။
ဒိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၀၂။

ကာယာနုပဿနာဉာဏပရ (တိ) [ကာယာနု-
ပဿနာဉာဏ+ပရ] ကိုယ်ကို အဖန် တလဲလဲ
ရှုသောဉာဏ်လွန်ကဲပြောင်းသော။ ဉာဏပမာ-
ဏတ္ထာယာတိ ကာယာနုပဿနာဉာဏပရံ
ပမာဏံ ပါပနတ္ထာယ။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၃၅၀။

ကာယာနုပဿနာပဋိပဒါ (ထိ) [ကာယာနု-
ပဿနာ+ပဋိပဒါ] ကာယာနုပဿနာ အ-
ကျင့်။ တထာ ဟိ အယံ ကာယေ ကာယာ-
နုပဿနာပဋိပဒံ ပဋိပန္နော... အနုပဿတိ။
ဒိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၄၇။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၀၈။

ကာယာနုပဿနာပရိဂ္ဂဟိကာ (ထိ) [ကာယာ-
နုပဿနာ+ပရိဂ္ဂဟိကာ] ကာယာနုပဿနာ
ကို သိမ်းဆည်းတတ်သော။ သတိမာတိ အဋ္ဌာ-
ရသဝိဓေန ကာယာနုပဿနာပရိဂ္ဂဟိကာယ
သတိယာ သမန္နာဂတော။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၃၇၂။

ကာယာနုပဿနာဘာဝနာ (ထိ) [ကာယာနု-
ပဿနာ + ဘာဝနာ] ကာယာနုပဿနာကို
ပွားများခြင်း။ ကာယဂတာသတိတိ ကာ-
ယာနုပဿနာဘာဝနာ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၇၂။
ထေရ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၃၅။

ကာယာနုပဿနာဘာဝနာနုဘာဝနိဗ္ဗတ္တ (တိ)
[ကာယာနုပဿနာဘာဝနာ+အာနုဘာဝ+
နိဗ္ဗတ္တ] ကာယာနုပဿနာဘာဝနာ၏ အစွမ်း
အာနုဘော်ကြောင့် ဖြစ်သော။ ဧဝံ ကာယာ-
နုပဿနာမုခေန အာဂစ္ဆန္တာ... ကာယာနု-
ပဿနာဘာဝနာနုဘာဝနိဗ္ဗတ္တေန အရိယ-
မဂ္ဂေန ကေ နိဗ္ဗာနမေဝ ဩသရန္တိ။ ဒိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။
၃၄၆။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၄၅။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၀၅-၆။

ကာယာနုပဿနာမုခ (န) [ကာယာနုပဿနာ+
မုခ] ကာယာနုပဿနာကို - အဦးမှူးခြင်း -
ပစာနပြုခြင်း။ ကာယာနုပဿနာဘာဝနာ-
နုဘာဝနိဗ္ဗတ္တ-ကြည့်။

ကာယာနုပဿနာဝိဘာဂ (ပု) [ကာယာနုပဿနာ
+ ဝိဘာဂ] ကာယာနုပဿနာကို ဝေဖန်ခြင်း။
ဒေသနန္တရေ ပန အာဂတံ အနဝသေသံ
ကာယာနုပဿနာဝိဘာဂံ ဒေသေတုံ... ဝုတ္တံ။
အနု၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၅၁။

ကာယာနုပဿနာသတိပဋ္ဌာန (ပု၊န) [ကာယာ-
နုပဿနာ+သတိ+ပဋ္ဌာန] ကာယာနုပဿ-
နာနှင့် ယှဉ်သော သတိပဋ္ဌာန၊ သတိပဋ္ဌာန်း
လျက် ကိုယ်ကိုအဖန်တလဲလဲရှုခြင်း။ ကာယေ
ကာယာနုပဿနာသတိပဋ္ဌာနံ ဘာဝေန္တော
သတော။ မဟာနိ၊ ၇။ (-ဒိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၄၉။ သံ၊
ဋ္ဌ၊ ၃။ ၂၁၅။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၀၅။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊ ၁။
၁၁၇။) ကာယာနုပဿနာသတိပဋ္ဌာနဘာဝ-
နာ-လည်း ကြည့်။

ကာယာနုပဿနာသတိပဋ္ဌာနကမ္မဋ္ဌာန (န) [ကာ-
ယာနုပဿနာသတိပဋ္ဌာန+ကမ္မဋ္ဌာန] ကာ-
ယာနုပဿနာသတိပဋ္ဌာန်ကမ္မဋ္ဌာန်း။ တော-
ဝတာ ကာယာနုပဿနာသတိပဋ္ဌာနကမ္မဋ္ဌာနံ
ဝုတ္တံ ဟောတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၀၉။

ကာယာနုပဿနာသတိပဋ္ဌာနဘာဝက (တိ)
[ကာယာနုပဿနာသတိပဋ္ဌာန + ဘာဝက]
ကာယာနုပဿနာသတိပဋ္ဌာန်ဘာဝနာကို ပွား
များသော။ သူ။ ဣမိနာ ဣမဿ အဋ္ဌာရသ-
ဝိဓေန ကာယာနုပဿနာသတိပဋ္ဌာနဘာဝ-
ကဿ ဘိက္ခုနော ဣရိယာပထော ကထိတော
ဟောတိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၃၇၂။

ကာယာနုပဿနာသတိပဋ္ဌာနဘာဝနာ (ထိ)
[ကာယာနုပဿနာသတိပဋ္ဌာန + ဘာဝနာ]
ကာယာနုပဿနာသတိပဋ္ဌာန်ကို ပွားများ
ခြင်း။ ဧဝံ ပဇာနတော စဿ ဧကေနာကာ-
ရေန ကာယာနုပဿနာသတိပဋ္ဌာနဘာဝနာ
သမ္ပဇ္ဇတိတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊
၁။ ၂၆၄။ (-ပဋိသံ၊ ၁၇၅။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁၉၀။
ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၃၁၉။) သတိယေဝ ဥပဋ္ဌာနံ
သတိပဋ္ဌာနံ၊ ကာယာနုပဿနာယ သမ္ပယုတ္တံ

သတိပဋ္ဌာနံ ကာယာနုပဿနာသတိပဋ္ဌာနံ၊
တဿ ဘာဝနာ ကာယာနုပဿနာသတိ-
ပဋ္ဌာနဘာဝနာ။ ပဋိသံဠာ ၂။ ၁၀၈။

ကာယာနုပဿနာသတိပဋ္ဌာနမူလ (န) [ကာယာ-
နုပဿနာသတိပဋ္ဌာန+မူလ] ကာယာနုပဿ-
နာသတိပဋ္ဌာနကို - အဦးမူခြင်း - ပဓာနပြု
ခြင်း။ ကာယာနုပဿနာသတိပဋ္ဌာနမူလခန
ဝိပဿနံ ပဋ္ဌပေတွာ အရဟတ္တံ ပတ္တော။
ဥဒါန၊ ဋ္ဌ။ ၃၄၀။

ကာယာနုပဿနာသတိသံဝရ (ပု) [ကာယာနု-
ပဿနာသတိ+သံဝရ] ကာယာနုပဿနာနှင့်
ယှဉ်သော စောင့်ရှောက် ပိတ်ဆို့တတ်သော
သတိ။ ကာယာနုပဿနာသတိသံဝရော ဝေ-
ဒနာနုပဿနာသတိသံဝရော။ နေတ္တိဝိ။ ၂၄၈။

ကာယာနုပဿနာသမဂ္ဂိ (တိ) [ကာယာနုပဿနာ
+ သမဂ္ဂိ] ကာယာနုပဿနာနှင့် ပြည့်စုံသော၊
သူ။ “ဝိဟရတိ” တိဗ္ဗမိနာ ကာယာနုပဿနာ-
သမဂ္ဂိနော ဣရိယာပထဝိဟာရော ဝုတ္တော။
ဒီ၊ ဋ္ဌ။ ၂။ ၂၉၄။ သံ၊ ဋ္ဌ။ ၂။ ၄၅၄။

ကာယာနုပဿိ (တိ) [ကာယ + အနု + ဒိသ +
ဏိ။ ကာယ + အနုပဿိ] ကိုယ်၌ - ကိုယ်ကို
- အဖန်တလဲလဲ - ရှုလေ့ရှိသော - ရှုတတ်
သော၊ သူ။ ဣဓ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု ကာယေ ကာ-
ယာနုပဿိ ဝိဟရတိ... အဘိဇ္ဈာဒေါမနဿံ။ ဒီ၊
၂။ ၂၃၁။ မ၊ ၁။ ၇၀။ သံ၊ ၃။ ၁၂၃။ (- အံ၊ ၁။ ၄၁။
အဘိ၊ ဝိ။ ၂၀။ ပဋိသံ၊ ၄၀။ နေတ္တိ။ ၂၇။)
ကာယာနုပဿိတိ ကာယေ အနုပဿနသိ-
လော၊ ကာယံ ဝါ အနုပဿမာနော။ ဒီ၊ ဋ္ဌ။
၂။ ၃၄၇။ (- မ၊ ၁။ ၂၄၆။ သံ၊ ၃။ ၁၂၁။
အံ၊ ၁။ ၃၀၂။ အဘိ၊ ၁။ ၂၀၇။ ပဋိသံ၊ ၄၁။
၁။ ၁၆၁။ နေတ္တိ၊ ၄၅။ သံ၊ ၃။ ၁၅၇။ နေတ္တိ-
ဝိ။ ၁၃၆။)

ကာယာနုရူပ (တိ) [ကာယ + အနုရူပ] ကိုယ်
အားလျော်သော။ ယထာ ဝါ ပန တေ ....

ဝါစာနုရူပဉ္စ ပဝတ္တကာယာ ကာယာနုရူပဉ္စ
ပဝတ္တဝါစာ။ ဣတိဝုတ်၊ ဋ္ဌ။ ၂၀၆။

ကာယာနုသဋ္ဌ (တိ) [ကာယ + အနုသဋ္ဌ] ကိုယ်သို့
အစဉ်လျှောက်သော၊ ကိုယ်၌ ပြန့်နှံ့သော။
ဥပါဒိန္နကဋ္ဌာနေ ဝေ ပန သမုဋ္ဌာပေတိ၊
ရသဟရဏံဟိ ဂန္ဓာ ကာယာနုသဋ္ဌန္တိ ဝေဒိ-
တဗ္ဗံ။ အနု၊ ဋ္ဌ။ ၂။ ၂၇။

ကာယာဗာဓ (ပု) [ကာယ + အာဗာဓ] ကိုယ်၏
နာကျင်ခြင်း၊ ကိုယ်၌ဖြစ်သော အနာရောဂါ။
“ရောဂါ ဟောတိ ရောဂါဘိဘူတော” တိ-
အာဒိသု ကာယာဗာဓော။ မ၊ ဋ္ဌ။ ၁။ ၅၉။

ကာယာဘိမုခ (တိ) [ကာယ + အဘိမုခ] ကိုယ်
သို့ရှေးရှုသော။ အတ္တနော ကာယတော ပရ-
ဿ ကာယာဘိမုခံ ဉာဏံ ပေသေတိ။ ဒီ၊ ဋ္ဌ။
၂။ ၂၃၈။

ကာယာဘိဟာရ (ပု) [ကာယ + အဘိဟာရ]
ကိုယ်ဖြင့် ရှေးရှုဆောင်ခြင်း။ တတ္ထ ကာယာ-
ဘိဟာရော ဝါစာဘိဟာရေတိ ဒုဝိဓော
အဘိဟာရော။ ဝိ၊ ဋ္ဌ။ ၂။ ၂၄၉။ (- သာရတ္ထ၊
၃။ ၆၁။ ကင်္ခါ၊ ဋ္ဌ။ သစ်။ ၃၈၅။)

ကာယာပသန (န) [ကာယ + အာမသန] ကိုယ်
ကို သုံးသပ်ခြင်း။ ဟသာဓိပ္ပါယတာ ဥပ-
သမ္ပန္နဿ ကာယေန ကာယာမသနန္တိ ဣမာ-
နေတ္ထ ဒွေ အင်္ဂါနိ။ ကင်္ခါ၊ ၂။ ၃၈။ သာရတ္ထ၊
၃။ ၇၉။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၄၂။

ကာယာယတန (န) [ကာယ + အာယတန]
ကာယဝိညာဉ်၏ - ဖြစ်ရာ - တည်ရာ - စုဝေး-
ရာ - အကြောင်း။ ကာယာယတန။ ရသာ-
ယတနံ ကာယာယတနံ ဖောဋ္ဌဗ္ဗာယတနံ။
အဘိ၊ ပု။ ၁၀၁။ (- ယမက၊ ၁။ ၇၁။ အဘိ၊ ဋ္ဌ။
၁။ ၃၄၈။ အဘိ၊ ၁။ ၃၀၇။ ပဋိသံ၊ ၄၁။
၁၀၃။) အာယတန-လည်း ကြည့်။

ကာယာယတနမူလက (တိ) [ကာယာယတန +
မူလ + က] ကာယာယတန-မူ၌ ဖြစ်သော။

ကာယာယတနမူလကာနိ သတ္တ။ အဘိဋ္ဌ၊
၃။၃၀၇။

ကာယာယတနယမက (န) [ကာယာယတန+
ယမက] ကာယာယတနယမိက်။ ကာယာ-
ယတနယမကံ ပန ဒုတိယပုစ္ဆာယ ဝသေန
ဝိသဠိတဗ္ဗံ သိယာ။ မူလဋီ၊၃။၁၂၉။

ကာယာရမ္ပဏ (န) [ကာယ+အာရမ္ပဏ] (၁)
(ဆံအစရှိသော) ကာယ - အပေါင်း - ဟူ
သော အာရုံ။ (တိ) (၂) (က) (ထွက်သက်
ဝင်သက်စသော) ကာယ - အပေါင်း - လျှင်
အာရုံရှိသော၊ အပေါင်းကို အာရုံပြုသော။
(ခ) ခန္ဓာကိုယ်ကို အာရုံပြုသော။ (၁)
ကာယာရမ္ပဏေ ဉာဏံ ကာယမောနေယျံ။
မဟာနိ၊ ၂၆၀။ ဒီ၊ ၁၂။ ၁၆၆။ “အတ္ထိ ဣမသ္မိ”
ကာယေ ကေသာ”တိအာဒိနာ ကာယသင်္ခါ-
တဿ အာရမ္ပဏဿ ဇာနနံ။ ဒီ၊ ၁၂။ ၂၁၄။
(တိ) (၂) (က) ကာယဂတာသတိန္တိ
ကာယပရိဂ္ဂဟိကမ္ပိ ကာယာရမ္ပဏမ္ပိ သတိ။
မ၊ ၁၄။ ၁၀၂။ (-ဥဒါန၊ ၁၄၀။ ထေရ၊ ၁၁။
၅၈။) (ခ) ကာယာရမ္ပဏော(သံ၊ ၃။ ၁၃၅)-
တိ ယံ ကာယံ အနုပဿတိ၊ တမေဝ အာ-
ရမ္ပဏံ ကတွာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ ကိလေသပရိဋ္ဌာဟော။
သံ၊ ၁၄။ ၂၃၉။ (-သံ၊ ၁၂။ ၄၇၃။)

ကာယာရဟ (တိ) [ကာယ+အာရဟ] ကိုယ်
အား ထိုက်တန်သော၊ ကိုယ်ဖြင့် ပြုလုပ်ထိုက်
သော။ ကာယာရဟံ ပုညံ ဂဏှိဿာမိ။
စရိယာ၊ ၁၄။

ကာယာရုဠ (တိ) [ကာယ + အာရုဠ] ကိုယ်၌
တင်ထားအပ်သော၊ ကိုယ်၌ - ဝတ်ဆင် -
လိမ်းကျံ-ထားသော။ ကာယာရုဠော ပန
အာဂန္တုကအနုလေပနာဒိဂန္ဓော ဣဓ အ-
ဓိပ္ပေတော။ အံ၊ ၁၁။ ၂၀။ သောပိ အတ္တ-
နော ကာယာရုဠမေဝ အာဘရဏဘဏှံ
ဩမုဉ္ဇိတွာ။ ဇာ၊ ၁၄။ ၂၈။

ကာယာရုဠအနုလေပန (န) [ကာယာရုဠ+အနု-
လေပန] ကိုယ်၌ - တင်ထား - လိမ်းကျံ - ချယ်
သ - သော နံ့သာပျောင်း။ ဣတ္ထိယာ သရိရ-
ဂန္ဓဿ ကာယာရုဠအနုလေပနာဒိဂန္ဓဿ စ
တပုဋိဗဒ္ဓဘာဝတော။ အံ၊ ၁၁။ ၇၀။

ကာယာရုဠပသာဓန (န) [ကာယာရုဠ+ပသာ-
ဓန] ကိုယ်၌ဝတ်ဆင်ထားသော တန်ဆာ။
ဘဒ္ဒေ တဝ ဥတ္တရသာဓုကံ ဩမုဉ္ဇိတွာ ကာ-
ယာရုဠပသာဓနံ ဘဏှိကံ ကရောဟိ။ ထေရိ၊
၄။ ၁၀၃။ (-ဇာ၊ ၁၄။ ၂၅၂။)

ကာယာလသိယ (န) [ကာယ+အာလသိယ]
ကိုယ်၏ ပျင်းရိခြင်း၊ ကိုယ်ထိုင်းမှိုင်းခြင်း။
ဣတိ သဗ္ဗေဟိပိ ဣမေဟိ ပဒေဟိ ကိလေသ-
ဝသေန ကာယာလသိယံ ကထိတံ။ အဘိ၊ ၄။
၂။ ၄၆၀။ မဟာနိ၊ ၄။ ၃၆၁။ (-သံ၊ ၁၄။
၁၇၇။ ဣတိဝုတ်၊ ၄။ ၁၀၁။ သုတ္တနိ၊ ၄။
၂၈၃။ နေတ္ထိ၊ ၄။ ၁၇၉။) ကာယာလသိယန္တိ
နာမကာယဿ အာလသိယံ၊ တဒေဝ ရူပ-
ကာယဿာပိတိ ဒဠဗ္ဗံ။ မူလဋီ၊ ၂။ ၂၁၉။ (-
သံ၊ ၁၂။ ၄၁၆။)

ကာယာလသိယပစ္စယ (ပု) [ကာယာလသိယ+
ပစ္စယ] ကိုယ်၏ ပျင်းရိခြင်း ဟူသော အ-
ကြောင်း။ ကာယာလသိယပစ္စယာ ဝိရိယဿ
ပဋိပက္ခဘူတာ စတ္တာရော အကုသလက္ခန္ဓာ
တန္တိ နာမ။ သံ၊ ၁၁။ ၇၉။

ကာယာလသိယပဋိပ္ပဿဒ္ဓိ (ထိ) [ကာယာလ-
သိယ+ပဋိပ္ပဿဒ္ဓိ] ကိုယ်ပျင်းရိခြင်း၏ ငြိမ်း
အေးခြင်း။ ကာယဒဠ္ဋလ္လာနံ ပဋိပ္ပဿဒ္ဓိ-
ယာတိ ဣမိနာ ကာယာလသိယပဋိပ္ပဿဒ္ဓိ
ကထိတာ။ မ၊ ၁၄။ ၁၀၂။

ကာယာလသိယလက္ခဏ (တိ) [ကာယာလ-
သိယ+လက္ခဏ] ကိုယ်ပျင်းရိခြင်းလျှင် မှတ်
ကြောင်းလက္ခဏာရှိသော။ ကာယာလသိယ-
လက္ခဏံ မိဒ္ဓန္တိ ဣမေ ပါပဓမ္မာ ပတ္တဋ္ဌာယံ
ရဟဒံ။ ထေရ၊ ၄။ ၂၈၆။

ကာယာလသိယဝိဂမန (န) [ကာယာလသိယ+ဝိဂမန] ကိုယ်ပျင်းရိခြင်းမှ ကင်းခြင်း။ သာပန နိတ္တန္တိတာ ကာယာလသိယဝိဂမနေ ပါကဋ္ဌာ ဟောတိ။ ဒီ၊ ဇီ၊ ၃။ ၇၆။

ကာယာလသိယဝိမောစန (န) [ကာယာလသိယ+ဝိမောစန] ကိုယ်ပျင်းရိခြင်းမှ လွတ်မြောက်ခြင်း။ သော စ ဇေတဝနံ ပဝိသိတွာ ဘုတ္တပါတရာသေ ကာယာလသိယဝိမောစနတ္ထံ အဗ္ဗောကာသေ...ပုစ္ဆိ။ ဥဒါန၊ ၄။ ၇၇။ (-အံ၊ ဇီ၊ ၁။ ၁၈၀။)

ကာယာလသိယဝိရဟိတ (တိ) [ကာယာလသိယ+ဝိရဟိတ] ကိုယ်ပျင်းရိခြင်းမှ ကင်းသော။ အတန္တိတောတိ နိတ္တန္တိ ကာယာလသိယဝိရဟိတော။ ဒီ၊ ဇီ၊ ၃။ ၇၆။ (-ဒီ၊ ဇီ၊ ၃။ ၇၆။)

ကာယာဝလေပန (န) [ကာယ+အဝလေပန] ကိုယ်ကို လိမ်းကျံခြင်း။ တနုဝိလေပနေနာတိ ကာယာဝလေပနေန ဥစ္ဆာဒနဝိလေပနေန။ မ၊ ဇီ၊ ၂။ ၁၀၅။

ကာယာသုစိ (တိ) [ကာယ+အသုစိ] ကိုယ်၏ မစင်ကြယ်ခြင်း။ အောက်ပုဒ်-ကြည့်။

ကာယာသုစိသန္နိဿိတ (တိ) [ကာယာသုစိ+သန္နိဿိတ] ကိုယ်၏မစင်ကြယ်ခြင်းကိုမှီသော။ အသုစိသုခံ ကာယာသုစိသန္နိဿိတတ္တာ။ မ၊ ဇီ၊ ၃။ ၇၇။ (-အံ၊ ဇီ၊ ၃။ ၁၄။)

ကာယိက^၁ (ပု) [ကယ+ဏိက။ ကယေန ဇီဝတိတိ ကာယိကော။ ဏိကော။ သူစိ။] ကုန်ဝယ်ခြင်းဖြင့် အသက်မွေးသူ၊ ဝယ်တတ်သောသူ၊ အဝယ်တော်။ ကာယိကော တု စ ကာယိကော။ ဓာန်၊ ၄၇၀။ ကာယိက-လည်း ကြည့်။

ကာယိက^၂ (တိ) [ကာယ+ဏိက] (၁) ကိုယ်၌-ဖြစ်သော-မှီသော။ (အထည်ကိုယ်ခြံ ဗဒု

လုံးကို ကိုယ်ဟုဆိုသည်။) (၂) ကာယပသာဒလျှင် မှီရာတည်ရာရှိသော၊ ကာယပသာဒ၌ -မှီသော-ယှဉ်သော။ (ဝမ်းမီးရှိရာ ဌာန၊ ဆံဖျား၊ အမွေးဖျား၊ ခြေသည်း လက်သည်း ဖျားနှင့် ခြောက်သွေ့သော အရေဖျားများမှ တပါး တကိုယ်လုံး ပြန့်နှံ့တည်နေသည့် အကြည်သဘော ကာယပသာဒကို ကိုယ်ဟုဆိုသည်။) (၃) ကာယဒွါရ၌ဖြစ်သော၊ ကာယဒွါရဖြင့် -ရောက်အပ်-ပြုအပ်သော။ (လှုပ်ရှားသောကိုယ်ဖြင့် အဓိပ္ပါယ်ကို သိစေတတ်သော စောပနကာယခေါ် ကာယ-ဝိညတ်ကို ကိုယ်ဟုဆိုသည်။) (၄) (၅-ခုသော ပသာဒ) ကာယ၌ဖြစ်သော။ (ကာယပသာဒကိုသာ ကိုယ်ဟုခေါ်သည်မဟုတ်၊ စက္ခု၊ သောတ၊ သာန၊ ဇီဝါ ပသာဒများကိုလည်း ဥပစာအားဖြင့် ကိုယ်ဟုခေါ်သည်။) (၅) (၅-ခုသော ပသာဒ) ကာယကို ချောက်ချားစေတတ်သော။ (စက္ခုစသော ရုပ်ကာယကို ချောက်ချားစေတတ်သည်မဟုတ်၊ ချောက်ချားအောင်လုပ်၍ မရ၊ စက္ခု-စသော ရုပ်ကာယသို့ အစဉ်လျှောက်၍ဖြစ်သော ဝိညာဏကာယကိုသာ ချောက်ချားစေတတ်သည်၊ ချောက်ချားအောင် လုပ်၍ ရသည်။)

(၁) ကိုယ်၌-ဖြစ်သော-မှီသော။ ဒီဃံ အဿာသာ ကာယိကာ ဧတေ ဓမ္မာ။ ဝိ၊ ဇီ၊ ၂။ ၁၈။ နတ္ထိ မေ ကာယိကံ ဗလံ။ စရိယာ။ ၄၁၄။ ကာယိကာတိ ရူပကာယေ ဘဝါ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁၉၅။ နတ္ထိ မေ ကာယိကံ ဗလန္တိ မယံ ပန အတိတရုဏတာယ ကာယသန္နိဿိတံ ဗလံ နတ္ထိ။ စရိယာ၊ ၄။ ၂၂၅။

(၂) ကာယပသာဒလျှင် မှီရာတည်ရာရှိသော၊ ကာယပသာဒ၌ -မှီသော-ယှဉ်သော။ ယံ ခေါ် ဘိက္ခဝေ ကာယိကံ ဒုက္ခံ။ ဒီ၊ ၂။ ၂၄၄။ သံ၊ ၃။ ၁၈၅။ ယံ ကာယိကံ အသာတံ။ ပဋိသံ၊ ၃၇။ (-၁၈၆။) ကာယိကန္တိ ကာယပသာဒဝတ္ထုကံ။ ဒီ၊ ဇီ၊ ၂။ ၃၈၈။

သံဠုပ။ ၂၇၂။ နိဿယဘူတော ကာယော
တေဿ အတ္တိတိ ကာယိကံ၊ တေနာဟ
“ကာယပသာဒဝတ္ထုက”န္တိ။ ဒီ၊ ဠု၊ ၂။ ၃၃၉။
(- သံဠု၊ ၂။ ၄၉၆။) ကာယနိဿိတတ္တာ
ကာယိကံ။ ပဋိသံဠု၊ ၁။ ၁၄၄။ ကာယိကန္တိ
ပသာဒကာယံ ဝိနာ အနုပုတ္တိတော ကာယေ
နိယုတ္တန္တိ ကာယိကံ။ ပဋိသံဠု၊ ၂။ ၁၁၆။

(၃) ကာယဒွါရ၌ဖြစ်သော၊ ကာယဒွါရ
ဖြင့်-ဆောက်အပ်-ပြုအပ်-သော။ ကာယိ-
ကေန အနာစာရေန သမန္နာဂတော ဟော-
တိ။ ဝိ၊ ၄။ ၃၂။ ကာယိကော အနာစာရော
နာမ ကာယဒွါရေ ပညတ္တသိက္ခာပဒဝိတိက္က-
မော ဝုစ္စတိ။ ဝိ၊ ၄။ ၄။ ၃။ (- ၁၆၆။) ကာယိ-
ကပါဂဗ္ဗိယ (မဟာနိ၊ ၁၇၅)န္တိ ကာယေ
ဘဝံ ကာယိကံ။ မဟာနိ၊ ၄။ ၂၉၄။ ကာယိ-
ကာနိ န ဝါစသိကာနိ။ ဝိ၊ ၅။ ၃၇၇။ ဝိ၊ ၄။ ၃။
၁၀၇။ ပဂေဝ ကာယိကာ။ ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၆၉။
ကာယိကာနိတိ ကာယေန အာပဇ္ဇိတဗ္ဗာနိ။
ဝဇီရ၊ ၃၂၂။ ကာယိကာတိ ကာယေန ကတာ
ပါဏာတိပါတာဒိနိပ္ပိဒကာ ဗလဝန္တော အ-
ကုသလာ။ သီ၊ ၄။ ၁။ ၁၂၆။ (- ဒီ၊ ၄။
၁။ ၁၁၄။)

(၄) (၅-ခုသော ပသာဒ)ကာယ၌
ဖြစ်သော။ ယံ ခေါ် အာဝုသော ဝိသာခ
ကာယိကံ ဝါ။ မ၊ ၁။ ၃၇၇။ ကာယိကာ
ကာမာဝစရေယေဝ လဗ္ဘန္တိ။ သံဠု၊ ၃။ ၁၂၂။
အဒုက္ခမသုခါ ပန စက္ခာဒယော ပသာဒ-
ကာယေ သန္ဓာယ ပရိယာယေန အတ္တိ
ကာယိကာ။ အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၁၃။ ကာယိကံ
ဝါတိအာဒိသု ပဉ္စဒွါရိကံ သုခံ ကာယိကံ
နာမ။ မ၊ ၄။ ၂။ ၂၆၆။ စက္ခာဒိတော ရူပါဒိသု
ပဝတ္တရူပကာယတော ဥပုဇ္ဇနတော ပဉ္စ-
ဒွါရိကံ သုခံ ကာယိကံ နာမ။ မ၊ ၄။ ၂။ ၂၇၅။
ကာယိကာတိ ပဉ္စဒွါရကာယိကာ။ သံဠု၊ ၂။
၃၆၁။ စက္ခာဒယော ပသာဒါ ဩဠာရိက-
မနောမယတ္တဘာဝပရိယာပန္နာ ကာယဝေါ-

ဟာရံ အရဟန္တိတိ တဗ္ဗတ္ထုကာ အဒုက္ခမသု-
ခါ “ကာယိကာ”တိ ပရိယာယေန ဝုတ္တာ
န ကာယပသာဒဝတ္ထုကတ္တာ၊ န ဟိ စက္ခာ-
ဒယော ကာယပသာဒါ ဟောန္တိတိ။ မူလ၊ ၄။
၂။ ၁၂။ (- အနု၊ ၄။ ၂။ ၁၇။)

(၅) (၅-ခုသော ပသာဒ) ကာယကို
ချောက်ချားစေတတ်သော။ ကာယိကာ ဝါ
စေတသိကာ ဝါ။ အံ၊ ၁။ ၁၃၆။ ကာယိကာတိ
ပဉ္စဒွါရကာယံ ခေါဘယမာနာ။ အံ၊ ၄။ ၂။
၁၁၇။ ပဉ္စဒွါရကာယန္တိ ပဉ္စဒွါရနုသာရေန
ပဝတ္တံ ဝိညာဏကာယံ။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၁၁၀။

ကာယိကအသာတ (တိ) [ကာယိက + အသာတ]
ကိုယ်၌ဖြစ်သော မသာယာစေတတ်သော။
ကာယိကအသာတဘူတံ ဒုက္ခံ။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၃၄၃။
မ၊ ၄။ ၁။ ၂၄၂။ သံဠု၊ ၃။ ၂၁၄။

ကာယိကအသာဒပစ္စုပဋ္ဌာန (တိ) [ကာယိက +
အသာဒ + ပစ္စုပဋ္ဌာန] ကိုယ်၌ဖြစ်သော-
သာယာအပ်သောတရားဟူ၍ - သာယာအပ်
သည်၏ အဖြစ်ဖြင့်-ဉာဏ်အား ရှေးရှုထင်
တတ်သော။ သမ္မယုတ္တာနံ ဥပဗြူဟနရသံ
ကာယိကအသာဒပစ္စုပဋ္ဌာနံ ကာယိန္ဒြိယ-
ပဒဋ္ဌာနံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၉၁။ ကာယနိဿိတတ္တာ
ကာယေ ဘဝေါ ကာယိကော၊ သော ဝေ
အသာဒေါ တထာ ပစ္စုပတိဋ္ဌတိတိ ကာယိ-
ကအသာဒပစ္စုပဋ္ဌာနံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၄။ ၂။ ၁၃၈။

ကာယိကဥပသာတိကာ (ထိ) [ကာယိကာ +
ဥပသာတိကာ] ကိုယ်၌ဖြစ်သော လွန်ကျူး
ခြင်း၊ ကိုယ်ဖြင့် လွန်ကျူးခြင်း။ ကာယိက-
ဥပသာတိကာ နာမ ကာယေန ဝိတိက္ကမော။
ဝဇီရ၊ ၅၇၄။

ကာယိကကရဏ (န) [ကာယိက + ကရဏ]
ကာယဒွါရ၌ဖြစ်သော-စိတ်အမူအရာ - အလို
ဆန္ဒ - အကြံအစည်။ ကာယိကကရဏ (အဘိ၊
၄။ ၁။ ၁၂၅)န္တိ ကာယဒွါရပုဝတ္တံ စိတ္တကိရိယံ၊
အဓိပ္ပါယန္တိ အတ္ထော။ မူလ၊ ၄။ ၁။ ၇၂။

ကယိကကရဏဂူဟဏ (န) [ကယိကကရဏ + ဂူဟဏ] ကယဒ္ဒါရဉ်ဖြစ်သော အမူအရာကို - ယူခြင်း - သိခြင်း။ တေဿ ပန ကယိက- ကရဏဂူဟဏဿ ဥဒကာဒိဂူဟဏဿ စ ပုရိမ- သိဒ္ဓသမ္ပန္နဂူဟဏံ ဥပနိဿယော ဟောတိတိ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ မူလဋီ၊ ၁။ ၇၃။

ကယိကကသာဝ (ပု) [ကယိက + က- သာဝ] ကိုယ်၌ဖြစ်သော ကိလေသာဖန်ရည်။ ကယိကကသာဝေါ လောဘဿ ပဒဋ္ဌာနံ။ ပေဋကော။ ၂၃၀။ (ကယိကကသာဝ-ရှိသင့် သည်။)

ကယိကကိရိယ (ထိ၊ န) [ကယိက + ကိရိယ] ကိုယ်၌ဖြစ်သော အမူအရာ၊ ကိုယ်အမူအရာ။ ကယိကကိရိယာ ကိဉ္စိကတ္တဗ္ဗံ သမုဋ္ဌာပေတိ။ ဒီ၊ ဋီ၊ ၁။ ၁၀၆။ သီ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၁။ ၃၁၀။ မ၊ ဋီ၊ ၁။ ၁၀၄။ သံ၊ ဋီ၊ ၁။ ၁၀၉။ (-အံ၊ ဋီ၊ ၁။ ၁၀၇။ မူလဋီ၊ ၁။ ၁၁၂။)

ကယိကကိရိယာနိယာမက (တိ) [ကယိက- ကိရိယာ + နိယာမက။ ထိ-၌ - နိယာမိကာ] ကိုယ်အမူအရာကို မှတ်တတ်သော။ ဝစိဘေ- ဒဿ နိယာမိကာ ဝါစာ ကယိကကိရိယာ- နိယာမကဿ ကမ္မန္တဿ ဥပကာရိကာ။ ဒီ၊ ဋီ၊ ၁။ ၃၄၃။ (-သီ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၂။ ၃၃၈။ အံ၊ ဋီ၊ ၁။ ၂၆၅။)

ကယိကခိန္နာ (ထိ) [ကယိကာ + ခိန္နာ] ကိုယ်၌ ဖြစ်သော - မြူးထူး - ပျော်ပါး - ကစား - ခြင်း။ ခိန္နာတိ ကယိကခိန္နာဒိကာ တိဝိဓာ ခိန္နာ။ သံ၊ ဋီ၊ ၁။ ၈၅။ (-သံ၊ ဋီ၊ ၁။ ၁၂၆။)

ကယိကစေတသိက (တိ) [ကယိက + စေ- တသိက] ကိုယ်စိတ်၌ - မှီသော - ဖြစ်သော (ဝေဒနာ ဝီရိယ စသည်)။ ဧတ္ထ စ ကယိက- စေတသိကဝသေန ဒွေ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ မ၊ ဋီ၊ ၁။ ၈၀။ (- သံ၊ ဋီ၊ ၁။ ၂၃၄၊ ၂၉၉။ အံ၊ ဋီ၊ ၁။ ၁၃၈၊ ၁၅၀။ ပဋိသံ၊ ဋီ၊ ၁။ ၁၀၆။) တတ္ထ ပသာဒကာ-

ယသန္နိဿိတာ ကယိကာ၊ စေတောသန္နိဿိ- တာ စေတသိကာ။ မ၊ ဋီ၊ ၁။ ၅၀။

ကယိကစေတသိကအညထာဘာဝ (ပု) [က- ယိကစေတသိက + အညထာဘာဝ] ကိုယ်၌ ဖြစ်သော ပူပန်ခြင်း - စိတ်၌ဖြစ်သော ပူပန် ခြင်း - မှ တပါးသော အခြင်းအရာဖြင့် ဖြစ် ခြင်း။ ကယစိတ္တလဟုတာဒယော ဥပ္ပဇ္ဇန္တိတိ ဣဒံ ကယိကစေတသိကအညထာဘာဝဿ (ကယိက စေတသိက ဒရထ ဘာဝဿ?) ကာရဏဝစနံ။ သံ၊ ဋီ၊ ၂။ ၃၃၉။

ကယိကစေတသိကအဝိတိက္ကမ (ပု) [ကယိက- စေတသိက + အဝိတိက္ကမ] ကိုယ်စိတ်၌ဖြစ် သော မလွန်ကျူးခြင်း။ ကယိကစေ- သိကအဝိတိက္ကမသင်္ခါတေန အာစာရေန စ.... သမ္ပန္နော။ သံ၊ ဋီ၊ ၂။ ၄၈၅။

ကယိကစေတသိကဥပဟာရ (ပု) [ကယိက- စေတသိက + ဥပဟာရ] ကိုယ်စိတ်၌ဖြစ်သော ပူဇော်ခြင်း။ ဥပဟာရံ ဥပဟရန္တိတိ က- ယိကစေတသိကဥပဟာရံ ဥပဟရန္တိ ဥပ- နိယန္တိ။ အံ၊ ဋီ၊ ၂။ ၃၂၃။

ကယိကစေတသိကဒရထ (ပု) [ကယိက- စေတသိက + ဒရထ] ကိုယ်စိတ်၌ဖြစ်သော ပူပန်ခြင်း။ ဗုဒ္ဓါနံ ဟိ ကထံ သုဏန္တဿ ကယိကစေတသိကဒရထာ န ဟောန္တိ။ သံ၊ ဋီ၊ ၁။ ၉၄။

ကယိကစေတသိကဒရထပဋိပဿဒွိ (ထိ) [က- ယိကစေတသိက + ဒရထ + ပဋိပဿဒွိ] ကိုယ် စိတ်၌ဖြစ်သော ပူပန်ခြင်းမှ ငြိမ်းအေးခြင်း။ ပဿမ္မတိတိ ကယိကစေတသိကဒရထပဋိပ- သဒ္ဓိယာ ကာယောပိ စိတ္တမ္ပိ ပဿမ္မတိ။ မ၊ ဋီ၊ ၄။ ၁၀၁။ ကယိကစေတသိကဒရထ- ပဋိပဿဒ္ဓိယာတိ ကာယစိတ္တာနံ သာဓုဘာ- ဝုပဂမနေန ဝိက္ခမ္ဘိတတ္တာ။ မ၊ ဋီ၊ ၁။ ၃၁၄။

ကယိကစေတသိကဒုက္ခ (တိ) [ကယိက-
စေတသိက + ဒုက္ခ] ကိုယ်စိတ်၌ ဖြစ်သော
ဆင်းရဲ။ စတုသုပိ ဣရိယာပထသု ကိလေသ-
ဒုက္ခနု စေတ ကယိကစေတသိကဒုက္ခနု စ
ဒုက္ခဝိဟရတိ။ ဣတိဝုတ်၊ ငွ။ ၉၂။ (-ဇာ၊ ငွ။ ၁။
၃၄၉။ ဇာ၊ ငွ။ ၂။ ၄၂၂။ ဇာ၊ ငွ။ ၅။ ၁၀၅။)

ကယိကစေတသိကဒုက္ခရဟိတ (တိ) [က-
ယိကစေတသိကဒုက္ခ + ရဟိတ] ကိုယ်စိတ်
ဆင်းရဲခြင်းမှ ကင်းသော။ သဗ္ဗေသုပိ
ဧတေသု သမဏေသု သုခုမာလသမဏော
မုဒုစိတ္တသရိရော ကယိကစေတသိကဒုက္ခ-
ရဟိတော ကေန္တသုခိ။ အံ၊ ငွ။ ၂။ ၃၂၃။

ကယိကစေတသိကဒုက္ခသန့်ဘိတ (တိ) [က-
ယိကစေတသိကဒုက္ခ + သန့်ဘိတ] ကိုယ်စိတ်
ဆင်းရဲခြင်းဖြင့် ချောက်ချားသော။ က-
ယိကစေတသိကဒုက္ခသန့်ဘိတမ္ပိ မဟာဇနံ
မဟာမေဃော သလိလေန မေဒိနိ ဝိယ
နိဗ္ဗာပေယျ။ ဇာ၊ ငွ။ ၂။ ၄၂၂။

ကယိကစေတသိကဒုက္ခာပဂတ (တိ) [က-
ယိကစေတသိကဒုက္ခ + အပဂတ] ကိုယ်စိတ်
ဆင်းရဲခြင်းမှ ကင်းသော။ တဒါ ကယိက-
စေတသိကဒုက္ခာပဂတဘာဝဉ္စ နိဒ္ဒါလာဘ-
သိသေန။ သံ၊ ငွ။ ၁။ ၂။ ၁၉၇။

ကယိကစေတသိကဒုက္ခာပဂမ (ပု) [ကယိက-
စေတသိကဒုက္ခ + အပဂမ] ကိုယ်စိတ်ဆင်းရဲ
ခြင်းမှ ကင်းခြင်း။ တဒါ ကယိကစေတသိက-
ဒုက္ခာပဂမော... ဧဝံ ပကာရော ဒိဋ္ဌဓမ္မိကော။
ဒံ၊ ငွ။ ၁။ ၂၇၅။

ကယိကစေတသိကဒုက္ခာပနယန (တိ) [က-
ယိကစေတသိကဒုက္ခ + အပနယန] ကိုယ်စိတ်
ဆင်းရဲခြင်းကိုယ်ခြင်း။ တထာ အဘိဂတာ-
နဉ္စ ဧတသံ ကယိကစေတသိကဒုက္ခာပန-
ယနေ ပဋိဗလဘာဝေါ။ ဣတိဝုတ်၊ ငွ။ ၁။ ၁။

အဘိဓာန် (က-ဝဂ်) ၁-၄၁-ပ-မ-ဗ-သ-၈

ကယိကစေတသိကဒုက္ခာဘာဝ (ပု) [ကယိက-
စေတသိကဒုက္ခ + အဘာဝ] ကိုယ်စိတ်ဆင်းရဲ
ခြင်း၏မရှိခြင်း။ ကယိကစေတသိကဒုက္ခာ-
ဘာဝတော အနာမယာ အရောဂါ။ ဝိမာန၊
ငွ။ ၆၇။

ကယိကစေတသိကဒုက္ခပ္ပတ္တိ (ထိ) [ကယိက-
စေတသိကဒုက္ခ + ဥပ္ပတ္တိ] ကိုယ်စိတ်ဆင်းရဲမှု
ဖြစ်ပေါ်ခြင်း။ ကာရဏသမာယောဂေါတိ
ကယိကစေတသိကဒုက္ခပ္ပတ္တိယာ ပစ္စယသ-
မောဓာနံ။ အံ၊ ငွ။ ၂။ ၃၁၇။

ကယိကစေတသိကပ္ပဋိပတ္တိ (ထိ) [ကယိက-
စေတသိက + ပဋိပတ္တိ] ကိုယ်စိတ်၌ ဖြစ်သော
အကျင့်။ အာဒိတော ပဋ္ဌာယ တဿ က-
ယိကစေတသိကပ္ပဋိပတ္တိယာ ပကာသနတ္ထံ
သင်္ဂီတိကာရေဟိ သင်္ဂီတိကာလေ ဘာသိတ-
ဝစနံ။ ဥဒါန၊ ငွ။ ၂၇။

ကယိကစေတသိကာဗာဓ [ကယိကစေတသိ-
က + အာဗာဓ] ကိုယ်စိတ်၌ ဖြစ်သော အနာ။
အထ ဝါ နိရောဓော သုဠ ခါဒတိ ခနတိ
ကယိကစေတသိကာဗာဓန္တိ ဝတ္တဗ္ဗတံ အရ-
ဟတိ သတ္တာဟမ္ပိ တတ္ထ ဒုက္ခဿ နိရုဇ္ဈန-
တော။ မ၊ ငွ။ ၂။ ၅၁။

ကယိကစေတသိကဝိရိယ (န) [ကယိက-
စေတသိက + ဝိရိယ] ကိုယ်စိတ်၌ ဖြစ်သော
လုံ့လ။ တံသမ္ပယုတ္တမေဝ ကယိကစေ-
တသိကဝိရိယံ ဝိရိယသမ္မောဇ္ဈင်္ဂီ။ မ၊ ငွ။ ၄။
၁၀၁။ သံ၊ ငွ။ ၂။ ၃၀၅။ (-အံ၊ ငွ။ ၂။ ၁၇၉။
ဓမ္မ၊ ငွ။ ၁။ ၁၀၃။ မဟာနိ၊ ငွ။ ၁၉၂။ ဇာ၊ ငွ။ ၅။
၂၇၇။)

ကယိကစေတသိကဝိရိယာတာပ (ပု) [က-
ယိကစေတသိကဝိရိယ + အာတာပ] ကိုယ်
စိတ်၌ ဖြစ်သော လုံ့လဟူသော (ကိလေသာ
တို့ကို) ပူပန်စေတတ်သောတရား (ဝိရိယ)။
ကယိကစေတသိကဝိရိယာတာပေန အာ-

တာပိနော။ သုတ္တနိ၊ ၁၂။ ၂၂။ (-ဥဒါန၊ ၄။ ၁၅၆။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၂၉၂။) ကယိကစေတသိကဝိရိယာတာပေန အာတာပဝါ၊ အာတာပေတိ ကိလေသေ'တိ အာတာပေါ၊ ဝိရိယံ။ ဥဒါန၊ ၄။ ၁၅၆။ (-သာရတ္ထ၊ ၃။ ၂၉၂။)

ကယိကစေတသိကသုခ (တိ) [ကယိကစေတသိက+သုခ] ကိုယ်စိတ်၌ ဖြစ်သော ချမ်းသာ။ ကိတ္တိဉ္စ သုခဉ္စာတိ ဝဏ္ဏဘဏ္ဍကကယိကစေတသိကသုခဉ္စ။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၂၄၈။ (-အံ၊ ၄။ ၁။ ၂၄၈။ အဘိ၊ ၄။ ၁။ ၁၇၃။ ဓမ္မ၊ ၄။ ၁။ ၂၅။ ထေရ၊ ၄။ ၁။ ၃၀။ မဟာနိ၊ ၄။ ၁၄၇။)

ကယိကစေတသိကသုခပုဋ္ဌိလာဘ (ပု) [ကယိကစေတသိကသုခ+ပုဋ္ဌိလာဘ] ကိုယ်စိတ်၌ ဖြစ်သော ချမ်းသာကို ရခြင်း။ ဝေမယံ အသေစနကော စ အပ္ပိတပ္ပိတက္ခဏေ ကယိကစေတသိကသုခပုဋ္ဌိလာဘာယ .... ဝေဒိတဗော။ ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၁၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂၆၀။

ကယိကစေတသိကသုခပုတ္တိ (ထိ) [ကယိကစေတသိကသုခ+ပုတ္တိ] ကိုယ်စိတ်၌ဖြစ်သော ချမ်းသာ-သို့ရောက်ခြင်း-ကိုရခြင်း။ သုရိယဿ ဥက္ကသိတဝိဝေဇနဉ္စတုသုခတာ ကယိကစေတသိကသုခပုတ္တိယာ ပုဗ္ဗနိမိတ္တံ။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၃၃။

ကယိကစေတသိကသုခသမ္ပဂီ (ထိ) [ကယိကစေတသိကသုခ+သမ္ပဂီ] ကိုယ်စိတ်၌ ဖြစ်သော ချမ်းသာနှင့်ပြည့်စုံသောသူ။ မဟာရာဇ သော ပုဂ္ဂလော .... ကယိကစေတသိကသုခသမ္ပဂီ ဟုတွာ သုခံ သေတိ။ ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၁၅၈။ (-ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၁၅၃။)

ကယိကစေတသိကသုခသမုပဗျူဟ (ပု) [ကယိကစေတသိကသုခ+သံ+ဥပဗျူဟ] ကိုယ်စိတ်၌ဖြစ်သော ချမ်းသာကို ကောင်းစွာပွားစေတတ်သော။ တနူတိ မန္တော ကယိကစေတသိကသုခသမုပဗျူဟတော။ သီ၊ ၄။ ၁။ ၂။ ၃၂။

ကယိကစေတသိကသုခဟေတု (ပု) [ကယိကစေတသိကသုခ+ဟေတု] ကိုယ်စိတ်၌ ဖြစ်သော ချမ်းသာခြင်း၏ အကြောင်း။ ဣလောကပရလောကေသု ကယိကစေတသိကသုခဟေတုတော “သုခ” နှိပ် ဝုစ္စတိ။ ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၁၈၃။

ကယိကစေတသိကသုခပုတ္တိ (ထိ) [ကယိကစေတသိကသုခ+ဥပုတ္တိ] ကိုယ်စိတ်၌ ဖြစ်သောချမ်းသာဖြစ်ပေါ်ခြင်း။ သုရိယဿ ဥက္ကသိတဝိဝေဇနဉ္စတုသုခတာ ကယိကစေတသိကသုခပုတ္တိယာ ပုဗ္ဗနိမိတ္တံ။ မ၊ ၄။ ၄။ ၁၃၄။ (ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၃၃-၌ သုခပုတ္တိ။)

ကယိကစေတသိကဿာဒ (ပု) [ကယိကစေတသိက+အဿာဒ] ကိုယ်စိတ်၌ဖြစ်သော သာယာခြင်း။ သုခန္တိ ကယိကစေတသိကဿာဒိ။ ဇာ၊ ၄။ ၂။ ၇၃။

ကယိကဒုက္ခ (တိ) [ကယိက+ဒုက္ခ] ကိုယ်၌ ဖြစ်သော ဆင်းရဲ။ သုခဿ စ ပဟာနာ ဒုက္ခဿ စ ပဟာနာတိ ကယိကသုခဿ စ ကယိကဒုက္ခဿ စ ပဟာနာ။ ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၁၂၂။ အဘိ၊ ၄။ ၁။ ၂၂၀။ ပဋိသံ၊ ၄။ ၁။ ၁၇၇။ (-ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၃၃၉။ အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၉၇။)

ကယိကဒုက္ခဂဟဏ (န) [ကယိကဒုက္ခ+ဂဟဏ] ကိုယ်၌ဖြစ်သော ဆင်းရဲကိုယူခြင်း။ ကယိကဒုက္ခဂဟဏေနေဝ ဗျာဓိဒုက္ခံ ဂဟိတံ ဟေတိ။ ပဋိသံ၊ ၄။ ၁။ ၁၃၅။ (-သီ၊ ၄။ ၁။ ၁၇၆။)

ကယိကဒုက္ခဘာဝ (ပု) [ကယိကဒုက္ခ+အဘာဝ] ကိုယ်၌ဖြစ်သော ဆင်းရဲ၏ မရှိခြင်း။ သုခဘာဝေါ ကယိကဒုက္ခဘာဝေါ စေတသိကသုခဘာဝေါ။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၁၈၀။

ကယိကဒုက္ခာဝဟန (န) [ကယိကဒုက္ခ+အာဝဟန] ကိုယ်၌ ဖြစ်သော ဆင်းရဲကို ဆောင်ခြင်း။ ဒုက္ခံ ပန ဒုက္ခဒုက္ခတော ကာ-

ယိကဒုက္ခာဝဟနတော စ။ ပဋိသံဠာသ။ ၁၃၇။
ဝိသုဒ္ဓိ။ ၂။ ၁၃၇။

ကယိကဒေါသ (ပု) [ကယိယ + ဒေါသ]
ကိုယ်၌ဖြစ်သောအပြစ်။ ကယိကဒေါသော
ဒေါသဿ ပဒဋ္ဌာနံ။ ပေဋကော။ ၂၃၀။

ကယိကပဋိသံဝေဒန (ထိန) [ကယိကာ + ပ-
ဋိသံဝေဒနာ] ကိုယ်၌ဖြစ်သော ချမ်းသာ
ကိုခံစားခြင်း။ ပါဏာတိပါတာဝေရမဏိအာ-
ဒိပစ္စယာ ကယိကပဋိသံဝေဒနာပိ သမ္ဘဝတိ။
မဒါ။ ၂။ ၂၉၇။

ကယိကပယောဂ (ပု) [ကယိက + ပယောဂ]
ကိုယ်၌ဖြစ်သောအားထုတ်မှုလုံ့လ။ ဣဓ ပန
ကယိကပယောဂေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဒီ၊ ဋီ၊ ၂။
၃၀၃။ မဒါ။ ၁။ ၂၅၁။

ကယိကပယောဂသမုဋ္ဌာပန (တိ) [ကယိက-
ပယောဂ + သမုဋ္ဌာပန] ကိုယ်၌ဖြစ်သော
အားထုတ်မှုကို ဖြစ်စေတတ်သော။ ယံ ပန
ကာယကမ္မအဓိဋ္ဌာနာဒိဝသေန မနသိ ကယိ-
ကပယောဂသမုဋ္ဌာပနံ ဝိရိယံ ကယိကန္တိ။
သံ၊ ဋီ၊ ၂။ ၄၄၄။

ကယိကပရိဘောဂ (ပု၊ န) [ကယိက + ပရိ-
ဘောဂ။ ကာယေ ပဝတ္တံ ကယိကံ၊ ကာယိ-
ကံ ပရိဘောဂံ။ ကင်္ခါယောဇနာ၊ မဟာဋီ၊
၃။ ၂၁၄။] ကိုယ်၌ဖြစ်သော သုံးဆောင်ခြင်း။
ကိုယ်၊ ကိုယ်၌ပေါက်သောအနာကိုဆေးလိမ်း
ခြင်းစသည်ဖြင့် သုံးဆောင်ခြင်း။ အညဿ
ဘိက္ခုနော ကယိကပရိဘောဂံ ဝနုတိ။ ကင်္ခါ။
၁၂။ ကယိကပရိဘောဂံ ဝနုတိတိ ကာ-
ယဿ ဝါ ကာယေ၊ အရုနော ဝါ မက္ခနံ ဝနုတိ။
ကင်္ခါ၊ ဋီ၊ သစ်။ ၃၃၂။ (-ဝိမတိ၊ ၁။ ၃၅၅။)

ကယိကပရိဋ္ဌာဟ (ပု) [ကယိက + ပရိဋ္ဌာဟ]
ကိုယ်၌ဖြစ်သောအပူ။ တေသု ခီဇာသဝဿ
သိတုဏှာဒိဝသေန ဥပ္ပန္နတ္တာ ကယိကပရိ-
ဋ္ဌာဟော အနိဗ္ဗုတော။ ဓမ္မ၊ ဋီ၊ ၁။ ၃၀၃။

ကယိကဝါစသိက (တိ) [ကယိက + ဝါစသိက]
ကာယဒွါရဝစိဒ္ဓါရ၌ ဖြစ်သော၊ ကိုယ်နှုတ်၌
ဖြစ်သော။ သံသဋ္ဌာ နာမ အနုနုလောမိကေန
ကယိကဝါစသိကေန သံသဋ္ဌာ ဝိဟရန္တိ။ ဝိ၊
၂။ ၃၁၀။ (-ဝိဋ္ဌ၊ ၄။ ၁၆၅-၆။ ဒီ၊ ဋီ၊ ၃။ ၁၆၃။
အဘိ၊ ဋီ၊ ၁။ ၄၂၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၈။ သာရတ္ထ၊
၃။ ၃၆။)

ကယိက ဝါစသိက အဇ္ဈာစာရနိသေဓန (န)
[ကယိကဝါစသိကအဇ္ဈာစာရ + နိသေဓ-
န။ ကာယေ ပဝတ္တော ကယိကော၊ ဝါစာ-
ယ ပဝတ္တော ဝါစသိကော.... ကယိကဝါစ-
သိကော ဝေ အဇ္ဈာစာရော ကယိကဝါစ-
သိကအဇ္ဈာစာရော၊ ကယိကဝါစသိက-
အဇ္ဈာစာရဿ နိသေဓနံ ကယိကဝါစသိ-
ကအဇ္ဈာစာရနိသေဓနံ။ ပါရာ၊ ယော။ ၂။ ၃။]
ကိုယ်နှုတ်၌ဖြစ်သော လွန်ကျူးခြင်းကို တား
မြစ်ခြင်း။ ကယိကဝါစသိကအဇ္ဈာစာရနိ-
သေဓနတော စေသ ကာယံ ဝါစဉ္စ ဝိနေတိ။
ဝိ၊ ဋီ၊ ၁။ ၁၅။ ဒီ၊ ဋီ၊ ၁။ ၁၇။ အဘိ၊ ဋီ၊ ၁။ ၁၉။

ကယိကဝါစသိကအဝိတိက္ကမန (န) [ကယိက-
ဝါစသိက + အဝိတိက္ကမန] ကိုယ်နှုတ်ဖြင့်
မလွန်ကျူးခြင်း။ ကယိကဝါစသိကအဝိ-
တိက္ကမနသင်္ခါတေန အာစာရေန။ ထေရ၊ ဋီ၊
၂။ ၂၁၀။

ကယိကဝါစသိကကမ္မ (န) [ကယိကဝါစသိ-
က + ကမ္မ] ကိုယ်နှုတ်၌ဖြစ်သောအမှု။ သော-
ဘနေ ကယိကဝါစသိကကမ္မေ ခုတောတိ
သုရတော ဥကာရဿ ဒီသံ ကတွာ။ ဒီ၊ ဋီ၊
၃။ ၂၈။ (-ကင်္ခါ၊ ဋီ၊ သစ်။ ၁၂၃။)

ကယိကဝါစသိကကိရိယသမုဋ္ဌာပိကာ (ထိ)
[ကယိကဝါစသိကကိရိယာ + သမုဋ္ဌာပိကာ]
ကိုယ်နှုတ်အမှုအရာကို ဖြစ်စေတတ်သော။
ကာယိကဝါစသိကကိရိယသမုဋ္ဌာပိကာယ
စေတနာယ ပဝတ္တကုဏေ ဝေ။ သီ၊ ဋီ၊ သစ်။ ၁။
၃၃၆။

ကာယိကဝါစသိကကိရိယသမ္ပဝတ္တိ (ထိ) [ကာယိကဝါစသိကကိရိယာ + သမ္ပဝတ္တိ] ကိုယ်နှုတ်၌ဖြစ်သော အမူအရာ၏ ကောင်းစွာဖြစ်ခြင်း၊ ကိုယ်နှုတ်အမူအရာဖြစ်ခြင်း။ တသ္မိဟိ ဝတ္ထုမာနေ ကာယိကဝါစသိကကိရိယသမ္ပဝတ္တိ ဟောတိ။ သံ၊ ၃။ ၂။ ၃၇၄။

ကာယိကဝါစသိကကိရိယာပဝတ္တိ (ထိ) [ကာယိကဝါစသိကကိရိယာ + ပဝတ္တိ] ကိုယ်နှုတ်အမူအရာဖြစ်ခြင်း။ ကိရိယာစာရန္တိ ကာယိကဝါစသိကကိရိယာပဝတ္တိ။ မ၊ ၃။ ၂။ ၁၇၆။

ကာယိကဝါစသိကကိဋ္ဌာ (ထိ) [ကာယိကဝါစသိကာ + ကိဋ္ဌာ] ကိုယ်နှုတ်၌ဖြစ်သော - မြူးထူး - ပျော်ပါး - ကစား - ခြင်း။ ခေသနံ ကိဋ္ဌနံ ခိဉ္ဇာ၊ ကာယိကဝါစသိကကိဋ္ဌာ။ သံ၊ ၃။ ၁။ ၄၂၂။

ကာယိကဝါစသိကကိဋ္ဌာသုခ (န) [ကာယိကဝါစသိကကိဋ္ဌာ + သုခ] ကိုယ်နှုတ်၌ဖြစ်သော - မြူးထူး - ပျော်ပါး - ကစား - ခြင်းကြောင့် ဖြစ်သော ချမ်းသာ။ ကေဠိဟဿသုခဉ္စေတ ကာယိကဝါစသိကကိဋ္ဌာသုခဉ္စေ အနုယုတ္တာ။ ဒိ၊ ၄။ ၁။ ၁၀၄။ တဒဝသိဋ္ဌကိဋ္ဌာပယောဂေန ဥပ္ပဇ္ဇနကံ ကာယိကဝါစသိကကိဋ္ဌာသုခံ။ သံ၊ ၃။ ၁။ ၄၂၂။

ကာယိကဝါစသိကခိဉ္ဇာ (ထိ) [ကာယိကဝါစသိကာ + ခိဉ္ဇာ] ကိုယ်နှုတ်၌ ဖြစ်သော - မြူးထူး - ပျော်ပါး - ကစား - ခြင်း။ ခိဉ္ဇန္တိ ကာယိကဝါစသိကခိဉ္ဇာ။ ဇာ၊ ၄။ ၇။ ၁၅၄။

ကာယိကဝါစသိကခိဉ္ဇာရတိသမတ္တ (တိ) [ကာယိကဝါစသိကခိဉ္ဇာ + ရတိ + သမတ္တ] ကိုယ်နှုတ်၌ ဖြစ်သော - မြူးထူး - ပျော်ပါး - ကစား - ခြင်း၌ မွေ့လျော်ခြင်းငှါ စွမ်းနိုင်သောသူ။ ဇရာဇိဏ္ဏော ကာယိကဝါစသိကခိဉ္ဇာရတိသမတ္တော န ဟောတိ။ ဇာ၊ ၄။ ၇။ ၄၇၀။

ကာယိကဝါစသိကဝိတိက္ကမ (ပု) [ကာယိကဝါစသိကာ + ဝိတိက္ကမ] ကိုယ်နှုတ်၌ ဖြစ်သော

လွန်ကျူးခြင်း၊ ကိုယ်နှုတ် လွန်ကျူးခြင်း။ န တေဝ ကာယိကဝါစသိကဝိတိက္ကမဘူတဿ ဒုဿိလျဿ။ မ၊ ၃။ ၁။ ၁၆၅။ (- အနုဋီ၊ ၃။ ၅။)

ကာယိကဝါစသိကဝိတိက္ကမန (န) [ကာယိကဝါစသိကာ + ဝိတိက္ကမန] ကိုယ်နှုတ်၌ ဖြစ်သော လွန်ကျူးခြင်း၊ ကိုယ်နှုတ် လွန်ကျူးခြင်း။ အာစာရဂေါစရေ ယုတ္တောတိ ကာယိကဝါစသိကဝိတိက္ကမနသင်္ခါတံ အနာစာရံ။ ထေရ၊ ၄။ ၂။ ၂၁၀။

ကာယိကဝါစသိကဝိတိက္ကမဝဇ္ဇ (န) [ကာယိကဝါစသိကာ + ဝိတိက္ကမ + ဝဇ္ဇ] ကိုယ်နှုတ်၌ ဖြစ်သော လွန်ကျူးခြင်းအပြစ်၊ ကိုယ်နှုတ် လွန်ကျူးခြင်းအပြစ်။ မနေန ဒုဿိလျန္တိ ကာယိကဝါစသိကဝိတိက္ကမဝဇ္ဇ သဗ္ဗံ အကုသလံ သင်္ကဏှာတိ။ မူလ၊ ၃။ ၁။ ၇၇။

ကာယိကဝါစသိကသံယမ (ပု) [ကာယိကဝါစသိကာ + သံယမ] ကိုယ်နှုတ်၌ ဖြစ်သော စောင့်စည်းခြင်း၊ ကိုယ်နှုတ် စောင့်စည်းခြင်း။ ပါတိမောက္ခသံဝရသီလံ ဝုတ္တံ ကာယိကဝါစသိကသံယမဿ ကထိတတ္တာ။ သံ၊ ၃။ ၁။ ၂၇၂။

ကာယိကဝါစသိကသံဝရ (ပု) [ကာယိကဝါစသိကာ + သံဝရ] ကိုယ်နှုတ်၌ ဖြစ်သော စောင့်စည်းခြင်း၊ ကိုယ်နှုတ် စောင့်စည်းခြင်း။ ဝိသေသတော ပန ဝိဝဇ္ဇူပနိဿယံ သရဏဂမနံ ကာယိကဝါစသိကသံဝရဉ္စေ ဥပါဒါယ။ ဣတိ ဝုတ်၊ ၄။ ၇၆။ စရိယာ၊ ၄။ ၂၂၆။ (- ဒိ၊ ၃။ ၁။ ၂၂၂။ သံ၊ ၃။ ၁။ ၂။ ၃၇။ မ၊ ၃။ ၂။ ၂၂။)

ကာယိကဝါစသိကသံသဂ္ဂ (ပု) [ကာယိကဝါစသိကာ + သံသဂ္ဂ] ကိုယ်နှုတ်၌ ဖြစ်သော နှိုးနှောပေါင်းဖော်ခြင်း၊ ကိုယ်နှုတ်နှိုးနှောပေါင်းဖော်ခြင်း။ အနုနုလောမိကံ ကာယိကဝါစသိကသံသဂ္ဂံ ပဗဟထာတိ အတ္တော။ ကင်္ခါ၊ ၃။ ၃၀၄။

ကယိကဝါစသိကသီလသံဝရ (ပု) [ကယိက-
ဝါစသိက+သီလသံဝရ] ကိုယ်နှုတ်၌ ဖြစ်
သော သီလကို စောင့်ရှောက်ခြင်း။ အနိန္ဒာ-
ဆောသသင်္ခါတေန ကယိကဝါစသိကသီ-
လသံဝရေန။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၉။

ကယိကဝိတိက္ကမ (ပု) [ကယိက+ဝိတိက္ကမ]
ကိုယ်၌ဖြစ်သော လွန်ကျူးခြင်း၊ ကိုယ်ဖြင့်
လွန်ကျူးခြင်း။ ကယိကဝိတိက္ကမာဒိနာ ဝေ-
ဠုဒါနာဒိဘေဒေန စ ပါပါစာရေန သမန္နာ-
ဂတတ္တာ ပါပါစာရံ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၇။

ကယိကဝိရိယ (န) [ကယိက+ဝိရိယ] ကိုယ်၌
ဖြစ်သောအားထုတ်ခြင်းလုံ့လ၊ ကာယဝိညတ်
ကိုဖြစ်စေတတ်သောလုံ့လပယောဂ။ အာရဒ္ဓ-
ဝိရိယောတိကယိကဝိရိယေနာပိအာရဒ္ဓဝိရိ-
ယော ဟောတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၇၆။ (-မ၊ဋ္ဌ၊၁။
၁၂။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၁၅။) ကာယဝိညတ္တိယာ
သမုဋ္ဌာနဝသေနပဝတ္ထဝိရိယံကယိကဝိရိယံ။
မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၁၆။ ကာယပယောဂသမုဋ္ဌာပနဝိ-
ရိယံ ကယိကဝိရိယံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၇၃။

ကယိကဝိရိယာရမ္ဘဝိရဟိတ (တိ) [ကယိက-
ဝိရိယာရမ္ဘ + ဝိရဟိတ] ကိုယ်၌ဖြစ်သော
လုံ့လကို အားထုတ်ခြင်းမှ ကင်းသော၊ ကာယ
ဝိညတ်ကို ဖြစ်စေတတ်သော လုံ့လကို အား
ထုတ်ခြင်းမှ ကင်းသော၊ သူ။ တတ္ထ ကုသိတာ
ကယိကဝိရိယာရမ္ဘဝိရဟိတာ ဟောန္တိ။ မ၊
ဋ္ဌ၊၁။၁၂။ ကယိကဝိရိယ-လည်း ကြည့်။

ကယိကဝေဒန (ထိ၊န) [ကယိကာ+ဝေဒ-
နာ] ကိုယ်၌ - ဖြစ်သော - စွဲကပ်သော -
ဝေဒနာ။ မဇ္ဈိတ္တော ကယိကဝေဒနံအဓိဝိ-
သေန္တော နိပဇ္ဇတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၂။ (-ဝဇီရ။
၈၆။)

ကယိကသံဝရ (ပု) [ကယိက+သံဝရ] ကိုယ်၌
ဖြစ်သော စောင့်စည်းခြင်း။ ကယိကသံဝရာ-
ဒိသု ကဿစိပိ သံဝရဿ အဘာဝေန။ ဥဒါန၊
ဋ္ဌ။၂၃၈။

ကယိကသာတ (န) [ကယိက+သာတ]
ကိုယ်၌ - မှီသော - ဖြစ်သော - သာယာ
ခြင်း။ အသာတပဒေန ကယိကသာတံ။
ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄၄။

ကယိကသာတလက္ခဏ (န) [ကယိကသာတ
+လက္ခဏ] ကိုယ်၌ဖြစ်သော သာယာခြင်း
လက္ခဏာ။ ကယိကသာတလက္ခဏေ ဣန္ဒြိ-
ကာရေတိတိ ဣန္ဒြိယံ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၀။

ကယိကသီလ (န) [ကယိက+သီလ] ကိုယ်-
ကာယဒွါရ-၌ဖြစ်သောသီလ။ ကယိကသီ-
လမ္ပိ ဟောတိ ဝါစသိကသီလမ္ပိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၀။
(-ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅၄။)

ကယိကသီလသံဝရ (ပု) [ကယိကသီလ+သံ-
ဝရ] ကိုယ်-ကာယဒွါရ-၌ဖြစ်သောသီလကို
စောင့်စည်းခြင်း။ အပါဏာတိပါတသင်္ခါတေန
ကယိကသီလသံဝရေန ပဟာနတ္ထာယ သမု-
စ္ဆေဒနတ္ထာယ ပဋိပန္နော။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၈။ (-
၂၉။)သော ပန အတ္ထတော ကာယဒွါရိကော
သီလသံဝရေတိ အာဟ ကယိကသီလသံ-
ဝရေနာတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၂။

ကယိကသုခ (န) [ကယိက+သုခ] ကိုယ်၌
ဖြစ်သောချမ်းသာ၊ ကယိကသုခ။ (သုခ-
သဟဂုတ် ကာယဝိညာဉ်စိတ်၌ ယှဉ်သော
သုခဝေဒနာ စေတသိက်ကို ကယိကသုခဆို
သည်။) ကယိကဒုက္ခ-ကြည့်။

ကယိကသုခပ္ပုဋ္ဌိလာဘ (ပု) [ကယိကသုခ+
ပဋိလာဘ] ကိုယ်၌ဖြစ်သော ချမ်းသာကို
ရခြင်း။ ကယိကသုခပ္ပုဋ္ဌိလာဘသံဝတ္တန-
ကြည့်။

ကယိကသုခပ္ပုဋ္ဌိလာဘသံဝတ္တန (န) [ကယိ-
ကသုခပ္ပုဋ္ဌိလာဘ + သံဝတ္တန] ကိုယ်၌ဖြစ်
သောချမ်းသာမှုရခြင်းကို ဖြစ်စေခြင်း။ စျာ-
နသမုဋ္ဌာနပဏိတဇ္ဈပဗ္ဗသရိရတာဝသေန ပန

ကယိကသုခပုပ္ဖိလဘသံဝတ္တနံ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ သာ-
ရတ္ထ၊ ၂။ ၁၇၃-၄။ သံ၊ ၃။ ၂။ ၅၂။

ကယိကသုခဝေဒနပုတ္တိ (ထိ) [ကယိကသုခ-
ဝေဒနာ + ဥပုတ္တိ] ကိုယ်၌ဖြစ်သောချမ်းသာ
ခံစားမှု ဖြစ်ပေါ်ခြင်း။ ကယိန္ဒြိယဿ စ
သမာယောဂေ သတိ ပဋိဝိဇာနန္တော ကယိ-
ကသုခဝေဒနပုတ္တိမတ္တေန သာဒိယတိ နာမာ-
တိ။ ဝဇီရ၊ ၈၆။

ကယိကသုခဟေတု (ပု) [ကယိကသုခ + ဟေ-
တု] ကိုယ်၌ ဖြစ်သောချမ်းသာ၏အကြောင်း၊
ကယိကသုခ၏ အကြောင်း။ တေမတ္ထံ
ဒဿေန္တောတိ ကယိကသုခဟေတုဘူတရူပ-
သမုဋ္ဌာပကနာမကာယသုခံ ပဋိသံဝေဒိယ-
မာနော ဝေ။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၇၆။

ကယိကသုခဟေတုရူပသမုဋ္ဌာပန (န) [က-
ယိကသုခဟေတုရူပ + သမုဋ္ဌာပန] ကယိက-
သုခ၏ အကြောင်းဖြစ်သော ရုပ်ကို ဖြစ်စေ-
ခြင်း။ နာမကာယေန စေတသိကသုခံ ကာ-
ယိကသုခဟေတုရူပသမုဋ္ဌာပနေန ကယိက-
သုခဉ္စ ဈာနသမင်္ဂိ ပဋိသံဝေဒေတိတိ ဝုစ္စတိ။
သာရတ္ထ၊ ၁။ ၁၇၅-၆။ မူလဋီ၊ ၁။ ၁၀၃။

ကယိကသုခါဘာဝ (ပု) [ကယိကသုခ + အ-
ဘာဝ] ကိုယ်၌ဖြစ်သောချမ်းသာ၏ မရှိခြင်း။
ကယိကသုခါဒိသီသေန ပကိဏ္ဍကသင်္ခါရ-
ဒဿနတော ဝုတ္တံ သမထေ ကယိကသုခါ-
ဘာဝတော။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၂၂။

ကယိကသုစရိတ (န) [ကယိက + သုစရိတ]
ကိုယ်၌ဖြစ်သောကောင်းသောအကျင့်၊ ကာ-
ယသုစရိတ်။ တတ္ထ ကယိကသုစရိတ် ဝါစသိ-
ကသုစရိတဉ္စ သိလက္ခန္ဓော။ နေတ္တိဝိ၊ ၄၀။

ကယိကာဗာဝ (ပု) [ကယိက + အာဗာဝ]
ကိုယ်၌ - ဖြစ် - ပေါက် - သော အနာ။
အောက်ပုဒ် ကြည့်။

ကယိကာဗာဝပစ္စုပဋ္ဌာန (တိ) [ကယိကာ-
ဗာဝ + ပစ္စုပဋ္ဌာန] ကိုယ်၌ဖြစ်သော အနာ
ဟူ၍ ဉာဏ်အားရှေးရှုထင်ခြင်းရှိသော။ ဒုပ္ပ-
ညာနံ ဒေါမနဿကရဏရသံ၊ ကယိကာ-
ဗာဝပစ္စုပဋ္ဌာနံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၁၃၄။

ကယိဉ္စ (န) [ကယ + ဣဉ္စ] ကိုယ်၏တုန့်လှုပ်
ခြင်း။ ကမ္မကာရဏံ ကာရိယမာနဿ ကယိ-
ဉ္စနံ ကာယကမ္မော ဟဒယမံသစလနံ။ ဝိဠု၊
၁။ ၁၇၇။

ကယိန္ဒြိယ (န) [ကာယ + ဣန္ဒြိယ] အစိုးရ
သည်၏အဖြစ်ကိုပြုတတ်သော ကာယပသာဒ၊
(တွေ့ထိခြင်း၌) အစိုးရသော ကိုယ်အကြည်၊
ကာယိန္ဒြိယ။ သာနိန္ဒြိယံ ဗိဝိန္ဒြိယံ ကာယိန္ဒြိယံ
မနိန္ဒြိယံ။ အဘိ၊ ၁။ ၁၂၈။ (- အဘိ၊ ၈။ ၁၄၇။
ပဋိသံ၊ ၉။ ဝိဠု၊ ၂။ ၁၆၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၁၂၂။)
ကာယဒွါရေ ဣန္ဒြိယံ ကာရေတိတိ ကာယိန္ဒြိ-
ယံ။ အဘိ၊ ၉။ ၂။ ၁၁၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၃။ ၁၁၇။
ကာယော ဝေ ဖုသနလက္ခဏေ ဣန္ဒြိယံ ကာရေ-
တိတိ ကာယိန္ဒြိယံ။ ပဋိသံ၊ ၉။ ၁။ ၈၀။

ကယိန္ဒြိယပဒဋ္ဌာန (တိ) [ကယိန္ဒြိယ + ပဒ-
ဋ္ဌာန] ကာယိန္ဒြိယလျှင် နီးစွာသောအကြောင်း
ရှိသော။ ကာယိကအဿာဒပစ္စုပဋ္ဌာနံ၊ ကာ-
ယိန္ဒြိယပဒဋ္ဌာနံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၉၁။

ကယိန္ဒြိယသံဝရ (ပု) [ကယိန္ဒြိယ + သံဝရ]
ကာယိန္ဒြိယ - စောင့်စည်း - ပိတ်ဆို့ - ခြင်း၊
ကာယိန္ဒြိယကို စောင့်စည်းခြင်း။ ကာယိန္ဒြိယ-
သံဝရော ကာယကမ္မန္တိ၊ န ဟေဝံ ဝတ္တဗ္ဗေ။
အဘိ၊ ၈။ ၁၃၇။

ကယိန္ဒြိယသံဝရသံဝုတ (တိ) [ကယိန္ဒြိယသံ-
ဝရ + သံဝုတ] ကာယိန္ဒြိယကို စောင့်စည်းခြင်း
ဖြင့် စောင့်ရှောက်တတ်သော၊ ကာယိန္ဒြိယကို
စောင့်စည်းခြင်းနှင့် ပြည့်စုံသောသူ။ ကာ-
ယိန္ဒြိယသံဝရသံဝုတော ဝိပာရတိ။ မ၊ ၁။ ၁၂။
စက္ခုန္ဒြိယသံဝရသံဝုတလည်း ကြည့်။

ကယုဇုကတ (ထိ) [ကယ + ဉုကတ] စေတသိက်ခန္ဓာ ၃-ပါးအပေါင်း-ကိုယ်-၏ ပြောင့်မတ်မှု။ ကယုဇုကတ ဟောတိ။ စိတ္တဉုကတ ဟောတိ။ အဘိဓမ္မာ၁၇။ (-ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၉၂။) ကယဿ ဉုကတဘဝေါ ကယုဇုကတ။ အဘိဓမ္မာ၁၇၇။

ကယုပါသန (န) [ကယ + ဉပါသန] ကိုယ်ကို (လက္ခဏာရေး ၃-ပါးတင်၍) လေ့လာခြင်း။ တထေဝ ဗုဒ္ဓပုတ္တောပိ၊ ကဏေတိ ကယုပါသနံ။ မိလိန္ဒ။ ၄၀၆။

ကယု(ယု)ရ (န) [ကေ + ဉရ (ဉိရ)] ကေ၏ အစိတ်-ကို အာယု-ပြု၍ ကယုရပြီးသည်။ (ကေယုရ-သံ) (က) လက်ကြပ်၊ မောင်းရင်းဝတ်တန်ဆာ။ (ခ) လည်ရွှဲ (ဆွဲ) တန်ဆာ။ (ဝိ၊ ၄။ သျှ-၌ ခြေကျဉ်းဟု မြန်မာ ပြန်၏။) (ဂ) ချပ်ဝတ်၊ စစ်ဝတ်တန်ဆာ။ (က) ကယုရဓာရိ-ကြည့်။ (ခ) ကယုရဓာရေန္တိ။ ဝိ၊ ၄။ ၂၄။ (-ဝိ၊ ၄။ ၄၄။ ဝိသင်္ဂဟ။ ၄၃၆။) ကယုရန္တိ ဂီဝါယံ ပိဋန္တနုပသာနေ ကယုရံ၊ ဇာ၊ ၄။ ၂။ ၄၁၅။ (-ဇာ၊ ၄။ ၇။ ၃၀၂။) (ဂ) ကဝေ (၂) ကြည့်။

ကယုသ္မာ (ထိ) [ကယ + ဉသ္မာ] ကိုယ်အပူငွေ့၊ ဉုန္တိ ဉုကတံ ကယုသ္မာဝသေန။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၂၅၄။ (-အံ၊ ၄။ ၂။ ၁၉၄။ အနုဋီ၊ ၂။ ၅၃။)

ကယုပဂ (တိ) [ကယ + ဉပ + ဂမု + ကိ] (၁) (ပဋိသန္ဓေဟု ဆိုအပ်သော) ကယသို့ ကပ်ရောက်သော၊ ပဋိသန္ဓေနလတ္တံသော၊ သူ။ (၂) ကိုယ်သို့ ကပ်ရောက်သော၊ ကိုယ်၌ ဝတ်ဆင်ထားသော(တန်ဆာ)။ (၁) တသ္မာ ဗာလော ကယဿ ဘေဒါ ကယုပဂေါ ဟောတိ။ သံ၊ ၁။ ၂၆၃။ ဥဒါန၊ ၄။ ၃၆။ မူလ-ဋီ၊ ၂။ ၈၉။ ကယုပဂေါ ဟောတိတိ အညံ ပဋိသန္ဓိကာယံ ဉပဂန္တာ ဟောတိ။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၃၈။ (၂) တထာ ဘေဒိဝိကာဒိနိ တူရိယာနိ

မနုဿာနဉ္စ ကယုပဂါနိ အာဘရဏာနိ။ ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၄၆။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၂၂၄။ သုတ္တနိ၊ ၄။ ၁။ ၁၂၀။ တဒါ ကာယံ ဉပဂန္တိတိ ကယုပဂါနိ။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၂၀၇။

ကယုပဂတ (တိ) [ကယ + ဉပဂတ] ကိုယ်၏ အနီးသို့ ကပ်ရောက်လာသော၊ သူ။ ကယုပဂတံ ဆုရိကာယ ဝိနိဝိဇ္ဈိယာမိတိ။ မိလိန္ဒ။ ၃၂၂။

ကယုပသာတ (ပ) [ကယ + ဉပသာတ] ကိုယ်ပင်ပန်းခြင်း။ စိတ္တပသာတေန စေဝ ကယုပသာတေန စ သဝိသတံ။ ဣတိဝုတ်၊ ၄။ ၉၂။

ကယုပပန္န (တိ) [ကယ + ဉပပန္န] ကိုယ်၏ တင့်တယ်ခြင်းနှင့် ပြည့်စုံသော၊ ပြည့်စုံသော ကိုယ်ခန္ဓာရှိသော၊ ကိုယ်ခန္ဓာ-ဖွံ့ဖြိုး-ကြီးထွား-သော၊ သူ။ ကယုပပန္နော ပတဘော ရညော နာဂေါ။ အံ၊ ၂။ ၃၀၃။ (-ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၇၇။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၈၂။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၁၈။) ကယုပပန္နောတိ သရိရသမ္ပတ္တိယာ ဉပပန္နော၊ ပရိပုဏ္ဏဂ်ပစ္စင်္ဂေါတိ အတ္ထော။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၁၁၀။ ကယုပပန္နဿာတိ မဟတာ ကယေန ဉပေတဿ၊ မဟာကာယဿာတိ အတ္ထော။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၈၃။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၁၀၀။ ကယုပပန္နောတိ သမ္ပန္နကာယော ထိရကထိနမဟာကာယော။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၆၈။

ကယုပလက္ခိတ (တိ) [ကယ + ဉပလက္ခိတ] ကိုယ်ဖြင့် မှတ်သားအပ်သော။ ဣတရေ ပန ကယုပလက္ခိတတာယ “ကာယော” တိ ဝေဒိတဗျော။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၃၁၁။

ကယုပသံဟာရ (ပ) [ကယ + ဉပသံဟာရ] ကိုယ်ကို ရှေးရှုဆောင်ခြင်း။ ကယုပသံဟာရေ တာဝ တိဋ္ဌတု။ မ၊ ၄။ ၂။ ၂၅၀။

ကယုပသမ (တိ) [ကယ + ဉပသမ] ကိုယ်ငြိမ်းအေးခြင်း ရှိသော၊ သူ။ ကယုပသမဉ္စ စိတ္တပသမဉ္စာတိပိ အတ္ထော။ ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၃၇၀။

ကာယူရဓာရီ (တိ) [ကာယူရ + ဓရ + ဣ] လက်
ကြပ် - မောင်းရင်းဝတ်တန်ဆာ - ကို ဝတ်ဆင်
သောသူ။ ဣမေ တေပိ မယံ ပုတ္တံ၊ ဂုဏိနော
ကာယူရဓာရီနော ဓရဇ။ ဇာ၊ ၂။ ၂၅၄။ ကာ-
ယူရဓာရီနောတိ ကာယူရပသာဓနဓရာ။ ဇာ၊
၄။ ၇။ ၉၉။

ကာယူရပသာဓနဓရ (တိ) [ကာယူရပသာ-
ဓန + ဓရ + အ] လက်ကြပ် - မောင်းရင်းဝတ်
တန်ဆာ - ကို ဝတ်ဆင်သောသူ။ ကာယူရ-
ဓာရီ-ကြည့်။

ကာယူရာဘရဏ (န) [ကာယူရ + အာဘရဏ]
လက်ကြပ် - မောင်းရင်းဝတ်တန်ဆာ။ ကဝ-
စာနိ စေဝ ကာယူရာဘရဏာနိ စဓာရေန္တာနံ။
ဇာ၊ ၄။ ၆။ ၂၉၉။

ကာယူရီ (တိ) [ကာယူရ + ဤ] လက်ကြပ် -
မောင်းရင်းဝတ်တန်ဆာ - နတ်တန်ဆာ -
ရှိသောသူ။ မာလိ ကိရိဋ္ဌိ ကာယူရီ၊ ဂတ္တာ
တေ စန္ဒနုဿဒါ။ ပေတ။ ၁၇၉။ ကာယူရီတိ
ကေယူရဝါ၊ ဗာဟာလကံာရပဋိမဏ္ဍိတောတိ
အတ္ထော။ ပေတ။ ၄။ ၁၉၆။ ကာယူရီတိ ဒိဗ္ဗာ-
ဘရဏပဋိမဏ္ဍိတော။ ဇာ၊ ၄။ ၅။ ၁၀။

ကာယေကဒေသ (ပု) [ကာယ + ကေဒေသ]
ကိုယ်တစိတ်၊ တစိတ်တဒေသသော ကိုယ်။
ကာယေကဒေသေပိ ကာယ-သဒ္ဓေါဝတ္တတိတိ
အာဟ “ဟတ္ထေန ဝါ” တိအာဒိ။ သာရတ္ထ၊
၂။ ၂၆၀။ (- ကင်္ခါ၊ ဋီ၊ သင်္ခ၊ ၂။ ၂။ ဒီ၊ ဋီ၊ ၁။
၂၂၉။ သိ၊ ဋီ၊ သင်္ခ၊ ၂။ ၅။ ၁။ မ၊ ဋီ၊ ၂။ ၁၀၉။
သံ၊ ဋီ၊ ၂။ ၂၆၉။ မူလဋီ၊ ၂။ ၁၅၀။ နေတ္ထိ၊ ဋီ၊
၁၁၀။)

ကာယေကဒေသဝါစက (တိ) [ကာယေကဒေသ
+ ဝါစက] ကိုယ်တစိတ်ကိုဟောသော။ သမ္မာ-
ဓော နာမ ဥဘော ဥပကစ္ဆကာ မုတ္တကရ-
ဏန္တိအာဒိသု ဝိယ ဟိ ကာယေကဒေသဝါ-
စကော ကစ္ဆသဒ္ဓေါ။ သိ၊ ဋီ၊ သင်္ခ၊ ၂။ ၄၂၈။

ကာယောဝဿာပန (န) [ကာယ + ဩဝဿာပန]
ကိုယ်ကို မိုးစွတ်စေခြင်း။ တေသံ ဟိ နဂ္ဂါနံ
ကာယောဝဿာပနေ အနာပတ္တိ။ ဝိ၊ ဋီ၊ ၂။
၃၀၀။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၄၄၀။ ကင်္ခါ၊ ဋီ၊ သင်္ခ၊ ၂။ ၃၆။

ကာရ (ပု) [ကရ + ဣ။ ကရဏံ ကာရေ။ သိ၊
ဋီ၊ သင်္ခ၊ ၁။ ၁၆၅။] (၁) ပြုခြင်း။ (က)
ကုသိုလ်ကောင်းမှု။ (ခ) ပူဇော်သကား။ (ဂ)
အမှုကိစ္စ။ (ဃ) ကျေးဇူး။ (၂) အား
ထုတ်ခြင်း။ လုံ့လ။ (၃) ကံပြင်းပင်။ (၄)
အကွရာ။ (၅) ကာရပစ္စည်း။ (၁) ပြုခြင်း။
ကာရေ ကရဏံ ကိရိယာတိ အတ္တတော
ကေ။ ကင်္ခါ၊ ၂။ ၂၅။ ကင်္ခါ၊ ဋီ၊ သင်္ခ၊ ၂။ ၃၀၈။ (-
အဘိ၊ ဋီ၊ ၁။ ၁၇၇။) (က) ကုသိုလ်ကောင်းမှု။
တေသံ တေ ကာရာ မဟပ္ပလာ။ မ၊ ၁။
၃၉။ (- အပ၊ ၁။ ၂၆။ ဝိမာန၊ ဋီ၊ ၁။ ၁၉၆။)
တေသံ တေ ကာရာတိ တေသံ ဒေဝါနံ
ဝါ မနုဿာနံ ဝါ တေ မယိ ကတာ ပစ္စ-
ယဒါနကာရာ။ မ၊ ဋီ၊ ၁။ ၁၆၃။ ကာရံ ပုည-
သမ္ဘာရံ။ အပ၊ ဋီ၊ ၁။ ၂၅၄။ (- အပ၊ ဋီ၊ ၂။
၃၀၀။) (ခ) ပူဇော်သကား။ သံဃေ ကတဿ
ကာရဿ န အညံ ကလမဏ္ဍတိ။ အပ၊ ၁။
၂၇၈။ (- စရိယာ၊ ၂။ ၃၆။ အံ၊ ဋီ၊ ၂။ ၁၇။)
ကတဿ ကာရဿ ပူဇာသက္ကာရဿ။ အပ၊ ဋီ၊
၂။ ၁၉၆။ (- စရိယာ၊ ဋီ၊ ၂။ ၃၀။ အံ၊ ဋီ၊ ၂။ ၁၉။)
(ဂ) အမှုကိစ္စ။ ဗုဒ္ဓေ ကာရံ ကရိတွာန၊
သောဓေတိ ဂတိမတ္တနော။ အပ၊ ၁။ ၄၁။
(- ဇာ၊ ၂။ ၁၄၀။) ဗုဒ္ဓေ ကာရံ ကရိတွာနာတိ
ဧဝံ သော သဗ္ဗဇနပူဇိတောပိ သမာနော “ပူ-
ဇိတောမ္ပိ” တိ မာနံ အကတွာ ဗုဒ္ဓဿသနေ
အဓိကံ ကိစ္စံ ကတွာ။ အပ၊ ဋီ၊ ၁။ ၃၁၀။ ကာ-
ရာတိ ဉာတိသု ဉာတိကိစ္စာနိ၊ မိတ္တေသု စ
မိတ္တကိစ္စာနိ။ ဇာ၊ ဋီ၊ ၅။ ၅၃၄။ (ဃ) ကျေး
ဇူး။ ပရေဟိ ဝါ ကတာနံ မဟန္တာနမ္ပိ
ကာရာနံ ခေပနတော ဓံသနတော မက္ခောတိ
ဝုစ္စတိ။ ဣတိဝုတ်၊ ၄။ ၄၇။ ဗဟုကာရတ္တာ-
(ဝိ၊ ဋီ၊ ၁။ ၆။ ဒီ၊ ဋီ၊ ၁။ ၅) တိ ဗဟုဥပကာရတ္တာ။

ဥပကာရဝစနော ဟိ ကာရသဒ္ဓေါ။ သာရတ္ထ၊
၁။၄၆။ (- သိ၊ ဝိ၊ သစ်၊ ၁။၅၀။) (၂) အား
ထုတ်ခြင်း။ နတ္ထိ ပုရိသကာရေ နတ္ထိ ဗလံ
နတ္ထိ ဝိရိယံ။ ဒီ၊ ၁။၅၀။ နတ္ထိ ဝိရိယန္တိအာဒိနိ
သဗ္ဗာနိ ပုရိသကာရဝေဝစနာနေဝ။ ဒီ၊ ၄။
၁။၁၄၆။ (၃) ကံပြင်းပင်။ ကာရေ-
ဂဘေဒေ သက္ကာရေ။ အဂဘေဒေါ ရုက္ခ-
ဘေဒေါ၊ သော စ မဟာသတ္တေန တေမိယ-
ရာဇကုမာရကာလေ ဘုတ္တရုက္ခော။ ဓာန်။
ဓာန်၊ ၁။၁၀၁။ (၄) အကွေ့။ (၅) ကာရ-
ပစ္စည်း။ ကကာရ-ကြည့်။

ကာရက (ပု၊ န) [ကရ + ကျ။ ကရေတိတိ
ကာရကော။ ရူ။ ၅၇၀။] (၁) ကာရက ဖိ-ပါး၊
ပြုစုမ်းနိုင်သောသတ္တိ၊ သာဓန။ (ကတ္ထုကမ္မဋ္ဌ
ကြိယံ ကရေတိ အဘိနိပ္ပါဒေတိတိ ကာရကံ
= ကတ္တားကံ၌ တည်သောကြိယာကို ပြီးစေ
တတ်သောကြောင့် ကာရကဟု ခေါ်သည်။
ပုရိသော သြဒနံ ပစတိ = ယောက်ျားသည် ထ
မင်းကို ချက်၏။ ကျက်အောင်လုပ်၏ဟူသော
ပုံစံ၌ ချက်ခြင်းကြိယာသည် ယောက်ျား
ဟူသော ကတ္တား၌ တည်သည်။ ကျက်ခြင်း
ကြိယာသည် ထမင်းဟူသောကံ၌ တည်သည်။
ကတ္တား၌တည်သော ချက်ခြင်းကြိယာ၊ ကံ၌
တည်သော ကျက်ခြင်းကြိယာကို ပြီးစီး
ထမြောက်အောင် ပြုလုပ်နိုင်သော သဘော
တရားကို ကာရကဟုခေါ်သည် (ဘေဒစိန္တာ။
၅၃)။ ထိုကာရကသည် မုချကာရက ဥပစာရ-
ကာရက-ဟု ၂-မျိုး ပြားသေး၏။ ထိုတွင်
သွားခြင်း၊ ချက်ခြင်းစသော ကြိယာကိုပြီး
စေနိုင်သော သတ္တိသည် မုချကာရကမည်၏။
ပုရိသော မဂ္ဂံ ဂစ္ဆတိ = ယောက်ျားသည်
လမ်းကိုသွား၏။ ဤ၌ယောက်ျားဖြစ်သွားနိုင်
စွမ်းသောသတ္တိဟု ၂-မျိုးရှိသည်။ ယင်း နှစ်
မျိုးတွင် သွားနိုင်စွမ်းသော သတ္တိသာလျှင်
သွားခြင်း ကြိယာကို တကယ် ပြီးစေနိုင်၏။
ယောက်ျားဖြစ်သည် ကြိယာကို တကယ်မပြီး

စေနိုင်။ ယောက်ျားဖြစ်သည် သွားခြင်းကြိ
ယာကို တကယ် ပြီးစေနိုင်သည်ဖြစ်အံ့။ ခြေ
ကျိုးနေသော ယောက်ျားလည်း သွားနိုင်ရာ
သည်။ သို့သော် ခြေကျိုးနေသောယောက်ျား
ဖြစ်သည် သွားခြင်းကြိယာကို မပြီးစေနိုင်။
အထက်ပါ စကားအရ သွားနိုင်စွမ်းသော
သတ္တိကသာ သွားခြင်း ကြိယာကို တကယ်
ပြီးစေနိုင်ကြောင်း ထင်ရှားရကား သတ္တိသာ
မုချအားဖြင့် ကာရကမည်၏။ ထိုသတ္တိ၏
တည်ရာ မှီရာဖြစ်သော ယောက်ျားဖြစ်သည်
ဥပစာ(ဌာနျူပစာ)အားဖြင့်ကာရကမည်၏။
ယောက်ျားဖြစ်အနက်ကို ဟောသော ပုရိသ
သဒ္ဓါသည် ဥပစာ (ကာရဏူပစာ) အားဖြင့်
ကာရကမည်၏ (ဘေဒစိန္တာ။ ၆၁၊ ၆၂)။ ဤ
နည်းတူ ခပ်သိမ်းသော ပါဠိဝါကျတို့၌ သတ္တိ
သည်မုချကာရက၊ ဖြစ်သည်ဌာနျူပစာကာ-
ရက၊ သဒ္ဓါသည် ကာရဏူပစာကာရကမည်ပုံ
ကိုချဲ့၍သိရမည်။ ထိုကာရကသည် ကတ္ထု၊ ကမ္မ၊
ကရဏ၊ သမ္ပဒါန၊ အပါဒါန၊ အဓိကရက
(ဩကာသ) ကာရကဟု ၆-မျိုးရှိ၏။ (ဘေဒ-
စိန္တာ။ ၅၂-၌ကား ဘာဝကာရကကို ထည့်၍
၇-မျိုး ဆိုသေး၏။) ကြိယာ၏ အကြောင်း
လည်းဖြစ်၊ စင်စစ် ကြိယာဟူသော အကျိုး
ရှိသော သဘောတရားကို ကာရကဟုခေါ်
သည် (ဘေဒစိန္တာ။ ၆၃)။ ပုရိသော မဂ္ဂံ ဂစ္ဆ-
တိ၌ ယောက်ျားဖြစ်၌ တည်မှီနေသော
သွားနိုင်စွမ်းသော သတ္တိသည် သွားခြင်း
ကြိယာကို တကယ် ပြီးစေနိုင်၍ ကြိယာ၏
အကြောင်း (ကြိယာနိမိတ္တ)လည်း ဖြစ်သည်။
ထိုသတ္တိကြောင့်ထသွားသောအခါသွားခြင်း
ကြိယာ ဖြစ်ပေါ်လာ၏။ ထို့ကြောင့် သွား
နိုင်စွမ်းသော သတ္တိမှာ သွားခြင်းကြိယာဟူ
သောအကျိုး (ကေန္တုကြိယတ္ထ) လည်း
ရှိသည်။ ဤသို့ အင်္ဂါနှစ်ပါးနှင့် ညီသော
ကြောင့် သွားနိုင်စွမ်းသောသတ္တိကို ကာရက
ဟု ခေါ်သည်။ ယင်း ကာရကပုဒ်၏ လိင်ကို

သက္ကတအဘိဓာန်များနှင့် ဗာလာဝတာရဋီ-
ကာဟောင်း ဆရာတို့က ပုလ္လင်ဟု ဆိုကြ၏။
ဘေဒစိန္တာ။၅၃၊၅၅-ဂါထာများ၌ကာရကော-
ဟု ပုလ္လင်နှင့် ဆို၍ ၆၃-ဂါထာ၌ ကာရကဟု
နုပုလ္လင်နှင့် ဆိုထားသည်။) (၂) ကာရက-
ဟိတ်။ (သဒ္ဒါကျမ်းများ၌ “ဖြစ်စေတတ်-
သော ဇနကဟိတ်”ကို ဤ၌ ကာရကဟိတ်ဆို
သည်။) (တိ) (၃) (က) ပြုလုပ်-ဖန်ဆင်း-
စီမံ-တတ်သော။ (ခ) အားထုတ်တတ်
သော။

(၁) အက္ခရာတရား၌ ကမ္မဝသေန ကာ-
ရကံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၃။ ကာရကန္တိ
စ သာဓနမာဟ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၈။ ကတ္တာ သမ္မ-
ဒါနံ အပါဒါနံ ကရဏံ အဓိကရဏံ ကမ္မဉ္စ
ကာရကံ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇၇။ (၂) ဉာပကော
ကာရကော သမ္မာပကောတိ တိဝိစော ဟိ
ဟေတု။ အနုဋ္ဌ၊၁။၄၆။ (-အနုဋ္ဌ၊၂။၈၉။)
(တိ)(၃)(က) နတ္တာဝုသော ဒါယကာ၊ နတ္တိ
ကာရကတိ။ ဝိ၊၂။၃၃၃။ ကမ္မသေဋ္ဌဿ
ကာရကာ။ ထေရီ၊၄၁။ (-ဝိ၊၃။၁၉၄။
ဝိ၊၄။၂၂။ ဝိ၊၅။၂၆၅။ မဟာနိ၊၄၇။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊
၂။၁၆၈။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၉၇။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၉၈။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊
၃။၁၂၆။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၂၊၈၂။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၅။
စူဠနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၄၉။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။
၂၇၄။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၁၈၂။ သံ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၁။၄၁၆။
အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၆၅။) တံ ပန ကမ္မံ သေဋ္ဌံ ဥတ္တမံ
နိဗ္ဗာနာဝဟမေဝ ကရေန္တိတိ ကမ္မသေဋ္ဌဿ
ကာရကာ။ ထေရီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၆။ (-မဟာနိ၊ဋ္ဌ၊
၁၆၅။ သာရတ္ထ၊၂။၃၄၆။ ဝိမတိ၊၁။၂၇၁-၂။
ဝိမတိ၊၂။၂၂၇။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၂။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၂၉။
သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၇။) (ခ) ကာရကဿေဝါ (မ၊ဋ္ဌ၊
၁။၆၈)တိ ယုတ္တယောဂဿေဝ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။
၁၅၁။

ကာရကအဝိဇ္ဇာက္ခန္ဓ (ပ) [ကာရက+အဝိဇ္ဇာ-
က္ခန္ဓ] ပြုတတ်သော အဝိဇ္ဇာဟူသော ခန္ဓာ။

(တက္ခာကို) ပြုတတ်သော မသိမှု တရားစု။
တဿာယေဝ ကာရကအဝိဇ္ဇာက္ခန္ဓော ပဒါ-
လိတောတိ အတ္တနော နိက္ခိလေသတံ ပဝေ-
ဒေန္တိ ထေရီ သိဟနာဒံ နဒိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။
၂၂၅။

ကာရကကာရက (တိ) [ကာရက+ကာရက]
ပြုလုပ်တတ်သောသူကိုပြုလုပ်တတ်သောသူ။
တေနပိတိ ကာရကကာရကေနပိ။ အနုဋ္ဌ၊၃။
၈၀။

ကာရကဏ (ပ) [ကာရက+ကဏ] ပြုလုပ်သူ
အပေါင်း၊ ကပြုသောသံဃာ။ တဿေဝကာ-
ရကကဏဿ ဆန္တံ အဇာနိတော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၈၇။
ကာရကကဏဿာတိ ကာရကသံဃဿ။ဝေရီ၊
၃၆၀။

ကာရကံ (န) [ကာရက+အင်္ဂ] (မိမိကိစ္စမှ
တပါးသောကိစ္စကို) ပြုတတ်-ဖြစ်စေတတ်-
သောအင်္ဂါ။ ဒိဋ္ဌိ သင်္ကပ္ပေါ ဝါယာမော သတိ
သမာဓိတိ ဣမေသုယေဝ ပဉ္စသု ကာရကင်္ဂ-
သု သမ္မာကမ္မန္တော ပူရတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၅၅။
ဝိရတိဥပ္ပါဒနေန မိစ္ဆာဝါစာဒိနိ ပုဂ္ဂလေန
မဂ္ဂသမယေပဇဟာပေန္တိတိ သမ္မာဒိဋ္ဌိအာဒိနိ
“ပဉ္စ ကာရကင်္ဂါနိ”တိ ဝုတ္တာနိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။
၃၉၅။ (အခြား အဋ္ဌကထာတို့၌ ကာရက-
ကင်္ဂဟု ရှိသည်။)

ကာရကဒဿန (န) [ကာရက+ဒဿန] ပြု
လုပ်-ဖန်ဆင်း- သူရှိ၏ဟူသော အမြင်မှား။
အောက်ပုဒ် ကြည့်။

ကာရကဒဿနနိဝါရဏ (န) [ကာရကဒဿန+
နိဝါရဏ]ပြုလုပ်-ဖန်ဆင်း- သူရှိ၏ဟူသော
အမြင်မှားကို တားမြစ်ကြောင်း (သဒ္ဒါ)။
ယသ္မာ စေတ္တ အဝိဇ္ဇာပစ္စယာ သင်္ခါရာတိ ဣဒံ
ကာရကဒဿနနိဝါရဏံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၈၆။
ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၂၁၇။ (-မူလဋ္ဌ၊၂။၁၂၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊
ဋ္ဌ၊၂။၃၄၂။)

ကာရကနိဒ္ဒေသ (ပု) [ကာရက+နိဒ္ဒေသ] ပြုလုပ်
တတ်သော ပုဂ္ဂိုလ်ကို ညွှန်ပြခြင်း။ အယဉ်
ဝိနယဓမ္မတာ၊ ယဒိဒံ သာပေက္ခေ ကာရက-
နိဒ္ဒေသော။ ကင်္ခါ၊ ၁၀၇။

ကာရကနိဒ္ဒေသာဘာဝ (ပု) [ကာရကနိဒ္ဒေသ +
အဘာဝ] ပြုလုပ်တတ်သောပုဂ္ဂိုလ်ကို ညွှန်ပြမှု
မရှိခြင်း။ မာတိကာယံ ဘိက္ခုပဒါဘာဝတော-
ယေဝ ဘဏတိ ဥပသံဟရတိတိ ပဒါနံ ကာရ-
ကနိဒ္ဒေသာဘာဝေ အသမ္ဘဝတော ဝေ တံ
အာဒိပဒံ ဝုတ္တန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဝဇီရ၊ ၂၉၀။

ကာရကပရမ္မရာ (ထိ) [ကာရက+ပရမ္မရာ] ပြု
လုပ် - ဖန်ဆင်း - တတ်သောပုဂ္ဂိုလ် အဆက်
ဆက်။ မာတာပိတုဟိ ဇနိတတာဒိနာ တဿ
ကာရကံ ဣစ္ဆန္တဿ ကမ္မကာရကာနံ ကာရက-
ပရမ္မရာ အာပဇ္ဇတိတိ ဣဒဉ္စ ဝိစာရေတဗ္ဗံ။
မူလဒီ၊ ၃။ ၆၀။ ပုဂ္ဂလာနဉ္စိ ပဋိပါဠိယာ ကာရ-
ကဘာဝေါ ကာရကပရမ္မရာ။ အနုဒီ၊ ၃။ ၈၁။

ကာရကပရမ္မရာပဇ္ဇန (န) [ကာရကပရမ္မရာ +
အာပဇ္ဇန] ပြုလုပ် - ဖန်ဆင်း - တတ်သော
ပုဂ္ဂိုလ်အဆက်ဆက်သို့ ရောက်ခြင်း။ အထ
ခေါ ဣဒံ ကမ္မကာရကတယ ကာရက-
ပရမ္မရာပဇ္ဇနမ္ပိ ဝိစာရေတဗ္ဗံ။ အနုဒီ၊ ၃။ ၈၁။

ကာရကပုဂ္ဂလ (ပု) [ကာရက+ပုဂ္ဂလ] ပြုလုပ်
တတ်သောပုဂ္ဂိုလ်။ တထာ တေန ကထိတံ
ဓမ္မံ သုတော ကာရကပုဂ္ဂလာ ယထာနုသိဉ္စ
ပဋိပဇ္ဇိတော။ ဓမ္မာဌ၊ ၁။ ၁၀၂။ (-စူဠနိ၊ ၄။
၉၁။ ဒီ၊ ၁။ ၂၆၀။ မ၊ ၁။ ၂၄၄။)

ကာရကပုစ္ဆာ (ထိ) [ကာရက+ပုစ္ဆာ] ပြုလုပ်
တတ်သူကို မေးခြင်း။ ဣတော အပရာသပိ
ဥပလဗ္ဗတိ သာမညေန ကာရကပုစ္ဆာသု ပုဂ္ဂ-
လံယေဝ သန္ဓာယ ကတ္တာ ကာရေတာတိ
ဝုတ္တံ။ အဘိ၊ ၄။ ၁။ ၁၃၃။

ကာရကဗျတ္တယ (ပု) [ကာရက+ဗျတ္တယ] ကာ-
ရက ဖောက်ပြန်ခြင်း။ (ကတ္တုရုပ်ဆိုလိုလျက်

ကမ္မရုပ်ဆိုသည်ကို ကာရက ဖောက်ပြန်သည်
ဟု ဆိုသည်။ ဝိဘတ္တိဝိပလ္လာသနည်း၌ ထည့်
ယူ။) ကာရကဗျတ္တယေန စေတံ ဝုတ္တံ။ အ၊
၁။ ၁။ ၂၈၃။

ကာရကဘိက္ခု (ပု) [ကာရက+ဘိက္ခု] (ကံ)
ပြုသောရဟန်း။ ကာရကဘိက္ခုနံ ဝါ ကေ-
ကသီမာယံ ဌိတတ္တာတိ ဝေန္တိ။ ဝဇီရ၊ ၄၅၉။

ကာရကရ (တိ) [ကာရ+ကရ+အ] ကျေးဇူး
ပြုတတ်သောသူ။ သဒ္ဓေါ မုဒ္ဓ ကာရကရော
စ ဘိက္ခု၊ သံသဉ္စ သက္ကစ္စ တဒါ ဥပဋ္ဌဟိ။
ပေတ၊ ၁။ ၁၉၃။ တတ္ထ ကာရကရေတိ ဥပကာ-
ရကာရီ။ ပေတ၊ ၄။ ၂၂၆။

ကာရကရဟိတ (တိ) [ကာရက+ရဟိတ] ပြု
လုပ်တတ်သူမှ ကင်းသော။ ဧဝံ ဣတရေသု-
ပိတိ ကာတဗ္ဗာပိ ကိရိယာကာရကရဟိတာ
ကေဝလံ အတ္တနော ပစ္စယေဟိ။ အနုဒီ၊ ၂။
၆၆။

ကာရကလက္ခဏ (တိ) [ကာရက+လက္ခဏ] ကာရကလျှင်
မှတ်ကြောင်း လက္ခဏာ ရှိ
သော။ ဧတ္ထ စ ပုရိမသ္မိ အတ္တဝိကပေ ကာရ-
ကလက္ခဏံ နိဿက္ကဝစနံ၊ ဒုတိယသ္မိ ဥပပဒ-
လက္ခဏန္တိ ဒဠဗ္ဗံ။ မ၊ ၁။ ၇၄။

ကာရကဝါဒ (ပု) [ကာရက+ဝါဒ] ပြုလုပ်၏
ဟု စွပ်စွဲပြောဆိုခြင်း။ အယုတ္တံ အမေဟိ
ကတံ၊ အကာရကမေဝ မယံ ကာရကဝါဒေန
သမုဒါစရိမှာ။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၆၂။

ကာရကဝိပလ္လာသ (ပု) [ကာရက+ဝိပလ္လာသ] သာဓန
ဖောက်ပြန်ခြင်း။ တိဒိဝေါရေဟ-
ဏေတိ သဂ္ဂလောကတော ဩတရန္တေ ကတ္တု-
ကာရကေ ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ ကာရကဝိပလ္လာသေန
ဝုတ္တံ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၄။ ၂၄၂။ (ဤနေရာ၌ သာဓနကို
ကာရကဟု သုံးထားသည်။)

ကာရကဝေဒကရဟိတ (တိ) [ကာရက+ဝေဒ-
က+ရဟိတ] ပြုလုပ်တတ် ခံစားတတ်သူမှ

ကင်းသော။ ကထံ ကာရကဝေဒကရဟိတံ။
ကထံ ဒွါဒသဝိသေညတသညန္တိ စေ။ အဘိ၊
ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၇၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၁၁။ (- ၂၁၃။ ဒီ၊ ဇို၊
၂။ ၁၀။ မ၊ ဇို၊ ၂။ ၂၆၅။)

ကာရကဝေဒကလက္ခဏ (တိ) [ကာရကဝေဒက
+ လက္ခဏ] ပြုလုပ်တတ် ခံစားတတ်သူလျှင်
မှတ်ကြောင်းရှိသောသူ။ ဒိဋ္ဌိဂတိကော ပန
ပဉ္စက္ခန္ဓဝိနိမတ္တံ နိဗ္ဗံ ကာရကဝေဒကလက္ခဏံ
အတ္တာနံ ပရိကပ္ပေတော။ သံ၊ ဇို၊ ၂။ ၄၀။

ကာရကဝေဒကသတ္တ (ပု) [ကာရကဝေဒက +
သတ္တ] ပြုလုပ်တတ် ခံစားတတ်သော သတ္တ
ဝါ။ ဝဒတိတိ ဣမိနာ ကာရကဝေဒက-
သတ္တာနံ ဟိတသုခါဝဗောဓနသမတ္တတံ အတ္တ-
နော ဒီပေတိ။ မ၊ ဇို၊ ၁။ ၁၅၇။

ကာရကဝေဒကသဘာဝ (ပု) [ကာရကဝေဒက
+ သဘာဝ] ပြုလုပ်တတ် ခံစားတတ်သော
သဘော။ အနတ္တာတိ နတ္ထိ ဧတေသံ အတ္တာ
ကာရကဝေဒကသဘာဝေါ၊ သယံ ဝါ န
အတ္တာတိ အနတ္တာတိ။ နေတ္ထိ၊ ဋ္ဌ၊ ၄၅။

ကာရကဝေဒကိစ္ဆာ (ထိ) [ကာရကဝေဒက +
ဣစ္ဆာ] ပြုလုပ်တတ် ခံစားတတ်သူတို့ကို အလို
ရှိခြင်း။ ဧဝံ ကာရကဝေဒကိစ္ဆာယ ဌတော
သော ကရောတိတိအာဒိသု တံ တံ အနိစ္ဆာ-
ယ အာပန္နဝသေနာပိတိ။ မူလဇို၊ ၂။ ၆၁။ (-
အနုဇို၊ ၂။ ၁၀။)

ကာရကဝေဒန (ထိ၊ န) [ကာရက + ဝေဒန]
ပြုတတ် - ပြီးစေတတ် - သော ဝေဒနာ။ ဧဝံ
သတိ ပစ္စာ ယာ ပုရိမပက္ခေ ကာရက-
ဝေဒနာ၊ သာ ဥစ္ဆိန္နာ။ သံ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၆။

ကာရကသံသ (ပု) [ကာရက + သံသ] ကံ
ပြုသော - ရဟန်းအပေါင်း - သံသာ။ အနုပ-
လောကေတွာ ကာရကသံသံ အနညာယဂဏ-
သု ဆန္ဒံ ဩသာရေယျ။ ဝိ၊ ၂။ ၂၉၀။ (- ဝိ၊
၅။ ၁၂၀။ ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၉၇။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ၊ ၂။ ၂၀။)
အနုပလောကေတွာ ကာရကသံသန္တိ ကမ္မ-

ကာရကသံသံ အနာပုစ္ဆာ။ ဝိ၊ ၂။ ၂၉၀။ (-
ဝဇီရ၊ ၁၇။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၁၂၂။)

ကာရကသံသပရိစ္ဆေဒ (ပု) [ကာရကသံသ + ပရိ-
စ္ဆေဒ] (ကံ) ပြုသောသံသာ အပိုင်းအခြား။
တေသံ ကမ္မာနံ ကာရကသံသပရိစ္ဆေဒေါ စ
ဝိပတ္တိဝိရဟိတာနံ ကမ္မာနံ ဌာနဘေဒဂမနန္တ
ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ၊ ၄၁၃။

ကာရကသတ္တ (ပု) [ကာရက + သတ္တ] ပြုလုပ်
တတ်သော သတ္တဝါ။ ကုသလကမ္မသင်္ခါတာ
သုဒ္ဓိ အကုသလကမ္မသင်္ခါတာ စ အသုဒ္ဓိ
ပစ္စုတ္တံ ကာရကသတ္တာနံ အတ္တနိယေဝ ဝိပစ္စ-
တိ။ မဟာနိ၊ ဋ္ဌ၊ ၉၁။

ကာရက (ထိ၊ န) [ကရ + ယ] (၁) ညှဉ်းပန်းနှိပ်
စက်ခြင်း။ (န) (၂) အကြောင်း၊ နိမိတ်။ (၃)
သင့်လျော်ခြင်း။ (၁) အနေကာဟိ ကာရ-
ဏာဟိ ပိဋေတွာ။ ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၉၉။ သံ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။
၂၀၂။ ကာရဏာဟိတိ သာတနာဟိ။ ဝိမတိ၊
၁။ ၂၄၉။ သံ၊ ဇို၊ ၂။ ၁၀၄။ (၂) ဥပါယတော
ပထတော ကာရကတော။ ဒီ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၃၆။ (-
ဝိ၊ ၁။ ၂၇။ ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၀၆။ ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၄၄။ မ၊ ဋ္ဌ၊
၂။ ၁၆၄။ သံ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၃။ အံ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၄။ အဘိ၊
ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၉။ ပဋိသံ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၁၆၄။
ဓမ္မ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁။ ဥဒါန၊ ဋ္ဌ၊ ၁၀။ ဣတိဝုတ်၊ ဋ္ဌ၊ ၇။
သုတ္တနိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၆။ ဝိမာန၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ပေတ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။
ထေရ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၃။ ထေရိ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၂။ အပ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။
၁၅။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ဋ္ဌ၊ ၁၀။ စရိယာ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၆။ စူဠနိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။
ဇာ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၆၉။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ၂။ ဒီ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၃။
မ၊ ဇို၊ ၂။ ၁၉၅။) ကာရကတောတိ ဟေတု-
တော။ ဒီ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၁။ ကာရကတ္ထ (၂) လည်း
ကြည့်။ (၃) ဣဒံ ဝုစ္စတိ အနုယေ ဉာဏန္တိ
ဣဒံ အနုဂမနဉာဏံ နယနဉာဏံ ကာရက-
ဉာဏန္တိ ဝုစ္စတိ။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၉၉။ (- မ၊ ဋ္ဌ၊
၃။ ၃၂။) အနုရူပတ္ထဝါစကော ဝါ ကာရက-
သဒ္ဓေါတိ ဓမ္မေ ဉာဏသု အနုရူပဉာဏန္တိ
အတ္ထော။ မူလဇို၊ ၂။ ၂၀၄။ (- မ၊ ဇို၊ ၂။ ၂၄။)

ကာရကထန (န) [ကာရက + ကထန]
အကြောင်းကို -ဟောခြင်း -ဆိုခြင်း။ မူလ-
ပရိယာယန္တိ ဝါ မူလဒေသနံ ကာရက-
ထနန္တိ ပရိယာယဝစနံ။ မ၊ဋီ၊၁။၁၃၂။

ကာရကကာရက (န) [ကာရက + ကာရက]
(၁) အကြောင်း၏ အကြောင်း။ (၂) မ
ဖောက်မပြန်သောအကြောင်း။ (ဤနေရာ၌
မဖောက်မပြန်သော အကြောင်းကို ယူစေလို
၍ နောက်ကာရကသဒ္ဒါကို ရွှေကာရကသဒ္ဒါ
တစ်ဖြင့် အထူးပြုထားသည်။) (၁) တိဝိဓံ
ကာရကံ ဥပါဒါနကာရကံ သဟကာရိကာရကံ
ကာရကကာရကန္တိ။ ဓာနံ၊ဋီ၊၉၂။ (-မဏိ-
မဇ္ဈ၊၁။၁၇၉။) (၂) ဉာဏံ နာမ ပညာ၊ သာ
အတ္တတ္ထံ ကာရကကာရကံ စတုသစ္စဓမ္မံ ဝိဒိတံ
ပါကဋ္ဌံ ကဓေတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၂။ (-
၁၃၃။) အတ္တတ္တန္တိ ဖလဖလံ။ အာမေဉိတဝစ-
နဉ္စိ သဗ္ဗေသံ အတ္တာနံ ဝိသု ဝိသု ပါကဋ္ဌက-
ရကဘာဝပ္ပကာသနတ္ထံ။ အတ္ထော ဝေ ဝါ
အတ္ထော အတ္တတ္ထောတိ အတ္တဿ အဝိပရိတ-
တာဒဿနတ္ထံ အတ္ထေနေဝတ္ထံ ဝိသေသယတိ။
န ဟိ ဉာဏံ အနတ္တံ အတ္ထောတိ ဂဏှာတိတိ။
ဝေ ကာရကကာရကန္တိ တ္ထောပိ ဒဗ္ဗဗ္ဗံ။
မူလဋီ၊၂။၉၃။

ကာရကကာရိယဝေါဟာရ (ပု) [ကာရက +
ကာရိယ + ဝေါဟာရ] အကြောင်း၏အမည်
ကိုအကျိုး၌တင်စား၍ ခေါ်ဝေါ်ခြင်း။ ယဒ-
ဂ္ဂေန အညမညံ ဝိရုဒ္ဓါ၊ တဒဂ္ဂေန ကာရက-
ကာရိယဝေါဟာရေပိ နေသံ အယုတ္တော။
ဝိမတိ၊၂။၂၂၅။

ကာရကကိစ္စ (န) [ကာရက + ကိစ္စ] (ဥပပတ္တိဘဝ
အသက်မပြတ် ဖြစ်ခြင်း၏) အကြောင်းဖြစ်
သော ကိစ္စ။ အဝိဇ္ဇေဒပ္ပဝတ္တိဟေတုဘာဝေန
ဝါ ကာရကကိစ္စံ သာယေမာနန္တိ အတ္ထော။
သိ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၉၄။

ကာရကကိစ္ဆန (န) [ကာရက + ကိစ္ဆန] အ
ကြောင်းကို ပြောကြားခြင်း။ အကြောင်း
ပြစ်ကား။ ဥဏှဂ္ဂဟဏံ ဘောဂပရိက္ခေပဿ
ဝိပုလဘာဝကရဏေ ကာရကကိစ္ဆနံ။ ဥဒါန၊
ဋ္ဌ၊၉၀။ သာရတ္ထ၊၃။၁၄၉။ (-ဝိမာန၊ဋ္ဌ၊၁၉။
သံ၊ဋီ၊၁။၁၉၉။)

ကာရကကိစ္ဆနမဂ္ဂ (ပု) [ကာရကကိစ္ဆန + မဂ္ဂ]
အကြောင်းကို ပြောကြားသောမဂ်။ တယံဒံ
အဘိဓမ္မေ ပဉ္စဂီကဝါရဒေသနာယ ကာရက-
ကိစ္ဆနမဂ္ဂေါ။ သံ၊ဋီ၊၂။၃၉၅။

ကာရကကိရိယာ (ထိ) [ကာရက + ကိရိယာ]
အကြောင်းကိရိယာ။ အထ ဝါ သမာနကာ-
လတ္ထေပိ ကာရကကိရိယာ ပုဗ္ဗကာလာ ဝိယ
ဝတ္တု ယုတ္တာ။ မူလဋီ၊၁။၇၇။ (-အနုဋီ၊
၃။၄၇။)

ကာရကကောသလ္လ (န) [ကာရက + ကောသလ္လ]
အကြောင်း၌ လိမ္မာခြင်း။ ကာရကကော-
သလ္လဘာဝနာကောသလ္လာနံ နာနန္တရိယဘာ-
ဝတော ရက္ခနာကောသလ္လဿ စ တံမူလ-
ကတ္တာ။ အံ၊ဋီ၊၁။၂၆၀။

ကာရကဂတ (တိ) [ကာရက + ဂတ] အကြောင်း
သို့ ရောက်သော။ ဌာနဂတံ ဟောတိတိ ကာ-
ရကဂတံ ဟောတိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၁၃။

ကာရကဂဝေသက (တိ) [ကာရက + ဂဝေသက]
အကြောင်းကို ရှာမှီးတတ်သော၊ သူ။ ရညာ
နာမ ကာရကဂဝေသကေန တုလာသဒိသေန
ဘဝိတုံ ဝနုတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၂။

ကာရကဂဝေသန (န) [ကာရက + ဂဝေသန] အ
ကြောင်းကို ရှာမှီးခြင်း။ ကိ* ဝါ တေေန
ကာရကဂဝေသနေန။ နေတ္ထိ၊ဋ္ဌ၊၁၆၀ (-
နေတ္ထိ၊ဋီ၊၃၇။)

ကာရကဂုဏ (ပု) [ကာရက + ဂုဏ] အကြောင်း
ဖြစ်သောဂုဏ်။ ဝေ သမာဟိတေ စိတ္တေတိ-

အာဒိနာ နယေန ဝုတ္တေဟိ အဋ္ဌဟိ ကာရဏ-
ဂုဏေဟိ သမုပေတံ။ အပါဠာ ၁။ ၇။ ဇာ ၁။ ၁။ ၁။ ၇။

ကာရဏဂေါရဂ္ဂဟဏ (န) [ကာရဏ + ဂေါရ
+ ဂဟဏ] အကြောင်းအာရုံကို ယူခြင်း။
အနဘိဟိတောပိ ဟိ ဓမ္မဿ တကြာဘိဟိ-
တောဝ ဗုဇ္ဈိတဗ္ဗော ဣတိ ဝစနတော ကာရ-
ဏဂေါရဂ္ဂဟဏေန စတ္တာရိပိ ဖလာနိ ဂဟိ-
တာနိ။ ဝဇီရ ၁။ ၁။

ကာရဏဂ္ဂဟဏ (န) [ကာရဏ + ဂဟဏ] အ
ကြောင်းကို ယူခြင်း။ အကာရဏဘူတာနမ္ပိ
တေသံ အတ္ထိတာယ ကာရဏဂ္ဂဟဏံ။ မဇ္ဈိ
၂။ ၆၅။ (- ၂၀၆။ နေတ္ထိ ၁။ ၁၀၆။)

ကာရဏဂ် (န) [ကာရဏ + အဂ်] အကြောင်းဖြစ်
သောအဂ်။ ကမ္မဝဋ္ဋမ္ပိ ဝါ ကာရဏဂ်ဘာဝေန
ယောဇေတဗ္ဗံ။ နေတ္ထိ ၁။ ၁၀၆။

ကာရဏသရ (န) [ကာရဏ + သရ] ညဉ်းပန်း
နှိပ်စက်ရာ-နှောင်အိမ်-ထောင်။ တေ ဒေဝ-
သင်္ခလိကာယ ဗန္ဓိတွာ ကာရဏသရေ ပက္ခိ-
ပန္နိ။ ဇာ ၁။ ၁။ ၁။ ၁။ ၇။

ကာရဏစိန္တန (န) [ကာရဏ + စိန္တန] အကြောင်း
ကိုကြံစည်ခြင်း။ ကေန နုခေါတိ လာဘပတ္တ-
နာယ ကာရဏစိန္တနောပိ တဿ ပရိယေသနေ
နိပါတော။ မဟာနိ ၁။ ၁။ ၁။ ၇။

ကာရဏစိန္တနပညာ (ထိ) [ကာရဏစိန္တနာ +
ပညာ] အကြောင်းကို ကြံစည်တတ်သော
ညဏ်။ ဝိစက္ခဏောတိ တင်္ခဏေယေဝ ဌာ-
နုပ္ပတ္တိကာယ ကာရဏစိန္တနပညာယ ယုတ္တော။
ဇာ ၁။ ၁။ ၁။ ၇။

ကာရဏစိန္တ(ထိ) [ကာရဏ + စိန္တ] အကြောင်း
ကိုကြံစည်ခြင်း။ ကံ ဝါ တေ ကာရဏစိန္တာ-
ယ။ ဥဒါန ၁။ ၁။ ၁။ ၇။ (- သာရတ္ထ ၁။ ၁။ ၁။ ၇။ ဒီ ၁။
၁။ ၁။ ၁။ ၇။ မဇ္ဈိ ၁။ ၁။ ၁။ ၇။)

ကာရဏစ္ဆာယာ (ထိ) [ကာရဏ + ဆာယာ]
အကြောင်းတု၊ အကြောင်းရိပ်၊ အပ်သည်၊
မအပ်သည်ကို ညွှန်ပြသော အကြောင်းပြ
ချက်၏အရိပ်အယောင်။ အထ ခန္ဓမ္ပိ ကာရ-
ဏစ္ဆာယာဒိဿတိ။ ဝိ ၁။ ၁။ ၁။ ၇။ ဝိသင်္ဂဟ။
၃။ ၂။ (- ငဇီရ ၁။ ၁။ ၁။ ၇။ ကခါ ၁။ ၁။ ၁။ ၇။)
ခန္ဓမ္ပိ ကာရဏစ္ဆာယာ ဒိဿတိတိ သကဝိဒိ-
ပရဝါဒိနံ ဥဘိန္ဒမ္ပိ ကပ္ပိယာကပ္ပိယဘာဝသ-
ကေ ကာရဏပတိရူပကံ ဒိဿတိ။ သာရတ္ထ
၁။ ၁။ ၇။ (- ဝိမဟိ ၁။ ၁။ ၁။ ၇။)

ကာရဏစ္ဆေဒ(ပု) [ကာရဏ + ဆေဒ] အကြောင်း
ကို ပိုင်းခြားခြင်း။ ယထာဘူတာဒိဝသေန
ကာရဏစ္ဆေဒေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။ သံ ၁။ ၁။ ၁။ ၇။
၃။ ၂။ (- သံ ၁။ ၁။ ၁။ ၇။)

ကာရဏဇာတိက (တိ) [ကာရဏ + ဇာတိက]
အကြောင်းယုတ္တိသဘောရှိသော၊ အကြောင်း
ယုတ္တိနှင့် ယှဉ်သော။ ကာရဏဇာတိက (မဇ္ဈိ
၃။ ၂။ ၁။ ၇။) နှိ ယုတ္တိသဘာဝံ၊ ယုတ္တိယာ ယုတ္တန္တိ
အတ္တော။ မဇ္ဈိ ၃။ ၁။ ၇။

ကာရဏဇာနန (န) [ကာရဏ + ဇာနန] အ
ကြောင်းကိုသိခြင်း။ ဣဒဉ္စ အစွာယိကကိစ္စေ
ဝါ ဘယေ ဝါ ဥပ္ပန္နေ တဿ တိကိစ္ဆနတ္ထံ ဌာ-
နုပ္ပတ္တိယာ ကာရဏဇာနနဝသေန ဝေဒိတဗ္ဗံ။
အံ ၁။ ၁။ ၁။ ၇။ (- မူလ ၁။ ၁။ ၁။ ၇။ အနု ၁။
၁။ ၁။ ၇။)

ကာရဏဇာနနသမတ္ထ (တိ) [ကာရဏဇာနန +
သမတ္ထ] အကြောင်းကို သိခြင်းငှါ စွမ်းနိုင်
သော။ ကာရဏဇာနနသမတ္တေနာ (သံ ၁။ ၁။ ၁။ ၇။
၁။ ၇။) တိ ဣမိနာ ကာရဏေန သတ္တာနံ သုခံ၊
ဣမိနာ ဒုက္ခန္တိဝေ သမာစရမာနေန ကာရဏံ
ဇာနိတုံ သမတ္တေန ကမ္မဿကတဉာဏသမ္ပ-
ယုတ္တစိတ္တေနာတိ အတ္တော။ သံ ၁။ ၁။ ၁။ ၇။

ကာရဏဇောတက (တိ) [ကာရဏ + ဇောတက]
အကြောင်းကို - ထွန်းပြ - ညွှန်ပြ - တတ်

သော။ “တဿ”တိအာဒိနာ ဟိ ကရုဏာ-
ဒဿနဋ္ဌာနေ ကရုဏဇောတကောယေဝ ဟိ-
သဒ္ဓေါ။ သီဠိသစ်၊ ၁။ ၅၇။

ကရုဏဇောတန (န) [ကရုဏ + ဇောတန] အကြောင်းကို-ထွန်းပြ-ညွှန်ပြ-ခြင်း။ ဧဝံ ဝုတ္တနယေန ကာယပရိဟာရိယံ ဟောတိတိ ကရုဏဇောတနေ ဝါ။ သီဠိသစ်၊ ၂။ ၁၁၅။

ကရုဏဉာဏ (န) [ကရုဏ + ဉာဏ] (က) အကြောင်းဖြစ်သောဉာဏ။ (ခ) (နိဗ္ဗာန်ကို သိသောဉာဏ်အား) သင့်လျော်လျှောက်ပတ် သော ဉာဏ်။ (က) အဒိဋ္ဌဿ ဒိဋ္ဌတာယ ကာ ရုဏဘူတတ္တာ ကရုဏဉာဏံ။ မူလဠိ၊ ၂။ ၂၀၄။ (ခ) ကာရုဏ (၃) ကြည့်။

ကရုဏဉာပန (တိ) [ကရုဏ + ဉာပန] အ ကြောင်းကို သိစေတတ်သော။ ကာရုဏဒေ-
သနာ-ကြည့်။

ကရုဏဋ္ဌ (ပု) [ကရုဏ + အတ္ထ] (၁) အကြောင်းဖြစ်သော အနက်သဘော။ (၂) အကြောင်း၏အဖြစ်။ (၁) ကာရုဏဋ္ဌေန အာ-
ယတနံ။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၃၄၉။ (အဘိ၊ ၄။ ၁။ ၁၀၅။ အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၄၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၁၁၂။ မဟာနိ၊ ၄။ ၁၉။ ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၁၄၉။) (၂) ကာရုဏဋ္ဌေန ဌိတတာ (အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၁၉၂)တိ ကာရုဏဘာ-
ဝေါယေဝ။ မူလဠိ၊ ၂။ ၈၂။ ကာရုဏဋ္ဌေနာ-
(သံ၊ ၄။ ၂။ ၅၄)တိ အာဓာရဘူတကာရုဏ-
ဘာဝေန။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၇၀။

ကရုဏတ္ထ (န) [ကရုဏ + တ္ထ] အကြောင်း၏ အဖြစ်။ တံ ဟိ ဥပပတ္တိဘဝဿ ကာရုဏတ္တာ။ မ၊ ၄။ ၁။ ၂၂၃။ (-အဘိ၊ ၄။ ၁။ ၁၀၅။ ထေရီ၊ ၄။ ၃၀၂။ မဟာနိ၊ ၄။ ၂၂၂။)

ကရုဏတ္ထယ (န) [ကရုဏ + တယ] အကြောင်း ၃-ခုတို့၏ အပေါင်း၊ အကြောင်း ၃-ခုချက်။
ယေန ကာရုဏတ္ထယေန သော တထာဂ-

တော ဂရု ဘာရိယဋ္ဌေန။ သီဠိသစ်၊ ၁။ ၁၇၆။
(-၃၀၃။)

ကရုဏတ္ထ (ပု) [ကရုဏ + အတ္ထ] (၁) အ ကြောင်းဟူသောအနက်။ (၂) နိမိတ်အနက်။ (တိ) (၃) အကျိုးလျှင် အကြောင်းရှိသော၊ အကျိုးကို ရခြင်းဟူသော အကြောင်းရှိ သော။ (၄) အကြောင်းဟူသော အနက်ရှိ သော၊ အကြောင်းဟူသော အနက်ကို ပြ တတ်သော။

(၁) တဏှိတိ ကာရုဏတ္ထေ နိပါတော။ ဝိ၊ ၄။ ၄။ ၁၀၇။ (-ကခါ၊ ၁၄၃။ မ၊ ၄။ ၁။ ၅၇။ မ၊ ၄။ ၂။ ၁၃။ အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၁၄၇။ ပဋိသံ၊ ၄။ ၁။ ၂၂၀။ ပဋိသံ၊ ၄။ ၂။ ၂၃။ ဗုဒ္ဓဝိ၊ ၄။ ၃၉။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၅၁။ သီဠိသစ်၊ ၁။ ၅၇။ မ၊ ၄။ ၂။ ၁၄၁။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၂။ ၁။) ကာရုဏတ္ထ (မ၊ ၄။ ၂။ ၁၃)န္တိ ကာရုဏဘူတံ အတ္ထံ သီလသမာ-
ဓိဿ ကာရုဏံ။ မ၊ ၄။ ၂။ ၈၇။ (၂) ကာရု-
ဏတ္ထေ (ဒိ၊ ၄။ ၂။ ၂၃၀)တိ နိမိတ္တတ္ထေ။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၂၆၇။ (တိ) (၃) ဘဇန္တိ သေဝန္တိ စ ကာ-
ရုဏတ္တာ။ သုတ္တနိ၊ ၂။ ၉၀။ အပါ၊ ၁။ ၁၅။ ကာ-
ရုဏံ အတ္ထော ဧတေသန္တိ ကာရုဏတ္တာ၊ ဘဇနာယ သေဝနာယ စ နညံ ကာရုဏ-
မတ္ထိ၊ အတ္ထော ဧဝ နေသံ ကာရုဏံ၊ အတ္ထ-
ဟေတု သေဝန္တိတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ သုတ္တနိ၊ ၄။ ၁။ ၁၁၈။ အပါ၊ ၄။ ၁။ ၂၂၃။ (၄) အင်္ဂ-
သဒ္ဓေါ ကာရုဏတ္ထောပိ ဟောတိ။ မူလဠိ၊ ၁။ ၁၁၃။ (-မူလဠိ၊ ၂။ ၃၁။ အနုဠိ၊ ၂။ ၇၆။) အောက်ပုဒ်လည်း ကြည့်။

ကရုဏတ္ထဒီပက (တိ) [ကရုဏတ္ထ + ဒီပက] အကြောင်းဟူသော အနက်ကို ညွှန်းပြတတ် သော။ ဣတရေ ကာရုဏတ္ထေတိ “ဥပစာရေန ။ပ။ ဖုသတိယေဝါ”တိ ဝုတ္တေ ကာရုဏတ္ထ-
ဒီပကေ အတ္ထေ။ အနုဠိ၊ ၂။ ၄၃။

ကရုဏတ္ထိက (တိ) [ကရုဏ + အတ္ထိက] အ ကြောင်းဖြင့် အလိုရှိသော၊ အကြောင်းကို

သိလိုသောသူ။ တတ္ထေဝ ပုစ္ဆိတ္ထ တံ ကာရ-
ဏတ္ထိကော။ ပေတ။ ၁၈၁။ ကာရဏတ္ထိကော-
တိ “ဇီဝ ဘော၊ ဇီဝိတမေဝ သေယျော” တိ
ဝုတ္တအတ္ထဿ ကာရဏေန အတ္ထိကော ဟုတွာ။
ပေတ။ ၁၉၂။

ကာရဏဒဿန (န) [ကာရဏ + ဒဿန] အကြောင်းကို ပြခြင်း၊ အကြောင်းပြချက်။
ဧဝံ ဝတ္တဗ္ဗတာယ ကာရဏဒဿနတ္ထံ ဝုတ္တံ။
သံ၊ ၁၉၂။ ၁၆၆။ (-ပေတ။ ၁၉၂။ ထေရ။ ၁၉၂။
၂။ ၁၇။ ဒီ၊ ၁၉၂။ ၁၄၄။ မ၊ ၁၉၂။ ၂၅၀။)

ကာရဏဒဿနဌာန (န) [ကာရဏဒဿန +
ဌာန] အကြောင်းကို ညွှန်ပြသော အရာ။
ကာရဏဇောတက-ကြည့်။

ကာရဏဒဿနတ္ထ (ပု) [ကာရဏဒဿန + အတ္ထ]
(၁) အကြောင်းကို ပြခြင်းအကျိုး။ (တိ)
(၂) အကြောင်းကိုပြခြင်း အကျိုးရှိသော။
တာဒိဘာဝဿ ကာရဏဒဿနတ္ထံ။ မ၊ ၁၉၂။
၉၈။ (-သံ၊ ၁၉၂။ ၁၆၆။ သာရတ္ထ။ ၁။ ၄၈။
သီ၊ ၁၉၂။ ၁၆၀။)

ကာရဏဒေသနာ (ထိ) [ကာရဏ + ဒေသနာ] အကြောင်းကို သိစေတတ်သော ဒေသနာ။
ဒုတိယေန နယေန ကာရဏဒေသနံ တုမ္မာကံ
ဒေသေသာမိတိ။ မ၊ ၁၉၂။ ၁၉၂။ ကာရဏဒေ-
သနန္တိ ကာရဏဉာပနံ ဒေသနံ။ မ၊ ၁၉၂။ ၁၇၂။

ကာရဏဒွယ (န) [ကာရဏ + ဒွယ] အကြောင်း
၂-ခုတို့၏အပေါင်း၊ အကြောင်း ၂-ခု။ အထ
နံ သတ္တာ ဣမံ ကာရဏဒွယံ ပဋိစ္စ အရဏ-
ဝိဟာရိနဉ္စ။ အံ၊ ၁၉၂။ ၁၇၂။ (-သံ၊ ၁၉၂။
၂၇။)

ကာရဏဓမ္မ (ပု) [ကာရဏ + ဓမ္မ] အကြောင်း
တရား။ ဣမေ ဓမ္မာတိ ဣမေ ကာရဏ-
ဓမ္မာ။ သံ၊ ၁၉၂။ ၁၄၆။

ကာရဏနိဒဿန (န) [ကာရဏ + နိဒဿန] အကြောင်းကို ညွှန်ပြခြင်း။ မာတုဂါမဿ

ပဗ္ဗဇိတတ္တာတိ ဣဒံ ပဉ္စဝဿသတတော ဥဒ္ဓံ
အဋ္ဌတွာ ပဉ္စသုယေဝ ဝဿသတေသု သဒ္ဓမ္မ-
ဋ္ဌိတိယာ ကာရဏနိဒဿနံ။ သာရတ္ထ။ ၁။
၄၃၉။ အံ၊ ၁၉၂။ ၂၄၃။ (-သံ၊ ၁၉၂။ ၁၆၀။ ၁၇၂။)

ကာရဏနိဒ္ဒေသ (ပု) [ကာရဏ + နိဒ္ဒေသ] အကြောင်းကို ညွှန်ပြခြင်း။ တေန ဟိတိ
ကာရဏနိဒ္ဒေသော။ အံ၊ ၁၉၂။ ၂၄၄။ (-သာ-
ရတ္ထ။ ၁။ ၃၂။ ဒီ၊ ၁၉၂။ ၁၄၂။ မ၊ ၁၉၂။ ၂၅၂။)

ကာရဏနိယမ (ပု) [ကာရဏ + နိယမ] အကြောင်း၏ မြဲခြင်း။ ဓမ္မတာ သောတိ ဓမ္မ-
သဘာဝေါ သော၊ ကာရဏနိယမော အယံ။
အံ၊ ၁၉၂။ ၂၈၇။

ကာရဏနိရပေက္ခ (တိ) [ကာရဏ + နိရပေက္ခ] အကြောင်းကို ငဲ့ကွက်ခြင်းမရှိသော။ ခဏနိ-
ရောဓော ပန ကာရဏနိရပေက္ခော။ မ၊ ၁၉၂။
၂၂၅။ (-နေတ္ထိ၊ ၁၉၂။ ၃၇။)

ကာရဏနိရောဓ (ပု) [ကာရဏ + နိရောဓ] အကြောင်း၏ ချုပ်ခြင်း။ တထာ နိဗ္ဗာနပစ္စ-
ဝေက္ခဏာယ အနုလောမမနသိကရဏံ ကာ-
ရဏနိရောဓော ဖလနိရောဓသာဓနတ္ထံ။ ဝဇီရ။
၃၉၄။

ကာရဏနိဿိတ (တိ) [ကာရဏ + နိဿိတ] အကြောင်းကို မှီသော။ ယံ အတ္တနိဿိတံ
ကာရဏနိဿိတံ၊ တဒေဝ ပုစ္ဆန္တိ။ ဝိ၊ ၁၉၂။
၁၄၈။ (-ဝိ၊ ၁၉၂။ ၁၂၆။ ဒီ၊ ၁၉၂။ ၁၃၀။ မ၊ ၁၉၂။
၂၂၆။ မ၊ ၁၉၂။ ၃၀၄။ သံ၊ ၁၉၂။ ၇၀။ အံ၊ ၁၉၂။
၃၁၁။ ဇာ၊ ၁၉၂။ ၃၈၉။ ဇာ၊ ၁၉၂။ ၃၈၄။ သာ-
ရတ္ထ။ ၂။ ၃၂၂။ မ၊ ၁၉၂။ ၂၀၆။ အံ၊ ၁၉၂။ ၂၄၆။)
ကာရဏနိဿိတောတိ လောကုတ္တရဓမ္မဿ
ကာရဏသနိဿိတော။ သံ၊ ၁၉၂။ ၂။ ၈၈။

ကာရဏန္တရ (န) [ကာရဏ + အန္တရ] (၁) အကြောင်းတပါး။ (၂) အကြောင်းအထူး။
(တိ) (၃) အကြောင်းအထူးရှိသော။ (၁) အပေက္ခိတဗ္ဗဿ ကာရဏန္တရဿ အဘာဝ-

တော။ အနုဋီ၊ ၂။ ၁၀၈။ (- သိ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၂။
၃၇၊ ၄၁၀။) (၂) သော ဟိ ကာရကန္တ-
ရေန ရုက္ခမူလိကဿ အဗ္ဗောကာသိကဿပိ
ဝဋ္ဋတိ ဝေ။ ဝဇီရ။ ၂။ ၆၁။ (- ဝိမတိ၊ ၂။ ၃၀၄။)
(တိ) (၃) တံ ကာရကန္တရံ သမာဂတံ
ပုရိသံ။ သိ၊ ဋီ၊ ၁။ ၂၀၈။

ကာရကန္တရပဋိစ္ဆာဒန (န) [ကာရကန္တရ+
ပဋိစ္ဆာဒန] အကြောင်းတပါးကို ဖုံးလွှမ်း
ခြင်း။ ကာရကန္တရပဋိစ္ဆာဒန-
မေဝ ဝိဘာဝေတုံ “ရူပံ အနိစ္စ” နှစ်အာဒိ-
မာဟ။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၁။

ကာရကန္တရာပေက္ခ (တိ) [ကာရကန္တရ+အ-
ပေက္ခ] အကြောင်းတပါးကို ငဲ့ခြင်းရှိသော။
သဘာဝေန ဟိ ကာရကန္တ သတိ ကာရကန္တ-
ရာပေက္ခာ အယုတ္တာတိ။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၀၂။
(- အနုဋီ၊ ၃။ ၆၅။) ကာရကန္တရာပေက္ခတာ-
ယ ပန ကေကာရကဝါဒေါ အပဟတော
သိယာ။ အနုဋီ၊ ၂။ ၁၀၈။

ကာရကန္တရာသမ္ပိဿ (တိ) [ကာရကန္တရ+
အသမ္ပိဿ] အကြောင်းတပါး - အခြား
အကြောင်းတခု - နှင့် မရောနှောသော။
ယထာ ဖဿ ဝေဒနာ ဝဝတ္ထာနံ ယထာ
ဝေဒနံ ဖဿဝဝတ္ထာနန္တိ ပဒေသယေန ကာရ-
ကန္တရာသမ္ပိဿတာ ဖလဿ။ အနုဋီ၊ ၂။ ၁၀၈။

ကာရကပညတ္တိ (ထိ) [ကာရက+ပညတ္တိ]
အကြောင်းကို အပြားအားဖြင့် သိကြောင်း
ဖြစ်သောပညတ်။ ကာရကပညတ်။ တာ ဟိ
ကာရကပညတ္တိယော ဝုတ္တာယေဝါတိ တာ-
ဟိပိ အတ္တပဒါနိ ဂဟိတာနေဝ ဟောန္တိ။
သိ၊ ဋီ၊ ၂။ ၅၄၂။

ကာရကပညာသဒိသီ (ထိ) [ကာရက+ပညာ+
သဒိသီ] အကြောင်းပညာနှင့် တူသောပညာ။
ကာရကပညာသဒိသီ ဖလပ္ပကာသနဘူတာ
ဖလသမ္ပယုတ္တာ ပညာ။ မူလဋီ၊ ၂။ ၁၉၇။

အဘိဓာန် (က-ဝဂ်) ၁-၄၂-ပမ-ဇ-သ-၈

သတိပိ သဟဇာတာနံ ပစ္စယဘာဝေ ဝိပါက-
ကိရိယပညာ န ကုသလာ ဝိယ ဝိပါကာနံ
နိပ္ပရိယာယေန ကာရကဝေါဟာရံ လဘတိတိ
အာဟ “ကာရကပညာသဒိသီ” တိ။ အနုဋီ၊
၂။ ၁၉၈။

ကာရကပဋိက္ခေပ (ပု) [ကာရက+ပဋိက္ခေပ]
အကြောင်းကို ပယ်ခြင်း။ အဋ္ဌာနံ အနဝ-
ကာသောတိ ယထာက္ကမံ ဟေတုပစ္စယ-
ပဋိက္ခေပဝသေန ကာရကပဋိက္ခေပေါ။ ဝိမတိ၊
၁။ ၉၃။

ကာရကပဋိပဒါ (ထိ) [ကာရက+ပဋိပဒါ] နိဗ္ဗာန်
ရောက်ကြောင်းဖြစ်သော အကျင့်။ နိယျာ-
နိကပဋိပဒံ ကာရကပဋိပဒံ သာရပဋိပဒံ။
အံ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၈၀။

ကာရကပဋိရူပက (တိ) [ကာရက+ပဋိရူပက]
အကြောင်းတု၊ အတုဖြစ်သောအကြောင်း။
တေန ကာရကေနာတိ တေန ကာရကပဋိ-
ရူပကေန မိစ္ဆာဝစနေန။ သိ၊ ဋီ၊ ၁။ ၃၀၂။

ကာရကပဋ္ဌပန (န) [ကာရက+ပဋ္ဌပန] အ
ကြောင်းကို အားထုတ်ခြင်း။ ဒေါဝစဿ-
တာယ ကာရကပဋ္ဌပနေ နိပါတော။ သိ၊ ဋ္ဌ၊
၂။ ၁၆၂။ ကာရကပဋ္ဌပနေတိ ကာရကာ-
ရမ္ဘေ။ သိ၊ ဋီ၊ ၂။ ၁၆၂။

ကာရကပတိရူပက (တိ) [ကာရက+ပတိရူပက]
အကြောင်းတု၊ အတုဖြစ်သောအကြောင်း။
အန္တကဋ္ဌကထာယံ ကာရကပတိရူပကံ ဝတှာ
မနုဿသပ္ပိ စ နဝနိတဉ္စ ပဋိက္ခိတ္တံ။ ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။
၂၉၀။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၁၀၂။ (- ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၄။ ၃၆။
ဝဇီရ။ ၁၀၄။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၄၃၀။ ဝိမတိ၊ ၁။
၁၂၄။ ဒိ၊ ဋီ၊ ၁။ ၄၉။ သိ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၁။ ၁၀၇။ မ၊ ဋီ၊
၂။ ၈၃။)

ကာရကပဒ (န) [ကာရက+ပဒ] (၁) အ
ကြောင်းအရာ၊ အကြောင်းဖြစ်သော အ

ကြောင်း။ (၂) ကာရဏဟူသောပုဒ်။ (၁) ကောဝိဒတ္ထပဒါတိ အဟံ အတ္ထပဒေ ကာရဏပဒေ ကောဝိဒါ ဆေကာ။ ဇာ၊ဌ၊၅။ ၁၀၈။ (၂) အကာရဏန္တိ အယုတ္တံ အနုပပတ္တိံ။ ကာရဏပဒေ စေတံ ဝိသေသနံ။ သိ၊ဋ္ဌိ၊သစ်၊၁။၁၈၆။

ကာရဏပရမ္မရာ (ထိ) [ကာရဏ+ပရမ္မရာ] အကြောင်းအဆက်ဆက်။ ကာရဏပရမ္မရာယ နိဒ္ဒါရဏလက္ခဏံ ပဒဋ္ဌာနစိန္တနံ ကတ္တဗ္ဗန္တိ။ နေတ္တိ၊ဌ၊၂၄။ (-ဝဇီရ၊၂၉။ ဒိ၊ဋ္ဌိ၊၁။၂၆၂။ အနုဋ္ဌိ၊၂။၉၃။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌိ၊၃၇။ နေတ္တိဝိ၊၄၈။)

ကာရဏပရမ္မရာနိဒ္ဒါရဏလက္ခဏ (တိ) [ကာရဏပရမ္မရာနိဒ္ဒါရဏ + လက္ခဏ] အကြောင်းအဆက်ဆက်ကို ထုတ်ဆောင်းခြင်းလက္ခဏာ ရှိသော။ ဧဝံ ကာရဏပရမ္မရာနိဒ္ဒါရဏလက္ခဏော ပဒဋ္ဌာနာဟာရော။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌိ၊၃၀။

ကာရဏပရိဂ္ဂဟက (တိ) [ကာရဏ+ပရိဂ္ဂဟက။ ထိဋ္ဌ-ပရိဂ္ဂဟိကာ] အကြောင်းကို သိမ်းဆည်းသော။ ယာ စာယံ ဇရာမရဏဿ ကာရဏပရိဂ္ဂဟိကာ ပညာ။ ဒိ၊ဌ၊၂။၅၁။ (-ဒိ၊ဋ္ဌိ၊၂။၄၉။ သံ၊ဋ္ဌိ၊၂။၂၄။)

ကာရဏပရိစ္ဆေဒပုစ္ဆာ (ထိ) [ကာရဏပရိစ္ဆေဒ + ပုစ္ဆာ] အကြောင်းကို ပိုင်းခြားကြောင်း ပုစ္ဆာ။ ကိတ္တာဝတာ န ခေါတိ ကာရဏပရိစ္ဆေဒပုစ္ဆာ။ မ၊ဌ၊၂။၂၃၄။ (-မ၊ဋ္ဌိ၊၂။၂၅၄။)

ကာရဏပရိဒီပန (န) [ကာရဏ+ပရိဒီပန] (၁) အကြောင်းကို ညွှန်ပြခြင်း။ (တိ) (၂) အကြောင်းကို ညွှန်ပြတတ်သော။ (၁) မယုမေတ္တ မဟာရာဇ ပရိဗျတ္တတာယ ဗုဒ္ဓိယာ ကာရဏပရိဒီပနံ သမောသရိဿတိ။ မိလိန္ဒ၊၃၃၁။ (-ပဋိသံ၊ဌ၊၁။၅၁။) (တိ) (၂) ဣမံ ဥဒါနန္တိ ဣမံ အသံဝါသာရဟသံဝါသာရဟဘာဝါနံ ကာရဏပရိဒီပနံ ဥဒါနံ ဥဒါနေသိ။ သာရတ္ထ၊၃။၄၃၃။

ကာရဏပရိယာယ (ပု) [ကာရဏ+ပရိယာယ] (၁) ကာရဏသဒ္ဓါ၏ -ပရိယာယံ -ဝေဝုဇ် -စကားလှယ်။ (၂) အကြောင်းအမြက်။ (၁) ဓမ္မသဒ္ဓေါ ကာရဏပရိယာယော။ ဒိ၊ဋ္ဌိ၊၂။ ၁၅၁။ (-၂၉၅။ သံ၊ဋ္ဌိ၊၁။၃၃၇။ သံ၊ဋ္ဌိ၊၂။ ၁၂၁၊၄၀၅။ အံ၊ဋ္ဌိ၊၂။၁၂၉။ အံ၊ဋ္ဌိ၊၃။၂၅၅။ အနုဋ္ဌိ၊၁။၅၂။) (၂) နိဗ္ဗုတိယာ ဟိ ကာရဏပရိယာယေန အသင်္ခတဓာတု တထာ ဝုစ္စတိ။ သိ၊ဋ္ဌိ၊သစ်၊၁။၃၈။ ကာရဏပရိယာယေနာတိ သဉ္စပါဒိသေသာဒိဝေသေန ပညာပနေ ကာရဏဘူတဿ ဉ္စပါဒိသေသဘာဝါဘာဝဿ လေသေန။ ဝိဘာဝိနီ၊၂။၁၆။ (-ပရမတ္ထဒီပနီ၊၃၂၆။)

ကာရဏပရိယေသန (ထိ၊န) [ကာရဏ+ပရိယေသန] အကြောင်းကို ရှာမှီးခြင်း။ သတိပိ ကာရဏပရိယေသနဿ သမ္ဘဝေ ဒိဋ္ဌိဂတိကဝါဒါနံ။ ဒိ၊ဋ္ဌိ၊၁။၁၇၃။ (-မူလဋ္ဌိ၊၁။၁၄၂။)

ကာရဏပရိယေသနသမ္ဘဝ (ပု) [ကာရဏပရိယေသန+သမ္ဘဝ] အကြောင်းကိုရှာမှီးခြင်း၏ ဖြစ်သင့်ခြင်း။ သတိပိ ကိဉ္စိ ကာရဏပရိယေသနသမ္ဘဝေ ဒိဋ္ဌိဂတိကဝါဒါနံ အနာဒရိယဘာဝံ။ သိ၊ဋ္ဌိ၊သစ်၊၁။၄၄၄ (-၄၄၅။)

ကာရဏပရိဝိတက္က (ပု) [ကာရဏ+ပရိဝိတက္က] အကြောင်းကို ကြံစည်ခြင်း။ သုန္ဒရမိဒံ ကာရဏန္တိ ဧဝံ ကာရဏပရိဝိတက္ကေနပိ မာဂက္ကိတ္တံ။ အံ၊ဌ၊၂။၁၈၂။ (-မဟာနိ၊ဌ၊၃၄၁။)

ကာရဏပရိဝိတက္ကန (န) [ကာရဏ+ပရိဝိတက္ကန] အကြောင်းကို ကြံစည်ခြင်း။ အကြောင်းကို ကြံစည်ကြောင်း။ တတ္ထ သုန္ဒရမိဒံ ကာရဏန္တိ ဧဝံ သယမေဝ ကာရဏပရိဝိတက္ကနံ အာကာရပရိဝိတက္ကော။ သိ၊ဋ္ဌိ၊သစ်၊၁။၁၉၀။ ကိမာနံ ပနာဟန္တိ ဧတ္ထ ကိမာနံ ပနာတိ ကာရဏပရိဝိတက္ကနမေတံ။ အံ၊ဌ၊၂။၃၄၁။

ကာရဏပါလီ (ပု) [ကာရဏ+ပါလီ] ကာရဏပါလီပုဏ္ဏား။ (ဤပုဏ္ဏားသည် “မင်းမျိုး

တို့၏ အမှုကိစ္စကို ကြီးကြပ်စေခိုင်းတတ်၍”
 ကာရကပါလီဟု အမည်ရသည်။ ပိဂိယာနိ
 ပုဏ္ဏားက ဘုရားရှင်ကို ချီးမွမ်းသဖြင့် နမော
 တဿ ၃-ခေါက်ဆို၍ ဘုရားရှင်ရှိရာသို့ ဦးညွှတ်
 ဥဒါန်းကျူး ကြည်ညိုသဖြစ်သည်။ ပိဂိယာနိ
 ပုဏ္ဏားထံ၌ သရဏကို တည်သည်။) တေန
 ခေါ ပန သမယေန ကာရကပါလီ ပြာဟုဏော
 လိစ္ဆဝိနံ ကမ္မန္တံ ကာရေတိ။ အံ၊ ၂။ ၂၀၆။
 ကာရကပါလီတိ ပါလောတိ တဿ နာမံ၊
 ထုဇကုလာနံ ပန ကမ္မန္တေ ကာရေတိတိ
 ကာရကပါလီ နာမ ဇာတော။ အံ၊ ၂။ ၂၀၆။

ကာရကပုစ္ဆနတ္ထ (ပု) [ကာရက+ပုစ္ဆ+အတ္ထ]
 (၁) အကြောင်းကို မေးမြန်းခြင်းအနက်။
 (တိ) (၂) အကြောင်းကို မေးခြင်းအနက်
 ရှိသော။ (၁) ကိန္တိ ကာရကပုစ္ဆနတ္ထေ နိပါ-
 တော။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ၅၇။ (တိ) (၂) ယထာ-
 ကထန္တိ ဝါ ဧကော နိပါတော ကာရကပုစ္ဆ-
 နတ္ထော၊ ကေန ပကာရေနာတိ အတ္ထော။
 ဝိမတိ၊ ၂။ ၂၀၉။

ကာရကပုစ္ဆ(ထိ) [ကာရက+ပုစ္ဆ] အကြောင်း
 ကို မေးမြန်းခြင်း။ ကထံ နူတိ ကာရကပုစ္ဆာ။
 သံ၊ ၁။ ၁၆။ (- သံ၊ ၁။ ၂။ ၆၇။ အံ၊ ၁။ ၂။ ၅၉။
 အဘိ၊ ၁။ ၂။ ၃။ နေတ္ထိ၊ ၁။ ၂။ ၆၀။ သာရတ္ထ၊ ၁။
 ၃၅၆။ ဒီ၊ ၁။ ၁။ ၃၀၆။ မ၊ ၁။ ၁။ ၂၅၉။ သံ၊ ၁။
 ၁။ ၄၄။ အံ၊ ၁။ ၁။ ၃၄၀။)

ကာရကပုဋိပန္န (တိ) [ကာရက+ပုဋိပန္န] နိဗ္ဗာန်
 ရောက်ကြောင်းကို ကျင့်သောသူ။ ဤယပုဋိ-
 ပန္နောတိ ကာရကပုဋိပန္နော။ ဒီ၊ ၁။ ၃။ ၉၃။
 (- ဒီ၊ ၁။ ၃။ ၈၉။)

ကာရကပုဘေဒ (ပု) [ကာရက + ပဘေဒ]
 အကြောင်းအပြား။ ဓမ္မဇာတန္တိ ကာရကပု-
 ဘေဒေါ။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၂။ သီ၊ ၁။ ၁။ ၁၀၈။

ကာရကပုယောဂ (ပု) [ကာရက + ပယောဂ]
 အကြောင်း ဖြစ်သော အားထုတ်ခြင်း လုံ့လ။

ဥပက္ကမာတိ ကာရကပုယောဂါ။ ဇာ၊ ၁။ ၆။
 ၁၄၅။

ကာရကဖလကိရိယ (ထိ၊ န) [ကာရက + ဖလ +
 ကိရိယ] အကြောင်းကိရိယာ၊ အကျိုးကိရိ-
 ယာ။ သမာနကာလာပိ ကာရကဖလကိရိယာ
 ပုဗ္ဗာပရကာလာ ဝိယ ဝတ္တံ၊ ယုတ္တာယေဝ။
 အနု၊ ၁။ ၁။ ၈၄။

ကာရကဖလဝိသေသ (ပု) [ကာရကဖလ+ဝိသေ-
 သ] အကြောင်းအကျိုး အထူး၊ အကြောင်း
 အထူး အကျိုးအထူး။ ကာရကဖလဝိသေ-
 သေန ဝါ ဖလကာရကဝိသေသနိစ္ဆယော
 ဟောတိတိ ဥဘယတ္တာပိ နိစ္ဆယော ဝဝတ္တာ-
 နန္တိ ဝုတ္တော။ မူလ၊ ၁။ ၂။ ၁၀၀။

ကာရကဖလသင်္ကရ (ပု) [ကာရကဖလ+သင်္ကရ]
 အကြောင်းအကျိုး ဖောယုက်ခြင်း။ တဒေဝ
 အတ္တနော ဖလဿေဝ ဖလဘာဝေန ဝတ္တံ၊ န
 ယုတ္တံ ကာရကဖလသင်္ကရဘာဝေန သောတူနံ
 သမ္မောဟဇနကတ္တာတိ။ မူလ၊ ၁။ ၂။ ၃၃။

ကာရကဗလ (န) [ကာရက+ဗလ] အကြောင်း
 ၏ အားအစွမ်း။ န ဟိ ကာရကဗလေန ဥပ္ပဇ္ဇ-
 မာနာ ကုသလာဒိသဘာဝါ အာပတ္တိ အနုပ-
 သမ္ပန္နာဒိသု နိဝတ္တတိ။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၁။ ၁၅၀။

ကာရကဗလာနုဗ္ဗပ (တိ) [ကာရကဗလ + အနု-
 ဗ္ဗပ] အကြောင်း၏ အစွမ်းအားလျော်သော။
 ဘဂဝါ ဟိ ကမ္မဋ္ဌာနံ ကထေန္တော ကမ္မဋ္ဌာနိ-
 ကဿ ဘိက္ခုနော ကာရကဗလာနုဗ္ဗပမေဝ
 ပဌမံ ဘာဝနာဘိနိဝေသံ ဒဿေတိ။ မ၊ ၁။
 ၃။ ၂၅၅။

ကာရကဗဟု (တိ) [ကာရက+ဗဟု] အကြောင်း
 များစွာရှိသော။ တေန ကာရကဗဟုတာ
 ဒဿိတာ။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ၁။ ၃၄။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၈၄။

ကာရကဘာဝ (ပု) [ကာရက+ဘာဝ] အကြောင်း
 ၏ အဖြစ်။ ယထာ စိရံ ပဝတ္တတိ ဝေမဿ

ကာရဏဘာဝတော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၇။ မဟာနိ၊
ဋ္ဌ၊၄၁။ (-သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၉။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၇၂။
အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၄၆။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ၊၂။ပေတ၊ဋ္ဌ၊၂။
သာရတ္ထ၊၂။၂၇၄။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၄။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၄။သံ၊
ဋ္ဌ၊၂။၁၀၂။အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၇။ မူလ၊ဋ္ဌ၊၁။၉၅။ အနု၊ဋ္ဌ၊
၁။၇၁။)

ကာရဏဘာဝပစ္စုပဋ္ဌာန (တိ) [ကာရဏဘာဝ +
ပစ္စုပဋ္ဌာန] အကြောင်း၏အဖြစ်ဖြင့် ဉာဏ်
အား ရှေးရှုထင်ခြင်းရှိသော။ ဣတ္ထိလိင်္ဂနိမိ-
တ္တကုတ္တာကပ္ပါနံ ကာရဏဘာဝပစ္စုပဋ္ဌာနံ။
အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၅၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၇၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊
ဋ္ဌ၊၂။၉၅။

ကာရဏဘာဝပရိဒီပန (ထိ၊န) [ကာရဏဘာဝ +
ပရိဒီပန] အကြောင်း၏ အဖြစ်ကိုပြကြောင်း
(စကား)။ ဣဒမဿ ကာရဏဘာဝပရိဒီပနံ။
အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၁၀။

ကာရဏဘာဝဝိဘာဝန (ထိ၊န) [ကာရဏဘာဝ
+ ဝိဘာဝန] အကြောင်းအဖြစ်ကို ထင်စွာပြ
ကြောင်း (စကား)။ “အယဉ္ဇီ”တိအာဒိ
တဿာ ဒေသနာယ တာဒိသဿ ပုဂ္ဂလဿ
ယထာဝုတ္တသမာဓိပဋိလာဘဿ ကာရဏဘာ-
ဝဝိဘာဝနံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၁။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁။

ကာရဏဘူတဒေသဝိသေသ (ပု) [ကာရဏဘူတ
+ ဒေသ + ဝိသေသ] (သိက္ခာပုဒ်ပညတ်ခြင်း
၏) အကြောင်းဖြစ်သော အရပ် အထူး။
သိက္ခာပဒနိဒါနန္တိ ပန ဝေသာလီအာဒိသိက္ခာ-
ပဒပညတ္တိယာ ကာရဏဘူတဒေသဝိသေ-
သော ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဝိမတိ၊၁။၉၇-ဂ။

ကာရဏဘူတဝေဒနာပဝတ္တိ (ထိ) [ကာရဏဘူတ
+ ဝေဒနာ + ပဝတ္တိ] အကြောင်းဖြစ်သော
ဝေဒနာဖြစ်ခြင်း။တဿာပိ ဝါ ကာရဏဘူတ-
ဝေဒနာပဝတ္တိဝသေနေဝ ဌိတိယာ ဟေတုနော
အဗျာပိတာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၁၁။

ကာရဏဘေဒ (ပု) [ကာရဏ + ဘေဒ]
အကြောင်းထူး၊ ထူးသောအကြောင်း။ သဗ္ဗမ္ပိ

ကာရဏဘေဒ(မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၂၀)န္တိ သဗ္ဗမ္ပိယထာ-
ဝုတ္တံ တိတ္ထကဏ္ဍနံ သာဝကာနံ အပါယဒုက္ခာ-
ဝဟံ မိစ္ဆာပဋိပတ္တိသင်္ခါတံ ကာရဏဝိသေသံ။
မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃။

ကာရဏမနသိကာရ(ပု) [ကာရဏ + မနသိကာရ]
အကြောင်းကို နှလုံးသွင်းခြင်း။ ပထမနသိ-
ကာရေတိ ကာရဏမနသိကာရေ။ သီ၊ဋ္ဌ၊
သစ်၊၁။၃၉၄။

ကာရဏမန္တရ(န) [ကာရဏ + အန္တရ] အကြောင်း
တပါး။ သာလဝတိကာတိ ကာရဏမန္တရေန
ဣတ္ထိလိင်္ဂဝသေန တဿ ဂါမဿ နာမံ။ သီ၊ဋ္ဌ၊
သစ်၊၂။၄၂၀။

ကာရဏမဟတ္တ (န) [ကာရဏမဟန္တ + တ္တ]
အကြောင်းတို့၏ - ကြီးကျယ် - များပြား -
သည်၏အဖြစ်၊ အကြောင်းတရားတို့၏ - ကြီး
ကျယ် - များပြား - ခြင်း။ကာရဏမဟတ္တေန
ဖလမဟတ္တမ္ပိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၂။၃၁၆။

ကာရဏမုခ (န) [ကာရဏ + မုခ] အကြောင်းကို
အဦးမူခြင်း။ ဧဝံ ကာရဏမုခေန အန္ဓယ-
တော ပါတိမောက္ခံ ဒေသေတွာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။
၇၅။ (-ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၆။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၄။ အံ၊ဋ္ဌ၊
၁။၂၇၇။)

ကာရဏယုတ္တ (တိ) [ကာရဏ + ယုတ္တ] အ
ကြောင်းနှင့် ယှဉ်သော။ အတ္တယုတ္တံ ကာရဏ-
ယုတ္တဉ္စ ပဋိဘာနမဿာတိ ယုတ္တပုဋိဘာနော။
အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၇၄။ (-ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၆၅။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊
၂။၇၅။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၇၇။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၃၄။ အံ၊ဋ္ဌ၊
၂။၁၇၈။)

ကာရဏယုတ္တိ (ထိ) [ကာရဏ + ယုတ္တိ] အ
ကြောင်းယုတ္တိ၊ သင့်လျော်သောအကြောင်း။
တတ္ထ အတ္ထံ ဓမ္မဉ္စ ဉာယဉ္စာတိ ပါဠိအတ္ထဉ္စ
ပါဠိဉ္စ ကာရဏယုတ္တိဉ္စ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၁၁၁-၂။

ကာရဏရဟိတ (တိ) [ကာရဏ + ရဟိတ] အ
ကြောင်းမှကင်းသော။ ဝိနာသဿ စ ကာ-

ရုဏရဟိတတ္တာနုပဟရုဏပ္ပဟာရာဒိပ္ပယောဂ-
ဟေတုကံ မရဏံ။ ဣတိဝုတ်၊ ဌ။ ၂၁၉။ သာ-
ရတ္ထ၊ ၂။ ၂၇၂။ (-ဒိ၊ ဌိ၊ ၁။ ၁၁၃။ သိ၊ ဌိ၊ သစ်၊
၁။ ၃၂၃။)

ကရုဏရူပ (န) [ကရုဏ+ရူပ] သဘာဝ
အကြောင်း၊ သဘောဖြစ်သောအကြောင်း။
ကရုဏရူပါနီ(သံ၊ ဌ၊ ၁။ ၂၆၅)တိ သဘာဝ-
ကရုဏာနိ။ သံ၊ ဌိ၊ ၁။ ၂၉၉။

ကရုဏလာဘ (ပု) [ကရုဏ+လာဘ] အ
ကြောင်းကိုရခြင်း။ သန္တာနေအနု အနု သယံ-
တံ ကာရုဏလာဘေန ဥပ္ပဇ္ဇနာရဟဘာဝေန
ထာမဂတံ။ ထေရ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၈၈။ (-သာရတ္ထ၊
၁။ ၇၇။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၂၀။ သိ၊ ဌိ၊ သစ်၊ ၁။ ၉၉။
ဒိ၊ ဌိ၊ ၃။ ၂၅၉။ မ၊ ဌိ၊ ၁။ ၂၈၆။ အံ၊ ဌိ၊ ၁။ ၂၄၂။
မူလဌိ၊ ၃။ ၁၄၁။ အနုဌိ၊ ၁။ ၁၅၈။)

ကရုဏလေသ (ပု) [ကရုဏ+လေသ]
အကြောင်းအမြက်။ ကာရုဏလေသမတ္တေန
ပဝေဒနံ သင်္ကဏာတိ ကေပုမာဏတ္တာ။ သိ၊ ဌိ၊
သစ်၊ ၂။ ၆၉။

ကရုဏဝစန (န) [ကရုဏ+ဝစန] (၁)
အကြောင်းဟောသဒ္ဓါ။ (၂) အကြောင်းကို
ဆိုခြင်း။ (၁) ယတြာတိ ကာရုဏဝစနံ။
ဝိ၊ ဌ၊ ၂။ ၉၇။ သံ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၀၀။ (-ကင်္ခါ၊ ၉၉။
မ၊ ဌ၊ ၃။ ၆၇။ မ၊ ဌ၊ ၄။ ၁၇၀။ သံ၊ ဌ၊ ၃။ ၅။
အံ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၄၄။ အဘိ၊ ဌ၊ ၃။ ၁၁၄။ ပဋိသံ၊ ဌ၊
၁။ ၂၄၄။) (၂) တံ န သုန္နရံ တဿ ဝိသု-
လာဘဂ္ဂဟဏေ ကာရုဏဝစနတ္တာ။ ဝိမတိ၊
၂။ ၂၀၃။

ကရုဏဝန္တ (တိ) [ကရုဏ+ဝန္တ။ ထိန္ဒ-ကာ-
ရုဏဝတိ] အကြောင်းရှိသော။ အာကာရ-
ဝတိတိ ကာရုဏဝတိ သဟေတုကာ။ မ၊ ဌ၊
၃။ ၈၂။ (-၁၈၉။) တယိဒံ ဘိက္ခဝေ ကာ-
ရုဏဝန္တံ ဂတိဝန္တံ ဒိဋ္ဌိဂတံ တထာဂတော
ပဇာနာတိ။ သိ၊ ဌိ၊ သစ်၊ ၁။ ၄၀၆။

ကရုဏဝသ (ပု) [ကရုဏ+ဝသ] (၁)
အကြောင်းကြောင့် ရအပ်သော အစီးအပွါး
အထူး။ (၂) ပြုစေခြင်း၏အစွမ်း။ (၃)
အကြောင်း၏အစွမ်း။ (၄) အကြောင်းထူး။
(၁) ဒသ ကာရုဏဝသေ သိက္ခာပဒပညတ္တိ-
ဟေတု အဓိဂမနိယေ ဟိတဝိသေသေ ပဋိစ္စ
အာဂမ္မ အာရဗ္ဘ။ ဝိ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၈၉။ (-သံ၊ ဌ၊
၂။ ၂၇၇။ သံ၊ ဌ၊ ၃။ ၂၇၄။ ဣတိဝုတ်၊ ဌ။ ၂၇၇။
သာရတ္ထ၊ ၃။ ၂၇၇။) တေသံ ပန သိက္ခာပဒပ-
ညတ္တိကာရုဏတ္တာ အာဟ “ဒသ ကာရုဏဝ-
သေ”တိ၊ ဒသ ကာရုဏဝိသေသေတိ အတ္ထော။
တေနာဟ “ဟိတဝိသေသေ”တိ။ သာရတ္ထ၊
၂။ ၃၃။ (-ဝိမတိ၊ ၁။ ၁၀၅။) (၂) ဧဝံ
သဗ္ဗတ္ထ ကရုဏကာရုဏဝသေနော အတ္ထော
ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဒိ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၄၅။ (သံ၊ ဌ၊ ၂။ ၃၁၂-
၌ ကရုဏကာရာပန-ရှိ၏။) ကာရုဏဝသေနာ-
တိ ကာရာပနဝသေန။ ဒိ၊ ဌိ၊ ၁။ ၂၂၁။ သံ၊ ဌိ၊
၂။ ၂၆၇။ (၃) တဿ ကာရုဏဝသေန
“ဝါတဝေဂေါဉ္ဇကာ”တိ ဝုတ္တံ။ မ၊ ဌိ၊ ၁။ ၂၇၈။
(-မဟာနိ၊ ၄။ ၃၀၃။ အံ၊ ဌိ၊ ၁။ ၉၇။) (၄)
အောက်ပုဒ် ကြည့်။

ကရုဏဝသိက (တိ) [ကရုဏဝသ+ဣက]
အကြောင်းထူး၌ ယှဉ်သောသူ။ အတ္ထဝသိ-
ကာ ကာရုဏဝသိကာ ဟုတု။ သံ၊ ဌ၊ ၂။
၂၇၇။ ဣတိဝုတ်၊ ဌ။ ၂၇၇။ (-ဓမ္မ၊ ဌ၊ ၁။ ၂၁၆။)

ကရုဏဝသိကတာ (ထိ) [ကရုဏဝသိက+
တာ] အကြောင်းထူး၌ ယှဉ်သောသူ၏အဖြစ်။
မဟာပုညော အတ္တနော ကာရုဏဝသိက-
တာယ ကုသလဿ ပဿာဒံ ရက္ခန္ဓော အဋ္ဌာ-
သိ။ ဓမ္မ၊ ဌ၊ ၁။ ၂၁၆။

ကရုဏဝါဒ (တိ) [ကရုဏ+ဝါဒ] အကြောင်း
နှင့် ယှဉ်သော အယူကိုဆိုသော၊ ဥဒါဟရုဏ်
(သာဓက)နှင့် စပ်သော စကားကိုဆိုသော၊
သူ။ လက္ခဏဝါဒါ ကာရုဏဝါဒါ ဌာနဝါဒါ။
မဟာနိ၊ ၁၂။ ကာရုဏဝါဒါတိ “ဥဒါဟရ-

ဏယုတ္တဝါဒံ ဝဒါမာ”တိ ကထေန္တာ။ မဟာ-
နိ၊ ၄။ ၂၄၆။

ကာရဏဝိစာရဏ (ထိ၊ န) [ကာရဏ + ဝိစာရဏ] အကြောင်းကို စူးစမ်းဆင်ခြင်ခြင်း။ သတိပဋ္ဌာန် ကာရဏဝိစာရဏဘာဝေ အယံ ပဒဋ္ဌာနဟာရ-
ပရိက္ခာရဟာရနံ ဝိသေသော။ နေတ္ထိ၊ ၃။ ၂၀။

ကာရဏဝိတက္က (ပု) [ကာရဏ + ဝိတက္က] အကြောင်းကို ကြံစည်ခြင်း။ ဧဝံ ဥပဋ္ဌတဿ အတ္ထေတန္တိ ဂဟဏံ အာကာရပရိဝိတက္ကော နာမ၊ ကာရဏဝိတက္ကောတိ အတ္ထော။ သံ၊ ၄။ ၃။ ၇၇။

ကာရဏဝိနိစ္ဆယ (ပု) [ကာရဏ + ဝိနိစ္ဆယ] အကြောင်း ယုတ္တိရှိသော အဆုံးအဖြတ်။ သဗ္ဗသော ပန ကာရဏဝိနိစ္ဆယံ အလဘန္တေန သုတ္တံ န ဇဟိတဗ္ဗံ။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၃။ ၂၂။

ကာရဏဝိဘာဝန (ထိ၊ န) [ကာရဏ + ဝိဘာဝန] အကြောင်းကို ထင်စွာပြခြင်း။ ဣဒါနိဿ ဝိသုဘတာပတ္တိတံ ကာရဏဝိဘာဝနေန ဒဿေန္တိ။ ထေရီ၊ ၄။ ၂၆၄။ (-ဝိမတိ၊ ၂။ ၁၂၈။ သီ၊ ၄။ သစ်၊ ၂။ ၁၄၆၊ ၂၄၉။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၁၀၀။)

ကာရဏဝိဘာဝနာဓိပ္ပါယ (ပု) [ကာရဏဝိဘာဝန + ဓိပ္ပါယ] အကြောင်းကို ထင်စွာပြခြင်း၌ အလို။ “အာမန္တာ”တိ ပဋိညာယ ကာရဏဝိဘာဝနာဓိပ္ပါယေန ဝ “ကဿော ပဋိညာတ”န္တိ။ အနု၊ ၄။ ၂။ ၁၈၁။

ကာရဏဝိသေသ (ပု) [ကာရဏ + ဝိသေသ] အကြောင်းအထူး၊ ထူးသောအကြောင်း။ ကာရဏဘေဒ-ကြည့်။

ကာရဏဝိသေသာနပေက္ခ (တိ) [ကာရဏဝိသေသ + အနပေက္ခ] အကြောင်းထူးကို မဉ်းသော။ အဝိသေသေနာတိ ကာရဏဝိသေသာနပေက္ခေန ဇီဝိတိန္ဒြိယတာသာမညေန။ အနု၊ ၄။ ၂။ ၉၇။

ကာရဏဝိသေသာဘာဝ (ပု) [ကာရဏဝိသေသ + အဘာဝ] အကြောင်းထူး၏ မရှိခြင်း။ ကာရဏဝိသေသာဘာဝေ ဖလဝိသေသဿ အသမ္ဘဝတော ယံ ဝိသေသယုတ္တံ ကမ္မစက္ခုဿ ကာရဏံ။ အနု၊ ၄။ ၂။ ၁၆၁။

ကာရဏဝိရိယ (န) [ကာရဏ + ဝိရိယ] အကြောင်းဖြစ်သောလုံ့လ၊ အကြောင်းလုံ့လ၊ ပယောဂ။ ကာရဏဝိရိယေနာ (သံ၊ ၄။ ၁။ ၁၅၇)တိ အနုပ္ပန္နာနုပ္ပါဒနာဒိအတ္ထဿ ကာရဏဘူတေန ဝိရိယေန။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၂၀၃။

ကာရဏဝေကလ္လ (န) [ကာရဏ + ဝေကလ္လ] အကြောင်းချို့တဲ့ခြင်း။ အင်္ဂဟိနတာ ကာရဏဝေကလ္လဝသေနပိ ဝေဒိတဗ္ဗာတိ အာဟ “အပိစေတ္တာ”တိအာဒိ။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၄၉၀။

ကာရဏဝေဒန (ထိ၊ န) [ကာရဏ + ဝေဒန] အကြောင်းဖြစ်သော ခံစားခြင်း။ ဧဝံ သတိပရိမာယ ကာရဏဝေဒနာယ ဥစ္ဆေဒေါ အာပဇ္ဇတိတိ အယံ ဥစ္ဆေဒဒိဋ္ဌိနာမ ဟောတိ။ အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၄၈၅။

ကာရဏဝေမဇ္ဈ (န) [ကာရဏ + ဝေမဇ္ဈ] အကြောင်း၏အလယ်။ ကာရဏဝေမဇ္ဈေသု ဝတ္တမာနာ အန္တရာသဒ္ဓါ ဝေ ဥဒါဟရိတဗ္ဗာ သိယံ။ ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၄၈။ သီ၊ ၄။ သစ်၊ ၁။ ၁၈၀။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၂၉၂။

ကာရဏဝေဝစန (န) [ကာရဏ + ဝေဝစန] (၁) ကာရဏသဒ္ဓါ၏ - ပရိယာယ် - ဝေဝစန - စကားလှယ်။ (၂) (သိစေတတ်သော) အကြောင်းပရိယာယ်။ (၁) သဗ္ဗာနေတာနိ ကာရဏဝေဝစနာနိယေဝ။ ဝိ၊ ၄။ ၄။ ၁၉၇။ (-ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၈၈။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၂၆။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၅၄။ အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၁၈၈။ ပဋိသံ၊ ၄။ ၂။ ၂၀၂။ မဟာနိ၊ ၄။ ၆၇။ စူဠနိ၊ ၄။ ၁၀။) (၂) ကာရဏဝေဝစနာနိ (မ၊ ၄။ ၂။ ၂၇)တိ ဉာပကကာရဏဝေဝစနာနိ၊ ဉာပကံ ဟိ ကာရဏံ အဓိပ္ပေတံ။ မ၊ ၄။ ၂။ ၂၁။

ကရုဏာဝေါဟာရ (ပု) [ကရုဏ + ဝေါဟာရ] အကြောင်းကိုခေါ်ဝေါ်ခြင်း၊ အကြောင်း၏ အမည်ကို အကျိုး၌ တင်စား၍ ခေါ်ဝေါ်ခြင်း၊ အကြောင်းဖြစ်လျက် အကျိုးဟုခေါ်ဝေါ်သုံးနှုန်းခြင်း။ ပုညန္တိ ပုညဗလံ၊ ကရုဏာဝေါဟာရေန ဝုတ္တံ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၇၃။ (-ဒီ၊ဋီ၊၁။၁၂၀။ မူလဋီ၊၂။၁၈၄။ အနုဋီ၊၂။၁၉၈။)

ကရုဏသညာ (ထိ) [ကရုဏ + သညာ] အကြောင်းဟူသော အမှတ်သညာ။ ကရုဏသညာ ဌာနသညာ န ပဋိလဘတိ ကုတောဉာဏန္တိ။ မဟာနိ၊၁၄၉။ ကရုဏသညန္တိ ဟေတုသည်။ မဟာနိ၊၄။၂၆၆။

ကရုဏသန္ဓဿန (န) [ကရုဏ + သန္ဓဿန] အကြောင်းကိုပြခြင်း။ တတ္ထာပိ ပုစ္ဆနဿ ကရုဏသန္ဓဿနတ္ထံ ဝုတ္တံ။ ဝိမတိ၊၂။၂၄၁။

ကရုဏသန္နိဿိတ (တိ) [ကရုဏ + သန္နိဿိတ] အကြောင်းကို မှီသော။ ကရုဏနိဿိတကြည့်။

ကရုဏသဘာဝ (ပု) [ကရုဏ + သဘာဝ] အကြောင်းဖြစ်သော သဘော။ ပုထုနိမိတ္တသဘာဝေသ္မတိ ပုထု နာနာကိလေသာဒိနံ ကရုဏသဘာဝေသ္မတိ။ အနုဋီ၊၂။၂၂၁။

ကရုဏသမဝါယ (ပု) [ကရုဏ + သမဝါယ] အကြောင်း၏ ညီညွတ်ခြင်း။ သမဝါယေတိ ပစ္စယသာမဂ္ဂိယံ၊ ကရုဏသမဝါယေတိ အတ္ထော။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၁၆၆။

ကရုဏသမာယောဂ (ပု) [ကရုဏ + သမာယောဂ] အကြောင်းနှင့် အညီအညွတ်ယှဉ်ခြင်း။ ကာယေန ဒုစ္စရိတန္တိအာဒိဟိ တမပရာယဏဘာဝဿ ကရုဏသမာယောဂေါ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၂၂။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၇၈။

ကရုဏသမုဋ္ဌာန (န) [ကရုဏ + သမုဋ္ဌာန] အကြောင်း၏ဖြစ်ခြင်း။ အဋ္ဌပုတ္တိဝသေနာတိ ကရုဏသမုဋ္ဌာနဝသေန။ သီ၊ဋီ၊၁။၂၉၂။

ကရုဏသမ္ပန္န (တိ) [ကရုဏ + သမ္ပန္န] အကြောင်းနှင့် ပြည့်စုံသော။ ဝေယနိသော သဗ္ဗံ ကရုဏသမ္ပန္နံ ကတ္တာပိ ဝိဿဒ္ဓိတံ ပရဿ ပဉ္စ နာဘိနမောဒတိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၇၂။

ကရုဏသမ္ပတ္တိ (ထိ) [ကရုဏ + သမ္ပတ္တိ] အကြောင်း၏ ပြည့်စုံခြင်း။ သပ္ပုရိသုပနိဿယာဒိနံ ကရုဏသမ္ပတ္တိနံ ဗလဘူတာယ ပတိဂ္ဂပဒေသဝါသအတ္တသမ္မာပဏိဓိအာဒိသမ္ပတ္တိယာ ပဝတ္တနံ။ အနုဋီ၊၂။၁၉၉။

ကရုဏသမ္မာဒန (န) [ကရုဏ + သမ္မာဒန] အကြောင်းကို ပြီးစေခြင်း။ သောကန္တိ သောကကာရဏံ၊ သောစနန္တိပိ ယုဇ္ဇတိ ကာရုဏသမ္မာဒနေန ဗလဿပိ ကတ္တဗ္ဗတော။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၃၆။

ကရုဏသမ္ပတ (တိ) [ကရုဏ + သမ္ပတ] အကြောင်းဟု သမုတ်အပ်သော။ သော ပန ယသ္မာ တဿ မုတ္တိဓမ္မဿ အဓိဂမေ ကာရုဏသမ္ပတော။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၈၉။

ကရုဏသရူပ (န) [ကရုဏ + သရူပ] အကြောင်း၏သရုပ်။ ဣမိနာပီတိ ပိသဒ္ဓေန အနေကဝိဓံ ကာရဏံ သမ္ပိဏ္ဍေတိ ကာရုဏသရူပမာဟ “သဗ္ဗညုယေဝါ” တိအာဒိနာ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၂၂၃။

ကရုဏသဟဿ (န) [ကရုဏ + သဟဿ] အကြောင်း အထောင်၊ အထောင်သော အကြောင်း။ ပိတာ နံ ကာရုဏသဟဿမ္ပိ ဝတ္တာ ဝါရေတုံ နာသက္ခိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၈၄။

ကရုဏသဟိတ (တိ) [ကရုဏ + သဟိတ] အကြောင်းနှင့် - တကွဖြစ်သော - စပ်သော။ ကာရုဏသဟိတံ ဝဒါမ။ မဟာနိ၊၄။၂၄၆။ (-၄၁၆။ မူလဋီ၊၁။၁၈၅။)

ကရုဏသာဓနီယ (တိ) [ကရုဏ + သာဓနီယ] အကြောင်းဖြင့် ပြီးစေအပ်သော။ အထ ဝါ

ဣတရဏာ ဟိ အဟေတုကာနံ အဂ္ဂဟဏံ
ဘဝေယျာတိ အတ္တဿ ပါကဋ္ဌတ္တာ န ကာ-
ရဏသာဓနိယော ယော။ မူလဋီ၊ ၁။ ၄၃။

ကာရဏသာပေက္ခ (တိ) [ကာရဏ+သာပေက္ခ]
အကြောင်းကို ငဲ့ခြင်းရှိသော။ ကိံ ယော
ကမော ကာရဏနိရပေက္ခော ဥဒါဟု ကာရ-
ဏသာပေက္ခောတိ။ နေတ္ထိ၊ ၁။ ၃၇။

ကာရဏသာမဂ္ဂိ (ထိ) [ကာရဏ+သာမဂ္ဂိ] အ-
ကြောင်း၏ ညီညွတ်ခြင်း။ အဇာတ (သ)
(ဥဒါန၊ ၄။ ၃၇၇။ ဣတိဝုတ်၊ ၄။ ၁၅၄။ သာ-
ရတ္ထ၊ ၃။ ၁၃၄) ကြည့်။

ကာရဏသာမည (န) [ကာရဏ+သာမည] အ-
ကြောင်းသာမန်၊ အကြောင်းတူသည်၏ အ-
ဖြစ်။ တထာတိ ဣဒံ ပါဠိအနာရုဋ္ဌတာသာ-
မညေနဝ ဝတ္ထံ န ကာရဏသာမညေန။
မူလဋီ၊ ၃။ ၁၂၉။

ကာရဏသိဒ္ဓိ (ထိ) [ကာရဏ+သိဒ္ဓိ] အကြောင်း-
၏ပြီးစီးခြင်း။ အရဟတ္တမဂ္ဂက္ခဏေ အဘာ-
ဝေပိ ကာရဏသိဒ္ဓိဝသေန တဒတ္တသာဓန-
တာယ ဝတ္ထံ။ ပဋိသံ၊ ၄။ ၁။ ၅၀။ (-၅၅။
အနုဋီ၊ ၁။ ၁၂၉။)

ကာရဏသီလ (န) [ကာရဏ + သီလ] အ-
ကြောင်းဖြစ်သော အကျင့်သီလ။ သီလဿ
သမ္ပဒါတိ ကာရဏသီလမ္ပိ ဖလသီလမ္ပိ သမ္ပန္န-
သမ္ပဒါယဿ ဧကဒေသဝသေန ဝတ္ထံ။ မူလဋီ၊
၁။ ၅၇။ ကာရဏသီလံ လောကီယံ။ အနုဋီ၊
၁။ ၆၄။

ကာရဏသုတ္တလဒ္ဓ (တိ) [ကာရဏ + သုတ္တ +
လဒ္ဓ] အကြောင်းဖြစ်သောသုတ်၌ ရအပ်
သော။ အထ ခေါ် သောဠသပ္ပကာရာနိတိ
မူလဂဏနံ ဌပေတွာ ကာရဏသုတ္တလဒ္ဓေန
သင်္ခါရဂဗ္ဗေန တဒနုရူပေါ ယော ဂဏန-
ဝိတ္တာရော။ နေတ္ထိ၊ ၁။ ၁၃၀။

ကာရဏသုဒ္ဓိ (ထိ) [ကာရဏ+သုဒ္ဓိ] အကြောင်း-
၏စင်ကြယ်ခြင်း။ ဣမိနာဿာ ကာရဏ-
သုဒ္ဓိံ စတုဒေါသာဘာဝဉ္စ ဒီပေတိ။ သံ၊ ၄၊
၁။ ၂၄၉။ (-အံ၊ ၁။ ၂။ ၇၂။) ကာရဏသုဒ္ဓိန္တိ
ယောနိသောမနသိကာရေန ကာရဏဝိသုဒ္ဓိံ။
သံ၊ ၁။ ၂၆၆။

ကာရဏာ (ထိ) [ကရ+ယု+အာ] ညှဉ်းဆဲ
ခြင်း၊ နှိပ်စက်ခြင်း။ ကမ္မကာရဏ (၁)
ကြည့်။

ကာရဏာကာရ (ပု) [ကာရဏ + အာကာရ]
အကြောင်းအခြင်းအရာ။ ကာမစန္ဒန္တဿ ကာ-
ရဏာကာရောဝ အတ္တတော ကာရဏမေဝါ-
တိ။ မ၊ ၁။ ၃၇၃။ (-မ၊ ၁။ ၂။ ၅၉။)

ကာရဏာကာရဏ (န) [ကာရဏ + အကာ-
ရဏ] အကြောင်းဟုတ်သည် မဟုတ်သည်၊
အကြောင်းဟုတ်သည် အကြောင်းမဟုတ်
သည်။ အာကာရအကောဝိဒေါတိ ကာရ-
ဏာကာရဏေ အကောဝိဒေါ။ ဝိ၊ ၄။ ၂၀၉။
(-အံ၊ ၄။ ၂။ ၇၇။ အဘိ၊ ၄။ ၃။ ၇၄။ မဟာနိ၊ ၄။
၄၀၂။)

ကာရဏာကာရဏကုသလ (တိ) [ကာရဏာ-
ကာရဏ + ကုသလ] အကြောင်းဟုတ်သည်၊
အကြောင်း မဟုတ်သည်၌ လိမ်မာသော၊
အကြောင်းဟုတ် မဟုတ်ကို သိမြင်သော၊
သူ။ န စ ဌာနာဌာနကုသလောတိ ကာရဏာ-
ကာရဏကုသလော န ဟောတိ။ ဝိ၊ ၄။
၂၁၈။ (-မ၊ ၄။ ၁။ ၃၈၂။ သံ၊ ၄။ ၃။ ၃၄။ အံ၊ ၄။
၁။ ၃၁၃။)

ကာရဏာကာရဏဂ္ဂါဟ (ပု) [ကာရဏာကာရဏ
+ ဂါဟ] အကြောင်းဟုတ်သည်၊ အကြောင်း
မဟုတ်သည်ကို ယူခြင်း။ “ဧတ္ထေကေ ဘုတ္တေ
ထိနမိဒ္ဓံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ ဧတ္ထေကေ နော”တိ
ထိနမိဒ္ဓဿ ကာရဏာကာရဏဂ္ဂါဟောတိ
အတ္ထော။ သံ၊ ၁။ ၂။ ၄၄၂။ (-အံ၊ ၁။ ၇၇။)

ကရုဏာကရဏစိန္တာ (တိ) [ကရုဏာကရဏ + စိန္တာ] အကြောင်းဟုတ်၊ မဟုတ်ကို ကြံစည်ခြင်း။ ကိစ္ဆေတ္ထ ကရုဏာကရဏစိန္တာယ။ ပဋိသံ၊ ငွါ၊ ၂၄၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၃၄၁။

ကရုဏာကရဏဇာနန (န) [ကရုဏာကရဏ + ဇာနန] အကြောင်းဟုတ်၊ မဟုတ်ကို သိခြင်း။ ဗျတ္တပရိစယဋ္ဌေန ကရုဏာကရဏဇာနနေန ဝါ အာဇာနိယော။ သံ၊ ငွါ၊ ၁။ ၇၆။ (-ဣတိဝုတ်၊ ငွါ၊ ၁၂၇။ ဇာ၊ ငွါ၊ ၆။ ၆၅။) ကရုဏာကရဏဇာနနနာတိ နိယျာနိကနိယျာနိကကရဏဉာတတယ။ သံ၊ ငွါ၊ ၁။ ၁၁၆။

ကရုဏာကရဏဇာနနက (တိ) [ကရုဏာကရဏ + ဇာနနက] အကြောင်းဟုတ်၊ မဟုတ်ကို သိတတ်သောသူ။ ကရုဏာကရဏဇာနနကော (သံ၊ ငွါ၊ ၁။ ၂၁၅) တိ တေသံ တေသံ ဓမ္မာနံ ယထာဘူတံ ဌာနံ ပါပဓမ္မာနံ ဝါ ဝိပုကာရသဘာဝဋ္ဌာနံ ဇာနနကော။ သံ၊ ငွါ၊ ၁။ ၂၆၀-၁။

ကရုဏာကရဏဇာနနကသိန္နဝ (ပု) [ကရုဏာကရဏဇာနနက + သိန္နဝ] အကြောင်းဟုတ်၊ မဟုတ်ကို သိသော သိန္နောမြင်း။ အာဇညန္တိ ကရုဏာကရဏဇာနနကသိန္နဝံ။ ဇာ၊ ငွါ၊ ၇။ ၁၆၆။

ကရုဏာကရဏဇာနနလက္ခဏ (တိ) [ကရုဏာကရဏဇာနန + လက္ခဏ] အကြောင်းဟုတ်၊ မဟုတ်ကို သိခြင်းလက္ခဏာရှိသော။ အဋ္ဌသမာပတ္တိသမာဓိနာ စ ကရုဏာကရဏဇာနနလက္ခဏေန ဓမ္မဝိနိစ္ဆယေန စ သမန္နာဂတာ ဟုတွာ။ ဓမ္မ၊ ငွါ၊ ၂။ ၅၅။

ကရုဏာကရဏည (တိ) [ကရုဏာကရဏ + ဉာ + ရှု] အကြောင်းဟုတ်၊ မဟုတ်ကို သိတတ်သောသူ။ ဣမသ္မိ လောကေ ပဏ္ဍိစေန သမန္နာဂတော ကရုဏာကရဏည-

ပုဂ္ဂလော သာဓု သောဘနေ။ ဇာ၊ ငွါ၊ ၁။ ၄၂၉။ (-သုတ္တနိ၊ ငွါ၊ ၂။ ၁၅၅။)

ကရုဏာကရဏဒဿန (န) [ကရုဏာကရဏ + ဒဿန] အကြောင်းဟုတ်၊ မဟုတ်ကို ပြခြင်း။ ကရုဏာကရဏဒဿနေ အသမတ္တတယ နိဗ္ဗတ္တိယာ စ အကောဝိဒေါ။ ဝိ၊ ငွါ၊ ၄။ ၂၀၉။

ကရုဏာကရဏပဋိဘာန (န) [ကရုဏာကရဏ + ပဋိဘာန] အကြောင်းဟုတ်သည်၊ အကြောင်းမဟုတ်သည်ကို သိသော ဉာဏ်။ ပဋိဘာနေန ဝါတိ ကရုဏာကရဏပဋိဘာနသင်္ခါတဉာဏေန ဝါ။ မဟာနိ၊ ငွါ၊ ၁၇၂။

ကရုဏာကရဒဿန (န) [ကရုဏာကရ + ဒဿန] အကြောင်းအခြင်းအရာကို ပြခြင်း။ ဣတော ပရံသာ စေ ဧဝံ ဝဒေယျာတိ အာဒိ သဗ္ဗံ ပဋိညာယ ကရုဏာကရဒဿနတ္ထံ ဝုတ္တံ။ ဝိ၊ ငွါ၊ ၂။ ၂၁၆။

ကရုဏာသရ (န) [ကရုဏာ + သရ] နှိပ်စက်ညှဉ်းပန်းရာအိမ်၊ ခိုးသူတို့ကို သတ်နှောင်ရာအိမ်။ အဗ္ဘာသာတနိသ္မိတ-ကြည့်။

ကရုဏာဓိဝစန (န) [ကရုဏာ + အဓိဝစန] အကြောင်း၏ အမည်။ ဟေတုပစ္စယောတိ ဉာယမေတံ ကရုဏာဓိဝစနံ။ ဝိ၊ ငွါ၊ ၁။ ၁၅၂။

ကရုဏာနရဟ (တိ) [ကရုဏာ + အနရဟ] အကြောင်းအားမထိုက်သော။ ကရုဏာနရဟတ္တာ သတ္တုသာသနေ ဌိတေဟိ ကာတုမသက္ကုဏေယျတ္တာ စ။ သီ၊ ငွါ၊ သစ်၊ ၁။ ၄၇၀-၁။ (-ဒီ၊ ငွါ၊ ၁။ ၁၉၁။)

ကရုဏာနုကရဏ (န) [ကရုဏာ + အနုကရဏ] အကြောင်း အားလျော်သော အကြောင်း။ ဣဒဉ္စ ဣဒဉ္စ ကရုဏန္တိ အနေကဝိဓေန ကရုဏာနုကရဏေ ဒဿေတွာ။ သီ၊ ငွါ၊ သစ်၊ ၁။ ၂၂၃။

ကာရဏာနုရူပ (တိ) [ကာရဏ + အနုရူပ]
အကြောင်းအား လျော်သော။ ဓမ္မာနုရူပံ
အတ္ထေသုတိ “အဝိဇ္ဇာပစ္စယာ သင်္ခါရာတိ”
အာဒိနာ ကာရဏာနုရူပံ ကာရိယေသု။ သိ၊
ဋ္ဌိ၊သစ်၊၁။၁၀၈။ (- သိ၊ဋ္ဌိ၊သစ်၊ ၂။၂၇၁။အနု-
ဋ္ဌိ၊၁။၁၀၇။)

ကာရဏာပဂတ (တိ) [ကာရဏ + အပဂတ]
အကြောင်းကင်းသော။ ဥဿယာယ ဝါ
အဂတိဂမနဝသေန ဝါ ကာရဏာပဂတံ န
ဘဏတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၃၆။

ကာရဏာပဒေသ (ပု) [ကာရဏ + အပဒေသ]
အကြောင်းကို ညွှန်ပြခြင်း။ တေန ဟိတိ
ကာရဏာပဒေသော။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၂၀၁။ (- ဒိ၊
ဋ္ဌ၊ ၂။၉၄။ ဒိ၊ဋ္ဌိ၊ ၂။၁၀၇။ အနုဋ္ဌိ၊ ၂။၁၃၁။)
ကာရဏာပဒေသောတိ ကာရဏနိဒ္ဒေသော။
အံ၊ဋ္ဌိ၊ ၂။၁၀၁။

ကာရဏာဘာဝ (ပု) [ကာရဏ + အဘာဝ]
အကြောင်းမရှိခြင်း။ တတော ကာရဏာ-
ဘာဝံ ဒဿေန္တော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၇။

ကာရဏာဘာသ (ပု) [ကာရဏ + အဘာသ]
အကြောင်းအရာကို အလွန်အကဲ ပြောဆို
ခြင်း။ တသ္မိံ ပဗန္ဓေ ကာရဏာဘာသေဟိ
သတိံ သုဓမ္မာဟေတွာ ပဗန္ဓာပေသိ။ ဝိမတိ၊
၁။၁၁၇။

ကာရဏာဘိမာနပ္ပဝတ္တ (ဟိ) [ကာရဏ + အဘိ-
မာန + ပဝတ္တ] အကြောင်းဟု အလွန်မာန်မှု
ခြင်းကြောင့်ဖြစ်သော။ အကာရဏေ ကာရ-
ဏာဘိမာနပ္ပဝတ္တံ ဟေတုမ္ပိ ဝိပုဋ္ဌိပတ္တိံ။ အဘိ၊
ဋ္ဌ၊ ၂။၈၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၁၄၂။

ကာရဏာယတ္တဝုတ္တိ (တိ) [ကာရဏာယတ္တ +
ဝုတ္တိ] အကြောင်းနှင့်စပ်၍ ဖြစ်ခြင်းရှိသော။
ကာရဏာယတ္တဝုတ္တိတော အသင်္ကန္တိတော စ
“ဆာယာဝ အနုပါယိနိ”တိ ဝုတ္တံ။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ၊
၁၈၂။ (- နေတ္တိ၊ဋ္ဌိ၊၁၀၂။)

ကာရဏာရမ္ဘ (ပု) [ကာရဏ + အာရမ္ဘ]
အကြောင်းကို အားထုတ်ခြင်း။ ကာရဏ-
ပဋ္ဌပန-ကြည့်။

ကာရဏာရဟ (တိ) [ကာရဏ + အရဟ]
အကြောင်းအား ထိုက်သော။ ဌာနာရဟေ-
နာတိ ကာရဏာရဟေန သတ္တုသာသနာ-
ရဟေန။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၈။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၁၆။
ကင်္ခါ၊ဋ္ဌိ၊သစ်၊၁၆၇။ (- ကင်္ခါ၊၁၀၇။သာရတ္ထ၊
၂။၅၆။)

ကာရဏာသမုဂ္ဂါတ (ပု) [ကာရဏ + အသမု-
ဂ္ဂါတ] အကြောင်းကို - အကြွင်းမဲ့ - မပယ်
ခြင်း - မဖြတ်ခြင်း။ ကာရဏာသမုဂ္ဂါတေန
ဖလနိဗ္ဗတ္တနာရဟတာ စာတိ ဣမမတ္တံ ဒဿေ-
တိ။ အနုဋ္ဌိ၊၁။၅၅။

ကာရဏာသမ္ဘဝ (ပု) [ကာရဏ + အသမ္ဘဝ]
အကြောင်းမဖြစ်သင့်ခြင်း။ သဘာဝေ ဝတ္တတိ
အသဘာဝဓမ္မဿ ကာရဏာသမ္ဘဝတော။ မ၊
ဋ္ဌိ၊၁။၅၆။

ကာရဏိက (တိ) [ကာရဏ + ဣက] (၁) ညှဉ်းဆဲ
သတ်ဖြတ် တတ်သောသူ။ (သူသတ်သမား၊
အာဏာသား။) (၂) ဆင် ထိန်း၊ ဆင်ဆရာ
စသည်။ (၁) သော ဘိက္ခုဝေ သတ္တော
ဣမသ္မိံ ယေဝ ရာဇဂဟေ ကာရဏိကော အ-
ဟောသိ။ ဝိ၊၁။၁၄၆။ သံ၊၁။၄၄၈။ (- မ၊ဋ္ဌ၊
၁။၃၆၄။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၄၂။ သာ-
ရတ္ထ၊ ၂။၂၆၃။) ကာရဏိကောတိ ရာဇပရာဇိ-
ကေ အနေကာဟိ ကာရဏာဟိ ပိဋေက္ခာ
အဝသာနေ ကဏ္ဍေန ဝိဇ္ဇိတွာ မာရဏက-
ပုရိသော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၉၉။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၂၀၂။ ကာရ-
ဏိကာတိ သာတကာ၊ စောရသာတကာတိ
အတ္ထော။ စရိယာ၊ဋ္ဌ၊၁၈၅။ (- ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။
၁၄၀။ မ၊ဋ္ဌိ၊ ၂။၄၄။ အံ၊ဋ္ဌိ၊ ၂။၂။) (၂)
ကာရဏိကာ (အဘိ၊က။၄၃၂)တိ ဟတ္ထာ-
စရိယာဒယော၊ ယေဟိ တေနာနာဝိမံ ကာရ-
ဏံ ကရေယျံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၇၄။

ကာရဏိကပုရိသ (ပု) [ကာရဏိက+ပုရိသ]
သုသတ်ယောကျ်ား၊ အာဏာသား။ ဗန္ဓုတံ
ဂါဠုဗန္ဓုနန္တိ ဂါဠုဗန္ဓုနံ ဗန္ဓုန္တာနံတေသံ ကာရ-
ဏိကပုရိသနံ။ စရိယာ၊ ဌ။ ၁၈၆။

ကာရဏိတ (တိ) [ကာရဏ+ဣတ] အကြောင်း၌
လိမ္မာသော။ ပါသာရိကာတိ ကာရဏိတာ။
မဟာနိ၊ ဌ။ ၂၄၇။

ကာရဏတ္ထရ—အဋ္ဌကထာ၊ ဋီကာတို့၌ ကရ-
ဏတ္ထရ၊ ကာရဏတ္ထရ ပုဒ် ၂-မျိုး ရှိနေရာ
ထို ၂-ပုဒ်သည် သာရမ္မပုဒ်၏ အနက်ကိုချည်း
ဖွင့်ပြရာ ဖြစ်သောကြောင့် ကာရဏတ္ထရ (အံ၊
ဋီ၊ ၁။ ၁၇၆) ပုဒ်သည် ကရဏတ္ထရ (ဓမ္မ၊ ဌ၊
၂။ ၃၇) ပုဒ်မှ ပျက်ယွင်းလာသည်ဟု ယူဆ
ဖွယ် ဖြစ်နေသည်။ ဤ၌ အနက်ကိုလည်း
(သူ့ကို ဖိစီးချုတ်ချယ်လျက်) သူ့ထက်ကဲ
အောင် ပြုခြင်းဟု ထပ်မံ ပြန်ဆိုသင့်သည်။

သက္ကတ၌ကား ကာရဏောတ္ထရံ (န) ဟု
ပုဒ်တည်၍ “ကာရဏေန ဥတ္တရံ” ဟု ဖွင့်
သည်။ အကြောင်းဖြင့် အပြစ်ကိုပြတတ်သော
စကား၊ သို့မဟုတ် နှိပ်နှိပ်စက်စက် ပြောဆို
ခြင်း၊ မဟုတ်မမှန် စွပ်စွဲခြင်းဟု အဓိပ္ပါယ်ရ
သည်။ အကျယ်ကို ဝါစပုတိ၊ ထောမ-တို့ကြည့်။
ကာရဏတ္ထရိယ (အနုဋီ) နှင့်လည်း ယှဉ်ကြည့်။

ကာရဏတ္ထရိယလက္ခဏ (တိ) [ကာရဏ+ဥတ္တ-
ရိယ + လက္ခဏ] အကြောင်းလွန်ကဲခြင်း
လက္ခဏာရှိသော။ သာရမ္မဿာတိ ကာရ-
ဏတ္ထရိယလက္ခဏဿ သာရမ္မဿ။ အံ၊ ဌ၊ ၂။
၆၇။ (-၁၈၈။)

ကာရဏုဒ္ဓေသ (ပု) [ကာရဏ+ဥဒ္ဓေသ]
အကြောင်းကိုညွှန်ပြခြင်း။ ရူပတိတိ ခေါ်တိ
တ္ထေ ဣတိတိ ကာရဏုဒ္ဓေသော။ သံ၊ ဌ၊ ၂။
၂၆၇။ အဘိ၊ ဌ၊ ၂။ ၃။ ကာရဏုဒ္ဓေသောတိ
ကာရဏဿ ဥဒ္ဓိသနံ။ သံ၊ ဋီ၊ ၂။ ၂၃၆။

ကာရဏုပစ္ဆေဒ (ပု) [ကာရဏ+ဥပစ္ဆေဒ]
အကြောင်းကိုဖြတ်ခြင်း။ ကာရဏုပစ္ဆေဒေန

ဟိ ဖလုပစ္ဆေဒေါ သိယာ။ အနုဋီ၊ ၂။ ၂၁၀။
(-သံ၊ ဋီ၊ ၂။ ၄၀၁။)

ကာရဏုပ္ပတ္တိ (ထိ) [ကာရဏ + ဥပ္ပတ္တိ]
အကြောင်းကြောင့် ဖြစ်ပေါ်ခြင်း။ သင်္ခတ-
ဌော ကာရဏုပ္ပတ္တိအတ္ထော။ ဝဇီရ၊ ၃၄။

ကာရဏုပစာရ (ပု) [ကာရဏ+ဥပစာရ]
အကြောင်း၏အနီး၌ဖြစ်ခြင်း၊ အကြောင်း၏
အမည်ကိုအကျိုးပေါ်၌ တင်စား၍ ခေါ်ဝေါ်
ခြင်း။ ဝိဝါဒသဒ္ဓေါပိ ကာရဏုပစာရေန ကုသ-
လာဒိသင်္ချိဂစ္ဆတိ။ ဝဇီရ၊ ၅၁၈။ (-သာရတ္ထ၊
၁။ ၇၉။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၁၅၁။ ဒိ၊ ဋီ၊ ၁။ ၄။ ဒိ၊ ဋီ၊
၂။ ၂၆၆။ နေတ္တိဝိ၊ ၈။)

ကာရဏုပပတ္တိ (ထိ) [ကာရဏ+ဥပပတ္တိ] သင့်
လျော်သောအကြောင်း။ အညမညေဟိတံ
အညာဟိ အညာဟိ ကာရဏုပပတ္တိဟိ အတ္တ-
တော စေ အညတ္တံ တဒညမ္ပိ ဗျဉ္ဇနတော
ဂဝေသိတဗ္ဗန္တိ အတ္ထော။ နေတ္တိ၊ ဌ။ ၈၅။

ကာရဏောပစာရ (ပု) [ကာရဏ+ဥပစာရ]
အကြောင်း၏အနီး၌ဖြစ်ခြင်း၊ အကြောင်း၏
အမည်ကို အကျိုးပေါ်၌ တင်စား၍ ခေါ်ဝေါ်
ခြင်း။ ကမ္မဗလံ ဟိ ဣဓ “ကမ္မ” နိဝုတ္တံ ဥတ္တရ-
ပဒလောပေန ကာရဏောပစာရေန ဝါ။
ဝိမာန၊ ဌ။ ၁၁၅။ (-ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၃၂၃။ စူဠနိ၊ ဌ။
၄၅။ ဝဇီရ၊ ၁၇၉။ သံ၊ ဋီ၊ ၂။ ၈၁။)

ကာရဏောပစာရဝစန (န) [ကာရဏော-
ပစာရ+ဝစန] အကြောင်း၏ အမည်ကို
အကျိုးပေါ်၌ တင်စား၍ ခေါ်ဝေါ်ကြောင်း
စကား။ ကာရဏောပစာရဝစနဉ္စေတံ။ သံ၊ ဋီ၊
သစ်၊ ၂။ ၃၀၈။

ကာရဏောပဒေသ (ပု) [ကာရဏ+ဥပဒေသ]
အကြောင်းကိုညွှန်းပြခြင်း။ သော ဟိ အဂ-
ဝါတိ တ္ထေ ဟိ-ကာရော အနန္တရံ ဝုတ္တဿ
အတ္တဿ ကာရဏောပဒေသေ နိပါတော။
ပဋိသံ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၅၄။ မဟာနိ၊ ဌ။ ၂၅၅။

ကရုဏာကဿမပဒ (န) [ကရုဏာက+အဿမ-
ပဒ] ကရုဏာကမည်သော သင်ခမ်းကျောင်း။
အပရဘာဂေ ဗောဓိသတ္တော မာတရိ ကာ-
လကတယ တဿာ သရိရပရိဟာရံ ကတွာ
ကရုဏာကဿမပဒံ နာမ ဂတော။ ဇာ၊ ဌ၊
၄။ ၉၅။

ကရုဏ္ဍံ (ပု) [ကရုဏ္ဍ+အဝ။ ကရုဏ္ဍ ဘာဇ-
နတ္ထေ အဝေါ။ ဓာနံ၊ ဌ၊ ၆၂။] (၁) စစ်စလီ။
(ဓာနံ၊ သျှ၊ ဟောင်း၌ဝမ်းဘဲ။) (၂) အမှိုက်။
(၁) ဒိဇကရုဏ္ဍဝကောကိလာဘိနဒိတ (ဝိ-
မာန။ ၅၂) နှိ ကာရုဏ္ဍဝေဟိ ကာဒဗ္ဗေဟိ
ကောကိလေဟိ အညေဟိ စ ဒိဇေဟိ အဘိ-
နာဒိတံ။ ဝိမာန၊ ဌ၊ ၁၄၇။ (၂) ကသမ္ပ (၃)
ကြည့်။

ကရုဏ္ဍံ (တိ) [ကရုဏ္ဍံ+ဏ] အမှိုက်
သဖွယ်ဖြစ်သောသူ။ ကာရုဏ္ဍံ နိဒ္ဒမထ၊
ကသမ္ပံ အပကဿထ။ သုတ္တနိ။ ၃၂၂။ မ၊ ဌ၊
၂။ ၂၅။ (-မ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၀၀။) ကသမ္ပ (၃)
လည်း ကြည့်။

ကရဒိပ (ပု) [ကာရ+ဒိပ] ကာရမည်သော
ကျွန်း။ ကံပြင်းပင် ပေါက်ရာကျွန်း။ တဒါ
ကာရဒိပေါ မဟာဒိပေါ နာမ အဟောသိ။
စရိယာ၊ ဌ၊ ၂၂။ ဇာ၊ ဌ၊ ၄။ ၂၃၇။ (-စရိယာ၊
ဌ၊ ၂။ ၂၂။)

ကာရပဏ္ဏ (န) [ကာရ+ပဏ္ဏ] ကံပြင်းရွက်။
ကာရပဏ္ဏံ ပဏ္ဏသာလာယ အရညမဇ္ဈဂ-
တတ္တာ။ စရိယာ၊ ဌ၊ ၂၄။ (-ဇာ၊ ဌ၊ ၄။ ၂၃၇။
ဇာ၊ ဌ၊ ၆။ ၂၇။)

ကာရပဏ္ဏက (န) [ကာရ+ပဏ္ဏက] ကံပြင်း
ရွက်။ မဟာသတ္တောပိ ပဏ္ဏသာလံ ပဝိသိတွာ
တံ ကာရပဏ္ဏကံ နိဟရိတွာ။ ဇာ၊ ဌ၊ ၆။ ၂၉။

ကာရပတ္တ (န) [ကာရ+ပတ္တ] ကံပြင်းရွက်။
ဗောဓိသတ္တောပိ ကာရပတ္တာနိ သေဒေတွာ။
စရိယာ၊ ဌ၊ ၂၂။ (-၂၃။)

ကာရဖလ (န) [ကာရ+ဖလ] ကံပြင်းသီး။
ကာသုမာရိယောတိ ဝေဝိနာမကာနိ ဖလာနိ
ကာရဖလာနိ ဝါ။ ဇာ၊ ဌ၊ ၄။ ၄၃၆။

ကာရဖလသမာနဝဏ္ဏ (တိ) [ကာရဖလ-
သမာန+ဝဏ္ဏ] ကံပြင်းသီးနှင့် တူသော
အဆင်းရှိသော။ (ပါဠိရှိတိုင်း မြန်မာပြန်
ထားသည်။ အနုဋ္ဌိ၊ သျှ၊ ပေမု၌ ခတက်သီး
အဆင်းရှိ၏ဟု မြန်မာပြန်သည်။ ကရကဖလ-
သမာနဝဏ္ဏာဟု ပါဠိရှိလျှင် ပို၍ သင့်ဖွယ်ရှိ
သည်။ မိုးသီးနှင့်တူသော အဆင်းရှိသောဟု
မြန်မာပြန်လေ။ အဆုံးအဖြတ်ကို ကရက-
ဖလသမာနဝဏ္ဏ-၌ ကြည့်။) ဝေဏုပဗ္ဗဇာ-
ကာရဖလသမာနဝဏ္ဏာ၊ န ဘာသုဏှ တေ စ
ဝေဠဝေါ အမနုဿဂေါစရေ ဝေ ပဒေသေ
ဇာယန္တိ။ အနုဋ္ဌိ၊ ၂။ ၅၃။

ကာရဘေဒက (တိ) [ကာရ+ဘေဒက(ဘိဒိ+
ဏ)] ထောင်-နှောင်အိမ်-ကို ဖျက်ဆီး
တတ်သောသူ။ န ဘိက္ခဝေ ကာရဘေဒ-
ကော ပဗ္ဗာဇေတဗ္ဗော (ဝိ၊ ၃။ ၁၀၅) တိ ကာ-
ရာ (ကာရာ ?) ဝုစ္စတိ ဗန္ဓနာဂါရံ၊ ဣဓ
ပန....ပလာယတိ၊ သော ကာရဘေဒကောတိ
သင်္ချံ ဂစ္ဆတိ။ ဝိ၊ ဌ၊ ၃။ ၂၇၉။ (-ဝိ၊ သင်္ဂဟ။
၁၃၅။)

ကာရမ္ဘနာမက (တိ) [ကာရမ္ဘ+နာမက] ကာ-
ရမ္ဘအမည်ရှိသော။ ကာရမ္ဘ-ကြည့်။

ကာရမ္ဘရက္ခ (ပု) [ကာရမ္ဘ+ရက္ခ] ကာရမ္ဘ
မည်သော သစ်ပင်၊ ဥပါသကာပင်။ ကာ-
ရမ္ဘ-ကြည့်။

ကာရမ္ဘာ (ထိ) [ကု + ရမ္ဘာ] ဥပါသကာပင်။
ထောမ။

ကာရမ္ဘိ (ထိ) [ကု+ရမ္ဘ+ဤ] (က) ကာရမ္ဘ
မည်သောသစ်ပင်၊ ဥပါသကာပင်။ (ခ)
ကာရမ္ဘိမည်သော တော၊ ဥပါသကာတော။
ကာရမ္ဘိယ (ထေရ။ ၂၂၅) နှိ ကာရမ္ဘရက္ခေ။

ကရယန္တိ ဝါ တဿ ဝနဿ နာမံ။ တဿ
ကရယန္တိ ကရယနာမကေ ဝနေတိ
အတ္ထော။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၉၇။

ကရယတိ (ကာ၊ကြိ) [ကရ+ဏယ+တိ] ပြု
စေ၏။ ကာရေတိ-ကြည့်။

ကရယတေ (ကာ၊ကြိ) [ကရ+ဏယ+တေ] ပြု
စေ၏။ ကာရေတိ-ကြည့်။

ကရယန္တိ (တိ) [ကရ+ဩ+ဏယ (ဏိ) +
အန္တိ။ “ပြု” ဟူသော သုဒ္ဓရုပ် “ပြုစေ” ဟူသော
ကာရိတ်ရုပ် ၂-မျိုးလုံး ပြီးနိုင်သော ပုဒ်ဖြစ်
သည်။ သုဒ္ဓရုပ်အတွက် စုရာဒိတော ဧကေ ဏ-
ယာ-၌ ဏယာ-ဟူသော ကစွည်းသုတ်ခွဲဖြင့်
ဏယ-ပစွည်းသော်၎င်း၊ စုရာဒိတောဏိ-၌
ဏိ-ဟူသော မောက်သုတ်ခွဲဖြင့် ဏိ-ပစွည်း
သော်၎င်းသက်၊ ကာရိတ်ရုပ်အတွက် ကစွည်း
အလို ဏယ-ပစွည်း၊ မောက်အလို ဏိ-ပစွည်း
တမျိုးမျိုးသက်၊ သုဒ္ဓ၊ ကာရိတ်ရုပ် ၂-မျိုး
ပြီးသော ကာရေတိ-ပုဒ်ကို နည်းမှီးသင့်
သည်။] (က) ပြုသော။ (ခ) ပြုစေသော။
(က) ကာရယန္တော နဂရာနိ၊ အဂါရေ စ
ဒိသမ္ပတိ။ ဝိဝိဓေ စာပိ ပါသာဒေ၊ န မံ တေ
အစွမညိသုံ။ ဇာ၊၁။၂၄၃။ န မံ တေတိတေ
နဂရပဋိသင်္ခရဏာဒိနိ ကရေန္တော....န ဝိဟေ-
ဌယံ သု။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅၇။ (ခ) ကာရယ-
တော (ဒိ၊၁။၄၉)တိ အာဏတ္တိယာ ကာ-
ရေန္တဿ။ ဒိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄၄။ ဏိဏာပျာပိဟိ ဝါ။
....ကာရယန္တော ကာရေန္တော။ မောဂ်၊၅။
၂၀။ ကာရယန္တောတိအာဒိသု ဒွိသု ပယောဇ-
ကဗျာပါရေ ဏိ။ မောဂ်၊ပဉ္စိကာ၊၅။၂၀။

ကရယန္တိ (ကာ၊ကြိ) [ကရ+ဏယ+အန္တိ] ပြု
စေကုန်၏။ ထောင်ကုန်၏။ ကာရေတိ-ကြည့်။

ကရယမာန (တိ) [ကရ+ဏယ+မာန] ပြုစေ
သော။ သညာစိကာယ ပန ဘိက္ခုနာ ကုဋိ
ကာရယမာနေန။ ဝိ၊၁။၂၂၃။ ကာရယမာနေ-

နာတိ ကရေန္တော ဝါ ကာရပေန္တော ဝါ။
ဝိ၊၁။၂၂၄။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅၃။ ကဒါ။၁၃၄။)

ကရယသိ (ကာ၊ကြိ) [ကရ+ဏယ+သိ] ပြု
စေလော့။ ကာရေတိ-ကြည့်။

ကရယာမိ (ကာ၊ကြိ) [ကရ+ဏယ+မိ] ပြုစေ
၏။ ကာရေတိ-ကြည့်။

ကရယိ (ကာ၊ကြိ) [ကရ+ဏယ+ဣ] ပြုစေ
ပြီ။ ကာရေတိ-ကြည့်။

ကရယိသု (ကာ၊ကြိ) [ကရ+ဏယ+ဥ] ပြု
စေကုန်ပြီ။ ကာရေတိ-ကြည့်။

ကရယိဿတိ (ကာ၊ကြိ) [ကရ+ဏယ+ဿ-
တိ] ပြုစေလတ္တံ့။ ကာရေတိ-ကြည့်။

ကရယိတွာ (ကာ၊ကြိ၊ဝိ) [ကရ+ဏယ+တွာ]
ပြုစေပြီး၍။ ကာရယိတွာ တဟိ ရဇ္ဇံ၊ ပါပတ္ထံ
နိရယံ ဘုသံ။ ဇာ၊၂။၁၅၁။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၂၀။

ကရယိ (ကာ၊ကြိ) [ကရ+ဏယ+ဤ] ပြုစေ
ပြီ။ ကာရေတိ-ကြည့်။

ကရယိဿန္တိ (ကာ၊ကြိ) [ကရ+ဏယ+ဿန္တိ]
ပြုစေကုန်လတ္တံ့။ ကာရေတိ-ကြည့်။

ကရယိဿာမိ (ကာ၊ကြိ) [ကရ+ဏယ+ဿာ-
မိ] ပြုစေအံ့။ ကာရေတိ-ကြည့်။

ကရယိ (ကာ၊ကြိ) [ကရ+ဏယ+ဤ] ပြုစေ
ပြီ။ ကာရေတိ-ကြည့်။

ကရယေ (ကာ၊ကြိ) [ကရ+ဏယ+ယေ] ပြု
စေ၏။ ကာရေတိ-ကြည့်။

ကရရက္ခ (ပု) [ကရ + ရက္ခ] ကံပြင်းပင်။
သော တတ္ထ မဟန္တံ ကာရရက္ခံ ဥပနိဿာယ
ပဏ္ဏသာလံ မာပေတွာ ဝါသံ ကပ္ပေသိ။ စရိ-
ယာ၊ဋ္ဌ၊၂၂။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃၈။ (-ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။
၁၅၃။)

ကရဝေလ္လ (ပု) [ကု+လဝိ+လ္လ] တိတ္တရသ-
တာယ ကုစ္ဆိတာကာရေန လမ္ပတိတိ ကာရ-

ဝေလ္လော။ ဥဿာတ္တံ၊ ရတ္တံ၊ ဣလ္လော၊ ကု-
ပုဗ္ဗော လဝိ အဝသံသနေ။ ဓာန်၊ ဝိ၊ ၅၉၆။
ကြက်ဟင်းခါးပင်။ ကာရဝေလ္လော တု သုသ-
ဝိ။ ဓာန်၊ ၅၉၆။

ကာရဝေလ္လိ (ထိ) [ကာရဝေလ္လ+ဤ၊ အပ္ပတ္တ-၌
ဤ-ပစ္စည်း။] ကြက်ဟင်းခါးကလေး။ ထောမ။

ကာရာ (ထိ) [ကရ+အ+အာ။ ဗန္ဓနာဂါရုံ ဗန္ဓ-
နဂေဟံ ကာရာ နာမ၊ ကရေန္တိ ဟိ သန္တိ
အတြ ကာရာ၊ အ။ ကရ ဟိ သာယံ။ ဗန္ဓနာ-
လယောပိ။ ဓာန်၊ ဝိ၊ ၄၀၇။] ထောင်၊ နှောင်
အိမ်။ ပုရိသော စောရိကံ ကတွာ ကာရာယ
ဗဒ္ဒေါ ဟောတိ။ ဝိ၊ ၂၊ ၁၀၅။ ကာရာ တု ဗန္ဓ-
နာလယေ။ ဓာန်၊ ၁၀၁၁။ ကာရဘေဒက-
လည်း ကြည့်။

ကာရာပက (တိ) [ကရ+ကာပေ+ဇ္ဇ၊] (က) ပြု
စေတတ်သော။ သူ။ (ခ) ဖြစ်စေတတ်သော။
(က) ကာရေတု ကြည့်။ (ခ) အောက်ပုဒ်
ကြည့်။

ကာရာပကအပ္ပမာဒ (ပု) [ကာရာပက+အပ္ပမာ-
ဒ] ဖြစ်စေတတ်သော - မမေ့လျော့သော -
သတိတရား - အပ္ပမာဒတရား။ အပ္ပမာဒေါတိ
ကာရာပကအပ္ပမာဒေါ။ သံ၊ ၄၊ ၁။ ၁၄၂။ (-အံ၊
၄၊ ၂။ ၂၀၉။) ကာရာပကအပ္ပမာဒေါတိတိဏ္ဍံ
ပုညကိရိယဝတ္ထုနံ ပဝတ္တကအပ္ပမာဒေါ။ သံ၊
၄၊ ၁။ ၁၀၇။ (-အံ၊ ဝိ၊ ၂။ ၂၀၇။)

ကာရာပကအပ္ပမာဒသမ္ပတ္တိ (ထိ) [ကာရာပက-
အပ္ပမာဒ + သမ္ပတ္တိ] ဖြစ်စေတတ်သော -
မမေ့လျော့သော - သတိတရား - အပ္ပမာဒ
တရား - နှင့် ပြည့်စုံခြင်း။ အပ္ပမာဒသမ္ပဒါ-
ကြည့်။

ကာရာပကင်္ဂ (န) [ကာရာပက+အင်္ဂ] ပြုစေ
တတ် - ဖြစ်စေတတ် - ပြီးစေတတ် - သော
အင်္ဂါ။ ဣမာနိ ပဉ္စ ကာရာပကင်္ဂါနေဝ မိစ္ဆာ-
ဝါစံ ပဇဟန္တိ။ အဘိ၊ ၄၊ ၂။ ၃၀၆။ (-မူလဒီ၊

၂။ ၁၇၅။ မ၊ ဝိ၊ ၁။ ၂၀၃။ သံ၊ ဝိ၊ ၂။ ၃၉၅။ အနုဒ္ဓိ၊
၁။ ၁၄၃။)

ကာရာပန (န) [ကရ+ကာပေ+ယု] ပြုစေ
ခြင်း။ န ဟိ ဘဇ္ဇနာဒိနံ ကရဏေ ဝါ ကာ-
ရာပနေ ဝါ ဝိသေသော အတ္ထိ။ ဝိ၊ ၄၊ ၂။ ၁၉၉။
(-ကင်္ဂါ၊ ၁၇၂၊ ၂၉၁။ မ၊ ၄၊ ၄။ ၃၀။ ထေရ၊ ၄၊
၂။ ၃၂၁။ စရိယာ၊ ၄။ ၃၁၂။)

ကာရာပနဝတ္ထု (န) [ကာရာပန+ဝတ္ထု] ပြုစေ
ခြင်းဟူသော အကြောင်း။ အာဠဝိယံ ဆဗ္ဗဂ္ဂိ-
ယေ အာရဗ္ဗ ကောသိယမိဿကံ သန္တတံ
ကာရာပနဝတ္ထုသ္မိ ပညတ္တံ။ ကင်္ဂါ၊ ၁၇၂။ (-
၁၇၃။)

ကာရာပိတ (တိ) [ကရ+ကာပေ+တ] ပြုစေအပ်
သော၊ ဆောက်လုပ်စေအပ်သော။ ဥပါသ-
ကေန သံဃံ ဥဒ္ဓိဿဝိဟာရေ ကာရာပိတော
ဟောတိ။ ဝိ၊ ၂။ ၃၇၇။ (-ဝိ၊ ၂။ ၁၉၄။ ဝိ၊ ၄။
၂၉၁။ ဝိ၊ ၅။ ၅၉။)

ကာရာပိတဝိဟာရ (ပု) [ကာရာပိတ+ဝိဟာရ]
ဆောက်လုပ်စေအပ်သော ကျောင်း။ မယာ
ကာရာပိတဝိဟာရေ ဝသန္တာနံ ကောဠိသင်္ခါ-
တာနံ ဘိက္ခုနံ နိစ္စဘတ္တံ ပဋ္ဌပေတွာ။ အပ၊
၄၊ ၂။ ၃၀၂။

ကာရာပိယမာန (တိ) [ကရ+ကာပေ+ယ+
မာန] ပြုစေအပ်သော။ တေန ခေါ ပန
သမယေန ဆဗ္ဗဂ္ဂိယာ ဘိက္ခု ဩကာသံ ကာ-
ရာပိယမာနာ န ဣစ္ဆန္တိ ဩကာသံ ကာတုံ။
ဝိ၊ ၂။ ၂၅၃။

ကာရာပေတဗ္ဗ (တိ) [ကရ+ကာပေ+တဗ္ဗ]
ပြုစေအပ်သော။ ဥဘောပိ ယထာဓမ္မံ ကာ-
ရာပေတဗ္ဗာ။ ဝိ၊ ၄။ ၁၇၃။ (-၃၃၆။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။
၂၂၉၊ ၄၃၅။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၄၁၀။ ဝိမတိ၊ ၂။
၂၅၃။)

ကာရာပေတိ (ကာ၊ ကြိ) [ကရ+ကာပေ+တိ]
ပြုစေ၏။ ကာရေတိ ကြည့်။

ကရာပေတုံ (ဗျ) [ကရ+ဏာပေ+တုံ] ပြုစေခြင်းငှါ။ ဝတ္ထုနိ ပရေဟိ ကရာပေတုံလတ္တံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၆၁။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၇၊၂၀၂။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၁၉၊၄၂၄။ ဒိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၄။) ပရေဟိ ကရာပေတုံနိ ဝတ္ထုတ္တာ ဗုဒ္ဓရူပမ္ပိ သယံ ကာတုံ န လဘတံ။ ဝိမတိ၊၂။၂၃၇။

ကရာပေတု (တိ) [ကရ+ဏာပေ+တု] ပြုစေတတ်သောသူ။ ပုရိမကမ္ပမေဝ တဿ ကတ္တာ စေဝ ကရာပေတာ စာတိ အဓိပ္ပေတံ။အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၃၃။

ကရာပေတုကာမ (တိ) [ကရာပေတုံ+ကာမ] ပြုစေခြင်းငှါအလိုရှိသောသူ။ ရာဇဂဟကောဘန္တေ သေဋ္ဌိ ဝိဟာရေ ကရာပေတုကာမော။ ဝိ၊၄။၂၉၀။ (-မ၊၂။၃၇၂။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀၀။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ၊၇၇။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၅။ ဝိမတိ၊၁။၂၇၂။)

ကရာပေတွာ (ကာ၊ကြိ၊ဝိ) [ကရ+ဏာပေ+တွာ] ပြုစေ၍။ (က) ဖန်ဆင်း၍။ (ခ) ချက်-ပြုတ်-ကြော် - လှော် - ကင် - စေ၍။ တေန ဟိ တံ ဂဟပတိ မဟန္တေ မဟန္တေ သာဏိပသိဗ္ဗကေ ကရာပေတွာ.... ဂင်္ဂါယသောတေ ဩပါတေဟိ။ ဝိ၊၁။၁၉။ (-ဝိ၊၂။၄၆၀။ ဝိ၊၃။၂၅၆။) (က) ကရာပေသိတိ မာပေသိ။ ကရာပေတွာ စ ပန ကာလံ ကတွာ သဂ္ဂေ နိဗ္ဗတ္တော။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၇၂။ (ခ) ကပ္ပိယံ ကရာပေတွာ (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃၄)တိ ပစာပေတွာ။ သာရတ္ထ၊၂။၁၆၃။ ဝိမတိ၊၁။၂၀၁။

ကရာပေထ (ကာ၊ကြိ) [ကရ+ဏာပေ+ထ] ပြုစေကုန်လော့။ ကာရေတိ^၂-ကြည့်။

ကရာပေန္တ (တိ) [ကရ+ဏာပေ+အန္တ] ပြုစေတတ်သောသူ။ ကောသိယမိဿကံ သန္တတံ ကာရေပေန္တဿ နိဿဂ္ဂိယံ ပါစိတ္တိယံ။ ဝိ၊၅။၁၇။ (-၄၀၊၃၂၆။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၇။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅၃။)

ကရာပေန္တိ (ကာ၊ကြိ) [ကရ+ဏာပေ+အန္တိ] ပြုစေကုန်၏။ ကာရေတိ^၂-ကြည့်။

ကရာပေမိ (ကာ၊ကြိ) [ကရ+ဏာပေ+မိ] ပြုစေ၏။

ကရာပယိ* (ကာ၊ကြိ) [ကရ+ဏာပယ+တုံ] ပြုစေပြီ။

ကရာပေယျ (ကာ၊ကြိ) [ကရ+ဏာပေ+ယျ] ပြုစေရာ၏။

ကရာပေသတိ (ကာ၊ကြိ) [ကရ+ဏာပေ+သတိ] ပြုစေလတ္တံ။

ကရာပေသန္တိ (ကာ၊ကြိ) [ကရ+ဏာပေ+သန္တိ] ပြုစေကုန်လတ္တံ။

ကရာပေသိ* (ကာ၊ကြိ) [ကရ+ဏာပေ+တုံ] ပြုစေပြီ။

ကရာပေသိ (ကာ၊ကြိ) [ကရ+ဏာပေ+တုံ] ပြုစေပြီ။

ကရာပေသုံ (ကာ၊ကြိ) [ကရ+ဏာပေ+တုံ] ပြုစေကုန်ပြီ။

ကရာပေဿာမ (ကာ၊ကြိ) [ကရ+ဏာပေ+ဿာမ] ပြုစေကုန်အံ့။

ကရာပေဿာမိ (ကာ၊ကြိ) [ကရ+ဏာပေ+ဿာမိ] ပြုစေအံ့။

ကရာပေဟိ (ကာ၊ကြိ) [ကရ+ဏာပေ+ဟိ] ပြုစေလော့။ ကာရေတိ^၂-ကြည့်။

ကရာယန (ပု) ကာရာယန မည်သောသူ။ ဤသူသည် ဗန္ဓုလစစ်သူကြီး၏ တူဖြစ်သည်။ ဒီသသဒ္ဓါနှင့်တွဲ၍ ဒီသကာရာယန ဟုလည်းခေါ်သည် (ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၂၅)။ ဗန္ဓုလစစ်သူကြီးနှင့် ထိုစစ်သူကြီး၏သား ၃၂-ယောက်တို့ကို ကောသလဘုရင်ကြီးက သတ်ဖြတ်စေပြီး နောက် နောင်တရသဖြင့် ဗန္ဓုလစစ်သူကြီး၏ နေရာ၌ အစားထိုး ခန့်အပ်ခြင်း ခံရသူ ဖြစ်သော်လည်း သူ့ဦးရီး သတ်ဖြတ်လုပ်ကြံခံရသည့်အတွက် ဘုရင်ကြီးအပေါ် ရန်

ငြိုးထား၍ လက်စားချေရန် အခွင့်ကောင်း ရှာနေသူ ဖြစ်သည်။ ဘုရင်ကြီးသည် ဗန္ဓုလ စစ်သူကြီးကို သတ်ဖြတ်မိသည့် အချိန်မှစ၍ စိတ်ချမ်းသာ ပျော်ရွှင်မှု မရရှိတော့သည့် အတွက် ခရီးထွက်ခြင်းဖြင့်သာ အချိန်ဖြုန်း တီးတော်မူသည်။ တနေ့သောအခါ ဒိဃကာရာယနနှင့်အတူ သကျမုနိတို့၏ နဂရက နိဂုံးရှိ ဥယျာဉ်တော်သို့ ရောက်ရှိတော်မူရာ ဥယျာဉ်၏ သာယာလှပတိတ်ဆိတ်ငြိမ်သက်ပုံ တို့ကို တွေ့ထိ ခံစားရသဖြင့် ဘုရားရှင်အား သတိရ၍ “ယခု ဘုရားရှင် ဘယ်မှာနည်း” ဟု ဒိဃကာရာယနအား မေးတော်မူသည်။ ထိုသို့ မေးလျှင် ချက်ချင်း လျှောက်တင်နိုင်ရန် အထောက်အပံ့လျှိုးများပင် လွှတ်၍ စုံစမ်း ထားနှင့်သဖြင့် ကြိုတင်သိရှိထားသော ဒိဃကာရာယန စစ်သူကြီး၏ လျှောက်တင်ချက် အရ နဂရက-နိဂုံးမှ ၃-ယူဇနာ ကွာဝေးသော သကျမုနိတို့နေရာ မေဒါဠုပ-နိဂုံးသို့ တပ်ဝင်း အခင်းအကျင်းဖြင့် ဆက်လက်ထွက်ချီသည်။ ထိုနိဂုံး၏ ပြင်ပ၌ သစ်တပ်ဖွဲ့၍ စစ်စခန်းချရပ် စေပြီးနောက် ဘုရားရှင်ရှိရာ အရံသို့ ရောက် သည်အထိ ယာဉ်ဖြင့် သွားသည်။ အရံထည်း သို့ ခြေလျင်ဝင်သည်။ ဘုရားရှင်ရှိရာ ဂန္ဓ-ကုဋ်သို့ ဝင်ခါနီးတွင် မင်းမြှောက်တန်ဆာ ၅-ပါးကို ဒိဃကာရာယနအား အပ်နှံခဲ့သည်။ ဘုရင်ကြီး ဂန္ဓကုဋ်အတွင်းသို့ ရောက်ရှိသွား ချိန်တွင် စစ်စခန်းချရပ်ရာသို့ ဒိဃကာရာယန ပြန်လည်ထွက်ခွာလာပြီးလျှင် ကောသလမင်း ကြီး၏သားတော် ဝိဋ္ဌဇ္ဈဘကို မင်းအဖြစ် တင်မြှောက်လျက် ဘုရင်ကြီးအဖို့ မြင်း ၁-ကောင်၊ သံလျက် ၁-လက်၊ အလုပ်အကျွေးမ ၁-ယောက် ချန်ထားခဲ့၍ အသက်ရှင်နေလို သေးက လိုက်မလာဘို့ ဘုရင်ကြီးအား လျှောက်ထားရန် မှာထားခဲ့ပြီးနောက် သာ-ဝတ္ထိမြို့သို့ စစ်တပ်အလုံးအရင်းနှင့်အတူ ပြန် လည်ထွက်ခွာလာခြင်းဖြင့် ကောသလဘုရင်

ကြီးအား ထီးနန်းချ လက်စားချေသူ ဖြစ် သည် (မ၊ ၂။ ၃၂၀-၁။ မ၊ ၄။ ၃။ ၂၄၁-၂)။

ကာရာရည (န) [ကာရ + အရည] ကံပြင်းတော။ ယဒါ အဟံ အကိတ္တိနာမကော တာပသော ဟုတော့ တသ္မိံ ဒီပေ ကာရာရညေ ဝိဟရာ မိ။ စရိယာ၊ ၄။ ၂၄။

ကာရိတ (တိ) [ကရ + ဧ + တ] (က) ပြုလုပ် စေအပ်သော။ (ခ) ကာရိတ။ (ပြုစေတတ် သော သဘောကို ကာရိတခေါ်သည်။) (က) သုဘာန္တရူပေါ အာယာသိ၊ အာနေဉ္ဇ- ကာရိတော ဝိယ။ အပါ၊ ၁။ ၂၈။ (-ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၁၆၀။ ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၄၂၀။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ၊ ၄၆၈။) အာနေဉ္ဇကာရိတော ဝိယာတိ တောမရာဒီဟိ ကာရိတော အာနေဉ္ဇော ဟတ္ထိ ဝိယ။ အပါ၊ ၄။ ၁။ ၂၅၈။ (ခ) ဂတိဗုဒ္ဓိဘုဗေဒဟရကရ- သယာဒီနံ ကာရိတေ ဝါ။ ကစ္စည်း။ ၃၀၀။ (-၄၃၈၊ ၅၂၃၊ ၆၂၁။)

ကာရိတဂါမ (ပု) [ကာရိတ + ဂါမ] ဆောက်လုပ် - တည်ထောင် - စေအပ်သောရွာ။ အထ ဝေဒေဟရာဇာ နဒိံ ဥတ္တရိတော ယောဇနန္တ- ရေ ယောဇနန္တရေ မဟာသတ္တေန ကာရိတ- ဂါမံ သမ္ပတ္တော။ ဇာ၊ ၄။ ၆။ ၂၉၇။

ကာရိတစေတိယပ္ပမာဏ (တိ) [ကာရိတစေတိယ + ပမာဏ] ပြုလုပ်စေ - တည်ထားစေ - အပ် သော စေတိအတိုင်းအရှည် ရှိသော။ ထူ- ပါရာမစေတိယပ္ပမာဏန္တိ ဒေဝါနံပိယတိဿ- မဟာရာဇေန ကာရိတစေတိယပ္ပမာဏံ။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၁၉၂။

ကာရိတတ္ထသမ္ဘဝ (ပု) [ကာရိတ + အတ္ထ + သမ္ဘဝ] ကာရိတအနက်၏ ဖြစ်သင့်ခြင်း။ ဝိပရိတဂါဟလက္ခဏ (နေတ္ထိဝိ။ ၂၂၁) ကြည့်။

ကာရိတပဏ္ဏသာလာ (ထိ) [ကာရိတ + ပဏ္ဏ- သာလာ] ပြုလုပ်စေ - ဆောက်လုပ်စေ - အပ် သော သစ်ရွက်မိုးကျောင်း။ ထေရံ တယာ

ကာရိတပတ္တသာလာယ နိသိန္ဒကံ ဒိသ္မာ။
ဓမ္မာဋ္ဌာ၁။၁၂။

ကာရိတပတ္တ (တိ) [ကာရိတ+ပတ္တ] ပြုစေအပ်
သည်၏အဖြစ်သို့ ရောက်သော။ ရှပ် ပနေတံ
ကေစွာယ ကာရိတပတ္တံ ဝိယ ဟောတိ။
အံဋ္ဌာ၁။၂၁၃။

ကာရိတပရိဝေဏ (န) [ကာရိတ+ပရိဝေဏ]
ပြုလုပ်စေအပ်သော ပရိဝေဏ။ တုမေဟိ ကာ-
ရိတပရိဝေဏေသု မယှမ္ပိ ကေ ဒေထ။ အံ၊
ဋ္ဌာ၁။၂၀၁။

ကာရိတပေါက္ခရဏီ (ထိ) [ကာရိတ+ပေါက္ခ-
ရဏီ] ပြုလုပ်စေ-တူးစေ-အပ်သောရေကန်။
ဂဂ္ဂရာနာမိကာယ ဣတ္ထိယာ ကာရိတပေါက္ခ-
ရဏီယာ တိရေ။ ဝိဋ္ဌာ၁။၄၂၇။ (-ဇာဋ္ဌာ၊
၅။၃၉၈။)

ကာရိတဗ္ဗ (တိ) [ကရ+ဧ+တဗ္ဗ] ပြုလုပ်စေ
အပ်သော။ ပဋိပဝိဋ္ဌံ ကတွာ အာဟရိတဗ္ဗ-
တော သစ္စံ ကာရိတဗ္ဗတော။ မာဋ္ဌိ၁။၂၄၁။

ကာရိတသဗ္ဗဂဟ (ဂေဟ) (တိ) [ကာရိတ+သဗ္ဗ-
ဂဟ] ပြုလုပ်စေ - ဆောက်လုပ်စေ - အပ်
သော အလုံးစုံသော အိမ်ရှိသော (မြို့)။
နဂရမာပနေန ရညာ ကာရိတသဗ္ဗဂဟတ္တာ
ရာဇဂဟံ။ သာရတ္ထ၊၂။၁၁၂။ နဂရမာပနေန
ရညာ ကာရိတသဗ္ဗဂေဟတ္တာ ရာဇဂဟံ။ ဒီ၊
ဋ္ဌိ၁။၂၀၈။ သီဋ္ဌိသစ်၊၂။၂။

ကာရိတသဟဿဂဗ္ဗပဋိမဏ္ဍိတ (တိ) [ကာရိတ+
သဟဿဂဗ္ဗ+ပဋိမဏ္ဍိတ] ပြုလုပ်-ဆောက်
လုပ်-စေအပ်သော တိုက်ခန်းတထောင်တို့
ဖြင့် တန်ဆာဆင်အပ်သော (ပြာသာဒ်)။
ကေသ္မိံ ဟိ သမယေ ပုဗ္ဗာရာမေ ဝိသာခါယ
မဟာဥပါသိကာယ ကာရိတသဟဿဂဗ္ဗ-
ပဋိမဏ္ဍိတေ ပါသာဒေ ဘဂဝတိ ဝိဟရန္တေ။
အပါဋ္ဌာ၁။၂၀၀။

အဘိဓာန် (က-ဝဂ်) ၁-၄၃-ပ-မ-ဗ-သ-စ

ကာရိတသေနာသန (န) [ကာရိတ+သေနာ-
သန] ပြုလုပ် - ဆောက်လုပ် - စေအပ်
သော ကျောင်း။ တုမေဟိ ကာရိတသေနာ-
သနံ သြဝဿတိ န သက္ကာ တတ္ထ ဝသိတုံ။
သံဋ္ဌာ၁။၁၄၄။

ကာရိမ (န) [ကရ+ဏိမ] ချက်ဆား။ ဒွေ
လောဏာနိ ဇာတိမဉ္ဇ ကာရိမဉ္ဇ။ ဝိ၊၅။၂၁၅။

ကာရိယ (န) [ကရ+ဣ] (၁) ပြုခြင်း။ (တိ) (၂)
ပြုအပ်သော (ပြီးစီးခြင်းအကျိုး စသည်)။
(၁) ကတ္တဗ္ဗံ ကာရိယံ။ ဂ္ဂူ၊၅၅၃။ နိတိ၊သုတ္တ။
၁၁၂၆။ (တိ) (၂) ခလု ကဋော ကတ္တဗ္ဗော
ကရဏိယော ကာရိယော ကိစ္စော။ မောဂ်၊
၅။၃၂။ (-ဂ္ဂူ၊၅၆၀။ နိတိ၊သုတ္တ။ ၁၁၂၆။)
ယထာ ဝါ ဧဝံ ဓမ္မတာနယေ ကာရဏဿ
ဘာဝေ အဘာဝေ စ ကာရိယဿ ဘာဝေါ
အဘာဝေါ စ ဓမ္မတာ။ ဝိမတိ၊၁။၁၁၅။ (-
၁၅၀။ ဝိမတိ၊၂။၃၀၃။ သီဋ္ဌိသစ်၊၁။၁၀၈၊
၁၅၈။) နိဋ္ဌိတံ ကာရိယံ ဘဝေ။ သုတ္တနိဒ္ဒေသ။
၁၂။

ကာရိယဗြုဗျ (န) [ကာရိယ+ဗြုဗျ] ပြီးစေအပ်
သောဗြုဗျ။ အကျိုးဗြုဗျ။ (ကဏာဒဝါဒ၌ လာ
သော အခေါ်အဝေါ် တမျိုး ဖြစ်သည်။)
ယံ တေ “ကာရိယံ ဗြုဗျ” နိဋ္ဌိ ဝဒန္တိ။ ယေဟိ
ကာရဏေဟိ အာရဒ္ဓံ ကာရိယဗြုဗျံ။ အနုဋ္ဌိ၊
၂။၆၇။

ကာရိယနိဋ္ဌာန (န) [ကာရိယ+နိဋ္ဌာန] အကျိုး
၏ ပြီးစီးခြင်း။ ဥပါယေသု စ ပဋိပန္နဿ
ဟောတေဝ ကာရိယနိဋ္ဌာနံ။ သာရတ္ထ၊၁။၄။
သီဋ္ဌိသစ်၊၁။၅။ အံဋ္ဌိ၊၁။၅။ (-သီဋ္ဌိသစ်၊
၁။၄။ အံဋ္ဌိ၊၁။၄။)

ကာရိယပုဗ္ဗောဒ (ပု) [ကာရိယ+ပုဗ္ဗောဒ] အ
ကျိုးထူး။ အတ္ထဇာတန္တိ ကာရိယပုဗ္ဗောဒေါ။
ဝိမတိ၊၁။၂၂။ သီဋ္ဌိသစ်၊၁။၁၀၈။

ကရိယဗဟုတာ (ထိ) [ကရိယ+ဗဟုတာ] အကျိုးများခြင်း။ သဟိတေတိ ကရိယဗဟုတာ။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၈၄။

ကရိယမာန (တိ) [ကရ+ဏေ+ယ+မာန] ပြုစေအပ်သော။ ကမ္မကာရဏံ ကရိယမာနသုကာယိဉ္ဇနံ ကာယကမ္မော ဟဒယမံသစလနံ။ ဝိဠာ၊ ၁။ ၁၇၇။ (- ဝိဠာ၊ ၄။ ၄၂။ သံဠာ၊ ၂။ ၅၄။ အဘိဠာ၊ ၁။ ၂၀၀။ ဇာ၊ ၄။ ၅။ ၂၉၁။)

ကရိယဝိပရိကာမ (ပု) [ကရိယ+ဝိပရိကာမ] အစီအရင်ဖြစ်သော ကရိယ၏ ဖောက်ပြန်ခြင်း။ (ဤ၌ “အဘိက္ကန္တံ ဘန္တေ ယဒိဒံ ဘဂဝတော ဓမ္မဒေသနာ” ၌ ဒေသနာကို၌ အဘိက္ကန္တဟု ဣတ္ထိလိင်အစီအရင် ကရိယဖြစ်သင့်လျက် အဘိက္ကန္တဟု နပုံလိင်အစီအရင် ကရိယ ဖြစ်ခြင်းမျိုးကို ဖောက်ပြန်သည်ဟု ဆိုသည်။) ကရိယဝိပရိကာမဝသေန စေတ္တဝိဘတ္တိဝိပရိကာမတာ။ သိ၊ ၄။ သစ်၊ ၂။ ၁၆၇။

ကရိယဝေါဟာရ (ပု) [ကရိယ+ဝေါဟာရ] အကျိုးဟု ခေါ်ဝေါ်ခြင်း။ ကာရဏေ ဝါယံ ကရိယဝေါဟာရော။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၂၈၈။

ကရိယာနုရူပ (တိ) [ကရိယ+အနုရူပ] အကျိုးအားလျော်သော။ အတ္တာနုရူပံ ဓမ္မေသုတံ ကရိယာနုရူပံ ကာရဏေသုတံ အတ္ထော။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၂၁။ (- သိ၊ ၄။ သစ်၊ ၁။ ၁၀၈။)

ကရိယောပစာရ (ပု) [ကရိယ+ဥပစာရ] အကျိုး၏အနီး၌ ဖြစ်ခြင်း၊ အကျိုး၏အမည်ကို အကြောင်းပေါ်၌ တင်စား၍ ခေါ်ဝေါ်ခြင်း။ ဗိဇတော နိဗ္ဗတ္တေန ဗိဇံ ဒဿိတန္တိ ကရိယောပစာရေန ကာရဏံ ဒဿိတန္တိ ဒီပေတိ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၀။ (- ဝိမတိ၊ ၁။ ၇၆၊ ၁၀၄။)

ကရိ (တိ) [ကရ+ဏိ] (၁) ပြုလေ့ရှိသော၊ ပြုတတ်သော၊ သူ။ (၂) ပြုဆဲဖြစ်သော၊ ပြု၍ ပပြီးသေးသောပုဒ်။ (၁) သမာဓိသို့ မတ္တ-

သော ကရိ။ အံ၊ ၁။ ၂၃၃။ အံ၊ ၃။ ၁၈၆။ အဘိ၊ ပု။ ၁၀၇၊ ၁၄၂။ (- ဇာ၊ ၁။ ၁၀၆။ မ၊ ၄။ ၁။ ၂၅၈။ သံ၊ ၄။ ၃။ ၂၁၇။) (၂) အနိဋ္ဌိတံ ပဒံ ကရိ။ သုတ္တနိဒ္ဒေသ၊ ၁။ ၂။

ကာရ (ပု) [ကရ+ဏု။ ကရေတိ နိဗ္ဗိနာတိ စိတြလေယျာဒိကန္တိ ကာရ၊ ဏု။ ဓာနံ၊ ၄။ ၅၀၄။] အတတ်သည်၊ အတတ်ပညာရှင်။ (ယင်းအတတ်ပညာရှင်သည် ၁-လက်သမား၊ ၂-ရက်ကန်းသည်၊ ၃-ခဝါသည် ပန်းဆိုးပန်းရိုက်သမား၊ ၄-ဆေတ္တာသည်၊ ၅-သားရေနယ်သမားဟူ၍ ၅-မျိုးရှိ၏။ ဓာနံ၊ ၅၀၅။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၉-၌ အထက်ပါ ၅-မျိုးတို့တွင် သားရေနယ်သမားအစား ပန်းဘဲသမားကို ထည့်၍ တမျိုးလာသေး၏။ ယင်းသာရတ္ထ၌ပင် အတတ်ပညာရှင်ကို ကာရက-ဟုလည်း ဆိုသေး၏။) ကာရ တု သိပ္ပိကော ပုမေ။ ဓာနံ၊ ၅၀၄။

ကာရက (ပု) [ကရ+ဏုက] ပြုလုပ်တတ်သူ၊ အတတ်သည်၊ အတတ်ပညာရှင်။ အာပတ္တိ-ကာရကနံ ဒိန္နံ ဒုက္ကဋ္ဌာနံ။ ဝိ၊ ၁။ ၂၃၃။ တတ္ထ ကာရကနံ ဘတ္တဝေတနတ္ထာယ ဥပါသကော ဝါ ဥပါသိကာယ သန္တိကံ ဘိက္ခု ပဟိဏေယျ။ ဝိဠာ၊ ၂။ ၁၄၆။ ကရဏသီလော ကာရကော၊ သိပ္ပိ။ ရူ၊ ၅၉၄။ (- သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၉။)

ကာရည (န) [ကရဏာ+ဏျ] (၁) သနားခြင်း၊ ကရဏာ။ (၂) သနားထိုက်သူ၏အဖြစ်၊ သနားလောက်အောင် ဆင်းရဲခြင်း။ (တိ) (၃) သနားစရာကောင်းသော၊ သနားဖွယ် ဖြစ်သော။ (၁) အညတရော ဘိက္ခု ပါသေ ဗန္ဓံ သူကရံ ကာရညေန မဉ္ဇိ။ ဝိ၊ ၁။ ၇၉။ (- ၁၀၀။ စရိယာ၊ ၄၀၃။ ဝိဠာ၊ ၁။ ၃၃၇။ ဝိဠာ၊ ၂။ ၉၆။) ကာရညံ နာမ ကရဏာ ဝေ။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၂၆၃။ (၂) ပရမကာရညပတ္တောမှိတိ ပရမံ အဓိကံ ကာရညံ ဒိနဘာဝံ ဒုက္ခိတဘာဝံ ပတ္တောမှိ။ အပါဠာ၊ ၂။ ၁၀၈။ ကာရည (ဒိဠာ၊ ၃။ ၈၃။

မ၊ဋ္ဌ၊၄။၂။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၁၄) နှိ ပရိဒေဝန-
ကရညံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၈၄။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၉၉။ မူလဋ္ဌ၊
၂။၂၀၉။ (တိ) (၃) အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ကရညသောသ (ပု) [ကရည+သောသ] သနားဖွယ်အသံ။ သောသောတိ ကရည-
သောသော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၃၇၈။

ကရညဇာတ (တိ) [ကရည+ဇာတ] ဖြစ်
သော သနားခြင်းရှိသော၊ သနားနေသော၊
သူ။ ကေဒိဝသံ ကိရ သော သိဟော ဂေါစရ-
တော နိဝတ္တမာနော တံ သိင်္ဂါလံ ဘယေန
ပလာယမာနံ ဒိဿှ ကရညဇာတော
ဟုတွာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂။

ကရညတရ (တိ) [ကရည+တရ] အထူးသ
ဖြင့်-သာရိ - သနားစရာ ကောင်းသော။
သတ္တု ပရိနိဗ္ဗာနေ အာရောဒနသဒ္ဓတောပိ
ကရညတရော အဟောသိ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၄၃။

ကရညပ(ပု)တ္တ (တိ) [ကရည+ပတ္တ] သနား
ဖွယ်အဖြစ်သို့ ရောက်သော။ ကပဏံ (င)
ကြည့်။

ကရညပရိဒေဝိတသဒ္ဓ (ပု) [ကရည+ပရိ-
ဒေဝိတသဒ္ဓ] သနားဖွယ် ငိုကြွေးသောအသံ။
တဿ ကရညပရိဒေဝိတသဒ္ဓေန သကလ-
ဝိထိယံ မနဿာ သဗ္ဗရတ္တိ နိဒ္ဒံ န လဘန္တိ။
သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၂၀။

ကရညပဝတ္တိ (ထိ) [ကရည+ပဝတ္တိ] ကရုဏာ
၏ဖြစ်ခြင်း။ အတ္တနော အာစရိယေ ကရည-
ပဝတ္တိဉ္စ ဒဿေတွာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၀။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊
၁။၁၈၇။

ကရညပ္ပတ္တိ (ထိ) [ကရည+ပတ္တိ] သနားဖွယ်
အဖြစ်သို့ ရောက်ခြင်း။ တေဒဟောသိတိ
ကရညပ္ပတ္တိယာ အဟောသိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၃၃။

ကရညဘာဇန (တိ) [ကရည+ဘာဇန] ကရုဏာ၏တည်ရာ ဖြစ်သောသူ (အသနား

ခံရသူ)။ ခိဏပရိဗ္ဗယန္တိ ဣမိနာ အဂတိဘာဝံ
ကရညဘာဇနတဉ္စ ဒဿေတိ။ ဝိမတိ၊၁။
၂၃၇။

ကရညရဝ (ပု) [ကရည+ရဝ] သနားဖွယ်
အသံ။ သော စက္ကသောတေန ဝုယုန္တော
ကရညရဝံ ရဝိ။ စရိယာ၊ဋ္ဌ၊၁၄၃။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊
၄။၂၅၆။ (-၂၆၀။)

ကရညသဉ္စိတ (တိ) [ကရည+သဉ္စိတ] သနား
ဖွယ်နှင့်စပ်ယှဉ်သော။ သရာဇာပရိဒေဝေသိ၊
ဗဟံ ကရညသဉ္စိတံ။ ဇာ၊၂။၁၇၇။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။
၁၀၁။ (-ဇာ၊၂။၁၇၈၊၁၇၉။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၁၀၄၊
၁၁၃။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၃၄၁။)

ကရညသဒ္ဓ (ပု) [ကရည + သဒ္ဓ] သနား
ဖွယ်အသံ။ သော အစုရတ္တသမယေ တဿ
ကရညသဒ္ဓံ သုတွာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၅၇။

ကရညသဘာဝသဏ္ဌိတ (တိ) [ကရည+
သဘာဝ+သဏ္ဌိတ] သနားခြင်း သဘော၌
တည်သော။ အာယုသင်္ခါရေဿဇ္ဇနေ ကရု-
ညသဘာဝသဏ္ဌိတာ စိတ္တသင်္ခေါတံ အသဟ-
မာနာ အကမ္မိတ္ထ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅၀။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။
၂၅၁။ (-ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅၆။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၆၁)

ကရညဟာနိ (ထိ) [ကရည+ဟာနိ] သနား
မှုမှ - ယုတ်လျော့ခြင်း - ကင်းကွာခြင်း၊
အကြင်နာကင်းခြင်း။ အစိန္တိတွာ ခါဒနံ နာမ
ကရညဟာနိတော လောလဘာဝတော စ
အသာရုပ္ပမေဝ။ ဝိမတိ၊၁။၁၉၈။

ကရညာကာရ (ပု) [ကရည+အာကာရ] သနားဖွယ်အခြင်းအရာ။ “အဟောတပဿိ”-
တိ ကရညာကာရံ ဒဿေသိ။သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၇၇။
အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃၅။ ပေတ၊ဋ္ဌ၊၆။၉။ (-အပ၊ဋ္ဌ၊၁။
၂၈၉။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၃၆။)

ကရညာဓိဋ္ဌာန (တိ) [ကရည+အဓိဋ္ဌာန] ကရုဏာ၏ တည်ရာဖြစ်သောသူ (ကရုဏာ-
ရှင်)။ ဒမက (ထေရီ၊ဋ္ဌ၊၂၇၄) ကြည့်။

ကရညာဓိပ္ပါယ် (ပု) [ကရည + အဓိပ္ပါယ်]
 (၁) သနားစိတ်။ (တိ) (၂) သနားစိတ်ရှိ
 သောသူ။ (၁) သနခဒဋ္ဌံ သူကရံ ဝိဿဇ္ဇာ-
 ပေန္တဿာပိကရညာဓိပ္ပါယေန ဘဏ္ဍာဒေယျံ။
 ဝိဠာသ။ ၂၃၇။ (-သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃၁၉။) (တိ)
 (၂) ကရညာဓိပ္ပါယော အဟံ ဘဂဝါ။ ဝိ။ ၁။
 ၇၉။ (-သိဋ္ဌိသစ်၊ ၂။ ၇၃။) အဓိပ္ပါယ် (၁)
 လည်း ကြည့်။

ကရညုပဋ္ဌာန (န) [ကရည + ဥပဋ္ဌာန] သနား
 မှုကို ဖြစ်စေခြင်း။ အညတရဿ ပုရိသဿ
 ဒိဿာ ကရညုပဋ္ဌာနံ ဝိယ တသ္မိံ ပုဂ္ဂလေ
 မေတ္တာဝိဟာရိကဿ ကရညံ ဥပ္ပါဒေတွာ
 စိတ္တနိဗ္ဗာပနံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ အံ၊ ဠ၊ ၃။ ၅၇။

ကရုဏိက (တိ) [ကရုဏာ + ကိက] ကရုဏာနှင့်
 ယှဉ်သော၊ ကရုဏာဖြစ်ထိုက်သော၊ ကရုဏာ
 ရှိသော၊ ကရုဏာကြီးမားသောသူ (ကရု-
 ဏာရှင်)။ သနားလေ့ရှိသောသူ။ ကရုဏာယ
 နိယုတ္တောတိ ကရုဏိကော ယထာ “ဒေါဝါ-
 ရိကော” တိ။ .... အတ္ထသာဓနတော ကရုဏိ
 ကရုဏာယနံ ကရုဏာသမ္ပဝတ္တနံ အရဟတိတိ
 ကာရုဏိကော။ .... အထ ဝါ ကရုဏာကရုဏာ-
 ယနံ သီလံ ပကတိသဘာဝေါ တေဿာတိ
 ကာရုဏိကော။ နေတ္ထိဋ္ဌိ၊ ၃။ (-သာရတ္ထ၊
 ၁။ ၉။)

ကရုဏိကဇန (ပု) [ကရုဏိက + ဇန] ကရုဏာ-
 ရှိသူ၊ ကရုဏာကြီးမားသူ။ ကရုဏာယ ဝတ္ထု-
 ဘူတော၊ ကာရုဏိကဇနဿ နာမကော
 အညော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၅၅။

ကရေ (ကြိ) [ကရ + ယေျ။ လူ့ဝဇီဝဂါထာ
 ဖြစ်၍ ကာဠိဆန္ဒာနုရက္ခကမ္မာလုံငါ ဝုဒ္ဓိဇေက်
 သည်။] ပြုရာ၏။ ထေယျံ န ကာရေ န မုသာ
 ဘဏေယျ။ သုတ္တနိ။ ၄၂။

ကရေတဗ္ဗ (တိ) [ကရ + ဧ + တဗ္ဗ] ပြုစေအပ်
 သောသူ။ သညာစိကာယ ပန ဘိက္ခုနာ

ကုဋိံ ကာရယမာနေန အဿာမိကံ အတ္တုဒ္ဓေ-
 သံ ပမာဏိကာ ကာရေတဗ္ဗာ။ ဝိ။ ၁။ ၂၂၃။
 (-၂၇၆၊ ၃၀၄။ ဝိ။ ၂။ ၂၇၂၊ ၃၆၆။ ဝိ။ ၄။ ၂၇၅။
 ဝိ။ ၄။ ၂။ ၂၇၁။ ဝိ။ ၄။ ၄။ ၅၇၊ ၁၂၇။ ကခါ။
 ၁၅၀။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃၇၁။)

ကရေတိ (ကြိ) [ကရ + ဩ + ဧ (တိ) + တိ]
 ပြု၏။ ကထံ ရဋ္ဌံ ကာရေတိတိ ယောဂဝိဘာ-
 တော။ မောဂါ၊ ၅။ ၁၅။ (မောဂါသျ၊ ၅။ ၁၅-
 အမှာလည်း ကြည့်။)

ကရေတိ (က၊ ကြိ) [ကရ + ဧ + တိ။
 မောဂါ၊ ၅။ ၁၅။ နိတိ၊ ၁။ ၃၇၇။] ပြုစေ၏။
 ရုဇာ နာမ ယော ကောစိ ရဋ္ဌံ ကာရေတိ။
 ဝိ။ ၁။ ၃၂၆။ (-ဝိ။ ၃။ ၂၆၅။ ဝိ။ ၄။ ၁၁၊
 ၂၀၃။ ဝိ။ ၅။ ၃၂၆။ မ၊ ၃။ ၅၃၊ ၁၇၃။ အံ၊ ၂။
 ၁၄၃၊ ၁၅၁။ အဘိဠာ၊ ၂။ ၁၁၇။) စက္ခုဒွါရေ
 လူနဋ္ဌံ ကာရေတိတိ စက္ခုဒွါရဘာဝေ တဒ္ဓါရိ-
 ကေဟိ အတ္တနော လူနဘာဝံ ပရမိဿရဘာဝံ
 ကာရယတိတိ အတ္ထော။ မူလဋ္ဌိ၊ ၂။ ၇၇။
 ကာရယတိ - အံ၊ ဠ၊ ၂။ ၁၀၆။ ပဋိသံ၊ ၄။ ၁။
 ၁၉၉။ မူလဋ္ဌိ၊ ၂။ ၇၇။ ကာရာပေတိ - ဝိ။ ၁။
 ၃၆၀။ ဝိ။ ၃။ ၁၂၄။ ဝိ။ ၄။ ၂။ ၂၅၉။ ဝိ။ ၄။
 ၃။ ၃၀၆။ ကာရေန္တိ - အံ၊ ၁။ ၅၀။ အံ၊ ၂။
 ၆၇။ ဝိ။ ၄။ ၄။ ၅၄၊ ၁၁၉၊ ၁၂၉။ ဝိ။ သင်္ဂဟ။
 ၂၃၇။ ကာရယန္တိ - ဇာ၊ ၁။ ၃၀၅။ ဇာ၊ ၄။ ၄။
 ၃၆၇။ ကာရာပေန္တိ - ဝိ။ ၁။ ၂၇၄၊ ၃၃၀။ ဝိ။ ၃။
 ၁၅၄၊ ၃၄၇။ ဝိ။ ၄။ ၂။ ၂၇၇၊ ၂၇၄၊ ၂၉၂။ ကာ-
 ရေသိ - အပါ၊ ၄။ ၁။ ၁၆၅။ ဇာ၊ ၄။ ၅။ ၃၄။ ကာ-
 ရယသိ - ဇာ၊ ၂။ ၁၇၂။ ဇာ၊ ၄။ ၆။ ၇၇။ ကာ-
 ရေထ - ဝိ။ ၄။ ၄။ ၄၂။ သံ၊ ၄။ ၃။ ၇၉။ အပါ၊ ၄။
 ၁။ ၂၀၅။ ဇာ၊ ၄။ ၃။ ၁၄။ ဇာ၊ ၄။ ၄။ ၁၃၂။
 ဇာ၊ ၄။ ၅။ ၁၃၂။ ကာရာပေထ - ဝိ။ ၁။ ၂။ ၁၉၊
 ၃၃၀။ ဝိ။ ၄။ ၁။ ၃၇။ သံ၊ ၄။ ၃။ ၁၄၄။ ကာ-
 ရေမိ - အံ၊ ၁။ ၅၂၆။ မ၊ ၄။ ၄။ ၂၇၀။ သံ၊ ၄။ ၂။
 ၇၅။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၂၆၆။ ပဋိသံ၊ ၄။ ၂။ ၃၀၀။ စရိ-
 ယာ၊ ၄။ ၁။ ၆၆၊ ၂၅၄။ ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၁၅၇။ ကာ-
 ရယာမိ - အပါ၊ ၂။ ၉၇။ ထေရ၊ ၄။ ၁။ ၁၁၆။

ကရေပေမိ—မာဠာ၄၁၅၀။ ကရေမ—မာဠာ
 ၆၁။ မာဠာ၁၁၃၀။ မာဠာ၄၁၄၀။ သံဠာ
 ၂၀။ အံဠာ၁၄၀၂။ ဇာဠာ၁၄၀၂။ က-
 ရယတေ—ဇာဠာ၁၄၀၂။ ကရေတု—ဝိဠာ
 ၁၀၀။ ဇာဠာ၁၄၀၂။ ကရေန္တု—မာဠာ
 ၂၀၀။ ကရေတိ—ဇာဠာ၁၄၀၂။ မာဠာ
 ၂၁။ သံဠာ၁၄၀၂။ အံဠာ၁၄၀၂။ ဓမ္မာဠာ
 ၂၁၅၂။ ပေတဠာ၁၄၀၂။ ကရေပေမိ—မာဠာ
 ၃၇၂။ ဝိဠာ၁၄၀၄၄။ ကရေယျ—အံဠာ
 ၂၁၃။ ဇာဠာ၁၄၀၂။ သံဠာ၁၄၀၂။ အံဠာ
 ၁၅၅။ ဇာဠာ၁၄၀၂။ ကရယေယျ—အပ-
 ခာဠာ၁၄၀၂။ အပဠာ၁၄၀၂။ ကရယေ—ဇာဠာ
 ၂၁။ အပဠာ၁၄၀၂။ ဗုဒ္ဓဝိဠာ၁၄၀၂။ ဇာဠာ
 ၁၀၅။ ဇာဠာ၁၄၀၂။ သိဠာသိဠာ၁၄၀၂။
 သံဠာ၁၄၀၂။ ကရေပေယျ—ဝိဠာ၁၄၀၂။
 ဝိဠာ၁၄၀၂။ အံဠာ၁၄၀၂။ ဝိဠာ၁၄၀၂။
 ကရိဠာ၁၄၀၂။ ဝိဠာသိဠာ၁၄၀၂။ က-
 ရေယျ—အံဠာ၁၄၀၂။ ကရေပေယျ—မာဠာ
 ၁၁၄၅။ ကရေယျာသိ—ဇာဠာ၁၄၀၂။
 ၁၇၇။ ဇာဠာ၁၄၀၂။ ကရယေသိ—ဇာဠာ
 ကရေယျာသိ—သုတ္တနိဠာ၁၄၀၂။ ကရေ-
 ယျာမ—ဝိဠာ၁၄၀၂။ ကရေမ—ဇာဠာ
 ၁၅၅။ ကရေယျ—ဇာဠာ၁၄၀၂။ မာဠာ
 ၃၂။ သုတ္တနိဠာ၁၄၀၂။ ကရေပေယျ—ဝိ-
 ဠာ၁၄၀၂။ ကရေသိ—ဝိဠာ၁၄၀၂။ ဒီဠာ
 ၂၁။ ဝိဠာ၁၄၀၂။ မာဠာ၁၄၀၂။ သံဠာ
 ၂၁၅၂။ သံဠာ၁၄၀၂။ အံဠာ
 ၁၅၅။ ကရယိ—ဝိဠာ၁၄၀၂။ ဇာဠာ
 ဝိဠာ၁၄၀၂။ ပဋိသံဠာ၁၄၀၂။ ထေရီဠာ
 ၇၂။ ဝိဠာ၁၄၀၂။ ကရယိ—ဝိဠာ၁၄၀၂။
 ထေရီဠာ၁၄၀၂။ ကရေပေသိ—ဝိဠာ၁၄၀၂။
 ဝိဠာ၁၄၀၂။ မာဠာ၁၄၀၂။ ဝိဠာ၁၄၀၂။
 ဝိဠာ၁၄၀၂။ ဒီဠာ၁၄၀၂။ မာဠာ၁၄၀၂။
 မာဠာ၁၄၀၂။ သံဠာ၁၄၀၂။ ကရေသိ—
 ဝိဠာ၁၄၀၂။ အံဠာ၁၄၀၂။ သုတ္တနိဠာ
 ၄၁။ ထေရီဠာ၁၄၀၂။ စရိယာဠာ၁၄၀၂။

၂၁၂။ ဇာဠာ၁၄၀၂။ ကရေပယိ—သု-
 ပဋိသံဠာ၁၄၀၂။ ကရေပသိ—ဝိဠာ
 ၄၀။ အံဠာ၁၄၀၂။ သုတ္တနိဠာ၁၄၀၂။ ပေတ-
 ဠာ၁၄၀၂။ ဝိဠာ၁၄၀၂။ သာဠာ၁၄၀၂။ က-
 ရေသိ—အပဠာ၁၄၀၂။ အပဠာ၁၄၀၂။
 ၂၄။ ဇာဠာ၁၄၀၂။ ဇာဠာ၁၄၀၂။ က-
 ရယိ—အပဠာ၁၄၀၂။ ဇာဠာ၁၄၀၂။ အပဠာ
 ၂၀၅။ ထေရီဠာ၁၄၀၂။ ၂၀၅။ ဇာဠာ
 ၃၀၅။ အကရယိ—အပဠာ၁၄၀၂။ ကရ-
 ပယိ—အပဠာ၁၄၀၂။ ထေရီဠာ၁၄၀၂။ က-
 ရေပသိ—အံဠာ၁၄၀၂။ အပဠာ၁၄၀၂။
 ကရေသိ—အံဠာ၁၄၀၂။ ဝိဠာ၁၄၀၂။
 ၇၇။ ဝိဠာ၁၄၀၂။ ဇာဠာ၁၄၀၂။ ဇာဠာ
 ၁၃၂။ ၂၃၀။ ကရယိသိ—အပဠာ၁၄၀၂။
 ထေရီဠာ၁၄၀၂။ ထေရီဠာ၁၄၀၂။ အပ-
 ဠာ၁၄၀၂။ ကရေပသိ—ဝိဠာ၁၄၀၂။
 ကရေသိ—သုတ္တနိဠာ၁၄၀၂။ ဇာဠာ
 ၄၇၇။ ဇာဠာ၁၄၀၂။ သာဠာ၁၄၀၂။
 ကရယိသိ—သာဠာ၁၄၀၂။ သိဠာ
 သိဠာ၁၄၀၂။ ကရေပသိ—ဝိဠာ၁၄၀၂။
 ၃၃၀။ ဝိဠာ၁၄၀၂။ ကရေသိ—အပဠာ
 ၁၅၅။ ဇာဠာ၁၄၀၂။ ကရေပသိ—
 ဝိဠာ၁၄၀၂။ ကရေသိ—ဝိဠာ၁၄၀၂။
 ကရိဠာ၁၄၀၂။ အံဠာ၁၄၀၂။ အံဠာ၁၄၀၂။
 ၁၅၅။ အံဠာ၁၄၀၂။ ဝိဠာ၁၄၀၂။
 ဇာဠာ၁၄၀၂။ ဇာဠာ၁၄၀၂။ ဝိဠာ
 ၂၁၅၅။ ကရယိသိ—ဇာဠာ၁၄၀၂။
 ၂၄၃။ ပေတဠာ၁၄၀၂။ ဇာဠာ၁၄၀၂။
 ကရေပသိ—ဝိဠာ၁၄၀၂။ မာဠာ၁၄၀၂။
 ဝိဠာ၁၄၀၂။ လူတိဠာ၁၄၀၂။ ၂၄၄။ အပဠာ
 ၂၁၀။ ကရေသိ—ဝိဠာ၁၄၀၂။ ဝိ-
 သိဠာ၁၄၀၂။ မာဠာ၁၄၀၂။ သံဠာ၁၄၀၂။
 ဇာဠာ၁၄၀၂။ ဇာဠာ၁၄၀၂။ ၃၃၇။ ဇာဠာ
 ၅၁၀၇။ ကရေပသိ—ဒီဠာ၁၄၀၂။
 ကရေသိ—ဝိဠာ၁၄၀၂။ ၃၃၇။ ဇာဠာ၁၄၀၂။

ဝိဠာပ။ ၃၉၄။ ဇာဠာပ။ ၄၂၃။ ဇာဠာပ။ ၃၁၅။
ဝဇီရ။ ၅၇၂။ ဝိမတိ။ ၂။ ၁၉၅။

ကာရေတုံ (ဗျ) [ကရ+ဇော+တုံ] ပြုစေခြင်း
ငှါ။ တံ ကာတုဉ္စ ကာရေတုဉ္စ ဘိက္ခုဿ ဝဇ္ဇ-
တိ။ ဝိဠာပ။ ၃၂၂။ (-သံဠာပ။ ၁၆၆။ အံဠာ-
ပ။ ၆၂။ ပေတဠာ။ ၆၉။ ဇာဠာပ။ ၂၂၄။)

ကာရေတုံ (တိ) [ကရ+ဇော+တုံ] ပြုစေ
တတ်သောသူ။ ကလျာဏပါပကာနံ ကမ္မာနံ
ကတ္တာ ကာရေတာ ဥပလဗ္ဗတိ။ အဘိက။
၄၁။ (-အဘိဠာပ။ ၃၁၂။ ဒီဠာပ။ ၉၀။ အနုဠာ-
ပ။ ၁၇၂။) ကာရေတာတိ အာဏတ္တိဒေသ-
နာဒီဟိ ဥပါယေဟိ ကာရာပကော။ အဘိဠာ-
ပ။ ၁၃၂။

ကာရေတုံ (ကာ၊ ကြိ) [ကရ+ဇော+တုံ] ပြု
စေလော့။ ကာရေတုံ-ကြည့်။

ကာရေတုကာမ (တိ) [ကာရေတုံ+ကာမ] ပြု
စေခြင်းငှါ အလိုရှိသောသူ။ တေန ခေါ ပန
သမယေန အညတရော ဥပါသကော သံဃ-
ဿ အတ္ထာယ ပေါက္ခရဏိံ ကာရေတုကာ-
မော ဟောတိ။ ဝိဠာပ။ ၂၆၀။ (-ဥဝာ။ ဝိဠာ-
ပ။ ၁၄၈။ ၂၆၃။ ကခါ။ ၁၃၅။ ဝိသင်္ဂဟ။ ၁၅၊
၁၆။ သံဠာပ။ ၁၆၆။ ဓမ္မဠာပ။ ၁၆။ ဇာဠာ-
ပ။ ၂၇၈။)

ကာရေန္တ (တိ) [ကရ+ဇော+အန္တ။ သုဒ္ဓကတ္တု
ရုပ်လည်းရှိသည်။ ကာရယန္တ-ကြည့်။] (က)
ပြုစေတတ်သောသူ။ (ခ) ပြုအပ်ပြီးသော။
(က) ဝိဝိဓာ ကမ္မကာရဏာ ကာရေန္တေ။
မာပ။ ၂၀၂။ အံဠာပ။ ၄၉။ (-ဝိဠာပ။ ၃၉။ မာဠာ-
ပ။ ၈၃။ သံဠာပ။ ၁၀၇။ အံဠာပ။ ၁။ ပဋိသံဠာ-
ပ။ ၁၈၅။ သုတ္တနိဠာပ။ ၁၀၀။ စရိယာဠာ။
၂။ ဇာဠာပ။ ၆၇။) (ခ) ကာရေန္တေ နိဗ္ဗိ-
တေ မဟေ (ဝိမာန။ ၆၅) တိ ကတပရိယော-
သိတဿ ဝိဟာရဿ မဟေ ပူဇာယ ကရိယ-
မာနာယ စ။ ဝိမာနဠာပ။ ၁၇၂။ (ဤ၌ မာန-ကို
အန္တ-ပြန်ထားသည်။)

ကာရေန္တိ (ကာ၊ ကြိ) [ကရ+ဇော+အန္တိ] ပြုစေ
ကုန်၏။ ကာရေတုံ-ကြည့်။

ကာရေန္တိ (ကာ၊ ကြိ) [ကရ+ဇော+အန္တိ] ပြုစေ
ကုန်လော့။ ကာရေတုံ-ကြည့်။

ကာရေတွာ (ကာ၊ ကြိ၊ ဝိ) [ကရ+ဇော+
တွာ] ပြုစေ၍။ တိက္ခာပေတွာ ပဗ္ဗာဇေန္တေ-
နာပိ သရိရံ သဉ္စဝိံ ကာရေတွာပ ပဗ္ဗာဇေ-
တဗ္ဗော။ ဝိဠာပ။ ၂၇၇။ သဉ္စဝိံ ကာရေတွာ-
တိ သဉ္စာတဆဝိံ ကာရေတွာ။ သာရတ္ထာပ။
၂၄၂။

ကာရေတွာ (ကြိ၊ ဝိ) [ကရ+ဇော+တွာ။ ရုပ်
ပြီးပုံကို ကာရယန္တနှင့် ကာရေတုံ-ကြည့်။]
ပြု၍။ တေနာဟ “သဉ္စဝိံ ကာရေတွာ” တိ
ဝိဇ္ဇမာနဆဝိံ ကတွာတိ အတ္ထော။ ဝိမတိ။
၂။ ၁၀၉။

ကာရေထ (ကာ၊ ကြိ) [ကရ+ဇော+ထ] ပြုစေ
ကုန်၏။ ကာရေတုံ-ကြည့်။

ကာရေမ (ကာ၊ ကြိ) [ကရ+ဇော+မ] ပြုစေ
ကုန်၏။ ကာရေတုံ-ကြည့်။

ကာရေမိ (ကာ၊ ကြိ) [ကရ+ဇော+မိ] ပြုစေ၏။
ကာရေတုံ-ကြည့်။

ကာရေမု (ကာ၊ ကြိ) [ကရ+ဇော+ယျောမ] ပြုစေ
ကုန်၏။ ကာရေတုံ-ကြည့်။

ကာရေယံ (ကာ၊ ကြိ) [ကရ+ဇော+ယေ] ပြုစေ
ရ၏။ ကာရေတုံ-ကြည့်။

ကာရေယျ (ကာ၊ ကြိ) [ကရ+ဇော+ယျ] ပြုစေ
ရ၏။ ကာရေတုံ-ကြည့်။

ကာရေယျာထ (ကာ၊ ကြိ) [ကရ+ဇော+
ယျာထ] ပြုစေကုန်၏။ ကာရေတုံ-
ကြည့်။

ကာရေယျာမ (ကာ၊ ကြိ) [ကရ+ဇော+ယျော-
မ] ပြုစေကုန်၏။ ကာရေတုံ-ကြည့်။

ကရေယျာသိ (ကာကြိ) [ကရ+ဇေ+ယျာသိ] ပြုစေရ၏။ ကာရေတိ-ကြည့်။

ကရေယျံ (ကာကြိ) [ကရ+ဇေ+ယျံ] ပြုစေကုန်ရ၏။ ကာရေတိ-ကြည့်။

ကရေသိ (ကာကြိ) [ကရ+ဇေ+သိ] ပြုစေပြီ။ ကာရေတိ-ကြည့်။

ကရေသိ (ကာကြိ) [ကရ+ဇေ+သိ] ပြုစေပြီ။ ကာရေတိ-ကြည့်။

ကရေသံ (ကာကြိ) [ကရ+ဇေ+သံ] ပြုစေကုန်ပြီ။ ကာရေတိ-ကြည့်။

ကရေသံ (ကာကြိ) [ကရ+ဇေ+သံ] ပြုစေအံ့။ ကာရေတိ-ကြည့်။

ကရေသတိ (ကာကြိ) [ကရ+ဇေ+သတိ] ပြုစေလတ္တံ့။ ကာရေတိ-ကြည့်။

ကရေသန္တိ (ကာကြိ) [ကရ+ဇေ+သန္တိ] ပြုစေကုန်လတ္တံ့။ ကာရေတိ-ကြည့်။

ကရေသသိ (ကာကြိ) [ကရ+ဇေ+သသိ] ပြုစေလတ္တံ့။ ကာရေတိ-ကြည့်။

ကရေသမ (ကာကြိ) [ကရ+ဇေ+သမ] ပြုစေကုန်အံ့။ ကာရေတိ-ကြည့်။

ကရေသမိ (ကာကြိ) [ကရ+ဇေ+သမိ] ပြုစေအံ့။ ကာရေတိ-ကြည့်။

ကရေဟိ (ကာကြိ) [ကရ+ဇေ+ဟိ] ပြုစေလော့။ ကာရေတိ-ကြည့်။

ကာလ (ပု) [ကလ+ဇေ+ကာလ] သင်္ချာ-ယန္တေ အာယုပ္ပမာဏာဒယော အနေနာတိ ကာလော။ ဓာန်၊ ငြိ။ ၆၆-၇။ ကာလသတိတိ ကာလော၊ ခိပတိ ဝိဒ္ဓံသယတိ သတ္တာနံ ဇီဝိတမိတိ အတ္ထော။ ကလ ဝိက္ခေပေ။ ဝဇီရ။ ၅။ (၁) အချိန်အခါ၊ ကာလ။ (က) (အရုဏ်တက်မှစ၍ မွန်းတည့်အထိ) အခါကာလ။ (ရဟန်းများ စားသောက်နိုင်သော

အချိန်၊ ရွာတွင်းသို့ မပန်ကြားပဲ ဝင်နိုင်သော အချိန်ဖြစ်သည်။) (ခ) စောစောစီးစီး အခါကာလ။ (ဂ) (ငယ်ရွယ်နုပျိုသော) အခါကာလ။ (ဃ) နေ့အချိန် အခါကာလ။ (င) (ဘုရားပွင့်ရာသက်တမ်း) အချိန်အခါကာလ။ (စ) သက်န်း အခါကာလ။ (ဆ) ဖြစ်ဆဲ-ပစ္စုပ္ပန်-အခါကာလ။ (ဇ) သေခြင်း။ (ဇ) ယမမင်း။ (ဇ) ကြိယာ၊ ပြုခြင်း။ (တိ) (၅) မည်း - နက် - သော။

(၁) အချိန် အခါကာလ။ စတ္တာရေမေ ဘိက္ခဝေ ကာလာ။ ကတမေ စတ္တာရေ၊ ကာလေန ဓမ္မဿဝနံ။ အံ၊ ၁။ ၄၅။ (-ဝိ၊ ၁။ ၃၅။ ဒီ၊ ၂။ ၉။ မ၊ ၁။ ၂၉။ သံ၊ ၁။ ၃။ ခုဒ္ဒက။ ၄။ သုတ္တနိ၊ ၃၁။ ၉။ ဇာ၊ ၁။ ၆။ ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၇။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၈။ အဘိ၊ ၄။ ၁။ ၉။) ကာလာတိ ယုတ္တပ္ပယုတ္တကာလာ။ ကာလေန ဓမ္မဿဝနန္တိ ယုတ္တပ္ပယုတ္တကာလေ ဓမ္မဿဝနံ။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၃၉။ (-ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၅။ ၃။ အံ၊ ၄။ ၃။ ၂။ ၃။ ခုဒ္ဒက၊ ၄။ ၁။ ၂။ သုတ္တနိ၊ ၄။ ၂။ ၃။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ၁။ ၉။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၃။ မူလ၊ ၄။ ၁။ ၆။) (က) (အရုဏ်တက်မှစ၍ မွန်းတည့်အထိ) အခါကာလ။ ကာလောတိ ဘိက္ခုနံ ဘောဇန-ကာလော အခိပေတော၊ သောစ သဗ္ဗန္တိမေန ပရိစ္ဆေဒေန မဇ္ဈိကော။ ဝိ၊ ၄။ ၃။ ၉။ (ခ) စောစောစီးစီး အခါကာလ။ ကာလ-ဿေဝ ဥဋ္ဌာယ ဥပါဟနံ ဩမုဉ္ဇိတွာ။ ဝိ၊ ၃။ ၇။ (-ဒီ၊ ၃။ ၁၄။ သံ၊ ၃။ ၃၁။ ပေတ။ ၁၃။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၁၃။) ကာလေနာတိ ရတ္တိ-ယာ ဝိဘာတကာလေ။ ပေတ၊ ၄။ ၃။ ကာ-လဿေဝါတိ ပဂေဝ။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၁၄။ (ဂ) (ငယ်ရွယ်နုပျိုသော) အခါကာလ။ မာ တံ ကာလော ဥပစ္စဂါ (သံ၊ ၁။ ၉။ ဇာ၊ ၁။ ၄၂) တိ ဧတ္ထ ကာလော နာမ ပဉ္စကာမဂုဏပဋိသေဝ-နက္ခမော ဒဟရယောဗ္ဗနကာလော။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၃။ (- ဇာ၊ ၄။ ၂။ ၅။) (ဃ) နေ့ အချိန်အခါကာလ။ ကာလေ အကာလေ

သုခမေသမာနာ။ ဘေဝ။ ၂၀။ ကလေ
အကလေတိ ဒိဝါ စ ရတ္တိံ စ။ ဘေဝ။ ၂၁။
၂၂။ (င) (ဘုရားပွင့်ရာသက်တမ်း)အချိန်
အခါကာလ။ ကလော န ခေါ် န ကလော”-
တိ .... ဝဿသတသဟဿတော၊ ပဋ္ဌာယ၊
ဟေဋ္ဌာ၊ ဝဿသတတော ပဋ္ဌာယ ဥဒ္ဓိ အာ-
ယုကာလော ကလော နာမ။ ဒီ၊ ၂။ ၂၁-၂။
ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၂။ ၇၃-၄။ (စ) သက်နိုး အခါကာလ။
ကလေပိ အာဒိဿ ဒိန္နံ၊ တေ အကလ-
စိဝရံ နာမ။ ဝိ၊ ၁။ ၃၀၄။ ကလစိဝရ-လည်း
ကြည့်။ (ဆ) ဖြစ်ဆဲ-ပစ္စုပ္ပန်-အခါကာလ။
ကလသင်္ခါတော တဿ ခဏောပိ ပညာ-
ယတိ။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၂၄၆။ ကလသင်္ခါတောတိ
ဥပ္ပဇ္ဇမာနကလသင်္ခါတော။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၂၁၇။

(၂) သေခြင်း။ သော သရာဂေါ....
သံကိလိဋ္ဌစိတ္တော ကလံ ကရိဿတိ။ မ၊ ၁။
၃၀။ (-ဝိ၊ ၁။ ၁၀၁။ ဒီ၊ ၂။ ၁၂။ မ၊ ၂။ ၁၀၂။
သံ၊ ၁။ ၃၉၀။ ထေရ၊ ၂။ ၇၅။ ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၁၀၉။)
ကလံ ကရိဿတိတိ မရိဿတိ။ မ၊ ၄။ ၁။
၁၄၅။ ကလန္တိ ကလနံ၊ ယထာဂဟိတဿ
အတ္တဘာဝဿ ခေပနံ အာယုက္ခယန္တိ အ-
တ္တော။ မ၊ ၄။ ၁။ ၂၄၆။ ကလန္တိ မရဏံ။
ထေရ၊ ၄။ ၂။ ၉၀။ (သီ၊ ၄။ ၁။ ၄၃၇။) ကာ-
လကံတ-လည်း ကြည့်။

(၃) ယမမင်း။ သမဝတ္တိ၊ ကလော၊
ဒဏ္ဍဓရော၊ အန္တကော ဣစ္စာဒီနိပိ ယမဿ
နာမာနိ။ ဓာနံ၊ ၄။ ၄၄။

(၄) ကြိယာ၊ ပြုခြင်း။ ကလောတိ-
စေတ္တ ကြိယာ၊ ကရဏံ ကာရော၊ ရ-ကာရဿ
လ-ကာရော၊ ကလော။ ရူ၊ ၄။ ၂။

(တိ) (၅) မည်း-နက်-သော။ ကဋ္ဌ
(ထောင့်ကွင်း)ကြည့်။

ကလ (ပ) [ကလ + ကလ] အချိန်အခါ
တိုင်း အချိန်အခါတိုင်း၊ ခဏခဏ။ ပဉ္စမေ

အာဝုသော အာနိသံသာ ကလေန ဓမ္မ-
ဿဝနေ။ အံ၊ ၃။ ၁၇၁။ ကလေန ဓမ္မဿဝနေ-
တိ ကလေ ကလေ ဓမ္မဿဝနသ္မိံ။ အံ၊ ၄။
၃။ ၂၆၀။

ကလက (န) [ကလ + က] ဒိန္နံသလ္လနံ။ (ထော-
မဉ္ဇိ (ပ) (၁) ရေမြေ။ (၂) ကိုယ်၌ဖြစ်သော
အမှတ်အသား အနက်များကိုလည်း ဆို
သည်။) သိဂ္ဂ၊ သိရိ ကောဋ္ဌ ကလကံ
နေကဋ္ဌဝိ။ ဝဇီရ၊ ၃။ ၁၉။

ကလကစ္ဆက (ပ) [ကလ + ကစ္ဆက] ညောင်
ကြတ် (ထေရ၊ ၄။ ၁။)။ သစ်ကတိုး (ဝိလျံ)။
(အဘိ၊ ၄။ ၁။ ၁၂၃-၅ မုဒ္ဒဇ ဋ္ဌ-နှင့်ရှိ၍ဖအောင်
နက်-ဟု ပြည်-သျှ-ပြန်ဆိုသည်။) ကလကစ္ဆ-
ကရနေ-ကြည့်။

ကလကစ္ဆကရနေ (န) [ကလ + ကစ္ဆက +
ရနေ] ညောင်ကြတ်ဆိုးရည်၊ သစ်ကတိုးဆိုး
ရည်။ မိလက္ခ၊ ရနေနံ ရတ္တန္တိ ကလကစ္ဆက-
ရနေနံ ရတ္တံ။ ထေရ၊ ၄။ ၂။ ၃၆၅။

ကလကဉ္စ(၁)က (ပ) [ကလ + ကဉ္စက] ကာ-
လကဉ္စကမည်သော ပြိတ္တာအသုရာ။ (၎င်း
ပြိတ္တာအသုရာ၏ ခန္ဓာကိုယ်သည် ၃-ဂါဝုတ်
ပမာဏရှိ၍ အသားအသွေး နည်းပါးလျက်
သစ်ရွက်ရောင်နှင့်တူ၏၊ ပုဇွန်မျက်စိကဲ့သို့ ပြင်
ပသို့ ထက်သောမျက်စိ၊ အပ်နဖားပေါက်မျှ
လောက်ရှိသော ခံတွင်းတို့သည် ဦးထိပ်၌
တည်ကုန်၏ (ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၅)။ ၎င်းအသုရာတို့
သည် ပြိတ္တာမျိုး ဖြစ်ကုန်၏ (အဘိ၊ ၄။ ၁။
၂၀၄)။ ဘုရား ၂-ဆူ ၃-ဆူတို့၏ အကြား၌
နှလုံးသားနှင့် လျှာစွက်စိုရုံမျှသော ရေကိုပင်
မရနိုင်ကြကုန်၊ ရေသောက်အံ့ဟု မြစ်သို့ဆင်း
လျှင် ရေအဖြစ်မှ သဲအဖြစ်သို့ရောက်၏၊ မဟာ-
သမုဒ္ဒရာသို့ သက်ဆင်းလျှင် သမုဒ္ဒရာသည်
ကျောက်ဖျာအဖြစ်သို့ ရောက်၏၊ ခြောက်ကပ်
ကုန်လျက် ကြီးစွာသောဆင်းရဲဖြင့် အနှိပ်စက်
ခံရ ကုန်သည်ဖြစ်၍ မြည်တမ်း ကြကုန်၏။

မဟာနိဗ္ဗာနံ။) ကာလကဉ်က နာမ အသု-
ရာ သဗ္ဗနိဟိနော အသုရကယော။ ဒီ၊ ၃။ ၅။
(-အဘိ၊ ၂။ ၆။ အဘိ၊ ၅။ ၁။ ၇။ အဘိ၊
၅။ ၃။ ၂။ ၄။ ၅။ ပေတ၊ ၅။ ၅။ အပါ၊ ၅။ ၅။
ဇာ၊ ၅။ ၅။ ၃။) ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၃။ ၆။ ၅။ ကာလကဉ်-
က-ရိ၊ ၆။)

ကာလကဉ်ကအသုရယောနိ (ထိ) [ကာလကဉ်-
က+အသုရ+ယောနိ] ကာလကဉ်ကအသု-
ရာမျိုး။ တဿ ကာလကဉ်ကအသုရယောနိ-
ယံ နိဗ္ဗတ္တကာလေ ဂိဟိ ဟုတော။ ဇာ၊ ၅။ ၁။
၄။ ၃။

ကာလကဉ်ကအသုရဝိသယ (ပု) [ကာလကဉ်က-
အသုရ+ဝိသယ] ကာလကဉ်ကအသုရာဘုံ။
ပေတရာဇဝိသယ (ဇာ၊ ၅။ ၅။ ၄။) ကြည့်။

ကာလကဉ်ကအသုရနိကာယ (ပု) [ကာလကဉ်က
+အသုရ+နိကာယ] ကာလကဉ်ကအသုရာ
အပေါင်း။ အသုရကာယ (ဒီ၊ ၅။ ၂။ ၇။)
ကြည့်။

ကာလကတ (န) [ကာလ+ကတ] (၁) သေ
ခြင်းကို ပြုခြင်း။ (တိ) (၂) ပြုအပ်ပြီးသော
သေခြင်းရှိသောသူ။ (၁) ဘိက္ခုသ ကာလ-
ကတေတိ ဧတ္ထ ကာလကတ-သဗ္ဗေ၊ ဘာဝ-
သာမနောတိ အာဟ ကာလကိရိယာယာတိ။
သာရတ္ထ၊ ၃။ ၃။ ၄။ (ဝိ၊ ၃။ ၄။ ၅။ ၁။ ၄။ ၄။
ကာလကိရိယာနိ၊) (တိ) (၂) ကာလကတ-
ကြည့်။

ကာလ(လံ)ကိရိယာ (ထိ) [ကာလ+ကိရိယာ]
(က) သေခြင်း၊ နတ်ရွာစံခြင်း။ (ခ) ပရိ-
နိဗ္ဗာန်စံခြင်း။ (က) (ခ) မစူ၊ မရဏံ
ကာလကိရိယာ။ ဒီ၊ ၂။ ၅။ ၄။ မ၊ ၁။ ၆။ ၁။ ၇။
သံ၊ ၁။ ၅။ ၄။ ၂။ ၇။ အဘိ၊ ၁။ ၁။ ၄။ ပဋိသံ၊
၃။ (-ဝိ၊ ၅။ ၃။ ၄။ ၄။ အံ၊ ၅။ ၁။ ၅။ ၄။ အံ၊
၅။ ၂။ ၅။ ၁။ ၇။) ကာလကိရိ-
ယာတိ မရဏကာလကိရိယာ။ ဒီ၊ ၅။ ၂။ ၇။
(-မ၊ ၅။ ၁။ ၂။ ၁။ အံ၊ ၅။ ၂။ ၃။ အဘိ၊ ၅။ ၃။

၄။ ၅။) ကာလော နာမ အန္တကော၊ တဿ ကိရိ-
ယာ ကာလကိရိယာ။ အဘိ၊ ၅။ ၂။ ၆။ ပဋိ-
သံ၊ ၅။ ၁။ ၁။ ၄။ ကာလကိရိယာတိ မရဏ-
ကာလော၊ အနုတိက္ကမနိယတ္တာ ဝိသေသေန
“ကာလော”တိ ဝုတ္တောတိ တဿ ကိရိယာ၊
အတ္တတော စုတိခန္ဓာနံ ဘေဒပုတ္တိယေဝ၊
ကာလဿ ဝါ အန္တကဿ ကိရိယာတိ ယာ
လောကေ ဝုတ္တတိ၊ သာ စုတိ၊ မရဏန္တိ
အတ္တော။ ဒီ၊ ၅။ ၂။ ၃။ ၇။ (-မ၊ ၅။ ၁။ ၃။ ၇။
မူလ၊ ၅။ ၆။ ၃။) (ခ) ကေပုဂ္ဂလဿ ဘိက္ခဝေ
ကာလကိရိယာ ဗဟုနော ဇနဿ အနုတပျံ
ဟောတိ။ အံ၊ ၁။ ၂။ ကာလကိရိယာတိ
ကေသ္မိံ ကာလေ ပါကဋ္ဌာ ကိရိယာတိ ကာ-
လကိရိယာ။ တဿာဂတောတိ... ပရိနိဗ္ဗာယိ။
အယမဿ ကိရိယာ ယာဝဇ္ဇတနာ ပါကဋ္ဌာတိ
ကေသ္မိံ ကာလေ ပါကဋ္ဌာ ကိရိယာတိ ကာ-
လကိရိယာ။ အံ၊ ၅။ ၁။ ၇။ (-အံ၊ ၅။ ၁။
၁။ ၃။)

ကာလကိရိယာကတ (န) [ကာလကိရိယာ +
ကတ] သေခြင်းကိုပြုခြင်း၊ ကွယ်လွန်ခြင်း။
ဒိန္နဝိဗ္ဗန္တပစ္စက္ခာ၊ ကာလကိရိယာ ကတေန
စ။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ၊ ၃။ ၅။ (ဝိ၊ ၅။ ၂။ ၇။ ၅။ ကာ-
လကိရိယာကတေန-ရိ၊ ၆။)

ကာလကိရိယာနိဒ္ဒေသ (ပု) [ကာလကိရိယာ +
နိဒ္ဒေသ] ပုဗ္ဗကာလကိရိယာကို ညွှန်ပြခြင်း။
“အဘိညာသသစ္စိကရဏိယဿာ”တိ ဝတ္တဗ္ဗေ
“အဘိညာ”တိ ယ-ကာရလောပေန ပန ပန
ကာလကိရိယာနိဒ္ဒေသော ကတောတိ။ အံ၊
၅။ ၂။ ၂။ ၀။

ကာလကိရိယာသမယ (ပု) [ကာလကိရိယာ +
သမယ] သေရာအခါ၊ သေချိန်။ စေတိယေ
ကာလကိရိယာသမယော အနုပုတ္တော။ အံ၊
၅။ ၂။ ၁။ ၇။ (-ဇာ၊ ၅။ ၁။ ၄။ ၃။) (အံ၊ ၅။ ၁။
၁။ ၀။ ၇။ ကာလကိရိယာသမယ-ရိ၊ ၆။)

ကာလကိရိယောပဂမန (န) [ကာလကိရိယာ+
ဥပဂမန] သေခြင်းသို့ကပ်ရောက်ခြင်း။ တေန
ဝေမဇ္ဈာတိက္ကမော ကာလကိရိယောပဂမနဉ္စ
သင်္ဂဟိတံ ဟောတိ။ မူလဋီ၊ ၃။ ၃၈။ (အံ၊
ဋီ၊ ၂။ ၁၈၉-၌ ကာလကိရိယာပဂမန-ရှိ၏။)

ကာလကောဋ္ဌာသ (ပု) [ကာလ+ကောဋ္ဌာသ]
ကာလ အဖို့ အစု။ အဒ္ဓါနသင်္ခါတေတိ
ကာလသင်္ခါတေ ဝိယ ကာလကောဋ္ဌာသေတိ
အတ္ထော။ ဝဇီရ။ ၁၅၀။

ကာလကောဝိဒ (တိ) [ကာလ+ကောဝိဒ]
အချိန်အခါ ကာလ၌ လိမ္မာသောသူ။ သော
ယောဂီကာလကောဝိဒေါ(မဟာနိ။ ၄၀၈)တိ
သော ဝုတ္တပ္ပကာရော ကမ္မဋ္ဌာနယောဂေ
နိယုတ္တော ပဂ္ဂဟနိဂ္ဂဟသမ္ပဟံသနသမာဒဟန-
အဇ္ဈုပေက္ခနကာလေသု ဆေကော ဗျတ္တော။
မဟာနိ၊ ၄၁၈။

ကာလက္ခယ (ပု) [ကာလ+ခယ] အချိန်အခါ
ကာလ၏ ကုန်ဆုံးခြင်း။ ဘတကောယထာတိ
ဝေတနံ ဘတံ လူစ္စန္ဒော ကာလက္ခယံ ဥဒိက္ခ-
န္တော ဘတကပုရိသော ဝိယ။ သံ၊ ၃။ ၁။ ၁၆၆။

ကာလက္ခေပ (ပု) [ကာလ+ခေပ] အချိန်ကုန်
ခြင်း၊ အချိန်ဆုံးခြင်း။ တသ္မိံ “အဇ္ဇ ဂစ္ဆာမ၊
သေ ဂစ္ဆာမ” တိ ကာလက္ခေပံ ကရေန္တေ။
ထေရီ၊ ၄။ ၁၁၂။

ကာလချာ (တိ) [ကာလ+ချာ+အ] အခါကာ
လကို ဟောသော။ ကာလချေသု သမယေသု
ကေ သမယန္တိ ဒီပေတိ။ ခုဒ္ဒက၊ ၄။ ၉၀။

ကာလဂတ (တိ) [ကာလ+ဂတ] သေရာကာလ-
သေချိန် - သို့ရောက်သောသူ။ ကာလဂတာ-
တိ အတ္တနော မရဏကာလေန ဂတာ။ ကာလ-
ကတာတိ ဝါ ပါဌော၊ ကတကာလာကတမရ-
ဏာတိ အတ္ထော။ ခုဒ္ဒက၊ ၄။ ၁၇၉။ (-ပေတ၊
၄။ ၂၇။) (သံဝဏ္ဏေတဗ္ဗပါဠိ၌ ကာလကံတ-
ရှိ၏။)

ကာလဂမန (န) [ကာလ+ဂမန] သေခြင်းသို့
ရောက်ခြင်း။ ကာလဂမနတော ဝါ ကရေန္တိ
ပေစ္စာတိ။ သံ၊ ၃။ ၁။ ၂၇၃။

ကာလဂါမဝါသိ (တိ) [ကာလဂါမ+ဝသ+တိ]
ကာလရွာ၌ နေသော၊ သူ။ သိဟဋ္ဌဒီပေ
ကာလဂါမဝါသိ အမစ္စော ဝိယ။ သုတ္တနိ၊ ၄။
၁။ ၂၇။

ကာလဃသ (တိ) [ကာလ+ဃသ] ပဋိသန္ဓေ
နေရာကာလကို - စားသောက်တတ် - ကုန်
စေတတ် - သော၊ သူ (ရဟန္တာ)။ ယော စ
ကာလဃသော ဘူတော။ ဇာ၊ ၁။ ၆၈။ မ၊ ၄။
၁။ ၅၉။ သုတ္တနိ၊ ၄။ ၁။ ၂၆၈။ စူဠနိ၊ ၄။ ၈၈။
ယော စ ကာလဃသော ဘူတောတိ ခိဏာ-
သဝဿေတံ အဓိဝစနံ။ သော ဟိ အရိယမ-
ဂ္ဂေန အာယတိ* ပဋိသန္ဓိကာလံ ခေပေတွာ
ခါဒိတွာဌိတတ္တာကာလဃသော ဘူတောတိ
ဝုစ္စတိ။ ဇာ၊ ၄။ ၂။ ၂၃၈ (-မ၊ ၄။ ၁။ ၆၀။)

ကာလကံတ (တိ) [ကာလ+ကတ] (က) သေ
ခြင်းသို့ရောက်သော၊ သေခြင်း - သေမင်း -
သည် ဖျက်ဆီးအပ်သော၊ သေသော၊ သူ။
(ခ) ပြုအပ်သော သေခြင်းရှိသော၊ ပြီးဆုံး
စေအပ်သော အသက်ရှင်ရာ ကာလရှိသော၊
သေပြီးသော၊ သူ။ (ဂ) သေခြင်းကို ပြုခြင်း။
(က) လူတော တံ ကာလကံတော ကာယဿ
ဘေဒါ ပရံ မရဏာ။ ဝိ၊ ၁။ ၉၀။ (-ဝိ၊ ၃။ ၇၆။
ဒီ၊ ၂။ ၇၈။ ဒီ၊ ၃။ ၅၆။ မ၊ ၁။ ၄၀။ မ၊ ၂။
၁၂၈။ သံ၊ ၁။ ၆၁။ အံ၊ ၁။ ၂၈၃၊ ၃၇၇။ အံ၊ ၃။
၁၀၃။ အဘိ၊ က၊ ၂၆၁။ ဥဒါန၊ ၉၂။ အပါ၊ ၁။
၁၁၇။ မဟာနိ၊ ၉၇။ ဖိလိန္ဒ၊ ၅၀။) ကာလေ-
တိ သတ္တေ ခေပေတိတိ ကာလော၊ မရဏံ။ တံ
ကတော ပတ္တောတိ ကာလကံတော၊ ကာလေန
ဝါ မစ္စုနာ ကတော နဋ္ဌော အဒဿနံ ဂတော-
တိ ကာလကံတော၊ မတောတိ အတ္ထော။
ဥဒါန၊ ၄။ ၁၀၅။ (-မ၊ ၄။ ၁။ ၁၆၄။ အံ၊ ၄။
၂။ ၃၀၅။ ဥဒါန၊ ၄။ ၃၄၇။ မဟာနိ၊ ၄။ ၂၁၉။)

(ခ)အဒ္ဓဿ ခေါ် ဘိက္ခုဝေ ဝိပဿိ ကုမာရေ
ပေတံ ကာလကံတံ။ ဒီ၊ ၂။ ၂။ (-ဇာ၊ ၁။
၁၂။) ကာလကံတန္တိ ကတကာလံ၊ ယတ္ထကံ
တေန ကာလံ ဇီဝိတဗ္ဗံ၊ တံ သဗ္ဗံ ကတွာ၊ နိဋ္ဌ-
ပေတွာ မတန္တိ အတ္ထော။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၄၇။ (-
ဇာ၊ ၄။ ၂။ ၁၅၂။) ကတကာလန္တိ ပရိယော-
သာပိတဇီဝနကာလံ။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၄၆။ (ဂ) ကာ-
လကံတေ (ဝိ၊ ၂။ ၄၁၉)တိ ကာလကိရိယာ-
ယ။ ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၄၁၄။

ကာလကိရိယဒိဝသ (ပု) [ကာလကိရိယ+ဒိ-
ဝသ] သေသောနေ၊ သေမည့်နေ။ တေဒ-
ဟောသီတိ ကဒါ တေ အဟောသိ။ ရညော
ကာလကိရိယဒိဝသေ။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၂၂၆။

ကာလကိရိယာ (ထိ) [ကာလ+ကိရိယာ] သေ
ခြင်း။ မာ ရညော ကာလကိရိယာ အဟော-
သိ။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၂၂၆။

ကာလစတုက္က (န) [ကာလ+စတုက္က] ကာလ
လေးမျိုးတို့၏ အပေါင်း။ (ကာလ၌ အာပတ်
သင့်၍ ဝိကာလ၌ အာပတ်မသင့်။ ဝိကာလ၌
အာပတ်သင့်၍ ကာလ၌ အာပတ်မသင့်။
ကာလဝိကာလ၌ အာပတ်သင့်။ ကာလဝိကာ-
လ၌ အာပတ်မသင့်-ဟု စက်လှည့်၍ ပြသော
ဝါရလေးပါး ဖြစ်၏။) ကာလစတုက္ကေ ပဝါ-
ရေတွာ ဘူဇန္တော ကာလေ အာပဇ္ဇတိ နော
ဝိကာလေ။ ဝိ၊ ၄။ ၄။ ၁၇၁။

ကာလ (ဋ္ဌ) စမ္မာနဂရ (ထိ၊ န) [ကာလစမ္မာ+
နဂရ] ကာလစမ္မာမြို့။ (ဤမြို့သည် အင်္ဂတိုင်း
၏ မြို့တော်ဖြစ်၏ (ဇာ၊ ၄။ ၂။ ၁၅၂)။ ဘုရား
လောင်း မဟာဇနကမင်း၏ မွေးဖွားရာ ဖြစ်
၏။ ထိုစဉ်အခါက သမုဒ္ဒရာကို ကျော်ဖြတ်၍
သုဝဏ္ဏဘူမိတိုင်းသို့ သွားရောက် ကူးသန်း
ဆောင်းဝယ်ကြ၏ (ဇာ၊ ၄။ ၆။ ၄၁-၃)။ အံ၊
၄။ ၁။ ၁၈၃-၌ ကာဠစမ္မာ။ ထေရ၊ ၄။ ၂။
၂၂၉-၌ စမ္မာဟု သုံးနှုန်းသည်ကို ထောက်
၍၎င်း၊ ဗုဒ္ဓသာသနိကပဌာဝိဝင်၌ ယင်း ၂-မြို့

သည် အတူတူဖြစ်၍ ယခုအခါ ဗာဂလ်ပုရ်မြို့
ဖြစ်ကြောင်း ပြဆိုသည်ကို ထောက်၍၎င်း
ပါဠိအဋ္ဌကထာတို့၌ ကာလစမ္မာအမည်ထက်
စမ္မာအမည်ကို ပိုမိုသုံးစွဲသည်။ ထိုမြို့သည်
စကားပင်ပေါများသောကြောင့် စမ္မာမည်၏
(မ၊ ၄။ ၃။ ၁)ဟု၎င်း၊ စမ္မာမြို့မှ စတင် ပေါက်
ရောက်သောကြောင့် စကားပင်ကို စမ္မကခေါ်
သည် (ဓာန၊ ၄။ ၅၆၈)ဟု၎င်း ဆိုသည်။ အင်္ဂ
တိုင်းနှင့် မာဂဓတိုင်းကြား စီးဆင်းနေသော
မြစ်သည် စမ္မာမြစ်ဖြစ်၏ (စရိယာ၊ ၄။ ၁၂၅။
ဇာ၊ ၄။ ၄။ ၄၅၇)။ စမ္မေယျနဂါးမင်း၏ နေရာ
သည်စမ္မာမြစ်၏ မနီးမဝေးဖြစ်၍ စမ္မာအမည်
ရှိ၏ဟု (စရိယာ၊ ၄။ ၁၂၅)၌ ဆိုသည်ကို မိုး၍
ယင်းမြစ်ကမ်း၌ တည်ရှိသောကြောင့် စမ္မာမြို့
ခေါ်တွင်သည်ဟုလည်း ယူဆနိုင်၏။ ဝရုဏ
နဂါးမင်းနှင့် ဝိမလာဒေဝီ (နဂါးမ) တို့သည်
ရှေးဘဝက ကာလစမ္မာမြို့သို့ မြို့သားများ
ဖြစ်ကြသည့်ပြင် (ဇာ၊ ၄။ ၇။ ၂၂၆) ထိုနဂါး
မင်းနှင့် ငြင်းခုံကြသော ဂဠုန်မင်း၊ သိကြား
မင်း၊ ဓနုဇ္ဈယမင်းတို့သည်လည်း ရှေးဘဝက
ကာလစမ္မာမြို့သားများပင် ဖြစ်ကြ၏ (ဇာ၊
၄။ ၇။ ၁၅၂)။ ဘုရားရှင်လက်ထက်၌ ဗိမ္ဗိသာရ
မင်း၏ လက်အောက်ခံဖြစ်၍ သောဏဒဏ္ဍ
ပုဏ္ဏား အုပ်ချုပ်သော မြို့ဖြစ်သည် (ဒီ၊ ၁။
၁၀၄)။ ဤမြို့၌ ဘုရားရှင်သည် သောဏဒဏ္ဍ
သုတ် (ဒီ၊ ၁။ ၁၀၄)၊ ဒသုတ္တရသုတ် (ဒီ၊ ၂။
၂၂၇)၊ ကန္နရကသုတ် (မ၊ ၂။ ၁)၊ ဒါန-
မဟာပူလသုတ် (အံ၊ ၂။ ၄၄၁)၊ ကာရဏ္ဍဝသုတ်
(အံ၊ ၃။ ၁၆)တို့ကို ဟောတော်မူ၏။ ဘုရား
ရှင် ပရိနိဗ္ဗာန်ပြုပြီးနောက် ဘုရားရှင်၏ ရေသ
နပ်ကို စေတီတည်ထား ကိုးကွယ်၏ (ဗုဒ္ဓဝံ။
၃၈၄)။ မင်းပူးဦးဩဘာသ၏ မဟာဇနက
ဇာတ်တော်၌ ကာလစမ္မာနဂရပုဒ်ကို ကာလ
စမ္မာနဂရိရ်ပြည်ဟု ရေးထုံး ပြုသောကြောင့်
မြန်မာဝေါဟာရ၌ ထိုအမည်အတိုင်း ယခု
အထိ သုံးနှုန်းကြ၏။)

ကာလစမ္မာနဂရဝါသီ (တိ) [ကာလစမ္မာနဂရ+ဝသ+ဏီ] ကာလစမ္မာနဂရိုရ်မြို့၌ နေသောသူ။ တသ္မိံ ခဏေ ဧကော ဒိသာပါမောက္ခော အာစရိယော ကာလစမ္မာနဂရဝါသီ မန္တဇ္ဈာယကော ဗြာဟ္မဏော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၄၁။

ကာလစိဝရ (န) [ကာလ+စိဝရ] သင်္ကန်း အခါ ကာလ၌ဖြစ်သော သင်္ကန်း၊ ကာလသင်္ကန်း။ (ကထိန်မခင်းလျှင် သီတင်းကျွတ် လပြည့်ကျော်တရက်မှတဆောင်မုန်းလပြည့်ထိတလ၊ ကထိန်ခင်းလျှင် သီတင်းကျွတ်လပြည့်ကျော်တရက်မှ တပေါင်းလပြည့်ထိ ၅-လသည် သင်္ကန်းအခါ မည်၏။ ထိုကာလ၌ လှူသော သင်္ကန်းသည် ကာလစိဝရ မည်၏။ ဝိ၊၂။၃၇၆။) ယာပန ဘိက္ခုနီ အကာလစိဝရံ ကာလစိဝရန္တိ အဋ္ဌေဟိတော ဘာဇာပေယျ။ ဝိ၊၂။၃၂၁။ (-ဝိ၊၅။၁၂၉။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၉၄၊၄၀၄။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၄၄။ ကခါ၊၂၂၆။ ဝိ၊သင်္ကဟ၊၂၄၅။ ဝဇီရ၊၂၁၈။ သာရတ္ထ၊၂။၃၉၇။ ဝိမတိ၊၂။၁၁၇။)

ကာလစိဝရပရိဟာရ (ပု) [ကာလစိဝရ + ပရိဟာရ] ကာလသင်္ကန်း၏ အစောင့်အရှောက်။ ယထာ ကထိန်မာသဗ္ဗန္တရေ အာဒိဿ ဒိန္နမကာလစိဝရံ ကာလစိဝရပရိဟာရမေဝ လဘတိ။ ဝဇီရ၊၂၃၆။

ကာလစိဝရသညာ (ထိ) [ကာလစိဝရ+သညာ] ကာလသင်္ကန်း ဟူသော အမှတ်သညာ။ ဥဘောသု ကာလစိဝရသညာယ၊ ဥမ္မတ္တိကာဒိနဉ္စ အနာပတ္တိ။ ကခါ၊၃၀၈။ (-ဝဇီရ၊၃၆၃။)

ကာလစွယ (ပု) [ကာလ+အစွယ] အချိန်-အခါကာလ-ကိုလွန်ခြင်း၊ ကာလ ကြာမြင့်ခြင်း။ သော ကာလစွယေန ဝိဿဇ္ဇနံ သမ္မုဒ္ဓာသိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၉၉။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၂၂။ (-သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၄။)

ကာလဉာဏ (န) [ကာလ+ဉာဏ] အချိန်-အခါ-ကာလ-ကို သိသော ဉာဏ်။ အတ္တနာ ကာတဗ္ဗကိစ္စဝသေန ကာလဉာဏဝသေန စ။ မ၊ဋီ၊၁။၂၂၀။ (-မ၊ဋီ၊၂။၂၀၁။)

ကာလညူတာ (ထိ) [ကာလညူ+တာ] လျှောက်ပတ်သော အချိန်အခါကို သိသည်၏အဖြစ်။ အဘိက္ကန္တာ ဟေသာ ပေါတလိယ ယဒိဒံ တတ္ထ တတ္ထ ကာလညူတာတိ။ အံ၊၁။၄၁၄။ (-သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂။) ကာလေနာတိ ယုတ္တပ္ပတ္တကာလေန.. ယဒိဒံ တတ္ထ တတ္ထ ကာလညူတာတိ ယာ သော တတ္ထ တတ္ထ ကာလံ ဇာနနာ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၂၆။

ကာလညူတာစိတ္တသာရ (တိ) [ကာလညူတာ+စိတ္တသာရ] အခါကို သိသောသူ၏အဖြစ်ဟု ဆိုအပ်သော ဆန်းကြယ်သော (ကုသိုလ်) အနှစ်နှင့် ပြည့်စုံသောသူ။ ကာလညူတာစိတ္တသာရော (ဇာ၊၂။၂၇၄)တိ “အယံ ဒါနဿ ဒိန္နကာလော၊ အယံ သီလဿ ရက္ခနကာလော”တိ ဧဝံ ကာလညူတာသခါတေန ကာလံ ဇာနိတော ကတေန စိတ္တေန ကုသလသာရေန သမန္နာဂတော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၁၄၇-၈။

ကာလညူ (တိ) [ကာလ+ညူ+ရ] အခါကာလကို သိသော၊ (ပါဠိသင်ခြင်းစသော မိမိပြုလုပ်ရမည့်) အခါအခွင့်ကို သိနားလည်သောသူ။ ကာလညူ စ ပရိသညူ စ။ ဒီ၊၃။၂၀၈၊၂၄၂။ အံ၊၂။၄၈၃။ (-မ၊၂။၅၇။ အံ၊၂။၁၃၀၊၁၃၁။ သုတ္တနိ၊၃၂၇။ ဇာ၊၂။၂၉၃။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၉။ စူဠနိ၊ဋ္ဌ၊၃၆။ ဝဇီရ၊၆၂။) “အယံ ကာလော ဥဓ္ဓေသဿ၊ အယံ ကာလော ပရိပုစ္ဆာယ၊ အယံ ကာလော ယောဂဿ အဓိဂမာယာ”-တိ ဧဝံ ကာလံ ဇာနာတိတိ ကာလညူ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၂၂။ အံ၊ဋီ၊၃။၁၉၁။ (-မ၊ဋ္ဌ၊၃။၇။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၇။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၆။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၂၀၁။ဝဇီရ၊၆၂။)

ကလေးစာ (တိ) [ကလေး+စာ] စောစောစီးစီး(အခါ)။ ဣမိနာ စ ဘိက္ခုနာ ကလေးစာ ပဝိသိတဗ္ဗံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၆၅။ ကလေးစာန္တိ ကလေးသေဝ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၆၅။

ကလေးတ္တ (န) [ကလေး+တ္တ] (သင်္ကန်းကို အဓိဋ္ဌာန် ဝိကပ္ပနာမပြုပဲ ထားနိုင်သော) အချိန်အခါကလေးအဖြစ်။ တဉ္စိ ကလေးတ္တာ နိဿဂ္ဂိယံ န ကရေတိ။ ဝဇီရ၊ ၂။ ၁၉။ ကခါ၊ ၆။ ၇၀။

ကလေးတ္တယ (န) [ကလေး+တ္တယ] ကလေးသုံးပါးအပေါင်း၊ ကလေးသုံးပါး။ အဂ္ဂိသန္တာပေါ ဝိယ ကလေးတ္တယေပိ ဒုက္ခပ္ပတ္တိဟေတုဘူတာ။ စရိယာ၊ ၁။ ၃၀၆။ (-အပါ၊ ၁။ ၃၁၉။ ဒီ၊ ၁။ ၇၉။ သီ၊ ၁။ ၁၁၆။ ၂။ ၆၅။ သံ၊ ၆။ ၂။ ၂၃၂။)

ကလေးတ္တယဘေဒ (ပု) [ကလေးတ္တယ+ဘေဒ] ကလေး ၃-ပါးတို့၏ အပြား။ ဧကေကသ္မိ ကလေးတ္တယဘေဒတော ပစ္စဝေက္ခဏာဉာဏံ ဝတော။ အဘိ၊ ၁။ ၂။ ၄၀၄။

ကလေးတ္တယသာဓာရဏ (ပု) [ကလေးတ္တယ+သာဓာရဏ] ကလေး ၃-ပါးနှင့်ဆက်ဆံခြင်း။ ဗုဒ္ဓါတိ စတုသစ္စဗုဒ္ဓါ သဗ္ဗညုနော။ ကလေးတ္တယသာဓာရဏဝသေန ဗဟုဝစနံ။ ပဋိသံ၊ ၁။ ၂။ ၁၇၈။ (-သီ၊ ၁။ ၁၁၆။ ၂။ ၁၄၄။)

ကလေးတ္တ (တိ) [ကလေး+တ္တ] (က) ကလေးဟု ဆိုအပ်သော အနက်ရှိသော။ (ခ) ကလေးသဒ္ဓါ၏ အနက်ရှိသော။ အဓိကရဏဉ္စိ ကလေးတ္တော သမ္မဟတ္တော စ သမယော။ ဝိ၊ ၁။ ၁။ ၈၀။ ဒီ၊ ၁။ ၁။ ၃၄။ မ၊ ၁။ ၁။ ၁၀။ သံ၊ ၁။ ၁။ ၁၀။ အံ၊ ၁။ ၁။ ၁၀။ ကလေးသဒ္ဓါတော ကလေးသဒ္ဓါ ဝါ အတ္တော ယဿာတိ ကလေးတ္တော။ သီ၊ ၁။ ၁။ ၁၇၁။

ကလေးတ္တ(ထ)မ္ဘ (ပု) [ကလေး+ထမ္ဘ] အချိန်အခါကို မှတ်သောတိုင်၊ နေရာရံမှတ်တိုင်။

ကလေးပရိစ္ဆေဒဇာနနတ္ထဉ္စိ ကလေးတ္တမ္ဘာယောဇေတဗ္ဗော။ ဝိ၊ ၁။ ၁။ ၉၈။ ကခါ၊ ၆။ ၇၀။ ၃၈၈။ (-အဘိ၊ ၁။ ၂။ ၂၇။ မ၊ ၁။ ၁။ ၂၁။)

ကလေးတ္တေရ (ပု) [ကလေး+တ္တေရ] ကလေးမထေရ်။ (သင်္ကန်းပြည်၌ ဥပါသိကာမ တယောက်သည် ကလေးထေရ်အား အဓိကရံသို့ လုပ်ကျွေးပြုစု၏။ အခါတပါး ဥပါသိကာမသည် အိမ်နီးချင်းတို့ ဘုရားရှင်၏ တရားတော်ကို နာကြား၍ ချီးမွမ်း ပြောဆိုသံကို ကြားသဖြင့် တရားနာလိုရကား မထေရ်အား ထိုအကြောင်းကိုလျှောက်ထား၏။ မထေရ်သည် မိမိ၏အလုပ်အကျွေးဥပါသိကာမအား(ဘုရားရှင် တရားနာလျှင် ငါ၌ အကြည်ညိုပျက်လိမ့်မည်ဟူသော စိုးရိမ်စိတ်ဖြင့်) တရားနာမသွားရန် ၃-ကြိမ်တိုင်တိုင် တားမြစ်၏။ ထိုသို့ တားမြစ်သော်လည်း ထိုဥပါသိကာမသည် တနေ့သောအခါ နံနက်စာ စား၍ ဥပုသ်ဆောက်တည်ပြီးလျှင် သွေးအား မထေရ်ကြွလာသောအခါ ကောင်းစွာ လုပ်ကျွေးပြုစုရန် မှာကြားပြီးနောက် ဇေတဝန်ကျောင်းတော်သို့ သွား၏။ သမီးသည် မထေရ်ကြွလာသောအခါ လုပ်ကျွေးပြုစု၏။ မထေရ်က “ဥပါသိကာမကြီး ဘယ်သွားသနည်း”ဟု မေးလျှင် တရားနာရန် ကျောင်းတော်သို့ သွားကြောင်း လျှောက်ထား၏။ ထိုအခါ မထေရ်သည် ရင်တွင်း၌ ဒေါသမီးတောက်လျက် အလျှင်အမြန် ကျောင်းသို့ လိုက်ကာ တရားနာနေသော ဥပါသိကာမကို မြင်ရလျှင် ဘုရားရှင်အား “အရှင်ဘုရား—ဤမိန်းမသည် လေးလံ ထိုင်းမိုင်းသူဖြစ်၍ သိမ်မွေ့ခက်ခဲ နက်နဲသော တရားကို နားလည် သိမြင်နိုင်မည် မဟုတ်ပါ။ သို့ဖြစ်၍ ခန္ဓာစသည်နှင့်စပ်သော သိမ်မွေ့ခက်ခဲ နက်နဲသောတရားကို မဟောပဲ ဒါနတရားဖြစ်စေ၊ သီလတရားဖြစ်စေ ဟောသင့်ပါသည် ဘုရား”ဟု လျှောက်ထား၏။ ဘုရားရှင်သည် မထေရ်၏အတွင်းသဘောကို

သိတော်မူ၍ “ပညာမဲ့သောသင်သည် ယုတ်မာသောအယူမှားကိုမှီ၍ သာသနာကို တားမြစ်တိ၏။ မိမိကိုယ်ကို ပျက်စီးအောင် အားထုတ်တိ၏”ဟု မိန့်တော်မူ၍ “ယော သာသနံ အရဟတံ” စသော ဂါထာကို ဟောတော်မူရာ ဥပါသိကာမသည် သောတာပတ္တိဖိုလ်၌ တည်၏။ ဓမ္မဋ္ဌ၊ ၂။ ၉၉-၁၀၀။)

ကာလဒါန (န) [ကာလ+ဒါန] သင့်လျော်သောကာလ၌လှူခြင်း၊ အချိန်အခါအလိုက်လှူသောအလှူ၊ ကာလဒါန။ (ညွှန်သည် အားလှူခြင်း၊ ခရီးသွားအားလှူခြင်း၊ သူနာအားလှူခြင်း၊ ငတ်မွတ်ခေါင်းပါးချိန်လှူခြင်း၊ ကောက်ဦး သစ်သီးဦးတို့ကို သိလဝန်တို့အား ရှေးဦးစွာ လှူခြင်း ဤငါးပါးသည် ကာလဒါနမည်၏။ အံ၊ ၂။ ၃၅။) ပဉ္စမာနိဘိက္ခဝေ ကာလဒါနာနိ။ အံ၊ ၂။ ၃၅။ ကာလဒါနာနိတိ ယုတ္တဒါနာနိ၊ ပတ္တဒါနာနိ အနုစ္စဝိကဒါနာနိတိ အတ္ထော။ အံ၊ ၄။ ၃။ ၂။

ကာလဒိသဝိသေသ (ပု) [ကာလ+ဒိသ+ဝိသေသ] ကာလအထူး၊ အရပ်မျက်နှာအထူး။ သာမညဝိသေသကပ္ပနာယ ဝေါဟာရဘာဝေန အနုဝဋ္ဌာနတော ကာလဒိသဝိသေသဒိနံ ဝိယ အပေက္ခာသိဒ္ဓိတော စ။ နေတ္ထိ၊ ၄။ ၂။ နေတ္ထိဝိ၊ ၃။

ကာလဒိသဂါမ (ပု) [ကာလဒိသ+ဂါမ] ကာလဒိသရွာ။ သီဟဋ္ဌဒိပေ ကာလဒိသဂါမေ (သီ၊ မူ၊ ကွဲ) ပိဏ္ဍာယ စရန္တံ ကလျာဏဝိဟာရဝါ သိဒ္ဓိသဘာဏကဒဟရဘိက္ခု ဒိသော။ သုတ္တနိ၊ ၄။ ၁။ ၆။

ကာလဒိသဝါပိဒ္ဓါရဝိဟာရ မ၊ ၄။ ၂။ ၅။ သည် ကာဋ္ဌဒိသဝါပိဂါမဒ္ဓါရဝိဟာရ။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၁၇။ မှ ပါဠိပျက်လာဟန် ရှိသည်။

ကာလဒုရတာ (ထိ) [ကာလဒုရ+တာ] အချိန်အခါဝေးသည်၏အဖြစ်။ ယထာ စ အနေက-

ကပ္ပသဟဿန္တရိကာပိ စုတိက္ခန္ဓာ ဥပပတ္တိက္ခန္ဓာနံ အနန္တရပစ္စယောတိ န ကာလဒုရတာ။ အနုဋ္ဌိ၊ ၃။ ၁၂။

ကာလဒေဝိလ (ပု) [ကာလ+ဒေဝိလ] ကာလဒေဝိလရသေ့။ ဗောဓိသတ္တမာတာပိ ကာလဒေဝိလဿ ဣသိနော သန္တိကေ သီလံ ဂဏှာတိ။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၂၇-ဂ။ (-မ၊ ၄။ ၄။ ၁၂။ ဥဒါန၊ ၄။ ၂၃။)

ကာလဒေဝိလတာပသဝန္တာပနဒိဝသ (ပု) [ကာလဒေဝိလ + တာပသ + ဝန္တာပန + ဒိဝသ] ကာလဒေဝိလရသေ့ကို ရှိခိုးစေသော နေ့။ ကာလဒေဝိလတာပသဝန္တာပနဒိဝသေ ဇမ္ဗုရက္ခမူလေ စ ပါဠိဟာရိယာနံ ဒိဋ္ဌတ္တာ။ အပ၊ ၄။ ၁။ ၈။

ကာလဒေသဒေသကနိမိတ္တပရိသာပဒေသ (ပု) [ကာလ+ဒေသ+ဒေသက+နိမိတ္တ + ပရိသ + အပဒေသ] တရားဟောသင့်သော အချိန်အခါ၊ တရားဟောရာအရပ်၊ တရားဟောတတ်သောပုဂ္ဂိုလ်၊ တရားဟောခြင်း၏အကြောင်း၊ တရားနာပရိသတ်ကို ညွှန်ပြခြင်း။ ကာလဒေသဒေသကနိမိတ္တပရိသာပဒေသေဟိ ဥပနိဗ္ဗန္တိတော ဌပိတာ ဟိ ဒေသနာ စိရဋ္ဌိတိကာ ဟောတိ။ မ၊ ၄။ ၁။ ၅။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၅။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၄၆။

ကာလဒေသဒေသကပရိသာပဒေသ (ပု) [ကာလဒေသဒေသက+ပရိသ+အပဒေသ] ကာလဒေသပုဂ္ဂိုလ်၊ ပရိသတ်တို့ကို ညွှန်ပြခြင်း။ ကာလဒေသဒေသကပရိသာပဒေသေဟိ ဥပနိဗ္ဗန္တိတော ဌပိတာ ဟိ ဒေသနာ စိရဋ္ဌိတိကာ ဟောတိ။ ဣတိဝုတ်၊ ၄။ ၃၀။ (-သံ၊ ၄။ ၂။ ၂။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၅။)

ကာလဒေသပုဂ္ဂလာဒိဝိဘာဂ (ပု) [ကာလဒေသပုဂ္ဂလာဒိ+ဝိဘာဂ] ကာလဒေသပုဂ္ဂိုလ်စသည်တို့ကို ဝေဘန်ခြင်း။ ကာလဒေသပုဂ္ဂ-

လာဒိဝိဘာဂေန ဗဟုဘေဒတ္တာ ဣမေသံ
နိရောဓဓမ္မာနန္တိ ဗဟုတ္တေ သာမိဝစနံ။ သိ၊
ဋီ၊သစ်၊၂။၃၇၅။

ကာလဒေသာဒိဘေဒ (ပု) [ကာလဒေသာဒိ+
ဘေဒ] ကာလဒေသ စသော အပြား။ ဧဝံ
ကာလဒေသာဒိဘေဒဟိပိ သာ ပဋိညာတာ
ဝေ။ အနုဋီ၊၃။၁၀၂။

ကာလဒေသာဒိဘေဒဘိန္ဒ (တိ) [ကာလဒေသာ-
ဒိ+ဘေဒဘိန္ဒ] ကာလဒေသစသော အပြား
တို့ဖြင့်ပြားသော။ အပိစ ခေါ် နေသံ ကာလ-
ဒေသာဒိဘေဒဘိန္ဒာနံ ဝိနိဝတ္တအညဇာတိ-
ယကော သဇာတိယသာဓာရဏော။ အနုဋီ၊
၁။၁၉၅။

ကာလဒ္ဓါန (န) [ကာလ+အဒ္ဓါန] ကာလ
အရှည်၊ ရှည်သောကာလ။ မနုဿေသု ပန
ကေစိ ဟတ္ထိအဟိအာဒယော ဝိယ ကာ-
လဒ္ဓါနဝသေန ဒိသံ အဿသန္တိ စ ပဿသန္တိ
စ။ ဝိ၊ဋီ၊၂။၁၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၆၃။ (-ဝဇီရ။
၃၆။ သာရတ္ထ၊၂။၁၈၉။ ဝိမတိ၊၁။၂၁။
ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၃၁၈။)

ကာလဒ္ဓယ (န) [ကာလ+ဒ္ဓယ] ကာလ ၂-ပါး။
ကာလဒ္ဓယေပိ ကဝိဟိ၊ ပုရာသဒ္ဓေါ ပယုဇ္ဇ-
တေ။ ဝဇီရ။၂။ (-သိ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၅၅။)

ကာလန (န) [ကာလ+ယ] အသက်ကုန်ခြင်း၊
သေခြင်း။ ကာလ (၂) ကြည့်။

ကာလနာနတ္တ (န) [ကာလ+နာနတ္တ] ကာလ
ထူးသည်၏အဖြစ်။ သမာပဋိ သမာပန္နောတိ
ဣမေသံ အသတိပိ ကာလနာနတ္တေ ဝစန-
ဝိသေသံ သန္ဓာယ ဝိသု ဂဟဏံ။ သာရတ္ထ၊
၂။၂၉၀။ (-မူလဋီ၊၃။၆၉။ အနုဋီ၊၃။၉၃။)

ကာလနာနတ္တာဘာဝ (ပု) [ကာလနာနတ္တ+
အဘာဝ] ကာလထူးသောအဖြစ်၏ မရှိခြင်း။
ကရုဏဓေတ္တေန ပန နိဝါသနဓေတ္တဂ္ဂါဟော

အတ္ထိ ကာလနာနတ္တာဘာဝတော။ ဝဇီရ။
၂၇၄။

ကာလနိဋ္ဌေသ (ပု) [ကာလ+နိဋ္ဌေသ] ကာလ
ကိုညှန်ပြခြင်း။ သဒါတိ ကာလနိဋ္ဌေသော။
နေတ္ထိ၊ဋ္ဌ။၅။

ကာလနိယမ (ပု) [ကာလ+နိယမ] ကာလကို
မှတ်ခြင်း။ ပစ္စက္ခာမိ ဓာရေတိတိ ဧတေဟိ
ကာလနိယမံ ဒဿေတိ။ ဝဇီရ။၉၈။ (-
သာရတ္ထ၊၂။၆၆။ ဝိမတိ၊၁။၁၃၆။ မ၊ဋီ၊၃။
၃၁၈။ အနုဋီ၊၁။၄၈။)

ကာလနိယမတ္ထဒီပန (န) [ကာလနိယမ+အတ္ထ+
ဒီပန] ကာလကိုမှတ်သော အနက်ကိုပြခြင်း။
တာယပိ ဘာသာယ ကာလနိယမတ္ထဒီပနေ
သတိ သိက္ခာပစ္စက္ခာနံ ရဟတိ။ ဝဇီရ။၉၈။

ကာလနိယမမန္တရ (န) [ကာလနိယမ+အန္တရ]
ကာလကို မှတ်ခြင်းအထူး။ ဣတရေသံ ပန
အတိတာသု ဇာတိသု ဝိဝဋ္ဌ၊ပနိဿယဝသေန
ကာလနိယမမန္တရေန နိဗ္ဗတ္တိတံ နိဗ္ဗေဘာဂိ-
ယကုသလံ။ သိ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၈၉။

ကာလနိယမာဘာဝ (ပု) [ကာလနိယမ+အဘာ-
ဝ] ကာလကို မှတ်ခြင်း၏ မရှိခြင်း၊ အချိန်
အခါကို မမှတ်ခြင်း။ “တိစိဝရံ အဓိဋ္ဌာတု”န္တိ
သုတ္တံ ပနေတ္ထ သေသစိဝရာနံ ဧဝံ ကာလ-
နိယမာဘာဝံ သာဓေတုံ ဥဒ္ဓန္တံ ဝိမတိ၊၁။
၃၅၇။

ကာလန္တရ (န) [ကာလ+အန္တရ] (၁) အခါ
တပါး၊ တပါးသောအခါ။ (၂) ကာလ-
ခြားသော-ကြာသော-အခါ။ (၃) ကာလ
အထူး။ (၄) ကာလ-အတွင်း-အလယ်၊
(သတ်မှတ် ထားသော) အချိန် အတော
အတွင်း။ (၁) န သော ကာလန္တရေန မယာ
သုတန္တိ ပဋိဇာနာတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။
၇။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၆။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၆။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ၊၁၄။
(-ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၂၄။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅၅။ ပဋိသံ၊

ဌာဝ။၃၅။) ကာလန္တရနာတိ သုတကာလ-
 တော အပရေန ကာလေန။ သိဒ္ဓိသစ်။၁။
 ၁၅၆။ (-အံ၊ဋီ၊၂။၁၂၈။) (၂) ယထာ
 မဟာရာဇ ခီရံ ဒုယမာနံ ကာလန္တရေန ဒဓိ
 ပရိဝတ္တေယျ။ မိလန္ဒ။၄၁။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၂။
 ဝိ၊သင်္ဂဟ။၁၈၃။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၇၆။ ပေတ၊
 ဋ္ဌ၊၁၂။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၁၂။ နေတ္ထိ၊ဋ္ဌ၊၂။
 ဝဇီရ။၁၂၆။ သာရတ္ထ၊၁။၇၁။ ဝိမတိ၊၁။၁၉။
 မ၊ဋီ၊၂။၂၆၈။ သံ၊ဋီ၊၂။၁၈၃။ အံ၊ဋီ၊၃။၉။)
 (၃) ကာလန္တရယောဂါဘာဝ-ဩဌာ။ (၄)
 ကာလန္တရေဝ ဘတ္တကိစ္ဆံ ကာတဗ္ဗံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။
 ၉၈။

ကာလန္တရဇ (တိ) [ကာလန္တရ+ဇာတ] ကာလ
 ခြားသောအခါ၌ဖြစ်သော။ ဖလသမာပတ္တိတိ
 စေတ္ထ မဂ္ဂါနန္တရဇာ ဝါ ဟောတု ကာလန္တ-
 ရဇာ ဝါ ဥဘောပိ အဓိပ္ပေတာ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။
 ၂၆၈။

ကာလန္တရဌာယိတာပဋိက္ခေပ (ပု) [ကာလန္တရ+
 ဌာယိတာ + ပဋိက္ခေပ] ကာလတပါး၌
 တည်သည်၏အဖြစ်ကို ပယ်ခြင်း။ စလသဒ္ဓေန
 စ အဒိပိတံ ကာလန္တရဌာယိတာ ပဋိက္ခေပံ
 ဒီပေတိ။ မူလဋီ၊၂။၁၂၈။

ကာလန္တရတာ (ထိ) [ကာလန္တရ + တာ] ကာလ
 ခြားသည်၏အဖြစ်။ ပုရိမစုတိပစ္စိမပဋိသန္နိ-
 နဉ္စ နိရောဓပ္ပိဒနိရန္တရတာယ ကာလန္တရတာ
 နတ္ထိ။ မူလဋီ၊၃။၁၇၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၂၇၃။ (-
 အနုဋီ၊၃။၂၂၉။)

ကာလန္တရဒဿန (န) [ကာလန္တရ+ဒဿန]
 ကာလတပါးကိုပြခြင်း။ န စေတံ ကာလန္တရ-
 ဒဿနံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ မ၊ဋီ၊၁။၁၆၃။ အနုဋီ၊
 ၃။၈၈။ (-မူလဋီ၊၂။၅၅။)

ကာလန္တရဒုက္ခ (တိ) [ကာလန္တရ+ဒုက္ခ] အခါ
 တပါး၌ဖြစ်သော ဆင်းရဲ။ သန္တပ္ပမာနေတိ
 ဣမိနာ ပန တေသံ ကာလန္တရဒုက္ခတံ၊ တေန
 နိရန္တရေပဒ္ဒဝတဉ္စ ဒဿေတိ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ၊၁၈၈။

ကာလန္တရပဋိသေခ (ပု) [ကာလန္တရ+ပဋိသေခ]
 ကာလတပါးကို တားမြစ်ခြင်း။ ခဏိကန္တံ
 မန္တကာလံ ကာလန္တရပဋိသေခေ။ မဟာနိ၊
 ဋ္ဌ။၁၃၃။

ကာလန္တရဖလ (န) [ကာလန္တရ+ဖလ] (၁)
 (မဂ္ဂဝိထိမှ) အခါတပါး၌ ဖြစ်သောဖိုလ်။
 (တိ) (၂) အခါတပါး၌ ဖြစ်သော အကျိုး
 ရှိသော။ (၁) ကာလန္တရဖလံ ပန သမာ-
 ပတ္တိဝသေန ဥပ္ပဇ္ဇမာနံ နိရောဓာ ဝုဋ္ဌဟန္တဿ
 ဥပ္ပဇ္ဇမာနဉ္စ တေနေဝ သင်္ဂဟိတံ။ ပဋိသံ၊
 ဋ္ဌ၊၁။၂၇။ (တိ) (၂) ယဒိစ္စိတဿ ကိစ္စဿ
 နိပ္ပါဒနမတ္တံ ပန အဘိညာစေတနာ န ကာ-
 လန္တရဖလာ၊ ဒိဋ္ဌဓမ္မဝေဒနီယံ ဝိယ နာပိ
 ဝိပါကဖလာ။ အနုဋီ၊၂။၁၀၁။

ကာလန္တရဖလဒါယီ (တိ) [ကာလန္တရဖလ+
 ဒါ+ဏီ] အခါတပါး၌ အကျိုးပေးလေ့ရှိ
 သော။ အတ္တနော ဖလပုဒါနေ ဝိပကဋ္ဌော
 ဒုရောကာလော ပတ္တော ဥပနိတော အဿာ-
 တိ ကာလိကော ကာလန္တရဖလဒါယီ။
 သာရတ္ထ၊၂။၇၆။

ကာလန္တရဘာဝ (ပု) [ကာလန္တရ+ဘာဝ]
 ကာလခြားသည်၏ အဖြစ်။ တေန ကတ-
 ကမ္မေ ဉာတေပိ တံ ကမ္မံ ကရေန္တဿ သမ္မာ
 အဒိဋ္ဌဘာဝတော ကာလန္တရဘာဝတော။
 သာရတ္ထ၊၂။၃၅၅။

ကာလန္တရဘာဝိ (တိ) [ကာလန္တရ+ဘာဝိ]
 ကာလတပါး၌ ဖြစ်လေ့ရှိသော။ မနောပ-
 ဒေါသော န ကာလန္တရဘာဝိနောယေဝ
 ဟိတသုခဿ အန္တရာယ ကရော။ ဒီ၊ဋီ၊၁။
 ၆၀။ (-သိ၊ဋီ၊သစ်။၁။၂၂၂။)

ကာလန္တရယောဂါဘာဝ (ပု) [ကာလန္တရ+
 ယောဂ+အဘာဝ] ကာလအထူးနှင့် ယှဉ်
 ခြင်း၏ မရှိခြင်း။ ကာလန္တရယောဂါဘာဝ-
 တော (မူလဋီ၊၃။၁၆၁) တိ ကာလဝိသေသ-
 ယောဂါဘာဝတော။ အနုဋီ၊၃။၂၁၉။

ကာလန္တရဝိပါကဒါယိ (တိ) [ကာလန္တရ+ဝိပါက+ဒါယိ] ကာလခြားသည်၌ အကျိုးပေးလေ့ရှိသော။ အကာလိကေနာတိ န ကာလန္တရဝိပါကဒါယိနာ။ သံ၊ ဇိ၊ ၂။ ၇၈။

ကာလန္တရဝိဟိတ (တိ) [ကာလန္တရ+ဝိဟိတ] ကာလတပါး၌ - စီရင် - သက် - အပ်သော။ (ကာလ ၃-မျိုးနှင့် စပ်သော သဒ္ဒါသုံးစကား။) ဓာတုတ္တသမ္ပန္နော ကာလန္တရဝိဟိတောပိ ပစ္စယော ကာလန္တရေ သာရ ဟောတိတိ ဝိကပ္ပေသု။ ကခါ၊ ဇိ၊ သစ်၊ ၁၆၁။

ကာလန္တရဝုတ္တိ (ထိ) [ကာလန္တရ+ဝုတ္တိ] ကာလတပါး၌ ဖြစ်ခြင်း။ သတိပိ တေသံ ကာလန္တရဝုတ္တိယံ သံယုတ္တော နာမ ဟောတိ။ နေတ္ထိ၊ ဇိ၊ ၁၃၉။

ကာလန္တရသညိတ (တိ) [ကာလန္တရ+သညိတ] ကာလတပါးဖြင့်မှတ်အပ်သော။ နတ္ထိတေဿ ပတ္တိယာ ကာလန္တရသညိတော ကာလောတိ အကာလော။ သံ၊ ဇိ၊ ၂။ ၃၈၄။

ကာလန္တရပေက္ခာကိစ္စသိဒ္ဓိတာ (ထိ) [ကာလန္တရပေက္ခာကိစ္စသိဒ္ဓိ+တာ] ကာလတပါးကို မငဲ့ခြင်းကိစ္စကို ပြီးစေတတ်သည်၏အဖြစ်။ အောက်ပုဒ်-ကြည့်။

ကာလန္တရပေက္ခာကိစ္စသိဒ္ဓိ (တိ) [ကာလန္တရ+အပေက္ခာ+ကိစ္စ+သိဒ္ဓိ] ကာလတပါးငဲ့ခြင်းကိစ္စကို ပြီးစေတတ်သော။ န ဝေန္တိ ယထာ ကာလန္တရပေက္ခာကိစ္စသိဒ္ဓိ ဝဓကစိတ္တံ၊ န ဝေစာဂစေတနာ။ “သာ ဟိ” တိအာဒိနာ စာဂစေတနာယ ကာလန္တရပေက္ခာကိစ္စသိဒ္ဓိတယေဝ ဝိဘာဝေတိ။ အနု၊ ဇိ၊ ၂။ ၂၀၉။

ကာလန္တရပေက္ခာဘာဝ (ပု) [ကာလန္တရပေက္ခာ+အဘာဝ] ကာလတပါးကို ငဲ့ခြင်း၏ မရှိခြင်း။ လေဏ္ဍဝိဿဇ္ဇနာဒိသု ကာလန္တရပေက္ခာဘာဝံ “တထာ” တိ ဣမိနာ ဥပသံဟရတိ။ မ၊ ဇိ၊ ၂။ ၄။

အဘိဓာန် (က-ဝဂ်) ၁-၄၄-ပ-မ-ဗ-သ-စ

ကာလပညတ္တိ (ထိ) [ကာလ+ပညတ္တိ] ကာလဟူသော ပညတ်၊ (နံနက် ညနေ စသော) ကာလ အခေါ်အဝေါ်။ အနာဂတာဒိပ္ပဘောဒါယ ကာလပညတ္တိယာ ဥပါဒါနဘူတဿ အတ္တဿ အဘေဒေနာတိ အတ္တော။ အနု၊ ဇိ၊ ၃။ ၉၂။ ပုဗ္ဗဏှာဒိကာ ကာလပညတ္တိ။ ဝိဘာဝိနိ၊ ၂၅၄။

ကာလပဋိနိဒ္ဓေသဝိကပ္ပန (န) [ကာလ+ပဋိနိဒ္ဓေသ+ဝိကပ္ပန] ကာလကို တဖန်ညွှန်ပြခြင်းကို အထူးကြံခြင်း။ ဝေဉ္ဇ ကတွာ “တတြာ” တိ ပဒဿ ကာလပဋိနိဒ္ဓေသဝိကပ္ပနံ အဋ္ဌကထာယံ အဝုတ္တမ္ပိ သုပပန္နံ ဟောတိ။ သံ၊ ဇိ၊ သစ်၊ ၁။ ၁၈၇။

ကာလပဋိပက္ခ (ပု) [ကာလ+ပဋိပက္ခ] ကာလ၏ ဆန့်ကျင်ဖက်။ ပုရေဇာတပစ္စာဇာတာ ကာလပဋိပက္ခတာယ။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၉၃။

ကာလပဒေသ (ပု) [ကာလ+ပဒေသ] ကာလတစိတ်၊ ကာလ-အစိတ်-အဝက်။ တေ ကာလပဒေသဝသေန စေဝ ယထာပရိစယသတ္တပဒေသဝသေန စ ဌာနာနီတိ ဇာနန္တိ။ သံ၊ ဇိ၊ ၂။ ၅၁၇။

ကာလပဗ္ဗင်္ဂသင်္ကာသ (တိ) [ကာလ+ပဗ္ဗင်္ဂ+အင်္ဂ+သင်္ကာသ] ဒန္တိမည်သော နွယ်ဆစ်နှင့် တူသော ကိုယ်အင်္ဂါရှိသော။ သူ။ ကာလပဗ္ဗင်္ဂသင်္ကာသော (ထေရ၊ ၂။ ၆၅၊ ၃၁၇) တိ မံသုပစယဝိဂမေန ကိသဒ္ဓသဏ္ဌိတသရိရာဝယဝတာယ ဒန္တိလတာပဗ္ဗသဒိသင်္ဂေ။ ထေရ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၄၅၉။ (-ထေရ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၅၇။) (ကာဠုပဗ္ဗ=နွယ်ပုတ်နွယ်ငန်း-ဟု မ၊ ၁။ ၁၁၅။ သျှ-၌ ဆို၏။)

ကာလပရိကပ္ပ (ပု) [ကာလ+ပရိကပ္ပ] အချိန်အခါကာလကို ကြံခြင်း။ ဘဏ္ဍပရိကပ္ပေါ ဩကာသပရိကပ္ပေါ ကာလပရိကပ္ပေါတိ တိဝိဓောပိ ပရိကပ္ပေါ ဂဟေတဗ္ဗော။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၁၉၉။

ကာလပရိကပ္ပန (န) [ကာလ+ပရိကပ္ပန] အချိန်
အခါကို ကြံခြင်း။ ကာလပရိကပ္ပနဝသေန
ဌာနာ စာဝိတေပိ တဒါပိ အဝဟာရော န
ဟောတိ။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၁၉၉။

ကာလပရိစ္ဆေဒ (ပု) [ကာလ+ပရိစ္ဆေဒ] ကာလ
အပိုင်းအခြား။ ကာလပရိစ္ဆေဒဝစန-ကြည့်။

ကာလပရိစ္ဆေဒဇာနန (န) [ကာလပရိစ္ဆေဒ+
ဇာနန] အချိန်အခါ (နာရီ) အပိုင်းအခြားကို
သိခြင်း။ ကာလတ္ထမ္မ-ကြည့်။

ကာလပရိစ္ဆေဒယုတ္တ (တိ) [ကာလပရိစ္ဆေဒ+
ယုတ္တ] ကာလအပိုင်းအခြားနှင့် ယှဉ်သော။
န ဟိ သင်္ကေတကမ္ပံ ဝိယ နိမိတ္တကမ္ပံ ကာလ-
ပရိစ္ဆေဒယုတ္တံ။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၁၉၅။

ကာလပရိစ္ဆေဒဝစန (န) [ကာလပရိစ္ဆေဒ+
ဝစန] ကာလအပိုင်းအခြားကို ဟောသော
သဒ္ဒါ။ ယတော ခေါတိ ကာလပရိစ္ဆေဒ-
ဝစနမေတံ။ မ၊ ၄။ ၁။ ၂၀၀။ ကာလပရိစ္ဆေဒ-
ဝစနန္တိ ပရိစ္ဆိဇ္ဇတိတိ ပရိစ္ဆေဒေါ၊ ကာလော
ဝေ ပရိစ္ဆေဒေါ ကာလပရိစ္ဆေဒေါ... တဿ
ဝစနန္တိ အတ္တော။ မ၊ ၄။ ၁။ ၂၉၇-ဂ။

ကာလပရိစ္ဆေဒါဘာဝ (ပု) [ကာလပရိစ္ဆေဒ+
အဘာဝ] ကာလအပိုင်းအခြား၏ မရှိခြင်း။
သကံ အဓိပ္ပိတံ အဓိပ္ပိတမေဝ ဟောတိ။ န
ပုန ပစ္စုဒ္ဓရိယတိ ကာလပရိစ္ဆေဒါဘာဝတော။
ဝဇိရ၊ ၂၂၄။ (-သရတ္ထ၊ ၂။ ၃၉၀။)

ကာလပရိတ္တတာ (ထိ) [ကာလပရိတ္တ+တာ]
အချိန်ကာလ-နည်း-တို-သည်၏ အဖြစ်။
ပရိတ္တန္တိ ပမာဏပရိတ္တတာယ ကာလပရိတ္တ-
တာယ စ ပရိတ္တံ။ မ၊ ၄။ ၁။ ၃၆၃။ အံ၊ ၄။ ၂။
၁၁၆။

ကာလပရိဒီပန (တိ) [ကာလ+ပရိဒီပန] ကာလ
ကို ပြဘတ်သော။ ကာလပရိဒီပနဿ သမယ-
သဒ္ဒဿ ဥပဒဘာဝေနပိ ဝေ ဝတ္ထုမရဟတိ
“ယဒိဒံ အနိယမနိဒ္ဒေသဝစန”န္တိ။ ဝဇိရ၊
၃၃။

ကာလပရိမာဏ (န) [ကာလ+ပရိမာဏ] ကာလ
အတိုင်းအရှည်၊ အချိန်အခါပမာဏ။ တံ
ပနဿ ကာလပရိမာဏံ ပရတော အာဝိ
ဘဝိဿတိ။ စရိယာ၊ ၄။ ၃၁၇။ သီ၊ ၄။ သစ်၊ ၁။
၂၉၅။

ကာလပရိယန္တ (ပု) [ကာလ+ပရိယန္တ] (၁)
ကာလအပိုင်းအခြား။ (တိ) (၂) ကာလ
အပိုင်းအခြားရှိသော၊ ပိုင်းခြားအပ်သော
ကာလရှိသော။ (၁) ဒွေ ပရိယန္တာ သိက္ခာ-
ပဒပရိယန္တာ စ၊ ကာလပရိယန္တာ စ။
ပဋိသန္ဓါ၊ ၁။ ၁၀၈။ (တိ) (၂) ကာလပရိစ္ဆေဒံ
ကတော သမာဒိန္နံ သီလံ ကာလပရိယန္တံ။
ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၁၂။ ပရိယန္တာ တေဿ အတ္တိတိ
ပရိယန္တံ၊ ကာလေန ပရိယန္တံ ကာလပရိယန္တံ၊
ယထာပရိစ္ဆိန္နော ဝါ ကာလော ပရိယန္တာ
တေဿာတိ ကာလပရိယန္တံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၄။ ၁။ ၃၁။

ကာလပရိယန္တာဘာဝ (ပု) [ကာလပရိယန္တ+
အဘာဝ] ကာလအဆုံးအပိုင်းအခြား၏ မရှိ
ခြင်း။ “ယာဝဇီဝိကန္တိ” တေန ခါနဿ
ကာလပရိယန္တာဘာဝံ ဒဿေတိ။ စရိယာ၊
၄။ ၄၄။

ကာလပရိယာယ (ပု) [ကာလ+ပရိယာယ] (၁)
ပျက်စီးရာကာလ၏အလှည့်အကြိမ်၊ သေရမည့်
အလှည့်အကြိမ်၊ သေသောအခါ။ (၂) ကာလ-
သဒ္ဒါ၏-ပရိယာယ-ဝေဝုစ။ (၁) ဟောတိ
နော ကာလပရိယာယော။ ဇာ၊ ၁။ ၁၁၆။
(-၃၅၄။ ဇာ၊ ၂။ ၉၂။) ဟောတိ နော ကာလ-
ပရိယာယောတိ မရဏမေဝ နော ဟောတိ။
ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၂၉။ ကာလပရိယာယန္တိ ကာလ-
ပရိယာယံ နဿနကာလဝါရံ ပတော သဗ္ဗံ ဘဉ္ဇ-
ရေ။ ဇာ၊ ၄။ ၄။ ၅၀၂။ ကာလပရိယာယန္တိ ဝေ-
ရူပံ မရဏကာလံ ပတ္တော။ ဇာ၊ ၄။ ၅။ ၃၉၀။
(၂) ကပ္ပသဒ္ဓေါ ကာလပရိယာယောပိ
ဟောတိ။ န ကာလဝိသေသဝါစကော ဝေါ-
တိ အာဟ နိစ္စကပ္ပန္တိ နိစ္စကာလန္တိ။ မ၊ ၄။
၃။ ၄၂၀။

ကလပရိဝိတက္က (ပု) [ကလ+ပရိဝိတက္က]
ကလကို-ကြံစည်-ကြံဆ-ခြင်း။ ကဒါတိ
ကလပရိဝိတက္ကော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၆၄။

ကလပရိဟာရ (ပု) [ကလ+ပရိဟာရ]
ကလ၏ အစောင့်အရှောက်။ အာဒေသ-
ဝသေန အကာလစီဝရန္တိ လဒ္ဓသချံမှိ ကာလေ
ဥပ္ပန္နတ္တာ ကလပရိဟာရံ လဘတိ။ ဝဇီရ။
၂၁၈။

ကလပုဂ္ဂလာဒိဝိဘာဂ (ပု) [ကလပုဂ္ဂလာဒိ+
ဝိဘာဂ] ကလ ပုဂ္ဂိုလ် စသည်ကို ခွဲခြမ်း
ဝေဖန်ခြင်း။ ကလပုဂ္ဂလာဒိဝိဘာဂေနဗဟု-
ဘေဒတ္တာ ဣမေသံ နိရောဓဓမ္မာနန္တိ ဗဟု-
ဝစနံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၆၅။

ကလပုဂ္ဂလောကာသဝိဘာဂမုခ (န) [ကလ-
ပုဂ္ဂလ+ဩကာသ+ဝိဘာဂ+မုခ] ကလ၊
ပုဂ္ဂိုလ်၊ ဘုံတို့ကို ဝေဖန်ခြင်းကိုအဦးပြုခြင်း။
ကလပုဂ္ဂလောကာသဝိဘာဂမုခေန ခန္ဓာနံ
ဝိသု သဟ စ... ဥဒ္ဓရတိ။ အနုဋ္ဌ၊၃။၁၆၈။

ကလပုစ္ဆာ (ထိ) [ကလ+ပုစ္ဆာ] အချိန်
အခါကာလကို မေးမြန်းခြင်း။ ကဒါ ဘေ
ဒိဋ္ဌန္တိ ကလပုစ္ဆာ...ကလပုစ္ဆာတိ ပုဗ္ဗဏှ-
ကာလေ ဝါ မဇ္ဈန္တိကာလေ ဝါ သာယန-
ကာလေ ဝါ။ ဝိ၊၅။၃၀၁။ (-မ၊ဋ္ဌ၊၄။၆၅။
အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၄၂။)

ကလပုရက္ခတ (ပု) [?] ကလပုရက္ခတ
ရသေ့။ သမုဒ္ဒေါ မာသော ဘရတော စ
ဣသိ ကလပုရက္ခတော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၁၂၄။

ကလပ္ပဘေဒ (ပု) [ကလ+ပဘေဒ] ကလ-
အထူး-အပြား။ ကလပ္ပဘေဒဘူတေသု
တေသု သမယေသု ဧကံ သမယန္တိ ဒီပေတိ။
ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၃၃။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၉။ (-သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊
၁။၄၂၇။)

ကလပ္ပဝေဒက (တိ) [ကလ+ပဝေဒက] အ
ချိန်အခါကို-ပြောကြား-ကြေညာ-တတ်
သောသူ။ တတော မေ သတ္တာ ပါဟေသိ၊

ဒူတံ ကလပ္ပဝေဒကံ။ ထေရ၊၃၀၄။ ထေရ၊
ဋ္ဌ၊၂။၁၉၃။

ကလပ္ပဝေဒန (န) [ကလ+ပဝေဒန] အချိန်
အခါကို ပြောကြားခြင်း။ နိသိဒ္ဓမ္မဝနေ ရမ္မေ၊
ယာဝ ကလပ္ပဝေဒနာ။ ထေရ၊၃၀၄။ ဓမ္မ၊
ဋ္ဌ၊၁။၁၅၈။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၉၃။

ကလပ္ပဝေသ (ပု) [ကလ+ပဝေသ] (သင်္ကန်း)
ကာလ သို့ဝင်ခြင်း။ ကလပ္ပဝေသော အဓိ-
ဋ္ဌာနံ ဝိယ ဟောတီတိ ဧ?။ ကခါ၊ဋ္ဌ၊၆၈။

ကလဗ္ဗန္တရ (န) [ကလ+အဗ္ဗန္တရ] (သင်္ကန်း)
ကာလအတွင်း။ အညံ ပစ္စာသာစိဝရံ လဘိ-
တာ ဝေ ကလဗ္ဗန္တရေ ကာရေတဗ္ဗံ။ ကခါ။
၁၆၃။ (-ကခါ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၃၀၁၊၃၈၈။)

ကလဗျတ္တယ (ပု) [ကလ+ဗျတ္တယ] ကလ
ဖောက်ပြန်ခြင်း။ (အနာဂတ်စသောကာလ
၏ အတိတ်စသော ကာလအားဖြင့် ဖောက်
ပြန်ခြင်း။) “မာ အတိဟရာပေသု”န္တိ ကလ-
ဗျတ္တယဝသေန ဝုတ္တံ။ ဝဇီရ။၆၉။ (-အံ၊ဋ္ဌ၊
၁။၂၈၈။)

ကလဘေဒ (ပု) [ကလ+ဘေဒ] ကလ
အထူး။ ဘူတပါဒါယဇ္ဈပံ ကလဘေဒံ အနာ-
မသိတာ။ မူလဋ္ဌ၊၁။၁၄၃။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၀။
ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅၃။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ၊၁၉။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။
၁၉၀။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၃၂၀။ သာရတ္ထ၊၂။၇၁။
ဝိမတိ၊၁။၄၈။ ကခါ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၂၂၆။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။
၂၈။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၂။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၈၁။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။
၁၃၈။) ကလဘေဒန္တိ ကလဝိသေသံ။
အနုဋ္ဌ၊၁။၁၅၂။

ကလဘေဒါဘာဝ (ပု) [ကလဘေဒ+အ-
ဘာဝ] ကလအထူးမရှိခြင်း။ ကလဘေဒါ-
ဘာဝေပိ ပစ္စယဘာဝေန အပေက္ခိတော
ဓမ္မော ပုရိမနိပ္ပန္နော ဝိယ ဝေါဟရိယတိ။
အနုဋ္ဌ၊၁။၇၃။

ကာလဘေဒါမသန (န) [ကာလဘေဒ+အာမ-
သန] ကာလအထူးကို သုံးသပ်ခြင်း။ ဥပဋ္ဌန္တိ
တေန ကာလဘေဒါမသနေန ဝိသေသေတိ။
အနုဋီ၊ ၁။ ၁၅၂။ (- အနုဋီ၊ ၃။ ၁၈၄။)

ကာလမတ္တိကအဋ္ဌဝိ (ထိ) [ကာလမတ္တိက +
အဋ္ဌဝိ] ကာလမတ္တိကတောအုပ်။ သော ကာ-
လမတ္တိကအဋ္ဌဝိယံ နာမ ယက္ခော ဟုတွာ
နိဗ္ဗတ္တိ။ ဇာ၊ ၄။ ၁၇၂။ ကာလမတ္တိကအဋ္ဌဝိယံ
နာမာတိ ကာလမတ္တိကာယ နာမ အဋ္ဌဝိယံ။
ဇာ၊ ၄။ ၁၇၂။ သစ်၊ ၄။ ၁၇၂။

ကာလမရဏ (န) [ကာလ+မရဏ] သေချိနိဋ္ဌ
သေခြင်း။ (သက်တန်းဖြစ်စေ ကံဖြစ်စေ
၂-ပါးစုံ ဖြစ်စေ ကုန်သောအခါ၌ သေခြင်းကို
ကာလမရဏဟု ဆိုလိုသည်။ သေချိနိတန်၍
သေခြင်းဖြစ်၏။) တံ ကာလမရဏံ အကာ-
လမရဏန္တိ ဒုဝိဓံ ဟေတုတိ။ တတ္ထ ကာလမရဏံ
ပုညက္ခယေန ဝါ အာယုက္ခယေန ဝါ ဥဘ-
ယက္ခယေန ဝါ ဟေတုတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂၂၂။
အာယုအာဒိနံ ခယကာလေ မရဏံ ကာလ-
မရဏံ....ကာလမရဏံ ပုညက္ခယေနာတိ ဣဒံ
ယထာဓိကာရံ သမ္ပတ္တိဘဝဝသေန ဝုတ္တံ၊
ဝိပတ္တိဘဝဝသေန ပန ပါပက္ခယေနာတိ
ဝတ္တဗ္ဗံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂၂၂။

ကာလမာနနာဋိက(ကာ)ယန္တ (န) [ကာလ-
မာန+နာဋိကယန္တ] အချိန်ကာလကို မှတ်
သားတိုင်းတာသော နာဋိစက်။ န သက္ကောတိ
ကာလမာနနာဋိကယန္တံ ဝိယ ယထာပရိစ္ဆေ-
ဒေယေဝ ဝုဋ္ဌာတုံ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၄၇၆။ (-
အံ၊ ၄။ ၂။ ၂၄၈။) နာဋိကာယန္တန္တိ ကာလ-
မာနနာဋိကာယန္တံ အာဟ။ မ၊ ၄။ ၁။ ၂၆၄။

ကာလမုခ (ပု) [ကာလ+မုခ] ကာလမုခတိုင်း။
ကာလမုခံ ဂစ္ဆတိ။ မဟာနိ၊ ၁။ ၂၀။ တိဂုဗ္ဗံ
ဂစ္ဆတိတိအာဒိနိမ္မလပဒံ ဂစ္ဆတိတိပရိယော-
သာနာနိ စတုဝိသတိ ပဒါနိ ရဋ္ဌနာမေန
ဝုတ္တာနိ။ မဟာနိ၊ ၄။ ၂၄၂။

ကာလမေသ (ပု) [ကာလ+မေသ] (၁) ရွာချိန်
၌ ရွာသောမိုး၊ မိုးအခါကာလ၌ ရွာသောမိုး။
(၂) ညိုမှောင်သောမိုး။ (၁) ပါဝုသသမယေ
ကာလမေသော နဝေန တောယေန ဝသော-
ဒကေန သစီဝရံ ပဝနေ ကဒါ န ဩဝဿတိ။
ထေရ၊ ၄။ ၂။ ၄၆၈။ (၂) ဂဠိတာ ကာလမေ-
သောဝ၊ နီလပ္ပလသမသာဒိသော။ ဗုဒ္ဓဝံ၊
၃၀၄။ ကာလမေသောဝါတိ နီလသလိလ-
ဓရော ဝိယ ဂဠိတာ ဣဒ္ဓိဝိသယေတိ အဓိပ္ပာ-
ယော။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၄။ ၆၈။

ကာလယတိ (ကြိ) [ကာလ+ဏယ+တိ] (၁)
ပစ်ချ၏၊ ကုန်စေ၏၊ ဖျက်ဆီး၏။ (၂) ဖြစ်၏။
(၃) ရေတုက်၏။ ကာလေတိ-ကြည့်။

ကာလယန္တိ (ကြိ) [ကာလ + ဏယ + အန္တိ]
ပစ်ချကုန်၏၊ ကုန်စေကုန်၏၊ ဖျက်ဆီးကုန်၏။
ကာလေတိ-ကြည့်။

ကာလယုတ္တ (တိ) [ကာလ+ယုတ္တ] (က) အခါ
ကာလအား သင့်လျော်လျောက်ပတ်သော။
(ခ) အခါကာလနှင့်ယှဉ်သော။ (က) နိသဠံ
ကပ္ပေသိ ကာလယုတ္တံ သမုလ္လပန္နော ကာလ-
ယုတ္တံ ဓမ္မံ ဘဏန္တော။ ဝိ၊ ၁။ ၂၀၇။ (- သံ၊
၄။ ၁။ ၂၂၇။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၂၀၇။ သုတ္တနိ၊ ၄။ ၁။ ၂၁။
သံ၊ ၄။ ၁။ ၆။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၉။) ကာလယုတ္တံ ဓမ္မံ
ဘဏန္တေ-တိ ကာလံ သလ္လက္ခေတွာ ယဒါ
အညော ကောစိ သမိပေန ဂစ္ဆတိ ဝါ အာ-
ဂစ္ဆတိ ဝါ တဒါ တဒနုရူပံ .... ဓမ္မကထံ
ကထေန္တော။ ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၂၁၄။ ကာလယုတ္တန္တိ
ဣမိဿာ ဝေလာယ ဣမဿ ဝေ ဝတ္တဗ္ဗန္တိ
တံတံကာလာနုရူပံ။ ဒိ၊ ၄။ ၁။ ၅၄။ သံ၊ ၄။
သစ်၊ ၁။ ၂၀၈။ (- သံ၊ ၄။ ၁။ ၂၆၆။ အံ၊ ၄။ ၁။
၁၀၅။) (ခ) ဣသံ တံ သောဏ တတ္ထေဝ
အဂါရိကဘူတော ဗုဒ္ဓါနံ သာသနံ အနုယုဉ္ဇ
ကာလယုတ္တံ ကေသေယျ ကေဘတ္တံ ဗြဟ္မစရိ-
ယန္တိ။ ဝိ၊ ၃။ ၂၁၄။ (- ဥဒါနံ၊ ၁၄၅။) ကာလ-
ယုတ္တန္တိ စာတုဒ္ဓသိ ပဉ္စဒသိ အဋ္ဌမိ ပါဠိဟာ-

ရိယပက္ခသင်္ခါတေန ကာလေန ယုတ္တံ။ ဥဒါန၊
ဌ။ ၂၇၁။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၂၉၈။

ကာလယောနကရာဇ (ပု) [ကာလ+ယောနက-
ရာဇ] ကာလယောနကမင်း။ (တတိယသံဂါ-
ယနာတင်ပြီးနောက် ရှင်မဟာမောဂ္ဂလိပုတ္တ-
တိယမထေရ်သည် ကိုးတိုင်းကိုးဌာနသို့ ရ-
ဟန်းတော်များကို သာသနာပြု စေလွှတ်ခဲ့၏။
ကိုးတိုင်း ကိုးဌာနတွင် ယောနကတိုင်းနှင့်
တကွ ယောနကတိုင်း ပိုင်ဆိုင်သော နယ်ပယ်
အားလုံး (ပန်းသေးပြည်)လည်း တတိုင်း
တဌာနအဖြစ် ပါဝင်လေသည် (ဝိ၊ ဌ၊ ၁။
၄၇)။ ယောနကတိုင်းသည် မဇ္ဈိမဒေသ၏
အနောက်မြောက်ဖက် ဟိမဝန္တာတောင် အ-
နီးတွင် ရှိသည်ဟု ယခုခေတ်မြေပုံများ၌
ဖော်ပြကြ၏ (မစိုးရိမ်ပါဠိဓာန်)။ ထိုယောန-
ကတိုင်းကို အစိုးရသောကြောင့် ဤမင်းသည်
ယောနကမင်းဟု နာမည်တွင်သည်။ အသား
မဲသောကြောင့် “ကာလ” နာမည် တိုး၍
“ကာလယောနကမင်း” ဟု ခေါ်ဆိုကြ၏။
ဤမင်းလက်ထက်၌ မြို့တော်မှာ အယုဇ္ဈမြို့
ဖြစ်သည် (ဇာ၊ ဌ၊ ၄။ ၈၃)။ သာသနာတွင်
ထင်ရှားသော မိလိန္ဒမင်းကြီးလည်း ယောန-
ကတိုင်းကို အုပ်ချုပ်ရသော မင်းကြီးပင်
ဖြစ်၏။ မိလိန္ဒမင်းလက်ထက်၌ကား မြို့တော်
မှာ သာဂရဖြစ်လေသည် (မိလိန္ဒ၊ ၁)။

ယောနကပြည်၌ အများအားဖြင့် “လဝ”
လူမျိုးများ နေထိုင်ကြသည်ဟု ဇာ၊ ဌ၊ သစ်-
၌ဆို၏။ ယောနက တိုင်းသူပြည်သားများ
သည် ခြေသလုံးမှအောက် ခြေထောက်အား
လုံး ပုံးအုပ်မိသော ဘိနပ်များကို စီးလေ့ရှိကြ
၏။ ထိုဘိနပ်များကို ရဟန်းတော်များ မစီးရ
ဟု ဘုရားသခင် ပညတ်တော်မူသည်။ စီးလျှင်
ဒုက္ကဋ်အာပတ်သင့်၏ (ဝိ၊ ၃။ ၂၇၄။ ဝိ၊ ဌ၊ ၃။
၃၆၇)။ အနုပုဗ္ဗေန ကာလယောနကရညော
နိဝါသံ အယုဇ္ဈနဂရံ ဂန္ဓာ။ ဇာ၊ ဌ၊ ၄။ ၈၃။
ကာလယောနကရညောတိ ယောနကရဌသ

ဣဿရိယတ္တာ ယောနကရာဇာတိဿ နာမံ
အဟောသိ။ ဝဏ္ဏဝသေန ပန ကာလတ္တာ
ကာလယောနကရာဇာတိ တဿယေဝ နာမံ
အဟောသိ။ တသ္မိံ ပန ယောနကရဌေ လဝ-
ကုလိကာ မနဿာ နိဝသန္တိ။ ဇာ၊ ဌ၊ သစ်၊ ဌ၊
ချပ်၊ ကျော။

ကာလရဝံ (တိ) [ကာလ+ရ+ဏိ] တွန့်-
မြည် - သင့်သောအချိန်၌ - တွန့် - မြည် -
တတ်သော (ကြက်စသောသတ္တဝါ)။ အယုဇ္ဈ
ကိရ ကုက္ကုဋော ကာလရဝံ။ ဇာ၊ ဌ၊ ၂။ ၃၆၈။

ကာလဝစန (တိ) [ကာလ+ဝစန] အခါကာလ
ကိုဟောသော။ ယတော ခေါ်တိ ဧတ္ထ တော-
သဒ္ဓေါ ဒါ-သဒ္ဓေါ ဝိယ ကာလဝစနော။ ဒိ၊
ဌ၊ ၂။ ၁၁၇ (- သံ၊ ဌ၊ ၂။ ၃၃၃)။

ကာလဝစနိစ္ဆာ (ထိ) [ကာလဝစန+ဣစ္ဆာ]
အခါကာလကို ဆိုလိုခြင်း။ ကာလအထူးကို
ဆိုလိုခြင်း။ ကာလဝစနိစ္ဆာယ အဘာဝတော၊
ယထာ ဒုဒ္ဓန္တိ။ နေတ္ထိ၊ ဌ၊ ၅၊ ၁၆၉။

ကာလဝဏ (န) [ကု+လဝဏ] (က) အနည်း
ငယ်သောဆား။ (ခ) စက်ဆုပ်ဖွယ်သော -
မကောင်းသော - ဆား။ (က) ကာလဝဏန္တိ
ဧတ္ထ အပ္ပကံ လဝဏန္တုတ္ထေ။ ချာသ၊ ၃၃၆။
အပ္ပကော ပန ကဏော ကာကဏောတိ
ဝုစ္စတိ ယထာ “ကာလဝဏ”န္တိ။ သီ၊ ဌ၊ သစ်၊
၂။ ၁၂၈။ (ခ) ကုစ္ဆိတေန ဝင်္ကာကာရေန
ဇာယတီတိ ကာဇော ယထာ “ကာလဝ-
ဏ”န္တိ။ သီ၊ ဌ၊ သစ်၊ ၂။ ၂၆၇။

ကာလဝဏ္ဏပုပ္ဖ (န) [ကာလဝဏ္ဏ+ပုပ္ဖ] မည်းနက်
သောအဆင်းရှိသောပန်း။ ကာလဝဏ္ဏပုပ္ဖေဟိ
ဩတ္တဋ္ဌာတိပိ ဝဒန္တိ။ ထေရ၊ ဌ၊ ၂။ ၄၅၂။
(သျှ-၌ ကာဠဝဏ္ဏပုပ္ဖ-ရှိ၏။)

ကာလဝတ္ထုဘေဒ (ပု) [ကာလဝတ္ထု + ဘေဒ]
အခါကာလအရာဝတ္ထုတို့၏ အထူး အပြား။

ဣဓ ကာလဝတ္ထုဘေဒဝသေနာတိ အယမေဝ
ဝိသေသောတိ။ ဒီ၊ ဇီ၊ ၁။ ၁၇၁။ (-သီ၊ ဇီ၊ သစ်၊
၁။ ၄၄၂။ မ၊ ဇီ၊ ၂။ ၂၂၁။)

ကာလဝန္တကာလတာဝိဘာဂ (ပု) [ကာလဝန္တ-
ကာလတာ + ဝိဘာဂ] အခါကာလရှိသော
တရား၊ အခါကာလ၏အဖြစ်ကို ဝေဖန်ခြင်း။
တဒုဘယံ သတိ ကာလဝန္တကာလတာဝိဘာ-
ဂေ ကိ - သဒ္ဓဿ ဝစနိယတာသာမညေန ပန
ကေတ္တံ ကတွာ။ အနုဇီ၊ ၂။ ၂၅၁။

ကာလဝန္တ (တိ) [ကာလ + ဝန္တ] (က) အခါ
ကာလရှိသော (တရား)။ (ခ) စောစောအခါ၊
နံနက်စောစော။ (က) ဧတ္ထ ဟိ ကာလဝတာ
ကာလောပိ နိဒဿိတော တဒဝိနာဘာဝိတ္တာ-
တိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ သီ၊ ဇီ၊ သစ်၊ ၁။ ၈၈။ (ခ)
အနုဇနာမိ ဘိက္ခဝေ ထေရေန ဘိက္ခုနာ
ကာလဝတော အာရောစေတုန္တိ။ ဝိ၊ ၂။ ၁၅၈။
ကာလဝတောတိ ကာလဿေဝ၊ ပဂေဝါတိ
အတ္ထော။ ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၃၄၁။

ကာလဝလ္လိ (ထိ) [ကာလ + ဝလ္လိ] တံကျစ်နွယ်၊
နက်သော နွယ်တမျိုး။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ကာလဝလ္လိပလ္လဝ (ပု) [ကာလဝလ္လိ + ပလ္လဝ] တံ
ကျစ်နွယ်ညှန်၊ နက်သောနွယ်တမျိုး၏အညှန်။
မန္တဝါတေရိတာ ကာလဝလ္လိပလ္လဝါ ဝိယ ဥဂ္ဂ-
တာ။ ဇာ၊ ၄။ ၇။ ၁၆၉။

ကာလဝဝတ္ထာန (န) [ကာလ + ဝဝတ္ထာန] အခါ
ကာလကို - ပိုင်းခြား - မှတ်သား - ခြင်း။ နတ္ထိ
သက်ရော မဗ္ဗကိစ္စေန ကာလဝဝတ္ထာနတော။
အနုဇီ၊ ၂။ ၉၆။

ကာလဝသ (ပု) [ကာလ + ဝသ] အခါကာလ၏
အလို။ (ပညာဆည်းပူးခြင်းဖြင့် တင်းတိမ်
ရောင်ရဲကြကုန်သော အရိယာပုဂ္ဂိုလ်များ
သည် လာဘ်ရမှု၊ မရမှု အချိန်အခါကာလ
အလိုကို ငဲ့ကွက်မှုမရှိသောကြောင့် ချမ်းသာ
စွာ နေကြရသည်။ သူလိုငါလို သာမန်

ပုဂ္ဂိုလ်များအဖို့ကား လာဘ်ရမှု၊ မရမှု အချိန်
အခါကာလအလိုကို ငဲ့ကွက်ရသောကြောင့်
ဆင်းရဲပင်ပန်းစွာ နေကြရသည်။ ထေရ၊ ၄။
၂။ ၂၅၄-၆။) ကာလေ ကာလဝသံ ပတ္တာ။
ထေရ၊ ၂။ ၁၅။ ကာလဝသံ ပတ္တာတိ လာဘာ-
ဒိကာလဿ ဝသံ ဥပဂတာ၊ လာဘာဒိနာ
သောမနဿိတာ အလာဘာဒိနာ ဒေါမနဿိ-
တာတိ အတ္ထော။ ထေရ၊ ၄။ ၂။ ၂၄၆။

ကာလဝါတ (ပု) [ကာလ + ဝါတ] ကာလမည်
သောလေ။ (လင်းတမျိုးသည် အထက်တယူ-
နာသာပျံနိုင်ကြ၏။ တယူနာရောက်သော
အခါ မြေကြီးကို တယ်အကျယ်အဝန်းရှိ
သော လယ်ကွက်မျှလောက်သာ မြင်ကြရ
သည်။ ထိုတယူနာ၏ အထက်အရပ်သည်
ကာလလေတည်ရာအရပ်မည်၏။ ယင်းကာလ
လေ၏ အထက်၌ ဝေရမ္ဘလေ တည်ရှိ၏။ ဤ
ဇာတ်လာ မိဂါလောပ လင်းတသည် အခြား
လင်းတများထက် ထူးခြား၍ ကာလလေ
တည်ရှိရာအရပ်ထိ ပျံသန်းနိုင်သည်။ ဇာ၊ ၄။
၂။ ၂၃၉ - ၂၄၁။ ဇာ၊ ဇီ၊ သစ်။ တယူနာ အ
ထက်၌ ဝေရမ္ဘလေတည်ရှိသည်ဟု အဘိ၊ ၄။
၂။ ၆၇-၇၂၂ ဆိုသေး၏။) ကာလဝါတေ အ-
တိက္ကမ္မ၊ ဝေရမ္ဘာနံ ဝသံ အဂါ။ ဇာ၊ ၁။
၁၄၁။ ဇာ၊ ၄။ ၂။ ၂၄၀။ ကာလဝါတေတိ ဝေ-
ရမ္ဘဝါတဿ ဟေဋ္ဌာဝရဏေ ဝေနာမကေ
ဝါတေ။ ဇာ၊ ဇီ၊ သစ်၊ စော-ချပ်၊ ၀။ ၆။

ကာလဝါဒီ (တိ) [ကာလ + ဝဒ + ဇီ။ ဝဒိတဗ္ဗ-
ကာလေ ဝဒိတဗ္ဗံ ဝဒတိ သီလေနာတိ ကာ-
လဝါဒီ။ နေတ္ထိဝိ၊ ၁၈၁။] ပြောဆိုသင့်သော
အချိန်အခါ၌ - ပြောဆိုလေ့ရှိသော - ပြောဆို
သော၊ ပြောဆိုသင့်သော အချိန်အခါကို
မှတ်၍ ပြောဆိုသောသူ။ ကာလဝါဒီ ဘူတ-
ဝါဒီ။ ဒီ၊ ၁။ ၄။ မ၊ ၁။ ၂၃၇။ မ၊ ၂။ ၁၂။ အံ၊ ၁။
၃၃၀၊ ၅၃၀။ အံ၊ ၂။ ၄၂၂။ အဘိ၊ ပ။ ၁၆၇။
မဟာနိ၊ ၁၆၉။ စူဠနိ၊ ၁၆၈။ (- ဒီ၊ ဇီ၊ ၁။
၁၂၁။ သီ၊ ဇီ၊ သစ်၊ ၁။ ၃၄၃။ မ၊ ဇီ၊ ၂။ ၁၅၆။

အံ၊ဋီ၊၂။၃၇၂။ မူလဋီ၊၂။၅၆။ အနုဋီ၊၂။၆၄။ အနုဋီ၊၃။၆၆။) ကာလေန ဝဒတိတိ ကာလ-
ဝါဒိ၊ ဝတ္ထုဗ္ဗယုတ္တကာလံ သလ္လက္ခေတွာ ဝဒ-
တိတိ အတ္ထော။ ဒိ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၅။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၂။
အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၇၆။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၈၈။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။
၂၈၄၊၃၉၈။ (- စူဠနိ၊ဋ္ဌ။၆၀။)

ကာလဝါရ (ပု) [ကာလ+ဝါရ] အခါအလှည့်
အကြိမ်၊ မီးထွန်းအလှည့်။ တဿာ အစိရ-
ပဗ္ဗဇိတာယ ဝေ ဥပေါသထာဂါရေ ကာလ-
ဝါရော ပါပုဏိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇၄။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။
၃၁၁။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၁၉၇။

ကာလဝိဒ္ဓ (တိ) [ကာလ+ဝိဒ္ဓ+ကိ] အချိန်အ
ခါကာလကို သိသောသူ။ ဝေ ကာလဝိဒ္ဓ
ဓိရော။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၄၀၉။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၄၁၉။

ကာလဝိနိမုတ္တ (တိ) [ကာလ+ဝိနိမုတ္တ] ကာလ
(၃-ပါး)မှ လွတ်သော။ ဥပါဒါယာတိ ဝစနေ-
နေဝ ကာလဝိနိမုတ္တံ နိဗ္ဗာနမ္ပိ ဂဟိတမေဝ
ဟောတိ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၅၆။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။
၂၅၇။ (- အံ၊ဋီ၊၁။၁၀၁။ အနုဋီ၊၁။၂၉။
အနုဋီ၊၃။၂၉၉။)

ကာလဝိပတ္တိ (တိ) [ကာလ+ဝိပတ္တိ] ပျက်သော
အခါ၊ ခေတ်ပျက် အခါပျက်၊ ကာလဝိပတ္တိ။
အတ္ထေကစ္စာနိ ပါပကာနိ ကမ္မသမာဒါနာနိ
ကာလဝိပတ္တိ အာဂမ္မ ဝိပစ္စန္ဓိ။ အဘိ၊ဝိ။
၃၅၁။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၁။ ကာလဝိပတ္တိတိ ဒုဗ္ဗ-
ဇဒုမနုဿကာလသင်္ခါတော ဝိပန္နကာလော။
အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၂၁။ အံ၊ဋီ၊၂။၁၀၆။

ကာလဝိပတ္တိပဋိဗာဟိတ (တိ) [ကာလဝိပတ္တိ+
ပဋိဗာဟိတ] ကာလဝိပတ္တိသည်တားမြစ်အပ်
သော။ ဝေ ကာလဝိပတ္တိပဋိဗာဟိတတ္တာ ဝိ-
ပါကံ ဒါတုံ အသက္ကောန္တာနိ ကာလသမ္ပတ္တိ
အာဂမ္မ ဝိပစ္စန္ဓိတိ ပဇာနာတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။
၄၃၃။

ကာလဝိပတ္တိပဋိဗာဠ (တိ) [ကာလဝိပတ္တိ+ပဋိ-
ဗာဠ] ကာလဝိပတ္တိသည်တားမြစ်အပ်သော။

အတ္ထေကစ္စာနိ ကလျာဏာနိ ကမ္မသမာဒါ-
နာနိ ကာလဝိပတ္တိပဋိဗာဠာနိ န ဝိပစ္စန္ဓိ။
အဘိ၊ဝိ။၃၅၁။ (- အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၂။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊
၂။၄၂၅။)

ကာလဝိပန္န (တိ) [ကာလ+ဝိပန္န] အခါကာလ
၏ပျက်စီးခြင်း၊ ပျက်စီးသောအခါ။ ဝတ္ထုဂိ-
ပန္နဉ္စေ ဟောတိ ကာလဝိပန္နဉ္စ ကရဏဝိ-
ပန္နဉ္စ။ ဝိ၊၅။၃၀၇။ ကာလဝိပန္န နာမ အဇ္ဇ-
ဒါယကေဟိ ဒိန္နံ သေ သံသော ကထိနတ္ထာရ-
ကဿ ဒေတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၃။

ကာလဝိပရိယာသ (ယ) (ပု) [ကာလ+ဝိပရိ-
ယာသ] ကာလဖောက်ပြန်ခြင်း။ သြဝဒတိတိ
သြဝဒိ၊ ကာလဝိပရိယာသေန ဝုတ္တန္တိ ဝေဒိ-
တဗ္ဗံ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၁၄၉။ ယက္ခာဝဇ္ဇော န ခေါ
အယံ ကာလဝိပရိယာယော။ မ၊ဋီ၊၃။၃၄။

ကာလဝိပလ္လာသ (ပု) [ကာလ+ဝိပလ္လာသ] ကာ-
လဖောက်ပြန်ခြင်း။ ပရိဂုဟာမိတိ ပဋိစ္စာ-
ဒေသိ။ ကာလဝိပလ္လာသေန ဟောတံ ဝုတ္တံ။
ပေတ၊ဋ္ဌ။၁၇၈။ (- ဒိ၊ဋီ၊၃။၄၉၊၁၂။ မ၊ဋီ၊
၂။၆၉။)

ကာလဝိပဿက (တိ) [ကာလ + ဝိပဿက]
အခါအားလျော်စွာ အထူးရှုတတ်သောသူ။
အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ကာလဝိပဿိ (တိ) [ကာလ+ဝိပဿိ] (ကမ္မ-
ဋ္ဌာန်း အားထုတ်ရာ၌) အခါအားလျော်စွာ
အထူးရှုတတ် - ဝိပဿနာရှုတတ် - သောသူ။
တတ္ထ ကာလဝိပဿိ စ ကုသလေသု ဓမ္မေသု-
(ဣတိဝုတ်။၂၂၃)တိ တသ္မိ ကာလဝိပဿ-
ကော၊ တတ္ထ ဝါကမ္မဋ္ဌာနာနုယောဂေကာလ-
ဝိပဿိ ကာလာနုရူပံ ဝိပဿကော။ ဣတိ-
ဝုတ်၊ဋ္ဌ။၁၆၅။

ကာလဝိပုယောဂ (ပု) [ကာလ + ဝိပုယောဂ]
အခါကာလအားဖြင့် မယှဉ်ခြင်း။ ကာလဝိပု-
ယောဂေါ “အတိတာ ဓမ္မာ၊ အနာဂတာ
ဓမ္မာ”တိအာဒိ။ မူလဋီ၊၃။၂၆။

ကာလဝိဘာဂ (ပု) [ကာလ+ဝိဘာဂ] အခါကာလကိုဝေဘန်ခြင်း။ အပရေ ပန “ဝိရိယဿ တိက္ခမဇ္ဈိမမုဒုဘာဝေန ဗောဓိသတ္တာနံ အယံ ကာလဝိဘာဂေါ”တိ ဝဒန္တိ။ စရိယာ၊ ငွေ။ ၃၂၀။ (-ဒိ၊ ငွေ၊ ၁။ ၂၀၀။ ဒိ၊ ငွေ၊ ၂။ ၂။ သံ၊ ငွေ၊ ၁။ ၆၇။ မူလငွေ၊ ၂။ ၅၆။)

ကာလဝိဘာဂပရိစ္ဆိန္န (တိ) [ကာလဝိဘာဂ+ပရိစ္ဆိန္န] အခါကာလကို ဝေဘန်ခြင်းဖြင့် ပိုင်းခြားအပ်သော။ “အတိတံ အနာဂတံ ပစ္စုပ္ပန္န”န္တိ အယံ ကာလဝိဘာဂပရိစ္ဆိန္နော ဝေါဟာရေ ဓမ္မာနံ တံ တံ အဝတ္ထာဝိသေသံ ဥပါဒါယ ပညတ္တော။ အနုဋ္ဌိ၊ ၃။ ၉၉။

ကာလဝိမုတ္တ (တိ) [ကာလ+ဝိမုတ္တ] အခါကာလမှလွတ်သော။ ယံ တေကာလိကံ ဝါ ကာလဝိမုတ္တံ ဝါ နေယျံ...အဓိကေန သဗ္ဗညုတညာဏေန ဇာနိ ပဋိဝိဇ္ဇိ။ ပဋိသံ၊ ငွေ၊ ၂။ ၄၀။ (-မ၊ ငွေ၊ ၁။ ၆၀။ မူလငွေ၊ ၁။ ၅၀။ အနုဋ္ဌိ၊ ၃။ ၈၉။)

ကာလဝိသင်္ကေတ (ပု) [ကာလ + ဝိသင်္ကေတ] (ချိန်းချက်ရာ) အခါကာလ၏ ချွတ်ယွင်းခြင်း။ အသံဝိဒဟိတာ ဝါ ကာလဝိသင်္ကေတေန ဝါ။ ကင်္ခါ၊ ၂၄၈။ (-ဝိ၊ ငွေ၊ ၃။ ၇၄၊ ၇၅၊ ၁၃၇။) ကာလဝိသင်္ကေတေနာတိ ကာလဿ ဝိသင်္ကေတေန၊ ဒိဝသဝိသင်္ကေတေနာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ကင်္ခါ၊ ငွေ၊ သင်္ခါ၊ ၄၁၀။

ကာလဝိသယ (တိ) [ကာလ + ဝိသယ] (က) အခါကာလလျှင် သက်ရာရှိသော၊ အခါကာလအနက်၌ သက်သော။ (ခ) အခါကာလလျှင် အရာရှိသော။ (က) ယတောတိ ယသ္မိ ကာလေ။ အယံ ဟိ တော-သဒ္ဓေါ ဒါ-သဒ္ဓေါ ဝိယ ဣဓ ကာလဝိသယော။ သံ၊ ငွေ၊ ၂။ ၈၄။ အံ၊ ငွေ၊ ၃။ ၂၉၄။ (ခ) ကာလဝိသယော စာယံ အန္တသဒ္ဓေါ၊ န ပန ကာလတ္တော။ တေနာဟ “အဓိပ္ပါယော”တိ။ အနုဋ္ဌိ၊ ၃။ ၄၈။

ကာလဝိသေသ (ပု) [ကာလ+ဝိသေသ] ကာလအထူး။ ဣမေသံ ဒွိန္ဒံ မဟာကပ္ပါနံ အန္တရေ ယထာဝုတ္တပရိစ္ဆေဒေ ကာလဝိသေသေတိ။ စရိယာ၊ ငွေ၊ ၁၇။ (- နေတ္ထိ၊ ငွေ၊ ၂။ ၀၆၊ ၁၇၂။ ကင်္ခါ၊ ငွေ၊ ၆၈။ ဒိ၊ ငွေ၊ ၁။ ၁၄၅။ သံ၊ ငွေ၊ သင်္ခါ၊ ၁။ ၂၀၈။ သံ၊ ငွေ၊ သင်္ခါ၊ ၂။ ၂၈၄။ အံ၊ ငွေ၊ ၂။ ၂၅၀။ အနုဋ္ဌိ၊ ၁။ ၁၅၂။ နေတ္ထိ၊ ငွေ၊ ၃၃။)

ကာလဝိသေသနိယမရဟိတ (တိ) [ကာလဝိသေသနိယမ + ရဟိတ] ကာလအထူးကိုမှတ်ခြင်းမှ ကင်းသော။ ပူဇိတဗ္ဗာယေဝ ဟိ ဓမ္မာ ကာလဝိသေသနိယမရဟိတာ ပူဇာရဟာ ဧတ္ထ ဝုတ္တာတိ အဓိပ္ပါယော ဒဿိတော။ သံ၊ ငွေ၊ သင်္ခါ၊ ၁။ ၉၆။

ကာလဝိသေသယောဂါဘာဝ (ပု) [ကာလဝိသေသယောဂ+အဘာဝ] ကာလအထူးနှင့် ယှဉ်ခြင်း၏ မရှိခြင်း။ ကာလန္တရယောဂါဘာဝ-ကြည့်။

ကာလဝိသေသဝစနိစ္ဆာ (ထိ) [ကာလဝိသေသ + ဝစန + ဣစ္ဆာ] ကာလအထူးကို ဆိုလိုခြင်း၊ ကာလအထူးကို ဆိုခြင်း၌ အလိုဆန္ဒ။ တံ သဗ္ဗံ ကာလဝိသေသဝစနိစ္ဆာယ အဘာဝတော “ဒိဋ္ဌ”န္တေဝ ဝုတ္တံ ယထာ “ဒုဒ္ဓ”န္တိ။ အံ၊ ငွေ၊ ၂။ ၂၅၅။

ကာလဝိသေသဝါစက (တိ) [ကာလဝိသေသ + ဝါစက] ကာလအထူးကိုဟောသော။ ကာလပရိယာယ-ကြည့်။

ကာလဝိသေသဝိသယ (တိ) [ကာလဝိသေသ + ဝိသယ] ကာလအထူးလျှင် အရာရှိသော။ ပုဗ္ဗသဒ္ဓေါ ကာလဝိသေသဝိသယောတိ အာဟ “ပုဗ္ဗေ စ ကဿပဗုဒ္ဓါဒိကာလေပိ”တိအာဒိ။ သံ၊ ငွေ၊ ၁။ ၁၀၅။

ကာလဝိသေသနပေက္ခ (တိ) [ကာလဝိသေသ + အနပေက္ခ] ကာလအထူးကို-မငဲ့-ငဲ့ခြင်း မရှိ - သော။ ကာလဝိသေသနပေက္ခော

ကမ္မသာဓနော အာဘဠသဒ္ဓေါ ဘာသိတ-
ပရိယာယော။ အနုဋီ၊ ၁။ ၇၄။

ကာလဝေလာ (ထိ) [ကာလ+ဝေလာ] အခါ
ကာလဟူသောအပိုင်းအခြား၊ (ခဏ မဟုတ်
စသည်တို့၏ အစွမ်းဖြင့်) ညွှန်ပြအပ်သော
အချိန်အခါ။ တာယံ ဝေလာယံ ဣမံ ဥဒါနံ
ဥဒါနေသိတိ အယံ ကာလဝေလာ နာမ။ မ၊
ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁။ (-သုတ္တနိ၊ ၁။ ၂။ ၂၉၀။ မဟာနိ၊ ၁။
၄၁၄။) ဝေလီယတိ ခဏမဟုတ္တာဒိဝသေန
ဥပဒိသိယတိတိ ဝေလာ၊ ကာလောတိ အာဟ
“တာယံ ဝေလာယံ။ ပ။ အယံ ကာလဝေလာ
နာမာ”တိ။ မ၊ ဋီ၊ ၂။ ၇၈။

ကာလဝေလာတိက္ကန္တ (တိ) [ကာလဝေလာ+
အတိက္ကန္တ] ကာလအပိုင်းအခြားကို လွန်
သော။ ကာလဝေလာတိက္ကန္တံ ဝါစံ န ဘာ-
သေယျ။ မဟာနိ၊ ၁။ ၄၀၅။

ကာလဝေါဟာရ (ပု) [ကာလ+ဝေါဟာရ] ကာလ
ဟူသောခေါ်ဝေါ်ခြင်း။ ဓမ္မာနံ ပဝတ္တိ-
မေဝ စ ဥပါဒါယ ကာလဝေါဟာရေ။ မူလဋီ၊
၃။ ၁၇၀။

ကာလသံသန္ဓန (န) [ကာလ+သံသန္ဓန] အခါ
ကာလရောနှောခြင်း။ ဣဒါနိ အတိတံ အတ္တိတိ
ကာလသံသန္ဓနံ ဟောတိ။ အဘိ၊ ၁။ ၃။ ၁၅၀။
(-မူလဋီ၊ ၃။ ၆၈။)

ကာလသင်္ကရ (ပု) [ကာလ+သင်္ကရ] ကာလ
ရောယှက်ခြင်း။ ဒုတိယဿပိ ကာလသင်္ကရေ
အာပဇ္ဇတိ သဗ္ဗဿ သဗ္ဗလက္ခဏယောဂတော။
အနုဋီ၊ ၃။ ၉၆။

ကာလသင်္ဂဟ (ပု) [ကာလ+သင်္ဂဟ] (က)
အခါကာလ၌ ရေတွက်ခြင်း။ (ခ) အခါ
ကာလနှင့်စပ်ခြင်း။ (က) ဌိတမဇ္ဈနိကောပိ
ကာလသင်္ဂဟံ ဂစ္ဆတိ။ ဝိ၊ ၁။ ၃။ ၉၈။ ကင်္ခါ၊ ၁။
သစ်၊ ၂။ ၈၈။ (ခ) တေ မမာတိ ကာ ဒိဋ္ဌိတိ-
အာဒိဟိ တိဿန္တံ ဝိပဉ္စဒိဋ္ဌိနံ ဝိဘာဂဉ္စ ဂဏနဉ္စ
ကာလသင်္ဂဟဉ္စ ပုစ္ဆိတော။ ပဋိသံ၊ ၁။ ၂။ ၆၆။

ကာလသညာ (ထိ) [ကာလ+သညာ] အခါ
ကာလဟူသော အမှတ်သညာ။ ကုဋိကာရေ
မဟာဇာတ သုဋ္ဌရိတ္တေ ဝိကာလေ ကာလ-
သညာယ။ ဖိလိန္ဒ၊ ၂။ ၅၈။ (-ဝိ၊ ၁။ ၃။ ၁၄၂။
ကင်္ခါ၊ ၁။ ၁၀၀။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ၊ ၂။ ၅၈။ အဘိ၊ ၁။
၄၁၃။ မဟာနိ၊ ၁။ ၂။ ၂၈၂။)

ကာလသညီ (တိ) [ကာလသညာ+ဤ] အခါ
ကာလဟူသော အမှတ်ရှိသော။ ဝိကာလေ
ကာလသညီ သန္တံ ဘိက္ခု အနာပုစ္ဆာ ဂါမံ
ပဝိသတိ။ ဝိ၊ ၂။ ၂။ ၁၆။ (-ကင်္ခါ၊ ၂။ ၂၅။)

ကာလသဉ္စယ (ပု) [ကာလ+သဉ္စယ] ကာလ
တို့၏အပေါင်း။ အပေါင်းကဲ့သို့ယူအပ်သော
ကာလ။ အဗ္ဗမာသောတိအာဒိနာ နယေန
အဟောရတ္တာဒိသင်္ခါတံ ကာလသဉ္စယံ ဝါ။
အဘိ၊ ၁။ ၁။ ၁၀၁။ သဉ္စိတာ ဝိယ ဂယမာန-
ကာလာ ဧဝ ကာလသဉ္စယော။ မူလဋီ၊ ၁။ ၆၁။

ကာလသတ (န) [ကာလ+သတ] အချိန်
အခါ - တရာ - အရာ။ ဧဝံ ကာလသတမ္ပိ
ကာလသဟဿမ္ပိ ကာလသတသဟဿမ္ပိ ဝါ-
စာယ သဇ္ဈာယော ကာတဗ္ဗော။ အဘိ၊ ၁။
၂။ ၂။ ၁၅။ (-ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၁။ ၂။ ၂။)

ကာလသတသဟဿ (န) [ကာလသတ +
သဟဿ] အချိန်အခါ - တသိန်း - အသိန်း။
ကာလသတ-ကြည့်။

ကာလသတ္တမိ (ထိ) [ကာလ+သတ္တမိ] ကာလ၌
သက်သော သတ္တမိဝိဘတ်။ သဒ္ဓဝိဒ္ဓ ပန ဝဒန္တိ
ဘူတပုဗ္ဗန္တိ ဣဒံ ကာလသတ္တမိယာ နေပါ-
တိကပဒန္တိ။ အတိတကာလေတိ ဟိ တေသံ
မတေန အတ္ထော။ သိ၊ ၁။ ၁။ ၂။ ၃၀၁။

ကာလသန္တာနဘေဒရဟိတ (တိ) [ကာလသန္တာ-
နဘေဒ+ရဟိတ] ကာလသန္တာန် အပြားမှ
ကင်းသော။ ဧကကာလသန္တာနေဟိ ကာလ-
သန္တာနဘေဒရဟိတေဟိ ဧကဒေသန္တရေဟိ။
အနုဋီ၊ ၃။ ၂။ ၄။

ကာလသမညာ (ထိ) [ကာလ+သမညာ] အခါ
ကာလဟူသောအမည်။ဓမ္မဿ ပန အဝတ္ထာ-
ဘေဒေါ။ တဉ္စ ဥပါဒါယ လောကေ ကာလ-
သမညာတိ ဒဿေတံ “အတိတာဒိဘေဒေါ စ
နာမ အယ” န္တိ အာဒိ ဝုတ္တံ။ ဒီ၊ ဇီ၊ ၃။ ၁၉၂။

ကာလသမယ (ပု) [ကာလ+သမယ] သင့်လျော်
လျောက်ပတ်သောအခါ။ တတ္ထ နိစ္စသမယော
ကာလသမယောတိ ဒေ သမယာ။ ဒီ၊ ဇီ၊ ၃။
၁၃၆။ (- ၁၃၉။) ယုတ္တပတ္တကာလေ ဝေ
သမယော ကာလသမယော။ ဒီ၊ ဇီ၊ ၃။ ၁၄၀။

ကာလသမိဒ္ဓိ (ထိ) [ကာလ+သမိဒ္ဓိ] အခါကာလ
၏ ပြည့်စုံခြင်း၊ ပြည့်စုံသော အခါကာလ၊
ခေတ်ကောင်း အခါကောင်း။ တဒိဿယ
ကာလသမိဒ္ဓိယာ နိဗ္ဗတ္တဿ ကလျာဏကမ္မံ
ဝိပါကံ ဒေတိ။ အဘိ၊ ဇ္ဇ၊ ၂။ ၄၂၆။

ကာလသမ္ပတ္တိ (ထိ) [ကာလ+သမ္ပတ္တိ] အခါ
ကာလ၏ ပြည့်စုံခြင်း၊ ပြည့်စုံသော အခါကာ
လ၊ ခေတ်ကောင်း အခါကောင်း။ (မဟာ-
သုဒဿန စကြာမင်းစသော မင်းကောင်းတို့
ဖြစ်ရာ အခါနှင့် ကမ္ဘာဦးအခါစသော လူ
ကောင်းတို့၏ ဖြစ်ထွန်းပေါ်ပေါက်ရာ ခေတ်
အခါသည် ကာလသမ္ပတ္တိမည်၏။ အဘိ၊ ဇ္ဇ၊ ၂။
၄၂၁။ အံ၊ ဇီ၊ ၂။ ၁၀၆။ မူလ၊ ဇီ၊ ၂။ ၂၁၀။ ဘုရား
ပွင့်တော်မူရာ ခေတ်အခါသည် ကာလသမ္ပတ္တိ
မည်၏။ ဥဒါန၊ ဇ္ဇ၊ ၂၄။ ဒီ၊ ဇီ၊ ၁။ ၄၈။ သီ၊ ဇီ၊
သစ်၊ ၁။ ၁၇၉။ မ၊ ဇီ၊ ၁။ ၄၃။ သံ၊ ဇီ၊ ၁။ ၃၉။
အံ၊ ဇီ၊ ၁။ ၃၆-၇။) အတ္ထေကစ္စာနိ ကလျာ-
ဏာနိ ကမ္မသမာဒါနာနိ ကာလသမ္ပတ္တိ
အာဂမ္မ ဝိပစ္စန္တိ။ အဘိ၊ ဝိ၊ ၃၅။ (- ဒီ၊ ဇ္ဇ၊
၁။ ၃၅။ မ၊ ဇ္ဇ၊ ၁။ ၁၂။ သံ၊ ဇ္ဇ၊ ၁။ ၁၁။ အံ၊ ဇ္ဇ၊ ၁။
၁၁။ ပဋိသံ၊ ဇ္ဇ၊ ၂။ ၁၂၇။ ဥဒါန၊ ဇ္ဇ၊ ၂၄။ ခုဒ္ဒက၊
ဇ္ဇ၊ ၉၃။)

ကာလသမ္ပတ္တိပဋိဗဟိတ (တိ) [ကာလသမ္ပတ္တိ+
ပဋိဗဟိတ] ကာလသမ္ပတ္တိသည် တားမြစ်
အပ်သော။ ဝေ ကာလသမ္ပတ္တိပဋိဗဟိတတ္တာ

ဝိပါကံ ဒါတံ အသက္ကောန္တာနိ ကာလဝိပတ္တိယံ
အာဂမ္မ ဝိပစ္စန္တိတိ ပဇာနာတိ။ အဘိ၊ ဇ္ဇ၊ ၂။
၄၂၃။

ကာလသမ္ပတ္တိပဋိဗဟိတ (တိ) [ကာလသမ္ပတ္တိ+
ပဋိဗဟိတ] ကာလသမ္ပတ္တိသည် တားမြစ်အပ်
သော။ အတ္ထေကစ္စာနိ ပါပကာနိ ကမ္မသမာ-
ဒါနာနိ ကာလသမ္ပတ္တိပဋိဗဟိတနိ န ဝိပစ္စန္တိ။
အဘိ၊ ဝိ၊ ၃၅။ အံ၊ ဇ္ဇ၊ ၂။ ၁၁၁။ (- အဘိ၊ ဇ္ဇ၊
၂။ ၄၂၂။)

ကာလသမ္ပဒါ (ထိ) [ကာလ+သမ္ပဒါ] အခါ
ကာလ၏ပြည့်စုံခြင်း၊ ပြည့်စုံသော အခါကာ-
လ၊ ခေတ်ကောင်း အခါကောင်း။ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒ-
ပရမာ ဟိ ကာလသမ္ပဒါ။ ဥဒါန၊ ဇ္ဇ၊ ၂၄။ ဒီ၊
၁။ ၄၈။ သီ၊ ဇီ၊ သစ်၊ ၁။ ၁၇၉။ မ၊ ဇီ၊ ၁။ ၄၃။
သံ၊ ဇီ၊ ၁။ ၃၉။ အံ၊ ဇီ၊ ၁။ ၃၇။

ကာလသမ္ပန္န (တိ) [ကာလ+သမ္ပန္န] အခါ
ကာလ၏ပြည့်စုံခြင်း၊ ပြည့်စုံသော အခါကာ-
လ။ ကတမေ တယော ကထိနတ္ထာရာ ရဟန္တိ၊
ဝတ္ထုသမ္ပန္နဉ္စေ ဟောတိ ကာလသမ္ပန္နဉ္စ
ကရဏသမ္ပန္နဉ္စ။ ဝိ၊ ၅။ ၃၀၇။

ကာလသဟစရိတ (တိ) [ကာလ+သဟစရိတ]
အခါကာလနှင့်တကွဖြစ်သော။ ကာလသဟ-
စရိတာ ဟိ ကုသလာ ဓမ္မာ ဣဓ ကာလ-
သဒ္ဓေန ဂဟိတာ အပရဿ အသမ္ဘဝတော။
အံ၊ ဇီ၊ ၂။ ၃၃၆။

ကာလသဟဿ (န) [ကာလ+သဟဿ] အချိန်
အခါ - တထောင် - အထောင်။ ကာလသတ-
ကြည့်။

ကာလသိဂါလ (ကာလသိင်္ဂါလ?) (ပု) [ကာလ
+ သိဂါလ] မြေခွေးနက်။ ဆဝေါ သိဂါလော-
တိ လာမကော ကာလသိဂါလော။ ကောတ္ထု-
ကောတိ တဿေဝ ဝေဝစနံ။ သံ၊ ဇ္ဇ၊ ၁။ ၁၁၇။

ကာလသီမာ (ထိ) [ကာလ + သီမာ] အခါကာလ
အပိုင်းအခြား။ ဝဿာနသင်္ခါတံ ကာလသီမံ
အတိက္ကန္တံ။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၁၉၉။

ကာလဿေဝ (ဗျ) စောစောအခါ၊ နံနက်စော
စော။ ကာလဝန္တ၊ (ခ) ကြည့်။

ကာလာကာလ (ပု) [ကာလ + အကာလ] အ
ချိန်အခါ၊ အချိန်အခါမဟုတ်၊ သင့်လျော်
သောအခါ၊ မသင့်လျော်သောအခါ။ ကာ-
လာကာလံ ဝိစိနံ ဆန္ဒဆန္ဒော။ ဇာ၊ ၁။ ၂၂၀။
(-ဇာ၊ ၁။ ၄၆၁။ ဝဇီရ၊ ၄၄၈။) ကာလာ-
ကာလန္တိ အယံ ပဋိစ္စန္ဒော ဟုတော စရဏ-
ကာလော၊ အယံ အပဋိစ္စန္ဒောတိ ဝေ
ကာလဉ္စ အကာလဉ္စ ဝိစိနန္တော။ ဇာ၊ ၁။ ၄၆၁။
၂၁၆။

ကာလာဂတ (တိ) [ကာလ + အာဂတ] (သင့်
လျော်သော) အခါ၌ရောက်လာသော။ သော
ကာလာဂတံ ဗျာကရဏာရဟံ ဝစော။ ဝိ၊ ၂။
၅၀၉။ (-အံ၊ ၂။ ၁၅၂။ ဇာ၊ ၂။ ၉။) ကာလာ-
ဂတန္တိ ကထေတဗ္ဗယုတ္တကာလေ အာဂတံ။ ဝိ၊
၄၂။ ၄၃၆။ ကာလာဂတာ စဿ အတ္တာ ပဗ္ဗ-
ဓာ ဟောန္တိတိ အတ္တာ အာဂစ္ဆမာနာဝယော-
ဝုဇုကာလေ အနာဂန္တာ ယုတ္တပုတ္တကာလေ
ပဌမဝယသ္မိယေဝ အာဂစ္ဆန္တိ စေဝ ဗဟူ စ
ဟောန္တိ။ အံ၊ ၄၂။ ၅၃။ (-ဇာ၊ ၁။ ၁၅၆။)

ကာလာဂမန (န) [ကာလ + အာဂမန] (က)
သေခြင်းသို့ ရောက်ခြင်း၊ သေခြင်း၏ဖြစ်
ခြင်း။ (ခ) သေခြင်းကို ဆိုင်းခြင်း။ (က)
တဒဓိဂမော စဿ ကေဝလံ ကာလာ-
ဂမနမေဝ။ ထေရ၊ ၄။ ၂။ ၆၉။ (ခ) သော ပန
အတ္တနော ကိစ္စဝိသေသံ အပဒိသိတွာ မိတ္တ-
သန္တဝေသေန ဝါ ကာလာဂမနံ အပဒိသိ-
တွာ။ နေတ္ထိ၊ ၄။ ၁၃၄။

ကာလာတိက္ကန္တ (တိ) [ကာလ + အတိက္ကန္တ] အ
ခါကာလကိုလွန်သော။ ကာလာတိက္ကန္တံ ဝါစံ
န ဘာသေယျ။ မဟာနိ၊ ၄၀၅။ (-ဇာ၊ ၁။ ၄။

ဝဇီရ၊ ၂၇၂။) ကာလာတိက္ကန္တံ ဝါစံ န ဘာ-
သေယျာတိ ကာလာတိတံ ဝါစံ န ကထေယျ၊
တဿ ကာလဿ အတိက္ကန္တတာ။ မဟာနိ၊ ၄။
၄၁၆။ (-ဇာ၊ ၁။ ၁၇၆။)

ကာလာတိက္ကန္တဘောဇန (န) [ကာလာတိက္ကန္တ +
ဘောဇန] (က) အခါကာလကို လွန်သော
စားဖွယ်။ (ခ) အခါကာလကိုလွန်သော စား
ဖွယ်ကိုစားခြင်း၊ မွန်းတည့်ချိန်ကိုလွန်၍ စား
ဖွယ်ကိုစားခြင်း။ (က) ဒိဝါပိ ကာလာ-
တိက္ကန္တဘောဇနံ န ဘုဉ္ဇေယျ။ သုတ္တနိ၊ ၄။
၂။ ၁၀၇-၈။ (ခ) ဝိကာလဘောဇနာတိ
ကာလာတိက္ကန္တဘောဇနာ မဇ္ဈိကာတိက္ကမ-
တော ပဌာယ ယာဝကာလိကပရိဘောဂါတိ
အတ္ထော။ သံ၊ ၄။ ၃။ ၃၃၅။ (-သံ၊ ၄။ ၂။ ၅၄၇။)

ကာလာတိက္ကမ (ပု) [ကာလ + အတိက္ကမ] (နု
ပျိုသော) အခါကာလကို လွန်ခြင်း။ ခဏ္ဍိစ္စန္တိ
ဣမိနာ ကာလာတိက္ကမေ ဒန္တနခါနံ ခဏ္ဍိတ-
ဘာဝကရဏကိစ္စတော။ မ၊ ၄။ ၁။ ၂၂၀။ သံ၊
၄။ ၂။ ၁။ အဘိ၊ ၄။ ၁။ ၃၆၄။ အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၉၂။
ပဋိသံ၊ ၄။ ၁။ ၁၄၀။ စူဠနိ၊ ၄။ ၁။ ၅။ (-ဝဇီရ၊
၂၂၆၊ ၂၇၂။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁၇၉။ ဝိမတိ၊ ၂။
၁၉၅။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၃၂၄။)

ကာလာတိက္ကမန (န) [ကာလ + အတိက္ကမန]
အခါကာလကိုလွန်ခြင်း။ ထွေ န ယုတ္တံ အတ္တ-
နော ကာလာတိက္ကမနမထွေ အာပတ္တိပ-
သင်္ဂါဘာဝတော။ ဝဇီရ၊ ၃၂၁။

ကာလာတိပတ္တိ (ထိ) [ကာလ + အတိပတ္တိ] ကြိ-
ယာကိုလွန်၍ဖြစ်ခြင်း။ (ကြိယာကို လွန်၍
ဖြစ်ခြင်း (ကာလာတိပတ္တိ) ဟူသည် တကယ်
ကြိယာဖြစ်ပြီး၍ လွန်သွားခြင်းမျိုးမဟုတ်၊
ဖြစ်သင့် ဖြစ်ထိုက်သော ဖြစ်စရာရှိသော
ကြိယာ မဖြစ်ခြင်းကိုပင် ကြိယာကိုလွန်၍ဖြစ်
ခြင်း (ကာလာတိပတ္တိ) ဟု ဆိုလိုသည်။ ဆန့်
ကျင်ဖက်အကြောင်းနှင့် ယှဉ်ခြင်း (ဆန့်ကျင်
ဖက်အကြောင်း ဖြစ်ပေါ်လာခြင်း) ကြောင့်

၎င်း၊ အကြောင်း ချိုတဲ့ခြင်းကြောင့်၎င်း ဖြစ်သင့် ဖြစ်ထိုက်သော ကြိယာ မဖြစ်ပဲ ရှိတတ်၏။ ထိုအကြောင်း နှစ်ပါးကြောင့် ဖြစ်သင့် ဖြစ်ထိုက်သော ကြိယာမဖြစ်ရာ၌ ကာလာတိပတ္တိ ဝိဘတ်ကို သုံးစွဲ ရသည်။
 ချဲ့ဦးအံ့ — အဇာတသတ်မင်း၏ ဘခင်ကို သတ်ခြင်း = ပိတုသုတကမဗ္ဗန္တရာယ်သည် မဂ်ဖိုလ်ရခြင်း၏ ဆန့်ကျင်ဖက် အကြောင်း တည်း။ ထိုဆန့်ကျင်ဖက် အကြောင်းနှင့် ပေါင်းဖက် ယှဉ်တွဲမိခြင်းကြောင့် ဖြစ်သင့် ဖြစ်ထိုက်သော (ဆန့်ကျင်ဖက်အကြောင်းနှင့် မပေါင်းဖက်မိက ဖြစ်စရာရှိသော) မဂ်ဖိုလ် ရခြင်းကြိယာ ဖြစ်မလာခြင်းသည် ကာလာ- တိပတ္တိမည်၏။ ထိုနေရာမျိုး၌ “သစာယံ...န ဝေါဓောပေဿထ၊ ဣမသ္မိံ ယေဝ အာသနေ ဝိရဇံ ဝိတမလံ ဓမ္မစက္ခု ဥပ္ပဋိဿထ (ဒီ၊ ၁။ ၈၁) = ရဟန်းတို့ ဤအဇာတသတ်မင်းသည် တရားနှင့်အညီ အုပ်ချုပ်သော ဖခင် မင်း ကြီးကို ဇီဝိတိန္ဒြေမှ မချခဲ့အံ့ (မသတ်ခဲ့အံ့) သာမညဖလသုတ် ဒေသနာကို ကြားနာရာ ဤနေရာ၌ပင်လျှင် အောက်မဂ်ဉာဏ် ဖိုလ် ဉာဏ်ကိုဖြစ်ရာ(ရရာ)လေပြီ”ဟု ကာလာတိ- ပတ္တိဝိဘတ်ကို သုံးစွဲ၍ ပါဠိစီကုံး ရသည်။
 ရဟန်းပြုခြင်းသည် ရဟန္တာဖြစ်ဖို့ရန် သင့် လျော်သော အကြောင်းတည်း။ မဟာနေ သူဌေးသားသည် ပဌမအရွယ်၌ လူ့ဘောင်မှ ထွက်ခွာ၍ ရဟန်းပြုခြင်းဟူသော အကြောင်း ချိုတဲ့ခြင်း (ရဟန်းမပြုခြင်း)ကြောင့် ဖြစ် သင့်ဖြစ်ထိုက်သော (ရဟန်းပြုခြင်းဟူသော အကြောင်းမချို့တဲ့ပါက ဖြစ်စရာရှိသော) ရဟန္တာဖြစ်ခြင်းကြိယာ ဖြစ်မလာခြင်းသည် ကာလာတိပတ္တိမည်၏။ ထိုနေရာမျိုး၌ “သစေ ပနနိက္ခမိတွာ ပဗ္ဗဇိဿ၊ အရဟတ္တံ ပါပုဏိဿ (ဓမ္မ၊ ၄။ ၂။ ၈၃) = အကယ်၍ ပဌမအရွယ်၌ လူ့ဘောင်မှထွက်၍ ရဟန်းပြုခဲ့အံ့၊ ရဟန္တာ အဖြစ်သို့ ရောက်ရာပြီ”ဟု ကာလာတိပတ္တိ

ဝိဘတ်ကို သုံးစွဲ၍ ပါဠိစီကုံးရသည်။) ကာ- လာဿ အတိပတနံ ကာလာတိပတ္တိ။ သာ ပန ဝိရုဒ္ဓပစ္စယပနိပါတတော ကာရဏဝေကလ္လ- တောဝါ ကြိယာယ အနဘိနိဗ္ဗတ္တိ။ ချဲ့ ၄၇၄။
 ကာလာတိပတ္တိဝစန (န) [ကာလာတိပတ္တိ + ဝစန] ကာလာတိပတ္တိဝိဘတ်။ တတ္ထ နာဘ- ဝိဿာတိ သစေ န အဘဝိဿထ၊ ဝေံ သတိတိ အတ္ထော။ အတိတေ ဟိ ဣဒံ ကာလာတိ- ပတ္တိဝစနံ။ သီ၊ ဇီ၊ သစ်၊ ၂။ ၁၉၆။
 ကာလာတိတ (တိ) [ကာလ + အတိတ] အခါ ကာလကိုလွန်သော။ ကာလာတိက္ကန္တ- ကြည့်။
 ကာလာတိတဝတ္ထ (န) [ကာလာတိတ + ဝတ္ထ] အခါကာလကိုလွန်သောအဝတ်။ ဟတဝတ္ထ- ကာနန္တိ ကာလာတိတဝတ္တာနံ။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၃၄၀။
 ကာလာဓိဝစန (န) [ကာလ + အဓိဝစန] အခါ ကာလကိုဟောသော သဒ္ဓါ။ သဗ္ဗတ္ထေဝ ပန အဒ္ဓါနန္တိ ကာလာဓိဝစနမေတံ။ မ၊ ၄။ ၁။ ၇၁။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၃၉။ မဟာနိ၊ ၄။ ၁၀၂။ (- မ၊ ၄။ ၁။ ၁၅၆။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၅၂။)
 ကာလာနန္တရ (တိ) [ကာလ + အနန္တရ] အခါ ကာလအခြားမရှိသော၊ ကာလမခြားသော။ ကာလာနန္တရတာယ ဟိ တေသံ သမနန္တရ- ပစ္စယော ဟောတိတိ လဒ္ဓိ။ အဘိ၊ ၄။ ၃။ ၃၄၆။ (- ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၁၆၆။)
 ကာလာနုကာလ (ပု) [ကာလ + အနုကာလ] အခါအားလျော်သောအခါ၊ အခါမပြတ်။ ယော စတူဟိ ပစ္စယေဟိ ပဝါရေတွာ သယ- မေဝ သလ္လက္ခေတွာ ကာလာနုကာလံ စီဝရာနိ ဒိဝသေ ဒိဝသေ ယာဂုဘတ္တာဒိနိတိ။ ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၂၄၈။ (- ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၁၃၂။ မ၊ ၄။ ၄။ ၂၂၀။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၂၁၉။ အံ၊ ၄။ ၃။ ၇၁၁၄၊ ၃၂၃။ ဥဒါန၊ ၄။ ၃၈၁။ ဇာ၊ ၄။ ၇။ ၁၃၄။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၃၁၉။ ကင်္ခါ၊ ၄။ ၁။ ၃၀၅။ မ၊ ၄။ ၃။ ၄၀၇။ အံ၊ ၄။ ၃။ ၁၁၁၃။)

ကာလာနုရူပ (တိ) [ကာလ + အနုရူပ] အခါ
ကာလအားလျော်သော။ ကာလဝိပဿိ-
ကြည့်။

ကာလာပဒေသ (ပု) [ကာလ + အပဒေသ]
အခါကာလကို ညွှန်းခြင်း။ ကာလာပဒေသ
ဒေသန္တော “ဓာတုကသာပကရဏံ ဒေ-
သေန္တော” တိအာဒိမာဟ။ အနုဋီ၊ ၃။ ၁။

ကာလာမ (ပု) [ကာလာမ + က] (၁) ကာလာမ
မင်း။ (တိ) (၂) ကာလာမအနွယ်၌ဖြစ်
သောသူ။ (၁) ကေသမုတ္တံ နာမ ကာ-
လာမာနံ နိဂမော တဒဝသရိ။ အံ၊ ၁။ ၁၀၉။
(-ဒိ၊ ၄။ ၁။ ၂၀။) ကာလာမာနံ နိဂမောတိ
ကာလာမာ နာမ ခတ္တိယာ တေသံ နိဂမော။
အံ၊ ၄။ ၂။ ၁၀၃။ ကာလာမာတိ ကာလာမ-
ဂေါတ္တသမ္ပန္နော ဇနေ အာလပတိ။ သိ၊ ၄။ ၁၆။
၁။ ၁၄၃။ (တိ) (၂) အယံ ခေါ အာလာ-
ရော ကာလာမော ပဏ္ဍိတော ဗျတ္တော မေ-
ဓာဝိ။ ဝိ၊ ၃။ ၁၀။ (-ဒိ၊ ၂။ ၁၀၀။ မ၊ ၁။ ၂၂၀၊
၃၀၄။ မ၊ ၂။ ၂၉၃၊ ၂၉၄။ မိလိန္ဒ၊ ၂၂၀၊
၂၂၉။) ကာလာမောတိ ဂေါတ္တံ။ ဒိ၊ ၄။ ၂။
၁၆၀။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၈၈။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၁၆၀။

ကာလာမဂေါတ္တသမ္ပန္န (တိ) [ကာလာမဂေါတ္တ
+ သမ္ပန္န] ကာလာမအနွယ်နှင့် စပ်သော။
ကာလာမ (၁) ကြည့်။

ကာလာမသုတ္တ (န) [ကာလာမ + သုတ္တ] ကာ-
လာမ မင်းသားတို့အား ဟောသောသုတ်။
အင်္ဂုတ္တရနိကာယပါဠိ၊ ၃-နိပါတ်၊ ၂-ပဏ္ဏာ-
သက၊ ၂-ဝဂ်၊ ၅-သုတ်၊ ကေသမုတ္တိသုတ်ကို
ပင် ခေါ်သည်။ ဘုရားသခင်သည် ဤသုတ်ကို
ကေသမုတ္တနိဂုံး၌ နေထိုင်ကြကုန်သော ကာ-
လာမမင်းသားတို့အား ဟောတော်မူသည်။
ကေသမုတ္တနိဂုံးဟူသည် ကောသလတိုင်းရှိ
ရွာကြီး တရွာပင် ဖြစ်သည်။ ၎င်းရွာသည်
တခုသော တောအုပ်ဝ၌ တည်ရှိ၍ ထိုတော
အုပ်ကို ဖြတ်သန်းသွားလာသူတို့သည် ထိုရွာ

၌ဝင်၍ အပန်းဖြေ နားနေစမြဲဖြစ်၏ (အံ၊ ၄။
၂။ ၁၀၃)။ ထို့ကြောင့် ကေသမုတ္တနိဂုံးသည်
အယူဝါဒစုံသော လူမျိုးစုံရောက်ဖူး အပန်း-
ဖြေ နားနေဖူးသော ရွာဖြစ်သည်။ ထိုနိဂုံးသို့
ရောက်ဖူးသူများတွင် ဗုဒ္ဓရှင်တော်မြတ်နှင့် စင်-
ပြိုင်ဝါဒ တည်ထောင်နေသူများလည်း ပါဝင်
မည်မှာ မလွဲပေ။ ရဟန်းပုဂ္ဂိုလ် အပါအဝင်
ကေသမုတ္တရွာနိဂုံးသို့ ရောက်လာတိုင်းသော
သူတို့သည် “မိမိတို့ဝါဒသာ ကောင်းကြောင်း၊
အခြားသောပုဂ္ဂိုလ်တို့၏ဝါဒသည် မကောင်း-
ကြောင်း၊ အချိုးနီးသာ ဖြစ်ကြောင်း၊ ဝါဒ
ကို အကြောင်းပြ၍ လိမ်ညာနေသူများ ဖြစ်
ကြောင်း” စသည်ဖြင့် မိမိတို့ဝါဒကိုချီးမြှောက်
ကာ အခြားသူတို့ဝါဒကို ထိပါးပုတ်ခတ်၍
ကာလာမမင်းသားတို့အား ပြောဆိုကြ၏။
ကာလာမမင်းသားများသည် မည်သည့်ဝါဒ
ကို လက်ခံကျင့်သုံးရမည်ဟု မဆုံးဖြတ်တတ်
ကြတော့ပေ။ မည်သူ၏ဝါဒသည် အစစ်အမှန်
ဖြစ်၍ မည်သူ၏ဝါဒသည် အတုအယောင်ဖြစ်
ကြောင်း မဝေခွဲတတ်တော့ပေ။

အခါတပါး၌ ဘုရားသခင်သည် ကောသ-
လတိုင်း၌ ဒေသစာရိကြာချီတော်မူစဉ် ကာ-
လာမမင်းသားတို့ နေထိုင်ရာ ကေသမုတ္တ
ရွာနိဂုံးသို့ ရောက်လာ၏။ ကာလာမမင်းသား
များသည် ဘုရားသခင် ရောက်လာသည်ဟု
သတင်းကြားသဖြင့် ဘုရားရှင်ထံ အဖူး-
မြော် လာရောက်ကြ၏။ ဘုရားသခင်နှင့် နှုတ်
ဆက်စကား ပြောကြားပြီးနောက် “ကေသ-
မုတ္တရွာနိဂုံးသို့ ရောက်လာသမျှ ရဟန်းပုဂ္ဂိုလ်
များသည် မိမိတို့ဝါဒသာ ကောင်းကြောင်း
အခြားသူတို့၏ဝါဒသည် မကောင်းကြောင်း
စသည်ဖြင့် မိမိတို့အယူဝါဒကို ချီးမြှောက်၍
သူတပါးတို့၏အယူဝါဒကို ထိပါးပုတ်ခတ်၍
ပြောဆိုကြပါသည်။ ဘုရားတပည့်တော်တို့
လည်း မည်သည့်ဝါဒကို လက်ခံကျင့်သုံးရမည်
ဟု မဆုံးဖြတ်တတ်ပါ။ မည်သူ၏ဝါဒသည်

အစစ်အမှန်ဖြစ်၍၊ မည်သူ၏ဝါဒသည် အတုအယောင်ဖြစ်ကြောင်း မဝေခွဲတတ်ပါ။ အားလုံးသောဝါဒအပေါ်၌ ယုံမှားသံသယဖြစ်နေကြပါသည်”ဟုလျှောက်ထားကြ၏။ ထိုအခါ ဘုရားသခင်က “မင်းသားတို့ သင်တို့သည် ယုံမှားသံသယဖြစ်သင့်သောအရာ၌ ယုံမှားသံသယဖြစ်ခြင်းပင် ဖြစ်သည်။ မင်းသားတို့ အယူဝါဒတခုကို—

(က) တဆင့်ကြားသဖြင့် လည်း ဟုတ်လှပြီ မှန်လှပြီဟု အလျင်စလို လက်မခံသင့်။

(ခ) ဘိုးဘေးစဉ်ဆက် ဆင်းသက်လာသော မိမိလောအယူဝါဒဖြစ်သည် ဟူ၍ လည်း ထိုအယူဝါဒကို အလျင်စလို လက်မခံသင့်၊ လက်မခံထိုက်။

(ဂ) ဤသို့ ဖြစ်ဘူးသတတ်ဟူသော စကားမျှဖြင့်လည်း ထိုအယူဝါဒကို အလျင်စလို လက်မခံသင့်၊ လက်မခံထိုက်။

(ဃ) မိမိလေ့လာနေသော စာပေကျမ်းဂန်နှင့် ညီညွတ်ပေသည်ဟူ၍လည်း ထိုအယူဝါဒတခုကို အလျင်စလို လက်မခံသင့်၊ လက်မခံထိုက်။

(င) ကြံဆ တွေးတောကာမျှဖြင့်လည်း အယူဝါဒတခုကို အလျင်စလို လက်မခံသင့်၊ လက်မခံထိုက်။

(စ) နည်းမှီးယူခြင်းဖြင့်လည်း အယူဝါဒကို အလျင်စလို လက်မခံသင့်၊ လက်မခံထိုက်။

(ဆ) အခြင်းအရာကို ကြံစည်သောအားဖြင့်လည်း အယူဝါဒတခုကို အလျင်စလို လက်မခံသင့်၊ လက်မခံထိုက်။

(ဇ) မိမိကြံစည်ထားသော အယူဝါဒနှင့် တိုက်ဆိုင် မိပေသည်ဟူ၍လည်း အယူဝါဒတခုကို အလျင်စလို လက်မခံသင့်၊ လက်မခံထိုက်။ (လောက၌ မိမိကိုယ်ကိုမိမိ ရှင်းရှင်း ပြတ်ပြတ် စဉ်းစားတတ်သူဟု ထင်နေသူများ အတော်များများရှိ၏။ ထိုသူများသည် မိမိ

ကြံစည် စိတ်ကူး၍လက်ခံထားသော အယူဝါဒနှင့် တိုက်ဆိုင်မိလျှင် ထိုအယူဝါဒကို အလျင်စလို လက်ခံတတ်ကြသည်။ အတွေးအခေါ်များ၊ အယူဝါဒများချင်း တိုက်ဆိုင်မှုမဖြစ်နိုင်သလော။ ထို့ကြောင့် ဘုရားသခင်က မိမိတွေးခေါ်ကြံစည်၍ လက်ခံထားသော အယူဝါဒနှင့် တိုက်ဆိုင်မိပေသည်ဟူ၍လည်း အယူဝါဒတခုကို အလျင်စလို လက်သင့်မခံရန် ဟောတော်မူသည်။)

(ဈ) ဤအယူဝါဒသည် ငါတို့ယုံကြည်ထိုက်သော ရဟန်း(ပုဂ္ဂိုလ်)၏ အယူဝါဒဖြစ်သည်ဟူ၍လည်း ထိုအယူဝါဒကို အလျင်စလို လက်မခံသင့်၊ လက်မခံထိုက်။

(ည) ဤအယူဝါဒသည် ငါတို့ဆရာရဟန်း၏ အယူဝါဒဖြစ်သည်ဟူ၍လည်း ထိုအယူဝါဒကို အလျင်စလို လက်မခံသင့်၊ လက်မခံထိုက်။

ကာလာမမင်းသားတို့ သင်တို့သည် ဤတရားတို့ကား အကုသိုလ်တရားတို့တည်း၊ ဤတရားတို့ကား အပြစ်ရှိသောတရားတို့တည်း၊ ဤတရားတို့ကား ပညာရှိ ကဲ့ရဲ့အပ်သောတရားတို့တည်း၊ ဤတရားများကို လက်ခံကျင့်သုံးခဲ့သော် အကျိုးမဲ့ဖြစ်မည် ဆင်းရဲဒုက္ခရောက်မည်ဟု သင်တို့ကိုယ်တိုင် သိရှိအံ့၊ ထိုတရားများကို ပယ်ကြရမည်၊ ထိုတရားများ ဖြစ်ပေါ်အောင် အားပေး လှုံ့ဆော်သော အယူဝါဒကိုလည်း မလိုက်နာရ၊ ပယ်ကြရမည်။ ဤတရားတို့ကား ကုသိုလ်တရားတို့တည်း၊ ဤတရားတို့ကား အပြစ်မဲ့သောတရားတို့တည်း၊ ဤတရားတို့ကား ပညာရှိ ချီးမွမ်းအပ်သော တရားတို့တည်း၊ ဤတရားများကို လက်ခံကျင့်သုံးသော် အကျိုးရှိမည် ချမ်းသာသုခဖြစ်မည်ဟု သင်တို့ကိုယ်တိုင် သိရှိအံ့၊ ထိုတရားများကို ပြည့်စုံအောင် ပြုလုပ်ကြရမည်၊ ထိုတရားများ ဖြစ်ပေါ်အောင် အားပေး လှုံ့ဆော်သော အယူဝါဒကိုလည်း လိုက်နာကျင့်သုံးကြရမည်” စသည်ဖြင့် ဟောတော်မူ

သောသုတ်ဖြစ်သည်။ ကာလာမ မင်းသားများသည်ဤသုတ်အဆုံး၌ သရဏဂုံတည်ကြ၏။ ကေသမုတ္တနိဂုံး၌ ဟောသောကြောင့် ကေသမုတ္တိသုတ်ဟူ၍လည်းခေါ်ကြသည်။ ဆဋ္ဌမူ၌ကား ကေသမုတ္တိသုတ်ဟု နာမည်ပေးထား၏ (အံ၊ ၁။ ၁၈၉-၁၉၄။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၁၈၁-၂။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၁၆၅-၆)။ ကာလာမအမျိုးသားတို့အား ဟောကြားသော သုတ်ဖြစ်၍ ကာလာမသုတ်ဟုလည်း ခေါ်ကြသည်။ မာ ပိဋကသမ္ပဒါနေနာတိ ကာလာမသုတ္တေ သာဠသုတ္တေ စ အာဂတံ ပါဠိမာဟ။ သီ၊ ၄။ သစ်၊ ၁။ ၉၆။

ကာလာမေယျ (ပု) [?] စွန်နက်။ (သျှ-၌ ကာလ = စွန်နက်။ မေယျ = စွန်နီဟု ပြန်ဆို၏။) ကာလာမေယျာ ဗလိယက္ခာ။ ဇာ၊ ၂။ ၃၄၇။ ဇာ၊ ၄။ ၇။ ၃၁၇။

ကာလာရုက္ခ (ပု) [ကာလာ + ရုက္ခ] (၁) ထန်း၊ နှာပင်၊ နီပဆေးပင်။ (၂) မဲပင်။ (၃) ကြံဟင်းညှိပင်။ ကာလာရုက္ခေဟိတိ မဉ္ဇိဋ္ဌရုက္ခေဟိ လတာဇာတိကေဟိ၊ ယေသံ ပတ္တာနိ မဏ္ဍုကသဒိသာနိ ဟောန္တိ၊ လတာ ပန ယောဇနမတ္တမ္ပိ ဒိသာ ဟောတိ၊ ဘိက္ခုနံ အကပ္ပိယရဇနေ ပဝိဋ္ဌာ ဟောန္တိ၊ ယောဇနဝလ္လိတိ ပိတေသံယေဝ နာမံ။ အထ ဝါ ကာလာရုက္ခေဟိတိ နီလိနာမကေဟိ ရုက္ခေဟိ။ အထ ဝါ ကာလာရုက္ခေဟိတိ သာမရုက္ခေဟိ၊ ယေလောကေ ကြံဟင်းညှိတိ ဝုစ္စန္တိ။ ကာလရုက္ခေဟိတိပိ ပါဠော၊ သော အပါဠော။ ဇာ၊ ၂။ ၃၄၇။ ဇာ၊ ၄။ ၇။ ၃၁၃-အဖွင့် ဇာ၊ ၄။ သစ်၊ ၃။ ၁။ ၉၆။

ကာလာရောဓန (န) [ကာလ + အာရောဓန] အခါကာလကို - ပြောကြား - သိစေ - ခြင်း။ ပုဗ္ဗက္ခသမယန္တိ ဧတ္ထ ကိဉ္စာပိ ပါဠိယံ ကာလာရောဓနံ န ဝုတ္တံ၊ အထ ခေါ အာရောဓိတေယေဝ ကာလေ အာမာသိတိ ဝေဒိ-

တဗ္ဗော။ ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၁၇၆။ (- သာရတ္ထ၊ ၂။ ၉။ ၃၃၉။)

ကာလာရောဓနသဒ္ဓ (ပု) [က. လာရောဓန + သဒ္ဓ] အခါကာလကို ပြောကြားသောအသံ။ သဒ္ဓံ သုတ္တာဝါတိ ကာလော ဘန္တေ ဓမ္မသဝနာယာတိ ကာလာရောဓနသဒ္ဓံ ပစ္စက္ခတော ပရမ္ပရာယ စ သုတ္တာ။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၂၈၁။ (- မ၊ ၄။ ၁။ ၃၃၁။)

ကာလာသောက (ပု) [ကာလ + အသောက] ကာလာသောကမင်း။ ဤမင်းသည် သာသနာတော်၌ ဒုတိယသင်္ဂါယနာတင်သော မင်းအဖြစ် ထင်ရှားကျော်ကြားသည်။ ဘုရားသခင် ပရိနိဗ္ဗာန်စံဝင်တော်မူပြီးနောက် ဇမ္ဗူဒိပ်ကျွန်း၌ အဇာတသတ်မင်းသည် ၂၄-နှစ်၊ ဥဒယဘဒ္ဒမင်းသည် ၁၆-နှစ်၊ အနုရုဒ္ဓါနှင့် မုဏ္ဍ (=မဟာမုဏ္ဍိက။ ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၁၄၀) မင်းသည် ၈-နှစ်၊ နာဂဒါသမင်းသည် ၂၄-နှစ်၊ သုသုနာဂမင်းသည် ၁၈-နှစ် နန်းစံခဲ့ကြသည်။ ကာလာသောကမင်းသည် သုသုနာဂမင်း၏ သားတော်ဖြစ်သည်။ သာသနာတော်နှစ် ၉၀-ပြည့်၌ မမည်းတော်၏ အရိုက်အရာဖြစ်သော ဝေသာလီပြည်ကို ဆက်ခံစိုးစံသည် (ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၅၄)။ ဘုရားသခင် ပရိနိဗ္ဗာန်စံပြီးနောက် အနှစ်တရာ (ကာလာသောကမင်းနန်းစံ ၁၀-နှစ်) ကြာသောအခါ ဝေသာလီပြည် ဝဇ္ဇီတိုင်းသား ရဟန်းများသည် “ဆားမရှိရာ အရပ်၌ ဘုဉ်းပေးသုံးဆောင်ရန် ဆားကို သားချို၌ထည့်၍ ဆောင်ယူကောင်းသည်။ ရဟန်းတို့အား ရွှေငွေအပ်သည်” စသည်ဖြင့် ဝိနည်းတရားတော်နှင့်မညီသော အဓမ္မဝတ္ထု ဆယ်ပါးကို ကျင့်သုံးနေကြသဖြင့် ဒုတိယသင်္ဂါယနာတင်ရန် အကြောင်းအချက်ဖြစ်ပေါ်လာသည်။ ကောသမ္ပိပြည်၌ သီတင်းသုံးနေထိုင်လျက်ရှိသော ရှင်မဟာယသမထေရ်သည် ဝဇ္ဇီတိုင်းသားရဟန်းတို့ ဝိနည်းတရားတော်နှင့် မလျော်သောအကျင့်များကို ကျင့်

သုံးနေကြကြောင်းကြားသိရသောအခါများ
စွာ စိတ်မချမ်းမသာ ဖြစ်ရှာ၏။ ရှင်ရေဝတ
ထေရ်၊ ရှင်သဗ္ဗကာမိထေရ် စသော ရဟန္တာ
များကို တိုက်တွန်းနှိုးဆော်လျက် အလဇ္ဇီ
ရဟန်းတို့၏ မိစ္ဆာဝါဒကို တွန်းလှန်ဖြေရှင်းရန်
ဝေသာလီပြည် မဟာဝုန်ကျောင်းတိုက်သို့ ကြွ
တော်မူသည် (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၆)။ ဝဇ္ဇီတိုင်းသား
ရဟန်းတော်များက ရှင်မဟာယသမထေရ်
အမှူးရှိသော ရဟန်းတို့သည် မိမိတို့အား ရန်
ပြုရန် လာနေကြပါပြီဟု ကာလာသောက
မင်းကြီးအား ဂုံးချောကြ၏။ မင်းကြီးလည်း
ယုံစားမိသဖြင့် ရှင်မဟာယသမအမှူးရှိသော
ရဟန္တာ ၇၀၀-မလာရအောင် တားဆီးကြ
ချေဟု အမတ်များအား စေခိုင်းတော်မူ
သည်။

သို့သော် မင်းကြီးစေလွှတ်သော အမတ်
များနှင့် ရှင်မဟာယသမထေရ်တို့ မဆုံမိကြ
ပေ။ နောက်ဆုံးတွင် ဝဇ္ဇီတိုင်းသား ရဟန်း
များကသာ ဝိနည်းတရားတော်နှင့် မလျော်
သောအကျင့် ကျင့်သုံးနေထိုင်ကြသည်ကို သိ
ရှိသဖြင့်၎င်း၊ နှမတော် နန္ဒာ၏ တရားဟော
ချက်အရ ရှင်မဟာယသမအမှူးရှိသော ရဟန်း
တို့ကသာ ဝိနည်းတရားတော်နှင့်လျော်ညီစွာ
ကျင့်ကြံနေထိုင်ကြသည်ကို သိရှိသဖြင့်၎င်း
နောင်တ ကြီးစွာရပြီးလျှင် ရှင်မဟာယသ
မအမှူးရှိသော ကောသမ္ဘီရဟန်းတို့ထံမင်းကြီး
ကိုယ်တိုင် သွားရောက်ဆည်းကပ်လျက်ပစ္စည်း
လေးပါး ဒါယကာအဖြစ် ခံယူလေသည်
(အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၀၆)။ နှစ်ဦးနှစ်ဖက် ရဟန်း
ပရိသတ်တို့ ဆုံမိကြလျှင် ရှင်ရေဝတထေရ်
နှင့် ရှင်သဗ္ဗကာမိထေရ်တို့က ဝိနည်းတရား
တော်ကို အမေးအဖြေပြုလုပ်၍ ဖြစ်ပေါ်နေ
သော အဓိကရုဏ်းကို ငြိမ်းစေ၏ (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။
၂၆)။ ဝဇ္ဇီတိုင်းသား ရဟန်းများလည်း မိမိတို့
အမှားများကို ဝန်ခံ၍ ဝိနည်းတရားမှန်ကို
လက်ခံကျင့်သုံးကြသည်။ ထို့နောက် မြတ်စွာ

ဘုရား၏ တရားတော်များ နောင်အခါ တိမ်း
ပါးချွတ်ချော်ခြင်းမရှိစေပဲ ခိုင်မြဲသည်ထက်
ခိုင်မြဲစေရန် သင်္ဂါယနာတင်သင့်ကြောင်း
ဆွေးနွေးတိုင်ပင်ကြပြီးလျှင် ဝေသာလီပြည်
ဝါလိကာရုံကျောင်း၌ စည်းဝေး၍ ဒုတိယ
သင်္ဂါယနာတင်ကြသည်။ ကာလာသောက
မင်းကြီးသည် ထိုသင်္ဂါယနာတင်ပွဲ၌ ကျောင်း
သခံမီး အစရှိသော လှူဖွယ်ဝတ္ထုတို့ကို ကပ်
လှူတော်မူသည်။ ဤသို့လျှင် ရှင်မဟာယသ
မအမှူးရှိသော ရဟန္တာ ၇၀၀-တို့သည် သာ
သနာနှစ် ၁၀၀-ပြည့်နှစ်၌ ဂ-လတိုင်တိုင်
ဒုတိယသင်္ဂါယနာတင်ကြသည်။ ဤသင်္ဂါ
ယနာကို ရဟန္တာ ၇၀၀-တို့ဖြင့်တင်သော
ကြောင့် သတ္တသတသင်္ဂါယနာဟူ၍၎င်း၊ ပဌမ
သင်္ဂါယနာကိုထောက်၍ ဒုတိယသင်္ဂါယနာ
ဟူ၍၎င်း ခေါ်ကြသည်။ ဒုတိယသင်္ဂါယနာ
တင်ရာ၌လည်း ပဌမသင်္ဂါယနာကဲ့သို့ နှုတ်
ဖြင့်သာ ရွတ်ဖတ်သရဇ္ဈာယ်၍ တင်တော်မူ
ကြသည်။

ထိုစဉ်အခါ အကြီးအမှူး ဦးစီးနာယက
ဖြစ်ကြကုန်သော ရှင်မဟာယသထေရ် ရှင်
ရေဝတထေရ် ရှင်သဗ္ဗကာမိထေရ်တို့သည် ရှင်
အာနန္ဒာ၏ သဒ္ဓိဝိဟာရိက (အတူနေတပည့်)
များဖြစ်ကြသည့်ပြင် ဘုရားသခင်ကို မျက်ဝါး
ထင်ထင် ဖူးတွေ့လိုက်ကြရသော မထေရ်
များလည်း ဖြစ်ကြသည်။ ဒုတိယသင်္ဂါယနာ
၏ တကာတော် ကာလာသောကမင်းကြီး၌
သားတော် ၁၀-ယောက်ရှိ၏။ ၎င်းတို့ကား
၁-ဘဒ္ဒသေန၊ ၂-ကောရဏ္ဏဝဏ္ဏ၊ ၃-မင်္ဂုရ
(အင်္ဂုရ၊သျှာ) ၄-သဗ္ဗဥဟ၊ ၅-ဇာလိက၊
၆-ဥဘက၊ ၇-သဗ္ဗယ၊ ၈-ကောရဗျ၊ ၉-နန္ဒိဝစန၊
၁၀-ပဉ္စမကတို့ ဖြစ်ကြသည် (သာရတ္ထ၊၁။
၁၅၉)။ သားတော် ၁၀-ယောက်တို့သည်
၂၂-နှစ်တိုင်တိုင် ဇမ္ဗူဒိပ်ကျွန်း၌ ထီးနန်း
အုပ်ချုပ် မင်းလုပ်စိုးစံခဲ့ကြလေသည်။ (ဝိ၊ဋ္ဌ၊
၁။၅၄)။ သုသုနာဂပုတ္တ ကာလာသောက

နာမ ခုဇာနံ သဟာယံ ဂဟေတွာ။ အဘိဠာ၊
၃။၁၀၆။

ကလိက (တိ) [ကလ+က] အခါကာလ
ရှိသော။ (က) ပိုင်းခြားသတ်မှတ်ထားသော
အချိန်အတွင်း၌ သုံးဆောင် စားသောက်ရ
သော(အစားအစာကလိက ၄-မျိုး)။ ကာ-
လိက ၄-မျိုးဟူသည်—(၁) ယာဝကလိက
=အကပ်ခံပြီးနောက် မွန်းတည့်တိုင်အောင်
အပ်သော (သုံးဆောင်နိုင်သော) ခဲဘယ်၊
ဘောဇဉ်၊ (၂) ယာမကလိက=အကပ်ခံပြီး
နောက် ပစ္စိမယာမ (နောက်တနေ့အရက်)
တိုင်အောင် အပ်သော အဖျော်ရည် ဂ-မျိုး၊
(၃) သတ္တာဟကလိက=အကပ်ခံပြီးနောက်
၇-ရက်အတွင်း အပ်သော အစာ (ထောပတ်၊
ဆီပျားရည်၊ တင်လဲ စသည်)၊ (၄) ယာဝ-
ဇိဝိက=အကပ်ခံပြီးနောက် တသက်လုံး အပ်
သောအစာ (ဆားစသည်)။ (ခ) ကာလ
တပါး၌ ရအပ်သော(ကာမဂုဏ်)၊ ဝေးသော
အကျိုးပေးရာ ကာလရှိသော (ကုသိုလ်
စသည်)။ (ဂ) အနာဂတ်ကာလ၌ ရအပ်သော
(အကျိုးအာနိသင်)။ (က) ပဋိဂ္ဂဟိတာ
စတ္တာဓော၊ ကာလိကာ ယာဝကလိကံ။
ယာမကလိကံ သတ္တာဟ-ကာလိကံ ယာဝဇိ-
ဝိကံ။ ခုဒ္ဒသိက္ခာ။၁၀။ (-ဝိ၊၃။၂၅၀။ ဝိ၊၄။
၃၃၄။ ဝဇိ၊၄။၂၆၉၊၄၇၅။) ကာလိကာတိ
မဇ္ဈိကပစ္စိမယာမသတ္တာဟယာဝဇိဝပ္ပဝတ္တိ-
သင်္ခါတော ကာလော ဧတေသံ အတ္ထိတိ
ကာလိကာ၊ သဗ္ဗေပိ ခေဇဘောဇဉလေယျပေ-
ယျသင်္ခါတာ အတ္တာ။ ခုဒ္ဒသိက္ခာ၊၁။၃။သစ်။
၂၉၆-၇။ (ခ) ကာလိကာ ဟိ အာဝုသော
ကာမာ ဝုတ္တာ ဘဂဝတာ ဗဟုဒ္ဓက္ခာ ဗဟုပါ-
ယာသာ။ သံ၊၁။၁၀။ (-၁၁၉။ဇာ၊၁။၁၆၉။)
ကာလိကာတိ ဝုတ္တနယေန သမောဟိတ-
သမ္ပတ္တိနာပိ ကာလန္တရေ ပတ္တဗ္ဗာ။ သံ၊ဠာ၊၁။
၄၁။ အထ ဝါ အတ္တနော ဖလဒါနေ ပကဋ္ဌော
ကာလော ပတ္တော အဿာတိ ကာလိကော။

အဘိဓာန် (က-ဝဂ်) ၁-၄၅-ပ-မ-ဗ-သ-စ

ကော သော။ လောကီယော ကုသလဓမ္မော။
ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၀၉။ (-ဇာ၊ဠာ၊၃။၃၇၂။သာရတ္ထ၊
၂။၇၆။ မ၊ဠာ၊၃။၁၀၄။ သံ၊ဠာ၊၁။၈၄။) (ဂ)
တေ မယံ ကိံ သန္နိဋ္ဌိကံ ဟိတွာ ကာလိကံ
အနုဓာဝိဿာမ။ မ၊၂။၁၃၈။ ကာလိကန္တိ
အနာဂတေ ကာလေ ပတ္တဗ္ဗံ အာနိသံသံ။ မ၊
ဠာ၊၃။၁၃၀။ ဥပ္ပဇနကေန ကာလေန ပတ္တဗ္ဗံ
ကာလိကံ၊ သော ပန ကာလော အနာဂတော
ဝေ ဟောတီတိ အာဟ “အနာဂတေ
ကာလေ ပတ္တဗ္ဗ”န္တိ။ မ၊ဠာ၊၃။၈၄။

ကလိကံ (ပ) [ကလိကံ+က။ ကာလိကံသု
ဇာတော ကာလိကံ၊ ရှု၊ဠာ၊၃။၇၇။] (၁)
ကာလိကံတိုင်းကို အစိုးရသောမင်း၊ ကာလိကံ
မင်း။ (တိ) (၂) ကာလိကံတိုင်း၌-မွေးဖွား
သော-ဖြစ်သော-နေသော၊ ကာလိကံတိုင်း
လျှင် နေရာရှိသောသူ။ (၁) သော ဘိက္ခဝေ
ဣတ္ထိ ကာလိကံသု ရညော အဂ္ဂမဟေသိ
အဟောသိ။ ဝိ၊၁။၁၄၇။ (-ဇာ၊၁။၂၆၄။
ဇာ၊ဠာ၊၄။၂၃၀။) ကာလိကံရာဇ-လည်း ကြည့်။
(တိ) (၂) ကာလိကံ၊ ခုဇာ ကာလိကံ၊
ဗြာဟ္မဏံ တေဒဝေါစ။ ဇာ၊၁။၂၆၅။ ဇာ၊ဠာ၊
၄။၂၃၅။

ကာလိကံဘာရဒွါဇ (ပ) [ကာလိကံ + ဘာရ-
ဒွါဇ] ကာလိကံဘာရဒွါဇမည်သော ပုရော-
ဟိတ်ပုဏ္ဏား။ ကာလိကံဘာရဒွါဇော၊ နာဂံ
ခိဏာယုကံ ဝိဒိတွာန။ ဇာ၊၁။၂၆၅။ ဇာ၊ဠာ၊
၄။၂၃၅။ အထဿ ကာလိကံဘာရဒွါဇော
နာမ ပုရောဟိတော တဿ ဒသ စက္ကဝတ္တိ-
ဝတ္တာနိ အာစိက္ခိ။ ဇာ၊ဠာ၊၄။၂၃၂။ ကာလိကံ-
ရာဇ-လည်း ကြည့်။

ကာလိကရာဇ (ပ) [ကာလိကံ+ရာဇ] ကာလိကံ
မင်း။ ကာလိကံတိုင်းကို အစိုးရသော မင်းဟု
သမ္ပုကို ကာလိကံမင်းဟု ခေါ်သည်။ ကာလိကံ-
ဗောဓိဇာတ် (ဇာ၊ဠာ၊၄။၂၂၀-၂၃၇)၌ ကာ-
လိကမင်း ၄-ယောက်ကို တွေ့ရသည်။ ပဌမ

ကာလိဂ်မင်းကြီးမှ စူဠကာလိဂ်၊ မဟာကာလိဂ်ဟု သားတော်နှစ်ယောက် ဖွားမြောက်ခဲ့သည်။ မဟာကာလိဂ်သည် ဘခင် ကာလိဂ်မင်းကြီး ကွယ်လွန်သောအခါ ခမည်းတော်၏ အရိုက်အရာဖြစ်သောကာလိဂ်တိုင်းကို ဆက်ခံစိုးစံသည်။ စူဠကာလိဂ်သည် တောထွက်၍ ရသေ့ရဟန်းပြုသည်။ မဒ္ဒတိုင်း သာဂလပြည်မှ မင်းကြီးလည်း မိဖုရား သမီးတော်နှင့်တကွ တောထွက်၍ စူဠကာလိဂ်ရသေ့၏ သခံမီးကျောင်းအနီးတွင် နေကြသည်။ သာဂလမင်း၏ သမီးတော်သည် မိဘများ သစ်သီးရှာထွက်သောအခါ ပင်လုံးကျွတ်ပွင့်သောသရက်ပင်ပေါ်သို့တက်၍ ကစားလေ့ရှိ၏။ မင်းသမီးသည် တနေ့တွင် ပန်းခွေတစ်ခုကို ဂင်္ဂါမြစ်တွင်းသို့ ပစ်ချလိုက်၏။ ၎င်းပန်းခွေသည် ဂင်္ဂါမြစ်တွင် ရေချိုးနေသော စူဠကာလိဂ်ရသေ့၏ ဦးခေါင်းတွင် စုပ်မိလေသည်။ ရသေ့သည် “မိန်းမပျိုတဦး ပြုလုပ်သောပန်းခွေ ဖြစ်ရမည်”ဟု အတတ်သိသဖြင့် ပန်းခွေရှင် မိန်းမပျိုကို ရှာဖွေစဉ် သရက်ပင်ပေါ်၌ ထိုင်၍ သာယာစွာ သီချင်းဆိုနေသော မင်းသမီးကို တွေ့ရလေ၏။

မိဘများ သစ်သီးရှာဖွေရာမှပြန်လာသော အခါ နှစ်ဦးစလုံး မင်းမျိုးဖြစ်သည်ကို သိသဖြင့် သမီးတော်ကို စူဠကာလိဂ်နှင့် လက်ထပ်ထိမ်းမြားပေးလိုက်သည်။ ထိုစူဠကာလိဂ်နှင့် သာဂလ မင်းသမီးတို့မှ သားတယောက် ဖွားမြောက်ခဲ့သည်။ ၎င်းသားတော် အရွယ်ရောက် လူလားမြောက်သောအခါ ဦးရီးတော် မဟာကာလိဂ်မင်း ကွယ်လွန်သဖြင့် ကာလိဂ်တိုင်း၌ပင် မင်းအဖြစ်ကို ရရှိလေသည်။ ထိုကာလိဂ်မင်း၏ ပုရောဟိတ်ကား ကာလိဂ်ဘာရဒွါဇဖြစ်သည်။ ကာလိဂ်ဘာရဒွါဇသည် မင်းသားအား စကြာဝတေးကျင့်ဝတ် ၁၀-ပါးကို ပြောကြား၏။ မင်းသားသည် ၎င်းကျင့်ဝတ် ၁၀-ပါးကို ပြုကျင့်၍ မကြာမီ

ပင် စကြာဝတေးမင်း ဖြစ်လေသည်။ ဤကာလိဂ်စကြာမင်းကား အာနန္ဒာအလောင်းတည်း။ ကာလိဂ်ဘာရဒွါဇကား ဘုရားအလောင်းဖြစ်သည်။ ကာလိဂ်စကြာမင်းသည် မဟာဗောဓိပူဇော်မှုကို ပြုလုပ်ခဲ့သည်။ (ဇာ၊ ဌ၊ ၄။ ၂၂ - ၂၃၇ တွင် အကျယ်ကြည့်။) ကာလိဂ်ရသေ့ ဝိဇီတေ ပုနေကံ၊ ဧကံ ပန နာဂရာဇာ မဟေတိ။ ဒီ၊ ၂။ ၁၃၇။ (-ဇာ၊ ၂။ ၅၊ ၁၁။)

ကာလိဒေဝတာ (ထိ) [ကာလိ + ဒေဝတာ]
ကာလိဒေဝတာဂိုဏ်း။ စန္ဒီမသ္မုရိယာ သိရိဒေဝတာ ကာလိဒေဝတာ။ မိလိန္ဒ။ ၁၇၉။

ကာလီ (ထိ) [ကာလ + ဤ] ကာလီမည်သော မိန်းမ။ အထေကာ သုသာနဂေါပိကာ ကာလီနာမ ဆဝဉာဟိကာ ထေရဿ ဌိတဌာနံ နိသိန္ဒဌာနံ စကံမိတဌာနဉ္စ ဒိသ္မာ။ ဓမ္မ၊ ၄။ ၄၄။

ကာလုဠာယီ (တိ) [ကာလ + ဥဠာယီ] သင့်လျော်သောကာလ၌ - လုံ့လပြုလေ့ရှိသော - လုံ့လပြုတတ်သောသူ။ ယော စ ဓမ္မဝိဘင်္ဂဉ္စ၊ ကာလုဠာယီ မတန္တိတော။ ဇာ၊ ၂။ ၄။ ဇာ၊ ဌ၊ ၅။ ၁၂၇။ (-ဇာ၊ ၁။ ၃၉၇။ ဇာ၊ ဌ၊ ၅။ ၁၀၄။) ကာလုဠာယီတိ ဝိရိယံ ကာတုံ ယုတ္တကာလေ ဝိရိယဿ ကာရကော။ ဇာ၊ ၄။ ၅။ ၁၂၉။

ကာလုဠိတ (တိ) [ကာလ + ဥဠိတ] (က) (ညချမ်း) အခါ၌ (နေ့သန့်ရာမှ) ထသော။ (ခ) နံနက်စောစောထသော။ ကာလုဠိတံ ပဿတိ ဗုဒ္ဓဝရံ။ မ၊ ၄။ ၁။ ၃၂၂။ ခုဒ္ဒက၊ ၄။ ၁၂၇။ သုတ္တနိ၊ ၄။ ၂။ ၃၂။ ကာလုဠိတန္တိ သာယနကာလေ ဒိဝါဝိဟာရတော ဥဠိတံ။ မ၊ ၄။ ၂။ ၁၃။ (ခ) ကာလုဠိတဿ မေ သတော - (ပေတ။ ၁၅၇) တိ ကာလေ ပါတော ဝုဠိတဿ အတ္ထိကာနံ ဒက္ခိဏေယျာနံ။ ပေတ၊ ၄။ ၁၂၀။

ကလုသိ(သိ)ယ (န) [ကလုသ + ကိယ။
(ကလုယ-သိ)] နောက်ကျသည့်အဖြစ်၊
နောက်ကျခြင်း။ အသမ္ပသာဒေန တေဟိ
တိဟိ ဓမ္မေဟိ စိတ္တဿ ကလုသိယဘာဝေါ။
ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄၆။ ကလုသိယဘာဝေါ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။
၂၇၂။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၇၂။ ကလုသိယဘာ-
ဝေါတိ အပ္ပသန္နတယ ဟေတုဘူတော အာ-
ဝိလဘာဝေါ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၉။ သိ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၂။
၂၇၂။ (-မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၇၀။)

ကလေတိ (ကြိ) [ကလ+ကေ+တိ] (၁)
ပစ်ချ၏။ ကုန်စေ၏။ ဖျက်ဆီး၏။ (၂) ဖြစ်၏။
(၃) ရေတွက်၏။ (၁) ကလ ပိလ ခေပေ။
ကလေတိ။ ကလယတိ။ နိတိ၊ ဓာ။၂၄၂။
(၂) (၃) ကလ ဂတိသင်္ချာနေသု။ ကလေ-
တိ။ ကလယတိ။ နိတိ၊ဓာ။၂၄၃။ ကလ-
ယတိ - ဝဇိရ။၅။ ကလယန္တိ - သံ၊ဋ္ဌ၊၁။
၆၆။

ကလေနကလံ (ရူဇိ) [အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀၁-၁၂
'ကလေန သည် ဘုမ္မတ္တ၌ ကရိုဏ်းဝိဘတ်
သက်ထားသောပုဒ်၊ 'ကလံ'ကား ဘုမ္မတ္တ၌
ဒုတိယာဝိဘတ် သက်ထားသော ပုဒ်ဟု ဆို
သည်။ ယင်း အံ၊ဋ္ဌ-အလို 'ကလေန'တပုဒ်
'ကလံ'တပုဒ်ဖြစ်၍ 'ကလေနကလံ' ဟု
အဘိဓာန်ဝင် တည်ပုဒ်တခုအဖြစ် မထားနိုင်
သော်လည်း 'အညေနည'စသော ပုဒ်ကဲ့သို့
ဝိဘတ္တိပဋိရူပကနိပါတ်ပုဒ်ဖြစ်၍ တည်ပုဒ်ထား
သည်။ (ပါ၊ဂဏ်၊သစ်၊ဒု။၁၃၇)] ရံခါရံခါ၊
တခါတခါ၊ သင့်လျော်သောအခါ သင့်လျော်
သောအခါ။ ဒေဝေါ စ န ကလေနကလံ
သမ္မာဓာရံ အနုပုဝေစ္ဆေယျ။ ဒီ၊၁။၇၀။ ဒီ၊
၂။၂၇၉။ မ၊၂။၂၀၈။ (- ဒီ၊ဇ၊၅၀၊၂၄၄။
မ၊၁။၁၆၇။ မ၊၂။၂၇၆။ အံ၊၁။၂၇၈။ အံ၊၂။
၂၆၈။ ဥဒါန။၁၁၁၊၁၁၂။ မိလိန္ဒ။၁၉။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊
၁။၁၀၈။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၂။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။
၁၉၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၉၃၊၂၃၉။) ကလေနက-
လန္တိ ကလေ ကလေ အန္တဒ္ဓမာသံ ဝါ အန-

ဒသဟံ ဝါတိ အတ္ထော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၅။ ကာ-
လေန ကလန္တိ ကလေ ကလေ အန္တရန္တ-
ရာ၊ တသ္မိံ တသ္မိံ သမယေတိ အတ္ထော။
ဥဒါန၊ဋ္ဌ၊၁၈၂။ (-မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၉၁။) ကလေန
ကလန္တိ ရူဇိပဒံ ကော ကောယာတိအာဒိ
ဝိယာတိ ဝုတ္တံ "ကလေ ကလေ"တိ။
သိ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၂။၁၃၈။ (-ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၃။)

ကလောဒိသက (တိ) [ကလ + ဥဒိသက]
အခိုက်အတန့်အခါကို ရည်ညွှန်းအပ်သော။
အနာပတ္တိဝတ္ထုပိ ကလောဒိသကံ၊ တသ္မာ
ဣဒံ တဒါ အနာပတ္တိဝတ္ထုကန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။
ဝဇိရ။၂၄၂။

ကလောဒိဿ (တိ) [ကလ+ဥဒိဿ] အခိုက်
အတန့်အခါကို ရည်ညွှန်းအပ်သော၊မြေကိုက်
သောအခါကို ရည်ညွှန်း၍ ခွင့်ပြုအပ်သော
(မဟာဝိကဋ္ဌဆေး)။ ကျင်ကြီး၊ ကျင်ငယ်၊
(သစ်ခြောက် သစ်စိမ်း)ပြာ၊ မြေ၊ ၄-ပါးတို့ကို
ပေါင်းစုထားသော ဤ မဟာဝိကဋ္ဌဆေးကို
မြေကိုက်သောအခါကို ရည်ရွယ်၍ အကပ်မခံ
ပဲလည်း ဖော်စပ် သုံးစွဲနိုင်သည်ဟု အထူး
ပညတ်ထားသောကြောင့် ကလောဒိဿ
ခေါ်၏။သုံးစွဲရာ၌သာမဟုတ် ရှာမှီးရာ၌လည်း
ပြာအတွက် အဆင်သင့်မရရှိက သစ်ခြောက်
ကို မီးတိုက်ခြင်း၊ သစ်ကိုင်းခြောက် မရက
သစ်ကိုင်းစိုကို အပင်မှဖြတ်၍ မီးတိုက်ခြင်း
တို့ကို ကိုယ်တိုင်ပြုလုပ်နိုင်၏၊ မြေကိုလည်း
ကိုယ်တိုင်တူးကောင်း၏၊ မြေကိုက်သောအခါ
အတွက် ခွင့်ပြုချက်အထူးရသော ဆေးဖြစ်
၏၊ အခြားအခါတို့၌ အထက်ပါပြုလုပ်ခြင်း
တို့သည် အာဟတ်သင့်စေတတ်ကုန်၏။ ကာ-
လောဒိဿံ နာမ "အနုဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ
စတ္တာရိ မဟာဝိကဋ္ဌာနိ ဒါတု ဂူထံ မုတ္တံ
ဆာရိကံ မတ္တိကံ" နှိ ဝေ အဟိနာ ဒဋ္ဌကာလံ
ဥဒ္ဓိဿ အနုညာတံ၊ တံ တသ္မိံ ယေဝ ကာ-
လေ အပ္ပဋိဂ္ဂဟိတကမ္ပိ ဝနုတိ၊ န အညသ္မိံ။

ဝိဇ္ဇာ ၂။ ၂၉၅။ (- ဝိဇ္ဇာ ၂။ ၁၂၀။ ဝိဇ္ဇာ ၄။ ၁၆၉။ ကခါ။ ၂၃၂။ ဝိသင်္ဂဟ။ ၁၂၃။)

ကဝည (န) [ကပဏ+ဏျ။ ကပဏဿ ဘာဝေါ ကဝညံ? ဝေါ ပဿ။ နိတိသုတ္တ။ ၁၀၁။] အထိးကျန်သူ၏ အဖြစ်၊ အထိးကျန်ခြင်း၊ အကူအညီ - အထောက်အပံ့ - ကိုးကွယ်ရာ - အားကိုးရာ - မဲ့ခြင်း။

ကဝိယ (န) [ကု+ဏျ။ ကဝိ+ဏိယ] ကဗျာ၊ ပညာရှိတို့ - သိဆိုအပ်သော - ဥစ္စာဖြစ်သော - ကဗျာ။ ကဝိနံ လူဒန္တိ ကဝိယံ။ နိတိသုတ္တ။ ၇၇၆။ ကာဝေယျကြည့်။

ကဝိရဇလသမ္မာတ (ပု) [ကဝိရ+ဇလသမ္မာတ] ကာဝိရသဘောဆိပ်ရေအလျင်။ ကာဝိရပုဋ္ဌနကြည့်။

ကဝိရဇလသမ္မာတပရိပူတမဟိတလ (တိ) [ကဝိရဇလသမ္မာတ+ပရိပူတ+မဟိတလ] ကာဝိရသဘောဆိပ်ကမ်း ရေအလျင်ဖြင့် ပြည့်သော မြေအပြင်ရှိသော၊ ကာဝိရသဘောဆိပ်ကမ်းရေနှင့် ညီသော မြေမျက်နှာပြင်ရှိသော။ ကာဝိရပုဋ္ဌနကြည့်။

ကာဝိရပုဋ္ဌန (န) [ကဝိရ + ပုဋ္ဌန] ကာဝိရသဘောဆိပ်၊ ကာဝိရ ပင်လယ်ကူးသဘောဆိပ်။ (ဒမိဋ္ဌပြည် ပင်လယ်ကူးသဘောဆိပ်။) ကာဝိရဇလသမ္မာတပရိပူတမဟိတလ။ ကာဝိရပုဋ္ဌန ခုဗ္ဗေ၊ နာနာနာရိနရာကုလေ။ ဗုဒ္ဓဝါဠ။ ၃၅၃။ ဓမ္မာဠ။ ၂။ ၃၃၅။ ဝဇီရ။ ၃၅၉။)

ကာဝိရပုဋ္ဌနသမိပ (ပု) [ကာဝိရပုဋ္ဌန + သမိပ] ကာဝိရပင်လယ်ကူး သဘောဆိပ်အနီး။ အနုပုဗ္ဗေန ဒမိဋ္ဌရဋ္ဌံ ပတွာ ကာဝိရပုဋ္ဌနသမိပေ ဥယျာနေ ဝိဟရန္တော ဈာနာဘိညာယော နိဗ္ဗတ္တေသိ။ စရိယာဠ။ ၂၂။ ဇောဠ။ ၄။ ၂၃၈။

ကာဝေယ (န) [ကု+ဏျ။ ကဝိ+ဏေယျ။] ကဗျာ၊ ပညာရှိတို့ - ဖွဲ့နွဲ့ သိကုံး အပ်သော - ထံမှပေါ်ပေါက်လာသော - ဥစ္စာဖြစ်သော - ကဗျာ။ ကာဝေယျကြည့်။

ကာဝေယျ (ထိ၊ န) [ကု+ဏျ။ မနောဟရတာယ အဝဿံ ကုယျတိ ပဏ္ဍိတေဟိတိ ကဗ္ဗံ။ ကာဝိယံ။ ကာဝေယျံ။ နိတိ၊ ဇော။ ၁၀။ ကဝိ+ဏေယျ။] (၁) ကဗျာ၊ ပညာရှိတို့ - သိကုံးဖွဲ့နွဲ့အပ်သော - ထံမှ ပေါ်ပေါက် လာသော - ဥစ္စာဖြစ်သော - ကဗျာ။ (၂) ကဗျာဖွဲ့ခြင်း အတတ်၊ ကဗျာဖွဲ့နွဲ့သိကုံးခြင်း။ (၁) မုဒ္ဒါ၊ ဂဏနာ၊ သခါနံ၊ ကာဝေယျံ၊ လောကဿတံ။ ဒိ၊ ၁။ ၁၀၊ ၆၅။ ကဝိကတာ ကာဝေယျာ စိတ္တက္ခရာ။ သံ၊ ၁။ ၄၅၇။ အံ၊ ၁။ ၇၃။ အံ၊ ၂။ ၉၄။ (- ဒိ၊ ၄။ ၁။ ၉၀။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၂၆၂။) ကဝိကတာတိ ကဝိဟိ ကတာ။ ဣတရံ တဿေဝ ဝေဝစနံ။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၂၁။ ကာဝေယျာတိ တဿေဝ ဝေဝစနံ။ အံ၊ ၄။ ၄။ ၃၇။ ကဝိနံ ကဗျကရဏန္တိ သမ္ပန္နော၊ တေန ကဝိဟိ ကတံ၊ ကဝိနံ ဝါ ဣဒံ ကာဝေယျန္တိ အတ္ထံ ဒဿေတိ။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၁။ ၃၇၄။ ကဝိနာ ကတံ၊ တတော ဝါ အာဂတံ၊ တဿ ဝါ ဣဒန္တိ ကာဝေယံ၊ တဒေဝေတ္ထ “ကာဝေယျ” န္တိ ဝုတ္တံ။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၂။ ၉၆။ ဣတရံ “ကာဝေယျာ” တိ ပဒံ၊ ကဗ္ဗန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ကဗ္ဗန္တိ စ ကဝိနာ ဝုတ္တန္တိ အတ္ထော။ တေနာဟ “တဿေဝ ဝေဝစနံ” န္တိ။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၁။ ၉၁။ ဣတရန္တိ ကာဝေယျာတိ ပဒံ၊ ကာဗျန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ကာဗျန္တိ စ ကဝိနာ ဝုတ္တန္တိ အတ္ထော၊ တေနာဟ တဿေဝ ဝေဝစနံ။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၄၂။ ကာဝေယျန္တိ ကဗျံ၊ ကဗျန္တိ စ ကဝိနာ ဝုတ္တန္တိ အတ္ထော။ တေနာဟ တဿေဝ ဝေဝစနံ။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၁။ ၉၁။ (၂) အောက်ပုဒ် ကြည့်။

ကာဝေယျမတ္တ (တိ) [ကာဝေယျ+မတ္တ] ကဗျာဖွဲ့နွဲ့သိကုံးခြင်းဖြင့် - မြတ်နိုးအပ် - ချီးမွမ်း

အပ်-သော၊ ကဗျာဖွဲ့သိကုံးခြင်းဖြင့် ဂုဏ်
တိုးပွားခြင်းသို့ ရောက်သောသူ။ ကဝေယျ-
မတ္တာ ဝိစရိမှ ပုဗ္ဗေ။ သံ၊ ၁။ ၁၉၇။ ထေရ။
၃၇၂။ ကဝေယျမတ္တာတိ ကဝေယျေန
ကဗ္ဗကရဏေန မတ္တာ။ သံ၊ ၁။ ၂၆၂။ က-
ဝေယျမတ္တာတိ ကဝေယျေန ကဗ္ဗကရ-
ဏေန မတ္တာ မာနိတာ သမ္မာဝိတာ ဂုဏော-
ဒယံ အာပန္နာ။ ထေရ၊ ၁။ ၂၇၂။

ကဝေယျသိပ္ပ (န) [ကဝေယျ + သိပ္ပ] ကဗျာ
ဖွဲ့သိကုံးခြင်းအတတ်။ ကေစွေ ဝေမာဟံသု
“ကဝေယျသိပ္ပံ သိပ္ပါနံ အဂ္ဂ”န္တိ။ ဥဒါန။
၁၁၃၊ ၁၁၄။ ကဝေယျသိပ္ပန္တိ အတ္တနော
စိန္တာဝသေန ဝါ ပရတော ပဋိလဒ္ဓသုတဝ-
သေန ဝါ “ဣမဿ အယမတ္တာ၊ ဧဝံ နံ
ယောဇေယျာမိ”တိ ဧဝံ အတ္တဝသေန ဝါ
ကိပ္ပိဒေဝ ကဗ္ဗံ ဒိသ္မာ “တပုဋ္ဌိဘကံ ကဗ္ဗံ က-
ရိယာမိ”တိ ဌာနပ္ပတ္တိကပဋိဘာနဝသေန ဝါ
စိန္တာကဝိအာဒိနံ စတုန္တံ ကဝိနံ ကဗ္ဗကရဏ-
သိပ္ပံ။ ဥဒါန၊ ၁။ ၁၈၄-၅။

ကဝေရီ (ထိ) [ကု + ဝေရ + ဤ။ ကုကို ကာ-
ပြု။ နာနာဂါဟာကုလိဘူတတာယ ကုစ္ဆိတံ
ဝေရံ အဿာ ကာဝေရီ၊ နဒါဒိ။ ဓာန်၊ ၁။
၆၈၃။ ကဿ ဇလဿ ဝေရံ သရိရံ ကာဝေရံ။
တဿ ဣဒံ ကာဝေရီ။ ထောမ။] ကာဝေရီ
မြစ်။ (ဣန္ဒြိယပြည် မဒဏ်သန်ယံ တောင်ပိုင်း
တွင် စီးဆင်းလျက်ရှိသော မြစ်ငယ်။ တောင်
ပေါက်၊ သျှ။ ဂိရိတလာကကန် = ဂိရိတဖက်
ဆီးကန်မှ ကဒ္ဒုရဝစုမာနသို့ စီးဆင်းသော
တူးမြောင်း။ D.P.P.N.)

ကသ^၁ (ပု) [ကသ + အ။ ကု + အသ + ဣ။
ကသ သဒ္ဓကုစ္ဆာယံ ဒိတ္တိယဉ္စ၊ ဘူဝါဒိ၊ ကာ-
သတိတိ ကာသော၊ ဣ၊ ကုစ္ဆိတံ အသ-
တိတိဝါ ကာသော။ ဓာန်၊ ၁။ ၃၂၉။ (ကာသ-
သံ)] ချောင်းဆိုးရေဂါ၊ ခယရုပ်နာ၊ အဆုတ်
ရေဂါ။ ဒန္တရေဂေါ ကာသော သာသော။

စူဠနိ။ ၂၈၊ ၂၄၉။ မဟာနိ။ ၁၀။ (-ဇာ၊ ၂။
၂၉၂။ သံ၊ ၁။ ၂၈၀။ ဓမ္မ၊ ၁။ ၂၀၀။ ဓာန်။
၃၂၉။) ကာသောတိ ခယရေဂေါ၊ မဟာနိ၊
၄။ ၅၁။

ကသ^၂ (ပု၊ န) [ကသ + အ။ ကသ ဒိတ္တိယံ၊
အ၊ အယမနိတ္တိ။ ဓာန်၊ ၁။ ၆၀၁။ (ကာဇာ-
သံ)] သက်ကယ်မြက် (ဓာန်၊ သျှ၊ သစ်)။
ဖောင်းခါး (ဓာန်၊ သျှ၊ တောင်ပေါက်၊ သျှ)။
တဿာ ဥဘောသု တိရေသု ကာသာ စေပိ
ဇာတာအဿ၊ တေ နံ အဇ္ဈောလဓမ္မယျှ။ သံ၊
၂။ ၁၁၂။ (-ဇာ၊ ၂။ ၃၂၆။) ကာသတိအာ-
ဒိနိ သဗ္ဗာနိ တိဏဇာတာနိ။ သံ၊ ၁။ ၂။ ၂၉၂။
ဂလော တု ကာသမိတ္တိ န။ ဓာန်၊ ၁။ ၆၀၁။ ကာ-
သော ပေါဋ္ဌဂလေ ရေဂေါ။ ဓာန်၊ ၁။ ၁၁၂။

ကသတိ (ကြိ) [ကသ + အ + တိ] ထွန်း
တောက်ပတတ်၏။ အာ သမန္တတော ကာ-
သတိ ဒိပ္ပတိတိ အာကာသော။ အပါ၊ ၁။
၂။ ၈၈။ (-သုတ္တနိ၊ ၁။ ၂၀၁။)

ကသနာ (ထိ) [ကသ + ယု] ပြခြင်း။ သင်္ခေ-
ပတော ကသနာ ဒိပနာ သင်္ကာသနာ။
မဟာနိ၊ ၁။ ၃။ (-နေတ္တိ၊ ၁။ ၃၂။ ဝိမတိ၊ ၁။
၆၅။)

ကသမဒ္ဓ (ပု) [ကသ + မဒ္ဓ။ ကသံ မဒ္ဓတိတိ
ကာသမဒ္ဓေါ။ ဓာန်၊ ၁။ ၅၉၈။ (ကာသမဒ္ဓိ-
သံ)] ကစော၊ ခရမ်းကစော၊ သာကဘေဒါ
ကာသမဒ္ဓ-ဈဠရိဖဂ္ဂဝါဒယော။ ဓာန်၊ ၁။ ၅၉၈။

ကသမဒ္ဓက (ပု) [ကသ + မဒ္ဓက] ကစော၊ ခရမ်း
ကစော။ မိချွန်(ပါစိတ်သျှ)။ ဇဇ္ဈရိသေလ္လု-
သိဂ္ဂုကာသမဒ္ဓကော။ ဝိ၊ ၁။ ၃။ ၁၀၁။ (-
ဝင်ရ၊ ၃၂၀။)

ကသသဝိဝဇ္ဇိတ (တိ) [ကသသာသ +
ဝိဝဇ္ဇိတ] ချောင်းဆိုး၊ ပန်းနာမှ ကင်းသော၊
သူ။ ဝိသုဒ္ဓကဏ္ဍော မဓုရဿရော၊ ကာသ-
သာသဝိဝဇ္ဇိတော။ အပါ၊ ၁။ ၃၆၉။ ကသ^၂-
လည်း ကြည့်။

ကာသသသတိဘူတ (တိ) [ကာသသသ + အတိဘူတ] ချောင်းဆိုး၊ ပန်းနာ - ဖိစီး - နှိပ်စက် - အပ်သောသူ။ ကာသသသတိဘူတေန န သက္ကာ ကာမေ ပရိဘုတုံ။ သံ၊ ၄၊ ၁။ ၃၉။

ကာသသိသရောဂ (ပု) [ကာသသိသ + ရောဂ] ချောင်းဆိုးရောဂါ၊ ခေါင်းကိုက်နာ။ အနုပုန္တ ဒုက္ခံ ဇနေတုံ အသက္ကောန္တာပိ ဥပ္ပန္တံ ကာသသိသရောဂါဒိ* ဝဇေန္တိ။ ဒီ၊ ၄၊ ၂။ ၁၁၀။ (- အံ၊ ၄၊ ၂။ ၁၅၄။)

ကာသယ (န) [ကာသယ + ဧ] (၁) သက်န်း။ (တိ) (၂) ဖန်ရည်ဖြင့်ဆိုးအပ်သော၊ ဖန်ရည်စွန်းသော၊ ဖန်ရည်သောက်သော (အဝတ်သက်န်း)။ (၁) အရဟဒ္ဒဇော စ ကာသယ-ကာသာဝါနိ စ စိဝရံ။ ဓာန်။ ၂။ ၉၆။ (တိ) (၂) ကေသမဿုံ ဩဟာရေတွာ ကာသယာနိ ဝတ္ထာနိ အစ္စာဒေတွာ။ ဝိ၊ ၁။ ၁၃။ ဒီ၊ ၁။ ၅၀။ ဒီ၊ ၂။ ၂၅။ ဒီ၊ ၃။ ၄၉။ မ၊ ၁။ ၂၂၀။ မ၊ ၂။ ၇။ မ၊ ၃။ ၁၂။ အံ၊ ၁။ ၁၀၅။ အံ၊ ၂။ ၁၉၁။ အံ၊ ၃။ ၄၂၂။ အဘိ၊ ပ။ ၁၆၆။ မဟာနိ၊ ၉၅။ ကေသေ စ မဿု ဩဟာရေတွာ ကာသယရသပိတတာယ ကာသယာနိ။ ဝိ၊ ၄၊ ၁။ ၁၇၀။ အဘိ၊ ၄၊ ၂။ ၈၅။ (- ဒီ၊ ၄၊ ၂။ ၃၃။ သံ၊ ၄၊ ၂။ ၁၆၇။ မဟာနိ၊ ၄၂။ ၂၁၇။) ကသာယေန ရတ္တာနိတိ ကာသယာနိတိ အာဟ “ကာသယရသပိတတာယာတိ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃။ (- ဝိမတိ၊ ၁။ ၉၉။ ဒီ၊ ၄၊ ၁။ ၂၄၀။)

ကာသယကောဋိ (ထိ) [ကာသယ + ကောဋိ] သက်န်းစွန်း။ ကာသယကောဋိယံ ဂဟေတွာ ဥဒရေ ဗန္ဓိတွာ ဂေဟာ နိက္ခမိ။ ဓမ္မ၊ ၄၊ ၁။ ၁၉၅။ ကာသယ (၁) လည်း ကြည့်။

ကာသယစဇန (န) [ကာသယ + စဇန] သက်န်းကို စွန့်ခြင်း။ “အန္တိမဝတ္ထု အဇ္ဈာပန္နဿ သေတဝတ္ထုနိဝါသော ဝါ ကာသ-

ယစဇနံ ဝါ ဟိနာယာဝတ္တန”န္တိ ကေစိ။ ကခါ၊ ၄၊ ၁။ ၂၇။

ကာသယစိဝရ (န) [ကာသယ + စိဝရ] ဖန်ရည် - စွန်း - ဆိုး - သော သက်န်း။ နိက္ခိပ ကာသယစိဝရံ၊ ဧဟိ ရမာမ သုပ္ပုတေ ဝနေ။ ထေရီ၊ ၄၊ ၂၀။

ကာသယစ္ဆာဒန (န) [ကာသယ + အစ္ဆာဒန] သက်န်းဝတ်ခြင်း။ ကေသစ္ဆေဒနကာသယစ္ဆာဒနသရဏဒါနာနိ ပဗ္ဗဇ္ဇာ နာမ။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၉၄။

ကာသယဒ္ဓမ္မေလာ (ထိ) [ကာသယ + ဇဇမာလာ] သက်န်းတည်းဟူသော တံခွန်ပန်း။ “အရိယဒ္ဓမ္မေလာမာလိတာယာတိ ကာသယဒ္ဓမ္မေလာဝန္တတာယာ”တိ ကေစိ။ ဒီ၊ ၄၊ ၂။ ၃၃။

ကာသယနိဝတ္ထ (တိ) [ကာသယ + နိဝတ္ထ] ဖန်ရည် - စွန်း - ဆိုး - သော အဝတ်ကိုဝတ်သောသူ။ ကာသယဝသန-ကြည့်။

ကာသယနိဝသန (တိ) [ကာသယ + နိဝသန] ဖန်ရည် - စွန်း - ဆိုး - သော အဝတ်ကို ဝတ်သောသူ။ ကာသယနိဝသနောရတ္တမာလာဓရော အာဂန္တာ ဗုဇာနံ ဝန္တိတွာ “ကိ” ကဏေမိ ဒေဝါ”တိ အာဟ။ ဇာ၊ ၄၊ ၂။ ၃၈။

ကာသယနိဝါသနာဒိသမဏကိစ္စက (တိ) [ကာသယနိဝါသနာဒိ + သမဏကိစ္စ + က] သက်န်းဝတ်ရုံခြင်းစသော ရဟန်းအမှုအရာရှိသောသူ။ သမဏကုတ္တကောတိ ကာသယနိဝါသနာဒိသမဏကိစ္စကော။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၂၀၈။

ကာသယပဋိစ္ဆန္တ (တိ) [ကာသယ + ပဋိစ္ဆန္တ] သက်န်းဖြင့် ဖုံးလွှမ်းအပ်သော၊ သက်န်းဖုံးလွှမ်းထားသောသူ။ သော ထေရဿ ကာသယပဋိစ္ဆန္တံ ဇဗ်* ခုံသိတုံ နာသက္ခိ။ ဓမ္မ၊ ၄၊ ၂။ ၅။

ကာသာယဝတ္ထ (န) [ကာသာယ+ဝတ္ထ] (၁) ဖန်ရည်-စွန်း-ဆိုး-သော အဝတ်။ (တိ) (၂) ဖန်ရည် - စွန်း - သော - အဝတ်ကို ဝတ်သောသူ။ (၁) အန္တရာပဏာ ဒွေ ကာသာယဝတ္ထာနိ မတ္တိကပတ္တဉ္စ အာဟဏ-ပေတွာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၀၂။ (- အပါဠ၊၁။ ၁၉၅။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၅၊၃၃၄။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၆၆။) (တိ) (၂) ကာသာယဝတ္ထော အဘိနိက္ခမိတွာ ဧကော စရေ ခဂ္ဂဝိသာဏကပ္ပေါ။ သုတ္တနိ။၂၂၉။ အပါ၊၁။၁၃။ စူဠနိ။၂၉၀။ (- ဒိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၈။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၁၄။) ကာသာယ-ဝတ္ထော အဘိနိက္ခမိတွာတိ သော ပစ္စေက-သမ္ပုဒ္ဓေါ.... ကာသာယာနိ ဝတ္ထာနိ အစ္စာ-ဒေတွာ။ စူဠနိ။၂၉၁။ ကာသာယဝတ္ထော ဟုတွာတိ ဝေမတ္ထော ဝေဒိတဗျော။ သုတ္တနိ၊ ဋ္ဌ၊၁။၁၀၅။ (- အပါဠ၊၁။၂၁၂။ စူဠနိ၊ဋ္ဌ။ ၁၃၂။)

ကာသာယဝတ္ထနိဝတ္ထ (တိ) [ကာသာယဝတ္ထ + နိဝတ္ထ] ဖန်ရည်ဆိုးသောအဝတ်ကိုဝတ်သောသူ။ တေ ကာသာယဝတ္ထနိဝတ္ထာ ဟုတွာ အစုတေယျဟိ ပုရိသသဟဿေဟိ။ ခုဒ္ဒက၊ ဋ္ဌ။၁၇၀။ (- ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၀။ ပေတ၊ဋ္ဌ၊၁၉။ အပါဠ၊၁။၁၀၆။ ၂၁၂။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၆။) ကာသာယဝတ္ထဝသန-လည်း ကြည့်။

ကာသာယဝတ္ထနိဝါသန (တိ) [ကာသာယဝတ္ထ + နိဝါသန] ဖန်ရည်ဆိုးသောအဝတ်ကို ဝတ်သောသူ။ ဣဒါနိ ကေသမဿံ ဩဟာရေတွာ ကာသာယဝတ္ထနိဝါသနော ကပါလ-ဟတ္ထော ပိဏ္ဏာယ စရတိ။ အပါဠ၊၁။၁၀၅။

ကာသာယဝတ္ထပရိဒဟန (န) [ကာသာယဝတ္ထ + ပရိဒဟန] ဖန်ရည်ဆိုးသောအဝတ်ကို ဝတ်ခြင်း။ တဿာ ကိရ သော ကာသာယဝတ္ထ-ပရိဒဟနော ဒေါဟဋ္ဌော ကုစ္ဆိယံ ပုတ္တဿ ဗုဒ္ဓ-သာသနော ပဗ္ဗဇာယ ပုဗ္ဗနိမိတ္တံ အဟောသိ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃၄။

ကာသာယဝတ္ထဝသန (တိ) [ကာသာယဝတ္ထ + ဝသန] ဖန်ရည်ဆိုးသောအဝတ်ကိုဝတ်သောသူ။ ပဗ္ဗဇိတာယ ကာသာယဝတ္ထဝသနာယ ဂရုဓမ္မံ အဇ္ဈာပန္နပုဗ္ဗော ဟောတိ။ ဝိ၊၂။၇၄။ (- အပါ၊၂။၁၄၁။ ဇာ၊၁။၃၅၀။ ဇာ၊၂။၃၀။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၈၉။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၃။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၄၈။ ဝဇိရ။၃၀၄။ ကခါ၊ဋ္ဌိ၊သစ်။၁၅၈။) ကာသာယဝတ္ထဝသနာယာဘိ ကာသာယ-ဝတ္ထနိဝတ္ထာယ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၅၆။

ကာသာယဝသန (တိ) [ကာသာယ + ဝသန] ဖန်ရည်ဆိုးသော အဝတ်ကို ဝတ်သောသူ။ ပုတ္တော မမ ပဗ္ဗဇိတော၊ ကာသာယဝသနော တဒါ။ အပါ၊၁။၂၇၇။ (- ဇာ၊၁။၂၃၆။ ဒိ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၄။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၂၅။) ကာသာယဝသနော တဒါတိ တသ္မိံ ပဗ္ဗဇိတကာလေ ကာသာယနိဝတ္ထော။ အပါဠ၊၂။၁၉၄။

ကာသာယဝါသိ (တိ) [ကာသာယ+ဝသ+ဇာ၊ ထိ-၌ ကာသာယဝါသိနိ] ဖန်ရည်-စွန်း-ဆိုး-သော အဝတ်ကို ဝတ်လေ့ရှိသောသူ။ ပုစ္ဆာမဟံ ဂေါတမံ ဝေညံ၊ ကာသာယဝါသိ အဂဟံ စရန္တံ။ သုတ္တနိ။၃၅၁။ သာမိကံ အနု-ဗန္ဓိဿံ၊ သဒါ ကာသာယဝါသိနိ။ ဇာ၊၂။ ၃၂၇။

ကာသာဝ (န) [ကာသာဝ+ဏ။ ကသာဝေန ရတ္တန္တိ ဝိဂ္ဂဟေ....ကာသာဝံ၊ ဝတ္ထံ။ ရူ။၃၇၆။] (၁) ဖန်ရည်ဆိုးသော - သင်္ကန်း - အဝတ် ပုဆိုး။ (၂) ဖန်ရည်ဆိုးသော သင်္ကန်းကို ဝတ်ရုံ သုံးဆောင်ခြင်း။ (တိ) (၃) ဖန်ရည် ဆိုးသော။ (၁) အဂါရဝေါ စ ကာသာဝေါ တဒါ တေသံ ဘဝိဿတိ။ ထေရ။၃၄၂။ (- သံ၊၂။၃၉၅။ ဓမ္မ။၁၄။ အပါ၊၁။၅၂။ ဇာ၊၁။ ၆၀။ မိလိန္ဒ။၂၁၆။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၅။ ကခါ။၂၇၇။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၂။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၇၂။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆၄။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၃၂။ ဂိသုဒ္ဓိ၊၁။၆၂။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၄၈။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၁၆၈။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ။၁။၁၀၅။

ဝဇီရ။၉၀။ သာရတ္ထ။၂။၁၃၀။ ဝိမတိ။၂။၉၅။
ကင်္ခါဋီသစ်။၂၂၃။ သိဋ္ဌိသစ်။၁။၄၁။) အ-
ဂါရဝေါ စ ကသဝေတိ အရဟဒ္ဓဘူတေ
ကသဝေ အဂါရဝေါ အဗဟုမာနံ တဒါ
အနာဂတေ တေသံ ဘဝိဿတိ။ ထေရ။၄။၂။
၃၆၅။ ကသဝန္တိ ကသယရသပိတံ အရ-
ဟဒ္ဓဘူတံ။ ဇာ။၄။၂။၁၇၂။ ကသဝန္တိ
ကသဝဝတ္ထံ။ မဇ္ဈိမ။၁။၁၁၇။ (၂) ပဋိသင်္ခါ
စ ကသဝေ၊ ဘိက္ခုနံ န ဘဝိဿတိ။
ထေရ။၃၄၂။ ပဋိသင်္ခါ စ ကသဝေတိ
ပဋိသင်္ခါ ယောနိသော စိဝရံ ပဋိသေဝါမိတိ-
အာဒိနာ နယေန ပဏ္ဍေကမ္မတ္တမ္ပိ က-
သဝပရိဘောဂေ န ဘဝိဿတိ။ ထေရ။၄။
၂။၃၆၅-၆။ (တိ) (၃) ကသဝဝတ္ထ (၁)
ကြည့်။

ကသဝကဏ္ဍ (တိ) [ကသဝ+ကဏ္ဍ] (က)
လည်၌ သင်္ကန်းရှိသော၊ သင်္ကန်းလည်၌ -
ရောက်သော - ရစ်ပတ်ထားသော။ (ခ)
ကသဝကဏ္ဍမည်သော။ (က) က-
သဝကဏ္ဍာ ဗဟဝေါ၊ ပါပဓမ္မာ အသည-
တာ။ ဝိ။၁။၁၁၆။ ဓမ္မ။၅၇။ ဣတိဝုတ်။၂၂၄။
၂၅၆။ (-သုတ္တနိ။၄။၁။၁၄၇။) ကသဝ-
ကဏ္ဍာတိ ကသဝေန ဝေဌိတကဏ္ဍာ။
ဝိ။၄။၂။၇၈။ (-ဓမ္မ။၄။၂။၂၉၉။ ဣတိဝုတ်။
၄။၁၆၈။) (ခ) ဘဝိဿန္တိ ခေါ် ပနာနန္ဒ
အနာဂတမဒ္ဓါနံ ဂေါတြဘုရော ကသဝ-
ကဏ္ဍာ ဒုဿိလာ ပါပဓမ္မာ။ မဇ္ဈိမ။၂။၂၉၉။
အံ။၄။၁။၆၉။ ဝိမတိ။၁။၁၂၈။ ကသဝ-
ကဏ္ဍာတိ ကသဝကဏ္ဍနာမကာ။ တေ
ကိရ ဧကံ ကသဝဓဏ္ဍံ ဟတ္ထေ ဝါ ဂီဝိ-
ယ ဝါ ဗဒ္ဓိတော ဝိစရိဿန္တိ။ မဇ္ဈိမ။၂။၂၅၅။

ကသဝကဏ္ဍနာမက (တိ) [ကသဝကဏ္ဍ+
နာမ+က] ကသဝကဏ္ဍမည်သော။
ကသဝကဏ္ဍ (ခ) ကြည့်။

ကသဝကဏ္ဍသံသ (ပု) [ကသဝကဏ္ဍ+
သံသ] ကသဝကဏ္ဍမည်သော သူအပေါင်း။

ကသဝကဏ္ဍသံသ။ ကသဝကဏ္ဍသံ-
သေ ဒိန္နဒက္ခိဏာပိ ဂုဏသင်္ခါယေဝ အသင်္ချေ-
ယျာတိ ဝုတ္တာ။ မဇ္ဈိမ။၂။၂၅၅။ ကသဝ-
ကဏ္ဍသံသသာတိ ကသဝကဏ္ဍသမ္ပဟဿ။
မဇ္ဈိမ။၂။၄၁၂။

ကသဝကဏ္ဍသမ္ပဟ (ပု) [ကသဝကဏ္ဍ+
သမ္ပဟ] ကသဝကဏ္ဍမည်သော သူတို့၏
အပေါင်း။ ကသဝကဏ္ဍသံသ-ကြည့်။

ကသဝဓဏ္ဍ (ပု၊န) [ကသဝ+ဓဏ္ဍ] သင်္ကန်း
ပိုင်း။ ကသဝကဏ္ဍ (ခ) ကြည့်။

ကသဝဂ္ဂဟဏ (န) [ကသဝ+ဂဟဏ]
သင်္ကန်းကိုယူခြင်း။ ပုန ကသဝဂ္ဂဟဏေန
ထေယျသံဝါသကဘာဝါနုပဂမနတော။ ဝဇီ-
ရ။၉၀။ (-အံ။၄။၁။၁၁၉။)

ကသဝဓနေ (န) [ကသဝ+ဓနေ] သင်္ကန်း
ကိုစွန့်ခြင်း။ ကသဝဓနေ ဝါ ဟိနာယာ-
ဝတ္တနံ။ ကင်္ခါဋီ။၇၀။

ကသဝဇုတိ (ထိ) [ကသဝ+ဇုတိ] သင်္ကန်း
ဆိုင်။ ကသဝပဇ္ဇောတ-ကြည့်။

ကသဝဋ္ဌ (ထိ) [ကသဝ + အဋ္ဌ + အ]
ဖန်ရည်စွန်းသော အဝတ်ကို ဝတ်သော၊
သူ။ အယံ ကသဝဋ္ဌော မလမဇ္ဇေနော
နိဟိနဇ္ဇော။ ဝိ။၂။၄၀၆။ ကသဝဋ္ဌောတိ
နှာပိတာ ကသဝံ နိဝါသေတွာ ကမ္ပံ
ကဏ္ဍေန္တိ၊ တံ သန္ဓာယာဟံသု။ ဝိ။၄။၃။
၂၁၆။

ကသဝဓရ (တိ) [ကသဝ+ဓရ+အ]
ဖန်ရည် - စွန်း - ဆိုး - သော အဝတ်ကို
ဆောင်သော။ တာသံ ကိရ အာဂတက္ခ-
ဏေယေဝ အတ္တေနော သာမိကေ ကသဝ-
ဓရေ မုဏ္ဍကသိသေ ဒိဿော စိတ္တံ ကေဂ္ဂံ
န ဘဝေယျ။ ဓမ္မ။၄။၁။၃၇၈။ (-အပ။၄။၂။
၂၅၅။)

ကသဝဓာရဏ (န) [ကသဝ+ဓာရဏ]
 ဖန်ရည် - စွန်း - ဆိုး - သော သက်န်းကို
 ဆောင်ခြင်း။ အတ္တိ တတ္ထ ပဗ္ဗဇာ မုဏ္ဍိယံ
 ကသဝဓာရဏာ ပတ္တဓာရဏာ။ အဘိ၊
 က။က။ ကသဝဓာရဏံ ဘဏ္ဍုဘာဝေါ။
 မိလိန္ဒ။၁၆၃။ (-ထေရီဌ။၁၇၀။ ဝိမတိ၊၂။
 ၁၂၂။)

ကသဝဓောဝန (န) [ကသဝ+ဓောဝန]
 (အနာကို) ဖန်ရည်ဆေးခြင်း။ အဿမပဒံ
 အာနေတွာ ကသဝဓောဝနလေပနာဒိဟိ
 ဝဏပဋိကမ္မံ အကာသိ။ ဇာ၊ဌ။၂။၁၀၇။

ကသဝနိဝါသန (န) [ကသဝ+နိဝါသန]
 ဖန်ရည် - စွန်း - ဆိုး - သော သက်န်းကိုဝတ်
 ခြင်း။ သမဏက္ခတ္တကောတိ သမဏကိစ္စ-
 ကော၊ ကသဝနိဝါသနာဒိဝသေန သမဏ-
 ကိစ္စကာရိတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ သာရတ္ထ၊၂။
 ၁၇၉။

ကသဝပစ္စတ္တရဏရက္ခဏ (န) [ကသဝ+
 ပစ္စတ္တရဏ+ရက္ခဏ] သက်န်း, အိပ်ရာအခင်း
 ကို စောင့်ရှောက်ခြင်း။ ကသဝပစ္စတ္တရဏ-
 ရက္ခဏတ္ထံ ပန ဟတ္ထပုဋေန ဂဟေတွာ ဇဂ္ဂ-
 နတ္ထာယ ဥဒကဌာနံ ဂန္တု ဝဇ္ဇတိ။ ဝိ၊ဌ။၂။
 ၁၁၇။ ကခါ၊ဋီ၊သစ်။၂၂၈။

ကသဝပဇ္ဇောတ (တိ) [ကသဝ+ပဇ္ဇောတ]
 သက်န်းရောင်ဖြင့် - တောက်ပ - ထွန်းလင်း -
 သော။ ယာနိ ဝါ ပန တာနိ ကုလာနိ
 သဒ္ဓါနိ ပသန္နာနိ ဩပါနဘူတာနိ ကသဝ-
 ပဇ္ဇောတာနိ ဣသိဝါတပဋိဝါတာနိ။ အဘိ၊ဝိ။
 ၂၅၆။ မဟာနိ။၃၇၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၇။ (-
 မိလိန္ဒ။၁၈။ ဝိ၊ဌ။၁။၅၀။ သံ၊ဌ။၁။၁၉၅။
 အံ၊ဌ။၁။၅၃။) ကသဝပဇ္ဇောတာနိတိ
 ဘိက္ခုဘိက္ခုနီဟိ နိဝတ္ထပါရတာနံ ကသဝ-
 ဝါနံယေဝ ပဘာယ ဧကောဘာသာနိ ဘူတ-
 ပါလသေဋ္ဌိကုလသဒ္ဓိသာနိ။ အဘိ၊ဌ။၂။၃၂၇။
 ကသဝပဇ္ဇောတာတိ ဘိက္ခုနီ နိဝတ္ထ-

ပါရုတကသဝဝတ္ထေဟိ ဩဘာသိတာ။
 သာရတ္ထ၊၁။၁၅၁။ ကသဝပဇ္ဇောတောတိ
 ဘိက္ခုနီ ဗဟုဘာဝတော ဣတော စိတော စ
 ဝိစရန္တာနံ ကေသံကသဝဇုတိယာ ပဇ္ဇော-
 တိတော။ အံ၊ဋီ၊၁။၁၀၆။ (-ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။
 ၄၃။)

ကသဝပရိဘောဂ (ပု) [ကသဝ+ပရိ-
 ဘောဂ] သက်န်းကို ဝတ်ရုံသုံးဆောင်ခြင်း။
 ကသဝ (၂) ကြည့်။

ကသဝပိတ (တိ) [ကသဝ+ပိတ] ဖန်ရည်
 - စွန်း - ဆိုး - သောက် - သော (အဝတ် -
 သက်န်း)။ အန္တရာပဏတော ကသဝ-
 ပိတာနိ ဝတ္ထာနိ အာဟာရပေတွာ ကေသ-
 မသု ဩဟာရေတွာ ပဗ္ဗဇိ သု။ ဒိ၊ဌ။၂။၄၉။

ကသဝလာဘ (ပု) [ကသဝ + လာဘ]
 သက်န်းကိုရခြင်း။ အနိက္ကသာဝေါတိ ဣမံ...
 ဒေဝဒတ္တဿ ကသဝလာဘံ အာရဗ္ဗ
 ကထေသိ။ ဓမ္မ၊ဌ။၁။၄၉။

ကသဝဝတ္ထ (န) [ကသဝ+ဝတ္ထ] (၁)
 ဖန်ရည် - စွန်း - ဆိုး - သော အဝတ်။ (တိ)
 (၂) ဖန်ရည် - စွန်း - ဆိုး - သော အဝတ်ကို
 ဝတ်သောသူ။ (၁) တေဟိ ဂုဏေဟိ
 ကသဝရသပိတံ ကသဝဝတ္ထံ ပရိဒဟတိ။
 ဇာ၊ဌ။၅။၅၁။ (-ဇာ၊ဌ။၃။၃၇၁။ မ၊ဋီ၊၃။
 ၁၁၇။) (တိ) (၂) ကသဝဝတ္ထော အ-
 မမော နိရာသော။ ထေရီ၊၃၅၄။ ထေရီ၊
 ဌ။၂။၄၅၈။

ကသဝဝတ္ထနိဝတ္ထ (တိ) [ကသဝဝတ္ထ+
 နိဝတ္ထ] ဖန်ရည် - စွန်း - ဆိုး - သော အဝတ်
 ကို ဝတ်သောသူ။ ကသဝဝသန-ကြည့်။

ကသဝဝတ္ထဝသန (တိ) [ကသဝဝတ္ထ+
 ဝသန] ဖန်ရည် - စွန်း - ဆိုး - သော အဝတ်
 ကို ဝတ်သောသူ။ သော အာဝုဓံ အာဒါယ
 ကသဝဝတ္ထဝသနော ပစ္စေကဗုဒ္ဓဝေသံ
 ဂဏှိတွာ။ ဇာ၊ဌ။၂။၁၈၁။

ကာသာဝသန (တိ) [ကာသာဝ+ဝသန] ဖန်ရည် - စွန်း - ဆိုး - သောအဝတ်ကို ဝတ်သောသူ။ အယံ ပန ဆိန္ဒဘိန္ဒပဋ္ဌဓရော ဘဏ္ဍုကာသာဝသနော မံ နာမေန အာလပတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၅။ ကာသာဝသနောတိ ကာသာဝတ္ထနိဝတ္ထော။ သာရတ္ထ၊၁။၁၅၀။

ကာသာဝသမိက (တိ) [ကာသာဝ+သာမိက] သင်္ကန်းရှင်။ သစေ ကာသာဝသမိကံ ဘိက္ခုအာနေယျာသိ၊ သက္ကာ ဘဝေယျ တဝပတိဋ္ဌာကာတံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၆၅-၆။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၃၁၄။

ကာသာဝါဒိပရိက္ခာရ (ပု) [ကာသာဝ+အာဒိ+ပရိက္ခာရ] သင်္ကန်းစသော အသုံးအဆောင်။ ဧဝံ ပါပဘိက္ခု အန္တော သီလာဒိဝိရဟိတာပိ ဗဟိ ကာသာဝါဒိပရိက္ခာရေန ဘိက္ခု ဝိယဒိဿန္တိ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၇။ မ၊ဋီ၊၂။၁၀၀။ (-အံ၊ဋီ၊၃။၂၀၈။)

ကာသာဝိယ (တိ) [ကာသာဝ+ဣယ] ဖန်ရည် - စွန်း - ဆိုး - သောအဝတ်ကို ဝတ်သောသူ။ (ခိုးသူသတ်ယောက်ျား၊ ပါးကွက်အာဏာသား။) ကာသာဝိယာ ယန္တု အန္တေပုရန္တံ။ ဇာ၊၁။၃၃၄။ (-စရိယာ၊ဋ္ဌ၊၁၇။) ကာသာဝိယာတိ စောရဃာတကာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၄၅၀။

ကသိ (ပု) [ကာသ + ဣ။ ကသိ-သဒ္ဒါသည် ကသိတိုင်း၊ ကသိဇနပုဒ် အနက်ဟော၌ ဗဟုဝစ်ဖြင့်သာ နေ၏။ နိတိ၊ပဒ။၂၇၁။ ဓာန်၊ဋီ၊၁၀၅။ (ကာဇိ-သံ)] (၁) ကသိတိုင်း၊ ကသိဇနပုဒ်။ (၂) တထောင်။ (တိ) (၃) ကသိတိုင်း၌ - ဖြစ် - နေ - သောသူ။ (၁) ကသိတိုင်းကို မဟာဂေါဝိန္ဒပုဏ္ဏားသည် ရေဏုမင်း၏ ညွှန်ကြားချက်အရ တည်ထောင် ဖန်ဆင်းသည်။ မြို့တော်ကား ဗာရာဏသီဖြစ်၍ ဓေတုဌမင်း နန်းစံ၏ (ဒိ၊၂။၁၀၉)။ ထိုတိုင်းသည် ယူဇနာ ၃၀၀-ကျယ်ဝန်း၍ ရွာပေါင်း ၈၀၀၀၀-ရှိ၏ (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၉၉)။ ဗာရာဏသီမြို့

ကား ၁၂-ယူဇနာရှိ၏ (ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆)။ တက္ကသိုလ်ပြည်နှင့် ယူဇနာ ၂၀၀-ဝေး၏ (ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၂)။ ပါကတဘာသာဖြင့် ဗာဏာရသီ၊ ယခုအမည် ဗဏာရသီဖြစ်၏။ နောင်အခါ ဗာရာဏသီမြို့သည် ကေတုမတီပြည် အမည်တွင်၍ အရိမေတ္တေယျမြတ်စွာဘုရားအလောင်းတော်ဖွားမြင်ရာ ဖြစ်လိမ့်မည်။ မြောက်ဖက်၌ အာဇာမဂရနယ် တောင်ပိုင်း၊ တောင်ဘက်၌ ဗာရာဏသီမိရ်ဇာပုရ၊ အရှေ့ဘက်၌ ဗလိယာ-ဆဇီပုရ၊ အနောက်ဖက်၌ ပြတပဂရအရှေ့ပိုင်း၊ ဤအတွင်း၌ ကသိတိုင်းတည်ရှိ၏ (ဗုဒ္ဓသာသနိကပဌဝိဝင်)။ ဂေါတမဘုရားရှင်လက်ထက်၌ ကသိတိုင်းသည် ပသေနဒီကောသလမင်းကြီး၏ လက်အောက်ခံ ဖြစ်၏ (ဒိ၊၁။၂၁၇။ အံ၊၃။၃၀၃)။ ဇီဝကအား ငါးရာတန် ကမ္မလာ လက်ဆောင်ပို့သော ကသိမင်းကား ကသိတိုင်းရှင် မဟုတ်၊ ပသေနဒီကောသလ မင်းကြီး၏ အဖတူ အမိကဲ့ညီ ဖြစ်၏ (ဝိ၊၃။၃၉၃။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၀၁)။ ဒိဃာဝုတ္တု (ဝိ၊၃။၄၇၇-၉၅)၌ ဗာရာဏသီပြည်ရှင် ကသိဘုရင် ဗြဟ္မဒတ်က ဒိဃိတိကောသလမင်းအား အောင်နိုင်၍ ကောသလတိုင်းကို အုပ်စိုးကြောင်း ပြဆို၏။ ထိုအချက်ကို ထောက်ဆလျှင် ကသိတိုင်းနှင့် ကောသလတိုင်းတို့သည် စစ်မက် မကြာခဏ ဖြစ်ပွားကြောင်းကို၎င်း၊ ထို၂-တိုင်းကို ရံခါ ကသိမင်း အုပ်စိုး၍ ရံခါ ကောသလမင်းတို့ အုပ်စိုးကြောင်းကို၎င်း သိသာနိုင်၏ (ဥဒါန၊ဋ္ဌ၊၁၀၉။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၄၂-လည်း ကြည့်)။ ဒိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၃၀။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၂၉။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၀၄-တို့၌ ကသိ-ကို ဇနပုဒ်ဟု ဖွင့်သည်ကိုထောက်လျှင် ကသိတိုင်း၊ ကသိဇနပုဒ် အတူပင် ဖြစ်ရာ၏။ ဓာန်၊၁၀၅-၌လည်း တိုင်းကို “ဇနပဒန္တရ=ဇနပုဒ်အထူး”ဟု ဆို၏။ ဇာတ်ဝတ္ထုများစွာတို့၌ ကသိတိုင်း ဗာရာဏသီပြည်၌ ဗြဟ္မဒတ်မင်း စိုးစံကြောင်း ပြဆို၏။ ဥဒယ-

အဒ္ဓဇာတ်၌ ဥဒယဘဒ္ဒမင်းအုပ်စိုးသော သု-
ရန္တနိမ္မိ (ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၀၅။)၊ ယုဇ္ဈယဇာတ်၌
သဗ္ဗဒတ္တမင်းအုပ်စိုးသော ရမ္မိမ္မိ (ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။
၁၂၂။)၊ သင်္ခရာဟူဇာတ်၌ ဗြဟ္မဒတ်မင်း
အုပ်စိုးသော မောဠိနိမ္မိ (ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၆။)၊
စူဠသုတသောမဇာတ်၌ ဗြဟ္မဒတ်မင်း အုပ်စိုး
သော သုဒဿနိမ္မိ (ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၁၈၉။)၊ သော-
ဏနန္ဒဇာတ်၌ မနောဇမင်းအုပ်စိုးသော ဗြဟ္မ-
ဝစနိမ္မိ (ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၃၃၂)၊ စန္ဒကုမာရဇာတ်၌
ကေမင်းအုပ်စိုးသော ပုပ္ဖဝတိမ္မိ (ဇာ၊ဋ္ဌ၊
၇။၇၃) တို့သည်လည်း ဤဗာရာဏသီမြို့၏
အမည်ကွဲများပင် ဖြစ်သည် (ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။
၁၂၂-ကြည့်)။ ဗာရာဏသီမြို့၌ နန်းစိုက်စိုးစံ
ကြသော ဗြဟ္မဒတ်မှတစ်ပါးသော ကသိမင်း
(ကာသိကဗုဒ္ဓ)တို့ကား— ကဿပဘုရားရှင်
လက်ထက်၌ ကိကိမင်း (မ၊၂။၂၄၀။ အပ၊၂။
၁၄၄၊၂၂၃။) ကဋ္ဌဝါဟနဇာတ်၌ ကဋ္ဌဝါဟန
မင်း (ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅၂။) သုဿိမ ဇာတ်၌
သုဿိမမင်း (ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၁။) ဓမ္မဇေဇာတ်
၌ ယသပါဏိမင်း (ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၇၁။) မဟာ-
ပိဂီလဇာတ်၌ မဟာပိဂီလမင်း (ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။
၂၂၀။) ဂါမဏိစန္ဒဇာတ်၌ ဇနသန္ဓမင်း (ဇာ၊
ဋ္ဌ၊၂။၂၇၀။) အာရာမဒုသကဇာတ်၌ ဝိဿ-
သေနမင်း (ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၁၂။) ခန္တိဝါဒဇာတ်၌
ကလာဗုမင်း (ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၇။) ဒသရထ
ဇာတ်၌ ဒသရထမင်း (ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၂၆။)
စူဠဟံသဇာတ်၌ ဗဟုပုတ္တကမင်း (ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။
၄၂၅။) ဘလ္လာတိယဇာတ်၌ ဘလ္လာတိယ
မင်း (ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၄၃၉။) ဟတ္ထိပါလဇာတ်၌
သေုကာရီမင်း (ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၄၇၈။) မဟာ-
ဟံသဇာတ်၌ သံယမမင်း (ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၃၇၇။)
ကုဏာလဇာတ်၌ ကဏ္ဍရီမင်း၊ဗကမင်း (ဇာ၊
ဋ္ဌ၊၅။၄၇၂၊၄၇၅။) သုဝဏ္ဏသာမ ဇာတ်၌
ပိဋိယက္ခမင်း (ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၉၃) တို့ ဖြစ်၏။
အဿကမင်းလက်ထက် ကသိတိုင်းမြို့တော်
ကား ဗာရာဏသီမဟုတ်ပဲ ပါဠိလိမ္မိ (ပေါ-

တလိ။ မူကွဲ)ဖြစ်၏။ (ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၂။တောင်
ပေါက်၊ဓာနံ၊သျှ-အမှား၌ ဣတ္ထိလိင်ကသိသဒ္ဓါ
သည် ဗာရာဏသီမြို့ဟော ပရိယာယ်ပုဒ်ဟု
ဆို၏။ ကသိပုရနှင့် ဗာရာဏသီမြို့ကို အတူ
သဘောထား၍ ဖွင့်သော ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၅၅-နှင့်
ညီညွတ်၏။) ကသိ တိုင်းထွက် အဝတ်
အထည်၊ စန္ဒကူး၊ နံသာပျောင်းတို့သည် ထင်
ရှား ကျော်စော၍ သုံးဆောင် နိုင်ကြသူတို့
အဖို့ ဝင့်ကြားဂုဏ်ယူစရာဖြစ်၏ (ဇာ၊ဋ္ဌ၊
၁။၃၇၇)။ နူးညံ့သိမ်မွေ့လှသော ကသိတိုင်း
ထွက် အဝတ် အထည်သည် အဖိုး တန်ဖိုး
ထိုက်၏ (ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၉၇)။ ကသိတိုင်း၏
နေ့စဉ်ကောက်ခံရရှိသော အခွန်ကား အသ-
ပြာတထောင်ဖြစ်၏ (ထေရီ၊ဋ္ဌ၊၃၃)။ ကဿပ
ဘုရားရှင်သည် ကသိတိုင်း ဗာရာဏသီမြို့၌
ဖွားမြင်တော်မူ၍ ထိုတိုင်းရှိ သေတဗျမြို့၌
ပရိနိဗ္ဗာန် စံဝင်တော်မူ၏ (ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၃၁၂၊
၃၁၄)။ ဖုဿဗုဒ္ဓဝင်၌ ဖုဿဘုရားရှင်၏ မွေး
ဖွားရာအရပ်ကို ဇယသေနမင်း အုပ်စိုးသော
ကာသိကမြို့ (ကာသိမြို့။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၂၇၄) ဟူ၍
၎င်း၊ ထိုဘုရားရှင်လက်ထက် ဗာရာဏသီမြို့ကို
သိရိဝစနမင်း အုပ်စိုး၏ ဟူ၍၎င်း ပြဆိုရာ
ကာသိမြို့ သီးခြား ရှိကြောင်းကိုလည်း သိ
နိုင်၏ (ဗုဒ္ဓဝံ၊၃၆၂။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၂၇၄-၅)။
လွန်လေပြီးသော ၆၅-ကမ္ဘာထက်၌ ကသိက
မြို့ကို ဝိသင်္ကြနတ်သား ဖန်ဆင်း၍ အလျား
၁၀-ယူဇနာ၊ အနံ ၈-ယူဇနာရှိ၏။ တမြို့လုံးကို
သစ်၊ ဝါး၊ နွယ်၊ မြေမပါစေပဲ ရွှေ ငွေ စသော
ရတနာတို့ဖြင့်သာ ဖန်ဆင်း တည်ထောင်၏
(အပ၊၂။၃၀)။

ဓမ္မစက္ကံ ပဝတ္တေတုံ၊ ဂစ္ဆာမိ ကသိနံ
ပုရံ။ဝိ၊၃။၁၂။မ၊၁။၂၂။မ၊၂။၂၉၅။ (-ဝိ၊
၃။၃၉၃။ ဒီ၊၁။၂၁၇။ ဒီ၊၂။၁၆၂။ သံ၊၁။၈၃။
အံ၊၁။၂၁၃။ အံ၊၃။၃၀၃။ ဝိမာန။၂၀။ ထေရီ။
၃၉၂။ စရိယာ။၄၁၀။ နေတ္ထိ။၁၁၄။ မိလိန္ဒ။
၃၁၆။) ကသိနံ ပုရန္တိ ကသိရဋ္ဌေ နဂရံ။

ဝိဠာဓိ။ ၂၄၆။ သာရတ္ထိပ။ ၁၆၅။ (-ဒိဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၃၀။ စရိယာဋ္ဌ။ ၁၉၃။ နေတ္တိဋ္ဌ။ ၂၂၉။) ကသိကောသလာတိ ကသိကောသလဇန-
ပဒါ။ အံဋ္ဌ၊ ၃။ ၃၀၄။ (၂) ကသိယ (၄) ကြည့်။ အနုကသိက-လည်း ကြည့်။ (တိ) (၃) ကသိရာဇ-ကြည့်။

ကသိက (ပု) [ကသိ+ဣက] (၁) ကသိ
တိုင်း။ (တိ) (၂) ကသိက (ကသိ) မည်
သော(မြို့)။ (၃) ကသိတိုင်း၌ဖြစ်သော။ (၁)
ကသိကရဋ္ဌ-ကြည့်။ (တိ) (၂) ကသိကံ
နာမ နဂရံ ဇယသေနော နာမ ခတ္တိယော။
ဗုဒ္ဓဝံ။ ၃၆၂။ ဗုဒ္ဓဝံဋ္ဌ။ ၂၇၆။ ကသိနဂရ-
လည်း ကြည့်။ (၃) သေယျထာပိ ဘိက္ခဝေ
မဏိရတနံ ကသိကေ ဝတ္ထေ နိက္ခိတ္တံ
နေဝ မဏိရတနံ ကသိကံ ဝတ္ထံ မက္ခေတိ။
ဒိ၊ ၂။ ၁၂။ (- မ၊ ၃။ ၁၆၄။ သံ၊ ၁။ ၃၈၉။
အံ၊ ၁။ ၁၄၄၊ ၂၅၀။ အံ၊ ၂။ ၄၃။ ဇာ၊ ၁။ ၂၉၉။
ဇာ၊ ၂။ ၂၇၃။ အဘိဋ္ဌ၊ ၃။ ၈၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၆၂။
ခုဒ္ဒက၊ ၁။ ၁၄၄။ ဓမ္မာဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၆၃။ သုတ္တနိ၊ ၁။
၁။ ၂၇၃။ ဇာ၊ ၁။ ၄၁၇၊ ၄၂၂။) ကသိကံ ဝတ္ထန္တိ
တိဟိ ကပ္ပါသအံသုဟိ သုတ္တံ ကန္တိတော ကတ-
ဝတ္ထံ။ အံ၊ ၁။ ၂။ ၂၂၅။ ကသိကန္တိ သတသ-
ဟဿဉ္စနကံ ကသိကဝတ္ထံ။ ဇာ၊ ၁။ ၇၂၉။
(-အံ၊ ၁။ ၂။ ၁၁၉။)

ကသိကဂါမက (ပု) [ကသိက+ဂါမက]
ကသိတိုင်း၌ - ဖြစ်သော - ပါဝင်သော -
ရွာငယ်။ ပုနာဟံ ဗာရာဏသီယံ၊ ဇာတာ
ကသိကဂါမကေ။ အပ၊ ၂။ ၂၆၁။ ထေရီ၊
၄။ ၇၃။ (-ဇာ၊ ၁။ ၂။ ၁၅၉။ ဇာ၊ ၁။ ၅၆၉။)

ကသိကစန္ဒန (န) [ကသိက+စန္ဒန] (၁)
ကသိတိုင်း၌ဖြစ်သော စန္ဒကူး။ (သိမ်မွေ့
ညံ့၍ ပြုံးပြုံးပြက်အရောင်ထွက်သော စန္ဒကူး
ဖြစ်သည်။) (၂) ကသိတိုင်း၌ဖြစ် အဝတ်ပုဆိုး၊
စန္ဒကူးနီ။ (၁) ယောဟံ ပုတ္တသမ္မာဓေ-
ယနံ အဇ္ဈာဝသန္တော ကသိကစန္ဒနံ ပစ္စန-

ဘောန္တော။ မ၊ ၂။ ၁၈၃။ (-သံ၊ ၁။ ၇၈။ အံ၊
၂။ ၃၄၃။ အံ၊ ၃။ ၁၀၇။ အဘိ၊ က။ ၁၃၀။
မိလိန္ဒ။ ၂၃၇။) ကသိကစန္ဒနန္တိ သဏ္ဍစန္ဒနံ။
သံ၊ ၁။ ၁၁၃၇။ အံ၊ ၁။ ၁၃၁။ (-ဇာ၊ ၁။ ၅၅။
၃၂၁။) ကသိကစန္ဒနန္တိ ဥဠာလစန္ဒနံ။ တံ ကိရ
ဝဏ္ဏဝသေန သမုဠာလံ ဟောတိ ပဘဿရံ၊
တဒတ္ထမေဝ နံ သဏ္ဍတရံ ကဗျေန္တိ။ တေနာ-
ဟ “ကသိကစန္ဒနန္တိ သဏ္ဍစန္ဒနံ”န္တိ။ သံ၊ ၁။
၁။ ၁၂။ (-အံ၊ ၁။ ၁၃၃။) (၂) ကသိက-
စန္ဒနံ ပစ္စနဘောန္တေန မာလာဂန္ဓဝိလေပနံ
ဓာရယန္တေန။ ဥဒါနံ၊ ၁၅၆။ (-ဇာ၊ ၂။ ၆၉။
၁၃၉။) ကသိကစန္ဒနန္တိ သဏ္ဍစန္ဒနံ၊ ကသိ-
ကဝတ္ထု စန္ဒနဉ္စာတိ ဝါ အတ္ထော။ ဥဒါနံ၊ ၄။
၃၀၁။ (-ဇာ၊ ၁။ ၅၅။ ၁၃၃။ အံ၊ ၁။ ၁၃၃။)

ကသိကမတ္တန္တ (တိ) [ကသိက+အတ္တန္တ]
ကသိတိုင်း၌ဖြစ် အဝတ်ဖြင့် ခင်းထားအပ်
သော။ ကသိကမတ္တန္တ (ဇာ၊ ၂။ ၆၉။)န္တိ
ကသိကဝတ္ထေန အတ္တတံ။ ဇာ၊ ၁။ ၅၅။ ၄၀၁။

ကသိကရဇ (တိ) [ကသိကရာဇ+ဣ] ကသိ-
မင်း - ပိုင် - အုပ်စိုး - သော။ သော ပန
ဂါမော ကသိကရဇော။ သံ၊ ၁။ ၁၁၈၆။

ကသိကရဋ္ဌ (န) [ကသိက+ရဋ္ဌ] ကသိတိုင်း။
ကသိကရဋ္ဌေ...နိဗ္ဗုတ္တိတော။ ထေရီ၊ ၄။ ၃၁။
(-ဇာ၊ ၁။ ၅၅။ ၄၁။)

ကသိကရာဇ (ပု) [ကသိက+ရာဇ] ကသိ-
ကရာဇ်မင်း၊ ကသိမင်း။ ကသိကရာဇေ
ဗာရာဏသီယံ ရဇံ ကာရေန္တေ။ ဥဒါနံ၊ ၄။
၁၀၉။ (-ထေရီ၊ ၄။ ၁၆။)

ကသိကရာဇကုလဒိကုလဝိသေသ (ပု) [က-
သိကရာဇကုလဒိ + ကုလဝိသေသ] က-
သိမင်းမျိုး စသော အမျိုးအထူး။ ကုလ-
ပဒေသော နာမ ခတ္တိယာဒိဇာတိယမ္ပိ က-
သိကရာဇကုလဒိကုလဝိသေသော။ ဝိမတိ၊
၂။ ၂၉၉။

ကသိကဝတ္ထ (န) [ကသိက+ဝတ္ထ] ကသိ
တိုင်းဖြစ်အဝတ်ပုဆိုး။ (ဝါချည်မျှင်သုံးခုကို
ယူ၍ ငင်အပ်သောချည်မျှင်ဖြင့်ရက်အပ်သော
နူးညံ့သိမ်မွေ့သော အဝတ်ပုဆိုး။) သေယျ-
ထာပိ ဘိက္ခုဝေ ယာနိ ကာနိစိ တန္တာဝုတာနံ
ဝတ္တာနံ၊ ကသိကဝတ္ထံ တေသံ အဂ္ဂမက္ခာ-
ယတိ။ သံ၊ ၃။ ၄။ (- အဘိ၊ ပ။ ၁၃၈။ ဒီ၊ ၄။
၂။ ၁၇၇။ မ၊ ၄။ ၁။ ၂၀၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၁၁၁။
ဥဒါန၊ ၄။ ၂၀၁။ ပေတ၊ ၄။ ၄၇။ ထေရ၊ ၄။ ၂။
၃၂၃။ အပ၊ ၄။ ၁။ ၇၈။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၄။ ၂၂။ မဟာနိ၊
၄။ ၁၄၈။ ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၇၆။ ဇာ၊ ၄။ ၂။ ၉။ ဇာ၊ ၄။
၆။ ၂၄၉။) ကသိကဝတ္ထူပမေသု ကသိက-
ဝတ္ထံ နာမ တယော ကပ္ပါသံသု ဂဟေတွာ
ကန္တိတသုတ္တေန ဝါယိတံ သုခမဝတ္ထံ။ အဘိ၊ ၄။
၃။ ၆၇။

ကသိကဝတ္ထဝိသေသ (ပ) [ကသိကဝတ္ထ+
ဝိသေသ] ကသိတိုင်းဖြစ်အဝတ်ပုဆိုးအထူး။
ဝတ္တာနိပရိဟရန္တေနာပိ သုခမာ သုခသမ္ပဿာ
ကသိကဝတ္ထဝိသေသာ ဓာရိတာ။ ထေရ၊ ၄။
၂။ ၃၂၃။

ကသိကဝတ္ထူပမ (တိ) [ကသိကဝတ္ထ+
ဥပမာ] ကသိတိုင်းဖြစ်ပုဆိုး(သုံးထည်)နှင့်
တူသော။ တယော ကသိကဝတ္ထူပမာ ပုဂ္ဂ-
လာ။ အဘိ၊ ပ။ ၁၃၈။ (- အဘိ၊ ၄။ ၃။ ၆၇။)

ကသိကဝိလေပန (န) [ကသိက+ဝိလေပန]
ကသိတိုင်းဖြစ်နံသာပျောင်း။ ကသိကဝတ္ထံ
နိဝါသေန္တိ၊ ကသိကဝိလေပနံ ဝိလိမ္မန္တိ။
ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၃၇၇။

ကသိကသာဠကယုဂ (န) [ကသိကသာဠက+
ယုဂ] ကသိတိုင်းဖြစ်ပုဆိုးအစုံ။ ကသိကဉ္စ
မုဒုဝတ္ထန္တိ မုဒု ကသိကသာဠကယုဂံ သန္ဓာ-
ယာဟ။ ဇာ၊ ၄။ ၂။ ၄၀၁။

ကသိကသုခမ (တိ) [ကသိက+သုခမ] ကသိ
တိုင်းဖြစ် (အလွန်) သိမ်မွေ့သော (အဝတ်
ပုဆိုး)။ ကသိကသုခမေဟိ(ထေရီ၊ ၄။ ၂။) တိ

ကသိရဋ္ဌေ ဥပ္ပန္နေဟိ အတိဝိယ သုခမေဟိ။
ထေရီ၊ ၄။ ၂။ ၆၀။

ကသိကသုစိဝတ္ထဓရ (တိ) [ကသိကသုစိဝတ္ထ
+ဓရ+အ] ကသိတိုင်းဖြစ် စင်ကြယ်သော
အဝတ်ကိုဝတ်သော။ သူ။ ကသိကသုစိဝတ္ထ-
ဓရ(ဇာ၊ ၂။ ၂၄၈၊ ၂၅၄) တိ ကသိကာနိ
သုစိဝတ္တာနံ ဓာရယမာနာ။ ဇာ၊ ၄။ ၇။ ၈၉။

ကသိကုတ္တမဓာရိ (တိ) [ကသိကုတ္တမ+ဓရ+
ဏိ။ ထိ-၌-ဓာရိနိ] ကသိတိုင်းဖြစ်အဝတ်
ထက် မြတ်သော အဝတ်ကိုဝတ်သော၊ မြတ်
သော ကသိတိုင်းဖြစ်အဝတ်ကို ဝတ်သော၊
သူ။ တတော သုဒ္ဓါ သုစိဝသနာ၊ ကသိ-
ကုတ္တမဓာရိနိ။ ပေတ၊ ၁။ ၃၄။ (- ထေရီ၊ ၄။ ၃။
ဇာ၊ ၂။ ၇၇။) ကသိကုတ္တမဓာရိနိတိ ကာ-
သိကဝတ္ထတောပိ ဥတ္တမဝတ္ထဓာရိနိ။ ပေတ၊
၄။ ၄၇။ ကသိကုတ္တမဓာရိနိန္တိ ဥတ္တမကာ-
သိကဝတ္ထဓရံ။ ထေရီ၊ ၄။ ၂။ ၄။ (- ဇာ၊ ၄။
၇။ ၃၄၇။)

ကသိကောသလဇနပဒ (ပ) [ကသိကော-
သလ+ဇနပဒ] ကသိဇနပုဒ်၊ ကောသလ-
ဇနပုဒ်။ ကသိ(၁)ကြည့်။

ကသိကောသလဗျူဒိပရဋ္ဌ (န) [ကသိကော-
သလဗျူဒိပ+ရဋ္ဌ] ကသိတိုင်း၊ ကောသလ-
တိုင်းနှင့် တကွ ဗျူဒိပမင်း၏အဖြစ် (မင်း
စည်းစိမ်)။ အဟံ သကလံ ကသိကောသလ-
ဗျူဒိပရဋ္ဌံ စက္ကဝတ္တိသိရိမေဝ ဝါ လာဏန္တောပိ
န ဂစ္ဆိယာမိ။ ဇာ၊ ၄။ ၂။ ၃၀။

ကသိကောသလရဋ္ဌ (န) [ကသိကောသလ+
ရဋ္ဌ] ကသိတိုင်း၊ ကောသလတိုင်း။ ကသိ-
ကောသလရဋ္ဌာဒိနံ အန္တော ဗဟူ ဇနပဒါ
ဟောန္တိ။ ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၄၁၈။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၂၄၉။

ကသိကောသလဒီပနီ (ပ) [ကသိကော-
သလဒီ+ဇနပဒ] ကသိကောသလ-စသော
ဇနပုဒ်။ ဇနပဒေါတိ ကသိကောသလဒီ-
ဇနပဒေါ။ မဟာနိ၊ ၄။ ၁။ ၂။

ကာသိကောသလဒီရဋ္ဌပရိစ္ဆေဒ (ပု) [ကာသိ-
ကောသလဒီရဋ္ဌ + ပရိစ္ဆေဒ] ကာသိ
ကောသလ-စသောတိုင်းတို့၏ အပိုင်းအခြား။
ရဋ္ဌသီမာ နာမ ကာသိကောသလဒီရဋ္ဌ-
ပရိစ္ဆေဒေါ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၁၈။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၂၄၉။
(-ကင်္ခါ။၁၆၀။)

ကာသိဂါမ (ပု) [ကာသိ+ဂါမ] ကာသိရွာ။
(ကာသိရွာကား ကာသိတိုင်း၊ ကောသလ
တိုင်းတို့၏အကြား၌ တည်ရှိ၍ အခွန်တသိန်း
ထွက်၏ (သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄၁)။ ပသေနဒီကော-
သလမင်း၏ အဘဖြစ်သော မဟာကောသလ
မင်းကြီးသည် သမီးကိုဗိမ္ဗိသာရမင်းနှင့် လက်
ထပ်သော အခါ သမီး၏ ရေချိုးစရိတ်
အတွက် လက်ဖွဲ့ပေးသော ရွာဖြစ်၏ (ဇာ၊
ဋ္ဌ၊၄။၃၄၂)။ ဗိမ္ဗိသာရမင်းသည် အဇာ-
တသတ်လက်ချက်ဖြင့် နတ်ရွာစံရ၍ မိဖုရား
သည်လည်း မကြာမီ ထိုစိတ်ဖြင့်ပင် နတ်ရွာ
စံ၏။ ထိုအခါ ပသေနဒီကောသလမင်းသည်
“အဇာတသတ်သည် အမိအဖတို့ကို သတ်၏၊
ငါ့မည်းတော်၏ဥစ္စာဖြစ်သော ကာသိရွာကို
ပြန်ယူအံ့”ဟု အရေးဆိုရာ အဇာတသတ်က
လည်း “ဤရွာသည် ငါ့မယ်တော်၏ ဥစ္စာ
တည်း”ဟု လက်မလွှတ်ပဲ ရှိသောကြောင့်
ဦးရီးနှင့်တူတိုသည် ထိုရွာအတွက် စစ်ထိုးကြ
၏ (သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄၁)။ (အဇာတသတ်၏
မယ်တော်ကား ပသေနဒီကောသလမင်း၏
နှမတည်း။) တစ္ဆသူကရဇာတ် ပစ္စုပ္ပန်ဝတ္ထု
(ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၃၄၂) ၌မူ ဗိမ္ဗိသာရမင်းကိုအဇာ-
တသတ် သတ်ပြီးသောအခါ ပသေနဒီကော-
သလမင်းသည် ထိုရွာကို လုယူတိုက်ခိုက်၏ဟု
ဆို၏။ ထိုစစ်ပွဲ၌ ပဌမအချီ အဇာတသတ်က
နိုင်၍ ပသေနဒီကောသလမင်း ရှုံး၏ (ဇာ၊
ဋ္ဌ၊၄။၃၄၂)။ စစ်ရှုံး၍ ထွက်ပြေးလာသော
ပသေနဒီကောသလမင်းသည် မြို့သို့ ဆုတ်
ခွါရင်း မိမိစစ်တပ်အားစောင့်ဆိုင်းရန် ပန်းခြံ
သို့ ဝင်ရောက်နားနေသည်။ ပန်းသည်မသမီး

မလ္လိကာသည် မင်းကြီးကို တွေ့မြင်၍ဝတ်ကြီး
ဝတ်ငယ်ပြုစု၏။ ထိုပြုစုမှုကို နှစ်သက်မြတ်နိုး
သဖြင့် နန်းတော်သို့ ဆောင်စေ၍ အဂ္ဂမဟေ-
သီ မိဖုရားခေါင်အရာ၌ ထား၏။ သူဆင်းရဲ
ပန်းသည်မ သမီးဘဝမှမိဖုရားဖြစ်ရခြင်းကား
ထိုနေ့နံနက်၌ပင် ဘုရားရှင်အား မွဲလှူရ
သောအကျိုးတည်း (သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၉။ ဥဒါန၊
ဋ္ဌ။၂၄၇)။ စစ်ရှုံး ပသေနဒီကောသလမင်း
သည်သူလျှို့ဝှက်ကိုဇေတဝန်ကျောင်းတော်သို့
စေလွှတ်၍ ရဟန်းများထံ စစ်နိုင်ရာ နိုင်
ကြောင်း သတင်းထောက်လှမ်း စုံစမ်းစေရာ
ဓနုဂ္ဂဟတိဿထေရ်က မန္တိဒတ္တမထေရ်အား
ပြောကြားသော သကဋ္ဌဗျူဟာ စစ်ဆင်နည်း
အစီအရင်ကို ကြားသိရ၍ ထိုအစီအရင်
အတိုင်း နောက်တကြိမ် စစ်ဆင်ရာ အဇာ-
တသတ်ကို ဖမ်းမိ၏။ ၂-ရက် ၃-ရက် မာန်
စွယ်ကျိုးအောင်ပြုပြီးနောက် သမီးဝဇီရာနှင့်
ထိမ်းမြားလက်ထပ်၍ ပြန်လွှတ်၏။ (အကျယ်
ကို ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၃၄၂-၃-၌ ကြည့်။ အတိတ်ဇာတ်
ဝတ္ထုတို့၌လည်းကောင်း ကာသိရွာကား အချို့
နေရာ၌ ဂါမကဟု သုံးစွဲထားသောကြောင့်
ရွာသိမ်ရွာငယ် ဖြစ်ဟန်ရှိ၏။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၁၆-
ကြည့်။) ကာသိဂါမေ(သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၉)တိ
ကာသိရဋ္ဌဿ ဂါမေ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၈။

ကာသိဂါမက (ပု) [ကာသိ+ဂါမက] ကာသိ-
ရွာငယ်။ ဗောဓိသတ္တော ကေသို့ ကာသိ-
ဂါမကေ ဗြာဟ္မဏကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊
၂။၅၁။

ကာသိဇနပဓိ (တိ) [ကာသိဇနပဓိ + ဧ]
ကာသိဇနပုဒ်၌ ဖြစ်သော (အခွန်အတုတ်)။
ယာဝ ကာသိဇနပဒေါ၊ သုကော မေ တတ္ထ-
ကော အဟူ(ထေရီ။၃၇၁)တိ ကာသိသု
ဇနပဒေသု ဘဝေါ သုကော ကာသိဇနပဒေါ၊
သော ယာဝ ယတ္ထကော၊ တတ္ထကော မယံ
သုကော အဟု အဟောသိ။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၃၃။

ကသိတွာ (ကြိ၊ဝိ) [ကဒသ+တွာ] ချောင်းဆိုး
၍။ သာ ခိပိတွာပိ ကသိတွာပိ ပက္ခလိတွာ-
ပိ “နမော တဿ ဘဂဝတော အရဟတော
သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ” တိ ဣမံ ဥဒါနံ ဥဒါနေသိ။
ဓမ္မာဠ ၂။ ၄၀၇။

ကသိနဂရ (ထိ၊န) [ကသိ+နဂရ] ကသိမြို့။
ပုန ကသိနဂရေ ဇယသေနရညော သဠ-
မတ္တာနံ ဉာတိနံ သမာဂမေ ဗုဒ္ဓဝံသံ ဒေ-
သေသိ။ ဗုဒ္ဓဝံသ ၂။ ၇၄။

ကသိပတိ (ပု) [ကသိ+ပတိ] ကသိတိုင်းရှင်၊
ကသိမင်း။ အပူရတိ ကသိပတိ တထာဟံ။
ဇာ၊ ၁။ ၂၂၉။ (-ဇာ၊ ၂။ ၉၄။ ဇာ၊ ၄။ ၅။
၁၁၇။) ကသိပတိတိ ဖုဇာနမာလပတိ။
ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ ဒေဝ ကသိရဋ္ဌာမိပတိ။
ဇာ၊ ၄။ ၁၀၁။

ကသိပုတ္တ (ပု) [ကသိ+ပုတ္တ] ကသိမင်းသ
မီး၏ သား။ ကသိပုတ္တ (ဇာ၊ ၂။ ၂၂၃) နှိ
ကသိရာဇဓိတာယ ပုတ္တံ။ ဇာ၊ ၄။ ၇။ ၁၉။

ကသိပုရ (ထိ၊န) [ကသိ+ပုရ] ကသိမြို့။
ဗာရာဏသီမြို့။ သော လုဒ္ဓကော ကသိ-
ပုရံ ဥပါဂမိ။ ဇာ၊ ၁။ ၃၇၅။ ဇာ၊ ၄။ ၅။ ၅၅။
(-အဘိ၊ ၄။ ၁။ ၇၇။ ဇာ၊ ၄။ ၇။ ၉။) ကသိ
(၁) လည်း ကြည့်။

ကသိယ (ပု) [ကသိ+ဣယ] (၁) ကသိ
တိုင်း။ (တိ) (၂) ကသိတိုင်း၌ နေလေ့ရှိ
သော၊ သူ (ကသိတိုင်းသူပြည်သား)။ (၃)
ကသိတိုင်း၌ ဖြစ်သော (အဝတ်)။ (၄)
တထောင်-ထိုက်-တန်-သော (ကမ္မလာ)။
(၁) ကလိင်္ဂါ စ ကသိယာ စ ကောသလာ စ။
စူဠနိ၊ ၁၅၀။ (တိ) (၂) ဣဒံ သုဏာထ ကာ-
သိယာ။ ဇာ၊ ၁။ ၈၄။ ဇာ၊ ၄။ ၂။ ၃၆၁။ ကသိ-
ယော (ဇာ၊ ၂။ ၉၆) တိ ကသိရဋ္ဌာဝါသိနော။
ဇာ၊ ၄။ ၅။ ၄၀၁။ (၃) ကသိယာနိ ဓာ-
ရေတွာ။ ဇာ၊ ၂။ ၃၂၅၊ ၃၂၈။ ဇာ၊ ၄။ ၇။

၂၇၅။ (၄) ကသိတိ သဟဿံ ဝုစ္စတိ၊ တံ
အဋ္ဌနကော ကသိယော။ ဝိ၊ ၄။ ၃။ ၄၀၁-၂။

ကသိရဋ္ဌ (န) [ကသိရာဇ+ဣ] ကသိမင်း၏
အဖြစ်။ ပဒုဋ္ဌာမစော ကောသလရာဇာနံ
အာနေတွာ ကသိရဋ္ဌံ ဂါဟာပေတွာ။ ဇာ၊
၄။ ၃။ ၁၄၂။

ကသိရဋ္ဌ (န) [ကသိ+ရဋ္ဌ] ကသိတိုင်း။
သော ကိရ အနုပုဇ္ဈေ ဗုဒ္ဓေ ကသိရဋ္ဌေ
ဗာရာဏသီရာဇာ ဟုတွာ။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၃၁၉။
(-အံ၊ ၄။ ၂။ ၂၂၅။ ဝိမာန၊ ၄။ ၈။ ထေရီ၊ ၄။
၇၄။ စရိယာ၊ ၄။ ၁၅၁။ ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၁၁၄။)

ကသိရဋ္ဌဝါသိ (တိ) [ကသိရဋ္ဌ+ဝသ+ဏိ]
ကသိတိုင်း၌ နေလေ့ရှိသော (ကသိတိုင်းသူ
ပြည်သား)။ ကသိယ (တိ) (၂) ကြည့်။

ကသိရဋ္ဌာမိပတိ (ပု) [ကသိရဋ္ဌ + အမိပတိ]
ကသိတိုင်းရှင်၊ ကသိမင်းကြီး။ ကသိပ-
တိ-ကြည့်။

ကသိရာဇ (ပု) [ကသိ+ရာဇ] ကသိမင်း၊
ကသိပြည်သူတို့၏မင်း၊ ကသိကရာဇ်။ ကာ-
သိရာဇာ ဇိဝကဿ ကောမာရဘစ္ဆယ အနု-
ကာသိကံ ကမ္မလံ ပါဟေသိ။ ဝိ၊ ၃။ ၃၉၃။
(-မ၊ ၂။ ၂၄၀။ အပ၊ ၂။ ၁၄၄။ ဇာ၊ ၁။ ၁၀၀။
ဇာ၊ ၂။ ၉၄။ မိလိန္ဒ၊ ၁၉၉။) ကသိရာဇာတိ
ကာသိနံ ဖုဇာ။ ပသေနဒိဿ ကေပိတိက-
ဘာတာ သေ။ ဝိ၊ ၄။ ၃။ ၄၀၁။

ကသိရာဇကာလ (ပု) [ကသိရာဇ + ကာလ]
ကသိမင်းဖြစ်သောအခါ။ တတ္ထ မဟာဝါန-
နိန္ဒကာလေ ကသိရာဇကာလေ ခေမဗြာဟ္မ-
ဏကာလေ။ စရိယာ၊ ၄။ ၂၆၇။

ကသိရာဇဓိတု (ထိ) [ကသိရာဇ+ဓိတု] ကာ-
သိမင်းသမီး။ ကသိပုတ္တ-ကြည့်။

ကသိရာဇနဂရ (ထိ၊န) [ကသိရာဇ + နဂရ]
ကသိမင်း - စိုးစံ - အုပ်ချုပ် - သော မြို့။

ကသိရာဇနဂရေ မိဂဒါယေ၊ လောကနန္ဒန-
ကရာ နိဝသိတိ။ ဗုဒ္ဓဝံဋ္ဌ။၃၁၅။

ကသိရာဇနိဝေသန (န) [ကသိရာဇ + နိဝေ-
သန] ကသိမင်းနန်းတော်။ ယံ ကိဉ္စိ ရတနံ
အတ္ထိ၊ ကသိရာဇနိဝေသနေ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။
၄၀၄။

ကသိရာဇပုတ္တ (ပု) [ကသိရာဇ + ပုတ္တ] က-
သိမင်းသား။ ကသိရာဇပုတ္တံ အလင်္ကရေ-
ဟိ။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၂၁၇။

ကသိဝဇန (တိ) [ကသိ + ဝဇန] ကသိ
တိုင်းကိုကြီးပိုးစေတတ်သော၊ ကသိတိုင်း
သားတို့၏ အစီးအပွားကို ဆောင်တတ်သော၊
သူ။ နမော တေ ကသိရာဇတ္ထု၊ နမော တေ
ကသိဝဇန။ ဇာ၊၁။၃၃၉။ ဇာ၊၂။၁၇၇၊
၁၇၉။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၁၃၀။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၄၆၄။

ကသိဝိဒေဟရဋ္ဌဝါသိ (တိ) [ကသိဝိဒေဟရဋ္ဌ
+ ဝသ + ဇာ] ကသိတိုင်း၊ ဝိဒေဟတိုင်း၌
နေသောသူ။ ကသိဝိဒေဟရဋ္ဌဝါသိနောပိ
တတ္ထ သန္နိပတိတွာ အတိရေကသတ္တဝဿာနိ
ဆဏမနုဘဝိ သု။ သိ၊ဋ္ဌိ၊သစ်၊၂။၂၀၂။

ကသိသုကံပရိမာဏတာ (ထိ) [ကသိသုကံပရိ-
မာဏ + တာ] ကသိတိုင်းခွန် အတိုင်းအရှည်
ရှိသည်၏ အဖြစ်၊ ကသိတိုင်းခွန်နှင့် ညီမျှ
သော ဝင်ငွေရှိသည်၏အဖြစ်။ ကသိ-ကြည့်။

ကသိ (ထိ) [ကသိ + ဤ] (၁) ကသိမည်သော
ပြည့်တန်ဆာမ။ (တနေ့တွက် ကသိတိုင်း
ခွန်နှင့် ညီမျှသော အသပြာ တထောင်ပေး၍
ပျော်ပါးရသောကြောင့် ကသိမည်၏။)
(၂) ကသိမင်းသမီး။ (၁) သာ ပန က-
သိသုကံပရိမာဏတာယ ကသိတိ သမညံ
လဘတိ။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၃၄။ အနုကာသိ-လည်း
ကြည့်။ (၂) ကသိပုတ္တ-ကြည့်။

ကသိယတိ (ကြိ) [ကသိ + ယ + တေ] ပြအပ်
၏။ ကသိယတိ ဒိပိယတိတိ အတ္တော။

နေတ္ထိ၊ဋ္ဌ။၃၂။ (- ဝိမတိ၊၁။၆၅။ နေတ္ထိ၊
ဋ္ဌိ။၃၆။)

ကသု (ထိ) [ကသ + ဣ။ ကသိယတိတိ က-
သု၊ အာဝါဠော။ မောဂ်၊၇။၁။ ကသတိ
ခဏိယတိတိ ကသု၊ အာဝါဠော။ ကသိ-
ယတိ စိယတိတိ ကသု၊ ရာသိ။ သာရတ္ထ၊
၂။၂၃။ မ၊ဋ္ဌိ၊၂။၃၂။] (၁) တွင်း။ (၂)
အပေါင်းအစု။ (၁) သဗ္ဗံ ဟတ္ထဂတံ ကတွာ၊
ကသုယာ နိခဏိ မမံ။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၄၁၉။
(- ဇာ၊၁။၂၁၂။ ဇာ၊၂။၁၄၉။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။
၃၄၂။) ကသုယာ နိခဏိ မမန္တိ...အာဝါဠေ
နိခဏာပေသိ။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၂၅၆။ (၁) (၂)
အင်္ဂါရကသု-ကြည့်။

ကသုမာရုဖလိယ (တိ) [ကသုမာရုဖလ +
ဣယ] သရက်ဖြူသီး ပေးလှူဘူးသော၊ သူ။
ဣတ္ထံ သုဒ္ဓံ အာယသ္မာ ကသုမာရုဖလိယော
ထေရော ဣမာ ဂါထာယော အဘာသိတ္ထ။
အပ၊၂။ဂဂ။

ကသုမာရိက (န) [ကသုမာရိ + က] သရက်
ဖြူသီး။ ကသုမာရိကမာဒါယ၊ ဗုဒ္ဓသေဋ္ဌဿ
ဒါသဟံ။ အပ၊၂။ဂဂ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၅၊၃၃၅။

ကသုမာရိကဖလ (န) [ကသုမာရိက + ဖလ]
သရက်ဖြူသီး။ ပုန တတ္ထ မနောဟရာနိ က-
သုမာရိကဖလာနိ ဒိသ္မာ တာနိ ဂဟေတွာ
ဘဂဝတော ဥပနေသိ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၄။
(- ၃၃၄။)

ကသုမာရိဖလ (န) [ကသုမာရိ + ဖလ]
သရက်ဖြူသီး။ ကသုမာရိဖလံ ဂယ၊ ဗုဒ္ဓ-
သေဋ္ဌဿဒါသဟံ။ အပ၊၁။၃၄၀။

ကသုမာရိဖလဒါယက (တိ) [ကသုမာရိဖလ +
ဒါယက] သရက်ဖြူသီးကို ပေးလှူဘူးသော၊
သူ။ ဣတ္ထံ သုဒ္ဓံ အာယသ္မာ ကသုမာရိဖလ-
ဒါယကော ထေရော ဣမာ ဂါထာယော
အဘာသိတ္ထ။ အပ၊၁။၃၄၀။

ကသုမာရီ (ထိ) [ကသုမာရ+ဤ] (၁) ကသုမာရီမည်သော အသီး၊ သရက်ဖြူသီး။ (၂) ကံပြင်းသီး။ (သုဝဏ္ဏသာမဇာတ်ဝတ္ထု၌ ထောက်ရှာ၊ သရက်ဖြူ။ ဝိသတိနိပါတ် သတ္တိဂုဗ္ဗဇာတ်ဝတ္ထု၌ သရက်ဖြူသီး၊ သခွါးသီး။ တောင်ပေါက်သျှ၊ နှာ။ ၃၁၈-၌ ယမနေဟု ပြန်ကြသည်။) တိန္ဒူကာနိ ပိယာလာနိ၊ မဓကေ ကသုမာရီယော။ ဇာ၊ ၁။ ၃၂၉။ ဇာ၊ ၂။ ၇၈၊ ၁၇၈၊ ၁၈၃၊ ၃၄၂၊ ၃၄၉၊ ၃၆၄။ (-အပ၊ ၂။ ၉၂။ ကသုမာရီယောတိ ဝေန်နာမကာနိ ဖလာနိ၊ ကာရဖလာနိ ဝါ။ ဇာ၊ ၄။ ၄၃၆။

ကသုရီ (ထိ) [ကသုရ+ဤ။ ကသ+မရ+ဤ။ ကသုရဒေသဇတ္တာ ကသုရီ၊ ကသဒိတ္တိယံ ဝါ၊ မဓရာ၊ နဒါဒိ။ ဓာန်၊ ၄။ ၅၅၈။] ယမနေပင်။ (ကသုရတိုင်း၌ ပေါက်တတ်သည်။) (ဝိ၊ ၄။ ၃။ သျှ။ ဝဇီရ၊ သျှ-၌ ရသကြီးပင်။) ကေတကကသုရီအာဒိနံ ဖလာနိ ဇာတိဖလံ။ ဝိ၊ ၄။ ၃။ ၁၀၂။ ကသုရီတိ သေပဏ္ဍိ။ ဝဇီရ၊ ၃၂၀။

ကဟတိ (ကြိ) [ကရ + သတိ] ပြုလတ္တံ့။ ကရေတိ-ကြည့်။

ကဟထ (ကြိ) [ကရ+သထ] ပြုကုန်လတ္တံ့။ ကရေတိ-ကြည့်။

ကဟသိ (ကြိ) [ကရ+သသိ] ပြုလတ္တံ့။ ကရေတိ-ကြည့်။

ကဟမ (ကြိ) [ကရ+သမ] ပြုကုန်အံ့။ ကရေတိ-ကြည့်။

ကဟမိ (ကြိ) [ကရ+သမိ] ပြုအံ့။ ကရေတိ-ကြည့်။

ကဟသိ (ကြိ) [ကရ+သံ။ သ-လာ၊ ကရ-ကို ကဟ-ပြု၊ ဟ-မှ-အ-ကို အာဒိသ-ပြု။] ပြုပြီ။ ကရေတိ-ကြည့်။

ကဟိတိ (ကြိ) [ကရ + သတိ] ပြုလတ္တံ့။ ကရေတိ-ကြည့်။

အဘိဓာန် (က-ဝဂ်) ၁-၄၆-ပ-မ-ဗ-သ-စ

ကဟိန္တိ (ကြိ) [ကရ+သန္တိ] ပြုကုန်လတ္တံ့။ ကရေတိ-ကြည့်။

ကဋ္ဌ (ပု) [ကိရ+ဣ။ က+အရ+ဣ။ ကိရတိ သုက္ကန္တိ ကာရော၊ ကော၊ သောဝ ကာဋ္ဌော၊ ကေန ဝါ ဇောတိနာ အရတိ ဧတ္ထ ကာရော၊ သောဝ ကာဋ္ဌော။ ဓာန်၊ ၄။ ၇၄။] (၁) လဆုတ်ပက္ခ။ (၂) ကာဋ္ဌထေရ်။ (လဆန်းပက္ခ၌ အေးသည်၊ လဆုတ်ပက္ခ၌ အေးသည်ဟု ငြင်းခုံကြသော မထေရ် ၂-ပါးတို့တွင် လဆုတ်ပက္ခ၌ အေးသည်ဟု ဆိုသော မထေရ်ဖြစ်၏။ အကျယ်ကို ဇာ၊ ၄။ ၁၈၁-၂။ ကြည့်။) (၁) ကာဋ္ဌေ ဝါ ယဒိ ဝါ ဇုဏှော၊ ယဒါ ဝါယတိ မာလုတော။ ဇာ၊ ၁။ ၅။ (-ပဋိသံ၊ ၃၀။) ကာဋ္ဌေ ဝါ ယဒိ ဝါ ဇုဏှောတိ ကာဋ္ဌပက္ခေ ဝါ ဇုဏှပက္ခေ ဝါ။ ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၁၈၂။ (-ပဋိသံ၊ ၄။ ၁။ ၁၂၃။) (၂) အထေကဒိဝသံ ကာဋ္ဌော ဇုဏှံ ပုစ္ဆိ။ ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၁၈၁။

ကဋ္ဌ (ပု) [ကလ+ဣ။ ကာ+ဋ္ဌ။ ဝဏ္ဏေသု ကေကောဋ္ဌာသဘာဝေန ကလျတေတိ ကာလော၊ သော ဝေ ကာဋ္ဌော။ ဓာန်၊ ၄။ ၉၆။ ကာယတိ ဖရသံ ဝဒတိတိ ကာဋ္ဌော၊ ကဏှော။ မောဂ်၊ ၇။ ၂၂၅။ ကု+အလ+အ(သံ)။ အမည်းဟော၌ ကာလ၊ ကဋ္ဌ ၂-မျိုးရှိ၏။ ပါဠိအဋ္ဌကထာတို့၌ ကဋ္ဌ-အရှိများ၏။ (၁) မည်းနက်သော - အဆင်း - အရောင်။ (တိ) (၂) မည်းနက်သော၊ မည်းနက်သောအဆင်းရှိသောသူ။ (၃) ညိုသော။ (၄) ပြောက်ကျားသော။ (၅) ကာဋ္ဌမည်သောသူ။ (က) ကာဋ္ဌအမတ်။ (ခ) ကာဋ္ဌနဂါးမင်း။ (ဂ) ကာဋ္ဌဟတ်စစ်သူကြီး။ (သ) ကာဋ္ဌသမင်။

(၁) မည်းနက်သော - အဆင်း - အရောင်။ နိလာ ပိတာ စ ကာဋ္ဌာ စ၊ မဉ္ဇိဋ္ဌာ အထ လောဟိတာ။ ဝိမာန၊ ၂၆။ ကာဋ္ဌာတိ

အသ္မကဥပလကာဒိမဏိရတနာနံ ဝသေန က-
 ဏောဘာသာ။ ဝိမာနုဋ္ဌ။ ၁၀၀။ (တိ) (၂)
 မည်းနက်သော၊ မည်းနက်သော အဆင်းရှိ
 သော၊ သူ။ ယေနမ္ပိ ဝိဒ္ဓေါ ကာဠော ဝါ သာ-
 မော ဝါ မဂ်ရစ္ဆဝိ ဝါတိ။ မ၊ ၂။ ၉၂။ (-
 ထေရ။ ၂၇၃။ ထေရီ။ ၄၁၂။ ဇာ၊ ၁။ ၁၆၉။)
 ကာဠဝဏ္ဏတာယ ကာဠ ဥပက ဟေ နိဝတ္တသု
 မာ ပက္ကမိ။ ထေရီဋ္ဌ။ ၂၇၄။ (- ထေရီဋ္ဌ။
 ၂။ ၃၁။ ဇာ၊ ၄။ ၃။ ၂၇၁။) (၃) ညှိသော။
 ကာဠနာ (ဇာ၊ ၁။ ၁၄၁) တိ နိလေန။ ဇာ၊
 ၄။ ၃။ ၂၇၃။ (၄) ပြောက်ကျားသော။ ကာ-
 ဠတိလက-ကြည့်။

(၅) ကာဠမည်သော၊ သူ။ (က) ကာဠ
 အမတ်။ (ပသေနဒိကောသလမင်းကြီးသည်
 “အသဒိသဒါန” သဘင် ဆင်ယင်ကျင်းပရာ
 တရားနာ ပရိသတ်အတွင်း၌ ကာဠအမတ်၊
 ဇုဏ္ဏအမတ်တို့လည်း ပါဝင်ကြသည်။ ကာဠ
 အမတ်က “မင်းမျိုး၏ စည်းစိမ်ဥစ္စာများ
 ပျက်စီးချေပြို၊ ဤသူတို့ (ဘုရားရှင်နှင့်
 သံဃာတော်များ) အဘယ်အမှုကို ပြုကုန်
 လတ္တံ့နည်း၊ စားသောက်ပြီး ကျောင်းသို့
 ရောက်လျှင် အိပ်ကြမည်သာ၊ ဤပစ္စည်းစု
 ကိုမင်းချင်းတယောက်ယောက်သာ ရမည်ဆို
 လျှင် မည်သည့်အမှုကိုပင်ခိုင်းခိုင်း ပြုကြမည်
 သာ၊ ယခုမူကား အချည်းနှီး ပျက်စီးကုန်ချေ
 ပြီ” ဟုကြံစည်ပြစ်မှားလေသည်။ ကာဠအမတ်
 ၏အကြံကို ဘုရားရှင်သိတော်မူ၍ ဇုဏ္ဏအမတ်
 ကို ငဲ့လျက် တရားဟောလျှင် ကာဠအမတ်
 ဦးခေါင်း ခုနစ်စိပ်ကဲ့လတ္တံ့ သည်ကို မြင်တော်
 မူသဖြင့် ကာဠအမတ်ကို ငဲ့ညှာထောက်ထား
 ကာ ၄-ပါးရှိသော တဂါထာကိုသာ ဟော
 တော်မူသည်။ ပသေနဒိမင်းမှာမူ “ငါသည်
 အလှူကြီးပေးလှူသည်၊ ဘုရားရှင်မူကား
 ငါအား တရားအနည်းငယ်မျှသာ ဟော
 တော်မူသည်” ဟု တရားနှင့်အလှူ မတူညီမှု
 အတွက် စိတ်နှလုံးမသက်သာသဖြင့် ဘုရား

ရှင်ထံ သွားရောက်လျှောက်ထားရာ ပရိသတ်
 မစင်ကြယ်ကြောင်းနှင့် အမတ်နှစ်ဦး၏ ထူး
 ခြားသော အကြံအစည်တို့ကို မိန့်တော်မူ
 သည်။ ပသေနဒိမင်းသည် ကာဠအမတ်ကိုစစ်
 ဆေးပြီး ပြည်နှင့်ဒဏ် ပေးလိုက်လေသည်။
 တဿံ စ ပရိသတိ ကာဠော စ ဇုဏ္ဏော
 စာတိ။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၂၄၇။ ဓမ္မာ၊ ၄။ ၂။ ၁၂။ (ခ)
 ကာဠနဂါးမင်း။ (ဘုရားအလောင်းတော်သည်
 သုဇာတာနို့ ဆွမ်းဘုဉ်းပေးပြီး နေရာဥစ္စာ-
 မြစ်၌ အဓိဋ္ဌာန်၍ ရွှေခွက်မျှောသည်။ ရွှေ
 ခွက်သည် အတောင်ရှစ်ဆယ်မျှ ရေညာသို့
 ဆန်တက်ပြီး နှစ်မြုပ်ရာ ကာဠနဂါးဗိမာန်ရှိ
 ရှေးဘုရား သုံးဆူတို့၏ ရွှေခွက်တို့နှင့် ခတ်မိ
 သဖြင့် “ယမန်နေကပင် ဘုရားတဆူပွင့်သည်၊
 ယနေ့ တဆူပွင့်ပြန်ချေပြီးတကား” ဟု ကာဠ
 နဂါးမင်းက ပုဒ်ပေါင်းများစွာဖြင့် ဘုရား
 ရှင်၏ဂုဏ်ကို ချီးကျူးသည် (အပ၊ ၄။ ၁။
 ၈၄။ ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၈၂။)။ ဗောဓိပင်နှင့် ရွှေပလ္လင်
 ကိုလုရန် မာရ်နတ်လာသောအခါ ကာဠနဂါး
 မင်းသည် ကချေသည်အပေါင်းကို စွန့်လွှတ်
 ထားခဲ့ကာ ယူဇနာငါးရာကျယ်သော “မဇ္ဈေ-
 ခိက” နဂါးပြည်သို့ ပြန်သွား၍ မျက်နှာကို
 လက်ဖြင့်ပိတ်ပြီး အိပ်သတတ် (ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၄။
 ၃၃၈)။ သီရိဓမ္မာသောကမင်းသည် တကမ္ဘာ
 အသက်ရှည်၍ ကကုသန်စသော ဘုရားလေး
 ဆူကို ဖူးမြင်ဘူးသော ကာဠနဂါးမင်းကို
 ခေါ်ပြီး ဘုရားရှင်အသွင်သဏ္ဌာန် ဖန်ဆင်း
 စေ၍ ခုနစ်ရက်ပတ်လုံး “အက္ခိပူဇာသဘင်”
 ဆင်ယင်ကျင်းပသည်။ ကာဠ နာမ နာဂဏ-
 ဇာနံ အာနယိတော။ ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၃၃။ (ဂ) ကာဠ-
 ဟတ္ထိ(ကာဠဟတ်) စစ်သူကြီး။ ကာဠာ (ဇာ၊
 ၂။ ၁၃၂) တိ ကာဠဟတ္ထိ။ ဇာ၊ ၄။ ၅။ ၅၀၀။
 (ဃ) ကာဠသမင်။ အထ ပဿသိမံ ကာဠံ။
 ဇာ၊ ၁။ ၃။ ဓမ္မာ၊ ၄။ ၉၂။ ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၁၆၁။

ကဋ္ဌ ၃ (တိ) [ကာဠ+ဏ] မည်းနက်သောတိမ်
 တိုက်၌ ဖြစ်သော။ ကာဠဝါတာ၊ ဝေရမ္ဘ-

ဝါတာ၊ ပက္ခဝါတာ။ အဘိဝိ။ ၈၆။ မဋ္ဌ၊
၁။ ၃၂။ ကဋ္ဌာတိ ကဋ္ဌဝလာဟကန္တရေ
သမုဋ္ဌိတာ။ အဘိဋ္ဌ၊ ၂။ ၆၇။ မဋ္ဌိ၊ ၁။ ၇၉။

ကဋ္ဌအဗ္ဗလေခါ (ထိ) [ကဋ္ဌအဗ္ဗ + လေခါ]
မည်းနက်သော မိုးတိမ်ညိုအရေး။ ကဋ္ဌမေ-
သရာဇ်-ကြည့်။

ကဋ္ဌအသဝါလမယ (တိ) [ကဋ္ဌအသဝါလ +
မယ] မည်းနက်သောမြင်းမြီးဖြင့် - ပြီးသော
- ပြုလုပ်ထားသော။ ဆဋ္ဌေ ဒိဝသေ ခေမ-
ကော ကဋ္ဌအသဝါလမယံ ဒဋ္ဌံ မဟာရဇုံ
ဝနိတု။ ဇာ၊ ၄။ ၅။ ၃၀။

ကဋ္ဌဥဒက (န) [ကဋ္ဌ + ဥဒက] (၁) မည်း
နက်သောရေ။ (တိ) (၂) မည်းနက်သော
ရေရှိသော။ ပုရာဏပဏ္ဍိတသမ္ဘိန္ဒဝဏ္ဏော
ကဋ္ဌဥဒကော ဂမ္ဘီရေဘာသော နာမ။
အံ၊ ၄။ ၂။ ၃၂။

ကဋ္ဌဥသဘ (ပု) [ကဋ္ဌ + ဥသဘ] မည်းနက်
သော နွားလား။ စတ္တာရော အဉ္စနဝဏ္ဏော
ကဋ္ဌဥသဘာ “ယုဋ္ဌိဿာမာ” တိ။ ဇာ၊ ၄။
၁။ ၃၅။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃၀၅။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၆၂။

ကဋ္ဌကံ (ပု၊ န) [ကလ + ကျ။ သံ] (ပု) (၁)
ဝံနက်။ (၂) ကဋ္ဌကမည်သူ။ (န) (၃)
အမည်းအနက်၊ အညို၊ မည်းနက်ခြင်း၊ ညိုခြင်း။
(တိ) (၄) မည်းနက်သော။ (၅) မည်းညစ်
- မစင်ကြယ် - မသန့်ရှင်း - သော။

(ပု) (၁) ကဋ္ဌကေတ္တ ဗဟူတသော (ဇာ၊
၂။ ၃၄၆) တိ ကဋ္ဌမိဂါ နာမေတ္ထ ဗဟူတ-
သော။ ဇာ၊ ၄။ ၇။ ၃၁၆။ (၂) ကဋ္ဌကော
နာမ နာမေန။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၁၇၇။ (န) (၃)
ကဋ္ဌကံ နာမ ဒွေ ကဋ္ဌကာနိ ဇာတိယာ
ကဋ္ဌကံ ဝါ ရဇနကဋ္ဌကံ ဝါ။ ဝိ၊ ၁။ ၃၃၀။
(- အဘိ၊ ၄။ ၁။ ၃၅၄။ ပဋိသံ၊ ၄။ ၁။ ၁၄၁။ ၃၁၅။
ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂၄၁။) (တိ) (၄) အယမ္ပိ ဥဒက-
ကကော ကဋ္ဌကော၊ အဟမ္ပိ ကဋ္ဌကော။
ဇာ၊ ၄။ ၂။ ၁၃၇။

(၅) နိရဗ္ဗဒေါ ဟိ သာရိပုတ္တ ဘိက္ခု-
သံသော နိရာဒိနဝေါ အပဂတကဋ္ဌကော
သုဒ္ဓေါ သာရေ ပတိဋ္ဌိတော။ ဝိ၊ ၁။ ၁၁။ (-
ဒိ၊ ၄။ ၁။ ၂၂၇။ ဒိ၊ ၄။ ၃။ ၄၅။ မဋ္ဌ၊ ၃။ ၂၂၁။
သံ၊ ၄။ ၃။ ၄၂။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၃၉၀။ သိ၊ ၄။ သစ်၊ ၂။
၂၅၀။) အပဂတကဋ္ဌကောတိ ကဋ္ဌက
ဝုစ္စန္တိ ဒုဿီလာယေဝ၊ တေ ဟိ သုဝဏ္ဏဝဏ္ဏာ-
ပိ သမာနာ ကဋ္ဌကဓမ္မယောဂါ ကဋ္ဌက-
တောဝ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၁၆၁။ ကဋ္ဌ-
ကောတိ အပရိသုဒ္ဓေါ။ မဋ္ဌိ၊ ၃။ ၁၅၁။ (-
ဒိ၊ ၄။ ၁။ ၂၅၆။ သိ၊ ၄။ သစ်၊ ၂။ ၁၁၀။ အံ၊ ၄။ ၁။
၀၂။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၃၇၉။)

ကဋ္ဌက (ပု) [ကဋ္ဌ + ကဏ်] (၁) မှည့်မည်း။
(တိ) (၂) မှည့်မည်းနှင့်တူသော။ (၁) ကိဉ္စိ
ကဋ္ဌကံ ဝါ တိလကံ ဝါ အပဿန္တော။ ဒိ၊
၄။ ၁။ ၁၈၇။ ကဋ္ဌော ဟုတော ဇာယတိတိ
ကဋ္ဌကော။ သိ၊ ၄။ သစ်၊ ၂။ ၁၁၀။ (တိ) (၂)
ဣဓ ပန ပဏ္ဏတ္တိဝိတိက္ကမသင်္ခါတံ ထုလ္လဝဋ္ဌံ
ကဋ္ဌကသဒိသတ္တာ ကဋ္ဌကံ။ သိ၊ ၄။ သစ်၊
၂။ ၁၁၀။

ကဋ္ဌကကဏ္ဍက (ပု) [ကဋ္ဌ + ကကဏ္ဍက]
မည်းနက်သော ပုတ်သင်၊ ပုတ်သင်ညို။ ခုဒ္ဒ-
ကေတိ ကဋ္ဌကကဏ္ဍကာဒယော။ သုတ္တနိ၊
၄။ ၂။ ၁၀၅။

ကဋ္ဌကကာလ (ပု) [ကဋ္ဌက + ကာလ] မည်း
နက်သောအခါ၊ မည်းနက်ချိန်။ တတ္ထ ယထာ
ကဋ္ဌကကာလေ ကိ သုကဒဿာဝိနောပိ တံ
ဒဿနံ ဘူတံ တစ္ဆံ။ သံ၊ ၄။ ၃။ ၁၀၂။ (-
အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၂၂၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂၄၁။)

ကဋ္ဌကကာသာဝ (န) [ကဋ္ဌက + ကာသာဝ]
မည်းနက်သော - ညိုသော - သက်န်း၊ သက်န်း
ညို။ သောယထာနိဝတ္ထပါရုတေဟေဝ တေဟိ
ကဋ္ဌကကာသာဝေဟိ ဧကေန ဟတ္ထေန
ဒဗ္ဗိဉ္စ ကဋ္ဌဉ္စ ဂဟေတော။ ဒိ၊ ၄။ ၂။ ၁၉၂။

သာရတ္ထ၊ ၁။ ၃၀။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃၃၃။ သီ၊ ငို၊
သစ်၊ ၁။ ၄၁။

ကဋကဓမ္မ (န) [ကဋက+ဓမ္မ] ရှဉ့်နက်ရေ။
အောက်ပုဒ်-ကြည့်။

ကဋကဓမ္မပရိက္ခန္ဓ (တိ) [ကဋကဓမ္မ +
ပရိက္ခန္ဓ] ရှဉ့်နက်ရေဖြင့် အနားကွပ်အပ်
သော။ ကဋကဓမ္မပရိက္ခန္ဓာ ဥပါဟနာယော
ဓာရေန္တိ။ ဝိ၊ ၂။ ၂၇၄။ (-ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၄၅၅။)

ကဋကစ္ဆက (ပု) [ကဋ+ကစ္ဆက] ခအောင်း
နက်။ ရဇန္တေန ပန ကဋကစ္ဆကာဒိနိ ပရိ-
ယေသန္တေန န ရဇိတဗ္ဗံ။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၂၈၀။
စူဠနိ၊ ၄။ ၁၁၂။ (- သီ၊ ငို၊ သစ်၊ ၁။ ၃၅၅။)
ကစ္ဆက-လည်း ကြည့်။

ကဋကစ္ဆဂါမ (ပု) [ကဋကစ္ဆ+ဂါမ] ကဋ-
ကစ္ဆဂါ။ တဇတာ နာဂမဟာဝိဟာရေ ကာ-
ဋကစ္ဆဂါမေ ကထေသိ။ မ၊ ၄။ ၄။ ၂၄၇။

ကဋကစ္ဆပ (ပု) [ကဋ+ကစ္ဆပ] ကဋလိပ်၊
မည်းနက်သောလိပ်။ ဣမံ ကဋကစ္ဆပံ ပရိ-
ဝတ္တေဘူ မာခရဿာမ။ ဇာ၊ ၄။ ၄။ ၂၉၃။

ကဋကဇာတိက (တိ) [ကဋကဇာတိ+ဣက]
မည်းညစ်-ယုတ်နိမ့်-သော အမျိုးဇာတ်၌
ဖြစ်သော။ ကဏှာဘိဇာတိက-ကြည့်။

ကဋကဉ္စိကအသုရယောနိ (တိ) [ကဋကဉ္စိက-
အသုရ+ယောနိ] ကဋကဉ္စိကအသုရာမျိုး။
အသုရကာယ (ဇာ၊ ၄။ ၅။ ၁၉၈) ကြည့်။

ကဋကဋ္ဌာန (န) [ကဋက+ဋ္ဌာန] မည်းညို
ရာ အရပ်။ တဿ ဟိ ကေသလောမပိတ္တေသု
စေဝ အက္ခိနဉ္စ ကဋကဋ္ဌာနေ ဝဏ္ဏံ နီလံ
နီလန္တိ မနသိကဓောန္တဿ စတုက္ကပဉ္စကဏ္ဍာ-
နာနိ ဥပဇ္ဇန္တိ။ အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၂၃၉။

ကဋကဏ္ဍ (ပု) [ကဋ+ကဏ္ဍ။ ကဋကဏ္ဍတ္တာ
ကဋကဏ္ဍော။ ဓာန်၊ ငို၊ သျှ၊ ၁၇။] ပရမိသွာ

နတ်၊ သိဝနတ်၊ မဟာဒေဝ။ သိရိကဏ္ဍော ကာ-
ဋကဏ္ဍော ကပါလဘာရေ။ ဓာန်၊ ငို၊ ၁၇။

ကဋကဏ္ဍက (ပု) [ကဋ+ကဏ္ဍ+က။ ကာ-
လေ သဿမုတုမိ ကဏ္ဍော ကဏ္ဍဒ္ဒနိ ယဿ
ကဋကဏ္ဍကော၊ သမာသန္တေ ကော။ ဓာန်၊
ငို၊ ၆၄၄။] ဒင်ကျီး။ (ဓာန်၊ သျှ၊ ၁၅။ “ဇလကုဏ္ဍု-
ဋေ” ဟူသော ဓာန်၊ ငို-ကို ကိုးကား၍ ရေကြက်
ဟု မြန်မာပြန်ဆိုသည်။ မဟေဇ္ဇရ ဋီကာ၌
ကား “ဒွယံ အန္တကာက ဇလကာကဏ္ဍတံ
ချာတဿ” ဟု ဒင်ကျီးဟော ဖွင့်သည်။)
ဒါကျူဟော ကဋကဏ္ဍကော။ ဓာန်၊ ၆၄၄။

ကဋကဏ္ဍိက (တိ) [ကဋကဏ္ဍိ+က] ကျက်
သရေမရှိ - ယုတ်မာ - ယုတ်ညံ့ - သော၊ သူ။
ဝိသုဒ္ဓါသဒေါ နာမ ကဋကဏ္ဍိကော။ ဓမ္မ၊
၄။ ၁။ ၄၂၉။

ကဋကဏ္ဍိစောဋ္ဌ (ပု) [ကဋကဏ္ဍိ+စောဋ္ဌ]
ကျက်သရေမရှိ - ယုတ်ညံ့ - သော ပုဆိုး။ နာ-
နစောဋ္ဌန္တိ ယံ ဘူတဝေဇ္ဇေဟိ သသိသံ နှာပိ-
တာ ကဋကဏ္ဍိစောဋ္ဌန္တိ ဆဉ္စေတာ ဂစ္ဆန္တိ။
ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၆၀။ (- အံ၊ ငို၊ ၂။ ၂၆၈။)

ကဋကဏ္ဍိတာပသ (ပု) [ကဋကဏ္ဍိ+တာပသ]
ယုတ်မာသောရသေ့၊ ရသေ့ယုတ်။ တေဿ
ကဋကဏ္ဍိတာပသဿ မံ ပဿိတုံ အဒ-
တောဝ။ ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၃၄၄။

ကဋကဏ္ဍိဒေဝိဝတ (ပု) [ကဋကဏ္ဍိဒေဝိ +
ဝတ] ကဋကဏ္ဍိ - ကျက်သရေမရှိသော -
နတ်သမီး၏ အကျင့်။ ဇေဋ္ဌဗ္ဗတိကောတိ
ကဋကဏ္ဍိဒေဝိဝတေ နိယုတ္တော တိတ္ထိ-
ယောတိ ဝဒတိ။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၂၉၂။

ကဋကဏ္ဍိပုရိသ (ပု) [ကဋကဏ္ဍိ+ပုရိသ]
ယုတ်မာသောယောက်ျား၊ ယောက်ျားယုတ်။
အလက္ခကော ကဋကဏ္ဍိပုရိသော။ ဣတိ-
ဝုတ်၊ ၄။ ၂၇၉။ (- စရိယာ၊ ၄။ ၂၁၄။)

ကဋကဏ္ဍမိတ္တ (ပု) [ကဋကဏ္ဍ+မိတ္တ]ကဋကဏ္ဍမည်သော မိတ်ဆွေ။ န ခေါ် ဂဟပတိ ဣဒါနေဝ ကဋကဏ္ဍမိတ္တော အတ္တနော မိတ္တဿ သရေ ကုဋ္ဌမ္ပ ရက္ခတိ ပုဗ္ဗေပိ ရက္ခိယေဝ။ ဇာ၊ ဌ၊ ၁။ ၂၇။ အနာထပိဏ်သုဋ္ဌေး မှာ ကစားဖက် ကျောင်းနေဖက် ကဋကဏ္ဍမည်သူ မိတ်ဆွေတဦး ရှိသည်။ ယင်းမိတ်ဆွေသည် နောင်အခါ အလွန်ဆင်းရဲသဖြင့် အနာထပိဏ်သုဋ္ဌေးထံ ရောက်လာရာ သုဋ္ဌေးက အားပေးစကားပြောကြားပြီး ထိုမိတ်ဆွေ (ကဋကဏ္ဍ)အား လခ၊ ရိက္ခာပေး၍ မိမိ၏ ပစ္စည်း ဥစ္စာများကို စောင့်ရှောက်စေသည်။ ကဋကဏ္ဍကလည်း မိတ်ဆွေကောင်းပီသစွာ သုဋ္ဌေးအား ကျေးဇူးဆပ်သော အားဖြင့် ပြုလုပ်ဖွယ် ကိစ္စမှန်သမျှကို တာဝန်ကျေပြန်အောင် ပြုလုပ်ဆောင်ရွက်သည်။ သို့ရှိစဉ်တွင် သုဋ္ဌေး၏မိတ်ဆွေအချို့တို့က “ကဋကဏ္ဍ၊ ကဋကဏ္ဍ” ဟုခေါ်ဝေါ်ပြောဆိုသံကို ကြားကြသဖြင့် ပညာနည်းပါး သုတမင်လာကို ယုံကြည် လေးစားသူတို့ ဖြစ်ကြသည့် အလျောက် “ကဋကဏ္ဍ=သူယုတ်မာ” ဟူသော အသံကြားရလျှင် လူသာမန် မဆိုထားဘိ ဘီလူးပင်သော်လည်း ထွက်ပြေးလောက်ပေသည်။ ဤကဋကဏ္ဍသည် သင်သုဋ္ဌေးအတွက် အကျိုးမရှိ၊ သင့်ထံမှာ မထားပါလင့်” ဟု သုဋ္ဌေးအား ဆိုလာကြ၏။ သို့သော် သုဋ္ဌေးကား ဆင်ခြင်တုံတရားနှင့် ပြည့်ဝသူဖြစ်သည့် အလျောက် ထိုသုတိစကားကို အရေးယူ ဂရုစိုက် လိုက်နာခြင်းမပြုပေ။ တနေသော် သုဋ္ဌေးသည် “အိမ်ကိုစောင့်ရှောက်ရစ်ပါ” ဟု ကဋကဏ္ဍကို မှာထားကာ ခရီးသွားသည်။ ဓားပြတို့သည် သုဋ္ဌေး အိမ်၌မရှိသည့် သတင်းကို ကြားသိကြ၍ သုဋ္ဌေး မရှိခိုက် ဓားပြတိုက်မည်ဟူသော ရည်ရွယ်ချက်ဖြင့် လက်နက်စွဲကာ အိမ်ကို ဝိုင်းလာကြ၏။ အကြံကောင်းသော ကဋကဏ္ဍက အိမ်၌သုဋ္ဌေးရှိနေသည်

ဟန် စီမံဆောင်ရွက်သဖြင့် ဓားပြတို့ ကိုယ်လွတ်ရုံးကာ ထွက်ပြေးရသည်။ သုဋ္ဌေးပြန်လာသောအခါ လူအများကပင် သုဋ္ဌေးအား ကဋကဏ္ဍ၏ သတိပညာကြီးမားစွာဖြင့် ဓားပြရန် ကာကွယ်စောင့်ရှောက်ပုံ အကြောင်းစုံကို ပြောပြကြ၏။ ထိုအခါ သုဋ္ဌေးက “သင်တို့စကား နားယောင်ပြီး မိတ်ဆွေ ကဋကဏ္ဍကို နှင်ထုတ်မိပါက စီးပွားပျက်ပြုန်း ကုန်ဆုံး ရပေတော့မည်။ နားလည်မကောင်းရုံမျှဖြင့် မိတ်ဆွေကောင်းကို မစွန့်ပစ်ထိုက်။ နာမည်ဟူသည် ခေါ်ဝေါ်ပညတ်ခြင်းမျှသာ ဖြစ်၍ လိုရင်းမဟုတ်။ အကျိုးစီးပွားကို လိုလားသည့်စိတ်သာ လိုရင်းဖြစ်သည်” ဟု ထိုသူတို့ကို ပြောကြား၍ မိတ်ဆွေ ကဋကဏ္ဍအား ဆုလာဘ်ရိက္ခာ ဆထက်တံပိုး တိုးတက်ချီးမြှောက်ပြီးနောက် ဖြစ်ပျက်ပုံ အကြောင်းစုံကို ဘုရားရှင်ထံ သွားရောက် လျှောက်ထားရာ ဘုရားရှင်က “ခြေလှမ်းခုနစ်လှမ်း အတူ သွားဘူးလျှင် မိတ်ဆွေ၊ ၁၂-ရက် အတူနေဘူးလျှင် အဖော်သဟ၊ ၁၅-ရက် (သို့မဟုတ်) ၁-လ အတူနေဘူးလျှင် ဆွေမျိုး၊ ထိုထက်ပို၍ အတူနေဘူးလျှင် မိမိကိုယ်နှင့်ထပ်တူပင် ဖြစ်ပေသည်” ဟု ဟောကြားတော်မူ၏ (ဇာ၊ ၁။ ၂၁။ ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၃၅-၇)။

ကဋကဏ္ဍသတ္တ (ပု) [ကဋကဏ္ဍ+သတ္တ] ယုတ်မာ-ယုတ်ညံ့-သောသတ္တဝါ၊ သတ္တဝါယုတ်။ သမဏဿ ခေါ် ပန ဂေါတမဿ ဂတဂတဋ္ဌာနေ ကဋကဏ္ဍသတ္တာ ပဋိက္ခမန္တိ။ ဒိ၊ ၄။ ၂။ ၁၃။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃၁။ ကဋကဏ္ဍသတ္တာတိ အတ္တနာ ကဏ္ဍဓမ္မဗဟုလတာယ ပရေသဉ္စ ကဏ္ဍဝါကာနတ္ထနိဗ္ဗတ္တိနိမိတ္တတာယ “ကဋကဏ္ဍ”တိ လဒ္ဒနာမာ ပရူပဒ္ဒဝကရာ အပေသကသတ္တာ။ ဒိ၊ ၄။ ၂။ ၁၃။

ကဋကဏ္ဍသရီရ (န) [ကဋကဏ္ဍ+သရီရ] သူယုတ်မာ၏ကိုယ်။ ကဋကဏ္ဍသရီရေ က-

လိ* ပဝါဟေတွာ မမ္မိ ရာဇော ပုန ဌာနေ
ဌပေတိ။ ဇာ၊ဌ၊၅။၁၄၁။

ကဋကဏ္ဍသလက (ထိ) [ကဋကဏ္ဍ+သ-
လက] သူယုတ်စာရေးတမ်း။ ဟေဌာ ကေ-
နစိ နိရုဒ္ဓဘာဝံ အပဿန္တာ ကဋကဏ္ဍသ-
လကံ ဝိစာရေသုံ။ အဘိ၊ဌ၊၁။၃၁၃။
(-ဇာ၊ဌ၊၁။၂၅၇။ ဇာ၊ဌ၊၄။၂။)

ကဋကဏ္ဍိ (ထိ၊ပ) [ကဋ+ကရ+ဏ + ဤ။
အတ္တနော နိဿယံ ကဋကဏ္ဍသဒိသံ က-
ရေတိ အပ္ပကာသကတ္တာတိ ကဋကဏ္ဍိ၊
ကရတော ဣ၊ရဿ ဣ၊ဤ စ။ ဓာနံ၊
ဋီ၊ဂ၊၂။ ဓာနံ၌ ထိ-လိင်ဟု ဆိုသော်လည်း
ဓမ္မ၊ဌ၊၁။၄၂၉-၌ “ကိံ ဣမိနာ ကဋကဏ္ဍိ-
နာ” ကိုထောက်၍ ပုလ္လိင်လည်း ရှိသင့်သည်။]
(ထိ) (၁) အယုတ်၊ သူယုတ်၊ သူယုတ်မာ။
(၂) ကဋကဏ္ဍနတ်သမီး။ (ပ) (၃) ကဋ-
ကဏ္ဍမည်သူ။ (ထိ) (၁) အလကွံ ကဋ-
ကဏ္ဍတ္ထိ။ ဓာနံ၊ဂ၊၂။ (၂) အဟံ ကဋ-
အလကွံကာ၊ကဋကဏ္ဍိတိ မံ ဝိဒူ။ ဇာ၊၁။
၁၄၁။ ဇာ၊ဌ၊၃။၂၄၂။ (-ဇာ၊၂။၂။) (ပ)
(၃) စိရသန္တုကံ ကဋကဏ္ဍိ ဇဟေယျံ။
ဇာ၊၁။၂၀။ (-အပ၊၂။၄၁၃။ စရိယာ၊ဌ။
၂၁၁။ ဇာ၊ဌ၊၁။၃၈၅။)

ကဋကဏ္ဍစောဋက (ပ) [ကဋကဏ္ဍိ + စောဋ-
က] ကျက်သရေမရှိ-ယုတ်ညံ့-သောပုဆိုး။
ယံဘူတဝေဇေဟိ သီသံ နှာပေတွာ “ကဋ-
ကဏ္ဍစောဋက” နှိ ဆဋေတွာ ဂစ္ဆန္တိ။ ဒီ၊ဋီ၊
၃။၂၂၅။

ကဋကဏ္ဍသကုဏ (ပ) [ကဋကဏ္ဍိ+သကုဏ]
ငှက်ယုတ်မာ။ ပုရိမဒ္ဓါရေန မေ နိက္ခန္ဓေန
ကဋကဏ္ဍသကုဏော ဒိဋ္ဌော။ ဇာ၊ဌ၊၂။
၁၄၀။

ကဋကဓမ္မ (ပ) [ကဋက + ဓမ္မ] မည်းညစ်
သောတရား၊ အကုသိုလ်တရား။ ကဏ္ဍဓမ္မ

ဩက္ကမမာနာတိ....ကဋကဓမ္မံ ဩက္ကမမာ-
နာ။ အံ၊ဌ၊၃။၃၇။

ကဋကဓမ္မယောဂ (ပ) [ကဋကဓမ္မ+ယောဂ]
မည်းညစ်သောတရားနှင့်ယှဉ်ခြင်း။ ကဋက
(၅) ကြည့်။

ကဋကပဒေသ (ပ) [ကဋက+ပဒေသ] မည်း
ညစ်သောအရပ်၊ အမည်းကွက်။ ဥဒကေ
တေမေတွာ ဦးသင်္ဂေါမယဆာရိကာဘရေဟိ
ကဋကပဒေသေ သမုစ္ဆန္တိတွာ ဝတ္ထဿ ဓော-
ဝနပယောဂေါ ဝိယ။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၇၁။ (-မ၊ဋီ၊
၃။၃၉။)

ကဋကဘာဝ (ပ) [ကဋက+ဘာဝ] မည်း
ညစ်သည်၏အဖြစ်၊ မည်းညစ်ခြင်း။ ကဋ-
ကနံ ကဋကဘာဝေါ ပညာယတိ။ အဘိ၊
ဌ၊၂။၉၃။ ပဋိသံ၊ဌ၊၁။၁၄၁။ (-ဇာ၊ဌ၊၂။
၃၇၅။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၂၄၃။)

ကဋကဘာဝါတိတ (တိ) [ကဋကဘာဝ+
အတိတ] မည်းညစ်သည်အဖြစ် - မည်းညစ်
ခြင်း-ကို လွန်သောသူ။ အသိတာတိဂန္တိ
ကဋကဘာဝါတိတံ။ ဒီ၊ဌ၊၂။၂၈၅။ (-ဒီ၊
ဋီ၊၂။၂၄၃။) ကဋကဘာဝါ သံကိလေသ-
ဓမ္မာ၊ သဗ္ဗသော တဒဘာဝတော ကဋက-
ဘာဝါတိတံ ဒသဗလံ။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၂၄၃။

ကဋကလောမ (ပ၊န) [ကဋက+လောမ]
မည်းနက်သောအမွေး။ ကေသာပိ ကဋက-
လောမဿ အတိရေကဘာဝေ နိဿဂ္ဂိယံ
ဟောတိ။ ကခါ၊၁၇၃။ (-ဝဇီရ၊၂၅၁။ သာ-
ရတ္ထ၊၂။၄၁၃။ ကခါ၊ဋီ၊ဂ၊၁။ ကခါ၊ဋီ၊သစ်။
၃၁၇။)

ကဋကဝဏ္ဏ (ပ) [ကဋက+ဝဏ္ဏ] (၁) မည်း
နက်သောအဆင်း။ (တိ) (၂) မည်းနက်
သော အဆင်းရှိသော။ (၁) သေတံကဋက-
ဝဏ္ဏဉ္စ၊ ပရိကမ္မဉ္စ ဂေရုကံ။ ဝိ၊၄။၂၈၆။ (တိ)

(၂) ကဋကတိ ကဋကဝဏ္ဏာ။ ထေရီဌ။
၂၁၇။

ကဋကဓိပါက (ပု) [ကဋက+ဓိပါက] (၁)
မည်းညစ်သော အကျိုး၊ မကောင်းကျိုး။
(တိ) (၂) မည်းညစ်သော-အကျိုးရှိသော
-အကျိုးကို ပေးတတ်သော။ ကဋကဓိပါက
(တိ) (၂) ကြည့်။

ကဋကဓိရဟိတ (တိ) [ကဋက+ဓိရဟိတ]
မည်းညစ်ခြင်းမှကင်းသော။ တတ္ထာပိ ကဋ-
ကဓိရဟိတဿ နိဒ္ဒန္တသုဝဏ္ဏဿ ပဉ္စမသဏ္ဌ-
နကေန ဘဏ္ဍေန ပါဒပရိစ္ဆေဒေါ ကာတဗ္ဗော။
ဝိမတိ၊ ၁။ ၁၆၉။

ကဋကဝေသ (ပု) [ကဋက+ဝေသ] ရှဉ့်နက်
-အသွင်-ပုံသဏ္ဌာန်။ ကဋကဝေသေန
အာဂန္တော ကဏ္ဍမူလေ သဒ္ဓမ္မကာသိ။ ဝိဠ၊ ၂။
၁၆၁။ ဒီ၊ ၄၊ ၂။ ၁၂၄။ မ၊ ၄၊ ၂။ ၄၀။ သုတ္တနိ၊
၄၊ ၂။ ၁၄၅။ ကဋကဝေသေနာတိ ကလန္တက-
ရူပေန။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃၄၂။ ဒီ၊ ၄၊ ၂။ ၁၂၇။

ကဋကသဘာဝ (တိ) [ကဋက+သဘာဝ]
(ကိုယ်တိုင်း၌ဖြစ်သော အကုသိုလ်ဟူသော)
မည်းညစ်သောသဘောရှိသော၊ သူ။ ကဏ္ဍာ-
ဘိဇာတိက (၂) ကြည့်။

ကဋကသေဋ္ဌိ (ပု) [ကဋက+သေဋ္ဌိ] ကဋ-
ကသုဋ္ဌေး။ (ယင်းသုဋ္ဌေးကား အနာထပိဏ်
သုဋ္ဌေးသမီး စူဠသုဘဒ္ဒါ၏ ယောက္ခမဖြစ်၍
စူဠသုဘဒ္ဒါ၏ ရတနာသုံးပါး ဂုဏ်ကျေးဇူး
အမှန်ကို ဟောပြောဆွဲဆောင်မှုဖြင့် ဗုဒ္ဓဘာ-
သာဝင်ပုဂ္ဂိုလ်ဖြစ်လာရုံမျှမက သောတာပန်
ဖြစ်ပြီးနောက် မိမိပိုင် ဥယျာဉ်ကို မြတ်စွာ
ဘုရားအား လှူဒါန်းကာ ယင်းဥယျာဉ်၌ပင်
ကဋကဓာမကျောင်းကို ဆောက်လုပ် လှူ
ဒါန်း ကိုးကွယ်သူဖြစ်သည်။) ကဋကသေဋ္ဌိ
သောတာပန္နော ဟုတွာ အတ္တနော ဥယျာနံ
ဒသဗလဿ အခါသိ။ အံ၊ ၄၊ ၂။ ၂၂၂။

ကဋကသေဋ္ဌိပုတ္တ (ပု) [ကဋကသေဋ္ဌိ+ပုတ္တ]
ကဋကသုဋ္ဌေးသား။ သာကေတနဂရေ ကာ-
ဋကသေဋ္ဌိပုတ္တဿ ဂေဟံ ဂစ္ဆိဿာမိ။ အံ၊ ၄၊
၂။ ၂၇၀။

ကဋကသေနာပတိ (ပု) [ကဋက+သေနာ-
ပတိ] ကဋကစစ်သူကြီး။ ကဋကသေနာ-
ပတိ လဉ္စ ဂဟေတွာ အဿာမိကေ သ၊ မိကေ
ကဓေတိ။ ဇာ၊ ၄၊ ၂။ ၁၇၁။

ကဋက (တိ) [ကဋ+က + အာ။ ကဋ-
ဝဏ္ဏတာယ ကဋက၊ နာရိယံ။ ဓာနံ၊ ၄။
၆၂၂။] ရှဉ့်၊ ရှဉ့်နက်။ ကလန္တဂါမောတိ
ကလန္တက ဝစ္စန္တိ ကဋက။ ဝိဠ၊ ၁။ ၁၆၉။
(-ဝိဠ၊ ၂။ ၁၆၁။ ဒီ၊ ၄၊ ၂။ ၁၂၄။ မ၊ ၄၊ ၂။ ၄၁။
ဥဒါန၊ ၄။ ၅၄။ သုတ္တနိ၊ ၄၊ ၂။ ၁၄၅။ မ၊ ၄၊ ၂။
၂၀၀။)

ကဋကဓိက (တိ) [ကဋက+အဓိက] အမည်း
အနက်၏ ပိုလွန်ခြင်း၊ မည်းနက်သောသိုးမွေး
၏ ပိုလွန်ခြင်း။ “တုလယိတွာ” တိ ဝစနတော
ယထာ တုလာဓာရဏာယ ကဋကဓိကာ
န ဟောန္တိ။ ကခါ၊ ၄။ ၈၁။

ကဋကပဂမ (ပု) [ကဋက+အပဂမ] အမည်း
အနက်၏ - ကင်းကွာ - ကင်းစင် - ကင်း
ပျောက်-ခြင်း။ တေန ပယောဂေန ဝတ္တေ
ကဋကပဂမော ဝိယ ဝိရိယာရမ္ဘေန ကိ-
လေသဝိက္ခမ္ဘနံ။ ဥဒါန၊ ၄။ ၂၅၈။ မ၊ ၄၊ ၂။ ၃၉။
အံ၊ ၄၊ ၂။ ၂၂၅။

ကဋကဓာမ (ပု) [ကဋက+အာဓာမ] ကဋ-
ကဓုံကျောင်းတိုက်၊ ကဋကသုဋ္ဌေးဆောက်
လုပ် လှူဒါန်းအပ်သော ကျောင်းတိုက်။
ကေ သမယံ ဘဂဝါ သာကေတေ ဝိဟရတိ
ကဋကဓာမေ။ အံ၊ ၁။ ၃၃၃။ သော ကဋ-
ကေန ကာရိတတာယ ကဋကဓာမော
နာမ ဇာတော။ အံ၊ ၄၊ ၂။ ၂၂၂။

ကဋကဏ္ဍမသုတ္တ (န) [ကဋကဏ္ဍမ+သုတ္တ]
 ကဋကဏ္ဍဌေး ဆောက်လုပ် လှူဒါန်း အပ်
 သော ကျောင်းတိုက်၌ ဟောတော်မူသော
 သုတ်၊ ကဋကဏ္ဍမသုတ်။ အင်္ဂုတ္တရနိကာ-
 ယပါဠိ၊ ၄-နိပါတ်၊ ၁-ပဏ္ဏာသက၊ ၃-ဝဂ်၊
 ၄-သုတ်။ အံ၊ ၁။ ၂၃၃-၄။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၂၇၀-၄။
 ယင်းသုတ်ကို သာဝတ္ထိမြို့မှ ၇-ယူဇနာဝေး
 သော (အံ၊ ၄။ ၁။ ၂၁၂) သာကေတမြို့နေ
 ကဋကဏ္ဍဌေး၏ချေးမ အနာထပိဏ် သူဌေး
 ၏ သမီး စူဠသုဘဒ္ဒါ၏ ပင့်လျှောက်ချက်အရ
 ကဋကဏ္ဍဌေး (ဓမ္မ၊ ၄။ ၂။ ၂၉၀-၌ စူဠ-
 သုဘဒ္ဒါ၏ ယောက္ခမကို ဥဂ္ဂမြို့ ဥဂ္ဂသူဌေးဟု
 ဆိုသည်။) ဆောက်လုပ်လှူဒါန်းအပ်သော
 ကဋကဏ္ဍမကျောင်းတိုက်၌ ဘုရားရှင် နေ
 တော်မူစဉ် သာကေတမြို့သား ရဟန်းသစ်
 ၅-ရာတို့၏ ဘုရားဂုဏ်ကို ချီးကျူးကြသည်ကို
 အကြောင်းပြု၍ ဟောတော်မူသည်။ ထိုသုတ်
 ၌ ဘုရားဂုဏ်တော်တို့ကို အဆင့် (၁) သဗ္ဗညု-
 တ အဆင့်။ ၂။ ခိဏာသဝအဆင့်။ ၃။ သစ္စ-
 အဆင့်။ ၄။ သုညတအဆင့်။ ၅။ တာဒိ-
 အဆင့်။ ၅-ဆင့်တို့ဖြင့် ပိုင်းခြား သတ်မှတ်
 ၍ နိဂုံးဝါဒနှင့်တကွ ဟောတော်မူရာတွင်
 အဆင့် တခုတခုအဆုံး၌ သက်သေအဖြစ်ဖြင့်
 မြေကြီးတုန်လှုပ်သည်။ သာကေတ မြို့သား
 ရဟန်းသစ် ၅-ရာတို့ ရဟန္တာဖြစ်ကြပြီး ကြွင်း
 ၈၄၀၀၀-သော လူနတ်ဗြဟ္မာတို့ အကျွတ်
 တရား ရကြသည် (အံ၊ ၄။ ၂။ ၂၇၀-၄)။ မြေ
 တုန်လှုပ်သောသုတ်များကား— ၁။ ဗြဟ္မ-
 ဇာလသုတ်။ ၂။ ဂေါတမကသုတ်။ (အံ၊ ၁။
 ၂၈၈၊ ၃။) ၃။ ဝေဿန္တရာဇာတ်။ ၄။ ကဋ-
 ကဏ္ဍမသုတ်။ ဤ ၄-သုတ်တို့ကို ဟောရာ၌
 မြေကြီး တုန်လှုပ်သည် (ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၁၂၀)။
 တမတ္ထံ စတုရင်္ဂတ္ထရေ ကဋကဏ္ဍမသုတ္တေန
 သာဓေဇန္တော။ သီ၊ ၄။ သစ်၊ ၁။ ၃၁၃။

ကဋကဏ္ဍမသုတ္တန္တကထာ (ထိ) [ကဋကဏ္ဍ-
 ရာမသုတ္တန္တ + ကထာ] ကဋကဏ္ဍမ သုတ္တန်

ကိုဟောခြင်း။ မဟာရက္ခိတတ္ထေရေပိ ယော-
 နကရဋ္ဌံ ဂန္ဓာ ကဋကဏ္ဍမသုတ္တန္တကထာယ
 ယောနကလောကံ ပသာဒေတွာ။ ဝိ၊ ၄။ ၁။
 ၅၁။

ကဋကဏ္ဍမသုတ္တဒေသနာ (ထိ) [ကဋကဏ္ဍ-
 ရာမသုတ္တ + ဒေသနာ] ကဋကဏ္ဍမသုတ်
 ဒေသနာ၊ ကဋကဏ္ဍမသုတ်ကို ဟောခြင်း။
 ကဋကဏ္ဍမသုတ္တဒေသနာယ အဘိဝဇ္ဇမာ-
 နသဒ္ဓေါ ပဗ္ဗဇိတွာ။ အပါ၊ ၄။ ၂။ ၂၉၄။

ကဋကိပိလ္လိက (ထိ၊ ပု) [ကဋ + ကိပိလ္လိက]
 ခြပုန်းနက်၊ ပရွက်ဆိတ်နက်။ အထ နံ သမန္တ-
 တော ကဋကိပိလ္လိကာဒယော ပါဏာ ပရိ-
 ဝါရေတွာ ဂဏ္ဍိ။ အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၁၀၂။

ကဋကိမိ (ပု) [ကဋ + ကိမိ] မည်းနက်သော
 ပိုး၊ ပိုးနက်။ ကိမိကဋက-ကြည့်။

ကဋကုဋ္ဌ (န) [ကဋ + ကုဋ္ဌ] မည်းနက်သော
 နှုနာ။ ကုဋ္ဌန္တိ ရတ္တကုဋ္ဌံ ဝါ ဟောတု ကဋ-
 ကုဋ္ဌံ ဝါ။ ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၂၇၂။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၁၃၃။

ကဋကုရရ (ပု) [ကဋ + ကုရရ] မည်းနက်
 သော ဝံလိဋ်၊ ဝံလိနက်။ ဥက္ကုသဘိ
 ကဋကုရရာ။ ဇာ၊ ၄။ ၇။ ၃၁၈။

ကဋကုဒြုသက (ပု) [ကဋ + ကုဒြုသက]
 မည်းနက်သောလူး၊ လူးချိပ်။ ကုဒြုသ-
 ကောတိ ကဋကုဒြုသကော စေဝ သာမာ-
 ကာဒိဘေဒါ စ သဗ္ဗာပိ တိဏဓညဇာတိ။
 ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၁၂၄။

ကဋကုဋ္ဌ (ပု၊ န) [ကဋ + ကုဋ္ဌ] (၁) ကဋ-
 ကုဋ္ဌတောင်။ (ဤတောင်သည် အနောက်
 အိုင်ကို ဝန်းရံလျက် တည်သော တောင်ငါး
 လုံးတို့တွင် တလုံးအပါအဝင်ဖြစ်၍ မည်း
 နက်သော တောင်ထွတ်ရှိ၏။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၂၁၈။
 ဥဒါန၊ ၄။ ၂၇၂။ ဓာနီ၊ ၄။ ၆၀၇။) (၂) ကဋ-
 ကုဋ္ဌ အဆိပ်။ (အဆင်းအားဖြင့် မည်းနက်

သောကြောင့် ကဋ၊ ဆောက်ပုတ်နှင့်တူစွာ
အသက်ကို ဆောင်တတ် သေစေတတ်သော
ကြောင့် ကဋ၊ ယင်းအမည်နှစ်ရပ်ကို တွဲစပ်၍
ဤအဆိပ်ကို ကဋကဋဟုခေါ်သည်။ ဓာန်၊
၉။၆၅၆။) (၁) ကဋကဋ အဉ္စမယံ။ အံ၊ ဌ၊
၃။၂၁၈။ ဥဒါန၊ ဌ၊ ၂၇၂။ (၂) ပုမေ ပဏ္ဍေ စ
ကာကောလ၊ ကဋကဋဟလာဟလာ။ သိ၊
၉။သစ်၊ ၁။၁၈၇။ အမရကောသ၊ ၈၊ ၁၀။

ကဋကေသ (တိ) [ကဋ+ကေသ] မည်းနက်
သောဆံပင်ရှိသော၊ ဆံပင်နက်သော၊ သူ။
ကဋကေသော (သံ၊ ၁။၁၀) တိ သုဠ၊ ကဋ-
ကေသော။ သံ၊ ဌ၊ ၁။၄၀။

ကဋကောကိလ (ပု) [ကဋ+ကောကိလ] မည်းနက်သောဥဩငှက်၊ ဥဩနက်။ ကောကိ-
လာတိ ကဋကောကိလာ စေဝ သုက္ကကော-
ကောကိလာ စ။ ဝိမာန၊ ဌ၊ ၅၀။ (-ဇာ၊ ဌ၊
၅။၄၄၈။ ဇာ၊ ဌ၊ ၇။၁၇၅။)

ကဋကောဇေ (ပု) [ကဋ+ကောဇေ] ကော်
ဇောနက်။ ဂေါနကတ္တတောတိ စတုရဂုံလာ-
ဓိကလောမေန ကဋကောဇေနေ အတ္ထ-
တော။ မ၊ ဌ၊ ၁။၃၄၄။ အံ၊ ဌ၊ ၂။၁၁၆။ (-
သံ၊ ဌ၊ ၂။၂၉၇။ ဇာ၊ ဌ၊ ၇။၂၈၀။ သာရတ္ထ၊ ၃။
၂၉၄။)

ကဋကွန္ဓ (ပု) [ကဋ+ခန္ဓ။ ကဋော ခန္ဓော
ပကဏ္ဍော ယဿာတိ။ ဓာန်၊ ၉။၅၆၀။] တည်
ပင်။ (ဓာန်၊ သျ၊ သစ်၌ တည်ကြီး၊ တရုပ်တည်
ဟုဆိုသေး၏။) တိန္ဒြ၊ ကော ကဋကွန္ဓော စ။
ဓာန်၊ ၅၆၀။

ကဋကွန္ဓရုက္ခ (ပု) [ကဋကွန္ဓ+ရုက္ခ] တည်ပင်။
တိန္ဒြ၊ ကော နာမ ကဋကွန္ဓရုက္ခော။ သိ၊ ၉။
သစ်၊ ၂။၃၆၉။

ကဋဓေမက (ပု) [ကဋ+ဓေမက] ကဋဓေ-
မကမည်သူ။ (သုဇာဏ်နာမည်ရင်းမှာ ဓေ-
မကဖြစ်၍ အသား မည်းနက်သောကြောင့်

ကဋသဒ္ဓါနှင့် တွဲဖက်ကာ ကဋဓေမက-ဟု
ခေါ်ကြသည်။ သူသည်သက်ဝင်မင်းမျိုးဖြစ်
၍ နိဂြောဓာရုံကျောင်းအရံတွင်း၌ ကျောင်း
ဆောက်လှူဒါန်းသူလည်း ဖြစ်သည်။ သုဇာ
ကဋဓေမကကျောင်း၌ မဟာသုညတသုတ်ကို
ဘုရားဟောတော်မူသည်။ မ၊ ၃။၁၅၁။ မ၊ ဌ၊
၄။၁၁၀။) ယေန ကဋဓေမကဿ သက္ကဿ
ဝိဟာဓော၊ တေနပသကံမိ ဒိဝါဝိဟာရာယ။
မ၊ ၃။၁၅၁။

ကဋဂါဝိ (ထိ) [ကဋ+ဂါဝိ] နွားနက်မ။
ကဋသိဟ(၃)ကြည့်။

ကဋဓမ္မ (န) [ကဋ+ဓမ္မ] မည်းနက်သော
သားရေ၊ သားရေနက်။ တံ ကဋဓမ္မံ ဥပ္ပါ-
ဇေတွာ ဂစ္ဆတိ။ ဓမ္မ၊ ဌ၊ ၁။၈၁။

ကဋဇ္ဈိကာ (ထိ) [ကဋ+ဇ္ဈိကာ] မည်း
နက်သောမြို့၊ မြို့နက်။ တသ္မိံ ပဟိနေ ဗျန္တိ-
ကတေ သန္တိ ဇာတရူပဿ သုခမသဟဂတာ
ဥဟန္တိလေသာ သုခမဝါလုကာ ကဋဇ္ဈိ-
ကာ။ အံ၊ ၁။၂၅၅။

ကဋဉ္စန (န) [ကဋ+အဉ္စန] မည်းနက်သော
မျက်စဉ်း၊ မျက်စဉ်းညို။ ကဋဉ္စန (ဝိ၊ ၃။
၂၉၄) နှိ ကော အဉ္စနဇာတိ။ ဝိ၊ ဌ၊ ၃။၃၇၃။

ကဋဉ္စနဝဏ္ဏ (တိ) [ကဋဉ္စန+ဝဏ္ဏ] မျက်စဉ်း
ညိုအဆင်းရှိသော။ သာမိ ဝေဿန္တရ နေဝ
တေသံ ကဋဉ္စနဝဏ္ဏာ ကေသာ ဒိဿန္တိ။ ဇာ၊
ဌ၊ ၇။၃၄၄။

ကဋတရ (တိ) [ကဋ+တရ] အထူးသဖြင့်-
အလွန်-မည်းနက်သော။ နန ပဿသိ တံ
ဣမံ ကာဠိံ ဒုဗ္ဗဏ္ဍံ သရီရဝဏ္ဏတောပိ ကဋ-
တရေဟိ တိလကေဟိ အာဟတံ ကောကိလံ။
ဇာ၊ ဌ၊ ၂။၃၁၇။

ကဋတိဏဂစ္ဆမဏ္ဍပ (ပု) [ကဋတိဏဂစ္ဆ +
မဏ္ဍပ] မည်းနက်သော မြက်ချို(မဏ္ဍပ)၊ မြက်

မည်းချုံမဏ္ဍပ်။ “ဧကောသကုမ္မေတိ ကာဠ-
တိဏဂစ္ဆမဏ္ဍပေ”တိပိ ဝဒန္တိ။ သံ၊ ၃၊ ၂၊ ၂၀၈။

ကာဠတိပု (န) [ကာဠ+တိပု။ တိကံ နာဂေ။
တိပု ပိဋနေ၊ ၂။ တိပု-သဒ္ဒယ သေတေပိ
ပဝတ္တနတော ကာဠ-သဒ္ဒေန ဝိသေသေတွာ
ကာဠတိပုတိ ဝုတ္တော .... ကာဠဝဏ္ဏတာယ
ကာဠော။ တိပု ယသာဝုတ္တတ္ထောဝ။ တပ
သန္တာပေ ဝါ၊ ၂။ အသိတ္တံ။ ဓာနံ၊ ၄၊ ၄၉၃။]
နာ၊ ခဲပုပ်၊ ခဲမ၊ ခဲနက်၊ သလဲ့မည်း၊ မည်းနက်
သောအဆင်းရှိသည့်ခဲသတ္တု။ သိသန္တိ ကာဠ-
တိပု။ အဘိ၊ ၁၊ ၂၊ ၆၀။ မ၊ ၃၊ ၁၊ ၇၀။ ကာဠ-
တိပု တု သိသည့်။ ဓာနံ၊ ၄၊ ၄၉၃။

ကာဠတိလ (ပု) [ကာဠ+တိလ] (၁) နှမ်းမည်း၊
နှမ်းနက်။ (၂) မွဲမည်း။ (၃) ကာဠတိ-
လက၊ ကာဠတိလပူမာဏ-တို့ကြည့်။ (၂)
တိလကန္တိ ကာဠတိလသေတတိလာဒိတိလ-
ကံ။ မ၊ ၃၊ ၂၊ ၅၁။

ကာဠတိလက (ပု၊ န) [ကာဠတိလ + က]
မွဲမည်း။ သကဏိကန္တိ ကာဠတိလကဝကံ-
မုခဒုသိပိဋကဒိနံ အညတရေန သဒေါသံ။
ဒိ၊ ၁၊ ၁၊ ၁၉၉။ မ၊ ၃၊ ၁၊ ၁၇၂။ ကာဠတိလပူ-
မာဏာဗိန္ဒဝေါ ကာဠတိလကာနိ။ ကာဠာ ဝါ
ကမ္မာသာ၊ တိလပူမာဏာ ဗိန္ဒဝေါ တိလ-
ကာနိ။ ဒိ၊ ၃၊ ၁၊ ၂၆၇။ (-သိ၊ ၃၊ သစ်၊ ၂၊ ၁၅၁။
မ၊ ၃၊ ၁၊ ၁၂၆။)

ကာဠတိလပူမာဏ (တိ) [ကာဠတိလ+ပမာဏ]
နှမ်းမည်း အတိုင်းအရှည်ရှိသော၊ နှမ်းမည်း
လောက်ရှိသော။ ကာဠတိလက-ကြည့်။

ကာဠတ္ထေရ (ပု) [ကာဠ+ထေရ] ကာဠထေရံ။
ဧကော ကာဠတ္ထေရော နာမ၊ ဧကော ဇုဏ္ဏ-
တ္ထေရော နာမ။ ဇာ၊ ၁၊ ၁၊ ၁၇၁။

ကာဠဒိသဝါပိဂါမဒ္ဒါရဝိဟာရ (ပု) [ကာဠဒိသ-
ဝါပိဂါမ + ဒ္ဒါရ + ဝိဟာရ] ကာဠဒိသဝါပိ
ရွာတံခါးအနီးကျောင်း။ ကလျာဏိယမ-

ဟာဝိဟာရတော ကိရေကော ဒဟရော
ဥဒ္ဓေသတ္တာယ ကာဠဒိသဝါပိဂါမဒ္ဒါရဝိဟာရံ
ဂန္တာ။ အံ၊ ၁၊ ၁၊ ၁၇။

ကာဠဒိသဝါပိ (ထိ) [ကာဠဒိသ+ဝါပိ] ကာဠ-
ဒိသအိုင်။ (ဤရေအိုင်သည် သီဟိုဠ်ကျွန်း၌
ထင်ရှားသော အိုင်တစ်အိုင် ဖြစ်၏။ စူဠပိဏ္ဍ-
ပါတိကတိယမထေရ်သည် ထိုအိုင်တွင်းရှိဆင်
သေကောင်ပုပ်၌ ပုဉ္ဇကအသုဘ ကမ္မဋ္ဌာန်း
ရှုသဖြင့် ဥဂ္ဂဟနိမိတ်၊ ပဋိဘာဂနိမိတ်ကို ရရှိ
ဘူးသည်။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁၊ ၁၇၆။) စူဠပိဏ္ဍပါတိက-
တိယထေရ်သည် ဟိကာဠဒိသဝါပိယာအန္တော
ဟတ္ထိကုဏပေ နိမိတ္တံ ဥပဋ္ဌာသိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁၊
၁၇၆။

ကာဠဒိသဝါပိဂါမ (ပု) [ကာဠဒိသဝါပိ+ဂါမ]
ကာဠဒိသဝါပိရွာ။ တတ္ထ သီဟဠဒိပေ ကာဠ-
ဒိသဝါပိဂါမေ ပိဏ္ဍာယ စရန္တံ ကလျာဏဝိ-
ဟာရဝါသိဒိသဘာဏကဒဟရဘိက္ခု ဒိသွာ။
အပ၊ ၁၊ ၁၊ ၁၇၃။ သုတ္တနိ၊ ၁၊ ၁၊ ၆၂။

ကာဠဒေဝတ္ထေရ (ပု) [ကာဠဒေဝ+ထေရ]
ကာဠဒေဝထေရ်။ အဇဂရဝိဟာရေပိ ကာဠ-
ဒေဝတ္ထေရော အန္တောဝေသေ ယာမဏ္ဍိကံ
ပဟရတိ။ မ၊ ၃၊ ၁၊ ၁၂၆။ (မ၊ ၃၊ ၁၊ ၂၂၁-၌
ယာမသဏ္ဍိကံဟု ရှိသည်။)

ကာဠဒေဝလ (ပု) [ကာဠ+ဒေဝလ။ (ဒေဝ-
လ၊ ပု၊ မုနိဘေဒေါသံ) ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၁၊ ၂၂၂-၌ သာ
ဒေဝလရှိ၍ ဇာ၊ ၁၊ ၁၊ များ၌ ဒေဝိလ၊ ဒေဝိလ
ပါ၌ ၂-ထွေ ရှိသည်။] ကာဠဒေဝလမည်သူ။
(၁) ကာဠဒေဝိလ-ဤနာမည်သည် ဘုရား
လောင်း ခမည်းတော် သုဒ္ဓေါဒနမင်းကြီးထံ
မကြာခဏ ကြွလာတတ်သော ရသေ့တစ်ဦး၏
နာမည်ဖြစ်သည်။ သမာပတ်ရှစ်ပါးနှင့် ပြည့်စုံ
သဖြင့် နေလယ်နေခင်းအနားယူရန် တာဝ-
တိံသာနတ်ပြည်သို့ ကြွသွားလေ့ ရှိသည်။
တနေသော် နေလယ်အနားယူရန် တာဝတိံ-
သာနတ်ပြည်သို့ ကြွသွားရာ အလွန် ဝမ်းပန်း

တသာဖြစ်နေကြသည့် နတ်သားတို့ကို တွေ့မြင်၍ အကြောင်းခြင်းကို မေးမြန်းလျှင် နတ်သားတို့က “သုဒ္ဓေါဒနမင်းကြီး၌ သားတော်တယောက်ဖွားမြင်ကြောင်း၊ ထိုသားတော်သည် ဗောဓိမဏ္ဍိုင်၌ ဘုရားဖြစ်၍ ဓမ္မစကြာတရား ဟောမည့်အကြောင်း၊ ထိုသားတော်၏ တင့်တယ်ခြင်းကို မကြာမတင်ဖူးမြင်ရမည့်အကြောင်း သတင်းကောင်း ကြားရသဖြင့် ကျွန်ုပ်တို့ ဝမ်းမြောက်ဝမ်းသာဖြစ်နေကြရပါသည်” ဟု ထိုရသေ့အား လျှောက်ထားကြ၏။ နတ်သားတို့ထံမှ သတင်းကောင်းကြားခဲ့ရသော ရသေ့သည် နတ်ပြည်မှဆင်းသက်ခဲ့၍ သုဒ္ဓေါဒနမင်းကြီးနန်းတော်သို့ဝင်ကာ သားတော်ကိုတွေ့မြင်လိုကြောင်း ပြောကြား၏။ မင်းကြီးသည် အဆင်တန်ဆာဆင်ယင်ထားသော သားတော်လေးကို ခေါ်ဆောင်ခဲ့စေ၍ ရသေ့ကိုရှိခိုးစေရန် ကြိုးစားလေသည်။ သို့သော် ဘုရားလောင်းသူငယ်သည် ရသေ့ကို ရှိမခိုးရုံမျှမက ရသေ့၏ ဆံကျစ်ပေါ်၌ မတ်မတ်ရပ်လျက်ပင် တည်လာလေတော့သည်။ မှန်၏။ ဘုရားဖြစ်မည့်ဘဝတွင် ဘုရားလောင်းက ရှိခိုးရမည့်သူ ဘုရားလောင်း၏ရှိခိုး ခံနိုင်မည့်သူ မရှိ။ မသိနိုးနား မလိမ္မာသူများက ဘုရားလောင်း၏ဦးခေါင်းကို ရသေ့၏ ခြေရင်း၌ အတင်းအကြပ်ထားမည်ဆိုပါက ထိုရသေ့၏ဦးခေါင်းသည် ခုနစ်စိတ်ခုနစ်ဖြာ ကွဲပေလိမ့်မည်။ ဤရသေ့သည် ဘုရားလောင်း၏ရှိခိုးခံရလျှင် မိမိပင် ပျက်စီးရမည့် အကြောင်း ကြိုတင်သိသဖြင့် နေရာမှထ၍ လက်အုပ်ချီကာ ဘုရားလောင်းကို အရိုအသေပြုသူ ဖြစ်သည်။ ထို့ပြင် ဘုရားလောင်းကိုကြည့်ကာ ပြုံးလည်းပြုံး၊ ငိုလည်းငိုသူ ဖြစ်သည်။ ခွဲဦးအံ့—သူသည် အတိတ်ကမ္ဘာ ၄၀- အနာဂတ် ကမ္ဘာ ၄၀-မြင်စွမ်းနိုင်သည်။ ထို့ကြောင့် ဤသူငယ်ဘုရားဖြစ်မည်၊ မဖြစ်မည်ကို စူးစမ်းဆင်ခြင်

လတ်သော် ကေန့်ဘုရားဖြစ်မည်ဟု အနာဂတ်ကိုသိသောဉာဏ်ဖြင့်သိ၍ ဝမ်းသာသဖြင့် ပြုံး၏။ တဖန်ဤသူငယ် ဘုရားဖြစ်သော် မိမိဖူးတွေ့ရမည့် မတွေ့ရမည်ကို စူးစမ်းဆင်ခြင်ပြန်သော် “မိမိ ဖူးတွေ့ရလိမ့်မည် မဟုတ်။ ဤသူငယ် ဘုရားမဖြစ်မီကပင် စုတေ၍ဘုရားရှင်ရာထောင်တို့ ကြွလာ ချေချွတ်သော်လည်း ကျွတ်လွတ်ရာမဟုတ်၊ နာမ်ချည်း သက်သက်ရှိသော အရူပဘုံ၌ ဖြစ်လိမ့်မည်” ဟု သိသဖြင့် ဘုရားရှင်နှင့် အလွဲကြီးလွဲရပေပြီဟု မချီတင်ကဲ ငိုကြွေးပြန်လေသည်။ ဤသို့ ဘုရားလောင်းကိုကြည့်ကာ ပြုံးမှု၊ ငိုမှု နှစ်ပါးစုံကို ပြုသူဖြစ်သည် (ဗုဒ္ဓဝံ၊ ဋ္ဌ။ ၃၂၂၊ ၃၂၃။ ဇာ၊ ဋ္ဌ။ ၁။ ၆၄-၅)။

(၂) ကဋ္ဌဒေဝီလ-ဤနာမည်ကား—ဂေါတမဘုရားလောင်း သရဘင်္ဂရသေ့ ဖြစ်စဉ် တပည့်ကြီးခုနစ်ဦးတို့တွင် တဦး၏နာမည်ဖြစ်သည်။ သူသည် ဆရာသရဘင်္ဂရသေ့၏ ညွှန်ကြားချက်အရ ဒက္ခိဏာပထအဝန္တိတိုင်း၌ ထောင်ပေါင်း များစွာသော ရသေ့တို့ခြံရံလျက် နေထိုင်သည် (ဇာ၊ ဋ္ဌ။ ၁။ ၄၃၉။ ဇာ၊ ဋ္ဌ။ ၅။ ၁၄၁)။ သူသည် ဂေါတမဘုရားရှင် ပွင့်တော်မူသောအခါ ဘုရားရှင်၏ တပည့်ကြီးကစွာယနထေရ်ဟု ဖြစ်လာသည် (ဇာ၊ ဋ္ဌ။ ၁။ ၄၄၅။ ဇာ၊ ဋ္ဌ။ ၅။ ၁၆၁)။

ကဋ္ဌဒေဝီလတာပသ (ပု) [ကဋ္ဌဒေဝီလ + တာပသ] ကဋ္ဌဒေဝီလရသေ့။ ကဋ္ဌဒေဝီလတာပသဿ ဝန္တာပနဒိဝသေ ဇမ္ဗူရုက္ခမူလေ စ ပါဠိဟာရိယာနံ ဒိဋ္ဌတ္တာ။ ဇာ၊ ဋ္ဌ။ ၁။ ၇၉။

ကဋ္ဌဓာတုက (တိ) [ကဋ္ဌ+ဓာတု+က] မည်းနက်သောသဘောရှိသောသူ။ ကဋ္ဌဒါယိ-ကြည့်။

ကဋ္ဌနာဂရာဇာဝန (န) [ကဋ္ဌ + နာဂရာဇ + ဘဝန] ကဋ္ဌနဂါးမင်း၏ဘုံဗိမာန်။ ကဋ္ဌ-

နာဂရာဇာဝနံ ဂန္ဓာ တိဏ္ဍ ဗုဒ္ဓါနံ ပရိဘော-
ဂပါတိယော “ကိလိ ကိလိ” တိရဝံ ကာရယ-
မာနာ ပဟရိတွာ တာသံ သဗ္ဗဟေဋ္ဌိမာ
ဟုတွာ အဋ္ဌာသိ။ အပါဠာ၁။၈၄။ ဇာ၊ဠ၊
၁။၈၂။

ကဋ္ဌနိဂ္ဂုဏ် (ထိ) [ကဋ္ဌ + နိဂ္ဂုဏ်] ကြောင်
ပန်းနက်။ (ဇာ၊ဠ၊၇။၃၁၂။ သျှ-၌ ကျန်းပင်
နက်ဟုပြန်၍ ဇာတ်ဝတ္ထု၌ ကြောင်ပန်းနက်
ဟု မြန်မာပြန်ဆိုသည်။ နိဂ္ဂုဏ်သဒ္ဓါကို ဓာန်၊
သျှ၊သစ်၊ဟောင်းတို့၌ ကြောင်ပန်း။ တောင်
ပေါက်သျှ-၌ ကြောင်ပန်း၊ ရေညွန့်-ဟု ပြန်ဆို
သည်) ကဋ္ဌနိဂ္ဂုဏ် စ။ ဇာ၊ဠ၊၇။၃၁၂။

ကဋ္ဌနေမိ (ပု) [ကဋ္ဌ + နိ + မိ။ ကဋ္ဌ နေတိ
နိမိနာတိတိ ကဋ္ဌနေမိ။ ဓာန်၊ဠ၊သျှ၊၁၆-
၇။] ဗိသဏိး။ ဗုဒ္ဓမုဒ္ဒဘိဒေါ၊ ကဋ္ဌနေမိ၊
ပဏ္ဏဝေါ။ ဓာန်၊ဠ၊၁၆-၇။

ကဋ္ဌပက္ခ (ပု) [ကဋ္ဌ + ပက္ခ] လဆုတ် - အခါ-
ပက္ခ။ နိဟိယတိ တဿ ယသော၊ ကဋ္ဌပက္ခေ-
ဝ စန္ဒိမာ။ ဝိ၊၅။၂၉၄။ ဒီ၊၃။၁၄၇။ အံ၊၁။
၃၂၅။ နေတ္ထိ။၁၀၇။ ပေဋကော။ ၂၁၂။ (-
သံ၊၁။၄၀၈။ ထေရ၊၂၇၁။ အပါ၊၂။၁၉၅။
မဟာနိ။၂၇၆။ စူဠနိ။၁၇၃။ ဇာ၊၁။၂၀၈။
ဇာ၊၂။၁၄၇။ နေတ္ထိ။၁၄၀။ ဝိ၊ဠ၊၁။၇၁။ ဒီ၊
ဠ၊၁။၁၁။ မ၊ဠ၊၁။၃၀၉။ အံ၊ဠ၊၃။၁၆၃။
ပဋိသံ၊ဠ၊၁။၁၀၄။ ထေရ၊ဠ၊၂။၁၉။ မဟာနိ၊
ဠ၊၃၂၈။ သီ၊ဠ၊သစ်၊၁။၇၆။)

ကဋ္ဌပက္ခအမာဝသီ (ထိ) [ကဋ္ဌပက္ခ + အမာ-
ဝသီ] လဆုတ်ပက္ခ ၁၅-ရက်မြောက်နေ့၊
လကွယ်နေ့။ မဟာမောဂ္ဂလ္လာနော ကတ္တိက-
မာသဿေဝ ကဋ္ဌပက္ခအမာဝသီယံ။ ဇာ၊ဠ၊
၁။၄၁၇။

ကဋ္ဌပက္ခဥပေါသထ (ပု) [ကဋ္ဌပက္ခ + ဥပေါ-
သထ] လဆုတ်ပက္ခဥပုသ်။ ကဋ္ဌပက္ခဥပေါ-
သထတော (ဒီ၊ဠ၊၃။၅၁)တိ ကဋ္ဌပက္ခေ

ဥပေါသထေ စန္ဒေန သဟေဝ ဂန္ဓာ တတော
ပရံ။ ဒီ၊ဠ၊၃။၄၃။

ကဋ္ဌပက္ခဥပေါသထဒိဝသ (ပု) [ကဋ္ဌပက္ခဥပေါ-
သထ + ဒိဝသ] လဆုတ်ပက္ခဥပုသ်နေ့။ ကဋ္ဌ-
ပက္ခဥပေါသထဒိဝသေ အာဒိတ္တမိဝ အင်္ဂါရံ
ဇလန္တံ တိဋ္ဌတိ။ မ၊ဠ၊၃။၂၅။ (-သုတ္တနိ၊ဠ၊
၁။၂၁၅။)

ကဋ္ဌပက္ခစတုတ္ထဒိဝသ (ပု) [ကဋ္ဌပက္ခ +
စတုတ္ထဒိဝသ] လဆုတ်ပက္ခ ၄-ရက်မြောက်
နေ့၊ လပြည့်ကျော် ၄-ရက်နေ့။ သာဝဏ-
မာသဿ ကဋ္ဌပက္ခစတုတ္ထဒိဝသေတိ ဂုတ္တံ
ဟောတိ။ သီ၊ဠ၊သစ်၊၁။၇၄။

ကဋ္ဌ(လ)ပက္ခစာတုဒ္ဓသ (ပု) [ကဋ္ဌပက္ခ + စာ-
တုဒ္ဓသ] လဆုတ်ပက္ခ ၁၄-ရက်မြောက်နေ့။
အထ ပုဗ္ဗကတ္တိကမာသဿ ကဋ္ဌပက္ခစာတုဒ္ဓ-
သော ဝါ ပစ္ဆိမကတ္တိကပုဏ္ဏမာ ဝါ။ ကခါ။
ဂ၆။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၁၉၉။

ကဋ္ဌပက္ခစာတုဒ္ဓသီ (ထိ) [ကဋ္ဌပက္ခ + စာတုဒ္ဓ-
သီ] လဆုတ်ပက္ခ ၁၄-ရက်မြောက်နေ့၊ လ
ကွယ်နေ့။ အန္တကာရေတိ ကဋ္ဌပက္ခစာတုဒ္ဓသီ
အစုရတ္တဃနဝနသဏ္ဌမေဃပဋ္ဌလေဟိ စတု-
ရဂေ တမေ။ သံ၊ဠ၊၁။၁၂၅။ (-ဝိမတိ၊၂။
၃၁၄။) ကဋ္ဌပက္ခစာတုဒ္ဓသီတိ ကဋ္ဌပက္ခေ
စာတုဒ္ဓသီ။ သံ၊ဠ၊၁။၁၇၃။

ကဋ္ဌပက္ခစာတုဒ္ဓသီဒိဝသ (ပု) [ကဋ္ဌပက္ခစာ-
တုဒ္ဓသီ + ဒိဝသ] လဆုတ်ပက္ခ ၁၄-ရက်မြောက်
နေ့၊ လကွယ်နေ့။ ကေနစိဒေဝ ကရဏိယေန
ပဝါရဏာသင်္ဂဟံ ဝါ ကတွာ ဌပိတော ကဋ္ဌ-
ပက္ခစာတုဒ္ဓသီဒိဝသောဝ။ ဝိမတိ၊၂။၃၁၄။

ကဋ္ဌပက္ခပါဠိပဒ (ပု) [ကဋ္ဌပက္ခ + ပါဠိပဒ]
လဆုတ်ပက္ခအထွက်တရက်နေ့၊ လပြည့်ကျော်
တရက်နေ့။ ဟေမန္တဥတု နာမ အပရကတ္တိ-
ကဿ ကဋ္ဌပက္ခပါဠိပဒတော ပဋ္ဌာယ ဖဂ္ဂ-

နပုဏ္ဏမပရိယောသာနာ စတ္တာရေ မာသာ။
ကခါ၊ဋီ၊သစ်။၁၃၃။ (-၁၃၅၊၃၄၂)။

ကဋ္ဌပက္ခပါဠိပဒဒိဝသ (ပု) [ကဋ္ဌပက္ခပါဠိ-
ပဒ+ဒိဝသ] လဆုတ်ပက္ခ အထွက်တရက်
နေ့၊ လပြည့်ကျော်တရက်နေ့။ ဇေတုဟိ ပဝတ္တ-
ဝေါဟာရဝသေန ပန ပစ္ဆိမကတ္တိကမာသဿ
ကဋ္ဌပက္ခပါဠိပဒဒိဝသော ဝေဒိတဗျော။ သိ၊
ဋီ၊ သစ်၊ ၂။ ၂၀၅။

ကဋ္ဌပက္ခရတ္တိံ (ထိ) [ကဋ္ဌပက္ခ + ရတ္တိံ] လဆုတ်
 ကြည့်။ နက္ခတ္တမာလာယ ဝိယ ကဋ္ဌပက္ခ-
 ရတ္တိယံ သိသေ ပဋိမုက္ကာဟိ ဝိဝိဓာဟိ ရတ-
 နာဝလိဟိ နာနာရတနမာလိနိ ကာ တုန္တိ
 ပုစ္ဆတိ။ ဝိမာန၊ ငွေ။ ၁၅၂။ (- စရိယ၊ ငွေ။ ၁၄၄။
 ဇာ၊ ငွေ။ ၁၂၅။)

ကဋ္ဌပက္ခရတ္တိပမ (တိ) [ကဋ္ဌပက္ခရတ္တိ + ဥပ-
မာ] လဆုတ်ပက္ခညဉ့်နှင့်တူသော။ ကဋ္ဌ-
ပက္ခပမ-ကြည့်။

ကဋ္ဌပက္ခပေါသထ (ပု) [ကဋ္ဌပက္ခ + ဥပေါသထ] လဆုတ်ပက္ခဥပုသ်။ ကဋ္ဌပက္ခပေါသထဿ ပစ္ဆိမပါဠိပဒဒိဝသတော ပဋ္ဌာယ။ ဝိဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၉။ (-သိသ္မိ၊ ၂။ ၂၇။ ဝဇိရ၊ ၂၇၄။)

ကဋ္ဌပက္ခ(ပက္ခ)ပေါသထဒိဝသ (ပု) ကဋ္ဌ-
ပက္ခ(ပေါသထ+ဒိဝသ) လဆုတ်ပက္ခဥပုသ်
နေ့။ ကဋ္ဌပက္ခ(ပေါသထဒိဝသေ ဝတ္တမာ-
နေ့။ သံဂဠာ။ ၂၉၂။ (-သုတ္တနိ၊ ၄။ ၁၆၁။
ဥဒါန၊ ၄။ ၂၇၂။)

ကဋ္ဌပက္ခပမ (တိ) [ကဋ္ဌပက္ခ + ဥပမာ] လ
ဆုတ်ပက္ခညဉ့်နှင့်တူသော။ ကဋ္ဌပက္ခပမော
ရာဇ၊ အသတ် ဟောတိ သမာဂမော။ ဇာ၊
၂။ ၁၄၇။ ဇာ၊ ၁၅၊ ၂။ ၅၄၉။ ကဋ္ဌပက္ခပမေ-
(မ၊ ၁၅၊ ၁။ ၃၀၉) တိ သတ္တာနံ ဗျာမောဟန္တ-
ကရာဘိဘဝေန ကဋ္ဌပက္ခရတ္တပမေ။ မ၊
၁။ ၂။ ၃။

ကဋ္ဌပဗ္ဗ (န) [ကဋ္ဌ+ပဗ္ဗ] (၁) မည်းနက်
သောနွယ်၏အဆစ်၊ နွယ်ပုတ် နွယ်ငန်း၏
အဆစ်။ (၂) ဆင်သမနွယ်၊ ဆင်တုံးမနွယ်။
(၁) သေယျထာပိ နာမ အာသိတိကပဗ္ဗာ-
နိ ဝါ ကဋ္ဌပဗ္ဗာနိ ဝါ။ မ၊၁။၁၁၄၊၁၁၅။ မ၊
၂။၂၀၈။ အာသိတိကပဗ္ဗာနိ ဝါ ကဋ္ဌပဗ္ဗာနိ
ဝါတိ ယထာ အာသိတိကဝလ္လိယာ ဝါ ကာ-
ဋ္ဌဝလ္လိယာ ဝါ သဒ္ဓိဋ္ဌာနေသု မိလာယိတွာ
မဇ္ဈေ ဥန္နတုန္နတာနိ ဟောန္တိ၊ ဧဝံ မယံ
အင်္ဂပစ္စင်္ဂါနိ ဟောန္တိတိ ဒဿေတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊
၁။၃၅၄။ (၂) ကဋ္ဌပဗ္ဗာဝ တေ အင်္ဂါ၊
နာညံ ပဿာမိ ဒေသံ။ ဇ၊၁။၃၀၀။ အင်္ဂါ-
တိ ကဋ္ဌပဗ္ဗဝလ္လိသဒိသာနိ တေ အင်္ဂါနိ။
ဇ၊ဋ္ဌ၊၅။၇၁။ ကဋ္ဌပဗ္ဗဝလ္လိသဒိသာနိတိ
ဂဠောစိဝလ္လိသဒိသာနိ တေ အင်္ဂါနိ။ ဂဠော-
စိဝလ္လိ ဟိ ကဋ္ဌဝဏ္ဏပဗ္ဗတ္တာ ကဋ္ဌပဗ္ဗဝလ္လိတိ
ဝုစ္စတိ။ ဇာတ်၊ဋီ၊သစ်။ခေ၊ဝမ်း။

ကောဠပဗ္ဗတ (ပု) [ကောဠ + ပဗ္ဗတ] ကောဠတောင်။
သမုဒ္ဒတိရေ ဌိတ် သဠိယောဇနဗ္ဗေဓံ ကေဠိနံ
ကောဠပဗ္ဗတ နာမ အဉ္ဇနဂီရိ* ဂန္ဓာ။ ဇာ၊
ဌ၊ ၇။ ၁၆၂။ (-၂၀၉။)

ကဋ္ဌပဗ္ဗတပပါတ (ပု) [ကဋ္ဌပဗ္ဗတ + ပပါတ]
 ကဋ္ဌတောင်၏ ချောက်ကမ်းပါးပြတ်။ သဒ္ဓိ-
 ယောဇနေ ကဋ္ဌပဗ္ဗတပပါတေ ပက္ခိတ္တဿာ-
 ပိ....ဓမ္မံ ဒေသေသိ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၉။

ကဏ္ဍပဗ္ဗတမတ္ထက (ပု) [ကဏ္ဍပဗ္ဗတ+မတ္ထက]
 ကဏ္ဍတောင်ပံ။ ကဏ္ဍပဗ္ဗတမတ္ထကေန
 ယက္ခသမာဂမံ ဂစ္ဆန္တော တံတာယ ဂိတသဒ္ဓံ
 အသောသိ။ ဇာ၊ ၄၊ ၇။ ၁၆၂။ (-၂၀၉။)

ကဠုပဗ္ဗတမုဒ္ဒ (ပု) [ကဠုပဗ္ဗတ+မုဒ္ဒ] ကဠု-
တောင်ထိပ်။ တထာ ဟိ အဟံ ဝိဓုရကာလေ
သဠိယောဇနဗ္ဗေမေ ကဠုပဗ္ဗတမုဒ္ဒနိ ပုဏ္ဏ-
ကံ နာမ ယက္ခသေနာပတိ။ ဇာ၊ ငွါ၊ ၇။
၁၅။

ကဋ္ဌပဗ္ဗဝလ္လိ (တိ) [ကဋ္ဌပဗ္ဗ+ဝလ္လိ] ဆင်သမန္နယ်၊ ဆင်တုံးမန္နယ်။ ကဋ္ဌပဗ္ဗ (၂) ကြည့်။

ကဋ္ဌပိပ္ပလိဝန (န) [ကဋ္ဌပိပ္ပလိ+ဝန] ပိတ်ချင်းနက်တော။ ဂုဇ္ဈာဝန (အံ၊ ဇို၊ ၂။ ၃၈) ကြည့်။

ကဋ္ဌပိလောတိကာ (ထိ) [ကဋ္ဌ + ပိလောတိကာ] မည်းညင်သော - ပုဆိုးကြမ်း - ပုဆိုးနွမ်း။ ကဋ္ဌဝတ္ထု ကြည့်။

ကဋ္ဌပိဋက (ထိ) [ကဋ္ဌာ+ပိဋက] အမည်းဖိုလယ်၊ ဝက်ခြင်ပုန်း။ မုခေ ကဋ္ဌပိဋကဒိနံ ဟရဏတ္ထာယ မတ္တိကကဏ္ဍံ ဒေန္တိ။ ဒိ၊ ဌ၊ ၁။ ၈၄။ (-မဟာနိ၊ ဌ၊ ၃၆၃။) ကဋ္ဌပိဋကဒိနန္တိ ကဋ္ဌဝဏ္ဏပိဋကဒိနံ။ သိ၊ ဇို၊ သစ်၊ ၁။ ၃၆၅။

ကဋ္ဌပ္ပဝါဠာ (ပု၊ န) [ကဋ္ဌ+ပဝါဠာ] ဆင်သမန္နယ်ညွန့်၊ ဆင်တုံးမန္နယ်ညွန့်။ ကဋ္ဌပ္ပဝါဠာဝပဝေလ္လမာနာ (ဇာ၊ ၁။ ၁၆၉) တိ ယထာနာမ တရုဏကာလေ သုသမုဂ္ဂတာ ကဋ္ဌဝလ္လိ ပဝါဠာ ဝါ ဟုတွာ မန္တဝါတေရိတာ ဣတော စိတော စ ပဝေလ္လတိ။ ဇာ၊ ဌ၊ ၁။ ၃၇၃။ ကဋ္ဌဝလ္လိပဝါဠာ ဝါတိ ဂဠောစိယာနာမ ဝလ္လိယာ အဂ္ဂပတ္တမိာ။ ပဝါဠသဒ္ဓေါ ဟိ ပလ္လာပရိယာယော။ ဇာတ်၊ ဇို၊ သစ်၊ စျာ-ကျောမှ စျိ-ဝမ်း။

ကဋ္ဌဗာဟု (ပု) [ကဋ္ဌ+ဗာဟု] ကဋ္ဌဗာဟုမျောက်။ (ယင်း မျောက်သည် ဒေဝဒတ်အလောင်း ဖြစ်၏။ မည်းနက်သော လက်ရုံးရှိသောကြောင့် “ကဋ္ဌဗာဟု” ခေါ်တွင်သည်။) သယမေဝ တံ ကာဟတိ ကဋ္ဌဗာဟု။ ဇာ၊ ၁။ ၁၀၈။ (-ဇာ၊ ဌ၊ ၁။ ၉၁၊ ၁၄၀။) ကဋ္ဌဗာဟု နဒမာ(ဇာ၊ ဌ၊ ၁။ ၉၀) တိ ကဋ္ဌဝဏ္ဏဗာဟုသမုန္တတ္တာ ဝေနာမကံ မဟာကာဋ္ဌမက္ကဋ္ဌံ။ ဇာတ်၊ ဇို၊ သစ်၊ ဃ-ဝမ်း။

ကဋ္ဌဗာဟုပက္ကဋ္ဌ (ပ) [ကဋ္ဌဗာဟု + မက္ကဋ္ဌ] ကဋ္ဌဗာဟုမျောက်။ ဣဒါနိ ပန မာံ န လ-

ဘာမ၊ ကဋ္ဌဗာဟုမက္ကဋ္ဌဿေဝ ဒေန္တိ။ ဇာ၊ ဌ၊ ၁။ ၉၀။

ကဋ္ဌဗုဒ္ဓရက္ခိတ (ပု) [ကဋ္ဌ+ဗုဒ္ဓရက္ခိတ] ကဋ္ဌဗုဒ္ဓရက္ခိတထေရ်။ ကဋ္ဌဗုဒ္ဓရက္ခိတော နာမ မဟာခိဏာသဝေါ ဘဝိဿတိ။ မ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၉၄။ (ဤမထေရ်ကား သီဟိုဠ်ကျွန်းမှ ရဟန္တာမထေရ်တပါး ဖြစ်သည်။ ဒက္ခိဏဂိရိကျောင်းတိုက်အနီး ရွာတရွာ၌ အမတ်မျိုးမှ ဖွားမြင်ခဲ့သည်။ လူလားမြောက်သောအခါ ရဟန်းပြု၍ ဥပဇ္ဈာယ်ဆရာအား ဖူးမြင်ရန် လာခဲ့သည်။ ဥပဇ္ဈာယ်ဆရာက စကားမပြောသဖြင့် “အရှင်ဘုရား တပည့်တော်သည် ပိဋကတ်ကျမ်း အားလုံးသင်ပြီး အရှင်ဘုရားထံ ဖူးမြော်ရန် လာခဲ့ပါသည်။ အရှင်ဘုရားက အရေးတယူ စကားမဆိုပါ။ ဘုရားတပည့်တော်မှာ ဘာအပြစ် ရှိပါသနည်း” ဟု လျှောက်ထားသည်တွင် ဥပဇ္ဈာယ်ဆရာက “ငါ့ရှင် ဗုဒ္ဓရက္ခိတ ပိဋက သင်ယူပို့ချမှုကိုစွဲ မျှဖြင့် ရဟန်းကိစ္စ အပြီးအဆုံးသို့ ရောက်ပြီ ဟု သင် ထင်နေဟန်ရှိ၏” ဟု အမိန့်ရှိ၏။ ဗုဒ္ဓရက္ခိတမထေရ်က “ဘုရားတပည့်တော် ဘာ လုပ်ရပါမည်နည်း ဘုရား” ဟု လျှောက်ထားသည်တွင် “သင်ဂိုဏ်း(တပည့်ရဟန်းများ)ကို ထားခဲ့၍ စေတီယဂိရိကျောင်းတိုက်သို့ သွားပြီးလျှင် ရဟန်းတရားကို လက်တွေ့ အားထုတ်ပါ” ဟု သြဝါဒပေးလိုက်၏။ ထိုသြဝါဒကိုလိုက်နာ၍ ရဟန်းတရားကို လက်တွေ့ကျင့်ကြံအားထုတ်သဖြင့် ပဋိသမ္ဘိဒါပတ္တ ရဟန္တာ အဖြစ်သို့ ရောက်လာသော မထေရ်ဖြစ်သည်။ ဤမထေရ်သည် ဂေါတမဘုရား သက်တော် ထင်ရှားရှိစဉ်က မဟာသစ္စက အမည်ရသော နိဂဏ္ဌတယောက် ဖြစ်ခဲ့ဘူးသည် (မ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၉၄-၅)။ မဟာသစ္စကသုတ်မှာ ဗုဒ္ဓရက္ခိတ မထေရ်အလောင်း မဟာသစ္စက နိဂဏ္ဌကို ဟောသောသုတ် ဖြစ်သည် (မ၊ ၁။ ၂၉၉)။

ကဋ္ဌဗုဒ္ဓရက္ခိတထွေရာ (ပု) [ကဋ္ဌဗုဒ္ဓရက္ခိတ + ထေရာ] ကဋ္ဌဗုဒ္ဓရက္ခိတထေရ်။ ကဋ္ဌဗုဒ္ဓရက္ခိတထွေရာ နာမ ပဘိန္ဒုပဋိသမ္ဘိဒေါ မဟာ-
ဒိကာသဝေါ ဘဝိဿတိ။ နေတ္တိဋီ။ ၉၅။

ကဋ္ဌမက္ကဋ္ဌ (ပု) [ကဋ္ဌ + မက္ကဋ္ဌ] မျောက်ညို။
ဂန္ဓံ ဝိယ နဂုံလံ နဂုံဋ္ဌံ ဧတေသန္တိ ဂေါနဂုံ-
လာ၊ ကဋ္ဌမက္ကဋ္ဌာ။ ထေရာဋ္ဌာ။ ၂၇၄။

ကဋ္ဌမက္ခိကာ (ထိ) [ကဋ္ဌ + မက္ခိကာ] ယင်မဲ
ရိုင်း။ အန္ဓက (၁) ကြည့်။

ကဋ္ဌမဉ္ဇေဋ္ဌဝဏ္ဏရာဇီ (ထိ) [ကဋ္ဌမဉ္ဇေဋ္ဌ +
ဝဏ္ဏ + ရာဇီ] မည်းနက် ညိုမောင်းသော
အဆင်းရှိသည့် အရေးအကြောင်း။ မိဿာ
ဗန္ဓုကပ္ပပေဟိတိ ကဋ္ဌမဉ္ဇေဋ္ဌဝဏ္ဏရာဇီယော
ဧတေဟိ မိဿာ ဝိစိတ္တိကာ ပဿ။ ဇာ၊ ၄၊
၇။ ၁၈၀။

ကဋ္ဌမတ္တိက (တိ) [ကဋ္ဌ + မတ္တိကာ] မည်း
နက်သော မြေစိုင်ရှိသော။ သက္ခရာဗဟုလံ
ကဋ္ဌမတ္တိကံ တမ္မမတ္တိကံ။ ဓမ္မာ၊ ၄၊ ၂၁၂။

ကဋ္ဌမတ္တိကအဋ္ဌဝိ (ထိ) [ကဋ္ဌမတ္တိကာ +
အဋ္ဌဝိ] ကဋ္ဌမတ္တိကတောအုပ်။ တေပိ စတ္တာ-
ရာ ရထေန ပလာယန္တာ ကဋ္ဌမတ္တိကအဋ္ဌ-
ဝိ ပါပုဏိသု။ ဇာ၊ ၄၊ ၇။ ၈၉။

ကဋ္ဌမဟာမစ္ဆ (ပု) [ကဋ္ဌ + မဟာမစ္ဆ] မည်း
နက်သောငါးကြီး၊ ငါးနက်ကြီး။ မစ္ဆာ တဿ
သဒ္ဓဟိတော “အယံ ဇလေပိ ထလေပိ
သမတ္ထော” တိ ဧကံ ကဋ္ဌမဟာမစ္ဆံ အဒံသု။
ဇာ၊ ၄၊ ၂၃၈။ (- ၂၃၉။)

ကဋ္ဌမဟာဘမရ (ပု) [ကဋ္ဌ + မဟာဘမရ]
မည်းနက်သော အဆင်းရှိသော ပိတုန်းကြီး၊
ပိတုန်းနက်ကြီး။ စိရိကာ နာမ သပက္ခာ ဒီသ-
မက္ခိကာ တုမ္မလနာမိကာ စ အဋ္ဌိပက္ခာ ကာ-
ဋ္ဌမဟာဘမရာ ဟောန္တိ။ ဝိ၊ ၄၊ ၂။ ၂၉၄။

ကဋ္ဌမိဂ (ပု) [ကဋ္ဌ + မိဂ] (၁) ကဋ္ဌသမင်။
(၂) ဝံနက်။ (၁) ကဋ္ဌမိဂေါ အတ္တနော

ဒန္တတယ။ ဇာ၊ ၄၊ ၁။ ၁၆၀။ (၂) ကဋ္ဌက^၁
(ပု) (၁) ကြည့်။

ကဋ္ဌမုခ (တိ) [ကဋ္ဌ + မုခ] မည်းနက်သော
မျက်နှာရှိသော၊ မျက်နှာမဲ့သော၊ သူ။ ကဋ္ဌ-
သီဟ (၂) ကြည့်။

ကဋ္ဌမုခဝါနရဇာတိ (ထိ) [ကဋ္ဌမုခ + ဝါနရ
+ ဇာတိ] မည်းနက်သော မျက်နှာရှိသော
မျောက်မျိုး။ ကဋ္ဌသီဟံ (၂) ကြည့်။

ကဋ္ဌမေဃ (ပု) [ကဋ္ဌ + မေဃ] မည်းနက်
သောမိုးတိမ်တိုက်။ မဟာ စ ကဋ္ဌမေဃော
အဗ္ဘုဋ္ဌိတော (မဟာနိ။ ၂၇၆) တိ မဟန္တော
ကဋ္ဌမေဃော အဗ္ဘပဋ္ဌလော စ ဥဋ္ဌိတော
ဟောတိ။ မဟာနိ၊ ၄။ ၃၃၂။

ကဋ္ဌမေဃအဝစ္ဆာဒိတ (တိ) [ကဋ္ဌမေဃ +
အဝစ္ဆာဒိတ] မည်းနက်သောမိုးတိမ်တိုက်ဖြင့်
ဖုံးလွှမ်းအပ်သော (လဝန်း)။ အပဿန္တာနံ ဟိ
ဗာလာနံ နိဗ္ဗာနမ္ပိ နိဗ္ဗာနဒဿနမ္ပိ ကဋ္ဌ-
မေဃအဝစ္ဆာဒိတံ ဝိယ စန္ဒမဏ္ဍလံ။ သံ၊ ၄၊ ၃။
၄၅။ (- သံ၊ ၄၊ ၂။ ၃၁၅။)

ကဋ္ဌမေဃရာဇီ (ထိ) [ကဋ္ဌမေဃ + ရာဇီ] မည်း
နက်သောမိုးတိမ်အရေး။ ကဋ္ဌမေဃရာဇီ-
(ဒီ၊ ၄၊ ၁။ ၂၁၇) တိ ကဒါစိ ဒိဿမာနာ ကာ-
ဋ္ဌအဗ္ဘလေခါ။ သီ၊ ၄၊ ၁။ ၂။ ၂၀၉။

ကဋ္ဌမေသိကာ (ထိ) [ကဋ္ဌ + မေသ + ကုက +
+ အာ။ ကဋ္ဌ ကဋ္ဌဝဏ္ဏံ သေတိ ဂစ္ဆတိတိ
ကဋ္ဌမေသိကာ၊ သတ္တေ ဣကော၊ ဓာနံ၊ ၄၊
သု။ ၅၉၀။] (၁) ကြံဟင်းညို။ (၂) နိပဆေး၊
ထန်းကျင့်။ (၁) မသုရဝိဒလာ၊ အဒ္ဓစန္ဒာ၊
ကဋ္ဌမေသိကာပိ။ ဓာနံ၊ ၄၊ ၅၉၀။ အမရ-
ကောသ။ မဟေဇ္ဇရဋ္ဌိကာ။ (၂) မဉ္ဇူဗ္ဗာ
ဝိကမာဇီဂီ သမဂီ ကာလမေမိကာ။ အမရ-
ကောသ၊ မဟေဇ္ဇရ။

ကဋ္ဌယုတ္တဋ္ဌာန (န) [ကဋ္ဌ + ယုတ္တဋ္ဌာန]
မည်းနက်သင့်သော အရာဋ္ဌာန။ ကဋ္ဌယုတ္တ-

ဋ္ဌာနေ အဒ္ဓါရိဋ္ဌကသဒိသေန ကဋ္ဌဝဏ္ဏေန
သမန္နာဂတာနိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၂။

ကဋ္ဌရာဇမာသမုဋ္ဌိ (ထိ) [ကဋ္ဌရာဇမာသ+
မုဋ္ဌိ] မည်းနက်သော ပဲရာဇာဆုပ်၊ ပဲရာဇာ
နက်ဆုပ်။ ကဋ္ဌာယမုဋ္ဌိ-ကြည့်။

ကဋ္ဌရာဇိ (ထိ) [ကဋ္ဌာ+ရာဇိ] မည်းနက်
သောအရေးအကြောင်း။ တွေ့ ဟိ ကဋ္ဌရာ-
ဇိယော ဗန္ဓုဇိဝကပုပ္ဖဟိ မိဿာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊
၇။၁၈၀။

ကဋ္ဌရူပ (တိ) [ကဋ္ဌ+ရူပ] မည်းနက်သော
အဆင်းရှိသော၊သူ။ တေသံ ပန မာတာပိ-
တရော မုဂ္ဂရဟတ္ထာ ဖရုသဝါစာ ကဋ္ဌရူပါ...
တေ အနုဗန္ဓုန္တိ။ ပေတ၊ဋ္ဌ၊၅၁-၂။

ကဋ္ဌလဝဏ (န) [ကဋ္ဌ+လဝဏ] ဆားမည်း၊
ဆားနက်။ ဗိလာလံ နာမ ဝစ္စဂန္ဓံ ကဋ္ဌ-
လဝဏံ။ ဓာနိ၊ဋ္ဌ၊၄၆၁။

ကဋ္ဌလောဏ (န) [ကဋ္ဌ+လောဏ] ဆား
မည်း၊ ဆားနက်။ (ဝိ၊ဉာ၊၃၇၂-အလို ပကတိ
ဆား။ ဓာနိ၊သျှ၊သစ်အလို ဆားပုတ်။) အနု-
ဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ လောဏာနိ ဘေသဇ္ဇာနိ
သာမုဒ္ဓံ ကဋ္ဌလောဏံ သိန္ဓဝံ ဥဗ္ဗိဒံ ဗိလံ။
ဝိ၊ဉာ၊၂၉၃။ ကဋ္ဌလောဏံ တု ဥဗ္ဗိဒံ။ ဓာနိ။
၄၆၁။

ကဋ္ဌလောဟ (ပု၊န) [ကဋ္ဌ+လောဟ] သံ-
သတ္တု၊(ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၇၇။ သျှ-၌ ကြေးမည်း။ ဇာ၊
၅။၄၀၅- ဇာတ်ဝတ္ထု၌ ကြေးပုတ်။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊
၂။၆၀-သျှ-၌ မည်းသော သံဟု ပြန်ဆိုကြ
သေး၏။) လောဟကုမ္ဘိ နာမ ကဋ္ဌလော-
ဟေန ဝါ တမ္ပလောဟေန ဝါ ယေန ကေန-
စိ လောဟေန ကတာ ကုမ္ဘိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၇၇။
ကခါ၊ဋ္ဌ၊သစ်။၄၂၂။(-ဝိ၊သင်္ဂဟ။၃၀၂။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊
၂။၄၀၁။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄၆။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၈၈။ အံ၊
ဋ္ဌ၊၃။၆။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၀။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၇၀။

ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၄၀၅။ ဝိမတိ၊၂။၂၄၆။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။
၆၉။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၂။)

ကဋ္ဌလောဟမယ (တိ) [ကဋ္ဌလောဟ+မယ]
သံဖြင့် ပြီးသော။ လောဟတုဏ္ဏကေဟိတံ
လောဟသလာကာသဒိသေဟိ ကဋ္ဌလော-
ဟမယေဟေဝ ဝါ တုဏ္ဏကေဟိ။ သာရတ္ထ၊
၂။၂၉၃။

ကဋ္ဌလောဟမလ (ပု၊န) [ကဋ္ဌလောဟ+မလ]
သံ၏ အညစ်အကြေး၊ သံချေး။ အမိတ္တာ
ကဋ္ဌလောဟမလံ ဝိယ စိတ္တေ သိနိဒ္ဓဘာဝ-
နာသကာ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ၊၅၈။

ကဋ္ဌလောဟိတ (န) [ကဋ္ဌ + လောဟိတ]
မည်းနက်သောသွေး၊ သွေးနက်။ မုခတော
ဝါ ကဋ္ဌလောဟိတံ နိက္ခမတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။
၉၇။(-ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၂၇၉။ သာရတ္ထ၊၃။၂၉၇။)

ကဋ္ဌဝစ္ဆက (ပု) [ကဋ္ဌ+ဝစ္ဆက] နက်သော
နှားငယ်၊ နှားနက်ငယ်၊ နှားနက်ကလေး။
တံ ကဋ္ဌဝစ္ဆကဿ ဗဟလဓာတုကံ ဟော-
တိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၂။

ကဋ္ဌဝစ္ဆကဇိဝိသဏ္ဌာန (တိ) [ကဋ္ဌဝစ္ဆက+
ဇိဝိသဏ္ဌာန] နှားနက်ငယ်၏ လျှာသဏ္ဌာန်
ရှိသော။ သဏ္ဌာနတော သတ္တဝါလပ္ပမာဏံ
အဗန္ဓနံ ကဋ္ဌဝစ္ဆကဇိဝိသဏ္ဌာနံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊
၂။၂၂၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၄၉။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ၊၄၃။

ကဋ္ဌဝဏ္ဏ (ပု) [ကဋ္ဌ+ဝဏ္ဏ] (၁) မည်းနက်
သောအဆင်း။ (၂) မင်။ (တိ) (၃) မည်း
နက်သောအဆင်းရှိသော၊သူ။ (၁) ဝါတပါ-
နပရိကမ္ပာယ သေတဝဏ္ဏံ ကဋ္ဌဝဏ္ဏံ။ ဝိ၊၂။
၆၈။ (-အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၅။) (၂) ပဒိပေ ဝါ က-
ဋ္ဌဝဏ္ဏေ ဝါ ဥပနေတဗ္ဗံ။ ဝိ၊၁။၃၆၄။ (-
ကခါ၊၁၈၂။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၁၀၇။) (တိ) (၃)
ကာယော ကဋ္ဌဝဏ္ဏော အဟောသိ။ အပ၊
ဋ္ဌ၊၁။၈၀။ (-ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၈။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၉။
အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၉၈။)

ကောသလကထာ (တိ) [ကောသလ+ကထာ] မည်းနက်သော အဆင်းဖြင့် ပြုထားသော၊ မည်းနက်အောင်ပြုထားသော။ သစေ ကောသလကထာ ဘူမိ ကဏ္ဍကိတာ ဟောတိ။ ဝိ၊ ၃၊ ၆၀။ (- ဝိ၊ ၄၊ ၃၊ ၂၆၀။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၂၂။ ဝဇီရ။ ၄၁၇။)

ကောသလကရဏ (န) [ကောသလ+ကရဏ] မည်းနက်သောအဆင်းကိုပြုခြင်း။ ကောသလကရဏမတ္တေနပိ နဝကမ္ပံ ဒေန္တိ။ ဝိ၊ ၄၊ ၃၂၄။ (- ဇာ၊ ၄၊ ၃၊ ၁၂၆။)

ကောသလဒါရုဿာရ (ပု) [ကောသလ+ဒါရုဿာရ] မည်းနက်သောအဆင်းရှိသော သစ်သားနှစ်။ နီလပစ္စတ္တရဏတ္တာ ဥမာပုပ္ဖသဒိဿာယ နိဘာယ ဩဘာသေန သမန္နာဂတံ ကောသလဒါရုဿာရမယံ ဝါ။ ဇာ၊ ၄၊ ၄၂၃။

ကောသလပဏ္ဍသဉ္စန္ဒဉာဏ (န) [ကောသလ+ပဏ္ဍ + သဉ္စန္ဒဉာဏ] မည်းနက်သော အဆင်းရှိသော သစ်ရွက်တို့ဖြင့် ဖုံးလွှမ်းအပ်သောရေ။ ပဗ္ဗတကန္ဓဏဒီသု ကောသလပဏ္ဍသဉ္စန္ဒဉာဏေပိ ယေဝ နယော။ ဝိ၊ ၄၊ ၃၊ ၁၁၉။

ကောသလပါက (ပု) [ကောသလ+ပါက] အဆင်းမည်းနက်အောင်ဖုတ်ခြင်း။ ပစိတောဌပေဿာမိတိ ကောသလပါကံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ ဝိမတိ။ ၁။ ၃၄၈-၉။

ကောသလပိဋက (ထိ) [ကောသလ+ပိဋက] မည်းနက်သော အဆင်းရှိသော အပုဇွန်၊ ဝက်ခြင်ပုန်း။ ကောသလပိဋက-ကြည့်။

ကောသလသရီရ (တိ) [ကောသလ + သရီရ] မည်းနက်သော အဆင်းရှိသော ခန္ဓာကိုယ်ရှိသောသူ။ ကောသလသရီရတာယ “ကဏ္ဍဒီပါယနော” တိ ပါကဋော အဟောသိ။ စရိယာ၊ ၄၊ ၂၃၃။

အဘိဓာန် (က-ဝဂ်) ၁-၄၇-ပ-မ-ဇ-သ-၈

ကောသလ (န) [ကောသလ+ဝတ္ထ] မည်းနက်သော အဝတ်၊ မည်းညစ်သော - ပုဆိုးကြမ်း - ပုဆိုးနှမ်း။ ကောသလတ္ထံ ပရိဓာယာ (အံ၊ ၁။ ၅၆၄) တိ ကောသလဝတ်ကံ နိဝါသေတွာ။ အံ၊ ၄၊ ၂။ ၃၉၄။

ကောသလ (လ) ဝဒ္ဓလ (ပု) [ကောသလ+ဝဒ္ဓလ] မိုးရွာသောအခါ။ ကောသလဝေပိ အန္ဓကာရေ။ ဇာ၊ ၄၊ ၃၊ ၁၁၃။ ကာလဝဒ္ဓလေပိတိ ဝဒ္ဓလကာလေပိ၊ အဝစ္စန္ဓဓာရေန ဒေဝဿ ဝဿနကာလေတိ အတ္ထော။ ဝဒ္ဓလ-သဒ္ဓေါ ဟိ အဝစ္စန္ဓဝသေန ဒေဝဿ ဝဿနတ္ထံ ဝဒတိ။ သတ္တာဟဝဒ္ဓလိကောတိအာဒိသု ဝိယ။ ဇာတ်၊ ၆၊ သစ်။ ယော၊ ၀၆။

ကောသလိက (တိ) [ကောသလ + ဝဒ္ဓလိက] မဲမဲမှောင်မှောင် - သဲသဲမဲမဲ - မိုးရွာသော။ မဲမှောင်သော မိုးတိမ်လွှာရှိသော။ (သမ္မော၊ ယော)။ တိဗ္ဗန္ဓကာရာ ကောသလိကာ ဟောတိ။ အံ၊ ၄၊ ၂။ ၁၀၂။ ကောသလိကာတိ ကောသလပဋ္ဌလာ။ သမ္မော၊ ယော။ ၇၀။

ကောသလာဟက (ပု) [ကောသလ+လာဟက] မည်းနက်သောတိမ်တိုက်။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ကောသလာဟကန္တရ (န) [ကောသလာဟက + အန္တရ] မည်းနက်သော တိမ်တိုက်အတွင်း။ ကောသလ-ကြည့်။

ကောသလိ (ထိ) [ကောသလ+လိ] မည်းနက်သော နွယ်၊ နွယ်ပုတ်၊ နွယ်ငန်း။ ကောသလိ(၁)ကြည့်။

ကောသလဝါသီ (တိ) [ကောသလ+ဝသ+ဝါသီ] ကောသလကျောင်း၌ သီတင်းသုံး နေထိုင်သောသူ။ ကောသလဝါသီ သုမတ္တေရေတာဝ ဝဒတိ။ ဒီ၊ ၄၊ ၃၊ ၆၆။ ကောသလဝါသီတိ ကောသလဝိဟာရဝါသီ။ ဒီ၊ ၄၊ ၃၊ ၆၃။

ကောသလဝိဟာရဝါသီ (တိ) [ကောသလဝိဟာရ + ဝသ+ဝါသီ] ကောသလကျောင်း၌ သီတင်းသုံးနေထိုင်သောသူ။ ကောသလဝါသီ-ကြည့်။

ကဋ္ဌဝလ္လိမဏ္ဍပ (ပု၊န) [ကဋ္ဌဝလ္လိ+မဏ္ဍပ]
ကဋ္ဌဝလ္လိမဏ္ဍပ။ ကော သမုဒ္ဒတိရံ ပတွာ....
ကဋ္ဌဝလ္လိမဏ္ဍပေါ ကုဟိန္တိ ပုစ္ဆိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။
၁၃၂။

ကဋ္ဌဝလ္လိမဏ္ဍပဝါသိမဟာနာဂတ္ထေရ(ပု)[ကဋ္ဌ-
ဝလ္လိမဏ္ဍပဝါသိ+မဟာနာဂတ္ထေရ]ကဋ္ဌဝလ္လိ
မဏ္ဍပံ၌ သီတင်းသုံးနေထိုင်သော မဟာနာဂ
ထေရ်။ ပြာဟူဏာ ကဋ္ဌဝလ္လိမဏ္ဍပဝါသိ-
မဟာနာဂတ္ထေရဿ ဂုဏကထံ သုတွာ။ အံ၊
ဋ္ဌ၊၂။၁၃၂။

ကဋ္ဌဝလ္လိမဏ္ဍပဝါသိ (တိ) [ကဋ္ဌဝလ္လိမဏ္ဍပ+
ဝသ+ဏိ] ကဋ္ဌဝလ္လိမဏ္ဍပံ၌ သီတင်းသုံးနေ
ထိုင်သောသူ။ တသ္မိံ သမယေ ကဋ္ဌဝလ္လိ-
မဏ္ဍပဝါသိမဟာနာဂတ္ထေရော နကုလနဂရ-
ဂါမေ ပိဏ္ဏာယ စရိတွာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၂၇။
(-အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၃၇။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၂။ အပ၊
ဋ္ဌ၊၁။၁၆၃။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၄၉၄။)

ကဋ္ဌဝဋ္ဌိယ (ပု) [ကဋ္ဌ+ဝဋ္ဌိယ] ကဋ္ဌဝဋ္ဌိယ-
မည်သူ။ တသ္မိံ ယေဝ ရာဇဂဟေ ကဋ္ဌဝဋ္ဌိ-
ယော နာမ ဒုဂ္ဂတော အတ္ထိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၄။

ကဋ္ဌဝါတ (ပု) [ကဋ္ဌ+ဝါတ] မည်းနက်သော
တိမ်တိုက်မှလာသော - မည်းနက်သော တိမ်
တိုက်အတွင်း၌ဖြစ်သော - လေ။ အဓိမတ္တာ
ဝါတာ၊ ကဋ္ဌဝါတာ၊ ဝေရမ္ဘဝါတာ။ အဘိ၊
ဝိ၊ဂ၊၆။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၂။ ကဋ္ဌ^၇-လည်း ကြည့်။

ကဋ္ဌဝေတ္တယဋ္ဌိ (ထိ) [ကဋ္ဌ + ဝေတ္တယဋ္ဌိ]
မည်းနက်သော - ကြိမ်လုံး - ကြိမ်တံဖျာ။
သကဏ္ဍကာ ကဋ္ဌဝေတ္တယဋ္ဌိယော ပဟာရ-
မုခေဟိ ပဝေသေတွာ။ စရိယာ၊ဋ္ဌ၊၁၇၁။

ကဋ္ဌဝေတ္တလတာ (ထိ) [ကဋ္ဌ + ဝေတ္တ-
လတာ] မည်းနက်သော ကြိမ်နွယ်။ တာ
ကဏ္ဍကာစိတာ အာဝုတာ ကဋ္ဌဝေတ္တလတာ
ကောဋ္ဌိယံ ဂဟေတွာ အာကဓိတုံ အာရ-
ဘိံသု။ စရိယာ၊ဋ္ဌ၊၁၇၃။

ကဋ္ဌသပ္ပ (ပု) [ကဋ္ဌ+သပ္ပ] မည်းနက်သော
မြေ။ ကဏ္ဍသပ္ပ-ကြည့်။

ကဋ္ဌသာမ (ပု၊န) [ကဋ္ဌ+သာမ] မည်းနက်
သောအဆင်း၊ စိမ်းညိုသောအဆင်း။ (ဝိ၊၂။
၁၅၉၊သျှ-၌ “အမည်း အရွှေရောသော အ
ဆင်း”ဟု ပြန်ဆို၏။) အာဒါတဗ္ဗံ နီလံ ဝါ
ကဒ္ဓမံ ဝါ ကဋ္ဌသာမံ ဝါ။ ဝိ၊၂။၁၅၈။ (-
၁၅၉။) ကဋ္ဌသဒ္ဓသာမသဒ္ဓါ ဟိ ဝေဝစနာ။
တေနော ဝုတ္တံ မောဂ္ဂလ္လာနေ သာတိ သန္တ-
ရတ္တံ တနံ ကရေတီတိ သာမော၊ ကာဋ္ဌော-
တိ။ အဘိဓာနေပိ နီလော ကဏ္ဍာသိတာ
ကာဋ္ဌော၊ မေစကော သာမသာမလာတိ။
အာစရိယာ ပန သာမသဒ္ဓဿ ပီတဝဏ္ဏေပိ
ပဝတ္တနတော တံ နိဝတ္တနတ္ထံ ကာဋ္ဌာတိ
ဝိသေသနပဒံ ဝုတ္တံ၊ ကဋ္ဌသဒ္ဓဿ အတိ-
ကဏ္ဍေပိ ပဝတ္တနတော တံ နိဝတ္တနတ္ထံ
သာမာတိ ပဒံ ပုန ဝုတ္တန္တိ ကထေန္တိ။
ကခါ၊ယော၊၄။၁၆၆။

ကဋ္ဌသာမက (ပု၊န) [ကဋ္ဌသာမ + က]
မည်းနက်သောအဆင်း၊စိမ်းညိုသောအဆင်း။
ကဋ္ဌသာမံ နာမ ယံ ကိဉ္စိ ကဋ္ဌသာမကံ။
ဝိ၊၂။၁၅၉။

ကဋ္ဌသိင်္ဂါလ (ပု) [ကဋ္ဌ+သိင်္ဂါလ] မည်း
နက်သောမြေခွေး၊ မြေခွေးနက်။ ကတ္တစိ ပန
ကဋ္ဌသိင်္ဂါလောပိ ဝုစ္စတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၃။
(-၃၂၁။)

ကဋ္ဌသိပ္ပလိဝန (န) [ကဋ္ဌ+သိပ္ပလိဝန]
ညိုသောလက်ပံတော၊ လက်ပံညိုတော။ ဂုန္ဒာ-
ဝန-ကြည့်။

ကဋ္ဌသိလာ (ထိ) [ကဋ္ဌာ+သိလာ] (၁)
မည်းနက်သော-ညိုသော-ကျောက်၊ မည်း
နက်သော အဆင်းရှိသော ကျောက်ဖျာ။
(၂) ကဋ္ဌသိလာကျောင်း၊ မည်းနက်သော
ကျောက်ဖျာအနီး၌ ဆောက်လုပ်ထားသော
ကျောင်း။ (၁) သဗ္ဗဟုလာ နိဂဏ္ဌာ ဣသိ

ဂိလိပဿေ ကဋ္ဌသိလာယံ ဥဗ္ဗဋ္ဌကာ ဟောန္တိ
အာသနပဋိက္ခိတာ။ မ၊၁။၁၃၀။ (-သံ၊၁။
၁၂၁။) ကဋ္ဌသိလာယန္တိ ကဋ္ဌဝဏ္ဏေ ပိဋ္ဌ-
ပါသာဏေ။ မ၊၁။၁၃၆။ (-သံ၊၁။
၁၆၈။) (၂) ယေန ဣသိဂိလိပဿံ ကဋ္ဌ-
သိလာ တေနပသကံမထ။ သံ၊၂။၉၉။ ကဋ္ဌ-
သိလာတိ ကဋ္ဌသိလာဝိဟာရော။ သံ၊၁။၂။
၂၀၈။ ကဋ္ဌသိလာယံ ကတဝိဟာရော ကဋ္ဌ-
သိလာဝိဟာရော။ သံ၊၁။၂။၂၄၆။

ကဋ္ဌသိလာဋ္ဌဝိ (ထိ) [ကဋ္ဌသိလာ+အဋ္ဌဝိ]
ကဋ္ဌသိလာ တောအုပ်၊ မည်းနက်သော
ကျောက်ဖျာရှိသော တောအုပ်။ သတ္တာရံ
ဝန္တိတာ ကဋ္ဌသိလာဋ္ဌဝိ ဂန္ဓာ ပရိနိဗ္ဗာယိ။
ဓမ္မ၊၁။၂။၄၃။

ကဋ္ဌသိလာပဋ္ဌ (ပု) [ကဋ္ဌ+သိလာပဋ္ဌ] မည်း
နက်သော - ညိုသော - ကျောက်ပြား -
ကျောက်ဖျာ။ ကဋ္ဌသိလာပဋ္ဌေ ဘန္တေတိ။
ဇာ၊၁။၁။၁၃၄။

ကဋ္ဌသိလာပဒေသ (ပု) [ကဋ္ဌသိလာ+ပဒေ-
သ] ကဋ္ဌသိလာအရပ်၊ မည်းနက်သော ညို
သော ကျောက်ဖျာရှိရာအရပ်။ ကဋ္ဌသိလာ-
ပဒေသံ ဘန္တေတိ။ အ၊၁။၁။၂၆၉။ ဓမ္မ၊၁။
၂။၄၂။

ကဋ္ဌသိလာဝိဟာရ (ပု) [ကဋ္ဌသိလာ+ဝိဟာ-
ရ] ကဋ္ဌသိလာကျောင်း၊ မည်းနက်သော
ကျောက်ဖျာ၏ အနီး၌ ဆောက်လုပ်ထား
သောကျောင်း။ ကဋ္ဌသိလာ (၂) ကြည့်။

ကဋ္ဌသိသ (တိ) [ကဋ္ဌ+သိသ] မည်းနက်
သော - ညိုသော - ဦးခေါင်းရှိသော၊ သူ။
သဗ္ဗသေတော ကဋ္ဌသိသော မုဉ္ဇကေသော။
ဒိ၊၂။၁၄၃။ မ၊၁။၂။၂။ ဇာ၊၁။၂။၁၁၇။
(-ခုဒ္ဒက၊၁။၁၄၅။) ကာကဝိဝိ ဝိယ ဣန္ဒ-
နိလမဏိ ဝိယ စ ကဋ္ဌဝဏ္ဏေန သိသေန
သမန္နာဂတတ္တာ ကဋ္ဌသိသော။ ဒိ၊၁။၂။
၂၁၇။ မ၊၁။၁။၁၆၀။

ကဋ္ဌသိဟ (ပု) [ကဋ္ဌ+သိဟ] (၁) ဝက်ဝံ
နက်။ (ဇာ၊၁။၁။၂၀၈၊၂၀၉။ ဇာ၊၁။၁။၄၄၇။
ဇာတ်ဝတ္ထုနှင့် ဓာန်သျှင် “ဝံ” ဟု၎င်းတောင်
ပေါက်ဓာန်သျှင် ခြင်္သေ့ မည်း။ ဝါ၊ ဝံနက်ဟု
၎င်း ပြန်ဆိုသည်။) (၂) မည်းနက်သော ညို
သော မျက်နှာရှိသောမျောက်။ (၃) မည်း
နက်သော အဆင်းရှိသော ခြင်္သေ့၊ ခြင်္သေ့
နက်။ (၁) တတ္ထ ဣဿောတိ တွမ္ပိ ကော
ကဋ္ဌသိဟော ဝနာနိ စရသိ။ ဇာ၊၁။၁။၂၀၉။
(-ဇာ၊၁။၁။၄၄၇။ ဓာန်၊၆။၁၂။) ကဋ္ဌသိ-
ဟာတိ ကဋ္ဌဝဏ္ဏတ္တာ သိဟကာရတ္တာ စ
ဣဿမိဂါ ကဋ္ဌသိဟာတိ ဝုစ္စန္တိ။ ဇာတ်၊၁။
သစ်၊၁။၁။၁။ (၂) ကဋ္ဌသိဟော
“ကဋ္ဌမုခေါ ကပီ”တိ လိခိတံ။ ဝဇီရ။
၄၇၇။ ကဋ္ဌသိဟောတိ ကဋ္ဌမုခဝါနရဇာ-
တိ။ သာရတ္ထ၊၁။၁။၃၀၃။ ဝိမတိ၊၂။၁၈၅။ (၃)
ကဋ္ဌသိဟော ကဋ္ဌဂါဝိသဒိသော တိဏ-
ဘက္ခောယေဝ။ သံ၊၁။၂။၂၆၁။ အံ၊၁။၂။
၂၉၁။ ကဋ္ဌဝဏ္ဏတာယ ကဋ္ဌသိဟော။ သံ၊
၁။၂။၂၃၂။ အံ၊၁။၂။၂၃၂။

ကဋ္ဌသိဟဓမ္မ (န) [ကဋ္ဌသိဟ+ဓမ္မ] ဝက်ဝံ
နက်ရေ။ ကဋ္ဌသိဟဓမ္မံ ကုတော လစ္စာမိ-
တိ။ ဇာ၊၁။၁။၂၁၀။

ကဋ္ဌသုတ္တံ (န) [ကဋ္ဌ+သုတ္တံ] မည်းနက်
သောကြီး၊ တမည်းချည်ကြီး။ မောသသုတ္တ-
ကန္တိ ဝဇီရိနံ ဒါရုသု ကဋ္ဌသုတ္တေန ဝိယ
ဟလိဒ္ဓိသုတ္တေန သညာကရဏံ။ ဝိ၊၁။၁။
၄၉၅။

ကဋ္ဌသုတ္တံ (ပု) [ကဋ္ဌသုတ္တံ+ဏ။ ယတ္ထ နိရ-
ယေ နေရယိကာနံ သရိရာနိ ဝဇီရိနံ ကဋ္ဌ-
သုတ္တေန သညာဏံ ကတွာ ဝါသိယာ တစ္စန္တိ၊
သော ကဋ္ဌသုတ္တော။ ဓာန်၊၁။၁။၆၅၇။ (က-
ဋ္ဌသုတ္တ၊န။သံ)] ကဋ္ဌသုတ်ရေ။ သဗ္ဗိဝေါ
ကဋ္ဌသုတ္တော စ။ ဇာ၊၂။၆၀။ (-၆၂။ ဇာ၊
၁။၁။၂၀၈။) (ဤရေသည် ရေကြီး ဂ-ထပ်

တွင် အပါအဝင်ဖြစ်သည် (ဇာ၊ ၂။ ၆၀။ ဇာ၊ ၄၅။ ၂၀၀)။ အလှံပြောင်ပြောင် တောက်လောင်နေသည့် သံမြေပေါ်၌ ပြေးလွှားကုန်သော ငရဲသူ သတ္တဝါတို့ကို ငရဲထိန်းတို့က ကြော်ငြာဟစ်ကြွေး ဆဲရေး တိုင်းထွာကာ လိုက်လံရိုက်ပုတ်ကုန်လျက် ငရဲသူတို့ လဲကျသောအခါ ၎င်းတို့၏ ကိုယ်ပေါ်၌ (သစ်ရွှေသမားသည် မိမိရွှေလိုသော သစ်ပေါ်မှာ တမျဉ်းကြိုးဖြင့် မျဉ်းပစ်သကဲ့သို့) ခဲရဲငြိသော တမျဉ်းကြိုး (ကောသလသုတ္တံ) ဖြင့် မျဉ်းပစ်မျဉ်းချ၍ ခဲရဲငြိသော ထားမ၊ ပုဆိန်ဖြင့် ရှစ်မြှောင့် တဆဲခြောက်မြှောင့် ခုတ်ရွှေကြကုန်၏။ ယင်းသို့ ငရဲထိန်းတို့က တမျဉ်းကြိုးချကာ ခုတ်ရွှေသတ်ဖြတ်ရာ ဖြစ်သောကြောင့် ဤငရဲကို “ကောသလသုတ္တံ” ငရဲဟု ခေါ်သည် (ဇာ၊ ၄၅။ ၂၀၇-၂၀၈)။ ဤကို ရည်ရွယ်၍ “ထားမတံစည်း၊ သစ်ရွှေနည်းသို့၊ ပြည်းပြည်းကိုယ်လုံး၊ ခေါင်းခြေဆုံးတိုင်၊ သစ်တုံးပမာ၊ အလွှာအလွှာ၊ ရွှေစကာလျှင်” ဟု မဃဒေဝ လင်္ကာသစ်၌ဆို၍ “တံစည်းသမား၊ တမျဉ်းသားလျက်၊ အလွှားလေးထောင့်၊ ရှစ်မြှောင့်ဆဲခြောက်၊ ရောက်အောင်လွှာခုတ်၊ ကာလ(ဌ)သုတ်မှ” ဟု ငရဲသက်လင်္ကာ၌ ဆိုသည်။ ဤငရဲသည် သူတော်စင် ရသေ့ရဟန်းနှင့် မိဘကို သတ်ဖြတ်ညှဉ်းဆဲသူတို့ ခံရသော ငရဲဖြစ်သည် (ဇာ၊ ၂။ ၆၀။ ဇာ၊ ၄၅။ ၂၀၄-၂၀၅)။ အကျင့်ဆိုးသွမ်း ရဟန်းရှင်ယောင်တို့ ကျရာငရဲ ဖြစ်သည် (မဃဒေဝလင်္ကာသစ်၊ ပိုဒ်ရေ။ ၄၅၄)။ သင်္ဂဟ။ ၇၇။ ဝိဘာဝိနီ။ ၃၁-၌ အသက် အပိုင်းအခြား အကုန်အသတ်မရှိဟု ဆိုသည်။ သို့သော် ဇိနာလင်္ကာရဋီကာ။ ၇၄-၌ လူတို့၏ နှစ်အရေအတွက် ၃၆-သန်းသည် ကောသလသုတ် ငရဲ၌ တရက်၊ ၎င်း ရက် လ နှစ် အားဖြင့် အနှစ် တသောင်းသည် ကောသလသုတ် ငရဲ၏ သက်တမ်းဟု ဆို၏။)

ကောသလသုတ္တံကောသို (ထိ) [ကောသလသုတ္တံ+ကောသို] တံမျဉ်းချည်ကြိုးစွန်း။ သောဏ္ဍာယ ဝေဠေ-တွာ ကောသလသုတ္တံကောသိုယံ ဂဏှာတိ။ ဇာ၊ ၄၅။ ၂။ ၁၇။

ကောသလသုတ္တံနာဠိ (ထိ) [ကောသလသုတ္တံ+နာဠိ] တံမျဉ်းချည်ကြိုးထည်ရန် ကျည်တောက်။ ကောသလသုတ္တံပက္ခိပနံ ကောသလသုတ္တံနာဠိ။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၃၅။

ကောသလသုတ္တံပက္ခိပန (န) [ကောသလသုတ္တံ+ပက္ခိပန] တံမျဉ်းချည်ကြိုးထည်စရာ (ကျည်တောက်)။ ကောသလသုတ္တံနာဠိ-ကြည့်။

ကောသလသုန (ပု) [ကောသလ+သုန] ခွေးနက်ကြီး။ တတ္ထ ဂတံ ဂဇပေါတကပ္ပမာဏော ဧကော ကောသလသုနခေါ ဘေရဝရူပေါ။ ပေတ၊ ၄။ ၁၄၁။

ကောသလသုမန (ပု) [ကောသလ+သုမန] ကောသလသုမနထေရ်။ ဝိသုဒ္ဓါဒေါ ကောသလသုမနော၊ ထေရော စ ဒီသနာမကော။ ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၄၇။

ကောသလသု(ကာလဟံသ) (ပု) [ကောသလ+ဟံသ။ ကောသလသု(ကာလဟံသ) ဟံသော ကောသလဟံသော၊ ကာလဟံသောပိ။ ဓာန်၊ ၄။ ၆၄၄။] မည်းနက်သော အဆင်းရှိသော ဟင်္သာ၊ ဟင်္သာနက်။ (ဓာန်သျှဉ်း တီးတုတ်၊ ဓာန်သျှသစ်၌ ဝမ်းဘဲ၊ တောင်ပေါက်ဓာန်၊ သျှ၊ ၌ ဝမ်းဘဲဟင်္သာဟု အသီးအသီး ပြန်ဆိုကြသည်။) သော ယထာ ဟရိတဟံသတမ္ပဟံသခိရဟံသကာသဟံသပါ-ကဟံသသုဝဏ္ဏဟံသေသု ယွာယံ သုဝဏ္ဏဟံသော။ သုတ္တနိ၊ ၄။ ၁။ ၂၆၂။

ကောသလတ္ထိ (ပု) [ကောသလ+ဟတ္ထိ] ကောသလတ်။ (ဤသူသည် ရှင်သာရိပုတြာ လောင်းလျာ ဖြစ်၍ ဗာရာဏသီပြည် လူသားစားသော ပေါရိသုဒ္ဓါဗြဟ္မဒတ်မင်း၏ စစ်သူကြီး (ဇာ၊ ၄၅။ ၅၅၃)၊ အမတ် (စရိယာ၊ ၄။ ၂၄၉) ဖြစ်သည်။ ဇာတ်တူသား မစားသင့်ကြောင်း၊ ဇာတ်တူသား စားက ပျက်စီးတတ်ကြောင်း

ကို ထိုစေတီက ဇမ္ဗူဒိပ်တကျွန်းလုံး သိရှိ
ကျော်ကြား ခေတ်စားသော ငါးကြီးအာ-
နန္ဒာဝတ္ထု (ဇာ၊ဌ၊၅။၅၀၀-၅၀၂) ဟင်္သာ-
ကိုးသောင်းဝတ္ထု (ဇာ၊ဌ၊၅။၅၀၈-၉) တို့ဖြင့်
လူသားစား ဗြဟ္မဒတ်မင်းကို ဖျောင်းဖျ၍
နားချသည် (ဇာ၊ဌ၊၅။၅၀၉၊၅၁၀)။ ဖျောင်း
ဖျ၍မရသောအခါ မင်းလိုလိုက် မင်းကြိုက်ကို
သာမပြုပဲ ပြည်သူလူထု၏ ဆန္ဒနှင့်အညီ မိမိ
သခင်ဗြဟ္မဒတ်ဘုရင်ကို နန်းချခဲ့သည်။ ဘုရား
လောင်း သုတသောမမင်းဆုံးမသဖြင့် ထိုမင်း
လူသားစားမှုကို စွန့်လွှတ်လိုက်သောအခါ၌
မူကား သဘောထားကြီးစွာ ထီးနန်းကို
ပြန်အပ်လေသည်။ ဇာ၊၂။၁၃၂။ ဇာ၊ဌ၊၅။
၅၅၀၊၅၅၂။) တထာ ကရိဿာမိ အဟံ
အဒန္တေ ယထာ တဝံ ဘာသသိ ကဏ္ဍဟတ္ထိ။
ဇာ၊၂။၁၃၂။ ဇာ၊ဌ၊၅။၄၉၉။ (- ၅၀၀၊
၅၀၂။)

ကဏ္ဍဟတ္ထိအမစု (ပု) [ကဏ္ဍဟတ္ထိ+အမစု]
ကဏ္ဍဟတ် အမတ်။ ကဏ္ဍဟတ္ထိအမစော
သာရိပုတ္တတ္ထေရော။ စရိယာ၊ဌ။၂၄၉။

ကဏ္ဍဟတ္ထိသေနာပတိ (ပု) [ကဏ္ဍဟတ္ထိ+သေ-
နာပတိ] ကဏ္ဍဟတ်စစ်သူကြီး။ ကဏ္ဍဟတ္ထိ-
သေနာပတိဿာ (ဇာ၊ဌ၊၅။၄၉၈) တိ ကိဉ္စိ
ကဏ္ဍဝဏ္ဏတာယ ဟတ္ထိသမာနဗလဝန္တတာယ
စ ကဏ္ဍဟတ္ထိနာမကဿ သေနာပတိဿ။
ဇာတ်၊ဋီ၊သစ်၊ည၊ညာ။

ကဏ္ဍာ (ထိ) [ကလ+အ+အာ။ ကရ+အ+
အာ။ ကလ သင်္ချာနေ ကရ ကရဏေ ဝါ။ အ၊
ကဏ္ဍာ။ ထိ ကဏ္ဍာ ကဏ္ဍတိဝုတာယံ။ ဓာန်၊
ဋီ၊၅၉၀။] ကြံဟင်းညို။ သာမာ ကဏ္ဍာ စ
ကထျတေ။ ဓာန်၊၅၉၀။

ကဏ္ဍာဂရု (န) [ကဏ္ဍ+အဂရု။ ကဏ္ဍော
ကဏ္ဍော အဂရု ကဏ္ဍာဂရု။ သူစိ။ အသ္မိ
အဂရုမိ ကဏ္ဍေ သတိ “ကဏ္ဍာဂရု” တျုစ္စ-
တေ။ ဓာန်၊ဋီ၊၃၀၂။ (ကာလာဂရု - သံ)]

အကျော်နက်ပင်။ ကဏ္ဍာဂရု (ဇာ၊၂။၁၁၅။
ဇာ၊ဌ၊၅။၄၄၉) တိ ကဏ္ဍဝဏ္ဏာ အဂရုကွာ။
ဇာတ်၊ဋီ၊သစ်၊စျ၊ဝမ်း။ (ဇာတ်ပတ္ထိ၌ ကာ-
ဌာဂရုကို ကြဇုပင်ဟု ပြန်ဆိုသည်။)

ကဏ္ဍာဂဠု (န) [ကဏ္ဍ+အဂဠု] အကျော်
နက်ပင်။ ကဏ္ဍာဂဠုဉ္ဇာ (ဇာ၊ဌ၊၄။၄၄၄) တိ
ကဏ္ဍဝဏ္ဏအဂဠု စ၊ ယော မရမ္မဘာသာယ
“အကျော်နက်” လူတိ ဝုစ္စတိ။ အဂဠုတိပိ
တဿေဝ နာမံ။ ဇာတ်၊ဋီ၊သစ်၊ပါ။ကျော။

ကဏ္ဍာဂိရိ (ပု) [ကဏ္ဍ+ဂိရိ] ကဏ္ဍတောင်။
ကဏ္ဍာဂိရိ ခိပ္ပ’မုပါဂမာသိ။ ဇာ၊၂။၂၉၆။
ဇာ၊ဌ၊၅။၂၀၈။

ကဏ္ဍာဂိရိမတ္တက (ပု) [ကဏ္ဍာဂိရိ+မတ္တက]
ကဏ္ဍတောင်ထိပ်။ ပုဏ္ဏကောပိ မဟာသတ္တံ
ကဏ္ဍာဂိရိမတ္တကေ ဌပေတွာ။ ဇာ၊ဌ၊၅။
၂၁။ (- ၂၁၇၊၂၃၇။)

ကဏ္ဍာနုသာရ (ပု၊န) [ကဏ္ဍ+အနု+သရ+ဏ]
စန္ဒကူးနက်၊ ကရမက်။ တတ္ထ ဌိတံ ဘဂဝန္တံ
ကဏ္ဍာနုသာရေန ဂန္ဓေန ပူဇေတွာ။ ထေရ၊
ဌ၊၁။၂၈၅။ ကဏ္ဍာနုသာရိလည်း ကြည့်။

ကဏ္ဍာနုသာရိက (ပု၊န) [ကဏ္ဍာနုသာရ+ဣက]
စန္ဒကူးနက်၊ ကရမက်။ (ဒီ၊ဌ၊၂။သျှ-၌
အကျော်၊ ကရမက်ဟု ပြန်ဆိုသည်။) ကာ-
ဌာနုသာရိကလောဟိတစန္ဒနာဒိ သဗ္ဗဒိဗ္ဗဂန္ဓ-
ဇာလစုဏ္ဍာနိ။ ဒီ၊ဌ၊၂။၁၆၇။

ကဏ္ဍာနုသာရိဂန္ဓ (ပု) [ကဏ္ဍာနုသာရိ+ဂန္ဓ]
စန္ဒကူးနက်-ကရမက်-နံသာ။ သော ခေါ
ပနာယံ အရိယဝံသော ဣမေသံ ဝံသာနံ
မူလဂန္ဓာဒိနံ ကဏ္ဍာနုသာရိဂန္ဓာဒယော ဝိယ
အဂ္ဂမက္ခာယတိ။ အံ၊ဌ၊၂။၂၇၆။ မဟာနိ၊ဌ။
၄၁၃။

ကဏ္ဍာနုသာရိယ (ပု၊န) [ကဏ္ဍ+အနု+သရ+
ဣယ (ကာလာနုသာယျ - သံ)] စန္ဒ-
ကူးနက်၊ ကရမက်။ (ဝိ၊၃။သျှ-နှင့် အံ၊၃။
သျှ-၌ အကျော်။ သံ၊၃။သျှ-၌ အကျော်နက်

ဟု ပြန်ဆို၍ ထောမ ဌ (၁) ကရမက်။ (၂) ရင်းတိုက်။ (၃) တောင်လပ်။ အမရ-
ကောသဌ (၁) ကျောက်ပွင့်။ (၂) စန္ဒကူး
ရွှေ = ကရမက် ဟု ကာလာနုသာရီ ၏
အတ္ထုပ္ပါဒ်ကို ပြဆိုကြသည်။ အမြစ်နံသာမျိုး
ဖြစ်သည်။) သေယျထာပိ ဘိက္ခဝေ ယေ
ကေစိ မူလဂန္ဓာ၊ ကဏ္ဍာနုသာရီယံ တေသံ
အဂ္ဂမက္ခာယတိ။ အံ၊ ၃။ ၂၇၄။ (-ဝိ၊ ၃။
၂၇၄။ သံ၊ ၃။ ၄၁။ မ၊ ၃။ ၂၀။)

ကဏ္ဍာနုသာရီ (န) [ကဏ္ဍ + အနု + သရ + ဇာ။
ကဏ္ဍဝဏ္ဏံ အနုသရတိ သိလေနာတိ ကဏ္ဍာ-
နုသာရီ၊ ကဏ္ဍဝဏ္ဏဇနကောတုတ္တော။ ဓာန်၊
၃။ ၂၀၂။ (ကဏ္ဍာနုသာရီနံ - သံ။)]
စန္ဒကူးနက်၊ ကရမက်။ (ဓာန်၊ သျှ-ဌံ စန္ဒကူး
နက်။ ဓာန်၊ သျှသစ်၊ ဓာန်၊ ငို၊ သျှ-တို့၌ ကရ
မက်။ တောင်ပေါက်၊ ဓာန်၊ သျှ-ဌံ စန္ဒကူးနက်၊
ကရမက် ဟု ပြန်ဆိုကြသည်။ ဤပုဒ်၏ လိင်
ကိုလည်း တောင်ပေါက် ဓာန်၊ သျှ-ဌံ ပု၊ ဝိ၊ ၄။
၂။ မအူ၊ သျှ-ဌံ ထိ၊ မာဂဓနှင့် သက္ကတဓာန်
များ-ဌံ-န-ဟု ဆုံးဖြတ်ကြသည်။ ထိုတွင်
သက္ကတ၊ ဓာန်၊ သို့လိုက်၍ (န) ထားသည်။)
ကဏ္ဍာနုသာရီ ကာဠိယံ။ ဓာန်၊ ၃။ ၂၀၂။

ကဏ္ဍာနုသာရီမူလဂန္ဓ (ပု) [ကဏ္ဍာနုသာရီ +
မူလ + ဂန္ဓ] စန္ဒကူးနက် - ကရမက် - အမြစ်နံ
သာ။ (ဝိ၊ ၄။ မအူ၊ သျှ-ဌံ အကျော်နက် အမြစ်-
နံသာဟု ပြန်ဆိုသည်။) ကဏ္ဍာနုသာရီ-
မူလဂန္ဓာဒယော မနာပဂန္ဓာ။ ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၅၉။

ကဏ္ဍာမ (တိ) [ကဏ္ဍာမ + ဇာ။] ကဏ္ဍာမ
အနွယ်၌ဖြစ်သော၊ သူ။ အာဠာဓော စ ကာ-
ဠာမော အာရုပ္ပသမာပနော။ အဘိ၊ ၄။ ၁။
၂၄၇။

ကဏ္ဍာယသ (န) [ကဏ္ဍ + အယသ။ ကဏ္ဍဉ္စ တံ
အယသဉ္စေတိ ကဏ္ဍာယသံ။ ဓာန်၊ ၃။ ၄၉၃။
(ကာလာယသ-သံ)] သံသတ္တု။ လောဟံ
ကဏ္ဍာယသ (ဇာ၊ ၂။ ၉၈) ၏ တမ္ဗလောဟဉ္စ

ကဏ္ဍလောဟဉ္စ။ ဇာ၊ ၄။ ၅။ ၄၀၅။ ကဏ္ဍ-
လောဟ-လည်း ကြည့်။

ကဏ္ဍာရိက (တိ) [ကဏ္ဍာရ + ဇာ။ ထိ-ဌံ ကာ-
ဋ္ဌာရိကာ] ကျံသော - မညီမညွတ်သော -
သွားရှိသော၊ သွားကျဲ - သွားမညီမညွတ် -
သော၊ သူ။ ဥစ္စာ ကဏ္ဍာရိကာ (မ၊ ၁။ ၂၃၅) တံ
ဥစ္စာ စ ယဋ္ဌိသဒိသပါဒါ ဟုတော၊ ကဏ္ဍာ-
ရိကာ စ ဒန္တာနံ ကဏ္ဍာရတာယ။ တာသံ ကိရ
ဧကော ဒန္တာ ဥန္တာတော ဟောတိ၊ ဧကော
ဩနတော။ ဥဘောပိ စ ဝိရဋ္ဌာ ဟောန္တိ၊ န
အာသန္တာ။ မ၊ ၄။ ၂။ ၁၀၃။ ကဏ္ဍာရိကာတံ
ဝိရဋ္ဌဒန္တာ၊ ဝိသက်တဒန္တာတိ အတ္ထော။ မ၊ ၄။
၂။ ၁၄၆။

ကဏ္ဍာဝက (ပု) [ကလမ္ပ + ဇာ။ ကလမ္ပတေ
သဒ္ဓါယတေတိ ကဏ္ဍာဝကော၊ ဇာ။ မ-လော-
ပေါ။ ဓာန်၊ ၃။ ၂၆၁။ ကလသဒ္ဓါဉ်၍ ကဏ္ဍာ-
ဝက-ဟု နပုလ္လိင်ရှိသည်။ သံ၊ ၃။ ၂။ ၅၄။]
ကဏ္ဍာဝကဆင်၊ ပကတိဆင်။ ကဏ္ဍာဝကဉ္စ
ဂင်္ဂေယျံ။ .... ကဏ္ဍာဝကန္တိ ပကတိဟတ္ထိကုလံ
ဒဠဗ္ဗံ။ ယံ ဒသန္တံ ပုရိသာနံ ကာယဗလံ၊ တံ
ဧကေသ ကဏ္ဍာဝကေသ ဟတ္ထိနော။ သံ၊ ၄။
၂။ ၄၁။ ပဋိသံ၊ ၄။ ၂။ ၂၃၀။ (-အဘိ၊ ၄။ ၂။
၃၈၀။ ဥဒါန၊ ၄။ ၃၆၄။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၄။ ၆၁။ စူဠနိ၊ ၄။
၄၉။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၂၁၈။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၉၉။)

ကဏ္ဍာဝကဟတ္ထိ (ပု) [ကဏ္ဍာဝက + ဟတ္ထိ]
ကဏ္ဍာဝကဆင်။ တံ ဧကေသ ကဏ္ဍာဝက-
ဟတ္ထိနော။ အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၃၈၀။ ကဏ္ဍာဝက-
လည်း ကြည့်။

ကဏ္ဍာသောက (ပု) [ကဏ္ဍ + အသောက] ကာ-
ဠာသောကမင်း။ တေသံ သုသုနာဂပုတ္တော
ကာဠာသောကော နာမ ဓာဇာ ပဏ္ဍော
အဟောသိ။ ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၂၆။ (-၅၄။ မူလဋီ၊ ၃။
၄၇။) ကာလာသောက-လည်း ကြည့်။

ကဏ္ဍိဥပါသိကာ (ထိ) [ကဏ္ဍိ + ဥပါသိကာ]
ကဏ္ဍိဥပါသိကာမ။ တေသံ ဒိန္နမ္ပိ အဂ္ဂဗလ-

ကောသလ ကုလသမဂ္ဂကောသလ ကောသလပြည်နယ်
နိဝေသနမတ္တကောသလ သမာဂန္ဓာ။ အံ၊ဌ၊၁။
၁၈၇။

ကောသလ (ထိ) [ကောသလ+က+အာ] ကောသလ
ပြည်တန်ဆာမ၊ ကောသလ ပြည်တန်ဆာမ။
ကရေယျ သံ ဘာတရံ ကောသလံ။ ဇာ၊
၁။ ၂၆၈။ ကရေယျ သံ ဘာတရံ ကောသလ-
ယာတိ ကောသလ ဂဏိကာယ အတ္တနော
ဘာတရံ နဂ္ဂံ ကရေယျ။ ဇာတ်၊ဋီ၊သစ်၊ထာ၊
ကျော။

ကောသလဂေါဓ (ထိ) [ကောသလ+ဂေါဓ] ကောသ-
လဂေါဓမင်းသမီး။ ဘုရားရှင်ကိုယ်တော်တိုင်
သူ့ထံသို့ ကြွသွားကာ “သောတာပန်ပုဂ္ဂိုလ်
မှာ ရတနာသုံးပါးဂုဏ်ကို မတုန် မလှုပ်
အကြွင်းမဲ့ ယုံကြည်ခြင်း၊ ဝန်တိုမှု မစွဲရိယ
မရှိခြင်း၊ ဤအရည်အချင်း အင်္ဂါလေးပါးနှင့်
ပြည့်စုံသည်”ဟု ဟောတော်မူသောအခါ ထို
အရည်အချင်းလေးမျိုးလုံး မိမိမှာရှိကြောင်း
လျှောက်ထားသူ ဖြစ်သည် (သံ၊၃။၄၃၆။
အံ၊၁။၂၃။ ဥဒါန၊၉၈)။ နာမည်ရင်းမှာ ဂေါ-
ဓာဖြစ်၍ အသားမည်းသောကြောင့် ကောသ-
လဒ္ဓါဖြင့် ထပ်ဆင့်ကာ ကောသလဂေါဓဟု ခေါ်
ဝေါ်ကြသည် (အံ၊ဌ၊၁။၁၅၀)။ သာကီဝင်
မင်းသမီးတို့တွင် အသက် အရွယ် ဂုဏ်ကို
ထောက်ထား၍ လေးစားလောက်သူ ဖြစ်
သည့်ပြင် တေဒဂ်ရ မဟာသာဝကစာရင်းဝင်
အရှင်ဘဒ္ဒိယ ကောသလဂေါဓပုတ္တထေရ်၏ မယ်
တော်လည်း ဖြစ်သည်(အံ၊ဌ၊၁။၁၅၁။ ဥဒါန၊
၄၃၇)။

ကောသလဂေါဓပုတ္တ (ပု) [ကောသလဂေါဓ+ပုတ္တ]
ကောသလဂေါဓမင်းသမီး၏သား။ သော ဝိညုတံ
ပုတ္တော အာရောဟပရိကာဟပုတ္တပါဒရူပ-
သမ္ပတ္တိယာ ဘဒ္ဒိယာ စ ကောသလဂေါဓ

ဒေဝိယာ ပုတ္တတ္တာ စ ဘဒ္ဒိယော ကောသ-
လဂေါဓပုတ္တောတိ ပါကဋ္ဌော။ အပ၊ဌ၊၂။၆၉။

ကောသလဂေါဓပုတ္တတ္ထေရ (ပု) [ကောသလဂေါဓပုတ္တ+
ထေရ] ကောသလဂေါဓပုတ္တထေရ်။ ပဒုမုတ္တရ-
သမ္ပုဒ္ဓန္တိအာဒိကံ အာယသ္မတော ဘဒ္ဒိယသ္မာ
ကောသလဂေါဓပုတ္တတ္ထေရသ္မာ အပဒါနံ။ အပ၊ဌ၊
၂။၆၈။ ဘဒ္ဒိယ-လည်း ကြည့်။

ကောသလတ္တိ (ထိ) [ကောသလ+ဣတ္တိ] မည်းနက်သော
မိန်းမ။ နီလံ ဝါ ပါရုပိတ္တာ သယိတာယ ကာ-
သလတ္တိယာ ကာယံ သန္ဓေသမာဓိတိ ကာယံ
သန္ဓေတိ၊ သံသာဒိသေသော။ ဝိ၊ဌ၊၂။၁၂၆။
(-သာရတ္ထ၊၂။၃၁၈။ ဝိမတိ၊၁။၂၅၉။)

ကောသလဒါသိ (ထိ) [ကောသလ+ဒါသိ] ကောသလကျွန်းမ။
သေဋ္ဌိမိတာ ကောသလဒါသိယာ သဒ္ဓိ မန္တယ-
မာနာ နိသိန္နာ။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။၁၁၉။

ကောသလဗ္ဗ (ပု) ကောသလဗ္ဗည်သူ။ ကောသလဗ္ဗော နာမ
ဘန္တေ ဥပါသကော။ ဒီ၊၂။၇၈။

ကောသလ (ပု၊န) [ကောသလ+ဣယ။ ကောသလ ဇနေတိတိ
ကောသလံ။ ဓာန၊ဋီ၊၃၀၂။ (ကာလိယက-သံ)]
စန္ဒကူးနက်၊ ကရမက်။ (ထောမ-၌ ပု၊ ဆေး
ရွှေပင်၊ န၊ စန္ဒကူးနက်-ဟု၎င်း၊ အမရ-
ကောသ-၌ ပု၊ ဆေးရွှေပင်၊ န၊ စန္ဒကူးရွှေ၊
ကရမက်-ဟု၎င်း ပြန်ဆိုကြသည်။) ကောသ-
လသရီလည်း ကြည့်။

ကောသလ (ထိ) [ကောသလ+ဣ+ဤ] (၁) မည်းနက်
သော အဆင်းရှိသော - အသားမဲသော -
မိန်းမ။ (၂) ကောသလည်သော အမျိုးသမီး။
(၁) ကောသလ ဝါ သာမာ ဝါ မဂ်ရစ္ဆဝိ ဝါ။
ဒီ၊၁။၁၇၈၊၂၂၇။ မ၊၂။၂၂၄၊၂၃၁။ (-ပေ-
တ။ ၁၄၄။ ထေရ။၂၅၁။ ဇာ၊၁။၁၄၁။ ဇာ၊
၂။၂၈၄။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။၂၄၅။) ကောသလိ ကောသ-

ဝဏ္ဏာ၊ ဈာမင်္ဂါရသဒိသော ဟိဿာ ဝဏ္ဏော
အဟောသိ။ ပေတဌ။ ၈၄။ (- ထေရဌ။ ၁။
၃၄၅။ အံ၊ ဌ။ ၁။ ၁၅၆။) (၂) ကဠိမည်
သော အမျိုးသမီး။ ဤအမျိုးသမီးသည်
ရာဇဂြိုဟ်ပြည်သူ ဖြစ်သည် (အံ၊ ဌ။ ၁။ ၃၅၀)။
သို့သော် ကုရု (ကုလ) သရမှို၌ အိမ်
ထောင်ကျသဖြင့် ကုရုရသရမှိုသူ ကဠိဟု
ခေါ်ကြပြန်သည် (အံ၊ ၁။ ၂၈။ အံ၊ ဌ။ ၁။
၃၅၂)။ ကိုယ်ဝန် အရင့်အမာရှိစဉ် မိဘရပ်ထံ
ရာဇဂြိုဟ်သို့ ပြန်သွားသည်။ တခုသောည၌
ဝယ် ပြာသာဒ်ထက်သို့ တက်၍ လေသာ
ပြတင်းဖွင့်ကာ လေညှင်းခံနေစဉ် မိမိအိမ်
ထက် ကောင်းကင်ပြင်၌ သာတာဂိရိနှင့်
ဟေမဝတနတ်စစ်သူကြီး နှစ်ဦးတို့ အချင်း
ချင်းပြောဆိုကြသော ဘုရားရှင်ဂုဏ်တော်နှင့်
စပ်သော။ (သုတ္တနိ။ ၃၀၂၊ ၃၀၅-လာ ဟေမဝ-
တသုတ်) စကားကို အစ အလယ် အဆုံး
ကြားနာရသောအခါ ဘုရားဂုဏ်ဖြင့် လွှမ်းထုံ
ရစ်သိုင်း နှစ်သက်မှု ပီတိလှိုင်းဖြစ်ပေါ်လာ
ကာ ထိုပီတိဖြင့် နိဝရဏတို့ကို ဖယ်ခွါ၍ ဘုရား
ရှင်ကို မဖူးတွေ့ရသေးမီကပင် သောတာပန်
တည်သူ ဖြစ်သည် (အံ၊ ဌ။ ၁။ ၃၅၂။ သုတ္တနိ၊
ဌ။ ၁။ ၂၀၅)။ အမျိုးသမီးတို့တွင် ပဌမဆုံး
သောတာပန်တည်သူ ဖြစ်သည်။ မဟာကစ္စာ-
ယနုထေရ်နှင့် အကျွမ်းတဝင် ရင်းနှီးသည်
(အံ၊ ဌ။ ၁။ ၁၈၀)။ ဘုရားရှင် ဟောဟော်မှု
သော အမျိုးသမီးပြဿနာ (ကုမာရိပဉ္စာ) ကို
အကျယ် ရှင်းလင်း ဟောတော် မူပါဟု
လျှောက်ထားသဖြင့် မဟာကစ္စာယနုထေရ်က
အကျယ်တဝင့် ရှင်းလင်း ဟောကြားရသည်
(အံ၊ ၁။ ၂၉၃၊ ၂၉၅)။ တေဒဂ်ရ သောဏကုဋ်-
ကဏ္ဍထေရ်၏ မယ်တော်ဖြစ်သည့်ပြင် (အံ၊ ဌ။
၁။ ၁၈၆။) သူကိုယ်တိုင်မှာလည်း တဆင့် စ
ကားဖြင့် ကြည်ညိုသူတို့တွင် အမြတ်ဆုံး တေ-
ဒဂ်ရ ဥပါသိကာမ တဦးလည်း ဖြစ်သည် (အံ၊
၁။ ၂၈)။ (ထိုတေဒဂ်ရ ကဠိအမျိုးသမီးမှ

တပါး ရှင်မဟာမောဂ္ဂလ္လာန်လောင်းလျာ ဒုသိ
မာရ်နတ်၏နှစ်မ (မ၊ ၁။ ၄၀၀) သုမနနတ်
မင်း၏သမီး ဒိသတာလဘိလူး၏ဇနီး။ (ဇာ၊
ဌ။ ၄။ ၄) ဗာရာဏသီပြည်သူ ပြည့်တန်ဆာမ
(ဇာ၊ ဌ။ ၄။ ၂၄၉) သာဝတ္ထိပြည် ဝေဒေဟီသူ
ကြွယ်မ၏ လိမ်မာသောကျွန်းမ (မ၊ ၁။ ၁၇၆။
မ၊ ဌ။ ၂။ ၅) ကောသမ္ပိသူဌေး၏ကျွန်းမ (ပဋိ-
သံ၊ ဌ။ ၂။ ၂၉၆။ ဓမ္မဌ။ ၁။ ၁၁၁၊ ၁၁၂၊ ၁၁၉) ဟူ
၍ ကဠိမည်သူ အမျိုးသမီးတို့လည်း ရှိ
သေး၏။)

ကဠိယ (ပု၊ န) [ကဠု+ဤယ] စန္ဒကူးနက်၊
ကရမက်။ အပေါ့ငှာ သုရိယဝလ္လိ စ၊ ကဠိ-
ယာ မဓုဂန္ဓိယာ။ ဇာ၊ ၂။ ၃၄၅။ (ကောဠိယာ-
တိ ဝေန်နာမကာ ကုဋ္ဌဗောဂဿာတကာ ရုက္ခ-
ဝိသေသာ-ဟူသော ဇာတ်၊ ဋီကာသစ်နှင့်
ဇာတ်ပါဠိ အချို့မူတို့၌ ကောဠိယာ-ဟု ရှိ
သည်။ ယင်းသို့ရှိလျှင် ကောဠိယပင်ဟု ပြန်ဆို
ရမည်။ ဇာတ်ဝတ္ထု၌ကား ထန်းကျင့်နွယ်ပင်
ဟု ပြန်ဆိုသည်။) ကဠိယက-လည်း ကြည့်။

ကဠိယက (ပု၊ န) [ကဠိယ+က။ ထောမ။]
စန္ဒကူးနက်၊ ကရမက်။ (ထောမ-၌) (၁)
ဆေးရွှေပင်၊ (၂) စန္ဒကူးနက်ဟု၎င်း၊
အမရကောသ၌ (၁) ဆေးရွှေပင်၊ (၂)
စန္ဒကူးရွှေ၊ ကရမက်ဟု၎င်း ပြန်သည်။
ကဠိယကန္တ၊ ကဠေယံ၊ ဝဏ္ဏဒံ ကန္တိဇာသ-
ကံ။ ဓာန်၊ ဋီ။ ၃၀၂။

ကဠုဒါယိတ္ထေရ (ပု) [ကဠုဒါယိ+ထေရ]
ကဠုဒါယိထေရ်။ ဒသကနိပါတေ အင်္ဂါရိ-
နောတိအာဒိကာ အာယသ္မတော ကဠုဒါ-
ယိတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ထေရဌ။ ၂။ ၁၆၅။

ကဠုဒါယိ (ပု) [ကဠု+ဥဒါယိ] ကဠုဒါယိ
မည်သူ။ (ဤမထေရ်ကား ကပိလဝတ်ပြည်
သုဒ္ဓေါဒနမင်းကြီးထံ အမှုထမ်းသော အမတ်
တဦး၏သား ဖြစ်သည်။ သိဒ္ဓတ္ထမင်းသားနှင့်
တနေ့တည်း ဖွားမြင်၍ ငယ်မည်အခါက ကစား

ဘက်လည်း ဖြစ်သည်။ တမြို့လုံးဝမ်းသာ ရှင်
ပျတက်ကြွသော စိတ်ရှိသောနေ့၌ ဖွားမြင်၍
ဥဒါယိ၊ အနည်းငယ် အသားမဲသောကြောင့်
ကဠာ (ကဠာ + ဥဒါယိ =) ၂-ခုပေါင်း၍
ကဠာဒါယိဟု အမည်မည်ကြသည်။ သိဒ္ဓတ္ထ
မင်းသား တောထွက်ပြီးနောက် မကြာမီ
အမတ်ရာထူးခန့်အပ်သည်။ သုဒ္ဓေါဒနမင်းကြီး
သည် သားတော်သိဒ္ဓတ္ထမင်းသား ဘုရားဖြစ်
ပြီဟု ကြားသောအခါ အမတ်တဦးအား
(နောက်လိုက်အခြေအရံ တထောင်နှင့်တကွ)
ရာဇဂြိုဟ်ပြည်သို့ ဘုရားပင့်ရန် စေလွှတ်ခဲ့
သည်။ ထိုအမတ်နှင့် နောက်လိုက်များသည်
ဘုရား၏ တရားတော်ကို နာကြရသဖြင့်
ရဟန္တာအဖြစ်သို့ ရောက်ကြသည်။ ဘုရင်ကြီး
မှာကြားလိုက်သော သတင်းစကားကိုလည်း
ဘုရားအား မလျှောက်ထားကြတော့။ ဤ
နည်းဖြင့် နောက်ထပ် အမတ် ၈-ယောက်စေ
လွှတ်သည်။ ပဌမစေလွှတ်သော အမတ်ကဲ့သို့
ပင် အားလုံးရဟန္တာဖြစ်ကြ၍ ဘုရင်ကြီးအလို
ကျ ဘုရားပင့်ခဲ့သော အမတ်ဟူ၍ တယောက်
မျှမရှိချေ။ ထို့ကြောင့် သုဒ္ဓေါဒနမင်းကြီးသည်
ကဠာဒါယိအမတ်အား စေလွှတ်၍ အပင့်
ခိုင်းသည်။ ကဠာဒါယိက ရှေးအမတ် ၉-
ယောက်တို့ကဲ့သို့ ရဟန်းပြုခွင့်ရလျှင် ဘုရား
ရှင်ကို ပင့်ပေးပါမည်ဟု လျှောက်ထားသည်။
ဘုရင်ကြီးကလည်း ခွင့်ပြုလိုက်သည်။

ကဠာဒါယိသည် ရာဇဂြိုဟ်ပြည်သို့သွား
၍ ဘုရားထံ ရဟန်းပြုပြီးလျှင် သစ်ပင်များ
ရွက်နုထိုး၍ ပတ်ဝန်းကျင် တလောကလုံး
သာယာနေသော ဝသန္တရာသီတွင် ဇာတိ
ရပ်မြေ ကပိလဝတ်ရွှေနန်းသို့ ကြွမြန်းသင့်ပြီ
ဖြစ်ကြောင်း ၆၀-မျှလောက်သော ပါဠိဂါ-
ထာအဖွဲ့အနွဲ့ဖြင့် လျှောက်ထားကာ ရာဇဂြိုဟ်
ပြည်မှ ယူဇနာ ၆၀-ကွာဝေးသော ကပိလဝတ်
ပြည်သို့ ဘုရားသခင်အား ပင့်ဆောင်ခဲ့သည်။
ဘုရားသခင်လည်း တနေ့တယူဇနာ ကြွတော်

မူသည်။ ယင်းသို့ကြစဉ်တွင် ကဠာဒါယိသည်
နေ့တိုင်း မင်းကြီးနန်းတော်သို့ ကောင်းကင်
ခရီးဖြင့် ကြွသွားကာ ဆွမ်းဘုဉ်းပေးသည်။
ထို့နောက် တရားဟောပြော၍ ဘုရားသခင်
ကို မဖူးတွေ့ရသေးမီကပင် ဆွေခတ်မျိုး
တော်တို့ကို သဒ္ဓါတရားတိုးပွားစေလျက် ထို
သူတို့ ကြည့်ရှုကြစဉ်ပင် ဘုရားသခင်အတွက်
ဆွမ်းသပိတ်ကို ကောင်းကင်၌ လွှတ်လိုက်၍
မိမိလည်း ကောင်းကင်ခရီးဖြင့်ပင် ပြန်လာ
လေ့ရှိသည်။ ဆွေတော်မျိုးတော်တို့ ကြည်ညို
သဒ္ဓါ တိုးပွားစေရန် ဟောပြောဆောင်ရွက်မှု
ကိုအကြောင်းပြု၍ နောင်အခါ ကုလပုဿာ-
ဒကအရာ တေဒဂ်ရတော်မူသည် (အံ၊ ၁။
၂၅။ အံ၊ ၄၊ ၁။ ၂၃၅-၂၃၆။ ထေရဂါဠာ၊ ၂။ ၁၆၅၊
၁၇၃။ အပါဠာ၊ ၂။ ၅၅-၆၀။ ၂၅၇-၂၆၆)။
ပဒုမတ္တရ ဘုရားသခင် လက်ထက်တော်ကစ၍
တေဒဂ်ဆုပန်ကာ ပါရမီဖြည့်ခဲ့ရသည် (အံ၊ ၄၊
၁။ ၂၃၃)။ တေဒဂ်ရပြီးသော ထိုကဠာဒါယိ
မထေရ် ဟောပြောသောဂါထာကို ကဠာဒါ-
ယိထေရာပဒါန်ဟု ခေါ်သည် (အပါ၊ ၂။ ၁၅၆-
၁၅၇)။ ကုလပုဿာဒကာနံ ယဒိဒံ ကဠာဒါယိ။
အံ၊ ၁။ ၂၅။ (- အံ၊ ၄၊ ၁။ ၂၃၄။ ထေရဂါဠာ၊ ၂။
၁၆၅။ အပါဠာ၊ ၂။ ၅၅၊ ၂၅၇)။

ကဠာပကာဠ (ပု) [ကဠာ + ဥပကာဠ] (က)
ကဠာပကာဠ မည်သော ငရဲထိန်း။ (ခ)
ကဠာပကာဠ မည်သော ငရဲ။ (က) ကဠာပ-
ကာဠာ (ဇာ၊ ၂။ ၂၇၁) တံ ဝေန်နာမကာ
နိရယပါလာ။ ဇာ၊ ၄၊ ၇။ ၁၄၁။ (ခ) ကဠာပ-
ကာဠသင်္ခါတေ နိရယေ (ဇာ၊ ၄၊ ၇။ ၁၄၁) တံ
အကုသလဘာဂေ ဌိတတ္တာ ကဠာနံ ဥပ-
ကာဠာနဉ္စ နေရယိကသတ္တာနံ အနုဘဝိတဗ္ဗ-
ဌာနတ္တာ ဝေန်နာမကေ နိရယေ။ ဇာတ်၊ ၃။
သစ်၊ ထု၊ ကျော။

ကဠာဒေယ (ပု၊ န) [ကဠာ + ဒေယ] စန္ဒကူးနက်၊
ကရမက်။ (ထောမ-ဋ္ဌိ (ပု) (၁) ကာလေ-
ယ အသုဓာ။ (၂) အသည်း။ (၃) ခွေး။

(၄) နန္ဒင်း။ (န) (၅) အကျော်နက်-ဟု ပြဆိုသည်။) ကာဠိယက-ကြည့်။

ကိ*၁ (ပ) [ကိ + ကိ] (၁) ကြာ။ (၂) အတူ၊ တူသော။ (၁) (၂) ဇလဇေ သဒိသေသု ကိ*။ ကေ။၁၉။ သုဒ္ဓနာမဗဒဘူတော ပန ကိ*သဒ္ဓေါ ဇလဇေ သဒိသေ စ ဟောတိ။ တတ္ထ ကိဉ္စက္ခောတိအာဒိသု ဇလဇေ။ တတ္ထ ဟိ ကေ ဥဒကေ ဇာယတိတိ ကိ*၊ ကမလာဒိ။ ကိ*ပုရိသောတိအာဒိသု သဒိသေ။ တတ္ထ ဟိ ကိနာတိ သမေတိတိ ကိ*။ ကေ။၁၉။

ကိ*၂ (တိ) [ကိ* သဒ္ဓါ၏ အတ္ထုပ္ပါဒ်ကို ဝိမာနာ၊ ၁၄-၌၎င်း၊ နိတိ၊ ပဒ၊ နှာ။ ၃၇-၌၎င်း-ကြည့်။ ဤ ကိ*သဒ္ဓါသည် လိင် ၃-ပါးနှင့် ဆက်ဆံသော သဗ္ဗနာမ်ပုဒ်ဖြစ်၍ ပုလ္လိင်၌ ပဌမာဓကဝုဏ်ဝိဘတ်နှင့် ကော-ဟု၎င်း၊ ဣတ္ထိ လိင်၌ ကာ-ဟု၎င်း၊ နပုလ္လိင်၌ ကိ*၊ က-ဟု၎င်း ရုပ်ပြီးသည်။ မောဂါ၊ ၁။ ၂၀၀-သုတ် အရ န-၌ အံ၊ သိနောင်းရာ ကိ*ရုပ်သာ ပြီးသည်။ ကျန်သော ဝိဘတ်များနှင့် လိင် အားလျော်စွာ ရုပ်ပြီးနိုင်ပုံကို နိတိ၊ ပဒ၊ နှာ။ ၃၆၉-၃၇၀-၌၎င်း၊ ရှု၊ နှာ။ ၁၀၈-၌၎င်း-ကြည့်။ ဝိဘတ်အားလျော်စွာ ရုပ်ပြီးပြီး (ပဒမာလာစဉ်ပြီး) ပုဒ်များနောင် စိ၊ စန၊ စနံ-ပုဒ်များနှင့် ယှဉ်စပ်၍ ကောစိ၊ ကာစိ၊ ကိဉ္စိ၊ ကေစန၊ ကိဉ္စနံ-စသည်ဖြင့် ရုပ်ပြီးနိုင်ပြန်သည်။ ထိုပုဒ်များကို “အချို့ အနည်းငယ်” ဟု မြန်မာ ပြန်ဆို ရသည် (နိတိ၊ ပဒ၊ နှာ။ ၃၇၄)။ လိင်အားလျော်စွာ “ယ”ပုဒ်ကို ရှေးမှ ယှဉ်စပ်တွဲဖက်သောအခါ ယော ကော-စိ၊ ယာ ကာစိ၊ ယံ ကိဉ္စိ-စသည်ဖြင့် လိင် ၃-ရပ်၊ ဝိဘတ် ၇-သွယ်ဖြင့် ရုပ်ပြီးနိုင်ပြန်သည်။ ထိုပုဒ်များသည် “မည်သူ၊ မည်ဝါ၊ မည်သည့်အရာဟု တိတိကျကျ မမှတ်သားနိုင်သော (အနိယမိတ)، ကြွင်းမဲ့ဥသ္မံ အလုံးစုံ (နိရဝသေသ၊ သကလတ္ထ)အနက်”ကို ဟောသည် (နိတိ၊ ပဒ၊ နှာ။ ၃၇၄-၅)။ “ကိ*သဒ္ဓါ

နောက်၊ စိလျှင်ရောက်က၊ အပ္ပဝါစကော။ ရှေ့ မှာတတန်၊ ယ-ဝင်ပြန်က၊ သကလဝါစကော။ ဝင်လာမဖက်၊ ကိ*သက်သက်မှာ၊ ပုစ္ဆာဝါစက ကေနတည်း” (ဘုရားကြီး နိယာမ)။

သမုဒယ၊ ဝေဒနာ စသောပုဒ်များနှင့် တွဲဖက်သောအခါ ကိ*သမုဒယော၊ ကိ*ဝေဒနာ-စသည်ဖြင့် သမာသ်ဖြစ်သည်။ ယင်းသို့ သမာသ်ဖြစ်သောအခါ “ကိ*”ဟု ပကတိ ပုဒ်အတိုင်း တည်နေသည်ကများ၏ (နိတိ၊ သုတ္တ။ ၆၉၄)။ သို့သော် နာမပုဒ်နှင့်သမာသ် ဖြစ်သောအခါ ကိန္နာမော-ဟု ပကတိပုဒ် အတိုင်း၎င်း၊ ကောနာမော-ဟု ကာရိယအဖြစ်သို့ ပြောင်း၍၎င်း နှစ်မျိုးပြီးသည်ကို တွေ့ရသည် (နိတိ၊ သုတ္တ။ ၄၅၄။ နိတိ၊ ပဒ၊ နှာ။ ၃၇၈)။ ကိ*ကာရဏာပုဒ်မျိုးကိုကား နိပါတ်ပုဒ်အပေါင်း (နိပါတသမုဒါယ)ဟု ဆိုနိုင်သည် (နိတိ၊ သုတ္တ။ ၆၅၅)။

ပုစ္ဆာဇောတက ကိ*သဒ္ဓါသည် တခါတရံ တပုဒ်ထည်းတည်း နေသည်ကိုလည်း တွေ့ရသည်။ ပုံစံ-သော တေ ဣတ္ထိ ကိ* ဟော-တိ=ဤမိန်းမ သင်နဲ့ ဘယ်သို့တော်သနည်း? (နိတိ၊ ပဒ၊ နှာ။ ၃၇၂)။ နှ၊ သု၊ နှခေါ၊ ပန စသော ပုဒ်များနှင့် တွဲဖက်လျက် တည်နေ သည်ကိုလည်း တွေ့ရ၏။ ပုံစံ-ကိ* နှ ဘိတော-ဝ တိဋ္ဌတိ=အဘယ့်ကြောင့် ကြောက်ရွံ့လျက် ရပ်တည်သနည်း? (သံ၊ ၁။ ၄၈၊ ၄၉)။ ကိ* သု ဆေတွာ သုခံ သေတိ=အဘယ်တရားကို ပယ်ရှင်း ဖြတ်တောက်လျှင် ချမ်းသာစွာ အိပ်ရ သနည်း? (သံ၊ ၁။ ၃၈)။ ကိ* နှ ခေါ ကာ-ရဏံ=အကြောင်းဘယ်သို့နည်း? (ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၂၆၇)။ ကိ* ပန တံ ဥဒါယိ ဝေ ဝဒေသိ= ဥဒါယိ သင် အဘယ့်ကြောင့် ဤသို့ ဆိုဘိ သနည်း? (မ၊ ၂။ ၂၂၆)။

ပုစ္ဆာသည်လည်း— (၁) အကြောင်း မေး=ကာရဏပုစ္ဆာ။ (၂) အမှုကိစ္စတာဝန် ဝတ္တရားမေး=ကိစ္စပုစ္ဆာ။ (၃) သရုပ်အရ

ကောက်မေး=သရုပ်ပုစ္ဆာ။ (၄) အရာဝတ္ထု
မေး=ဝတ္ထုပုစ္ဆာ။ (၅) အပြုအမူမေး=ကြိ-
ယာပုစ္ဆာအားဖြင့် ၅-မျိုးရှိ၏။ ထိုတွင်
ကိန္နု သန္တရမာနောဝ၊ ကာသု ခဏတိ သာ-
ရထိ (ဇာ၊ ၂။ ၁၄၉)၌ ကိသဒ္ဓါသည် အ-
ကြောင်းမေး=ကာရဏပုစ္ဆာ၌ ဖြစ်၏။ ကိ-
ကာရပဋိဿာဝိ (ဒီ၊ ၁။ ၅၆) ကိကရောမိ
(ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၁၅၆)၌ ကိသဒ္ဓါသည် အမှုကိစ္စ
တာဝန်ဝတ္တရားမေး=ကိစ္စပုစ္ဆာ၌ဖြစ်၏။ ကိ-
သီလံ (ပဋိသံ၊ ၄၃)၌ ကိသဒ္ဓါသည် သရုပ်
အရကောက်မေး=သရုပ်ပုစ္ဆာ၌ဖြစ်၏။ ကိ-
ဒဒေါ ဗလဒေါ ဟောတိ (သံ၊ ၁။ ၂၆)၌ ကိ-
သဒ္ဓါသည် အရာဝတ္ထုမေး=ဝတ္ထုပုစ္ဆာ၌ ဖြစ်
၏။ ခါဒသိ ကိပိဝသိ ကိ-၌ အပြုအမူ
မေး=ကြိယာပုစ္ဆာ၌ ဖြစ်၏ (နိတိ၊ ပဒ၊ ၁။
၃၇၁)။

ကိသဗ္ဗနာမ် ပုဒ်နောင် လိင်အားလျော်
စွာ တွက်၊ တွက်က-ပစ္စည်းများသက်၍ ကိတ္တ-
ကော၊ ကိတ္တကံ၊ ကိတ္တကာ-ဟု တဒ္ဓိတ်ပုဒ် အ-
ဖြစ်ဖြင့်လည်း ရုပ်ပြီးသည်ကို တွေ့ရသည်။
ထိုပုဒ်များသည် ပိုင်းခြားခြင်း (ပရိစ္ဆေဒ)
အနက်ကို ဟောသည် (နိတိ၊ ပဒ၊ ၁။ ၃၇၁-၈။)

ကိသဒ္ဓါနောင် ဝိဘတ်အမည်ရသော
“တော၊တြ၊ထ၊ဝ၊ဟိ၊ဟံ၊ဟိဉ္ဇနံ၊ဟိဉ္ဇိ၊ဒါ၊
ဒါစနံ” ပစ္စည်းများသက်၍ ကုတော၊ ကုတြ၊
ကတ္ထ၊ ကုတ္ထ၊ ကု၊ ကုဟိ၊ ကုဟံ၊ ကဟံ၊
ကုဟိဉ္ဇနံ၊ ကုဟိဉ္ဇိ၊ ကဒါ၊ ကုဒါ၊ ကုဒါစနံ-
စသည်ဖြင့် ရုပ်ပြီးနိုင်ပြန်သည်။ (နိတိ၊ သုတ္တ၊
၃။ ၁၀၃-၇။ ရှု၊ ၃။ ၁၂၀-၆။ မောင်၊ ၄။ ၁၀၀၊
၁၀၄၊ ၁၀၆။) ကုဟိဉ္ဇနံ၊ ကုဟိဉ္ဇိ-ပုဒ်တို့၌ ကိ-
သဒ္ဓါနောင် ဟိ ပစ္စည်းသာ သက်သည်။ စနံ၊
စိ-တို့ကား နောက်ဆက်နိပါတ်ပုဒ်များသာဟု
(မောင်၊ ၄။ ၁၀၄။) သုတ်၌ ဆိုသေး၏။]

အဘယ်သူ၊ အဘယ်မည်သောအရာ၊ အ-
ဘယ်အကြောင်း၊ အဘယ်နည်း။ ကော လူမံ

ဝသလံ ဒုဂ္ဂန္တံ အာမသိဿတိ။ ဝိ၊ ၁။ ၁၉၃။
ကိသ္ဗိံ ဌိတော ပရလောကံ န ဘာယေ။ သံ၊
၁။ ၃၉။ တတ္ထ ကော န ခေါ ဘန္တေ (ဝိ၊ ၁။
၉) တိ ကာရဏပုစ္ဆာ၊ တဿကတမော န ခေါ
ဘန္တေတိ အတ္ထော။ ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၁၅၂။ (- ဝိ၊ ၁။
၁၉၃။ ဝိ၊ ၃။ ၃၇။ ဝိ၊ ၅။ ၁။ ဒီ၊ ၃။ ၃၁။ မ၊ ၁။
၂၃၃။ မ၊ ၂။ ၄၀။ မ၊ ၃။ ၂၆၆။ သံ၊ ၁။ ၁၃။ အံ၊
၁။ ၂၁၈။ ဝိမာန၊ ၅၁။ ပေတ၊ ၂၀၉။ ထေရီ၊
၄၂၃။ နေတ္ထိ၊ ၁၆။ ဇာ၊ ၂။ ၁၇၀၊ ၂၂၄။ ဝိ၊ ၄။ ၂။
၁၃၇။ ဒီ၊ ၄။ ၃။ ၁၇။ မ၊ ၄။ ၂။ ၁၀၀။ မ၊ ၄။ ၃။
၄၁။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၂၀၀။ ဝိမာန၊ ၄။ ၁၄၇။ ပေတ၊
၄။ ၂၄၂။ ထေရီ၊ ၄။ ၂၆၄။ ဇာ၊ ၄။ ၆။ ၇၀။ ဇာ၊
၄။ ၇။ ၂၆။) ကိ န ခေါ နာမ တုမေ အာဝု-
သော မံ ဝတ္တဗ္ဗံ မညထ (ဝိ၊ ၁။ ၂၇၁)၌ ကိ-
သဒ္ဓါသည် ကံရံခြင်း=ဂရဟတ္ထ။ ယံ ကိဉ္ဇိ ရူပံ
အတိတာနာဂတပစ္စုပ္ပန် (မ၊ ၁။ ၁၉၂)၌ ကိ-
သဒ္ဓါသည် အမှတ်မရှိ တစုံတခု=အနိယမတ္ထ။
ကိ တေ ဣမိနာ ပူတိကာယေန ဝိဇ္ဇေန
(သံ၊ ၂။ ၉၈)၌ ကိသဒ္ဓါသည် အကျိုးမရှိ
ခြင်း=နိပ္ပယောဇနတ္ထ။ ကိ သူဓ ဝိတ္တံ ပုရိ-
သဿ သေဌံ (သံ၊ ၁။ ၂၁၆)၌ ကိသဒ္ဓါသည်
မေးခြင်း=ပုစ္ဆနတ္ထ။ ကိ န ကာဟာမိ တေ
ဝစော (နိတိ၊ ပဒ၊ ၁။ ၃၇၀-၁)၌ ကိသဒ္ဓါ
သည် ဝန်ခံခြင်း=သမ္ပုဋ္ဌိန္ဒနတ္ထ၌ ဖြစ်သည်ဟု
ဆို၏။ သို့သော် ဝါကျရှေ့နောက် စာသွားကို
ထောက်ဆ၍သာ “ဤကား ဂရဟတ္ထ၊ ဤ
ကား သမ္ပုဋ္ဌိန္ဒနတ္ထ”ဟု စသည်ဖြင့် သိရသည်။
အနက်ကိုကား “အဘယ်ကြောင့်၊ အဘယ်
သို့၊ အဘယ်အကျိုးရှိသနည်း” စသည်ဖြင့် သင့်
လျော်သလို ပေးရသည်။

ကိ*၃ (ဗျ) [ကဲ+လူမံ။ ထောမ။ ဤ ကိသဒ္ဓါ
သည် နိပါတ် အဗျယ ဖြစ်၍ လိင်သုံးပါး၊
ဝိဘတ် ၇-သွယ်၌ ရုပ်ထူးမရှိ။ ကစိနု ကိနု
နနု ကထံ ကိသု ကိလူစေတေ ပုစ္ဆနတ္ထေ။
ရှု၊ ၃။ ၁၃၄။ ကိသု ကိလူစေတေ ဝတ္ထု-
ပုစ္ဆနတ္ထေ။ နိတိ၊ သုတ္တ၊ ၃။ ၁၇၃။] (၁) မေး

မြန်းခြင်း (အဘယ်နည်း)။ (၂) စက်ဆုပ်ခြင်း၊ စက်ဆုပ်ဖွယ်သော။ (၃) ကြံခြင်း။ (၄) တားမြစ်ခြင်း။ (၁) (၂) ကိ* တုပုစ္ဆာဇိဂုစ္ဆာသု။ ဓာန်။ ၁၁၉၈။ (၂) ကိန္နရ၊ ကြည့်။ (၃) အာဟော တု ကိ* ကိမ္မဒါဟု၊ ဝိကပ္ပေ ကိမ္မတော'ဒ စ။ ဓာန်။ ၁၁၃၈။ (၄) ကိ* သော ဝိတိက္ကမိဿတိ (ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၁၃) တိယော....ဝိတိက္ကမိဿတိတိ ကိ* ဣဒံ၊ နုတ္တေတန္တိ အတ္ထော။ ပဋိက္ခေပေ ဟိ အယံ ကိ* သဒ္ဓေါ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၄။ ၁။ ၃၄။

ကိ*အဓိပတေယျ (တိ) [ကိ* + အဓိပတေယျ] အဘယ်တရားလျှင် အကြီးအကဲရှိသော။ တေပန သမိဒ္ဓိ ကိ* အဓိပတေယျာတိ။ အံ၊ ၃။ ၁၉၀။

ကိ*အာကာရ(ပု) [ကိ* + အာကာရ] အဘယ်သို့သောအခြင်းအရာ။ ကိ*ပဋိဘာဂ-ကြည့်။

ကိ*ဥတ္တရ (တိ) [ကိ* + ဥတ္တရ] အဘယ်တရားလျှင် လွန်ကဲမှု - အမြတ် - ရှိသော။ တေ ပန သမိဒ္ဓိ ကိ* ဥတ္တရတိ။ အံ၊ ၃။ ၁၉၀။

ကိ*ဩဂဓ (တိ) [ကိ* + ဩဂဓ] အဘယ်၌သက်ဝင်သော။ တေ ပန သမိဒ္ဓိ ကိ*ဩဂဓာတိ။ အံ၊ ၃။ ၁၉၀။

ကိ*ကဏိကာ (ထိ) [ကဏ+ကိက+အာ။ ကိ* - ကဏိကာဒယော သဒ္ဓါ ကိကန္တာ နိပစ္စန္ဓေ။ ကဏ-ဣတိ ဒဏှကောဓာတု သဒ္ဓတ္ထော၊ ကဿဒ္ဓိတ္တံ၊ အဿ ဣတ္တံ၊ နိဂ္ဂဟိတာဂမော စ။ မောဂ်၊ ၇။ ၂၂။] ခေါင်းလောင်း (မောဂ်သျှဉ်ချူ။ ရွှေဥမင်သျှဉ် ဆည်းလည်း။) ကဏတိ သဒ္ဓံ ကရေတိတိ ကိ*ကဏိကာ=သဏ္ဌိကာ။ မောဂ်၊ ၇။ ၂၂။

ကိ*ကတ (တိ) [ကိ* + ကတ] အဘယ်သို့ပြုအပ်သော။ အယံ ပန တေ အာဝုသော သံဃာ-ဋိ ကိ* ကတာ။ ဝိ၊ ၃။ ၂၈၂။ (-ဒိ၊ ၂။ ၁၉။)

ကိ*ကရဏီယ (တိ) [ကိ* + ကရဏီယ] အဘယ်အမှုကိုပြုရအံ့နည်းဟုဆို၍ ပြုလုပ်အပ်သော။ ကိဉ္ဇာပိ ယာနိ တာနိ သဗြဟ္မစာရိနံ ဥစ္စာဝ-စာနိ ကိ*ကရဏီယာနိ။ မ၊ ၁။ ၄၀၀။ (-အံ၊ ၂။ ၉၉။ အံ၊ ၃။ ၂၇၂။) ကိ*ကရဏီယာနိတိ ကိ* ကရေမိတိ ဧဝံ ဝတော ကတ္တဗ္ဗကမ္မာနိ။ မ၊ ၄။ ၂။ ၂၉၉။ အံ၊ ၄။ ၃။ ၂၉၁။ ကိ*ကရဏီယာ-နိတိ ဣတိ ကတ္တဗ္ဗာနိ။ အံ၊ ၄။ ၃။ ၃၈။

ကိ*ကာရ (ကိကာရ) (ပု) [ကိ* + ကာရ] အဘယ်အမှုကို ပြုရအံ့နည်း။ ကိ*ကာရ-ပဋိဿာဝိ-ကြည့်။

ကိ*ကာရဏ (န) [ကိ* + ကာရဏ] အဘယ် အကြောင်း။ တံ ဒါနိ မံ ပဗ္ဗဇိတံ သမာနံ၊ ကိ*ကာရဏာ စိတ္တ တုဝံ န ယဉ္ဇသိ။ ထေရ။ ၃၅၆။ (- မဟာနိ။ ၁၀၁။ ဇာ၊ ၁။ ၂၂။ မိလိန္ဒ။ ၁၁၉။)

ကိ*ကာရပ(ပွ)ဋိဿာဝိ (တိ) [ကိ*ကာရ + ပဋိဿာဝိ။ ထိ-၌ ကိ*ကာရပဋိဿာဝိနိ။ “ကိ* ကရေမိ သာမိ”တိ ဧဝံ ကိန္တိ ကာရေ ကရဏံ သမ္ပုနိစ္ဆာရဏံ ကိ*ကာရေ၊ တံ ပဋိဿာဝေတိတိ ကိ*ကာရပဋိဿာဝိနိ။ နိတိ၊ ပဒ။ ၃၇၂။] အဘယ်အမှုကို ပြုရအံ့နည်းဟု ရှေးရှု နားထောင်စေတတ်သော၊ ဘာလုပ်ပေးရမလဲဟု ပြောကြား တတ်သော၊ သူ။ (ကျွန်။) ပုဗ္ဗုဋ္ဌာယံ ပစ္ဆာနိပါတိ ကိ*ကာရ-ပဋိဿာဝိ မနာပစာရိ ပိယဝါဒိ။ ဒိ၊ ၁။ ၅၆။ (-ဒိ၊ ၄။ ၂။ ၂၁၄။ စူဠနိ၊ ၄။ ၁၃၈။) “ကိ* ကရေမိ၊ ကိ* ကရေမိ”တိ ဧဝံ ကိ*ကာရ-မေဝ ပဋိသုဏန္ဓော ဝိစရတိတိ ကိ*ကာရ-ပဋိဿာဝိ။ ဒိ၊ ၄။ ၁။ ၁၅၂။ ပစ္ဆာနိပါတိနိ၊ ကိ* ကာရပဋိဿာဝိနိ၊ မနာပစာရိနိ။ ဒိ၊ ၂။ ၁၄၄။ မ၊ ၃။ ၂၁၃။ (-အံ၊ ၂။ ၃၁။) ကိ* ကရေမိ တေ ဒေဝါတိ ဝါစာယ ကိ*ကာရံ ပဋိဿာဝေ-တိတိ ကိ*ကာရပဋိဿာဝိနိ။ ဒိ၊ ၄။ ၂။ ၂၁၉။ (-မ၊ ၄။ ၄။ ၁၆၂။) ကိ*ကာရပဋိဿာဝိနိ-

ယောတိ ကိ* ကရောမ ကိ* ကရောမာတိ
မုခံ ဩလောကေတွာ ဝိစရဏသီလာ။ အံ၊ဌ၊
၃။၁၉။ တံ တံ အတ္တနာ ရညော ကာတဗ္ဗကိစ္စံ
“ကိ* ကရောမိ”တိ ပုစ္ဆိတဗ္ဗတာယ ကိ*ကရ-
ဏံ ပဋိသာဝေတိတိ ကိ*ကာရပဋိသာဝိနိ။
ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၉၈။ ကိ*ကာရန္တိ ကိ*ကရဏိယံ....
ကိ*ကာရပဋိသာဝိနိယော။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆။
(ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃။ သံ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၂။၅၄-တို့လည်း
ကြည့်။)

ကိ*ကိရာတ (ပု) [ကိ*+ကိရ+အာတ။ ကိရ
ဝိက္ကိရဏေ၊ အာတော၊ ဒွိတ္တံ။ ဓာန်၊ဋ္ဌ၊၅၇၉။
(ကိ*ကိရ+အာတ+ဏ-သံ)] လိပ်ဆူးရွှေ၊ လိပ်
ဆူးရွှေ(ဓာန်၊သျှ၊သစ်။ တောင်ပေါက်၊သျှ။)
လိပ်ဆူးညို (ဓာန်၊သျှ။) (ထောမ၌ ၁။
အသောက (=သော်က)ပင်။ ၂။ ကျေး
(=ကြက်တူရွေး။) ၃။ မန်ကျည်းနီ။ ၄။
ကာမနတ်။ ၅။ ဥဩ-အနက်တို့ကို ဆို၏။)
ကိ*ကိရာတော ကုရဏ္ဏကော။ ဓာန်၊၅၇၉။

ကိ*ကိရာတပုပ္ဖ (န) [ကိ*ကိရာတ+ပုပ္ဖ] လိပ်
ဆူးရွှေပန်း။ ကိ*ကိရာတပုပ္ဖေဟိ ပူဇံ အကာ-
သံ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇၈။

ကိ*ကုသလဂဝေသီ (တိ) [ကိ*ကုသလ+ဂဝေ-
သီ] အဘယ်သည် ကုသိုလ်နည်းဟု ရှာမှီး
သော၊ အဘယ်အရာသည် အကောင်းဆုံး
နည်းဟု ရှာမှီးသော၊သု။ သော ဧဝံ ပဗ္ဗ-
ဇိတော သမာနော ကိ*ကုသလဂဝေသီ
အနုတ္တရံ သန္တိဝရပဒံ ပရိယေသမာနော။ မ၊
၂။၂၇၉။ (-၂၈။)

ကိ*ကုသလန္ဒသေဝီ (တိ) [ကိ*ကုသလ+အနု+
သေ+ဝီ] အဘယ်အရာသည်-ကောင်းမြတ်
သောတရားနည်း- သဗ္ဗညုတဉာဏ်နည်း-ဟု
ရှာမှီးသော၊သု။ ကျေနုတိသော ဝယသာ
သုဘဒ္ဒ၊ ယံ ပဗ္ဗဇိ* ကိ*ကုသလန္ဒသေဝီ။ ဒီ၊
၂။၁၂၅။ ကိ*ကုသလန္ဒသေဝီတိ “ကိ*ကုသ-
လ”န္တိ အနုသေန္တော ပရိယေသန္တော။ တတ္ထ

ကိ*ကုသလန္တိ သဗ္ဗညုတညာဏံ အဓိပ္ပေတံ၊
တံ ဂဝေသန္တောတိ အတ္ထော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။
၁၈၁။

ကိ*ဂတိက (တိ) [ကိ*+ဂတိ+က] အဘယ်သို့
သောဖြစ်ခြင်းရှိသော၊ အဘယ်သို့သော ပြီး
ဆုံးခြင်းရှိသော။ မေတ္တာစေတောဝိမုတ္တိ ကိ*
ဂတိကာဟောတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁၀၃။ ကိ*ဂတိကာ
ဟောတိ ကိ*နိပ္ပတ္တိ ဟောတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။
၂၀၇။ ကိဒိသာ ဂတိ နိပ္ပတ္တိ တေသာတိ
ကိ*ဂတိကာ၊ ကိ*နိဋ္ဌာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။
သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၄၅။

ကိ*ဂေါတ္တ (တိ) [ကိ*+ဂေါတ္တ] အဘယ်အနှယ်
ရှိသော၊သု။ ကိန္နာမော သော ဘဂဝါ ကိ*
ဇစ္စော ကိ*ဂေါတ္တော။ အဘိ၊က။၄၃၉။

ကိ*စိတ္တ (တိ) [ကိ*+စိတ္တ။ ကိ* စိတ္တံ ယဿ
သော ကိ*စိတ္တော။ နိတိ၊ပဒ။၃၇၂။] အဘယ်
စိတ်ရှိသော၊သု။ ကိ*စိတ္တော တံ ဘိက္ခု။
ဝိ၊၁။၇၂၊၁၄၀။

ကိ*စေတန (တိ) [ကိ*+စေတနာ] အဘယ်
စေတနာရှိသော၊သု။ ကိ*ဖဿ-ကြည့်။

ကိ*ဆန္ဒ (တိ) [ကိ*+ဆန္ဒ] (က) အဘယ်သို့
နှလုံးသွင်းခြင်းရှိသော၊သု။ (ခ) အဘယ်သို့
သော(ကတ္တုကမ္ပတာ)ဆန္ဒရှိသော၊သု။ ကိ*
ဆန္ဒာ ကိမဓိပ္ပါယာ၊ ကိမာကပ္ပါ ဘဝိယရေ။
ထေရ၊၃၄၁။ (က) ကိ*ဆန္ဒာတိ ဣမသ္မိ*
သာသနေ အနာဂတေ ဘိက္ခု။ ကိဒိသစ္ဆန္ဒာ
ကိဒိသာဓိမုတ္တိကာ၊ ကိ* ဟိနာဓိမုတ္တိကာ၊
ဥဒါဟု ပဏိတာဓိမုတ္တိကာတိ အတ္ထော။ (ခ)
အထ ဝါ ဆန္ဒာ နာမ ကတ္တုကမ္ပတာ၊
တသ္မာ ကိဒိသိ တေသံ ကတ္တုကမ္ပတာတိ
အတ္ထော။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၇၉။

ကိ*စေ (တိ) [ကိ*+စေ] အဘယ်ငါတ်ရှိသော
သု။ ကိ*ဂေါတ္တ-ကြည့်။

ကိ*ဇာတိက (တိ) [ကိ*+ဇာတိ+က] အဘယ်သို့သောအကြောင်းဇာတ်ရှိသော။ ဝိဝါဒါဓိကရဏံ ကိ*နိဒါနံ ကိ*သမုဒယံ ကိ*ဇာတိကံ ကိ*ပဏာဝံ ကိ*သမ္ဘာရံ ကိ*သမုဋ္ဌာနံ။ ဝိ၊ ၂။ ၂၆၅။ မ၊ ၁။ ၉၆။ သံ၊ ၁။ ၂၅၃။ မဟာနိ၊ ၁။ ၉၆။ ကာဇာတိ အဿာတိ ကိ*ဇာတိကံ။ ဝိ၊ ၁။ ၄။ ၁၉၇။ (-မ၊ ၁။ ၂၅၃။ သံ၊ ၁။ ၂၅၆။) တေသ္မာ ဖလံ ဇာယတိတိ ဇာတိ။ မဟာနိ၊ ၁။ ၂၀၈။

ကိ*ဒေ (တိ) [ကိ*+ဒေ+အ] အဘယ်ဝတ္ထုကိုလှူသောသူ။ ကိ*ဒေဝါ ဗလဒေဝါ ဟောတိ။ သံ၊ ၁။ ၂၉။

ကိ*ဒိဋ္ဌိက (တိ) [ကိ*+ဒိဋ္ဌိ+က] အဘယ်အယူရှိသောသူ။ ဝဒေဟိ ဂဟပတိ ကိ*ဒိဋ္ဌိကာဘိက္ခု။ အံ၊ ၃။ ၄၀၇။ (-၄၀၈။)

ကိ*နာမ(ကိန္နာမ) (တိ) [ကိ*+နာမ။ ကောနာမော ပုရိသော၊ ကိ*နာမောဝါ။ ကောနာမာ ဣတ္ထိ၊ ကိ*နာမာ ဝါ။ ကောနာမံ ကုလံ၊ ကိ*နာမံ ဝါ။ နိတိ၊ သုတ္တံ၊ ၄၅၉။] အဘယ်အမည်ရှိသောသူ။ ကိ*နာမောသိ၊ ကောနာမော တေ ဥပဗ္ဗာယော။ ဝိ၊ ၃။ ၁၃၂။ ကိန္နာမာသိ။ ဝိ၊ ၄။ ၄၆၃။ (-အဘိ၊ က။ ၄၃၉။ မိလိန္ဒ။ ၁၄၁၆။ ဒိ၊ ၁။ ၂၀၂။ ၂၅၇။ သံ၊ ၁။ ၂၅၇။ သံ၊ ၁။ ၂၅၇။)

ကိ*နိဒါန(ကိန္နိဒါန) (တိ) [ကိ*+နိဒါန] အဘယ်သို့သော - အကြောင်း - နိဒါန - ရှိသော။ ဝိဝါဒါဓိကရဏံ ကိ*နိဒါနံ ကိ*သမုဒယံ။ ဝိ၊ ၂။ ၂၆၅။ (-ဒိ၊ ၂။ ၂၂၀။ မ၊ ၁။ ၉၆။ သံ၊ ၁။ ၂၅၃။ မဟာနိ၊ ၁။ ၉၆။) တဏှာ ကိန္နိဒါနာ။ ဝိ၊ သုတ္တံ၊ ၂။ ၁၅၅။ ကိ*နိဒါနမဿာတိ ကိ*နိဒါနံ။ ဝိ၊ ၁။ ၄။ ၁၉၇။ (-မ၊ ၁။ ၂၅၃။ သံ၊ ၁။ ၂၅၆။) အတ္တနော ဖလံ နိဒေတိတိ နိဒါနံ။ မဟာနိ၊ ၁။ ၂၀၈။

ကိ*နိန္ဒ(ကိန္နိန္ဒ) (တိ) [ကိ*+နိန္ဒ] အဘယ်သို့ညွတ်သော။ သညာဝေဒယိတနိရောဓေမာ-

ပတ္တိယာ ဝုဋ္ဌိတဿ ပန ဘန္တေ ဘိက္ခုနော ကိ*နိန္ဒံ စိတ္တံ ဟောတိ ကိ*ပေါဏံ ကိ*ပဗ္ဗာရန္တိ။ သံ၊ ၂။ ၄၇၅။ ဝုဋ္ဌိတဿ ကိန္နိန္ဒံ စိတ္တံ ဟောတိ။ ပဋိသံ၊ ၁။ ၂၈၆။

ကိ*ပကာရ (ပု) [ကိ*+ပကာရ] အဘယ်သို့သော အပြား။ ကိ*သဏ္ဌိတေန ကိ*ပကာရေန ကိ*ပဋိဘာဂေန။ မဟာနိ၊ ၁။ ၁၆၁။ (-၃၇၆၊ ၃၇၇။ စူဠနိ၊ ၁၃၀၊ ၁၆၆။) ကိ*ပကာရေနာတိ ကိ*ဝိဓေန။ မဟာနိ၊ ၁။ ၂၇၆။

ကိ*ပက္က (ပု) [ကိ*+ပက္က] အဆိပ်သီး။ (P.T.S. ၌ ထူးဆန်းသော - အသိခက်သော - သစ်သီးဟု ဆို၏။) ဝိပါကန္တေ ဟနန္တိ နံ၊ ကိ*ပက္ကမိဝဘက္ခိတံ။ ဇာ၊ ၁။ ၂၀။ ယထာ ပရိဘောဂကာလေ ဝဏ္ဏဂန္ဓရသသမ္ပတ္တိယာ မနာပံ ကိ*ပက္ကဖလံ အနာဂတဒေါသံ အဒိဿာ ဘက္ခိတံ အန္တေ ဟနတိ ဇီဝိဘက္ခယံ ပါပေတိ။ ဇာ၊ ၁။ ၁၂၉၀-၁။ ကိ*ပက္ကရက္ခ-လည်း ကြည့်။

ကိ*ပက္ကဖလ (န) [ကိ*ပက္က+ဖလ] အဆိပ်သီး။ ကိ*ပက္က-ကြည့်။

ကိ*ပက္ကဖလပရိဘောဂ (ပု) [ကိ*ပက္ကဖလ+ပရိဘောဂ] အဆိပ်သီးကို သုံးဆောင်ခြင်း။ သော ပန တေသံ ပရိဘောဂေါ နိရုဿဒိသု ပဋိသန္ဓိဒါယကတ္တာ ကိ*ပက္ကဖလပရိဘောဂသဒိသော ဟောတိ။ ဇာ၊ ၁။ ၁၂၉၀။

ကိ*ပက္ကရက္ခ (ပု) [ကိ*ပက္က+ရက္ခ] အဆိပ်ပင်။ ဝိသရက္ခောတိ အဓမ္မသဒိသော ကိ*ပက္ကရက္ခော။ ဇာ၊ ၁။ ၄၆၅။ (-ဇာ၊ ၁။ ၁၂၉၀။) ကိ*ပက္ကရက္ခောတိ ဧတ္ထ ပက္ကသဒ္ဓေန အဓမ္မဗလပက္ကံ ဂဟေတဗ္ဗံ၊ ကတ္ထစိ သာမညဝစနေနပိ ဝိသေသဿ ဂဟေတဗ္ဗတော။ ပက္ကေန သဒိသော ကိ*ပက္ကော၊ ကိ*ပက္ကော စ သော ရက္ခော စာတိ ကိ*ပက္ကရက္ခော။ ဇာ၊ ၁။ ၁၆၆။ စိ-ချုပ်။ ကျော။

ကိပ်စွယ် (ပု) [ကိပ်+ပစွယ်] အဘယ်အကြောင်း။ ကိပ်စွယ်ာ ငရာမရကန္တိ။ ဒီ၊ ၂။ ၄၇။ သံ၊ ၁။ ၃၂၇။ (-ပေဋကော။ ၂၄၀။)

ကိပ်ပဋိဘာဂ (ပု) [ကိပ်+ပဋိဘာဂ] အဘယ်သို့သော အခြင်းအရာ။ ကိပ်ပဋိဘာဂေနာ- (မဟာနိ၊ ၁၆၁) တိ ကိပ်အာကာရေန။ မဟာနိ၊ ၁၆၁။ ၂၇၆။

ကိပ်ပဗ္ဗာရ (တိ) [ကိပ်+ပဗ္ဗာရ] အဘယ်သို့ရှိသော။ ကိပ်နိန္ဒ-ကြည့်။

ကိပ်ပဘဝ (တိ) [ကိပ်+ပဘဝ] အဘယ်လျှင်အမှန် အစ ရှိသော။ ကိပ်ဘတိက-ကြည့်။

ကိပ်ပဘုတိက (တိ) [ကိပ်+ပဘုတိ+က] အဘယ်လျှင် အမှန် အစ ရှိသော။ ကိပ်ပဟောတိက-ကြည့်။

ကိပ်ပမုခ (တိ) [ကိပ်+ပမုခ] အဘယ်လျှင်-အစအဦး - ရှေ့သွား-ရှိသော။ ကိပ်ပမုခါ သဗ္ဗေ ဓမ္မာ။ အံ၊ ၃။ ၃၄၀။

ကိပ်ပရမ (တိ) [ကိပ်+ပရမ] အဘယ်လျှင် အမြတ်ဆုံးရှိသော။ ကိပ်ပရမာ(-သံ၊ ၃။ ၁၀၃)-တိ ကိပ်ဥတ္တမာ။ သံ၊ ၃။ ၁၀၇။ ကိပ်သိပရမာ ဥတ္တမာ ကောဋိ တေဿာတိ ကိပ်ပရမာ။ သံ၊ ၃။ ၁၄၄၅။

ကိပ်ပရိယောသာန (န) [ကိပ်+ပရိယောသာန] အဘယ်လျှင်အဆုံးရှိသော။ ကိပ်ပရိယောသာနာ သဗ္ဗေ ဓမ္မာ။ အံ၊ ၃။ ၃၄၀။

ကိပ်ပဟောတိက (တိ) [ကိပ်+ပဟောတိ+က] အဘယ်လျှင် အမှန်အစ ရှိသော။ ကိပ်ပဟောတိကာ (သံ၊ ၂။ ၃၅)တိ ကိပ်ပဘုတိကာ၊ ကုတော ပဘဝန္တိတိ အတ္ထော။ သံ၊ ၃။ ၂၇၇။

ကိပ်ပုရိသ (ကိမ်ပုရိသ) (ပု) [ကိပ်+ပုရိသ။ အဿမုခနရသရိရတယ ကုစ္ဆိတော ပုရိသော၊ ကိပ်ဝါ ပုရိသော၊ ပုရိသသဒိသောတိ ဝါ ကိမ်ပုရိသော။ ဓာန်၊ ၃။ ၄၄။] လူနှင့်တူ

သော တိရစ္ဆာန်၊ ကိန္နရာ။ ကိပ် ပုရိသ(အံ၊ ၁။ ၇၇)တိ ကိန္နရာ။ အံ၊ ၃။ ၂။ ၅။ ကိန္နရ-လည်းကြည့်။

ကိပ်ပေါဏ (တိ) [ကိပ်+ပေါဏ] အဘယ်သို့ကိုင်သော။ ကိပ်နိန္ဒ-ကြည့်။

ကိပ်ဖလ (တိ) [ကိပ်+ဖလ] အဘယ်-အကျိုး-တိုးပွားခြင်း-ရှိသော။ ကိပ်ဖလာ (သံ၊ ၃။ ၁၀၃)တိ ကိပ်အာနိသံသာ။ သံ၊ ၃။ ၁၀၇။ ကိပ်သိဖလ အာနိသံသာ ဥဒယော တေဿာ-တိ ကိပ်ဖလာ။ သံ၊ ၃။ ၁၄၄၅။

ကိပ်ဖဿ (တိ) [ကိပ်+ဖဿ] အဘယ်အတွေ့ရှိသော။ သူ။ ကိပ်ဖဿောသိ၊ ကိပ်ဝေဒနောသိ၊ ကိပ်သညောသိ၊ ကိပ်စေတနောသိ။ အဘိ၊ ၃။ ၁။ ၁၁၀။

ကိပ်ဗန္ဓန (န) [ကိပ်+ဗန္ဓန] အဘယ် အနှောင်အဖွဲ့ရှိသော။ သူ။ ကိပ်သံယောဇန-ကြည့်။

ကိပ်မူလက (တိ) [ကိပ်+မူလ+က] အဘယ်လျှင် အကြောင်းရင်း ရှိသော။ ဣမေ ပန ဘန္တေ ပဉ္စပါဒါနက္ခန္ဓာ ကိပ်မူလကာတိ။ မ၊ ၃။ ၆၆။ (-အံ၊ ၃။ ၁၅၂၊ ၃၄၀။)

ကိပ်ရက္ခဖလ (န) [ကိပ်ရက္ခ + ဖလ] အဘယ်အပင်၏ သစ်သီး။ ကိပ်ရက္ခဖလာနိ တာနိ- (ဘေ၊ ၂။ ၃၅)တိ တာနိ တဿ မာဏဝဿ သုတ္တာရုဇ္ဇာနိ ကဋိယံ ဗဒ္ဓါနိ ကတရရက္ခဖလာ-နိ နာမာတိ မဏိသဃာဋိ သန္ဓာယာဟ။ ဇာ၊ ၃။ ၅။ ၂၁၆။

ကိပ်လက္ခဏ (တိ) [ကိပ်+လက္ခဏ] အဘယ်လျှင်မှတ်ကြောင်းရှိသော။ ကိပ်လက္ခဏော ပရိက္ခာရော။ နေတ္ထိ၊ ၆၆။ (-မိလိန္ဒ။ ၃။ ၆၄။)

ကိပ်ဝတ (ပုရိ) [ကိပ်+ဝတ] (၁) အဘယ်သို့သော အကျင့်သီလ။ (တိ) (၂) အဘယ်သို့သော အကျင့်သီလရှိသော။ သူ။ (၁) ကိပ်ဝတ ကိပ်သမာစာရ(ထေရ။ ၃၂)၏ အတ္ထကာမော ပုရိသော သမာဒိယိတဗ္ဗဋ္ဌေန

“ဝတ” နှို လဒ္ဒနာမံ ကိဒိသံ သီလံ သမာစာရံ သမာစရန္တော။ ထေရါဌ၊ ၂။ ၂၇၄။ (တိ) (၂) ကိသီလံ ကိဝတံ အဟံ။ ပုရိသံ တာတ သေဝေယံ။ ဇာ၊ ၁။ ၁၁၇။

ကိဝါဒ (ပု) [ကိ + ဝါဒ] အဘယ်သို့သော အယူဝါဒ။ အောက်ပုဒ်-ကြည့်။

ကိဝါဒိ (တိ) [ကိ + ဝဒ + ကိ။ ကိဝါဒ + ဤ။ ကိဝဒတိ သီလေနာတိ ကိဝါဒိ။ အထ ဝါ ကော ကတမော ဝါဒေါ ကိဝါဒေါ၊ သော တေဿ အတ္ထိတိ ကိဝါဒိ။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ၁၄၂။] အဘယ်သို့သော အယူဝါဒရှိသော သူ။ ကိဝါဒိ ပနာယသုန္တနံ သတ္တာ။ သံ၊ ၂။ ၆။ (-အံ၊ ၁။ ၆၃။ ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၄၅။) ကိဝါဒိ-တိ ကိ အတ္တနော ဒဿနံ ဝဒတိ၊ ကိလဒ္ဓိ-ကောတိ အတ္ထော။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၂၃၈။ (-အံ၊ ၄။ ၂။ ၂၉။)

ကိဝေဒန (တိ) [ကိ + ဝေဒနာ] အဘယ်ဝေဒနာရှိသောသူ။ ကိဖဿ-ကြည့်။

ကိသံကိလေသဇ္ဈာသယ (တိ) [ကိသံကိလေသ + အဇ္ဈာသယ] အဘယ်သို့သော ကိလေသာ အလိုရှိသောသူ။ ကိဒိသဇ္ဈာသယ-ကြည့်။

ကိသံယောဇန (တိ) [ကိ + သံယောဇန] အဘယ် အနှောင်အဖွဲ့ရှိသောသူ။ ကိသံယောဇနာ (ဒိ၊ ၂။ ၂၂၀) တိ ကိဗန္ဓနာ ကေန ဗန္ဓနေန ဗဒ္ဓါ ဟုတ္တာ။ ဒိ၊ ၄။ ၂။ ၃၁၀။ ကိသံယောဇနာတိ ကိဒိသသံယောဇနာ။ ဒိ၊ ၄။ ၂။ ၂၅၄။

ကိသည (တိ) [ကိ + သညာ] အဘယ်အမှတ် သညာရှိသောသူ။ ကိဖဿ-ကြည့်။

ကိသဏ္ဌိတ (တိ) [ကိ + သဏ္ဌိတ] အဘယ်သို့သော (တူညီမှုဖြင့်) တည်ခြင်း။ ကိသဏ္ဌိ-တေနာ (မဟာနိ၊ ၁။ ၆၁) တိ ကိသရိက္ခေန။ မဟာနိ၊ ၄။ ၂၇၆။

ကိသမာစာရ (တိ) [ကိ + သမာစာရ] အဘယ် - သို့သော - အကျင့် - စာရိတ္တ - ရှိသောသူ။ ကိသမာစာရော (သုတ္တနိ၊ ၃၂၇) တိ ကိဒိ-သေန စာရိတ္တေန ယုတ္တော။ သုတ္တနိ၊ ၄။ ၆၅။

ကိသမုဋ္ဌာန (တိ) [ကိ + သမုဋ္ဌာန] အဘယ် - သမုဋ္ဌာန - အကြောင်း - ရှိသော။ ကိပဘဝံ ကိသမ္ဘာရံ ကိသမုဋ္ဌာနံ။ ဝိ၊ ၅။ ၂။ ၆၆။ ကိသမုဋ္ဌာနံ အဿာတိ ကိသမုဋ္ဌာနံ။ ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၁၉၇။

ကိသမုဒယ (တိ) [ကိ + သမုဒယ။ က + သမုဒယ + တ-ဟူသောဝါကျ၌ တ-ချေ၊ ပကတိစဿ သရန္တဿသုတ်ရင်းဖြင့် သမုဒယကို ပကတိပြု၊ ယင်းသုတ် စသဒ္ဓါဖြင့် က-ကို ကိပကတိပြု။ နိတိ၊ သုတ္တ၊ ၆၉၄။ ရှု၊ ၃၃၃။] အဘယ် အကြောင်းရှိသော။ ဝိဝါဒါဓိကရဏံ ကိနိဒါနံ ကိသမုဒယံ ကိဇာတိကံ။ ဝိ၊ ၅။ ၂။ ၆၆။ (-မ၊ ၁။ ၉၆။ သံ၊ ၁။ ၂၇၃။ မဟာနိ၊ ၁။ ၁၉၆။) ကော သမုဒယော အဿာတိ ကိသမုဒယံ။ ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၁၉၇။ (-မ၊ ၄။ ၁။ ၃၂၄။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၂၆။) တေသ္မာ ဖလံ သမုဒေတိတိ သမုဒယော။ မဟာနိ၊ ၄။ ၃၀၈။

ကိသမောသရဏ (တိ) [ကိ + သမောသရဏ] အဘယ်လျှင် ပေါင်းဆုံစုဝေးရာ ရှိသော။ ကိသမောသရဏာ သဗ္ဗေ ဓမ္မာ။ အံ၊ ၃။ ၁၅၂။

ကိသမ္ဘဝ (တိ) [ကိ + သမ္ဘဝ] အဘယ်တရား လျှင် ဖြစ်ကြောင်းရှိသော။ ကိသမ္ဘဝါ သဗ္ဗေ ဓမ္မာ။ အံ၊ ၃။ ၁၅၂၊ ၃၄၀။

ကိသမ္ဘာရ (တိ) [ကိ + သမ္ဘာရ] အဘယ် အဆောက်အဦရှိသော။ ကော သမ္ဘာရော အဿာတိ ကိသမ္ဘာရံ။ ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၁၉၇။

ကိသာရ (တိ) [ကိ + သာရ] အဘယ်လျှင် အနှစ်သာရရှိသော။ ကိသာရာ သဗ္ဗေ ဓမ္မာ။ အံ၊ ၃။ ၁၅၂၊ ၃၄၀။

ကိသိလ (တိ) [ကိ + သိလ] အဘယ်သို့သော-
 အကျင့်-သိလ-ရှိသောသူ။ ကိသိလော
 ကိသမာစာရော၊ ကာနိ ကမ္မာနိ ဗြူဟယ်။
 သုတ္တနိ။ ၃၂၇။ (-ဇာ၊ ၁။ ၃၉၀။) ကိသိ-
 လောတိ ကိဒိသေန ဝါရိတ္တသိလေန သမန္နာ-
 ဂတော၊ ကိဒိသပကတိကော ဝါ။ သုတ္တနိ၊
 ၄၂။ ၆၅။ ကိသိလောတိ ကတရေန အာ-
 စာရေန သမန္နာဂတော။ ဇာ၊ ၄၅။ ၆၆။

ကိသုက (ပု) [ကိ + သုက။ “ကော အယ်
 သုကော” တိဝိမတုပ္ပတ္တိကရပတ္တကုသုမတယ
 ကိသုကော။ ဓာနိ၊ ၄။ ၅၅၃။ (ကိရုက-သံ)]
 တောင်ကသစ် (ဓာနိ၊ သျှ၊ ဟောင်း၊ သစ်)။
 ပင်လယ်ကသစ် (ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၄။ သမာနအလို၊
 ဓာနိ၊ ၄။) ပေါက်ပင် (ကေစိ)။ လက်ပံပင်
 (အပရေ)။ အင်ကြင်းပင် (အပ၊ ၄)။ သိင်္ဂါ-
 လော ကိသုကံ ဝနေ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၁၉၀။ ကိ-
 သုကန္တိ ပါလိဘဒ္ဒကံ၊ ပလာသောတိ ကေစိ၊
 သိမ္ဗလိတိ အပရေ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၄။ ၂၁၇။ ကိ-
 သုကော လ္လဝ ဖုလ္လိတော။ အပ၊ ၁။ ၃၇။ ဖုလ္လိ-
 တော ဝိကသိတပုပ္ဖေါ သာလရုက္ခရာဇာ
 လ္လဝ။ အပ၊ ၄။ ၁။ ၂၉၀။

ကိသုကဒဿာဝိ (တိ) [ကိသုက + ဒိသ + အာ-
 ဝိ] ပေါက်ပင်ကို မြင်ဘူးသောသူ။ အတ္ထိ ပန
 ဘော အညောပိ ကောစိ ကိသုကဒဿာဝိ၊
 ယေဒံ ကိသုကော ဒိဋ္ဌပုဗ္ဗော။ သံ၊ ၄၊
 ၃။ ၁၀၀။

ကိသုကဒိဋ္ဌဘာတိက (ပု) [ကိသုကဒိဋ္ဌ + ဘာ-
 တိက] ပေါက်ပင်ကို မြင်ဘူးသောညီနောင်။
 ကိတေ ဘိက္ခု၊ ကိသုကဒိဋ္ဌဘာတိကေဟိ
 နာနတ္ထံ။ ဇာ၊ ၄၊ ၂။ ၂၄၂။

ကိသုကပဏ္ဏ (န) [ကိသုက + ပဏ္ဏ] ပေါက်
 ရွက်။ တတ္ထဇာတကေ ပန ပဒုမိနိပဏ္ဏေ ဝါ
 ကိသုကပဏ္ဏာဒိမ္ပိ ဝါ န ဝနုတိ။ ဝိ၊ ၄၊ ၃။
 ၁၁၁။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၁၁၄။ (-ကခါ၊ ၄။ သစ်။
 ၃၉၃။)

ကိသုကပတ္တ (န) [ကိသုက + ပတ္တ] ပေါက်
 ရွက်။ သေ တာဝ ကိသုကပတ္တကဏ္ဍပိဋ္ဌန-
 တာလပတ္တာဒိသု ဝိနိစ္ဆယော။ အဘိ၊ ၄၊ ၂။
 ၃၂၁။ မဟာနိ၊ ၄။ ၃၅၁။

ကိသုကပုပ္ဖ (န) [ကိသုက + ပုပ္ဖ] ပေါက်ပွင့်။
 ကိသုကပုပ္ဖေ ကုသုမ္ပပုပ္ဖေ ဌပေတွာ သဗ္ဗံ
 ပုပ္ဖရဇနံ ဝနုတိ။ ဝိ၊ ၄၊ ၃။ ၄၀၇။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။
 ၅။ (-အဘိ၊ ၄၊ ၂။ ၂၂၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂၄၄။ ဇာ၊
 ၄၊ ၇။ ၁၄၃။)

ကိသုကပုပ္ဖဝဏ္ဏ (တိ) [ကိသုကပုပ္ဖ + ဝဏ္ဏ]
 ပေါက်ပွင့်အဆင်းကဲ့သို့သော အဆင်းရှိသော၊
 သူ။ တဿာ ဟိ ဟေဋ္ဌတောပိ ကိသုကပုပ္ဖ-
 ဝဏ္ဏာ အင်္ဂါရာ၊ ဝိ၊ ၄၊ ၂။ ၁၀၀။ သံ၊ ၄၊ ၂။ ၂၀၄။
 (-မ၊ ၄၊ ၃။ ၄၅။)

ကိသုကပုပ္ဖိယ (ပု) [ကိသုက + ပုပ္ဖ + ဣယ]
 ကိသုကပုပ္ဖိယမထေရ်၊ ပေါက်ပွင့် လှူဘူး
 သောမထေရ်။ (ဤမထေရ်သည် ပွင့်နေသော
 ပေါက်ပွင့်ကိုမြင်၍ ဘုရားသခင်အား ရည်မှန်း
 ပူဇော်ခဲ့သည်။ ထိုကောင်းမှုကြောင့် ၃၁-
 ကမ္ဘာတိုင်တိုင် ဒုဂ္ဂတိဘုံသို့ မရောက်ခဲ့ပေ။
 ဤဂေါတမဘုရားသခင်လက်ထက်၌ ပဋိသမ္ဘိ-
 ဒါပတ္တ ဆဋ္ဌဘိည ရဟန္တာအဖြစ်သို့ ရောက်
 သည်။) ဣတ္ထံ သုဒ္ဓံ အာယသ္မာ ကိသုကပုပ္ဖိ-
 ယော ထေရော။ အပ၊ ၂။ ၇၆။

ကိသုကပူဇန (ပု) [ကိသုက + ပူဇန] ကိသု-
 ကပူဇနထေရ်၊ ပေါက်ပွင့်ဖြင့် ပူဇော်သော
 မထေရ်။ (ဤမထေရ်သည် ပွင့်နေသောပေါက်
 ပွင့်ကိုမြင်၍ ဤကမ္ဘာမှ နောက် ၉၄-ကမ္ဘာ
 ထက်၌ ပွင့်တော်မူသော သိဒ္ဓတ္ထဘုရားအား
 လက်အုပ်ချီကာ ပူဇော်ခဲ့သည်။ ထိုကောင်းမှု
 ကြောင့် ဒုဂ္ဂတိဘုံသို့ မလားမရောက်ရပဲ ဤ
 ဂေါတမဘုရားရှင် လက်ထက်၌ ပဋိသမ္ဘိ-
 ဒါပတ္တ ဆဋ္ဌဘိည ရဟန္တာအဖြစ်သို့ ရောက်
 သည်။) အာယသ္မာ ကိသုကပူဇနော ထေ-
 ရော။ အပ၊ ၁။ ၃၂၆။

ကိ*သုကပေါတကကန္တ (ပု) [ကိ*သုကပေါတက+ကန္တ] ပေါက်ပင်ငယ်အဖု။ သာလကလျာဏိ-ပေါတကကန္တော ကိ*သုကပေါတကကန္တော အမ္မာဋကကန္တော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၀၀။

ကိ*သုကရက္ခ (ပု) [ကိ*သုက + ရက္ခ] ပေါက်ပင်။ တေန ဟိ ဘော ဂစ္ဆ ကိ*သုကရက္ခံ ဆိန္နိတော။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၉၉။ (-ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၈၉။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃၉။) ကိ*သုက-လည်း ကြည့်။

ကိ*သုကဝဏ္ဏ (တိ) [ကိ*သုက+ဝဏ္ဏ] ပေါက်ပွင့်နှင့်တူသော အဆင်းရှိသော။ ကိ*သုကဝဏ္ဏာ အင်္ဂါရာ အာကာသေန ဂန္ဓာ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၉၅။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၁၈။ အပါ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၇။

ကိ*သုကဝန (န) [ကိ*သုက+ဝန] ပေါက်ပင်တော။ ပလာသဝနေတိ ကိ*သုကဝနေ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၂၅။

ကိ*သုကဝလ္လိ (ထိ) [ကိ*သုက+ဝလ္လိ] ပေါက်နှယ်။ (ပေါက်သည် ပင်စောက်နှယ် နှစ်မျိုးရှိသည်။) ကိ*သုကဝလ္လိယော (ဇာ၊၂။၃၄၅) -တိ သုဂန္ဓပတ္တာ ဝလ္လိဇာတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၃၁၄။

ကိ*သုကာရ (န) [?] ဝတ်ပန်းပွင့်၊ ဝေရမ္မဝါ-တသမုဋ္ဌိတကိ*သုကကိ*သုကာရကဏိကာရ-ပုပ္ဖုစုဏ္ဏသမောကဏ္ဍာ ဝိယ။ ပေဋကော။ ၃၂၇။

ကိ*သုကာရိဋ္ဌ (ပု) [ကိ*သုက+အရိဋ္ဌ] ပေါက်ဖြင့် စိမ်အပ်သောဆေး၊ ပေါက်သားပြာရည်ဖြင့် ထုံအပ်သော ဆေး။ ကိ*သုကာရိဋ္ဌေန နာမ၊ ဂစ္ဆ တုမ္မိ ကဏေဟိတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၉၉။

ကိ*သုကိစ္စ (န) [ကိ*သု+ကိစ္စ] အဘယ်အမှုကိစ္စ။ ရဇ္ဇိ ကာရေတုကာမေန ကိ*သုကိစ္စကတံ ဝရံ။ ဇာ၊၂။၁။ ကိ*သုတိ ဣတရံ ကိစ္စကတံ ဝရံ ဥတ္တမံ ဟေတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၁၁၆။

ကိ*သုကောပမဒိပိတ (တိ) [ကိ*သုကောပမာ+ဒိပိတ] ပေါက်ပင်ဥပမာဖြင့်ပြအပ်သော။ တံ

သလ္လက္ခိတန္တိ ကိ*သုကောပမဒိပိတံ အတ္ထဇာ-တံ သစေ သလ္လက္ခိတံ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၄၃။

ကိ*သုကောပမာ (ထိ) [ကိ*သုက+ဥပမာ] ပေါက်ပင်ဥပမာ။ ကိ*သုကောပမံ အာဟရိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၉၉။

ကိ*သုနာမ (ဗျ) အဘယ်ကြောင့်လျှင်။ ကိ*သုနာမ တေ ဘောန္တော မိတ္တာမစ္စာ။ မ၊၁။ ၃၈၁။

ကိ*သုဝိယ (ဗျ) အဘယ်ကဲ့သို့၊ အသရေပျက်ရှက်ဖွယ်ကဲ့သို့၊ ဆင်းရဲ ငြိုငြင် ပင်ပန်း သကဲ့သို့။ ကိ*သု ဝိယာတိ ဧတ္ထ “ကိ*သု ဝိယာ”တိ နိပါတဝသေန သမာနတ္ထံ “ကိ*သု ဝိယာ”တိ နိပါတပဒန္တိ အာဟ “ကိ*သု ဝိယာ”တိ၊ ကိ*ဝိယာတိ အတ္ထော၊ ဒုက္ခံ ဝိယာတိ အဓိပ္ပာ-ယော။ သာရတ္ထ၊၂။၄၀၁-၂။ ကိ*သု ဝိယ-လည်း ကြည့်။

ကိ*သုသံယောဇန (တိ) [ကိ*သု+သံယောဇန] အဘယ်အနှောင်အဖွဲ့ရှိသော၊ သူ။ ကိ*သုသံ-ယောဇနော (သံ၊၁။၃၇)တိ ကိ*သံယော-ဇနော ကိ*ဗန္ဓနော။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၉။ ကိ*သုသံယောဇနောတိ သူတိ နိပါတမတ္တန္တိ အာ-ဟ “ကိ*သံယောဇနော”တိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃၃။

ကိကိ (ထိ၊ပု) [ကိ+ကရ+ကိ။ “ကိ”လူတိ သဒ္ဓကဓေတိတိ ကိကိ၊ ကိ။ ဓာန်၊ဋ္ဌ၊၆၄၃။] (ထိ) (၁)တိတိတူး (ဓာန်၊သျ၊သစ်။ တောင်ပေါက်၊ ဓာန်၊သျ)။ ယစ်မ(ဓာန်၊သျ)။ (ပု) (၂)ကိကိမင်း။ (ထိ) (၁) ကိကိဝ အဏ္ဏရက္ခေယျ၊ စာမရိ ဝိယ ဝါလမိ။ အပ၊၁။၆၇။ (-ဒိ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၃၄။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။ ၂၀၂။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၉။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၁။ ၅၂။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၂၇၇။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၁၆။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၈။ သိ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၁။၂၃၃။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၅၈။ နေတ္ထိ၊ဋ္ဌ၊၁၀၉။) ကိကိဝ အဏ္ဏရက္ခေယျာတိ အဏ္ဏံ ဗီဇံ ရက္ခမာနာ ကိကိ သကုဏိ လ္လ အ-

ပုမတ္တော သီလံ ရက္ခေယျ။ အပါဠာ ၂။ ၁၇။
(-ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋီ၊ ၁။ ၆၅။) (ပ) (၂) ကိကိ စ နံ
ကာသိရာဇာ စတူဟိ ပစ္စယေဟိ ဥပဋ္ဌာတိ။
သုတ္တနိ၊ ဋီ၊ ၁။ ၂၉။ (-ထေရီ၊ ဋီ၊ ၁။ ၁၁၁။)
ကိကိရာဇ-လည်း ကြည့်။

ကိကိနာမ (တိ) [ကိကိ+နာမ] ကိကိအမည်ရှိ
သော(မင်း)။ တဿ ကိကိ နာမ ကာသိက-
ရာဇာ အဂ္ဂပဋ္ဌာကော အဟောသိ။ အံ၊ ဋီ၊ ၂။
၁၈၄။ (-ထေရီ၊ ဋီ၊ ၁။ ၁၉၀။)

ကိကိဗြဟ္မဒတ္တ (ပ) [ကိကိ+ဗြဟ္မဒတ္တ] ကိကိ
ဗြဟ္မဒတ်မင်း။ တဿ ပုတ္တော ကိကိဗြဟ္မ-
ဒတ္တော နာမ ဟုတွာ ရဇ္ဇံ ကာရေန္တော။
ထေရီ၊ ဋီ၊ ၁။ ၁၉၀။

ကိကိရာဇ (ပ) [ကိကိ+ရာဇ] ကိကိမင်း။ (ဤ
မင်းသည် ကဿပဘုရားရှင်လက်ထက်ကာသိ-
ကတိုင်း ဗာရာဏသီပြည်တွင် အုပ်ချုပ်စိုးစံခဲ့
သူ ဖြစ်သည် (ဒီ၊ ၂။ ၇။ အံ၊ ဋီ၊ ၂။ ၁၈၄။ ထေရီ၊
ဋီ၊ ၁။ ၁၉၀။)။ ကဿပဘုရားရှင်၏ တရားတော်
ကို နာယူပြီးလျှင် ဘုရားရှင်နှင့်တကွ နောက်
ပါသံဃာများကို နန်းတော်၌ ဆွမ်းကပ်လှူ
၍ ဘုရားရှင်အား ဗာရာဏသီ၌ ဝါဆိုရန်
လျှောက်ထား၏။ သို့သော် ဝေဂဋီမံ ယဇ္ဇိ-
ကာရ၏ လျှောက်ထားချက်ကို လက်ခံပြီးဖြစ်
သဖြင့် ဘုရားရှင်က ကိကိမင်း၏လျှောက်ထား
ချက်ကို ငြင်းဆိုပယ်မြစ်တော်မူသည်။ မင်းကြီး
သည် မိမိလျှောက်ထားချက်ကို ဘုရားသခင်
က ငြင်းဆို ပယ်မြစ်တော်မူသဖြင့် ပဌမသော်
စိတ်မကောင်းရှာချေ။ ဘုရားရှင်က ယဇ္ဇိကာ-
ရ၏ ပါရမီဉာဏ် ရင့်သန်နေပြီဖြစ်ကြောင်းကို
မိန့်တော်မူသောအခါ ဝမ်းမြောက်စွာ လက်ခံ
သည့်ပြင် လည်းအစီး ငါးရာတိုက်ခန့် စားနပ်
ရိက္ခာများကို ယဇ္ဇိကာရထံ လက်ဆောင်အ
ဖြစ် ပို့စေ၏။ သို့သော် ယဇ္ဇိကာရက လက်
ဆောင်ပစ္စည်းများကို လက်မခံချေ (မ၊ ၂။
၂၄၀-၂၄၄)။ မင်းကြီးအား ဥရုစ္ဆဒါမည်သော

သမီးတယောက်ရှိ၏။ သူမသည် ကဿပဘုရား
၏ အဂ္ဂသာဝကတပါးကို ဆွမ်းကပ်လှူ၍
ဆွမ်းအနုမောဒနာတရား နာယူစဉ်ပင် သော-
တာပန် ဖြစ်၏ (မ၊ ဋီ၊ ၂။ ၁၆-၇)။ ဖခင်
ကိကိမင်းကြီး သောတာပန်တည်သောနေ့၌
ပင် ဥရုစ္ဆဒါသည် ရဟန္တာအဖြစ်သို့ ရောက်
သည်။ ထိုအခါ သူမ၏အသက်သည် ၁၆-နှစ်
သာ ရှိသေး၏ (ဇာ၊ ဋီ၊ ၇။ ၂၄၃)။

ကိကိမင်းကြီးမှာ အခြားသမီး ၇-ယောက်
လည်း ရှိသေး၏။ ၎င်းတို့ကား— (၁)
ခေမာထေရီအလောင်း သမဏီ (အပါ၊ ၂။
၂၂၄)။ (၂) ဥပ္ပလဝဏ်အလောင်း သမဏ-
ဂုတ္တာ (အပါ၊ ၂။ ၂၃၃)။ (၃) ပဋ္ဌာစာရာ
အလောင်း ဘိက္ခုနီ (အပါ၊ ၂။ ၂၃၇)။ (၄)
ကုဏ္ဍလကေသာအလောင်း ဘိက္ခုဒါယိကာ
(အပါ၊ ၂။ ၂၄၁)။ (၅) ကိသာဂေါတမီ
အလောင်း ဓမ္မာ (အပါ၊ ၂။ ၂၄၅)။ (၆)
ဓမ္မဒိန္နာအလောင်း သုဓမ္မာ (အပါ၊ ၂။ ၂၄၈)။
(၇) ဝိသာခါအလောင်း သံဃဒါယိကာတို့
ဖြစ်ကြသည် (အပါ၊ ၂။ ၂၂၄၊ ၂၃၃၊ ၂၃၇၊ ၂၄၁၊
၂၄၅၊ ၂၄၉)။ အံ၊ ဋီ၊ ၁။ ၁၁၁။ ဇာ၊ ဋီ၊ ၇။ ၂၄၃-
၌ကား (၁) ခေမာထေရီအလောင်း သမဏီ။
(၂) ဥပ္ပလဝဏ်အလောင်း သမဏဂုတ္တာ။
(၃) ပဋ္ဌာစာရာအလောင်း ဘိက္ခုနီ။ (၄)
ကိသာဂေါတမီအလောင်း ဘိက္ခုဒါယိကာ။
(၅) ဓမ္မဒိန္နာအလောင်း ဓမ္မာ။ (၆)
မဟာမာယာအလောင်း သုဓမ္မာ။ (၇) ဝိသာ-
ခါအလောင်း သံဃဒါယိ (=သံဃဒါယိကာ)
တို့ ဖြစ်ကြသည်ဟု ဆို၏။

၎င်းမင်းကြီးအား ပုထုဝိန္ဒ (=ပထဝိန္ဒရ၊
သုတ္တနိ၊ ဋီ၊ ၁။ ၁၉၃) မည်သော သားတော်
တယောက်လည်း ရှိသည်။ (ထေရီ၊ ဋီ၊ ၁။
၁၉၀။) ကိကိမင်းကြီးသည် ကဿပဘုရား၏
ပစ္စည်းလေးပါး ဒါယကာ (သုတ္တနိ၊ ဋီ၊ ၁။
၂၉၉)။ မြတ်သောအလုပ်အကျွေး (အံ၊ ဋီ၊ ၂။
၁၈၄) ဖြစ်သည်။ ကဿပဘုရားရှင် ပရိနိဗ္ဗာန်

ပြုပြီးနောက် ဘုရားရှင်၏ ဓာတ်တော်ကို
ဌာပနာ၍ တယူဇနာမြင့်သော စေတီတဆူ
တည်ကြသည်။ ၎င်းစေတီ၌ တံခါး ၄-ပေါက်
ရှိ၏။ တပေါက်လျှင် တဂါဝုတ် (၁-လိပ်)
ကျယ်သည်။ ကိကိမင်းကြီးသည် တံခါး တ
ပေါက်ကို တာဝန်ယူ လှူဒါန်းသည်။ ကျန်
တံခါး ၃-ပေါက်ကို သားတော် စစ်သူကြီး မြို့
သူ မြို့သားများက အသီးအသီး တာဝန်ယူ
လှူဒါန်းကြသည်။ (သုတ္တနိ၊ ၄၊ ၁၁၂၃)။
မင်းကြီးနှင့် မြို့သူမြို့သားများသည် ၎င်းစေတီ
အား ပန်းများဖြင့် နေ့စဉ် ပူဇော်ကြ၏။ ထို့
ကြောင့် ပန်းများသည် ရွားကုန်အဖြစ်သို့
ရောက်ကာ ပန်းဈေးမှာလည်း အဆမတန်
တက်ခဲ့ဘူးလေသည်။ (ဝိမာန၊ ၄၊ ၂၃၅)။

ကိကိသကုဏ (ပု) [ကိကိ+သကုဏ] တိတိတူး
ငှက်။ အထ အန္တရာမဂ္ဂေ ကိကိသကုဏော
ဝိရဝိ။ ဇာ၊ ၄၊ ၂၊ ၃၁၆။

ကိကိသကုဏိကာ (ထိ) [ကိကိ+သကုဏိကာ]
တိဘီးတူးငှက်မ။ ကိကိဝ အဏ္ဏန္တိ ကိကိသ-
ကုဏိကာ ဝိယ အတ္တနော အဏ္ဏံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၄၊
၁၊ ၆၅။ ကိကိ (၁) လည်း ကြည့်။

ကိကိသကုဏိ (ထိ) [ကိကိ+သကုဏိ] တိတိတူး
ငှက်မ။ ကိကိ (၁) ကြည့်။

ကိကိသဒ္ဓ (ပု) [ကိကိ+သဒ္ဓ] တိတိတူးသံ။
အဗ္ဗ အန္တရာမဂ္ဂေ ကိကိသဒ္ဓ သုတော မဟာ-
ဇနော “မာ သဒ္ဓမကာသိ၊ မာ သဒ္ဓမကာသိ”-
တိ ကဏ္ဍေ ပိဒဟိ။ ဇာ၊ ၄၊ ၂၊ ၃၁၆။

ကိကိဏိကဇာလ (န) [ကိကိဏိကာ + ဇာလ]
ရွှေချူကွန်ရက်။ အောက်ပုဒ်-ကြည့်။

ကိကိဏိကသဒ္ဓ (ပု) [ကိကိဏိကာ + သဒ္ဓ] (၁)
ချူသံ၊ ဆည်းလည်းသံ၊ ရွှေချူကွန်ရက်သံ။
(၂) ကြေးခွက်သံ။ သေယျထာပိ နာမ ကိကိ-
ဏိကသဒ္ဓေါ။ ဝိ၊ ၁၊ ၅၁။ (၁) ကိကိဏိက-
သဒ္ဓေါတိ ကိကိဏိကဇာလဿ သဒ္ဓေါ။ ဝိ၊ ၄၊
၁၊ ၂၅၀။ (၂) မဟာအဋ္ဌကထာယံ ပန “ကိကိ-

ဏိကာတိ ကံသဘာဇနံ၊ တသ္မာ ယထာ
အဘိဟတဿ ကံသဘာဇနဿ သဒ္ဓေါ၊ ဝေ-
မဿာ ဝါတပ္ပဟတဿ သဒ္ဓေါ အဟောသိ”-
တိ ဝုတ္တံ။ ဝိ၊ ၄၊ ၁၊ ၂၅၀။

ကိကိဏိပုပ္ဖ (န) [ကိကိဏိ+ပုပ္ဖ] ဆည်းလည်း
(ဆွဲလဲ)ပန်း၊ ခေါင်းလောင်းပန်း။ တိကိ
ကိကိဏိပုပ္ဖါနိ၊ ဩစိနိတောနဟံ တဒါ။ အပ၊
၁၊ ၃၂၀။

ကိကိဏိပုပ္ဖိယ (ပု) [ကိကိဏိပုပ္ဖ+ဣယ] ကိကိ-
ဏိပုပ္ဖိယ မထေရ်၊ ဆွဲလဲပန်း လှူခဲ့သော
မထေရ်။ (ဤမထေရ်သည် ဝိပဿီ မြတ်စွာ
ဘုရားအား ဆွဲလဲပန်းကို လှူဒါန်းခဲ့သည်။
ထို့ကောင်းမှုကြောင့် ၉၁-ကမ္ဘာတိုင်တိုင် ဒုဂ္ဂ-
တိဘဝသို့ မရောက်ခဲ့ပေ။ ဤကမ္ဘာမှ ပြန်၍
ရေတုက်သော် ၂၇-ကမ္ဘာထက်၌ ဘိမရထ
မည်သော စကြာမင်းဖြစ်ခဲ့ဘူးသည်။ ဤဂေါ-
တမဘုရားရှင် လက်ထက်၌ ပဋိသမ္ဘိဒါပတ္တ-
ရဟန္တာ အဖြစ်သို့ ရောက်သည်။ အပ၊ ၁။
၂၂၀။)

ကိကိဏိ (ကိ*ကိဏိ) (ထိ) [ကိ*+ကဏ+အ+
ဤ။ ကိ* ကုဗ္ဗိတံ ကဏတိတိ ကိ*ကဏိ၊
နဒါဒိ။ ကိ*ကိဏိတိပိ ပါဠိန္တရံ၊ တဒါ ယဒါဒိ။
ဓာနံ၊ ၄၊ ၂၂၆။ ကဏ+အ+ဤ။ ကဏ-ဣတိ
ဒဏ္ဍကော ဓာတု သဒ္ဓတ္ထော။ တဿ ဒွိတ္တံ
အဿ ဣတ္တံ နိဂ္ဂဟိတာဂမော စ။ သူစိ။ ၂၊ ၁။
(ဓာနံ၊ သျ၊ သစ်၊ ဟောင်း)။ ဆည်းလည်း=
ဆွဲလဲ (တောင်ပေါက်၊ ဓာနံ၊ သျ)။ ကိကိဏိ
ခဒ္ဓသဏိကာ။ ဓာနံ။ ၂၂၆။ ကိကိဏိကာ-လည်း
ကြည့်။

ကိကိရ (ပု) [ကိ*+ကရ+အ။ ကိဉ္စိ ကရေတိတိ
ကိကိရော၊ “အဟမဇ္ဇေ ကိ* ကရိဿာမိ”တိ
ဘတ္တု ကတ္တဗ္ဗကိစ္စယာစနတ္တာ ဝါ ကိကိရော။
ဓာနံ၊ ၄၊ ၂၊ ၁၄။ ကျွန်၊ ကိကိရ။ ယေ ဟိ
“ကိ* ကရမိ ဘဒ္ဒန္တေ”တိ သာမိကဿ
ဝသေ ဝတ္တန္တိ။ ဒီ၊ ၄၊ ၂၊ ၁၆၀။

ကိကာရ (ပု) [ကိ + ကရ + က] အဘယ်အမှုကို ပြုရအံ့နည်း။ အောက်ပုဒ်-ကြည့်။ ကိကာရ-လည်း ကြည့်။

ကိကာရပု(ပု)ဋိဿာဝိ (တိ) [ကိ + ကာရ + ပဋိ-ဿာဝိ။ ထိ-ဋ္ဌိ ကိကာရပဋိဿာဝိနိ] အဘယ် အမှုကို ပြုရအံ့နည်းဟု ရှေးရှုနားထောင်စေ တတ်သော၊ ဘာလုပ်ပေးရမလဲဟု ပြောကြား တတ်သော။ “ကိ ကရေမိ၊ ကိ ကရေ-မိ” တိ ဝေ ကိကာရမေဝ ပဋိဿာဏန္တော ဝိယ စရတိတိ ကိကာရပဋိဿာဝိ။ ဝိမတိ၊ ၁၁၂။ ကိကာရပဋိဿာဝိဘာဝေ နံ ဌပေတွာ ဒဿာ-မိ။ ဝိဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၉၅။ (- မဋ္ဌ၊ ၄။ ၁၅၇။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁၄၃။ ကဒါ၊ ၁။ ၁၉၈။) ကိ ကရဏန္တိ ပဋိဿာဝေတိတိ ကိကာရပဋိဿာဝိနိ။ မဋ္ဌ၊ ၃။ ၂၇၈။

ကိကိဏိကဇာလ (န) [ကိကိဏိကာ + ဇာလ] ရွှေ ချူကွန်ရက်။ ဓမ္မော အာနန္ဒ ပါသာဒေါ ဒ္ဒိဟိ ကိကိဏိကဇာလေဟိ ပရိက္ခိတ္တော အ-ဟောသိ။ ဒီ၊ ၂။ ၁၄၉။ အောက်ပုဒ်လည်း ကြည့်။

ကိကိဏိကဇာလကပ္ပိတ (တိ) [ကိကိဏိဇာလ + ကပ္ပိတ] စီရင်အပ် - တပ်ဆင်အပ် - သောရွှေ ချူကွန်ရက်ရှိသော၊ ရွှေချူကွန်ရက် တပ်ဆင် ထားသော။ ကိကိဏိကဇာလကပ္ပိတ (ဝိမာန။ ၁၀၅)န္တိ ကပ္ပိတကိကိဏိကဇာလံ။ ဝိမာန၊ ၄။ ၂၈၄။

ကိကိဏိကာ (ထိ) [ကဏ + ကိကာ + အာ] (၁) ခေါင်းလောင်း။ (မောက်၊ သျှ-ဋ္ဌိ ချူ။ ရွှေဥ-မင်၊ သျှ-ဋ္ဌိ ဆည်းလည်း။) (၂) ကြေးစည်။ (၃) ကြေးခွက်။ (၁) သောဝဏ္ဏမယဿ ဇာလဿ ရူပိယမယာ ကိကိဏိကာ အဟောသံ။ ဒီ၊ ၂။ ၁၄၉။ ကိကိဏိကာ-လည်းကြည့်။ (၂) ကိကိဏိကာယော (ဇာ၊ ၁။ ၃၀၃)တိ မဟာ-ရာဇ...ကံသတာဠေ ဂဟေတွာ ဝါဒေန္တာ ဂါ-ယန္တာ ဂစ္ဆန္တိ။ ဇာ၊ ၄။ ၃၆၆။ (၃) ကိကိ-ဏိကသဒ္ဒ (၂) ကြည့်။

ကိစ္စ (ပု၊ န) [ကရ + ရိစ္စ။ ကတ္တဗ္ဗံ ကိစ္စံ၊ ကရဏိယံ ကိစ္စံ။ ကစ္စည်း။ ၅၄၂။ ရှု၊ ၅၇၈။ နိတိ၊ သုတ္တ။ ၁၂၇။ ကရ + ယ။ မောက်၊ ပဋိကာ၊ ၅။ ၃၁။ (ကွဘျ-သံ)] (ပု) (၁) ကိစ္စ ပစ္စည်း (သဒ္ဓါဝေါဟာရ)။ (န) (၂) အ ကြောင်း။ (၃) ကိစ္စာဓိကရုဏ်း (ဝိနည်း ဝေါဟာရ)။ (တိ) (၄) ပြုလုပ်ဖွယ်တဝန်၊ ပြုသင့်ပြုထိုက်သောအရာ၊ အမှုကိစ္စ။ (ပု) (၁) တေ ကိစ္စာ။ ယေ ပစ္စယာ တဗ္ဗာဒယော ရိစ္စန္တော၊ တေ ကိစ္စသညာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ကစ္စည်း။ ၅၄၅။ (န) (၂) တေသံ ဘန္တေ ဒါရူနံ ကိစ္စာ။ ဝိ၊ ၁။ ၅၃။ ဒါရူနံ ကိစ္စာတိ ဒါရူနံ ကာရဏာ။ ဝိ၊ ၁။ ၂၅၅။ (၃) ကိစ္စံ ကေန သမ္ပတိ။ ဝိ၊ ၅။ ၂၆၁။ ကိစ္စံ ကေနာတိ ကိစ္စာဓိကရုဏ် ကေန သမထေန သမ္ပတိ။ ဝိ၊ ၄။ ၁၉၀။ ကိစ္စာဓိကရုဏ်-လည်း ကြည့်။ (တိ) (၄) အဇ္ဇေဝ ကိစ္စမာတပုံ၊ ကော ဇညာ မရဏံ သုဝေ။ မဉ္ဇ၊ ၂၂၆။ ဇာ၊ ၂။ ၁၅၉။ ဇာ၊ ၄။ ၁၉၂။ (- အံ၊ ၁။ ၃၀၈၊ ၃၇၈။ အံ၊ ၂။ ၃၇။ ဓမ္မ၊ ၅၅။ ဇာ၊ ၁။ ၃၆၉။ ဝိ၊ ၁။ ၉။ ဝိ၊ ၄။ ၁၉၇။ ဒီ၊ ၁။ ၂၁။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၃၉၁။ ဒီ၊ ၄။ ၃။ ၆၇။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၁၇။ သံ၊ ၄။ ၃။ ၁၁၅။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၃၇၈၊ ၄၀၃။ ထေရ၊ ၄။ ၂။ ၄၉။) အဇ္ဇေဝ ကိစ္စမာတပုန္တိ ကိလေသာနံ အာ-တာပနပရိတာပနေန အာတပုန္တိ လဒ္ဓနာမံ ဝိရိယံ အဇ္ဇေဝ ကာတဗ္ဗံ။ မဋ္ဌ၊ ၄။ ၁၇၀။ ကိစ္စန္တိ ကာတဗ္ဗံ။ ဇာ၊ ၄။ ၁၉၂။ (- အံ၊ ၄။ ၂။ ၅၀၊ ၃၁၃။ အံ၊ ၄။ ၃။ ၂။ ၁။ ဓမ္မဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၇၂။ ဥဒါန၊ ၄။ ၁၀၂။ ဇာ၊ ၄။ ၅။ ၃၃။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ၅၈။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၄၈၇။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၂။ ၁၉၄။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၃၄၄။ ဒီ၊ ၄။ ၃။ ၆၇။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၂။ ၆၄။) ကိစ္စော ဝါ(ဇာ၊ ၁။ ၃၇၆)တိ အဝ-သေသဇနေဟိ ရညော စရိတော ဓမ္မော ကိစ္စော ကရဏိယတရေ။ ဇာ၊ ၄။ ၅။ ၅၈။ ကရဏိယ-လည်း ကြည့်။

ကိစ္စကရ (တိ) [ကိစ္စ+ကရ+အ] အမှုကိစ္စကို-
ပြုလေ့ရှိသော-ပြုတတ်သောသူ။ မာတာ-
ပိတု ကိစ္စကရော၊ ပုတ္တဒါရဟိတော သဒါ။
အံ၊ ၂။ ၆၉။ (-အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၂၂။ သုတ္တနိ၊ ၄။
၂။ ၆၇။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၁၂၄။ ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၁၂၂။ မ၊ ၄။
၂။ ၁၅၃။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၃၇၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၄။ ၂။ ၉၄။)
ကိစ္စကရေတိ ဥပ္ပန္နာနံ ကိစ္စာနံ ကာရကော။
အံ၊ ၄။ ၂။ ၂၉။

ကိစ္စကရဏ (န) [ကိစ္စ+ကရဏ] အမှုကိစ္စကိုပြု
ခြင်း။ ခဏာသဝဿ ကိစ္စကရဏန္တိပိ နဝ
လောကုတ္တရဓမ္မာတိပိ ဝတ္တု ဝဋ္ဋတိ။ သံ၊ ၄။
၂။ ၆၆။ (-ဥဒါန၊ ၄။ ၁၈၁။ သာရတ္ထ၊ ၃။
၁၇၀။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၁၃၂။ မ၊ ၄။ ၁။ ၁၆၂။ မူလ၊ ၄။
၁။ ၁၄၄။ အနု၊ ၄။ ၂။ ၉၆။) ကိစ္စကရဏန္တိပိ
ဝတ္တု ဝဋ္ဋတိ သဗ္ဗသော ဝေဒနာဒိနံ ပဋိက္ခေပ-
ဘာဝတော။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၈၃။

ကိစ္စကရဏကာလ (ပု) [ကိစ္စကရဏ+ကာလ]
အမှုကိစ္စကို ပြုလုပ်သောအခါ။ တေ ပန ဒေဝ-
ပုတ္တာ ဝေ ကိစ္စကရဏကာလေ ဝါဟရူ-
ပေန အတ္တာနံ ဒဿေန္တိ။ ဝိမာန၊ ၄။ ၁၃။

ကိစ္စကရဏကာလဒဿန (န) [ကိစ္စကရဏကာ-
လ+ဒဿန] အမှုကိစ္စပြုလုပ်အပ်သော အခါ
ကာလကို- ပြခြင်း - ပြကြောင်း ဖြစ်သော
ပုဒ်။ နိသိထေတိ ကိစ္စကရဏကာလဒဿနံ။
ထေရ၊ ၄။ ၁။ ၄၃။

ကိစ္စကရဏဌာနဘေဒ (ပု) [ကိစ္စကရဏ+ဌာန+
ဘေဒ] အမှုကိစ္စပြုရာဌာနအထူး။ ဧတေ စ
ကိစ္စကရဏဌာနဘေဒေန ကိစ္စဝတိ အဝိဇ္ဇာ
ဘိန္နိတော ဒဿိတာ။ အနု၊ ၄။ ၂။ ၁၀၉။

ကိစ္စကရဏပညတ္တိ (ထိ) [ကိစ္စကရဏ+ပညတ္တိ]
အမှုကိစ္စ ပြခြင်းကို အပြားအားဖြင့် သိ
စေခြင်း။ အပ္ပတိဋ္ဌ အနာယူဟန္တိ ဧတေ
ပတိဋ္ဌ အနာယူဟန္တိ ကိလေသာနံ ကိစ္စကရဏ-
ပညတ္တိ။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၅၇။

ကိစ္စကရဏဘာဝ (ပု) [ကိစ္စကရဏ+အဘာဝ]
အမှုကိစ္စပြုခြင်း၏ မရှိခြင်း။ တတ္ထ ကိစ္စကရ-
ဏဘာဝတောတိ ဒဠဗ္ဗံ။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၃၄၂။

ကိစ္စကာရက (တိ) [ကိစ္စ+ကာရက။ ထိန္ဒ
ကိစ္စကာရိကာ] အမှုကိစ္စကို-ပြုတတ်-ပြီး
စေတတ်-သောသူ။ ဆဝါလာတံ ယထာ
ကဋ္ဌံ န ကုစိ ကိစ္စကာရကံ။ အပါ၊ ၁။ ၇၄။
ထေရ၊ ၄။ ၁။ ၂၃။ (-ဇာ၊ ၄။ ၂။ ၁၈၉။) အကာ-
လိကာတိ န ကာလန္တရေ ကိစ္စကာရိကာ။
အံ၊ ၄။ ၂။ ၂၀၃။ (-ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၃၆၉။ သီ၊ ၄။ သစ်၊
၂။ ၃၈၀။)

ကိစ္စကာရကသမာပတ္တိ (ထိ) [ကိစ္စကာရက+
သမာပတ္တိ] အမှုကိစ္စကို- ပြုတတ်-ပြီးစေ
တတ်-သော သမာပတ်။ ကသ္မာ? လောကိ-
ယာနံ ကိစ္စကာရကသမာပတ္တိနံ (ကိစ္စကာရိ-
ကသမာပတ္တိနံ။ သျှာ။ မူကံ။) အဂ္ဂတ္တာ။ ဒီ၊ ၄။
၁။ ၃၀၇။ (-သီ၊ ၄။ သစ်၊ ၂။ ၃၈၀။)

ကိစ္စကာရိ (တိ) [ကိစ္စ+ကရ+ဏိ] ပြုအပ်-
ပြုသင့်-ပြုထိုက်-သည်ကို - ပြုလေ့ရှိသော
-ပြုတတ်သော၊ အမှုကိစ္စကို ပြုတတ်သော၊
သူ။ အပိ န သော ပုရိသော ဝေကာရိ
တသ္မိံ ကုလ္လေ ကိစ္စကာရိ အဿ။ မ၊ ၁။ ၁၈၈။
(-အံ၊ ၂။ ၃၈၆။ ထေရ၊ ၄။ ၂။ ၁။ ၃၃၀။
ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၄။ ၂။ ၁။ ၄၂။ သုတ္တနိ၊ ၄။ ၁။ ၁၃၂။ ဒီ၊ ၄။
၂။ ၇၉။ မ၊ ၄။ ၁။ ၃၃၀။ မ၊ ၄။ ၂။ ၂၆၀။ မ၊ ၄။ ၃။
၃၉၆။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၁၇၉။) ကိစ္စကာရိတိ ပတ္တ-
ကာရိ ယုတ္တကာရိ၊ ပတိရူပကာရိတိ အတ္ထော။
မ၊ ၄။ ၂။ ၁၅။ ကိစ္စကာရိ ကတ္တဗ္ဗကာရိ အဿ။
ထေရ၊ ၄။ ၂။ ၂၇၄။ (-ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၄။ ၁။ ၇၄။)

ကိစ္စကာလ (ပု) [ကိစ္စ+ကာလ] အမှုကိစ္စကို
ပြုသောအခါ။ အနာဂတံ ပဋိကယိဓာထ
ကိစ္စံ “မာ မံ ကိစ္စံ ကိစ္စကာလေ ဗျဓေသိ”။
ဇာ၊ ၁။ ၂၄၅။ (-ဇာ၊ ၄။ ၄။ ၁၆၈။)

ကိစ္စကွဏ (ပု) [ကိစ္စ+ခဏ] ပြုဆဲခဏ။ အတ္တ-
နော ဝါ ကိစ္စကွဏေ ပစ္စုပ္ပန္နာ။ ဣတိဝုတ်၊
၄။၂၀၀။

ကိစ္စသနတာ (ထိ) [ကိစ္စသန+တာ] ကိစ္စအား
ဖြင့် တခဲနက်၏အဖြစ်။ (စိတ်တခု၌ စေတ-
သိက်ပေါင်း များစွာ ယှဉ်၏။ ထိုသို့ယှဉ်ရာ၌
ဤကား ဖဿကိစ္စ၊ ဤကား ဝေဒနာကိစ္စ
စသည်ဖြင့် သိနိုင်ရန် ခဲယဉ်းသည်။ ထို့ကြောင့်
ကိစ္စအားဖြင့် တခဲနက် တစုတပေါင်းတည်း
ကဲ့သို့ ထင်ရသည်။) ဒုဗ္ဗိညေယျကိစ္စဘေဒ-
ဝသေန ကေဘူတာနမိဝ ပဝတ္တိ ကိစ္စသန-
တာတိ ယောဇနာ။ အနုဋီ၊ ၁။၆၇။

ကိစ္စဇာတ (တိ) [ကိစ္စ+ဇာတ] ဖြစ်ပေါ်သော
အမှုကိစ္စရှိသော၊ အမှုကိစ္စဖြစ်ပေါ်သော၊ သူ။
ကိစ္စဇာတာ (သံ၊ ၄။၁။၃၁၅)တိ ဝိပကတ-
ဘာဝေန သဉ္စာတကိစ္စာ။ သံ၊ ၄။၁။၃၃၅။

ကိစ္စဇာတိ (ထိ) [ကိစ္စ+ဇာတိ] ဖုံးလွှမ်းခြင်း
ကိစ္စ၊ ဖြစ်ရာအရပ်။ ကိစ္စဇာတိတော (မူလဋီ၊
၂။၉၂)တိ ပဋိစ္စသန္တကိစ္စတော၊ ဥပ္ပဇနဋ္ဌာန-
တော စ။ အနုဋီ၊ ၂။၉၉။

ကိစ္စဇာတိလက္ခဏ (န) [ကိစ္စဇာတိ+လက္ခဏ] ဖုံး
လွှမ်းခြင်းကိစ္စ၊ ဖြစ်ရာအရပ် မှတ်ကြောင်း
လက္ခဏာ။ အယံ “ဒုက္ခေ ဉာဏ” နှိုအာဒိနာ
ကိစ္စဇာတိလက္ခဏေဟိ ဝုတ္တော အဝိဇ္ဇာယ
အဝိသေသော။ နေတ္တိ၊ ၄။၈၃။

ကိစ္စဉာဏ (န) [ကိစ္စ+ဉာဏ] ပြုသင့်သောကိစ္စကို
သိသောဉာဏ်၊ ကိစ္စဉာဏ်။ (သစ္စာလေးပါး
တို့၌ ဤကား သိအပ်သောတရား၊ ဤကား
ပယ်အပ်သောတရား၊ ဤကား မျက်မှောက်
ပြုအပ်သောတရား၊ ဤကား ပွားများအပ်
သောတရားဟု ပြုသင့်သောကိစ္စကို သိသော
ဉာဏ်ဖြစ်သည်။) တေသုယေဝ “ပရိညေယျံ
ပဟာတဗ္ဗံ သစ္စိကာဟဗ္ဗံ ဘာဝေတဗ္ဗ” နှို
ဝေံ ကတ္တဗ္ဗကိစ္စဇာနနဉာဏံ ကိစ္စဉာဏံ နာမ။

ပဋိသံ၊ ၄။၂။၂၁၇။ သာရတ္ထ၊ ၃။၁၇၉၊ ၁၈၀။
ဝိမတိ၊ ၂။၉၁။ (-သံ၊ ၄။၁။၃၂၈။)

ကိစ္စဋ္ဌ (တိ) [ကိစ္စ+အတ္တ] ကိစ္စအနက်ရှိသော။
ဣမသ္မိမ္မိ သုတ္တေ ကိစ္စဋ္ဌေနဝ ရသေန သဗ္ဗန္ဓ-
နရသောတိ သိဒ္ဓေါ ဟောတိ။ အဘိ၊ ၄။၁။
၁၅၂။ မဟာနိ၊ ၄။၁၄၂။ (-ပဋိသံ၊ ၄။၁။၁၅။
ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။၉။)

ကိစ္စတ္တယသိဒ္ဓိ (ထိ) [ကိစ္စတ္တယ + သိဒ္ဓိ] ကိစ္စ
သုံးပါး၏ပြီးခြင်း။ တံသိဒ္ဓိယန္တိ ကိစ္စတ္တယ-
သိဒ္ဓိယံ။ အနုဋီ၊ ၂။၇၆။

ကိစ္စတ္တ (ပု) [ကိစ္စ+အတ္တ] (၁) ကိစ္စအနက်။
(တိ) (၂) ကိစ္စအနက်ရှိသော။ (၁)
“အတ္တော မေ ဂဟပတိ ဟိရညသုဝဏ္ဏေနာ”-
တိအာဒိသု ကိစ္စတ္တေ။ သုတ္တနိ၊ ၄။၁။၂၃၀။
(တိ) (၂) တေနေ ကိစ္စတ္တော ရသော
ဝုတ္တော ဟောတိ။ အနုဋီ၊ ၁။၁၂၈။

ကိစ္စဒဿန (န) [ကိစ္စ+ဒဿန] အမှုကိစ္စကို
ပြခြင်း။ တတ္ထ ဥက္ကဋ္ဌာယ ပရိညာယ ကိစ္စ-
ဒဿနဝသေန အတ္တ ဒဿေန္တော။ သံ၊ ၄။၂။
၂၅၇။ (-အနုဋီ၊ ၁။၈။)

ကိစ္စဒဿနမုခ (န) [ကိစ္စဒဿန+မုခ] အမှုကိစ္စ
ပြခြင်းကို အရင်းမူခြင်း။ ကိစ္စဒဿနမုခေန
တာ သဗ္ဗာပိ ဒဿေန္တော .... အာဒိမာဟ။
ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၄။၄၃၀။

ကိစ္စဒွယ (န) [ကိစ္စ+ဒွယ] ကိစ္စ ၂-ပါး။ ကိစ္စ-
ဒွယံ သာဓေယမာနာနိ ပဝတ္တန္တိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။
၁၈၀။

ကိစ္စနာနတ္တ (န) [ကိစ္စ+နာနတ္တ] အဗျယဖြစ်
သော-နာနာ၊ နာန-သဒ္ဓါတို့ ရှိသေး၏။ သုစိ။
၃၂၆။] ကိစ္စထူး၏အဖြစ်။ ကေမေဝ ဝိရိယံ
ကိစ္စနာနတ္တေန စတုသု ဌာနေသု အာဂတံ။
မဟာနိ၊ ၄။၁၇။ (-ပဋိသံ၊ ၄။၂။၂၁၉။ မူလဋီ၊
၂။၅၆။)

ကိစ္စနိဋ္ဌာန (ပု) [ကိစ္စ + နိဋ္ဌာန] အမှုကိစ္စ၏ပြီးဆုံးခြင်း၊ တာဝန်ပြီးဆုံးခြင်း။ ကိစ္စဝေါသာန-ကြည့်။

ကိစ္စနိဋ္ဌေသ (ပု) [ကိစ္စ + နိဋ္ဌေသ] ကိစ္စကို ညွှန်ကြောင်းသဒ္ဒါ။ (ခဏ္ဍိစုံ၊ ပါလိစုံ၊ ဝလိတ္တစ-တာ၊ သုံးပုဒ်သည်ကာလလွန်သောအခါဇရာ၏ကိစ္စ (အလုပ်)ကို ညွှန်ပြနေသော သဒ္ဒါစုများဟု ဆိုလိုသည်။) ခဏ္ဍိစုံအာဒယောတယော ကာလာတိက္ကမေ ကိစ္စနိဋ္ဌေသာ။ သံ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၁။ ပဋိသံ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၄၀။ စူဠနိ၊ ဌ၊ ၁၅။

ကိစ္စန္တရ (န) [ကိစ္စ + အန္တရ] ကိစ္စအထူး၊ ကိစ္စတပါး။ တံ ကေ ကိစ္စန္တရံ ဒဿေတုံ ဝုတ္တံ။ သံ၊ ဌ၊ ၃။ ၁၅။ (-မ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၉၂။ သံ၊ ဌ၊ ၂။ ၃၉၅။)

ကိစ္စနိပ္ပတ္တိ (ထိ) [ကိစ္စ + နိပ္ပတ္တိ] အမှုကိစ္စ၏ပြီးဆုံးခြင်း၊ တာဝန်ပြီးဆုံးခြင်း။ ရာဂါ စိတ္တံ ဝိမုတ္တန္တိ အာဒိတိ မဂ္ဂဿ ကိစ္စနိပ္ပတ္တိ ကထိတာ။ ဒီ၊ ဌ၊ ၃။ ၂၃၅။ (-မ၊ ဌ၊ ၁။ ၇၇။ အံ၊ ဌ၊ ၁။ ၂၁၅။ အဘိ၊ ဌ၊ ၁။ ၃၉၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၁၄၄။ ဥဒါန၊ ဌ၊ ၆၃။ ထေရ၊ ဌ၊ ၁။ ၅၀။ ဒီ၊ ဌ၊ ၃။ ၂၃၃။)

ကိစ္စနိပ္ပါဒန (န) [ကိစ္စ + နိပ္ပါဒန] အမှုကိစ္စကို ပြီးဆုံးစေခြင်း၊ တာဝန်ပြီးဆုံးစေခြင်း။ သဒ္ဓါ-ပုဗ္ဗင်္ဂမာနံ သမာဓိဝိရိယပညာနံ ယထာသကံ ကိစ္စနိပ္ပါဒနေန သဟာယဘာဝံ အာပန္နတ္တာ။ ဥဒါန၊ ဌ၊ ၁၇၁။

ကိစ္စန္တရပသင်္ဂ (ပု) [ကိစ္စန္တရ + ပသင်္ဂ] ကိစ္စ-အထူး - တပါး - ဌ - လင်းပါးခြင်း - ယုံမှားရှိခြင်း။ ကိစ္စန္တရပသင်္ဂေန ကထာဝိစ္ဆန္တနံ ဝိက္ခေပေါ။ အနု၊ ဌ၊ ၃။ ၆၂။

ကိစ္စန္တရပသုတ (တိ) [ကိစ္စန္တရ + ပသုတ] ကိစ္စ - အထူး - တပါး - ဌ - လေ့ကျက် - အားထုတ် - သော၊ သူ။ ပဗ္ဗဇိတာ စ ကိစ္စန္တရ-ပသုတာ ဝိဟရန္တိ။ ထေရ၊ ဌ၊ ၂။ ၃၄၂။ (-ဒီ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၉၀။)

ကိစ္စန္တရသန္နိယောဇန (န) [ကိစ္စန္တရ + သန္နိယော-ဇန] ကိစ္စ - အထူး - တပါး - ဌ ယှဉ်စေခြင်း။ အထောပိတိ ကိစ္စန္တရသန္နိယောဇနတ္ထံ ဝါ-ကျောပါဒါနေ နိပါတဒ္ဓယံ။ ခုဒ္ဒက၊ ဌ၊ ၁၄၀။ သုတ္တနိ၊ ဌ၊ ၁။ ၂၆၉။

ကိစ္စန္တရပသုတ (တိ) [ကိစ္စန္တရ + အပသုတ] ကိစ္စ - အထူး - တပါး - ဌ - မလေ့ကျက် - အားမထုတ် - သော၊ သူ။ သံယောဇနသမုစ္ဆန္တနတဒ္ဓပနိဿယတာ ဝေ သန္ဓာယ အညာ-တာဝိန္ဒိယဿ ကိစ္စန္တရပသုတတာ ဝုတ္တာ။ အနု၊ ဌ၊ ၂။ ၈၄။

ကိစ္စပညတ္တိ (ထိ) [ကိစ္စ + ပညတ္တိ] ကိစ္စကို သိစေခြင်း၊ အမှုကိစ္စ၏အစွမ်းဖြင့် သိစေခြင်း။ ကိစ္စ-ပညတ်။ (ဆရာနည်းအားဖြင့် - (၁) ကိစ္စ-ပညတ်၊ (၂) သဏ္ဌာနပညတ်၊ (၃) လိင်-ပညတ်၊ (၄) ဘူမိပညတ်၊ (၅) ပစ္စတ္တ-ပညတ်၊ (၆) အသင်္ခတပညတ်ဟု ၆-မျိုးရှိ၏။ ထိုတွင် နိကာယ်ဆောင်၊ တရားဟောဆရာစသော နာမပညတ်များသည် အမှုကိစ္စ (အလုပ်)၏ အစွမ်းဖြင့် သိအပ်သောကြောင့် ကိစ္စပညတ်မည်၏။ အပိနံ၊ အဝ၊ အဝိုင်း၊ လေးထောင့်စသော နာမည်များသည် သဏ္ဌာန်၏ အစွမ်းဖြင့် သိအပ်သောကြောင့် သဏ္ဌာနပညတ်မည်၏။ မိန်းမ၊ ယောက်ျားစသော နာမည်များသည် လိင်၏အစွမ်းဖြင့် သိအပ်သောကြောင့် လိင်ပညတ်မည်၏။ ကာမဘုံသား၊ ရူပဘုံသား၊ မြန်မာပြည်သားစသော နာမည်များသည် နေထိုင်ရာဘုံ၏ အစွမ်းဖြင့် သိအပ်သောကြောင့် ဘူမိပညတ်မည်၏။ တိဿ၊ နာဂ၊ ဦးဖြူ၊ ဦးနီစသော နာမည်ပညတ်များသည် သီးခြားနာမည်မည့်ခြင်း၏ အစွမ်းဖြင့် သိအပ်သောကြောင့် ပစ္စတ္တပညတ်မည်၏။ နိဗ္ဗာန်စသော နာမည်ပညတ်များသည် အသင်္ခတဓမ္မကို သိအပ်သောကြောင့် အသင်္ခတပညတ်မည်၏။ အဘိ၊ ဌ၊ ၃။ ၂၈။) ကိစ္စပညတ္တိ ပရိယုဋ္ဌာနာနံ။

နေတ္တိ။ ၅၃။ တတ္ထ ဘာဏကော ဓမ္မကထိ-
ကောတိအာဒိကာ ကိစ္စဝသေန ပညာပနာ
ကိစ္စပညတ္တိ နာမ။ အဘိဋ္ဌ၊ ၃။ ၂၈။ ကိစ္စ-
ပညတ္တိတိ အဓိပတိပစ္စယသင်္ခါတဿ ကိစ္စဿ
ပညာပနံ။ နေတ္တိ၊ ၅။ ၁၀၄။ (- နေတ္တိဝိ။ ၁၉၅။)

ကိစ္စပဋိပတ္တိ (ထိ) [ကိစ္စ+ပဋိပတ္တိ] အမှုကိစ္စ
ကျင့်စဉ်။ ကိစ္စပဋိပတ္တိ တေသံ သံကာသန-
ဋ္ဌေန သပတိသော။ သံ၊ ၃။ ၂။ ၅၀၂။

ကိစ္စပဋိဝေဓ (ပု) [ကိစ္စ+ပဋိဝေဓ] ကိစ္စကိုထိုး
ထွင်း၍သိခြင်း။ ပဿတိတိ ပကာသေတိ
ကိစ္စပဋိဝေဓေန ပဋိဝိဇ္ဇတိ။ ဒိ၊ ၃။ ၁။ ၃၄၁။
သိ၊ ၃။ ၁။ ၂။ ၃၃၆။ (- အနု၊ ၂။ ၇၆။)

ကိစ္စပရိဇာနနဋ္ဌ (ပု) [ကိစ္စပရိဇာနန + အတ္ထ]
ကိစ္စကို ပိုင်းခြား၍ သိခြင်းအနက်သဘော။
ယထာသဘာဝတော ကိစ္စပရိဇာနနဋ္ဌေန
သစ္စိကိရိယပရိဇာနနဋ္ဌေန ဉာဏံ နာမ။
နေတ္တိဝိ။ ၁၉၀။

ကိစ္စပရိယာယ (ပု) [ကိစ္စ+ပရိယာယ] ကိစ္စ၏
ပရိယာယ်။ “ပစ္စယက္ခယဿာ”တိ ကိစ္စပရိ-
ယာယဝသေန ဝုတ္တံ။ ဝဇီရ၊ ၃၉၅။

ကိစ္စပရိယောသာန (န) [ကိစ္စ+ပရိယောသာန]
အမှုကိစ္စ၏ ပြီးဆုံးခြင်း၊ တာဝန်ပြီးဆုံးခြင်း။
တတ္ထ ယဿ သလကဘတ္တေ ကိစ္စပရိယော-
သာနံ နတ္တိ။ ဒိ၊ ၃။ ၁။ ၂၇၁။ (- ဝိမတိ၊ ၂။
၁၂၉။ ဒိ၊ ၃။ ၁။ ၃၃၀။ သိ၊ ၃။ ၁။ ၂။ ၃၁၆။)

ကိစ္စပရိယောသာပန (န) [ကိစ္စ+ပရိယောသာ-
ပန] အမှုကိစ္စကို ပြီးဆုံးစေခြင်း၊ တာဝန်ပြီး
ဆုံးစေခြင်း။ ကိစ္စပရိယောသာပနေနေဝ ဟိ
ပရိယောသာနံ နိပ္ပတ္တိ ဥပဂစ္ဆတိ။ သံ၊ ၃။ ၂။
၃၉၆-၇။

ကိစ္စပ္ပဘေဒ (ပု) [ကိစ္စ+ပဘေဒ] ကိစ္စအထူး။
သဗ္ဗမ္ပိ အာဟာရံ ကိစ္စပ္ပဘေဒါဒိနဝေါပဓမ္မ-
ဟိ ဝိဘာဝိတံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၃။ ၁။ ၄၃၃။

ကိစ္စပ(ပု)သုတ (တိ) [ကိစ္စ+ပသုတ။ ကိစ္စေသု
ပသုတော ကိစ္စပသုတော၊ ဂိလာနပဋ္ဌကဒိ-
ကိစ္စေသု ဥဿာဟော ပရိစယော ဝါ၊ ဥဿု-
က္ကော ဝါတိ အတ္ထော။ ကခါ၊ ယော၊ မဟာ-
ဋ္ဌိ။] အမှုကိစ္စ၌ - အားထုတ် - လေ့ကျက် -
ကြောင့်ကြစိုက် - သော၊ တာဝန်ဆောင်ရွက်
သော၊ သူ။ ယောပိ ဂိလာနော ဝါ ဟောတိ
ကိစ္စပ(ပု)သုတော ဝါ။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၂၀၁။
ကခါ၊ ၉၆။ (- မ၊ ၄။ ၄။ ၄၆။ ဥဒါန၊ ၄။ ၁၀၂။
အံ၊ ၃။ ၂။ ၅၁။) ကိစ္စပသုတော ဝါတိ ဂိလာန-
ပဋ္ဌာနာဒိကိစ္စပသုတော ဝါ။ ဝိနယာလင်္ကာ-
ရ၊ ၃။ ၁။ ၃၉၃။ ကခါ၊ ၃။ ၁။ ၁၅၅။

ကိစ္စဘေဒ (ပု) [ကိစ္စ+ဘေဒ] ကိစ္စ - အထူး -
အပြား - အမျိုးအစား။ ဣဒါနိ ကိစ္စဘေ-
ဒေန ဒိဋ္ဌိဘေဒံ ဒဿေန္တော။ ပဋိသံ၊ ၄။ ၂။
၄၅။ (- နေတ္တိဝိ။ ၉၉။)

ကိစ္စမဟန္တတာ (ထိ) [ကိစ္စမဟန္တ+တာ] ကိစ္စ
အားဖြင့် မြတ်သည်၏အဖြစ်။ ပဘေဒမဟန္တ-
တာယ ကိစ္စမဟန္တတာယ ဖလမဟန္တတာယ။
ဒိ၊ ၃။ ၁။ ၁၁၃။ သံ၊ ၃။ ၁။ ၁၆၁။ အံ၊ ၃။ ၁။ ၂၇၈။

ကိစ္စယ (န) [ကိစ္စ+ယ။ ကိစ္စမေဝ ကိစ္စယံ။ ဝိ၊
၄။ ၄။ ၃၉။] အလုပ်ကိစ္စ၊ ပြုသင့်ပြုထိုက်သော
အမှု။ ယံ ယံ ဒိသံ ပက္ကမာမိ၊ ကေနစိ ကိစ္စ-
ယေနံ ဟံ။ အပ၊ ၂။ ၂၉။ ကိစ္စယတာ-လည်း
ကြည့်။

ကိစ္စယဇာတိက (တိ) [ကိစ္စယ+ဇာတိက] ကိစ္စ
လျှင် ဇာတ်ရှိသော။ ကိစ္စယနိဒါန-ကြည့်။

ကိစ္စယတာ (ထိ) [ကိစ္စယ+တာ] ပြုအပ်သော
ကိစ္စ၏အဖြစ်။ ယာ သံဃဿ ကိစ္စယတာ
ကရဏိယတာ။ ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၂။ ဝိ၊ ၅။ ၂၀၄၊ ၂၇၁။
ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၁၈၀။ အံ၊ ၃။ ၂။ ၁၃။ ကိစ္စယတာ
ကရဏိယတာတိ ဧတ္ထ ကိစ္စမေဝ ကိစ္စယံ၊
ကိစ္စယဿ ဘာဝေါ ကိစ္စယတာ။ ဝိ၊ ၄။ ၄။
၃၉။ ကိစ္စယတာတိ ကရဏိယတာ။ ဝဇီရ။

၁၉၉။ ကိစ္စယတတိ ကတ္တဗ္ဗတာ။ သာရတ္ထ၊
၂။၃၅၄။ ဝိမတိ၊ ၁။၂၉၁။

ကိစ္စယနိဒါန (တိ) [ကိစ္စယ + နိဒါန] ပြုအပ်
သောကိစ္စလျှင် အကြောင်းရှိသော၊ ပြုအပ်
သော စတုဗ္ဗိဓသံသကံလျှင် နိဒါနိဒါနရှိသော။
ကိစ္စယနိဒါန ကိစ္စယသမုဒယ ကိစ္စယဇာတိကံ
ကိစ္စယပဇာဝံ ကိစ္စယသမ္ဘာရံ ကိစ္စယသမုဋ္ဌာ-
နံ။ ဝိ၊ ၅။၂၆၅။ ကိစ္စယံ နိဒါနမဿာတိ ကိစ္စ-
ယနိဒါနံ၊ စတုဗ္ဗိဓံ သံသကမ္ပံ ကရဏမဿာတိ
အတ္ထော။ ဝိ၊ ၄။၁၉၇။

ကိစ္စယပသုတ (တိ) [ကိစ္စယ + ပသုတ] ပြုအပ်
သော အမှုကိစ္စ၌ လေ့ကျက်သော၊ သူ။ အသ-
မန္နာဟရန္တ (ဝိ၊ ၄။၂၂၄) ကြည့်။

ကိစ္စယပဇာဝံ (တိ) [ကိစ္စယ + ပဇာဝံ] ကိစ္စလျှင်
အမွန်အစရှိသော။ ကိစ္စယနိဒါန-ကြည့်။

ကိစ္စယသမုဋ္ဌာန (တိ) [ကိစ္စယ + သမုဋ္ဌာန] ကိစ္စ
လျှင်သမုဋ္ဌာနရှိသော။ ကိစ္စယနိဒါန-ကြည့်။

ကိစ္စယသမုဒယ (တိ) [ကိစ္စယ + သမုဒယ] ကိစ္စ
လျှင် ဖြစ်ကြောင်း ရှိသော။ ကိစ္စယနိဒါန-
ကြည့်။

ကိစ္စယသမ္ဘာရ (တိ) [ကိစ္စယ + သမ္ဘာရ] ကိစ္စလျှင်
အဆောက်အဦရှိသော။ ကိစ္စယနိ-
ဒါန-ကြည့်။

ကိစ္စရသ (ပု) [ကိစ္စ + ရသ] ပြုအပ်သောသ
ဘော၊ ကိစ္စရသ။ ကေရသော ဟောန္တိတိ
ဝိမုတ္တိရသေန၊ ကိစ္စရသေန ဝါ ကေရသော
ဟောန္တိ။ ပဋိသံ၊ ၄။၁၁၂၅။

ကိစ္စရဟိတ (တိ) [ကိစ္စ + ရဟိတ] ပြုဖွယ်ကိစ္စမှ
ကင်းသော၊ သူ။ အကိစ္စဇာတောတိ အသ-
ဉ္ဇာတကိစ္စော ကိစ္စရဟိတော နာမ နတ္ထိ။ သံ၊
၄။၁။၃၃၅။

ကိစ္စလေသကရဏ (န) [ကိစ္စ + လေသ + ကရဏ] ကိစ္စအမြှက်မျှကို ပြုခြင်း။ တထာ အယမ္ပံ

စေတနာ .... တာသံ ကိစ္စလေသကရဏတော
ကောပိ သမာနာ “ရာသံ” တိ ဝုတ္တာ။ ဝဇိရ။
၁၆၅။

ကိစ္စဝန္တ (တိ) [ကိစ္စ + ဝန္တ။ ထိ-၌ ကိစ္စဝတိ]
ကိစ္စရှိသော၊ သူ။ သကိစ္စကောတိ ဝိသု အတ္တ-
နော ကိစ္စဝါ။ မူလဋီ၊ ၁။၁၁၃။ ဧတ္ထ စ ကိစ္စ-
ကရဏဋ္ဌာနဘေဒေန ကိစ္စဝတိ အဝိဇ္ဇာ ဘိန္နိ-
တွာ ဒဿိတာ။ အနုဋီ၊ ၂။၁၀၉။

ကိစ္စဝသ (ပု) [ကိစ္စ + ဝသ] ကိစ္စ၏အစွမ်း။
တိဏိ ကိစ္စဝသေန ပဋိဝိဇ္ဇတိ။ ဒီ၊ ၄။၂။၂၀၃။
(-အံ၊ ၄။၂။၂၁၅။) ကိစ္စဝသေနာတိ အ-
သမ္ပယုနဝသေန။ ဒီ၊ ၄။၂။၂၁၆။ (-အံ၊ ၄။
၃။၂၂၄။)

ကိစ္စဝါဟကဘိက္ခု (ပု) [ကိစ္စ + ဝါဟက + ဘိက္ခု]
အမှုကိစ္စကို ဆောင်ရွက်သော ရဟန်း၊ ဝန်
ဆောင်ရဟန်း။ ဘာရဟာရဘိက္ခု (သံ၊ ၄။၂။
၃၃၃) ကြည့်။

ကိစ္စဝိက္ခေပ (ပု) [ကိစ္စ + ဝိက္ခေပ] ကိစ္စကို - ပစ်
- ပယ် - စွန့်လွှတ် - ခြင်း။ တသ္မာ အညံ ကိစ္စ-
ဝိက္ခေပံ ဟိတွာပိ ဒဠဗ္ဗာတိ ဒဿနိယာ။ ဒီ၊
၄။၂။၂၁၈။ မ၊ ၄။၄။၁၆၁။

ကိစ္စဝိနိစ္ဆယ (ပု) [ကိစ္စ + ဝိနိစ္ဆယ] ကိစ္စကိုဆုံး
ဖြတ်ခြင်း။ ပရတော ပန ကိစ္စဝိနိစ္ဆယေ ဣဓ
ပါဠိယံ အာဂတနိယာမေနေဝ။ အနုဋီ၊ ၂။
၈၃။

ကိစ္စဝိဘာဂ (ပု) [ကိစ္စ + ဝိဘာဂ] ကိစ္စကို ဝေ
ဘန်ခြင်း။ သဟဇာတဓမ္မာနံ ကရေန္တိတိ
ဝေ ကိစ္စဝိဘာဂတော။ ဣတိဝုတ်၊ ၄။၁၂၆။
(-အနုဋီ၊ ၂။၆၅)

ကိစ္စဝိရုဒ္ဓ (တိ) [ကိစ္စ + ဝိရုဒ္ဓ] ကိစ္စအားဖြင့်
ဆန့်ကျင်သော။ အာလောကော စက္ခုဝိညာ-
ဏဿ ကိစ္စဝိရုဒ္ဓေါ။ အဘိ၊ ၄။၂။၁၄၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊
၂။၁၇၅။

ကိစ္စဝိရောဓ (ပု) [ကိစ္စ+ဝိရောဓ] ကိစ္စအားဖြင့် ဆန့်ကျင်ခြင်း။ “ဝိရုဒ္ဓသဘာဝတ္တာ” တိ ဝုတ္တံ ကိစ္စဝိရောဓာဒိနမ္ပိ တဒန္တောဂဓတ္တာ။ အနုဋ္ဌိ၊ ၁။၂၉။

ကိစ္စဝိသေသ (ပု) [ကိစ္စ+ဝိသေသ] ကိစ္စအထူး။ ဧဝံ မဟာဗျောဟနောပိ တာပိသေ ကိစ္စဝိသေသေ အတ္တနော အာရက္ခံ ဌပေန္တိ။ ဒီ၊ဋ္ဌိ၊၃။ ၁၄၇။ (-သံ၊ဋ္ဌိ၊၂။၁၃။ အံ၊ဋ္ဌိ၊၃။၃၁၉။ မူလဋ္ဌိ၊၁။၉၄။ အနုဋ္ဌိ၊၂။၃၇။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌိ။ ၁၃၄။)

ကိစ္စဝိသေသဒဿန (န) [ကိစ္စဝိသေသ+ဒဿန] ကိစ္စအထူးကိုပြခြင်း။ အဘိဓမ္မေပိဟိ ပညာယ ကိစ္စဝိသေသဒဿနတ္ထံ .... ဝိဘတ္တာ။ ပဋိသံ၊ ၄။၁။၃၄၀။

ကိစ္စဝိသေသဝိသယ (တိ) [ကိစ္စဝိသေသ+ဝိသယ] ကိစ္စအထူးလျှင် တည်ရာရှိသော။ ဝိရိယဿ ကိစ္စဝိသေသဝိသယော မဂ္ဂေါ ဝိညာတံ။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌိ၊၁။၁၆။

ကိစ္စဝိသေသဝိသိဋ္ဌ (တိ) [ကိစ္စဝိသေသ+ဝိသိဋ္ဌ] ကိစ္စအထူးဖြင့် အထူးပြုအပ်သော။ သကိစ္စပရိစ္ဆိန္နေတိ အတ္တနော ကိစ္စဝိသေသဝိသိဋ္ဌေ။ အနုဋ္ဌိ၊၂။၁၆၀။

ကိစ္စဝိသေသာနုဋ္ဌာနဒဿန (န) [ကိစ္စဝိသေသ+အနုဋ္ဌာန+ဒဿန] ကိစ္စအထူး၌ အားထုတ်ခြင်းကိုပြကြောင်း(စကား)။ “သမန္တတော”-တိအာဒိ ပန တသ္မိံ ဓာတုနိဓာနေ အဘေတသတ္တုနော ကိစ္စဝိသေသာနုဋ္ဌာနဒဿနံ။ ဒီ၊ဋ္ဌိ၊၂။၁၉၂။

ကိစ္စဝိသေသာဘာဝ (ပု) [ကိစ္စဝိသေသ+အဘာဝ] ကိစ္စအထူး၏မရှိခြင်း။ တဿ စ ဧကေတ္တေ ဧကေနော မဂ္ဂေန သာဓေတဗ္ဗတာ ကိစ္စဝိသေသာဘာဝတောတိ ဒဿနာဒိမဂ္ဂဝိဘာဂေါ န သိယာ။ အနုဋ္ဌိ၊၂။၄၇။

ကိစ္စဝုတ္တိ (ယိ) [ကိစ္စ+ဝုတ္တိ] ကိစ္စ၏ဖြစ်ခြင်း။ အတ္တနော ကိစ္စဝုတ္တိသင်္ခါတံ ပဝတ္တိဒုက္ခမ္ပိ သင်္ကဏန္တိ။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌိ၊၁။၁၁၇။

ကိစ္စဝေါသာန (န) [ကိစ္စ+ဝေါသာန] ကိစ္စ၏ပြီးဆုံးခြင်း။ ကိစ္စဝေါသာန (သံ၊ဋ္ဌာ၊၁။၉၇)န္တိ ကိစ္စနိဋ္ဌာနံ။ သံ၊ဋ္ဌိ၊၁။၁၄၄။ ကိစ္စဝေါသာနော “(အံ၊ဋ္ဌာ၊၂။၁၄၉)တိ စတုဟိ မဂ္ဂေဟိ ကတ္တဗ္ဗဿ သောဠသပိဓဿ ကိစ္စဿ ပရိယောသာနေန။ အံ၊ဋ္ဌိ၊၂။၁၃၇။

ကိစ္စဝေါသာနဒဿန (န) [ကိစ္စဝေါသာန+ဒဿန] ကိစ္စပြီးဆုံးခြင်းကိုပြခြင်း။ “ယထာသုခံ ဝိဟရတူ”တိ ခိဏာသဝဿ ကိစ္စဝေါသာနဒဿနတ္ထံ ဝေမာဟ။ သံ၊ဋ္ဌာ၊၁။၉၇။

ကိစ္စသံဝိဓာယက (တိ) [ကိစ္စ+သံဝိဓာယက] ကိစ္စကို ကောင်းစွာ စိရင်တတ်သော။ သူ။ ဗုဒ္ဓာယုတ္တ (အံ၊ဋ္ဌာ၊၂။၃၁၇) ကြည့်။

ကိစ္စသင်္ကဏန (န) [ကိစ္စ+သင်္ကဏန] ကိစ္စကို-သင်္ဂြိုဟ်-ရေတွက်-ခြင်း။ နိဝရဏဒုရိဘာဝေန ဝိတက္ကာဒိသမတိက္ကမေနာတိ ပဌမဇ္ဈာနာဒိနံ ကိစ္စသင်္ကဏနတော။ ဝဇီရ၊၄၉။

ကိစ္စသန္နိဿိတ (တိ) [ကိစ္စ+သန္နိဿိတ] ကိစ္စကိုကောင်းစွာမှီသော။ ဣဒဉ္စ လက္ခဏံ ကိစ္စသန္နိဿိတံ ကတော ဝုတ္တံ။ အနုဋ္ဌိ၊၁။၉၄။

ကိစ္စသမ္ဘာဝ (ပု) [ကိစ္စ+သမ္ဘာဝ] (ကိလေသာကိုပယ်ခြင်း) ကိစ္စ၏ ထင်ရှားဖြစ်ခြင်း။ ပုန ပုဋ္ဌော တိဏ္ဍံ မဂ္ဂါနံ ကိစ္စသမ္ဘာဝံ သန္ဓာယ ပဋိဇာနာတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌာ၊၃။၁၄၉။ (-မူလဋ္ဌိ၊ ၃။၆၇။)

ကိစ္စသမ္ဘာဝကထာန (န) [ကိစ္စသမ္ဘာဝ+ကထာန] (ကိလေသာကိုပယ်ခြင်း) ကိစ္စ၏ထင်ရှားဖြစ်ခြင်းကို ဆိုခြင်း။ မဂ္ဂဿ ကိစ္စသမ္ဘာဝကထာနေန န သမေတိ န ယုဇ္ဇတိ။ အနုဋ္ဌိ၊၃။ ၇၉။

ကိစ္စသမ (တိ) [ကိစ္စ+သမ] တူညီသောကိစ္စရှိသော၊ ကိစ္စတူညီသော။ သဋ္ဌာယတနံ ဝိယဝါ အာယတနဘာဝေန ကိစ္စသမတာယ။ အနုဋီ၊ ၂။ ၉၇။

ကိစ္စသမတ္ထ (တိ) [ကိစ္စ+သမတ္ထ] အမှုကိစ္စကို (ဆောင်ရွက်ခြင်းငှါ) စွမ်းနိုင်သော။ သူ။ ယဒါပန သာ ဝယပ္ပတ္တိယာ ကိစ္စသမတ္တာ ဇာတာ။ ဝိမာန၊ ၄။ ၁၉၁။ (- မ၊ ဋီ၊ ၃။ ၃၆၁။)

ကိစ္စသမာပန (န) [ကိစ္စ+သမာပန] ကိစ္စကို ပြီးဆုံးစေခြင်း။ ပရိညေယျာတိ သာမညလက္ခဏာဝဗောဓဝသေန ကိစ္စသမာပနဝသေန စ ဗျာပိတွာ ဇာနိတဗ္ဗာ။ ပဋိသံ၊ ၄။ ၁။ ၅၇။ မဟာနိ၊ ၄။ ၁၉၉။

ကိစ္စသမာပနဋ္ဌ(တ္ထ) (ပု) [ကိစ္စသမာပန + အတ္ထ] ကိစ္စကို ပြီးဆုံးစေခြင်းဟူသောအနက်သဘော။ ကိစ္စသမာပနဋ္ဌေန တိရုဏပရိညာ ဝုတ္တာ ... ဧဝံ ကိစ္စသမာပနတ္ထဝသေန ပရိညာတတ္ထော ဝုတ္တော ဟောတိ။ ပဋိသံ၊ ၄။ ၁။ ၁၀၈။

ကိစ္စသမာပန (တိ) [ကိစ္စ+သမာပန] ကိစ္စသို့ ရောက်ခြင်း။ ပရိညေယျန္တိ သာမညလက္ခဏာဝဗောဓဝသေန ကိစ္စသမာပန(ကိစ္စသမာပန?)ဝသေန စ ဗျာပိတွာ ပရိဇာနိတဗ္ဗံ။ မဟာနိ၊ ၄။ ၂။

ကိစ္စသမ္ပတ္တိအတ္ထ (ပု) [ကိစ္စ+သမ္ပတ္တိ+အတ္ထ] ပြုဖွယ်ကိစ္စအနက်၊ ပြည့်စုံသောအနက်။ ကိစ္စသမ္ပတ္တိအတ္ထေန ရသော နာမ ပဝုစ္စတိ။ ပဋိသံ၊ ၄။ ၁။ ၁၅၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၈။ မဟာနိ၊ ၄။ ၁၀၅။

ကိစ္စသမ္ပန္န (တိ) [ကိစ္စ+သမ္ပန္န] ကိစ္စနှင့် ပြည့်စုံသော။ သူ။ ယသောဝါဒေ ဌတွာ၊ နိဋ္ဌိတကိစ္စသ ကိစ္စသမ္ပန္နော။ အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၃၃၉။

ကိစ္စသရိက္ခ (တိ) [ကိစ္စ + သရိက္ခ] တူညီသောကိစ္စရှိသော၊ ကိစ္စတူညီသော။ ပညာဝိ-

တက္ကာနံ ကိစ္စသရိက္ခတာ ဝုတ္တာ။ အနုဋီ၊ ၁။ ၁၅၄။

ကိစ္စသဟိတ (တိ) [ကိစ္စ+သဟိတ] ကိစ္စနှင့် တကွဖြစ်သော။ သကိစ္စဘာဝ (အနုဋီ၊ ၁။ ၇၄)ကြည့်။

ကိစ္စသာဓက (တိ) [ကိစ္စ+သာဓက။ ထိ-၌ ကိစ္စသာဓိကာ] ကိစ္စကို ပြီးစေတတ်သော။ သူ။ ယထာဓိပ္ပေတဿ ဟိ ပယောဂဿ သဟသာနိပ္ပါဒနဝသေန ကိစ္စသာဓိကာယ... သန္နိဋ္ဌာပကစေတနာယ။ ဒီ၊ ဋီ၊ ၁။ ၁၁၂။ (- သိ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၁။ ၃၂၂။ အနုဋီ၊ ၁။ ၈၈။ နေတ္ထိဝိ၊ ၇၉။)

ကိစ္စသာဓန (န) [ကိစ္စ+သာဓန] ကိစ္စကိုပြီးစေခြင်း။ မဂ္ဂက္ခဏေ ပန စတုသု ဌာနေသု ကိစ္စသာဓနဝသေန မဂ္ဂင် ပုရယမာနာ ကောဝ သတိ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၃၉၃။ (- သံ၊ ၄။ ၂။ ၁၆၃။ ပဋိသံ၊ ၄။ ၂။ ၁၆၉။ ခုဒ္ဒက၊ ၄။ ၂၃။ နေတ္ထိ၊ ၄။ ၅၉။) ကိစ္စသာဓနဝသေနာတိ စတုဗ္ဗိဓဿပိ ကိစ္စဿ ကေဠိ နိပ္ပါဒနဝသေန။ ဒီ၊ ဋီ၊ ၂။ ၃၄၇။ (- သံ၊ ဋီ၊ ၂။ ၄၀၁။)

ကိစ္စသိဒ္ဓိ (ထိ) [ကိစ္စ+သိဒ္ဓိ] ကိစ္စ၏ပြီးခြင်း။ ကိစ္စသိဒ္ဓိယံ သန္နိဋ္ဌနတော ပန သန္နိဋ္ဌနာ နာမ ဟောတိ။ ပဋိသံ၊ ၄။ ၂။ ၁၂၃။

ကိစ္စသိဒ္ဓိဒဿန (န) [ကိစ္စသိဒ္ဓိ+ဒဿန] ကိစ္စပြီးခြင်းကိုပြုခြင်း။ တ္ထောဝတာတိ “အာရဒ္ဓံ ခေါ ပနာ” တိအာဒိနာ ဝိရိယသတိပဿဒ္ဓိသမာဓိနံ ကိစ္စသိဒ္ဓိဒဿနေန။ မ၊ ဋီ၊ ၁။ ၂၂၂။ အံ၊ ဋီ၊ ၃။ ၂၁၈။

ကိစ္စသိဒ္ဓိသမ္ဘဝ (ပု) [ကိစ္စသိဒ္ဓိ+သမ္ဘဝ] ကိစ္စပြီးခြင်း၏ဖြစ်သင့်ခြင်း။ န ကေဠိ ကိစ္စသိဒ္ဓိသမ္ဘဝတော။ ဒီ၊ ဋီ၊ ၁။ ၃၃၉။

ကိစ္စသုဒ္ဓိ (ထိ) [ကိစ္စ+သုဒ္ဓိ] (ကောင်းစွာကျင့်ခြင်းဟု ဆိုအပ်သော) ကိစ္စ၏ စင်ကြယ်ခြင်း။

ကိစ္စသုဒ္ဓိယာ ပရိယောသာနကလျာဏော။
ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၉၉။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၂၅၂။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊
၂။၁၆၇။ ကိစ္စသုဒ္ဓိယာ ပရိယောသာန-
ကလျာဏောတိ သုပ္ပဋိပတ္တိသင်္ခါတကိစ္စဿ
သုဒ္ဓိယာ ပရိယောသာနကလျာဏော သုပ္ပဋိ-
ပတ္တိပရိယောသာနတ္တာ သာသနဓမ္မဿ။ သာ-
ရတ္ထ၊၁။၃၂၆။ (-ဝိမတိ၊၁။၆၄။)

ကိစ္စာကိစ္စ (န) [ကိစ္စ+အကိစ္စ] (၁) အမှုငယ်
အမှုကြီး၊အမှုကြီးငယ်။ (၂) ပြုသင့်သောကိစ္စ
မပြုသင့်သောကိစ္စ။ (၃) မချွတ်ပြုအပ်သော
ကိစ္စ၊ပြုလို့မပြုရသောကိစ္စ။ (၄) ကိစ္စာကိစ္စေ
ယထာ ဂိဟိ။ ထေရ၊၃၃၉။ (-ဓမ္မ၊၂၄။)
ကိစ္စာကိစ္စေ ယထာ ဂိဟိတိ ဂဟဋ္ဌာနံ ခုဒ္ဒကေ
စေဝ မဟန္တေ စ ကိစ္စေ ကတ္တဗ္ဗေ ဂိဟိ ဝိယ။
ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၅၅။ (-ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၂၉။)
(၂) ကိစ္စာကိစ္စေသု ဥဿုကာ။ သုတ္တနိ။
၃၂၄။ (-စူဠနိ၊၁၅၅။ ဇာ၊၂။၉၂။) ကိစ္စာ-
ကိစ္စေသု ဥဿုကာတိ ကိစ္စေသု “ဣဒံ ကာ-
တဗ္ဗံ” အကိစ္စေသု “ဣဒံ န ကာတဗ္ဗံ” နှိ
ဥဿုက္ကမာပန္နာ ဟုတုတိ အတ္ထော။ သုတ္တနိ၊
ဋ္ဌ၊၂။၅၄။ (-စူဠနိ၊ဋ္ဌ၊၄၄။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၃၉၀။)
(၃) ကိစ္စာကိစ္စေသု (ဇာ၊၁။၃၀၈) တိရညော
ကိစ္စကရဏိယေသု။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၃၇၄။ ကိစ္စ၊
ကရဏိယ-တို့လည်း ကြည့်။

ကိစ္စာကိစ္စကရ (တိ) [ကိစ္စာကိစ္စ+ကရ+အ]
အမှုငယ် အမှုကြီးကို ပြုတတ်သောသူ။ ပါ-
ယာသိရာဥဿ ကိစ္စာကိစ္စကရော ဒဟရ-
တာယ မာဏဝေါ။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၂၇၉။

ကိစ္စာကိစ္စပဟိန (တိ) [ကိစ္စာကိစ္စ+ပဟိန] ပြု
သင့်မပြုသင့်သောအမှုကိုပယ်သော၊ ကုသိုလ်
အကုသိုလ်ကို ပယ်သောသူ။ ကိစ္စာကိစ္စပဟိ-
နဿ၊ ပရိဋ္ဌာပေါာ န ဝိဇ္ဇတိ။ သုတ္တနိ။၃၉၀။
စူဠနိ။၁၅၅။ ကုသလာကုသလပ္ပဟာနေန
ကိစ္စာကိစ္စပဟိနဿ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁၆။

ကိစ္စာတိက္ကမ (ပု) [ကိစ္စ+အတိက္ကမ] ကိစ္စကို
လွန်ခြင်း။ တတ္ထာပိ မံသစက္ခာတိက္ကမော
တဿ ကိစ္စာတိက္ကမေနော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊
ဋီ၊၂။၅၇။

ကိစ္စာတိရေက (တိ) [ကိစ္စ + အတိရေက] (၁)
လွန်ကဲသော ကိစ္စ။ (၂) လွန်ကဲသောကိစ္စ
ရှိသော၊ ကိစ္စလွန်ကဲသော။ (၃) ကိစ္စာတိရေ-
ကသိဒ္ဓိ-ကြည့်။ (၂) ဣမံ ဧတေသံ ပဉ္စန္ဒ
ကာရာပကင်္ဂါနံ ကိစ္စာတိရေကတံ ဒဿေတု
ပဉ္စင်္ဂိကော မဂ္ဂေါတိ ဂဟိတံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။
၃၀၆။ (-သံ၊ဋီ၊၂။၄၈၈။ မူလဋီ၊၂။၁၇၅။)

ကိစ္စာတိရေကဋ္ဌာန (န) [ကိစ္စ+အတိရေက+
ဋ္ဌာန] ကိစ္စလွန်ကဲသော အရာဋ္ဌာန။ ပတ္တာ-
တိ အတ္တနော ကိစ္စာတိရေကဋ္ဌာနံ ပဋိလ-
ဘိတာ။ သံ၊ဋီ၊၂။၄၈၈။

ကိစ္စာတိရေကသိဒ္ဓိ (တိ) [ကိစ္စာတိရေက+သိဒ္ဓိ]
လွန်ကဲသော ကိစ္စ၏ပြီးခြင်း။ ဣဒံ ပုဗ္ဗဘာဂ-
ဘာဝနာနုဘာဝေန ကိစ္စာတိရေကသိဒ္ဓိတိ
ဒဿနတ္ထံ ဝုတ္တံ။ အနု၊ဋီ၊၂။၁၇၄။

ကိစ္စာမိက (တိ) [ကိစ္စ+အမိက] လွန်ကဲသော
ကိစ္စရှိသော၊ ကိစ္စလွန်ကဲသော။ သဒ္ဓါဒိနံ
ကိစ္စာမိကတာယ တဿ တဿေဝ ဒဋ္ဌဗ္ဗတာ
ဝုတ္တာ။ မ၊ဋီ၊၂။၂၆၂။

ကိစ္စာမိကရဏ (န) [ကိစ္စ+အမိကရဏ။ ကိစ္စ-
မေဝ ကိစ္စာမိကရဏ။ သာရတ္ထ၊၂။၃၅၈။
ကင်္ခါ၊ယော၊မဟာဋီ၊၄။၃၇၅-လည်း ကြည့်။]
ကိစ္စာမိကရဏ်း (သံသကံ)။ ကိစ္စ=အပ-
လောကန စသောကံ ၄-ပါး၊ အမိကရဏ=
သမထတို့ဖြင့် ငြိမ်းစေအပ်သော အမှု၊ဆို
ပြီးသော ကံ၊ အမှုကိုပင် အမည် ၂-မျိုး
ပေါင်းစပ်၍ ကိစ္စာမိကရဏ်း ခေါ်သည်။ ဝိ၊
နိစ္ဆယ၊ဋီ၊၁။၅၄၀။ အမိကရဏံ နာမ စတ္တာရိ
အမိကရဏာနိ ဝိဝါဒါမိကရဏံ အနုဝါဒါ-
မိကရဏံ အာပတ္တာမိကရဏံ ကိစ္စာမိကရဏံ။

ဝိ၊၁။၂၅၀။ ဝိ၊၂။၁၆၆။ (-ဝိ၊၂။၁၆၆။ မ၊
 ၃။၃၇။ ဝိ၊၄။၁၇၆။ ကခါ။၂၇၆။ ဒိ၊၄။၃။
 ၂၂၆။ အံ၊၄။၂။၁၁။ အပ၊၄။၁။၃၃၂။) ယံ
 သံသယ ကိစ္စယတာ ကရဏိယတာ အပ-
 လောကနကမ္မံ ဥတ္တိကမ္မံ ဥတ္တိဒုတိယကမ္မံ
 ဥတ္တိစတုတ္ထကမ္မံ၊ ဣဒံ ဝုစ္စတိ ကိစ္စာဓိကရဏံ။
 ဝိ၊၄။၂။၂။ (-ဝိ၊၄။၂။၁၇၀၊၁၇၅။ မ၊၄။၄။
 ၂၇။) ယထာဋ္ဌိတပါဠိဝသေန ကရေန္တနံ
 ကိရိယာ ကိစ္စာဓိကရဏံ နာမ။ ဝဇီရ။၅၄၇။
 သာရတ္ထ၊၃။၄၆၆။

ကိစ္စာဓိကရဏပစ္စယ (ပု) [ကိစ္စာဓိကရဏ+ပစ္စ-
 ယ] ကိစ္စာဓိကရဏ်းဟူသော အကြောင်း။
 ကိစ္စာဓိကရဏပစ္စယာ (ဝိ၊၂။၁၇၀)တိ အပ-
 လောကနဝစန ဥတ္တိကမ္မဝါစာသင်္ခတကမ္မဝါ-
 စာပစ္စယာ။ ဝိမတိ၊၂။၂၇၇။

ကိစ္စာနုကဗ္ဗ (တြ၊ဗ္ဗ) (တိ) [ကိစ္စ+အနုကဗ္ဗ]
 အမှုကိစ္စကို ဆောင်ရွက်သော၊ သူ။ ကိစ္စာနု-
 ကဗ္ဗဿ ကရေယျ ကိစ္စ (ဇာ၊၁။၆၀၊၁၁၀)-
 န္တိ အတ္တနော ဥပ္ပန္နကိစ္စံ အနုကဗ္ဗန္တဿေဝ
 တဿပိ ဥပ္ပန္နကိစ္စံ ပဋိကရေယျ။ ဇာ၊၄။၂။
 ၁၇၇။ (-ဇာ၊၄။၃။၉၉။)

ကိစ္စာနုဂတ (တိ) [ကိစ္စ+အနုဂတ] ကိစ္စသို့
 အစဉ်လိုက်သော၊သူ။ တဿ ပုဗ္ဗင်္ဂမဿဗလ-
 ဿ ကိစ္စာနုဂတာ။ အံ၊၄။၃။၆။

ကိစ္စာနုဘာဝ (ပု) [ကိစ္စ+အာနုဘာဝ] (အ
 ကြောင်းတရားတို့၏) ကိစ္စ၏အစွမ်းသတ္တိ။
 ကိစ္စာနုဘာဝက္ခဏ-ကြည့်။

ကိစ္စာနုဘာဝက္ခဏ (ပု) [ကိစ္စာနုဘာဝ+ခဏ]
 (အကြောင်းတရားတို့၏) ကိစ္စ၏အစွမ်းသတ္တိ
 ခဏ။ ဇနကပစ္စယာနံ ဝါ ကိစ္စာနုဘာဝက္ခ-
 ဏေ ဒိဋ္ဌတ္တာ ဧကေန ပရိယာယေနတ္ထ
 အနိစ္စာတိအာဒိနိ ယုဇ္ဇန္တိယေဝ။သံ၊၄။၂။၃၉။
 (-ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၇၂။) ကိစ္စာနုဘာဝက္ခဏေတိ
 ဧတ္ထ ကိစ္စာနုဘာဝေါ နာမ ယထာ ပဝတ္တ-

မာနေ ပစ္စယေ တဿ ဖလံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တထာ
 ပဝတ္တိ၊ ဧဝံ သန္တဿ ပဝတ္တနက္ခဏေ။ သံ၊၄။
 ၂။၅၁။ (-ဝိသုဒ္ဓိ၊၄။၂။၁၁၁။)

ကိစ္စာနုဘာဝနိပ္ပတ္တိ (တိ) [ကိစ္စာနုဘာဝ+နိပ္ပတ္တိ]
 (အကြောင်းတရားတို့၏) ကိစ္စ၏ အစွမ်း
 သတ္တိ၏ ပြီးဆုံးခြင်း။ သာတိသယံ ကိစ္စာနု-
 ဘာဝနိပ္ပတ္တိယာ ကာရဏဘူတာယ တဇာ-
 ဘိနိဟာရာဘိနိဟဋ္ဌာယ။ အံ၊၄။၂။၁၃၃။

ကိစ္စာနုရူပ (တိ) [ကိစ္စ+အနုရူပ] ကိစ္စအား
 လျော်သော။ သမ္ပယုတ္တဓမ္မာနံ အတ္တနော
 ကိစ္စာနုရူပတာယ ရာသိကရဏန္တိ အတ္ထော။
 ဒိ၊၄။၂။၇၅။

ကိစ္စာပဒေသဗဟုလ (တိ) [ကိစ္စ+အပဒေသ+
 ဗဟုလ] ကိစ္စကိုညွှန်းခြင်းများသော၊ ကိစ္စကို
 ရှိမယ်ဖွဲ့ခြင်းများသော၊သူ။တဿ ဧဝံ ကိစ္စာ-
 ပဒေသဗဟုလဿ ဝိဟရတော အနုပ္ပန္နာ
 စေဝ ဘောဂါ နုပ္ပဇ္ဇန္တိ။ ဒိ၊၃။၁၄၉။

ကိစ္စာဘာဝ (ပု) [ကိစ္စ+အဘာဝ] ကိစ္စ၏မရှိ
 ခြင်း။ ဥပရိမဂ္ဂတ္တယေ ပန သမ္မာဒိဋ္ဌိယာ
 ကိစ္စာဘာဝေါ အာပဇ္ဇတိ။ အဘိ၊၄။၁။
 ၂၇၃။ (-အဘိ၊၄။၃။၁၅၄၊၁၇၀။)

ကိစ္စာဘိသမယ (ပု) [ကိစ္စ+အဘိသမယ]
 ကိစ္စကိုထိုးထွင်း၍သိခြင်း။ သဗ္ဗေသမ္ပိ ကိစ္စာ-
 ဘိသမယဝသေန ပါကဋ္ဌဘာဝတော ပကာ-
 သနဋ္ဌေန ပါတုဘာဝေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဥဒါန၊
 ၄။၄၁။ သာရတ္ထ၊၃။၁၄၁။

ကိစ္စာရမ္ပဏသန (န) [ကိစ္စ+အာရမ္ပဏ+သန]
 ကိစ္စအားဖြင့် တခဲနက်၊ အာရုံအားဖြင့် တခဲ
 နက်။ သမူဟသနေ ကိစ္စာရမ္ပဏသနေ စ
 ဘေဒိတေ အနတ္တလက္ခဏံ ယာထာဝသရသ-
 တော ဥပဋ္ဌာတိ။ အံ၊၄။၁။၂၇၂။ ကိစ္စသန-
 တာ-လည်း ကြည့်။

ကိစ္စာဝသာန (န) [ကိစ္စ+အဝသာန] ကိစ္စ၏
 အပြီးအဆုံး။ အတ္တနော ဧတ္ထ ကိစ္စာဝသာနေ

ယံ ဂိဟိနံယေဝ သန္တကံ တာဝကာလိကံ။
သံ၊ဋီ၊၂။၃၈၃။

ကိစ္စာဝဟ (တိ) [ကိစ္စ+အာဝဟ] ကိစ္စကို
ဆောင်ရွက်တတ်သောသူ။ ဣတော ပဋ္ဌာယ
ပန ကတပရိစယသေဝ ကိစ္စာဝဟံ ဟော-
တိတိ ဣဓာပိ ဝုတ္တန္တိတိ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။
၃၉၄။

ကိစ္စာဝိရုဒ္ဓ (တိ) [ကိစ္စ+အဝိရုဒ္ဓ] ကိစ္စအားဖြင့်
မဆန့်ကျင်သော။ ပုရိမဇဝနာဒယော ပစ္ဆိ-
မဇဝနာဒိနံ သဘာဝိဝိရုဒ္ဓါ ကိစ္စာဝိရုဒ္ဓါ စ။
အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၁။

ကိစ္စတ္တရိယ (န) [ကိစ္စ+ဥတ္တရိယ] ကိစ္စအား
ဖြင့် လွန်ကဲသည်၏အဖြစ်။ သဒ္ဓိန္ဒြိယဿ ဗလ-
ဝဘာဝေါ အတ္တနော ဝါပစ္စယဝိသေသေန
ကိစ္စတ္တရိယတော။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၃၂၆။ အံ၊ဋီ၊၁။
၂၇၃။ သံ၊ဋီ၊၂။၄၃၂။

ကိစ္စ (န) [ကိရ+ဆ။ ကတာ+ဣစ္ဆာ။ ကိတ+
ဆ။ ကိရတိ သုခန္တိ ကိစ္စံ၊ ကတာ ဝါ ပုဉ္ဇ-
ကရကိစ္ဆာ ယေနာတိ ကိစ္စံ။ ဓာနံ၊ဋီ၊၈၉။
ထောမ။ (ကုစ္ဆ-သံ)] (၁) ဆင်းရဲ-
မြဲမြင်-ပင်ပန်း-ခြင်း။ (တိ) (၂) (က)
ရခဲသော။ (ခ) ဆင်းရဲ-မြဲမြင်-ပင်ပန်း-
သောသူ။ (၁) ကိစ္စံ ဝတာယံ လောကော
အာပန္နော ဇာယတိ စ။ ဒီ၊၂။၂၆။ သံ၊၁။
၂၄၆၊၂၅၁။ (-ဝိ၊၃။၅။ ဝိ၊၅။၂၆၂။ မ၊၁။
၂၂၄။ မ၊၃။၅၅။ သံ၊၁။၃၁။ ဥဒါနံ၊၁၄၆။)
ကိစ္စန္တိ ဒုက္ခံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၀။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀။
(-ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၆။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၈၁။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၈၀။
ဥဒါနံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၇၂။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၂၈၄။) (တိ) (၂)
(က) ကိစ္ဆော မနုဿပဋိလာဘော၊ ကိစ္စံ
မစွာနဇိဝိတံ။ ဓမ္မ၊၄၁။ မဟန္တေန ကုသလေန
လဒ္ဓတ္တာ မနုဿပဋိလာဘော နာမ ကိစ္ဆော
ဒုလ္လဘော။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅၂။ (ခ) နိဟိနတ္တော
သဗ္ဗဘောဂေဟိ ကိစ္ဆော။ ပေတ၊၁၈၁။ (-
သုတ္တနိ၊၃၈၄။ ထေရ၊၂၄၄။ ဇာ၊၁။၂၄၇။)

ကိစ္ဆောတိ ဒုက္ခိတော။ ပေတ၊ဋ္ဌ၊၂၀၄။ (-
အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၈၃။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။
၂၈၀။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၈၀။) ဝါစပုတိ-န္တံ—(ပု၊န)
(၁) ပူလောင်ခြင်းစသောအကျင့်။ (ပု) (၂)
မုတ္တကိစ်ရောဂါ=ဆီးချုပ်ရောဂါ။ (န) (၃)
မကောင်းမှု။ (တိ) (၄) မြဲမြင်ဆင်းရဲခြင်း။
(၅) မြဲမြင်စွာမြီးစေခြင်း။ (၆) မြဲမြင်ခြင်း
နှင့်ယှဉ်သော။ (၇) မြဲမြင်စွာ မြီးစေအပ်
သောအမှု၊ မိမိကိုယ်ကို ဒုက္ခခတ်ဆုံးမခြင်း။
(၈) ရဟန်းကျင့်ဝတ်အထူး။ (ပြာဇာပတျ၊၅-
တေကို A PARTICULAR KIND
OF RELIGIOUS PENANCE. ဟု
P.S.E D. ပြန်ဆို၏။)

ကိစ္စကသိရာဗာဒဒုက္ခဝုတ္တိ (ထိ) [ကိစ္စ +
ကသိရ + အာဗာဓ + ဒုက္ခ + ဝုတ္တိ] မြဲမြင်
ပင်ပန်း နာကျင်ခြင်း ဆင်းရဲဖြင့် အသက်
မွေးခြင်းရှိသောသူ။ တေနဿ ကိစ္စကသိရာ-
ဗာဒဒုက္ခဝုတ္တိတံ ဒဿေတိ။ မ၊ဋီ၊၁။၉၀။

ကိစ္စကာလ (ပု) [ကိစ္စ+ကာလ] ဆင်းရဲ
မြဲမြင်သောအခါ။ ကိစ္စကာလေ ကိစ္စ-
သဟော။ ဇာ၊၁။၁၈၂။ ယော ကာယိက-
စေတသိကဒုက္ခသင်္ခါတဿ ကိစ္စဿ ဥပ္ပန္န-
ကာလေ အပ္ပမတ္တော တဿ ကိစ္စဿ ဟရဏူ-
ပါယံ ကရောန္တော ကိစ္စသဟော ဟုတွာ တံ
ကိစ္စံ နာနုဝတ္တတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၄၁။

ကိစ္စဂတ (တိ) [ကိစ္စ+ဂတ] ဆင်းရဲမြဲမြင်
ပင်ပန်းခြင်းသို့ ရောက်သောသူ။ ပသာရယံ
ကိစ္စဂတဿ ပါဏိ။ ဇာ၊၁။၇၄။ (-၂၇၄၊
၃၄၇။) ပသာရယံ ကိစ္စဂတဿ ပါဏိန္တိ
နိဿေဏိ ဗန္ဓိတွာ ကူပံ ဩတာရေတွာ
ဒုက္ခဂတဿ မယံ ဥတ္တာရဏတ္ထာယ ဝိရိယပဋိ-
သံယုတ္တံ ဟတ္ထံ ပသာရေသိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၇၇။

ကိစ္စဇိဝိကာ (ထိ) [ကိစ္စ+ဇိဝိကာ] (၁) ဆင်းရဲ
မြဲမြင်သဖြင့် အသက်မွေးခြင်း။ (တိ) (၂)
ဆင်းရဲမြဲမြင်သဖြင့် အသက်မွေးခြင်းရှိသော။

သူ။ (၁) ကိ* မေ ဣမာယ ကိစ္စဇိဝိကာယ။
ထေရ၊ဌ၊၁။၄၁၀။ (-သာရတ္ထ၊ ၂။၆၅။) (တိ)
(၂) ပဝတ္တာရန္တိ ကိစ္စဇိဝိကေ ဒုဂ္ဂတမနုဿေ
အနုကမ္ပံ ကတွာ။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။၃၄၇။ မဟာနိ၊
ဌ၊၄၁၄။ အံ၊ဋီ၊၁။၁၉၀။ (-သံ၊ဋီ၊ ၂။၁၅၃။)

ကိစ္စဇိဝိကပ္ပတ္တ (တိ) [ကိစ္စဇိဝိကာ+ပတ္တ] ဆင်းရဲ-
ရဲငြိငြင်သဖြင့် အသက်မွေးခြင်းသို့ ရောက်
သောသူ။ ဥက္ကဏ္ဍိတောတိ အနတ္တိရတိယာ
ဣမသ္မိံ သာသနေ ကိစ္စဇိဝိကပ္ပတ္တော။ ဝိ၊ဌ၊
၁။၂၁၁။ သာရတ္ထ၊ ၂။၆၅။

ကိစ္စဇိဝိတ (န) [ကိစ္စ+ဇိဝိတ] ဆင်းရဲ-
ငြိငြင် - စွာ အသက်ရှင်ခြင်း၊ ဆင်းရဲငြိငြင်
စွာအသက်မွေးခြင်း။ ကိစ္စဇိဝိတကရ-ကြည့်။

ကိစ္စဇိဝိတကရ (တိ) [ကိစ္စဇိဝိတ+ကရ+အ] ဆင်းရဲငြိငြင်စွာ အသက်ရှင်ခြင်းကို ပြုတတ်
သောသူ။ ကိစ္စဇိဝိတကရော(ဒိ၊ဌ၊၁။၃၁၈)-
တိ အသုခဇိဝိတာဝဟော။ ဒိ၊ဋီ၊၁။၃၈၅။
သိ၊ဋီ၊သစ်၊ ၂။၄၀၄။

ကိစ္စဇိဝိတကရရောဂ (ပု) [ကိစ္စဇိဝိတကရ+
ရောဂ] ဆင်းရဲငြိငြင်စွာ အသက်ရှင်ခြင်းကို
ပြုတတ်သောရောဂါ။ အပ္ပါတကံ(သိ၊ဋီ၊သစ်၊
၁။၁၄၃) ကြည့်။

ကိစ္စဇိဝိ (တိ) [ကိစ္စ+ဇိဝိ+ဏိ] ဆင်းရဲငြိငြင်
စွာ အသက်မွေးလေ့ရှိသောသူ။ ဥက္ကဏ္ဍိတော
ကိစ္စဇိဝိတာ။ သိ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၁၇၈။

ကိစ္စတာဝါရ (ပု) [ကိစ္စတာ+ဝါရ] ဆင်းရဲ
ငြိငြင်ခြင်း အလှည့်အကြိမ်။ ဣမံ ဝါရံ ရော-
စေသုန္တိ.....ကိစ္စတာဝါရံ ဒုက္ခပဋိပဒါတိ ရော-
စေသု တေဒန္တတ္တာ ပဋိပဒါယ။ မူလဋီ၊၁။
၁၁၂။ (-နေတ္ထိ၊ဋီ၊၄၅။)

ကိစ္စတိ (ကြိ) [ကိစ္စ+တိ+တိ] ဆင်းရဲ-
ငြိငြင် - ပင်ပန်း - ၏။ တတော တတော
တာနိ ဝိစိနန္တော ကိစ္စတိ။ ဒိ၊ဌ၊၁။၂၄၆။
မ၊ဌ၊၃။၂၅၃။ အံ၊ဌ၊၃။၇၇။ အဘိ၊ဌ၊၁။

၃၀၀။ ကိစ္စတိတိ ကိလမတိ။ သိ၊ဋီ၊သစ်၊
၂။၂၇၅။ ဒိ၊ဋီ၊၃။၁၈၉။ မ၊ဋီ၊၃။၁၇၀။ အံ၊ဋီ၊
၃။၇၆။

ကိစ္စနိမိတ္တ (န) [ကိစ္စ+နိမိတ္တ] ဆင်းရဲ-
ငြိငြင် - ပင်ပန်း - ခြင်း၏ အကြောင်း။
ကိစ္စေသုတိ ဝါ ကိစ္စနိမိတ္တံ။ သံ၊ဋီ၊၁။၁၅၃။

ကိစ္စန္တ (ပု၊န) [ကိစ္စ+အန္တ] (၁) ဆင်းရဲ-
ငြိငြင် - ပင်ပန်း - ခြင်း၏အဆုံး။ (တိ) (၂)
ဆင်းရဲ - ငြိငြင် - ပင်ပန်း - သော၊ ပင်ပန်း
သောစိတ်ရှိသောသူ။ (၁) သကိစ္စန္တံ သုခံ
ဓိရော။ ဇာ၊၁။၁၈၂။ သော ဓိရော ကိစ္စဿ
အန္တိမသင်္ခါတံ နိဗ္ဗာနသုခသင်္ခါတံ ဈာနသုခံ
အဓိဂစ္ဆတိ၊ တံ ဝါ ကိစ္စန္တံ ယောဂသုခံ
အဓိဂစ္ဆတိ၊ အကိလမန္တောဝ ပါပုဏာတိတိ။
ဇာ၊ဌ၊၃။၄၄၁။ (တိ) (၂) ကိစ္စန္တာ(ထေရ၊
၃၄၂)တိ ကိလမန္တာ၊ ဝနပတ္တေသု ဝသိတုံ
ကိစ္စန္တာ ကိလန္တစိတ္တာတိ အတ္တော။ ထေရ၊
ဌ၊ ၂။၃၆၅။

ကိစ္စပဋိလာဘ (တိ) [ကိစ္စ+ပဋိလာဘ] ဆင်းရဲ
- ငြိငြင် - ပင်ပန်း - သဖြင့် ရခြင်း။ ဣစ္စိတာနံ
ဘောဂါနံ ကိစ္စပဋိလာဘော ရာဇာဒိဟိ
သာဓာရဏဘောဂတာ။ အနုဋီ၊၁။၉၀။

ကိစ္စပရိဟရဏ (တိ) [ကိစ္စ+ပရိဟရဏ] ဆင်းရဲ
- ငြိငြင် - ပင်ပန်း - စွာ ဆောင်အပ်သော။
ကိလိဋ္ဌံ ဘာရိကံ ကိစ္စပရိဟရဏံ သပ္ပါယံ။
ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၀၄။ (-ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၁၂၉။)

ကိစ္စပ္ပတ္တ (တိ) [ကိစ္စ+ပတ္တ] ဆင်းရဲ -
ငြိငြင် - ပင်ပန်း - ခြင်းသို့ ရောက်သောသူ။
ကိစ္စပ္ပတ္တောဝ ဟုတွာန၊ ယာ စိဝရမနုတ္တရံ။
အပ၊၁။၃၅၄။

ကိစ္စပ္ပတ္တိ (ထိ) [ကိစ္စ+ပတ္တိ] ဆင်းရဲ - ငြိငြင် -
ပင်ပန်း - ခြင်းသို့ ရောက်ခြင်း။ ကိစ္စပ္ပတ္တိ စ
တတ္ထ နိစ္ဆေတုံ အသမတ္တတာယေဝါတိ အာဟ
“ဝိနိစ္ဆေတုံ န သက္ကောတိ”တိ။ မ၊ဋီ၊ ၂။၅၂။

ကိစ္စလဒ္ဓဘာဝဒဿန (န) [ကိစ္စလဒ္ဓဘာဝ+ဒဿန] ဆင်းရဲငြိုငြင်သဖြင့် ရအပ်သည်၏ အဖြစ်ကိုပြခြင်း။ ဣတရံ ထေရော မာတာ-ပိတုနံ ပဋိပတ္တိဒဿနတ္ထဉ္စေ ကိစ္စလဒ္ဓဘာဝ-ဒဿနတ္ထဉ္စေ ဝဒတိ။ ထေရါဌ၊ ၂။ ၁၃၄။

ကိစ္စလာဘ (ပု) [ကိစ္စ+လာဘ] (၁) ဆင်းရဲ-ငြိုငြင်-ခဲယဉ်း-သဖြင့် ရခြင်း။ (တိ) (၂) ဆင်းရဲငြိုငြင်သောလတ်ရှိသော၊ ရခဲသော လတ်ရှိသော၊ လတ်နည်းပါးသော၊ သူ။ (၁) သေ ဝိပါကောတိ စောဠာဒီနံ ကိစ္စ-လာဘောတိ သေ ဝေရူပေါ ဝိပါကော။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၁၂၆။ (တိ) (၂) ကိစ္စလာဘော မာတု-ဂါမော။ ဝိ၊ ၁။ ၂၀၉။ ဝိ၊ ၂။ ၂၂၇။ (-ဝိ၊ ၄။ ၄။ ၁၅၄။)

ကိစ္စလာဘက (ပု) [ကိစ္စလာဘ+က] ဆင်းရဲ-ငြိုငြင်သဖြင့် ရခြင်း။ အန္တရာယကရ (အံ၊ ၄။ ၂။ ၁၄၃) ကြည့်။

ကိစ္စလာဘိ (တိ) [ကိစ္စလာဘ+ဘိ] ဆင်းရဲငြို-ငြင်သဖြင့်-ရသော-ရခြင်းရှိသော၊ သူ။ န အကိစ္စလာဘိတိ ကိစ္စလာဘိ ဒုက္ခလာဘိ။ အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၂၂။ (-မ၊ ၄။ ၂။ ၂၂။)

ကိစ္စသဟ (တိ) [ကိစ္စ+သဟ+အ] ဆင်းရဲခြင်း ကို သည်းခံတတ်သော၊ သူ။ ကိစ္စကာလ-ကြည့်။

ကိစ္စသိဒ္ဓိ (တိ) [ကိစ္စ+သိဒ္ဓိ] ဆင်းရဲငြိုငြင်သဖြင့် ပြီးခြင်း။ ကိစ္စသိဒ္ဓိတော (မူလဒီ၊ ၁။ ၁၁၂) တိ နာမရူပဝဝတ္ထာပနာဒီနံ ကေသုဉ္စိ သဗ္ဗေသမ္ပိ ဝါ ကိစ္စသိဒ္ဓိတော။ အနု၊ ၄။ ၁။ ၁၁၉။ (-နေတ္ထိ၊ ၄။ ၄။ ၄။)

ကိစ္စသိဒ္ဓိက (တိ) [ကိစ္စသိဒ္ဓိ+က] ဆင်းရဲငြို-ငြင်သဖြင့် ပြီးခြင်း။ ဂရုက (ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၂၀၅) ကြည့်။

ကိစ္စာကတ (တိ) [ကိစ္စာ+ကတ] ဆင်းရဲငြိုငြင် သဖြင့် - ပြုလုပ်အပ် - ပြီးစေအပ် - သော။

ကိစ္စာကတံ ပဏ္ဏကုဋိ အဒယိ။ ဇာ၊ ၁။ ၄၀။ (-၇၉။) ကိစ္စေန ကတံ ပဏ္ဏသာလံ ဈာ-ပေသိတိ အတ္တော။ ဇာ၊ ၄။ ၂။ ၂၉။ ကိစ္စေန ဒုက္ခေန နိပ္ပါဒိတံ ဥဒပါနံ။ ဇာ၊ ၄။ ၂။ ၂၀။

ကိစ္စာစရဏ (န) [ကိစ္စာ+စရဏ] ဆင်းရဲငြိုငြင် သဖြင့် ကျင့်ခြင်း။ ဝိသဘောဇနကိစ္စာစရ-ဏာဒိကံ ဝတံ။ ဥဒါန၊ ၄။ ၂။ ၃၉။

ကိစ္စာဇိဝိတကာရဏ (န) [ကိစ္စာဇိဝိတ+ကာ-ရဏ] ဆင်းရဲငြိုငြင်သဖြင့် အသက်ရှင်ခြင်း ဟူသော အကြောင်း။ စတုတ္ထေ ကိစ္စာဇိဝိ-တကာရဏဋ္ဌေန ရောဂေါဝ ရောဂါတကော နာမ။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၂၅၇။

ကိစ္စာဓိဂတ (တိ) [ကိစ္စ+အဓိဂတ] ဆင်းရဲငြို-ငြင်သဖြင့် ရအပ်သော။ ဇာနိ (ဓမ္မ၊ ၄။ ၂။ ၄၅) ကြည့်။

ကိစ္စာပတ္တိဒဿန (န) [ကိစ္စာ+အာပတ္တိ+ဒဿန] ဆင်းရဲငြိုငြင်ခြင်းသို့ ရောက်ခြင်းကို ပြခြင်း။ ဣစ္ဆိတဿ သတ္တလောကဿ ကိစ္စာ-ပတ္တိဒဿနမုခေန ဇရာမရဏတော ပဋ္ဌာယ ပစ္စယာကာရသမ္ပသနမ္ပိ ဓမ္မတာဝ။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၅၃။

ကိစ္စာပတ္တိပရိဝိတက္ကန (န) [ကိစ္စာပတ္တိ+ပရိဝိ-တက္ကန] ဆင်းရဲငြိုငြင်ခြင်းသို့ ရောက်ခြင်းကို ကြံဆခြင်း။ ကသ္မာ ပန လောကဿ ကိစ္စာ-ပတ္တိပရိဝိတက္ကနေ “ဇရာမရဏဿ” တိ ဇရာ-မရဏဝသေန နိယမနံ ကတံ။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၄၇။

ကိစ္စာပန္န (တိ) [ကိစ္စ+အာပန္န] ဆင်းရဲငြိုငြင် ခြင်းသို့ ရောက်သော၊ သူ။ ကိစ္စာပန္နံ လော-ကမနုဝိလောကယတော။ အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၁၂၅။ (-ဥဒါန၊ ၄။ ၁၃၇။ မူလဒီ၊ ၂။ ၈၆။)

ကိစ္စာပန္နရူပ (တိ) [ကိစ္စာပန္န+ရူပ] ဆင်းရဲငြို-ငြင်ခြင်းသို့ ရောက်သော သဘောရှိသော၊ သူ။ သုဋ္ဌ၊ ကိစ္စာပန္နရူပါ ဝတ။ နေတ္ထိ၊ ၄။ ၂၂၄။ နေတ္ထိဝိ၊ ၂၇။

ကိစ္ဆာဘတ (တိ) [ကိစ္ဆာ+ဘတ] ဆင်းရဲငြိုငြင်
သဖြင့်လုပ်ကျွေးမွေးမြူအပ်သောသူ။ ကိစ္ဆာ-
ဘတော (ဇာ၊ ၂။ ၈၁) တိ ကိစ္ဆေန ဘတော
ပဋိဇဇိတော။ ဇာ၊ ၄။ ၅။ ၃၅၃။

ကိစ္ဆာလဒ္ဓ (တိ) [ကိစ္ဆာ+လဒ္ဓ] ဆင်းရဲငြိုငြင်
သဖြင့် ရအပ်သောသူ။ ကိစ္ဆာလဒ္ဓံ ပိယံ
ပုတ္တံ။ စရိယာ၊ ၄၁၂။ (-ဝိ၊ ၅။ ၂၆၂။ ဝိမာန၊
၄။ ၂၁၂။) ကိစ္ဆာလဒ္ဓန္တိ ကိစ္ဆေန ကသိရေန
စိရကာလပတ္တနာယ လဒ္ဓံ။ စရိယာ၊ ၄။ ၂၁၁။

ကိစ္ဆာလဒ္ဓက (တိ) [ကိစ္ဆာ+လဒ္ဓ+က] ဆင်းရဲ
ငြိုငြင်သဖြင့်ရအပ်သောသူ။ မာကိစ္ဆာလဒ္ဓ-
ကေဟိ ပုတ္တေဟိ၊ ယဇိတ္တော ဣမံ ယညံ။
ဇာ၊ ၂။ ၅၅၂။

ကိဉ္ဇ (ဗျ) [ကိ*+စ] (က) အဘယ်နည်း။ (ခ)
အဘယ်ကို။ (ဂ) အဘယ်သို့။ (ဃ) အ
ဘယ်အကြောင်းကြောင့်။ (င) ကဲ့ရဲ့ခြင်း။
(စ) ချီးမွမ်းခြင်း။ (ဆ) အထူးကြံခြင်း။
(က) အဘယ်နည်း။ ကိဉ္ဇ ဘိက္ခဝေ ကာ-
မာနံ နိဿရဏံ။ မ၊ ၁။ ၁၂၂။ (ခ) အဘယ်
ကို။ ကိဉ္ဇ ဘိက္ခဝေ ဇာနတော ကိဉ္ဇ ပဿ-
တော အာသဝါနံ ခယံ ဝဒါမိ။ မ၊ ၁။ ၉။
(-ပဋိသံ၊ ၆။ ပဋိသံ၊ ၄။ ၁။ ၇၃။) (ဂ) အ
ဘယ်သို့။ ကိဉ္ဇ ဘိက္ခဝေ မယာ အက္ခာတံ၊
ဣဒံ “ဒုက္ခ”န္တိ ဘိက္ခဝေ မယာ အက္ခာတံ။
သံ၊ ၃။ ၃၈၃။ (ဃ) အဘယ် အကြောင်း
ကြောင့်။ ကိဉ္ဇ ဘိက္ခဝေ ရူပံ ဝဒေယ။ သံ၊
၂။ ၇၁။ (-အံ၊ ၁။ ၅၀။) ကိဉ္ဇာတိ ကာရဏ-
ပုစ္ဆာ၊ ကေန ကာရဏေန ရူပံ ဝဒေယ၊ ကေ-
န ကာရဏေနောတံ ရူပံ နာမာတိ အတ္တော။
သံ၊ ၄။ ၂။ ၂၆၇။ (-အံ၊ ၄။ ၂။ ၃။ သံ၊ ၄။ ၂။
၂၃၆။) အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၃-လည်း ကြည့်။ (င) ကဲ့
ရဲ့ခြင်း။ (စ) ချီးမြှောက်ခြင်း။ ကိဉ္ဇ ဒေဝေါ
သကံ ပဇ (ဇာ၊ ၁။ ၂) နိစ္ဆိတ္တေ ပန ကိဉ္ဇာတိ ဂ-
ရဟတ္ထေ စ အနုဂ္ဂဟဏတ္ထေ စ နိပါတော။ “သ-
ကံ ပဇ” အတ္တနော ပုတ္တံ မံ ဒေဝေါ န ပေါ-

သေတိ” တိ ဝဒန္တော ဂရဟတိနာမ၊ “အညေ
ဗဟုဇနေ ပေါသေတိ” တိ ဝဒန္တော အနုဂ္ဂဟ-
တိနာမ။ ဣတိ ဗောဓိသတ္တော ဂရဟန္တောပိ
အနုဂ္ဂဟန္တောပိ “ကိဉ္ဇ ဒေဝေါ သကံ ပဇ” နိစ္ဆိ
အာဟ။ ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၁၅၂။ (ဆ) အထူးကြံခြင်း။
ကိဉ္ဇသဒ္ဓေါပိ ဝိကပ္ပေ။ ဓာနံ၊ ၄။ ၁။ ၁၃၈။

ကိဉ္ဇက္ခဋ္ဌိ (န) [ကိဉ္ဇက္ခ+အဋ္ဌိ] ကြာစေ။ ပေါက္ခ-
ရဋ္ဌိ ကိဉ္ဇက္ခဋ္ဌိ။ ဝဇိရ၊ ၃၂၀။ (ကိဉ္ဇက္ခဋ္ဌိ-သာ
သင်္ဘယ်ရှိသည်။)

ကိဉ္ဇတိ (ကြိ) [ကိစိ + အ + တိ။ (ဓာတ်ကျမ်း
များ၌ ကိစိဓာတ် ဘူဝါဒိဂိုဏ်းမရှိ၊ စုရာဒိ-
ဂိုဏ်းသာ ရှိသည်။) နိပိနင်း၏၊ နှောင့်ယှက်
၏။ ကိဉ္ဇတိ မဒ္ဒတိ ပလိဗုဒ္ဓတိ။ မ၊ ၄။ ၂။
၂၅၃။ သံ၊ ၄။ ၃။ ၁၃၇။ ကိဉ္ဇတိတိ ကတ္တရိ ပဋိ-
တော ဓာတု မဒ္ဒနတ္တောတိ အာဟ “ကိဉ္ဇတိ
မဒ္ဒတိ” တိ။ မ၊ ၄။ ၂။ ၂၇၇။ ကိဉ္ဇန္တိ-သိ၊ ၄။
သစ်၊ ၂။ ၂၁၆။

ကိဉ္ဇနံ (ဗျ) [ကိ*+စနံ] အနည်းငယ်မျှ၊ တစ်
တခု၊ အချို့။ မာ မေ ကုစနိ ကတ္တစိ ကိဉ္ဇနံ
ရဇနိယေသု ဓမ္မေသု ရာဂေါ ဥဒပါဒိ။ အံ၊ ၂။
၁၅၀။ (-၄၇၁။ သုတ္တနိ၊ ၄၂၅၊ ၄၄၈။ မဟာ-
နိ၊ ၃၄၆။ ဇာ၊ ၂။ ၈၈၊ ၁၀၅၊ ၁၀၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။
၃၂၈။) ကိဉ္ဇနန္တိ ကောစိ အပ္ပမတ္တကောပိ။
အံ၊ ၄။ ၃။ ၅၂။ (-၁၇၈။ မဟာနိ၊ ၄။ ၃၈၅။ ဇာ၊
၄။ ၅။ ၃၇၃၊ ၄၂၅၊ ၄၂၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၄။ ၁။ ၄၀၃။)

ကိဉ္ဇန (ပု၊ န) [ကိစိ + ယု။ ရာဂါဒယော ဟိ
သတ္တေ ကိဉ္ဇန္တိ မဒ္ဒန္တိ ပလိဗုဒ္ဓန္တိ တိ “ကိဉ္ဇနာ-
နိ” တိ ဝုစ္စန္တိ။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ၂၁၃။ သီးဋီ၊ သစ်၊
၂။ ၂၁၆။] (၁) နိပိနင်း - နှောင့်ယှက် - တား
မြစ် - ကြောင့်ကြ - နှောင့်ဖွဲ - တတ်သော
တရား (ရာဂစသည်)။ (၂) အမှတ်မရှိအနည်း
ငယ်သော (အာမိသလာဘ်)။ (၃) တယော
ကိဉ္ဇနာ ရာဂေါ ကိဉ္ဇနံ ဒေါသော ကိဉ္ဇနံ မော-
ဟော ကိဉ္ဇနံ။ ဒိ၊ ၃။ ၁၈၂။ အဘိ၊ ၈။ ၃၈၂။
(-မ၊ ၁။ ၃၇၂။ မ၊ ၂။ ၄၁၂။ သံ၊ ၁။ ၁၁၆။

ဓမ္မဋ္ဌာနဉ္စ။ ဥဒါနဉ္စ။ ထေရဉ္စ။ သုတ္တနိဉ္စ။ မဟာနိဉ္စ။ စူဠနိဉ္စ။ (၁၆၊ ၁၄၆။) ကိဉ္ဇနာတိ ပလိဗောဓော။ ရာဂေါ ကိဉ္ဇနန္တိ ရာဂေါ ဥပ္ပဇ္ဇမာနော သတ္တေ ဗန္ဓတိ ပလိဗန္ဓတိ။ တသ္မာ ကိဉ္ဇနန္တိ ဝုစ္စတိ။ ဒိဌာဉ္စ။ (၁၇၊ ၁၇၆။) (-မဋ္ဌာဉ္စ။ ၂၇၊ ၂၇၆။) ၃၀၀။ သံဌာဉ္စ။ (၁၈၊ ၁၈၆။) သံဌာဉ္စ။ ၃၁၇။ အဘိဌာဉ္စ။ ၄၇၆။ ဓမ္မဋ္ဌာဉ္စ။ သုတ္တနိဉ္စ။ ၂၇၆။ ထေရဋ္ဌာဉ္စ။ မဟာနိဉ္စ။ စူဠနိဉ္စ။ ဒိဌာဉ္စ။ (၂) ကိဉ္ဇနာတိ ကိဉ္ဇိက္ခာ။ ဣမေ ပန ရာဂဒိဃော ပလိဗန္ဓနုဋ္ဌေန ကိဉ္ဇနာ ဝိယာတိ ကိဉ္ဇနာ။ ဒိဌာဉ္စ။ ၁၉၀။ ကိဉ္ဇိက္ခ(၁)လည်း ကြည့်။

ကိဉ္ဇနကာရက (တိ) [ကိဉ္ဇန+ကာရက] ကြောင့်ကြခြင်းကို ပြုတတ်သော၊ ကြောင့်ကြခြင်း၏ အကြောင်းဖြစ်၍ ဖြစ်သော။ ကိဉ္ဇနကာရကော(မဋ္ဌာဉ္စ။ ၃၀၀)တိ ပလိဗောဓဟေတုဘူတော။ မဋ္ဌာဉ္စ။ ၂၀၂။

ကိဉ္ဇနတာ (ထိ) [ကိဉ္ဇန+တာ] ကြောင့်ကြတတ်သော တရား၏အဖြစ်၊ ကြောင့်ကြခြင်း။ နာဟံ ကုစနိ ကဿစိ ကိဉ္ဇနတသ္မိ။ မဉ္စ။ ၅၀။ (-အံ၊ ၂၀၇။) ကဿစိ ကိဉ္ဇနတသ္မိန္တိ အတ္တနော အတ္တာနံ ကဿစိ ပရဿ ကိဉ္ဇနဘာဝေ ဥပနေတဗ္ဗံ န ပဿတိ။ မဋ္ဌာဉ္စ။ ၄၇။ ဝိသုဒ္ဓိဉ္စ။ ၂၇၆။ အံဉ္စ။ ၁၇၇။ (-မဋ္ဌာဉ္စ။ ၂၇၇။) နာဟံ ကုစနိ ကတ္တစိ ကိဉ္ဇနတသ္မိန္တိ... ကိဉ္ဇနံ ဝုစ္စတိ ပလိဗောဓော၊ ပလိဗောဓော န ဟောမိတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ အံဉ္စ။ ၁၉၄။

ကိဉ္ဇနပဋိနိဿဂ္ဂ (တိ) [ကိဉ္ဇန + ပဋိနိဿဂ္ဂ] ကြောင့်ကြတတ်သော ကိလေသာကို စွန့်ရာ ဖြစ်သော။ ကိဉ္ဇနပုဟာန-ကြည့်။

ကိဉ္ဇနပလိဗောဓ (ပု) [ကိဉ္ဇန+ပလိဗောဓ] (၁) နှိပ်နင်းတတ်၊ တားမြစ်တတ်သောတရား(ရာဂ စသည်)။ (၂) နှိပ်နင်းခြင်း၊ တားမြစ်ခြင်း။

(၁) မမ ကိဉ္ဇနပလိဗောဓော စက္ခုသ္မိ။ သံဌာဉ္စ။ ၁၀။ (-နေတ္တိဉ္စ။ ၂၂၉။ သံဉ္စ။ ၂၀၉။) ကိဉ္ဇတိ တံသမဂ္ဂိနံ ဝိမဒ္ဓတိတိ ကိဉ္ဇနံ၊ ရာဂဒိဃိ။ ပလိဗန္ဓတိ ကုသလပုပ္ဖိနိဝါရေတိတိ ပလိဗောဓော၊ ရာဂဒိဃိယေဝ။ ကိဉ္ဇနမေဝ ပလိဗောဓော ကိဉ္ဇနပလိဗောဓော။ နေတ္တိဉ္စ။ ၁၃၂။ (၂) ကိဉ္ဇနပလိဗောဓော စ ကိဉ္ဇနပလိဗောဓော။ နေတ္တိဉ္စ။ ၁၃၂။

ကိဉ္ဇနပုဟာန (တိ) [ကိဉ္ဇန+ပုဟာန] ကြောင့်ကြတတ်သော ကိလေသာကို ပယ်ရာဖြစ်သော (နိဗ္ဗာန်)။ ကိဉ္ဇနပုဟာနံ ကိဉ္ဇနဝပဿမံ ကိဉ္ဇနပဋိနိဿဂ္ဂံ ကိဉ္ဇနပဋိပဿဒ္ဓိံ အမတံ နိဗ္ဗာနန္တိ အကိဉ္ဇနံ။ စူဠနိဉ္စ။ ၁၃၉။

ကိဉ္ဇနဘာဝဝိရဟိတ (တိ) [ကိဉ္ဇန+ဘာဝ+ဝိရဟိတ] ကြောင့်ကြသည်၏ အဖြစ်မှ ကင်းသော။ အာကိဉ္ဇညယေဝ ပဋိပဒန္တိ ကိဉ္ဇနဘာဝဝိရဟိတံ နိပ္ပလိဗောဓံ နိဂ္ဂဟဏမေဝ ပဋိပဒံ ပဋိပန္နော ဟောတိ ပူရေတွာ ဌိတော။ အံဉ္စ။ ၂၇၆။

ကိဉ္ဇနဝပဿမ (တိ) [ကိဉ္ဇန+ဝပဿမ] ကြောင့်ကြတတ်သော ကိလေသာငြိမ်းရာဖြစ်သော (နိဗ္ဗာန်)။ ကိဉ္ဇနပုဟာန-ကြည့်။

ကိဉ္ဇနာဒါနဝပဿမ (တိ) [ကိဉ္ဇန+အာဒါန+ဝပဿမ] ကြောင့်ကြခြင်း မြစွာစွဲလမ်းခြင်း၏ ငြိမ်းရာဖြစ်သော (နိဗ္ဗာန်)။ ကိဉ္ဇနာဒါနဝပဿမန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ စူဠနိဉ္စ။ ၃၃။

ကိဉ္ဇနဘာဝ (ပု) [ကိဉ္ဇန+အဘာဝ] ကြောင့်ကြခြင်း၏ မရှိခြင်း။ ကိဉ္ဇနဘာဝါ အကိဉ္ဇနော။ စူဠနိဉ္စ။ ၂၅။

ကိဉ္ဇန္တိ (ကြိ) [ကိစိ+အ+အန္တိ] နှိပ်နင်း-နှောင့်ယှက်-ကုန်၏။ ကိဉ္ဇတိ-ကြည့်။

ကိဉ္ဇရဟိ (ဗျ) [ကိ+စရဟိ] အဘယ်ကြောင့်။ အထ ကိဉ္ဇရဟိ တေ အယံ သာရိပုတ္တ ဥဋ္ဌာ-

ရာ အာသတိ ဝါဟာ ဘာသိတာ။ ဒီ၊ ၃။ ၈၃။
(-သံ၊ ၁။ ၄၁၈။) အထ ကိဉ္ဇာပိတိ အထ
ကဿာ ဝေ ဉာဏေ အသတိ တယာ ဝေ
ကထိတန္တိ ဝဒတိ။ ဒီ၊ ၄။ ၃။ ၆၃။ (-သံ၊ ၂။
၁၆၄။)

ကိဉ္ဇာပိ (ဗျ) [ကိဉ္ဇာ+အပိ။ ကိဉ္ဇာပိဏ္ဍိတိ အနုဂ္ဂ-
ဟတ္ထေ။ ရှု၊ ၃။ ၁၃၅။ ကိဉ္ဇာပိ သော ကမ္မံ
ကရေတိ ပါပကံ၊ ယဒိ နာမာတိ အတ္ထော။
ရှု၊ ၄။ ၃။ ၈၃။ နိတိ၊ သုတ္တံ။ ၃၈၃-လည်း
ကြည့်။] (၁) ချီးမွမ်းခြင်း။ (၂) ကဲ့ရဲ့ခြင်း။
(ဤအနက် ၂-ပါးသည် အဓိပ္ပါယ်သက်ရောက်
မှုကို ရည်ရွယ်၏။ တိုက်ရိုက် ကိဉ္ဇာပိ-ချီး
မွမ်း၏ - ကဲ့ရဲ့၏ဟု ပြန်ဆိုရန် မဟုတ်။
ဥပမာ—အရညဝါသိ တောမှိုရဟန်းဖြစ်စေ
ကမ္မ၊ ယုတ်မာသော အလိုဆိုးများ မပယ်
သေးက သီတင်းသုံးဖော်တို့သည် ထိုရဟန်း
ကို အလေးမပြုကြကုန်၊ ဤစကား၌ ရွှေပိုင်း
ဖြင့် အရညဝါသိ ဘောမှိုရ်ကို ချီးမွမ်း၍
နောက်ဝင်းဖြင့် အလိုဆိုးများ မပယ်ခြင်းကို
ကဲ့ရဲ့၏။ စေကာမူ လင်္ဂကစားဟူသော မြန်မာ
ဝေါဟာရသည် ကိဉ္ဇာပိနှင့် ညီမျှ၏။ ကြိယာ
နှင့်တွဲသုံးရ၍ စကား ၂-ရပ်ပါဝင် ဆက်စပ်ရာ
၌ ကဲ့ရဲ့ခြင်း ချီးမွမ်းခြင်းကို ဖော်ပြလိုသော
အခါ သုံးစွဲရ၏။ အများအားဖြင့် ကိဉ္ဇာပိ
သည် ရွှေဝါကျ၌ပါဝင်၍ နောက်ဝါကျ၌
ပန-ပါတတ်၏။ ကိဉ္ဇာပိက ချီးမွမ်းခြင်းကို
ဖော်ပြလျှင် ပန-က ကဲ့ရဲ့ခြင်းကို ညွှန်ပြ၏။
ကိဉ္ဇာပိက ကဲ့ရဲ့ခြင်းကို ဖော်ပြလျှင် ပန-က
ချီးမွမ်းခြင်းကိုညွှန်ပြ၏။ (ဘုရားကြီးနိယံ၊ ပုဒ်
ရေ။ ၄၆၊ ၄၇-လည်း ကြည့်။) နောက်ဝါကျ၌
ပန-ပါသည်ဖြစ်စေ၊ မပါသည်ဖြစ်စေ ဆန့်ကျင်
ဘက်အဓိပ္ပါယ် ပါဝင်နေခြင်းသည် ရွှေဝါကျ
ရှိ ကိဉ္ဇာပိ၏ အကျိုးသက်ရောက်မှုပင် ဖြစ်
သည်။ ကို ကြောင့် ချီးမွမ်းခြင်း၊ ကဲ့ရဲ့ခြင်းအ
နက် ၂-မျိုး ဟော၏။ (မ၊ ၄။ ၁။ ၁၅၃-၄။ သံ၊
၄။ ၃။ ၂၀၇-တို့ကို သေချာစွာ ကြည့်ပါ။) ချီး

မွမ်းခြင်း၊ ကဲ့ရဲ့ခြင်းတို့ကို ပုံသေရကောင်း
သည်မဟုတ်။ အဓိပ္ပါယ်ရွှေ့နောက် ထောက်
ဆ၍ ဝေဘန်ရာ၏။ အောက်ပါ မြန်မာဝါကျ
၌ ဝေဘန်ကြည့်ပါ။ မောင်ဘသည် ပညာ
တော်စေကာမူ (ပညာတော်လင်္ဂကစား)၊
အကျင့်မကောင်းချေ၊ မမြဲသည် အရုပ်ဆိုး
စေကာမူ (အရုပ်ဆိုးလင်္ဂကစား)၊ သဘော
ကောင်း၏။ ဤစကားရပ်၌ ချီးမွမ်းခြင်း ဖော်
ပြသော ဝါကျ၌ ကိဉ္ဇာပိ ယှဉ်ခဲ့လျှင် ချီးမွမ်း
ခြင်းကိုသာ ပြဆို၍ ဆန့်ကျင်ဘက် အနက်
(ကဲ့ရဲ့ခြင်း) အနက်ကို မပြ၊ ကဲ့ရဲ့ခြင်းကို ပြ
သော ဝါကျ၌လည်း ဤနည်းတူ သိပါ။ ဤ
သို့သော ဝါကျမျိုး၌ ပန-မပါပဲ ဝေသတိ၊
တထာပိ-ပါတတ်၏။ အောက်ပါ စကားကို
ကြည့်ပါ။ မောင်ဘသည် ပစ္စည်းဥစ္စာ ကြွယ်ဝ
၏။ သူသည် ဓနမာန်တက်ကြွခြင်းမရှိ၊ ထိုစ
ကား ၂-ရပ်ကို ဆက်စပ်သောအခါ မောင်ဘ
သည် ပစ္စည်းဥစ္စာကြွယ်ဝစေကာမူ (ကြွယ်ဝ
လင်္ဂကစား) ဓနမာန်တက်ကြွခြင်း မရှိဟု ဆို
လိုသည်။ “ကိဉ္ဇာပိနောက်၊ ပနထေက်က၊
ဝိဓရာ၊ ဝေသတိ၊ တထာပိမူ၊ မဆန့်ယူ”။
(တွင်းကြီးနိယံ၊ ပုဒ်ရေ။ ၆၇။ မ၊ ၁။ ၃၆-၇။
မ၊ ၄။ ၁။ ၁၅၅-လည်း ကြည့်။) ကိဉ္ဇာပိပါသော
ဝါကျကို—“ကိဉ္ဇာပိ၊ ပါဌ်တိုင်ရုံကား၊ တင်
တုံအပြစ်၊ စိစစ်စောဒက၊ ဆရာပြသည့် အာ
ဘော်တည်း” (ရှင်တိပိဋကနာဂနိယံ၊ ပုဒ်
ရေ။ ၁၃။) စသည်ဖြင့် နိယံကျမ်းတို့၌ စောဒက
ပုဂ္ဂိုလ်၏ နှလုံးသွင်း အာဘော်ပြ စကားရပ်
အဖြစ် ပြဆို၏။ နိဿယတို့၌ “ကိဉ္ဇာပိ ဟော-
တိ=အကယ်၍ကား ဖြစ်ပါပေ၏”ဟု အနက်
ပြန်၏။ အကယ်၍ဟူသော မြန်မာဝေါဟာရ
သည် ကိဉ္ဇာပိဖြင့် ပြလိုသော ကဲ့ရဲ့ခြင်း၊ ချီး
မွမ်းခြင်းကို ပေါ်လွင်အောင် မပြနိုင်ပေ၊
တွေးတောကြံဆခြင်း၊ ယုံမှားခြင်း အဓိပ္ပါယ်
တို့နှင့် အသိဉာဏ်ရှုပ်ထွေးနေရာ၏။ (ဥပမာ-
အကယ်၍ ထိပေါက်လျှင် ကားဝယ်မည်၊

အကယ်၍ ဖျားလျှင် အနားယူမည်၊ စသည်
တို့ကိုထောက်။) ထို့ကြောင့် ပြခဲ့ပြီးသော
စေကာမူ လင့်ကစားဟူသော မြန်မာဝေါဟာ-
ရသည်သာ ကိဉ္စာပိနှင့် ပိုမိုသင့်လျော်သော
အနက်ဝေါဟာရ ဖြစ်ဖွယ်ရှိသည်။) ကိဉ္စာပိ
သော ဘိက္ခုဝေ ဘိက္ခု... ဝိတိနာမေယျ။မ၊၁။
၁၆။ (-၃၆။ သံ၊၃။ ၂၉၈။ ခုဒ္ဒက။ ၆။ သုတ္တ-
နိ။ ၃၁၃။ သေရီ။ ၃၈၂။) ကိဉ္စာပိတိ အနုဂ္ဂဟ-
ဂရဟဝစနံ။ တေန အာရညိကတ္တံ အနုဂ္ဂ-
ဏှာတိ၊ ဣစ္ဆာဝစဏှံ အပ္ပဟာနံ ဂရဟတိ။
မ၊၄။၁။၁၅၃။ (-၁၅၅။ သံ၊၄။၃။ ၃၀၇။
ထေရီ၊၄။၃၅။ နေတ္ထိ၊၄။ ၂၅၄။ ကခါ၊၄။သစ်။
၁၃၁။ မ၊၄။၁။၁၈၆။)

ကိဉ္စိ (ဗျ) [ကိ + စိ။ ဤသံ ကိဉ္စိ မနံ အပ္ပေ။
ဓာနံ။၁၁၄၈။] (၁) စိုးစဉ်း - အနည်း
ငယ်မျှ - သော။ (၂) အမှတ်မရှိသော၊
တစုံတခု - တစုံတယောက် - သော။ (၁) န
တံ တာတ သုဒ္ဓိန္န ကိဉ္စိ ဒုက္ခဿ ဇာနာသိ။
ဝိ၊၁။၁၄။ (-၃၂၆။ ဒိ၊၁။၆၈။ မ၊၁။၃၁၈။
သံ၊၁။၄၁၃။ အံ၊၁။၄၈၀၊၄၈၁။ ခုဒ္ဒက။၁။
သုတ္တနိ။၃၀၁။) န တံ တာတ သုဒ္ဓိန္န ကိဉ္စိ
ဒုက္ခဿ ဇာနာသိတိ တံ တာတ သုဒ္ဓိန္န ကိဉ္စိ
အပ္ပမတ္တကမ္ပိ ကလဘာဂံ ဒုက္ခဿ န ဇာနာ-
သိ၊ အထ ဝါ ကိဉ္စိ ဒုက္ခေန နာနဘောသိတိ
အတ္ထော။ဝိ၊၄။၁။၁၇၀။(-ဝိ၊၄။ ၂။ ၂၅၄။ဒိ၊၄။
၁။၁၉၀။မ၊၄။ ၂။၁၉၉။အံ၊၄။ ၂။၃၅၁။ခုဒ္ဒက၊၄။
၂၀၈။ သုတ္တနိ၊၄။၁။၁၈၄။) ကိဉ္စိတိ တေဿ
ဝိဝရဏံ အပ္ပမတ္တကမ္ပိ ကလဘာဂန္တိ။ သာ-
ရတ္ထ၊၂။၄။ (၂) န တေန ဓမ္မေန သမတ္တိ
ကိဉ္စိ။ ခုဒ္ဒက။၅။ သုတ္တနိ။၃၁၂။ (-ဝိ၊၁။၈၅။
၂၂၀၊၂၄၉။ ဝိ၊၄။၁၉၇၊၃၅၀။ ဒိ၊၁။၅၃။
ဒိ၊၂။၅၈။ မ၊၁။၅၅၊၁၇၆၊၁၇၇၊၃၁၈။ သံ၊
၁။၁၃၀၊၁၈၀၊၁၈၁။ အံ၊၁။၉၀၊၂၂၆၊၄၈၀၊
၄၈၁။ အံ၊၂။၁၁၃။ အဘိ၊ပ။၁၃၄။) န
တေန ဓမ္မေန သမတ္တိ ကိဉ္စိတိ...သမံ ကိဉ္စိ
ဓမ္မ...ဇာတံ နတ္ထိ။ခုဒ္ဒက၊၄။၁၅၁။သုတ္တနိ၊၄။

၁။၂၈၀။ ကိဉ္စိ ဘုဉ္စိတဗ္ဗ(မူလသိက္ခာ။၄၄၇)-
န္တိ ယံ ကိဉ္စိဘောဇနိယံ။မူလသိက္ခာ၊၄။၄၈၃။

ကိဉ္စိကာလ (ပု) [ကိဉ္စိ + ကာလ] တခါတရံ၊
တစုံတစသောအခါ။ ဥဒါဟု ကိဉ္စိကာလံ မန္တံ
တပတိတံ။ ဖိလိန္တံ၊၂၆၄။ (-၂၆၅။)

ကိဉ္စိကွ (တိ) [?] (၁) အမှတ်မရှိအနည်းငယ်
သော(အာမိသလာဘ်)။အာမိသကိဉ္စိကွဟေ-
တု ဝါ။ မ၊၁။၃၅၆။ အံ၊၁။၁၂၆။ အဘိ၊
ပ။၁၃၂။ (မဟာနိ။၁၁၈။)ကိဉ္စိကွန္တိ ယံ ဝါ
တံ ဝါ အပ္ပမတ္တကံ၊ အန္တမသော တိတ္ထိ၊၄၈၄က-
သပ္ပိပိဏ္ဍနဝနိတပိဏ္ဍာဒိမတ္တကဿပိ လဉ္ဇဿ
ဟေတုတိ အတ္ထော။ မ၊၄။ ၂။ ၂၃၁။ အံ၊၄။ ၂။
၉၅။ အဘိ၊၄။၃။၆၀။ မဟာနိ၊၄။ ၂၃၉။
ကိဉ္စိကွန္တိ ကိဉ္စိမတ္တကံ အာမိသဇာတံ။ မ၊
၄။ ၂။ ၂၄၉။

ကိဉ္စိကွကမ္ပတာ (ထိ) [ကိဉ္စိကွကမ္ပ + တာ]
အမှတ်မရှိ အနည်းငယ်သောဝတ္ထုကို အလိုရှိ
သည်၏အဖြစ်၊ အလိုရှိခြင်း။ကိဉ္စိကွကမ္ပတာ-
(သုတ္တနိ။၂၉၈)တိ အပ္ပမတ္တကေပိ ကိဉ္စိဉ္စိ-
ဒေဝ ဣစ္ဆာယ။ သုတ္တနိ၊၄။၁။၁၆၁။

ကိဉ္စိကွနိမိတ္တ (န) [ကိဉ္စိကွ + နိမိတ္တ] အမှတ်မရှိ
အနည်းငယ်သော အကြောင်း။ အာမိသ-
ကိဉ္စိကွဟေတုတိ အာမိသဿ ကိဉ္စိကွနိမိတ္တံ။
ပေတ၊၄။၁၀၁။

ကိဉ္စိကွဘာဝနာ (ထိ) [ကိဉ္စိကွ + ဘာဝနာ]
အမှတ်မရှိ အနည်းငယ်သော အာမိသကို-
ပွား - ဖြစ် - စေခြင်း။ ကတကိဉ္စိကွဘာဝနာ-
ကြည့်။

ကိဉ္စိကွာနုပုဒါန (န) [ကိဉ္စိကွ + အနုပုဒါန]
အမှတ်မရှိအနည်းငယ်ကို ပေးခြင်း။ကိဉ္စိကွာ-
နုပုဒါနေန ဝါ ပဋိဗာဟကရဏံ အပဒိသိတွာ
ဗလဂ္ဂဗောဓဝသေန ဝါ သိယာ။ နေတ္ထိ၊
၄။၁၃၄။

ကိစ္ဆာက (န) [?] ကြာဖု၊ ကြာဥ။ သာလူကာ
နာမ ကန္တာ၊ ဣတော ကိစ္ဆာကန္တိ ဝေါဟ-
ရန္တိ။ ဝဇီရ။ ၄၇။

ကိစ္ဆတ္ထ (ပု) [ကိစ္ဆိ + အတ္ထ] အနည်းငယ်မျှ
သောအကျိုး။ ကိစ္ဆတ္ထံ ဥဒဗ္ဗဟေ။ ဇာ၊ ၁။
၂၃၇။ ကိစ္ဆတ္ထန္တိ... အပ္ပမတ္တကမ္ပိ အတ္ထံ
အာဟရေယျ။ ဇာ၊ ၄။ ၁၃၁။

ကိစ္ဆဒေဝ (ဗျ) [ကိစ္ဆိ + ဝေ။ ထိပ္ပံ ကာစိဒေဝ၊
ပု-၌ ကောစိဒေဝ၊ န-၌ ကိစ္ဆဒေဝ] တစုံတခု
သာလျှင်ဖြစ်သော။ ရာဇညေဟိ ဝါ ကိစ္ဆိ-
ဒေဝ မန္တန် မန္တေယျ။ ဒိ၊ ၁။ ၉၇။ (- ဒိ၊ ၂။
၇။ ဒိ၊ ၃။ ၃၆။ မ၊ ၁။ ၂၀၃၊ ၂၉၂။ မ၊ ၃။ ၆၆။
သံ၊ ၃။ ၁၃၃။ ပဋိသံ၊ ၃၇။ မိလိန္ဒ။ ၈၈။ ဝိ၊ ၄။
၃။ ၂၂။ ပေတ၊ ၄။ ၂၂။ မဟာနိ၊ ၄။ ၁၀။)
ကိစ္ဆဒေဝ ဒေသန္တိ ကိစ္ဆိ ဩကာသံ ကိစ္ဆိ
ကာရဏံ။ မဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၇၇။ (- ဒိ၊ ၄။ ၁။ ၂၄၄။
ဒိ၊ ၄။ ၃။ ၂၂။) အပိ စ မေ ဘန္တေ အဟောသိ
ကာစိဒေဝ အဿာသမတ္တာ။ ဒိ၊ ၄။ ၂။ ၇။
ကောစိဒေဝ မနသိကာရေ ဣစ္ဆိတဗ္ဗော။
ဒိ၊ ၄။ ၂။ ၃၃၇။

ကိစ္ဆဒေသ (တိ) [ကိစ္ဆိ + ဒေသ] အနည်းငယ်
ညှန်းအပ် ခေါ်ဝေါ်အပ်သော၊ တစုံတခုကို
ရည်၍ ညှန်းအပ်သော။ အညဘာဂိယဿ
အဓိကရဏဿ ကိစ္ဆဒေသံ လေသမတ္တံ ဥပါ-
ဒါယ။ ဝိ၊ ၁။ ၂၅။ (- ဝိ၊ ၅။ ၁၀။ ကခါ၊ ၁၄၀။
ကခါ၊ ၄။ ၅၅။) ကိစ္ဆဒေသန္တိ နာမေန ဤသကံ
အပဒိသိတဗ္ဗံ၊ ဒဗ္ဗာတိ နာမပညတ္တိသဒိသ-
မတ္တေန ဤသကံ ဝေါဟရိတဗ္ဗန္တိ ဝုတ္တံ
ဟောတိ။ ကခါ၊ ယော၊ မဟာနိ၊ ၂။ ၂၇၂။
(ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၁၀၆။ ဝဇီရ။ ၂၀၁-တို့၌ ကိစ္ဆဒေသ
ရှိ၏။)

ကိစ္ဆဓမ္မ (ပု) [ကိစ္ဆိ + ဓမ္မ] တစုံတခုသောတရား။
ပဉ္စဟိ ဝိညာဏေဟိ န ကိစ္ဆဓမ္မ ပဋိဝိဇာနာတိ
အညတြ အဘိနိပါတမတ္တာ။ အဘိ၊ ဝိ။
၃၂၃။ (- ၃၄၉၊ ၄၀၀၊ ၄၁၁။) (သိ၊ က၊ မူကွဲ)။

ကိစ္ဆရတ္တ (ပု) [ကိစ္ဆိ + ရတ္တ] စဉ်းငယ် - အနည်း-
ငယ် - နိသော အဆင်း၊ ပန်းရောင်။ အရ-
ဏော ကိစ္ဆရတ္တောယ။ ဓာန်။ ၉၇။

ကိစ္ဆေတိ (ကြိ) [ကိစ္ဆိ + ဧ + တိ] နှိပ်နင်း -
နှောက်ယှက် - ၏။ ကိစ္ဆိ မဒ္ဒနေ၊ ကိစ္ဆေတိ
ကိစ္ဆယတိ။ နိတိ၊ ဓာ။ ၂၉၁။ ကိစ္ဆေန္တိ - သာ-
ရတ္တ၊ ၁။ ၂၃၃။ ကိစ္ဆေဟိ - သံ၊ ၄။ ၃။ ၁၂၇။

ကိစ္ဆေန္တိ (ကြိ) [ကိစ္ဆိ + ဧ + အန္တိ] နှိပ်နင်း -
နှောက်ယှက် - ကုန်၏။ ကိစ္ဆေတိ - ကြည့်။

ကိစ္ဆေဟိ (ကြိ) [ကိစ္ဆိ + ဧ + ဟိ] နှိပ်နင်း
လော့။ ကိစ္ဆေတိ - ကြည့်။

ကိစ္ဆကေသရ (တိ) [ကိစ္ဆိ + ကေသရ] ကိစ္ဆကေ-
သရမည်သော (စကြဝတေးမင်း)။ အဋ္ဌသ-
ဋ္ဌိမှိတော ကပ္ပေ၊ စတုရေ ကိစ္ဆကေသရာ။
အပါ၊ ၁။ ၂၇၃။

ကိစ္ဆက္ခ (ပု၊ န) [ကိ + ဇန + ခ။ ကေ ဇာယတိတိ
ကိ၊ ကမလာဒိ၊ တသ္မိံ ဇာယတိ ဇလတိတိ
ဝါ ကိစ္ဆက္ခေ၊ ခေါ၊ နဿ လဿ ဝါ ကော၊
နိဂ္ဂဟိတာဂမော။ ဓာန်၊ ၄။ ၆၈၆။] (၁) ကြာ
ဝတ်ဆံ။ (၂) ကြာအချက်။ (၃) ကိစ္ဆက္ခဿ
ဂန္ဓောတိ ဝါ။ သံ၊ ၂။ ၁၀၆။ (- ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၁၉၉။
သိ၊ ၄။ ၁။ ၁၁၅။) (၂) ဥပ္ပလယေဝ
ကိစ္ဆက္ခ၊ နာဘိတေ သာရ သဏ္ဌိတာ။ ဇာ၊
၂။ ၁၄။ ဥပ္ပလယေဝ ကိစ္ဆက္ခာတိ နိလ္လုလ-
ကဏ္ဍိကာ ဝိယ။ ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၁၆၆။

ကိစ္ဆက္ခဂစ္ဆိတ (တိ) [ကိစ္ဆက္ခ + ဂစ္ဆိတ] ကြာ
ဝတ်ဆံဖြင့် တန်ဆာဆင်အပ်သော၊ ဗော-
ဓိသတ္တဿ သီသံ ကိစ္ဆက္ခဂစ္ဆိတံ ဝိယ ကုယျ-
ကပ္ပံ အဟောသိ။ အပါ၊ ၄။ ၁။ ၇၃။ ဇာ၊ ၄။
၁။ ၇၁။

ကိစ္ဆက္ခပရိဝါရိတ (တိ) [ကိစ္ဆက္ခ + ပရိဝါရိတ]
ကြာဝတ်ဆံဝတ်မှုတို့ဖြင့် ခြံရံအပ်သော (မန္တာ-
ရဝနတ်ပန်း)။ ဥစ္စာဝစာနံ ဝဏ္ဏာနံ၊ ကိစ္ဆက္ခ-
ပရိဝါရိတာ။ ဝိမာန။ ၂။ ၆။ ကိစ္ဆက္ခပရိဝါရိ-

တာတိ ကိစ္စက္ခေဟိ ပရိဝါရိတာနံ။ ဝိမာန၊
ဌ။၉၉။

ကိစ္စက္ခေဏ (ထိ၊ပု) [ကိစ္စက္ခ+ရေဏ] ကြာ
ဝတ်ဆံ၊ကြာဝတ်မှု။ ယုတ္တံ ကိစ္စက္ခေဏနာ။
ဒိ၊၂။၂၁၃။ ဇာ၊၂။၃၃၇။ ဇာ၊ဌ၊၇။၂၉၉။
ယုတ္တံ ကိစ္စက္ခေဏနာတိ ပဒုမကေသရဓေ-
ဏနာ ယုတ္တံ။ ဒိ၊ဌ၊၂။၂၉၄။

ကိစ္စက (ပု) [ကိစ္စ+ဏ္ဍု] ပိုးကောင်ငယ်။ အပိစ
“အတ္ထော နာမာယံ နိရပေက္ခံ ဒါယကမနု-
ဂစ္ဆတိ ယထာ တံ နိရပေက္ခံ ခေပကံ ကိစ္စ-
ကော”တိ အတ္ထော နိရပေက္ခတာယ စိတ္တံ
ဥပ္ပါဒေတဗ္ဗံ။ သိ၊ဋ္ဌိ၊သစ်၊၁။၂၆၁။

ကိစ္စတိ (ကြိ) [ကိစ္စ+အ+တိ] ဖြစ်၏။ ဧကန်
၏။ ကေဠုဘန္တိ ကိစ္စတိ ဂမေတိ ကြိယာဒိဝိ-
ဘာဂန္တိ ကေဠုဘံ။ ဝိမတိ၊၁။၂၇။ (-မ၊ဋ္ဌိ၊
၃။၁၆၆။ အံ၊ဋ္ဌိ၊၂။၁၃၁။) ကိစ္စန္တိ-သိ၊ဋ္ဌိ၊
သစ်၊၂။၂၂၂။

ကိစ္စဓာတု (ထိ၊ပု) [ကိစ္စ+ဓာတု] ကိစ္စဓာတ်။
ကိစ္စယတိ-ကြည့်။

ကိစ္စန္တိ (ကြိ) [ကိစ္စ+အ+အန္တိ] ဖြစ်ကုန်၏။
ဧကန်ကုန်၏။ ကိစ္စတိ-ကြည့်။

ကိစ္စယတိ (ကာ၊ကြိ) [ကိစ္စ+ဏယ+တိ] သိ
စေ၏။ ကိစ္စယတိ ဂမေတိ ဉာပေတိ ကိရိ-
ယာဒိဝိဘာဂန္တိ ကေဠုဘံ။ ကိစ္စဓာတုတော
အဘပစ္စယဝသေန၊ အ-ကာရဿ စ ဥကာ-
ဧပ။ သိ၊ဋ္ဌိ၊သစ်၊၂။၂၂၂။(-ဒိ၊ဋ္ဌိ၊၁။၂၉၁။)

ကိစ္စိကာ (ထိ) [ကိစ္စ+ဏ္ဍု+အာ] ကဲလား။
ဒေါက်ထောက်၍ဖွင့်ရသောတံခါးမျိုး။ ဖလ-
ကေသုဝါ၊ ကိစ္စိကာသုဝါ ဒွေတိဏိစက္ကလ-
ကာနိယောဇေတွာ။ ဝိ၊ဌ၊၁။၂၄၄။ ဝိ၊သင်္ဂ-
ဟ။၂။ (-ဝိ၊ဌ၊၄။၆၂။) ကိစ္စိကာသုတိ
ဝေဠုပေသိကာဟိ ကဏ္ဍကသာခါဒိဟိ စ
ကတထကနကေသု။ ဝိမတိ၊၁။၁၆၀။ (-
ဝိမတိ၊၂။၂၃၉။ ဝိနယာလင်္ကာရ၊၁။၁၄။)

ကိစ္စိဘ (ပု) [ကိစ္စ+ဇ္ဇဘ] ဆင်လည်နှုနာ။
(ကိစ္စိဘကိုဆင်လည်ပင်း၌ ညှင်းကဲ့သို့ပိုးအိမ်
နှင့်တူသော ပြောက်ကျားသော သမင်ရက်
နှုနာဟု ပြန်ဆို၏။ မဟာဝါဂဏ္ဍိသစ်။ဂ။၂။)
ယံ ကိစ္စိ ကိစ္စိဘဒ္ဒုကစ္ဆူအာဒိပုဘောဒမ္ပိ
သဗ္ဗံ ကုဋ္ဌမေဝါတိ ဝုတ္တံ။ ဝိ၊ဌ၊၃။၂၇၇။
ဝိ၊သင်္ဂဟ။၁၃၃။

ကိစ္စေန္တ (တိ) [ကိစ္စ+ဏေ+အန္တ] သိစေသော။
ကိရိယာဒိဝိဘာဂံ အနဝသေသပရိယာဒါန-
တော ကိစ္စေန္တော ဂမေန္တော ဩဘေတိ
ပူရေတိတိ ကေဠုဘံ။ ကိစ္စသဒ္ဓုပပဒ ဥဘ-
ဓာတုဝသေန။ သိ၊ဋ္ဌိ၊သစ်၊၂။၂၂၂။

ကိစ္စ (န) [ကသ+တ] (၁) ထွန်ယက်ရာ
အရပ်၊ လယ်မြေ။ (၂) ကောက်ပင်။ (၃)
ထွန်ယက်ခြင်း။ (၁) ကိစ္စသမ္မာဓ၊ ကိစ္စာဒ-
တို့ကြည့်။ (၂) သေယျထာပိ ဘိက္ခဝေ ကိစ္စ
သမ္ပန္နံ၊ ကိစ္စာရက္ခော စ ပမတ္တော။ သံ၊၂။
၃၉၉။ (-၄၀၀။) ကိစ္စန္တိ ကိစ္စဋ္ဌာနေဥပန္န-
သဿံ။ သံ၊ဌ၊၃။၁၀၆။ ယထာ ပုဇ္ဇဘဝဖလံ
ပုညန္တိ ဝုတ္တံဝေမိဒံ ပုညံ ပဝစ္ဆတိတိ၊ ဧဝံ ကိစ္စ-
သမ္ပဝတ္တာ “ကိစ္စ”န္တိ ဝုတ္တန္တိ အာဟ” ကိစ္စန္တိ
ကိစ္စဋ္ဌာနေ ဥပန္နသဿန္တိ။ သံ၊ဋ္ဌိ၊၂။၃၄၅။
(၃) ကိစ္စသမ္မာဓ-ကြည့်။

ကိစ္စခါဒက (တိ) [ကိစ္စ+ခါဒက] ကောက်ပင်ကို
စားသော၊သူ။ ကိစ္စာဒ-ကြည့်။

ကိစ္စခါဒကဂေါဏ (ပု) [ကိစ္စခါဒက+ဂေါဏ]
ကောက်ပင်စားသော နွား။ ဒုရက္ခန္တိ ကိစ္စ-
သမ္မာဓေ ဌာနေ ကိစ္စခါဒကဂေါဏံ ဝိယ
ကေကေသ္မိ သပ္ပိယာရမ္ပဏေယေဝ ဒုဋ္ဌပန-
တော ဒုရက္ခံ။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။၁၇၂။

ကိစ္စဋ္ဌာန (န) [ကိစ္စ+ဋ္ဌာန] ထွန်ယက်ရာ
အရပ်၊လယ်မြေ။ ကိစ္စ (၂) ကြည့်။

ကိစ္စသမ္မာဓ (ပု) [ကိစ္စ+သမ္မာဓ] ကောက်ပင်
တို့ဖြင့် ကျဉ်းမြောင်းရာအရပ်၊ကောက်ပင်တို့

ဖြင့် ပြည့်ကျပ်သော အရပ်။ သေယျထာပိ
ဘိက္ခဝေ ဝဿာနံ ပစ္ဆိမေ မာသေ သရဒသ-
မယေ ကိဋ္ဌသမ္မာဓေ ဂေါပါလကော ဂါဝေါ
ရက္ခေယျ။ မ၊ဌ၊၁။၁၆၃။ (-ဇ၊ဌ၊၁။၁၆၀။
မ၊ဌ၊၂။၇၀။) ကိဋ္ဌသမ္မာဓေတိ သဿသမ္မာ-
ဓေ။ မ၊ဌ၊၁။၁၇၆။ ကသနံ ကိဋ္ဌံ၊ ကသိတိ
အတ္ထော၊ တန္တိဗ္ဗတ္တတာ ပန ကာရဏူပစာရေန
သဿ “ကိဋ္ဌ”န္တိ ဝုတ္တန္တိ အာဟ “သဿ-
သမ္မာဓေ”တိ။ မ၊ဌ၊၂။၆၉။

ကိဋ္ဌသမ္မာဓမ္မဗေဒ (ပု) [ကိဋ္ဌသမ္မာဓ+သယေ]
ကောက်ပင်တို့ဖြင့် ကျဉ်းမြောင်းရာ အခါ
ကာလ။ ဗောဓိသတ္တော ကိဋ္ဌသမ္မာဓမ္မဗေဒ
ဥတု ဒေ ပုတ္တေ ပက္ခောသာပေတုာ
အာဟ။ ဇ၊ဌ၊၁။၁၆၀။ (-ဌ၊၁။)

ကိဋ္ဌသမ္ဘဝတ္တ (န) [ကိဋ္ဌသမ္ဘဝ + တွ] ထွန်
ယက် တူးဆွရာ လယ်မြေအရပ်၌ ဖြစ်ခြင်း။
ကိဋ္ဌ (၂) ကြည့်။

ကိဋ္ဌသမိက (ပု) [ကိဋ္ဌ+သမိက] ကောက်
ခင်းရှင်၊ လယ်ပိုင်ရှင်။ ဂေါသာမိကာနမ္ပိ သန္တိ-
ကာ ဝဓာဒိနိ ပါပုဏာတိ၊ ကိဋ္ဌသမိကာနမ္ပိ။
မ၊ဌ၊၁။၁၇၆။

ကိဋ္ဌာဒ (တိ) [ကိဋ္ဌ+အဒ+အ] ကောက်ပင်ကို
စားသောသူ။ ယော န ခေါ အာဝုသော ဝေ
ဝဒေယျ န ဒါနာယံ ဂေါဏော ကိဋ္ဌာဒေါ
ပုနဒေဝ ကိဋ္ဌံ ဩတရိဿတိတိ။ အံ၊ ၂။ ၁၄၅။
(-သံ၊ ၂။ ၁၉၉၊ ၄၀၀။ ထေရ။ ၂၇၀။) ကိဋ္ဌာ-
ဒေါတိ ကိဋ္ဌခါဒကော။ အံ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၃၂။ (-သံ၊
ဌ၊ ၁။ ၁၀၆။) ကိဋ္ဌခါဒကောတိ ကိဋ္ဌဌာနေ
ဥပနုဿယံ ဟိ ကိဋ္ဌန္တိ ဝုတ္တံ ကာရဏူပစာ-
ရေန။ အံ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၃၃။

ကိဋ္ဌာဒက (တိ) [ကိဋ္ဌ+အဒ+အ] ကောက်ပင်
ကိုစားသောသူ။ ဂေါဏော စ ကိဋ္ဌာဒကော
ဒဏ္ဍတဇ္ဇိတော။ သံ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၀၇။

ကိဋ္ဌာဒိ (တိ) [ကိဋ္ဌ+အဒ+ဣ] ကောက်ပင်ကို
စားသောသူ။ နိဂ္ဂဏေယျ သကံ စိတ္တံ၊ ကိဋ္ဌာ-

ဒိ ဝိယ ဒုပ္ပသုံ၊ ခုဒ္ဒသိက္ခာ။ ၅၄။ ကိဋ္ဌန္တိ ကိဋ္ဌ-
ဌာနေ ဥပနုဿယံ ဂဟိတံ။ ကိဋ္ဌံ အဒတိတိ
ကိဋ္ဌာဒိ။ ခုဒ္ဒသိက္ခာ၊ ဌ၊ သစ်။ ၄၂၉-၃၀။

ကိဋ္ဌာဒိဂါဝိ (ထိ) [ကိဋ္ဌာဒိ+ဂါဝိ] ကောက်ပင်
ကိုစားသောနွားမ။ တဿာ တာ ကိဋ္ဌာဒိဂါ-
ဝိယော ဝိယ သဗ္ဗကာလံ ရက္ခဏိယာ ဟော-
န္တိ။ ထေရ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၂၅။

ကိဋ္ဌာဘိမုခကာလ (ပု) [ကိဋ္ဌ + အဘိမုခ-
ကာလ] ကောက်ပင်သို့ ရှေးရှုသောအခါ
ကာလ။ ဂေါဏဿ ကိဋ္ဌာဘိမုခကာလေ
ဒဏ္ဍေန တာဌနံ ဝိယ။ သံ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၀၇။

ကိဋ္ဌာရက္ခ (တိ) [ကိဋ္ဌ+အာရက္ခ] ကောက်
ပင်-ကောက်ခင်း-ကိုစောင့်သောသူ။ ကိဋ္ဌ
(၂) ကြည့်။

ကိဏန (န) [ကိ+နာ+ယု] ဝယ်ခြင်း။ ပရိ-
ဝတ္တနဉ္စ အကတဿ ကာရာပနံ ကတဿ
ကိဏနံ။ ကခါ၊ ဌ၊ သစ်။ ၃၀၀။

ကိဏန္တ (တိ) [ကိ+နာ+အန္တ] ဝယ်သော၊
သူ။ သုလဘဌာနံ ဂန္တာ ကိဏန္တော ဒုလ္လဘ-
ဌာနံ ဂန္တာ ဝိက္ကိဏန္တော။ အံ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၆။
(-ဇ၊ ဌ၊ ၁။ ၂၇၀။)

ကိဏာတိ (ကြိ) [ကိ+နာ+တိ။ ကိ ဒဗ္ဗဝိနိမ-
ယေ၊ ဒဗ္ဗဝိနိမယော ကယဝိက္ကယဝသေန
ဘဏ္ဍဿ ပရိဝတ္တနံ။ ကိဏာတိ၊ ကိဏန္တိ။ နိတိ၊
ဓာ။ ၂၄၇။] ဝယ်၏၊ ဖလှယ်-လဲလှယ်-၏။
ယံ ကိဉ္စိ မနုဿ အဘိပတ္တိတံ၊ ယဒိစ္စကံ
ဒွိဂုဏတိဂုဏမ္ပိ ဓနံ ဒတုာ ကိဏာတိ။ မိလိန္ဒ။
၁၃၁။ (-၃၁၀။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၅၄။ အဘိ၊ ဌ၊ ၂။
၁၅၆။) ကိဏန္တိ-အံ၊ ၂။ ၁၉၆။ မိလိန္ဒ။ ၃၂၄။
အံ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၇။ သုတ္တနိ၊ ဌ၊ ၂။ ၅၁။ ကိဏာမိ-
ဇ၊ ၁။ ၂၄၉။ ဇ၊ ၂။ ၉၉။ မိလိန္ဒ။ ၄၀။
ကိဏာပ-ဇ၊ ၁။ ၄၄။ ၄၅။ ကိဏာဟိ-ဇ၊ ၁။
၃၆၄။ ကိဏာထ-ဇ၊ ၁။ ၃၆၄။ ၄၄။ ကိဏထ-
သံ၊ ဌ၊ ၁။ ၃၃၇။ အံ၊ ဌ၊ ၂။ ၃၇၀။ အဘိ၊ ဌ၊ ၁။ ၉၀။

ကိဏ္ဍေယျ—ကိဏိ—ဇာ၊ဌ၊၂။၃၇၃။ ကိ-
ဏိ—သု—သုတ္တနိ။၃၂၃။ ဒိ၊ဌ၊၂။၁၆-၇။ သုတ္တ-
နိ၊ဌ၊၂။၅၁။

ကိဏာတိ (ကြိ) [ကိ+ဏာ+တိ။ ကိ ဟိ-
သယံ၊ကိဏောတိ ကိဏာတိ ကိဏန္တိ။နိတိ၊
ဓာ။၂၄၄။] ညဉ်းဆဲ၏၊ ဖျက်ဆီး၏။ ကိဏာ-
တိတိ ကရုဏာ၊ ပရဒုက္ခေ သတိ ကာရုဏိကံ
ဟိသတိ ဗာဓေတိ၊ ဝိနာသေတိ ဝါ ပရဿ
ဒုက္ခန္တိ အတ္တော။ သာရတ္ထ၊၁။၉။ဝိမတိ၊၁။
၂-၃။ (-အဘိ၊ဌ၊၁။၂၃၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၃၁။
ဒိ၊ဌ၊၁။၂။ သိ၊ဌ၊၁။၁၈။၇။ သံ၊ဌ၊၁။၂။
အံ၊ဌ၊၁။၅။ နေတ္တိ၊ဌ၊၁။၂။) ကိဏျာ—ကိဏေ-
ယျ—ဇာ၊၂။၉၅။ ဇာ၊ဌ၊၅။၄၀၀။

ကိဏာပန (န) [ကိ+နာ+ဏာပေ+ယ] ဝယ်
စေခြင်း။ “ဣမိနာ ကဟာပဏာဒိနာ ကမ္မာရ-
ကုလတော ပတ္တံ ကိဏိတွာယေ”တိ အာရာ-
မိကာဒိဟိ ကိဏာပနမ္ပိ သင်္ဂဟိတန္တိ ဝေဒိ-
တဗ္ဗံ။ ဝိမတိ၊၁။၃၄၅။

ကိဏိကိဏာယတိ (ကြိ) [ကိဏိကိဏိ+အာယ+
တိ] ကိဏိ၊ကိဏိ၊မြည်၏။ အထ ကိဉ္ဇုဟိ
တေ သမ္မာ၊ ကဏ္ဏေ ကိဏိကိဏာယတိ။ ဇာ၊
၁။၁၅၄။ ဇာ၊ဌ၊၃။၂၉၆။

ကိဏိတုံ (ဗျ) [ကိ+နာ+တုံ] ဝယ်ခြင်းငှါ။
ကော မမ ဟတ္ထတော ဝေရူပံ နာမ သူစိ-
မူလေန ကိဏိတုံ ဣစ္ဆတိ။ ဇာ၊ဌ၊၃။၂၆၅။

ကိဏိတုကာမ (တိ) [ကိဏိတုံ+ကမု+ဏ] ဝယ်
လိုသောသူ။ ယထာ ဟိ ကော ဘိက္ခုပတ္တံ
ကိဏိတုကာမော ပတ္တဝါဏိဇေန ပတ္တံ အာ-
ဘတံ ဒိသော။ အဘိ၊ဌ၊၁။၂၆၉။

ကိဏိတွာ (ကြိ၊ဝိ) [ကိ+နာ+တွာ] ဝယ်၍။
ကိဏာပန-ကြည့်။

ကိဏိတွာန (ကြိ၊ဝိ) [ကိ+နာ+တွာန] ဝယ်၍။
အာရမ္မလံ ကိဏိတွာန၊ တတော မုစ္ဆထ
မုတ္တိယာ။ မိလိန္ဒ။၃၁၇။ (-၃၁၉။ သာရတ္ထ၊၂။
၄၂၂။)

ကိဏ္ဍ (တိ) [ကိရ+တ။ တ-ကို ဣဏ္ဍ-ပြု၊ ကိရန္တိ
နာနာဒဗ္ဗာနိ မိသိဘဝန္တိ၊သံ ကိဏ္ဍာ၊တော။
ဓာနိ၊ဌ၊၅၃၃။ ဓာနိ၌ ထိ၊ ထောမ၌ ပု-န။]
(၁) သေမျိုးစေ့၊ တဆေး။ (၂) ရောပြမ်း-
-ရောနှော-သော။ (၃) စွန့်-ပစ်ပယ်-
အပ်သော။ (၁) အနုဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ
ကိဏ္ဍေန ပူရေတုန္တိ။ ဝိ၊ဌ၊၂၅၂။ ကိဏ္ဍေန
ပူရေတုန္တိ ကိဏ္ဍစုဏ္ဍေန ပူရေတု။ ဝိ၊ဌ၊
၄။၄၉။ ကိဏ္ဍပက္ခိတ္တ-လည်း ကြည့်။ (၂)
သုဘာယ ကိဏ္ဍာ သုဘာကိဏ္ဍာတိ ဝတ္တဗ္ဗေ
အာကာရဿ ရဿတ္တံ၊ အန္တိမဏ-ကာရဿ
ဟ-ကာရဉ္စ ကတွာ သုဘာကိဏ္ဍာတိ ဝတ္တာ။
ဒိ၊ဌ၊၂။၁၁၆။ (-အံ၊ဌ၊၂။၃၂။ အံ၊ဌ၊၃။
၁၆၉။ အနု၊ဌ၊၂။၂၂၇။) (၃) သဗ္ဗသော
ကေနစိပိ ပကာရေန သာဓုဟိ န ကိဏ္ဍာနိ
န ခိတ္တာနိ န ဆိတ္တာနိ အသံကိဏ္ဍာနိ။
ဒိ၊ဌ၊၁။၃၃၄။ (-သိ၊ဌ၊၁။၂။၃၂၅။)

ကိဏ္ဍစုဏ္ဍ (န) [ကိဏ္ဍ+စုဏ္ဍ] သေမျိုးစေ့ဖြစ်
သောအမှုန့်၊ တဆေးမှုန့်။ ကိဏ္ဍ (၁) ကြည့်။

ကိဏ္ဍပက္ခိတ္တ (တိ) [ကိဏ္ဍ+ပက္ခိတ္တ] သေမျိုးစေ့
ထည့်၍-ပြု-စီရင်-အပ်သော (သေရည်
သေရက်)။ သုရာ နာမ ပိဋသုရာ ပူဝသုရာ
ဩဒနသုရာ ကိဏ္ဍပက္ခိတ္တာ သမ္ဘာရသံယုတ္တာ။
ဝိ၊၂။၁၄၆။ (-ဒိ၊ဌ၊၃။၁၂၇။ သံ၊ဌ၊၃။
၃၃၄။ အဘိ၊ဌ၊၂။၃၆၅။ ခုဒ္ဒက၊ဌ၊၁။၇။ ဣတိ-
ဝုတ်၊ဌ၊၂၂၁။ ဝိမာန၊ဌ၊၆၆။ မဟာနိ၊ဌ၊
၃၁၀။) ကိဏ္ဍာတိ ပန တဿာ သုရာယ
ဗိဇံ ဝုစ္ဆတိ။ ယေ သုရာမောဒကာတိပိ
ဝုစ္ဆန္တိ၊ တေ ပက္ခိပိတွာ ကတာ ကိဏ္ဍ-
ပက္ခိတ္တာ။ သာရတ္ထ၊၃။၇၉၊၅၂။ ကခါ၊ဌ၊
သစ်။၄၀၂။ ဒိ၊ဌ၊၃။၁၃၀။ (-ဝိမတိ၊၂။၄၂။)

ကိဏ္ဍသရီရ (တိ) [ကိဏ္ဍ+သရီရ] ရောပြမ်းသော
ကိုယ်ရှိသော။ တေ ဝေ နိပ္ပဘာ ဟုတွာ
ကစ္ဆုပိဋကဒိဟိ ကိဏ္ဍသရီရာ ပရမပါရိဇဉ္ဇ-
ပတ္တာ။ မ၊ဌ၊၁။၃၀၉။

ကိကျာ (ကြိ) [ကိ + ကျ + ယျ။ ယျ-ကို ယာ-ပြု။ မောက်သျှ၊ ၆၊ ၆၃။] ညှဉ်းဆဲရာ၏။ ကိကျာတိ-ကြည့်။

ကိတ (ပု) [ကိရ + တ] ကိတ် (ကိတ်ပစ္စည်း၊ ကိတ် ကျမ်း)။ ကိရတိတိ ကိတော သိဿ-ကခံ ဝိက္ခိပတာပနေ။ တိတျတ္ထော ပါယဝုတ္တိတ္တာ၊ ကိတကောတိ ပဝုစ္စတိ။ ဘေဒစိန္တာ။ ၃၄၆။

ကိတက (ပု) [ကိတ + က။ ကိတာနံ သမ္ပဟော ကိတကော၊ ကိတကပေါ။ ဘေဒစိန္တာဒိပနီ။ ၃၄၆။] (၁) ကိတ် (ကိတ်ပစ္စည်း၊ ကိတ် ကျမ်း)။ (၂) သံပြား။ (တိ) (၃) သံပြားနှင့် တူသော။ (၁) ကိတကာဘိဓေယျလိင်္ဂ။ ကစ္စာယနသရ။ ၄၅။ (၂) (တိ) (၃) ဒိန္နာနိ မိဿ ကိတကာ ဘဝန္တိ (ပေတ။ ၁၃၃) တိ ကိတကကဏ္ဍကသဒိသာနိ လောဟပဋ္ဌသဒိ- သာနိ။ ပေတ။ ၄၅။

ကိတကကဏ္ဍက (ပု) [ကိတက + ကဏ္ဍက] သံပြား။ ကိတက(၃) ကြည့်။

ကိတကန္တ (တိ) [ကိတက + အန္တ] ကိတ်ပစ္စည်း အဆုံးရှိသော။ ကိတကန္တတ္တာ နာမံဝ ကတေ သျှာဒျုပ္ပတ္တိ။ ရှု။ ၅၆၃။

ကိတကပ္ပ (ပု) [ကိတ + ကပ္ပ] ကိတ်ကျမ်း။ ဝန္တိ- တွာ ပုဗ္ဗမဟံ၊ ဝက္ခာမိ သသာဓနံ ကိတကပ္ပ။ ကစ္စည်း၊ ကိတ်ကျမ်း ပဏာမ။

ကိတကပ္ပဇ္ဈယ (ပု) [ကိတက + ပစ္စယ] ကိတ် ပစ္စည်း။ ဣဒါနိ ကိတကပ္ပဇ္ဈယာ ဝုစ္စန္တေ။ ရှု။ ၅၆၁။

ကိတကသမ (ပု) [ကိတက + သမ] သံပြားနှင့် တူသော။ ဝတ္ထာ စ တေ ကိတကသမာ ဘဝန္တိ။ ပေတ။ ၁၃၃။ ပေတ။ ၄၅။

ကိတန္တဝါစိဗုဒ္ဓသဒ္ဓ (ပု) [ကိတန္တဝါစိ + ဗုဒ္ဓသဒ္ဓ] ကိတ်ပစ္စည်းအဆုံးရှိလျက် ဘုရားအနက်ကို ဟောသောဗုဒ္ဓသဒ္ဓ။ ကိတန္တဝါစိဗုဒ္ဓသဒ္ဓမေဝ

ဂဟေတွာ ဂါထာဗန္ဓသုခတ္ထံ ဗုဒ္ဓါပဒါနာနိတိ ဝုတ္တံ။ အပ၊ ၄၊ ၁။ ၁၁၄။

ကိတန္တသမာသ (ပု) [ကိတန္တ + သမာသ] ကိတန္တသမာသ၊ ကိတ်ပစ္စည်းအဆုံးရှိသော သမာသ။ ပါရဂူတိ စ နိစ္စသောပေက္ခတာယ ကိတန္တသမာသော။ သိ၊ ၄၊ ၁။ ၂။ ၂၂၁။

ကိတပညတ္တိ (တိ) [ကိတ + ပညတ္တိ] ကိတ်ပစ္စည်း ဟု-သိစေခြင်း-ပညတ်ခြင်း။ တတ္ထ ကိတ- ပညတ္တိ စ ကိစ္စပညတ္တိ စ။ ပေဒကော။ ၂၃၈။

ကိတဝ (ပု) [ကိတဝ + က။ ကိတ + အဝ။ ကိတဝံ အဿတ္တိတိ ကိတဝေါ၊ နိပါတနာ။ ကိတ နိဝါသေ ဝါ၊ အဝေါ။ ဓာနံ၊ ၄၊ ၅၃၁။] (၁) ကြွေအန်ကြွေသု၊ ကစားသမား။ (၂) သူခိုး။ (၃) ကိတဝမင်း။ (၄) ပန်းတိုင်းပင် = ပဒိုင်း ပင်။ (၅) ငှက်မုဆိုး။

(၁) ကဋ် အလာတော ဂဏှာတိ၊ ကိတ- ဝေါ သိက္ခိတော ယထာ။ ဇာ၊ ၂။ ၂၆၁။ ဇာ၊ ၄၂။ ၁၁၆။ (၁) (၂) ကိတဝေါ နာမ ဇူတ- ကာရာ စောရာ ဝါ။ ဓာနံ၊ ၄၊ ၁၇၇။ (၃) အတိတေ ကိရ ဗာရာဏသိယံ ကိတဝဿ နာမ ရညော ပုတ္တော ဥယျာနကိဋ် ကိဋ်တွာ။ ပေတ။ ၄၅။ ၁၆၄။ (- ၂၄၆။) (၄) ဥမ္ပတ္တော ကိတဝေါ ဓုတ္တော။ ဓာနံ၊ ၄၊ ၅၇၇။ (၅) နိ- ကစ္စ ကိတဝဿေဝ၊ ဘုတ္တံ ထေယျေန တဿ တံ။ ဝိ၊ ၁။ ၁၁၆။ သံ၊ ၁။ ၂။ (- ဓမ္မ။ ၄၉။) ကိတဝဿေဝါတိ ဝဇ္ဇကဿ ကေရာဋိကဿ ဂုဗ္ဗဂစ္ဆသညာယ အရညေ အာဂတာဂတေ သကုဏေ ဂဟေတွာ ဇီဝိတကပ္ပကဿ သာ- ကုဏ်ကဿေဝ။ ဝိ၊ ၄၊ ၂။ ၇၈။ (- သံ၊ ၄၊ ၁။ ၆၁။ ဓမ္မ၊ ၄၊ ၂။ ၂၃၈။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၈၁။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၂၄၁။)

ကိတဝါသ (ပု) [ကိတ + ဝါသ ?] ကိတဝါသ မင်း။ မဟာရာဇ ပုဗ္ဗေ အဟံ ဗာရာဏသိယံ- ယေဝ ကိတဝါသော နာမ ရာဇာ။ ဇာ၊ ၄၊ ၂။ ၁၇၈။

ကိတဝါသရာဇ (ပု) [ကိတဝါသ+ရာဇ] ကိတဝါသမင်း။ အဟံ သမဏ ကိတဝါသရညော ပုတ္တော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၇၈။

ကိတဝေါပမာ (ထိ) [ကိတဝ+ဥပမာ] ငှက်မုဆိုး ဥပမာ။ ကိတဝေါပမံ အာဟရိတော နာနပ္ပကာရကံ အသတ္တဝါဒံ ဝဒမာနာ ဝါစာယ သန္ဓယံ သု။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၂။ ကိတဝ (၅)လည်း ကြည့်။

ကိတ္တ (န) [ကရ+တ] ချစ်ခင်မှု။ ကိတ္တိမ (သ) ကြည့်။

ကိတ္တက (တိ) [ကိ*+တ္တက၊ ကိ* ပရိမာဏ၊ မဿာတိ ကိတ္တကံ။ ရှု၊၃၈၄။ မောဂါ၊၄။၄၂။] အဘယ်မျှ အတိုင်းအရှည်ရှိသော၊ အဘယ်မျှ အတိုင်းအရှည်ရှိသနည်း၊ အဘယ်မျှနည်း၊ ဘယ်လောက်နည်း။ ကိတ္တကေန ခေါ် ဘိက္ခုရာဇာ မာဂဓော သေနိယော ဗိဗ္ဗိသာဏေ စောရံ ဂဟေတွာ ဟနတိ ဝါ ဗန္ဓတိ ဝါ ပဗ္ဗာဇေတိ ဝါ။ ဝိ၊၁။၅၅။ (-၃၄၀။ ဝိ၊၄။ ၃၂၀။ ဝိ၊၅။၃၆၆။ မဟာနိ၊၃၇၁။ နေတ္တိ၊ ၁၅၃။ မိလိန္ဒ၊၃၀၃။) ကိတ္တကောတိ ပမာဏတော ကိ*ပရိမာဏော။ နေဋ္ဌိ၊ ၄။၂၆၀။

ကိတ္တကဇာတိက (တိ) [ကိတ္တက+ဇာတိ+က] အဘယ်သဘောရှိသော၊ အဘယ်သဘောရှိသနည်း။ ကိဝရူပေါတိ ကိတ္တကဇာတိကော။ သိ၊ဋ္ဌိ၊သစ်၊၂။၃၅၂။

ကိတ္တကပမာဏ (တိ) [ကိတ္တက + ပမာဏ] အဘယ်မျှ အတိုင်းအရှည်ရှိသော၊ အဘယ်မျှ အတိုင်းအရှည်ရှိသနည်း။ “ကိ* နိဿိတာ တေ၊ ကိတ္တကပမာဏာ၊ ကိတ္တကံ ဥစ္စာ”တိ အာဒိဟိ ပလိဝေဌေသတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၉၇။

ကိတ္တန (ထိ၊န) [ကိတ္တ+ယု] ပြောကြားခြင်း၊ ချီးမွမ်းစကားပြောကြားခြင်း။ ဒုဂ္ဂတိ* နာဘိဇာနာမိ၊ ကိတ္တနာယ ဣဒံ ဖလံ။ အပါ၊၁။ ၂၇၉၊ ၂၉၂၊၃၈၀။ အပါ၊၂။၄၄၊၆၆၊၁၆၀။ (-ထေရီ၊ဋ္ဌ၊၂၂၆။)

ကိတ္တနတ္ထ (တိ) [ကိတ္တန+အတ္ထ] ချီးမွမ်းစကား ပြောကြားခြင်းအနက်ရှိသော။ “အာစိက္ခန္တိ”-တိ အာဒိနိ ပဒါနိ ကိတ္တနတ္ထာနိတိ အပ္ပေါယေနာဟ “ပသံသန္တိတိ အဓိပ္ပါယော”တိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌိ၊၁။၁၈၈။

ကိတ္တနသဒ္ဓ (ပု) [ကိတ္တန+သဒ္ဓ] ချီးမွမ်းစကား ပြောကြားသံ။ ပရမုရာယ ပရဿ ကိတ္တနသဒ္ဓဿ ဥပသံဟာရေန။ အံ၊ဋ္ဌိ၊၂။၃၁၁။

ကိတ္တနိယ (တိ) [ကိတ္တ+အနိယ] ချီးမွမ်းစကား ပြောကြားအပ်သော။ ပါသံသော စ ဟောတိ ကိတ္တနိယော ဝိညုနံ။ ပေတ၊ဋ္ဌ၊၈။

ကိတ္တယန္တ (တိ) [ကိတ္တ + ဣယ + အန္တ] ပြောကြားသော၊ ချီးမွမ်းစကားပြောကြားသော၊ သူ။ ကပ္ပံ ဝါတေ ကိတ္တယန္တာ၊ နာနာဝဏ္ဏေဟိ ကိတ္တယံ။ အပါ၊၁။၃၂။ ထေရီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၉၁။ (-အပါ၊၂။၁၂၂။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၄။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၃၀။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၂၀။ ထေရီ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၁။ စူဠနိ၊ဋ္ဌ၊၇၇။ ဒီ၊ဋ္ဌိ၊၁။၂။ သိ၊ဋ္ဌိ၊သစ်၊၁။၂၂၈။ မ၊ဋ္ဌိ၊ ၁။၂။ သံ၊ဋ္ဌိ၊၁။၂။ အံ၊ဋ္ဌိ၊၂။၂၈၇။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌိ၊ ၂။)

ကိတ္တယမာန (တိ) [ကိတ္တ+ဣယ+မာန] ချီးမွမ်းစကား ပြောကြားသောသူ။ အဘိဏ္ဍ ကိတ္တယမာနော အဟောသိ(မ၊၁။၂၀၀)တိ ပုနပုနံ ဝဏ္ဏံ ကိတ္တယမာနော ဝိဟာသိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၀။

ကိတ္တယမာနရူပ (တိ) [ကိတ္တယမာန+ရူပ] ချီးမွမ်းစကား ပြောကြားခြင်းသဘောရှိသော၊ သူ။ ဘဂဝန္တံ ကိတ္တယမာနရူပေါ(ဒီ၊၂။၁၆၄)-တိ အဟော ဗုဒ္ဓေါ.... သွာက္ခာတောတိ ဧဝံ ကိတ္တယန္တောဝ ကာလမကာသိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၃၀။ (-ဒီ၊ဋ္ဌိ၊၂။၂၀၄။)

ကိတ္တယသိ (ကြိ) [ကိတ္တ + ဣယ + သိ] ပြောကြား၏။ ကိတ္တေတိ-ကြည့်။

ကိတ္တယာမိ (ကြိ) [ကိတ္တ + ဣယ + မိ] ပြောကြား၏။ ကိတ္တေတိ-ကြည့်။

ကိစ္ဆယံ (ကြိ) [ကိစ္ဆ + ဣယ + ဣ] ပြော
ကြားပြီ။ ကိစ္ဆတိ-ကြည့်။

ကိစ္ဆယံ သု (ကြိ) [ကိစ္ဆ + ဣယ + ဥ] ပြော
ကြားကုန်ပြီ။ ကိစ္ဆတိ-ကြည့်။

ကိစ္ဆယံ (ကြိ) [ကိစ္ဆ + ဣယ + ဤ] ပြောကြား
ပြီ။ ဗျာဒိတ်ပေးပြီ။ ကိစ္ဆတိ-ကြည့်။

ကိစ္ဆယံ တွာ (ကြိဝိ) [ကိစ္ဆ + ဣယ + တွာ]
ချီးမွမ်းစကားပြောကြား၍။ တေသံ ဓမ္မကထံ
ဝတွာ၊ ကိစ္ဆယံ တွာ မဟာမုနိ။ အပ၊ ၂။
၆၆။ ထေရဝါဒ၊ ၁။ ၃၇။

ကိစ္ဆယံ တွာန (ကြိဝိ) [ကိစ္ဆ + ဣယ + တွာန]
ချီးမွမ်းစကား ပြောကြား၍။ တံ ဒေသံ
ကိစ္ဆယံ တွာန၊ ကပ္ပံ သဂ္ဂမ္ပိ မောဒဟံ။ အပ၊
၁။ ၂၇။ (-အပ၊ ၂။ ၇၂။ ထေရဝါဒ၊ ၁။ ၉၄။)

ကိစ္ဆယံ သသိ (ကြိ) [ကိစ္ဆ + ဣယ + သသိ]
ပြောကြားအံ့။ ကိစ္ဆတိ-ကြည့်။

ကိစ္ဆယံ သာမိ (ကြိ) [ကိစ္ဆ + ဣယ + သာမိ]
ပြောကြားအံ့။ ထင်ရှားအောင်ပြုအံ့။ ကိစ္ဆ-
တိ-ကြည့်။

ကိစ္ဆယံ (ကြိ) [ကိစ္ဆ + ဣယ + ဤ] ပြောကြား
ပြီ။ ဗျာဒိတ်ပေးပြီ။ ကိစ္ဆတိ-ကြည့်။

ကိစ္ဆယံ (ကြိ) [ကိစ္ဆ + ဣယ + ဥ] ချီးမွမ်းကုန်
ပြီ။ ကိစ္ဆတိ-ကြည့်။

ကိစ္ဆယေ (ကြိ) [ကိစ္ဆ + ဣယ + ယေ] ပြော
ကြားရာ၏။ ကိစ္ဆတိ-ကြည့်။

ကိစ္ဆယေ (ကြိ) [ကိစ္ဆ + ဣယ + ယေ] ထင်စွာ
ပြရာ၏။ ကိစ္ဆတိ-ကြည့်။

ကိစ္ဆာဝတာ (ဗျ) [ယာဝတာ တာဝတာ ယာဝ၊
တာဝ ကိစ္ဆာဝတာ တထာ။ တောဝတာ စ
ကိဝေတိ၊ ပရိစ္ဆေဒတ္ထဝါစကာ။ ဓာနံ၊ ၁။ ၁၄။
နိတိ၊ သုတ္တံ၊ ၃။ ၃။ ၇။ ၁၃၄-တိဉ္စလည်း ပရိစ္ဆေ-
ဒဝါစက နိပါတ်ဟူ၍ ဆို၏။ နိရုတ္တိပနိဋ္ဌိ

ကိ + ခိတ္တာဝန္တ၊ တဒ္ဓိတ်ပုဒ်ဟု ဆိုဆုဉ်
အထက်ပါ ကျမ်းတို့နှင့် မညီညွတ်။] အဘယ်
အတိုင်းအရှည်ဖြင့်၊ အဘယ် အတိုင်းအရှည်
ရှိသနည်း။ ကိစ္ဆာဝတာ န ခေါ် ဘော
ဂေါတမ ဗြာဟ္မဏော ဟောတိ။ ဝိ၊ ၃။ ၃။
(-၁၄၃။ ဒီ၊ ၂။ ၅၄၊ ၅၅။ ဒီ၊ ၃။ ၄၀၊ ၄၁။
မ၊ ၁။ ၁၇၊ ၅၇၊ ၂၂၀။ သံ၊ ၁။ ၄၀၀၊ ၄၆၄။ အံ၊
၁။ ၂၂၄။ အံ၊ ၂။ ၇၆၊ ၁၁၇။ အဘိ၊ ပု၊ ၁။ ၁၀။
အဘိ၊ က၊ ၅။ ၇။ ဥဒါနံ၊ ၈၀။ ပဋိသံ၊ ၃၅၉။)
ကိစ္ဆာဝတာတိ ပရိစ္ဆေဒဝစနံ၊ ကိစ္ဆကေနာ-
တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ မ၊ ၁။ ၁၀၄။ (-ဥဒါနံ၊
၄။ ၄၉။ ပဋိသံ၊ ၄။ ၂။ ၂၃။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၁၄၇။
မ၊ ၁။ ၁၀၇။)

ကိစ္ဆိ (ထိ) [ကိစ္ဆ + ဣ။ ကိစ္ဆ သဒ္ဓနော၊ ကိစ္ဆိ-
ယတေ ကထိယတေတိ ကိစ္ဆိ၊ ဣ။ ဓာနံ၊ ၃။
၁၁၇။] ကျော်စောခြင်း၊ ချီးမွမ်းသံ။ ယသော
စ ကိစ္ဆိ စ တတွဿ ဟောတိ။ သံ၊ ၁။ ၂၄။
(-၁၈၉၊ ၂၁၇။ အံ၊ ၁။ ၃၄၄။ အံ၊ ၂။ ၃၀၊ ၄၀။
အဘိ၊ က၊ ၃၉၆။ ဣတိဝုတ်၊ ၅၅။) သုတ္တနိ၊
၃၀၇၊ ၄၀၇။ အပ၊ ၂။ ၂၃၂၊ ၃၉၀။ ထေရ။
၂၂၇၊ ၃၀၉၊ ၃၁၅။ မဟာနိ၊ ၁။ ၁၁၄။ ဇာ၊ ၁။
၁၀၉၊ ၁၂၀၊ ၁၃၈၊ ၂၂၁၊ ၂၃၈၊ ၂၉၀၊ ၃၃၆။ ဇာ၊
၂။ ၁၅၀။ အဘိ၊ ၄။ ၁။ ၁၀၈။) ကိစ္ဆိတိ ဝဏ္ဏ-
ဘဏ္ဍံ။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၆၄။ ကိစ္ဆိတိ ထုတိသော-
သော။ ဣတိဝုတ်၊ ၄။ ၂၇၆။ အံ၊ ၃။ ၂။ ၂၉၁။
(-ထေရဝါဒ၊ ၁။ ၁၂၄။ ထေရဝါဒ၊ ၂။ ၂၂၀၊
၂၄၇။ မဟာနိ၊ ၄။ ၂၃၆။ ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၁၇။ မူလဒီ၊
၁။ ၆၆။ အနုဒီ၊ ၁။ ၇၂။)

ကိစ္ဆိကာမ (တိ) [ကိစ္ဆိ + ကာမ] ကျော်စော
ခြင်းကို အလိုရှိသော၊ ကျော်ကြားလိုသော၊
သူ။ ယသကာမော ကိစ္ဆိကာမော အယုတ္တော
... ဓုတဂ် သမာဒိယတိ။ မိလိန္ဒ၊ ၃၃၈။ (-
သံ၊ ၄။ ၁။ ၂၃၈။)

ကိစ္ဆိယောသ (ပု) [ကိစ္ဆိ + ယောသ] ကျော်စော
ချီးမွမ်းသံ။ ကိစ္ဆိသဒ္ဓေါတိ ကိစ္ဆိယောသော။
မ၊ ၄။ ၂။ ၅။

ကိတ္တိဇနန (န) [ကိတ္တိ+ဇနန] ကျော်စောခြင်း
ကို ဖြစ်စေခြင်း။ ပုညာနံ ကိတ္တိဇနနံ၊ ဥက္ကာ-
ကကုလနန္ဒနံ။ အပါ၊ ၂။ ၂၅။ ထေရီ၊ ၄။ ၈၆။
(-ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၄။ ၁၄၆။)

ကိတ္တိတ (တိ) [ကိတ္တိ+တ] (၁) ပြောကြား
အပ်သော။ (၂) ချီးမွမ်းအပ်သော။ (၁)
ယာဝတာ သမန္တာ နိမိတ္တာ ကိတ္တိတာ။ ဝိ၊ ၃။
၁၄၄။ (-အပါ၊ ၁။ ၂၁၉၊ ၄၂၂။ မဟာနိ။
၂၁၇။ စူဠနိ။ ၃၀၊ ၇၁။ ဝိ၊ ၄။ ၃။ ၃၁၉၊ ၃၂၅။
ဥဒါန၊ ၄။ ၁၀၁။ သုတ္တနိ၊ ၄။ ၂။ ၁၁၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။
၃၁၁။) (၂) ယထာသကေန ထာမေန၊
ကိတ္တိတော ဟိ မယာ ဇိနော။ အပါ၊ ၁။ ၃၂။
(-၂၉၂။ အပါ၊ ၂။ ၁၆၀။ မဟာနိ။ ၁၃၁။
မိလိန္ဒ။ ၂၇၀။) ဇိနော ဇိတကိလေသော ဗုဒ္ဓေါ
မယာ ကိတ္တိတော ထောမိတော ယထာ
အဟောသိ။ အပါ၊ ၄။ ၂၆၂။

ကိတ္တိတကာမသမ္ပတ္တိ (ထိ) [ကိတ္တိတ+ကာမ+
သမ္ပတ္တိ] ချီးမွမ်းအပ်သော ကာမဂုဏ်၏ ပြည့်
စုံခြင်း။ တေဟိ ဘိက္ခုဟိ ကိတ္တိတကာမ-
သမ္ပတ္တိတော ဈာနာဒိသမ္ပတ္တိသန္တတရာ စေတ-
ပဏ္ဍိတတရာ စ။ ဥဒါန၊ ၄။ ၉၅။

ကိတ္တိတဂုဏ (တိ) [ကိတ္တိတ+ဂုဏ] ချီးမွမ်း
အပ်သော ဂုဏ်ရှိသော၊ ဂုဏ်သတင်း ကျော်
စောခြင်းရှိသော။ သော ဘဂဝါတိ ယော
တထာဂတော အရဟန္တိအာဒိနာ ကိတ္တိတ-
ဂုဏော၊ သော ဘဂဝါ။ ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၂၃၅။ မ၊ ၄။
၂။ ၁၄၈။

ကိတ္တိတနိမိတ္တ (န) [ကိတ္တိတ+နိမိတ္တ] ပြော
ကြားအပ်သော နိမိတ် (သိမ်နိမိတ်)။ ဧဝံ
ပဌမံ ကိတ္တိတနိမိတ္တံ ကိတ္တေတွာဝ ဌပေတဗ္ဗံ။
ဝိ၊ ၄။ ၃။ ၃၁၈။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၁၀၀။ ကဒါ၊ ၄။ ၁။
၁၃၈။ (-ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၁၉၁၊ ၁၉၂။ ဝိမတိ၊ ၂။
၁၄၁။)

ကိတ္တိတဗ္ဗသဒ္ဓ (ပု) [ကိတ္တိတဗ္ဗ+သဒ္ဓ] ချီးမွမ်း
အပ်သော အသံ။ ပရေဟိ ကိတ္တိတဗ္ဗသဒ္ဓ-

သဒါတံ သိလောကံ တဏှာယ နိဿိတော န
ဟောတိ စေတိ အတ္ထော။ ဥဒါန၊ ၄။ ၁၀၄။

ကိတ္တိပရိယာယ (ပု) [ကိတ္တိ+ပရိယာယ] ကိတ္တိ-
သဒ္ဓါ၏ ပရိယာယ်-ဝေဝုဇ်-စကားလှယ်။
ကိတ္တိပရိယာယော ဟိ သဒ္ဓသဒ္ဓေါ ယထာ
“ဥဋ္ဌာရသဒ္ဓါ ဣသယော ဂုဏဝန္တော တပ-
ဿိနော”တိ။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ၂၁၅။ သီ၊ ၄။ ၁။
၂။ ၂၀။ မ၊ ၄။ ၂။ ၂၄၅။

ကိတ္တိပလိဗောဓ (ပု) [ကိတ္တိ+ပလိဗောဓ] ကျော်
စောမှုဟူသော-အနှောင့်အယှက်-ဘေးရန်။
ကိတ္တိပလိဗောဓေန ဝါသဟ ဒသပလိဗောဓာ
ဟောန္တိ။ ခုဒ္ဒက၊ ၄။ ၂၉။

ကိတ္တိပါမောဇဇန (န) [ကိတ္တိပါမောဇဇ+ဇန]
ကျော်စောမှု ဝမ်းမြောက်မှုကို ဖြစ်စေခြင်း။
ကိတ္တိပါမောဇဇဇနေန စ သီလသဒ္ဓိသံ အညံ
သတ္တာနံ ဟိတသုခါဝဟံ နတ္ထိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၄။ ၁။
၃၀။

ကိတ္တိပ္ပတ္တိကာရဏ (န) [ကိတ္တိ+ပ္ပတ္တိ+ကာရဏ]
ကျော်စောခြင်းသို့ ရောက်ကြောင်း။ သစ္စေန
ကိတ္တိ ပပေါတိတိ တွေ ဝုတ္တပ္ပကာရာ သစ္စာ
ဘိယျော ကိတ္တိပ္ပတ္တိကာရဏံ ဝါ။ သံ၊ ၄။ ၁။
၃၀၅။ သုတ္တနိ၊ ၄။ ၂၂၉။

ကိတ္တိမ (တိ) [ကရ + တိမ (ကွတိမ-သံ)]
ပြုလုပ်ခြင်းဖြင့် ပြီးစေအပ်သော၊ ပြုလုပ်ထား
သော။ (က) ကြားအပ်-မှည့်ခေါ်အပ်-
သော။ (ခ) ရေစပ်ပြုလုပ်ထားသော။ (ဂ)
မွေးစားအပ်သော။ (ဃ) ချစ်ခင်မှုကြောင့်
ဖြစ်သော (ကိတ္တိမမိတ်ဆွေ)။ ကိတ္တိမေ
ကရဏေန နိပ္ပတ္တေ။ ဓာန၊ ၄။ ၁၀၃၆။ (က)
ဩပပါတိကေန ဝါ ဟိ ကိတ္တိမေန ဝါ နာမေန
မုတ္တော သတ္တော ဝါ သဒါရော နတ္ထိ။ သံ၊ ၄။
၁။ ၈၉။ (-ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၃၀၀။) (ခ) ကိတ္တိမ-
လောဟ-ကြည့်။ (ဂ) ကိတ္တိမပုတ္တ-ကြည့်။
(ဃ) တဒိပိ သဟဇံ၊ ပါကတံ၊ ကိတ္တိမဇ္ဇေတိ

တိဝိဓံ။ ဓာနံ၊ ဇီ။ ၂၅၀။ ကရဏံ သိနေဟ-
ပဝတ္တနံ ကိတ္တိ။ တေန နိဗ္ဗတ္တံ ကိတ္တိမံ။ ဓာနံ၊
ဇီ၊ သျ။ ၂၅၀။

ကိတ္တိမနာမ (န) [ကိတ္တိမ+နာမ] ကြားအပ်-
မှည့်ခေါ်အပ် - သော အမည်။ ကိတ္တိမနာမ။
ယထာ မာတာပိတရော “အယံ တိဿော
နာမ ဟောတု၊ ဖုဿော နာမ ဟောတု” တိ
ဝေ ပုတ္တဿ ကိတ္တိမနာမံ ကရေန္တိ။ ဒိ၊ ဌ၊ ၃။
၁၅၉။ (-အဘိ၊ ဌ၊ ၁။ ၄၂၀။ ပဋိသန္ဓေ၊ ၁။ ၂၇၇။
ဒိ၊ ဌ၊ ၁။ ၃၀၀။)

ကိတ္တိမန္တ (တိ) [ကိတ္တိ+မန္တ] ကျော်စောခြင်း
-ရှိ-နှင့် ပြည့်စုံ-သောသူ။ အစွာ အစွယ်
ကိတ္တိမ။ ဇာ၊ ၁။ ၁၀၃။ ဇာ၊ ၂။ ၂၇၇။ ဇာ၊ ဌ၊
၇။ ၂၇၇။ (-အပ၊ ၁။ ၃၆၉။ ဇာ၊ ၂။ ၂၂၀၊
၃၁၂၊ ၃၁၉။ မိလိန္ဒ၊ ၂၀၃။) ကိတ္တိမာတိ
ကိတ္တိသမ္ပန္နာတိ အတ္တော။ ဇာ၊ ဌ၊ ၃။ ၆၄။
(-ဇာ၊ ဌ၊ ၇။ ၃၉၊ ၂၇၉။)

ကိတ္တိမပုတ္တ (ပု) [ကိတ္တိမ+ပုတ္တ] မွေးစားသား။
အယဉ္ဇ ရညော ကိတ္တိမပုတ္တော။ ဒိ၊ ဌ၊ ၂။
၃၅၀။ အံ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၀၂။

ကိတ္တိမရထ (ပု) [ကိတ္တိမ+ရထ] ပြုလုပ်ထား
သော ရထား။ ဣဉ္ဇ သိပ္ပဝိရစိတေ ကိတ္တိမ-
ရထေ လဗ္ဗမာနဝိသေသံ တတ္ထ အာရေ-
ပေတွာ ဝုတ္တံ။ ဝိမာန၊ ဌ၊ ၂။ ၅၆။

ကိတ္တိမလောမလာခါ (ထိ) [ကိတ္တိမလောမ+
လာခါ] ကိတ္တိမလောမမည်သောချိပ်။ တက-
ပတ္တိတိ ကိတ္တိမလောမလာခါ။ ဝဇီရ၊ ၄၇၁။
(ယင်းပါဌ်ကိုပင် ဝိနယာလင်္ကာရ၊ ဌ၊ ၂။ ၄၀၇-
၈-၌ “ဝဇီရဗုဒ္ဓိယံ ပန...အထ ဝါ တကံ နာမ
လာခါ၊ တကပတ္တိတိ ကိတ္တိမလောမလာခါ”
ဟုတမျိုးပြုပြန်သောကြောင့် ကိတ္တိမလောမ-
လာခါ၊ ကိတ္တိမလောမလာခါ-ဟု ပါဌ်ကဲ့
၂-မျိုး ရှိလာသည်။ ထိုပါဌ် ၂-မျိုးအနက်
မည်သည့်ပါဌ်က ပိုမိုသင့်လျော်ကြောင်း သိရှိ

နိုင်ရန် နောက်၌ ဝိသေသနရှိနေသော တက-
ပတ္တိ-ပုဒ်ကို ပါဌ်ကဲ့မျှားအလိုက် မြန်မာနက်
ပြန်ဆို စိစစ်သင့်သည်။ ဝဇီရပါဌ်ရင်းအရ—
တက=ချိပ်+ပတ္တိ=ကိတ္တိမလောမ-ဟု သဒ္ဒါ
နက်ထွက်နေသည်။ စကားကျအားဖြင့် ကိတ္တိမ
လောမချိပ်ဟု အနက်ဖြစ်နေရာ ကိတ္တိမ-
လောမ-သဒ္ဒါ၏အနက်ကို “ဘာပ”ဟု မသိရ
သောကြောင့် ကိတ္တိမလောမလာခါ ပါဌ်
မကောင်းလှ၊ တဆင့်ပြု ဝိနယာလင်္ကာရ၊ ဌ၊ ၂။
အရ— တက=ချိပ်+ပတ္တိ=ကြေးသတ္တုနှင့်
တူသော သစ်ခက်ဟု အနက်ထွက်နေသည်။
စကားကျအားဖြင့် ကြေးသတ္တုနှင့် တူသော
သစ်ခက်၌ မှီတွယ်နေသောချိပ်ဟု ထွက်လာ
သော မြန်မာနက် သင့်လျော်သလိုရှိသော်
လည်း “ကြေးသတ္တုနှင့်တူသောသစ်ခက်”ဟု
သော စကားဝယ် သစ်ခက်နှင့် ကြေးသတ္တု
တူညီဘို့မလို၊ ချိပ်နှင့် ကြေးသတ္တုသာ တူညီရ
မည်ဖြစ်သောကြောင့် ကိတ္တိမလောမလာခါ
ပါဌ်လည်းမကောင်းလှ၊ တကပတ္တိတိ ကိတ္တိမ-
လောမလာခါဟု ဖွင့်ဆိုခဲ့လျှင် “ကြေးသတ္တု
နှင့် တူသောချိပ်”ဟု ဖြောင့်မှန်သောအနက်
ရမည်ဖြစ်သော်လည်း ထိုပါဌ်မျိုးလည်း မရှိ
သောကြောင့် ပါဌ်ရှိတိုင်း အဘိဓာန်ဝင်ပုဒ်
ပြုလုပ်၍ ဝဇီရ၊ ပေ၊ သျ မြန်မာနက်ကို ထည့်
သွင်းထားလိုက်ခြင်း ဖြစ်သည်။)

ကိတ္တိမလောဟ (ပု၊ န) [ကိတ္တိမ+လောဟ] ရော
စပ်ပြုလုပ်ထားသော ကြေးသတ္တု။ (ကြေးနီ
ကို သလွဲဖြူနှင့် စပ်လျှင် ကံသလောဟ၊
ကြေးနီကို သလွဲမည်းနှင့် စပ်လျှင် ဝဇ္ဇ-
လောဟ၊ ကြေးနီကို ပြဒါးနှင့် စပ်လျှင်
အာရက္ကဋ္ဌဟု ကိတ္တိမလောဟ သုံးမျိုးရှိသည်။
သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃၂၁။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၂၆၂။ အနုဇ္ဈိ၊
၂။ ၅၂။) ကံသလောဟံ ဝဇ္ဇလောဟံ အာရ-
က္ကဋ္ဌံ တိဏိ ကိတ္တိမလောဟာနိ နာမ။ အဘိ၊
ဌ၊ ၂။ ၆၀။ မ၊ ဌ၊ ၁။ ၆၉။ (-သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃၂၁။
ဝိမတိ၊ ၁။ ၂၆၂။ ဒိ၊ ဌ၊ ၁။ ၂၆၃။ သံ၊ ဌ၊ ၁။ သစ်၊ ၂။

၁၃၇။ မ၊ဋီ၊၁။၇၀။ သံ၊ဋီ၊၂။၄၂၇။ အံ၊ဋီ၊၃။
၇၊၁၂။)တိပုတမ္မာဒိဟိ မိသေတော ကတံ
ကရဏေန နိဗ္ဗတ္တတ္တာ ကိတ္တိမလောဟံ။မူလဋီ၊
၂။၄၃။

ကိတ္တိမလောဟဝိသေသ (ပု) [ကိတ္တိမလောဟ+
ဝိသေသ] ရောစပ်ပြုလုပ်ထားသော ကြေး
သတ္တုအထူး။ အာရက္ခလောဟန္တိ သုဝဏ္ဏ-
ဝဏ္ဏော ကိတ္တိမလောဟဝိသေသော။ ဝိမတိ၊
၁။၂၆၂။

ကိတ္တိမလောဟသာခါ (ထိ) [ကိတ္တိမလောဟ+
သာခါ] ကြေးသတ္တုနှင့်တူသော သစ်ခက်။
ကိတ္တိမလောမလာခါ-ပုဒ်အမှာ ကြည့်။

ကိတ္တိယမာန (တိ) [ကိတ္တိ+ဏယ+မာန]ကျော်
စော ထင်ရှားသောသူ။ သတ္တသု ဇနေသုတိ
သတ္တသု ကိတ္တိယမာနေသု ဥပါသကဇနေသု။
သံ၊ဋီ၊၂။၅၃၇။

ကိတ္တိယသ (ပု) [ကိတ္တိ+ယသ] ရုဏ်သတင်း
ကျော်စောခြင်း။ တဿ အဂတိဂါမိနော
ကိတ္တိယသောပိ ပရိဝါရယသောပိ နိဟိယတိ
ပရိဟာယတိ။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၁၂၇။ (-ဒီ၊ဋီ၊၃။
၁၃၀။ သံ၊ဋီ၊၁။၁၀၁။ အံ၊ဋီ၊၂။၂၄၂။)

ကိတ္တိဝဏ္ဏ (ပု) [ကိတ္တိ+ဝဏ္ဏ] (၁) ကျော်စော
ခြင်း ရုဏ်ကျေးဇူး။ (တိ) (၂) ကျော်စော
ခြင်း ရုဏ်ကျေးဇူးရှိသောသူ။ (၁) ကိတ္တိ-
ဝဏ္ဏဟရ-ကြည့်။ (၂) အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ကိတ္တိဝဏ္ဏဂတ (တိ) [ကိတ္တိဝဏ္ဏ+ဂတ] ကျော်
စောခြင်း ရုဏ်ကျေးဇူးရှိသော၊ ကျော်စော
ခြင်းရုဏ်ကျေးဇူးသို့ရောက်သောသူ။ ဣဇေ-
ကစော ပုဗ္ဗေ သမဏဘာဝေ ကိတ္တိဝဏ္ဏ-
ဂတော ဟောတိ။ မဟာနိ၊၁၁၄။ (-အပ၊
၂။၂၅၀။ ထေရီ၊ဋီ၊၉၄။) ကိတ္တိဝဏ္ဏဂတောတိ
ဘဂဝါ ကိတ္တိဝဏ္ဏော၊ ကိတ္တိသဒ္ဒဉ္စေဝ ရုဏ္ဏ
ဥက္ခိပိတော ဝဒန္တော ဟောတိတိ အတ္ထော။
မဟာနိ၊ဋီ၊၂၃၇။

ကိတ္တိဝဏ္ဏဘတ (တိ) [ကိတ္တိဝဏ္ဏ+ဘတ] ကျော်
စောခြင်း ရုဏ်ကျေးဇူးကို ဆောင်သောသူ။
ယသဂ္ဂပတ္တော သိရိမာ၊ ကိတ္တိပဏ္ဏဘတော
ဇိနော။ အပ၊၂။၁၅၄။

ကိတ္တိဝဏ္ဏဘဏန (န) [ကိတ္တိဝဏ္ဏ + ဘဏန]
ကျော်စောခြင်း ရုဏ်ကျေးဇူးကို - ဆို - ချီး
မွမ်း - ခြင်း။ ယသောဘိဝေတိတိ ဣဿရိယ-
ဘောဂသမ္ပန္နသင်္ခါတော စေဝ ကိတ္တိဝဏ္ဏ-
ဘဏနသင်္ခါတော စ ယသော အဘိဝေတိတိ။
ဓမ္မ၊ဋီ၊၁။၁၅၂။

ကိတ္တိဝဏ္ဏဟရ (တိ) [ကိတ္တိဝဏ္ဏ + ဟရ + အ]
ကျော် စောခြင်း ရုဏ်ကျေးဇူးကို ဆောင်
သောသူ။ ကိတ္တိဝဏ္ဏဟရ(ဒီ၊ဋီ၊၁၅၅)တိ....
ရုဏကထာဟာရက။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၁၃၉။ ကိတ္တိ
ဝေ ဝဏ္ဏော ကိတ္တိဝဏ္ဏော၊ တံ ကိတ္တိဝဏ္ဏံ ရုဏ-
ကထံ ဟရန္တိ တံ တံ ဒိသံ ဥပါဟရန္တိတိ
ကိတ္တိဝဏ္ဏဟရ။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၁၄၄။

ကိတ္တိသညာန (န) [ကိတ္တိ+သညာန] ကျော်
စောမှုဟူသော အမှတ်အသား။ သမတ္တာနိတိ
ပုညဝိသေသတာယ ပုဇ္ဇဘဝဇလနိဗ္ဗတ္တနေန
ကိတ္တိသညာနေန စ သမံ အတ္တာနိ သမတ္တာနိ။
သံ၊ဋီ၊၁။၃၃၆။

ကိတ္တိသဒ္ဒ (ပု) [ကိတ္တိ+သဒ္ဒ] ပြော - ဆို - ပြော
ကြား - အပ်သောအသံ၊ ကောင်းဆိုးနှစ်တန်
ကျော်စောသံ။ တံ ခေါ ပန ဘဝန္တံ ဂေါတမံ
ဧဝံ ကလျာဏော ကိတ္တိသဒ္ဒေါ အတ္တဂ္ဂတော။
ဝိ၊၁။၁။ ဒီ၊၁။၄၆၊၈၂၊၂၂၂။ မ၊၁။၃၅၄။
သံ၊၃။၃၀၇။ အံ၊၁။၁၀၁။ သုတ္တနိ၊၃၆၄။
(-ဝိ၊၃။၃၂၂။ ဒီ၊၂။၇၂၊၇၃။ ဒီ၊၃။၁၉၆၊
၁၉၇။ မ၊၁။၁၇၆။ အံ၊၂။၂၂၁။ အဘိ၊ပု။
၁၄၁၊၁၄၂။ ဥဒါန၊၁၈၄၊၁၈၅။ ဝိ၊ဋီ၊၃။၁၈၈။
အပ၊ဋီ၊၁။၂၀၃။) ကိတ္တိသဒ္ဒေါတိ ကိတ္တိ
ဝေ၊ ထုတိသောသော ဝါ။ ဝိ၊ဋီ၊၁။၈၄။
ဒီ၊ဋီ၊၁။၁၃၃။ သုတ္တနိ၊ဋီ၊၂။၁၆၃။ ကိတ္တိ-
သဒ္ဒေါတိ ကထာသဒ္ဒေါ .... ပါပကိတ္တိသဒ္ဒ-

အတ္တဂ္ဂမနကာလော ဝေဒိတဗ္ဗော။ အံ၊ ဌ၊ ၂၊
၉၄။ (- မ၊ ဌ၊ ၂။ ၅။ အဘိ၊ ဌ၊ ၃။ ၆၉။ သာရတ္ထ၊
၁။ ၂၁၅။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၄၃။ ဒီ၊ ဌ၊ ၁။ ၂၁၅။ သိ၊ ဌ၊
သစ်၊ ၂။ ၂၀။ မ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၄၅။ အံ၊ ဌ၊ ၂။ ၉၄။)

ကိတ္တိသဒ္ဒါဂဟဏ (န) [ကိတ္တိသဒ္ဒါ + ဂဟဏ]
ကျော်စောသံကို ယူခြင်း။ ကိတ္တိသဒ္ဒါဂဟ-
ဏေန စ ကိတ္တိသဒ္ဒါဟေတုဘူတာ ဂယန္တိ။
ဝိမာန၊ ဌ၊ ၁။ ၂၃။ (- ဝိမတိ၊ ၁။ ၄၃။ သိ၊ ဌ၊
သစ်၊ ၂။ ၁၉။)

ကိတ္တိသဒ္ဒါဟေတု (ပု) [ကိတ္တိသဒ္ဒါ + ဟေတု]
ကျော်စောသံ၏ အကြောင်း။ အထက်ပုဒ်
ကြည့်။

ကိတ္တိသဒ္ဒါပသံဟာရ (ပု) [ကိတ္တိသဒ္ဒါ + ပသံ-
ဟာရ] ကျော်စောသံကို ဆောင်ခြင်း။ ပရမ္မ-
ရဝဏ္ဏဟာရိကာယ ပရမ္မရာယ ပရဿ ကိတ္တိ-
သဒ္ဒါပသံဟာရေန။ မ၊ ဌ၊ ၂။ ၂။

ကိတ္တိသမ္ပတ္တိ (တိ) [ကိတ္တိ + သမ္ပတ္တိ] ကျော်စော
မှုနှင့် ပြည့်စုံခြင်း။ တယံ အဘိဘဝနံ ကိတ္တိ-
သမ္ပတ္တိယာ ပရိဝါရသမ္ပတ္တိယာ စ။ မ၊ ဌ၊ ၂။
၃၁၄။

ကိတ္တိသမ္ပန္န (တိ) [ကိတ္တိ + သမ္ပန္န] ကျော်စော
မှုနှင့် ပြည့်စုံသောသူ။ ကိတ္တိမန္တ၊ ကြည့်။

ကိတ္တိသိလောကဝဇ္ဇန (တိ) [ကိတ္တိသိလောက +
ဝဇ္ဇန။ ထိ-ဌ-ဝဇ္ဇနံ] ကျော်စောချီးမွမ်းသံကို
ပွားစေတတ်သော၊ ကျော်စောသံနှင့် လာဘ်
ပူဇော်သကာကို ပွားစေတတ်သောသူ။ ကိတ္တိ-
သိလောကဝဇ္ဇနံ (ဇာ၊ ၂။ ၄) တိ ကိတ္တိသော-
ဿ စ လာဘသက္ကာရဿ စ ဝဇ္ဇနံ။ ဇာ၊
ဌ၊ ၅။ ၁၂၉။ (သာရတ္ထ၊ ၃။ ၄၁၃-၌ သိလော-
ကောတိ ဝဏ္ဏသောသောဟု တမျိုးဖွင့်၏။)

ကိတ္တိသိလောကဝဒ္ဓန (တိ) [ကိတ္တိသိလောက +
ဝဒ္ဓန။ ထိ-ဌ-ဝဒ္ဓနံ] ချီးမွမ်းသံနှင့် ကျော်စော
သံကို ပွားစေတတ်သောသူ။ ကိတ္တိသိလော-

ကဝဒ္ဓနံ (ထေရ၊ ၃၀၂) တိ ကိတ္တိယာ သမ္ပုခါ
ပသံသာယ သိလောကဿ ပတ္ထဋ္ဌယသဘာ-
ဝဿ ဝဒ္ဓနံ။ ထေရ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၇၇။ (ဤ၌ သိ-
လောက-ကို တမျိုးဖွင့်ပြန်၏။)

ကိတ္တိသိလောကာဘိရတိ (ထိ) [ကိတ္တိသိလော-
က + အဘိရတိ] ချီးမွမ်းသံ၊ ကျော်စောသံ၌
မွေ့လျော်ခြင်း။ ယသကာမကာယာတိ ကိတ္တိ-
သိလောကာဘိရတိယာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဌ၊ ၁။ ၃၄။

ကိတ္တိသေန (ပု) [ကိတ္တိ + သေန] ကိတ္တိသေန
မည်သူ (အမတ်)။ ကိတ္တိသေနောတိ နာမေ-
န၊ သဇီဝေါ ဗုဒ္ဓဗုဒ္ဓော။ စူဠနိ၊ ဌ၊ ၁။ ၃၉။

ကိတ္တိသေသ (ပု) [ကိတ္တိ + သေသ] အကျော်
အစောမျှသာ ကြွင်းကျန်ခြင်း။ (သေဆုံး
ခြင်းကို ဆိုလိုသည်။) ကိတ္တိသေသဒိကိတ္တနံ။
အလင်္ကာ။ အလင်္ကာဌီ၊ ၁။ ၃၉။

ကိတ္တိယတိ (ကြိ) [ကိတ္တိ + ယ + တေ] ချီးမွမ်း
အပ်၏။ ဝဏ္ဏိယတိ ကိတ္တိယတိ ဥဋ္ဌေါသန္တိ
ဝဏ္ဏော၊ ထုတိ။ မ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၀၂။ (- ဒီ၊ ဌ၊ ၃။
၁၁၃။ မ၊ ဌ၊ ၃။ ၂၇၀။ အံ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၄၂။)

ကိတ္တေတဗ္ဗ (တိ) [ကိတ္တိ + ဧ + တဗ္ဗ] (၁)
ပြောကြားအပ်သော။ (၂) ချီးမွမ်းအပ်
သော။ (၁) ပဌမံ နိမိတ္တာ ကိတ္တေတဗ္ဗာ။
ဝိ၊ ၃။ ၁၄၄။ ဝိ၊ ဌ၊ ၃။ ၃၁၇၊ ၃၁၉။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။
၁၇၀။ (- သုတ္တနိ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၁၀။ ဝဇီရ၊ ၄၅၅၊
၄၅၆။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၂၇၃။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၁၄၂။
ကခါ၊ ဌီ၊ သစ်၊ ၁။ ၃၇။) (၂) တထာ တထာ
ကိတ္တေတဗ္ဗတော ဟိ ကိတ္တိ၊ ဂုဏော။ ဒီ၊ ဌ၊
၃။ ၁၄၄။

ကိတ္တေတိ (ကြိ) [ကိတ္တိ + ဧ + တိ။ ကိတ္တိ သံသန္တ-
နေ။ နိတိ၊ ဓာ၊ ၃၀၇။] (၁) ပြောကြား၏။
သိစေ၏။ ထင်စွာပြု၏။ ထင်ရှားပြု၏။ ဗျာ-
ဒိတ်ပေး၏။ (၂) ချီးမွမ်း၏။ ဂုဏ်ကို ထင်ရှား

အောင် ပြောဆို ဖော်ပြ၏။ (၁) ဂေါတမ
သာတိ ဘဂဝန္တံ ဂေါတမေန ကိစ္စတိ။
ဝိမာနာဌ။ (—ပေတဌ။ ၁၁၆။ ထေရဌ။
၂။ ၁၇၁။ ဇာဌ။ ၁၄၉။) ကိစ္စယိဿာမိတိ
ကထာယိဿာမိ။ ထေရဌ။ ၂၂၆။ သုတ္တနိဌ။ ၂။
၂၀၂။ စူဠနိဌ။ ၂၀။ ကိစ္စယေ ကေဒေသကံ။
အပါဌ။ ၈၆။ ကိစ္စယေ ပါကဋံ ကရေယုန္တိ
အတ္ထော။ အပါဌ။ ၂။ ၄၁။ သန္တဿယန္တော
တံ ဓာတု၊ ကိစ္စယိ အဂ္ဂသာဝကံ။ အပါဌ။
၁၁၄။ ကိစ္စယိ ပကာသေသိတိ အတ္ထော။
အပါဌ။ ၂။ ၇၇။ ဝေ ကိစ္စယိ သမ္မုဒ္ဓေါ၊ သုနန္တံ
တာပသံ တဒါ။ အပါဌ။ ၄၁။ ကိစ္စယိ ဗျာက-
ရဏမဒါသိတိ အတ္ထော။ အပါဌ။ ၁။ ၃၁၀။
(၂) ထောမေန္တိ ကိစ္စန္တိ (စူဠနိဌ။ ၅၆) တိ
ဂုဏံ ပါကဋံ ကရေန္တိ။ စူဠနိဌ။ ၁၃။ ကိစ္စ-
န္တိ— ဝိဌ။ ၃။ ၃၁၉။ ဒိဌ။ ၂။ ၃၂၉။ ဣတိ-
ဝုတ်ဌ။ ၂၀၆။ ဒိဌိ။ ၁။ ၃၇၃။ သိဌိသစ်။
၂။ ၃၇၅။ အံဌိ။ ၂။ ၂၁၉။ ကိစ္စသိ—ဒိ။
၂။ ၂၁၄။ ဇာဌ။ ၂၉၀။ သံဌာဌ။ ၂၀၈။ ဓမ္မာ-
ဌ။ ၂။ ၄၀၄။ ထေရဌ။ ၂၂၃။ ဇာဌ။ ၃။ ၇၉။
ကိစ္စယသိ— မိလိန္တ။ ၁၃၀။ ကိစ္စယာမိ—
ပေတဌ။ ၂၁။ ကိစ္စမ— ဒိဌိ။ ၁။ ၃၁၅။
မဇ္ဈိဌ။ ၁။ ၁၉၀။ စူဠနိဌ။ ၅၇။ ကိစ္စယေ—
သံဌ။ ၂၄၀။ ကိစ္စယံ— သုတ္တနိဌ။ ၂။
၁၁၀။ ကိစ္စယေ—အပါဌ။ ၈၆။ အပါဌ။ ၂။
၄၁။ ကိစ္စယိ— အပါဌ။ ၄၁။ အပါဌ။ ၂။ ၁၅၀။
ကိစ္စယိ— အပါဌ။ ၄၁။ ၁၁၄။ အပါဌ။ ၁။
၃၁၀။ အပါဌ။ ၂။ ၇၇။ ကိစ္စသိ— အပါဌ။
၉၃။ ထေရဌ။ ၄၁၀။ ထေရဌ။ ၂၂၅။ ကိစ္စယံ—
အပါဌ။ ၃၂။ အပါဌ။ ၁။ ၂၆၂။ ၂၇၁။ ကိစ္စ-
ယံ သု— ဝဇီရ။ ၄၃၃။ ကိစ္စယံ— အပါဌ။
၂၇၃။ ကိစ္စယိဿသိ— ဝိမာန။ ၄၈။ ဝိမာန-
ဌ။ ၁၃၇။ ကိစ္စဿာမိ— သုတ္တနိဌ။ ၂။ ၁၉၆။
အံဌိ။ ၃။ ၃၄၉။ ကိစ္စယိဿာမိ— ဒိဌ။ ၂။ ၂၀၄။
၂၀၅။ အံဌ။ ၂။ ၃၀၄။ သုတ္တနိဌ။ ၃၄၀။ ၄၃၇။ အပါ-

အဘိဓာန် (က-ဝဂ်) ၁-၅၀—ပ-မ-ဇ-သ-စ

၁။ ၂၂။ ထေရဌ။ ၃၁၈။ ထေရဌ။ ၄၁၁။ စူဠနိဌ။
မဟာနိဌ။ ၃၁၉။ အပါဌ။ ၁။ ၂၅၂။ ၃၁၁။ ၃၇၁။

ကိစ္စတုံ (ကြိဝိ) [ကိစ္စ+ဇာ+တုံ] ပြော
ကြားခြင်းငှါ၊ ချီးမွမ်းခြင်းငှါ။ ကောဏံ နိဗ္ဗိ-
ဇ္ဈိတာ ဂတမဂ္ဂံ ပန ပရဘာဂေ ကိစ္စတုံ
ဝဋ္ဋတိ။ ဝိဌ။ ၃။ ၃၂၀။ (—ဝိသင်္ဂဟ။ ၁၈၄။
အံဌ။ ၁။ ၁၀၅။ ဝဇီရ။ ၄၅၂။ သာရတ္ထ။ ၃။
၂၇၀။ ဝိမတိ။ ၂။ ၁၄၁။ ကဒိဌိသစ်။ ၁၃၇။)

ကိစ္စတုကာမ (တိ) [ကိစ္စတုံ+ကာမ] ပြော
ကြားခြင်းငှါ အလိုရှိသော၊ ပြောကြားလို
သောသူ။ တုဋ္ဌမာနသာ ဘိက္ခုနံ ဂုဏေ
ကိစ္စတုကာမာ ပဌမံ တာဝ တေသံ ကိစ္စ-
နေ သောမနဿ ပဝေဒေန္တိ။ ထေရဌ။ ၂၂၆။

ကိစ္စတု (ကြိဝိ) [ကိစ္စ+ဇာ+တု] ပြော
ကြား၍၊ ချီးမွမ်း၍။ နိမိတ္တေ ကိစ္စတု
ဗျတ္တေန ဘိက္ခုနာ ပဋိဗလေန သံသောဉာဏ-
တဗ္ဗော။ ဝိဌ။ ၁၄၄။ (—ဝိဌ။ ၃။ ၃၆၇။ ဝိဌ-
ဌ။ ၂။ ၃၁၁။ ၂၄၈။ ဝိသင်္ဂဟ။ ၁၇၉။ စရိယာဌ။
၂၆၁။ ဝဇီရ။ ၂၂။) ဗုဒ္ဓါနဘာဝံ ကိစ္စတု၊
ကပ္ပံ သဂ္ဂမိ မောဒဟံ။ အပါဌ။ ၁။ ၁၆၆။ ထေရ-
ဌ။ ၁။ ၁၈၈။

ကိစ္စန္တိ (တိ) [ကိစ္စ + ဇာ + အန္တိ။ ထိ-၌
ကိစ္စန္တိ] ပြောကြားသော၊ ချီးမွမ်းသော၊
သူ။ ဂေါတ္တံ ကိစ္စန္တော ဝစနံ အဝေါစ။ မဌ။
၂။ ၁၀၀။ (—ဝိဌ။ ၃။ ၃၂၁။ ဝိသင်္ဂဟ။ ၁၈၁။
၁၁၉။ ဓမ္မာဌ။ ၂။ ၄၂၄။) ဘောတိ တံ သုပန-
ကာလေပိ သမဏာ သမဏာတိ ကိစ္စန္တိ
သမဏပဋိဗဒ္ဓယေဝ ကထံ ကထေန္တိ သုပသိ။
ထေရဌ။ ၂၂၅။ ကပ္ပကောဋိပိ ကိစ္စန္တော၊
ဝေမေဝ ပကိစ္စယံ။ အပါဌ။ ၃၂။ (—၆၈။
အပါဌ။ ၂။ ၈၁။ ထေရဌ။ ၁။ ၃၂၉။)

ကိစ္စန္တိ (ကြိ) [ကိစ္စ+ဇာ+အန္တိ] ပြောကြား
ကုန်၏၊ ချီးမွမ်းကုန်၏။ ကိစ္စတိ-ကြည့်။

ကိစ္စမ (ကြံ) [ကိစ္စ+ဏေ+မ] ပြောကြား
ကုန်၏။ ချီးမွမ်းကုန်၏။ ကိစ္စတိ-ကြည့်။

ကိစ္စယံ (ကြံ) [ကိစ္စ+ဏေ+ယံ] ပြော
ကြားရ၏။ ကိစ္စတိ-ကြည့်။

ကိစ္စသိ (ကြံ) [ကိစ္စ+ဏေ+သိ] ပြောကြား
၏။ ကိစ္စတိ-ကြည့်။

ကိစ္စသိ ၂ (ကြံ) [ကိစ္စ+ဏေ+သိ] ချီးမွမ်း
ပြီ။ ကိစ္စတိ-ကြည့်။

ကိစ္စဿာမိ (ကြံ) [ကိစ္စ+ဏေ+ဿာမိ] ပြော
ကြားအံ့။ ကိစ္စတိ-ကြည့်။

ကိစ္စိ (ဗျ) [ကိ+ဣတိ။ သယံ သာမံ သံ သမ္ပာ
ကိစ္စိ ဣစ္စေတေ တတိယတ္ထေ။ ရှု။ နှာ-၁၃၃။]
(က) အဘယ်အကြောင်းကြောင့်။ (ခ) အ
ဘယ်အကျိုးငှါ။ (က) ကိစ္စိ မယံ ကာလေန
ကာလံ ဖဝိကေ ပိတိံ ဥပသမ္ပဇ္ဇေ ဝိဟရေ-
ယျာမ။ အံ၊ ၂။ ၁၈၂။ (-၄၀၈။) ကိစ္စိ မယန္တိ
ကေန နာမ ဥပါယေန မယံ။ အံ၊ ၄။ ၁၆၂။
(-၁၅၄၊ ၂၀၃။) (ခ) ကိစ္စိ မေ ဈာယန္တိ-
(အံ၊ ၂။ ၃၁၂) တိ ကိမတ္ထံ ဣမေ ဈာယန္တိ။
အံ၊ ၄။ ၁၁၁။

ကိစ္စါ (ဗျ) [ကိ+တု။ ကိစ္စါ ဣတိ အပ္ပမတ္တ-
ဝိသေသပုစ္ဆာယံ။ နိတိ၊ သုတ္တံ။ နှာ-၃၉၀။] စင်
စစ်၊ ကေန၊ အမှန်၊ မုချ။ န ပနောသ ဝိစိ-
ကိစ္စာသင်္ခါတာ ကင်္ခါတိ၊ ကိစ္စါ ပညတ္တိ-
အဇာနနံ နာမ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၄။ ၆၅။ (-ဝဇီရ။
၁၄၁။ မူလဋီ၊ ၁။ ၂။ အနုဋီ၊ ၁။ ၂။)

ကိစ္စရ (ပု) [ကိ+နရ။ ကိ+နရ။ ကိဏာတိ
သမေတိတိ ကိ၊ ကိ သဒိသော နရေနာတိ
ကိစ္စရော၊ နိဂ္ဂဟိတာဂမော။ ကုစ္စိတော နရော
ကိစ္စရော။ သူစိ။] (၁) ကိစ္စရ။ (တိ) (၂)
ကိစ္စရမည်သောသူ။ (၁) စန္ဒဘာဂါနဒိ-
တိရော၊ အဟောသိ ကိစ္စရော တဒါ။ အပါ
၁။ ၁၈၁။ အပါ၊ ၂။ ၉၅။ ထေရ၊ ၄။ ၁။ ၂။ ၆။
(-အပါ၊ ၁။ ၁၈။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၅၁။ ထေရ၊ ၄။ ၂။

၁၈။ အပါ၊ ၄။ ၁။ ၂။ ၄၀။ အပါ၊ ၄။ ၂။ ၁၄၇။ ဗုဒ္ဓဝံ၊
၄။ ၅၄။ ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၄၁၁။ ၄၁၂။ ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၁၀၇။
၂။ ၂။ ၂၈၃။ ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၄၁၁။ ၄၁၄။ ဇာ၊ ၄။ ၆။
၉၁။ ၂။ ၆။) (တိ) (၂) ဘရိယာပိဿ
အဘိဇ္ဈပါ အဟောသိ နာမေန ကိစ္စရာ နာမ။
ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၄၇၂။

ကိစ္စရာတို့ကား—ဣန္ဒြိယ မြောက်ပိုင်း
ဟိမဝန္တာတော၊ ၎င်းနှင့်စပ်သော တောကြီး
များ၌ နေထိုင်ကျက်စားလေ့ရှိသည် (ဇာ၊
၄။ ၁။ ၂။ ၂။ ၂၈၃။ ၄၁၄။ ၄၄၀။ အပါ၊ ၄။ ၂။
၁၄၇။) မြင်းမိုရ်တောင် မြောက်မျက်နှာ
စတုမဟာရာဇ်နတ်မင်းကြီး ၄-ပါး အပါအဝင်
ကုဝေရ (ဝေဿဝဏ္ဏ) နတ်မင်းကြီး စံရာ
ဝိသာဏမြို့တော် ဓရဏီလေးထောင့်ရေကန်၌
ဒဏ္ဍမာဏဝိကာ ကိစ္စရာအမျိုးတို့ နေထိုင်
ကြောင်း—ဒီ၊ ၃။ ၁။ ၆၃။ ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၁၄၉။-၌ ဆို
သည်။ “ပုစ္ဆာမိ ဝေါ မာနုသဒေဟဝဏ္ဏေ =
လူပုသဏ္ဌာန်နှင့်တူသော သင်တို့ကို ကျွန်ုပ်
မေးပါ၏”ဟူသော ဘလ္လာတိယမင်းကြီး အ
မေးနှင့် “မိဂါ မနုဿာဝ နိဘာသဝဏ္ဏာ =
လူနှင့်တူသောသားကောင်”ဟူသော ကိစ္စရိမ
အဖြေ (ဇာ၊ ၁။ ၃၃၀။ ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၄၄၀) ကို
ထောက်ထား၍ အချို့ကိစ္စရာမျိုး၏ ပုသဏ္ဌာန်
မှာ လူနှင့်တူသည်ဟု သိနိုင်၏။ ဓာန်၊ ၃။ ၄၄-
၌မူ မြင်းမျက်နှာ လူ့ကိုယ်ရှိသည်ဟု ဖွင့်ပြ
ထားသည်။ အမရကောသ ၇၄-၌လည်း
“တုရဂံဝဒန = မြင်းနှုတ်သီး (မျက်နှာ) ရှိသူ”
ဟု ကိစ္စရာ ပရိယာယ်တွင် ဖော်ပြပါရှိသည်။
P.T.S-၌ “လူလော၊ တိရစ္ဆာန်လော”ဟု
သံသယဖြစ်ဖွယ်ကောင်းသော လူထူးလူဆန်း
ဟု ရေးသား၍ ရှု၊ ၃။ နှာ ၄၀-၌ သော်ကား
တိရစ္ဆာန် အထူးဟု ဖွင့်ပြသည်။ ထို့ပြင်
သံတော်ဆင့် မဟာဇေယျသင်္ခယာ ဦးချိန်၏
ကိစ္စရိကိစ္စရာ စာတမ်းတွင် “အမရပူရမြို့တည်
ဘိုးဟော်မင်းတရား လက်ထက် လမ္ဘောဒရ
နှင့် ပညာရှိ ကဝိစန္ဒရပုဏ္ဏားတို့ ရေးသားဆက်

သွင်းသည့် အလျား တတောင် (၂-မိုက်)ခန့်၊ အနံ ၁-ထွာခန့် ကရမက်သစ်ခေါက် ပရပိုက် ဗက်လီဘာသာ ရုပ်ပုံစာတမ်းတွင် ပါရှိသည့် ကိန္နရာရုပ်ပုံစံမှာ ငှက်သဏ္ဌာန် ရေးပြီးလျှင် ဂူဦးခေါင်း မျက်နှာတပ်သော သကုဏကိန္နရာမျိုး တပုံ၊ လူ၏ရုပ်သဏ္ဌာန်တွင် မြင်းမျက်နှာကဲ့သို့ ရှည်သော မျက်နှာတပ်၍ ရေးသော ကိမ္ဘာရုံသကုဏမျိုးတပုံ ၂-ပုံ ၂-မျိုးရေးသားလျက် ရှိသည်”ဟု ရေးသား ထားသည်။ (ဦးချိန်ရေး ဝေါဟာရလိနတ္ထဒီပနီ ကိန္နရာအခန်း ၂၄၅-၉ ကိုလည်း ကြည့်။)

ငါးထပ်ကြီးဒါယကာမင်းတရား တောင်းပန်၍ တိပိဋကလင်္ကာရ တောင်ဖီလာဆရာတော် ရေးသားတော်မူသည့် ရာဇမဏိစူဠာကျောက်စာ (၁၁၀၅၊ ကျော။ ၃၆-၃၇)၌ “အသောက မင်းကြီးသည် ကိန္နရေတို့၏ ကခြင်း သိခြင်းတို့ကို ကြည့်နာတော်မူလိုသည် ဖြစ်၍ ဟိမဝန္တာတောသို့ လက်စွပ်ကို လွှတ်လိုက်တော်မူလျှင် မင်း၏ အာဏာတော်ကြောင့် လာ၍ က၊ကုန်သော ပကိန္နရေတို့၏ အရုပ်သဏ္ဌာန်လည်း ရွှေအတိပြီးသော အမြီး အတောင် ဘယက် တန်ဆာတို့ဖြင့် ဆင်ယင်၍ ကစေ၏။ ဒုမကိန္နရေ၊ စန္ဒကိန္နရေတို့၏ အဟန်လည်း ရွှေဖြင့်ပြီးသော ဘယက်လည်မာ ဒွါဒရာ ခါးကြိုး ခြူးမျိုး ရှက်ဆိုင်းသင်တိုင်း နားရွောင်းအစရှိသော တန်ဆာတို့ဖြင့် တင့်တယ်စွာ ဆင်ယင်၍ ဟိမဝန္တာတောင်မှ ပျံကျလာသောအယောင် လွန်တင်ထက်၌ က စေ၏”ဟူ၍ ဆိုသည်။ ၎င်းမင်းလက်ထက် အနောက်ဗက်သလ္လာဝတီမြစ်တွင်း၌ မျှောလာ၍ ဆယ်ယူရရှိသော ကိန္နရာကောင်ကို ဆက်သလာဘူးကြောင်းကို ဟံသာဝတီရောက် မင်းတရားစာတမ်းတွင် ဆိုသည်။ ဤသည်ကိုရည်၍ လက်ဝဲသုန္ဒရ၏ ဝိနိစ္ဆယပကာသနီဓမ္မသတ်လင်္ကာ နိဂုံးတွင် “နတ်ကိန္နရာ၊ ဟေဝန္တာက၊ ချိန်ခါရေဦး၊ မျှောလာ

ဘူးဟု၊ ချီးကျူးကြေညာ၊ ထင်ရှားစွာသား၊ သလ္လာဝတီ၊ ရေသီတာလျှမ်း၊ ထိုမြစ်ကမ်းမှ” ဟု စပ်ဆိုလေသည်။

ကိန္နရာတို့မှာ ကဏ္ဍ၊ သေတ၊ ဒိဋ္ဌ အားဖြင့် အဝန်း ၃-ပါး၊ နီလ၊ ပီတ၊ လောဟိတ၊ သြဒါတ၊ မဉ္ဇိဋ္ဌ အားဖြင့် ပသာဒ ၅-ပါးနှင့် ပြည့်စုံသော မျက်စိအလှရှိသည် (ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၀၇။ ဇာတ်၊ဋီ၊သစ်၊၃ား-ဝမ်း)။ အမျိုးသွီးတို့၏ အလှအပကို ဖော်ပြရာ၌ ကိန္နရာမျက်လုံးနှင့် တူသည် (ကိန္နရနေတ္တစကျ-နှင့် ကိန္နရိမန္တ-လောစန-တို့ ကြည့်) ကိန္နရိမန္တယ် တင့်တယ်စံပယ်သည် (ကိန္နရိလိလာ-နှင့် ကိန္နရိသမာန-လိလာ-တို့ ကြည့်)ဟု တင်စား ဖော်ပြလေ့ရှိသည်။

လူ့သက်တမ်း အနှစ်တရာရှိစဉ်တွင် (ဇာ၊ ၁။၃၃၃။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၄၄၄။) ကိန္နရာသက်တမ်းမှာ အနှစ်တထောင် ရှိသည် (ဇာ၊၁။၃၃၃။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၄၄၅။) ဤသည်ကို ရည်၍ “တရာရေတွက်၊ လူတို့သက်ကား၊ နေပြက်ကြာနှယ်၊ အနည်းငယ်ဟု၊ မယ်ဆိုလတ်ထေ့၊ မှန်လှပေပြီ၊ ....အာယုဒိဿာ၊ မြောက်ကျွန်းမှာနှင့်၊ ပမာတမျှ၊ တူမောလှသည်၊ ကာလ အနှစ်တထောင်တည်း”ဟု ဘလ္လာတိယပျို့ ပိုဒ်ရေ ၈၃-၈၆-၌ ဆိုသည်။ ထိုသက်တမ်းအတွင်း အသက်သေစေနိုင်လောက်သော ရောဂါ ဝေဒနာ မရှိချေ (ဇာ၊၁။၃၃၃။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၄၄၅။)။

ဒေဝကိန္နရာ၊ စန္ဒကိန္နရာ၊ ဒုမကိန္နရာ၊ ဒဏ္ဍမာဏဝကကိန္နရာ၊ ကောန္တိသကုဏကိန္နရာ၊ ကဏ္ဍပါဝရဏကိန္နရာစသည်ဖြင့် ကိန္နရာမျိုးကွဲများစွာရှိသည် (ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၄၄၇။)။ ထိုတွင် စတုမဟာရာဇ်နတ်မျိုး၌ ပါဝင်သည့် နတ်ကိန္နရာမျိုးကား ဒေဝကိန္နရာ၊ သစ်ပင်တို့၌ လှည့်လည်လျက် အသီးအပွင့်ကိုစားသုံးတတ်သော တိရစ္ဆာန်ကိန္နရာမျိုးကား ဒုမကိန္နရာ၊ တုတ်၊ လှံတံစွဲကိုလျက် လှည့်လည်ကျက်စား

တတ်၍ လူ့မျက်နှာသဏ္ဌာန်ရှိသော တိရစ္ဆာန်
ကိန္နရာမျိုးကား ဒဏ္ဍမာဏဝကကိန္နရာ (ဒဏ္ဍ-
မာဏဝိကာ။ ဒါ၊ ငွါ၊ ၃။ ၁၄၉-လည်း ကြည့်။)
ကရဝိက် ကြိုးကြာကဲ့သို့ သာယာစွာ မြည်
တုန်တတ်သော တိရစ္ဆာန် ကိန္နရာမျိုးကား
ကောန္တိသကုဏကိန္နရာ၊ နားရွက်တဖက် ခင်း
၍ တဖက်ချုံကာ နေထိုင်လောက်အောင်
နားရွက်ကြီးသော တိရစ္ဆာန်ကိန္နရာမျိုးကား
ကဏ္ဍပါဝရဏကိန္နရာ မည်၏။ ထို့ပြင် နာရီပွ-
ကိန္နရာ၊ အသမုခိကိန္နရာ စသည့် ကိန္နရာမျိုး
များစွာ ရှိသေး၏ (ဇာတိ၊ ငွါ၊ သစ်၊ ဇေ-
ကျောမှ ငါးဝမ်းထိ)။ မာဃဒေဝလင်္ကာသစ်
(ပိုဒ်ရေး၊ ၇၉) နှင့် ဦးချိန်၏ ကိန္နရီကိန္နရာ
စာတမ်း၌မူ ကောန္တိသကုဏပုဒ်ကို ကောန္တိ-
ကိန္နရာမျိုး၊ သကုဏ ကိန္နရာမျိုးဟု ၂-မျိုး
ခွဲယူသည်။

ကိန္နရာတို့ကား လူ့ဘာသာ စကားကို
ပြောတတ် ပြောနိုင်ပါလျက် မသားဆိုးမိ၊
သူတပါးကို မဟုတ်မမှန် စွပ်စွဲ မိမည် စိုး၍
မပြော မဆိုပဲ နေကြသည် (အံ၊ ၁။ ၇၇)။
ခွဲဦးအံ — သိရိဓမ္မာသောက မင်းကြီး
လက်ထက် ကိန္နရာတကောင်ကို ဆက်သလာ
သည်တွင် စကား ပြောစေသော် မပြော
လိုသဖြင့် လူတယောက်က စကားဆိုစိမ့်မည်
ဟု သစ်ငုတ် ၂-ခုကို စိုက်၍ ထမင်းအိုးတည်
လေလျှင် နံပါး ၂-ဘက်သို့ ကျသည်ကို မြင်
မှ “သစ်ငုတ်တခု စိုက်နှုတ်ခြင်းငှါ မသင့်
သလော” ဟု ဆိုလေသည်။ ထို့နောက် ၂-
ကောင် ဆက်သ လာပြန်သည်တွင်လည်း
စကားမပြောဆိုလိုကြသဖြင့် ဈေးလမ်းသို့
ခေါ်သွားပြသမှ သရက်သီးမှည့်နှင့် သားငါး
ကို မြင်လျှင် “လူသားတွေကား အဆိပ်များ
ကို စားနေကြသည်၊ ညှင်းနာ (ကိလာသ-
ရောဂါ) စွဲကုန်ကြတော့မှာပဲ” ဟု တကောင်
က ဆိုသည်။ တကောင်က-မူ သီးသီးနှင့်မန်
ကျည်းသီးကို မြင်လျှင် “လူတွေနုကုန်တော့

မှာပဲ” ဟု အနည်းငယ်မျှသာ စကားဆိုလေ
သည်။ ယင်းသို့လျှင် ဖော်ပြပါ အပြစ် ၂-မျိုး
ကို မြင်၍ ကိန္နရာတို့ လူ့ဘာသာစကားကို
မပြောဆိုကြချေ (အံ၊ ငွါ၊ ၁။ ၅၁-၅၂)။

လူတို့ထက်ပင် ကခုန်သီဆိုမှု ကျွမ်းကျင်
သည်ဟု လျှောက်ထားကာ ဗာရာဏသီမင်း
အား မုဆိုးတဦးက ကိန္နရာဇနီးမောင်နှံကို
ဆက်သရာ မင်းကြီး အကြိမ်ကြိမ် ခိုင်းသော်
လည်း မသားဆိုးမည်စိုး၍ ကခုန်သီဆိုမှုကို
မပြုကြ (ဇာ၊ ငွါ၊ ၄။ ၁၅၂)။ အချို့ကိန္နရာများ
ပန်းပွင့်ကို စားကြသည် (အပ၊ ၁။ ၁၈၁။
ထေရ၊ ငွါ၊ ၁။ ၂၂၅။ အံ၊ ငွါ၊ ၂။ ၁၄၇)။ အချို့
ဘုမ္မစိုးနတ်ကဲ့သို့ ချမ်းသာစွာ နေထိုင်ကြရ
သည် (အပ၊ ငွါ၊ ၂။ ၁၄၇)။ ဗာရာဏသီမင်း၏
သားတော် ဗြဟ္မဒတ်မင်းသားသည် မိမိ၏
အသိတာဘူမည်သော မိဖုရားကို စွန့်ပစ်ကာ
ကိန္နရီမနောကသို့ လိုက်ဘူးသည် (ဇာ၊ ငွါ၊ ၂။
၂၁၀)။

ရဋ္ဌဝတီမည်သူ ကိန္နရီမနှင့် ဝစ္ဆရသေ့
ပေါင်းဖက်သဖြင့် သားသွီးရဘူး၏ (ဇာ၊
၂။ ၂၀၇။ ဇာ၊ ငွါ၊ ၆။ ၂၆၉)။ ဘုရားလောင်း
စန္ဒကိန္နရာဇနီး စန္ဒကိန္နရီကို တပ်မက်သဖြင့်
ဗာရာဏသီမင်းက ကိန္နရာဖိုကို မြှားဖြင့် ပစ်
ဘူး၏ (ဇာ၊ ငွါ၊ ၄။ ၂၈၃)။ ကိန္နရာ ဇနီးမောင်
နှံတို့ကား အသက်ရှင်မှု တဦးကို တဦးစွန့်ပစ်
သွားရိုးမရှိ (ဇာ၊ ငွါ၊ ၄။ ၂၅၃)။ ကောသလ
မင်းကြီး ကိန္နရာ ဖြစ်ခဲ့စဉ်က မလ္လိကာ
အလောင်း ကိန္နရီမနှင့် ချောင်းရေကျသဖြင့်
တညဉ့်တာမျှ ကွဲကြရသည်။ သို့တညဉ့်တာမျှ
ကွဲသည်ကို လွမ်းဆွတ်၍ အနှစ် ၇၀၀ (ဇာ၊
ငွါ၊ ၄။ ၄၃၉)။ အနှစ် ၆၉၇ နှစ် (ဇာ၊ ၁။ ၃၃၃။
ဇာ၊ ငွါ၊ ၄။ ၄၄၄)။ တိုင်တိုင် လည်ဖက်ယှဉ်နှိုင်း
ငိုပွဲဝင်ကြသည်။ ရှင်မဟာမောဂ္ဂလ္လာန်၏
ဈာပနပွဲကို ကိန္နရာတို့သည် ဂဠုန်တို့အကြား
၌ နေ၍ သာဓုကိဋ္ဌနသဘင် ဆင်ယင်ကျင်းပ
ကြသည် (ဇာ၊ ငွါ၊ ၅။ ၁၃၄-၅)။ ပါဠိလိပုတ်

ပြည်သား မုဆိုးတဦးသည် ကောန္တသကုဏ-
 ကိန္နရီမနှင့် သင့်မြတ်သဖြင့် တိဿနှင့်သုမိတ္တ
 သား ၂-ယောက် ဖွားမြင်သည်။ ထိုသား
 ၂-ယောက်သည် ဝရုဏရဟန္တာထံ တပည့်ခံ၍
 ရဟန်းပြုကြရာ အဘိညာဉ်ရ ရဟန္တာဖြစ်ကြ
 သည် (သာရတ္ထ၊ ၁။ ၁၃၅။ မဟာဝံသ။ ပဉ္စမ-
 ကဏ္ဍ)။ ဝိ၊ ဌ၊ ၁။ ၂၉-နှင့် မဟာဝင်။ ၁၀၇-၌
 ထိုတိဿရဟန္တာ (ကောန္တပုတ္တတိဿထေရ်)
 သည် သိရိဓမ္မာသောကမင်းကြီး နန်းသက်
 ၈-နှစ် ရောက်သောအခါတွင် ပရိနိဗ္ဗာန် ပြု
 သည်ဟု ဖော်ပြထားသည်။

ထိုသို့ ပရိနိဗ္ဗာန်ပြုသောအခါ လောင်
 တိုက် တလား စသော အဆောက်အဦများ
 ၌ ဝဲယာညှပ်လျက် ကိန္နရီမသဏ္ဌာန် အရုပ်
 တွင် လက်တဖက်ကား ဝမ်းကို မ-လျက်
 ယမံ ဆံဖားလျားချကာ မဟာလ္လတာ တန်
 ဆာ ချပ် ဒုယင် ဖောက်ချိပ် စသည်တို့ကို
 ဆင်ယင်ထားရှိသည်။ ထိုမှစ၍ ဘုန်းကြီးပျံ
 တလား စင်ရှည် လောင်တိုက်တို့တွင် ဝဲယာ
 ၄-ထောင့်၌ ကောန္တကိန္နရီရုပ်များ ထုလုပ်ခဲ့
 ကြသည်။

ပြည်ထောင်စု မြန်မာနိုင်ငံတော်၏ ပြည်
 နယ်တခုဖြစ်သော ကယားပြည်နယ်၏ အလံ
 တော် အလယ်ဗဟို၌ ကိန္နရာရုပ်ကို ထည့်
 သွင်းထားသည်မှာ ကယားလူမျိုးတို့သည်
 ကိန္နရာကိန္နရီမှဆင်းသက်ပေါက်ဖွားလာသော
 လူမျိုးများဟု ယုံကြည် ဂုဏ်ယူကြသော
 ကြောင့် ဖြစ်သည်။ ကယားလူမျိုးတို့ ရှေး
 ဟောင်း သီချင်းကဗျာနှင့် အယူအဆများ
 တွင် ကိန္နရာကိန္နရီတို့သည် ကယားပြည်နယ်
 ငွေတောင်ပေါ်၌ ပျော်မြူးနေထိုင်ကြသည်
 ဟု တွေ့ရသည် (စွယ်စုံ၊ ၁။ ၃၆၇)။

ကိန္နရဇာတိ (ထိ) [ကိန္နရ+ဇာတိ] ကိန္နရာဇာတိ၊
 ကိန္နရာမျိုး။ ကောန္တသကုဏိယော နာမ
 ကိန္နရဇာတိယော။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ၁၃၅။

ကိန္နရနေတ္ထ (န) [ကိန္နရ+နေတ္ထ] ကိန္နရာမျက်စိ။
 အောက်ပုဒ် ကြည့်။

ကိန္နရနေတ္ထစက္ခု (တိ) [ကိန္နရနေတ္ထ + စက္ခု]
 ကိန္နရာမျက်စိနှင့်တူသော မျက်စိရှိသောသူ။
 ကိန္နရနေတ္ထစက္ခု (ဇာ၊ ၁။ ၂၃၁) တိ တိဟိ
 မဏ္ဍလေဟိ ပဉ္စဟိ စ ပသာဒေဟိ ဥပသော-
 ဘိတတ္တာ ကိန္နရာနံ နေတ္ထသဒိသေဟိ စက္ခု-
 ဟိ သမန္နာဂတေ။ ဇာ၊ ဌ၊ ၄။ ၁၀၇။

ကိန္နရပရိဝါရ (တိ) [ကိန္နရ+ပရိဝါရ] ကိန္နရာ-
 ခြံရံသော - အခြံအရံရှိသောသူ။ ပဗ္ဗတပါဒေ
 ကိန္နရပရိဝါရော ဖလာဖလံ ဂဟေတွာ။ ဇာ၊
 ဌ၊ ၆။ ၉၃။

ကိန္နရယောနိ (ထိ) [ကိန္နရ+ယောနိ] ကိန္နရာ
 မျိုး။ အတ္တဒဿိဿ ဘဂဝတော ကာလေ
 စန္ဒဘာဂါယ နဒိယာ တိရေ ကိန္နရယောနိယံ
 နိဗ္ဗတ္တိတွာ။ ထေရ၊ ဌ၊ ၁။ ၂၂၅။ (-ထေရ၊
 ဌ၊ ၂။ ၁၈။ ထေရီ၊ ဌ၊ ၁၀၊ ၁၃၄။ အပါ၊ ဌ၊ ၂။
 ၁၄၇။ ဇာ၊ ဌ၊ ၄။ ၂၃၁။)

ကိန္နရဝတ္ထု (န) [ကိန္နရ + ဝတ္ထု] ကိန္နရာ၏-
 အကြောင်းအရာ - ဝတ္ထု။ ဝေဉ္စ ပန ဝတွာ
 “အတ္တနော ဝစနံ ရက္ခိတွာ မိတဘာဏိနော
 နာမ မရဏဒုက္ခာ မုစ္ဆန္တိ” တိ ဒဿေတွာ
 ကိန္နရဝတ္ထု အာဟရိ။ ဇာ၊ ဌ၊ ၄။ ၂၅၂။

ကိန္နရာဒေဝိ (ထိ) [ကိန္နရာ + ဒေဝီ] ကိန္နရာမည်
 သောမိဖုရား။ အဂ္ဂမဟေသိ တေ ကိန္နရာဒေဝီ
 ဣမိနာ သဒ္ဓိံ ပါပံ ကရေတိ။ ဇာ၊ ဌ၊ ၅။
 ၄၇၃။

ကိန္နရိမန္ဒလောစန (တိ) [ကိန္နရိ + မန္ဒလောစန]
 ကိန္နရီမကဲ့သို့ စဉ်းငယ်ကျယ်ဝန်းသောမျက်စိ
 ရှိသောသူ။ ကိန္နရိမန္ဒလောစန (ထေရီ။
 ၄၂၁) တိ ကိန္နရိယာ ဝိယ မန္ဒပုထုဝိလော-
 စနေ။ ထေရီ၊ ဌ၊ ၂၆၁။

ကိန္နရိလိလာ(လိဋ္ဌာ) (ထိ) [ကိန္နရိ + လိလာ]
 ကိန္နရီမ၏ တင့်တယ်စမှယ်ခြင်းနှင့် တူသော

တင့်တယ်စမ္ပယ်ခြင်း၊ ကိန္နရိမနွယ် တင့်တယ်
စမ္ပယ်ခြင်း။ ကိန္နရိလိလာယ ဝသမာနာယ
ရူပသောဘဂ္ဂပတ္တာယ ပုရောဟိတဿ ဒဟ-
ရိတ္ထိယာ ဥပဋ္ဌာနံ ကုရုမာနာဝသာမိ တာတ။
ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀၉။ (-ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၂၂၄။)

ကိန္နရိဝနိတာ (ထိ) [ကိန္နရိ+ဝနိတာ] ကိန္နရိမ။
ပဗ္ဗတကုစ္ဆိယံ ဝိစရမာနာယ ကိန္နရိဝနိတာယ
ဝိယ စ တေ အက္ခိနိတိ အတ္ထော။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။
၂၆၂။

ကိန္နရိသမာနလိလာ (ထိ) [ကိန္နရိသမာန+လိ-
လာ] ကိန္နရိမနွင့်တူသောတင့်တယ်စမ္ပယ်ခြင်း၊
ကိန္နရိမနွယ် တင့်တယ်စမ္ပယ်ခြင်း။ သာယန-
သမယေ ကိန္နရိသမာနလိလာဟိ ဥတ္တမရူပ-
ဓရာဟိ နာရိဟိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၂၇၀။

ကိန္နရိ (ထိ) [ကိ+နရ+တ္တိ။ ကိ+နရ+တ္တိ]
ကိန္နရိမ။ စန္ဒဘာဂါနဒိတိရေ၊ အဟောသိ
ကိန္နရိ တဒါ။ အပါ၊၂။၁၉၀၊၂၀၅။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။
၁၀၊၃၅။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄၂။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၂။ ဇာ၊
ဋ္ဌ၊၂။၂၁၀။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၅၂၊၂၅၄၊၂၇၃။ ဝဇီရ။
၁၇၃။) ကိန္နရ-လည်း ကြည့်။

ကိန္နရိဒေဟ (ပု) [ကိန္နရိ+ဒေဟ] ကိန္နရိမ၏-
ခန္ဓာကိုယ်-အတ္တဘော။ ဇဟိတွာ ကိန္နရိ-
ဒေဟံ၊ တာဝတိ သမဂစ္ဆဟံ။ အပါ၊၂။၂၀၆။
ထေရီ၊ဋ္ဌ။၅၄။ (-အပါ၊၂။၁၉၁။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။
၁၁။)

ကိန္နိသဏ္ဍ (ပု) [ကိ+နိသဏ္ဍ] ကိန္နိ သဏ္ဍ
မည်သောနတ်။ စန္ဒနော ကာမသေဋ္ဌော စ၊
ကိန္နိသဏ္ဍ နိသဏ္ဍ စ။ ဒီ၊၂။၂၀၆။ ဒီ၊၃။
၁၆၅။

ကိန္နိမိတ္တ (န) [ကိ+နိမိတ္တ] အဘယ်သို့သော
အကြောင်း။ ကိဿဟေတူတိ ကိန္နိမိတ္တံ။
ပေတ၊ဋ္ဌ။၁၀၀။

ကိန္နိသိတ (တိ) [ကိ+နိသိတ] အဘယ်ကို
မှီသော။ ဇိဝါပသာဒေါ ကိန္နိသိတော? စတု-
မဟာဘူတနိသိတော။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၁။

ကိန္နု(ကိ+နု) (ဗျ) [ကိ+နု။ ကစိ နု ကိန္နု နနု
ကထံ ကိသု ကိန္နုဇ္ဇေတေ ပုစ္ဆနတ္ထေ။
ရူ။ နှာ-၁၃၄။] အသိနည်း၊ အဘယ်နည်း၊
အဘယ်ကြောင့်နည်း။ ကိန္နု တာတ တုဝံ
ပဏ္ဍာယသိ။ ဇာ၊၂။၂၇၅။ ကိန္နု တောရဏ-
မာသဇ္ဇ၊ ပဋိက္ကမသိ ကုဉ္ဇရ။ ဇာ၊၁။၄၇။ (-
ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆၂။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၂၊၇၂။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။
၄၇၊၇၂။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၂၃။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၁၆၁။)

ကိပ်လွဲ (ပု) [ကိ+ပိလ+အ။ (ပိပိလ-သံ)]
ခါချဉ်။ (P.S.E.D.၌ ပရွက်ဆိတ်ဟုပြန်ဆို
သည်) ကိပ်လွဲပုဋကဟရဏ-ကြည့်။

ကိပ်လွဲပုဋက (ပု) [ကိပ်လွဲ+ပုဋက] ခါချဉ်ထုပ်။
အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ကိပ်လွဲပုဋကဟရဏ (န) [ကိပ်လွဲပုဋက+ဟရဏ]
ခါချဉ်ထုပ်ကိုဆောင်ခြင်း။ ကိပ်လွဲပုဋကဟရ-
ဏေနပိ မက္ကဋကဇာလသုက္ခဒဏ္ဍကဟရဏေန-
ပိ သမ္မာ ဝဇေတွာ ပေါသေယျ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၅။
ကိပ်လွဲပုဋကံ တမ္မကိပ်လွဲကပုဋကံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။
၈၀။

ကိပ်လွဲ(လွဲ)က (တိ) [ကိ+ပိလ+ဏ္ဍ။ ကိမိ
+လာ+ဏ္ဍ။ ကိဉ္ဇိ သတ္တံ ပိလတိတိ ကိပိ-
လကော။ ကိသဒ္ဓါပပဒေါ ပိဋ ပိဋနေ၊
ရတ္တကာဋ္ဌပိဂ်လာဒိဘေဒေါ ယော ကောစိ....
ကိပ်လွဲကာဒိနန္ဒိပိ ပါဋော။ ကခါ၊ယော၊၂။
၂၄၁။ ကိပ်လွဲကာနိတိ ကိမိဘာဝေန ခုဒ္ဒက-
ပါဏဘာဝေန လန္တိ ဂဏ္ဍိ ပဝတ္တန္တိတိ ကိ-
ပ်လွဲကာနိ၊ မ-ကာရဿ ပ-ကာရာဒေသော၊
လ-ကာရဿ စဒ္ဓိတ္တံ ဝေဒိတဗ္ဗံ၊ ဇာတ်၊ဋ္ဌ၊သစ်၊
ဓာ-ကျော။ (ပိပိလက-သံ)] (၁) ပရွက်
ဆိတ်။ (၂) ခြ။ (၃) ခါချဉ်။ (၁) သာ-
ရမ္ဘ နာမ ကိပ်လွဲကာနံ ဝါ အာသယော-
ဟောတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၆။ (-မ၊၂။၄၀၈။ သုတ္တနိ။
၃၇၄။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၆၇။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၃၁၆။ ကခါ။
၁၃၅။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၁၁။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၂၈။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊
၃။၂၆၀၊၂၆၁။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၁၇၇။) ကိပ်လွဲ-

ကနန္တိ ရတ္တကာဠုပိရ်လာဒိဘေဒါနံ ယာသံ
ကာသဉ္စိ ကိပ်လွှဲကာနံ။ ကိပ်လွှဲကာနန္တိပိ
ပါဌော။ ဝိ၊ဌ၊၂။၁၅၅။ ခဇ္ဇခါဒကာ ကိပ်လွှဲ-
ကာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၀၀။ (၂) ဝမ္ပိကထူပသ္မိ-
ကိပ်လွှဲကာနိ။ ဇာ၊၁။၂၉၂။ ကိပ်လွှဲကာနိတိ
ဥပစိကာယော။ ဇာ၊ဌ၊၄။၃၃၁။ (၃) ဘူမိ-
ယံ ပတိတပတိတာ ကိပ်လွှဲကာယော ဂဟေ-
တွာ သရိရေ ခိပမာနာ သဗ္ဗာ မုခသတ္တိဟိ
ဝိဇ္ဇိသု။ သံ၊ဌ၊၃။၃၉။ ကိပ်လွှဲကပုဋ္ဌ-လည်း
ကြည့်။

ကိပ်လွှဲကဒံသန (န) [ကိပ်လွှဲက + ဒံသန] ခါချဉ်ကိုခြင်း။ ဥယျမာနံ ဝိယ ကိပ်လွှဲက-
ဒံသနဇာတာဟိ ဒုက္ခဝေဒနာဟိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။
၃၁၁။

ကိပ်လွှဲကပုဋ္ဌ (ပု) [ကိပ်လွှဲက + ပုဋ္ဌ] ခါချဉ်ထုပ်။
ယာ ဟောတိ သမိပေ ဝလ္လိ ဝါ သုက္ခဒဏ္ဍ-
ကော ဝါ ကိပ်လွှဲကပုဋ္ဌော ဝါ မက္ကဋကဇာလံ
ဝါ။ တံ အပနေတိ။ မ၊ဌ၊၂။၂၄၇။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။
၈။ (-သံ၊ဌ၊၃။၃၉။ အပ၊ဌ၊၁။၁၃၁။) ကိ-
ပ်လွှဲကပုဋ္ဌောတိ တမ္ပကိပ်လွှဲကကုဋ္ဌဇံ။ မ၊ဋ္ဌ၊
၂။၂၆၉။ (-အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၀။)

ကိပ်လွှဲကပုဋ္ဌပဋိစ္စန္ဒ (တိ) [ကိပ်လွှဲကပုဋ္ဌ + ပဋိစ္စန္ဒ] ခါချဉ်ထုပ်ဖြင့် ဖုံးလွှမ်းအပ်သော။ အသိတိ-
ဝါနရသဟဿေဟိ အဒိဋ္ဌ ကိပ်လွှဲကပုဋ္ဌပဋိစ္စန္ဒ
ကေ ပက္ကဖလံ နဒိယံ ပတိတွာ။ ဇာ၊ဌ၊၃။
၃၅၀။

ကိပ်လွှဲကရာဇိ (ထိ) [ကိပ်လွှဲကာ + ရာဇိ] ပဋ္ဌာန်ဆိတ်သွားသော အရေး၊ ပဋ္ဌာန်ဆိတ်
ကြောင်း။ ယထာ ပန ဥပစိကရာဇိ ဝါ
ကိပ်လွှဲကရာဇိဝါ ဩလောကိယမာနာ ကော-
ဗဒ္ဒါ ဝိယ ဟောတိ။ အဘိ၊ဌ၊၂။၂၇။

ကိပ်လွှဲကဝဏ္ဏ (ပု) [ကိပ်လွှဲက + ဝဏ္ဏ] ခြပုန်း-
အသွင် - သဏ္ဌာန်။ ကိပ်လွှဲကဝဏ္ဏေန ဝါ
ဒိဿတိ။ မိလိန္ဒ။၂၆၃။

ကိပ်ပုရိသ = ကိပ်ပုရိသ (ပု) [ကိပ် + ပုရိသ။ အဿ-
မုခနရသင်္ဂရဟယ ကုဗ္ဗိတော ပုရိသော ကိပ်
ဝါ ပုရိသော ပုရိသသဒိသောတိ ဝါ ကိပ်ပုရိ-
သော၊ ဇေ ကိန္နရော။ ဓာန်၊ဋ္ဌ၊၄၄။ ထိ-ဉ္စိ
ကိပ်ပုရိသိ ကိန္နရာ။ ဒေမေ ဘိက္ခဝေ အတ္တ-
ဝသေ သမ္ပဿပာနာ ကိပ်ပုရိသာ မာနသိ-
ဝါစံ န ဘာသန္တိ။ အံ၊၁။၇၇။ ကိပ်ပုရိသာတိ
ကိန္နရာ။ အံ၊ဌ၊၂။၅၁။ ယော ကိပ်ပုရိသံ
အဝမိ၊ အဒုသကံ မယု ကာမာ ဟိ။ အပိ
ဘိရုကေ အပိ ဇီဝိတုကာမိကေ၊ ကိပ်ပုရိသိ
ဂစ္ဆ ဟိမဝန္တိ။ ဇာ၊၁။၂၇၈။ (-၂၇၉၊၃၃၁၊
၃၃၃။ ဇာ၊၂။၄၀၊၁၃၁၊၂၀၇။ ဇာ၊ဌ၊၅။
၄၄၇။ ဇာ၊ဌ၊၆။၂၆၈။) ကိန္နရ-လည်း ကြည့်။

ကိပ်ဓိဓာန (န) [ကိပ် + ဓိဓာန] ကိတ်ပစ္စည်း
တို့ကို စီရင်ရာကျမ်း၊ ကိတ်ကျမ်း။ အထ
ဓာတူဟိယေဝ ဘာဝကမ္မကတ္တုကရဏာဒိ-
သာဓနသဟိတံ ကိပ်ဓိဓာနမာရဘိယတေ။ ဂ္ဂူ။
နာ-၃၃၇။ အထ အာချာတာနန္တရံ ... ကိပ်ဓိ-
ဓာနံ ကိတ်ကပ္ပဿ ဝိဓာနံ၊ ကိတ်ကပ္ပန္တိ
အတ္ထော။ ဂ္ဂူ၊နာ-၂၁၄။

ကိပ်ဗိသ (န) [ကိပ်လ + ဗိသ။ ကရ + ဗိသိသ။
ကိလျတေ သိထိလီ ကရိယျတေ ယေနတိ
ကိပ်ဗိသံ၊ လဿ ဝေါ၊ ဣသော စ၊ ကရေတိ
အနိဋ္ဌဖလန္တိ ဝါ ကိပ်ဗိသံ၊ ဣဗ္ဗိသော။ ဓာန်၊ဋ္ဌ၊
၈၄။] မကောင်းမှု၊ အကုသိုလ်။ (က) ကြမ်း
ကြုတ်သော အမှု။ (ခ) အညစ်အကြေး
ရှိသော - မစင်ကြယ်သော - အမှု။ (ဂ) အနိုင်
အထက် ပြုအပ်သော အမှု။ စက္ကာတိ ဒုဋ္ဌာ
ကိပ်ဗိသ။ မ၊ဌ၊၄။၂၃၄။ သံ၊ဌ၊၃။၂၀။ ကိပ်ဗိ-
သာတိ ပါပါ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၂၃။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၉၇။
(က) ကိပ်ဗိသ (ဇာ၊၁။၃၈၁) နှိ ဒါရုဏကမ္ပံ။
ဇာ၊ဌ၊၅။၇၁။ (-ဇာ၊ဌ၊၆။၁၀၂။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။
၈၀။) (ခ) ကိပ်ဗိသ (အံ၊၁။၄၉၄။) နှိ သမလံ
အပရိသုဒ္ဓကမ္ပံ။ အံ၊ဌ၊၂။၃၅၉။ (ဂ) အကတ-
ကိပ်ဗိသ-ကြည့်။

ကိပ္ပိသကာရက (တိ) [ကိပ္ပိသ + ကာရက] ကြမ်း
ကြုတ်မှုကို ပြုတတ်သော၊ နိုင်ထက်ကလူ ပြု
တတ်သောသူ။ မာ တံ ဂဟေသံ ခုဇာနော၊
ဂါမေ ကိပ္ပိသကာရကံ။ ဇာ၊ ၁။ ၉၈။ (-ဇာ၊
၄။ ၂၇။ ဇာ၊ ၄။ ၁၀၂။ ဇာ၊ ၄။ ၂၄၆။
၃၅၉။) ကိပ္ပိသကာရကန္တိ ဒါရုဏသာဟသိ-
ကစောရကမ္ပကာရကံ။ ဇာ၊ ၄။ ၂။

ကိပ္ပိသကာရိ (တိ) [ကိပ္ပိသ + ကရ + ကိ]
မကောင်းမှုကို - ပြုလေ့ရှိသော - ပြုတတ်
သောသူ။ ဒုက္ခံ မန္တော ပရလောကေ၊ အတ္တနိ
ပဿတိ ကိပ္ပိသကာရိ။ သုတ္တနိ၊ ၃၇၃။ (-
၃၇၄။ ဇာ၊ ၂။ ၂၂၅။ သုတ္တနိ၊ ၄။ ၁။ ၃၀၅။
သုတ္တနိ၊ ၄။ ၂။ ၁၉၉။ ၂၀၂။ ပေတ၊ ၄။ ၅၄။ ဇာ၊
၄။ ၂၇၃။ အနုဋီ၊ ၃။ ၁၆၀။ နေတ္ထိဝိ၊ ၂၉၀။)

ကိပ္ပိသိ (တိ) [ကိပ္ပိသ + ဤ] မကောင်းမှုကို
ပြုသောသူ။ န ဟိ နန္တ ကိပ္ပိသိ(သံ၊ ၁။ ၆၆)-
တိ ဝေရူပေါ သတ္တာ ကိပ္ပိသကာရကော နာမ
န ဟောတိ။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၁၁၇။

ကိမ္ပက္ခာယိ (တိ) [ကိ* + အာ + ခါ + ကိ] အဘယ်
ကို - ဟောကြားလေ့ရှိ - ဟောကြားတတ် -
သောသူ။ ကိမ္ပက္ခာယိ(မ၊ ၁။ ၁၅၅)တိ ကိ*
ကထေတိ။ မ၊ ၄။ ၁။ ၃၇၇။ ကိမ္ပက္ခာယိတိ
ကိမာစိက္ခကော ကိဒိသဓမ္မကထော။ မ၊ ၄။
၂။ ၅၈။

ကိမ္ပင်္ဂ (ဗျ) [ကိ* + အင်္ဂ*] (က) အဘယ်အ
ကြောင်းကြောင့်။ (ခ) အဘယ်ဆိုဖွယ်ရာ
ရှိအံ့နည်း။ (က) ကိမ္ပင်္ဂ ပနာဟ(အံ၊ ၁။
၄၆၄)န္တိ ဧတ္ထ ကိမ္ပင်္ဂ ပနာတိ ကာရကပရိ-
ဝိတက္ကနမေတံ။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၃၄၁။ (-ဝိ၊ ၁။
၂၂၂၊ ၂၂၃။ ဒိ၊ ၄။ ၂။ ၁၈၈။ မ၊ ၄။ ၁။ ၁၂၆။
သံ၊ ၄။ ၁။ ၁၆၅။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၃၃၅။ ဓမ္မ၊ ၄။ ၁။ ၅။
ဝဇီရ၊ ၁။ ၁၆၂။ ဒိ၊ ၄။ ၂။ ၂၇၈။ မ၊ ၄။ ၂။ ၅။ အံ၊
၄။ ၁။ ၇၃။ အနုဋီ၊ ၃။ ၁၂၃။) (ခ) ကိ-
မ္ပင်္ဂ ပန မနုဿဘူတာနန္တိ မနုဿဘူတာနံ

အမနာပါတိ ကိမ္ပေဝေတ္ထ ဝတ္ထဗ္ဗံ။ ဝိ၊ ၄။ ၂။
၁၅၂။

ကိမ္ပဏ္ဏက (တိ) [ကိ* + အဏ္ဏက] အဘယ်အလုံး၊
အဘယ်အသီး။ ကိမ္ပဏ္ဏကာ(ဇာ၊ ၁။ ၉၆)တိ
ကိ*ဖလာနိ နာမေတာနိ၊ ပရိမဏ္ဏလဝသေန
ပန အဏ္ဏကာတိ အာဟ။ ဇာ၊ ၄။ ၂။ ၂၀။

ကိမ္ပတ္တံ (တိ) [ကိ* + သ။ သဝိဘတ် အတ္တံ-ပြု
နိဂ္ဂဟိတံ မ-ပြု။ တုဂ္ဂဟဏေနတ္ထူ ဟောတိ။
ကစ္စည်း။ ၁၀၉။ တူဉ္စ ဟောတိတိ ဧတ္ထ
စသဒ္ဓေန အတ္တံကာရိယံ သမုစ္ဓေတိ။ တေန
ကိမ္ပတ္တံဗျာဒိသု အတ္တံအာဒေသော ဟော-
တိ။ နိဒ္ဒေသ။ ၁၀၉။ နိတိ၊ သုတ္တ။ ၂၇၉။] အ
ဘယ်အကျိုးငှါ၊ အဘယ်ငှါ။ ကိမ္ပတ္တံ စရ-
ဟာဝသော ဘဂဝတိ ဗြဟ္မစရိယံ ဝုဿတိတိ။
မ၊ ၁။ ၂၀။ (-သံ၊ ၂။ ၂၇၃။ မ၊ ၄။ ၁။ ၃၄၀။
မ၊ ၄။ ၂။ ၆၂။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၂။ ပေတ၊ ၄။ ၅၈။
ထေရီ၊ ၄။ ၈၃။ အပ၊ ၄။ ၁။ ၇၄။ ဇာ၊ ၄။ ၄။
၃၂၈။) ကိမ္ပတ္တန္တိ စ ကာယ။ နိရုတ္တိ၊ မဇ္ဈ။
၁၂၆။

ကိမ္ပတ္တံ (န) [ကိ* + အတ္တ + သိ။ ကိမ္ပတ္တ-
သမာသ်ပုဒ်နောင် တဒတ္တသမ္ပဒါနံအနက်၌
အာလပနေ စ-သုတ် စသဒ္ဓါဖြင့် သိသက်အံပြု၊
ကဿ အတ္တယာတိ ကိမ္ပတ္တံ....သိန္တိ ဣမိနာ
သိဿ အမာဒေသေ ကတေ ကိမ္ပတ္တန္တိ ရူပံ
သိဇ္ဈတိ၊ ဝုတ္တူ “ပဌမတ္ထေ တဒတ္ထေ စ၊ ပဌမာ
ဟောတိ နပုသကေ။ အာလပနေ စ-သဒ္ဓေန၊
သိန္တိ သိဿ ကတံ ဘဝေ”တိ။ နိရုတ္တိ၊ မဇ္ဈ။
၁၂၆။] အဘယ်အကျိုးငှါ၊ ကိမ္ပတ္တမိဒမုစ္စတေ။
ဇာ၊ ၄။ ၂။ ၇။

ကိမ္ပတ္တ (ပု) [ကိ* + အတ္တ] (၁) အဘယ်
အကျိုး။ (၂) အဘယ်အကြောင်း။ (တိ)
(၃) အဘယ်အကျိုးရှိသော။ (၁) ကိမ္ပတ္တာ-
ယ ဘိက္ခဝေ ဂုဠေ ပိဋ္ဌပိ ဆာရိကံပိ ပက္ခိ-
ပန္နိ။ ဝိ၊ ၃။ ၃၀၃။ (-ဝိ၊ ၅။ ၂၇၉။ ဝိ၊ ၄။ ၂။
၃၁၇။ ဝိ၊ ၄။ ၄။ ၂၀၀၊ ၂၀၄၊ ၂၀၈။ အဘိ၊ ၄။ ၂။

၁၉။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ဌ။ ၃။) (၂) တေ ဒါနိ ဝဏ္ဏံ
ကိမ္မတ္တမုဿကာ။ ဇာ၊ ၁။ ၈၂။ ကိမ္မတ္တန္တိ ကိ
ကာရဏံ သမ္ပဿမာနာ။ ဇာ၊ ၁။ ၂။ ၃၄၄။
(-၃၄၆။) (တိ)(၃) အာလပနေတိ ကိမ္မတ္တိ
သာ အယျာ။ ကစ္စည်း။ ၅၇။

ကိမ္မတ္တိက (တိ) [ကိမ္မတ္တ+ဣက] အဘယ်အကျိုး
ရှိသော၊ အဘယ်ကို အလိုရှိသော။ ကိမ္မတ္တိ-
ကော တာတ ခဏာသိ ကာသံ။ ဇာ၊ ၁။
၂၁၂။ ဇာ၊ ၁။ ၄၄။ (-ဝဇီရ။ ၁၉၃။)

ကိမ္မတ္တိယ (တိ) [ကိမ္မတ္တ+ဣယ] အဘယ်အကျိုး
ရှိသော။ ကိမ္မတ္တိယော အာဒါသောတိ။ မ၊
၂။ ၇၈။ (-သံ၊ ၂။ ၂၇၇၊ ၃၅၀။ သံ၊ ၃။ ၆၊ ၁၀၊
၂၁။ အံ၊ ၃။ ၅၁၅။ ဇာ၊ ၁။ ၁၉၁။ ဇာ၊ ၂။
၂၃၃။ မိလိန္ဒ။ ၃၀။)

ကိမ္မန္တရ (န) [ကိ + အန္တရ] အဘယ်အ
ကြောင်း။ ဇနာ သင်္ဂမ္ပ မန္တန္တိ၊ မဉ္ဇူ တဉ္စ
ကိမန္တရံ။ သံ၊ ၁။ ၂၀၃။ စရိယာ၊ ၁။ ၁၆။ ကိ-
မန္တရန္တိ ကိ ကာရဏံ။ သံ၊ ၁။ ၁၂၆။

ကိမာဓိက္ခက (တိ) [ကိ + အာဓိက္ခက] အဘယ်
ကို ဟောကြားတတ်သောသူ။ ကိမက္ခာယိ-
ကြည်း။

ကိမာနိသံသ (တိ) [ကိ + အာနိသံသ] အဘယ်
အကျိုးရှိသော။ ကိမာနိသံသံ သိလံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊
၁။ ၇။

ကိမိ (ပု) [ကု+အမ+ဣ။ ကုစ္ဆိတံ အမတိ
ဂစ္ဆတိတိ ကိမိ၊ ဣ၊ အသိတ္တံ။ ဓာနံ၊ ၁။
၆၂၃။ (ကုမိ-သံ)] ပိုး (ပိုးလောက်၊ ပိုး
စုန်းကြူး စသည်)။ ယော ဝါ ရတ္တန္တကာရ-
တိမိသယ ကိမိခဇ္ဇောပနကော။ မ၊ ၂။ ၂၂၅။
(-၂၂၆။ ဥဒါနံ၊ ၁၆၉။ သုတ္တနိ၊ ၃၀၈။
ပေတ၊ ၁၂၈၊ ၁၇၃၊ ၁၇၉။ ထေရ၊ ၂၇၅။ ဇာ၊
၂။ ၆၃၊ ၂၃၆။ ခုဒ္ဒက၊ ၁။ ၄၆။ ထေရီ၊ ၁။ ၂၈၉။
ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၁၇၄၊ ၂၅၀။ အံ၊ ၁။ ၁၂၇။) ဩ-
ဘာသတိ တာဝ သော ကိမိတိ သော ခဇ္ဇူ-

ပနကကိမိ တာဝဒေဝ ဩဘာသတိ ဇောတ-
တိ ဒိဗ္ဗတိ။ ဥဒါနံ၊ ၁။ ၂၅။

ကိမိကာဠာ (ထိ) [ကိမိ+ကာဠာ] ကိမိကာ-
ဠာမည်သော မြစ်။ (ယင်းမြစ်သည် မည်း
နက်သော ပိုးကောင်တို့ များစွာရှိသော
ကြောင့် ကိမိကာဠာ အမည်ရသည်။) အဒ္ဓသံ
ခေါ် အဟံ ဘန္တေ ကိမိကာဠာယ နဒိယာ
တိရေ။ အံ၊ ၃။ ၁၆၆။ ဥဒါနံ၊ ၁။ ၁၁၇။ (-ထေရီ၊
၁။ ၁၁၈၇။) ကိမိကာဠာယာတိ ကာဠကိမိနံ
ဗဟုလတာယ “ကိမိကာဠာ”တိ လဒ္ဓနာမာ-
ယ နဒိယာ။ ဥဒါနံ၊ ၁။ ၁၉၆။ အံ၊ ၁။ ၁၂၆၇။

ကိမိကုလ (န) [ကိမိ+ကုလ] (၁) ပိုးအပေါင်း။
(၂) ပိုးမျိုး။ သွယ် တေသမ္ပိ ကိမိကုလာနံ
ပကောပေန မရဏံ နိဂစ္ဆတိယေဝ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊
၁။ ၂၂၇။ (-သံ၊ ၁။ ၂၇၄။ အဘိ၊ ၁။ ၂။
၃၁။ ထေရီ၊ ၁။ ၂၈၉။ မဟာနိ၊ ၁။ ၇၉။ ဇာ၊
၁။ ၁၁၆၃။) ကိမိကုလာနန္တိ ကိမိသမ္ပဟာနံ၊
ကိမိဇာတိနံ ဝါ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂၉၂။

ကိမိကုလာလယ (ပု) [ကိမိကုလ + အာလယ]
ပိုးမျိုးတို့၏ နေရာအိမ်။ ကိမိကုလာလယံ
သကုဏဘတ္တံ။ ထေရီ၊ ၁။ ၄၃၀။ အနေကေသံ
ကိမိကုလာနံ အာလယံ။ ထေရီ၊ ၁။ ၂၈၉။

ကိမိကုလသံဝဒ္ဓန (တိ) [ကိမိကုလ + သံဝဒ္ဓန]
ပိုးမျိုးတို့ကို ပူးစေတတ်သော။ ဘတ္တဿ
သမ္ပဒေနတော ကိမိကုလသံဝဒ္ဓနတောတိ
ဝေမာဒီဟိပိ အာကာရေဟိ အာဟာရေ ပဋိ-
ကူလတာ ပစ္စဝေက္ခိတဗ္ဗာ။ အံ၊ ၁။ ၂။ ၃၄၇။

ကိမိကုလသမာကုလ (တိ) [ကိမိကုလ + သမာ-
ကုလ] ပိုးမျိုးတို့ဖြင့် လွန်စွာ-နှောင့်ယှက်-
ရောပြွမ်း-သော။ ကိမိကုလသမာကုလံ န-
ဝဟိ ဝဏမုခေဟိ ပုဂ္ဂိုလ်ဗုဗ္ဗကုဏပဘာဝေန
ဥပဂန္တုမ္ပိ အသက္ကုဏေယျံ။ ဝိ၊ ၁။ ၂၃၀။
ကင်္ခါ၊ ၁။ ၁၉၂။

ကိမိကုလသဟဿ (န) [ကိမိကုလ + သဟဿ]
ပိုးမျိုးတထောင်၊ တထောင်သော ပိုးမျိုး။

ဝေံ ကုလဂဏနာယ အသိတိမတ္တာနိ ကိမိ-
ကုလသဟဿာနိ အန္တောကာယသ္မိယေဝ
ဇာယန္တိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၅။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ၊၈။

ကိမိကုလကုလ (တိ) [ကိမိကုလ+အာကုလ]
ပိုးမျိုးတို့ဖြင့် - နှောင့်ယှက် - ရောပြမ်း-
သော။ ဥဒရဂ္ဂိသန္တာပဝေဂကုထိတံ ကိမိ-
ကုလကုလံ ဥပရူပရိ ဖေဏပုဗ္ဗုဋ္ဌကာနိ
မုဉ္ဇန္တိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၃။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၇။
ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၅။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ၊၄၆။ (-ထေရ၊ဋ္ဌ၊
၂။၉၁။)

ကိမိကောသသမ္ဘဝ (တိ) [ကိမိကောသ +
သမ္ဘဝ] ပိုးအိမ်မှဖြစ်သော။ ကောသိယံသု-
နာတိ ကိမိကောသသမ္ဘဝေန အံသုနာ။
ကင်္ခါ၊ဋ္ဌ၊သစ်။၃၁၆။

ကိမိဂဏ (ပု) [ကိမိ+ဂဏ] ပိုးအပေါင်း။ ပရ-
ဘတ္တန္တိ နာနာဝိဇာနံ ကိမိဂဏာဒိနံ ဘတ္တံ
ဟုတော။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၉၆။

ကိမိဇ (န) [ကိမိ+ဇန+ကိ။ ကိမိ+ဇ] ပိုးမှ
ဖြစ်သော အထည်၊ ပိုးထည်။ ကောသေယျံ
ကိမိဇံ ရောမ-မယံ တု ကမ္မလံ ဘဝေ။ကော-
သေယျံ ဝတ္ထံ ကိမိဇံ နာမ။ ဓာန်၊ဋ္ဌ၊ဓာန်၊ဋ္ဌ၊
၂၉၈။

ကိမိဇာတိ (ထိ) [ကိမိ+ဇာတိ] ပိုးမျိုး။ ကိမိ-
ကုလ - ကြည့်။

ကိမိန(တိ) [ကိမိ+န။မောဂ်၊၄။၉၂။] ပိုးရှိသော၊
ပိုးတို့ဖြင့်ပြည့်သော။ ဒုဂ္ဂန္တံ ကိမိနံ မိဋ္ဌံ၊ ဘုဇ္ဇာမိ
စ ပိဝါမိ စ။ ပေတ၊၁၇၃။ (-ထေရီ၊၄၂၈။
ဇာ၊၂။၆၄။) ကိမိနန္တိ ကိမိဝန္တံ သဉ္ဇာတ-
ကိမိကုလံ။ ပေတ၊ဋ္ဌ၊၁၇၉။ ကိမိနန္တိ ကိမိ-
ဘရိတံ....ကိမိဟိ ဘရိတံ ပဿတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။
၂၉၄။ (-ထေရီ၊ဋ္ဌ၊၂၇၆။)

ကိမိပရိဂတ (တိ) [ကိမိ+ပရိဂတ] ပိုးတို့ဖြင့်
ခြံရံအပ်သော။ ကိမိနာဝဇ္ဇောတိ အဘိဇာ-

တဋ္ဌာနေ ကိမိပရိဂတောဝ ဟုတော အဇ္ဇော
အဋ္ဌိတော။ ထေရီ၊ဋ္ဌ၊၂၇၆။

ကိမိပရိပုဏ္ဏ (တိ) [ကိမိ+ပရိပုဏ္ဏ] ပိုးတို့ဖြင့်
ထက်ဝန်းကျင်ပြည့်သော။ ကိမိပရိပုဏ္ဏဿ
ဆဝသရိရသေတံ အမိဝစနံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။
၂၄၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၄။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇၂။

ကိမိဘက္ခ (ပု) [ကိမိ+ဘက္ခ] (၁) ပိုးတို့၏
အစာ၊ ပိုးစာ။ (တိ) (၂) ပိုးကောင်စား
သော။ (၁) ကိမိဘက္ခဘာဝေါပိ ဟိဿ
ဝိကာရပက္ခေယေဝ ဌပေတဗ္ဗော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌ၊
၁။၄၂၃။ (တိ) (၂) အောက်ပုဒ်-ကြည့်။

ကိမိဘက္ခဘဂ (ပု) [ကိမိဘက္ခ+ဘဂ] ပိုး
ကောင်စားသော အဖို့။ ဂဟဏိယာ ဣန္ဒန-
ဘာဂေါ ဝိယ ကိမိဘက္ခဘာဂေါ စ အပါ-
ကဇ္ဇောဝ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၂၁။

ကိမိဘရိတ (တိ) [ကိမိ+ဘရိတ] ပိုးတို့ဖြင့်
ပြည့်သော။ ကိမိန-ကြည့်။

ကိမိရ (တိ) [ကိမိ+ရ] ပိုးရှိသော၊ ပိုးကျသော။
အောက်ပုဒ်-ကြည့်။

ကိမိရကုဋ္ဌ (န) [ကိမိရ+ကုဋ္ဌ] ပိုးရှိသော နွဲ့နာ။
ဥပဟတိန္ဒြိယောတိ ကိမိရကုဋ္ဌေန နာမ ဥပ-
ဟတကာယပ္ပသာဒေါ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၅၂။

ကိမိရာသိ (ပု) [ကိမိ+ရာသိ] ပိုးလောက်အစု။
ပုဋ္ဌဝကံ....ကိမိရာသိပဋ္ဌရဏကာလေ ဟော-
တိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၈၅။

ကိမိလ (ထိ၊ပု) [ကိမိ+လာ+အ?] (ထိ) (၁)
ကိမိလမြို့။ (ပု) (၂) ကိမိလမည်သူ။ (ထိ)
(၁) ကေ သမယံ ဘဂဝါ ကိမိလာယံ ဝိဟရတိ
ဂင်္ဂါယ နဒိယာ တိရေ။ သံ၊၂။၃၈၈။ (-သံ၊
၃။၂၈၀။ အံ၊၂။၂၁၆၊၁၉၈၊၄၆၀။ ဝိမာန။
၂၇။ ပေတ၊၁၆၄။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ၊၁၀၀၊၁၀၁။
ပေတ၊ဋ္ဌ၊၁၄၆။) ကိမိလာယန္တိ ကိမိလာနာမ-
ကေ နဂရေ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၈၆။ (-၃၀၁။ အံ၊ဋ္ဌ၊

၃။၇၆။ ပေတ၊ဌ။၁၄၇။) (ပ) (၂) တေန
ခေါ ပန သမယေန အာယသ္မာ စ အနုရုဒ္ဓေါ
အာယသ္မာ စ နန္ဒိယော အာယသ္မာ စ ကိမ္ပိ-
လော ပါစိနဝံသဒါယေ ဝိဟရန္တိ။ ဝိ၊၃။၄၉၇။
မ၊၃။၁၉၃။ (-ဝိ၊၄။၃၃၈။ မ၊၁။၂၆၆၊၂၇၀။
မ၊၂။၁၂၅။ သံ၊၂။၂၃၈။ သံ၊၃။၂၈၀။ အံ၊၂။
၂၁၆၊၂၉၈၊၄၆၀။ ထေရ။၂၄၆၊၂၅၂။ အပ၊
၂။၁၇၃။ မိလိန္ဒ။၁၁၄။ ဓမ္မ၊ဌ။၁။၈၆၊၈၇။
ဓမ္မ၊ဌ။၂။၃၈၆။ ထေရ၊ဌ။၁။၂၉၈။ အပ၊ဌ။
၂။၂၈၉။)

ကိမိလကုမာရ (ပ) [ကိမိလ+ကုမာရ] ကိမိလ
သတိုးသား၊ ကိမိလမင်းသား။ တံ ဒိသ္မာ
ကိမိလကုမာရော အတိဝိယ သံဝေဂံ ပကာ-
သေန္တော။ ထေရ၊ဌ။၁။၂၉၈။ အပ၊ဌ။၂။
၂၈၉။

ကိမိလတ္ထေရ (ပ) [ကိမိလ+ထေရ] ကိမိလ
ထေရ်။ ဘဂုတ္ထေရော စ ကိမိလတ္ထေရော စ
ပစ္စာ အရဟတ္တံ ပါပုဏိံ သု။ အံ၊ဌ။၁။၁၅၀။
(-ဓမ္မ၊ဌ။၁။၈၉။ ထေရ၊ဌ။၁။၂၉၈၊၃၅၀။
အပ၊ဌ။၂။၂၈၉။ ဇာ၊ဌ။၁။၁၅၆။ သာရတ္ထ၊
၃။၃၅၇။)

ကိမိလနဂရ (ထိ၊န) [ကိမိလ+နဂရ] ကိမိလမြို့။
တေန စ သမယေန ကိမိလနဂရေ ဧတေ-
ကော နာမ ဂဟပတိပုတ္တော အဟောသိ။
ဝိမာန၊ဌ။၉၇။ (-ပေတ၊ဌ။၁၄၀။)

ကိမိလနဂရဝါသိ (တိ) [ကိမိလနဂရ+ဝသ+တိ]
ကိမိလမြို့၌ နေလေ့ရှိသောသူ။ တသ္မာ
“ဘဒ္ဒိတ္ထိကာ ဥပါသိကာ”တိ စ မံ ကိမိလ-
နဂရဝါသိနော ဇာနိံ သု။ ဝိမာန၊ဌ။၁၀၁။

ကိမိဝဏ္ဏ (ပ) [ကိမိ+ဝဏ္ဏ] ပိုးကောင် အသွင်
သဏ္ဌာန်။ ကိမိဝဏ္ဏေန ဝါ ဒိဿတိ။ မိလိန္ဒ။
၂၆၃။

ကိမိဝိဒ္ဓ (တိ) [ကိမိ+ဝိဒ္ဓ] ပိုးတို့သည်-ထိုး-
ဖောက်-ဖျက်ဆီး-အပ်သော၊ပိုးထိုးသော။

ထလဇ္ဇတ္တမေပိ မဟာရာဇ ဝဿိကာဂုမ္မေ
ကိမိဝိဒ္ဓါနိ ပုပ္ဖါနိ ဟောန္တိ။ မိလိန္ဒ။၂၄၄။
(-၂၉၀။)

ကိမိသံသနိသေဝိထ (တိ) [ကိမိသံသ+နိသေ-
ဝိထ] ပိုးမျိုးအပေါင်းတို့သည် မှီဝဲအပ်သော။
ကိမိသံသနိသေဝိတံ နာနာကလိမလပရိပူရံ
ပါဒေန အက္ခမိတုံ န ဣစ္ဆေယျ။ မဟာနိ။
၁၄၀။ (-ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၈၉။) ကိမိသံသနိသေ-
ဝိတန္တိ သူစိမုခါဒိဟိ နာနာပါဏကုလသမ္ပ-
ဟေဟိ အာသေဝိတံ။ မဟာနိ၊ဌ။၂၆၃။

ကိမိသမာဟဋ္ဌဝဓိက(ပ)[ကိမိသမာဟဋ္ဌ+ဝဓိက]
ပိုး(ခြ)တို့သည်-ဆောင်အပ်-ပြုလုပ်အပ်-
သော တောင်ပို့။ ဝဓိက(သီ၊ဇ္ဇိ၊သစ်၊၂။၄၀၂)
ကြည့်။

ကိမိသမ္ပဟ (ပ) [ကိမိ + သမ္ပဟ] ပိုးအပေါင်း။
ကိမိကုလ-ကြည့်။

ကိမု (ဗျ) အထူးကြံခြင်း။ အဟော တု ကိ*
ကိမု ဒါဟု၊ ဝိကပ္ပေ ကိမုတော’ဒ စ။ ဓာန်။
၁၁၃၈။

ကိမုတ (ဗျ) (၁) လွန်ကဲခြင်း။ (၂) အထူး
ကြံခြင်း။ (၁) ဗလဝံ သုဠ၊ စာ’တိဝါ-
တိသယေ ကိမုတ သွ’တိ။ ဓာန်။၁၁၃၈။ (၂)
ကိမု-ကြည့်။

ကိမ္ပုရိသ (ပ) [ကိ*+ပုရိသ] ကိန္နရာ။ အောက်
ပုဒ်ကြည့်။

ကိမ္ပုရိသကိဏ္ဏ (တိ) [ကိမ္ပုရိသ+အကိဏ္ဏ]
ကိန္နရာတို့ဖြင့် ဧကပြုမီးသော။ ရမ္မေ ကိမ္ပု-
ရိသကိဏ္ဏေ။ ဇာ၊၂။၂၈၄။ ဇာ၊ဌ။၇။၁၇၈။

ကိမ္ပုရိသနုစိန္တ (တိ) [ကိမ္ပုရိသ + အနုစိန္တ]
ကိန္နရာတို့၏ မပြတ်-ကျင်လည်ရာ-ကျက်
စားရာ-ဖြစ်သော။ အဂမာ ဂိရိဝရံ ဂန္ဓမာ-
ဒနံ၊ သုပုပ္ဖိတံ ကိမ္ပုရိသနုစိန္တံ။ ဇာ၊၁။၃၃၀။
ဇာ၊ဌ။၄၄၀။ (-ဇာ၊၁။၃၇၁။ ဇာ၊၂။
၂၈၀။ ဇာ၊ဌ။၅။၄၃။ ဇာ၊ဌ။၇။၁၇၀။)

ကိမ္မုရိသဘိဂီတ (တိ) [ကိမ္မုရိသ+အဘိဂီတ]
ကိန္နရာတို့သည် သီဆိုအပ်သော။ ကိမ္မုရိသ-
ဘိဂီတ (ဇာ၊ ၂။ ၃၃) နှ့် သမန္တတော ပရိဝါ-
ရေတွာ မဓရသဒ္ဓေန ဂါယန္တေဟိ ကိမ္မုရိ-
သေဟိ အဘိဂီတံ။ ဇာ၊ ၄။ ၂၁၀။

ကိမ္မိ (ပု၊ ၄) [ကိ+သိ] အဘယ်အကြောင်း
ကြောင့်။ ကိမ္မေသော မဟတော ယောသော။
ဇာ၊ ၂။ ၁၇၀။ ကိမ္မေသောတိ ကိမ္မိ ကေန
ကာရဏေန သော ဟတ္ထိကာယာဒိဝေသေန
မဟတော သမ္မဟဿ ယောသော။ ဇာ၊ ၄။
၆။ ၇၀။

ကိမ္မိစိ (ဗျ) [ကိမ္မိ+စိ] တစုံတခု၌။ ဇာတိ စ
ဟိ အာနန္ဒ နာဘဝိဿ သဗ္ဗေန သဗ္ဗံ သဗ္ဗထာ
သဗ္ဗံ ကဿစိ ကိမ္မိစိ။ ဒီ၊ ၂။ ၄၇။ (-၄၉။)
ကိမ္မိစိတိ ဣဒမ္မိ အနိယမဝစနမေဝ၊ ကာမ-
ဘဝါဒီသု နဝသု ဘဝေသု ယတ္ထ ကတ္တစိ။
ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၇၀။

ကိရ (ဗျ) (၁) တဆင့်ကြားခြင်း။ (ခဏဝတ္ထု-
ပရိတ္တတ္တာ....ယေသံ ဂ္ဂပါဒယော ကိရ။ အဘိ၊
ဝတာရ၊ ဂါထာ။ ၃၀၁-မှ ကိရကို ယင်းဦး၊
၅၉-တွင် အနုဿဝနတ္ထ-ဟုဆို၍ နီတိ၊ သုတ္တ။
နာ-၃၇၅-တွင် မနုဿသက်ခြင်း=အရုဇ္ဈတ္တဟု
ဆိုသည်။ မတိကျ မသေချာသော အရာ၌
သုံးစွဲသည်။) (၂) မနုဿသက်ခြင်း။ (ပဌမာ-
ဘိနိပါတတ္ထာ၊ စိတ္တဿာရမ္ပဏေ ကိရ။ အဘိ၊
ဝတာရ၊ ၇၄-မှ ကိရကို အဘိ၊ ဝတာရ၊ ၄။ သစ်၊
၁။ ၂၇၉-တွင် မနုဿသက်ခြင်း=အရုဇ္ဈတ္တဟု
ဆို၍ ဂ္ဂ။ နာ-၁၃၅။ ဂ္ဂ၊ ၄။ နာ-၇၄-တွင် မယုံ
ကြည်ခြင်းဟု ဆိုသည်။ ဣတိ ကိရ။ ပဋိသံ။
၁၇၃-မှ ကိရကို ပဋိသံ၊ ၄။ ၁၁၄။ ပဌမနည်း
တွင် ယဒိ-သဒ္ဓါ၏အနက်=အရုဇ္ဈတ္တဟု ဆို
ဟန်ရှိ၍ ဒုတိယနည်းတွင် မယုံကြည်ခြင်း၊
သည်းမခံနိုင်ခြင်း၊ မျက်ကွယ်ပြုခြင်း အနက်
များ၌လည်း သင့်၏ဟု ဆိုသည်။ ထိုအနက်
အားလုံး တူညီသည်ဟု ယူဆဘွယ်ရှိသည်။)

(၃) သာလျှင် (ဝေသဒ္ဓါ၏အနက်)။ (၄)
အကျယ်ချဲ့ခြင်း။ (တိ)(၅) ကိရမည်သော၊ သူ။

(၁) အနုညာတောမိ ကိရ မာတာပိတူဟိ
(“အနုညာတော = ခွင့်ပြုအပ်သည် အမှီ-
ကိရ = ဖြစ်သတဲလား?” ဟုပေး၊ အချို့နေရာ၌
အချို့ဆရာများက “ကိရ = တဆင့်စကား
ကြားဘူးသည်ကား” ဟုကြိယာနှင့်ခွဲ၍လည်း
ပေးကြသည်။) ဝိ၊ ၁။ ၁၆။ (-၁၉၃။ ဝိ၊ ၂။
၁၀၃။ ဒီ၊ ၁။ ၉၀။ မ၊ ၂။ ၄၃။ သံ၊ ၁။ ၁၆၃။
အံ၊ ၁။ ၃၄၂။ အဘိ၊ ပု၊ ၁၃၀။ ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၂၁၂။)
ကိရသဒ္ဓေါ စေတ္ထ အနုဿဝနတ္ထော။ သီ၊ ၄။
သစ်၊ ၂။ ၁၉၇။ (-မ၊ ၄။ ၃။ ၂၅၀။)

(၂) ပရေ ကိရ ဘဂဝန္တံ ဥပဝဒိဿန္တိ။
(“ဥပဝဒိဿန္တိ ကိရ = စွပ်စွဲကြကုန်လတ္တံ့”။
ရန်သူများစွပ်စွဲကြမည်ကို မနုဿသက် မကျေ
နပ်သောအထိမ်းအမှတ်ဖြင့် ကိရ-နိပါတ်ကို ပြ
သည်။ ဘုရားရှင်အပေါ် စွပ်စွဲကြလျှင် ထိုစွပ်စွဲ
ချက်များကို အယုံအကြည်မရှိသောအထိမ်း
အမှတ်ဖြင့် ကိရ-နိပါတ်ကို ပြသည်ဟုလည်း
ယူဆနိုင်သည်။ အထက်၌ဆိုခဲ့သော အနက်-၂
အမှတ်ကိုလည်း ကြည့်။) ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၅။ (-အံ၊ ၄။
၂။ ၃၇။ မူလဦး၊ ၂။ ၂၂၃။) ပရေ ကိရတိ
ကိရ-သဒ္ဓေါ အရုဇ္ဈတ္တနတ္ထော။ သာရတ္ထ၊
၂။ ၁၇၇။

(၃) ဣတိ ကိရ ပဿမ္မယံ ကာယသင်္ခါရံ
အဿသိဿာမိတံ သိက္ခတိ။ (“ဣတိ ကိရ
ဝေမေဝ = ဤသို့သာလျှင်” ဟု ပေး။) ပဋိသံ။
၁၇၃။ စောဒနာပက္ခဿ ပရိဟာရဝစနေ ဣတိ
ကိရတိ ဝေမေဝ။ ဧတ္ထ ဝေ-ကာရတ္ထေ ကိရ-
သဒ္ဓေါ ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ ပဋိသံ၊ ၄။ ၂။ ၁၁၄။

(၄) မနေန ပဒုဿန္တိ ဝိနဿန္တိတိ မနော-
ပဒေါသိကာ၊ တေ စာတုမဟာရာဇိကာ။
တေသု ကိရ ဧကော ဒေဝပုတ္တော။ (“ကိရ =
အကျယ်ချဲ့အံ့” ဟုပေး။) ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၁၀၅။ တေ
(တေသု?) ကိရတိအာဒိ ဝိတ္တာရဒဿနံ။

ကိရ-သဒ္ဓေါ ဟေတ္တ ဝိတ္တာရဇောတကော-
ယေဝ၊ န တု အနုဿာဝနာရုစိယာဒိဇော-
တကော။ သီ၊ ဇို၊ သစ်၊ ၁။ ၄၂၂။

(၅) ကိရမ္မကာရနှင့် ကိရပတိက-တို့
ကြည့်။

ကိရမ္မကာရ (ပု) [ကိရ+ကမ္မကာရ] ကိရမည်
သောသု၏ - အမူလုပ် - အမူထမ်း။ ဒလိဒ္ဓေန
ကိရမ္မကာရေန သွာတနာယ ဗုဒ္ဓပ္ပမုခေါ
ဘိက္ခုသံသော နိမန္တိတော။ ဝိ၊ ၂။ ၁၀၃။ ကိရ-
ကမ္မကာရေနာတိ ကိရဿ ကမ္မကာရေန။
ဝဇီရ။ ၃၁၃။

ကိရဏ (ပု) [ကိရ+ယု] အရောင်။ မယူခေါ
ကိရဏော ကရော။ ကိရတိ ကိမိရံ ကိရဏော။
ဓာန်။ ဓာန်၊ ဇို၊ ၆၄။

ကိရဏသဟဿ (န) [ကိရဏ+သဟဿ] ရောင်
ခြည်တထောင်။ အန္တကာရံ ဝိဓမ္မိတွာ ကိရဏ-
သဟဿေန ဝိရောစနသဘာဝတာယ။ ဥဒါန၊
ဌ။ ၃၂၆။

ကိရတိ (ကြိ) [ကိရ+အ+တိ] (၁) ပျံ့နှံ့ - ယိုစီး -
၏။ (၂) ပယ်၏။ (၃) ပြီးစေ၏။ (၄) ကြဲဖြန့်၏။
(၁) လောဟိတံ ကိရတိ ဝိက္ခိပတိ ဣတော
စိတော စ ပဏ္ဍရတိတိ လောဟိတကံ။ အဘိ၊
ဌ။ ၁။ ၂၄၃။ ပဋိသံ၊ ဌ။ ၁။ ၂၁၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၁၇၄။
(၂) ကိရတိတိ ကရဏာ၊ ပရဒုက္ခံ ဝိက္ခိပတိ အပ-
နေတိတိ အတ္ထော။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ၉။ ဝိမတိ၊ ၁။
၂။ ဒီ၊ ဇို၊ ၁။ ၂။ မ၊ ဇို၊ ၁။ ၂။ သံ၊ ဇို၊ ၁။ ၂။ (၃) ကိ-
တေ န ကိရတိ ဣဓ (ထေရီ၊ ၄၂၇။) တုယံ
ကိ နာမ န ကိရတိ န သာမိယတိ၊ ဘဏ
ခိပ္ပံ။ ထေရီ၊ ဌ။ ၂၇၄။ (၄) ကိရတ-ကြည့်။

ကိရပတိက (ပု) [ကိရ+ပတိက] ကိရပတိက
မည်သူ။ အထ ခေါ သော ဒလိဒ္ဓေါ ကမ္မ-
ကာရော ယေန ကိရပတိကော တေနုပ-
သကံမိ။ ဝိ၊ ၂။ ၁၀၂။ ကိရပရာကောတိ တွေ
ကိရောတိ တဿ ကုလပုတ္တဿ နာမံ၊ အာဓိ-

ပစ္စုဋ္ဌေန ပန “ကိရပတိကော”တိ ဝုစ္စတိ။
ဝိ၊ ဌ။ ၃။ ၈၄။

ကိရာဋ (ပု) [ကိရ+အာဋ] သေသောက်ကြူး
သောသူ။ ဂေါဋ္ဌ မဇ္ဇံ ကိရာဋန္တိ အယံ ပေါတ္ထ-
ကေသု ပါဌော၊ အဋ္ဌကထာယံ ပန “ဂေါဋ္ဌ
မဇ္ဇံ ကိရာသဉ္စာ”တိ ဝတော “ဂေါဋ္ဌန္တိ ဂုန္တံ
ဌိတဋ္ဌာနံ။ မဇ္ဇန္တိ ပါနာဂါရံ။ ကိရာသန္တိ ဓုတ္တ-
ကေရာဋကဇန”န္တိ ဝုတ္တံ။ ဇာ၊ ဌ။ ၄။ ၂၂၄။

ကိရာ(ရ)တ (ပု) [ကိရ+အာတကံ။ ကိရတိတိ
ကိရာတော၊ သဝရော။ မောဂ်၊ ၇။ ၈၀။]
လူရိုင်း၊ ဒေါင်းမြီးစသည်ဝတ်သော တောနေ
လူရိုင်း။ တစ္ဆေဒါ မိလက္ခဏာတိ၊ ကိရာတ-
သဝရာဒယော။ မယူရပိဉ္စာဒိပရိဓာနော ကိ-
ရာတော၊ .... ကိရတိတိ ကိရာတော။ ကိရာတော-
တိပိ။ ဓာန်။ ဓာန်၊ ဇို၊ ၅၁၇။

ကိရာတဘာသာ (ထိ) [ကိရာတ + ဘာသာ]
လူရိုင်းတို့၏ ဘာသာစကား။ ဝိဝဋ္ဌကရဏ-
တာယ ဩဋ္ဌေ အဖုသာပေတွာ ဥစ္စာရေ-
တဗ္ဗတော သဗ္ဗနိရောဋ္ဌဗျဉ္ဇနာ ဝါ ကိရာတ-
ဘာသာ ဝိယ။ ဒီ၊ ဇို၊ ၁။ ၂၃၈။ အံ၊ ဇို၊ ၂။ ၁၅၅။
(- သီ၊ ဇို၊ သစ်၊ ၂။ ၇၂။ မ၊ ဇို၊ ၂။ ၁၅၀။)

ကိရာတရူပက (ပု) [ကိရာတ + ရူပက] လူရိုင်းအ
ရုပ်။ ယောနကရူပ၊ ကိရာတရူပကာဒိနံ အတ္ထေ
ဌပိတသုဝဏ္ဏရဇတာဒိမယကပလ္လိကာသု စ
တေလပ္ပဒိပံ ဇာလာပေတွာတိ အတ္ထော။ သံ၊
ဌ။ ၃။ ၈၈။

ကိရာသ (ပု) [ကိရ+အသ] သေသောက်ကြူး
သောသူ။ ကိရာဋ-ကြည့်။

ကိရိ—ကိရိ၊ ကိရိ ဟူသော အသံ။ သော ဒါနိ
ပိတွာန ကိရိကံရောသိ (ဇာ၊ ၁။ ၄၄)တိ
သော ဣဒါနိ တံ မယာ ဒိန္နပါနိယံ ပိဝိတွာ
မုခမက္ကဋ္ဌိကံ ကရောန္တော “ကိရိကိရိ”တိ သဒ္ဓံ
ကရောသိ။ ဇာ၊ ဌ။ ၂။ ၆၅။

ကိရိဗုလု (?) [?] ဆောင်းမေးခါး
(ဝဇီရသျှ)။ ကရုဏဗလံ ကိရိဗုလု။ ဝဇီရ။
၃၂၀။

ကိရိကဝေဠိ (?) [?] မျောက်ငို (ဝဇီရ
သျှ)။ ခိရကာကောလိ ကိရိကဝေဠိ။ ဝဇီရ။
၃၁၉။

ကိရိကိရိတိသဒ္ဓ (ပု) [ကိရိကိရိ+ဣတိ+သဒ္ဓ]
ကိရိကိရိဟူသော အသံ။ သော ကိရိကိရိတိ
သဒ္ဓမကာသံ။ ဒီ၊ ဌ၊ ၂။ ၃၃၇။ မ၊ ဌ၊ ၁။ ၂၃၄။
(-သံ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၃၈။ အဘိ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၄၆။ ဇာ၊ ဌ၊
၃။ ၂၁၁။)

ကိရိဋ္ဌိ (တိ) [ကိရိဋ္ဌ+တ္တိ] (၁) ဦးရစ်ပေါင်း
သော ဦးခေါင်းရှိသောသူ။ (၂) မကိုဋ္ဌ
ဆောင်းသောသူ။ (၃) မာလီ ကိရိဋ္ဌိ ကာ-
ယူရိ၊ ဂတ္တာ တေ စန္ဒနုဿဒါ။ ပေတ။ ၁၇၉။
(-ဇာ၊ ၁။ ၃၆၀။) ကိရိဋ္ဌိတိ ဝေဠိတသိသော။
ပေတ၊ ဌ၊ ၁၉၆။ (-ဇာ၊ ဌ၊ ၅။ ၁၀။) (၂)
ကုဏ္ဍလံ သိခရိ ကိရိဋ္ဌိတိအာဒိကာ သမ္ပယုတ္တံ
ဥပနိဓာယ ဝုတ္တတာယ သမ္ပယုတ္တံ ပနိဓာ
နာမ။ အဘိ၊ ဌ၊ ၃။ ၂၇။

ကိရိယ (ထိ၊ န) [ကရ+ရိရိယ] (၁) အမှုကိစ္စ။
(၂) ပြုခြင်း။ (၃) အပြုအမှု၊ အမှုအရာ
(ကိုယ်အမှုအရာစသည်)။ (၄) ကြိယာ
(အာချာတ်ကြိယာ၊ ကိတ်ကြိယာ)။ (၅)
ကြိယာစိတ်။ (၆) အကျိုးကိုပြုတတ်သော -
အကြောင်းတရားတို့သည် ပြုအပ်သော -
တရား၊ ကံ။

(၁) အမှုကိစ္စ။ ယော ကောစိ တံ ကိရိယံ
သမ္ပာဒေသတိ။ ဝိ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၄၃။ (-သံ၊ ဌ၊ ၁။
၁၀၈။) တံ ကိရိယံ သမ္ပာဒေသတိတိ တဿာ
အရောစေတွာ တံ ကိစ္စံ သမ္ပာဒေတု ဝါ မာ
ဝါ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃၂၈။ (၂) ပြုခြင်း။ အယံ
ကိရိယတော သမုဋ္ဌာတိ နာမ။ ကင်္ခါ၊ ၁၁၂။
(-၁၁၄။ စရိယာ၊ ဌ၊ ၁၄၄။ သာရတ္ထ၊ ၂။

၂၇၃။) ကိရိယာတိ ဧတ္ထ...ကိရိယာ ဝေ။
ကင်္ခါ၊ ဌိ၊ ၂၉။

(၃) အပြုအမှု၊ အမှုအရာ။ ကိရိယာက-
ရဏ (၁) ကြည့်။ (၄) ကြိယာ။ ကိဉ္ဇာပိ ဟိ
ဥပသဂ္ဂေါ ကိရိယံ ဝိသေသေတိ။ ဥဒါန၊ ဌ၊
၁၁။ (-သာရတ္ထ၊ ၁။ ၇၃။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၄၀။ ဒီ၊
ဌိ၊ ၁။ ၄၆။ အံ၊ ဌိ၊ ၁။ ၃၅။) (၅) ကြိယာစိတ်။
ယသ္မိံ သမယေ မနောဓာတု ဥပ္ပန္နာ ဟောတိ
ကိရိယာ နေဝ ကုသလာ နာကုသလာ န စ
ကမ္မဝိပါကာ။ အဘိ၊ ဓ၊ ၁၃၉။ ကိရိယာတိ
ကရဏမတ္တံ...တံတံကိစ္စသာဓနဝသေန ပဝတ္ထ-
တ္တာ ပန ကရဏမတ္တမေဝ ဟောတိ။ တဿာ
“ကိရိယာ”တိ ဝုတ္တံ။ အဘိ၊ ဌ၊ ၁။ ၃၃၁။

(၆) အကျိုးကိုပြုတတ်သော - အ
ကြောင်းတရားတို့သည် ပြုအပ်သော - တရား
- ကံ။ ဒွိသု ဌာနေသု ကမ္မံ ကိရိယာ နာမ။
အဘိ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၈၄။ (-ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၃၇။) ကရ-
ဏဌေန၊ ပစ္စယေဟိ ကရိယတိတိ ကိရိယာ။
ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဌိ၊ ၂။ ၃၈၀။

ကိရိယအဟေတုကမနောဝိညာဏဓာတု (ထိ)
[ကိရိယာ + အဟေတုက + မနောဝိညာဏ +
ဓာတု] ကြိယာအဟိတ် (ဖြစ်သော) မနော-
ဝိညာဏဓာတ်။ ကိရိယအဟေတုကမနော-
ဝိညာဏဓာတု သောမနဿသဟဂတာ ဣမေ
ဓမ္မာ ပရိတ္တာရဗ္ဗဏာ။ အဘိ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၄၇။

ကိရိယအာကာသာနဉ္စာယတန (န) [ကိရိယာ +
အာကာသာနဉ္စ + အာယတန] ကိရိယာဖြစ်
သော အာကာသာနဉ္စာယတနစိတ်။ အာကာ-
သာနဉ္စာယတနကိရိယာ။ ဧတ္ထ စ ကိရိယအာ-
ကာသာနဉ္စာယတနံ ကိရိယဝိညာဏဉ္စာယတ-
နဿေဝ အာရမ္မဏံ ဟောတိ။ အဘိ၊ ဌ၊ ၁။
၄၄၈။

ကိရိယက္ခဏ (ပု) [ကိရိယာ + ခဏ] ပြုဆဲခဏ။
ဝေမေဝံ ပါပကမ္မမ္ပိ ကိရိယက္ခဏေယေဝ န
ဝိပစ္စတိ။ နေတ္ထိ၊ ဌ၊ ၂၅၀။

ကိရိယာခန္ဓ (ပ) [ကိရိယာ+ခန္ဓ] အမူအရာကို-
ပြုတတ်-ပြီးစေတတ်-သောခန္ဓာ။ (ကြိယာ
ဟူ၍ ဆိုအပ်သော ကုသိုလ် အကုသိုလ်
နာမက္ခန္ဓာ စိတ္တဇရုပ်ဟူသော ခန္ဓာငါးပါး။)
ဒသန္နန္တိ ဥပပတ္တေသိယခန္ဓာနဉ္စ ကိရိယာခန္ဓာ-
နဉ္စ ဝသေန ဝုတ္တံ။ အဘိဋ္ဌ၊ ၂၊ ၂၁၉။ (-မူလ-
ဋီ၊ ၂၊ ၉၃။)

ကိရိယာဂတိက (တိ) [ကိရိယာ+ဂတိက] အမူ
အရာ အလားရှိသော။ ကိရိယာဂတိကာယ ဟိ
ဝါယောဓာတုယာ အတိဟရဏဝိတိဟရဏေ-
သု သာတိသယော ဗျာပါရော။ သီ၊ ဋီ၊ သစ်၊
၂။ ၉၀။

ကိရိယာစိတ္တ (န) [ကိရိယာ+စိတ္တ] ကြိယာစိတ်။
သဗ္ဗေသုယေဝ ဟိ ကိရိယာစိတ္တေသု ယံ ဇဝန-
ဘာဝံ အပ္ပတ္တံ။ အဘိဋ္ဌ၊ ၁။ ၃၃၁။ (- ၃၆၀။
အဘိဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၃။ အဘိဋ္ဌ၊ ၃။ ၂၅၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။
၃၀၈။)

ကိရိယာစိတ္တကတ (တိ) [ကိရိယာစိတ္တ+ကတ] ကြိ-
ယာစိတ်သည် ပြုအပ်သော၊ ကြိယာစိတ်နှင့်
ယှဉ်သော။ သဟေတုကဝိပါကစိတ္တာနိ အဂ္ဂ-
ဟေတွာ ကိရိယာစိတ္တကတတ္တာ ဝါ “မဟာ-
ကိရိယာစိတ္တေသု” တိ ဝုတ္တံ။ အနုဋီ၊ ၁။ ၁၄၄။

ကိရိယာစေတနာ (ထိ) [ကိရိယာ + စေတနာ]
ကြိယာစိတ်နှင့်ယှဉ်သောစေတနာ။ ယေပိမေ
ကုသလစေတနာ အကုသလစေတနာ ဝိပါက-
စေတနာ ကိရိယာစေတနာတိ စတ္တာရော စေ-
တနာရာသယော ဝုတ္တာ။ အံ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၅၆။ (-
အဘိဋ္ဌ၊ ၃။ ၃၇၅။)

ကိရိယာဇဝန (န) [ကိရိယာ+ဇဝန] ကြိယာ
ဇော။ လဗ္ဘမာနာနိပိ ကိရိယာဇဝနာနိ ပဟာ-
ယ။ အဘိဋ္ဌ၊ ၁။ ၃၂၆။

ကိရိယာဇဝနာနန္တရ (န) [ကိရိယာဇဝန+အနန္တ-
ရ] ကြိယာဇော၏ အခြားမဲ့။ ကိရိယာတော
ပဉ္စာတိ ဣမေသံ။ .... ပတိဋ္ဌာတိတိ ကိရိယာ-

ဇဝနာနန္တရဉ္စ တဒါရမ္ပဏံ ဝုတ္တံ။ မူလဋီ၊ ၁။
၁၃၄။ (- အနုဋီ၊ ၁။ ၁၄၁။ အနုဋီ၊ ၃။ ၂၄၉။)

ကိရိယာဇ္ဈာန (န) [ကိရိယာ+ဇ္ဈာန] ကြိယာ
စိတ်နှင့် ယှဉ်သောဇ္ဈာန်၊ ကြိယာဇ္ဈာန်။
စတုန္တု ဇ္ဈာနာနန္တိ ဧတ္ထ ခိဏာသဝါနမ္ပိ ဗုဒ္ဓါနမ္ပိ
ကိရိယာဇ္ဈာနာနေဝ အဓိပ္ပေတာနိ။ အံ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။
၃၂၃။ (- အံ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။ ၃၉။ ပဋိသံ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၇၀။
မူလဋီ၊ ၁။ ၁၉၂။)

ကိရိယာဇ္ဈာနင်္ဂ (န) [ကိရိယာ+ဇ္ဈာနင်္ဂ] ကြိယာ
စိတ်နှင့်ယှဉ်သော ဇ္ဈာန်အင်္ဂါ။ တေဘူမကမ္ပိ
ကိရိယာဇ္ဈာနင်္ဂံ ပဉ္စဝေါကာရေ သမ္ပယုတ္တ-
ဓမ္မာနဉ္စေဝ စိတ္တသမုဋ္ဌာနရူပဿ စ။ အဘိဋ္ဌ၊
၃။ ၃၈၀။

ကိရိယာဉာဏ (န) [ကိရိယာ+ဉာဏ] ကြိယာ
စိတ်နှင့် ယှဉ်သောဉာဏ်။ အတိတံ ကုသလ-
ဉာဏံ ဝိပါကဉာဏံ ကိရိယာဉာဏဉ္စ ပစ္စ-
ဝေက္ခန္တဿ အတိတာရမ္ပဏာ။ အဘိဋ္ဌ၊ ၂။
၃၇၈။

ကိရိယာဌာန (န) [ကိရိယာ+ဌာန] ကြိယာ၏
အရာဌာန။ ခိဏာသဝေန ကတကမ္ပံ ပန
နိစ္ဆန္တရာဂတ္တာ ကုသလံ ဝါ အကုသလံ ဝါ န
ဟောတိ၊ ကိရိယာဌာနေ တိဋ္ဌတိ။ မ၊ ဋ္ဌ၊ ၄။
၂၂၇။

ကိရိယာတိ (ကြိ) [ကိရိယာ+တိ] ကြံဖြန့်အပ်
၏။ ကိရိယာတိ ဝါ ဒုက္ခိတေသု ဖရဏဝသေန
ပသာရိယတိတိ ကရုဏာ။ အဘိဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၃၇။
(- ဝိမတိ၊ ၁။ ၂။ သီ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၁။ ၇။ နေတ္ထိ၊
ဋီ၊ ၃။)

ကိရိယတ္တ (ပ) [ကိရိယာ+အတ္တ] (၁) ပြုခြင်း
အနက်။ (၂) ကြိယာစိတ်ဟူသော အကျိုး။
(တိ) (၃) ကြိယာဟူသော အကျိုးရှိသော။
(၁) အသာဓာရဏံ ကဿ ကိရိယတ္တော ဣန္ဒြိ-
ယတ္တော။ ပေဋကော၊ ၂၄၅။ (၂) အတ္တပဋိ-
သမ္ဘိဒါ အတိတံ ဝိပါကတ္တံ ကိရိယတ္တံ ဖစ္စယ-

သမ္ပပ္ပန္နဉ္စ ပစ္စဝေက္ခန္တဿ အတိတာရမ္မဏာ။
အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၇၈။ (တိ) (၃) ယေန ဝါ ကာ-
ရဏေနာတိ ဟေတုမ္ပိ ဣဒံ ကရဏဝစနံ။
ဟေတုအတ္ထော ဟိ ကိရိယာယ ကာရဏံ၊ န
ကရဏံ ဝိယ ကိရိယတ္ထော။ သံ၊ဋ္ဌိ၊ ၁။ ၄၃။
(-အံ၊ဋ္ဌိ၊ ၂။ ၁၃။)

ကိရိယဒ္ဒယသိဒ္ဓိ (ထိ) [ကိရိယာ+ဒ္ဒယ+သိဒ္ဓိ]
ကိရိယာနွှပ်ပါး၏ ပြီးခြင်း။ (အာသယနှင့်
ပယောဂ၏ စင်ကြယ်ခြင်းကို ကိရိယာ ၂-ပါး
၏ ပြီးခြင်းဟု ဆိုသည်။) ကိရိယဒ္ဒယသိဒ္ဓိယာ
ဓမ္မဝိနယသိဒ္ဓိ။ သံ၊ဋ္ဌိ၊ ၁။ ၈၆။

ကိရိယဓမ္မ (ပု) [ကိရိယ+ဓမ္မ] (၁) ပြုလုပ်အပ်
သော တရား။ (၂) ကြိယာတရား၊ ကြိ-
ယာစိတ်။ (၁) ကိရိယဓမ္မ ဝတ္ထု အကိရိယ-
ဓမ္မဝစနတော၊ ဘောဂသမ္ပတ္တိဟေတု ဝတ္ထု
ဘဝသမ္ပတ္တိဟေတုဝစနတော စ ဒါနဿ
အနန္တရံ သီလံ ဝုတ္တံ။ စရိယာ၊ဋ္ဌ၊ ၂၇၁။ ဒီ၊ဋ္ဌိ၊
၁။ ၆၉။ သံ၊ဋ္ဌိ၊သစ်၊ ၁။ ၂၅၀။ (-သာရတ္ထ၊
၃။ ၁၉၃။ သံ၊ဋ္ဌိ၊သစ်၊ ၂။ ၂၇၉။) (၂) ကိရိ-
ယဓမ္မာနံ ပန ယသ္မာ နေဝ အဝိဇ္ဇာ န ကုသ-
လာကုသလမူလာနိ ဥပနိဿယပစ္စယတံ လ-
ဘန္တိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၀၃။ (-ဝိမတိ၊ ၁။ ၅၀။
မူလ၊ဋ္ဌိ၊ ၃။ ၁၈၂။)

ကိရိယန္တရ (န) [ကိရိယာ+အန္တရ] ကြိယာ
တပါး။ ကိရိယန္တရဿ ပဝတ္တနက္ခဏေယေဝ
ကိရိယန္တရဿ ပဝတ္တနဉ္စ အနာဒရလက္ခဏံ။
သံ၊ဋ္ဌိ၊သစ်၊ ၂။ ၁၃၇။

ကိရိယန္တရပဋိသေစန (န) [ကိရိယန္တရ+ပဋိ-
သေစန] ကြိယာတပါးကို တားမြစ်ခြင်း။
တတ္ထ သောတိန္ဒြိယဝိက္ခေပဝါရဏံ သဝနေ
နိယောဇနဝသေန ကိရိယန္တရပဋိသေစန-
တော။ သံ၊ဋ္ဌိ၊သစ်၊ ၂။ ၅၉။ (-ဒီ၊ဋ္ဌိ၊ ၁။ ၂၃၃။
မ၊ဋ္ဌိ၊ ၁။ ၅၈။ သံ၊ဋ္ဌိ၊ ၂။ ၁၀။)

ကိရိယန္တရလက္ခဏ (န) [ကိရိယန္တရ+လက္ခဏ]
ကြိယာတပါးကို မှတ်ခြင်း။ ကိရိယာယ ကိရိ-

ယန္တရလက္ခဏံ ဘာဝေနဘာဝလက္ခဏံ။ ဒီ၊
ဋ္ဌိ၊ ၁။ ၄၆။ သံ၊ဋ္ဌိ၊သစ်၊ ၁။ ၁၇၁။ အံ၊ဋ္ဌိ၊ ၁။ ၃၅။
မူလ၊ဋ္ဌိ၊ ၁။ ၆၃။ (-ဥဒါန၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၀။ မ၊ဋ္ဌိ၊ ၁။ ၃၆။
သံ၊ဋ္ဌိ၊ ၁။ ၃၂။ အနု၊ဋ္ဌိ၊ ၁။ ၆၉။)

ကိရိယန္တရပေက္ခ (တိ) [ကိရိယန္တရ+အပေက္ခ]
ကြိယာတပါးကို သွေ့သော။ ဝေဘူတာ စ ကိရိ-
ယာ ယသ္မာ အတ္ထတော ကိရိယန္တရပေက္ခာ
နာမ ဟောတိ။ အနု၊ဋ္ဌိ၊ ၃။ ၂၆၉။

ကိရိယန္တရူပလက္ခဏ (န) [ကိရိယန္တရ+ဥပလက္ခ-
ဏ] ကြိယာတပါးကို မှတ်ခြင်း။ ကိရိယာယ
ကိရိယန္တရူပလက္ခဏံ ဘာဝေနဘာဝလက္ခဏံ။
ဝိမတိ၊ ၁။ ၄၀။

ကိရိယပညာ (ထိ) [ကိရိယာ+ပညာ] ကြိယာစိတ်
နှင့်ယှဉ်သောပညာ။ ဝိပါကပညာ ကိရိယ-
ပညာ စ သဟဇာတာဒိပစ္စယဝသေန တံတံ-
ဝိပါကာဒိအတ္ထံ ဇာပေတိ ဇနေတိတိ။ အနု၊ဋ္ဌိ၊
၂။ ၁၉၈။

ကိရိယပဋိက္ခေပဝါဒီ (တိ) [ကိရိယပဋိက္ခေပ+
ဝါဒီ] ကံကို ပယ်သော အယူရှိသောသူ။
အကိရိယဝါဒေါတိ “ကရေတော န ကရိ-
ယတိ ပါပ”န္တိ ဝေ ကိရိယပဋိက္ခေပဝါဒီနော။
မ၊ဋ္ဌ၊ ၄။ ၉၆။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၈၉။

ကိရိယပရိဟာနိ (ထိ) [ကိရိယာ + ပရိဟာနိ]
ပြုခြင်းကြိယာ၏ - ဆုတ်ယုတ်ခြင်း - ချွါတ်
ခြင်း။ အထ ခေါ ကိရိယပရိဟာနိယာ ဝါ
ပါပမိတ္တတာယ ဝါ ဟောတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၇။
(-မ၊ဋ္ဌိ၊ ၃။ ၆။)

ကိရိယပုဋိဗာဠ (တိ) [ကိရိယာ+ပုဋိဗာဠ] အပြု
အမူ နှိပ်စက်အပ်သောသူ။ ယေပိ တေ ကိရိ-
ယပုဋိဗာဠာ မရန္တိ။ မိလိန္ဒ။ ၂၉၀။

ကိရိယဖလဒိဋ္ဌိ (ထိ) [ကိရိယ+ဖလ+ဒိဋ္ဌိ] ပြု
အပ်ပြီးသော အမှု၏အကျိုးကိုသာ ခံစားရ၏
ဟူသောအယူ၊ ပြုအပ်သော အမှုသည်
အကျိုးရှိ၏ဟူသောအယူ။ ကမ္မဖလဒဿနာ

စ ကိရိယာဖလဒိဋ္ဌိ စ ဣတိ ဝေရူပါနိ စေဝ
အညာနိ စ ဝိဝါဒပထာနိ အပနေတွာ။
မိလိန္ဒ။၃၉၉။

ကိရိယာဘာဝ (ပု) [ကိရိယာ+ဘာဝ] (၁) အမူ
အရာ၏အဖြစ်။ (၂) ကြိယာစိတ်၏အဖြစ်။
(၁) စိတ္တပယောဂသင်္ခါတေန ကိရိယာဘာ-
ဝေန ဥပကာရကော ဓမ္မော ကမ္မပစ္စယော။
ဝိသုဒ္ဓိ။၁။၁၆၉။ (-မူလဒ္ဓိ။၁။၁၇၅။) (၂)
ပဝတ္တမာနဿ ဝေါဠုဗ္ဗနဿ ကိရိယာဘာဝေါ
န သိယာ။ အနုဋ္ဌိ။၁။၁၃၈။ (-အနုဋ္ဌိ။၂။
၁၀၅။)

ကိရိယာဘေဒ (ပု) [ကိရိယာ+ဘေဒ] အပြုအမူ
အထူး။ဘိက္ခုဝဿကဏနာဒိကော ဟိ သဗ္ဗော-
ပိ ကိရိယာဘေဒေါ ဣမသ္မိ* အတ္ထေ “သံဝါ-
သော”တိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၉၈။
ကင်္ခါ။၁၀၅။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၁၄၆။ (-ဝဇီရ။
၄၃၀။)

ကိရိယာမနောဓာတု (ထိ) [ကိရိယာ+မနောဓာ-
တု] ကြိယာဖြစ်သော သိခြင်းမျှသောဓာတ်။
ကြိယာမနောဓာတ်။ ရူပါရမ္မဏာယ ကိရိ-
ယမနောဓာတုယာ အပဂမနပဒဋ္ဌာနံ။ အဘိ၊
ဋ္ဌ၊၁။၃၀၃။ (-မ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၈။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၄၉။
သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၂၆။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။
၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၈၇။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ၊၃၄၃။ စူဠနိ၊
ဋ္ဌ၊၁၃၀။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၂၅။ နေတ္ထိဝိ။၂။၂။)

ကိရိယာမနောဓာတုစိတ္တ (န) [ကိရိယာမနောဓာ-
တု+စိတ္တ] ကြိယာမနောဓာတ် ဖြစ်သော
(ပဉ္စဒွါရာဝဇ္ဇန်း)စိတ်။ အတ္တနော အတ္တနော
ပန ဓမ္မတာယ ဝေ အာရမ္မဏေန ပသာဒဿ
သင်္ခိတကာလတော ပဋ္ဌာယ ကိရိယာမနော-
ဓာတုစိတ္တံ ဘဝင်္ဂ* အာဝဇ္ဇေတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။
၃၁၄။ (-မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၇၅။)

ကိရိယာမနောဝိညာဏဓာတု (ထိ) [ကိရိယာ +
မနောဝိညာဏဓာတု] ကြိယာဖြစ်သော မ-
အဘိဓာန် (က-ဝဂ်) ၁-၅၁-ပ-မ-ဇ-သ-စ

နောဝိညာဏဓာတ် (ဝုဋ္ဌော မနောဒွါရာ-
ဝဇ္ဇန်း)။ ကိရိယာမနောဝိညာဏဓာတုယာ
အာရမ္မဏဝတ္ထာပနမတ္တကမေဝ ကိစ္စံ။ အဘိ၊
ဋ္ဌ၊၁။၃၁၂။ (-သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၂၆။)

ကိရိယာ(ယာ)မယ (တိ) [ကိရိယာ+မယ] (၁)
ကြိယာဖြင့်ပြီးသော။ (၂) (ကိုယ်၊ နှုတ်
အမူအရာ) ကိစ္စကို ဖြစ်စေတတ်သော။ (၃)
(အာဝဇ္ဇန်း) ကိစ္စကြောင့် ဖြစ်သော။ (၁)
အရဟာ ကိရိယာမယေ စိတ္တေ ဌိတော ပရိ-
နိဗ္ဗာယတီတိ။ အဘိ၊က။၄၄၄။ (-သံ၊ဋ္ဌ၊
၂။၃၄၉။) (၂) (၃) ကိရိယာမယပဝတ္တ-
ကြည့်။

ကိရိယာ(ယာ)မယစိတ္တ (န) [ကိရိယာမယ+စိတ္တ]
(ကိုယ်၊ နှုတ် အမူအရာ) ကိစ္စကို ဖြစ်စေတတ်
သော- (အာဝဇ္ဇန်း) ကိစ္စကြောင့်ဖြစ်သော
- စိတ်။ (ဇောစိတ်၊ ဆဒ္ဓါရိက ဝိထိစိတ်)။
ကိရိယာမယစိတ္တာနန္တိ အပ္ပဝတ္တနံ သုတ္တံ နာမ။
ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၈၁။ (- သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၃၃။ ဝိမာန၊
ဋ္ဌ၊၁၀။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၀၃။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၉။ အံ၊ဋ္ဌ၊
၃။၃၇၈။ အနုဋ္ဌိ၊၃။၁၂၉။) ကိရိယာမယ-
ပဝတ္တ-လည်း ကြည့်။

ကိရိယာမယစိတ္တပွဝတ္တိ (ထိ) [ကိရိယာမယစိတ္တ+
ပဝတ္တိ]ဇောစိတ်-ဆဒ္ဓါရိကဝိထိစိတ် -၏ဖြစ်
ခြင်း။ အထ ကိရိယာမယစိတ္တပွဝတ္တိ* သန္ဓာယ
ဝုဇ္ဈေယျ။ စရိယာ၊ဋ္ဌ၊၁၉။ (- အနုဋ္ဌိ၊၂။
၁၈၁။)

ကိရိယာမယစိတ္တသမုဋ္ဌာန (တိ) [ကိရိယာမယစိတ္တ
+ သမုဋ္ဌာန] ဇောစိတ် - ဆဒ္ဓါရိကဝိထိစိတ် -
လျှင် ဖြစ်ကြောင်းရှိသော။ စိတ္တကိရိယာ-
ဝါယောဓာတုဝိပ္ပါရဝသေနာတိ ကိရိယာမယ-
စိတ္တသမုဋ္ဌာနာယ ဝါယောဓာတုယာ စလ-
နာကာရပွဝတ္တိဝသေန။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄၉။ (-
သံ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၂။၉၄။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၆၄။)

ကိရိယာမယစိတ္တုပ္ပါဒ (ပု) [ကိရိယာမယ+စိတ္တုပ္ပါ-
ဒ] (ကိုယ်၊ နှုတ်အမူအရာ) ကိစ္စကို ဖြစ်စေ

တတ်သော စိတ္တုပ္ပါဒ်။ ဥဿာဟောတိ စ ကိ-
ရိယမယစိတ္တုပ္ပါဒ်သ ပဝတ္တိအာကာရော ဝေ-
ဒိတဗ္ဗော။ အနုဋီ၊ ၃။ ၂၃၂။

ကိရိယမယတ္တ (န) [ကိရိယမယ+တ္တ] ကြိယာ
ဖြင့်ပြုသောစိတ်၏ အဖြစ်။ သတိပိ ကိရိယ-
မယတ္တ သဗ္ဗတ္တ တာဒိဘာဝပ္ပတ္တာနံ ခိဏာ-
သဝါနံ ဇဝနစိတ္တံ န ဣတရေသံ ဝိယ ဝိပ္ပါ-
ရိကံ။ အနုဋီ၊ ၁။ ၁၄၁။

ကိရိယမယပဝတ္တ (တိ) [ကိရိယမယ + ပဝတ္တ]
ကိုယ်၊ နှုတ် အမှုအရာကို ဖြစ်စေ၍ ဖြစ်သော
စိတ်အစဉ်။ ဝိညတ်ကိုဖြစ်စေသောစိတ်အစဉ်။
(နိရောဓသမာပတ် မဝင်စားမီ ရှေးအဖို့ဖြစ်
သောစိတ်အစဉ်ကို ဆိုသည်။ သံ၊ ၆။ ၂။ ၃၇၄-
အလို ကာမကုသိုလ် အကုသိုလ်ဇော။ မ၊ ၆။
၂။ ၂၇၂-အလို ဇော၊ ဝုဋ္ဌော၊ အဘိညာဉ်။
ဒီ၊ ၆။ ၁။ ၂၇၃-၌ ဇောနှင့် ဆဒ္ဒါရိက ဝိထိ-
စိတ် ၂ မျိုးလုံးပင် ကြိယမယပဝတ္တအရာကိုပြ
သည်။ ကိရိယာမယပဝတ္တနှင့် နေရာတူအဖွင့်
ဖြစ်၍ ယင်းပုဒ်လည်း ကြည့်။) ကိရိယမယ-
ပဝတ္တသို့* ဟိ ဝတ္တမာနေ ဗဟိဒ္ဓါရမ္မဏေသု
ပသာဒေ သဇ္ဇေန္တေသု ဣန္ဒြိယာနိ ကိလမန္တိ။
သံ၊ ၆။ ၁။ ၁၃၃။ (-မ၊ ၆။ ၂။ ၂၄၉။) ကိရိယမယ-
ပဝတ္တသို့န္တိ ပရိတ္တဘူမကကုသလာကုသလ-
ဓမ္မပဗန္ဓေ ဝတ္တမာနေ။ တသို့* ဟိ ဝတ္တ-
မာနေ ကာယိကဝါစသိကကိရိယသမ္ပဝတ္တိ
ဟောတိ။ သံ၊ ၆။ ၂။ ၃၇၄။ (-မ၊ ၆။ ၂။ ၂၇၂။)

ကိရိယမယပဝတ္တဝဋ္ဌေနကာလ (ပု) [ကိရိယမယ-
ပဝတ္တ + ဝဋ္ဌေန + ကာလ] ဝိညတ်ကို ဖြစ်စေ
သော စိတ်အစဉ် ဖြစ်ပေါ်သောအခါ။ တ-
တေ ပရံ ကိရိယမယပဝတ္တဝဋ္ဌေနကာလေ
ဝစီသင်္ခါရော ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ မ၊ ၆။ ၂။ ၂၆၅။ သံ၊ ၆။
၃။ ၁၃၇။ ကိရိယမယပဝတ္တဝဋ္ဌေနကာလေတိ
တ္ထေ ကိရိယမယပဝတ္တံ ကာယဝစီဝိညတ္တိဝိပ္ပါ-
ရော၊ တဿ ဝဋ္ဌေနကာလေ ပဝတ္တနသမယေ။
မ၊ ၆။ ၂။ ၂၇၅။

ကိရိယမယသညာ (ထိ) [ကိရိယမယာ + သညာ]
ဝိညတ်ကို ဖြစ်စေသောစိတ်နှင့် ယှဉ်သော
သညာ။ အသညိကဘာဝန္တိ မုဉ္ဇာပတ္တိယာ
ကိရိယမယသညာဝသေန ဝိဂတသညိဘာဝံ။
ဒီ၊ ၆။ ၁။ ၃၆၄။

ကိရိယမာန (တိ) [ကရ + ရိရိယ + မာန] (၁)
ပြခြင်း။ (၂) ပြုအပ်ပြုသင့်သော။ (၁) ဝန-
ကမ္ပိက(သံ၊ ၆။ ၁။ ၂၇၈)ကြည့်။ (၂) ဝဏ္ဏ-
ဘဏန(သံ၊ ၆။ ၁။ ၂၈၄)ကြည့်။

ကိရိယမာနကိရိယာ (ထိ) [ကိရိယမာန + ကိရိ-
ယာ] ပြုသင့်သဖြင့် ပြုအပ်သောဆွမ်း၊ နှိုး
ဆော်၍ချက်သောဆွမ်း။ သံကိတ္တယန္တိတော-
ယာတိ သံကိတ္တိ၊ ဂါမဝါသီဟိ သမုဒါယဝ-
သေန ကိ(က?)ရိယမာနကိရိယာ။ မ၊ ၆။ ၂။
၃၅။ သံ၊ ၆။ ၁။ ၂။ ၃၅၅။

ကိရိယလက္ခဏ (န) [ကိရိယ + လက္ခဏ] (မပြု
အပ်သည်ကို) ပြုခြင်းလက္ခဏာ။ တေန ယံ
စိတ္တံ ကိရိယလက္ခဏေ ဝါ အကိရိယလက္ခဏေ
ဝါ သန္တိဟိတံ။ ကခါ၊ ၆။ ၂။ ၂၈။

ကိရိယဝါဒ (တိ) [ကိရိယ + ဝါဒ] ပြုအပ်၏ဟု
အယူရှိသော။ ကိရိယဝါဒေါ သမဏော ဂေါ-
တမော ကိရိယာယ ဓမ္မံ ဒေသေတိ။ ဝိ၊ ၃။
၃၃၁။ (-မ၊ ၂။ ၆၈။ အံ၊ ၁။ ၂၉၀။ အံ၊ ၃။ ၂၅။
ဓမ္မ၊ ၆။ ၂။ ၂၃၈။ ဇော၊ ၆။ ၄။ ၅၃။ ဒီ၊ ၆။ ၁။ ၂၂၂။)

ကိရိယဝါဒီ (တိ) [ကိရိယံဝါဒ + ဤ] ကုသိုလ်
ကောင်းမှုကို ပြုအပ်၏ဟု အယူရှိသော၊ ကံ
အယူရှိသောသူ။ ကမ္မဝါဒီနော ဧတေ ဘိက္ခ-
ဝေ ကိရိယဝါဒီနော။ ဝိ၊ ၃။ ၁၀၁။ (-ဒီ၊ ၁။
၁၀၈၊ ၁၂၅။ အံ၊ ၁။ ၆၃။ မ၊ ၆။ ၃။ ၁၃၇။ အံ၊ ၆။
၂။ ၂၉။ စရိယာ၊ ၆။ ၃၀၆။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၁၀၈။ မ၊
၆။ ၃။ ၉၂။ အံ၊ ၆။ ၂။ ၂၉။) ဧတေ ဘိက္ခဝေ
ကိရိယဝါဒီနောတိ ဧတေ ကိရိယံ န ပဋိဗာ-
ဟန္တိ၊ “အတ္တိ ကမ္မံ၊ အတ္တိ ကမ္မဝိပါကော”တိ
ဝေဒိဋ္ဌိကာ။ ဝိ၊ ၆။ ၃။ ၂၇၆။

ကိရိယဝိကာရ (ပု) [ကိရိယ + ဝိကာရ] အမှု
အရာ၏ ဖောက်ပြန်ခြင်း။ ဘဂဝါ တေသံ တံ
ကောလာဟလံ သုတော “ကိန္နု ခေါ်တေ”န္တိ
ဩလောကေန္တောတံ ကိရိယဝိကာရံ အဒ္ဓသ။
ဥဒါန၊ ငွေ၊ ၆၈။

ကိရိယဝိညာဏ (န) [ကိရိယ + ဝိညာဏ] ကြိယာ
ဖြစ်သော ဝိညာဉ်၊ ကြိယာစိတ်။ ဧဝံ သဗ္ဗမ္ပိ
တိသု ဘူမိသု ဝိသတိဝိမံ ကိရိယဝိညာဏံ
ဟောတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၈၇။ (-ဂဂ။)

ကိရိယဝိညာဏဉ္စာယတန (န) [ကိရိယ + ဝိညာ-
ဏဉ္စာယတန] ကြိယာဖြစ်သော ဝိညာဏဉ္စာ-
ယတနစိတ်၊ ဝိညာဏဉ္စာယတနကိရိယာစိတ်။
ကိရိယာအာကာသာနဉ္စာယတန-ကြည့်။

ကိရိယဝိတက္က (ပု၊ န) [ကိရိယ + ဝိတက္က] ကြိယာ
စိတ်နှင့်ယှဉ်သော ဝိတက်၊ ကြိယာဝိတက်။
ဒုတိယတတိယေဟိ ခိဏာသဝဿ ကိရိယ-
ဝိတက္ကာနိ စေဝ ကိရိယဇ္ဈာနာနိ စ။ အံ၊ ငွေ၊
၂။ ၂၉၇။

ကိရိယဝေဒန (ထိ၊ န) [ကိရိယ + ဝေဒန] ကြိယာစိတ်နှင့်
တက္ကဖြစ်သော ဝေဒနာ။ ဣမိနာ ကမ္မဝေဒနဉ္စ
ကိရိယဝေဒနဉ္စ ပဋိက္ခိ-
ပိတွာ တေ ဝိပါကဝေဒနမေဝ သမ္ပုဋ္ဌန္တိတိ
ဒဿေတိ။ မ၊ ငွေ၊ ၄။ ၁။ (-အံ၊ ငွေ၊ ၂။ ၁၅၆။
အဘိ၊ ငွေ၊ ၂။ ၄၇၈။ ဥဒါန၊ ငွေ၊ ၃၉၀။) ကိရိယ-
ဝေဒနန္တိ “နေဝ ကုသလာကုသလာ န စ
ကမ္မဝိပါကာ”တိ ဧဝံ ဝုတ္တံ ကိရိယစိတ္တသဟဇံ
ဝေဒနံ။ အံ၊ ငွေ၊ ၂။ ၁၄၂။

ကိရိယသင်္ဂဟ (ပု) [ကိရိယ + သင်္ဂဟ] အပြုအမူ
အားဖြင့် - ရေတွက်ခြင်း - ပေါင်းယူခြင်း။
သဗ္ဗေ ဟတ္ထာရောဟာတိအာဒိကော ကိရိယ-
သင်္ဂဟော။ ဒီ၊ ငွေ၊ ၂။ ၁၇၉။

ကိရိယသမာစာရ (ပု) [ကိရိယ + သမာစာရ] အပြုအမူ
အကျင့်။ ယထာဒိဋ္ဌာနိ ဒွတ္တိံ သ

မဟာပုရိသလက္ခဏာနိ ပဋိပါဠိယာ အာစိက္ခိ-
တွာ ကိရိယသမာစာရံ အာစိက္ခိ။ မ၊ ငွေ၊ ၃။
၂၅၆။

ကိရိယသတိသမ္ပဇည (န) [ကိရိယ + သတိသမ္ပ-
ဇည] ကြိယာစိတ်နှင့်ယှဉ်သော သတိသမ္ပဇည။
သတော သမ္ပဇာနောတိ ဣဒံ ဇေနက္ခဏေ
ကိရိယသတိသမ္ပဇညာနံ ဝသေန အသမ္ပေဓာ-
ဟမရဏဒီပနတ္ထံ ဝုတ္တံ။ အဘိ၊ ငွေ၊ ၂။ ၂၈၀။

ကိရိယသမုဋ္ဌာန (တိ) [ကိရိယာ + သမုဋ္ဌာန] (မပြုအပ်သည်ကို) ပြုခြင်းကြောင့်ဖြစ်သော၊
ပြုခြင်းလျှင် ဖြစ်ကြောင်းရှိသော။ ကိရိယ-
သမုဋ္ဌာနဉ္စ၊ ကရောန္တောယေဝ ဟိ တေ
အာပဇ္ဇတိ။ ဝိ၊ ငွေ၊ ၁။ ၂၃၆။ (-ဝိ၊ ငွေ၊ ၂။ ၁၀။
ဝဇီရ၊ ၃၅၂။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၉၈။ ဝိမတိ၊ ၁။
၁၅၃။)

ကိရိယသမုဋ္ဌာပိကစေတနာက္ခဏ (ပု) [ကိရိယ-
သမုဋ္ဌာပိကစေတနာ + ခဏ] (ကိုယ်နှုတ်)
အမှုအရာကို ဖြစ်စေတတ်သော စေတနာ၏
ဖြစ်ဆဲခဏ။ အယံ ကိရိယသမုဋ္ဌာပိကစေတ-
နာက္ခဏေယေဝ မုသာဝါဒကမ္မုနာ ဗညတိ။
ဒီ၊ ငွေ၊ ၁။ ၇၁။ အဘိ၊ ငွေ၊ ၁။ ၁၄၂။ ကိရိယ-
သမုဋ္ဌာပိကစေတနာက္ခဏေယေဝါတိ ကာ-
ယိကဝါစသိကကိရိယသမုဋ္ဌာပိကာယ စေ-
တနာယ ပဝတ္တက္ခဏေ ဝေ။ သီ၊ ငွေ၊ ၁။
၃၃၆။

ကိရိယသမုဋ္ဌာပိကာ (ထိ) [ကိရိယာ + သမုဋ္ဌာ-
ပိကာ] (ကိုယ်နှုတ်) အမှုအရာကို ဖြစ်စေ-
တတ်သော။ အယံ ကိရိယသမုဋ္ဌာပိကာ-
စေတနာက္ခဏေယေဝ မုသာဝါဒကမ္မုနာ
ဗညတိ။ မဟာနိ၊ ငွေ၊ ၃၉၅။

ကိရိယသမ္ဘဝ (ပု) [ကိရိယာ + သမ္ဘဝ] (မပြုအပ်
သည်ကို) ပြုခြင်းကြိယာ၏ ဖြစ်သင့်ခြင်း၊
ပြုရာရောက်ခြင်း။ တတ္ထ ယထာ ဘိက္ခုနိယာ
အက္ခေကံ ဥပ္ပဇာဏုမဏ္ဍလံ ပရဿ အာမသ

နာဒိကာလေ ကာယံ အစာလေတာ စိတ္တေ-
နေဝ သာဒိယန္တိယာ အာပတ္တိ “ကိရိယာဝ
ဟေတု”တိ ဝုတ္တာ ယေဘုယျေန ကိရိယ-
သမ္ဘဝတော။ ဝဇီရ။ ၇၆။

ကိရိယဟေတု (ပု) [ကိရိယာ + ဟေတု] ကြိယာစိတ်
နှင့်ယှဉ်သော ဟိတ်။ အလောဘော ကိရိယ-
ဟေတု အဒေါသော ကိရိယဟေတု။ အဘိ၊
ဓ။ ၂၇၅။ (-အဘိ၊ ၄၁။ ၃၇၅။)

ကိရိယာကပ္ပ (ပု) [ကိရိယာ + ကပ္ပ] (၁) (ပြော
ဆိုခြင်းစသော) ကိရိယာကို စီရင်ကြောင်း
ကျမ်း၊ ကတ္တားဟောစသော မှတ်ကြောင်း
သုတ်နှင့်ယှဉ်သောကျမ်း၊ ကိရိယာကပ္ပကျမ်း။
(၂) ပညာရှိတို့၏ အမူအရာဟု ဆိုအပ်သော
ကဗျာဖွဲ့ခြင်း အစီအရင်။ (၁) ကိရိယာကပ္ပ
ဣတျေကေ၊ ကတ္တာချာဒိလက္ခဏယုတ္တသတ္ထံ။
ဝဇီရ။ ၂၆။ ကိရိယာကပ္ပဝိကပ္ပ (၂) လည်း
ကြည့်။ (၂) ကိရိယာကပ္ပဝိကပ္ပ (၁) ကြည့်။

ကိရိယာကပ္ပဝိကပ္ပ (ပု) [ကိရိယာ + ကပ္ပ + ဝိ-
ကပ္ပ] (၁) ပညာရှိတို့၏ အမူအရာဟု ဆိုအပ်
သော ကဗျာဖွဲ့ခြင်းအစီအရင်ကို စီရင်သော
ကျမ်း (အလင်္ကာကျမ်း)။ (၂) (ပြောဆို
ခြင်းစသော) ကိရိယာကို စီရင်ကြောင်း
အထူးထူး အပြားပြား စီရင်ကြောင်း ဖြစ်
သော ကျမ်း (သဒ္ဒါကျမ်း)။ (၁) ကေဠာဘ်
တု ကြိယာကပ္ပဝိကပ္ပေါ ကဝိနံ ဟိတော။
ကြိယာကပ္ပဝိကပ္ပေါ ကဝိနံ ကြိယာသင်္ခါတ-
ကပ္ပဗန္ဓနဝိမိဝိဓာယကော သုဗောဓာလင်္ကာ-
ရာဒိကော ဂန္ဓော။ ဓာနံ။ ဓာနံ၊ ၁။ ၁၁၂။
(၂) ကေဠာဘ်န္တိ ကိရိယာကပ္ပဝိကပ္ပေါ ကဝိနံ
ဥပကာရာဝဟံ သတ္ထံ။ ဒိ၊ ၄၁။ ၂၂၀။ စူဠနိ၊
၄။ ၁၃။ (-မ၊ ၄၁။ ၂၄၉။ အံ၊ ၄၁။ ၁၄၅။
သုတ္တနိ၊ ၄။ ၁၆၉။ အပ၊ ၄၁။ ၂၄၂။) ဝစီ-
ဘေဒါဒိလက္ခဏာ ကိရိယာ ကပ္ပိယတိ ဇေတေ-
နာတိ ကိရိယာကပ္ပေါ၊ တထေဝ ဝိဝိဓံ
ကပ္ပိယတိ ဇေတေနာတိ ဝိကပ္ပေါ၊ ကိရိယာ-

ကပ္ပေါ စ သော ဝိကပ္ပေါ စာတိ ကိရိယာ-
ကပ္ပဝိကပ္ပေါ။ သော ဟံ ဝဏ္ဏပဒသမ္ပန္န-
ပဒတ္တာဒိဝိဘာဂတော ဗဟုဝိကပ္ပေါတိ ကတ္တာ
“ကိရိယာကပ္ပဝိကပ္ပေါ”တိ ဝုတ္တံ၊ သော စ
ဂန္ဓဝိသေသောယေဝါတိ ဝုတ္တံ “ကဝိနံ ဥပ-
ကာရာဝဟံ သတ္ထံ”န္တိ။ သိ၊ ၄၁။ ၂၂၁။
(-ဝိမတိ၊ ၁။ ၂၇။ ဒိ၊ ၄၁။ ၂၉၁။ မ၊ ၄၁။
၁၆၆။ အံ၊ ၄၁။ ၁၃၁။)

ကိရိယာကရဏ (န) [ကိရိယာ + ကရဏ]
ကိုယ်နှုတ်အမူအရာကို - ပြုခြင်း - ကျင့်ခြင်း။
သစေ ပန မံ “ကိရိယာကရဏမဿ ကိဒိ-
သ”န္တိ ပုစ္ဆိဿဘိ။ မ၊ ၄၁။ ၂၇၄။ (-အဘိ၊
၄၁။ ၃၄၄၊ ၄၅၀။ အဘိ၊ ၄၁။ ၃။) ကိရိယာ-
ကရဏန္တိ ကိရိယာယ ကာယိကဿ ဝါစသိ-
ကဿ ပဋိပတ္တိ။ မ၊ ၄၁။ ၁၇၁။

ကိရိယာကာရ (ပု) [ကိရိယာ + အာကာရ] ပြု
အပ်သော အခြင်းအရာ။ သဏ္ဌပေသန္တိ “နေ-
ဝ အဘိဝါဒေတဗ္ဗော”တိ အာဒိနာ သဏ္ဌံ
ကိရိယာကာရံ အကံသု။ မ၊ ၄၁။ ၁၄၂။

ကိရိယာကာရကဝေါဟာရ (ပု) [ကိရိယာကာ-
ရက + ဝေါဟာရ] ကြိယာကာရက ဟူသော
ခေါ်ဝေါ်ခြင်း။ သဘာဝဓမ္မာနုဉ္စိ ဥပ္ပတ္တိယံ
လောကေ သဗ္ဗော ကိရိယာကာရကဝေါဟာ-
ရော။ အနုဋ္ဌိ၊ ၁။ ၂၇၀။

ကိရိယာကာရကသမ္ပန္န (ပု) [ကိရိယာကာရက +
သမ္ပန္န] ကြိယာကာရကတို့၏ စပ်ခြင်း။ တ-
ထာ ပဒတ္တဿ ပဒတ္တန္တရေန သမ္ပန္နော ပဒတ္တ-
သန္တိ၊ ယော ကိရိယာကာရကသမ္ပန္နောတိ
ဝုတ္တံ၊ မ၊ ၄၁။ ၁၂၆။ (-သံ၊ ၄၁။ ၅၅၊ ၁၃၁။
အံ၊ ၄၁။ ၅၇။)

ကိရိယာကာရဏ (န) [ကိရိယာ + ကာရဏ]
ကြိယာ၏ အကြောင်း။ ဟေတု ပန ကိရိ-
ယာကာရဏံ။ သိ၊ ၄၁။ ၁၇၄။ (-အံ၊
၄၁။ ၁၃။)

ကိရိယာကာရနိမိတ္တ (န) [ကိရိယာကာရ + နိမိတ္တ] ပြုအပ်သောအမှုအရာ အကြောင်း နိမိတ်။ တေန နိမိတ္တေန တံ ဘဏ္ဍံ အဝဟဏ- တိအာဒိသု ကိရိယာကာရနိမိတ္တမတ္ထိ။ သုတ္တ- နိဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၇၈။

ကိရိယာကာရနိမိတ္တဝိရဟိတ (တိ) [ကိရိယာ- ကာရနိမိတ္တ + ဝိရဟိတ] ပြုအပ်သော အမှု အရာအကြောင်းနိမိတ်မှ ကင်းသော။ အနိ- မိတ္တန္တိ ကိရိယာကာရနိမိတ္တဝိရဟိတံ။ သုတ္တနိ- ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၇၈။

ကိရိယာကာလဝစနိစ္ဆာ (ထိ) [ကိရိယာကာ- လဝစန + ဣစ္ဆာ] (အတိတ်) ကိရိယာ၏ ကာလကို ဆိုလိုခြင်း။ အတိတတ္ထေ ဝတ္တမာန- ဝစနံ၊ ကိရိယာကာလဝစနိစ္ဆာယ ဝါ ဝတ္တ- မာနပယောဂေါ သဒ္ဓန္တရသန္နိဓာနေန ဘူတ- တာဝဂမော သိယာတိ။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၃။

ကိရိယာကိရိယသိက္ခာပဒ (န) [ကိရိယာကိရိယ + သိက္ခာပဒ] (မပြုအပ်သည်ကို) ပြုခြင်း၊ (ပြုအပ်သည်ကို) မပြုခြင်းကြောင့် ပညတ်အပ် သော သိက္ခာပုဒ်။ ကိရိယတ္ထ-ကြည့်။

ကိရိယာခန္ဓ (ပု) [ကိရိယာ + ခန္ဓ] ကြိယာဖြစ် သော ခန္ဓာ။ န ဟေတ္တ ကိရိယာခန္ဓာနံ အပ္ပဝတ္တိ အဓိပ္ပေတာ။ သံ၊ ၃။ ၁။ ၆၂။

ကိရိယာစရဏ (န) [ကိရိယာ + စရဏ] အမှု အရာကို - ကျင့်ခြင်း - ဖြစ်စေခြင်း။ ဗျတ္တု- ပရိစရဏဋ္ဌေနာတိ ဗျတ္တံ ဥပရူပရိ အတ္တနော ကိရိယာစရဏေန။ သံ၊ ၃။ ၁။ ၁၁၅။

ကိရိယာစာရ (ပု) [ကိရိယာ + စာရ] ကိုယ်နှုတ် အမှုအရာ၏ ဖြစ်ခြင်း။ ကိရိယာစာရ (မ၊ ၄။ ၃။ ၂၆၅) နှ့် ကာယိကဝါစသိကကိရိယာပ- ဝတ္တံ ။ မ၊ ၃။ ၂။ ၁၇၆။

ကိရိယာဈာန (န) [ကိရိယာ + ဈာန] ကြိယာ စိတ်နှင့် ယှဉ်သော ဈာန်။ ဣမသ္မိ ယေဝ

အတ္တဘာဝေ ကိရိယာဈာနံ သမာပဋိတွာ သုခံ ဥပ္ပါဒေတွာ ဝိဟရန္တယ။ စူဠနိဋ္ဌ၊ ၅။ ၂။

ကိရိယာဇ္ဈာသယ (ပု) [ကိရိယာ + အဇ္ဈာသယ] ပြုခြင်း၌ အလိုဆန္ဒ။ ပရိပဇ္ဇေတ တသ္မာ တံ၊ ကိရိယာဇ္ဈာသယေန စ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၄။ ၁၄၅။

ကိရိယာဉာဏ (န) [ကိရိယာ + ဉာဏ] ကြိယာ ဉာဏ်။ ဥပပက္ခေသိယေ ပဉ္စက္ခန္ဓေ အနိရုဒ္ဓေ ကိရိယာဉာဏံ ဥပ္ပဇ္ဇတိတိ၊ အာမန္တာ။ အဘိ၊ က။ ၃၀၉။ ကိရိယာဉာဏန္တိ ပရဝါဒိနာ စက္ခုဝိ- ဉာဏသမဂ္ဂိက္ခဏေ အရဟတော အနုညာ- တံ အနာရမ္မဏဉာဏံ။ အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၂၁၉။ စက္ခုဝိညာဏာဒိနံ ကိရိယာစတုက္ခန္ဓဂ္ဂဟ- ဏေန ဂဟဏံ။ ဉာဏန္တိ မဂ္ဂဉာဏံ ယုတ္တံ။ မူလဋီ၊ ၃။ ၉၃။

ကိရိယာဒ္ဓယ (န) [ကိရိယာ + ဒ္ဓယ] ကြိယာ နှစ်ခု။ တသ္မာ ကမ္မဒ္ဓယမ္ပိ ကိရိယာဒ္ဓယေန သမ္ပဇ္ဈနံ ယုဇ္ဇတိတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ သီ၊ ၃။ ၁။ ၁။ ၄၄။

ကိရိယာနန္တရ (တိ) [ကိရိယာ + အနန္တရ] ကြိယာ (စိတ်) ၏ အခြားမဲ့။ န စ ကတ္တစိ ကိရိ- ယာနန္တရံ တဒါရမ္မဏသ ဝုတ္တဋ္ဌာနံ ဒိဿတိ။ မူလဋီ၊ ၁။ ၁၃၄။ (- မူလဋီ၊ ၃။ ၂၂၁။)

ကိရိယာနန္တရပစ္စယ (ပု) [ကိရိယာ + အနန္တရပစ္စ- ယ] ကြိယာအနန္တရပစ္စည်း။ ကြိယာနန္တရ- ပစ္စယော ပန တေဘူမကောတိ ဝေမေတ္တ နာနပ္ပကာရဘေဒတော ဝိညာတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆ- ယော။ အဘိ၊ ၄။ ၃။ ၂၆၃။

ကိရိယာနိဋ္ဌာနဝါစိ (တိ) [ကိရိယာ + နိဋ္ဌာန + ဝါစိ] ကြိယာ၏ ပြီးဆုံးခြင်းကို ဟောသော၊ ပြီးဆုံးသော ကြိယာ - အတိတ်ကြိယာ - ကို ဟောသော။ ကိရိယာနိဋ္ဌာနဝါစိ အာဝိ- သဒ္ဓေါ “ဝိဇိတာဝိ” တိအာဒိသု ဝိယာတိ အာဟ “ပရိနိဋ္ဌိတကိစ္စဇာနန” နှ့်။ အနုဋီ၊ ၂။ ၈၂။

ကိရိယာနိဋ္ဌာပနက္ခန္ဓာ (ပု) [ကိရိယာ+နိဋ္ဌာပ-
နက္ခန္ဓာ] (ခိုးခြင်း) အမှုကို ပြီးဆုံးစေ
သော ခဏ။ သာ စ အာဏတ္တဿ ကိရိယာ-
နိဋ္ဌာပနက္ခန္ဓေ အာဏာပကဿ ပယောဂေ
ထေယျစိတ္တာနံ အဘာဝါ အာဏတ္တိက္ခန္ဓေ
တော ဝေ အာပတ္တိ ဟောတိ။ ဝိမတိ။ ၁။
၁၉၆။

ကိရိယာနိဒဿန (တိ) [ကိရိယာ + နိဒဿန]
ကြိယာကို ညွှန်ပြကြောင်း ဖြစ်သော(ပုဒ်)။
ပဝတ္တိတ္တာတိ ကိရိယာနိဒဿနံ။ မူလဒီ။ ၁။ ၂။

ကိရိယာနိဒ္ဓိဋ္ဌ (တိ) [ကိရိယာ+နိဒ္ဓိဋ္ဌ] ကြိယာ
ကိုညွှန်ပြကြောင်း ဖြစ်သော(ပုဒ်)။ ဘာသေ-
ယျန္တိ ကိရိယာနိဒ္ဓိဋ္ဌ အာချာတပဒံ။ သိဒ္ဓိ၊
သစ်။ ၁။ ၄၇၁။

ကိရိယာနိပ္ပတ္တိကာရဏ (န) [ကိရိယာ+နိပ္ပတ္တိ
+ကာရဏ] ကြိယာပြီးခြင်း၏ အကြောင်း။
ကရေတိ ကိရိယမဘိနိပ္ပါဒေတိ တေနာတိ
ကရဏံ။ ကိရိယာနိပ္ပတ္တိကာရဏံ။ သိဒ္ဓိ၊ သစ်၊
၁။ ၁၇၀။

ကိရိယာနိပ္ပါဒက (တိ) [ကိရိယာ + နိပ္ပါဒက]
ကြိယာကို ပြီးစေတတ်သော။ ယော
ကရေတိ ကိရိယံ နိပ္ပါဒေတိ။ သော ကိရိ-
ယာနိပ္ပါဒကော ကတ္တာ။ နေတ္ထိဝိ။ ၅။

ကိရိယာနိဒ္ဓေသ (တိ) [ကိရိယာ+နိဒ္ဓေသ] ကြိ-
ယာကို ညွှန်ပြကြောင်းဖြစ်သော(ပုဒ်)။ ပူဇ-
ယတေတိ ကိရိယာနိဒ္ဓေသော။ နေတ္ထိဋ္ဌ။ ၅။
(-ဒိဒ္ဓိ။ ၁။ ၉။ မဒ္ဓိ။ ၁။ ၁၀။ သံ၊ ၁။ ၉။)

ကိရိယာပကာရသိဒ္ဓိ (တိ) [ကိရိယာပကာရ
+သိဒ္ဓိ] ပြုခြင်းအပြား၏ ပြီးခြင်း။ ယဒိ
ဟိ အဗ္ဘန္တရပရိစ္ဆေဒကရဏပူကာရေန သိမာ
ဥပ္ပဇ္ဇေယျ၊ အပဒ္ဓသိမာ စ န သိယာ ဘိက္ခု-
နံ ကိရိယာပကာရသိဒ္ဓိတော။ ဝိမတိ။ ၂။
၁၅၉။

ကိရိယာပက္ခ (ပု) [ကိရိယာ+ပက္ခ] ကြိယာ-
အဖို့ပက္ခ။ တတ္ထ ကိရိယာပက္ခေ ယာ သုဂ္ဂ-
ဟိတာတိ အဘေဒေပိ ဘေဒဝေါဟာရော။
သိဒ္ဓိ၊ သစ်။ ၁။ ၁၁၄။

ကိရိယာပေက္ခ (တိ) [ကိရိယာ+အပေက္ခ] ကြိ-
ယာကို ငဲ့ခြင်းရှိသော။ သင်္ခါရုပေက္ခာသုတိ
စ ကိရိယာပေက္ခန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ပဋိသံ၊ ၁။ ၁။
၂၂။

ကိရိယာပစ္စိန္နန (န) [ကိရိယာ+ပစ္စိန္နန] ပြုခြင်း
ကို ဖြတ်ကြောင်း (ဝိရတိစေတနာ)။ အကိ-
ရိယာတိ ကိရိယာပစ္စိန္နနံ။ စူဠနိ၊ ၁။ ၁၀။

ကိရိယာပထ (ပု) [ကိရိယာ+ပထ] ပြုခြင်း၏
အကြောင်း။ ကိရိယာပထံ ပစ္စိန္နတိတိ အကိ-
ရိယာ။ အဘိ၊ ၁။ ၁။ ၂၆၃။

ကိရိယာပဒ (န) [ကိရိယာ+ပဒ] ကြိယာပုဒ်၊
ကြိယာဖြစ်သောပုဒ်။ သိယာတိ ကိရိယာ-
ပဒံ အာနေတာ ယောဇေတဗ္ဗံ။ ထေရ၊ ၁။
၁။ ၄၂၅။ (-ဝိမာန၊ ၁။ ၂၉၇။ သာရတ္ထ၊ ၂။
၂။ ဒိ၊ ၁။ ၁။ ၂၆၂။ သိဒ္ဓိ၊ သစ်၊ ၂။ ၅၃။ သံ၊ ၁။
၁။ ၁၃၇။ သံ၊ ၁။ ၂။ ၃၄၁။ အနု၊ ၁။ ၁။ ၁၅၄။
အနု၊ ၁။ ၂။ ၆၈။)

ကိရိယာပဒသမ္ပန္နန (တိ) [ကိရိယာပဒ+သမ္ပန္န-
န] ကြိယာပုဒ်နှင့်စပ်သော။ ကာရဏတ္ထေ
ပဝတ္တိ ကိ-သဒ္ဓံ “ဝဒေထာ”တိ ကိရိယာ-
ပဒသမ္ပန္နနေန ဥပယောဂဝသေန ပရိဏာ-
မေတွာ။ အနု၊ ၁။ ၂။ ၉။

ကိရိယာပဒါပေက္ခ (တိ) [ကိရိယာပဒ + အ-
ပေက္ခ] ကြိယာပုဒ်ကိုငဲ့သော။ နာမပဒံ
နာမ ကိရိယာပဒါပေက္ခန္တိ “ဝိဇ္ဇိ”တိ ဝစန-
သေသေန ကိရိယာပဒံ ဂဏှာတိ။ သံ၊ ၁။ ၂။
၃၄၁။

ကိရိယာပဓာန (တိ) [ကိရိယာ+ပဓာန] ကြိယာ
ပြောင်းသော။ ကိရိယာပဓာနံ အာချာ-

တပဒံ။ နေတ္တိ၊ ဌ။ ၃၂။ (- သိ၊ ဌိ၊ သစ်၊ ၁။
၃၃၂။ အံ၊ ဌိ၊ ၁။ ၄၉။ နေတ္တိဝိ၊ ၄၆။)

ကိရိယာပယောဇန (န) [ကိရိယာ + ပယောဇန]
ကြိယာ၏အကျိုး။ “အာသဝါနံ ခယဉာဏာ-
ယာ”တိ ဣဒံ ကိရိယာပယောဇနဘူတေ
တဒတ္ထေ သမ္ပဒါနဝစနံ။ သိ၊ ဌိ၊ သစ်၊ ၂။ ၁၅၅။

ကိရိယာပရတ္တ (န) [ကိရိယာပရ + တ္တ] ကြိယာ
ပြဇာန်းသည်၏အဖြစ်။ သုတသဒ္ဓဿ ကိရိ-
ယာပရတ္တာ သဝနကိရိယာယ စ သာဓာ-
ရဏဝိညာဏဗန္ဓုပဋိဗဒ္ဓတ္တာ။ သိ၊ ဌိ၊ သစ်၊ ၁။
၁၅၁-၂။

ကိရိယာပရာဓ (ပု) [ကိရိယာ + အပရာဓ] ကိုယ်
နှုတ်အမှုအရာ ချွတ်ယွင်းခြင်း။ ကိရိယာပရာ-
ဓာဘာဝ-ကြည့်။

ကိရိယာပရာဓရဟိတ (တိ) [ကိရိယာပရာဓ +
ရဟိတ] ကိုယ်နှုတ်အမှုအရာ ချွတ်ယွင်းမှု
မှကင်းသောသူ။ အယုတ္တသံသဂ္ဂံ ဟိ ပဋိစ္စ
သတ္တာ သုဒ္ဓဇာတိကာ ကိရိယာပရာဓရဟိ-
တာပိ အက္ခောသံ လဘန္တိ။ အံ၊ ဌိ၊ ၂။ ၁၃၁။

ကိရိယာပရာဓာဘာဝ (ပု) [ကိရိယာပရာဓ +
အဘာဝ] ကိုယ်နှုတ်အမှုအရာ ချွတ်ယွင်းမှု
၏ မရှိခြင်း။ အက္ခိတ္တောတိ ဣမံနာ ကိရိ-
ယာပရာဓာဘာဝေါ။ ကြိယာပရာဓေန ဟိ
သတ္တာ ခေပံ ပါပုဏန္တိ။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၉၇။
ဒီ၊ ဌိ၊ ၁။ ၃၁၄။ မ၊ ဌိ၊ ၃။ ၁၉၀။ အံ၊ ဌိ၊ ၃။ ၄၅။
(- သိ၊ ဌိ၊ သစ်၊ ၂။ ၂၇၅။ အံ၊ ဌိ၊ ၂။ ၁၃၁။)

ကိရိယာပရာမသန (န) [ကိရိယာ + ပရာမသန]
ကြိယာကို - သုံးသပ်ခြင်း - စွဲခြင်း။ ယန္တိ
ကိရိယာပရာမသနံ။ ဥဒါန၊ ဌ။ ၉၄၊ ၂၃။
ပေတ၊ ဌ။ ၁၄၇။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၄၃၄။ (- ဣတိ-
ဝုတ်၊ ဌ။ ၂၅၆။ နေတ္တိ၊ ဌ။ ၃၁။ ဒီ၊ ဌိ၊ ၂။ ၅။
အနု၊ ဌိ၊ ၂။ ၇၃။)

ကိရိယာပဋိဂ္ဂါဟကဝစန (န) [ကိရိယာပဋိဂ္ဂါ-
ဟက + ဝစန] ကိရိယာကို ခံယူကြောင်းသဒ္ဓါ။

အဿာတိ ဝါ “နတ္ထိ”တိ ဧတ္ထ ကိရိယာ-
ပဋိဂ္ဂါဟကဝစနံ။ သိ၊ ဌိ၊ သစ်၊ ၁။ ၅၇။

ကိရိယာပရိယောသာနကာလ (ပု) [ကိရိယာ-
ပရိယောသာန + ကာလ] (သတ်ခြင်း)
အမှုပြီးဆုံးသောကာလ။ ခဏိကဘာဝေန
ဝဓာဓိပ္ပါယသမကာလမေဝ ဘိဇ္ဇနကဿ
ယာဝ ကိရိယာပရိယောသာနကာလမနဝ-
ဋ္ဌာနတော ကဿ ဝါ ပါဏာတိပါတော ကမ္မ-
ဗန္ဓောတိ။ ဣတိဝုတ်၊ ဌ။ ၂၁၉။

ကိရိယာပရိယောသာနကာလာနဝဋ္ဌာန (န) [ကိ-
ရိယာပရိယောသာနကာလ + အနဝဋ္ဌာန]
(သတ်ခြင်း) အမှုပြီးဆုံးချိန်ကာလတိုင်အောင်
မတည်ခြင်း။ ခဏိကတ္တာ ဝဓာဓိပ္ပါယသမ-
ကာလဘိဇ္ဇနကဿ ကိရိယာပရိယောသာန-
ကာလာနဝဋ္ဌာနတော ကဿ ဝါ ပါဏာတိ-
ပါတကမ္မဗဒ္ဓေါတိ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၇၃။ ဒီ၊
ဌိ၊ ၁။ ၁၁၃။ မ၊ ဌိ၊ ၃။ ၂၆၆။

ကိရိယာပရိဟာနိ (ထိ) [ကိရိယာ + ပရိဟာနိ]
ပြုခြင်းကြိယာ၏ - ဆုတ်ယုတ်ခြင်း - ချွါတ်
ခြင်း။ အထ ခေါ ကိရိယာပရိဟာနိယာ ဝါ
ပါပမိတ္တတယ ဝါ ဟောတိ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂။

ကိရိယာပဝဂ္ဂ (ပု) [ကိရိယာ + အပဝဂ္ဂ] ကြိယာ
ကို လျင်စွာပြီးစေခြင်း။ သတ္တဟိ မာသေ-
ဟိတိ ကိရိယာပဝဂ္ဂေ တတိယာ “ဧကောဟေ-
နေဝ ဗာရာဏသိ” ပါယာသိ။ နဝဟိ မာသေ-
ဟိ ဝိဟာရံ နိဋ္ဌာပေသိ”တိအာဒိသု ဝိယ။
ကိရိယာယ အာသု ပရိနိဋ္ဌာပနဉ္စိ ကိရိယာ-
ပဝဂ္ဂေါ။ သိ၊ ဌိ၊ သစ်၊ ၁။ ၁၃၆-၇။

ကိရိယာပဝတ္တိမတ္တဒဿန (န) [ကိရိယာပဝတ္တိ-
မတ္တ + ဒဿန] အပြုအမှုဖြစ်ခြင်းမျှကို မြင်
ခြင်း။ ဣတရော ဝိတ္တံ အနာဒိယိတွာ ကိရိ-
ယာပဝတ္တိမတ္တဒဿနေနေဝ လဒ္ဓိံ ပတိဋ္ဌ-
ပေတိ။ အဘိ၊ ဌ။ ၃။ ၂၅၄။

ကိရိယာဖလ (န) [ကိရိယာ+ဖလ] ပြုအပ်သော အမှု-ကံ-၏ အကျိုး။ ဒို့သု ဝိပါကော ကိရိယာဖလံ နာမာတိ သဗ္ဗမေတံ ကိရိယာ-ဖေဝ ကိရိယာဖလဉ္စာတိ။ အဘိဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၈၄။ (-ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၃၇။)

ကိရိယာဗျာကတ (တိ) [ကိရိယာ+အဗျာကတ] ကြိယာအဗျာကတ။ တီသု ဘူမိသု ကုသလံ အကုသလံ တီသု ဘူမိသု ကိရိယာဗျာကတံ။ အဘိ၊ ၈။ ၂၆၇။ (-၂၇၁၊ ၂၇၂၊ ၂၇၅။ သံ၊ ၄၊ ၃။ ၂၉၃။ အဘိ၊ ၄၊ ၁။ ၃၃၁။ အဘိ၊ ၄၊ ၃။ ၃၄၉။ ပဋိသံ၊ ၄၊ ၁။ ၂၃၀။ ပဋိသံ၊ ၄၊ ၂။ ၁၉၉။)

ကိရိယာဗျာကတစိတ္တ (န) [ကိရိယာဗျာကတ+စိတ္တ] ကြိယာအဗျာကတစိတ်။ ပဏ္ဏတ္တိ* အဇာနန္တေန အရဟတာပိ ကိရိယာဗျာက-တစိတ္တေန အာပဇ္ဇိတဗ္ဗတ္တာ “တိစိတ္တ” နှိ ဝတ္တံ။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၈၉။ ကင်္ခါ၊ ၆။ သစ်၊ ၄၁၂။

ကိရိယာဗျာကတစိတ္တပရိယာပန (တိ) [ကိရိယာ-ဗျာကတစိတ္တ+ပရိယာပန] ကြိယာအဗျာ-ကတစိတ်၌ အကျုံးဝင်သော။ လောကီယံ ပန ကိရိယာဗျာကတစိတ္တပရိယာပနံ စာရိတ္တ-သီလံ။ သံ၊ ၆။ ၂။ ၄၁၉။

ကိရိယာဘာဝ (ပု) [ကိရိယာ+ဘာဝ] (စိတ်၏ လုံ့လဟု ဆိုအပ်သော) အမှုအရာ၏အဖြစ်။ စိတ္တပယောဂသင်္ခါတေန ကိရိယာဘာဝေန ဥပကာရကော ဓမ္မော ကမ္မပစ္စယော။ အဘိ၊ ၄၊ ၃။ ၃၄၉။ (-၃၇၅။ အနု၊ ၆။ ၁။ ၄၁။)

ကိရိယာဘာဝ (ပု) [ကိရိယာ+အဘာဝ] ပြုအပ်သော (အိပ်ရာမှထခြင်း) ကြိယာ၏ မရှိခြင်း။ အနုတ္တယနေ အကိရိယသမုဋ္ဌာနာ အာပတ္တိ ဝတ္တာ တသ္မိံ ခဏေ သယန္တဿ ကိရိယာဘာဝါ။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၅။

ကိရိယာဘာဝဒီပန (န) [ကိရိယာဘာဝ+ဒီပန] (ကုသိုလ် အကုသိုလ်) ကံ၏ မရှိခြင်းကို ပြခြင်း။ အကိရိယဝါဒေါ တာဝ “ဝဉ္ဇော

ကုဋ္ဌဋ္ဌော” တိအာဒိနာ ကိရိယာဘာဝဒီပန-တော သဿတဝါဒေ အန္တောဂဓော။ ဒီ၊ ၆။ ၁။ ၁၇၈။ သီ၊ ၆။ သစ်၊ ၁။ ၄၅၄။

ကိရိယာဘာဝဝိသေသ (ပု) [ကိရိယာဘာဝ+ဝိသေသ] ကြိယာ၏ သတ္တိထူး။ “အ-လုပ္ပနာ” တိအာဒိသု ဝိယ အညဿ ကိရိ-ယာဘာဝဝိသေသံ၊ အလုပ္ပိတတ္တန္တိအာဒိသု ဝိယ အညဿ ကိရိယာဘာဝဘူတတာဝိသေ-သန္တိအာဒိကံ အနပေက္ခိတာ ဓမ္မမတ္တဒီပနံ သဘာဝပဒံ။ မူလ၊ ၆။ ၁။ ၉၄။ (-သံ၊ ၆။ ၂။ ၁၃။)

ကိရိယာဘာဝဝိသေသပေက္ခ (တိ) [ကိရိယာ-ဘာဝ + ဝိသေသ + အပေက္ခ] ကြိယာ-သတ္တိအထူးကို-ငဲ့သော။ “န လုပ္ပတိ” တိ ဝတ္တဿ စိတ္တဿ၊ ပုဂ္ဂလဿ ဝါ ပဝတ္တိအာ-ကာရဘာဝေန အလုပ္ပနာတိ အလောဘော ဝုတ္တောတိ အညဿ ကိရိယာဘာဝဝိသေသ-ပေက္ခော အလုပ္ပနာတိ နိဒ္ဒေသော။ အနု၊ ၆။ ၁။ ၁၀၁။

ကိရိယာဘေဒ (ပု) [ကိရိယာ+ဘေဒ] အမှု အရာ ကြိယာအထူး။ “ဂတေ” တိအာဒိသု အဝတ္ထာဘေဒေန ကိရိယာဘေဒေါယေဝ၊ န ပန အတ္ထဘေဒေါတိ ဒဿေတုံ “ဂစ္ဆန္တော ဝါ” တိအာဒိ ဝတ္တံ။ သီ၊ ၆။ သစ်၊ ၂။ ၁၀၆။ (-ဒီ၊ ၆။ ၃။ ၂၅၃။)

ကိရိယာဘေဒသဗ္ဗာဝ (ပု) [ကိရိယာဘေဒ+သဗ္ဗာဝ] ကြိယာအထူး၏ ဖြစ်သင့်ခြင်း။ တသ္မာ ကိရိယာဘေဒသဗ္ဗာဝတော “သယာ-နာ ဘူဇန္တိ သဓနာ” တိအာဒိသု ဝိယ “ဥပ္ပဇ္ဇ-မာနာ” တိ ဧတ္ထ ကိရိယာယ လက္ခဏတာ၊ ဣတရတ္ထ လက္ခိတဗ္ဗတာ စ ဝတ္တာ။ အနု၊ ၆။ ၂။ ၇၄။

ကိရိယာမနောဓာတု (ထိ) [ကိရိယာ+မနော-ဓာတု] ကြိယာမနောဓာတ် (ပဉ္စဒွါရာဝဇ္ဇန်း စိတ်)။ သဗ္ဗော ကမာဝစရဿ ဝိပါကော

ကိရိယာမနောဓာတု ကိရိယာဟေတုကမ-
နောဝိညာဏဓာတု သောမနဿသဟဂတာ။
အဘိ၊ ၉။ ၂၇၁။ (-ဣတိဝုတ်၊ ၄။ ၉၂။ နေတ္တိ၊
၄။ ၁၃၇။ မ၊ ၃။ ၂၉၀။ အနုဋ္ဌိ၊ ၁။ ၁၃၃။
အနုဋ္ဌိ၊ ၂။ ၅၅။)

ကိရိယာမနောဝိညာဏဓာတု (ထိ) [ကိရိယာ
+ မနောဝိညာဏဓာတု] ကြိယာမနောဝိ-
ညာဏဓာတ်။ ဣတိ ဣမေသု ဒွိသု သုတ္တေသု
ကိရိယာမနောဝိညာဏဓာတု အာဝဇ္ဇနကိစ္စာ။
သံ၊ ၄။ ၃။ ၄၁။

ကိရိယာမယပဝတ္တ (န) [ကိရိယာမယ + ပဝတ္တ]
(၁) (ကိုယ်၊ နှုတ်အမှုအရာ) ကိစ္စကို ဖြစ်စေ၍
ပြန်လည် ဖြစ်ပေါ်လာသောစိတ်။ (ဇော
စိတ်)။ (၂) (အာဝဇ္ဇန) ကိစ္စကြောင့် ဖြစ်၍
ပြန်လည် ဖြစ်ပေါ်လာသောစိတ်။ (၆-ဒွါရ၌
ဖြစ်ပေါ်သော ဝိထိစိတ်)။ (အိပ်ရာမှနိုးခြင်း
ဟူသော ဘဝင်ပြတ်စဲသောအခါ၌ အာဝဇ္ဇန-
ကြောင့် ဝိထိစိတ်များဖြစ်သည်ကို ဆိုသည်။
သီ၊ ၄။ သစ်၊ ၂။ ၁၀၇။)

တတ္ထ ကိရိယာမယပဝတ္တဿ အပ္ပဝတ္တိယာ
သတိ ဇာဂရိတံ နာမ န ဟောတိ။ အဘိ၊ ၄။
၂။ ၃၄၇။ ကရဏံ ကိရိယာ၊ ကာယာဒိကိစ္စံ၊
တံ နိဗ္ဗတ္တန္တိတိ ကိရိယာမယာနိ တဒ္ဓိတသဒ္ဓါ-
နမနေကတ္ထဝုတ္တိတော။ အထ ဝါ အာဝဇ္ဇန-
ဒ္ဓယကိစ္စံ ကိရိယာ၊ တာယ ပကတာနိ၊ နိဗ္ဗတ္တာ-
နိ ဝါ ကိရိယာမယာနိ။...အပရာပရုပ္ပတ္တိ-
ယာ နာနပ္ပကာရတော ဝတ္တန္တိ ပရိဝတ္တန္တိတိ
ပဝတ္တာနိ။...ကိရိယာမယာနိ ဝေ ပဝတ္တာနိ
တထာ၊ ဇဝနံ၊ သဗ္ဗမ္ပိ ဝါ ဆဒ္ဓါရိကဝိထိစိတ္တံ။
သီ၊ ၄။ သစ်၊ ၂။ ၁၀၇။ (-ဒိ၊ ၄။ ၁။ ၁၀၇-၌
ကိရိယာမယစိတ္တံ ရှိသည်။ ထိုပါဌ်ကို ယင်း ငွါ
သစ်-၌ ပယ်ထားသည်။) ကာယာဒိကိရိယာ-
မယတ္တာ အာဝဇ္ဇနကိရိယာသမုဋ္ဌိတတ္တာ စ
ဇဝနံ၊ သဗ္ဗမ္ပိ ဝါ ဆဒ္ဓါရပဝတ္တံ ကိရိယာမယ-
ပဝတ္တံ နာမ။ မူလဋ္ဌိ၊ ၂။ ၁၀၇။ သီ၊ ၄။ သစ်၊ ၂။
၁၀၈။ (-မ၊ ၄။ ၁။ ၃၆၄။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၄၆၈။)

ကိရိယာမယပဝတ္တဝဋ္ဌ (န) [ကိရိယာမယပဝတ္တ
+ ဝဋ္ဌ] (ကိုယ်၊ နှုတ် အမှုအရာ) ကိစ္စကို
ဖြစ်စေ၍ ပြန်လည်ဖြစ်ပေါ်လာသော (အာရုံ
ကို) သုံးဆောင် ခံစားသောစိတ်။ (ဇောစိတ်၊
၆-ဒွါရ၌ ဖြစ်ပေါ်သောဝိထိစိတ်)။ ကိရိယာ-
မယပဝတ္တဝဋ္ဌဉ္စေ ပဝတ္တန္တေ ဇာဂရိတံ နာမ
ဟောတိတိ ပရိဂ္ဂဟန္တော ဘိက္ခု ဇာဂရိတေ
သမ္ပဇာနကာရိ နာမ ဟောတိ။ အဘိ၊ ၄။ ၂။
၃၄၇။ ကိရိယာမယပဝတ္တဝဋ္ဌေတိ ကိရိယာ-
မယပဝတ္တသင်္ခါတဝဋ္ဌဉ္စေ။ သမ္ပော၊ ယော။
၂၀၈။ အထက်ပုဒ်လည်း ကြည့်။

ကိရိယာမယသညာ (ထိ) [ကိရိယာမယ + သ-
ညာ] (ကိုယ်၊ နှုတ် အမှုအရာ) ကိစ္စကို ဖြစ်စေ
တတ်သောစိတ်နှင့် ယှဉ်သော အမှတ်သညာ။
အသညကဘာဝန္တိ မုဉ္ဇူပတ္တိယာ ကိရိယာ-
မယသညာဝသေန ဝိဂတသညိဘာဝံ။ သီ၊
၄။ သစ်၊ ၂။ ၃၇၄။

ကိရိယာယောဂ (ပု) [ကိရိယာ + ယောဂ] ကြိ-
ယာနှင့်ယှဉ်ခြင်း။ “ပါဒယော ကိရိယာယော-
ဂေ ဥပသဂ္ဂါ”တိ ဟိ သဒ္ဓသတ္ထေ ဝုတ္တံ။ သီ၊
၄။ သစ်၊ ၁။ ၉၅။ (-၁၆၅။)

ကိရိယာရမ္မဏာဓိပတိ (ပု) [ကိရိယာ + အာရမ္မ-
ဏာဓိပတိ] ကြိယာဖြစ်သော အာရမ္မဏာ-
ဓိပတိပစ္စည်း။ ကာမာဝစရာဒိဘေဒတော ပန
တိဝိဇ္ဇေပိ ကိရိယာရမ္မဏာဓိပတိ လောဘ-
သဟဂတာ ကုသလသေဝ အာရမ္မဏာ-
ဓိပတိပစ္စယော ဟောတိ။ အဘိ၊ ၄။ ၃။ ၃၆၂။

ကိရိယာဝတ္ထာ (ထိ) [ကိရိယာ + အာဝတ္ထာ]
ပြုခြင်း အခိုက်အတန့်။ ကိရိယာဝတ္ထာ ဟိ
အာဒိမဇ္ဈပရိယောသာနဝသေန တိဝိဇ္ဇာ။
သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၃၂။

ကိရိယာဝတ္ထာဝိသေသ (ပု) [ကိရိယာဝတ္ထာ +
ဝိသေသ] ပြုခြင်း အခိုက်အတန့် အထူး။
နာယံ ဝိသေသော အာသေဝနပစ္စယလာ-

ဘေန ဗလဝပ္ပတ္တိယာ ကိဉ္ဇရဟိ ကိရိယာ-
ဝတ္ထာဝိသေသတော။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၃၂။

ကိရိယာဝါစက (တိ) [ကိရိယာ+ဝါစက] ကြိ-
ယာကိုဟောတတ်သော။ အထ ဝါ သီလဋ္ဌေ-
န ဣက-သဒ္ဓေန ဂမိယတ္ထတ္တာ ကိရိယာဝါစ-
ကဿ သဒ္ဓဿ အဒဿနံ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ မူလဋီ၊ ၂။
၆၉။ (-သိ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၁။ ၁၄၇။ ဒီ၊ ဋီ၊ ၂။
၃၄၀။)

ကိရိယာဝါစိ (တိ) [ကိရိယာ+ဝါစိ] ကြိယာ
ကို ဟောတတ်သော။ ကြိယာဝါစိ အာရမ္မ-
သဒ္ဓေါ အဓိပ္ပေတော။ အနုဋီ၊ ၃။ ၅၃။

ကိရိယာဝိစ္ဆေဒဒဿန (န) [ကိရိယာ+အဝိစ္ဆေဒ
+ဒဿန] ကြိယာ၏မပြတ်ခြင်းကို ပြခြင်း။
တေနော ဟိ ကိရိယာဝိစ္ဆေဒဒဿနဝသေန
“ရာဇဂဟေ ပိဏ္ဍာယ စရတိ”တိ ဝတ္ထမာန-
ကာလနိဒ္ဓေသော ကတော။ ဒီ၊ ဋီ၊ ၁။ ၅၁။
(-သိ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၁။ ၁၉၁။)

ကိရိယာဝိဘာဂ (ပု) [ကိရိယာ+ဝိဘာဂ] အမှု
အရာကို ဝေဘန်ခြင်း။ ဧဝံ ကိရိယာဝိဘာဂံ၊
သတ္တဝိသေသနံ ဝိဘာဂံ ကာတဗ္ဗံ။ သံ၊ ဋီ၊
၂။ ၂၅၃။

ကိရိယာဝိသေသ (ပု) [ကိရိယာ+ဝိသေသ]
(၁) အပြုအမူအထူး။ (တိ) (၂) ကြိယာ
ကိုအထူးပြုတတ်သော။ (၁) ကိရိယာဝိသေ-
သောတိ ဣမေ၊ ဆ အာဏတ္တိနိယာမကာ။
ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၄၅။ ခုဒ္ဒ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁။ (-ဝဇီရ၊ ၁၅၉။
သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၆၂။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၃၈၈။ ဝိမတိ၊
၂။ ၁၄၆။ သံ၊ ဋီ၊ ၂။ ၂၅၃။) ကိရိယာဝိသေ-
သောတိ ဝိဇ္ဇနံ ဝါ ဆေဒနံ ဝါ ဘေဒနံ ဝါ
သင်္ခမုဏ္ဍကံ ဝါတိ ဝေမာဒိ။ ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၄၅။
ခုဒ္ဒက၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁။ (တိ) (၂) အာဒျုတ္တေ
စ အဂ္ဂသဒ္ဓေါ ကိရိယာဝိသေသောတိ စ
ဒသေတိ “တံ အဂ္ဂ”န္တိအာဒိနာ။ သိ၊ ဋီ၊ သစ်၊
၂။ ၂၅၉။

ကိရိယာဝိသေသက (တိ) [ကိရိယာ+ဝိသေသ-
က] ကြိယာကိုအထူးပြုတတ်သော။ ကိဉ္ဇာ-
ပိ ဟိ ကိရိယာဝိသေသကော ဥပသဂ္ဂေါ၊
ဇောတကဘာဝတော ပန သတိပိ တသ္မိ-
သုတသဒ္ဓေါ ဧဝံ တံ တံ အတ္ထံ ဝဒတိ။ ဣတိ-
ဝုတ်၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁။ (-သာရတ္ထ၊ ၁။ ၇၂။ ဒီ၊ ဋီ၊ ၁။
၂၇။ သိ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၁။ ၉၅။ မူလဋီ၊ ၁။ ၂၀။)

ကိရိယာဝိသေသဂ္ဂဟဏနိမိတ္တ (န) [ကိရိယာဝိ-
သေသဂ္ဂဟဏ+နိမိတ္တ] ကိရိယာအထူးကိုသိ
ခြင်း၏အကြောင်း။ ကိရိယာဝိသေသဂ္ဂဟ-
ဏနိမိတ္တံ ပ-ဣတိ ဝေမာဒိကံ ဥပသဂ္ဂပဒံ။
နေတ္ထိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂။ ကိရိယာဝိသေသဂ္ဂဟဏနိ-
မိတ္တန္တိ ကိရိယာဝိသေသဘာဝဗောဓဟေတု ကိ-
ရိယာဝိသေသဒီပနတော။ နေတ္ထိ၊ ဋီ၊ ၃။ ၇။

ကိရိယာဝိသေသဒီပန (ထိ၊ န) [ကိရိယာဝိသေသ
+ဒီပန] ကိရိယာအထူးကိုပြခြင်း။ ကိရိယာ-
ဝိသေသဂ္ဂဟဏနိမိတ္တ-ကြည့်။

ကိရိယာဝိသေသန (တိ) [ကိရိယာ+ဝိသေသန]
ကြိယာကို အထူးပြုတတ်သော(ပုဒ်)။ အဓိ-
မတ္တံ ဟုတွာ ပဝတ္တတိတိ ကိရိယာဝိသေသနံ
ဝါ ဧတံ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁၉၄။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၂၁၃။

ကိရိယာဝိသေသဘာဝဗောဓဟေတု (ပု) [ကိရိယာ-
ဝိသေသဘာဝဗောဓ+ဟေတု] ကြိယာအထူး
ကိုသိခြင်း၏အကြောင်း။ ကိရိယာဝိသေသဂ္ဂ-
ဟဏနိမိတ္တ-ကြည့်။

ကိရိယာဝုတ္တိဝါစက (တိ) [ကိရိယာဝုတ္တိ+ဝါစ-
က] ကြိယာဖြစ်ခြင်းကို ဟောတတ်သော။
တံ ဝါ ကိရိယာဝုတ္တိဝါစကတ္ထံ န ယုဇ္ဇတိ။
ဒီ၊ ဋီ၊ ၂။ ၂၀။ မ၊ ဋီ၊ ၁။ ၃၃၁။

ကိရိယာဝေမဋ္ဌ (န) [ကိရိယာ+ဝေမဋ္ဌ] ကြိ-
ယာစိတ်တို့၏ အလယ်။ စက္ခုဝိညာဏာဒိနံ
ကိရိယာဝေမဋ္ဌေ ပတိတတ္တာ ကိရိယာ-
စတုက္ခန္ဓဂ္ဂဟဏေန ဂဟဏံ ယုတ္တန္တိ ဝုတ္တံ။
အနုဋီ၊ ၃။ ၁၂၉-၁၃၀။

ကိရိယာဝေါဟာရ (ပု) [ကိရိယာ+ဝေါဟာရ]
ပြုကာမျှဟု ခေါ်ဝေါ်ခြင်း။ ယဿ ဝသေနာ-
ယံ ကိရိယာဝေါဟာရေတိ ဝဒေယျ။ သိဒ္ဓိ၊
၂။၄၁။

ကိရိယာသင်္ဂဟ (ပု) [ကိရိယာ+သင်္ဂဟ] အပြု
အမူအားဖြင့်-ရေတွက်ခြင်း-ပေါင်းယူခြင်း။
သဗ္ဗေ ဟတ္ထာရောဟာတိအာဒိကော ကိရိယ-
သင်္ဂဟော။ ဒီ၊ဌ၊၃။၁၇၉။ (-အဘိ၊ဌ၊၁။
၃၄၃။ အဘိ၊ဌ၊၃။၂။ ပဋိသိ၊ဌ၊၁။၄၃။ မ၊ဋ္ဌိ၊
၁။၂၀။) ကိရိယာယ ဝေလ္လပါယ သင်္ဂဟော
ကိရိယာသင်္ဂဟော။ ဒီ၊ဋ္ဌိ၊၃။၂၀။

ကိရိယာသညာ (ထိ) [ကိရိယာ+သညာ] ကြိ-
ယာစိတ်နှင့်ယှဉ်သောသညာ။ နာနတ္တသညာ-
သု ပန ယဿ အဋ္ဌ ကာမာဝစရကုသလသ-
ညာ၊ နဝ ကိရိယာသညာ၊ ဒသ အကုသလ-
သညာ။ အဘိ၊ဌ၊၁။၂၄၇-ဂ။

ကိရိယာသမုဋ္ဌာန (တိ) [ကိရိယာ+သမုဋ္ဌာန]
ပြုခြင်းကြောင့်ဖြစ်သော၊ မပြုသင့်သည်ကို
ပြုခြင်းလျှင် ဖြစ်ကြောင်းရှိသော။ ကိရိယာ-
သမုဋ္ဌာနဉ္စ၊ ကရေန္တောယေဝ ဟိ တေ
အာပဇ္ဇတိ၊န အကရေန္တော။ ဝိ၊ဌ၊၁။၃၂၈။
(-သာရတ္ထ၊၃။၁၁၃။ ဝိမတိ၊၁။၁၉၈။ ဝိမတိ၊
၂။၆၈။)

ကိရိယာ(ယ)သမုဋ္ဌာပိ(ပ)က (တိ) [ကိရိယာ+
သမုဋ္ဌာပိက] အပြုအမူကိုဖြစ်စေတတ်သော။
အယံ ကိရိယာသမုဋ္ဌာပိကစေတနာက္ခဏေ-
ယေဝ မုသာဝါဒကမ္မုနာ ဗဇ္ဈတိ။ မ၊ဌ၊၁။
၂၀၃။ သံ၊ဌ၊၂။၁၃၅။ အယံ ကိရိယသမု-
ဋ္ဌာပိကစေတနာက္ခဏေယေဝ မုသာဝါဒကမ္မု-
နာ ဗဇ္ဈတိ။ ဒီ၊ဌ၊၁။၇၁။ အဘိ၊ဌ၊၁။၁၄၂။
ကိရိယာသမုဋ္ဌာပကစေတနာက္ခဏေယေဝ မု-
သာဝါဒကမ္မုနာ ဗဇ္ဈတိ။ ဣတိဝုတ်၊ဌ၊၂၂။
ဒီ၊ဋ္ဌိ၊၁။၁၁၉။

ကိရိယာသမ္ပန္န (န) [ကိရိယာ+သမ္ပန္န] (၁)
ကြိယာနှင့်ယှဉ်စပ်ခြင်း။ (တိ) (၂) ကြိယာ

နှင့်ယှဉ်စပ်ခြင်းရှိသော။ (၁) ဣဒဉ္စ “အဝေါ-
စာ”တိ ကိရိယာသမ္ပန္နနေန ဝုတ္တိ။ သိ၊ဋ္ဌိ၊
သစ်၊၁။၄၇၂။ (- သိ၊ဋ္ဌိ၊သစ်၊၂။၂၁၂။)
(တိ) (၂) ပစ္စေကံ ကိရိယာသမ္ပန္နနေန
ဝိသေသိတဗ္ဗပဒေန သမာနဝစနတာ။ သိ၊
ဋ္ဌိ၊သစ်၊၂။၂၁၂။

ကိရိယာသမ္ပဇ္ဈနာဘာဝ (ပု) [ကိရိယာသမ္ပဇ္ဈန
+အဘာဝ] ကိရိယာနှင့် ယှဉ်စပ်မှုမရှိခြင်း။
တဒေတံ ဝိစာရေတဗ္ဗံ ဝိသေသနပဒါနံ
သမာနာဓိကရဏာနံ ကိရိယာသမ္ပဇ္ဈနာ-
ဘာဝတော။ သိ၊ဋ္ဌိ၊သစ်၊၂။၂၁၂။

ကိရိယာသာဓကတမ (တိ) [ကိရိယာသာဓက+
တမ] ကြိယာကိုလွန်စွာ ပြီးစေတတ်သော။
ဝေန္တိ ယထာ ဟေရညိကဿ စက္ခုနာ ဒိသ္မာ
ကဟာပဏဝိဘာဂဇာနနေ ကိရိယာသာဓက-
တမဘာဝေန ကရဏန္တရံ။ သိ၊ဋ္ဌိ၊သစ်၊၂။
၃၃၈။

ကိရိယာသာမညဝါစက (တိ) [ကိရိယာသာမည
+ဝါစက] ကြိယာသာမန်ကို ဟောတတ်
သော။ ကတပရပုဝါဒ (၁)ကြည့်။

ကိရိယာသာမညဝါစိ (တိ) [ကိရိယာသာမည+
ဝါစ+ဝါစိ] ကြိယာသာမန်ကို - ဟောလေ့
ရှိ-ဟောတတ်-သော။ ကရဏကိရိယာယ
ကိရိယာသာမညဝါစိဘာဝတော။ ဒီ၊ဋ္ဌိ၊၂။
၃၅၅။

ကိရိယာသာမညဝိသယ (တိ) [ကိရိယာသာမည
+ဝိသယ] ကြိယာ သာမန်လျှင် အရာရှိ
သော။ ဣတ္ထိယာ ဝါ ဣတ္ထိ* ကရိတွာတိ ဧတ္ထ
ကရဏံ နာမ ကိရိယာသာမညဝိသယံ ကရဘူ-
ဓာတုနံ အတ္ထဝသေန သဗ္ဗဓာတုန္တောဂဓတ္တာ။
သိ၊ဋ္ဌိ၊သစ်၊၂။၂၆၄။ (- ဒီ၊ဋ္ဌိ၊၁။၃၀၄။)

ကိရိယာသိဒ္ဓိ (ထိ) [ကိရိယာ+သိဒ္ဓိ] (ခိုးခြင်း)
အမှု၏ ပြီးစီးခြင်း။ အတ္ထသာဓက (၂)
ကြည့်။

ကိရိယာသောမနဿဝေဒန (ထိ၊န) [ကိရိယာ-
သောမနဿ+ဝေဒနာ] ကြိယာစိတ်နှင့် ယှဉ်
သော သောမနဿဝေဒနာ၊ ပြုကာမျှ စိတ်နှင့်
ယှဉ်သော ဝမ်းမြောက်ရွှင်လန်းခံစားမှု၊ နေဝ
သုမနော ဟောတိ ဂေဟသိတသောမနဿ-
ပဋိက္ခေပေန နေက္ခမ္ပပက္ခိကာယ ကိရိယာ-
သောမနဿဝေဒနာယ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၄၁။

ကိရိယာဟေတုကမနောဝိညာဏဓာတု (ထိ)
[ကိရိယာဟေတုက + မနောဝိညာဏဓာတု]
ကိရိယာအဟိတ် မနောဝိညာဏဓာတ်။ (မ-
နောဒွါဓာဝဇ္ဇန်းနှင့် ဟသိတုပ္ပါဒ်စိတ်။) ကိရိ-
ယာဟေတုကမနောဝိညာဏဓာတု သောမ-
နဿသဟဂတာ။ ဣမေဓမ္မာ ပရိတ္တာရမ္ပဏာ။
အဘိဓ။၂၇၁။ (-မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၉၃။ ဝိမတိ၊
၁။၁၅၂။)

ကိရိဋ္ဌ (ပု၊န) [ကိရ+ဤဋ္ဌ။ ဒွယံ မကုဋ္ဌေ။ ကိရ
ဝိကိရဏေ ဤဋ္ဌော။ ဓာနံ၊ဋ္ဌိ။၂၇၁။] မကိဋ္ဌိ။
ကိရိဋ္ဌံ မကုဋ္ဌံ၊ တံ အဿ အတ္တိတိ ကိရိဋ္ဌိ။
မူလဋ္ဌိ၊၂။၂၉။ သဿကသာလိဓာသိအာဒိ-
အာကာရေန သံကုစိတဂေါ ဝါသဝဝါသုဒေ-
ဝါဒိနံ ဝိယ မောလိဝိသေသော ကိရိဋ္ဌံ၊ သော
ပန မကုဋ္ဌဝိသေသောပိ ဟောတိယေဝါတိ
အာဟ “ကိရိဋ္ဌံ မကုဋ္ဌ” န္တိ။ အနုဋ္ဌိ၊၂။၃၉။

ကိရိဋ္ဌိ (တိ) [ကိရိဋ္ဌ + ဤ] မကိဋ္ဌိရိသော၊
မကိဋ္ဌိဆောင်းသော၊သု။ ကိရိဋ္ဌ-ကြည့်။

ကိရိတိသဒ္ဓ (ပု) [ကိရိ+ဣတိ+သဒ္ဓ] ကိရိ-
ဟူသောအသံ။ ပစ္စိတော ဥပ္ပတိတာ ရသ-
ကရောဋ္ဌိယံ နိလိယံ၊သကိရိတိ သဒ္ဓမကာသိ။
ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၆၁။

ကိရိယတိ (ကြိ) [ကိရ+ယ+တေ] (၁) ဖြန့်
အပ်၏။ (၂) ပစ်ချအပ်၏။ (၃) ကိရိယတိ
ဝါ ဒုက္ခိတေသု ဖရဏဝသေန ပသာရိယတိတိ
ကရုဏာ။ စူဠနိ၊ဋ္ဌ။၅၀။ (-သာရတ္ထ၊၁။၉။)
(၂) ကိရိယတိ ဂဗ္ဘာသယေ ခိပိယတိတိ

ကရော၊ သမ္ဘဝေါ။ မ၊ဋ္ဌိ၊၂။၂၃၆။ (-အံ၊ဋ္ဌိ၊
၃။၁၂။)

ကိလ (န) [ကိလ+အ] ပင်ပန်းခြင်း။ ခိလာ-
နိတိ ကိလာနိ၊ အယမေဝ ဝါ ပါဌော။ ဇာ၊
ဋ္ဌ၊၅။၂၁၈။

ကိလ (ဗျ) [ကိလ+က။ ထောမ။] တဆင့်
ကြားခြင်း = အနုဿဝနတ္ထ (သတံ၊ သ
တတ်)။ (ထောမ-၌ ကိလ-သဒ္ဓါသည် (၁)
သတင်းစကား။ (၂) ဆုံးဖြတ်ခြင်း။ (၃)
ချီးမွမ်းခြင်း။ (၄) ထင်ရှားသည့်ပမာဏကို
ထွန်းပြခြင်း။ (၅) မှန်ကန်ခြင်း။ (၆) အ
ကြောင်း။ (၇) မနှစ်သက်ခြင်း။ (၈) ချွတ်
ယွင်းခြင်း။ (၉) တားမြစ်ခြင်း အနက်များ
ကိလည်း ဟောကြောင်း ဆို၏။) သုပိနေ
ကိလမာဟ၊ ဝေကိလ ပေါဏာဟု။ကစ္စည်း။
၄၁၇။ (သုပိနေ-အိပ်မက်၌။ အာဟ ကိလ-
ဆိုမိသတံ။)

ကိလ(ဋ္ဌ)ဉ္ဇ (ပု၊န) [ကိလ+ဇန+ကိ။ ကိလ ဗန္ဓ-
နေ၊ ကိလနံ ကိလော၊ တဒတ္ထံ ဇာယတိတိ
ကိလဉ္ဇော၊ နိဂ္ဂဟိတာဂမော။ ဓာနံ၊ဋ္ဌိ။၄၅၅။
၎င်းကိလဉ္ဇသည် ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၃၆၅-၌ နပုလ်ဇ်
နှင့် ရှိ၏။] (၁) ဖျာ၊ သင်ဖြူး။ (၂) နှိုး။
(၃) ပဋိစ္ဆန္တံ နာမ အာသနံ ကုဋ္ဌေန ဝါ
ကဝါဋ္ဌေန ဝါ ကိလဉ္ဇေန ဝါ သာဏိပါကာ-
ရေန ဝါ။ ဝိ၊၁။၂၇၇။ ဝိ၊၂။၁၂၉၊၃၅၃။
(-မ၊၂။၂၅၂။ အပါ၊၁။၂၄၆။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၅။
ဒိ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၆။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၉။) ကိဋ္ဌဉ္ဇေန ပဋိစ္ဆာ-
ဒေတာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၂၁၁။ (၂) ကိလဉ္ဇစ္ဆတ္တ-
ကြည့်။

ကိလဉ္ဇက (ပု၊န) [ကိလဉ္ဇ+က] ဖျာ၊ သင်ဖြူး။
ကိလဉ္ဇကာပဏသာလဒ္ဓါရ-ကြည့်။

ကိလဉ္ဇကဏ္ဍဝန (န) [ကိလဉ္ဇ+ကဏ္ဍဝန] ဖျာ
ကို တီးခတ်သံ၊ ဖျာကို ကုတ်ခြစ်သံ။ (ဇာတ်
ဝတ္ထု၌ ဝါးခြမ်းစိတ်အတံကို တီးခတ်သော

အသံ။) တေသံ ဂုတ္တိလဂန္ဓဗ္ဗဿ ဂန္ဓဗ္ဗေ
ဇာတပရိစယာနံ တဿ ဂန္ဓဗ္ဗံ ကိလဉ္ဇကာဏှု-
ဝနံ ဝိယ ဟုတွာ ဥပဋ္ဌာသိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၈။

ကိလဉ္ဇကာပဏသလဒ္ဓါရ (န) [ကိလဉ္ဇကာ-
ပဏသလာ+ဒ္ဓါရ] ဖျာဇ္ဈေးရုံတံခါး၊ ဖျာ
မိုးသော အိမ်ဈေးတံခါး (သျှ)။ တမ္ဗပဏှိဒိပံ
အာဂမ္မ ရာဇာနံ ပဿိတွာ ရညာ ကတာနုဂ္ဂ-
ဟော ဧကဒိဝသံ ကိလဉ္ဇကာပဏသလ-
ဒ္ဓါရေန ဂစ္ဆန္တော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၃၀။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။
၂၃၉။ (-ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။ သျှာ-မူကွဲ၌၎င်း၊ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။
ဂဇိ-၌၎င်း ကိလဉ္ဇကာသနသလဒ္ဓါရ-ဟု ရှိ
သည်။)

ကိလဉ္ဇကုစ္ဆိ (ထိ၊ပု) [ကိလဉ္ဇ+ကုစ္ဆိ] ဖျာဇ်ဝမ်း၊
ဖျာလိပ်ခေါင်းအတွင်း။ မဟာဒုက္ခံ ပါပေတွာ
ကိလဉ္ဇကုစ္ဆိယံ နိပဇ္ဇာပေတွာ ဝေဋ္ဌေတွာ
ရညော အာရောစေတုကာမာ ဟုတွာ။ ဇာ၊
ဋ္ဌ၊၆။၂။၂။

ကိလဉ္ဇစ္ဆတ္တ (န) [ကိလဉ္ဇ+ဆတ္တ] နှိုး ထီး။
ဆတ္တံ နာမ တိဏိ ဆတ္တာနိ သေတစ္ဆတ္တံ
ကိလဉ္ဇစ္ဆတ္တံ ပဏ္ဍစ္ဆတ္တံ မဏ္ဍလဗဒ္ဓံ သလာက-
ဗဒ္ဓံ။ ဝိ၊၂။၂၆၂၊၄၅၁။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၃၅။
ပေတ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၉။) ကိလဉ္ဇစ္ဆတ္တန္တိ ဝိလိဝစ္ဆတ္တံ။
ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆၇။ ကိလဉ္ဇစ္ဆတ္တန္တိ ဝေဋ္ဌဝိလိဝေဟိ
ဝါယိတွာ ကတဆတ္တံ။ သာရတ္ထ၊၂။၂၃၄။
ဝိမတိ၊၂။၁၉၂။

ကိလဉ္ဇဒါယက (ပု) [ကိလဉ္ဇ+ဒါယက] ဖျာလှူ
သောမထေရ်၊ ကိလဉ္ဇဒါယကမထေရ်။ (ယင်း
မထေရ်သည် ၉၄-ကမ္ဘာထက်၌ ဗုဒ္ဓပူဇာ ပြုသူ
တို့အား ဖျာ သင်ပြီးကို ပေးလှူခဲ့ဘူးသော
ကြောင့် ကိလဉ္ဇဒါယကအမည်ရရှိလေသည်။)
ဣတ္ထံ သုဒ္ဓံ အာယသ္မာ ကိလဉ္ဇဒါယကော
ထေရော ဣမာ ဂါထာယော အဘာသိတ္တာ-
တိ။ အပ၊၁။၂၄၆။

ကိလဉ္ဇပေဋ္ဌာ (ထိ) [ကိလဉ္ဇ+ပေဋ္ဌာ] နှိုးဖြင့်
ရက်လုပ်အပ်သော ပခြုပ်၊ နှိုးပခြုပ်။ ကိလဉ္ဇ-

ပေဋ္ဌေတွာ ပဋ္ဌာယ အနုပုဗ္ဗေန ဝိဝရန္တေ
သာရမယံ သမုဂ္ဂံ ဒိသ္မာ စိန္တေသိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။
၂၀၀။

ကိလဉ္ဇမယပေဋ္ဌာ (ထိ) [ကိလဉ္ဇမယ+ပေဋ္ဌာ]
နှိုးဖြင့်-ပြီး-ရက်လုပ်အပ်-သော ပခြုပ်၊
နှိုးပခြုပ်။ သဗ္ဗရတနမယံ ပေဋ္ဌံ ကိလဉ္ဇမယ-
ပေဋ္ဌာယ ဌပေတွာ ဗဟိ ဝေတ္တေန ဝေဋ္ဌေတွာ
ရာဇမုဒ္ဒိကာယ လဉ္ဇေတွာ အမစေ အာဏာ-
ပေသိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၀၀။

ကိလဉ္ဇမယသမုဂ္ဂ (ပု) [ကိလဉ္ဇမယ+သမုဂ္ဂ]
နှိုးဖြင့် - ပြီး - ရက်လုပ်အပ် - သော -
ဖာ- ပခြုပ်- ပလုံး။ သဏ္ဌသုခုမရတနပရိ-
သိဗ္ဗိတေ ကိလဉ္ဇမယသမုဂ္ဂေ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၃၄။

ကိလဉ္ဇသာဏိဒ္ဓါရ (န) [ကိလဉ္ဇသာဏိ+ဒ္ဓါရ]
ဖျာ တင်းတိမ် ကန့်လန့်ကာ တံခါး။ ကေ
ဒုဿသာဏိဒ္ဓါရမေဝါတိ ဣတ္ထေ ကိလဉ္ဇသာဏိ-
ဒ္ဓါရမ္ပိ သင်္ဂဟံ ဂစ္ဆတိ။ သာရတ္ထ၊၂။၁၀၈။
ဝိမတိ၊၁။၁၆၀။

ကိလန္တ (တိ) [ကိလမု+တ] ပင်ပန်းနွမ်းနယ်
သော၊သူ။ ဣသံ မေ တံ အာနန္တ စတုဂ္ဂုဏံ
သင်္ဘာဋီ ပညာပေဟိ၊ ကိလန္တောသ္မိ အာနန္တ
နိသိဒ္ဓိဿာမိ။ ဒီ၊၂။၁၀၆။ ဥဒါန၊၁၀၈။ (-ဝိ၊
၂။၄၀၆။ ဝိ၊၄။၅၀၂။ ဒီ၊၂။၁၁၁၊၁၁၃။ ဒီ၊၂။
၂၁၁။ မ၊၁။၁၀၆၊၁၆၄။ သံ၊၁။၃၃၂၊၃၃၃။
သံ၊၂။၄၀၂။ အံ၊၂။၁၆၅။) ကိလန္တောသ္မိတိ
ပရိဿမန္တော အသ္မိ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ၊၃၆၃။

ကိလန္တကာယ (တိ) [ကိလန္တ+ကာယ] ပင်ပန်း
သောကိုယ်ရှိသော၊သူ။ တေ အညမညံ ပဒုဋ္ဌ-
စိတ္တာ ကိလန္တကာယာ ကိလန္တစိတ္တာ တေ
ဒေဝါ တမာ ကာယာ စဝန္တိ။ ဒီ၊၁။၁၉။
ဒီ၊၂။၂၇။ (-အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၉၉။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၅။
အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၃၆။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။
၅၆။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၂။)

ကိလန္တကာယစိတ္တ (တိ) [ကိလန္တ+ကာယစိတ္တ] ပင်ပန်းသောကိုယ်စိတ်ရှိသောသူ။ ကိလန္တ-တိ ကိလန္တကာယစိတ္တာ။ ပေတ၊ ငွေ၊ ၁၆၇။

ကိလန္တကာလ (ပု) [ကိလန္တ+ကာလ] ပင်ပန်းသောအခါ။ သော မိဂံ အနုဗန္ဓိတော ကိလန္တကာလေ ခဂ္ဂေန ဒွိဓာ ဆိန္ဒိတော။ ဇာ၊ ငွေ၊ ၁၇၁။ ၃၀၅။

ကိလန္တဂတ္တ (တိ) [ကိလန္တ+ဂတ္တ] ပင်ပန်းသော ကိုယ်ရှိသောသူ။ စကံမနဝိရိယေန နိဗ္ဗုတိတတ္တာ ကိလန္တဂတ္တော စကံမနကောဋိယံ ပစလာယမာနော နိသိန္နော ဟောတိ။ အံ၊ ငွေ၊ ၃၁၇၄။

ကိလန္တဂေါဏ (ပု) [ကိလန္တ+ဂေါဏ] ပင်ပန်းသောနွား။ ကိလန္တဂေါဏံ မောစေတော အကိလန္တဿ ယောဇနံ ကိလန္တပရိဝတ္တနံ။ သံ၊ ငွေ၊ ၂၆၅။

ကိလန္တစိတ္တ (တိ) [ကိလန္တ+စိတ္တ] ပင်ပန်းသော စိတ်ရှိသောသူ။ ကိလန္တကာယ-ကြည့်။

ကိလန္တပရိဝတ္တန (န) [ကိလန္တ+ပရိဝတ္တန] ပင်ပန်းသည်ကို လဲလှယ်ခြင်း၊ ပင်ပန်းသော နွားကို လဲလှယ်ခြင်း။ အဝသေသာ ကိလန္တပရိဝတ္တနတ္ထံ အာနိတာ။ သံ၊ ငွေ၊ ၂၂၃။ သုတ္တနိ၊ ငွေ၊ ၁၂၄။ (-သံ၊ ငွေ၊ ၂၆၅။)

ကိလန္တမနုဿ (တိ) [ကိလန္တ+မနုဿ] ပင်ပန်းသော လူရှိသော။ တတော ဒါရူဒကဘတ္တ-ပရိက္ခယေန ကိလန္တမနုဿံ နဂရံ ဝိနာဝယုဒ္ဓေန ဂဏိဿသိတိ ပဏ္ဏံ ပေသေသိ။ ဇာ၊ ငွေ၊ ၁၄၃၃။

ကိလန္တရူပ (တိ) [ကိလန္တ+ရူပ] ပင်ပန်းသော သဘောရှိသောသူ။ တေန မယံ ကိလန္တရူပါ အဒ္ဓါနံ အာဂတာတိ။ ဝိ၊ ၃။ ၃၀၆။ (-၃၅။ ဝိမာန၊ ၁၀၇။ ဇာ၊ ၂။ ၃၇။ ဝိ၊ ၄။ ၁၆၁။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၂၁။ မ၊ ၄။ ၁၂၁။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၂၁။ အဘိ၊

ငွေ၊ ၁။ ၃၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၁၀၃။ ဓမ္မ၊ ၄။ ၁။ ၂၇။ ဝိမာန၊ ၄။ ၂၇။ အပ၊ ၄။ ၁။ ၁၀။ ဝဇီရ၊ ၈၉။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၂၁။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၁၇၈။)

ကိလန္တသရီရ (တိ) [ကိလန္တ+သရီရ] ပင်ပန်းသော ကိုယ်ရှိသောသူ။ တေ အန္တရာမဂ္ဂေယေဝ ခိဏပါယေယျာ ဝါတာတပေန စေဝ ခုပ္ပပါသာဟိ စ ကိလန္တသရီရာ ကိစ္ဆေန ကောသမ္ဘိ ပတော။ ဓမ္မ၊ ၄။ ၁။ ၁၂၁။ (-ဗုဒ္ဓဝံ၊ ငွေ၊ ၂၂၁။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၂၈၀။ ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၃၄၄။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၂။ ၃၄၂။)

ကိလန္တိန္ဒြိယ (တိ) [ကိလန္တ+ဣန္ဒြိယ] ပင်ပန်းသော ဣန္ဒြိယရှိသောသူ။ ဂေါဟနုကေန ကောနာပေတော ဥဿဒေ ဒဿေတော ကိလန္တိန္ဒြိယာ ဟုတော။ ဓမ္မ၊ ၄။ ၁။ ၁၁၇။ (-ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၈၉၊ ၄၆၂။ ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၁၀၀၊ ၃၀၇။)

ကိလမ (ပု) [ကိလမ+အ] ပင်ပန်းခြင်း။ ကိလမောဝ ကိလမထော။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၄၁။

ကိလမတိ (ကြိ) [ကိလမ+အ+တိ] ပင်ပန်း၏။ ကိလမတိ ဖန္ဒတိ စာတိ အယံ သတ္တော တေန ဣရိယာပထေန ကိလမတိ စေဝ ဖန္ဒတိ စ။ သံ၊ ငွေ၊ ၂၃၆။ (-ဝိ၊ ၄။ ၃၁၉။ မ၊ ၁။ ၁၂၀။ ၁၂၈။ သံ၊ ၁။ ၁၇၆။ သံ၊ ၂။ ၄၀၈။ သံ၊ ၃။ ၂၇၆။ အံ၊ ၁။ ၄၉၃။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၂၉၅။) ကိလမတိတိ တံတံကိစ္စကရဏဝသေန ခိဇ္ဇတိ။ သံ၊ ငွေ၊ ၁။ ၂၇၅။ ကိလမန္တိ—ဝိ၊ ၄။ ၃၁၉။ မဟာနိ၊ ၂။ ၆။ မိလိန္ဒ၊ ၁။ ၁။ ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၁၆၈။ မဟာနိ၊ ၄။ ၁။ ကိလမသိ—ဝိ၊ ၃။ ၁၉၃။ ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၂၁၄။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၃၄၀။ ပဋိသံ၊ ၄။ ၂။ ၂၉၀။ ဓမ္မ၊ ၄။ ၁။ ၄၃။ ထေရ၊ ၄။ ၁။ ၃၉၀။ ထေရ၊ ၄။ ၂။ ၅၀၉။ ကိလမထ—မ၊ ၄။ ၁။ ၂၂၄။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၂၀၇။ အပ၊ ၄။ ၂။ ၅၁။ ကိလမာမိ—မ၊ ၃။ ၁၉၃။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၃၄၀။ ဓမ္မ၊ ၄။ ၁။ ၁၀၄။ ဓမ္မ၊ ၄။ ၂။ ၉။ ပဋိသံ၊ ၄။ ၂။ ၂၉၀။ ထေရ၊ ၄။ ၁။ ၃၉၀။ ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၃၂၀။ ကိလမာမ—မ၊ ၁။ ၂၆၆။ ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၇၃။ ဝိသင်္ဂဟ၊ ၂။ ၉၀။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၄။ ၃၂၉။ ဇာ၊ ၄။

၁။၇။ ကိလမတု—ဇာ၊ဌ၊၄။၂၉၃။ ကိလ-
မန္တ—ဇာ၊ဌ၊၁။၂၁၈။ ဇာ၊ဌ၊၂။၃၃၇။ ဇာ၊
ဌ၊၅။၃၈၀။ ကိလမေယျ—ဝိ၊၂။၁၆၉။ ဝိ၊၃။
၁၀၈။ မ၊၁။၁၆၃။ သံ၊၃။၂၇၆။ မဟာနိ။
၃၃၈။ ကိလမေယျ—ဒီ၊ဌ၊၃။၁၁၂။ ကိလ-
မေယျာမ—အံ၊ဌ၊၃။၃၂၁။ ကိလမေယျ—
အံ၊၂။၄၈။ ကိလမိသု—ဒီ၊ဌ၊၂။၁၈၉။ ဓမ္မ၊
ဌ၊၂။၂၆၅။ ဇာ၊ဌ၊၁။၁၁၇။ သံ၊ဋီ၊၂။၂၁၃။
ကိလမေသု—ဇာ၊ဌ၊၂။၃၂၀။ ကိလမိ—မ၊ဌ၊
၃။၂၃၀။ မ၊ဌ၊၄။၁၄၅။ ထေရ၊ဌ၊၂။၈၈။
ဇာ၊ဌ၊၄။၂၁၄။၂၉၁။ ဇာ၊ဌ၊၇။၂၆၀။ ကိလ-
မိတ္ထ—ဝိ၊၂။၃၇။ ဒီ၊၂။၂၇၃။ ကိလမေသိ—
ဇာ၊ဌ၊၂။၃၃၇။ ကိလမိမ္မ—ဝိ၊၂။၃၇။ ဝိ၊၃။
၂၂၁။ ကိလမိဿတိ—ဒီ၊၃။၂၁၁။ အံ၊၃။
၁၄၇။ အဘိ၊ဝိ။၄၀၀။ ကိလမိဿန္တိ—သံ၊ဌ၊
၂။၁၇၆။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။၃၃၀။ ဇာ၊ဌ၊၇။၄။ ကိလ-
မိဿသိ—ဇာ၊ဌ၊၁။၁၂၉။ ဇာ၊ဌ၊၇။၂၆၅။
ကိလမိဿထ—အဘိ၊ဌ၊၁။၄၂၇။ ဇာ၊ဌ၊၂။
၂၅။ ကိလမိဿာမိ—ဝိ၊၁။၁၇။ ဝိ၊ဌ၊၁။၁၇၄။
ကိလမိဿာမ—ဝိ၊၂။၃၇။ ဝိ၊ဌ၊၃။၂၄၉။

ကိလမတု (ကြိ) [ကိလမု+အ+တု] ပင်ပန်း
စေသတည်း။ ကိလမတိ-ကြည့်။

ကိလမထ (ပု) [ကိလမု+ထ] ပင်ပန်းခြင်း။
အကိလန္တကာယာတိ ယထာ အညာ ဣတ္ထိ-
ယော ဂဗ္ဘဘာရေန ကိလမန္တိ ဟတ္ထပါဒါ
ဥဒ္ဓါမာတကာဒီနိ ပါပုဏန္တိ ဧဝံ တဿာ
ကိလမထော နာဟောသိ။ ဒီ၊ဌ၊၂။၂၈။
(-ဝိ၊၃။၇။ ဒီ၊၂။၃၁။ မ၊၁။၂၂၄။ မ၊၂။
၂၇၊၂၃၃။ သံ၊၁။၁၃၈။ သံ၊၂။၃၉၅။ သံ၊၃။
၄၉။ အံ၊၁။၅၂၀။ ဇာ၊၂။၁၁၃၊၁၁၅။ မ၊ဌ၊
၄။၁၂၉။) ကိလမထောတိ ခေဒေါ။ ဒီ၊ဋီ၊၂။
၂၇။ မ၊ဋီ၊၃။၃၃၇။ ကိလမ-လည်း ကြည့်။

ကိလမထ (တိ) [ကိလမထ+ဏ] ပင်ပန်းခြင်း
ကို ဖြစ်စေတတ်သော။ နာနာဂတိသု ကိလ-
မထပ္ပါဒနေန ကိလမထော။ နေတ္ထိ၊ဌ။၈၆။

တာသု တာသု ဂတိသု ကိလမထံ ဥပ္ပါဒေတိတိ
ကိလမထော။ နေတ္ထိဝိ။၁၂၄။

ကိလမထ (ကြိ) [ကိလမု+အ+ထ] ပင်ပန်း
ကုန်၏။ ကိလမတိ-ကြည့်။

ကိလမထပ္ပါဒက (တိ) [ကိလမထ+ဥပ္ပါဒက]
ပင်ပန်းခြင်းကို ဖြစ်စေတတ်သော။ ဗောဓေ-
နာတိ ပဒဟနေန၊ ကာယဿ ကိလမထပ္ပါ-
ဒကေန ဝီရိယေနာတိ အတ္ထော။ မ၊ဋီ၊၂။
၂၁၄။

ကိလမထပ္ပါဒန (န) [ကိလမထ + ဥပ္ပါဒန] ပင်
ပန်းမှုကိုဖြစ်စေခြင်း။ ကိလမထ (၂)ကြည့်။

ကိလမထာနုယောဂ (ပု) [ကိလမထ + အနု-
ယောဂ] ပင်ပန်းအောင် အားထုတ်ခြင်း။
အတ္တကိလမထာနုယောဂ-ကြည့်။

ကိလမထဒ္ဓယ (တိ) [ကိလမထ+ဥဒ္ဓယ] (ကိုယ်
စိတ်၏) ပင်ပန်းခြင်းကို ဖြစ်ပေါ်စေတတ်
သော။ အပါရဏေယျံ ယံ ကမ္မံ၊ အဖလံ
ကိလမထဒ္ဓယံ။ ဇာ၊၂။၁၅၉။ ဇာ၊ဌ၊၆။၄၅။

ကိလမန (န) [ကိလမု + ယု] (၁) ပင်ပန်းခြင်း။
(တိ) (၂) ပင်ပန်းသောသူ။ (၁) ဟိ-
သာ ဝုစ္စတိ ကိလမနံ ဒုက္ခပ္ပါဒနံ။ ဇာ၊ဌ၊၁။
၄၇၁။ (တိ) (၂) သတ္တာ ထေရဿ ကိလ-
မနဘာဝံ ဇာနိတွာ။ အံ၊ဌ၊၁။၉၉။ (-၁၉၅၊
၂၉၄။ ဓမ္မ၊ဌ၊၂။၃၈၁။ အံ၊ဋီ၊၁။၁၄၄။)

ကိလမနကာရဏ (န) [ကိလမန+ကာရဏ] ပင်
ပန်းခြင်း၏အကြောင်း။ လဒ္ဓါပါယဿ ပန
ဘိက္ခုနော ကိလမနကာရဏံ နာမ နတ္ထိ။ ဒီ၊
ဌ၊၂။၂၇၀။ သံ၊ဌ၊၁။၆၈။

ကိလမနကိစ္စ (န) [ကိလမန+ကိစ္စ] ပင်ပန်း
ခြင်းကိစ္စ၊ ပင်ပန်းဖွယ်အမှု။ ဘန္တေ မာဒိ-
သာယ ဓီတရိ ဝိဇ္ဇမာနာယ တုမ္မာကံ ကိလ-
မနကိစ္စံ နတ္ထိ။ ဓမ္မ၊ဌ၊၂။၁၃၆။ (-စရိယာ၊
ဌ။၂၅၆။)

ကိလမန္တ (တိ) [ကိလမု+အန္တ] ပင်ပန်းသော၊
သူ။ ကိလမာပယန္တ-ကြည့်။

ကိလမန္တိ (ကြိ) [ကိလမု+အ+အန္တိ] ပင်ပန်း
ကုန်၏။ ကိလမတိ-ကြည့်။

ကိလမန္တ (ကြိ) [ကိလမု+အ+အန္တ] ပင်ပန်း
စေကုန်သတည်း။ ကိလမတိ-ကြည့်။

ကိလမမာန (တိ) [ကိလမု+အ+မာန] ပင်ပန်း
သောသူ။ “ကဿာ တံ မဟာရာဇ ဧဝံ
ကိလမမာနော အာဂတော”။ ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၆။
(-ပဋိသံ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၉၀။)

ကိလမယတိ (ကာ၊ ကြိ) [ကိလမု+ဏယ+တိ]
ပင်ပန်းစေ၏။ ကိလမေတိ-ကြည့်။

ကိလမယတု (ကာ၊ ကြိ) [ကိလမု+ဏယ+တု]
ပင်ပန်းစေသတည်း။ ကိလမေတိ-ကြည့်။

ကိလမသိ (ကြိ) [ကိလမု+အ+သိ] ပင်ပန်း
၏။ ကိလမတိ-ကြည့်။

ကိလမာပယန္တ (တိ) [ကိလမု+ဏာပယ+အန္တ]
ပင်ပန်းစေတတ်သောသူ။ ကိလမတော ကိ-
လမာပယတော။ ဒီ၊ ၁။ ၄၉။ မ၊ ၂။ ၆၆၊ ၁၈၃။
သံ၊ ၂။ ၁၇၁၊ ၅၂၆။ ကိလမတော ကိလမာ-
ပယတောတိ အာဟာရူပစ္စေဒဗန္ဓနာဂါရုပ-
ဝေသနာဒီဟိ သယံ ကိလမန္တဿပိ ပရေဟိ
ကိလမာပေန္တဿပိ။ သံ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၁၂။ (-ဒီ၊ ဋ္ဌ၊
၁။ ၁၄၅။ မ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၈၃။)

ကိလမာပေန္တ (တိ) [ကိလမု+ဏာပေ+အန္တ]
ပင်ပန်းစေတတ်သောသူ။ ကိလမာပယန္တ-
ကြည့်။

ကိလမာပေသိ (ကာ၊ ကြိ) [ကိလမု+ဏာပေ+
သိ] ပင်ပန်းစေပြီး။ ကိလမေတိ-ကြည့်။

ကိလမာမ (ကြိ) [ကိလမု+အ+မ] ပင်ပန်းကုန်
၏။ ကိလမတိ-ကြည့်။

ကိလမာမိ (ကြိ) [ကိလမု+အ+မိ] ပင်ပန်း၏။
ကိလမတိ-ကြည့်။

ကိလမိ*သု (ကြိ) [ကိလမု+ဉံ] ပင်ပန်းကုန်ပြီး။
ကိလမတိ-ကြည့်။

ကိလမိ (ကြိ) [ကိလမု+ဤ] ပင်ပန်းပြီး။ ကိလ-
မတိ-ကြည့်။

ကိလမိတ^၁ (တိ) [ကိလမု+တ] ပင်ပန်းသော၊
သူ။ သော သူစိကာယ ကိလမိတော တေဟိ။
ပေတ။ ၁၅၃။ ပေတ၊ ဋ္ဌ။ ၁၀၀။ (-၁၀၁)။

ကိလမိတ^၂ (တိ) [ကိလမု+ဏေ+တ] ပင်ပန်း
စေအပ်သောသူ။ “စိရိ ကိလမိတတ္ထ မယာ”-
တိ ခမာပေတွာ ပက္ကာမိ။ ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၇၆။ ဝိ၊
သင်္ဂဟ။ ၃၁၂။ (-မ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၇၄။ စရိယာ၊ ဋ္ဌ။
၂၄၄။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၃၅၊ ၂၁၄။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊ ၄။ ၃၃၆။
ဇာ၊ ဋ္ဌ၊ ၅။ ၅၂၂။)

ကိလမိတကာယ (တိ) [ကိလမိတ^၁+ကာယ] ပင်
ပန်းသောကိုယ်ရှိသောသူ။ တဿ ဝိရိယေန
ကိလမိတကာယဿ ကောဠိယံ ပါသာဏ-
ဖလကေ နိသိန္နဿ ယော ဝိတက္ကော ဥဒပါဒိ။
အံ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၂၃။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၂၉၀။

ကိလမိတကာလ (ပု) [ကိလမိတ^၂+ကာလ] ပင်
ပန်းစေအပ်သောအခါ။ သာမဏေရေဟိ ကိ-
လမိတကာလတော ပဋ္ဌာယ ပုန နိဝတ္တိတွာပိ
န ဩလောကေသိ။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၂၀။

ကိလမိတဋ္ဌာန (န) [ကိလမိတ^၂+ဋ္ဌာန] ပင်ပန်း
စေအပ်သောအရပ်၊ ညှဉ်းဆဲခံရသောအရပ်။
မဟာသတ္တဿ ဂဟိတဋ္ဌာနံ ကိလမိတဋ္ဌာနဉ္စ
ဒိသ္ဗာ ခေတိတွာ။ စရိယာ၊ ဋ္ဌ။ ၁၂၉။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊
၄။ ၄၆၁။

ကိလမိတဗ္ဗ (ကြိ) [ကိလမု+ဏေ+တဗ္ဗ] ပင်ပန်း
စေအပ်သော။ ပဏ္ဍိတေန နာမ အာပဒါသု
ဥပ္ပန္နာသု န သောစိတဗ္ဗံ န ကိလမိတဗ္ဗံ။
ဇာ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၉၁။

ကိလမိတ္တ (ကြိ) [ကိလမု+တ္တ] ပင်ပန်းကုန်ပြီး။
ကိလမတိ-ကြည့်။

ကိလမိတွာ (ကြိဝိ) [ကိလမု+တွာ] ပင်ပန်း၍။
ကိလမိတွာ ပန အနေကက္ခတ္တံ ယာစိတေန
အနုညာတံ ပဗ္ဗဇ္ဇံ။ ဝိ၊ ငွ၊ ၄။ ၁၂။ (-အံ၊ ငွ၊
၂။ ၃၄၃။ ဇာ၊ ငွ၊ ၂။ ၂၃၅၊ ၃၈၀။ ဇာ၊ ငွ၊ ၇။ ၄။)

ကိလမိမှ (ကြိ) [ကိလမု+မှ] ပင်ပန်းကုန်ပြီ။
ကိလမတိ-ကြည့်။

ကိလမိယတု (ကာ၊ ကြိ) [ကိလမု + ဧက +
ယ + တံ] ပင်ပန်းခံရပါစေသတည်း။ (ကိလမု
ဓာတ်သည် ကံမဲ့ = အကမ္မကဓာတ် ဖြစ်သည်။
ကံရှိအောင် ကာရိတ်ပစ္စည်း ဝင်ပေးရသည်။
သို့မှ ကမ္မရုပ်ဖြစ်သည်။ ကမ္မရုပ်ဆိုသော်လည်း
ရိုးရိုးကမ္မရုပ်မဟုတ်။ ကာရိတ်ကမ္မရုပ်သာ ဖြစ်
သောကြောင့် ကိလမိယတု-ကို တိုက်ရိုက်မြန်
မာနက်ပြန်လျှင် “ပင်ပန်းစေအပ်ပါစေသ
တည်း” ဟု ဖြစ်သည်။ ဤ၌ “ပင်ပန်းစေအပ်”
ဟူသည် ပင်ပန်းအောင် ခိုင်းလို့ရသူ၊ ပင်ပန်း
သူ၊ အပင်ပန်းခံရသူ-ဟု အဓိပ္ပါယ်ရသည်။
သို့ဖြစ်၍ အဓိပ္ပါယ်နက်ကို ထည့်သွင်းလိုက်
သည်။) ဥဒယဗ္ဗယေဟိ မာ ကိလမိယတု။
မ၊ ငွ၊ ၂။ ၉၄။

ကိလမိယမာန (တိ) [ကိလမု + ဣယ + မာန]
ပင်ပန်းစေအပ်သော၊ ညှဉ်းဆဲခံရသော၊ သူ။
ဝေ ဗဟူ ဝါရေ တေန ကိလမိယမာနော
နေသာဒဗြာဟ္မဏော သိသံ ဥက္ခိပိတွာ။ ဇာ၊
ငွ၊ ၇။ ၄၄။

ကိလမိသတိ (ကြိ) [ကိလမု+သတိ] ပင်ပန်း
လတ္တံ့။ ကိလမတိ-ကြည့်။

ကိလမိသထ (ကြိ) [ကိလမု+သထ] ပင်ပန်း
ကုန်လတ္တံ့။ ကိလမတိ-ကြည့်။

ကိလမိသန္တိ (ကြိ) [ကိလမု+သန္တိ] ပင်ပန်း
ကုန်လတ္တံ့။ ကိလမတိ-ကြည့်။

ကိလမိသသိ (ကြိ) [ကိလမု+သသိ] ပင်ပန်း
လတ္တံ့။ ကိလမတိ-ကြည့်။

ကိလမိသာမ (ကြိ) [ကိလမု+သာမ] ပင်ပန်း
ကုန်လတ္တံ့။ ကိလမတိ-ကြည့်။

ကိလမိသာမိ (ကြိ) [ကိလမု+သာမိ] ပင်ပန်း
လတ္တံ့။ ကိလမတိ-ကြည့်။

ကိလမေတိ (ကာ၊ ကြိ) [ကိလမု+ဧက+တိ]
ပင်ပန်းစေ၏။ အနုဒ္ဓံသေတိတိ ကိလမေတိ
မိလာပေတိ။ မ၊ ငွ၊ ၂။ ၁၂။ (-ဇာ၊ ငွ၊ ၂။
၁၆၃။ အံ၊ ငွ၊ ၂။ ၃၂၇။) ကိလမေတိ-သုတ္တ-
နိ၊ ငွ၊ ၂။ ၁၁၈။ မဟာနိ၊ ငွ၊ ၂။ ၂၀၂။ သာရတ္ထ၊
၃။ ၂၄၂။ အံ၊ ငွ၊ ၁။ ၈၀။ ကိလမေန္တိ-အံ၊ ငွ၊
၁။ ၁၆၇။ ဇာ၊ ငွ၊ ၇။ ၁၃၂။ ကိလမေသိ-မ၊
ငွ၊ ၃။ ၂၇၂။ ဇာ၊ ငွ၊ ၇။ ၄၃၇။ ကိလမေယတု-
သာရတ္ထ၊ ၃။ ၁၈၃။ ကိလမာပေသိ-ဇာ၊ ငွ၊ ၆။
၃၁၈။ ကိလမေသံ-ဇာ၊ ငွ၊ ၂။ ၃၂၀။ ကိလ-
မေသတိ-စရိယာ၊ ငွ၊ ၁၂၆။ ဇာ၊ ငွ၊ ၄။
၄၅၉။ ကိလမေသထ-ဒိ၊ ငွ၊ ၂။ ၃၈၅။ မ၊ ငွ၊
၁။ ၃၀၃။

ကိလမေတွာ (ကာ၊ ကြိဝိ) [ကိလမု+ဧက+
တွာ] ပင်ပန်းစေ၍။ ဆဗ္ဗဿာနိ ပဓာနေန
အတ္တာနံ ကိလမေတွာ။ ဒိ၊ ငွ၊ ၂။ ၂၄၅။ (-
သံ၊ ငွ၊ ၁။ ၂၉၈။ ဒိ၊ ငွ၊ ၂။ ၃၂၇။ အံ၊ ငွ၊ ၁။
၂၅၄။)

ကိလမေန္တိ (ကာ၊ ကြိ) [ကိလမု+ဧက+အန္တိ]
ပင်ပန်းစေကုန်၏။ ကိလမေတိ-ကြည့်။

ကိလမေယံ (ကြိ) [ကိလမု+ယေ] ပင်ပန်း
ရာ၏။ ကိလမတိ-ကြည့်။

ကိလမေယျ (ကြိ) [ကိလမု+ယေ] ပင်ပန်းရာ
၏။ ကိလမတိ-ကြည့်။

ကိလမေယျာမ (ကြိ) [ကိလမု+ယေျာမ] ပင်
ပန်းကုန်ရာ၏။ ကိလမတိ-ကြည့်။

ကိလမေယျိ (ကြိ) [ကိလမု+ယေျိ] ပင်ပန်း
ရာ၏။ ကိလမတိ-ကြည့်။

ကိလမေသိ (ကာကြိ) [ကိလမု+ဇော+သိ]
ပင်ပန်းစေ၏။ ကိလမေတိ-ကြည့်။

ကိလမေသံ (ကာကြိ) [ကိလမု+ဇော+ဉ်]
ပင်ပန်းစေကုန်ပြီ။ ကိလမေတိ-ကြည့်။

ကိလမေသတိ (ကာကြိ) [ကိလမု+ဇော+
သတိ] ပင်ပန်းစေလတ်။ ကိလမေတိ-ကြည့်။

ကိလမေသထ (ကာကြိ) [ကိလမု+ဇော+
သထ] ပင်ပန်းစေကုန်လတ်။ ကိလမေတိ-
ကြည့်။

ကိလာသ (ပု၊န) [ကိလ+အသ+ဏ။ ထောမ။
၎င်းအလို နပုံးလိင်] ညှင်းနာ၊ ဆင်ညှင်းကြီး
(မဟာဝါ၊ဋ္ဌ၊သျှ)။ ညှင်းနာ (မဟာဝါဂဏ္ဌိ-
သစ်)။ ပွေးညှင်း၊ တင်းတိတ်နာ (စူဠဝါ၊ပါ၊
သျှ)။ ယားနာ (မဟာဝါ၊ မြန်မာပြန်၊ ၂။)
အရေနှင့် ဆိုင်သောရောဂါ၊ အရေပြားရောဂါ
(P.T.S.)။ P. S. E. D.၌ (၁) ဖြူသော
နုနာ။ (၂)ယားနာ။ (၃)နုနာတမျိုးဟုဆို၏။
ကိလာသဟူသည် နုနာတမျိုး ဖြစ်သည်။
ယင်း နုနာသည် စဉ်းငယ်နီသော အဆင်းရှိ
၏။ အနာရင့်ကျက်သော်လည်း သွေးပြည်ယို
စီးခြင်းမရှိ၊ အသွေး၊ အသား၊ အဆီ၌ စွဲကပ်
သော်လည်း အထူးနာကျင်ခြင်းမရှိ၊ တြိဒေါ-
သ (လေ၊သည်းခြေ၊သလိပ်) ကြောင့်ဖြစ်၏။
အမွတသာဂရ ဆေးကျမ်း (ဟိန္ဒူ)၂၈၄-
အင်္ဂလိပ်ဘာသာအားဖြင့် Leucoderma
ဟုခေါ်ကြောင်း ဘာဝပွကာသ-ဆေးကျမ်း၌
ဆိုသည်။ ထောမ-နှင့် ဟိန္ဒူ အဘိဓာန်များ၌
“ကိလာသ-ကို သိဓမ္မောဒဂ”ဟု တည်တည်း
ပြဆိုကြသည်။ သိဓမ္မရောဂါဟူသည် နုနာကြီး
၇-မျိုးတွင် တမျိုးအပါအဝင် (စရကဆရာ
အလို) နုနာငယ်များတွင် တမျိုးအပါအဝင်
(သုဿုတဆရာအလို) ဖြစ်သည်ဟု ဘာဝပွ-
ကာသဆေးကျမ်း၌ ပြဆိုထား၏။ အမွ-
တသာဂရဆေးကျမ်း၌ကား နုနာငယ် ၁၈-

မျိုးတွင် တမျိုးအပါအဝင်ဟု ဆိုသည်။ ယင်း
သိဓမ္မနုနာ၏ လက္ခဏာကိုလည်း “အရေသည်
ဖြူ၏၊ တနည်း ကြေးနီရောင်အဆင်းရှိ၏၊ နူး
ညှစ်၏။ ယားယံ၏၊ နုနာသည် အစဉ်အတိုင်း
ပြန့်နှံ့၏။ ထိုအနာကို သိဓမ္မရောဂါဟု သိအပ်
၏။ အများအားဖြင့် ရင်ဘတ်၌ ဖြစ်ပေါ်
တတ်၏”ဟု အမွတသာဂရ၊ ဘာဝပွကာသ
ဆေးကျမ်းများ၌ ပြဆိုကြသည်။ သိဓမ္မနုနာကို
ဝိဘူတိနုနာဟု အမည်တမျိုးဖြင့်လည်း ခေါ်
ဆိုကြသေး၏။ ယင်းနုနာစွဲကပ်သူကို ရဟန်း
ခံမပေးရ။ (ဝိ၊၃။၁၀၁-၃။) မဂဓေသု ပဉ္စ
အာဗာဓာ ဥဿန္နာ ဟောန္တိ ကုဋ္ဌံ ဂဏ္ဍော
ကိလာသော သောသော အပမာရော။ ဝိ၊
၃။၁၀၁။ (-ဝိ၊၄။၄၆၃။ အပါ၊၁။၃၁၀။
အပါ၊၂။၁၀၆။ စူဠနိ၊၂၈။ မဟာနိ၊၁၀။)
ကိလာသောတိ န ဘိဇ္ဇနကံ န ပဿရဏကံ
ပဒုမပုဏ္ဏရိကပတ္တဝဏ္ဏံ ကုဋ္ဌံ ယေန ဂန္ဓံ ဝိယ
သဗလံ သရီရံ ဟောတိ၊ တသ္မိံ ကုဋ္ဌေ ဝုတ္တ-
နယေနော ဝိနိစ္ဆယော ဝေဒိတဗော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။
၂၇၈။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၁၃၃။ ကိလာသောတိ သဗ-
လော။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ၊၅၁။

ကိလာသဗဟုလ (တိ) [ကိလာသ+ဗဟုလ]
ညှင်းနာ များစွာ စွဲသောသူ။ ဂတ္တံ ကမ္မာ-
သဝဏ္ဏံ တေ၊ ကိလာသဗဟုလော စ သိ။ ဇာ၊
၁။၃၈၀။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၇၀။

ကိလာသိက (တိ) [ကိလာသ+ဣက] ညှင်းနာရှိ
သော၊ ညှင်းနာစွဲသောသူ။ ကုဋ္ဌိကံ ဂဏ္ဌိကံ
ကိလာသိကံ သောသိကံ အပမာရိကံ။ ဝိ၊၂။
၁၂။ (-၁၆။ ဝိ၊၃။၁၃၀။)

ကိလာသိယ (တိ) [ကိလာသ+ဣက] ညှင်း
နာရှိသော၊ ညှင်းနာစွဲသောသူ။ ကုဋ္ဌိယော။
ဂဏ္ဌိယော။ ကိလာသိယော။ အဘိ၊က။၃၂။

ကိလာသိ (တိ) [ကိလာသ+ဤ] ညှင်းနာရှိ
သော၊ ညှင်းနာစွဲသောသူ။ ကုဋ္ဌိ ကိလာသိ

ဘဝတိ၊ ယော မိတ္တာနိမ ဒုဗ္ဗတိ။ ဇာ၊၁။
၃၈၄။ (-အံ၊၄။၂။၅။ ဇာ၊၄။၅။၇။)

ကိလာသု (တိ) [ကိ + လသ + ကု။ လသ ကန္တိ-
ယံ၊ အပ္ပံ လသတိတိ ကိလာသု၊ ကု။ ဓာနံ၊၄။
၅။၆။] (၁) ပျင်းရိသော၊သု။ (၂) ကြောင့်
ကြမဲ့သော၊ အားမထုတ်သော၊သု။ (၃) ပင်
ပန်းသော၊သု။ (၁) ယတော ဂဟဏတ္ထောပိ
န ကိလာသုပိ ပရိသော နိဒ္ဒါယ အဘိဘုယျ-
တိ။ သံ၊၄။၁။၁၃၉။ (၂) ဘဂဝါ စ သာရိ-
ပုတ္တဝိပဿီ ဘဂဝါ စ သိဒ္ဓိ ဘဂဝါ စ ဝေဿဘူ
ကိလာသုနော အဟေသံ သာဝကာနံ ဝိတ္ထာ-
ရေန ဓမ္မံ ဒေသေတံ။ ဝိ၊၁။၈။ တတ္ထ ကိလာ-
သုနော အဟေသန္တိ န အာလသိယကိလာ-
သုနော။ ဝိ၊၄။၁။၁၅၃။ ကိလာသုနော
အဟေသန္တိ အပ္ပေါဿုကာ အဟေသံ၊ နိရု-
ဿာဟာ အဟေသန္တိ အတ္ထော။ သာ ပန
နိရုဿာဟတာ န အာလသိယဝသေနာတိ
အာဟ “န အာလသိယကိလာသုနော”တိ။
သာရတ္ထ၊၂။၄၄၀။ ကိလာသုနောတိ အပ္ပေါ-
ဿုကာ ပယောဇနာဘာဝေန နိရုဿာဟာ
အဟေသံ၊ န အာလသိယေန၊ တေနာဟ “န
အာလသိယကိလာသုနော”တိအာဒိ။ ဝိမတိ၊
၁။၉၂။ (-၉၅။) (၃) ကိလာသုဘာဝ-
မောစန-ကြည့်။

ကိလာသုဘာဝ (ပု) [ကိလာသု + ဘာဝ] (၁)
ကြောင့်ကြမဲ့သော - အားမထုတ်သော - သူ
၏ အဖြစ်။ (၂) ပင်ပန်းသောသူ၏ အဖြစ်။
(၁) ဥဋ္ဌေဟိတိ ဝါ ဓမ္မဒေသနာယ အပ္ပေါ-
သုက္ကတာသင်္ခါတသင်္ကေစာပတ္တိတော ကိ-
လာသုဘာဝတော ဥဋ္ဌဟ။ သာရတ္ထ၊၃။၁၅၇။
မ၊၄။၂။၁၃၄။ (၂) ကိလာသုဘာဝမောစန-
ကြည့်။

ကိလာသုဘာဝမောစန (န) [ကိလာသုဘာဝ +
မောစန] ပင်ပန်းသောသူ၏ အဖြစ်မှလွတ်
ခြင်း၊ ပင်ပန်းခြင်းမှလွတ်ခြင်း။ သရီရဿ

ကိလာသုဘာဝမောစနတ္ထံ။ ဒီ၊၄။၁။၄၈။ ကိ-
လာသုဘာဝေါ ကိလမထော။ သီဟသေယံ၊
ကပ္ပေတိ သရီရဿ ကိလာသုဘာဝမော-
စနတ္ထန္တိ ယောဇေတဗ္ဗံ။ ဒီ၊၄။၁။၅၄။ သီ၊၄။
သစ်၊၁။၂၀၉။

ကိလိ ကိလိဟူသောအသံ၊ ရွှေခွက်အချင်းချင်း
ထိသောအခါ ထွက်ပေါ်လာသော အသံ
တမျိုး။ တိဏ္ဍံ ဗုဒ္ဓါနံ ပရိဘောဂပါတိယော
“ကိလိ ကိလိ” တိ ရဝံ ကာရယမာနာ ပဟ-
ရိတွာတာသံ သဗ္ဗဟေဋ္ဌိမာ ဟုတွာ အဋ္ဌာသိ။
အ၊၄။၁။၈၄။

ကိလိဋ္ဌိတ္ထ (ကြိ) [ကိလိဒ + ယ + အာ။ အာ-ကို
တ္ထ-ပြု။] စွတ်စိုပြီ (ဗူးဗူးရောင်ပြီ၊ ပြုံးရူးထ
ပြီ)။ ဝဏော ကိလိဋ္ဌိတ္ထ။ ဝိ၊၃။၂၉၈။

ကိလိဋ္ဌသု (န) [ကိလိဋ္ဌ + အံသု] ညစ်နွမ်းသော
ချည်မျှင်။ ကိလိဋ္ဌလောမ-ကြည့်။

ကိလိဋ္ဌ (န) [ကိလိသ + တ။ ကိလိသန္တေ တ္ထော-
တိ ကိလိဋ္ဌ။ ဓာနံ၊၄။၁၂၅။] (၁) ရှေ့နောက်
ဆန့်ကျင်သောစကား။ (တိ) (၂) ပူပန်စေ
အပ် - နှိပ်စက်အပ် - သော။ (၃) ညစ်နွမ်း
သော၊သု။ (၁) သံကုလံ တု ကိလိဋ္ဌဉ္စ၊ပုဗ္ဗာ-
ပရဝိဇ္ဇေဓိနိ။ ဓာနံ၊၁၂၅။ (တိ) (၂) သံ-
ကိလိဋ္ဌောတိ ကိလိဋ္ဌေဟိ ကာယကမ္မာဒိဟိ
သမန္နာဂတော။ သံ၊၄။၁။၂၁၂။ (၃) ကိလိ-
ဋ္ဌော ကိလေသေ ဇဟတိတိ။ အဘိ၊က။၃၄၉။
(-ပဋိသံ၊၄၁၈။ စူဠနိ၊၂၄။ မိလိန္ဒ၊၂၃၉။
ဝိ၊၄။၁။၃၀၈။ ဒီ၊၄။၂။၃၇၇။ မ၊၄။၃။၄၂။
သံ၊၄။၃။၁၉၃။ အံ၊၄။၁။၂၆၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။
၁၀၄။ ဓမ္မ၊၄။၁။၁၅၆။ သုတ္တနိ၊၄။၂။၂၁၆။
ထေရ၊၄။၁။၁၅၃။ အ၊၄။၁။၁၁။ ဗုဒ္ဓဝံ၊၄။
၉၈။)

ကိလိဋ္ဌဥဒက (န) [ကိလိဋ္ဌ + ဥဒက] ညစ်နွမ်း
သော - မသန့်ရှင်းသော - ရေ။ သရီရတော
ဝါ စိဝရတော ဝါ ကိလိဋ္ဌဥဒကံ ပတ္တေ ပတတိ။
ဝိ၊၄။၃။၁၁၄။ ဝိသင်္ဂဟ၊၁၁၇။

ကိလိဋ္ဌက (တိ) [ကိလိဋ္ဌ+က] ညစ်နွမ်းသော။
ဂန္ဓာ ကိလိဋ္ဌကံ ဌာနံ၊ မဏ္ဍိကာဟိ ပရိက္ခိတံ။
အပ၊ ၁။ ၁၁၉။

ကိလိဋ္ဌကမ္မ (န) [ကိလိဋ္ဌ+ကမ္မ] (၁) ညစ်နွမ်း
သော အလုပ်။ (၂) ညစ်နွမ်းသောကံ (အကု
သိုလ်ကံ)။ (တိ) (၃) ညစ်နွမ်းသောအမှု
ရှိသောသူ။ (၁) အထဿ သာမိကာ တဿ
ရူပသမ္ပတ္တိံ ဒိသ္မာ “နာယံ ကိလိဋ္ဌကမ္မဿာ-
နုစ္ဆရိကော” တိ စိတ္တံ ဥပ္ပါဒေတွာ....ယောဇေ-
တွာ ပရိဟရန္တိ။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၁၁၁။ ကိလိဋ္ဌကမ္မ-
ဿာတိ ဟတ္ထိမေဏ္ဍအဿဗန္ဓကဂေါပါလကာ-
ဒိကမ္မဿ။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၁၀၇။ (၂) ကမ္မကိလိဋ္ဌ-
ကြည့်။ (တိ) (၃) ကိလိဋ္ဌကမ္မေသု အသည-
တေသု။ ဇာ၊ ၁။ ၃၁၂။ ဇာ၊ ၄။ ၄။ ၃၇၇။

ကိလိဋ္ဌကရဏ (န) [ကိလိဋ္ဌ+ကရဏ] ညစ်နွမ်း
အောင်ပြုခြင်း။ အနုဒဟနဋ္ဌေန ဒုဂ္ဂန္ဓဋ္ဌေန
ကိလိဋ္ဌကရဏဋ္ဌေန စ။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၇၂။ (-၇၃။
အပ၊ ၄။ ၂။ ၁၇၂။)

ကိလိဋ္ဌကာယဝစီမနောကမ္မ (တိ) [ကိလိဋ္ဌ +
ကာယဝစီမနောကမ္မ] ညစ်နွမ်းသော ကာယ-
ကံ ဝစီကံ မနောကံ ရှိသောသူ။ အသုဒ္ဓ-
ကမ္မာတိ ကိလိဋ္ဌကာယဝစီမနောကမ္မာ။ ဇာ၊
၄။ ၆။ ၁၃၇။

ကိလိဋ္ဌကာသ (ပု) [ကိလိဋ္ဌ+ကာသ] ညစ်နွမ်း
သောအခါ။ စိဝရကမ္မကာလေ ပန ဟတ္ထမလ-
သုဓိမလာဒိနံ ဓောဝနတ္ထံ ကိလိဋ္ဌကာလေ စ
ဓောဝနတ္ထံ ဝနုတိ။ ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၂၅၂။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။
၅။ (-ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၂၃၇။)

ကိလိဋ္ဌကံသပါတိ (ထိ) [ကိလိဋ္ဌ + ကံသပါတိ]
ညစ်နွမ်း - ညစ်ပေ - သောကြေးခွက်။ ကိလိ-
ဋ္ဌကံသပါတိယာ ပရိဘုဉ္ဇနမာဒိ ကတွာ။
မ၊ ၄။ ၁။ ၁၄၆။

ကိလိဋ္ဌကမ္မပဇိဝိ (တိ) [ကိလိဋ္ဌကမ္မ+ဥပ+ဇိဝိ
+ဏိ။ ထိ-၌ ကိလိဋ္ဌကမ္မပဇိဝိနိ] ညစ်နွမ်း

သောအလုပ်ကိုမှီ၍ အသက်မွေးလေ့ရှိသော၊
သူ။ တဿာ ပုတ္တော န စိရဿေဝ ကာလံ
ကတွာ ကိလိဋ္ဌကမ္မပဇိဝိနိယာ ဂဏိကာယ
ကုစ္ဆိယံ နိဗ္ဗတ္တိ။ ပေတ၊ ၄။ ၁၇၉။

ကိလိဋ္ဌဂတ္တ (တိ) [ကိလိဋ္ဌ+ဂတ္တ] ညစ်နွမ်းသော
ကိုယ်ရှိသောသူ။ မဟာနာမော ဧကံ သရံ
ဩလောကေတွာ “ကိလိဋ္ဌဂတ္တောမှိ နှာယိ-
ဿာမိ တာတာ” တိ အာဟ။ ဓမ္မ၊ ၄။ ၁။ ၂၂၇။
(-သုတ္တနိ၊ ၄။ ၂။ ၃၈။ ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၁၄၅။)

ကိလိဋ္ဌစိတ္တ (န) [ကိလိဋ္ဌ+စိတ္တ] (၁) ညစ်နွမ်း
သောစိတ်။ (တိ) (၂) ညစ်နွမ်းသောစိတ်
ရှိသောသူ။ (၁) ဝေမေဝ ကိလိဋ္ဌစိတ္တေန
ဥပေါသထဂံနိ အဓိဋ္ဌာယ ဥပေါသထော
ဥပဝုတ္တော န မဟပူလော ဟောတိ။ အံ၊ ၄။
၂။ ၁၉၅။ (-သုတ္တနိ၊ ၄။ ၂။ ၂၁၀။) (တိ) (၂)
ဥပက္ခိလေသေဟိ ကိလိဋ္ဌစိတ္တာနံ သတ္တာနံ
ဝိသုဒ္ဓတ္ထာယ။ ဒိ၊ ၄။ ၂။ ၃၃၈။ (-မ၊ ၄။ ၁။
၁၄၅။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၃၀၀။)

ကိလိဋ္ဌစိဝရ (န) [ကိလိဋ္ဌ+စိဝရ] (၁) ညစ်
နွမ်းသောသင်္ကန်း။ (တိ) (၂) ညစ်နွမ်းသော
သင်္ကန်းရှိသောသူ။ (၁) ပတ္တစိဝရနံ နိဒ္ဒ-
ဟနေ ကိလိဋ္ဌစိဝရနံ အဓောဝနေ။ ဝိ၊ ၄။ ၄။
၁၅၉။ (-ကင်္ခါ၊ ၄။ ၁။ ၃၀၃။) (တိ) (၂)
မလဂ္ဂဟိတပတ္တာ ပတ္တေ ပစိတွာ ကိလိဋ္ဌစိဝရ
စိဝရနံ ဓောဝိတွာ။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၅၁။ (-ဇာ၊
၄။ ၁။ ၃၂၁။ ဇာ၊ ၄။ ၅။ ၂၉၇။)

ကိလိဋ္ဌဌာန (န) [ကိလိဋ္ဌ+ဌာန] ညစ်နွမ်းသော
အရပ်။ ဂိလာနေန နိပန္နဘူမိယံ ကိလိဋ္ဌဌာနံ
ဓောဝိတွာ။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၂၀၁။

ကိလိဋ္ဌတပ (တိ) [ကိလိဋ္ဌ+တပ] ညစ်နွမ်း-
ညစ်ညူး-သော အကျင့်ရှိသောသူ။ တေ
ကိရ ကိလိဋ္ဌတပါနံ မတ္တကပတ္တာ အဟေသုံ။
မ၊ ၄။ ၂။ ၁၈၆။ ကိလိဋ္ဌတပါနန္တိ ကာယဿ
ကိလေသနတပါနံ ပုဂ္ဂလာနံ။ မ၊ ၄။ ၂။ ၂၁၀။

ကိလိဋ္ဌတ္တဘာဝ (ပု) [ကိလိဋ္ဌ+အတ္တဘာဝ] ညစ်
နွမ်း - ညစ်ညူး - သော ခန္ဓာကိုယ်။ သော-
တာပန္နာ စ နာမ န ကိလိဋ္ဌတ္တဘာဝေ တိ-
ဋ္ဌန္တိတိ သဟ ဖလပဋိလာဘေနဿ သရိရေ
သေတကဏ္ဍပိဋကသုစိယောသဗ္ဗာပတိတာ။
သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇၉။ န ကိလိဋ္ဌတ္တဘာဝေ တိဋ္ဌန္တိ
မဟာနုဘာဝတ္တာ အရိယဓမ္မဿ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။
၃၁၁။

ကိလိဋ္ဌဓာတုက (တိ) [ကိလိဋ္ဌ+ဓာတု+က]
ညစ်နွမ်းသော သဘောရှိသော။ တဿ ပရိ-
မဇ္ဇန္တဿ လောမာနိ ကိလိဋ္ဌဓာတုကာနိ
ဇာတာနိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၉။ ကိလိဋ္ဌဓာတုကာ-
နိတိ ကိလိဋ္ဌသဘာဝါနိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၁။

ကိလိဋ္ဌနိဝါသနပါရုပန (တိ) [ကိလိဋ္ဌ+နိဝါသန-
ပါရုပန] ညစ်နွမ်းသော အဝတ်အရံရှိသော၊
သူ။ ကိလိဋ္ဌနိဝါသနပါရုပနော...ကေကောဝ
မာတုသရံ ဂတော။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇၀။ ဓမ္မဋ္ဌ၊
၂။၃၁၇။

ကိလိဋ္ဌပါဝါရကပုပ္ဖက (န) [ကိလိဋ္ဌ+ပါဝါရက-
ပုပ္ဖက] ညစ်နွမ်းသောပြတီး(မေ့စရာ)အခင်း၏
အဆာ။ ဗဟိ မဋ္ဌံ အန္တောမံသကသမ္ပကပလိ-
ဝေဋ္ဌနကိလိဋ္ဌပါဝါရကပုပ္ဖကသဒိသံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊
၂။၂၃၀။ ဝိသုဒ္ဓါ၊၁။၂၅၀။ (ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ၊၄၅-၌
ကိလိဋ္ဌပါဝါရပုပ္ဖသဒိသ-ဟု ရှိသည်။ အနက်
တူပင်)။

ကိလိဋ္ဌပိလောတိက (ပု) [ကိလိဋ္ဌ+ပိလောတိက]
ညစ်နွမ်းသောပုဆိုး။ မတ္တကေကိလိဋ္ဌပိလော-
တိကံ အတ္ထရိတော ဥပရိတဏှလေ ဩကိရိတော
ကိလိဋ္ဌပိလောတိကံ နိဝါသေတွာ နိက္ခမိ။
ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၄၀။

ကိလိဋ္ဌဘာဇန (န) [ကိလိဋ္ဌ+ဘာဇန] ညစ်နွမ်း
သောခွက်။ ကိလိဋ္ဌဘာဇနဂတ-ကြည့်။

ကိလိဋ္ဌဘာဇနဂတ (တိ) [ကိလိဋ္ဌဘာဇန+ဂတ]
ညစ်နွမ်းသောခွက်သို့ရောက်သော၊ ညစ်နွမ်း

သောခွက်၌ ထည့်ထားသော။ ဣဒဉ္စ ကိလိဋ္ဌ-
ဘာဇနဂတံ တိဏစုဏ္ဏရဇာနကိဏ္ဍိ အလောဏံ
သီတလံ အပ္ပရသံ အာစာမကဉ္စိယမတ္တံ ဒေ-
သဿ ဒါတု န ဥဿဟာမိ။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ၊၉၀။

ကိလိဋ္ဌရူပ (တိ) [ကိလိဋ္ဌ+ရူပ] ညစ်နွမ်းသော
သဘောရှိသော၊သူ။ ဒုမ္မက္ခရူပါတိ အနုဉ္စိတာ
မဏ္ဍိတလူခနိဝါသနပါရုပနာ မာလာကန္ဓဝိ-
လေပနဝဋ္ဌိတာ၊ ကိလိဋ္ဌရူပါတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။
ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၂၁။

ကိလိဋ္ဌလောမ (န) [ကိလိဋ္ဌ+လောမ] ညစ်နွမ်း
သောချည်မျှင်။ လောမကိလိဋ္ဌာနိတိ ကိလိဋ္ဌ-
လောမာနိ၊ ကိလိဋ္ဌသူနိတိ အတ္တော။ မ၊ဋ္ဌ၊
၃။၃၄၄။

ကိလိဋ္ဌလောမဝတ္ထ (န) [ကိလိဋ္ဌလောမ+ဝတ္ထ]
ညစ်နွမ်းသော ချည်မျှင်ရှိသော အဝတ်၊
ညစ်နွမ်းသော ချည်မျှင်ဖြင့် ရက်ထားသော
အဝတ်။ ဘတ္တံ အဘူတော ကိလိဋ္ဌလောမဝတ္ထံ
နိဝါသေတွာ ဂိလာနာလယံ ကတွာ နိပဋ္ဌိ။
ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၉၁။

ကိလိဋ္ဌဝစန (တိ) [ကိလိဋ္ဌ+ဝစန] ညစ်ညမ်းသော
စကားရှိသော၊သူ။ ကဏ္ဍဝါစောတိ ဖုဂဒေါ-
သာဒိဟိ ကိလိဋ္ဌဝစနော။ ဝိမတိ၊၂။၃၀၆။

ကိလိဋ္ဌဝတ္ထ (န) [ကိလိဋ္ဌ+ဝတ္ထ] (၁) ညစ်နွမ်း
သောအဝတ်။ (တိ) (၂) ညစ်နွမ်းသော
အဝတ် - ရှိသော - ကို ဝတ်သော၊သူ။ (၁)
ကိလိဋ္ဌဝတ္ထေန ဟိ ဥတုဖရဏံ န ဟောတိ။
ဒိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၆။ (- သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၉၀။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။
၂၇၆။) (တိ) (၂) တတ္ထ ကေပုရိသောပိ
ဆိန္နာနိန္နသရိဓေဝါ၊ ကိလိဋ္ဌဝတ္ထော ဝါ နတ္ထိ။
ဒိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁၂။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၅၅။

ကိလိဋ္ဌဝတ္ထနိဝတ္ထ (တိ) [ကိလိဋ္ဌဝတ္ထ+နိဝတ္ထ]
ညစ်နွမ်းသော အဝတ်ကို ဝတ်သော၊သူ။
ယထာ ပန ကိလိဋ္ဌဝတ္ထနိဝတ္ထော တတော-
နိဒါနံ ပိဋံ သန္ဓာယ “ခါဒတိ မံ ဝတ္ထ”န္တိ

ဘဏတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၇၁။ (-ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။
၁၃၉။ အပ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၉။)

ကိလိဋ္ဌဝတ္ထနိဝသန (တိ) [ကိလိဋ္ဌဝတ္ထ+နိဝသန]
ညစ်နွမ်းသောအဝတ်ကို ဝတ်သောသူ။ ပုဏ္ဏ-
ဏဒုတိယိကာ....ကိလိဋ္ဌဝတ္ထနိဝသနာ ဝနိတော
ရောဒမာနာ ကေမန္တံ အဋ္ဌာသိ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။
၁၂၀။

ကိလိဋ္ဌဝတ္ထသရီရ (တိ) [ကိလိဋ္ဌဝတ္ထ+သရီရ]
ညစ်နွမ်းသောအဝတ်၊ ညစ်နွမ်းသော ကိုယ်
ရှိသော၊ သူ။ ယုဝါပိ သမာနော န အလသိ-
ယော ကိလိဋ္ဌဝတ္ထသရီရော။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၈၂။

ကိလိဋ္ဌဝသန (တိ) [ကိလိဋ္ဌ+ဝသန] ညစ်နွမ်း-
သော အဝတ်ရှိသော၊ ညစ်နွမ်းသော အဝတ်
ကို ဝတ်သောသူ။ ကိလိဋ္ဌဝသနာ ဒုဂ္ဂန္ဓာ
ဇေဂုစ္ဆာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၀၄။

ကိလိဋ္ဌဝေသ (ပု) [ကိလိဋ္ဌ+ဝေသ] ညစ်နွမ်း-
သောအသွင်။ ဒိဃရတ္တံ မေ ကိလိဋ္ဌဝေသေန
စရိတန္တိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၀။ (-ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။
၃၆၇။)

ကိလိဋ္ဌသဘာဝ (တိ) [ကိလိဋ္ဌ+သဘာဝ] ညစ်
နွမ်းသော သဘောရှိသော။ ကိလိဋ္ဌဓာတုက-
ကြည့်။

ကိလိဋ္ဌသရီရ(တိ)[ကိလိဋ္ဌ+သရီရ]ညစ်နွမ်းသော
ကိုယ်ရှိသောသူ။ ဥဒကပိပါသာယ ပိပါ-
သိတော စ ဟောတိ ရဇောဇလ္လေန ကိလိဋ္ဌ-
သရီရော စ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂၄။ (မ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၁။)

ကိလိဋ္ဌဟတ္ထ (ပု) [ကိလိဋ္ဌ+ဟတ္ထ] ညစ်နွမ်းသော
လက်။ “ကကုဓရုက္ခာ နာမ မဋ္ဌသာခါ။
ကိလိဋ္ဌဟတ္ထေန ဂက္ခန္ဓဿ ဟတ္ထော ပရိဂလေ-
ယျ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၅၃။

ကိလိန္ဒ (တိ) [ကိလိဒ+တ။ ကိလိဒ အဒ္ဓဘာဝေ၊
ဣန္ဒာဒေသော။ ဓာန်၊ဋီ။၇၅၃။] (၁) စုတ်စို
သော။ (၂) နဲ့သော၊ ပျော့သော၊ ပျော့

ပျောင်းနူးညံ့သော။ (၃) ညစ်နွမ်းသော။
(၁) ဘိက္ခု ကိလိန္ဒံ ပဿိတော ဘဂဝတော
တေမတ္တံအာရောစေသံ။ ဝိ၊၁။၄၇။ (-ဝိ၊၂။
၁၅၇။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၇၄။ ကဒါ။၂၉၄။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။
၅။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၅၀။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ၊၁။ လုတိဝုတ်၊
ဋ္ဌ၊၂။) (၂) တံ ဥတ္တဏ္ဍုလမ္ပိ ဟောတိ
ကိလိန္ဒမ္ပိ သမသက္ခရမ္ပိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၀၃။ (-
ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၆၁။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၂၉၈။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။
၂၅၁။ မူလဋီ၊၁။၉၇။) (၃) ဥဒ္ဓေသာယ ဝါ
ဩဝါဒါယ ဝါ အာဂတာ ကိလိန္ဒံ စိဝရံ
ဒိသော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၄၂။ (-မ၊ဋီ၊၃။၅၄။)

ကိလိန္ဒကပေါလဂတ္တ (တိ) [ကိလိန္ဒ+ကပေါလ-
ဂတ္တ]စုတ်စိုသောပါးစောင်၊ ကိုယ်ရှိသောသူ။
တာ ဣတ္ထိယော....ပဏ္ဍရိတလာလာ ကိလိန္ဒ-
ကပေါလဂတ္တာ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ၊၃၂၉။

ကိလိန္ဒဂတ္တ (တိ) [ကိလိန္ဒ+ဂတ္တ] စုတ်စိုသော
ကိုယ်ရှိသောသူ။ ကေစွာ ပဏ္ဍရိတခေဋ္ဌာ
ကိလိန္ဒဂတ္တာ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၄။

ကိလိန္ဒဌာန (န) [ကိလိန္ဒ+ဌာန] စုတ်စိုရာ အ
ရပ်။ သံသေဒေတိ သံသိန္ဓေ ကိလိန္ဒဌာနေ
ဥပ္ပန္နာ။ သံ၊ဋီ၊၂။၂၇၅။

ကိလိန္ဒဒကသောတ (တိ) [ကိလိန္ဒ+ဒကသော-
တ]ညစ်နွမ်း-ညစ်ပေ-သောကျင်ကြောင်း
ရှိသောသူ။ ဓုဝလောဟိတာတိ နိစ္စလောဟိ-
တာ ကိလိန္ဒဒကသောတာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၄။

ကိလိန္ဒပါယာသ (ပု) [ကိလိန္ဒ+ပါယာသ] နူးညံ့
ပျော့ပျောင်းသော နို့ထမင်း။ နယိဒံ ဒေဝ
ဘောဇနံ၊ ကိလိန္ဒပါယာသော ဘေသာ။ ဓမ္မ၊
ဋ္ဌ၊၂။၄၃၉။

ကိလိန္ဒပူတိကာယ (တိ) [ကိလိန္ဒပူတိ+ကာယ]
ပျော့သော ပုပ်သော ကိုယ်ရှိသော။ ပတ္တဒ္ဓ-
ကာယော ဝါ အတိသာရာဒိဝသေန ကိလိန္ဒ-
ပူတိကာယော ဝါ မဟာဉာဟပရေတော ဝါ။
ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၂၈။ မ၊ဋီ၊၂။၁၆၈။

ကိလိန္ဒသရီရ (တိ) [ကိလိန္ဒ+သရီရ] ညစ်နွမ်း
သော ကိုယ်ရှိသောသူ။ တသ္မာ ဥပက္ကာ
စေဝ ခရေန အဂ္ဂိနာ ပက္ကသရီရာ သြကိလိနိ
စ ကိလိန္ဒသရီရာ။ ဝိ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၀၀။ (-သံ၊ ဌ၊
၂။ ၂၀၄။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၉၅။ သံ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၀၅။)

ကိလိသတိ (ကြိ) [ကိလိသ+အ+တိ။ ကိလိသ
ဗာဓနေ ကိလိသတိ။ နိတိ၊ ဓာ။ ၁၇၉။] (၁)
နှိပ်စက်၏။ (၂) ပူပန်စေတတ်၏။ ကိလိသတိ
ဝိဗာဓတိ ဥပတာပေတိ စာတိ သံကိလေ-
သော။ သိ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၀၂။

ကိလိသတိ (ကြိ) [ကိလိသ+ယ+တိ။ ကိလိ-
သ ဥပတာပေ ကိလိသတိ။ နိတိ၊ ဓာ။ ၂၃၈။]
(၁) ပူပန်၏။ (၂) ပူပန်စေတတ်၏။ (၃)
ပင်ပန်း၏။ (၄) ညစ်နွမ်း၏။ (၁) ကိလေ-
သနိယေန ကိလိသတိ။ စူဠနိ၊ ၆၅။ မဟာနိ။
၁၈၆။ ကိလေသနိယေန ကိလိသတိတိ ဥပ-
တပနိ၊ ယသ္မိံ ဝတ္ထုသ္မိံ န ဥပတပတိ။ မဟာ-
နိ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၀၄။ (၂) တေ ဟိ စိတ္တံ ဥပက္ခန္ဓာ
ကိလိသန္တိ။ အဘိ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၇၄။ (၃) ဝေ
ဒုဗ္ဗာသိတံ သက်မာနော ကိလိသတိ ကိလ-
မတိ။ ဇာ၊ ဌ၊ ၄။ ၂၅၃။ (၄) သေဒဂဟိတေ-
ဟိ ဂတ္တေဟိ ပရိဘူမာနံ သေနာသနံ
ကိလိသတိ။ သံ၊ ဌ၊ ၁။ ၃၈။ (-အဘိ၊ ဌ၊ ၁။
၃၉။ ဇာ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၁။) ကိလိသန္တိ—ဒိ၊ ဌ၊ ၂။
၂၀။ မ၊ ဌ၊ ၄။ ၁၂။ အဘိ၊ ဌ၊ ၁။ ၂၇။ အဘိ၊
ဌ၊ ၂။ ၂၇၄။ ဣတိဝုတ်၊ ဌ၊ ၂၄၇။ မူလဋီ၊ ၂။
၁၂၅။ ကိလိသသံ—ဇာ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၇၆။ ကိ-
လိသယျ—ဓမ္မ၊ ၃၇။ ဓမ္မ၊ ဌ၊ ၂။ ၉၀။ ဇာ၊
ဌ၊ ၃။ ၃၁၃။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၂၃၃။ ကိလိသေ-
ယျ—ဒိ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၂။ ဒိ၊ ဌ၊ ၃။ ၁၁၂။

ကိလိသတိ (ကြိ) [ကိလိသ+ယ+သတိ] ပင်
ပန်းလတ္တံ့။ ဝါစေတိ ခိပ္ပံ န စိရံ ကိလိသတိ။
ဒိ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၂။ ကိလိသတိတိ ကိလိသတိ။
ဒိ၊ ဌ၊ ၃။ ၁၁၃။ (ဤနေရာမျိုး၌ ‘ကိလိသ+
ယ+တိ’ဟု ပုဒ်ခွဲ၍ တိ-ဝိဘတ်သည် အနာ-

ဂတ်ကာလ၌ သက်သည်-ဟုလည်း ကြံနိုင်
သည်။)

ကိလိသတိ (ကြိ) [ကိလိသ+ယ+တေ] (၁)
ပူပန်စေအပ်၏။ (၂) နှိပ်စက်အပ်၏။ ပုထုဇ္ဇ-
နဿ သင်္ခါရုပေက္ခံ အဘိနန္ဒတော စိတ္တံ
ကိလိသတိ။ ပဋိသံ၊ ၆၈။ (-၁၂၅၊ ၂၉၃။
သုတ္တနိ၊ ၃၈၃။ ဣတိဝုတ်၊ ဌ၊ ၁၃၉။) စိတ္တံ
ကိလိသတိတိ ဝိပဿနာနိကန္တိသင်္ခါတေန၊
လောဘကိလေသေန စိတ္တံ ကိလိသတိ။ တာ-
ပိယတိ ဗာဓိယတိတိ အတ္တော။ ပဋိသံ၊ ဌ၊ ၁။
၂၅၀။ (-ပဋိသံ၊ ဌ၊ ၂။ ၃၃၊ ၁၉၅။ သုတ္တနိ၊
ဌ၊ ၂။ ၂၀၀။) ကိလေသိယတိ—ပဋိသံ၊ ဌ၊ ၂။
၁၉၅။ ကိလိသန္တိ—နေတ္ထိ၊ ဌ၊ ၃၀။ ဒိ၊ ဌ၊ ၃။
၁၂၈။

ကိလိသန (န) [ကိလိသ+ယ+ယု] (၁) နှိပ်
စက်ညှဉ်းဆဲခြင်း။ (၂) ပူပန်စေခြင်း။ (၃)
ညစ်နွမ်းခြင်း။ (တိ) (၄) နှိပ်စက်ညှဉ်းဆဲ
တတ်သော။ (၅) ပူပန်စေတတ်သော။ (၆)
ညစ်နွမ်းတတ်သော။ (၁) (၂) ကိလေသော-
တိ ကိလိသနံ။ ပဋိသံ၊ ဌ၊ ၁။ ၂၉၂။ (၃)
ကိလိသနနိမိတ္တ-ကြည့်။ (တိ) (၄) (၅)
သတ္တသန္တာနဿ ကိလိသနတော ဝိဗာဓန-
တော ဥပတာပနတော စ ကိလေသသညိ-
တေသု ပါပဓမ္မေသု။ ဒိ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၂၈။ (-
မဟာနိ၊ ဌ၊ ၅၇။) (၆) ပရိဘောဂေန လဟံ
ကိလိသနဘာဝေါ ဧကော။ အဘိ၊ ဌ၊ ၁။ ၃၉။
အပ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၁။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ဌ၊ ၉၈။ ဇာ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၀။

ကိလိသနနိမိတ္တ (န) [ကိလိသန+နိမိတ္တ] ညစ်
နွမ်းခြင်း၏အကြောင်း။ တသ္မာတိ ကိလိသ-
နနိမိတ္တော။ ဒိ၊ ဌ၊ ၃။ ၁၂၈။

ကိလိသနပယောဂ (ပ) [ကိလိသန+ပယောဂ]
ပူပန်စေခြင်းနှင့်ယှဉ်သော။ တတ္ထ အတ္တကိလ-
မထာနုယောဂန္တိ အတ္တနော ကာယဿ ကိ-
လိသနပယောဂံ အတ္တပရိတာပနပဋိပတ္တိ။
နေတ္ထိ၊ ဌ၊ ၁၉၃။ ကိလိသနံ ဥပတာပနန္တိ

အာဟ “ကိလိယနပယောဂံ အတ္တပရိတာ-
ပနပဋိပတ္တိ”န္တိ။ နေတ္တိ၊ ဝိ၊ ၁၀၈။

ကိလိယန္တ (တိ) [ကိလိသ + ယ + အန္တ] ညစ်နွမ်း-
သော။ သူ။ ဝေ ဒုပ္ပုရဏိယာနံ ဣတ္ထိနံ ကုဗျနံ
နာမ နိဝတ္ထဂတ္ထေ ကိလိယန္တေ “ကသ္မာ ကိ-
လိယသိ”တိ ကုဗျနသဒိသံ ဟောတိ။ ဇာ၊ ငွ၊
၂။ ၁၇၆။

ကိလိယန္တိ (ကြိ) [ကိလိသ + ယ + အန္တိ] (၁)
ပူပန်စေတတ်ကုန်၏။ (၂) ညစ်နွမ်းကုန်၏။
ကိလိယတိ - ကြည့်။

ကိလိယန္တိ (ကြိ) [ကိလိသ + ယ + အန္တိ] (၁)
နှိပ်စက်အပ်ကုန်၏။ (၂) ပူပန်စေအပ်ကုန်
၏။ ကိလိယတိ - ကြည့်။

ကိလိယမာန (တိ) [ကိလိသ + ယ + မာန] ပူပန်
- ညစ်နွမ်း - ပင်ပန်း - သော။ အတ္တိ စိတ္တိ
ရဇ္ဇမာနံ ဒုဿမာနံ မုယုမာနံ ကိလိယမာ-
နန္တိ။ န ဟေဝံ ဝတ္ထဗ္ဗေ။ အဘိ၊ က။ ၁၈၄။
(- သံ၊ ငွ၊ ၁။ ၁၉၂။)

ကိလိယာပေန္တ (တိ) [ကိလိသ + ယ + ဣာပေ +
အန္တ] ပူပန်စေတတ် - နှိပ်စက်တတ် - သော။
စိတ္တက္ခေယေဟိတိ စိတ္တိ ကိလိယာပေန္တေဟိ
နိဝရဏေဟိ။ သံ၊ ငွ၊ ၁။ ၁၆၉။

ကိလိယေယျ (ကြိ) [ကိလိသ + ယ + ယေျ] ပင်
ပန်းရ၏။ ကိလိယတိ - ကြည့်။

ကိလိယေယျ (ကြိ) [ကိလိသ + ယေျ] ပင်ပန်း
ကုန်ရ၏။ ကိလိယတိ - ကြည့်။

ကိလေဒန (န) [ကိလိဒ + ယ] စွတ်စိုခြင်း။ ကိ-
လေဒနံ တိန္တတာ။ နိတိ၊ ဓာ။ ၂၁၅။

ကိလေဒနဋ္ဌ (ပု) [ကိလေဒန + အတ္တ] စွတ်စိုခြင်း
- အနက် - သဘော။ ကိလေဒနဋ္ဌေန တေမ-
နဋ္ဌေနာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ သံ၊ ငွ၊ ၁။ ၅၀။ (-
ဒိ၊ ဝိ၊ ၁။ ၁၅၃။)

ကိလေဒယန္တ (တိ) [ကိလိဒ + ဣယ + အန္တ]။
ထိ-၌ ကိလေဒယန္တိ စွတ်စိုသော၊ စွတ်စို
သောအဖြစ်သို့ ရောက်စေသော။ ဥဒကဓာရာ
ပထဝီ သိနေဟယန္တိ တေမေန္တိ ကိလေဒ-
ယန္တိ အဘိဝဿတိ။ သံ၊ ငွ၊ ၁။ ၁၅၃။ ကိလေ-
ဒယန္တိတိ အလ္လဘာဝံ ပါပယန္တိ။ သံ၊ ဝိ၊ ၁။
၁၉၉။

ကိလေဒေတွာ (ကာ၊ ကြိ၊ ဝိ) [ကိလိဒ + ဣ +
တွာ] စွတ်စိုချေ၊ ဆွတ်၍။ သမ္ပဒ္ဒိတွာတိ ကိ-
လေဒေတွာ။ မူလဝိ၊ ၁။ ၁၁၉။

ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ, ဋီကာ ကျမ်းစဉ်ပုံနှင့် သင်္ကေတများ

ကျမ်းစဉ်ပုံနှင့် ကျမ်းမည်သင်္ကေတ

အမှတ်စဉ်	ပါဠိတော်	သင်္ကေတ	အမှတ်စဉ်	အဋ္ဌကထာ	သင်္ကေတ
ဝိနည်း ၅-ကျမ်း					
၁	ပါရာဇိကပါဠိ	ဝိ၊၁။	၁	ပါရာဇိကကဏ္ဍအဋ္ဌကထာ (ပ)	ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။
၂	ပါစိတ္တိယပါဠိ	ဝိ၊၂။	၂	။ (ဒ)	ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။
၃	မဟာဝဂ္ဂပါဠိ	ဝိ၊၃။	၃	ပါစိတ္တိယဒိ (ခ)	ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။
၄	စူဠဝဂ္ဂပါဠိ	ဝိ၊၄။	၄	စူဠဝဂ္ဂါဒိ	ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။
၅	ပရိဝါရပါဠိ	ဝိ၊၅။	၅	ကခါဝိတရဏီ	ကခါ။
			၆	ဝိနယသင်္ဂဟ	ဝိ၊သင်္ဂဟ။
သုတ် ၃-ကျမ်း					
၆	သီလက္ခန္ဓဝဂ္ဂပါဠိ	ဒီ၊၁။	၇	သီလက္ခန္ဓဝဂ္ဂ	ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။
၇	မဟာဝဂ္ဂပါဠိ	ဒီ၊၂။	၈	မဟာဝဂ္ဂ	ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။
၈	ပါထိကဝဂ္ဂပါဠိ	ဒီ၊၃။	၉	ပါထိကဝဂ္ဂ	ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။
မဇ္ဈိမနိကာယ် ၃-ကျမ်း					
၉	မူလပဏ္ဏာသပါဠိ	မ၊၁။	၁၀	မူလပဏ္ဏာသ	မ၊ဋ္ဌ၊၁။
၁၀	မဇ္ဈိမပဏ္ဏာသပါဠိ	မ၊၂။	၁၁	။ (ပ)	မ၊ဋ္ဌ၊၂။
၁၁	ဥပရိပဏ္ဏာသပါဠိ	မ၊၃။	၁၂	မဇ္ဈိမပဏ္ဏာသ	မ၊ဋ္ဌ၊၃။
			၁၃	ဥပရိပဏ္ဏာသ	မ၊ဋ္ဌ၊၄။
သံယုတ္တနိကာယ် ၃-ကျမ်း					
၁၂	သံယုတ္တပါဠိ (ပ)	သံ၊၁။	၁၄	သံယုတ္တ	သံ၊ဋ္ဌ၊၁။
၁၃	။ (ဒ)	သံ၊၂။	၁၅	။	သံ၊ဋ္ဌ၊၂။
၁၄	။ (တ)	သံ၊၃။	၁၆	။	သံ၊ဋ္ဌ၊၃။
အင်္ဂုတ္တရနိကာယ် ၃-ကျမ်း					
၁၅	အင်္ဂုတ္တရပါဠိ (ပ)	အံ၊၁။	၁၇	အင်္ဂုတ္တရ	အံ၊ဋ္ဌ၊၁။
၁၆	။ (ဒ)	အံ၊၂။	၁၈	။	အံ၊ဋ္ဌ၊၂။
၁၇	။ (တ)	အံ၊၃။	၁၉	။	အံ၊ဋ္ဌ၊၃။
အဘိဓမ္မာနှင့် ခုဒ္ဒကနိကာယ်ကျမ်းများ					
၁၈	ဓမ္မသင်္ဂဟပါဠိ	အဘိ၊ဓ။	၂၀	အဋ္ဌသာလိနီ	အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။
၁၉	ဝိဘင်္ဂပါဠိ	အဘိ၊ဝိ။	၂၁	သမ္မောဟဝိနောဒနီ။	အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။
၂၀	ဓာတုကထာ + ပုဂ္ဂလပညတ်	အဘိ၊ပု။	၂၂	ပဉ္စပကရဏ	အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။
၂၁	ကထာဝတ္ထုပါဠိ	အဘိ၊က။	၂၃	ပဋိသမ္ဘိဒါမဂ္ဂ	ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။

တိပိဋက ပါဠိ-မြန်မာအဘိဓာန်

ကျမ်းစဉ်ပုံနှင့် ကျမ်းမည်သင်္ကေတ

အမှတ် စဉ်	ပါဠိတော်	သင်္ကေတ	အမှတ် စဉ်	အဋ္ဌကထာ	သင်္ကေတ
၂၂	ယမကပါဠိတော် (ပ)	ယမက၊၁။	၂၄	ပဋိသမ္ဘိဒါမဂ္ဂအဋ္ဌကထာ(ဒ)	ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။
၂၃	။ (ဒ)	ယမက၊၂။	၂၅	ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂ ။ (ပ)	ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌ၊၁။
၂၄	။ (တ)	ယမက၊၃။	၂၆	။ ။ (ဒ)	ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌ၊၂။
၂၅	ပဋ္ဌာနပါဠိတော် (ပ)	ပဋ္ဌာန၊၁။	၂၇	ခုဒ္ဒကပါဌ ။	ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။
၂၆	။ (ဒ)	ပဋ္ဌာန၊၂။	၂၈	ဓမ္မပဒ ။ (ပ)	ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။
၂၇	။ (တ)	ပဋ္ဌာန၊၃။	၂၉	။ ။ (ဒ)	ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။
၂၈	။ (စ)	ပဋ္ဌာန၊၄။	၃၀	ဥဒါန ။	ဥဒါန၊ဋ္ဌ။
၂၉	။ (မ)	ပဋ္ဌာန၊၅။	၃၁	ဣတိဝုတ္တက ။	ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။
၃၀	ပဋိသမ္ဘိဒါမဂ္ဂပါဠိ	ပဋိသံ။	၃၂	သုတ္တနိပါတ ။ (ပ)	သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။
၃၁	ခုဒ္ဒကပါဌပါဠိ	ခုဒ္ဒက။	၃၃	။ ။ (ဒ)	သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။
၃၂	ဓမ္မပဒပါဠိ	ဓမ္မ။	၃၄	ဝိမာန ။	ဝိမာန၊ဋ္ဌ။
၃၃	ဥဒါနပါဠိ	ဥဒါန။	၃၅	ပေတဝတ္ထု ။	ပေတ၊ဋ္ဌ။
၃၄	ဣတိဝုတ္တကပါဠိ	ဣတိဝုတ်။	၃၆	ထေရဂါထာ ။ (ပ)	ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။
၃၅	သုတ္တနိပါတပါဠိ	သုတ္တနိ။	၃၇	။ ။ (ဒ)	ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။
၃၆	ဝိမာနဝတ္ထုပါဠိ	ဝိမာန။	၃၈	ထေရီဂါထာ ။	ထေရီ၊ဋ္ဌ။
၃၇	ပေတဝတ္ထုပါဠိ	ပေတ။	၃၉	အပဒါန ။ (ပ)	အပ၊ဋ္ဌ၊၁။
၃၈	ထေရဂါထာပါဠိ	ထေရ။	၄၀	။ ။ (ဒ)	အပ၊ဋ္ဌ၊၂။
၃၉	ထေရီဂါထာပါဠိ	ထေရီ။	၄၁	ဗုဒ္ဓဝံသ ။	ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။
၄၀	အပဒါနပါဠိ (ပ)	အပ၊၁။	၄၂	စရိယာပိဋက ။	စရိယာ၊ဋ္ဌ။
၄၁	။ (ဒ)	အပ၊၂။	၄၃	မဟာနိဒ္ဒေသ ။	မဟာနိ၊ဋ္ဌ။
၄၂	ဗုဒ္ဓဝံသပါဠိ	ဗုဒ္ဓဝံ။	၄၄	စူဠနိဒ္ဒေသ ။	စူဠနိ၊ဋ္ဌ။
၄၃	စရိယာပိဋကပါဠိ	စရိယာ။	၄၅	ဇာတက ။ (ပ)	ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။
၄၄	မဟာနိဒ္ဒေသပါဠိ	မဟာနိ။	၄၆	။ ။ (ဒ)	ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။
၄၅	စူဠနိဒ္ဒေသပါဠိ	စူဠနိ။	၄၇	။ ။ (တ)	ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။
၄၆	ဇာတကပါဠိ (ပ)	ဇာ၊၁။	၄၈	။ ။ (စ)	ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။
၄၇	ဇာတကပါဠိ (ဒ)	ဇာ၊၂။	၄၉	။ ။ (မ)	ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။
၄၈	နေတ္ထိပါဠိ	နေတ္ထိ။	၅၀	။ ။ (ဆ)	ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။
၄၉	ပေဋကောပဒေသပါဠိ	ပေဋကော	၅၁	။ ။ (သ)	ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။
၅၀	မိလိန္ဒပဉ္စပါဠိ	မိလိန္ဒ။	၅၂	နေတ္ထိ ။	နေတ္ထိ၊ဋ္ဌ။

ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ, ဇီကာ ကျမ်းစဉ်ပုံနှင့် သင်္ကေတများ

အမှတ် စဉ်	ဇီကာကျမ်း	သင်္ကေတ
ဝိနည်းဇီကာကျမ်းများ		
၁	ဝဇီရဗုဒ္ဓိဇီကာ	ဝဇီရ။
၂	သာရတ္ထဒီပနီဇီကာ	သာရတ္ထ၊ ၁။
၃	။	သာရတ္ထ၊ ၂။
၄	။	သာရတ္ထ၊ ၃။
၅	ဝိမတိဝိနောဒနီဇီကာ	ဝိမတိ၊ ၁။
၆	။	ဝိမတိ၊ ၂။
၇	ကခါဇီကာ	ကခါ၊ ဇီ။
၈	ကခါဇီကာသစ်	ကခါ၊ ဇီ၊ သစ်။
ဒီသနိကာယ်ဇီကာများ		
၉	သီလက္ခန္ဓဝဂ္ဂဇီကာ	ဒီ၊ ဇီ၊ ၁။
၁၀	သီလက္ခန္ဓဝဂ္ဂဇီကာသစ်	သီ၊ ဇီ၊ သစ်၊ ၁။
၁၁	။	သီ၊ ဇီ၊ သစ်၊ ၂။
၁၂	မဟာဝဂ္ဂဇီကာ	ဒီ၊ ဇီ၊ ၂။
၁၃	ပါထိကဝဂ္ဂဇီကာ	ဒီ၊ ဇီ၊ ၃။
မဇ္ဈိမနိကာယ်ဇီကာများ		
၁၄	မူလပဏ္ဏာသဇီကာ	မ၊ ဇီ၊ ၁။
၁၅	။	မ၊ ဇီ၊ ၂။
၁၆	မဇ္ဈိမ + ဥပရိပဏ္ဏာသဇီကာ	မ၊ ဇီ၊ ၃။
သံယုတ္တနိကာယ်ဇီကာများ		
၁၇	သံယုတ္တဇီကာ	သံ၊ ဇီ၊ ၁။
၁၈	။	သံ၊ ဇီ၊ ၂။
အင်္ဂုတ္တရနိကာယ်ဇီကာများ		
၁၉	အင်္ဂုတ္တရ ဇီကာ	အံ၊ ဇီ၊ ၁။
၂၀	။ ။	အံ၊ ဇီ၊ ၂။
၂၁	။ ။	အံ၊ ဇီ၊ ၃။
၂၂	မူလဇီကာ၊ အနုဇီကာ	မူလဇီ၊ ၁။ အနုဇီ၊ ၁။
၂၃	။ ။	မူလဇီ၊ ၂။ အနုဇီ၊ ၂။
၂၄	။ ။	မူလဇီ၊ ၃။ အနုဇီ၊ ၃။
၂၅	ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂမဟာဇီကာ	ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဇီ၊ ၁။
၂၆	။ ။	ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဇီ၊ ၂။
၂၇	နေတ္ထိဇီကာ၊ နေတ္ထိဝိဘာဝနီ	နေတ္ထိ၊ ဇီ။ နေတ္ထိဝိ။

တိပိဋက ပါဠိ-မြန်မာအဘိဓာန်
အက္ခရာစဉ်ပုံ စံနစ်

[illegible]

ကျမ်းစာအုပ်ဓမ္မဒါနအလှူရှင်

နှစ်ဘက်မိဘများကို အမှူးထား၍

နှိုင်းငံတော်အေးချမ်းသာယာရေးနှင့် ဖွံ့ဖြိုးရေးကောင်စီ ခုတိယဥက္ကဋ္ဌ၊
ခုတိယတပ်မတော်ကာကွယ်ရေးဦးစီးချုပ်၊ ကာကွယ်ရေးဦးစီးချုပ် (ကြည်း)
ခုတိယဗိုလ်ချုပ်မှူးကြီး မောင်အေး + ဒေါ်မြမြခန်း
သား ဗိုလ်မှူး ဖြည်အောင်၊ သမီး မနန္ဒာအေး

ကောင်းမှု

ဤတိပိဋက ပါဠိ - မြန်မာ အဘိဓာန် ပဉ္စမတွဲကို
နောက်နောင်တွင် ပြန်လည်ရိုက်နှိပ်စေနိုင်ရန် အလို့ငှါ
ငွေပဒေသာပင်စိုက်၍ ပညာသံဝတ္ထနိက ကုသိုလ်ပြုကြပါသည်။

နတ်လူသာဓုခေါ်စေသော်.....